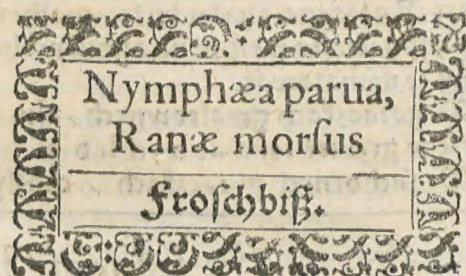

ściem y kwiatem/ tylko że we wśy-
stkim tym mnieysze. Dąs listu wiet-
szego/ niżli w kopuscie zamorskiej/
z ktora też ma podobienstwo nie-
miałe/ iedno kwiatu białego/ mięk-
kiego y młodego. Drugie żółtego
mocniejszego/ y iedniejszego. Z
tych potym głowki bywaia dro-
bne/ iako na Kappárowym dze-
wku abo chroście. W nich nasie-
nie iako mań drobne.

Wieleśce.

Nie roście indziej/ tylko przy brze-
gach/ abo nie daleko brzegow/ w ie-
żiorach y w stawiskach nie oschłych

Przyrodzenie pólki.

Przyrodzenia tegoż y tychże sku-
tkow/ ktorych wietrze/ ieno dale-
ko młodszych. Przeto gdziebyśmy
do potrzeby wielkiego mieć nie mo-
gli/ tego używać bezpiecznie może-
my/ biorąc go we dwoy y we troy
nasob.

Rdest wodny/ Rozdział 82.

Potamogeton, Fontalis, Spicata, Stachyrtes.
Samkraut.

Rdest wodny dwoy: Pierwszy
liścia Babczanemu podobne-
go/ z lekka welnistokośmate/ a z wo-
dy troche sie pokazuiace/ na dłu-
gich stopkach obliwych y cienkich. Pie-
tu długiego/ cienkiego/ kolan-
kowanego. Na wierzchu tych kłosi-
ste iako v Babczkwiatki barwy cie-
listey: z ktorych potym nasienie
twarde bywa w lupinkach/ iakoby
w iakich głowkach.

Drugi mało pierwszemu nie-
podobny/ ieno żeliścia dłuższego/
węższego/ spiczastego/ a poprzecz-

żyłowatego. Korzeń długi/ kolan-
kowaty iako pierwszy/ mając
wiele odnożeń włosienkowatych.
Kwiatu na kształt Babczanego.
Nasienie w łusczynkach obite
twarde.

Wieleśce.

W wodach roście stojących/ w
ieżiorach y stawach.

Przyrodzenie.

Chłodzi y wysusza/ z przyrodze-
nia swego

nia swego / co ciępkosć jego po-
zuie / która stwierdza z swego przy-
rodzenia Sporzyżowi jest po-
dobny / ieno jest istności hrubsey /
a niżli Sporzyż / iako Galenus w
8. księgach piśe.

Moc y skutki.

Swierzb z ciała spadza / y krosty / które
się iako skorupiny rozszerzają po ciele. *Dios.*
Wzrosty ogniste stare ciała wyiadać
leczy / etułowac a przykładac. *Dios.*

Swierzb
spadza.

Wzrosty
ogniste.

Sadzele y rany zawrzeżdżale dawne zwla-
szcż na goleniach / z miodem a z octem pla-
struiac goi. *Plin.*

Krotodylom aho Smołom wodnym /
jest bårzo przecimny. Przeto tym którzy ie-
bia aho łowia / dobze go nośic przy sobie.

Czerwona niemoc / y ciękaćki ine zaś-
namia / pliac go z czerwonym winem ci-
plim.

Ściaga / z gescza / y chłodzi.

Żelzy y twarde gruczoły / korzeń tłuczony
a plasterwany rozgania.

Tychże skutkow jest wtory.

Sadzele le-
cy.

Przeci-
wne Aro-
tydym.
Czerwom-
cy y bie-
gumom
nym.

Żelzom.
Gruczołom

Wbyca / aho wodna Strzałá. Rozdział 83.

Sagitta maior, & minor,
Sagittalis, Lingua ser-
pentina.

Pfeilkraut.

Aczkolwiek Dioskorydes nie
nam o tych Wbycach nie zosta-
wił. Jednakże się z tego miejsca
gdzie oziolach przy wodzie / y w
wodzie rosnących Dioskorydes pi-
śe / podała się o nich occasia. A
przytym iż ich też przyrodzenie w
skutkach osobliwych nie opuściło /
niezdami się ich nastrone odrzucić.
Dwoiaka tedy Wbyca / aho wo-
dna Strzałá jest wielka aho tepa /
y mała / która Ostrą zowiemy. O-
bie są korzenia białego / iako Báb-
ka wodna / gesto włosienkowate-
go : z którego kłacz wyrasta / pro-
ste / gładkie / oble / wewnątrz geb-
czaste / iako Siowina / y z roscz-
kami swymi. Kwiatu białego w
wierzchu rozg swych / ze trzech li-
stkow złożonego / wewnątrz gło-
wke miękka mając / rumiana / mchy-
sta / wielkości orzechá lasowego.
Liścia kończy storepego / mocnego
przy którego spodku ine dwa listy /
iako by dwie strzydła / aho vsy od
wisłe / na trzygránowitey stopce
gebcząstej / na pultora łokcia w-

zwyż / podczas krostsey / według
głębokości wody w której roście /
w główkach przereczonych nasie-
nie drobne / okrągłe.

Druga Wbyca mnieysza ni-
czym od pierwszey nie jest rozna /
tylko listem ostrospiczastem / y wes-
szym. Jest y trzecia mnieysza : li-
stu daleko od inych węższego / y o-
strospiczastego. Kwitna w Ma-
iu.

Wdiessee.

Wszystkie w wodach rosną / tak
w ciękających iako w stojących / ni-
gdzie indziej.

Przyrodzenie.

Wszystkie trzy są przyrodzenia
chłodzącego y odwilżającego.

Moc y skutki.

Skutkow tychże właśnie jest / których wo-
dna Bábka / której sie zda bydz bårzo bli-
ska powinna.

Z osobliwego przyrodzenia swego służy
pániom nieplodnym / trunkiem y kapiela-
iey wywołac / dla płodu. *Cam.*

pániom
nieplo-
dnym.

Rzasa skalna / Rozd: 84.

Skalna Rzasa / jest Ziele białe /
gorzkie / na cienkich stopkach /
bez liścia / tylko na nich pecherzyki /
w których się nasienie zawiera.

Androsa-
ces.
Vimbili-
cus maris.

Manschar-
nich.

Mieysce.

Nad morzem rośnie na skałach /
a nawiecy w Syryey.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest wilgotnego /
y ostrogorzkiego we wszystkich
swych częściach. Rozpada y wy-
wodzi.

Moc y skutki.

puchline
według

Pol tora prochu ziela tego ma mało wrar.
tego / wodnistu puchline z ciała mozem
obficie wywodzi / z winem go pisać.

Też Podagre y lamanie w nogach / pla-
strem go przykładając / wciśa.

Ciekaczki zawiesza z winem ciepłym
go wywodzi.

Nasienie tego ziela / z winem w trunku
wywane / albo z ucha warzonego / pol tora
na raz / puchline wywodzi.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany pędzi.

Rozsadek.

AJe mam co wiecy o skutkach tego ziela
pisać. Gdyż Dioskorydes y Galenus / także
inni Sielopisowie nie wiecy nam zostawili:
a przystym naszym krótom niezwyčaj-
nie / ani znátome. Ale o tego skutkach będzie
miał wiecy wiadomości / tu niechay przy-
pise.

podagre.

biegun-
kom.

puchline

można
być.

Stonogowiec / Rozdział 85.

Stonogowiec ma korzonkow
wielkość włosienkowatych /
długich / od krótych także wiele li-
steczkow Skorkowi ziemnemu iá-
dowitemu chrobakowi podobnych
wyrasta. To ziele nie miewa kła-
cza / albo rozgi / ani kwiatu / ani na-
sienia. Rozdziela sie liście własne
iako Páproćiane / od spodu żółta-
we / y kojmáte / zwierzchu zielone.

Mieysce.

Rośnie na miedkich murach / na
ściągach / na twárdych a trzemie-
nistych skałach / na gorach a mie-
scach ciemistych. Znajduje sie y w
studniach murowanych. Przez ca-
ła zime zielony.

Przyrodzenie.

UJe Galenus w 6. księgach o
ziolach / że ma w sobie to ziele cze-
ści subtelne / y przenikające / iednak
przedsię nie jest przyrodzenia ná-
zbyt goracego / y przeto kámięń w
pechyrzu krępy / także y w nyrkach.
O czym dokładniey powie sie ni-
żej. Słężone trawi. Ma w sobie
wszystkim skromna y mierna cie-
płota.

Moc y skutki.

UJe Stonogowcowe w winnym oce-
cie warzone / a przez czterdzieści dni trun-
kiem używane / słężone nabrzmiało ścię-
cza / y trawi. Ale go potrzeba też ziele
wiercić z rowną częścią Izopu / winem
rozczynić / y na lewy bok / w którym słężo-
na leży / plastrować. Toż czyni proch z liśćmi

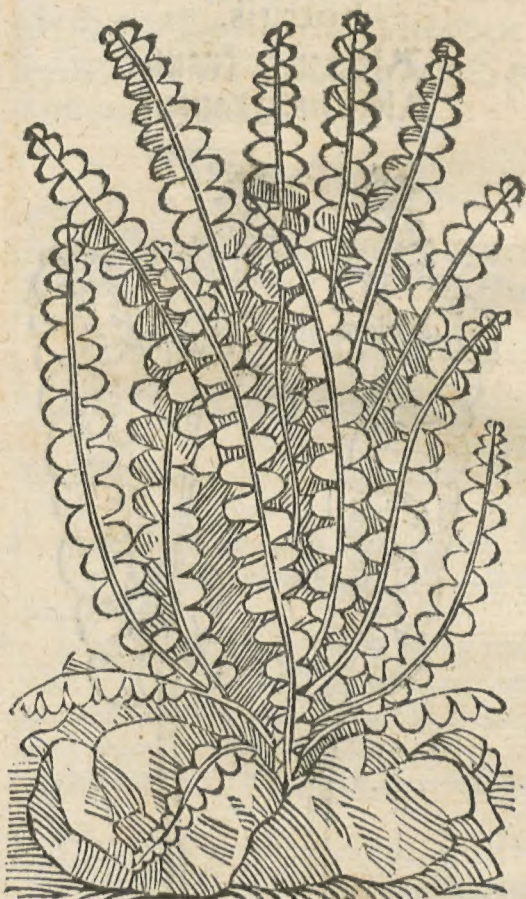
Słężone
ścięga y
trawi.

Item.

tego miatki

iego miarki / biorac go na raz kwintę z ci-
plym winem białym naczczę przez dni 40.

Scolopendria, Scolopendrium
Splenium, Asplenium, Cete-
rach offi. Mula. Gazæ.

Moczu ciężkiemu puszczaniu / a tylko kła-
paniem odchodzaczemu. Także
Bólcey niemocy jest lekarstwem / wazac
go z Kzepkiem a piac. Dios.
W pechyrzu kamien krępy / y mochem wy-
wodzi / trunkiem w winie używany. Dios.

Wchodzi do tych syropow / które bywa-
ia dla Melankoliej czynione. Dios.

Szczawole zawiściaga wazac go a piac
Nasienie meztie nad przyrodzenie ply-
niace / Gonorrhæam zowia / zawiściaga /
ćwierć lota / abo kwintę prochu z żółtego li-
stuięgo / który od spodu jest z wodła Ku-
rzej siopy / abo z Zabczana piac / przyda-
wszy białego Burstynu poł kwinty.

Qwartanie jest lekarstwem / wazac go
a piac.

Francie którzy cierpia dobrze go trun-
kiem dawać każdego dnia / a ile z Melan-
kolia zlaczona.

Pisa / żeby slesione ob zamięlenia wolna
czynil / nosac go na sy / żeby sie ciała do-
tykal. Ale do tego ma być kopany / tego cza-
su gdy ma nowy ksieżyć nastawać / abo na
samy schodzi.

Szkodzi.

Wdawia niektórzy / żeby nieplodność
czynil / nosony na gołym ciele. (Theophr.

Rozsadek.

Scolopendria od Grekow y Lacińnikow
rzeczona jest to siele / że Scolopendrie to
jest / Skorkowy jest podobny. Splenium / to
jest siele sleszenie suzace. Czego zjad dopli-
iz polozymy na nim bybleco slesione roz-
plynela sie w krótkim czasie. Przeto pisa /
że goziby bylo w pasach tego ziela cze-
ścię pożywało / także swinie / korzenia tego /
slesione w nich trawi. Nam Stonogow-
cem rzeczona od wielu korzonkow ięgo.

Wladza / którzy Stonogowiec Jelenim
iezykiem bydz mienia. Bo y Dioskorydes
nie uczynilby byl z osobna o każdym roz-
dziale. Pokazuje sie też rozność ich / roznych
kscatorow.

Mala nfo
likom.
Szkawce
melankol-
iej.
Płynięciu
nasieniu
meztiemu.

Kwartę
nie.
Szkawce
melankol-
iej.
Sleszenie.

Wlepo-
dne gmi.

Jeleni Szczaw / Rozdział 86.

Szczaw Jeleni / jest coś Jelenie
mu iezykowi podobny / tylko
w spodu ma liście wykroione na
kształt mieściac po nastaniu. Ko-
rzonkow gestych / cienkich / rozpie-
rzchłych / bez rozgi abo klacza / bez
kwiatu / y nasienia. Smaku w sy-
stek kwasnego : maiać także / iako
Jelenie Jezyczki / tryski.

Wdicepsce.

Na skalistych miejscach roście.

Przyrodzenie.

Stwierdzaiacego jest przyro-
dzenia swa kwasna ćierpkoscia /
przy ktorey jest y gorzkość nieiaka.

Moc y skutki.

Slesione ściencza nabrzmiała / y trawi-
wtarfy liście z korzeniem swym / a z o-
ctem używane.

Także slesione zamięlona y zaciłana / tym
sposebem z octem piac / otwiera y po-
sta. Dios.

Choroba czarna / abo ciemnozielona z
zbytniego

Slesione
ściencza.

Item.

Czarno-
zielona
mo cy.

Waga kła-
paniem
odchodzą-
czemu.
Bólcey.
Kamien
w pechyr-
zu.

zbytniego zamięcia slesiony spadza / w
9ctcie go waznac / a piac. (Tenje.)

Hemionitis.

Korzenie tego ziela w czerwonym winie
wazzone / a trunkiem wiywane / Czerwona
cieta ciska zaslanawia. takze inne biegunki.

Wieszmonym od weza / listie z bialym
winem pic dobrze. Dios.

Cialu cudna cere dacie.

Kamien w pechyrzu lamiey wywodzi.

Czwartodniowa febra leczy.

Uplawy tak biale / iako czerwone pa-
niam zaslanawia / listie w winie ciupkim
wazzone. A wbozym w wodzie / w korey
kowale zelazo gasa.

Krwia charlataym jest lekarstwem / w
ciupkim w winie czerwonym korzenie wa-
zac / a piac.

Slesione z zatkania nabzmiata leczy:
wziac Papiroci / Wolowego jezuka korze-
nia po tocie / stozek Rapparowego dzewo-
ka dwa lozy wierzchołkow młodego chmie-
lu / Ruty polney / Melisy / Jeleniego Szasa-
wu / Jeleniego jezuka po garści. To w wo-
dzie wazyc do polowice wytworzenia / przes-
cedzic / do suchy cukru z sešć lotow / abo we
dlug w podobania przydać / znemu przywa-
rzyc / ytego trunkiem naczczu po osmy lyzel
wzywać.

Koszodek.

Alc jest nieco listem Szasa Jeleni. Je-
leniemu Jezukowi podobny / iednak te
oboie ziela / nie sa iedno / ani tez nie wsiys-
kim iednostaynych skutkow / iako niektory

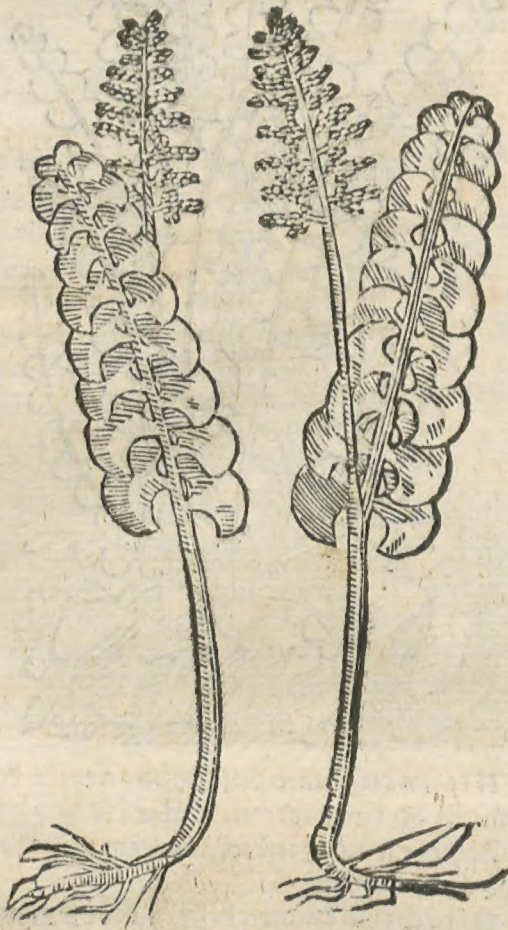
z poslednich ziolo pisow twierdza. O czymes-
lmy tez wyssey / o Jelenim Jezuku pisac /
przypomnieli.

Wodezron / Rozdziat 87.

Lunaria minor. Lunaria
botritis.

Klein mon frant.

Klein mon rauten.

Wodezron / Wodezral / y Wroć
Siazas / zioltko nie wielkie / le-
dwo na piadz zwyss. Korzenia
bialego z wiela odnozek / drobnych
z tego tylko iedna rozga wyrasta /
obla / prosta / cienka y gibka / ze sro-
dku ktorego wyrasta w pobok la-
torostka na podobienstwo ziebra /
na ktorey kozlem przytro pachnace
po siedmi abo wiecey listeczkom
po obu stronach rogaty / iako
pol Miesiacia miasey mocne / ia-
to listie kapusty zamostkiey. Kwiat
w wierzchu rozgi iako v Szawi-
ku / z tych nasienie lisowate w gron-
kach / iako w Posypku / abo w Mo-
lowniku / oble / a wespół sie trzy-

maigce

Leta cu
dno.
Kamien
w pechy-
ru
Szawta
nie.
Uplawom
bialym
rumiany.

maiaace. W Maiu tylko a w Czer= wcu daie sie widziec / potym niszcz= ie y ginie.

Wielepsee.

Woście pospolicie na wysokich gorach zielistych / stońcu otworzy= stych y wilgotnych. Niedgzie też na walech / na groblach / y nad przy= topami roście.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia chłodzacego y wysuszącego / iako z smaku ie= go pobaczyć możemy.

Mocy skutki.

Kany ewiele zwiera y got / tak prochem z suchego zasypowane / iako swieze ciutac przykladane. To czyni

Sok Stranogowcem plastrowany. Dia.

Abosleytuchy w soku maczane / a w rany puszczone.

Przepuśliny / tak wnetrzne / iako y zwierz= chne leczy / proch tego z ciupkim winem pi= iac / zwlaszcza z tym w ktorymby byl Rosy= wal warzony / tego prochu po kwincie na raz biorac / przez dni czterdzieci porzadnie to czyniac. Diaf.

Przepuślinie dziecinney / gdyby im listki w mosenka wyćiekaly / jest wielkim lekar= stwem przeczczonym sposobem używany.

Klin także dziecinny leczy / to jest / gdy w ich mosenka / iako materia hruba slagnista wpada / zwlaszcza na te żyły / na których ia= derka wisa / rospadziac / daiać im go przez czterdzieci dni porzadnie z winem czerwonym ciupkim. Jeszcze potezniejszy przy= daw sy korzenia Jezyczkowego.

Arwia charakacym jest lekarstwem.

Czerwona choroba y inne ciętkac / ki leczy / tak surowego iako też warzonego używac / Uplawom białogłowskim / tak czerw= nym / iako białym bywa rąunkiem.

Nasienie mezkie nad przyrodzenie od= chodzące zawięziaga / przeczczonym oby= czaem go używac.

Rannym do trunku w wielkim fest zalece= niu / wziac go poltory garsci / Glowienek / Slomignatu / Grusczycki / Benediktu / Sto= troci / Zaiacego vska / po garsci / Skorek z chrosciny polney Rozy / Bazanowcu zol= tego / Mielki czerwoney wodney Glowies= nek zoltych / listcia Brzostwinowce czarno nakrapianego / Kdesu listcia psiego / ziela Wsionnikowe / Dniegielu polnego listcia po pol garsci. Skorek z Jasienowce drze= wa poltora lota. Korzenia Dniegielowego lot. To wszystko pomieszać / drobno pokra= iac / y na dwie rowne czesci rozdzielwszy / naiedne polowice pol garnca wina dobre= go / abo piwa nalac. Cukru cwierec funta przylozyc. To wszystko we flaszy cynowej / a= bo w konwi zalutowac / a przez godzin czte= ry w kociel utropu wrzacego wstawwszy warzyc / przecedzic / a tego po lyce abo pia= ci rano y na noc ciepło trunkiem używac.

Brzydliwosc z zolabla odpadza / proch tego ziela z winem piac.

Członkom z slawu wybitym.

Bolaczkom otworzystym swiezym / tak proch / iako y sok / także plaster niżej opisa= ny bywa barzo vzyteczny.

Plaster kostowny na rany.

Wziac Jarzacego roslu z osm lotow / swieze go Maiowego masla bez soli / Ma= lki Bozey / Dzwankow / Terpentyny / po cztery loty. To na wolnym ogniu rospuści= wszy / przydac ze dwa loty mialko wdratego prochu z Podczonu. Ten do ran y sadzeli swiezych barzo osobliwy / imo wiele innych plasterow y maseci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Wielki trzeci.

Solnik / abo slone ziele / Rozdzial 88.

Anthyllis, Anthyl= lion, Anticellion. Salz kraut.

Solnik / który też stonym ziele= m zowiemy dwoy jest / Diosko= rydowi y Galenusowi: Pierwszy listcia y rozg Szocowicy podob= nych / wzwyż na piadź od ziemie

proste. Listcia mielkiego. Korzeń cieni y krotki. Kwiat biały / Ru= mienkowemu podobny. Smaku stonego. Drugi rosczkami y li= ściem Suchotnemu ziele / ktore Lacinnicy *Jnam Artericam* mianuia podobny / ieno kosmaty / ostrzey= sy / y krotky. A ten kwiatu brona= tnego / zapachu przykrego / y mo= cnego. Korzeń Podroznikowemu podobny.

Wielepsee.

Wiepsze.

Pierwszy roście na gruncie piaszczowatym y słonym słońcu otworzystym. Drugi na piaszczystym. A oba przy morzu pospolicie.

Przyrodzenie.

Wysuszącego y zwierającego jest przyrodzenia. (Gal. Dios.) Wtóra barziej wyciera.

Moc y skutki.

Moczu ciężkiemu puszczaniu / korzeń pierwszego Solinka piasek jest lekarstwem. Także y żele samo / albo z korzeniem wespół.

Wyrłom boleciacym wycieczny / także trumieniem używany.

Tak krwiości kłóliwiek zaskanawia.

Morzenie w żywocie / y

Kolka wspaniała / w winie warzony y pity.

Wrzody siła y goi.

Macicy zaciwardziały y zapaloney / wtarty z Rozanym olejkiem / a z mlekiem / na łono y otwor łoną przysładaiac / jest ratunkiem.

Kany wśelacie goi y zawiera.

Drugiego skutki.

Opiasz innych skutkow / które ma z pierwszym równe / padaiacey niemocy / osobliwym jest lekarstwem / z kwasnym miodkiem go używając / albo z miodowym octem.

Rozsadek.

Solinka pięcioraki y sześcioraki rodzaj / Szná ydujemy / których tylko dwa Dioscorides opisał. Te wszystkie smaku słonego / y skutkow mało nie iednakich : chociaż kształtem y wyobrażeniem różne. Przy morzach raby się bawia na ziemiach piaszczystych y słonych.

Wolowe oko/

Buphthalmus, Oculus bouis, Cachla, & Cachlas.

Streichblum. Kindsaug.

Rozdział 89.

Wolowego oka są trzy rodzaje : Pierwszy / który S. Janá kwiatem zowiemy / a ten z iednego korzenia silka pierow puszca / cienkich a miekkich. Liścia podobne liściu Kopru Włoskiego / ieno nie tak zielonego. Kwiatu żółtego na wierzchu swych rozdzek / iako w Kumientu / ieno dobrze wietrznych iako oko wolowe / od którego podobieństwa nazwiska dostało / zapachu jest wdzięcznego. Korzenia y tam y sam rospuszczone y rospierzchłego / cienkiego / iednak miłośności ma palca małego z wiela odnozek.

Drugie psiemu Kumnu / tak liściem iako kwiatem podobny / że trudno podczas iednego od drugiego rozeznać / ieno że kwiecie tego Wolowego oka jest listkow berznych / a rozdzek mdlejszych.

Trzecie Wolowe oko / korzeń ma na palec wzmiast / od którego także odhozek niemalo cienkich y drobnych pochodzi. Z tego zaraz na wiosnę liście cienko a drobno

wykrwane

Wtóra wy
wodził.

Wyrłom.

Taka

Prwi.

morzeniu

Kolce.

wykrównane z ziemi wychodzi/do
Bylice częścią / częścią liściu Ko-
pu Włoskiego podobnego. Roz-
gi na pultory stopy wzwyż puszcza
z gestymi gałązkami: z których w
Lipcu kwiecie blade żółte wykwi-
ta / zapachu przyjemnego.

Wiepsze.

Rosć na polach / łąkach / mie-
dzach / przy wsiach y miasteczkach

Przypodzenie.

Wzrósł Galenus w 6. księgach o
ziołach / że kwiat Oka wolowego
gorzkniejszego y ostrzejszego jest
smaku y zapachu / niżli Rumien.
Przeto też rozgrzewa y wysusza
we wtórym stopniu: a iako dundzy
chca / że rozgrzewa we wtórym
stopniu / wysusza w pierwszym na
końcu.

Moc y skutki.

Wzrost. Z Olaniemoc z ciała spadza / kwiecie Wo-
lowego oka w winie warzone / a na czczo
po trunku używane przez kilka dni. Do-
świadczone rzecz. Coż y o drugim rozu-
mieć mamy.

Ślinogor. Od ślinogorzu / y ob wrzobu w gardle
bardzo niebezpiecznego zachowywa / często
przy stole używany / tak w salsacie / w salsy /
iako y w potrawach.

Wzrost. Połtorcy ćwierci lota / albo poł lota pro-
chu tego ziela y kwicia tego / po zmyciu y
wypoceniu w łaźni / ciepło z winem pić
nastarża y nadawnieysza żółta niemoc spa-
dza / y ciała przyrodzoney barwy domieszcza.

Wzrost. Przepuknienie peptki / to ziele z soliem z
Morfowych iągob wtarte y plasterowane
leczy.

Wzrost. Guzy twarde / w których materya jest i-
ko stoniny / *Steatomata* Gracowie zowią.
Tąże inne Gruczoly twarde leczy ziele to / z
słara oliwa tłucąc y z woskiem / a plasterem
przykładając. *Diosc. Gal. Paul.*

Wzrost. Razy z tłuczenia napuchłe / albo y krwia-
zaciekle leczy / y siniące / wstać co namieley
wtłuczonego ziela tego suchego / ile się po-
doba. Dobowey maki / Amínu kramnego /
każdego zarówno / a miodem chędogim na
plastr zacząć yniwszy przykładac.

Wzrost. Wabymiałość y napuchłość twarba gu-
zowata / albo gruczolowata / która pocho-

dzi z bolaczek ognistych / rospadza. Wstać
tego ziela / y z kwieciem tego wtłuc / smoly /
lepu psasnego: siarku żywey miarko wtarte-
ile potrzeba. Z tego wszystkiego masę albo
plastr uczynić / y przykładac.

Wzrost. Macice plugawo / zamarzedziła / zlemi-
one wyiadać iadownikami wrzodami / wy-
chędza / leczy / zawiściągając takowe wrzo-
dy iadowite. Tucha tego ziela w miodowey
sycie warzonego / ciepło y często spryskiwać.

Wzrost. Sądzele także dawne / zagnile / y ciała
rozładujące / na goleni / y na innych miej-
scach / wychędza y goi / pomieniona tucha
wymywiać je.

Wzrost. Watrobe zamułona otwiera / y wychę-
dza / warząc go z kwieciem a pić.

Wzrost. Nyrki zatkane wyćiera.

Wzrost. Moc z zatrzymanym wywodzi.

Wzrost. Kamień w nyrkach kręsy / y pędy / wa-
rząc go y pić. Tąże.

Wzrost. Własciwe czyszczenie białymgłomom
wzbudza y wywodzi / kwiat z winem używa-
ny.

Wodła z Wolowego oka.

Wzrost. Ziela z Wolowego oka / z kwicia y z
rozżenią bywa z *Balneum maris* palona /
gdyną nawietrze kwienie / która potym w
naczyniu szklanym przez dni czterdzieści na
iarym słońcu wysonować potrzeba. Ta
żółta niemoc z ciała spadza.

Wzrost. Watrobe zamułona otwiera y wychę-
dza / po piaci albo sześciu lyżek trunkiem ciepło
używać. *Tab.*

Rozsadek.

Wzrost. Różne są rozumienia o iakowości Oka
wolowego / zwłaszcza od późniejszych
pisarzów / y ziotopisów. Jedni rozu-
mieją to byd / które my Krolkami / albo
Ksiązkami / y Głowka s. Janą zowią.
Lacinnicy *Bellis maior* / o którym zaraz ni-
żej mowić będziemy. Drugi Rumien pło-
ny niepachniący / który *Cotulam non fetidam*
mianują / Ale ci wszyscy mylą się. Bo Kro-
liki chociaż mają kwiat wielki / ieno listeczki
kwiatu okółkiem roztoczone / nie żółte iako
w Oku wolowym / ale białe / a we środku
żółte. Listki też na klaczu herokie / obdużne
y zlepką po kraich karbowane. Nie jest też
Rumnem niepachniącym / bo także kwiatu
białego jest / a we środku publiczki żółty.
A wolowe Oko wszystek kwiat ma żółty /
iako Dioskorydes piśe. Listeczki także na
rozbitkach podobne do Włoskiego Kopru /
jedno trosze dobrane / y białsey zielono-
ści. Nie jest też żółtym kwiatem /
albo Bylica żółta / o czym
na swym miej-
scu.

Wzrost z
wzrostu
17.

Wzrost
niższy
Wzrost.

Wzrost
zamułona
Wzrost
Wzrost
Wzrost
Wzrost

Aqua
Stillati-
tia.

Wzrost
Wzrost

Kroliki/ Ksiażki/ Glowka s. Janá. Rozd: 90.

Bellis maior, Belli maius.

Gänßblü. Großmaßlieben.

Rozmáite to ziele v nas ma ná-
zwiska/ zowią go Krolíkami/
Ksiażkami/ Glowka S. Janá/
Mátecznikiem drudzy/ Stokro-
cia wielka/ zc. Státroć wielka/ á-
bo Mátecznik/ záraz z korzenia pu-
sca liście/ ná tštal debowego/
lábrzyste/ abo lábrem po obu trá-
iach wykrawane/ po ziemi sie roz-
kládáiacé/ przymieszym y tegie.
A ktore sa po klaczu wysšey od
ziemie/ weźše y obduźne/ podobne
liściu Przymiotowego ziele/ ktore
Senecium Lácinnicy mianuia. Ko-
rzenia nie cienkiego barzo/ rosochá
tego/ od ktorego wiele drobnych á
włosienkowátých korzonków po-
chodzi/ w ziemi nie głąboć siedza-
cy. Z tego korzenia niemálo kla-
cza łókietnego/ podczas wysšego
pochodzi oblego/ y mocnego. Má-
tych kwiecie wedwoy nasob wiet-
še niżli Rumientowe/ z biátych
lišteczków/ á we šrzodku żółte glo-
wki máiacé. Kwitnie przez cále lá-
to áž pod Jesień.

Mieysce.

Mátecznik ábo Kroliki/ rosná ná

łókách/ ná przyłogách/ miedzách/
przy drogách/ nádwawozmi/ ná
pastwištách.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest ciepłego/ y
suchego/ w pierwszym stopniu.

Moc y skutki.

Kuczoly gdziekolwiek twarde.
Molá na syi y pod broda.

Żółty y twarłosci guzowáte odmielcza
y rospadza/ smieje kwiecie wtářy ie y wšy-
škim zielem swoim/ przykładáć. *Plin.*

Czářte w głowie z potłuczenia popádá-
ná y polamana/ spaia y zwórza/ tož kwiecie
samo/ á choćiaž wespoly z zielem tłuczone
á plastrowane. Do tego z wšyškego sol
wyzey. Abó y proch służy/ badž nim zářy-
puiać/ badž máć z nich czyniać/ á pla-
struiać.

Tož bolaczki/ rány/ wrzoby ná pierśiach
leczy/ ktore áž do wnerzności przechodzace
plastruiać/ y iuch z wářzonego ziele/ y z
kwiecia puiać.

Przepuřliny wšelákie spaia/ ták iuch z
wářzonego puiać/ iáko zwierzchu przykla-
dáiac.

Jadr meřkich y mořen opuchnienie y ná-
bżmienie z przymiotem ognistym leczy. Tlu-
kac kwiecie z lišciem á przykładáiac. Abó
witem y puřlina rozgania/ y ogień wyćiaga

Ramonym sol tego ziele dáwać pić/ wšy-
teczno barzo.

Jne wšykie skutki z Stokrociámi spola-
ne má/ z ktorým iest iednego przyrodzenia/
y skutkow iest/ o ktorých záraz sie tu bżdzie
mowieć.

Grugola.
Wolom.
Solzem.

Czářte
potługo-
ny w głó-
wie.

Bołaczki
wrzodom
ná pier-
śiach.

Przepuř-
liny.

Jadrom
mořnem
máć
spuchłym.

Ránnym.

Stokroć. Rozdział 91.

Stokroci kilka rodzajów zná-
dujemy. Jednáť napřod sie
dzieli/ w ogrodna/ y płonna. O-
grodna iest rozmáita/ pełna biála/
y pełna czerwona/ ábo wielka/ trze-
cia mniejša. Płonnych tákžé kilko-
ro rodzajów/ wielka/ šřzednia/ y
mála/ y modra. Pierwsza ogrodna

biála/ iest wtorey ogrodney rumiá-
ney we wšem podobna lišciem/ ko-
rzeniem/ rozdziałami ábo stopkami/
y kwieciem. Napřod z ziemi sie
puszczáiac lišteczki mále/ wářkie.
Te zá czásem miesšeyše/ šerše/ y
okrągleyše bywáia/ zleťká okóło
tráiów kářbowané/ po ziemi sie

rozćie-

rozcielaiaace/potym wzgore sie w-
znosza. Pracia z iednego korzenia
niemalo pochodzi/cienkiego/o ble-
gibkiego/nizsze nizli na piadz/ pod-
czas wysze / kwiatki biale. Ko-
rzonki drobne/ cienkie/ a gesto wlo-
sienkowate.

Bellis, Bellium, Flos bellius,
Paschatemum, Herba Artetica,
Consolida maior, Solidago
minora,

Maßlieben / Zeytlosen / Osterblu-
men / Madlieben.

Trzeci pierwszy podobny / li-
scia miastego / obdluznego / po zie-
mi sie takze rozkladaiacego / zlektu
zabkowanego: tylko tym rozno od
pierwszych / ze kwiatki rozmaitych
barw y masci miewa. Jedne sa
w okregu swym czerwone / a we
srzodku zolte. Drugie miesane / to
jest czerwone z bialymi. Trzecie we
srzodku czerwone / a w okolku przy
swych kratach biale / maiac po pie-
cidziesiat po trzech / podczas y po

piaci listeczkow w sobie.

Jest tez Stokroć pelnego kwia-
tu / a iako włoski cienkiego y dro-
bnego / y iakoby masystego / rozma-
icie fاربistego. Korzonki maią w-
systkie włoskowate / drobne / roz-
pierzchle / a mialko w ziemi siedza-
ce. Sa ieszcze trzy drugie Stokro-
ci / kosta / siodma / y osma / pierw-
szym takze podobne / tylko ze rozdzi-
li od spodu az do wierzchu maią
listeczkami obsadzone / na wierz-
chu ktorych okolkami kwiateczki
modro masyte na stopkach gołych
A bywaią iedne pelne / drugie pro-
ste Pelne za przesadzeniem w ogra-
dach ktorych gdy kazdego roku nie
przejadza / obracaią sie w proste.

Nieysce.

Pelne y wielkie w ogrodach by-
waią slancowane. Nniejszy y pro-
ste na laskach / przy walech / y pa-
gorach / na odnogach gor / przy
wilgotnościach.

Przyrodzenie-

Sa przyrodzenia mierne w roz-
grzewaniu y wysuszeniu / troche
cirpkoscia swa stwierdzaiac. Co
sie z tad znaczy / ze wiecey jest wysu-
saiacy / nizli rozgrzewaiacy / y o-
wszem wychlodzaiaca. A iz sa mie-
dzy nimi niektore smaku kwastko-
watego / tedy takowe sa przyrodze-
nia chlodzacego.

Noc y skutki.

Wszystkie iednakich sa skutkow / y miala o-
sobliwe zalecenie od posledniyszych Zio-
pisoch do goienia ran / tak wnetrznych / ia-
ko zwierzchnych / trunkiem warzonego v-
zywaiac.

Takze oberwanym wnetrznościom / y
Przepuklinom / tymze sposobem uzywa-
ny jest osobliwym y doświadczenym lekar-
stwem / przydawszy do tego Tiedospialku /
y Głowienek / to wespół warzyć w wodzie /
a po trunku rano y na noc ciepło pić. Lob.
Jezykow Prostrami iatracami osypa-
nem.

Ranom
tak wna-
trzym ia-
te zwierz-
chnym.

Oberwa-
niu wna-
trznosci.
Przepu-
klinom
wnetrzny
diatzeniu
tazy fa-
s iatrac
u wst.

zyle w plu-
cach ser-
wanych.

Spwet od-
mieszalo
purgulo.

Skafu.

Ranom
Gadzelo.

Jodrem
spachlym.
Podagrze.
Scyatyce.
Arteryce.

Wskom zawrzedzialym y ziatrzonym so
wzyreczne liście w wściech zachac.

Dyle w płucach zerwany / albo gdsie in-
dy / zacyym przypada trwia charkanie / wiel-
kim y doświadczenym jest lekarstwem / przy-
dawfy Sywcu albo Kofeywatu / wespół
warzyć w wodzie / apo trunku tego wzywac
do krolego przymieszawac moze Orzien-
skiy glinki / y glinki pieczatowaney.

Sto kroci listeczko młodych z sola / z o-
ctem / y z oliwa wzywac miasło sality / po-
wiada Hieronymus Tragus, leby uniala żywo-
ta zatwardzialosc obmieszac / y siolce czy-
mic / czemu sie drubzy sprzeciwiala. Ale tego
śnadnie kto chce doświadczy / gdyz o to sie
le nie trudno / zwlaszcza na Wiojne zaraz /
gdyz y pod śniegiem z ziemie kwiatki poká-
zute. Toz liście warzone w tustley polewce
miesney czyni / wespół z polewka przed in-
mi potrawami wzywane.

Powietrzem albo flakiem naruszonym
pie / y plastrować go dobrze.

Do rany sadzeli wfelacie ich goracych go-
ienia / iako sie na przodku przypomniało / z-
wlaszcza w glorie bardzo so wzyreczne / cal-
do masci / iako do plastrów przysadzzone.

Mosnom albo iadrom mizkim spuchly.

Podagrze.

Chyragrze.

Scyatyce / owa Arteryce z goracych mil-
goñosci osobliwym bywa y przedkim ra-
cunkiem / tlućac iaz Slazem / a z miaslem

nie solonym / majac albo y plastruac. Al-
bowiem boleści wklada / y przymioty ogni-
ste z nich wyciaga. (Fuch.

Kolce y darcia w listkach / klystery z nie-
go czyniac bywata lekarstwem.

Sok.

Też z swietzego siela / tym sposobem / iako
sie o Bylicowym powiedziato / ma bydz
wyprowadzany / ktory

Rany wnetrzne osobliwie leczy pitac go
dwakroć przez dzien z wodka Babczana / a-
bo z Glowienkowa cieplo. Toz czyni same-
go bez wodek wzywanie. Zwierzchnie tez ra-
ny leczy / ktoreby z ognistym przymiotem
byly / chustki albo fleyuchy w nim maczaiac
przykladac zwierzchu.

Wodka.

Ze wylskiego siela wodka przez Alembik
wyciagniona / bywa trunkiem wzywana.

Pluc.

w zranie Pierś / cal sama / iako z Ba-
niu Macroby / bezana / albo z Glo-
wienkowa.

Zapalenia Solodka / albo kisel / zacyym
pragnienie zbytnie przychodzi / gasi y wsmie-
rza samo przez sie pitac.

Rany zwierzchnie nia pilnie przemywa-
iac / czyni sposobne do rychlego goienia.

Przymioty ogniste w nich wychladzaja.
Tez ich poteznie od nie- broni y zachowuje.
Ine skutki spoleczne ma z Krolkami.

Kolce.

Succus.

Ranom
wnarzany

Ranom
zwierz-
chnym.

Aqua
stillabi-
tis.

Placom.
Pierśtom.
Macroble
Tyrekom.
Zapale-
niu solad-
ka y kisel
Pragnie-
niu.

Rany spo-
sobia do
goienia.
Przymio-
tom ogni-
stym.

Piwonia / Rozdział 2.

Piwonia dwoiaka / samniec
y samica / ma liście podobne
orzechu Włoskiego / ktorych na
iedney stopce bywa kilka. Ta kiedy
naprzod z ziemietly wypuszcza / bro-
natne bywaia / potym za czasem
zielone. A kiedy prawie dojrzeia /
stawia sie barwy popielatey.
Klacz na dwie piedzi wzwyż /
podczas wysze. Na wierzchu niz
sie w kwiat rokwitnie ma iakoby
głowi / ktore sie potym w kwiat
rokwitaja wielki z czerwona bro-
natny / wierzodku pioreszka zolte /
drobne / iako w Rozanym kwiatu
Tegdy opadna / nastaja z nich
straczki wespół trzy albo cztery / i-
ako na drzewie Migdalowym ba-
czymy owoc / miasze / kosmate /
miekkie / bladzielone / wewnatrz

czerwone: w tych ziarno / iako ziarno
grochowe / albo ziarno Grano-
witego iablka / albo z Pomarancze-
pecka. Naprzod z czerwono brona-
tne: potym gdy dojrzeie / czarne /
albo zbronatna czarne / wewnatrz
iadro biale. Smaku przysłodszego:
Zapachu nieprawie przyiemnego.
Korzenia na palec wzmasz / pod-
czas na dlon / podczas dluszy:
smaku przy ciupszym / a z wierzchu
nieco zbladaruiany / wewnatrz
biały.

Samica dwoiak w niczym so-
bie nierozne / tylko ze iedna kwiatu
jest rumianego / druga bialego / a
obiedwie pelnego / nie iako w sam-
cu prostego. Listu rozdzielonego /
iako w Włoskiego Dziegielu / ktory
Smyrnum Grekowie y Lacinni =

cy mianina /

Pœonia, Dulcisiola.

Pœonien. Bingen rosen. Pfingst
rosen. Sicht rosen. Königsblum.

cy miãnnia / ábo v czarney Ciemie
rzycekorzeń / v obu zwierzchu czar
ny / we wnatrz biały / y guzowaty
iako węzy iatie / ábo paćierze na
śnurze / ktorych bywa siedm y
ośm w kupie. Zapáchu przykrego.
Z tego kłącze na dwie stopie wyrá
sta / w ktorego wierzchu kwiecie
czerwone iako v samicá / iedno pe
ne / drugie nie pełne / wśrodku glo
włá żolta. W drugiey samicy
kwiat biały á pełny. Inymi okoli
cznościami samcowi sa podobne.

Wybor.

Samicę ma przodek przed sami
cá / ktorego zrzadká náleść / cze
ściey y nápospoliciey samicę.

Wiepsze.

Wszystkie trzy rady sámy przez
sie ná wysokich gorách rosná

ná skalách / y w miejscách kámieni
stych. V nas / y w okolicznych nam
krainách / w ogrodách bywa slán
cowáne y siane / zwłaszcza samicá.
W Máiu rády kwitná.

Czas kopania korzenia.

Gdy słońce we Lwá niebieskie
go wmdzie / mabydz kopány ko
rzeń biáládnia / godziny stone
czney.

Wzpródkzenie.

Wst pródkzenia málo cóś wie
cey / niż miernie rozgrzewaiace
á we wtorym stopniu wysusáiece
go. Korzeń iako Galenus w 6. księ
gách o ziółách piśe / zlekká zátwier
dzáiacy y ćirpti z mciáka stodycza
A dlugo zuchány / wydaie z siebie
ostrosć iakás gorzława. Kospa
dza rzedzi / ściencza / otwiera / prze
nika / wyciera / trawi.

Moc y skutki.

Pœwonia ma wielkie zálecenie od staroży
tých y poslednieyszych lekarzow / w nich
cznoścích mózgu / y wśyskiey głowy. Gal.
Polożnicom nie wycyzáionym w polo
gu / korzeń Pœwoniowy suchy w trunku da
wany / iest vżyteczny. Abowiem porusza mo
cno wychedáiac. Też podkurzenie z niego
w otwor loná czyniac / toż może. Tym spo
sobem także w winie wárzony / páre z nie
go w otwor loná púsćziac / czyni. Plat.

Niebezpieczne czyścienie pániom náby
rodzenie zástanowione wzbudza y wywodzi
z miodowa syta vzywány / biorac go náraz
rowna kwinty. Ábo z iuchó Wylice wárzo
ney piśac. Dios. Gal.

W żywocie bolenie vśmierza z winem
go pić dáiac. (Tenże) Żywot wychedáia
korzeń.

W pechyrzu / w nyrkách boleści vkláda
winem słodkim pić dáiac.

Żolta niemoc leczy / takżego po kwintie
z winem piśac. (Tenże)

Wiegunki wśelákie záwóciaga swo ćirp
łosćia / w czerwonym winie ćirptiem wá
rzoney / á trunkiem vzywány. [Tenże] Le
piey w kwasławáym winie. Gal.

Wplawy czerwone pániom / w czerw
nym winie ćirptiem czerwonych siarn z
dziesiac / ábo ze dwánásćie pić dáiac / zdsia
nawia. [Tenże]

Ezekielie
działu wy
chodzą.

Item.

Item.

Niebezpie
czna
grzywna.

Wiegunki
w żywocie

W pechyrzu
bolenie.
Wiekom.
Żółta gę.

Wiegunki
w.

Wplawom
czerwony

Węgiel
dla
pokarmu
wiotak
Gryzmiu
w iolab
tu

Kamieniu
w dzie
ciach.

Węgiel
dla
duszenia.
z mace
nim mo
wy.

Węgiel
dla
duszenia.

Węgiel
dla
duszenia.
dla
duszenia.

Item:

Item.

Item.

Item.
Kamień
dla
duszenia.

Item.

Moc nad przyrodzenie zachowywany w
wodzie / Korzeń z winem używany. [Tenże]

Korzeń pokarmu w iolabku zachowywać
nie mogą. Item / Gryzmiu w iolabku jest
lekarskim / Korzeń z winem pić dawać. Abo
ziarnka Piwoniiowe iedząc.

Kamień w małych dzieckach świeżo za
mieszany krępy y moczem wywodzi / nasie
nia Piwoniiowe dawać / tak do iedzenia i
to y w trunku. *Dios. plin.*

Węgiel dłużej / Koroze maza zortis.

Małczy z adużonej osobliwym bywa ra
tunkiem / zwłascza z wracaniem mowy / pie
tnasie ziarnek czarnych / dawać z winem
pić / abo z miodowa syta. *Dios.*

Małczy także boleciacy / bywa ratunkiem
przerzeczonym obyczajem / nasienie z wi
nem pić. [Tenże] Abo z syta miodowa.

Węgiel / y nyrki z zamięcia wyćiera
swo ostrogostkością. *Gal.*

Padałacy niemocy dziecińney / jest wiel
kim a doświadczoneym lekarstwem / ziarnka
zawieszone na słyce ze świeżym korzeniem /
teby sie golego ciała do rękawy / y pokiby co
tak nosily / pory od kaduku wolni bywają.
Ale skoro to odrzuci / zas sie choroba do
nich wraca. Aż znowu zawiesząsy tak ta
pory odpadza / że sie wiecy nie wróci / o
czym Galenus świadoczy. Też nasienie pi
woniiowe z Łankowa wodką pić / toż
czyni.

Item / Korzeń Piwoniiowy z Rozmąry
nem / z Maieranem / a z Szalwii w miodo
wey syte warzony / a trunkiem używany /
toż czyni. *Gal.*

Item / Wziąć piwoniiowego Nasienia y
korzenia po kwincie / nasienia Czarnoglo
wu / Kory Łanin Cyscem zowiemy / Sa
nyzu / Białego Kamini / abo Annaku / po
pol kwinty / Debowey Jemioły kwintę. To
wysyła co namieley wtłuc / a z cukrem w
mieszać / y po kwincie na raz z mlekkiem dzie
ciom dawać.

Edueby też ta choroba wielka dzieciom z
głsi przykła / co sie często przydawa / tedy te
goż korzenia y ziarnek Piwoniiowych po pol
tora / Głstniku tak wiele Reubarbarum
przednie dobrego Sa. to jest dwie części od
kwinty / do tego białego cukru cztery lory /
To wysyła co namieley wtłuc / a po pełni
kiszeyca nasłchobnie kładry ostateczney / z
mlekiem / abo z taką polewką dzieciom raz
abo dwa w tydzień pić dawać naczęzo.

Item / Dzieciom małuczka jeszcze przy pier
siach bedacy / niemoc padałaca leczy / wziąć
poł kwinty ziarnek Piwoniiowych / Kwiartu
Kocankow Arabskich / Kwiecia Bułwice /
takiego po szypcie / to jest / co może we dwa
palca wziąć / Galganu trzecia część kwinty
To wysyła co namieley wtłuc y tego
po polowicy trzeciej części kwinty małym

duatecztom w usta sypać / a zarazem dąć po
słac / teby tym lepiej rozepło sie po ciele.

Kosleykim zas Dzieciom / wazyć drze
wo Gwiałkowe w Bułwicey wodce /
do tego poł tora Piwoniiowych ziarnek prze
tluczonych przydać / abo y wiecy / Jemio
ly z debu y nasienia Koryandrowego / Ste
go wysyła syrop wwarzyć / a lyżko czte
ry dzieciom tego naczęzo pić dawać.

Azeby kaduk nie bywał.

Item / Wziąć Piwoniię ze trzy garsci /
Bobyrowych srośow poł tora / y wazyć we
spół w czterech funtach winia białego / y w
tym duećie kapać zraz goy z żywota maćie
rzynskiego na świat wyndnie. Tak po wysy
stet czas żywota swego od padałacy nie
mocy będzie wolne. *Matthiol.*

Wielkorzy nasłchobny Piwoniiowych
ziarnek na finurk / na słyce dzieciom zawie
szyć / maśto paćorkow / przeciwno teży cho
robie pomienionej.

Item / Tym Korzy te wielka choroba miewaia /
w lozu Piwonii miewać / y na niey legać
dobrze. Przeto ucieciey pod duećie słac wy
teczno. Abo wiem swo wonności y sucho
ści mozg im posila y wilgorności skłodu
re / z których pospolicie padałaca niemoc
pochodzi / wysyła. *plin.*

Item / Piwoniiowe ziarnka / z Koriąnym
miodkiem / a z miodowym octem rościara
ne / a trunkiem barwane / bywają wytecz
nym lekarstwem przeciwko pomienionej
chorobie. (*Abram Salomonis.*) Owa Piwo
nia iwa wysyła isność / jest wytecznym
y doświadczoneym ratunkiem. Ale nie tych
czasow takowych skutkow tego / jako in
nych nie doznawamy / sa tego ziela perone
przyczyny / niebzy Korzy ta naprzędnię
fa / że nie bywa czasu przystoynego brania /
tak korzeń iako też nasienie / to jest według
miesiecznego biegu / y także inych planet /
o czym sie też wyżej napomnielo. A temu
tak korzenie iako nasienie do tych lekarstw
przerzeczonych wliety / nie samice / ale sam
ca / czego niebzy Apłektarzmi / nie wysysey
y owsem zrzadka / zachowują. A sład nie
duw / jeśli nasyłych czasow Piwoniiowy ko
rzeń tych skutkow nieczyni / Koroze przedym
czyni. Toż o inych zioł skutkach możemy ro
zumieć.

W głowie boleści wkłada / inchez korze
nia Piwoniiowego pić. Także nasienie
czyni. *Gal.*

Aracz leczy / tak korzeń / iako nasienie z
winem używane. *plin.*

Oplawy białe pamiom zamięciaga / nasie
nie czarne. Zas nasienie czerwone zamięciaga
wiał oplawy rumiane / trunkiem używane.

Kłocie w iolabku / y w żywocie wkłada.

Kamieniom w nyrkach broni sie zamięciaga
jąc / y owsem piaset y mul abo kał moczem

wywodzi

Item.

Item.

Item.

Item.

Item
tych skut
kow miewa
iako piaset
ym.

Głowy bo
leniu.

Aracu.

Oplawy
białym y
rumianym.

Kłocie w
cielu y
w żywocie.

Wocham
fityo u
gocier
oni
dawetu
uie po
a i a
Panie gy
sci.
Miecio
Gusy.
Jutcom
zaczany
uotodie
pawryz
wi.
nozu
oatagee
adurca
zad. ie
nia maci
ce.
Dzieciom
diantom

ne cy wyrecznie faide o czaje bywa da-y.
Przećwko nocnym strachom / y letaniu.
Glowie zatorotu służy.
Mozg mdły osobliwie pośila.
Panie po porodzeniu cysci
Miesieczna tymże nad przystoynosc za-
hainowanu wzbudza.
Tyrti zamulone wychadaza.
Watrobie.
Pechyrzow / zartanyim mulem y piastkiem
służy / wychadażac ie moczem.
Moczu zatrzymanemu test rancunkiem.
Zolta niemoc wywodzi moczem.
Paniom czestokroć z zaduszenia maćice
mdlelacyim dobrze go pożywać.
Dzieciom malym w wodzie rozmieskany /
a trunckiem dawany ma bydz przećwko no-
cnym strachom / y kaduflu / dawany.
Ma też bydz dożywiania dany / tym kro-
rzy pierśiami male dżiatki karmia / dla wroia

rowania padalacey choroby / y inych cho-
rob z glowy pochodzacyim.

Wino Pimoniove.

Wino z Pimoniey / tym kfeaktem iako z
Pio / ynem / bywa przysprawione. To służy
padalacey chorobie.

Zatorotu y inym niedostatkom w mozgu
z przyczyny zimney. Takze wosytkim tym w-
tomnosciom nalezy / ktorym konfekt.

Szkodzi.

Brzemienным panom szkodzi. Przeto ma-
i sie strzedz / nie tylko ieyżywiania / ale y za-
pachu / dla poronienia. *Seleucus. Dalechcap.*

Kozfadel.

WSzyscy Ziolo / y wiecia / miaz / a ile sta-
rzy na to sie zgadzaja / Pwoma samca do
wselekich lekarstw bydz wyrecznieyszego /
mzli samice / ktorego zrzadka znalez / cze-
siecey samice.

Vinum.

Kaduflu-
zatorotu.

Wroble Proso. Rozdzial 93.

*Milium solis, Lithaspermum,
Milium soler.*

Uechirsz / oder / stem som-n.

Wroble Proso dwoiakie / wiel-
kie abo samiec / y mnieysze / kro-
re samica zowiemy. Oboje ma li-
zcie / do oliwnego podobne / iedno
dluzsze / szersze / m. szersze / a to tyl-

ko przy ziemi / ale ktore sa na swym
klaczu wyszysze / sa mnieysze / wes-
sze / y ostrzeysze. Rozg cienkich / o-
blich / gibkich / prostych / poltorulo-
kietnych / po ziemi sie rozcielajac-
cych / a zwlaszcza wielkiego / abo
samca. Do tego twardy / chro-
stowary / mocnych / galazek wie-
le z siebie y odnozek puszczajacych
w wierzechu rozdwoione / majac
listeczki dlugie. Kwiatki drobne
biale / miedzy listciem a klaczem. Z
tych potym nasienie biale / lincace /
twarde / iako pereiki / wielkosci pro-
sianego ziarna. Korzenia niem-
lego / odnozystego / od ktorego wie-
le drobnych korzonkow pochodzi /
a w ziemi nie mialko tkwiace. Pu-
sza też rozgi po ziemi rozlozo-
ne korzonki drobne z siebie / ktore-
mi sie do ziemi przypinaja / rownie
iako Myse vska / abo Uiedo-
spialek.

Wtore / ktore samica / abo mniey-
szym mianujemy / listciem test pier-
wszemu podobne / tylko ze mnieysze
ostrzeysze / a w swey zielonosci cie-
mnieysze. To sie po ziemi nie rozcie-
la / ale prosto / krzewisto / y galazi-
to wzgore roscie / kilka rozg na pol

tozy sto-

toży stopy z korzenia wypuszczając twarдохrostowate / mocne / y nie bärzo glädkie. Kwiatu także iäko sämiec białego. Z tego potym nasienie białe / perlom bärzo podobne / lśnące / ä twarдохämieniste / obdluzne. Wielkości y podobieństwa Prośianego ziärnä / iäko y pierawşe / od którego v nas nazwiska dostälo. Proso wroble Lätin / *Milium solis*, äbo iäko *Serapion* zowie *Milium soler*, od gory *Soler*, nä ktorey w wielkiey obfistości roście.

Wzrost.

Wzrost äbo sämiec / nä ziemiäch suchych / iälowych / przy pätkäniech / y płöciech rad roście. Mniej bynä ziemiäch także piastowätich y wyschtych. Bywäia też w ogrödäch fläncowane / y siäne / ä we wszystkich częścöiach swych buynieyşe bywäia. Kwitnä w Czerwcu / y w Lipcu / y tego też času zärz nasienie czynia.

Przyrodzenie.

Nasienie iest przyrodzenia ciepłego y wysuśäiäcego w trzecim stopniu / co sie z skutku iego snadnie baczyć może. Do te rzeczy / ktore mocz pobudziä y pedzi / iäko Galenus w piätych księgäch o lekärstwach we dwunastym Rozdziale pişe / sa rozgrzewäiäce y wysuśäiäce. Ä co Änicennä pişe / że w wtorym stopniu chłodzi / ä w pierwszym odwilża / to o sämym zieli rozumie y mowi. Nasienie swym przenikaniem otwiera / y pedzi. Poslednieyşy wtorym stopniu mienia go bydz ciepłym y suchym.

Moc y skutki.

Zämięci Wroblego Prośä nasienie co namielcy wärte / ä z białym winem trunkiem wzywäne / kämien potężnie kręży / cäl w Tyrbäch / iäko w Mächyrzu / y moczem wywo-

dzi. (Dios.) nä raz bioroc go kwintę / äbo ćwierć.

Mocz näd przyrobzenie sätrzymäny / äbo z ciężkością y z rzezaniem odchodzäcy / przyrzeszonym obyczäiem wzywäny / iest lekärstwem. Dios.

Proch bärzo kosztowny y doświadczony nä kämien Tyrtowy / y Mächyrzowy. Wziäc Wroblego Prośä nasienia lot / Kämy / lot z gębki mörzkiey / Kämienä Tydomskiego / sklä co näwybornieyşego Weneckiego palonego / po pulcory kwinty. To wşytko co namielcy wrzeć. Do tego krowie kółowey przypärwney / trzy ćwierci od lotä / äbo trzy kwinty / Cukru białego trzy loty / wespół pomieszać / ä po kwintie tego z wodä Lisiego ogonä / ktory też Lipka zowie / pić däväć. Tab.

Item / Wziäc Lipki äbo Lisiego ogonä / siela / siela ktore zowie Dzien y Noc / äbo Sklenicznikiem / Lätrecy / Korzenia Piotruszczanego / Kopru Włoskiego / pogärści ä pokräiawşy w słodkim winie białym / äbo w syćie miodowey wärzyć / y porowney kwintie tego rano y nä noc ciepło pić.

Moczä päpänim y z rzezaniem odchodzäcem / siela to / z korzeniem Slazu wysokiego z Lätrecy / ä z Włoskim Koprem w winie słodkim wärzyć / ä pić / iest rätkunkiem osobliwym.

Płynienie nasienia przyrobzonego säwosciäga / nasienie Wroblego prośä miätko wärte / wziawşy z poltory kwinty / z sokiem Bäbeczanym / äbo z Loczygowym / äbo Sclustosowym / przydäc do tego z polćwierci kwinty prochu Stonogowcowego Burszynu dwie części kwinty äj. y trunkiem wzywäć.

Tyrtki zälänne wychedäzä.

Päniom działkami sie präciäcym / iest osobliwym rätkunkiem y przedkim / nasienie Wroblego prośä miätko wtluczone z winem pić däväć / äbo z mlekiem białogłöwskim. (Matth.) Ä to o mnieyşym Wroblim prośie ma sie rozumieć.

Kämię z nyrel y z Pächyrzä pokruşy / wşy wywodzi: Wziäc nasienia Wroblego prośä / Hänyżowego / Kopru Włoskiego nasienia / iaderet z Malonow / Piotruszczanego / nasienia Präşego gniazda / Lätrecy / porowney części / to wşytko co näsubtelniey / wrzeć / ä po kwintie äbo po poltory z winem słodkim / äbo z Piotruszczaninucha rano y nä noc pić däväć.

Sämo siela Wroblego prośä z wysokim Slazem wärzone / ä trunkiem wzywäne / mocz zäwsciägniony wywodzi.

Żimncy kädobniowey bywa lekärstwem doświadczonym / nasienia tego siela miätko wärtego ćwierć od lotä / z winem słod-

możu.

Kämię w nyrbäch y w pächyrzu kręży.

Item.

możu päpänu.

plyniecia nasienia mäsiege.

Tyrtom zälänym päniom działkami präciäcym sie.

Kämię z nyrel y z pächyrzä kręzac wywodzi.

możu.

Żimncy kädobnego dnyowey

kim godzina

Mieście
gucy.

Lajsttu.

Aqua
stillati-
tia.Zámie-
niu fluzj.Mocu.
Mieście
gucy.3. wroble
proso gar-
ne.

Kim godzinę przed przyściem piac. A to czy-
nić poliby nie wstała / y nie opuściła.

W nieściczne czyścienie pánom nád przy-
rodzenie zástánowione wzbudza / poltory
kwinty nasienia z winem dáiac pié.

Łojstko pozostale po porodzeniu pá-
niom wywodzi / mnieyszego Wroblego pro-
sá / nasienia z kwinty ábo z poltory pié dá-
iac / badz z iucha Sabiny wárzoney / badz
z wodką Cynámonowá / ábo z Marunko-
wá.

Wodká z Wroblego prosá.

Z ziela Wroblego prosá wodká bywa pa-
lona / y do potrzeb lekárskich wzywána. Tá

Zámien tak w nyrlách iáko y w pachy-
rzu trsy y potężnie moczem wywodzi trun-
kiem wzywáne.

Mocz zadržymány wzbudza y pedzi.

Mieściczne czyścienie białogłówskie po-
rusza y wywodzi / dáiac iá z syropem z By-
lice trunkiem. Tab.

Rozsadek.

W Ośledniejszy Zioloписowie wynalezli
wiecey rodzajow Wroblego prosá: Jáko
Wroble proso czarne / ktore korzonkow iest
drobnych / młeczemnych / y nieużytecznych.
Rozg drow lotkietnych / kolankowatych / o-
blich / odnożytych / y suchych. Liście iáko
v Marzány / ábo Rety / y spony: drobne /
málego / y ofrego. Násiemia okragłego /
czarnego / olejowatego / y tłustego. To mie-
dzy pšenica pospolicie sie znayduie / y po-
wymłóceniu z ma bywa melce: Nie czy-

ni żadney wady / ani škodzi wzywáacym go
w chlebie. Jni zowia to ziele Krowia rza.

Jest iesze Wroble proso Trzcinné / ze li-
cie mieście iáko Trzcina / to brudzy zowia La-
chryma Iob: Lzámi Jobowymi / w ogro-
dach pospolicie w endzych stronách roście.
Ziárna wielkiego iáko groch / twárdokámie-
niste / á rozmáicie farbowaného / ábo
psstrego / ktorego do tych czasow wiyetku nie
znamy / opócz że z niego páciorki czynia /
y nosa ná syi. Rodza sieto ziele w grun-
tách wilgotnych y mokrych. ná pulorá łó-
cia wyrasta wzwyż. Korzeń podobny Pro-
siánuemu. Liście Trzcinnego / serotkiego /
zylowatego / twárdego. Blacza kolankowá-
tego / ob tych liście po iednemu ob kádego
pochođzi / ktore ogarnia swym okryciem
nasienie. Zás nasienie pierwey vformowa-
ne bywa á niżli kwiat wypuści / co w nie-
máłym podziwieniu byđz może / dopiero
przyśedzy do swey doskonałości / kwiecie z
siebie wierzchem białe ná kšcáte kłostow
wydáte. Ten owoc naprzód potáznie sie zie-
lony / potym dojrzewáiac / zšará czerwóná-
wy / y dla odmiany farb pozorowi wdzie-
czny: odspódku swego seršy / ku wierzchu
szuplejšy / linyti po sobie wzbluž proste
máiac / w lupinie swey twárdokrzemieni-
šley ziárnto zámknione / ná kšcáte ziárna
Indyjskiego Prosa / bárwy lisowácy: smá-
ku zboža iákiego nie ztego / wiele supinek
białych okryte / z ktorych ochadożone może
byđz máta y chleb / iáko ze Bzu ábo z Prosa.
Ale w lekárstwie / iákom wysšey námiemil
wiyetku żadnego nie ma.

4. proso
wroble.Lachry-
ma Iob.

Pálnik / Tyczna wyłá / Bob kamienny. Rozd: 54.

Woiáta Wyłá tyczna / ktora
Bobem kamiennym / y Pál-
nikiem zowiemy / wielka y mála:
A iest chrostowáte dzewko bárzo
sinrodliwe: Lścia Włostíey wierz-
bie podobnego / táž rozdzet y gá-
łazet. Kwiatu Kápuštnego groni-
stego. Násiemie w straczkách nie-
máłych obdlužne / ramiane y mo-
cne / nyret kštáte máłce / psstre /
ktore w tenczas dopiero twárdnie-
ie / gdy iágody winne dojrzewáia /
y ták bárzo / że potym w wodzie
moczone trudno go zmiešczyé. Dru-
ga Wyłá tyczna mniejša / táž
chrostowáta: Tá ná iedney stopce
po trzy listki miewa obdlužne / á ná

końcu záostrzone / zielone / gládkie /
seršentzi Konicz wietša. Kwia-
tu żółtego / gronistego / iáko v wiet-
šego Pálniku / ále zapáchu nie-
wódziecznego: z tego stracžki po-
tym bywáia iáko ná Zárnowcu /
w ktorych násienie táž podobne
wielkościá ziárnu Zárnowcowe-
mu / ieno obdlužne iáko Bob włostí-
ktory fasolami zowia: bárwy czar-
náwey / Pniak kłacza ták twárdy /
iáko Gwáiatowe dzewo: z wierz-
chu żółte / wewnatrz ábo w dze-
niu czarne. Przez náłázy y náruše-
nia trwa czas dlugi. Przeto gospo-
darze wieyscy y winniarze / czynia
z niego tyti do spierania látorośl

winnych

winnych. Czyna też Lecznicy z nich iuści mocne. Także samostrzelnicy kufie.

Anagyris.

Bäumbonen. Stinckendbaum.

Mieysce.

Bob kamienny wietfzy roście w Apuliey y w Kampániey. Mniejfzy także w ciepłych krainách w leśnich / ná gorách. W náfzych zimnych stronách nieznáiony. Kwitnie bázgo ślicznie w Máiu y w Czerwcu.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest ciepłego y suchego / iáko Galenus w 6. Księgách o ziółách piſze. Rozpráwnie. Ale iego liście świeżo zielone / má-

ia wilgotności nieco / bo nie ſa oſtrego ſmáku. Suche záś wyſuſza / rozſieknie / drobi. Tegoż też przyrodzenia ſkorá z korzenia iego.

Moc y ſkutki.

Liście młode y ſwieże / wietfzego Bobu kamiennego plaſtowane / wielkość y ná- bżmiatość korogetolwiek członká ſcién- cza. Diof.

Pánom ciężko robzącym / y bſiatkami ſia- długo pracującym / wielkim y známiennym bywa ráttunkiem / liście ſwieże z winem ſodkim roſcieráne áttunkiem dáne / ábo z muſkátela / ábo z iucha Kozynkoro wárzo- ych po kwinie ná raz. Diof.

Kozysko po porożeniu poroſtále wywedſi- Mnieſieczne czyſzczenie pánom rozbudza.

Dychawicznym y ciężko tchnącym rá- ttunkiem bywa.

Przećiwko bolení głowy / pomienio- nym ſpoſobem / liście z winem ſodkim pić- dobze.

Plod w żywoćie oćiągáacy ſie y ná ſwiát- leniwo idacy / toż liście ſwieże ná nodze przy- otworu loná przywiazáne / przedko wywo- dſi. Ale záraz po porożeniu trzeba ie oćiąc boby wnetrżnoſć z máćica wyciągnáły.

Skórka z korzenia tego dżewła / wrzody y bolaczki zbiera / y w otok obraca. Tłuciedy też roſpada. Toż ſok z korzenia tegoż dżew- lá czyni / chuſtki ábo ſleyuchy w nim má- czać / á ná nie przykładać.

Tychże też ſkutkow y przyrodzenia iest / mnieſzy Bob kamienny / korogeto wielki.

Szkodzi.

Plod z żywota wyciąga. Náſienie tego Bobu iedſtione / womiety wielkie czyni / y pobudza ktruſzenie ze krowa.

Kozfádek.

Palni y ryczna Wyká / przeto rzeczona tá chroſćiná / że tyłk z mey y pale dla podpí- ránta látoroſli winnych czynia. Wyká ábo Bobem kamiennym od podobieńſtwa zár- ná y kamienney cwarďoſci. Ale mylá ſie báz- zo korogeto chroſćine chca mieć / hardowi- tem / korogeto Láćinnicy Labarnum zowia.

miaſtoſć.
y ná
bżmiá
toſá qłon
korogeto
ca.
C ożfá
má rozb-
nia.

Kozyska.
Mnieſia
gno.
Dychaw-
gny.
Gwiedzo
tchnącym.
Głowy bo-
lenn.
Plod wy-
wedſi-
rodzenie
ſuádu
gny.

Bolaczki
w otok
bráca me-
tłody ro-
gánta.
Mniejſzy
Bob ka-
mienny.

Szkodzi.

Plodu.
Womiety
ciężkie
ze krowa
gny.

Kozi Párek.

Rozdział 95.

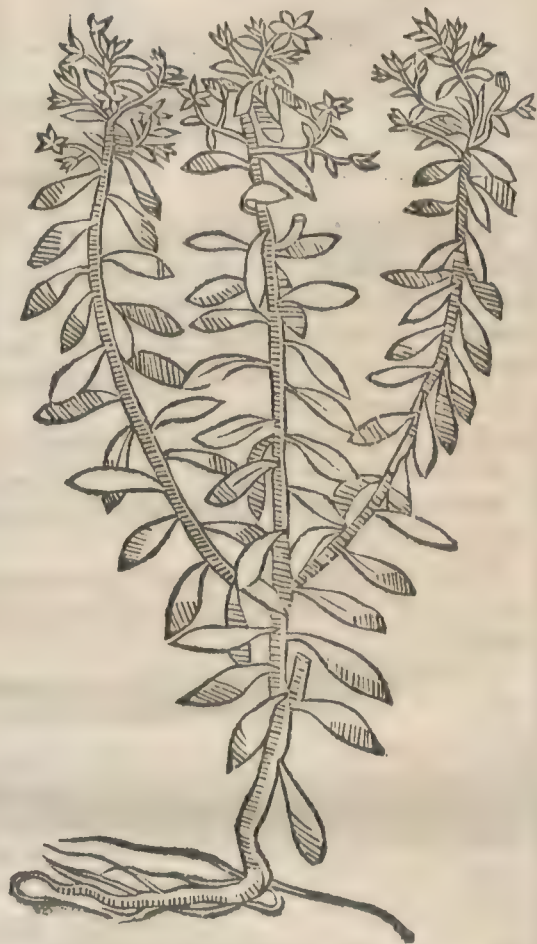
O Te korogeto Kozim Párſkiem ná-
ſy miánnia / Kurzey nodze / á-
bo Tłuſtoſzowi iest podobne / o

czym Dioſkor : ſam o nim piſzac
ſwiádeczy / tyłko że má liſteczki cie-
mnieſzej zielonoſci y korzonki ciéćie

Mieysce

Cepæa.

Cepeentkraut. Welschens.
Harnkraut.

Wierſce.

Koſcie rado ná mieyſcách płon
nych y iálowych.

Przyrodzenie.

Jednákiego przyrodzenia ieſt z
Tłuſtoſem.

Moc y skutki.

Moczu z ciężkoſcia kápáním y z rzeſá
niem odchodzácemu. Takſe

Moz wy
modzi.

pechuro
wi owze
działemu.

Pechyrozwi zázorzedziálemu / okroſiá
wiálemu / z ktorego Lupięze moczem iáko
miasſo otreby odchodza / ieſt oſobliwym
lekarſtwem / liſcie w winie biálym dobrym
warzac / á piáac. Jeſze poteźniey to ſprá
wuje z kórzaniem Gromowego ziela / ktore
Szparágitem zowia / w winie wázone á
crunkiem przez kilká dni wżywane. Dioſ.

Rumien. Rozdział 96.

Rumien troiáki ieſt / nie máiac
miedzy ſoba roznoſci tylko w

Chamomelum.

Kamillen.

kwieciu. Pierwſzy ieſt kwiátu bia
lego / á ten ieſt napoſpolitſzy. W
tory kwiátu brónatnego / á ten zra
dka ſie znayduie / ieſt nawioſtſzy / y
naſpániaſzy. Trzeci żółtego kwiá
tu. O tych trzech Dioſkorides / y
ini ſtarodawni Ziołopiſowie z
mianke vczynili. Poſlednieyſzy dru
gie trzy do tych przydáia. Jedná
pierwſzy ieſt naprzednieyſzy / y do
wżywania w potrzebách lekarſkich
napoſpolitſzy / y naużytecznieyſzy /
co mu Dioſkorides y Galenus przy
wlaſczaia. Trzy pierwſze máia pra
cie ná polłokcia / podczás ná łokieć
długie / geſto rozkrzewione / y gále
ziſte / wewnátrz cze. Liſteczki cien
kie / drobne / geſte / włoſienkowáte.
Kwiát wierſchu z biálych liſtecz
kow złoſzony / we ſrzedku żółty ná
kſtalt głowki / okolo ktorej liſteczki
biálie / iáko by promienie od ſłońca
pochodzace / wdziecznowonne. Ko
rzonki drobne / nie gledo w ziemi
ſiedzace. Ten Rumien ieſt tak bá

cho podobny Kumienkowi smier-
dzacemu / który Psim zowia / że
pozorem ieden od drugiego roze-
znąć trudno / sama tylko wonia.
A też nie dziw / bo ten pachniacy
z tego Psiego pośedł / o czym
się niżej powie. Także o dru-
gich.

Wiosna.

Wiosna Kumien pachniacy przy
ścieżkach / na miejscach wypra-
wionych / na miedzach / między zbo-
żem / w ogrodziech. Wiosna y na
miejscach wyschłych. Kwitnie w
Czerwcu / a w cieplejszych kra-
inach w Maju. Kwitnie na niekto-
rych miejscach dwakroć do roku /
w Czerwcu iako się powiedziało /
y w Wrześniu : ale własny czas
kwiatu w środku albo ku końcu
Wiosny.

Przypodzenie.

Ten rozgrzewa y wysusza w pie-
wym stopniu / tak korzenie / iako
liście / y kwiat. Skłócenie z żywio-
łami bardzo osobliwe y znamienite.
Ściężnia / rospadza / rozgrzewa /
rospławia / odmiękcza. Bole v-
śmierza subtelnyim przenikaniem
swym / którym iest Kóży podobny.
A swym rozgrzewaniem do oliwy
może być przyrownany. Ale Ku-
mien Kzymiski pełny y niepełny.
Także Kumien Angielski we wto-
rym stopniu są rozgrzewające / y
wysuszające.

Moc y skutki.

Głowa albo mózg.

Piersi / Kwiecie Kumienkowe w ro-
nie warzona / a po rano y na
Pluća / noc po kielisku ciepło pić le-
Wątrobe / czy / rozgrzewa / y posila / otwie-
Slezione / rzać / y kolera wywodzić. Tak
Tyrtki / że się w nim kapiac y myć.
Pechyrz / Macice / y inne członki y części ciała do
rodzenia / rozgrzewa / posila / y otwierdza.
Dychawiczym iest ratunkiem.
W listkach darcie / co kolkazowia / v-

śmierza / y boleści w innych członkach wne-
trznych przez listki dany / wkłada.

Maciczne boleści wstramia.

Wiosna choroza zatrzymana wywo-
dzi pić iuche z warzonego. Także się w
nim kapiac. Dios.

Kwiecie Kumienkowe miało warte. A
poroż do iednej części tego prochu przy-
dać Miodu odwarzonego y odśymowane-
go trzy części / miasto lektwaru przez kilka
dni wyciąć iako poł orzechu Włoskiego na
raz a to rano y na noc / zmieć za żywot / y
przez siolce wywodzi dawne plugaśwa z
kielek.

Gryźtę w żywocie / y

Głisy wywodzi / proch z Kumnu z ro-
nem ciepło na czczo pić dając ciwerc lota /
abo pulkory kwinny.

Padająca niemoc odpadza / y przez dłu-
gi czas od niej zachowuje. Kwiatki Ku-
mienkowe z miodem w winie warzoc y pić
dając.

Głisy wywodzi z żywota / wżiwosy ich
ze dwa lota / a ze dwadzieścia iedwabnych
sliw / które Sebesten zowia / to w kwar-
cie wody wwarzyć do połowice wyrzżenia
a przecedziny wżić ze fect lota w uchy-
tey / tak wiele przylać winny lory kważo-
watey / abo octu w wody oxiratem 30
wła / ze trzy abo cztery poranki tego dać pić.

Członki spracowane y zemdlone / nad in-
ziola bardzo posila / kapiac się w nim / abo y
nagrzewając. Gal.

Płód martwy z żywota wywodzi.

Mocz zatrzymany pobudza.

Kat y zamulista z żył moczem pędzi.

Kamień Tyrtowy.

Opuszenie z wietrzności rozgania.

Kolika y darcie w listkach wśmierza.

Żółta niemoc spadza / warzoc go z korze-
niem / z kwieciem / y z liściem w wodzie / a
pić. Także się w nim naparzać / y ka-
piac / abo parę do otworu łona puszczając.

Z tych trzech Kumnoch napotężniejszy
iest bronatny kwiatu ku wywiedzeniu ka-
mienia z Pechyrza y z Tyrtu / y ten też iest
nawiejszy / naudatniejszy y spaniajszy.

Te drugie Kumienki / białe y żółte za-
potężney wywodzi.

Proch z Kumnu z wodką żiela Moc
Dzień pić. Moc potężney pędzi. Także
y kamień : ale potężney iako się już powie-
działo bronatny Kumień. W niedostatk
wodki przereczoney z winem go pić może.

Bolenie niezmiernie w żoladku wkłada
a zwłaszcza żółciem / weźmi kwiecia Ku-
mienkowe / Kolkornaku / Centuryey / żiela /
Szpiki Indyjskiej / każdego po łocie. Miodu
dobrze odśymowanego dwanaście lo-
tów. Żiela przereczone miało wżić / y
prześcić / a z miodem wnieść. Tego le-

Ważne
boleści.
Mieście
gney cho-
robie.

Syrot ed
maga.

Gryźtę
na w ży-
wocie.
Głisom.

Kadaw

Głisy.

Członki
spracowa-
nym.
Pied mar-
twy wy-
wodzi.
Mocz po-
bdi.
Kamule
na wywo-
dzi.
Kamień
tyrtowy.
Opusze-
nia.
Kolece.
Żółta Geo

Mocz y ka-
mię pę-
dzi.

Żółta ka-
bolentia.

Głowie.
Pierśmi.
Plucem.
Wątrobie.
Slezione.
Tyrtom.
Pechyrzo-
wi.
Macice.

Dychaw-
ic.
Kolece.

Item.	<p>temparzu na raz po łocie z winem dobrym wzywać każdego dnia na czczo.</p> <p>Albo też tym sposobem / Rumienkowe wódki wiać lot / Szerbakowej albo podobniekowej drugi. Wina dobrego z tyk: tego wezpoł zmieszawszy w trunku każdego dnia na czczo wzywać.</p> <p>Albo tak: Wiać Rumienkowe wódki łotowosm. Cukru białego ile kto chce mieć słodko / to dać ciepło pić w ten czas gdy bolećs dreczy. Jedno trochę przed tym / y porzym dać kolaczek albo ze dwa ziele z Galganu wezmiome / albo z Rumnu kramnego. Diagalangam albo Diacyminum zowia Aptekarsie.</p> <p>Ulabizniałość albo napuchnienie żółdka leczy / wino piac ciepło po kielisku na czczo y na noc / w którymby Rumien był warzony.</p> <p>Mocz po kropi kąpiacy / toż wino zasia namia.</p> <p>Bole woselacie w mierz / tak z wietrzności tak z wilgotności iakichkolwiek wotecznościach y powierzchorne / warzaco y piac. Takie naparzać / y kapiac się w nim.</p> <p>Rumien z Tyreł pedzi / Rozzenie Rumienkowe na proch warte / a z winem trunkiem wzywane. Toż też mocz zabamowany wywodzi.</p> <p>Tenże proch po polozu cwiereci także z winę przy martwy płod zzywora wypada.</p> <p>Tenże kwartane odpada z winem go piac. A tym potężney / gdzieby z sokiem Rumienkowym wyschlym / tak wiele oliwy przymieszawszy żyły pulsowe / y paćierz wegrzbiecie wstysiek tym nacierał / zwlaszcza godzinę przed przyściem iey / y porzym się po miazaniu w poscieli poćić.</p> <p>Goraczki koleryczne w mierz / z kwieciem tego y z korzontami warzaco piac. Wawet woselacie goraczki / koreby iedno z zamulenia y zagnoszenia wilgotności pochody / tak melantoliczne / iako flagniste. Les y tym jest oobliwym lekarstwem / korepochodza z zapalenia członkow wotecznych. Dla tego Egypcy Lekarze słoncu go oddawali / y poswitali / ze woselacie zimnice odpada y leczy. A zwlaszcza rosprawiwszy pierwey ze wilgotności / przystoynymy y przynależacymy trunki.</p> <p>Tymże februm wosytkum w obec jest wytecy ny proch z rozzenia Rumienkowego / a zwlaszcza kory pewnych dni przychodza / biorac go na raz co czerwony zloty zawazy we dwu albo we trzech tykach syropu z octu a wody y z cukru wezmiomego / a to godane albo dwie przed przyściem / wezmywszy tego z kielakroc.</p> <p>Przeciwko tymże februm troćsi albo kolic / Rumnu / barzo kosiowne y cowna</p>	<p>deczone / kore Nechtesfus krol Egypcie / Lekarz wielki opisał iako Aetius pise o Rumnie piac. Kaze sczyrych y szczegulnych kwiatkow Rumienkowych prawie dojrzałych / ile kto chce wiać / w moidzerzu wcluc / y z woda kolaczkow naczynie / a w cieplu wstysic. Porzym gdy kogo febra napadnie / wcluc ieden / albo ileby się bydy dosyc zdato / y oliwa go zmiesiac / albo z oleykiem Rumienkowym / iebym iako masec byla. Tym cialo wstysko namiazac poczynawszy od glowy aż do stop / w ten czas gdygo pocznie nadchodzić / y nakryć go w poscieli dobrze. Kozzy maza powstac / tym pot przydzie dobry y pozyczyn / y przydać / ze tychże kolaczkow tym ze dać moze iako Bobowe iarna / a ciepły wody trunkiem. Ludziom przespólnym y podobnym takowe lekarstwo dobre y snadne ku przenoszeniu. Toż y Dioskorides pise / gdzie kaze Rumnu co namieley wcluc z kowieciem zosobna każde / y z tego kolaczkow naczynie / a do potrzeby chowac / zwlaszcza tym februm kore pewnych dni przypadala.</p> <p>Rozzenie toż Rumienkowe ochodzy / wstysic y chowac osobno. A gdy potrzebą przypadne / wiać go iedne czesc / a byla albo naci tego dwie czesci / y z syro miodowa dac pić. Zas drugiego dnia na przemiane / wiać kwiccia albo rozzenia tego dwie czesci / a ziela iedne / y także miało w tary / dac pić z winem pierym miodem rosworzony / co raz co polowica wiecey. Dios.</p> <p>Wartrobe zamulona y zakana otwiera.</p> <p>Miesieczna zatrzymiana rozbudza / prochu Rumienkowego miało warte go z polozu cwiereci lota dac na raz pić / wartrobe zakaney z octem. Miesieczney chorobie z winem. Toż y Dioskorides mowi.</p> <p>Ułacie zawarta otwiera / naparżanie albo kapienie z Rumnu czyniac po pas.</p> <p>Krecz albo zakrzywiona syla albo glowa leczy.</p> <p>Gruczoły twarde odmiekza.</p> <p>Wola na syla kore nie sa zastarzale spada / z kwiatkow tego a z miodu / Elektorarzadki wezyniwszy / na czczo przynamniey ze dwie godzinie przed iedzeniem dobra tyk lizaniem wzywac każdego dnia. Także y na noc. Dios.</p> <p>Puchline spada z ciata / suchego wsta / wstysic y wstysiekim / to jest z rozzeniem z kowieciem y z kwieciem / y na popiol wpalic / korey wstysiekim w chusteczce w winie moczyć / a to pić.</p> <p>Rumien suchat / wrzedzenie w wsciech got. Toż incha z warzonego czyni płoczacina.</p> <p>Bołom twardym / nabitym / y pełnym / z zbytnich wilgotności. Także</p> <p>Kre y twardosc po goraczkach pozostalarozbiia / swym naparżaniem y plasterowaniem.</p>	<p>tracił abocelag tu</p> <p>Item. Dioscori des.</p> <p>Item.</p> <p>Wartrobe zatrzymane miesieczne quoy cho robie.</p> <p>Ułacie zawarte. Krecz. Gruczoł. Wola na syla.</p> <p>Puchline spada.</p> <p>Wartrobe ncom w naciach.</p> <p>Bołom nabitym. Kre legy.</p>
-------	--	---	---

Głowy ner
 wy pośli
 la.
 Głowy be
 lenia.
 Oczu nie
 niu od bo
 lipi do
 witych.
 Oczu
 Krowia za
 ciepliny
 beleigym
 obsterdu
 y na bism
 boligym
 Chyragre
 podgrze.
 Lamanu
 w glon
 tach.
 Pokurze
 tym.
 Węsy E.
 m chorobom
 Simule w
 oga.
 Sebroni.
 Bolenia
 siowp.
 Item.
 Item.
 Item.

waniem.

Uterwy albo piete żyły poeila rozgrze
 waiac ie/ (Diof.) y wolne czyni. Gal.

Głowy bole nie wsmierza / wórzac go a
 bo na goracey cegle rozpárzaiac / a okładai
 iac.

Oszcznionym od iadowitych bestii / pro
 chu z lićia tego ćwierć lota z winem piac /
 jest ratunkiem.

Krowia oczu zaciekle y zbytnie boleiac /
 bázro przedko leczy / wziawszy tego soku te
 dne część / dwie części wodki z białkowia
 iecznych / mleka białogłowskiego chłopie
 karmiac / trzy części. To zmieszać wespól y
 z tego wodki dystillować / w krowey chł
 śleczke chedoga maczaiac / częstokroc na nie
 przykładac / bázro łaskawe jest na oczy bole
 iace a krowia zafle / lekarstwo.

Obsterdu y flabiznom boleniu / Hypo
 chondriacā (Bretorwie zowia / jest lekarstwem
 wodiecznym / piac iucha / y naparzanie z
 niego czyniac.

Chyragre.

Podagrze y w cłonkach łamaniu / wino
 w krowimby krowie Rumienkowe przez
 noc moknieto / jest ratunkiem. Ale przytem
 każdego dnia Rumienkowym oleykiem
 dwakroć namazywać potrzeba. Toż też /

Odmności z paraliżu / pokurzeniu jest
 użyteczne / abowiem cłonki odmno posti
 la / dwa razy na dzień oleykiem tego nama
 zuiac / a ciepło chusty na to przywłaiac. In
 summa malo nie wsiy sitem chorobom ludz
 kim / jest lekarstwem ośobliwym.

Gistuly w kćielu przynosie w oczach le
 czy / z nich lićie tego / przykładaiac. Diof.

Gebry y goraczki wsmierza / z oleyku tego
 plisfery czyniac. Abo z polewki wwarzonego
 go przydawki oleyku tegoż. Diof.

Ból w głowie wkłada plastrzem z maki
 Rumienkowej / a z łaczmienney / a równo
 wżaroy / y w wodą wwarzonego / a oleykiem
 tego zacyniwsiy / głowę tym obłoić. Abo
 wziąć kwiecień świeżego / bądź suchego ze
 dwie garsci / y wórzyc w winie z wodą na
 poly / do tego masta świeżego nie solonego
 przydacie dwanasie lotow. To tak dugo
 przy wolnym ogniu wórzyc / aż wino ono y
 wodą wywre: poty przebić przez co gęste
 albo przez chustę / y tą mascią czolo y skronie
 namazywać. Abo też rozmazawsiy na chu
 ście / trochę octem pokropić / y na mieysce
 przerzeczony przyłożyć. Noże też na toż o
 mycie nog wczynie / wziawszy Rumnu ze
 wsiyskim ze trzy garsci / Kozey czerwone
 y dwie garsci / Komonice dwie garsci /
 Boiego dzewka / Koczey Miety / po garsci.
 To wórzyc w rzeźney wodzie przyław
 sy winą z kwarc / albo z poltory / w tym ka
 jędo dnia nogi co na ciepły zetrwać może
 parzyć. Abo wtem wielkim jest ratunkiem /

tym krowych głowy bol trapi.

Lug z Rumnu na toż bázro osobliwa
 jest pomoc / wórzyc go w kotle wody / y
 przezeń a przez popioł one wody na Ru
 mien także w naczynie podstawnione cedzić
 raz y trzy przelewaiac / w tym nogi na noc
 parzyć / a głowę porańu przemywać. Też
 Rumien wórzyc / y polewke te pić / a z tego
 wwarzonego plastr wczynie / a ciepło na skro
 nie y czolo przykładac dobrze / zwłascz
 na noc.

Boltoć z oczu spadza / krowa bymá z sof
 ley choroby wórzac go w wodzie / y páre s
 oney iuchy w oczu puszczać / albo też y
 wórz w wmywaiac. Jesze lepiey tak / w
 ziać kwiecień Rumienkowego ze dwie garsci
 Maieranu / Jopu / ziela wodnych orze
 chow / po garsci / wórzyc w wodzie / a prze
 rzezonym sposobem tego używać.

Przećwół boleniu oczu / wziąć soku
 wyłetego ze świeżeg Rumnu dwa loty / mila
 ka białogłowskiego chłopie karmiac / śeś
 lotow / białku odedmuy kofosy b co na
 swiezysy / a to wespól co nalepiey szibosy
 chusieczke w tym maczaiac / y na oczu przy
 właiac / a co wśchnie znówu zmáczaiac. *vide
 idem supra Folio 795.*

Bolaiacym oczom z wiatru / Rumienko
 we kwiatki / kwiatki Komonice / nastenie
 Włoskiego Kopru / albo wierzchołkow z do
 rostego Kopru Włoskiego po garsci każde
 go wstawsiy / wórzyc w winie na polyz wo
 d / w tey we dwóie chusieczke chedoga ma
 czaiac / a na oczu przywłaiac / na wierzch ciepł
 o wkładać / a co wśchnie to odnowić.

Rumien w mlekku wórzyc a na czolo y oczu
 plastrować ciepło / dobrze.

W oczach krowy leczy / Rumien w wodzie
 wórzony y na nie plastrowany.

Głowy boleniu niezmiernemu / z krowego
 do śalenstwa y od rożumiu odśapienia zá
 ledwie nieprzychodzi Rumienkowych kwia
 tów ze dwie garsci wziąć / Maieranu / Ko
 zey czerwoney / Kopru ogrodowego lićia / po
 garsci. To wespól w studzienney wodzie do
 połowice wywżenia wórzyc / a w tym dwó
 ista chusieczke maczaiac / na skronie y czolo
 ciepło przywłaiac / powtarzaiac często.

Włosy cudne na głowie czyni / kwiecień
 Rumienkowe w ługu moczone / y tym czę
 sto przemywane.

Toż też spadki / rymy y flusy z głowy na
 pierci y oczu spadaiace zastanawia.

Rumienkowy kwiat z czerwona Roza
 napoly / w wóreczku zafyrc / a na czolo cie
 pło przykładane / też spadki z głowy y rymy
 zawęciagaia. Abo tak / wziąć kwiecień Ru
 mienkowego garsci / czerwoney Kozey /
 Maieranu / Kocankow zámorzkich / Mu
 śkatowego orzechu / Pieprzu czarnego /
 Pieprzu długiego / Rádudła białego tra.

item.

Item.

zoltó tci
 na oczach.

Item.

Ozatele
 ma.

Item.

Item.

W oczach
 krowy le
 czy.
 Głowy bo
 lenia.

włosy cu
 dne czyni

ry / se y
 spa / kom

Item.

Item.

	mnego / nasienia Nardusowego / Gwoździka / Cynamonu / po trzy ćwierci lota. To wszystko z grubą przecluc / y woreczku przeszyć / żeby się w kupa nie zbiegło / nagrzac go y nakładzić nad węgłem ognistym / w rzuciwszy który gwoździk kramny y kadzibłą y co naćpieley na głowę przyszyć. Wszy, sły flusy y spadki zaśłana wia / a wilgotności zle w mózgu wysuszyć y trawi.	Cieściemu tchniemu y dy nawiocy Proza z spadkow od mózgu bywa. Toż i wiecie leczy wżiarosy ich ze dwie garsci / Romonice Nardusu Celtyckiego kwiecie / po garsci. Kadzibłą z grubą przecluczone ^o lot. Kwiecie y Romonice drobno pokrajać / y woreczek z tego weźmiesz / który zároveň we dnie y w nocy ciepły na wierzchu głowy nosić: Abowiem wysuszyć będzie wilgotności w głowie.	Dypawicy.
Lupieżem Dipizy Item. Ciężko doglecy III.	Lupież / y pąprzyska z głowy wychodzi / przemywając często głowę wodą / w którejby Rumien był warzony. Także z ciężkiego lupieżu spada / y nie zaśpieceni ciała / kąpiąc się w nim.	Przecluc kłociu frogiemu w bokach / warz Rumieniu y Słaz w winie y w wodzie napół / polewając wlewy w macharyne / przydawasz sześć locow oliwy / y co nago recey na miejsce bolejące przykładasz.	Kłociu w bokach.
Ofem bo lacy.	Wszystkie bolesci wklada woreczki z Rumniu weźmiesz / y na goracej cegle winem potropisz nagrzewając / y przykładane.	Albo tak: Wziąć kwiecie Rumienkowe go garsc albo sześć / Siemienia lnianego z grubą przerażonego ze trzy garsci. Z tego weźmiesz dwa worki / a w wodzie tej rozpierz / wszy po wyjęciu na bolace miejsce jeden za drugim co naćpieley przykładasz.	Item.
Leżkie nu bole nu głowy w goracy kach.	Cieściemu boleniu głowy w frogach goraczek przemywanie głowy wodą / w którejby kwiatki Rumienkowe / Roza czerwona / Marcowe sułki / Jecmien / każdego po garsci wżiarosy warzą / jest osobliwym wżeniem.	Boleniu w ledźwiach / y w biodrach / w Wyrtach / oboje to naparzanie przez Wpachyru / rzeżone jest bardzo użyte. Na karmie / czne.	Leżkie w Wyrtach / Wpachyru / rzeżone jest bardzo użyte. Na karmie / czne.
Leżkie zebowe nu dnie cinnemu.	Zebowaniu lekkiemu dnie cinnemu / Rumien z Koprem swojskim warzony w wodzie / jest wielkim ratunkiem / często ta woda głowę im przemywając ciepło.	Też na roz kłociu w bokach / kwiecie Rumienkowe w krowim mleku warzone / a na bok przykładane / bywa ratunkiem.	Kłociu w bokach.
Pamięć wzrost Słuch osłab.	Pamięć w całej zachowuje y ostrzy. Wzrost / Słuch posila / wmyślając każdą wiec / czor nogi kładac się do posiedzi / albo przy namiesz trzykroć do tegodnia w wodzie / w którejby Rumien był parzony dugo.	Item, gdzieby kłociu w bok z goracej przyczyny przypadło: Weźmiesz garsc albo dwie kwiecie Rumienkowe / Romonice / Siolki Marcowe / Otrab / Sandalu czerwonego wkluczonego / Nasienia Słazowego / każdego po garsci: to wszystko na proch wkluc / y przydać maś Siemienia lnianego / Sengrekowej / po łocie. To wespół w mleku krowim warzyć / przylawszy olejku Rumienkowego / kwiatki / żeby iako kasa gęsta była / y na bok bolacy co naćpieley plastrować / dwakroć przez dzień odnawiać.	Item.
Spanie przywodzi	Spanie przywodzi w chorobach / albo w goraczach wielkich Rumien / wżiarosy go ze dwie garsci. Liście sułkow Marcowych / Romonice / po garsci każdego. Narkowek / Grzybiem / liście Zielanu białego y kwiecie tego po poł garsci. To w wodzie dłu warzyć / albo parzyć / przydawasz iescze liście y kwiecie Wierzbowego / liście Winnego / po garsci. Ta woda na noc kładac się spać nogi y rece na bok omywać do brachwile / y nie oćierać aż sąmy oschną.	Albo tak: Przereżonego kwiecie wżiar ze dwie garsci. Kopru ogrodniego albo swojskiego / sułkow Marcowych / po garsci. Zająć w woreczku / y w mleku warzyć / przydawasz Romonice / y bok tym naparzać. Może też y w wodzie też warzyć / a potym z kwiatki winnego octu przylać / y nagrzewać tym bok.	Item.
Lupież na twarz	Lupież z twarży spada kwiecie Rumienkowe maśko warze / z miodem na kstat masce zacynione / a tym twarz namazować dwakroć przez dzień: a po każdym namazaniu woda warzoneg Rumniu obmyć / nie oćierać / ieno żeby samo oschło.	Albo tym sposobem: Kwiecie Rumienkowego wżiar dwie garsci. Ruty / Sycopu / Lebiolki / Rozmarynu / po poł garsci. Rumiu kramnego dwa locy. Wobkow z grubą przerażonych lot. To wszystko przeszyć w woreczku płóciwym / y w goracym winie maczać / na bolacy bok co naćpieley przykładać / a gdy przechłodnie znowu rozgrzać / y tak dwakroć powtarzać / aż kłociu wstanie.	Item.
Wilgotne ści w ściach.	Wilgotność zbytnia wst oddala roz kwiecie w winie warzone / wsta ta mcha często poplucniac.	Plastr na roz kwiecie Rumienkowego / a z maśi Jecmienney / y z olejku Rożane go / w wodzie warząc / a plastrując.	Item.
Kabom trzonowy bolemu.	Trzonowy zebow bol wstramia / sol z sroziego Rumniu ciepło w wśy częstokroć puszczany / a ile w co wcho przy którym bole.	Bole w Biodrach / y	Item.
Kafli su chemu.	Suchy Kafleczki puszczając parę ciepła w nos wżiaro tego Rumniu z czerwonej Rozy / y z Macierzyduki / po garsci każdego wżiarosy / ale Rumniu trze.		Item.

W nyrkach wkłada naparzanie albo kapa-
nie czyniac / wziąć kwiecica ze dwie garsci:
Kumienkowe / Komonice / Kocankow za-
moistich / Koprui swoyskiego / po garsci.
Korzenia Siotkowego / Sengreku / nasie-
nia Lnianego / po pol garsci. Korzenie y
nasienie z hruba przetluc / y w dlugi worek
zasysc / na poltora lokcia wzdluz / na lokcie
w serz / y uczynic z niego po pas kapanie
dwakroć przez dzien worek ten na biodrach
albo led swiach polozymy. Po naparzanii
takim / ciepło chusta starzy / namazac oley-
kiem Kumienkowym / y oleykiem z Koprui
swoyskiego / albo Kuciannym / ciepło. a na to
futerko iakiekolwiek / moze byc stare lisie
przylozyc. To czynic trzykroć przez dzien /
rano / w poludnie / y wieczor.

Mleko gdsieby sie zbytne w walo białe
feygtowie w pierści / zaczymby miała w nich
bolesne rozpieranie: weźmi dwie części Ku-
minu / Komonice wierzchołkow / na ci Koprui
Włoskiego / nasienia Koprui swoyskiego
go / Bożegodzierzwa / Sengreku / każdego
po jednej części. Bazyliki / Lnianego na-
sienia / także po części ledney. To warz w
winie a w wodzie na poly / y często tym na-
parzay pierści chusty maczając albo geblki.

Także na spuchnięcie pierści z zimną / Ku-
mien w winie warz / a ciepło plastruy.

Zoładkowi obrażonemu y bolejącemu /
woreczek z kwiecica Kumienkowego dwie
części / z Piolynu / z Maieranu / y z Ruty ie-
dnej części przysysc / y wstawić na żoła-
dku ność: namazując go po rano y na noc
oleiem Kumienkowym y Kuciannym wespół.

Albo tak: Wziąć kwiecica Kumienkowe-
go poltory garsci / czerwonej Roze / Pio-
lynu gornego y Pontciego / Marzymietki
po garsci. To wespół w woreczku przysysc /
a na goracej cegle rozgrzawszy / a winem
polawszy / przykładac / powtarzając często
zagrzewaniem.

Bolaczke wnetrzna w żoładku. Także

Wziod w listkach / y w innych wnetrzno-
ściach rospadza: wziąć maki z Kumienko-
wego kwiecica cztery loty. Maki nasienia
Lnianego / Sengreku po dwu lotu. Smal-
cu swiniego pieć lotow. To wespół wa-
rzyć / albo smażyc aż zgesniecie iako masę /
plastrować ciepło: a bowiem takowe bola-
czki zmiećca / y w otok obraca.

Bolące w kiscie stolcowey wsmierza / kto-
ra bywa z wilgotności osłych y iadowi-
tych do niej zstepuiących. Wziąć garsc Ku-
minu albo dwie / Komonice polowice ob te-
go / warz w winie na poly z woda / y tym
nagrzeway kiscie w stolu.

Bolice y darcie w listkach jest wielkim
rąnkciem: wziawszy go ze trzy garsci / Ko-
monice dwie / Kocankow zamorskich garsc
Także w woreku zasysc / na goracej cegle wi-

nem pierwey skropionej / dobrze zagrzać / y
na pepet y wysysc żywot przykładac.

Na toz gdsieby z wietrzności przypadło /
uczynic worek na wielkość arkusza papieru
w serz y wzdluz / ze czterech garsci Kumien-
kowego kwiecica / z Koprui ogrodniego li-
scia / Maierzanki / Lebiotki / z Szalwiej /
z Piolynu / po dwu garsci każdego. Ten na
goracym dnie ogniska / albo na ceglach na-
grzawszy / na żywot przykładay. Moze ieszce
przywziac / Maieranu / Ruty / Janyzu / y
Kminu / po garsci y po dwie.

Kapanie też po pas / albo y para nagrze-
wanie z tychże siol moze na toz czynic.

Plastr do tegoz barzo dobry tym sposo-
bem czyniony: Wziąć kwiecica Kumienko-
wego ze cztery loty. Tak wiele Lnianego
nasienia / Piolynu nasienia / Koprui Wlo-
skiego / Kminu kramnego / Ruty / Kminu
polnego / Jalowcu / Marzymietki po dwu
lotach każdego. To wysysc mialko wlu-
kcy / w wodzie warzyć / przydaway z šest
lotow oleiu Piolynkowego. Plastr z tego
co naciepley kladz na żywot. Albo też tym
sposobem: worek uczynic / ze dwu części
Kumienkowego kwiecica / z Szalw / z Ruty /
z Bylice / z Piolynu / z Siemienia Lnianego
z Kminu polnego / z hruba przetluczonych
w winie goracym go nagrzać / y na żywot
przykładac wyzawszy go z wina.

Albo takowy plastr: wziąć maki z kwie-
cia Kumienkowego ze trzy loty. Tak wiele
maki Bobowej / Sengreku dwa loty / maki
z Siemienia Lnianego także ze dwa loty /
Kminu kramnego mialko wtartego lot.
Masa swiezego cztery loty. Oleiu Kuci-
nogo dwa lota / to wysysc w wodzie wa-
rzyć / y na żywot plastrować wysysc co na-
ciepley.

Slezenie nabrzmialey albo napuchley /
plastr barzo vzyteczny. Kwiecica Kumien-
kowego wziawszy ze trzy albo ze cztery gar-
sci / warzyć tak dlugo ze rozewreia / y prze-
bic ie przez sitko. Do tego przydac Ammo-
niaku / Sagapenskiego soku / y Ydelium
każdego polocie / wiecy albo mniej wedlug
przebitego przez sitko kwiecica. To porym
wespół warzyć aż bedzie iako masę / to na
slezione nabrzmiala plastrować.

Kamien w nyrkach krzy kapiac sie po
pas w Kuminie / wziawszy malo przedym
prochu z lyzke zaiacac Marcowego na po-
piol upalonego z ciepłym winem. Toz też
dobrze iest / kiedyby sie kamien zasnawil w
korzeniu / albo w syi pechyrzowej / a bowiem
pedzi go poteznie.

Dziatkom malym kamien ciciacym / iest
lekarstwem osobliwym / wziawszy dwie cze-
ści Kumienkowych kwiatkow / Komonice
Kozmarynu / Szalwiej / Chrzanu / li-
scia Rozdkwianego / każdego po ledney cze-

Item.
Worek.

Item.

Item.
Kapanie.
Item.
Plastr.

Item.
Worek.

Item.
Plastr.

Slezenie
nabrzmia-
ley.

Kamieniu
w nyrkach

Dziatkom
kamieni
ciciacy-

mlęko pa-
niom w
wólone
w pierści.

Pierkiem
spuchłym.
Żoładkowi
obrażone-
mu.

Item.

Item.
Bolaćce
w żoładku
wzrość w
listkach.

Bolące w
kiscie stol-
cowey.

	sci. To wárzyć w wodzie / y w tym dwakroć przez dzień dziecie kapać / dając mu w tej ka- pieli pięć wódki Rumienkowej 2. albo 3. lyżki	wárzyć / y nad parą siedzieć / puszczając w otwor łona leykiem aż do macice.	Item. Kopanie.
Wyrzom zwyczajnie lym.	Bolaczka y zawrzedziałość w nyrkach le- czy / plastr z Rumnu tym sposobem wczyn- iony / ma ki kwiecia Rumienkowego wziąć cztery łoty / ma ki siemienia lnianego dwa / tak wiele też otrab / oleju Sesałowego cztery łoty warz to wespół w świeżym mle- ku krowim / a plastry na nyrki.	Dla tegoż też kąpiel bywa z tych ziół / w- ziąć kwiecia Rumienkowego dwie garsci / Lebiodka / Maieranu / Bylice / liścia Bob- kowego / Chłastawy / Jalowcowych ia- god / po garsci / to wespół w wodzie wá- rzyć / a w tym sie po pás kapiac.	
Wzrost po dzi.	Moż zatrzymány wywodzi potężnie / smazac w maśle Rumienkowe kwiatki / y w trofie winá / a między dwie chuscie włożyć wosy na prog łoná co naćpieley przykładac.	Poty zle z ciála wyćiąga / wárzac Ru- mien z Słazem w wodzie / a nad ta parą w suchey wannie siedzac / chocia by też niezby- enie były.	Poty zle z ciála wy- wodzi.
Item. Kopanie.	Albo y tak / weźmi kwiecia przereczone- go ze cztery garsci / dwie garsci Słazu / ko- rzenia Pideruszanego / korzenia Kopru Włoskiego / po garsci każdego / wczyn ka- piel popás.	Macice zawrzedziały y zraniona goi. Zaplugawiona wychodzą / Rumien to między wárzony / a spryca przez otwor ł- oná ciepło dany.	Macice zawrzed- ziały y zapluga- wione y Kany wzroby goi.
Macice bo- lejące.	Macice bolejące / wino w ktorzymby Rumien był wárzony jest wyteczne / przy- kładac w woreczku. Jesze lepiej tym spo- sobem wczyniony / Rumienkowego kwiatu wziąć ze trzy garsci / Komonice / Kopru o- grodnego / lnianego siemienia / Gengreku / po dwu łotach / Bylice żyney albo polney Miety / Poleju / Bożego dzieroka / po gár- ści / Rumnu kramnego / Kopru Włoskiego Zanyzu / po poł łota / Gengrel y siemie lnia- ne przetluc z hrubá / worek tym wosysek ná- petniwszy / na gorących ceglach zagrzewac co naćpieley na prog łoná aż do pepła przy- kładac.	Kany / w winie albo w wodzie Rumien wárzony / tym ie wymywaiać goi. Wzroby Rumien świeży uelkły / y mia- śo plastru przykładany / leczy.	
Item.	Zasiebla macice rozgrzewa / kwiecie Ru- mienkowe / wzięwszy z garsci albo trzy / Bu- twice / Bylice / Szalwiey / po garsci / warz to w wodzie / a porannu y ná noc tym ie naparzay.	Ktozy bole głowy czeste miewaia / a ile z nimney przyczyny / Rumnu woniać im do- brze. Abowiem znaczney posila y bolesć wklada.	Głowy bo- lenia.
Macice za- bielejące.	Poty Rumien czyni / wárzac go w gár- cach / y w wannie suchey dobrze nátrytey przy tego parze siedzac. Jesze snadnie y ry- chley poydzie gdzieby przedtym niżliby do wannu wśedł ciáło wosyśko iego oleykiem namazał / a ktemu kilisł dystrylowaney wódki z niego wypil.	Członkom zemdlonym albo osłabiałym / potluczony w wodzie wárzony / posila y w- macnia / sil im dodac / naparzanim swym. Polożnicom / badz w pologu / badz też po pologu / gdzieby nogi nabzimały y pu- chneły / weźmi kwiecia Rumienkowego dwie garsci / kwiecia Szpilánardowego / albo Lawendowego / Piotynu / Bożego dzie- wka / Centurzyey / Arwawniku / po garsci / warz / a po całej godzinie dwakroć nogi w tym parz / po rannu y ná noc.	Członko- osłabiałe.
Poty po- budza	Wplawom białym białogłostim / jest wielkim lekarstwem / wzięwszy ze cztery garsci kwiecia iego / Maieranu / Bylice / Rozmarynu / Marunki / Miodunki / albo Mielisy / po dwu garsci / korzenia Ománo- wego / Siarki / po łotach cztery / Bobkow- dwa łoty / soli garsci / zioła posieć / O- man / Bobki / Siarka utluc / y w worku prześyć / a w wodzie wárzyć / a w tym sie myć siedzac ná worku.	Rekom popuchłym z wielkiego zimná y za- mrozenia / jest lekarstwem / kwiatu Rumien- kowego dwie garsci wzięwszy / Komonice garsci / Kopru Włoskiego / Gengreku prze- rzonego w moździerzu cztery łoty / to we- spół w wodzie ciakcey wárzyć / y w tym ná- puchle rece nagrzewac / ná wieczor y porá- nu po godzinie trzymając : Potym świeżem máślem a oleykiem Rozánym / przydawosy troche ma ki Gengrekowej / ze będzie iáko máś / namázuy rece po każdy naparzanu.	W pologu nogi pu- chne y
Wplawo- białym ná- patzenie.	Zatrzymány choroby miececzney biało- głostiey / kwiatkow Rumienkowych dwie garsci / Maieranu / Macierzanki / Poleju / żyney Mietki / Marzymietki / Korze- nie Wsryżowe / Siołkowego korzenia / po garsci / zioła potraiać / korzenie przetluc /	Scyatyce z zimney przyczyny też niemá- lym jest ratunkiem / wzięwszy iego kwiecia ze cztery garsci / otrab / Prosa / po dwu gár- ści / soli garsci : to prześyć w worku w nie- máłym / a ná grzawosy ná gorącey cegle wi- nem nátropione y / co nagoracey ná biodze przykładac.	Rekom z zimná po- puchłym.
Wleśie czyny za- czymány páca.		Szesćintedzialce w żywoćie bole po sle- niu wámiertza / wzięwszy ze trzy łoty kwiatu Rumienkowego málko utartego / ma ki Bo- kowej / siemienia lnianego / ma ki Gengre- kowej / Rumnu kramnego po dwu łotach / kołose sádla / máśla świeżego po trzy łoty / oleju ze Bzowych kwiatkow sześć łotow. To wosyśko wespół w dostátku wody warz ná pepeł	Bołom se- ściintedzia- le.

modrá

modrá

Matrobie

Matrobie
Slesionie
Soltargca.
Wiesio
gney.
Macicy.
Zelce.
Pechprzu-
piucom.
Wycharwi
cy.
Kamienin
SolodEu.
Macicy.
Poloznic
Gulica.
Kanom.
Schwze
bziskofci.

Zabom bo
 leniu.
 Głowy bo
 niu.

Zabom bo
 leniu.
 Głowy bo
 niu.

Zabom bo
 leniu.
 Głowy bo
 niu.

Zabom bo
 leniu.
 Głowy bo
 niu.

Extract

Extract

Konfekt

Syrop

Syropus
ca trakti
Cinamo
mella.

Syrop z wyćiągnięcia Ru- mienkowey istności.

Ten syrop / acz nie jest w używaniu dzi-
siejszym lekarzom / ani był w starodawnych.
Jednak ten z wyćiągnięcia tego / z wielkim
użytkiem na niektórych miejscach w obcych
stronach / zwłaszcza w Niemieckich widzia-
łem czyniony dla chorob przypadłych bia-
łymgłowom / którym też sam Rumien służy.
Ten tym sposobem bywa czyniony / iako z
wyćiągnięcia Piolynu / albo Bylice y z Ma-
runy. Ustara takowego syropu do używa-
nia lotieden / albo lyżką / z iegoż wódka / albo
z iaką iną przynależąca chorobie przypadłej

Sol.

Sol z Rumnu czyniona.

Dychawic
cy.

Sol tym sposobem z Rumnu bywa / iako
z Piolynu / albo z Bylice czyniona. Bardzo
użyteczna do wielu chorob y wločnosti lu-
dzkich / a zwłaszcza przeciwko dychawicy / y
bardzo ciężkiemu tchnieniu.

Solącec.
Scyatyce.
Mogę cis
żkiem.

Solta niemoc spada.

Scyatyce jest lekarstwem niepospolitym.

Ciężkiemu puszczaniu moczu dobra scy-
pte iey wypisowy w ciepłym winie. Może
bydź używana z pigułkami / z konsektami / z
syropami / y z innymi Aptekarskimi lekar-
stwami.

Oleik.

Oleiek Rumienkowy.

Oleiek Rumienkowy ma pierwsze miey-
sce po Rozjanyim olejku / bo chłodzi miernie
y rozgrzewa : y przeto tak gorącym / iako zim-
nym wločnostiom jest przynależący. Dla
tego od niektórych *Oleum benedictum* jest
nazwany / który tym sposobem ma bydź czy-
niony.

Zwiecicia Rumienkowego wziąć świeże-
go ile kto chce / y przewieźć go w cieniu
przez godzin cztery dwadzieścia / potym
go przetruc / y wysypać w sklenice / nalać
olivy stodkiej / co nasłarszey y naprzestro-
czyskszey że zagrożenie dobrze / wierzch chu-
sta nakryć / żeby co nieczystego nie wpadło /
y dać temu przez czterdzieści dni stać na go-
racym słońcu / albo w piecu ciepła wolnego.
Potym przecedzić / y co namocniej wyjąć /
do potrzeb pilnie chorować. Drudzy / a do-
brze / pod ten czas iako molnie nie ma bydź
tylko chusta słońcu nakryty / bo iestliby nie
miał bynamniej lufu / miasto zapachu wla-
snego / zaśmierdziałby się.

Tne Rumienkowego olejku czy-
nienie sposobem Aptekarskim.

Zwiecicia Rumienkowego prawnie do-
brze rozkwitego y dojrzałego wziawszy
przewieźć / a potym przetruc y olivy sta-
rey iasney y przesroczyskszey nalać / że dobrze
zażęgnie / y na słońcu albo w piecu mierno-
ciepłym to mieć przez dni czternaście / pie-

tnastego albo szesnastego przecedzić / y wy-
jąć co namocniej. Potym inego zwiecicia
świeżego w też oliwę nalsić / także moczyć
przez dni piętnaście / szesnastego odcedzić y
wyjąć. Tak y trzeci y czwartykróć powta-
rzać. A po każdym moczeniu w sownym na-
czyniu co zowia *in duplici* raz zaśie warzyć
potym dopiero przecedzić y wypraszować /
a do potrzeby chorować.

Mocy skutki.

Guzy y Gruzły zmiekcza.

Bole všmierz.

Puchliny y nabrzmiałości rospadza.

Zawrot głowy oddala nim namazując.

Zamierzchnienie / y

Bieganie przed oczyma odpadza.

Zemdlone / y

Wločne członki posila / a zwłaszcza z si-
lney przyczyny z ślaskiem y paralizem żar-
żenia / y koliki / y z darcia w kistkach / pom-
ażać y nacierając nim.

Poty potężnie a hoynie pobudza y przy-
wodzi sroym namazaniem ciała / a borciem
pory w ciebie otwiera.

Zydom pierzym albo suchym.

Muskułom także / przez które te żyły prze-
chodzą / bardzo jest użyteczny.

Zranionym nerwom / albo żydom piętym /
osobliwym jest lekarstwem. Także.

Muskułom przeciętym puszczając go w
nie / bywa wielkim użytkiem.

W żoładku /

W kistkach / } bole frogie všmierz.

W nyrkach /

W ledźwiach y w biodrach.

Wchodzi z wielkim użytkiem do klister /
które bywaia czynione w kolikach / albo w
darcia kistkach. Także w scyatyce /

Artetyce / to jest lamaniu w członkach y
w stawach / z gorzalka ciepło nacierając
jest użytecznym lekarstwem / ale po namaza-
niu trzeba ie czyni ciepłym okryć.

Strupy złe na głowie spada bez szkody
dziścion.

Slinogorz.

Opuchłość gąrbli leczy / z nieptokana o-
wca welna syis obwinawszy / ciepło ona-
czana w tym olejku Rumienkowym.

Kłócie w bokach wkłada y všmierz / ro-
żawszy dwie części tego olejku / a iedne z
Kopru swojskiego / y mazać. Albo tak : We-
źmi dwa loty Rumnowego olejku / z Ko-
pru ogrodniego / y Liliowego po łocie / y
tym boli nacieray. Potym uczyni woreczek
z zwiecicia Rumienkowego / z Komonice / a
warz w wodzie przydawszy troche octu win-
nego / tym boli naparżay.

Koliki y darcie w kistkach všmierz / prze-
dło : wziawszy dwie części olejku tego / a
Poleiowego część / y wsysiel żywot tym na-

Guzony
gruczołom
Bole o
śmierzy.
Puchliny
dawrocy
zamierzka
niu z kie
ganiu o
gu.
Wdymy
wločnosti
skłonem.

Poty peba
dż.

Zercom
muskułom

Zercom
zranionym
muskułom
przeciętym
skłonem
wi.

Biskom
Wyskom
Biodrom
bolent.

Artetyce.

Strupom
złym na
głowie.
Slinogor-
żawel.
Gardła
spuchnie-
nia.
Kłócie w
bokach.

Kolice w
kistkach.

mázować / a potym ciepłym finetkiem na-
kręć.

Dzielnicy Polce y darcie w żywocie ich /
także wie. Kim y rychłym jest poratowaniem
Wielce w nim nieplotana obinaciac / a na
papuszek y wstytek żywot co naciepley przy-
tożyć.

Mocz pedzi namazniac nim okolo ny-
ret / y okolo pachyry.

Młaciey boleiaey z Bobrowym stroiem
jest lekarstwem / żywot niżej papką y krzyż
maziac.

Komuby ospice na wierzch ciata niedo-
ciaty sie wysypowac / badz ludzom sta-
rym / abo młodym : weźmi tego oleyku sześć
lotow / tak wiele winą białego / Salery pol-
tota. To wespół warz na ogniu węglistym
do wyrzemia winą. Tym w cieple ciato w-
fysko mazi / y w posoici sie potym poć /
zaraz poyda na wierzch.

Paznokcie czarne / chropowate / zc. spa-
pza / wstawy lot tego oleyku / Liliowego /
sądla kółosiego / abo kaptuniego / gębiego /
y mostu iarszecego / każdego z rych po pol-
tociu / spusć wespół / y tym te flastrowac.

Zolta niemoc zaskornia spada oley Ku-
mientowy / pomazniac nim w fysko cialo
po ranu naczeczo. Po obiedzie weźmić po-
cienie / a warzywsky Kumnu wespół y z krowe-
ciem / do wanny suchej wstawic / zeby
przy oney parze siedzial chory y pocit sie.

Nyrkom opuchłym y stwardniałym / jest
lekarstwem ciepło nim pomazniac / przez
dzień po trzykroć.

Quarcanna wsmierza / przed Przyściem
tey dacierze we grzbiecie / ramioną / y ruce
ciepło namazniac.

Darcie w kistkach wklada / z malmazy-
zmieszany / w tym plát co naciepley macza-
iacy na żywot kładac. Toż też czyni przez
kistkere daciac.

Boleme plec dścieciom leczy / wstawy
tego oleyku dwa loty / sądla kaptuniego
lot / mostu iarszecego pol lota / to na węgłu
wespół spusć / y tym plec dścieciom maziac

Wabzmiatosec slesiony rospadza / z tro-
cho octu nacieratoc bok lewy.

Ná rospadline y zranienie w troku pánion
przy porodzeniu / weźmi Kumientowego
oleyku ze cztery loty / z Migdalow słodkich
oleyku / p. Maryey Dzwonkow oleyku po
trzy loty / Jeleniego lotu dwa loty / oleyku
Witrynkowego lot / mostu poltora lota /
to rospusć wsty na wolnym węglistym o-
gniu / przydać S. J. Szafrańu tluczonego /
y tym mać ci wywac.

Mocz ciatkiem pusezaniu wzyteczny
jest / wstawy go ze trzy loty / Bobrowego
strow ciwierć lota / Galbanu poltory ciwier-
ci / tym prog łona y w troku maziac.

Puchlina z nog wypedza / z sola vmieszany

nacieratoc nim co naciepley.

Gluchocie jest wielkim ratunkiem / wy-
drożyć korzeń z Gdule ziemney / abo też iabł-
ko zamoczyć / y nalać w nie oleyku Kumien-
towego / a w zarzysym popiele wwarzyć /
abo w piec / potym przez chusteczke chodoga
wygnieść / y to w wsty ołt mione ciepło pu-
szyć / jest doswiadczenym lekarstwem na
gluchote.

Tegoż też skutku jest z soliem Bylicowym
abo z Kuciánym wywany.

Item / olejek tenże w cebuli zamoczyć
warzony w goracym popiele / y w wsty cie-
plo puszyć. A nie tylko gluchocie / ale za-
wrzedualosci wsty wywodzi

Mocz nad przyrodzenie zatrzymaný wy-
wodzi wstawy go / abo oliwy co sie podo-
ba / warzyć w nim z kiskanascie pluskiem / y
w pusć cziłonek / abo korzeń meżki w een o-
ley / y trzymać co na ciepley y nadluczy scier-
pieć może / potym głowke otarzyć / nacierzeć
ta czonkiem wtluczoným / jest rzecz do-
swiadczena.

Młaciey zaduszoney / oley Kumientowy
jest wzyteczny / spzyćniac ta nim.

Ludzie stare y ozieble zagrzewa / w łazni
ciata ich nim nacieratoc / abo w niem przyro-
dzone ciepło w nich zmieca y posila. Owa-
pory w ciecie hrube otwiera-

Pary w ciecie hrube rozrzedza y cienczy.
Spadli z głowy zawściaga.

Niesposobność ciata poprawia.

Nerwom y nerwistym cześciom ciata /
jest barzo wzyteczny.

Twardosć cziłonkow odmielca.

Pokurczonym jest wzyteczny.

Drzaczym y trzeszczym cziłonkom / jest
ratunkiem wielkim.

Olejek Kumientowy obyczaiem
Alchymistkim dystylowany.

Ten oley Kumientowy od Alchymistkow
bywa tym sposobem dystylowany / iako y
Piolynowy. Stany tym w fyskim choro-
bom / ktorym sam Kumien. Tego nie godzi
sie ndraz wstiac nad cztery krople przez w-
stia / y to abo z winem abo z iaką przynależa-
ca wodka / abo z iakimkolwiek lekarstwem.
Zwierzchownie do wzywania gdzieby go
potrzeba wzywać / może go wiecey wstiac / y
z oleykiem Aptekarskim obyczaiem weźmi-
nym zmieszać / dla wietsey poręczności.

W Rumnach dwu
Rzymstich.

W Włostich krajach najd-
wie sie dwoy Kumien okro-
tego ktorysmy przed tym opisa-

Te Włosty

Gluchocie

Item.

Item.

Mocz pa-
dy.

zaduszo-
ney mazi-
cy.

Stare y
ozieble ro-
zgrzewa.

Pary o-
twiera.
Dymy
ciency.

Spadli z
głowy.
Niesposo-
bności

Nerwom.
Twar-
dosć cziłon-
kow od-
mielca.

Pokurcz-
ni

Drzaczym
y trzeszo-
cym sta.

Polce
dzielnicy

Mocz pa-
dy.
Młaciey
boleiaey.

Ospice na
wierzch
wymazac.

Paznok-
cie czarne
chropowate
y mostu iarsze-
cego.

zolta

Nyrkom
opuchłym

Sebrze
i wstac
nie.

Polce.

Plecom
dzielnicy
boleiaey

Wabzmiatosec
slesiony

Ná rospadline
y zranienie

Mocz ciat-
kiem

Puchlina
z nog

Chamomellum vtrumq;
Romanum.

Edle Chamillen/Romisch
Chamillen.

Te Włosy sąmi/ iako y my / y ini
narodowie Rzymstimi zowia. Je
den biały/ drugi żółty. Biały zo
wia Aptekarze Łacińskim iezykiem
Chamomelum Romanum, Chamomelum
nobile, od bärzo wdziecznego za
pachu iäblecznego. Ktory mäia
iäbłkã tak rzeźniace / Poma Macia
na. Przeto Włosy zowia ten Ru
mien Manzanilla, äbo Maciamilla, y
Manzanilla. Drugi żółty / Łaciń
nikom Chamemelum Luteum, Chame
melum Chrysanthemum, äbo aureum.
Te obä przychodza do potrzeb le
karstkich/ iako sie niżej powie. Je
dnäk żółty iest przyrodzenia cieplej
šego niżli biały / przeto też domo
czu y kämienia wywiedźzenia/ iest
potężniejszy. Z tych obudwu mo
że bydź wino czynione do przerze
czonych niedostatków. Tãż Le
kwarz/ Wodkã/ Syrop/ Oleiek.

Mocy skutki.

Obädwa sa tych skutkow ktorzy iest pier
wszy nasz pospolity. Przeto też o nich pisać
zdami sie rzecz niepotrzebna. A zwłasczã
gdyż nam nie sa cał pospolite iako we Wło
szech.

Rumien kwiatu błękitnego äbo czerwonego.

Rumien kwiatu błękitnego/ są
ma tylko bärwa od pospoli
tego iest różny. Skutkami byna
mniej / ä przytym wzroštu wdät
niejszego y wietšego. Piękne y
wdzieczne nä poyżrzeniu żółtko /
we šrzodku czerwona głowkã/ o
toto l. steczki błękitne.

Chamemelum purpureū.
Heranthemum, Hieran
themum, Eranthemum.
Flos facer, Oculus
Dæmonis.

Kot Chamomillen /
Tensselsaug.

Wieniec.

Róście w trawištych poläch/ nä
mogiläch y pägorłäch. Tu w Krä
kowškiey ziemi moia wiadomo
šcia trudny do widzenia. Ja nä
Podolu bedac / rwalem go mie
dzy Skälã miästeczkiem / ä Kä
mieniem. Tãżë ku Szarawce /
iädac od Kämiencã.

Przyrodzenie. Moc y skutki.

Te y mocy y tych skutkow iest /
ktorych nasz pospolity. Przyro
dzenia też iednego. To tylko ma
przed inymi/ że potężniejszy kämien w
nyrkach y wpechyrzu kämie / y wy
wodzi / o czym sie wyššey powie
dźiało / y też Dyoscorides jamże
šwiädeczy.

Rozsadek.

Wla sie bärzo ktorzy Ostrożki badz
polne badz ogrodne / (Bronactiem indziej
zowia) ten Rumien bydź twierdzo. Ktorz
oboie me tak lišciem / ktorym sobie sa po
dobne/ iako kwiatem od siebie rozne. Ostro
żki äbowiem mäia kšzałt różku äbo kaptur
kã w kwieciu. Rumien błękitny/ Rumnowi
bialemu. A ci tãżë nie mniej sa wblędzie /
ktorzy ten Rumien rozumieä bydź Sawilek
bronactny/ ktorzy Grekowie y Łacinnicy Ane
mones. zowia. Tãży Sawilek äbo Mäcz
kiem zätecy. Bo Sawilek smätku iest ostre
go / y szypiaczego. Ten Rumien nie ma nic
tãkowego.

Rumien psi albo smierdzacy. Rozdział 97.

Cotula foetida Amarilca.

Camomilla syl. Foetida.

Króttendil.

Rumien psi z każdej miary pachniacemu tak jest podobny / że też częstokroć ich wielu samym pozorem oszukawa / rozumieć go za pachniacy. Jednak wonia sama od niego jest rozny. Także przyrodzeniem y skutkami. Ten Dyoicorydes tak opisuie. Rumien smierdzacy albo psi / ma liście Koryandrowemu podobne. Kwiatki w wierzchu swych rozdział z białych listeczkow okółkiem idące / w środku głowka żółta. Zapachu przykrego / y smrodliwego. Smaku gorzkiego.

Wiepsze.

Roście rad na grunciech twardech / kamienistych / y rumistych. Miedzy zbożem na miedzach / albo soblowie w końcu zboż / y przy drogach / w ogrodach / także y na zapłociach. Owaz wonnym Rumieniem wśedy się rad mieśa y pospolitnie. Kwitnie w Maju / y przez cale Lato trwa.

Przyrodzenie y żywiołow złozenie.

Rozgrzewa w trzecim / a wysusza we wtorym stopniu / iako Galenus świadczy. Drudzy chcą / żeby to wszystko w czwartym stopniu odprawował. Może go używać tak przez wsta / iako zwierzechownie.

Mocy skutki.

Te skutki więcej Marunce należą niżli jemu.

Wszakże temu Rumienkowi Psiemu służy iako Dioskorides pisse.

Rumien Psi z liściem y z kwieciem / a ile suchy miałko wtarty z miodkiem krowanym / toż Dymel zoroła / albo z winem / albo z rocho soli pitac / wywodzi kolere czarna / albo melankolia. Także słagme nieinaczej ieno iako Kamianka Włoska Epithymum rzezona. Ale to radniey Marunce przypisać. Dio. Rozry wilgotności zbyenich w sobie wiele ma / tym przeczczonym sposobem używany / jest barzo użyteczny bo i z ciała wywodzi.

Dychawicznym też jest lekarstwem w trun-ku używany / y tym ktorym z ciężkością chnienie przychodzi. Diof.

Też bez kwiecia ten Rumien Psi z winem pitac / kamien łamie. Dychawicy y kochli-ku odetchu. Także parnościom zbyenim w pierśiach / jest użyteczny. Diof.

Krew zbiegla y strzepla z tuczenia y z bicia albo z dwigania ciężaru wywodzi z ciała / proch teg Rumnu z winem albo radniey w życie miodowej używany. Też wazac go z liściem y z kwieciem w pitym miedzie do- bze go trunkiem używać.

Młaciey zduśconey / w wodzie warzoney / a po osmi lotach trunkiem używany jest le- karstwem.

Żółta niemoc spodza miałko wtarty w pi-wo pitac w łazni przez trzy dni pocac się / tym sposobem. Pierwszego dnia gdy się chce poć / cztery kwiatki / tylko zetrzy miałko y z pitwem wypiy wtorego dnia / to jest / nazajutrz osm kwiatkow / Trzeciego dwanaście / a położyym trunku poć się co nalepiey / doświadczone to lekarstwo na żół- to chorobe. Ale potrzeba przed tym przysto- ynym lekarstwem ciało przeczyszcic. Drudzy tak czynia / a nie złe: Goenia sobie z kwiecia Rumienkowego / a z owsianey słomy poc- nie / y przez dni dziewiec porządnie na czczo się przystym poca po godzinie y po pulcoru. Pierwszego dnia dziewiec kwiatkow / Pa- te- go Rumnu miałko wtarty z pitwem do- brym wchodzac do pocenia pita: Nazaj- utrz osm kwiatkow Rumnu przeczczone- go biora. Trzeciego siedm. Czwartego sześć. Piatego pięć. Szostego cztery. Siódmego trzy. Osmego dwa; a dziewiatego jeden / do- świadczone to jest lekarstwo.

Glisy z żywota morzac wypiedza prochu tego siela z kwieciem co czerwony złoty za- waży z winem ciepło pić dając.

Toż też czyni sok z niego wyćśniony / y z kwiatkow tego a klistera dany.

Wyblu rogacemu / iako krowom / wołom / y owcom.

Melankolia y śl- gme z ciała wywodzi.

Wilgotno- ściom zby- tni.

Dychaw- gupin.

Krew zbie- gla y strze- pla z tuc- zenia wywodzi.

Młaciey zdu- śconey.

Koltanec.

Item.

Glisy.

Item.

Glisy. Dychaw- gupin.

	owcom y pozom odpadza dychawice / wlu kły mańko dąć im go lizać. To Maruncera dnicy przypisać / niżli temu Rumnu.	mańac / abo Pumo abo Zyber / abo Ladan / abo co takowego / abowiem mańca do wo dziecznie pachniacych rzeczy bårzo sie ciał gnie.	
Żabobon. Sebrze trzęcego dniowey.	Searego wieku ludzie / a snadz y dżisiey. sego / ci co sie żabobonau y gułami bā wia / sebrzy trzęciedniowe nim leczyli / tym sposobem: Wyrwali go lewa reka / mia nuac tego własnym imieniem którego chcie li leczyc / nieogładaiac sie w ryl / y tak go przynosiłi choremu żeby tylko listeczek z nie go oberwawşy / polknęł / y tak ona swa wiara a ich guśleniem posbywali choroby. Nam Chrześcianom tego sie czynić niego dzi / bo y kościół święty tego zakazuje. <i>Plin.</i>	Liście Psiego Rumnu z miodem wtarte / bolaczki y wrzody wśelakie leczy.	Wrzody leap
pyssy.	Ten Rumien psiz liściem y z kwiatem w tluczony / y na ciało gole / bądź sam tylko / bądź z woskiem położony / czyni przyszejenie. Żtey tedy miary	Wårzony w occie y pod nosem trzymány broni mańce od żadusenia y wzgore o broceni.	mańca. od żaduse nia żachę wywā. mańca ro zaczewa. mańcy trawcy. mańcy o puchley.
Wilgotno ści zle ciał iā wyści ga. Scpātyce.	Wilgotności zle z głębokości ciała na wierzch wyciąga. Przeto tym którzy miewā ia scpātyke / to jest / okrutne bolenia w bio drach / jest lekarswem nieposlednim / tluć świeży / y nātō miejsce gdzie bole / przywi lżaiac.	Żasniat wårzac go y piac z innymi żioły / wywodzi. <i>Rend.</i>	Żasniat. Trudowā rości. Stonier wcy.
Pleurze. Dżem chrobāgli wym.	Pleurze tym sposobem toż leczy. W wśach chrobactwo morzy / sol Psie go Rumnu z trocha octu w wśy ciepło pu sżany.	Tredowātosć stoniowa spadza wårzac y piac / sol tego Rumnu purguie z polew. To kaptunia nie stona / trunkiem używany. <i>Pena & Lebel. fol. 344.</i>	
Ślinog rō. Item.	Ślinogor / to jest wrzod w gardle żā ciably leczy / z solu tego czyniac gārgaryzm Toż tej czyni wårzony sam Psi Rumien w wodzie z soliem iągōd Morfowych / a to woda ploczga y gārgaryzuiac ciepło.	Moc pedzi. Piersi y pluća flagma żakane wycheda ża. Twårdości odmiękza. <i>Pena.</i>	
Mańcy żā dusoney.	Mańcy żadusoney y wzgore obroconey woniac tego Rumnu dobrze / wprawiwszy pierwey w otwor łonā troche abo Rożiego lepu / który <i>Ladānum</i> zowia / abo Pizma / abo Żybetu / tak abowiem mańce na swe miej sce przywiedzie.	Rozey pieknelney jest ratunkiem. Także Puchlinie z przymiotem ognistym / ołā daiac nim.	Rozey pie knelney. Przymiotu ognistemu położnicā bole w żi woicie y śmierza.
Żolagłi ze wnetrz nā wierzch wypicaga. Żotte żylki otwiera.	Żolaczki wewnātrz bēdace nā wierzch wyciąga / wlułszy świeżego / nā ciało przy łożyc.	Wola pod gardiem. Żolzy twårde / y grunczoły rozpādza / ze świnim smalcem wtluczony y plaśrowāny. <i>plin. Marunce to należy.</i>	Wolom. Żolom. Gazom y gruzelō.
Ściaga z głowy wil goności.	Ściaga żylki otwiera y cięłace czyni / wżła wszy Psiego Rumnu dwie części / a Gdule ziemney abo Orzechā świniego / który <i>Cycla minum</i> Grekowie zowia / Nardusowego na siemia / polney Mielki / abo Koczey / po łedney części: To wespół wårzyć / y nād pā ra tey wody dwakroć przez dzień siādāć.	Pchły w gmāchu trāci potraszay go po siemi. Abo wårzyć a to woda pāwiment cza sto po krāpiac.	pchły.
Żanrot głowy. mańcy holafney. mańcy nā dol spā dicy.	Żanrot głowy obpadza / nogi w nim pā rżac / y w łonie wårzony piac. Bole w mańcy wklāda. [Do Mārūny z tym.] Mańce z swego miejsca nādol wśapio na / nā swe miejsce przywodzi / toż nogi pā pānie. Wławet y po pās w nim kapiac sie ā leno nim okłādaiac / toż czyni y dāleko le piey pod nosem nieco z rzeczy pachniacych	Pszczoly obgāniā y wytraca. Przeto wle nie maia bydź stawiane gdzieby go dostać kiem bylo / ani go też przy włāch mieć. Pise Agricola Psi Rumien bydź osobli wym lekarswem przeciwko morowemu po wietrzu / używaiac go / tak z potrawāmi / iako w trunkach.	Pszczolom.

Rozfader.

Barzo sie ci osuśali / którzy Psi Ru
mien Mārūna zowia / y Mārūne Psiem
Ruminem / gdyż kāsdego z tych kśealc liścia
y przyrodzone sa od siebie rozne / która ro
zność oboygā z opisānia snādnie kāsdy mo
ze poznać.

Wodkā Psiego Rumnu.

Tym sposobem wodkā ze Psiego Ru
mnu iako y z pachniacego bywa palona /
biorac go z liściem / z kwiciem / y z korze

nem / wśiekć drobno y dysfyllować / a po-
tym przez dni czterdzieści na słońcu wyso-
nować.

Moc y skutki.

Trunkiem używany / puchline wypadza z
ciała.

Niesieczna choroba pániom wzbudza.
Pierś / płuć wychędza / pńacia.

Mocz pedzi y piaszczysy kámién wywodzi
Kámién łamie y moczem pedzi / dájac
iey ná raz cztery ábo pięć łotow pięć.

Syrop.

Syrop moze z niego y z soku iego / á z cu-
tru / do przeczyszczonych potrzeb używać.

Oleieł Psiego Kumnu.

Bywa też oleieł z kwiecia Psiego Kum-
nu czyniony / rownie iako z Kumnu / ábo
z Bylice. Bywa y Alchimiyskim obyczaiem

robiony / obadwa są wżyteczne do przecz-
czonych potrzeb.

Moc y skutki psiego Kumnu.

Máćicy opuchley.

Máćicy zátwardziáley zwierzchu mázac
ábo w nim chusitá omaczawszy przykładac

Voleniu máćice przysioyny / także mázac
nim żywot od peplá poczawszy áz do o-
tworu toná.

Sol psiego Kumnu.

Sol / iako z inych siol / tak z tego bywa
do wielu lekarstw czyniona / y do chorob
rozmaitych z wielkim wżytkiem używana
Osobliwie

Puchlinie wodney bázro jest wżyteczna /
dziesięć siarn z rumem ná raz iey używa-
iac.

Puchlinie.
Niesiecz-
na choroba.
Pierś.
Płuć wychę-
dza.
Mocz pedzi.
Kámién łamie.
wywodzi.

O Māruncie. Rozdział 98.

Matricaria, Parthenium.

Mettram. Metterkraut.

Mutterkraut.

MAruná / ábo Mārunká / ma-
liście podobne Piotynowe-
mu / ieno nie tak siwe ábo białe-
we y drobnieysze / z żółtą zielone /

pratkow cienkich / gálazkowátých /
w wierzchu ktorých kwiatki białe /
we szrodku żółte głowki maziace.
Zapáchu mocnego y wdzieczné.
Z korzanká iednego kłtá rozdziet
pochođzi łokietnych / oblich / y mo-
cnych. Smáku wśysťko ziele jest
gorzkiego. Korzonkow drobnych /
á łojinátých.

Adieysce.

Bywa w ogrodziech siana / sá-
má też przez sie ráda przy płóćiech
wśchodzi.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest w trzecim sto-
pniu rozgrzewáiacego / we wro-
tym wysuszáiacego. Sćieńcza /
sćiera / otwiera / pobudza / roztrwá-
rza / rospławia / á wiátry w ciele
rozgania. Tych skutkow jest kto-
re psiemu Kumnu przypisuiá.

Moc y skutki.

MAruná sucha z kwasny miobkiem / koro-
Oximeł zowia / ábo z sola używana / wywo-
dzi siolcem kolere czarna / y slágnie / nie iná-
czey iako Kántanká Włoska / koro Epithy-
mum Grełowie y Látinnicy zowia. Diáf.

Tenże trunk dychawicznym jest wżytecz-
ny / y tym ktorym z ciężkością tchnien e przy-

Kolere
czarna.
Slágnie.

Dychawic-
cy.

melanco- lignym.	chodzi w w nie abo w miedzie wazona. Melanco licznym wielkim jest ratunkiem z tymże mi odkiem kwasnym używana.	przykładac. W macicy kłocie wśmierza. Także Ine nagle na nie przypadki wklada / z Kofornakiem / z Bobkiem / a z Bobroce ini stroym / w piwie starym / abo w winie wazona / y trunkiem używana jest lekar- stwem.	bloca w macicy y nym ma- licznym chorobom nagłym.
wilgotno- ściom zby- tulin. kamien krępy.	Zbytne wilgotności zle z ciała wywodzi przerzeczonym sposobem pira. <i>Dios.</i> Ziele też samo bez kwiecień kamień krępy y wywodzi / piac go po polcoru lotu na raz z winem. <i>Dios.</i>	Wzroby zaśkazyte / y do goienia trudne / leczy: kraie ich zhrubiale y zatówardziales ściencza y mielczy / wiercac ia / abo z sta- rym wieprzowym sadłem plastruiac.	wzrodom zaskazy- tulin y do goienia trudnym
Dychaw- cy. Dysia dy- chawczu- mu.	Toż też ziele samo bez swego kwiatu dy- chawice leczy. <i>Dios.</i> Bydlu rogacemu / iako krowom / wolom kozom / baranom dychawicznym jest lekar- stwem wielkisy mialko dawac ia lizac.	Też żywot nie oślada iac y naparzaiac na te przerzeczone niedostatk maciczne do- Morzyska / y <i>Chrze.</i>	Wzroby y dysia- rom po porodze- niu.
Macicy o- ciekley y na pus- chley. Zatward- zialesy. Zaslabley.	Ociekley / y Zatwardzialesy Macicy. Także Zaslabley macicy warzac ia w wodzie / y przez leiek cieplo pare w otwor lona pu- szac bywa ratunkiem. Owa wsfelatinie dostatkom macice z zimney przyczyny jest wielkim lekarstwem. <i>Dios.</i> Toż też kapiel z niey czyni.	Gryzawki po porodzeniu paniam wspa- laia: wstawy Maruny / kędzierzawey Mle- cy / ziela ktore zowia Dzien y Noc / kwiecień Kumientowego: to wsfyko co nadrobniey posiekac / y w oleyku Lilowym na wielkicy rynce sinazy / wbiwisy kilka iatec / grzybek osmazyc z onym wsfyskim / ktory co na cie- pley przykladac na pepet. To lekarstwo nie tylko bole Maciczne wśmierza / ale koliki y darcie wsfelacie z zimney a z wietrzney przy- czyny pochodzace w listkach wklada.	Item.
Macicy zapaleniu Koscy pie- tielney.	Zapalenie Macice wstramia / nagrze- waiac sie lenio w niey po pas. <i>Dios.</i> Kozia piekielna leczy / wiercac ia y z kwie- ciem / a starym wieprzowym sadłem przy- kladac. <i>Dios.</i>	Toż też czyni wśiekana co nadrobniey / a z malka owsiiana w miesney polewce wa- rzona / y używana. Ta polewka / y panionom ktorym sa miesieczne choroby zaterzymane / do używania jest byrzo wyteczna. Także poloinicom po porodzeniu nie dobrze wy- czyścionym.	paniom miesia- cna wznieca- Poloznice wygysia-
Poty pos- hudza. Spadkom do zolod- ka. Slezenie. Pachyzor- wi. Ocieklo- sci z przy- mictem o- gnistym.	Poty wzbudza. Wilgotności do zolodka spadaiace ściem- cza / rzodzi y wysch daja / toż liście z winem warzac y piac. <i>Hunaim.</i> Slezenie zaśkany y boletacey. Także Pachyzorwi z miodkiem kwasnym ia pi- iac / abo ia w ocetie miodowym warzye y używac / otwiera y bole wśmierza. <i>Huna.</i> Toż wsfelatiey puchlinie y ocieklościom z przymictem ognistym / jest ratunkiem.	Macice czyści / y do plodu sposobna czy- ni / w piwie starym ia z galka Jelenia wa- rzac / ktora Belotum Cerui zowia / z korce- niem Pietruszczanym / y z Szanyiem / cieplo piac. Owa jest wielkim lekarstwem / y ra- tunkiem wsfelatinie niedostatk y dolegli- wościom macicznym / ktore pochodza z wietrzności / abo z slagny.	Macice do plodu sposobna.
Wolom. Gruczoł. Zolozom.	Wola na syi. Gruczoly y zolzy twarde odmiekczay ro- spadza / ze sromiem starym sadłem wkluczo- na y przykładana.	Plod martwy z żywota potężnie / iako y zozysko y miesieczna wywodzi / mialko ko- rzen iey wtarty / y co czerwony zloty zawa- zy / na raz z ciepłym winem używany.	Plod mar- twy z ży- wota w wodzi. Zozysko także. Jadny y truci- nie.
Zawrotu głowy. Gliptom.	Zawrot głowy leczy / warzac ia y piac. Glipty wsfelatie w żywocie zabia / twierc lora sołu iey z cukrem na czczo piac / albo mialko y z kwieciem wtarty / z winem dac pie po ranu y na noc.	Jad y truciżne z ciała potężnie przez po- ty wypiedza / z kwiatem ia Muskatowym piac.	Wzroby mu powie- trzu.
Wegrom. Swierzb- u. demu. ple nom piegom. Mieci- gucy.	Wegry na twarzy. Swierzb suchy. Plany biate. Piegi y ine zmaży na cieie wychedaja / solkiem a z malka stoniecznikowa nacieraiac. Chorobe biatoglowka miesieczna zaska- nowiona / pobudza.	Ob morowego powietrza zachowywa / Tak / ze iuz zarazon y tymże powietrzem mo- rowym / jest osobliwym lekarstwem piac ia z Dryakwia. Też y same piac iuche w wi- nie warzoney. Także iey w potrawach uży- waiac. <i>Agricol.</i>	Do wyw- nia stolo- wego przy- chodza.
Lozyska.	Zozysko pozostale po porodzeniu wywo- dzi / liście y kwiat iey z winem cieplo da- iac. <i>Hunaim.</i>	Przychodzi też to ziele / a ile mlode pol- w klacze nie wyrosie / do kuchen / a potym do sielowego używania. Z iacy abowiem iako Pietruska / abo Szakwia / abo Pio- lyn sinazon / sinaczny jest pokarmem / y wytecznym / zwlaszcza paniom macice zim- ney / y wsfawicznie boletacey. Także tym / ktory w żywocie częste bolenie y darcie mie-	Macicy o- staby y boletacey. Wytecz- ne.
Stolowy zemsty- rym. Macice boletace. Lona bo- lenia.	Złote zylki stryke y nabrzmiale otwiera / tłucac ia y przykładaiac. <i>Hunaim.</i> Bolenie macice. Z bozeniu lona w progu / Marunka ze wsfyskim wkluczona / a na cegle rozgrzana / winem cegle potropiwy / na progu lona		Macice boletace.

Wódka / Ktore kolika zowia.

Dylom suchym / y

Muskatom potluczonym jest barzo użyteczna / wazac y gaska te naparzac.

Przepuklina wodna leczy / przykladac tluczona po otworzeniu iey / y po wypuszczeniu wody.

Sen przywodzi woniatac swlezy Maruny.

Trucia / Ktoby przysebt o rozum / y obaczienia wstapil / tenin Maruna w starym piwie wazac dawac pic.

Glisty w zywoicie morzy / sam sok iey pialac / abo tez y z miodem uzywac.

Chrobactwo w vsu zalagle zabita sok tego ziela w nie puszczac / albo z ocetm zmieszanym.

Zamulenie zyt otwiera / y wychodza.

Mocz zatrzymany nad przyrodzenie wywodzi.

Krew zbiegla / y zsiadla we wnetrznosciach z sluzzenia abo zbicia / abo z wrwania noszeniu ciazarow ciestich / rosprowia y wywodzi / proch z miodem wolnym pitym uzywany. Hunaim. Albo samo ziela w pitym miedzie wazyc y pic.

Maciecy zasiebione y boliacey. Taki

Nieplodnym bialymglowom z przyczy-
ny zimney / proch barzo wyteczny tym spo-
sobem wrobiony: Wziac Marunki z listciem
y z kwieciem trzy loty / korzenia Dsiagielo-
wego / Biedzencomwe / po dwu lotu. By-
lice kwiecia y z nasieniem / Miedunki albo
Pszczelniku / po poltora lota. Zwiacu Mu-
skatowego trzy cwierte lota. Nasienia La-
mikamienia bialego lot. To wszystko wtrze-
co namieley. Tego prochu po pol cwierte
lota bialejglowie na grzance / w winie a-
bo w malmazyey zmaczane / po ranu y na
noc dawac iesc.

Z samey Maruny mialko wtartej cwierte
lota / z polewka z Cieciorki wazzoney u-
zywanej toz czyni. Czysci abowiem macice
y zagrzewa.

Soku trzy abo cztery loty pilac na czczo
y na noc cieplo. Miesieczna choroba pa-
niom pobudza.

Maciecy barzo bolacey / Korzenie Marun-
kowe jest wielkim ratunkiem wziawszy go
ze dwa loty. Nasienia Pease gniazda lot.
To mialko wtarsy / wazyc w kubku winia
bialego dobrego do polowice. Potym prze-
cedzwszy przydac ze cztery loty miodu che-
dogiego / y znou wespól wazyc az zgest-
niecie na kstalt syropu / a precedzwszy z po-
lewka kaptonia / abo z kur mlodych / dac
wypic przylawszy wodki szanyzowey ze cze-
ry lyzki / abo cztery loty: a czynic to przez
dni dziesiac porzadnie.

Item. Wziac pol lota korzenia Maruno-
wego / Orzech muskatowego cwierte to-

ta. Szpiki Indyjski. To jest trzecia czesc
cwierte lota. To wespól drobno posiekac /
y wwarzyc w dziesiaci lotow winia az do
trzeciej czesci / to day z cukrem pic tey / Kto-
ra ciezk bol w macicy cierpi: a czynic to
poty az bol wstanie.

Maruna nie tylko bialymglowom / ale y
mezczyznom sluzi / strony skutu mazenstie-
go: Abowiem gdsieby poteznosci nie bylo /
to siotko iakimkolwiek obyczaiem uzywane
badz w konfekcie / badz prochem / badz sy-
ropem z niego czynionym ozieblosc w nich
rozgrzewa / bywa iednak konfekt tym spo-
sobem z niey czyniony. Wziac Maruny z li-
sciem y z kwieciem suchey dwa lota. Galga-
nu / Orzech muskatowego / Gwozdziko-
wego / Cinamonu napzedniejszyego / Imbie-
ru bialego nie tluczonego potrzy cwierte to-
ta / Pieprzu dlugiego cwierte lota / to we-
spól mialko wtuc / y przesiac / a z miodem
chedogim vmieszac / y nad ogniem wogli-
skym wolnym wazyc do zgeszczenia. Tego
na raz biac moze / tak bialaglowa / iako me-
czyzna do loza sie kladac / iako slowa We-
gierska / abo Orzech Wloski dobry.

Sebry / zimnice zastarzale odpadza / wa-
zac Maruna w wodzie abo w winie / a po
kubku tey suchy przez dlugi czas uzywac.
Taki trunek puchline z ciata z zimney przy-
czyny wywodzi / poranu / y na noc go uzy-
wac / pedzac wode zastomia / mozem y
siotcem. Ale potrzeba przez nie maly czas
tego uzywac.

Sebry y goraczki z zagnitosci odpadza /
wziawszy Maruny / Centurzyey / Piolyu /
Podrozniku syrotkiego / Sabiny / Ruty / Ka-
zdego po garsci: To wespól w piaci kwar-
tach dobrego winia wwarzyc do trzeciej cze-
sci / tego poranu y na noc po kielisku pic cie-
plo. Takze dnia wolnego od goraczki mo-
ze go kielisek dobry wypic / a co nalepiey
sie pocic.

Toz czyni z niey proch z winem uzywany
naczeco.

Puchline / y mocz wywodzi / tym sposo-
bem pomienionym tey uzywac.

Bamien z pachyrza wypadza.

Dzieciom dziaacym y morzysku ich z chro-
bactwa w nich zalaglego / wziawszy Maru-
ny lot / Benediktu / Rozenicu / abo korzenia
Rozanego / Goryczki / po polowicy lota /
Mirthy cwierte lota: to wszystko co namie-
ley wtrze / a tego prochu dawac po trzeciej
czesci kwinty 2. f. z wodka z Benediktu / abo
z Rozey. Tymze im tez namazac kstaltroc
wargi y wsteczka.

Bydlu dychawicznemu / zwlaszcza ro-
gatemu / Marunka mialko wtuc / y z sola
dac go na noc lizac. Moze iotez w wodzie
do polowice wazyc / y przez kilka dni da-
wac pic.

Wlepota:
inocci do
skutku
malzem
Kiego obo-
iey pici.

Sebrom y
zimnicom
Bagnilos-
sci w ciele
puchline

Sebrom
zastarzaly
y dawny.

Item.

Item.

Puchline.
Mocz.
Bamien
machyrzu.
Morzysku
z chroba-
kow.
Dzieciom
mu.

Bydlu dy-
chawiczne-
mu.

Máćicy 34 Duszenie.	W ocie iá warzac / á pod nosom trzy- máiac / máćice zádušona y w zgorie wstapio- na / ná swie miejsce przywodzi.	Do trzeciego dnia w biodrach bole wklá- da wtlukšy iá z wieprzowym sadlem / octu dobrego troche przylawšy / ciepło przyklá- dác.	Scyátce.
Mieśia Gno pobu dza.	Mieśieczna choroba pániom záwóšcia- gniona poruša / sół iey z Dryakwia zmieša- ny / á omaczawšy w tym czopek ábo wze- tek z welny uczyniony / w otwor łoná w- prawieć / wwiązawšy go ná nié.	Rány y záwrzedziáłości w wóciach leczy / sół Mórunkowy z miodem zmiešany / często tym namázuiac wstá.	Wstom 34 wziedzid lym 34 mionym. Wstom 34 chorobie.
Pierśiom mlekiem rospiera- nym.	Pierśiom białogłowskim obfioécia mle- ká rozpiéránym y z bolešcia nabrzmiáłym / bywa ráctunkiem / wárzac iá w mleku łó- zim / á ciepło ná nie plaštruiac.	Wstom 34 chorobie / to iest / wšy z zástora gdy iá / je siá im odegnác niemože / wšiac z osim gárci Mórunki / Rzepiku gárci / pol- ney Rucy / Mácierzánki / po šesći gárci / Šimowieu / ábo poznych Šasenek / Pioly- nu / po cztery gárci / Mórunkowy Pokrzywy gárci / to w kotle wielkim w wodzie wárzjé / w tym dlugo kapiac sié siedzieć / á co czwar- ty dzień z tych przerzeczonych šiol nowe ka- pánie czynić.	Bolenie żabow.
Scyátce.	Scyátce y w biodrach bolešci wkláda / w ocie wárzona / á poránu y ná noc co ná- ciepley przykládána.	Bolenie żabow / to które po tej stronie góšie iest bolacy zab. Tak ábowiem wilgoćnošć kropiámi odcho- dzić będzie / záczym bol wšyštel odehydzié. Toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Słезienie záwóšci džástej.	Záwóždzeniu šłезiony / tážie w ocie wá- rzona / á ná lewy bok plaštruwána / iest rá- ctunkiem znácznym.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Necrom bolacy nápučšy Togom bo- le uia.	Placym žylom ábo suchym bolešci wámie- rza / tážie nabrzmiáłość ábo nápučnienie ich rozgánia.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Togom bolešciwym / miáłto wtlukšy z oli- wa wárzjé ábo smázjé y miásto plaštru przy- kládác / wšywa bole / á iestže tym rychley / gdzieby kóžen iey miáłto wtluczony / á che- dogim y dobrym miodem záczyniony / byt wzywány / táž wiele ná raz btorac iáko šliwá Wegierska / ábo dobry káštan.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Goraczke wšmierza / y wychedáza / táž w ludziách dorostych y štárych / iáko y w dzie- ciách / sół tego žiela z oleykiem šuolkowym mázac y dobze nácieráiac wšyštel pácierz we grzbiecie.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	W žoladku bolešci y gryšienia wkláda / przetlukšy šámego žiela troche / á w oleyku gorzkiego Mígdałow smázac / co náciepley miásto plaštru przykládác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Zástanowieniu białogłowskiej choro- by miešieczney / wešmi Mórunki pol to- tá / Wozegodžeroká / Šabiny / po čwierci totá / wroblá y z pierzem ná popiół wpało- nego / to wšyštko miáłto wtluc / Šašfra- nu drobneho pol čwierci totá z miodem zá- czyniwšy wšyštko / uczyni czopek / y wpušć w otwor łoná.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Toż czyni wárzac šámo žiele w wodzie / y w nim popáš siá kápác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Twárdosć máćice odmiešcza. Toż Nabrzmiáłość y spuchnienie iey leczy. Bolešci wšelákie w niey wkláda. Piekielny ogień wšmierza / šwieža Mór- unka wtlukšy / y ciepło przykládác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Tym sposobem brzucha bolenie wšmie- rza / y przymioty ogniste z puchlinámi roz- gánia.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	W máćicy bolešci wšpošáia / rospárzyw- šy iá ná goracej cegle / á ná žywot pod pa- plem / áž do otworu łoná ciepło przyklá- dác. Ábo w worék iá zářjé / y w winie wá- řjé / á co náciepley ná przerzeczonyé miejsce przykládác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Toż czyni wárzac šámo žiele w wodzie / y w nim popáš siá kápác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Twárdosć máćice odmiešcza. Toż Nabrzmiáłość y spuchnienie iey leczy. Bolešci wšelákie w niey wkláda. Piekielny ogień wšmierza / šwieža Mór- unka wtlukšy / y ciepło przykládác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Tym sposobem brzucha bolenie wšmie- rza / y przymioty ogniste z puchlinámi roz- gánia.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	W máćicy bolešci wšpošáia / rospárzyw- šy iá ná goracej cegle / á ná žywot pod pa- plem / áž do otworu łoná ciepło przyklá- dác. Ábo w worék iá zářjé / y w winie wá- řjé / á co náciepley ná przerzeczonyé miejsce przykládác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Toż czyni wárzac šámo žiele w wodzie / y w nim popáš siá kápác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.
Borogła žmíracy wypáda.	Twárdosć máćice odmiešcza. Toż Nabrzmiáłość y spuchnienie iey leczy. Bolešci wšelákie w niey wkláda. Piekielny ogień wšmierza / šwieža Mór- unka wtlukšy / y ciepło przykládác.	Bolenie żabow / toż też sół Mórunki czyni / leiac go po tej stronie w vcho kedy zab boli.	Item.

Szodzi.

Czešcie iey wzywánie / spánie glibokie y
spit przywodzi.

Wšia žoladkowe obráza / á ile które ša przy-
sufym.

Sól Mórunkowy.

Z Mórunki sół bywa tym sposobem czy-
niony / iáko sié powiedziáło o Piolyńskim
Tego pospolicie do czopków y wešelków
białogłowym wšywaia / dla wrzušenia
przyrodzoney choroby. Jednáž do inych
wielu chorob bywa wzywany.

Wodká.

Wodká z Mórunki bywa tym sposobem
iáko z inych šiol wypalona / która bialo-
głowskim niedosłátkom bywa náuzytecz-
niešša.

Máćicy záwártey / iest wšytecna / piáac
iey po cztery łoty / ábo po piáci ciepło /
ná czezo.

Miešieczna choroba pániom pobudza y
wychedáza ie osobliwie.

Máćice zášiebla rozgrzewa.
Žoladek zášiebiony tážie zágrzewa / prze-
čas niemáły trunkiem iey wšywaiać.

Tym które sié dlugo práciá dziatkámi /
iest bárzo wšytecna / dáiac iey pié ciepło.

Položnice po pologu czyšći osobliwie.
Glišy táž štárym iáko mlodym y dšie-
ciom

ci om máluchnym morzy y wypadza pióć ió
Dzióćiom z lyżke ze dwie wedlug lat.

Bołenia żoladki / eál mazkicy iáło y
białey płci / iest wzytecznym lekárstwem.
Tálżę gryżientu y bolesćiom w máćicy / tym
spósobem wzywátaciey: wsiác tey wodki
kwarte / Witelbladowey trawy ábo siána:
(Squinantum zowia) Szpiki Indyjskicy /
po pol lotá / to w konwi dobze záspónto-
wawszy / wstáwić w kóćiet wrzacey wody /
żeby dobze zewrzáło / potym gdy powoli
przeslydnie / przecedzić / á po piáci totow
tego poránu ciepło dáć pić / á we dwie go-
dzinie może potym iść.

Martwe dzieció z żywotá pedzi / dawšy
tey wodki z ósm lotow / z pot łóćini Bo-
razu / ktorego złoczyńcy wzywáia / doświád-
czone to iest lekárstwo.

Wino z Mārūnā przypráwne.

1. Tym spósobem z Mārunka bywa pod
Jestén wino przypráwione / iáło z innemi
ziolmi dáiac mu wykisnąć. To bázó wzyte-
czne iest chorobom y niedostáćkom biáło-
główestkim / ktorym sáma Mārūnā służy: o-
czym sie wyszey doślátecznie porwiedziáło.

2. Jedni czynia go / á zwlásczá ktoryz sá w
gorzkim smáku kóháta. z Piólynem nápoly
Mārūny biorac.

3. Drugzy biora suchey Mārunki piéć to-
tow. Násiénia práwego gniazda ábo pol-
ney Mārūwi. Násiénia Ropu swoyškio-
go / Anyzu / kázdego po trzy loty. Siolá bio-
bno siekáia / násiénia z hrubá przetłúka / á
zášywošy wózek / ósm gárcy winá ná to
młodego leia / y dáia mu wykisnąć. Do ro-
ku trwa w swey mocy.

Wietrzności w óiele rozgania.

Máćicznym bólem y stryżkaniu wzyte-
Puchline leczy. Cezne.

Niektózy dla bolegliwości y niedostá-
kom máćicznym / eál wino Mārunkowe czy-
nia: Biora kórzénia Mārūnowego lotow
piéć / wierzchołkow z kwóćciem y z liśćiem
trzy loty. Orzechá muškátowego półpiéć
lotá. Szpiki Indyjskicy półpiécy ćwierci
lotá: w siedm ábo w ósm gárcy winá
młodego to kłáda / y tál sie temu wykisnąć /
y wstáć dáia / á záspóntowawšy do wzy-
tku y potrzeby chowáia.

5. Inšy biora Mārūny suchey ósm lotow.
Kery ábo Mārūany wietšey kórzénia piéć
lotow. Lebiołki / Szány białey po dwu lo-
tách. Poleiu / Lebiołki czerwoney / ábo Mle-
tki gorney / Szábiny / Bóraku / Osiryzu
wonnego kórzénia / Kopynišku / Cynámo-
nu / po łóćie. Száfránu ćwierć lotá. Siolá
drobno siekáia / kórzénie z hrubá przetłúka /
to z trzáfeskámi lešczynowemi z heblowne-
mi do dwunáście gárcow móštu kłáda / y
dáia wykisnąć / á do potrzeb biálogłówestkich

chowáia. Tego winá po pulciu ábo po
dwu miešiacy może wzywáć.

Pánié ktorym práwie chorobá miešieczy
ná záślánowitá sá / móga tego winá wstá-
wicznie wzywáć miáślo pospolitego trunku

2. Którym tyłko sá polázuie tá chorobá /
teby przez ieden tydzień / żadnego innego
winá nie pióć. Á gdy doślátecznie przydžie
y odehydzie miešieczná / przestáć go pić.

Itności wyciągnienie z Mārūny

Dwá ábo iśność z Mārūny tym obyczá-
iem iáło y z Piólynu bywa wyciągniona /
która wšytkim tym niedostáćkom / y choro-
bom wnetrznym służy / ktorym sáma Mārū-
nā. Tey tyłko ná ieden ráz po 3. i. to iest /
po trzecíey części kwinty / z wodkó Mārū-
nowá / ábo z winem bywa pita. Tez z in-
mi lekárskoy przynáleżacemi może byđz w-
zywána ná choroby rozmaíte wnetrzne.

Syrop z Mārūny.

Bawa / ácz rzadko / z Mārūny syrop czy-
niony ná rozmaíte choroby biálogłówestkie /
bázó potrzebny y wzyteczny. Biorac sok
tey przeciągnionego / y kláryfikowáneg o-
trzy funty / do niego przydáć cukru przednie
go dwá funty / y przy wolnym ogniu wa-
głiszym z nienaglá wárzyć áž zgęstnieje / ná
kšate syropu: może go biáćkiem od iáia
kláryfikowáć.

Żámuloney máćicy iest wzyteczny.

Miešieczná pobudza chorobá páńiom.

Boleści wšelákie w máćicy wstáda.

Do innych wiele chorób wnetrzných mó-
że go wzywáć / do ktorych Mārūny sámy w-
zywamy. Móże go od trzech lotow áž do
piéć sámeho bez przysády dáwáć. Móże y z
iegoz wodkó ábo polewkó / ábo z iákim in-
nym przynáleżacy lekárstwem / áto ná czó
wzywáć. Móże byđz tez syrop wyciągniony
z suchey Mārūny / tym spósobem iáło z Pió-
lynu / ábo z Bylice: ktorego miárá do wzy-
wánia lot tyłko / y to z wodkó iáćkolwiek
przynáleżaca tey chorobie / przeciw ktorey
dáiemy go wzywáć.

Sól z Mārunki.

Tym spósobem z Mārunki sól bywa czy-
niona / iáło y z Piólynu / ábo y z Bylice.

Moc y skutki.

Od piáciáž do óśięściáti siarn biora tey
soli. Puchline wywodži z winem tey wzy-
wáiac.

Dycháwicznym iest ránnikiem. Tez do
innych wiele chorób iest bázó wzyteczná /
ktorey z inemi może wzywáć lekárskoy / we-
dlug kázdey choroby przynáleżłóści y po-
trzeby.

Oleiek z Mārunki.

3 Zwiátkow tyłko Mārūnowych bywa

mielka
suer.

Item.

Młócy 16
maloney
mielcia.
anepobu
bza.
młóćigš
bolom.

Miárá.

Discori
des.
puchline.
Dycháwi
cy.

Żoladka
bołenia.
wzácigne
mu gryżie-
niu.

Płeh mār-
ty w rypwo
dž.

Wietrzno-
ściom.
młóćigš
bolom.
Puchline.

ten olejek robiony z wierzchołkow iey prze-
wedzonych pierwey w cieple przez 24. go-
dzin: ktorych [na przyklad] wzrostły dwa-
naście lotow / nalać na nie oliwy starey / y
iásney trzydziści fceć lotow. A dobrze ie
w sklenicy nakrywszy / dąć im stać na słońcu
tardim przez dni 40. albo w piecu wolnego
ciepla przez kilkanaście dni. Potym przece-
dzić / y do potrzeb lekarskich chować. Roz-
prawie / ściencza / y rozgrzewa. Bolesci w
ciele wsmierza.

Tego tylko zwierzchowite używają prze-
ciwko bolesciom maciecznym mazać nim
po rano y na noc.

Bolesć w żoladku wstada.

Kolice y darcia okrutnemu w listkach
wielkim jest ratunkiem / tak krytera dany /
iako z wierzchu nim żywot okolo pepla
mżany.

Morzyśka bściom maluchnym / y
Grzyźenia wsmierza / maczając welne w
ciepłym / y na żywocel przykladając.

Do lekkiego y snadnego rodzenia / iako y
Bylicowy / jest przysioyny / otwor toną cie-
plo nim pomagując.

Lamaniu w stawach.

Podagrze.

Chyrągrze bårzo jest użyteczny / wsta-
wszy go dwie części / a trzecia Kolanego o-
leyku / y tym dwakroć przez dzień ciepło na-
cierając.

Miesięczna choroba pánom zbudza ma-
żąc nim prog toną y otwor.

W vsách bole wsmierza puszczając go w
nie ciepło.

Olejek z Mårunki Alchimistim
sposebem czyniony.

Ten właśnie tak dystilluje / iako sie powie-
działo o olejku z Bylice / albo z Piotynu.

Moc y skutki.

Tego do wszystkich chorob wewnętrznych y
zwierzchnych może z wielkim pożytkiem
zdrowia używać / zwłaszcza do tych / ktorym
Måruna jest przynależąca: przez vsią czte-
ry narwiecey / albo pięć kropli go wstać / a z
winem dąć pić / albo z wodką tegoż ziela / a

choć y z innego ziela wodką albo z sokiem.

Do zwierzchownego używania bywa im-
nym olejkom przyniesionym. Także y ma-
ściom. Samego szczególnego używać sie
nie może / tak przez vsią / iako y zwierzcho-
wite / dla zbytniey iego goracości / która
pryszy ciało. Co sie też o podobnych olej-
kach powiedziało / Piotynowym / Bylico-
wym / y o innych.

Kozsadek.

W opisanu Psiego Kumn / przypom-
nieliśmy / a słusnie / błąd iawny y iasny
niektórych diatopisow / a zwłaszcza z po-
dmi / którzy Måruna / *Matricariam* / Psim
Kumnym okrzęli / a Kumnien psi / måruna /
y skutki iey temu przypisali. Nie z iney przy-
czyny / ieno z tego słowa *Parthenium* Gre-
ckiego / ktorym y Mårunkę y psi Kumnien
Grekowie mianują. A tak w to mniemanie
przyszedł / rozumiejąc że dwie ziółki iedno
bydź. Do tego tym wiecey wiedzieli / że
Dioskorydes *Parthenium* piśe mieć liście
drobne / cienkie / iako Koryándrowe / iakie-
go Måruna nie ma / y owsem podobnieysze
Bylicy / albo Piotynowemu / okrom bårwy.
A *Parthenium* nie innego nie bydź / tylko Må-
runę nąże. A nie obaczyli / że Grekowie tym
słowem *Parthenium* / fściorakie albo sie-
dmiorakie ziela nazywają. Zowia Kumnien
Paotenum / zowia Pomurne ziela / zowia
Wrotycz / zowia Måruna / także Poley /
Kumnien psi / y Bylice. Jednak że rozmaite
ziółki tym iednym imieniem zowia: nie prze-
to są iedno / y kształcem / y przyroждением.

Także y ci w rownym błędzie są z pierwo-
szymi / którzy te Måruna nąże chcą bydź w-
ciora Bylica Dioskorydowa / listu drobne-
go. Ale Dioskorydes wiedział co Måruna /
co Bylica / y każdemu z tych dał siwe własne
imie / y Rozdział. Są y trzeci / którzy Wro-
tycz nąże / Måruna w ciora nazywają: ale o
tym niżej. Nie mamy sie tedy spuszczać na
te nowe Zielopisy / gdziebyśmy sie chcieli z
nich nauczyć / iol znać własnych nazwisk y
skutkow / bobyśmy w teyże toniey z nimi
byli.

Wrotycz. Rozdział 99.

Wrotycz ziela w wszystkich nie-
mal jest znaiome. Liście
wystrzyżonego y kårbowanego /
Krwawnikowi Herokiemu podo-
bne / ieno troche wietrze / smaku go-
rzkiego. Zapachu mocne / y wódzie
czne. Rozg dwukrotetnych / przy

wierzchu gąłazkowatych. W wie-
rzechu ktorych żółte kwiateczki bez
listkow / tylko samey główki żółte /
iako w Cyprysu. Korzeń ma ieden /
od ktorego drobnych odnożeń y
cienkich niemato pochodzi.

Mieysce.

Athanasia, Thanacetum.

Reynfachm.

Wiersce.

Rośnie na polach y w ogrodach
sąmą przez sie / na miedzach / na łą-
kach / nad potokami / na pagor-
kach.

Wzrostzenie.

Grzecho y suchego jest przyro-
dzenia / we wtorym stopniu roz-
grzewa / wosusza na końcu w pier-
wszym / albo na początku we wto-
rym.

Moc y skutki.

To sile w niektórych krajach przy-
chodzi do stolowego używania / zwłaszcza
na wiosnę / polki młode jest / y przykrej
gorzkości iestże nie ma. Abowiem z iacy
bywa smażone y pożywane / z osobliwym
smakiem.

Cheć do iedzenia wzbudza.

Żoładek zimny rozgrzewa.

Wrotycz tymi wosytkim niedostatkom y
chorobom służy / a zwłaszcza maciecznym /
ktorym Maruną.

Wietrzności w żoladku / w listkach / w
maciecy rozpierające / wazac ia w winie a
pijac rozpada:

Macice mbla posila y vmacnia.

Tyrki zamulone wychodzą z piasku.

Bolenie brzucha vsmierza.

Koliki y darcie w jelitach vspakaia.

Kamienie w meczynie / tamie y wywo-
dzi. Arew w cieie przechodzą.

Od zarażenia francy / wśelakim sposo-
bem zachowuje / badz trunkiem abo pro-
chem / samą przez sie używana.

Mocz potężnie padzi / ćwierć tota miał-
ko wtartej pijac z trocha winą ciepłego.

Tymże sposobem kamień / tak z Tyrek-
iako y z pechyrza mocno wywodzi / a zwa-
szają meczynie.

Mocz z ciężkością y kąpieniem tylko ob-
chodzącemu / w prochu także z winem uży-
wana / iest użyteczna.

Poty wzbudza tymże sposobem ia pijac.

Glisty ze wnętrza wywodzi / z kwiatami
ia y z nasieniem z winem a z miodem pijac.
Zaczyn morzenie y boleści w żywocie vsmie-
rza. Dzieciom od glist bywa z mlekiem a
bo z miodem dana przerzeczonym obyczai-
tem: to iest z nasieniem iey / ktore daleko le-
pšie iest y snadnieysze ku dostaniu / niżli Glist-
smk.

Puchlina z nienagłą trawą w cieie /
z kwieciem y z liściem ia w winie wazac y
vstawie pijac. Toż czyni popioł z niey wa-
zelkiem w chusteczce zamiazany y w winie
moczony / ktorego vstawiczenie do popiołu
tego trunku używać / ale co trzeci dzien raze-
ba ten trunk siewiezo odnawiać.

Gebry y geraczkocetale y vporne. Tak-
że jebrom wśelakim iest lekarstwem / wa-
zac ia w winie y z kwieciem / a każdego
dnia z poranku na czczo pijac po kwatlerce.

Toż czyni sol z niey po locie go pijac z po-
drożnikowa wodą / przez niemaly czas
vstawiczenie to powtarzając.

Proch korzenia Wrotyczowego z miodem
zsyminowanym zaczyniony na zła-
konfektu / y każdy poranek tego iako siewiezo
albo orzech Wlości używać / byc tylko ze dwie
godziny przed obiadem / posila niewymy-
słom ludzkie członki wloenne / od ślasku abo
od naruszenia powietrzem / y pokurezone.

Macice wychodzą / wtarsy ia conamie-
ley / a lot abo trzy ćwierci tota z ciepłym wi-
nem pijac.

Miesieczna wzbudza.

Kamień nyrkowy trsy y moczem wywo-
dzi. Gebze każdego dnioyey.

Gebze Czwartego dnioyey iest osobli-
wym lekarstwem w winie ia wazac / y ka-
żdego dnia na czczo pijac.

Pechyrza boleniu iest ratunkiem sol iey /
po locie abo lyście y po dwo z winem go pi-
Toż kamień y mocz padzi.

(rac.

Wietrzno-
ściom.

Macice w
macnia.

Tyrk em
zamulone

Bel w
brzachu.

Żelce.
Kamienio-
wi.

Arew cha
dey.

Od francy
zachowy-
wa.

Mocz pa-
dzi.

Kamień.

Mocz z k-
paniem

odchodzo-
cema.

Poty sru-
Glistom.

Item.
Dzieciom

od glist.

Item.
Dzieciom

od glist.

Puchlinie

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Item.
Popioł.

Konion
dychawcy
grym.
y bydliu.

Konion
Sadzele
zaplugawione
wolnym.

Aprkom:
Krew do
dojz.
Wnatyso
fotom.
Smrod z
off.
S gáro
wólno.
biatymglowom.

Wielko
grym do
wobom.
Płobno
grym.

Dziatki
grym.

Sedytce.

Wielko
grym do
wobom.
Płobno
grym.
Wielko
grym do
wobom.
Płobno
grym.
Wielko
grym do
wobom.
Płobno
grym.

Konistey dychawicy / proch z Wrotyczu
miałko wtłuczony z sola dając liżać / iest bär
zo wżycieczny / abo to oboje z ciepła woda w
gąrdło leć : ale potrzeba mu tymże zielim
oboje nozdrza zacić. Także też y dycharwi-
cy inem bydliu zwłaszczą rogatemu / iest w-
życieczny. Rány
zaplugawione wychodzą y wyrównywa-
y Sadzele zagniele y sprosne wyczyszcia /
wziawszy ze cztery łoty korzenia Wrotyczu-
wego / Kzepiku garść / Przywrotu / Bobo-
woniku abo Wroniego masła / Zlamignatu /
Dulwice białey abo żolcey / Krolitow abo
Stofroć cudnego po poł garści. Miodu
białego ośm łotow / wody świeżey słubien-
ney ze cztery łwarty / Wina prawie przed-
niego poł łwarty : To wespol w Alembik
włożyć a co napilniey nakryć / y w okropie
przez trzy abo cztery godziny wärzyć / te-
go po sześci łotach trzykroć każdego dnia
dąć pić po rānu na cczo : potym we dwie
godziny po południu y kładac się spać. To
nie tylko rāny y wrzoby bärzo zaplugawio-
ne / ale y Tyrfi y przechody mocno czyści.

Krew przechodzą w żyłach.
Zakłania y zamiętania wnetrznosci wy-
chodzą / wärzoc Wrotycz y pić po rānu
y na noc po dobrym trunku.

Smrod z wst oddala / z żanyżem a z Im-
bierem pożywana.

Gdyby kto był zczarowany / a nie z białey
płci / bądź panna bądź wdowa / bądź y me-
żatka do niewstydlivey miłości : tylko się
Wrotyczem omyć / w rychlerzyskiego po-
zbedzić.

W chorobach miesięcznych Pānion do-
brze nogi w Wrotyczu a w Macierzance w-
mywać.

Do płodu y zaśpienia dziatkami / co-
mycie przereczona nog / otwora łonā y na-
parzanie pomaga.

Dziatki małe podkładać Wrotyczu do-
brze / dla rozmaitych zlych przypadkow.

Toż podkurzanie czyni dziateczki wesole
czerswie / ochotne / y od chorob ie rozma-
itych zachowuje.

Sedytce iest lekarskim / z wieprzowym
śladem wtłuczony / a z octem rozmieścić y
ciepło przykładac / nie odeymuiac do trze-
ciego dnia.

Macice zaśiebla rozgrzewa y wychodzą
Miesięczna zaślanowiona wzbudza.

Łożyisko po porodzeniu pozostale wywo-
dzi. Płob martwy z żywota wypędza.

Zapuchnione y nabrzmiałe macicy ra-
tunkiem. Tym sposobem macicy zapaloney
Kamień krępy y wywodzi moczem.

Moczni zatrzymaniu nad przyrodzenie
wżycieczna kapiac się w niego po pas.

Glisty y chrobactwo z żywota wypędza
mórzac ie / świeża z wolowa żolcia na papu-

pek im przykładac.

Pānie y pāny / gdzieby niestatecznie w
chorobach swych miesięcznych przeczysć-
nie nie były / abo w nich zawarte y zatrzyma-
ne były / wziawszy Wrotyczu ze dwie garści /
Bylice / Koprę czarnego leśnego / Męś Lā-
cinnikom y Grekom rzeczoney po garści : co
w masle smażyć / y na papę a na przegłona
sobie ciepło przykładac.

Potłuczonym y zbitym.

Powietrzem naruszonym.

Potłuczonym / y bärzo

Włomnym członkom / iest niewymownie
ratunkiem wielkim świeże korzenie Wroty-
czowe drobno posiekane y przetłuczone / a
potym w oliwie tak długo smażyć / że roze-
wreie. To przebieć y dwakroć na dzień tym
ie smażyć y nacierać.

Febry y gorączki wśelacie wāmierzā ko-
rzeni miałko wtłuczony / z Kozanym olej-
kiem godzinę przed tym niż febra przypa-
dzie / wśytek pacierz w plecach nacierać.

Pierzychyl abo suchych bole wślada.

Puchline w nogach leczy / w oliwie ia-
smajac y ciepło plastrniac.

Pānion w sześci Tłebziach abo w po-
łogu leżącym. Także dziateczkom nowo-
narodzonym / gdzieby takie strachy abo le-
kania / iako to po spolicie bywa / na nie przy-
chodzily / Wrotyczu ie dobrze podkurzac.

Piwo gdzieby Jachtelam abo beczko tro-
ciło / wśiac Wrotyczu / korzenia Benedy-
ktowego / Dziegieln / Jaltowcowych iagod
po garści / ziola pokrać. Jaltowcu prze-
tluc / ze trzy iata kłose abo cztery twardo
wvärzone / y drobno posiekane. To wśy-
sko w worek zawiazawszy / w piwo do be-
czki wpsuć / doświadczone.

Sadzele stare / także / rāny bärzo srodli-
we y zaplugawione / dziwnie przedko y oso-
bliwie leczy / a mięso zle od dobrego y zdro-
wego odeymuię y odzucia / wärzoc ia w wi-
nie abo w wodzie / y tym ie wynymuiac / a
potym tymże zielim wwierćawszy plastr-
niac. In summa. Co ziele wiecey słyży do
lekarsku oetokom a niż białymglowom. Ja-
ko Wārūnā wiecey białymglowom mīli
mężczyźni.

Wobła Wrotyczowa.

W Sierpniu nalepiey z tego ziela woda
ke wypalać / z liścia y z kwieciem wespol w-
śelawszy z Balneum maris / a potym Tłie-
dziela abo pieć na stońcu wylutować.

Mocy skutki.

Kamień potężnie w pachyrzu / y w nyr-
kach łamie / y moczem wywodzi / pić ie
porządnie każdy poranek y na noc / po sześć
łotow / przez trzydzieści dni / a zwłaszczą me-
żczy pćci.

Glisty małym dziatkom / Kozym erudno

gorzkiego

Wielko
płec grym

Potługo-
nym.
Pacaliter-
kom.
Potługo-
nym.
Włomny

Schiza.

Wzrost-
Wzrost-
pachnieć

Wzrost-
Wzrost-
pachnieć

Płowa bog-
to usco-
cemu.

Sadzelem
Kamion z
grym.

Kamień
łamie.

Glistom.

gorzkiego lekarstwa dać / moży y wypadza / po dwu po trzy y po cztery tocy na czczo un-
pić dać / czynić to dzień albo cztery. Czo-
wiekowi dorosłemu / porannu y na noc po
sześci y siedmiu toćw dawać może.

Moczą zastanowiony z trocha małinazyey
albo winą dać / przedko wywodzi.

Mieściczna choroba pobudza y wywodzi.
Płód martwy z żywota wyrzuca.

Łożytko po porodzeniu pozostałe wype-
dza. Śasniat wyrzuca.

Macieczasziabłorogrzewa.

Do płodu białogłowe sposobna czyni /
po pięci albo sześciu toćw iey używać / ra-
no y na noc.

Glisy ludzkom dorosłym y starym / pote-
żnie wypędza ze wnętrza / wzięwszy wodki
Wrotyczowej ze cztery dwadzieścia toćw
wodki Pioletnowey / Sporzyżkowej / po
dwanaście toćw / Centurzykowej / wodki
Kurzey słopy albo Tlustoskowej / po ośmi
toćwach / nasienia słonecznikowego / Ruty /
liścia Bzostwinowego / po cztery tocy /
ziółta pokraić / nasienia przetłuc / y w na-
czynie słanej albo Cynowej rospać / a prze-
rzucone wodki na to wlać / y conalepiey za-
spontować / y w gnoy konfki cztery dni za-
grzesć / a potym z kocią wtrópu dissyllować
y na słoncu wysonować / po pięci toćwach
na czczo po rannu pić dawać / w pięć godzin
porzymiedzać. Młodszym dosyć cztery tocy /
młodzieniakom od ośmi aż do dwanaście
lat / po trzy tocy / w czterech aż do siedmi
lat dwa / dziatkom małym po łocie.

Wrzody / sadzele / rany zapługawione /
goi / wymywając ie nie dwakroć przez dzień

Wino z Wrotycza.

To wino acz nie jest w używaniu po-
spolitym / iednak mogłoby bydź pod Je-
sien gdy cłocza wino / tym sposobem
czynione: Wziąć Wrotyczu suchego z
kwieciem iego sześć garści / Rzepiku dwie /
Jwinki pachniacey / Pioletnu Rzymskie / a-
bo Włoskiego / po półtory garści / Pioletnu
gornego / Mielki Bożej Włoskom / Prąse-
go gniazda nasienia / Świriosnki / Mazy-
mielki / albo Greckiey / Kwiatu Bzowego /
poleciu / Szanty białey / po garści każdego /
korzenia ziela Jaskółczego / albo Celidoniey
korzenia Jębbowego / po cztery tocy / na-
sienia Piotruśki Alexandryjskiej / korzenia
Siolkowego / korzenia Mikolajkowego /
Goryczki / po dwu toćwach każdego / korze-
nia Podroźnikowego / korzenia Scyrbako-
wego / albo Endimiey / po trzy tocy / a te w-
syłkie nie świeżo zielone / ale vsuszone bydź
mają / ziółta drobno wsiękać / korzenie z hru-
bą przetłuc / przydać z Jesionowego drzewa
heblowanych trzask / a to do dziesięci garń

cy wino w moreczku rozłożyć / potym w ro-
winą tego używać.

Skutki.

Opuchłym / y wyschłym / iest bärzo użyte-
czne / pić go wstawicznie według potrze-
by / a żadnego inego trunku nie używać.

Też do inych chorób przerzeczonych / ko-
rym sama Wrotycz służy / iest dobre. Może
też bez przysady y pomienionych ziół bydź
czynione / z sama cyłko szegulna Wroty-
cza / iako sie o Pioletnu powiedziało.

Konfekt z cukrem z Wrotycze.

Tym sposobem iako Pioletnowy konfekt
może bydź czyniony: Ktory

Maciecznym dolegliwościom.

Gliskom.

Pokurczonym.

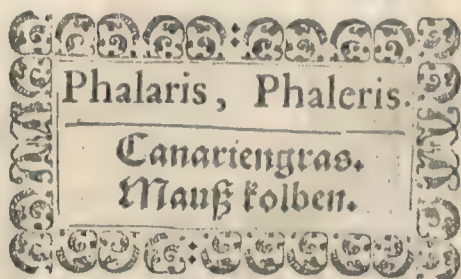
Paralizem naruszonym / bärzo iest użyte-
czny / używać go na czczo tak wiele / iako
Włoski orzech / albo Węgierska śliwa / a po-
nim przynamniey we dwie godziny iest.

Może z niey istność także iako z Pioletnu
wyciągnąć. Syrop / Sol / y Olejek / z kwie-
cia / rownie iako z Bylice / albo z Pioletnu /
a to wszystko pomienionym chorobom tym /
ktorym / sama Wrotycz / bywa użytecz-
nym lekarstwem.

Rozsadek.

SA Ktory to siele poczytają za trzeci ro-
dzay Bylice / Ktora Monoclonos albo Vnicau-
lem / to iest / iednozdźblista / albo iednopietna
zowia / ale nie dobrze.

Wyśy Ber. Rozd. 100.

BER Myśy wypuszcza kilka ro-
dzaje z korzenia cienkich / a
do lekarstwa nieużytecznych / na
dwie pędzi wzrosy. Członkow-
te / Orkiszowe słomie podobne /
wsządże wesze y cieńsze. Sma-
ku słodkiego. Nasienia obdużne-
go / białe / w kłoskowatych w gło-
wkach albo w palczyстых / wielko-
ści Prośaine ziarna / albo wroble
go Prośa / ktoremu iest podobne.

Korzan

można
wymyślny

mieć
gny.
płodu
martwe-
mu.
Łożytku.
śasniatu.
Maciecz
ziabłey.
Do płodu
sposobne
gny.

Wzrostom
wym / y
szelom.

Opuchły.
Wyschły
albo suchy
nym.

Macieczny
dolegliwo-
ściom.
Gliskom.
Pokurczo-
nym.
paralizem
naruszony

Korzanekow ma nie mało drobnych / włosientkowatych / iako v żyta albo v psenice.

Nieysce.

W Ogródziech bywa siana dla pozoru wiecey niżli vżytku. Na ostrowach Kanárskich / y we Francye / w Hiszpániey sam dobrowolnie przez sie roście. Skąd do ogrodow naszych bywa nasieniem przywożony.

Przyrodzenie.

E Jście tego ziela. Nasienie / y sok z niego wyžety rozgrzewa / mając istność subtelna.

Noc y skutki.

Bolesci w mechyrzu wklada / sok iego z winem albo z woda pic dáiac. *Dios.*

Toż nasienie czyni / wziawszy go kwinty / y do tego iesze trzecia część kwinty. (*Dios.*) z winem.

Soptacy w Kanárskich Insulach / ktorze sie nasieniem tego ziela pasa.

Kamień kamie y wywodzi / nasienie z winem albo z octem miodowym piac. Moze go też z mlekiem / albo z syta miodowa używać.

Drudzy nasienie to miela / y z maki żytna albo z iaka ino miesza / chleb z tego pieka. Ktorego do przerzeczonych chorob zawścia / gniemia używać dáia. *Tab.*

Rozsadek.

Wielkozy Myśli Ber chęć mieć / Mian na albo trawa Mianny. Ale omylnie / co sie z opisania oboygá każdy snadnie spráwić moze.

Márzaná albo Reta. Rozdział IOI.

Rubia sativa, Erytrodanum.

Ferber rott.

M Arzaná / ktora drudzy Reta zowia / dwoiaka / Płonna / albo ożka / y ogrodna / albo siana.

Tá puszcza z korzenia rozgi długie / ostrochropowate / czworogránitne / do Spony / ktora też Ostrzyca / po Látinie *Asparine* zowia / podobne / ieno miesze / wysze / y mocniejszy. Okolo ktorych rozdzielni miejscy cztery listeczki / z kolanek ná kształt gwiazd pochodza / iako v Spony / iedno we czworonasob wietse. Ziarnek okraglych / naprzód zielonych / potym czerwonych / ná ostatku gdy dojrzeia / czarnych. Korzonki długie / cienkie / czerwone / nie głęboko w ziemi siedzące / rozpierzchłe. Sutiennikom do fárovania welny vżyteczne. Tey tylko nasienia y korzenia do lekarstw vzywamy. Márzaná płonna / Sponie także iest podobna / tylko nie tak ostro iako pierwśa. Ktemu rozg y liścia drobniejszego od ogrodney. Korzonki także / cienkie / długie włosientkowate / nie tak czerwone.

Nieysce y czas.

O Grodna Márzaná w ogrodach bywa siana. także ná polach /

á ile w stronách Włoskich w E-
truryey samá przez sie / okolo pło-
tow / we krzách / przy ściestách.
Lecie nasienie y korzenie iey zbiera-
ia. Tázze płonna ná polách / przy
płóciech / pártánách / drogách y
ściestách.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest rozgrzewaia-
cego y wysuszaiacego we wtorym
stopniu. Sináku ćirpkogorzkiego.
Drudzy á prawdziwie twierdza /
ze we wtorym rozgrzewa / á w trze-
cim wysusza / ściencza / rozpráwu-
ie y wyciera.

Moc y skutki.

Wszelákie zámulenia zyl y członkow w-
netrznych / otwiera y wychadaza.

Solcey niemocy jest lekarstwem / kora z
zámulenia watroby pochodzi / y z innych
członkow zaktánia. Wziac korzenia tego
ziela / korzenia Kopytnikowego po tocie.
Korzenia Koprú Włosk ego / y Piernuszcza-
nego po dwu lotu. Anyzu / Jaltowcowych
iagodok / Cieciorok czerwonych / po trzy kwin-
ty. Páprokterzy loty. Reubarbarum prze-
dniego polczwarty kwinety. Jambieru y spi-
kánardy / po dwu częściach kwinety. To w-
sytko w dostátku woby wárzyć do polowi-
ce / przecedzić. A do tey suchy przydać syro-
pu / ktery zowiá *Byzantium* / y *de Epithimo* /
to jest / z Kámiánti Włoskiej / po trzy ábo
cztery loty / y po trunku mernym tego wzy-
wac. [Tabé.] Tez korzenie Kery wárzone
w wodzie á trunkiem wzywane. *Dios.*

Mocz zátrzymány ná przyrodzenie tak
potężnie wywodzi / ze pod czas ze krowia / w
miodowej sycie wárzony / y trunkiem tak-
ze wzywany. *Dios.*

Watroby y

Sleziony zaktánia otwiera y wychadaza
w miedzie wárzony korzeń y pity.

Puchline z ciála wywodzi / takze go wá-
rzac á trunkiem wzywac. A to przez moc.

Slezione nábzimiala y twárda ściencza
y traw z krowasnym miodkiem nasienia wzy-
wac ná czczo.

Czyścienie miesieczne pániom ná przy-
rodzenie zástánowione / znieca y wywodzi.

Lozysko po porodzeniu pozostale wyrzu-
ca / Wárzany co namieszyly korzeń och-
dzoney / á w otwor łoná puszczony. Jescze
to potężnie czyni / w miedzie go obmoczyć /
á z Kámonia posypać / y w otwor łoná bia-
łogłowski puścić.

Plany biale po cieie ściera / z octem wtár-
cy / á tym nácierane. *Dios.*

Scyatycznym.

Paralizem naruszonym jest lekarstwem w
trunku go wzywac. Ale ci co go pía po-
trzeba żeby sie każdego dnia w łazni myli / á
solce / y mocz swoy / pitne obaczowali.

Biegunki / kore z osłabialości zoladki /
ábo watroby pochodzi / leczy / wárzac to /
á zwiastza korzeń z Masyka / badz w wo-
dzie / badz w winie ostrym / y piac. To z
proch z korzenia miałko wtárey z Masyka /
á z wosku plastr uczyniony / oliwy przyda-
wszy / á ná zoladku / ábo ná prawym boku
w korym watroba lezy / nošony / czyni.

Tyrki mulem piasczystym kárzo subtel-
nym zámulone wychadaza potężnie prze-
mocz / y tak potężnie áz y ze krowia. *Plin.*

Bolaczki rospadza / korzeń tłuczony á
plástromany. [tenze.]

Sól z liścia ábo y ze wsytkiego ziela / wy-
práśowany / wlosy farbue pocierac ábo
pomazuiac te nim. *Plin.*

Solta niemoc spadza ná syi ziele to zá-
wiešone / często ná nie pátrzac. *Plin.*

Plany y zmazy wselákie z ciála spadza / y
ściera / miałko ziele wluksy / z miodem ábo
z octem zacznit / y tym ciáto nácierac. To z
tez ostrosć y chropowatosć ciála gládzi.

Od Jaszurki wlasnym.

Od wozow y innych bestiy iádowitych w-
szkionym jest ratunkiem. Sól wyžety ze
wsiytkiego tego ziela / z winem wzywany /
rány tymze soliem pomazuiac. *Dios.*

Twierdza mekorzy / ze to ziele padáae
niemoc leczy / ná syi go ná gotym cieie no-
žac / á ná nie pogladac. *Plin.*

Owcom.

Wáranom / y inemu bydłu / Wárzany áby
eylko kílka dni nie sie pásacym / kósci w nich
czerwono farbue. Takze mieso w nich czer-
wone czyni. *Mizald.*

Jáca z korzeniem Wárzany wárzone /
takze rumiano farbue / iakoby iez Bryze-
lia wárzył. Tez

Z czerwonym Wolowym Jezykiem wá-
rzone / bywáto farbiste. (tenze.)

Skory y

Werne Keta farbuis Kzemieńczy.

Kamien wywodzi z człowieka / korzenie
Wárzany wárzone / á trunkiem wzywane.

Málice záplugawiona wychadaza / ko-
rzenie iey pokłóć / á Szkamonea nábić / y
w otwor łoná wprawić.

Piegi.

Wegrowátości / y inie zmazy ná twarz /
wychadaza / korzenie z octem wwierciawszy
nácierac.

Glisty / y czerwo ábo robáctwo wselákie
wyrzuca z żywota / korzeń ábo sól iey z wi-
nem piac.

Scyatice
pátalizu

Biegunki

Tyrkoin
zámul. n

Bolaczki
rospadza.
Wlosy far-
bue.

Soltácc.

pládom
y zmažon
po cieie.

Jaszur-
czmu y
woskow-
mu póg-
nia.

Káduka.

Kósci po-
ściencze.

Jáca fár-
bue.

Item.

Skory /
Werne /
fár-
bue.
Kamien

Málice
ch dojr.

piegi.
Wazowa
rości.

Wiskom.

Cera

Sól zám-
lenu.

Soltácc.

Mocz pot-
nie wywo-
dzi.

Watroby
Slezionie.

Puchline.

Sleziona
trawa.

Miedie
Gney.
Lozyska.

Cera bła
da.
PuchliniePotługo
nym.
Oberwa
nym.
Przecznie
nia.
Prężom.Kłom
wnetrzny
włosy są
bule.Szkodzi
brzemien
nym pą
kiem.

Succus.

Włosy
od białejWotrobie
Zoltegece.Mleko
sney.

Glisom.

Cere blada y b ezekwle / rumiana czyni.
Puchnac poczynaiacym / Kety vzywac
dobrze.

z wysoka potluczonym.
Prwany / abo oberwaniu wnetrzno.
Verzasmionym. [eci.
Prany / Keta wielkim bywa racun
kiem / Korzenie tej z Mumia / a z Reubarba
rum zmieszane. Tak zeby Reubarbarum
dwie czesci kwinty / Kety jedna czesc / a Mu
miej osla czesc od kwinty / z winem byla
pic dana.

Wchodzi do trunkow / ktore bywaja czy
nione na gotenie ran wnetrznych.

Wszystko siele w oetcie / moczono farbuc
wlosy czerwono / muszczac je / y maczajac
cym o ctem. Abo go warzye / a tym glow
przemynac. plat.

Tychle skutkow jest polna Keta / jedno
slabszych y mbleyszych.

Szkodzi.

Plod zywy z żywota wyciąga / y poronie
nie czyni. Przeto panie brzemienne z kazdej
miary mala sie tej strzedz pilno.

Sol z Marzany.

z Korzenia iako sol wyciągnac moze / o
Piolynu pisac / tam sie powiedzialo. Ten
iako sie wyssey przypominalo / wlasom
od bestii iadowitych / jest racunkiem w
trunku go zwinem vzywaiac.

Watrobe zamulona otwiera y chedozy.

Zotra niemoc spada. Tenze sol / z so
kiem Koley czerwoney / a z wodka Dabcza
na / trunkiem vzywany.

Miesieczne czyszczenie paniom zawscia
gnione wzbudza y wywodzi / z wodka z By
lice pity.

Czerw w żywocie morzy sam tylko / abo
z Piolynow wodka vzywany.

Wodka z Marzany.

Moze byc z tego ziela wodka palona
na wiele rozmaitych chorob. Osobliwie
Watrobe zamuloney barzo sluzi.
Zoltey niemocy bywa osobliwym ratun
kiem.

Puchlinie poczynaiacey jest lekarstwem /
bo moczem poteznie wywodzi / trunkiem
tej vzywaiac.

Mocz ktorym bywa nad przyrodzenie za
wsciaagniony / abo z ciezkoscia puszcany /
poteznie wywodzi. Takze

Piaset. Kal y mul. tak z nyrek iako z pechy
rza / y inne slamowatości / tymze moczem wy
wodzi. Ale obyczajnie ma byc vzywana.

Wino z Kety.

Iako z korzenia / y z tego ziela wino ma
byc przyprawione / wzor y sposob z opis
nia wina Piolynowego wziac mozemy. To
Puchnacym osobliwie sluzi.

Watrobe / y
Slezenie zamulonym wyteczne / y innym
wnetrznościom zatkany.

Mlaciey. Takze zatkany pilac go sluzi.

Mocz zatkany wywodzi.

Miesieczne czyszczenie zawsciaagnione
wznica y wywodzi.

Slamowatości hrube / lipkie / zimne /
rosciencza / siecze / rosprownie / y do wywie
dzenia sposobne czyni.

Sol z Marzany.

Iako z innych ziol / tak y z tego sol moze byc
vczyniona / tym sposobem iakosmy w Pio
lynu opisali. Ta

Puchline z ciela poteznie moczem pe
dzi.

Watrobe zatkana otwiera vzywaiac tej
tym obyczajem / iako sie tamze o soli z Pio
lynu vzywaniu powiedzialo.

Aqua.

Watrobe
Zoltegece

Puchlinie

Mocz.

Piaset.
Mulika.

Vinum.

Puchlinie
Watrobe.
SlezenieMlaciey.
Mocz z
trzymane
ma.Mleko
sney.
Slamowatości

Sal.

Puchlinie

Watrobe

Waprotnik y Waprotnica. Rozd: 102.

Tego ziela dwoiaki rodzaj
znaydujemy / wielki / ktory Pa
protnikiem zowiemy abo samcem /
Drugi mniejszy / a ten Waprotnica
abo samica mianujemy. Jest y trze
ci plonny / ktory Kwiozem iedni /
drudzy Winda sam zowia / Wapro
tnik wlasny samiec ma liscie Stro
nogowcowemu podobne / ieno
barzieszy rozdzielnieysze / wietrze / y
ostrzeysze. Od ziemi tu korzenio
wi kragiem zatrzymione y nachy
lone / inne wzgorze z korzenia wyra

sta / bez kwiatu / bez klacza abo roz
gi y bez nasienia. Korzonkow wiel
kosć drobnych / wlosienkowatych /
rospierzchlych. Waprotnica abo
samica listu jest mieskiego / spicz
stego / cienkiego / weskiego / a Pa
protce podobnego / kosmatego y o
strego. Takze bez kwiatu / wozgi y
nasienia: Korzenia wielkosć cien
kiego iako y Waprotniku / y rospie
rzchlego. Trzeci ktory plonnym
zowiemy. Liscie ma Waprocia
nemu podobne.

Mieysce.

Lonchitis aspera maior & minor.

Spicandt. Milztraut.

Adiepsce.

Pierwsze dwie rosną w ciemnościach / y w ciemnych gajach / na miejscach wilgotnych. Trzecie nad przykopami y brzegami.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia są ciepłego y suchego miernie. Coś oznaczy z tad / że rany zawiera y goi. Jako Galenus w 7. księgach o ziołach piše.

Mocy skutki.

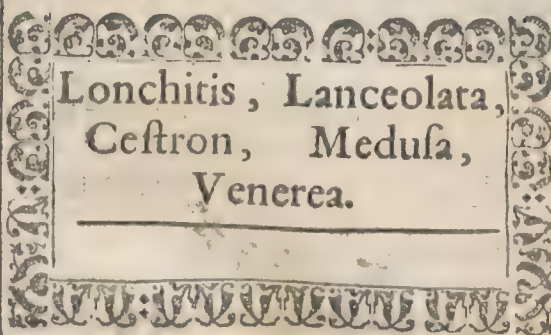
Lisście świeże / tak pąprosił iako pąprotnice wtarte / rany goi. Dios.

Przymiotu ognistego do nich nie dopuścza. Dios. Gal.

Słężony twarbość smleczu coż lisście na proch miałko wtarte / a z octem trunkiem używane. (Dios.) Też trawi ię / y winem obraca przez wryne wywodzac.

Grot ábo Włocznia.

Rozdział 103.

Lonchitis, Lanceolata, Cestron, Medusa, Venerea.

Jele Grot / ábo Włocznia / ktore Kiviozem / y Bindasami dudy zowia / podobne jest listem temu Lukowi / ktory jest nasienia Byrokiego / tylko serze y rumianieysze / do tego obfitze / z ktorego wieksza czesc do ziemi tu korzeniu nachylone bywa / przy flachu malo ich zostajac. Na wierzechu rozg kwiecie ciemno czarne ziele / na kształt czapek wywracanych blazenstich / iakich w komedach starzy pospolicie używali / ábo Tureckich Kiviorow. Ze środka ktorych wychodzi kwiat biały / seroki / na kształt języka ábo Włocznie / we środku seroki / na końcu przodka wąski y spiczasty / ktory sie zrownywa z krąmi innych kwiatkow / a ile spodnich. Nasienie w cienkich kupinkach trzygránowite / serokie / obdluzne / na kształt Włocznie / skąd sobie nazwiska nábyło / tak w języku Polskim / iako w Greckim y Lacińskim. Korzeń iako v ptászego Gniazda.

Adiepsce.

Koście na miejscach suchych / wypiągłych y płonnych.

Przyrodzenie y skutki.

Z Jolopisowla starzy / niemieli nam tego ziela skutkow opisali / tylko ze o korzeniu ięgo / także y o Nasieniu rozumieć / z winem używany : moc zatrzymany y ciężko odchozacy / wolno wywodzi.

Moc wywodzi.

Rany goi.
Ob przy
mierow
gnitych
zacho
wa.
Słężony
twarbo
smlecz
y erowi ię

Kozsadeł.

Rozne też to siele obpáprocentu y pá-
protnice / ktore także Grekowie y Látinnicy

Lonchitum zowia. Rozce je do znáto-
ści starożytnym niewiele / a poslednimy te-
razniejszym Biolopisom žádnym nie przy-
šlo : przeto też o tego skutkach y mocy po-
wiedzieć nie umiela.

Glaz wysoki.

Althæa, Ebiscus, Ibiscus.

Ebisch.

Glazu wysokiego jest kłkła ro-
dzaiow. Z ktorych napospo-
litzy jest ten ktory tu opisujemy.
Ten rozzenia jest miasztego / glád-
kiego / białego y sliśkiego / z wielu
odnożeń. Z tego klacze długie y ob-
le pochodzi / chrostowate / dwulo-
kietne / pod czas wysze / miokko-
welniste / białawy popielátey / liście
na sobie mając / ktore na dorytaniu
zda sie iako Alśamit / otragle / po-
dobne liściu Gdule ziemney przy-
spodku: tu wierzchu liścia Winne-
go ma kształt / abo Glazu pospo-
litego. Niedzy rozgami a liściem
kwiat Rozany biały pufcza. Z kto

Rozdział 104.

rego potym nasienie podobne kształtem Glazowemu nasieniu.

Kdiesce y czas.

Rosce na wilgotnych ziemiach
a tłustych. Czas do zbierania a ile
korzenia tego / na koncu Miesiaca
Sierpnia / abo na początku Wrze-
śnia / iako y ziol inych. Ale liście y
nasienie / ktore także wchodzi do
lekarstw / mają bydż w Lipcu y w
Sierpniu zbierane. Także y kwiat.

Wzrostzenie.

Jsce y kwiat w pierwszym sto-
pniu rozgrzewaia y wysuszaią / a-
bo radniey miernie odwilzaią. A-
le korzenie na początku wtorego sto-
pnia rospriawia / rozwodnia / lá-
mie. Boleści všmierza / przymio-
ty ognište wyćiaga / zwarza / y tra-
wi. Korzeń y nasienie / roz czynia
co samo ziele świeże / ieno sa sub-
telniejszy ch części y wysuszaiących.
Do tego zdádza sie bázciey wyćie-
rać / a niżli tamte. Abowiem y plá-
ny y inne na cieie zmázy ściiera. Na-
sienie kámién nyrtowy łamie. Ko-
rzenie także Czerwónke stánowi /
charkanie krwia zástánawia / bo
ma iakás moc stwierdzaiąca.

Moc y skutki.

Odczu bytnia gorocemu. Także mo-
czu zciáskacia obchodzacemu / abo y nád-
przyrobie nie zatrzymanemu służy.

Kámién w Nyrkach krzy y wywodzi.
Surowości w żolabku y gryzieniu / do-
bry. Czerwonce / y innym biegunkom.
Scyátyce y bázcin w biodrách.
Drzácym członkom.
Przepukłym.
Potrzywionym y polarczonym. Tym

Wzrost go-
racemu.
y ciasto
odchodze-
cemu.
Kámién.
Surowo-
ści zolab.
Ká.
Czerwem-
ce.
Scyátyce.
Członkom
drzácym.
Przepukłym

wysytim

Podurzo-
nym.

Pochyzo-
mi.
Mogę go
racemu.

Wysła-
ma y z
piętki ch-
boj.
Kamien z
wyrz. wy-
wodzi.
Cielacz-
kom.

Kafel.

Polejnice
wyceda-
ja.

Dychawic-
zyn.

Kafel su-
chym.

Czerwona
cy i tym
biegunko

Zwisa
charzato-
czym
Kanom
kaczyn-
kolom.
Wolom.
Gruczo-
Bolo-
Pierdom
Zbytym.
Podurzo-
nym.
Terwom
wypięgni-
ma.

Zebom
bolenta.
Przymiot-
abo zapas-
lentu pa-
chyrza.

Wszystkim chorobom porzeń w winie sło-
dym warzony y trunkiem wzywany / jest oso-
blwym lekarstwem. Dios. Gal. Theoph.

Mechyrzerwi boleciacemu. Jem.

Moczni goracemu / tenże porzeń z Lá-
trycy w Jeczmienney wodzie warzony /

arano y na noc pity / jest racunkiem. Dios.

Tęż też słanowatości y Mulska / tak z

Tyret tak z Pechyrza wywodzi pijac.

Nasienie tego Glazu kamien Tyrtowy

Przy y mochem wywodzi / z winem słodkim

pijac. Fernel.

Czerwona cielaćka y inne także zaślana-
wia porzeń w winie śrpkim z Kurzego sie-
la Porzeniem / y z Wajowmkiem warzony a

trunkiem wzywany / na czczo y na noc : abo

też z innymi zioly siwierdzaiacemi warzony.

Kafel zaślanawia y leczy przedko / w mle-

ku warzony a pity. Plin.

Szesćiniedzielnice gościeby po porodze-
niu nie były słatecznie wyczyszcione / warzac

porzeń tego siela w piwie / iefse lepiey w

winie / dalać im pić / wychedaja.

Dychawicznym / Hippocrates z winem

dawać porzeń wysokiego Slazu pić.

Suchy Kafel leczy tenże porzeń z Sigami

suchymi a z Látrycy w Prysanie abo w

Jeczmienney wodzie warzony a pity / na

czczo y na noc po dobrym trunku ciepło.

Biegunko czerwona. Tęże

Cielaczki wśelakie zaślanawia Nasienie

z iucha Babczana / abo z soliem Piwoni-
wym pijac. Tęż też

Arwia charzato-
czym / jest lekarstwem.

Kany świeże goi.

Wrzody za wśyma rospadza.

Solzy y gruczoły rozgania z syie.

Wola na syi rosprowadza.

Bolaczkom wyderym y napuchłym.

Pierdom biatogłowskim z kancerowa-
nym abo stwardniałym z rospieżenia zby-

tnim mlekiem / z przymiotem ognistym.

Namiesca zbite y poruczone.

Wyciągnionym y wypiętym Terwom

abo zylom suchym. Owa wśelakie zapu-

chliny twarde : wrzedziennice z ognistymi

przymiotami / y sadzele na ktorymkolwiek

miejscu zasiaćle rospadza. Albo koroze sie

maia do zebrania y ziatrzenia / zbiera y w o-

tok te obraca / a posym przerywa y goi. A to

ym sposobem. Siela to wśysko wcale y z

porzeniem posiekac y warzyć / badz w wo-

dzie / w winie / w miedzie abo w piwie / y ro-

starzy plastrowac. A gdzie sadla wieprzo-
wego do tego z oleykiem Rozanym przyda-

porczney swooy skutek uczyni. Dios.

Bol zebow wamierza Porzenie w octcie

warzac / a iucha te blugo w wściech trzyma-

iac. Przeciwno zapaleniu frogiemu Pechy-
rza : wozac tego porzenia / także Slazu pro-

siego porzenia / oboygą po dwanaście lo-

rowo : Lisiecia Sjolowego dwie garsci.

Kwiecia Rumienkowego / Komonice / po

pol garsci / Lnianego nasienia cztery lo-
ty.

Nasienia makowego lot : To wśysko w

mleku gestym słodkim / abo w wodzie wa-

rzyc Oliwy przylawy / y tym progtona na

grzewac / abo we Lniany worek wlozyny /

ciepło przykladac na pomienione miejsce.

Owa do tego wśyskiego to siela sluz / do

czego Slaz prosly.

Zapaleniu macice y

Ocieklości lona biatogłowskiego. Jem

Ściesnieniu zbytniemu lona y macice.

Miesieczne czyszczenie Paniom nad przy-

rodzenie zaśladowione wzbudza : także

warzony / a z wieprzowym smalcem abo

z Gesim / abo z Terpentyna wtarty y plastro-

wany / pomienionym dolegliwosciom jest

racunkiem. Dios.

Tęż woda abo iucha z warzonego czyni

przerzeczoni miejsca na nagrzewaiac.

Tęż iucha otwor lona abo y ziele w a-

rzonym nagrzewaiac. Lozysko pozostale po

porodzeniu wywodzi. Dios.

Plany biale y inne po cieie zmaży sciera

Nasienie tego / badz swieze badz suche z o-

ctem roslarte / na sloncu ienacieraiać. tenże

Od obrazy y wśczkniemia bestii iadowi-

tych zachowac y broni / tęż Nasienie z oc-

tem a z Oliwa wtarte / cielo tym pomazu-

iac. Tenże.

Tęże od wśasenia y obrzenia iadowite

go Os / Sierfent / Psczoł / y od Trzmie-

low broni / siela warzac w winie abo w lo-

rze / trunkiem go wzywaiac.

Opalonym ogniem leczy liście z Oliwa

wtarte a przykladane. Tęże też porzenie z

taż Oliwa plastrowane czyni.

Od niedwiedla także od myszy pnieczej /

abo Bryrankskiej wśasonym / w winie lo-

rzen warzyć a pić. A z oliwa wtarty / rane

mazac. Dios.

Kannym y pragniente z zbytniego to-

ku krwie maircym / sol z porzenia wysokie-

go Slazu warzonego piac / dobrze czyni.

Kany też goi / tenże porzeń warzony z mie-

dem / a zyrwa Terebintowa wtarty / na

nie plastrowany. (Hippo. Plin.) z oliwa

tenże porzeń w zarzysym popiele wplekty /

taż wtart y przykladac.

Wywinieniu z slawu abo wybićiu.

Podurczonym nerwom / abo czlonkom.

Opuchłym muskulom / także zyl pterych.

Czlonkom ktorymkolwiek opuchłym /

też porzenie warzone abo pieczone y plastro-

wane / tym wśyskim pomienionym nie do-

slatkem sluz. (Plin.) Ale iefse lepiey / przy-

dawsy sadla gesiego / abo wieprzowego / a

olejku Rozanego. Hippoc.

Podagrze.

Chyrgrze.

Macice za-
paleniu.
Ocieklość
lona.
Miesiecz-
ne wśbu-
dza.

Lozysku.

Planom-
bi / tym na
ciele.

Ob wści-
Eniemia
bestii iad-
dowit-
breni.
Lakie od-
os / psczoł-
Sierfent /
trzmie-
Opaleni-
od ognia.
Wśasom-
medwied-
dowina
y myszy pa-
nieczej.
Kanom.
Pragnie-
niu z toku
Froie.
Kany goi.

Wybićiu z
slawu po-
kurczom-
muskulom.
Czlonkom
opuchłym
napuchłym.

Podagrze.
Chyrgrze

Scyatyce.
Arteryce.

Scyatyce. Arteryce / Slazu wysokiego korzenie z kaczym albo z geim / albo z kaptoniem / albo z starym wieprzowym sadłem utłuc / y plastrować / nie odwołując do rzecznego dnia.

pleurze.
Pleurze o:
wzrostu
sym.

Pleurze. Także plucem owrzodziałym y zagnitym / wielkim rątnikiem bywa korzenie wysokiego Slazu z kaptoniem sadłem / albo z geim wwiercawszy / na pierś ciepło plasterować / a nie obeymować po ki nie zeschnie. Albo też wazzyć korzenie y z nasieniem w wodzie Jeczmienny / a z suchymi figami / y z Laktaryą / y tego trunkiem wzywać.

miasto z
wazze.

Szutki mięsa w garnku zrasła / gdzieby mięsto Piotruśki z nim było wazzone. Theo.

Woda z
ga.

Woda tak z gęszca / że to czyni iako ziaś / dla albo strzepia / korzenie Slazu wysokiego wwiercawszy / z nią zmieścić / a przez noc żeby nie pod dachem / ani iakim przykryciem / ale pod niebem stała.

Mogu go
racemu.

Goracość moczku wsmierza / korzenie tego Slazu w wodzie Jeczmienny wazzone a trunkiem wzywane.

Twardość
kajda
zima zga.

Twardości wśelacie zmieścić y rozpaść / korzenie wazzone / a przebiwszy je przez siłko / niedźwiedzego sadła / albo wieprzowego / albo gęsiego przyłożyć / y plastrować.

Członkom
stwardość
sym.

Członkom stwardiałym / y stwardiałym korych nie może przegibać / tenże korzeń wazzyć y nim okładać.

Mucila
go.

Slamowatość albo śliskość.

Śliskość albo slamowatość bywa wyciągnięta z nasienia / albo z korzenia ziół nie korych tym sposobem / wziąć tego badz nasienia albo ziela / korzenia / z czego chcemy te slamowatość mieć / a ochodziwszy naprzód / na funt ieden cztery funty albo puł / garnca wody ciepłej / wiecey albo mniej / podług tego iako mieć chcesz gęsto / albo rzadziej / y przez noc nakrywszy moczyc / na zewnątrz zagrzać wody tego wylać w worek płócienny mocny / a zawieszony nad naczyńniem chłodnym podstawionym / zlekką naprzód / potem mocniej / wzywać y wysuszać / tak długo aż wysycha odcydyje. Drobny cylko nalać wody ciepłej na nasienie / z którego śliskości potrzebujemy / pilno raz kilką zamieszać / a potem przez worek płócienny wyciągnąć. Ale sposób pierwszy lepszy.

Zapalenie
wości wy-
chładza.

Ta śliskość albo slamowatość z tego Slazu wysokiego wnetrzości wychładza / chłodzi y z wierzchu. Mezarge.

Zwrot od-
wila.

Zwrot odmięka y odwilża pożywać iey. (Tenże) Także incha z korzenia pić.

Pragnie
nie wsmie-
rza.

Pragnienie oddala / na łyżku trzymać.

Chłód
podgrze.
Arteryce

Chytrgrze.

Podgrze.

Arteryce / slamowatość z nasienia y z ko-

z Komonica / tak długo ażby śliskość y lip-kość puściła z siebie / koroza wyciągnawszy / przydać olejku Kumientowego / y uczynić z tego plaster / a na bołiace członki przykładać. Albowiem boleści w nich wleża.

Kamień
w nryłach
krzy.

Kamień w nryłach w spokoju / krzy / y wywodzi / z Malonowym nasieniem / nasienie tego Slazu / a z suchawarzonego korzenia / przez kilką razy pić.

Ogrom
puchym y
zapalony.
Kamion
głębokim.
Lozen-
ga.

Oczy zapuchłe z przymiotym ognistym / slamowatość tego ziela leczy / pomagając.

Rany głębokie zawięra y goi.

Kolaczki.

W Aptekach porzecznych y dostatnich z slamowatości wyciągnięty wysocy pomemiotym sposobem z korzenia / a potem z cukrem wazzoney / bywa kolaczki czynione / koroze są bardzo użyteczne / subtelnym a osłim z głowy spalkom / używać ich.

Spadło.
subtelny
y osłim.

Diałtea masec.

Zwa z tego ziela masec w Aptekach czyniona / koroza Diałtea zowia. Ta dwoiata / prosta / druga z innymi żywicami y z olejki robiona. Prosta służy do odmięczenia twar-kości / do rozgrzewania członkow osier-nych / y do odwołania wyschłym. Jaz koro-za z solami albo z żywicami bywa robiona służy boleniu w pierśiach / y pleurze z zimney przyczyny / rozgrzewając / odmięczając / albowiem je odwilża. Te w Aptekach bywa-ia czynione.

Kozsadek.

Jest tych Slazow wysokich wiecey / koro-ze dla buynego rozkrzewienia / wysokimi bywa nazwane. Miedzy te bywa poczytana Kozs czarna / koroza bywa w ogrodach stana / dla osobliwych skutkow swych w lekarskich / a ile białym głowom. O tey na swym miejscu.

Sa iescz inne / koroze dziewnym Slazem zowiemy / Grekowie Anadendromalache. Laci-ńnicy Malva arborescens mianują / a ten dwoiaty. Jednak oba wietnych y potalniczych są skutkow niżli pierwszy. Jest Slaz wysoki wodny / korzeniem y liściem pierwszy mu podobny / na dwa łokcia wyrastający / cylko bliższego liścia okrągłego na ma-łych stopkach. Kwiatu z modrą runianego / opłacił się walcich y szupko zaostrzo-nych / podługowatych : z tych oble / podlu-gowate straczki z nasieniem okrągłym iako Proso wyrastając.

Jest iescze Slaz wysoki / który Laci-ńni-ey Abutylon zowia / koroze zaraz opisanie damy.

Slaz

Slaz wysoki abo leśny.
Rozdział 105.

Althēa 2^a. Abutilon.
Das zweite Ebych.

En Slaz liścia Baniowemu podobnego tylko mniejszego / y gładszego / chociaż bardzo subtelny- mi welniankami przyrodziany. pret na pultora łokcia / podczas wys- sy / po których wszędy kwiatki żół- te: z tych potym nasienie czarne. Korzenia długiego / odnożyłego.

Wdiesce.

Sam dobrowolnie bez siania y slancowania roście / podczas w grodzich sie znayduie / ale na po- lach częściej.

Przyrodzenie.

Ciepłego iest przyrodzenia w pierwszym stopniu / rownie iako pierwszy.

Mocy skutki.

Kamień z mechysay nyreł wywodzi. Wul y piasek także moczem pedzi / nasie- nia polciay ćwierci kwinty w trunku z wi- nem wywalać.

Moczu ciężkiemu puszczaniu y kąpieniem odchodzającemu także / toż nasienie bywa o- sobliwym ratunkiem.

Kamien.
Wul y piasek.

Moc po-
dzi.

Slaz polny abo płonny. Rozdział 106.

Alcea, Bis malna.

Sigmarzwurz. Fellirs.

En Slaz między płonne y dzi- kie iest poczytany. Ma korzeń- niematy biały / długi / a nie cienki /

iako v Slazu wysokiego: z ktore- wiele klacza obłego pochodzi / na- tym niemato liścia na długich stop- kach głęboko wykreionego / y la- browanego / iako Jaskier / abo Ża- biniec / y temu nawiecey podobny. Kwiatu przybronaćniejszego / y do Slazowego / tak barwa / iako y kształtem podobne / wśatze wiet- szego troche. Także y nasienia.

Wdiesce y czas.

Roście na łąkach / na polach / miedzach / na miejscach iatowych y płonnych / przy płotach / parka- niech / przy drogach / y ścieżkach. Kwitnie w Lipcu y w Sierpniu. Bywa korzeń kopany na wiosne / abo na początku Lata / po ki w kła- cze nie wyroście / abo też pod Je- sien.

Przyrodzenie.

Egoż iest przyrodzenia y z żywio- łow złozenia / z których Slaz wy- soli y skutkow tychże / przeto gdzie- byśmy Slazu wysokiego do po- trzeb lekarskich nie mieli / mieć

Slaz plonnego dostatek / bespie-
cznie go miasto niego możemy uzy-
wać. Korzeń na przodku w wto-
rym stopniu rozgrzewa / a w pier-
wszym wyjusa miernie / bez zby-
tniego rozgrzewania y chłodzenia

Moc y skutki.

Czerwona cielaćka zasnawia / Korze-
nie warzone w wodzie Jeczmienney w ko-
reby naprzod zuje abo stal rospalona byla
gafona / piacia. A iesze potezmey / gdu-
by korzeń Wejownikow byl z nim warzony
Toż cielaćkom innym jest zawściagnie-
niem y lekarstwem.

Wielkoży żeby błona oczy im nie zaśły /
abo bielmem / Korzeń tego ziela na krynosa.
Troierdza y to / że im z zaśły spadacia.
Ale podobnieysa / że joku z niego wypa-
wanego / abo prochu używając / toż czyni
im na krynosa. A także y to bydy może.

Przepuły y
pokureczonym jest lekarstwem / Korzeń
prochem używany. *Plin.*

Wzrost mdły y osłabły / bystry y ostry
czyni na krynosa go nośac: Ale lepiej z winem

białym pachniącym a słaym używać go.

Czerwona niemoc. Także

Cielaczki rospalacie wstanawia / prochu
tego korzenia z potory kwinty na raz z wio-
nem czerwonym cierpkim piac. *Dios.* Abo
z mlekiem w którymby pierwey krzemienie
abo stal rospalona byla gafona / abo z so-
kiem Dabeczanym / iako *Plinius* uczy.

Gryzie y morzysto w żywocie wstada /
ynje sposobem go używając. *Dios.*

Owa do tych wszystkich potrzeb lekar-
skich przychodzi / do których Slaz wysoki.

Kozfadek.

Wielkiego jest zalecenia to ziela w czer-
wonych biegunkach / które poszło od Cesa-
rza Karla. Ten Seym walczy z Rzeżą Wie-
miecka w Regenspurku mialac / rzucily sie
progie y cięzkie y smiertelne czerwone ciela-
czki między one ludzic. Zaczyn lekarz Krola
Gerdyndaba / korzenia tego ziela dając cho-
rym pić / wiele ich od smierci zachował / y
złym przyszło do wielkiej zacności y zale-
cenia między ludzmi.

Żle naszy herbularze nowi zowia ten
Slaz kudzierzawym / o którym w innych księ-
gach badzcie sie mowilo.

Konopie. Rozdział 107.

Canapis. Canapus.
Hanff.

Konopie sa dwoiakie / siane
y plonne abo dzikie. Domo-
we abo siane dwoiakie / samiec / y
samica / abo biale. Samiec odno-
zisty y galezisty / wiele ze pnia swe-
go galezi wpuszczaiac / tak ze we-
gle bywa z niego palone / do czynie-
nia prochu rusznicznego / azwlas-
cza do strzelby y rusznice jednorecz-
nych. Samica zaś na rozgi cień-
sze / bez galezia y nasienia / a te zo-
wia Sufki / abo Płostontki / iako y
samica Glowaczkami. Jest to ziela
wszystkim dobrze znaiome / a ku ro-
zlicznym potrzebom ludzkim bar-
zo użyteczne. Wielkie ma powin-
owactwo ze Lenem / ieno że Len jest
subtelniejszy y przedniejszy / wło-
tna miękczysze / o którym w księ-
gach s. mowic sie bedzie. Konop-
hrubsa daleko / y wieyskie / a chlop-
skie / rodzajem. Len miejskiego / prze-
to Lnu do płócien y nici używamy
czesciey. Konopie acz też do pło-
cien y nici / ale imz hrubszych / także

do stryczkow

do stryczkow / postronkow / y do
inych porozow / nality do za-
glow / y do rozmaitych potrzeb.
Oboia Konop ma listie nieco fu
Jasienowemu listu podobne / ie-
no mniysze y wesze / a okolo
kraiow z lekka zabowane. Sa
miec iednak wierszego y ciemniej-
szego jest listia od samice / z iedney
stopki piac y szesc / podczasy siedm
puszczaiac. Zapachu mocnego y
przykrego / glowe pornoscia swa
rozdyma / y obraza. Pretu cz-
czego. Korzen acz jest ieden / w-
szatze wiele inych drobnych od sie-
bie puszcza. Nasienie tylko samiec
miewa okragle / baro popielate /
z wierzchu w supince. Jadro bia-
le y srodkie. Kwiatu iajno zielone-
go w listciach.

Wzrost.

W Ogrodach y na polach bywa-
ia siane / lubia ziemie wyprawna.

Przyrodzenie.

Wysuszaia Konopie swym przy-
rodzeniem w trzecim stopniu / a we
wtorym rozgrzewaia / zwlaszcza
nasienie / ktore wietrzności w cie-
le rospadza. A tak barzo wysusza /
zegdzieby go przywierzym kto v-
zymal / przyrodzone nasienie wy-
susza y niszy / iako y Kamphora.
Rozgrzewa tez dostatecznie / y
przeto czesto y obficie vzywane /
glowe obraza / rozdymaiaca y na
pelniaia swa pornoscia goraca /
ktora z siebie puszcza. Jednak Hie-
ronymus Tragus twierdzi ie bydz
chtodzace. Sciencza / stwierdza /
zawsciaga.

Moc y skutki.

Sok z listia swiezy Konopie w vsy pu-
szany / boleści w nich z zalewania zbytemego
vsmierza. *Diag.* Tak sam iako z oleykiem
Kozanym.

Takze chrobactwo w nich zalagle morzy
y wypiedza. Ine ktoreby w vsy wlasly / wy-

padza : ieno bolecie glawy czyni.

Bydlu cielaczki abo biegunki zawscia-
ga / Konopie y z nasieniem ich warzac a pie-
daiac. Abowiem ma moc zamierdzaiaca.

Potrzywione y pokurzone czlonki / ko-
rzenie Konopne w wodzie warzone / a co
naciepley plastrowane / rosprosiwa. *Plin.*

Podagrycznym.

Chiragrycznym.

Scyarycznym / y

Arteryznym / Korzenie w wodzie warzo-
ne y przykladane : abo nasienie Konopne
wierciane az bialki plastrowane / bywa le-
karstwem. *Plin*

Rupie / to jest chrobaki w bydleciu / zwla-
scza w Koniach / morzy y wyroodzi / ktore
mierwaia w zadku : sok z Konopi swiezych
abo iuche z warzonych letac im w zadek.

Opalonym y

Oparzonym jest lekarstwem osobliwym /
swieze Konopne listie tlukac / y w toz a w
toz ie przykladaiac / nie dopuszczaiac sie im
skrupic ani szyszac. Jesze lepiej vtuc ie /
troche masla miodego przydaway y pla-
strowac. Toz korzenie ich swieze czyni cze-
sto odnawiaiac. *Plin.*

Konop jest tak wielkiej mocy / ze badz
swieza / badz Nasienie iej vtukay / woda
zgeszcza y iakoby ziadla czyni / dobrze za-
miesana. *Plin.*

Kotofy przez zimne Konopnym ciem-
niem karmiac / przez cala zimne nie przesiana
iatic niesc. Takze nasienie pokrzywlane da-
iac im miasto sobie. *Brasanol.*

W zaduszeniu matice Konopi swiezych
woniac dobrze.

Mozg wilgotny nabyt / zapachem swym
wysusza.

Miesca ocielke y napuchle z przymiot-
mi ognistymi / sciencza y ogien z nich wy-
ciaga okladaiac ie siemieniem Konopnym
z bialkami.

Glisty ktoby z gnoiu abo y z ziemie potrze-
bowal / Konopie swiezo zielone w wodzie
warzye / a wwiercaway y onaz iucha rospu-
scaway / gnoy abo ziemie pokrapiac gdzie-
bys glisty byc rozumial / wynida na wierzch
To Rybitwom dobrze wiedziec / ktory ich
na wody potrzebuia. Nie dzio tedy ze Ru-
pie z bydlat wypiedza klisteruiac ie to woda
abo iucha.

Mastok Turecki.

Z listia suchego Konopneg proch mial
to wtarty / a z czymkolwiek trunkiem vzy-
wany / pijane czyni : iednak tak ze pijani nie
czuia w sobie oneo pijanstwa. Przeto Turcy
y ich Janiczarowie z kwiatu Konopneg czy-
nia sobie Mastoki rozmaite : iedne dla we-
solego serca y dobrej myśli / drugie dla smu-
tku y placzu / ine dla milosci y Wenusa / ine

Bydlacz
bieguni.

Pokurzo-
nym glon-
tom.

Podagry-
cznym
Chiragry-
cznym
Scyarycz-
nym.

Rupim
bydlaczem.

Opalen-
ny
Opaz-
nia.

Woda
zgeszcza.

Kotofy
zby cala
zimne nie
sc.

Matice
zaduszo-
ne y
Mozg wy-
susza.
Ocielke
sci scienc-
za.

Glisty z
ziemie wy-
wabia.

Rybit-
wom.

Mastok
Turecki.

Wsu bole-
niu.

Chrobac-
two w n-
ich zalagle
nu.

dla smiałości y serdeczności, do bonu y bi-
cia. Abowiem mozg para swa mocna y su-
beelna pizemlataca / tego Konopny kwiat
ma / przeymie y dzwoni wietrzności abo pa-
ry w nim swa goracość rozbudza / ze czło-
wiek niewie co czyni / bo sie wysyslet bez
rozumu y baczenia ostawa.

Ci Arabowie naprzod to Nasienie pra-
ża / a potym z winem przyprawia dla
pijawniwa. O czynieniu Nasionu dostate-
cznie sie opisalo od nas w pierwszych Ksie-
gach / w Rozdziale o czarnym Jelenim ko-
rzeniu.

Szkodzi.

Zbytnie y czeste wzywanie Konopnego
nasienia abo kwiatu tego / przyrodzone na-
sienie kazi / wysusza go. Dios. Przeto
czyni jest szkodliwy / ktorzy sie o plod staraja
y pieczolnia. Gal. Egin.

Zolodkowi do strawienia trudne y cie-
zkie. Krew spalona / czarna / y zla czyni.

Głowa paraniu goracemi napelnia / szod
potym bole nie tej pochodzi y ciężkość.

Wilgotności w ciebie zle czyni.

Szalenstwo y zamieszanie w głowie przy-
wodzi.

Konopny Oley.

Ten z siemienia swego iako y Lniany a-
bo Nakowy bywa prasowany y wybitany.

W vsy puszczany / ropiste wilgotności w
nich wysusza / ale go potrzeba pierwej prze-
warzyć / a ciepło kropkami w nie puszczac.

Szkodzi.

Oley Konopny iakimkolwiek sposobem
wzywany / bole nie głowy domieszcza / zwla-
szcza czesto y zbytnie pozywany / ciężkość glo-
wy czyni.

Czynia z siemienia Konopnego polewke
czasiu Postu / ktore tychże skutkow jest / ko-
rych samo nasienie. Bole nie głowy z rozpa-
leniem przywodziac.

Przyrodzone nasienie męczyński wyze-
ga y wysusza / iako y nasienie.

Mleko w piersiach paniam y miankom
wzywacym tego oleiu / wyniscza y wysu-
sa / przeto nie dobrze czynia biale glawy /
ktore badz siemienia / badz oleiu / rady cze-
sto pozywaja. Takze

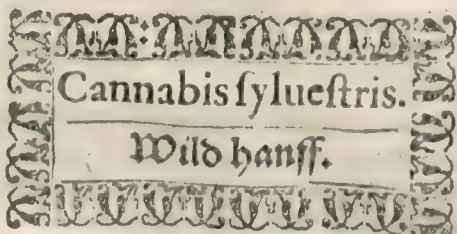
Dzieciom / ktore padaiaca niemoc mie-
waja / do wzywania nie ma byci dawane.

Owa / tak ziele samo iako y oley z siemie-
nia tego / wiecey do potrzeb domowych jest
wyteczniejszy / a nizli do lekarstw. Ziele / i-
ako do powrozow / do stryczkow / do nici
dziania sieci / do wancuchow / zaglow / zc.
Oley do potraw ludzom Nicyskim pra-
cowitym. Takze polewki: ale ludzom ro-
koszniejszym y subtelniejszym szkodliwy /
iakimkolwiek obyczaiem wzywany.

Szkodzi.

Głowa
ciężkość
czyni.Polewka
siemienia
nie zowa-
na głowieNasienie
męczyńskiMleko
miankom
wysusza.Kadul-
ki miewa-
taczni sz-
kodliwy
do po-
trzeb do-
mowych
tak samy
Konople
iako oley
z nasienia
szkodliwy.

Konopie plonne abo dzikie. Rozd. 108.

Cannabis sylvestris.

Wild hanff.

Konne abo lesne Konopie /
klacze maza iako v wysotiego
Slazu / na łokiec wzwyż / ieno cie-
mniejszy / y ostrzejsze. Liście także
ciemniejszy niżli v ogrodney / y o-
strzejsze. Kwiatu rumianego / i-
ako v Fierletki. Nasienie y korzenie
ma do wysotie Slazu podobne.

Mieysce.

Lesie na mieyscach plonnych /
na dziczyinach / pod czas iako Apu-
leius piše / przy płociach y parta-
nach rady rojna.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w trze-
cim stopniu. Rozpada.

Moc y skutki.

Przymioty ogniste wyciaga y wychladza.
Ciężkość y napuchnienie rozgania.

Gdy na czlonkach y sławach twarde
mięczy y rozpada / Porzenie tej Konopie
warzone y plasterowane.

Imię także iako y z ogrodney / powroz-
y / postronki / liny / stryczki traca. Takze snu-
ry do dziania sieci zwierzezych.

Nacięcy saduszoney dymu z mę / iako y z
ogrodney / woniać dobrze / bo to na swe-
mieysce przywodzi.

Rozsadek.

O tej Konopi co byśmy wiecey mieli
mowić / okrom tego co o niej Dioskorides
napisał / nie mamy. Gdy y w tych tu na-
szych stronach rzadka od tego widziána /
abo radniej od zabnego.

Przymio-
tom.Ciężko-
ści.Guzom
na cłon-
kach.Postronki
z męczy-
ni.Nacięcy
saduszo-
ny.

Alisma,

Angielski Tranek. Rozd: 109.

Alisma, Damasonium, Plantago Alpina, Chrysanthemum latifolium.

Engeltraut / Lucianskraut / Waldtblum.

Angielski Tranek / liście ma Báb-
czanemu podobne / ieno wes-
se / á tu ziemi náchylone / po ziemi y
tám y sam rozkládající sie / miekie.
Klaczá łotietnego / podczas wys-
szego / cienie / ná wierzchu kwiat
biatoblady / we środku głowczá-
sty / iáko v Wołowego oká / z pio-
reť ábo z listków drobnych / cien-
kich / á wąskich złożono. Máthio-
lus piše go bydz kwiatu żółtego.
Nasienia cieniego / podługowá-
tego / y bário ciemnego / iáko Dodon-
eus świadczy. Korzonków cien-
kich / rozpierzchłych / iáko v Cie-
mierzyce czarney. Smáku ostro-
sczmiacego / pachniacy / á troche
przytłusťym. Drugi pierwszemu

máto nie podobny / ieno korzenia
dluzszego / y odnozytšzego. Liścia
mnieyšzego / y drobnieyšzego z kla-
cza przy ziemi zgromádzoného / y
po ziemi sie rościelájącego. Pretá
wąskiego / y zleťká welništego.
Kwiatu wietšzego á niżli pierw-
šy / ktorého listeczki ná wierzchu
wykráwáne bywáją.

Wiepsze.

Pospolicie ná mokrádlách / y
ná mieyscach wilgotnych rośnie.

Przypodzenie.

Rozgrzewáją y wysušáją w trze-
cim stopniu / co sie z smáku ostro-
sczmiacego pokázuie. Przyciąga /
rospławnie / otwiera / ściencza.

Moc y skutki.

Etorymby Dzádá / to iest / zálec morzki
był w czymkolwiek zádaný / potłotá pro-
chu tego korzenia / ábo kwintez winem dá-
iac pić / bywa rátkiem.

Od czubátey ábo párchowátey záby v
kafionym / tážie wiele prochu tego z winem
biálym pić dobrze. [Diof.]

Komuby mákowi sol / ktery Opium zo-
wia Láćinnicy / był iákimkolwiek sposo-
bem zádaný / pod przereczoną wagą tážie
z winem biálym dáć go pić dobrze. (Diof.)

Czerwona cietská zárościaga / badz
sam tylko korzen z winem czerwouym cí-
ptim używany / badz z nasieniem Peřšego
gniazdá / zárowno oboygá biorac z winem.

Potrzywionym dáiac go tážie z winem /
iest rátkiem. (tenze.)

Máćicy záduřoney / y innym niedošáć.
kom iey / iest lekářstwem.

Mieřiaczne czyścienie pániom wzbudza /
sam tylko korzen z winem pić. (Diof.)

Cietakski rořelák iest sam korzen z czymkol-
wiek trunkiem używany zářtanawia.

Nápućnienie ktorého kolwiek mieysca
w cieľe z twárdostí zmielczá / y rořpadza
przykládáiac.

Rány / řádzéle / wzroby plugáwe wyćie-
ra y wychedáją plástrowány / y lucha wá-
řzonego wymywáne.

Żoládek ořieřly pošila / z winem w trun-
ku używany.

Trutkule
3 Dzady.

Od záby
iábowitey
obrázoný.

Opio řtu-
tym.

Czerwon-
ce.

Pokarę-
nym.
Záduř-
niu máć-
ce.

Mieřie
qno wzbu-
cza.
Biegun
řom.
Twárd-
ści.

Řadz-
te
plugáwe.
wychedá-
ją.

Żoládek.

Darcie w
Fistulach.
Kamien.

Przechody
w osprze-
żeniu.

Dusznok

Duchline

Opuśnięcie
w osprze-
żeniu.
Womity
zafiana
wina.

Od moro-
wego po-
wietrza za-
chowane.
Łojysko.

Solny gru-
zowy ro-
zgaśnię.

Swini
wzrostem.
Wolom
na fity
Karku be-
leńca.

Kolice y darcie w żywocie wklada / także
go pić.

Kamien w nyrkach krzy / y mochem wy-
wodzi / iuche tego warzonego zielano y
na noc pić. (Gal.) Toż czyni prochem v-
zywany z taż tego iucha. Abowiem rozprze-
ższenta żyły / abo przechody / tak w nyrkach
iako w pechyrzu / krowemby kamien miał
wymieść.

Dusznok z pierśi obpadza / także trun-
kiem przysięty.

Duchline z żywota wywodzi / krowen w
winie warzony / abo prochem vzywany.

Opuśnięcie y nabęcie w kistkach wklada.
Zimnice kąddegodniowa leczy.

Womity zawęściaga / y obzrydlwość ob-
dala / prochu z winem / abo warzonego iu-
chy vzywając. (Dios.)

Od morowego powietrza zachowanie z
kurz i zielen warzony / a na czczo brany.

Łojysko panom po porożeniu porożła-
te wyrzuca / iuche z warzonego w winie pi-
ć / a samym łonem y krzyżem ciepło okłada-
ć / także y słabizny naparzać.

Liscie Angielskiego tranku z woda dżdżo-
wa rościć / abo krowen z wiewiórkowym
sablēm warty / a na solny y gruczoły warty
plastrowany / rozpadać / lisciem tego z
wierzchu plastr przykładac.

Swinie wrzody za wsty / y po fity roz-
wola pod gardłem / (prošone /
Boleciacemu karku / przerzeczony plastr

wielkim bywa racunkiem. (Plin.)

Kile / sadzele / na wstydliwym oboję-
tści członkach go / prochem krowenia tego
zaspunac.

Duchy serdeczne swym zapachem posila
żyły pite / abo iuche / oślabiale posila.

Wozg także czyści / y komorki / abo kile-
piki w m m przez kichanie wychadza.

Szumy y dzwiele w wstydliwym wklada.

Wzrost oślabiale / ostrym y bysirem czyni
proch z krowenia tego w nos puszczając / a
tym kichanie wzbużając.

Człowieka od wstydliwych trucizn y iadom
zachowanie y strzeże. Także

Zachowanie od czarow y gust.

Serutym takimi kolwiek grzybami / abo
bdlami iadownicami / ćwierć lota abo kwin-
te prochu krowenia tego / z winem ciepłym
pić dając bywa racunkiem.

To ziele nie jest w częstym ani w pospoli-
nym vzywaniu w naszych / chociaż go obfi-
cie mieć możemy. Ani też w znaniomości jest
wofystem. Tę dzim przeto / że w vzywaniu
rzadkim jest / chociaż wiele słabechnych w
sobie ma skutkow.

Rozsadek.

Że rozumieja / y nie bez nagany / chociaż
ludzie wezeni / krowy wodna Zábka / An-
gelskim trankiem zowia / gdyż w niczym nie
ja sobie podobne / a ięsze mniesze skutkami.

Kozia Rutka / abo Kokoſe glowki. Rozd: 110.

Onobrichis, Caput
gallinae.
Sannenkopff.
Wildhopfentraut.

Wego ziela jest kilka rodzajow /
ktore iednychże skutkow sa. na-
by Kozia Rutka ie nazywaja / nie
ona ktora wlasnie Kozia Ruta zo-
wiemy / ale ina. Temianowa drudzy
Kokoſa Wyka / abo Grochem /
ini kotoſem Glowkami. Też ko-
rzenia krzewisto rosna / po ziemi
sie rościelając y pniace. Liscie-
ci iako v Koziey Ruty / ieno dro-
bnieyſze / cieńſze / abo iako v Wyki /
tylko troche dluzſze / od spodu po-

pielate / cienkie / a spiczasto za-
strzone. Kwiatki rumiane / na dlu-
gich stopkach. Z tych straczi by-
waja male / w ktorzych nasienie ſa
roczarne / ostroſmate / okragle a
plaskie. Korzonek maly / szupły /
y cienki. Sa ięsze ine trzy Kozie
Rutki / na piadź wzwyż / ale liſte-
czkow mnieszych / v iednych kwia-
tki zolte / v drugich rumiane / dro-
bne / kſtaltem pierwſzym podo-
bne.

Wienſce.

Kozia Rutka wietſza / roſcie na
miejſcach wilgotnych / na łąkach /
w dąbrowach. Mniesza na miej-
ſcach iadowych / plonnych / nad
wawozy. Tych v nas w obſto-
ści.

Przy-

Wyprowadzenie.

**Rozgrzewa / Rosprawa / rze-
dzi / wyprowadzi / rospadza.**

Moc y skutki.

Daminica y zolzy cwarde / cal na Dymie.

nach / iako na sy / y pod pachami rospadza / listie swieze wrarte y przykladane.

Suche listie Roziey Kury z wienem pi-
iac / moczu ciestkiem puszczaniu bywa le-
karstwem. *Dios.*

Pory wzbudza ciasto nacieraiac z oliwo
wrarte.

Wyma z
liema

Pory
wzbudza.

Panny Marien Dzwonki. Rozd. III.

**Hypericum perforata,
Fuga Dæmonum.**

Johannis Kraut.

dla ich subtelności / tu stońcu ied-
nak snadnie ie obaczyć. Toż listie
wzdłuż prągowate / abo żyłowa-
te. Kwiatu żółtego / podobnego
kształtem kwiatu firletkowemu /
abo do fiołku białego : iedno nie
bárwa. We środku máiac sześci-
neczki drobne / iako w Rozanym
kwiatu. Ten między palcy stárry /
puszcza z siebie sok czerwony iako
krew / zład go też czerwonym
Dzwonkiem nazywáia. Głowki
ma chropowate / abo strączki po-
dlugowate / oble / iako ziarnka Je-
czmienne. W tych nasienie drobne /
czarne / zapachu żywicznego / y
smaku.

Adiepsce p czas.

Rosćie pospolicie na ziemiach
oranych / na łąkach / na miedzach /
rosćie y na ploninach / na miey-
scach suchych / rosćie też w sa-
dziech / przy drogach / na naw-
rotach : owa málo niekázda ziemia
przyymie. Kwitnie w Lipcu.

Przyprowadzenie.

Aucenna pişego być we wtorym
stopniu rozgrzewaiacym / także
we wtorym na końcu wysuszą-
cym : Serapion w trzecim stopniu
twierdzi go rozgrzewać y wysu-
sząć. A Galenus w 6. księgach o zio-
łach / pişę go bydz subtelney ist-
ności / y przeto mocz y czyszczenie
paniom miesieczne zawściągnio-
ne wzbudza / ściencza / otwiera /
spáia / rosprawia / y rości / za-
wściąga / hámmie / y wysusza.

**Ako v Látinnikow y Grekow
stát v nas to ziele ma rozmaí-
te imiona y názwizka : zowia go
Dzwonkiem mátki Bożey / Dzwon-
kiem czerwonym / ziele m. Janá /
Dziurawcem. A iest krzakowate /
krzewiste / chrostowate / gáleziste /
na pol łócia / podczas y na łóciec
wzwyż na buynieyşey ziemi. Kła-
cza Kumianego. Listia Kuciáne-
go / pełno dziurek subtelnych máia-
cego / ktorých zá ledwie doyzrzed-**

Moc y skutki.

Mogu. Moc nad przyrodzenie zawściągniony potężnie wywodzi / to zielenie wsiyskim / to jest / z kwiatem / z korzeniem / y z nasieniem w winie warzone / a rano y na noc trunkiem używane. (Egin.)

Mieściecny. Mieściecne czyszczenie pątom zaślano- wione wzbudza y wywodzi / swym tył- przykładaniem wtłuksy go też czyni / ale go trzeba do tego wziąć zupełnie z liściem / z kwiatem y z nasieniem / a na prog łon / y na krzyże przykładac. Gal.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Wyrzeka.

Zwiąt tego ziela z wolajności swej rany so- wieże spaia y goi / rościć rany a przykładany. Też nasienie moc ma / ale ranom w gło- wie nie służy.

Bolaczkom otworzonym y sadzelom plugawym / samo zielenie świeże wtłuksy pla- strowane / spaia y leczy / osobliwie ranom z przepalenia ognistego / Actius.

Dylom pietyim abo suchym / pogniecio- nym y potluczonym / też zielenie samo świeże wtarte / abo wwierciane / a plastrowane / jest ratunkiem. Fernel.

Białagłowia gdzieby sie blugi czas y cięż- ko dżiarkami pracowała / dobrze ia tym su- chym zieleniem podkurzyć. Tab.

Czerwona cięćczka zaślana wia / czyniac tył- ko z tego ziela obmywanie nog każddy dzień abo y kąpiel sobie z niego czyniac. Al- ie nog obmywanie dobrze / bo wśelacie cie- ęćczki porweciąga. Matthil.

Przeciwno czarom y gułom. Także Nagrawaniu śataniskiemu powiadacia go bydz wielkim ratunkiem / odgania abo- wciem zachowuje y strzeże od nich / noszac go przy sobie zawsze. A przeto nazwali go Fu- ga Daemonum. Także kurzac nim po domu.

Sok.

Z liścia y z kwiatu / sok tym sposobem ia- ko sie w Piolyu powiedzielo / moze bydz wyzety / korego z wielkim użytkiem moze- my używać / w cięćczkach wśelających / w charkaniu krwii / piac go z Babczana wód- ka napoly.

Rany wilgotne. Wrzody zapługawione wychodzą y goi- w nie go leiac. Także Opalonym od ognia / nim pomazuiac.

Wodła.

Z liścia y z kwiatu tego na Półcu Wrze- śnia ma bydz palona.

Rany wewnętrzne y zwierzchnie goi / piac ia- Także zwierzchnie wymywiac ie nia / abo flectuchy y chuski w niey maczaiac / a na nie kladać. Tab.

Padaiacaniemoleczy / z wodła Piwo- niowa trzy y czterekroć każdego dnia trun- kiem iey używaiac. Tab.

Cięćczki abo biegunki zaślana wia / z czerwonym ia winem napoly piac. Tab.

Oleiek.

Aptekarze y rzadni Cyrnlicy czynia bardzo kosztowny oleiek z kwiecia tego ziela tym sposobem: Biora kwiecia Marki Bożey Dzwonkow / iako wiele kto chce / dobrze ro- skwiecigo / a w sypawoy ie w skleniczno bań- ke / oliwe na nie wedlug potrzeby leia / y przez kilka dni na iarkim słoncu siazia / po- tym obcedzaiac oley / y kwiecie co nalepiey wyzynaia znomu kwiat świeży w onez oli-

Ranom
świeżym.
S: Podzi-

Bolaczki
otworzyle
zawiera.

Terrom
pogniecio-
nym.

Dziemi-
śa pradu-
jącym.

Czerwoni-
ce.

Czarny
gułom.
Nagrawa-
nia Śa-
taniskiemu

Succus
cięćcz-
kom.
Charku-
nia krwii

Ranom
wilgotny-
wrzodom
Opalony
od ognia.

Aqua
Stillatip-
tia.

Ranom
wewnętrz-
nym.

Ranom
cięćcz-
kom.
Oleum.

Item.

wa odcedzona sypia / tak na słoncu mocza /
potym iako pierwszym razem odcedzaia / wy
gniataia / y znorwu powtarzaia trzeci y
czwarty kroć. Nawet kłuka głowki straczy
ste y z nasieniem tego / y w one oliwe kłada.
A tak zaym osława sie oleiel rumiány / iako
krew.

Jni tym sposobem pospolitym / apteżarskim
czynia / biorac wierzchołki tego ziela / abo
papia do rostkowania iuz sie gotuiacego to
row seć / y przez trzy dni y nocy w winie
mocnym mocza. Potym w sowytm naczyniu
dobrze y pilnie go zaspontowawszy wa
rza / potym wyzimaia y precedzaia. Zno
wu w onoż wino tegoż kwiecia abo wierz
chołkow kłada / y także dlugo iako pierwsze
mocza / potym warza / precedzaia / y wy
zimaia. Toż po trzecikroć świeże także w
onoż wino kłada / dnia czwartego w kotle
wtopu wrzacego / co my sowytm naczyniu
niem mianuitemy warza wygniataia / y ce
dza / a co za którym razem wywre winą / in
go przylewaia y przydaia żywice Terebinto
wey totow seć / oliwy starey totow dwa
nacie / Szafrań trzecia cześć od kwinty
y tak dlugo w sowytm naczyniu warza /
aż wysytko wino przez wywre / precedzi
wszy / do potrzeb lekarskich chowacia.

Item.

Drudzy / iako Florentcy Doktorowie po
teżniejszy czynia / tym obyczaiem : Biora
starey oliwy funtow cztery / winą przednie
go mocnego funt / kwiecia świeżego y z na
sieniem czerwonych Dzwonkow cztery gar
ści / a wlukszy se w sblenicy / w onym winie
y oliwie przez dwa dni mocza / wierzch pil
nie zaspontowawszy naczynia / potym wa
rza / cedza / y wyzimaia. Znowu powtore
świeże kwiecia z nasieniem / pod tą miara
kłada / mocza / warza / y wygniataia. Toż y
po trzecikroć czynia. Potym do kładzkiego fun
tu onego oliw dwa nacie totow Terebint
towey żywice co nachedziśey kłada / z Pio
tynu olejku seć totow / Dypšanu / Gorycz
ki / Kardobenediktu / Korzenia Kurzego sie
la / Pepary / Dzierwiecziły / wonney Trzcia
ny po poł tociu / glist ziemnych wielekroć w
winie wypłokanych / cztery tocy : To wysy
tko wespół co nalepiey wtrzeć / y na iakim
słonce przez dni czterdzieści smażyc y sono
wac / a potym pilnie z wierzchu obwarowa
wszy do potrzeby chowac.

Przyrodzenie tych Olejów.

Rozgrzewaiacego y wysusaiacego przy
rodzenia sa / mairce w sobie czaski subtelne
y przenikaiace / z gęszaiace.

Moc y skutki tego oleiu.

Wierwy przecięte abo zranione spaja /

nim namazuiac.

Ogniem opalonym ciatom nim pomia
zuiac / dobrze czyni w pachyrzu / y w progu
tona boleści wkłada.

Mocz nad przyrodzenie zaspontowiony /
wywodzi.

Członkom osieblym.

Czerwoney cielaczce iest rancunkiem / ży
wot nim namazuiac. Także członki osieble.

Kolke w kistkach y baircie okrutne wstra
mia / pepeł nim nacieraiac ciepło. Jeseze
potężnicy to czyni / gdsieby mu był przyda
ny oleiel z ogrodnego Kopiu. *Matth.*

Kanom tak cietym iako y ktoyem pożyte
czny. [Tenże]

Rozsadek.

W skutkach pomienioych osiatni pote
żniejszy iest od pierwszych olejów.

Sol z Dzwonków.

Z Dzwonkow Matki Bozey sol może
być robiona tym sposobem iako z Piotynu

Ta w pleurze znamiętym bywa rancu
kiem. (*Conrad. Gesner.*) Miara na raz trze
cia cześć kwinty z winem.

Piaśek / y mulisko z nyreł / y z medyrzā.
Także mocz wywodzi nad zwyczaj zadrž
māny / używaiac iey z wodła listiego ogona.

Rozsadek.

No sie krozy Matki Bozey Dzwonki
polna Ruta chca mieć. Także y ci / krozy go
wierdza białego być kwiatu / gdyż zawię y
w cudzych stronach widowałem zawię zola
te. A sa od naszych dla tego rzeczono Dzwon
ki / z nasienie gdy w głowkach supiniastych
dozrzej / a bylinā tego rucha sie od wiatru /
sczyrkocey dzwoni.

Dzwonek drugi czerwony.

Rozdział 112.

Drugie Dzwonek czerwony /
Doktory Grekowie *Ascyrum* zo
wia / iest z rodzaju pierwszego
Dzwonku. Tylko wielkością od
siebie rozne. Abowiem galazet
wielkich / y sam krzewisto roście
czerwona wy. Kwiatu żółtego.
Nasienia też podobnego pierwsze
mu. Zapachu żywicznego / ktoy
miedzy palcami rościerany. Sol
rumiány z siebie puszcza. Korze
niem także pod obny pierwieżemu.

Ogniem
opalonym
zaspontow
bolenie.
W progu
tona bol
ści wstra
mia.
Mocz pa
dzi.
Dzi. blym
członkom
Czerwem
ca.
Kolce y
darcia
Kanom-

Sal.

pleurze.

Piaśek y
mul rosy
wodzi.
Mocz pa
dzi.

Vercom.

Ascyrum.

Dioscor.

Roście na wyprawnych grun-
tach / także y na poloninach / pod-
czas y na wilgotnych. Kwitnie
w Lipcu y w Sierpniu.

Przypodzenie.

Alenus w 6. księgach o ziołach
piše. Naśienie tego Dzwonku być
purgujące. Liście wyciera y wy-
suša. Jest tedy rozgrzewające / y
wysuszące / w tychże stopniach
iako pierwszy.

Moc y skutki.

Naśienia tego Dzwonku łoz / pol kwar-
ty albo z kwarta miodu / trunkiem używane /
scyątyko y boleści w bledrach leczy y wliada
(Dios.) Ale go dotad używać / aż do state-
cznia się wciży.

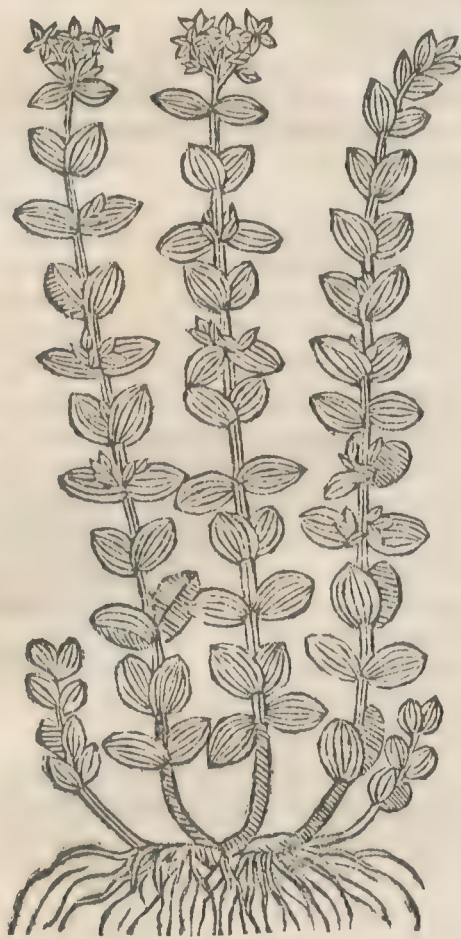
Koz naśieni przyszeżę zapalenia ogniem le-
czy / rościerane y plastrowane. Gal. Dios.

Rany by nawietże y naglebsze spaia / w
winie ostrym y ciepłym warzone / wymywa-
jąc te nim. Gal. Plin.

Pochybel / albo Dzwonek
trzeci. Rozdział 113.

Androsæmum, Dionysias.

Rumradt.

Pochybel jest trzecie wyobra-
żenie / kształtu albo rodzaju
czerwonego Dzwonku. Ten jest
od pierwszych dwu rozny / y snadź
przeto Pochybkiem od naszych lu-
dzi mianowany / że pochybil pier-
wszego y wtorego. Albowiem to
ziele badac krzaczyste albo krzako-
wate / gąłazkowate / rozdział cien-
kich / czerwonych / listy kuci-
nym ma podobne / ieno wetroy / a-
bo we czworonasob wiejsze. Ktore
miedzy palcy rościerane / puszczają
z siebie sok czerwonego wina po-
dobny. Przy wierzchu samym ma
niemalo gąłazek cienkich / około
których drobne kwiatki żolte. Z ko-
rych potym w główkach naśienie
Mału czarnemu podobne / iakoby

nieaktum

Scyątyce
y boleści
biodr.Przyszeżę
zapaleniaRany na-
wlebsze
spaię goi

nieiaktimi kropkami nakrapiane.
Ziele rościerane / zapachu jest ży-
wicznego.

Miejsce.

Na takichże miejscach roście / na
jałowych pierwszy y wtory swo-
nek / iednak na gorzystych miej-
scach y na pagórkach. Kwiat wy-
daje w Lipcu y w Sierpniu.

Przyrodzenie.

Legoż właśnie przyrodzenia y
złożenia z żywiołów którego pier-
wsze dwa / to jest / rozgrzewa y wy-
susza na końcu wtorego stopnia / a-
bo na początku w trzecim / wy-
ciera / y wychadza.

Ulecystości.

Kolera z ciętą wywodzi stolec / z winą a-
bo radniey z czystey wody kwarta / poł totą
nasienia tego rościerając y piąc.

Podagrzykom ziele to zupełne z liściem y
z nasieniem plasterowane jest lekarstwem.

Parcie w biodrach y w ledźwiach wspo-
lata / także go po poł łociu piąc / ale po
purgacyey wodę potrzebą pić / y jest pew-
ną scyatykę lekarstwo. (Dios.) Przydaje Plin-
nius / iż gdy go kto przeciw scyatyce kolery-
czney używa / potrzeba żeby naziął w po-
wzięciu tego nasienia Rappárovego korze-
nia kwińte / co z nabielką y z nacudnieyszą
żywicą poknał. Jās czwartego dnia potym
znowu wziąć liścia świeżego z nasieniem
tego po poł totą / wrzść / a z wodą sto-
wa chedoga / albo z syca miodowa / co by
włoskiego była kwarta / na świtanu / albo
po wieczery wypić. A po takowey purga-
cyey / ktorzy są przyrodzenia dużego / wino
pić mogą / ktorzy udułego / wodę. Plin.

Ogniem opalone / ziele samo rozwiercia-
ne a plasterowane leczy y goi. Dios.

Krew zbytnie z ran płynąca zaskanawia-
toż ziele ciska / przykładane. Dios.

Rozsadek.

Trole te dzwonki / chociaż nieiako kolwiek są
miedzy sobą kształtem różne / skutkami ie-
duak y przyrodzeniem są sobie podobne / i-
akże się z opisania ich baczyc może. O ktorzych
co by się więcej mówić miało / nie mamy.

Wrosowiec albo Wrosowka.

Rozdział 114.

Coris.

Erdtkieffer.

Wrosowiec albo Wrosow-
wka / jest krzak zielisty / z ko-
rzenia iednego wiele rozdział przedzi-
stych / albo y poł łokietnych wypu-
szcaciacy. Na ktorych listeczki dro-
bne / y cienie iako w wtorego Wrzo-
su / ieno mieszeysze y mnieysze / ru-
miáne / acz y wszystkie kwiat czer-
wony. Smaku słodkiego. Zapá-
chu ostro przykrego. Kwiatu po-
dobnego do Dzwonka Matki Bo-
żej żółtego / ieno drobnieyszego.
Korzeń przy mieszym / dlugi / cien-
ko odnożysty. Nasienie w małych
lupinkach czarne.

Jest drugi Wrosowiec nad mo-
rzem rosnący. Korzenia miasze-
go dlugiego / po wierzchu czerw-
nászego. Z tego wiele kłacza rumiá-
nego / oblego / piadżistego pocho-

Kolera
z ciętą wy-
wodzi.

Podagrzy-
kom.

Scyatyce.

Opalone
ogniem.

Krew zby-
tnie płynąca
zaskanawia-
toż ziele ciska.

Dzi / po którym listeczkom gesto-
miasznych / krotkich / iedne rzędem
stoiace / drugie pomierzwiome /
wierzchołki miaszko kłosiste z ge-
stych szupinek albo paczkow piacia
karsbistych / y tak wiele czarnych
miałul miałacych. Z których kwia-
tki barzo cudne / y pozoru wdzie-
cznego / białe wychodzą / także
rozszczepione iako na Wrzósie. Z
tych potem nasienie okragle / czar-
ne. Kwitnie w Maju.

Wiosna i czas.

Rosce na ziemiach wyschłych y
wypiągłych / na gorach y pagor-
kach.

Przyrodzenie.

Wysusza / rozgrzewa / otwiera /
ścienicza y wychędza.

Moc y skutki.

Mieślacine czyszczenie pániam nád przyro-
dzenie zaśladowione wzbudza y wywodzi.
(Dios.) z winem nasienie tego piac.

Mocz nád przyrodzenie zatrzymány po-
tężnie wywodzi / toż także z winem piac.

Własnym od pátieczu gonu / iest ráci-
kiem / także go w winie wzywáac.

Seyatyke wklada / tymże sposobem w
trunku wzywáne. Dios.

Krecz leczy z winem toż nasienie piac.
Także z oliwa rościeráne tym byia nácierát
dobrze. Dios.

Drzenie ślenniczne odpadza / toż nasienie
w oliwie z pieprzem wrátce / á pátierz ábo
y ciáło wssytko przed przysciem nácierá-
iac. Dios.

Rozsadek.

Wrzósowiec ábo Wrzósowka rzeczona /
ob podobieństwu listia wtorego Wrzósu.

Iwa / ábo Powietrzne ziele. Rozdział II.

Chamæpitys, Iua artetica, Ar-
tetica Aiuga, Abiga, Cucurbi-
tularis, Herba Apoplectica.
Erdrpin / Erdkiser / Jelenget
Jelieber / Schalgkrautlein.

Iwa / ábo ziele suchotne / Po-
wietrzne ziele / troiatie zná-
dujemy. Jedno / ktore iest listiem
Rozchodnikowi málemu podo-
bne / á to samica zowia / po náse-
mu własnje dywiczka mnieysza.

Drugie / odnozek ábo gálazek
krzywych / ná kształt kotwice / tey
v nas nie widác.

Trzecie / ktore sámcem zowie-
my. Tych rozność z opisanja ká-
zdey z nich snadnie poznác.

Pierwsza Iwa iest / ktora sie po
ziemi rostkádáac pnie / y wile krzy-
wo / málemu Rozchodnikowi li-
steczkami podobna / ieno dluzsze á
cieńsze / do Rozmárynowego wie-
cey á niżli Rozchodnikowego po-
dobnieysze / ryłko mnieysze / iako Se-
rapion piše / máia niemátó w so-
bie ábo ná sobie wilgotności lip-
kiey y tłustej / okolo pratkow swych
gesto obroste / białopopieláte / á kó-
sináte / ábo welniste. Zapachu so-
nowego / ábo iako mi chca smro-
kowego ábo swierkowe. Kwia-
tu żółtego /

tu żółtego / niekiedy białego / drob-
nego / mało nie przez wszystkie
rozdzieli między liściem : z tych na-
sienie sąre y drobne. Korzenia do
Podrożnikowego podobnego / na-
piadź wzdłuż / z drobnymi odnoż-
kami.

Wtora roście w rozgi łosietne /
a iako kotwice nąkrzywione cien-
kie. Liścia iako y pierwsey. Kwia-
tu białego. Zapachu Sosnowego.
Nasiona drobnego / czarnego.

Trzecia ktora samcem mianuia /
niska. Listeczki cienkie / białe-
popielatych / welnistych / iako Ko-
canki polne. Kłacza ostrego / bia-
ławego. Kwiateczki żółtych /
między listeczkami. Ktore także za-
pachu sosnowego. Wszystkie ziele-
nia pieprzno gorzkiego. Jednak
wiecey Pieprznego niżli gorzkiego.

Wlepsyce.

Roście na polach / tak wyprawa-
nych iako płonnych. Jednak nawia-
cey na miejscach y ziemiach iako-
wych y piaszczystych sie kocha. O-
trzęciey piše Plinius / że na gorach
skalistych roście. Kwitna w Czer-
wcu y w Lipcu.

Przyrodzenie.

Rozgrzewaia we wtorym sto-
pniu / w trzecim wysuszaia. Sienie
czia / rospławia / wycieraia / wy-
chadaia wnetrznosci / wiecey y
bárzey / niżli ie rozgrzewaia.

Moc y skutki.

Wszelakim dolegliwościami y bolemu
głowy z zimnych flusow y wilgotności / iest
osobliwym ratunkiem iucha z warzonego
ziela / trunkiem rano z Rozanym miodkiem
y z miodkiem kwasnym / ktory Oxymel zo-
wia / używana. *Dios.* Przeto
Padaiacey niemocy. A iestze wiecey
Szakiem y paralizem naruszonym / by-
wa wielce zalecony lekarskim / moczac
ia w winie / a tego ciepło na czczo y przy o-
boim łożeniu trunkiem używac : albo ia
mialko wlepsy / z kwasnym miodkiem po-

winicie albo po poltory używac. Albo też
ak : wziac mialko wtartej Trwy / Kwiatu
Szalwiewego / ziela Tatarskiego / Bukiwi-
ce czerwonej Kwiatow / kazdego po locie
albo po czterech / ile sie komu podoba / ka-
zdego z tych za rowno / y dobrze wtrzeć / a
kwasnym miodkiem Oxymelite na lekwarz
zacznic / y tego kazdego wieczoru do loza
sie kladac / po pol loca używac / wielkim
abowiem iest ratunkiem y rzadkim.

Zawrotu głowy toz też lekarskim bywa
Zolta niemoc spadza / pijac ia przez 7.
dni prochem z winem. *Dios.*

Toz czym gdzieby także przez siedm dni
poradnie dawal iey po kwincie prochem z
Terpentyna dobrze przeploskana. [tenze.]

Przez dni czterdzieci z kwasnym miod-
kiem pozrywana / iest ratunek. [tenze.]

Tez z osobliwego przyrodzenia tego /
iest wielkim a doświadczenym lekarskim.
Moczu ciasto odchodzacemu albo zawro-
towi / iucha z warzoney pijac / albo
ciasto loca prochu iey z cynkowiak uży-
wac / badz iey iucha albo z polewka taka /
albo z wodla przynalezaca iakolwiek / a-
bo z chodoga woda bezdzowa.

Wyrki boleiace leczy także tego prochu z
winem albo z miodowa syca / badz też z lu-
cha albo z wodla Pietruszajana / a chocia z
iaka ina przyslusziaca. Tez sama iucha wa-
rzoney toz czyni. *Dios.*

Przerzeczonym sposobem używana / gry-
zenie y morzyisko w żywocie wkłada.

Omnogiem strucym / iucha z rosyjskiego
tego ziela warzonego / wielkim y doświadc-
czonym iest lekarskim pijac i przeto w
Doncie gdzie wielkość Omniegu roście / J-
we za osobliwe sobie lekarsko maia. A też
ci tam obfitość iey maia. [tenze.]

Małice zaplugawiona wyhada / z mio-
dem zacyniona a wszelkiem w otwor łona
puszczana. [tenze.]

Twardość białogłomskich pierś / z miod-
dem także plastrowana odmiększa / y pu-
chline rospadza. [tenze.]

Rany spala y goi.

Wrzody ciasto psulace y pomykaiace sie /
iako Rancer / także proch z miodem zaczy-
niony zawściaga y leczy. *Dios.*

Komu wotroba bywa czesio zamulona
y zakłana / prochem iey używac / albo iuche
z warzoney pic dobrze.

Tym wszystkim dolegliwościami przerze-
czonym plaster bardzo wyreczny : wziac dro-
bnych trup Jeczmiennych albo maki wtar-
tych / y namoczyć ia w mase warzonej Trwy /
a z gęstnieia / y tego maso plasteru przykła-
dac gdzie potrzeba / y gdzie bol. *Dios.*

Żywot odmiększa y purguie liście cona-
mieley wtarte / a z figa sucha miesista figu-
ly z ciwiecia loca tego prochu potoczony y

Zawrotu.
Dostagce.

S y t y c e .

M o c u c i o
i t i e n u c u
p o t z a c e
m u .

W y r k o m
b o l e c y m .

G r y p i l e
u i u w i p
w o c i e .
O m n e g o
c e y t r u c i
j u i a .

M a l i c o
w y h a d a
j a .
T w a r d o s c i
p i e r s i .

R a n o m
W r z e d o m
p o m y k a i o
c y m .
R a n c e r .
W o t r o b i e
z a k l a n e y .

P l a s t r p o
m i e d z y
d o l e g l i w o
s c i o m .
P u r g u i e
j y w o t u .

M o c i e
b o l e c i a c e y
z i m n y c h
w i l g o t n o
s c i .

R a d u k o .
P a r e l i z o
w y s l a t u

	vzywane. A gdzieby z miodem albo z Terpentyna był vmieszany / Bosta część kwiny Scamoney przyłożony / potężniey purguie. Dios.	
Pillule.	Piguly.	
Szłaśka 4. bo parali żowi.	P iguly bywają z tego ziela robione / które Arcetyczne bywają mianowane tym sposobem: Biora Jwe / Białowice biała y czerwona / Rocankow Arabskich / Każdego po ćwierci lota: Turbitu albo Cwikly zamorskiej poltory kwinty / Modrzewowey gębki pol lota. Jąbłka zamorskiego / Imbieru / Soli oczkowatey / Każdego co trzydzieści ziarn Jeczmiennych zawazy / Reubarbaru pol kwinty / Szpiki Indyjskiej siedm gran / Hierj prostej lot / Dyagredium ćwierć lota. To wszystko co namieley tłuka każde z osobną / y z sokiem tego ziela z każdej kwinty Pigul dziewięć czynią / które każdego wieczora kładac się spać dożywiania. Szłaśkiem y Paralizem zarażonym dają.	
Matroble	Z Daktylami albo z Pigwami wárzona / a na bok prawy plastrowana / boleści wotroby z zamięlenia wciśa. Plin.	
Wyrk. 4. Machyrzow.	Nyrkom y Mechyrzowi / chorym także z zatkania / rąk wielki czyni: Młota Jeczmienna w polowce tej zaciśniony / plaster przykładać / tak na prog łona iako na Nyrki. tenże.	
Arctyce.	Arctyce / to jest boleści w stawach y członkach vspalaia / tak trunkiem wárzoney vzywając / iako nia z wierzchu plastruiac. Gal.	
Arctyce.	A z tad też Grancowatym bolom jest bårzo vżyteczna. Vszczelnionym od gądzin iadowitych / jest lekarstwem z miodem vtarea a plastrowana. Plin.	
Arctyce.	Krew strzepla ze wnetrznosci wywodzi pjiac ia. [tenże.	
Arctyce.	Poty wzbudza ciato nia namazuiac.	
Arctyce.	Puchline z ciata wywodzi / z figami suchymi / Pigul z miew naczyniow / o czym sie też wyosley powiedziatlo biorac ich po ćwierci lota. [tenże.	
Arctyce.	Kaszel świeżo przypadly vsmierza z miodem ia pjiac. [tenże.	
Arctyce.	Krew pluiacymi z zerwania żyły w płucach / wielkim bywa ratunkiem / mialko wtartego z miew prochu wztarowy ze cztery ćwierci kwinty / moczyc go przez cztery dwa dziesiąta godzin w wodce polney Dryafwie / y tego czasto ciepło dawać pic.	
Arctyce.	Słезienie zatkaney / iuche z wárzonego ziela pic dając / czyni ratunek otwierając ia y wychodząc iac. A gdzieby ta iucha swa gorzkością była przykra / może Koprni Włoskiej go do tego przywozić / y syropu iakiego przy należacego przylać a pic.	
	Miesieczne czyszczenie Pánim z awosci / gnione wzbudza / z miodem prochu liścia tego vmieszany / a na otwor łona przykładać / ny / także na prog łona y na krzyż ciepło Też toż wazekiem w otwor łona puszczając czyni. Gal.	
	Toż lożytko po porożeniu pozostale wywodzi.	
	W biobrach gwałtowne bole / które Scydytka zowiemy: w miedzie dobrze wwarzone ziela a trunkiem vzywane vklada. Gal.	
	Kany wielkie yglebokie goi / świeże ziela ze wshytkim cato wsiate a vtłuczone na nie plastruiac. tenże. [Także	
	Wrozyby záplugawione wychodzą.	
	Plod martwy z żywota wypadza w oćcie wárzona a trunkiem vzywana.	
	Z Rumieniem wárzona / wśelając oćcie / kłosci y puchliny wyciąga / gębke albo płacry maczając / a ciepło okładając.	
	Podagre a bole nie nog vsmierza y od niego zachowywa / w obu iac kładac podobestwy.	
	Nierwy albo żyły piete namblone posila y vmacnia / z Bąbka y z hebdem ia wárzac a ta woda ie często ciepło obmywając y naparząc. Także namblone członki w swych stawach pokrępia.	
	Kyme wysusza.	
	Mozg posila / woreczek lniany nia napelnic / a przy ogniu nagrany / na czolo przykładać.	
	Acoby oniemiał y mowe vtracił / a to badz przez izyl paralizem naruszony / badz z iakiey iney przycyny / Jwe z Szalwia y z Lawenda warz / a tej iuchy często pic daway / przydzie do mowy.	
	Szłaśkiem albo paralizem naruszonym / glowe bzytwa ogolic / a tego ziela przygaranie albo ze dwie na goracych ceglach winem pokropiwszy rozpárzyć / a co naciepley wshytkie glowe tym obłożyć / y czapke na to wdziać. Potym wztarowy korzenia Piretrowego albo zebnego ziela / Imbieru Angielskiego Tranku / Każdego po trose / y vtrzeć mialko / a w nozdrze tym zadmuchywać / zeby kichanie przysto. Tak za błogosławienstwem Bozym przydzie do zdrowia.	
	Rziski wysze wychodzą / pol lota prochu z kwarta winą slobkiego piac. [Plat.	
	Wietrznosci w ciebie rozpada. [Plat.	
	Wilgotności miase sciencza / rozpławia y wywodzi trunkiem tej vzywając.	
	W nyrkach boleści vklada / z figami suchymi Jwe wárzac / albo prochu z miew z polowka fig wárzonych piac. [Plat.	
	Drugie dwie Jwie / które żywiołkami zowią / tychże sa skutkow których ta jest.	

Iwinia Pismowa. Rozd: 116.

GENA MACHATA
Iua Moschata.

Juentraut/ Edel Gamán-
derle/ vnd Sildcypress.

W. W. W. W. W. W. W. W.

Iwinia Pismowa / od wdzie-
cznego Pismowego zapachu rze-
czona. Ziółko korzonków drob-
nych / z których kłace na piadź w-
zwyż wyrasta. Z tych gałązeczki
rowno parami pochodzą / które
gesto listeczkami drobno wykra-
waniem są obsadzone. Kwiatów
żółtych podobnych pierwśey I-
wie. Nasienia drobnego ciemno-
bąrego. Wsytką byliną smaku
gorzkopiernego.

**Niepsce/ Przyrodzenie/
y skutki.**

Rosćie na polach niebu otwo-

rzystych. Przyrodzenia y złożenia
żywiół jest tego / którego pierw-
śa. Także y skutków tychże. Prze-
to co się w przednim Rozdziale pi-
sało / toż y tu może być włożono.

Rozsadek.

SA niektórzy Herbularze / a po części
Niemieccy Aptekarze / którzy iakieś
nie wiele pokazuia listu wykrawanego / se-
rokiego / a niejakokolwiek Szalwicy podo-
bnego / ieno we sfego / a przy korzeniu wie-
tsego kwiatu blade żółtego. Nasienia czar-
nego / miasto Jwy. Które mym zdaniem
jest Kąrbieniec nasz / który Łacinnicy Syde-
ritem primam zowią. Z tego miasto własney
Jwy używają. Ale się nie pomatu mylili / y
myla / a drugich zawodzi / którzy Jwy wła-
sney do lekarstw potrzebuia. Wzięli ten
blad od starodawnych / którzy siele powie-
trzne / albo Jwe / Syderitem mianowali. nie
prze co inego / że Syderitis, po naszymu Ką-
rbieniec / rany także leczy / iako y Jwa. Je-
dnak nie przeto mają Kąrbienca na miejsce
Jwy / ani Jwy miasto Kąrbienca używać.

Senes. Rozd. 117.

Swoy Senes bywa nam w te-
strony przywożony / Wschod-
ni z Alexandryey Egypckiey / y
Zachodny ze Włoch. Kłacza chro-
stowatego / cienkiego / obłego / iako
Komonica. Listu Łatrycyo-
wemu podobnego / na iedney by-
pulce / albo stopce / po osmi pocho-
dzacego / z każdej strony po czte-
rech / zielone / ieden przeciwko dru-
giemu parami podługowate / wa-
skie / mięsiste / albo mięsiste / zaostro-
ne albo spiczaste: smaku świeżego
Bobu. Płat na łokieć wzwys / od
którego pochodzą gałązki miękkie
y giętkie. Kwiatu iako na kępucie
żółtego / po którym rumiane żyłki
przechodzą. Ten gdy opadnie / by-
wa z niego macharzynka / krzywa /
iako sierpiak / tak bardzo płaski-
ta / że się lupina zwierchna do spo-

dnicy przytula / w której się nasie-
nie zawiera / ciemnozielonawe / nie-
kiedy modrawe / do winnych iak-
god / pecet / albo iaderet tak bardzo
podobne / że z trudną za pierwszym
pożrzeniem iedno od drugiego mo-
że rozoznać. Ten na cienkich bypul-
kach wiśa / nasienie w nich rze-
dem / iako Wyka albo Groch w
swych strączkach. A gdy te macha-
rzynki dojrzeją / za lada wiatrem
opadają / które pasterze zbierają /
swe owce nimi tuczą. To ziółko
korzonków cienkich / y mdłych.

Drugi Senes Włoski / albo Za-
chodny / mało nie wszystkim pier-
wśemu podobny / tylko listeczków
okrągleyśkich / y krotkich. Nasie-
nia ciemneyśkiego / a niż Alexandry-
ski. W skutkach też podleyśy od
pierwśego. A gryzienie w żywo-

cie niektorym srogi czyni: nie tak Wschodni. Obadwa tak Alexandrijski iako Wloſki zimna niecierpia. Przeto cieplych kraj potrzebuie. W naszych zadnemu miejscu nie maſz.

Sena, & Senna, & Sene.

Senet.

Adienſce.

W Egypcie iakoſmy na przodku namienili / a w Alexandryey Egypckiey bywa z nasienia káždego roku ſlancowany / y ſiany. Także w Syryey / we Wloſech / zwlaſzcza w pańſtwie w Florentym. Też we Francyey: w ſtronach Niemieckich niegdzie: w Niderlandckich poſpoliſzy.

Wybor.

Wzodek ma przed Wloſkim / y tym ktory w Zachodnich krajach pomieniony bywa ſlancowany / Syryjski y Alexandrijski / abo E-

gyptſki. A tendo nas przez kupce Tureckie / Ormiańskie / y ſydy przychodzi.

Przyrodzenie

Przyrodzenia ieſt cieplego w wtorym ſtopniu / w pierwſzym ſuchego. Otwiera / reſpawia / w warza / trawi / ſciencza / y ſtolcami wywodzi.

Udeyſku ki.

W Jedzy wozonymi Lekarzmi ieſt ſpor o Maccharzynkach / y liſtkach Senesowych. Jedni chca / że Maccharzynki do purgowania potezniejszye. Drudzy to o liſtkach twierdza. O tey roznoſci tak mamy rozumiec / iako Meſua piſze / iż gđsieby za ewieſza Maccharzynki / potiby ſoku pelne / rwane / y w cieniu na rogach ſuſone byly / potezniejszye ſa do purgowania. Jeno do nas takowych nie przywoſa. Ale gđsieby przeſzra / le / wyſchle / y zmiekle byly zbierane / lepiej liſcia / niſz Maccharzynki wywac / y owoſem takowe przez odmiatac przyſto / iako niemyteczne. Kupcom tylko dla ſpoſbey wagi bywaia pożyteczne.

Trojakim poſpolicie ſpoſobem bywa Senes wzywany / prochem / warzony / y parzony abo moczony w winie / abo w piwie goracym / ieſcze w koſiey ſerwatce lepiej / abo w niedoſlaku / w krowiey.

Prochu biera podlug potrzeby káždego przyrodzenia / od cwierti lota / to ieſt kwin / ty / do poltory / y do dwu z cieplym winie / piwie / abo w mieſney / abo w kaploniey poleroc / abo w iakieykolwiek ſerwatce.

Do parzenia abo moczenia / doſyc go na jeden raz wziać lot / abo poltora / nawiecey dwa. Do warzenia dwa loty.

Zaledwie znaieſz purguiaſce lekarſtwo / tak dla ubogich / iako bogatych / do ktorego by Senes nie byl przynieſany. Tak ieſt w poſpolitym wzywaniu do purgowania roſy / kich wobec wilgotnoſci zagnilych / w dſi / kach malych / w ſlarych / w mlodych / w bze / miennych. Owa w káždym wieku moze go beſpiecznie dawac / zwlaſcza

Ktory częſto żywota zatiwardzenie mie / waia. Takowym po locie warzyć go z ſli / wkami / z ſlodkimi / abo z drobnymi Rozyn / kami / a polewoſa te cieplo pic / ſliwy / abo Rozynki ieſc. Tak od zapięczenia y zatiwar / dzenia wolnego wezyni.

Wſywoſc ciala oddala wzywany.

Smysly wſykie / y instrumenta abo na / czynia ich wyciera / y chędoży z wilgotno / ſci zlych.

Spec o li / ſciu / y mack / czyn / Sen / wy /

rozſad / o tym.

Trojak / ſpoſob w / zwana / Se / neſa.

Wziera / bo / waga.

Spoſob / przygo / wania. Se / nes. / Parzen / abo wymo / cenz. / Senes ma / lo nie do / wſy / lekar / purgua / cy / przy / chędoży.

Serwat / dſi / żywo / dſiem.

Wſy / Smys / przy /

2. *Conduct.*

Gerce finetne

przyczyny frajoroli.

wie die Sinnä

Twoiscu.

wiecie zimna / y innych czasow. Sluzy takze kazdey complexey: moze go vzywac wedlug wporobania iako chce dlugo / piec / siedm / dziewiec / abo iedenascie dni. Ale w chorobach zawistych y zastarzalych / iako w Francy / w Kostunach / dni 24. moze y 30. y 40. piec go / pol ieno ma co wilgotnosci zlych wyrzucac / potem wywodzic. (Perdemonianus toz o tym swiadczy.

Toz lekarstwo z daruna zaprowanym zoladkom barzo jest vzyteczne.

Bolesciom ciezkim y z daruna zawistym a niebiesiecznym w glowie. Tez wielu innym ciezkim niemocom wnetrznym sluzy.

Zdrowym tez dla zachowania w cale zdrowia jest dobre / w Jesieni y na Wiosne vzywac go. Ale sie wracam do Senesu / ktorego takze innym sposobem przeciwo Francy vzywac moze.

Wziac Senesowego liścia obranego a co naswiezszego / y z macherzynkami iego trzy loty: tak wiele Salsy parile ochodzoney / y mialko oboie vtuc: Szafianu trzy cwierte lota / nasienia Maieranowego pol lota / Cynamonu przedniego cwierte lota / suchego ziela abo Jwinki trzy cwierte lota / Nasienia Kardusowego trzy cwierte takze lota / Dziegielowego korzenia lot. To wszystko co namieley vtuksy / kazdy poranek tego brac po cwierte lota / moze y po poltora / moze y po pol lota z cieplym winem: Po ktorym lekarstwie moze sie pocic w wannie abo w poscieli / moze sie y nie pocic / ale lepiej sie pocic.

Albo tym sposobem: Wziac Senesowych macherzynek y z liścim trzy loty / Salsy parile ze brzenia ochodzoney / seć lotow: Paluchow / ktore Hermadactilos zowia bialych Jelenich iezyczkow / Nasienia Kardobenedykowe / po trzy cwierte lota / Maciotki lot / Soku Cwikly zamorskiej co Turbitem Lacinicy mianuja / pol lota. Imbieru cwierte od lota / Czarnoglowu abo Laniego czyściu piec cwierte lota. To wszystko co namieley vtuc / a po pol lota na raz z winem cieplym dawac piec kazdego dnia.

Paralijem naruszonym / Senes w prochu iako tez parzony jest lekarstwem.

W wyszywey niemocy / to jest / gdy kogo wsfy toza zastorza ida / to jest wielkim rakunkiem / badz w trunku prochem vzywany / badz moczony abo parzony.

Serce mdle y melantoliczne posila / a zwlaszcza gdy innym lekarstwom serdecznym bywa przydany / iako Fijolki modie / Borakowe kwiatki / Gwozdzikowe / Roza czerwona / Miodunkowe / abo Wolowego iazyka kwiatki / serce posilata. Abige.

Zrew plugawa y skazona polerwie z slagny / z kolery / y z melantolicey.

Glowy ciezkemu bolemu / proch Senes

owy cwierte lota abo poltory z trocha winna cieplego abo piwa przed wieczersza biorac / jest lekarstwem pewnym.

Oczu bolemu y zawrzedzialosci ich.

Slepocie iasney abo zastome iasney / gdy oczy sa iasne a namniey nie widza / jest do swiadczonego lekarstwem / tak czyniac: Wziac listkow obranych Senesu Alexandryjskiego z osm lotow. Nasienia Kopiu Wloskiego / Swieczkowego kwiecia / Bielewicowego / po pol garsci. Kwiatkow Borakowych / Miodunkowych / abo Wolowego iazyka / Kwiatkow Fijolkowych Marcoowych po poltory sczypcy / Gwozdzikow Kraimnych trzy cwierte lota / Slazu garci / Nasienia z grubą przeluc / y na to wysyflo wlać kwarte bialego wina dobrego / druga wodki Swieczkowej / y tak moczyć przez dzien y noc / dobize naczynia wierzch obwarowawsy / zeby para namniey nie odchodzila. Potym przecedzic / y co namocniey wyprasowac / a kazdego dnia na switanii pol lytel dwanascie dawac piec pol zslawa. powtore y potrzebie to uczyniwszy. Do tego Piguly te: Cochia, Aurea lucis, de ostorebus, sine quib. po 3 s. Trochus de Violis g. xij. Reformentur Pill. ex 3. j. N. ix. cum aqua Faniculi. Z tych po dziewiacti abo po iedenascie co piaty dzien brac w vzywaniu przez rzeczonego Syropu: a kazdego dnia abo przez trzeci dzien / po trzy dwie godziny przed wieczersza abo we cztery po wieczerszy brac / ktora ma byc barzo skromna / iesli sie zgola bez niey chory obeysdz nie moze. Do tego kaze potrawy chorego / takze y trunki powsechny ma byc potrasziony cwierte lotu / prochu co namielsego z Swieczek / czyniac to przez niemaly czas. Tak za tasma Boza naprzod / potym za tym lekarstwem przez mie / Roku 1602. jest poratowany Kapitan ieden Wloski / na imie Antonius Massara Tarentinus, ktory Guttam serenam / to jest / zastome iasna w oczach mial / by namniey nie widzial / tylko iakos lune y blyscze / nie / przez ktore y w ktorym / nie widziec ani rozznac mogl: y podziekowawsy Pann Bogu / s. Jacynktowi / y Patronom innym Polskim / do swych sie prawi z dobrym wzrokiem wrocil. Tom tu przydal nie dla iakiey chluby swey / od ktorey zawse wolny bydz chce / ale dla zalecenia zacnosci tego lekarstwa / y dla wiadomosci iego innym.

Ludzie prosici / pospolicie listeczki Senesowe warza sobie z sluskami. Drudzy przydaia Lakrycey abo Paprotki korzenia ale iako sie wyssey powiedzialo / ze warzeniem dlugim moc iego ginie. Przeto tak wyborny kazdemu moze byc trunk na rozmaite wyssey pomienione choroby / z niego uczyniony: Wziac listeczkow Senesu Alexandryjskiego co naswiezsze bydz moze

bez tobozia

Solodko
na 3 da
rona 3 pfo
panem.
Nolem
3 daruna
zawistych
3 zdrowym
bia 3 ch
wanta
3 zdrowia.
proch na
france.

Item.

po 40 alij

W wyszywey
niemocy.

Serce
mdle.

Item po
lornie plu
gawa.
Glowy cie
zkemu bo
lemu.

Oczu bo
lemu.

Slepocie
iasney.

pospolita
Senesu
przypraw

bez łobozia / dwa łoty : Imbieru / Cynamo-
nu drobno pokrajawszy : Łakrycey / Ża-
nyzu / Koprzu Włoskiego nasienia / Krościa
Bukwice / po ćwierci lota. Kwiatkow Wo-
łowego ięzyka / Siolkow modrych po pol-
lotu / Wainstynu białego co namieley v-
tarte / po pol ćwierci. Solt oczekowatey /
dwie części od ćwierci lota. To wszystko
przetłuszy we dzbanek albo w konew rosy-
pác / albo w flaszę zaskrobowaną / y wrzacey
wody albo winu / albo oboygą wespół pol-
tory kwarty nalać / albo Serwacki kocioł / y
wstawić w panew w kropu przez dzień y noc
machały / albo na ciepłym miedzi posła-
wić / co napilniey zatkawszy. Potym przece-
dzić / y co namocniey wyjąć : a po kwartecy
tego na raz kładęgo dnia ciepło pić dawać
na czczo / w pięć godzin albo y we cztery ie-
dząc : Zachorować przy tym miarę / Stron-
ność / y wybor w jedzeniu y w pićiu. Może
też cukru do tego przydać wedle w podob-
nia. To bardo lekko y bez woselakiey przy-
trości przez sółce wywodzi niepotrzebne
wilgotności z ciała / tak melankolizne i-
akto koleryczne y ślagniste. A gdyby też ko-
chciał się lepiej przepargować / tedy albo
Kassey świeżo wyściagnionej / albo Mianny
albo Reubarbarum / albo syropu Kozane-
go purgującego / albo *ex infusionibus Rosa-
rum* przydać lot albo dwa / tak potajniey y
lekko sprawować będzie.

Wino Senesowe.

Bywa wino Senesem przyprawowane /
wielce chorobom rozmaitym bardo użytecz-
ne / które tymże sposobem bywa czynione /
iako Bukwicowe / albo Miryńkowe.

Syrop z Senesu.

Syrop z Senesu purgujący / bywa w po-
rządnych Aptekach czyniony / takim spo-
sobem : Dwa Paprotki korzenia Włoskiej Ka-
mianki / po sześciu lotow / listow obranych
Senesu Alexandryjskiego / tak wiele / Kroś-
cia Kumientkowego garść / Łakrycey stro-
bancey z ćwierci nasienia Cytrynowego iabl-
ka albo pereł po cztery loty / Gwoździków
kramowych dwa lota / Słonek Ciemierzycy
czarny trzy ćwierci lota : To wespół wárza
aż połowicą wywore / potym cedza / y mo-
cno wyżymaia / cukru ile koniu spodob-
a / przydaia / znówu przywárzaia / y do prze-
ścienia krwie czarney spaloney chorwaa.
Miarą tego Syropu naráz tyżek dziesięć /
albo dwanaście / przydaway do niego syro-
pu z słonek Cytrynowych / y syropu z iablek
po trzy tyżki. Ten Syrop melankolia pur-
guie / serce smutne / boiaźliwe wwfela / ko-
tycznym / y biżeniu serca bardo użyteczny

Drugi Syrop z troygą wymo- czenia Senesu.

Dwa drugi z Senesu Syrop czyniony /
który z troygą wymoczenia tym sposobem
bywa : Dwa korzenie Podroźnikowe / Pa-
protki korzenia Łakrycey / po dwu lotach /
Kozynkow dobrych mieszistych cztery loty /
Damasceń ośm lotow / do tego biora wody
ile potrzeba / y wárza / na końcu gdy do trze-
ciej części wymiera / przydaia obranych list-
kow wschodniego Senesu sześć lotow / y
mocza to w oney polewce przez godzin
dwanaście / potym precedzia / y mocno
wyżymaia / znówu świeżego Senesu tak wie-
le w onej gorącej polewce sypia / y także dwa
naście godzin mocza / potym precedzia /
y co namocniey wyżymaia. Toż potrzeć
czyniwszy / przydaia Modrzewowej Gębki
co nabielszy / Rheubarbarum przednie do-
brego / po łocie / Cynamonu / Gwoździków /
Imbieru y v. po pięci części ćwierci od lo-
ta / Spiki Indyjskiej cztery części od lota /
Kwiatkow Miodunkowych / Siolkowych /
Kozyc czerwonej / Borałowych / po garści.
To przez godzin dwanaście mocza / potym
precedzia / y co namocniey wyżymaia / do
tego cukru funtow cztery dala. Tak Syrop
kostowny bywa / który wysyisko ciała z wil-
gotności kolerycznych ślagnistych / y melan-
kolicznych wychedza / y krew z nich pole-
ruie. Miarą od czterech tyżek do ośmi y dzie-
wiaci według przyrodzenia.

A iż rado bywa po wstąpiu y używaniu
tego Senesu gryzienie y morzenie w żywo-
cie. To nie tak dalece z swego przyrodzenia
czyni / iako z hrubych / lipkich y kłiwatych
wilgotności w listkach badacych / y do innych
przywárzających / które mocą swą oddzieraiac
y wywodzając / morzyisko y gryzienie czyni. A
iż by to nie było albo nie tak srogo / tedy by-
wa do niego przydawano Szpikardę /
Imbier / albo Cynamon / albo Gwoździki /
albo kwiat Muskatowy / nasienie Koprzu
Włoskiego / Żanyz / Amin polny. My kwie-
cia Kumientkowego radzi przydaemy dla
rozbięcia wietrzności / które w listkach
wzbudza.

Kozsadek.

A którzy Senes / a dziewczko Mosentko-
we (*Collutcam* Łacinnicy zowią) iednoż
bydź twierdza. Drugi / acz rozne bydź po-
wiadaia / iednak mocy y skutkow iednych
bydź oboje twierdza / nie bez wielkiego bła-
du y obrazu zdrowia ludzkiego. Abowiem
Senes jest siele y po wstąpiu swym / kro-
tkiego czasu trwające / zaledwie przez cze-
ry miesiące. A Mosentkowy trzask nie jest
siele / ale dziewczko / przez wiele lat rosnące

Ciało wpy-
sko z wil-
gotności
pluga-
wych wy-
chodzą.
Miarą.

Do pota-
surzo pur-
gowania.

Melanfor-
lię.
Solea ko-
wliwa
Suntne
ma.
Kozysce
Sunt
przenia.

Senes macharzynki swe miesie na kstale po-
lowice miesiacą krzywe nie rozdece / ale plá-
sto kulone / w ktorých iaderka albo nasie-
nie podobne iaderkom y peckom winnych
iagob / na kstale serbusel. Drzewo Al-
santowe / ma macharzynki nadate / naprzod

modrawe / potym popielate / ktore gdy ści-
anie barzo trząskają / iako kiedy pechyrz sło-
czy. Nasienie w nich drobne / okragle / na
podobienstwo Szocowice. Co sie wnet ni-
żej z opisania iego lepiey obaczy.

Mošenlowe drzewo / Mošenki. Rozdział II8.

Collutea.
Linsenbaum.

Mošēnki albo drzewo Mošen-
kowe / liście ma fengrekowe-
mu podobne. Kwiatu żółtego iako
na Jalowcu / kstalem Grocho-
wemu podobne: z którego potym
mošenki bywają iako macharzyn-
ki nadate. W tych nasienie napo-
dobienstwo Szocowice czarne /
twarde / płaskie / smaku Grochowe-
go / ktore bedac wsiane / w krze-
wine drzewniasta wyrosta.

Mieysce y czas siania.

W Ogrodziech y nas siane albo
sadzone / a za Senes istotny y pra-

wdziwy od tych ktorzy Senesu / a-
bo y ziolinych nie znają / drugim po-
kazuia. We Włoszech sam przez sie
na polach niegdzie roście / ale w
Lipárze iako Theophrastus piše /
nabuyney. To drzewko do trzech
lat iedna rozga tylko roście. Czwo-
artego w wielkie galeziaste drzewo
rozrasta sie. Wyrosta z nasienia /
iako sie już namienilo / a z gnoiu ko-
żiego w ktorym sie kocha / iako y sa-
me owce w nim sie kochają / bo li-
ściem swym y mošenkami / albo ra-
dniey swym nasieniem tuczność
im obfito dają. W Maitu bywa sia-
ne / ale pierwey nasienie mocza do
tad aż pułnie / a kielki pocznie z sie-
bie wypuszczać.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest rozgrzewają-
cego na przodku wtorego stopnia.
Wysuszącego w pierwszym.

Moc y skutki.

Womity pobudza nasienie iego z ciepła
woda piac / iako y nasienie Jarnowcowe /
ktory Janowcem zowiemy.

Coż nasienie purguie żywot / ale nie bez
wielkiego morzenia y gryzienia.

Bydlu do przeczyszczenia jest użyteczny /
iako owcom iako y wielkiemu.

Owcom jest woszczna y przylepna pa-
śa / y barzo od niego tyja.

Koszadek.

Z Tego własnego opisania biewła mo-
šenkowego y skutkow iego snadnie każdy
baczyc może / iesli co ma do własnego Se-
nesu podobnego / iako niektorzy omylnie
twierdzą / także y skutkami / o czym się po-
przed tym w Rozdziale o Senesu po-
wiedziało.

womity
pobudza

purguje
ale z mor-
zyściem.
Bydło
purguje.

Owce tu
gr.

Kolytea teophrastowa.

Jest drzewko podobne nazwiskiem od Łacinnikow *Colutai*, y od nas wyszey opisane *Kolytea*, ktore iako *Theophrastus* pisze / rozne od *Mosienkowego* jest drzewa wbystym kształtem. Koście iako tenże *Theophrastus* świadczy / we *Frigiey* przy gorze / ktora *Idazowia*. Drzewo krzewiste y gęste / list miałac iako naserky *Bobkowy* bydy może / ieno okragley y serpy / mało nie iako list *Ilmowego* drzewa / tylko bliższy / po wierzchniey stronie zielony / ob-

spodku białawy / żółtawy / skora od winnego drzewa podobna / chropowata nie gładka. Korzeń cienki / bärzo żółty y w ziemi rozpierschty. Powiadaiaże ani *Kwiatu* / ani owocu nie ma. Drzewka to drzewo znaleźć. Przeto o nim *Dioskorides* ani *Galenus* ani żaden / okrom *Theophrasta* pisal. O kształch tego trudno co pisać / ponieważ nam znaiome nie jest / ani też *Theophrastus* ich opisal. To dla tego sie tu o nim przypomniało / że niektórzy *herbaryści*owie za tego bydy chcą z drzewem *Mosienkowym* / y wpominie twierdzą.

S. Jana Päs / abo Babi mur. Rozdział II9.

Muscusterrestris, Muscus clauatus, Pes Leonis.

Beer Lab. Beer Lapp. Güte kraut. S. Johans Gürtel. Klein heyl. Tensfels klawe / Wolffs klawe.

Jele ktore *Päsem S. Jana* zowią / duudzy *Bäbim murem* / imi *Lwia* abo *niedźwiedza Lapa* / iako *Łacinnicy* / jest by strony / abo iakie *stryczki kosmate* / po ziemi sie

wdłuż pnae / od ktorego y tam y sam ida podobne odnożeń. Listeczka mi drobniuchnymi żółto zielonymi / zerwad gesto obroste / z zakonczeniem / na podobienstwo *kosu*. Samo ziele podczas na siedmi y osm lokci wdłuż / rościagnione znayduie sie. A nie tylko po ziemi sie rościada / ale y po skalach / Niem obrosły / podczas po drzewach / iako *Bluszcz*. Korzonkow cienio-włosienkowatych ma wiele / od rozdzeń abo odnożeń pochodzących / rownie iako w *Bluszczu*. W *Czerwcu* wydaie w wierzchołkach swych rzase abo welnianki / nieiaki / miasto listcia / rzasie lesczy nowey podobne / bärwy żółtawey iakoby prochem potrzefone / abo kropione. Owocu abo nasienia z siebie nie daie / ktore *Grekowie* *Lycopodium* zowia / to jest wileza stopa / tegoż kształtu y tychże skutkow.

Wzrost.

Koście w lesiech / na pustyniach / po skalach / mbystych / y między kamieniami.

Przypodzenie.

Przypodzenia / y z żywiołow złozenia / jest suchego y chłodzacego.

Moc y skutki.

Kamień w nyrkach krępy / y moczem wy-

Kamieni nyrkow.

Wyrzecz
paleniu.

czesto y na noc ciepło po kielisku piac. Hier.
Wyrzecz zapalonym / bywa lekarstwem
po pas kapanie z niego czyniac / y także go
trunkiem używając.

Czerwona

Cielaczka Czerwona zaskanawia / po
chwleci lota mialko warte go z białym wi-
nem naczestoj piac.

Wplawo.

Wplawy biatogłowskie zawiściaga / tak.
ze pomieniony proch z czerwonym winem
cierpkim piac. Albo też warzony w tymże
winie trunkiem biorac.

Dziastom
osłabiał.
zabom
chwileci
całym.

Dziastom z wilgotności zbytney osłabiałe
wysusza.

Zeby chwileciace wzmoczyć / w winie
czerwonym cierpkim warzac / a tym czestoj
przez dzien ciepło vsia płocząc / y długo
nich trzymając.

Przymie
co n ogni
stym.

Ogniste przymioty / y boleści z nich po-
chodzące wzmierza / przetrutych go w wo-
dzie warzyć / a tym okładac.

Podgrze.

Podgrzeż lamiannu w nogach / y gorącey
abo z koleryczney przyczyny / bywa wielkim
y znamięnym lekarstwem / w winie co zio-
le warzac / a nogi okładac / y wilgotności
gorące wysuszać y wychładzac / może go
bespiecznie używac.

Wino
zwłogko-
watemu.

Wino zwłoczowate naprawia / okładac
go / w beczce nad nim zawieszow / w wiel-
kiej wlecey / w małej mniey.

Wocnicom
dziejinnj

Waby też o tym Murze swym powiada.

10 / zeby mialo bydz wytecznie przeciw dyle-
cimnym niemocom w kolebke wlozone. Ale
przy nich samych to mniemanie y prawda
zostawa.

Wodka.

Wodka z tego ziela palona / a na czestoj
wino / kamien w wyrzecz trasy y wywo-
dzi / piac ia na czestoj.

Kozsadek.

Czasow malo przeplych / na porzad iak.
marz rosyjscy Apokarze / używali tego
ziela / mialo Celtyjskiego Wladusa / o czym
sie ferze w Rozdziale o nim pisac powin-
dualo. Z tej samey przyczyny / ze te snury y
larozostki / abo odnozki / sa barzo gesto / a
zewsad okolo listeczami drobnyemi odsta-
ne y okryte / mialo nieiatke podobienstwo
Szpiki / to test klosu / ale sie barzo w tym
oskardwali.

Jest drugie ziela / tego rozdzialu y skalen-
we rosem / tylko drobnyse / szupleyse abo
ciensie / tak w listeczkach iako we rosyckiej
poslaci. A ten samica mozem mianowac.

Trzeci tym dwiema pierwzym podobny
ktory Grewie Lycopodium / to test / Wil-
cza stopa / zowia. O tych dwu posledney-
szych / ferze nie zabalo mi sie o nich pisac /
gdyz iako jednoslany se poslaci / y skal-
cu / tak też skutkow z pierwzym.

Aqua
stillari-
lia.
Kamien
wyrzecz.

Miotla / Rusnatom Nietota. Rozd. 120.

Muscus Scoparius & ereceus.
Hochgewachener Moos.

Pisuiac to ziela / ktore Ba-
bin murem / y s. Jana pa-
sem zowia / przyszlo mi z nieiatke-
go podobienstwa na pamiec ziela /
ktore Lacinnicy Muscum scoparium /
my Miotla / Rusniacy y Koziarze
Nietota zowia. To kapiasto wz-
wys iako miotla roscie / z wielu
wlosienkowatych korzonkow ge-
sto poplecionych / kazda z osobna
rozdziła prosto wyrasta. Listeczki
troche dluzsze / leno rzedse / nizli na
Babin murze / w wierzchach
swych mialo glowki / iako na lnie /
abo na Wrzosie.

Wiepsze.

Roście to ziela na gorach wyso-
kich / lasem okrytych / a wilgotnych.

Przypodzenie.

W którym stopniu rozgrzewa
y odwilża.

Moc y skutki.

Rolere y

Glągnie wywodzi potężnie purgując / w
sławę go dobrze garść / y w piwie / abo w
wódzie do trzeciej części wywarzyć / a po
dobrym trunku tego dać ciepło pić. Może
go też w kosię serwacze warzyć / a trunk

kiem używać.

Francuskiej chorobie / nie poślednim by
wa lekarstwem / przereczonym sposobem
go warzać / a pol kwarty na raz pić dając.

Strona
leg.

Rozsadek.

W Jotla to ziele nazywaliśmy / iako y Lā
cinnicy / od kształtu miotły. Rusniacy
dla czego Nictota mianują / wiedzieć nie
możemy.

Widla / Rusniakom Woroniec. Rozd. 121.

Spica Sarmatica, & Mu-
scus corniculatus, Mu-
scus bifurcatus.

Gehörnt Moos.

Widla / abo Widlaczek / Ru-
sniakom Woroniec / abo Wo-
roniec. Tych z naszych niektórych
naśladowiac / Woroniecem zowią.
Dziółko na półtory dłonie / podczas
na dwie wzniesł od ziemi. Ziemię
y Lecię zieloną. Listeczkami dro-
bniuchnymi / a miętko ościstymi ge-
sto obrosłe. Kształtem we wszyst-
kim podobne zielu / które Miotła
zowią / abo y temu które Babin
murem. Tylko że Miotła gęściej
listeczkami obrosła / a ten rzadziej /
przy wierzchu rozdzieli rozdwoio-
ne iako widelki mając. Głębkie / żół-
tozielone / bez kwiatu y owocu.

Miejsce.

Wiele tego ziele przy borach / na
moładach / kępiasto w naszy
Sarmacyey roście / y ztąd go nie-
którzy z Laccinnikow Spicam Sarmat-
icam nazywają.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia ciepłego w
w którym stopniu.

Moc y skutki.

Trucizne wśelaka / w trunku / abo w po-
trawie zadaną / womitami abo krewotaniem
dostatecznie wyrzuca / w piwie / w wodzie /
abo w winie warzone / a trunkiem ciepło /
raz / trzy / używane / jest doświadczonym
lekarstwem.

Truciznie.

Też czasu powietrza mroźnego / gdzieś
by się kto zaraził / co narychleży suchy warzo-
nego co nawiecey ciepło dać pić. Abowiem
iad wśysięć / za pomocą Boża / wyrzuca.

Część
mroźne
go powiet-
rza.

A gdzieby go kto / trucizne w sobie ma-
jąc nie zrzucił / ten jest śmiertelny / y żadnym
sposobem poratowany być nie może.

Proba.

Rozsadek.

Widla ob widel rzeczony / że na wierz-
chach swych jest rozdwoiony.

Wecch z drzewa.

Rozdział. 122.

Miejsce.

Wecch na drzewie nie innego nie
jest / tylko włofno / abo wło-
chaciny drzewa / iako widniemy
na drzewach bärzo starych debo-
wych / Sosnowych / Jodłowych /
Swierkowych / Brzożowych / na
drzewie Cedrowym / białey Topo-
li / Modrzewiowym / y innych niekto-
rych.

Plinius w księgach 12. w roz-
dziale 23. o Wecchu piše / że naprze-
dmieysze w Cyreneyskiej ziemi.
Wtore miejsce ma po nim Cypri-
ski. Trzecie Phenicki / Egipski nie
nagorszy. Ale y w Europie / iako
we Francuy / w padołach gor A-

nami-

naniyskich nād Trydentem. Tak-
że lasow y Borow Mochu nie gā-
nie / ktory nam pożyteczniejszy być
może do potrzeb lekárskich / niżli
cudzoziemski / bo z nami pod ie-
dnymże niebem / y w tymże kraiu
roście.

Muscus arboreus.

Baum Moos.

Wybor.

Z wſech ma przodek Cedro-
wy Moch / iáko Dyoskorydes pi-
ſe / po nim białey Topole / ábo
ráczey dzewá Modzewowego.
Po tych swierkowy / y Debowy.
Też Sosnowy nie ieſt podleſzy /
y Jodłowy / by ieno był biały y pa-
chniący / á co nawyſſey od ziemi.
Po nim żolto rumiány / á iáſny.
ſty czarny. (Gal.) Dioſ. Aginet)
(Plan.)

Łáe do zbierania.

Na początulátá ma bydź zbie-
rány / y w juſy chowány.

Przypodzenie.

Galenus w 6. księgach o pro-
stych lekárstwach / tymi ſłowy o
Mochu z dzewá piſe. Moch ro-
ście ná Debách / ná Swierczynie
y ná białey Topoli / ma moc ſcia-
gania ſwa cierpkáſcia. Wſátże
niepoteżna. Abowiem niezbytne
chłodzi / y owſem bliſki ieſt tym
rzeczom / ktore ſie do ſrzednich
właſności ſciagaia. Na roſpra-
wowania moc / rozrzedzania / á
ten nawiecy ktory ná dzewie Ce-
drowym roście : Toż o inych ro-
zumieć mamy.

Podmiot.

Galenus w niedoſtátkách Trzeci-
ny wonney bierze Moch z dzewá /
bo ſa z ſobá iednoſtáynego przy-
rodzenia.

Moc y skutki.

W Máciy boleſci wkláda wárac y nád
iego pára ſie dzac / á przez leiek w otwor lo-
ná ta puſzczac / ábo teſ po pás ſie w nim
kapiac. Auicen.

Jeſze lepiey z Bylica w winie go wá-
rzyć y trunkiem wzywać.

Wchodzi do máſci / ktora z Tureckey
Bukwice bywa czynioná / á to unguentum
Balaninum zowia / á nawiecy dla zageſze-
nia. Wchodzi teſ do innych máſci / ktore
czynia przeciwko trudom podrožnym / y
chodem ſpracowanym.

Teſ do tych ktore czynia przeciw brženiu
y trzeſieniu ciáła.

Wchodzi y do tych / ktore dla kádzienia
czynia / ábo do Trociſkow.

Spánie glibokie czyni / moczac go przez
dni kilkanaſcie w winie y pijac. Gal. Serap.

Żoladek ſłaby poſila / w winie ciepłym
moczac á pijac.

Artuſenie y wróćanie toż wino trun-
kiem wzywáne / zaſtanawia.

Ciełaczke káda zároſciaga / ktore pocho-
dzi z oſurowiátego y z oſłabiátego żoladka /
tak trunkiem wzywány w winie cierpkim
czermwonym wárony / iáko geble w tymże
maczác / co náciepley z wierzchu nápa-
rząc żoladek.

Głowy bolenia z roſpalenia pochodzace
ſwieży Moch / w Rožanym olejku ſmažo-

maciſne
bole wlo-
da.

wchodzi
do máſci
czymá
tych.

Item.

Brženia
ciáła.
To troci-
ſkow.

Spánie
glibokie
czyni.
Żoladek
poſila.
Womity
záſtana-
wia.
Ciełacz-
kam.

Głowie
bolenia.

ny / á

ny / a na czolo y na stronie przykładany / w
omierza.

Krew zbyt nie z ran plynaca y niepohá-
mowana zaszanawia / nakładsy go w nie / a
bindami mocno oścignawsy. Co sie od
Niedźwiedzi wzięto / ktorzy od łowcow be-
dac zranieni / Mchem sobie rany zacykają
dla ustanowienia krwi : a to jest doświad-
czone y pewne lekarstwo. Toż czyni proch
miarki z niego wtarty nim zasypuiac. *Cis.*

Żeby mule y na wierzch wystapione z
dziast wtwierdza / w ciepłym winie go wa-
rzać a w occie Rozanym / y tym ciepło v-
stapłokac dlugo w nich te iuche trzymać.

Jezyczek albo czopel w gardle spadły /
tymże sposobem płocząc / na swe miejsce
przywodzi. *Cis.*

Puchline z ciała wywodzi w prochu z wi-
nem albo z iakakolwiek ina wodką do tego
przynależaca / trunkiem darowany. *Tab.*

Paniom gdzieby w łonie przypadły bole /
dobrze sie po pas w nim kapać. *[tenże]*

Białymglowom / ktore często dziatki po-
roniają / y przed czasem przysłownym nie w-
czesne miewają / dobrze mchu z dzewia De-
bowego miałko wtarty / po czwarcey części
łota albo po łwinie / a chocia mniej z iaiem
świeżym miękko używać. *Matth.*

Serdecznym bolegliwością z inemile-
karstwo przynależacemi / warząc go w prze-
dnim winie białym / albo prochem z Maltą
mazy używać : albo w konfektie przysłoy-
nym z inem lekarstwo zmieszany / biorac y
z wierzchu na serce przykładac / barzo jest
wzyteczny. *Auicn.*

Wchodzi też do prochow pachniacych /
ktore do perfumow robia.

Wplawy paniam z Bobkiem / a z kwia-
tem Pomoranczowym w trunku używany
zawściąga.

Paniom / plod przed czasem poronia-
cym / Mlech deboroy z Czerwcem *grana Tine*
flarum Lacińczy zowia / a z Perłami w
świeżym iaiu miękim używany / bywa oso-
blwym lekarstwem y ratunkiem.

Paralizem albo ślaniem narosłonym.

Także Artetycznym y w członkach łama-
nie cierpiacym. Toż

Scyatyeczny y w biodrach bolenie ma-
iacym / z białą Buktwicą mech z dzewia / a
z olejem lutanym albo z olejkiem Bobro-
wych storoż ciepło przykładac / osobli-
wym ratunkiem.

W członkach y

W sławach zardzewiałości obmieleza
z przysłownymi maszami zlaczony.

Wzrost czyści y wychodzą z winem wa-
rzonym mech / oczy tym przemywac. *Pan.*

Włogi albo spary między palcami komu-
by z chodu zaprzaly y barzo cuchnely / mech
z dzewia w obuw kładz / żeby golemi albo

bosemi nogami na nim chodził.

Trud z wielkiego y z dlugiego chodzenia
oddala / nogi posila / y do dalszego chodze-
nia sposobne w wodzie wtarzony / ktora na
noc nogi obmywać.

Zamulenie y zatkanie w żyłach otwiera /
warząc go y pijac.

Oslabialosc y miękkość ciała sieja y krze-
pkiem czyni w nim sie kapiac.

Bolaczkom ognistym z przynależacemi
maszami bywa ratunkiem / przymiocy o-
gniste z nich wyciągac.

Serca drzeniu. Także

Watrobie boleiać / tak trunkiem iako
naparżaniem / bywa lekarstwem wzyteczny.

Rozsadek.

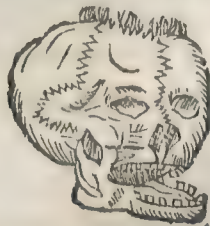
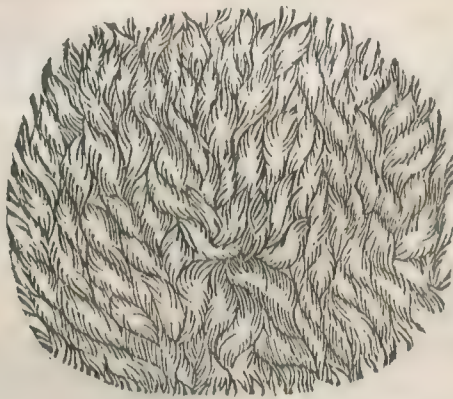
Mlech z Cedrowego dzewia / z Modrze-
rowego / y Swierkowego / dla osobliwego
zapachu / ma między innymi przodek. Na-
posledniejszy ze wsech Debory / iestże po-
sledniejszy skalny / y ktory po ziemi roście.
A im na miejscu wilgoćniejszy / tym na-
gorzsy. Jest też wiele inych mchow okrom
pomienionych. Ale iż nam nie są znane /
albo do używania zwyczajne / y ktorych sku-
tki do pomienionych się ściągają / przeto je
opuszczam.

Mlech z trupiej głowki.

Rozdział 123.

Musculus ex craneo humano.

Moos von todten kopff.

Nayduie, sie też Mlech na czła-
wskich członkach / zwłasz-
czą ktore przez dlugi czas w miej-
scu wilgoćnym leża. Ten z dowo-

dnego doświadczenia / miałko v-
tarty / rość zbyt ni krwie skądol-
wiek płynacy / y do zaśtanowie-
nia trudny / natychmiast hamiuie /
nim zaśypawszy. *Tab.*

Wilcza stopa. R: 124.

Lycopodium, Pes Lupi-
nus, Pes Leoninus.

Lewen fuß / Katzen leyter
leyn.

Wilcza stopa / podobna w-
szystkim kształtem Babiemu
Muru / abo Pásu s. Janá / y także
po ziemi sie pnie / y tam y sam imu-
iac / abo przywieszuiac sie do ziemi
witeczkami / abo rądnicy cienkimi
korzonkami swymi. Odnóżeć abo
gąłazeć ma wiele / także sie po zie-
mi pnace / z wierzchu ktorych dwa
abo trzy paleczki na kształt czop-

ków / na cienkich stopkach wypu-
sza / listeczkom pełno drobnych
zielonych okolo siebie ma.

Mieysce.

Wlesiech także iako S. Janá
Pás / po ziemi sie krzewi / iako Bnu-
ry iakie na wilgotnych mieyscach.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest zimnego y su-
chego pomieranie / y skromnie.

Moc y skutki.

Kamień w nyrkach / mającym / iako nie-
którzy piśa / bywa osobliwym lekarstwem /
w trunku w iakimkolwiek go moczoć / abo
też wårzocć pić. *Lobel.*

Kamień
w nyrkach

Rozsadek.

To siele niektórzy między Liszayce kładą /
ale niewinnie. Bo ani kształtem / ani stuc-
kami / ani nazwiskiem jest im podobne. A
Wilcza stopa / tak Grekowie iako y La-
tinnicy mianują go / że nieiakić podobien-
stwo ma w wierzchach odnożeń swych / do
stop / abo do Lap Wilczych takim rozdzie-
leniem swym.

Rosyszczo: Rozdział 125.

Rosyszczo / iako Dioskory-
des piśe / y ini po nim / dwo-
iatie / Sámiec y Sámica. Sá-
miec rozge miewa na zwysł to-
kietna / prosta / czworogranowita
stryfiasta / gesto gąłazkowata. Li-
steczki podobne debowym / także
labiem wykrwane / ieno daleko
drobniejszy y mniejszy / białawe.
Korzonek pospolicie / ieden długi /
cienki / z niewiele odnożeń biały / y
twardy / od tego też tylko iedną roz-
gą pochodzi / z rzadką znaleźć żeby
ich wiecey pochodziło. Jedną od
rey iedney wiele gąłazeć pochodzi.
Kwiatki modrośne / drobne.

Mieysce.

Rosna przy miasteczkach / na

wsiach / także w równinach na
mieyscach wilgotnych / przy ście-
żkach. Sámiec rosley niżli samicą
z ziemi wychodzi.

Przyrodzenie.

Galenus w 8. księgach piśe o zio-
łach Rosyszcza bydz wysuszai-
cego przyrodzenia / y rozgrzewai-
cego we wtorym stopniu / co sie z
gorzkości tego bacz / stwierdza /
wychedaza / otwiera.

Czas zbierania y wybor

Nia bydz zbierane tak Sámiec
iako Sámica w Sierpniu / gdy
nabarzye kwitna / samicą na przo-
dek w potrzebach lekarstkich przed
sámcem.

Verbena

Verbena, Verbena mas,
Verbena recta.

Eysen kraut. Eysenrichs. Eysern.
Eysenhart vndt Isenkraut
Isenhart. Ifern. Isenrich.
Eaubenkraut.

Moc y skutki.

Acz oboje lednego sa przyrodzenia / mo-
cy y skutkow. Jednak samica co ma wie-
cej poteznosci przed samcem. Wszakoz z
osobliwosci od przyrodzenia dana. Sa-
miec ma w niektórych przypadkach moc y
poteznosć nizli samica. Jako

Białogłowskiemu łon / rany y boleści
osobliwie goi / y bole wklada. Liscie z wie-
przowym smalcem vbite a przykładane.

Ogień piekielny odpadza / z octem wtár-
te a plasterowane. (tenże.) Toż

Wrzody zagnile y sinrodliwe / a ciasto roz-
tadające goi / wychodzące te. Toż też

Rany wśelakie spaia y goi.

Seare rany y sadzele / a do goienia trn-
bne / z miodem wtárce y przykładane goi / y
zawiera.

Czarownic y czarownice / Guślarze.
Naczymie śatanście do gust y czaroro tego
wzywali z barona / tak Zabobonnicy Po-
ganiecy iako zli Chrześciance y teraz używa-
to do obmywania / y sokiem tego namaza-

nia. Ale to na stronie puszcawsy do wlasne-
go przedstewienia sie wdawmy.

Oboygá Kosyſzczá spólne
skutki.

Wszelakim bolegliwosciom Głowy zst-
mnych wilgoznosci / bywa osobliwym ra-
tunkiem / okladac ia nim. Jesze lepiej
w Rozanym olejku wtársy go / octu win-
nego troche przylac / y w tym lnianki abo
chusteczki cieplo maczac / a na czolo y stro-
nie przykładac. Albo w oliwie wtaczona-
go / wsmazyć y przymiac.

Jtem / wodki tego ziela / Migdalow-
gorzliki / z ktorzy mleko wezynic wodka
ta zalewac / a chusty abo paczestki w tym
maczac / na czolo y stronie przykładac. Też
wieniec z niego wpleciony a na glowie no-
siony / bole w glowie uklada. Archiges.

Oczom krwio zaslym / swiezozielowego
wtuc y na oczy przykładac. Abowiem o-
czom barzo sluzyc to ziela y wodka z niego /
o czym nizey.

Pierśiom.

Plucom.

Bołom.

Suchotom poczyniacym.

Kaslu zasłazatemu po piaci kwint pro-
chu mialto wtartego na raz z dziesiacia ly-
zel winá stodkiego / iesliby goraczki przy-
tym nie bylo / abo z pitym miodem przez
piec dni porzadnie wzywac wielkim y pe-
wnym lekarstwem powiadac bydz. Ale
gdzieby goraczka byla / tedy z woda ciepla
chodog.

Serdecznym bolegliwosciom y bolemu
okolo serca / w winie warzone / a kazdego
dnia rano y na noc po lyzel dziesiaci abo
dwanaście / cieplo trunkiem dane.

Dychawicznym y suchoty miacym / Ko-
syſzczko swiezo wtuc / a soku tego z lyzel cze-
ry abo piec z cukrem / abo z miodem / abo z
sytami miodowa pic dawac dobrze. Toż też

Swiezbortchnacym sluz / ktorzy wstawo-
czne zaduszenie miewaia.

Watrobie / y Sleszenie zamulonym / w
winie y w wodzie napoly / do trzeciej czesci
warzac / a kazdy poranek y na noc po osmi
abo dziesiaci lyzel pic dawac / otwiera ie y
wychodza.

Watrobie bolelacy / dawac go prochem
po piaci kwint na raz z winem bialym cie-
plo / bywa lekarstwem. Ale go trzeba zbier-
rac po slonczachodzie.

Ludziom mlodym nie dawac go nad pol-
tora / a mlodszy kwinte.

Boleey chorobie lekarstwo osobliwe / w-
stawsy tego procho kwinte / Szpiki Indy-
skiey pol kwinty / zywie / Lali trzecia czesc
kwinty / Mirry przedniej dziesiec gran.
To wſzytko co nasubteiniey wtuc / a z o-

Głowie
bole gliwo-
sciom
wśelakim
zimnych
sluzow.

Item.

Item.

Ogom
Prwio za-
ciety

Pierśiom
Plucom
Bołom.
Suchoty.
Zasłazacym

Serdec-
znym do-
legliwo-
sciom.

Dychaw-
cy.
Suchoty.

Swiezo-
bortchnacym
Watrobie
Sleszenie.

Watrobie

Mieda lu-
dzion ml-
dym.

Zoltazce

Lená bier-
leglowosci
to bole w
klada.

Ogula pie-
kielnemu.
Wrzodom
plugawym.
Ranom za-
stazalym.

Czarom.

Item.	smia albo z dziewiacta lyżek wody studzien- ney/ ciepło pić na czczo dawać.	Item/ proch z korzenia mialko wtarty da- iac go po kwincie albo co zloty czerwony zawazy z winem pić toż czyni/ albo z miodo- wa syta.	Item.
Item.	Item/ Zolca niemoc zasłarżala od lat kil- ku/ spadza/ wstawy teg ziela prochu kwinc- te/ kądziela białego pot kwinty mialko w- tarte/ z trocha wina białego/ kądze- dnia naczczu piac/ czyniac to porzadnie przez dni czterdzieści porzadnie. A gdyby przytem była goraczka/ tedy z woda stu- dzienna ciepło.	Tenże proch pod tą wagą y miarą z wi- nem studkim albo z miodem pitym używa- ny/ kámién pędzi y wysyskaje to moc z ja- wiciaga.	Kámién w nyrkach
Item.	Item/ Koszyszká wstać dwie garsci/ Je- lenich Jezyczkow/ Podroznikowego kwie- cia albo korzenia po garsci/ cukru ośm to- tow. To wysysko drobno pokraiawszy na- lać na to wody dwie kwarcie/ albo wody tak wiele tesliby goraczka była/ a zalepiwszy cia- stem w konwi cynowej przez godzin cztery/ w kotle w kropu wrzacego warzyć/ przece- dzić/ a tego polu stawia po ośmi lyżek ciepło pić dawać/ rano y na noc.	Srogie boleści z porużenia kámiénia w śmierza. Koszyszko y z korzeniem swym w białym winie studkim/ albo w pitym mie- dziej do trzeciej części warzone/ a po ośmi albo dziewiacta lyżek/ co naciepley rano y na noc trunkiem używany przez kilka dni.	Item. Boleści srogie z po- rużenia kámiénia
Item.	Item/ Korzenie Koszyszkowe w białym winie do trzeciej części warzac/ a po do- brym trunku ciepło rano y na noc tego pić dawać. toż czyni	Tredowatość spieja poczyniaca tenże trunek pomieniony albo proch z pitym mio- dem przez czas niemaly używany/ spadza.	Tredowatość
Kámién	Kámién nyrkowy kręsy y wywodzi tenże trunek.	Tym krozy padająca niemoc miewaia/ ziela to w wodzie warzone/ a luda ta miod- dem ostudzona y trunkiem używana/ báz- bywa wyteczna.	Kámién w nyrkach
Zoltaczka.	Zoltey niemocy gorocy y koleryczney/ wstać Koszyszká y z korzeniem trzy garsci/ posiekac drobno/ y we dwu kwartach stu- dziennej wody do wyrwienia trzeciej części warzyć/ przecezić/ a przydać do tego ćwierć lotu białego cukru/ y tego rano y na noc po dobrym trunku używać.	Kámién w nyrkach kręsy y wywodzi/ sol z świeżego wypraszowany/ a trocha wina starego zlewany y wyżety/ przydawany cu- kru białego lot/ po kilka lyżek tego ciepło biorac przez kilkanaście dni.	Item
Item.	Item/ Dla ubogich y niedostatecznych ludzi/ krozy na wino przemoc nie moga/ prochu tego ziela po kwincie strocha wina przez cztery poranki pić dawać/ spadza z nich zoltaczka. A gdzieby przy tym mieli goracz- ka/ tedy z zimna woda.	Item/ wstać tego ziela y z korzeniem ze trzy garsci posiekac drobno: przydać cu- kru dwa loty/ na to nalać poł garnca wina białego/ a w cynowej konwi zalutowawszy albo ciastem zamazawszy/ w kotle w kropu wrzacego przez cztery godziny warzyć/ y po ośmi albo dziewiacta lyżek tego/ rano y na wieczor ciepło/ polu tego stawia/ używać.	Item.
Bolenie w żywocie śmierza.	W żywocie boleści wklada/ sol z świeże- go Koszyszká/ biorac go po cztery lyżki/ z cyla wina. Toż czyni korzenie tego w winie warzone/ kądze dnia dawać po dobrym trunku/ prawie ciepło/ rano y na noc. Toż	Toż też czyni Proch z Koszyszkowego korzenia mialko wtarty/ biorac go na raz co czerwony zloty zawazy z miodowatym wi- nem ciepło.	Item.
Kólec.	Kólec y darcie w kistkach bywa ratun- kiem/ tymże sposobem pomienionym uży- wając.	Item/ proch z ziela y z korzenia tego/ toż czyni dawać go przez trzydzieści dni porza- dnie/ po poł czerwonego zlotego kądze po ranek w pitym miedzie ciepło. Kámién w nyrkach łamie y wywodzi/ także z pechyrza.	Item.
Złoty ce.	Czerwona biegunka zawosciaga/ trzy kwinty z czerwonym winem/ bez goraczki dawać go/ albo z woda gdzieby goraczka była	A nie tylko kámién/ ale też kámién rzecz kroza jest przeszkoda odbywaniu moczu.	Kámién nyrkowy y pechyrzowy
Węgiel.	Mocz nad przyrodzenie zatrzymany wy- wodzi: Wstać solku świeżo wypraszane- go sześć albo z ośmi lyżek. Do tego lot cukru białego/ Renbárbárum przedniego trzecia część kwinty y ciepło dawać pić.	Kámién w pechyrzu także kręsy y wywo- dzi sol z świeżego y z korzenia tego/ kądze dnia dwa kroć po ośmi lyżek sprychniac go w pechyrz/ przez niemaly czas to czyniac	Kámién w pechyr- zu.
Item.	Item/ prochu korzenia Koszyszkowego kwinty/ z trocha wina białego ciepło dawać pić/ toż czyni.	Komu przyrodzone nasienie przez fen- odchodzi/ sol z świeżego ziela zawosciaga/ dawać go po sześci lyżek pić na noc. Toż też	Kámién w pechyr- zu.
Item.	Item/ solku świeżo wyżetego z ziela/ z sze- ścia lyżek wina białego przedniego/ co na- ciepley dawać pić/ toż czyni.	Zbytnia iurność do wsteczeństwa elo- mi pijać/ a raz to uczyniwszy/ przez kilka czasow od tej namiętności zley wolny be- dzie. Brzemiennym pániam gdzieby sie miesięczna choroba zbytnie y często przyrz- cała/ garsć tego ziela w białym winie do trzeciej części wywarzywszy/ po sześci lyżek dawać tej tego rano y na noc ciepło.	Kámién w pechyr- zu.
Item.		Czyścićie miesięczne pániam wzbudza:	Kámién w pechyr- zu.

Recepty
dziej
ni

Płód mat
ry wywo
dzi.
Przepuły

Trzeci
ce.

Trzeci
ce.

Trzeci
ce.

Item.
Trzeci
ce.

Item.
Trzeci
ce.

Wreni ob
merowe
go powie
trza.

Graszon
powie
trzem.

Od gład
ny obrażo
nym.

Wziąć soln Kosyjskiego dwie tyce / so
lu Potczy Miary / soln z liścia Saviu / po
tyce. Złota bitego trzy listeczki / to wszystko
z winem białym ciepło dać pić / zaraz poru
sy. Lekkie rodzenie białymglowam czy
ni / dawsy go kwinie w prochu z ciepła wo
da pić w piacowaniu.

Płód martwy z żywora wywodzi / tego
prochu co czerwony złoty zawazy z winem
dać pić.

Przepuły : wziąć Kosyjską / Białki
herotkiego liścia / liścia Brzostwinowego /
liścia Wiśni kwasy po łocie / mniej abo
wiecey według wpodobania. To wszystko
co nasubtelniej y namieley verzeć / a naruso
nemu przez dni dziesięć porządnie każdy po
ranek co czerwony złoty zawazy / z winem
ciepło pić dawać.

Sebrze Trzeciobniowey tym sposobem
bywa lekarstwem : Wszelkac rozdzić y z li
ścim od ziemi po trzeci człon / y wwie
ciawszy abo wwarzysy / z piwem dać wy
pić / przez siedm dni to czyniac.

Także w czwartobniowey geracze / roz
dzić po czwartej człon od ziemi y z liścim
wwać y verzeć / a z winem dać pić także
przez siedm dni porządnie / a to na czo czy
niac abo pić / ostodisysy cukrem abo Ro
żanym miodkiem. *Dios.* ale to o samicy
ma bydź rozumiano.

Daia niekorzy w trzeciachkach trunku z
tego ziela y z korzeniem w winie warzone /
na noc y po rano / po osmi abo dziewięci
tych ciepło pić.

Inni bora trzy listeczki tego ziela y trzy
korzonki / y na proch miało wwać / przed
przyściem febrzy z trocha winą białego abo
z piwem / abo z trocha ciepłej wody daia
pić. Tymże obyczajem

W czwartacze bora cztery listeczki / y
korzonkow cztery / a pomienionym sposo
bem przed przyściem także z godzina abo
dwie pić.

Od morowego powietrza / tego dnia za
chorowie koregoby było używane tym oby
czajem : Wziąć kilka listeczkow świeżo zie
lonych tego ziela / y na czo ziesć z masłem
osolonym / abo z kusem chleba / może y bez
masła kto chce.

Item. / soln świeżego ziela sześć tyżek /
dwie tyce winnego octu mocnego / a kwin
te Dryakwie Weneckiej / abo Nitridatum
dać wypić / ile tym / korezyby inż zachwyćli
powietrza / a żeby sie przynamniej ze trzy
godziny nakrywsy ie dobrze / pocili. A iest
doświadczenym lekarstwem / bo przez poty
y moez iad wywodzi z ciała.

Od gładiny obrażonym / pewnym bywa
rąnkami / Liście y z korzeniem / y z kwie
ciem w winie mrożone a trunkiem używa
ne : a samo ziela świeżo wkluczone na rane

przykładane. *Apul.*

Jądom y truciźnom wśelakim bywa do
świadczenym lekarstwem / także go trun
kiem używając.

Włosionym od pączney Myfy / bywa
wielkim rąnkami / prochu tego ziela kwin
te abo co czerwony złoty zawazy / z trocha
białego starego winą pić.

Artetycznym.

Scyatycznym.

Podagrycznym y

Chyragrycznym w winie warzone / a ra
no y na noc po osmi tyżek dobrych ciepło
używane / bywa ośobliwym rąnkami.

Truciźne w czymkolwiek zabana z ciała
wywodzi / z pięć abo sześć tyżek z winem bia
łym pić dawać.

Niedzy innemiżioły / koregoieniu ran
susa / y to nie iest posłednieysze / tym sposo
bem go używając : Wziąć dwie garści Ko
syjską / Żanku / Przywrocu / Kofeywatu /
Wiedzienu ziela po garści / Cukru białego
kanary cztery łoty / Mirry / Mastylsu / po
łocie / ziela drobno pokreżać : Mirhe y Ma
syke miało wkluc / także cukier : na to w
szytko nalać poł garncą wody chodogiej
studzienney / do tego winą kwarte / zawia
zawsy chuslecza chodoga Mastyls z Mir
raz y w konwi cynowej ciastem zalepiwsy /
w kotle wtopu wrzące / przez godzin sześć.
A gdy powoli przechłodnie / przecedzić y
po cztery abo pięci tyżek / rano y na noc cie
pło rannym pić dawać. Ten trunk z grun
tu dośłatecznie leczy rany tak wnetrze i
to zwiierzchnie.

Item. / rany wśelakie cięte / stychowe / y
z poszalu leczy : Wziąć Kosyjską dwie
garści / Bawinku / Żanku / Panaku / Zło
cienu / Blomignatu / po garści : Korek z ko
rzenia polney Kozey / Zemioly z liścim y
z iagodkami Jodlowemi / ziela Orlikowe
go abo Cynowodu / Centurzey małej / Li
ścia Wesołnikowego / kwiatu z iablom
łodkiej / Liścia czerwoney Trzemchy / li
ścia / Wolowego iezylka po poł garści : To
wszystko drobno pokreżać / do tego cukru
przydać ze dwanaście łotow / poł garncą
wody studzienney / y poł garncą białego
winą na to nalać / y w konwi cynowej zale
pić / a przez sześć godzin namniey / w kotle
wtopu wrzącego warzyć / a po pięci tyżek
tego ciepła na czo y na noc pić choremu
dawać. Może dlaśkwasienia trunku polo
wice tego wziąć / y przez godzin cztery po
mienionym sposobem warzyć.

Tym korezy Grancuska choroba sa zięci /
z wielkim użykiem bywa to ziela do ich le
karstw przymieszane. Także do trunkow.

Tredowatości na twarzy poczyniacey /
także bywa użyteczne z syra pić.

Żimnice bydli leczy : Wziąć tego ziela

Jądom y
truciźno.

Od myfy
pączney
obrażony.

Artety
cznym.

Scyaty
cznym.

Podagry
cznym.

Chyragry
cznym.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Truciźne
zabany.

Item.	trzy gąsćci pokrajały drobno / w pot gar- cu winą warzyć do połowicy / y ciepło prze- cedzowały / w gebe mu wlać. Abo prochu miałko wtartego z tego ziela / cztery loty we trzech kwaterek winą rozmieszać / a w ge- be mu ciepło wlać.	dzy tłuka to ziele świeże / y tak długo wa- rza w oliwie / aż wodność wyszła wywre / y mocno wyprósowała / y tym głowę na- cierają.	Item.
Prolikom pawłowa. U. L. Item z. le. p. p. temu.	Krolikom to ziele jest osobliwa pafa. Także Golebie bierz się w nim kochać / y miedzy nim rady siadać wycierając się. Z tad Łacinnicy <i>Columbariam</i> , a Grekowie <i>Perislerion</i> zowią.	Jni ziele to y swym korzeniem świeżo tłuka / abo w donicy wierce / a włożony w sklenice / na to oliwe z nieżrzących oliwek leia / y długo na słońcu mocza / potem prze- cedzowały / y tym głowę namazują / aboy brode. Lugiem też z popiołu tego uczynionym / głowę przemywać dobrze / mocząc go jeszcze / abo warząc w tyńże lu- gu. (<i>Aetius</i> .)	Item. Lug wlo- sam opo- dajęym.
Czary ed padza.	Czary / przez które testność abo od rozu- mu odejście bywa przez złego człowieka v- czymone / odpadza. Abo komuby dla mi- łości był czarowany trunki do picia dany. Takim sok tego ziela trunkiem często da- wać.	Krosły na głowie iatrzace leczy: wziąć prochu z tego ziela miałkiego. Soku <i>Acacies</i> po dwu lotu. Mirry pol lota: co zaczą- nieć na masę winem surowym y ciępkim / a krosły namazować.	Krostem po głowie iatrzacym.
Czarem domiloz sci.	Głowy bolenie wstramia y odpadza / w ziawę tego ziela ze trzy gąsćci / y worek na głowe płocienny tym napelnić / przerygo- wać y przeżyć / żeby na kupie nie było / w wi- nie go warzyć / wyjąć go dobrze / abo mie- dzy dwiema talerzami wyćisnąć / y co naćie- pley na głowę przykładać. Zwłaszcza gdzie- by z zimnych wilgoności były bole. Item, Świeżo zielone. Kofysczka wleć z gąsćci aboy ze dwie / y w oliwie go wsmazyć / a tym głowe miaśło plastru okładać / abo namazo- wać. Też zafarzane bole w głowie okłada.	Oczom ciemnego wzroku. Item, Otokiem grubym zawierającym. Item, Arwiazastym. Item, Płynacym weźmi soku tego ziela / aboy wodki / wbić z białkiem świeżego jaja / a konopne pączoski maczaj / y na oczy przykładaj. Może też białego chleba ośro- dke w tymże rozmoczyć / y przywitać. Ziele też samo świeże suchane / y w oczy przysłane z wst / coż czyni.	Oczom ciemnym krotem z słym. Otokiem iatrzacym.
Głowy bo- leniu.	Toż też włosy z głowy opadające w- twierdza.	Ociekłości zafarzane / Wrzody plugawe / samo ziele świeże tłu- kac / y przykładając wychędaż / abo z so- kiem tego wymywać.	Ociekło- ści zafar- zane. Wrzodom plugawym.
Włosom opadają- cym. Głowy bo- leniu.	Plaśr na bolenie głowy osobliwy: wziąć ze trzy loty prochu miałko wtartego z ziela y z korzenia Kofysczkowego. Greckiey smo- ły cztery dwadzieścia lotow. Wosku cztery loty. Oliwy sześć lotow aboy lyżec / y z tego plaśr weźmić / który na głowę bryzawa o- golona ciepło przyłożyć. Abo wiem boleści ciężkie w głowie y zafarzane okłada / z zim- nych wilgoności. Tenże	Oczy dolegliwościom wyszey pomienio- nym służy / soku Kofysczkowego / soku Ko- pru Włoskiego / po dwu lotu wzięwszy. przydąć do tego lodowego Cukru białego miałko wtartego / to pilno wmieścić wespół Tey wodki każdego dnia trzy aboy cztery kroć po trzy kropki w oczy puszczać. Abo wziąć soku Kofysczkowego / soku z korze- nia Kopru Włoskiego / wieprzowey / aboy świniey żółci / każdego zarowno / przywa- rzyć / przecedzić / y w oczy puszczać.	Oczom wysokim dolegli- wościom.
Glusom w oczy wpa- dając. Zebom bo- lącym. Od rozu- mu edaję- cym.	Glusy w oczy spadające zawzięta. Bolenie zebow wsmierza tenże plaśr przykładany / po tej stronie po której bole- ia. [Tab.]	Item, Własienie tego ziela / co nasubtel- niey ynamieley wleć / a z sokiem klaryfiko- wanym Kopru Włoskiego rozczyniwszy wodno / w oczy puszczać często przez dzień. To abowiem dzianym sposobem ciemny wzrost posila / y jasny czyni. Toż Sami sok z Kofysczką świeżego czyni w oczy puszczać. Abo	Item. Item. Item.
Item.	Druzdy tylko bierz Kofysczką dwie gąs- ści / trzecia Rumienkowych kwiatkow / y warza to we trzech kwartach lugu do trze- ciey części / a tym głowę każdego dnia prze- mywają.	Weźmi soku tegoż ziela / soku Kopru Włoskiego zarowno / zmieszawszy je wespół w oczy puszczać. Abo chusieczki w tym ma- czac / a na oczy kładz. Abo wiem oczy wz- roku mdłego osobliwie posila / y bystre czy- ni. Item, Wziąć tego ziela soku dwa loty aboy dwie lyżce / soku Celidoniowego / soku z Cwikły / soku Kopru Włoskiego / po lyżce. Cukru lodowatego białego miałko wleć / czonę pol lota. Zmieszać / a w oczy po dwu	Item. Item. Item.
Włosom opadają- cym.	Włosy z głowy padające zatrzymawa / y wmacnia sok z świeżozielonego ziela z oli- wą zmieszany / tym głowę nacierać. Dru-		

	dwu albo po trzech kropi puszczając. Albo chusteczka w tym chedoga maczać / a na nie przykładać. Albowiem zapalenie oczu / y ciemności ich oddala / y bojęć w nich wkłada.	Strupy cięłace na twarzy leczy / proch tego ziela / a z soku Alkacyy po locie obojga. Myrrhy miałko wtartej kromie: to winem zaczynić / y kilka kroć przez dzień tym namasować / w krótkim czasie podechna / y pogoda sie.	Strupom cięł. tym na twarzy	
Item.	Albo / świeżożielone Koszysczka w miodziezu weluc / soli troche przydawasz / y przyłożyć na oczy nie odrywając dzień y noc. To wzrost ciemny iasnym czyni. <i>Tab.</i>	Gnilec w vsięch / y Zamarzedziałość ich / Dziegno / y	Gnilec. Dziegno. e.	
Ogrom 34. Pachymy Kraw 34 Cięłym. Spadkom do ogu.	<i>Item.</i> Liście y z kwieciem wespół tego ziela weluc / z białkami świeżych jajec wmięsać / a na oczy przykładać / zapuchnięcie ich y krew spada.	Rany w gardle goi / siele swym Porze- ntem w winie albo w wodzie. Kto winą mięć nie może / do trzeciey części wárzyć / a tym często wsta ciepło płotkac / y gargaryzmy czynić.	Rany w gardle.	
	Spadkom z głowy do oczu spadać bro- ni / siele w chedogiej wodzie do wyrzżenia trzęciey części wárzyć / y ta woda często ie wymywać przez trzy dni porządnie.	W gardle wrzody leczy / świeże Koszy- szko wárzac / gardło nim okładać. Toż Omienienie y ochrapienie odpadza.	Slimegers	
Wzrostom na ogach.	Miałuły wśelacie z oczu spada / nosac go na syi dotad aż zgina. A to przesywasy na długley chustcie / y tym gardło obroczyć.	Spadki z głowy w gardło spływające zawiesić / iucha w winie wárzonego ziela często gargaryzować ciepło.	Ochrapię- nie.	
Oczy w spadza	Oczy z plugawości wśelatkich wycheda- za. Wzrost iasn y chedogi daie / z wieprzo- wym sáblem świeżym liście wśiercieć / albo weluc / a kładac sie spać na oczy przywiazac.	Wola na syi rospadza / Porzeń na syi nosony (Marcel Empyrii) A tym sposobem / Porzeń na palec rozdruz w namasy / na poly go przetrzynać / y spodnia część na syie za- wiesić: druga część zawiesić w dymie tak schnać w nim / y wole będzie ginelo y ma- szalo. (tenże.) Ale to coś na zabobony po- sko / kto chce może doświadczyć. Tenże Marcellus przytym pise: Gdzieby nie był w- dzieczen ten / ktoemu by tym sposobem wo- le zegnał / y nagrody iakiey nie uczyni / w- ziawsy obiedwie części / to jest / ta która na syi miał / y co w dymie wisiała / po wo- dzie ie cięłacey puscić / znówu mu wole na- rosć / y nigdy go nie pozbedzie.	Wola na syi.	
Swierzb w ogach. zapaleniu ogr.	Swierzb w oczach / y Goracość w nich odpadza / w soku tego ziela / y w soku Pielynowym / zároveň obu wziawsy / chustke w tym maczać / y na nie kładać.	Spuchnięcie zle w vsięch leczy / Porze- nie z sielem swym wárzac / w vsięch iucha ciepło trzymać.	Spuchnio- nym na biegim.	
Ogrom 34. leciwym.	Ogrom boleciwym / sok ciepło w nie pu- szczany / bywa lekarstwem.	Starczy zabobonicy pisa o tym ziele / iż ta woda / w którejby moczono / albo wárzo- ne było / gmach skropiony / w którymby go- ście mieli bydź częstowani / bázwo wesoło y dobremyśli czyni. O czym ja też trzymam gdy im dobrego winá / Malmazyey / Ry- wuly / albo Muskatela / pan Gospodarz do- da. Ale bez tego / choćaby wfsyiel gmach zwierzchu y wewnaryz ta woda oblat / nie wesołego / albo co mało będzie.		
Swierzb w ogach. zapaleniu ogr.	Wzrosty zauszne albo swinie rospadza / to siele z Baktirowna częścią co nalepiey w vsięch zębami wtarte / y przykładane mia- sto plastru. A gdzieby sie też zebrały w oko- tedy soli nie potrzeba / tylko same siola ju- chane / przykładać / nic innego nie czynia.			
Item.	Porzeń też tego ziela na syi nosony / coż czyni. <i>Apul.</i>			
Wzrost Kraw. zapaleniu	Tot Krawasy y zbyeni z nosa zasnawia w rekach trzymać siele.			
	Z wieprzowym smalcem weluczone / a na zausznice / które swinimi wrzodami zowia- plastrowane rospadza.			
Wzrostom leciwym.	Wole w zębich wkłada / Porzenie Koszy- szkowe w winie wárzone a iucha w vsięch ciepło trzymać. Jni toż Porzenie w mo- cnyim occie winnym wárzo / a ciepło w v- sęcich trzymać.			
Item.	Albo wzić Koszysczka y z Porzeniem dwie gársce / Lebiorli / Poleiu / Szalwiey / po gársce. To we dwu kwartach winá do po- lowice wárzyć / a to co naciepley bez prze- flanku w vsięch trzymać / aż boleść wstapi			
	Debom osłabiałym y chwierocacym by- wa ratunkiem wárzac go / także z Porzeniem w wodzie albo winie / a te iucha ciepło w v- sęcich wśawiecznie trzymać. Toż też			
Debom Krawym.	Debom czarne y zapługawione wyćiera / y chedogiej czyni / płocząc często / y wyćiera- jac ie tymże sielem tluczonym / albo z wodą wtartym.			
		Starczy Kraw. Stężenie w nocy Kraw.	Stężenie Kraw. Stężenie w nocy Kraw.	

cztery godziny w kotle wtropu wrzacego
warzyć / a choremu rano y na noc / po ośmi
abo dziewięci godzinach ciepło dawać.

Item. Świeżozielonego ziela y z korzeniem
w kamiennym miedzianym wstęgu / y wywarzyć
z niego sok / choremu pić dawać / ilekroć się
w nim kamień poruży / z trocha winą białe.
go ciepło.

Śadze zbywania do wstępczeństwa odga-
nia w rektu go nosząc / abo pod poduszkę na
krotych lega kładąc.

Podgrze / y scyatyce. Także
Artetyka wkłada y bole iey wzmierza / świe-
że tłukac / a przykładając / abo w winie wa-
rząc / y tym winem naparzając / a ono ziela
wwarzone wwiercić y plastrować.

Item. Secret przeciwko podgrze / chy-
rągrze / scyatyce / od zacnych niektórych za-
lecony y używany / trozy nazywali *Vnguen-
tum louis*, ale przysioyniey *Vnguentum de Ver-
bena*, to jest masę Kofyszczą może być mia-
nowana. Ta bywa tym sposobem czyniona :
Wziąć świeżozielonych liścieczkow Kofys-
czką garsci cztery / y co nalepiey wstęgu / abo
w donicy wwiercić / że będzie iako papinek
abo kasa / do tego przydać masła świeżego
Młotowego funt / y włożyć do wstęgu wnie-
sawszy w takim przysioynym naczyniu do
piwnicy przez kilka dni / żeby się zależało. Po-
tym na ogniu węglistym z mienagłą warzyć
aż sok abo wodność wstęgu wstęgu / y prze-
cedzić przez gęsty płatek konopnego płotna /
y to chować do potrzeby pomienionej. A
gdzieby przystym był przystym ognisty / tedy
do tego przywołać garzke świeżego Zielu
nowego liścia / y z tego wstęgu masę w-
czynić pomienionym sposobem. To masę
wielki y niewymowny ratunek w każdym po-
dgrze / chytrągrze / y scyatyce / uczynić. A
bowiem ostre bole wzmierza tym namazu-
jąc. Do tego w winie Kofyszczę warzyć /
a masę pospolitego trunku każdego dnia
używać. (*Actius.*) Też

Liściem świeżym tego ziela nogi pod-
grze obwijać / y do obuwia te kłaść żeby
pod gołymi y bosymi nogami leżały.

Rany świeże / także zastarzające wrzody / y
śadze zawiera y goi świeże ziela tłukac y w
nie kładąc / a zwierchu masę plastu pla-
strować.

Item. Z masłem świeżym / bez soli / tegoż
ziela liście wstęgu / a na rany y stare śadze
przykładając / dobrze.

Item. Proch z ziela miodem na masę
zaczynioną / także stare wrzody / y rany świe-
że goi.

Twarde bolaczki y napuchłe / z przymio-
tem ognistym rozgania z miszczając / toż
ziela świeże tłukac y przykładając. (*Dios.*)
Także wrzody y rany plugawe / smrodliwe
y zagnite wychodzą swym plastrowaniem.

W chodzie też to ziela z wielkim wzięciem
do masę y plastrowania rany główne. (*Dios.*)
Sifistyl zawiera y goi / sok z korzenia tego
ziela / spryskiwać nim / y przemawiać. A
gdzieby sok z Jezyn był do tego przydany y
z miodem wsmażony / abo wpalony / y octem
winnym rozwarzony / a w nie puszczać /
tym rychley się zawiera y goi. Moje też z mio-
dem samym sok Kofyszczkowy / y w nie pu-
szczać / abowiem y tym sposobem rychlo się
zawiera. (*Actius.*)

Powiadają iż gdzieby się to tym zielen /
y z korzeniem opasał / aile na gołe ciało / abo
ie przy sobie nosił / tym wstęga gładzina i-
dowita skodzić nie może.

Ob psia wściekłego obrażonym / Kofys-
zczę świeżę wstęgu / w rano włożyć : wło-
żyć też kilka ziarn Pšenicznych w też rany /
y zaniechać ich tak długo w rano / aż od wil-
gotności rozspecznia / potym je dać Kofys-
zczę / co jeśli by nie chęć / znowu i-
nie w rano włożyć / potym gdy napiecznia /
znowu je dać do leczenia : gdzie jeśli je
będzie znać dobry / że obrażony niebespie-
czeństwa od onej rany wyjdzie. A gdzieby
nie chęć / bez niebespieczeństwa nie będzie
Toż też obrażeniu od pajączego goni flu-
sy. Albo wiec tak uczyni : wziąć ziela Kofys-
czę / pokrajać / y w winie wwarzyć / wrzec
w donicy nowy / zaniechać aż zakisnie / y
skwasnie : Potym toż to ziela zwierchu co
zakisnie y na rano przyłożyć żeby się otwo-
rzyła. Potym z świeżego Kofyszczę z mio-
dem wwierciawszy / w otworzone rano wło-
żyć raz kilka / aż się za goi rana.

Kamień z nyrek pedzi / liście z miodem pi-
tym używane. (*Actius.*)

Toż czyni z tegoż liścia Kofyszczkowego
z Brzawniku / y z Białkowie miałko wtarty
po kwintie każdego z syta miodowa uży-
wany.

Przymioty ogniste w bolaczkach twar-
dych wyciąga / toż liście z Zabazanym tłu-
czone / a przykładane.

Proch z liścia tego z winem abo z mio-
dem po kwintie używany / paląc niemo-
leczy (*Actius.*)

Wog y innych członków obdziejanie leczy
z sadłem wieprzowym przykładny.

Zeczy w ciele tkwiące wyciąga z winem
wtarte a plastrowane.

Kisice z solą wydetey ratunek białe / że
czyniac z niego kąpanie po pas. Albo samo
ziela rozparzyć wstęgu / a na siedzenie
ciepło przykładane. Toż też

Bambale około listki stolcowey nabiegłe
rospadza.

Owcom łoną białogłowskiego spuchnie-
niem / toż ziela świeże z swiniem smalcem
wbite y plastrowane bywa ratunkiem.

Kisica stolcowa swego miejsca wyćleka.

ta co ropiawia / nagrzewając i tym żelem
w winie warzonym / a potym maść po na-
grzaniu obmazać i ropiawić. Tak się za-
trzy-
ma. Mosnom spuchłym bywa ra-
tunkiem / żele w winie a w oliwie smażac /
miasto plastru na owczyj świetnie / ciepło
przykładając.

Sebzje każdego dnia przypadającej / by-
wa lekarstwem / proch z tego żeła z winem
białym używany.

Karbunkul leczy / y spadkom do niego
przybywać broni / liście z wieprzowym sa-
dłem wlepsy / przykładając.

Babele w stoleu przepukle leczy / samo
żele tłuśc przykładane.

Prodawki na palcach y nog bolejące spa-
dza / z Jeleniem totem liście plastruac.

Twarde bolaczki z mlekca y otwiera sa-
mo żele tlucone a przykładane.

Żle strupy y trochy wśladacie.

Plany na ciele.

Łysaie światrzebiace y suche.

Swierzb spadza / w nim się kapiac. Albo
wziąć Koszyszcza / y polney Ruty zarówno
po cztery garści: to w occiu a w wodzie wa-
rzyć / y tym obmywać.

Kolce albo darcia w kistkach bywa lekar-
stwem / korzenie tego żeła napoły przetlu-
y do połowice w wodzie warzyć / a przez
pieć dni porządnie miasto pospolitego trun-
ku pić. *Actius.*

Czerw albo glisty w żywocie morzy y wy-
wodzi / sok klaryfikowany ocukrowany / na
czczo przez kilka dni pić. Cze^o jest historia
Zatwardziałosc żył odmiekca sok tego
żeła / z winem y z miodem pić / y z woda
zmieszany / a przynawarzywszy przecedzić / y
miasto trunku pospolitego używać.

Tenże trunki służy / tym którzy potarmu
przyjmować nie mogą.

Dolegliwości wacrobne tym sposobem
leczy: Kwac y zbierać lecie / gdy siedzieć
przesila / wśladac y miasto zetrzeć / a po cwie-
ci lota / albo po kwincie z czymkolwiek da-
wać pić. *Apul.*

Zastarzaly bol w głowie / tak z nasłobie-
nia / iako z hrubych wilgotności samiec
Koszyszczo wklada / y leczy / awlaszcza świe-
żozieloney z korzeniem / a z Macierzaduska
w oliwie warzony. Jesze potężniej gdzie
czarnego Osu / który *Crocodylium Gal.* zo-
wie / a ile tego co przy wodzie roście / glo-
wa tym olejkiem namazuiac. *Gal.*

Parszywość konśka spadza / y leczy / liście
świeże z totem kozłowym wleuc / potym to
warzyć / aż wodność z soku się strawi / to
przecedzwszy y mocno wypraszowawszy / na-
cierać parchy.

Golebie tak się w tym żele kochają / iż
gdzie w golebiniec by było włożone / nie było
zatrzymawa golebie / że się odwabia innym z

miejsca nie dądza. przeto też od Laciników
nazwane *Columbaria* , a od Grekow *Peris-
sereon.*

Od Nledziwładka wklonym bywa ra-
tunkiem / tluśc a na rane przykładając.
Biorac przy tym prochu po kwincie z bia-
łym winem ciepło.

Wodka z Koszyszcza.

TO żele lecie ma być zbierane / gdy na-
lepiej kwitnie do lekarskich potrzeb wślad-
kich / y do wypalenia wodki / *Balneum ma-
re* , do ktorey każdego pulgarnca ośm to-
row Koszyszcza wespół y z korzeniem su-
chego / a z grubą przetluczonego wśpalc / y
przez dwadzieścia cztery godziny moczyć /
potym znówu przelutrować / y przez lato
na słońcu iarkim wysonować. Ta

Wacrobie /
Słeszenie zamięlonym służy.
Zolta niemoc spadza.
Plucem zawrzedzającym y zranionym.
Suchotnym.
Nyrkom zatkany.
Przechody moczu zamięlone otwiera
Pechyrowi zamięlonemu piastem mu-
listym / albo siamowatosciami lipkami.
Tym wśladkim trunkiem używana bywa v-
żyteczna.

Włada y koscielna cere w rumienna prze-
mienia.

Żimnicy trzeciedniowej / y
Czwartodniowej trunkiem użytecznym.
Gryzienie y morzyska w żywocie wklada.
Mocz krwawy zawściaga / y przyczyny
iego oddala / rano y na noc tey używać /
po piaci albo sesci lyżek. Także też do win-
tey przylewając.

Gdzieby kto rozumiał się być strutym
iedzeniem albo trunkiem / wziąć tey wodki
z sesć albo z ośm lyżek / Dryakwie przedniey
do tego / albo Myrydaeu kwinta / albo
cwierć lota / y trunkiem wziąć ciepło. *Tab.*

Kamień z Tyrek wywodzi / ośm lyżek a-
bo dświecie wżiawszy tey / cukru dwa loty
białego pić dając.

Nyrkom / y
Ledziwom bolejącym / wziąć według v-
podobania Koszyszcza / y moczyć go w wi-
nie przez cztery dwadzieścia godzin. Potym
ono wyjąć żele y dysyllować z słańego Al-
lembiku. Tej wodki na raz brać cztery albo
pieć lyżek z białym cukrem przednim.

Mamkom mleką dośladac dając / każdego
dnia rano y na noc dając im po cztery albo
pieć lyżek.

Bolenie głowy wśmierza / chusieczki we
dwote albo we troje złożone / w wodce ma-
czając / a na skronie y na czolo przykład-
iac / a ile króć wśchnie odnawiać. Jesze
potężniej to będzie / gdzie do każdej kwater

Od Nle-
dziwładka
wśladko-
nym.
*aqua
stillati-
tia vera
bene.*

Wacrobie
Słeszenie.
Zoltazce.
Pincem
Suchot.
Nyrkom.
Pechyrowi.
Przechod.
dom mos-
gu.

Władości
ciel.

Trzecia-
ce.
Czwartaz-
ce.
Morzenie
w kistkach
Mozu
Krwawy
mu.
Strutym.
Kamien
nyrkowy.

Nyrkom
Ledziwom.

Mamkom
mleką.

Głowy bo-
lenia.

Fi cey wodki / dwanaście ioberek z kofiek
Bze szumowych / abo tak wiele Migda-
low gorzkich oblupionych z kofiek / y wruc
le co namierley a ca wodka zlewać y w tym
masyey poimentonym spojebem / dusiec
Fi maczać y przykładać.

Wazy łamieć i tak wysuszyć.

Ciemne y mgliste czyni jasne y bystrego
wzroku / wniywacie ie każdego wieczora / a
lulanki chodogię / abo chusteczki w niey
maczając / y na nie spać się kładąc / przy-
wolić.

Smilec w ościach / v

Diegme. Tafel

Wszystko y w rozdy w uściech.

Ziła / y zawrzedziłe członki wstydlive
oboicy płci / goi wychędzając / y obmacza-
ne chęściami przykładając.

Bolesci w oczach szczyplące y bolące v-
śmierza / wiatrosy tej wodki Koszyszko-
wey / wodki Celibomowej / wodki Kopru
Wielkiego / y Śmierkowej / po poltory ty-
szli kazy / zmieszać ię / a tym czesło oczy prze-
mywać / y chusiki także w nich obmaczane
nanię kładź.

Wozom plynacym y boleiacym / wzięć
 żelaz Kopyszczkowego / Kopu Włoskiego
 zielonego / Rzepiku / Ruty / czerwoney Ko-
 żey po rowney części. To wespół w nowey
 donicy wrzeć / y winem mocnym skropić /
 a przez trzy dni y trzy nocy w *Balneum ma-*
ru temu dać się zależeć / y zagnić / a po-
 tym przez Alembik przeciągnąć / y oczy
 bolejące / plynące / y iakiekolwiek małuły
 nające / puszcząć. Tą wysuszą / trawi / y ścię-
 ra. A gdzieby chciał mieć potężniejszy do
 spędzenia mału / krost / albo wrzędzenie /
 przydać do tego Szany / Muszetrze / albo
 Muscu kwiatu rumiane^o / polowica mniej
 od pierwszych siol / eo jest / a niżli ktorogo z
 nich / y wespół dysyllkować. Potym wzięć
 Mirrhy / Zamsfory / y Aloepatyku po troję
 wcluc co namieley / y w duszczę zawa-
 żać / y do tej wodki puszczyć.

Abo tak: wziąć Kofysczką świeżożelto-
nego soku dwadzieścia cztery lotow / soku
z Bulwice osm lotow / zolc ledne z Wydry-
Miodu iarszecego / Białkow vbietych / Ka-
zdego po lotow sześnaście. Mirrhy miółko
wtartej lot. To wksytko dobrze zmieszać / y
wolnym ogniem z miedzianego Alembika
dysyllować / y pilnie do potrzeby obwáro-
wać. Tey rano y na noc po dwu abo po trzy
kropie w oczy słabego wzroku puszcząć. A-
bowiem go ostrzy y bystry czyni. Abo tym
spůsobem: Wziąć Kofysczkowego soku
lotow trzydzieści dwa / soku korzenia Ko-
piu Wiościego lotow sześnaście / Wolowey
zolci Aloeparytku miółko wtartego lot. To
wespół pomieszać / y z Alembika miedziane-
go dysyllować / y wyszey opisanym oby-

jęzakiem w oczy puścić.

Item, Wziąć Kofysycką / Kopru Wło-
skiego ziela / Rury / Celidontey / Rozmary-
nu / Szalwicy / po dobrej części zarówno.
Posiekać drobno / aż *Balnetum maris* dyszyl-
lować. Tey każdey poranek y na noc po trzy
tropki w oczy puszczać. Mieszać z nią też
no do pospolitego trunku. Ta wzrok dzi-
wnie posila / chociaż na polu wracany.

Abociek: Wziac tego ziela / naci Pietru-
sczaniey / Szalwicy / ziela Grozozilowego
z korzeniem // ziela Wloskiego Kopru / Ru-
ty / Prosiatney wolci / Posimkowego ziela /
Rzepiku / Praskych oczek z modyrmi kwia-
tkami / ziela Biedrzeńcu białego / Swie-
czek. Te wszystkie bydź mają świeżozielone
ziola / y drobno posiekane. Do tego siedm
ziarn Pieprzu pełnego z grubą przetłuczo-
nego / Miodu białego trochę. Wła to wsy-
pko nalać moczu chłopięcia w siedmi le-
ciech / abo w osmi / y w dziewięci badacego
zdrowego / tak wiele ażby one ziela zagra-
zwały. Drugiego / abo trzeciego dnia z *Bal-
neum maris* dystryllować / a pilnie nakrywać
iść chować / a każdy poranek po dwie abo
po trzy kropie w oczy puszczać.

Boleniu vsu: Weźmi Koryszeszká świe-
żego / Ruty, Szálwicy, po romnicy części /
pokrátańszy drobno / z *Balneum maris* dy-
styllować / a w boleuace vsy po kílka Propli-
ciepło puszczać.

Козсаде.

W Jedzy remi dwiemá Kofyszczámi /
sámcent y sámica / mienasá żadney roz-
nice w przyródzentu y skutkach / abo báz-
mała / tylko wzrósćie. Zibowiem sámiec w-
zwyś rośćie propo / máiac listki po roscz-
kach rzadko. Sámica / zaś / y listki gęstsze ma
y niżsá / á przy ziemi po łozyska. Przeto nie-
krozy obie zá jedno máć / żadney rozni-
miedzy nimi nie czyniac.

W wielkley y Pogan porwadze to siele
zawsze bylo / ktorego tak wiele do czarów /
iako do lekarstw używano. Co sie y teraz
niektorych czasow y w nas znayduie / Adzie go
Czarownic do swych gust y czarow uży-
wala y snadź częściej niżli lekarze do lekar-
skich potrzeb. Używali go Rzymianie w
Poganiowie do wmiatania y oczyszczenia ol-
tarza Iowisfowego: używali do oczyszcze-
nia domow y czeladzi swey. Używano do
poselsstwa polkow. Abowiem poslowie Rzym-
scy / gdy do posłronnych krajow bywali / dla
przymierza y postanowienia polkow y re-
twierdzania posyłani / tym sielem bywały
ich glory koronowane. W tych czasow
tylko do przyszloynych lekarstw przećiwo-
chorobom wyszey pomienionym używa-
my. Czary y gusta śatanom bezecnym / y
naczyniu ich so ślawiamy.

Решение

Pomurne ziele.

Paritaria & Parietaria, Perdicium, Vrceolaris, Vineago.

Glas traut / S. Petrz traut.

Pomurne ziele / ktore Skleni-
cznikiem / y po ściannym zie-
lem miánuią. Liście podobne Szy-
rowi / ieno dłuższe / á okolo niego
kárbowane / kósmate y poczernia-
le ma. Kłacza łokietnego / rumiá-
nawego / okolo ktorego przy listecz-
kach iakoby nasienie / drobne / gro-
madkami gesto sie sádzi ostre / á
bat sie imuiace. Korzonkow ma
niemalo cienkich / w ziemi rozpie-
rzchtych / rumiánawych. Kwiat-
kow táłże drobnych / rumiáná-
wych / przy káždym listku gromá-
dkami polożonych.

Adiensce.

Roście przy starych murách y

Rozdział 126.

ściánách / ná rumách / okolo pło-
tow / roście y ná starych murách /
zwłascza glina ábo błotem / á nie
wapnem spoionych. Kwitnie w
Lipcu.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest zimnego / iá-
to Galenus o ziolách w 6. księ-
gách pisze / máiac wilgotność
przy tym / zatwierdza / wyciera.
Wyoscorydes též toż powiáda li-
ście bydz chłodnego przyrodzenia
y zgeszcziacego.

Noc y skutki.

Razel dawny y zástarzaly leczy sól tego
z miodem pijac / ábo z Cukrem przewa-
rzonym : ábo ziele samo w miodowej syćie
wárzac á pijac ciepło / ráno y ná noc : ábo
wtem wilgotności slegnusié z piersi wywo-
dzi y wychadaja.

Lyrki piaskiem y mułem grubym zátká-
ne y zámulone otwiera y wychadaja : ziele
to z Liśim ogonem á z korzeniem Pierru-
szanym w winie ábo w wodzie wárzac / y
trunkiem dárac. Toż též

Noc nad przyrodzenie zátrzymány ábo
z ciázkostí odchodzacy / wywodzi.

Kożey piekieleney.

Spárzelnom ábo opaleniu. Táłże
Opárzeniu.

Sigom ábo pechyrzom y bebelom w zá-
dłu. **S**oljom y gruczolom gdziekolwiek
wsiadłym świeżo.

Pryzmotom wśelákim w łonie ogni-
stym. **T**emu wśykliemu liście tłuć á przy-
kládáiac bywa lekársiwem. **D**ief.

Wzody pomykáiace á ciáło psuiace / sól
tego ziela z Bleywásem á z Bleyca wtáršy /
przykládáć. Toż

Kożey piekieleney osobliwym bywa leká-
rsiwem pomázuiac. [tenże.

Podagre z goracych flusow wkláda : li-
ście z łotem Rozłowym ábo z sádkem wies-
przowym / ábo z olejkiem z prášey zóbie /
ktory Oleum ábo unguentum Cyprinum zó-
wia / przydawšy troche pseniczných otrób
y przyśmájąc / přecedzić / á liściem świe-
žym z wierzchu námázowáć. **S**olzy w fly-
vách zásiadlé z przymiotem ognistym **T**ona
sillarum inflammationes, rozgania / gárg-
ryzmy sólkiem z tego ziela czyniac / y nim

Razel zád-
kárski
mu.

Item.

Wyřóm
zátkáncin

Wozu

Kożey pie-
kieleney.
Spárzeli-
nie.
Opaleniu.
Bebelom.
Gruczol.
Przymio-
tom ogni-
stym.

Wzodom
ciáło psu-
iacym.
Kożey pie-
kieleney.

podágrze.

Solzy.

Wzrost o: ciężym.	<p>le nacieraiac. <i>Dios.</i> Bolenie w vsach wsmierza y oćiekłość ich 3 przymiotem ognistym rozgania / sol zmieszany z Rozanym oleykiem / a po drowi albo po trzech kropkach w nie puszczany.</p>	<p>W solcu złote zylki otwiera. Sisluty zawiara / liście świeże z trocha soli w trawie plasterować. <i>Actius.</i> Sol tego ziela / albo woda z wazzonego wełne farbunc. <i>Plin.</i></p>	<p>Ślote w: zi otwiera. Sisluty zawiara. Woda z wazzonego wełne farbunc. Mogu cię skłama.</p>
Mogu 34 wymiane mu.	<p>Mocz nad przyrodzenie zatrzymany w zbudza y wywodzi ziela to z Pietruszka ziela na na ryncie przysnająco / w miobym maśle lono okładane.</p>	<p>Moczu zatrzymanemu nad przyrodzenie tegoż solu po sześci lotach albo lyżkach na raz ciepło pić / dobrze.</p>	
Rzezanu w roz: mu.	<p>Rzeżanie w rozzeniu męskim. W pechyrzu także.</p>	<p>Wzrost trawia zaślum. Wzrost zapalonym /</p>	<p>Ogrom trawia Ogrom zapalonym.</p>
W pechyrzu. mu.	<p>Gryzieniu w żywocie y boleniu toż ziela z nacią Pietruszka przysnająco / na żywocie co naciepley y na prog łona przykładac / chorego.</p>	<p>Blyskawość oczu odpadza sol z liścia Pomurnego ziela z białkiem świeżego jajka dobrze wbić / a w nie po kropce puszczac.</p>	<p>Ogrom blyskawość. Pachym. Pleśnowatość.</p>
Gryzieniu w żywocie. mu.	<p>Wzrostu albo przetrwanym. Wrażnym. Poruczonym.</p>	<p>Pachym na głowie. Pleśnowatość.</p>	<p>Świerzb suchemu sylim w kupa zbier. głym.</p>
Wzrostu mu.	<p>Zbitym jest wyteczne wazac go z Pioly, nem / z Glazem / z Miaruna / z Bobkiem / z Kola / z orebami a z smietana zczynić y plasterować wozynie / a tym miejscem zbite / poruczone y siarce okładac. <i>Vigo.</i></p>	<p>Świerzb suchy wyciera / spadza / głowe często tym zielem świeżym nacieraiac. Zylom porwanym y w kupa zbierłym / sol albo y ziela samo wkluczone z Rozanym oleykiem plasterowane / bywa ratunkiem.</p>	<p>Macynie skłane wypada. ja.</p>
Potlugo nym. zbitym.	<p>Kafel zaszarzały leczy suchonego ziela proch miodem zczyniony na lektwarz / y liżaniem używany. Tenże.</p>	<p>Nacynie skłane chedogo wyciera / z kad też nazwisko v nas ma Sklemicznik : a v Lactumilow vitrago vitraria, vrcolaris.</p>	
Zdalu 34 karczale mu.	<p>Dusznosc z pierai oddala / także go liżaniem używaiac często.</p>	<p>Wodką.</p>	<p>Aqua stillatis tia.</p>
Dusznosc.	<p>Liście Pomurnego ziela z Rzepa wedze na wazzone / a wespól wkluc / albo w domicy wwiercić / y na prog łona co naciepley przylżyć. Mocz zatrzymany wywodzi. Toż czyni tego ziela liście w winie a w oleyku Stryakowym smazone / a na prog łona plasterowane. Toż też</p>	<p>Do palenia wodka / ma bydż w Lipcu z <i>Balacum maris</i> dysfyllowana</p>	
Mogu.	<p>Rzeżaniu w rozzeniu y w pechyrzu / toż przykładac / leczy.</p>	<p>Kafel wstawicznemu suchemu bez odbywania siagny / trunkiem używana bywa / o sobliwym ratunkiem.</p>	<p>Kafel 34 karczale mu.</p>
Item.	<p>Liście boleńcey. Toż</p>	<p>Wotroba zamulona otwiera. Miel piaseczysty z nyret y z pechyrzawy wodzi moczem / z wodką Liściego ogona a z Buktowicowa pijac ia.</p>	<p>Wotroba zamulona nyret. Wotroba w nyretach.</p>
Rzeżaniu w rozzeniu y w pechyrzu. mu.	<p>Kolice y darcie w listkach bywa osobliwym ratunkiem : Liście w Lihowym oleyku smazac albo w Rumienkowym / y w oleyku swoyskiego Kopru / a to co naciepley na żywocie y na prog łona przykładac. Z tego też ziela y z pomienionem oleykami na te przeczczone choroby / dobrze czynić y darcie / bo w chodu wytecznie do kłisier żywot oddziałających y wywodzących.</p>	<p>Wielu Apeekarzow sie myla w tym ziele / ktore Sklemicznikiem albo Pomurnym zielem mianujemy / miasto tego biorac ono ktore Dniem y Nocą zowiemy. A Galenus y Egineta Syderitim albo Parietariam.</p>	
Wzrostu mu.	<p>Miel piaseczysty y kamien w nyretach y w pechyrzu krępy y wywodzi sol ziela Pomurnego z czymkolwiek / coby ieno moc miało do wycierania / trunkiem używany. Też wannie takim sposobem z tymże zielem czynić dobrze po pas.</p>	<p>Bo Parietaria nie roście ieno przy murach y ścianach / a ziela Dzieni y noc / w krzaczach / w lasceczkach / w dąbrowach trawnych / nad wozozmi / przy gościnicach leśnych. Ten nam jest pospolity / on z rzadka sie v nas znajduje / opiecz gdzieby go wymyśle w ogrodach siano y rozmnożono / y to nie tak v nas iako w onych stronach byyno roście / a ktemu na ramach y starych murach powalonych / bardszy sie kocha niżli w trzewinach y w dąbrowach.</p>	<p>Wotroba zamulona nyret. Wotroba w nyretach.</p>
Miel piaseczysty kamien w nyretach	<p>Suchotnym y Kafel zaszarzałemu / solu po cztery loty z tego ziela z wodką z <i>Sisso</i> pu dysfyllowana / albo z Poddiału wysokiego trunkiem daciac / znacznym bywa ratunkiem. <i>Plin.</i></p>	<p>Myli sie Placarius dobry / ktory twierdzi y piše pomurne ziela w trzecim stopniu bydż ciepłe y suche / przeciwko zbanu Diostorydowemu / Galenowemu / y innych zacych Diolopisow.</p>	
Suchotnym. Zdalu 34 karczale mu.	<p>Kany y</p>	<p>Sadzele rychło goi prochem tego ziela y ypiac.</p>	
Kany y Sadzele			

Szcyr. Rozdział 127.

Mercurialis, Linofoetis.
Bingelkraut / Buchkraut / Mer-
curiuskraut.

Owojakięgo rodzaju Szcyr
Znáydujemy / sámię y sámi-
cá. Sámię roście ná piadź y ná
puktorý wzwyż. Sámićá ná dwie
przedzi / obá iednákęgo pretu / obá
odnożyste y gáięzięte. Czwo-
gránowitégo / y kólanówátęgo /
Liście w sámcu ciemnozielone.
Zás w sámićy iásnozielone / Bá-
zylińkowemu liściu podobne / á
kštalę Pomurnęgo liścia máiace /
tylko mnieyše / okóło kárbowane.
Kwiát mšysty. Náśienie między
liściem ná długich stopkách y cien-
kich / drobne / okragle / parámi
złaczone / iáko pará iáka iatek / o-
strokosmate. A v sámiće w grón-
kách ostre tákże / między liściem ná
dobrze dluzszych šypulkách / y cien-

kich. Korzonków mdłych y cien-
kich.

Wiepsze.

Ogrodzie ná grzedách między
iáryznami / ná winnicách / przy
ściepkách / między rumem / y ná
polách spráwionych. W Sierpniu
dostáva y dożrzewa / kórego czá-
su má byđz zbierány.

Wzprózenie.

Galenus w siódmych księgách o
ziolách pišac mówi : że Szcyr
vzywáia / wšyscy do odwilżenia
tylko żywota. Ale gdyby go kto
chciał ná wrzód vtłušy plástem
przyložyc / dozna że znácznie ro-
spráwię. Auerroes piše w Kolig-
cie że rozgrzewa / y wysuša w pier-
wšym stopniu. A Platearius zász
piše / że ięst przyrodzenia wilgo-
tnęgo y ciepłęgo. Przeto odwilža
y rospráwię.

Moc y skutki.

Oba Szcyrowie ták sámię iáko y sámi-
cá iednośláynych se skutków / obá żywot ob-
miękczaia y przez stolce purguit / wárzac ie
badz w wodzie / badz w polewce iákęgo
kolwiek mięsa / á ocukrowawšy / ábo oso-
lávšy miáślo potráwy vzywáć. Dios.

Wilgorności z ciála / ázwlaścza kolere
iolta z iolabk / z watroby / y z kššel / tákże
z slesiony wywodzi / w wodzie ábo w polew-
ce iákękolwiek wárzony / pišac ciepła in-
ch. (Tenje)

Brodawki wšelákę spádzá / liściem le-
dákórego Szcyru náciéráiac / ábo ich so-
kiem często pomáziac.

Pierśi ze zlych a flagmistych tákże z kole-
rycznych wilgorności wychedáza / przyrze-
czonym obyczáiem vzywány / zwlaścza trun-
kiem. (Ruel.) Ábo z sólu á z miodu iáko le-
ktwarz vczynic / á káždęgo dnia vzywáć

Członkom Białogłówskim do rodzenia
od przyrodzenia dánym / Hippocrates bár-
zo go záleca. Ábowiem

Czyszczenie miesięczne nád przyrodzenie
záśtanowione wznieca.

Łożyško po poródbeniu pozostáte wywo-
dzi / w otwor łoná to žiele miáślo wezelká
puszczaiać. Jęsze lepiey z trocha miodu / á-
bo z Rožanęgo olejku / ábo žółtówęgo

Żywot ob-
miękša.

Wilgorno-
ści.
Kolera wy-
wodzi.

Brodaw-
kom.

Pierśi wy-
chodzą.

Członkom
białogłow-
skim.

mięśiac
czyszc.

Łożyško.

Mogę go- racemu. Mogę za- pamięt- ać chodzą- cemu.	troche wlepkę / albo z Lilowym / albo z Ro- sącowym.	Jeszcze lepiej warząc go z kurtami / albo z kaptunem albo w polewce ich.	
Mogę go- racemu.	Mogę go- racemu. Także kąpieniem od- chodzącemu / y z boleścią odbywającemu / bywa racunkiem / kładąc go co naciepley na krzyż / y na prog łoną. Albo warzone w bia- łym winie / y przylać Kumientowego oley- ku / a tym progiem łoną y krzyż nagrzewać.	Miesieczna choroba białymglowom nad- przyrodzenie zaślanowione. Także Lżyłko po porodzeniu pozostałe wywo- dzi. Sczyr a ile samica warząc w winie sło- kim / albo w piwie czarnym trunkiem ciepło- rano y na noc używając. Też Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	miesie- czny.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Lżyłko.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.
Mogę go- racemu.	Do kłister bywa bardzo użytecznie używa- ny / a ile świeży / abowiem odmiękcza y stol- cy wywodzi / wśakoz y suchony do tegoż słu- ży. Albo warząc same / albo z przydaniem Słazu małego y wielkiego / Łobody / liścia Słotkowego / z Mirry / z c. przecebsz / oli- wy przylać ze trzy tyżki miodu z tyżką mazi byd / a soli sczypta / to jest co iey we trzy pálce wziąć może. Takowa kłistera osobli- wie służy.	Łoną y krzyżow naparżanie z niego / albo y kapiel po pias czynić dobrze.	Item.

W Kozich iapłach / albo o Złotniku. Rozdział 128.

Ozie Jayka / ktore Złoto-
glowem zowiemy / dwoiatie
go rodzaju sie znayduia. Zolte a-
bo samiec / y biale / ktore Plinius sa-
mica zowie. Oboie listie maia po-
dobne Lukowi wielkiemu. Pret-

ma łokietny / pod czas wyspy a
lekt / na wierzchu ktorego kwiat
biały / niekiedy zoltawy / iako wie-
cha gwiazdowaty / gesty / z ktore-
go potym iagodka bywaia zielone
przyotrągleyse. W nich nasienie

trzy gránowite/ czarne. Kwiat
nie kwitnie wſzystek záraz / ále po-
málu pomyſka roſt wituiac ſie / od
ſpodu ku wierzchu iáko by Cebu-
lá zamorſka. Korzonków ma mno-
ſt wo czarnych / Cebulowátých /
obdłużnych / iáko Kozie iadrá / od
których nazwiſká v Polákov do-
ſtáli / á ſámy w ſobie zielone od
ſpodku ſa obmiesze / á ná końcu
ogonkówáte / iuſz ne / y ſoku pełne /
ſmáku oſtrogorzkiego á ile ſámiec.
Sámica tákiey gorzkości w ſobie
nie ma / y przeto przychodzi do vzy-
wánia miáſto przyſnátku / též ſu-
rowa. Bywa tych korzonków v
iedney byliny / po trzydzieſci y cz-
terdzieſci. A iáko Plinius piſze / y
po oſmídzieſiat y wiecey. Bárzo
ſliczne to ziółko ku pozoru / gdy
ſwego wlaſnego času / cáło ze
wſyſtkimi korzonkami byłoby
wykopáne.

Hastularegia, Albucus,
Asphodelus.
Affodillilien / Affodilwurz.

Wieysce y czas.

Roſcie ná gorách wziemi má-
śney / ták ſámiec iáko ſámica. Kwi-
tnie w Lipcu / kopány ma bydz ko-
rzeń pod Jeſien / ábo ná pocza-
tku Zátá / á w ciemiu ma bydz
ſuſzony.

Przyrodzenie y złozenie
żzywiołow.

Jeſt przyrodzenia rozgrzewá-
iacego y wyſuſzáiacego ná końcu
wtorego ſtopnia. Korzeń ieſt przy-
rodzenia roſcieráiacego y roſpa-
dzáiacego. Ale popioł z niego dá-
leko gorętszy ieſt y wyſuſzáiacy / á
ktému ſubtelniejszy y potężniejszy /
do roſpiáwiania.

Moc y skutki z Dioſk: Kozich iá-
iect ábo Złotogłowu ſámca tyłko.

Kozenie w trunku vzywáne mo cż padá-
ſurowe y w winie wárzone.

Tákie mieſieczna choroba białogłowa
wzbudza y wywodzi.

Pleurze ieſt lekářſtwem /
Przepukłym.

Pokurczonym / ćwierć lotá prochu z ko-
zenia z winem piſac leczy.

Trzy ćwierci lotá proch korzenia tego pi-
y / vſczknienu od wężá / ieſt lekářſtwem :
ale potrzeba przy tym w cále co žiele z liſciem
kwiatem y z korzenim / z winem ná vſczknie-
nie przylożyć.

Káſel vámierza / ćwierć lotá z winem
piſac go ſłodkim.

Dychawicznym / á obdech ciężki máia-
cym / tákie z winem ſłodkim piſac.

Czyni též womity / pod miára go iedzac.

Wzroby ſinrodliwe y ciáło wyiadátac
wychedája y goi / w winnym lagrze wárzo-
ne y rozcieráne korzenie / plaſtruiac. Dioſ.

To též puchliny wſelátie z ognieſtemi
przymiotáni / ták w pierſiach iáko w łonie
ćieplo przykládáac leczy.

Watroby boleſci wkláda / korzeń w ſyćie
miódowey wárzony á trunkiem vzywany.

Zawrzedziáłoſci / tákie Pierſi białogło-
woſkich z áſczyrzenim leczy.

Zápalenie tader męczyńſkich.

Guzy y bolaczki twárde / ktore Furuncu-
loſ zowia.

A inne zápalone bolaczki twárde leczy
tá: korzenia tego wziáć máli Jeczmién-

mieſia-
cno wy-
wodzi.

pleurze.
Przepu-
kłym.
Pokurczo-
nym.
Vſczknie-
niem od
wężow.

Káſlem.
Womity
pobudza.

Wzrodom
wyiadát-
cym ciáło.

Bolaczki
ná pier-
ſiach.
Zápalenia
Bolaczek.

Zielnik D. Symona Grentusa /

[illegible]

szanum / weźmi łotow wj. soku tego korze-
nia przyday dwa łoty prochu Łamit amie-
niowego korzenia / Wrobłego Prosa na-
sienia dwa łoty / day wrzec az dwie części
wyrwela / potym przecedziny / dać z cu-
krem wypić. *Plat.*

Pachlinie
Puchline wrwodzi / wstawy średniey
Korki Bzon ey / y hebdowey / a Orzełko
Filipendula zowia / po trzy ćwierci łota Ła-
zdego / to w ośmi łyżkach soku tego korze-
nia wazyc / a pić. *Plat.*

Item.
Drudzy te wola leca / zawiesziny na
nim korzeń Złotogłowowy / albo Kozich
łatek / y część potym tego korzenia w dymie
zawieszają / a czwartego dnia odeymia go
tak powiadają / zmienią ono wole że be-
dzie schnęło z o nym korzeniem. (*Plin.*) Pu-
chline z ciela wyćiąga / korzeń z winem pi-
jąc. *Plin.*

Do Wenus
Do Wenusą chciwość pobudza / z winem
a z miodem korzeń rościarac / a tym wsiy-
blowy członek pomazuiac / y toż pić. *Plin.*

**Park od-
teja.**
Korzeń ten wazony z Bielunem a zma-
żia / tym korzy parkiem smierdza / jest ma-
żanie użyteczne / pod pachami albo y okolo
kroku.

**Zamienio-
wi nyrko-
wemu.**
Tenże korzeń w rośnie wazony y rości-
rany / a pić / kamięn w nyrkach Erzy y wy-
wodzi. *Plin.*

**Błesienie
bolelacz.**
Zippokrates na bolenie frogie slesiony /
maszenie pić z winem Łazal.

**Obiasto-
dierze z by-
dła cyni
porosła.**
Plesowatość bydła ze wrzodow / albo z
oparfywością siercia okrywa / korzeń Ko-
zich łatek plastruje. Albo sokiem tego prze-
warzonym pomazuiac. [*Plin.*] Albo samym
korzeniem często nacierając.

**Wysy mo-
ty.**
Wysy morzy / tylko dziury korozi cho-
dzą samym korzeniem pozaczekawsy.

**Wz. zbielo-
żadzielo.**
Wła miejscą zbite a potłuczone / czynią
pospolicie z korzenia a z oliwy / iako sie wys-
sey powiedziało / miazanie / ale to o samicy
rozumieć.

Rany także goi / co o samicy rozumieć.

Bolenie nog albo golni / sok korzenia z
Migdałowym olejkiem zmieszany / tym po-
mazuiac / przedko psimierza. *Apul.*

A gdzieby puchnęły nogi / a przeym bo-
lenie było / korzeń tenże tłuszy a plastrować
ny / leczy ie. *Apul.*

Watroby bolenie dliwnie przedko psmie-
rza / korzeń tenże wazony z piętym miodem
wzywany. *Apul.*

Rany goi.
Bolenie
golni albo
nog.

Puchline
nogom.

Watrobie
bolennu.

Oleiek.

Oleiek tym sposobem może uczynić. Ko-
rzeń tego ziela wydrożyć / y oliwy weni nalać
y w zarzysym popiele go wazyc. Albo go
drobno posiekać / y w oliwie smazyc / a po-
tym wycisnąć / y do potrzeb lekarskich cho-
wać. *Ten*

Odmrożonym członkom y piętym żyłom
jest użyteczny / nim namazuiac / o czym sie
też wyssey namienilo.

Gluchocie jest lekarsstwem znamięnym /
puszczając go w uszy po kropce / po trzech /
albo po czterech ciepto.

Podagrę wkłada nim nacierając.

Rozsadek z wważeniem.

Jedzić tu przystoi / tym korzy sie le-
karskwy prostym bawia / że te sukły Kozich
łatek / koroze z Distoridą y z Galeną tu sa opi-
sane / tylko należa samcowi Złotogłowowi /
koroze Plinius / te samicy y samcowi przypi-
sał. Albowiem liście samicy y korzeń go-
raceysy jest y słamowatszy niżli samcow /
przeto do ran / do wrzodow / liszajem / po-
pędalosc / wiecey służy / niżli samiec.

Złotogłow rzeczony dla tego / że złotey
albo żoltey barwy ma kwiecie y korzenie albo
równiey głąb nad korzeniem. Jaks Kozie iay
ła od formy y kształtu Kozich łatek albo iader

O Sniectu cudzoziemskim / albo nágum O / flo tu.

Rozdział 129.

Bulbus esculentus.

Katzen Zwiwel.

**Wł. zbielo-
żadzielo.**

Sniodek Afrycki / albo O-
floch / o ktorym tu w tym
rozdziale Dyoskorydes piše / na-
zwalsiny go cudzoziemskim / a k-
temu nágum. Przeto iż tu w Pol-

scze nie sa te Oflochy / do wzyw-
nia przynależące / pospolite iako
sa w cudzych stronach / a zwła-
szcza w Grecyey / gdzie sie d a wiet-
sego wzbudzenia do wsteteczne-
go Wenusą w tym bärzo kochali /
Nie żeby y v nas w niektórych k-
inach nie były należione / ale w Ru-
kich y Podolskich / gdzie ia rozma-
ite znaydowalem / a mianowicie

po gorach

po górach Sadowych około
Lwowa Także na górach leśnych
Kuropatnickich / na Połuciu. Ale
że nam nie są z wyjątkiem tu używa-
niu / by namniej się też o ich znaio-
mości y własności nie wywiadu-
jemy. Ale y Diopisowowie posle-
dnieyszy / Dyoskoryda / Galena /
Pliniusä / Theophrastä / dla nie-
znajomości ich / nie własnego o
nich nie pozostawili. Należy też
tu zowiemy go / że korzeń tego Ce-
bulaty / tak subtelna lupinka na so-
bie ma / że się zda żadney nie mieć.
Jednak wszyscy mają liście wa-
skie / długie / iako Łuk / rozkładają-
ce się po ziemi. Głab prosty na
wierzchu / podczas biały / podczas
blekitny. Sólte drugie mają / dru-
gie bladozielone / albo żółte / korzeń
każdy Cebulaty / ale jeden bia-
ły / drugie czerwony / albo
rumiany.

Ten z Afryki do Grecyey by-
wał przywożony / smaku gorzkiego.

Przyrodzenie.

Ten Ostocho iako Galenus piše
w 6. księgach o ziołach / ma w so-
bie wilgotność chłodna / lipka / y
hruba / y do strawienia trudny /
puszacy / y do stolcow pobudza-
jący. Jednak plastrowany / do
gorzkości y zwierania / wyciera /
spala / y nieiakekolwiek też wysu-
sza. Abowiem pospolicie te lekar-
stwa ktore wycierają / mają w so-
bie gorzkość / zaś ktore spalają /
mają zwieranie. Zaczyn oboim
idzie wysuszanie.

Moc y skutki.

Ciepłego przyrodzenia jest / przeto żolab
ten jest użyteczny / a ile czerwoności
komary a przy gorzkości / abowiem str-
wionym czyni.

Wzbudza chęć do Wenusa swym używa-
niem.

Mają w sobie wszystkie gorzkość ostro-
czy y wstępną.

Ciało bardzo ciepłe y mnożące. (Dios.) we
dwojey wodzie warzone. Gal.

Opuszcza wietrzności mnożące.

Ta wytrawienie y wybielenie skóry / tłuśc-
ie a plastrować / jest użyteczny.

Włażczy tłuśczone / także plastrować go
dobrze.

Lamaniu w członkach jest lekarstwem
plastrować je.

Darnie y inne w ciele tkwiące rzeczy wy-
ciąga swym przyłożeniem.

Wrzoby Rancerniace got / w popiele
pieczone / a z miodem rozciarty y plastrowa-
ny. rlin.

Podagra leczy bądź sam tylko bądź z mio-
dem wtłuczony / a przywołany.

Puchline ciała wywodzi / właskienie od
psa / z miodem a z pieprzem wtarty y przy-
kładany.

Poryżawściaga. Dios.

Bolenie żolabki wamierza. Dios.

Parchy y wrzodzenie z głowy cięjące z
przykładana Saletro spadza.

Także też lupinę z głowy wycyszcza. Dios.
albo z winem rozcierny. rlin.

Krosty a sadzele krwawe na twarzy / sam
przez się albo przydawszy do tego iaiowy żol-
ab ścierny.

Siniatości pod oczyma rospadza. Także
y inne stłuczonych rązow / tak sam przez się /
iako z żolabkiem wmięszany.

Piegi także z twarzy spadza / z miodem a
z octem wmięszawszy sol tego / albo z winem
albo z kminem kramnym warząc y na stoj-
cu je pomazując.

Zawrzedniałości w su / y pogniecionym:
Także pązociom potłuczonym / z leczy-
mienną mała plastrowany / jest użyteczny.

Szyfki got / pieczone w gorącym popie-
le a z popiołem spaloney głowy Sulwice
ryby / plastrować.

Ostrość ciała oddala.

Ogorzłość od stońca / z ciała y z twa-
rzą / Małutkie czarney bliźny / rzy ścierny po-
piot z nich z Alcyonium wmięszany / a pomaz-
wany. [Dios.] Albo z miodem a saletro z-
mięszawszy na stońcu mazać.

Przepukłym jest lekarstwem / warząc je
w occie / a używając.

Z Galenusä.

Ten Sniadek jest też bardzo tym użytecz-
ny / ktorzy z pierśi charkaniem ropy pozby-
wać nie mogą / chociaż isfności jest lipkiej
y hrubej / bo gorzkość ktora ma w sobie / ta
wstramnia mu tę hrubość. Ale ma być su-
rowy rądniej a niżli warzony w tej mierze
pożywany. Bo przez odwarzenie / a ile we
dwu wodach / utraci przyrodzoną gorz-
kość / ktorey własność jest hruba a lipka ma-
teriy rozprawować / sić / y rościć / zacząć.

Używając ich pospolicie z octem / z oliwa-
ną / z solą /

Opuszcza
wietrzności
mnożące.

Rązow
tłuczonym
Lamaniu
w człon-
kach.

Darnie
ciężkie
ciężkie
Rancero
warzonym
wrzodem.

Podagra.

Puchline.
Właskienie
od psa.
Poryżaw-
ściaga.

Bolenie
żolabki
parchy le-
czy.

Lupinę.
Tłuczoną
z winem
rozcieraną.

Krosty
a sadzele
krwawe na
twarzy / sam
przez się
albo przy-
dawszy do
tego iaiowy
żolab ścierny.

Siniato-
ści pod o-
czyma.

Piegi
spadza.

Wstramnia
mu tę
hrubość.
Pązociom
potłuczonym
z leczy-
mienną
mała
plastrowany
jest
użyteczny.

Szyfki
got / pie-
czone
w gorącym
popiele
a z popio-
łem
spaloney
głowy
Sulwice
ryby /
plastrować.

Ostrość
ciała
oddala.

Ogorzłość
od stońca
z ciała
y z twa-
rzą /
Małutkie
czarney
bliźny /
rzy ścierny
popiot
z nich
z Alcyo-
nium
wmięszany
a pomaz-
wany.

Przepu-
kłym
jest
lekarstwem
warząc
je w
occie /
a uży-
wając.

Ten
Sniadek
jest
też
bardzo
tym
użyte-
czny /
ktorzy
z pier-
śi
chark-
aniem
ropy
pozby-
wać
nie
mogą /
choć-
aż
isf-
ności
jest
lipkiej
y
hrubej
/ bo
gorz-
kość
ktora
ma
w
sobie
/ ta
w-
stram-
nia
mu
tę
hru-
bość.
Ale
ma
być
su-
rowy
rą-
dniej
a
niż-
li
war-
zony
w
tej
mier-
ze
poży-
wany.
Bo
prze-
z
od-
war-
zenie
/ a
ile
we
dwu
wo-
dach
/ ut-
raci
przy-
rodzo-
ną
gorz-
kość
/ k-
to-
rey
włas-
ność
jest
hru-
ba
a
lip-
ka
ma-
te-
ri-
y
roz-
pra-
wo-
wać
/ sić
/ y
ro-
ścić
/ z-
nać.

Uży-
wając
ich
pospo-
licie
z
octem
/ z
oli-
wa-
ną
/ z
solą
/

a z solą /

Żolabko
w użyte-
czny.

Wzbudza
chęć do
Wenusä.

Mają
w sobie
wszystkie
gorzkość
ostro-
czy y
wstępną.

Item.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

Wzrostu
miedzy
nicom na
wazy.

aż soka / albo z rosalem / bo y daleko przyie-
mnieysze sa tym sposobem wyrownane / y tucza
ciało lepiey / nie tak pufa / y przedzey do stra-
wienia przychodza w zoladku. Gal.

Przypiarwia te inie rozmaicie. Jedni
smaza je w oliwie. Drudzy je odwarzaja.
Jni je na roście pieka. Drudzy tak suro-
wych wyrownia dla wdzieczney w nich gorz-
kości / kora do iedzenia inych potraw po-
budza / y chęci dodaje.

Krosy sliwiace sprosne / iako sa Trebo-
waciny / spadza.

Item, Kany korzen Snietkow z octem a
z siarko rościerany goi namazuiac tym.

Z octem rościeray wszeknienie od węża / y
bestii iedowitych leczy / tym pomazuiac.

Kwiecie tego Snietku albo Oslechu v.
wotieranie / pirociny na golemach y nogach
z ognistego wpalenia spadza nim pomaz-
uiac.

Bolaczki twarde admielcza swym przy-
łożeniem.

Pieczone sa zdrowe y smacznieysze do
iedzenia nizli warzone.

Zylom pokureczonym iest lekarstwem na-
cierajac je nim.

Erasistratus na wlozenie od psa kaze sol z
masia albo z smola przykladac.

Krew z kadkolwiek plynaca zastanawia /
sol z miodem zmiesany pomazuiac. Plin.

Al ieliby z nosa gwałtownie plynela / te-
dy sol iego z Koryandrem a z maki zmiesany
przykladac. Plin.

Lisacie goi z octem sol zmiesany a nacier-
ajac. Plin.

Parchy y wrzoby zle z glowy cieklace sol
z ciptim winem / albo z zoltkiem nacierajac
leczy. Plin. Theodor.

Tymze Snietkiem Theodorus kaze plynac
ce oczy nacierac.

Kany sam cylvlo tartay a przywiciany / goi.
(Damion) albo z miodem pitym rościerany
a do piaci dni przylozywshy trzymany. Plin.

Bolenie w stawach z maki Jeczmienna
zmiesany wsmierza. Plin.

W wine warzony / a na zywo y slabizny
plastrowany / twardosc ich odmielcza.

Czerwona choroba leczy / ze dzdzowa wo-
da rościerany a pitey. Plin.

W pigulach z Czartowym lagnem kora
re wielkości maa bydz bobowej / pozywa-
ny pokurezone leczy. Plin.

Nogi paralizem gdyby komu byly obie-
te iest lekarstwem / a zwlaszcza ten korozyby
byl lisowaty / z miodem a z sola nacierajac
je. Plin.

Leany Snietek / wnetrzne rany z Czarto-
wym lagnem / kora Sylphium zowia / w
pigulach wyrownay leczy.

Nasienie Snietku ogrodnego pite z wi-
nem / na wszeknienie od parala diugonogic-

go / rhalangium zowia Lacinney y Trebo-
wie / iest lekarstwem.

Toz nasienie dawano z winem albo ze
dzdzowa woda zstary pite tym / korozy od
rozumu odchodzili. Plin.

Szkodzi.

Zylom suchym / swym czestym wyrowni-
aniem / barzo skodzi. Takze

Surowy / surowe y zle w cieie wilgotno-
ści czyni za czestym wyrownaniem.

Opuwienie y w zywoocie gryzienia czyni /
gdzieby byl wyrownany nie dowrzarossy swoy
wlasney miary.

Koszadek.

Myla sie / korozy Alkalonicka Cebula /
albo Oslechem mianuia go bydz / iako ama-
tus Lusitanus.

**G Spilance albo Pode-
zronie zoltym. Rozd: 130.**

Bulbus vomitorius.

**S Pilanka / kora zoltym Po-
deżronem zowiemy / iest
ziolko z ziol Cebulatyck / albo
Narcystow. To listu iest lipczey
Bego / y daleko dluzszego nizli
Snietek cudzoziemski / korozy O-
slochem Afryckim nazwalismy / ko**

Ob rozu-
mu odcho-
dzicym.

rzaniem iednak sa sobie podobne /
tylko ze ten skorka czarna iest oble-
czony. Kwiatu bialego / we wna-
trz zoltego / niekiedy rumiane. Na
sienie czarne / w cieniach lupinkach
abo mechyrzynach / iako Cebulne.

Wdiesce.

Wspolicie roście rad w nizi-
nach.

Przyrodzenie płożenie
z żywiołow.

Jest przyrodzenia ciepleyszego

daleko a nizli Sniedek Afrykański /
iako Galenus w 6. księgach o zio-
łach pise.

Moc y skutki.

Mechyrza wselakie niedostateki leczy ko-
rzeni / badz sam surowo pozywany / badz też
z warzonego iucha pity. Dios.

Jedzony abo także roslarty a pity / wo-
mitu czyni.

Rozsadek z wważeniem.

Sa ktorzy miedzy Nardisłki abo iedno z
nich bydz powiadaja / ale sie myla : choćiaz
korzeniem iest im niejakokolwiek podobny.
Apuleius też iny opisuje / a ten tam z Nar-
disłkow rodzajem / o ktorym powie sie o Nar-
disłkach da Pan Bog / pisac.

Mechyrzo:
we dole:
glwościł
lezy.

Womity
czyni.

O Cebuli zamorskiej. Rozd. 131.

Scilla.

Meerzwibel.

Cebule morza Plinius dwo-
iaka bydz pise. Samca / Kto-
ra iest listu czarnego / abo czerw-
nego. Te obiedwie mają korzeni
wielki / wielu lupinami przyodzia-
ny iako y nasza Cebula czerwono-
listowatymi. Od spodu wielkość

korzonkow cieniach a dlugich wy-
puszczajaca. Lupin iest miastych /
soku lipkiego pelnych / gorzkiego a
ostrego smaku. Z tego korzenia
napierwey glab abo pret iako y z
Szafrau wyrasta / dlugi / cieni /
okrągły / a lekki / z tego pretu kwiat
z zolta bialy (abo bladozoly) ie-
den przeciwko drugiemu rowno /
na obdluznych stopkach wycho-
dzi o czterech listkach / a w samym
wierzchu ten pret iest klosowaty /
ktory kwiat gdy sie zstarczy y z-
wiedniecie / dopiro po wielu dni
wyścia / listcie wyrasta serokie /
listciu Aloesowemu podobne / za-
dnych stopok niemajace iako y Ce-
bulne listcie / z nich niektore ku zie-
mi sie naklanajace.

Ta Cebula bez ziemi przez czas
dlugi samym tylko powietrzem
trwac moze zawieszona na nici /
badz na dworze / badz w gmachu.

Wdiesce y czas.

Roście nad morzem pospolicie /
a obficie w Apuliey / w Sycyliey.
Trzykroć do roku kwitnie / ktorym
kwitnieniem swym też trzy czasy
potazuje bydz sposobne do sprza-
wowania rol y do siania / iako Te

ophra-

ophraustus piſe w 7. księgach w rozdziale 12. Ten kwiat iey znaczy obfity wrodzay / iako Vericius piſe / a to gdy nie przedko wiednieie.

Wybor.

Analepſa bywa / ktora o dwu wierzchach roſcie ſpolu ſie ſkłada iac / gorzka y pieprzna.

Przyprowadzenie y złozenie z żywiołow.

Aczkolwiek bärzo roſprawa / roſciénca / rozſieknie hrube a liptie wilgotnoſci y otwiera. Wſa kóz nie bärzo rozgrzewa / tylko we wtorym ſtopniu abo w trzecim. A iz ma w ſobie nieiäta iädowitoſc ſczypiaca y ſzkodliwa / przeto ſtarodawni Lekarze kaza iä pierwey abo wärzyć abo piec / zälepwiſy iä w glinę abo w ciäſto / y do gora cego piecä piekarſkiego wſädzic / äzby ſie ciäſto dobrze vpietko / ä gdzieby ſie w iednym nie dopietko / w drugie zälepwiſy znouu piec / äz ſie prävie dobrze vpiecze / abo w gärcu nowym zälepwiſy / abo w zarzyskim popiele w päczesi kónopie zmäczane obwinawſy / ä po vpieczeniu y ochedozeniu to co we ſrzodku iſt / mieſo ma bydz znouu wärzono. Bywa y wärzona we dwu wodach äz pozbedze wſyſtkiey gorzkoſci y iädowitoſci / co poznäc po wodzie / iſli nie ma w ſobie oſtrogorſkiey pieprznoſci. Potym mieſo ſämo z lupin oblupiwiſy / w ſtuczki rozebrać abo w tälarki / y nä nie pówiećbawſy / żeby ſie iedno drugiego nie dotykało / w cieniu ſuſzyć. Takiey vzywać mamy badz do oleyku / badz do miodku / badz do winä abo y do oczu.

Moc y ſkutki z Dioſk.

Puchline potejnie z ciälä wywodzi / w.

ziawſy tey Cebule naprzod vpieczoney do bzie ſrzodek / ä potym wärzoney (bo cäť przyprowadzona / namniey wnetrznoſciom ſzkodzic nie bedzie) Z iſ. to iſt pot cwiertei od lotu / y to z octem y z miodem vtrzeć y däc pić / abowiem vryna puchline wywodzi. *Apul.*

Moze bydz vzywäna tä / ktora po vpieczeniu w tälarki pokräiana / y nä nie pówiećbäna / nä wolnym powietrzu vſuſona / z winem / y z oliwa / z octem / iako Dioſkorides piſe.

Czäry wſeläkie odgania y pſue / nä dzwiazach domowych cälä Cebulä zäwiefona. Surowey do wnetrznych lekarſtw nie godzi ſie vzywać / tylko przyprowadzona / iako ſie iuz powiedziało. Do zwierzchownych ſurowa poſpolicie wchodzi.

Rospadliny / badz w nogach / badz w rełach leczy ſrzodek tey Cebule ſurowey w oliwie ſmäzoney / abo z bialä żywica vträta goi pomazuiac abo plaſtruiac. *Dioſ.*

Nä vſczkniemie od wäza w octcie wärzona ä plaſtrowäna / iſt lekarſtwem oſobliwym. Takze y nä vſczkniemie inych beſty iädowitych. *Dioſ.*

Tej Cebule pieczoney wſiäc czeſc iedne / oſm czeſci ſoli przypiekäney : y to weſpol vtrzeć / ä z pol lotä abo troche wiecey przidäc. Zywot odmięćca. *Dioſ.*

W trunku abo w lekarſtwach pachniacych / nie wolna vryne wywodzi / y wilgotnoſci zbytnie znia. *Dioſ.* ä Plinius z miodem ä z octem rädzic iey vzywać.

Puchline / ocet iey abo wino piſac / wielkim lekarſtwem / abo z miodem y z octem.

Zoladkowi nie ſtrañnemu / y w ktorym pokarmy ſplywäia.

Zolcey niemocy.

Worzeniu y gryſieniu w liſtäch.

Miodel.

Zäſtarzälemu käftlowi / miodel z niey pozywäny iſt lekarſtwem.

Gwizdotchnacym.

Dychawicznym / miodel iſt vſyteczny / z niey / ktory zowia *Loch de Scilla.*

Arwia charkätacym / y tym ktorzy z trudnoſcia wycharkuia / ktore *Anaphoreticos* Grekowie zowia.

Toz y tym / ktorzy pokarmow zätrzymäc nie moga / tenze ocet iey piſac / abo cwiertei lotä z miodem pozywäna.

Ten miodel dziſieyſy Aptekarze cäť czyñia. Biorä ſol wygniećionej Cebule zämorſkiey : Miodu przewärzonego y odſy monänego / käddego zä rowno po funkcie / y weſpol to wärza äz do przyſtoynego zgeſczenia. Tego nä ſtare käftle / nä dychawice / nä niewolne wycharkänia plugawoſci

Czaron.

Surowey nie godzi ſie vzywać

Rospadli ny goi.

Vſczknie ma Jä / gorze mu iſt lekarſtwem.

Zywot odmięćca. Moc pädzi.

Puchline Zoladro wi metra. wäcemu. Zolcey nie m. cy. Worzeniu w ſprawie

Käftlem zätarzäly. Gwizdotchnacym. Dychawiczym.

Arwia charkätacym. Tradne mu wy charkätaniu. Nie zätrzymuacym pokarmow.

Käftlem. Dychawiccy.

Puchline lecy.

D o d d

Pierſo

Skłobi
krocy
wzrostu
do mied
y forte
dziale
zranione
padala
cy niemoc
cy.
parali
zem naru
żonym.
kolob
krocy
cy.

Przoty
ruch wil
actwości
pnie
Brodaw
kom.
Ostabi
nia.
Przoty
ści.

Czaram
domu nie
dopuśc
kobi
Porz
wzrostu
z blagie
herby.

Omar
trwa gło
wiska
cet Cebule
cy pnie
go, roz
le.
Ocu ina
przoty
wiska.

pierśi/ na bolenie ich liżac używają/ liżke/
dwie/ na raz.

Też do tych przereczonych chorob uży-
wają iey miasto potrawy/ wazac ja ro mie-
dzu pitym: ale ktorzy wnetrzności y kłó-
zranione y zavrzedziatle mają/ sirzedz sie iey
mają.

Zabur a padaiaca niemoc cierpiacym/
leczy. *Dios.* stare używa/ nie dawne v
zdrowia.

Paralizem narużonym / także iest lekár-
stwem. *Dios.*

Trawienie w żoladku czyni/ bądź ocet a/
bo wino iey pite / bądź w miedzie wazona
a pożywiana / iako sie powiedziatło przed-
tym. Z miodowym octem ćwierć lora iey
puac proch wyrodi siolcy hrube / liptie
y melantoliczne wilgotności.

Brodawki y odziebienie / pieczona pla-
strowana leczy.

Też siolce czyni nasienie iey z suchemi si-
gami tarte a pożywane.

We wrociech abo we dziwiach zawieszo-
na/ bizoni wśelakim czárom w domu sko-
dzić. *Dios.*

Z długiej choroby powstaiacym / wzyte-
czny. *Dios.*

Sposoby octu czynienia.

Plinius wazy/ iako ocet z tey cebule mor-
stkiej czynić: Baje przypiana (o czym sie
wyskazy powiedziatło) y na niciach wusona
do octu co namocneysego na niciach tāt
zawiesić / żeby sie nigdzie naczynia onego
nie dotykala/ y przez 48. dni na iarkim słoń-
cu dobrze zatkawsy y oblepiwosy wiersch o-
nego naczynia/ temu stać. Potym przecedzić
a chować do przereczonych potrzeb.

Alie żeby zaraz tego octu wiele pił / tāt
w nim duże zatai na chwile / iakoby obu-
marł / y owsem obumartym wezmi do cza-
su. przeto obyczajnie go potrzeba używać.

Iny sposob czynienia octu z ta Cebula. z Diosk.

Cebule morstka/ według opisania prze-
niego/ przypiana/ y przez 40. dni suszo-
na: Wziac funt ieden / waley na to kwarant
12. mocnego octu/ y pilnie zatkawsy/ przez
śiedm dni na słońcu niechay stoi: potym
wyiawosy ja z octu / wyzacia między reko-
mā co nalepiey y namocney / on przez od-
rzucić / a ocet gdy sie podstoi/ do potrzeby/
zlawosy y przecedziosy / choway.

Drudzy na funt tey Cebule tylko kwar-
tę octu leia.

Ini Cebule te ochedoziosy tylko / a nie
susziosy / za rowno z octem biora/ y przez
miesiecz częś ja mocza: a takowy ocet
nad ine potężniey rozsielnie y rozcina wil-
mości hrube / liptie / kłówaće.

Ocet z Cebule zamorstkiej.

Ocet z tey Cebule czyniony / wielkich y
dziwnych a niewystawionych iest skutkow/
o ktorych sie niżej namieni z Pitagory. Ten
bywa czyniony tym sposobem: Wziac tey
Cebule przypianionej a wysuszonej/ toto w
15. octu winnego abo miodowego mocne-
go y ostrego dwie kwartcie / zawiesić żeby
sie nie dotykalo naczynia / iako Plinius v.
czy. To na słońcu przez czterdzieści dni y
osm moczyć / potym przecedziosy / cho-
wać go dla potrzeb rozmaitych. Abowiem
iako Galenus o nim pise.

Żeby wmacnia chwiero cace/

Dusła zagnile y gnilec/

Dziegne leczy/

Smrod z wst pochodzacy obdala / plo-
czac nim/ abo kazy poranek po trofie go
puac. Wsta żoladkowe czysci y posila/

Tchnienie bezpiecne czyni/

Wzrost bystry czyni/

Zamulente żoladka otwiera/

Mowa bezpiecna czyni/

Zatym opuszenie zadne nie nieci sie/ kazy
poranek po pol lora go puac.

Blady rumieniec piekny daie.

Żoladek zdrowy czyni y strawny/ chocia-
by mu miara częśto przebierał.

Gluchote odeymnie w wychedzone v
fy po kropce abo dwu ciepło puszczaie.

Wciele żadnym plugawościom nie do-
pusza sie zaminiać / ani kolerze / ani śla-
gnie / ani melantolicey.

Zadużeniu macice iest wzyteczny.

Od smierci nagley/ kora *Appoplexia* zo-
wia/ zachowaywa puy.

Mowe veracona bądź wśelakim naru-
żeniem/ bądź z takiego inego przypadku.

Głos iasny y przytliwy czyni/ bo piseza-
le w gardle wychedza.

Melantolicznym iest bärzo wzyteczny te
wilgotność rozprawuiac/ cienczac/ y wy-
cieraiac.

Zanokice leczy korzeń z octem a z chle-
bem wtarey a przykladany.

Serce posila.

Stolce wolne nigby zätwardzenia niedo-
pusci.

Dryny wolne obchodzenie czyni.

Zygania żadnego niedopusci / ani kwa-
śnego ani zaparckami.

Podagrykom/ arterykom/ bärzo iest v
zyteczny.

Watroby / ślesiony / zätwardzeniu iest
lekárstwem wielkim.

W kóściach też by iakie nieczyśności były/
wychedza.

Te sa skutki octu tego/ y wiele inych o ko-
rym to świadectwo w ksiągach swych Py-
sca.

Ocet.

Saby vma-
cni.
Dusłom
zagnilom
Smrod z
wst odpo-
dza.
Wsta zo-
ladkowe
posila.
Tchnienie
bezpiecne
czyni.
Wzrost by-
stry czyni
Żoladka
zamule-
nie.
Mowa be-
spiecznie
czyni.
Opusze-
nie.
rumieniec
daie sro-
wosć zo-
ladkow.
Gluchota
wilgotno-
ściom.
macicy zä-
dużenay.
Smierci
nagley bio-
ni.
Mowe vi-
traconey.
Głosu kły-
Pliwem.
Melantol-
liczym.
Zanokice
leczy.
Serce po-
sila.
Stolce wol-
ne czyni.
Dryny wyl-
wosy.
Zygania
nie dopu-
sca.
Podagry-
kom.
Eterykom
lamaniu.
Watrobie
Ślesionie
Zolacz
nieczyś-
ności wycy-
sca.

Emalia
to gęstwe
y do wpy
skiego
pachopne.
Piragoras
wzrostu
tego octu
puch był
moro wi
le mu
lat 110.
Zagnie
w cie
nie dopu
sta.
Zdrowie
zachowuje
młodość
zachowuje
Ustę wy
chłodzi.
Ciała ośł
białemu.
Zoladko
wi.
Wino cy
mentu.

Szkodzi
tym którzy
zinnice
miewają.
Serce po
sila.
Chęć do
rodzenia
czyni.
Zyganie
czyni.
Słabie
słabie
Kolej ni.
mocy.
Ciepłie
mu pusz
ni moga
Opus
ni.
W żywo
cie morze
niu.
Pórzem
narużony
pokutgo
upm.
Zajęz
lym zeb
Woleniu
głowy.
Zawrota
głowy.
Gniacym
Mie
Sna.
Kamien.

Puchline
wypodzi.
Wino pa
dzi
Zolale
cy.
Wnętrze
ści.

tagoras on sławny y zacny Philosoph napi
sal. Albowiem człowiek dlużo wiekuięgo
w dobrym zdrowiu y w czystości eil za
chowuje / czego sam tenże na sobie doznał.
Mając lat przedziesiąt / dopiero iat go wzy
wać / a trwał bez wśelakiej choroby potym
60. lat. Tak że wśyskiego wieku swego
miał 110. lat

Kany w gardle leczy.

Zagnieści w cieie broni ocet. *Mesua.*

Zdrowie dobre w cieie zachowuje ocet.

Młodość y czystość w cale dlużo za
chowuje ocet. *Mes.*

Ustę aśatowite ciała wyćienza y wy
chłodzi ocet. *Mes.*

Ciała ośłabiałe sjeza ocet. *Mes.*

Zoladka boleść wśmierza.

Wino Cebule morzkiej.

Czynia też niekorzy z teyże Cebule mor
skiej wino / tym sposobem: Ciąłada w wi
no teyże Cebule przyspawney suchey / y przez
długi czas tak temu stać daia. Im słabsze by
wa tym lepsze / y zdrowie: potym w sześć
miesiącach przecedzić ie / a ku potrzebie cho
wać.

To wino zimnicznym źle dawać.

Zoladek czyści.

Serce posila.

Chęć do rodzenia czyni.

Zygania wśelakiego broni.

Słabie z zoladka y z kiefek wyrzuca.

Tworzość szejony mlekzy.

Zolta niemoc spada pitać go. *Dios.*

Cieziemu puszcza mocz. *Dios.*

Opuszeniu. *Dios.*

W żywocie morzeniu. *Dios.*

Szłatim abo paralizem zarażonym.

Pokutczonym.

W zaszarżalych febrach wyteczne. *Dios.*
a ile w zimnicach / ale w świeżych źle.

Dne abo kre leczy.

Bolenie głowy wśmierza.

Zawrot głowy leczy.

Tym co gnie na nich ciało / y schwa *Cace*
Chicos zowia.

Miesieczna choroba białogłowska wzbu
dza. *Dios.*

Kamien w mechyrzu łamie y wypadza.

Suchych żył nie obraża y owsem boleś
ce wspomaga. *Dios.*

Padałacy niemocy iest ratunkiem / zaszła
rzata hāmule y niedopuszcza iey często przy
padać / a nie dawne leczy doskonale iatko y
ocet y miodek.

Puchline traw y moczem wywodzi.

Zahāmowanie wryny otwiera / y one wol
no wywodzi.

Kolke y darcie w kistkach leczy.

Wnętrznosci zamulone otwiera pitać go
In summa, tym wśyskim chorobom należy

trzym y ocet iey / o czym iuż dojyc pyroko
powiedzialo sie.

Cebula sama.

Pleurze y boleniu bokow przez dwa dni
potrofe wzywany / iest wyteczny. *Plin.*

Bolenie zehow wśmierza / sama przez sie
pieczona abo warzona pozrywana.

Gnilec tymże sposobem leczy. *Plin.*

Glisty w żywocie morzy y wypadza / z mio
dem a z octem pozrywana. *Plin.*

Opuchlym pragnienie zbynie koro mie
waia / odeymule / surowey kres pod tezykiem
trzyntalac. *Plin.*

Wole / gardziele / zolzy rospadza liście /
przez cztery dni nie odeymulac ich.

Parchy na głowie cieka leczy / lupieze
także y paprzysta / nacieraiac glowe smazo
na w oliwie. *Plin.*

Nasienie tey Cebule z miodem tarte / bo
le w ledźwiach y w biodrach / co iest / scyaty
ke wśmierza.

Nłasc.

Kolce / Artetyce / Podagrze / Slezienie /
Watrobie / zartwardzialosci.

Nłasc tym sposobem bywa czyniona /
wlozyc iey co chce do wina / y oliwy we
spol zlawfy / y przez dui 15. dac moznac /
potym co smazyc / a wśmazywfy przecedzić
y troche wosku przydac: Nłasc uczynic na
przerzeczone dolegliwosci.

Czynia też z niey Trociskti.

Wziac Prąfego grochu / abo Prąfey wy
li / maki ile kto chce / przydac tey Cebule tak
wiele soku y naczynie Trocisktach. Abo Ce
bule samey *lib. 1.* a tey Prąfey wyli maki lo
tow osm: Ciaczyn trocisktow / z ktorychby
kazy pol lota wazyl / w cieniu na gorze susz
a często przewracay by nie plesnialy od
spodku.

Szkodzi.

Zranieniu y zartwardzialosciom wnetrz
nym / wzywanie tey Cebule barzo szkodliwe
bywa.

Miodek kwasny dwoiaki iest tey
Cebule morzkiej.

Pierwszy tym sposobem bywa czyniony:
Biora miodu odwarzanego y odsymowa
nego trzy funey. Octu teyże Cebule mor
skiej dwa funey. To wespół warza odsymu
iac coż doskonale y dostatecznie wvre.

Stutki tego Miodu.

Wilgotnosc miasa / lupie / y do oddar
cia trudne / oddiera rosprawiac. Przeto
zoladkowi y innym wnetrznościom iest bar
zo wyteczne pierstom.

Zamierzchnieniu w oczach ze młodości iest
lekarsstwem / miodek kwasny z tey Cebule

Boleniu
bokow

Zehom bo
leczymy
Gniacie

Glistom.
Pragnie
nie zby
nie

Wole /
gardi
le

Zolzie
rospadza
liście

Lupieze.
Scyatyce.
Zel w le
dźwiach

Kolce.
Artetyce.
Podagrze.
Slezienie

Watrobie
zartward
zialosci.

Trociskti.

Miodek
kwasny

Wilgotno
sci.

Zoladko
wi.

Młodości
y zamierz
chnieniu

W oczach.

czymio

Rzyganie
Mechyry
w.
Mocz u za
czynianiu

Miodel
Kwaśny
drugi.

czyniony Oximel Scilliticum rzeczony. Me/

Rzyganie kwaśne yskramia.

Mechyry który mocz u w sobie zatrzymać
nie może / leczy.

Wstawicznie kąpiąc y częstzenie mocz u
zawściąga.

Drugi miodel z inemi rzeczami przyprawiony.

Ten też tym sposobem bywa czyniony:
Biora korzenia Opichowego / korzenia Ko
pru Włoskiego / każdego z tych ośm lotow.
korzenia Pietruszjanego / korzenia Gromo
wego / albo Szparagowego / korzenia Jglice
Włoskiej / która y Nysa wiecha zowią.
Nasiona Opichowego / nasienia Włoskie
go Kopru / każdego z tych po dwu lotu. To
wszystko w wodzie warzyć we trzech kwar
tach albo więcej / przecedzić. Wleje na to
octu tej Cebule poł kwarty / miodu pieknie
odsymowanego dwa funty : To znów
warząz doskonale wron.

Skutki tego wtorego Miodku kwaśnego.

Ten daleko potężniej rozsielnie materię
grubą / lipką / rozprawić / cienię / wyćie
ra / zamulenia otwiera.

Qwartanom test użyteczny.

Tym też febrom które każdego dnia przy
padaia.

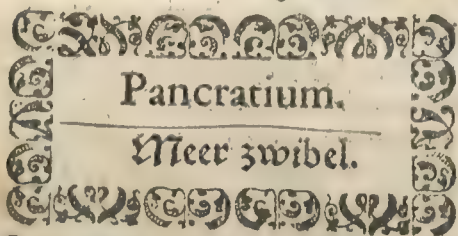
Ten sposób przyprawowania wi
na z Cebulą morzką z Dioskorydą.

Wziąć już przyprawney / a dobrze w suszo
ney / y wtluczoney co nasubtelniej tej
Cebule przesieć przez gęste sito funt ieden /
y zawiązać w węzeł cienkiego a rzadkie
go płotna / albo w wiotecha rzadko chustki
chłodnego białą / wpuć do baryły albo logi
Włoskiej młodego winą / albo mostu / w
którejby kwart 20. było. Day temu przez
trzy miesiące stać / potym sroczywszy w ma
naczyńie / a dobrze nakrywszy / choray do
przerzeczonych potrzeb.

Drudzy też surowa Cebule / iako Rzepa
pokrajały / dwakroć tej więcej roziały
mili do pierwszej przyprawy / przez czter
dzieści dni mocz u na słoncu iarkim / a to
dlugo może chować.

Ten przyprawa iako ma być funt iij.
biora / y pokrajały ją / do logi calej / albo
do wiadra winą młodego klada / a nakry
wszy przez miesiące sześć mocz u / a potym
w inne naczyńie staczaia / pilnie nakrywaiac /
chować dla potrzeb y chorob przerzecz
nych.

O mniejszej Cebuli morzkiej / która Pancratium zowią. Rozdział 132.

Pancratium.

Meer zwibel.

TA Cebula / która drugą mor
ską zowią / ma korzeń wiel
ki / Cebulaty / rumiany albo liso
waty. Smaku gorzkiego y ro
spalającego. Liście ma iako Li
lia / ieno dłuższe.

Przyrodzenie. Mocy skutki
z Dioskorydą.

Tęgoż przyrodzenia / y tychże skutkow
ieść co y Cebulą morzką wielką / y tym
że sposobem / y pod tą miarą y wagą bywa
używana. Wszakże nie tak iadłowita iest w
skutkach iako wielka.

Opuchłym. Także

Slezione bärzo chora maitacym osobnym
ieść lekarstwem / czyniac kolaczki z tej soku
a z maki Psassey Wyki / a w trunku winą /
albo innego przysłownego picia / używaiac.

Rozsadek z wważeniem.

Pancratium. tak od Grekow iako y od La
ćinnikow nazwana iest dla swej piekney
y wdzięczney wrody / że wszystka ozdoba
ieść y piekna.

O Kąparach.

Rozdział 133.

Wzrost Kąparowe nie
owielkie iest / trzaskowate / po
ziemi sie rozkładaiace / a gąłazki
w fragtu dołu zwiaiaace. Po nich
iako po Jezynach kolacych ości

dosyć / albo po gąłazkach Rozo
wych. Liście Pigwowemu podo
bne / okragle / zyłowate / a mocne.
Owoc wydaie podobny Oliw
kom / który gdy sie otworzy / ziele /

azieiac

ażierac kwiat biały z siebie wypu-
sca wonny. Ten gdy w wiedeńcie
y opadnie / pokazuje się iakoby ia-
godka albo obdłużny żoladź / albo
coś żoladziowi podobnego. W
lupinie nasienia pełno / iaderkom
Pomarańczowym podobnych /
ieno drobne a czerwone. Korzeń
ma czerwieniawy / na wiele cze-
ści rozdzielony / twárdy / zdie-
wniały / skórą na nim tłusta a lip-
pka.

Capparis. Kappern.

W Diepse / w ybor / pczas.

W Wielu krainach ciepłych
sam przez się ledakedy na ia-
łowej ziemi / na rumach starych /
na starych murach / w suchej zie-
mi a piastowatej roście / iako we
Włoszech / w Apulicy na wyspach
Egiptckich / na ostrowiech morza
Adryatyckiego.

Nalepże z Cypru / iuż przypra-
wne bywają przywożone. Pişe
Plinius / że Kappary Arabskie są

skodliwe / co y Galenus też po-
swiadcza / mowiąc / że Afryckie
kaza. Sycylijskie womity rady
czynia / skórki z niego mają bydz
lupione na początku Wiosny / a w
cieniu mają bydz suszone / albo y na
słońcu / do sześciu lat w swej porze
trwają. Ma bydz do lekarstw
wzięty / ktory przelamuiac żeby się
nie kurzył / czerwieniawy / zlekką y
gorzka. Kwiecie zbierają po ki-
sie nie rozkwitną y nieotworzą / bo
rozkwitłe nie nie są do lekarstwa /
w soli mają bydz zachowane / kto-
re tylko do roku / a nadalej do dwu
trwają. Plat.

Przyrodzenie Kapparów y złożenie z żywiołów.

Kappary są przyrodzenia ciepłe-
go / y suchego we wtórym stopniu.
A Galenus pişe / że skóra z korze-
nią Kapparowego zwierzająca / o-
stra / gorzka / ciępką / skąd iasnie
pokazuje się / że ma złożenie swego
przyrodzenia przeciwnych sobie
rzeczy. Abowiem wyciera gora-
cością swą czyści y rozprawia.
Zas ostrością swą rozgrzewa /
rozwodnia y trawi / a ciępkością
zցęsza y stwardza. Owoc po-
dobne ma skutki skórkom z ko-
rzenia z ietym. Także liście y drze-
wko samo iuż nie tak potężnie iako
skórka y owoc.

Uoc y skutki.

Actius pişe że Kapparowe liście / płacze
nasienie y owoc / tych skutkow bydz ktorych
korzenia skórki / iedno nieco słabiej. Tenże
pişe / że czasu iednego bolaczko twárda w
gardle samym Kapparowym liściem vle-
czył : wpałże iednak potrzeba co innego do
nich przydać / czymby ich ostrość była prze-
możona.

Latozrostki polki młode / y owoc do wży-
wania y przysmaku stołowego bywają przy-
prawione. Dias.

Kappary mnieysze y drobnieysze / w kich
mistrzow brzuchowi gardłu y łakotnym ge-
dom służącym / mają zálecenie wietrze niżli
wieltkie / wrzeczy dla przyiemniejszego smá-
ku.

ta / który nie sprzyrodzenia własnego / z la-
tu albo z octu maia / y przeto też w wieśey
cenie bywaia. U madych y do wieśey cenie le-
karsow wieśey bywaia y sa daleko w wieśey
fym zaleceniu / tal do stolowego używania /
ialo y do lekarstw: abowiem wieśey w sobie
miesiwosci y sołu albo wilgotności maia / y
pokarmu ciała wieśey daia / niżli mnieysze.

Do stolowego używania tym sposobem
maia bydy przyprawiane / z soli te chedogo
obrawsy / wymoczyć ie w chedogicy wodzie
studzienney / raz y trzy oblerwając / a świeżey
nalerwając / a żeby stoność wysysła od nich
odeśta / potym wysaczysy ie / octem ie po-
lać / oliwy y Rozynkow drobnych przydać /
a miasto Siatary przysmakiem na stol dać.
(*Oribasius. Actius. Eginet.*) Moze iad też ia-
ko drudzzy czynia / a dobrze / przywarzyć tro-
che / y oliwa albo cukrem y octem zaprawić.
Drudzzy iablko / drudzzy Rozynki / drudzzy o-
bore przydaia. A gdy ie dca polewka zapo-
trawe lekarstwa mieć / wino do nich przyle-
waia y przywarzai.

Slezione
choy.

Slezione chorey y zamtardzialey / między
wiela inych lekarstw / Kapary przodek ma-
ia / po kwincie stozek korzenia tego z białym
winem piac. Albo też lewy bol nacierając /
y z tych plastr uczyniony przykladaiac.

Item.

Też slezione trawy / y moczem ia wywo-
du podczas krowami siolami / nasienia
tego po pol lota na raz z białym winem
przednim / przez czterdzięci dni porządnie
trunkiem używaiac. *Dios.*

Item.

Wilgotności hrube y lipkie / które slezio-
ne zamlaiac / wywodzi y purguie. Taki za-
twardziatość y nabrzimatość iey / znielca-
y ściencza ia / roziać prochu z stozek korzenia
Kaparowego / prochu z Taniarzyfki albo z
Wrzeńie / z listeczkom Senesowych / po
pol kwinty / zanyzu eluczonego / Masyki /
pol trzeci części kwinty / Trociskow z Mo-
dzewowey Gebki iablko wtartych kwinty /
Pigul które zowia *Alephantinas* / polczwar-
ty kwinty. To wszystko winem przednim / a-
bo wodka z Jelenich Jezyczkow zacząć
y siedm pigul z tego uoczyć żeby każda trze-
cia część kwinty zawazyła / y z tych po le-
dncy każdego dnia przed wieczersza porzą-
dnie brać przez czas niemaly to czyniac.

Apozem
nia.

Syrup.

Melankol-
ia y sle-
niacz-
muloney.

Krew melankoliczna z innymi wilgotno-
ściami hrubymi / slezione zamlaiacymi po-
lernie y slezione wychadza y otwiera / W-
ziać korzenia Wolowego iezyka / Zatrzyey
po łocie / stozek z korzenia Kaparowego / y
Taniarzyfki albo Wrzeńie po trzy kwinty /
glowek Chmielu / Pszelinku / Kamianki /
Jelenich Jezyczkow / po garsci.
To wespół w winie a w wodzie / bo poło-

wice wyrzenia warzyć / a precedzysy /
cukru sześć lotow przydać / y przywarzyć zno-
wu do zgeszczenia syropu / którego choremu
rano y na noc ciepło po trunku dawac. Toż
też czyni daiać prochem stozek korzenia Ka-
parowego po kwincie z miodem pitym / czy-
niac to przez czas dlugi.

Uaparzanie.

Uaparzanie zawnrzedzialey slezenie / Kla-
cze / liscie / korzenie / Bytna Mleta / Jelenie
Jezyczki / Kokornal / Poley / Kopyenik /
w ocie winnym warz / a plac sukna modre-
go w tym maczay / y slezione chore nagrze-
way.

Item.

Uaparz-
nie.

Sol.

Wrzody y bolaczki zaplugawione y za-
gnile wychadza / puszcza y w nie. *Tab.*

Slezione dolegliwości wkłada / plac albo
chusty w nim maczaiac / a na slezione cie-
plo przykladaiac. [Tenże]

Konfekt.

Elektwarz albo Konfekt też przeciwo te-
mu bywa czyniony tym sposobem / wziac
prochu korzenia albo stozek Kaparowych
cztery loty / prochu stozek Taniarzyfki /
tych tal wiele / miodu chedogiego ile po-
trzebazmieśc / a z tego uczynić Elektwarz.

Moze pedu w winie albo w miodowey
syć / talze warzony owoc albo y stozki a pi-
ty. *Dios.*

Przeciwo scyayce y bolemu w biodrach
talze z winem warzone a pize / a lekarstwem
Sol w kusterze dany barzo vsmierza scy-
ayke. *Rafis.*

Choroba miesieczna bialoglowka wy-
wodzi.

Paralizem zarażonym.

Podarczonym.

Przepułym.

Glowe wyczyacia. Tym sposobem wa-
rozy w winie a pury albo ploczac nim cie-
plo wsta: Korzen też dlugo zuchany / roz-
czym iayno ze krewa z kisel wywodzi / talze
zeboru bolemu vsmierza / plocane z nasie-
nia Kaparowego albo z korzenia tego / w
ocie warzonego dlugo w wietech ciepło
trzymiac. Teyze mocy iest sama stozka su-
cha / gryzac ia albo trzymiac na zebiech
boleciaych.

Stozki korzenia Kaparowego / wselatke
wrzody zafarzaje zaplugawione y smrodli-
we / a kremu bzege miaske maiać leca / na
pizob warzac ie w winie / a tym wymywa-
iac / potym prochem tydże zasypuiac. *Dios.*

Plastr zaciemienna maia z nich czyniony
a z przeplokana oliwa / a na lewy bol przy-
kladany slezione chorey zacpaney / a zawnr-
dzialey / iest lekarstwem. *Dios.*

Blachy y pstroćiny biale po ciecie ściiera z

octem

Succus.
Cbroba
syropu
fion.
Wyzodis
pluga wo
ne chado
dojz.
Slezione.
Konfekt
slezione.Moze pe-
dzi.Scyayce
lepar
strem.Chorobie
miesia
gry-
pawo
wst.
podarczo-
nym
przepu-
li
me.
Glowa 67
ści.
Erbom bo
leczym.

Item.

Wzody
zafar-
zaje
smrodli-
we.Slezione
twardcy.
pstroćiny
biale po
dza

ocetem tarte / a pomazowane.

Solzy y twardości wśladzie mlekcy y rospadza korzenie y z liściem rościerane / a przykładane. Bios.

Słężone cienczy y traw w ocęcie warzony a zwłaszcz w kwaśnym niedzie / a pitey dla wetroby w winie. Gal.

Slinchote leczy proch skorek tego w oliwie warzony. Także y sol liścia tego puszcza ny. Chrobactwo w wśladach z zawrzedzila / tości y z zagnilości zammozone / zabia y wychada za sol z liścia Kaporowego w nie puszcza ny. Plat.

Toż y proch w oliwie warzony czyni.

Owoc Kaporowy do wśladach przerze czonych chorob dobry tak y korzeni / abo skorki tego / ieno nie tak porczy.

Glisty w żywocie zabia nasienie Kaporowe z winem pite / abo z miodem w konsekcje. Plat.

Sol także z liścia tego z ocetem a z miodem pitey dobry.

Wetroby twardość także tak y śleżony mlekcy / warzony w winie a pitey.

Tęż na oboje plastr z prochu korzenia tego z soliem psinkowym vmieszany / potym przylać winu y oliwy / y wespół do zgeszczenia warzyć / troche wosku do tego przyda wśly nowego. Platear.] Także wazy ta masć iako ona co ia zowia Agrippe.

Stwinie wrzody abo zaufnice nowo nastale / korzenia tego skorki z korzeniem spargowym y z myśey wiechy korzeniem warzac iuche pieć.

Uia tyż zaufnice / masć tym sposobem czyniona / iest bärzo osobliwym lekarstwem. Wziac wozą czerwonego odciawśly mu ogony glowna błon / wlozyć go w polewana garniec nowy / w dolu zerwad drobno podmurawiony / żeby ten w drugun był cały garniec / wstawic w kociel wtopu / niech tak wre dlugi czas / aż onym ciepłem waz rozewre: tustost kora na dno garnca w wodzie wrzacey stojacego. Iplynie / y przez wilgotność wody zachowana bedzie / wślawśly zmieszać z prochem Kaporowego korzenia / także z prochem Ciemierzyc czarney / y weczynić masć / a zaufnice świeto narosło / czesło nia masać: piasec przy tym uche przerzeczona. Plat.

Kolice y Arteryce / Syrop ten iest wlyteczny / prochu korzenia Kaporowego wślawśly / warzyć go w solu skorek śebdowych przydawśly / cukru ile potrzeba / korego z wody ciepley trocha / dwakroć do tego dnia wlywać rano abo na noc.

Żelroć w lekarstwie bywa wzmianka Kaporow / zarosie sie rozumieła skorki korzenia tego. Plat.

Owoc tylko do iedzenia y przysmakow przychodzi: ale mały bärzo polarmi daie /

wiecey wzrusza chęć do iedzenia.

Glągme też wyciera y wychada za zola / dka y z kisel: ale przed obiadem y iedzeniem inych potraw ma być wzywany: warzone abo z oliwa z ocetem miodowym / a trocha Malmazyey przylawśly / przyprawione. Abowiem ocet zalcumia ich skodliwosc zoladkowi. aben Mes.

Masć.

Wziac skorek korzenia Kaporowego / korzenia wielkiego Slazu / korzenia Przestepowego / Liliey bialej korzenia / korzenia Pa / procianego po dwu lotow co nadrobney pokrtać / przetluc / y w oleiu Migdalow gorzki: przydawśly do tego nasienia Opichowego / Pietruszjanego / nasienia Wloskiy wierzby / korzenia Siolkowego abo Kosacowego / Mirzhy / Syraku / po poltora: słamowatości z nasienia Jengreko / wego w winie białym wyciagnoney / trzy loty: Ammoniak / Bdelium / Opoponatu w ocęcie zamorskiy Cebule to wśladko moczyć / po trzy loty każde wślawśly. Woklu iärzecego / Terbintorey żywice / po cztery loty: y z tego wśladkiego masć z pilnościa wielka weczynić. Do korey przylać noże masć / kora zowiemy Deoplatium cum succu / ze cztery loty / y tym w lewym boku pod siebry śleżona twarda y bolieca na cierać każdego dnia.

Item / wziac Kaporowe korzenia miałko wtarte / korzenia Siolkowego / Przestepu / po trzy loty. Masć / kora zowiemy Deoplatium cum succu osm lotow / oleyku Kaporowego / oleyku Migdalow gorzki / oleyku Piolynowego / po dwu lotach. Wodki Piotruszjaney cztery loty / Piolynowej dwa loty. To wespół warzyć do wy / orzenia y strawienia wodek / y wygnieć mocno: do tego przydać Ammoniak w ocęcie rospuszczonego / dwa loty: Wosku troche: y z tego wśladkiego weczynić na śleżone zartwardzila abo kre / y bolecie / y masć. Item: wziac korzenia Kaporowe / miałko wtarte / Solu Piolynowego / solu Wloskiego Kapiu / Wina bialego korzennego trocha. To wespół na ogniu wśladnym wolnym zwarzyć / y troche wosku y oliwy przydawśly / z tego masć weczynić śleżenie bolieacey.

Item / wziac fig suchych mlekcy z 4. loty: Bdelium / Ammoniak / Opoponatu / po dwa loty: Kozich ract abo goleni / Kozlowego rogu miałko wtartych / po cztery loty: Prochu skorek korzenia Kaporowe / także korzenia Pieperstowego miałko wtarte / po sześci lotow: Ocu winnego ile potrzeba do zacyntienia plastru / kory przez niemaly czas na lewym boku ność. Ten abowiem śleżona zartana otwiera / za

Vnguen
tum.

Item.

Item.

Item.

Item.

mulona wychodzi / nabrzniata ściencza /
twórda zmielecza.

Tę twórdosć teży ślesiony zmielecza / sa-
me storki Kápárowego korzenia w Win-
nym occie warzone y plastrowane.

Oleieł Kápárowy.

En bywa tym sposobem robiony : bło-
ra stork korzenia Kápárowego dwa łoty :
stork z Wrześnie albo z Tamarysku y liścia
teży Wrześnie : Nasienia Włoskiej wierz-
by / Jelenich iezyczkow / Ostryżu wonne-
go po łocie / Kuty Kwinty / Oliwy funt /
Ociu mocnego / białego winá korzennego /
po cztery łoty : wtórzy rosyetie rzeczy miał-
ko w Balneum Mariá wárzyć do strawienia
winá y ocia. Ten

Ślesienie nabrzniatley / zátwórdziatley /
wielkim bywa rácutkiem : wtawszy go
dwa łota / spiku Jeleniego / sinacu Gaie-
go / po poł łota : Ammoniatu w ostrym
occie rozpuszczoného po łota : Wosku tro-
cho / y z tego masé uczynić / á tym lewy ból
mázac.

PLASTR.

Wziac Emplastri de Melilota Dialthea, o.

leyku Kápárowego po cztery łoty / Ammo-
niatu po łota / to zmieszać y na ból lewy
przykładać.

Szkodzi.

Surowo używane / zámieśanie y zádurze-
nie w żywocie czynia.

Womity wzbudzaia.

Prágmiennie czynia.

Łotadłowi sa przeciwny y škodliwy : wá-
rzone z octem / z Oliwa / albo z cukrem y z
Kozynkami używane sa przyjemne.

Kozsadeł.

Kápáry / które do nas przywożą nie sa po-
teżne bázro w stekach swych / á zwłasczá
je nie świeże solone przychodzą.

Takie y kwiecie ich / nasienie y korzenie /
Kápáry z Afryki á zwłasczá z Ameryki wiel-
kie / puśenie w żywocie czynia / z Apu-
licy / womity. A te które z libey albo od czer-
woného morza bywają przywożone / ze wo-
szech sa náciabowite y nagorete / tak se w
żywociu ich wsta we wonatrz przycho-
dzi. Działá áż do kości wyiadá : przeto do u-
żywania y potármu sa bázro nie użyteczne.

G Pieprzyca Diosk : albo Kzerzusz Włoskiej

Máley. Rozdział 134.

Iberis, Gingidium,
Lepidium Dioscor.
Pfefferkraut. Besemkraut.
Wegkreß.

Pieprzyca dwoiaka jest. Je-
dna Dyoskorydowa która
Pieprzycka albo Kzerzucha Wło-
ska mála / druga Pieprzyca Egi-
ty / albo wielka Pieprzyca Włoska
zowiemy. Pieprzycka liście ma rze-
zuszane na początku Láta zielone /
potym bladse. Pret ma wzwyż
na łokieć / albo podczas wyspy /
podczas y mnieyszy / kwiatki białe /
drobne. Nasienie przy wierzchu o-
kolo rozdzet w lupinkách własn-
iako Kzerzuszane. Ale w mniey-
szych / nasienie drobne. Korzeń ma
biały / y ostrogorzki.

Pieprzyca albo Kzerzucha Wło-
ska wielka / ma list długi y seroki /
na kształt Bobowego / ale dáleko
wietszy / tegi. Byle albo pret na ł-
kieć wzduż / y wyssey niekiedy / li-
ście blado zielone. Kwiatu białe-
go tu wierzchu kłosowatego / dro-
bnego / z nich nasienie drobne. Ko-
rzeń biały / długi / bázro ostropie-
prznego sinaku / iako y liście. Kto-
re iedzac wsta rospala.

Lepidum Pauli & Plinii.
Groß Besemkraut. Wegkress.

Wiepsce.

Pieprzyczka roście na miejscach płonnych / kamienistych / po cmyntarzach / na grobiech / na rumach starych / przy murach / przy drogach / y ścieżkach / w końcu roli. Pieprzyczka zaś wietrza pospolicie w ogrodach bywa siewana / acz nigdzie też sama przez sie roście.

Przprodzenie y złożenie z żywiołów.

Obiedwie tak mała iako wielka rozgrzewaia / iako Kzerzucha własn / y wysuszaia w czwartym stopniu. Wszakoz lżej wysusza niżli Kzerzucha / otwiera / pali / przyciąga / rozprawnie / rzedzi ścięra / traw.

Stutki y moc mniejszego y wielkiego.

Suckow obiedwie iednakich / iedno wietrza potężni eyfa y silniejszy we wbytkim.

Przeciwoło scyatyce jest lekarstwem / liście z Omanowym korzeniem wtarczy / dobrane tym miejsce przez cwiere godzinj abo plastr trzymać y nacierać. Abowiem przyszy / y z głębokości ciała wilgotności wyciąga.

Toż też może y sam korzeń Pieprzycy co naleptey z wieprzowym słonym sadłem wtarczy. Ale po długim nacieraniu potrzeba choremu do łazni isdż / y onoz miejsce znów oliwa namazać / y bawełna abo wetna nakryć.

Clawowy bok wtłuksy plastrować aleksione choroż / zastębla leczy.

Włocz zastanowiony z winem pity wywodzi.

Trud z twarży spadza. *Dios.*

Korzeń na syi zawieszony / bolenie zabow wsmierza. *Dios.*

Pieprzyczka Włoska.

Tworzy ze woselakich makt wychodza przyszcacia. (*Plin.*) Ale przedko sie podgomażac Rozanym oleykiem spusciwszy go z rostkim.

Także też blizny sprosne ścięra z ciała.

Po tej stronie korzeń na ramieniu zawieszony / po korozy zaby boleia / bol ich wsmierza. *Plin.*

Dobrze tego siolka wyciąć miasto przy smaku w salsie abo w salsacie / abo samego cylko z sola. Abowiem hrube w zoladku potrawy / y wilgotności z nich liptie a kluowa te / cienczy / rozprawnia / rozścięnie / y rzedzi a zwlaszcza Pieprzyczka wielka / abo Włoska.

Rymy / y spadki z głowy / wzywaiac iey rozgrzewa y rospadza.

W stawach y w członkach boleści wlaśda swym przyłożeniem / iako y na scyatyce.

Strzedz tego żeby iey nie przykładał / gdsie by przymioty ogniste byly.

Zoladek zimny zagrzewa.

Miesiaczna choroba z zaziębienia zafstnowiona / pobudza y wywodzi.

Opuśenie y wietrzności rospadza.

Glisy morzy nasienie iey z winem pite / coby ro. ziarn Jeczmiennych zawazylo.

Wszeknienie od wozia leczy / cwiere lota tegoż nasienia z winem piac.

Rozsadek z wważeniem.

Pieprzyczka zowia od pieprzney gorzkości / iako y wielka / korozy Kzerzucha wielka Włoska drubzy miannia / ze jest podobna do Kzerzuchy / y smakiem / y wonnością / y stutki. Mała zowia Kzerzucha polna / a własn Kzerzucha psia.

Scyatyce.

Item.
Glesione
197.

Włoska
Dzi.
Trud sp
Dza.
Bolenie
zabow.
Pieprzycz
wielka.
Twarz
z masy
ści.

Blizny
ścięra.
Zoladek
wstramnia.

W zolad
ku bol
wsmierza.

Rymle
lekarstwem
W st
wich y w
glenkach
bolenie w
smierza.
Zoladek
zagrzewa
w zolad
ku ch
robie.
Opusze
nia.
Glisy mor
zy.
Wszeknie
niu od wo
zia.

O Jaskrach rozmaitych. Rozdział 135.

Rauunculus.

Hanensfuß. Hunerfuß. Fröschen-
kraut. Frosch pfeffer. Rappensfuß.
Schwarzblum. Brennenderha-
nensfuß. Gleyßblum. Butterblum.
Blatterkraut. Brennkraut. Buben-
kraut. Spiegelblum. Gloggen-
pfaunlein.

Rozmaity rodzaj Jaskrow
znayduie sie. Jednak wszyst-
kie iednychże sa skutkow / to iest / o-
strogorace / przepalające / y barzo
pryszace. Jeden ma liście podo-
bne Koryandrowemu ieno że wiet-
sze / bladze y tlustsze / abo miezsze-
sze. Kwiatu żółtego / podczas
Szarlatanego / to iest / zupełnie czer-
wonego. Preta cieniego / na to-
kiec wzdluz. Korzonek ma biały /
nie wielki / gorzki / od ktorego wie-
le odnozek cieniach / iako od Cienie-
rzyce czarney pochodzi. Koście

przy bloćciech / przy wodach / y przy
miedzach wilgotnych / y przy dro-
gach.

Drugi Jaskier iest wielki abo
kosmarty / ktory lesnym Opichem
zowiemy. Ten y pret y liście ma
kosmate / pret dluzszy nizli y pier-
wszego. Liście glebszego y dluzsze-
go wytrawania / ten iest barzo o-
strogoracy. Koście pospolicie
w Sardyney.

Trzeci Jaskier smierdzacy / a
ten iest maly. Liścia drobnego /
kwiatkow żółtych.

Czwarty namniejszy trzeciemu
podobny / iedno kwiatu białego / a
listu barzicy rozdzielonego. Ko-
rzonkow ma wiele cienkich / dlu-
gich. Ten my zowiemy Kozim
drzystem.

Jest piaty wtoremu podobny /
y tak kosmarty / nasy zowia go o-
fragłym Jaskrem / dla korzanki
ktory ma / iako kule okragly / biały /
iako na styczu iakim odwisly /
wielkości orzechu Włoskiego / ale
ostrogoracy / y barzo pryszacy.
Okolo ktorego wiele korzonkow
wisi dluzich / iako v czarney Cie-
mierzyce. Koście na płoninach /
y przy drogach. Jest inych 3 cu-
dzoziemskimi przez pietnascie. Ale
Dioskorydes y Galenus tylko o
tych wzmiante uczynili.

Przyrodzenie y zlozenie
zzywiotow.

Wszystkim ile ich iest przyrodze-
nie dalo ostrogorsc tak w korzeniu
iako w liściu / w kwiecie y w bylu.
Takze w czwartym stopniu roz-
grzewania y wysuszania. Jednak
pierwszy nie tak zbytnie iadowity
iest iako inne.

Uloc y skutki z Dios. y z Gal.

Liście / pret / y kwiecie tarce a przywila-
ne / cialo pryszca / ale polki sa smieszkie

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

pąznoł ty
pąznoł ty
wciąga

łone / a to każde z nich przyszy z bolesćcia.
Pąznoł ty chropowate y pąznoł ty spo-
dzia / tucac swieży y z korzeniem a na nie
przykładac / a nowe narasta / w siedmi
godzinach te spedzi / liście tuczone przyto-
żywszy.

Pąznoł ty wśelaka ścięta / swierzy
y tucowatości.

Ná pulsy v obu rąk przyłożony Quarta-
na leczy / ale to przed przysięciem tey uczynić.

Bląchy w ciele sprośne / y wśelakie zma-
zy wychedają. (Diof.) wclukły nać wespól
z korzeniem a z octem przyłożyć. Apul.

Brodawki wśelakie spadają / także ma-
ły Jąstier z korzeniem tuczony a z octem
plastrowany.

Pleszawość głowy / y opierchołość wło-
som czyni narastać: ale nie długo na glo-
wie trzymać: bo nie tyłkoby skore na głowie
spryszczyły / ale y zastrupiałość z bolembi v-
czyniły.

Obziebienie nog albo rąk leczy / zwarzy-
wszy go troche / y tym obziebione członki
nagrzewać. Albo y tymże warzonym listem
okładac / abowiem dziury y rany tego leczy.

Proch z korzenia Jąstrowego w nos pu-
szający kichanie czyni. (Diof.) a z tym glo-
we z zbytnich wilgotności wychedają y wy-
susa / y bol w pol głowku wśmierza. Taber

Korzeń Jąstrowy suchy na żeby wypro-
chniał przyłożony wystawiać / bez bole-
ści w dłuże go nakławszy. A na syty za-
wiefony bol ich wśmierza.

Scyatyke wśmierza w siedmi godzinach
liście swieże / a może y z korzeniem y z kwie-
ciem / plastrując na biodra / albo gdzie boli /
a przysze przestrzęgły / list kapusty maślem
namazany przykładac / albo żółtek z maślem
niesolonym spusćwszy tym namazować /
to abowiem wśmierza paienie.

Suche liście spadza / także liście z bylem
tarte a przykładane.

Przeciwoło zasłonie na oczu / w tyle nim
pryszczyć jest vżytecznie.

Dymienice morowe chociaż w ciele gło-
boło siedzące / swym przyłożeniem otwiera

Także ine twarde bolaczki y gruczoly wy-
ciąga na wierzch korzenie y z liściem wcluc
y przyłożyć.

Wszystkim Jąstrowo to przyrodzona rzecz
odmiekac żywot picć albo ścąć listkow z
Malmazyą ziadły.

Biegunowie też y Żułtaie / ktorzym sie
robić nie chce przysze sobie ciato / aby tym
oskutałi ludie przywodzac ich do dawia-
nia ialmużny.

Potrzymionym / y | Mały Jąstier jest
Poturczonym. } vżyteczny bąrzo-
Paráłżem naruzonym. } wżawszy korze-
nia / liścia y kwiatu tego / w ten czas gdy
nalepiey y na nawiatse kwienie / a prze-

clukły z grubą / na to nalać olejku roża-
nego żeby dobrze zagrzalo / y w skle-
nicy przez dni xxx. albo przez wszystkie
psie dni na stońce wystawic / a potym
członki wlołne wyśsey pomienione
tym natierać. Doświadczone jest lekar-
stwo.

Morowego powietrza żeby zachwyć /
wcluc Jąstrowo przereczzonego / a po kroyby
sie stronie morowa bolaczka / albo dymien-
ca wydała / pod pacha po tej stronie pod
wielkim palcem / albo y na nim / kroy kroy-
kiem zowiemy / przywinać. A jeśli by na dy-
mionach nastoczyły / tedy w nogach na wiel-
kie palce / y przez xxiij. godzin nie odwiezo-
wać. Nayda przysze ze ściąganiem moro-
wego tadu / a gdy sie przepuła / maślem bez
solu z żółtkiem iatowym wbitym na to pla-
struy / doświadczone rzecz.

Morowki kroy iako śliwy bywają / ko-
rzenie wclukły Jąstrowe a plastrowane /
przerzyna y wychedają.

Oczom zdawna łzami plynacym / y do za-
stawnienia trndnym / glowe ogoliny
przyłożyc Jąstrowo wcluczonego ze wśytkim
gdzie ine lekarstwa nie zawiaćagnely go / to
pohamuje.

Stutki Jąstrow wielkiego / albo Opichu dzikiego y lesnego.

Ten do iedzenia skodliwy jest y śmierte-
lny. Abowiem kroy go vżywał / temu
tak Nerwy ściąganie / y wśia z tym roscia-
gnie / ze iakoby sie smieriac vñiera. A z ad
przykła ona przypowieść: Smiech Sardy-
ski / z w Sardyney tak iadowity roście. Ja-
strow okraglego korzeń / chociaż y suchy / pry-
szac ciato scyatyke wśmierza.

Wrzody zle / skodliwe / plugawe / wyia-
da / wychedają / z wieprzowym sadlem nie-
solonym. Apul.

A z wieprzowym łaynem tuczony a pla-
strowany / dymienice y bolaczki twarde ro-
cieple otwiera. Idem

Jąstier pierwszy / także y okragły / jest wiel-
kim lekarstwem Lunatykom / wcluczony / a
w tyl głowy wygoliny czerwona mied-
przywiazac / albo czerwona binda / na scho-
dzie miesiac w znaku Wykowym / albo
wiedziadkowym.

Jest też Jąstrow rodząy / kroy nasy Me-
rzykiem albo Mirzykiem zowi / liścia Żawil-
ca pierwszego podobne maiać. Piet stry-
fiasty na łoliec. Na wierzchu kwiat żółty
wielki. Korzenie drobne / rozpierschle. Ro-
ście pospolicie na wilgotnych miejscach.
Ten nie jest tak ostropalacy. A przeto też nie
tak rozgrzewa / y wysusa / iako ine Jąstrowy.

Kozładek z wważeniem.

Morow
powie
trzem na
rużonym.
Dymiani
com moro-
wym.

Morow
kom.

Ogrom
zdruc na
ciałacym.

Apium
Sardon-
cum.
Apium
rusticum
Sil:
Apium ri-
tus.
Herba
feclerata.
Sorosa
herba.
Rarū-
lus Sardo-
mus.
Wundli-
cher Sa-
nensia
zabud y
marza.
Scyatyke.
Wrzody
zle wycho-
dają.
Dymiani
com.
Lunaty-
ka legr.

Myla

Nala sie ktory Jaskier Wronia stopa /
abo noga zowia / gdyż ani podobien-
stwem ani skutkami sobie sa podobne. Rze-
czony Jaskier / od Jastrawości kwiatkow
swoych lsnacych. Moze ie y Przyszezenia nā-
zwāć / ā snadź własnicy nāzli Jaskrem od
skutkow ich. Jeno podobno dla rozności
uczyniono oney Przyszezenia / ktora Lācin-
nicy *Flamulam louis* zowia.

Jaskier słodki.

Ranunculus esculentus
Batrachium salutiferum,
Ranunculus dulcis,
& Oleraceus.
Suß hanenfuß /
Muß hanenfuß.

Jaskier słodkiego znayduia sie
w sześć rodzajow. Jednā Jā-
skrem ktore też Przyszezieniami zo-
wiemy / sāmym kształtem sa podo-
bne / tylko smakiem / zapachem / y
skutkami barzo rozne. Przeto o skut-
kach ich nie zda mi sie wiecey pisać.

Wdiesce.

Rosna nā łakach y nā ziemiach
wilgotnych / ā sa znakiem kedy sie
znayduia / że tam sa wody żywe y
dobrze w ziemi pod nimi.

Wtóry miejsca cieniste miluie /

O Zawilcach / abo Wągłach żółtych y polnych.

Rozdział 136.

Wiele sposobow iest Zawil-
ca / ktory y Mączkiem ża-
łecym drudzy zowia / drudzy Mā-
czkiem polnym. Ale osobliwie pie-
ciorki sie znayduie. Jedne z tych
sa ktore rosna nā ziemiach sprā-
wowanych / drugie nā płonnych.
Jeden iako Wyostorydes piśe / ma
kwiat Kasztanowey māsći. Dru-
gie biały. Jne prawie czerwone.

*Zawil-
lec pier-
wszy.*

miedzy krzewinami także nā wilgo-
tnych miejscach / w lesiech gdzie
też pospolicie żółtkiel roście. Tak-
że y miedzy mury gdzie słońce nie
dochodzi. Trzeci także nā wilgo-
tnych łakach sie znayduie. Tego
niegdziemiasto iarzyn wārza / y
y w salacie wzywāia. Czwarty w
ogrodziech sieia dla wieńcow.
Piaty także w kostowniowych y
zacniowych pāńskich ogrodach
siewāia. Szosty nā Winnicach
rad roście.

Przyrodzenie y skutki.

Przyrodzenia sa pomiarkowanego ze
czterech żywiołow.

Do lekarstw moia wiadomościā nie przy-
chodzi. Ale trzeci y ostatni w niektórych
krainach / o czym sie też wysszey nāmienilo /
do wzywāia siolowego przychodzi / gdzie
miasto iarzyn / także w salatach bywāia w-
zywāne.

Bydlu rogātemu sa bārzo wżyteczne.
Abowiem ie przedk tuczy / ā krowom mleka
obfitość dodāia / ā zwłasczā ktory nā win-
nicach roście. *Tab.*

Znayduie sie iescze Jaskier wodny / ktory
wodnym wotrobnym zielem moze bydź nā-
zwany / bo kwieciem wotrobnemu zielu iest
podobny. Także też kwiecie że ma Jaskro-
wemu podobne / Jaskrem wodnym iest nā-
zwāne. W wodach y w iesziorach roście.

Rozsadek.

Zle niektórzy tego do chłodzenia wotro-
by wzywāia / gdyż iest gorącego przyro-
dzenia / choć nie tak dalece iako Jaskier przy-
szczy / bo ten nie tak pali / ani ciālā przyszy.

łasnie

lasnie iako y okolo glowki Mako-
wey / polki kwiat nie opadnie (bo
to wlosienkowanie zaraz z kwia-
tem opada) korzen ma wielkosc ia-
ko Oliwka zgolema / okragly / od
ktorego drobnych odnozek pocho-
dzi cienkich niemalo / sinaku ostro-
goracego.

Anemone.

Windt R. 8. f. 11.

Drugi Maczek polny / abo A-
doms / abo Sawilec / maliscie wie-
tse y berze / barzo postraiane y
zrobione / rownie iako ma Lisia
Kozia czwarta / twarde. Pret po-
dobny do pierwszego / ieno troche
mieszy a czyzy. Kwiatu Pomo-
raniczowego abo bladurumiane-
go a sinacego / we szrodku pale-
czka / okolo ktorey pelno wlosien-
kow / iako w pierwszym. Korzen
krotki / na kształt niemal polney Rze-
pki / od ktorego odnozek cienkich
wiele wyrasta / sinaku ostrego.

Trzecia Anemone / my zowie-
my naszym ięzykiem Niestretkiem.

Malist podobny barzo pierwsze-
mu Jaskrowi. Pretu abo byla cien-
kiego / na pultory dlonie abo co tro-
che wyszego / oblego. W wierzchu
ktorych kwiatki wykwiata biale /
abo cieliste / a zwlaszcza od spodu
niemalo korzenie ma cienkie / ro-
pierzchle.

Anemone czwarte / naszym zowie-
my Peczkciem bronatnym. Lisia jest la-
browanego iako y inne / ieno dlugie
a cienkie / podobionego y wykra-
wanego. Pret ma galezisty / na
wierzchu kwiat bronaty. Korzen
okragly / maly / od ktorego odno-
zek wiele pochodzi cienkich.

Piate Anemone / my zoltym Sa-
wilcem mianujemy. Ten malo co
rozny jest od czwartego: w szalze
listu jest mniejszego / cienkiego / y
drobniejszego labrowany. Kwia-
tu zoltogo. Pretu oblego / krzewi-
stego y galezistego. Korzonek nie
wielki iako Bob / od niego odnozki
pochodza cienkie y drobne / a rzad-
kie. Jest wiecety inych rodza-
iow y spodobow Sawilcow tych.
Ale / iz abo cudzoziemskie nam nie
nie nalezace / abo iz tednychze sku-
tkow sa / przeto chcacy opuscili-
smy je.

Adiesce.

Sawilec pierwszy / wtory / czwar-
ty / ktory Peczkciem bronatnym zo-
wiemy / y piaty ktory zoltym Sa-
wilcem mianujemy / pospolicie na
rolach / abo odlogiem lezacych / a-
bo y miedzy zbozem rosna. A trze-
ci ktory Niestretkiem zowiemy / na
pagorkach y ploninach / na gorach.

Przyrodzenie y zlozenie z zywiołow.

Wszystkie okrom trzeciego / sa
przyrodzenia ostrego / zagrzewa-
iac y wysuszaiac / we wtorym sto-
pinu na poczatku / abo w pierw-

4.
Sawilec
czwart-
y Pec-
zek
brona-
tyny.

5.
Sawilec
piaty
Peczek
zolt.

2.
Sawilec
dru-
gi.

3.
Sawilec
trzeci.

Zielnik D. Symona Syreniaka /

Symon końcu / iako Aben. Mesua. piše. Ale Auicenna piše / że we wtorym stopniu rozgrzewa y odwilża. Kwiat iego we wtorym stopniu rozgrzewać niekorzy chea. Ale iakożkolwiek Galenus w 6. piegach o ziołach piše powiada / że te wszystkie Sawilce wycierają / wyciągają / y żyły otwierają. Trzeci ktory Niesretkiem zowia / miedzy innymi jest malastawsy / przeto też nie tak y rozgrzewa y wysusza. Wlastrzey sy ze wssch / ktory maliscie czarne / zielone.

Moc y skutki z Dios.

Sok tak z listcia iako y z korzenia w nos puszczany glowe czyści z slagny sciagajac ia. Dios.

Korzeń też sam zwany toż czyni. Dios.

Czerwoność y zapalenie oczu z płynieniem ich leczy / w srodkim winie wszystkie byliny z listciem warzac / winem oczy przemywajac / a ziele przykładac. Toż zasieci ich y zaslonie / iest lekarstwem / a zwlaszcza sok z ziela y z korzenia w oczy puszczany / wrzebie nice albo y kroszki ich sciera / mazi y miodu trach do tego soku przymieszajac.

Wrzot mowy ostrzy.

Wrzody smrodliwe wychodząia / a pso wac ciata broni.

Mankom mleka obfiosć czynia y bodajac / nac ich ziecznieniem krupami warzac / a dajac im iesc. Dios.

Toż też czyni tlukac y na pierści przykładajac. Taber.

Choroze miesieczna białogłowska wywodzi tym sposobem go pozywajac. (Dios.) Albo lepiej wtlukaj y iez welna miasto wazelka w lono białogłowskie wlozyc / obmazawsy ia w tym soku. [Dios.] Toż tego korzenie w wodzie warzone / y po rano y na noc pite czyni.

Paršywość / y skrupy na głowie / trebowaciny / sokiem ich mazac wycierajac y plic cudna czynia. Dios.

Włosom opierzchnac y lesz z glowy broni sokiem z listcia glowe nacierajac. Albo listcie tego ziela warzac / glowe przemywac. Tab.

Też płymienie oczom szernowonością / y z zapaleniem ich glówek y z nasieniem rościerajac w ocie a plastrować / leczy. [Apul.] też przez czterdziestci y pięć dni na syi sawie kone to ziele / idź czyni.

Pol glowy bolennu iest lekarstwem / samo ziele z octem rościerajac / a przykładajac. [Apul.] Ale to o polnym Maku rozumiey.

Spanie przywodzi sokiem namazujac ciato. Ale także o Maku polnym co rozumieć mamy. Apul.

Włosy barzo piękne y przedko czerni / sokiem tego / a sokiem z lupin zielonych orzechow włoskich pomieszawszy pomazowane

Gruzly / y napuchliny / korzenia tego ziela prochu / dwie czesć malci Cieciorczaney / Bobowey / ośrzedli z chlebarzanego / po czesć iedney. To na te gruczoly miasto plastru przykładajac / ktore bolu żadnego nie mają / rozpada ie y goi. Tab.

Swierzb / y liszacie suche / sokiem ich pomazujac spodzaja. Aben. Mesua.

Wrzody goi zasypulac ich prochem.

Sok tego korzenia w nos puszczany / mozg wychodzą z slagny sprosney y z innych wilgotności. Toż samo korzenie czyni suchajac ie. Albo mialko z sigami suchymi wtluc / y pigul z tego naczynic / a po iedney suchac / toż też czyni.

Nacć albo plastr ktory Aetius zowie imieniem tego ziela Anemone.

Na wrzody y sadzile / ktore sie goic nie chce dobry.

Na rany ob besty iadowitych uczynione

Guzom y gruczolom twardym / y barzo bolacym / wolom / fistulom / sadzelom na nogach / wrzodom nadupniatym / bolaczka mzebrany / wrzodom rancerowatym y wyiadajacym / a psujacym ciato : Tym sposobem uzywany / wiazec Sawilkowego kwiecia samych listeczko bez glówek y bez brodek pod nimi bedacych / vsuśywszy ie co namielecy wtrzeć / wiazac smoly Greckey osmnaście lotow y pol / zywiec Jodlowey / wosku / po osmi lotach / oliwy osmnaście lotow / spusć z nia smole Grecka na wolnym weglisym ogniu sosnowym / miesajac lopatek luczywna / az sie prawie slatecznie zmiejsa : potym przydac zywiec y znou warzyc miesajac / dotad az nie bedzie przylepiata do rak : dopiero wosku przydac / a gdy sie rozpusci wszystko dobrze / odstawić od ognia / y dopiero proch Sawilca z tym wssyflim zmiesaj / a gdy przeslydnie / rzekoma co nalepiey ogniesć / namazawszy ie oliwa : To do przereczonych wrzodow y sadzeli zlych chowac / a gdy potrzeba / tym ie plastrować. Taber.

Koszadek z wważeniem.

Wiele sie ich mylilo za czasow Dioskoryda y przedty / wiele y terażniejszyh czasow / ktory rozumiecia iednoż to ziele bydz Anemone, Papaver erraticum, y Argemone, to iest Sawilek albo Sawilec polny y leśny. Naczeł dziki albo polny / a Palecznik : (bo tak my Argemone zewolamy.) Drugzy także Palecznik Rzepikiem własnym zowia. Ale barzo

Głowa z pagny graci.

Item. Płynienie

Sesloniey zaficzu

Wiedom smrodli

Cheroba miesia

Item.

Paršywość

Włosom

Włosom

Pol glowy

Spacie przywodzi

Gruzom napuchly.

Swierzb

Nacć. Wrzodom. Sadzile. Rany. Greckol. Wolom. Fistulom. Wrzodom.

nie w

nie w tej mierze nyla / nieumiejąc rozemnić
jednego od drugiego / a zrolasza w kwiatach
którym miałokółwiek sobie podobne są
Jest tedy ta różność między nimi iż Mał
polny / a Patecznik / mają kwiat białe / y ru-
miąności / y później dobieże kwiatu niżli Za-
wilec polny: do tego Argemone albo Pate-
cznik ma sok w sobie żółty albo Szafran-
ny / smaku bardzo ostrego: a Mał polny jest
soku Mlecznego tak ostrego. A temu Zawil-
lek polny Patecznik mają weń orzodku głow-
ki iakoby mał polny. Teno Patecznik ma
miaoścę pałki na wierzchu / Maczek cien-

ka y subtelniejszy / a większy. Do tego Zawil-
lek polny miakiego soku w sobie nie ma / ani
takowej głowki iako Mał / ale tylko palecz-
ka iako Szparak / gdy się z ziemi puszczą.
A temu każdemu z osobną z tych Diostory.
des własny dał rozdział. Co iednakby był
baczył ich iednoż bydi / w iednymby ie był
rozdziale zamknął. Jest y ma różność mie-
dzy Zawilem a Patecznikiem y Małem:
Bo Zawilek ma korzeń okrągły iako oliw-
ka / a te mają korzenie długie. O różności
między Kzepikiem / a Patecznikiem na
swych miejscach się powie.

O Czarnym żelcu. Rozdział 137.

Pulsatillus, & Pulsatilla, Her-
ba venti, Trag, Nola culina-
ria. Cauda vul'pis.

Ruchen schellen.

Ale niektórzy to żiele czarne mie-
dzy Anemone / to jest / Zawil-
lek błada / myśmy go też dla tego tu
opuścić niechcieli / chociaż onim Dy-
ostorydes nie zostawił. Na-
przód tedy gdy z ziemi wychodzi /
iakoż zaraz na samym przodku wio-

dry wychodzi / wszystko jest bardzo
kosmate / a listeczki drobno stzyga-
ne. Tegdy wyrastaia / dziela się
iako w Pasternaku lesnego. Są
bardzo ostrogorzkie y pieprzne iako
Jastier / y także skore przyszące.
Kwiat z sześci listków rośla-
da się / iako gwiazda kosmąty / y
pierwey wynika / y opada / niżli li-
ście wypuści czarno albo ciemno
brązowe kosmate. Płatki cienki / okra-
gły / kosmąty. Nasienie ma w glo-
wie iakoby w paleczce / kosmate że
dziwe / y pieprzne. Korzeń także ko-
smąty / na stopę wzdłuż wyiedo-
ny / iako w Dziewiećsile czarnym.
Smaku nie jest tak gorzkiego y pie-
prznego iako sama nąc y nasienie.
Ale owsem słodnicie.

Wiosce.

Rośnie na miejscach płonnych /
dzikich / suchych y kamienistych.

**Przypodzenie y złożenie
z żywioł.**

Nac wszystko z kwieciem y z na-
sieniem iż bardzo ostropieprznego
sa smaku / przeto rozprzewia y
wysuszaia w czwartym stopniu /
rosprawnia / rościaina / ciencza /
wyciągaia / trawia / wychedaia-
ia y przysza. Ale korzeń iż przy słod-
kim jest / nie odstąpił daleko od
porównania y pomierności w ży-
wiołach / także we wtórym sto-

piu wysusza y rozgrzewa. Za-
czym może go przez wsta bezpiec-
nie używać / y zwierzechu.

Moc y skutki Czarnego ziela.

Korzeń przeciwko zachwyceniu powie-
rza morowego jest osobliwym y wielkim
lekarswem / ćwierć lota piac go z cie-
plym winem / na poly z octem / albo w kon-
fektie Roząnym / albo w konfektie z kwiecia
Wolowego jezuka pożywany / a po nim sie
godzina albo trzy poćić albo według sił y
przemoczenia.

Toż czyni wino w Rozymby ten Korzeń
drobno pokraiany kilka dni moknał / albo
miałko wtarte / iako lastowy orzech z win-
nem / albo czasu morowego powietrza tru-
nek dobry każdego dnia z tego pić naczęzo
ciepło.

Pol lota tego prochu z Korzenia Czarne-
go ziela z winem piac / iad y truciźne wy-
wodzi. A dzieciom małym po 3i. z konfe-
kiem Roząnym / albo Swoździkowym da-
wać każdego dnia. *Taber.*

Wszczelnionym / także go wiele z winem
piac / od iadowitych bestii jest lekarstwem:
przezwodzi do tych lekarstw które czy-
nia przeciwko truciźnie y iadom.

Głowa z wilgoćności wychadza / sol a-
bo y proch z Korzenia tego w nos dmucha-
iac. (*Taber.*) Toż wodką czyni.

Scyatyte / drąży nác y na miejsce bole-
iace przykładaiac leczy / bo przyszy iako y Ja-
stier / trzymaiac godzinę y godzinę / a gdy sie
dostatecznie przyszy / przetrząć / a maśtem
mestonym pomazować / tak blugo aż sie
zgot.

Także w tył przyłożony / bielmo y zaślo-
ny inez oczu sciera / y slusy spadaiace w nie
zawraciga. *Tab.*

Wodka z ziela palona żywot obmiekcza

y purguie piac sześć lotow.

Tak tymże sposobem pisa / pot pobudza /
y przywodzi.

Czwartaczke leczy / piac ia po 3i w ten
czas gdy przypada / potym sie poćić / czy-
mac to często / dla tego żeby puchliny y inych
złych przypadkow / które rądy z quarcanny
przypadaią / mogło sie wstrzedz.

Paznokcie chropowate spadza.

Brodawki / y wyrosliny sprosne na cie-
le zgladza / liście świeże eluac / a przykładaiac

Wrzody zle y plugawce wychadza y goi.

Dziwie mięso w ranach / y w wrzodach
trawi / zasypuiac ie prochem / z korzenia
miałko wtartego. Toż czyni y sol z tego zie-
la / liścia / albo y korzenia. *WODKA.*

Wodka dobra jest czasu powietrza mo-
rowego / pić z Dryakwia / albo z Nitryda-
tem / wstawy 1cy z piac albo sześć lotow /
a Dryakwie 3i.

Swierzb / liszaj / krosty sprosne / spadza /
ta wodka pocieraiac.

Kany także goi fleytuch maczaiac w niej
a przykładaiac.

Nerwy a żyły suche zaślubione rozgrze-
wania nacieraiac.

Tym krosty sie trzęsa y dżia / To wodka
pokurczonym członkom / nacierac do-
Páralizem naruszonym / bżie.

Nakonec gdziekolwiek potrzeba wielce
rogrzewać / ta jest barzo dobra / dwakroć
na dzień co czyniac / poranu y na noc.

Z Korzenia tego ziela wino może przypia-
wić. Także konfekt przeciwko powietrzu
morowemu / truciźnie / iadom / y wszelnieniu
iadowitemu od bestii iadowitych. *Taber.*

Rozsadek z wważeniem.

Czarnem ziele nazywala nasy dla tego
ze ciemno brązato rości. Indzie Kon-
flekta zowia.

O Paleczniku / albo Zielmoku. Rozdział 138.

Zielmof albo Palecznik ziele
jest polne podobne we wyst-
kim polnemu Maku. Liście ma la-
browane / y pokraiane podobne
Zawilcowi. Kwiat żółto-czerw-
ny albo gorący w wierzechu pręta
paleczka / także Maku polnemu po-
dobna / ieno obdłużniejszy / a na
wierzechu zsiadła albo obferna.
Korzeń okragły / puszcza z siebie
sol żółty / ostry / a gorzki.

Miejsce.

Roście na rolach płonnych y
odlogiem leżących / na miedzach.

Przypodzenie y złożenie z żywiolow.

Ciepłego a suchego jest przyro-
dzenia we wtorym stopniu / a iako
Galenus piše / że sciera rosprawu-
ie / rospadza / y trawi.

Argemoneum.

Przeciwko
powietrzu
morowemu
mu zdrażo-
nemu.

Item.

Przeciwko
iadom y
truciźno.

Wszczel-
nionym ch-
bi iadom
w tył.

Głowa
grębi.

Scyatyte.

Oczom za-
ślonie.

Żywot od-
miękca.

poty gni

Wodka
na leczy-

Paznok-
cie
Brodaw-
kom.
Wrzody
na ciele

Wrzody
chad-
coj.

Dziwie
mięso trę-
wi.

Czasu po-
wietrza
morow-

Swierzb
Liszaj.

Krostom
na ciele

Nerwy co-
grzewa.

Truciz-
nie po-
kur-

Parali-
zem na-
ruszony

Nakonec
gdzie-
kolwiek

rogrze-
wać / ta
jest bar-
zo dobra

dwakroć
na dzień
co czyniac

poranu y
na noc.

Z Korzenia
tego ziela
wino może

przypia-
wić. Także
konfekt

przeciwko
powietrzu
morowemu

truciźnie
iadom / y
wszelnieniu

iadowite-
mu od be-
stii iadowi-
tych. *Taber.*

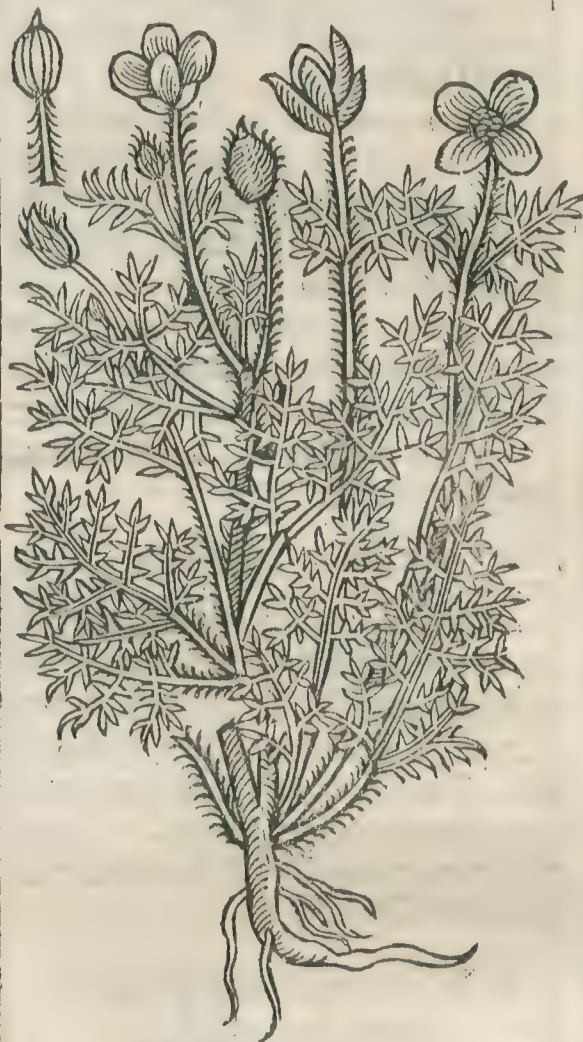
Rozsadek
z wważen-
iem.

Czarnem
zielem na-
zywala nasy

dla tego
ze ciemno
brązato ro-
ści. Indzie
Konflekta
zowia.

Argemonium, Argemone, Argemonia, Concordia, Concordalis, Liburnica herba & pergalium.

Argemone. K ößlein.

Utoc y stutti.

Bielmoż albo Patecznik / bielmo z oczu /
 Krośły albo wrzedzionieki na żrzenicy / albo
 na białym / y zastony ich spada : Skład też y
 u nas Polakow Bielmożem nazwany / y u
 Grekow także dla tego że ścieta bielma / ko-
 re oni *Argemas* zowią / z oczu. A to bądź
 sok puszczamy w oko / bądź liście / źiele tarte /
 a przykładane na oko. Albo y suche liście w
 wodzie ciepło rozpärzone y wwierćiane a
 plasterowane. *Dios. Apul.*

Toż też śmiałość pod oczyma przedko ro
spadza. *Apul.*

Żapalenie y przymioty ogniste gdsiekol
wiek / liście tarte wyciągało.

Könyvrefelátás/cálás: *Apul.*

Wzrody sie a tanceru iace sie leczy wier-
cac abo rineac na dzelona a przykladac.
Tatke y liscie sioche rozmoczymy i e ro cie
pley wodzie vtuc y przykladac. *Apul.*

Pachliny y bole z wyrwieniami y z wybićia
 słon leczy, coż liście plastrowane. *Apul.*

Vseztmenie od Ulebszwiadła / abo y od
wezā leczy / pot lotā prochu z winem piac.

Boleńie żywota y nã Pałdym mieyscu w
śmierza / z winem ziele a z korzeniem srowym
tarte a pite. Także iesliby zesoble byto / roz-
mo cze y go w wodzie trzec a pić. Apul.

Alczosze rązy bądź tuem, bądź żelążem/
 albo kāmieniem, pląstrowana leczy.

Brobarci spodza 3 octem tarca á przo-
kladana. Apul.

Slezione trawio w paŋarmie poŋywaŋa.

Bolaczki fiore potrzeba stworzyć / pla-
strowana otwiera. *Apul.*

Wola na byi zasiałe rospadza / 3 wie-
przowym sądem weluczona a plasterowany.
(Craterias) przydawby saletry / y siarki zy-
wey w suchey łaźni naćierając / Brosły z ciętą
spadza / wazrac a ta rodo omywając je.

Czernona niemoc leczy, także y wrozy
 Palecznik z miodem proch tego pić. *Dios.*

Wszystkonym od beſſiy i ſadowitych / z wi-
nem go piac ieſt wielkim rätunkiem. Tab.

Kozsadek z wważeniem.

Niechże tak wiele sly szot wiestey rozno-
ści y warpliwosci nie bacze/ tak v sta-
nych iako y v poslednieyszych szotopisow/
iako o tym. Takiey brudzy / teozzy na Dio-
skoryda wyklady pisali/ ten rozdzial e nim
wyrzucili/ iako warpliwyy nieznaiony. A-
bowiem tedni rozumienia go bydz Matkiem
polnym. Brudzy Zawilkiem. Ale iako sie
wyszey pomiedziato/ ite znaow / z teozych
roznosci ich v znać możemy opisać/ bärzo
sie myla.

W nasych także Polakow imiona y naz-
wiska nie ma, snadź że sie albo zrzadka v nas
nabywie. Albo także za Młaczek polny v miast
vchodzi. A y dalismy mu zmyślone imie
dwoiakie: Jedno od Łstacu, drugie od Sku-
tku, iako y Grelowie od Łstacu Palecznik,
jeńd wierzchu przeciw swego miasto głoweł
ma paleczki iako butawy: co y Butawni-
kiem moglby bydź nazwany. O d skutku zaś
Bielmoł, że bielmo z oczu ściera. O czym
sie też iuż powiedziato.

Paſecznik wtorey. Roz. 139.

Atgemone altera Diosco-
ridi adscripta,
Sarcocolla herba.

Daß ander Argemone.
Köslein.

3 000 000

Palcznik

Blumen
zarten
es sp
d. g.

odslinile
selom.
pizynies
com.

Reinem.
Wasser

Alecznik wtory / abo Szrebrik podobny także Matu polnemu liściem. Ten od Dioskoridy nie jest opisany / ale radniey od Ziolorisow włożony. Jednak zedrudzy go tu włożywszy / Dioskoridowi go przypisali. Namże byśmy we wszystkich drugim dogodzili / opuścić się go niezdalo / a ile skutkow iego.

Noc y skutki.

Zielony na rany plastrowany goi ię y spaia. Zapalenie y czerwoność oczu z płynieniem / y bez płynienia leczy.

Pity z woda ciepło grysienie w kistkach wśmierza / y czerwoność. Dios.

Przymiory ogniste gdziekolwiek wyciąga plastrując go / abo y liście świeże przykładac.

Pokurczonym jest osobliwym lekarstwem. Przeciwko wścześnieiu od bestyi iadowitych pic go z winem dobrze.

Także y pierwszy.

O Duszetrzu. Rozd. 140.

Anagallis,

Gauchheil. Kolmartraue.

Wysze strze / abo Misze strze / iny Kurzoślepe zowią y Kurzy morem / jest dwoiaki. Samiec kwiata żółtogoracego. Samica błękitnego. Ziółko jest nie wielkie / po ziemi się krzewiace y rozkładające. Praćit abo bylinka nie wielka czworogránowita / około niej listeczki para opodal parą od pary troche przyotragleyšym / wśakże y troche podługowate wzdluż żyłowane a miękie / a ze środka także dey pary wychadzają na długich stopkach drobne pieci listne / abo czerwone iako v samca / abo modre iako v samice / iako gwiazdeczki iakie. Z nich potym nasienie drobne a okragle pochodzi. Korzonki ma drobne y mdle.

Wierscey czas.

Rośnie na polach / w winnicach w ogrodziech / na grzedach y zagonach / między iarszynami ogrodnymi / a zwłaszcza między kapustą. Trwa od wiosny przez całe lato aż dobrze w Jesień. Ale w Sierpniu ma być zbierana y sušona dla lekarstwa.

Przypodzenie y złożenie z żywiołow. Dios. Gal.

Przypodzenia jest rozgrzewającego y wysušającego we wtorym stopniu / iako Serapion piše / a to tak samica iako samiec. Oboie potężnie wyciera / wyciąga / y bole vspotaia / y wśmierza.

Noc y skutki z Dios. y z Galeną.

Bole oboie wśmierza przykładając.

Zapalenia y przymiory vstramia / tak w ranach / iako we wrzodach / y inie.

Kości / postrzaly / skła / darnie / y inie rzezy w ciele tkwiace / wytaga / liście z bylem wtulšy przykładac / a lescze lepicy przylózy wšy do tego Jastru.

Wrzody domykające się / y ciała wyiadające zawię / a y rozszerzając się im nie da / tenże so / nie leiac.

Bole w
kwiata
przymio
toin.
w ciele
tkwiace
rzejy wy
ciaga.
wzrosty
ciele wyia
dające.

Galenem

Głowa
z
śliny
szkła.

Sehom
bo
lecyim

Bielmo
z
oczu
ści
ta.

Wskanie
u
od
wa
żk.

Item.
dą pale
niu
złoty
żłot.

Wotrobie
Cherj.

Głowa
z
śliny
szkła.

Wolenie
w
winie.
Zamieszanie.

Wymowa
u
y
wy
dobywa
u
z
szkła.

Wymowa
u
y
wy
dobywa
u
z
szkła.

Wymowa
u
y
wy
dobywa
u
z
szkła.

Wymowa
u
y
wy
dobywa
u
z
szkła.

Sokiem wsta płocząc / y gągarzym czy-
niac ślągine z głowy ciągnie / y wychodzą /
(Dios.) ale potym winem trzeba popłócić /
[Plin.] Toż czyni sok w nos puszczany.

Tenże bole nie zębów wamierza w przeći-
wno noszby puszczany. Albo też ciepło w w-
ściech po tejże stronie gdzie boli trzymany.

Wielmo z oczu sok ściera / z miodem pu-
szczany albo pomazowany. (Dios.) Jesze le-
piey z żółcią Orla albo i strzebia zmieszany.

Przeciwno wczkniemu od węża albo Ja-
szczyki / sok z winem pić dobrze. Dios.

Toż też samo żiele przykładane na rane
czyni.

Zapalenie z nabraniem słotych żyłek goi
y leczy / w soku gębk / albo co innego / ob-
moczywszy przykładac / albo w stolec kłasc.

Boleniu watrob / sok z winem pić jest
lekarstwem. [Dios.] Toż żiele warzone a pi-
cie czyni.

Sok nosiem sarkany głowe z ślągmy czyści
Boleniu w nyrkach w pelaktem z winem
pić / jest wielkim ratunkiem. Dios.

Zamien także pić go łanie y wywodzi.

W puchlinie bywa sok tego ziela wycie-
cznym lekarstwem pić go. Albo też samo
żiele w winie warzone / y trunkiem wzywane.

Powtórza niekorzy / że przeciwno mo-
rowemu powietrzu jest doświadczonym le-
karstwem. w winie warzone / albo sok tegoż
śląrowym trunkiem wzywany. Tenże.

Muszerze w miodowej bieżce warzone /
a pite / żywe odmieszca y stolce czyni. Dios.

Muszerze kwiatu modrego / kłaskie stolecem
wychodzaca za wywymaniem wprawia y
wypada / przykładac żiele wleższy / albo
sokiem pomazuiac. Dios.

Żas muszerze z czerwonym kwiatem wy-
ciaga stolecem też kłaskie.

Pierzo tego niekorzy wzywacia ku wywie-
dzeniu krwio żyłkami złotymi. Jako modre
go do zaskanowienia ich. Dios.

Wzrost naskabiaty posila y osirzy / pu-
szczany sok w oczy z miodem przasnym bia-
łym. Dios.

Rany goi / a zagnile chędoży y leczy. (Gal.)
A ile w starych / rany świeże goi.

Arwawe zaskony z oczu z miodem bia-
łym sok ściera y oczy czyści.

Żrzenie rozpierzzenia skurczona. Prze-
to też tym sokiem ich z miodem spuszczone
oczy namazuią przed zryndaniem z nich biel-
ma zwierzkniętego / albo przed w puszczaniem
igły w oko / dla zlecia bielma wietrznego.

Też bydlu na ślepota y zaskie oczu / tym
je sposobem wzywane / jest pomocne.

Własienia ich warzonego iucha wchodzi
do namazowania oczu chorych y zaskich. Pla-
zkości orok z ranienia wyciaga. Plin.

Mocz pedzi z winem sok pić. Także zie-
le samo warzone a trunkiem wzywane.

Pise Plinius / że samica bydlu do wzyw-
nia jest szkodliwa / przeto y samo bydlu strze-
ze sie iey. A gdzieby z omyłki przyszło iey wy-
wać / zaraz poczuią / y szukają inego ziela /
ktore on *Asylum* zowie / to jest / wcieczka y o-
brona zdrowia.

Wodka.

Wodka z tego ziela bywa dyfyllowana /
do pomienionych dolegliwości.

Jady trucizne poceniem wyciaga.

Żaraze także morowego powietrza / po-
tem pedzi / po dobrym trunku iey pić /
badz naczcz / albo na noc / y nakrywszy sie
dobrze / co nalepiey y nadłuzey sie poć. Tab.

Jad z ran / od wężow iadowitych.

Od psa wściekłego wczynionych / także
trunkiem wzywana / a do tego rany nie wy-
mywając goi.

W puchlinie teży wodki trunkiem wy-
wać dobrze. Tab.

Watrobe zamulona y zatkana otwiera /
trunkiem także wzywana. Tenże

Wzrostu
opłabiale
mu.

Rany goi

Żrzenie m
rozrywam
w oczach.
Żrzenie
spieszne
uś

Ślepota
bydlacy.
Ślabe my
wzrostu.

Mocz pa
dzi

Samica
bydlu szko-
dli.

Puchlina
Watrobe
zatkana.

Czartowo źiebro / albo Komonica. Rozdział 141.

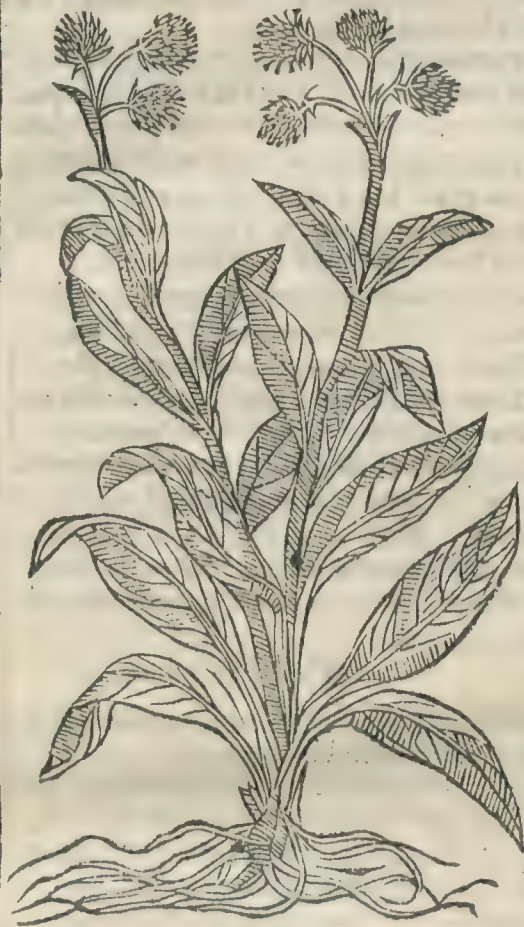
O Jolko to ktore Czartowym zie-
brym / imi s. Piotra żielem / albo
Lysina / imi Komonica zowia / ma
liscie nieco do Babczanego / ktore
Jezyczkami zowiemy / ieno gląd-
se. Pret albo byle na łokieć y pol-
tora wzwyż. Na których tu wierz-
chu listeczki mniejsze / okolo zrad-
ka wykręwane / albo zabtowane.
Kwiatem podobne jest do polney
Dyaktwie: w okrażku głowatym
gęstym bładobletny / podczas y

białawy / a ile samica. Korzeń ma
na palec wzmiast podkręwany / ią
koby go własił trotki okolo niego
korzonkow dlugich / cienkich / czar-
nawych / bärzo wiele / na kształt
Ciemierzyce czarney.

Wieniec.

W Oście na miejscach płonnych /
na gorzystych / gajach / w dąbro-
wach / w sadzich / pod czas y na
łakach.

Succisa, Morfus Diaboli.

Abbißkraut. Anbißkraut.
Teuffelsbiß. Teuffelsabbis.

Przyrodzenie.

Iz wielką ma w sobie gorzkość /
stad się znaczy że jest przyrodzenia
ciepłego y suchego we wtorym sto
pniu. Wapoczątku otwiera / prze
nika / ściiera.

Moc y skutki.

Krew w ciele z śladu z rązow potłuczonych y z rozbięta rozprawa / y wywodzi /
trunek tym sposobem czyniony / wzięcie tego
ziela y z korzeniem / Jelenich łezyczek /
Przymrozu / Pionozmiku / abo gębiego Po
lciu / Głowienek czerwonych / po gąszi /
Goryczki / Omianu / korzenia Alarzany / a
bo Kety / połacie / cukru Krecanego ośm
łotow / winą białego poł gąszi dobrego /
ziela z korzeniem ich drobno posiekać / w
cynowej konwi zalutować / a w kotle wtro
pu wrzącego / przez cztery godziny warzyć /
przeceźniwszy / każdego dnia po ośmiu tyż
rano y na noc ciepło pić dawać. Tak krew
strzepta rozprawi y wywiedzie.

Ten też trunek / przepułym / siluczenia /

y z wysotą wpadłym y potłuczonym / jest o
sobliwym lekarstwem.

Pierśiom spuchłym y z awrzedziatym / w
winie / korzeń moczony y trunkiem używany
ny / bywa ratunkiem.

Diegunki zaskanawia / wzięwszy korze
nia tego z gąszi / y w kwarcie winą do po
łowicy wyrwienia warzyć / a co na trzy trun
ki rozdzielić / y dąć pić.

Korzeń abo dwanaście tego ziela ochę
dożonych / drobno pokrajać / a w poł
gąszi winą dobrego białego namoczyć /
y tyż ośm rano y na noc ciepło pić dawać
od morowego powietrza zachorować. Tab.

Jem / morowki młacym / ze dwie gąs
ści korzenia ochędożonego w poł gąszeni
wody do trzeciej części wywarzyć / rano
y na noc po tyż ośmi ciepło pić.

Przodem piekielnym / które Lącinicy
Carbunculoszowia / jest lekarstwem / ziela
nie srobieje to ziela wulgi / przykładać.

Tatę też czyni wino pite / w ktorymby
było warzone.

Korzeń sam przez się ledziony / abo tarty /
a z winem pity / abo w winie warzony a pity
bole w macicy składa y wzmierza.

Zachwycenie powietrza morowego od
podży / korzeń / abo sam ledziony abo z wi
nem pity / abo w winie warzony a trunkiem
używany.

Krew strzepta ze wnatrza wywodzi / y ro
zwodnia ją. Także w winie warzony a pity.

Wielkoży proch z suchego korzenia biał
z winem pić / przeciwko glistom y czerwini
w żywocie.

Tenże korzeń roztarty / z asiniatości pod
oczyną y indzie / rozgania.

Puchlina z ciała wywodzi / proch z vsu
szonego korzenia z Biedziencem zmieszany /
a w winie pożywany.

Moczu ciężkie puszczenie śnądnie wywo
dzi / piąc go ćwierć lota z winem / w kto
rymby pierwszy Piotruszczyne korzenie warzą
to / poranu y na noc.

Kąseł z dusznością wzmierza / tenże proch
z miodem zmieszany / a miasto miodu po
żywany.

Czwartadniową gorączkę odpadza : w
ziela tego ziela z korzeniem / Twinki pachnio
cey / Wolowego izeyla ziela y z korzeniem
zieleno świeżych. Co wysyła drobno po
krajać / y przelut / a Gorzałki trzykroć prze
paloney y przelutowanej na to nalać / żeby
ziela dobrze zagroznęły y przez noc moczyć
wierzch naczyńia dobrze obwarować /
Rano z Alenibiku skłanego z Balneum ma
ra przedysyliować / y pilnie nakrywszy w
skłaney flasz chować / dając iey po pięci /
abo sześci łożow na raz / na ten czas gdyby
miała febrę przypaść y zaraz się włożyć / cze
ry kroć porządnie to czyniac. Tab.

Francusko

Krew w
ciele (Kre
pity.Krew puł
nie wna
czynie.Wzrost
gułie a
morow
legz.

Item.

Wrażen
bolom.Przeciwko
zardzeniu
od powie
trza.
Zaladla
Krew wy
wodzi.
Glisty wy
miedza.Zasiniato
ści legz.
Puchlina
wywodzi.Moc po
dzi.Kąseł.
DusznośćZwarcie
nie.

Grancuska

Ranom
ciety
Pestizano

Grancuska choroba sprosna / tak zwierz-
chu / iako we wnietrz zarazonym / korzenie
na wiosne kopane / a suszone / warzac go
tym sposobem iako sarsie paryla / y przez dni
czterdzieści używając / pierwej ciasto dobre
inymi trunkami / syropami / y purgacyami
sposobnosy y przepisawiszy. Tym sposo-
bem iako sia o polney Dryatki powie.

Ranom stychorzym / ciety / y postrza-
lom to ziela swym korzeniem / wielce chwa-
lebnym bywa lekarstwem. Wziac tak ziela
iako korzenia dobra garść / Krwawniku /
Swiniego Mleczu / abo mniesty Głowi /
abo Mniestu / Mładowey miodunki / abo
Plucniku / Trzdowniku mniestygo / abo
wodnego / Kory drubzy wodna Bulwica
zowia / Niedośpiłka / Stomignaz / By-
lice / Gruszycki / Stokroci / po garści.
Kzepiku / Lanli / Cobu / Danku / Kory
laceam Lacinicy zowia / Dzięgielu / po
poł garści. Korzenia Bolorycki / abo
Krowli / korzenia polney Dryatki / po
dwu lotu. Korzenia Jaskotczego ziela /
abo Celidoniowego / korzenia Lopinu
wysokiego / po łocie. To wyskopomie-
sawszy drobno wsielac / y na trzy row-
ne części odwalyc. Jedną część z tych
trzech we flasz / abo w cynowe konew wysy-
pac / y polgarnca wody na to studzienney
nalac / zalpic ciastem wierzch / y przez go-
dzin cztery w ukropie warzyc. A gdy powo-
li przechłodnie / przecedzic / a każdego dnia
rano / y na noc rannemu po cztery / abo po
pięci tyżek / y po sześci pic dawac. Tab.

Item.

Gdzieby też dla dalszego czasu chcial miec
ten trunek gotowy. Wziac te trzy części we-
spot / y w Alembiku siepy przez noc y dzien
we trzech garncach wody studzienney / abo
w polczwartu garncu moczyć / a potym pol-
tora garnca z tego wydysyllowac / y we flasz-
cy cynowej chowac do potrzeby rannym.
Ta do roku trwac moze. Gdzieby też chcial
takowy trunek z siol swietlych miec / tedy we
dwu najop tego wysytkie wziac / a polto-
ra garnca wody na to nalac / y dysyllowac.

Roniem
wrota
ciemnego

Roniowi ciemnego wzroku lekarstwo /
korzenie tego ziela y z listiem chabogo wy-
piotawszy pierwej / drobno potraciac / y z o-
brokiem miesiac dawac. Tej ten korzen
zarwiezony miedzy oczyma toz czyni.

Rapiem
Gawia
Slinogors

Gdzieby miał siłapą w sobie Rapię y
czerw / z obrokiem mu dawac.

Wrzod w gardle / Kory slinogorzem
mianuemy leczy skutecznie. Takie

Szlirami nabrzmialym y napuchlym by-
wa wyteczny / warzac korzen a ta woda w
fla ciepło często płoczac / y gargaryzm czy-
niac.

Sakiniado
sciom.

Zasiniadość gdziekolwiek na ciecie / y
Pagi z zbicia rozgania / korzen swietly
eluczone a plasterowane.

Morowli / abo bolaczki morowce / leczy
Toz ziela swietle y swym korzeniem eluczone
z trocha soli / a plasterowane.

Plany y smazy wselakie z ciata spada / y
sciera. Sol z tego ziela z Koperwaserem
bialym / abo z Rzymistim zmieszany / każde-
go dnia kilkakroć ie nacieraiac. Tab.

Sadno keniowi goi / soliem tego ziela
swietzego a wymywiac. A simie gdy swietze-
go miec trudno / suche w winie warzyc / a
tym cieple wymywiac / a wapnem niegaso-
nym po wymyciu zasypowac.

Rany plugawce /
Bolaczki / y wrzody zagnile /

Sadzele smrodliwe wychadaja y goi / ko-
rzeń w winie / abo w wodzie warzony / wy-
mywiac ie ta incho często a letno.

Kolike abo darcie czeste w listkach wklá-
da tenże proch.

Gdzieby zaraza abo mor na owce / abo
ine bydło przypadl / żeby zdyhalo / to ziela
osolnosy dawac im iesc. A warzac ie lac do
Koryta / żeby one wode pily. Wytykie czary
y flazy bydla odcynie / za pomoca Boza.

Przeciwko padaiacey niemocy / Kora ka-
dukum zowia / korzen czarowego siebra
elucz z Piwoniovym korzeniem / a przez trzy
Niedziele dzien wedle dnia / co ciwierc za-
wazy / abo y pol tora / z Szalwowa wo-
dka dawac pic. Abo :

Wziac tego ziela y z korzeniem ze cztery
garści dobre ochobozonego / posiekac dro-
bno : na to polgarnca wina bialego dobre-
go nalac / y w konwi / abo w flasz cynowej
zalurcowawszy ciastem z maki rzaney / przez
godzin cztery w kotle ukropu warzacego
warzyc. Potym gdy powoli przechłodnie /
przecedzic / a każdego dnia rano y na noc po
dziesiaci tyżek choremu cieple dawac. Wiel-
ce ten trunek zalecia ludzie zanie wczem w
tym przypadku. Tab.

Tenże trunek barzo jest polyteczny tym
paniom / Koro macice maia bolesta. Takze

Przeciw powietrznu morowemu / rano y
wieczor trunkiem używając. Tab.

Arwi w ciecie zsiadley / y skrzepley tenże
trunek wyteczny.

Wodka tego ziela.

Nasposobnieszy czias do wypalenia z te-
go ziela wodki w Lipcu / biorac go ze
wysytkim / z korzeniem / z Klaczyn / z kwie-
ciem / y drobno posiekac / y z Balneum ma-
ri dysyllowac. Potym do każdego pol-
garnca tej wodki / osm lotow znorow tego
ziela ze wysytkim takze przydac / y przez dwa
dziesiaci cztery godziny w Alembiku in Bal-
neo marie moczyć / a potym przeciagnac
Tak kostowna bedzie wodka do potrzeb
mizey pomienionych. Jako Padaiacey
niemocy trunkiem jest lekarstwem.

Morowka
y bolacz-
kem moro-
wym
Planom y
smazom.

Sadnu
Konstiana

Ranom
plugawcy.
Wrodom
zagnimym
Sadzelem
smrodli-
wym.
Kolik w
smierza.
Ud powie-
rze bydla
gdy zdy-
ka.

Padala
ce / niemo-
cy.

Item.
Kadu.

Gryzienia
w macice.
Morowce-
mu powie-
rze.
Krawizia
diep.

Kadu.

pięściem.
pięściem.
Dychawic
cy.
Ząglom.
Złociu.
Boloisfo
Brii kze
pły.

Worowe
mu powie
trzu.

Worow
em.

Item.

Item.

Pierśi/

Pluća/ wychodzący rozprzeszczenia.
Dychawicę leczy/ y przyczyny iey oddala.
Rąfke wkłada y leczy.

Rłocie pod mnieyszymi siobry wsmierza/
y odpadza.

Bolaczki wśelakie wnetrzne leczy.

Krew we wnetrznościach strzepla ro/
sprawnie y wywodzi/ rano y na noc po czter/
ry albo pięci tyżek iey pić.

Czasu morowego powietrza z inemi rze/
czami też do tego należacemi/ tą wodką by/
wa wielkim ratunkiem.

Także morowkom/ y bolaczkom moro/
wym bywa wielkim y znamięnitym lekar/
stwem/ pić ia każdego dnia rano y na noc
po sześci albo siedmi tyżek. Tak abowiem/
zarazy do serca nieprzypuści.

Też przeciwko powietrzu morowemu/
bywającym sposobem dysyllowania: Wziąć
korzenia tego ziela ochadożonego y splotk/
nego/ drobno posiekanego/ dobrze dwie
garści. Polney Dryakwie/ Kurzego ziela y
z korzeniem Bernardynku albo Kardusu zie/
la po garści. Te rzeczy wszystkie maia byd/
świecie y splotkane. Jalewcowych iągob co
naswiekłych/ y z grubą porluczonych ośm
lorow. Tia to białego winą dobrego nalać/
żeby dobrze zagroznęły te ziola/ a pilnie na/
krywszy/ przez ośm dni na słońcu moczyć.
Potym przy ogniu wolnym dysyllować
eklemezego Alembiku z *Balneum maris*. Ta/
nie tylko/ za Bożą pomocą/ od zarazy mo/
rowey zachorunie/ ale y na zarazone ratuie/
dając iey co trzeci dzień po lyżce.

Godzieby też kto tego zaraźliwego powie/
trza zachwyć/ iey wodki sześć tyżek na raz
rozłusky/ przedniey Dryakwie albo *Mitrida/
tum* albo konfektu złotego Jaja kwince w/
miej rozetrzeć/ przydać octu z Gwoździ/
kow pełnych ogrodnych z lyżką dobra. To
co narychley dać choremu trunkiem po za/
chwycciu powietrza/ a żeby sie potym trzy/
-

abo cztery godziny dobrze poćil/ przez trzy
pot ona zaraza od serca mogła sie obcia/
gnąć/

Wrzod w gąrbie/ albo ślinogorz/ pier. Ślinogorz
wofa pomieniona wodką gąrgaryzm czy/
niac często. Wioje też piata abo ciwarta
część do tego soku z Jezyn przydać. Wia/
tenże ślinogorz: Wziąć wodki tego ziela
kwaterke/ wodki polney Dryakwie/ Buki/
wicowcy/ po sześci tyżek. Wiodku Pigwo/
wego/ soku z iągob Jezynowych/ po trzy
tyżki. Layna patego suchego miałko wtar/
tego lor. To wszystko poniesiarowsy/ często
gąrgaryzm tym sobie czynić/ dozwiać do/
ne abowiem jest na ślinogorz lekarstwo.

Sol z Czartowego źiebrza.

Z liścia/ z płacza/ z korzenia/ z kwiecia/ w/
sufonnych/ bywa sol czyniona. Wia popioł
ie spalony/ y kalkus z tego popiołu a z wo/
dy czyniony/ y tak iako o Pielynowcy/ y o
inych siol soli czynieniu powiedziano sie/ czy/
nić. Tą dowyskay przeciwczony chorozy o/
sobliwym wytkiem flusy.

Rozsadek z wważeniem.

Rzekie skutki/ w wielkich y w ciejskich
chorobach tego ziela pokazanie sie. A
przeto baby/ y ludzie ci/ którzy sie zabobo/
nami y czarami radu parali/ zmyslili/ że są/
tani zayrzac człowiekowi z tego ziela tak/
owych ratunkow/ wiać mu korzeń/ y pokła/
żnia to znakami/ gdzie na sposobu korzenia
samego znać iakoby zębami wkasit/ zjad y
niektorzy łacińskim teżykiem *Morsum Diabo/
li* nazywają. Ale właściwiey *Succisa*. O tym
zielu oni dawni lekarze/ a Zielopisowie tak
Greccy iako y Łacińscy/ nie nie pisali. Że ad/
sie znaczy/ że abo w tych tam stronach nie
rosło/ y przeto do znaiomości iego nie przy/
fli. Abo wiec innymi nazwiskiem/ nami nie/
wiadomym/ go mianowali.

O Bluszczu drzewnym. Rozd. 142.

Błasktem wiele sie Bluszczow
znayduie. Jednak własne są
trzy/ Biały/ że owoc wydanie z sie/
bie biały. Czarny/ od czarnego o/
wocu tak rzeczony/ a ten samiec.
Ten po drzewiech y po murach rad
sie pnie. Nam Bluszcz czarny rze/
czony. Trzeci mały Bluszcz rze/
czony/ abo Bluszcz skalny.

Bluszcz drzewny/ który y wiel/
kim y białym zowieiny/ jest barzo

krzewisty. Ten nie tylko około
drzew wysokich sie pnie y obwija/
(żąd y drzewnym jest nazwany)
ktore swym obieciem dusi y psunie/
ale też y po starych murzech/ kāmie/
nicach/ grobiech/ na gore sie cią/
gnie y mocno sie ich trzyma/ że też
ich swym obieciem rozwaluie y
psunie. Naprzod gdy sie puszcza ma/
liście iako gruszkowe/ obdużne/
ktore potym za czasem trzy rogate

sie osta-

Hedera arborescens.
Ephem.

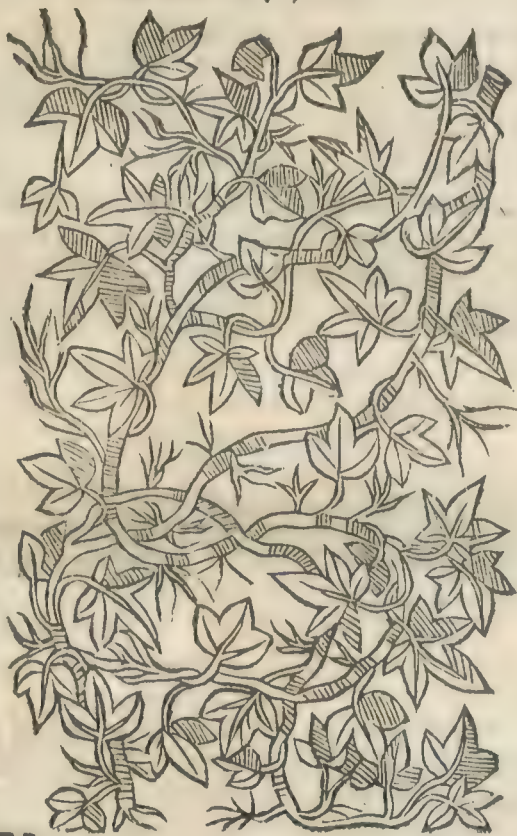

ſie oſtawia / glądkie / mięſe y mo-
cne. A gdy ſie ſkärze / okragle ſie
oſtawia: lećie y zimie wſtawicz-
nie zieleńcie. A wiat ma mchowá-
ty / bládo żółty / który ná końcu Je-
ſieni dopiero poczyńa ſie rozwinąć
y kwitnąć. Z tych w zimie owoc
w gronkach / iáko Ptaſz á zob / ieno
wietſzy / ná długich ſtopkach. Na-
przód zielony / potym gdy dożrzeie
czarny / á niekiedy żółtawy / dro-
bno / ábo cienie á krzewiſty gęsto
y odnożyſto / niebárzo w ziemi gło-
boło. A z tey przyczyny dzierwu /
przy którym roſcie / nie ieſt wżyte-
czny / ábo wiem mu wſytkie wilgo-
tność odeymnie / y zátym go ſuſzy /
y umartwia.

A choćaby go dobrze poderzwał
iednak wſgoro on nie wwieńcieie /
y owſzem wſtawicznie zieleńcieie /
biorąc y wyciągáiąc wſytkie wil-
gotność z dzierwa do którego ſie
przypoit.

Bluszcz wtory / ábo czarny / tenże
wſytek ſtalt ma który biały / tyl-
ko że owoc czarny miewa.

Hedera Helix.
Klein Ephem.

Bluszcz namnieyſzy / który Blu-
szytem zowiemy / ten nieplodny
ieſt / bo nigdy nie kwitnie. A za-
dło ſie po dziewiech pnie / tylko po zie-
mi. Liſcie ma záwſe trzyrożyſte /
á białymi kropkami nákrápiáne.
Item záwſe ſie zieleńi / y zimy ſie
nie boi iáko ine.

Adieyſce.

Biały y czarny roſna w leſiech /
ná polach / á przy mieyſcách wil-
gotnych / w ogrodách / y ná ſtárych
murzech / á ile czarny przy murzech
ſie rad kocha. Bluszcz zaś ná zie-
miách ſuchych / kámieniſtych / przy
płóciech / y między ſkálami. Przeto
v nas ztąd imienia doſtał / że go
ſkálnym Bluszczem zowiemy.

Przypodzenie y złozenie
z żywiołow. Dios. Gal.

Wiſze Galenus że Bluszcz táł czar-
ny iáko

ny iako y biały z przeciwnych ży-
wiolow iest złożony. Abowiem
ma coś w sobie ciepłego / co sie
znaczy przyrodzenie zimne. Ma y
nieco ostrego w sobie korzennego /
co ciepło znaczy przyrodzenie. Ma
y trzeciego coś wilgotnego y wo-
dnego. Stłaniając sie do letności
y ciepła / a ile po ki iest zielony. Su-
chy po utraceniu wilgotności ma
zimną grubość w sobie / zimną y
ciepłą / a to co gorzkiego iest cie-
pła / wyciągająca / ściencząca / y w-
twardzająca. Bluszcz skalny albo mą-
ły / także iako y przednie suchy y
chłodny.

Moc y skutki.

Kwiatu Bluszczowego co we trzy palce
może zawiać wtartego z winem ciepłym
dwakroć przez dzień na czerwona niemoc
pić dają. *Dios.*

Opalonym ob ognia z woskiem twiać
plastrowany iest dobry. Albo ziarnka na po-
piol spalone / y z woskiem plastrowany.

Słężone chora leczy / liście zwiazle w o-
ciecie wazac / albo też w wierzanie / a z chle-
bem pieczone y pożywane. *Oribas.*

Mozie sie y w winie wazyc / y zwierz-
chu tymżem nagrzewac. *Dios.*

Glągnas z głowy ściaga / sol y świeżego
liścia / y z iagobiego / z miodem zmieszany /
y nosem sarkany / przydawany iest oyleku
Kosaćcowego / albo oyleku z żółtych siot.
Kor / y saletry trocha. Te y sam sol to czyni.
Także bol zsiarżaly w głowie wamierza sol
z liścia y z iagobiego wyciśniony / z octem
a z oylekiem Kozanym zmieszany / tym glo-
wenamazuiac. (*Dios.*) y czolo. (*Plin.*) y stro-
nie. *Apul.*

Tenże sol z Kozanym oylekiem / albo z o-
ylekiem Liliej białey: w uży ciepło puszczą-
ny / y bolenie ich y zardzewiałości leczy.

Bolenie zebow wamierza / z piac iagob
Bluszczowych na proch wtartec / y w łupinie
granatowego iablka z oylekiem Kozanym
dobrze rozgrzac / a w ochy przecinane oney
stronie gdzie boleia puszczac. *Dios.*

Ziarnka albo owoc Bluszczowy wtarty a
w łono białogłowskie puszczany / choroba
miesieczna wzbrudza. (*Dios.*) Albo każdego
dnia po trzy ziarnka wielkiego bluszu miał
po wtartec / y z sucha albo z woda Bylicowa
przez kilka dni naczeczo ciepło piac. Toż sto-
pki od liścia w miedzie moczone / y w otwor-
łona białogłowskiego w prawione czynia.

Sol z ziarn Bluszcza czarnego / wlosy
czarno farbuię. *Dios.*

Wzrodom wśelakim y nagozłym / *Ecce*
Cacetic zowia Grekowie / iest lekarstwem
wielkim / liście w winie wazac / a na nie pla-
struiac. *Dios.*

Ogorzalość twarzy od słonca y ine zmazy
na niej spadza wazac.

Kamien w nylkach łamie y wywodzi /
ziarnka albo suche na proch co nasubtelniey
wtarte / a z białym winem / w ktorzymby Pio-
truśka była wazona pity. (*Dios.*) Albo z
woda pite.

Zeby wlosy nigdy nierosły / wiać wosk
albo soku Bluszczowego y Zielunowego /
smieszay ze krwią z niecierpersowa / a po wy-
targaniu wlosow pamazuy.

Także tożysto wywodzi. *Plin.*

Smrody cuchnienie z nosa zardzewia-
łego pochodziac / sol weń puszczany odda-
la. (*Dios. Gal.*) A zwolasczą białego Blu-
szu. *Plin.*

Aliy albo żywica z Bluszczu / wlosy z ciała
spadza. *Dios. Gal. Aginet.*

Tenie Aliy wosy roymieszay z głowy / pomaz-
zuiac nim. *Dios. Gal. Aginet.*

Sol z korzenia Bluszczowego z octem
pity / wśelkienie od palacygonu leczy.

Słężenie chorey / sol z winem ciepłym
pity / iest lekarstwem do trzeciego dnia.

Przysze y Frosty na głowach białcunych
albo wrzedzienice cięłace / y parchy / goi-
czapczka z liścia Bluszczowego użyta / na
głowie nosona. To tak goi te bez wśelakie
škody y niebezpieczności zdrowia

Ciekie bolenie w głowie wamierza / wiać
śiedm listkow Bluszczowych / tylko też iade-
ret bzożskwinowych ochodożonych z swych
skorczek: to wazyc w oliwie a w occie / y
na czolo plastrowac y stronie.

Suchoty leczy / wiać ziarnek tych koro-
sa przyczermwieńszym / a wtartym te co nasub-
telniey / z ciepła woda dawac pić.

Plastr z liścia z octem wczyniony / a na
słężone plastrowany / leczy ia.

Podagry / to iest / łamanie w rękach / w
Chyragra / y nogach / w biodrach leczy li-
Scyaryle / a cie Bluszczowe z Ryżem a z
miodem wtarte y plastrowane /

Puchline zaskorna moczem wywodzi / ro-
ściatrac ziarn Bluszczowych czerwonych
na każdy raz dwadzieścia / a społ kwatarki
winą białego każdy dzień ciepło piac.

Od wpięcia barzo broni / tychże ziarnek
czerwonych przed tym piac albo jeść. poz-
wisy ich w trunku. *Plin.*

Szynkarzom.

Ktoby chciał wiedziec iestli wino z woda
zmieszane / y iako w nim wiele wody / wezy
kato / pisac o gospodarstwie wieyskim / w-
czynić naczynie iakiego kolwiek kształtu z
bluszczowego dzewa / y nalać w nie winą /

w Pro.

Czerwony

Opalony
ob ognia.
Słężenie
aporty.Glągnas z
głowy wy-
ciąga.Zaskarżale
bole w glo-
wie wamie-
rza.Dla bole
wamierza.Zebow bo-
lenie.Ziarnka
albo owo-
ce bluszu
czarnego.Włosy
czarnie.Wzro-
dom
by nago-
złym.Ogorze-
li na na-
twa-
żu-
żamien-
tanie.Włosom
niedopu-
szcza naci-
śnięcie.Złoty.
Smrod z
nosu spo-
wija.Włosy
spadza.
Wzrost gubi.Wśelkie
niu ob pa-
lacz.Słężenie
chorey.
Wzrostie
nicom /Przysze /
Frostom
iacta cym
na dżelcu-
nych głow-
kach.Głowy bo-
lenie w
wamierza.Suchoty
leczy.Słężenie
chorey.
Podagry-
Chyragra-
Scyaryle.

Puchline.

Od wpi-
ęcia broni.Poznać i-
estli wino
rozwo-
dzone.

W którymby rozumiał bydy wech: sąż wi-
no wycieje z onegoż naczynia / tylko woda
boskame. Abowiem Bluszczone naczynie
wina w sobie z cierpieć nie może.

Włocz pędza piasek / albo sól z liścią y z
ziarnem zielonym / albo z nich proch z winem
w którymby Piotruska była warzona. *Plin.*

Liście y z łagodami warzone a pite / prze-
ciennie zimnicę pstratnia. *Plin.*

Także też z winem rościwane pite czynia:
Abo proch mało z masek warty z winem.

Ziarnka z winem rościwane / watreba
boletaca leca / masek sylo / a silejona / pi-
lacy masek.

Bluszc białe lepszy y polyszczniejszy jest
silejone chorey / z ciadem goracym rosparzo-
ny. A dosyć pędziarnie z trocha winą /
przećwito teży. *Plin.*

Slizy z żywota wywodzi morzacie /
ziarnka białego Bluszczy trzy z miodowym
octem pite. (*Plin.*) Ale y w ten czas dobze
tychże ziarnek rościarni na papkę przykładać.

Arwia karkaciacy / ziarnka białego
Bluszczy pite / sa lekarstwem.

Naczynia Bluszczonego pic dobze tym
ktory silejone chore maita. *Plin.*

Dla opalenie ciała ogniem tak maziacie
czynia / ziarnka warty Bluszczone pala / a
polawsy pierwey opalone miejsce ciepła
woda / potym popiołem tym tam posypnia.

Wyprochniałym zębom lekarstwo czy-
nia / naryznata tak świeże ziarnka iako y sa-
mo ich dzwoko / dla soku / ktore obrwa-
warosy pierwey żeby zdrowe wostiem żeby
ich niepsowal / puszczania w żeby wyprochnia-
le / ten ie krzy y wylamnie. (*Plin.*) Abo w oc-
cie / rościara żywica / w zab puszczana.

Także o kłiu Bluszczym pisa że zabom
jest wzyteczny.

Blizny woselatie wyćiera / y z ciadem zbro-
wym porownywa / pomazniac ie soliem
białego Bluszczy z Saletra / a z olejkiem ro-
żanym zmieszany. *Plin.*

Puchline też zaskożno wywodzi / ziarn
dwadzieścia żoleych w kwarcie winą rościar-
sy / po Siliq. s. tego kazy dzien piasek. *Plin.*

Pise Apuleius że czarnego Bluszczy pier-
wego dnia trzy ziarnka z winem / a iesliby
goraczka była / teby z woda pite. Drugiego
dnia pieć ziarn: Trzeciego siedm: Czwar-
tego dziesięć: Piatego ubenascie: Szosto-
go trzynascie: Siodmego piasnascie: O-
smego siedmnaście: Dziewiatatego dziesięć-
mascie: Dziesiątego dwadzieścia jeden / y

iesze baley gdzieby potrzeba była: silejone
choreleczy. *Apul.*

Olejek Bluszcowy.

Bywa z ziarnem Bluszcowych olejek dy-
stylowany / tym sposobem iako z Jalomco-
wych iagob / y zowia go *Oleum ex Baccis
Hedere*, to jest wtluc w miedzianu funt albo
dwa tego Bluszczy ziarnek / wody na nie na-
lać / żeby zagroznaly / w garniec miedziany /
z ktorego gorzałke pala / wlać y wypalić.

Drudzy biora do wypalenia tego olejku
dziewo Bluszczone / iagoby y żywica tego /
y tak z tego wysyfkiego olejek wypalaia.

Ten olejek sluzy czonkom / y zylom pie-
tym oziabtym y bärzo bywa wzyteczny / nim
namazniac.

Wzroby y bolaczki zle wychedaia / y goi.
[*Rogerius.*]

Alisieczne czyścienie paniom zawosci-
gnione wywodzi / czopek albo wzeleć w
nim obmaczawsy / w otwor łona wlozyc.

Kamien z nyrki wywodzi / nim nyrki ma-
zac. [Tenże]

Artetyce z przyczyny zimney slizy / naćte-
raiać nim / zwlaszcza z dziewo Bluszczonego
palony. [Tenże]

Szkodzi.

Tak sol iako owoc albo iagoby Bluszczo-
we do wzywania wnetrznego skode niema-
ta czynia / a ile z Bluszcza czarnego albo wiel-
kiego. Abowiem ciato moli wysyfk / y cho-
re czyni. Rozum y baczenie odcymnie / y za-
mieharwa / owa kalone czyni. *Dios.*

Żyły piete albo suche obraza ostrym y ćirp-
kiem smakiem. *Dios.*

Ucieplozna czyni / gdzieby kwinta ich w-
zyla białagłowa / po wyczyszczeniu mieści-
cznym. *Dios.*

Plod z żywota wyciągania / siopki ob li-
ścia w miedzie namoczone / y w łono puszcz-
ne. [Tenże]

Plinius y Theophrastus wypisnia wiele
ich y rozmaitych sposobow y roznie Blus-
zczone: O ktorych z tego miejsca pisac nie-
rozumielisny za rzecz potrzebną / gdyż w
nas nie rosta / y te zrzadka sie znayduia ktore-
smy en opisali. A przyeym skutki tych ściaga-
ia sie do tych tam wysyfkich.

O Bluszczy ziemnym / ktory Kunratem
albo Kurdwanym też zowiemy / aczby sie en
zdalo przyech inych Bluszczech pisac. Ale
że Dioskorydes w czwartych księgach wla-
sny o nim uczynil rozdział / tam iako do wia-
snego miejsca oblozylisny go-

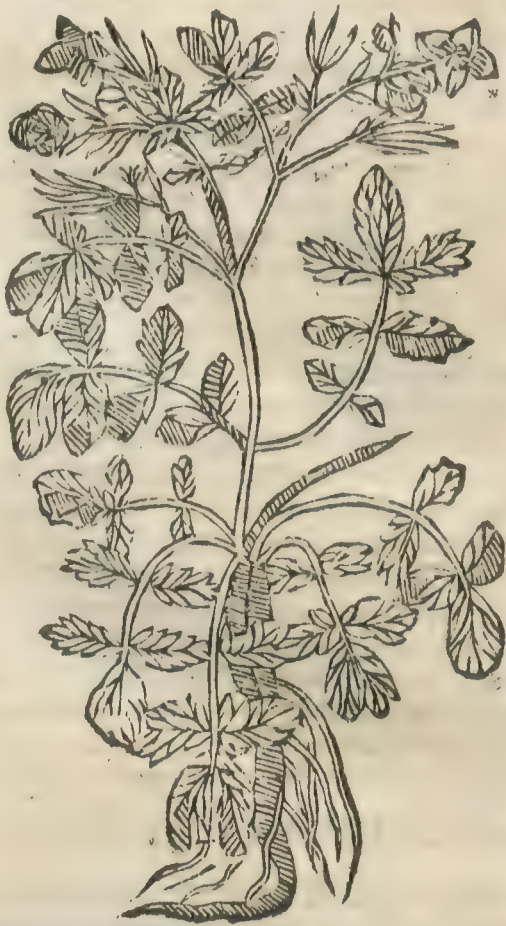
W Celidontey / albo o ziele Gasfolcym wietrzym. R: 143.

Celidonia wykłada sie dar nie-
bieści / dwoiata jest / wietrza /
y mnieysza. Wietrza ma pret ciutki /
obli / chlupaty albo kosinaty / tokie-

tny albo podczas y wyszły/ od kto-
rego liście pochodzi mając kształt
liścia Jaskrowego ieno miękczey-
ły/ a pomodziały. Kwiatu żolte-
go/ podobieństwem kwiatowi fi-
oltkow żółtych/ z niego potym wy-
chadzaia dwa albo trzy/ podczas y
wiecey strączkow na kształt roz-
kow/ w nich nasienie wietrze nżli
Mał. Wyszła bylina y z liściem
jest pełna soku żółtego/ a ten jest o-
stry/ sczypiaczy/ gorzki/ zapachu
przykrego/ y by namniey albo listek/
albo bylinke/ albo korzeń zranił/ w-
net się jacy. Korzeń przywierchu
ma iednostayny/ v spodku na wie-
le części się rozkrzewia/ y dzieli/
ćienkich/ włosientowatych/ żół-
tych.

Chelidonium maius, Chelido-
nium, Calidonium, Hirun-
dinaria maior.

Schellwurz. Schwalmkraut.
Goldwurz.

Wiepsee y czas.

Rosie przy płóciach/ przy par-
taniech/ przy ścięgach/ przy mur-
zech/ y na starych murach/ w
przekopach/ między rumem a w cie-
niach. W ten czas poczyną kwit-
nąć/ kiedy się Jaskółki na Wio-
sne pokazuia/ y przez wyszłe Wio-
sne y lato. A w te czasy też bywa
do lekarstw zbierane. Dąs gdy Ją-
skółki w Jesieni odlatują/ wie-
dnienie y niżejminie. Korzeń do
trzech lat chować.

Przyrodzenie y złozenie żyzwiolow.

Jest przyrodzenia rozgrzewa-
jącego y wysuszającego na końcu
trzeciego/ a na początku czwartego
stopnia. Ściera/ otwiera ściem-
cza rozprawia/ rozrąza/ albo rozpa-
dza/ a zwłajcza sok wychadza.

Moc y skutki ziela Jaskółczego/
albo Chelidoney.

Glere/ to jest żółć/ tak sioleem/ iako y
mocem wywodzi takimkolwiek oby-
czajem wywiana. Przecio

Żółta niemoc wypadza/ korzenie tej wa-
rzyć w winie z nasieniem sianym y co-
naćczu y na noc po kielisku ciepło pić
przez kilka dni.

Abowiem

Watrobne żyły zatkane otwiera. Albo
tężym sposobem: wziąć korzenia Chelido-
niowego/ Szawiu kobyłego/ badozadzo-
nego albo diuretycznego/ korzenia Pokrzywian-
ego/ po trzy łocy. Wina białego dobrego
kwarta/ wody studienney półkwarty. Cu-
tru białego osem łotow. To korzenie pokra-
jać drobno/ y wszystko wespół z winem y z
wodą w kory cynowey zalepiwszy/ żeby
namniey para nie wychodziła/ w kotle peł-
nym wtropu przez trzy albo cztery godziny
waryć. Tego dawać po sześciu tyżek każde-
go dnia po rano y na noc ciepło choremu
pić/ kazać mu się poić. Moze tego lekar-
stwa w suchej łaźni używać/ pocac się.

Tei nakłaseć go w obur/ a bosymi nogá-
mi chodzić/ też czyni.

Też Jaskółcze ziela wstulęsy sok z niego
wysać/ y każdego dnia na noc y po rano i-
żke dobrać/ ze czterema tyżkami wody z Ba-
mianki/ albo z Jedwabniku/ który się na po-
trzymach

Żółta
mocem
sioleem
wywodzi
Żółta

Item.

Item.

trzymach

	oczy. Ale ma bydź wyprąsowany ze wysy- kiego ziela / tak z korzenia / iako z kwiecia / y z kłącza / a to na przodku lata potki ma w so- bie soku wiele.	świeżo wyprąsowanego ziela Jaskolezgo trzy funty / miodu świeżego paroki co nacho- dożyey sante / soku wodnego Opichu / soku z Centurzey po pol funta : To wespół po- mieśa w sy / dysyllny z Alembiku miedzi- nego / y choway do potrzeby. Albo też tak po prosu weźmi soku tego ziela / soku Ro- pzu Włoskiego / miodu chedogiego od mto- dych pszoł / po dwu lotach / to na mie- dzianym naczyniu umieśać / y także do po- trzeby w miedzianym naczyniu chowac.
Blonkom na oczach Sifutom w oczach.	Toż też ścięraz oczu błonki / wrzędzenie krośy / na bielmu oka / albo na źrenicy. Sifutly w oczach go / które w kaciku przy- nosie bywają / puszczając go w nie. Bywają też ten sok sufony w ciemni / z ko- regu potym galeczki albo pigułki toczą / a gdy potrzeba w oście z Celidoniowa wo- dka rościęra / a do oczu puszczają.	Kwiatki Celidoniowe w Rozanej wod- ce z trocha miodu warzyć / aż rozewreia / po- tym gdy przeschłodnie / co namięcnie wy- prąsować / a tego trzykroć każdego dnia w oczy puszczac / dzwone ostry y bystry wzro- czym.
Item.	Też y sam sok z korzonka świeżego prze- łominy go w oczy zaraz puszczają / y tak w- śelakie zaśloni / pawłoki / katarakty / y luki ścięra zwierchnie. Ale je sam sok sufony w oczy puszczany bärzo kasa / a idzie o oko / żeby go nie zepsował swym zbytnym kasa- niem / tedy lepiej zároveň przydać do niego troche mleka białogłowskiego chłopie kar- misa / albo Rozanej wodki.	Też y to nie polednieysze puszczanie do o- czu / biorac tego soku świeżo wyprąsowane- go dwa loty / soku z Ruty / z Włoskiego Ro- pzu / soku Kosyjskiego / po łocie każde- go / Cukru lodowatego tluczonego / pol- trzeci ćwierci lota / y to chowac w miedzianym naczyniu.
Lutki/ Bielmę/ Blonki/ pawłoki/ zwierzchu spadza.	Drudzy tym sposobem czynią miazanie / albo napuszczanie w oczy. Biora część soku wyprąsowanego z tego ziela / a dwie miody przednie chedogiego odwarzonego / a po trzy albo po cztery kropie często w oczy pu- szczają. To abowiem wzrok ciemny czyni iastnym y byстрыm.	Też zolcia kłofsy białey ten sok zmieśa- ny / aż miodem. Zirandus bärzo zaleca. Item / Wzięć drobno Celidoniowe ko- rzenie / y wwarzyć w wodzie / a tym często oczy przemywać / spadza zaśloni z nich / a wzrok bystry czyni.
Item.	Item makuly z oczu ścięra / y wzrok bystry czyni / tot świeżego soku Celidoniowego wzięć prawie chedogiego / do tego przycz- nić soku Ropzu Włoskiego / zolci Sepo- wey / miodu białego chedogiego / każdego po łocie.	Przeciwko zmażom / zaślonom / y paw- łokom oczu / weźmi Jaskolezgo ziela korze- nia / y opłocz co nalepiey w winie / a polt z winą nie oschna / wtłuc w móżdżerzu mie- dzianym / także miedzianym tłuczkiem / a nie inakzym / przecedź / wyprąsuy / a do potrze- by choway.
Item.	Item / soku świeżego wyprąsowanego wzięć zrowna częśćia winą przedniego / y po kilka kropel w oczy ciemne puszczac. To czyniac kilkakroć każdego dnia.	Weźmi soku Celidoniowego / soku Ro- pzu Włoskiego / białego winą przedniego / po pol kwarty : To wysytko warz na ogniu węglistym w miedzianej pateli albo panwi do trzeciey części wywrzenia / to dysyllny / a do potrzeby choway.
Item. Wodką.	Item / wzięć Celidonię świeżosuchę ze dwa funty. Miody fesańcie totow. Dwie Europatwie zolci. To wysytko w Alembiku włozyw sy dysyllować z tego wodke / krocy każdego dnia raz cztery po kilku kropel w oczy puszczac. Wzrok ciemny oświeca / y zmaży na oczach wśelakie spadza zwierz- chnie.	Item Wzięć część soku Celidoniowego : winą przednie dobrego białego / miodu ob- pszoł miodych / to też / iarszecego / po pol trzeci ćwierci oboyg / co nalepiey umieśa- w sy / wzywać do ciemnych y zaślych oczu.
Item. Wodką.	Item / Wzięć ze dwa funty soku świeżo wytłoczonego z Celidonię wietney / soku z korzenia Włoskiego Ropzu świeżo wyprą- sowanego / Miodu chedogiego / po funcie. Zolc zaleca. Z tego wszytkiego wypalic wodke / a przereczonym obyczajem w oczy puszczac.	Wodką do tychże zaćmionych oczu bär- zo kořtowna / weźmi świeżo wyjętego Celi- doniowego soku cztery loty / mleka białe- głowskiego poltora lota / albo poltory ly- ski / żywice Sągapemskiej pol lota : To co nalepiey wespół umieśać / a do przerecz- ney potrzeby oczney w naczyniu miedzianym choway.
Item.	Ina wodką z soku świeżego Celidonio- wego / soku Ropzu Włoskiego / soku z Ro- żego dziewoka / po lotach / miodu ob pszoł miodych / albo Lipcu cztery loty / to umie- śaw sy prawie do brze / puszczay piorkiem w oczy ciemne / pawłoki albo błonki z wierz- chu zaśle / porannu y po południu / y na noc	Item / Doświadczona wodką oczom / wzięć Celidoniowego korzenia świeżego o- chebożnego / wtłuc / y Rozana wodka stro- pic dobrze / a przez noc tak go mieć w naczy- niu miedzianym : nazajutrz umieśaw sy go
Item.	Ina wodką na zaście oczu / wzięć soku	dobrze /

Item.
Przemyc-
niu ogn.

Item.

dobrze włożyć go w worek spiecząsto wsty-
wsty y zawiesić / podobawwszy miedzią
podeń miedniczkę / żeby powoli sie dystyllo-
wało / y ciętko : to do potrzeb chować.

Wzrost czerwoności.

Item. Wzrost czerwoności / y żółci / w żółci /
wodka bąrzo osobliwa / wziąć liścia Celido-
niey / Kopru Włoskiego / Kofysczka / Ru-
ty / po gąszi albo po dwu : To wespół co na-
lepiey w miedziąnym moździerzu utłuc / y
sok z tego wyprąsować / Kozego dwa funty
Apłektarskie wziąć / do tego włożyć główek
z Kozey ostubionych szesnastie lotów / cu-
tru lodowatego miastkiego dwanaście lo-
tów / Tucyey co napilniey przyprawione /
Krwie smoczey co namieley wtarte / po o-
smi lotów / pomieszawszy wszystko wespół
dystylluy z miedziąnego Alembiku / a pilnie
chować.

Ina wodka bąrzo kosztowna do tegoż /
zmazy z oczu spadziaca / wziąć ziela Ja-
skółczego y z korzeniem świeżozielonego ze
cztery gąszi / Kofysczka / Kopru Włoskie-
go / Ruty / Sukwicy / Swieczek / po dwu
gąszi / a tych wszystkich świeżozielonych :
To wszystko w moździerzu utłuc / wlać
połtory kwatery na to winą białego dobre-
go / potym wyprąsować sok / y przydać mu
Imbiru tłuczonego / Sarcokolle / Aleopá-
ryku / Mirry / miastko wtartych / po dwu lo-
tów / Szafrańcu świeżo lot / miodu iarszece-
go funt : To dystyllować wszystko wespół z
skłanego Alembiku / wodka kosztowna /
wspelacie zmazy żółci / y wzrostu z
oczusciaciaca.

Item. Wzrost kwięcia Celidoniowego
gąszi / warz w Kozaney wodce / dwa loty
miodu przydaway / aż połowicą wywreie /
przecedzawszy / do potrzeby choway / wsty-
wając iey w oczy ciemne trzykroć każdego
dnia / poranu / po południu / y na noc.

Item. Soku Celidoniowego napoly z
białym winem wziąć / a do tego Aleopá-
ryku miastko wtartego troche / y w oczy za-
śle błonka puszczać.

Koniowi gdzieś zwierzechowione oczy zaśły
sok z Celidoniowy y z iey korzenia świeżo wy-
prąsowany / y przez chędogo chustkę przece-
dzony / w oczy mu sprycować.

Temuż koniowi gdzieś za wberzeniem
oko zaśło / tegoż soku wziąć sześć lyżek / wsty-
wając miastko wtartego dwa loty / soli lot
miastko wtartego / y tym mu trzykroć przez
dzień oko sprycować / bądźże zdrow.

Koniowi Kozie maia oczy plynace / albo
błonka zaśle / Celidoniowe korzenie jest im
ratunkiem wielkim / wieściac im go nad
oczynia.

Czerwoność z oczu spada / Jaskółcze zie-
le z swym korzeniem / Kofysczko / utłuczo-
ne / a Koziana wodka w tłuczeniu strąpiane

y dobrze zwilżone / a potym wyprąsowane
y w oczy puszczone / raz y trzy przez dzień.

Wzrost plynacym jest wielkim ratun-
kiem / wziąwszy Celidoniowy dwie części / Ko-
fysczka iedną drobno posiekawszy / przydać
do tego Kądzidła białego miastko wtartego
lot / Pieprzu także tłuczonego poł tota / na
to wszystko naleć dobrego winą białego / że-
by prawie dostatecznie zagraźnalo : dać
przez ośm dni temu moknąć / dobrze natry-
wszy / potym przecedzić / y tym oczy strą-
piąć po trzykroć przez dzień / po kropce albo
potrzeb wpuszczając.

Tym którzy z wieczora zaraz nie niewi-
dzą / także y w nocy chociaż przy świetle / do-
brze wwarzyć ziele Jaskółcze w winie napo-
ly z wodą / y z tego parę w nie puszczać.

Item. Przeciwno temuż / łayna iaszor-
czego troche rostarz w świeżo wyprąso-
wanym soku Celidoniowy / a w oczy pu-
szczać.

Przeciwno zaściu błonka albo mgła sa-
miej żółci / wziąć soku tego / soku Chla-
stawy / po dwu lotu / miodu iarszecego / to
jest / od pszczoł młodych cztery loty / tego po-
trykroć na dzień w oczy puszczać.

Wzrost zbyt wilgotnym / soku tego
świeżego wziąć trzy loty / soku Włoskie-
go Kopru dwa loty / żółci wółowej / wila-
czey / po półtora tota / Tucyey przyprawione
lot / tego dwakroć na dzień w oczy puszczać.

Wzrost bolesnym / wziąć Celidoniowy dwie
gąszi / Włoskiego Kopru / Lobody / Ko-
fysczka / po gąszi / utłuc / sok wyjąć / tego
często przez dzień w oczy puszczać.

Żapuchnieniu oczu oddala ten plaster / Ce-
lidonia w winie wwarzyć / y miastko plastru
nanie przykładac. Toż czyni w wodzie w-
warzona / przykładac ię / y woda ta oczy
wymywać / a podczas też teyże kropki albo
trzy w oczy puszczać / y puchline y boleńie
z nich odpadza.

Zawrót głowy / y zamieszkanie w oczu
oddala y leczy / wziąwszy Celidoniowy dwie
części / Podrożnika / Bluszu białego / po
iedney części : To wespół co nalepiey utłuc /
y octu troche winnego a olejku Kumiento-
wego ile potrzeba / umieścić na kstacie pla-
stru uczynić / y głowę ogoliwszy / tym okla-
dać.

Głowa z wilgotności zbyt wysusza.
Wtrącono wonność zatknięcia odczerw-
w nosie przywraca / sok świeżo wyjęty / no-
sem w sie sarkając.

Toż też boleńie w połowicy głowy oddala
z wilgotności zimnych moźg wychędza
Jezyczek spadający na swe miejsce przy-
wodzi / tłukacy wwarzyć w winie to ziele / a
parę ciepła wsty w sie biorac. Także często
w uszach te iucha trzymać / y gąrgary-
zuac.

Ogrom
plynacym.

Ślepotę
wielką
miej.

Żółci
mgła za-
śle.

Ogrom
zbytne
wilgotny.

Boleńie
ogow.

Ogrom za-
puchnie-
niu.

Zawrót
głowy.

Głowie
wilgotney
Wtrąco-
ney won-
ności.
Puch głowy
boleńie.

Wolent
Gard.
Włosy
spadza.

Włosy
solte Szyn

Wolent w. ciełe wkłada / waznac ia w wo
dzie / a na czolo plastruac.

Włosy spadza z korego kolwiek mieysca /
bawelne w soku Celidoniowey maczając / y
czesto nacierając mieysca włosami zarosle.
Włosy piękne zolte czyni / wżiawszy Korze-
nia Celidoniowego ochodzonego / Rery /
abo Marzany wielkiej / zarowno ile sie po-
doba : to wżysko co namieley verzec / po-
tym wżiac oliwy ile potrzeba / do tej wlo-
zy Celidoniowego korzenia swieze / o-
skrobin abo trocin dzewa Bluszczowego /
po locie kazdego / Zminu kramnego pol-
lota / Szafiranu cwiere lota / winia bialego
ze dwie lyce : to wżysko wespól wazyc /
az do wyrwienia winia / przecedzwszy to /
zmiesiac z przerzeczonym prochem / y wzy-
niec takto masce / a tym nacierac dobrze włosy /
y od godziny do godziny / to jest / przez dzien
y noc tak ich zaniechac / potym wczyniwszy
lug / popiołu glabow kapuslnych / y z pier-
teczniennych tym glowe przemyć.

Iny sposob włosy zolte wczynic / wżiac
dwie czesci Celidoniowego korzenia / ko-
rzenia Palecznikowego / skrobanego Bul-
spanu po iedney czesci / korzenia czerwone-
go Wolowego iezyla pol czesci : to w cebr-
lugu wlozyc wżysko / pierwey na dnie o-
wsiana stoma pobestawisy / a potym korze-
nie to / potym nasypac popiołu na nie z win-
nych latorosli napalonego trzy czesci / a po-
piolu z owsianej stomy polowice / co by ono
korzenie sie temi popioły okrylo / dopiero
woda goraca w ktoreyby owsiana stoma
wizala lac na to y klatkroć znou na o-
noż przelewac. Tym lugiem glowe czesto
przymywac / mescierając icy / ale zeby samia
oschla.

Jezyku owrzezbialemu / sok Celidoni-
owy z Pieprzem / jest ratunkiem czesto tym
namazuiac.

Wola na syi rospedza z wieprzowym sa-
blem wluczzone a plastrowane.

Komu iezyczek czesto spada : weźmi Ce-
lidoniowego korzenia garść. Zysopu suche-
go polgarści / tak wiele korzenia Guolkowe-
go / w wodzie to wespól wazyc / zeby pole-
wki bylo ze trzy kwatarki / do niey przyley z
sesć lyjek miodku z Cebule zamozkiej w-
czynionego / Oximel stilliticum zoria / tym
gargaryzowac czesto. Toz tez iezyczek spa-
dly podnosi / y na swe mieysce przywodzi.

Papryzka /

Lupie /

Strupy w glowie stobkie wycheda y
spadza / sok Celidoniowy z oliwa y z winem
zmiesany / tym czesto glowe nacierając.
Abó tez tak : Wżiac soku tego ziela / soku z
Cwikly / po cztery lyzki. Ciemierzyc bialej
korzenia mialko warte go polterzecia lota.
Wieprzowego sadla sesć lotow. To we-

spol verzec dobrze / y tym glowe namazo-
wac. Abó tak : Wżiac trzy loty korzenia
Celidoniowego / korzenia Ciemierzyc biał-
ey lot. Octu ze dwie lyce winnego dobre-
go. Sadla wieprzowego cztery loty. To
wespól zmiesawisy / y masce z tego wczynic
a glowe nianacierac.

Lisacie goi z białym winem plastrowana
Zebne bole wamierza / korzenie Celidoni-
owe temi zuchając ktore bola. Abó na nie
kladzione / abó między nie troche ich zgnio-
tisy.

Item, Proch z korzenia Celidoniowego
octem dobrym zaczyniony / ze bedzie takto
masce / tym bolace zeby y dziasla koto nich
nacierając / bolich wamierza.

Abó korzenie samo drobno pokraiwaisy /
w octcie wazyc / y ten w wsciech co nacie-
pley trzymac / a to co naczesciey powtarzac
y gdzie w wsciech przechodnie / y slozu na-
ciagnie / wyrzucic / a mego w wsta nabrac.
To abowiem lekarstwo zamazza chrobaki /
ktore w zebach bywaja zamozzone / y bole
niezmierne czynia wygryzuiac ie. Toz tez
czyni proch tego korzenia w zab wydziura-
wiony y wygryzly naklawisy go.

Slinogorz leczy / waznac toz korzenie w
octcie / y czesto ploczac : abowiem przedko
wysusa wilgotności tam do tego mieysca
spadające / y glowe wycheda.

Sol wyzety z korzenia / y zeschly / w dzu-
rany zab dobrze klast / bo bez bolu wysa-
dza go precz.

Glowa ze zbyenich wilgotności wyche-
daja.

Zebow bolenie wsmierza / korzeń w wo-
dzie na poly z octem waznac / a tym wsta
czesto ploczac / y gargaryzuiac co naciepley

Lisacie sprosne na brodzie y na twarzy /
spadza y goi / namazuiac ie swiezo wypra-
sowanym sokiem Celidoniowym.

Drzeniu rak jest lekarstwem / waznac to
ziela y z korzeniem w wodzie / a to polewka
rece wymyuiac / y czesto ie w niey kapiac.

Strupy y krosty zle /

Parchy na glowie spadza tym sposobem
masce wczyniwszy. Prochu z korzenia Celido-
niowego wżiac lotow sesć. Soli eluczoney
dwa loty. Octu mocnego ze trzy lyzki. Wie-
przowego smalcu lotow sesć. Z tego
wżyskiego masce wczynic / y strup wśelaki
namazowac / spadza go y goi / dwakroć na
dzien nacierając.

Ina masce na toz : Wżiac cztery lyzki so-
ku tego ziela. Kobylego Szczawiu soku.
Octu winnego dobrego po dwu lyzłach.
Sadla wieprzowego cztery loty. Rozane-
go oleiu dwa loty. To tak na wolnym o-
gniu dlugo wazyc / az soki y ocet wyrzeia /
a przecedzwszy przez chustę / rospuscivszy
zymwie Modrzemowey / abo Terebintowey /

Item.

Lisalam.
Zebom bo
leciwym.

Chrobaki
w zebach
mocz.

Slinogor-
zowi.

Zab wy-
prochuiac
wyzuca
bez bolu.
Glowa
wycheda
ja.

Zebom bo-
le wamie-
za.

Lisalam
sprosny
na parch.

Rakom
drzycym y
trazacym
sis
Strupom
y krostom
parchom.

Jezyka
owrzezbial-
emu.
Wola na
syi rospa-
dza.
Jezyka o-
wrezbial-
osci

Papryzka
Lupie
Strupy
suche w
glowie.

+

	<p>badz prosiey Terpentyny / dwa lota. Wo- stu pol lota / do bzy wespół wnieść / y tak dlugo aż przesydnie. Potym przyday iesze soli oczekowatey pol lota. Siarki żywey miał to wtartej. Trzeci albo srebra żywego po 3 is. Ciemierzyc czarney utluczoney pol lota. To wszystko w moździerzu co nalepiey wnieść / y używać.</p> <p>Piegi / y ine</p> <p>Żmazy czarne na twarzy ściera / Celibo- nia wwiercić y na twarz miasto plastru przykładac / dwakroć przez dzień to czyniac.</p> <p>Kolike a darcie w trzewach wśmierza. Wziac Celidonię ze cztery garsci. Bob- rowo przetluczonych dwie garsci. Bobro- wego strou drobno wśiekane go lot. To we- spół w worek zwiotchego płoena przesyć y w winie warzyć / a co naciepley na pepet y żywot wśysiek przykładac.</p> <p>Toż albo wplawy pániom zarościaga / sa- mego liscia Celidoniowego na ich pierś przykładac. Ciekacym także pierśiom toż czyni.</p> <p>Puchline potem znamięnić z ciela wy- wodzi / czyniac z ziela sucholaznia / w kto- reyby sie opuchly przy parze poćić.</p> <p>Wrzody zle / z ciela wyładac goi / sa- mo ziele y swym korzeniem tluć y przykla- dac / wychadza ie / y ciela psować y roz- iadać im broni. Albo też tak</p> <p>Utlucy Celidonię z wieprzowym sa- dlem na nie plastrować. Korzenie też u- tluć miało y zasyponać nim / toż czyni.</p> <p>Toż Gistulom iest lekarstwem osobliwym. Drubzy zacynia to z miodem / y tak w te wrzody zle / iako w Gistuly / kładą.</p> <p>Toż też sok suchy tego ziela / albo y z korze- nia tego / y na proch wtarty / Gistuly / y zle wrzody zasyponiac / zawiera y goi / albo także z miodem zacyniony y w nie kładziony.</p> <p>Wrzody / ktore kancer zowia / bårzo nie- bezpieczne / y do leczenia trudne / goi y zaw- ściaga / niedopuszczaiac sie im rozszerzać.</p> <p>Grancowate także sadyzeleczy / tak pla- strowaniem / iako zasyponaniem. Albo tak:</p> <p>Wziac soku albo wodki Celidoniowej częś / moezu dżięcinne go tak wiele / wapna niegafonego troche / y to wespół warzyć mieściac aż troche zgestnieie. Potym nacz- nie z te galeczek / albo kotaczkom / y wśysyć. A gdy potrzeba do przereczonych wrzo- dom y Gistul / iedno miało rostarzy tym za- sypować.</p> <p>Sokiem też świeżym Gistuly sprycować dobrze / a ziele samo utluczone przykładac zwierchu miasto plastru.</p> <p>Też korzenie Celidoniowe z czerwono kosa w winie warzyć / a dwakroć przez dzień wymywać dobrze.</p> <p>Brodawki wśelacie spodza / nacieraiac ie tym sokiem świeżym / a to każdego dnia</p>	<p>często czyniac. Moze y plastrować.</p> <p>Parchy /</p> <p>Plesowatość glowy z opadania y z ob- nażenia włos od molow własnych leczy / zle le to warzac w winie / y na glowe gola pla- struiac. To też parchy cielace wysusza / y spada.</p> <p>Zolta niemoc spada to ziele / z Ruta / z sola / y z octem warzac / y podeszwy nacierai- iac. Ale w obu tego ziela nastać / żeby go- lymi nogami cały dzień na nim chodzit. To każdego dnia odnawiaiac y powtarzaiac. Też samo ziele z octem wtarte / na podeszwy przywilańe / toż czyni.</p> <p>Kolikey darcia w listkach osobliwie w śmierza / Celidonię y z korzeniem utlucy / a z Rumienkowym olejkiem wtarty / co na- ciepley na pepet przykładac / powtarzaiac to kilkakroć przez dzień. Toż też lekarstwo</p> <p>Boleniu macice bårzo słuzy plastruiac go na prog łoná.</p> <p>Toż też gryzawkiy morzyska pániom po- zlezeniu wśmierza.</p> <p>Zbyenia obfitość mleka miankom / ktore pierś ich rozpręza / albo podczas brugim ciecez / Celidonię utluc / y w wodzie wa- rzyć / a na pierś przykładac dobrze.</p> <p>Zachowanie od zarazy morowego powie- trza / wziawszy ziela Jaskoleczego / Rury / Czosnku Gorzalki. To w moździerzu ka- miennym utluc / y sok wyśać / a tego po ty- zce każdego dnia naczęzo / niżliby z domu wyszedł / pić.</p> <p>A gdzieby kto zachwyćt tego powie- trza zaraźliwego / doświadczone to lekar- stwo powiadaia bydz z tego ziela / biorac go w prochu ze trzy ćwierci z białym wi- nem przednym / przydawşy do tego ćwierć lota Dryakwie co naprzędnieyszy wypić. A to zaraz iakoby namniey poczuł na sie / a po tym wypiciu zaraz sie conalepiey y na- dłuzy poćić.</p> <p>Bolacce powietrzney / albo</p> <p>Dymionicy morowej / wziac garść albo cztery / Celidonię / Slazu potgarści / soli troche / swiniego smalcu ileby dosyć było / y plastru to na przereczone bolaczki przy- kładac / do siedmiu godzin ie strawi.</p> <p>Wnetrzney kile / y</p> <p>Bolaczkom w członkach wśydlivych / w oboicy płci / iest przysioynym lekarstwem wziac korzenia Celidonię drobno wśelá- nego dwa loty. Żatunu lot / w kwarcie o- cnu a wody studzienney do tego przydawşy kwaterek warzyć / żeby na dwa palca wy- wrzalo / sprycuiac tym kilkakroć przez dzień Toż y zwierchnym kłom iest lekarstwem.</p> <p>Ná opuchnienie nog konskich / wezm Jaskoleczego ziela dwie garsci. Wiercho- kom Podiozmitkowych z kwieciem albo y z nasieniem po garsci / a z winnym octem w-</p>	<p>parchom. pleśnowa rości albo molom wśesym.</p> <p>Zoltadze.</p> <p>Kolicey w listkach darcia.</p> <p>Macice boleniu. Gyszaw kom po pologu. mleku z obfitości odchodzą- cemu. Przeciwo morowe mu powie- trzu.</p> <p>morowym powie- trzem na rzućnym.</p> <p>Wetrowka Dymionicy powie- trzney.</p> <p>Kile wno- trzney y zardze dżiałość wnetrzney wśydlí- wych glon kach.</p> <p>Koniom ná opa- chnienie nog.</p>
--	--	--	--

Wydyma
niu stolca
wry fiffi.

Szyfkom
w stolcu.

Wryfko
y gyzaw
kom.

Stodki
strup.

Ogom
mgia 34
chodzacy.

Bielma
bydlace
mu.

Jezystu
spadlemu

Wracley 34
siebioney

Stancero
waniu wst
konstym
nerwom.

Aqua
stillati
ua.

Wrobdem
fancero
watym.
Sifuly.

Wrobie
Slejiouie

Soltagre
Geragto

Soltagre

tluc/ y nogi opuchle koniom okładac.

Szolcowa kistka gdy wychodzi/ wsiac
miażso wtuczoney Celidoniey dwie części/
Rądzidła białego część także z grubą prze-
tluczonego / y na węgle zarzysie kłasc / a
tym dymem sie podkurzac / siedzac na stol-
cu / albo dziurawym stolku.

Szyfki w stolcu wysusza / soliem tego
ziela często je namazuiac.

Wrozeniu w żywocie albo w kistkach.

Gryzawki y bole w macicy wspotnia / to
ziela tlucac / a na żywo przykładac ciepło /
albo w winie warzac / albo je na cegle gora-
cey rozpierzaiac.

Stodki strup z twarzy zgania / soliem te-
go ziela pomazuiac go.

Gyby mgla oczy komu zachodziły / ziela
y z korzeniem Celidoniowe w wodzie wa-
rzyć do białej / potem polewkę one przez płót
sukieny przecedziwszy / w nowym polewa-
nym garnku znów warzyć szymuiac / zno-
wu przecedzić / chować / a w oczy po kil-
ka kropli / raz y kilka przez dzień puszczać.

Bydlu także bielma z oczu spadza / sol-
sam surowy w oczy puszczać. *Plin.*

Komu tezyceł często flagma obewrzały
spada / przetrąsły Celidoniowe korzenie
warz w winie / a tym często popłokuy y gar-
garyzuy / ale pierwej para z niego w usta
puszczać. *Plat.*

Macice zaszlebia y zapługawiona ro-
zgrzewa y wychodzą / napierzaiac ia tym
często. *Plat.*

Wstom stancerowanym.

Kościom / y nerwom / albo żyłom suchym
poprowanym za stancerowanym / proch ko-
rzenia Jaskolezkiego ziela / z Rozanym pro-
chem a z octem winnym mocnym umiesza-
wszy / jest ratunkiem / przywarzywszy tego
aż zgesnieie tak kłampust / albo Mostarda /
a niefca stancerowane tym pomazuiac.
Doświadczone jest lekarstwo. *Plat.*

Wodka Celidoniowa.

Z tego ziela wódke nalepiey palić gdy na
bárzley kwienie / iako w Maiu / albo y w
Czerwcu / a to z liścia / z korzenia / y z kwiecia
wespół wsielawszy drobno z *Balneum maris* /
a potem ia na słoncu iako ino wyzonowac.

Wrobdom stancerowanym / y fistulom do
goienia jest Przyskoyna / piac ia każdego
dnia poranu y na noc po cztery albo pięć tyż-
kęd. Także ie ma wymywaiać.

Watrobe / slejiouie / zamulone otwiera /
y przechodzą / a moczem zakaly ich wywo-
dzi. Przeto

Soltey choroby jest wyteczna. Także y
gorączkom y innym chorobom / ktore z zaka-
nia watroby y slejiouy pochodzą / piac ia
także naczczu y na noc ciepło. Abowiem mo-
czem wywodzi z nich wilgoćności.

Tę na zoltaczke wodka z Celidoniey / ta

jest bário dobra / wsiac ziela Jaskolezkiego y
z korzeniem wespół cztery funty / wierzcho-
kom Podrożnikowych dwa funty / posieka-
wszy to oboie drobno / z tegoż ziela wodki /
dysyliuy przez *Balneum maris* / to jest / z ko-
tla wtropu / a potem na słoncu wyzonuy /
ktorey po tyżce albo piaci daway pić / pora-
nu y na noc / przez dni dziesięć porzadnie.
Doświadczone lekarstwo.

Wzrost mody y ciemny bysrym czyni.

Zafcia na oczach y mały wsielacie (pa-
dza y sciera.

Płynace oczy wysusza / puszczaiac ia w nie
fistuly w kaciach goi / często ia prze-
mywaiać oczy.

Pięgi z twarzy spadza.

Lisacie sciera y traci.

Swierzb.

Strup stodki.

Tredowatość y inne krosty z twarzy sciera
y spadza / także sie ma często wymywaiać / a
bo chusteczke chodoga w niey maczaiac / y
na twarz kładac.

Czerwoność z oczu zgania / pokilka krop
każdego dnia w nie puszczać rano y na noc

Boleść zebow wsmierza ciepło ia w usta
ciech trzymaiac.

Lisacie sprośnie / ktore Mentagram zowia
Lacinnicy / suche na brodzie / twarzy / po-
syt / plecach / albo po rełach / goi / y spadza /
często ie omywaiać / Celidoniowa wódka /
albo chuste w niey obmaczawszy przykładac

Sól Celidoniowy zgesniały

y suchy.

Także sol z tego ziela do przerzeczonych
potrzeb może byd czyniona.

Sól puchline wywodzi z ciata z winem
iey wymywaiać.

Rozsadek z wważeniem.

Jaskolezym ziele Polacy nasy zowia
go / zowia go y Celidonia. Jaskolezym zie-
lem / przeto / iako piśa Ziotopisowie od
Jaskolki skutki tego sa ludzoni pokazane.
Abowiem młode Jaskolczeta iż rady na o-
czytana dla swych łaien iadawitych / ktore
w gniazdzie bebac / psia im wzrost / albo też
chrobaczkomie ktore sie im zalęgaia przy o-
czach wyiadala. Stare przynofa bogma-
zda młodym tego ziela / ktory dotykaiac sie
ślepych oczu / wzrostu zaś przychodzi. Acz
Plinius też piśe ze dla tego *Chelidonium* a
bo *Hirundinaria* jest rzeczona / to jest ziela Ja-
skoleze / ze gdy Jaskolki przylatua na Wio-
sne teby też to ziela z ziemię wyraffa. Zaś gdy
na żime oblatura / ono też wiednieie / y ni-
sezieie. Ale przednieysa przyczyna jest flu-
sniysa.

Celidonia zowia też nasy z Lacinniego
iako by rzekł Dar niebieski / dla osobliwych
iey skutkow / a zwłasczą strony naprawienia
wzrostu.

Wzrost
mody.
Zafcia o
gnem.
Ogom p
nacy.
Sifuly w
ogach.
Plegom.
Lisacie.
Swierzb.
Strup
stodki.
Ar do
rości.

Ogom

germony.

Ze bom bo

leiacym.

Lisacie

na bro

ozie.

Succu.

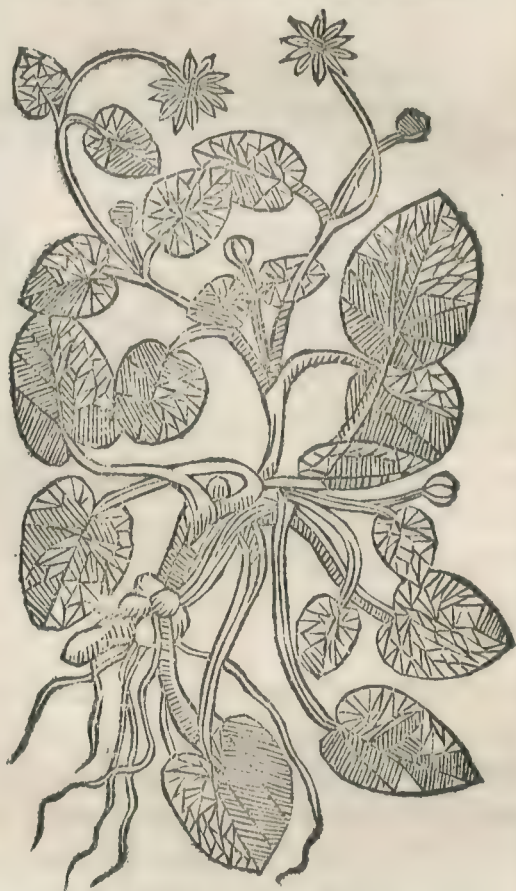
Sal.

puchline.

O ziele Jaskółczym mniejszym / Wysych iapłach /
y Pŝonce. Rozdział 144.

Chelidonium minus, Scrophularia minor, Memiten.

Feigwurzkrant. Klein Schölkrant. Pfaffenhötlein. Biberhötlein. Schorbockskrant.

Wysze iayka abo Pŝontá / co y Jaskółczym zielem mniejszym według Greków y Látinników zo wiemy. Liście ma podobne Bluszczowemu / ieno okragleyŝe / á mnieysze / y mdleyŝe / ále zaś mieysze / máiac pŝrociny po sobie czarne ná długich stopkach prutki / abo cztery abo pieć / ná palec abo pieć wzwyż młode y mielkie / po ziemi sie roŝłádaiace. Ná wierzchu kwiatek żoltry lśniacy / iáko gwiazdeczka / który nie długotrwa Ná wiosne sie roŝkwitnie / y w Jesieni zaś zginie. Korzonki ma okragle iáko by iayka społone / kŝtałtu Pŝenicznym ziarnó / między ktorými drobných wiele wychodzi iáko

kosmácinŝi / iednáŝ między temi trzj abo cztery znacznieysze miáŝoŝci wychodza.

Wdiesze y czas.

Roŝcie poŝpolicie ná bagnistách / przy wodách / ná łakách wilgotnych y mokrych / przy błotách / łaluzách / roŝcie y w ogrodzich / abo w sádziech wilgotnieyszych. Kwitnie poŝpolicie tego czasu gdy Jaskółki ná wiosne przylátuią. Przeto od Greków y Látinników Jaskółczym zielem nazwane. Ale bárzo przedko ginie / iáko sie inż powiedziało : zaraz po S. Philipie Jákubie zniszczeie.

Przyrodzenie.

Wzroŝcie y wysuŝa w czwartym stopniu iáko Galenus ŝwiádeczy / przeto iż iest bárzo ostro wyiádaia ca / y daleko bárziej niżli Celdonia pierwŝa abo wielka / y ták bárzo iest ostro / że ná ciało przyłożona przyszy ie. Ale tylko w Grecyey / u nas nie iest ták iádownita / y we Włoŝech / y owŝem żuchána bárzo coŝ máło / á práwie iáko by nigdy nie czuć w niej gorzkoŝci / á zwłasczá w tey ktorá ná mieyscach wilgotnych roŝcie. Zaŝ ktorá ná suchych / gorzceysza iest / y ostrzeysza. Jednáŝ nie ták moze bydź poŝejna w tych swych skutkách / przećiwko ŝlágmiŝtym / iáko co w Grecyey roŝcie. U nas tedy iest bárzo miernie ciepła / á wilgotna / rádniej niż wysuŝaiaca.

Moc y skutki.

Oŝrokŝaiacey iest mocy / iáko Zawilec. Táŝe ciało przyszy. Liŝaię zle spadza. Dios. Páznoktry pársywe zmiátuię. Dios. Glowe czyŝci wárzac to ziele gárgáryzu-

Liŝaiom. Páznok. com pársy wein. Glowe sy ŝci.

iac / y vŝiá

iac / y wślą ploczac nim.

Toż y sol z korzonkow tego wycisniony czyni.

Juchą z tego ziela wárzonego / wśląkie bolegliwości / nie doślątki w pierśiach / leczy ploczac nim wślą.

Też na zastożone oczu y zaficie czerwoności / wśląky ie z korzeniem / z nácia y z kwieciem / leczy ie / ale przyćielłym / bo wyciągnie oko na wierzch iako bąbke / y to za znák máto dobrego skutku tego / ale iesli nie wyćiągnie nie też nie uczyni.

Posledniemy leżárze bázro sezesliwie tego ziela y z wilkim ráctwem ludzkim wzywaia / do zegnania figábo fyszek / ták na głowie iako w siedzeniu / świeżym lićciem y korzeniem nácieraia / abo soliem / pomazuiac.

Tákże zolzy / y zausznice / tymże soliem ie scieraia / abo plastruiac.

Też sol tego ziela w nos sárkátac / głowe z flusow flágmistych wychodzą.

Zylki złote zároste otwiera bázro pábko plastruiac / siele abo soliem tego nácieraia ie.

Gnilec wnetrzny / który Szkożbutem zowią / iest lekářstwem wzywaia go w Sálacie. Tabern.

Pierśi le
gy ob
wślą
lich nie
doślątki
to w.

Szyfki
spadza.

Solzy y
zaušnice
wobza.
Głowa wy
chodzą.
Słot. zylki
otwiera.

Szkożbóh
abo Gni
lec.

Kozsadek.

Własniemy nazwisko ma od nas to siele / niżli ob Grekow ábo ob Látinnikow / Kozrzy go *Chelidonium minus*, to iest Jąskół / czym sielem mnieyszym názwali / dla tego / że czásu kwitnąć poczyną kiedy Jąskółki ná wiosnę przylátują. Nielebá przyczyna / á ámiešna y nieczemna / gdyż tego czásu wiele tnych ziół z ziemie wychodzi / á drugie poczynają kwitnąć. Lepiej y własnicy troche posledniemy mianuia go / Kozrzy *Scrophulariam minorem* / ábo *Strumariam*, to iest Trebownikiem mnieyszym / y swiniem wrzodem názwali. Ale nášy własnicy / od podobieństwa Nysymni Jayki / że kštate iatek spoionych do siebie máia. Abó y Pšonka iakoby rzekł Pšenicá bžila / że korzonki ma podobne žiarnkom Pšenicznym. Do tego powiedžiáto sie inž / że to siele nie moze tálkich skutkow mieć bo przerzeczonych / od Dioskorydáy Gálénay chorob / które v nas tu ábo y we Włosych roście / iako w Grecyey dla osłábiákości w cieple y w wysušániu. Gdyż v nas máto niewiecey chłobniemy / tego iest przyrodbienia y wilgotniemyego nižli ciepłego / ale o tym došyć.

Othona. Rozdział 145.

Ocoby własnicy byto zá siele / nie tylko my / ale áni Dioskorydes / áni żaden z stárodawných žiotopisow dowodnie y skutecznie opisat / tylko według inniemánia y powiešci roznych / rozmáicie gotęž Dioskorydes v dáie. Ták pišac: Jedni powiádáia go bydž Othonne / soliem Celidoniemy wietšey / ábo iako drudzy: soliem straczystego Mátu. Inni Othonna zwáli / soliem wespól tych trzech žioł pomiešané. Muszetrza modrego Mátu straczystego / á Bielunowego. Drudzy soliem nieiákiego ziela w Arabiey ábo Sámowiedži rosnącego / które własnicy othonna zowią. A to pospolicie znáyduia w tey stro-

nie Arabiey / która Egyptowi przyleglá. Othonná ma lišcie podobne Gorczycemu / podziurkowane iako sito / ábo iakoby od molow powierćiane / sprošne / špetne / y rzadkie. Kwiatu żółtego / šerokiego. Przeto niektorzy rozumieia go bydž z rodziánu žawilcow.

Moc y przyrodbienie Othonny z Dioskorydáy.

Solem Othonny do ocznych lekářstw wychodzi / gđsie ie potrzeba wychodzić. Abowiem kása y wyciera z nich wśláká plusgáwošć / y mgle ábo powłoka / która wzrosta iest náprzeštkodzie.

Piša niektorzy / że z nieiákiego ziela sol wyplywa y wycieka ná ziemie / który z piasku y z kámykow wypłókašy / do tychże ocznych lekářstw wychodzi / á tworzą go w mále kólaczki.

Drudzy pišá ia bydž kámiem / który w Egyptcie / w Tebaydzie / tylko roście bázro mály / bázwy miedžiány: smáku z rospalániem z nieiákým ćipkiego / ábo oštręgo / ábo sešypiacego. Dios.

Paulus Egineta twierdzi Othonne bydž

soliem

Wá zasto
neczu.

sołtem Celibonicy wietfey / podobno tych
násłabulac krózy tak ja wdawali iako Dio-
skorydes piſe.

Poſlednieſzy Diolopiſowie Othonna zo-
wia to ſiele / które my ſebizyna / abo ſe-

bizym mianuiemy.

Inieſz chce ſa mieć to które u nas In-
dyſkim Gwoździkiem zowia. Ale opiſante
Dioſkorydowe nie zgodzi ſię z nim.

O Gwoździkach Indyſkich. Rozdział 146.

AAAAAAAAAAAA

Othona Lacunæ, Othona
Itaſorum, Gariophyllus
Indicus, Flos Tunetanus,
Flos Indicus, Flos Aphri-
canus, Tages Aphrica,
Caltha Aphrica.

Sammetblum. Sammet
Köſſlein. Indianiſch Liä-
gles oder blum. Tuninblum.

XXXXXXXXXXXX

Jeſi ſię wzmianka tu o Gwoź-
dzikach Indyſkich uczyniła
piſac o Othonie / a iż też niekto-
rzy z poſlenieyſzych Diolopiſow te
Gwoździki Indyſkie zowia O-
thonna Włoſka / nie od rzeczy mi
ſie zdało tu ich przypominieć. Po-
niemwaj Dioſkorydes żadney wz-
mianki o nich nam nie uczynił. Ten-
tedy dwoiaki ſię znaydnie / mały
y wielki / abo proſty y pełny: oba
ſa gałęzi krzewiſtych / wzwiſł dwu-
łókienny / podczas y wietfey / pra-
cie abo bylema ſtryſiate / proſte / a
ile wietfey abo polny ma pracie tro-
che rumiane: z ktorych geſto pocho-
dzi liſcie / mając kſtałt liſcia Wro-
tyczowego / około zabłowane / ie-
no wietſze / y bärzney rozdzielone.
Kwiecie na ſtopkach abo gałaz-
kach obdlużnych / wykwitają-
ce / łaniace / bärwy złotey / pod-
czas żółtogaracy: wielkie y bär-
zo pełne / że iakoby iedno kwia-
towe liſcie drugie wyciſnęło. Za-
pachu nie przyiemnego / wſſatze
nie tak zbytne przykrego iako ma-
ły abo nie pełny. Naſienie ma cien-
kie / podługowate / czarne. Korzeń

krótki / a roſproſiony / y krzewiſty.
Także y drugi tegoż ieſt kſtałtu / ie-
no nie tak pełno geſtego kwiatu / a-
le na pozor wdzięcznego / iako na
Aramit żółtogaracy pożyzał. Za-
pachu przeciwnego y złego.

Wiepſee y czas.

Wadwa w ogrodziech u nas
bywają ſiewane / w gąrcach / w
dunicach / na okniech / dla ozdoby
y wdzięczności iego / na pozor wy-
ſtawowane. W Aphryce na wie-
lu mieyſcach dobrowolnie roſcie.
Skąd naprzod do tych krajow na-
bych był przynieſion / na on czas
gdy Karzeł piaty Ceſarz Chreſci-
ański po wzieciu Tunetu / znaczy-
nym zwycięſtwem nazałd przyia-
chał / z ktorym zaraz tu naſtał / y
skąd od niektórych ma nazwiſto /
Flos Tuneti.

Mieſzy kwitnie wprzod a po-
ſpolicie w Czerwcu: w wietfey w
Sierpniu.

Przypodzenie y ſłożenie z żywiolow.

Jeſt przypodzenia zimnego: co
zapach niewdzieczny y przykry /
kwiatu iego znaczy. Ma przytym
w ſobie iad / podobny Swiniey
Wſy / czego w nim niektoży do-
ſwiadczyli / y ſami na ſobie / y na
beſtyach / ale ſię niezgadzaia w tym
Diolopiſowie.

Moc y ſkutki.

Matthiolus piſe go bydy przypodzenia
cieplego / y suchego / y piſe moglby do le-
karſtw tam wchodzić / gdzie potrzeba wy-
cierać / ſciencząc / roſprowadzać / abo rozo-
prawiać / y trawie / mnieſzy potejniey orwie-
ra / nieli wietfey.

Kocem

Kotom jest trzcizna kwiatich wespół z paczkim z którego wykwita: ten z emicym serem / albo smarogiem wmięszany / a kotom do sedzenia położony / bywa iademy trzcizna abowiem naprzód go rozednie y spuści / potym zdechnie. (Dod.) Misy też / gnie bynasienia tego włosy / szychala. Dodon.

Koszadek z wważaniem.

Kad baczyć możemy ziele to / oprócz w / z konieczności tu pozorowi bydz iadomy / y podobne. Co y zapach tego smrodliwy / glowe zarażający / co świadczy. Przeto nie słuchających / którzy go mianis bydz nie podobnym / y do lekarstwa przystosnym. Keso folwiek według krajny y odmienności nie / bā / może służyć y przyrodzenie odmienić. Ale to nie jawne / ani w każdym bywa.

Sińce / albo Farbowniku / albo Drzecie. Rozdz. 147.

Ifatis, Glaſtum, Guadum, & Ifatis Barbare, Nil vel Nilech

Wildeweydt. Weydt.

Sińce albo Drzecie dwowie sie znajdowie. Ogrodny / który farbie rze wymyślnie sieia dla farbowania: y płonny / który na płonnych miejscach sam przez sie roście. Ogrodny liście ma podobne Dabczanemu y Loczygowemu / a ile które od ziemi puszcz / ieno mieści się / y ciemnozielone / albo czerniejsze. Byle albo prot dwu łokietny ma / tu wierzchowi bārzo krzewiſty y gāleziſty / na których pełno kwiatkow

drobniuchnych żółtych / z których potym nasienie drobniuchne bywa w lupinkach. Korzeń rowny / biały / a mało odnoſyſty / y mało kōmarty.

Ifatis syluestris.

Drzecie albo Sińce płonny ma liſt wietſzy do Loczygowego podobny / pret cięſzy y krzewiſty / gāleziſty y ryſtawſty / albo rumianieyſzy. Wā wierzchu których mechyrzykow wiele wiſi iakoby iezyczki iakie / w których nasienie drobniuchne. Kwiatki żółte ciemniuchne a drobne

Miejsce

G g g g

rzchu kwiat / albo bletitny / albo bia-
ty / bywaia y żółte ale z rzadką / I
nich wychodzą cztery roszki czcze
ku pieru nakłomione / że się zdadza
iako mieśki / albo wozeczki iakie.
Gdy okwitnia paleczki albo głow-
ki bywaia / w których nasienie czar-
nelniace się zawiera / własnie iak-
ko v Koryandru. Korzeń ma mia-
sy / od którego drobnięse iako od-
nożki pochodzą.

Adiepsce.

Rosicie ile tu v nas w ogrodziech.
Jednak indziej znajdzie się y na la-
kach / ziemię tłustą mających / y na
gorach lesnych. Podczas y na
murach.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa a ile nasienie Orli-
kowe na końcu pierwsego stopnia
albo na początku wtorego / wysu-
ba nieprawie znacznie. Nasienie
smaku słodkiego / otwiera / miernie
rosprowadza / y rozrzedza : jednak
ma też nieco ściągającego.

Mocy skutki.

Atroba / y
Sleziona zalekana y zamulona otwiera
y wychadza / jako zielenie w winie z cukrem
dla słodkości warząc / a naczego / y kładac
się spać / po kwartce pić ciepło. Tenże
trunek / Zolta niemoc moczem wywodzi.

Puchline świeżo nowa także / korey się
rozwozić w cieple nie białe. Tenże trunek /
Pierst / y

Plucę zbytnich wilgotności wycadza
i rozienie albo koliki wzmierza.

Niesieczna zaślinawiona wzrusza.

Nacieczne boleści wklada.

Moc zatrzymany wywodzi.

Kany / y

Wolaczki we wnetrznościach leczy / kto-
rym bywa od madych a świeżonych Leka-
rzo y Cyrulikow trunek bardzo użyteczny /
tym sposobem czyniony. Biora Cynowo-
du ziela samego dwie garści. Sankliu albo
Dymu / czarnego Roellu / Rzepiku / Cui-
kly / każdego po garści. Kopytniku y z ko-
rzeniem tego / Wzrobowcu / kory też Le-
cznym wrozbodem / Sophiam herbam Barwie-
rzej y Alehim słowie zowia / każdego po pol-

garści. To wszystko walcawo / w cynowa-
konew włożyć / nalać winą / albo wody na
to / według potrzeby chorego / przydawo-
do tego pięć lotow cukru białego / zalepić
co nalepiey / y w kotle wtopu warzyć przez
cztery godziny / y to pić poranu y na noc po
cztery albo pięć tyżek każdym razem. Albo
wziąć Cynowodu ziela pięć garści. Tran-
ku albo radnicy Stomignatu ziela cztery gar-
ści. Ziela Lobody czerwonej trzy garści.
Dukwice dwie : a to miała być rosykie świe-
żo zielone / walcawo / co nadrobnię / wa-
rzyć w winie albo wódzie w kotle wtopu /
iako się trochę rosykiew powiedzielo. To
w sklenicy potym w chłodnym miejscu do
potrzeb chorować. A rannemu / badz

Postrzelonemu / badz

Szychem obrażonemu. Także

We wnetrznościach zranionym po dwu
tyżek pić dawać na noc y poranu. Też ten

Rannemu w głowie jest użyteczny trunek
Zolta niemoc leczy / nasienia ćwierć lota

z trochę safrana y z Malmazyja pić / ale
po wypiciu zaraz trzeba się w pościeli pościć

Albo tak : Wziąć nasienia Cynowodo-
wego / zebu Stomowego tartege. Safrana
nu po ćwierć lota. To miało wtarczy / na
trzy części rozdzielić / y po trzy poranki po
jedney części pić z ciepłym winem / ieliby
goraczki nie było : a gdzieby wiece przy tym
była / tedy z wodką Sczerbatowa.

Item, Przeciwno temuż : Weźmi nasienia
tego ziela miało wtartege ćwierć lota / sa-
franu 3-j. wódki dyfyllowaney ze cztery
tyżki. Ocet winnego mocnego dwie. To na
raz dać pić poranu y na noc / nie potym nie
pić.

Albo kózenie Orlikowe drobno posie-
kawo / ćwierć lota. Zebu Stomowego tar-
tego pol lota. Nasienia tegoż ziela ćwierć
lota. Safranu pol ćwierć lota. To zawi-
zawo w tańcie do kwarty winą rozpuścić / y
to miasto pospolitego trunku pić / poliby
co osławalo mocy w onych zawiązanych y
moczonych rzeczach.

Ine doświadczone lekarstwo na toż zolta
niemoc / nasienia Orlikowego / y safranu
wziąć po trzeciej części lota każdego. Ocet
winnego dobrego. Wódki Cynowodowej
winą białego / po dwu tyżkach / co naczego
dać wypić. Także wiele też na noc.

Czerwona niemoc zaślinawia. Nasienie
Cynowodowe na panwi przyprażone nad
wzgliem ognistym / przydawo-
le nasienia Podrożnikowego / a miało w-
tarczy / po cztery ćwierć lota z winem czer-
wonym dawać pić trzykroć na dzień. A
gdzieby goraczka była / tedy z wodką po-
drożnikowa.

Ulepowatości do skutku malieńskiego
przez czary wtrącona przywodzi / y potrzebny

Item.

Postzał
Szycho-
repin rano

Ranom w
głowie.
Zolcey
niemoc.

Item.

Item.

Alapato
zawo do
karku
malien
kiego

czyni

Wotrebis
Slezione
chorey.

Soltage.
puchli-
nie.
Pierst.
Plucem.
Zolce.
Wzro-
gney.
Maciey
bolowcey.
Moc wy-
wodzi.
Ranom y
bolowce
wnetrzny

czyni / piac wstawicznie korzeń y z nasie-
niem tegoż siela. Wzywając przy tym na-
czczo y na noc niżej opisanego prochu.
Wziąć nasienia y korzenia Orlikowego po
łocie. Siela iedney iągody y owocni iey po
pół lota. Peret miarko wsteczonych. Matki
Bożej dzwonków po pul lota. To wszystko
co namieley wtrząść y w skorzonym woreczku
do tey potrzeby chować / a na raz po ćwierć
lota z winem ciepło dawać.

Rany y wrzody / także

Gnilec y dziegno leczy Orlik w winie z
woda na polu wazac / a potym do tey wo-
dy soku z orzechow przydawszy y tym czesto
ciepło płóć. Toż sok tego świeży czyni.
Wrzod w gardle leczy gargaryzując.

Także wrzody y rany inie na ciele / a pole-
wka przereczona wymywiać goi.

Sok także wyjęty z tego siela / a w rany y
w wrzody puszczać / a w flegm w nim o-
maczać / a w nie kładzione / leczy ie przedko.

Serupy / krosty a bo y wrzody / koroze ciato
wyiadają y psia osobliwie goi / świeży sok
Orlikow z moka pszeniczna / z oliwa / y z o-
leykiem Wainstynowym masćia uczynio-
ny / tym dwaćć przez dzień namazuiac. A
nie tylko ludzom dorosłym / ale y małym
działkom / może tym bez wśelakięgo niebe-
spieczństwa leczyć.

Gisłta w nosie goi / tymże sokiem czesto
kroć pomazuiac / y napuszczając.

Do tego plastr bardzo wyteczny tym spo-
sobem czyniony: Soku świeżo wyjętego z
Cynowodu z funt. Soku Baktisferokley.
Soku Kurdwanowego / po sześci wncyach /
to iest po dwanaści lotach / a bo po czterna-
ście. Oliwy skarey pół kwarty. To wespół
tak długo na ogniu węglistym wolno wa-
rzyć aż sok wywre do czysta. Przecedzić y przy-
dać mydła Weneckiego. Oleju Bobkowego
go po trzydzieści y dwu lotow. Żywice So-
nowey a bo Swirkowey / żywice Modrze-
wowej a bo Terebintowey / iarszecego wosku
po sześnaście lotow każdego. To rozpuścić
szy przy ogniu wespół / wśypać rzeczy te / co
namieley warte Spisglasu pospolite / Glist
ziemnych wśiżonych y na proch wtartych /
Miedzi paloney / Korku czczego / Mo-
drzejowey gebli / Poznych Sasentow / a bo
iako drudzy chea / Żimowitu Colchicum E-
phemerum non letale. Każdego po trzy loty.
Żalunu / soli wpaloney / Wainstynnu / po
dwu łociach. To wszystko co nasubtelniey w-
stuc y prześiawszy / z wyżej pomienionymi
olejkami y żywicami co nalepiet wnieść.
Plastr będzie bardzo kosztowny / y skutkow-
przebiegowych do goienia Gisłt w nosie / y
indzie.

Kwiecia Cynowodowego a bo Orlika
wego możemy wzywać do serdecznych dole-
gliwości / iako innych kwiatkow serce po-

śilających. Przeto mogą być woreczki z
nich na serce czynione. Prochy serdeczne /
konfekt / wodka.

Przeciwko czarom nosić go przy sobie
dobrze. Także od wśchłnienia iadowitego
zachowyr / przy sobie go mieć.

Wodka z Cynowodu.

W sierpniu dobrze ia palić / a bo dysyl-
lować liście z kwieciem y z korzeniem
wespół posielawszy.

Wotrobie / y

Słężenie / zamulonym y mdłym iest ra-
tunkiem / ołowiem a bo wtem zatknięcie ich y
osłabialość posila / piac ia po rano y na
noc po łyzce a bo pięci same / a bo z syropem
należącym.

Piersi / y

Pluća w nich posila.

W żywocie boleści wklada / przereczco-
nym sposobem wzywając.

Młodość serdeczna odgania / z samych
Dzień serca wśpotaia / kwiatkow
dysyllowana.

Trawienie w żoladku czyni / piac / ma-
nacierając y namazuiac miejscą. Także
Jad wśelaki wywodzi z ciata.

Darcie wrzewach wklada / piac ia rano
y na noc po łyzce po pięci.

Dzieciom małym / koroze wstawicznie ma-
ia morzenia y gryzenie w żywocie / po łyzce
iey dobrze dawać pić / a bo do ich kłafek y pa-
pinkow przylewać dobrze.

Rany świeże goi wymywiać ma / a bo
flegm w niey maczać / a w nie kładac.

Wstom okrostawiałym / owrzedziałym /
rannym / y inie zatkazenia w nich / iako

Dziegny /

Gnilec /

Szoty /

Branie /

Slinogors w gardle płocząc ciepło / y
gargaryzując. A dzieciom małuchnym wy-
cierać / obwinawszy palec chustką / a w tey
wodce maczać. Może iey y po pół łyzki
dawać pić.

Ocet z Orlikowego kwiecia.

Samych sezegulnych kwiatkow przewie-
żonych wśiżać ileby sie zdalo / a nalać na
nie co nasilniejszy octu winnego / a za-
wiazawszy wierzch sklenice dobrze / przez
trzy miesiące na słońce wystawić. Poty prze-
cedzić y chować do potrzeb serdecznych.

Boleniu serca / trzęsieniu / bardzo iest wy-
teczny / plát a bo chustke we troyna sob ztozo-
na w nim maczać / y przylawszy do tego
wodki serdeczney / y na serce ciepło przykła-
dając.

Młodość serdeczna odpadza. Także
Młodość koroza od mozgu podobna / czo-

Przeciw
to czarom

Wotrobie
y słężenie
zatkazenia

Pierś /
Pluća /
Boleniu
w żywocie
młodości
serdeczney
Serca
drżeniu.
Żoladek
trawiony
sym.
Jadu
wśelaki
mu.
Kolec.

Dzieciom
nemu mo-
żesz.

Rannom
świeżym.
Wśiżać
zenta wśe-
laczemu.

Slinogor
nowi.

Serca bo-
leniu.
Serca
drżeniu.
młodości
serdeczney
młodości
od mozgu
pochodzą-
cy.

sebrach.

io y skronie y żyły pulsowe nim nacierając. Także gęble w nim obmoczywszy / pod nosem trzymając / albo grzanke przypieklą w nim namoczyć / y dać wonić.

W gorączkach / y w ich osłabłościach / dobrze go w potrawach używać: Podczas y liście z takim Julepem albo innym trunkiem pić go może.

Wino /	} Moje z tego ziela koby tak pilny był / uczynić do tychże przerzeczonych potrzeb y choro- b. Także y Konsekt z kwia- tkow.
Syrop /	
Ekstrakt /	
Sól /	
Olejek /	

Koszadek.

Ala sieniepomálu kcorzy Cynowod / albo Orlik bydz *Egyptus*, to jest Kozgrzewa zowia. Gdyż nie tylko w skutku w iakimkolwiek / ale ani kształtu y podobieństwa namniej jedno do drugiego nie ma.

O Wyssym vsku. R. 149.

Auricula muris, Myosota,

& Myosotida.

Blauw Mauföhrelein.

Wse vska jest ziolko niewielkie / od korzenia wiele rozg pu-

szaiące odspodku nieiaćkolwiek rumiane / czcze. Liście wąskie / długie / na grzbiecie ostre / y wyniesione / ciemne / parami rozdzielne wzgore pochodzące / na końcu wąsko ostrzone / przy ktorych iakoby z pod strzydla wychodzą kwiateczki na długich a cienkich rozdziałach modre iako na Muszetrzu. Korzeń na palec wzmiąść ko smący / bo wiele odnożeń drobnych od siebie puszcza.

Dienſce.

Na polach / na ogrodziech / y łąkach pospolicie rado roście.

Przypodzenie y złożenie z żywiołow.

Wysuſa we wtorym stopniu / iako Galenus piſze w 7. księgach o ziolach: Kozgrzewa na początku pierwszego bärzo miernie.

Mocy skutki.

Korzeń fistule w łacie przy nosie w oku leczy pomazując nim.

Kąny wysuſa y goi.

Dzieganie y dziaſta opadające albo gnilec leczy płocząc wodką albo sokiem tego.

Wydymaniu kistki siolcowey plaſtr z niego / plaſtrować dobrze.

Egypscy Doktorowie starszy piſa iż koby sie sokiem / albo wodką Myſego vska / kſiezycą Sierpnia pocierał / tego roku od bolenia oczu y bliskawego wzroku będzie wolny.

Wzrost z głowy oczyma ciełacy wysuſa prochem tego mialkim w kaciłkach y nosie zasypniac.

Koszadek.

To ziolko tak od Lacinników iako od nas Polaków Myſym vskiem jest nazwane / od podobieństwa Myſych vsu. Nie kcorzy a ſle y omylnie zowia też Myſymy vskami / *Viedoſpialek* / kcorzy Lacinnicy *Pilafellam* zowia. Drudzy tymże imieniem zowia *Prasza Mierke* / kcora tak Grekowie / iako y Lacinnicy *Alſines* zowia / y iako imiona tak y skutki tych trzech ziol wespół pomagawali y pomieszali / a zwlaſzcza poſledniemy y nowi Ziolopisowie.

O Wronim

Sistuly w
ogach got.
Rany got.

Gnilec
got.
Wydymanie
w siolcu.

Od bole-
nia oczu
calky rok
zachowuje

Wzrost o-
czyma cie-
lacy wy-
suſa.

O Wronim maśle. Rozdział 150.

Telephium, Illecebra, Cistifula, Fabaria, Faba grassa.

Wundkraut. Foz czwand. Foczwein. Knabentkraut. Fethenne. Donerkraut. Bruch wurz.

Wronie Maśło dwoiakie / samicie y samica. Samiec kwiatu żółtego. Samica białego. Maia liście Tlustosowemu / abo Kurzey nodze podobne / ieno wietrze / dłuższe y berze y około zabłowane: liptie miasze a wilgotności pełne / po dwu paru od każdego członka wychodzące. Prosto bli / a niekiedy przyryśawym. Na wierzchu około kwiatu żółtego y samica / abo białego y samice. Korzenia ma wiele białego / podługowatego / niemal iako Rzepa / na tym skórka miękka nie przyiemney słodycze. Sa ieszcze inne trzy rodzaje tego ziela / niezym / tylko wielkości a drobnosci / y modzym kwie

ciem rozne / skutkami by namniey.

Adieysce y czas.

Rosćie tak na miejscach płonnych iako y sprawnionych / nad wozami / na miedzach / a naradniey między winnicami. Rosćie y na miejscach skalistych y między kamieniami / na górach y dachach / y na starych murzech. Zaraz na wiosne sie potażnie. Kwitnie Czerwca y Sierpnia.

Przyrodzenie y złożenie z żywiołow.

Wysusającego jest przyrodzenia na końcu stopnia wtorego / abo na przodku pierwszego. Wskazuje nie bardzo rozgrzewa / to jest w pierwszym stopniu grzeie / wyciera.

Moc y skutki z Dios. y z Gal.

Pstroćiny y blachy abo zmazy na ciele / liście tłucac y nim pomazuiac / sciera y spażza. Ale w sześć godzin po namazaniu potrzeba Jeczmienna mała scierać (Dios.) przez trzy miesiące / po sześci godzin. Plin. Biale także a ostre po ciele pstroćiny / z octem z miewawsy na stońcu nacierac / wyciera. (Dios.) Ale gdy zeschnie mała Jeczmienna scierać potrzeba.

Piegi tymże liściem wtartym pomazowane traci / a gdy zeschnie / otrzeć. Plin.

Gistuly y rany goia. Plin.

Wzrody zagnile leczy. Gal.

Brew zastanawia z nosa. Fuch.

Rany y wzrody wewnętrzne leczy. Fuch.

Przepukłym jest bardzo osobliwym lekarstwem / tak pitac iako y zwierzechu przykladac y plastruac. Fuch.

Bolesci ogniste swym plastrowaniem uklada. Tab.

Tok krwie z nosa zawosciaga / liście tłuczone / a na czolo przykladane.

Wodka.

Rany w skale wnetrze.

Przepukliny także wewnętrzne pitac leczy / a ile świeże dzieciom pilkadni pic dajac / a liście z wierzchu przykladac. Mathio.

Plucom y piersiom.

Zoladkowi.

Ryskom zranionym w czerwonce.

Smaz y abo blachy biale na ciele spażza.

Pstroćiny biale a ostra sciera

Piegi

ra.

Sistuly goi

Rany

ia

Wzrody

Brew

noet.

Rany y

wzrody.

Przepukli

ny lecy.

Bole o

gniatym.

Toku

krwie z

nosu.

Aqua

stillati

lia,

Ranom.

Przepu

stym.

Plucom

Pierwom.

Ryskom.

Przy
wzrost
wzrost
wzrost

Succus.

Przy
wzrost

Przy
wzrost

Przy
wzrost

Przy
wzrost

Tykom / Pachyrzom /
Macicy / zawierzedzialym y rannym / abo
zakochanym inemi boleściami goracymi
zlatym.

Sok Wroniego maśta.

Tychże skutkow co y wodka sok bywa.
Przepukline moczna leczy.
Z osłabłości opalonym od ognia / a
z wiatru prochem rusznym / z niego / a
z maści iaczmienney plastrowanie uczyni.

by / bywa wielkim rancunkiem.

Rozsadek.

Myla sie bärzo Ziotopisowie / tak nasy
palscy / iako y inych narodow / ktorzy roz-
chodniku wielkiego przyrobenie moc y sku-
eki Wroniemu maśtu przypisują / a iego wła-
sne od Dioskoryda / Galena / Theophrasta /
y inych starodawnych przypisane / iako przy-
kładania z własnych rozdziałow ich każdy
śnadnie obaczyć może.

Kosmaczek / Niedośpialek. Rozdział 131.

Pilosella.

Mäusohrlein kraut.
Nagelkraut / Mäusohr.

Niedośpiałka tura rodzajow
mamy: A mianowicie w na-
sych stronach trzy / czwarte cudzo-
ziemskie / z Syryey tu przez kupce /
y materjaliſty przywożone. Pier-
wsze abo pospolite korzonkow y
tām y sām w ziemi rospierzchłych /
nie miaższych / na palc / kosmątych /
y wiele odnożeń od siebie puszczają-
cych. Z tych rozg wiele pochodzi /
od spodku nieiako olwieł zumi-
nych y czczych / przez zime y z liście
swym po ziemi leżące. Listeczki po-
dobne Stokroci / białawe / obdu-

żne / wyniesione / kosmate / pod-
obne wſom wielkich myſy / zład też
nazwiſta dostały / ostre: Przykto-
rych iakoby z podstrzydła wycho-
dzą na obdużnych stopkach w
Maju kwiatki żółtoblade / pod-
czas prawie żolte / abo żoltey bär-
wy / okółkiem iako w cyrkul. Z tych
za czasem nasienie bäre / kosmate.
Dziele mleka ma w sobie niemalo.

Wtóry Niedośpialek korzenia
drobniejszyego / z wiela odnożeń.
Liſcia dłuższego y kosmate /
niżli pierwszy / także siwego rze-
dzy / ale dłużey kosmatego / ze
środku tych wyrasta pracie dłu-
gie / kosmate / cienkie / wzwyż na
pulkory pędzi. Na którym listeczki
abo trzy pokazują sie: wierzchu trzy
abo cztery kwiatki bladożolte w
Czerwcu / polne z których nasienie
potym bywa lekkie / y z perzeniem
swym po powietrzu sie rozlatu-
jące.

Trzeci we wſyſtkim wtoremu
podobny / tylko liſcia we dwoy
nasob wierzego / dłuższego. Rozgi
także wyżey / na ktorey w wie-
rzychu kwiecia wiecey bywa / niżli
na wtorem.

Czwarty cudzoziemski / który
sia w Syryey znayduje. Korzenia
zdrewniałego / w ziemi rospierz-
chłego / przy końcu odnożeń roz-
dwoiającego. Liſcia we dwoy na-
sob wierzego niżli nasz pospolity /
y miękko kosmate. Kłacza grano-
witego / na pulkory pędzi wzwyż

miejſce.

Dziennice.

Wście ile pierwocy / tak w row-
ninach iako na pagorach / na la-
kach / przy drogach / lubiac piasko-
waty grunt. Także wtory / y trzeci.
Ale nie sa tak pospolite iako pierw-
ocy. Czwartry w Syryey.

Wyrzodzenie.

Wszystkie wysuszenia we wto-
rym stopniu / iako Galenus w sto-
dmych księgach o ziołach pisze / a
w pierwowym rozprzewia na po-
czatku znacznym stwierdzeniem /
zwłaszcza pierwocy y pospolitszy.

Moc y skutki.

Padałecy niemocy / bywa sol z świeżo-
go ziela wyjęty / a z winem na polywarzo-
ny / przeczyszony / a rano y na noc ciepło po
sześci lyżek trunkiem używany / wielkim le-
karstwem.

Piersiom y płucom zawrzedziałym zra-
nionem y zagnitym / bywa osobliwym ra-
cunkiem / samo zielenie w wodzie y w winie na-
polywarzone do trzeciej części / a bo każ-
dey kwarty dwanaście lotow miodu chudo-
giego przydać / y warzac wespół chodogo
odsymować / przeczścić / a rano y noc po
osmi lyżek tego dać pić. (Tenże)

Krwia płucacym / chocia za zerwaniem
żyły w płucach / bywa racunkiem / sol klary-
fikowany z cukrem rano y na noc pić chło-
dno / po cztery albo pięć lyżek.

Wotrobe zamięlona otwiera y wychęda-
za warzac zielenie to z Posimkowym zielenem w
winie / po rownym trunku rano y na noc
pić. Toż też

Zolta choroba spadza.

Item / Tego ziela wziąć cztery garsci v-
sielakowsy drobno / w konew cynowa wlo-
żyć / y poł kwarty winą dobrego / a połtory
wody na to nalać / zalepić wierzch rzanym
ciastem / y w kotle wtopu wrzacego cztery
godziny zupełnie warzyć / przeczścić / a po
sześci lyżek każdego dnia rano y na noc cie-
pło pić dawać służy ten trunk / tym którzy
sa do puchliny skłonni. Także wotrobe za-
tkana otwiera.

Zolta niemoc ze wnętrza wywodzi na
wierzch.

Kisłom y innym wnętrzościom obrażo-
nym zbiegunek / zwłaszcza w czerwonce.

Ziegunki zawięciaga.

Ciezkemu puszczaniu moczu / użyteczny
ten trunk / abowiem go wywodzi y pędzi.

Jest też trunkiem bardzo kosztownym tym
który wnętrzości ma zranione y napso-

wane.

Te którzyby za zranieniem krew wstę-
p / y dożytnicy młodości zatył przychodzi / o-
czerstwia / y iako od śmierci wraca / prochu
z liścia tego ziela mało wtartego / po kwin-
cie / albo iakoby się go w lasłowy orzech do-
bry w sypać mogło / z miękkim iakiem da-
iac pić. Przeto od wczonych y dobrze cwi-
czonych Cyrulikow / niemającym jest powa-
żenia.

Jni tak czynia: Biora Niebospiatek / y
Piecperst / po rowney części / mało kłuka /
a potrzy poranki porządnie pod miarą prze-
rzedzona z iakiem miękkim / albo z polewka
po iaku wczyniona / pić ciepło dawać. Jeśli
zrzuci / y zatrzymać nie będzie tego mogli
chorzy / perony tego śmierci będzie to znać /
iako gdzieby rana nie zwierzechu / ale od-
spodku zaciermiał / też bywa rychley śmier-
ci rannemu znakiem. Ale gdzie zatrzyma /
peronie a dowodnie zdrow z onego niebe-
spieczństwa wynidzie.

Złotkom wśelakim / zielenie wwierciane
a przykładane / wielkim bywa racunkiem /
bo le potężnie zwierca y spala / zwłaszcza cza-
stka w głowie potluczona.

Sifuly w oczach w kacie przy noście za-
wierca y leczy / świeży korzeń mało rozarty
nim pomazuiac / abowiem iey wysusza iako
y inne rany.

Item, Doświadczone lekarstwo na tę / y
inym sifulom / sadzelom / bolaczkom złym.
Wziąć dwie garsci tego ziela. Liścia Bo-
kowego y z korzeniem / Benedykta / Zank-
tu / każdego z korzeniem swym / Bulwica
bialey / y czerwoney / Muskerza / Rzepiku /
Pisicomi / po garsci. To wszystko drobno
posiekać / woby chodogiej polgarncą / a
winą przedniego kwarte na to nalać / y w
konwi cynowej ciastem zamazać / albo w
ślasy mocno zafrobować / y w kotle wro-
pu wrzacego / przez godzin sześć warzyć pi-
nie. A gdy powoli przechłodnie / przeczścić /
a po sześci albo po siedmi lyżek każdego po-
ranku ciepło / ze trzy godziny przed iedze-
niem pić dawać / czyniąc to przez dni czter-
dzieści porządnie. A w iedzeniu y w pićiu
wybor y pomiarowanie zachować / wfe-
lakie sifuly / y wrzody złe cięłace wysusza / y
zatył goi. Też przycym każdego dnia lekar-
stwo przystoynne purguie biorac.

Item, Rany wśelakie z gruneu leczy: W-
ziąć dwie garsci tego ziela. Rzepiku / Bar-
winku / Głowienek / Sirpiku / albo Sirpi-
ku farbierzkiego / bo go ci do farbowania
używają / Zanktu / po garsci. Przecierać /
albo Weroniki z kwieciem / Gaweby / Koro-
też Gwiazdeczkami / drudzy Jaskierkami /
drudzy Serzalkami / Lacinicy Asterem At-
ticum mianuia / także z swym kwieciem mo-
dym: ziela Posimkowego / po polgaraci.

temblon
za wście m
Ewle zran

Rannym.

Głomem.

Czasge po
tluczonep.
Sifulom
w oczach.

Sifulom
wśelakim
Sadzelom
Bolaczko.

Rany lecy

Dzieliu Porzenia lot. To wspol drobno postekac / wody studzienney czystey polgarnca na to nalac / y w cynowej konwizaluto- wac / y w kotle utropu wrzacego godzin piec albo seć pilnie warzyć. Potym gdy po woli przechłodnie / przecechowy / w chlo- dzie chować / a każdego dnia rano y na noc ciepło po piaci albo seści tyżek ciepło pic dawać.

Zymot bardzo zatwierdza. Przeto

Czerwona cielaćczka zawościaga / Myse wsta w winie czerwonym gestym y ciptim do trzeciej części wyrzżenia warzyć / a trzy kroć każdego dnia rano naczęzo / po obie- dzie we dwie godziny / albo po południu / y na noc kladać sie spać / po seści albo siedmi tyżek ciepło pic dawać. Jeszcze potężniejszy ten trunk / y przywienieszy badzie / gdzieby do każdej kwarcy tego trunku / ośm lotow cukru Rozane dawne było rospuszczone.

Sinnicom szwartodniowym sok świeży bywa ratunkiem. Fuch.

Slezione nabizmiata / y zamulona leczy.

Do zatwierdzenia stolcow / to siele ma tała moc / że też bydl / a ile owcey Rozy / gdzieby na passa tego przypadły / takie za- twarżenie miewaia / że dyhać dla tego mu- sa. Przeto pilni y baczni pastersze przesrze- gaia tego / aby trzod owiec na takowa passa nie przypuszczali. A zrad gmin lekarzom ro- ział sposob do zawościagnienia czerwoni / y inych cielaćczek.

Uplawy zbytnie paniam potężnie zasia- nawia / w winie to siele warzyć / a ciepło po osmi albo dścieści tyżek rano y na noc przez kila dni piac. Toż

Domity Koleryczne zawościaga.

Rany świeże y do goienia trudne sot leczy.

Przepukliny leczy tegoż trunku vjywa- iac. Item, cynie

Przepuklinam / tak w dścieciach / iako w mlodziencach dorosłych / y w starych lu- dziach jest pewnym y doświadczonym lekar- stwem / zwłascza skuteczym w Mian zbiera- ny / schodzone / obrane / y splokane / w cie- nin vjufone / y mialko wtarte. Dścieciom go dawać w ich papinkach y kaskach. Doro- słym y starym w potrawach y trunkach.

Roniowi ciemnego wzroku albo ślepotu wielkim bywa ratunkiem / wtrajany drobno między obroć mu go mieścić. To też

Twardo vstemu konowi dobrze dawać z obroćtem.

Dychawicznemu koniowi bywa lekar- stem osobliwym / wzlawszy suszonego do- bra część. Kunradu / albo ziemnego Blu- sczu / Sawiny / po rowney części. To we- społ mialko wtarty / przez osmaście Te- godni / każdego dnia po dwu lotu z obro- tem dawać. Tak przez cały rok będzie wol-

ny ob dychawice.

Wilgotności zbytnie z mozgu y z głowy wywodzi / y wychada / sot z Rosmączka świeżego nosem w sie ciągnione.

Wzroku ciemnemu y bardzo osłabiałemu sok tegoż siele świeżego klaryfikowany z wo- dka Celidoniowa / albo Jaskółczego siele / a s miodem odśymowanym zmieszany / po dwu kropel każdego dnia dwakroć w oczy puszczać. Albowiem wzrok osiry / y iasny czyni.

Sot zelazo y bron wselaka stali pomia- zac nim / tak bardzo że sie y stali przeciw.

Szumienie w uszach y dźwięk. Takie

Czerw w uszach zalagly wychada / sot tego siele klaryfikowany / z octem zmieszany / a ciepło w nie puszcany.

Tok krwi z nosa zbytni zasia nawia / pro- chem tego siele nozdrza zadmuchiac.

Rany / y zarożdzialosci w usciech / Gnilec / y dsiast opadame / wielkim jest le- karstwem / sokiem tego siele ciepłym często ploczac / y w usciech dlugo trzymac.

Toż też rany w gardle leczy.

Czopku vgnieniu.

Żebom osłabiałym y chwirowacym. A gdzieby soku z świeżego siele mieć nie mogli / iucha w winie sirowym y ciptim warzyć / a tym ciepło plocac / y dlugo w usciech czę- sto trzymac.

Żebom boleiacym przedkim bywa ratun- kiem. Sot z Niedospialku z sokiem Blu- sczu ziemnego / albo Kunradu zmieszany / a ciepło w uszy puszcany.

Item, wziac Niedospialku / y soli zaro- wa no. To wspol w mozdżerzu utluc / a na ze- by boleiace przykladać.

Item, Moly / osłabiałym / chwirowa- cym y boleiacym zabom : Wziac Niebo- spialku / Porzenia Wozowitkowego / albo Gaiowej Miodunki / Kurzego siele zaro- wno. To wssytko dobrze utluc / y w wodzie Rowalskiej / w korey zelazo ognie gasta / warzyć do wyrzżenia trzeciej części / prze- cedzić / y często w usciech ciepło trzymac.

Uplawy biatoglowskie zawościaga. Czo- pek albo waziele z tego siele / świeżego utlu- ksy / wezynic / a w orwor lona wprawic. Al- bo utoczyc z bawelny czopek / a w soku te- go siele obmaczac / y w lono puscić.

Item, Wziac ze cztery garści Niedospial- ku / albo co sie będzie zdalo. Tym wozek obdujny plocinny napelnic / y w wodzie warzyć / w korey każdego dnia rano / y na wieczor po pas sie kapać / obroczywszy le- dzy tym wozkiem.

Wydymaniu y wyciekaniu stolcowy li- sti / Rosmączek z Dzierwanna / w ciptim winie warzony / a na wydeto lista ciepło plastrowany / bywa ratunkiem.

Wzroby zle y iadowite / macice rozład-

Symet 3d
Zwierdzd
Czerwona
ca.

Czwar
tęce.

Orecom
y Rozom
Sledliwy
do im 3d
zwierdze
nie gni

Czerwona
Papine-
cielaćczki
zawościaga
Uplawo.

womitem

Ranom.

Przepukli-
nom.

Acniom
wzrost na
prawia.

3 mozgu
wilgotno-
ści wch-
dza.
Wzrostu
ciemnemu
y osłabia-
lennu

Selazo sta-
ll

Suma w
usach.
Czerw w
usach.
Tok z no-
sa z
wściełaga.
Rany w
usciech.
Gnilec

Rany w
gardle.
Żebom o
Rabialym

Żebom bo-
leiacym.

Item.

Item.

Uplawom

Item.

Wydania
w stolcu.

Wydania
w stolcu.

Worschem
stancero
wodynma
wotyli
woty
gientach
ohierypci
Wstury
stodliwa
na glon
tach woty
dliwch
Glonkam
wotyliwch

Wzrostom
ciężko
wątłym.

Regy
rpowce
wyciąga
ciółk.

Ranom
świeżym.

Tablica
za żywe
Poniom.

Wegom
Konstun
bydlacym
spuchlym
Tot 3 ra
Krole.

*Aqua
stillati-
tia.*

Wodkáz Niedošpiatka.

Wotrobi
Arwo p
iacy m.
Do puch
ny skionn
Zoltage
Macy z
dußoney.
Zapluga
woiony.

Kolce.

СЗЕРУОИ

Tiefen

Bigcom

dzialym.
174 km.

πιν.
 Νηρίμα

može i

30401110.

Uluu

1913

8. 7. 11.

1

1

malto

miałto wlewkę oboje / leia na to trzy pot
kwatki wody z Niedospiatku / pol kwat
terki z Sanktu / y to kilka dni mozo / potym
z Balneum maris distyllua, ktorey rannym ra
no y na noc / po piaci albo sześci lyżek pić da
ia / y iny napoy im nia mieśać. Abo wśiac
po rowney części drobno wśietanego ziela
Niedospiatku y Sanktu y nalać na nie tych
że żiot wodet / w kotle wtopu wrzacego /
zalurowawşy ciastem konem / przez poltory
godziny albo przez dwie wartyć / y pomie
nionym sposobem rannym trunkiem dawać

Czerwone
cc.

Czerwoney bieguncey y inym cielaeskom
perwym bywa racunkiem / wśiac pol garn
ca tey wodki / cukru. Kożey czerwoney /
no niech przez ćwierć godziny w konwi wo
dzie goracey moćnie / potym przez pilniány
albo siłieny worek przecedzić / a tego po se
ści albo siedmi lyżek choremu pić dawać /
godzine przed obiadem / y także przed wiecze
rą doświadczone.

Chromo
cie pęty
wionym
glonkom.

Chromym / pokurczonym członkom wiel
kim bywa lekarstwem tym sposobem / wśiac
tego ziela funt / Jwinki albo powietrznego
ziela pol funta / winą białego przedniego
trzy kwatry / y z Balneum maris distyllo
wać / a po osmi lyżek tego choremu każdy
poranek przez dwie Niedzieli pić dawać.

Planom
na ciele.

Smazy wśelacie z twarzą y z ciata plany
ściera y wycheda / kilkać każdy dzień w
mymwać nia / y niczym nieoćierając / ale je
by wysychać.

Artetycy
zimney
pizgny.

Lamaniu po członkach z zimnych flusow
wamierza chusteczki w niey maczając / a przy
kładając.

Smilec.
Bany w
gardle
wzrostom
pazur
glonkach.

Smilec w wściech leczy.

Dziury w gardle y okolo izeczyka rany goi
nia płocząc y gągarzując.

Skazy na członkach oboicy płci wśydl
wych / iako są bily wrzody francowate / y
kancerowate / ciepło nia wymymwać / y ob
maczane fleytuchy kładac.

Wśeoles
niach / y na
glonkach
wśydl
wych.

W trochu rany y skazy na goleni. Także na
członkach wśydlwych / wśiac trzy kwatki
tego ziela wodki / cukru Rozanego / Mir
rhy miałto wartyć. Gleyty sebnay po cze
ry łocy / trocha mała kamfory przydąć / y to
wśysko przez cztery dni w sklenicy mieć na
stońcu / przecedzić / y ta wodka tak na gole
niach / iako na przyrodzonych członkach sk
zy / dwakroć każdego dnia wymymwać / y fley
tuchy w niey maczając przykładac.

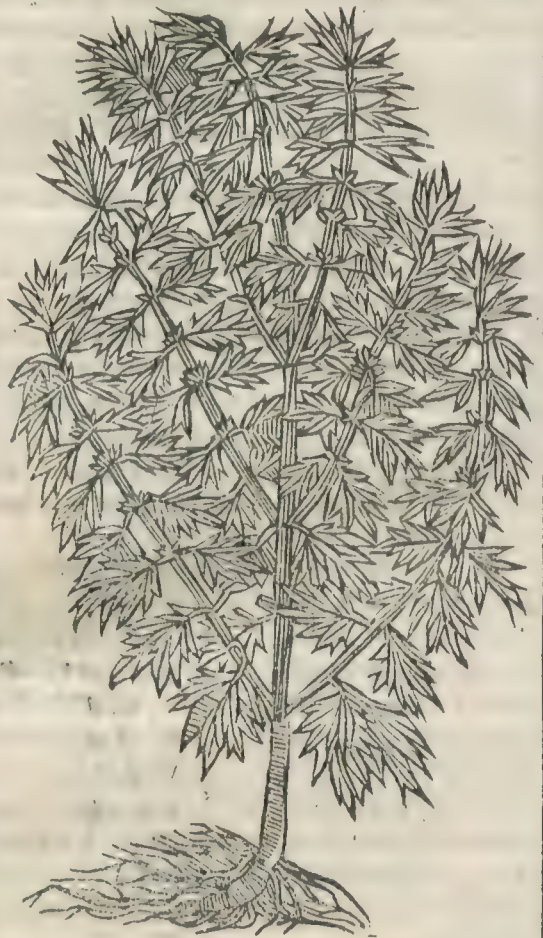
Kozsadek.

Na kożcu rozdziału o Włysch wślách
powiedziatło się / iż omylnie niektórzy to zie
le ktore Bożym mchem albo Kosmaczkien /
y Niedospiatkiem zowiemy / Włysymy wś
kami zowia. Co się z kścałtu oboygą baczyc
może.

Serdecznik / Gesia stopa. Rozdział 152.

Cardiaca, Lycopodes.

Herzgespann. Herzgesperr.

Serdecznik żiotko pospolite /
wśem znaiome / ktore drudzy
zowia Gesia stopa / iest dwoiaki.
Pierwszy nam pospolity: Korzeń
ma żolty / krzywy / w ziemi seroko
się z swemi odnożkami rośkladaia
cy. Z tego korzenia pochodzi rozgi
czworogranowite / na pultora łok
cia wzwyż / z ktorych galezki po
chodzi / ciemnozielone. Liście po
krzywianemu podobne / ciemne y
wykrawane / albo labrzyfte / para
a para odspodku aż do wierzchu /
rownym położeniem od siebie y ro
zdziałem pochodzące. Kwiatu z
białabronatnego / okolo rozgi ob
sądzanego przy samych stopkach li
ścia / własnici iako w Szanty.

Drugi Serdecznik Syryjski /

na d w a

na dwa albo trzy łotcie wzwyż. Korzenia białawego / z drewnia-
go / z wiela odnożeń cienkich. Kła-
cza obłego / miaszkiego lastowanego
go / albo stryśniętego / a we wnatrz
czego / parami rowne przecin so-
bie pochodzące / na których liście la-
bizysto wykręcane iako w Pszel-
niku. Przy stopkach liścia samego
około kłacza sześć albo siedm w ku-
pie mocno / iakoby leieczy / albo
dzwonki iatie stoja / z ktorich szod-
ku rumiankowe albo y białawe /
kwiatki kwia / własnie iatie bywa-
ia na Pokrzywach martwych. Z
ktorych nasienie białe granowite
y spiczaste bywa.

Jest trzeci podobne wtoremu /
tylko rozg kosmątych barzicy.
Dzwoneczki nie tāt białe / ale wes-
ze / a rumiankowe / ostrzeysze y dłu-
że. Nasienia pierwszemu podobne

Mieysce.

Serdecznik nasz pospolity wse-
dy roście / pod płotami / parkany /
przy murach / na rumach / y nastę-
rych murach / przy ścięgach / mie-
dzy Pokrzywami. Kwitnie nale-
piey w Lipcu. Drugi w Syryey
roście niepospolity.

Wzpródyenie:

Z Samego sinatkuiego gorzkiego
dochodzić rozumem możemy / że
we wtorym stopniu rozgrzewa / a
w trzecim na początku wysuśa

wilgotności miaszke y hrube w ży-
łach y liptie / ściencza / rospławnie /
rozścięnie / tāt w suchych żyłach /
iako w pierśiach / y w innych części
ciała bedących.

Moc y skutki.

Serca biężni y wśelakim innym dolegli-
wościom tego / wielkim y doświadczonym
jest lekárstwem / w winie warzony a trun-
kiem wzywany. Samo też ziele na serce przy-
kładane toż czyni.

Proch z kwiecia y zwierzecholow w po-
trawach y w trunkach wzywany / toż czyni.

Testność serdeczna albo kordyale odpa-
dza.

Suchym żyłom pokureczonym piac / y
zwierzechu przykładac wyteczne.

Samulone żyły wychodzą.

Moc z zatrzymaney wywodzi.

Czyścienie miesieczne paniom pobudza.

Rodzenie lekkie y przedkie w winie warzo-
ne / pić dāiac / czyni. Także z liścia samego
łyżke wżarowy z winem ciepło piac.

Płucā y pierśi z hrubych a kłiwatych
wilgotności wychodzą / sol albo inche tego
ziela piac.

Omięnienu y zaśpiłości / sol z miodem
bywa lekárstwem wytecznym.

Dychawicznym także z miodem dany.

Padającey niemocy toż / albo proch z li-
ścia tego / z miodowa syta piac.

Głisty w żywocie morzy / z tāt syta picy.
Powietrzem naruszonym / także go z syta
dāiac / bywa ratunkiem.

Gwałtownemu serca bicia / zwłaszcza w
dzieciach / wodkā tego ziela wielkim y przed-
kim bywa im ratunkiem / piac / y chustki ma-
czane przykładac.

Kamień y muł piaszczysty wywodzi też
wodka piac.

Saden z słarych Ziotopisow o tym ziele
niepisał / tylko posledniyszy.

Serck
biężni.

Item.

Kordyale.

Pokure-
cznym
żyłom
samu-
le.
Wzro-
pa-
bi-
mies-
iecz-
Ciep-
le
mu
rod-
ze-
niu.
piacem.

Omięni-
niu.

Dychawi-
cy
Kardiu.

Glistom
Słab-
ka.

Dzieci-
nem
dziecin.

Kamień

Jelenia Bedlā / Gebā / Japā. Rozdział 153.

Boletus Cerui. Hydno-
phyllæ, Tubera Cerui.

Jelenia Bedlā / albo Gobā /
nie jest ziele ale Bdlā / pełnā

wilgotności mleczoney także się trze-
sie iako Galretā iaka. Zapachu
wielkiego. Dłuskiego chowania / ie-
dni chowania ia w oliwie w skłeni-
cy. Drudzy na kłkā części rozko-
wśy ia / na nie wściwśy suśa.

Mieysce.

Dieyse.

Ni tak ách pospolicie sie znáyduie tych / po ktorych sie Jelenie pása / y z
láníami sie schodza / ábo ná ktorych bywáia imáne.

Przyprowadzenie y złożenie 8 żywiołów.

Pozyrodzenia iest we wtorym stopniu rozgrzewaiacego / a w pier-
wszym od wilzaiacego.

Moc y skutki.

[illegible]

Oniera.

Wyciera.

1) Miesięczna niemoc białogłowa zatrzymująca poruszenia w wywodach.

Kodzenie dziecię śnadne czym /

7) nácierať na popel bžemienney ábo teč pro

Przy porodzeniu dźiatek boleści wémierza / chu z vsufłoney / z winem dajac pić.

Poty czyni i wzbudza / przeto do łaźnie idacym / z winem napić się tey prochy dobrze /

dla śniadniejszego młodości.

Tad truciżne zwołasnego przyrodbienia sw ego z ciała roywodsi.

Przeciwko morowemu powietrzu / y zarazie od niego / iesi wielkiego wlytku / tym spo-
sobem przyprawimy ta: Wziac iey Jeleney Bedki / Kozornaku okraglego y dlugiego /
korzenia Wietownkowego / Bziwochy, Kozareż Angielskim Tranchem zowiemy / Lacina-
micy *Alisma*: Drego wysykatego przecheczynie co nasubtelney bydz moze / a z bialym winem
dobrym y starym / po ciecie ci loza / poranu pic / zachowyma abowiem od zarazy powietrza
morowego. Takze y zarazonym / tymże sposobem dac pic / ale zeby sie zaraz po nim w po-
scieli co nalepiey wypocili.

Dne wśhelat'a y twarďoeć w bołách rozgania z šwiecia roslársky oliw y náćierać tym boži.

Darcie także ciężkie morzytko w żywocie, nie nacierało / wsmierza.

Scyryce

podgrze,

Chyrgrze

Arctico /

Tymže spôsobem náčierňiac, jest lekárske.

Do używania przez wstałszy proch z sukieny. Ale do mazięcia y plastrowania lepsza
świeża / albo w oliwie chowana.

Aperit.
Abstergit
Menses
prolixit.
Partum
facilitat
Dolores
partus
minuit.
Sudures
facit.
Venena
pellit
Apetil-
lentia in-
fectione
preservat
pestem in-
fectam
sectat &
recreat.
Ictioni-
bus.
Icthiadi-
ce.
Podagri-
cis.
Chyra-
gricis.
Arteticis.

Dokończenie Księg trzeciej.

KSIEGI III. ZIELNIKA,

D. SYMONA SYRENIVSA.

O Życie. Rozdział I.

Secla, Secala &
Secale. Bryza, &
Briza. Ferrago,
Siligo perperam
Rogga, vel Roc-
ca. Dod.

Korn.
Kocken/ vnd
Kockenkorn.

Kto / wielki dar Bożki / nie tylko nam w Sarmacyey mie-
skaiacym / ale też Slezakom / Morawcom / Czechom / Fran-
kom / Bawarczykom / Sasom / Pomorczykom / iest napo-
spolitke zboze do chleba. Chociaż z daru Bożego dostatek
pšenice / iako inenarody mamy : iednak że nam iest zwyczaj-
niejszy do powszechnego używania / niżli pšenica / przeto go też obfitszy
prodżay każdego roku bywa / y taki dostatek / że też w dalekie obce krainy
zamorskie za kilkakroć starysiecey złotych każdego roku wywoża. To
dwoiaki bywa / Wzime / y Jare. Wzime / ktore siane bywa na Zime / Ja-
re na Wiosne. Jednak rozności w sobie / a ile w kształcie nie maia tylko
że to ziarna mniejszego / a po wsianiu piatego miesiąca bywa żete. To
gdy kielki tak pod Zime / iako na Wiosne siane / wypuszcza / rumienicie :
potym / iako inie zboża / zielenicie. Zdżbła gesto puszcza o czterech tylko
członkach / cieńsze y wysze niżli pšeniczne / ktemu żyłowatke / mocniejszy
y twardeste / niżli ktorego inego zboża. Przeto tey słomy pospoliciem na w-
siach używają gospodarze do pokrycia domow / stodol / szop /
brogow. Od każdego członka list długi / węższy niżli v pšenice / pocho-
dzi. W wierzchu zdżbła kłos rzędami ziarna / szczuplejszy / węższy y smaż-

Shhh

gleyšy

gleyby niżli pszeniczny / albo Jecz-
mienny / puszcza. Ości mnieyszych
y miekczeych niżli inezbożam-
ia. Kłos po wyypianiu / y gdy
krótnie prosto wzgore tkwi / ale
ziarno gdy napiecznie / nadoł sie
nachyla. Ziarno obdużne / sma-
głe / śare / niekiedy ciemnieysze / nie-
kiedy iasnieysze / według nieba / y
przyrodzenia ziemi: ktemu ziarno
gole / lupinkami żadnymi nie okry-
te. Przeto podczas gdy przetrze-
ie / z plew y z ości swych śladnie
wypada. Korzonkow słomá wło-
kowatych / cienkich / ma wiele w
ziemi miakko rozpierschto leżące.

Wiejsce.

Ná ledá ziemi wschodzi / też iá-
łowey / piaszczystey / suchey. W śa-
łże ná ziemi gnoiem nawożoney /
tłustey / buyney / buynieysze bywa.

Czas śiania.

Wspolicie w Jesieni bywa śia-
ne / iáto y pszenicá / albo máto przed
tym / á to buynieysze y plennieysze
bywa / ktore Wzimum zowia. Sie-
waia go też ná wiosne / ktore Já-
rym mianuia / á to nie tak plenne
bywa. Kłosu mnieyszego / rzetęgo
y ziarná drobnieyszego / lekęgo /
ale miakki chedozęey / y iasnieysze.

Wzrostzenie.

Przyrodzenia iest chłodzacego
y odwilżaiacego w pierwszym sto-
piu / odmiekcza / wyćiera. Sma-
tu / á ile tym kłozzy mu sie nieprzy-
zwyczajili / nieprzyjemnego / gorz-
kiego. Lecz kłozzy z dziecin-
stwa iego chlebu przywykli / iáto wy-
szey pomienione narodowie / nie
tylko lud pospolity / prosty / ale też
panowie zaci y przednieyszy / che-
tliwie go używają.

Moc y skutki.

Różno / także kłopy żyte do słow-
go używania / nie bez smaku y pożytku

przychodzą / ktore z piąmá / to iest / z siarná
połi dośrżatości doskonałey nie dojdzie zry-
náiá w kłosu / y ná słoncu / albo w piecu po-
wypaleniu susza / á z plew / y z ości wychodo-
żone / w gestych kłosach ná dobry powietrze
chowaia. Tych gdy potrzebujemy do sło-
wego używania / w świeżey wodzie chedo-
giey pierwey ie mocza / że napiecznie / á
potym w mleku / albo w iakieykolwiek pole-
wce miesney albo w kápluniey wárza / y dá-
tá chorým / iáto też zdrowým do iedzenia.

Chleb z żyta chedogiego y pełnego / dá-
ciáto potężny / posilający / użyteczny po-
karm.

Żyto / ile do lekarstw należy / iest ciep-
sze / y potężnieysze do rozprawowania y tra-
wienia.

Chleb z sázyce / to iest / z żyta ná poly z
pszenicá / pożytecznieyszy / y nie tak żolabły
w cięzki / á do strawienia trudny bera / iáto
z samego żyta.

Drudzy z temi kłupami ptaki / albo kura-
czetá wárza słonin z máteranem / albo z Ty-
mianem / ktory też Szmerem Włoskim / zá-
śiekuiá y przywárzamy używają.

Ze śianey miakki czynia pástetom nákr-
cie / ktora przystoynieysza do tego / á niżli
z inych zboż miakki. To nákrucie / albo kłory /
w kłozych pástety były. Richlárzom do czy-
nienia trabek y galek pieprznych / á niżli
chleb z inych mak. Te tylko zdrowym lu-
dziom / nie chorým przynależa / bo melán-
koliczne wilgorności y żółć spalona.

Salsá z zielonego żyta częstu żimy dla
wzbudzenia chęci do iedzenia bázro przyie-
mna y użyteczna / tym sposobem uczynio-
na: Wiać żyta zielonego / albo w trawie /
spłóć go dobrze / y przez chustá co nale-
piey wycuchnać / żeby wilgorności żadney
w sobie nie miało / w moździerzu weluc / albo
w donicy wwierćcieć / y sól z niego wyžąć /
ze dwie grzance z chleba rżanego wpiec / w
winnym occie / albo w Agrescie ie rozmo-
czyć / sól z trawy żytney ná nie wlać / y do-
bze verzeć / á potym przez gesté sítko prze-
bić / sól / pieprzu y Imbieru przydáć. Tak
kostowna bez wśelakiego kóstu będzie
przyśmak do mięsa / y do ryb.

Máto niektorzy zá doświádczone lekar-
stwo przeciwko pádaiacey niemocy: Máte
żyta / albo rżana / záczyniáta sáma Rossa w
dziens. Janá przed wschodem słonca zbierá-
ráta / y z tego kolaczki pieka / á takowym
chorým iest dáta. Kto chce może tego do-
świádczyć.

Zomuby z wśi cuchnate / z goraczki / albo
z iakiey iney choroby / temu porządnie po-
erzy perant náczczo rżanego chleba solo-
nego / w wodzie z gory albo z stály plynacey
obmozonego : tak cuchnienia pozbaǳie.

Kamien wśmierza. Takie

Chorým y
zdrowým
pokarm
użyteczny
zowia.

Item.

Do pástet

Salta do
przyśmaku

Kakubu.

Uchnie
nim z wśi.

Kłopy z
piąmá ży-
tnego.

W seya

W języcy y lupaniu w biodrach kłysty rą-
wytieczna: Wziąć otrab rżanych z poltory
gąszi / zawiązać je w szelki w chustce. Jes-
czmieniu słoniowego / kwiecień Rumienko-
wego / Siemienia Lmianego pociętego /
go / Sengrebowego nasienia także szrubą
przerążonego / Szlazu wysokiego liścia / Rze-
ruchy wodney / ziela które zowia Dzien y
Noc / Szlazu małego / po gąszi. Ziela dro-
bno pokrajać / z otrabami y z nasieniem / y
we trzech polkwartach wárzyć / aż trzecia
część wywre / albo połowica. Tę ludy w-
ziąć ze trzy kwatertki / Lekważu Diacatoli-
con / y Benedicte larytine Diacafie / po lo-
cie. Olejku Rumienkowego łotow sześć.
Prochu który Litonripti zowia kwintę. So-
li poltory kwinty. To pomieszać ciepło
przez kłister trzy godziny przed obiadem / a
bo trzy po południu przed wieczera.

Czerw z żywota wypadza / gąsć ziarną
rżanego dobrze splekanego / w wodzie wwa-
rzyć / y z Koryandru przecedzić / y dać tak lu-
dziom słabym / jako młodym / y dzieciom małym
Item, Wziąć żyta wychodzonego / Słiwki
iedwabnych / Sebesten zowia / po gąszi.
Wárzyć we trzech kwartach wody / aż trze-
cia część wywre / a przecedzwszy pić dawać
należcz / może y na noc.

Tę wziąć tę ludy polkwarty rowney /
Mastka sześć łotow. Włodu cztery łoty / y z
tego kłister dawać.

Ciekaczki albo biegunki zafłanawia: W-
ziąć świeżo melley maki rżanej / robić do
niej dwa żółtki / dwie Muskatowe gatce /
tak wiele też Babczanego nasienia wrzucić.
To wnieść w ciepło na dnie gorace-
go ogniska wpieć / y dać ciepło. Doświadczo-
ne lekarstwo w biegunkach.

Wzrosty w żywocie w biegunce wklá-
da: wziąć ze dwie gąszi żyta wychodzone-
go / warz go we trzech kwartach wody / aż
pocznie na kase rozwierać / przecedz / a ka-
żdego dnia trzykroć po dobrym trunku pić
dać: to jest rano / w południe / y na noc.

W zawiądzeniu żywota czopek: wziąć
dwie części maki żyney / solitiedne. To z
białki wnieść / y z tego czopek wielki / albo
mały wroczyć / a małym go pomazać / a
bo oliwą / w stolec wprawić.

Kwiat z żyta małego wrarty / a z białym
winem ciepło trunkiem dany / tożysto pa-
niom po porodzeniu pozostałe wywodzi.

Gosi kto chce mieć karminę z maki rżanej
młodem zacymonney / galki poczyniwszy
tym ją karmić.

Rogatemu bydłu z słomy rżanej ścieżka
tuczy je / y dużej im dodaje / mieszać i z
ich parzą / a z wolą szą żinnę.

Koniom pierś ciastnych: także
Rasłacym / otręby rżane przez dławieć
dni porządnie z obrokiem ich dawane bywa

ia lekarstwem.

Koniom dychawicznym / y zbytnia dus-
šność w pierśiach cierpiącym / dawać im
przez trzy dni porządnie nic innego mięsło o-
broku tylko rżane otręby. Także po gąszi
mu ich do wody sypać / a zamieszać pić
dawać.

Koniom wychodzą y purguie. Także
Czerw z nich wywodzi / dając im obro-
kiem żyto we dżdżowej wodzie wárzone /
ażby dobrze zmiekkło. A wodę tę do napo-
wania z inną wodą mieszać.

Konie mocne y tłuście czyni / żyto w wo-
dzie przez noc moczone / a ze trzynaściami albo z
plewami / albo z ścieżką za obrok dawać.
Toż je też czyni wesolymi / y sierci gładtier.
Gdzieby więc w drodze będąc tego dostać
nie mógł / y czasu do moczenia zboża /
albo żyta. Tedy mu go mniejszą potowicą /
misi owśa dawać / a po takim obroku w
pięć godzin pić dawać / inaczeyby go rozpa-
czyło żeby zdechnąć musiał / przeto żeby do
tego nie przyszło / przed obrokiem dawać
mu pić / tak mu wadzić nie będzie / a po ta-
kimowym obroku będzie koni gładt / tłuście.

Czerw y rupie z koni wywodzi / wodę w
któreyby żyto dobrze chwile wrzało / dając
pić. Albo wziąć otrab żytnych / y siarki tro-
che do tego przymieszać / y to mu pić da-
wać w wodzie w któreyby żyto wrzało. ży-
to też wárzone dając mu obrokiem rano /
toż czyni.

Koni gdzieby krwio mokrzył / żyte mu za-
ciąć w mosen / a wwarzyć żyta napół z o-
trabami / po dobrej części / przecedzić / do
tey wody wsuć małego włączonych lupin
Granatowego iabłka łot / a każdy poranek
tak wiele mu ciepło dawać pić / nie ruszając
go kilka dni z mąstelną.

Koni gdzieby albo pałką albo niedźwiad-
ką / albo co takiego iadawitego w obroku
ziadł. Tedy naprzód dobrze chwile biegać na-
nim / żeby się poćcił dobrze / potem zaraz
krwio mu w gębie puścić / y to ciepło weń
wlać / a żyto z lukiem ogrodny wárzo-
ne / dać mu obrokiem.

Koni gdy chudnie bez ławney przyczyny /
żyto przyparżane y przypiekane napół z o-
wsem obrokiem dawać / albo owśa we
dwój nasob przymieszać dwukroć każde-
go dnia. Dwukroć też grzeblem cudzić y płá-
ty pocierać. Ale przed każdym takim obro-
kiem naprzód go napawać.

Koni gdzieby miał mysy / podrapać mu
te puszczadłem / y powymować przez / a ob-
maczać w iaką smatę miedką w białkach /
włożyć mu w one rany. Tę też z wierz-
chu przyłożyć y przywinąć. A nakrywając go
deka / albo guntą dobrze / wodzie tak długo
ażby mu się w sy zażyły / potem dać mu
siłną dobrego y pożywego ze dwie gąszi /

Koniom
dychaw-
czym.

Konie
purguie.
Czerw y
rupie z ko-
ni wywodzi.

Konie m-
ocne y tłu-
ście czyni.

Item.

Czerw y
rupie z koni
wywodzi.

Koni gdzie-
by krwio m-
okrzył.

Koni gdzie-
by pałką
albo niedź-
wiadką.

Koniom
chudnie-
mu.

Koniom
mysom.

	<p>po tym wody nalać mu w cebzyk / wstąpić do tego otrab z maki prześianej / soli trochę / y to mu pić dawać / nieruszać go z łania dzień albo trzy.</p> <p>Kontá zbytnie przebiegłego y strabzonego / przedk / nagło / y daleka łazda / tak rątnie / orosiem gdzieby się wietrznego obawiał w nim ochwatu / eśa noc nie daj temu iść ani pić. Názánuet rano / wzięć dobrego przygarznie żyta / trochę siarą nu tluczonego / daymu z metna woda pić.</p> <p>Jeszcze lepiej gdzieby łascie pachyry w te woda był rołożony / a nogi mu obłożyć ciepło / rozbiwsky które iate ze reszety / a z sola</p> <p>Ostry tuczy y mocne czynia / otreby albo osypłaz żyta / które sie bärzo rady karmia y pása.</p> <p>Świnie albo wieprze osobliwie y przedk tuczy / osypłaz albo otreby rżanej Rzepa warzone.</p> <p>Item.</p> <p>Ż pasy żyrowey świnie do domu przysgnąć / żeby się zaś zwozwały do koryta albo do karmnika / tylko im otrab z serwadka od sera odegnana dawać / przedk sie zwozwała do karmnika / y rozłuczenia / droge w nich będzie gotować / odmiełczając im ten pokarm / którego przez dzień wywalały.</p> <p>Świeże Pomorancze / Świeże Cytryny / Świeże Limonie / kto chce blugo świeżo zachować / przesyłować je sieczką ze rżanej słomy / tak żeby się lednia drugiey nie dotykała / y zawiesić w koszu w chłodnym y na wolnym powietrzu / albo w piwnicy suchej y chłodney.</p> <p>Starczy gospodarze dosli tego za blugo experientia / iż którego roku tak żyta iako y psenice obfitość y plenność będzie / tegoż też reina obfitość bywa.</p> <p>Włosy cudne czyni / wstawy garść albo trzy kłosa rżanego / y polać go lugiem / a często głowatym przemynwać. Tak włosy rychło rosną y cudne.</p> <p>Oczom plynacym jest lekarstwem / popiół z żyta upalony / z winem białym w nie puszczany.</p> <p>Zab zły żeby sam wypadł / wzięć rżanej maki / y zacząć ją mlekiem skoczku / a w zab wyprochniały nakładeć.</p> <p>Zbytnie odmiste pierś białogłowskie. Także bolenie ich po zleżeniu wstramnia / wstawy maki rżanej z osm łotow / Kądzidła kramnego dwa łoty / Mąsłyki łot / co wysy sło białkiem od iat zacząć wstawy / a soliem Rozchodmku wyjetym okładać.</p> <p>Pierś białogłowskim stwardziałym / y boleniu ich także po porodzeniu / otreby żyte w solku Ruty ogrodney / warzone / a ciepło na nie plastrowane / odmiełcza je / y boleści w nich wkłada.</p> <p>Też też na wkłascie od bestii iadowitych</p>	<p>jest osobliwym plastrzem.</p> <p>Pierś białogłowskim / w którychby się czerw załagi / albo kancer w nich rozt / maki rżana / Pseniczna / po trzy łoty każdego wstawy / lusk z miedzi obitey przyprawney y co namieley wtartej dwa łoty / y z tego plastr z Rozana wodką wczynieć y na nie kłasc.</p> <p>Glisy wielkie y długie w żywocie truje / Rżanej maki wzięć sześć łotow / Koryan du w oście przyprawnego / Jig suchych mieśisłych / po półtora łota / nasienia Warkusowego / Półynowego / Mąsłyki / po pół łota / Koralow czerwonych mialo wtartych / Aleopatylu / Szafrau / po ćwierci łota / Stonecznikowey maki półtora łota / Jigi drobno pokrajać / nasienia wysy sło co namieley wtuc / y to zacząć soliem y olejkiem Półynowym po cztery łoty każdego wstawy do tego solku y olejku Kuciánego / po dwu łotach albo łyzkach / y co nalepiey wespół wnieść / a rozwiódz / y rozmaczawsy na dobra błon wysy y wzdłuż na chuscie przyłożyć ciepło na pepel / tak starym / iako dzieciom małym.</p> <p>Opuśnieniu żywota z wietrznosci w nim zawartych / wzięć rżanych otrab ze dwie przysgarzni / Kminu polnego / y kramnego / Szany / soli / Prosa / kwiecia albo główek Rumienkowych / y Komonice swoyskiej / po garści / nasienia zhrubą przetluc / Prosa całe niekłać. To wysy sło we lnianym wor tu zaszyć y przerygować / a na goracey cegle winem ia pokropiwszy / zagrzewać / y na żywor opuśony co na ciepły przykład.</p> <p>Wplawy zbytnie rumiane pánom zawściaga / rżana maki zacząć z soliem Półynowym / Półynowym / a Sporysowym / każdego zarowno wstawy / a plastrzem przez chusy ciepło na pepel przykład / także na prog y przez otwor łona.</p> <p>Czopek w gardle albo iezyczek nabżniadły / albo y ze swego miejsca zśliży / zaś do swej miary y na swe miejsce przywodzi / rżanej maki tak wiele wstawy co kołose iate zawazy. Tak też wiele soli / iate całe / co wysy sło na popiół spalić / Pieprzu do tego co sie go w kołosego iata skompa wysypie / y to wysy sło wespół co namieley wtuc / a do takowych potrzeb chować. A gdy potrzeba / tylko potrośe naczczó y po jedzeniu w gardło zadmuchować treska / zaraz na swe miejsce przydzie / y w swej mierze stanie.</p> <p>Goraczce trzeciodniowey / rżanej maki wzięć dobra część / żółtów cztery / solku Rosyjskiego / Wabczanego / solku z łozienia Pokrzywy wielkich / po rownych częściach każdego y wczynieć plastr / który przed przyscieniem trzeciodniowey feby / na wysy sło żywot ciepło przyłożyć / ze zeschnie y sam odpadnie. Tak peretory y po trzecie. A jest</p>	<p>Kancer w pierśiach.</p> <p>Gliskom</p> <p>opuśnieniu żywota</p> <p>Wplawy rumianym</p> <p>Żyżga na puchle mu.</p> <p>Sebrze trzeciodniowey.</p>
--	---	--	--

<p>Polurezo- nym par- alizem na- ruszonym.</p>	<p>lekarsstwo doświadczone.</p>	<p>miodu / wieprzowego smalcu / albo sadła / z a- rowną / ile sie podobą / a to wespół co na- pilniey umieścić przykładać.</p>	
<p>Członkom pognięcio- nym.</p>	<p>Członkom wlozonym y pokurezonym. Członkom paralizem naruszonym osobli- wym jest żyto lekarstwem / waznac go w wi- nie / aż na kase rozewre / y na nie plastruac dwakroć każdego dnia.</p>	<p>Wilk / albo chrobak w palcu zawrze- działym / albo rannym / z alaglego / wyga- nia y morzy. Maki Rżaney trzy loty. Lu- stiz miedzi obitey przypisowney polcora lo- ta. Bialek od iai / a wodki Rżaney / ile po- trzeba / plastr wezynie y przykładać.</p>	<p>Wilk albo chrobak w palcu.</p>
<p>Probow- tem.</p>	<p>Członkom pokurezonym / pognięcio- nym / z potluzenia / albo z wysokiego spa- dzenia / wielkim a doświadczonym jest ra- tunkiem / otręby żytnie z korzeniem młode- go Chebdu wazzone w winnym occie / cie- plo plastrowane. Ale korzenie Chebdowe trzeba miarko wtluc.</p>	<p>Albo tak : Skorka albo blonka wnetrzna z iai świeżego natryc rane / albo sadzel. Po- tym troche maki rżaney rozmieścić z gorzał- ka / a rozmazawszy na chustce / na one blon- ke przyłożyć / żeby sie zerwał sadzel on okrył we trzech godzinach zdechnie chrobak.</p>	<p>Item.</p>
<p>Glina w sa- sana wia. Plastr.</p>	<p>Brodawki spadza / klos stony rżaney / zapalnice / tym ie palić. Potym wziąć siar- ki miarko warte / waz w oliwie soli wie- przowego sadła / albo smalcu przyday / a tym plastruy / y nacieray.</p>	<p>Ogień piekielny / który Sphacellum Gre- kowie y Lacinnicy zowia / w którejkolwiek części ciała / wżiawszy Rżaney maki lotow ośm. Lustiz miedzi obitey co namieley w- tarcey cztery loty. Mirodu ośm lotow. To wszystko białkami zacierzyć / y na to plastro- wać.</p>	<p>Piekielne mu ogniu.</p>
<p>Item.</p>	<p>Glina w sa- sana wia. Plastr.</p>	<p>Odziebionym y odmrożonym członkom jest lekarstwem popiołem z żyta zasypanie. Albo Rżaney maki wziąć z garść pełną / wazzyć ia we dwu części wody / w trzeciej winą / y to na odmrożenie przykładać ciepło</p>	<p>Odmro- nym człon- kom.</p>
<p>Item.</p>	<p>Plastr na rany s. Trzego nazwany / z soku z zielonego żyta / którego wziąć ze cztery funty / albo dwie kwarcie. Oliwy lotow sześć dziesiąt y cztery. To wespół wazzyć / aż one go soku wodność wywore wysyła / przece- dzić y wżać. do tego przydać Terpentyny / albo żywicy Terebintowej / a wosku nowe- go po dwu a trzydziestu lotow / y na ogniu dobrze umieścić tak długo aż ochłodnie.</p>	<p>Ciekace sadzele wysuszyć y got. Jare żyto świeże napoly z ogrodną Ruta na popioł spalone / y tym to zasypanie.</p>	<p>Wzroban ciekacym.</p>
<p>Item.</p>	<p>Plastr ranom z maki rżaney niepospoli- ey : wziąć maki dwa loty / z Stonin z tlu- szości wykwartzonych trzy loty. Mirodu dwa lota / y z tego masę wezynie / która bar- zo rychło y osobliwie świeże rany got / góścić by tylko kosi były ciałe. Albo tak : Maki ży- tniej / tluśzości z Stonin wykwartzonych / po cztery loty. Mirodu dwa loty. To we- spół spuścić y masę wezynie.</p>	<p>Sifuty zawiera y got / korzenie żytnie wsi- szone y miarko warte / tym ie zasypanie.</p>	<p>Sifuty got</p>
<p>Przymio- tom ogni- stym.</p>	<p>Przymioty ogniste woselakie wyściaga / ży- to w wodzie rozwarzone na kase / y pla- strem przywiane. Albo wziąć żyta siarni- stego z osmnadzie lotow. Młodey Cebuli dwanaście lotow. Kapuszy czarney / albo bialey sześć lotow. Wespół wszystko wazzyć / a potym z wieprzowym sadłem masę wezy- nić / która woselakie puchliny twarde z ogni- stymi przymioty leczy.</p>	<p>Solenie wlozate / zagnile / sprośne / le- czy / żyto / y Jeczmię z lusi swej nieotlu- czony / porowney części obogę / y spalić w nowym garncu zalutowawszy na popioł. Potym miarko wtrzeć / y przesieć / y każdego dnia potrosze tym zasypować. To abowiem gnile miesza trawie.</p>	<p>Solenie wlozaty.</p>
<p>Item.</p>	<p>Doświadczony plastr na twarde gruczo- ły z przymioty ognistymi / albo y bez nich. Ży- ta co może być nasłarfe / albo y przegnile / wziąć y wazzyć go w osiaku wody / w któ- reyby skutła tluśkiej stoniny pierwej była wa- rzona. To gdy na kase rozewre / ciepło pla- strować / rozgania ie.</p>	<p>Parchy y strupy zle spadza y got / wżia- wszy żytniej maki sześć lotow. Maki Stone- cznikowej tak wiele. Lugu ostrego Mydlar- skiego sześć lotow. To wszystko wespół waz- zyć tak długo / aż ług do czysta wywore. Do tego potym przydać cztery loty wosku cien- to skrobanego. Z gdy sie wosk rospuści / y tak długo spatlem mieszać aż przechłodnie / y to masę nacierać. Ciału pierwej lekar- stwo przechodzącym / y krwio wpuścić wosy.</p>	<p>Parchom.</p>
<p>Item.</p>	<p>Tę gruczoły twarde zmiekcza / y nie wrzo- dy / wrzedzienie / bolaczki w rope obraca- y zbiera / które Furunculos Lacinnicy zowia. Wziąć Rżaney maki troche / zoltet teden /</p>	<p>Jayca żeby mogły być świeżo długo za- chowane / żeby sie nie zafarżaly / ani zasmro- dziły / tedy ie w żyto zagrzać / żeby sie ledno drugiego nie dotykało.</p>	<p>Jayca dlugo świeżo za- chowuje.</p>

Secali-
nus ro-
tus pro
paupe-
ribus.

dną z niego piwo tuczne / żyte / y po silne
bywa.

**Żyta / dla ubogich ludzi / po-
spolity trunek**

Żywa niegdzie trunek prosty z żyta czy-
niony / dla tych którzy nie przemoga na
piwo / albo na wino. Trunek jest roztocz-
niejszy / żytniejszy / a niżli woda żyta / bo
wiecej ciała pokarmu daje. Ten tak dzia-
ła: Biora ośm lotow maki rżanej otrebi-
szej / y w pol achtelek sypia / na to wody cie-
pley albo wrzucey leś / mieszać pilne wio-
stem powiercianym / y dać temu stać przez
dni szesnaście aż do dwudziestego. Tak be-
dziesz miał Brązo osobliwą dla ludzi ubo-
gich.

Żyta Olejek.

Żyniony bywa olejek bardzo użyteczny z
żyta / a to rozmaitym obyczajem. Jedni
na kowalnia żyto sypia / albo na takie inne że-
lazo obferne a staliste / y synami rospalony-
mi / przyćśka ia aż popłynie olej.

Drudzy kładą żyto między dwie obferne
blaszki mięse y gorące / y tak z niego wypra-
śia olej.

Trzeci / sypia żarno na kamień marmu-
rowy / y blachę żelazną ognistą na nie kładą /
a tak olejek praśia.

Czwarcy / przetłukają żyto z grubą / y z
kolby albo z Alembiku szklanego / iako inne o-
leiki Alchimistowie dysyllują.

Drudzy przetłukają żyto z grubą / prażą ie
na weglistym ogniu w panewi / albo w pa-
teli / a w prażeniu winem strąpiją / a gdy
prawie gorące będzie w praśach wybiłają.
Wszakos iakimkolwiek sposobem będzie czy-
niony / tedy tych skutkow będzie.

Plany roślanie na ciecie będące spadza /
namazują ie nim.

Tworzą chropowata czyni gładką.

Lupieżę otrebiątość lica wychodzą.

Dzieciom strupy / tak słodkie / iako też inne
swoim namazaniem spadza.

Tym sposobem z Pszenicy / y Jeczmienia
y Owsa / y z każdego zboża może być olej
uczyniony / iako sie na swych miejscach
powie.

Rozsadek.

Nieświe mamy / że iako pszenica y inne
zboża / tak y żyto nie iednakowe w ka-
żdej ziemi bydy może / ale iedno drugiego le-
psze / iedno też drugiego gorsze. Z iednego
chleb chędogi / iasny / smaczny / zdrowy / i-
ako z żyta cudnego / zdrowego / całego y zu-
pełnego / macznego. Drugi z żyta zarżo-
nego / z młotego / z kółkowanego / y chro-
skiego / Stokłosowanego / z Modrze-
nem / z Czarnucha polna / y z innych ziół na-
sieniem pomiesza nym / a z tego chleb czar-

ny / ślary / smaku niewdzięcznego / niezdro-
wy. Przeto nie dziwny sie żaden / że skutki jo-
bie przeciwnie żyta mają. Także chleb z nich.
Bo według rodzaju żyta / według ziemi / y
nieba. Także według wyczyniania y spro-
bowania / taki też chleb z niego musi być.

Wyradza sie też za pewnym czasem / zwła-
szcza za siódmym rośaniem roku siódme-
go / y przemienia sie w żyto / czego oraczy
dobrze świadomy. A z takiego bywa chleb
cudny / świątły / smaczny / po silny / y zdrowy

Myla sie Dokabularze / y wykładacze
słow łacińskich na polskie / którzy Siliginem /
także Olyram zowią żytem. Gdyż w bacznych
a rozumnych gospodarzy / te zboża są różne.

Także w uczonych / a starożytnych pi-
sarzow / Galenus y Aegina / Siliginem / nie ży-
tem tym naszym pospolitym / ale maki na-
przedniejszą / y nachodoszą / wysianą pseni-
czną zowie / która kwiatem / dla śliczności
iey / y chleb z niey miąnujemy. Olyra zaś / jest
Orkisz / a Secale żyto.

pszenicę
w żyto / i-
wyradza

O Różnym Chlebie.
Rozdział. 2.

**Panis Secalicius, & Panis
Secalinus, Panis cibarius,
Panis ater.**

**Rockenbrodt. Haug brodt.
Speißbrodt.**

Rozdział o Życie y o innych rze-
czach / które do lekarstw z nie-
go bydy mogą napisać / y: zdało-
mi sie y o Chlebie iego niezanie-
chąć: który nie tylko nam naczę-
ciey y napospoliciey do używania
powszechnego przychodzi / ale y
do potrzeb lekarskich / tak zwięz-
chownie / iako wnetrze. Żaco
P. Bogu wielce powinniśmy po-
kornie dziękować / y iego szcero-
bliwoy łaski zawsze oń / iako nas
sam w Modlitwie pospolitey na-
uczył prosić: kto abowiem ten ma /
głodu nieznawa / y żywot zach-
ować może / gdyż iako pisano świe-
temowi. In pane & Aqua hominis vi-
ta constitit. Żywot do częstny ludz-

Planus
ciężki
to.
Tworzy
chropo-
wate.
Lupieżę
Strupom
słodkim.

Żyto wo-
ding kró-
ny rośnię

ki chlebem a woda może bydź za-
chowany. Albowiem

*Kto ma zdrowie, chleb, sol, woda,
Ogień, drewno, ma ochłoda;
Bo coż więcej do żywota
Potrzeba, żyć bez kłopotu.*

Wyprowadzenie Rżanego Chleba.

Chleb rżany ma pomiarkowanie
w czterech swych żywiołach. To
jest / nie tak zagrzewa iako Pseni-
czny / ani tak chłodzi iako Jeczmienn-
ny. Pokarm ciała wietśy / y lepśy /
niżli Jeczmienny daie / zaś mniej
iuz Pseniczny. Aczkolwiek / który
z dobrego y chedogiego z Żytá z
maki przedniej y wyborney / która
druzdy światem zowią dla iey cu-
dności / tedy y taki / gdzie przystoy-
nie będzie vpieczony / tuczy ciało /
posila / krew dobra czyni / y sił cia-
łu dodawa. Smaczny / y do iedze-
nia chetliwy / zwłaszcza tym / którzy
mu sie od dzieciństwa przyzwyczai-
li / y także nad Pseniczny / abo
spelićiany przekłabaia go sobie.
Ale którzy mu sie nieprzyłożyli / iako
sa niektórzy cudzoziemscy narodo-
wie / mają go za chleb niezdrówy /
nie smaczny / y zdrowiu szkodliwy.
A to częścią ze mu nie przywykli /
częścią ze sie nie umieia z nim ob-
chodzić y sprawować.

Wybor.

Nawyborniejszy chleb z cudney /
iastney / y w miare wypytlowaney
maki / ktemu dobrze wytworzony
y dobrze vpieczony. Do tego z ma-
ki nowey / niezależaley / nie suchle-
go zboża chedogo wyczynionego /
świeżo we młynie zmeltey. Tak-
owy abowiem chleb ciała wilgot-
niejszy daie pokarm / y krew subtel-
niejszą czyni. Nie tak z starey ma-
ki. Przeto dla chorśy y mdle-
śy / zdrowśy z maki świeżey / niż-
li zleżaley chleb bywa.

Nie zbytne mały / nie zbytne też
wielki ma bydź pieczony / dla sná-
dniejszego przepieczenia / y nie zby-
tnie miastey stary. Takowy abo-
wiem napotrzebiejszy ciała bywa /
daie mierny pokarm. Bo chleb
zbytne mały / bázro wypiektly bydź
musi / stary miastey y twardey /
zaczynam żołądkowi do strawienia
ciężki / pokarmu ciała mało daie /
żywot zartwardza / y stolce twar-
de czyni. Zás chleb wielki / nie mo-
że sie dostatecznie przepiec / zaczynam
stary mało y cienkiey : Wszodki
zás wiele ma niedopiektly. Zaczynam
ślamowatych wilgotności w żo-
łądku niemáło mnoży / y pokarm
takowy czyni. Trudny do strawie-
nia. Wiatrow wiele w ciełe wznie-
ca. Mrozienia y gryzienia w żywo-
cie / y w kistkach ślagny mnoży.

Chleb do którego ciasta dro-
żdzy / abo kwasu / nie leia / bywa
łodki. Daie wiele pokarmu / ale do
trawienia nie rychły. W żołądku
długo leży. Zatyka wnetrznosci.
Czerw w kistkach mnoży. Owa
tak zdrowym / iako chorzym / nie
dobry.

Chleb z żyta starego / zwłaszcza
zatechłego niezdrówy / żywot z-
twardza / żołądkowi ciężki / a cia-
łu pokarm nie dobry daie / bo wil-
gotności zle / y do przedniego w cie-
le zagnicia sposobne czyni.

Chleb z nowego y świeżego zbo-
ża / dla zbytney wilgotności która
w sobie ma / czyni pokarm wilgo-
tny y ślagnisty / do strawienia tru-
dny / wietrznosci w ciełe mnoży /
mały hruby pokarm daie / który
przedko do zagnicia y skaży obraca:
w bólach bole y z kłociem wznieca:
glisty zammaza: kamień w nrytkach
czyni. Na tedy bydź pieczony
chleb ani bázro z stare / ani z świe-
żego zboża / ale z średniego / z wy-
ti / z chrosczu / z kałolu / y z inych
chwasstow wyczynionego y wycha-

dozonego.

Chleb ma-
ły.

zbytne
mały.

Chleb
wielki.

Chleb be-
drożdż.

Chleb z
starego
zboża.

Chleb z
nowego
zboża.

Ciaśto iá
to zęsp
nié.

Chleb bez
solu y dro
żdzy.

Chleb sta
ny

Wreżdżá
mipieczá
piec.

Chleb iá
Eoma
bydź świe
ży.

Chleb cię
pły.

Drożdżá

Stora
chlebowá.

dożonego. Ciąsto także nie ma być
bárzo rzadko ábo wodnistó zaczy
nione / niezbyt nie też gęsto y twár
do. Drożdzy soli w miarę przydác
bo bez drożdzy y soli škodliwy / y
niezdrowy bywa / ábowiem żyły
przez które watrobá z żołądká bie
rze potárm (*Messaraicas* Lácinnicy
zowią) zátyka y zámula. Watro
ba także y nyrtki: kámién w pechyrzu
y w nyrtkach czyni / Podágre / Arte
tyte: czerw w żywocie zámnaża /
ábowiem wiele wilgotności zágni
łych wznieca. Zás chleb przesalány
smáku przyiemnego bywa / do stra
wienia snadnieyşy. Żywot nie ták
iáko pierwşy zatwierdza.

Nie ma ciásto drożdżami zby
tnie bydź przeiete / bo ták chleb do
iedzenia bywa niesináczny / gorzki /
niezdrowy / żołądkowi nieprzyie
mny. Przytym ma bydź w przestro
nym piecu pieczony / y przestrzenie
sádzony / nie do naglego y zbytnie
go goracá. Do czego máia bydź
dwa suche nie zgnie.

Chleb do zdrowia zachowania
nastárşy dwu dniowy bydź ma / á
zwłaszcza dla pieczonych y mdłych
żołądków. Mocnym pracowitem
nieşkodzi / y owşem iest im poşil
nieyşy / y sytşy / á niżli świeży.

Chleb ciepły tym zwłaszcza / kto
rzy są żołądká ciepleyşego niezdro
wy / bowiem go bárzo rozgrzewa
y rospala / prágnienie czyni / wie
trznosci w nich wzbudza / w żo
łądku czyni nie lubość / bo iest nie
stráwny. Przeto ták zdrowym iá
ko y chorým nieprzystoyny y nieu
żyteczny.

Oşródka w chlebie rzánym w
chedogim dobrze wykwáşonym y
wypiekłym / iest náprzednieyşá / bo
ciátu dáie pożywienie. A im wie
cey otráw ma w sobie / tym też mniej
şy potárm czyni.

Storá z chlebá / czyni krew hruba
gestá / meláńdoliczna / żołądkowi

do strawienia ciężka y trudna / prze
to w nim długo leży / zwłaszcza kto
rzy żołądek przyćiepleyşym y sus
şym máia. Ale którzy wilgotni /
tym nie ták škodliwy bywa / bo
wilgotność wysuśa. Ciałom tálo
witym / bo ci wiele wilgotności w
sobie máia / y tym którzyby chcieli
bydź chudşego ciála / tákowych
stor po obiedzie y po wieczery uży
wác moga / potárm ná dno w żo
łądku pograżaia / vsta żołądkowe
poşiláia.

Chleb rzány nápoly z máia
pşeniczna / ábo z Orkşowa smá
cznieyşy y użytecznieyşy bywá ni
żli sam przez sie / zwłaszcza dobrze
wypiekły. Ábowiem chleb niedo
pieczony / zákalisty / bywa przyczý
na wielom chorobom.

Chleb iáko poznáć dobrze

wypiekły y wykwáşony.

Gdy chcemy spróbować iesliby
chleb / którego mamy używáć /
dobrze wykwáşony y dobrze wy
piekły był: włożyć go tes niewielki
w wodę zimną / iesli wzgóze spły
nie / znáć iest że ma w sobie nábyd
drożdzy: iesli nádno vpádnie zá
raz / niezádali mu drożdzy / we şczo
dku wody gdzie sstanie / znáczy że
y drożdzy ma według potrzeby w
sobie / y dobrze wypiekły.

Skutki Chlebá rzánego.

Chleb rzány z żyta chedogiego / pełnego /
doşrzałego / y práwie wychedożonego / y wy
czynionego / do tego dobrze wypytowane
go / przystoynie wykwáşony / y wypiekły /
iest potármem dobrym / smákwitym / zdro
wym / tuczacym / iáko sie wysşey powie
dżiało / krew dobra dáie / cere cudná y pleć
chedoga czyni / poşila / mocy y sil bodawa /
czego bez przestanku doznawámy / zwłaszcza
wżywáiac go z innymi potráwami / według
potrzeby. Ábowiem samego iesć nábyt nie
dobrze / iáko bez niego miesá wiele iedzac /
ábo inych potráw / zle / bo ciála bez niego
mdle / bláde / gnuşne / echu smrodliwego:
Ten ábowiem iest wşyskim innym potár

mom przy

Tráchu
nie me
czowito
ści ciála.

Chleb rżá
ny iáki ná
smáczney
şy.

Chleb po
znáć wy
piekły y
wykwá
şony.

	mom przysmakiem albo pomiarkowaniem. Kto tedy milnie y śnucie zdrowia swego / ten iako samego chleba nie ma zbytynie używać / tak też bez niego inych pokarmow iść. Chlebem rżanym chędogim y dobrze w pieczonym / a winem może cztowiek żywot swoy długo bez używania inych pokarmow zachować / stronić żyjąc.	potrzebę go cukrem dąć iść.	Żarłokom
Chlebem a winem może się zachować długo. Gramatka.	Bywa też tak zdrowym iako y chorym z chleba potrawa bardo użyteczna czyniona / waząc ośrodek w polawce w kapłunicy / albo iakiego innego mięsa tłustego. W Niemcach tak pospolicie czynią / śniadą ośrodek w masle / albo w iakiej iney tłustości z mięsa / potym w wodzie wazą / soli trochę przydawają za potrawę zdrową używają. Ale to pro Germanis tantum, non pro Polonis.	Wiegunki woselakie zawściaga rżany chleb z maki srocowanej / zacynionej woda / w którejby suche Pigwy pokraiane w kasy / y korzenie Kurzego ziela było wazzone / dąć go do obiadu y wieczery. Też z niego gramatki / y panaty czyniac.	Wiegunkom
Item.	Toż czynić może z winem a z cukrem / albo w piwie wazzyć masła / a soli przydawają / a kto chce mieć śniadniey / polnego Aminu trochę / będzie gramatka / albo biermuska śniadna / y użyteczna potrawa / tak zdrowym iakoy chorym.	Członkom pokurczonym. Także Członkom dżącym y trzęsącym sie / testunkiem / chleb rżany naczczą z łazni wyszedłszy / w zimney wodzie studzienney moczą y używają.	petry wionym glonem
Wtęym dzieciom potrawa	Dzieciom małym potrawka bardo użyteczna: Ośrodek sucha miakko wwiercić / albo w móżdżerzu wtłuc / y w dobrym gestym mleku wazzyć / a iść im dawać.	Koniom ciębaczką zaślanawia z przeżębienia / waząc go gramatką w winie a w wodzie Rozanej / a ciepło im w gebla iść.	konstancie
Samut.	Tęże ośrodek suchy miakko wtarte w wodzie wazzyć / y przebieć: do tego iablek / albo gruszek wazzonych tak wiele przydąć / soli y masła włożyć / będzie potrawa / która śniadą naszy przodkowie zwali. Potrawa / a ile dla ubogich / dobra / użyteczna / bo zdrowa. Jeszcze śniadneyśa będzie / gdzie pierwej ośrodek w masle wsmąży.	Słowy bolenia zbytnie w gorączkach srogich kolerycznych wzmierza / ośrodek chleba rżanego z słamowatością nasienia pszenowego / albo Chmielkowego wmięśnana / a na czolo y skronie przykładana. Albo ośrodek z tego chleba / z liściem sroziejczelonym Zielunowym wtarta w donicy nowy / wodka Rozana y winnym octem rozstworzyć / na czolo a skronie plastrować. Albo ia z makiowym nasieniem / a octem winnym rozczynić y przywiliac.	Item.
Salska z chlebem chorym albo przysmak	Salska albo przysmak chorym / których chęć do iedzenia / dla osłabienia żołądka odbieżala / wgrzać z chleba rżanego grzankę albo dwie że sie dobrze przyrumianela / rozmozczyć je w winnym octcie mocnym / wodki Rozanej dobrej przylawają / cukru / Gwoździków / Cynamonu / orzechu Muskatowego / y kwiatu potrośe / tak żeby znać nie czuć kwaśności octu / y przywarzyć trochę / a chorym dawać. Takowy przysmak serce / wsta żołądkowe / y wszystkie żołądek posila / y do iedzenia chęć wzbudza.	Wczom bolejącym ośrodek chleba rżanego świeżego / z żółtkiem iadowym plastrum na nie przykładana / iść ratunkiem.	Woleniu
Drobiana	Drobiana z ośrodku chleba / a z winą albo z piwem z cukrem y bez cukru / w gorączkach pośilna potrawa / y zdrowym dobra.	Wsy bolejące leczy / chleb żytny z pieką do brze wpieczony y wykwąsiony napoły rozciąć / y co naciepley na vsy kłaść.	Wsu boleliu.
Wlecheć do iedzenia	Wlecheć do iedzenia y kręśnienia oddala / wpieć grzankę z chleba rżanego / y polać goracym soliem kwaśnym Granatowych iablek / żeby od niego odmiełczala / y niemato go w sie wpiła. To dąć choremu przed iedzeniem także po iedzeniu iść / osłackim tego soku popić.	Ogluszeniu / bądź za strzeleniem dżiata / albo z gwałtownego grzmienia / albo z iakiej iney przyczyny / toż czynić dobrze.	Gluchocie
Wyciężenie morze	Kolce y frogiemu w żywocie morzysku z przebrania y z wylania żółci / namoczyć ośrodek chleba rżanego w studzienney w chędogiej zimney wodzie / albo w serwadce / y	Żebor boleści wstramia / ośrodek goracego chleba rżanego / syra przypiekanego ciepłego / żółtek od iata ciepły / y soli trochę. To wespół wtłuc / y na żeby bolejące przykładac.	Żebor bolejącym.
		Żeby poczerńiać / białe czyni. Skora chleba rżanego spalona na wagle / potym miakko wtarty / żeby tym prochem wycierać / a potym woda chędogo wymywać.	Żebor po ciemności.
		Siniatości na ciele z bicia rospadza / chlebem rżanym miakko w vsięch seżwanym plastruiac.	Siniatości.
		Karbunkul / albo wrzod morowy / wmozżany / Chleb żytny naczczą do brze z sola seżwany / do czego potym mydla przydąć / y dobrze wmięślawszy przykładac.	Karbunkul
		Wrzod w gardle / albo ślinogorz leczy / y otwiera / para ciepłą / z rozstrojonego ciepłego chleba rżanego / w wsta puszczana.	ślinogorz

Item. Cuchnie mu z wst. Luchnienie z wst z iakieykolwiek przyczyny odpadza / iedzac nie mało chleba rżane^o cieplego z zimney wody studzienney. Też często chleba rżanego z winem używając / potrzebą snawsy go Szalwa mało wtarcą / toż czyni. Albo zwierchnia skora z niego w winie rozmoczyć / Galganem potrzebą y używać.

Item. Piersi siwardniate białogłowiście po porodzeniu odmielcza / ośrodką rżanego chleba z sokiem Epichowym / albo Piotruszczanym na plaster rozczymony / y ciepło przykładana. Albo i w wodzie rozmoczyć / oliwa rozczynieć y plastrować. Mżo i w winie / miedzie rozczynieć / y także przykładac.

Item. Sercu zbytnie bity / ośrodką rżanego chleba / dwa kroć pieczony / na roście przypieksy go / y w mocnym winie rozmoczyć / a na pulsy w rat przykładac obadwa. Mżo i skora tegoż chleba wżić / y przezeczonym sposobem na roście przypiec / a octem Rozanym / albo winnym prostem dobrze zwilżyć / albo winem dobrym / mocnym pachniacym / a zwierchni potrzebą Orzechem Muskatowym / Maieranem / Gwoździkami / Rozą czerwoną / y skorkami z iabłką Cytrynowego / mało w wysyko wulksy / y ciepło na chustcie rozwinąć / a na serce przyłożyć : a to gdzieby z zimney przyczyny przypało.

Item. Gdzieby wlec z gorącoy / tak uczynić : Wżić ośrodką rżanę cztery loty na roście przypieksy z przyrumienioy / te w Rozanę wobce / a w soku Wolowego ięzyka / a bo w Miodunkowym rozetrzeć / do tego przydać prochu czerwoney Rozy / Sandalu białego y rumianego po pol lotu. Maieranu / Gwoździkow / Kwiatu Muskatowego / Korali białego y rumianego mało wtarcy / kurfeynu / po kwincie każdego. to w wysyko wespół co nalepiey wnieść z wodką Rozaną / y z sokiem Wolowego ięzyka / do tego przylać tyż Gwoździkowe^o octu / a na chustcie rozwinąć / na serce przyłożyć.

Item. Żoładku zepsowanemu / który po karmu w sobie zacząć nie może : wżić skory rżanego chleba na roście dobrze przypieksy y przyrumienioy / albo prawie przypaloney / cztery loty / w octcie winnym i rozmoczyć kwasu / albo naćiasy trochę przybawsy. Małki Jeczmienney półtora lota. Miery ogrodney czerwoney wtarcy pol lota. Masłki / kramnego kadzidla po kwincie. To w wysyko w móżdżerzu wbić / a trochę octu rozstworzyć / że będzie iako plaster gesty / y to na chustcie rozwinąć / ciepło na żoladek przykładac / y na dole pod piersiami.

Item. Drugi i jeszcze więcej przydawia do tych że rzeczy dla wielkiej potężności y skutku : Biorac skory spaloney tak wiele z chleba / y moczac dobra polgodziny w mocnym octcie. Potym pol lota przydać suchych

pigw. Miery led ierzawy poltory kwinny. Masłki / zebu Slomowego palone^o / kramnego kadzidla / Sandalu czerwonego / y białego / koraliow czerwonych / po kwincie każdego. To co namieley wtarcy zacząć / oleyki pigwowego biorac trzy loty / masłki / wrego dwa / małki Jeczmienney ileby do zagęszczenia plastru bylo dosyć / a co nalepiey wnieść w wysyko / octu winnego przylewając dobrego co potrzeba / y na barchanie rozmazawsy / ciepło przykładac na żoladek.

Item. Wslawicznemu kruszeniu / y niezaczynianiu pokarmu : wżić skorkę z chleba rżanego skorkę na sześć / długą na siedm palcy / y wewnątrz drapać ja nożem / a na węgłu przypiec aż dobrze przyrumienie / polać ja malmazyą / Masłką / y Gwoździkami posypać / y co naćiepley nadolkiem trzymać / czyniac polkrotę wstanie kruszenie.

Item. Też tenże chleb tak przypieksy mocnym octem goracym polać / Miery y Masłki potrzebą go co nalepiey / y na żoladku przez trzy godziny przed iedzeniem trzymać / tak obiednim / iako wieczornym / czyniac co przez kilka dni.

Item. Albo też tym sposobem : ze rżanego chleba dobrze przypieczona wżić grzankę / y wtluc ja z sola y z octem / że będzie iako gesta kasa / a co naćiepley na dole / albo wsta żoladkowe przykładac.

Item. Grzanka z tegoż chleba / wyasy pomiesionym obyczajem / wpieczona / dobrym winem polana / a muskatowa galka / y gwoździkami posypana / a na żoladek przyłożona / toż czyni.

Item. Zaniebiony żoladek rozgrzewa. Grzankę dobrze wypieksy z chleba rżanego wtluc / y przydać muskatowego orzecha / galganu / gwoździkow / po kwincie. Soku piotynowego / y soku miarki kędzierzawey / z aronow / ileby dosyć do zacząć / bylo / a to na żoladek plastrować.

Item. Bolesci w żoladku wklada : wżić spożna skora rżanego chleba / przypieksy do przyrumienienia / miodem ja namazać / a miarka sucha kędzierzawa / kminem kramnym / nasieniem Wardusowym / Anyżem / z aronow / każdego wżawsy potrzebą / y co naćiepley na żoladek przykładac.

Item. Wżić ze trzy loty skory chleba rżanego dobrze przypieksy / y mało wtarcy / czerwoney Rozy / miarki Wlokskiej / masłki / po trzy loty. Jeczmienney małki pol lota. A Rozanym octem zacząć / a na wsta żoladkowe / y na dole / ciepło przykładac / maść plastru.

Item. Szklawke zawściaga / chleb z piecą w chustce zawiniony / a na żoladku trzymany.

Item. Przeciwno pleurze / wżić ośrodką rżanę go chleba dobrze wykwassonego / y w móżdżerzu go z świeżym masłem wtluc / przydać

Kruszenie
mu wsta
wignemu

Item.

Item.

Item.

Żoladek
wsta
blamu.

Żoladek
wsta
mu.

Item.

Szklawce

pleurze.

Dialekcy

rzona y plastrowana.

Przymioty wśelacie ogniste / iakiekolwiek przezrośka ma / wyciąga y gąsi / ośrodku / i ze dwa loty wżarowy / iaderet orzechow / Włoskich / Pielynu / nasienia Babczanego / po łocie. To wśysko wleć / w ocie ro / zmożyć y okładać.

Gzyfkom iatrzacym w krotu z przymio / tem y z bolescia palaca / ośrodku / rza / nego chleba w mleku wżarony / dwa żółci / do tego wbić / ciepło przykładać.

Na golemi krosty bolejące y skodliwe le / czy / bol w nich wzmierzając / chleb żywy / dobrze wykwasy / wypieć / w miedzie / a w winie wżarony do zgeszczenia syropu / w tym chusty wedrowie złożone maczać przy / kładając tak długo / aż się podgoi.

Gdyby w krotymkolwiek członku bol / był niezmierny / wżać z chleba świeżego o / srodku goracego włożyć do wotrop. A gdy / rozmożnie / wżać to co nalepieć z wody / y wżać iey fune podług wagi / Apetarskiej / trzy żółci świeże / olejku Rojanego ileby / dosyć było / Safranu eluczonego kwinty / wnieść wespół / a namieysce bolace przy / kładając. A gdyby boleść była niezmierna / tedy miasto olejku Rojanego / przykładać / Ma / towego / albo obudwu zároveň.

Item / Gdyby się wisc bol pod przerze / czonym plastrum nieuciszył / wżać tegoż / chleba ośrodku / fiesnaście lotow / owczego / mleka dwa funty / olejku Kamienkowego / Lilowego / po cztery loty / soku z nasienia / małkowego / albo Opium pol lota / krotu w / mleku rozetrzeć / y wśysko wespół wżać / do zgeszczenia plastru. Dozwiedczony plastr / na wzmierzenie belu na ostrzeżnego / ciepło / przykładać.

Bolaczka wśelata twarda w otok obia / ca / ośrodku / rzanego chleba z oliwa wmie / śana / y plastrowana.

Albo tym sposobem / wżać ośrodku / chle / ba rzanego z funt / Apetarski / albo ile się po / doba / mleka krowiego kwarce / soku z świe / żej kapusty / sześć lotow / Safranu eluczone / go pol kwinty / olejku Lilowy biały sześć lo / tow / a ciepło plastru.

Sifule zapługawione wychodzą y goi / ośrodku / chleba Syrnego dobrze wykwaso / nego / przez noc w ostrym lugu moczona / a w miodzernu warta / albo w donicy w / wierziana y przykładana / wyciąga z nich / ropę / y wychodząc ię goi.

Kane otwiera / ropi / iad z niey wyciąga / ośrodku / rzana z sola wgniecioną y przyto / żoną.

Rany z odmrożenia leczy / wżać ośrodku / ki lotow / fiesnaście / wieprzowego sáda / cztery loty / piwa ile potrzeba do zwarszenia / plastru. Tego rano y na noc ciepło przywi / łać / aż się zgoi.

Koza piekielna spada y leczy / wżać o / srodku / lotow / nasienia serokiew / Bábki / Pielynu / Włoskich orzechow po łocie. To / wśysko co namieley wleć / y w ocie winny / wżać do zgeszczenia / a ciepło przykładać.

Przymiot ognisty z Rany y z każdego sa / dzela wyciąga y gąsi / ośrodku / chleba rza / nego biorac iey dwie części / liścia świeżo / zielonego / Nocnego cienia / liścia serokiew / Bábki / po iedney części. To wśysko co na / lepiey wleć z miodem / albo w wierzcie / a na / rany y sadzele przymiotne plastrować.

Wino gdyby nabyt siarkowane było / wżać chleb dobrze przepieć / zaraz z pie / cą wykreć / soku spodniej skóry / a włożyć / go ona dzinra na spunt beczi / y niechać / aż przeschnie. Tak ona przykrość siarczasta / od winu odejdzie.

Tak też czyni gdyby się wino tak w smá / kunka w zapachu y w swej barwie zmieni / to y nakaziło.

Wino smákwite y bázro przytemne w / czyni / wgrzać ze trzy albo ze cztery grzanki z / chleba rzanego / dobrze je przyrumianować / może wiecey albo mniej / według nacynia / w krotym jest wino / zawiesić w lniwym / woreczku chodogim w świeżym moccie co / naćpieć przez ośm dni / potym je wżać / przec / będzie wino bázro smáczne.

W wino gdyby iáta bestia iádowita w / pádła / tylko chleb rżany dobrze wykwasy / zaraz z piecą wyiety / goraco w nie puszcic. / Tak wśysko iad y zaraz w sie ściagnie.

Zeby kłofy przez cáta zima świeże iáca / niofły chleb żywy na rozcie przypiec / y w / zimney wodzie przez noc moczyć / naziąć / przed imo sobia dáwać im go iść / także o / polubniu wozyc / przed wleczorem dáć / im zobi iakiekolwiek / owś / ieczmiemia / takarki / albo troche konopnego nasienia. / Tak w naciąża zime nieć beda / że zarośe / świeże iáca być mogą.

Konie oko máiac obrażone iakimkolwiek / sposobem / ośrodku / z chleba rzanego w / wodzie zimney wymoczona / a na oko przy / kładana / nie dáć się rozniecać zlemu. To / nie tylko koniom / ale y bydłu rogatemu na / leży. Może miasto wody / y w winie grzan / kę przyrumienioną namoczyć / y przykładać / bydłu na obrażone oczy.

Koniom żaby w gárdle leczy / gdy im / wśiafá / albo czelusci poczerwieć. Chlebem / rżanym je wycierac / aż do zisfienia krawa. / Potym miodem a z sola znówu natrzeć im / żebey czelusci. Tak będzie koni od tego zle / go wolny.

Wyrosłiny koniom na nogách / wypalić / wśy je rospalonym żelazem / ośrodku / co na / gorzkiej zaraz z piecą chleb rżany wżarowy / przyłożyć / y do trzeciego dnia nie odmian. / Potym odwinąć / a z wieprzowego smáku /

Przymiot ognisty.

Wino na sbrt siark.

Wino na rżanemu.

Wino smákwite.

Wino za rżanemu.

Kłofy przez zimny iad.

Oko obrażone.

Żaby w gárdle.

Wyrosłiny koni.

Przymiot ognisty.

Przymiot ognisty.

Przymiot ognisty.

Item.

Przymiot ognisty.

Przymiot ognisty.

Przymiot ognisty.

Przymiot ognisty.

Przymiot ognisty.

z soli / z oliwy / y z prochu liścia Jezynowe-
go masć uczynić / która na to plastrować /
a tylko w tydzień a w tydzień odnawiać / aż
siezgoi. Doswiadczona.

Osądnie
nia Poniá.

Ná osądzenie grzbietu / ábo kłebu koń-
skiego ósrodka rżana / z winnym mocnym
octem plastrowana / dobra. Także ná spu-
chnienie y odgniećienie siódiem.

Pogniećie
niu ślo-
diem.
Iża zęście
regu koni-
skiego.

Koniowi / gdyby rog zlażł / wstać ósro-
dki chleba świeżego / y dobzić do vgnieść z
sola / a przez noc mu ná rog przyłożyć. Ná-
zajutrz wstać kłiu / y grypsanu / y obłożyć
mu tym rog.

Zatrát ko-
niowi goi.
Zamiato-
waniu no-
gom.

Zatrát koniom leczy / ósrodka z sola
przykładana.

Koní gdzieby noga zamiatowała / ósro-
dki ze rżanego chleba / w winie námocz-
ney / przez kilka dni ná noc przywitać.

Prá píl-
nego y
mielutá-
go cłowie-
ka iáko v-
gnieć.

Gdzieby kto chciał żeby go pies miłował
y wstawnie pilnował / trzymać pod goła-
pacha skutek chleba aż sie dobzić spoć / y dáć
mu to zjeść. To samó uczym go pilnym / że
nikdy od człowieka nie odstąpi.

Prá z
chleba du-
chy w cie-
le posila.

Imo tak wiele y rozmaitych skutkach /
któreś tu opisał / chleb rżany maiesze to
w sobie / że wonnością swą y zapachem cie-
lesne duchy niepomału posila. Także sa-
mym zapachem swym / przez dlugi czas przy-
dobrym zdrowiu y siłach ciała może zach-
ować / iáko *Diogenes Laertius* w księgach
dziejowych / o *Democrycie* piše / który sto
y dziewięć lat miał wiek / sama wonno-
ść chleba świeżego przez trzy dni sie za-
chowal. Ale to wieśia / czegoś / badac
ná ten czas w *Germaniey* / Byd ieden wzy-
niwszy *Pánkrát* zbytnie wielki / do wieśia
badac porwany / y czas nie miał w nim be-
dac. Widząc *Creditorowie* / że nie była ná-
dzieja / kładby sie im był miał wisieć / przez
dekrét *Camere Imperialis* w *Spirze* / (Kazany
był ná wmożenie głodem. Ktorego goy ná
wieży zamurowano / bez mála pół roká był
żyw / który ná noc z okienka ná świeże powie-
trze chleb rżany wykładat / a ná świataniu go
biorac / tylko one wilgoć / która nocna
rosa náń pádla / vsty ssal / y nosem zapach z
niego w sie ciągnal / iáko sam wyznał / za o-
myśleni obietnicami swych *Creditorow*. Aż
gdy mu on chleb obieto / ná zaiutrz zaraz od-
biegla go głodna duśa. Tak wielki dal *Pan*
Bog chlebu temu swoy dar y moc / że samy
zapachem swy sily cielesne posila potężniey
Przeto ludzjom barzo schorzałym / a za dlu-
gimi y ciężkimi chorobami wyschłym / kto-
rzy niemoga rychło do chęci iedzenia przysć
dobrze im go dawać do wonności / a ile z
wieżego / dobzić wykraszonego / y wypie-
kłego / taki ábowiem zapach tego moży / y
serce posila / duchy w nich oczerświa. O-
czym wielkiey experientiey ludzje niektorzy
pisali.

Wrozy y
serce posil-
le.
Concia-
tor cap:
455.
Manard:
Ferrarien
lib. 18 cap
6.

Chleb żytny iaki / y iakie w ády czyni.

Wypisodku tego Rozdziału / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z rżanego chleba.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z chleba rżanego do picia przy iedzeniu.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

Wódka z rżanego chleba / o wyborze
chleba rżanego piśac / powiedziało sie /
ktory / y iaki chleb zdrowin ludzkiemu jest
škodliwy / y obraźliwy. O tym powtarzając
mi sie nie zdało.

do tego

do tego potrzeba wodę pierwey przewarzyć
a potym przechlodziwszy pić dawać.
Może też do chleba z poł łota Cynamo-

nu dobrego przydać / zgodzine dwie pomo-
łnie / potym przerzeczonym sposobem prze-
lewać / y przez płaty gęste przepuścić.

O Pszenicy.

Rozdział 3.

Triticum, Robus, Frumentū,
Wąyzen.

Pszenicą / naprzędniejszy y
nawyborniejsze zboże mie-
dzy innym wszystkim / wśyst-
kiemu światu lepiej znaioma / ni-
zliby się opisać mogła. Tey dwoi-
ści tylko rodzaj tu u nas się náydu-
ie: Pierwszy / który gółka zowia:
przeto że jest bez ości. Drugi kosi-
nka / albo ościasta: ta oboi-
bydź ożimnia y iara / to jest / może
bydź pod zimne na wiosne siana.
W obcych krainach / iako w His-
paniey / we Francyey / we Włoszech
czworaka / okrom tych dwu na-
przod pomienionych / znayduie się.
Jedną nad wszystkie inne zdzbl-
ka / ości / liścia / y ziarna dobrze wiet-
szego y mieszejszego / ciemno ru-
mianego ziarna y lśnacego.

Druga / ktora możemy kłoso-
kowata / kłosołosista / albo wielo-
kłosista mianować: przeto że każdy
kłos wydaie z siebie kilka innych kło-
sow / że iako kłosek kłos puszcza. Sa-
ieszcze inne dwie obce / ktore my samo-
pśa mianuiemy. Te wszystkie o-
krom wzrostu kształtem y postacia-
sa sobie podobne. Listu trawnego
długiego / wąskiego / wzdłuż stry-
śniętego albo ziębzystego. Zdźbł-
oblego / kolanowate / wewnątrz
czczego. Kłosu długo ościśłego / o-
krom samey Gółki. Ziarno w nie-
których dwiema / w innych czterech
rzędami / żółtawe / obdłużne / y pe-
łate / a pospolicie po sześćdziesiąt
ziarn w jednym kłosie zupełnym /
pod czas y wiecey / pod czas też y
mniey znayduie się / według buyno-
ści ziemi / y łaskawości nieba. Ko-
rzonki każda ma drobne / a przy wie-
rzechu ziemi rozpięzchle. w Euro-
pie pospolicie o s. Janie kwitnie.

Mieysce.

Acz w każdey krainie z daru y bło-
gostawieństwa Boskiego / potym
za ludzka praca rada się rodzi / ied-
nak indziej buyniey / indziej podle /
według przyrodzenia ziemi / y in-
fluencyey niebieskiej. Wedługiny y do-
brze vprawiona a tłusta ziemia lu-
bi. Pod zimne ktora sieia / ożimnia zo-
wia / a ta łostego / pod czas siod-
mego y osmego ksiezyca dożyrze-
wa: przeto od Łacinników Jeme-
stris, septimestris, y octimestris, według
krainy ciepley albo zimney bywa
mianowana. Ktora na wiosne by-
wa siana / Jara zowia / Łacinnicy
Bimestrem, druga Trimestrem, et Qua-
drimestrem. to jest / dwumiesięczną /

trzymiesięczna / y czworniesięczna nazywają: dla tego że po wsianiu na wiosnę / nie kiedy we trnu / kiejcu / niegdzie we trzy / indziej w czterech kiejcach prawie dojrza / żręwa / aż wla / czą w trąnach ciepłych / gdzie mało zimny / albo prawie nie bywa. Znáydzie sie / która czterdzieste / dnia po wrzuceniu w ziemię / prawie dochodzi y dojrza / wa: w naszych zimnych trąnach / tak rano bydz nie może. Lubi Pšenica / iako sie troche wysszej powie / działo ziemię tłusta w polu otworzystym niebu y suchym / nie na wilgotnościach / ani między lasami. Abowiem w polu suchym buynie / za / każdey miary bywa / tak w sto me iako w ziarno w miasze / w twarde: zaś na wilgotnym wyro / dza sie y wysila / tak że za trzecim sianiem obraca sie w Reż / albo w ży / to / iako Columella piše. Tąże między lasami siana / bywa rdza / albo ruda / żarżona: iednak ta / kto / ra sie w żyto odmienna / siana na / miejscu przystoynym / we dwie le / cie zaś sie w Pšenice obraca.

Wybor.

wybor.

Najlepsza y naysprzedniejsza jest świeża / prawie dojrzała / ziarna pełnego / podługowatego / forte / na / sobie cienia y subtelna / młode / go / żółtawego / twardego / a do / przekasenia trudnego / gładkiego / ciepłego. Wtore miejsce ma Trzy / miesięczna / to jest iara / która we / trzech miesiącach po wsianiu / do / swej doskonałej żrzałości przycho / dzi. (Dios.) Ziarna która jest okra / głego / nie tak jest maczysta do chle / ba / iako podługowatego: ale do / miary sporza / niżli podługowata. Stara Pšenica nie tak dobrze / tuczy ciała / iako świeża: bo y ci / sto z niej iako y z okragley nie by / wa / tak lipkie / ani sie wzgore rado / wzruśa / ani go przyrasta / iako że

Stara
pšenica.

świeżego y z podługowatego / żyar / nia.

Wyprowadzenie

Pšenica zwierchownie pla / strowana / albo przyskładana / jest przy / rodzenia ciepłego / w pierwszym sto / pniu / w wysuszeniu y w odwilża / niu / średnie sie ma y pomierne: bo / ani znacznie wysusza / ani iawnie / odwilża. Ma też coś w sobie / kłjo / watości y zatykania: Otreby iey / ciepłe y barzo wycierające: Grys / mało tuczy.

Otreby
Grys.

Trwałość.

Na pilnym y dozornym chowa / niem / może bydz do pięci lat y da / ley chowana / acz nie tak / już / vżyte / czna y spora / tak do miary iako do / mliwa. Przez dłuższy czas Reż / a / bo żyto / bo do półtora / stu lat może / bydz chowane / iatkiem ia w No / rymbergu / na / szpiklerzach / widział / w całości / bez zmarśczenia / żyarna / y bez naruszenia: żyarna / nad zwy / czay / tych / terażniejszych / czasow / wielkie y obdłużne.

Moc y skutki.

Pšenica wárzona y vżywana / pote / żniej tuczy / y pokarm / spory / ciała / daie. Nie / tylko do chleba / samego / ale y do inego / sto / lowego vżywania / Pšenica / przychodzi / i / a / ko / prażmo z niej / po / ki / iesze / żyarno / ma / w / sobie / nieco / mleka / w / ktosie / nad / ogniem / v / prażone / albo w / piecu / pieczone / a / cho / ci / a / si / na / / po / ten / vsuśone / y / między / rekoma / wy / zete / / wy / opalane / y / wychodo / zone / a / w / polewce / m / e / s / a / w / o / ł / o / we / go / a / b / o / s / k / o / p / o / we / go / w / a / r / z / o / ne / / z / o / p / i / u / m / ł / o / d / e / g / o / s / w / o / y / s / t / k / i / e / g / o / a / b / o / z / P / i / o / t / r / u / s / k / i / m / ł / o / d / e / y / z / i / e / l / o / n / e / y / v / t / r / a / z / a / w / s / y / i / e / s / t / p / o / t / r / a / w / a / b / a / r / z / o / p / r / z / y / i / e / m / n / a / y / z / d / r / o / w / a / t / a / k / c / h / o / r / y / m / i / a / k / o / y / z / d / r / o / w / y / m / z / w / o / l / a / s / z / a / t / y / m / k / o / r / z / y / w / n / y / r / ł / a / c / h / v / ł / o / m / n / o / s / c / i / i / a / k / i / e / m / a / i / a . T / a / k / z / e / t / y / m / k / o / r / z / y / n / a / s / i / e / n / i / a / p / r / z / y / r / o / d / z / o / n / e / g / o / p / ł / y / n / i / e / n / i / e / c / i / e / r / p / i / a . D / r / u / d / z / y / t / e /ż / p / r /a /ż /m /o / c /a /ł /y /m / z /i /a /r /n /y /m / p /r /e /z / c /a /ł /y / r /o /k / c /h /o /w /a /i /a / v /s /u /s /y /w /s /y / i /e . A / g /d /y / g /o / d /o / v /ż /y /w /a /n /i /a / p /o /t /r /z /e /b /u /i /a / w / z /i /m /n /e /y / w /o /s / d /s /i /e / m /o /c /z /a / z /e / r /o /s /p /e /c /z /n /i /e /i /e / i /a /k /o / s /w /i /e /ż /e / a / w /o /y /s /s /z /e /y / p /o /m /i /e /n /i /o /n /y /m / s /p /o /s /o /b /e /m / g /o /t /u /i /a / y / v /ż /y /w /a /i /a .

Prażmo.
Do sto
wego v
żwania
przycho
dzi

Ztożzy częste bolenie w nyrkach / m / i / e / r / o / a / i / a .

Wyrzom.

Zarto.

onickom

W gorach
Zak po
tawia.

Zarłokom którzy nie snadnie nasycić te-
dzeniem mogą / Pšenica w mleku krowim
warzona / jest bardzo użytecznym pokarmem
W gorączkach jest także pokarmem bar-
dzo użytecznym / zdrowym y posilającym /
Pšeniczne prażmo / w wodzie rozmoczywa-
szy dobrze w polewce káplunicy albo z kur-
czat młodych co nalepię wwarzyć / włożyć
wsy w przestronym wozelku do tego nasie-
nia Dyniowego / Malonowego / Baniowe-
go / y Ogorkowego / często ie w warzeniu
przez on wozelk wyjmąć / bo tak będzie po-
karmem użyteczniejszy y posilniejszy w
gorączkach.

Bywa też káśa z maki Pšeniczney z mle-
kiem albo z polewką takiego kolwiel mięsa /
tym sposobem czynia. Sioza co nacudniejszy
maki tego zboża według upodobania / ma-
ło albo wiele / iako kto chce wiele mieć tej po-
trawy / y w młodym ia mięsie trochę przy-
smażać / żeby sie nie przysrumieniał / a le-
is na to słodkiego mleka / polewkę mięsna
albo káplunia / y warza dobra chwiłe / ażby
iako rzadka káśa była. Ta potrawa służy
tym / którzy pierś chore mają. Także bo-
lenie gardła.

Jeżyczku zapaleniu y żraniu.

Káślacym.

Krwia płucacym.

Dyrkom / y

Pechyrzowi / chorym.

W biegunkach każdych / a zwłaszcza

W czerwonej / w tych wszystkich choro-
bach jest pokarmem przysłownym / y przy-
należacym.

Także maki w mleku z gesim sinalem ká-
śa warzona / miankom jest pokarmem oso-
blwym y użytecznym / zwłaszcza tym / które
skapo pokarmu małym dzieciom mają. Tyle
to te pomienione potrawy / nie mają bydy
zbytnie solone.

W suchotach pokarm bardzo przysłowny /
y użyteczny. Maki przednia pšeniczna w
słodkim mleku gestym na káśe z świeżym
Migdalami słodkimi warzona / a ocukro-
wana.

Także tym / którzy mają płucá żrąone /
albo zawrzedziłe.

Káślacym z ożebienia płuc y pierśi albo
z flegmystych spadkow w nie / jest lekarst-
wem / y potrawa wdzieczna / y użyteczna.
Maki co naprzędnia w białym winie sło-
dkim / z młodym mięsem bez soli warzona /
cukru do tego przydaway.

W gorących chorobach / przerzezonym
sposobem w wodzie w studzienney warzo-
na / albo ośrzedka białego chleba / potym
tak wiele Migdalow słodkich mleka / iako
wody przylać / y znówu dobrze warzyć ocu-
krować y używać.

Zapalenia refelatie we wnetrznościach

gasi y wkłada / tak maki w miodowej syćie /
albo w pitym miedzie káśa rzadka warzona /
ażywana.

Do Wenusá niepotężnym pokarm bardzo
służący / pšenicá żarnista zlekká prze-luczo-
na / a w mleku w świeżym gestym warzona /
yżywana.

Paniom y miankom pierśiami dżiatki
karmiacym / dacie obfitość mleka dobrego /
tak pšenicá zlekká przerażona / a kózm mle-
ku świeżym / z olejkiem słodkich Migda-
low z świeżym warzona. Albo z sokiem z
Cwiklanym / a z gesim sinalem. káśa przy-
gotowana.

Suchotnym lubziom / y wywieblym / po-
karm lekarsti bardzo użyteczny / tym spo-
sobem gotowany : wziąć pšenice w żarnach
caley / trzy części. Prażmá pšenicznego tak-
że wiele / albo maki przedniey pšeniczney /
maki nasienia Jengrekowego iedne część /
poł części kochmalney pšenice prze-luczo-
ney (te zowia Lacińnicy *Frumentum Amy-
leum*, *Arincam*, *Olyram*, *Triticum Amyleum*,
Zeam, y *Speltam Amyleam*) cukru kreconego
albo ciagnionego / miodu / po drzewu locu.
Świeżego olejku Rozanego lot / to wszystko
wespół warzyć / y dawać iść. *Tab.*

Kości / albo sławy wylomione spaia y got-
káśa albo potrawa z pšeniceżywana.

Także tym / którzyby Ciemieryce iedli / y
nia sie struli.

3 ostrzalości gardła / maki pšeniczna / z
Miętką ogrodna / a z młodym mięsem wa-
rzona / yżywana / jest lekarstwem.

Krwia płucacym albo charkacym / tak
maki w wodzie co narzedzey albo polewka
warzona a z mienagla pita / albo sarkaniem y
lizaniemżywana jest przedkim racunkiem.

W suchotach jest osobliwa potrawa / y
lekarstwem / warząc ia w słodkim mleku / a
olejkiem Migdalow słodkich / albo Logo-
wym / dobrze przymasczona yżywana. A
gdzieby ta káśa albo polewka w kobyleni
mleku była warzona / tedyby tym przysłoy-
niejsza była.

W pleurze albo w pierśiach bolaczkę
miacym / tak maki w mleku z Migdalow
słodkich warzona / a cukrem ciagnionym
osłodzona / znacznym jest lekarstwem / y
wdziecznym pokarmem.

W czerwonej biegunce / wziąć ze dwa
loty żarná Pšenicznego / rumianego / y przy-
prażonego. Także ieczmienia / y grochu do-
bze przyprażonych / po łocie. To wszystko
co namieley wtluc / y przez gestie sito prze-
siać. Do tego dwanaście locow miodu che-
degiego odsymowanego / a co napilnicy w-
nieśarowy / po drzewu locow każdego dnia do
remu tego dawać naczęzo godzinę przed o-
biadem / to czynić po ki tego estate.

Wplawy białe paniom / powiadają / sta-

Do Wenu-
sá pobu-
dza.

Wamka
mleka ob-
fitość.

Suchota.

Kościom
potomá
nym.
Ciemiery-
ce strzym
kásła.
Gardłu
ostrzale-
ma.
Krwia
charká-
niu.

Suchota.

Wplawie

W cer-
wonej.

Wplawo

Pierśiom
chorym.
Gardła
tęleniu.
Jeżyczka
Káślacym
Krwia
płucacym
Dyrkom.
Pechyrzo-
wi.
Biegun-
kom.
Czerwonej.
Mianko
obfitość
mleka da-
je.

Sucho-
tym.

Płucá
wrzedzi-
łoci.
Káślacym

Potrawa
w gor-
ących choro-
bach.

Item

Tętu
krowe
mu.Cielę
kom by
blacym.Koniecy
chorobie
nieznio
mcy.Koniecy
chudnu
cemu.Wieprze
pudło w
gr.
wół y
krowy
tłuste gr.
ni.Cielęta
tucy.
Bielęta
nie gr.

Item.

Pierpiec
fi tucy.
Kokoły
żeby iący
nioły.

Pawicom

Kokoły
tucy.
Kąpluny
tłuste gy
ni.

nowi / gdzieby przez dni piętnaście porza-
dnie co dzień popietnać / albo po śesna-
ście Pfenicznych ziarn całkiem dawać prze-
tykać / surowych nieprzytykanych.

Tętu krowemu bydlecemu skadkolwiek
babz gebo / albo przez nozdż / babz też za-
dem / zaśtanawia / y leczy / mała Pfeniczna
iadem iednym / maśtem / y końskum moczem
zaczyniona / y plackiem w goracym popiele
wpięły / dawać iść.

Wolom / krowom cielaczki iakielkol-
wiek zarościaga / Pfenica cała / wstawy
ieyze trzydzięci lotow / y przypiąć ie co
nalepiey na panewce nad ogniem weglisym
y z kwarta albo z poltora wody wnieść / a
w gebo im iść.

Kon gdyby sie roschorzał / a nie mogło
by wiedzieć co mu sie dzieje / tylko mu wo-
de pić dawać / w krowyby mała Pfeniczna
była rozmieszana / a okrom tey żadney mu
iney pić nie dawać.

Kon gdyby chudnieć y ciało na sobie traci-
dawać mu tylko Pfenicznego ziarna przy-
piekłego / we dwoy nasob mżli obroku in-
go mieszać. A przytem go trzykroć każdeg
dnia poiac. A gdzieby mu pomocno nie by-
ło / tedy Pfenice z otrabami mieszać / y ten
mu obrok dawać / z lekka nim pracować.

Wieprze Pfenicą przedko tuczy / dawać ie
im z plewaniami albo y z trzynami pfenicznymi
Wol y krowy / także ine bydło rogate czy
ni pracowite y tłuste / dawać im często plew
albo trzyn Pfenicznych w parzy.

Cielęta półroczne znamięcie tuczy / dā-
iac osypki albo Pfenicznych otrab / z młoda
trawa / rano y na noc.

Gesi kto chce mieć karmne tłuste / albo
watroby w nich żeby wielkie rosty / każdego
dnia karmić ie siana Pfenica chedoga ro-
sezona w wodzie / a nie dawać im pić żadney
iney wody / tylko w krowyby świeże mięso
możnelo y była zinszona od tegoż mięsa.
Tak rychło ryc beda / y watroby w nich wiel-
kie porośna. Tab.

Tę czyni mała Pfeniczna / naczynio-
sy z męgalek z woda a z miodem / y tym ie
trzykroć karmiac / czyni tłuste. (Tenże)

Przepiórki tuczy Pfenicą świeżą / w ziarn
nie dawać im / a woda chedoga do tego
pić.

Kokoły żeby wiele iaciec nioły / dawać
im zob Pfeniczna. Jesze lepiey przymiesza-
iac do niey troche siemienia Konopnego.

Pawice siedzac na iącyach bardo chu-
dnicia y mdle bywają. Ale dawać im Pfenice
przedko sie posilać y tyia.

Kokoły także tyia nie im niedawać / tylko
otrebę Pfeniczne same / albo woda zaczy-
niene.

Kąpluny przedko tyia / chować ie w cie-
mney komorze / a Pfenice ziarnista w mle-

ku moczona dawać im iść w osobnym na-
czyniu / także nie im nie dawać pić / iedno mle-
ko / czyniac to każdego dnia przez cały mie-
siac. Tak nie tylko w miesie tłusty / ale y
smaczny / y biały iako rabeł bedzie.

Gesi młode żeby rychło podrosły y tucze-
ne były / także do iedzenia smakowite / Pfe-
nice moczona im iść dawać.

Albo wstać Pfenicznych otrab cztery cza-
ści / a mały ieczmienney dwie / to ciepła wo-
da zacząć / y trzykroć dnia każdego dawać
iść do syta ile mogą / dawać im przytem do-
statek pić wody.

Kaczki kto chce tuczone mieć / zawrzeć
ie w osobliwym miescu niebu otworzysze-
mu / nie pod przykryciem żadnym / y tam sy-
pacić im Pfenice dostatek w koryto / wody do
tego nalawfy.

Koniowi ciastnych pierśi y zaduszonych /
albo dycharwicznych / przez kłknaście dni
nie dawać mu nic inego pić / tylko wode w
krowyby mała Pfeniczna była rozbita. Tab.

Wieści gospodarstwie maia te wrozkę / kie-
dy żyjne lato w Pfenice / to iest / gdy ie do-
bry wrozbay bedzie / tedy Jesien dostatek
winą dobrego da.

Włosy cudne y barwy złotey białey płci-
czyni / słomą Pfeniczna w ługu wárzona /
przemynawiac tym głowe czesio / a suszac ie
na słoncu / tymje ie musić.

Lupieże y paprzyśka z głowy wychada-
ia Pfeniczne otrebe / nalawfy na nie wody
wrzacey / y dać im przez dzień y noc nakry-
wszy możnaci / potym ie przez gesta chuska
przecedzić / a ta woda głowe czesio przemy-
wać / nie niescieraiac. Też każdego dnia też
woda włosy muszczać / lupieże spada.

Karbunkulom w oczu / iest lekarstwem /
mała Pfeniczna z miodowym winem zaczy-
niona y plastrowana.

Żrzenice w oczach komuby wysychały y
mischaly / plewy Pfeniczne w wodzie wárzyć
a welne owcza nieplotana / w tey wodzie
przecedzoney moczac / z lekka wyśać / y cie-
plo czesio a czesio na oczy kłasić.

Oczom boleiacym / wstać garść maki
Pfenicznej / cebule pieczona / maśta mto-
dego bez soli / smalcu wieprzowego / woda
li y olejku rożanego / z tego wysyśkiego
plastr uczynić / a na oczy przykładać.

Wzrostu ciemnemu y mdlemu / wstać
garść Pfenice y wtłuc ia w móżdżerzu / y na-
lać na nie w tenże móżdżerz / albo w kubek
miedziany / a choia w mostadżowy / biał-
tego winą dobrego / y dać temu niemály
czas wymożnaci nakrywszy / potym przez
gesta chusieczke chedoga przecedzić / a tego
po dwie kropce każdego dnia w oczy pu-
szając. Tak y wzrost słaby dziwnie posila / y
krośły albo wrzedzienice posila / y krosły a-
bo wrzedzienice na żrzenicy trawi y ścięra.

Zastony

Wrzedzie
ncom y
zafionem.

Item.

Plinom
y zafionem
na twarz

Item.

Ogryzi
nie y o
przechle
niu.

Pierśom
pietym z
mleka zby
tnego.

Pierśom
nabzmia
łym.

Wiercom
pożurgo
wym.

Wiergo
w pier
śiach.

Pierśom
białog
wstym
odwistym

Pleurze.

Zafiony y wrzedzenie z oczu spadza /
Pfenica między dwiema kamieniami wygnie-
ciona / a te wilgotność w oczy puszczana.

Wrzody w oczach leczy / iara Pfenica
żuchana / na nie plastrowana.

Plany y wśelakie mazy na twarzy bedą-
ce sciera / wśelakie Pfenice / albo maki naprze-
dniejszy fienasce lotow / Wrośianey maki
dwa loty / Marmuru palenego / mozeby bydź
białego wapna / ktore Lacinney Gypsum zo-
wia / polocie perel wtartych mialko / Kry-
statu palenego / Rozalu białego / po pot-
łota / Sallery kopaney kwinty: To wśysko
co namieley wtartć na kamieniu Marmuro-
wym / Pijma do tego troche wedlug wpo-
dobania / to rosczynić wśysko wespół wod-
ka rozana / ze bedzie iako masć rzadka. y tym
twarz namozować / kladać sie spać: Maza-
wtrzymać woda / w ktoreyby Bob był wa-
rzony: to czynić przez czas niemaly / ka-
żdego tego dnia przynamniey trzykroć. Al-
bo wśiać zemly osrzedki / a choćia samey ma-
ki Pfenicznej co nacudniejszy / a z miodem
albo z winomiodem zacząć / ze bedzie iako
masć rzadka: tym twarz na noc natrzeć / a
poranu przerzeć woda omyć.

Twarz od ogoryzenia stonecznego. Także
opierzchłości y zafurzenia zachowuje.
Masć z maki Pfenicznej z mlekiem z oliwa
zaczyniona / mazać ma. Toż czyni biala y
chłoda twarz / y glądka.

Pierśi zbytniego mleka paniem albo mam-
kom spiete / wolne czyni / Pfeniczna maza
w wodzie warzona / do czego przydać rza-
ney wodki y olejku Rozanego po cztery lo-
ty / Szafrau trzecia część kwinty: to we-
spół na kstat masć albo kase wwarzyć / a
na chuscie rozwiódzć ciepło / na pierśi na-
bzmiale przykładac.

Bolaczki y nabzmiałości pierśi leczy /
maki Pfenicznej wśiać cztery loty / miodku
Rozanego trzy loty / zółtkow dwa / wierz-
wego finalcu / ileby dosyć bylo: to co nale-
piey vmieszać w plaster kłasc.

Stwardziałości nerwow albo był pietych
y skurzenie ich odwilża y odmiękcza / w oc-
cie maza warzona a plastrowana. Plin.

Bolaczki twarde w piersiach zmiekcza /
maza Pfeniczna oliwa zaczyniona na plastr
y przykładana. Albo iako drudzy czynia / wa-
rza ia w wodzie y w oliwie / a ciepło plastru-
ia / zmiekcza ie barzo przedko.

Białogłowie pierśi barzo osłabiłe y
odwisle za iedne noc siezy ie y skronine wcz-
ni / oblozywszy ie ciepło maza Pfeniczna w
winnym octcie warzona.

Pleurze y w bokach kłocie wamierza / otre-
by Pfeniczne w worzku zaszyte y w włropie
rosparzone / a między dwiema talerzami wy-
gniecone z wody / co naćiepley na miejsca
bolace przykładane / a gdzieby przechłodo-

znovu w oneyże wodzie goracey zmaczac /
wygnieść y znovu przykładac / a kłocie y
bolesć wśanie.

Zoladka bolenie wśkramia / worzć z otrab
Pfenicznych w winie rozgrzewany / a często
na zoladek co naćiepley przykładany.

Bolaczki twarde w zoladku zmiekcza /
wśiać maki Pfenicznej z funt / kwasu z cía-
sta cztery loty olejku Migdalow słodkich
fesc lotow / Szafrau eluczonego pol lo-
ta / wody zimney studienney czterdzieści
ośm lotow: to wśysko wespół na wolnym
ogniu węglistym zleka wwarzyć / a z gęstie-
ie iako masć wolna / w ktorey welne owcza
nie plokana maczając / ciepło na zoladek
plastrowac.

Watrobie bolejące / jest osobliwym ra-
tunkiem / wśiać maki Pfenicznej lotow
fienasce finalcu gęstego cztery loty: to wa-
rzyć w wodzie / w ktoreyby kwiecie Rumien-
kowe y Piolyn był warzony / y na prawy bok
ciepło plastrzem kłasc.

Watrobie nabzmiały z przymiotem o-
gnistym / wśiać także tey maki fienasce lo-
tow / olejku Rozanego lotow cztery / pol
kwarty wodki Podroznikowej / y wespół
do zgęszczenia masć wwarzyć / a na tenże bok
prawy plastrowac.

Bolaczki twarde na watrobie / albo y na
ślesienie w rope zbiera / wazac maza w oli-
wie y w wodzie / a na boli ciepło plastruac.

Ślesienie zatwardziały / jest odmiękcza-
iacem lekarstwem / wśiać ze dwanaście
lotow maki Pfenicznej / Rozemá Kapparo-
wego / Rozemá Mistrzownikowego / albo
Miarzowego nasienia Gorczycnego / mial-
ko wśysko wtartć / po dwu lotu / okrom
Rozemá Kapparowego / ktorego cztery lo-
ty wśiać / octu winnego mocnego / mostu
przewarzonego / po lotow albo lyżek fienas-
cie: to wśysko wespół wwarzyć / y na bok
lewy na chuscie rozwiódzć ciepło przykla-
dac.

Watrobie nabzmiałość y opuchnienie le-
czy / maza Pfeniczna niepytelowana swych
otrab / fienolkowe rozemá masło smieje bez
soli / zarowno wśyskiego wśiać w wo-
dzie wwarzyć / a na bok prawy ciepło plastro-
wac.

Puchline wodnista (a nie ina) z ciał wy-
susa / sama Pfenica wymłocona / zagrzeb-
szy sie w niej w sásie albo w skrzyni / tyle że-
by glowe bylo widac. Abowiem wśyskie
wilgotność wodnista wysusa w cieple.

W krzyżach bolesci wklada / maza Pfeni-
czna niepytelowana z otrebami swymi / z tro-
cha Izopu mialko wtartego. To w wodzie
a w miedzie na kase wwarzac / a ciepło na
krzyż przykładac / rozwiódzć plastrzem
na chuscie.

W kłaskach gdzieby sie bolesci zniećły o-

Bolesci
w bolac-
cemu.

Item.

Watrobie
bolejące

Watro-
bie na
bzmiały

Watro-
bie y śle-
sienie za-
wziedzi-
łym

Ślesienie
owrzedzi-
ły.

Watro-
bie opu-
ch.

Puchline
wodniste
wiedni-
te.

W kł-
askach
klada.

Różom
bolacym

Maćicy
na dot
spadley.

stre: mała psenna Zielunowym sokiem za-
czynić/ plastrzem na żywot ciepło kładac.

Maćicy nadoł z swego miejsca spuszczo-
ney jest ratunkiem: Psenica z hruba prze-
srotowana/ a ro płotciennym worłku przesy-
ta/ y w winie napoły z woda moczona/ a na
papet przykładana/ między dwiema tálarz-
mi wygnięcioną. To przywodzi ja na swe
miejsce.

Zámień.

Bolesci przez kámień pobudzone y znie-
cone/ všmierza/ mała psenna z trocha soli/
a z oleiem Sefomowym/ albo z Logowym
wárzona/ a ciepło na krzyże y biodra przy-
kładana. Albo wziąć teyże mały ze dwadzie-
ściay cztery loty. Oliwy ośm lotow/ albo
łyżek. Solu z ziela Koprui Włoskiego kwar-
te/ albo trzy kwatérki. Octu winnego dwa
loty/ zwarzyć y na krzyże y biodra przykła-
dąć ciepło raz y dwa przez dzień

Item.

Bolesci frogie všmierza poruśkonym ká-
mienia w pechyrzu: wziąć otrab psenicz-
nych/ ziela Koroze zowia noc y dzień/ zárow-
no. Przefyć w wołku/ y w wodzie troche
zwarzyć/ a wyžawšy co naćiepley/ na prog-
loną przykładac.

Wydymanu
niu y o
mylny
chci do
pochodo-
wania.

Wydymaniu listki stolcowey/ Koroze po-
spolicie bywa w biegunkach: wziąć otrab
pseniczych/ Slazu/ zárowno oboygá/ w
wołku przerygorować/ y w octcie wárzyć win-
nym/ a wyžawšy z octu/ kázac choremu na
tym wołku ciepłym siedzieć/ Koroze gdy prze-
chłodnie/ znou w onymże octcie goracym
rozgrzać: czyniac to często/ aż wydymanie
vstanie.

Śwarte
dialep
zranioney
listce stol-
cowey.

Záwzedszialsoci/ a bo zranieniu listki stol-
cowey leczy: mała pseniczna naprziedney-
sa/ oliwy co nastáršey/ po rowney części
oboygá wziąć/ smoly troche/ Koroze z oliwa
na ogniu weglisłym rozpúścić/ (a tey smo-
ly ma być miniey połowica od oliwy) potym
do tego małe wšypać/ co napilniey vmie-
ścić/ a ciepło na bolaczke/ a bo zranienie li-
stki stolcowey plastrować.

Zámień
w nyr-
kach y
śmierza.

Zámień nyrkowy srodze kátuiacy/ Koroze
sie tam zrad ruszyć żadna miarą niechce/ bla-
ciálnych temu przechodow/ vkláda: wziąć
rošy mały pseniczny ośm lotow. Mały sie-
mienia lniánego/ Sengrekowego/ po trzy
loty. Rozienia Slazu wysoliego/ miálko v-
tártego dwa loty. Oleyku Koprui ogrodne-
go. Oleyku kóleych Suiolkow/ po trzy loty/
albo lyžki. Miodu przepuszczanego šest lo-
tow. Woby w Korozeby Kwiecie Kumien-
kowe bylo wárzone ile potrzeba. To rošy-
tko wšepol na ogniu weglisłym do zgešce-
nia plastru wárzyć/ a na krzyże a biodra co
naćiepley plastrzem kłásć. Tab.

Spadli
všmierza.

Ziárey psenice mała sokiem Zieluno-
wym začzyniona/ a na kštat masci včy-
niona/ spadli po suchych zylách (Catharros
zowia) záwšciaga/ mázac nia. Dios.

Mosná spuchle czyni kšeste y wolne/
mały psenney wšawšy ośm lotow. Cypry-
sowych orzeškow/ albo syšek miálko vtar-
tych lot/ wárzyć to wšepol w miodowym
winie/ y plastrzem okłádac co naćiepley/ do-
świádeczone lekáršwo.

Mošnom
spuchlym

Albo wziąć teyże mały tak wiele/ iáko sie
powiedziáło: Miesiwosci przebitey z fig
cztery loty/ oliwy tak wiele/ y to wšytko w
pieym miedzie do zgešczenia wárzyć/ a mo-
šná tym co naćiepley okłádac.

Dzieci malé gdzieby potarmu zátrzymać
nie mogly: małe pseniczna z ośm lotow
na želazny panwi przysmázyc/ až sie przyru-
mienicie. Zoltek od iáia/ kádžiolá miálko v-
tártego lot. Masytki pol lotá. Sywice Ará-
bskiey/ Rožey czerwoney/ galiki Muskat-
wey miálko vcluczonych po kwincie. To ze
dwiema częściami octu winnego/ a z so-
kiem z Mázymietki iedna częścią vmiešac
y ciepło na boleł/ y wšyšek zoladek pla-
strzem przykładac.

Domito
džetciu
nym y ule-
zátrzymá-
niu po
žatimu.

Wydymaniu w stolcu/ y omylny checi
do pochodowania/ albo do stolcow: otre-
by pseniczne w wołku w winnym octcie
mocnym wárzone záwšciagaia/ siedzac
naćieplym wołku.

Wydymanu
niu w stol-
cu.

Záwárdzenie żywota/ y zástanowione
stolce pobudza/ wziąć dwie części mały
pseniczny/ iedne soli/ a začyniwšy z biálki
od iáia/ czopek vtoczyć/ a gdy všchnie/ oli-
wa albo mástem go pomázac/ w stolcowa
listke ropzáwić.

Záwóat
džetlu. žy-
wota.

Sixtus Pompeius w Hispániey/ iáko Pli-
nius swiádeczy/ podágre sobie vleczyl/ w
psenicy wymloconey po koláná nogi trzy-
máiac. Zrad niektorzy wšeli sposob do tey
choroby leczenia/ wárzyć psenice z teyże o-
trebami w octcie/ y na nogi podágryczne
plastrować.

Podágre

Takže przetluššy albo přesrotowawšy z
hrubá psenice/ a rozgrzawšy ja na wielkiey
páteli/ albo w gárncu vštávicznie miešáiac:
podágryczne nogi po koláná w tym trzy-
máć. Albowiem wysuša iey máterya wilgo-
tna/ y tak bole vkláda.

Item.

Albo tak: wziąć psenney mały wšytko-
wány z otrebami iey/ ze trzydžiesci lotow.
Oleyku Rožiane/ Kumienkowego/ po dwa
náście lotow. Krochmalu miálko vtar-
tego/ wołku/ po dwánaście lotow. To w wo-
dzie wárzyć na káše/ a rozpúšciwšy wołk z
oleykami/ wšyp do tego krochmal/ y vmie-
šac co nalepiey z ona wárzona mała/ a na
podágryczne nogi ciepło plastruy.

Item.

Nerwom y žylom pietym boliaacym bo-
le všmierza: pseniczna mała w soku Zie-
lunowym wárzona/ y plastrowana.

Nerwom
boliaacy.

W slawiech wšytkich bolesci všpokáia:
wziąć mały pseniczny/ Jeczmienny/ Ru-
mienkowych kwiatkow/ Rožey po rowney

W slá-
wied. lu-
pánu.

części.

czesć / miałko wtarczy / co jest / po totow
cztery. Oleyku Rozanego / y Rumienkowe
go / po dwu totow. Wody prostej ile po
trzeba do wárzenia doskonałego plastru /
ktory na skórę / rozwiódz na chuscie / cie
plo przykładac.

Otreby pszeniczne w ocęcie wárzone wy
bićiu skórów / y suchym żyłom zatyć / naru
bionym / ciepło tym plastruac / jest lekar
stwem. (na.

Opuśenie żywota rospadza plastrów
Ogorzeline / y

Plany / pstróćny wśelakie gdziekolwiek
bedace / bądź na twarzy / na rękach / y indzie
spadza. Pszenice tłuczonej wśiać dwie cze
ści / iedne kładzidła kramnego miałko wlu
czonego / a winą ile potrzeba / co wnieśa
wszy wespół / y plastrzem na to kładz.

Czerw w raniomym palcu zabić / dwie
czesć pszenicznej maki / a czesć iedne z sła
Weneckiego miałko na kāmieniu / abo y w
moździerzu stártego / z mlekiem białogłowa
stym dziewcze karmiaczka zacyzionie / y pla
strzem przykładac / jest wyteczna.

Gdzieby za puszczaniem krwi żyła báz
nabiegła / spuchła / abo y wśyła ręką / abo
nogą / wśiać ze dwie garsć pszenicznej ma
ki / żółtki dwa od iaja / miodu tyle / mleka
ile do zamięśiania potrzeba / y ciepło co
przywilać.

Rece hrube / czarne / twarde / czyni mie
kie / białe / y cudne / często je myć pszeniczny
mi otrebami z ciepłej wody.

Wrzod na peplu goi / maká pszeniczna w
oliwie stary wárzona / Terpentyny do tego
przydaway / dwać roć na dzień plastrowana

Bolaczki twarde zmieć / tak maká pše
niczna w wodzie / a w oliwie wárzona / a pla
strzem przykładac.

Dymienice twardey zapalone zmieć /
y w rope obraca / wżaway teyże maki z se
snaćcie totow. Oleyku Rozanego z osm.
Szafranu tłuczonego pol kwinety. To w
wodzie do zgeszczenia plastru wárzyć / y na
nie przykładac. Albo

Weźmi ze dwanaćcie totow ziarná pše
nicznego / y co nalepiey iey naczcz w w
aćciach zeżwacz / ze sie slina co nalepiey zmie
śa. Potym przyday do tego rozanego oley
ku ze cztery loty / abo tyżki / szafranu tłuczo
nego kwinety / y to przykładay dwa y trzy
kroć na dzień na dymienice / aż sie prawnie
doskonale zmieć.

Drżenie w dymienicach / w bolaczkach / y
we wrzodach / takowa masć trawi: wśiać
pszennej maki / oleyku Rozanego / masta /
po dwu totow / żółtek od iaja / y wnieśać
wespół co nalepiey / a tym raz kłká przez
bzień pomazować. Także ich odnożki. Albo
tak: Maki teyże wśiać dwa loty. Masta s
wieżego bez soli. Loin wieprzowego nieśo

nego po łocie / żółtki dwa świeże / wnieśać
y tym nacierac.

Karbunkul leczy / maká pszeniczna z so
łem Opichowym / a miodem miasto pla
stru zacyzionie / Karbunkul tym plastruac /
zbiera w ośok. Albo tym sposobem: wśiać
pszenicznej maki ze cztery loty. Miodu / ma
śa bez soli / po dwu totach. Soku z śwież
ego kaparowego liścia. Soku Rucianego /
Bzowego / po trzy loty. To wespół na wol
nym ogniu węglistym zwarzyć do zgeszcze
nia / a przereczonym sposobem plastrować.
Nawet gdzieby do tych pomienionych rze
czy przyś nie mogli / tylko wśiać maki pše
nicznej troche / y oliwa ia zacyzić na ciá
sto / y przykładac na Karbunkul.

Z ran przymiot ognisty wyciąga / maká
pszeniczna z białki od iajec / a z miodem pla
strowana.

Ołaskenia od wściaklego psa / same siar
na pszeniczne całe w rane te kładac / sa lekar
stwem: abowiem iad w sie ciągnac bierz.
Drubzy naczcz / a ile iesze z posłu / zuchá
iac na rane przywilać / zwalaszá gdzieby co
inego na przedzy być nie mogło.

Ołaskeniu y wścznieniu wśelakiemu od
iadowitych bestii / maká z pszenice iarey z
winnym octem zacyzionie / y plastrowana /
jest lekarstwem. Diof.

Tenże plastr winem zacyzion / na żola
dku nośony / tym jest wielkim y znamiem
tym ratunkiem / ktorzyby byli zarażeni / wzy
waniem korzenia: abo y nasieniu Bieluno
wego.

Puchliny y nabzmiatości wśelakie twar
de zmieć / maká pszeniczna z smalcem
wieprzowym przykładac. Też twardość
nabzmienia / tak maká w oliwie wárzona /
a plastrowana odmieć. Item.

Bolaczki każde twarde y nabzmiato
zmieć / pszeniczna maká pyelowana z so
łem z cebule / z mąstem / z miodem / w wo
dzie wárzona / y plastrowana / abo z sola
tłuczone / y przykładac. Diof.

Pięgi na twarzy / y inne zmaży ściera / tak
maká z syropem kwasnym miodowym / ko
ry Oxime / zowia / zacyzionie nacierac
ie tym każdego dnia / a ile na noc. Albo cho
ćia z miodem zacyzionie.

Serupy / krosty iatrzace / y nabzmiato
ści z przymiotem ognistym / leczy otreby
pszeniczne w winnym ocęcie wárzone do
zgeszczenia / tym ie okładac.

Párchy na głowie / tradowi podobne /
goi spadzac. Pszenicznych ziarn co nawy
bornieyszych ze cztery loty naczcz co na
mieley zuchac / między krostemiby było ślin
dosć / te z czarnym mydłem dobrze w
trzeć na masć / y tym ie pomazować.

Krosty ogniste leczy / maká pszeniczna na
poly z maká z kocowice z mela / wárzac ie

Karbun
kul.

Przymio
tom ogni
stym.

Od psa w
korzenym

Ołask
niu iado
witemu

Puchlina
twarda
zmieć.

Bolaczki
twarde
zmieć.

piegi.

Serups
krostom.

párchom.

Krostom
ognistym.

w wodzie

Reol zby
tnie z ran
y z nosa
płynące.

Pląnom
na rękę

Pšenice
ptacy nie
wyjadają
z ziemi.

Odsiobie
niu.

Łasice
zabita y
wypadła.

Ryby w
wodzie
rekomą
chwytają
może.

Pleśń na
winie.

Włosko
watemu
winu.

Wina
kwaśne
warować
obpędza.

w wodzie / a tym plastruiac.

Krew zbytnie z ran / albo z nosa płynąca / bierz przedko zaśnianawia / wziawszy dwie części pszenney maki / iedne wapna (z musli) / albo z skorup ślimaków / Gypsem zowia / ktore bywa z kamienia palone / bywa y samo rodne z ziemi kopane / a z białki od iai / wczynić iako masę / y sierścią zateca drobno wsiekana / w rany kładac. A iesli z nosa na czolo przywitiac.

Pląny po rekach sprosne ściera / ług z popiołu kłosa pszenicznego / w ktorzymby dwa loty Galbanu rospuszczone bylo / a tym rece rano y na noc wmywać.

Starczy gospodarze wcz / żeby ptacy pszenice z ziemi po wsianiu nie wyjadali / warzyć ja w winie z Ciemierzycą / y siać one warzona okolo roli postaney.

Członkom odsiebionym y odmrożonym / pszeniczne plewy w wodzie do trzeciej części warzone / sa lekarstwem / z razu ie w tej wodzie kapiac. A gdsieby za takim odsiebiem ciato sie psowalo / y byly rany iaczace / samey pszenice w zelazney patelli dobrze wprzążyć żeby sie przyrumianila / y co namieley wtłukły / tym ie zaśypowac. Albowiem ie wychodzi y goi.

Łasice wygubić przedko / albo wygnąć ie z łożyska swego pszenice z Salmoniakiem w wodziemoczona / postać przy tych miewscach / gdsie sie przechowuta / ktorey wzywac / pozdychac / albo przez pouciekac.

Ryby wśelakie rekomą w rzece albo w stawie moze chwytac / wziawszy maki pszenicznej / Łaniego smalcu / oliwy / y Łaniey kosc / po kwincie / kosc co namieley wtłuc / y pomieszać na masę / ktora gdyby chciał ryby chwytac / namaz sobie rece y goleni / dzwina wielkość ryb kolo siebie obaczysz / tak ze ie rekomą brać bedziesz mogli.

Z winą pleśń albo y smrod odegnac / wsiac co naprzednieyszy maki pszenicznej y co nagorekta w worek wysypawszy / we szrodek winą do fasy puscić: Trzeciego albo czwartego dnia / przydzie wino do pierwszey dobroci swey.

Wino roloczkowate / mienne / barwy serwadczaney / naprawia / wziawszy zemly / albo pszenicznej maki / mleka / krowiego swiezo wydotonego / bialkow od iaiet kofosych malo albo wiele / według beczi winą: To dobrze zbić wespół / aż sie spieni / y wlać w becze do winą / y zbić ono wespół z winem / aż sie piány dostatecznie polaza / a potym dać mu sie wstać. Tak wino znou sie naprawi do dnia czwartego / piatego dnia do iney beczi chedogiej go spusć / y do dwu Tiedziel dać sie podstać. Tak bedzie wino klarowne / y swieze.

Wino gdyby kwasnieć poczeło / albo gdsieby sie iuz kwas w nie znacznie wrzuć /

wziac pszenice siarnistej / wosku nowego / po sunie / wosk drobno pokraiac / y tym worek albo dwa napelnić y zawiesić w becze / odeymie od niego kwas / wysysie / y do trunku wezyni wdzieczne.

Wino gdsieby swa barwe własna utracilo / wziac do beczi pelney pszenicznego siarna wyborowego czterdzięci ośm lotow / y otłuc ia / aż zwierzchnia skora z siebie pusci / potym ia w chedogiej wodzie studzienney spłokac / do tego przylać kwarta mleka / y to wespół wlać w fasy winą / zbiwszy to co nalepiey z winem y wmiestawszy / y zaśpuntowawszy go / dać mu stać w pokoju do dwu Tiedziel: tak bedziesz zaś miał wino piekne y klarowne.

Młode wino do picia w dzieczne / smaku przyiemnego y przystoynego weczynić / wziac do beczi mostu trzydzięci y dwa loty siarnistej pszenice / przypiec ie na panewce / aż przyrumianicie / a co nagorekta w worku we szrodek beczi zawiesić przez ośm dni / potym worek wyiać: tak bedziesz miał barzo przyiemne y smaczne wino do picia / y rumiane.

Piwo nakwasniale naprawić tym sposobem moze / pszenice wziac do iednego achtele / funt / y przetłuc ia zhrubą / a w worku ia zawiesić we szrodek piwa. Albo wziawszy przetłuczoney pszenice / zmieszać ia z drożdżami / tegoż piwa wlać w achtel / a gdy sie podstoi / piwo nie tylko klarowne / ale y smakowite do picia bedzie.

Piwo becza trące / wziac garść siarną pszenicznego / y zawiesić go w worku w onymże achtele / smrod on odtraca.

Piwo żeby nie wietrzało / y dlugo nie kwasniało / prazma pszenicznego wziac pierwey nizliby do szrodek / wychedozymy go / w suszyć / y w worku inianym chowac. A gdy w beczi piwo zlewata / w kazy achtel pierwey po cztery garści tego wysypac / y z onym piwem zmieszać / dać mu wykisnac / a potym zaśpuntować.

Gdyby oczy bydla rogatemu zapuchły / maki pszeniczna syta miódowa zacyniona y plastrwana / obwiazawszy chusta.

Koniom gdyby za żywe zabili / siarnistej wziac pszenice / a z hrubą przetłukły y zacynić smalcem wieprzowym / potym w wodzie warzyć / ze pszenica bedzie mlekka / y to plastrować na obrażenie miejsc.

Koniskiem kopytom / albo w kocię napuchnieniu / maki pszeniczna z białki iaiowymi zacynionymi / y z lupinami mialko wtłuczonymi / y tym kopyta albo kopyta nabizmiać nacierac.

Puchlinie twardey koniskiej / ktora sie rozysć nie chce / maki pszeniczna / otreby / miodocet / y bialki / to mu na puchlinie przykładać / przez trzy dni nie odwiaiać / potym

odnowić

winę
swoją
właśc
coną.

Wosk do
picia
temu
ni.

Piwo
kwasnia
le napraw
ia.
Item.

Piwo be
czka tra
cącemu.

Piwo je
by nie
wietrzało.

Bydla
oczom
zapuchłym.

Koniom
za żywe
zabiciu.

Kopytom
abow koci
kach koni
skich na
winieniu.

Puchlinie
twardey
koniskiej.

odnowić: A to tak długo powtarzać aż zgi-
nie puchlina.

Sądno konie leczy Pšenica na żelazney
blaszce przypieczona / mało warca / tym
zasypując.

Kość martwa gdzieby na kolonie albo
na goleni koniowi wyrosła / z maki Pšeni-
czney a z wody uczynić plastr / Ktożego do
dnia trzeciego przywinawszy zamekć /
czwarto / jeśli się pod nim skóra nie otworzy
ła / przetrząć puszczadłem / a znów z maki
Pšeniczney z łajną swiniego / a ze czeszy śli-
wy plastr uczyniwszy / także przez trzy dni
przywinać albo cztery.

Parszywość (co Niemcy zowia Strup-
pen) konia leczy / wstawia doba część ma-
ki Pšeniczney / warzyć ją w wodzie do zga-
żenia plastru żywiec połowice młki ma-
ki / a conalepiey umieszać wespół / na chu-
ście rozmasać / y przez trzy dni nie odeymo-
wać / czwarto / gwałtem y przedko odedrzeć /
je przylgle strupy zostanana plastrze / a mie-
scą obrażoną ciepłym ługiem albo kałkusem
wymyć / y wysuszyć / potym oleykow z lasko-
wych orzechow a z białki wbić / y tym nama-
zować / aż się zgoi.

Koniowi ochwąt albo nog spuchnięcie z
wielkiego biegu albo odbicia wosyśkich cze-
rech nog / uczynić z maki pšenney z winą a z
miobu plastr / każda noc mu kłaść / tak dłu-
go aż będzie zdrow.

Krupy Pšeniczne.

Ciało tucze krupy pšeniczne y przedko wa-
rzone w mleku y krew dobra czynia / stro-
mno y miernie ich używać. Abowiem za-
bzygniem y częstym ich używaniem / zaciw-
dzenie śleziomy bywa. Do tego

Żyły wotrobne zatykać.

Kamień w nyrkach y w pechyrzu mnoży
zwłazszą tym którzy są nyrki gorących.

Wino z Pšenice.

W Niemczech / w Alsackiej ziemi czy-
nia wino z Pšenicemocne / Ktoż dla swey
słodkości barzo przyiemne do picia y mocne
zaczynam głowe moli / y wosyśkie członki w
ciele bolesne czyni y darcie w żywocie. Tru-
nektym wosyśkim obraźliwy y škodliwy /
Ktoży głowy y mózgu są młdego. Takie po-
dagryłom / chyragryłom / artetycznym.
Zas dychawicznym y ciężkochnacym / pier-
śi zązieble młacym / y ślagniste. Tym kto-
rym się w odechach y w gardle ślamowato-
ści ślagniste sądzia / jest użyteczne swym roz-
grzewaniem. Abowiem z nich wychadaża /
piersi / płuć / y śladne z nich ślagnistych
wilgotności wyrzucenie czyni / obyczajnie
go y miasto lekarskie używając / bo gdyż
należy bez szkody być nie może. A to tym
spůsobem bywa czynione: Wawoborniey

sa Pšenice w moscie warza / pod perona
miato / y dala wykisnąć ślategnie.

Olejek z Pšenice.

Olejek z Pšenice rozmaitym spůsobem by-
wa robiony. Jedni go wygniatają z ziarn z
Pšenicznych / między dwiema żelaznymi ro-
spalonymi blachami. Drugzy na serokiem
żelazie / albo na blasce żelazney / albo na ko-
wałni kowalskiej sypia Pšenice / a synami
żelaznymi rospalonymi oley wykisnąć / y tyż
zbierać. Inni tak Marcellus / na cegle
rospaloney Pšenice kaze ziarnista rozgą-
nać / a oley ślad plynacy tyż zbierać. Dru-
dzy dysyllnia per descensum. iako z Jalo-
cu dzierwa czynia / we dwu garncach / jeden
na drugi wstawia. Inni zaś łuski zdiawszy
z Pšenice dysyllnia tym obyczajem / iako z
cegel / oley ceglany / albo Philosophorum.
Zas Kazes uczy na marmurze blacha żela-
zna rospalona wygniatać. Drugzy tłu-
ko Pšenice / y praża ją w kotle nad ogniem aż
prawie będzie goraca / potym ją prasują y
wybiata w prasie iako oley z orzechow. Inni
tak go dysyllnia iako z ślanyżu oley / a ten
nad nie potężniejszy.

Stutki.

Pląny y pstroćiny na ciełe zglądza.

Krośły ogniste y śpiczące goi.

Chropowatości ciała służy.

Jezyczku spuchtemu y nabżmiatemu / by-
sie tylko nim dotknąć / na rychmiast go do
piersowej postaci przywodzi. Marcel.

Wzrady zle y ciato wyładac / brzeżysie
przedko leczy. Plin.

Odziebionym członkom służy. Plin.

Szkodzi.

Pšenicą surową / albo prąmo świeżę są-
mo używane / jest ślagnistym pokar-
mem y surowym. przeto mało uczności / y
pokarmu ciała daie.

Żywoć y boki wietrznościami nadyma / y
zaczyn w żywocie truczenie czyni / y bolenie
bólów.

Ślisy pląskie w żywocie mnoży / y w k-
ściach. Także też warzona / młemu zota-
dowi škodzi / bo dla nieśtrawności / cięż-
kość w nim czyni. Wietrzności wzbudza.

Surowych wilgotności y kłiwatych
wiele w nim czyni. Jednak ludziom praco-
witym / y przyrodzenia mocnego / jest użyte-
czna / bo ich znaczny pokarm ciała daie.

Głowe napelnia pąrnemi wilgotnościami
mi / y grubemi. Gal: o skutkach pokarmow.

Otreby Pšeniczne.

Otreby / tak pšeniczne / iako żytnie / są
wierzbne lupinki / albo skorczki z ziarn /
sąfrotowaniem zboża kamieniem młyn-
skim od-

Olejek
z pšeni-
ce.

planom.
Krośtom
Chropo-
watości
ciała.
Jezyczku
spuch-
temu.
Wzrady
złym.
Odziebio-
nym człon-
kom.

Ślagnisty
pokarm
daie.

Boli y ży-
woć nady-
ma.

Ślisy.

Surowe
wilgotno-
ści mnoży
Ludziom
pracowi-
tym do-
bra.
Głowe
napelnia

Otreby.

Skim odchodzące. Te mają też swe skutki / y moc lekarską.

Skwie białe Pierśi nabrzmiałe białogłowskie z twar-
dością leczy / odmiękczać / y puchline z
nich wyciągając / w winnym mocnym oc-
ęcie warzone / a ciepło plastrowane. Jesze
lepiej w wodzie Ruty warzoney a przykła-
dane.

Dołenię gardła. Dołenię gardła bardzo sucho. Także
Ochrąptaniu / y omienieniu w wodzie wa-
rzone / co woda odcedzimy / gargaryzm so-
bie często czynić ciepło.

Dołom na był. Dołom na był wyrośłym.
Gruczołom.
Dymienicom pod pachami / albo na sta-
biznach w kroku bedacym / leczy / plaster z
nich czyniac z siarka y z terpentyna / a ciepło
przykładając.

**Od zmie-
włosz.** Od zmie / y od gądziny woselakiej iado-
witey obrazonym / otraby w wodzie z Ruty
warzoney / plastrowane sa ratunkiem.

Dołey morzyku. Dołey morzyku w żywoćie / tenże
plaster pomieniony włłada.

Trab 3 ciała spadzaia. Trab 3 ciała spadzaia / w ostrym oście
warzone / a tym pocierany / albo plastro-
wany.

**Przymioty woselakie świeżo zniecone / roz-
ganiata y wyciągata.**

Otreby z figami suchymi / a z oliwkami
tedwabnemi / y z Rozanym olejkiem / do
piołania wstom / y dłałom zapalonym / sa
wzyteczne.

**Dołaczki twarde nowo wsczete / warzo-
ne w wodzie odmiękczać / y do zebrania w**
otok / iako y mała pseniczna / przywodzi.

**Otreby psenne / przez noc w wodzie mo-
czone / a nazaurz odcedzone / y w oleju**
migdalow słodkich warzone / y z cukrem w-
żywane trunkiem / wilgoćności lipkie / kłio-
wate / kłio sie w pierśiach saba / y do po-
zbycia trudne bywaia / rozprawnia / rzędzo /
y wywodzi. *Aben M.*

Item. Toż czyni żurek z nich tym sposobem czy-
niony. Rozmieszać otreby w ciepłej wo-
dzie co nalepiey / przeceścić / a potym iako
żur warzyć / y używać ocułowawo go.

**Wodą z otrab przez noc warzonych prze-
cedzona / a z mlekiem używana / ciała oso-
bliwie leczy.**

**Pierśi pániam / y mániam / kłozemí má-
se dżiacki karmia zapalzone : to jest / gósieby**
im mleko gineło / y przysychało / z otrab w
wodzie warzonych / wino do tego przylaw-
szy / plastrowanie na nie ciepło czynić do-
bże. Albowiem ie odmięcza / y mleka im
dostatek daie.

W sycie miodowej / albo w wodzie mała
z iarey psenick warzona / troche oliwy przy-
dawo / woselakie przymioty ogniste wyćia-
ga. Toż czyni z Rozynkami warzona / pe-
cki z nich wyławo. *Dios.*

Plewy.

Plewy / iak Jeczmiennie / iako pseniczne
warzone / a ciepło na przepukline plastro-
wane / leczy ia. Jedno potrzeba ia pierwey
ta woda naparzać / w kłozeyby wrzaly.

Chlebie Psenicznym.
Rozdział 4.

Triticeus panis, Panis Sili-
gineus, Panis candidus,
Panis primarius.

Weyßbrodt / Herren brodt /
Wayzenbrodt / Bürger-
brodt / Speißbrodt.

Allenus o skutkach po karmow
pişac czworaki chleb kładzie /
zaráz skutkami tego. Pierwszy co
z nabielszey / y z namielszey maki : to
jest / iako mi mowia / z kłwiatu sa-
mego maki / kłory dostatek ciała
po karmu daie. A ten chlebem kłro-
lewskim albo pániskim zowiemy / z
maki prawie miakło przypytłowá-
ney. 2. Po nim z sředniey maki /
kłora nie doczystá z otrab wypy-
tłowáney / y wysiana bywa. A ten
mieyskim / albo kupieckim miánnie-
my. Trzeci z powsechney a z po-
spolitey maki zhrubá pytłowáney /
z tey chleb pospolity piekaia.
Czwarty / niemal z kłrotowánego
zboża / albo náder hrubey a z otre-
biástey maki / iakiego chłopina wsi
wżywaia : to jest / Grysony. Jest
y piaty bardzo hruby / z zboża nie z
wychedzonego / albo z mieżáne-
go / iako z psenice / y z żyta / z Ow-
sa / z Jeczmienia / Cátartí / Prosa /
iakiego pospolicie Litwa / y Rus /
na wsiach wżywa / a ten Borysem
zowia / bo go Borozi ludzie wży-
waia / y po częsci go też z boru zbie-
raia y wżywaia / zwłasczá czasu
nieurodzain / y głodu / iako z wrzo-
su / z zoledzi / z Bułwie / z Kłasy le-
szynowej /

1.

2-
Panis di-
barius.
Panis
consu-
netu.
3
Antopi-
ros.

pszenica
do przed
niego chle
ba i tak
bydź ma

szynowey / z skory debowey / y z
inych nieposobnych rzeczy / by ie-
no głód oskutać. Do przedniego te-
dy chleba białego / ma bydź prze-
dnie wyborna pszenica brana / iako
tenże Galenus uczy / gestego ziár-
na / pełnego / twardego / czerstwe-
go / ciężkiego / żółtego / iásnego / glá-
dkiego / prawie dojrzałego. Trzy-
miesięcznego / albo iárego chedogo
wyczynionego / z ziemi tłustey / iło-
wátey. Te okoliczności ma mieć
pszenica do chleba przedniego. Al-
bowiem częstokroć to bywa / iako
tenże w pierwszych księgach o sku-
tkach pokarmow pisze / że zwierz-
chowne będzie ziarno żółte / chedo-
gie / geste / a wewnątrz rzadkie / bia-
łe / a wiecey otrebiaste / niżli ma-
czyste / zaczął chleb będzie miasty /
otrebisty / y mało tuczny / y pokar-
mu dający / a żołądek zatękaący.

Też mąka ta nad inne lepsza y po-
żyteczniejsza bywa / która nie zbyt
miałko bywa męta / nie nązbyt
świeża / ani też stara y dawna / a o-
trab miastych będąca. Albowiem
zbyt nie miałka dacie chleb otrebiá-
sty. Która bázro świeża / ma iakás
przydana w sobie ciepłota od ka-
mienią młynskiego : zaś starego
młwa / bywa zleżalá / mólówata /
zatechła.

**Chleb iako ma bydź zaczy-
niony / y wytworzony.**

Wziac inż mąkę tak sposobna /
iako sie powiedziáło / zacząć iá
woda chedoga / przezręczysta /
nie kálna / ze zdrowych stokow cie-
paca / nie leżiorzysta / nie bągništa /
nie kálna / y od wśelátiego zapá-
chu y smáku / a mianawicie nieprzy-
jemnego wolna.

Dać do tego kwásu / albo na-
ciásty pszeniczny niedawney / w
miarę / nie zbyt nie / aby chleb zátym
kwásem nie tracił / soli białey do te-
go troche przydawşy. A gdy sie

prawie ciásto dobrze ruszy / umie-
ścić go co nalepiey rełomá / albo iá-
ko gdzie zwyczaj nie sie / miedlica /
albo drągiem / y w pomierne bo-
chenki zwałáć / które gdy sie poczną
dobrze ruszáć y róść / w piec záro-
wno wśedy wypalony y rozgrza-
ny / y z popiołu á z węgla chedogo
wymieczony / wsádzić. Piec też
potemu bydź ma / ani zbyt nie má-
ty / ani náder wielki / ále pomierne /
podług wielości chleba. Albowiem
iako mało chleba w wielkim piecu
prędko sie przypali y wyłchnie / tak
w małym piecu / wiele chleba be-
dac przepiec sie doskonałe nie mo-
że. Przeto Galenus ná miejscu po-
mienionym tak mowi : do vpiecze-
nia státecznego chleb bywa sposo-
bniejszy / y dożywiania zdrowy /
który dobrze kusił / y w pomier-
nym piecu / y wypaleniu iego bywa
pieczony. Albowiem wielki ogień /
y nagły záraz go ogárnąwszy prze-
páli / które ná nim zwierzchna spa-
li / y iako skórze iáká wysuszy / a
wewnątrz ósrodka surowa ná-
poly zostawa. Zaczynam takowy
chleb y oczom niewdzieczny / y we-
dwoyna sob niezdrowy / y zły / że
wewnątrz surowy / y zwierzchu v-
palony. Ale który powoli wol-
nym ogniem bywa pieczony / dobry
y zdrowy takowy iest / bo strawny
żołądkowi / y ciálu vżyteczny by-
wa. W nas chleb biały taki iaki tu o-
pisuiemy zrádka sie znaydzie / bo y
pszenic takich wybornych / iakie w
cudzych stronách / y piekárzow v-
mienionych nie mamy / którzyby mu
z kázdey miáry dogodzili / oprócz
cudzoziemskich. Násze piekárki / y
piekárze / dla niezbożnego y przekle-
tego zysku / nie tylko z otrebami / ále
drożdżami dodaniem tak go roze-
dina y puchłym uczynia / że iako
parchawica / a gorzki iako z żółcia
zmieszany będzie. Tak Drząd nasz /
które tego dożyć należy / rzadny.

Piec piec
taki.

Wobor chleba pszenicznego

Chleb który pánstím albo krolew-
stím zowia / z miátko wypra-
wney maki / y prawie chedogiej /
ma dla swey wdzięczności pierw-
sze miejsce / ábowiem iest nacha-
dozby / smaczny / zdrowy pokarm
ciału dobry dający / zwłaszcza z
pszenice iarey chedogiej / ziarná
pełnego / dobrze wykwasyony / prze-
jalany / y wypiekły. Takowy ábo-
wien krew dobra w ciełe mnoży.
Zaczim czerstwości y sił ciała przj-
bywa. Wtore miejsce ábo pierw-
sze rowne ma / ten który nie nązbyt
miátkiej maki / ani náder wypytlo-
wáney bywa pieczony y używany
który Kupieckiem zowia. Ten ciá-
łu ieszcze pożyteczniejszy niżli pier-
wszy / ábowiem nie tylko ciało tu-
czy / ale żołądek / y kiski wyćiera /
zwłaszcza z nie starey nązbyt maki /
ani też z nowej / ale z średniej przj-
czyny tego wyszey są námiennione.
Zás chleb gryzowaty / otrebisty /
stóry miazby / przypaloney / lu-
dziom niepracowitym / y przyrodze-
nia subtelniejszy / iest żołądkowi
ich ciężki y niestrawny. Stora tá-
ż wilgotności wnetrzne wysusza.
Żołądek zátyła : krew gesta / su-
cha / y przypalona czyni : żywot zá-
twardza. Osródka też nieprzypie-
tła / ábo zákalista / á ile w wielkim
chlebie / flágmie w żołądku mnoży
swa lipka kłiwatostá / puszy /
wietrzności w żywocie czyniac.
Zátyła żyły : tchom duśność przy-
wodzi zamuleniem swym : w nyt-
kach kámién mnoży. Táż chleb z
nieczystey pszenice niezdrowy by-
wa / ábowiem wiatry w żołądku /
y w kiskách wzbudza.

Przyrodzenie.

Chleb co nawyborniejszy maki
pszenicznej miernego iest przyro-

dzenia : Jedną wiecey rozgrzewa
niżli inne chleby ciało posiláia / dá-
iac dobry pokarm / y krew dobra
mnoża. Ten nie tylko do iedze / ale
y do lekarstwo bywa używany / o
czym się zaraz bedziemowilo.

Stutki.

Z osródki białego chleba bywa táł zdro-
wym / táto y chorym rozmaicie potrawá
czyniona z polewká miesná / ábo z káplunia
Potrawá nie tylko do używania przedla / ale
y do posilenia ciała przynależáca / ábowiem
ludziom w długich chorobách wynędznia-
łym / wysłchym przedla dobrej krowie dodáie
y siły w nich wznieca.

Jni czynia z niego káse / w krowim ábo
w kósim mleku świeżo wydoionym / ábo w
Migdalowym wárzac / cukru do tego przy-
dává : Takowy pokarm iest tym użyteczny
któży pierś chore máia / suchotnym tá po-
trawá bázro służy / zwłaszcza gdy sieby goracz-
ki znaczney nie było / tedy smlekiem kósim /
ábo ob krowy. Gdy sieby wiece goraczka była
tedy w Migdalowym. Ábo do mleka kózie-
go przyláć wody chedogiej studzienney sód-
kiej sóska częś / y w tym zemié wárzyć przy
wolnym ogniu weglisłym / táł dlugo ázby
woda wyrzálá. Ábo też táł / mleka wzięc
ze trzy kwártki / ná przykład / wody chedo-
giej kwarte / y táł dlugo to przy ogniu we-
glisłym wolnym wárzyć / ázby woda z niego
wysłtá wyrzálá / co snadnie pozná gdy
pierwey mleko zmierzys rozdzka ábo drea-
mieniem / á potym do wywárzenia wody
przydzie do oneyże miáry ábo kárbu : w tá-
kim mleku osródka białego chleba wárzyć
y suchotnym do iedzenia dáwać. Mózé im
takowegoś mleka w prágnienu pić dáwać.

W goraczkach.

W pleurze y kłociu w bólách / osródka
zamlána w wodzie ieczmienney wárzona ká-
ská / młodego másta do tego wlożywszy / iest
pokarmem zdrowym.

Ludziom osłabiałym / z ciężkich y długich
chorób / pokarm bázro przjemny / smaczny /
y posiláiacy / zwłaszcza gdy sieby goraczki nie
było / wzięc osródki białego chleba / zerzec
ia co nadrobniey ná tarce / do te^o wzięc dwie
części winá białego dobrego / polewki che-
dogiej tłusley kápluney / ábo z miesá woło-
wego / Cynamonu troche tarczego / Száfra-
nu ieszcze mniej / kwiatu Muskatowego tro-
che / to wespól przy ogniu weglisłym miá-
sło káse rzadziéy wárzyć : Potym gdy wwré /
wbić żółtek świeżego iáia / y znówu przywá-
rzyć / á przykutrowáć / weble y podobania
chorego.

Chleb o
wobliży.

Stora
migd.

O trebka
zakaliska.

Potrawá
sily máie
posiláia
ca.

Pierśi ch-
re máia-
cym.

Item.

W goracz-
kach
w pleu-
rze.

Zakal-
iska
chorem y
osłabiał-
silom.

Arwia
charłaj
cym

Arwia charłajacym y plucacym / ośrzedka w Migdalowym mleku warzona / jest im pożytkiem lekarstwu. Toż kłasy z maki Pseniczney / ktorzym kłasy kłasy / ciepło sarkany albo lizany / tyż na raz / jest użyteczny. *Dios.*

Drobian
kła
cym
y
drobny.

Drobianka z białego chleba / z winą / z Cy namonu / a z cukru / zdrowym y chorym jest pożytkiem / by ieno goraczki nie było: a gdzieby była / tedy z wody stokowa / świeża / chedoga / troche Cynamonu a cukru przydawany. Toż y zdrowym jest przyie mnym y wzdzięcznym pożytkiem czasow le tnych gorących / gdy wielkie pragnienie by wa.

Wlegun
tem y
tę
tę.

Wlegunki albo cielaczki / chleb dawny stwardniały / tak sam grysony / iako z inymi rzeczami używany / do tego należacemi / iako jest Roza / Gwoździ / Niespuly / Kwiat Granatowy / iabł / Jazowie / Gru sczyczka / Garbarskie jagody / Miryanka / kaso z niego warząc / jest im użyteczna.

Chleba
bi
ty

Chleb biały w wodzie moczony / gęsi barzo y przedko tuczy / dając im go trzykroć przez dzień / do tego wody dostatek do picia.

Kofo
y
kapłun

Kofo y kapłuny tak barzo z Pseniczney maki tyja / że sie ledwie sarkają na nich od zbytowego sarku nie pada: rożąc sarku ias szurczego / albo radniey Jazowcowego / Pieprzu y Sialetry. Albo wziąć chleba hrube go Psenicznego / choć grynowego / y na moczyc go w mleku / a tego im przez cały miesiąc w osobliwym miejscu iść dawać. Też nie dawać im przez cały miesiąc ten czas nie innego pić tylko mleko: Tak nad podżwo v tyja / białe / kruche / y smaczne mięso dawać. Im też tylko chleb biały w wodzie moczony dawać im iść.

Bole
nie
głowy.

Bole nie głowy z zimney przyczyny / ośrzedka z Migdalowym olejem plaster wana / wzmierza. A gdzieby tenże ból z zimney był przyczyny / tedy z olejem z kwiatu Malowego.

Oczom
zapalonym.

Oczom zapalonym / dwa loty ośrzedki mialko drobney / z olejem Rumienko wym / Rozanym / po dwu lotu obojga / eliskości nasienia lnianego moczonego trzy loty / to wespół w wodzie studziennej do zgęszczenia przystojnego warzyć / porym gdy przechłodnie / przydać dwa białki z świeżych jajec / wnieść / y po wierzchnie na o czy przykładać / ogień z nich wyciągnie.

Oczom
krwia
cym.

Oczom krwia cym / ośrzedka białego chleba goraca / z pieką zaraz / w winie mo czona / a przez dzień raz y cztery na oczy przy kładana. Też gdzieby chleba ciepłego kładym przykładaniem mieć nie mogli / tedy grzanki pieć / a co nagoracey w winie mo czyć y przykładać.

Lupie
je
z
twarzy
i
wody.

Lupienin albo lupięsom na twarzy y otrz bowatości idy / ośrzedka co nagoręła w

białym winie / w Rozanej wodce / w wod ce z kwiecia Bobowego / z kwiecia Grzy bienia białego / albo z białej Liliey wodne y zároveň każdey warzyć / moczyc od go dziny do godziny / co jest / przez 24. godzin w ciepłym miejscu / porym chleb on co nale pieć z wodę wyjąć / y chedoga przeceścić / a tym owarz wmywać / żeby sama nie nie o cie rać oschła / na noc y poranu to czyniac.

Plany z twarzy spadza / tak ośrzedka z miodem plasterowana. Także siości z bicia. Toż z twarzy otrebowatość y lupię ścieta ieno rzedzey iako masę / rozczynić ia tymże miodem / a pomazować wieczor y rano / a porym wodą w ktorzyby Pseniczne otręby moczony były / obmywać.

Dostżalość gardła leczy / ośrzedka w wo dzie warzona / a porym przez chustę chedo ga wyżera / częścią sobie gargaryzmy na ciepło czyniac.

Sinogoz leczy / ośrzedka z chleba go racego z sokiem Opichowym / y z miodem plaster uczyniwszy / na gardło co naciepley przywinać.

Żapalenie albo przymiot ognisty w pier śiach białogłowych wychadza / w mleku a w Rozanym oleju / ośrzedka białego chleba warzona / do tego żółtek świeżego ja i / y Szafranu troche przydać / y ciepło pla strem na pierśi kłaść.

Podagra z goracey materiiy wzmierza / ośrzedka świeża z sokiem z Psinck / albo z Roschodnikowym warzona / a plasterowa na.

Lamaniu w stawach y w członkach / ten plaster jest wielkim ratunkiem.

Pstrocin y zmazy na ciele iakiekolwiek spadza / chleba białego świeża ośrzedka z rosolem albo z wodą stoną rozczyniona / y plasterowana.

Napuchnienia y nabrzmiałości wśelakie z przymiotem ognistym leczy / chleb pseni czny w miodowej syćie warzony / a przywi iany. Jeszelepieć sokow z siot do tego przy należących przydawany.

Bołaczki wśelakie stwardniałe z przy miotem ognistym zmiećca / tak ośrzedka białego chleba / z oliwą albo z smalcem wie zrowym zacymona y plasterowana. Albo tak: Wziąć ośrzedki z osm lotow / mięśi wości fig suchych / przez siotko przebitych dwa loty / mięśiwości z Rozynkow dro bnych także dwa loty / pol kwinty Szafranu tluczonego. To wszystko w wodzie warzyć / przydawany z sześć lotow wieprzowego sarku albo smalcu / do tego żółtek dwa / y plaster wać ciepło. Doświadczony plaster.

Koży piekielej jest znamięcym ratunkiem ośrzedka chleba Psenicznego / z mięśiwo ciał wnetrzna / mleka Banie albo Turbafu / w moździerzu walczona y plasterowana.

Pląnem
na twarzy

Item.

Doświadc
za
g
d.

Sinog
ozu.

Pierśom
białogow
stym z przy
miotem o
gnistym.

Podagra
z goracey.

Arteteca.

Pstrocin
y planom
po ciele.

Napuch
nie z przy
miotem o
gnistym.

Bołacz
ki wśelakim.

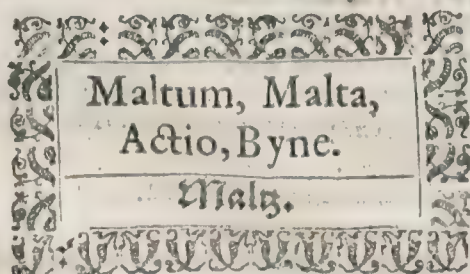
Bołacz
ki wśelakim.

Sarżeczy Eliowate / liptie / zátykaiace /
tu strawieniu trudne / żywot nábymaiace /
boleści w wnetrznosciach czyniac. Także w
nerwach / zwłaszcza smażone ciasta / od ko-
łaczaków zwierzchnia y spodnia / coż czy-
nia podplomyki / a ile tym którzy żoladki
mdle y pieszczone mają / naturom mocnym
nie / albo mało co szkodzi.

Rozsadek.

Brzykowi tu podobno od tego nie
wyde / żem tak seroko o tym zbożu / iako y o
inych pisał / gdyż to radniey oraczom / mły-
nierzom / piekarzom / y kucharzom / o tym
trzeba wiedzieć / y wiedza / niżli nam. Na co
obpowiadam / że nie tylko pomienionym /
ale y nam lekarzom / a śnadsz więcej niżli
onym należy / y znać rozność psenice od
psenice y wybor tej / dla warunku y zachó-
wiania ludzkiego zdrowia / dla którego co
się kolwiek tu przez nas piše / z powołá-
nia y z powinności naszej co się wyszko-
czyni / zwłaszcza gdyż chleb miły z tego zbo-
ża / do częstego / a niemal wstawicznego lu-
dziom używania przychodzi. Przychodzi y
do lekarstw nie pogardzonych / y nielada iá-
kich / do których wybor tego zboża ma być.
Tutę tedy nad przystość może / w tej mie-
rze nie rozumieć się weźmie / gdyż wielcy y
sacni ludzie coż czynili / iako Theophrastus /
Varro / Plinius / Kato y inni / tak z dawnych /
iako y z posledniejszych.

O Słodzie. Rozdział 5.

Czynieniu Słodu mówić tu
nam niepotrzeba / gdyż takich
słodowników y piwowarów do
starek wśedy mamy / którzy to rze-
mieście lepiej umieją / niżlibysiny
go opisać mogli. Jeno iż nie wśe-
dzież iednakięgo zboża bywa czy-
nione / tedy tu nam wybor słodu y
zboża do niego pokazać potrzeba.
Abowiem nie wśedy iednakowy
sprawnia / chocia y u nas w Pol-
sce: Indziej samey tylko co nache-

dożbey psenice: indziej sazyce / to
jest / z psenice napół z żytem: in-
dzie z mieszanego zboża rozmaite-
go: indziej z Jeczmienia szczegulne-
go: indziej z Owsa.

Wybor.

Jako między wszytkim zbożem
ma pierwsze miejsce y przodek w
wszystkich narodach psenica. Tak
y słod z niej. Wtoż sazyce / w
niektórych stronach / a ile w Wie-
mieckich z Jeczmienia. U nas na-
pospoliciey z psenice samey / a ile
w miastach z sazyce dla siebie. A
na karczmy z pospolitego miesza-
nego zboża.

Przyrodzenie.

Słod pseniczny następnie przy-
rodzenia swego zboża / rozgrzewa
we środku pierwszego skopnia / w
odwilżaniu y wysuszeniu miernie
się ma. Słod jeczmienny na po-
czátku skopnia pierwszego / roz-
grzewa / zwłaszcza na lasach nad
ogniem suszony / nie tak gdy na stoń-
cu.

Moc y skutki.

Słod iako do piwa warzenia bywa uży-
wany / a nie do lekarstw przez wsta.
Z wierzchnie iednak w garncu albo w pan-
wi rozgrzany / a w workach na żywot co na
ciepley przykładany / puchlina wodnista
wysusza.

Kolke y gryzieniu w żywocie / przerzezo-
nym obyczajem na żywot przykładany / a ile
Jeczmienny jest osobliwym ratunkiem.

Puchlina
wodnista
ciężka w
juzie.

Grze-
nie y mo-
żenie ro-
zwole.

O Piwie. Rozdział 6

Pivo od picia rzeczone / nie
niego nie jest / ieno wodą z
słodem a z chmielem przystoynie
warzona. To według zwyczajów
miejsca y narodów bywa rozma-
cie czynione. O którego robieniu tu
wiele mówić / zda mi się nie potrze-
ba / gdyż

ba / gdyż takowych piwowarów
 wśedy dostatek jest / którzy to rze-
 mięsto lepiej umieją / niżlibysiny go
 opisać mogli. Ten trunk a ile z
 samey szegulney y dobrze wyczy-
 nioney Psenice / przystoymierobio-
 ny / jest nam w tych tu polnocnych
 zimnych krajach / osobliwym / y
 przyrodzeniu naszemu bardzo użyte-
 czynym / zdrowym / y przyjemnym
 napoim. Aczkolwiek Dioskorydes
 y Galenus piwo gania / y niedziw-
 bo do takowey doskonałości tego
 czynienia / oni starodawni / ieszcze
 byli nie dosli / do ktorey tego wie-
 stu ludzkie. Do tego tamci / ktore ta-
 kowe piwa czynili / iako y podziśiej-
 sy czas w Anglii / w Szkocyi /
 w Hibernii / w zachodnich stro-
 nach / Hiszpanii / y w Niemieckich
 także powietrzych części w Nider-
 landzkiej z. z Jeczmienia / z Sa-
 mopsey / z Orkisu / Szpetty / z O-
 wsa warzyli / y wárza / ktore zdro-
 winzle y szkodliwe bywały / o kto-
 rych sie na swych miejscach szyrze-
 będzie mówiło. Ale piwa z samey
 Psenice chedogiej / stąd z niey do-
 brze wyprawiony / woda nie prze-
 brane / dowarzone / wyśtate / zie-
 lone / przezręczyste / sa trunkiem /
 nie tylko przyjemnym / ale też zdro-
 wym / tuczającym y posiłkującym.
 Czego y obcy narodowie / v kto-
 rych chociaż o piwie niesłychać / tu
 przychodzący z swym wielkim uży-
 tkiem tego doznawają. Nawet y ci
 v ktorzy sie winą osobliwego obfi-
 tości rodzi / iako nad Renem / w Al-
 sacyi / y innych miejscach / w pi-
 wie bardzo sie kochają y korzystają.
 Nie zalecam piw zle wwarzonych /
 chociaż z dobrego y chedokiego zbo-
 za / iakowe terazniejszych czasow w
 Krakowie napozad wárza / ktore-
 mi zdrowie ludzkie psują / y trują.
 Czemu sie mało dziwuje: Do ani
 stodołników / ani piwowarów / a-
 ni karczmarzow / cnotliwych / umie-

ietnych / dozornych / iacy przedtym
 byli / iedno gbury hrube / niewy-
 czosane / takome / ze wsi nabiegłe
 mamy / ktorzy swa nieumiećnoś-
 ć / dudy nie dozorem y niedba-
 łością / zbożu dobre y chedogie psu-
 ją / piwa parzą / niewarzą. A stąd
 iesli sie im dobry wda nie biorą go
 według słuśney y przystoynicy mi-
 ry. Ku temu woda przebiega / nie
 dowarzą. Tyżbiery albo cienio-
 że z nimi wespół zlewają. Chmie-
 lu podług potrzeby nie dają / wy-
 trybować sie im nie dopuszczają.
 Nie wspomnam innych fałszow /
 gdzie miasto Chmielu Wierzbowe
 listie / im ziola rozmaite / dudy s-
 winie Bagno / Szmer klada / dru-
 dzy sadze z kominow sypia / stąd
 także w lugach mocza dla pocho-
 pniejszego picia / y pijaństwa / dru-
 dzy stody w stoney wodzie mocza.
 Takowe piwa nie żeby zdrowiu słu-
 żyć miały / ale go radniey psują.
 Krew zła w ciecie czyniac / posilku
 żadnego nie dają / zola deł oziebia-
 ją / wilgotności w nim surowe
 mnożą / żyły wotrobne zaniżają /
 mocz częsty wzbudzają / oczy ply-
 nace / nabrzmienie nog / y ciała czy-
 nia / mozg / nerwy / slegiene / zara-
 żają / krew wypalają / y wyżegają
 tředowatość na twarzy y ospece-
 nie. A wieledny wrząd widzac / wi-
 dzieć nie chce / slyśac odnoścace / nie
 slyśy / ktoremu tego / iako wiele in-
 nych rzeczy / doglądać przystoi / nie
 dba: albo iesli dogląda / dogląda /
 nie dla pospolitego / ale swego przy-
 watnego pożytku / y za beczie pi-
 wu / za garmiec winu / za pieczenia
 gonia / za pare czerwonych złotych
 powinność swoje przedowa prze-
 dacie. Pana Boga obraża / sprá-
 wiedliwość lży / dusze swoje traci.
 Niewiedzac ze na wysokich stol-
 kach od Boga sa posadzeni / z kto-
 rych iesli spadną bardzo y nieulecze-
 nie sie potulą. Jako Augustin s.

Drobnie
 obaczyć.

piże: *Quanto gradus altior, tanto casus grauior. A potentes, potenter tormenta patientur.* A gdy im kto o tym przypomina / niewstydzi sie ieden na drugiego wkładać / y rozne Iurisdictiey winować. Albo wiec mówić: że nierządem Polska stoi. Niewstydliwa y bezbożna mowa. To / co Job swiety o krolestwie Batańskim / o piekle / ziemi niedze y ciemności / tedy cień śmierci / y żadnego niemają rzadu / iedno wieczny strach przebywa / Chrześcijańskiemu krolestwu przyrównywać / y lżyć. Ale sie do swey rzeczy wracam. Choćia tedy tak v nas w Krakowie / iako też na wielu miejscach piwa fałsznia / złe / niesmakowite / y niezdrawie czynia: naydnie sie iednak nie mało miast / y miasteczek / w ktorych piwa dobre / tuczace / krewo dobra czyniace / robia / ktore dzieciom / ludziom młodym przynależet / y zdrowie sa mżeli winą / za ktorych używaniem sporzey rosna / sil dużyych do starości / rumieniec y barwa ciała chedoga daia: do lat y starości kwiłnacey / czerstwey / y długiey / bez włomności / y naruszenia zdrowia ich domieszczaia. Nieprzystojnie tedy ci czynia / ktorzy za Dioskorydowym y Galenowym zdaniem piwo gania / y używania iego zakazuia / gdyż nie o takim piwie oni rozumieli / ale o Bradzcie / ktora Dythum abo Curmi zwali. Pewna rzecz / gdzieby był takowe piwo / iakie tych czasow warza / miał Dioskorides y Galenus / inakżeby był zdanie o tym / niż o owym dali. Jednak y te dzisieyszych czasow piwa / iakiekolwiek nalepsze / nasmakowitsze / nazdrawsze / choćia z psenice z nawybornieyszej / porządnie wwarzone / gdzie nad potrzebe przyrodzenia zbytecznie bywaia używane / też wszytko niemal / co Galenus y Dioskorides piwa / sko-

dy czynia. A wino / choćiaś mało nie v wszytkich narodow w Europie mieysce przednieysze ma / y jest trunkiem napzednieyszym od Pana Boga danym / zbytecznie używane / wielkie y ciężkie / a snadź nieuleczone choroby przynosi / ciężkie bolenia głowy / paraliż / członkow poturczenia / choroby padające / trzesienie członkow / podczas y wszytkiego ciała drżenie / podagry / chyragry / scyatyki / artetyki / puchliny / y inych wiele ciężkich chorob. Każdy abowiem zbytek / y rzeczy nazdrawszej szkodliwy jest. Nie tylko tedy piwo ludzkim ciałom szkoda y wada bydz może: ale y wino słachetne / nad miarę używane.

Rozmaity sposob wárzenia

piwa / a ktory nalepszy y sposobnieyszy.

Uzumiatem bydz nie od rzeczy / o kilku sposobach roznych piw / w roznych krajach robienia / y o przyrodzeniu na tym mieyscu przypominiec / zebyśmy snadniey własność skutkow y dobroci ich / abo y obrazy obaczyć mogli. Wład Kenem / w Nysenskiej ziemi / we Frankoniei w Salskiej ziemi / w Alfaciey / w Pomorskich krajach / w Niderlandzie / y w tam tych stronach nam zachodnich / gdzie zboża rozmaite rosna / piwa rozmaitym sposobem bywaia czynione / y przyprawione / biorac do tego psenice / Jeczmię / Samopsa / Orkisz / Szpetke / Kez / Owies / każde z osobna. Bo z tych zboż piwo może bydz dobre / badz z samego iednego szegulnego / badz ze dwu / ze trzech / y czterech pomieszanych / zalewając do moczenia woda chłodna / ciepła / abo studzienna. Albo iako niegdzie / a lepiey / woda przewarzona z chmielem / aż zboże ono napeczniale pocznie sie puścić. Toż go roscza / a potym na słońcu /

abo

Dzieciom
y ludzkom
nieodpowi-
adnym pi-
wem zdro-
wie.

Żle gnia-
toż pi-
wa uży-
wać bro-
nie.

ábo ná lasách y piecách susza / su-
sone miela. Potym słod zmelty w
pierwszą one wodę w której zboże
możnelo / sypia / y godzinę trzy / y
cztery wárza. Toż chmiel / według
potrzeby do tego sypia / y pilnie sy-
miac wárza. Niekiedy naciąsty
ábo kwásu do tego mieca / dla o-
strzeysze y przyiemniysze smáku.

W Anglii w piwo kładą Cu-
kier / Cynamon / Gwoździki / y in-
korzenia / według w podobania ka-
żdego / w woreczkach zaszyte. W
Niderlandzie / do przerzeczonego
korzenia / przydają miodu / ábo cu-
kru / y czynią iáko klaret / ábo hip-
pocras. Drugdy w nie mieszają
Cukier / y Miod z Cynamonem.
Indzie kładą Bobek / Powietrzne
ziele / Bułwice / Szálwia / Gory-
czke / Cytrwar / Gálgan / Omán /
Láwende / kwiecie Szálwicy czar-
ney / ábo Zwiesinozku / Koryan-
der / y inie rozmaite ziola / które z
chmielem wárza / á do beczek w pi-
wo puszczaia w wodkach. Niekiedy
ale źle / násienie Bielunowe / Ka-
kolowe / Szmer. Takowe piwa
głowy káza / zdrowie bázro obra-
żaia : y ci / którzy tak się nimi sprá-
wia / godni sromotney śmierci / á
wzrad żeby ná te morderze pilne
to miał.

Czynia drugdzie bázro smáczne
y kosztowne piwa / tym sposobem :
Biora słodu przystoynie z chedo-
giego zboża wczynionego maldr /
ábo dwanaście ćwiertni : leia ná
to wrzacey wody chedogicy / w
któreyby z dziesięć ábo ze dwana-
ście przygársni pszenicznych otrab
wewrząto ile potrzeba : pilnie w
tey wodzie wmiészawsy / godzinę
y cztery on słod merty mocz. Po-
tym przez słome w kádi do koryta
odcedzawsy / w browárny kóciel
leia / chmielu ile potrzeba y zwy-
czay iest sypia / y to wespól godzi-
ne trzy pilnie wárza / (bo im lepiey

w wre / tym piwo lepsze) potym
w kádź wielką wybiąia. Gdzie
gdy przechtodnie / drożdzy mu za-
dąia / á gdy wytisnie / w beczki le-
ia / y gdzie ostaték drożdzy z siebie
wyrzuci / záspontuia y chowáia.
A ná mloto tegoż piwa znówu wo-
de goraca leia / y spuszczaia / potym
wárza / zkad bywaia Tesbiry / y
Cienkuse / ábo posłednie piwa dla
czeládzi / y w bogich ludzi.

Drugdzie ná wielu mieyscach /
biora do wárzenia piw wody zá-
gnile / stojace / smrodliwe / stáwo-
we / ieziorne / bagniste / błotne / plu-
gawe / á to z niedostátku wod che-
dogich / plynacych / ábo dla smáku /
y dluszego chowania. Albowiem z
takowych wod piwa smákowitše
y do picia przyiemniysze bywaia / y
ná długie chowania trwalsze. Ale
zdrowiu škodliwe. Bo ácz przez
wárzenie pozbywaia z siebie smro-
du / iednak onego iadu wpoione-
go / á iakoby wrodzonego nie trá-
ca. Zaczym piacym go sa bázro
škodliwe / bo zkad krosty / párszy-
wości / wrzody / trady / złe lisáie /
škorbuty ábo šorbochy / to iest /
wneetrzne gnilce / y wiele inych złych
y nieuleczonych chorob pochodzi.
Przeto takowych piw ludzie wiá-
rować się maia / y wzrad dozorny
ma doglądać / aby ile bydz może /
niez wod zágnitych / smrodliwych
stojacych / ale z zdrowych / cieka-
cych były wárzone / gdyż zdrowia
ludzkiego / tak iáko swego należy
im samym przestrzegać.

Piwo dla czego chmiela.

Za dwoiákiey przyczyny Ch-
miel do piwa wchodzi. Dla smáku
y dla dalszego zachowania : ktemu
ze samo piwo bez Chmielu czyni
zły sok w ciecie / á chmiel mu go odecy-
muie. Do tego chmiel także piwo
chmielne zátkáne żyty otwiera / zá-

mulone

Syrup z
chmielu.

mulone wyćiera / nyrki / pechyrz /
z flągmy wychada / bez zbytnie-
go rozgrzewania. Abowiem Sy-
rop z chmielu / iako Mesua swiad-
czy. Krew polerwie / zburzenie y
wrzenie iey vsmierza. Goracość
watroby chłodzi / wnetrznosci za-
palenia gási / goraczki flągmiste y
koleryczne odpadza. Rownie iako
polna Kuta abo Gromowe zie-
le / ktore Szparagami zowiemy.

Wyrodzenie.

NJe iednakiego sa przyrodzenia
wszystkie piwa / ale kazde podlug
tego zboza z ktorego stod bywa czy-
niony. Aczkolwiek cos ma wiecey
cieploty z przyprawy stodu przez o-
gień nizli samo zboze. Przeto Pi-
wa tak w maley iako w wielkiej
Polsce / w Mazowsiu / w Rusi /
ktore z samey szczegulney Psenice
bywaja / a z chmielu dowarzone /
iako Krakowskie / Nowomieyskie /
Piatkowskie / Garwolińskie / Brze-
zańskie w Rusi / Sadeckie / ktore
smak winnego kwasu w sobie ma-
ia przodek przed innymi / tez y cudzo-
ziemskimi piawy maja. Te abowiem
miernie rozgrzewaja : pragnienie
gási : krew w cieple dobra czynia /
y osobliwie tucza. Das piwo Brze-
zińskie w Pomrozu / Przemyście /
Warackie / Grabowieckie / w pier-
wszym stopniu ku końcu rozgrze-
waja / y odwilżaja : przeto tez bar-
ziej tucza.

Pruskie piwa sa rozmaite / iedno
drugie dobrocia / smakiem vprzedza-
iace. Gdańskie iednak / ktore omi Jo-
penbir / a pospolstwo Dupelbir zo-
wia / ma przed inymi wielki dant /
y pochwale. A to bywa ciemnoru-
miane / mocne y piłane / posilajace /
a iako syrop geste / ciato tuczy /
krwie gestey dostatek czyni / iednak
nie nagorsze / ciatu barwe chedo-
ga daie / piac go skromnie / nie zby-
tnie. Zwlaszcza tym nawiecey sluzy

ktory mu z dziecinstwa przwykli.
Ktorego ieden trunek wiecey vczy-
ni w cieple dobrego / nizli polgarn-
ca piwa pospolitego / y iest wiecey
lekarskiewm nizli trunkiem. Przeto
zbytnie go piac / glowy bolenie
wielkie czyni / pragnienie niezmiernie.
Twarz czerwono nakrapiana /
iakovy ia kalinami postrzelal / cia-
to rospala : bo iest przyrodzenia dla
wysmalcowania y przysady chmie-
lu goraczego nad inne. Tego g dzie-
by go dobry trunek do garnca pi-
wa innego / przystoynie warzonego
wlat / vczyni barzo przyiemny / sma-
czny / y vzyteczny trunek / osobliwie
posilny / y pragnienie gásiacy.

Piwo z samego stodu ieczmiennego / nie tak z przyrodzenia z zboza
swego / ktore chłodzi y wysusza w
pierzwym stopniu / iako z robienia
stodu / miernie rozgrzewa / wśatze
y przytym chłodzi miernie / zwla-
scza z chedogiego / y ziarnistego ie-
czmienia / z stodu przystoynie vro-
bionego / piwo dobrze vwarzone.
Pragnienie vsmierza : moc z wzbudza :
Ale kamien w nyrkach y w pe-
chyrzu barzo zrusza. Posila / y ciato
pokarm daie. Wiatry w cieple
zwiera / żywot odmiekcza / y stolce
wolne czyni. Krew hruba mnozy.

Piwo z ieczmiennego y z owśia-
nego stodu wespół zmieszanego /
troche stwardza / y wietrznosci
troche zwiera. Pokarm nie wielki
ciatu daie.

Piwo Hamburskie pospolicie z
psenice bywa robione / miedzy w-
szystkimi piwy psenicznymi w Nie-
mieckich stronach / nawietzy ma
przodek smaku przyiemnego / y do-
brego / mocne y piłane / pisila / krew
dobra czyniac / y ciato tuczy / zdro-
we / cere / abo barwe ciatu wdzie-
czna daie. Plec / tak mezczyznom /
iako y bialym glowom / vrodliwa
y subtelna czyni. Od kamienia ny-
reczne zachowywa. Nyrki / y prze-

chody

piwa pol-
skie.Kra-
kowskie
Nowo-
mieyskie.
Piatkow-
skie.
Garwo-
lińskie.Brze-
zińskie
Przemy-
skie.
Warackie
Grabowie-
ckie.piwo
Gdańskiepiwo Ja-
cymowe

chody wryny wychodzą. Mocz padzi. Owa co przystoi piwu do-
bremu w sobie mieć do zachowa-
nia zdrowia ludzkiego / to ma / cho-
cia młodo bywa używane: bo nie
może być przez tak długi czas cho-
wane / iako inne piwa Niemieckie / y
sąnym czasem są naszym podobne.
To maia / iż gdy ich kto zbytecznie
używa / iako pitanie / naprzód czter-
wone bebele na twarz im wysta-
pia / potem przychodzą do takiej
twarzy iako w kura Indianckiego /
był z łbem modroczerwona: ro-
wnie iako z niemiernego winia ko-
rzennego y mocnego używania.
Abowiem niemaż żadnego trunku
tak dobrego y zdrowego / któryby
za zbytęcznym używaniem szkodził
nie miał: y owsem im jest na os-
bliwszy y silny / tym za niemiernym
swym używaniem obraźliwszy / y
szkodliwszy.

Piwa Lubieckie są silne / mocne /
glowe łamiące / y mdłace / przykre /
niezdrowe / owsem tym / którzy
są mózgu słabego.

W Słasku naprzód piwa są do-
bre / mianowicie Głupczyckie / tak
piwa białe / iako marce / miernie
grzeją / krew dobra czynią. Ciału
żywność y pleć cudną dają / smaku
przyjemnego / zapachu wdzięczne-
go. Te dają się miernie pić / bez zna-
czney obrązy zdrowia / a ile piwa
białe.

Wrocławski Szepc nie mniej-
szy jest dobroci od Hamburskie /
piwo krew dobra czyniace / po-
karmia ciało dobrym dającem. Roz-
grzewa znacznie niżli nasze Pol-
skie piwa. Ale też są cięższe y obra-
źliwe głowie.

Swidnickie piwo rozgrzewa y
wilży / czarne / gęste / krew mięsa
y hruba w ciele czyni / przedko tuczy
y hoynie. Ludziom tym tam wie-
cey służące / niżli innym narodom.

Piwo Opawskie istności hr-

bey iako Swidnickie / ieno nie tak
gęste / bardo tuczy / rozgrzewa.

Piwo Brunświckie / które oni
Munzowia / iednakich niemal sku-
tkow z Swidnickim / y z Przemyśl-
kim naszym / rozgrzewaia więcej
niżli w miarę / wilgotności ciała y
pokarmu dosyć czynia / bo istności
nieprawie są subtelney / puszące / a
ile Przemyśle / y pragnienie czyni.
należy przebranie / pić / głowy
bolenie ciężkie przywodzi.

Łyżyskie piwa / a ile w Tor-
dze / piwa są sławne y zawołane
w Niemieckich stronach / maiać to
wszystko w sobie / co piwu dobre-
mu należy.

W Żyry sa rozmaite piwa ie-
dno drugiego lepsze / naprzędnieysze
w Rusenburku / które łamie tak
w nyrkach iako y w pchyrzu krew
y obficie moczem wywodzi / piwa
Westwalskie / y piwa Fryslanckie
są nie złe / ieno krew hruba w ciele
czynia / mocz padza.

W Brabantcy / w Giedrycy nie
dobre / bo złe wilgotności ciała dają
i / zaczęmy Borbochy albo wnetrz-
ne gnille przywodzi. A tym którzy
się mu młodości nieprzyłoża / bardo
niesmaczne y niezdrowe bywaia
Angielskie piwo / które z Psenice
samey czynia / bardo kosztowne by-
wa / ciała tuczność y cere wdzie-
czna dają / skromnie używana. A-
le nad potrzeba tředowatości do-
mieszczaia / iako inne piwa.

Piwa Rinskie niedobre / niesma-
kowite / pokarmu mało ciała dają-
ce / y to złego / okrom piwa Hay-
delberskiego / a Strabinskigo / y
to nie prawie.

Koleńskie piwa przodek maia
nad wszystkie piwa Niderlandckie
y Brabantckie / pomierne rozgrze-
waia / krew znamienita / y pokarm
ciału chwalebny dają.

Nieprzepomnie y naszego Pio-
trowskiego / które coś ma nad w-

szystkie

Brundel
ckie.

Wysyn
kie.

Żyry.

Brabant
kie.
Giedry
kie.

Angiel
kie.

Rinskie.

Koleńskie.

Piotr-
owskie.

Lubieckie

Głupskie
piwa.

Wrocław-
ski Szepc.

Swidni-
ckie piwo

Opaw-
skie.

Byłtkie inie piwa / ile z dobrego sto-
du / dobrze wwarzone / rozgrzewa
miernie / ciała pomierny pokarm
czyni y daie / żywot czyści y pur-
guie / mocz pedzi / a to nieiatkicy są-
letności wody z ktorey bywa wá-
rzone / a po czesći niebá ábo influ-
enticy gwiazd niebieskich. Bo znáy-
duie sie pospolicie / że bázro przyle-
głych sobie mieyscach / tylko o grá-
nice ábo miedze / piwá iednátiego
wrobić żadnym sposobem niemożę /
iedenże piwowar / z tegoż stodu /
z teyże wody y chmielu. A to ni-
czym innym ieno sie niebem ábo in-
fluentia niebieska dzieie.

Moc y skutki piwá dobrego.

NJe tylko do picia przychodzi piwo / ale
y do inátkego używania / iáko do kler-
musel ábo grámátel z chlebem áz mąstem /
ábo z oliwa / z cukrem / bádż z miodem czy-
nionych / ktore ták chorzym / iáko zdrowym /
są przynależacym y zdrowym pokarmem.

Bywáia y polewki / ná kstalc winnych
żusel / z niego czynione / náfym kucharkom /
y gospodyniám zwyczajne z żółtkami od iá-
iá / z cynamonem y z sáfianu troche / áz u-
krem / do czego troche mąsta młodego kłá-
da y wárza. Tákowa polewka lubziom cho-
rym iest bázro użyteczna / ábowiem ie posi-
lá : ale y zdrowi nia sie nie káza.

Imi tylko go grzeia kminu polnego tro-
che / tákże mąsta przydaie / y piia. Drugdy
tym chleb drobiony polewáia y iedza. Mo-
że też y ná kstalc káse / ábo pánaty bydż w-
czyniona / rozbiwszy do tego żółtek ábo trzy
z ósrodka białego chleba / rozetrzeć y z pi-
wem wárzyć / troche cynamonu / sáfianu / y
cukru przydawşy / a potym mąsta młodego
iáko Włostí orzech wlozyć. Táka pánatá
chorego zmagáiacego posila.

Mále dzieci z rana ná śniadanie grámá-
tyli dáiac / sporo rosnace czyni / bo im sira-
wnosć posilna y przedka daie / z ósrodki
chleba białego / ábo rzáne^o z piwá áz mąsta.

Piwo młode mánkom obfitosć mleka dá-
ie / ták że snadnie dwóie dzieci wjchowac mo-
ga. Przeto ktore w pologu mleka málo máia
piwo im dáleko iest użyteczneyşe niż wino.
Ale náşe mile pánie kmoşti / przyzwolitym
y przyrodzonym trunkiem gárdza / w
swoych pologách nie iné^o tylko winem / mál-
mázya / muskátella sie posila / drugie mi-
ta gorzateczka pokrapiáiac sie / żeby sie im
żółatek od piwá nie skurzył / ábo zab ktory
winny im nie wypadł. A ono gdyby zdro-
wie sive / y dzieci swoich pilniey wważaly /

gdyby miéskow małzonkow swoich sáno-
wały / ktorym nie lekko groś do kátery przy-
chodzi / woláłyby ná piwie przestac / a winu
gełki nie dáwać. Ták y one sáme po polo-
gách zdrowşeby bywały / y dzieci ich przed
czásem do dżiwnych á rozmaitych chorob
by nie przychodziły. Nie mowie o polożni-
cach bázro słabych y młodych / ktore podług
potrzeby czyścienia swego mieć nie mogá /
y sány dzieci sive trzymáia / tákowym rá-
dza pomiernie winá używać / a zwlásczá w
żustách y polewkách / ábo w trunku z cu-
krem przewarżanym ábo z wodka Cynámo-
nowa roztworżonym / do tad ázby czyście-
nia ich czas minal / a potym sie do milego
piwá wrocic / z ktorego y one sáme / y dzieci
li ich zdrowşe. Krzepczyşe / y rosleyşe bywa-
ia / a nízli z win surowych / wapiennistych /
z siarczystych / goracych / z ktorych używa-
niem przed czásem / scyátty / podagry / go-
raczki / y wiele inych wločnosti / a potym
y śmierć niewczesna / a zá tym doczesny
niedostatek przypada.

Piwo Pfeniczne przysioynie uczynione /
meze gnuśne do Wenusá wzbudzaia. Ob-
fitosć przyrodzonego nasienia dáia / záczy
potężneyşe do skutku małżeńskiego czynia /
y w stodo ie sadzaia polewkami / Biermu-
muskami / Pánatami dáiac go używać.

Wátwardzenie żywota odmítacza y stolce
wolne czyni / grzeiac go z dostátkiem mąsta
osolonego á piac. Albo wiece przez klistere
dáiac. Albo tym sposobem.

Wziac sklenice piwá Pfenicznego do-
brego / mąsta iáko dobry orzech Włostí / dwa
świeże żółtki rozbić / cukru białego półtora
lota. To zgrzac dobrze w wóropie wrzacym
ieno żeby nie wrzáło / wstawnie nieśáiac / y
ciepło dáć pic / bádż ná czczo / bádż po ie-
dzeniu. Toż y klistera dáć może. Może y ták
klistera z niego uczynić. Wziac piwá pół
kwarty ábo trzy kwatérki dobrze zwarzone-
go / cukru kábaru cztery lory / ábo sáfego
trzy lory / dwa żółtki / sześć lotow mąsta / á-
bo ták wiele oliwy / soli pół lota. To zmie-
sawşy dobrze wespól / przecedzić / y ciepło
wlać klistera / iáskároie sprawnie.

Poty w lázni obfite czyni iáko Dryakiew /
trunek piwá iátiego kól wielk co náciepley
wypić / iednák piwo Gdańskie Joppen rze-
łniace / potężney to czyni.

Wacrobie goracey salekársiwem.

Sleżenie chorey rátkniem / zwlásczá
chmielne w miáre piac.

Cere chedoga y gládka pteć czyni / wmy-
wáiac sie nim.

Wpierzchłość z twarży spadza / tákże sie
nim wmywáiac.

Poniekad ciepłym piwem z mąstem mál-
ki sive mále dzieci przed ogniem / ábo przy
ciepłym piecu nácieraia / záczym członki w

flawách

Nie wóś
dp iedná
żowe pi-
wá bydż
możę.

piwo nie-
tylko do
iedzenia
ale y do
picia przy-
chodzi.

polewka
piwna.

pánatá.

Wsklenkom
málym y
żyteczna.

mleka
obfitosć
dzieci
karmiący
dáie.

Wziac
mócy
krzepczy-
şy

Wziac
przyrodo-
ne gnuśne

Potężno-
ści do
skutku
małżeń-
skiego.
By wot ob-
nieśá.

Item.

Wziac.

Poty
wzbudza.

stawach wmacniała się. Przeto gdzieby kto chciał / żeby małe dziecięcki pokrzepiały się / y wczas się iedy same z siebie siadać / przydać do tegoż piwa / eluczonego korzenia Pałocianego / y tym im plecki / krzyże / biada / albo ledzwie przy cieple nacierać. Tak same się do siedzenia krzepić beda. A przy tym ciakła chodogiego y glądkiego beda.

Drożdże piwne.

A te nie ledzą winowecz odchodzą. Piekać / ale w nas / gdzie chleba bez drożdzy wypieć nieumieją / podczas / a snadź zawse w ciasto drożdzy dostatek leża maśło kwasy / bo naciąsły. A to przeto / żeby chleb puchły y rosły był. Ale takowy niezdrowy / bo wiele miewa dżur w sobie / y gębczasty / w którym że się powietrza wiele zachowują / przeto wiele też w ciecie wietrzności czyni.

Kucharze dworscy często ich używają do Makarow / albo ciast krainnych / leciacie do mały psienney żeby ciasto puchnieysze było / które potym smaża w maśle albo w oliwie / rozmaitym sposobem. Ale takowy pokarm chociaż smaczowy / ieno ani zdrowy a pogotowi chory bywa.

Także Duchy rozdzę wiesniacy / to jest / ciasto w wielkie skutki tóczy y w kropie wazra / a potym syren tartym porzasa / a maślem rozpuszczonym polewają y używają. Ale tym taki pokarm zdrowy. Choćta także ma w sobie dostatek drożdzy.

Ludzie proszą na puchnienie nog / która bywa z przymiotem ognistym. Drudzy przykładają piwnych / drudzy winnego lagru. Ale drożdże nalepsze swiniom / bo od nich tyja. Owoż ogniste bydło z glina przykładane wyciągają.

Ocet piwny.

Kto chce mieć ocet piwny dobry / piwa wstać dobrego (bo ze złego nie będzie nic dobrego) zwarzyć go / y grochu dobrze przyprażonego co nagoretłego włożyć / y troche drożdzy / albo kwasy naciąsły / tak za trocki czas będzie miał barzo osobliwy ocet. Drudzy maśło grochu psienice siarni / sta także w panwi albo w garnku praż / y co nagoretłego w ten ocet sypia / y trocki z grzanek chleba rżanego / a Mirrhy troche. Tym sposobem ocet będzie osobliwie kwasy.

Piwny ocet by nasirzeyszy y nakwasnieyszy był / tedy skutkami y przenikawościami winnemu nie może bydź porównany. Tylko do Siatat a do potraw używania wychodzi / do lekarstw nieużyteczny. Do skruszenia miasa starego zwierzu / albo bydła twardego / ocet piwny jest nasobliwszy / mocząc ie w nim / albo tylko chuste w nim rozmoczyć a obwinać go / będzie kruche y barzo smaczne. Tak

też czas letniego y gorącego obwinione / od chrobactwa / od zaśmrodzenia / y zaśchłości bywa zachowane.

Młoto.

Młoto z samey szegulney pszenice / albo rączey glany y fusiego / który z mielonego siodu przemielcia bywa / nie po ciemku albo cyzbierze / ale po bżeczce zaraz co naciepley są świeżo przywołany / podagra y w stawach boleńie y lupanie rospadza / wśmierza / trawiac w nich materya złą / a posilacie.

Item / Młota świeżego dwa funty / wotowa albo bykowa żółć cała / y to przy wolnym ogniu do połowice wywarzenia wazra. Do tego poł kwarty dobrego octu przydać a Radsidła kramne / lotow 2. Kwiecia Rumienkowego na małe wtarte / także Kwiecia Komonicowego po trzy loty / Rury eluczoney lot jeden / Aminu kramnego maśło wtarte / miodu po poł funta / znornu to wszystko wazryć / aż iakto kasa zgesniecie / plastrować podagryczne nogi y członki bolejące. Bydło rogate / swinie od młota tyja.

Bżeczka / albo piwem przednim / ciepło członki y stawy bolejące przemywać / albo w niej kąpać / albo gębki y chusty w niej maczać y obwinąć dobrze / abowiem w nich boleści wśmierza.

Piwo škodzi / którym / y iakie.

O przyrodzeniu piwa pisać / pokazałem / które piwa są škodliwe / chociaż z najlepzego y z nawyborniejszego zboża / ze siodu do bżeczeczonego / przysioynie wwarzonego nie przebranego / y wysiałego. To jest tym / który bez miary też najlepzych y nazdrowszych rzeczy używają. Tu iestże doloże / że y tym te / które z psienicznego y z Jeczmiennego siodu czynione bywają / iakto Galenus lib. 2. Aphorismoru Hippocratis Comentario 20. pise / które iest niesmaczne / niestrawne / kręte / czyniace / watrobe y elezione zaniulacie / kamien w nryłkach poruszaiace y mnożace. Tym sposobem też z innych rozmaitych zboż miesanych / są złe / niezdrowe / škodliwe. A te naszkodliwsze / które są matne / hrube / nie przezroczyse / do tego młode / nie wykisiale ani wysiale. Też y te / których siody w ługach bywają moczone / albo z sadzami bywają wazzone / albo w wodzie stoney. Takie abowiem mocz / nerwy / elezione / watrobe / żoladek obrazają / kręte gęsta y wyigla czynia / są czym tradowatości po twarzy / trosty sprosne / sadzele / wrzody y innych wiele chorob pochodzi / obrazliwe są / y te do których Szmer / Swinie bągno klada. Także y korzenia kramne / abowiem głowy napelnia / ona pora korzenia / zwłasczą używając ich nie miernie / nagorsze y truciznom podobne / do których klada na śienie Rulkowe /

miasto
gajugora
cego od
stazy za
chowuje.
Crassa-
men-
tum cer-
uifia.

podagra

Item.

Bydło ro-
gate y
swinie
tusz.
W g. en
kacy w
stawach
boleści
wśmierza

Pachline
i przymio-
tem ogni-
stym.
Swine
tusz.
Orokom
ognistym.

Aces-
tum cer-
uifia.
Sposob
czynienia
o tuż pi-
wa.

Do zapia-
wienia po-
taw.

miasto
twarde
kruche
gyni.

abo Szalerowe / także Wronie okła Turca-
kie / które Coculos zowią Aptekarze / bo bez
rozumne y słone ludzie czynia / y rychło
od nich umierają. Przeto dozoiny wrzod
matego pilnie doglądać / aby piwa / które są
wszystkim pospolitym trunkiem / były z do-
brych zboż nie miesanych / woda nieprze-
branych / domarzonych / z wod dobrych / nie
inego / tylko sam Chmiel do nich kładac.

Też piwo kładzie by nalepsze / tak chmielne
iako niechmielne / nado potrzebe y nado miarę
/ iako się wyśsey namienilo / używane /
iako kładzie rzecz by nazdrowia / zdrowie o-

brzą / głowe parami wilgotnymi napelnia
spadzi czyni słagmiste / rymy y śapki / cho-
cia z szerey Psenice.

Piwo przebrane y rzadkie / odwilża y chło-
dzi / a nieposila / abo mało co.

Piwo kwasne / abo kwasowate / zły sol
ciatu daje / zoladek mdli / głowy y nyrki bo-
lenie czyni / w żywocie gryzienie wzbudza /
opusza / y żywot rozpiera / y wzdyma.

Piwo młode niewysale / sol ciatu hruby
y zły daje / kamicę w nyrkach / y w pechyrzu
zainnaża. Czini też wryny nie zatrzymujące.

Piwo
przebranePiwo
kwasne.Piwo
młode.

W Orkiszu abo Szpeltie. Rozdział 7.

Zea, Spelta, Semen. Semen
adoreum, Ador, Adoreum,
Far, Far adoreum.

Spelz. Dinciel. Tincel.
Dincielkorn. Dweikron.

Po zboże Lustna Psenica / Or-
kisz / abo Szpelta / rzadko się
tu w nas znajduje. Jednak w nie-
których powiatkach / gdzie ziemia
włubi / znajduje się. Ta część
Psenicy / część Jecmieniowi

jest podobna. Przeto iako Galenus
pił / ma szrodek między Psenicą
a Jecmieniem. Psenicy jest podo-
bna kłosem / ieno płaskatym / a ode-
dwu stron tylko przeciw sobie ma
ziarną / liściem trawnym / ościami.
Także y ziarnem jest Psenicy bar-
ziej podobna / niżli któremu inemu
zbożu. Zdobyło abo słone tylko ma-
cienszą / wszakże niekrótka. Ma też
do Jecmienia podobieństwo / a-
bowiem ziarno ma odkryte iako y
Jecmien dwiema łupinkami / w
których po dwu ziarnkach iako bli-
źnieta iacie będąc zawarte / nie la-
twie się wyluszcza / aż je z nich po-
trzeba w młynskich ściepach obić.
Korzonki ma Psenicznym podo-
bne / włosienkowate / cienkie / z k-
tórych podczas każdego kłosa zdziebi
pochodzi. Kłosu długo ościstego /
dochodzi żrzołością z Psenicą.
Podczas znajduje się y bez ości
golka.

Oktom pomienionej golki dwo-
iaka się Samopcha znajduje. Je-
dna zdobła mocnego / wielkiego.
Kłosu spianalszego Bersego / dla
czego też Ploskurem drudzy Plo-
skurnica zowią / ze kłosu płaskiego /
gdzie we dwu przegrodkach / iako
się już wyśsey pomienilo / abo ł-
pinkach z sobą spoiionych / dwie
ziarnki miesie / dwiema rzedomą
przez kłos puszczone.

ploskur.

Druga

Druga żdźbła miaszega : kłosu
węższego y krotzszego / a ta rozdziel
nie po iednym ziarnku w swych lu
pinkach miewa / y iednym tylko rze
dem przez kłos idzie. Ziarnem do
pląsturu podobna / tylko rumia
niejszy we wszystkich / tak ziarnem
iako supinka y kłosem. Ości iako
w Jeczmienu. Ta pozniej niżli
pierwsza dożrzewa / chocia żarow
no z pierwsza bywa śiana / to
jest w Wrzesniu. Także ia w młyn
skich stopach potrzeba z supin otłu
ć / iako pierwsza.

Wdiesce.

Naleda ziemi roście / y na wilgo
tney. Jednak a ile pierwsza / tłusta /
nawożna / y naprawna rola lubi.
Pise Theophrastus / że trzeciego
roku przemienia sie w Pšenice / gdi
ia z iey supinek obicie y sieie. Wto
ra ziemia iatowa zdawna / vgo
rem leżaca / y ziemia dzika niegarn
dzi.

Przyrodzenie.

W Zagrzewaniu y w chłodzeniu
ma oboia szrodek między Pšeni
ca y Jeczmieniem. Także y wysu
śania / lepszy y wietrzy potarm cia
lu dacie / niżli Jeczmiem / zaś mniej
niż Pšenica.

Moc y skutki.

Z tego zboża chleb smaczniejszy / lepszy /
y zdrowszy niżli z Jeczmiem.

Zdrowym y chorym iest osobliwa potra
wa / warzacia w Migdalowym mleku / a
bo w krowim / w kozim / w owczym / a bo w
polewce tłuszczy iakiegokolwiek miasa / a bo
w kapuńcy / y vzyteczniejszy niżli Ryż by
wa.

Pierśi chore młaiacym. Także

Plucom obrażonym.

Suchotnym y wyschłym.

Kaszlacym iest potarmem vzytecznym.

W biegunkach tymże sposobem vzywá

na / zaślanowienie czym przedzy a niżli Ryż.

W suchotach ma byś w kozim mleku

warzona. A żeby tym vzyteczniejszy była /
koze tymże zbożem karmić / niczym innym.
Gdzieby wiece mleka nie było. Tedy make
z miew w studzienney wodzie z mąstem wa
rzyć.

Krowia pluciacym tak potrawa / zwłaszcza
maka z miew w wodzie a z mąstem warzona /
y każdego dnia vzywana.

W gorączkach trzeciego dniowych vzyte
cznie bywa chorym w mleku Migdalowym
maka iey warzona / y do vzywania dawana.

Kaslerá bywa z warzoney wody bardo
vzytecznie czyniona / w iakichkolwiek bie
gunkach / przydawşy do tego kozlowego
solu. Nie tylko abowiem zawściaga bie
gunki / ale y kışli zachowuje od wygrzys
nia flusem iadowitym / w niespadaacym.

Kto przez zimę kóśse iayca chce świeże
przechować / tylko ie w plewy Samopse za
grzeć / nie popsuć sie.

Sifuty krowie sie wczynia w oczu przy no
sie w kółku goi / wymywać ie warzona.

Soladkowí też vzyteczniejszy a niżli Ryż /
iakichkolwiek sposobem przyprawiona y v
zywana.

Watrobie napuchley zbytniey goraco
ści iest ratunkiem / z maki iey / z otrab nie
przesiewaney plastr z olejkiem modrych si
tolkow / a z mąstem młodym nie solonym
wczyniony y przykładany.

Pársywość sprośna spadza z ciała / w o
ciecie warzona Samopşa / tym ia często cie
plo przemynwać.

Oczom chorym także otraby iey w oście
warzone a plastrzem przykładane / so lekar
stwem / zwłaszcza na zapalenie y swierzbie
nie ich.

Puchlinie siagmistej wielkim iest lekar
stwem. Wiać Samopşe z sześćdziesiąt lo
tow według wagi / kwiatu kamienia / krowy
Asus zowia / łotow trzydzieści / Młunney
funt Apetkarsti / a bo cztery dwadzieścia lo
tow. To wszystko miałko vtrzeć / y wiewzo
wym smalcem / pierwoy w winie przez go
dzin dwanaście moczonym zacząć / że
křtate będzie plastru. To na gestey chuscie
a bo barchanie rozmazać / y ciepło na wşy
stek żywot przyłożyć / co trzeci dzień odna
wiać aż puchlina zginie.

Páznokcie pársywe spadza / a chodogic
czyni / omywać ie octem w ktorymby to
zboże było warzone / y samo na nie przykła
dać.

Czerwona biegunka zawściaga / warzac
ia z cielenymi a bo z skopowymi nożkami / y
pożywać.

Bywa z tego zboża pecak rebiony cho
rym y zdrowym bardo vzyteczny. O ktorym
żaraz Rozdział własny napisany iest.

Krowia
pluciacym.

Goracz
kom trzo
ciegodnia
wym.
Kasler w
biegun
kach też
w ser
wunkach

Jayca
przez zima
świeżo za
chowac.
Sifutom
w oczach.

Soladko
wi siusz.

Watrobie

Pársywo
ści na cie
le.

Ogom.

Puchlinie

páznok
ciom.

Czerwon
ce.

Chleb
smaczny.

Pierśiom
plucom.
Suchot.
Kaszlac.
Biegun
kom.
Sucho
tym.

O pecaku i Orkisu. Rozdział 8.

Alica vera, Halica Zea-
cea, Alix & Halix,
Chondrus, Candarusi-
um & Chandarusium
barbare, Granū aliquib.

Pelzkern, Kern.

O Stárodawnych ludzi dwo-
iáki był Pecak / który oni *Ali-*
cam zwáli: Jedną sámorodną / dru-
gą czynioną. Sámorodną iáko
Plinius w księgách 18. w iedená-
stym Rozdziale piše / z Plástrą
Pšenice lústney / ábo z Orkisu
dwurzędney ábo dwu gránowi-
tey / gdy sie w rodzeniu za czasem
wysili / y przemienia w Alikę. Tá-
klosi ieszcze szerszego iest y ciemniej-
szego / á niż Sámopsha / á żółtla-
trotszego. Ziarno lúste na sobie ma
ktorey trudnością pozbijwa / y prze-
to oni przodkowi naszy dawni z pia-
skiem w stepách tłukli y obliáli. Po-
tym zaś czwarta część względem
sámego ziarna ktery przydawáli.
A do iedzenia gdy ją bráli / pilnie z
onego wapną ocieráli y płókali. A
tá sámorodna y prawa. Aliká by-
wała: Tá moia wiadomością v
nas sie nie rodzi / przeto też w ná-
szym Polstaniezysku włásnego na-
zwiska / okrom z Látinskiego / ábo
Pecaku nie ma / ktoreś my iey dali /
przeto że ludzie starożytni / á miá-
nowicie we Włoszech / y Afryce /
obliáli ją na pecak w stepách. Do-
doneus y niektorzy inni / niechca że-
by tá Aliká zbożem bydz miała. A-
le sie iásnie z Pliniusá potázuie / że
z przemienionej y wyrodzonej pše-
nice lústney bywa / iáko iné zboża
wysileniem przemieniąia sie w iné.
Pecak czyniony / ábo Aliká / by-

wał nie tylko z Sámopshy / ále y z
Pšenice / Jeczmiénia / Orkisu. Je-
dnak w stárych był naprzedniejszy
z Plástrą Pšenice lústney / ábo z
Sámopshy dwurzędney. Ten iá-
ko Plinius ná przerzeczonym miej-
scu wspomina / troiáki czyniono:
drobny / średni / y miaszy / do
ktorego czyniac przymieszowali kre-
ty / żeby tym bielejszy y nápozor w-
dzieczniejszy był. A czynili go w
Kámitule / gdy nagoraceysze czasy
bywáia żeby ná stóncu wyschnął /
dla skwásnienia y pleśni. Posle-
dniejszy iáko Páládus świádczy:
Snádniejszy sposób do czynienia
go z Jeczmiénia wynalezli. Jecz-
mien / póki ieszcze niedostónale do-
zrzejie w kłosiu / zerznawszy / w ki-
sici wiázali / y w piecu suszyli / żeby
sie dal snádniej otluc / á do czwar-
tey części kórcá / nieco soli przyda-
wali. Ale tak czyniony / pośedi coś
ná trupym miasze melte. A tak go
rozmańcie robili. Lepiej náše tru-
pniczki bez wśeláti przysá / kto-
rych stárszy używali / á kłódi-
wych.

Wyrodzenie.

Aliká ábo Pecak / iáko Gálenus
y Eginetá piše / tak sámorodny /
iáko y czyniony z Sámopshy dáie
potárm ciáta potężny / y zátjka bár-
ziej niżli Ryż. Soládkowi też nie-
przykry / á zwłaszcza rzadko y dlu-
go warzony w polewce tłustey z
miesá. Przyrodzenia iest wysuszá-
iacego / wiecey niżli rozgrzewáia-
cego. Przeto ciátom wilgotnym y
slágnistym / iest użyteczny.

Moc y skutki.

Odstom pracowitym y robotnym / iáko
oraczom / ćieslom / młockom / y innym
okoto ćieskich robot sie obieráiacym / Pe-
cak zwłaszcza z Sámopshy / iest posiláia-

cym potárm.

pracowi-
tym iá-
dnym po-
tárm.

Zakłosa

Korag
tam.Domy
chłodze
nie gorą
ce.Do sil
przypo
dzi z cho
rob chł
stych.mleka
mianem
obfiość.
daje.Tęży le
pierz mł
Ryż.Zymot z
cierwona.
Czerwona
ce.Zakłosa
wi.
Wzrostu
y gęste
nie.

Trad.

Późno
ciom ch
pewem
Wzrostu
niekom
w kaci
kach o
gazy.Ziśły w
ogach.
Strupom
słim.

cym pokarmem / w wodzie / albo w mleku
warszony / bo w zoladku długo leży. Także
Przed żartokli którzy się nie mogą nasycić
jest pokarmem osobliwym.

W gorączkach będącym dobrego da
wać / bo jest lekarskim y pokarmem / w
wodzie go warzać / aż polewka z niego ge
sta y lipka będzie / która odcedzimy / z cu
krem albo z trochę młodego masła dawać
im iść / tak bowiem z niej będą mieć po
siłek mlecznaki.

Gdybyśmy te też lepiej chcieli chłodzić /
tedy wczynimy z nasienia Ogurczanego /
z Młakowatego / z Baniowego y z Dynio
wego mleko / trochę z Młaku białego do te
go przylawimy / to polewka dawać im iść /
albo pić.

Z Chorob blugich y ciężkich powstają
cym / którzy nie mogą do sił przysięć / w pole
wce kapłunicy albo iakiego kolwiek mięsa wa
rzoney pecać / a potem przecebnony / jest bār
zo osobliwym y bārzo pożylnym pokarmem

Tym którzyby pierśmi dziatki małe kar
miły / a mleko by im przysychało y ginęło /
takowy pecać w mleku im warzyć / y dobrze
rozwarzony / rzadko / iść dawać.

Tęży więcej y lepiej niżli Ryż warzony /
bądź w wodzie / w mleku / w pitym miedzie /
w winie słodkim albo w ciernym z sola / z
masłem albo z oliwą. *Dios. Gal.*

Zymot też bārziej zaciwierdza niżli Ryż.
Czerwona biegunka y z moryskiem zawa
ściaga / tak warzonego używać / iako z
wody w którejby był warzony klistere dawać
Zoladkowi pożyteczniejszy niżli Ryż.

Morzenie y gryzienie w żywocie z kolery
wyłaney / albo z innych wilgotności iadowi
tych wśmierza / pecać co nalepiej rozwarzo
ny / y przez sito gęste przebrać / a z cukrem
pić dawać. *Gal.*

Trad spada w oście warzony roztrąs
go / tym obmywać albo namazować.

Późnoćie parchowate / tymże sposobem
obmywane / wychodzą.

Wzrostu y krosty na kstalc owieska /
(*Egylapas* Grekowie zowią) w kaciłkach
w oczu przy nosie wyrastające spada / w
mocnym oście na masę warzoną a plastru
wana / leczy.

Ziśły także w oczach / tymże sposobem goi
Ta siropy zle plastrowane / a woda tego
omywane spada / y goi.

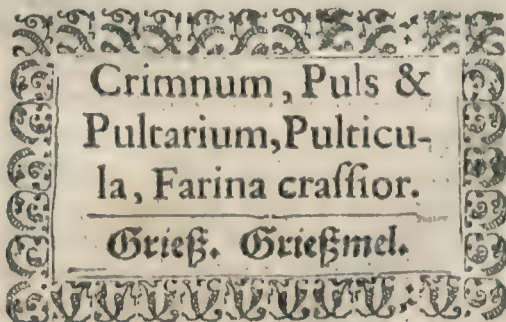
Kosfadek.

Z Le rozumieia / którzy Alike chea tylko
Zmieć za osobliwe zboże. Ale y ci nie do
brze którzy sami Pecać z Samopsey z Ali
ke. O tym zaraz na przodku tego Rozdzia
łu powiedzieliśmy z dowodu Pliniusowego
bydź dwiaki Pecać / samorodny / y czymo

ny / a te oba Alike zwano. bo z jednego ziār
na bywały czynione / iako y Chondrus / o
którym też tu przypominamy / to jest / o Gry
su y Acherā / to jest / kruptki z tego zboża / ie
scze drobniejszy niżli Gryś / który drudzy ma
czą z Samopsey zowią / dla papinku ma
łym dziatkom / y ludziom żełtym w leciech
zeboru niemającym.

Bywa też tych czasów Pecać a zwłasczā
w naszych stronach z Pšenice / a iescze po
spoliczki z Jeczmienia / które zowią Łacini
nicy *Alicam Triticeam* / & *Alicam Hordeace
am*. Jest tedy różność w tych słowach po
mienionych / tylko z strony czynienia / y kst
altu / a nie z strony rodzaju. Z strony czy
nienia / bo jeden miąższo y ślarnisio robio
no. A ten Łacinnicy od Greków wzięwa
ły *Alicam* / tak samorodny iako y czyniony
mianowali. Drugi *Chondrum* także z Gre
ckiego wzięli / który nie kstalcem od pierw
szego nie był różny / tylko robota / bo w czy
nieniu czwarta część piasku miążskiego / bia
łego / a jedna wapna z Liabastru palonego
y miążko wtarte do tego brałi. A ten ży /
y zdrowiu był niebezpieczny. Trzeci był z
tegoż zboża robiony / który był drobny / oni
Crimnum / albo *Pultem* / y *Pultarium* / my
Grysem zowiemy. Czwarty / Grekowie y
Łacinnicy *Atheram* / my maczka Papinko
wa z Samopsey / albo z Alike samorodney by
wała / y bywa czyniona. O tych trochę
przypominamy.

O Gryście. Rozdział 9.

Ryś nie inego nie jest iedno
frot mielszy maki Orkiszowej
albo z Pšenice / który Grekowie *Cri
mnum* / Łacinnicy *Pultarium* / *Pul
tem* / *Pulticulam* / & *Farinam crassio
rem* zowią. Bywał czyniony / iako
Galenus świadczy / y z żyta / na
wet ze wśelakiego / tak z suszonego
y przeprażonego / iako z męszone
go zboża. Z tych pomienionych
zboż / iescze bywał mielszy / a niżli

grynowy brot / ieno nie tak miálki
iáko máta / á ten Grekowice zwáli
αλευρω ábo αλευρος. *Aleuro ábo Aleu-*
ros, my miéłšym grysem móžemy
miánować.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest tegoż zboża /
z którego bywa czyniona. Jednak
zártyka / y żywot zátwardza.

Utoc y skutki.

Łudziom

robotnym

dobry.

Sólado

trawiacz

Wiegum

kom

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

zátwierdza

Grynowa kása dostatecznie uczy / ále
do trawienia trudny. Przeto ludziom
pracowitym / robotnym / y tym / którzy do
trawienia sposobny żoładek máta / iest przy-
należący.

Wiegunki zástánawia / sušonego y prze-
prażonego zboża / ále z Samopsey używa-
ny.

Żywot zátwierdza / zwłaszcza z zboża su-
šonego y z prażonego.

Tym którzy sie nasyć nie mogą / żarło-
kom / dobrze tłuŝto uczyniony / iest potra-
wa jytnozátwierdza.

Kozsadek.

Wdóie stárego wieku / polichleba w uży-
waniu nie mieli / ani go znali / máŝto nie
go Grysu z Samopsey / także z innych zbo-
wárac używali / iáko Plinius w księgách
18. w Rozdziale 8. áwiádzczy. Acz pospoli-
cie naprzód z Jeczmienná odluczonego te
czynili / iednak potym obaczynóŝy pożytecz-
niejsza z Samopsey / y z Pŝenice sobie te
potrawy bydz / iest iey dótawie używać. Po-
tym goy do znátomóŝci chleba przysłu / opu-
ŝcili / á do chleba sie wdali / te potrawy
Lekarzom dla chorych zóŝláwiroŝy / Proza
potym káŝyrem / y kása / iáko Egineta w 6.
księgách piŝe / nazywali / y do tych go uży-
wáli czeŝow. Piekaia y dótawie cze-
ŝow chleb z Grysu / ále z Pŝenicznego / ále
nie káždemu smáczny.

O Kruplách bázgo dro-
bnych / ábo pápinkowey mace.

Rozdział 10.

Athara & Athera.
Linder Breylein.

Aczka pápinkowa wpodobá-
do sie nam te krupki bázgo dro-
bne nazywać / które wiecey niż po-
łowica od grysu / á mniey mielŝa
od máki náchleb bywa czyniona.
Tey maczki dziećiom w powiciu /
także y stárym do potármu / tak w
wodzie / iáko y w mleku używáli /
która pápinkiem zowia. Także do
plastrowania / iáko Dioskorydes
piŝe.

Przyrodzenie.

Tegoż iest przyrodzenia którego
grys / ábo to zboże / z którego by-
wa czyniona.

Utoc y skutki.

Wierżności iáko kolwiek zámula.

Tym których głowa bolewa y spać
nie mogą / Jeczmienna y jytnoz dobra do ie-
dzienia. Dod.

Brwia pluŝacym potrawá użyteczna.

Stárym zbytnie ludziom / ktorzym zeby po-
wyprochniały y wypadály / w polewce z iá-
kiego kolwiek mieŝa ábo w mleku / á choćia
w wodzie z máŝtem wárzona / iest użyteczna
potrawa.

Mátym á nie dawno národzonym dzie-
ciom / także w wodzie z młodym máŝtem / á-
bo w mleku pápinkiem dobrá bywa / bo tym
wŝyŝkim przedki potárm y posiłek daie.

Szkodzi.

Czeŝte używanie Grysu ábo tey maczki /
iest ŝkodliwe : bo iáko Galenus piŝe. Wa-
trobe zámula y zártyka. Dod.

Kámiem w nyrkách / czeŝte iey używanie /
zámniaja. Tenie

Wbogim á niedostatecznym ludziom po-
trawá tania / przedla do wárzemia y posilna

Kozsadek.

Alowa maczka nie tylko z Orliŝu / ále
z Pŝenice / z Samopsey / z Jeczmienná /
z Żyta / z Tárarli / z Proŝa / náloniec y z Kro-
chmalu bywa / o czym y Aletius piŝe. Plinius
y Julius Polux. A ŝnádzy z Owŝa.

O Chlebie z Orliŝu. R. II.

Panis Zeacus, Panis Speltace-
us, Semidalites panis.

Schpelzen brodt.

W Niemie-

W Niemieckich stronach nad
Renem leżących / z tego zbo-
ża chedogiego wypytłowanej ma-
ki / bardo piekny i śny y śniatowity
chleb pieka / który coś ma wdziecz-
niejszy y przyjemniejszy w so-
bie / niżli chleb Pšeniczny / zwa-
szając świeży / po nim dwa albo trzy
dni nie minie. Ten w tych tam stro-
nach bardo puchły czynia / że z ma-
ło maki wielki rozdety y gebezaśty
będzie / iako u nas Pšeniczny na-
by piekarze czynia. Taki zowią
Włoszy Pan Boffetto, Łacinnicy Pa-
nis Spungiosus, Niemcy Schwam-
echtig brodt.

Wyprowadzenie.

Chleb z tego zboża po karmieniu
obszary daie / iednak nie tak wielki
iako Pšeniczny / ale zaś zupełnie-
szy niż Jeczmienny / zwłaszcza świe-
ży / coby tylko iednego dnia stary
był / bo iako mu dwa dni minie /
wdzieczność w śniatku utraci / tru-
dny do strawienia / y cielu bardo
mało pokarmu daie.

Chleb puchły y gebezaśty nie-
zdrowy jest / wiele w ciebie wietrzno-
ści czyni / żywot pusty y ciężki do
strawienia bywa.

Moc y skutki.

Ako z tych zboż / których chleb bywa /
tak y z tego potrawy bywają czynione /
to jest / graniarki / kase / albo panarty / w wo-
dzie / albo w winie / w kapłuniey polewce / y
z innych mias w polewkach / też w piwie z cu-
krem / albo w miodku / według każdego u-
podobania / y dostateku / które tak chorym /
iako y zdrowym służy.

W biegunkach z tego chleba na Tarte u-
cártego / a z mlekiem / albo z iaką polewką
mleśną warzonego / a ile w cieliacce / która
od watroby pochodzi / bywa potrawa wy-
teczna.

Pierścion napuchłym y świardniatym
białogłowym / zbytniego mleka czynia z
oszczędki plaster / w mleku ją warzoc / a w
Rozanym olejku / który zmiekcza.

W pleurze osoblwym bywa rąnkciem /
wszając tego zboża chleb cały ciepły / na polę
go rozkroić / y co naprzeciwiejsza Dryakwia

go namazać / y przygrzać go jeszcze na roglu
łarzystym / y iedne potowice co naćiepley
na miejsce bolejące / druga przeciw temu
na grzbiecie przywiazac przez godzin dwa-
nasćie. Co iesliby nie wstała boleść / znorow-
ić u czynić / a potym lekarstwa użyć / za któ-
rymby mogli śnawnie z siebie pozbyć chę-
taniem ropy z przepukley bolaczki / y pierś-
ci wyhedożyć.

Wiesławność żoladki. Takie

Artuszenie y niechęć do jedzenia.

Wiesławczywanie pokarmu oddala / grzan-
ia z tego chleba wgrzana / y dobrze przyru-
mieniona w winnym occie rozmoczona /
masyka mialko utarta dobrze nabita / a po-
tym w olejku kardowym y w masykowym
rozwarzona / y ciepło na wsta żoladkowe /
y na wysytek żoladek plastrowana / jest do-
swiadczona lekarstwo.

O Samopłze. Rozd. 12.

Frumentum amyleum,
Olyra Plin. Tryticum
amyleum, Zea amilca,
Spelta amylea, Arinca
& Arenca, Far Halica-
strum Columellæ, Far
Trimestre.
Amelforn.

Tegoż rodzaju Dioskorydes
Samopłza albo Pšenice kro-
chmalna bydz piżę / którego y Or-
kisz / ieno że mniej pokarmu cielu
daie niżli Orkisz. Ziarno podobne
jest Pšenicznemu / ieno w lupince
iako Orkisz zawarte. Z którego
tymże sposobem iako z onego musi
bydz w młynie albo w stepach obi-
iana y ocierana. Plew ostrzejszych
y osi / tym obyczajem iako Jecz-
mien / dwiema rzędami ziarna w
kłosie puszcza iako w Orkiszu dwu
rzednym / albo Jeczmienu iarym.
Liściem / żółtym / Pšenicy podo-
bna. My Samopłza albo zboże
krochmalone zowiemy / bo pospo-
licie z tego krochmal robia. Pieka

z niego chleb. Tąże y słody dopi-
wá / trupy / grys / y maśe gryso-
wá z niego czynia / iako z Orkisu.

Przyrodzenie.

To zboże średniego przyrodze-
nia między Pšenica a Jeczmie-
niem y Orkiszem / ieno mniej ciálu
połarmu daie niżli Orkiś / tak chleb
iako y potrawy / abo y piwo z nie-
go warzone. Na wiosne bywa sia-
na. A we trzy miesiące dochodzi.

Moc y skutki.

W Westwáliey nawiecey tego znayduie
sie zboża / z którego tak piwa / iako chleb po-
wszechnie używáia.

Chleb tąże iako iny bázno chedogi y biały
z niego bywa / którego do polewek / grama-
tek / y pánat biora.

Owa tychże skutkow y tey toladzy Sámop-
psa jest / które sie opisał y Orkisu.

Koszadek.

Nie sie / którzy Sámoppsa żytem abo
Ksa byds twierdza / które Látinnicy
Secale zowia. Myla sie y ci / którzy ia Pse-
nica iara twierdza. Abowiem Pšenica tak
iara / iako ożmía / ziarna w łupinkách nie
ma záwártego / iako Sámoppsa ma. Tąże
Secale y Siligo / iako sa oboie od siebie roz-
zne / (o czym sie ná swym miejscu o życie
piśiac powiedziało) tak oboie od Sámop-
psy.

Pecak z Sámopsey.

Rozdział 13.

Tragus, Tragus Circalis
vel Tragus frumentace-
us, Trygis. Hipp. Alica
olyrina.

Ameltorn.

Sámopsey iako z inych zboż /
bywa pecak czyniony / iako Ga-
lenus w księgách o pożywieniu pi-
śe. Acz w księgách pierwszych o
sposobie karmienia w chorobách
ciężkich y gwałtownych / o pecaku
z Orkisu wspomina. A Cassius

Dionysius z Alexándryjskiej Pše-
nice / ten powiada go bydź czynio-
ny. Plinius w księgách 18. w Kam-
paniey / y w Egypcie tąże z Pše-
nice. Jednak z czegośkolwiek bywa
robiony / bądź z Pšenice / abo Or-
kisu / z Jeczmienia / abo z Sámop-
sey / rozności w nimczym inym
nie ma / tylko w czynieniu. Abowiem
z Orkisu / z Jeczmienia / z
Pšenice czyniony bywał z pia-
skiem / z wapnem / z kreta. Ten z Sámop-
sey iako pomieniony Kasselus
Dionysius świadczy / tylko przez
moczenie w wodzie / a odciąganie.
Gdy w trzecich księgách o sprawo-
waniu ziemie / y o gospodarstwie
tak mowi o Pšenicy Alexándry-
jskiej. Mocza ia w wodzie / y z łus-
t ocieráia / y potym ná słońcu susza.
Znowu toż mocza tąże w wodzie
y ná słońcu susza / y powtarzáia do-
tąd / aż prawié będzie biała / y do
używania stołowego będzie przy-
stojna. Na ten kształt y Sámop-
sey.

Przyrodzenie y skutki.

Niey a niżli Orkiś połarmu daie / i-
ako Dioskorydes piśe / a to dla plew / a-
bo łupin / których wiele w sobie miewa. Dla
czego do strawienia jest ciężkim. Jednak
żywoł odmiakcza. A gósie go z plew pra-
wie chedoga wyczyni / y z łozek iego / wie-
cey połarmu w cieple czyni / zwłasczá w mle-
ku / abo w miesney polewce rozwarzony /
w wodzie nie tak.

Za czasow Galenowych / iako sam swia-
dzy w księgách o skutkach pożywienia / te
trupy / abo pecak / w wodzie tylko bywał
warzony z oliwa abo z masłem. Potym w
moście / abo w słodkim winie. Miodowiny
do tego przylawšy / a potym Limbowymi
iaderkami / z swych łozek ochedozonymi /
posypawšy używáli.

Koszadek.

Zerozumieia / którzy ten Pecak / abo tru-
py z Sámopsey za zboże osobliwe máia /
y wdáia. Koscie to zboże / nie tylko / iako
Plinius piśe / w suchobnych krajách / ale y w
nasz miescy. Koscie w Niemcach / gdzie
go izykiem swym zowia Ameltorn. We
Francyey tąże a snadź obficiey / miánując
go Dublie turgnet / z którego ten Pecak by-
wa robiony.

O Krochmalu albo skrobi. Rozdział 14.

Amylum & Amylus, Am-
nidum & Amydum, Fa-
rina amyla vel Amylea,
Numerdum barbare.

Amelmeel. Amelung. Ama-
lung. Krafftmeel.
Steiffmeel.

Sámopsey piśac / żeśmy ja
zbożem albo Pšenica kroch-
malna miánowali / zdáło sie nam
tu záraz y o Krochmalu rozdział po-
łożyć / ponieważ go z niey pospoli-
cie w inych stronách zwykli czynić /
V nas z Pšenice. Jest tedy to slo-
wo krochmal / słowo Niemieckie /
y od Niemców pożyczane y wzię-
te / v ktorých krochmal wykláda sie
małá posiláca. Abowiem z niey
ludziom chorým / ná silách osłabia-
łym / dzieciom máłym / w leciech ze-
stłym pospolicie z niey czynili chleb y
potrawę / y teraz czynią / o czym sie
dostateczniej niżej powie. Klásky
zowiąskrobiem / á to właśnie Pol-
skie słowo / nie od pierwsz^{ego} skutku /
który sie przez krochmal rozumie / á-
le od skrobienia pranych chust lni-
nych. Ten bywa rákowem sposo-
bem czyniony. Biora Sámopsey
v nas miásto iney Pšenice iárá
maczyska / ile sie komu podobá / y
leia ná to co nachedozsá wodę / że
dobrze zágráźnie / mocząc przez
cztery dni / wodę odlewáiac / y prze-
mýwáiac piéć y šestćroć káżdego
dnia / táłże y w nocy / á to przeto /
żeby kwasem albo iákim innym zapá-
chem smrodliwym nietracił. Pia-
tego dnia gdy zmieśnie między re-
kami iá mna / drudzy iá nogámi tlo-
czą / żeby sie zwierzchnia skórka z
niey stárła / często zlewáiac wodą
zimną / żeby tym snádniej lupintiz

niey spłynęły. Potym iá tłukámi
drewniánymi tłuka / rekami mo-
cno gniota / y przez chusty zlewá-
iac potrosze przebiáia / á ná stón-
cu iárkim suszá w naczyniu przy-
stóynym / wodę wstáwnie pod nim
podstáwáiac odlewáiac. Nie-
gdzie záraz go ná cegły nowe ch-
dogie ná stónce gorące wykládaia
żeby tym przedzey wilgotności z sie-
bie pozbył. Bywa též z Jeczmic-
nia krochmal.

Wybor.

Naprzdniey by iáko Dioskorydes
piśe / z Kándyey: Ale Niemieckie-
go możemy niegánić / náše do kro-
chmalenia chust naprzystóynieyše /
niżli do iedzenia.

Przypodzenie.

Krochmal bárziej chłodzi y wy-
suszá / niżli Sámopśa / albo Pše-
nica / z ktorey bywa robiony.

Moc y skutki.

Wchodzi do lekarstw / y do stolowego w-
żywiania / zwłasczá chorým / czyniac z
niego polewki / kásky / rzadko wáżzone.

Glusy z głowy spływáiac záwáciaga.

Płynienie oczu záślanawia w Rozáney
wodce rośláty / tym pomázniac / y nim zá-
sypniac.

W ochrápieniu / y w zóśrzáłości gárdla
y pierśi / iest potrawa wzyteczna. Táłże

W suchotách /

W zranieniu / y w záwrzedziáłości płuc.

Żyle w płucách zermóntu.

Arwia chárkácym y plúiacym.

W pleurách.

W wśelálich záwrzedziáłościách y zrá-
nienu wnetrznym.

Záwrzedziálemu żoládkowi.

Nerkom /

Pechyrzowi / záwrzedziáłym. Táłże

W płynieniu nástienia mészkiego / y w in-
nych wnetrzných niedostátkách / tym sposo-
bem wzywáć go dobrze. Wziáć co nawy-
bornieyşego krochmalu ile sie podobá / y
miáło go wárşy / przesiáć á w wodzie che-
dogiey zimney dáć mu raz kílka wézwrzec.

Potym

Wchodzi
do le-
karstw y
do po-
traw.
Spadki
záwáci-
ga.
Ozom
płynącym
Ochrápie-
niu.
Suchotó
płuczá
wzrzedze-
niu.
Żyle zer-
wány
Arwia
charká-
cym.
Pleurze.
Záwrze-
dziáłości
żoládku.
Nerkom.
Pechyrzu.
Pły-
nie-
niu.

Potym do tego w siedmioronafob migda-
lowego mleka przyley / a masta trocha mto-
dego / znemu przywarzyć żeby kaska wodni-
sta y rzadka była / a w pomienionych niedo-
starkach y w dolegliwościach chorym dać
wzywać. Moze do tej kase cukru / według
wpodobania / przydać. Wboższy miasto mi-
gdalowego mleka / krowiego moza brać.

Dostrzalo
ści gár-
dła.
Omienie-
niu.
Wzroście
nicom.

Dostrzalość y ochrapienie / abo

Omienienie spadekow glownych w gar-
blo / abo y w pluca / lecz y / miobowa syta
rozczyniwszy go / a pic dajac.

Wzroście niczki y krosy na bielnie w o-
czach sciera. Takze

Wzrodom

Wzrody glebotie y biezysse w nich goi /
z Rożana wodka roslarty a w nie puszczany.

Eperdom
ce.

Biegunka czerwona / takze ine cielaczki /
zasiadanwa / z mlekiem / abo z polewka z ia-
kiego kolwiek miasa warzony / y wzywany.

Item.

Abu weżmi dwa lory kochmalu / zoltet ie-
den z iaiia twarzo w pieczonogo / wbić go co
nalepiey z warzoney europatwy / abo z Cie-
trzenia polewka. Abu z kaplunia / abo w

Item.

mleku / y przez gesta chusta / abo sieko prze-
bić. Potym wysypać kochmal / a przylawszy
wiecey polewki z nienagla warzyć / soli ba-
rzo mało. Day choremu dwa kroć przez
dzień. Tak mu bedzie y lekarstwem y po-
karmem posilacym.

Krowia
pluiacym.

Krowia barzo pluiacym / kochmal z mle-
kiem / badz z krowim / badz z migdalowym
a z cukrem ciagnionym / y z swiezym zole-
kiem rozestrzec y warzyć / iest potrawa oso-
bliwa / y lekarstwem.

W sucho-
tach.

Tenże w suchotach iest kostowna potra-
wa lekarsta / w kochim mleku / abo w migda-
lowym / a chocia w polewce z kur warzony /
a cukrem traconym dawany.

W sucho-
tych go-
roczkach.

W suchotyach goraczkach / kochmal z
rzadka kasa ieczmienna warzony / bez ma-
sta dobrze dawac.

Item.

Item, Kochmal w kochim abo w krowim
mleku warzony / przylawszy do tego oleyku
swieziego migdalow stoblich / a cukru / iest
dawac suchoty / w goraczkach sucho-
tych / dobrze. Abu tenże kochmal w migda-
lowym mleku rzadko warzac / a paru zolt-
etow swiezych do tego wbić / y cukru traco-
nego rolozyć / iest im potrawa wzyteczna.

Omienie-
niu.

Omienieniu y ochrapieniu z oftrych spa-
dekow z glowy w pierci. Takze

Dostrzalo-
ści

Dostrzalości gardla / polewka abo wo-
dniasta kaska / z kochmalu a z mleka swieze-
go / z lyzke miodu przylozywszy / dobra.

Pleurze
Doleg-
kom.
Plucom.

W pleurze /

W bolacce w pierciach zalegley.

Plucom owerzedzialym potrawa kosto-
wna. Moczyć kochmal w chodogicy w zi-
mney wodzie / naziuterz w teyze wodzie w
ktorey moznat z oleykiem migdalow sto-
blich co naswiezszym warzyć / a cukrem cia-

gnionym iest dawac.

W spadkach flagmisyach na pierci / w
mleku swiezym warzony z trocha cukru / iest
wzytecznym iedzeniem. A to gdyby gora-
czki nie bylo. Gdyby wiec przypadla / tedy
go warzyć / abo w ieczmienny wodzie / abo
w kasy barzo wodnistey tegoz ieczmienna.

Spadeko
na pierci

Do wywiedzenia ropy ze wrzodu plucne-
go / wziac kochmalu malo wrartego to-
cow cztery / slamowatosci rzadkley zwa-
zonych krup ieczmiennych osm lotow / a
bo lyzke / polewki z kur mladych warzonych
ile dosyc / w ktorey warz przerzeczona sla-
nowatoscy z kochmalem / y choremu ka-
dego dnia dwa kroć day iest. Takowa bo-
wiem potrawa iest mu y lekarstwem / y po-
silacym pokarmem.

Ropy z
pierci w
wodzie.

Kymie z goracey przyczyny / z febra / abo
z goraczka zlaczoney / kochmal w fioleto-
wey wodce / z cukrem rzadko warzony / a w-
zywany / iest wzyteczny.

Kymie z
goracey
przyczyny.

W biegunce z goraczka zlaczoney / kro-
chmalu ze cztery lory / wiecey abo mniej /
wedlug wpodobania / w sabczaney wodce
warzyć / potym mlekiem z nasienia banio-
wego / dyniowego / ogurczanego / maluno-
wego / y z malowego zalac / zeby na kscate
polewki / abo barszey rzadkley kaski bylo / a
to choremu iest dawac.

Biegunka
kom.

Takze tym kroszy nyrtki / abo

Pechyrz zatorzedzialy maita / iest lekar-
stwem pokarmem kochmal / w swiezym mle-
ku warzony / a wzywany.

Wpechem
y pechy
znowa.

Drudzy maita kochmalu / biora sam
kwiat maity pshenicznej lot / abo ile kto chce /
a w swiezo wydoionym mleku warzo / ze
trzemá Rozynkami miesistymi / a z zoltetym
iednym od iaiia / y zaraz po lani daita / abo
po kopaniu.

Item.

Nyrtkom zapolonym /

Goraczosci moczuy

Suchoty /

Kaszel suchy maitacym /

Kopapluiacym /

Krowia charkaiacym /

Dychawicznym / przerzeczony potrawy /
sa barzo wzyteczne.

Kapale
nu nyrtk
moczuy.
Sucho-
ty /
Kaszel
Kopaplui-
acym.
Krowia
pluiacym
Dychawic-
y.

Na te pomienione niedostarki / bywata
piguly / abo koscalki / z tegoz kochmalu czy-
nione tym sposobem : Biora lakrycey /
Dragakantu / kochmalu / Migdalow su-
chych stoblich / cukru lodowatego / z Ro-
zynkow miesiwosci wystroboney / po row-
ney czesci. To wespot co nalepiey wtluc / y ga-
lek nadzialac. A z nich po iedney zawrse pod
iezykiem trzymac / polykaiac to co sie z nich
rosplywa. Te obowiem barzo sa wzyteczne.

Moczuy z ciezkoscia odchodzajacemu / abo
zatrzymanemu / kochmal w mleku warzo-
ny swiezo wydoionym / a pozywany z cu-
krem iest lekarstwem.

Moczuy
ciężkiemu

Indziom

Silom o:
Rabionę

Rzeka
pluicym.

Ochrápie
nia.

Rzeka
Plucem
Pierziom.

Ochrápie
gym.
Pierziom
ciężnym.

Wzrostu
racema

Przebieg
zadania
Arsemitu

Wzrostu
Rabionę

Wzrostu

Lubsiom sił osłabiałych / osobliwym jest
pokarmem w kąpiunicy polewce wazony /
y troche osłabionym / dając po sił wielki
ciężu / y cere cudna.

Rzeka chłodziacym / miarko wtarty z ia-
tem miarko wwarzonym / pity jest lekarstwem
Toż też zosłabłości gardła / y ochrąpie-
nia służy.

Rzeka z goracej przyczyny. Także in-
dolegliwości w pierśiach / y w płucach /
z fufow goracych leczy. Wziawszy ze cztery
miarko wtartego krochmalu loty. Wziawszy
dyniowego wylupionego y dobrze wtluczo-
nego półtora lota. Wleku świeżego Mi-
gdalowego troche / to wazyc w świeżym
mleku na kase / przydawasy cukru ciagnio-
nego według wpodobania / a choremu da-
wać iść. Abo kolaczki rakowe.

Wziac lot miarko wtartego krochmalu /
mali Jeczmienney chedogiej y miarkiej
dwie kwinie. Trągagantu białego / cukru
ciagnionego / po półtora kwinie. Cukru bia-
łego kanaru cztery loty. Trągant w Roża-
ney wodce przez noc moczyć. Wziawszy w-
eluc wespół / y wnieść co nalepiey / a ko-
laczki z tego poczynić / które zwierchu kro-
chmalem potrzeba wysuszyć / a po iednym / a-
bo po dwu w wściech trzymać / polykając to
co sie z nich rozpłynie.

Dychawicznym / y kłóciwym /
Pierziom ciężnym y zatkany /
Tym / kłóciwym tchu nie dostawa / a tomsy-
sko z goracych wilgotności zlych spadają-
cych z głowy w pierś y w płuca / abo w pi-
szczalki przez kłóci dech idzie. Wziac kroch-
malu półtora lota. Cukru ciagnionego dwa
loty. Kolaczki w *Diatragaganti frigidi*. Flá-
mowatości z ziarnet abo z pecet z pigw / po-
łocie. Syropu z iedwabnych slizek ileby
dosyć bylo do uczynienia Lektwarzu wol-
nego y miarkiego. A uczyniwszy z lekarzy
iako iaki pedzik / na końcu drobno ia po
rozczeparowy w tym maczać / y wtaż a wtaż
osłać polykając.

Mocz u goraco odchodzacego / Kroch-
mal z trągagantem w trunku przynależa-
cym / abo inakszym sposobem używany / jest
ratunkiem.

Koniuby w trunku był zadany Arsenit /
to jest złotolust / krochmal w wodzie wa-
rzony / a gdy sie podstoi przecedzić / y mia-
sko powsechnie trunku wstanie używać.

Kon zbytnia praca stargany / chudnie-
cy y febre młacy / tak może bydy porato-
wany. Wziac cztery loty krochmalu miar-
kiego / kłóciwego mleka kwarce / oliwy z dzie-
wieć tyżek / białkow od czterech ialec / a to
wespół z sokiem Tlustosowym zmieszać / a
każdego dnia w gebe mu lać / aż ozdrowieje.

Kon gdzieby kłóci mokrzył. Wziac kro-
chmalu lotow dziesięć / kłóciwego mleka świe-

żo wydoionego kwarce / ialec dziesięć / oli-
wy lotow abo tyżek czternasć zmieszać / y
to mu w gebe wlać.

Gdzieby przez konia bieżało y ciężaczka
miał. Wziac krochmalu lotow sześć / Ga-
lasy miarko wtluczonego dwa loty / winą
czerwonego ciupkiego trzy kwatarki. To
wszystko mu w gebe wlać pomieszawszy.

Wzrostu zagnite / plucne / y zarożone le-
czy / w wodzie abo w mleku go wazac / a
ocukrowawszy dać do używania.

Rzeka zasnawia w Jeczmienney wo-
dce wazony / a potym polewka z kur abo
miesna / abo mlekiem zalany Migdalowy:
troche cukru kraczonego przydawasy / iść.

Twaz zahrubiała y zasnawia wych-
dza / glądzi / y śliczna czyni / nim ia wy-
ciąć.

Sifusom głębokim / kłóciwym w kłóciach o-
czu przynosić bywaia. Także głębokim a
bieżyszym wzrostom w mch bedacym / jest
osobliwym krochmal lekarstwem / wziaw-
szy go cztery ćwierci od kłóci miarko wtar-
tego / Sarcocole / cukru lodowatego po
ćwierci lota / wodki Babczanej cztery tyż-
ki. Tym wzrosty te wymywać / y fleytuski
w tym maczać / a w nie puszczając zwierchu
kłaść.

Abo wziac tego krochmalu ze trzy kwin-
ty / ieleniego rogu / Antymonium / abo spis-
glazu przyprawnego po pol lota / Rzek
dziewa kłóciwego / Mirry / Szafiru
prawdziwego po ćwierci lota. To wszyst-
ko co namieley wtrzeć / y białogłowskim mle-
kiem / kłóci chłopie pierśiami karmila /
rozczynić / y potoczyc z tego pigulki / wiele
kości grochu miernego / a wysuszyć. Potym
gdy potrzeba / iedne abo dwie z nich w mle-
ku białogłowskim rozetrzeć / a fleytus w
tym obmaczawszy / wlożyć w sifusa abo w
wzrost.

Też sam krochmal w mleku białogłow-
skim / chłopie karmiac / rozarty / a w tym
fleytus maczany y wpuszczany / co czyni.

Wargi popadate goi / krochmalu lot z
sokiem fufowym z Leczniem połotim wzia-
wszy / a z wodką Rożana na rzadka maść
rozczynić / y namazować.

Jezyczka / y

Wziom popadania z sbytniej goraczki /
wziac krochmalu miarkiego / cukru ciagnio-
nego / y kanaru białego / cukru Rożanego
po łocie / z Rożana wodką uczynić lektwarz
rzadki / a tym często namazować.

Krochy białe w wstach małym dzieckom
spadza tym sposobem. Mamić / abo kłóci
dziecia pierśiami karmi / ma troche zeżwać
krochmalu w wściech / kłóci potym z Ro-
żana wodką na maść rozczynić / a tym wste-
czka dziecieciu taktemu często namazować /
y jezyczek. Abo krochmal tylko w Roża-
ney wod-

Konim
ciupog
kom

Wzrostu
w plu-
cach.

Rzeka.

Twaz z
brubia-
ty.

Sifusom.

Item.

Item.

Wzrostu
popada-
nym.

Jezyczka
y w po-
padaniu.

Krochy
białe

Item.

Rozsadek.

Namienito się wysze / że nalepszy z Sa-
mopsey kochmal bywa / a z psenice
iárey Egiptskiej / iáko Dioskorydes / y z Kre-
tenskiej / a Plinius z Chyjskiej / nawybor-
nieyszy bydy twierdza. Piše Galenus w księ-
gach o skutkach pokarmow / że kochmal w
pokarmie podobny jest chlebu płoćanemu /
abo w wodzie wymoczonemu / ktery nie ro-
zgrzewa / iáko sam chleb nie moczony. Bo
ten rozgrzewa / y potężniey ciáło dáie po-
karm / płoćany chłodzi. Także kochmal / a
choć iá z psenice bywa pieczony / iednak
skutki od niey rozne ma. Psenicá wárzona
y używana potężnie tuczy / y pokarm ciáło
spory dáie. Jás kochmal słaby bázro / kte-
mu smáku do iedzenia nieprzyjemnego.

W Psenicy Tureckiej.
Rozdział. 15.

FRUMENTUM TURCICUM,
TRITICUM TURCICUM. Fru-
mentum Asiaticum, Fru-
mentum Indicum, Mai-
zum & Maizium.
Turkisch Korn.
Turckisch weyß.

W Psenicy Tureckiej wiele z sie-
bie puszcza korzonkow cien-
kich / od iednego / iáko od głowy /
włosienkowatych / twárdych / ży-
łowatych. Na wiosne gdy wscho-
dzi / wypuszcza listki z ziemi na po-
dobienstwo Prosa. Potym in-
e dłuższe y berse niżli trzcinne. Kła-
cza abo trzcinny obley / miasszey / ná
chłopa wzwyż y wyszey / we w-
nietrz tresć abo dzeń biały máiac /
iáko Cukrowá trzcina. Na wierz-
chu w księżycu Lipcu strusowato
iáko trzcina wodna kwitnie / ná
wiele się kłosow dzielać / kwiatem
iniego zboża / ieno rozno bázwi-
stę / według bázwy swego ziarna / nie-
które żółte / inie białe / drugie rumi-
ane Jednak żadnego z siebie ziarna

niewydaie / iáko inie zboże / ale bez-
owocu vschnie / y wniwecz poy-
dzie. Wsáże z członkow trzcinny z
miedzy liścia berokiego / po stro-
nach wielkie / miassze / oble / pal-
ki zewszad odkryte błonkami abo skor-
kami / ktore gdy z nich zeymie / ma
ośm abo dziesięć rzędow ziarn nie-
máłych / gładkich / łśniących / mo-
cno ściśnionych / a plástko oblich /
kázde wielkości grochu w ogró-
dzie sádzonego. W wierzchu tych
pałec abo strakow są czupryny dłu-
gie włosiane / iedne białawe / dru-
gie żółtawe / inie rumiane / według
bázwy ziarna swego. Kłaczepo-
tmiode a nie przestárzeie się / do ie-
dzenia iáko cukier słodkie. Ziarno
abo nasienie dożrzewa ná końcu
Sierpnia / abo w Wrześniu / kto-
re iáko się wyszey namienito / ie-
dno bywa żółte drugie ruse / abo
rumiane / trzecie białawe.

Wiece.

Wzyszoite mieysce temu zbo-
zu Azjatyckie: Ale y u nas gdy go
sádza wschodzi / ale dla pólnocne-
go zimna rzadko ziarno dáie / y to
nie tak pelne / iáko w krajach cie-
plych / ktore bázro lubi. Potrzebuie
ziemie ilowatey / tłustey y wypra-
wney do sádzienia. Zimno zwla-
szcá ná dożrzewaniu wnet mu s-
kodzi. W Kwietniu bywa sádzony :
ziarno od ziarna ná pultory stopy /
w mieyscu prawie stóncu otworzy
stemu. Dożrzewa w Sierpniu / iá-
ko się wyszey powiedziáło.

Wyprowadzenie.

Zboże to ciepleyszego jest przyro-
dzenia niżli náša Psenica / co się
śnádnie z iey stodyczy baczyć może
iednak ze wszystkich tych zboż / k-
tore się w Europie rodza / namniey
pokarmu dáie. Chleb z niey w mi-
arę chedogi / chocia dobrze z wypy-

tlowaney maki. A bywa suchy y
trwárdy do iedzenia. Jatyka y za-
trwárdza żywot/ wietrzności wie-
le w cieie czyni.

Moc y skutki.

Robotni
kom chleb
dobry z te-
go zboża.

Item.
Potrawa.

Czleb z tego zboża jest pożyteczny i egla-
rzom / rolnikom / młockom. Tym kto-
rzy w lesiech drzewa robia y wala / y innym
wielkimi a ciężkimi robotami obciążonym.

Z maki czynia niegdzie potrawę káśane z
mlekiem / ábo z polerkami tłustymi z mie-
sá. Te bąrsiey tucza / niżli sam chleb. Ale to
rozumieć o ludziach pracowitych / ktorzym
potrawo dlugo w żoladku leżacych potrze-
ba. Pieszczonym / słabym / y mdłym sie nie
zeyda.

We Włoszech / y we Francyey / zwłasczá

we wsiach między gorami czynia káśe z ma-
ki / ktora oni Polenta zowia / z mąstem a z sy-
rem / potrawa smaczna / ieno dlugo w żo-
ladku leżaca / y niestrawna.

W biegunkach zaskarżaych jest lekarst-
wem: wzianośy maki z tej pszenice dobrze
wypylowaney / y smázyc ia w mąśle. Po-
tym ia w wodzie / ábo w mleku dobrze wa-
rzyć iáko káśe / á choremu dáć iesc.

Koży piekielney /

Przymiotom wśelákim ognistym / sol z
liścia świeżo młodego wychadzaiac jest le-
karstwem / chusty w nim maczaiac / á przy-
kládaiac.

Do czego by inego to zboże bylo użytecz-
ne / wiecieć nie możemy.

Maka wchodzi do plastrów / ktore zra-
piaia bolaczki. Matth.

Ciełogi
Pom y bie-
gunkom.

Koży pie-
li chęć.
Przymio-
tom ogni-
stym.

Do pla-
strów.

O Zbożu Indyjskim. Rozdział 16.

Frumentum Indum vel Indi-
cum, Triticum Indicum.

Maizum Indicum.

Indiansch Korn.

Zboże ktore Pszenica Indyjska /
od Pszenice Tureckiej wśyst-

kim kształtem nie jest rozne / tylko że
z korzenia ábo z málice wypuszcza
cztery / pięć / y šestć skrzydlástych
korzonków / drobnych / włoskowá-
tych / rozpierzchlych / nád ziemiá /
iáko iákie odnożki / aż do pierwsze-
go członka ábo kolanka trzciny / od
ktorego liście pierwsze pochodzi.
Do tegoż zdźbla wietśego / dluz-
szego / mocniejszyego / ná šestć ábo
ná siedm stop wielkich wzwyż /
we wnatrz dzeń biały / gebczásty /
v spodku miáźse / rumiáne / á im-
daley ku wierzchu ciensze / człon-
ków ábo kolanek máiac wiele / od
ktorych idzie liście serokie / długie /
żyłowate / trzcinnemu podobne.
Kłos tymże sposobem wierzchem
idzie / kształtem Tureckiej Pszenice
ná wielka piadź / ábo ná dwána-
ście páley kłosiásty / strusowáty /
rzesisty / á gálézisto rozłożony /
czcze bezziárna. Jednáźe kwiat z
siebie wypuszcza iáko żyto y Psze-
nicá Turecka / á ten bywa ábo bia-
ły / ábo żółty / ábo rumiány / ábo
rozmaitych barw / iáko by nákrapiá-
ny / według barwy ziarn / iáka kto-
re ma. Stracze táłże podobne Tu-
reckiej Pszenicy / iáko sýstki iákie /

ktore

frze od członków tegoż kłacza z między liśćmi wyrastać pocho-
dzą / na jednym źdźble trzy y cztery
y z tey y z owey strony / wiela bło-
nek cienkich ze wślad odkryte / że i-
ko w workach albo w macharzyn-
kach takich są zawarte / a w wierz-
chu każdego strachu czupryna wło-
sienkowata. W onym zawęrciu
strach około kłacza ziarn wielkich /
tak wielogrochowe ziarna / tak
wiele y gęsto tkwi / że jedno drugie
iako by wyściłalo / od każdego wło-
sek / albo kosmąciną pochodzi. Te
ziarna wielkością / vroda / cudno-
ścią y różnistością barw przecho-
dzą ziarna Pszenice Tureckiej. Ta
różność nie tylko w samym stra-
chu ma / ale y w rzędach między
ziarny / gdzie jedno rumiane / dru-
gie żółte / białe trzecie / dzikawe /
czarne / modre / nakrapiane. Tych
ziarn po osmi y podzięsiaci w rze-
dzie miewa. Korzonków wiele ma
drobnych / cienkich / twárdych / y
mocnych. Rodzay tey Pszenice pie-
tnasćioraki / biały / rusy / czarny / żół-
ty / dzikawy / złotey barwy / fioł-
kowej barwy / wespół w jednym
strachu / biały / modry / y dzikawy /
fiołkowatey barwy / wespół z ru-
miana / z czarna / y z nakrapiana /
czerwony / wespół czarny / y mo-
dry / biały / brązowato fiołkowaty /
y brązowato nakrapiany / błado żół-
ty / modry / brązowaty / biały / żółty
wespół czerwony / y dzikawy / albo
kasztanowey barwy / złotey y żół-
tey wespół / błękitny / biały / y modry
nakrapiany. Te są różności w ro-
dzaju tego zboża Indyjskiego.
Także od Pszenice Tureckiej.

Nayduie się iescze jeden rodzaj /
tym przerzeczonym podobny kształ-
tem / liśćmi y trzciną albo kłacza ta-
kowegoż / tylko mniejszego / y ma-
ło niepołowica krotkiego od pier-
wszych. Tona wierzchu kedy
kwiat bywa / a nie z pobocza stra-

czy z ziarnem miewa. Ziarna także
różnaitego / białego / czerwone-
go / dzikawego / żółtego / modre-
go / y mieszanego / równie iako się
wyssey o Indyjskim zbożu po-
wiedziało.

Wiepsze.

W Indyj zachodniej do Hispa-
nii naprzód / potem w inne strony
roznieśiona / gdzie i w ogrodach
sądzą / y w polach nawoznych / y
ilowatych / tłustych / a pospolicie
w Marcu y w Kwietniu. W Je-
sieni bywa zbierana. Ciepłe miej-
sca lubi: w zimnych niszczeie y ginie.
Polewania częstego potrzebuie /
woda metna albo zbita z kałem. In-
dianczycy zachodni ten obyczaj w
sądzeniu iey zachowują: Wychodzą
ich w pole niemalo a rzędem siero-
sądziwszy iednostaynie od siebie /
każdy z nich maiać ostro zaciśnany
kół / którym dziury w ziemi czyni / a
pocztery albo pięci ziarnach w ka-
żdą dziurę miece / zasypie y nogą
przytłoczy / y przybiie / dla papug że
by nie wyjadały z ziemi wygrzeba-
iac. Potym krok wzd stapi / tak-
że uczyni / y tak wszyscy / aż pole
wszystko wysadzą. Ale pierwey
niżli to czynią. Sboże to w wodzie
dwa dni mocza / potem w ziemi
dobrze dżdżem pierwej odwilżona
y odmočila / przerzeczonym obycz-
ajem sądzą w Europie w chłodniej-
szych krajach / w Kwietniu mu-
si bydź sadzone / inaczeyby do żr-
kości nieprzyšlo. India wscho-
dnia tegoż zboża niezna.

Przyrodzenie.

Tegoż własnie przyrodzenia / y
tychże skutków iest / których Psze-
nica Turecka: zaczął się dorozu-
miewać możemy / że z tych Indij
zachodnich z czasem do Asyey przy-
šla / gdzie za odmianą miejscą y
M m m m 2 niebá /

niebá / nieiáka też ma odmianę nie-
wielką od Indianstkiej.

Moc y skutki.

Czynia niekiedy z tego zboża / gdzie go do-
stackiem maia / chleb / który słodki y biel-
ski bywa / niżli z naszej psenice / ieno lipki y
kłiwatry. Przeto też / po karmu grubszego /
który był zacięcie y zamięlenie czym w zo-
ladku.

Ten drugiego albo trzeciego dnia po pie-
czeniu schmac twarżenie tak bardo / że iako
biskot / albo dwakroć pieczony chleb ba-
dzie / nie maiać żadney kłiwatości / iako
awieży nieważ. Przeto takowy po karmu za-
dnego ciała nie daie / ale tylko zaciwardza ży-
wot / y w zoladku dług leży. Ludziom praco-
witym y robotnym nalepiey służy iako Ro-
waio / Ro. larzom / Szłozarzom / Ciesiom
Młockom / y innym ciężko pracującym. Je-
dnak maia tego zboża / z żytna pomieszana
napoły / chleb smakowitszy / y ciała ludziom
pracowitszym tucznieszy daie / niżli z samey
tego maki.

Smaki też z samey czynia Kmieśnicy so-
bie potrawy / y ludzie wboższy / według do-
starku każdy swego y w podobania. Jedni
warzą w wodzie z mąstlem / drudzy w mle-
ku / inni w mlesney polewce : a taka jest poży-
teczniejsza / y pośilniejsza / ile ludziom ro-
botnym.

Czynia też z tej psenice krupy drobne /
także gryswie / których niegdzie z syrenia z
mąstlem używają : iako sie też w Tureckiej
psenicy w opisanu powiedziato.

Maka do tych plastrów wchodzi / które
wzroby y rany ropia y goia. Ale kwas / albo
naciąg z tej maki / do tego lepsza : która też
sama na nie plastrowana też czyni.

Koszadek.

Valerius Cordus ze psenicy Bactryjskiej
zowie / ale przypatrzyszy sie tej / y opisa-
niu Pliniuszowemu Bactryjskiej psenicy / z
żadney miary podobieństwa z sobą ich mieć
nieznaydujemy. Albowiem Bactryjskiej /
ieśli mamy Pliniusowi wierzyć / ziarno ie-
dno jest / iako cały kłos naszej Psenicy / wiel-
kie / ale dobre. Plinius musiał sie omylić :
gdyż jest druga Bactryjska / która w Ba-
bilonskiej krainie / zwłascza między rzeką
mi roście / ta ziarna jest mniejszego / niżli na-
sza / iako Onesicrius pisze : y w takiej tam
zaczności y w cenie jest w nich / iako Strabo
świadczy w księgach 15. z pisania Eratoste-
nesowego : że żenicy czasu zimna / przysięgaia
nie wynosić tego zboża z ziemi / ażby pier-
wy było obwarzone. Czyniac to z zardzo-
ści / żeby w postronnych ziemiach merozo-
mnożylo sie / zaczęły nie było by ich połu-
pne. Co sie znaczy że słab nie maie swe po-
żytki biała. To zboże oni zowią Bosmoro.

O Jeczmienniu. Rozdział 17.

Jeczmiień zboże pospolite / y
w szem znaiome. Korzon-
kow iako w inego zboża włosko-
waty / cienkich. Trawy albo
liścia szerszego y ostrzejszego : tak-
że zdobla krotkiego y kruchszego / w
osmioro kolanówate / niżli Pse-
nicą. Kłosu krotkiego ale ościjsze-
go. Kwiatu też drobniejszego od
Psenicznego / y od Żytnego / któ-
ry rychło opada / a ztym ziarno
mleczaste zaraz następuje / które
przedt dostawa / y dożrzewa / ie-
dne tylko supinka mocno siebie sie
tezymaiaca maiać : z którego wierz-
chu ości długie / mocne / y ostre /
wychodzą. Nad inne zboża rychło
dożrzewa.

Rozność.

Tego nie ieden rodzaj sie znay-

duje. W naszej Polsce napo-
spolitsze dwa / mały y wietrzy / albo
ożimny y iary / iako żyto y psenica
bywa. Znayduia sie inedy drugie
dwa rodzaje / a te niewszedy po-
spolite. Jeden Ożimi wielki / kłosu
długiego / ości długich / czworo-
graniasty / to jest / w czterech rze-
dach ziarno maiać / bywa y w sze-
ści y w osmi rzędach ziarnisty. Dru-
gi Jary / także w wielu rzędach
ziarna miosacy. U nas Jary tylko
dwu y trzy rzędzisty. Poniekad też
tenże Jary wielorzędzisty bywa.

Znayduje sie ieszcze / ale we Fran-
cyi tylko mały / który gdy do-
żrzeie / ziarno gołe snadno sie z su-
pinki samo wykiży y wypada / ro-
wnie iako psenica / albo żyto. Cze-
go w innych narodach Jeczmienia

niewidac

niewidac. Maia iesze ina ro-
zność między sobą kłosem / z któ-
rych ieden bywa rzadkiego / drugi
gestego. Także ziarnem. Jeden by-
wa ziarna wielkiego / białego /
który z przegrodów swych z kło-
są snadnie się wybić da. Drugi y
z łupin / iako Francuski / o którym
troche wyższej zmianę czyni-
li / który chędogim zowią. Iny ziar-
na smiadego / z kłosa lu wybić in-
trudnego / małego y okragłego.

Hordeum, Ordeum.

Gerst.

Ziemie iaka lubi.

Kiedy Jeczmień z tych pomienio-
nych lubi ziemie gnoiem nawożna /
tłusta / ilowata. Ten dnia siod-
mego od siania wschodzi. Ale czę-
stym iego sianiem ziemią płonnieie
y ialowicie / y z wilgotności swej
wysycha. Kdż nań rada pada / y
śnieciśty bywa / gdzie nie ma ziemie
przystojney y dobrej. Także z czę-

stych dżdżow. Rad się też w ka-
kol obraca / ile roku mokrego. Theo-
phrastus Grecki lekarz w 3. księ-
gach / w 3. Rozdziale piśe / że się w
Pšenice przemienia / a Pšenica
weń. W tych krajach nie tylko że-
bysiny to wiedzieli / ale ani słychali.
Bydż może w inych ziemiach po-
ludniejszy.

Czas.

Trzykroć w iednym roku Jecz-
mien może bydż siany / zwłaszcza
troche w cieplejszych stronach niż-
li u nas sa. Pod żmę w Marcu y
w Maiu : czemuś się w obcych
ziemiach będąc przypatrzeli.

Wybor.

Najprzedniejszy jest biały / abo ry-
śawy / bo takowy rychley wstrwa-
zimna / wiatry / y nie niepogody /
do tego pełny / ciężki / a do zważe-
nia w żołądku y do strawienia pre-
dki. Ktemu nie stachły / ani z ple-
śniaty.

Wzprózenie.

Użył Galenus w 7. księgach o
ziołach / że w pierwowym stopniu
chłodzi y wysusza. Ma też nieco
troche wycierającego w sobie. Wy-
susza też lepiey a niżli maki Bobo-
wa bez lupin. W inych rzeczach
sa sobie równe / a ile zwierchow-
nie przykładane. W pokarmie nie
tak: bo Bob używany czyni wiele
wietrzności w cieie / Jeczmień /
abokrupy z niego żadnych. Przy-
tym wyciera / wychędza / otwie-
ra / wśmierza / zbiera / odmięcza /
wywodzi.

Do lekarstw iaki ma bydż
brany.

Do lekarstw używany / ma być
biały / chędogi / ciatu mniej po-
ku daie / niżli Pšenica. Zas kasa

ktora z maki albo drobne krupki / le-
piecy tuczy niżli chleb Jeczmienny /
a mney Pšenica y chleb z mney.

Noc y skutki.

Jeczmię / tak do potraw / y trunkow /
iako y do lekarstw przychodzi.

Ludzie pierwzych wiekow / miało inego
zboża dożywiania / Jeczmię mieli w zwy-
czaju / iako y dzisiejszych / jedno nie tak czę-
sto. Ludziom tak zdrowym / iako chorym /
jest użytecznym pożywieniem / lekkim / miernie
pożywym. Przeto ludzi starodawnych pa-
sowicy / sypnierz / koczowicy / mieli Je-
czmię w użytecznym y w pożytecznym ży-
wieniu / dla czego / iako Plinius pisał / w książ-
kach o smacznych / w rozdziale siódmym /
zwali je Jeczmiennikami / to jest / Jeczmienn-
nymi jarzankami. Tych czasow nigdziey wie-
cey go żywiali / iako w Niemczech / tak że to
przystoi o nich rzecz może / co o nich Pla-
nius pisał / Jeczmiennymi jarzankami.

Z tego zboża krupy rozmiać / y pacak
czynili / y po duszeniu czasę czynia.

Obity z lupin / ludzie niskiego stanu w
wodzie go wazą z masłem / albo tłustością
iaka in / y z solą / a z chlebem iako we Wło-
szech / y w Niemczech żywiali.

Zacniek / y masek w polewce /
kiedykolwiek masek / albo w kapłonie / albo
z masek iakowiczego / z stopowego / z ciela-
go / według upodobania. A ten potarm le-
piej ciału tuczy / y pożywa / niżli pierwsi / w
zgodzie polewek masek. Przeto chorym
iako y zdrowym / jest potrawa dobra / cho-
cia grubą krew czyni. W nas z mlekem by-
wa gęstym warzonym / albo rozbito w wodzie
a potym / gdy przestydnie / mlekem świeżym
gęstym / albo iucha tego polewania : drugie z
masek polewka.

Dzieciom małym drobne krupy Jecz-
mienne / albo y maki przypiekane w mleku
dobrym warzone / pożywne i pożywne da-
y cudna czer. Tak potrawa słabym y mło-
dym jest użyteczna / by tylko bez feby byli /
albo boleń głowy / w których przypadkach
rozgledem mlek / niegodzi się im żywić.

W pleurii /

W suchotach / y w każdej dolegliwości
płucy y piersi. Pacak albo krupy iakiekolwiek
drobne / albo masek / w mleku Migdałowe-
m / warzone / cukrem ciagnionego przy-
dawany / jest barzo użyteczny potarm.

Zolabow / boleśnemu z przyczyny gora-
cey. Także zapaleniemu y zbytnie gorącemu.
Jeczmię w masek polewce warzone / a
solami kwasnych tablek granatowych zala-
ny / jest osobliwa lekarstwa potrawa.

W gorączkach także / w wodzie warzone
aż kły z siebie puszc / albo się popuka / z tym-

że granatowych tablek solami dobry / albo
z Agrestem. Tylko przestrzegać tego / żeby
dosłownie wwarzał do każdego żywiania /
bo inaczej / w ciele wietrzności wznieca / y
do strawienia trudny.

Zawrzedziałości zolabki / z maki Jecz-
miennej chedogo przesianej polewki / albo
kafki rzadka bez maki y wosłatki omazy /
jest użyteczna / z trocha soli. Zaś

Nyrkom / y

Pechyzow / zawrzedziałym. Także in-
nym zawrzedziałościom wnetrznym w mle-
ku warzona y osolona / służy.

Biegunki zawrzedzia / tak maki w masle
smaczona / a potym w masłance polewka /
albo w odnisi kafa warzona y żywiana.

W suchotach potrawa barzo użyteczna /
wsiać garść co nachedzi się maki Jecz-
miennej / trochnału cztery loty / miesiwo-
ści z ogonow / które prosi lud żyłami zowie
w warzonych rąk w lotow / sejnacie w mle-
ku kół w pulci kwarach / a trochnału
z maki Jeczmiennej w mleku Migdał-
owym / miesiwość dobije rozwarzona w
przerzeczonym mleku kół albo owczym /
przez sieć gęste przebieć / y zmieszać z maki
y z trochnałem w mleku Migdałowym wa-
ronem / wbić do tego świeżego iaka zoltek /
a cukru białego se cztery loty. Znowu przy-
warzyć / a suchotnemu po ranu y na noc iść
bawać.

Potrawa zdrowym iako y chorym barzo
przyjemna y użyteczna. Wsiać Jeczmienną
ortuczoną z lupin / albo krup chedogich
z maki / y wypłócić dobrze / w kapłunie /
albo inego masek w polewce / tłustość z maki
zebrany / tak długo warzyć aż zgęstnieje.
Potym wsiać pierś kapłonie / albo kółki
masek / a drobno / w pieczonie / albo w wa-
rzone / pokrawany / w moździerzu walc / albo
w domicy chedogiej wmięcić / y znowu w
oney kafi warzyć. Tak będzie potrawa bar-
zo użyteczna ludziom choroba ciężka y dłu-
ga zniechotym y wyschłym / a zdrowym nie-
škodliwa. Albo też tak.

Wzmi pacak tego Jeczmienną / odwie-
luy go / a potym w masek polewce miera-
no tłusty warz dobrze że będzie prawie mie-
li / przebieć go przez gęsty durzłak albo siłko
maki młodego bez soli do tego przydać / y
kafa zoltek z świeżych iatek / cukrem po-
syp / będzieś miał potrawę barzo osobliwa
tak dla zdrowych iako chorych pożywiana y
tuczaca.

Tworbe gruczoły / z żywica a z gołebin-
ciami odmięcza / y w rope obraca. Dios.

Drugie warza w wodzie krupy Jecz-
mienne albo pacak / y odciętac go z lupin
iako groch / potym w krowim mleku świe-
żym y gęstym warza / z młodym masłem wa-
rza troche soli przydawany / a cukrem z wierz-

chu posypa

Jeczmię
ni jarzanki

Wodnym
potrawa.

Przemoc
w masek

W masek
potrawa
zdrowa

W masek
bez gor-
czy y bole-
nia głowy
dobra.

W masek
w masek
tak.

W masek
w masek
tak.

W masek
w masek
tak.

Zolabko
w masek
dziejalemu.

Nyrkom
Dachyzow
w masek
dziejalemu.

Biegunki
kom.

Suchot.

W masek
blagiey
wyno
dziejalemu
y w masek

Item.

Item.

Pierścion
Gardła o
Chłaple
nia.
Suchoty.
Płucem
owym
dłutym.
Pleuręty.
Grypi
Kasla su
chemu.
Choroba
wewnętrz
Goręg
Item.

Item.

Item.
Jeżeli po
ślinię.

W goręg
kach.

W goręg
kach.
W plu
nych do
robach.
W zaf
chaniu
gardła.
Omienie
nia.
W pleu
rze.
Kasla.

du posypawo / za potrawę dają.
Z ostrzałości pierśi albo gardła okrośla
winiem.

O chrąpieniu y omienieniu.

Suchotnym / y

plucem albo y pierśiom owrzędziłym.

Pleurętycznym.

Kaslu suchemu.

Wskazam niedostatkom y dolegliwo
ściom w pierśiach y w płucach z gorącości
pochodzącym. Takie

W gorączkach polarm lekarski osobli
wy. Pecał Jeczmienny naprzód w wodzie
warszyć / potym odebrać chędogo w zimney
wodzie studzienny / znówu włożymy go w
chędogi garniec / zalać Migdalowym mle
kiem / masła młodego y cukru białego wło
żyć / y warszyć do zgęszczenia miernego / a
dąć chorym iść. Tak będzie w przeczco
nych niedostatkach / polarnem y lekar
stwem.

Bywa też polewka w pomienionych cho
robach z Jeczmienną / tym sposobem czy
niona. Pecał Jeczmienny w wodzie na
przód odwarza / potym odciąga w zimney
wodzie chędogie / znówu warza w grocho
wce / albo w polewce grochowej / a iść
lepiej w polewce z czarney Cieciorli / ma
sła świeżego / y warza do rozewrzenia. Po
tym Pierzyski żeloney / Maieranu albo ia
kich innych żelów rodzicznych pachniących / we
dlug każdego myśli y w podobania wsiekać
y w masle przyśmżyć do pomienioney po
lewki z Jeczmienną wlać / przywarzyć / y cho
rym iść dawać / a zwłaszcza tym / którym
miejsce obżydło.

Co jeśli takowa polewka chcemy po
niey kaciłu mieć / tedy masło grochowej
polewki / wlać polewki z kur / albo kaplo
ney / albo z masła iółowiczego / cielenego /
albo z łopowego / a przywarzyć / y żel do te
go przeczczonym sposobem włożyć.

W gorączkach potrawa albo polewka
na kasa osobliwa / smakowita y wyteczna.
Wziac pecaku obdużonego / albo ociera
nego obyczaiem wyższej pomienionym /
potym go znówu warszyć w mleku Migda
lowym do rozewrzenia. Albo też dobrze
warzony przez siłko przebić / y we troynasob
mleka Migdalowego przylać / przywarzyć
y dąć iść.

W gorączkach w wielkich.

W chorobach płucnych y w boleniu pierśi.

W schnięciu gardła.

Ochrąpieniu albo omienieniu.

W pleurze.

Owrzędziłości w pierśiach y w bokach
Także w innych dolegliwościach wewnętrznych
z przyczyny ognistej.

Kaslu suchemu przeczczona potrawa
osobliwie służy / przydawoży cukru lodowa

tego albo treconego według w podobania.
Albo y tym sposobem. Wziac Jeczmienny
maki co nachędoży / warszyć w wodzie
w którejby pierwey garsć korzenia Kopru
Włoskiego warzała : do tego we dwuynasob
przydajli Migdalowego mleka warszyć to na
kafę / a potym cukru / albo też bez niego we
dlug w podobania chorego / przyłożymy /
iść dawać.

Wiegunkom y ciepaczkom potrawa Le
karska. Wziac pecaku Jeczmiennego do
bnie wypłukanego y przeluszonego. Potym
go / grubą przetłuc / y na panewi wprzążyć do
bzie / że trochę z lisowacie. To w mleku
Migdalowym do zgęszczenia kafe warszyć /
trochę osolic / a choremu dąć iść. Może
też rozmasło Migdalowego mleka w ma
slance warszyć.

W suchoty. Wziac pecaku Jeczmiennego
ze trzydziestą y dwiema loty / wypłukać
go co nalepiey / y warszyć go z kofosą albo z
kaplonem dobrze miastym / ale nie tłustym
w siedmi kwartach wody / aż oboje rozwa
re dostatecznie. Te polewke choremu su
choremu pić dawać / y kafe mu w niej iść
takolwiek może czynić.

Item / Weźmi pecaku tegoż dobrze wy
płukanego ze dwie / albo ze trzy łutki / ciwerc
kofosy miastey albo kaplona / to warz w
pulkor kwartach wody / aż mięso od kości
odewre / a pecak się popuka / to day pić.

Krwia płucacym potrawa. Weźmi Je
czmienny maki podług w podobania / warz
w Migdalowym mleku / a choremu rano y
odwieczor day iść. Tak potrawa służy / tym
którym płuća gniją / a może z cukrem lodo
wym / albo ciagnionym dawać / może y
bez cukru / iako chory chce.

W gorączce suchotney potrawa / maki Je
czmienny maki wypłukanej garsć /
trochmalu chędogiego nie kwasnego / ani
surobliwego pol garski. To oboje w mle
ku Migdalowym warszyć / dwie świeże iół
do tego wbić / cukru ciagnionego z polewa
lota : tego choremu dawać każdego dnia wy
wać Co nie tylko mu potrawa posilacza
ale y lekarstwem będzie.

Wyrkom wyschłym y stwardniałym lekar
ka potrawa. Weźmi pecaku lotow sesna
ście płukanego / kurezat ze troje opławonych
chędogo / y warz w garncu wody studzienn
ey / aż mięso od kości odewre a pecak się po
puka / y zmieknie. Polewke odcedz / a w
taz y w taz choremu daway pić. A każdego
zarania czyni mu w teyże polewce kafe tym
sposobem. Weźmi tey polewki kubek
spory / rozbiy w niej dwa świeże żolki / te
goż dnia od kofosy zmiesione / cukru ci
agnionego dwa loty warz / a rano y na noc
choremu day. Też dwie godziny po polu
bnu weź teyże polewki z pol kwarcy / cztery

Wiegun
kom.

W sucho
tach.

Item.

Krwia
płucacym.

W goręg
kach in
chotnych.

Wyrkom
wyschłym
y stward
niałym.

Item.
Kliżetka

świeże żółci / lot cukru / wezmi klistera / y przez kilka dni chorego nie co naciepley klistrować / a wznąć leżąc / żeby ia godzinie y dwie mogli strzymać.

W gorączkach kto sypiać nie może. Wzięć sześć lotow Jeczmiennia otluczonego / to jest / pęczku / wárzyć go w półtoru garnku wody studzienney aż płamowatość z siebie puszczi gęsta iako kasha / przebić przez sito / a to co w sietku zostanie / przydamy kilką Migdałom ochodzonych / także nasienia Dymowego / Malunowego / Dąniowego / Ogurczanego / wszystkich ochodzonych z sroch lupinek / maku białego / każde go po łocie / w moździerzu ubić co nalepiey / cukru do tego Rozanego / y wodka z Rożicy zalewać / a przez sito przebić / y z onym pierowszym przebić iem pomieszać / y dać temu raz albo dwa wezworzyć. Tego choremu napoly rozdzielimy / po dwa wieczory porzabnie / kiedy sie będzie miał do nocnego wpołowania / ciepło iest dawać.

Noczu ciężkiemu puszczaniu albo y ząstłanowieniu. Wziąć z sześć lotow otluczonego Jeczmiennia / siemienia Lnianego lot / nasienia Ogurkowego / Dąniowego / Dymowego / Malonowego / Korek y z lupin wysłupionych po łocie / to wwiercić / y kasha rzadka albo polowa z tego wezmić / a tego trzy troć choremu każdego dnia dawać.

Suchotnym ludzkom z cukrem albo z miodem odśymowanym / kasha Jeczmienna wárzona / iest potrawa lekarska.

W gorączkach kto sypiać nie może / kasha jeczmienna z maku białego mlekiem dawać iest / a ile na noc. Dios.

Biegunki zawzięta wśelakie maki ieczmienna w oście wárzona. Dios.

Pantom y miankom male dziateki pierśiami karmiacym mleka obfitość dawe / ieczmienna kasha z nasieniem kopru Włoskiego wárzona / y pożywana. Dios.

W mleku też w krowim świeżym wárzony toż czyni / a ile które sa przyrodzenia suchego / dla czego samego nie mogą mieć dostatek mleka.

Cym którzy gorączka każdego dniowa miewaia / ieczmienna maki chodoga w migdałowym mleku wárzona y wzywana iest lekarstwm polarnem.

W Proartanie wziąć ieczmiennia otluczonego lotow szesnastie. Cieciorli z grubą przerażonej lotow dwa. Rozzenia włoskie go kopru / lakrycey / Panny Maryey włoskow / po pół lota. Ruty / Piolyniu / Jelenich iezyczkow / po ćwierć lota. To wśytko wespół wárzyć we dwu kwartach wody studzienney / aż czwarta część wywre / przecedzić. Woda osobno w chłodzie chorwać. Jeczmienn z inemi rzeczami osobno / na który znorow półtory kwarty wody nalać / wár-

zyć aż pół kwarty wywre / przecedzić y do pierowshey wody wlać / znorow na one rzeczy odcedzone / półtory kwarty wody nalać / wárzyć aż iedną część wywre / a dwie zostana / y ta woda zlać z drugimi / a one rzeczy odcedzone inż przez odrzucić. A woda one cedzona choremu miasto trunku pospolitego pić dawać. Także przy wierzery y obie, dzie z winem ia mieszać.

Trunek w każdej gorące przynależący: Wezmi lotow szesnastie Jeczmiennia / kwarta wody / to do połowice wywárzyć / przecedzić y chorwać. Powtore y trzecie tak wczynić / a zlamy one wody / włożyć w nie trzy loty Podroźnikowego Rozzenia / Żywiozli maley / albo Jwinki pachniacey / ziela Śimnicznego modrego / po garsci / to wárzyć aż do połowice wywre / przecedzić / y mocno wyjać / y wziąć trzy loty listeczkw obranych Senesu / Imbieru białego drobno pokrajanego / trzy ćwierci lota / y wley one woda wśytkę na to / żeby przez noc mokrnelo w ciepłym miejscu / nazajutrz przywárzyć troche / przecedzić y mocno wyjać / do tego wloz cukru chodogiego sześć lotow y tego po sześci lyżek dobrych / albo lotow / każdego dnia cztery godziny przed iedzeniem ciepło choremu dawać pić. Tak długo to puąć póki tego trunku będzie sstawalo.

W zardawzeniu żywota klistera bardzo wolna / y wyteczna w gorączkach: Wziąć Jeczmiennia otluczonego / Łobody / listcia Gniotkowego / Slazu / po garsci. To wárzyć we trzech półkwartach wody / aż trzecia część wywre / przecedzić. Do klistery tej połowki wziąć półkwarty dobrej / albo ze trzy kwatarki. Olejku Gniotkow Mácrowych / sześć lotow. Maska świeżego dwa loty. Cukru pospolitego dwa loty. Żółtek świeżego iata. Soli z półtory kwinaty. To pomieszać wśy wespół dać przez klistera / a żeby ia przy namniy godzinie chory w sobie trzymał.

Klistera w pleurze / w której żadnego lekarstwa przez wsta mocnie purguiacego dawać sie niegodzi. Wziąć Jeczmiennia otluczonego / listcia Gniotkow modrych / po półtory garsci. To oboie wárzyć w półtoru kwarty wody do połowice / przecedzić / a tej półkwarty / albo trzy kwatarki wziawsy / przydać Gniotkow Mácrowych olejku z sześć lyżek / albo lotow. Cukru karego cztery loty. Żółtek ieden / soli kwinaty. Zmieszać dobrze wespół / y przerzeczonym sposobem dać.

Żółdkowi zbytnie goracemu z nabraniem y wylania wen żółci: Wziąć Jeczmiennia otluczonego z lotow dwanaście / wárz go we trzech kwartach wody studzienney / aż trzecia część wywre / przecedzimy / wrzuc w one odcedzona wodka Rozzenia Podroźnikowego cztery loty. Rozzenia Kopru Włoskiego

W gorączkach i przy wódzi.

Wzrostle zżiemia y zardawieniu.

Suchoty.

Sen przyrodzenia gorączkach / Biegunki / Pantom / Mleka obfitość dawe.

Item.

Gorące każdego dniowe.

Zardawienie.

Wśelakie gorące.

Zardawienie żywota.

Klistera w pleurze.

Żółtek Polowy / Gniotkow / żółtego.

skiego

Stiego dwa loty. Włoskow maści Bożej. Endiwie liścia po dwu garsci. Borakowe-
go liścia. Wołowego języka liścia / po gar-
ści. Pokrątarosy wysytko drobno / warz w
przerzeczoney wodzie odcedzoney / aż zaś
trzecia część wywre / a przecedzwszy ćwierć
funtu cukru do tego białego przydać / y dać
temu raz albo dwa wezworzyć / znówu przez
płat gesy przecedzić / a każdego dnia rano y
na noc po ośmi albo dziesięci lyżkach cie-
pło pić. A dokończysz tego trunku / na o-
siątku przepurgować / y wygnąć oney roz-
rzedzoney w nim wilgotności Lektwarzem
z sliw / który *Diapruni zovia compositum* w
wodce Podroźnikowej go rostarzsy / cztery
godziny przed iedzeniem obiednym.

W czerwoney biegunce kłiski zawrzedzi-
le wychodzą zezley a iadowitey materiy.
Wziąć Jeczmiennia ocluczonego y z lupin
ochrośtanego garsć / odluzyc go / chedogo
pierwey spłokawsy / y w polcoru kwarty
wody warzyć do trzeciej części wywrzenia /
przecedzić / a do przecedzoney wody ze trzy
łyżki miodu wlozyszsy warzyć / chedogo
symniac. Potym do tego tak wiele iako sa-
mey wody iest / serwatki przylać / y przewa-
rzyć / a tego po kubku ciepło z mlekiem dać
choremu rano naczczzo y po południu dwie
godziny pić. Tak kłiski zranione wychodzą
y goić będzie.

Morzeniu y kłociu w kłiskach: wziąć Je-
czmiennu garsć / tak wiele maku / to warzyć
w polcoru kwart wody do polowice / pole-
wki tey wziąć dobre polkwarty olejku Ro-
żanego totow fiesć. Soku suchego maku
wego / *Opium zovia* / gran dziesięć / day
przez klisierę ciepło.

Koniowi sliwogorz / albo wrzod w gardle
Temuż gdzieby język spuchnal: Naprzod
gebe y język ciepła woda mu nagrzać. Po-
tym wołowa żółcia mu w gabie y język na-
trzeć / a przytym nie dawać mu nic inego
ieść / tylko Jeczmiennia zmieszany z sáletra.

Koni / gdzieby z bolu wielkiego głowy
osiał / z obu skroni krew mu pusić / a po-
tym mu dać świeżey stony iestć jeczmienney
z Loczygowym y z Opichowym liściem dro-
bno posiekawsy / albo na sieczke zrzazawsy

Koniowi schnacemu y chudnacemu / na-
przod każdego dnia dwakroć cudzić go po
wysytkim cieple / a potym także dwa razy Je-
czmiennia przeluczonego mu tak wiele dać
obrokiem / iako mu sie wiele owśa zwykło
dawać. Albo mu dawać Jeczmiennia z wy-
ka w wodzie moczonego. A na dzień go trzy
kroć poić.

Koniowi kłislacemu weźmi dwie garsci
maki Jeczmienney / Bobowej / maki z Wy-
ki / po garsci / y zbić z woda letnią / a dawać
mu pić.

Gdzieby osiał / albo mul / miał krzyżę tak

zbite / żeby sie zbał poślednie części za sobą
wlec: zbić Jeczmienney maki z winem na
plastr / y przykładac na wloimność / choćaby
też y puchlina była przytym / ieno to często
powtarzać.

Bydło rogate bardzo rozrucza / dając mu
Jeczmienn warzony do iedzenia / albo make
z niego sparza.

Spadki wśelakie / z których podagry / scy
atylki / y artetyki pochodzą / w czlonki ropa-
dające / w oście winnym mocnym rozbita /
mazi albo smoly przydawsy / plastrzem przy-
kładac.

Gdzieby koniowi gebe ślā potrawā na-
zad / wody stoney / w którejby była mała
Jeczmienna rozbita / dawać pić dobrze.

Gdzieby też bydło rogate mu wrośła pod
językiem żaba / wywrócić mu głowę w tył y
przywiozając / a potym zaraz żelazem ogni-
stym palić mu ją. potym wziąć maki Jecz-
mienney / maki przedniey Pseniczney przy-
piekley pyłowanej / po totow trzydziści / y
winem to zacząć / a bydło / albo wołom day
ieść.

Gdzieby strawy bydło rogate w sobie za-
trzymać nie mogło / ale surowa y niestra-
wiona nazad wyrzuciła / albo przez nie prze-
bieżała: wziąć maki Jeczmienney totow
trzydziści / maki przyprażoney albo przypie-
kley Pseniczney piętnaście totow / rozmie-
szyć w wodzie / y day bydłu iestć albo pić / albo
mu w gebe lać.

Bydło gdzieby strawy krowia mokrzyło:
Jeczmienn z mąsem wieprzowym warzyć /
y wdrobić w to chleba rżanego / y dać mu
kryśtera przez śpiyce nie mała.

Drudzy warzą Jeczmienn w wodzie aż pu-
knie / y leją w gebe rogatemu bydłu wespót
z Jeczmienniem. Toż też

Nā wśelakie choroby ich niemiądome
czynić.

Bydło kłisłe leczy / mała chedoga y py-
łowana Jeczmienna. Wyki meltey / po
ośm totow: to w wodzie namoczyć / a na
trzy równe części rozdzieliwszy / dawać mu
porządnie / iedno po drugim iestć.

Kreby z młodych byczkow chciał mieć
wołki nierzezane / ten pierwey niźliby sie z
krowami poczęły rożać / dwa Młestacā
przedtym Jeczmienniem se dobrze wyuczyć
Tak sie wołkami potym ślāna bez rzezania.

Wieprze y świnię Jeczmienn osobliwie
leczy. Prosiatā też bez rzezania wieprzłami
czyni.

Kokośom cielaczki zaśtanawia / Jecz-
mienna make winem dobrze skropić / wosku
przydać / y to wysytko woda / w którejby
skorli iabiek Granatowych / albo Pigwy by-
ły warzone zacząć / y w pigułki na tśeale
grochu málęgo potoczyć / vsuszyć y dać im
ieść.

Bydło ro-
gate ruy

Spadka.

Koniste
mu nie-
czymā
mu obro-
tu.
Żaba ro-
gatemu
bydłu spo-
żya.

Wieprze
mānia po-
trawcy.

Bydło
trawia-
mu krowi
mokrzy-
mu.

Chorob
bydłu ro-
gatemu
nie zna-
my.

Bydło kł-
islacemu.

Jako
byzli bez
rzezania
czynić
wołki
mi.

Wieprze
tuy

Kokoś
cielaczki
zaśtanaw-
ia.

Kokośy

Kłiskom
zranionym.

Morzeniu
y kłociu w
kłiskach.

Koniste
mu sliw-
ogorow.
Języka
spuchle-
mu koni-
owi.

Koni
gdzieby
osiał.

Koniowi
schnace-
mu.

Kłisła
koniste
mu.
Ośm 6
do maki
posłana
nym.

Tajca
wielkie
Kokosy
nieś b
da.
Wierze
tusz.

Besi y Po
Kosy tusz

Watrobe
wielka w
gasiach
gyni.

Item.

Kaczki tu
guc gyni

Pawleta
roste gyni

Baranp
młode w
owypwa.

Synogárlice
lice tusz.

Golebie
wz do
mu zach
wuje.

Europá
tusz tusz

Kroliki

Wino w
gronach
zeby nie
gnilo.

Głowe
bolenta
w gerag
kach.

Kokosy / żeby wielkie iáycá niofky. Jecz-
mien w poly wárzony z prosem nápoly dá-
wac im miásto zobi.

Wierze tyle y bázro karmne czyni / osy-
pka / ábo mała Jeczmienna z serwatka z
syrna záczyniona. Drudzy z másłonka to
czynia.

Gesi y Kokosy osobliwie tuczy / mała Je-
czmienna woda ná ciásto gese záczyniona /
z kroyey poczyniofky galki / y posufywofky ie
karmic. To też watroby wielkie y rozroste
czyni w gesiách / że do trzech funtow pod-
czas wáżyć bedzie iedná watrobá / iáko Ale-
xánder Benedictus piše. Też

Jeczmién w wodzie moczac / á gesiom
do iedzenia dáwac / tuczy ie y mieso w nich
biale czyni.

Kaczki tym sposobem karmiac / bázro
cluste y smákowitego iedzenia beda / w Koy-
cach ie máiac / żeby w nich ani názyt ciá-
sto / ani názyt przestroń siedziáły / murá-
we sielona y trawiafka przez nie klásc / ná-
kroza im ieczmién z woda do iedzenia dá-
wac. Ták przedko potyia.

Pawletom młodym trzeciego dnia po wy-
legnieniu / dáia iesc Jeczmienna małe wi-
nem záczyniona / dla ich wychowánia sná-
dnieyfego.

Barantom młodym tákże do wychowá-
nia snádnego / naprzód dáia mała Jecz-
mienna woda ná ciásto záczyniona. Potym
siemie lniáne w wodzie moczone z mała ie-
czmienna pomieszáwfy. Podczas ieczmién
sam tluczony / y ták od tego rofna y tyia.
Jescze sporzey moczony pecak ieczmienny
w mleku dáiac im iesc á do pičia mleko. Ták
przedko rofna / tyia / y mieso dżiwie biale /
á do iedzenia bázro smákowite dáia.

Synogárlice kto chorwáne ma / á chce ie
clustemiec / sypac im Jeczmién otluczony /
ábo pecak / á przytym kázdego dnia raz kil-
ká wode chedoga im stáwiaiac dla kápánia

Golebie żeby sie indzie w cudzy dom nie
przeniofky / osypke ábo małe ieczmienna w
wodzie wárzona / z suchymi figami wtluczo-
nymi / á z trocha miodu wniešac y vgniesc
dobrze / y to im do iedzenia stáwiać.

Kuropátwy chowac osobliwie / mała
Jeczmienna woda záczyniona / y do iedze-
nia im stáwiana / tuczy / dáiac im przytym
syce miodowa / ábo miod pity do pičia.

Kroliki kto chce miec tuczne / dáwac im
Jeczmién z orebami Pfenicznymi zmie-
šanego / ábo z Jeczmienna osypka iesc.

Wino w gronách żeby niegnito pierwey
niži dożrzie / obfyp málice winna w oko-
ło z wierzbu Jeczmienna mała nápoly z
naśieniem Tlustofowym.

W goraczkach bole wśmierza w głowie /
wziawfy tego zboża mały ze dwie gárci / z
czynic sokiem z świeżego Wlofkiego Ko-

pu á oleykiem Rozánym / y ná czolo á stro-
nie ciepło plastrzem przytożyć.

Oczom boleiacy y zápucltym / z gora-
cego flusu / Jeczmienna mała / miodowi-
nem rozczyniona / á przez chustkú cienkú ná-
oczy przykładána / ból y zápalenie y puchli-
ne wyciąga.

Oczom boleiacy z tluczenia y z bičia /
mała Jeczmienna z sokiem z Słazu wyžet-
go / á z biatki od iáia záczyniona / y ná nie
plastrowana / ból w nich wśmierza.

Oczom zápucltym y bolacy / táž
mała z prochem gálásofowym / woda záczy-
niána á przykładána / iest lekárstwem.

Wfom bolesnym iest osobliwym ráct-
kiem / Jeczmienna mała w pitym miedzie /
ábo w syce wárzona / á ciepło ná nie pla-
strowána.

Wlofy bázro cudne złotey bázwy czyni /
stomá Jeczmienna ábo trzynny z niey / z Lá-
trycey skórkami ostrobawfy / tákże skórkí z
buchspanu y z listiem iego / z Aminem kra-
mym / po gárci wziawfy / y troche do te-
go Száfranu / wárzyć w ługu z popiołu o-
cinkow málice winney wczynionym / á tym
głowe często myc / nie mešcieráac ie / áž
samo oschnie.

Ochnienie wfu y niedofyfenie oddala /
Jeczmienna mała w winie z Sioltkowego
korzenia oleykiem wárzac / á ciepło ná wfy
y okoto nich plastruiac.

W wfách rozmaite dżwieki y sumy vklá-
da / wziac dwie częsci mały Jeczmienny /
iedne siemienia Lniánego przetluczonego /
to oboie w miodowinie wárzyć / y ciepło ná
wfy przykładac. Toż czynia kózie bobli z ie-
czmienna mała á z miodem vbite y plastro-
wane.

Plány czarne ná twarz y ine zmázy ście-
ra / z otluczonego Jeczmiénia / ábo z peca-
ku iego / w domcy wtártego / ábo w mo-
dzerzu wtluczonego mała / tákże mała Bo-
bowa / po trzech á dwudziestu lotách / Sá-
lármoniału / rogu palonego Jeleniego /
Ammoniału żywicznego / po dwu lotu / Si-
oltkowego korzenia tluczonego trzy á dwa-
dziescia lotow / Ammoniak w wodzie ro-
spuścić / potym te ina rzeczy pomienione
miálko wtárte / zmieszác / á z tego galeczki má-
le potoczyc y posufyc / á kieby potrzebá ro-
zetrzeć ich kilka w wodzie / że bedzie iáko
másé rzadka / tym twarz námázowac / że w
ciáto weschnie / potym woda obmyc w kó-
reyby Turecki Bob ábo Fasoli byly wárzo-
ne. To często powtarzáac. Ábo

Wziac mały z pecaku Jeczmiennego ábo
obitego / mały Prášego ábo gesiego Gro-
chu / Bobowey mały / Saletry / korzenia
Kostowego / Sioltkowego korzenia / kra-
mnego Kadzidla / po lotow siեսnácie / miál-
ko wtlufy / Migdalow gorzkich ochedo-

Ogom bo
leiacym ps
zápalon

Ogom
zbitym.

Ogom zá
pucltym.

Wfom bo
leiacym.

Wlofy cu
dne cy
ni.

Wfom ob-
chnieniu.

W wfá
rozmaite
dżwieki.

Plánom
czarnym
ná twarz

Item.

zoných

Lupię z
twarzy
spadza.

plegom.

Brostom.

Jasny
pożernia
temu.

Bardła/
Szpie bo
leniu.

Wolom y
grucgom

Slinog
zow.

żonych sześćdziesiąt / co namieley wcluczo-
nych / a złożony wespół wsfysko / znouu
w moździerz ucluc z białkami ialec świeżych
a z mlekiem od oslice / y z tego potoczyc ga-
leczi / wsfysc / y wyszym opisany sposo-
bem rozetrzeć / a twarz pomazować.

Lupię z twarzy spadza / kore iako stru-
py bywaia ofire / maka Jeczmienna z woda
chodoga zmaczana / a gdy sie podstoi / twarz
obmyway. Toż czyni Jeczmienn w wodzie
warzony / twarz wmywaiać nie. Abowiem
pleć gładka y chodoga czyni.

Pięgi y inne zmazy z twarzy ścieta Jecz-
mienna maka z winnym octem a miodem
na masę wodnistą / y rzadko zacząyniona /
tym twarz namazuiac.

Brosty czerwone z twarzy spadza / Ple-
wy albo trzyny Jeczmiennie z Owsianem
w wodzie warzone / y ta woda często twarz
wmywać y nagrzewać / potym sokiem Cy-
tryny świeżych namazac nie oćierac. Abo
wziac Jeczmiennych plew 2. garsci / plew
Owsianych / Slazu ziela / Piotynu / po gar-
sci. To wespół we trzech kwartach wody
warzyć / aż trzecia część wywre / ta woda
ciepla twarz wmywać / y nagrzewać chustę
w niej maczając / a potym sokiem Cytryny
wymywać. Abo maka Jeczmienna z o-
trebami swoimi / w octcie mocnym warzyć
y przykładac.

Jasny z gwałtownych goraczek / z opa-
lenia pocerniałemu: Wziac Jeczmiennia ze
dwóch łocy / Dragaganu białego / nasienia
Slazowego / pecet albo iaderek z iadetek Pi-
gnowych ochodzonych z korek / Lakrycyey
co nadrobniey pokraianey / soku Lakrycy-
wego po łocie. To wsfysko w wodzie wa-
rzyć / a potym przecedzić / y mocno polić ię-
scie ciepło wyjąć / do tego cztery łocy cukru
krecanego w tym rozpustić / y wsta / y ięzyk
tym odwilżać / piozem nie odartym / albo ki-
steczka z chusty wczyniona. Też Jeczmienn w
wodzie warzony aż sie popuka / wody tej
wziac z lyżek sześć / albo z osm / cukru lodo-
watego / mialko wcluczonego trzy łocy / mio-
du obfymowanego pół łoty / przywarzy-
wszy tego / ięzyk tym często odwilżać poma-
zuiac.

Przeciwno bozeniu gardła albo syie / Je-
czmienn z figami suchym w moździerz uclu-
ty / a plastrem przykładany / wklada bole.

Wola twarde na syi / y gruczoly / odmieł
cza y rospadza / maka Jeczmienna z smota
z woskiem / z oliwa / a z moczem od małego
chłopiecia zacząyniona / a przykładana. Tak-
że na świnię wrzody.

Slinogor z goracych spadkow w gar-
dło / wziac Jeczmiennia ocluczonego trzy
łocy / Lakrycyey skrobanej / maku białego /
Rozynkow drobnych / pecet albo iaderek z
pigw / nasienia Psilen po pół łociu / fig

dwóch łocy: To wsfysko w dostatku wody wa-
rzyć / aż Jeczmienn rozewre / przecedzić / y
miodu Rozanego do tey urchy z sześć łotow
przydać / a tym często gąrgaryzm ciepło
czynić.

Zeby czarne albo pożółkniące wychedaż /
Jeczmienna maka z mlekiem a z sola / na
masę zacząyniona / y ta wycierac. Abo
wziac Jeczmiennę maki cztery łocy / soli
dwóch łocy / zacząynić miodem / a tym zeby
wycierac.

Item / Weźmi maki tegoż zboża pół trze-
cia funta / soli oczkowanej ucluczoney dwóch
łocy. To z miodem a z octem dobrze wmie-
ścić / y w nowym garnku nie w polewa-
nym / glina do tego wczyniona zalutować /
a w tym węglistym ogniu dzień y noc pa-
lić. A gdy przechłodnie / wtluc co namieley
y zmieszać z listem Indyjskim / Spika In-
dyjsko z korzeniem Siolkowym / każdego
potrosze zeby tylko proch ten wdzięczny za-
pach miał / a tym zeby wycierac.

Item / Wziac maki Jeczmiennę fun-
tow sześć liścia ziela kore zowiadzien y
noc albo Skleniczne ziela / y Sklenicznku
świeżo zielonego / ileby dosyć baczył / w-
cluc go co nalepiey w moździerz y z maka
pomieniona wmiścić / zeby ciasto co na-
twardse bylo. To także w nowym garnku
zalutowawszy spalić / mialko wrzeć / y Ma-
syki ze cztery łocy co narzybniemy przy-
dać / korzenia Siolkowego dwóch łocy / listu
y Spikonardy Indyjskiej polocie. To w-
sfysko co namieley wrzeć / y przez sito ga-
sie przebić / a tym zeby wycierac. co nacz-
ściy / kore nie tylko beda białe / ale y wmo-
cnione. A do te bion flusom w nie spadać.

Przymioty ogniste / maka Jeczmienna
w octcie warzona / a plastrowana odpadza
Bolaczki twarde / y gruczoly zmięcza / y
w rope zbiera / maka z siodu Jeczmiennego
przypalonego / czymkolwiek zacząyniona / a
plastrem przykładana ciepło.

Item / Wziac Jeczmiennia nie otulane-
go / y soli garsc dobra / przerzeczonym spo-
sobem go w garnku przez dzień y noc palić /
a wsta go mialko / miodem rzadko zaczy-
nić / ze bedzie iako masę rzadką / y tym zeby
często wycierac.

Flus z głowy ściaga z rymy: wstałszy sto-
my Jeczmiennę / Owsianę / Slazu liścia /
Bardelny z iaderkami iey / po garsci. Warz
w wodzie / a pars z tego ciepła przez wsta y
nozdżami w sia biac / a wpościć sie potym
y poćić.

Zapaleniu pierśi Białogłowskich / albo
przymiotu ognistemu / jest osobliwym lekar-
stwem / maka Jeczmienna z krowińcy albo
z gnoiem bydła rogatego zarowno wsta-
ły / przykładac na nie.

Wabizmiatosć zbyenia Białogłowskich

zabom
garnym.

Item.

Item.

Przymio-
tom ogni-
stym
Bolacz-
kom y gru-
czolom
twardym

Item.

Slaz glo-
wy ściaga

Przymio-
tom ogni-
stym.

Wła-
bizmiato-
ści

picret

	<p>piersi z obfetości mleka: wziąć maki Jeczmienney/ Bobrowey/ Krowincow/ po lotow sześci. Wapna niegaszonego dwa loty. Zwiećcia Rumienkowego / y Komunice/ po półtoru łociu/ miarko wtartych. Szafra- nu kwintę. To wszystko wespół w dostatku wody wárzyć. Potym odedwu świeżych i- tecz białkow rozbić y dobrze zmieszać / a cie- pło na pierś nabrzmiałe przykładać. Abo tak: wziąć maki Jeczmienney trzy loty. Bobrowey dwa. <i>Oxymelitis simplicis</i>, to jest/ kwasnego miodeku z Apteki/ dwanaście lo- tow albo tyżek. Kozanego olejku dwa loty. Wmieszać wespół y do zgaszczenia wárzyć / y na pierś plastrować.</p>	
Item.	<p>Item. wziąć Jeczmienney / y Bobrowey maki / po sześci lotow. Kramnego Amnu- tuczonego lot. Kozłowego łociu półtrzęcia lota dobrze wtuczonego. Siolkow Marcow- wych trzy loty. To wszystko w soku Sza- wikowym / albo w wodce tego do zgaszce- nia wárzyć / y na pierś przykładać.</p>	
Item.	<p>Abo wziąć maki Jeczmienney / Kozich Bobkow / y w octcie winnym wárzyć do rozwarzenia na kase / a plastrować na pier- si nabrzmiałe.</p>	
Serca drzeniu.	<p>Sercu drżacemu w gwałtownych goza- czkach: wziąć maki Jeczmienney dwa loty/ albo radniey dwie garsci. Slazu wysokiego drobno pokrajanego garść. Sándalu/ albo Cyndelinu tuczonego. Bobu palonego. Kamforu po trofie. Waz w soku Kozcho- dniowym / albo w Tlustoskowym do zga- szczenia plastru / y na serce klasz / rozwi- osy na chuscie.</p>	
Żapale- nia wst.	<p>Tenże plastr żapaleniu wst żoladkowych fluzy/ nan go plastruiac.</p>	
pleurze.	<p>Pleurze y boleniu albo kłociu w bokach: maki Jeczmienna z Komonica a z Mako- wemi głowkami wtuc / y ciepło na boki przykładać.</p>	
Kłociu w bokach	<p>Kłocie w bokach wklada y wsmierza Je- czmień w bokach przeżyty / a w octcie w winnym co by nie zbyenie mocnym y silnym albo woda roztworzonem wárzonym / a co na ciepley na boki bolejące przykładane. Abo/ wiem ocet lipkosc y kłiwatość siagmista rzędzi y rozprania / kłota z siebie wietrzno- ści puszcz / kłocie y parcie w bokach czynia- ce. Abo tym sposobem: wziąć Jeczmie- niu z ośm lotow. Komonice / Makowek / po dwu lotow co namieley wtuc. Maska z owczego mleka cztery loty. Kokołowego albo kaptuniego sádla dwa loty. To wszystko w wodzie / w kłozeyhypierwey nasienie swoy- skiego Kopru byto wárzone / że na plastr rozewre / y na miejsca bolejące co naciepley plastrować.</p>	
Item.	<p>Abo wziąć ze dwie garsci Jeczmiennu. Garsć prochu Rumnu tuczonego. Maska świeżego. Siolkow modrych po dwu lo-</p>	
	<p>tach. To wárzyć w wodzie do rozewrzenia / a rozciągnawszy na chuscie / co naciepley przykładac.</p>	
	<p>Bolaczce w pierśiach z goracey materley: wziąć Jeczmiennia sześć lotow. Korzenia Slazu wysokiego / Kwiećcia Rumienkowe- go/ po łocie. Kozey czerwoney po łocie miar- ko wtartych. Maska świeżego / olejku Siol- kow modrych / y Rumienkowego / po dwu lotow. To wszystko wárzyć w soku Kłocne- go cienia / połowice do tego octu wsiawszy a na pierś ciepło plastruy.</p>	Bolaczce w pier- ściach.
	<p>Krew w bokach rozgania / albo twarbości skupione y zroste rozczynia: weźmi Jeczmienney maki lotow sześć. Fegretkowego nasie- nia maki trzy loty. Oliwy cztery loty. Koko- łowego / albo kaptuniego sádla dwa loty. Waz w winie y w wodzie napoly / a plastruy na boki twarde nabite.</p>	Kre.
	<p>Boleniu żoladka z zbitia albo siluczenia / z wderzenia. Maki wziąć Jeczmienney sześć lotow. Ładanu miarko wtartego lot. Aloe- pátylek półtora lota. Kozey czerwoney trzy kwinty: to wszystko miarko wtartych / a w ole- yku Liliey białey / a w soku Podrożnikowym / na żoladek ciepło plastruy przykładac.</p>	Żoladka boleniu.
	<p>Bolaczka ognista w żoladku leczy: wziąć maki jeczmienney ze cztery albo z pięć lo- tow. Sándalu białego y czerwonego pół- trzęcia lota. Siolkow Marcowych / Korze- nia Slazowego / miarko wtuczonych / po półtora lota Kozanego olejku pięć lotow / soku Kłocnego cienia ziela / ileby potrzeba. To wespół wárzyć / a plastrować. Także żapaleniu wst żoladkowych / tenże plastr fluzi.</p>	Bolaczka z przymie- tem ogni- stym w żo- ladku.
	<p>Żapaleniu watroby y innym wnetrznym członkom / tenże plastr jest wzyteczny.</p>	Żapale- niu wst żoladko- wych.
	<p>Bolaczka w żoladku do zbierania w o- tok czyni sposobna / maki Jeczmienna z sokiem Slazowym zacyntiona / smalcu wie- przowego ze dwie tyżce / a żółtek od iaiá s- wieżego wbiwszy.</p>	Watro- bie. Trzewom żapaleniu. Bolaczce w żoladku
	<p>Władecie y opuszenie trzew rozgania / w- siać sześć lotow maki Jeczmienney / z nasie- nia Lnianego / y z Fegretkowej maki / po dwu lotu / Ruty albo nasienia Rućianego półtora lota / olejku swoyskiego Kopru sześć lotow. To wszystko w winie słodkim wárzyć / y co naciepley na żywot pod pep- kiem plastrować.</p>	Opusze- niu.
	<p>Przeciwko niezmiernemu pragnieniu / w- siać maki Jeczmienney / miesiwości wo- dnistej z świeżych ogorkow / albo z Bari / soku Koshodnikowego / soku z Loczygi po cztery loty każdeg / słamowatości nasienia Psilenowego albo Chmielikowego trzy lo- ty / octu winnego mocnego lot / Sándalu białego y czerwonego / miarko wtartego / po pół łociu: z tego wszystkiego plastr wzy- niwszy przykładac / Lecie chłobno / w zimie</p>	Pragnie- niu zby- tliwemu.
Item.		Item.

Wotrobie
goracey.
z zolodko
wym w
dom zapa
leniu.

lečno / wamierza pragnienie gwałtowne.
Wotrobie zbyenie goracey y zapaloney.
Wstom zoladkowym zapalonym test oso-
bliwa y wielka ochłoda: wzięc Jeczmiennia
ochłodzonego z lupin piśc lotow / moczyć
go przez noc w wodzie Podroźnikowej / po-
tym w suszyć / y zhrubá przeluc / á rozłoży-
sy go na gliniány misie pokropić go / ábo
polać przednia Rożana wodka / zwierchu
nakrywszy żeby co nie wypadło / na słońce
wyłożyć żeby v sechl / ábo do pieca ile w ži-
mie. Potym wziąć nasienia Koryándrowe-
go namoczyć go w winnym octcie / ábo w
Siolkow / w suszyć / y zhrubá przeluc / á po-
tym na misie / także octem Rożanym / ábo
Siolkowym dobrze skropić / á nakrywszy na
słońcu ile leć / w žimie w piecu w suszyć. Po-
tym złożywszy oboje wespót vtluc / przesiać
przydać cukru przedniego Kanáru cztery
loty. Rożanego cukru dwa / á vgrzawszy pa-
re grzanek z białego chleba / polać je Roża-
na wodka / żeby je w sie nabiały co moga / y
wziawszy tego pomieszanego prochu zedwie
łyżce / posypać y dobrze je nabić / á potym z
łyżek šest wino dobrego białego ná to ná-
lamy ná czczo vżywać. Takżepo obiedzie
zaráz miasto wnet. Přeto przed wieczera /
y powieczery kládat sie spáć. Tak zapalenie
vst zoladkowych / y wotrobie wamierzy / y
pragnienie zbytnie odpedy. A chęć do iedze-
nia czyni.

Wotro-
bie owr-
zedzalep.

Wotrobie owrzedzalep jest osobliwym
rátunkiem / Jeczmienna maka z Sigami su-
chymi / z Datami / áz Rożanym olejkiem /
w wodzie warzona / á ná bok prawy pla-
strowána. Abowiem bolaczki zmieczy / y w
orok obraca.

Stężenie
puchley.

Stężenie nabżimlaley y nádetey: wzięc
maki Jeczmienney lotow šest. Sywiczne-
go Ammoniak z cztery loty. Maki nasienia
Jengrekowego trzy loty. Bdelium miálko
vtárege cztery loty. Siolkowego korzenia
eluczonego trzy loty. Citu wonnego / ábo
trawy Ráyskiej / Piotynu / co namieley vtár-
tych / po dwu lotu. Ammoniak w šest li-
żkach octu mocnego rozpusc / Miodu ile
potrzeba do vczynienia plastru. To wšytko
co nalepiey w moździerz u vbić / ábo w doni-
cy vmieśc / á ná bok lewy ciepło przykla-
dać / odnawiać tak długo że poprawe cho-
ry pocznie. Ábo wzięc teyże maki / y Rożich
Boków miálko vtártých także wiele / á w
octcie winnym ná polyz woda wárzyć / y ná
stężenie plastrować. Ábo tak / wzięc maki

Item.

Item.

Puchline
w żywole

Jeczmienney ze cztery loty. Korzenia Ráp-
parowego stórek miálko vtártých. Korze-
nia Miarzowego / Gorczycznego nasienia /
po dwu lotu. To wespót wárzyć w octcie
nápoly z woda / y plastru ná lewy bok cie-
pło przykládać. Ábo maki Jeczmienney
wzięc / Rożich Boków zá rovnó po trzy

czestci. Sálery czest: to wespót wárzyć w
mocnym winie / á co náciepley ná wšytk
żywole plastrować. Abowiem puchlina wy-
ciąga.

Item. Wzięc maki Jeczmienney lotow
dwanaście. Jengrekowego nasienia eluczo-
nego lotow šest. Bobowey maki / Sálery
po šest lotow. Siárki miálko vtártéy šest
lotow. Láien suchych wołowych / ábo Kro-
wich / trzydzieści y dwa loty. To wšytko
wespólet w octcie winnym wárzyć / á w wá-
rzeniu przyday Miodu lotow šestnaście. O-
lewy šest lyżek / ábo lotow. A gdy zgsstnie-
ie / ná wšytek żywole spuchly co náciepley
plastrować / y ilekroć zeschnie odnawiać /
tak długo czyniac áz wšytká puchlina zey-
dzie. Ábo wzięc Jeczmienney maki funt.
Láien Krowich suchych dwa funty. To w
miodowey syćie / ábo w piym miedzie wá-
rzac / przydać siárki żywey miálko vtártéy
z loty / á co náciepley ná żywole przykládać.

Item.

Item.

Stężenie owrzedzalep / wzięc maki Je-
czmienney / miedziowáci zkurba / ábo z Ba-
nie po šest lotow / maki białego nasienia
dwa loty / Sándalu białego / y czerwonego
po lotcie. To wšytko co namieley vtluk / y
wárzyć w wodkach Podroźnikowej y z Mo-
cnego ciénia / zá rovnó obu wziawszy / á o-
leyku Siolkowego przydawszy ze cztery lo-
ty y plastrować. Abowiem zapalenie tey y
przymiot ognisty wyciąga. Takżewotrobie
y zoladka roznieceni / badz z ognistey bola-
czki / badz z zatkania y z zámulenia znaczne.

Stężenie
owr-
zedzalep.

W nyrkach bolaczke z miedz y do zro-
pienia przywodzi / wziawszy cztery loty Je-
czmienney maki / maki z ścian mlynstich o-
miecioney / nasienia Lniánego meltego / po
dwu lotow / Jengreku / Słazu wysokiego
korzenia / Siolkow Mácowych / Zomo-
nice / miálko vtártých po lotcie / olejku Si-
olkowego cztery loty / Liliowego olejku
dwa loty. To wšytko w wodzie w ktoreyby
Sigi suche pierwey wżaly / wárzyć / á pla-
strem ciepło przykládać.

Wotro-
bie z o-
ladkow
owr-
zedzalep.
Wyrtem
owr-
zedzalep.

Biegunki wśelakie zástanawia / maki Je-
czmienna z Mirtowymi łagodami / ábo
stórkami y lupinami eluczonými z iábel
Gránatowych / ábo z gruszkami lesnymi /
ábo z niedożrzałymi iezynami / w winie cí-
plim wárzona á ná żywole plastrowána. Dio /
Toż czynia podplomyki z tey maki z octem
vżywáne.

Biegun-
kom wá-
lábim.

Dzieciom malým także biegunki záościa-
ga / ieczmienna maka w wodzie warzona /
w ktoreyby garbárskiego dzewka ziarnka
były wárzone / á plastrowána.

Dzieci-
nym bies-
gunkom.

Nie zátzymániu moczu jest lekársiwem /
maki ieczmienna z Rożanym olejkiem w
octcie winnym wárzona / á ná nyrki ciepło
plastru przykládać / dáiac choremu przy-
tym káski ieczmienney vżywać.

Włóczy-
mániu
mogu.

Zatwardz
dzenia i
wosk.

Zatwardzeniu żyworu w goraczach by-
wa odwilżeniem y odmrażeniem / wosko-
wy ieczmiennia z poltory garsci / liścia Głol-
koro Mārcowych / Słazu wysokię / po gar-
ści / iedwabnych śliwek czerwonych y czar-
nych po dwu lotu. To wszystko we trzech
polkwartach wody wárzyć do połowice /
przeciścić / a w oney wodzie Rassyey wyčia-
gnionej z trabet dwa loty rozpuścić / oleyku
Głolkowego przylać tyżel albo łotow sześć /
ślamiowatości nasienia Chmielkowego
trzy loty / ieden żółtek świeżego iaiá / y to
dąć ciepło przez klistera godzinę dwie przed
iedzeniem.

Podgrze-
żone.

Podgrzeżone gorące przyczyny wśmierza /
mała ieczmienna / z pigwami z lupin och-
dożonymi y obłupionymi wárzona / a pla-
strowana / albo z octem. Dios.

Artetyce

Lamianie w członkach wśmierza / mała
w wárzonym moście do trzeciej części wy-
wrzalemu / nad ogniem zacyzniona y przy-
kładana / a jest doświadczona lekarstwo
Artetyce.

Wybitu
z rąkow
abo wy-
winienia.

Członku wybitemu z rąwu / albo wywi-
nieniu: wśiać ieczmiennę małą sześć łotow /
łozich bobkow małą wtarczy trzy loty /
co oboje wárzyć w kważnym miodku / który
Aptekarze zowią *Oxymel simplex*, y na wy-
bitie przykładać ciepło.

W Pole-
nie bole-
nu.

W Polaniach boleści wkłada / tenże pomie-
niony plaster.

Wywinie-
niu.

Wywinieniu rąwu / mała tegoż zboża z
orebami w occie wárzona z mąstem / a pla-
strowana / jest osobliwym ratunkiem.

Bola-
z Pomy-
sa
dzalom
na wpy-
dłowych
głoniach
obci-
pici.

Bolaczki na miejscach rosydlivych / tak
pamięć iako mężczyźnie leczy: wśiać iecz-
miennia na popioł spalony trzy loty / smalcu
Gęsięgo łotow 12. Łoziego łotu dziesięć
łotow / oleyku Miryńkowego sześć łotow /
miodu cztery loty / Terpentyny dwa loty /
Gleyey srebney płotaney y przypałowey /
Blaywáysu / albo bieli olowianey / małą
wtłuczoney po trzy loty. Gleyey z Blaywáys-
sem wárzyć naprzód w oleyku Miryńko-
wym / aż się dostatecznie złącza / potem do
tego przyłożyć pomienione tłustości / y obić
wespół co nalepiey / toż miod z Terpentyna
przydąć: naostatel ieczmiennia palony / albo
iego popioł / to wespół co napilniey wmie-
ścić / y do rąkowych wrzodow y sadzeli wzy-
wać. Abowiem jest masę osobliwą do rąko-
wych rzeczy goić ie / przymioty w nich y bo-
leści wśmierzać.

Bola-
z Pomy-
sa
dzalom
na wpy-
dłowych
głoniach
obci-
pici.

Bolaczkom wśielakim plaster służący: w-
śiać całego ieczmiennia / otrab albo osypki
iego żarowno / w wodzie tak długo wárzyć
aż się popuka ieczmiennia / a ono wszystko na
kapsz zgeśniete / y przykładać lecnio.

Włorow-
dymien-
com.

Włorowe bolaczki / albo dymienice moro-
we zmiećcza y w ropę zbiera małą ieczmienn-
ia z kilku żółtkow świeżych iaięć / z sola / a

mała wrzść / y wnieść a przykładać.

Mosnom spuchłym plaster niepospolicy:
wśiać małą ieczmiennę sześć łotow / trzy żol-
eki twarżo wwarżone / albo wpiezione / solu
Tłocnego cięcia ziela / oleyku Rozanego /
po cztery loty / miodu pitego albo miodo-
wey syry ileby potrzeba. To wespół wárzyć /
y przykładać.

Rozzeniu męskiemu napuchłemu plaster /
w syście miodowey a w winie / mała iecz-
mienna wárzona / a plastrowana / jest lekar-
stwem.

Wrzody zagnile na Rozzeniu męskim.

Kily / wśiać małą ieczmiennę / Bobo-
wey po łocie / żółtek świeżego iaiá Rozane-
go miodku dwa loty / solu z Rozoryczki albo
z Rozornaku czyste / albo solu polney Ruty
solu Jaskółcze^o ziela / albo solu z Celidoniey
żarowno każdego / ileby dosyć było / tym fley-
tuch pomazować / y przykładać na kile.

Plynienie nasiema męskiego żarowciaga
ieczmienna mała w occie wárzona z Ro-
żanym oleykiem / a na nyrtki plasterem przy-
kładana.

Podgrze-
żone.

Scyaryce / y artetyce / jest osobliwym ra-
tunkiem / ieczmienna mała z niedźwiedzym
albo z gęsim / albo z Łozowym / albo z Łączym
śadlem zacyzniona / a plastrowana.

Wogom nabrzmiałym y bolejącym z cho-
dzenia y z odbicia / plaster bardzo użyteczny /
wśiać małą ieczmiennę dwie części / ma-
li Lnianego siemienia część / to wárzyć w
solu ziela Koro Tłocnym cięciem zowia / y
przykładać gdzie boli. A to metylko na nogi
ale gdziekolwiek był bol ścierający.

Śisłoty spadające na nerwy / to jest wży-
ły suchę żarowciaga / małe wárzyć w occie
winnym / a przeciścić y dobrze wywarzyć
w onymże occie smole wárzyć długo / y na
miejscu gdzieby śisły spadały / plastrować.

Wszcznionym od pąteczney myszy / mała
ieczmienna w kważnym miodku *Oxymel
simplici* wárzona / a na rana przykładana
leczy.

Od niedźwiadła wkąsonym jest lekarst-
wem / mała ieczmienna w winie w którym
by Rucia ogrodna była wárzona / a plastro-
wana.

Od pąteczego gonnuszcznionym / iecz-
mienna mała w miodowinie wárzona / w
którymby pierwey figi wielkie / Bobkowe
liście / y Ruciáne były wárzone / y przywita-
na na rana.

Romuby się przydaje z takiego kolwiel
trąfunt / kreć z wolu pić / tedy mała iecz-
mienna w wodzie a w miedzie do zgeścze-
nia plasteru wárzona / a na żolobel co naćie-
pley przykładana / jest ratunkiem.

Paznogcie chropowate / nie gładkie / ani
rowne / ale pąfawie spada y chabogię czy-
ni narost

możnom
spuchłymwśiać
mała
iecz-
mienna
wárzona
a plastro-
wana / jest
lekar-
stwem.Płyn-
nie nasi-
ema mę-
skiego.Podgrze-
żone
y artetyce.Wogom
spuchłym

Śisłoty.

Od pą-
tecz-
ney my-
szy ob-
rą-
nym.Od nie-
dźwi-
adła
wką-
sonymOd go-
na
pą-
tecz-
ego
gon-
nusaPle-
tu
rowe
wo-
łowe.Paz-
nog-
cie
cho-
powa-
te

Bola z koni na puchym	ni narosła / mała ieczmienna w smole w rżona / a przykładana.	Kłob: koci porównawski wprawy. Strupy got mała Ieczmienna w mo- cnym oście wżona / y przyt: dano.	Strupom
	Bola z koni y napuchlinom / mała iecz- mienna z suchymi figami / a z gołebiniami w oście albo w piecy miedzie wżona do zgeśczenia plastru / y plastrwana odmiel- cza y rospadza.	Krośły iatrzące na ciele got: rż mała w świeżym mleku wody troche przylawoy w rżona / tym ie częste namazniac.	Krośkom iatrzącym
Item.	Bola z koni y napuchłość miewczą z gor- cey matercy ognisley / albo z kolerzeczney w rope obraca / wżawoy ieczmiennoy mały z ośm lotow / Kożey czerwoney / Głokow Miarowoy mały wżawoy / po łocie / kwi- tu Rumienkowey / Komencie wierzcho- low / Koprzy ogrodnego / po kwinie / oliwy dwa loty / Olejku Rumienkowey / olejku Koprzy swoyskiego / Liliowego / po łocie. To wszystko w wodzie wżyc do zgeśczenia / y plastrować.	Szyski / francowate krośły / y sadzele gdziekolwiek na ciele / bądź po głowie / bądź też w kroku / got. Wżawoy Iecz- mienną całego z lotow dwanaście. Słazu polnego świeżo zielonego trzy garści. W wodzie wżyc aż sie Ieczmienn popuła / a bo do wyrzżenia wody / y wyprasować ono oboje w piase mocno: do tego przydać dziesięć lotow smalcu wieprzowego / to w pateł tak blug wżyc ze wszystka wodność sie strawi. Przecedzić / a tym syfki / y krośły takie strupy wśelacie zle namazować / bo ie sufy y got / wysuszać ie.	Szyskom y krośkom francowatym.
Kaki spu- chnienia popuszcza niu kwi- cie	Spuchnieniu reki z puszczenia kwi- cie / mała ieczmienna sokiem winnego mleczu / albo Podrożniku mniejszego na plastr zczynio- na / jest lekarstwem.	Opalonym od ognia / Ieczmienn cały nie odluczony na popioł spalony / a białkami za- czyniony / tym często namazniac / got. Toż czyni samym tylko posypniac. Albo wżawoy olejku Kożanego trzy loty. Wosku polto- ta. Spuść to nad ogniem wespół / żeby by- ło maziące rzadkie / którym opalenie często pomazuy.	Ogniem opalenim.
Spuchnie- niu.	Spuchnienia kroczykolwiek częścią ciała z bicia / albo z tłuczenia / mała ieczmienna / w soku Słazu wysokiego wżona / a przy- kładana / jest ratunkiem.		
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.	Bola z koni w ro- pach obraca / mała tegoż ieczmienna w wodzie w rżona / potym w wodzie przez odciedzić y wżac mocno / a z smola y z oliwa znomu wżyc y plastru ciepło przykładac. Albo mały tey że z smola a z żywica Jodlowa / y z gołebini- ciami na plastr zczynić / y przykładac ciepło	Bola z koni morowe leczy. Mały Iecz- miennoy wżawoy ze cztery loty. Korzenia Miarowey tłuczonego dwa loty. Oliwy troche. To wespół w wodzie wżyc do zge- śczenia / a plastrować.	Morow boleżco.
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.	Gruczoły y zółty kwi- cie / mała ieczmienna z gołebiniami zczyniona / a pla- strwana.	Przymiotom ognistym z nabrzmiałości leczy. Mały Ieczmiennoy wżawoy z lotow sześć. Mały z Szocowicy trzy loty. Boko- wey mały / czerwoney Kożey tłuczoney / po łocie / Sądalu białego / Glinki Ormian- skiej mały wtartych / po pół lotu. Kam- fory kwinie. Opium, albo soku suchego z na- stienia małowey trzy grana. Soku No- cnego cienia / Rozchodnikowey / po czte- ry loty. Olejku Kożanego sześć tyżek / albo lotow. To wespół wżyc do zgeśczenia mazi / a przykładac na ognisle przymioty.	Przymio- tom ognis- tym.
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.	Bola wśelacie w mierz na każdym miew- scu / ieczmienna mała z masłem plastrowa- na. Albo wżawoy mały Ieczmiennoy dze- sięć lotow / Kożey czerwoney mały wtar- tey dwa loty / olejku Kożanego / y mały świeżego / po trzy loty. To wszystko w wi- nie dobrym słodkim wżyc. A gdzie prze- chłodnie / przydać do tego dwa loty Mały xu mały wtartego / wnieść pilno / a na bole iace miewscu plastrować. Albo z zół- kiem / a z Szafrańcem zczynić. Dios.	Koci z ciała obna- żone y opadłe ofry- wa / y ciałem porośte czyni / popiołem z Ie- czmienną opalonego zasypanac.	Koci z ciała obna- żone.
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.	Szyski w siedzeniu / y z kłami w rżo- by zmieścić / y w orok obraca / mała Iecz- mienna z smola / z woskiem / a z oliwa y z moczem chłopcicia małego zczyniona y plastrwana.	Wśelacie wrzody / sadzele / rany zapiłg- awione / y zagnile wychadza: wżawoy mały Ieczmiennoy dwa loty. Soku z zela Opi- chowego trzy loty. Miodku Kożanego sześć lotow. Terpentyny dwa loty. To wespół zagrzać / y dobrze wnieść / a sleyuchy w rym maczać / we wrzody y w rany zagnile kładać dwakroć na dzień.	Wzody / rany / y sa- dzele za- gnile op- dozj.
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.	Tenże plastr podagrycznym suży.	Też Ieczmienn nie odluczony w garcu do- bze zalutowany / a przez cztery dwadzieścia godzin w mocnym ogniu palony / toż czyni zasypanac tym prochem mały wtartym / wychadza zapiłgawione sadzele y wrzo- dy / a ciałem zdrowym narosła czyni.	
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.	Stamaniu goleni: wżawoy Ieczmiennoy mały sześć lotow. Rządźla kramnego tłu- czonego dwa loty. To z białkami zczynić je będzie mazi miska / a plastry / y bindami przysojnie obrzeżuy / zrownawoy koci z koci / żeby rowno były / y tak przez kilka dni nie odwiłac / żeby sie koci zwrzysła / co re- kroć czacie bywa / gdy tylko w rżawo		
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			
Bola z koni le bole koni w ro- pach obraca.			

Wszystko
wymagien
kom.

Konsem
wzgrzda
wym.

Konsem
miedziom
spuchlym

Kon Eto
ry ied
miedze

Pigwy y
nie iabl
ka ied
zachowac
zdrowe.

Kofofr.

Gr.

Woda nie
zdrowa
do picia
dobro o
czyni.
Oczce
od stazy
dlugo za
chowac.

Ryb wiel.
li polow
gyni.

Winn
plecni
femu y
fintodli
wemu.
Oczce do
dow dnu
wspulc.

Odziebionym członkom tenże popioł z
palonego Jeczmienia / z Niedźwiedzim sa-
blem a z Galasem / porowney części kład-
go wstawy / z tego masę uczynić / a tym
leczyć plastrując.

Koniowi wozgrzywemu tak rannet dąć:
Ges. biata / cały miesiąc karmić samym tył-
ko Jeczmieniem / a wino iey dawać pić. Po-
tym wciąć iey głowę / a krew z niej wytoczo-
na / w nozdrza mu spryca sprycować.

Koniowi gdyby moshna spuchly / z Je-
czmienney maści kładź mlektem a winnym
octem mocnym na plastr zacyznoney / dwa
kroć na dzień ciepło mu okładać.

Koni który iednie może / dla zatkania z-
bytne go kłosek / y żołądka. Dawać mu Je-
czmien iusony masło obroku / y siano twar-
de kłaczowate iedć. A proch sienny w wo-
dzie warzony dawać pić / a nicinego przez
trzy dni. Tak sobie tym żołądek y trzewa
wyczerze y przechodzi / że będzie chętnie
jadać.

Pigwy iako może swoleje dlugo przecho-
wać swoleje y zdrowe: zagrześć ie w Jecz-
mien / żeby sie iedno drugiego nie dotykało
iablko. Tak też inne iablka może dlugo prze-
chowac bez naruszenia ich.

Kofofr. żeby wiele iadec y wielkich nie-
sty / sypać im ieczmiem napoły przewarzony.
Syr z zafarżalosci zgorzlały / ma byś
zmierzchu odwilżony / a mała Jeczmienna
posypać go / a do wzywania zbierać z nie skora

Wode zla nie zdrowa koby chciał do pi-
cia lepsza mieć / tylko garść Jeczmienia w
niej namoczyć / albo choć przewarzyć be-
dzie lepsza. Cytryny /

Pomorańcze / Ziarniste iablka /
Aldamowe iablka /

Limonie świeże / w całej świeżości bez
naruszenia zachowa / gdzie ie w Jeczmiem
zagrzebie / tak żeby sie iedno drugiego nie
dotykało.

Koby chciał wielkość ryb połować / tak
powab czyni: weźmi Jeczmiennę maść /
ośrodek białego chleba dobrze wykwaso-
nego / toiu kłozego albo kłozowego po czter-
y loty. Szafranu ciuczonego toiu. Łoy roz-
puszczyć na ogniu / a do tego inie rzeczy przy-
dąć: przynieść krowie człowieczej ileby
dosyć było do zacynienia ciasta / które
dobrze wgnieść / a wstawy go iako Włoski
orzech przywiazac do wiotka / y w wodę w-
puszczyć / albo na wodę / poydź ryb zersad
wiele do połowu.

Plesń z winą zgania / y zapach zły obey-
mnie mu / zawiesić w woreczku Jeczmienia
chłodowego / obranego / całego / w beczce.

Kto chce ocet mieć silny y mocny / tak
piwny iako winny: wstąć Jeczmienia nie
odluczonego z supin swych / y przypaży-
wszy na panwi do przypalenia goracego / w

sypać w piwo albo w wino: do drugiego
dnia będzie znamienity ocet.

Koza tak y przez zimę świeżo przecho-
wać może. Kławać z kława y z kłozem
leśce zielonego / nieżrącego Jeczmienia / y
nakładać między nie Koze iednie nie rozkwi-
tley / w garniec nowy niepolewany / a zwole-
zchu tymże Jeczmieniem nakryć / y w chło-
dzie chować. Drugi tyłko rościela zielony
Jeczmiem po ziemi / a paczkow do rostkwa-
nienia gotowych po nim rozkłada. *Dydymus*

Plastry osobliwe y niepospolite do ran /
wzrodo / sędzieli sprofnych / zapługawio-
nych y zagnitych / wychodzących. Wstąć ma-
li ieczmiennę dobrze wypytłowaną dwi-
loty. Aloeparyku miarko wtartego / myrrhy /
po tocie. Masła zieloney / Kława *Unguentum*
Apostolorum zowa / cztery iad / co ied / z żo-
łki y z białkami. Co wszytko wespół umieścić
co nalepić / a do przerzeczonych wzrodo /
y ran zagnitych y smrodliwych / wychodzą-
nia y goienia bardzo posłowna.

Koni / Kobyby miał strengel: miarko ie-
czmienia w dostarku wody warzyć do wy-
wrzenia / a obcedziwszy go / co nagrzęty w
wor wstąpić / y on wor wdziać mu go na
głowe / tylko w nim dżury poczynić dla o-
czu / żeby wolne miał: a para ciepła z onego
ieczmienia żeby mu w oczy nie stła / ale tylko
w nozdrza / a w gębe. Tak będzie wolny od
tey choroby.

Koni gdy moczu puszczac nie może: mała
z ieczmienia iarego w wodzie rozmieszać / a
solą garsć do tego / y co mu dawać pić / a nic-
inego / aż swym trybem przyrodzonym ba-
dzie mokrzył.

Szkodzi.

Wzywany sam ieczmiem żołądkom sfo-
dzi / młac go.

Opuśnienie z wiela wietrzności w żywocie
czyni. *Diof.*

Wodka z trawy Jeczmiennę bystyllowana.

Trawy ieczmienia zielonego bywa wo-
da bystyllowana w słanym naczyniu iako
Kojana. Kano za rosy narwana iey ile
sie podobna. Wleże też y na panwi co czynić /
y z garnca miedzianego z kłozego gorzałke
pala / albo y z innych siol wodli. Czas naprzy-
stojnięty do tego średnie dni w Młaiu.

Do wgażenia wosłatego wnetrznego za-
palenia ied przystojna / biorac iey z tyż z
pieć na raz / albo sześć / albo syropem z chło-
dzacym iadim / albo z iulepem siolkowym /
Podroźnikowym / Młazowym / Grzybienio-
wym.

Oczom zapalonym / y (wym.)
Oczom plynacym / bardzo wyteczna pu-
szczając iey tedy y omedy po kłku kropić / a
chłodogo y cienia chusieczka w niego maczać

Koza bluz
go swieze
zachowac

Kony /
wzrodo /
gnile wy-
chodzą.

Strengel.

Kant st-
len.

Hordea
grami-
nis aqua
stillati-
na.

gdy wno-
tze zapo-
lenia.

Oczom
zapalony
y plynac

rospale
ma głowę
Pocinicy
sa w skut
i 4. h w sp
nie.

Aqua
hordei
cocta.

iac / y na oczy kładac.

Toż czynić na rospalenie y bolenie głowy z goracego flusu. A gdzie ta chcemy mieć potężniejszy / wziąć oboich migdałow słodkich y gorzkich po dwu lotu. Jaderkę bizzo-
stwinowych ochodzonych. To wszystko co nalepiemy utłuc / albo wwiercić / a ze trzy li-
żki Rozanego octu przylać / y tey wodki iec-
zmienney z dobra kwatere / y przebić przez
sietko / do tego Kąmfory przydać z piec albo
śesć gran / y tego przygrzawşy / chusty ma-
cząć / a na czolo y skronie przykładac / odna-
wiać co vschnie / aż sie bol włoży / y wcişy.

Wodka Jeczmienna wárzona.
Z rozmaity wárza / jedni biora wiele Jeczmiennia do tego / drudzy troche. Trze-
ci tylko dświeć siarnę do kwarty / a-
bo potrozu / śnadsz więcej zabobonu dśie-
wiatey liczy / albo z nątki y z nąmowy
kaszelnich lekarzow / mżli z potrzeby. Ze-
by tedy miał każdy wiadomość / nie tylko
iako go wiele brać / ale iako wiele do korey
potrzeby / a nie tylko sam Jeczmienn / ale y
drugich do tego potrzebnych rzeczy przyda-
wać / krótko tu przypominie.

Gdy tedy chcemy wychodzić / wyczyścić
wysuszyć / ma być cały nie ocluczony brany.
A jeśli tylko wskromić / odwilżyć / y pragnie-
nie wzmierzyć / tedy obitane z lupin / albo
wylupionego. Gdzie przytem chorego chce-
my posilić nieco / w ten czas więcej go w-
ziąć y dłużej go wárzyć / aż sie popuła. Do
picia y pragnienia wgażenia chorym w go-
raczkach tak ma być wárzony. Wziąć cze-
ry loty Jeczmiennia chodogiego spłokanego /
wody trzy kwarty / y wárzyć aż sie popuła /
przecedzić y w chłodzie chować / co jeśli chce-
my mieć potężniejszy y posilniejszy / tedy
do trzech kwart albo do czterech wody dwa-
naście lotow Jeczmiennia / y tak go długo
wárzyć iako pierwszy / to jest / do przepu-
śnienia. Moze też przydać do tego kwie-
cia siarkowego / albo Rozey czerwoney /
Borakowego / albo Wólowego ięzyka / Po-
drożniku albo Leczygi liścia / y serduşek /
moze Wólkiego Kopu nasienia / albo Za-
nyzu / Roząndu / moze troche Cynamo-
nu / według potrzeby y w podobania każde-
go / a zwłaszcza za zdaniem lekarza baczne-
go.

Pospolite wárzenie y proste wody Jecz-
mienney służy głowie bołeni z wielkiego w-
palenia słonecznego z goraczki / albo z iakiey
iney przyczyny / y osłabienia głowy.

Plucom zápalonym.

W suchotach bywa użyteczna.

W pielnach /

W żółtej niemocy z goracey przyczyny.

Zápaloney watrobie służy.

W goraczkach / y we wszelakich wnetrzo-
ściach zápaleniu. Jednak ma być miara w

wżywaniu tey zachowana. Bo za zbytniem /
puchliną rada przypada.

Wodka Jeczmienna wárzona z Cukrem.

Ta woda z Jeczmiennia wárzona / bywa
cukrowana / biorac do trzech albo czterech /
cztery / śesć / y ośm lotow Jeczmiennia o-
branego y spłokanego / y kánu cukru tak
wiele / wespół wárzyć do spłokania Jeczmie-
nia przy węgłu / przecedzić / a do potrzeby
chować.

W pleurach jest bázro użytecznym trun-
kiem. Także

Ludom suchotnym /

Plucom zápalonym /

Bolaczkom ognistym we wnetrznosciach.
Pierśi / y pluća wychodzą /

Kasłacym / y ochrapiałym / y omienio-
nym z ostrych flusow z głowy na pierśi spa-
dającym /

Kasłom suchym /

Nyřkom / y pęchytow / záwrzedziałym
bázro użyteczna / wycierając y wychodzą-
jąc z matercy ropisley / plugawey. Ale
ma być ten Jeczmienn nieco chodzony z
swoych lupin / tylko spłokany.

Zakásonym wstom y poczerniałym z go-
raczki gwałtownego wpalenia / wziąć wody
Jeczmienney co naposilniejszy cztery loty
cukru lodowatego trzy loty / śliškoci albo
ślamowatości nasienia Chmichłowego
lot / miodu odsymowanego pol lota. Tego
wszystkiego tak długo przywárzyć / póki sie
cukier miorospuści. A tym iżyć y wsta z zby-
teniey goraczki spalone / pierwey te wyřoro-
wawşy / wystrobawşy / y wyplókwawşy / ki-
ściezka / albo piozem pomázować / częřto po-
wtarżając płókać.

Kopa pluacym / z Jeczmiennia nie oclu-
czonego / wode wyřey pomienionym spo-
sobem wárzyć / dwanaście lotow Rozane-
go miodku do tego przylać / y miásto piwa
do pospolitego trunku wżywać. A rano y na-
noc wody z tegoż Jeczmiennia wárzonego /
ieno potężniejszy wziąć lotow śesć / ze dwie
ma tegoż miodku Rozanego / a z tedaym to-
tem syropu z Izopu wczymionego ciepło : A
to przez kilka dni czynić.

Pokurczonym y pokrzywionym jest uży-
teczna / zwłaszcza z goracey przyczyny / wzia-
wşy tey ze trzy kwarty z Jeczmiennia ocluczo-
nego / do korey rzecznych rakow niemátych
śesć pniećwşy wárzyć / aż trzecia część wo-
dy wywre / a te choremu miásto pospolite-
go trunku dáwać pić / kora mu w polarm
obracać sie będzie. Albo w tey wodzie śli-
maki wárzyć / a te wode z nich dáwać mu
miásto piwa pić.

Z wielkiego wpalenia bołeni głowy do
pospolitego trunku wżywać tey jest lekar-

Aqua
hordei
zacha-
rata.

W plen-
cie.

Suche-
tym.
Plucom.
Bólaczko
pierśi /
pluća ch-
dzą.
Kasłom
Omienio-
nym.
Kasłu su-
chemu.
Nyřkom.
pęchytow.
wi.

Takázo
nym / ośm
Izopu

Kopa plu-
acym.

W Fur-
gach / w
pokurcz-
niu.

Ślowie
bołeni / cy
zu pale-
nia.

Plucom.
suchotny
Pleurze.
W żół-
taczce.
Wotro-
bie gę-
stej.
W gor-
cach.

siwem / wstawy Jeczmiennia nie otluczo-
nego ze trzy garsci / Rozynkow miesistych
wielkich albo malych przerażonych w mo-
dzerzu z sześć lotow / Szanyzu lot / wazyc
w czterech kwartach wody chedogley flu-
dzienney / az Jeczmiennia puknie / potym przy-
dac ze trzy kwinicy Cynamonu dobrego po-
lamanego / zeby raz albo piec wzorzalo / a
przecedzimy / chłodno dac pic.

Item.

Item: Weźmi Jeczmiennia chedogo splo-
kanego sześć lotow / Cynamonu lot / albo
pol lota przednie dobrego / cukru białego
lotow piec / Rozynkow miesistych wielkich
trzy loty. To wsfysko we flasy cynowej wa-
rzyc w garncu wody studzienney / w utrop
wody wrzacey wstawimy przez cztery go-
diny. Ta woda w ciezkim bolemu glowy
badz z potluczenia y ran / badz z iney przy-
czyny goracey jest osobliwym trunkiem.

W pleurze.

W pleurze: wziac Jeczmiennia chedogo
otluczonego y splokanego z osem lotow /
Rozynkow wielkich cztery loty / sliwel ie-
dwabnych czarnych / po cztery loty / La-
trycey strobaney / albo drobno potraianey
lot / kwiecie gniolkow Marcowych garsci /
Wloskow matki Bozey / po garsci / wierz-
cholekow zermianych z Jzopu dobra sczypce
To wespól zmiesawimy w poltoru garncu
wody studzienney wazyc / az Jeczmiennia pu-
knie sie pocznie y rezy wody chorym do trun-
ku dawac.

W sucho-
tapi.

Ludzim suchoty mialacym woda Jecz-
miennia do picia przysloyna y zdrowa: Ja-
czmiennia ochedzonego wziac z sześć lotow
Laktrycey drobno potraianey / Rozynkow
drobnych sroiezych podwu lotach / nasienia
Baniowego / Dyniowego / Malonowego /
y ogorkowego / z lupin ochedzonego / po
locie / nasienia Fegrekowego / Korzenia
gniolkowego drobno potraianego / po pol
lotu / Jzopu / Matki Bozey wloskow po ro-
wney garsci / ziarnel z dzierota Bawelny
lot. To wsfysko w siedmi kwartach wody
dz dzorwey warz do wyrzzenia trzeciej cz-
sci / przecedzimy / przyday cukru białego
z ośmiastie lotow / miodu białego sześć lo-
tow / znorem przywarzyc do bazy / przece-
dzic / a w miejscu chłodnym chowac y wzy-
wac.

W pierściu
płucem.

Pierściu y płucem słuźaca / wziac Jecz-
miennia ochedzonego lotow dwanaście /
Laktrycey lot / nasienia Kopru Wloskiego /
Biedziencowego / Gniolkow Marcowych /
po pol lotu / Sig suchych miesistych / po-
traianych / Rozynkow wielkich / po dwu
lotu / Jelenich lezyckow / Jzopu suchego /
Szalwicy / po pol garsci / Rozey suchej
czernoney ewierc lota. To wsfysko wazyc
do rozewrania ieczmiennia. Przecedzic / a w-
zywac. Albowiem wsfelacie zapalenie rone-
czne / y pragnienie nad pochodzace gaci.

Zapale-
niu.
Płucem.

Watroby goracosc wychladza.

Slagme przez wfa suadnie wywodzi / z
plucy z pierci.

Slezieme /

Nyrkom /

Pecherzowi y innym wnetrznosciom za-
palonym / wielka bywa ochloda.

Noc z ciezkoscia odchodzacy pedzi.

W goraczach wsfelalich jest przysloy-
nym trunkiem.

Mamkom mleka dostatek dac / tym spo-
sobem wywana: wziac ieczmiennia otluczo-
nego w stepie / albo stork ochedzonego
osm lotow / cieciorki cztery loty / nasienia
Kopru Wloskiego dwa loty. To w sześci
kwartach wody studzienney do przepukania
ieczmiennia wazyc / az trzecia czesc wody
wymore / przecedzic / mamkom dac pic.

Noczu ostrogoraco odchodzaczemu / y z
ciezkim a przykrym rzezaniem: wziac iecz-
miennia trzy garsci / sliwel iedwabnych czer-
wonych y czarnych / po poltora lota / La-
trycey / nasienia Baniowego / Malono-
wego / Dyniowego / ogorkowego / z lupin
ochedzonego / po locie / nasienia Tlusto-
bowego / Salatowego albo Locygowego /
po trzy kwinicy. To wsfysko w sześci kwar-
tach wody do wyrzienia trzeciej czesci wa-
rzyc / a miaslo pospolitego picia wzywac.

W goraczach trzeciodniowych trunk
przysloyny: wziac ieczmiennia ochedzone-
go lotow sześć / Laktrycey / Jzopu suchego
go / po locie / Cieciorki / sliwel iedwabnych
czernonych albo czarnych / Rozynkow wiel-
kich miesistych / splokaney / potraiac / po
dwiu lotu: to ro pieci kwart wazyc wody
studzienney / do wyrzienia trzeciej czesci.
Potym ku koncu przydac trzy kwinicy Cyna-
monu przedniego / z grubą przelufy / Cu-
kru osm lotow / przywarzyc / przecedzic / a
miaslo piva wzywac. Albo tym sposobem:
Wziac ieczmiennia chedogiego / splokan-
go sześć lotow / Sandalu białego y zoltego /
drobno potraianego / po trzy kwinicy / Ro-
smatek albo Porzeczek dwa loty / Rozyn-
kow drobnych trzy loty / Cukru białego
piec lotow. To wespól w czterech kwartach
wody / w Balneum marii przez cztery godzi-
ny wazyc / a przecedzimy / chorym pic
dawac.

Miod z Jeczmiennia do picia.

Njegdzie czynia syte / albo miod do trun-
ku barzo przyiemny y wyzeczny / zwlaszcza
tym sposobem: Wiora ieczmiennia ochedo-
zonego lotow szesnascie / maku białego na-
sienia trzy loty / Sandalu wsfyskich trzech /
nasienia Dyniowego / Baniowego / Ma-
lonowego / ogorkowego / z lupin ochedo-
zonego / pol lota / Laktrycey poltory kwin-
cy / Gwo-

Wetro-
hie.
Slagme
z pierci.
Slezieme
Nyrkom.
Pecherzo-
wi.
Noc po-
dzi.

W gor-
aczach.
Mamko-
mleka
obfite-
dacie.

cy / Gwoździów kramnych / Cynamonu
dobrego / Szpikaroby Indyjskiej / galki
Muskatowej po kwincie / Kwiecia białego
Grzybienia / Galganu po dwou częściach
Kwinty / Kamphory trzecia część Kwinty /
Jeczmienney maki / Sándalu nasienia /
y Lakrycy / wárza w sześćdziesiąt kwar-
tach wody ciepłey chłodney / albo w stu-
dziennej / do wywrzenia trzeciej części / a
przecedźmy / przydać ze trzy kwartry miodu
dobrej patoki / cukru białego dwa fun-
ty Kupieckie / znówu przy wolnym ogniu wa-
głym wárzyć / aż tylko sześć garncy zosta-
nie / pilnie zsympiac: do tego przylać kwar-
te Rozżanej wodki przedniej. A wlaćmy
to w naczynie przystoynne / korzenie wysocy

poimienione w wozeczku zawiesić / wespół z
Szpiką Indyjską / z Kamphorą / y z Kwie-
ciem Grzybienia białego / drobno potraia-
wszy. A iżby rychley wysił / zedwie tyżce pi-
wnych drożdzy dobrych w ten miod wlać.
Po wykłanieniu siożyć go w inne naczynie /
a potym w toż pierożę po wypłokaniu
przebrać / y do potrzeby chować.

Oleiek z Jeczmienia.

Z Jeczmienia oleiek tym właśnie spospo-
bem / iako z Psenicy bywa / robiony / o
czym w Rozdziale o Psenicy / przy końcu
opisano sie. Także tychże skutków własne
jest / których Pseniczny.

Prążona albo przypiekąnego Jeczmienia maki / Grys. Rozdział 18.

Polentum & Polenta,
Omelytis, Omelysis,
Alphitis & Alphitum
Hordeitosti & Hordei
fructi farma.

Geroscht. Gersten meel.

Przypiekąnego Jeczmienia /
albo prążonego maki / która
drudzy Grysem zowią / Łacinnicy
Polentum, Grekowie Alphitum, y
Omelysis, rozmaicie stárzy czynili /
iako Plinius piśe w 18. księgach /
w 7. Rozdziale. Albowiem Gre-
kowie Jeczmiień przez noc moczyli
w wodzie / potym go nążantrez su-
szyli / vsusżony / w panwiach na o-
gniu prażyli y przypiekali / a potym
w młynach skrotem melli. Drudzy
woda go polawşy / przez noc go
uszyli / a potym go prażyli y melli.
Imi dobrze vprażony / woda zle-
wali / albo tylko skrapiáli. A ni-
żli go melli / pierwey go suszyli. Imi
w ktośin bedacy / ieszcze niedożrzali
dobrze / zczynali: iako y tych cza-
sów czynia z prążmą trupy młode /

których znówu przyprażymşy / w
młynach / albo w żarnach melli.
Wszakoz iakokolwiek była czynio-
na ta maki / albo Grys / tedy do ka-
żdych dwudziestu funtów Jeczmie-
nia / przydawali trzy funty nasie-
nia lnianego / a pół funta Koryan-
dru / soli pieć lotów. To wszystko
w panwiach prażyli / vstawicznie
mieszaiac / y tak wespół melli. Wło-
şy Jeczmienia nie zalewają wo-
da / ale susżony co namieley miela /
z tymi poimienionemi rzeczami mie-
şáli. Inaczej Galenus o tym pi-
śe w księgach o skutkach pokar-
mów. Chwali on te maki z świeże-
go Jeczmienia dobrze przyprażone-
go / ieno nie każe iey przymieszować
nie / iako Plinius / ale samego tyl-
ko Jeczmienia świeżego / chodo-
giego / miernie przyprażonego / a
potym zmeltego. A ta jest własna
polenta albo Grys / który gdy by-
wa przystoynie vczyniony / daje z
siebie wdzięczny zapach postodni /
a zwłaszcza z Jeczmienia świeżego.
Ktoregoby ktoś ieszcze niedożrzal
prawie do statecznie.

Przypodżenie.

Wysusza y zatyka / lepiej y potęż-
niey /

nicy / niżli Jeczmiień sam : y nie tyl-
ko do pokarmu przychodzi / ale y
do lekarstw / iako sie zaraz powie.

Moc y skutki.

Z A mała przypiekana / w mleku albo w
iakiemkolwiek miazney polewce warzona /
jest wytecznym y smakowitym iedzeniem /
zwiaszcza tym / ktorzy czeste biegunki / y śli-
słość trzewa miewają / ktora Lacinnicy (Ci-
tacio) zowia. *Dios.*

Ludziom robotnym y pracowitym w wo-
dzie warzona z masłem bywa posilająca po-
trawa / y ciału tuczności dostatek daje.

Czynia drudzy z niej kasa w polewce ka-
pluney / albo z iakiemkolwiek miazą war-
zac / a potym z soliem z iabiek pigwowych /
albo z soliem kwasných Granatowych / y
ziarnistych iabiek / albo z Agrestem / albo z
winnych iagod niedozrzątych z soliem / a z-
wlaszcza dla tych / ktorzy chce do iedzenia w-
trącić / zrusza abowiem y przywodzą im ap-
etit.

Tak potrawa paniom bzemiennym jest
wyteczna / ktorym tak iedzenie bywa obrzy-
dzone / że ani zapachu iakiemkolwiek potra-
wy zmiesć nie mogą. Także tym ktorzy cie-
paczki y biegunki / będąc bzemiennie / mialy.
Tym abowiem y żywota zbytnia elastosc / y
do iedzenia chce odpadła / zas sie wzwierdza.

Czyniali też starego wieku ludzie z tej Je-
czmienny mały przypiekanej placki / zaczy-
niając iedzą wodą / drudzy winem ino oli-
wą / niektorzy miodem / według wpodob-
nia / albo potrzeby każdego. Ale iako Gale-
nus pise / takowe placki trudne y ciężkie sa
do trawienia / y barzcie / a niżli sam chleb
Jeczmienny / wiatry w ciele wzbudzając.
A im dluzey w zoladku leży / tym wietrze w
zywocie zaburzenie y kruczenie czyni. *Gal.*

Z miodem zaczynaony srocie pobudza.

Kapłony y kofosy przedło tuczy / chowając
ie w miejscu ciepłym a ciemnym / a pierze z
strzydl co wietrze im porwyrywawszy / zaczy-
niwszy i woda / albo winem / albo miodem.

Aurom cięciaczki / to jest / gdy rzadko y
wodnistą przez nie bieży / weźmi tej mały
przypiekanej garść / y tak wiele wołtu / roz-
puszczwszy go z nim zacząć y z winem / y
potoczyć galec / ki drobne / a przed im zobia-
dować im tego naprzob.

Bydlą rogatego sebroni albo siinnicom /
winem i zacząć y dać iedć dobrze. Albo

z soli a z wody rozsol uczyniwszy / te mały
nim zacząć / y dać im iedć / zwierzchu ie
nakrywszy guntami / albo czym podobnym.

Gnilec w ościech leczy / wzięty z tej ma-
ły dwie części / a iedne soli / y to co nalepiey
z miodowinem w moździerzu utłuc / że będzie
iako ciasto. Z tego małych bochenków na-
piec / y dla potrzeby chować. A gdy potrze-
ba siluc co nanniey ieden / a z woda rozczy-
niwszy / tym dziasła ognile / y inne części w o-
ściech naruszone / czesło wyćierać.

Zeby czarne / pozostałe wyćiera / y białe
czyni. Uczyniwszy z tej mały ciasto co z nao-
strzeżym winnym octem / w garnku siro-
wym zalutowawszy / na popioł spalić w
garncańskim piecu / a tym popiołem sobie
czesło zeby wyćierać.

Plastr przeciwko spuchłym białogłom-
skim pierśiom z przymiotem ognistym / w-
ziąć srociniego albo wieprzowego sadła to-
row branasć / białkow od dwu ianu / y
zbić wespół / miodu potym przydać totoro-
cztery / wnieść dobrze / Saletry cztery to-
ry / mały przypiekanej Jeczmiennia ile po-
trzeba do złączenia plastru / a przykładać.

Tenże plastr służy. Gruczolom ewardym
Zolaczkom zapalonym. Albo też wziąć
tey to przypiekanej mały z funt / tak wiele
wieprzowego sadła albo smalcu / iacieć z ie-
denasć ziołkami y zbiałki / Saletry y miodu
po cztery lory / albo ile go potrzeba do u-
czynienia plastru. A gdzieby chciał bol u-
śmierzyć / Saletra odiać.

Ryby do iednego miejsca zgromadza /
zaczyn polow niemają może ich byd / naczyni-
wszy z tej mały woda albo krwia bydleca /
albo winem / albo miodem / galec / wsiąść /
y do wody miotać.

Zoladkowi zbytnie goracemu / plastr nie-
pospolity z tej przypiekanej mały ieczmienn-
ney / z wierzchołkow miodych Jezyn / albo z
Roschodniku / albo z Tlustosiem / wespół
utłuc / albo w donicy wwieźć / trocha wo-
dy skropiwszy / y na zoladek przykładać.

Twardosci narosłe w srocie albo guzy / y
gruczoly twarde : ta mała z oliwa na plastr
warzona / y plastrowana / rozgania. Także
na innych miejscach zasiać / winowecz o-
braca.

Ogień piekielny gasi / w wodzie na kase
warzona / a przykładana. Ale gdzieby się już
miejsce sprysczyło / tedy wziąć tej mały
dwie części / iedne ziarnek Garbaryskich /
to wespół w winnym octcie warzyć / y le-
tnio przykładać.

O pecafu / y frupach Jeczmiennych / ktore ptyśanna
wlasna zowia Grefowie / y Lacinnicy. Rozdział 19.

Ptyśanna

Petrard.
dobrá.

Lubimom
pracowi-
tym.

paniom
bzemienn-
ym chce
do iedze-
nia przy-
wraca.

placki.

Stelce po-
budza.
Kapłony
y kofosy
tuczy.

Biegunki
om b. Pa-
sym.

Simni-
com by-
dlą rog-
atego.

Gnilec w
ościech

Zabom
pogrze-
nym y zol-
adku.

Piekiem
nabzmi-
nym.

Gruczol-
y zolacz-
kom

Do polo-
wu ryb.

Zoladko-
wi gor-
acemu.

Gruczol-
y naros-
łom w
srocie
twardym.

Rozey pla-
sterny.

Prisana, Cremor Prisanæ.

Dict' gesortene.
Gerstenbrüh.

Tysanna własna y prawdziwa / od Grekow y Laccini-
kow tak mianowana / nie inego nie
jest / tylko z Jeczmienia oblupione-
go / albo w stepach otłuczonego /
co my Jeczmiennym pecakiem / a-
bo y krupami Jeczmiennemi zowie-
my. Kąśa wárzona rzadko albo
y gesto / od której sam pecak albo
krupa sucha tymże imieniem jest rze-
czona. Też tak starzy / iako dzisiey-
szego wieku ludzie / tym sposobem
czynili. Brali co nachedozę / co
nabielsę / y nazupelniey tego ziár-
na Jeczmienn / tego nie melli / ale
woda skrapiając / w stepach z lu-
pin obijali y tłukli / potym na słoń-
cu suszyli. Powtore znówu tłukli /
y także na słońcu suszyli / y tak to
chowali w mętych Jeczmienniu s-
wieżym / dla dalszego wcale zachow-
wania. To dzisieyszych czasow
nie inego nam nie jest / ieno krupy
chedogie Jeczmiennie / albo pecak
chedogo obity. Tey Prysany sta-
rodawni Lekarze w chorobach lu-
dzkich używali / rozmaicie wárzac
y przyprawiać z innymi przysada-
mi / według potrzeby choroby ka-
żdey. Paulus Aegineta w pierw-
szych Księgach / w Rozdziale o
Żbożach / wzy tey Prysany wá-
rzyć / każe iedną część iey w piętna-
stu częściach wody wárzyć. In
Grekowie w dziesiąci / przydaw-
szy troche oliwy / a gdyby zwierá-
ła / troche octu przylewaia winne-
go : y gdy dobrze wvre / przydaia
troche soli na ogniu przypiekanej /
In ług kłada. Drudzy troche swoy-
skiego Kopru. Teraznięszy leká-
rze daleko inaczej a niżli Galenus /

albo Hippokrates wzyli: te Prys-
sane wárza y daia. Albowiem Pe-
cak / albo iakiękolwiek krupy Jecz-
miennie / tak miąższe iako drobne /
chedogie / kaza tak długo wárzyć /
aż co nalepiey rospecznieia / y na ka-
śe rozewreia / potym przez sitko
geste albo chuste przebiaia / przyda-
iać według vpodobania cukru / a-
bo mąsła młodego. Drudzy mleká
Migdalowego. In mleká z nasie-
nia / albo Młotowego / albo Dymio-
wego / Młakononowego / Ogor-
czanego albo Baniowego / według
choroby potrzeby. O tey Prysanie
Hippokrates Byroce / nie tylko w
Księgach o sposobie karmienia cho-
rych w ciężkich / y w gwałtownych
chorobach / ale y Księge osobliwie
napisał / o użytkach iey.

Przyrodzenie Prysany.

Tysana albo kása przebijana z
Jeczmienia / poprostu nagotowa-
na / w wodzie z mąstem wárzona /
odwilża y chłodzi / pokarm ciá-
mierny daie / krew dobra czyni / wy-
ciera / wychędaja / żyły otwiera.
Ale w polewce káploniey / albo z in-
szego miesa wárzona / wiecey ciá-
lu pokarmu daie / y posila wiecey. A
z innymi rzeczami pomienionymi
wárzona. Rozgrzewa / nie z swe-
go przyrodzenia / ale z przysádzonych.

Moc y skutki.

Goraczkach Prysanna albo kása w wo-
dzie gesto wárzona a używana / jest pokar-
mem użytecznym y zdrowym.

Służy y tym tá potrawa / ktorych częś-
to goraca głowa bolewa / a owsem z pián-
stwą winá siarczystego.

Kymy / y Spadli /

Kąśle suche vspokaja /

W pleurze y kłótu w bólach /

W bolaczkach wnetrznych /

W owrzędziłości płuc y pierś /

W nabżmienniu z przymiotem ognistym.

W scyátce z goracey przyczyny /

W suchotach / y w goraczkach suchotnych

Żolabkowi goracemu / Także

w gorac-
kach.

Głowie
bolacey z
goracości

Kymie.
Spadli.
Kąślu su-
chemu.

Pleurze.
W bolac-
kach.

W owrzęd-
ziłości

płuc.

W prz-
ymiotach.

W scyát-
ce.

W sucho-
tach.
Goracze

Watro-

Worro- bie Prągni- nie Ogrom. Włom. Kolep Gym. Omienie- nie Pierśiom sa chym. W zewo- niu 37 w plucach. Słężione Słężym chrośca- Arsemitu Alenu muskla Omiegu. W słup- geru. W uerla- nie. W zwole- niu 37 miej- kate. Miecio- ane cho- roba wzbu- dza Wapno pietnu W Polce	Watrobie / y wnetznościom zapalonym ieft pokarmem przystoynym y dobrym/ Prągnięcie wśmierza/ W rospaleniu oczu/ W rospaleniu wśn/ Tym korozy ślęta y od rozumu odchobzo/ Kolerycznym/ O chrąpieniu y omientieniu gárdła/ Suchości w pierśiach / Zerwaniu żyły w płucach / Słężenie żatrwardzeniu/ Tym korozyby złote chrzascze były w trunku zabane. Arsemit / Omieg/ Słego Muskla korzenie / iakielkolwiek ine iadowite ziola / tym iest osobliwym po- karmem kafa Jeczmienna. W alinogorzu / W goracze trzęciegodniowey / y w innych goraczkach kolerycznych / abo w tych koro- zybytniey krowe bywała zapalone / fluży Pantom korozy chorobą miesięczną dla zbytniey goraczości y wysuszenia wślęta. Tak ze wślęta inym przypadkom y chorobom goraczym iest potrawa zdrowa. Korozyby w trunku wapno bylo zabane ne / ci naczęściey Jeczmienney kafe mieliby wżywać. W Polce / gęsto wārżona a octem winny zalaną / iest lekārstwem / zwłasczā z wyla- nia zbytniey iadowitey żolci. Także Korozy słężione zapalona maia/ W pleurze ze wrzodu w pierśiach iest nie- rytko pokarmem ale też lekārstwem / krupy i czmienna abo pecak z trocha otrab / w mle- ku Migdalowym wārżony / a potym przez siekło przebite y wżywany. Krowa pluicym kafa Jeczmienna prze- bitiana / z kochmalem wżywana / iest lekār- stwem. Kaslu suchemu. Także Spadkom goracym: uā pierśi / kafa z ie- dwabnemi sliwkami czerwonymi y czarny- mi / a z nasieniem maku białego wārżona / a przez siekło abo gęsty durflak / przebita / y wżywana / iest lekārstwem. Zapaleniu pluc / pecak jeczmienny z bro- bnymi Kozynkami / z sliwkami jedwabny- mi czarnymi wārżony / a potym trocha mle- ka Migdalowego zalany / iest lekārstwem / Tym korozy z cięzkich / a z długich chorob do eil przysć rychto niemoga / kafa Jecz- mienna przebita żolekami świeżych iāciec za- tarcia / y wżywana / iest im bārzo pośilnym pokarmem. Omientionym y ochrąptalym / kafa gęsta przez durflak abo siekło przebita / a z koch- malem mialko wtarcym y z cukrem ciagnio- nym wodnistu wārżona y wżywana / nie tyl- ko iest pokarmem / ale y lekārstwem. Dychawiczym z goracey przyczyny / ka-	śa gęsta / w Migdalowym mleku / z cukrem y z miodym māslem wārżona / iest lekārś- twem y pokarmem. W suchotach / weźmi przebitey wārżo- nych gęsto krup ośm lotow / cztery loty kro- chmalu mialkiego. To wśpol w kaptoniey polewce przywārżyc / a rano y na noc iest choromu dawac. W pleurze pokarmem iest wżytecznym ieczmienna kafa z zadka z miodem dawana Ta też chorzym żywor odwilża / y śolec czym. W utrapieniu słężionym / pecak abo krupy Jeczmienne w miedzie wārżone / troche pie- przu przydawśy / iest lekārśka potrawa. Kafa z pecaku Jeczmiennego z cięlece- mi nożkami wārżona / a potym przebita / oczu do tego przylawśy : w czerwontkach iest lekārstwem rano y wieczor wżywac. Kradko przebita kafa Jeczmienna / ze- by była iako polewka / z miodem / a z oliwa / klistera dana / żatrwardzenie żywota odmie- kca. Wydymanie / y niezmienna a dāremna do pochodowania cheć odpadza polewka z ka- fe Jeczmienney / z czerwona roża wārżo- na / a klistera dana. Dziasta zapalone / y wrzędienice ogniste na nich leczy / polewka z Jeczmienney kafe w wściech iā trzymac ciepło. Żebom także boleiacym iest ratunkiem / często w wściech ciepło iā trzymac. Spanie w goraczkach przywodzi Jecz- mienna kafa z maku białego mlekiem wā- rżona / wżywana / y na skronie a czoło przy- kładana. Polewka z Jeczmienney kafe / ciepło w wściech trzymana / żatrżenie ięzyka / y wśi w śytekich zapalenia wielkiego w goraczkach odwilża / y popadalości w nich leczy. Abo gęsto wārżoney Jeczmienney kafe / przez siekło przebitey / wżiac z ośm tyzel / abo lo- tow. Sliśkość z pecet pigw cztery loty. Sli- śkości z nasienia Słazowego / soln z Lātry- cyey po dwu lotu. Ciagnionego Cukru cze- ry loty. To wśyśtko zmieśac wśpol / ze be- dzie konfekt wodnisty / korożego potrofe a często w wściech trzymac. To abowiem zgo- rzałosc wśi / y popadanie ięzyka / co śkōla abo Brain drudzy zowia / wychodza od- wilżiac. Moze też podczas tego troche przelknac / bo palenie w gārdle gāsi. Popā- daliny y rany ięzyka / y w wściech goi / ale za- wśe przedtym potrzeba wślā wychodzyc / dziasta wyśorowac / ietyl wyśtrobac / gā- rdlo gārgaryzmami wyplōcac woda prze- wārżona / y troche przyocćiano. Do tego wśytekiego bywa ta Peisāna / abo kafa Jeczmienna ratunkiem lekārśkim / do czego tegoż Jeczmienna maku / o czym wy- śey doświadczeni e sie powiedziālo.	W sucho- tach. W pleu- rze. Słężione chorz. Czerwoni- ca. Żywota żatrwa- dzenie od wilża. W dyma- niu. Dziastom zapaleniu Żebom boleiacz Spanie przywodzi w gorac- kach. Wśi z kafa żenie co gōrālubo Wdāno wła iest.
--	--	---	---

Kozsadek.

S Tárobowego wieku lekarze / czyniali Peysane dla chorych / ktora nie inego nie była / ieno krupy nasze Jeczmiennie / albo pecak z Jeczmienia. Tymże właśnie sposobem robiona / iako tych czasow robia. W czym sie na przobku powiedziało. Peysana / Grelom od robienia tych krup rzeczona. Abowiem *Pissin*, nie im inego nie jest / tylko odwilżać / płócić / y wychodząc / iako krupy Jeczmiennie pospolicie czynia. Dzielących czasow od pospolitego ludu / Peysana zowia wode z trocha Jeczmienia przetrzawiona / dla pragnienia / y płókania wst gorączkach: Ale ta nie właśnie Peysana nazywana.

Kozność między dzielącymi a barwnymi lekarzami w przyprowadzaniu do leczenia / to jest / że oni przez siatkę albo chusty wwarzono / na przebitali / y tak prosto dawali. Podczas też podług potrzeby / Łuku / albo Koprugrodowego / albo co takiego przysparowali. Łasky rzadko kiedy przez chusty przeciąga / i / albo przez siatkę przebitą: bo bardzo chędogie krupki z Jeczmienia y drobne czynia / y do wywania długo warza / a według potrzeby choremu / albo z miodym masłem / albo z cukrem tylko / albo z mlekiem Miodowym / albo z makią białego / zalewają. Otrzymuje pecak albo krupy miąższe były.

Bywały też od ludzi starych z innych zboż rozmaitych peysany / a po naszymu krupy / albo pecaki czynione / iako y naszych czasow z żyta / z psenicy / z owsa / z orkisz / z socowice. Ale tym zawsze w miarowaniu przyskładał zboże z którego były czynione / iako *Pisana Zeacea*, żytnie krupy po naszymu. *Pisana Triticea*, pseniczne krupy. *Pisana Oryza*, ryżowa łaska. *Pisana Avenacea*, vel *Avenata*, Owsiane krupy. *Pisana ex Lentib.* Która u nas zwyczajnie nie jest / łaska z Socowice: Ta sama z Jeczmienia nawiastniey się Peysana.

W Jeczmiennym chlebie.
Rozdział 20.

Panis Hordeaceus.

S Tarego wieku ludziom Jeczmienny chleb był zwyczajniey / niż teraznieyszego. Bo z łaski y daru Boskiego ten wiek ma obfitość inego zboża / do chleba milego przystoyniey / niżli pierwow. Jednak y ten ludziom robotnym y pracowitym jest bardzo uży-

teczny / w żołądku ich mocnym y zdrowym długo leży. Czego takim ludziom potrzeba aby mieli sytność y posilenie ciała / ktora im do statecznie daie. Wszakże nie tak iako pszeniczny albo rzany. Przeto tych czasow gdzie tego chleba częściej / dla obfitego wrodzaju Jeczmienia używają / przydają albo żytny / albo pszeniczny maki do jeczmienney według wpodobania / albo połowice / trzecia część / a taki chleb bywa użyteczniey / niżli sam Jeczmienny.

Przypodzenie.

C hleb Jeczmienny acz w żywiołach swych jest pomiarkowany / iednak do suchości y chłodzenia jest słonny / tak sam / iako y z przymieszanem inego zboża maki.

Moc y skutki.

K ohe wysocey powiedziało się / że ten chleb ludziom pracowitym y robotnym jest bardzo użyteczny / zdrowy y posilający.

Podługrycznym bardzo służy / y także / iako niektorzy świadczą / iż korozy mu się przyswycza / nigdy podługry nie miewają. Przeto korozyby się z przobkow swych tej choroby iako bieżdziejney obawiali / a od niejby bezpiecznie byś chcieli / z mioduby się mieli do używania chleba jeczmiennego zwyczaić.

W upławach zbytich panieć dobrze go używać. Także

W suchotach jest wiecey lekarstwem niżli pokarmem / bo wysusza.

Z ośrodku tego chleba może byś potrawa smaczna y zdrowa uczyniona warząc iako w mleku / albo w mlesney polewce / bądź łaski gęsta / albo rzadka / y polewczasta / iako z chleba innych zboż / zwłaszcza dla czeladzi / y robotników.

Łysiny na głowie / y

Plesowatości z oblaśnienia włosów czyni porość. Chleb jeczmienny suchy na proch walczony miakło / a z Uiedzwiedzym sadem spuszczoney y z sola masćia zacynioy / tym plesowatość nacierając. Drugdy wespół sol z chlebem jeczmiennym na popał w garncu nowym y surowym palo / y tymże sadem Uiedzwiedzym a toiem rozłożym zacyniać / y nacierać.

Wzrost ciemny posila y ostry czyni / chleb jeczmienny dobrze wpiekły / zaraz z piecarni

Ładziom
pracowitym
y robotnym
gry.
Podługry

Upławo.
suchotach

Potrawa
dobra
y botnym.

Łysiny
y plesowatości
na głowie
porość gni

Wzrost
ciemny
ostry

poly

poly poprzek rozkroiony / a polnym kmi-
nem tuczonym dobrze posypany / y przed
śmymy tuż oczyma trzymany co naćpieley.

Zeby czarne / rozawe albo pozostałe wyście-
ra / y białe czyni: wziąć iecziennego chle-
ba z torow sześnaście / skorup albo łupin z sze-
ściu dziesiąci iatec / koralu czerwonego / sko-
ry z dziewa kądzielowego po dwu torow /
ziela krole zowiemy Dzień y noc / Zmierzni-
ku po garści. To wszystko w surowym nie
wypiekany gąrcu zalutować co nale-
piey / a w wstawicznym ogniu przez 24. go-
din palic. Potym gdy samo przechłodnie /
miętko wrzec / do tego przydaway koci z
Sepie ryby morskiej / krolej Złotnicy do
odlewania wzywaja / lot. Gwoździow tra-
mnych / Koryandru przypiekawego / Cyna-
monu / po polkwinty. Korzenia Głotkow-
go kwinty. To wszystko wespół co namieley
wrzec / y każdego dnia tym prochem zeby
wycierac. Tak zeby beda chędogie y białe.

Wino w becze gdzieby sie zmieniło y po-
psowało : wziąć ieczienny chleb zaraz z
pieca goracy / a na poly go rozetrznowy /
na spuncie go ośrodek polozyć / a gdy ten
przechłodnie / znnowiny goracy także polo-
zyć / czyniac y powtarzając to kilkanaście
kroć porabnie. Tak on chleb wyciągnie w
sie ono wszystko / co winu szkodzi y psuje go.

Takimże chlebem wino przesiarkowane
y siurodliwe / wszystko siurod y siarkę wycią-
gnąć może.

Piwo także nakłazone siurodliwe / iako
y wino tymże chlebem naprawić może.

Szlamowatości y wilgotności zle z winą
wyciąga / kilkoro chleba Jeczmiennego cie-
plego w kofyku / w fasie zawiesić / zaś przy-
dzie sobie (Apul.) Constant. lib. 7. Cap. 26.

Kto chce dobry ocet mieć / weźmi stare-
go dobrego winą / mało albo wiele / wedle
wspodobania / zwarzyć go przy ogniu y wlo-
żyć w przechłodle kilka sztuk chleba Jecz-
miennego / barzo wypieklęgo y goracego /
zeby przez cztery dwadzieścia godzin w nim
był / potym go wyjąć / a zakwaszyć go w na-
czyniu / na słoncu lecie / w zimie na piecu
piekarnym albo na przypiecku kowalowego
pieca postawić.

Szkodzi.

Chleb Jeczmienny żoladkowi do tra-
wienia trudny y ciężki.

Pokarm ciała mały daje.

Wietrzności we wnetrznościach znięca.

Ślagnie mnoży w żoladku y w żylach.

Dychawicznym y ciężkochnącym szkodzi.

O Piwie Jeczmiennym /
iakięgo w Egypcie starzy
wzywali. Rozdział 21.

Zythum, Zythum, & Ze-
thum; Pinum, Phucas &
Phucadium, & Phocadi-
um, Hordeaceum, vinum
Cicera, Cicerites vinum,
Ciceria, & Celia.

Gersten bier.

Ten napoy / ktory Dioscorides
Zythum, drudzy Pinum, in Phu-
cas, albo Phocadium, niektórzy Celi-
am, albo Ceriam. Drudzy Siceram,
albo Sicerites vinum, y Hordeaceum
vinum mianują. Był w zwyczajem
ludziom starodawnym / a ile w E-
giptcie : ktory z Jeczmienia mocne
go czynili. Także y z Psenice / kto-
re było podobne piwu naszemu.

Przyrodzenie.

Ptwo Jeczmiennie tych czasow
według zgotowania y wyrobienia
stodu / jest przyrodzenia odwilża-
jącego / z wielkim rozgrzewaniem.
Jednak względem winą rozgrze-
wiającego / chłodzi. Piwa Pseni-
czne / z Orkiszu lepiej rozgrzewają
niżli Jeczmiennie. O czym się też
wyżey / o piwiech rozmaitych pi-
śac / w Rozdziale o Psenicy / przy-
pomniato.

Moc y skutki.

Moc pobudza y pedzi.

Kości stonowe w tym piwie moczone
zmiekcza / y powolne czyni do rozmaitych
rzeczy form y figur rzeźbienia.

Ma też inne skutki spolne z piwem Pseni-
cznym / o ktorych się wyszey o piwie pisało.

Szkodzi.

W nyrkach bolesci wznieca.

Kamień w nich powstaje.

Chłodem albo zylom suchym jest szkodliwe.

Włókni y odzietki mozg okrywające o-
braja.

Wietrzności y opuszenia w ciele wznieca.

Pokarm hruby y ciało nie dobry daje.

Trud / ktory Grekowie Elephantiasim zo-
waja / mnoży / zbitniego piac. Dios.

Trud

Zeby wy-
pedaja.

Wino nak-
łazone
naprawia

Item.

Piwo nak-
łazone
mu.
Piwo sta-
ronemu.

Ocet.

Żoladko
wciążki.

Pokarmu
małego
Wietrzno-
ści opus-
ślagnie
mnoży.
Dychaw-
cznym.

Moc po-
budzi.
Ston-
owe kości
zmiekcza.

W nyr-
kach bole-
ści wznie-
ca.
Włókni-
stom
mozgu.
Włókni-
stom
Włókni-
stom
Włókni-
stom

Braba Jeczmienna.

Rozdział 22.

Curmi, & Corma.

Byl drugi napoy w zwyczajn
starodawnemu wieku / Curmi
rzeczony / ktory sie nam podobalo
Braba nazwać. Ten także z Je-
czmienia czyniono / y czestotroć do
trunku miasto wina używano.

Przyrodzenie / moc y skutki.

Tegoż przyrodzenia jest / Ktoregośny pi-
wo Jeczmiennie powiedzieli bydy / y skutkow
tychże. **SZKODZI.**

Bolenie głowy zbyenie czyni.

Krew w cieie zła mndzy /

Zydom piety / Ktore nerwami suchym
zylami zowiem / wodzi.

Rozsadek.

Miedzy tym trunkiem ktory Curma La-
cinicy y z Grekami mianuia / my braba / a
miedzy wyszey pomienionym piwem iecz-
miennym / Ktore Zythum zowia / nie maś
iney rozniace żadney / tylko w warzeniu / gdyż
z iedney oboie materzey bywają / kiedy te-
dno przebiezje / drugie w miara dobierze.
Także iedno drugiego smaku lepszego / iedno
gorzkie / drugie posłobne. Także iedno ge-
ste drugie prześroczyste. Czarne iedno / dru-
gie białe. Jedno chmielne drugie wolne. Je-
dno drugiego pić się / y w tym tylko sa od-
siebie / a niezym innym rozne.

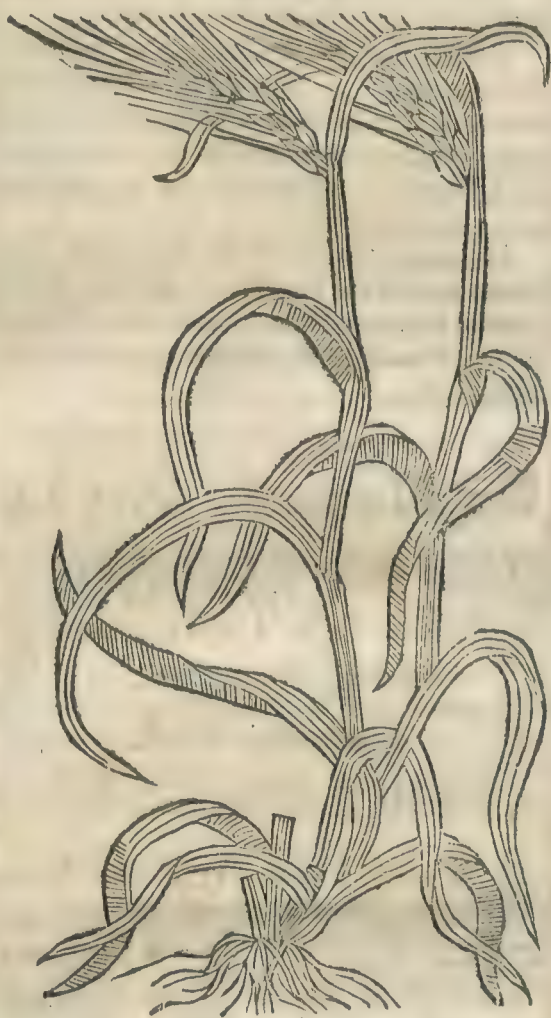
Nagi abo Pfeniczny

Jeczmienn. Rozdział 23.

Nagi Jeczmienn dla tego nazwa-
ny / że ziarna iest Jeczmienne-
go / w skupinkach swych nie twar-
do siedzacego / nagiętego iako Pse-
nicia. Dla tego też Pfenicznym Je-
czmieniem iest nazwany / że ziarna
iako pfenicia golego / iż kiedy go wy-
kruszą y młocą / nie iako Jeczmienn
ale iako Pfenicia krępy sie z kłosu
swego. To zboże wzrostem y k-
ształtem mało nie wszystkim Orkisz-
owi podobne / ieno że nie tak w ku-
pinkach swych mocno okryte iako
Orkisz abo Jeczmienn. Jest ziarna
rumiano żółtego iako Pfeniczne.

Zeopyrum, Hordeum nudum,
Tritocospelthum.

Weyzenspeltz. Nacktergerst.
Spelzweyzen.

Wieniec.

Nadkim to zboże iest znaiome /
nie tylko w nas w Polsce / ale y
Wlochom / Francuzom / Niem-
com / Anglom. W Westwalias
iest napospolitsze / gdzie nie tylko do
chleba / ale y do inych potraw cze-
sto bywa używane.

Przyrodzenie.

Nagi abo Pfeniczny Jeczmienn /
iest przyrodzenia mieszanego / ma-
iac cos Pfenicznego y Orkiszowe-
go w sobie / iako Galenus w k-
siegach o skutkach potraw pi-
se / y o-
wiadczy.

Moc y skutki.

Estie zboża tego dostatek mało / tam to
mialo

Do por-
trawo.

Bolenie
głowy g-
ni.
Krew zła
g-
ni.
Nerwom
szkodzi.

Chleb.

Do jedze-
nia.Do pla-
strow.

maślo Jeczmiennia w potrawach używa-
czymy z niego pecal / krupy / grys / maś-
y w mleku / w polewce miesney / albo kapi-
niey / albo z mioda a z maślem warzyc / po-
trawia ludzioro robotnym y pracowitym /
bardzo pożyteczna / posilająca y tucząca.

Chleb tego zboża mały użyteczniejszy jest
y ciastu tuczniejszy / a niżli z Orkisu.

Z mały albo z grysu bywa polewczasta ka-
ska y gęsta / tak chorym jako y zdrowym
warzona Owa tym sposobem jako o Pse-
nicy y Orkisu powiedzieliśmy / może być
przyprawiony y używany / tak do lekarstw
jako y do jedzenia.

Do plasterow tak mały jako chleb tego
zboża może być brany / do których Pseni-
cznego bierzemy / y na też choroby / o których
na swych miejscach było powiedzieliśmy /
używamy.

Ryż Niemiecki. Roz 24.

RYZ: NIEMIECKI
Tipher, & Typha cerea-
lis, & frumentalis.

Theuscher Reiß.

Z Boże to które Ryżem Niemie-
ckim zowiemy / nie jest nam nie-
tylko zwyczajne / ale ani znane.
Liściem / zdźblem / y korzeniem pse-
nicy jest podobne. Kłos ostry / spi-
czasty / twarde / jako Jeczmienny.
Ziarna białego / w swych łupin-

łach jako Samopcha / mocno za-
wartego / także jako Jeczmiennia albo
Samopcha / musi go obierać y tłu-
ć w stepach.

Wstęp.

W Westwalei tylko moja wi-
domość jest w Kochaniu / indziej
w Niemieckich stronach / ani w
Włoskich / ani w Francuskich / nie-
tylko u nas nie znają go.

Wyprowadzenie.

W zboże jest pomierne przy-
rodzenia między Psenicą a Jecz-
mienniem / to jest / z Psenicy a z Je-
czmiennia złożone.

Moc y skutki.

W Westwalskich stronach / gdzie go tylko
długo używają do chleba / jako inego zbo-
ża. Też do solowych potraw warząc go ja-
ko Ryż pod polewkę miesną. Też kasha uży-
wają go im w mleku / drudzy w wodzie z
maślem.

Rozsadek.

O tym zbożu nie mam co więcej pisać /
gdź rzadkim jest w używaniu / a w rzadziej
znajomości. To tylko / ponieważ ma przy-
rodzenie średnie / jest średniego między Je-
czmienniem a Psenicą / rychło skutkować musi
być wczesnikiem do lekarstw. Jednak w
Westwalei / gdzie napospolicie jest / tylko
ludziom wiejskim a w bogim do używania
służy.

O Owie. Rozdział 25.

Owies znayduie-
my. Pierwszy / który ziarno
w plewach y w łupinach ma za-
warte / rownie jako Jeczmiennia / a-
bo Orkisz / taki pospolity wszedy
jest. Ten słoma / trawa / liściem /
do Psenicy jest coś podobny. Zdź-
bla jako inego zboża / kłanowate-
go. Kłosa rzadkiego / odwisłego /
y ziarnistego. Ten / jako Galenus
pił / y jami tego lepiej doświad-
czamy / więcej jest pożytecznym by-

decym / a zwłaszcza koni / a ni-
żli człowieczym. Wszakże y ludzioro
do używania przychodzi / a zwła-
szcza Gruca / która jest tak zdro-
wym jako y chorym pożytecznym oso-
bliwym / smakowitym y zdrowym.
Drudzy czynią z niego krupy / któ-
re Laccinicy posłedniejszy zowie-
Pisannam Auenaceam, Mielą go y
na maśle dla chleba / cz. asu niedost-
tku inego zboża. Czynią y słod-
do piwa / gdzie do tego inego zbo-

za nie

za niesiście. W Marcu nas by-
wa siano. Podczas na końcu Lu-
tego / gdy wczas ziemia pusci / a
ciepła następuje.

Auena, Bromus, Acrospe-
lus, Siphonium.
Haber.

Drugi Owies jest / który nagim /
abo gołym mianuia / we wśyst-
kim wzroście y prozdaiu pierwsze-
mu podobny / ieno że ziarno ma na-
gie / iako Jeczmiień nagi / y w lupi-
nach y w plewach swych nie tak /
iako w pierwszych zamknięty. Ten
nie jest tak pospolity iako pierwszy
a do używania ludzkiego smacz-
niejszy / y zdrowszy.

Wyrocznie.

Wyrocznie y mocy w rze-
czach lekarskich jest tegoż co Jecz-
miień / tylko suszego y chłodniejsze-
go w pierwszym stopniu. Wszak-
że więcej chłodzi y bardziej niżli Je-

czmiień. Pokarm dacie wśystkim
członkom mierny / bez wśelakiej o-
strości y śczypania. Ma też nie-
iaka ciępkosć w sobie. Owa ile le-
karstwo chłodzi / ile pokarm dosta-
tecznie rozgrzewa. (Gal.) Wszak-
że tak lekarstwem iako pokarmem
wysusza.

Moc y skutki.

Wies / nie tylko do bydłych potraw /
ale y ludzkich / y do lekarstw rozma-
itych przychodzi. Bywają z nieo potrawy nie
pospolite czynione / krupami / kaszami / po-
lewkami. W Torciech / które nie tylko do
stolu ludzi w bogich / y miękkich / ale y do
piąskich / przychodzi.

W bólu głowy z przyczyny gorącej.

W oczach zapalonym.

Obdźwiękom mózgu roznieconym / y

Obdźwiękom odchodzącym / palonym.

Zawrota głowie.

Paraliżem narządów.

Kaszlącym.

W Pleurze.

W atrobie zbytnie ciepłej y chorej.

Świeżenie nabzmięta / zapaloney.

Pokutczonym y pokrzywionym.

Arteryicznym.

Podagrycznym.

Nyrecznym chorobom / iako

Zamuleniu w nyrkach /

W kamieniu nyrecznym /

W ciężkim puszczeniu moczu /

W omienieniu / y w ciężkościach pierśi /
zwłaszcza z flusow gorących.

Kopa pluciącym.

Suchotnym.

W morowych gorączkach / y w wielu in-
nych rozmaitych z gorącej wilgotności cho-
robach / wielkim a użytecznym bywa y zdro-
wym iedzeniem.

Krupy owiane bywają wazzone w po-
lewce kapłoney / abo mianej / gęsto abo
rzadko / według upodobania każdego / w
krawosy do tego zieloney pietruski / abo
Majeranu / abo czego innego pachniacego /
według potrzeby y wolej chorego / y zdro-
wego : abo iem ta potrawa jest pożywna
y tuczaca.

Rozmaita bywa przyprawiona / iedni
smaża małe owiane w masle / a potym w
wodzie długo wazza / a trochę soli wspa-
rosy / używają masła polewki. Drugi ocu-
winnego trochę przylewają / abo agrestu /
dla małego kwasu / zwłaszcza tym którzy go-
raczki nieważa. Niektórzy też owiane
małe w masle smażą / w grochowce cho-
rym dają / abo w polewce z cięciozki / z tro-

Lubieżem
do jedze-
nia.

W bólu
głowy
W zapale-
niu oczu.
Mózgu.
W czu-
com.

Zawrota.
Paraliż.
Tętno-
pleurom.
W atrobie
Świeżenie.
Pokutcz-
nym.

Artery-
cznym.
Podagry-
cznym.
W nyrkach.
Kamień
nyrecz-
nym.

W cięż-
kościach
pierśi.
W omie-
nieniu.
Kopa-
pluci-
cznym.

Suchoty
W gorą-
czkach
morowych

Krupy o-
wiane
tuzę.

Rozmaita
prypia-
wa.

Item.

Item.

Item.	cho Agrestu albo octu. Im krupy albo gruce odkvelnia y wyploca chedogo y z grocho. wola warza / masla y soli wedlug potrzeby przydaway: co bywa barzo przyiemna po- trawa. Drubzy tylko z mlekiem warza / a tak dobra.	przyiemna. Biora maki owsiane malo a / bo wiele podlug potrzeby / wino stobkiego bialego / polewki badz kaplonicy / albo z ia- tiego kolawek miesa / obaygu zarowno / y tym zacsynia one maki. Masla / zoltek albo dwa swietlych iatek / soli troche / y warza do zgaszcienia kasie / cukru przydaway podlug potrzeby. Takowa potrawa jest wysytkim pozyteczna: bzieciem / roslim / zgrzybialym y w leciech zeslym / a osobliwie zchorzalyim / wyslym / y na silach oslabialym.	Gruc po- lewk.
Item.	W cudzych stronach / ludzie zolnierscy / ktorzy z zoldu swego / iako powinni / a nie z lupiestwa zia / na wojne ciagnac / maki z owsa chedogicy w worki / albo w fasli nabia- iata / z korey / gdy zymności nie moga dosta- wac / dwie przedkie y syne moga zarowne miec Pierwsza: wzaway lyzke albo ze cztery cey maki / w masle smaza / a potym w wodzie dlugo warza / osoloway iedza / chleba do niey nakraiaoway. Druga / kasza / wiecey maki owsiane wzaway / gescicy w wo- dzie warza a mizli pierwsza / masla y soli przydaway wedla potrzeby / z ktorych po- traw posilenie znaczne miewaia. Te nie tylko zolnierswo potrawy / ale y gospoda- rze swa czeladka / ile w Anglii / y w Niem- cech / w czestym uzywaniu miewaia / y stadze Plinius w księgach osinnastych / w Roz- dziale 17. pisze o Niemcach / zeby kaszawa jadnego inego nie mieli okrom z owsa / ale sie myli: gdyz rozmaitych iarszyn y zboz ma- ia. a smadz wistay baleto dostatek / mizli ko- re ine naroby. Bo sa gospodarze wieley / y dbalszy / zacsym rozmaitego kaszawa obfi- cosc maia. Ale ze baczyl / y bacz / co zboze bydz przedkie do uczynienia z nieo potrawy / y do tuczności ciata / a rychlego pozytku / przeto go tym czescicy w uzywaniu maia / od ktorych Anglii / y my Polacy sposob / iako w wielu inych rzeczach / wzaway / te- goz w uzywaniu czestym mamy / zwlaszcza polewka kora Gruce zowiemy.	Item.	Item.
Potrawy.	Z tego zboza potrawy tak miodym / iako y roslay / tak bzieciow maly / iako sta- rym / barzo sa przynalezace / zdrowe / poiti- ne: cere ciatu piekna / bialo rumienna / albo wolafnie cielista daiace. Czego w tych dwu narodach / w Angielskim y Niemieckim do- znamay / ktorych ciata tak chedoga bar- we maia / ze iakoby ia ze krwie a mleka zmie- szal: To za czestym gruce uzywaniem.	Item.	Item.
Item.	Bywa tez kasza tak w mleku / iako w po- lewkach miesnych warzona / y tym sposo- bem przygotowana wistay ciatu posilek daiac.	Item.	Item.
Item.	Wielkorzy te krupy owsiane w mleku mi- gdalowym warza / zwlaszcza dla chorych y wyschlych ludzi. Dla tych ktorzy goraczka- mi sa obtozeni / bo ie osobliwie posilaa.	Item.	Item.
Item.	Chwali Galenus gruce w wodzie warzo- na / a potym winem stobkim / albo przewa- rzonym mostem / albo miodem zalana.	Item.	Item.
Item.	Drubzy zas tym sposobem barzo osobli- wa / smakowita / y pozyteczna potrawa z nie- go robia / nie tylko chorym / ale y zdrowym	Item.	Item.

Item.

wietrza surowego sie wystrzec.

Item / Słomy Owsiąney wziąć dwie części / miarkę Owśa / Włoskiego Kopin / siennego prochu / Rozłku / po części. A to wszystko w kotle wwarzyć / w wannie z naczyniem w stawić na kryta / a przytę parze sie poćić / przerzeczonym sposobem sie sprząwuiac.

Ogrom 34
półemu

Oczom zapalonym / sol z trawy Owiesney wywarzyć / a chusteczki chędogie w nim maczać / y na nie kładac / wyciąga ogień z nich.

Ogo m
trawieć
pozynać
cym.

Oczy komu by poczynaly martewić / żeby nimi mrugać nie mogli / wziąć owśa w kłosie dwie garsci / nasienia Jengretowego cztery łoty / Kopin Włoskiego ziela y nasienia / Świeczek / Bukwice czerwonej / po poł garsci / listeczki Seneslu Alexandryńskiego / kwiatkow Rumienkowych / kwiecie Romonice żoltey / po garsci / Ruty ogrodnej czwarto część garsci / albo sczypce. To wszystko w wodzie warz / a rano y na noc parę ciepłą w oczy puszcay. A potym kropkę albo dwie wodki z miodu wyciągnięney w nie puszcay. A ta ma bydź dysfyllowana z funtem miodu białego pátocznego / z poł łociem pieprzu. To przez niemały czas czyniac

Cere cho
doga biał
19 37 m.

Cere śliczna biała y chędogo czyni / Owśiana mała z Bleywyssem / albo z biela ołowiana w wodzie warzoc / a ta woda twarz wmywając.

Plany
ściere.

Plany y zmazy wśelakie na twarzy y dęsie kolwiek na cieściere / Owśiana mała w ocetie na kase warzona / a plastrowana.

Trędowat
cinie get
wency.

Ogień albo sprośna Rumianosc z twarzy spada / wziąć plew Owsiąnych ze trzy garsci / Jazmienia nie osłuczonego po garsci / w wodzie warz do wyrzżenia trzęciy części / a ta woda twarz często wmywaj. Albo tak / Owśa z kłosem wziąć ze dwie garsci / warz do trzęciy części wyrzżenia / a twarz trędowata czerwona rano y na noc wmywaj zawoś / a gdy oschnie poćieray soliem z Cytrynowych iablek / nie oćierając.

Wzobom
zawynym.

Zaufne wrzody rozgania / mała Owśiana z golebincami / w wodzie warzona / a plastrowana. Tymże sposobem na wola / y zolzy inne. Albo też wziąć Owsiąney mały / Lnianego siemienia zarówno / tak wiele iak to tych golebinow świeżych / to wszystko w winie warz / a plasterem przykładay.

Kłociu w
żywoćie
bo w bo
tacz.

Kłociu w żywocie / albo w bokach z siemney przyczyny / albo z wietrzności siemnych wćia / Owies z sola na panwi prażony / co na ciepły przykładany.

Kolce.

Kolce y frogiemu morzysku w żywocie / wziąć ze dwie części owśa same / Játowcowych łagod z lekka przetłuczonych / nasienia Piotruszczanego po jedney części. To wszystko w worku lniányim przesyć / y w wi

nie napoły z woda warzyć / a wywarzyć co nagoracey na żywot boleciacy przykładac / a gdzie przechłodnie / z nowu w oncy polewa ce goracey zmazać / y tak długo naparzać / aż morzysko wstanie. Albo wziąć Owśa śiarnistego / soli okruszkow drobnych / obu dwu po dwu częściach / nasienia Włoskiego Kopin / Jányżowego / Kopin swoyskiego / po jedney części. To wszystko wespół wprzążyć w panwi / a w worku lniányim przesyć co nagoracey na żywot przykładac.

Item.

A gdzieby ochłodzi / na cegle goracey / albo na dnie goracym ogniska / winem pokropiwszy / nagrzac / porotarzać aż gryszenie wstanie. Albo tak: Wziąć Owśa śiarnistego dwie części / Prośa / otrab psienicznych / Kopin Włoskiego / po części jedney: to wszystko na páteli albo panwi wprzążyć w płóciennym worku przesyć / a co na ciepley przykładac na żywot / aż żarcie wstanie.

Item.

Wiegunki wśelakie zawościaga / żywot nim okładając ciepło. (Dios.) Też potrawa używany.

Wiegunki
Fom.

W gorączkach / y w kolerycznych chorobach / grucą jest dobrym / smaczynym / y lekarstwu pokarmem / abowiem żyły zamulone otwiera y wychędaja / przez porę ciała miernie rozprząwuiac. Gal.

Kolery
czym cho
robom.

W gorączkach / y w kolerycznych chorobach / grucą jest dobrym / smaczynym / y lekarstwu pokarmem / abowiem żyły zamulone otwiera y wychędaja / przez porę ciała miernie rozprząwuiac. Gal.

Słężony twarłosć zmiećca / Owies na panwi prażony / a w worku na lewy bok przyskładany. Toż boleści ciey vklada.

Słężenie
chorcy.

Gryszenie w żywocie wśelakie / wstawy z miarkę Owśa / Játowcu z grubą przetłuczonego połowice od Owśa / tak wiele też Czosiłkowcy naćci suchey drobno potrawiany y to w płóciennym worku zasysywszy warzyć / żeby raz y cztery wezworzał / a wywarzyć między dwiema talerzmi / na wysyśle żywot co na ciepły przykładac / maczać work przeschłodniony w inie goracey / a przykładac tak długo aż sie bole wstanowia.

Poty
m.

Ciału wypocenie w wannie suchey tak vczyni / weźmi słomy owsiąney dobra część liścia y z kłaczym Rozłkowego / kłosa Jęzmienney słomy / po dwu garsci / warz w kotle wody / a do wanny wstawy / poć sie przytę parze / y tedy y owęby kamienie rospalone kładac w nie.

Włogi
ble rozg
wa.

Nogi z sieble ktorzych rozgrzac nie może / wziąć połowicę owśa / warz w winie napoły z woda do połowice wyrzżenia / ten we dwa płócienne worki w sypie / ktoreby to kieney długości były y syrokości / y co nagoracey bydź może / nimi nogi obwiazac / to czyniac przez trzy albo cztery dni / rano w południe y na noc.

34
nie mien
kom.

Ktoby w stawach y w członkach żażieblości czuł / tak mu vczyni / wziąć Owsiąney słomy dwie części / wierzchołkow wielkich Pokrzyw / z kwiatem y z nasieniem łoboszkow Bzowych z siemnie sie puszczać

	<p>cych/ Jaltowcu z grubą przetłuczonego/ kąd- zdego po części/ Panny Maryey Dzwon- toru/ Żebdu/ po połowicy jedney części/ to wárzyć w wodzie y w wánnie nakryteysu- chey/ przytey párze poćić się. A żeby tym wietrzy był pot/ tedy y owedy kámiennie abo żużel rospalona w one wodę miotać. A gdy po poceniu wynidzie/ káż sobie wysyśleć pa- cierz we grzbiecie y członki zimne nacierać winem abo málmázya ciepła nápoly z má- stem/ y wpokey się w posćieli ciepłey/ aż o- schnie ciáło. Potym wstáć oliwy/ spisu wo- łowego/ po ósmi łotow/ oleyku Jaltowco- wego dwa łoty/ żiarnet abo z iągód tego wydsyflowanego/ y tym táz nacierać pa- cierze y sławy. To káźdego dnia przez ósmi dni czyniac/ po wypoceniu w wánnie.</p> <p>Puchline w stawách wybitych wyciąga/ Owsiána málá w octcie z mástem warzo- na y plastrowána ciepło.</p> <p>Nerwy abo suche żyły napuchłe leczy/ Owsiána málá w octcie z Stoneczniko- wym oleykiem wárzac/ á co naciepley pla- struiac.</p> <p>Słodki strup y inne strupy dżięciom spa- dza/ kapiacie w wodzie/ w łozeyby Ow- siána stoma była wárzona.</p> <p>Parchy ná głowie zástárzále leczy/ O- rosiána málá w octcie winnym z Bobko- wym oleykiem ná plastr wárzona y przyklá- dana.</p> <p>Bolaczki/ grnczoly/ y żolzy twárde od- miekczá/ Owsiána málá/ z lepem ptáśym á Siarká záczywiona/ á plastrowána.</p> <p>Toż czyni Pšeniczna málá nápoly z O- rosiána.</p> <p>Ná młeyscách y członkách wssybliwych/ rány y dziury fráncowáte leczy: wstáwşy málá Owsiáney/ Bobowey/ po rowney czę- ści/ Slazu/ Ormáńskéy glinki ták wiele iáko iáie. To wespól wárzyć do zgeszczenia plastru/ á káźdego dnia trzykróć ciepło przy- kládać.</p> <p>Włropem opárzonym málá Owiesná w łoziem mleku ná łáse wárzona y przyklá- dana/ iest lekárstwem.</p> <p>Członkom odziebionym y odmrożonym/ Owies żiarnisty ze cztery gárci/ ták długo w wodzie warz/ aż z siebie słánowátosć puści. Potym wéluc/ wodę od niego odce- dziwşy/ abo w donicy wwierćić/ á one słá- nowátosć gęsta/ ciepło ná nie plastrować.</p> <p>Owoce y bórany w Proekim czáście wtuczy dáiac im káźdego dnia po przygársniu O- wsá káźdey z osobná/ abo co tylko w garsć może záoziac: bo gđzieby im go wiecey dáć od zbyenney tłustosći odsiedzi w nich po- przyrywályby się/ żeby potym zdychály.</p> <p>Piwo gđzieby kwasniáło/ nárzezac O- wsá w stomie bedacego/ w ten czás gdyby dożrzewat/ á zwiázawşy go w málý sio-</p>	<p>pel/ záoziac go w áchtelu piwá: ták się pi- wo kwasné nápráwi/ y odmłodzi się/ że be- dzie do pića przyiemne.</p> <p>Może abo wino ine klarowne uczyni/ sto- má Owsiána chedogo splekána/ y wysuszo- ná á w sásie winá záoziac/ uczyni wino klarowne y bórny złotey.</p> <p>Żeo chce groná winne przez czás dlugi záchowác wcale/ obzawşy dożrzále/ záo- we/ nie nienáruşone/ poklász je ná owsiá- ney stomie.</p> <p>Wolý gđzieby biegunki miály y ciętkaczki/ day im owsiáney málá przypiekáney iest.</p> <p>W ózgrywosći koniskéy warz w wodzie stome owiesná/ y wley goráca w Džber/ ná- syp mu owśá ná opátkę/ y poloż iá ná onym że Džberze/ żeby to z oney wody pará pod- chodziá/ á dáwáć mu obrokiem.</p> <p>Koń gđzieby miał ruptę abo chrobáca two w sobie: weźmi Owśá y Jeczmiéná nápoly/ y wpráz w páńwi/ wşyp w płócién- ny worek/ y co nagórecy przylož mu ná krzyżę/ á w práwe vcho wley mu octu win- nego/ á widlámi siennymi zágzawşy ie trzy mu po brzuchu.</p> <p>Koniowi zbytnia iáźba przetechálemu/ y zmordowanemu. Wwiaz go ták żeby się nie vkládl/ áni się mogli ruszyć/ y nacieray mu wşytkie cztery nogi owsiána stoma/ niechże ták wwiázány przez trzy godziny stoi.</p> <p>Przeciwko zácrzymániu y ciężkiemu pu- sczániu koniowi moczu/ podstáw podeń- cebr wody wrzácey z stoma owiesná/ ná- krywşy go pierwey dobrze guniámi od do- łu/ á dla dluzşego ciepła niekiedy kámiennie rospalone rzucay w nie. Ták gdy się mu do- bije brzuch/ y móşná náparzá/ zetrzeć go wşedy co nalepiey stoma owsiána.</p> <p>Koń gđzieby miał w żywócie bólenie y žárćie/ przywiaz mu owśá goráco wpráz- nego/ w worek ná brzuch.</p> <p>Koń gđzieby moczu puścić nie mogli warz mu w winie biáłym owies/ á odcedziwşy go/ ley mu w gebo.</p> <p>Koń gđzieby kolwotek miał puchliná/ o- wies mu w octcie wárzyć/ á ná młeyse o- puchłe co naciepley przykládać.</p> <p>Twárdości wşelákie napuchłe y wydáne odmiekczá. Tákże</p> <p>Podágrze z nápuchnieniem z máteryey gorácey y wilgoeney/ iest rákuntem málá owsiána/ z Rumienkowým kwieciem miá- to wéluczonym/ z sádklem kóśofym/ abo z lápłoniem/ málmázyey przylawşy ile potrze- ba/ pilnie wmiészác/ á ciepło plastrém przy- kládać.</p> <p>Wpálenie zbytnie w goráczkách gási/ y wychłádzá/ málá owsiána/ abo grucá/ w octcie wárzona.</p> <p>Owies do kármienia koni iest bázó przy- náleżacy/ iáko we Włoskéy ziemi orkiş.</p>	<p>Wino klá- rowne y złotey bór- ny gryn</p> <p>Wino w gronách dlugo zá- chowác. Wydá to gárego biegunkę á ile wo- lom. Żolżom koniskim.</p> <p>Kapłom koniskim.</p> <p>Konlem zbytnia iá- źba prze- iechánym</p> <p>Wrogu koniská mu zácrz- mánemu.</p> <p>Koniské mu bole- nu w ży- wócie. Koniské mu móşu</p> <p>Koniskéy puchliné</p> <p>Twárdo- ści od mleka. Podágrze gorácy.</p> <p>W gorá- czách wpa- lénu.</p> <p>Owies koniská potráwá.</p>
	<p>gđzieby</p>		

Rozstym
możnom.

Gdzieby komuś mośna spuchły / czyni
mu z owiesney słomy świeżey pomienionym
spůsobem / nąpárzenie párażeby mu dosta-
tecznie dochodziła mośen / nąkrywşy go
dobrze gumiąmi.

Rozstie
mu opale
mu.

Rozstie gdyby sie opalił / warz w wodzie o-
wies aż zmięknie / wójerć ábo wtluc / a flá-
mowátosć z niego przez chustę wygnieć / y
tym ogorzeline nąmázuy.

Rozst.

Rozst. ábo wrzedzienniczki w oczu w ka-
cickach przy nośie / które Grekowie y Látin-
nicy / od podobieństwa które z owsem miała
Aegylops zowia / zgánta y leczy plastr z o-
wsa żelonego / á z mała owiesna uczynio-
ny / y przykładány. *Dios.*

Spółki
przyrodzo-
ne ścięta:
w nośie
boleń.
Cuchnie
nie z wst.

Spółki przyrodzone ná ciele zgánta y trá-
ci / owsiána mała w winnym octcie wá-
rzona / tym ie nącierátac. *Plin.*

W nośie boleń.

Cuchnienie z wst zagnicia w nich / owies
żelony w wodzie wárzony wespól z kórze-
niem swym / do wyrzżenia trzęciey części.
A przecedzşy / przydác práśnego miodu
ile potrzeba / znorem wárzyć ze zgeśniete iá-
ko oley / ábo miod / y tym ciepło wślá ploká-
y nos.

Spółka
współ-
kórzon.

Spółka piete / pokurzone y zesche obmie-
leza / mała owsiána w octcie w winnym
wárzona / a plastrówána / áborciem ie obdy-
wia. *Plin.*

Do pla-
strow

Nąśienie Owsiáne / iáko y Jaczmienne /
do plastrówána bývá bázro wýteczne. *Gal.*
Plin. Przeto wśláłim orokóm / y oćiektos-
ćiom. Tákże

Grucola

Grucola twárdosćiom y żylóm swym plastrówá-
niem býwa wýteczny. Albowiem ie odmiał
cza / wślawşy mały Owsiáney / Rumnu /
kápłomego sádlá y Málamázyey troche: To
wespól wtluc / y zlekká wśmázyc / á ná oćie-
klosći przykládác. *Plin.*

Rozstom.

Rozstom. Ząstárzáłym krostóm / ábo párszywości /
mała Owsiána oleykiem bobkowym záczy-
niona / nącierátac ábo plastrém ie okłádác.

Przymio-
tom.

Przymio- Krupy Owsiáne / ábo grucá z octem / przy-
miody ogniste wyciąga.

Wzrocom

Wzrocom. Pokurczeniu żyl pietych. Tákże iá zą-
twárdziátosć / też krupy Owsiáne wárzyć /
a z młodym mąstem / ábo z iákimkolwiek o-
leykiem odmielczátacym przykládác.

Właga
tnosćiom
wzrodo-
w nośie.

Właga Wilgotnosći niepotrzebne w ciele wysu-
śa / przez poty y moczem wywodzac.

Wzrodo Wzrody w nośie które Grekowie *Oze-
nam* y *Polypum* zowia tym spůsobem leczy:
Owies ze wślyfikim z stoma żiárnem / y z kó-
rzeniem wárzyć w wodzie / do wyrzżenia
trzęciey części / przecedzić / y tak wiele miodu
iáko oney wody przydác / znorem to po-
woli / tak długo wárzyć / aż wyrore / y iá-
ko miod zgeśniete / á w tym kńocći z fleyen-
stów pokrecone maczác / w nos puszczac.
(*Dios.*) Przydác drudzy do tego miáko tár-

tego Allos / dla potężniejszego wilgotnosći
wysuszenia.

Cuchnienie z wst / Owies z Kóza czerw-
na w winie wárzony / býwa ráctunkiem czę-
ści ploczac y gąrgaryztiac.

Cuchnie
nie z wst.

Żistuly w kacickach przy nośie w oczách /
mała Owsiána do inych / temu służacych
máści / przymieszána.

Żistuly w
oczách.

Kamień wámierza / Owies w kłósiu swym
ábo ze stoma w wodzie wárzac / á w tym sie
popás kapiac.

Plec śliczna czyni / Owsiána mała z bláy
wayšem w wodzie wárzona / tym poránu
nácierátac y wmywátac.

Śliczna
wórz gę-
m.

Wodkà z trawy Owiesney.

Wodkà z trawy owsiáney býwa dystyl-
łowána ná końcu kśieżycá Máiá / tym
spůsobem iáko z Kózey. Któza

*Avena-
cei Gra-
minis
aqua.*
Dzom
boleń.

Oczom zápaleniu służy po dnu ábo po
trzy kropi w nie puszczána. Też sorwita chu-
śleczká niekrochmalna w mcy maczátac / á
ná oczy záwarte kłádac / ogień z nich wycią-
ga / y bolesći wámierza.

W Moskowie z owśá wódkę / tym sposo-
bem iáko v nas ze stodu iákiego kolwiek go-
rzalkę / wyciągá / kórey oni miásto winá
wýwra / á iáko namocniejszy winem sie
spitáta.

Chleb Owsiány.

*Panis
avena-
ceus.*

Chleb z owśá nie záwse jest w pospoli-
tym wýżywaniu / tylko czásu głodu. Ten ácz
nie jest smáku przyiemnego / ale głód iz
jest nálepszym przyimákiem / ten go przyie-
mny y smáczny czyni czásu drogósći / y
niedostátku zboża.

Kozsadek.

Nie tylko sie dwoy owies znáyduie / o-
czym ná przóbkuşny spomnieli / to jest / ten
pospolity / y goly ábo nagi / ale jest y trzeci /
czczy y nieplodny / kózy Owiekiem ábo
Owiekiem zowiemy. Grekowie z Látinní-
kami *Aegylops*. *Virgilius*, *sterilem Avenam*.
Plinius, *Avenam Gracam*. Látinnicy / *Te-
flucam*.

Stoklosa. Rozd. 26.

Śześćioráki Stoklosy rodząy
znáyduiemy / z kózych tylko
ieden Dyostorydes tymi słowy o-
pisuie. Stoklosá nie nie jest inego /
tylko Owies czczy / ábo Owiesek /
á jest źiele / máiac liście pśeniczne-
mu podobne / ieno miéczeyşse. Kó-
rzonki ma bázro krotkie / cienio-

włoskowate gesto. Z tych kłosa
zdziebl na łokieć albo na pultora w-
zwyż pochodzi. Na wierzchu tych
kłosie / w których po dwu / trzech /
pod czas po czterech ziarnach / bywa
nasienia rumianego. Kłos Jecz-
miennemu podobny / ieno mniejszy
y troszki / ani tak ostro ościsty. Ta
pospolicie między Jeczmieniem / y
Żytem rąda bywa : iakoż też z nich
pochodzi. O czym wieyscy gospo-
darze dobrze wiedza y znaia. Ale
y Galenus w księgach o pokar-
miech / w Rozdziale ostatnim pi-
sze / iż kiedy zboże chore / niedożrzą-
te / y napoly zmilkłe / albo w ziemi
dlugo leży / że sie nie może rychło po-
trześcić y oczerścić / co też bywa
y z dobrego nasienia / gdy w ziemi
bardzo wilgotna y mokra bywa w-
rzucione / Stokłosa sie sstawa / a
pospolicie gdy rok bywa bardzo wil-
gotny y dżdżysty / w ten czas y na-
sienie dobre rado sie w Stokłose
obraca.

Wtora liściem pierwszey podo-
bna. Korzeniem / także y zdzieblem.
Kłosu mniejszego / na kłosa mnie-
szych kłosów rozdzielonego / a w-
szesz rozpuszczonego / w tych nasie-
nie plewiste.

Trzecia Jeczmienska / korzon-
ków także krotkich / cienko włosien-
kowatych / gestych / z których z-
dziebl sześć / siedm / y ośm kolan-
kowatych pochodzi. Liścia gestego /
trawnego. Kłosu Jeczmiennemu
podobnego / ieno mniejszego / y
nie ostrego : w tym sie nasienie nie
znayduie / albo iesli iakie jest / bardzo
plewiste bywa.

Czwarta Owsiána Stokłosa /
ta ma wiele gestego / cienkiego / a te-
piastego korzenia / także liścia wie-
le długiego / wąskiego / obłego / albo
śitow e / między tym trzy albo czte-
ry zdziebl wychodzą / a na tych kło-
sie ościste / do Owsianych podo-
bne / między którymi wiele długich

ości / tkwi po iedney stronie zgár-
nionych. W plewach albo w lupi-
nach. Nasienie własnie iako w O-
wsie czczym.

Piąta podobna jest pierwszey /
opócz że o iednym zdzieble / Na któ-
rym trzy / a nawiecey cztery listecz-
ki Owsiąnym podobne. Kłosów
krotkich / ości mniejszych. Nasie-
nia trzy / albo tylko dwie ziarnka ru-
mianawe / obdłużne / ostrokośma-
te / w swych skupinkach plewistych
odżiane.

Szesta korzonków krotkich / iako-
ż y Pšenice / albo Orkisz. Zd-
ziebl na piadź. Liścia Pšeniczne-
go / ieno większe. Kłos mały y tro-
ski / iakoby z worku iakiego podłu-
gowatego y stryśniętego wycho-
dzący / w nim dwie albo trzy ziarn-
ka znayduia sie / mniejsze a niż Jecz-
miennie.

Wieniec.

Pierwszy pospolicie między Pše-
nicą y Jeczmieniem roście / owšem
kiedy rok zbytne wilgotny y mokry
bywa. Wtóry na końcu roli / przy
drogach. Trzecia na starych ru-
mach / y wpadłych a pognitych pu-
stakach. Czwarta na piaskach / y
między trawą / na gruntach twar-
dych / przy ścieżkach y drogach.

Piąta między zbożem / także zw-
lascza między żytem a ieczmieniem.

Szosta w ciepłych krainach mie-
dzy Pšenicą y Jeczmieniem.

Wzpródnienie.

Píše Galenus w 6. księgach o
Stokłosie / bydz ia przyrodzenia
trawiacego y zwarzaiącego. Co
sie z ostrego iey smaku znaczy. W-
szakże przez wsta nie bywa sama v-
zywana / okrom w chlebie z inego
zboża / do plastrów bywa pospoli-
cie używana / na zmiekczenie gu-
zów y gruczołów twárdych. Wto-
ra rozgrzewa.

Siphoni-
um.
Acroipel-
tum.
Saber
traut.

Hordeum
ipsum
Horclus
Plin
Aristidia.
Pšarab
g. r. t.

Aegilops
bromoi-
des.
edel
walsch.

Aegilops
peregrina-
na.
Aristidia
nisch
thwalch.

Festuca
alterat
Saber
thwalch.

Moc y skutki.

Ziele samo miążko wtarte z mała iakakol-
wiek plastrzem przykładane / fisyly w o-
czach przy samym nosie w kaciłach leczy.
Takie fisyly Grekowie *Aegilopas* zowią / od
których dostało nazwisko *Aegilops. Dios.*

Wspelanie twardości / tenże plaster rospa-
dza. *Dios.*

Sól świeżo zieloney Stokłosy mała za-
czyniony bywa / a dla przereczonych po-
rzeb chowany. (*Dios.*) Ten do roku trwać
może wysuszony / dalej nie.

Wtóra Stokłosa Owsiána rzeczona / a
bo radniey Owiesna / je kstały y podobień-
stwo Owsiána / y między nim sie rada prze-
wi / ze wszystkich w wodzie warzona / do wy-
wrzenia trzeciej części / przecedzona / do tey
tę wiele iako do owey wody albo inchy be-
dzie miodu przydać / y znówu wespół warzyć
aż zgęstnieje iako syrop. Ten sól całą wywa-

rzony y zgeszczony / wrzody smrodliwe w no-
sie ktore *Ozena* zowią leczy / krotceżki w
tym maczając / y w nos wtykając. Drudzy
do tego Salumu przymieszują. *Tab.*

Zwsi smrodliwe cuchnienie oddala / z su-
cha Kozia ziele warzone w winie / a vsia cie-
plo tym często płokane.

Trzeciey także Stokłosy iako pierwszey
możemy używać do twardości obmielecze-
nia / y do fisyli w oczach będących.

Popiół z łomy wtorey Stokłosy bywa
do nog spuchłych / wodna puchlina / plastr-
zem używany. Także

Podągrze spuchley.

Bywa też wiechcie z tey łomy do my-
cia y wycierania siłow / ław / y inego nacz-
nia. Takie miocelki do zmiatania prochu.

Tym sposobem cudzoziemskiej Stokł-
sy może do tego wszystkiego używać do czę-
go pierwszey / to jest do fisyli w oczach / do
zmielczema gruczoł twardych.

O Stochmalu. Rozdział 27.

Farina volatica, Farina vo-
latilis, Pollen.

Staub meel. Mulstaub.

Stochmal nic inego nie jest / tyl-
ko proch mączny / albo co na-
miększa y nasubtelniejszy mała / kto-
ra idac w furzawy / sadzi sie na
ściianach y dachach młynskich. Ta-
ż też przychodzi do lekarstw / bywa
w młynach strzydłem zmiatana / a
znówu przez pytel przepłutowana /
y do potrzeb lekarskich niżej opisa-
nych / chowana.

Wzpródyenie.

Wzpródyenia w swych żywio-
łach pomierne / spaia nerwy prze-
cięte / żyły zerwane / y złamki kości
zwarza.

Moc y skutki.

W pierściach albo w płucach zerwa-
na / Stochmal dobrze y długo polewka
warzony / y często używany / spaia.

Tym którzy pierś / płuc / albo watrobe /
albo ślezione śtychem przebite maia / kasa
albo polewka Stochmalu jest bardzo użytecz-
na do pożywiania.

Także y tym którzy złamki kości maia / tey
potrawy dobrze używać.

W czerwoney bieguncce. Także winych
ciężaczka Stochmal w mleku krowim / w
którymby stal rospalona była gąsiona / wa-
rzyć / a chorym trzykroć przez dzień iść dą-
wać dobrze. Abowiem ie zawęciaga y leczy.

Pleurze y gwałtownemu w bokach pło-
ciu jest doświadczoneym ratunkiem: Stoch-
malu a z wody ze dwiema płacki vgnieść / y w
miedziawadkowym oleju se vsmazyć / a na to
miejsce gdzie nabrąsney kole / co na ciepley
przykładać / a gdy ieden ochłodnie / drugi
przyłożyć / tak długo powtarzać / aż sie bo-
le vloza / a bolaczka sie przewie y przez ka-
fel ropa odejdzie. Albo co takowego dać /
bądź konfekt / albo kolaczek / albo sól iaki / za
którymby mogła być wyrzucona y pozbyta.

Tak krwio z rany zastygania Stochma-
lem zasypniać / tak długo / aż sie rana zapie-
cze / a potem binda zawięzać.

Stochmalu bywa masę bardzo osobliwa
y użyteczna do ran hawrowania / bez igły
y hawrow barwierskich / nie kosztowna / ale
doświadczona tym sposobem: Wziąć mio-
du chodogiego dwie części / oleju Rozane-
go we Lnianym oleju / a nie w oliwie mo-
czeniem przyprowadzonego iedną część: To o-
boie w paceli albo na ryncce / przy wolnym o-
gniu rozpuścić / tylko żeby nie wzwrzato :
Potem Stochmalu chodogiego ileby do-
zgeszczenia mascy dosyć było / do tego wsy-
pąć / a pilnie mieszać / y na rany plastrować /
kładac w nie fleytuski nie namazane / y przy-
słownie obwiązać rane bindami.

W troku krosy albo byski sliwica wysu-
sa y goi / Stochmalem se zasypniać / y ob-

namazac

Cuchnie-
niu z wst.

Sistulom
w oczach.

Wogom
puchym.

Podągrze
nápuchley

Biegunka

Pleurze
z bolągi

Tak
krwio w
ranach
stagnow.

Rany by
nagrobke
ynawleci
se goi.

Kroftom
w troku.

Item.

narwiając / każdego dnia raz. Ta maść dale-
ko lepiej spoi y zgoi rany / aniżeli które inne pla-
stry / maści / y zalesty / białowierkie. Abo też
tę / Weźmi Stochmalu chudego wypy-
elowanego dwa łoty / maści psenicznej /
Kadziela kramnego / Masłki / żywiec
Sarkotole / po łocie : To wszystko miał.
To utarły / zaczął białkami świeżych ja-
iec / że będzie kłade plasteru / y na rany pla-
struy. Też może z tych pomienionych rzeczy
proch bydy bez białko do hawotowania y
goienia ran / nim zasypując.

Item.

zły kres
ney nec
y pizcico
e got.

Żyły tak w których krew / iako y suche / a-
bo piete przecięte spaia y goi / Stochmal z
ślimakami bez skorup wtłuczonymi plasteru-
jąc.

tempi
w rękach
ciężka.

Kość w nodze albo w ręce / albo siebro na
dwie części przelomione spaia y zwarza we
spot / naprzód równo ie w prawoty / y do
siebie przywiodły chusta w Rozanym ole-
ku ciepło obwinać / zaraz potym Stochmal
białkami łączymony / z pączkami konop-
nymi / członki złomany obwinać y mocno
ściagnąć / żeby sie nie mogli poruścić przez
dni dziesięć nie odwiniać / okrom żeby nie-
zmierzna bolesć nastąpiła dla przysiępie-
nia bolaczki / w ten czas może leżo obczaj-
nie obwinać bez naruszenia członka złama-
nego który Rozanym olejkiem ciepło namá-
zarowy / znówu iako pierwey mocno oby-
czajnie obwinać : Potym zaraz żyte zaciąć
w przeciwnym miejscu / chorego przysloy-
na dyteta chować. Abo też tym sposobem.

Item.

Wziąć Stochmalu co nachedziłego
ośm łotow / maści Jazmienney / Bobowey
po cztery łoty / glinki Ormianskiej trzy łoty /
przetworzoney glinki / smoczey krowie / Ma-
słki / po łocie : To wszystko co namieley w-
ciukły / białkami świeżych jajec zacząć /
iako sie wyżej powie działo. A żeby sie mie-
jcie naruszone nie z apostemowało / wziąć
Rozanego olejku z łotow szesnastu / wosku
ośm łotow / Terpentyny cztery łoty : To ro-
spuścić / przeczczone prochy zmieść /
że będzie maść / Proza na złomek plasteru.
Ta zachowane od spuchnienia y zawrzedzia-
łości miejsca naruszonego / wzwierdza / y w-
macnia złomek.

O Strebach. Rozd. 28.

Furfur.

Kleyen. Grüş.

O Pisawsy zboża / y maści /
krupy / y Gryse z nich czy-
nione / otrab niechćielijny też za-

pomnieć / gdyż y te nie miały wzyteł
czynia w chorobach przypadłych.
Acz na końcu w rozdziale o Pseni-
cy nieco sie o nich przypomniało / ie-
dnak iż nie dostatecznie y zupełnie /
przetosiny im tu na tym miejscu o-
sobny Rozdział uczynili / żeby czy-
telnik miał też o ich skutkach / pe-
wną y zupełną wiadomość. Wy-
wala tedy otraby z każdego zboża
meltego z wierzchniey lupinki / albo
skorczki ziarna ofrotowanego /
młynskim kamieniem przez pytel a-
bo sito od maści odlączone.

Przyrodzenie.

SA przyrodzenia / iako Avice-
na świadczy / rozgrzewiającego y
wysuszającego w pierwszym sto-
pniu / wyciera / wychędzają / y od-
wilżają.

Moc y skutki.

O Treby / nie tylko są użyteczna omasła by-
dlu rogatemu / y wieprzom do tuczenia / ale
też do lekarstw / tak przez wsta wywaniem /
iako do zwierzych.

Bywa z otrab bardzo użyteczna polewoła polewoła
car 150
wym iako
chorym.
tak dla zdrowych iako chorych czynienia /
wzrząc ie w wodzie dobra chwila / ażby z sie-
bie gęstość puszcily / które przez chustę prze-
ciągnawsy / soli y masła przydać / ile sie ko-
mu podoba / y przywarzyć / a z chlebem albo
y bez chleba chorym dać iść. Kto chce może
białego chleba ośrzedki do tego w drob-
y przywarzyć / żeby mięsło kaski była potra-
wła. Takowa polewoła albo kaski / jest uży-
tecznym pokarmem / w niżej pomienionych
chorobach / iako w spadkach z głowy.

W rymach y śpiączkach ciężkich / w kasku /
W ślinogorzu / w dychawicy / w zawrze-
dnościach wewnętrznych / w pleurze / w do-
legliwościach piersi y płuc / w dolegliwo-
ściach nryet / y w pachyrzu zawrzedziłości.
Także ropo pluciacy / w gorączkach ko-
lerycznych / w czerwoney bieguncie / y w
inych ciepaczkach. Abo wiem wychędzają ki-
skis osiroych wilgotności.

Trzewa zawrzedziłości zranione / y bo-
lesci w nich wkłada / osobliwie w kolce y w
darcie kisel / w tych y w innych chorobach
bardzo służy otraby albo potrawa z nich czy-
niona. Ktoby ta też chciał pośilniejszy
ciatu mieć / ten z polewoła kaptonia / z ciele-

z głom
z koro
dziatym.
Zolce.

ctny / iako

pluczkę
leniu.

W se
brach 26
zagodnio
wyf.

W se
brach 26
zagodnio
wyf.

W se
brach 26
zagodnio
wyf.

W se
brach 26
zagodnio
wyf.

W se
brach 26
zagodnio
wyf.

ćiny / iatowiczego miasa / może ia sobie ka-
zać przyprowadzić.

W zapaleniu płuc y pierśi. Także

W suchotach jest lekarstwu polarmem / z
trochmalem y z Tragagantem przygotowa-
na. Która też tym sposobem może uczynić /
a zwłaszcza w sebzje albo goraczce każdego
dniowey / otreby w wodzie wwarzyć / tym
sposobem iako sie wyssey namienilo / y prze-
być / przydać trochę maki chodogiej Jecz-
mienney / zalać Migdalowym mlekiem / a
do przykroynego zgaszczenia przywarzyć / y
chozemu dawać.

Kasłom suchym / wwarzona a przebita
polewką z otrab / z świeżym oleykiem Mig-
dalowym / jest bardzo wytecznym lekar-
stwem.

Dychawicznym / ciężko tchnącym.

Grozdzicznym bardzo wyteczne iedze
nie / Jeczmiennie otreby w wodzie albo w po-
lewce kaptuniej / miesney / wwarzone y prze-
bite / w drobny do tego białego chleba o-
srodki / potym masła młodego / cukru / albo
miodu / ile potrzeba / trochę tartego Szaf-
ranu przywarzyć / y dać chozemu tego cza-
sto używać.

Plucem y pierśiom. Także

Odetchom w gardle zatkanym. lipkami
ślazowatościami / jest lekarstwu polarmem:
wziąć otrab pszenicznych ze dwie gar-
ści / nalać na nie wody ciepłej / y przez go-
dzin osm / nakryć ie / potym przecedzić y wy-
żać / do tego tak wiele Migdalowego mleka
przylać / trochmalu chodogiego y mialkiego
dwie łyżce / w tym rozbić / soli trochę: To
gdy wvre / wysypać cukru białego dostatek
według upodobania / y w przereczonych
niedostatkach potrawa day używać. Tak a-
bowiem pierśi / pluc / pischatki / odetchy za-
tkane ślagnami lipkami wychodzi.

Też w wstawicznych kasłach / jest lekarstwu
potrawa. Może y tym sposobem: wziąć po-
lewki z otrab wwarzonych / a przebitych spol-
garnca / albo ze dwie kwarce / miodu chodo-
giego białego / cukru białego / po cztery lo-
ty / y to warz aż raz cztery wezwre / a tego
każdego dnia rano y na noc po kwarterce co
naciepley pić chozemu dawać. Może tego y
dzieciom małym pierśi pożywiającym prze-
ciwko kasłu / ciepło na raz po łyżce dawać.
Także gdzieby zatarwazenie żywota miały.
Abowiem nie tylko kasle wdmierza / ale y ży-
wot odmierza.

Kasle suchy odwilża / polewka z otrab z
miodem chodogim / a z oleykiem świeżo wy-
praśowanym Migdalowostodkich / rano y
na noc po osmi albo po dziesięci łyżek pić
ciepło dawać.

Lubziom podobnym przedla y nie kosto-
wna potrawa / gdzieby co innego byds nie
mogło: wziąć otrebianey polewki miske /

wbić w nie parę zoltkow / masła trochę do
tego przyłożyć / y z miske na wrzącym wtro-
pie mieszać dobrze zgrzać / ieno żeby nie
wrzało / to dawać godziny przed obiadem /
y godziny przed wieczera każdego dnia pić
Tak potrawa / tym sposobem pomienio-
nym używana / bardzo jest wyteczna tym / kto
rym stolce z ciężkością przychodzi. Albo tak

Weźmi polewki z otrab wwarzonych / y prze-
bitey z kwarterką oliwy dobrej / z świeżo torow
Kozanego miodku ze trzy łyżki albo ze czte-
ry / y to day klisera ciepło.

Gryzienie y darcie w kislach wdmierza /
tey polewki z otrab poł kwarty dobrej da-
wać klisera ciepło. A gdzieby boleści frogie
z zimnych wilgotności nastąpiły / y zatar-
wienie żywota do tego było / tedy przydać ze
trzy kromy / albo z łos żywice Euphorbio-
wey co na misceley wrzeczy.

W czernoney biegunce / która z wielkim
gryzieniem / y zranieniem kislek przychodzi /
samey polewki z otrab przebitey / kyslera po-
fundie dawać / zawościga biegunkę / kislek wy-
ciera y leczy / y boleści w nich wdmierza.

Gdzieby komu iad albo truciżna była za-
dana / w iadle albo w trumku / kwarterką po-
lewki przebitey z otrab / z oliwy świeżo łyżek
ciepło dać wypić / a pomalej chwili dwa
palcą w gardło włożysz / krensenie uczy-
nić / kulką to powtarzać / ażby pozbył
iadu.

Dychawicznemu koniowi / weźmi garść
otrab mialko wtartych ze trzy garści / tłucz-
ney soli / to w winie białym dobrze rozmie-
sasz / każdego dnia leymu w gebe / przez
dziewięć dni porządnie to czyniac.

Przez trzy dni nie day mu inego obroku /
okrom otrab rżanych sucho.

Koniowi gdzieby wrzód gardła zalkro-
czył / zaciąć pod językiem żyły / a rozmie-
sasz gesto otreby w wodzie / day mu pić / aż
wyzdrowieie / gdzieby wiece tego pić niech-
ciał / nie daway mu inego nic / a gdy spia-
gnie będzie psł.

Kon gdzieby nie mógł na sie brać ciała /
choćaby dostateczny obrot miewał / daway
mu otreby z psentca napoly / a miernie pra-
cuy nim / po prawi sie w rychle.

Kofofzy żeby wielkie iayca niosty / wziąć
z dobra miarke albo z półkora otrab / y zmie-
szay z nimi poł kwarty prochu z skorup śli-
maczych mialko wtuczonych / zacząć bia-
łym winem / a day im iść.

Drudzy biora tak wiele Jeczmiennych o-
trab / y mieszać między nie tłuczono cegle /
miasło skorup ślimaczych / winem zacząć
wysy / iść im dawać.

Kapłony kto chce mieć karmne y tuste /
oczy im pokłóć / a wstawy z otrab palo-
nych popiołu / zmieszać go na poly z iakim
kolwiek zbożem zacząć im iść / które im

W se
brach 26
zagodnio
wyf.

wstawnie

Wstanie do jedzenia dawaj / a nie innego: za
czterdzieści dni badziesz miał prawie tłuście.

Gasi także tuczy / wstac otrab cztery cze-
ści / dwie mały Jeczmienney przypiekanej /
y ciepła woda zacząć / chować w ciepłym
miejscu / a dawać im co mogą sięść / y wo-
dy doświadczyć do picia.

Pyś do pola mocne y tucze czynia otrab
by z serwatka / albo z tłuścymi pomysłami za-
mieszane.

Smuie albo wieprze otraby tucza. Nie-
którzy imie w serwatce / albo z pomysłami
pic dają / w koryta leiać. Tak y tłuście y zdro-
we / a ktemu domu pilnujące bywają.

Też otraby do wielu chorób zwierzych
nych leczenia przychodzą / tak bydli iako lu-
dziom.

Boleści gdziekolwiek będące z wilgotno-
ści / albo z zwierżności żunnych. Także w
głowie w smierza / ciepło ie w płocinnym
wzroku przykładając.

Papryśka y otrabiny na głowie wyche-
dają / wstac otrab z pol mianki / y polać ie
woda / żeby tylko mokre przez noc były: na-
zajutrz rano trzeci raz kłami co namocniej /
y wysysać z nich sol albo lipkość przez chui-
sie / przylać do tego kubek octu mocnego
winnego / y wazyc przy wolnym ogniu / tak
długo mieszać aż zgęstnieje iako miód / a
tym głowa często namazować / a za każdym
namazaniem we dwa nacie godzin głowa
woda ciepła przemywać / w korozyby Sto-
neczni / albo nasienie Fegrekowe / albo li-
ście Cwiklane y z korzeniem było pierwey
wazzone.

Głowie pogniecioney / badz z bicia albo z
potluczenia / z otracenia / z pocisku albo z
uderzenia: wstac otrab Psenicznych miálko
wzartych iedne częśc / sádlá albo smalcu wie-
przowego trzecia częśc / winá białego tro-
che: To wespól wazyc do zgęszczenia pla-
stru / y przykładac na raz zbity.

Lupię na głowie wychędają.

Wsy wyeracają y morza / otraby w octe
cie wazzone / tym głowa przemywać. Al-
bo miálko wzarte otraby / a winnym octem
osirym zacząć / y tym głowa iako iaka
mascią nacierać. Serenus.

Krosły na głowie iarzace goi / y spadzają
otraby co namieley wtluczone / a z mio-
dem plasterowane.

Szumy dzwieki rozmaite w uszach wsmie-
rzają / y słaby słuch posilają: otraby tym spo-
sobem: wstac ich trzy części / czernoney Ro-
zey częśc / Pólunu pol częśc iedney: To w-
syisko waz w winie / a na vsy ciepło przy-
kładaj / często odnawiać.

Ślus wstanie z nosa ciekacy zaśnana-
wia / otraby Psenne w wodzie wazzone / cie-
pło ta lucha gąrgaryzmy często czyniac.

Twarz / y

Rece biała otraby / garść ich wżarowy / z
białkiem od iaiá w winie wazyc / a przece-
dziwszy / tym twarz y rece często kroc wmy-
wać / czyni ie gładkimi y białymi.

Język zawrzedziaty y żarłony leczy / wo-
dą z otrab wazzonych z miodem / często pto-
czac / y długo w wóciech ia trzymać.

Wzrody w uszach gorące / także w gar-
dle zaśiadac / woda z otrab wazzonych / z
Lakrycyą dobiżę często ptoć / gąrgaryzmy
z niey często czynić / y w uszach ia długo
trzymać / często powtarzać.

Wargom popadłym jest lekarstwem:
Wstac otrab y Przestki po garści / oboje spa-
lic na popioł na żelazney blasie / a ten po-
pioł miodem zacząć / y wargi popadłe na-
mazować.

Żebow boleści wamięrzają / wazzone w
wodzie / a przecedziwszy / w uszach ciepło
trzymać / zwłascz po tej stronie po korozy
boleis / a owsem z suchej matercy pocho-
dzacy. Żas goracey gdzieby bolaly: wstac
słodkich tablek chadogo oblupionych / a wy-
kroisowy y odrzućwszy z nich żródek z pec-
kami / co namieley wtrzcć w móżdżerz / albo
w donicy totow cztery / przydąć do tego o-
trab totow šest / Szafrau tuczonego trze-
cia częśc kwiny / oleyku Rozanego dwa to-
cy / y plastery po tej stronie policzć / po kro-
zy bole.

Gardła ochrapieniu / omienieniu / y z o-
strzalości tego / otraby w syćie miodowey
wazzone / ta polewka przecedzona gąrga-
ryzmy często czynić dobrze.

Slinogorz leczy ptoćac tak polewka z o-
trab wazzona miodu do niey przydawowy cie-
pło gąrgaryzować y często. Albo tak: wstac
dwie garści otrab miálko wzartych / liście
Slazu liście Cwiklane po garści ro wespól
co nalepiey wtluc / do tego sádlá albo smalcu
wieprzowego przydąć tak wiele iako kołose
iáie / y to wysysko w miodowey syćie wazyc
do zgęszczenia y plasterowania okolo syćie
ciepło / dwa kroc na dzień odnawiać a
wyssyey opisanego gąrgaryzmu wyro-
sac / do tad ażby sie wrzob w garble przepu-
knel.

Item: wstac otrab Psenicznych miálko
przetartych / psiego łayna białego koci gry-
zacego po rowney części / miodu ile potrze-
ba: z tego plaster wczynić / y gardło nim ob-
toczyć ciepło. Do tego też ptoćanie y gąrga-
ryzm z otrab Jeczmiennych w goracym oc-
cie winnym moczonych y przebitych fluzy.
Ciepło gąrgaryzuiac ta polewka / a ile na
poczatk.

Ná zapalenie płuc / otraby miálko wzár-
te z winem a z woda na polu / y z masłem
miodym ewieżym pierśi y boli plasterować
dobrze / albo mazać.

Pleurze jest lekarstwem / plaster z otrab
miálko

Boleści
gdziekolwiek
będące z
wilgotności
albo z
zwierżności
żunnych.

Głowie
pogniecioney
badz z bicia
albo z
potluczenia

Lupię
na głowie
wychędają

Krosły
na głowie
iarzace goi
y spadzają

Ślus
wstanie z
nosu ciekacy

Twarz

Rece
białe
otraby

Język
zawrzedziaty

Wzrody
w uszach

Wargom
popadłym

Żebow
boleści

Gardła
ochrapieniu

Slinogorz

Item
Plaster

Item
Gąrga-
ryzm

Pluc
zapalenie

Pleurze

Item.	<p>małko wtartych / z wodzą / z masła / wczynion / Item : Otreby w płóciennym worku / przesyć / w octcie winnym / parzone / a na boloce miejsce przykładane / co naćiepley / tak długo aż kłocie wstanie / test rątkiem.</p> <p>Pierścion białogłowski / napuchłym / otreby Pseniczne w winie / warzone / a pla- strowane / sa lekarstwem / ciepło / przykładac</p> <p>Tymie białogłowski / pierścion / rozpre- żonym / zbytności / mleka. Wstać / małko / tłu- czonych / otrab / psenicznych / cztery / części / Ruty / ogrodney / małko / także / wtartey / iedne część. To w octcie / na / plaster / warzyć / a ciepło plastrować. Albo też</p>	<p>torach / Oliwy / dwanaście / lotow / małko w- syfko / wtłukły / plaster / wczynić / a na / nyrki ciepło / przykładac / w wodzie / wwarzyć / wsyf. Też / rzeczy / na / toż / bolecie / nyrki / w wodzie ciełacy / może / warzyć / worek / nimi / napelni- wszy / a / kąpanie / z / nich / po / pas / czynić / a / ledz- mie / workiem / obroczyć / czyniac / to / dwakroć każdego / dnia / po / godzinie / y / półtury / siedząc</p> <p>Noczu / ciężkiemu / odchodzeniu / bywa / o- sobliwym / rątkiem : wstawy / otrab / Pse- nicznych / ze / cztery / garści / Opichu / dwie / gar- ści / warzyć / aż / woda / wywre / y / między / dwie chustki / rozłożony / co / naćiepley / na / prog- łona / przykładac.</p>	
Item.	<p>Otreby Pseniczne / małko / wtłuczone / w Ruci / w wodzie / warz / a na / pierś / rozpre- żone / plasteruy.</p> <p>Żoładłowi / boleścemu. Weźmi / otrab / i takich / kolwiek / dwie / garści / pro / sa / trocha / prze- tłuczonego / garść / soli / pół / garści / wpij / to w / panwi / y / w worku / lni / co / naćiepley / winem / go / skropiwszy / przykładay / a / gdy / prze- chłodnie / znowu / go / na / gorącym / ognisku / ab / na / cegle / nagrzać. To / kłakroć / powta- rzaiac.</p>	<p>Chęci / wosci / fałszywey / do / pochodowania / ab / nadymaniu : napelni / dwa / lni / w- orki / otrabami / y / w winnym / octcie / warz / wy- żmi / a / co / naćiepley / golym / siedzeniem / na nim / siedz / a / gdy / pierwszy / przechłodnie / dru- gi / podlož / a / pierwszy / znowu / zagrzeway. To / czynić / aż / bol / odstapi. Albo / napelni / o- trabami / worek / płócienny / zagrzeway / go / na goracey / cegle / a / na / nich / siadz.</p> <p>Albo / wstać / otrab / y / Prosa / otłuczonego / po dwu / części / soli / iedne / część. To / wsyfko / co naćiepley / na / panwi / zagrzey / a / w chustce / ab / w worek / wsyf / y / golym / siedzeniem / na / tym siaday.</p>	<p>Żoładłowi / boleścemu.</p>
Opłcom / w / pom / sa / na / wierzch.	<p>O spine / żeby / sie / rychło / suly / y / na / wierzch / wy- daly / przedko / podsycały / y / goiły / sie. Wstać / garść / Psenicznych / otrab / 3 / pół / kłowa / Wła- cowych / modrych / Kamienkowego / kwiecia / po / pół / garści / 2 / loepaty / kłor. To / wysfko w / wspól / w wodzie / do / trzeciey / części / wywrze- nia / warzyć / przecedzić / a / w tym / chustki / cie- pło / maczać / y / przykładac.</p>	<p>Albo / wstać / otrab / y / Prosa / otłuczonego / po dwu / części / soli / iedne / część. To / wsyfko / co naćiepley / na / panwi / zagrzey / a / w chustce / ab / w worek / wsyf / y / golym / siedzeniem / na / tym siaday.</p> <p>Razem / z / wysfka / potłuczonego / z / otrab / 3 / soli / a / z / miodu / plaster / wczyniwszy / na / nie przekładac.</p> <p>W / koleniach / boleściom / Psenicznych / o- trab / w octcie / wwarz / a / co / naćiepley / na / nie plastruy.</p>	<p>Item.</p>
Puchline / w / wodney.	<p>Puchline / wodno / wywodza / ab / wysuszą- ia : Wstać / otrab / takich / kolwiek / miastych / ze / cztery / garści / soli / Aminu / kramnego / Anyzu / Prosa / kwiecia / Komonice / y / Ru- mienkowego / po / dwa / garści. To / wysfko w / welnianym / worku / niemalym / przeszyć / a / bo / tak / wiele / przerzeczonych / rzeczy / wsta- wy / drugi / wczynić / a / na / gorącym / ognisku / ab / rozgrzanych / ceglach / winem / te / pokr- pić / rozgrzewać / y / po / iednemu / na / wsyf- stek / spuchły / żywot / przykładac. A / gdzie / ie- den / ochłodnie / drugi / przyłożyć / a / ten / na- grzewać / to / często / powtarzaiac.</p>	<p>Podagryczne / boleści / wstramić / otreby z / krowinami / małko / wtarte / z / kramnym / Aminem / a / z / Bobowa / mała / za / równo / w- stawy / z / krowinym / miodkiem / krowy / oryme- litem / z / owia / w / Aptyce / zacząć / y / ciepło przekładac.</p> <p>W / zartworbzeniu / żywota : wstać / Slazu / y z / krowinami / drobno / pokrajanego / otrab / o- boyga / zarówno / y / to / w wodzie / warzyć / w worku / a / kapiel / po / popel / z / tego / sobie / czy- nić / co / naćiepley. Albo / dwa / worki / napelni- wszy / tymże / Slazem / z / otrabami / rozparz / te w / wodzie / goracey / y / wyżawy / te / ieden / co naćiepley / na / popel / drugi / na / krzyż / przykła- day. Tak / będziesz / miał / snadne / odmięczenie żywota / y / stolce / wolne.</p>	<p>Żoładłowi / boleścemu.</p>
Morzeniu / w / sprow / cie.	<p>Gryzenie / y / morzenie / w / żywocie / wklada- zarówno / wstawy / otrab / z / Prosem / przetlu- czonym / y / w worku / ab / w / wozle / co / na- ćiepley / na / żywot / przykładay.</p>	<p>W / nyrkach / boleści / wstierza : Otreby małko / wtarte / a / w wodzie / y / w Oliwie / wa- rzone / y / ciepło / na / nie / plastrowane. <i>Serenus.</i> Toż / też / plastrowane / w / kłakie / boleści gdzie / kolwiek / bedace / wklada.</p>	<p>Żoładłowi / boleścemu.</p>
Wyrzcom / bolecia.	<p>W / nyrkach / boleści / wstierza : Otreby małko / wtarte / a / w wodzie / y / w Oliwie / wa- rzone / y / ciepło / na / nie / plastrowane. <i>Serenus.</i> Toż / też / plastrowane / w / kłakie / boleści gdzie / kolwiek / bedace / wklada.</p>	<p>W / koleniach / boleściom / Psenicznych / o- trab / w octcie / wwarz / a / co / naćiepley / na / nie plastruy.</p> <p>Podagryczne / boleści / wstramić / otreby z / krowinami / małko / wtarte / z / kramnym / Aminem / a / z / Bobowa / mała / za / równo / w- stawy / z / krowinym / miodkiem / krowy / oryme- litem / z / owia / w / Aptyce / zacząć / y / ciepło przekładac.</p>	<p>Żoładłowi / boleścemu.</p>
Boleści / w / kłakim / w / kłakim.	<p>W / nyrkach / boleści / wstierza : Otreby małko / wtarte / a / w wodzie / y / w Oliwie / wa- rzone / y / ciepło / na / nie / plastrowane. <i>Serenus.</i> Toż / też / plastrowane / w / kłakie / boleści gdzie / kolwiek / bedace / wklada.</p>	<p>W / koleniach / boleściom / Psenicznych / o- trab / w octcie / wwarz / a / co / naćiepley / na / nie plastruy.</p> <p>Podagryczne / boleści / wstramić / otreby z / krowinami / małko / wtarte / z / kramnym / Aminem / a / z / Bobowa / mała / za / równo / w- stawy / z / krowinym / miodkiem / krowy / oryme- litem / z / owia / w / Aptyce / zacząć / y / ciepło przekładac.</p>	<p>Żoładłowi / boleścemu.</p>
Wyrzcom / bolecia.	<p>W / nyrkach / boleści / wstierza : Otreby małko / wtarte / a / w wodzie / y / w Oliwie / wa- rzone / y / ciepło / na / nie / plastrowane. <i>Serenus.</i> Toż / też / plastrowane / w / kłakie / boleści gdzie / kolwiek / bedace / wklada.</p>	<p>W / koleniach / boleściom / Psenicznych / o- trab / w octcie / wwarz / a / co / naćiepley / na / nie plastruy.</p> <p>Podagryczne / boleści / wstramić / otreby z / krowinami / małko / wtarte / z / kramnym / Aminem / a / z / Bobowa / mała / za / równo / w- stawy / z / krowinym / miodkiem / krowy / oryme- litem / z / owia / w / Aptyce / zacząć / y / ciepło przekładac.</p>	<p>Żoładłowi / boleścemu.</p>

Od pól
fá wóro
nfy od be
fityluch.

Jdy cę
świeżo za
chowac.

Łonficy
puchline

Ochwát
Łonim.

Ochwát
wielozny.

mieley wróte / a kwásnym miodkiem / to iest
Oxymelite zacynione y plastrowane. Takie
na krowymkolwiek innym miejscu bedacym.
Moze też do tego dobra część Armoniatu
przydać.

Wszczelnionym ob beftiy ładowitych / a ob
piałaká zwłasczá / otreby mialkie z octem
ná ráne przykládane.

Jáycá świeże pełne nie wyschle / zwla-
seza lecie / gdy czasy nagozetse bywáia / zá-
chowac moze / w otreby zágrzebione. Dru-
dzy wycieráia ie tluczona sola / ábo w láku /
to iest / w rosole z wody / a z soli wczymo-
nym / omywáia ie / a kiedy oschna w go dsi-
na ábo cztery / w otreby ie zágrzebuia.

Kon gđieby miał w nogách ábo łeby in-
dšie puchline : wóziac otrab / moli pšeniczy-
ney / miodu y octu / wbić do tego białek ob-
iáia / a to plástre m ná puchline / łonimowi
przykládac / co trzeci dšien odnawiaiac /
tak dlugo to czyniac áz puchliná pšanie.

Ochwát gđieby przypadł łonimowi / w-
ziac otrab mialko wrótych / y w winnym oc-
ecie wwarzonych gęsto / y to przykládac / a
záieca skorá z wierzchu obwróciac.

Łonimowi wnetrzny ochwát tak leczy / we-
źmi otrab rżanych / y warz ábo práj ie w win-
nym octecie / tym obłóž łonimowi nogi / co ná
ciepley raz po raz bwrócić / a záieca skorá

stercia ná spodeł obwróć / potym wóziac go-
rzalki / y pácy ny co namieley wtłuczoney y
prześianej / wczyniáto másc / to z páczestá
mi łonopnymi przywłay. Tak mu ochwát
wnetrzny wyciągnieš.

Piwo z otrab czynione.

W Niemcach / a zwłasczá w Tiberlan-
dšie czynia / dla czeláđzi domowey / dla ro-
botnikow / piwo z otrab tym sposobem /
warza otreby w wodzie / a precedzáia / a
gdy przedkłodnie / w fálki leia / zádaiac tro-
che drożdzy / ábo náciáfty do wytłóśnienia /
po kilku dni bywa iásne y przeźroczyste /
smáku bláhego / iednáł lepie do trunku niż-
li wodá / krowy mu sie przyzwyczáili / tym
iáko kolwiek służy / ale krowy nie / w żywocie
mierwáia po nim bolesci / dla wietrzności ži-
mnych / krowe w nich wznieca / wšálž przed-
to przez listki przechodzi.

Otreby ábo z otrab chleb.

Chleb z otrab pospolicie przy wielkich
dworách páńskich dla pšow piekáia / iednáł
y czáśu głodu wbožy z smákiem go wšywa-
ia / ale z málým swym wšytkiem / bo rychto
przez listki przechodzi.

Bulla.
Scharre-
bier.

Panis
furfur-
ceus
vel fur-
fureus.
Panis re-
menti-
tius.

W Náciáście ábo Kwáście. Rozdział 29.

Fermentum, Zyma.

Sauwerteyg. Hebel. Höfel.
Hüfel. Deyßem. Vrháb.

Kwás ábo Náciástá / nie in-
ego nie iest ieno ciásto / z iákie
go kolwiek zboža wysšey opisáne-
go máti / ciepłá woda zacynionej
zágnitostí zákwášone. To nie-
tylko piekárzom y gospodjnom do
wykwášenia chlebá / ale też do
wielu inych rzeczy tak domowych /
iáko lekarskich vžytecznie przycho-
dzi.

Przypodzenie.

Ten iz z przeciwnych żywiołow
iest złożony / przeto też iest przeci-
wnego przyrodzenia. Abowiem
względem kwásności chłodzi. W-
zględem máti y soli z krowych bywa

czyniony / ma też nieiáka ciepłote w
sobie / zwłasczá z zágnitostí. Tak
iz áni zbyt mie rozgrzewa / áni náder
chłodzi / ale z tego obu ma pomiár-
kowanie. Rozšiekue / rozprowa-
dza / rozgánia / w otok zbiera y zia-
trza / otwiera / a bez šczmienia / y
bolu / z glebołá ná wierzch wycią-
ga.

Moc y skutki.

Gorączkom dšiecinny / y wielkiemu
prágntieniu w nich / iest došwiádczoným le-
káršwem / takim sposobem z niego wczynio-
ny trunk : wóziac náciáfty ábo kwásu łoc /
šzáfranu polkwiny tluczonego / łosci á-
bo zebu Stoniowe nápoly spalonego cze-
ry trzeciáczki od kwinty / to iest / cztery scru-
puly / cukru białego pol trzeciá łocá / wody
chłodney słokowey ábo ciekacej / pol kwar-
ty przewarzonej / cieplej / w krowyby przez
godzin trzy rzeczy przerzeczone mošnely / po-
tym precedzić / a dšieciáciu po tyžce tego lá-
ždey godšiny chłodno pšć dáwać.

Dšieciom w ciekaczłách / wóziac náciáfty
poltorá łocá / popiolu z łozenia Anrzego

Gorączko
dšiecin-
nym.
prágntia
nia.

Wiegum
kom dšie-
cinny

ziela

Piegiom
wzrostu
watości.

ziela upalone potrozy kwinny / stoniowego
zabu polkwinny / czerwoney Rozey / Galasu
po trzeciej czesci kwinny / cukru starego 3
Rozey czerwoney robionego: To wszystko
wespół przez trzy godziny moczyć / pocym
przecedzimy / dać dzieciom w biegunkach
pragnacym pić.

Piegi węgrywatości / y inne zmaży na twa
rzy spódza y ścięra / kwas w ocęcie na masę
rozetrzeć / y twarz na kładła noc tym nacie
rać / a rano woda w kłozeyby sob Turcki
był wórżony omywać.

Krewienie y woinity zbytnie zasnawia /
kwas ostry z sokiem czerwoney liści / a z
ocetem winnym mocnym zczyniony / y na
zola del przykładany / zwlaszcza na wsta iego
co naciepley.

Brodawki na palcach y nog / kłoz Gl
nos Lacin / cy zowia / traci y spadza kwas
Pfeniczny na nie plastruac.

Wrzod abo bolaczke w zoladku / także w
trzewach wklada / naciasta z zolatkem iato
wym przykładana ciepło.

Dymienie y gruczoły twarde zbiera w
orok / kwasna naciasta z sola na nie plastru
iac.

Bolaczki wśelakie abo rozgania / abo
zbiera y w rope obraca / wziawszy z lotow 6.
prawie kwasne y naciasty / Sanderach / y
mydla / po dwu lotu / nasienia Sengrełowe
mialko wtarte go / żywice arwielkowej a
bo sosnowey lotow dwanaście / żywice Gre
ckiej / wosku / po sześci lotach / kwas woda
rozczynić / żywice z woskiem a z mydlem ro
zpuszcic na ogniu wolnym / y wespół z onym
rozczynionym kwasem vmieszać / y nie do te
go rzeczy mialko wtarte przydawaty / y co na
pilniey wgnieść / a na twarde bolaczki cie
plo plastrować.

Zylapo zacięciu iey w puszczeniu krole na
puchlo / z przymiotem ognistym / kwas Pfe
niczny z wieprzowym sadlem przykładac
dobrze.

Fistuly zagnile wyściaga ropisse / kwas
ostrym y iarkim lugiem rozczyniony / a pla
strowany.

Morowki / dymienie morowe / y inne bo
laczki zle y zaraźliwe w rope zbiera y owole
ra / naciasta dobrze kwasna / z oliwa a z so
la plastrowana. Moze też bez oliwy bydz tyl
ko z sola. Abo kwas naczcz w vsięch zu
chany / a przykładany. Abo weźmi kwasu o
ostrzego fesc lotow / sadla kofosiego cztery
loty / dwa zolaki awieze / cukru lot / safranu
tluczonego trzecia czesc kwinny / abo co
bwadziecia ziarn Jeczmiennych zaważy /
to wszystko zczyni Rożanym oleykiem / a
plastruy na morowe bolaczki / abowiem sie
zatem bardzo rychlo zbiora y przepukna.

Puchlina koniowi gdzieby zginać niech
ciała / wziac naciasty kwasney / soli y octu

winnego / a tak dlugo przykładay ciepło / aż
zgine.

Ocet kto chce mieć bobry y ostry / naciast
sie co nakwasnieysza w piecu wpiec / y w cie
ple wino wloz / zamieszać dobrze y zackać a
bo zaspuntować. Tak będzie w rychle bar
zo osobliwy ocet. Też

Kto chce z prosteo octu bobry a ostry
mieć / zawięz w beczce / abo w naczyniu w
ktorym jest ocet / kwasu rżanego / a mieć
go w ciepłym miejscu / abo w 13bie za pie
cem. Drudzy tylko kwasna naciasta zarytka
ia naczynie z wierzchu / w którym jest ocet.

Swedzenie ciała z wilgorności stonych
zaskornych oddala / kwas z winem rozczy
niony na masę / Rądzidła kramnego mialo
to wtarte przydawaty według potrzeby /
poćierając tym ciało / abo na chustach ro
zmażuiac przykładac. Także y na twarz
gdzieby swedzenie podobne bylo.

Trunek z kwasney naciasty.

Trunek do pića pospolitego bywa z
kwasu czyniony / zwlaszcza / w Rusi / w Li
twie / w Moskwie / ktory oni kwasem zowia /
nie że wśech nagorzy / y owsem przyiemny
y do wgaśenta izyla pragnacego / lepszy da
leko niżli miód / abo prosta woda / a ten jest
starożytny / o którym też Virgilius w swych
Georykach / to jest / o gospodarstwie wiey
kim tak pisze:

*Hic, noctem ludo ducunt. & pocula lati,
Fermento, atq. acidis mutantur uita sorbis.*

O Ryżu Rozdzał. 30.

Zbożach y tych rzeczach / ktore
z nich bywają do ludzkich po
trzeb czynione / do tadesiny ten
traktat przećiągneli. Zaś o pol
nych iarzynach / abo rądnicy kasy
wie / wziawszy y od Ryżu poczetek
vmysliliśmy mowić / ponieważ go
iedni / iako Kornelius / Celsus / y
Plinius / między zboża poczytają.
Drudzy / iako Aetius y Galenus
między kasywá y Jarczyny te / kło
re sie supinkami okrywają.

Ryż tedy jest iarzyna abo kasy
wo / mając iako inne kasywá supi
ny na sobie. Wzrostem y pozorem
miałokolwiek podobny do Ka
kolu / iako Theophrastus pisze.
Liscia Trzcinnego / iedno mież

Liscia.

Sodzito:

Klosa.

Awant.

Bego y tustzego / ale Lukowemu
 barzciey podobny / tylko berzego.
 Sdzibla miezszego y mocniejsze-
 go / do tego twardzego / nizli dziblo
 Pšenicznej: wzwyż na łokieć y wyż-
 sze / kolanowate. Znajduie sie
 mieyscy / iako Aristobulus v Stra-
 bona powiada / y z klosem swym
 na cztery łokiecie wzwyż. Klos sie
 iego na wiele części odnożeń dzieli /
 czerwonym kwiatem iako Proso-
 kwitnacy. Na tych odnożkach wy-
 rastają obdluzne sypinki / iako iak-
 kie woreczki strzyśnięte a żółtawe:
 zosobna każde iedno od drugiego
 opodal / na wierzchu v każdego o-
 ści drugie / iako na Jeczmienu po-
 chodzą. W tych sypinkach ziarno
 po iednemu w każdej zosobna / bia-
 le / niekiedy rumiane. Na ten przy-
 rodzony sposob / że kwitnac zaraz
 ziarno roście.

Oryza, Orysa, Orysum, Ry-
 sum & Ryzum, Hordeum
 Galaticum & Siciliense.
 Reiß. Riß.

Wieysce.

Za czasow Theophrastowych /
 Ryż w Grecyey y w Europie nie
 wielom był znaiomy / aż z Indyey
 był przywieziony / y rozmnożony.
 Ktore acz w obfitości w tych na-
 szych stronach mamy. Wszakoz
 do rozmnożenia iego / nasze ziemie
 nie są sposobne / a nie tylko nasze / a-
 le ani Niemieckie / ani Francu-
 skie / gdzie sie o to częstokroć kusili /
 y starali pilno / a przedsię do tego
 przysć nie mogli / dla zimnego nie-
 ba. We Włoszech iednak tych czą-
 śćow na wielu mieyscach jest roz-
 množony / ktory nie nie da naprzod
 Cypryjskiemu / Cylickiemu / Azja-
 ryckiemu / ani Tureckiemu. Grun-
 ty Baktryjskie / Babiloniskie / Sy-
 ryjskie / Asyryjskie / Egipskie / Az-
 aryjskie / barzo mu służą. Lubię to-
 cha sie w mieyscach wodnistych / w
 błotnych / w lipkich y w bagnistych.
 Ziemię suchej nienawidzi / y zaraz
 na mieyniszczeie. Gdy we dziblo wy-
 rośnie y w klos sie wywie / trzeba
 mu zawożę wody / żeby w niey stał /
 inaczej / albo zniszczeie / y sniećcieie /
 albo sie w Orkisz przemieni. Naob-
 sęsa weń Indyja Kalkutcka / gdzie
 ślany bywa za bobonnie / z Cymba-
 łami / z muzyką rozmaita / z Tańca-
 mi / y wzywaniem Bogow swych
 Gatanow / żeby im go w obfitości
 dali / po polach w masłarach bie-
 gając / krzyczac / y rozmaite śalen-
 stwa czyniac / iako o tym Historye
 świadczą.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest w pierwszym
 stopniu ciepłego / a w wtorym wy-
 sushającego / iako Galenus piśe we
 wtorych księgach o pokarmiech.
 Na też w sobie nieiałowa ciep-
 łość / za która miernie ciało tuczy
 y pośila / rosprowadza. Też zaś ta
 nawia y zatwierdza / a ku strawie-

nia przywara

niu przytwardzym y przytrudnien
Gym/ wśafże wiecey potarmu dā-
ie niżli Jeczmię / y rychley nasyca.

Mocy skutki.

Ryżu rozmaicie v nas dożywiania bōra
tak dla chorych iako zdrowych / iednak w cu-
dzych stronach / iako w Turcech / w Indy-
ach / we Włoszech / w Hiszpaniey / w Angliey /
we Francyey daleko rozmaiciey. A nietylko do
potarmu / ale też do lekarstw chorym przy-
chodzi / iako / który ciężkie bolenie głowy z
obstoją zbytniey żołądka miewa.

W spadkach zbytnich wilgotności.

W zbytnim tolu krwie / tak nossem / iako
ze słoty chylek.

W wplawach niewieści.

W motrzeniu krwia.

W Charkaniu y w plwaniu krwia.

W tolu krwie z płuc pochodzący / za zer-
waniem w nich żyły / albo z warroby.

W kasku wilgotnym.

W suchotach.

W zranieniu y zawrzedzności płuc.

W częstym y wstawicznym plwaniu / y

W wilgotności z wstępnienia.

W krutym z osłabłości żołądka.

W zawrzedzności także żołądka / bywa
osobliwa potrawa.

W zawrzedzności
Trzew /
Warroby /
Nyre / y
Pechyrza.

Żarłokom y tym którzy sie nasyć nie mo-
ga / iest użyteczny / dācie im go sypko co na
tłuszczy / a zwolęsz z stopowa albo z ciela-
ca tłuściości od nyre / obo z totem świeżym
wołowym.

W Biegunkach także każdy iest użytecz-
ny / abowiem ie zstānawia / y listki zranio-
ne leczy. Też z wody warzonego / listery
stopowey tłuściości z nyre przydaway.

Żyrtki mde y w sprawach swych przyro-
dzonych osłabiać posila y pokrzepia.

Wadymaniu w stolcu / y chaci fałszywey
do pochodowania służy.

Wyciekaniu listki stolcowey / używać go
dobrze.

W zādaniu Arseniku albo Sāndārachi.
Także wapna nie gāłonego / iest ratunkiem

W nas czynia z nie^o potrawe tak polewka
iako kaska polewczasta y rzadka także twar-
da / warzac go w wodzie aż rozewre dobrze.
Māsta y soli przydācie. Albo w kaptloniey / a-
bo w mēśney polewce warzony. Albo rospi-
to dobrze wwarzony / a z polewka kaptlonia
albo mēśna dożywiania dāny / iest użytecz-
niejszy potrawa y tuczniejsza. Wśafże hru-
ba czyni krew / y lipka.

Drudzy go warzą w świeżym mleku albo
w smietanie słodkiej / māsta świeżego y soli
troche przydaway. Takowy tuczy nie po-
mału ciało.

Kasku z wilgotności ślagnistych.

Dolegliwości płuc y pierś / potrawa le-
karska bārzo osobliwa z Ryżu / dobrze opto-
kanego / y w studzienney wodzie dobrze wwa-
rzonego. Potym mlekiem gestym Mīgdal-
owym dostatecznie zalałay / māsta mto-
dego y cukru białego według wpodobania
włosy / y znowu do zgeszczenia kaski warzyć /
a używać.

W suchotnych gorączkach.

W ślinogorzu / albo w zawrzedzności
gardła.

Trudnemu przetykaniu potrawe tak v-
czyni / weźmi maki Ryżowey / warz z mto-
dym māstem w wodzie. Potym mlekiem ge-
stym Mīgdalowym / rozwaray go we troy-
nasob zaley. Cukru ile sie podoba / warz na
kaski / y używaj. Tak też kaska kaskacym / y
płucā obrażone māciacym / bārzo służy.

Māmkom / Proze rzadkie y bārzo wodni-
sie do potarmu działkom mleko māia. Tak
ze tolu krwie z mācie / y

Pāniom wplawy cierpiacym / lekarzka po-
trawā przystoyna / Ryżowa kaska w krowim
mleku warzona y pożywana / abowiem y to-
lu krwie z mācie z nienaglą zstānawia / y
māmkom obficie mleka gestego do karmie-
nia dzieci dobrego dācie. Też w grochowce /
albo w Grochowey polewce Ryż niektorzy
warzą / a przebiay przez chustę a bo sieko /
polewka używāia.

Ryż rospito warzony w polewce iākiego
kolwiek miasa / albo w kaptloniey / potym
pietruska zielona / albo iākim innym przyna-
leżacym sielem potraszony / y polewka z
nowu mēśna poblany / nie tylko zdrowym /
ale y chorym bywa potrawa przyiemna. J-
ni w tychże polewkach / na kaski rozwarzā-
ia / także go sielem pokrazanym iākimkol-
wiek potraszay / używāia. Drudzy tak
ze czynia z niego polewka / albo kaski polew-
czasta / zaprawiac iā iāłowiczym totem
młodym smālcowanym.

Czynia kuchárze z Ryżu przypiekātki / albo
Tortele tym sposobem. Ryż chedogo spt-
kany warzą w krowim mleku na gestā kaski /
cukru do tego według potrzeby wmięszay-
ay / albo y soli troche. Potym wylęwāia na
stol chedogi / albo deske / y na kwadraty albo
grzātki rozkrawāia / maki Pseniczna posy-
puiā / a w māśle młodym smāzo / potym z
wierzchu cukrem posypuiā. Bārzo smāko-
wite y użyteczne iedzenie / nie tylko chorym /
ale y zdrowym.

Czynia też kuchárze z Ryżu torty / w mle-
ku gestym / słodkim / rospito rozwarzay-
ay / cukru y kroszenia rozmaitego po trose /

Potrąwa
albo Ryżo-
wa kaska.

Kasku
wilgot-
no-
ści.
Płucem
y pierś.

Sucho-
ty y ges-
teger.
Ślinogo-
rzew.
Trudne-
mu przety-
kaniu.

Māmkom
geste mle-
ko dācie.

Wplaw.

Kaska Ry-
żowa.

Przypie-
kanki z
Ryżu.

Torty.

	<p>y Rozynkow drobnych / ianc przydawsy / na patelach w trofe masła pieka. Potym cukrem z wierzchu posypnia. Drudzy zielenia Pietruszka / albo skalwia / albo Cibr / Isop / Lebiobka mioda miedzy to kraia.</p> <p>Uladzenie tej z tak przypiecznego Ryżu do rozmaitych pralow. Przepiozek / Golebi / do miodnych kur / y kaplonow / do kisel czynia / y pieka albo warza w iakieykolwiek polewce / albo w mleku gestym.</p> <p>Moze kasa Ryżowa tak uczynić w mleku / albo w iakieykolwiek polewce warzyć / przez sito przebić / pare zolekow z tym rozbić / cukru albo masła troche wlozyć / przywarzyć. Takowa potrawa jest barzo wyteczna / tym ktorzy krowawy toł od warroby cierpia. Takze</p> <p>Arwia mokrzymym.</p> <p>Tyrkom / y</p> <p>Pochyrcow zawrzeżdżalym / Ryż w mleku warzony / troche Tragagantu białego / a mialko wtartego przysypawsy / jest lekarstwem y potrawa.</p> <p>Potrawa tym ktorzy do skutku malienstiegonie sa potezni / Ryż w gestym a swietzym mleku owieczym / albo krowim / badz też w Migdalowym warzony / a od nich czesto wzywany / w sadzie w siodlo.</p> <p>Polewka z Ryżu chorym barzo wyteczna. Ryż chedogo splołany namoczyc przez noc / potym go w grochowce / albo w polewce z grochu / albo z Cieciorki / to daleko lepiej warzyć / iednak tak / zeby sie na kase nie rozwarzył / ale byl cały / masła do tego przylozymy kiedy wre / kwiatu Litupetowego troche / y choremu dawać.</p> <p>Albo tym sposobem / a bedzie tak choremu iako zdrowemu polarmem wytecznym Ryż chedogo splołany / y rospito dobrze warzony / smaz w masle / nakradawsy drobno wen Migdalow ochedzonych / ieno zeby w smazeniu nie zlisowaciaty / ani szermaly. Oslodz cukrem y drobnymi Rozynkami / z tegoż tort uczynić moze / a z ciastka.</p> <p>Suchotnym w goraczkach suchotnych bywa osobliwym lekarstwem y potrawa / Ryż w wodzie otrab warzonych / albo radniey przez cztery dwadzieścia godzin moczonych / y odcedzonych warzony / y w miara osolony / a bez wselakiego omasczenia wzywany bywa lekarstwem.</p> <p>W czerwoney biegunce / y inych cieklaczach / potrawa lekarska / Ryż na zelaznej pateli albo panwi vprazic / a w wodzie dżowey / albo w stalisey chedogiej plokany / y w kociu mleku / albo w krowim / w ktorym by kamylki glazawate a przemieszane rospalone byly gafone / byl kasa gesta warzony / y wzywany. Tucha roz czyni z warzonego na czeso pita. Takze z iagly twarda kasa albo sypko warzony żywot zawiardza. Tak</p>	
Uladzenie nia do ro- zmaitych wzrostu.		
Kasa Ry- żowa.		
Arwia mokr- zym / y Tyrkom / y Pochyrcow zawrzeżdża- lym / Ryż w mle- ku warzony / troche Tragag- antu białego / a mialko wtar- tego przysypa- wasy / jest lekar- stwem y potrawa.		
Potrawa		
Sucho- tnym.		
Czerwone- ce y innym biegunko		
	<p>potrawa sluzы żołądkowi osłabiałemu w zatrzymaniu potraw.</p> <p>Przeciwno tymże cielaczkom / kasa Ryżowa tym sposobem uczyniona / wziąć Ryżu ile sie podoba / pare nożek cielacych chedogo oprawionych / y w wodzie dżowey warzyć do rozewrzenia Ryżu / soli troche day choremu iesc.</p> <p>Chcialiby wiec mieć z tego pośilniejszy potrawe / masło dżowey wody weźmi kapielney polewki / albo z iakiego kolwiek innego miesa / a z cielacymi nożkami / iako sie wysej powiedzialo warzyć / y dać choremu pożywać.</p> <p>Krowi z żołądka pochodzacy vsty / albo z zermowania zyly iakicy w plucach / Ryż w mleku iakimkolwiek warzony / żywice Arabstiey mialko wtartej przydawsy / z kwinty z polto ry albo ze dwie / zawiardza y leczy.</p> <p>Paniom macice owrzeżdżala / Ryż z wie- przoroemi nogami w wodzie warzony y wzywany / jest lekarstwem.</p> <p>Zbyt niemu targaniu y boleniu w zylach / traskaniu. Takze czestemu pochodowaniu jest lekarstwem / Ryż w stalowanym mleku warzony / y wzywany kasa.</p> <p>Mieczyznom do skutku malienstiego oslablym y niepotezным / Ryż w mleku w swietzym warzony / Cynamonem y cukrem potraszawsy / y soli w miare dodawasy / wzywany czyni silne y potejne / bo przyrodzone nasienie w nim mnozy.</p> <p>Ktorzyaby złotołust / albo arsenik / albo Sandaracha /</p> <p>Wapno niezafone /</p> <p>Złote chrzese / iakimkolwiek sposobem byly zadane / woda z Ryżu warzonego / miasło trunku pospolitego wzywana. Takze Ryżowa kasa w wodzie warzona / jest lekarstwem osobliwym.</p> <p>Biegunkom wselakim doewiadczenym jest ratunkiem / Ryż w wodzie z garetia babczanego liścia do rozewrzenia Ryżu warzony / a kociowym loiem omasczony / y w miara osolony / a powietrzu zielonym ogrodnym Koprzem / y Czosiłowym zielenem drobno wsielakym potraszonym / y pożyway czeso. Albo wziąć Ryżu dobrze wwarzonego / przez sito przebitego kwaterte / masła miodowego z lyke / albo wody od niego odcedzoney / druga kwaterte / y to dać przez klisier / zwlascza w zranioney klisze stolcowey. Moze też masło masła smalcu kaczego albo kapluniego / kofosiego / kociowego / kopolowego przydać.</p> <p>W zranieniu inych kisel y wnetrznosci rezy polewki przez vsta moze wzywac z miasłem.</p> <p>Kaslacym z Ryżu dobrze wwarzonego / y przebitego / polewki kilaćroć przez dzien wzywana / bywa ratunkiem.</p>	<p>Item.</p> <p>Item.</p> <p>Krowi vsty pochodzą- cy z żo- łądka bo pluc</p> <p>macicy z wzrostu lep. Bolesci w żywo- cie tarcz- kacym. Czestemu pochodo- waniu. Niepota- zonym do wzrostu.</p> <p>Traszenie złotołu- stow / S. ind. 14 chu / zwa- nia z żo- łądka sigo m.</p> <p>Wle gnu- tom wse- lakim.</p> <p>W zranie- niu klis- ki.</p> <p>Kasla.</p>

Twarz /
Rzecz bieli

Twarz / y rece chędogie gładkie y białe czyni. Ryż miałko wtarty / z mlekem zmieszany / używając.

Slinom
z wst
wignie
bzaczyn.

Którym śliny z wst ciężka z Ryżu co namieley wtłuczonego / a z winą uczynić iako masę / y tym iezyl często pomazować. Toż wino czyni / w którymby był Ryż warty / ciepło nim wsta płocząc.

Slinogory

Slinogory w gardle leczy / Ryż w pi- tym miedzie warty / tym często gąrgaryzm ciepło czyniac.

Pierścion
stawa
buiatym.

Strwardnieniu / bozeniu / y zapaleniu pierśi białogłowistich / Ryż w winie z Rożą y z kwieciem Rumienkowym / przez piec go dzin naprzod moczony / potym dobrze ro- zwarty / a ciepło na nie plastrowany / iest lekarskim. Albo z kwasnym miodem Oxy- mel / zowia / zczyniony y plastrowany / pierśi odmiękca / y zapalenie ich gasi.

Piegom

Piegi y inne zmazy spadza / woda z warty- nego używając.

Rzecz biał
le gni

Rzecz białe y gładkie czyni / wstać maki Ryżowej / Jecmienney / Prochmalu / ma- liż / Stoneczniku / maki Bobowej / korce- nią / Siolkowego / po sześciu lotach / Trąga- gantu białego miałkiego dwa loty / a to w- fystko pomieszać / potroże tego na raz brać / y w wodzie rozmieszać / a rece tym na- cierać / potym ie chędogo omyć. Moze też tak wiele mydła iako prochu wziąć / a we- spół to w miedzianu wtłuc przylewając po- troże Rożanej wody / że będzie iako ciasto / pococzyć go w galki / według upodobania. A tym rece używać. Albo wziąć Ryżowej maki bardo miałkiej z osem lotach / ośrodku z białego Pfenicznego chleba sześć lotach / mydła miałkiego / cztery loty / miodu ileby było dosyć do zczynienia przeczyszczonych rzeczy / poczynić na galki mierne / do uży- wania y wyćierania rąk.

Ospicom.

W ospicach wyćiąga zbytnie wilgotno- ści z ciała y trawi maki Ryżowa z Ryżu w- prażonego / potroższy przesiećradło na kco- rym chory leża.

Item.

Popułka ospice maki Ryżowa posypo- wać wysuszać ie goi / tak że żadnych dol- kow po sobie nie zostawia / iako częstoćroć możemy baczyć. Albo tak / Wziąć dobrze przyprażonego / y przy rumianego Ryżu / y miałko wtartego dwa loty / y przez sicło prze- siać / Trągagantu białego pół lota / miałko wtartego / na który ze trzy łyżki albo loty / wod- ki Rożanej nalać / a naktroży od godziny do godziny / tak niechając ieby sie prawie do- bze rozpucił / potym maki Ryżowa z nim co napilniey w miedzianu wnieść przyle- wając wodki Rożanej / a z sie osiadc iako iak- ta masę rzadką / a tym ospice namazuy / tak- bliżn albo dołkow po sobie niepozostawia- na cieie.

Strup
stawa
got.

Strupom plynacym / wstać Ryżu wtlu-

zonego / sześć lotach / Siarkizywey lotach / dwa / to octem winnym ostrym zczynić / a- tym strup sliwicy namazuywać / podobnie spadnie / y zgoi sie.

Z masłem młodym warty / żywot od- wilża / y siolce czyni.

Ryż wietrzności w cieie wminieysza.

Lisaię y blachy po cieie sprośne ścięra / karmiac / Kwieczolą albo Jemieluchą Ry- żem / a łayną tego z bierac / y winnym octem ie zczyniwszy nacierać.

Wodk z Ryżu dystrylowana.

Wodk z Ryżu tym sposobem bywa wy- ciagniona / wstać Ryżu co namieley wtarte- go funt kupiecki / masła młodego bez soli czterdzieści osem lotach / albo dwa funty / Al- pretarskie / nożek cięlecych cztery / ośrodku chleba białego lotach / sześćnaście / Ryż y o- środku ziemiaka namoczyć w Rożim mleku / cięlece nogi w wodzie cięlecey tak długo wartyć / aż połowica wody wywre: do teg- dwanaście białkow / świętych iatek z korpą- mi zbić / y to w fystko z Balneum maris dy- strylować / potym w tey wodce trochę Kam- phory y / salinu rozpucić / a tym twarz po- cierać. Abowiem sliżna pleć czyni / często- nia twarz omywać / a nie ocierać ieno że- by weschnęła.

Trunek z Ryżu uczyniony.

Atarowie ktorzy pod wielkim Chánem- sa na wschodzie słońca / z Ryżu sobie czynia- napoy piłany / do którego wśelacie ko- rzenie pod peron miara y wa go klada / kco- rym iako namocniejszy winem dla ko- rzenności wpiłata sie. Moze też z Ryżu iak- to z niego zboża siod uczynić / y piwo w- wartyć.

Chleb Ryżowy.

Gdy obfitość Ryżu roście / iako w In- dyach / tam chleb z niego wiecey pospolitszy / a niżli z niego zboża czynia. Ten acz dosyć- biały y chędogi / iednak bardo niestrawny / iako y chleb z Pfenice Indyjskiej y z Ture- ckiej / y w żoladku długo leżacy. Ludziom- tym tam nadine zboże chleb bardo przyiem- ny / ktorych żoladki przyzwyczaili sie mu. Ludziom robotnym y pracowitym wie- skim / taki chleb byłby bardo wyteczny / Je- no tu naszym bardo nieuzyteczny / mieśkom / boby wiecey na nim iednym razem przeiadł / niżli by go bankiet w fystek koscować mogli.

Szkodzi.

Dostrawienia żoladkowi ciężki. Dof. Żywot zatwardza miernie. Dof. Agi. Krewzla / hrubay lipka czyni. Gal. Moc iako y siolce / używany zaważciaga

Żywot od
wilża.

Lisaię
spadza.

Aqua
Oryza
stillati-
tia.

Potus o-
ryza-
ceus.

Piwo z
Ryżu.

Oryza-
ceus pu-
nis.

O Tatarce/ ábo Pogance. Rozdział 31.

Frumentum Saracenicum, O-
cymum cereale, Fagopyrum,
Fegopyrum, Frumentum, Fa-
ginum, Fago triticum,
Triticum hircium.

Heyden Korn. Bock's Korn.
Buchs weyzen. Grütz.

Tatarka iáko y Ryż / wiecey
miedzy iárzyny trupiáste á niż
li zbożá poczytána. Tá gdy sie z zie-
mie púsca / liścia okraglego bywa
potym rychlo bluszczowemu podo-
bna / ieno troche spiczastze y miek-
sze. Dziębla czerwonego czczego
ábo kruchego / y galezistego / tro-
re táż nie máto odnozek ma / te y
tám y sám liście posobie máia okra-
gle / a ku wierzchu spiczastze. Sá-
má słomá tey iárzyny bywa w-
wyż ná łóciec y ná dwa / podczas
wysza / podług buyności ziemi.
Kwiatu biatego / drobnego / rze-
sistego : D krolego trzygránowite
ziarno bywa / kształt Bułwie / cie-

inno dżika supiná zwierzchu okry-
te / we wnatrz białe / maczyste
twarde. Korzenia twardego / nie-
glebofo w ziemi rospierzchlego.

Wiepsce.

Narolach sprawionych / iáko in-
zboże / iárzyny kásy steróście w cie-
plych krajach / dwa kroć może
do roku siana bydz / to iest / ná wio-
sne zaráz / y po ranych zniwach.

Wyprowadzenie.

Dwilżá y rozgrzewa miernie /
wietrzności w cieple wznieca / ále
wždy nie ták iáko Groch y Bob.

Mocy skutki.

Tatarczana kása / ábo krupy / mniej sirá-
wy y posilku ciálu dáie / á niżli Żywe / ábo
Jeczmiennie kásywo. Dás wiecey niżli iągły
Kása z maki Tatarczaney snadna iest do potrawá

Tych naszych czásów z Tatarcki rozmaite
krupy czynia / gdyż z starodawnych wiekow
tylko dla bydla była siana. Krupy miasse
dla chłodzi / krupy drobne / drobniejsze bár-
zo slične iáko perelki dla słołow pánstich y
krolewstich / do których przychodzi / czynia
y maki z nich / ták dla tatarczuchow ábo
chleba Tatarczanego / iáko y do wárzenia.
Takowe rosyłkie rozmaicie przyprawia y
wárza. Jedni w mleku / drudzy w mlesney
polewce. Jni w Migdalowym mleku. Nie-
kiedy rospieo ták pod polewo káplonta ábo
mieszna / iáko do smáżenia w mäsle / ábo w
oliwie / ábo w oleiu Lmánym.

Czynia téż z niey krupy obwárzane bárzo
smákowite / táż do smáżenia / z tych káże
iáko kolwiek przygotowane sa / nie tylko
przyjemnego smáku / ále y zdrowa potrawa
ciálo miernie tuczace.

Dziatkóm w powiciu z maki Tatarczaney
pápinel mátki zdrowy czynia / bádż w mle-
ku / bádż w wodzie z mäslem.

Tatarczana kása w wodzie z mäslem wá-
rzona / á syrem posypána / w dziecznego
smáku bywa.

W mleku wárzona / á ná przymioty gora-
ce koleryczne plastrowana / iest wyteczna.
D tatarcki wieprze osobliwie tyia.

Kury táżie przedko od niey tyia / ták dáiac

Krupy tá-
czane
obwárzo-
ne.

Pápinel
dziecimny
potrawá.

Przymio-
tom ogni-
stym Pole-
rycznym.
Wieprze
fárm.
Kofosr.

ini i surowa / iako też w wodzie warzona /
troche omaszcioy i masłem / albo y bez ma-
sła. Odalshych użytkach iey niewiemy.

Tatarczuchy albo chleb z Tatarki.

Złoti Tatarczany w niektórych krajach / gdzie żyto albo psenica nie rósł / sie
nadaie / y każdy tey w obfitości rosł / chle-
bą używają / iako w Persarce / w Gafgo-
nii / w Osmaldzie. Też y u nas bywa w
używaniu / czasu roku diogiego. Ten smá-
ku jest przyjemnego. Żywoć nadyma ale nie-
sbytnie / bo sie przedk na dno w żołądku sa-

dzi y potęcha. Daje mierny ciálu pokarm i
dłom robotnym / y pracowitym służy. Po-
żyteczniejszy y sławniejszy jest / niżli chleb z
Owsa.

Krupy obwarzane z Tatarki smá one / a-
bo w polewce mięsney warzone / bywają wo-
dzieczna potrawa.

Rozsadek.

Nie sie sprosnie / Ktoży *Ocimum Dio-*
scordium / Ktoż my Bazylika zo wiemy /
Tatarka mieć chce / te wszystkie skutki Kto-
re sa Bazylice własne / nie uważnie przypie-
sła.

O Proście / y Jąglach. Rozdział 32.

Milium, Cenchris & Cen-
chris, Paspale, & Paspalus,
Hipp. Pistum,

Hirf. Hirschen.

Proście Proso / tak u nas iá-
sto v postronnych narodow
znayduie sie / czerwone / białe / y
czarne / pierwsze jest napospolite:
Białe y czarne nie tak. Jednak białe
y czerwone liścia trzciniego / a-
bo iako v Bru. Sdóbło na dwa łok-
cia wzwyż / członkowate / mias-

se / kosińate / w wierzchu którego
księci z wielu cienkich ździebł máia-
ce / na których ziarn drobnych bár-
zo wiele bywa okragłych / pełnych
gładkich / y lśniących / w swych lu-
pinkach cienkich. Korzenia drobne
go / włosienkowatego.

Proso czarne / nie tylko bārwa
swa od czerwonego y białego jest
rozne / ale y ździebłem cieńszym y
gładkim / nie kosińatym / iako pier-
wsze dwoie. Liściem też sa sobie
podobne / także słomy kółowá-
tey. Ziarna iako sie wyszeć namie-
niło / czarnego / gładkiego y podług-
owatego troche / albo pociągłe-
go / we wnatrz iadła białego / niż-
li pospolite Proso. Ktoż polci w
swych księciach / albo w mielinách /
y luszczynách jest. Prosem go nazy-
wają / a gdzie będzie otłuczone /
Jąglami miánuemy. Drudzy ka-
zywem Prosiąnym. Inni Psonem

Wzrost.

Naleda ziemi rosćie / na pustych /
na stawiskach / na piaskach / by-
tylko wilgotności dostatek miało /
bo w suchych y iatowych ziemiach
bárzo sie niekocha. Lubi też ziemie
gnoiem nawozona y masna.

Czas.

Zaraz na wiosne w Kwiecniu /

albo

Abó w Mārcu bywa siāne / czwar-
tego y piatę miesiācā dożrzewa.
Przeto niekiedy sieia go dwātroć
do roku / nā Wiosne / y nā pocza-
tku Września. Naprzyystoynieyſy
čas nā Wiosne / gdy Bāby niebie-
skie wſchodzą zā chłodu rano / abó
wieczorem. Może bydź bez zkazy
y naruſzenia do ſtu lat chowane /
ieno żeby go wiātry niedochodziły
iako Varro o goſpodarſtwie wiey-
ſkim / y Theophrāstus piſa.

Wzrządzenie.

Wzrządzenia ieſt chłodzacego
w pierwſzym ſtopniu / suchego we
wtórym nā końcu / abó nā pocza-
tku w trzecim. Nā teź nieco w do-
bie ſubtelnoſci ciepłej. Mieliny
iego wyſuſia.

Moc y skutki.

Proſa oſłuczonego bywa kasywo / ko-
re Jaglami zowia: Le acz do ſtrawienia ſa
przyciſſym / iednak ko z miodu im przy-
wył / ſa im nie trudne do trawienia / iako
nam Polakom / Francuzom / Niemcom /
Ruſi / Litwie / Podolanom / w częſtym a
māto nie w oſławiecznym ſa używaniu / zwa-
ſza ludziom wieyſſim pracowitym / ſiſim /
kom / marynarzom / ſiawarzom. Też lu-
dziom mieyſſim / rzemieſnikom / narec ſo-
ły ſłacheckie y pańſkie zdoł / wāzacie w
mleku z māslem a z cukrem / takie poſilnem
bārzo ſmiaczny y tuczacy bywaia.

Wboży / a choia w bogatſzych / y przy-
dworach pańſkich / dla czeładzi z woda a z
māslem y z ſolā wāza.

Dobrze dſieci māle do tey potrawy / wy-
czaić / mielac iągły nā māle / w mleku ſa
wāżyć / koza bałko im zdrowſa y poſil-
nieyſa / a mīli mēſo / kozego przedko zā-
mnozenie głuſt doſia.

Bywaia też po wyplokaniu chłogo ro-
wodzie / w mieſney poleroce tluſſey wāzo-
ne / y użyteczne z dobrym ſmākiem poży-
wane.

Bywaia po ſypko wwarzeniu w māle
ſmāzone / a do ſiłowego używania dawane

Przychodzą do kiſek nadſiewania wie-
przowych y wotowych / wāzacie pierwey z
tluſtoſciami ich. Bāranie też y ſkopowe /
także kiſki ciełce w domach ſłacheckich y
pańſkich poſpolicie / przeſtrowany iąg-
ły w mleku wāzonym troche ſoli przyda-

roſy w ſmieranie krasney / niegdzie w ſłod-
kim wāza / pieprzu y ſafranu troche przy-
dawſy / nadſiewaia / y zā niepoſlednieyſa
potrawa maia.

Nāmkom kożie przywodniſſym dla zſa-
cych dſiarek māia tego kasywa w mleku
wāzonego używać / abowiem im doſia-
tek mleka geſiego y dobrego daie.

Suchoty māiacym bez goraczki / iągły a-
bo z nich māia / w koſim mleku ſwieżym
wāzone y cukrowane / zā użyteczna potra-
wa y lekārſka / gdiaby wiec goraczka była /
abó y biegunka przytym / tedy māslo mleka
koſiego wiać migdałowego.

Potrawa lekārſka w febrach / y winych
chorobach niepoſpolita / zwaſcza gor-
cych / wiać ſliw Wegieſkich / abó Szwe-
ſek / y w poleroce z kur wāżyć ie / a gdy w-
wreſta / zbić ie w oneyie poleroce / przecedzić
przez ſitko / abó chłoga chuiſa / y wſypać
do tego garſki maki Jaglany / wāżyć do-
bry / potym przylać we dwoynaſob Migda-
łowego mleka / przywāżyć / że bedzie iako
kaſa / a dać choremu māslo potrawy. Tā a-
bowiem do ſtrawienia pīdła y poſilaiaca.

W trzeciegodniowych goraczkach lekār-
ſtwo / oſobliwie z iągłel / kozym a. Ambro-
zy iako Antonius Swānerus piſe / ſwe Me-
dyolānczyki leczyl / ſunt iągłel we trzech fun-
tach wody tak długo wāżyć / aby ſie iągły
popuſiały / przecedzić / y tey odcedzoney wo-
dy dać dobry trunek choremu pić / tego ſmā-
gdy go inż goraczka opuſcza / a po wypiciu
zāraz nakryć chorego dobrze / żeby ſie poſit.

Koży ſie w łazni zapocić nie moga / tey
przerieczony wody z iągłel wāzonych / dać
z trocha cukru rowny trunek ciepło wypić /
zāraz pot wzbudzi.

Wieżoly / Jemieluchy / Przepiorli / Grzy-
wacze / Wāzany / Wroble / Proſa bārzo ra-
dy używa / y od niego tyia.

Koſy wielkie iācā rādy niſa / dać
im doſiać / māslo iney zobie / Proſa.

Wieprze też mielkoży nim karinia.

Bydlu rogātemu mieliny / kożie z Proſa
oſłuczonego odchodzą / z parzą dobrze da-
wać.

Używāia też częſto Tātārowie iągłel / Po-
bylim mlekiem wāzac / abó ſurowych z
ſkāpia krowia / zāciawſy mu żyłę w nōdze.
Kozami potrawami bārzo ſie poſilāia.

Kaſa iāglana geſia żywot zāwierdza /
przeto roſpito wāzona / biegunki zāwſcia-
ga. Dioſ.

Moc pobudza y wywodzi rzędzey wāzo-
na. Teme

Zoładek wyſuſia pożywāiac ich. Gal.

Jągły z mlekiem iakokolwiek używane /
badz w mleku wāzone / badz roſpite w mle-
ku ſurowym / ſnādnieyſe ſa do ſtrawienia y
do odwołżenia. Także z Migdałowym mle-

māmkom
obſiwać
gaſiego
mleka da-
ie.

Sucho-
tym.

Potrawa

Schre-
taciego
dniowey

Poty
wzbudzi.

Potom
poſil-
nem pi-
lamym.

Jācā Po-
ſoły wiel-
kie niſa
Wieprze.
Bydlu.

Tātār-
skie
potrawa.

Kaſa
wot-
zā
wiedza.

Moc po-
buzi.
Soladek
wyſuſia.

kiem

	Item pożywane.		
Stowie wilgotney nasyt.	Spadzi flagunisse z głowy / y zbytnia ro- niey wilgotności wysuśa. Prośa z ośm albo z dziesięć łotow / ze dwiemia albo trzemato- ry soli / w panwi uprzążyć na ogniu węg- liwym / y w woreczku na głowie co naćiepley trzymać.	Abo też tym sposobem : Prośa cztery przy- garani / kwiecień Komonice / Rumienkowe- go / soli po dwu garści / polnego Aminu / Lnianego nasienia / po garści / nasienia swoyskiego Kopru / kramnego Aminu / Włoskiego Kopru / Szanyzu po poł garści. To wszystko uprzążyć / co nagorecey w worku na żywot przykładac. Abo wziąć Prośa / Otrab młoczonego / nasienia Kopru Włoskiego / otrab. Abo	Item
Item.	Abo wziąć dwie części Prośa / soli y kwie- cia Rumienkowego po jednej / to uprzążyć przewarzonem obyczaiem / a co naćiepley na głowie w worku trzymać. Coż też lekar- stwem.	Prośa / otrab rzanych / y soli po rowney części / uprzążyć / y przykładac.	Item.
Wsu bole- nia.	Wsu bolemu jest / przykładac na nie z wierzchu co naćiepley / zwłaszcza goście bol z żmnych wilgotności albo z wietrzności.	Opuśeniu y nadeściu ciała z wietrzności / albo zbytnich wilgotności. Także Puchnienu żywota. Wziąć Prośa ze czter- ry przygaranie / Bru / mały Bobowey / po dwu garści / siarku żywego ośm łotow. To wszystko w garncu / albo na panwi dobrze za- grzać / na spuchły żywot w worku co nago- recek przykładac. Abo wziąć prośa / Bru / otrab żywych / po trzy garści / Bobku z hu- dą przetłuczonego z garść / to wespół uprzą- żyć na patelli / albo w garncu / na wysytek żywot spuchły w worku przykładac / co na- ćiepley zmieść może.	Opuśe- niu y na- deściu. Puchnie- nie
Żebom bo- leciacym.	Żebom boleciacym toż na policzki przykła- dac dobrze.	Wziąć Prośa dwie garści / soli / żywey Wia- teki / Lebionki / Polein / po poł garści. Siolą posiekać drobno / soli z garść przydać / na panwi albo w garncu uprzążyć / y w worku na wierzchu głowy co naćiepley przykładac.	Item.
Ręka.	Wziąć Prośa dwie garści / soli / żywey Wia- teki / Lebionki / Polein / po poł garści. Siolą posiekać drobno / soli z garść przydać / na panwi albo w garncu uprzążyć / y w worku na wierzchu głowy co naćiepley przykładac.	Wziąć Prośa trzy części / otrab rzanych dwie / a soli jednej część. To rozgrzawszy cie- plo w worku przykładac.	Item.
Ręka w bólach.	Kłociu frogiemu w bólach / pod siebry / y łopatkami. Także	Także wotrobie boleciacy z ząstebienia : Wziąć Prośa trzy części / otrab rzanych dwie / a soli jednej część. To rozgrzawszy cie- plo w worku przykładac.	Wotro- bie na bizmiasy
Boleści	Boleściom wśelakim z żmnych wilgo- tności.	Słeszenie nabizmiasy y spuchły z zącpa- nia znaczne / otwiera y leczy : wziąć Prośa dwie części / soli połowice / y dwa plo- tniane worki tym napelnić / a na kłacie kra- ty przeżyć / żeby sław kupenie zbiegato / na ceglach rozgrzanych / albo na dnie ogniska goracego dobrze zagrzać / y ocem ostrym winnym ciepłym je sprościć / a na lewy bok pod siebry przykładac jeden po drugim co na gorecek / tak żmne wietrzności rospadza / z którychby słesioną była napuchła.	Wotro- bie bole- cey.
Wotro- bie	W mozyku y darcin w listkach / albo kol- ce : Prośo parzone / y w workach goraco na miejscu bolejące przykładane / wzmierza. Abo wzmierza Prośa dwie garści / otrab iakich kolwiel / albo miedzi prosianych garść / soli poł garści / a uprzążyć co naćiepley przy- kładac. Potym Dialea namazać.	Wyreczne boleści wkłada : wziąć żarów- no mały iągłaney y Jeczmienny / a białym winem zczyniwszy / na plastr wwarzyć / y na nie dwa kroc przez dzień plastrować.	Słeszenie nabizmia- sy.
Wotro- bie	W otobku boleści wśelakie wkłada / tak z zbytnich wilgotności / iako z wietrzno- ści żmnych.	Wskłanianu nocnemu albo nie zatrzymaniu wryny : mała z Jągłel Jeczmienna kłasa warzona a plastrzem ciepło na papet / y przez wysytek prog łonay kroc przykładac dobrze.	Wotro- bie bole- m.
Wotro- bie	Kółko a darcie w listkach / albo we wszystkich żywocie wkłada : Wziąć ze cztery przygarani Prośa / Rumienkowego kwiecień / soli / o- trab rzanych / po dwu przygarani / nasienia Kopru swoyskiego / albo wierzchołkow tego garść. To wespół uprzążyć / co nagore- cek zcierpieć może / na wysytek żywot w wor- ku przykładac.	Na kamień nyrkowy kapiel boswiadczo- na : wziąć prośa z łona tego z pięć garści / zsiarżalecy czarney kłapusy garść albo ze trzy. Kwiecień Rumienkowego / nasienia Szazo- wego / Pieciorniku albo Piecperstu / wro- blego Prośa siola / po dwu garści / Opichu siola / Pietruszki / Polrzyw / albo Żagawel / Polein / wodney Wiaty / siola Dżieny / Noc- po garści. To wszystko w rzeczonej wodzie warzyć /	Wskłanianu nocnemu albo nie zatrzyma- niu wryny.
Item.	Abo wiec wziąć tak wiele / iako sie przed- eym powiedziało / Prośa / soli dwie garści / nasienia Lnianego / swoyskiego Kopru / Włoskiego Kopru / Szanyzu po garści.		Item.

	warzyć / a po pás sie w tym wysyfkim kapać raz y trzy na dzień.	y przereczonym sposobem w surowym gár cu wypalić / a zasypować.	
Biegun Pom dle cinnym.	Ciełaczki y biegunki dleciom zastanawia mała iągłana w wodzie warząc w ktoreyby starńka garbarskie były warzone / y to pla strumna żywot przykładac.	Pigwy świeże długo w ciele zachowa / w Proso ie zagrzebły.	Pigwy świeże zachowy w.
Risice siolcomey	Ná wychodzenie ábo wydymanie listki stolcomey / Proso ábo iągły ciepłe / tak wa rzone kása / plastrowane / iáko surowe / na krzyż y troche niżej pod krzyżami / zadržyma wata na swym własnym miejscu. Też kása Prosiána toż czyni / wzywając ie.	Nieso świeże czasu letniego żeby sie nie zaśmierdziáło / w Prosie go chować. Także zwierzyny y psaki.	Nieso psaki od staz z chowale. Wydlu roz gátemu.
Opława. Po chodo waniu fal żywymu.	Opławom białogłowski toż jest ratun kiem.	Morzyśko koniowi w żywocie / Proso z sola / w kotle prażone / y w morze co nago racey na bżuch przywiązane / gryzienie / y morzyśko mu wklada.	Koniom morzyśko wśmierza.
Jadrom y mofnu mayem.	Wydymaniu / ábo checi fałszywey do po chodowania z przyczyny sinney: Wziac Pro sa / soli / Kuty ogrodney / otrab po dnu gar ści / wprzążyć na panwi / y workiem co na ciepley sobie przykładac / ábo gola zádnicia nartym siadać.	Kog koniowi popadály y rozczepiony stula / iągły w wodzie z białki od iaiá / y z to iem kostowym na plaśtr rozwarzone y co na ciepley na kopyta rozpáde / káždego dnia po rázu przykładane / aż sie zaś stuli / y zroście.	Koniom na rogu.
Wzácley.	Tym którzy leża w ospicach / mała z Pro sa ábo z iągłel posypować przesćieradla do bze / bo zbytne wilgotności z nich wysuśa.	Kog gdzieby koniowi zlaś z nog / proso z hrubą przetłuc / y w mleku na plaśtr co na ciepley rozwarzyć / a przywitać mu tak długo po rázu na dzień / aż mu iny wroście twárdy / żeby mógł na nim chodzieć bezpiecznie.	Koniom zdyw.
	Mofnom suchym jest wielkim y przed kin lekarstwem / mała z iągłel w winie á w kwasnym miodku / ktory w Apłekach Oxi mel / záoia / warzona / másta y Terpentyny troche przydareśy / plastrować.	Koniowi zżywe zabićiu / Proso z stá rym sádlem ábo z smalcem warzyć / a wybrać wśy mu rog do żywego. Zhusnal wyłan sy / przywin plaśtem. Trzeciego dnia znowu day go podkować.	
	Máciy nabizmaley ábo suchley z wie trznosci / dwie garsci Prosa wśiać / kwie cia Kumientowego / Máruny / Polain / po garsci nasienia Kopru ogrodney / Kopru czarnego po pul garsci / soli garsć. Ziola pokraiać drobno / á z Prosem y z inymi na sientiami zmieszać / wprzążyć / y na prog łoná co na ciepley w worku przykładac.	Puchline z goracey máterey / na ktorym kolwiek miejscu bebaca / plaśtr z mały Pro sianey wyciąga y wysuśa / chocia dla sypko ści trudna ku plastrowaniu.	Wapn chnieniu
Boleściá gdziekol wiek.	Boleści w ktoreykolwiek czesći ciála / Proso goraco w worku chocia samo / bez przydania inych rzeczy przykładane / wklada. Toż mała z iągłel z mąstem warzona á cie pło plastrowana czyni.	Nerwom ábo żyłom suchym boleiacy / Proso co na ciepley w workach przykładane bázro służy / do czego ledwie może bydy co lepszego / bo jest rzecz lekká / miękka / a przy tym goracość długo w sobie zachowująca. Przeto gdzie potrzeba ktory członek oziabio ny rozgrzewać / Proso do tego jest bázro przystoynne.	Boleniu żył pła ty.
Wszpnie. nym od majo.	Kany od wejow / y inych bestiy iádowit rych uczynione / Prosiána mała z mąsta ábo z wodna smola záczyniona / y na nie plastro wana / lecz y goi.	Proso coby kolwiek w nie było zagrzebio no / y chowano / od wywierzema od zagni cia chrobactwa zachowane. Toż o lekarst wach / w nim zagrzebionych rozumieć ma my.	Od zagni cia y kázy zachowa ie.
Ohrajo nym od stono go.	Od stonogow obrażonym / jest lekar stwem.	Szkodzi.	Szkodzi
Kancer. Sifulu.	Kancer otworzyszy / y fistuly wysuśa / y goi / proch tym sposobem uczyniony / wziac Prosa trzy funty / soli / kurzyncom ábo la ien kóśofych / po poltorá funta / korzeniá y skory dzewa iáblonowego / iáblka zamor skiego / po dziesiáci łocow / korzenie y kore drobno pokraiać / á z inymi pomienionymi rzeczami w gárnec surowy miewypalony wysypać / zwierzchu zalutować / uto sapientie. y w piecu gárneczarskim / między inymi gár ncy wypalić: Potym onym popiołem miálko wtáreym / kancer otworzony. Także fistuly zasypować. Ábo tak / Prosa y kóśofych láien / wśiać pod jedną miara ábo waga /	Sypko wzywane iągły w listkach zátwár dzenie czyni.	Paniá Milia. ceni.
Item.		Chleb z Prosa.	
		Chleb z Prosa między wśelákim zbożem z ktorego chleb czynia / namnię potármu dáie y zoladek siebi. Ten polki świeży jest sińa czny. Ale zastarzály y suchy / nie jest przyie mny. Dios. Gal.	Wysuśa. y chłodzi.
		Chleb z Prosa ábo y kása / tym jest wżyte czna / ktorych zoladek potrzebuie wysuśe nia y chłodzenia.	

W ciekach
człach.
Zwierz
dza.

W ciekach użyteczny do leczenia. Zás
w zadržaniu żywota zly / bo bázylej záz
twierdza. Zoladek nádyma y křsti.

Wodká z Prořá.

aqua stil
latiria
Mala.

Zora w ten čas Prořo ze stoma / z li
sciem / gdy ma nawierře / y ziaro sie po
czy na wiazác / z korzeniem / z kwiatem / y z na
śieniem / ile kto chce mieć tey wodki : Korze
nie chedogo splořć / y z rozřekim vsieřć / y
w Bálneum maris wolnym ogniem distilo
wác. Potym wziąć znouu křci / albo křo
sia Prořianego / z kwieřciem / y z naśieniem /
suchego : y zgruba přetluczone / osm torow /
do každego pul gárneć wodki / á znouu dy
řtlowác / y na stoncu iárym wysonowác.
Tey každego dnia ráno y ná noc / po cztery
albo pięć lyřek vřywaiac / Noc zázřymany
wypodzi y pedzi.

Mocz pe
dzi.
Nerki.

Nerki.

Přechody Mocz.

Přechod
dy mocz
Pecherz
wycheda
ja.

Pecherz z záplugáwiením y z řlánowátos
řci wycheda. Z osobná řluz

Kámen
w Ner

Kámen w Nerkách řrogie boleřci
čřęsto zniećaiacemu / přerzeczonym řposo

bem tey vřywaiac / každého dnia.

řach.
Jtem

Některzy tey wodki vřywaia co třeci
Mieřiac / po tegodniu / ráno ná częřo / á ge
dzine přez wieceřza / po piaci albo řęęci ly
řek. A tym řposobem vřywána / zázřow
wa od řrogiego poruřenia kámenia w Ner
kách.

Gdzieby řie teř inř zruřyl / y bez miáry
mordowal / vřzynić kápiel z Prořá / wysřey
pomienionym obyčáiem : do křorey wcho
dzac / lyřke albo z osm tey wodki dáć pić.
Ták go popedzi y wřwiedzi.

Kámen
máwřbu
řzonemu

Rozřadek.

Prořo y řágly dáleřo řa do každéy řzeřzy
přystořnyřęře y leřęře / do vřywánia
přyiemniřęře / řináčniřęře / do řtrawienía
řnádniřęře / á niřeli řer / albo řrzána řášá.
Teř řágly nie ták zázřiwieřzaia řywot. Pe
řarm ciálu leřęřy y tuczniřęřy dáia / niřli řá
řá řrzána. A zwięřchu do zázřerwánia
čřęřci oziebionych / přystořnyřęře Prořo / y
leřęře niřli řer : bo bez gřyřienía wysřęřa.

O Bru y Kářywie tego / Rořdziat 33.

Panicum , Panica , Elymus ,
Helymus, Melyne, & Melinus,
Mel frugum.

Fench / Fenich / Pennich Heydelpen
nych / Panikorn / Fuchřřchwantz /
Heydel / vnd Heydelfench Butz
weitzen.

Proř / tákře iářo y Prořo / od
Theořrářta iest miedzy zbo
řá pocřytány / w třecim mieřęřu.
Ale Kolumellá y Gálenus w řo
řtych řięgách o řiolách / miedzy iá
řzyny y řářywa go řláda. Ten
Prořu iest bázřo podobien / ták řo
řzonki / liřciem / řdźblem / iářo řiár
nem : řięřia tylko rořny / křora ma
obduřna / miářřa / gęřa / y řiárna
wřędy pełna / okřaglego / twárde
go / řřnacego / lupinkámi nieiákiemí
okřytego / řolčięřęřych y troche dro
bnięřęřych niřli prořiane. Korzon
ki gęřte / drobne / mocne : řięř miářř

řa y obduřna. Wřákoř nie wřędy

iędnákiey wielkości / we Wlořęch

na stopę długą. w najżyłych stronach
daleko krotka / która iakoby iakimi
gronkami ziarnistemi okolo iest ob-
sadzona.

Wiejsce y czas siania.

Ná rolach wyprawnych bywa
siany w Kwietniu y w Mái. By-
wa też ná nowinach / kopaninach /
y ná starwistach siany / iako y proso.
kocha sie w gruntach piaszczystych y
kamienistych / gdzieby zbytne nie by-
ło wilgotno. Bywa niegdzie dwa-
krot do roku siany / to iest / powtore
po żniwiach / a zwłaszcza gdzie lato
bywa dłuższe: wczas dochodzi: tak
że czterdziestego dnia po wsianiu
dożyzewa.

Przyrodzenie:

Tegoż przyrodzenia którego iest
proso / y potarm niemal takowys-
okie. Także zaścianawia y zatiwie-
dza / iedno troche mdeley. także wy-
susa pożywany. Swierzchu też przy-
kładany wysusa y chłodzi. iako Gál-
twierdzi w 6. księgach o ziolach. ie-
dual w tych rzeczach pomienio-
nych proso lepsze.

Moc y Skutki.

Potrąwa Tego kasywa tym właśnie sposobem i-
ako y prosianego / y do tych potrzeb uży-
wamy / do zatykania głodu. Albowiem nie
wytęczniejszego y lepszego nie czyni w cie-
le / to zatyka / potarm gruby cielu dając: prze-
to czeladzi domowey / ludziom pracowitym
a ciężka robota sie bawiacym / rzemieślni-
kom / iest potrawa naprzystoyniejsza. Ci-
lom subtelniejszym y pieczonym nie tak.

Krwia
w. r. r. r.
Ciećca-
Fom-
Zerkom.

Krwia charkaiacym.
Ciećca młaiacym.
Zerkom młym / y w sprawach swych
przyrodzonych ostabiłym.

Spad-
czym.

W płymieniu y w odchodzeniu nasienia
mestkiego nad wola / abo w spaniu. Też tym

Potrąwa
zdrowa
strawna
y tuczna.

Ktorzy częste spadki z głowy miewają.
Tym wysytkim pomienionym dolegliwo-
ściom bywa lekarska y wytęczna potrawa.

Pisze Rasēs Arabczyt / iż Brzana kasa w
mleku wárzona / pierwey ia w wodzie otrab
wárzonych kilka godzin mocząc / iest potra-
wa zdrowa / strawna / y tuczaca.

W bolach głownych z kolery pochodzą-
cych / iest lekarska potrawa kasa brzana / che-
dogo naprzod splekana / potym w tłustey
polowce mięsney wárzona. nawet migdalo-
wym mlekiem wedwoynasob go wzianysy /
zalaną / y wodnistą kasa używana. Ta

Krwia pluiacym.
Suchotnym iest też wytęczna potrawa.
W czerwoney niemocy / y ciećcach.
W zawiędziałości Neret y Pecherz / w
mleku kózi / abo krowim wárzona / y używa.
Czerwona biegunka zaścianawia / w rasy ia
co namieley / a z czerwonym winem pić dając
ná czzo y ná noc. Toż y w biegunkach czyni.

Głowy bolenia z zimney przyczyny wł-
da / wzianysy ze dwie garści Bru nie otrab-
nego / otrab rzanych / soli gradowki / albo o-
kruszkow po garści / Szalwicy / Maiteranu / po
pół garści / Anżu / Bobku z mieszą przet-
czonego / nasienia Kopu Włostkiego po lo-
cie. To wprząć w garnen / abo w panwi / a
w worku co naciepley ná głowe przykładac.

Artusieniu z ostabiłości żoladki: Wziac
Bru nieco tłuczonego dwie części / czerw-
ney Mielki suchey / Kofey suchey czerwoney
po garści / wprząć ná panwi / a w worku ná
żoladek co naciepley przykładac / a skoro prze-
chłodnie / znouu go nagrzac ná cegle gorac-
cey / octem go winnym ciepłym potrepawysy /
znouu przystożyć.

Żoladkowi z wietrzności zimnych bole-
iacemu / wziac Bru dwie części / soli / otrab-
nasienia Kopu ogrodniego / wprząć w
worku co nagorecey nan przykładac.

Kolike y Darcie w żywocie z zimnych
wietrzności. Także też

Kłociu w bolach / Bru dwie części / soli
iedne / wprząć wprząć przykładac tam kedy boli.

Albo tak: wżac cztery przygarsin Bru / dwie
cia Rumientowego / Poleu / Kury / polnego
Anżu / Kopu swoyskiego nasienia po gar-
ści / soli dwie garści / nasienia Aniszowego /
Komonice z kwieciem y z liściem po pół
garści. Ziele drobno posieć / y ná panwi je-
ląney / albo ná pateli wprząć / a w worku
płociennym co nagorecey ná żywot kłasc.

W ospicach zbytne wilgotności wysu-
sa / maka tego przesieć / ná posypniac / ná
kterychby chorzy leżeli.

Nadymanie w stole / y chce omylna do
pochodowania odpaz / wzianysy Bru
dwie części / soli iedne / a ná panwi wpr-
ząć w worku wspanac / y nagim żadkiem
co naciepley ná tym siadac.

Złektą zatiwierdzą żywot / tak chlebem i-
ako y kasa używany: przeto do zahanowa-
nia biegunk wśelanych bywa używany.

Gdzie też wysusac wilgotności potrzeb-
także goracosc y zapalenie wychłodzić / tam
zwierchowicie bywa przykładany / tak w wor-
kach iako plastrami.

Rany

Głowy
bolenu
z kolery.

Krwia
pluiacym.
Suchot-
Czerw-
ce.
Zerkom.
Pecherz-
wi.
Czerw-
ce.

Głowy
bolenu
z
zasięb-
nia.

Artusie-
niu y wo-
mitom.

Żoladk-
wi bole-
iacemu.

Kolice.

w bol-
Kłociu.

w ospic-
cach.

Emele-
ney chł-
do pocho-
dowania

Złektą
zatiwier-
dza.
wysusa
y chłodzi.

Rany na krzyżach z odleżenia długiego /
mała ze Bru oleykiem Miryńkowym za-
czyniona y przywarzona goi / plastruiac ie.
Opuszenie zbytne żywota rospadza Ber /
dwoie części go wziąwszy / soli / polnego Anys-
zu / otrarżanych. To wespól wpiąć / a w
worku na żywot co nagorecey przykładac.
Mosiom opuchłym mała ze Bru w wi-
nie a w miodku kwasnym / Ormelowia /
warzona / przyłożony do tego masy / y tro-
chę pentyny troche / iest lekarstwem ciepło pla-
struiac.
Podagrzyne / y
Artryczne bolesci y lamania włada ma-
ła tego / y Bobowa / po ścięciu lotow obu-
rżawszy / w kózim mleku / z wieprzowym
śladem / albo z smalcem wazyć / y co na-
ciepły plastrować.

Chleb ze Bru.

Tego chleba staradawnych czasow lu-
dzie wzywali / y dzisiejszych niemnicy / za-
wlasza gdzie sie go niecey / a niżli tego / bo-
za rodzi : także roku drogiego. Takiowy chleb
chłodzi barzo y wosusa żładek : bo nie ma
w sobie wilgotności żadney / ani kłopotli-
wości / iako z innego zboża : pzyeto też barzo krus-
chy y mialki / do strawienia trudny / zawlasza
żoładkowi mdlemu / y nie przywyczaynemu.
Młotym ktorzy mu sie z miodu przyłożyli iest
im użyteczny / bo ciata ich czyni mocne.

Szkodzi.

Masy y niedbny polarni daie.
Żoładkowi do strawienia trudny.
Starym ludzom namnicy nie iest uży-
teczny.
Wietrzności w ciele wznieca.
Krew hruba y gesta w żyłach mnoży.
Barzicy żywot zatwierdza niżli iagły.

O Probie Indyjskim. Rozdział 32.

Sorgum & Triticum surginū,
Miliū Indicum, Miliū Sa-
burrum, Panicum Indicum,
Panicum Loculare, Miliū
Saracenicum, Melega, &
Melica.

Welcher Hirschen Indianischer /
Hirschen Sorgsamen Sorgi /
Sorgsamen Sorgweyzen.

Proso albo Ber Indyjski nieda-
wonomi czasy z Hiszpanicy w te-
krony iest przyniesione. Wzrostem
Trzcinnie iest podobne / ziarnem nie-
na Wiosne bywa ślane / wschodzi z
ziemie w ten czas kudy y nasze Pro-
soz ziarna iednego cztery y pięć trz-
cin idzie / krole sa wyssze y grubsze ni-
żli nasza trzcina. W wierzchu kisci
wielkie y mizsze / rozdzielne. Liścia
trzcinnego / ostrego / y długiego. tak
iż gdzie pole iakie będzie nim posia-
ne / zda sie iakoby iaki gay / albo las
trzciny.

Tego Prosa trzcina / albo la-
sta / nie iest we wnatrz czcza / ale
ma w sobie drzeń biały / nie twárdy

y popłodny / równie iako trzcina w
krony cnieter rośnie : albo iako we
Bzie baczyc możemy. W Kwie-
cie kisci z siebie puszcza miasz-
chdłużne / y barzicy w sobie stulo-
ne / niżli kisci prosa pospolitego / ge-
sto ziarniste. Kwiatu żółtawego
iako inne kasyści zboża. Ziarna ru-
mianego / kumpiantni ostremi ostro-
wego / samo w sobie wielkości żar-
na Soczewiczego / troche podlu-
gowatego / albo rączey zaostro-
nego. Też nie tylko ziarno bywa
rumiane / ale naydaie sie też czarne
y białe.

Wzrost

Z Indii do Hiszpanicy / tam / z-
tamtad do Włoskiej ziemi : potym
do Niemiec y do nas / acz sie v nas
zradka znayduie : bo sie w nim nie
kochaia. Ziemie wszedy lubi / by ie-
dno byla wypławiona y nagn-
iona.

Przyrodzenie

Chłodzącego y wysuszącego iest
przyrodzenia iako nasz Ber y Proso

zafwierdza / zawściaga / wśatoż
też rosprowadza.

Moc y skutki.

Potrąwa
ludziom
pracow
nym

Dzgi tego Prośa / albo maká z nich / w wo-
dzie z mąstiem albo z oliwa / á z sola warzo-
na / iest potrąwa ludzi wieskich robotnych :
bo do strawienia nierychła Zás żoladkom
stábym y pieszczonym iest bázro nie strawna.

Rásá z tego Prośa / albo maká w mleku
stodkim gestym / albo w polewce iákiego kolo-
wiel mieśá warzona / strawnieysza iest á ni-
żli z woda : przeto y dzieciom iest wýteczna.

dzieciom

Nerkom boleiacym y Biodrom iest rá-
tunkiem.

Nerkom

Wolá ná syi / albo ná gárdle wyrostero-

Wolá ná

Biegunki wśelákie zastánawia / ná želá-

syi spr

ney tyżce wielkiey wpráżywśy / á co namieley

dza.

Biegun-

kom wśe

lákim.

utrzeć / á z winem czerwonym / albo z Báb-
czana wodka pijac.

Vplawy pániam czerwone zawściagáta
kwiatki tego rumienne / wziawśy ich kwinte
miálko wtátrych / á z winem piac. Toż też

Czerwoney Biegunce służy. Zás

Vplawom białym / y

Biegunkom innym / kwiecie tegoż Prośa
białe / pod tą pomieniona waga / z winem
miálko wtłuczone / á trunkiem dawáne / iest
lekárstwem.

Chleb z Prośa Indyjskiego.

Niegdzie w Włoskich wśiách / gdzie in-
go zboża niedostátek / chleb z niego pieka /
ále do strawienia bázro trudny y ciężki.

Do skarmienia Wieprzow iest przystoy-
nieysze. Także

Kokošom y Golebiom / iest wýteczne.

Vplá-
wom cze-
wonym y
czerwom
ce.

Vplawo
białym y
ciężkie

Panis de
Melica.

Wieprz-
o
Kokoš-
o
Golebi-
o

O Wánnie. Róddziat 33.

Gramen Mannæ, & Gramen
cereale, Gramen esculentū.

Manngras.

Manne Trawna dwoiáka zna-
my / śiana y samorodna / albo
polna. Manná ktora bywa śiana /
liścia y korzonkow iest drobnieyszych
y cieniśzych / niżli samorodna. Traw-
na żdziála kolankowatego / kłostow-
lugich od kolanká nawyzszego gro-

madka śeść albo ósm / podczas wie-
cey pochodzących / cienkich záostre-
nych : á gdy ieden w nozdrza wpusći
á rucha nim / krew pobudza : ztoż go
Lácinnicy sanguinella zowa. Na-
śienia podobowatego drobniuch-
nego : kwiatu rumianego : tá do-
żrzána / bywa iáko iné zboża żeta.

Druga Manná iest samorodna /
albo trawna / podobna we wśem
Mannie śianey / iedno drobnieysza
we wśytkim / y niższego żdziála. Tak-
że stomy członkowatey / śnacey / pro-
stej. Ná wierzchu liścia kłostow-
pieć albo śeść / rumiennych. Kwiat
także rumieniawy / bázro drobny.
korzenie y liście pierwszey podobne.
Smáku postodnego cierplawego :
naśienia rákiegoż / ieno drobnieysze-
go / ziárna bielśego. Tá nie bywa ze-
ta / ále zá rośsy ná síta zbierána / su-
śona / á potym w śtepách otłukána.

Wśienśce

Pierwsza w polach bywa śiana
iáko inśe iárzyny y káśywa / z
ktoremí także dożyżzewa. samoro-
dna / ná lákach y przy ściężkach / nie-
gdzie y drogách. A tá iest smáku le-
pszego y smácznieyszego / postodna /
z nieiáka málo ciérpłoscia.

Przyrodzenie

Przyrodzenie

O Boia jest przyrodzenia wysu-
sającego y zatwierdzającego
iako y Ryż.

Moc y skutki.

O Stołowego używania przychodzi
w mleku albo y w wodzie z masłem
owarzona. Także smażona sypko.

Bywają też nie listki nadziejane.

W miesney polewce warzona: także w
mleku / potarpi tuczacy cielu y smażowity
daje: y daleko wytręczywszy y lepszy niżli Ja-
gły albo Ber. Wietrzności w ciele nie wnie-
ca: iako Prosiąca y Brzania kasha.

Piersiom białogłostim: zatwardziałym
Młanne otłuczona w miesney polewce ciu-
stey warzac / a plasternac / jest lekarstwem /
zwłaszczą zraną. Ta też mienie tuczy cielo.

Jest też bydłu potrawa wytręczna / tak
koma iako ziarno.

Mocz nad przyrodzenie zastanowiony /
pedzi. Także

Wspelanie zatkania y zamułenia na wne-
trznosciach otwiera / y wywodzi / forzenie

Młanniane y z nasieniem tego warzone / a
trunkiem używane.

Ziele samo / albo trawa Młanniana / z
wieprzowym sadłem warca / przydawany do
środek chleba białego / albo rżanego / od psia
własne leczy / plasternac. (Zpul.)

Bolaczki twarde odmiękcza / tenże plaster
przykładany.

Oczom płynacym Trawa Młanniana /
ktora tylko trzyklosista / bywa lekarstwem /
zbierając ją na zchodzie Niesiac / wlewa / a
na oczy przykładac zwierzechu.

Moje też sucha do rogu chować: a gdy-
by oczy poczęły płynac / syte wszystkie nie ob-
łożyc y obwiązać / zaraz lzy zawciągnie (Plu)

Brew z nosa pobudza / w nozdrza listek
albo kłos tej Młanny wpuścić / imia-
wszy z lekką nos.

Kosiedel.

Skutki te dwa / to jest / leczenie rany od
psia własnym / y odmiękanie twar-
dych bolaczek: przypisuta te radniey Wro-
niey nodze / a niżli Młannie. Zstać niekto-
rzy / ale omylnie / Trawę Młanniana / roz-
micia bydź Wronia noga / ktora Łacinnicy /
Coronopum zowią.

O Kostrzewie

Rოდзіat 34.

Panicum sylvestre, Panicula
sylvestris, Ischæmum aliis,
Wilderfench / Wild Pennikorn /
Wild Manngrösz.

Rostrzewa dwoiaka do znają-
mości nam przychodzi: iedną
Młannie polney. albo traw-
ney / korzonkami / liściem / żdźblem /
y ziarnem podobna. Tylko we wszy-
tekim wietrza / żdźbła rumiennego ko-
lanówatego / gładkiego. Kłostow
w swej łaci / nie iako w Młannie
poiedynkowych / ale rosochątych y
odnożystych / rumiennych. Ziarno
w sowytych kupinkach / bielze od
Brzanego / Jagielnego y Młannia-
nego / tak iż w wodzie warzona / zda-
ne iakoby w mleku była. Ta nad w-
szystkie inne kásze iągliste / y młanniane
nasmałowitsza bywa. Druga kto-
ra dżikim Brem nazywamy / żdźbła
cienszego / iako y pierwsza rumienne-
go y kolanówatego / łokietnego. li-
ścia długiego / wąskiego y ostrego.

Kłostow cienszych / długich / rumia-
nych y kosmatych / y tak ostreych / i-
nie przedko szat imię: korzonkow
drobnych y rzadkich.

Wgiewsce

Kości oboia mało niewszedzie /
w sadach / w ogrodach między iarzy-
nami / na winnicach y polach zwla-
szczą drobnieysza. Wietrza na staw-
kach po spuszczeniu wody y wysch-
nieniu: a ta spoisza do używania / y
częściey przychodzi.

Przyrodzenie

Wysusza y chłodzi iako Ber / Pro-
so / y Młanna: znależniey a niżeli Ber
y Młanna zatwierdza.

Moc y skutki.

Przychodzi do stolowe używania / y jest
między innymi kásami bardzo przyjemna /
y wdzięczna potrawa / ale nie w wszystkich po-
spolita. a to / albo za niewiadomością / albo za
niechęcią dla pracowitego iey otulania.

Prakom niektórym jest zobia przyjemna
Skutkow tychże jest / ktorzy Ber swoysze
Przeto gdzie Bru y Prosa do pomienionych
potrzeb niemają / Kostrzewy wziąć może.

Od psia o
brzożon.

Bolacz =
kom twar-
dym.

Zwawy
toż z nos-
zabudza

Potrąwa

Piersiom

białogło-

stym z-

twarnia-

lym.

Cielo tu-

czy.

Bydła

potrawa.

Mocz

zastano.

Wnetrz-

ności za-

staniu.

Ber modry Indyjski/ Rozdział 35.

Panicum caeruleum Indicum

Blaue Indianisch Fench

BER Indyjski białotny albo modrej barwy/ korzonki puszcza według wzrostu swego nie wielkie/ cienkie/ y gęste/ równie iako nasz Ber. Trzciny nachłopa w zwoły/ a miazgę na dobry wielki palec/ kolankowate: od których pochodzą odnożki. Drzeń wewnątrz iego trzciny białobiałe. Liścia podobnego Trzciny wodnej/ iedno serce/ przez które wzdłuż siebro/ albo grzbiet bieży spodkiem. Trzcina od korzenia modra/ znieiała od mienności wdzieczna/ gładka/ y lśnata. W wierzchu tej y odnożki iey paleczki oble/ krotkie y podługowate. Miasto kłosa/ coś na kształt pszenice Turckiej/ albo Indyjskiej/

z kwiatkami barzo przyjemnymi/ iasnomodremi: z tych potym nasienie drobne/ podługowate/ gęste/ y między sobą ściśte. Smaku podobnego Jaglanemu/ albo Bru naszemu.

Wzrost

Wlasne y przyrodzone miejsce/ ziemia Indyjska/ iednak y z nasza w Europie/ iako w Hiszpanii/ we Włoszech/ w Niderlandzie/ y miejscy u nas w łochanżych pańskich ogrodach znajduje sie. Lubi ziemię ciepłą y wyprawną.

Przyrodzenie y skutki

JAKO z smaku baczyc możemy. Przyrodzenia y skutkow tychże. których iest Ber nasz. O innych skutkach iego. wiedzieć nie możemy.

Sesam albo Logowa cudzoziemska/ Rozdział 36.

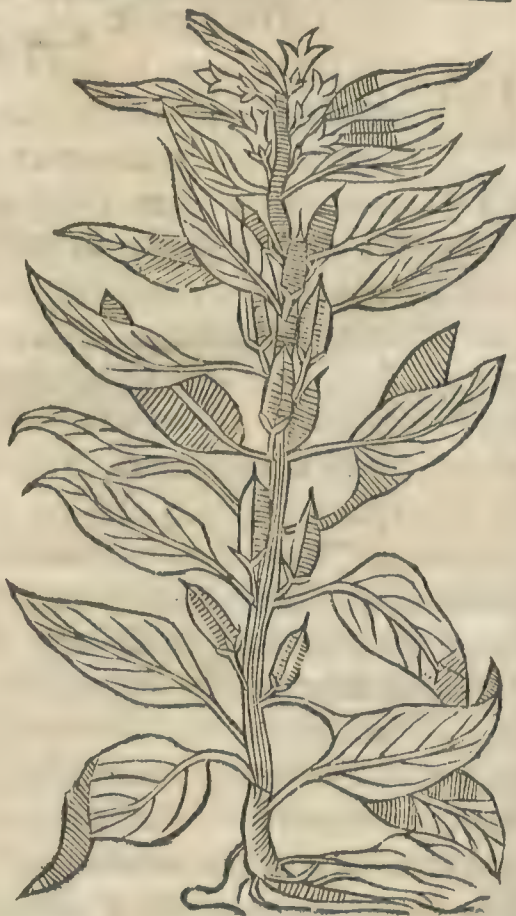
Sesamum.

Leindotter/ Flachsdotter

Sesam/ który też Logowa cudzoziemsko zowiemy. Odzbiła iest/ Prosiannemu podobnego iedno mierzeykiego y wyższego/ na trzy łokcie czworogranowitego. listu rumionego. Pomurnego ziela liściu podobnego/ tylko sercego. Kwiatu zielonego/ nasienia w strączkach granowitych białego/ y iako Mas drobnego/ olejowatego: z którego olej do powszechnego używania/ wybiera. A ten między wszystkimi olejami po oliwie ma przodek.

Wzrost

Egypcie w Indii/ w Grecyey/ w Turcech/ barzo sie w nim łochają/ y tam ztąd bywa przywo-

iony do nas. Krole czyni bardzo iakowe / y nieplodne / przeto go nie wszędzie rado sieia.

Przyrodzenie

Nasienie tego ziela miernie rozgrzewa / iako Galen w osmych Księgach o ziolach pisze / iest bardzo lipkie / cluste / odmiękczaiace. Tegoż przyrodzenia iest / olej z niego wybity. Aben Mesua Arab. pisze / że w wtorym stopniu rozgrzewa / a w pierwszym odmięcza.

Moc y skutki.

Przykry zapach z ust daie / gdy go żucha. Miazgosc y twardosc zyl suchych / nasienie odmięcza / nacieraiac ie nim / albo olekiem tego.

Osmi pogniecionym y potluczonym / z przymiorem ognistym / okladaiac albo namazuiac / iest lekarstwem. Takze

Oparzonym y opalonym plastruiac go / albo oleiem tego pomazuiac / bywa ratunkiem.

Ogniste przymiory wyciaga. Kolię albo darcie w listkach oklada / y wot nim nacieraiac / y Blistery z niego czyniac.

Od Weza ktory zowiemy Baraz / a ten ma rozki na glowie. Takze od ziemnych Jaszurek / ktoregwiadzistemi zowia / vseztionie / lecz / nariny wclutky przykladaiac.

Bol glowy z upalenia vsmierza Olej Sesamowy / z Rozanym olekiem / albo z Rozajana maseia nacieraiac.

Toz czyni tego ziela klacze / w winie warzone / zwlaszcza w zapaleniu Gazu / y w zaszewienieniu / y w siogim ich bozeniu.

Olej Sesamowy.

Olej ten bywa falszowany / Naktowym albo z Orzechow Wloskich oleiem / ale to ze smaku y z zapachu poznac snadnie / ktory go swiadam.

Olej z nasienia w miare vzywany / zotadkowi iest bardzo przyiemny / y przeto Ciela ludzkie tuczy / Suchotnym y chudego a wyschlego ciela iest vzyteczny / Nasienie przyrodzone mnozy.

Bywa do wielu lekarstw vzywany / y do innych olejow y masei przymieszany.

Chropowatosc gardla odpadza.

Glos gladki y krzykliwy czyni.

Jest tez materya wielu innych olejow / iako Mesua pisze.

Popadaniu ciela z zbytney suchosci Melankoliczney / nim pomazuiac goi / abo wiem store na cieie odwilza / (Aben Mesu.)

Zmarzki na twarzy wyciaga y wyrównywa (tenze)

Melankolicznym do vzywania iest vzyteczny olej. In summa / tych skutkow ktorych Migdalowy.

Szkodzi.

Zotadkowi Nasienie bardzo iest szkodliwe: bo trudne do strawienia.

Womity wzbudza / iednak przypiekane lepsy y zdrowsze nizli surowe (Aben Mesua)

Toz Nasienie vzywane pragnienie czyni / (Rafis.) Ciela potarm clustey daie / przeto nie moze dac zotadkowi posilenia.

Kola plonna y iatowa czyni.

Rozpadek.

Dawnych czasow to ziele w Europie bywalo slancowane albo sirowane / zwlaszcza we Wloskich krajach / polki Olivowych drzew nie rozmnozo. Potym go tak zasniechali / ze dzisiejszych czasow przyšlo im / iako y nam / w nieznamosc: a nawiecey dla tego / ze ziemie bardzo plonna y iatowa czyni.

W Egipcie / w wielkim iest kochaniu / y w obfitosci go dla oleiu sieia / ktorego do rozmaitych domowych potrzeb vzywai.

Nayduie sie iestze inny Sesam dwoiaki / pierzemu nieiakokolwiek podobny / z opisania Dioskoridowego y Galenowego / ktore nasy Logowa zowia. Ale te oba nie sa wlasnym Sesamem.

Zotadkowi iest bardzo przyiemny / y przeto Ciela ludzkie tuczy / Suchotnym y chudego a wyschlego ciela iest vzyteczny / Nasienie przyrodzone mnozy.

Gardlu. Glosu gladkie mu.

Popadaniu ciela z zbytney suchosci Melankoliczney / nim pomazuiac goi: abo wiem store na cieie odwilza / (Aben Mesu.) Zmarzki na twarzy wyciaga y wyrównywa (tenze) Melankolicznym do vzywania iest vzyteczny olej. In summa / tych skutkow ktorych Migdalowy.

Zotadkowi. Womity wzbudza. Pragnienie czyni. Ciela potarm clustey daie / przeto nie moze dac zotadkowi posilenia. Kola plonna y iatowa czyni.

Rakol wlasny / Rodziaz 37.

Lolium, Zizania, & Zizanium, Aera. Græcè Thyarus.

Lulch / Dort / Weyzentwalch / Trosper.

Rakol zle / a zbozu szkodliwe ziele: iednak niektórym chorobom

dom do lekarstw bywa użyteczne
To na zimę puszcza się z ziemi, liście

ma wąskie / długie / y kosmate / miaz-
szę / między którym żółbło wyrasta
cięższe pszenicznego: kłos mając na
wierzchu dlugi / po którym łuski al-
bo łupinki parami wąskie podlu-
gowate / ościste y kolace / mierzone
przeciw sobie położone: w których
po trzy / albo po cztery ziarnka leży
twardych / każde łupinka ościste
twarda. dojrzewa wspólnie z Psze-
nicą.

Wzrost.

Kad na polach iatawych y ma-
trych wschodzi y rośnie / między psze-
nicą / yieczmieniem / y w innym zbo-
żu / na polach zbytnie wilgotnych
tedy ziarno iakiegokolwiek zboża
wymoknie y wypre. Theophrastus
w księgach 8. w Rozdziale 7.

Przypodzenie

Rozgiewa na początku w trze-

cim stepnia / wypuści we wtórym
na koncu / ściencza / rozgiewa / wy-
ciera.

Moc y skutki.

Kakol / który między pszenicą rośnie / na ma-
kie zmeły / żagnie y smrodliwe wrzody y
rany goi / zaspulac ma. (Dios.)

Krośty / albo rozgiewnice czerwone / a
twarde na głowie leczy: samo zielenie ze wsty-
tkim / to jest / z korzeniem / z kwiatem / z na-
sieniem wtarte / a plasterowane.

Zmątwiałość członka koregookolwiek /
iako bywa / gdy się ogień piekielny wrzazi /
rozszerzać się bierze / mała Kakolowa z sola /
z krodziwa / a octem winnym co na ostrzym
zaczyniona / y plasterowana. Jedno potrzeba
pierwem to miejsce puszczać / co naglebiey
y nagesciey posiekac.

Slezione zaciwardziła zmieć / mała
iego w stodkim Moscie / albo w Łozie wa-
rzona / a na lewy bok plasterowana.

Liście sprośne po twarzy / y indziej po ciele
le / wychodzą y spadają. Także Trad / z oc-
tem / z sola / a z żywą siarką namazując.

Wola na syi. Także

Zolzy z wstykną twarde / a do zebrania ro-
tot trudne / zmieć / rozpadają / otwierają / z
lawnymi golebinami / a z nasieniem lniwym / w
stodkim winie warzona / y z wieprzowym sa-
dłem plasterować.

Seyatyce jest lekarstwem / mała Kaka-
lowa z krowim ławnem warzona / a na biał-
drę co naciepley przykładana. Tak mała ro-
ocie miodowym warzona / y na boleśce nos-
gi plasterowana / podagry wklada.

Womity z osłabłości soladki zawięta
ga / on posila y wroterdza mała z Kakolu / z
nasieniem Gorczyce polney / która drudzy o-
malnie Kopyszkiem śmiecą zowta: obor-
ga po rowney części biorac / z miodem a z
żadła smola / albo z miazgi zaczyniona / a
cieplo plasterowana.

Ludziom do używania nie jest przystoynne
tego ziela nasienie / przystoynieysze kaptos-
nom / kotošom. Golebie tuczy.

Płynogacie chropowate y parysowe / tak v-
nog iako y raś spada / y gladić czyni: tey
maki z kakolu wziamy / z pulterą lota / z
kruszcem inkuscu soltego / Arsenitu / Sanda-
rachy / Kadzidła kramnego po pulterę. To
wszystko co namieley wrzec / a z Terpentina
zaczynić / y na płynogacie przykładac.

Nieplodnym paniam do plodu bywa
pomoca. Także tymktore poraniona y nie-
donasza plodu do przystoynego czasu:
wziac z tego ziela nasienia maki / inni z ma-
ka ieczmienna / drudzy z kłiem / z Mirra /
z Kadzidłem / z arwono każdego: także y sa-
framu / y tym do łona podkurzenie czy-
nić.

Wrzod
dom ciele
to wypu-
ściacym
zła gło-
wie wrz-
dom czer-
wonym y
twardym
Zmar-
twiałość
y ogniu
piekieln-
mu roz-
szerzać
bierze.

Twardo-
ści sł-
ziona.
Lisatom
sprośnym
y traw-
nym.

Wolom
na syi.
Zolzy z
wstykną.

Seyaty-
ce.

podagry
womity
kramow.

Kakol-
kaptos-
kotošom-
macy.

Płynog-
ciom chro-
powatym.

paniom
nieplod-
nym.
Poran-
ionym.

Pachom

Kości z ran y inne
które wyciąga
zeczywy
ciąga.

Ogrodnia
cja

Drzewu
lekarstwo
z którego
owoc opadł
przed
czasem.

Szkodzi
głowie.

Sen gler
bofi.

nić / przed zęściem małżeńskim.
Parchy goi też mała z żywa siarka / w
winnym occie rozdzielana / a plasterowana.
(Plin.)

Kości z ran wyciąga z miodem na rany
przykładana. Także inerczy w cieple tkwia
ce / iako postzaty / kule / żelaza / tarnie / gwoź
dzie / sła wyciąga / plasterom y masćiom do
tego służącym przymieszana.

Ogrodnicza.

Drzewu / które owoc swego do czasu
przynależącego donosić nie może / ale za
wse przed czasem z niego opada / ratunek
dać kaol / który między psenica roście / z ko
rzeniem wyrwany / a troche przewiedly / po
wrosto z niego uczyniwszy / drzewo nim opas
ać. (Socion) Constantinus lib : 10. cap: 82
de Agricultura.

Szkodzi.

Chleb ze zboża / w którymby kaolu wie
le było / czyni ludziom głowy sumne / i i
to pić / i ciękie / i dymu pełne.
Sen glebofi y ciękie przywodzi.

Zawrot głowy czyni.

Oczom szkodzi / bo wzrost młdy cmi.

Pzeto takowe zboża kaolowate / mała
bydź pierwey dobrze przez przetaki przesiewa
ne y wyczynione / niżliby do młyná były dane.

Watrobe zámula y zaryka / w trunku ábo
iakiim innym sposobem używany (Ab: Mes.) zámula.

Rozsadek.

Tele ich / którzy Czarnuche żytna rozu
mieia bydź własnym kaolem. A nie
tylko gospodarze wiejszy / ale też niektórzy z
ziotopisow znaczniejszych / iako Theofra
stus / y násladowca iego Suchsius / zaktorem
idzie gmin lekarzow pospolity / y tłusca
pektarzow ziół mało znających. Ale po
zrawszy pilnie co Galenus w czwarych
księgach o ziółach piše w 8. Rozdziale o
Wyczyniu / który drudzy żytem ábo Jecza
mieniem Wyssym / zowia : gdzie tego Wy
czynca klos / czyni kaolowemu klosu po
dobnym / obaczmy zaraz / że kaol w kło
sie / a nie w głowkach / iako Czarnucha pol
na / która ci omylnie kaolem mianuta /
roście.

Zawrot.
Wzrost
młdy.

Watrobe
zámula.

Fengrec / ábo Rozorożec / Rozdział 38.

Fænugrecum, Buceron, A-
goceron, Telis.

Fengrec / Boekshorn.

Rozorożec zowia nášy y fen-
grekiem / y Boża trawa.
Koniczynie liściem podo-
bne / króć okolo zabkowane. Kła-
cza krotkiego / a od iednego korzon
ka wiele pochodzącego. Kwiatu
bialawego : które gdy opada / za-
raz straczi / iako rożki troche ná-
trzywione / długie / spiczaste / zá-
stzone / albo zakoncone / wyrosta-
ia. W tych nasienie żółte / oleiowá-
te / tłuste / a pachniące. Korzonkow
ma wiele cienkich włóskowatych.

Mieysce y czas zbierania.

Sięga w ogrodach to ziele ná
Wiosna / na ziemiach wyprawnych
y tłustych. Dożrzewa w Sierpniu
y tego czasu ma bydź zbierane.

Przyrodzenie.

Rozżrzewa we wtorym stopniu /
a w pier

a w pierwszym wyjuza/ trawi/ ro-
sprawnie/ odmięka/ padzi/ y wy-
wodzi. Bole wklada/ wyciera/ a
zwłaszcza mała z tego nasienia.

Moc y skutki.

Twardo. Mała nasienia Sengrekowego w piety
średzie wazona/ a plastrowana/
trawności/ tak wnetrze/ iako zwierzchnie
leczy. Ale ogumstym przynietom skodzi.

Słabo. Z mała pšeniczna zmiękana/ a octem
winnym z siłera rozczyniona/ nabrzmia-
łość słabioną/ y twardość zmieka/ y ścięca
Zolzy y bolaczki twarde plasterem ta kła-
dac/ albo rozpada/ albo zmiekczywszy ie/
zbiera y gnoi.

Małoc. Gotowywarzony z tego ziela/ biatogłom-
skim przypadkiem/ iako Małocie zadupieniu/
Bolaczkom okolo niego/ albo też w niego be-
daczyni. Także czyszczeniu miejsczemu/
nab przysrodzenie z woszczagłemu/ iest ratun-
kiem naparzać sie nim/ albo po pás kapiel
z niego czyniac. (Dios.)

Włom. Włom zapach wdzieczy dacie/ suchaiac
nasienie Rozorożcowe. (Aben Mesua)

Małoc. Małocie nad przysrodzenie zawarta o-
twiera.

Małoc. Nabrzmiała y napuchła leczy/ toż napá-
żanie z wazzonego tego ziela y z nasieniem.

Włom. Twardość także rey Małocie odmięka
y odwilża naparżaiac ia.

Małoc. Tej na otworzenie Małociejawartej we-
zelek z mała Sengrekowej z gesim sinalem/
w lono puszoną/ osoblwie ia odmięka y
odwilża. Tenże wezelek Małocie czyści/ y
przysrodzona choroba pánom wzbudza.

Lupież. Mleko z nasienia Rozorożcowego w wo-
dzie wazzonego/ wyciągnięte/ Głowe z lu-
piejow wychodzą. Też mleko

Włom. Wrzody z głowy cięka/ Albo
Páchy chędoży.

Małoc. Mleko z woszczagłonym nad przysrodzenie/
piłac iuche wazzonego nasienia/ y lono na-
parżaiac/ wolno wywodzi (Aben Mesua)

Włom. Włosy opadaiace z głowy/ albo zbrody/
zawoszczaga/ y od lysosci broni/ wazrac/ a
tym głowe często przemynaiac.

Dolom. Bole rośelacie gózielolwiek/ swym ná-
parżaniem wklada.

Włom. Włomianie/ y częsta chęwość na sto-
lec/ odeymuie/ mlekiem przerzeczonym ná-
grzewaiac miejsce.

Stolom. Zbyenie sinrodliwym stolcom wbiegun-
ce czerwoney/ iest ratunkiem. Także

Gryzie. Gryzienie w kislach w teyże czerwoney
cięka/ przez klistere/ polewká z Sengreku
dana/ albo y trunkiem używana/ wsmierza.

Estom. Estomkom modym/ albo bolaczkami zie-
tym/ y z nacia wazony forzen zielony w oc-
cie/ a przykładany/ bywa użyteczny

Oley z nasienia/ z Miryaforym olejem/
w porietach włosy wychodzą.

Wrzedzenie y trosty na oczu ścięra/ pu-
szaiac go na nie.

Krosty iatrzace y wrzodowate goi/ przy-
dawşy czwartą część nasienia Rzeżuchy w
ocie rozetrzeć/ a pomazować.

Krosty sprosne sliwiate na twarzy.

Tredowatosć mała Rozorożcowego na-
sienia posypulac/ wytarşy ie piersey czyni
wycieraiacym (Plin.)

Z twarzy także lupieżę ścięra/ woda wa-
zonego tego ziela wmywaiac/ mała tegoż
Rozorożcu w niego rozmaciwszy/ a tym lice
pocierac albo wmywaić. (Tenże)

Z teyże mała plaster czyniony/ a na bola-
ca watrobe przykładny/ bole w niego wklada.

Ślagnie ktora dychawicznie czyni z pierśi
wywodzi y wyciera/ piłac iucha z Sengreku
wazzonego.

Smrod sprosny pod pachami/ także na
inych mityscach odpada/ nasienie tego wa-
zac/ a ta woda wmywaiac.

Mosno opuchłym plaster z mała tey/ z
miodem piety wozyniony/ a ciepło plastro-
wany/ iest użyteczny.

Taż mała z siarka a z siłetra/ piegi na piegom/
twarzy traci/ często pocieraiac nia.

Toż wrzody zausne/ albo swinie rozpa-
dza y leczy.

Lamanu w członkach/ y w stawach/
Podagrze.

Chyrágrze/ z miodem a z octem plastero-
wana/ iest użytecznym ratunkiem.

Członki z stawow swych wybite/ y wy-
winione/ na swie miejsce przysrodzi/ także
z octem a z miodem plastrowana.

Wrzod ktory zowia kancer/ z tey mała a
z winá plaster czyniac/ leczy/ a po tym mio-
du przydawşy goi.

Káste stáre zástánawia y wklada/ z wa-
zonego Sengreku polewkę piłac.

Seyáryke albo łamanie w biodrach/ z
miodem/ z octem plaster czyniony/ a ciepło
przykładany/ wsmierza. Także

Na odbicie ciała od łosci/ tenże plaster
dobry.

Roniom dychawicznym dawac go z o-
brokiem dobrze. (Plin.)

Pierśi/ albo y plucá gózielby owrzędziły/
iuche z wazzonego dawac trunkiem.

Śliskość z nasienia tego wyciągnięta/
a przychusie na czolo przyswinona/ plynie-
nie oczu zástánawia.

Zapalenie/ y
Czerwoności oczu/ służy woda z wazzo-
nego Rozorożcu.

Soł z wazzonego nasienia Sengrekowe-
go przebity y wygnieciony/ z miodem używa-
ny/ zagnienie wilgotności na wnetru wy-
chodzą. Także z kisteł zbyenie plugawstwa/
y sinrodliwe

Włosy sem
w powie-
rach.
Wrzedzie-
niom.
Jetrza-
cym kro-
wom.

Tredowa-
cinom.

Lupieżę
z wazzy
ścięra.

Watros-
bie bole-
tacy.

Ślagnie
wywodzi
Smrod z
podpasia.

Mosno

opuchłym

piegom.

Wrzod

zauśim

Arterice-
podagrze

Chyrágrze

Kancer.

Káste

Seyáryke

Wodbitu

Roniom

dychaw-
cznym.

Pierśi

y plucem

owrzę-
dziłym.

Oczom

zapa-
len.

Czerw-
ności.

Wilgo-
tności w

cielu z-
agnione

wychod-
zą.

Bołom. Pierśi. y smrodliwe wywodzi (Aetius)
Bołom. Pierśi. Bołom. bolenia. Także
 Pierśi bez febry y goraczki/ z nątkami wá
 rzon/ y z tego sół wyżety / á z miodem do z
 gęszczenia przysmáżony / y kilka godzin
 przed iedzeniem / na raz iáko kástan / albo
 orzech Włoski rowny używany / osobliwym
 ratunkiem bywa. Tylko których głowa
 bolewa / nie máia tego używáć.
Bołom. Pierśi. Sengret w workach w wodzie wárzony /
 przysmáżony do tego Siolkow modrych / kwie
 cia Liliowego / y kwiatkow z Slazu / na z
 twárdzialsoci w bolách y w kistkách iest ra
 tunkiem náparzáiac.
Bołom. Pierśi. Bolaczki twarde mlekcy / y w rope obia
 ca / proch z nasienia Sengretowego z málá
 Jeczmienna / z káczym sádem zacyntony á
 plastrowany.
Bołom. Pierśi. Tá gorace otoki z oleykiem Siolkowym
 plastrowany / ták wnetrznie / iáko zwierzech
 nie iest osobliwym lekárstwem.
Bołom. Pierśi. Wśelákie twárdosci / gdziekolwiek zástá
 dle / także Slezionie zátwárdziales barzo su
 sy / odmieleczáiac / wárzyć go w winie / po
 tym w tej polewce málá z nasienia tego / y
 z nasienia Lniánego zacynt / oleyku tegoż
 Sengretu / albo oliwy / y wosku troche prz
 dawsy / málá wczynić / y ná twarde bolacz
 ki / gruczoly / zolzy / przykładáć.
Bołom. Pierśi. Pánom ciężko rodzącym / Diokles káze
 wziáć nasiena Sengretowego / pulpieta lotá
 wedlug wagi / y pul kwarty wina stódkiego
 przewárzonego zmieszáć / y ná troje rozdzie
 lić / Pierwszy trunek dáć w wánnie wody cie
 pley siedząc / ciepło wypić. Drugi w lázni
 sie pocácy. Trzeci zaráz z lázniey wyszedsy.
 (Plin.)
Bołom. Pierśi. Máciy bolełacy / wziáć málá Sengreke
 wey / Jeczmienny / Lniány / porowney czę
 ści / w miedzie pitym / albo w sycie wvárzy
 wsy / ná łono ciepło przykładáć / Także y
 czopkiem / albo wezelkiem w łono pu
 száć.
Bołom. Pierśi. Bywa téż z listkow Sengretowych málá
 tym sposobem czyniona : Co naswieższych
 nátkáć w chedogi gárnice polewany / y ná
 lác ná nie oliwy y winá / ileby dosyć / po ro
 wney częsci / á przez dni dwádziestu mo
 czyć / potym wárzyć / y przez pláty sukienne
 przecedzić. Przydáć málá Rozorożcu ná sie
 nia / wosku troche / y z tego málá wczynić.
Bołom. Pierśi. Ktora / Puchlinom /
 Gruczolom y zolzom /
 Bolaczkom twárdym barzo iest osóbl
 wa : owsem tym / Kóre przymiotu w sobie
 ognistego nie máia / tylko twárdosc / Kóre
 sie nie má / ani do rozefścia / ani do zebrania
 w rope.
Bołom. Pierśi. Trebowáćiny.
 Piegi / y inne z málá z twarzy spadza Seng
 retowa málá / z rowna częścią siarku sy

wey / wmywásy pierwey twarz woda siáetrzá
 na / albo w Kóreby siáetra bylá rozstáta :
 ta málá często káżdego dnia nácieráć. Albo
 w ostym winnym ocie rozmieszáwásy / á /
 tym trebowáćiny y piegi nácieráć.
Dámián Lekárz / ná wzbudzenie mieśie
 cznego czyszczenia białogłowskiego / brał pul
 lotá Rozorożcowego nasienia : y do tego ies
 se czwarta część lotá / á z pul kwarty wina
 stódkiego / y wody przewárzywásy / tákowym
 białymglowam pić dawał.
Máciy owrzędziales / płókánie z Seng
 retu wvárzonego w wodzie / chocia z Sla
 zem / przyláwásy troche pitego miodu / spry
 corwanie ciepło czynić (Plin)
W pierśiach albo w płucach okrostáwiá
 tych / iest wielkim y znacnym lekárstwem /
 wárzac to nasienie ták dlugo / ázby gorzkość
 odeslá / potym miodu przydáć / á pić dawać.
Przymiotu ognistym stromnym / á málá
 zbytnim / ták wnetrznym / iáko zwierchym /
 málá pomocna.
Szkadzi.
Częste y obficie nasienia Sengretowego
 używanie / bolenie głowy czyni. (Aetius)
Przymiotu ogniste gwałtowne / bázty
 roznieca / gdzieby miásto chłodnego przylá
 dáne bylo. A stromniysze y mniysze z twár
 doscia leczy. (Gal.)
Oley Sengrekony.
O czynienia tego Oleu Sengrekowego /
 bíora nasienia tego funtow pięć / Trzci
 ny funt pachniacey / Ostryzu wonnego dwa
 funta : Oliwy dziesięć funtow. Te we
 społ przez siedm dni moczyć w przeczczoney
 oliwie / káżdego dnia trzykroć mieszáiac. Po
 tym dnia o sonego w prásie wycisnąć / á do
 potrzeby chorwáć.
Junii miásto wonney Trzciny / Rárdá
 mom bíora : A miásto Ostryzu wonne
 go / Balsámowe drzewo / y mocza. Dwa
 dziesiąt oliwe dobrze záprawiona / temizrzeczami
 przeczczonemi pachniacemi bíora / y ták ná
 sienie Sengrekowe w niej mocza / á potym
 prása práśuta y wycisnąć / á do potrzeb zá
 chorwáć.
Wybór.
O lekárstw niżej opisánych / má byt
 świeży / Kóreby Sengrekiem nie zbytnie
 pachnał / á Kóreby rece wycierał / smáku z
 stódkagorzkiego.
Moc y skutki.
Wárde bolaczki mlekcy / y w rope zbiera
 Dioscor.
Máciy y tom białogłowskiemu zátwára
 dniátemu

Pániam
 mieśiece
 wzbudza
 Máciy
 owrze
 ziales.
 Pierśi.
 Plucem
 okrostá
 wiáty.
 Przymio
 tu nie
 gwałto
 wym.
 Bol gło
 wieczyni
 Przymio
 tu ogni
 stym
 gwałto
 wym.
 Bolacz
 ki twár
 dym.
 Máciy
 boleł
 acy
 Pláste
 przećw
 pachli
 nom y
 bolacz
 kom
 twárdym
 Trebow
 áćinom.
 Piegom
 Bolacz
 ki twár
 dym.
 Máciy

y tona zą
twardzia
tosi od
mleczka.
Cieško
rodzacy
cym.
Wydym
maniu.
Parchom
Wrzodo.

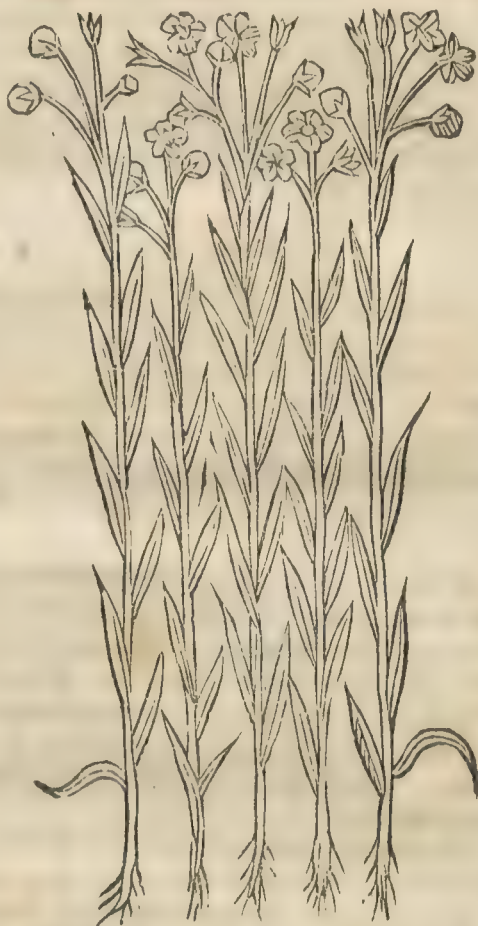
dnialemu służy namazuiac. Abowiem ie
odwilża y odmiekcza. Tenże
Paniom cieško rodzacyim/ dla zaśchłości
tona/ za odesściem wilgotności odwilżaiac
cych/ iest wyteczny. Otwor tona nim na
mazuiac/ albo spryca sprycuiac.
Wydymaniu stolcowey kiski iest ratun
kiem/ klistro go duiac. Dios.
Parchy/ y
Wrzody z glowy plynace goi.

Zmazy z twarzy spadza / nim ie namazu
iac. Przeto Barwiczkom do glądzenia twa
rzy bywa przymiešany. Diosc.
Perz y lupięsz na głowie wychedaja. (Dio)
Opázeliny goi namazuiac nim.
Członkom odmrożonym iest lekarstwem/
przydawšy troche wosku.
Przymiory ogniste w stoleu odpadza ná
mazuiac. Dios.

Zmazom
Perzystu
lupięsom
Opáze
linie.
Odziałe
nie.
Przymio
tom.

Len/ Rozdział 39.

Linum.
Flachs.

Len dworaki/ mało nie wšy.
Skim nam do znaiomości
przychodzi: Práglec ieden/
drugisłowiń. Práglec bywa rón
niejšy / y zrad tak rzeczoný / że si
predko siemie z niego wypraża/ ie
sze y w roli / gdzieby trwaniem y
braniem nie byl vprzędzony: abo
wiem sie glowki otwieraiu wczas
zaczynam nasienie wypada. Zas sł
wień pozniejšy / y w glowkách
swych / siemie mocno trzyma zá
warte. Obá pretu sa cieniiego /

prostego / obłego / y gibkiego / w
zwyš na lekie / podczas na pulo
rá / według buyności ziemie / y nie
ba sprzyiazliwego. Słowiń ié
dnat od Práglea bywa buyniejšy.
Z tych żaden nie ma w sobie soku y
wilgotności znaczney / leki listkow.
oboluznych / woskich / miekkich / za
ostrzonych. W wierzchu pratkow
pochodzi pier / sieć / y siedm gála
zet / z ktorych kwiatki bialeńkiasne.
Te gdy opadna glowki okragle / po
wierzchu sstryfiite wychodza. W
nich siemie plaskie obdużne / żółta
we / iako w przegrodkach leżace /
gładkie / y lśnace. Korzonkow dro
bnych / cienkich y krotkich.

Wziensce

W ziemi nawożney / y dobrze spra
wioney rocha sie / y mierno wilgo
tney. Ale sam rola bázro iatowa
czyni.

Czas brania.

W nažych tráinách / pospolicie
w Kwietniu bywa siany / niekie
dy w Maiu. A bywa w ten czas
zbierany / gdy w iego glowkách sie
mie bedze żrzale y żółtawe.

Przypodzenie.

Siemie Lniane / w piérwšym
stopniu rozgiewa / w odwilżaniu
y w wysuszeniu trzyma szrodek.

Moc y Skutki.

Mo C iego rozganiac / odmiekczac / y
bole

bole všmierzác / iáko Sengreč.	Boleczki twarde / á do zbierania trudne / odmietezza.	Boleczki twarde / á do zbierania trudne / odmietezza.	Boleczki twarde / á do zbierania trudne / odmietezza.
Przymioty ogniste rospadza / bole w nich všmierza / w wodzie z miodem y z oliwa wá rzony / y plastrowány. Albo z siemienia tego mała miodem wá rzoným rozczynona / wys ciaga nietylko ogniste przymioty zwierzchnie / ále y wnetrzne.	Przymioty ogniste rospadza / bole w nich všmierza / w wodzie z miodem y z oliwa wá rzony / y plastrowány. Albo z siemienia tego mała miodem wá rzoným rozczynona / wys ciaga nietylko ogniste przymioty zwierzchnie / ále y wnetrzne.	Przymioty ogniste rospadza / bole w nich všmierza / w wodzie z miodem y z oliwa wá rzony / y plastrowány. Albo z siemienia tego mała miodem wá rzoným rozczynona / wys ciaga nietylko ogniste przymioty zwierzchnie / ále y wnetrzne.	Przymioty ogniste rospadza / bole w nich všmierza / w wodzie z miodem y z oliwa wá rzony / y plastrowány. Albo z siemienia tego mała miodem wá rzoným rozczynona / wys ciaga nietylko ogniste przymioty zwierzchnie / ále y wnetrzne.
Zimázy y plány wśelátie / z twarzy spa dza / mała tego siemienia / w rzadka chusteczka z áwina rosy / często twarz pocierać. A gdzie czwarta część gorczyce do niej przy mieśa / rychley y lepicy wychodzą.	Zimázy y plány wśelátie / z twarzy spa dza / mała tego siemienia / w rzadka chusteczka z áwina rosy / często twarz pocierać. A gdzie czwarta część gorczyce do niej przy mieśa / rychley y lepicy wychodzą.	Zimázy y plány wśelátie / z twarzy spa dza / mała tego siemienia / w rzadka chusteczka z áwina rosy / często twarz pocierać. A gdzie czwarta część gorczyce do niej przy mieśa / rychley y lepicy wychodzą.	Zimázy y plány wśelátie / z twarzy spa dza / mała tego siemienia / w rzadka chusteczka z áwina rosy / często twarz pocierać. A gdzie czwarta część gorczyce do niej przy mieśa / rychley y lepicy wychodzą.
Z śaletra y z popiolem z drzewa figowego wpalonym zmieśana / á plastrowana / zaus sine wrzody / y inne twarde rospadza.	Z śaletra y z popiolem z drzewa figowego wpalonym zmieśana / á plastrowana / zaus sine wrzody / y inne twarde rospadza.	Z śaletra y z popiolem z drzewa figowego wpalonym zmieśana / á plastrowana / zaus sine wrzody / y inne twarde rospadza.	Z śaletra y z popiolem z drzewa figowego wpalonym zmieśana / á plastrowana / zaus sine wrzody / y inne twarde rospadza.
Liście sliviacie.	Liście sliviacie.	Liście sliviacie.	Liście sliviacie.
Parchy na głowie w winie wá rzona wy chedają. Także	Parchy na głowie w winie wá rzona wy chedają. Także	Parchy na głowie w winie wá rzona wy chedają. Także	Parchy na głowie w winie wá rzona wy chedają. Także
páznogcie chropowate y párszywe spa dza / przywziewszy rowna część nasienia Rzezuśanego z miodem przykładac.	páznogcie chropowate y párszywe spa dza / przywziewszy rowna część nasienia Rzezuśanego z miodem przykładac.	páznogcie chropowate y párszywe spa dza / przywziewszy rowna część nasienia Rzezuśanego z miodem przykładac.	páznogcie chropowate y párszywe spa dza / przywziewszy rowna część nasienia Rzezuśanego z miodem przykładac.
Z teyże mały lniánego siemienia / á z miodu konfekt / często wýwány / káfel všmierza liżac go / albo w wśiech trzymány. Toż też pierśi y płucá z ślágmy wychedają.	Z teyże mały lniánego siemienia / á z miodu konfekt / często wýwány / káfel všmierza liżac go / albo w wśiech trzymány. Toż też pierśi y płucá z ślágmy wychedają.	Z teyże mały lniánego siemienia / á z miodu konfekt / często wýwány / káfel všmierza liżac go / albo w wśiech trzymány. Toż też pierśi y płucá z ślágmy wychedają.	Z teyże mały lniánego siemienia / á z miodu konfekt / często wýwány / káfel všmierza liżac go / albo w wśiech trzymány. Toż też pierśi y płucá z ślágmy wychedają.
Grózd dotchniacym.	Grózd dotchniacym.	Grózd dotchniacym.	Grózd dotchniacym.
Zostrząśoci y ochrápieniu gárdlá / y pi szele przez ktora tech idzie / tenże konfekt przerzeczony bázro służy. Abowiem ślágme gesta / lipka y kłiwáta wýwodzi.	Zostrząśoci y ochrápieniu gárdlá / y pi szele przez ktora tech idzie / tenże konfekt przerzeczony bázro służy. Abowiem ślágme gesta / lipka y kłiwáta wýwodzi.	Zostrząśoci y ochrápieniu gárdlá / y pi szele przez ktora tech idzie / tenże konfekt przerzeczony bázro służy. Abowiem ślágme gesta / lipka y kłiwáta wýwodzi.	Zostrząśoci y ochrápieniu gárdlá / y pi szele przez ktora tech idzie / tenże konfekt przerzeczony bázro służy. Abowiem ślágme gesta / lipka y kłiwáta wýwodzi.
Gryziecie w káfelach. Także	Gryziecie w káfelach. Także	Gryziecie w káfelach. Także	Gryziecie w káfelach. Także
W Mácicy wkláda / siemie lniáne wá rzone / á kłistera dáne.	W Mácicy wkláda / siemie lniáne wá rzone / á kłistera dáne.	W Mácicy wkláda / siemie lniáne wá rzone / á kłistera dáne.	W Mácicy wkláda / siemie lniáne wá rzone / á kłistera dáne.
Nápuchnieniu łoná białogłowskiego.	Nápuchnieniu łoná białogłowskiego.	Nápuchnieniu łoná białogłowskiego.	Nápuchnieniu łoná białogłowskiego.
Także Mácice / z przymiotem ognistým kápánie z siemienia lniánego wá rzonego czynić / dobrze.	Także Mácice / z przymiotem ognistým kápánie z siemienia lniánego wá rzonego czynić / dobrze.	Także Mácice / z przymiotem ognistým kápánie z siemienia lniánego wá rzonego czynić / dobrze.	Także Mácice / z przymiotem ognistým kápánie z siemienia lniánego wá rzonego czynić / dobrze.
Ciekaczi wśelátie stánowi siemie lniá ne przyprażane á wýwáne.	Ciekaczi wśelátie stánowi siemie lniá ne przyprażane á wýwáne.	Ciekaczi wśelátie stánowi siemie lniá ne przyprażane á wýwáne.	Ciekaczi wśelátie stánowi siemie lniá ne przyprażane á wýwáne.
Wýroć iásny czyni	Wýroć iásny czyni	Wýroć iásny czyni	Wýroć iásny czyni
Krósty pod oczymá białe spadza plastr z mały tego nasienia / z Múry / z Radziolá czyniony.	Krósty pod oczymá białe spadza plastr z mały tego nasienia / z Múry / z Radziolá czyniony.	Krósty pod oczymá białe spadza plastr z mały tego nasienia / z Múry / z Radziolá czyniony.	Krósty pod oczymá białe spadza plastr z mały tego nasienia / z Múry / z Radziolá czyniony.
Z Rozyntami pożywáne / boleściom wa trobným jest wýteczne. Přeto ludzie prošci ná wśiach w miedzie go rádzi wýwána / w tłuśy y przysmáżyrosy.	Z Rozyntami pożywáne / boleściom wa trobným jest wýteczne. Přeto ludzie prošci ná wśiach w miedzie go rádzi wýwána / w tłuśy y przysmáżyrosy.	Z Rozyntami pożywáne / boleściom wa trobným jest wýteczne. Přeto ludzie prošci ná wśiach w miedzie go rádzi wýwána / w tłuśy y przysmáżyrosy.	Z Rozyntami pożywáne / boleściom wa trobným jest wýteczne. Přeto ludzie prošci ná wśiach w miedzie go rádzi wýwána / w tłuśy y przysmáżyrosy.
Zanokćice leczy Mała tego z wóskiem á z miodem plastrowana.	Zanokćice leczy Mała tego z wóskiem á z miodem plastrowana.	Zanokćice leczy Mała tego z wóskiem á z miodem plastrowana.	Zanokćice leczy Mała tego z wóskiem á z miodem plastrowana.
W wodzie wá rzona / przymioty ogniste wýciaga. Gál.	W wodzie wá rzona / przymioty ogniste wýciaga. Gál.	W wodzie wá rzona / przymioty ogniste wýciaga. Gál.	W wodzie wá rzona / przymioty ogniste wýciaga. Gál.
Suchotnym z żráníenia płuc / w miedzie smáżona / ábo y z Rozyntanu pożywána / jest lekárstwem nie poslednim.	Suchotnym z żráníenia płuc / w miedzie smáżona / ábo y z Rozyntanu pożywána / jest lekárstwem nie poslednim.	Suchotnym z żráníenia płuc / w miedzie smáżona / ábo y z Rozyntanu pożywána / jest lekárstwem nie poslednim.	Suchotnym z żráníenia płuc / w miedzie smáżona / ábo y z Rozyntanu pożywána / jest lekárstwem nie poslednim.
Siemie lniáne z figami wklézone / bolecz ki twarde w otok zbiera.	Siemie lniáne z figami wklézone / bolecz ki twarde w otok zbiera.	Siemie lniáne z figami wklézone / bolecz ki twarde w otok zbiera.	Siemie lniáne z figami wklézone / bolecz ki twarde w otok zbiera.
Záwárdziáłości wśelátie.	Záwárdziáłości wśelátie.	Záwárdziáłości wśelátie.	Záwárdziáłości wśelátie.
Gruczoly y zolzy twarde.	Gruczoly y zolzy twarde.	Gruczoly y zolzy twarde.	Gruczoly y zolzy twarde.
Pokurczonym członkom w stáwách.	Pokurczonym członkom w stáwách.	Pokurczonym członkom w stáwách.	Pokurczonym członkom w stáwách.
Mústulom y žylom pítym skurczeniu / mała z siemienia lniánego z trocha śaletry / ábo soli / ábo popiołu odmietezza. Toż	Mústulom y žylom pítym skurczeniu / mała z siemienia lniánego z trocha śaletry / ábo soli / ábo popiołu odmietezza. Toż	Mústulom y žylom pítym skurczeniu / mała z siemienia lniánego z trocha śaletry / ábo soli / ábo popiołu odmietezza. Toż	Mústulom y žylom pítym skurczeniu / mała z siemienia lniánego z trocha śaletry / ábo soli / ábo popiołu odmietezza. Toż
Nerkom záwárdziálym. Także	Nerkom záwárdziálym. Także	Nerkom záwárdziálym. Także	Nerkom záwárdziálym. Także
Pecherzowi jest lekárstwem niepospolitým.	Pecherzowi jest lekárstwem niepospolitým.	Pecherzowi jest lekárstwem niepospolitým.	Pecherzowi jest lekárstwem niepospolitým.
Káfel z przyczyny zimney y wilgotney / toż nasienie naprzód przyprażone / potym w wóci áne / z pítym miodem wýwáne / leczy. Abug.	Káfel z przyczyny zimney y wilgotney / toż nasienie naprzód przyprażone / potym w wóci áne / z pítym miodem wýwáne / leczy. Abug.	Káfel z przyczyny zimney y wilgotney / toż nasienie naprzód przyprażone / potym w wóci áne / z pítym miodem wýwáne / leczy. Abug.	Káfel z przyczyny zimney y wilgotney / toż nasienie naprzód przyprażone / potym w wóci áne / z pítym miodem wýwáne / leczy. Abug.
Plod potężny z żywota roppedza / także z plodow miodem pite. Mieszanugi / Alchamizy.	Plod potężny z żywota roppedza / także z plodow miodem pite. Mieszanugi / Alchamizy.	Plod potężny z żywota roppedza / także z plodow miodem pite. Mieszanugi / Alchamizy.	Plod potężny z żywota roppedza / także z plodow miodem pite. Mieszanugi / Alchamizy.
Z winem przypiectane pite / pachline z ciá łá wýwodzi. Cij.	Z winem przypiectane pite / pachline z ciá łá wýwodzi. Cij.	Z winem przypiectane pite / pachline z ciá łá wýwodzi. Cij.	Z winem przypiectane pite / pachline z ciá łá wýwodzi. Cij.
Bole wnetrzne.	Bole wnetrzne.	Bole wnetrzne.	Bole wnetrzne.
w Bólach kłócie.	w Bólach kłócie.	w Bólach kłócie.	w Bólach kłócie.
Kolice albo darcie w kłóciach z wietrzno	Kolice albo darcie w kłóciach z wietrzno	Kolice albo darcie w kłóciach z wietrzno	Kolice albo darcie w kłóciach z wietrzno
ści / przedim y pewnym rácutkiem bywa / na panwi / albo w gáncu przyprażone / tak śa mo siemie / iáko z kłóciami soli / albo z ru mientowym kwieciem / ábo Komonice / ábo wespól z tym wšytkim / á co náciepley ná bo lace mieysce w worku przykładac.	ści / przedim y pewnym rácutkiem bywa / na panwi / albo w gáncu przyprażone / tak śa mo siemie / iáko z kłóciami soli / albo z ru mientowym kwieciem / ábo Komonice / ábo wespól z tym wšytkim / á co náciepley ná bo lace mieysce w worku przykładac.	ści / przedim y pewnym rácutkiem bywa / na panwi / albo w gáncu przyprażone / tak śa mo siemie / iáko z kłóciami soli / albo z ru mientowym kwieciem / ábo Komonice / ábo wespól z tym wšytkim / á co náciepley ná bo lace mieysce w worku przykładac.	ści / przedim y pewnym rácutkiem bywa / na panwi / albo w gáncu przyprażone / tak śa mo siemie / iáko z kłóciami soli / albo z ru mientowym kwieciem / ábo Komonice / ábo wespól z tym wšytkim / á co náciepley ná bo lace mieysce w worku przykładac.
Wrzod w gárdle / ktory ślinogorzem z	Wrzod w gárdle / ktory ślinogorzem z	Wrzod w gárdle / ktory ślinogorzem z	Wrzod w gárdle / ktory ślinogorzem z
wia / wá rzone z zimnem w wodzie á w oliwie / okolo bycie ciepło obłożymy / leczy.	wia / wá rzone z zimnem w wodzie á w oliwie / okolo bycie ciepło obłożymy / leczy.	wia / wá rzone z zimnem w wodzie á w oliwie / okolo bycie ciepło obłożymy / leczy.	wia / wá rzone z zimnem w wodzie á w oliwie / okolo bycie ciepło obłożymy / leczy.
Czerwona ciekacze / y inne biegunki z	Czerwona ciekacze / y inne biegunki z	Czerwona ciekacze / y inne biegunki z	Czerwona ciekacze / y inne biegunki z
wściaga / w occie wá rzone / á ná żywot przy kládane. Placiar.	wściaga / w occie wá rzone / á ná żywot przy kládane. Placiar.	wściaga / w occie wá rzone / á ná żywot przy kládane. Placiar.	wściaga / w occie wá rzone / á ná żywot przy kládane. Placiar.
Rzeczy w ciele tkwiace / iáko żeleżá / kule / tarcie / drzazgi / skła / y inne rzeczy wýciaga z korzeniem ogorka práśnego / wýciaga.	Rzeczy w ciele tkwiace / iáko żeleżá / kule / tarcie / drzazgi / skła / y inne rzeczy wýciaga z korzeniem ogorka práśnego / wýciaga.	Rzeczy w ciele tkwiace / iáko żeleżá / kule / tarcie / drzazgi / skła / y inne rzeczy wýciaga z korzeniem ogorka práśnego / wýciaga.	Rzeczy w ciele tkwiace / iáko żeleżá / kule / tarcie / drzazgi / skła / y inne rzeczy wýciaga z korzeniem ogorka práśnego / wýciaga.
Wrzodem iadem w tym bromi śie rozferzác / y z mieysca ná mieysce pomyślac / w wanie go wá rzac á plastrowac. Pli.	Wrzodem iadem w tym bromi śie rozferzác / y z mieysca ná mieysce pomyślac / w wanie go wá rzac á plastrowac. Pli.	Wrzodem iadem w tym bromi śie rozferzác / y z mieysca ná mieysce pomyślac / w wanie go wá rzac á plastrowac. Pli.	Wrzodem iadem w tym bromi śie rozferzác / y z mieysca ná mieysce pomyślac / w wanie go wá rzac á plastrowac. Pli.
Przepukliny leczy / z żywica á z mirra pla strowana. Tenże.	Przepukliny leczy / z żywica á z mirra pla strowana. Tenże.	Przepukliny leczy / z żywica á z mirra pla strowana. Tenże.	Przepukliny leczy / z żywica á z mirra pla strowana. Tenże.
Ciało zmartwiáło z wodą plastrowac / o da dala y trawi.	Ciało zmartwiáło z wodą plastrowac / o da dala y trawi.	Ciało zmartwiáło z wodą plastrowac / o da dala y trawi.	Ciało zmartwiáło z wodą plastrowac / o da dala y trawi.
Bolesć w żoladku wkláda z Sengrekiem po rowney części wá rzone / á ciepło przykład.	Bolesć w żoladku wkláda z Sengrekiem po rowney części wá rzone / á ciepło przykład.	Bolesć w żoladku wkláda z Sengrekiem po rowney części wá rzone / á ciepło przykład.	Bolesć w żoladku wkláda z Sengrekiem po rowney części wá rzone / á ciepło przykład.
Lniány Oley.	Lniány Oley.	Lniány Oley.	Lniány Oley.
Sposób z Lniánego nasienia oleu wybi	Sposób z Lniánego nasienia oleu wybi	Sposób z Lniánego nasienia oleu wybi	Sposób z Lniánego nasienia oleu wybi
rania / wšytkim memal jest wiadom	rania / wšytkim memal jest wiadom	rania / wšytkim memal jest wiadom	rania / wšytkim memal jest wiadom
ny á niży go opisać potrzeba.	ny á niży go opisać potrzeba.	ny á niży go opisać potrzeba.	ny á niży go opisać potrzeba.
Oleiu lnianego Skutki	Oleiu lnianego Skutki	Oleiu lnianego Skutki	Oleiu lnianego Skutki
Pokurczeniu žyl suchych jest wýteczny /	Pokurczeniu žyl suchych jest wýteczny /	Pokurczeniu žyl suchych jest wýteczny /	Pokurczeniu žyl suchych jest wýteczny /
mażac / y pożywac go. Abowiem od	mażac / y pożywac go. Abowiem od	mażac / y pożywac go. Abowiem od	mażac / y pożywac go. Abowiem od
wilża / odmietezza / ázwiaśca swieży.	wilża / odmietezza / ázwiaśca swieży.	wilża / odmietezza / ázwiaśca swieży.	wilża / odmietezza / ázwiaśca swieży.
Kości spoione rozdziela / y rozlaca.	Kości spoione rozdziela / y rozlaca.	Kości spoione rozdziela / y rozlaca.	Kości spoione rozdziela / y rozlaca.
Wśelátum niedostatkom y dolegliwo	Wśelátum niedostatkom y dolegliwo	Wśelátum niedostatkom y dolegliwo	Wśelátum niedostatkom y dolegliwo
ściom w siedzeniu / y w troku / iáko	ściom w siedzeniu / y w troku / iáko	ściom w siedzeniu / y w troku / iáko	ściom w siedzeniu / y w troku / iáko
złotym žyłkom stryem á napuchłym.	złotym žyłkom stryem á napuchłym.	złotym žyłkom stryem á napuchłym.	złotym žyłkom stryem á napuchłym.
Rospadlinom w stoleu.	Rospadlinom w stoleu.	Rospadlinom w stoleu.	Rospadlinom w stoleu.
Bebelom w ząbdu / okolo stolewcey	Bebelom w ząbdu / okolo stolewcey	Bebelom w ząbdu / okolo stolewcey	Bebelom w ząbdu / okolo stolewcey
śli / y innym doległościom w tym tam stry	śli / y innym doległościom w tym tam stry	śli / y innym doległościom w tym tam stry	śli / y innym doległościom w tym tam stry
tym mieyscu / mażac nim / bywa wielkim	tym mieyscu / mażac nim / bywa wielkim	tym mieyscu / mażac nim / bywa wielkim	tym mieyscu / mażac nim / bywa wielkim
rácutkiem.	rácutkiem.	rácutkiem.	rácutkiem.
Kurczom jest lekárstwem.	Kurczom jest lekárstwem.	Kurczom jest lekárstwem.	Kurczom jest lekárstwem.
Záwárdzeniu w žyłach suchych. Także	Záwárdzeniu w žyłach suchych. Także	Záwárdzeniu w žyłach suchych. Także	Záwárdzeniu w žyłach suchych. Także
W członkach jest lekárstwem mażac.	W członkach jest lekárstwem mażac.	W członkach jest lekárstwem mażac.	W członkach jest lekárstwem mażac.

Młóty.
Lonu.
Przymio-
tom.

opalenia

Pleurze
Kąsła.
Dychawic-
cy.

Terkom.

Kolice.

Do świe-
centa.
Do roz-
maitych
rzeczy w-
zywamy.

Młóty/ y

Lona białogłowskiego zątwórdzemu/ y
Przymiotom ognistym/ także w ządku tes-
mu wpytciem osobliwie służy.

Ogniem opalonym jest rąnkciem / pło-
kany w Grzybieniowej / albo w Rozanej
wodce. Toż też siemie lniane w wodzie
warzone / a potem w tej wodzie maczając
chusty / na członki opalone przykładac.

Pleurze.

Kąsła.

Dychawice leczy co naswieższy po wybie-
ciu / sześć albo ośm lotów według miary na
raz. Do skóry y żółty / jest gorzki / przykry /
y gorzki.

Przeciw boleści Neru / trunkiem także w-
żywany / bywa wielkim rąnkciem.

W Kolice y bąrciu w kłaskach / Elistera
bywa użytecznie dany.

Do świecenia w kagance / bo się bliżej y
bądźciej ognia spiecziwia / a niż oliwa.

Wzywają go Drukarze / Malarze / Scolar-
ze / Słofarze / Kowale / do farb y pokostów.

Wzywają go też ci co kamień ciepa / y wie-
le innych do potrzeb rozmaitych.

Szkodzi.

Siemie bądź surowe / bądź przypiekane /
obficie używane / wietrzności w ciele
mnoszy wiele.

plod z żywota wypadza y potężnie.

Rozsadek.

To słowo Len / nie tylko znaczy ten po-
spolity Len nasz / któryśmy tu z skutkami
tego opisał / ale co się kolwiek dać przasdz /
to Linum, Lacinny / to jest / Lnem zowie /
Właściwie jednym słowem / przedziwnem.
Władnie się w Cyprze kamień Amiantus,
który bardzo jest podobny Alundowi lupnes-
mu / z którego wchodzi ludzkie kłoty czynia / y
przedaje / roznosząc po innych krainach / wda-
jąc się za siersć Salamandrowe / przeto że
nigdy przez ogień nie bywa wniwecz obro-
cone. Z tego kamienia przedzie czynia / y plo-
tno robia / z którego kofule / obrusy / serwe-
ty / czynia. A te nie przez wodę bywają wy-
chodzone / ale przez ogień / w którym nigdy
nie zgorzela / y owsem / imie więcej y bą-
ziej ogień przemywa / tym chędożse / bielsze /
y iśnieszse z niego bywają. Drudzy to zo-
wia Lnem Abestynskim. Ale o Amiantie
powie się szerzej w 5. księgach / da P. Bog.

Len dziki / albo Leniec / Rozdział 40.

Linum sylvestre.

Len dziki albo Leniec / tak rze-
czony / że ma wielkie podo-
biństwo do Lnu. Korzeń ma przy-
wistym / od którego wiele prze-
dów cienkich pochodzi proste / o-
blich y gibkich. Liście równie iako
w Lnu własnego / iedno krotszego /
krzepczyjszego y mocniejszy / w
wierzchu kwiatki żółte niewielkie /
linianym podobne kształtem / a nie
barwą.

Wziesce

Koście w rowiech pospolicie / na
miejscach płonnych y dzikich.

Przyrodzenie, Moc y Skutki.

Almo zielez kwieciem swym w wodzie
z mąstem warzone / a na miejsca nąpu-
chle z przymiotem ognistym plasterowane /
wyciąga te. MARTH.

Zątwórdzłość w członkach y w sta-
wach odmiększa / przydawszy korzenia wy-
sokiego słazu / y kółkiego finalcu.

Rozsadek.

Len dziki jest więcej rodzajów / ale te-
 kształtem tylko niejakokolwiek / a nie sku-
tkami są między sobą różne : dla tego tak są
Lencem nazwane / że nie tylko Lnu są nąpo-
zor podobne / ale że bywa z nich przedziwo-
iako że Lnu czynione.

Bawełna z swym drzewkiem / Rozdział 41.

Bombax, Gossipium, Xilon.

Baumwolle.

Onieważ Plinius do lnu przy-
rownywa Bawełnę / o której

nam Dioscorides nie nie zostawił /
a ta też do lekarstw podczas przy-
chodzi : zdalo mi się tedy nie na-
zbyt od rzeczy / tu na tym miejscu
nieco o niej przypominieć. To te-
dy drzewko / albo rabniey chrościk.

z kro-

z którego Bawelna bywa zbierana: ma liście mało nie iako latorośl winna / labryście w trzy rozdzielone. Kwiatu żółtego. owocu Łaskowym orzechom w swych suspinkach zielonych / podobnego / w których nasienie bywa między Bawelną białą / wietrze niżli pieprzu iarna. w tym iadło białe / smaku słodkiego. Tę po dojrzeniu wyłania y chowają: częścią dla siania wiosne / częścią do lekarstwa. A w inne do przędzy y innych potrzeb

Wskazy

Każdego roku bywa na wiosnę siana / w krajach cieplejszych / iako w Sycylii / w Apulii / w Krete / w Cyprze. A po sianiu / albo sadzeniu / trzeciego albo czwartego miesiąca dochodzi y dojrzenia.

Przyrodzenie.

Sarna Bawelna biała rozgrzewa / y wysusza. Ale iadło samego owocu rozrzuca / y odwilża.

Moc y Skutki.

Krwawy toż bytni z ran / Bawelna na krew z popiołu upalona / zaraz powściąga ząsy pulac.

Obumierającym pániam z zadrženia y zadrženia macice / dym z Bawelny w nos puszczając dobrze: aborem te otrzębia.

Nasienie z Bawelny / kaszlącym jest lekarstwem. Także

Dychawiczym jest bardzo użyteczne. Przyrodzone nasienie w męczyźnie miodzi / y w białogłowie także.

Olejek

Wyciąg z nasienia Bawelnianego olej wybuja. Ten

piegi. Zmazy na twarzy wśladkie. Także plamy po ciele y pstrzyczki spadza. Ostrość ciała gładzi nim nacierając.

Krew z ran zbytnie ząsy pulac. pániam z zadrženia y zadrženia macice. w nos puszczając dobrze: aborem te otrzębia. kaszlącym jest lekarstwem. Także

Dychawiczym. męczyźnie miodzi. w białogłowie także.

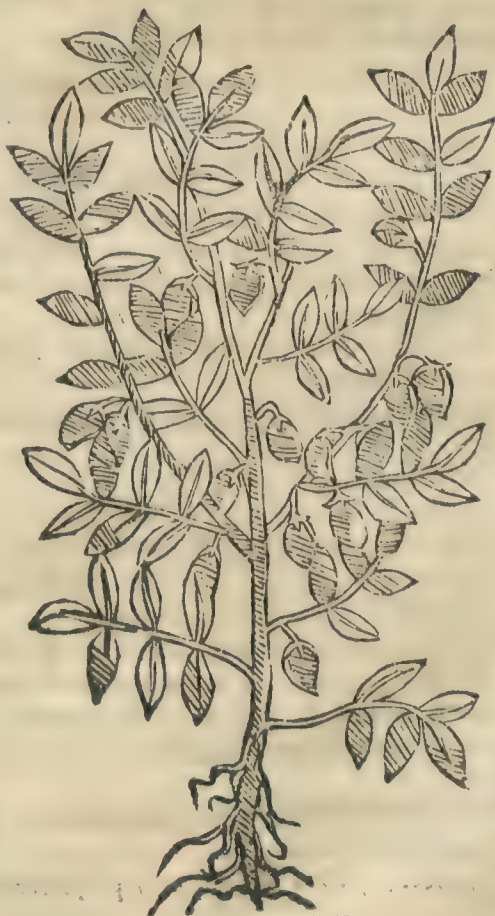
piegom. wśladki. pstrzyczki. ostrość ciała.

Cieciorka / Rodzina 42.

Cicer.

Cizernerbs / Kichererbs / Kicher / Ziesererbs.

Cieciorka jest iarczyna / której do pokarmu używają. Naszym gospodarzom Polskim nie znana. Ta jest trojaka / biała / czerwona / y czarna: każda z tych na łacie wzwyż rośnie. Liścieżkow podługowatych / około karbowanych / białawych y karmatych. Kłaczka twardego / zdrewniałego / y chrostowatego / gładkiego / obłego / y odnożytego / albo gałązkowatego. Kwiatu białego / z którego potym strączy krotkie: a w tych najwięcej po dwu ziarnkach bywa / wielkości grochowej podobne. Korzeń twardego zdrewniały.

Wienyſce

W polu iako inne iarzy ny bywa
ſtana/ na Wioſne. Lecie dojrzewa
y bywa zbierana.

Przyrodzenie y Wybor.

Wſytkie trzy ſa przyrodzenia w
pierwzym ſtopniu rozgrzewajace
go / y troche wilgotnego Jednak
maia teſz nieiała gorzkoſć mała / z
tad teſz wyſuſajacego coſ w ſobie
miec znać: wzbudzaia / wyciera
ia / otwieraia przyciagaia / rozczy
niaia / rozſieciaia : A wietrznoſci
w cieie czynia. A to czarna ze w
żech napoteżniejszy / po niej czer
wona.

Moc y Skutki.

Żoładko wi wyte
czna. **Żoładkowi** ieſt wyte
czna / bo obficie poſarm ciału daie.
Mocz pe
dſi. **Mocz** wywodzi / ieſeſe poteżniejszy zrozmá
rynem wárzona y wýwána.
Cery do
daie. **Cery** bladey rumienca dodaie.
Mieſta c
ney. **Czyſzczenie** Mieſteczne pániám wzbudza.
Plodowi **Żywo**ta plod wywodzi.
Mleku **Mleka** hoynoſć **Mamkom** do karmie
nia dſiatek daie.
Naſieniu **Naſienie** przyrodzone mnoży.
Kamien. **Jucha** z **Cieciorki** czarney y czerwoney /
Kruſy w **trunkiem** wýwána / **Kamien** w **Nerkach** kru
ſy y poteżnie wywodzi.
Moſno. **W Moſnach** boleſci wkláda. **Takſe**
Żapalemu ieſt ráunkiem / z **Práſa** wy
ka wárzona. **Albo** ná małe zmelta /
á w **Podroſnikowey** wodce wárzona y ná
nie plaſtrowána.
Ronu. **Ociekłość** **toná** **białogłowiſkiego** / z lu
giem przykládána / leczy.
Przepu. **Przepukliny** / z **miodem** plaſtr wezyniony /
Klinie. **goi.**
Sleziot. **Slezione.**
nie. **Nerki.**
Nerkom. **Ledzwie** / **polewoła** z wárzonych / **trunkiem**
Ledzwió. wýwána / á **wlaſeża** z **czarnego** / **wycheda**
ja. **Zamulema** wſelákie wyciera.
Liſaiom **Liſaie** / z **miodem** tylko ſamym. **Takſe**
Broſtom **Broſty** / z **prochem** **Korzenia** **Konſkiego**
ſczawu / á z **mała** **Ciecioreczána** zmieſzać /
octem **zaczynić** / y tym **plaſtrować** / **albo** ná
cierac.
Párchy. **Párchy** y **wrzody** ná **głowic** **ſliwiace** / y
Ráncer. **ropa** **plynace** / leczy.
Ráncer / y **inne** **wrzody** **zle** / **przydawſzy**

małi **ieczmienney** / a **miodem** **zaczynić** / leczy.

Wſeżnionym od **węſa** y **iney** **gádżiny** / **Wreſe**
ráunkiem **bywa** **mała** z **Cieciorki** / w **wod** niu od
ce **podroſnikowey** **wárzona** / **przydawſzy** do wſa.
tego **zwóntew** / **Makli** **Bożey** / y tym **wy**
mywać **rane**.

Żolzy **za** **wſymá** / ná **ſy** / **takſe** **indzie** **pla** **wrzodo**
ſtruiac **odmieſza** y **rozgama**. **ſynim**.

Watrobie **nabrzniáley** / **Cieciorká** w **po** **watro**
droſnikowey **wodce** **wárzona** / a **przykláda** **bie**.
na / **ieſt** **lekarſtwe**. **Albo**

W **winie** **takſe** **mała** z **Cieciorki** **wárzona** /
albo w **wodce** **podroſnikowey** / a **trunkiem**
wýwána. **Abowiem** **twárdoſć** **iey** z **zamule**
nia **otwiera** y **zmieſza**.

Cieciorká **rogata** / **albo** **gránowita** / **ktora**
Lácinney **cicer** **Arietinum** **zowia** / **toſz** **wſy**
ſte **może** y **czyni**. **Alle** **otrom** **tego** z **oſobno**
ſci **ſwey** / **puchline** **wywodzi** **m** **czem** z **Roz**
zmarinem **wárzona** y **trunkiem** **wýwána**.

Takſe **chorobe** **żolta** **ſpada** ná **czczo** y ná **Żoltey**
noc po **trunku** **piłac**. **chorobie**.

Mocz **biały** **czyni**. **Mocz**.

Gliſty w **żywo**cie **morzy** y **wywodzi** / w **Gliſtom**
winnym **ocie** **przez** **noc** **moczona** / a ná **czczo**
pożywána (**Atabary**) **A** w **ſeſe** **g** **dzi** **po**
zym **ieſe**. (**Sim** : **Soti**.)

Żywo **odmieſza** y **purgue**. (**Atabar**) **bo** **Żywo**
maia **nieiała** **ſtonoſć** **pobudzaia** **w** **ſobie**. **odmieſ**
(**Sim** : **Soti**.) **czá**.

Zmarwieniu **biodr** / y **ktorych** **kolwiek** **in** **Biodro**
nych **częſci** **ciała** **plaſtrowána** / **ieſt** **lekar**
ſtwe. (**Atabary**)

Pluca **zranione** / **albo** **owrzedziále** **odży** **Plucóm**
wia / **zmelta** / á w **ſtodkiey** **smiotanie** **wárzo**
na y **wýwána** (**Meſarugi**).

Goracoſć **módezu** z **rzezániem** **leczy** y w **Mocz**
kláda / **tym** **ſpo** / **ſobem** **przyprawiona** : **Wziac**
czerwoney **Cieciorki** **ze** **trzy** **ſuny** / y **warzyć**
w **placi** **kwartách** **wody** / **do** **wywrzenia** **trze**
ciey **częſci** / **przecedzić** / **Lákyey** **przydác** **dwa**
loty / **ſlazu** **málego** y **wyſokiego** z **Korzeniem** /
Rzepiku / **Perzu** / **albo** **trawy** / **Zamiey** **przedze**
albo **Kámanki** / **po** **garſci** **kádego** / **ſliwek** **ie**
dwadnych **Juiub** / **po** **dzieſciá** / **iaderet** z
Malunowego **naſienia** **cztery** **loty** / **Miechun**
kow / **albo** **Garliczet** / **Wroblego** **proſa** / **po**
locie / **pecet** **Meſpulowych** **mialko** **wtartych**
trzy **kwinty**. **To** **wſytko** w **oney** **przecedze**
ney **wodzie** **warzyć** / **do** **trzećiey** **częſci** **wy**
wrzenia : á **przez** **dzieſieć** **dni** **porządnie** **pic** :
iedno **pierwey** **ciało** **innemi** **lekarſtwy** **prze**
chedożyć **potrzeba**.

Łogom **opuchłym** / **przedkim** **ieſt** **lekar** **Łogom**
ſtwe / **liſcie** y **z** **klacem** **cieciorkowym** **w** **z**
rzac / y w tym **ie** **kapác** y **okładac**.

Szkodzi.

Swieża **wýwána** **ſurowa** / **zły** **zapách** **w**
ſtom **czyni**.

Żoładkowi y **liſtom** **ſkodzi**.

wietrznoſci

Brodaw
ki traci.

Wietrzności y pufienie czyni. (wa.
Pecherzowi zawrzedziatemu iest škodli-
Brodawki odwiſte/ albo iatrzące/ tak le-
czy: Dnia pierwszego po nastaniu nowego
Księżyca/ tyle ziarn biera Cieciorcki / ile iest
Brodawek: a dorykaiac sie koſdym każdey/
a zawiązawſzy je w chusteczke/ za ſie rzucá-
ia/ y zamięiatuia.

Cieciorcka którego czasu ma bydź v-
żywana przy ſtole.

W środ-
ku obia-
du / albo
wiecz-
rzy ma
bydź po-
żywana.

Nema bydź naprzod przed potrawami/
ani też ná oſtátku po wſytkich tá iarzy-
ná używana: ale w ſrodku potraw. Tak
żadney ſkody w cieie nie wezyni.

Potarm ciału wietſzy daie/ a niżej Bob.

Rozdzek.

A iarzyńa w náſey Polſce nie wielom
znaioma: acz w niektórych ogrodach
iuz bywa ſiana: iednak nie wſytkim iest po-
ſpolita. Wloſy ia miáſto grochowki ná-
ſey używaia/ dla wytarcia żoladka. Wtę-
cy zaś/ do tychże skutkow/ miáſto Cieciorcki
z Grochu ſwoyſkiego używaia polewki / ale
ſie w tym bázko oſukawia y mela: gdyſi
ſutki Grochu / dalekie ſa od Cieciorcki skut-
kow. Myla ſie też ci / ktorzy ptaſia wyke /
Cieciorcka niec chca. A ci ktorzy Tatarke
Cicer polácinie zowa.

Cieciereczka albo Cieciorcka dzika.

Cicer ſylueſtris, Cicercula.

Użydnie ſie też dzika/ albo plon-
Ta Cieciorcka/ kora Cieciereczka
zowiemy. Tá ziarnem bázko podo-
bna Cieciorce: liſciem nie tak / bo
ma drobnieyſzy y nie kárbowany:
ſtraczkami też drobnieyſzemi y okr-
gleyſzemi/ z pierwszſzſie nie zgadza:
klácze tákże oſtre y koſmate.

Wienſce

Tá nie bywa ſiana / ale ſamá

przez ſie iako inne ziola/ na ziemiach
plonych roſcie

Przyrodzenie

Rozgrzewa y wysuſza/ a iſ gor-
ſzeyſza iest niſzli ſiana / przeto też
bázkiey wyciera y otwiera.

Moc y Skutki.

Wrgnie naſienie / używáiac go.
Puſy/ wietrzności w cieie czyniac.
W kiſkách też bole z wiatrow/ w nich
zmiecone/ czyni.

Bob/ Rozdział 43.

Faba.

Boner.

BOB/ miedzy iarzyńy też iest
poczytany. Klácza twardego /
chroſtowátého mocnego / grano-
witégo / ſekowátého / kruchého / a
cczego/ do tego kolankowátého: od
ktorych odnoſzki y tam y ſam pocho-
dza. Ná tych liſcie miáſzke y tucz-
né / Tluſtoſzowému podobne / od
koncow waſkie/ w ſrodku obſzerne:
Przy ſtopkách tych gálazek ſypulki
wychodza / ná každey kwiecia nie
máło po iedney ſtronie porzadkiem/
a nie okolo wſyſtkiey / mienionej
bárwy/ koſmate/ czarno nákrápiá

ne. A przeto Warro zowie ie żało-
bnemi literami. Stracza ze wſzech
iaryń w ſtraczu ziarna ſwe zawię-
raiaacych/ miáſzkego/ w ktorych ziár-
ná nie iednoſtáynny wielkości y
kſztaltu: bo iedne drugich wietſze:
iedne okragleyſze / drugie pláſkate.
Ktemu/ iedne biale/ drugie rumie-
nawe: inne ciemnoſzare. Drugie żol-
tawe/ zieleniawe inne. Korzeń tylko
ieden mocny/ twardey/ koſmáty / ál-
bo wloſientowáty/ a w ziemi miał-
ko ſiedzaczy.

Wienſce

Ten ſie ná gruncie nágnoi-
nym / y dobrze ſpráwionym / rad

Krrr iſ.

Pocha

chocha / y buyno roście. Lecie kwitnie / y tego czasu desze lubi : ale

gdy okwitnie / pogode w ten czas bierzey lubi. Oracze baczni radzi go sieia / nie tak dla potrawy / iako dla wyprawienia role. Abowiem gdy na nawietrze kwitnie / a klacze pełne soku bywa / w ten czas go zaorywaja. Ktory im dluzey w ziemi wiednieie y gnie / tym lepsza y mąśniejſza rola czyni.

Przyrodzenie:

Bob takiego przyrodzenia iest / ze miedzy wysuszeniem a chłodzeniem ma niemal szrodek. Tak ze go polozyć moze w pierwszym stopniu wysuszenia y chłodzenia. Ziarno wyciera / rozprowadza / rzędzi. Lupina ma nieco cieplekości.

Moc y skutki.

Ziarno tuczy ciasto / iakimkolwiek sposobem używane.

Kaszel nie wleczony wsmierza / zwlaszcza z czosnkiem warzony / a pożywany.

Czerwona ciękaćka zawściaga / w wodzie a w ocieziez lupin nie odłużany warzac. Artyfencie y womiey zastanawia pożywany.

Biegunki także inne zastanawia / przyczyną sposobem używany.

Maká Bobowa / bądź tylko sama / bądź też z krupami Jeczmiennymi / albo z maká z krup Jeczmiennych. Albo z Jaiem / albo z Rumienkowym prochem / przymiot ognisty w ranach / w sadzelach wstramia y odpada. Także

Blizny / albo stramy / iednostayney barwy z ciałem czyni.

Pierś białogłowskie zawrzędziat / z przymiotem ognistym / z obfitości mleka / leczy : z olejkiem Rozanym / w wodce Poleiowej warzony / a ciepło plastrowany.

Mleka obfitosc w białogłowskich piersiach gubi.

Bolaczki y wrzody z przymiotami ognistymi / które Laccinicy turunculos y claudos zwia / z miodem a z maká Jengretowa plastrowany leczy. Też na czczo w wściach żywany a plastrowany. Plat.

Wrzody z wſyma / które swinimi zowia. Zolzy poſy y na dymionach / rozgania.

Czerwoność oczu spada.

Zasiniałość pod oczyma rozgania tenże plastr pomieniony.

Zapuchłość oczu leczy / przydamſzy do Bobowej maki / rosey / kładziolá białego / białym zacynić / a na zapuchle oczu kłaść. Toż

Oczom wpadłym iest ratunkiem. Toż

Gozięby zżenica schneł / y w oko sie kład. Takſi maká Bobowa winem rozczyniona / zaſcie krwia oczu leczy. Toż też

Wderzeniu w oko pomaga.

Oczom ciękacym / Bob odłużony / a żuchany y na czolo plastrowany. To przedtęzy w oczach wysuſa.

Gluchocie iest lekárstwem / Bob w wodzie warzony dobrze : potym polewkę z niego odławſzy / na miſkę go wſłóżyć co nagrety / y likiem go nakrywſzy / páre przezen ciepła w wſy puſzcząc. Czynie to przez kilka naſcie dni porządnie. Matth.

Moſnom opuchłym. Także

Łoná białogłowskiego ſpuchnieniu / maká Bobowa w winie / albo w wodzie warzona / y tym ciepło okładac. Item / Olejkiem Rumienkowym / albo Lnianym / maká Bobowa rozczynić / y plastrowac dobrze : bo toż czyni / choćaby y przymiot był ognisty / choćaby też nie był.

Kroſty białe twarde z twarzy ſciera / y twarz chedoga czyni.

Proch z lupin Bobowych ziarn / poſypowany na te mieſca po wyrwaniu wloſow / na których nie chcemy ich mieć / bromim narastać / zwlaſzcza z ſołem ſwiniey w

Czerwon

Artuſes

Ciekacz

kom.

Przymio

tom ogni

ſzym w

ranach.

Szramy

Pierſi

zawrzed

ziatym.

Mleko

paniam

traci.

Bolacz

ki ogni

ſte w pier

ſciach le

czy.

Wrzodo

swinim.

Dimina

com.

oczuczer

wonoſci

Zasinia

loſci.

Zapuch

loſci.

Oczom

wpadłym

drzeniey

ſchnecey.

Wderze

w oko.

Oczom

ciękacym

Gluchot

cie.

Moſno

tonu ſpu

chlemu.

Kroſtom

białym

na twarz

czy.

Wloſom

nie dopu

ſcza wy

raſtać.

ſki

ści nacieraiac.

Tenże proch z Bobowych lupin / z oliwa
stara a z hálunem lupnym / maki z krup ies
czmiennych przydawoy / plastruiac wola y
zoly twarde tak za vsyma / iako indzie roz
padza.

Polewká z wárzonego Bobu welne fár
buie.

Gdzieby sie krew po przypiciu piawki
zastanowic nie mogla / Bobowe ziarno z lup
pinku wyruszy / na dwoie go rozlupic / a
strone rozlupiona przylozyc.

Rány y rozpádliny w stolcu. Takze
Bebele zasypuiac tym prochem / abo mas
ta / goi.

Ná popiół z kłacza / z liściem / z straczem /
y z nasieniem / upalony / a z starym sadlem
wieprzowym zacyniony / Scyátice y bolom
wbiodrach iest ratunkiem / plastruiac cieplo.
Plin.

Bole takze zastarzale w pietych zylach w
klada. Toz tej Podagre vskramia / y Chiráz
gre leczy. Albo wwarzyć Bob w wodzie / y
wwierciec go z starym wieprzowym sadlem /
y tym chore rece y nogi / takze biodra nacierá
rac / plastrować. Toz czyni plastr z Bobo
wey maki / z bialki rozczyniony / a przykladá
ny / wklada abowiem bole Podagryczne /
Chirágriczne / Scyátyczne.

Zásiniálosci / ná ktorym kolwiek miescu
zbicia / albo z rázu tluczonego / rozpadza ma
ká Bobowa / w miobowym ocie wárzona /
y przywitána.

Tas Bobowa maká / twarz y wssytko
ciáło / ze wselákich zmaz wychedaza / nia
pocieraiac.

Piegi takze nia nacieraiac / albo z mio
dem a z zolcia bydleca zacyniona / toz czyni.
Toz czyni wodká / z kwiecia Bobowego
dystylowana.

Slaby wzrok posila maká Bobowa / z
Kozanym oleykiem / a z bialym Kadzidlem
zmieszana / y ná stronie plastrowana. Toz
Rope z oczu oddala.

Plucom owrzedziatym y zropionym / z
czosnkiem wárzonym / a vstáwicznie vsywanym /
bywa ratunkiem lekarskim.

Twárdości wselákie zmiekza / y w rope
ie obrociwszy / otwiera / w ocie wárzonym.
Plin.

Bob / pierśiom / y plucom dla wychedoe
zenia ich z wilgotności lipkich / vsywanym / w
zytecznym. Galen.

Nerwom rannym / albo porluczonym / z
miodem a z octem plastrowany / słuzy.

Lupiny Bobowego stracza / w wodzie
wárzone / do wyrózenia trzeciej czesci / za

wsciagata cielaczki / te wode pliac.

Wodká Bobowa.

Za bywa tego czasu palona / gdy Bob de
zrzewa / a soku pelny bywa. Wziac mies
siwość wssytkie stracza zwierzechu : listia
swieze / y tak z wody goracey wypalic / al
bo wyciagnac. Tá

Piaset y mul z Neret y z Pecherzá / me
czem poteznie wyrwodzi / piac ia kazdego
dnia rano y ná noc / po dobrym trunku.

Bywa ina z kwiecia Bobowego wodká
wyciagniona dla plci gládkiey. Bywa tez
z inymi rzeczami do tegoz dystylowana :

Wziac Bobu swieze / albo tez suchego
dwa funta. Albo kwiecia Bobowego trzy
garści / Cieciorki rumianey dwa funta / O
srzodki chleba Jeczmiennego dwa funty /
Ryzu chedogiego co nabielsego pul funta /
nasienia Malunowego / Dintowego / Ogor
kowego / Banowego po pul lota. Mirry /
Kadzidla kramnego / Nasytli po dwu lo
tu. Kwiecia Grzybienia bialego / Siolko
wego y Roze biale / po pul garści. Zoltkow
y z bialkami dziesiec. Terpentyny z funt. To
wssytko dystylowac z Balneum maris / a twarz
kazdego dnia tym nacierac. Albo tak

Wziac kwiecia Bobowego z sesc garści /
maki Bobowej funt / Leliowego Korzenia
lotow sescnaście. Arabsticy zywiec / Traga
kantu po dwu lotach. Wodki z Limoniy
pulkwarcy / to wspot dystylowac z Balneum
maris / a do twarzy vsyvac.

Sok z Bobu.

Za z suchego kłacza Bobowego / iako z
inych ziol bywa czyniona.

Kamien w nerkach y w pechyrzu trzy y
wyrwodzi vsywanim swym. Ale icy barzo co
byczynie mamy vsyvac / by snadz miasto ra
tunku / wietsey skody nie uczynila. (Taber)

Szkodzi.

Bob iakokolwiek pozywany / zoladkowi
do strawienia trudny : iednak surowy
wiele grubych wietrzności w cieie wzbudza /
ktore do glowy wstepuiac / to zle czynia :

Mozgu y
Oczom szkodzi / bo wzrok mdli y cmi.
Sny straszne / y spanie niespokoyne czyni.
Krew gruba / czarna czyni. Grybas.
Czesto vsywanym / lekliwe y boiazliwe dla
pary y dymow grubych / z niego do serec y do
glowy pochodzacych / Costes Arab.

Kokosy czesto bobu vsywaiace / estawa
ia sie nie plodne / iako Barbio Arabczyk pise.

Sowiáob ábo Sowigroch / Roždziat 44.

Faba syluestris.
Wild Bonen.

Rzadka ta Sowiazob roście /
Kłacza iest czworogranowite-
go / powikłanego / a po ziemi sie ro-
składającego / y pnącego. liścia po-
dobnego do Bobu swoyskiego sie-
wnego. Kwiatu białornmianego:
Z tego potym strączy pląskate / iako
w słonieczniku / od Bobu siewnego
daleko różne b o mnieysze. W tych
ziarnka okrągłe / smaku bobowego.

Wskiesce

Tego nie sieia / ale sam przez sie
w polach nie wyprawnych roście.
Obfitnie w nim Apulia / gdzie na-
buyniey roście.

Przyrodzenie y skutki.

Powiadają go też bydy przyro-
dzenia / y tychle skutkow / ktorych
iest Bob swoyski.

Rozsadek.

Cheo go niektórzy mieć Ledziwcem plona-
nym / ale inny iest Ledziwiec od tego /
iako sie zaraz niżej z opisania iego własne-
go pokaze.

Ledziwiec leśny / albo Groch dziki / Rozdział 45.

Aracus, Craca, vitia.
Wogelwieken.

Ledziwiec iest gránowitego kła-
cza / ostrego / gibkiego / Cie-
ciorezanemu podobnego. Krze-
wi sie y pnie po ziemi. Liścia ob-
dluznego okolo swego pracia przy
ziemi. na wierzchu iako witeczki iako
kie wypuszcza. Kwiatu nie wielkie-
go / iako na Praszey wyce / a malo
barwa / y kształtem nie iest podobne-
go. z ktorych potym strączyli mniey-
sze / niżli grochu sianego / w tych
ziarnka czarnawe / okrągłe / ostre.

Wskiesce.

Pospolicie roście między zbożem
na polach wyprawnych.

Przyrodzenia.

Tegoż co y Groch swoyski iest
przyrodzenia / wysusza / wyciera.
rosprowadza / wychedaża / y za-
twierdza.

Moc y Skutki.

O używania Ledziwiec nie przyiemny
bardzo.

Zoładkowi trudny do strawienia.

Koniom / ptakom / kółosom / golebiom /
iest pokarmie przystoynieyszym / niż ludziom.

Ostrość ciała spadza / y gładka plec czyni /
maka z niego z miodem zacyzmona / namas-
zuiać: Tabe.

Krew gruba y melankoliczna czyni:

Maka z niego w wodzie / albo w cierpkim
winie warzona / wśelakim ciękaćkom iest
wzyteczna / używając iey.

Plany y wśelakie smazy na cieie z miodem
wyciera: Tabe.

nieprzy-
iemnego
smaku.
Zoładko-
wemu
koniom /
ptakom /
golebiom.
Ostrość
ciała.
Krew me-
lankoliz-
czna.
Wieguna-
kom.
plano-

Bob wodny Egipski / Rozdział 46.

Faba Aegyptia, Colocassia.
Egiptisch Bonen / vnd Wasser-
bonen.

Ob Egipski wodny / ktory
Pontekim drudzy mianuią.
Liścia iest iako Poddial kerokiego:

klacza na łotiec wyzszego / podczas
y na cztery łotcie / wzniąs na pa-
lec / kwiatu Rożanego / wedwoy-
nasob wietszego / niżli maka ogro-
dnego. Po ktorym okwitnieniu
wyrasta strąk podługowaty / albo
glowka / na kształt Szcznielowego

plastru /

plaster / w którym ziarna bobowe
iako w iakich sioieczkach nakrytych /

na wierzch wysadzone / dla tego
ten strzał drudzy zowią Ciborium,
albo Cibotium, to jest / strzynecz-
ka / bo ziarka ma iako w iakich strzy-
neczach. Albo też dla tego / że gdy
maia siał ten Bob / pierwey ziár-
no w breke ziemię zalepia / y tak do
wody mieca. Korzenia miekheyse-
go / niżli v Trzciny / którego tak su-
rowego / iako warzonego używają /
a zową go Colocassiam, smaku
jest wdziecznego / y zapachu przy-
jemnego / iako pigwa.

Adiense.

Rosćie w Egypcie / w Poncie
w Azyei / w Cylicy / w jeziorach
y w kaluzach / który iako sie wyszey
powiedziało / sieia. To jest / w bre-
ty wilgotney ziemię ziarna zalepia-
ia / y do kaluz y jezior wrzucaia.
Rosćie y na lądzie wilgotniejszy /
y na piaskach mokrych / przy zro-
dlach y wodach / iako Palladius
piše.

Przyrodzenie :

Iako wielkością Bob nasz prze-
chodzi / tak y przyrodzeniem wilgo-
tni / szym / iarno gdy ze chłodu / cza-
ne / zwierzchu bywa / zatwierdza
swą ciępkosćią.

Moc y skutki.

Gdzie go obfitość roście / tam go świeżo
zielonego używają / iako y warzonego :
abowiem żołądkowi jest pokarmem / użyte-
cznym. Jeno zielony wietrzności wzbudza /
suchy / nie tak.

Czerwona ciępkosć. Także

Zolta biegunkę zastanawia / z niego ma-
ka z miodem na żywot przykładana. Albo
sama tylko / mała żywot posypuie. Toż
w piety miedzie warzać / kasha używać. Je-
seze potężniey te ciępkosći zawściągaia lupi-
ny tego Bobu w syćie miodowej / abo w pi-
ety miedzie warzone / a po rowney kwater-
ce trunkiem używane.

Użyu bolenie wklada to / co w ziarnie by-
wa zielonego / rostarzy z Rozanym olejkiem
warzyć / y w użyu puszczać.

Lupiny tego w winie warzać a pić / pu-
chline z ciela potężnie wywodzi.

W Egypcie nad korzeń tego Bobu nie
maia żadney iaryzyny / ktoreby naczęściey
takb gaci / iako y vbedzy używali. A to dla
smaku.

Do poży-
wania do-
bry.
Zoladko-
wi.

Czerwo-
ney y zol-
tey bies-
guncy.

Wsom.

Puchli-
nie.
W Egyp-
cie w
naczę-
ściey
wymy-
waniu.

Czermieniec / Rozdział 47.

Arum Aegyptium.

Groszaroubart.

Czermień dwa tylko listy z siebi-
na strone odwisle wydate / wiet-
se niżli to ziele / ktore obrassami zo-
wiemy pełne żył / długich / iako ia-
kich liniek : klacza globkowatego /
długiego / y miazgzego. W tych tu
stronach ani glabia / ani kwiatu / a-
ni owocu czyni. Korzeń ma okra-
gly / maiać od spodu ogon wyro-
sly miazgzy : iednak od samego korze-
nia pochodzą inne korzonki dro-
bnieysze.

Adiense

W Egypcie pospolicie nabuyniey
rosćie.

roście. Ale y w Europie / tam z-
ład przywieziony znayduie sie w
ciepłych stronach.

Przyrodzenie

Rozgrzewa y wysusza / ale śla-
biey niżli nasze obrazki : wyciera /
rosprowadza ścieżce / rościna / cien-
czy y wzbudza.

Moc y Skutki.

Rorzeń wwarzywszy / w miedzie smażo-
ny / albo tylko w nim chowany / ślagny-
stym pierśiom / y doległościom zład pocho-
dzaym / bywa użyteczny / ślagny wywo-
dząc vsty. Przeto
Dychawicznym iest wielkim ratunkiem.

Rasel z ślagny zbytniey / pierśi napelnie-
tacey / leczy : wwarzywszy go / y z olejkiem
świeżym z Migdalow śladkich używany /
vsmierza. Toż też czyni mleko krowie / świe-
żo wydoione / korzeni w nim warząc y pisać.

W oliwie rozarty / a na złote żyłki napu-
chle przyłożony / otwiera ie.

Oczom płynacym z bolem.

Zasiniatościom wśelakim.

Zapaleniu w vściech okolo izzyzka w o-
cie / albo w śladkim winie warzony korzeni /
ażby do polowice wyrzalo / przecedzić / a
troche mały Bobowey przydać / na stronie
y czolo przykładac. Także na miesce zasini-
te. Adla zapalenia w vściech / na vśzystko
byie.

Rozadek

Ala sie / ktorzy Czermieniec rozumiecia
bydż Bobem Egypckim / o ktorym sie
wyssey powiedzielo.

Groch nasz obcy / Rodziat 48.

Pisum maius & minus Eruilla
Herbs.

Dioscorides nie nam nie zo-
stał o Grochu / Galenus
bardzo mało. A iżesmy tu
przedsięwzięli o ziarnistych iarzy-
nach mówić / zdało mi sie y Grochu

ładać mezaniechac : gdyż v nas
ta iarzyna / między inemi ziarniste-
mi iarzynami / o ktorychesmy częścią
inż mówili / częścią ieszcze / za pomo-
ca Bożą / mówić będziemy / ma-
przodek. Dwoiaki tedy Groch ma-
my do stołowego używania : Wiel-
ki / ktorzy Wielogrochem zowie-
my od wielkości ziarna rzeczony. Dro-
bny drugi albo mały. Słomz albo
grochowi / oba miéwają obdu-
żną / wewnątrz cca y prożną : na-
rę odnożeń wiele. Liścia gęstego-
miazgłego / soku pełnego. Przy wierz-
chu gałązek witeczki wychodzą dłu-
gie a cienne. Między temi a kła-
czem albo słomą / stopki albo ży-
pulkki cienne wyrastają / na ktorych
sie iako iakie nożki pokazuia : z tych
sie kwiat brumatny / v drugiego bia-
ły rozwija / na kształt motela / z kto-
rego potym stracze nastawa : w
tych ziarna okragle / naprzod zielo-
ne / potym na dojrzeniu białe. Ro-
zenia przy wierzchu ziemi młdego.
Między wielogrochem tyki muszą
sądzić / na ktorychby sie wspierał / y
wzgore piął : bo na ziemi leżac po-
gnielby. Zaś mnieyszy po ziemi sie

rozklada.

rozklada: a ten rozmaitego ziarna bywa/ białego/ szarego/ czarnego: od wielogrochu są nieco smakiem różne. W strachu nie iednostajney liczby ziarna/ niema tak mały iako y wielki: w iednych sześć/ siedm/ ośm/ dziewięć/ dziesięć/ podczas y wiecy/ w drugich pięć/ cztery/ trzy/ dwie/ niekiedy y iedno.

Czas y Dzień

W Czerwcu y w Lipcu pospolicie kwitnie/ y w ziarno się wiąże: na ledą ziemi przymie się/ też y na łące, cien lubi barziej niżeli o-
tworzyć niebo: także ciepło y wil-
gotność/ niżeli zimno y suchota.

Przyrodzenie y podmiot.

Tego przyrodzenia jest/ którego y Bob: To jest/ zimnego w pier-
wym stopniu: y nieco odwilżają-
cego: wskazuje nie tak jest sposobny
do czynienia wietrzności/ iako
Bob: Ani też ma takiej mocy do
wycierania/ iako on/ przeto też nie
tak z żywota wychodzi/ iako Bob:
y temi tylko dwiema rzeczami są od
siebie różne/ w innych rzeczach są so-
bie równe. Przeto gdzieby Bobu
nieć niemoż do potrzeb lekarskich/
niżey opisanych/ Grochu na to
miejsce wziąć możemy: o krom
gdzieby przyszło wycierać.

Moc y skutki.

O tego wszystkiego Groch należy/ do
czego y Bob.

Na zapalenie przymioty ogniste/ groch
zielony z stracem swym y z liściem tuc/ a
z białki przytłacza/ ogień wyłącza.

Groch surowy używany/ zle wilgotno-
ści w ciele czyni/ y w pierściach zacięcie.
Wzrosty/ żoładek posila/ bo soku dobrego
jest. Ale nie wielki pokarm ciała daje/ wie-
cey go w kłósti prożno odchodzi/ iako y in-
nych iarzyń.

Polewka z grochu z oliwą/ albo z mto-
wym maśtem/ żywot odmięcza. Albasari
Arab.

Kaszel zawzięta polewka z grochu w
żywana. Hunaim.

Zakłócić igła/ nożem/ albo czym innym/
jest lekarstwem/ woda ta często przemywa-
cie/ w którejby groch wrzał.

Grochowka/ albo z grochu polewka/ i
ta w Niemcach czyni/ chorem jest po-
sila. Jesze lepsza y zdrowsza z cięciorki.

Groch rościerany/ a dobrze przyprawio-
ny/ zdrowszy bywa niżli wjobli.

Gras nie odłużany żywot puszy/ y w nim z
widerow pułanie czyni.

Poruczonym z wysoka. y

Przepukłym jest ratunkiem osobliwym
plastrzacz nim. (Mesues) Albasari.

Bolesci wklada tymże sposobem/ Albasari.

Spadki zgłowy zawzięta grochowka.
Hunaim.

Rozdek.

Wła sie bierz/ który rozumiecia fesiencie
W dziale albo poloznicom dla ich wy-
czyszczenia polewke z grochu bydz wyieczna.
Takze soltey niemocy lezeniu/ albo puchli-
niez ciała wywiedzeniu/ gdyz groch jest przy-
rodzenia suchego y chłodzacego/ o czym sie
wyssey powiedzialo. Radniey o cięciorkce to
rozumiec możemy/ a nie o grochu.

Toż czy-
ni co y
Bob.

Śapale-
nim.

Przymio-
tom.

Szkodzi
surowy/

Alwasari
ny żoład-
dek posila

la.

Żywot

odmię-
cza.

Kaszel le-
czy.

Zakłócić
czyni ol-
wie.

Chorem
potrawi.

Groch
rościera-
ny.

Zdrowszy
a niż w
jobli.

Poruczo-
nym.

Przepu-
skam.

Bolesci
dolom.

Spadki.

Soczowica/

Rodzaj 49.

Lens, Lenticula.

! Linsen.

Soczowica/ liściem Wyce po-
dobna/ a mało nie y kwiatem: str-
cza malego/ płaskiego/ a niebarzo
szerokiego/ o trzech/ albo czterech
ziarnkach małych/ okrągłych/ pł-
skatych/ lupina strakowa cienka.
Dwojaki mamy rodzaj Soczowi-

ca/ biały/ y z czarną popielaty. bia-
ła bywa drobniejszy/ y do używa-
nia przyjemniejszy/ smaczniejszy.
kwiatu białego/ popielata ziarna
jest większego/ a ta kwiatu jest zbla-
dabrunatnego.

Dzień.

W polach bywa Soczowica/ iako
inne iarzyńy ziarniste/ siana. lubi

ziemia.

ziemi y powietrze suché. Jednak
na krowim albo wołowym nawo-

zie/ rychły/ y buyniły roście/ y prz-
dżey dojrzenia: iako gospodarze y
rolnicy/ także piarze o wieysim
gospodarstwie świadczą.

Przyrodzenie :

W rozgrzewaniu y w chłodze
niu ma pomiarkowanie / wysupa
we wtorym stopniu. Ma niema
łą cierpkość w sobie / nie tak w sa-
mym iedrze/ iako przy lupianie: pu-
sy/ zatwierdza/ spaia/ odmielcza
zatlumia/ rozgania. A Gali piśe
ze ziebi we wtorym stopniu / a w
trzecim wysusza.

Moc y Skutki.

Probek tá ma/ kora rychlo wrze / a
możnac nie czyni wody czarney.
Soczewica odłużana/ a we wtorey wo-
dziedźdżowey warzona/ ciáło wysusza.
Táż żywot często y zbyenie cielacy zástá-
nawia y stwardza. Toż y polewka wtora z
niej czyni / trunkiem używana: Zás żywot

odmielcza y stolce czyni / warzona w pier-
wszey wodzie/ nie odłużana/ iedzac. Tak je
z pierwszego iey warzenia wode / albo pole-
wke pić / zrolaszcza z oliwa a z sola.

Czerwona cielaczka :

Zolta biegunka zawściaga / pierwszym
spůsobem warzona: co potesimey uczyni w
ociecz Tlustosiem/ a z Mirtowemu ziarna-
kami / albo z Bábka / albo z Pigwami/ albo
z czarna Cwikla/ albo z Roża sucha czerw-
na/ albo z Podrożnikiem / albo z Gruszkami
suchymi lesnami/ albo z Niespulanami / y tak
wespół z temi rzeczami iey używać. Ale
gdzieby z zioly była warzona / po odwarze-
niu ziola odrzucić przez / a Soczewice uży-
wać. Może też z sterkami Pomagranato-
wemi / albo z Garbarkami ziarkami / albo
z suchymi iárzebinami warzona / albo za-
prawiona/ iedno pierwey máia chwile do-
bra w ocie bydż warzone. Samá też toż
czyni we wtorey wodzie warzona. Plin:

Z dzieci glisty wywodzi/ dáiac im wode Glistom
z soczewice warzoney pić.

Wrzod w gardle tworzy / albo ślinogory /
rozpadza warzona a plasterowana. Tab.

Paniam wplawy zawściaga przeczys-
nym spůsobem warzona / z Niespulanami /
albo z lesnemi Gruszkami suchymi / albo z
iagodami suszonemi Járzebinami / albo z Dá-
kami. Dios. Gal. Toż czyni w ocie win-
nym długo warzona a pożywana.

Podagryczne bole uklada / z ieczmienna pedogry-
ma plasterowana.

Wrzody głębokie y brzeżyste/ tymże spóso-
bem plasterowana/ wychodzą y goi/ miodu
przydawşy do tego.

Wola na syi.

Gruczoły za usymá/ ná dymionách. y

Twárdosci inne rozgania w ocie wa-
rzoná / y przykladana.

Wesom zapalonym.

Wesom zapuchłym rátnie czyni / warzo-
ná z Komonicą / w wodzie a plasterowana.

Wrzod ná goleni/ ktery William zowia/
wyładania y trawienia ciáta pomyśláacy.

Ráncer leczy w wodzie warzona mořsticy / Ráncer
albo w laku z mjesá / albo z ryb / náwet w
wodzie stoney.

Wrzody brzeżyste y głębokie / z sterkami
Granatowych táblek warzona / a z Roża su-
cha / przydawşy troche miodu / czysti y goi.

Toż też członkom odziebionym użyj.

Wleto zsiáde w biatogłowskich pier-
siách / záczym gruczoly rozpiéráacie pierśi /
y bolaczki srogie przypadáia / rozgania w wo-
dzie mořsticy / albo w rořle prostym z wo-
dy a z soli / albo z iakimkolwiek lakiem wa-
rzoná / a plasterowana.

Zápaleniu w krotu okolo stolca / warzo-
ná z Komonicą / z Pigwami / a z oleiem ro-
żanym / wwiercić wespół / y tam przykladac.

Kroftom

Wyboru
ny.
ciáło wy-
susza.
Żywot
czyszcí.

Czerwon-
ca.
Zoltey
biegunce

Ślinog-
ry.
Wplawo-

Wole.
Gruczo-
łom.
Twárdos-
ci.
Wesom.
zapalo-
nym / zá-
puchłym.
Wile.

Wzrost-
nie.
Wleku
w pier-
siách.

Zápalen-
iu w
krotu.

Krostom y wrzebżenicom ognistym.
Rózy piekielney / toż iest ráunkiem.
Inne też krosty goi y spadza / sókiem z
 wárzoney wyżetym / wymywane. Plin.
Tenże sól z sóczowice wyżety / krosty zle
 które kila zowia / ná rostydlivých czlonkách
 oboiey pći goi. Tázé
W stolecu sýstki / rány / rospádliny / po-
 máziac / albo chusteczke / albo flaytuski
 w nim maczáiac / przykládác.
Zoladkowi nákazonemu / iáko niektorzy
 vďatia / y tvierdza go bydz lékarstwem. Trzy-
 dziesci ziarn oblapionych z skorek swych dáć
 pokłnac. Plin.
Opuchlym / sóczowicá / iest výtécznym
 pokármem. Gal.
Bládey cerze y nábrzńialey bázro výtéc-
 zna iest.
Oczy z zápalenia vychladza / w wodzie
 wárzona z Róza / z kwieciem tablka Gra-
 nowitego / z Romonica / miodu troche przy-
 dawšy / przykládác.
O krostáwialosć w vćiech leczy / płókánie
 z niey czyniac / albo z ziarn iey sólu wyže-
 tym.
Vstá zoladkowe.
Kisli y
Wšytek żywot pošila y tvierdza. Gal.
Ostrość kwié z zbytniey kolery / ábo z zol-
 cí / vřkamia y záwřciaga. Tacuin.
Scrupy ewárde y miasse ná wrzodách y
 bolaczkách / odniekza y spadza. Dios.
Wilgotnemu ciálu iest przystoynym po-
 kármem / bo ie wysuřa / iáko Galenus piře.
Ogniem opalonym / iest ráunkiem y lé-
 karstwem / w wodzie nápoly wárzona / co
 ná woda piernřa omywáiac. Potym w
 drugiey wodzie státecznie ía domáryřsy /
 vřzec / á przebiřsy / miodu troche przydáć /
 w tym chusty maczáć / á przykládác. Plin.
Tól zbytni kwié z ran / badz cierych / ábo
 klotych / poteznie zářtanawia / co nálepicy
 wvárzona y vřarta / á ná ráne plastrovana.
 Sim. Sethi.
Cieřkicmu rodzeniu iest ráunkiem poká-
 rwa z minieřey á z drobnieřey sóczowice /
 dáiac ía píć / bo predkie y lekkie rodzenie
 czyni. Tenže.
Vřom ropa čiekacym / tář polawká iest
 výtéczna / čiepto ía w vřy puřcáiac.
W ospicách počynáacych sie wysypo-
 wác / wřiac sóczowice obluřoney z lupin /
 garsci / ieczmiénia ot'uczonego / albo pecaku
 pul garsci / fig suchych ze cžtery / Dáclow o-
 chedořonych ze trzy / řliwet które imubámi
 zowia dwádzieřciá / Láki pultery kwinny.
 To wespolek do wýwřenia trzeciey cžesći
 wáryć / á čiepto poránu y ná noc píć da-
 wác po trunku.

Ogrodnicza.

Żeby Sóczowicá przedzey wesiá / y rořlá
 D byno / z krowim albo z wolowym łá-
 nem suchym zmieřána / má bydz śiana. A
 žeby w stracze wietře wyřastála / y w ziarno:
 pierwey ía w čiepley wodzie námočzyć / w
 ktoreyby řaletrá byla rospuřezona / niřliby
 byla śiana.

Nie psuie sie / ani gniie / octem řkropiona
 dobrze / w ktoreyby sól Cyrenářski byl roř-
 sárey. Konřtánni / Dydimi.

Sóczowicá Egipska

W sólce serce / y myřl wesola / Sóczowicá
 Egiptřka czyni / vřywána. Dydim.
 Konřtánni.

Liřaiom po čiele sie rozřerzáiacym / y čia-
 to psuicacym / w morřkiey wodzie albo w lá-
 ku iákimkolwiek : náwet w rořole / z wody /
 z soli wárzona tym obmywáiac / á rozčierá-
 na plastruiac / iest ráunkiem.

Szkodzi.

Sóczowicá pokármem vřywána / do
 řtrawienia trudna : przeto zoladkowi
 wádo czyni.

Nádyma żywot wřytek / puřiac / zoladek
 y řisli : wřátoř z miera / albo z čwřtka ná
 domieraniu / wárzona / te wáde tráci.

Krew w řylách gruba y gęřta czyni / y po
 čiele leniwie sie rozchodza. Mesáruge.
Abowiem suchosćia řwóia wysuřa ía /
 y gęřci.

Meláncolicznym náturám / bo im wie-
 cy kwié grubey dodáie.

Ciałom suchym / bo ie bázřey wysuřa.

Sny nieřpokoyné y nieřtáteczné / řtemu
 řtrářliwe iáko y Dob / przywodzi : bo z niey
 pochodza po wřytkim čiele páry meláncoli-
 Mozgu / Cezne.

Plucom /
Żydom pietyim / albo suchym wádzci / gđzie-
 by cžesřo bywála vřywána. Žá křorym vř-
 řywaniem obřitym y cžesřym

Przypada Kancer

Stoniora tředowátosć / á to ze kwié me-
 láncoliczney / ktora czyni. Gal. Sethi.

Ktorzy máia zářwardzenie watroby / ábo
 sleziomy tářže : tym bywa řkrodlwřa / rořu-
 niu y baczénia debrego pozbawia.

Kwártány domieřza. Tázé

Dołesći w řylách suchych. Čieplořć
 kwié odeymnie cžesřym řwým vřywaniem.

Mocz y stolec záwřciaga. Mesá. Ab. M.

Miesiacom biálogřowřkim bywa překá-
 za / bo řwým zbytnim žimnem y wysuřánim
 bázro gęřta y gruba czyni / Abem / Mesá.

Čhćwosć odeymnie / bo przyrodzenie wy-
 niřza / řwým wysuřánim žimnym. pokárm
 výtéczny tym / ktorzy čhća w cžyřřosći řyć.
 Sim. Sethi.

Wzrost nabystrzy moli y cmi za częstym y obfitymżywaniem. Gal. Dios. Ser. Plin.

Rancer rad sie zżywiania częstego Soczowice zaminaja: abowiem z potraw suchych a grubych krew melantoliczna pospolicie sie mnozy/ z ktorey takowe wrzody y trosty pochodza.

Rozdzdek.

Opisuiac Dioskorides y Galen przyrodzenie Soczowice/ opisali iey też przeciwone skutki/ abowiem tak żywe zatwierdza/ y tak odwilża y odmiekcza. A toż sama Soczowica/ iż jest przyrodzenia suchego/ przeto nie może tego mieć z siebie/ żeby odwilżała/ y owsem zaskanawia/ y zatwierdza. Ale iuż chęć z mę pierwszą/ a ile z ościeraney/ iż w siebie bierze przyrodzenie zieliste/ to jest/ zimne y ciepłe sąrowno/ przeto żywe odmiekcza. Goy tedy chcemy biegnęci zahanowac: pierwszą wodę z niej odlać/ a ze wtorey dopiero iey pożywać.

Do iedzenia/ miasto iarsyny bywa tym sposobem warzona/ iako pecak: iedno dla przyziemniejszego pożywania/ przydaia pospolicie do niej Cabru y Poleiu: iako do pecaku Kopru ogrodowego swoyskiego/ y Luku.

Nie dobrze czynia/ ktorzy ia zalewaja warzac/ mostem przewarzonym: abowiem Soczowica nie lubi tych rzeczy/ ktore ia bierzey gęscza/ y owsem te lubi/ ktore ia rospiawia y rzęda iey zageszczenie. Most warzony winny/ do czegokolwiek bywa przyemieszany/ czyni zatkanie y zaminlenie żył w watrobie/ także poru w slesionie/ zacyzm zapanienie im przypada: owsem iesliby miodu nie do tego niebyło przyłożono: bo mu miod te wade odcygnie.

Soczowica watrobie y slesionie zatwardziałym/ bywa škodliwa/ bo bierzey wysusza: ale z wieprzowym miesem świeżym przesalanym/ iako y pecak (bo nie przesalana świeża wieprzowina/ nie tak jest škodliwa/ iedno zaś swym grubym melantolicznym sutiem bierzę wadzi/ popiawia sie. Gal.

Heraklides Tarentinski Grecki lekarz/ nie tylko zdrowym/ ale y chorym dawal do pożywiania Soczowice z ciwikla czarna warzona/ a to dla wolnego przepurgowania żywota: bo takowa iarsyna rychley przepadnie z żoladką do kislei/ a niżli sama soczowica: zaś nie tak przedko iako sama ciwikla: przeto iedno drugie pomiarkuiac/ w swych skutkach czyni użytecznym.

Fasoli/ Grochy/ albo Boby Tureckie/ Rozdział 50.

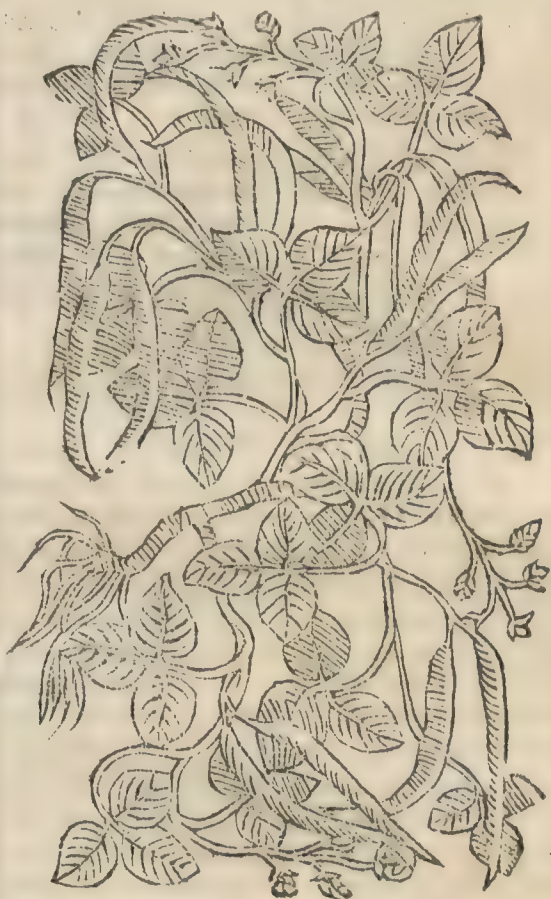
Fazioli & Phazioli, Dolichus, Smilax hortensis, Siliquæ Lobi.

Faselen/ wild oder Welsch/ oder Türkisch bonen.

Rozmaity rodzaj Fasolow/ albo Bobu Tureckiego znaydujemy/ barwami rozlicznymi od siebie rozne: iedne są biale/ drugie czarne/ trzecie czerwone/ czwarte psze y srokate/ a iakoby pisane: dla czego Warro zwal ie żalobnym piśmem. Biale między inemi nasmatowitę bywają: Te w Włoskich krainach w polu siewają/ iako inne iarsyny żiarniste. Bywają też w ogrodach siane/ a tym tyki potrzeba stawiać/ na ktorychby sie wspierały/ y po nich sie pily: bo tak buyno wzgore sie puszczają/ że w ogrodach bywają z nich osobliwe

chłodniki/ y letnie siedzenia czynione. Ale te co w polu/ same sie tak krzepia/ że podpor: żadnych nie potrzebuja: a też w serz wiecey rosną/ niżeli wzwyż. Wszystkie liście mają Bluszczowemu podobne/ iedno iże dobrze ścięte/ y mieceysze: a na iedney stopce/ trzy ich pochodza społem/ na krzyż. Kwiatu białego/ azwłaszczą białe/ ale mnieyszego niżli grochowy. Z tego potym bywa strącze/ na przod zielone/ podobne Fengretowemu/ iedno iże wietrze/ ścięte/ y dłuższe/ troche zakrzywione/ a na koncu zaostzone na troczek/ podczas na piadź rozdłuż/ oble. Ziarn na kształt Nerka podobne: a przy iedney stronie iakoby na iednym boku/ troche czarnego/ ale samo wszystko do znaku jest biale.

Drugie fasoli ty we wsem / podobne ni: mal polnemu / oprotz / ze ten pospolicie w ogrodach sadza.

pnacy sie po tyłach / iako chmiel / abo /
Przestep: z tego iako sie troche wys-
szej przypomniało / czynia chlo-
dniki y cienie. Stracza bywa / a
niżli polny / buyniejszego: ziarna tã-
ż wietkego / pstrygo. Nasy Pola-
cy zowią go Bobem / abo Brochem
Tureckim.

Wdiesce.

W Turcech / w Grecyey / we Wlo-
zech / obficie roście: y w nas ziem-
ie gárdzilby / gdyby sie w nim ko-
chali: iednak w ogrodach wlości-
nacześciey sie znayduie. W Maiu
bywa śiany / a czasem po żniwiech
dla świeżego pod zime.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y odwilża w pier-
wszym stopniu / zwłaszcza biały. Ale
zerwony / żółtawy / pstry y inne /

wiecsy rozgrzewaia / niż biały. Gal.
Sim. Seti.

Jako twierdzi / we środku
wtorego stopnia rozgrzewać / w
tymże na koncu odwrócić.

Moc y skutki.

Jako są aey y przysmaku / stracza po-
ty młodozielone / albo łopatk / z pier-
wem a z oet: m przyprawione y z Lebiotka /
bywaia przysmakiem przytemnym / przewo-
dzyszy ich pierwej / y do strawienia żolado-
kowi śnadsiejsze. Tylko wino dobrego na-
to potrzeba sie napić.

Moc nad przyrodzenie zawściągniony
pedza / y żywot odmiekszaia. Toż też po-
lewka czyni.

Własna ich moc tych leczyć / których-
kone potaszały: suchane / a narańs przylas-
dane.

Czyszczenie Włesieczne pániam wzbudza /
wode z warzonych piac.

Nabrzynalosc cylonkow / zwlaszcza me-
sion opuchłym. Tãż leonabialoglor / e-
go y z boleścią / w wodzie / albo w mlekku wã-
rzene / a plastrzem przyladane / sa tãż: le-
kãstwiem.

Miasto iãrzyny / peki młode y straczem
bywaia warzone (rownie iako grech młody
w nas) z nasieniem spãragowym y pożywa-
ne. Dios.

Z oetem przyprawione do wzywãnia mã-
ty pokarm ciãlu daia / y do strawienia trus-
dniejsze dla suchości / ktora oet czyni.

Wielidło na twarz osobliwe / tym sposo-
bem z nich bywa czynione. Wziac białych
fasolow funt / białego chleba ósrodku co na
ciudniejszego drugi funt / Wamiedluga co na
młodsa / a te naprzec co nadrebney vsiekã-
na to wszystko nalac dostatek mleka tegoż
zeby dobrze zãgrãżnelo / y przez noc to mo-
czyc. Potym wziac nasienia Malinowego
torow dziesiec / iaderet brzoſtroiniowych ko-
stek ochedozonych torow siesc / iaderet z o-
rzeskow Limbowych / albo z Włeskiej so-
sny opielowanych pol funta / kãżde z osobnã
veluc w kãmiennym mozdżerzu dremnianym
tłuczkiem. Do tego wszystkiego przydãc mlo-
de golabie drobno posiekane y z pierzem / tyl-
ko wypãtroſyc go / a ielitã przez wyrzucic.

To wszystko z Alembiku szlanego w bala-
neum maris dystrylować / y ta wodã na noc
y porãnu twarz wmywać / albo y ciãlo. Bo-
metylko biale czyni / ale też odmłodzone.

Włesieczna cherobe wywodzi. Sethi y
Aben Mesuai.

Jako mniejszy pokarm ciãlu daia niż i
grech / tãż też wietrzności w ciãle ludzkim
mniey czynia. Gal. Jednak świeżo zielone

przysmak

Moc po-
dzu

Potasz-
ym od-
toni.

Włesiecz-
czynie-
czyszcze-
nia.
Cylon 85.
mopu.

Pokarm.

Mãty po-
karm.

Wielidło
na twarz

Pokarm
iãci ciãla
daia.

Womity
czyni.

Purgia.

Pierści.
Plucom.

w strachu swym warzone/ a z oliwa y z agrestu
przyprawiłone/ sa tuczniejszy y smaczniejszy.
Druidy winą do tego przylewają.

Womity snadnie przychodzi pożywianiu ich.

Przed inemi pokarmy/ w stodkim Moscu warzone/ y pożywiane/ Żywot zmniejsza y purgacja. Sim: Seti.

Pierści: omi/ y

Plucom sa wyteczna potrawa: ale po nich trzeba wino dobre pic. (Aben Mesuaj.)

Ciasto tucze z Sparagorowym nasieniem warzone/ y żywiane. (Auer: 5. Coll.)

Naturam suchym y zimnym sa pokarmem wytecznym/ abowiem care im lepsza daia/ rozgrzewając y odwilżając: iedno z octem nie maia bydź dane: bo do trawienia sa ciężkie dla octu/ który wysusza.

Szkodzą

Szelakie Gasoli/ iakimkolwiek sposobem przyprawiłone/ żywot nadymają y pufa/ rownie iako y Groch: iedno mniej y więcej/ według przyprawienia: wśakże nie tak bardo/ iako Bob y Soczowica.

Żoładkowi do zważenia y strawienia trudne y ciężkie/ a to dla znaczney ich wilgotności/ owsem białe/ czerwone nie tak.

(Aben Mesuaj.) Nie bywają tak szkodliwe z kminem a z Gorczyca żywiane. Wietrzności w ciebie wiele wznicią. Puśenie żywota czynia w strachu warzone.

Sny strasne.

Sny ciężkie/ niebezpieczne/ y strasliwe czynia/ iako Soczowica/ Bob/ ic. dla pary z żoladka do głowy pochodzącej.

Zawrot
czyni.
w żoladku
długo
leży.

Zawrot głowy przywodzi,

W żoladku długo leża dla niestrawności swej. Także y w listkach/ y nierychło bywają.

ia wyrzucenie z żywota dołem.

W ciebie grube y flagmiste wilgotności czynia. Owa szrodek maia między potrawami/ które bywają snadne/ y które trudne do zważenia y strawienia w żoladku. Które rychło y gwałtownie stolec wychodzą: które pufa/ y nie pufa: które mały pokarm y obfity cięlu dają. Gal. Sety.

Slegnia
nie/ grube
wilgotności
czyni.

Ta wszystkie wada która sie tu o nich przypomniała/ może bydź odietą po wietrzey części/ warząc albo z Gorczyca/ albo z polnym kminem/ z lebiotką y z pieprzem. Gal. Set. Do tak snadniejszy bywają do strawienia. (Aben Mesuaj.)

Rozdział.

Asoli albo groch Turcki/ tegoż przyrodożenia y skutkow jest/ których grzech nasz pospolity/ y takiż pokarm cięlu daje/ y wietrzności także w żywocie czyni/ ieno do iedzenia nie tak przyiemne/ a do pozbycia z ciała leniwe/ zwłascz białe/ które w żoladku czynia wilgotności miazę/ grube/ flagmiste/ lipkie/ kłiwate/ y sa między innemi Boby przyrodożenia wilgotniejszego. Jednak czerwony/ żółtawy/ y inne/ szrednie sie maia/ których dwanaście rodzajow znaydujemy/ o krom Indyjskich/ albo Brasiłiankich/ których sie także dwanaście rodzajow znayduje. Wśakże wszystkie tak nase/ iako Indyjskie/ iednegoż sa przyrodożenia/ y iednakich skutkow. A iż sa przyrodożenia zbytne wilgotnego/ przeto sie też rady rychło psują. Maia tedy bydź do bluzszego zachowania wcale/ prawie dobrze suszone na stoncu.

Stonecznik stracysti/ Rozdział 51.

Lupinus sativus.

Feigbon.

Stonecznik ogrodny tylko ieden priet z korzenia puszcza/ mocny. Liście na piaciore/ y na siedmioro pospolicie rozkrocone/ y rozdzielone/ z białą welnistą/ albo po naszymu kosmatą/ a miętą. Kwiatu białego: a stracza Bobowemu podobnego/ płaskiego/ długiego/ na pozor białawego/ y ściśmionego: W tych po piaci/ albo po sześci ziarn czasem by-

wa/ a każde z nich z osobną w swoim przegrodku oddzielone/ iako między iaką: a bywają okrągłe/ płaskate/ we szrodku dółkowate/ białe/ albo pożółkniatę/ gorzkie. Korzenia mocnego/ żółtego/ twardego/ od którego drobne korzonki pochodzą. Żadne mu zielenie szkodzi/ ani go zagłusza/ ale on sam wszystkim szkodliwy: bo które by iedno przy nim rosć chciało/ każde zathumi y zadusi. Ten napierwey od spodu kłącza swego kwitnąć pocyna/ z którego potym

stracze

Strączy pod Jesien dojrzewaia. Sa-
tym inny kwiat wyższy wynika/

po kt orym rzadko owoc dojrzewa/
dla poznego kwitnienia. Naposle-
dniej przy wierzchu kwiat wydaie /
to iest/ gdy pierwsze strączy dojrze-
wa / ale z niego owocu nigdy nie
byma / bo dojrzeieć żadnym sposo-
bem nie może. W ciepłych krajach
kwitnie / naprzód w Marcu /
potym Czerwcu / naostatku Lipca /
y tam dojrzewa podczas ostatnie
kwitnacy: w naszych zimnych kra-
jach nie tak.

Wieniec.

Siewaia go na ziemiach pło-
nych / y na rolach iakowych / także y
w ogrodziech / bo sam sobie ziemie
masna czyni: Także piaszczysta y
czerwona ziemie lubi: mokrej gli-
nistey ani nagniooney nienawidzi.

Przypodzenie:

W pierwszym stopniu rozgrze-

wa / a na koncu wtorego wysusza /
wyciera bez szypiania y szumienia:
otwiera / rozprawnie / rozpada /
rozciencza. Smaku iest z przyro-
dzenia swego gorzkiego: ale gdy w
wodzie dlugo moenie / słodnieje.

Moc y Skutki.

Z wszystkich iakich ziarnistych / ktore bo-
stolowego używają ludziami psycho-
dza/ nad Słonecznik nie náyduie się lekcey-
sza według wagi/ a użyteczniejsza według po-
trzeby: iako Plin: świadczy.

A iż ziarno iest gorzkiego smaku/ w wo-
dzie ciepłej moczone / albo warzone / pozby-
wa tej gorzkości: albo w gorącej popioł za-
grzebione / słodnieje.

Chrobaćstwo w użu zalagle morzy / z so-
kiem liścia Rdestowego / albo Brzostowi-
nowego / puszcza.

Uży ropy pełnej/ tak maki z sokiem z lucy-
ku w nie puszcza. Plat.

Glisty wśelacie w żywocie morzy y wy-
wodzi/ Maki z Słonecznika z miodem iako
lektuarz zacymona y używana. Albo w
wodzie z Ruta warzone/ a z pieprzem/ rano y
na noc trunkiem używane/ y sam jedzone.

Item/ z żółcią z bydłęcia ciepło na pepet/ a
bo y wśytet żywe przytłabana / toż czyni.
Albo wziąć maki tezie / maki kaktowey /
Bożego drzewa/ Aloe albo Alonki/ Liścia
Brzostowniowego/ albo Rdestowego/ plastr
z tego wszystkich uczynić z żółcią wołowa
albo z sokiem Pielunowym/ a na żywe cie-
plo przytładac na czso/ tak dzieciom małym
iako we trzydziści lat bedacym.

Słonecznik w wodzie moczone / na czso
używany gorzki/ toż czyni. (Gal.)

Wartobie zamuloney Także
Slegioniebołacym/ Ruta z pieprzem
warzone/ y tak pożywany rownie iako prze-
ciwko glistom/ też uche z niego pita.

Wzody zle/ iadownic / cialo rozładaiace
y psuia. Także

Cialu zmarnowalemu.
Kroftom swięto nasytym w łazni nacies-
raia.

Scrupom na głowie ciakacym. Także
parchom.

Pstrocinom na ciele zleka chropowatym.
Ospicom/ woda w niej warzonego ob-
mywając leczy: częścią wycieraniem swym/

częścią trawieniem bez szypiania y szume-
nia. Gal. Dios. Toż także

zmazy wśelacie z ciela sciera.

Liście y inne staradoci/ y zespēcniacia
iako wychodaja/ tak woda często ciepło umy-
wając/ samym także miodem wtartym na-
ciadac.

Słonecz-
nik iako
słonecz-
nik.

Wsom
chroba-
czym.
Wśo ro-
pistym.

Glistom
Item.

Item.

Wartob-
bie/ Sleg-
ionie.

Wzody.

Zmar-
twienia.
Kroftom
Strupō.
Parchō.
Pstroci-
nam.
Ospico.

Zmazy
Liściom

plodu. Mieście czney.	plod z żywota wypędza. Mieścieczne czyśczenie pániam zawaścia gnione/nád przystoyny czas wzbudza. Mir ra/ á z miodem maká tego zacyńiona/ czop kiem albo wezelkiem w otwor łoná puszcz ny. Toż y ná żywot plastrowány czyni.	kości swej / roztárey / á plastrowány ná r ny/ od vřekńienia weżowego leczy.	Puchline z ciála wywodzi maká z sokiem piolunowym/ konfektein pożywána. Plin.	Puchli nie. Wlizo.
Słesto nie.	Stonecznik surowy z sucha figa roztá ry w occie/ boliciaca slezione leczy/ przykła daiac ná nie.		Blizny/ badz z ran/ albo z bolaczek/ albo z ospie pozostałe/ czyni białe y ciálu podobne w occie go wárzac y tym nácieráiac/ albo plastruiac.	
Rodze niu sná dnemu.	Rodzenie pániam snádné czyni stonecz nikowa maká/ przydawşy Mirry y miodu/ á welne w tym obmaczarşy / w otwor łon ná czopkiem albo wezelkiem wypuścić.		Bydlu czwórnogiemu pářşywość spada maké tego w fusie oliwnym ábo w glonie wárzac/ tym nácieráac y plastrowáć.	Pářşy wości by placey.
Tredos watości.	Tredowáciny z twarşy sciera wárżony / rozcierány y plastrowány.		Choroby bydlecerozmáite leczy z Dzięwie śilem/ á ile z czarnym wárżony/ daiac im te polewke pić.	
Pepku przepatle mu w ojeciach	Dzieciom ktoreby w pepku náruřenie / y przepukline miały/ leczy: wziáć maké tego łot/ / żagwie z chusty vpaloney pul łotá / z winem rozczynić/ y ná páczesiách konopnych przywliáć. Tabe.		Komory z gmachu albo y z domu wypo dza kurzenie z niego czynione.	Komory z gmachu wygania řłote řel ti otwier ra.
Zásiniá tości.	Zásiniátości řluczenia rozgania.		Sam vřywány nie moczac go/ złote řylki otwiera/ y czerw w żywocie morşy řwa gorz kości.	
Żółtom. Przymio som.	Żółty y grzeszół rozpada z octem. Przymioey ogniste / z maká ieczmienna woda zacyńiwyř / wyćiaga przykłađaiac.	Ogrodnicza		
Czerwos ności os cy.	Ż oczu czerwoność spada tenże plařtr / ná czolo y ná řlonie przykłađány. Toż wo řytko czyni w occie/ albo w Łorze winney/ ábo y miodku kwáśnym maká řanego wá řzona/ á plastrowána. Gal.	Stonecznik bydlu tuczy / ále go pierwey trebá przez trzy dni w ciekacey wodzie moczyć. Agdy gorzkości przez to pozbedzie/ vřuřyc go/ badz ná řloncu/ albo w piecu/ y chowáć / á z plewámi / albo z parşa/ albo z obrokiem bydlu dawáć.		
Seyátice	Seyátice/ to iest/ w Biódrách y w Leb wiách boleściam/ iest lekářřtwem / z octem przykłađána.	Ma byđz śiany ná wiosne/ tego času gdy bedzie porořwánie dniá z noca/ nie czełáiac dźdźá/ iestliby řuřa byla/ á niřliby poczał kwá tnáć/ puřcáć náń woly y krowy/ dla wynie řezenia trawy między nim y wyplewieniem/ bo bydlu áńi řiego tknie dla iego gorzkości.		
Bolacz kom. Wola. Wzrodo świnim. Kárbun řukom.	Bolaczki twárde/ z nim maká z Aloe z mieřana/ obráca w rope y otwiera ie. Plat. Wola Wzrody zá vřymá ktore řwiniemi zo wia. Tákże Wzrody ogniste ktore kárbunkulámi zác cinney miánuia/ w occie/ albo w winie wá řzona maká řonecznikowá/ otwiera ie/ á bo teř rozpada.	To źiele od obrotu řonecznego v nas do řtáto názwiska/ że nierytko kwiat iego/ ále y wierřholce iego zá řloncem idzie/ y przeto go Wářro zegárem wieřřkim zowię choćá dniá pochmurnego.		
Śmázom ná wá řy.	Śmázo ziarno w dźdźowey wodzie wá řzone / ář iáko kářá zgestnieie / osobliwie twarż ze wřelákich śmaz y řłarádości wy ciera. A iestże poteřniey řaná maká z řozia řolcia á z Limoniowym sokiem/ tym twarż ná noc pócieráiac.	Stonecznik niema byđz ná roli náwo żney/ áńi łowárey/ y tłustey śiany: ále ná źie mi łálowey/ podleý. Abowiem on czyni řo bie źiemie tłusta y dobrze řpráwiona/ y táká do inego zbořa śiania zóřtáwuie řposobna. Niema teř byđz głęboko w źiemie śiany áńi řáđony/ bo źniřczemnieie y práwie řie wni wecz obroci/ gđzieby ná roli náwořney/ tłu řtey/ á do tego głęboko w źiemie byl śiany.		
Mocz p dżi.	Korzeń řonecznikowy w wodzie wárzo ny/ y truntkiem vřywány/ moc zawařciágnie ny nád przyrořzenie / wywodzi.	Do wychedořenia przedřiwá maká iego z ieczmienna zmieřána albo z řřeniezna iest vřyteczna.		
Ćkńieniu w řolá řu.	Stonecznik moczony w wodzie/ albo w winie/ albo w occie / ář do źniřkńienia: Tákże w occie rořtárey / á truntkiem vřywá ny/ ċkńieniu w řoláđku iest lekářřtwem.	Szkodźi.		
Do iedze nia cheć czyni. pořármu dořtátek dáié ále grubego. od Weřá	Tym teř řposobem pożywány do iedzenia cheć wzbudza. Dáie pořármu ciálu dořtátek/ przez řilká dni w wodzie moczony ář pozbedzie gorzko ści z siebie / potym wárżony: ieno pořárm chruby czyni. Surowy / To iest niewymoczony z gorz	Pořárm ciálu gruby czyni/ do řtrawienia řrudny/ á ile surowy y wymoczony. Albo wiem łálowy bário dluęo w řoláđku y w řiřłách leży/ y nierychto přechodzi. Jednář wárżony/ y dobrze přypřáwiony nie łáć.		

Płód żywy
woda wy
wodzi
przed cza
sem.

Brzemiennym pánom škodliwy/ bo by
przed czasem płód z żywota wywiodł.

Rozdziałek.

Myla się którzy go mienia Bobem Egyp-
skim.

Stonecznik płonny/ albo dziki.

Lupinus agrestis.

Wild Feigebore.

Nayduie się Stonecznik drugi.
A ten samorodny albo polny:
sianemu we wszystkim podobny/ ie-
dno z każdej miary w okoliczno-
ściach swych mniejszy y drobniej-
szy. Dąs w skutkach potężniejszy od
pierwszego / iako Galenus w 6.
księgach o ziołach piše. Dzię to
Stonecznikiem zowią / że się iego
wierzch za słońcem obraca / iako y
pierwszy: tak czasu iasnego / iako y
chmurnego: y przeto oraczom y lu-
dziom wieyskim / którzy zegarow
nie słychają / godziny włączuie. W
inych krajach używają go miasto
iarczyny: v nas zaś okrom do lekar-
stwa / nic nie dbają oń.

Wilczy Groch/ albo Biała wylka/ Rozdział 52.

Eruum, Herbum, Orobus.

Biała wylka / albo Wilczy
groch/ dwoy mamy: Biał-
y, który też samica y Czer-
wony / albo rusy / który samcem
drudzy zowią. Kładzie Galenus
trzeci ślary / albo szrodek między
białym a czerwonym mający. Dzię
to jest odnożyście / po ziemi się ro-
składające / a nie wielkie. Liście wa-
skiego y drobnego / mniejszych niżli
v Soczewice / tylko troche dłuż-
szych. Kwiatu także drobnego /
Biały białego: Czerwony y ślary
blądobrunatnego. Strączki gro-
chowym podobne / iedno krótsze / y
węższe / w których niekiedy po trzy /

albo po cztery ziarká gránowité:
niekiedy okrągłe / a każde w swym
przegrodzeniu osobno: z tych małe
mielą do lekarstw.

Wzrost

Sama przez się na rolach wy-
prawnych bez siania rodzi się / pod-
czas y na łąkowych y płonnych / ile
czerwona. Dąs biała bywa nie-
gdzie w ogrodach siana.

Przyrodzenie.

Rozgrywa w pierwszym sto-
pniu / we wtórym przy koncu / albo
w trzecim na początku wysusza:
z strony gorzkości / która w sobie

ma/ rozprawnie/ wyciera/ zámule-
nie żył otwiera: tuczy/ rozczynia y
odmieszcza też nie co.

Moc y skutki.

Wody in-
ne bydo
tuczy.
maka do
lekarstw.

Wody y inne bydo tuczy waznac/ albo mas-
ta z niego maszacz im porawcy.

Do lekarstw co nabielszy groch wilezy bio-
ra: mocza go w wodzie do rozmoknienia:
potym go praża/ aż luská sie ná nim popá-
da/ y opádnie: dopiero go miela co namie-
ley/ przez sito przesiewáia/ y chowáia.

Maka tak sprawiona żywot odmieszcza.
Ostrość twarzy/ albo y wsiękiego ciała
gladzi.

Plec cudna czyni maka w wodzierozmies-
šana/ y tym ciáto obmywac.

Wzody/ sadzele plugawey/ z miodem pla-
strowana wychodzy.

Piegi y inne zmazy ná twarzy y ná ciele
wyciera/ wychodza/ z miodem pocieráac.

Toż też ogorzeline od stonca/ tak z rak
iáko y z twarzy spadza y wybiela. Toż

Wzodom zlym/ iádowitym/ y ciáto psu-
iacym/ rozszerzac sie broni. Toż też

Zawárdziatość biálogłowskié pierśi/
z czego Ráncer bywa/ zmiekcza y otwiera.

Toż też plastrowanie

Rárbunkul wzod ognisty/ iádowity y
niebezpieczny/ przegryza y leczy. Dios.

Párchy ná głowie sliwiace leczy.

Żywot
odmieszc-
za.
Ostrości
ciáta.
Plec cud-
na czyni.
Wzody.
Piegi.

Ogorze-
line.
Wzodó-
zlym.
Pierśi-
sátwara
dialym.

Rárbunk-
ul.
Párchom

Ob czlowiera/
Ob Jászurki/
Ob psá wściekłego wstawnym/ iest lekár-
stwem/ z winem plastrowana.

Ciezkemu puszczeniu moczu.

Gryzieniu w żywocie.

Wydymaniu y zbynieney chętwości do po-
chodowania/ z octem plastrowana/ ná lo-
nóy żywot ciepło plastrowane/ bywa ratun-
kiem.

Tym którzy pokarmy nie tucza/ iáko s-
chotnym/ iest maka tej wyki praśey wżycze-
na/ piecac ta albo smázac w miedzie: á tak
zdy poranek ná czo iáko trzech wleści w
żywać. Toż też

Świąt z pierśi wywodzi.

Via odziebiene piac y członkow/ w wo-
dzie warzona y plastrowana/ leczy. Toż
woda ciepła wymywaia.

Świerzb z ciáta spadza też obmywáia.

Trochawaciny także z twarży wychodza.

Tymże sposobem

Lisiate z ciáta ścieta wilezego grochu ma-
ta/ z rozdrowia/ z sola/ á z octem wtára/ á
przykładana: siarki troche przydaway. Pl.

W głowie bol wklada/ z gesum sadlem
ná stronie plastrowana.

Praśey wyki maka/ z Bobowa nápoly
zmieszana/ z miodem przásnym y z totosym
smalcem zaszyniona/ z dymion ocof wy-
ciera.

Gruczoly.

Volaczki twarde zá wśymá/ po byi/ pod
gárdlem/ wola/ z siemieniem lniánym/ y z
golebiencami w winie warzyć/ á plastro-
wac/ rozspadza.

Slezione traw y niszey práśa wyka/ ná
czo pożywana.

Włosy tak ná głowie/ iáko y ná brodzie
czerni: z świeżo zielonego grochu wilezego:
to iest/ z liścia/ z kłacza/ z stracza/ y z ziarná/
sol wyjac/ á tym często namázac.

Maka tej wyki wchodzi do Trociskow z
Jászurki czynionych do Dniakwie.

Przymioty ogniste/ z octem wyciaga.

Rzyganie kwaśnością zastanawia/ trzy
albo cztery ziarnka icy przelknawsy. Biala
nie iest tak do lekarstw pocieszna/ iáko cz-
wona/ albo żółtawa y śara. Gal.

Szkodzi

O pokarmu ludzkiego bázno sta y sko-
dliwa/ iáko sie wnet niżej powie.

Zly pokarm ciátny škodliwy dáie.

Zbynienie tego wilezego grochu/ krew moc-
czem/ y zgryzieniem w żywocie/ wywodzi/
podezas y stolec. Dios. Gal. A iáko
Alyse Arabski lekarz pise/ że y nosem krew
wy tof wzbudza/ obfeym go wżywaniem.

Głowy ciezkosc czyni.

Żywot nádymá y puszy/ á zámieszanie
y grzmoty

Ob cto-
wiera/ y
Jászurki
Fi/ y psá
wściekłe
go wśas-
pnyim.
Mocz.
Gryzie-
niu.
Wydyma-
niu.
Sodet-
nym.

Świąt
Odmie-
niu.

Świerb
Trochaw-
ac.

Lisiate.

Bol w
głowie.
Dymion-
nicom.

Gruczol-
lom.
Bela-
kom-
dym.

Traw
slezione
Włosy
czerni.

Do tro-
iskow
chodzi.

Przymio-
tom.
Oczyg-
ni twa-
anemu.

y grzmory w nim czyni.

Roz/gdek.

Nie każdy Oracz / ani każdy wiejski gospodarz / tego Wilczego grochu / albo Prąsley wyki / zna: chocia sie między zbożem pospolicie znayduie: ale ia za własna wyksmaia. Tosmy też tu potrzebnie przypomnieć rozumieli / chociaż Dioskorides biala wyke prąsa do lekarstw zaleca / y brąc kaze: tedy Galen przeciwnym obyczaiem czworo-

ney / żoltey / albo y śarey / radzi używać: bo iako biala więcej wilgotniejsza / niżli te inne / do pospolitego używania tak zla y škodliwa jest / że też y czasu głodu / y niedostatku zboża / naubozszy strzega sie iey. Wszakże we dwoiey wodzie warzona / pozbywa z siebie gorzkości y smakuniepzyjemnego: a nietak to tego / ale y innych skutkow / iako rozprowadzania / rozcierania: a tylko samą grubosc ziemnazostate / rownie iako w Słoneczniku / ktora zatwierdzenie czyni.

Rzepa okragla y wodnica / Rozdział 53.

Rapum.

Ruben.

Rzepa znaiomsza jest / niżli moze bydz opisana / a ile samo iey korzenie: iednak wszystkie iey skutki / okrom pospolitego używania stolowego / iż rzadkim są wiadome: gdyż wielka część / a mało nie wszyscy ludzie / więcej to co brzuchowi y gardłu ku nasyceciu służy / a niżli troche skrytke od przyrodzenia własności y skutki / wpatruie. Dla tego tedy wymyśli-

lem nietylko rodzaje y kształt z iey okolicznościami / ale y moc z skutkami własnymi opisać.

Rzepa dwojaka jest / domowa albo śiana y plonna. Domowa trojaka korzeniem / iedna od drugiey rozna. Jest iedna kulastookrągla: a ta wielka y mnięjsza. Druga podługowatookrągla / ktora też wodnica dla zbytney iusności iey mianujemy: a ta także wielka y mała. Trzecia podługowata słodka / mierney wielkości / ktora my tu Bytomka / drudzy Kolnikiem / zowiemy. Te wszystkie maia korzenie gładkie / proste / z małemi y cienkimi odnożkami: od spód ogonek / przez ktory ciągną w sie wilgotność z ziemi. Liścia / te wszystkie / Rzetkwanemu podobnego / ostrokośmiatego / iedno śerszego. Kwiatu żoltego: Nasienia w straczkach kapustnemu nasieniu podobnego. O Rzepie czerwoney / także y kapustney / powie sie niżej.

Wskiesce

Każda Rzepa z tych pomieniona / lubi mieysca chłodne: rola do brze sprawiona / gnoiem nawożna. Po wrzuceniu nasienia w ziemię / rychło wschodzi / a trzeciego miesiąca do używania przychodzi: w korzeń więcej / a niżeli w liście wyrosta. Piśa niektórzy o buyności iey / że iedna trzydziści funtow za-

waży.

waży. Mathiolus świadczy / że
wiozłal Rzepe / z której jedna wie-
cey niżli cetnar ważyła. Dziwna
prawa Pana Boga naszego / z tak
małuczkiego iednego ziarnka / tak
wielki y ciężki porzeń na Protkim cza-
sie prosić może.

Przypowiedzenie

Korzeń sam rozgrzewa w wto-
rym stopniu / a w pierwszym od-
wilża. A nasienie rzepie / rozgrze-
wa y wysusza w wtorym stopniu.
A do tego iż ma gorzkość w sobie
wyciera / otwiera / trawi / wzbu-
dza / wietrzności wznieca.

Moc y Skutki.

Pożarm **P**olewoce mięsney Rzepa wążona / tu
czy ciasto iakokolwiek / ale wietrzności
czyni: przeto pierwsza y wtora wode z niej
odcedzić potrzeba / a mięsna polewoła tłusta
zalać / albo wtopić w trzecim zalamy / a
mąst / albo smalec gęsiego włożyć / a
któ dostanieyszy / że go na to stać może /
całku iestże do tego przyłożyć / y dać iey do-
wrzec: tak lepszy pożarm cielu da / y wie-
trznosci mnić czyni.

Ciało odwilży y mieceży/ czyni ośtábiáło.
 Krzan zostrzały gładki czyni.

Rezan.
Piersi
rozprze-
żenią.
W piersiach przestrońść czyni / o czym
też y ludzie wiecyſcy wiedza / którzy z ścieśnie-
niu piersi / z napełnienia zbytniego wilgotno-
ściami flagnuſtami / często y wiele też w-
żywają.

truciźnie / ^{sygnifika} / Naśnienie rzepce / czesćciey do lekarstw / a
niżli sam korzeń przychodzi / abowiem tru-
ciżnam y iądom sie spieczniwi. Dla czego i-
akto Dioskorides piśe / wychodzi do Driakwie /
y do inych lekarstw / ktore bywają pieczniwi
po iądom y truciżnom czynione. W winic-
ceż trunkiem po kwincie miałto wtartego ro-
żyniaka / na wygniedzenie truciżny y iadu z
ciatą.

Gemielnice / y
Osipcom Osipce dzieciom ze wnetrza wywodzi na
wierzch rychto / pul krwiny naraż: ale ma
bydż w iusie Lamikamienia dany / który
Trychomanes Grefowie zowia / z Soczo
wica warzonego / pociąg sie co najlepiej
potym.

Glistom Rzepne nasienie / Glisty z żywota pędzi /
z sokiem świeżych Linomy / albo z Pomor-
rancz kwiatnych / dając po pul kwinty / albo
y po całej / pię.

Rzepa z octem a z sola wzywana / czyni do iedze
perit do iedzenia / ale do strawienia / zolada
korwi ciezka / zwlaszcza nie dowarzona sta
tecznie.

Wierzcholki z rzepy wyrosłe wårzone / a
pożywane / mocz pedza. Dios. Galen.

podagrze/ Arcetyce z zimnych przyczyn. podagrze
podagrze

Chirazgrze / to jest boleniu y lupaniu w
nogach y w rękach / wielkim bywa ratur-
kiem iuchá wårzoney nágrzewátiac / y same
wårzona co náciepley przykládatiac. Toż też
odziebieniu nog / albo piat stuży náparzátiac
ta iucha. Albo tym sposobem

Wziac niemala rzepe wydrozona/ nalać ro
nie Rozanego oleyku/ y wosku treche wlozyc/
zaspuntować / y w żarzystym popiele ta ro
picę co naciepley / z rozarszy / ciepło na zia
trzona odzieblinę przykladac. Albo wpielsz
ta z wicipzowym albo z gęsim smalcem / ro
tuc y plaştrowac.

Od reżan y

Od iaszytki obrazonym / Kzepne nasie
nie z winem piac / y rane tymże nacierac,
bywa lekarstwem.

Nasienie przyrobyzone mmoży / tak s'mia Przyro-
 Rzepa warzona y wjywana / iako y nasienie byzone
 icy ; zwlaszcza z Gorczyca biala zaprawiona / sienie
 iako Dromifus pise. Demokrit. Sery. mmoży.

Poreżnieszka w popiele żarzyszym pieczono
na ż pieprzeni a ż oliwa/ żywota ani żacwara
dza/ ani odmieksza/ skody też żadney nieczy-
ni w cieie/ żwłascza dobrze warżona y blugo.
Ale lepsza we dwioley/ albo we troiey wozżie
warżona/ o czym sie też troche wyszyes porwie-
dziato.

Powiedziało że Kiepane nasienie z białą le-
 biością / a z pieczętowaną gliną / która Terra
 Sigillatam Lacińczy zowią / którejkolwiek
 dnia byłoby używane / tego dnia żadna truciz-
 na / ani jad żądany bądź w erunku / albo ro-
 iadle / albo jakimkolwiek innym sposobem przy-
 iety / albo też przez użyczenie którejkolwiek
 bestyey iadowitey / szkodzić niemoże. Sim.
 Sery.

Rzecz pożywana / wyrost i siły czyni. Pl.
Ale gdy głowa nadmier / niewiem iako ma
posilać.

Zaszczie żrzeniec pąwetka / albo subtelna
blonka / iatoby pąieczyna / spadza y seiera / z
białogłowski mlektem / chłopie karmia-
cym zmieszać / a na oczy przyskładać. Ale
to mamy rozumieć o Rzepie ranej / która ma
w sobie gorzkość / albo radniey z dzikiey Rze-
pi sokiem.

Debrze wwarżona goracość wewnętrzna od-
dala. Także moc gorący zaśńawia.

Pragnienie wsierca wzywana gdzieby do
brze wrozala.

Kamień cierpiącym / w nędzy rzepney w Zambel
 wodzie wårżoney / z inemi / do tegoż też słu-
 żacemi żyły / użyteczna.

By way

Rzepa w
ociekwa
bona.

puchline

wonity
wzbudza

zolta cz-
ee.
Bladey
cerze.

puchline
wymien-
com.

Bydlacz-
rzyz abo
starcie le-
cy.
Zaloblo-
sci nog.

Wogom
chorym.

Bywa też od inych przez cały rok w oc-
ciekwawona. A ta smak y chce do jedzenia
czyni.

Rzepa solona/ albo kwafona/ iako w Li-
twie/ w Zmudzi/ w Mostwie pospolicie
czynia/ mniej cielu tuczności y pokarmu/
niżli świeża daie.

Puchline z ciela wywodzi nasienie rze-
pne/ z lniącym nasieniem w winie piac.

Toż nasienie wonity wzbudza/ z octem
miódowym a z woda ciepła zmieszawszy/
dobry y spory trunk wypic.

Zolta niemoc.

Bladosc twarzy do przyrodzoney cery
przywodzi/ kwintę wziawszy nasienia rze-
pnego/ z sucha białey śiany w wodzie wa-
rzoney/ przez kilka dni porządnie używać.

Tenże trunk użyteczny jest

Tym którzy poczynają puchnąć.

Dimienice gdy naskakia na stąbiznach/
albo sie wydaia/ rozpada ie rzepne nasienie/
na nie przyłożone/ albo tylko przy nich za-
wiechone. Sethi.

Razy y starcie bydli leczy/ korzen rze-
pny/ a na racy/ albo kopyta przykład-
ny y dobrze obwiązany.

Zanroz albo zaziębosc z nog wyciaga/
z sadem gejm/ albo z wieprzowym pla-
strowana.

Dolegliwościom wśelakim w nogach
Anizy/ z sola wtarta/ y okładana. Plin.

Szkodzi.

Zwrot wśystek wietrznościami nadyma.
Cialo osłabiłe y nabrzmiałe czyni cze-
stym y zbytnim używaniem.

Pokarm cielu nie wielki daie. Sethi.

Krew gruba czyni.

Żyły w watrobie zámula. Sim. Sethi.

Żoładek mdli/ niekiedy w nim gryzienie
wynieca. Gal. zwłaszcza surowa/ albo nie
dowarzona/ albo nie dobrze vpieczona.

Susona rzepa.

Do strawienia żoładkowi czyni trudność
y pokarm nie wielki cielu daie.

Rzepa kwafona albo solona.

O try troche wyśsey powiedzialo sie.

Rozszdek.

Wziadaiasze nasienie rzepne trzyletnie/
kapuste a nie rzepe daie. Także też kapu-
stne nasienie trzyletnie/ rzepe/ a nie kapuste z
siebie wydaia. O czym stary y pilni go-
spodarze wieśsey lepiej wiedziec nie ga.

Użyduia sie w niektórych ziemiach rze-
py/ zolte/ czerwone/ y tektore rze-
pa kapustna/ al-
bo kapuste rze-
pna/ zowiemy/ kora kapustne
liście nieiste/ a korzen rze-
pny. Te wśystkie przy-
rodzenim y skutki/ sa pizerzeczoney podobne.

Puśy.
Slabosc
ciela czy-
ni.
pokarmu
matego.
Krew
gruba.
Żyły za-
mula.
Żoładek
mdli.

Rzepa
zolta/ cze-
wona/ y
kapu-
stna.

Kolnik albo Rzepa podługowata słodka/ Rozd: 54.

Napus, & Rapum longum.

Láng ruben/ Steck ruben.

Rzepa słodka/ kora Kolnikiem
ogrodnym/ albo domacym/ na-
sy w powiecie Krakowskim By-
tomka zowią: Liścia także iako y
okragla/ Rozdkwánemu podobne.
A korzeniem/ kwiatem y nasieniem
rze-
pie okragley albo y wodnicy po-
dobna.

Wziensce

Siewaia ten Kolnik na polach
y w ogrodach/ Kochaia sie w mie-
scach chłodnych/ dla czego też słod-
ka bywa od tych/ kore na ciepley-
szych y sloncu otworzystszych siewa.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa we wtorym/ y odwil.

za w pierwszym stopniu / na począ-
tku / iako inna rzepa. Ale nasienie
rozgrzewa y wysusza we wtorym /
wyciera / trawi / otwiera / rozsie-
ka / rozprawa / y pobudza.

Moc y Skutki.

Ciało le-
piej tra-
czy.

W Jesey sytności ciała dla swej siodycze-
dacie / niżli okragła / albo y wodnica. Tę
je barzciey ciało rozgrzewa / zwlaszcza z długim
pieprzem używana / niżli pierwsza.

Do uży-
wania
przygo-
dzi.

Do stolowego używania / tymże sposobem
bywa wazona / iako inne rzepy.

Nasienie potężnie się sprzeciwia truci-
znom y iadom / tak samego kwinie miało
wtórego z winem pić dawać : iaki innym lekar-
stvom do tego służącym przydane. przeto
wchodzi do Dryatwie / y do innych lekarzow
przeciwko iadom y truciżnom czynionych.

Glisom

Glisy y wśelaki ścierny w żywocie mo-
rzy / czwierz lota miało wtłuczone / z sokiem
limoniy świeżych / albo z kwasnych pomo-
ranych / na czczo dawać pić.

Osipce y
Jemiel-
nice wy-
czucha na
wierzch.

Osipce.
Jemielnice dzieciom pokazuje się / w
miacnie przedko ze wnetrznosci na wierzch /
rzepne nasienie / przetłuszy go / wazone z
Soczowica a stalna rzaśa : także dawać go
na czczo ciepło przez kilka dni. Ale się potym
zaraz trzeba poćić.

Gardło
y pierś
zostają
odwilża.

Pierś y Gardło zostają / wazona od-
wilża.

W pecherzu dolegliwościom nasienie
służy.

Miesięczne czyszczenie pamią wzbudza.

Mocz nad przyrodzenie zawściągniony
wyrzodzi w winie / albo w tejże polowce
przerzeczoney po kwinie dobrej dawać go.

Surowości z żoladką womitem wymie-
dzi / pić go z kwasnym miodkiem / a z cie-
płą wodą.

Wzrost używana ostrzy.

Zolta niemoc spada / dawać go także
czwierz lota przez kilka dni / z wodą wazno-
ney Senty białej.

Toż błędy cerze także służy.

Puchline z ciała wyrzodzi / z prochem lina-
nego siemienia / za równo oboyma wżowem /
z winem pić dawać : także przez kilkanaście
dni. Krzyż y

Uteki rozgrzewa używana. Rasio.

Oleiek z nasienia.

Z Nasienia tej Rzezy bywa tym kształtem
iako z młotowego wybitany. Tym wśys-
tkim chorobom użyteczny / ktorym nasienie
należy. Także innym dolegliwościom ktorym
rzepa służy / o ktorych się wyżej przy-
mniato.

Tę Rzepa we wszystkich skutkach swych
od pierwszych jest potężniejsza.

Szkodzi

Wietrznosci w żywocie wzbudza.

Ślagnie częstym swoim używaniem /
mnoży.

Rozsadek.

W Jedzy Rzezy / yta / iako wiele innych
Kolnikow / od Theophrasta y Pliniusza
jest poezytana : ktorey się tych czasow tylko
dwoy rodzy znayduie / biała y żółta. Tę
aż na pozor jest wdzięczniejsza / iednak nie
jest tak smaku dobrego y przyjemnego / iako
biała. W Egypcie barzo się w niej kocha-
ta / dla nasienia / z ktorego pospolicie olej
czynia do świecenia.

Kolnik płonny albo dziki / Rozdział 55.

Rapunculus, & Rapuncula,
& Rapuncia, pes Locustae.

Auicen.

Rapuncel.

Ziele / ktore płonny Kolni-
kiem / albo płonna Rzepka zo-
wiaz : wyrasta na łokiec wzwyż /
wiele rozdzieli z iednego korzenia wy-
puszczając : tu wierzchu gąłatkowa-
te y rozsochate. Korzeń naprzdli-
ście z siebie puszcza / niżli prath / po-
ślugowate / a po ziemi się rozściela.

iacę. Ale ktore z łacza wyrasta /
wzrść / y dluzsz : na wierzchu swo-
ich gąłazek kwienie modrym kwia-
tem : nasienie zawiera się w lupin-
ce maley / czarnej a drobnej : korzeń
przymieszany y przydluzszym / we
arządki psłaty y namieszczony / z
koneow szupły / biały / kruchy /
łodki.

Adieysce.

Koście na płonnych rolach / na
łakach y wesolych pagorkach.

Przy-

Przyrodzenie

Korzeń ma pomiarkowanie w

zagrzewaniu y w chłodzeniu. Tak-
że w wysuszeniu / y w odwilżeniu.

Moc y skutki.

W Stom żołądkowym przyjemnym bywa
pokarmem. A używają korzonków tak
surowych / iako warzonych / a z octem y z o-
liwa przyprawionych y z solą / miasto przy-
smaku stolowego / obwarzwszy ich troche.

Chęć wzbudza do jedzenia.

Korzonki warzone / a z długim pieprzem
pożywane / Pániam y mánkó działki pier-
siami karmiacym / mleka obfitość daje.

Rozsadek.

Wła siektorzy ten płonny Kolnik / Rze-
pa dzika bydz rozumieja / o ktorey Dios-
korides rozmianke osobną czyni. Przeci-
wko ktoremu zdaniu Theophrast zda sie pisac
w Księgach 7. w Rozd: 6. o ziolach / gdzie
Rzepe polna opisuje / powiada ia miec ko-
rzen dlugi / iako chrzan / trockiego pracia / co
sie w płym Kolniku inaczej pokazuje.

Nadzie sie tych Kolnikow płonnych nie
málo rodzaje w / mianowicie siedm / cztery
polne / a leśnych trzy. Te ácz rozne sa mie-
dzy soba wielkoscia / y drobnoscia / tak wzros-
cie iako kształtem / w korzeniu / w liściu / w
kwiecie / iednak w skutkach málo sobie nie-
sa równe.

Rzepa dzika / Rozdział 56.

Rapum sylvestre.

Wildruben.

Rzepa dzika / ziele jest / nacia y
nasieniem ogrodney Rzepie
podobna. Piet od spodu
krzewisty / ná lokeć wznys / gładki
ku wierzchu. Liścia takze gładkie-
go / wierz na palec / podczas kserze.
Nasienie w strączkach obdłużnych
ktore gdy sie roziewiaia / w iney lu-
pince zdadza sie bydz / ktora sie zda-
mieć niejaki kształt glowki / a w
tey nasienie drobne : To nasienie
zwierzchu czarne / wewnątrz białe.
Jest druga Rzepa dzika / o ktorey
Dioskorides żadney rozmianki nie
uczynil: Ta takze liściem / kłaczem /
kwiatem / strączkami / y nasieniem
swoyskiej Rzepie jest podobna / ie-

no że we wszystkich swych okolicno-
ściach jest dzika / ostrzeysza / kosi-
na : Korzen dlugi iako w chrzaniu /
miaszy / ale smak Rzepe swoyskiej
tylko ostrzeyszy y gorzniejszy.

Wziesce

Pierwsza roście ná rolach pustych /
a zdawna odlogiem leżacych / wro-
ta ná miedzach y przy ściężkach.

Przyrodzenie

Obie że sa smaku gorzkiego / z tey
przyczyny rozgrzewaia w wtorym
stopniu / a ná przodku pierwszego
wysuszaia : nasienia ich iesze tym
potężniey Do tego wycieraja / roz-
siekaja / rozprawnia / otwieraja /
ścienczaia / y pobudzaia / barzciey
niżli Rzepa swoyska.

Cui

Moc

Moc y Skutki piernsey.

Plec y
wszystko
ciało wy-
chadają z
wierzchu

Nasienie piernsey Rzepy dzikiej miałko wtarte/ do tych rzeczy bywa przymieszane/ które twarz śliczna czynią / y ciało wszystko wycierają z wierzchu y wychodzą / iako mace słonecznikowej / albo mace z psąpsey wyki/ albo łaskolowej/ albo pszenicznej.

Plinius pisze / że samo nasienie miałko zmelte/ pod jedną miarą z moczem sączy-
nione toż czyni.

Wzrostu.

Wzrost przeczyszcia y iasny czyni/ sol z tej Rzepy dzikiej wyjęty / a to weźniwa/ albo okolo tego czasu. Plin.

Pawłoc
na oczach

Oczom błonka subtelna zaślzym y zaślzo-
nionym/ osoblwym bywa rącznikiem/ ten-
że sol z białogłowskim mlekiem puszczany.

Moc y Skutki wtore.

Plegom.
Zmązom
poćieł
glistom.
Czerwini
w żywo-
cie.
Mocz/ pa-
dzi.

Rzepi z twarzy ściera. Także inne Zmązy na ciele badace wychodzą/ po-
cierając mako tej Rzepy nasieniem.

Z winem albo z sokiem świeżym Limoniz-
iey/ albo z kwasnej Pomorancze wyjętym /
piłae/ chrobactwo z żywota wypędza.

Toż nasienie z winem używane / mo-
nád przyrodzenie zatrzymane wywodzi.

Rozsadek wobec o Rzepach.

Rzepa jest trojaka/ iedną okragla/ druga
podługowata/ siadla/ obla: trzecia dro-
bniejsza od tych y dluga/ która drubzy ogro-
dnym albo domowym Kolnikiem miąnu-
ia/ iako wtora wodnica. Te wszystkie / acz
iednostaynych są skutkow/ roślą iedną dru-
giey potężniejszych: iako iedną drugiey lepszą
y smaczniejszą. Napodleyśa jest okragla /

tak smakiem/ dobrocią/ trwałością do cho-
wania / iako do lekarstwa / chociaż na pozor
cudniejsza/ y wielkością inie celnie. Abowiem
znajduje się w niektórych miejscach takiej
wielkości/ że iedną funtow dwadzieścia/ trzy-
dzieści/ y pięćdziesiąt sąważy. a iako Pla-
nius pisze/ że więcej niżli sto funtow naydo-
wała się ważyła. Co może być za ieden cud
y dziw miano / z tak małego ziarnka / tak
wielka rzecz rość / iedno do tej wielkości y
ozdobności / tak wiele dobroci / iako y na-
mniejsza nie ma / dla zbytniej wodności y
uśności/ która ciało wiele wilgotności do-
daje. Także do lekarstw nie jest sposobna:
Troche lepsza siadla a obla/ która wodni-
ca zowią / y do chowania trwałsa / y do ie-
dzenia chetliwsza / y do lekarstw przystoy-
niejsza. Ale podługowata która Kolnikiem
miąnujemy/ przodek między temi trzyma/ ta
y smaku dobrego/ y do leczenia przystoyna/
do chowania trwała / y do lekarstwa / tak
sam korzeń / iako y nasienie/ naprzędniejsza.

Ogrodnicza.

Rzepa żeby wielka y miazsa rosta / nác-
abo liście trzeba z niej obzynać/ albo by-
dło na nie dla spażenia puszczac / okro świe-
ni/ które wola korzeni/ a niżeli nác.

A iż podczas chrobactwo / iako są mfy-
ce/ albo gasienice żrą liście/ gdy się wypu-
szo z ziemi/ rado obłada/ psuje y niszy.
Przeto Kolimellá wezy przeciwko temu le-
mu lekarstwa: żeby nasienie iey z sadzami po-
mieszane było czasu siania. Albo żeby przez
noc mokło w soku Rozchodniku wielkiego.

Żas aby była długo bez stazy w grubach
y w lochach bez naruszenia y stazy zachowa-
na/ weza mądry gospodarz/ liście włoskie-
go orzechá pod nie podsćielac y okrywac.

Rzodkiew/ Rzodział 57.

Raphanus.

Rzodkiew wszystkim jest znáio-
ma. Cádwoiaka/ ogrodna y
wodna: Ogrodna jest liścią
rzepnego/ tylko węższego/ ostrzeysze-
go y kosmatego. Kwiatu białego:
strączki nádeté/ ccze/ pekaté/ spiczá-
te: a wezwornasob mieżeyśe ni-
zli rzepné: w środku węższe niżli
z końców. Nasienie także wietśe w
nich niżli rzepné/ okragle/ rumiane/
ostrego smaku. Korzeń nie iedno-
stayny miewa/ niekora biały/ dłu-
gi/ obli/ nie zbytnie gorzki. Drugi
miazgły/ iako rzepá/ twárdy y iado-

wito gorzki. Ina ma czarny / mo-
cny/ y także iadowito gorzki.

Jest też Rzodkiew polna abo le-
śna/ która Laccinnicy Armoraciam
zową. o tej niżej.

Wzięysce

Swoysza Rzodkiew w ogrodach
bywa siana / grunt wilgotny lubi/
plewami nawożny. Wodna w ie-
ziorach. o polney na swym miejscu.

Przyrodzenie

W trzecim stopniu rozgrzewa/ we
wtorym wysusza: Pionna bąrzey
wysusza y rozgrzewa. A nasienie
oboygá

oboygá / ięscze wiecey y potrzebney ro-
czyni. Do tego trawi / otwiera /

pobudza / rozśięknie / rozprowadza /
ściencza / y rozrzedza.

Moc y skutki.

Pokarm ciała bązo mąły dąie / rownie
iako Czosnek y Cebulá.

Do używania przyiemna.

Mocz pedzi używając ięy. Toż czyni na-
sienie piąc go.

Na czo przed iędzeniem używana / y
wot odmięcza / y nieczystości z żoladka na-
dół pedzi.

Zmyśły ostrzy.

Stora zwierchnia wárzona / przydamy
oczu miodowego troche / á trunkiem tego w-
syrwając / womity y krztuszenie potężnie cwi-
ni / wywodzac z piersi grube á kłowate śl-
izny. Toż nasienie czyni.

Taż polewka stare káple wkláda / korzen-
sam wárzac / y ná czo z miodem używana.
Diosko. Albo w miedzie á w wodzie wá-
rzoney.

Puchline z ciała wywodzi / wtluszy ia ná
żywot plastrować.

Slezenie boleiacę jest lekarstwem stro-
bana / albo wtluczona / á przykładana.

Sinosc ztluczenia y zbićia / rozpadza y
pod oczymá.

Wrzody zle ciáło rozkładające y rozszerzające

iacie sie zawięciaga / z miodem plastrowána.
Albowiem ię ogryza / wyciera / á rozszerzając
sie im broni.

Toż plastrowanie / wśięknienie od Ją-
szczy / leczy. Albo w wśięch suchána / y
przykładana.

Płesowatość y obłyśnienie głowy z pá-
chor / włosami porośta czyni.

Pięgi zwarzy spadza / z mąką kakoloma
wmięśana / ięby iako masę bzła / á tym plas-
trować kłta róg.

Duszenie y dardzenie z Wedl iędowitych /
jest lekarstwem / z octem albo iaktinkolwiet
spůsobem pożywana. Także nasienie.

Czyszczenie męśięcznej pánatn wzbudza /
z miodem używana.

Marroba ziółkna / y

Slezione nabrzmála ścięncza y trawi / z
octem pożywana / zamlęnie ięy otwierając.

Wrzod w gardle / stary ślinogorzem zo-
wia / Rządkiem albo nasienie ięy / w kwá-
śnym miodku ábo w ocie miodowym wá-
rzone / á tym często y ciepło gąrgaryzuac.

Żábę pod ięzykiem / toż płókane leczy.

Właskonym od wosa / leerego Cerales
zowia : Rządkiem albo ięy nasienie z octem
piąc / jest lekarstwem.

Cieściemu odchodyemiu moczn / Rząd-
kiem wtluc / ábo wwiercieć / y w mocnym wi-
nie á w masle smázyc. Iono tym okładac.

Toż też rządkiwana náć w winie á w oliwie
wárzona / czyni. Sol też z ięy wyjęy toż
czyni / wżiamy go według wagi ze cztery lo-
ty / á z Malmázya dác pić. Toż czyni storá
ięy / w białym winie wárzona / á przez kłtá
dni trunkiem używana.

Pániam dziatkami piciącacym sie / ięst w-
żyteczna : stary zwierchniez z rządkiem ze dwa
loty wżiac / ták wiele sezeru / śáfánu ze cze-
ry zdbła : Cynámonu dobrego czwierć lotá.
solu z Sábiny pul lotá : To wespól w mo-
żdżu co napilniey zmieszać / á ná chuscie ro-
zmázawsy / ná ledźwie ciepło przyłóżyć / ábo
wezelkiem w lono puscic / zaraz porodzi.

W wśách sumienie / dźwięk / pisezenie / w-
kláda y współaia Sol z rządkiem z olejkiem
gorzkiego Migdalow / á z trocha białego wi-
ná / odleciwszy / przydác zamorskiego iábltá
troche / y w wśy puszczać. Toż też oleiek z
nasienia ięy / czyni Także sol z rządkiem
ciepło w wśy po kropce puszczań / czyni.

Piersi / z grubych á lipkich wilgotności wy-
chędaja.

Kámién łamie y wywodzi.

Pecherz z zakalow wśelálich czysci.

Záfánawienia z záczipáma moczu / otwie-
ra Rządkiem wtluc / á w kwarcie winá bia-
lego / przez kłtá godzin moczyć / á ná czo po
kłelisku rownym pić przez kłtánascie dni.
storki także z rządkiem / w wodzie ábo w winie
wárzoney / trunkiem używane / toż czyni.

Własci-
nu Ją-
szczy

ma.
płesow-
wá osi.

Pregom.

duszenia
z bedlet.

Mięśię-
czney.

Watroz-
bie.

slezione

Ślinog-
gorz.

Żábę
pod ięzy-
kiem.

Od wosa
własko-
nym.

Moczu.

Rząd-
kiem le-
czymu.

w wśách
sumie-
niu.

Pierśi.

Kámién
Pecherz.

Pewerszo-
wi.

Moczu.

Suchoty tom.	Suchoty młaiacym / sol Rzodkwiány dobrze pić y nā noc y nā czczo / abowiem ślągma lipka kłiwata w piersiach rospia- wia / rzodzi / y snadnie wywodzi. Tenże służy	to ie zatrzymawa żeby nie opādły / ale ie też gestfemi y trwałfemi czyni / y mocno w- twierdza.
Osier- żu ow- rzodzie- ma.	Boleszkom okolo odsierdzia bedacym. Zasniatości nā cieie z wderzenia / sol Rzodkwiány rospadza / z olekiem Ropu- ogrodnego / z kminem kramnym a z wo- stem nāmaziac.	Boleiacu watrobe / nasienie albo y po- lewka z Rzodkwię wārzoney trunkiem wży- wana / leczy.
Zasni- tości nā cieie.	Chorobom wśelakim białogłostkim / ile w niższych częściach ciała / iest wżyte- czna. Ruffus.	Twardosci wśelakie takiekolwiekby były nā cieie / nasienie z rzodkwię plastrowane / odwilża. Atabari
Chorob- białogł- ostkim.	Młakā māmkom obfitosc dāre. Asceos. Solkiem iey wśyśtko ciāto nāmāzane / od wśelakiego iādowitego wśeśnieniu zāch- wone y broni. Asceos Arabczyk.	Lisacie tymże sposobem spadza.
Mām- młak- dāre.	Pżeciwnko iādow y truciznom / nāsie- nie iey iest tak wżyteczne / iako Driaticow. Tenże.	Żolta niemoc spadza sol z liścia rzod- kwiānego piac / Także nim ciāto wśyśtko pōmāziac.
Od iād- witego w- śeśnien- ia broni iādow y trucizno.	Niedzwiadkom iest wielka trucizna y mordem / gdzieby byli albo solkiem iey stro- pieni / albo samā bedac wtarta / nā nie- kładziona. y ziad probs wzeli nasieniu / pżeciwn iādow y truciznom. (Rafis / As- ceos) Nawet samā polowka z wārzo- ney Rzodkwię / gdzieby nia był polany / mōrzy go.	Juchā też wārzonego solu / trunkiem wży- wana / toż m. je.
	Sebrom Czwartodniowym bywa lekār- stwem tym sposobem: Skorki z Rzodkwię drobno pokraiać y wwiercieć / y pżez trzy dni w ocie winnym moczyc: Potym miodu trzecia część przydawşy / dobrze wmic- śać y wżywac. Też	Tenże sol z liścia rzodkwiānego / kāmten- kry / dāiac go pić.
	Sebrze każdego dnia przychodzący ten miodok służy / każdy dzien go wżywasac.	Puchline z ciāta pedzi tenże sol z liścia / piac / Atabari.
	Rzodkiew z miodem wżywana / stare lā- ble leczy. Także iey nasienie pżypiażane z miodem / lizane.	Watrobę bolenie z zbytniego zāmuleniu wśramia sol z liścia / w trunku go piac. Aben Mesnat.
	Cukru przydawşy do tego / bedzie Syrop kśstowny / pōmienionym chorobom służy cz. Rafis / Plat. Ten syrop ile żunie z trocha ciepłej wody nā czczo dawany / nie- tylko Sebrze z ślągmy stoney każdego dnia pżypadałoccy: ale y Trzeciactkom niestā- tecznym / ktore Lācinnicy Nothas zowia y spurias, bywa wżyteczny. Plat.	Womity gdy komu lekko chcemy wzbud- zić / skorki z Rzodkwię nāmoczyc w miod- zie a w ocie / y dāc sie ich do syta nāiegdz: a potym sie nā to ciepłej wody dobry trus- nek nāpic: po maley chwili pācem wielo- kim śiegac iezyczka: albo pioro gęsie nie odarte / w oliwie obmaczane / wpuszcic w gardlo.
	Żimnice srogie odpadza. Rafis. W żywocie boleści wśmierza / nasienia z miodem wżywasac. Rafis.	Lisacie rzodkwiāne w Oliwie a w winie wārzone / a nā Slezione plastrowane / twar- dosć iey zmiekcza.
	Jeśliby kto po wżywaniu Rzodkwię był od Niedzwiadka wśeśniony / bolu żadnego nie poczuie. Tenże	Boleniu kśfet y innych wnetrzności / na- sienie pżypiekanie / albo chociaż sol z li- cha liścia wārzonego piac / iest osobnym lekārstwem. Plate.
	Żranionym / zbicia / albo nā metach nā cieie pōpsowane.	Rzodkiew / wśelakie pżymioty ogniste wyciaga / skrebana albo mialko wtarta / a pżykładana.
	Pęgi także z bicia pzedko goi Rzodkiew plastrowana.	Jtem / Świeżym pżymiotom / swięże skorki z Rzodkwię z miodem pżykładat.
	Także nasienie z miodem wtārşy pży- kładane. Tenże	Zas starym y dawonym pżymiotom / Rzod- kiew co nagoreczyşa y nāiādowitşa suchac / a pżykładac dobrze / bo ie wyciaga.
	Włosy komuby z głowoy lāşy y opādo- wały / Rzodkiew często pōzywana / mteryla	Dychawiezny nasienia pżypiekanego / a mialko wtartego / z miodem wżywac iest b. rzo dobrze.
		Sāma Rzodkwiā / albo nasieniem iey ro- ce nāmāzawşy y nātārşy: Niedzwiadki y nāiādowitşę bestye może bezpiecznie braci / nie obraża. Abowiem iako sie wyssey p- wiedziāto / jeśm Rzodkiew iest trucizna.
		Pżeciwnko truciznie z kalcu / albo Bie- lunowey / iako y pżeciwn iādowitym bōlom / osobliwym iest lekārstwem / iako Nikan- der pişe.
		Także iādow y truciznie z Dzierwieşilu / albo Zāteczey rzepli / Rzodkwię dobrze wżywac / iako Apolodorus twierdzi. A Citicus nāsie- nie iey kaje rozścierac y pić. A Tarentinus rādzi

Sciátice rądzi/ sol z niey wyszety pic.
Sapámie Sciátice jest lekárstwem / plastruiac nia
iania. bolejące mieysca.
Kolice. Toż też dobre jest tym/ktorzy sie nád przy-
Rzostom rodzenie zápámietuia.
Ropa W Kolice y w darciu kisel Plutarchus
plurac. kaze iey vsywać. Ale klistera jnac lepsza.
Glifom Bistkom záwrzedziálym vsytecna. Plin.
Pzecz Ropa pluiacym / z miodem dobrze iey vsy-
linie w sywać. Jni oblepiwšy ia w gline pieka / y
mošná. pierśi nia nácieráia. Tym sposobem vsy-
Rzew wana/ bialeglowy purgine.
zla Czerw albo glisty z sywotá wywodzi/ z oc-
wyciaga. cem á z miodem pożywano.
Awie Przepukline w mošná / to jest / gdy kistki
plincim wyćieláta w mošná / lecz: Rzodkwie wá-
Opada rzoney w wodzie / do trzeciey części wywá-
nia wto- rzywšy / polewke z winem miasto trunku /
śom. piíac. Tenże trunk
Grysz Krew niepotrzebna wyciaga.
ulu w má Krewia plynacym / polewke z rzodkwie
ciy. wázoney / dáwać pić dobrze (Med us.)
Bliznom Pánnom gdzieby z glowy wlosy pádaly /
w. le Rzodkwia im glowe nácieráć co naslepíey /
wzrod. Hippokrat. Florent. Geopont.
Wzrost Bialym glowam gryzienie w Mácíey
o cierpiacym / rzodkwie wluksy / ná pepet przys-
stey. kładana / gryzienie oddala.
Pzecz Blizny sprosne z ran / albo bolacek pozos-
śódzie státe z ciálem zrownawa / y iedney barwy czyni
w ciele ni / rzodkwie tłukac á przykładáac.
od niey Wzody / ktore Wiktámi / Grefowie Phá-
wey. gedenas zowia / to jest / ciáło wyiadáiacé y
woda nie trawiające / záwściaga táž ie ia tłukac y przys-
naprawia kładáiac.
ślagnie Powiadáia że sol z liścia rzodkwie pos-
stym. długowátey wzrost bstry czyni.
traczenie Gdzieby Rzodkwie iáta škoda w ciele iá-
powie- dowitoscia swoia wezmia / woda z Jzopu
teza. wázonego iad odpadza / pi ac. Albowiem
w pachy- z Jzopem ma wielka nieswornosć / iáto y
zu bole- kápušta / ktora Wzrostwia zowia / zwinna
ści wsta- mácica / táž ie iedno drugie gubi / y wyni-
da. seza.
Mocz. Wode zla y do vsywaná škodliwa / czyni
śásmiáto dobra / przewarzywšy ia z rzodkwia. Konst.
ści. Ślagnistym / do vsywaná bázto jest vsy-
piianz tecna. Florentin.
śwá bro- Wśelákim truciźnom y iádom. Táž ie
ni. Czasu powietrza morowego / nasienie z
 winem białym piíac miasto Driakwie oso-
 bliwym bywa rátkiem.
 Rzodkwie z Grzybieniowym korzeniem
 wárona / á ná prog loná ciepło plastrówá-
 na / w pechyrzu bolesci všmierza.
 Tenże plastr ná prog loná przykladány /
 mocz ściejškościá odchodzacy wywodzi.
 Zásniátości z vderzenia rospadza sol
 Rzodkwia z syrem / ktoryby niemial namo-
 niey soli / wtárt y plastrówány.
 Od piianstwa broní y zachowuie dlugi

čas / iedzac ia przedtym albo y ná czso.
 Wino gdzieby škwaśniało w beczce / rzod-
 kwie w nie puszcíć / bo wšyštke one škáze wí-
 ná wšie wezmie / je wino záś do swey pier-
 wsey dobroci przydzie. Zás przeciwnym spo-
 sobem kápušta / gdzieby iey do winá wlozył
 popsuie. A nietylko to / ále gdzieby škwaś-
 na w tym mieyscu gdzie wino chorwá / po-
 psuiego.
Océt.
 Cet z Rzodkwie kámién w nerkách kzy /
 y moczem wywodzi piíac. Ten táž ie
 Wiele inym chorobom bázto bywa vzyte
 czyn / á bywa tym sposobem czyniony : stor-
 z z Rzodkwie co nalepiey vłusłone / y miál
 to wtárt / w naczyne winá wšypáć / á przez
 kilka dni octem sie stánie.
 Mocz nád przyrodzenie zástanowiény / á
 do z ciejškości / y kápiac tylko / odchodzacy
 wolno wywodzi / wziawšy ze dwa loty tych
 je škorek suchych / Pecet z Messpulow pul te-
 ca : to z grubá przetluc / y przez ósm godzin
 w osini lotách / ábo lyštách białego winá
 dobrego moczyc / á ráno / y ná noc / przez kil-
 ka dni wedlug potrzeby pić / ná raz po cztery /
 po ósmi / y po dwunási tyžek / wedlug przy-
 rodzenia.
 Toż Kolice z wietrzności bywa rátkiem.
 Tenże trunk kámién w nerkách poteznie
 kzy y wywodzi.
 Rzodkwie gdzieby w kúpe soli zágrzebl /
 wšyštka w wode stona škepnie.
 Stonowa kóś / nachedojsza Rzodkwia
 polewána.
 Zoladek osobliwie z ślámowátości ślár-
 gništych / grubych / y liptich / wychodzábare
 so lekko / tak dzieciom / y brzemiennym pá-
 niem / iáto mészczynie womitem : Rzod-
 kwie drobno pokrátawšy / trocha wody y
 miodem ia polaci / y tak z niey sol wycisnać /
 á pić dárac. Albo nasiená krowie ábo
 trzy wluć / á z woda y z miodem pić. Toż
 zleczenienna woda drudzy dáia ciepło.
 Aetius ia do tegoż przypáwial z biálo cie-
 mierzca / ále przedm sposób lepszy.
 Wśelániom od gadziny / iest lekárstwe
 tłukac ia á plastruiac.
 Gluchocie sol w všy pusezáiac Rzod-
 kwia. Albo rzodkwie wydrożyć / wodki má-
 teronowey w nie nálać / y w ziemie ia zágrześć
 przez niemáły čas / potym ten sol z niey w v-
 šy pusezáć.
 Zinázy wśeláć ná twarz / y ná ciele
 ściera / z miodem wtárt / tym nácieráć.
Wodka Rzodkwiana
 Wzwa z Rzodkwie wodki palona. Tá
 trunkiem vsywana / kámién w nerkách
 kzy y moczem wywodzi. Ale pierwey trze-
 bá ciáło wšyštke dobrze przepurgowáć / niž
 by tey wodki vžyl.

Wino /
 zoni /
 prawa /
 Kámién
 w ner-
 kách /
 mie.
 Wielem
 choroba
 vzytecz-
 ny.
 Mocz.
 Kolice.
 Kámién
 Stonowa
 we kóści
 polewac.
 Ślagnie
 z kóści
 lekko wy-
 wodzi.
 od Gádzi-
 ny vśelá-
 niom.
 Gluchocie.
 Zinázy
 ná twarz
 kzy y ná
 ciele.
 Kámién
 kzy.
 Wotroba

to rzepe wazac pozywata : ale to wiecey z niedostatkuy z potrzeby / nizli z chęci iakiey / y zrostosy.

Spor o używaniu Rzodkiew miedzy Lekarsmi.

Wyczay dawny / nie tylko miedzy prostym ludem / ale y w medrzych / y wczeszych / nawet w samych Lekarzow iest po wiekszej części / Rzodkiew nie przed iedzeniem / ale po iedzeniu używanie : czego y Dioscorides sam wazy. To twierdzac ze do zwarzania / y strawienia pokarmow iest pomocna. Ale Galsen pokazuje przeciwnym sposobem / ze przed iedzeniem wśelakich potraw ma bydz pozywana / bowiem nie tak żoladek obraza / y nie czyni tak wiele wietrzności w ciecie sinrodlowych y przytrych. Takze pokarmow nie wznoży / y do iedzenia chce wzbudza / ieno ma pirowey bydz woda polana / a potym odcedzi wśy ia / sola potrzebiona zeby sie pirowey spocila. Ale iakozkolwiek / wietrza część lekarzow o niey pisacych na to sie zgadza / ze merylko izby w żoladku potrawy zwarzac y trawic miala / ale y sama niemoze bydz strawiona : radniey iey liście pomiernie używane to czyni : ze y pokarmy trawi w żoladku / y do iedzenia chce czyni.

Iakiey ziemi potrzebuie Rzodkiew.

Ogrodnica.

Rolmella pise / ze ma bydz na ziemi madsney y nagnoionej siana / y na dobrze sprawionej / a gdy korzen troche podroscie / ma bydz przesadzona y dobrze a pilnie ziemia okryta / bo gdzieby korzen byl odkryty / zdrowniecie / albo zgiebiecie.

Plinius radzi ia na ziemi iatowej y wilgotney siac na piaskach y kamienistych grunciech nierada rosce : Czas mglisty y pochmurny lubi. Ma bydz przestrono siana.

Takze przestroniey rozsadzona y gleboko / a to po nowym dżdu / opioez zeby mieysce sadzenia bylo wilgotne. Lubi tez z mno / acz nie każda / y buyniey pod zimnym niebem rosce niz pod goracym. Do tego stodnie / pozywata zbytniey a przytry gorzkości gdy ia zimno przeymie / iako y Rzepa.

Buyna.

A zeby tym buyniey rosta / liście potrzeba na niey przecinac / bo y zartym iadowitości pozbawia / a do używania chetliwsza y przyiemniejsza bywa / zwlaszcza gdy ia z wierzchu stona woda albo rosotem strapia / iako Plinius pise : W Egypcie saleure w rodzie rospuszcza / a tam ia kropia.

Gdzieby tez chcial stodka miec rzodkiew / tak iako Paladius pise : tedy nasienie w rozsyconym miedzie / albo w soku z rozynkow wycisnionym moczyć / albo w wodzie cukrowaney przez dwa dni / a przesuszysy go / siac.

Stodka.

Kto chce miec rosta / trzeba ia czesto przesadzac y slancowac / liście z niey zerznawsy albo radniey oberwawsy. Takze nac mloda czesto z niey zrynac / albo ia ku ziemi przylemniac nakrywac / albo wezynic kotem grube w ziemi / tak wielka y szeroka / iako chcesz miec Rzodkiew / y nasypac w nie plew / na cztery palce wzwyż / a nasienie w niey gnoiem y ziemia nakryc. Tak wedlug wielkości gruby / bedzie Rzodkiew wielka.

wielka.

Zeby iey chrobactwo nie psowato / radzi Theophrastus / miedzy nia siac ptasza wysk.

Od chrobactwa bron.

Greckiego poganstwa szalenstwo.

Tak w wielkim y Grekow byla wrazeniu Rzodkiew / dla powsiechnego iey używania mialsto iaryn / ze ia Delfickiemu Apollinowi poswiecili : z szerego zlotá wezynona temu ofiaruiac. Jalo tez cwikle ze srebra / a rzepe z ołowu.

Szalensstwo poganstwie.

Rzodkiew polna dzika / Rozdział 58.

Armoratia, & Raphanus sylvestris, & Rapistrum album.

Heyderatych.

Rzodkiew polna / dzika / albo lesna / iest liścia mnieyszego od ogrodney / ale ostrzeyszego y kosmatzego. Korzenia mnieyszego / piernieyszego / y czerstwieyszego w mieś na palec. Kwiatu drobnego / bialego : z tych straczki iako na kapuscie / w ktorych nasienie drobne.

Adieysce.

Rosce na polach sama przez sie przy rzekach. Na gruncie Rzymskim obficie.

Przyrodzenie.

W trzecim stopniu rozgrzewa y wysusza.

Moc y Skutki.

O tych wszystkich potrzeb zgodzi sie do ktorych Rzodkiew / y owsem od niey tez silnieysza y poteznieysza.

Tychże skutkow o y ogólna.

Mocz.

Mocz potężnie wywodzi y pedzi/ wtarty
w winie/ á w másle smażony/ ná prog loná
y ná kr. yże ciepło przykladany.

Mocz

rzuwi.

Przechoz

dom mo

czu.

Pecherz/ y

Przechody mocz/ tak ob kámenia zatká-
ny/ iáko od piasku y mulu grubego y gestego/
zámulone/ otroiera y wychedaža/ dawájac
go trunkiem/ w winie moczzonego. Także
przykladájac go ná kr. yże y ná prog loná.

mleka w

w pier

siach.

Swini

iáże.

Mleka máinkom obfirość dáie. Także
Swiniom oprośionym/ ktore go używá-
ia/ tak wiele mleka dáie/ że od zbytniego po-

Kármu prosieta zdycháia.

Zoladet záziebiony rozgrzewa.

Dušnosť z pierśi odgania.

Przeciwno truciźnie y iádu/ iest vžiteczná.

Owa tych skutkow iest/ ktorých rzodkow
náša ogrodna/ iedno silnicysza.

Rozádek.

Wla sie/ ktorzy iá zá Chrzan máia/ y
mienia co sie z opisania wnet iego cba-
czy/ ácz gorzkośćia y iádownośćia/ także słus-
tkami sa sobie málo nie równe/ ále kstale-
tem rozne.

Zoladko

mi.

Dušnosť

ści.

Truciź

nam.

Chrzan/

Rozdział 59.

Raphanus maior, & Rapha-
nus marinus, Raphanus ob-
soniorum.

Chren/ Meerrettich.

Chrzan znáiomšy iest kucha-
rzon/ kucharzom/ y w obec-
wyszkim/ niżby sie mogl z
ośoliczności własných opisać. Li-
ścia heršego/ á niżli Kobeliszaw.
Korzeń ná dobry pálec wzmiész/
długi/ á iádownito pieprzny y gorz-
ki. Elacza gálesištego ku wierzchu/

po ktorym przy wierzchu kwiat
biały/ drobny/ ktorého głoweczk.
małe/ w tych nasienie. O Chrza-
nie starzy piśarze nie nie piśali/ ani
żadney wzmianki o nim nigdy nie
uczynili.

Adieysce.

Ledá gdzie przymie sie y roście/
takziarnem w siany/ iáko flanco-
waniem: Nawet wierzchy korze-
nia zerznione/ á sadzone/ tak w o-
grodach/ iáko y ná polu/ rady sie
przymia. Kto go chce mieć nie
barzo iádownity/ przez noc y dzien
nasienie iego/ á chociaż y przez
dwa dni/ w pitym miedzie namo-
zyć/ á przesuszywszy ie iáko y rzet-
iwiane/ niechay eieie.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest ogništego/ to
iest rozgrzewaiącego y wysuśáia-
cego: ná poczatku trzeciego sto-
pnia/ albo ná koncu wtorego. Pe-
łaznie to iawnie ošrogoracość/
albo zbytnia gorzkość iego/ nie tyl-
ko w używaniu/ ále y w wierceniu
y tarcu iego/ gdy w nośie/ y w glo-
wie czyni gryzienie przykre/ tak że y
z oczu lzy wyciśknie/ iáko cebula/
albo Gorczyca.

Moc y skutki.

Chrzan przychodzi nie tylko do przyśma-
ku stolowe/ używania/ ále y do lekarstw:

Zápá

Stawy
bolemu
z zimną

Moczni.

Złoty
winn.

Złoty
winn.

Dziwno-
ści.

zn. c.

Flaginte
winn.

Piecho-
domno-
czymu
lonym.

Sirupus.

Kwart-
nie.

Wzrost
Dychaw-
cy.

Sucho-
wym.

Aqua stil-
latitia.

zapirowia nim kaptony tak warzone/ iako
pieczony. Wieprzowe pieczenie ic.

Stárożytni ludzie czynili z chrzanu lekar-
stwo przeciwko bolemu głowy zżiebionej/
tym sposobem: Chrzan drobno pokrta-
wszy/ suszyli/ y miałko wtartego po tyłec/ z ro-
nem ciepłym choremu pć darowali/ kładąc mu
sie zaraz w pościeli co nalepię poćić.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany/ po-
teżnie wywodzi wtarty/ a w winie y w ma-
śle smażony/ a na lono/ y na krzyż co
naciepię przykładany: Badz przez ká-
mien nyrtowy/ abo pechyrzowy/ w przecho-
dach zahamowany/ badz od grubych a ge-
stych wilgotności.

Kámiem trzy y moczem wywodzi/ iako
y Rjodliem/ w tálarki nakładany/ y w winie
białym przez noc moczony/ y trunkiem wży-
wany.

Zimny żoladek zagrzewa/ y przeto sposo-
bny do trawienia czyni.

Dusność w piersiach wkłada rozgrzaniem
swoim.

Truciznom y iádom odpor dacie/ bo gdyżie-
by były w żoladku/ z trawieniem wyrzuci.

Flaginte także z żoladka wywodzi.

Niedźwiadek soliem tego skropiony/ iako
Rasis świádeży/ zemdlicie/ y skurczywszy sie
rozpućnie sie.

Z wodką piétrusejana/ albo z polową cie-
ciorki czerwonej trunkiem wżywany/ przecho-
dy mocz/ ták piaszczystym mulem iako ślá-
gmistym/ albo też kámiem zatkane y za-
wołane otwiera/ y wolne czyni.

Syrop z Chrzanu.

Syrop uczyniony z Chrzanu z miodem a
z octem/ czwartodniowa zimnica leczy: O-
czym sie też w Rjodkwi powiedziało.

Szkodzi.

Wzrost wáde czyni/ bo wzrost swa gorz-
kością iádowita y pieprznością moli.

Dychawiecznym/ y
Suchocy máiaeym/ sol chrzanowy zále-
cáia wielce trunkiem wżywany.

Wodká z chrzanu.

Wzrostym sposobem palona/ iako rzod-
ziwiana/ y tychże skutków z nią jest/ ieno
chrzanowa mocniejszy y potężniejszy. Do

tych potrzeb lekárskich służy do czego sam
chrzan.

Mocz y

Kámiem wywodzi potężnie.

Szlánowatosci flagmiste/ grube y kłó-
wate rozgrzewa/ rozprawa y siecze/ y mo-
czem wywodzi/ z nyrt/ z pechyrz/ z żoladka/
y z piersi/ pić iá.

Confekt z chrzanu.

Wzrosty wyteczny konfekt z niego bywa ro-
biony tym sposobem: pokrtawszy go
w tálarki/ namoczyc to w przednim winie
białym (drudy przylawa octu) y ták dlugo
w polewanym gárcu dobrze nakrytym mo-
czyc aż zmięknie/ potym odcedzić/ y prze-
czuchać/ a do funtu/ wziąć miodu odży-
mowanego pultora funta/ na wolnym og-
niu węglistym dobrze przysmáżyć/ pilnie mie-
szając: a gdy nápoly przestodnie/ przydąć
Cynámonu dobrego lot/ Imbiru pultora to-
ta/ Kardámonu/ Kubeb/ Gwoździków/
Muskatowego orzecha po pultory kwinny/
wmiścić pilnie y wżywać.

Mocz zatrzymany/

Kámiem potężnie trzy y wywodzi.

Drudy wmić iáwszy go/ w miedzie a w oc-
cie warza/ aż do zgeszenia lekwarzu: Ten
wytecznie biera/

Do poruszenia kámienia/ ták w nyrtach/
iako w pechyrzu.

Máiciey zámuloney y zatkány osobli-
wie służy.

Owa do tego wszystkiego chrzan jest wy-
teczny/ do czego Rjodliem y iésze potężniejszy
y y silniejszy: przeto iedno miásto drugie
go/ mozebydz wżywano do potrzeb lekárskich.

Wzrosty w tych zimnych káminach wżywamy
go/ nie iako iáryny/ ale iako przysmálu do
ryb rosolowych/ pieczonych/ smáżonych/ sto-
nych/ do miéśa warzonego świeżego/ wedzo-
nego/ przesálanego polewáiac nim: Także
do káptonów warzonych/ pieczonych/ do
głowiny wieprzowej/ y dziczyzny/ do ma-
czania y polewania/ przydacie do tego M-
gdalów kódkich/ miodu/ a octu.

Rozdziałek

Wzrosty niepomalu/ którzy Chrzan
chea mieć rzęucha Włosa wielka/ al-
bo Pieprzycy/ która Látinnicy Lepidium
zowia.

Moczni.
Kámiem
winn.
Szláno-
watości/
flagmiste

Elektu-
ari

Moczni.
Kámiem
winn.

Máiciey.

Przysmá-
kiem. ták
to bywa

Pasternak ogrodny/ Rozdział 60.

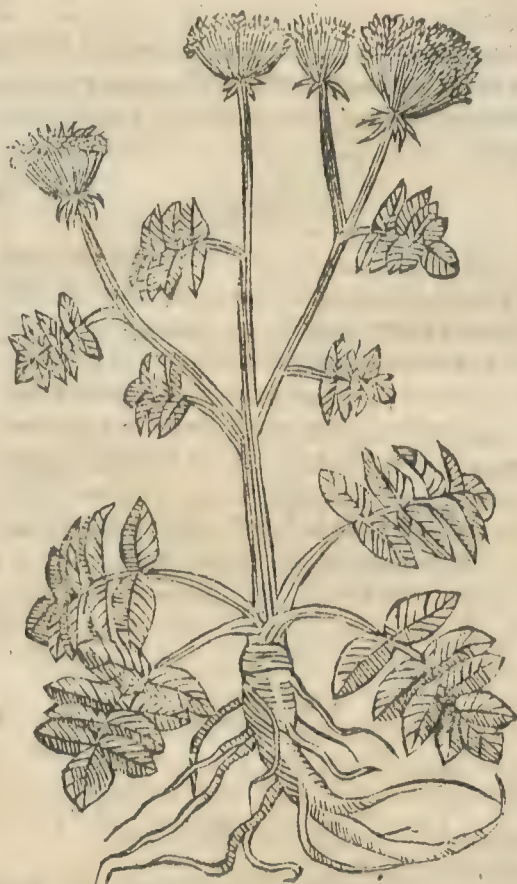
Pastinaca, Staphylinus.

Pastenachen/ zam Pasteney/ Past-
nachen.

Pasternak siany/ abo ogrodny/
Wszystkim wobec znáiony.
Ten okrom polnego jest troiaki/ al-

bo

bo czworaki. Pierwszy a własny /
o którym tu Rozdział słabziemy /

biały. Trzy drugie wiejskie / kol-
tawy / czarny y czerwony / byro a y
biały. Te Karotami od Łacinn-
tow mianowane / naszym krainam
nieznajome / dla niezwyčajnego
ich wyrodku / y nie przyiemnego
maku : o których niżej zaraz szerzej
mowić będziemy.

Pasternak nasz ogrodny zaraz z
korzenia nac wypuszcza : między
ktora za czasem pier / albo rozga-
łęziła / albo lastwana wyra-
ża. Liścia jako na Łancibromie /
jedno troche wiejsze / po pięci li-
stkach zobu stron wypulki zielone /
a wierzchu ieden / jako y Jesien-
ny / albo Jazębiny ogrodney. tro-
che przystrojszego / okolo kraio-
wałowanego / albo karbowanego.
w wierzchu flaga / okółki wielkie
z żółtabiaławych kwiatkow pełne :
z których potym nasienie / wiejsze
Kopru Włoskiego / na koncach za-
ostrzone / a smaku gorzkiego / pa-

chniace. Korzen miazgy / długi /
miętki / biały / pachniący / odnoży-
sty / słodko korzennego smaku.

Niepsce

Wywa pospolicie w ogrodziech
y w polu siano / do pospolitego w-
żywiania skołowego.

Przyrodzenie

Przyrodzenia jest rozgrzewaia-
cego y odwilżającego w pierw-
szym stopniu / wyciera / pobudza /
y wzrusza / otwiera : iedno to w
żytko mdłej czyni / niżli pełny /
o którym niżej.

Mocy Skutki.

Rozenie Pasternaku ogrodnego w nas-
zych stronach / częściej do kuchen y sko-
łowego wyżywiania przychodzi / niżli do Ap-
tek y lekarstw. Abowiem tak z makiem /
albo z oliwą / jako z miesem skopowym /
albo iatowiczym / a zwlaszcza w polowce ich
warzony / jest osobliwym y przyiemnym po-
żywieniem. Jest y lekarzkiem iedzeniem zwla-
scza tym którzy miewaia (Taber)

Bolenie głowy ciężkie / bytniey kolery /
Słabienie chorey barzo ta potrawa służy.
Miechyzowi y

Przechodom moczni zamięlonym dobry.

Moczni z trudnością odchodzącemu / a Pa-
nieniem tylko / ta potrawa jest wyteczna.

Paniom nieplodnym dla oziębłości ma-
cieci / dobrze go potrawa często wywodzi / tak
bez pieprzu / jako z pieprzem. Także nasienie
iego z winem pić na noc.

Miankom / y paniom / działki pierśiami
karmiacym / mleka dostatek daje.

Chudym / a wyschłym ciałom jest wyte-
cznym pożywieniem / odwilżając suchosć w
nich / y ciału niemala tuczność dając. Toż
czyni w masle / albo w oliwie smażony / ma-
ka pszeniczna obwałany / albo w cieście do
tego wczynionym / jako w polowce z miesem
warzony. (Taber)

Kamien / których w pechyrzu trapi / jest kamien-
im potrawa wyteczna.

Owa iakimkolwiek sposobem podobą się go
komu wywodzi / jest z każdej miary im wyte-
czny / zwlaszcza którzy wyszey pomieniony-
mi doległościami są złożeni.

Pechyrzowi okrostawialemu / zacząym i-
ko otreby / albo grysia z moczni odchodzi /
ta potrawa barzo wyteczna często iey wy-
wodzi.

Potrawa
osobli-
wa.

Stawy
boleniu
słabienie

pechyrz
wi.

Mocz
pedzi.

Paniom
nieplod-
nym.

Mianko
mleko
daje.

Chudym
wyschłym

go ciała
wytecz-
ny.

smażony

Kamien

Pechyrz
wi okro-
stawia-
mu.

Wywa

Potrąwa
polewa
czarna z
pasterka
tu.

Bywa też bardo użyteczna potrąwa albo polewa z pasterka/ tym sposobem czynio-
na: Pasterka w mokra chustce albo w pa-
czesi obwinać y w żarzyłym popiele xpiec.
Potym w kociłki go pokrąić/ y w masle albo
w smalcu wieprzowym/ albo gesim tak dłu-
go smażyc/ aż pobrunatnieje: dopieroż go w
miesney polewiec warza/ że zaś zmiekniecie/ y
drobia ośrodek białego chleba w to/ albo
make w masle smażona/ a do iedzenia bardo
z przyiemnego dala.

Terkom
Pecherz
zow.

Nerki y
Pecherz z amulone/ skorka zwierzchnia z
Pasterka w sufona/ a mialko wtarta/ kwiu-
te albo troche wiecycz/ winem białym dala/ i
wychedaja.

Kamien
niu.
Mocz.

Kamien trzy/ z moczem wywedzi.
Mocz kąpieniem/ z ciezkoscia odchodza-
cy/ wolno wywedzi.

Miesiecz-
czney.
Puchline.

Miesieczne paniem czyzzenie wzbudza.
Puchline z ciela moczem pedzi.

Plauze.
Sotacee.

Plauze leczy. Takze zolta niemoc spadza.
Sotawke ciezkta y wstawiczna zastana-
wia. Takze

Sotaw-
ce.
Kolic.

Morzenie y gryzenie w zywoicie uklada.
Nerki y

Nerki y
Pecherz
z piastu
chodzy.

Pecherz z piastu wychedaja/ toz nasienie
z winem/ albo z miodowa syta/ po czwierci
lota/ albo po pultory/ piac.

Do weja
obrazo-
nym.

Wlazonym od weja/ toz nasienie z wies-
przewym sadlem na rane przykladaiac/ le-
czy. Dios.

Plob
marowy
wywedzi.

Nasienia ktoby na czzo z winem pozys-
wal/ temu zadna gadzina iadowita/ tego
dnia skodzić nie moze. Drudzy to o nasie-
niu polnego Pasterka pisa/ y rozumieia.

Wzody
cielo
psuace
goi.

Plob marowy z zywoia paniem wyciaga
surowy korzen/ wezlektem albo czopkiem w
lono puszczony. Takze y miesieczna paniem.

Bolaczki/ wrzody/ y rany ciela rozklad-
iace/ wychedaja/ rozszerzac sie im bron/ y
one goi/ liscie z prasnym miodem na nie

plastruiac. Toz/ liscie w winie/ albo w wo-
dzie warzac: a ta woda ie wymywaiać cze-
sto/ czyni.

Sok z Pasterka/ tak z polnego/ iako z
ogrodnego/ z Rozanym miodkiem/ sa-
dzele y wrzody ciela psuace/ takze wycheda-
ja y goi.

Surowy korzen gryzac/ y pozywaiać/ mocz
wywedzi. Plin.

Od Niedzwiedka w szekionym/ nasienie
z białym winem piac/ iest ratunkiem.

Bolzebom wsmierza pocieraiac ie korze-
niem pasterkowym. Plin. Toz rozumiec
mamy o polnym Pasterku/ o ktorym w
przytym Rozdziale mowic bedziemy/ da-
Pan Bog.

Wino z nasieniem Pasterkowym.

Alz to wino nie bywalo w uzywaniu le-
karzom starodawnym: iednak ze Mars-
cellus Empyrik/ y Gwilhelm Wagnana/
zalecia go wielce: zdalo mi sie o nim tu
przyppomniec. Toz nasienia tego Pasterka
tym sposobem bywa czynione/ iako wino
z Kamieniem kramnym/ o ktorym na swym
miescu.

Zoladek z ziatobny rozgrzewa y posila.

Sotawke zastanawia.

Chec do iedzenia czyni.

Wietrzności w cieie rozpadza.

Mocz zawosciagniony nad przyrodzenie/

wywedzi.

Kamien z Nerki y z Pecherza. Takze

Miesieczne czyzzenie paniem wzbudza/

trunkiem go uzywaiać.

Zoladek do trawienia sposobny czyni.

Rozsadek

Zych tez skutkow gluche Pasterka/ ktore
Lacinnicy Karotami zowia/ y tegoz
przyrodzenia sa/ o ktorych w trzecim Roz-
dziale niżej sie powie.

Mocz.

Od Nies-
dzieda-
ka obraz-
zonym.
Zedom
boleis-
cym.

Vinum
Staphili-
tes.

Sotawke
wi.
Sotaw-
ce.

Chec do
iedzenia.
Wietrz-
nościom

Mocz
pedzi.
Kamien
w Ner-
kach y w
pecherzu.

Stras-
wnosc
czyni.

Pasterka ptonny/ albo ptasz gniazdo. Rozdzial 61.

Pastinaca eratica, Daucus 2.
Staphylinus.

Wild Pasteney Dogelneff.

Pasterka polny/ ktory tez Pa-
sternaczkiem y Ptasym gnia-
zdem zowiemy: ma liscie Trze-
buli podobne/ albo Marchwi o-
grodney/ iedno kerske y gorzkiego
smaku. Rozgi na lokiec/ albo wys-
sze/ galeziste/ kosmate/ w wierzchu

okolki oganczyste/ drobnemi kwia-
tkami bialymi kwitnace/ we szrod-
ku male/ rumiane/ do zoltosci sie
maiace. Te okolki/ gdy sie do nasie-
nia dozrzenia maią/ wierzchem sie
skulaja/ tak ze we szrodku iako ptas-
sze gniazdo maią. Skad tez Ptas-
szym gniazdem bywa mianowane.
Korzen na piadz wzdluz bialy/ w-
zmiesz na maly palec/ odnozki od
siebie rzadko puszczaiac. Pachnia-
cy/ smaku stodkoostrego/ albo sczy-
picego

piętego. Ten warzony przychodzi
do używania: nasienia kosińskie-

go / ostrego / y pachniącego Paster-
naku / ogrodniemu podobnego.

Kosć przy płotach / na miedzach
przy ścieżkach y drogach / przy na-
wozach / na pagórkach / na miej-
scach kamiennych y skalistych / a
malo nie rośniedy po polach.

Przyrodzenie.

Daleko jest potężniejszego przy-
rodzenia od pasternaku ogrodne-
go. Także y w skutkach potężniej-
szy / a ptasemu gniazdu / od Dio-
skorida opisanemu we wężem po-
dobny. Także też w trzecim sto-
pniu rozgrzewa / y wysusza / zwa-
żając nasienie. Korzeń jego we wto-
rym stopniu grzeje y suszy / na kon-
cu albo na początku trzeciego. Zaś
zielenie y z liściem / we środku wto-
rego stopnia.

Moc y Skutki.

Korzenie pasternaku płonnego. Staraoda-
wonym ludziom przychodziło do stolowca

go używania. Czasow dzisiejszych / że ogro-
dnego jest obfitość / o polny miedzaka / gdy
też korzenia jest przytwardzłego / wśakoż dłu-
go z miewem warzony / bywa przytemnym
pokarmem lekarskim / zwłasczą polewni.

Moc nad przyrodzenie zawściągniony /
potężnie wywodzi z pieczętem a syta miodo-
wa pić.

Miesieczne czyszczenie pániam wzbudza.

Kaslu z przeziebienia / albo z spadkow zim-
nych ślagnistich / jest lekarstwem.

Piersi y

Pluca z ślagny liptey / kłiwatey wyche-
daja / y snadnie wywodzi / wziawszy garsc
korzenia drobno pokrajanego / suszonych fig
miesistych totoro sześć / także drobno pokra-
janych / cukru lodowatego śarego pięć to-
toro. To wszystko w polgarncu wody ciekas-
cey warzyć / do czwartej części wyrzżenia / a
tey polewki po cztery albo pięci lyżek pić da-
w rano. Takżedwie godziny z południa.
Trzeci troć kładac się spać. To przez kilka
dni czyniac.

Pleurze y kłociu w bokach / nasienia tota pleurze-
czwierć / ze trzema lystkami wodki polney
Dyaktwie pić / jest ratunkiem.

Bolaczke w piersiach / korzeń w mleku
warzony / a trzykroć każdego dnia po dobrym
trunku używany.

Matrobie.

Slezenie.

Przechodom Moczni.

Wziac korzenia / z okolkami / z kwieciami
y z nasieniem niedozrjalym / po garści. To
w polgarncu wody do polowice wywarzyć /
przylac do przecedzoney polewki kwarte sa-
lu / z swieze go wloskiego kopru wypraszewa-
nego / Bialego cukru osm totoro / znówu na
wielkim ogniu przywarzyć y przecedzić / y
tego po sześci lyżek rano przed obiadem dwie
godziny / także przed wieczera / ciepło da-
wac pić.

Moczni kąpieniem odchodzaczemu.

Nyrti.

Pecherz wyciera.

W ledźwiach bole wkłada.

Czyszczenie Miesieczne / pániam wzbur.

Puchline wietrzna wywodzi y leczy.

Obrażonym od iadowitych besty bywa
ratunkiem nasienie / tego Pasternaczku mlek-
o wtarte z winem dawać pić / na raz co kwina-
ta albo czerwony złoty zawazy. Tym wśy-
tkim pomienionym niedostatkom / jest ra-
tunkiem.

Ktoregoby dnia tego nasienia kto z wi-
nem używał / tego bezpieczen bydz może / od
wśetkienia iadowitych besty Dieśko:

Od Udzwiadła obrażonym / toż nasie-
nie / z winem / albo z octem / pić jest lekar-
stwem.

Macice z swego miejsca zruszona na swe

miejscie

Miało
używane

Moczni.

Miesiecz-
czny.
Kaslu.

Piersi.
Plucam.

Bolacz-
ke w pier-
siach.
Wietrz-
nie.
Slezie-
nie.

Przechod-
dom mocz-
ni.

Moczni.
Nyrtom.
P. ches-
izowi.

Scyaly-
cc.

Miesiecz-
czny.

Puchli-
nie.

Obrażo-
nym od
besty iad-
owitych.

Od obra-
żonych
besty iad-
owitych.

Od Udz-
wiadła
obrażo-
nym.

Macicy
na swe
miejscie.

nieysce przywodzi/ czwierz lota nasienia z winem ciepło/ przez trzy albo cztery dni pić.
Wiatęgowy nieplodny/ sposobne czyni do plodu/ korzenie y z nasieniem tego w winie wazac/ a na czczo y na noc po dobrym trunku biorac.
Zaporzysto albo zasniat wypędza/ korzenie w wodzie wazone/ a trunkiem wzywane/ czopkiem albo woskiem w tona puszczany.
Maciec zaduszone/ y wzgore wdane/ po czwierz lota nasienia/ z ciepłym winem pić/ a korzeń kładac/ na swe nieysce przywodzi. Pl.
Toż też macieczne dolegliwości inne/ iako strzelania/ sezmienia/ bolenie/ ić. wklada.
Paniam które sie dlugo w rodzeniu dziatek pracią/ przykładac na żywot y lono dobrze/ aborciem przedk y lekkie im rodzenie czyni.
Bole w żywocie paniam wklada z nasieniem pasternaku polnego/ z Malmazyą/ albo z Muskatela plaster na żywot kładac.
Mieszanie z z ośrodką chleba/ z równo obogza wazac/ y ednamielcy wrzec/ y ciepło na żywot plasterować. Toż czyni na czczo z winem go ciepło pić.
Pszehody mozu wych. daja z piasku/ z mulu/ z otrebiny/ y z sła nowatości/ flegmasy/ wiazac tego pasternaczku korzenia garsci/ korzenia Kopru Wloskiego/ Pierruszanego/ Lubszyskowego/ Nasienia Wloskiego/ Kopru/ iaderek o chedożnych z Brzostowniowych kostek po pul garsci/ przepisu garsci z grubą przetartego/ inne rzeczy mialko wklasky. To wszystko we trzech kwartach wody prostej wazyc/ do wyrwienia trzech czesci/ y przecedzic/ a w oncy p. lewce rozpuszcic cukru Kanaru z sześć lotow/ y tego na raz po cztery albo piaci lyżek na czczo pić dawac/ polklastawa.
Gluz y zbytnie w glowie w. lgoznosci/ liście y z kłaczem tego ziela w luzu wazone wysusza/ tym glowe przemywac. Albo w płociennym worku przesywyc/ go/ na g. racy cegle nagrzewac/ a na glowe przykładac.
Oczom z zbytnich wilgotności zapuchłym korzenie tego ziela w wodzie wazone/ iest r. trunkiem/ czesto oczu wymywiac/ albo chusteczke w tej wodzie maczac/ a na oczu ciepło kłasc.
Zoladkow z zimnych wilgotności boleiascemu/ albo z wietrzności w nim zamknionych/ iest przedkim lekarstwem samo ziela z kwieciem y z nasieniem swym/ przesyte w worczku/ w winie y w oliwie parzyc/ a tym co naciepley go nagrzewac.
Niesieczne czyszczenie zawosciagnione wzbudza/ wysysy worczek z plotna wiotczego/ albo z cyndelinu na palec wznieś y wzdolniz/ y tym nasieniem mialko wtartym na pelnic/ y w lono czopkiem wpuszcic. Toż y korzeń tego ziela w lono wprawiony/ czyni.
Wzody y sadzele ciato psinace/ y roziaz

biace leczy/ z miodem liście wrzec/ y przykladac. Toż smy też o pasternaku ogrodnyim powiedzieli/ iedno ten poteznie to sprawuje.
Bydlą rogatego/ y
Konstym oczom boleiacym/ nasienie tego ziela mialko wtarte z soziem Bluszczywym y z miedem zaczynione/ tym oczy ich pomazowac. Alz muchy/ mszyce/ y chrobace two inne do stodczu rady sie garna/ zaczyn bydlo niemniej bywa wdreczone od nich/ iako od bolu samego: tedy wiazac smoly/ badz suchey/ albo wodnistey mazi/ rozpuszcic i. c. lwa/ a tym okolo oczu na palec albo na dwa bydla mazac. tak im muski niepoyda do oczu.
Zolcey chorebie/ iest lekarstwem/ ead liście/ korzenie/ iako y nasienie/ w trunku go wzywac.
Czerwona choroba zaszczala leczy nasienie tego pasternaku/ z wodka Babczana/ albo z inna przynalezaca/ piac. iedno go pierwey potrzeba przypiec. Kleopat.
Korzenia/ ośm lotow w mleku wazacy/ na raz to dac wypic/ iest przedkim r. trunkiem/ ktorzy mozu puszcac y odbywac nie moga. Silistion.
Padalacy niemocy.
Pleurie albo klociu w bokach.
Areczu y twarz w tyl obroconey/ w wodzie korzenie y z nasieniem waz/ rozstieray/ a trunkiem day. Plin.
Liście/ sirowosc zoladka oddala/ wazac y wzywac go. Inne skutki z ogrodnym pasternakiem/ albo z swoyskim/ ma spolne/ iedno ten plonny daleko iest potezniejszy w swych skutkach.

Wodka.

Wodka z pasternaczku plonnego bywa/ przez Balneum maris w ksiejcyu Lipcu distilowana: biorac go ze w. slytym/ z korzeniem/ z kwieciem/ z liściem: a wazone wawry dobrze/ y tak do niżej opisanych potrzeb chowac.
Maciecznym bolesciom po porodzeniu sluz/ piac icy po piaci albo sześci lyżek/ ciepło.
Gryzawkom szcziniadzielnicyim.
Toż też wychedaja po porodzeniu.
Ktorem choroba miścieczna niestateczna nie przychodzi/ y nie dobrze bywa/ także icy ciepło wzywac/ czyni dobrze.
Maciec zaduszoney bywa osobliwym r. trunkiem/ kładego dnia biorac icy dwa kroć po ośm lyżek/ przysadac miodku Rozanego po dwa loty/ albo lyżek.

Wino z pasternaczkiem.

Wino tym sposobem może bydz zaczynione/ iako sie powiedzielo w opisaniu pasternaku swoyskiego. Reore

Oczom
bydlę-
cym bo-
leiam.

Zoladce.

Czerwon-
ce.

Mocz
prz.

Padalac-
cy albo
kaduku
pleurze.
Areczu.

Zolad-
kom.

Aquastil-
lantia.

Maciec.

Vinum.

Za mi-
siace.

Białymglowam bardzo służy / które swo-
go przyrodzonego czyszczenia miesięcznego
nieśkatecznie / albo bardzo źle miewa. Tak-
że do innych chorób / do których z ogrodnes-
go pasternaku roślina używana. Ale to po-
teżniejże do wszystkiego.

Extra-
ctum.

**Istność z Pasternaku polnego wy-
ciagniona.**

Z Tego suchego ziela / iako z piólym / albo
z innych ziół suchych / może istność z nie-
go być wyciągniona / biorąc go z korzeniem /
z liściem / y z nasieniem. Ten ekstrakt ro-
żnymi chorobom wewnętrznym / zwłaszcza z
zimney przyczyny pochodzącym / służy : w-
żywając go na raz / po trzeciej części quinty /
z iegoż wodką / albo z iaką inną do tego przy-
należącą.

Z innymi też lekarstwami używany / według
przyrodzenia którekolwiek choroby / bywa
ratunkiem osobliwym.

Sol.

Sol.

Z Suchego korzenia y z nasienia może sol
wzycić / tym sposobem. iako się na wie-
lu miejscach / przy ziołach rozmaitych po-
wiedziało. Ta użyteczna

Nerkom /

Pecherzowi / y

Przechodom moczui zamięlonym / z któ-
rego ciężkość moczui puszczania przypada / z
winem albo z iakim innym sokiem do tego
należącym / z konfektem / z pigułkami / y z in-
nymi lekarstwami / może być używana.

Syrup wyciągany z tego ziele.

Syrup.

Z Ten syrop / równie iako z piólym bywa
czyniony / biorąc do tego wszystko ziele z
korzeniem / z liściem / z kłaczem / z kwieciem /

y z nasieniem. Ten służy wszystkim tym
niedostatkom / którym samo ziele należy /
biorąc go na raz po łocie / z iegoż winem /
albo z wodką / albo z iakim innym sokiem przy-
należącym.

**Olejek wyciągniony Alchimijskim
sposobem.**

Olejek.

Zm obryzaniem z tego ziela nasienia by-
wa olej wyciągniony / iako z nasienia Al-
nysowego. Ten do tego wszystkiego służy / do
czego samo nasienie. Tego na raz kropie
dwie / trzy / z winem / albo z przynależącą iaką
wodką dając trunkiem / przeciwko chorobom
wewnętrznym. Także w pigułkach / w Kon-
fektach / według zdania chwieszonego lekarza.

Zorwieny też ten Pasternaczek / Prąśm
gniazdem / z tej przyczyny / że swo okółki gdy
okwita y dojrzewa / w kłupie stula / iako gniaz-
do iakie : Albo też dla tego / że się w nim
praśtkowie gnieźdzą / y mnożą.

Rozsadek.

Z Tęktory z ziółopisow / nieznając Pa-
sternaku ogrodniego / wdała pod tym ie-
mieniem czerwona marchew Włoska / któ-
ra oni Karota zowią. Ale się myli / bo ani
nacja / ani barwa / chociaż się też biała znaje
duie : ani kształtem sa sobie podobne : co
wnet niżej z opisania każdej z osobna / śna-
dno się obaczy. Tęktory też miasto kmi-
nu leśnego nasienia / które Daulum Lacin-
nicy zowią / biora nasienie tego Pasternaku
pionnego / ale nie dobrze. Aczkolwiek Ga-
lenus pisać o ziołach / także o pokarmach /
powiada / że polny Pasternak nie ma wiel-
kiej różności od leśnego Kopru. Jednakże
den nie może tego służyć / żeby Paster-
naczek polny / miał być kminem leśnym

**Karota / albo Głuchy Pasternak / albo Harchew
Włoska / Rozdział 62.**

Carota, Carotes, Caritis, Ca-
rytes nigra, rubra, alba.

Karoten / Kotterub'n / Kotmo-
h'ren Kotpešteney.

Karota która my Głuchym pa-
sternakiem / albo Marchwia
Włoską zowiemy / jest trojaka / albo
czworaka : czerwona / żółtawa / bia-
ła / y czarna. Te wszystkie kła-
czem, gałązkami / liśćmi / okółkami
y nasieniem Prąśmem gniazdu / al-

bo Pasternaku pionnemu sa bardzo
podobne : tylko że jedna korzenia
białego / druga żółtawego / trzecia
czerwonego / albo czerwono-bruna-
tnego / czwarta czarnego : wielko-
ści marchwi niżej y kształtu. Za-
pachu nie przykrego / smaku trochę
śłodkiego / ale nie tak iako nasza
Marchew.

Wzięysce

Wszystkie bywają w ogrodziech
flancowane y siane / dla pospoli-
tego

tego używania / miasto iarczyny /
zwolascza we Włoskich / w Francu

Rich / po części w Niemieckich stro-
nach / iako w Trerwerstkim pań-
stwie / w Kolenstkim. w naszym
kraiu gościa y nieznałoma.

Przyrodzenie.

Korzeń y nasienie / są iednego
przyrodzenia z Pasternakiem ogro-
dnym / skutkami też niedaleko się
bie odstepują.

Moc y Skutki.

Potrąwa Korzenie miasto iarczyny używane / wie-
czności w ciecie czyni / a do strawienia
nie bärzo snadne.

Rucmorka / Nojdziat 63.

Sifer album, Sifer satium mi-
nus, Seruilla, Serulla,
Cheruilla.

Gerlein weyß Morelen / Jam mo-
ren / Morchelen / Girgele / Girlin /
Berlin / Geyerlein / Kingdrublein /
Klingel moher / Glitych mohren /

Czerwona Karota w wodzie naprzod
bywa calkiem wärzona / potym w calarce
pokraiana / z octem z oliwa a z pieprzem przy-
prawiona / a miasto przysinału używana.

Biała w polewce miesney pospolicie by-
wa wärzona / iako Rzepa / abo Pasternak /
do używania stolarowego. Także też żółta.

W niektórych krajach gdzie ryb stapo /
tych czasow / ktorych się mięsa używać nie
godzi / tak iey używają : Nakraja w stiby /
abo w stuki na palec rozdłuż / y wymiesi / y
maczają w cieście z pszenicznej maki / do te-
go wezynione / z żółtami a z sola / a w mas-
le / abo w oliwie sinają / trocha pieprzu po-
trząsają. Bärzo sinaczna y żyta bywa po-
trawą. Toż może z pasternaku / abo y z mār-
chwie naszej wezynić.

Junie te Karoty pieką / bądź w garncu
iako się wyżej powiedziało / bądź w popie-
le : a rozkręcając w stuki / sinają aż po-
brunatnieją : potym w polewce miesney wā-
rza / jeżmięknie : a ośrodek z chleba biał-
tego w to drobja / abo małe w masle sinają
na żeby się zięściła polewka. Taką potra-
wā bywa sinaczna y użyteczna. To męczy-
ło z Mārchiwie czerwoney Włoskiej / ale y z
białej Mārchiwie naszej / z pasternaku ogro-
dnego / takawa potrawa bydz może.

Nasienie tej Karoty z kwintu / abo z pul-
tory z winem pić dają / seklawke zawiesiają

Gryzienie y morzenie w żywocie / pomie-
nionym obycajem / toż nasienie uklada.

Kamień piaskisty y mulista w nerkach
y w pecherzu wychodzą / możę wywodzić.

Wino z białey y czerwoney Karoty

Z Nasienia białey Karoty / tym sposo-
dem własnio możę wino wezynić / iako z
nasienia naszego pasternaku / abo z mārchiwie
ktore tychże skutkow iest. Przeto o tym nie-
chce powtarzać.

Wino z czerwoney Karoty.

Z Wino inakłym sposobem przyprawu-
ją : Korzenie tej Mārchiwie kraja / y su-
szą : potym na nie mość leia / a gdy wyłisnie
stacecznie / staczą. Wino będzie Rubinowey
barwy : do używania daleko zdrowsze / niżli
wino z przyrodzenia swego czerwone.

Przy-
praw.

Seska-
wce.
Koliee.

Nerki y
pecherz
wychoda-
ją.

Wino 1.

Wino 2.

krótszy y węższy. Kłaczé także albo rozgi łaskowane/ albo wydrożyste:

w wierzchu okółki ogólnie z kwiatów białych drobnych: z tych potym nasienie pietruszczanemu podobne. Korzonków niemało/ na kształt kózlich iaiet/ albo złotogłowu/ białych/ kruchkich/ smaku słodkiego/ a barzo mało gorzkiego/ przyjemnego: drzeń mając w sobie miękki y cienki.

Wzrost

W nas w Polsce/ a zw'aszcza w Krakowie bywa od Ogródników w ogrodach siana. Indziej iey nie znają. w Niemczech też na niektórych miejscach / mianowicie nad Renem/ około Moguncyey / z kad jako mniemam / do ogrodów Krakowskich iest przyniesiona / gdzie ia pod Jesień siewają / a czasu Postu wielkiego iey sila wżywają.

Przyrodzenie

Korzenie to abowiem rozprzewa we wtorym stopniu / a odwilża w pierwszym / otwiera / rozprowadza / y wywodzi. Ma też w sobie przylaczona nieiąka maluczka gorzkość / z niewielkim ztwardzaniem.

Moc y Skutki.

Żołądkowi iest przyjemna y użyteczna potrawa / zwłascza wárzona. Checi do iedzenia dodaie. Dios. Moc pobudza y wywodzi. Pospolicie bywa z Ryżem wárzona / y z Rozynkami.

Nasienia Kucmerki z czwierc lota/ albo półtora z winem piac / szkarłate zstana wia. Egineta.

Kolice / albo morzeniu frogiemu w żywoicie / też nasienie z winem piac / iest lekarstwem. Tenże

Czyszczenie w żołądku oddala / wárzac ia / y wzywając.

Ciekaczki albo biegunki rozmaite zstana wia / sok tey Kucmerki z kóziim mlekiem piac. Plin.

Serce młde otrzeźwia tak salata iako potrawa iey wzywając. Tabern.

Moc y skutki Kucmerki.

Użyteczna tym którzy kámiemi / albo młt piaszczysty tak w nerkach iako w pęcherzu mają. Także tym

którzy mało mianstwiecznie w żywocie darcie y boleści mają.

Paniom też które dostatecznego czyszczenia swego niemieli.

Wyschłym za długimi y ciężkimi chorobami / którzy niemoga na sie wziąć ciała: tym.

Tym y innym niedostatkom y dolegliwościom / iakimkolwiek obyczajem wysszey pomienionym wzywana bywa potrawem wdziecznym / y lekarstwem osobliwym y dostatecznym sstawa sie.

Bywa także miasto ryb smażona w masele / albo w oliwie / pierwej ia wwarzowşy / potym w mace pszenicznej / albo w cieście do tego uczynionym z iayey obwarzana / na miasto / albo oliwe goraca kładziona / trocha soli a pieprzem porzazşy.

Drudzy nie wárza iey naprzod / ale surowa smaża aż przyrumienienie dobrze / potym na mieso kłada / y wárza ia tak dobrze aż do zmiełzenia / trocho maki pszenney rozklocowşy abo przybiowşy dla gestşey polewki albo

Żołędo

Kowi.

Checi do

iedzenia

czyni.

Moc

pobudzi.

Szkarłate

cc.

Kolice.

Czyszczenie

wzywając.

Biegunki

Fom.

Serce os

trzeźwia.

Żółty

piasek

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

młde

ciała

albo chleba białego z cukrem na tarto wsta-
tego/ Pieprzu tartego troche / to wespół
przywarzyszy będzie potrawa bardzo osobli-
wa.

Suchotnym ludziom potrawa bardzo uży-
teczna: ochodziwszy korzonki / w talarci
pokrajać / y w studziennym mleku / świeżo od-
doionym warzyć aż zmieknienie / potym przez
sietko przebić. A przylawszy więcej mleka /
do tego kilka żółtek świeżych wbić / cukru
troche / albo iako kto stodo rad używa / y
przywarzyć troche. Takowa potrawa by-
wa bardzo przyjemna / rokoszna / do używa-
nia ludziom suchoty młaiacym. Junni mi-
asto mleka / z kłopotu dobrego biera do tego
polewke / albo z miasa iatowiczego / skopo-
wego / albo cieleniego / y pomienionym sposo-
bem warza. Owa iakimkolwiek obyczajem
bywa przyprawiona / zdrowsza jest y przyjem-
niejsza do używania / niżli Marchew / albo
Pasternak / y krwio lepsza dacie ciała. Tab.

Może z Kucmerki salate uczynić: och-
odzić korzenie / warzyć ia dobrze / drzenie po-
winiować / y w wodzie chedogicy zimney
wychłodzić / w miarę osolić / z octem y oli-
wą przyprawić.

Zwywym srebrem strucym. albo
Dymem tego zarażonym / iako złotnicy
około posłocenia / y inni nim się barwiący /
iadem tego bywaia zarażeni. Także ci

Którzy bywaia od barwierzow na gran-
ciska niemoc mazi / nie vmorzywszy go do-
brze / albo turbitem go nie przystoynie daciać /
tym y im podobnym bywa sok z kucmerki z
kożim mlekiem trunkiem używany. Albo y
samey miasto iarzyny / często y przez dlugi
czas używając. także y trunkiem. Tab:
Plin: Heraklid.

Kucmerká w Cukrze.

Bywa w Cukrze tym sposobem przypra-
wowana. Korzenia ochodzonego do-

brze / wziąć niemáto / wylawszy z niego dzie-
nie spłócić y z wody ie wysaczyć a przyrod-
zić w Syropie rzadkim z Cukru uczynio-
nym / że zgęscieie Cukier / y w garncu no-
wym w polewanym do potrzeby chować.
Ten /

Wyschlým z dawney choroby bardzo uży-
teczny / po dwu korzonkow częstokroć biorac.

Władym / chorym.

Oziebionym y

W małżeństwie niepoteżnym meżom /
używając jest użyteczny / na noc / y rano
biorac. Tab.

Aż sercu jest swym używaniem pożyte-
czna / przeto wchodzi do tych lekarstw /
które bywaia dla posilenta serca / czynione
z zdaniami dobrze ćwiczonych y umieie-
tnych lekarzow.

Konfekt z Kucmerki.

Wziąć korzenia zdrowego y pięknie och-
odzonego / funt / pokrajać / w talarci / y w
wodzie w studzienney chedogicy warzyć do
wyrzżenia wody / że mieltkie bedac / snadnie
się dadza warzechwia rozetrzeć. A przebia-
wszy przez sietko / do funtu iednego / onego
przebić / cukru dwa funta przedniego przy-
dąć / y na wolnym ogniu wegliszym do zge-
szenia konfektu / albo lekwarzu przysin-
zyć: a chować. Ten także iako y w cukrze
czyniony / jest do pomienionych niedost-
kow potrzebny y użyteczny. Tym sposobem
tak konfektu / iako w cukrze korzenie / in-
e rze-
czy moga być czynione / y sinazone / iako
marchew / pasternak. Jedną ktore korzenie
ma w sobie wielką korzenność y pieprzność
albo gorzkość / wetroy nasob cukru potrzeba
im przydąć / iako Biedrzeńiec / Oman / Lu-
bzyk / Dziegiel. A do stodkich dwie tylko
części.

Kucmerká Polna / albo dzika / Rozdział 64.

Sifer erraticum.

Wild moren.

Kucmerká plonna / albo dzika / kła-
cza dwulokietnego: liścia Bie-
drzencowego / iedno wietszego: w
wierzchu różg swych okółki nieśie /
kwiecia żółtego / z ktorego potym
bywa nasienie obzerne / okragle.
Korzenia jest długiego a cienie-
go: lecie kwitnie / y nasienie z sie-
bie dacie.

Wzrost

Samá przez się na płoninách
roście / na łąkách / w krzewinách /
y wawozách.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest ciepłego we
wtorym stopniu y suchého / zawścią-
ga / albo zwiędza lekko.

Moc y Skutki.

Korzeń warzony / chce do iedzenia wzbud-
za / obrzydzenie pokarmow oddalając.

Vnum iq

Moż

Mocz.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany wy-
wodzi / z ocerem w którymby Mistrzownik
można: albo z pieprzem a z miodowa syta
wżywany. Plin. Opion. Diokles.

Pitacym
żywe sro-
dzo.

Trzeci / albo żywe srebro koby wypil /
korzeń z winem wżywany bywa mu ratun-
kiem. Heraklides.

Sereu.

Sereu bardzo służy / tym którzy z chorob

ciężkich powstawia.

Także po wielkich a ciężkich womitach
wżywany.

Zbytkiem spracowanym / jest wielkim
ratunkiem y posilkim Opion.

Zoładek zbyt wilgotny wysusza.

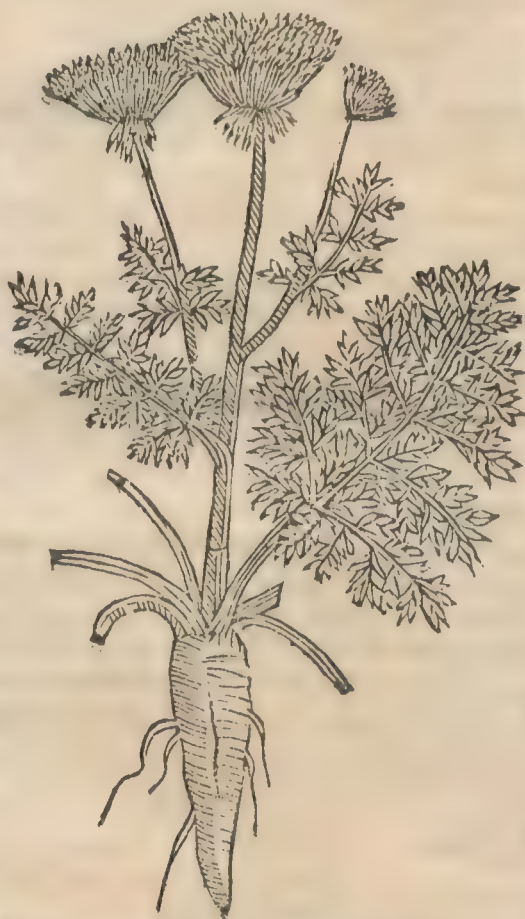
Cnienie w żołądku odpadza.

wraca
jącym.

Marchew swonska. Rozdział 65.

Siler luteum, Baucias off. Pa-
stinaca lutea sativa.

Geel Moren / Geel Ruben /
Moren.

Marchewogrodna ma pret obli-
towski / na łokieć wzwyż /
podczas wyszy / w wierzchu / kore-
go okółki z białymi kwiatkami. z te-
go potym nasienie drobne łosmá-
te / smaku ostrego. Korzeń ma żół-
ty / mięśny / na piądz wzdłuż / pod-
czas dłuższy / według bytności zie-
mie / y nieba łaskawego. W tym
drzeń przynagorzkniejszy / mięś-
ność sama słodka / y przyjemnego

smaku: dla którego i Tyberiuszowi
Kzymstiemu Cesarzowi / iako
Plinius pisze / każdego Roku z Nie-
mieckiej ziemi od Gelbudy / tak rze-
czonęgo nad Renem miejsca / do
Kzymu przywożono.

Wiensce

D nas w Polsce wżytkim po-
spolita jest iarzyna Marchew / ko-
ra tak w ogrodach / iako w polach
bywa siana. Także w Niemczech /
w Śląsku / w Czechach w Morá-
wie. Kocha się w chłodnych zie-
miach / ciepłych nie nawidzi / prze-
to we Włoszech nieznałoma.

Przyrodzenie

Rozgrzewa w pierwszym sto-
pniu na łoncu / odwilża we wto-
rym / otwiera / wypędza. Drudzy
mienia ią rozgrzewać / y odwilżać
zarówno / we środku wtorego
stopnia.

Moc y Skutki.

Marchew wiecey do kuchen / y do stolo-
wych / a niżli Aptekarskich potrzeb / na-
leży y przychodzi.

Niektórzy wydrożnyszy / nądziewaia ią
cielecy mieniem / z trocha stonin wszel-
kowszy / wbiia do tego żółtek albo dwa / rozy-
now drobnych / soli troche / y smaża w m-
śle aż zbronać / potym w miśney po-
lewce to wárza / y wżywaia. Owa wstom /
y żołądkowi jest przyjemna potrawa / iako
kuchmerek / korey też wżytkim skutki ma tak
w stolorowym / iako w lekarskim wżywanu.
Taj w polewce miśney wárzona / do iedze-
nia jest chęliwa.

Potrawa
wżytecz-
na.
Przypa-
da.

Mocz.
Sywot od
mnieka.
Kamien
w nerz
kach.

Mocz pedzi.

Sywot odmnieka y odwilża.

Kamien z neret wypedza waznac ia ze
wszystkim/ z nacia/ z klaczem z nasieniem/ y
po pas sie w tej wodzie kapiac. Tak abo
wiem przechody rospiesztrzenia do snadniey
tego przesicia.

Tez iuche z wazoney piase/ pedzi go pias
kiem.

Krew obfita y gesta czyni.

Mleka mamkom obfitec dacie/ pieczos
ney na noc vzywajac/ posypawszy ia cukrem.

Kiny tak ciete iako stychowe goi. Wziac
dwie garsci samey naci Marchwianej /
Zlomignatu/ Zanklu po garsci/ Przywrotu
liscia/ Kopernika liscia/ Pieprzu wodnego/
albo Kestru czarnego/ ktory tez Plewnikiem
zowia popot garsci/ Kofeywalu/ Munnies
popot lota/ Cukru bialego piec albo szesc lo
tow. To wespot w wodzie/ albo w winie/
albo w piwie/ w zasfrobowanej flisy/ albo
w konwi cynowej zalutowawszy/ w kotle w
kropu wrzacego wazyc przez cztery godziny/
a po piaci albo szesci lyjek/ dwie godzinie
przed obiadem/ takze przed wieczera cieplo
pic dawac.

Szklawke czesta y ciepla/ zastanawia na
sienie Marchwiane iako y Ruemerczane/
z białem winem cieplo piac. Gal.

Gryzenie w sywoce wklada z winem go

takze piac. Tenze

Podagrze.

Chiragrze.

Artetice/ plastr z Marchwie barzo vzyte
czny/ tym sposobem bywa robiony: Wziac
wsy jedwianascie marchwi mlodych pokra
iac drobno/ y co pilniey vtrzeć. Do tego
dwianascie sysek z drzewa Cyprysowego/
mialko wtartych przydac/ y wespot to wa
rzyc we trzech kwartach wody/ do zgeszenia
iako kasa: Przydac do tego oliwy funt/
smalcu/ albo sadla starego wieprzowego/
woslu zoltego po dwunascie lotow/ to co na
pilniey przy ogniu weglistym wmiescac. Po
tym kadzidla kramnego mialko wtartego szesc
lotow do tego przysypac/ a na miejscu bo
leiace cieplo plastrować. Tab.

Wrzody zle zaplugawione/ nac March
chwiana wtarta/ roschedaja y goi przykla
dajac. Toz tez

Na golentach razy tluzone leczy. Tenze
Zazieble szlonki rozgrzewa/ tak nac waz
zona co naciepley ie w niej kapiac. Tab.

Wino.

Czynienie wina z nasieniem tej Mar
chwie/ patrz na koncu Rozdzialu o Ras
rotach: Wo iednego sa przyrodzenia y ie
dnych skutkow.

Podagrze.
Artetice.

Wrzody.
dom.

Razom.
Zazieble
blym.

Szklaw
ce.
Gryzie
nia.

Marchew polna nasza trzecia/ Rozdzial 66.

Daucus 3. Baucium nostrate
non Cret: Baucium sylvestre.
Wild mohren/ wild kimmel/ wald
kimmel.

Wiedzieliśmy w pierwszych
Księgach o ptasym gniazdzie
w Rozdziale 46. na koncu w Roz
sadku/ troiatke ziele tym imieniem
Daucus bydz nazwane/ od starych
Diolopisow/ za swiadcetwem Di
oskoridowym/ abo czworacie/ ia
ko Petronius Diodotus pisze/ sta
rodawny Lekarz/ ktorego Plinius
wspomina. Ale Galenus/ Aetius/
y inni wspominaja ich wiecey/ o
procz tych trzech od Dioskorida
pomienionych. Ten o ktorym sie
na tym miejscu rzecz toczy/ inny
jest od Dioskoridowych: iednak
kształtem/ przyrodzeniem/ y skutka

mi niektórymi podobny. Liscia ko
pu ogrodnemu podobnego/ tylko
mnieyszego y cienszego. Dla czego
tez od inych Koprem plonnym jest
mianowany: od nas Polna Mar
chwa/ dla tegoz liscia. preta lotie
znego: okolet Ptasego gniazda
pierwszego podobny. Kwiatu bia
lego. Nasienia Marchwie ogo
dney/ ktore na dozrzeniu okolet o
ganczysty stula sie/ napozor gniaz
da/ od ktorego tez ma nazwisko. Ro
zzenia rownego/ gladkiego/ na
piadz wzdluz/ a na palec wzmiess/
zwierzchu poczernialy/ we wnatrz
z zoltabialy/ smaku gorzlawego/
zapachu innym Ptasym gniazdom
podobnego.

Wziety

Kosci na gorach skalistych/ a na

Wunu iij

miejscach

miejscach słońcu otworzystych :
roście y na łąkach / y w lesiach / y
po pagórkach.

Przyrodzenie

Rozgrzewa y wysusza / a nasie-
nie potężniej niżli samo ziele / ściem-
cza / rozsiekutę / otwiera / wywo-
dzi / ale słabiej niżli Kretenski. Na-
sienie w lekarstwiech ma przodek.

Moc y skutki.

Jóładek nasienie z winem w trunku uży-
wane / zżiebły rozgrzewa. Toż
Cnienie w żoladku odpadza. Także y
Wnetrznosci w nim zawarte wywodzą.
Szkarłatek zstanać toż nasienie w
żone w winie / albo w wodzie / a trunkiem
ciepło najeżo używane. Też z wierzcho-
wie żoladek nim naparzać dobrze.

Puchline z ciała wywodzą w winie sta-
nym wężone / a rano y na noc używane:
nawet miasto pospolitego trunku pić.

Mocz zawiągniony nad przyrodzenie /
z octem / w którymby mistrzownik był mo-
czony / aboby z nim był czyniony / wywodzą.
Toż też czyni z miodem a z pieprzem go pi-
cie. Opić.

Grzyzenie y morzyisko w żywocie wklada.

Kasle zstarać leczy toż nasienie z wi-
nem / albo w wodzie wężone pić dobrze / i
seże lepiej z suchymi figami wężone.

Plod / tak żywy jako martwy z żywota
wypędza. Dios.

Łożyisko po porodzeniu pozostaje / y
zasniat wyrzuca.

Żadusem u macicy bywa ratunkiem.

Wietrznosci z niego rozpadza / także w wi-
nie / albo w wodzie nasienie wężac / albo
po czwarte lotu z białym go winem pić da-
iac. Tab.

Nieświatość żoladka naprawia takiego
czwierć lota z syca miodowa / albo z pitym
miodem pić.

Odgonu piteczego wklasyonim y

Od nich ładowitych bestii / także go z
winem białym pić daiac / goi.

Puchline twarzą z mleką / y rozgania
plastrowana. Dios.

Przeciwo łodom y truciznom dobrze go
z winem pić. Toż też

Kolice y darcie w kistkach wklada.

Bolaczki twarde ze woskiem świeżo tłu-
żony a plastrowany rozpadza.

Watrobey

Slezione zamlone otwiera y wychęda-
ja / nasienia trunkiem używać.

Kamień krzy y moczem wywodzą pić
nasienie.

Naprzystoynieffe to ziele białogłowa
skim niedostatkom. Zwłascza

Do budzenia nad przyrodzenie zawią-
głego paniem Miesiecznego czyszczenia /
bidrac czwarte lota tego nasienia / z pul to-
ciem pietruszkanego z trunkiem ciepłego wi-
na.

Silom serdecznym po długich y ciężkich
chorobach ostabiałym. Także

Z womitow wielkich / y
Z ciężkich zemdlonym.

Trzeci albo żywe srebro kraby pić / toż na-
sienie z winem w trunku dane / bywa osobli-
wym ratunkiem. Heraklides.

Biegunki zawiągiaga sok z kózim mle-
kiem pić. Ale to o marchwi ogrodnej ro-
zumieć mamy / radniej niżli o polnej. Pl.

Kolice y darcie w kistkach / przedtem bywa
ratunkiem / nasienie / y z liściem swym / przy-
dawszy słażu polnego / y sezyru pegarsci albo
po poltory. To wespół w płociennym wo-
reczku przesyć / w winie a w wodzie wężać /
a co naciepley na popel y wosytek żywot
przykładac.

Jtem. Korzeń tej marchwi polnej / albo
nasienie wężać / a trunkiem używać. Jtem.

Klistery z tej suchy dać / toż czyni.

Tłwiace rzeczy w ciele wyciąga / iako
darnie / trzaski / szkło / ić / nasienie z korze-
niem tłuć / a plastrem przykładac. Tab.

Rybami niedowężonemi / albo niedopie-
czonemi struty / bywa lekarstwem / wżia-
wszy go / bądź nasienia / bądź też korzenia /
Dziegielu / Tatarskiego ziela / y wczynie z te-
go rzeźanice / albo siekankę / y po kwincie /
albo po pultory na noc używać / po pić
winem grzanym dobrym / starym.

Głowy bolenie wsmierza.

Pokurezonim / y

Przepukłym jest lekarstwem / nasienie
po trzeciej części kwinty / z siedmiał lyżek
miodu pitego / gdzieby goraczki nie było / w
żywacie go. A gdzieby goraczka była / tedy
z miodowa syta. Plin.

Dychawicznym z przyczyny zimnej bór-
zo jest użyteczne nasienie tej marchwi pol-
nej / wężac z suchymi figami / a pić.

Toż też kłusom zstarałym jest dobrym
lekarstwem.

Rymie / albo śapke z naziębienia głowy /
odpada / z naci suchej miakko wtartej proch /
w woreczkach ciepło na głowie nosiac. Pla.

Bolenie żoladka / które z zaziębienia / albo
z wietrznosci zimnych pochodzi / wsmierza
toż nasienie / w winie je wężac a pić. ten.

W ciele bolesci wklada / nać w winie / a
w oliwie siąsona / y na bolace miejsca pla-
strowana. Plat.

Samo ziele / albo nać z Kospikamie-

niem

Żoladek
grzeje.
Cnienie
niu.
Wietrze
nosćiom.
Szkarła-
ce.

Puchli-
nie.

Mocz po-
dzi.

Kolice.
Kasle z

starać
mu.

Plod z ży-
wota wy-
ciąga.

Łożyisko.
Zasniat.

Żadusem
u maci-
cice.

Wietrze
nosć w
macicy.

Nieświa-
tość
żoladka.

Wklasy-
onim pite-
czego go-
nu.

Od bez-
stiy łado-
witych os-
brzo-
nym.

Puchli-
nie.

Żadu.

Kolice.

Bolacz-
ki twarde

z wos-
kiem

świe-
żo tłu-
żony

a pla-
strowa-
ny

roz-
padza.

Watro-
bey

Sle-
zione

zamlone

otwiera

y wychę-
da-
ja

na-
sienia

trunkiem

Kamień.
Białym
głowom
naprzy-
stojny.

Miesie-
czny.
Silom

serdecz-
nym na-
młod-

nym cho-
rob.

Z womi-
m.

Z cięż-
czki.

Trzeci
wypity.

Biegunki
kom.

Kolice.

Tłwi-
cym w
ciele

czom.

Stru-
tym ry-
bami.

Bolenie
głowy.

Czerw-
ce.

Pokur-
czonym.

Przepu-
kłym.

Dycha-
wicy.

Rymie.

Żoladek
bolenny.

Bolenie
ciała.

Kamie-
niu.

niem w winie wężona/ a trunkiem wżywa-
na/ kamien z moczem wywodzi.

Wotrobie/ y

Slezione zatkany y oziebtym masć/ a
ile z Kretenskiego ptásiego gniazda/ tym spo-
sobem: Wziac naci garsc abo z piec/ albo
ileby sie podobalo/ a zamoczyc ia w winie y
w oliwie/ obogca zarowno wziarosy/ a przez
dziesiec dni w tym moczyć. Jednastego
tak wazyc/ az iako kasa rozewre/ przecedzic
y mocno wżac/ abo w prasie wyprasowac.
Znowu w ono przecedzenie co naciepley roz-
zgarosy/ wosku ile potrzeba wlozyc/ a na
ogniu węglistym miesac/ ze sie prawie ie-
dno z drugim spoj/ y ta masca boti namac-
zowac. Ta masć

Kry y twardosci w bokach odniekza.
Platear.

Syrop z nasienia Ptásiego gniazda

Wzie/ y bywa w rzadnych a dostatnich
Aptekach z nasienia tego ziela syrop
czyniony/ bardzo wzyteczny/

Wotrobie/

Slezione zamulonym z wilgotnosci zi-
mnych: bo rozgrzewiac otwiera ie/ y wy-
ciera. Plat.

Ten syrop puchline z ciata wywodzi.

Wodka

Zeh czasow z polney Marchwie wodka
nie iest w lekarskim wzywaniu/ abowiem
Praktikom w malej znaiomosci iest to ziele.
Ale do swiadczenym Lekarzom wielkiey iest
waznosci/ zwlaszcza do maciecznych niedo-
stactow y dolegliwosci. Przeto y my zanie-
chaciefiny niechcieti/ zebyfmy tak zacnego
wzylku/ tey wodki z tego miesca przypom-
niec mieli. Ta ma bydz tego czasu distylo-
wana/ kiedy na naywieksze kwienie/ biorac
do tego listie y korzenie/ drobno posiekane/
y z Balneum maris distylowane/ potym na
stoncu wyzonowac y wylutrowac. A gdzie-
by chcial miec potezniejszy/ znowu tegoz
ziela nasiekanego/ w tey pierwsza wodke nas-
tozyc/ y takiez z Balneum maris distylowac.
Tak mocniejszy y do lekarstw nizey pomie-
zionych potezniejszy bedzie.

Wietrznosci w Maciey y we wszystkich
ciele zawarte rospadza.

Kolike/ y morzenia w żywocie uklada.
Tabe.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany/ y z
wielka ciezkoscia a kapanim/ wolno wywo-
dzi. Tabe.

Mieściezne czyszczenie nad przyrodzenie
zawściagnione panom wzbudza.

Macice od zaduszenia zachorowuie/ a zadu-
siona leczy/ czesto tey wodki wzywaiac trun-
kiem. A iefse lepiey wziac tey z piec albo z
sesc lytel: Bobkowego strau/ trzy cze-
sci od kwinty/ y przez dwie niedzieli to pic
cieplo. Tab.

Wino z korzenia polney marchwie, albo ptásiego gniazda.

Tym winie Dyoskorydes w piatych
Ksiegach swych opisal/ w Rozdziale 45.
tani Cystelnika odslam.

Rozsadek.

Wapliwosc iest niemala o tym zieli:
jedni go mienia bydz polnym pasternak-
kiem/ drudzy ielenim korzeniem/ ale sie os-
baw myla/ co nietylko znaczy sie z roznego os-
pisania tego troiego ziela od Dyoskoryda
ktory zosobna ieleni korzeni/ to iest scieti Gre-
ticum, zosobna pasternaczek polny co Pasi-
nacem syluestrem cziz mianuta. Galenus
takie w Ksiegach 6. o ziolach iawnie pokas-
zuie ten kopz lesny albo plonny (bo tak ten
Dankum zowie) niebydz pasternakiem pol-
nym/ gdzie tak mowia Kopz lesny/ ktore du-
dzy polnym pasternakiem zowia/ nie iest po-
sobny do wzywania/ iako swoyski ogrodny.
Gdzie go Galen nierozumie pasternakiem/
ale tylko imnych mniemanie wspomina.
My ze wlasnego Kretenskiego niemamy/ bo
ten tylko napzedniejszy/ iako y ziola inie sku-
tkami lepie w Rancyey rosna/ ale swoy mas-
my ktory jedni zowia z naszych kopcem les-
nym/ drudzy polna Marchwia/ imi ptasym
gniazdem/ y niezle: ktory acz nie tak iest sku-
tkow poteznych iako Kretenski/ iednak na-
sennu przyrodzeniu iako y inne ziola ktore sie
w tych tu krajach pod iednymiz niebem z
nami rodza/ dosc skutkami swymi nam czy-
niec moga y czynia. Zowia te Marchewo-
polna niektory swiniakiem/ temu Rozdzia-
luradniey skuzacy mzi Kretenskiemu/ a to
od sw. ni/ ktore dla nieiatkicy stodyczy w ko-
zoutach iego/ rady go puskami swymi w zie-
mi skutata.

Pietruszka ogrodna/ Rozdzial 67.

Petroselinum, Apiu hortense.

Apium verum.

Petersilien.

Pietruszka ziele ogrodne/ sa-
mie y samica/ ktore za pospo-
litym y powszechnym/ od wsech
stanow/ tak wielkich panskich/ iako
szrednich/

średnich / mieyskich y nanizszych
 używaniem : wſzystkim iakmiarz
 wobec : nawet y dzieciom ieſt w
 takiey zności / że opisanie iey
 kształtu y okoliczności namniemy
 niepotrzeba : gdzieby też iey wiel
 kie / dziwne y rozliczne ſtutki były
 wſem wiadome. Ale że ich barzo
 mało o tym wiedza / nie godziło
 ſie iey między inych żioł rozmaitych
 opisanie wpoſledzić : aby iako w
 ſkolowym używaniu wſzystkim ieſt
 przyiemna : tym więcej dla iey nie
 poſpolitych ſtutków / w lekarskich
 potrzebach przyiemniejsza była. Ta
 zaraz na wiosnę do ziemi wrzu
 cona / czwartego dnia wſchodzi /
 korzenie głąboſko w ziemi puszczą
 iac / podczas na trzy czwacie loſ
 cią / podług buynoſci mieyſca : w
 ziemie na wielki palec / niekiedy mie
 ſzyſzy. Zwierzchu y wewnątrz
 biały / niegdzie żółtoblady / w dzie
 cznie pachniący / którego twardeſzy
 drzeń / niſi ſamą mięſtwoſć / a tym
 więcej warzony / który ſie ſładniey
 od niego dzieli. Liſcia Koryandro
 wemu podobnego / albo Trzebuli
 iedno cieńſzego / głądſzego / y liſna
 cego / na cieńkich ſopłach obdu
 żnych : wiele ich / a wſytkie trzym
 okolo labryſtego wytroni. Ali
 które z kłącza albo z pretu wyraſta
 ia / mają od tych / które ſie z korze
 ni puszczają / inną odmianę y ro
 żność : ſa bowiem długie / waſte
 y ciemnozielone. Sadnego z ſie
 bie zapachu przez ſie nie dają / ażby
 między paley były zſtarze / dopiero
 w ten czas wdzieczną wonię y
 zrowną wypuszczają. Kłącza ko
 ſietnego / niekiedy długiego / oble
 go / zleſzka ſtryſiaſtego / y galeziſte
 go / które aż drugiego roku po wſia
 niu z ſłancowania z między liſcia
 wyraſta / drzeń mając w ſobie bia

ły / rzadki / abo gebyſty. Kwiatu
 drobnego / białego / y w okolkach
 wſych geſtego / na końcu Maja
 kwitnacego / z tego naſienie dro
 bne ſtryſiaſte / koſmate / y ſzare / na
 końcu Sierpnia doſzewające.

Wieysce y trwałość.

W ogrodach poſpolicie od ogro
 dników y goſpodarzów zaraz na
 wiosnę bywa ſiewana / lada zie
 mie przyime / tak iakowa iako tłu
 ſta y nawożna : tak zimna iako y
 chłodna / by tylko wilgotna. O tej
 Plinius piſze / iż między wſytkimi
 iarzynami napoſniey wſchodzi /
 czterdziſtego dnia / a poſpolicie
 pięćdzieſtego / zwłaszcza z ſwie
 żego naſienia : z ſtarego rychley.
 Ale w nas w tych chłodnych kraj
 nach czwartego dnia po wſianiu
 wſchodzi. Naſienie w ſwych ſtu
 tkach do piąci lat może bydź cho
 wane. Korzenie / a ile ſuche / tylko
 do dwu lat.

Przyrodzenie

Tak ieſt przyrodzenia ciepłego /
 że mocz pobudza y wywodzi : Nie
 ſieczne czyſzczenie paniam wzbu
 dza : w ciele wietrzności roſpada :
 a to więcej naſienie niſi liſcie y
 z kłącza. We wtorym ſtopniu na
 początku rozgrzewa / a we ſrod
 ku trzeciego wyſuſza. A iako Ga
 len y Serapion piſza / w trzecim
 wyſuſza y rozgrzewa. Ale to o
 Macedonſkim Opichu raczy mo
 żemy rozumieć / niſi o pietruſce na
 ſzey ogrodney / która we wtorym
 ſtopniu rozgrzewa y wyſuſza / o
 twiera / pobudza / wywodzi / y ſwa
 ſubtelnością tak przedſo przenika / iż
 zaledwie do żołądka doſzedſzy / moc
 ſwoie po wſytkich członkach zaraz

wylewa

wylewa y puszcza / zaczęym snadnie y
bárzo rychlo choroby / przeciwo
ktorym bywa używana / przewy-

cieża / tak / iż okrom Opihu / albo
Pietruszki Macedonskiej y Alexan-
drijskiej / záledwie może drugie ta-
kowe ziele / iej podobné znaleźć.

Czas zbierania y kopania do potrzeb lekárskich.

Korzeń Pietruszczany do potrzeb
lekárskich ma bydź kopany / dziewią-
tego dnia Maja / gdy Słońce w
Byku niebieskim / y Miesiąc w
tymże znaku / w stopniu dwudzie-
stym wtorym / w dwudziestym o-
smyim / w domu wtorym / trzecim /
y czwartym. Ziele albo nác Pietru-
szana / ma bydź rwana w Lipcu /
dnia dziesiątego / piętnastego na-
wschodzie Byka / Słońce będąc
we Lwie / Miesiąc w Wadze / albo
w Byku / poliby iść z kwiat na ro-
zgach miało. Nasienie w Wrze-

śniu / gdy Słońce w Wadze / a Mie-
siąc w Byku w znaku niebieskim w
nida.

Moc y Skutki.

Wettrnościom wssytkim / wilgotno-
ściom zimnem obráżonym / zámulo-
nym / iest bárzo w potrawách użyteczne / a
bowiem słabowatości słagmiste w nich
rospławia / zwarza / y wywodzi moczem.

Kisli / y

Zywot wssytek posila / tak surowa iáko
warzona / pożywiana / w rybách / w mięsie /
w polewkách / w iáryznách / w tortách / dla
rozgrzewania y posilenia.

w Czawieniu ciała / Katerian Greko-
wie zowia.

Bieguncce zatknięcia żył wotrobnych po-
chodzący / iest lekárstwem tak surowa iá-
ko y warzona.

Glisty w żywocie morzysy wywodzi.

Białymglowam ktorym przyrodzone ich
czyszczenie miesięczne iest zatrzymane / albo
zle / niedostátne / albo mieni czas / w swo-
jelybepiawia.

Paniom nieplodnym służy.

w Trzeciactkach /

w Czwartactkach y w innych febrách.

Czasu podejrzanego powietrza morowe-
go / pietruszki używać radza / bo zarazie y iá-
du bárzo się przeciwa / a zwłaszcza czasu
zimny.

Opuchłym chleb z pietruszczanym nasie-
niem piec / y używać go bobrze.

Bywa z korzenia y z liścia przysmak nie-
pospolity do stołu / zwłaszcza z młodey / wwar-
zywszy iá że będzie miękka / y z Agrestem a-
bo ocerem / cukrem / albo oliwa zápiawia /
o czym niżej. Drużys iá drobno siekacia z o-
srodka białego chleba / albo z lyska chedo-
giey maki owsianej zmiesacia / y w polewce
z miesia iakiegokolwiek / albo z káploná / wá-
rza / a chorym zá osobliwy y użyteczny po-
karm dáć. Al gdzieby się komu podobáło z
grochowka / albo z polewka z ciectorki. Ná-
wet z mioda a z masłem / nákrójąwszy iey / to
może uczynić. Tab.

Zawrot głowy leczy.

Zámierzeniu przed oczymá. Także

Migotaniu y bieganiu przed tymiż iest
wielkim ráunkiem wziąwszy iey zgarść z kras-
nym kádźidlem / w miedzie piym albo w
sycie miodowej do polowice wymáżyć / a
ná czoyo ná noc / po ósmi lyskách ciepło pić.

Dychawicznym. Także

Káslacym / iest ráunkiem korzenie pietru-
szane tak suche iáko świeże drobno pokrája-
ne / garsć wziąwszy w czterech kwartách wody
do polowice wáżyć / a iey polewki sześć albo
z ósmi lyszek ze czteroma lyskami syropu Zi-
sopu / ciepło ná czoyo ná noc pić. Dios.

Wnetrze
nościom
zámulo-
nym.

Ziśtom
zywotu.

Trawie
niucialá.

Bieguna-
ce.

Glistom
Miesis-
cney.

Nieplas-
dne.

Cor-
estom.
w mor.

Potrąwa
chorym z
niey.

Zawrotu
Zámierz-
kmenia
migotá-
niupřed
oczymá.

Tenże

Pierś
y płuc
ozębny
Goraco
ści czę
oploni
tacy.

Tenże trunki pierśi ozębny y płucą rozgrze
wa y posila. Tenże

Których często goracość przez dzień iako
płomien opłonia y ogarnia/ tak wczyn. Wsz
zmi kłopotu dobrze miesistego/ y ochodzo
nego. Łatwiej co naswiejszy/ drobno po
krainey: Sig suchych tłustych/ chedogo o
plotanych y drobno posiekanych/ także Ro
zynkow drobnych / każdego zarowno: Cy
namonu/ kwiātu Muskatowego/ nasienia
Dymowego/ Malonowego/ Baniowego /
Ogorkowego/ wolupionego/ po czwartej lo
ta: Szalwicy wstrowatey / Siolko mo
drych/ kwiātu Borakowego/ po pul garsci/
Pietruszianego korzenia świeżego garść do
bra: y tym wszystkim onego kłopotu napel
niwszy w osmi kwartach wody / tak go dlu
go warz/ aż mięso od kości odewre y odpas
dnier/ a kiedy powoli wychłodnie/ przecedzić/
y na chłodzie chować/ a rano y na noc po
dobrym trunku co naćpieły wzywać.

Krowia plucacy sół ze świeżey Pietrus
zki wzięty y wyprażdżany/ wielkim uestra
tunkiem pić/ na noc y poranu każdego dnia
po piaci albo sześci lyżek z wodą. Tab.

Z wst päre smrodliwa z Ezofitu zatkan
ma sirowa pietruszka greziona / popiwszy
łyżka octu winnego dobrego.

Nawet cielu wysiękaniu wdzieczny za
pach dacie. Suncon Sethi.

Arztusenia y womity/

Brzydłość w żoladku y niechęć odpa
dza / z Bazyli warzona / a trunkiem wzy
wana.

Gdzieby watroba była słagmiste y li
plimi wilgotnościami zatkaną/ wziąć zie
loney Pietruszki y z korzeniem ze dwie gar
ści y w pulteru twars wody do połowice
wyrzucić. Do tej polewki kieliszką /

przydąć lyżka albo cztery syropu kwasnego/
ktory Oxyfacharam zowia: a tego na czeso
po kielisku pić/ czyniac to przez sześć dni po
rzadnie: siódmego dnia/ tak wiele oney po
lewki/ to jest/ z kieliszk wzięwszy/ przecedzo
nego syropu ze dwie lyżce/ do tego lektwaru
purgiaczego z Daktulow pultera lota/ to po
ranu ciepło wypić/ a w cztery albo w pięć go
dzin potym iść.

Watrobie nabrzniący y spuchły/ sół z
pietruszianego korzenia y naci: Sół także
Kopru włoskiego naci y korzenia/ pokiby
roglab niewzrosły/ po osm a trzydzieści lo
tow / albo po kwarcie / cukru białego prze
dniego czterdzieści ośm lotow. To warz tak
dlugo/ aż do zgaśnięcia syropu / symulac
piany. A po dobre trzy lyżki na raz choremu
tego dawać/ każdy poranek z sześciu lyżek
wodki Polynowej/ y zielezyskow Jelenich.

Watrobie owrzodziały/ tenże przeczys
ny trunki jest lekarstwem.

Zapalonemu żoladkowi/ nac zielona pie

trusczana w wodzie warzyć a pić / jest lekar
stwem.

Tę gdzieby się kolwiel w cieple krew zbier
glą y zsiadła/ także lekarstwo snadnie ia wy
wiedzie zaraz: Wziąć pietruszianego korze
nia garsci dwie/ Bylice / Macierzanki po
garsci. Dziecieliny albo Szmeru Włoskie
go pul garsci: korzenia Siolkowego/ korze
nia Marzany / Keta drubzy zowia/ po pul
lota. To wszystko we trzech kwartach winą
warzyć do wyrzucenia trzeciej części/ przece
dzić a miodu białego lotow szesnastie przy
dąć/ y znowu warzyć/ symulac pilnie. To
każde rano na czeso y na noc po sześci albo po
osmi lyżkach ciepło pić. Taber.

Zolta choroba mozem wywodzić z ciela/
wziąć ze dwie garsci drobno pokrajaney /
Panny Marzey włoskow garść/ Cukru Ka
naru sześć lotow/ to wespół w konwi / albo
we flaszy cynowej zafrobawamy / ale pier
wey z osm albo z dziesięć lyżek octu dobrego
mocnego winnego/ a wody zimney studzien
ney z pultery kwarty wlawamy / to w kotle w
tropu wrzacego przez godzin trzy warzyć/ a
na czeso y na noc po osmi lyżek ciepło pić.

Cere przyrodzona wtracona przywodzi /
we wszystkich pokarmach y w trunkach: na
wet y samey pietruszki zieloney y z korzeniem
wzywatac.

Chrobaczko y gl sty z żywota wywodzi /
dawać na czeso pic nasienia pietruszianego z
pultory czwartej lotu/ ze czterema albo z pias
cia lyżek winnego octu/ a dwiema lyżkami
syropu kwasnego/ Ktery Syrupum acetosum
simplicem, zowia.

Przeciwko kłociu w bolach/ albo pleurze/
Pietruszki z korzeniem y z nasieniem warzyć
do połowice/ y te suchy poranu zarzucić y na
noc pić.

Seyatryce / albo w biodrach y w ledź
wach boleniu / nasienie pietrusziane z oc
tem pić/ jest raktunkiem. Też też czyni so
łu z świeżey Pietruszki ze trzy albo ze cztery
lyżki / z sześciu lyżek białego winą/ ciepło pi
ć/ doświadczone lekarstwo.

Brzydow bolenie y pacierza wśmierzsa sół
ze świeżey Pietruszki / siedm lyżek go pić
na raz

Gryżenie albo morysko w żyrocie w
klada / z czwarte albo z pultery/ lota / z winą
nym octem ciepło biorac.

Na toż morzenie w kłiskach y darcie/ co
kolika własnicy zowiemy: Wziąć korzenia z
nasieniem Pietruszianym / nasienia Sen
grekowego po garsci/ y we dwu kwartach
wody/ a w trzeciej winą do połowice wyrwa
rzyć/ a tej polewki po sześci albo osmi lyżek/
ciepło/ rano y na noc pić.

Macicy na dol wstapioney / jest lekar
stwem / wzięwszy dwie części pietrusziane
go nasienia: Nasienia Senugrekowego

część

Krowa
plucacy
cym.

Ezofu
tium
smrodli
wym.

Cielu za
pach w
dzieczny
dacie.

Arztus
nia z wo
mitom.

Brzydł
ści.

Watros
bie zatkan
ney wil
gotnośc
iami

slagmiste
mi.

Watros
bie spuch
ły.

Watros
bie owrz
odziały.

z ciela
krew
zsiadła
wywodzi

zolta
choroba

Cere

Cere w
tracona
przywodzi

ca.

Pleurze
y kłociu
w bolach

Seyatry
ce albo fa
mian w
biodrach

Arztus
nia z wo
mitom

Arztus
nia z wo
mitom

Macicy
na dol
wstapioney

Dziatkas
mi sie w
rodzeniu
praca
cym.

Łożyło
Bosciaie
Bielnic
wywodzi
Dole w
nich w
sineza
Włocza
Cieple
ma paja
czajna.

Żłrzy-
miana
mocy.

Krew w
pachery.

Pachery-
wi o Eo-
stawał-
mu.

Piaset
maly pa-
chery
wywodzi
Kamien
z pach-
ry wy-
wodzi.

czesci to mialko wclufsy/ po pultory czwiera-
ci tota z bialym winem tego daciac pic.

Paniom cieple y dlugo sie dziatkami pra-
cia cym / pietruszki wziac swiezy z korze-
niem / a postrawosy ia drobno wcluc / octem
winnym ia strapiat / y wypraszowac w pras-
sie / a troche osolitosy / dac z osm albo z dzie-
wiec lyzel cieple wypic / zaraz porodzi y lekco.
Moze tez tego soku z malmazy cieple dac
pic.

Łożyło po porodzeniu pozostale.
Dole takze w niej wsmierza pietruszka z
nacia y z korzeniem w winie warzona / a trun-
kiem na noc y poranu wyswana. Ale gdzie
by same dziatki pieriami karmity / niemalo
ley wyswac.

Moczu cieple puszanie z zawalenia ka-
mienia / nasienie pietruszane w winie wa-
rzone / a trawieniem na czczo y na noc wyswane /
jest peronym trawieniem.

Tak samo nasienie bez warzenia czyni mial-
ko ocher / czwiera ci tota z winem cieple piciac.

Zmierzchniu nad przyrodzenie moczu / we-
zmij kaplona dobrego wypraszanego / y
warz go w trzech garcach wody studzienney /
przydawaj pietruszki po przetrawianey ze dwie
dobre garsci / y tak dlugo warz az mieso od-
kości odwore y odwostanie. Tey polewki po-
trawierce brac / a czwiera ci tota prochu żywice
sokowey przydaw / y co naciepley dawac pic /
zaraz moczu pusci.

Krew do mechryz zbiegla / wywodzi pie-
truszkę y z korzeniem wcluczona albo w wiers-
cia / a octem winnym rospuszezona / po sio-
ści lyzel / albo po siedmiu na raz tego pic daciac.

Okrasawialemu mechryzowi / wziac na-
sienia pietruszane piec czwiera ci tota / y z
trzecia czescia tota / nasienia Biedrzencowe-
go / Mirinkowego po pul tota / y po dwu
czesciach czwiera ci od tota Mirin / to jest /
trzecia czesc czwiera ci. To co namieley wcluc-
szy z dziesiacia totow miodu ochodzonego
zaczynic / se bedzie na kscalc konfektu / Pro-
wego po pul tota z miodem pitem cieple na
raz choremu dawac.

Piaset y mulisko z czlowieka wywodzi
pietruszkę / y z srogi korzeniem wstawicznie
wyswana.

Takze korzenie y nasienie pietruszane /
po rowney czesci biorac oboyg / w occie
warzac / dawac pic : kamien wypiedza tru-
bac go w nerkach y w pachery. Na toz

Proch doświadczoney : Wziac korzenia
y nasienia pietruszane po pultory tota :
kamien kamien / Lisiego ogona korzenia /
Sparagowego albo Gromowego ziela ko-
rzenia / Biedrzencowego nasienia y korze-
nia / Pieprzu / Lubczykowatego korzenia y na-
sienia po pul tota : Wroblego prosa / nasie-
nia pietruszki / Maccedonskiey po pul tota. To
wszystko co namieley wterzec / a po czwiera ci

lota na raz z trocha winą / w kapieli siedzac
cemu po pas / pic dawac.

Jadu y truciznie w selakiey sprzeziwia sie
y zachowywa od nich / polewke z warzone-
go nasienia / piciac. bo zaraz przuszenie y wo-
nit pobudza / y przez to wszystko nazad wy-
czucia.

Tak tez iucha wietrzności. Ktore opuszcza
żywoe / rozgania.

Romuby trzeci byla w trunku zadan /
pultory czwiera ci nasienia pietruszane / z
winem dac cieple pic.

Takze romuby gleyta ze srebra byla dana.
Dioskorid. / albo Cifowego dziewa lisie /
jest lekarstwem / z winem stodim toz na-
sienie piciac.

Zimnice odpadza sok ze swiezy pietrus-
zki / sesc lyzel go przed przyficiem zimnice
piciac : to raz / trzy / y cztery wezynic.

Dmizy nasienie dacia pietruszane z cie-
pla woda pic / a to dla wleczenia febrы ter-
czany. Toz tez

Doświadczone lekarstwo na trzeciacke /
wziac trzy lozy z korzeniem pietruszki / pa-
wlowego soku : octu winnego ostrotraw-
nego porowney czesci / po dwu lyzel : a to
dac wypic / ze trzy godziny przed przyficiem
febrы : to raz / y trzy / y ze cztery takze powte-
rzywszy.

Zas przeciwo kaidogodniowey / korzenie
pietruszane wslusone / co namieley wclufsy /
dac go z pul tota pic z ciepla woda / nim
przydzie. Macer.

Czwartaczke takze zastanawia / tym spo-
sobem : Kolos skara wziac ochodzona / y
wypatroszona / y napelnic ia korzeniem pie-
truszanym / drobno posiekawszy / wespole ze
swiezym Lynzigen / a z solo. To w dzia-
wosci kwarcach wody warzyc / az tylko trzy
kwarty zostana / y te polewke przez trzy dni
pic po dobrym trunku / na switanii / o polu-
dniu / odwieczor / y klada sie spac / czterykroć
przed dzien. A przez te trzy dni sadnego me-
go potarmu ani picia / okrom tey polewki
nie wyswac. Taber.

Zerwot saterwirdza. Dios.

Wode do picia czyni przyjemniejszy / gdy
w niej pietruszke dobrze przewarzy.

Seyatyke y boleści w biodrach wsmierza
sok z korzenia pietruszane z winem piciac.
A plac w nim maczaiac / cieple przykladac.

Szkarotke z grubych wilgotności pocho-
dzaca zastanawia iedzac ia. Sethi.

Od wpcia zachowywa / nasienie na czczo
pozywane. Sethi.

Korzenie pietruszane warzone / a z octem
y z oliwa przyprawione iakto podrozni / mied-
sto przyssaku y lekarstwo dobrze ley wys-
wac / a zwlaszcza pod Jesien / w zimie / y na-
wiosne / lecie nie tak / a to na przodku obia-
du y wiecezszey. Mesak.

Jadu y
truciznie

Opuszcza
nia z wie-
trznosci.
Trzeci
wypitey.
Gleycie
srebrney.
Cifowe-
go dzies-
wa liacu

Zimnicy
kaidogod-
niowey.

Trzeciack-
czec.

Febrы
kaidogod-
niowey

Sobor
Czwartacz-
ke

Zatwierd-
za.
Wode do
picia w
dziesznę
czyni.

Sestawo-
ca.

Od pis-
ianstwa
zachowu-
ie.

y wter

Konsta.

Konstie
mu mo-
rzyška.

Konstiemu morzyšku y gryzieniu w żywo-
cie / wziąć jedwá loty nasienia pierruszcza-
nego / tak w ole Baniowego : to wtluc / y z
tubkiem miodu / á z kwarta winá przez liść
w gebe mu wlać / ábo przez trabe.

Kon gdy
mocz pu-
ścić nie
może.

Kon gdy mocz puścić nie może / wziąć
garsć nasienia pierruszczanego / á wtluc go /
w kwarcie winá / ciepło wlać weni. Jini
pierruskie zielona z korzeniem ná proch vo-
tlucsy biera / y z sola między obrot miešáá.

Konstiey
chorobie
wnetrze-
ney dopo-
tęcia tris-
dne.

Kon gdy ma chorobe iáta / ktorey konstie
lekaz zrozumieć nie może : korzenie Pierrus-
szane w wodzie wárzyć / á ciepło w gebe
lać temu.

Też do napawania konstiey / pierruskie
y z korzeniem w cebraż wódy kłáć / y tak mu
one wóde pic dáwać. Także mu pierruskie
z náćia y z korzeniem śiekáć / y dáwać w o-
broku.

Konieby
zdrowy
włosy
był.

Owa kto chce mieć koniá zdrowego y wesol-
ego / day mu obrot z pierruska zmiešány / á
napaway go woda / w ktoreyby pierruska
możneta.

Zwierżchnie.

Oczu zá-
paleniu.
Płyná-
cym.
zápá-
łym.

Zápaleniu oczu / y
płynieniu ich z czerwonošćia. Także
nábrzniałym y zápučłym plastr výtce-
czny / z náći zieloney pierruski / á z ošródká
bialego chleba świeža / ábo z mała iecz-
nienna vgniećiony / y ná nie przywitiány.

Pierśiś
nábrznia-
łym z oš-
gnitym
przymio-
tem.

Tenże też plastr przymiorom ognistym /
bialogłowskich pierśi jest výtceczny / iedno
miásto pierruski / wziąć iey sólu z náći.
Macer.

Też same náć pierruszcžana ná zápučle
oczú z przymiote n ognistym / pierruszcžona
dobrze przykładáć : ábo z miodem plastr
wlać. Ale záraz iucha sólu iey wárzonego /
máá bydy náparžane. Pli.

Pierśiś
bialogło-
wym.

Też sama náć świeža / pierśi bialogłowa
z náćiś mleká zátwardžiale odmieta-
czá / przykładána. Tenże

Koža pie-
kielna.

Koža piekielna / ábo ogien piekielny /
všmierza.

Kožadka
zápale-
niu.

Zápalenie kožadka stomi y gási.

Oczu bo-
leniu.
Zápuč-
nieniu.

Oczu bolenie frogie vkladá / náć świeža
w wiertciawšy z mlekem bialogłowskim / ná
nie kładac.

Zápučłym oczom / wtlucsy iá z oleyktem
žółtkow iáowych / á z miodem začynić / á
šáfranu do tego wšyřtkiego troche może
przydáć.

Krwie
zářlym.

Oczom krewia záćiekłym : Wziąć sólu
pierruszcžanego z kílka lyžek / Białkow z iá-
iá : y to co nalepiey wespót vbić / potym
wdrobieć ošródká chleba ržanego / y co ná-

ciepley vtržec / a tym ná oczú krewia zářle
plastrwáć.

Kasanie y sezmienie pzyřke w oczách
oddala náć pierruszcžana / z winem iá nátra-
piáac / wtluc : y ten sół co náylepiey wřžac /
y przez noc dáć mu sie podřac / á potym o-
no co ná wierzchu pzyřzoczysřtego beřžic /
žlac polettu w naczynie škláne : á tego po-
kílku kropel čzeřto przez dzień puszác w
oczú.

Ciemnoř oczu oddala / y oczú pošila /
wzrost iářny y byřtry dáte : wziąć sólu z ko-
řzenia pierruszcžanego pzyřzoczysřonego bialo-
kámí / dwie lyžce : miodu / białkow po lyžce /
to co nápiłmey vmiěšac. Al gdy sie wódká
ná wierzchu podřoi / puszác iey po dwie y
trzy kropie w oczú.

Włosy řeby z głowy / ábo z brody nie lá-
žly / náć pierruszcžana z Božymdrzewkiem w
lugu wárzyć / á tym głowe co náczesiciey pzy-
mywáć.

Vřu bolenie y niebořyřenie oddala / pu-
řžáat w nie pierruszcžany sół z winem.

Piřa niektorzy / á kto chce może tego do-
řwiadečyć : iř korzen pierruski ná řy z áwies-
řony / tak řeby ná gołym cieľe ležat / bolenie
řebow odpadza.

Krořty biale w všćiech / y
owrzedžialořci w nich leczy / nasienie
pierruszcžane / vřárte á woda žimna rozřwo-
řzone / tymře plokáć ciepło. Albo pzyřge-
řřym vřymnyřy iáľoby iáta máře / piora-
řem zniénaglá pomázywáć / go ić : á zrola-
řežá gořieby sie z žimney pzyřezny wřřzu-
cily. Pli.

Zářiniáľořci rozřania / nářenie pierru-
řžane / w wodzie ić tylko wáržac / á tym
náparžáć.

Pierřiom bialogłowskim nábrzniałym /
zwlařežá ná ten čas kiedy obřadžáa džia-
řki mále od pierři / je sie im mleká wielká
obřitoř w nie w wáľi / y w grzřty sie zřieř-
džie / iest lekárřtwem / wřžawřy pierruski
zieloney / Muřerza wielkiego / ktore też
Kurza wyľa / ábo řebem / y řurzym šle-
piem žowiemy / tego ktory bialo kwienie /
po rowney čzeřci / á pzyřutřy go zgrubá /
řmařyć w šwiežym mářle / y ná pierři pla-
řtrwáć. Dořwiadečono

Gdyieby też nábrzniaľoř z zátwardořcia
nie z řiadľořci mleká / ále z řyřtniey iáľiey
řrwie do nich zbieřley y ořieřley : ábo też z
innych řluxow : tedy pierruskie zielona
tluc / á pzyřkládáć.

Máľkom / ábo y tym bialymglowom /
ktore pierřiami řwemi džiaľki řarmia / gdy-
by im mlekó do pierři pzyřřopić niečłáto :
wziąć zieloney pierruski pošpolu z korzeniem
dwá loty. Seržyřka z řořleciá máľego lot.
Žywice Storařowey trzy čwierci od lotá.
Máľi řeczmienny chedogięy też trzy loty.

To

Pleurze. To conamieley wrzeć / a olejkiem świeżym
stodkich Migdalow y z soliem pietrusze-
nym / za rowno obowgá wziały / zacząć / y
plastrować okolo brodawki / na owe śarość
ciata. Przyciągnie dostatek mleka.

Żółta. Pleurze y kłociu boleśnemu w boku / jest ra-
tunkiem nać pietruszeana / w wotku przysy-
ta / a w wodzie warzona / y przykładana co
naciepley.

Żółta. Nadećcie żółta / leczy nasienie pietrusze-
ne / w oliwie y w winie warzone / a w tym
plac maczając y wysysując co naciepley
na przykładac.

Żółta. Bolenie y kłociu w sercu / nać y z korzeniem
pietruszeanym wleć y w oliwie wsmazyc / a
cieplo na serce przykładac.

Żółta. Morzyśko y jarcie w żywocie w bieguncie /
y w częstym bieganiu na stolec / pietruski
wziac zieloney / a przelutk / w oleju z pigro
wsmazyc / y na żywot co naciepley przykładac.

Żółta. Płód z żywota też martwy wyciąga y
z łosykiem / gdzieby wleć y z korzeniem
była w otwor łona brzemiennej wypuszczona.
Plin. Mizal.

Żółta. Słезienie żółtany y twardey : pietruski
zieloney / drobno wsiękany wziac jedwie gar-
ści / nasienia wysokiego szlazu garści / y wleć
y to w miodzyszu / w oleju Kaparowym w-
smazyc / y co naciepley nasłезione plastrow. c

Żółta. Mocz wywodzi : smażona w miodym m-
śle albo w oliwie / a na łono co naciepley
przykładac.

Żółta. Kamien cierpiacym / dobrze czynić po pás-
kapieniez pietruszeaney nać / z szlazu / y z wyso-
kiego szlazu. bole wsmierza / y kamien wywo-
dzi. Seth.

Żółta. Babel y fystki okolo stolec / słowacey na-
brzmiale / złote żyłki z bolescia niemala / leczy /
warzac ia w winie / a miasto plastru przy-
kładac.

Żółta. Toż też czyni popioł z pietruski spaloney /
a z miodem plastrowaney.

Żółta. Rytle / albo Rytle / to jest czerwone blachy
po cieple m-ym dziatk / wywodzi na wierzch /
pietruski z korzeniem / w tym wziały / dwie
części / kopu Włoskiego także z korzeniem te-
dne części : To pokrąsaw / wwarzyć w wo-
dzie żeby iey niemalo bylo / a w tej maczać so-
wita chustki / y co naciepley wytrwać może
obwinać go / y żeby nieochłodzi / w pościeli
go dobrze nakryć / a jeśli wstanie a niewynia-
da / stęcznie na wierzch / znówu smaczac y
obwinać aż wynida prawie dobrze.

Żółta. W goraczkach ciężkich jest osobliwym ra-
tunkiem sok z pietruski z oliwa zmieszaw /
członek y ciato wszystko namazac. Sere-
Celsus.

Żółta. Półkiem śmierdzacym / nosić ia przy so-
bie y wywodzi iey / ciatu wdzieczny zapach
dać. Simon. Sethi.

Żółta. Mocz zatrzymany wywodzi pietruszeana

nać wkrasaw / a w oleju z niedźwiatko-
w wrośce winą wsmazaw / wszystko łono
tym cieple okladać.

Mocz / y
pamięć posila / woniać często tego
korzenia.

Mocz / y
Wrzody które karmużkami albo ognio-
stami wagiłkami zowiemy / leczy pietruska /
soku iey wziały / z sześć łotow albo lyżek :
Cukru białego miarko wtartego cztery łoty :
Szafranu tłuczonego fesiasta część od czo-
wierci łota / to jest / pulczwartą ziarna leczy
miennego co zawazy / a by też y cztery ziarna
Zółtaw dwa świeżych iatek : tak wiele mo-
li pszenicznej przysac / żeby mogli bydz wolny
z tego wstękiego plaster / który na karmu-
żki przykładac. abowiem to samarza / y bol-
z nich wsmierza.

Mocz / y
Gdy ma kto we wstękim cieple kasanie y
sezmienie / świeża pietruska z olejkiem Ro-
żanym wrzeć / a tym ciato kłta trochę przy-
dzien nacierac.

Mocz / y
Zmazy y blachy wsielac z ciata spadz /
wycierając ie pietruska zielona / z oszodka
chleba białego.

Mocz / y
Wino zwłoczko wiciac y zbite.

Mocz / y
Wino kwastowate naprawia pietruska
wyciągac / wzmocow / ia y z iey nasie-
niem w nie. Albo ia w woczechu zawiesi-
w / y. Plin.

Mocz / y
Także też zakwaszone potrawy napra-
wia. Mizal.

Mocz / y
Ryby w sadzu / w rybniakach y w sta-
wicz / gdzieby chore byly / albo namdlaly /
albo nakoniec zdychaly. Także y w naczy-
niu takim bedace / żeby czerstwe dlugo byly /
y żeby nie posnely / do świeżej wody m-
tać im po garści świeżej pietruski posieka-
ney drobno. Także y do wielkich stawow /
ale trzeba więcej. Plin.

Mocz / y
Konie zmordowane y zprácowane / a ile
te które sie iestze pracej nie przyzwyczaily /
otrzejwia y posila / dając im iey pospolu
z obrokiem : także w wodzie im ia kłdac /
w ten czas kiedy ie naprawia. Zomerus.
Ale to drudzy po wielkiej części własnemu
Opichowi przypisua.

Mocz / y
Szkodzi.

Mocz / y
Bólach wsielakich głowy.

Mocz / y
Boleniu oczu.

Mocz / y
Często a zbytnie wzywana / wzrost m-
li. Przetoż / którzy kolwiek sa oczu słabych /
tacy maia sie od zbytniego wzywania wia-
rowac. Plin.

Mocz / y
Niepłodne ludzi / tak mezczyzne / tak y
biaległowy czyni / zbytnim iey wzywaniem /
a owsem te / którzy do niepłodności sa
spodobniejszymi / a m-li do płodności.
Plin.

Mocz y
pamięć
posila.

Karmu-
żki le-
czy.

Ciata
sezmie-
nia y te-
sawosci
tego.

Zmazy
ciata le-
czy.

Wino.
naprawia

Rybow.

Koniom.

Głowie
Oczom.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Ktorem chorobá padáca przypada/ábo
 sa do niej sklonni: z każdej miary mála sie
 tego ziele wyszerzając/ ábowiem ma to z przy
 rodzenia swego/ że przedło tych obraża/ kco
 rzy padający niemocy sa poolegli/ y snadnie
 w nich te choroby wznica/ chocia byli od
 niej wleczeni.

Tę ścściniedzielnicom w potogu leśa-
 cym/ bázno jest śkoblirwa/ zwlaszcza pierśa-
 mi dziatki karmiacym: bo ie do kadułu przez
 to domieszcza/ y mleko goracoscia swa wy-
 niszca. Wszakże nie jest im tak śamiec pie-
 truská śkoblirwy/ iáko śamiecá/ Plin.

Tym iednak nie wádzi/ kore śamy dzieci
 swych pierśami niekarmia: y glowe mála
 od boleści wolna/ y owšem przez wzywáne
 pietruszki/ mogą swe wycyszczenie śnadniey-
 se y lepszé mieć. Rozpiśnia tej pierśi z ob-
 fiesości mleka/ co t e p o s p o l i t a b y w a m o g a
 sie zá tym wstrzedz/ gózi go w nich wy-
 súsza/ á w grzły nie dopuszcza mu sie strze-
 piac/ zięzym bólenia w pierśiach wchodza
 Mankom także ma bydź zabroniono/ bo
 w nich mleko tráci/ y dzieci kadułu domies-
 szca/ Seth.

Krwia charłaiacy y pluiacy/ t. kow
 rosyfey pietruszki w pokarmiech nie mála
 dla tej rozgrzewania wzywác.

Rzucenia y woinity wzbudza obficie w
 żywana. Abugerus

Zoladkowi do strawienia pietruszka przy-
 trudneyšym bywa/ zwlaszcza náimłonomu:
 bo sie w nim długo bawi.

Ránni/ y wrody otworzyste máiaey/
 śkapo nich pietruszki wzywata: bo zá tej w-
 żywaniem wietše wilgotności do nich sie
 ściagáa.

Od Udziału także wśczeni/ y ci
 którzy sie obrázy od niego obawiaa/ wzywá-
 nia tej chronić sie mála. Alibuter/ M-
 zald.

Wódka pietruszana.

Wystá z Pietruszki ná przodku látá ma
 wydz wypalána/ gdy iuż porzeni zupełny
 czerstwy bedzie. Ktory z náciá/ z kwiátem/ y
 z nasieniem drobno wsielawšy/ z Bálnem
 maris wypalic/ á potym ná stoncu wysuszo-
 wác/ ábo przelutrowác y przepiąšć.

Tę wodki káždy dzień rano y ná noc po
 cztery ábo piáć lyżek wzywác/ watrobe
 zámulona świrera/ wychadaža/ y posila
 Wietrzności w čiele zámarte rozpada.

Zoladek do trawienia potężny czyni
 Pierśi y plucá/ ze wšytek plugawości
 śluzimstych/ lipkich/ kłiwistych/ y wycho-
 daja. Także

Nerki/
Pechery/
Przechody moczu zátłáne otwiera y wy-
čiera.

Mocz z ciężoscia y kápaniem odchodza
 cy/ wolno wywodzi y pedzi.

Ránni w pechery y w nerkách kzy/ á
 z moczem wywodzi/ piac tej przez czterdzie-
 ści dni przadnie/ ráno y ná noc po cztery
 ábo piáć lyżkach čiepto.

Glowy boleue/ też w goraczkách wśmies-
 za/ púsłowe żyły w ślroniach/ także y czolo-
 ma nacieráac/ ábo chustke w niej maczác
 iac/ á ná pomienione miyscá letno przy-
 kládáac. Toż też

Śpánie przywodzi.
Nieśteczne czyśzenie Pániam wzbudza/
 trunkiem tej wzywác čiepto.

Zoladek z wilgotności zlych wysúsza y
 chedoży.

Jad w čiele/ badź przez trucišne zádána/
 iáko przez wśczenie ádowitých bestiy pu-
 szony/ zátłomia y mól/ ná częzo y ná noc
 ia piac.

Wino pietruszane.

Łázom śtáredarzym bylo pospolite/
Diopkondes w kšiegách 5. w Rozdzia-
le pięćdziesiątym piernym.

Konstantyn w kšiegách 8. w Rozdziale
15 Wino w którymby nasienie pietruszane
 mogelo/ ma też skutki.

Tenże w Rozdziale 29 wezy wino pie-
 truszane czynić: Wziác nasienia Pietru-
 szanego lot dobrej wázi: nasienia Ruciá-
 nego/ ábo tej listeczko zielonych pol lotá:
 Miodu odśymowanego kwarte: Winá de-
 brego cztery kwarty/ y cztery loty. To wšy-
 to przez dni pięćdziesiąt moczyć/ á do po-
 mienionych chorob wzywác.

Miod / ábo syta miodowa z Pietruszką.

Wzwa miodowa syta/ ábo miod do na-
 pou z pietruszanym nasieniem czynio-
 ny/ korego do tego biera ośm lotow dobre
 zrzátego. Nasienia Biedziencowego dwa
 loty: Amintu tak wiele: Spiki Celcyeticy
 lot: M rhy pul lotá. To wšytko z miaz-
 sá przelutáa/ á z trzaskami Jasionowe-
 mi/ ábo z leśczynowemu pomiesawšy/ w
 bálele śypia/ y winá śeś gárney ná to leia:
 do tego przydawáa miodu śeś kwart/ y dá-
 ia temu dobrze wksisnac. Tego trunkiem w-
 żywáa przeciw ciężkiemu púszeniu moczu/
 który potężnie y gwałtownie wywodzi.

Wyciągniona istność z pietruszki.

Włgotnościom we wšytkim čiele przyro-
 dzonym/ dla niedostátku čiepla przyro-
 dzonego śrzepłym/ wycieczna. Pzeto badź w
 nerkách/ ábo w pechery/ badź w śl. wách y w
 przegubách/ w żyłách suchych/ y w innych czę-
 ściách čiałá/ takoweby sie w kúpe spiknely/

y w grz-

y w gruczoly porośły / używając go / rozgrze-
wa / rozpręża / y wywodzi je.

Kamien w nerkach kruchy / y moczem wy-
wodzi / pizerzeconym sposobem używany.

Gwizdorchniacym zatorzedziałości plus-
 albo pierś. Także

Kopa plusacym / wielkim y znacznym jest
lekarstwem / trzykroć każdego dnia po czwie-
ci / oraz biorac / na świataniu / po południu / y
na noc. Także nim pierś namazuiac.

Jad y truciżne w ciele tłomi / y wnikrecz-
ta obraca / pod tą wagą używany.

Wzrost oślabły y ciemny posila y ostry /
po pul kwiny / albo po pul czwierci używa-
ny na czczo z winem / O miankorowym ciepło.

Mozg wilgotnościami zimnemi / flami-
stemi y gestemi zatkany / wychodzą.

Oleick.

E z nasienia pietruszanego bywa
dwóch sposobem wyciągnięty. O-
czym na wielu miejscach się mówiło. Ten

Wilgotności przyrodzone w ciele zaplu-
gawione / Polera ośrogorzła.

Dzieciannym / cłonkom w stawach potu-
czonym y potrzywionym. Także

Pacierzom w grypiacie wystąpiłym / za-
bryniem wilgotnościami / Rontem / barzo

Ruzy / biorac go porządnie przez trzy dni / trzy-
kroć każdego dnia po pul kwiny w trunku.

Także / w łomny cłonki / nim przez ogień
nacierając. Owa rychłe skutkow / jest / teorych

extrakt / jedno woluntystich / pizer / małym
białkom w przypadkach pomienionych wie-
cey przynależy / a niż extrakt. Zwalasz

Na kamien / piac y mażac nim krzyż y
tono.

Brodawki na cłonkach y stawach boles-
tace / które Grelowie / Atrechordonas / zo-
wio : spada / namazuiac nim.

Wierzyński w listkach / zamykione / do-
tem wywodzi. Tej w klistrze / dacie / miasto

oliwy / tej wiater / z wilgotnościami grubemi
y lipkami wyrzucac.

Gryzieńte y morysto / dzieciom w żywo-
cie / wzmierza / zmieszany z extraktem z korze-
nia pietruszanego / około pepta namazuiac.

Zmarciwość ciała / albo egien / pici-
ny / teory / Antracem / Grelowie / zowio / za-
raz skoroby się pokazał / brzywa go porzezać /

y tym olejkiem / onos / miejsce napuścić.

Członki w swych stawach / zdrowiałe y
zwarniałe. Także

Żył piete albo suche / zdrowiałe / odmie-
ca / krzyż nim namazuiac.

W nerkach / bol / wklada.

W nosie / wrzody / smrodliwe / które / Gzeno
y Polypum / zowio / Grelowie / z Lacinimkami /

nossem / go / sarkaiac / wychodzą y leczy.

Wszelkionym / od / iadowitych / bestii / jest
doświadczone / lekarstwem / zmieszawszy

z extraktem z Pietruszki / tym / miejsce / obra-
żone / namazowaci / a / solo / tegoż / ziela / zaraz / po-
namazaniu / posypowac.

Bebele / około / listki / stolcowey / Ragadias
Lacinimcy / mianui / swym / namazaniem / le-
czy / doświadczenia. Także

Rospadliny / z zimną.

Wzrzedzienniczki / albo / krosty / na / żrenie-
cach / y / na / bielnie / w / oczach / wyrobie / które

Lekarze / Arabsey / Sebel / zowio / sciera / y / spa-
dza / w / oczy / go / puszczając / po / kropce / albo / na-
wiecy / po / dniu.

Włose / tak / od / serea / i / tak / y / od / mozgu
pochozaca / odpadza / skronie / nim / naciera-
iac.

Przeştrogá

O Lecz / z Pietruszanego / korzenia / także / y
z Terebintu / samych / szeregulnych / przez-
wsta / dawac / się / nie / godzi / dla / zbytney / ośro-
sci / y / goracości / ich : ale / z / wodkami / i / takimi

przynależacemi : wśakże / do / masei / y / pla-
strow / bywa / użyteczny / przyniesiany.

Piszymy / też / mamy / siemiarowac / żeby / korze-
nie / tak / tey / ogrodney / i / tak / innych / pietrużek / nie-
było / kopane / gdzieby / Smocza / głowa / albo

ogon / był / w / niebieskim / Udzwiadku. Tak-
że / w / kadzidlniku / niebieskim / w / schodzącym.

Turibulum / z / opia / Astronomowie.

Pilnie / się / też / wystrzegac / używania / w / po-
trawach / korzenia / pietruszanego / którymby
trzy / lata / minely.

Sól z pietruszki

O Czynnieniu / Soli / z / zioł / powiedziało / sie /
w / Piotynie. Ta

Sluzom / albo / wilgotnościami / grubym / kli-
stowacym / strzeplym / y / gruczoly / zrostym / abo
y / miedzeyszym / ta / sol / barzo / służy / używając
tey / wśawicznie / z / winem.

Kamien / w / nerkach / y / w / pecherzu / krzy / a
moczem / wywodzi.

Szkorbut / w / wściech / albo / Gnilec / leczy /
z / winem / i / rozściarając / a / tym / wśta / ciepło
czesto / ploczac.

Arteryce / z / flagnistych / a / z / kolerycznych
wilgotności / wielkim / lekarstwem / bywa.

Także / moczem / ziarnka / i / tak / i / agly / białe / ro-
zwarzone / co / my / wegrami / albo / wegrówac
toscia / z / winem / wywodzi.

Magia.

O Ribafus / pisze / Korzen / pietruszaney / bydy
lekarstwem / pizerem / paralizow / y / z /

poplerzey / to / jest / słaziem / albo / powietrzem
naruszeniu / kopając / go / tego / czasu / kiedyby
skonec / w / ostatnich / trzech / stopniach / Skopu
było / a / Jowis / z / Miesiacem / w / Strzelcu :

a / wśusony / zawiesic / go / w / winie / po / pełni
Księżycy : które / wino / po / nastaniu / nowego
Księżycy / a / pod / pełnią / także / trunkiem / uży-
wac.

od / belii /
i / adowio /
i / y /

Bebel /
w / stoleu.

Rospa /
dinom /
w / stoleu.

Wzrzedzienniczki /
Fom / w / os /
czu.

Włose /
ferdecz /
ney.

Cautio.

Korzen /
trzech /
ni / pietru /
szki.

Sal.

Wilgota /
ności /
gan /
ee /
flos /
wate.

Kamien /
w / uro /
kach / y / w /
pecherzu.

Szkorbut /
byty /
gate /
tosc / w /
sciech.

Magia.

Powier /
trzem /
n /
r /
u /
f /
os /
nym.

Melans
Kolicz-
nym abo
Hypocon-
drizem
nym.

Toż wino dzwonić / fuży ludzioru / Mel-
lantoliznym / które Hypochondriaki / Gres-
lowie zowia : w żołądka do tego maiać
grzyzenie / wielkim y doświadczonym bywa
lekarstwem.

Ogrodnicza.

Nasienie stare / to jest / dwuletnie / albo
trzyletnie / rychley po wsianiu z ziemi
wschodzi / niśli nowe y świeże. Jedni ia
siewa w Kwietniu / z nauki Palladiusowej.

Dmudy o S. Wawrzynca. Trzeci w dzień
S. Wawrzynca. Czwarci w dzień Bar-
tłomieja S. żeby ia przyszłego roku wze-
śmiej mieli. Tłektory w Grudniu / y bardo
ośoblina miewaia na Mac przyszłego roku.
Tej gdzieby korzenie było okopane / a ple-
wami w kłło obrypane / y woda pokropio-
ne / byyno w liście szerokie rosć. A iść-
daleko bymiej / gdzieby kto nasienie w ko-
zie hobki zalepił / y tak w ziemi miało
rosadził.

Pietrasznik abo Pietruszka polna / Rozdział 68.

Caucalis petroselinum agre-
ste, Daucus agrestis, Pes pulli,
& pes Gallinaceus, Persilium
nothum, Lappula campestris.

Korbelen / Acker peterlen.

Pietrasznik który Piotrowym
zielen / y Pietruszka dzika / a-
do wodna zowiemy / troiały znay-
daiemy. Pierwszy Dioskoridow /
dwoiały liście z siebie wydaie : od
podku klacza swego od korzenia
niemal iest pietruszczanemu pod-
obne / iedno nie tak zieloności lina-
cay : a to które wzgorz z klacza wy-

raśta / swoyszt emu kopru : glebo-
ko a cienko porozkrwane / y zle-
ta kosmate. Korzenia nie miaz-
żego / krotkiego / odnożyłego / bia-
łego / a przytwardszym. Zapachu
przyjemnego / iedno nie zaraz / ale
aż po przewedzeniu. Klacza coś po-
dobnego do pasternaku / tylko niż-
szego / ledwie na piądz / albo na
pudory / zrzasta liściem obrośle-
go. W wierzchu tego okółki z bia-
łych kwiatkow gęste / listeczkow
drobnych / rychlo opadaiacych. Z
tych nasienie w Lipcu nastawa /
Aminkowemu podobne / wietrze /
y herże : ostre iako Kzepikowe /
łat sie chwytaiace : naprzod iasne /
żółtawe : a gdy w Sierpniu do-
rzeie / czarnawe. Smaku przye-
mnego / wśakże gorzkie.

Caucalis. Lappula aruensis ru-
bea, vel Apium, aut Petroseli-
num aruense rubeum.

Klettenkorsfel / vnd Kletten Peter-
len / Acker kletten.

Kugi / korzeniem pierwsze-
mu podobny : iedno liścia
herzego / y pietruszczanemu
wiecey / a niżli pierwszy / podobnie-
szego. Klacza y okółkow / iako pier-
wszy / tylko że ten kwiatu rumie-
nieyszego. Nasienia wietzego /
trzygranowitego / dluzszego / o-
strego / kolacego / y łat sie chwytai-

iącego

iącego / iako y pierwſze. Ten nie
tak ieſt poſpolity.

Caucalis 3. vel Angelica.

Kletten Korſſel das dritte.

Kzeci Pietraſnik / korzenia
długiego / białego : ſmaku o-
ſtrego. Liſcia waſkiego / gle-
boſo wykrawanego. Kłocza gład-
kiego / na loſcie wzwyż / galeſte-
jo : na którym kwiatki w okółkach
białe / krawonikowym podobne.

Wziewſce

Koſcie na polach iſlowych / y ni-
wypławnych / zwaſzcza pierwſy /
w rowach / między gorami / mo-
ſtrych / w puſtyniach leśnych y wil-
gotnych : łoża ſie y w dąbrowach
y w chroſcinach wilgotniejszych.
Koſcie też między zbożem y na po-
lach przedtym oranych / na mie-
dżach zwaſzcza wtory. Trzeci tra-
tom naſzym nieznaiony.

Czas kopania y zbierania.

Korzeń / przed dojrzeniem naſie-
nia ſwego / żadnego nie bywa uży-
tku / aż kiedy dojrzeje. Ten ma
bydź kopany w Wrzeſniu / przed
wſchodem ſłońca / około dnia 24.
y 29. gdy Mars w Raſu / a Mie-
ſiąc albo w czwartym ſtopniu
ſkopu niebieſkiego / w domu 27.
albo w ſtopniu 17. a w domu 29.
albo w ſtopniu 28. a w domu pier-
wſzym będzie. Ten nie na ſłońcu /
ale w cieniu znieagła po woli ma
bydź ſuſzony. Samo żele / abo nac
na początku Maiá ma bydź zbiera-
na / poſci ieſzcze ſłońce w niebieſkim
Byku / a Mieſiąc albo w Raſu
albo w Skopie / w domu koſtym y
oſmym / ſtopniu 27. zabawia ſie. A
to na ſwitaniu dnia pogodnego.
Naſienie ma bydź zbierane / gdy

poczyna czernieć / w ten abowiem
czas bywa naſilniejszy y napote-
żniejszy w ſwych ſkutkach / co po-
ſpolicie bywa w Lipcu / około dnia
26. 28. 30.

Przyrządzenie.

Wſzyſcy trzej rozgrzewają y wy-
ſuſniają w wtorym ſtopniu / rozcię-
niają / otwierają / pobudzają / wy-
cierają / y rozrzedzają. Galen.

Moc y Skutki.

Wſzyſtkie trzy Pietraſniki / iednych ſa
ſkutkow y przyrządzenia : ludzioro-
ſkim znaiome / bo im do używania częſtego
przychoǳa / miáſto iáſzyn w potrawach /
tak ſame / iako z inymi żioły. Bo nietylko
bywa potrawa przyiemna / ale też każde-
mu ludzioro-ſkiemu przyroǳeniu bázro zdrowa.

O czym Dioſkorides y Galen ſwiádeża :
Marobie /
Ślezenie /
Nercom /
Pecherzowſ.

Przechodzą mocz z káſkany y boleſa-
cym / bywa użytecznym pokarmem y lekar-
ſtwem / abowiem z nich zámulenia wywo-
dzą y wychodzą.

Piaſek y muł tak z neret iako z pecherza /
możem pedzi. Tabe.

Opuchłym / albo do puchliny ſłonnym /
ſa użyteczne / w winie / abo w piwie warzone /
a trunkiem używane.

Tenże trunk / pániam czyſzczenie mieſcie-
czne náǳ przyroǳenie zatrzymane / wywo-
dzą rano y na noc ciepło piac. Także miá-
ſto iáſzyn używając.

Pániam nieplodnym z wilgotnoſci flá-
gmiſtych / ożebrających / zwaſzcza pierwſy /
ieſt ratunkiem.

W nerznoſciách / gdziekolwiek flágne-
lipka y kłiwata / rozcięta rozgrzewając y
rzedzi / a przytem wychodzą.

Zgadze / y
Paleniu w żoladku / z wylania do niego
żolcu ieſt lekarſtwem / warząc go w wodzie /
a trunkiem używając.

Żółta niemocporem wywodzi / przed we-
ſciem do láſnie / ſok z niego wyjęty / z wi-
nem używany.

Chec do iedzenia wtrácona przywraca /
miáſto ſalaty / ſurowego używając z kwa-
śnym miodkiem : a żółtym kłuczenie y wo-
mi w ſobie rozbudzając.

Z neret / y
z Pecherza kámiem y piaſek z muliſkiem

Potrawa
użytecz-
na.

Wetros-
bie.

Ślezie-
nie.

Nercom

Piecher-
zowſ.

Przechod-
zą mocz.

Piaſek y
muł z

neret z

pecherza.

Opucha-
łym.

Mieſcie-
czny.

Użytecz-
nym pán-
niám.

Flágnie

w nerz-
noſciách

Żółta

niemoc-
porem

Żółte.

Żółte

niemoc-
porem

Żółte

niemoc-
porem

Żółte

niemoc-
porem

Żółte

niemoc-
porem

Swierzb wywodzi/ sol tego ziela piliac.
Swierzb y
 Krosty wśelakie z ciela spadza / po śeści
 lotow / albo lyżet z tego ziela solu na czczo
 piliac. Tabe.

Wzroka ciemna
 ma.
 Wzroku ciemnemu y bardo naskabiła-
 mu / iest racunkiem / nasienie tego w winie
 warzac a piliac. Turn.

Melansa
 foliaca
 ny.
 Melankolicznym to ziele bardo wyteczne/
 tak surowe / iako potrawa warzone y wy-
 wane. Sol też z swiejszego wyjęty piliac /
 toż czyni.

Quartas
 ne.
 Czwartegodmowa goraczka odpadza ca-
 le ziele to warzone / to iest / liście z korze-
 niem y z nasieniem / a iuche to po śeści ly-
 żet ciepło piliac. Także sol toż czyni / pod
 tą miara używany. Toż tego nasienie czy-
 ni / po kwincie go z winem piliac.

Francus
 se y niez-
 mocy.
 Francowatym do używania sposobem
 przeczczonym iest wyteczny: także sol ta ie-
 go po śeści lotow / albo lyżet na czczo pi-
 lac. Turn.

Kolice
 Kolika y darcie w żywocie wślada / zwła-
 seją z liptey ślagny pochodząca / solta wy-
 waiac trunkiem. Korzenie w winie warzo-
 ne / a traktiem używane / toż czyni. Toż ko-
 rzenie w winie rozwarzone / a workiem plo-
 ciennym na łono y przez krot / aż na trzyse co
 naciepley przykładane / toż też czyni / y kolike
 w listkach miazsych leczy.

Szora
 bacz do
 Szorbat
 Wole na
 był.
 Szorbat / to iest / gnilec we wnetrznos-
 ciach y w wśiech maiałym / bywa wyte-
 cza potrawa. Sol przetym tego piliac.

Wola na był spadza ziele z wieprzowym
 siakiem ciużac / a przykładac.

Wodka z pietraśniku.

Aquastil
 laticia.
 W Apizstokynieszy czas distilowania wod-
 ei z tego ziela / z korzenia y z kwiecia tego
 w Sierpmu / drobno posiekawszy z Balne-
 um maris przeciągnac. Potym do każdego
 putgarnca przydac trzenia suszonego / y z
 nasieniem tegoż ziela po osmi lotow każde-
 go / doo według upodobania / zgrub obry-
 ga przelutuy / y przez cztery a dwadzieścia
 godzin w alembiku zalutowanym moczyć
 w Balneum maris: potym powtore prze-
 ciagnac / y na iarkim stoncu wysonować y
 wytrubować. Ta do chorob moze bydz po-
 trzebne y fortunnie używana.

Wino.

Vinum
 caucali-
 tes.
 W Ino z tym zielen / moze bydz tym spo-
 sobem przyprowione / iako Prolynto-
 we / albo z inych ziol. Ktore między inymi
 skutkami / ten też ieden znamienity ma / że
 nietylko kamien w nerkach / y w pecherzu
 truszy y moczem wywodzi / ale mu sie też
 broni zamnażac / każdy dzien go piliac / mia-
 sto trunku pospolitego.

Tym którzy od wietrzności zbytich w

cielenie sa wolni / osobliwie służy.

Kolika y darcie częstym w żywocie dres-
 czonym / wielkim iest racunkiem.

Sześciedzielnice bardo służy w ich
 pologach / abowiem ie wychodzą.

Macie ich od rozmaitych przypadkow
 z zimną pochodzących zachowyma.

Cere chedoga / bladym dacie. Tabe.

Opławy białe z zaziębienia leczy / a w ru-
 miane ie przemienia.

Nieplodnym paniam z oziebionej mac-
 cice / bywa wytecznym trunkiem.

Krew w cieie zapluzawiona przechodzą
 y poleruje.

Swierzbacym /

Okrasawialym /

Owziedzialym /

Tredowatym /

Francowatym /

w Awartanach y w innych febrach oso-
 bliwie służy.

Wyciągniona istność

Wziac nasienia wedle upodobania / tego
 czasu ktorego dojrzywa / a zielonosc ie-
 go poczyna żółknac / i wysypac go w sol z
 ziela y z korzenia tegoż wyjęty / y nakryc go w
 naczyniu pilnie / a na spokojnym miejscu
 przez dziewięć dni postawic / namniety go nie
 ruszac. Dziesiątego dnia zdiac plesń z nie-
 go rozchować co naley / y wlozyc ta w
 biale wino mocne. Znowu ono pierwsze do-
 brze nakryc / y także przez dziewięć dni na
 spokojnym miejscu postawic. Dnia dzie-
 siatego one plesń wśytkie lekko zdiac / y
 także ta do pierwszey w wino wlozyc. A to
 ma bydz czyniono na schodzie kśiezyca. Toż
 potrzebie y czwarte uczynic / po ki sie on wśy-
 tek sol / ktory byl wolany na to nasienie / w o-
 ne plesń / albo w kłiowatość obracac nie
 przestanie. Tawet ono nasienie na spodku
 badac rozczesniac y przegnil / do tegoż wi-
 na między one plesń wrzucic / a nakrywszy /
 przez trzydzieści dni to wespół moczyć. Po
 wyszciu tego czasu / przefiltrowac to bardo
 wolnym ogniem / dobrze zerofad alembik
 obwarować / żeby surowosc powietrza
 namniety tam nie dosla. A gdy sie wyčiai-
 gnie / znowu przelutrowac / potym na on-
 fns za trzecim razem / pierwszy pozostaly wo-
 lac w korbac nowy / ktoryby iesze w używa-
 niu nie byl / a znowu wolnym ogniem prze-
 ciagnac y rektifikowac / a pilnie dla potrzeb-
 nizey opisanych chowac.

Ten ekstrakt wielkim y znamienitym iest
 racunkiem fylom pulsorym / ob serca po-
 chodzącym / y tym co w plucach. Także

Duchom ożywiłciacym / y w pomienio-
 nych zylach sie przewietrzaiacym. Wła raz-
 iey dacie czwierzec lota / albo kwinte / z sola y
 z oleykiem z tegoż ziela.

Wietrz-
 noscom.
 Kolice.
 Pofoln-
 com słu-
 ży.

Cerze che-
 dogicy.
 Opławy
 białe.
 Nieplo-
 dnym.
 Krew po-
 lerie.

Swierz-
 bu.
 Krostom.
 Owzre-
 dzialosc.
 Tredos-
 watosc.
 Francos-
 watym.
 Zimnicz
 rozma-
 tym.

Extra-
 dum.

Bytom
 pulso-
 wym ser-
 decznym
 Duchom
 ożywi-
 łciacym.

Choroba

Francus
kry nie
mocy.

Estomk
wystydl
wym cho
wym.

pot.
Mocz.

Wilgoz
mości z
kła wy
wodzi.

Gruczo
lom.

Narostli
nom.

Polacz
kom.

Krwiz
siadley.

Brodaw
kom.

slęstente
Nerkom

Oleum.

slęstente

Wilgoz
mości.

Węże/
Niedzi
wiadki/
Piaśki/
Bąby y
truciżn
z nich.

Sal cau
calidis:

Choroba Francuska zarażonym/teyże woda
ki albo ekstraktu/zrowna częścią ekstraktu z sa
sy Parile dgiac/dostateczniey doskonałe cho
robe z nich/potem/ y moczem wywodzi.

Estomkom wystydlwym/ iakimikolwiek
chorobami zietym y vtrapionym/ z flagnia
stych fluxow/ lipkich y kłiwatych/ iest lekar
stwem/biorac tey istności po pul kwinty/zat
wiela winą białego. Także też tymże na
maziuac.

Poty wzbudza.

Mocz wywodzi.

Wilgotności w ciele subtelne/ y wobnie
stetrapi y wysusza/ a miasze/ kłiwate/ lip
kie/ rozrzedza/ rozciencza/ y wywodzi.

Gruczoły y gruzły/ y każde zebranie fluxow
grubych do kupy/ zwlaszcza flagnistych/ za
gnilych/ o których Galenus wspomina/ in
Definitionibus Medicis/ y Aetius w fofstych
księgach/ w pierwszym Rozdziale. Także

Narostliny na ciele.

Polaczki twarde/ y nabrzmiałości rozgą
nia.

Krew w ciele zsiadła y strzępla.

Brodawki y ćwieki na ciałach/ y inne
zebrania y zatarwiałości guzowate/ ten
ekstrakt zmiećca/ rozgania/ nacieraiac nim y
piac.

Slęzione y

Nerki zatkane pzecheda/ dgiac tey stru
pul/ to iest trzecia część od kwinty/ zat wie
la aquavicy/ każdego dnia wieczor spac sie
kładac.

Oleiek z Pietrászniku.

Własienia Pietrásznika bywa oleiek czy
niony/ który fluży

plucem/ y

zylom w ciele męskim. Także innym

Wnętrznosciom pod blonka poprzeczna
bedacym. Zofobności swey fluży

Slęzenie/ y tym częściąom które sa do niego
przywiązane/ biorac go po trzydzięści kropli
na czso.

Wszystki zle wilgotności w ciele/ rozpra
wuie/ rzedzi/ polcrnie/ y wywodzi.

Węże.

Niedziwiadki.

Piaśki.

Bąby páchate/ y inne bestyie iadowite za
bija/ zádaiac im go. Także

Truciżnom od tych bestiy pomienionych
spzeciwiia sie/ badz żeby komu z omyłki za
dane byly/ albo y przed przytećimich mocich
mdli/ y winowecz obraca/ a serce od nich
ratuje.

Sol z Pietrásznika.

Sol ze wszystkich części tego ziela czynio
na/ tych iest skutkow których wodką y
oleiek.

Gruczołomy wyrosłinom na ciałach/
z zimnych wilgotności w nich skupionych y
strzęplych. Tak y te wilgotności/ za ktorymi
człontki z swych stawow wypadnia/ rozpier
wadza y wygania. Turn.

Bolesć y palenie z pieklicnego ognia/ kzo
ry Ginzena Gektorie zowia/ w inszych
człontkach/ stryze wydubniałości czyniac/ nie
otwersono/ tylko zafeszerate/ a vstawićnie
paleniem swym dreczace/ co posp. lichebywa
z matercy stoney z kłodka pomieszaney/ ta
sol zawiściaga/ y serzyć sie mu brom/ rosta
sy ia w oleyku koperwaserowym/ który Spi
ritum vitrioli mianuia/ y zafeszerona. Tey
trzcia część kwinty z ószoetka chleba vgnie
ciono/ wolno przypiec: To potym w winie
białym moczyć/ y każdego dnia wyswać.

Nazrzenicy/ albo na bielnie oka krostki/ a
bo wrzedzienczka/ y inne wyrosłiny wzrost
ćmiace/ rosol z wodką koperwaserowa ro
spuszczone/ a po kropli trzech na schodzie
Wiesiaca puszczone/ trawiey sciera/ a wzrost
bespieczny y iasny czyni.

Sistuly w oczach/ przy nosie/ bezpiecznie/
przedko/ y bez bolu leczy/ wziancy iey pul
kwinty wedlug wagi/ oleyku czwierć lota/
ekstraktu pol lota/ to co nalepiey vbić/ y w
sistule puszczać.

Szyfki y krosty Francowate/ badz na glo
wie/ badz w trołu/ y gdziekolwiek/ coż prze
rzeczone lekaistwo spadza nim pomaziuac.

Suchotnym y

Dychawicznym/ iest wielkim lekaistwem.

Rany wselkie iadowite/ tak od bestyie i
dowitych/ iako od broniey zyadowionej v
czynione/ poteznie leczy/ ekstrakt wyssey opo
lany z tymże oleykiem/ badz przez vsta go v
zywaiac/ iako też tym rany nacieraiac/ albo
plastruiac.

Masć z Pietrászniku.

Masć barzo kosztowna/ y nieprzeplacona
z korzenia swiezego tego ziela bywa ro
biona. Ten drobno posiekawsy vtuc/ sot
wyżac/ albo wyprásowac/ który zolty iest/ a
przecedziwszy go przez sukieny plát/ przez
trzy godziny wárzyć. Znowu korzen co na
mocney wyżac/ y zrowna częścią według
wagi czerwonego winá ocu/ przez godzin
dwadziestá moczyć/ potym przecedzić/ a z
sotkiem z korzenia przerzeczonym zlać w olo
wiane naczynie/ y tak dlugo w nim na wola
nym ogniu wárzyć/ ażby tylko dziesiata część
zostala: Na przykład/ wżarowy go dziesiec
lotow/ tak go wárzyć aż tylko lot go zosťa
nie/ y iako miód zgesćcie/ y z zolta zrumie
nieie. Potym przydać do tego oleyku tegoż
Pietrászniku lot/ oliwy/ sadia gesiego/ także
węzowego/ po dwu lotu. To wespól na wola
nym ogniu wárzyć/ miešaiac pilno/ a masć

Gruczo
lom y wy
rosłino
na ciał
kach y si
wach.

Bolesci
y paleniu
z pieklic
nego og
nia.

wrzedzie
niom w
oczach na
zrzenicy.

Sistule w
oczach

Krostom
Francus
kim.

Suchos
nym.
Dychaw
czym.
Ranom
iadowit
nym.

Vnguen
tum ad
versus
venena.

bedzie

bedz e czerwona. Tabern.
 Całzns Przeciwo truciżnom y iadom wślătym/
 jest niewymownym ratunkiem. Także
 Morowa Przeciwo powietrza morowego zarżie/
 maśae nia pod nosem/ w nozdrzách/ skromie/
 za wśymá/ pulsý/ y pod pachami/ potężnie
 aborwem ia odpadza. Toż
 Wzrods Przody iśkiekolwiek morowe/badz Kára
 buntuly/ badz morowki/ albowymienice mor
 rowe/ nia zleká namázuie/ od niebespieczena
 stwa zachowuje.
 Ránom Ránom iadowitym / badz bronja iśka
 kolwiek iadem nápuszona cietym albo sty
 chowym / badz od iadowitych bestiy wez
 monym/ niepospolitym jest lekarstwem na
 mázuie. Przytym
 Oleik z Ektraktem / ábo z wodka tegoż
 ziela/ záraz truciżnem dáiac.
 Pleurze Pleure ze wzrodu leczy/ boleiacie nia mie
 sce nácier iae.
 Bolecz Boleczkom w piersiách/ w plucách/ y w
 kóm w bółách/ sroym namázaniem barzo służy.
 Słuch Słuchom młacym/ piersi y pácierz nia
 nácier iae/ leczy.

Mázi.

Wśa wymyślni Mistrzowie korzeni P'e
 trasińka ze wśyśtkim sroym zielen/ z
 kwiatem y z nasieniem/ bydz wielkim lekar
 stwem dolegliwościom plucnym / kópány
 pod peronymi znakami niebieskimi. To jest
 gdyby był Mars w Raku/ ábo Jowis w Ry
 bách/ á Miesiac w Wadze/ Słonce w Lwie
 dzwiatku/ co pospolicie bywa pierwszego
 dnia P'zdziernika/ albo dwunastego Listo
 pada: bo tych czasów nawierśia moc ma
 do skutku Lekárskich/ zwlaszcza gdyby Lwie
 dzwiadek wstepował. Przyczynie tego dáia/
 iż w takim położeniu znaków niebieskich/ go

racosc słoneczna bywa pomiarkowana chle
 dem y odwilżeniem Wiedziwiatkowym/ iako
 y zbyenia goracość Marsowa zimnościa
 Rakowa. Do tego też ciepłosc słoneczna/
 iadowite promienie Wiedziwiatkowe barzo
 moli y tlomi iako Marsowa goracościa y
 suchościa/ wilgotnoś y zimnoś Rakowa/
 tak Miesiaca zimnoś/ ciepłota Wagi nie
 bieśkiej miarkuje. Zaś wilgotnoś y chłód
 tegoż Miesiaca miarkuje ciepłosc/ y wilgo
 tnoś przyczynzonego znaku niebieskiego/ to
 jest Wagi Jowis/ tedy ciepły y wilgotny w
 sroym domu zimnym y wilgotnym/ to jest/
 w Rybách. Także słonce w Wiedziwiatku/
 Księżyc w Wadze/ náwet Mars w Raku/
 piersiom y plucem wlaśnościa swa słu
 nieladaia. Przeto w kópaniu tego korze
 nia/ takowey czas ma bydz pilnie zachowany/
 aborwem dolegliwości pluc/ iż bywáia pos
 policie z niepomiarkowania rzeczy przyro
 dzonych/ przeto potrzeba przeciwo. takim/ do
 ratunku rzeczy takowych/ ktore w przyrodze
 niu sroym máia pomiarkowanie. Acemu
 gdyby korzeni tego czasu był kópány / kto
 regoby Wiedziwiadek niebieski wstepował/ á
 Mars też w tymże znaku był (ciężno żeby
 Miesiac w osnym domu nie był) ná sro
 n sroym/ czasu powietrza morowego/ roz
 padza zapachem sroym / ktory ná ten czas
 napotężniessy przeciwo temu ma/ powie
 trze zarazliwe.

Rozząddek.

Wniemaz te Picieńskie/ ktoraśny wys
 psey w drugim Rozdziale opisali: drudzy
 Opichem ogrodnym zowia / z tej przyczyny
 rozumiem że przystoynie o inych Opichách
 tu sie záraz polozy.

Opich przy błotach rosnący. Rozdział 69.

Apium aquæ, Apium palu
 stræ, Apium rusticum. Heli
 oselinum, Pedium. Paludapi
 um, Pupilla oculi.

Wassereppich Epf: vnd Epsich
 Eppe Hepsen. Bawuren Eppich.

Opich/ ktory sic tu opisuie jest
 pospolity/ ktory też opichem
 błotnym y wodnym zowiemy prze
 to iż przy wodách y błotách rad ro
 ście. Pietruszce barzo podobny/ li
 ściem/ kłaczem/ korzeniem/ okol

kiem/ y nasieniem/ tylko w tym
 wśyśtkim/ wietrzy / mneyşy / y
 dluzşy: w smaku też gorşczyşy / y
 w zapachu poryneyşy / tak że swa
 porna wonnościa nápeńia y obra
 ża glowe: kłacza czterokwiefy żego/
 kwiatu w okółku białego/ á nie żół
 tego iako pietruszczány / nasienia
 drobnego iako pietruszczáne.

Wśieysce

Wście ná miefcách mokrych
 Bywa y w ogrodách siance w
 y y śiany/ ieno żeby miał wilgo

tności dostatek. Rósć też między mury y przy płociach. A gdzieby raz

był wsiany / albo wsadzony / zwola szyć na miejscu wilgotnym / tak się rozkrzewi / że potym do wyłączenia bywa trudny.

Przyrodzenie.

Tegoż właśnie przyrodzenia jest tegoż Pietruszka: Jednak do skutkowego używania nie przychodzi tylko do lekarstw.

Moc y Skutki.

Dla wstrzeżenia gniewu / niektórzy nasie-
nia tego Opichu w winie wazzyć kasa-
ją zarosnąć. Ale ta prawda zostaje przety-
śniętym / który naprzód to podał.

Kolice. Kolicę y darcie w trzewach zwiatrow za-
wartych wsmierza / nasienie w winie wazząc /
a po kwartecie rano y na noc ciepło pić.
(Tab)

Wotrobie nabrzmiały y bolejący.
Opuchłym zteży wotrobę jest lekarstwem /
wziąć soku tego Opichu / soku Piosynowe-
go / winą pul kwarty dobrego / zarówno kła-
dęgo / a co dzień po sześci albo siedmi lyżek
tego ciepło pić dawać trzy godziny przed o-

boim icedzeniem / pości puchlina nie wynidzie z ciała.

Słężenie także spuchły / y puchlinie w sły-
stkiemu ciału z niey pochodzący / bywa rą-
tunkiem tegoż Opichu sok / z sokiem kopru
Włoskiego / po dwu albo po trzech lyżkach
oboygą na raz biorąc / także poranu trzy go-
diny przed obiadem / iako przed wieczerzą / kła-
dęgo dnia to czyniac pości puchlina nie spa-
dnie.

Kamień Tyrkowy trzy y moczem wywo-
dzi / wziąć tego nasienia / Pietruszkanego / y
Biedrzenkowego po dwu lotu / to conamie-
ley utłuc / a po czwartej lota na raz z winem
ciepłym dawać.

Pałaki z gmachu wypadza y z domu.
Jadu sie ich sprzećiwia. Plin. Suchs.
Wrzod w nyrkach y w pechyrzu wyćiera y
wychodzą sok tego opichu / z sokiem kopru
Włoskiego y pietruszkanego ich biorąc y wa-
rząc. A gdy sie podstoa / wziąć tego lyżke
dobra / mleka od osłice dwie lyżce / y to na raz
poranu na czczo każdy dzień pić ciepło / dwie
godziny przed oboim icedzeniem.

Tę do tych wszystkich lekarstw Opich przy-
wodzi / do których Pietruszka bywa używana /
ktorego sie pilnie warować maia.

Brzemienne białogłowy.
Poleżnice / Mianki / ktore piersiami maie
dziateczki / dla niemocy padającej /
ktora barzo przedko w nich wzbudza.

Zle tedy mataczki y śalbiarki niektore cze-
nia za lekarstwie się wdają / ktore panom w se-
scimedzielach badacym / dla przystąpienia
mleka w piersi do pokarmu dziatekom / nasie-
nia Opichowego bądź w polewce iakiej / bądź
w winie dają / bo miasto przymnożenia osta-
teć co maia odeymnia go y traca. Ale iako
pospolicie powiedaia / gdy sam śatan spia-
wie niemoże / tam osusta / albo babe posle.

Bydlu rogatemu gdzieby oczy plynely / al-
bo zapuchaly / kwaterek tego soku wlać im w
gebe / a pod językiem żyły im zaciąć.

Koni gdzieby w obroku ląno kłose zjadł /
ktore mu pospolicie gryzienie y żarcie w zo-
ladku y w trzewach czyni / tedy opichu mia-
to na proch utłuczonego cztery lory / miódu ze
dwie lyżce / albo więcej / winą osm kwart / co
co nalepiey vmieścić / a w gebe mu wlać przys-
liet / przez trabe / albo iaki rog.

Koni gdyby z wielkiego bolu głowy śalal /
wziąć tego Opichu / stomy ieczmienney / o-
trab / łocygi albo śalaty / to wespól pomieć w
śawę / dawać mu często ięć.

Mocz koniow gdzieby z ciężkością obcho-
dził / albo namnięty nicodchodził / dawać mu o-
pich z obrokiem / wywodzi.

Oczom mdłym / wilgotnym / y plynacym /
sok z liścia opichowego ronie pusezać debije.

Włosy opadające zatrzymawa y utrwie-
dza w lugu wazząc z Bozymdrzewkiem / y

ślepienie
nabrzmia-
ły y pu-
chlinom
z niey.

Kamień
tyrkowy

Pałaki / z
gmachu
wygania
Jadu pa-
tecznemu.
Nercom

z pietrus-
zka ma-
jąc przy-
rodzenie
iednoż /
toż czyni
ro ona.

Brzemie-
ny /
Poleżni-
com.

Mianko
mleko
traci.
Zadut
dziećcom
wzbudza

Bydles-
cy o cz-
pysa-
cy y za-
puchłym.
Koniom
wobroka
ląno ku-
rę iedzo-
cym.

Koniom
śalacz-
cym z bo-
trab /
łogowy

Koniom
mocz za-
trzymant

Oczom p-
nacym y
mdłym.

tym

Zebom tym często przemywać. **Zebom** wspaniałym y bolejącym / wziąć nasienia tego Opichu lot / Bielunoz / wago nasienia / Opium / albo soku z nasienia mallowego po tej kwasy: nasienia miłko wtluc / Opium wroście octu rozpścić / a w czynić z tego kłate konfektu: z tego piguły poczynić / z których po iednoy w sob wyproch ualy klasc / a zgrabnie ta ram trzymać.

Pierś spuch- tym y bo- lejącym. **Pierś** spuchłym y bolejącym / nac zie- lona / Opichu z miodem a z mała wrzeć / y ciepło dwakroć / rano y na noc plastrować. **U** gozieby do tej puchliny ich przymoc ognia sty przypad / tedy wziąć opichu dwie garsci / Kuty / liścia z drzewa Brzostwinowego po garsci / to wtluc / w winie a w oliwie warz / albo w Roząnym oleju / a na pierś ciepło plastruy.

Mięsie cney. **C**yszczenie Mięsieczne pánom náb przy- rodzenie zafánawione wzbudza / puszczając z Opichu warzonego likiem páre w tóno.

Moc pódzi. **M**ocz zatrzymany potężnie wywodzi / opichu zielonego / naci pietruszanej / naci ko- puu włoskiego po garsci / co nalepiey wtluc / w masle miodym bez soli smażyc / a co na- ciepły prog łóna tym okładać / także ledzwoie y czlonki rotydlowe.

Cezliem puszczaniu mocz / jest doświada- czonym lekarstwem takowa z niego kapilczy- niac: **W**ziąć tego opichu trzy garsci / Ku- mienkowego kwiecia / Keszuchy wodney / Slazu málęgo y wielkiego / Dutwice / Pá- proci po garsci / naci pietruszanej / Piecper- ska ziela po dwoy garsci / to wśyśle w wo- dzie wwarzywszy / po pás sie w tym kąpać / siedząc po półtory godziny. **T**oż też

Od gądziny wśafonym / Opich zielony z oszrodka chleba rżanego wciercieć albo wtluc / przydawşy trochę soli / a na rane przykładać.

Siniałosc ciała z wderzenia / y **K**rew zabiegła zafłore / wtluczony a przy- kładany.

Bolacęci albo gęzozę z wódkie obmiele- cza / w wódy / soku tego ziela z dobre cztery lişti / miodu ze dwa łocy albo z lişte / zolte / dwa / mały pšeniczny uchy bylo dosyc do w- czynienia plastry / a ten ciepło przykładać.

Kuny świeże goi / gozieby iney młasci mieć niemogli / co nalepiey go wtluc a białci rozp- ścić / a na rany y w rany klasc.

Zolę odmielec / w otok y w rope obraca y wchada / niekiedy rospadza / sół tego opichu z mała rżana / a zerocha mała plastr- wczyniwszy / ciepło przykładać.

Cenna młasc kofstowina Chirurgowie na- uczeni z tego ziela / y zowia te Vaguentum de Apio, to jest młasc z opichu do wychodożenia ran / wozodow / sadzeli starych y záplęgarwo- nych / tym sposobem: **B**iora z tego ziela swiejszego soku cztery dwadzieścia łotow / miod-

du szesnastie łotow / mały ieczmiemey sześć łotow / to wespól ná wolnym węglistym o- gniu młesciac wórza aż zgestnieie iako młasc / a tego do wychodożenia ran y sadzeli záplu- gawionych y smrodliwych wyrota.

Gdzieby też ná żyłach suchych / albo ná inych znacznych żyłach rany / wozody / albo sa- dzeli smrodliwey zle zástady: tedy tylko przy- dać do poimienionych młasci łot albo cztery Terpentyny / a gdzieby náder smrodliwe / do tego przylożyć trochę Mury mialko wtar- tey / y tak może ta rozmáście według potrze- by wczynić.

Goracosc zbytnia w żoladku wśmierza y zoladku- gaśi / oszrodke z chleba w wodce opichowey rozmoczywszy / w móżdżerz albo w donicy wciercieć / a ná rozpalenie plastrować.

Szkodzi.

Tęz skody czyni co y pietruszka / y tescze po- teżney. **P**ánom / które dziatki pierśiami- karmia / y Mámkom mleko traci.

Padające niemocy dziatki domiesza. **O** inych skodach pátr w pietruszce.

Wódka z Opichu.

Wódka z Opichu / tym sposobem ma bydz- dystrylowana iako z Pietruszki.

Tey / iako Dyoskorydes w piatych księgach / w Rozdziale 65. może wywóć przez wsta- ta- ko do zwierchownych potrzeb. **T**ychże sku- tów jest iako Pietruszana / ieno dáleko sil- nieyszy / y potężniejszy.

Zakłania y zamulenia w nryłach / y w prze- chodach mocz u otwiera.

Mocz ná przyrodzenie z wśetagniony potężnie pódzi. **T**akże którzy z wielka cieś- scia mocz puszczają / jest mu do picia przy- stoyne.

Ramień w nryłach ksy y wywodzi / rano y ná noc po cztery albo piaci lyżek ciepło ia- piac.

Watrobe zamulona y zafłana / trunkiem wywóana otwiera. **P**rzeto

Zolta mocz z ciela spadza.

Trawieniu ciała y mśczeniu z zamulenia był wotrobny / jest wyteczna wywóiac tey ciepło rano y ná noc po cztery albo piaci lyżek.

Tym którzy sypiac niemoga / czolo y stro- nie ná nacierac dobrze / albo chustke w niey zmaczawşy przykładać ná czolo / y ná stro- nie. **M**oże też bydz z innymi przynależacemi wódkami zmieszana.

Oczy chore y plynace / dobrze ná często wy- mywać / y po kropce albo trzech wnie puszczac. **A**bo też tak / wziąć soku tego Opichu ze trzy kwatarki / miodu białego chędogiego łotow / szesnastie co ná swiejszego / kminu kramnego / śaframu / grubo przetłuczonych po łocie. **T**o

wespol

wespol pomieszać przydestilować / z mies-
dzianego garnca / iako gorzalka bywa palo-
na / albo z Balneum maris. Tey wodki ká-
zdego dnia raz y trzy po dwu albo po trzech
kropkach pusezaiac / wzrost ciemny / bystrym
y iáśnym czyni.

Rozsadek

Niektory miasto tego Opichu / Pietrus-

ski do czynienia lekarstw używają / nie
bez wielkiego błedu : Apium w składaniu y
lekarstw od Galen / Mesue / y innych polo-
żone. nie Pietruski / ale właśnie ten Opich
rozumieją. Żas inni przeciwnym obyczajem
czynią : gdzie Pietruski potrzeba / tam oni
Opich biorą. Także też drudzy / miasto Opi-
chu skalnego / tego / nie bez błedu do lekarstw
używają : co się niżej powie.

Opich górny albo skalny / Rozdział 70.

Apium montanum, Apium sa-
xatile, Oreoselinum, Petrole-
linum montanum

Berg Peterlen / Berg Epich /
Hirtzpeterien.

Dioskorides / o gornym albo
skalnym Opichu / pisze : ie-
den tylko kładzie / gdyż cza-
sow naszych trzy / mało sobie kształ-
tem różne znaydujemy :

Pierwszy / ma korzeń biały / na
wzmieś wielkiego palca / a na lo-
kieć wzdluż / według buyności
ziemie / y nieba łaskawości / y we-

dlug lat. Soku białego żywicz-
nego : smaku gorzkiego. Na Wo-
sue z tego korzenia wyrasta liście
niemalo / labrami wykształconego /
iako y Pietruski / na osobnych
stopkach / po ziemi się szeroko roz-
kładające. Kłącza ogrodniemu ko-
pru podobnego / na łokieć / galezi-
stego : w wierzchu okółki z bia-
łych kwiatków / iako na świnię
włosze. Nasienie kopru ogrodne-
go podobne / iedno większe y mnie-
jsze / ciemnoszare / pachnące / gorzkie.

Drugi / korzenia zwierzchu po-
pielatęgo / wewnątrz białego / sma-
ku gorzkiego : z korzenia puszcza się
szczeciasto / iako polna Marchew. li-
ście podobnego Opichowi / albo
Macedonskiej Pietrusce / które z kła-
cza szeroko się rozkłada / na pultory
stopy wzdluż : w wierzchu okółki z
kwieciami y z nasieniem : smaku gorz-
kiego : zapachu nie przykrego / iako y
korzeń : nasienie wielkości Opichu
Macedonskiego.

Trzeci mały / korzonków krot-
kich y obłych / zwierzchu czarnych / a
wewnątrz białych / w siłki rozdziel-
z korzenia wyrastając / naprzód szor-
cząco y gesto z ziemi się puszczając.
Liście większe niżli y Pietruski o-
grodney / głęboko roszczepionego / iako
to w skalnym koprze. Kwiatu dro-
bnego na małych okółkach : nasienie
podobne pietruszanemu. To żiele
smaku / pasternaku polnego : iednak
nasienie y korzeń gorzawy.

Adiense.

Na gorach skalnych sie znayduia/
od ktorych nazwisko przydane maia.

Przyrodzenie

Rozgrzewa y wysuszaią w trze-
cim stopniu / scienczaia / rosprowi-
ia / otwieraią / wywodzi / wietrz-
ności w cieie rospadzaia : Flury
klowate y lipkie rozdzielywaią y
rzedza. Otof w ranach wycieraia.
Owa toż może y czyni / co y pietru
żka ogrodna.

Moc y Skutki.

Mocz nād przyrodzenie zatrzymaną / w wia-
nie korzenia / abo nasienie tego warzone
wywodzi / trunkiem wzywany. Także cięskie
mu puszczaniu mocz z rżaniem y z bolem
ciężkim / doświadczonym jest rātunkiem ko-
rzenia tego z pietruszczanym korzeniem / z ko-
rzeniem y z nasieniem kopru Włoskiego / z
Anysiem / z kramnym kminem / po rowney czę-
ści / y wtluc / a przez dwa dni w polkwarciu oc-
tu mocnego moczyc / potym przydać ciela-
cey wody chodogiej kwarce / winā białego trzy
kwarty / y warzyć aż trzy części wywreia /
czwarta tylko zostanie : puszczyc / lyske do-
bra chodogiego miodu przydać. To rano y
na noc pic / abowiem rżanie y ciękie pu-
szanie mocz / wolno odbywa. Zageł.

Cyszczenie Miesieczne białogłosek nād
przyrodzenie zawściagnione wzbudza / z wa-
nem ie warzac y pić.

Toż czyni warzony w wodzie z kopynia-
kiem / z Angielskim trunkiem / z Kofarcem
czernym / z orzechem abo z kamyckami /
z nasieniem kopru Włoskiego / y z Amintem /
a trunkiem wzywany ciepło rano y na noc /
Tenże trunk moc z pedzi zawściagniony.
Też tenże gorny Opich z swym nasieniem
rozkłóśniony w wodce warzony a trunkiem
dany / potężnie mocz wywodzi. Zageł.

Wchodzi do lekarstw które bywają prze-
ciwko jadom y truciznom czynione.

Kamień nerkowy y pechyzowy krzy / tak
korzenia iako nasienie pierwszego y wtorego op-
ichu skalnego / y moczem go wywodzi / z
rozdrożnianą wodką pić.

Czasu powietrza morowego w goracej
doświadczonym jest rātunkiem / korzenia te-
go opichu miarko wtartego wziąć co złoty
czwiercec lota / y dać z wodką z tegoż opichu
dystrylowaną / troche winnego octu dobrego

przydaway ciepło wypić / y nakryć chorego co
nalepiey / żeby sie pocit dobrze. A gdzieby dry-
akwie niebyło / tego pomienionego piechu tak
z pierwszego / iako z wtorego opichu gorne-
go co by półtora czerwonego złotego zaw-
żył / wypić.

Kolice y darcie w trzewach z zawartych kolice.
wietrzności / bywa lekarstwem pewnym / dā-
iac tak korzenia iako nasienia miarko wtartego
go czwierec lota / abo kwinte / abo co złoty
czerwony zawży z ciepłym winem / bo też
purguje. Zundam.

Swinie gdzieby odchodzily / y zdychaly / tak
pierwszego / iako wtorego / a checia oboygā
dawać im z parzą dobrze. Abowiem z tym
moga od zaraży bydz zachowane.

Owce gdzieby także poczynaly zdychac /
z oboygā opichu korzenia miarko wtartego
wziąć dwie części / Jalewcowych iągōd tak-
że przeluczonych części / y z sola vmieścić / a
dawać liżać.

Rany / wrzody / y sadzyle smrodliwe / y za-
plizawione / obadwarowych dajaią / soli z nich
wine puszczaią / y fleyuchy w nich obmaczā-
ne w wierzchu kładac.

Może ich także w dolegliwościach mē-
cieznych wzywac po pás sie w nich kapiac /
zwłaszcza z przyczyn zimnych. A to badz sa-
mych / badz też z innymi zioły przynależacymi.
Owa tychże sa oba skutkow ktorych nāsā
pietrużka ogrodna / ieno potężniejsze dla ich
wielkiego wysuszenia y rozgrzewania.

Szkodzi.

Opich gorny moczem zapachem swym
głowe obraza. Przeto

Padająca niemoc snadnie wzbudza a ile
w dzieciach / y w tych ktory sa do niej sposo-
bni y sklonni / abo ia przedtym miewali / che-
ciaz sa od niej wleczeni.

Zawrot głowy czyni tym ktoryby często
nasienia abo y korzenia tego wzywali.

Wódka skalnego Opichu.

Ze wszystkich ziele ma bydz dystrylowā-
na / z korzenia / z ziela / z nasienia / z kłacza :
a to w Ksiejcu Sierpniu / tym sposobem
iako z Dziegielu / abo z Biedrzyńcu bywa wy-
palana. Ta

Czasu morowego powietrza / zdrowe od
zaraży zachowuje / a iuz zarażonym rātunek
znaczný dāie / biorac sey na raz po piaci lyżek
na czczo / y na noc.

W mēciey boleści pāniam wklada.

Wietrzności w cieie rospadza y trawi.

Kolice z zamknionych wiatrow we wne-
trznościach / jest znāmientym rātunkiem.

Miesieczne cyszczenie pāniam wzbudza.

Mocz pedzi zawściagniony nād przyro-
dzenie.

Kamien.

Swini
odcho-
dzić y m.

Owce
zdychac
poczynac
iacy.

Rany y
sadzyle
plugawe.

Māciez-
nym do-
leglos-
ciom.

Szkodzi

Głowe
obraza.
Rādnu-
domies-
sca dāie-
ci.
Zawrot
czyni
głowy.
Aqua til-
latia.

Czasu po-
wietrza
wietrza
morowe-
go.

Māciez-
nym bo-
lom.

Wietrz-
nościom
kolice
Miesiecz-
ney.
Mocz.

Piasel

Piaset /
Młisko z nerek y z pederz z moczem
wywodzi / trunkiem sey używając.

Rozdek

Wła sie ktorzy skłny opich ogrodna pie-
truska nase bydz mienia / a z Greci

Oroselinum 1a zoroia. Niemniej y ci kto-
rzy twierdza Opich Macedonski / a opich
gorny bydz za jedno : ktorych blad sam Dy-
oskorydes wspomina y gani. Tez niedobrze
Apetkarze / miasto opichu skłnego / w po-
trebach lekarstich opichu wodnego / uży-
waja.

Opich / albo Pietruszka Macedonska. Rozdział 71.

Petroselinum Macedonicum,
Apium Macedonicum,
& Petroselinum E-
streaticum.

Macedonisch Peterlein / Stein E-
pich och Peterlen.

Macedonska Pietruszka / ktora
Opichem Włoskim / albo Gre-
ckim zowia / od podobienstwa pie-
truski nasey ogrodney. Trzebuni
albo Koriandrowi / albo przewłoc-
liściem iest podobniejszy / niżli pie-
trusce / ieno za zwyczajem dawnym
to nazwisko pietruski y nas wzie-
ła. Ziele iest krzewiste / liścia ze-

wszad gęstego / z żółtą zielonego / lá-
bzysto iako w Koriandrze wykre-
ionego : klacza na pultora łokcia w-
zwyż. Korzenia mocnego y dłu-
giego / zwierzchu szarawego / w-
wnatrz białego / skory mięsney /
dżen mając właśnie iako pietruszka
ogrodna / zapachu słodkiego y w-
dziecznego / iednak przerażającego
nozdża : smaku ostrego / a lekka w-
iezyt sczypiącego. Przy koncu kwie-
tnia z ziemi wynika. Klacza wie-
cey granowitego niżli eblego, ko-
lantowatego / we wnatrz czego.
gałazeł na sobie niemalo mając.
Kwiatu białego w okolkach swo-
ich : na koncu Maia kwitnącego /
wysokim kształtem Miarzow-
mu podobnego : z listeczkow dro-
bnych : ktore kiedy przez opa-
dno / tedy glowki z nich nastaja
naprzod zielone y obdluzne / a po-
tym do żółłości przychodzące
tedy sie na troie rozdziela. W-
tych glowkach bywa nasienie ob-
dluzne / troche nakrzywione / a
grzbietami do siebie obrocone.
A dojrzawszy (co bywa okolo na-
stawania y wschodu Báb zna-
ku niebieskiego : To iest / okolo
dnia dwudziestego / dwudzieste-
go wtorego / także y dwudzieste-
go czwartego Pądziernika) cie-
mno szare.

Wzięsce

Ten Opich / albo Pietruszka w

Macedoniey tylko roście naprzęd-
nieyszey dobroci na skalach. Roście
też w Epirze/ na ostrowach Cyklá-
ckich. Już y temi czasy we Wło-
szech bywa w ogrodach flancowa-
ny y siano. Znayduie sie też na Po-
morzu/ na Peluciu na gorach/ w
Siedmigródzkiej ziemi/ y na wie-
lu inych miejscach: iedno nie tak w
swych skutkach iest potężny/ iako w
Macedoniey/ gdzie ma swa wla-
sna influentia niebieska.

Czas łopania/ brania/ y zbierania.

Do potrzeb lekarstkich łorzen nie-
zbytne mlody/ ale prawnie dostaly
ma bydz wzięty. A ten ma bydz te-
go czasu z ziemie brany/ kiedy dni
Kwietniowe zchodzą/ pierwey ni-
zliby poczynal soki z ziemie pu-
szac: to iest/ gdy Slonce w osta-
tnich dziesiaci dniach w Bytku/ tak
ze y Miesiac w tymże znaku w pier-
wszym stopniu albo w 15. albo 20.
w domu 1. albo 3. albo 4. przebywa-
iac. Wenus też gdyby w swym do-
mu własnym byla. Liscie y z kła-
czem ma bydz mlodo rwané/ około
dnia 27. Maja/ gdyby oko Byka
niebieskiego weszło/ a ksiszyc w tym
że stopniu tegoż znaku/ albo we 2.
albo w 16. albo we 20. w domu: 2
w 3. albo w 4. byl. Nasienie zaś
ma bydz zbierane w Wrzesniu/ 20
dnia 14. albo 16 Slonce bedac w
pierwszym dziesiatku/ Wagi a Ve-
nus zeby byla wolna od zlych y prze-
ciwnych aspektow: Miesiac też w
Bytku albo w Wadze znakach niebie-
skich byl na ten czas.

Przyrodzenie

Rozgrzewa/ wysusza/ w trzecim

stopniu. Nasienia nawiecey do le-
karstkich potrzeb używają. Używają
też liścia y łorzenia/ ieno oboie
nie tak potężne iest w skutkach/ i-
ako nasienie. otwiera/ rozprawia
trawę y wywodzi.

Moc y skutki.

Nasienie z czymkolwiek pić/ Moc nad-
przyrodzenie zatrzymany wywodzi. Dio.
Toż czyszczenie Miesieczne panom za-
wściągnięte przed czasem/ rozbudza. tenże.
Wietrności y opuszenia w żołądku y w
kislach rozpada/ z winem go używając.
Kółce y gryzienie w żywocie dostatecznie
wzmierza.
Wchodzi nasienie do wielkiej y znamię-
tey Diaktye Andromachowej/ y do wielu
inych lekarstw ktore czynia przeciwko iadom
y truciznom. Dios.

Serca zbytniemu trzesieniu/ y kolataniu z
zimney przyczynny/ wielkim iest lekarstwem.
Taber.

Pleurze albo ku sercu kłócić.

Boleniu w bokach/ nasienie wazac y
pić.

Nerek y.

Pecherz a bolesci wciśa toż nasienie/ także
go w trunku używając/ zwalając z zimney
przyczynny.

Opśa wściekłego obrażonym. Także

Od gądziny wśelakiej iadowniczy/ bywa
lekarstwem łorzen miałko wtarty/ a z winem
używany. Też iucha iey/ albo sokiem rany
wymywać/ a liscie tłucąc ie z wierzchu przy-
kładac. Apul.

Żelom pierzym albo suchym bolejącym toż
liscie świeże/ utłuc/ a na pierś przykładac.
Tenże.

Nasienie wchodzi do tych lekarstw ktore
moc z zawściągnięty wywodzi.

Wódka z Macedonskiej pietrunki.

Ta wódka z Opichu Macedonskiego flu-
idylom zimnych fluxow z glowy na plu-
ca spadających. Także

Dychawicy y ciężkiemu tchnieniu z za-
tania płuc.

Kamien w nerkach y w pecherzu łamie/
ze wszystkiego w winie wazac/ a ciepło ra-
no y na noc pić.

Pory rozbudza toż wino pić.

Gryzienie w żołądku wspaniało wino w
ktorymby nasienie tej pietrunki bylo wazac

ne a trum

Moc prze-
dzt.

Miesiecz-
czney.

Wietrzy-
nościom.
Kółce.

Serem
kolacaca
mu sie.

Pleurze
y boleniu
w bokach
Nerkom
y pecher-
zom bo-
lejącym.

Od psia
wściekłe-
go od be-
styi iados-
witych o-
brażo-
nym.
Nerwom
bole-
jącym.

Aqua stil-
latitia.

Zaśloma-

Dychaw-
cy.

Kamien.

Pom.
Gryzta-
niu w żo-
łądku.

Puchline.
Zoladek
do trawienia
spisobny
Witreb
w głowie
Paprzy
Roin.

ne/ á trunkiem używane. Toż
Puchline z cięta wywodzi.
Zoladek do trawienia spisobny czyni.
Wodk z tego ziela/ z nasienia/ y z korze
nia wypalona/ á przez dni trzydzieści/ porza
dnie ná czeso używana.
Orebowiát ósć ábo Lupięze w głowie/ y
Paprzyśk wyciera korzeni przykładac.
Ale to oleiek/ iefce lepiey czyni/ o którym nie
zey bedziemy mowić.

Gwiazdo
technia
cym.
Zoladko
wi.

Gwiazdotchniacym zatkánia pluc y
pifszalki krzamiowey/ iest ratunkiem/ korze
nie/ liście y skłaczem/ z kwieciem/ drobno po
siekarosy/ á w płociennym worku zasysy/ y
w płodkim winie białym warzyć/ y tym pier
si naparzać.
Tá zoladek tej kládac co náciepley/ do
dacie mu potężności do trawienia grubych
y niestrawnych pokarmow/ ktore potym wa
troba w dobra krew obraca.

Istność wyciągniona.

Chissus
leu Ex.
tradit
Slágmie.

Ze przemyślni mistrzowie Alissus zowia
Slágmistym wilgotnościom fluży/ koro
re nie w żyłach/ ále w miesie/ w kościach/ w
nerwach y w zwiaściach kłwa y leża.

Zimnic
káždego
dnia
wym.

Zimnicom káždego dnia trapiacym y nie
przešťacym/ ktore z sezerem slágmie bywa
ia/ nie w żyłach w miesistych czesściach/ y
w innych przereczonych miejscach/ iest lekar
stwem/ dáac go ná raz pulcery kwinty z
wodka limoniowa. A to trzy kroć káždego
dnia/ ráno/ po południu/ y ná noc.

A iż swa subtelnością przenikáca/ prze
chodzi do wilgotności przyrodzonych w cia
lo/ ktore ob zágnicia y zátázenia zachowuje y
broni/ tedy

Seidyce
Arteryce.
Podá
seze.

Seidyce/
Arteryce/
Podágrze/ wielkim iest lekarstwem/ dá
iac tego ekstraktu kwinte z Aquawita z wie
ná/ ábo z lagru wypalona/ pocac sie porym.

Zámie
nia w ner
kach y w
pachery.

Zámieniu ták w nerkach iáko w pache
ry/ wlasnym prawym iest lekarstwem. A
bowiem go nietylko trzy/ y mozem wywo
dzi/ ále też Nerki y Pechery/ w których po
spolicie sie zámnia/ ták posila y utriera
dza/ je zá dlugi czas wolne od niego bydz
moga. Ten Extrakt ábo Alissus/ iáko

Spesob
tego Ex
traktu
czynio
nia.

go Alchimistowie mianuia/ tym spisobem
bywa od nich wyciągniony: Biora cleytu
tegoż ziela (o którym záraz niżej mowic be
dziemy) ábo temu podobnego. Soli/ y woda
ti tákże z tej Pieruski Macedonskiej/ káž
dego zárowno. Te trzy rzeczy/ we trzy skła
ne Alembiki/ sobie rowne/ nosy dlugie má
iace/ kážda zosobná wlać. A nosy Alembi
kow zlaczywszy wespól/ dná glina dobrze ob
warowawszy/ żeby sie od ognia nie popada
ly. Tá te Kolbe/ ábo helm obfery z nosm
wlożyć/ y dobrze zerwad zálutować/ żeby

pára z jednego namniey ná strone nie wcho
dziła. Táże nos ábo rure z recipientem co
nalepiey obwarować/ y wolnym ogniem di
stilować: strzegac tego/ żeby namniey nie
przygorzálo: y ták ten ekstrakt bedzie/ ktory
Alissus zowia/ ktorego wyssey opisánym
obyczáiem do potrzeb lekárskich mozem y
żyć.

Oleiek.

Oleum

En iáko z innych ziół bywa robiony/ ták z
nasienia wybiány/ iáko z korzenia y z innych
czesci tego ziela Alchimistym spisobem
distylowany. Slágmistym y kłiwacym wil
gotnościom/ ktore bywáto przyczyna zágni
tości w żyłach/ bárzo przynależacy/ y toż co y
Extrakt wyssey pomieniony czyni/ ieno nie
tak potężnie.

Slágmie.

Zosobności członkom Parálizem narusz
nym/ ktore wladza y czynność utráciły/ bár
zo fluży/ ták go przez usta używáac/ iáko ie
nim nácieráac.

Paráliz

Oczom zámionym/ ábo

Jásney
ślepotie.

Ślepotie iásney (ale iefce niedostónáley)
kora z bóidzi wielkiej/ ábo z przeleńnienia/
ábo z zbytnych/ y głębokich myśli y z frás
wliwych przypada/ wielkim iest y nieprzepla
conym lekarstwem y ratunkiem/ czesto go
używáac.

Subtelni Mistrzowie pisa/ iż zoladkowi
grubemi y zbytnemi potrawami obłożone
mu/ ábo znáciagnienia zlych y plugawych
wilgotności do niego: Oleytu tego kwinte
ná raz biorac/ bydz ratunkiem wielkim. Ale
do tego ma bydz nasienie z bieránegdyby Nie
siac byl w Szzelcu wskepiacym/ ábo
w schodzacym/ o dwudziestej czwartej go
dzinie tego używáac. Ale tu prawda przy
nich samych zostáe.

Zoladko
wi.

Sol.

Sal.

Sol tákże slágmistym wilgotnościom/
w żyłach wiscey niżli w innych czesci ciá
la bedacym iest wýteczna. Przeto tym wys
skim dolegliwościom którym Extrakt y o
leiek fluży/ ieno tá stábiey.

Tá czesto używana/ zoladek od wilgotno
ści zlych zágnylych y smrodliwych zachowuje

Zoladko
wi.

Moz potężnie wywodzi/ przechody iego
zatkáne otwieráac y wychedázac.

Mozn.

Nerki zámulone.

Pechery z slágowátości slágmistych wy
ciera/ gózieby ná ichodzie Ksiezyca byla w
żywána.

Nerkom.
Pechery.

Kurezom/ y członkom pokureczonym/ to
ziela w winie warzone/ á ciepło przykładane
iest lekarstwem/ zwlaszcza gózieby z zimnych
wilgotności pochodzily.

Kurez y
pokure
czonym
członko.

Arteryce/ to iest łománie w stáwach y w
członkach/ z oleykiem tegoż ziela nácierac/
wielkim bywa ratunkiem.

Arteryce.

Wzeczien

Wzrost
długości
com w o
czach/
Kardun
tulo.

Mocz.
Kamien.

Kardun.

Wzrost w oczach w kacikach przy
nosie (które Grekowie Agilopas mianują)

spadza bez szkody/ puszczając tey na nie.

Kardun/ to jest/ wzrosty ogniste/ z ko
lery wysiadażonej ze krwi zmieszanej/ ta sol
z kuciannym octem daje raturę/ płaty ma
czając y przykładając.

Mocz/ y

Kamien potężnie wymodzi/ ta sol w o
lektu tegoż ziela rozstarcia/ y tym pepet y lono
należać ciepło.

Padającey niemocy/ która z zatkania fle
pikow/ albo komorek w mózgu/ śluzniste
mi wilgotnościami surowemi y miazgami/
pospolicie bywa/ lekarstwem doświadczon
nym jest/ tym sposobem: Liscia z kłaczem
y z korzeniem tego Opichu wziąć/ pokłby na
niey kwiat nie dojrzał/ ani opadł/ wziąć: a
to rano po wschodzie słońca/ gdyby księżyc
był w trzecim stopniu Lwa/ albo w siódmym
albo dwunastym/ w domu także dzierwić
tym: (bo na ten czas Miesiąc cieplejszego
y suchszego jest przyrodzenia) To rosytko dro
bno posiekając: Do tego mialko wrzucić
Kuperaferu Węgierskiego w dziesięciokro
nastob/ y to dwoje warstwami walembiku
przykładać y distilować. A to co sie rości
gnie/ znówu zaś na onje fus włożyć dzierwić
króć to powtarzać. Tego po pul lota kas

zdego dnia wzywać na schodzie księżyc po
pełni.

Magia.

Przeciwko puchlinie/ y zatrzymanemu
moczui/ także dla wzbudzenia potui/ gdy
ziela tego chcemy wzywać/ ma być w całej kop
ny gdy Saturnus byłby we Lwie/ a księżyc
pod ziemią. Także

Żas gdy go chcemy wzywać do rozgrzewa
nia żołądka zażebionego. tedy ma być b
ny gdyby panny znak niebieski był we Lwie/ a
słońce na okragu nieba naszego. Miesiąc
też w znaku ciepłym.

Korzeń tego ziela/ w ten czas kopany by
wa kiedy słońce/ y miesiąc w siódmym
stopniu/ w dwunastym czwartym/ albo w
siódmym a dwunastym Lwa będzie. Ten w
winie przez noc moczony/ zolży z innych wil
gotności kłiwarych/ z liptich y miasnych/
pod filar/ na sygi/ za wsiem strzeplami/ p
iac to wino/ rozgania/ y winowcz obraca.

Rozsadek.

W niedostatkach tego Opichu albo pietrus
ki Maceдонskiego/ bezpiecznie możemy
takiego kłiwie inego Opichu/ miasto niego
wziąć y wzywać.

Opich Alexandrinuski albo Kobylki. Rozdział 72.

Petroselinum Alexandrinum,
& Apium grande.

Pietruszka albo Opich Alexan
driński/ drudzy Opichem
wielkim/ drudzy Kobelimi/ albo
konskim zowia: różny jest od Op
ichu Maceдонskiego. Bo acz korze
nia jest mniejszego/ ale liscia k
go y wietrzego/ zieloności ciemniej
szej. Korzeń jego cienki a długi/
wiele drobnych odnożeń z siebie pu
szczając. Ten zwierzechu czarny, we
wnatrz żółtawy/ y miedzi: zap
achu ciężkiego y przykrego: Smaku
troche w rsta szypiącego/ albo ma
ło ostrego y gorzkiego. Liscie gdy
podrasta/ coś do Pietruszanego
się ma/ albo rawniej do Dziegielu
Włoskiego/ liscia: zwłaszcza które
nie z kłacza ale z korzenia się puszcza/
na krzyż się rozkładające/ ku ziemi

pochele/ ieno daleko wietrze/ y wy
troiu głębszego/ zieloności też nie
tak ciemnej/ jako Pietruszka ogro
dna. To między palcy rozstarcie/
ma zapach z przodu pietruszany/
ale się wnet potym w przykrzyby
odmienia: którym zapachem przy
krzym/ przedko się nozdrzom y moz
gu wprzykrza. Kłacza mocnego/
we wnatrz czczego: zwierzechu la
stowanego albo stryfiastego/ wy
sokiego/ a gesto galejszego. Na
wierzchu okółki wielkie/ kwiatem
białym kwitnace: Bzowemu kwia
tu wiecey/ niżli któremu innemu
podobne. W ciepłych krajach w
kwietniu kwitnie. Z tych nasie
nie obfite y geste/ zosobna każde na
swey stopce/ obdłużne/ ciemno k
re/ a jako Miesiąc zgięte. Smaku
ostrego/ y zapachu mocnego. To w

krajach

krainach gorących / iako w Murzynskiej ziemi w Maiu dojrzewa: v nas / nietylko żeby miało dożyć / ale ani w siane wchodzi.

Wstęp

To ziele / nie przeto Alexandrii. Kim rzeczone jest / żeby tam miało przez sie rosnąć / ale że z Indii y z innych przyległych krajów do Alexandrii bywa w obfitości przywożone / ztąd potym do innych stron rozwożę. Koscie / iako wielkiego doświadczenia ludzie piśa / w Indjach / w ziemi Murzynskiej / y na niektórych miejscach w Egypcie.

Opich nasz wielki / albo Kobyl.

Nayduie sie w tych stronach naszych / podobne ziele / temu opisanu / ktore wielkim Opichem albo Kobylim zowiemy: y ten niektorzy chcą mieć za Opich / albo pietruszkę Alexandrijską. A ten po kimlody / przychodzi do używania skołowego. Ale iakoby miał bydz przyszłynie Opichem Alexandrijskim / rozsadko wi innych to polecam.

Ten v nas sam przez sie rośnie na miejscach cienistych / wilgotnych / w ogrodach / pod sady. W innych stronach / choć też rośnie sam przez sie / iednak dla przyiemniejszego y smakowitszego skołowego używania / iako w Anglii / we Francyi / w Niderlandzie / y w Niemczech / gdzie sie w używaniu iego kocha: bywa siany.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia ciepłego w którym stopniu / a weszrodku trzeciego wysuszałcego: Alez duży twierdza w trzecim go stopniu rozgrzewać y wysuszać. Kosprowa

dza / rozcieńcza / wywodzi. Listie y korzenie po ki nie wyrosć / także nasienie / bywa do potrzeb lekarstich używane.

Moc y Skutki.

Użyte tego ziela mlode / przychodzi do skołowego używania miasto iarczyny / iako Gir albo Szpinak. Ale gdy w glab wyrosć y schrościć do iedzenia sie niegodzi. Korzenie też iego. iako Ogorki albo Rzepekwaśa / y to do przysmaku do roku chowania. Drudzy surowego korzenia używają miasto lekarstwa / częścią dla zapachu rodzieszniesego wstom. Do ryb miasto pietruszki bywa kładziony.

Piersiom /
Plucom /
Żoładkowi /
Warcibie /

Slezenie / y innym wnetrznosciom zamyślonym bywa ratunkiem / abowiem ich zatkane nie otwiera korzeni w winie warzonych a truskicem używany. Dios.

Tychże wnetrznosci pomienionych boleści wsmierza. Konstan.

Wnetrznosci w żoładku y w listkach ktore sie wstawicznie kółca y w listkach gruchoca / także warzonego iuche pić / rospadza. Dios.

Żoładek do trawienia pokarmow czyni podobny / grzankę miakko wtartym korzeniem iego / napoly z Cynamonem posypać / y naczto używać / albo z ciepłym winem go pić. Tenże.

Kolike y gryzenie w żywocie wsmierza / z winem ciepłym używany.

Czyszczenie wnetrznosci pantiom przed cząsem zawiśniętym wzbudza y wywodzi / pusezając go w łono wozekiem. Tab.

Także nasienie tego z ciepłym winem miodem podsyconym pić / co go kwiata wzdług wagi zaważy. Dios.

Mocz zatrzymany nad przyrodzenie wywodzi / toż nasienie zpiym miodem pić.

Pleurycznemu kłociu w bokach / pić y parzać.

Sciartyce y boleni w biodrach / kapias sie w nim / albo geblami naparzać. Plin.

Żmnie wśelakie odpadza ciato nim nacić / z oliwa : Abo go dąć pić z piwem ciepłym przed przyscieniem. Dios.

Mocz kapieniem odchodzaczemu / iarczyna go używać / albo korzeni z winem pić / służy.

Kamien tak z nyrek iako z pechyrza moczem wywodzi nasienie z winem pić. Także korzeni tego warzyć y pić dobrze.

Od niedzwiałka wśalonym.

Od psia wśielkiego obrzonym / nasienie z winem

potrawa

Pierś.
Plucom.
Żoładko
wi.
Warcibie.
Slezenie.

Boleści
wym
czym
czym
czym
czym
czym
czym

Kolice.

Wnetrznosci.

Mocz wywodzi.
Pleurze.

Sciarty.
ee.

Żmniey.

Mocz kapienie.

Kamien.
Od niedzwiałka
Od psia
Wśielkiego
go obrzonym.

Konstie ma mro- czu zdo- trzymia- niu. Boleczo kom- tandym	z winem pić y naraćne do brzo go plastrować. Owa iako Dioskorydes piše/ teyże mocy y skutkow iest ktorych opich skálny prawdzimy. Konstieniu mocz z zatrzymaniem/ ze czte- ry loty miálko wtártego korzenia/ á ze cztyro- má kwartami winá zmieszawšy wgebe wlać koniovi/ zaraz mocz puści.	Z En wilgotnoscioin mozgu. Takže Oczom suzy. Abowiem wzrok ciemny y nástábialy nápráwia/ y bystry czyni/ po- put kwinty každego dnia w vsících go co nar- dužey trzymáac/ á zniénaglá w sie pusezár- iac/ y polykác.	Wilgete rostciom w mozgu Oczom ciemnym
Potrzeb- da- Pachle- nie.	Boleczki y gruczoły twárde w otok zbiera- tym sposobem: Wziac tego korzenia miál- ko wtártego lotow sesc/ korzenia slazu wyso- kiego dwa loty/ maki bobowej y cięciorezár- ney trzy loty/ chleba białego osrodki cztery loty/ sáblá albo smalec stárego wiewprzow- go/ olejku z ogorká oslego po pieci lotow. To wšyštke w wodzie wárzyć áž zgeštnieie iako kášá/ y plastrować.	Bol głowy z zimnych wilgotnošci/ y zby- tnich w niey beaczych wkláda/ z winem go piác. Tymže sposobem Zawrotu głowy iest ráunkiem/ každego dnia vzywány. Zolzy pod slira/ albo w slerách twárde. Wole ná syi leczy/ przeczczonym oby- czáiem vzywány. zwierzchu tež nim má- žac. A vzywác go wtieczernego czásu/ ná schodzie Kásejzycá. Azás ná wšchodzie nim zwierzchu námážuac.	Głowy bolemu. Zawrotu głowy. Zolom. Wolom.
Pochle- nie.	Poty wzbudza. Puchline z ciálá wywodzi/ y mocz nád- przyrodzenie zadržymány/ z winem albo z te- gož wodka trunkiem vzywány.	Jadom y trucišnom/ bywa niepospoli- tym ráunkiem/ zwierzchu mážac/ wewnátrž přez vřta biorac.	Jadu y trucišnie
Plešow- tości gło- wy.	Plešovatošci ná głowie/ wlošami czyni porošte/ wodka z tego ziela czesto nácieráac. Rány wšeláké zřádowicione/ tak od be- šty iádowitych/ iako z broni iádem nápu- šzoney vczynione/ leczy iad z nich wyčiágá- iac y trawiac/ pomieniona wodka z tego zie- la wšymyváiac/ á w niey chuštké maczác y ná rány kládac.	Sol. Za zolci y wšyktiego ciálá tolerze suzy: Octem rozczyniona/ á potym w vsících trzymána.	Sal. Zolci w ciele.
Rány z iádowia- ciac.	Czlonki odšiebione y obumárle odšywoia sol z nášienia/ z ziela/ z korzenia/ y z kwiecia wřzety/ y do zgešezenia wáržony/ tym pomá- žuac.	Z głowy šciaga Pátarus y wilgotnošci flegmiste zágniel. Přeto Džegniet/ albo džiaštom gnoiacyim/ iest ráunkiem/ pomážuac.	Rymie. Džegniet
Czlonki od már- žym.	Czlonki odšiebione y obumárle odšywoia sol z nášienia/ z ziela/ z korzenia/ y z kwiecia wřzety/ y do zgešezenia wáržony/ tym pomá- žuac.	Sřorbut/ to iest/ gniel w vsících/ miá- što hálunu ná zášypuac/ leczy.	Sřorba- žu.
Czlon- kom mac- tym z ognia pi- kietnego.	Czlonki odšiebione y obumárle odšywoia sol z nášienia/ z ziela/ z korzenia/ y z kwiecia wřzety/ y do zgešezenia wáržony/ tym pomá- žuac.	Rámien z nerel y z pecherzá czestym á právie vřtáwicznym vzywáním wyro- dzi. z Nerel go pedži z olejkiem á z extrá- ktem zmiešána/ lono tym námážuac/ y přez moeno nácieráac.	Rámien w ner- řech y w pecherzu.
Extra- ctum Chlus.	Extraťt albo Clissus Alchimisti. Wšelkim iest lekářstwem wyčiágnienie iřknošci z tego ziela/ wšněceniu czysćie- nia Mšiešecznego białymglowom/ dáiac go według lat po kwincie z wodka Ruciána/ á bo mietczána/ ábo z žolcia bykowa/ á z wod- ka z šiwiožnki. Náprzyklad: Białeyglo- wie ktoreby roľ dwudziesty niedoředl/ gđžie- by chřobá byla záštanowiona przyrodžona/ dác tego Extraťtu wtórego ábo třeciego dnia po nowie Kásejzycá z Ruciána wodka/ podług přerzeczoney miáry. Zás tey ktoraby lat dwádžiesciá miálá/ á trzydzištegoby ie- y niedořlo/ z žolcia bykowa od pierwořey kwá- dry áž do pełniey. A ktoreby trzydzišci lat minelo/ á do czterdzištego niedořlo/ tey od pełniey/ áž do kwádry ořtániey z wodka mietczána. Náwet te ktore okolo piáćdzi- siat lat máto/ tym od kwádry ořtániey/ áž do schodu Kásejzycá z wodka z šiwiožnki pić dávác.	Biegunki nážyt wodniřte do przyrodž- nych štolcow/ zgeřezáiac/ przywodži. Zolta chřobe špadza/ dáiac ie y z šářtá- nem/ á z wodka kánianki Wlořkiej pić. Wřzedy zágniel. Rány plugáwe. Sadzele šinrodliwe/ rořtářy ta w winie wymyváć/ á potym olejkiem tegož ziela zákřapiac/ obyčáynie obwizác. Tak nie- rylko ie wychedořy/ ále zázře y zágoi.	Cieřec- řom wo- dmřym. Zolacz- ce. Wřzod- řanom. Zágniel lym. Sadze- lom.
Mieřta- czny go- robie biał- ogłowa- řtey.	Extraťt albo Clissus Alchimisti. Wšelkim iest lekářstwem wyčiágnienie iřknošci z tego ziela/ wšněceniu czysćie- nia Mšiešecznego białymglowom/ dáiac go według lat po kwincie z wodka Ruciána/ á bo mietczána/ ábo z žolcia bykowa/ á z wod- ka z šiwiožnki. Náprzyklad: Białeyglo- wie ktoreby roľ dwudziesty niedoředl/ gđžie- by chřobá byla záštanowiona przyrodžona/ dác tego Extraťtu wtórego ábo třeciego dnia po nowie Kásejzycá z Ruciána wodka/ podług přerzeczoney miáry. Zás tey ktoraby lat dwádžiesciá miálá/ á trzydzištegoby ie- y niedořlo/ z žolcia bykowa od pierwořey kwá- dry áž do pełniey. A ktoreby trzydzišci lat minelo/ á do czterdzištego niedořlo/ tey od pełniey/ áž do kwádry ořtániey z wodka mietczána. Náwet te ktore okolo piáćdzi- siat lat máto/ tym od kwádry ořtániey/ áž do schodu Kásejzycá z wodka z šiwiožnki pić dávác.	Mágia Złwe srebro/ ktorým w ciele wielkie šk- dy czyni přemázáním/ ábo nie vmo- řzeniem tego dořtátecznym/ ábo Turbiu z niego do vřwánia dániem: také niepo- řeznym w izdebce mázáním: nád inne lekářřtwá/ iest wielkim á dořwiádecznym ráunkiem/ według znákw niebieřřich y plá- net/ w kópánii korzenia/ w bránii náci tego y wzbierámii nášienia. Gdy chcemy te- go ziela korzenia vřć do wšwicdzienia ká- mienjá/ má byđ kópány/ gdy Mšieřac pod ziemia bedže w Káku. Soli také z tego ziela gdy potřebujemy do wřzodcw zágniel	Złte z ciálá wy- wodži.
Wtorego albo tre- ciego dnia po nowie Kásejzycá.	Extraťt albo Clissus Alchimisti. Wšelkim iest lekářstwem wyčiágnienie iřknošci z tego ziela/ wšněceniu czysćie- nia Mšiešecznego białymglowom/ dáiac go według lat po kwincie z wodka Ruciána/ á bo mietczána/ ábo z žolcia bykowa/ á z wod- ka z šiwiožnki. Náprzyklad: Białeyglo- wie ktoreby roľ dwudziesty niedoředl/ gđžie- by chřobá byla záštanowiona przyrodžona/ dác tego Extraťtu wtórego ábo třeciego dnia po nowie Kásejzycá z Ruciána wodka/ podług přerzeczoney miáry. Zás tey ktoraby lat dwádžiesciá miálá/ á trzydzištegoby ie- y niedořlo/ z žolcia bykowa od pierwořey kwá- dry áž do pełniey. A ktoreby trzydzišci lat minelo/ á do czterdzištego niedořlo/ tey od pełniey/ áž do kwádry ořtániey z wodka mietczána. Náwet te ktore okolo piáćdzi- siat lat máto/ tym od kwádry ořtániey/ áž do schodu Kásejzycá z wodka z šiwiožnki pić dávác.	Mágia Złwe srebro/ ktorým w ciele wielkie šk- dy czyni přemázáním/ ábo nie vmo- řzeniem tego dořtátecznym/ ábo Turbiu z niego do vřwánia dániem: také niepo- řeznym w izdebce mázáním: nád inne lekářřtwá/ iest wielkim á dořwiádecznym ráunkiem/ według znákw niebieřřich y plá- net/ w kópánii korzenia/ w bránii náci tego y wzbierámii nášienia. Gdy chcemy te- go ziela korzenia vřć do wšwicdzienia ká- mienjá/ má byđ kópány/ gdy Mšieřac pod ziemia bedže w Káku. Soli také z tego ziela gdy potřebujemy do wřzodcw zágniel	Złte z ciálá wy- wodži.
Oleum.	Oleiek.		

Kanoni
wrzodom
sągnies
zym.

lych y do ran plugawych/ niechcacych sie go-
ic/ kaza to ziele zbierac ze wysytkim/ z korze-
niem/ z lisciem/ z kłaczem/ z kwiatem/ y z na-
sieniem/ w Mian/ gdy nam w pierosy sto-
pien Niedzwiedzi wzniidzie/ a Miesiac pod-
ziemia bedzie stonce tez w domu z Jowia-
sem y z Wenera/ w znaku Bliźniat. A to
wysytko vsusyrosy/ y drobno posiekawsy/ w
ocie winnym barzo silnym y ostrym/ przez
trzydzieci dni moczyć. Potym czacie zlaro-
sy z tego ocet/ ziele ktore molko w garncu sus-
rowym niewypalonym/ dobrze wierzch glia-
na zalutowawsy/ w piecu garncejskim/ a
bo w cegielnym wypalic: Ten popiol biały
tak upalony/ w on ocet ktory byl odlany zno-
wu wysypac/ y co napilniey go w nim roz-
trzeć. Wziadurz tez on kaktus przez sutiem-
ny/ albo pilniiany plat przecedzić/ y w no-

wym garncu polewanym warzyć: Zaczynam
sol barzo piekna/ biala/ przezrzozystka/ bez
dziesi mial/ ktora rany/ wrzody/ sadzele w se-
latie zaplugawione/ zagnile/ y smrodliwe/
bez wszelakiey bolesci/ grzyzienia/ y szmienia
wychedaja/ wysusza/ y do goienia sposobne
czyni.

Rozsadek.

Atthiel ten Opich twierdzi bydz Luba-
czykiem/ y gani Suchysza ktory go op-
pichem wielkiem/ y konikiem albo kobyłem
zowie: ieno daleko godnieyszy nagany/ bo sie
stad znaczy ze tego opichu niewidal. Takze
Theodor Tabermontan nie jest prozny odtey
nagany/ ktory tenze kobyli opich Girem na-
szym zowie. Moze bydz Gir Hippofelinum/
ale agreste.

Gir albo Girs/

Rodzaj 73.

Hippofelinum agreste, Olufa-
trum, Pseudo Inyrnium, &
felinum agrion. Ger.

Gir naszym ludzjom dobrze
znaiomy / abowiem bywa
wdzieczna y przyiemna iarzyna na
Wiosne polki w kłacze niewyroście.
Liscia jest podobnego Opichu wy-
sokiego / takze kłacza / kwiatka / y
nasienia. Korzenia niewielkiego /
cienkiego / bialego: zapachu nie wiel-
kiego / nie przykrego.

Wzrost

W ogrodach / w sadach / w ciemi-
stych sam przez sie rad rośnie / pod
drzewy. Takze miedzy gaymi y
krzewinami.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w wto-
rym stopniu. Swarza / roscina /
wywodzi / y wsmierza.

Moc y Skutki.

Ciekacz
kom.

Ciekaczki ze sliskosci w kistkach zawiscia-
ga / nasienie tego z iakakolwiek polewka

piac. Tabe.

Scietyte y bolesci w biodrach / w krzyzach /
W pacierzach takze uklada / korzenie tego
ziela w winie warzone / y tego po dobrym
trunku cieplo przez niemaly czas rano y na
noc vzywajac.

Ciezkemu puszczeniu moczu / tenze trunk
wielkim jest ratunkiem.

Kamien nerkowy moczem wywodzi / ko-
rzen w winie warzony / a trunkiem vzywany.
Tez nyrtki nim nagzewac y naparzac dobrze.

W zoltey niemocy / tak potaniem / iako
lekarsktem vzywac go dobrze.

W ledziwach bole uklada / nasienia te
go czwierz albo putora lota / z winem pic
daiac.

W pechyrzu swierzb leczy / nac mialko w
tarisy / po kwincie co z nastodszym winem
piac.

Moczu z ciezkoscia wielka / kapieniem oda-
chodzajem jest ratunkiem / takze go pro-
chem w winie stodkiem / albo w tymze go
warzac a pic daiac.

Owa tychze skutkow jest y tey mocy ktorych
Opich wielki / ieno slabiey.

Rozsadek

Wzrostyynie Gir z opichem wielkim
albo kobyłem miescia / y za iedno miec-
chea / bo opich silnieyszy jest w sprawach y
w skutkach swych nizli gir : co tak z zapo-
chu / iako z smaku obozga snadno poiac.
Mym zdaniem opich wysoki albo kobyli jest
samcem. Gir zas / wzgledem podobienstwa
w kstalcie y w skutkach / samica.

Syaly

cc.

W krzy-

zach w pa-

cierzach

bolesci.

Moczu

ciezkies

mu pus-

szantm.

Kamien

cc.

Wolacz

cc.

W dymy

bole.

W pes-

chysu

swierzb.

Ciezkies

mu pus-

szantm.

Moczu.

W Szawiach kobylich Rodzaj 74.

Szawiom

Rumex, Lapathum, Rhabar-
barum Monachorum.

Mengelwurtz / Streiffwurtz /
Grindwurtz / Strupplattch.

Sczawow kescioraki znaydu-
jemy rodzaj / Konstimi wſzy
ſkie mianujemy. Wſzake dla
roznoſci przydaiemy kaſdemu prze-
mianek: iako Kobyl ſczaw ogro-
dny: Kobyl ſczaw wodny / albo
blotny. i. c.

Pierwſzy ogrodny Szaw kon-
ſti / ktory Rhenbarbarum omyſnie
y fałſzywie zowia. Liſteczki z zie-
mie zaſtrożone ramionawe wypu-
ſcza / ktore ſie zaczaiem rozraſtając
w wielkie y w ſzerokie a zielone ſta-
wia. Kłacza na dwa łokcia w-
zwyſ / tu wierzchu kwiatkow żol-
tawych / geſtych / z ktorych potym
trzygránowite naſienie bywa ko-
ſmate. Korzenia miagſzego / dlu-
giego / żółtego.

Drugi dziſki albo leſny y plonny /
ma liſcie podobne ciwkle czarney
albo Babce / miekkie / niſko / na łokiec
wzwyſ: Kłacze puſcza zlobkowane
kwiatkow rumiennych. Naſienia
drobnego / ciemnorumiannego: ko-
rzeń żółty / y gorzki.

Trzeci liſtu kędzierzawego / ſpi-
kaſtego / y konczyſtego / wazſze-
go. Inemi okolicznoſciami do pier-
wſzych podobny / takſze ſkutkami.

Czwarty wodny albo blotny /
pierwſzemu malo niepodobny / li-
ſcia ſzerokiego y przytwárdſzym na
łokiec długiego / korzenia miagſze-
go / długiego / y twárdego. A ten
dwoy ieſt wielki y mnieyſzy.

Piaty / wodny albo blotny mniey-
ſzy / albo gluchy / czwartemu we-
wſzem podobny / ieno téż we wſzy-
tkim drobnieyſzy.

Szoſty ze wſſech namnieyſzy y
nadrobnieyſzy. Liſteczkow wa-
ſkich / Kłacza galeziſtego / na tych
kwiateczki drobne przy ſtopkach li-
ſteczkow ſwoych / z ktorych takſze na-
ſienie drobne.

Siodmy ſczaw nam w tych ſtro-
nach mało znaiomy. Liſtu okragle-
go / a ile od ſpodniego Kłacza laſko-
wanego / tu wierzchu iednak liſte-
czki zaſtrożone y ſpiczaſte / na ob-
długich ſtopkach oboſe / tak zwierz-
chne iako ſpodnie Korzenia nie ro-
żnego od inych kobyl ſczawow.
Takſze ſkutkow.

Oſmy czerwony / albo krawny.
ktory ſanguinem draconis zowia.
O tym na koncu Rozdziału.

Wſieſce.

Pierwſzy w ogródzie ſłanco-
wany od ludzi ſarodawnych
bywał / dla ſtolowego y leſarſkiego
używania / tych czaiow zaniechany.

Wtóry na polach przy drogach /
ſcieſkach / przy plotach y parłanach.
Trzeci takſze.

Czwarty / przy bagniech y wo-
dach. Takſze Piaty.

Szoſty na ploninach / przy le-
ſiech. Siodmy w ogrodach.

Przypodzenie.

Sczawie Kobyle ſa przypodzenia
mieſzanego / liſcie ich warzone o-
używane / odmięczaią żywot. Zaſ
naſienie zażyła y zatwardza / ie-
dnak maia pomiarkowanie w roz-
grzewaniu y w chłodzeniu. Też
wſytkie maia moc wyſuſzania / roz-
czyniaia miernie / odraſiaia y rozpa-
dzaią / wycieraią.

Moc y Skutki wſytkich kobyl
ſczawow wobec.

Lapathum
minimum
Rumex
minimus.
Klein
grindwurtz.

Hipolapa-
tum rotun-
di folium
pleudora.

Rumex vel
Lapathum
ſanguineu
Trachenz
blun.

Rumex fa-
ciuus, vel
Lapathum
Latifolia
& Rhabar-
barum mo-
nachorum
Wider
maagolt
wider
ampffer
ſitter
wurtz
Baben
Franken
denkraut

Rumex Sil-
ueſtris Hi-
polapathu.
Wildene
goltwurtz
wiedl
ampffer.

Lapathum
acutum
erispum:
Kraus
ſpitz men
goltwurtz

Hidrolapa-
eu Lapatu
paluſtre,
Hypolapa-
ta, oxyla-
pathum.
Weyers
ampffer.

Rumex a-
quaticus
ſeu pala-
ſtris minor
Klein
ampffer.

Kobeli szaw prosty.

Ruskich szawow kściemiarzone / a po-
krawa używane / albo z warzonych iuche
piłac / żywot odmiękczają. Dios.

Gruczoły albo bolaczki twarde / z których
dziurropi jako miod się puszcza (Mellicerides
zowia) sol z kobelego szawu korzeni / z o-
leykiem Rozanym / a z safranem zmieszany /
y plastrowany.

Szawow nasienie z woda / albo z wi-
nem w trunku używane / albo z piwem / pol-
otągo starzy / czerwone y nieciężkie zaw-
ściaga. Plin.

Arzuśenia y womity zastanawia / a zwla-
szą kwaśnych szawow nasienie / także
go pol lota z winem pić dają.

Arwia zbienie plniacym / toż nasienie we
dźdżorwey wodzie wyplotane / przydany sol-
tu z ostrostrzeczyny kora Alkacia zowia / i-
ko ziarno siemowice / rychłym y pewnym ra-
tunkiem bywa.

Czynia purgacyj z liścia y z korzenia koby-
lego szawu / saletry troche przydaje / ucha
roszczyniwszy / octu troche przydany / raz y
dwaj przez usta ciepło dają. Gal.

Toż rozumieć mamy o nasieniu wielkiego
szawu Konstego.
Od wsieckiego psa obrażonym / w koby-
lego szawu rane nagrzewać y wymywa-
ć / a liście tłuczone zwierchu przykładac.
A przytym warzyć go z liściem y z korzeniem /
y pić iuche.

Kobeli szaw dziki.

Solta niemoc tak stolicy / jako mozem
wyprowadzi / liście z spieczanego szawu koby-
lego w winie warzone / a przez kilka dni trun-
kiem używane. Takie

Przeciwko wszelakim jadom y truciżnom
przez wkłócenie od bestii jadowitych / jest le-
karstwem z winem używany.

Tredowaciny z traw y inne krosty.

Lisiate y

Swierzb z ciała.

Zmazy wszelkie /

Paznogcie chropowate y parsiwe / korzen-
szawu kobylego w occie warzone / albo si-
rowy wtarty / a octem roszczyniony / tym po-
mazować na noc. Ale potrzeba piwoy te-
czosci ciała zespieczene na sloncu wyscierać sa-
ltera octem rospuszczona. Albo z rozanym
oleykiem / z sola oczekwata / a octem win-
nym roztworzyć / y namazować.

Swierzb ze wszystkiego ciała spada / ko-
piac się w wodzie warzonego kobylego szaw-
u. Albo korzenia tego wwiercieć / y włożyć
się nim nacierac. Toż sol z niego wyszety z
siarką zmieszany czyni.

Krosty z traw spada woda z kobylego
szawu / z liścia y z korzenia wyciągnięta / tro-
che Kamfory przydany / tym się wymywać.

Mocz wyprowadzi / tłuczony a na lono przy-
kładany / albo w winie / a w oliwie warzony.
(Plac)

Gruczoły y swinie wrzody zą wżyma / swie-

Sotacz

...

...

Jadowna

teminowa

senia od

bestii.

Tredowa

cin.

Lisiatom

Swierz

bu.

Zmazy

Paznok

ciomcho

powatym

...

Swierz

bu.

...

Krostom

na traw

ry.

...

Mocz.

...

Swini

wrzodo.

rozaniey a w Babczaney/ Zalamu y Koperwarsu troche do tego przydaroszy/ na też miewość klascy obwoitac. Druddy warsa. Kobyliszarow y z korzeniem w wodzie/ przylawosy troche octu/ y tym sie obmywaja. Iny z korzenia mialko wtartego/ a z miodu masę czynia: iny octem zacyzniaia/ a wlażni sie nacieraja.

Kobeli szaw/ dziki abo lesny.

Rozżen tego szawu plennego/ na wiechu ksziezca kopany/ iako wymyslni mistrzowie pisal/ a przysobie noszony/ od rozostlich oczu y wzroku błyskawego bronny zachorowuje.

Tenże szaw obrażonym od niedźwiadka bywaratunkiem/ solt abo iuche z niego piac.

Przedtym wlażenie tego skodzie nie moze. Plini.

Nasienie tego z winem pic dobrze. Albowiem rozmaite/ y skryte boleści żoladkowe usmierza y leczy. Plini.

Ten do innych chorob też skutki ma/ Ktore inne szawie maia. Plini.

Kobeli szaw wielki wodny.

Nad inne szawie w tym Rozdziale pomieinione/ zosobliwego przyrodzenia swego chropowate paznokcie spadza/ Korzeń. O czym sie wysszy o ich spolnych skutkach powiedziato.

Zlotym zylkom iest lekarstwem/ iako kazdy z nich. Syndapar.

Przeciwpitaniem/ iest lekarstwem. tenże.

Inym dolegliwosciom takze iako inne sluzi/ iedno slabiey. Dios.

Szaw konski ogrodny

Plynieniu oczu/ solt szawu ogrodnego konskiego sluzi/ ezolo nim masac.

Nadymaniu z zbytniey chęci do pochodowania/ y cielaczkom kazdym wyteczny/ iucha z warzonego trunkiem vzywana.

Krwia pluciacych bywaja czynione kolaczki z tego listcia y z korzenia/ z trocha salerry/ z trocha iuchy szawu listcia zaostzatego y spiezatego. Agdy potrzeba w occie rozetrzeć co czwierec lota/ abo y pullota/ y dac pic.

Biegunki/ w winie warzony/ zatwierdza/ trunkiem vzywany.

Ná mieso twarde y starego/ bydlecia do wwarzenia trudne. Takze do gesi/ tury innych miasto pietruszki kladziane/ na tych miast mietkie wozni. Lewin. Lemni.

Wietrzności gora pedzi y rzyganim ich z żoladka pozbywa/ iuche z niego piac. Plin

Mocz wywodzi. Tenże.

Swierzb/ takze iako inne szawie/ w nim sie kapiac/ spadza/ z siarko zmiesany.

Zaby mde/ suchaiac go utwierdza.

Mdlosć wzroku y zaciemnienie ich rospadza/ czysci/ piac iuche tego/ y oczy nia wymywaia. (Tenże.)

Kamien z nerek/ z winem piac/ przeciwpypedza.

Piegi y ine zmazy z maki stoncznikowa sciera.

Kobeli Szaw

Liscia tepego y okraglego.

Zolaczki twarde zmiekcza y w rope obraca/ z sadtem wiepizowym/ abo z gesim finalcem wtarty/ abo w oliwie vsmazony/ a plastrowany. Plat.

Szaw konski

Ktory Rhabarbarum omylnym zowia.

Zolc z flagma stolec wywodzi z ciála/ Czwierc lota/ abo kwinte korzenia mialo wtartego/ z trzecia czescia kwinty Imbiru w polewce kaptoney/ albo z kurecacia biorac. Hieronim Tragus.

Zolta niemoc leczy/ tegoz szawu korzen w winie warzony/ a na czzo przez filka dni po dobrym trunku cieplo vzywany. Suchs.

Szaw konski pospolity

blotny.

Plast na bolaczki twarde pod ktorym sie zbieraja/ abo sie też rozchodza/ korzen tego szawu z wiepizowym sadtem starem vcluc/ y z osrodka chleba rzanego/ y dobrze przyskladac.

Dymienicom na dymionach abo slabiznach plastr osobliwy/ listcia tego szawu z starym wiepizowym sadtem bez soli/ albo z owczym loiem vcluc/ wedwoy nasob sadla do tego wziawszy/ y wlozywszy miedzy listcie tegoz ziela w goracy popiol zagrześć/ potym cieplo na dymienice przywinac. Toz też na inne bolaczki plastruiac zbiera ie w otok/ albo rozgania. Apul.

Szaw krwawego solu/ ktory kwia Smoczja zowia.

Lapathum rubrum, Rumex sanguineus, Sanguis Draconis.

Trachenblut/ Blutampffer.

Mocz. Swierzb. Zaby w macnia. Wzroku mdlemu. Kamien nerkowy. Piegom na cieło.

Pseudorh barbarum Rumex folio rotundo. Bolaczki twarde z mietk. cza.

Rhabarbarum Monachorum. Młuch Rhabarbarum. Solta cca.

Oxilapathum Lapatum acutum. Grindwurtz. Plastr bolecstom. twardym Diminice.

Lapatum Sylvestre. Blystak wosc ocza y rozkosz oddala. Od nieswiadka obrazonym. Bolesciom rozsmaitym. Inym chorob sluzi. Hidrolapatum. Groff wasser ampffer. Gelantz te Ulenz gelwintz. Paznosciom chropowatym. Pianskwin. Lapatum satium. Oczom plynacy. Nadymaniu w pochodowaniu. Krewia pluciacy. Biegunkom. Nieso twarde fruchtke czyni. Rzygas nie pobudza.

Sczaw krwawy / który krwawi
Smocza przeto zowią że z swych
żyłek których pelen / y poplecionych
w sobie ma / sok krwawy puszcza.
Liścia podobnego Smindzie / abo
do Szawiu błotnego / iedno gest-
szego / węższego y dłuższego / ciemno
zielonego. Konstiemu szawiu
błotnemu wżyskim kształtem po-
dobny.

Wzrost

W chłodnych krainach wiecye sie
kocha / niżli w ciepłych / sam przez sie
roście. Niegdzie też w ogrodzie by-
wa flancowany.

Mocy skutki.

Sochą z wężonego / żywot odmiełcza y
Purguje.
Tąże sok / ze wżyskiego tego ziela / pić.

Purguje

Szaw / abo Szawik / Różdżat 75.

Acetosa Oxalis.

Sawerampffer.

Szawik kwaśny / wielki y mały /
iednegoż kształtu sa: wżatże wiel-
ki liściem / tak szawiu kobelemu po-
dobny / że podczas trudno ieden od
drugiego rozeznąć / iedno że tego sa-
mniejszy y gładsze : do tego troche
węższe / a zaraz sie od korzonkow
puszczając / iako żeleźca y strzał : tak-
że y po kłaczu / mając smak w sobie
przyjemny kwaśnowaty. Korzon-
ki cienne / długie / ale nie tak bardo
żółte / iako Szawiu kobelego : te-
goż smaku iako liście y z kłaczem.
Kwiatu rumianawego / abo cegła-
stey barwy. Z tego nasienie potym
trzygránowite / rumianawé / dro-
bne / zakończone.

Drugi temuż we wżem podo-
bny / tylko korzenia paciorkowate-
go / abo guzowate.

Sa ieszcze inne Szawiki tegoż
smaku kwaśnego / iako y pierwsze
dwa : Jest ieden liścia tepego y o-
krągłego / którym tylko od innych
jest różny : Łacinnicy Acetosam,
abo Oxalidem rotundam , abo
rotundifoliam , zowią.

Drory Szawik kędzierzawo-
go liścia / długiego y strzaliste-
go / Oxalis crispa, rzeczony.

Trzeci Oxalis ouina, liście i-
ako włocznie mający : Kwiatu na-
drobniejszego y nagestszego : także
nasienia.

Czwarty najmnieszy / listecz-
kow bardo wąskich / obdłużnych
y włoczniorwaty.

Piarty także drobnego / cienne-
go / y trojaścigo liścia : wąskie-
go / a po kłaczu długiego / od-
spodku iako węższki albo lyski.
Tę wżyskie iednych skutkow / y
przyrodzenia iednego sa.

Oxalis
rotundi-
folia vt
Gallica

Wzrost

Szaw wielki.

Wgiewsce.

Sam przez się roście na łąkach / po miedzach : niegdzie go też w ogrodziech siemają. Rosła y na winnicach kamienistych / ile wietrze. Inne mnieysze na płoninach y dawnych wgorach y odlogach suchych. Listu okragłego / Francuzom pospolitszy.

Przyrodzenie.

Wszystkie są przyrodzenia chłodzącego / y wysuszającego / w wotrym stopniu : rozcinają , otwierają / y nie mało rozsiewają y trawią.

Moc y Skutki

Cheć do iedzenia.

Cheć do iedzenia wrzucano z zapalenia / a bo też z przebrania kolery w żoladku / wzbu-
dza / badz sam surowy używany / badz też sals-
są z winnym octem vezyniona.

Broni się wpić.

A żeby się winem rychło nie wpił / wziąć liście szawikowego / nasienia portulaki a-

Szaw mnieyszy.

bo kurzey stopy / kwiecień grybienia białego : to w chustce chłodnego zawinawszy / w wino wpuszcć. Także

Sałata z Szawiku / z Roeygi / y z Endy / Obrzy-
wicy / nągotowana z octem a z cukrem / y w-
żywana / niecheć z żoladką oddala kłoda by-
wa z przepełnieniami y zwyłaniami żółci roen-
dała.

Wotrobie żółci / z grubey kolery / także
goracey / ta salata ochłoda y rąkunkiem /
rosprowadza ją w tej żyłach / otwierając y go-
wiecey.

racosć w niej gąsac y tłumiac.
Prągnięciu wstawicznemu y męgąsione-
mu / szawiku dobrze używać / tak w potra-
wach / iako salata y sals-
mu.

Biegunki iakielkolwiek / nasienie z wodką /
podrożnikową / a z pigwowym sokiem pić w-
żytecznie / zwłaszcza gdy ciękaczki te bywają
czyste z kolery.

Glisty w żywocie toż nasienie z octem w-
żywane / morzy y wywodzi.

Czerwona niemoc / z winem czerwonym
cierplim / albo z Babczyna wodką / trun-
kiem toż nasienie używane.

W młodościach serdecznych / nasienia białe
iako miarko wrzucano po czwierci lota y wies-
cey z wodką Borakową / albo z Cytrynowym
sokiem.

Wszystkim od Niedźwiadka y od wśel-
kiego iadowitego chrobactwa / jest ratunkiem.

Prągnięciu wstawicznemu y męgąsione-
mu / szawiku dobrze używać / tak w potra-
wach / iako salata y sals-
mu.

Wotrobie żółci / z grubey kolery / także
goracey / ta salata ochłoda y rąkunkiem /
rosprowadza ją w tej żyłach / otwierając y go-
wiecey.

Prągnięciu wstawicznemu y męgąsione-
mu / szawiku dobrze używać / tak w potra-
wach / iako salata y sals-
mu.

Biegunki iakielkolwiek / nasienie z wodką /
podrożnikową / a z pigwowym sokiem pić w-
żytecznie / zwłaszcza gdy ciękaczki te bywają
czyste z kolery.

Glisty w żywocie toż nasienie z octem w-
żywane / morzy y wywodzi.

Czerwona niemoc / z winem czerwonym
cierplim / albo z Babczyna wodką / trun-
kiem toż nasienie używane.

W młodościach serdecznych / nasienia białe
iako miarko wrzucano po czwierci lota y wies-
cey z wodką Borakową / albo z Cytrynowym
sokiem.

Wszystkim od Niedźwiadka y od wśel-
kiego iadowitego chrobactwa / jest ratunkiem.

A na czso wzywany / abo przed wstawieniem ob-
besty i adowitych / ich wstawienie sedy za-
dney nie wzywa. Ale nietylko ziela samego /
ale tez nastienia tego.

Gorace
Kolerycz-
ney.
Gorace
morow-
way.
Kordia-
ca.
Sercu
drzenia.
Zolacz-
ca.
Wzrost
ognistym

Goraczkom Kolerycznym.

Goraczkom morowym sprzeciwia sie y
odpor czyni / syrop z soku tego czyniony / a z
wodka tegoż ziela rano y na noc dawany.

Kordyaczny.

Drzenie serca cierpiacym / tenże syrop oso-
bliwym ratunkiem bywa wzywany. Takze.

Zolcey chorobie jest lekarstwem zwinnem
pity.

Zolaczkom y wrzobom ognistym / zna-
mienitym jest ratunkiem / tym sposobem :
Wziac listcia sezawikowego / listcia loygo-
wego / sporysu : To wespól wmiertawisy /
przydac biale albo dwu / olejku z niedozr-
ley Rozey troche / y tym ogniste wrzody o-
kladac.

Experiment na wrzody i adowite / na go-
leniach ciela wykladac / ktore wilkami
drudzy zowia. Macth.

Wilkom
abo wrzo-
dom ciela
to wyia-
daczym.

Wziac ze dwie dobre garści soli / sezawiku
ze wspanistym garść abo dziesięć / posiekac / y
w nowo polerowany garniec studzienney wody
tak nalac / żeby na cztery palce w niey zagra-
znelo : pocym do polowicy wymarzysy /
przydac palonego haliunu iako kofose iacie
spore / wrzec go miatko / Koperwasem bia-
lego iako Wloski orzech / y tym one wrzody
zle wymywasz dwatroc kazdego dnia / przed
obiadem y wieczera.

Ognis-
piekielne
ma.
Oroł z
czn.

Ogien piekielny / albo Roza piekielna w-
smierza / z Roschodnikiem wtarty / a octem
roszonym y przywitany.

Oroł z oczu plynacy zastanawia.

Sok z Sezawiku.

Succus
acetosae.
Goracz-
kom Kol-
erycz-
nym.

Sok z Sezawiku osobliwie sluzy w go-
raczkach Kolerycznych / abowiem Kolere
sibielna y i adowita tlomi z wodka Podro-
zinkowa / albo Wleczkowa / abo z sokiem Cy-
trynowym.

Sercu
drzenia.

Drzeniu serca z gwałtownego wpalenia y
goracz / wodka z wolowego iezka / albo z
Borakowa / a z kolaczkami ktore zowia ma-
nus Christi z perłami / daciac pic / przedkim y
osobliwym bywa ratunkiem. Coz tez

Wzrost
serdecze-
ney.

W młosci serdeczney sluzy / ktora takze
ze zbytniey goracosci y rozpalenia duchow
w nim przypada / trunkiem wzywany.

Czasu mo-
rowego
powie-
rza.

Czasu morowego powietrza wzywac go
dobrze dla wstrzezenia zarazy / biorac klaryfi-
kowanego na czso pierwey nizliby z domu
wyseł po cztery lory abo lyse / przydarosy
winą granatowego dwie lyse / Dryakwie co
naprzednieyszy dwa skrupuly / abo dwie cze-
sci kwinny.

Kolerycz-
nym bie-
guntom.

W biegunkach Kolerycznych / y w czera-
wonych / dobrze tego ziela soku wzywac z ro-

zany cukiem / z sokiem Pigwewym / a z
glinka Ormienka.

Zebom bolciacym z goracych slupow z zebom
glowy spadaiacych / trzymaiac go w vszczich bolniu.
wielkim bywa ratunkiem / goracosc spada-
kow gasiac / y bole ukladaiac.

Wzrost mody / iasny czyni / ocy nim pomac / Wzrostu
zuiac / albo po kropce go wnie puszcziac.

Swierzb suchy y krosty z ciela spada ias Swierzb
to y sok sezawiu kobytego : o czym sie na
swym mieyscu powiedzialo.

Wódka Sezawikowa.

Z Ego sezawiku wódka w goraczach ko-
lercznych / y w goraczach morowych /
bardzo wyteczna bywa trunkiem tey wzywac
iac / na raz po lysek dziesięć albo dwunascie.

A dla wwarowania powietrza y zarazy me-
rowey / dobrze tey wzywac po dnu lysek / ze
cztyroma lory albo lysek bialego winą dobro-
go / a z czwiercia lota pieczetowaney ziemie /
albo glinty / przez kilka dni to czyniac na czso.
Takze czasu letniego w takiey przygodzie /
wielkim bywa ratunkiem wzianysy tey na raz
ze dwie lyse dobre / takze wiele wódki Mle-
czowej / y z kwieciecia wodney Liliey abo gry-
bienia / kazdey zarowno : octu winnego dobro-
go pul lysti abo lyse / Dryakwie pul kwin-
ny / abo pul czwierci lota / y dac pic.

Takze na wwarowanie zarazy merowey
go powietrza / niepospolite y dozwiedzzone
lekarstwo syrop z Limony / syrop kwasny z
Cytryny / kazdego po cztery lory abo lysek /
wodki Sezawikowej / Rożaney / Borakowej
po dwa lory / abo po dnu lysek / do tego przy-
dawysy Diamargariton frigidem dwie czesci
od kwinny : To kazdego poranku dac pic / a
ile czasu goracego letniego. Rondol.

Slezione zatkana.

Nerki. A z osobliwosci swey.

Watrobe zamlona z goracosci / otwiera
y wychodaja / wychladza / trunkiem wzywac
na. Z nerki mul plaszysy mozem wy-
wodzi. Fernel.

Z wierzchu takze moze bydz wzywana /
iako / Sercu /

Zoladzowi /

Watrobe zapaleniu / chuste w niey ma-
czaiac a przykladaiac / ochlode daci.

w Goraczach morowych. Takze tez
w Kolerycznych / wodka na serce y pulsy

chlodzaca / y otrzewiataca. Wziac wodki
Sezawikowej / Rożaney / Babczaney / po c-

snu lysek albo totow : winą z ziarnistych al-
bo z Granatowych iablek sesc totow / octu

z kwieciecia gwozdzikow y Rożanego po lyse /
Koralu czerwonego y bialego / sandalor-

wysych trzech miatko wtartych po pol kwin-
ny : wespól zmieszac / a chusteczki w tym le-

tnio obmaczaiac na serce / pulsy / y na watro-
be przykladac czesto / albo co wschnie / zas-

odnowic.

Swierzb

Wzrostu
mody.

Swierzb
to y sok

q. st.
t. 11.

Goracz-
kom

gwałto-
wnym.

Sob: m o-
rowym.

Slezie-
nie.

Nerkiom.

Watros-
bie.

Sercu.

Zoladz-
wi.

Watros-
bie.

Goracz-
kom.

Moros-
wym.

Kolery-
cznym.

Swierz-
bu.
Pragnie-
niu.
Syrop.

Swierzbu maiaćym/ dobrze sie nie obmywać.
Pragnienie z upalenia wnetrznosci y zwo-
lania w zoladek kolery gasi.

Syrop z Szawiku.

Syrop tak moze bydz prostym obyczaj-
nem robiony : Wziac soku z tego ziela
wypisowanego trzy funty / cukru kánaru
dwa funty / y zwarzyć / a białkiem od iaiia
przeklaryfikować / a do potrzeb chorować. Ten
W goraczkach gwałtownych kolerycznych
W goraczkach morowych / wielkim bywa
lekárstwen / oczym sie troche wyssey námi-
nito w wodze tegoż szawiku. A to wziac
tego syropu dwa loty / albo dwie lyfice / syro-
pu z Limony / syropu kwasnego z Cytryn
takze po dwu lyfick / szawikowey / y woło-
wego ieyzka wodę po dwu lotach. Do tego
Diamargariton frigid / y Konfektu Alkermes /
(ktoryzmy ná swym mieyscu pilnie opisali)
kázdego co dwie ziarna ieczmienna / albo pie-
przowe záważa / a każdy poránek dawac pić.

Sub: For-
ler.
Goracz-
kom.
Powies-
cznym.

Pragnie-
niu.
Zoladko-
wi.
Wzrost-
nie gorac-
zey.
Goracz-
komijnym.

Pragnienie w upaleniu serdecznym. Takze
W zápaleniu vst zoladkowych.

W zápaleniu watroby.
Sercu drzeniu y trzesieniu nád przyrodze-
nie z goracosci zbytniey / bázro vzyteczny.

Moze tez tego syropu z vzytkiem wielkim
vzywac w inych gwałtownych goraczkach
ktore z zápalenia zolci albo kolery przypadaja /
z syropem siolkowym / albo samego z wodka
mleczowa / albo Podroznikowa / albo z tocy-
gowa.

Wlgetnosciom niedopuszcza sie w zolad-
ku zagnic syrop / sok / y wodka z szawiku.

Konfekt z Szawiku.

Ten z kwiecia tego ziela / iako z inych ziol
z cukrem moze bydz robiony : Ten do tych
wysstich niedostatkow y potrzeb / do kto-
rych sok / syrop / y wodka iego / moze bydz vzy-
wany / tak sam przez sie / iako z syropem z iai-
finkolwiel / albo z sokiem. Oseblwie

Morowym powietrzem zarazonym / vpa-
lenie wielkie y z tegoż zbytnie pragnienie ma-
iacym bázro sluz / badz samego vzywac /
badz z inymi konfektami / iako z Rozanym /
z Borakowym / ic. Naprzyklad : wziac te-
go ze dwa loty / Borakowego / Rozanego po
locie / Diamargariton frigid pol tota / cukru re-
zanego dwa loty / a pomieszawszy / po pol to-
ta albo po calym náraz brac z wodka sialko-
wa / albo z ieczmienna. To abowiem prá-
gnienie vsmierza y gasi. Sercu indle posila /
y iadom sie sprzeciwia.

Wlget-
nosciom
zagnic
sie
broni.
Confer-
ua.

Moros-
wym po-
wietrzem
zarazo-
nym.

Serce po-
sila.
Iadom
sie sprze-
ciwia.

Rozsadek.

Ten mozem rozumiec o inych szawik-
tow ná przedku tego Rozdzialu pomie-
nionych skutkach y przyrodzeniu / ieno nie tak
poteznie iako pierwsze dwa. Jednak ten kto-
ry guzowatego albo paciorkowatego korze-
nia / nie vstepuje nic swa poteznoscia pier-
wszym.

Brzostkiew polna / Rozdzial 76.

Lampfana, Napium, Erichme.

Acterkol / Wieltkol.

Brzostkiew ziolko mistic / ná pul-
tory piedzi wzwyż : korzen-
cienki y krotki maiać. Liscia
podobnego Pszonce / albo Pszonna-
kowi / ktorego trzy albo cztery tylko
ma / wlnistego / wykroionego.
Mlaczka oblego galazkowatego : ná
tym ku wierzchu bladozolté kwia-
teczki. Z tych potym nasienie w
straczkach rownie iako Gorczyca.
To ziele Dioskorides miedzy kapu-
sty kładzie.

Adiensee.

Koscie sama przez sie ná mie-
dzach / y w koncu rol / ná oblogach /
ná ploninach / y ná ziemiach spra-
wnych gnoiem.

Przyrodzenie

Przyrodzenia iest / a ile nasienie
Brzostwie / rozgrzewaiacego y wy-
suszaiacego / wytieraiacego / y mied-
ko rosprawuiacego.

Moc y skutki.

Brzostkiew miasto iarseny vzwana / wie-
cey polárníu ciálu daie / a nizli Kobyli

Swierzbu suchy z ciála spadza.
Plany y zmazy ná cieie sciera / nia albo na-
sieniem icy przetluszy / nácieraiac. Tabe.

Dobrze ia siac miedzy vlami / iako Kollu-
mella pisze. Abowiem psezoty z kwiecia icy
miodu obfitosc biora : co iednak z zapachu
ich ktory z siebie puszczaia / baczyć mozemy.

Rány swieze.

Wzrody y

Sadzele / swym przykladaniem liscia wy-
chada / y záplugauiac sie im broni. Takze
w donicy / albo w mozdierzcu wtarte a pla-
strem przykladane / iako y kapusta czarna.

Jarzyna.

Swierz-
spadza.
Plany
sciera.
Psezot
bázro lu-
ba.

Ranom.
Wzrodo.
Sadzela.

Rozładek.

Cichore-
um te-
storum.

C Myliła sie który Brzostkiew rozumie-
ia bydy jedno z Psomakiem y Rzepnia-
kiem naszym: Także owym Mleczem który
na rumach/ na ścianach/ y murach: także
na kalenicach stodół/ y domow sroma na-
krytych/ kora na pułtory stopy wzwyż roście.
listeczkom z siwą/ albo z brzozną zielonych
gładkich/ soku pełnych/ około krainow zlekką
szeciniowatych y ostrych/ kłacza także gład-
kiego/ tej zieloności kłorey liście/ kwiatkow
drobnych żółtych/ z pięci listeczkow złożo-
nych/ nasienia drobnego. To ziółko iako sie
powiedzielo niektóry chca mieć za Brzo-
stkiew/ ale źle.

Włoskie
Wardze.

Jest druga Brzostkiew ogrodna ślana/ i-
ko niektóry z naszych chca/ kłora my Włoska
kapsuła y Kotonowa zowiemy/ Włosy wer-
dze. O kłorey niżej o kapsułach piśac/ mo-
wić będziemy.

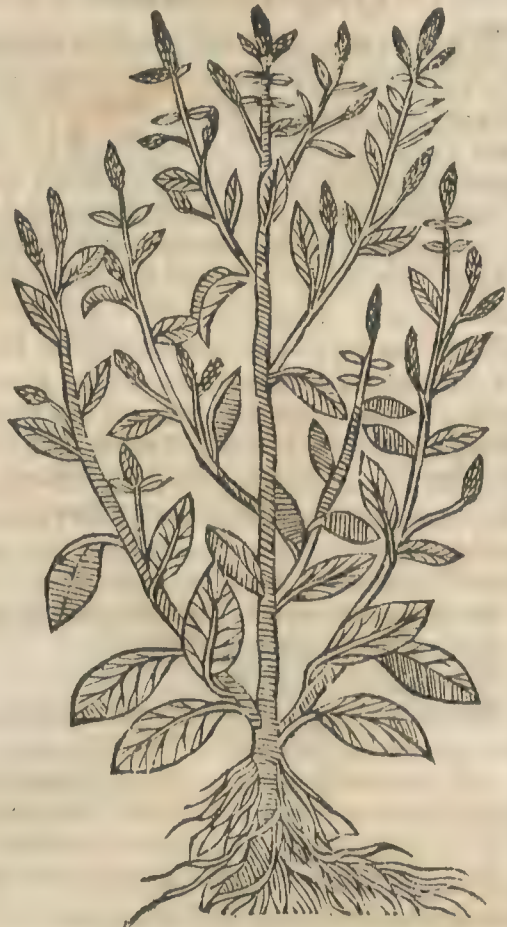
Zmindá/ Rozdziat 77.

Blitum & Blitus.

Meyer Hanenkam/ Blutkraut.

Tego ziela rodzaj troiaki/
Zmindá czerwona dwoiá.
wietśa y mnieysza: Trzecia

biała wietśa / na kształt drzewka
wzwyż y wzmięś roście. Także

liścia y kwiecie. To całé / to jest /
korzen / kłacze / liście / czerwoney
barwy: także kwiatu rumianego /
kłaciowatego/ miazgłego: z tego ku
ziemi ciężarem swym nachylenego.
Tego ziela sokiem / iako kłwiz/ abo
sokiem kwiatu śarlatnego. Także
y farbować / korzonkow gęstych
cienkich rozpięchłych / soku także
rumianego pełnych.

Mnieysza / we wśem wietśey
podobna / ieno we wśem też mniey-
sza y drobnieysza: kłacza lastowa-
nego na łokieć wzwyż: liście też
nie tak zhytnie rumiane / iako w
wielkiey: korzonkow także cienkich
rumianych / y w ziemi nie glebo-
ko rozpięchłych.

Trzecia Biała Zmindá / wtoréy
wśystkim kształtem podobna/ ieno
zielona / nie rumiana. A kwiecie y
nasienie między liściem na cien-
kich stopkach wgronkach pochodzą.

Meyce

Wieniec

Mala y wielka bywają w ogrodach śiane: Indziej też same do browielnie rosną: niegdzie wietrze bywa w naczyniu sadzona do o-tien/ dla czynienia cienia od słońca. W naszych stronach między iarczynami ogrodowymi/ a zrolaszczą pustą/ rosną: także na polach do tychże iarczyn sprawionych. Trzecia/ która biała albo zielona mianujemy/ w ogrodach sama przez się na polach przy drogach/ przy gumniakach/ albo zbóżach. Gdzieby też która z nich raz tylko była wsiana/ potym za ledwie ją wykorzystać może.

Przyrodzenie.

Wszystkie trzy/ jednego są przyrodzenia/ to jest/ chłodzącego/ y odwilżającego: w którym stopniu odmiękczają.

Wielka Zminda.

Przeciwko własnemu od Niedźwiadki/ Zminda wietrzej warzonej/ a winem zalanej/ dobrze używać. Gal. Albo z winem sok pić. Plin. Gal.

W skroniach boleści ostramia/ z oliwą rozstarta a przykładana/ albo nacierać.

Bolenie ślezioty włada/ także nie boć lewy nacierać.

Zminda mniejsza.

Jeśli czyste czyszczenie paniem nad przyrodzenie zastrawione wzbudza y wywodzi.

Zasniat albo zaporysko wypadza.

Łożytko zatrzymane po porodzeniu także wywodzi/ pare z warzonego liyktem w tonopuszczając/ żeby do macicy dochodziła. Tężeicy w trunku z winem/ albo y potrawa używając. Hipokrat.

Zymot odmiękczają y stolce wzbudza słońca swa. Dios.

Przymioty ogniste warta wyściaga biała.

Kaseli y

Prągnięcie z gorącości pochodzące przyczyny wsiemierza. Aben Mesnat.

Polarni ciała bardzo mały dają/ y to chłodzący y lipki. Tenże.

Wzrostowi ognistym/ z których ropą iako miod iaki płynię/ bardzo użyteczne korzenie nie plastowane. Tenże.

Ból głowy z słonecznego wpalenia oddać la sol z liścią y z kłaczem z Rożanym olejkem chuste w tym maczać a przykładając włada. Abige.

Kaseli suchy z gorącości y z wpalenia wnetrznego/ leczy Zminda warzona dobrze z olejkem migdałowym słodkim/ sokiem pomarańczowym miastem oem skropiona a używana. Abige.

Zymot pobudza do stolców częstych nie którym za używaniem ich/ bo w nich kolera wzbudza. Plin.

Uplatwy białogłowskie.

Diegunki czerwone/ nasienie czerwonych Zminda z winem czerwonym ciepłym zastrawia pić. Tab.

Solta niemoc spada y leczy/ toż nasienie z miodowa syta trunkiem używane. Tenże.

Brodawki które starszy Polacy/ kurzeolą zwali na nogach/ spada: tłucąc liście/ a przykładając. Tenże.

Blicum

minus.

Mieścieczny.

Zasniat

Łożytko

Zymot od

miękczają

Przymio

tom ogu

stym.

Kaseli.

Prągnię

nie.

Mały po

farm. dą

ż.

Wzrost

ognistym

Stowy

boleniu.

Kaseli su

chy.

Stolce.

czny.

Uplatwy

Czerwona

kom.

Zelacz

kom.

Brodaw

kom.

Blicum

maius.

Od niez

dzwadki

własno

nym.

W stro

niach bo

leniu.

Ślezi

nie.

O Słazach ogrodnych Rozdział 78.

Malua hortensis, & Malua arborescens.

Herbstrosen / Komischpappel / Erenrossen.

Słaz ogrodny / y iakoby w drzewo wrosły / pieńkoraki.

Z tych niektóre zowiemy białogłowska Roża/ czarna Roża/ a trójaką: Pierwszą czerwonego kwiatu/ albo ciemnorumianego nie

pełnego. Wtóra białego prostego Trzecią/ kwiatu pełnego rumiane-go bywa/ także białego. Pierwszy korzeń ma biały/ gładki/ y długi/ gubli/ śliski: z którego kłacz obli-długie y zlekką kosińkę/ wyrasta. Co jeśli się nie starzeje/ ma w sobie doskonałość drzewa białego: potym w starości niszczeje: a samo kłacz w drzewo twarde rośnie/ galezisko/ obsadzone liśćmi okrągłym/ prze-

Słaz ogrodny.

wrotowému podobnym / zlekká labrem wykreionym / y troche welnistym / ábo kosmatym. Miedzy tym á rozgami wychodzi papie pecherzáté. Z tych potym otwiera sie kwiat / z iednych pelny / z drugich prosty / roznych barw. Té gdy opadna nasienie z siebie dáia / okrągloplastkie.

Drugi piérwšému podobny / tylko kwiatu pełnego.

Trzeci / mało wtoremu niepodobny / ciemnorumiánego kwiatu pełnego / y nád inné wiéššego.

Czwarty / wtoremu podobny.

Piaty / takze wtoremu / tak rozieniem / klaczem / iáko y kwiatem : opócz lišcia / ktoré jest dluzšé y glibiéy wykreioné labrem. Owa ta pieć sa listu wielkiego / šerokiego / szadka okolo karbowánego. Kwiatu wielkiego / šeroko z piaci listow / roškwitaiącego / we wszystkich częściach swych / kształtem rozey polney niemal podobné / w iednych

Słaz drzewo wrošly.

czzerwóné / w drugich ciemnorumiáné : w innych cielište / á w drugich białe. Tych klacze / á zwłascz w piérwšych trzech iedno preciešte / korzenia / iáko sie wyššey námiénio / gibkiego / dlugiego / szozowátogo / ábo šliškiego : nasienia okrągloplastkiego.

Wziesce

Ogrodne Słazy / nie rády sie samy z siebie puszczáia. Kwitna áž do saméy Jesieni : iedné kwitnac / drugie opadáiác.

Przyrodzenie.

Słaz drzewny y ogrodny / wiécey ma w sobie iakieysi cieploty y wilgotnošci / á mžli lešne : y przeto tež w swych skutkach sa mdleyše / ztwardzáia tež troche.

Moc y Skutki.

Słazy ogrodne sa przystoyniešce do wšyzwania potráwa / á mžli polney lešne / bo nie takiey sa oštrošci : ácz żoładkowi nie sa

Potrąwa

przyjemne

przysięganie i tak y inne plonne / wśakże je przysię-
mie: częścią dla wilgotności / częścią dla
ich śliskości. Simeon Sethi.

Gnilec.

Z własności swej gnilec w więciech goi /
możąc kwiecie w wodzie / a ta często wsta-
płocząc / y wycierając.

Opławo.

Opławy zbyt nie pánom / zawściąga kwie-

cie tej Roze białogłowskiej / albo wielkiego
ślazu ogrodnego czerwone / w winie wazzo-
ne / a trunkiem wzywane. Doden.

Jne skutki wszystkie mają spólne z słazami
polnymi albo leśnymi: Oczym w Rozdzia-
le przysłym / iako Dyoskorydes / y inni Zioło-
pisowic świadczą. Tabe.

O Słazach pospolitych polnych / Rozdział 79.

Hansenpappeln / Hasenpappeln.

Słazow pospolitych polnych ma-
my także kilka rodzajow / a te są
me przez sie rosna. Pierwszy / ko-
rzeń mając biały / albo żółtawy. Z
tego pier przymieszeyszym / obli / y
miękki / z innemi odnożkami wyra-
ża. Kwiatu rumianego / cieliste-
go / z czerwonymi żyłkami: z tych
potym iako macherzynki papiste
zawarte nastawia / w których na-
sienie okragloplastie. Listu okra-
głego / kolo krainow wytarbowane-
go / labrzyściego.

Ganspappeln.

Wtóry / pierwowiemu we wśem
podobny / tylko liścia mnieyszego /
okragleykiego / z krainow wytar-
bowanego / y drobno zabkowanego.
Ten sie pospolicie po ziemi roz-
ściela.

Sammetpappeln.

Trzeci Słaz miękki / albo Alfa-
mitny / dla miękkości liścia swego /
tak rzeczony: y ten niewiele od
pierwzych różny: liściem tylko /
które okragle / spiczaste na koncu /
iako lipowego / albo gruszkowego
drzewa list. Kwiatem także roz-
wym wielkich ogrodnych słazow
podobny. Korzeń rozdzielony dro-
bny / cienki / rozpięzchły. Nasie-
nia takiegoż z innemi. Niy wyio-
tim / albo wielkim Słazem pol-
nym / dla wielkości wzrostu iego /
zowiemy.

Kraus-
pappeln.

Czwarty / kędzierzawym zowie-
my polnym. Ten różny jest od śla-
zu wysokiego ogrodnego kędzie-
rzawego / wielkością we wszystkich

okolicznościach swych. Korzenia
białego / z wiela odnożek. Kłacza
mocnego / liściem okraglo labrem
wytarwanego obsadzony: po kto-
rym kłaczowi miowa kwiateczki dro-
bne / białe: z tych potym nasienie /
iako y w pierwzych / iedno daleko
drobniejszy.

Wzrost.

Te wszystkie rosna wszędy / bez
prace ludzkiej. Kwitnąc poczyna-
ją kśiężycą Kwietnią / kwitną do
środku Jesieni.

Przypodzenie.

Słaz polny albo pospolity / su-
ższy jest / a niżeli śiany y slancowa-
ny: w rozgrzewaniu y w chłodze-
niu ma średnie pomiarkowanie.
Odwilża we wtorym stopniu: zlek-
ka wilgotności rozprawnie y roz-
wodnia. także twardości odmięk-
cza.

Moc y Skutki.

Słaz polny pospolity / którykolwiek / w-
żony / a z oliwa y z sola pożywany / za-
twardzenie żywota odmiękcza / y stolce czy-
ni. Alerius. A to wiecy kłacze młode nie-
śli liście. Toż czyni ogrodny śiany: czyni też
to odwilżenie kłskom y żywotowi w oliwie:
smażony / albo w młodym masle / a na pes-
pek / albo na wśetel żywot co naciepley pla-
strowany. Blistera także dany.

Żywota
zawar-
zenie od
miękcz-
nia. Stolce
czy-
ni.

W pierśiach ciężkość mającym.

Zostreszłości w gardle /

Dychawiczym /

Kaslu ciężkiemu suchemu z wielkiego w-
palenia wnetrznego / odwilża y leczy / wzyw-
iac nasienia w sycie miodowej / albo w stodo-
lini winie. Toż też

Pierśi-
Dychaw-
iczy.

Kaslu su-
chemu.
Zostres-
zeniu gar-
dłu.

Głos

Głos głódki.	Głos głódki y krzykliwy czyni / Fern. Do tego wszystkiego / może też liście y z ko- rzeniem tego w stódkim mleku / albo w winie stódkim warzyć / y przez kilka dni truntem wyrwać. Tegoż.	Lupieżom y otrebowaćościom / w moczcu Lupieżo warzonym tym głowę przemywać. A potym sam ślaz warzony z oliwa wrzec / tym ciepło głowe okładać / abowiem wychędaży y goi.	Od miaz ca.
Suchoty sym.	W suchotach chorzy mogą z wielkim wży- tkiem swym wyrwać / abowiem dodacie wile- gotności.	Ma też te własność / iż zátwardziałosci odmiekca / naparżaniem swym / albo y pla- strowaniem.	
Pechyzo- wi. Moczcu kapiace- mu. Moczcu gorace- mu.	Pechyżowiznamiennym jest lekarstwo / tak korzenie iako nasienie. Także Moczcu kąpieniem odchodzącemu. Goracemu mokrzyeniu y ciepłiemu : warz- korzenie z nasieniem tego ślazu / do tego przy- day korzenia ślazu wysokiego polnego (ktory Lacinnicy Alcheam mianują) Lactyciey / nas- sienia Malunowego ochedzonego / Każde- go po części w stódkim winie białym warz / a po trunku ciepło pić day.	Kamien wsmierza kapiel / albo naparżo- nie workami / tym sposobem czyniac : wziac ślazu pospolitego / y wysokiego polnego / ko- rzenia y naci pietruski / Ziela ktore zowia dzien y noc / Rumnu / siemienia lnianego po dobrej garści albo dwu. To w kotle niena- łym warz. A gdy powoli przechłodnie / nie rozwarżaiac zimna woda / chorego w tym kapać / kazać mu tym oblożyć nerki y prog- tona.	Kamien w peche- zu.
Zoładko- wi.	Zoładek mdły zbytniey suchości ratunie / korzeniem warzac pecakiem / to jest z Jeczmię- niem otluczonym / a te inche pić : abowiem go osobliwie odwilża. To lepiej iesze czyni / przydawşy soku z siolkow modrych ze dwie albo ze trzy lytki : To nietylko odwilży żoła- dek / ale y stolce poruşı.	Sistule w oku / w kaciku przynosie / ktora Gickowiey Lacinnicy Egilopa zowia / li- ście siurwe suchie z trocha soli y miodu wrzec y przykladać. Ale gdzie do zawarcia y do zagoienia bedzie sie miała / tedy soli nie przymieszować.	Sistule w oku.
Przele- wanie y krucze- nie w ży- wocie.	Czestemu w żywocie kruczeniu / toż korze- nie z Jeczmiennym pecakiem w wodzie roa- zone / a po kwatrecie tej wody / ostodżiwşy ia totem albo czteroma lodowatego cukru / pić czesto dawac / dobrze czyni y wciśia.	Pierśi zapaleniu białogłowskich / y z twardości / plastr barzo wyteczny / wziac kwiecie ślazowego / liście siolkow bronat- nych / Jaskolego ziela / Celidonia dudy zow- wia / Pieciorniku / po garści. To wespół warzyć do polowice wyrwienia / przecedzić y mocno wycisac / make psieniczna w tym zacy- nić / ze bedzie iako plastr gesto / przydac smala- cu wieprzowego / znova przywarzyć y pla- strowac.	Pierśi białogło- wym smar- niałym y zapalo- nym.
Kamien w peche- zu.	Kamien a ile w pechyrzu wciśia / y okłada dreczenie / korzenie tego z pietruszkanym korze- niem w wodzie warzac : a czesto truntem tego wyrwać / wywodzi go. Także	Pleurze y kłociu w boku z kolery / korzenie ślazu malego / y wysokiego polnego / Rum- nu po garści / siemienia lnianego dwa lory / maki jeczmienney totow osm / oleyku z mia- gdalow stódkich / siolkowego po trzy lory albo lytki / co nalepiey wespół vmieszać / a ciepło przykladać.	Pleurze y kłociu w bokach
Mulista y piasek Bzeżo- niu w po- chryzu. Zelki y rychły ro- dny czy- ni.	Mulista y piasek stancad wywodzi. Bzeżanie okrutne ro pechyrzu z kamienia / sól ze ślazu z winem pić wsmierza / w nim sie kapiac y okładać / toż czyni. Pantom brzemiennym lecie y przedkie ro- dzenie czyni / gdzieby sie do wyrwania iakim- kolwiek sposobem zwozaiły / Toż liście i- go pod brzemienna podscielać.	Maciey zátwardziałey ślaz osobliwym bywa ratunkiem / wziawşy go zároveň z zátwár- zonym polnym ślazem / y z Rumienkiem / liście Rozornatu / korzenia Liliowego / sie- mienia lnianego po dobrej części : to w wor- tu lniannym przepić / y w wodzie a w oliwie warzyć / a co naciepley na macice przykladać. Abo też to wszystko wespół warzyć / y w tym sie naparżac w wannie. Toż	Maciey zátwár- działey.
Koşyśko.	Toż też koşyśko pozostałe rychło wywo- dzi : ale gdzie to wczyni / zaraz go wyrzucić / aby snadż y macice z niey niewyciągnal. Tab. Plin.	Nierkom. Pechyżowi. Maciey zapaleniu to naparżanie wielkim bywa ratunkiem / odiawşy Rozornat na stro- ne. Też w Rozannym oleyku smażony toż czyni. Aben Mesuai.	Nierkom. Pechyzo- wi. Maciey zapale- nia ogniu piekielne mu.
Kiśkom. Maciey. W stolcu bolom.	W kiśkach a ile dolnych. W maciey y W stolcowey iatrzniocy boleści y darcia w- smierza / Elifera z niego czyniac y dając.	Opaleniu ogniem / liście warzyć a przy- kladać.	Opalo- nym og- niem.
Własno- nym od psezoł. Wsa. Sierżo- ni. Miedza wiadka. Zadla w cielo po- zostałe wyciąga. Parchom ciela.	Od psezoł / y od Wsa / Przemielow / Od Sierżeni / od pasczego gonu / Od Niedzwiazkow wscżnionych / preda- kim jest ratunkiem : ślaz wrzec świeży / y na- rane w ktorey zadło pozostało wyciąga przy- soşywşy / albo natarşy. Toż sól z niego czy- ni / sam tylko albo z oliwa zmieszany / mie- sce obrażone pomazuiac. Toż też broni wkaśnienia od tych y im podob- nych bestii / cielo natarşy. Parchom y ciakacym wrzodom z głowy.	Maciey zátwardziałey / z samego ślazu kapiel po pás dobra / bo ia osobliwie od- miekca.	Maciey zátwár- działey.

Zarcin w siedzeniu albo w kisce stolcowey.
W pacherzu/
W nacięciu/
W kiskach zarcin y gryzieniu/ Klistera z
 Slazu bywa wyteczna.
W nacięciu Mleka dostatek miankom/ y tym mian-
 kom/ ktore pierśiami dziaćki karmia/ daie.
W nacięciu Bolesci w pacherzu wklada/ nasienie iego/
 z nasieniem Komonice/ z winem piac.
W nacięciu Zeby czarne wychedaż y białe czyni/ su-
 chy korzeni warzac cały dzien w wodzie. Po
 tym wwinac go w papier/ y zagrześć w go-
 raczy popioł/ żeby wstąpił: y tym czarne ze-
 by wyćierać.
W nacięciu Moc nad przyrodzenie zahanowany/ y
 wywodzi/ trunkiem suchy warzonego wy-
 wiać. Klistera go dać/ prog łona/ także
 krost nim naparzać.
W nacięciu Bolaczki twarde zmieć/ y w orol zbier-
 ra/ warzony albo w popiele goracym y z ko-
 rzeniem rosparzony/ a plasterm przykładany.
W nacięciu Górdlu y wstom okrostawiać y zranio-
 nym/ płokanie z niego z miodem niepospo-
 licie czynić.
W nacięciu Ostrosć y chropowatość skóry na ciele
 spadza/ y gładka czyni/ sliśkością albo słas-
 mowatością iego namazując.
W nacięciu Tym którzy z goracości y z suchości mo-
 zgu śpiac nie mogą/ sen wzdzięczny y miły
 przywodzi/ nogi ta woda/ w którejby był
 długo parzony albo warzony/ na noc dobrze
 obmywać.
W nacięciu Omienieniu y ochrapieniu/ piac iuche iea-
 go/ albo potrawa wywiany/ bywa pierwszym
 ratunkiem.
W nacięciu Zolzy twarde/ Gruczoły po syi/ za wstę-
 mą/ y na pierściach: w winie go warzac/ a
 przykładając/ trawi. Plin.
W nacięciu Rany wszelakie z przymiotami ognistymi
 zapuchle/ albo odciekłości każdej goi/ z liście-
 iego/ y z liście wierzbowego plaster przykłada-
 ny. Albo wiece w soku iego oszrodka z chle-
 ba rozmoczona/ a plasterm przywiana
 Albo w Rozanym olejku smażony.
W nacięciu Czerwona niemoc zatkanawia/ klister y
 niego wywiać. Toż też
W nacięciu Wodymianie y bolesci w stolcowey kisce
 wstanawia.
W nacięciu Jadowite wszelakie wśczeniście y wklase-
 nie leczy/ slaz z cebula a z luktem wtarty/ y
 plasterm na rany kładziony.
W nacięciu Paniam dzieciom sie piaciacym/ Slaz z
 korzeniem swym warzony/ y trunkiem wy-
 wiany/ barzo wyteczny. Także iego soku
 twaterke pic dawaj/ toż czyni.
W nacięciu Nasienie z winem piac/ niecheć z so-
 ladką oddać.
W nacięciu Trucizne z morskiego zaiacazadana/ wa-
 rzone z swym korzeniem/ a po dobrym trun-
 ku wywiany/ z ciata wywodzi/ zaraz po ka-
 dym wypiciu woinie sobie wzbudzać. Plin.

Toż w każdej trucznie y w iadu zadanym
 czynić. Plin.

Klacze iego młode/ ziawszy zwierchnia
 store z nich/ warzone a miasto potrawy wy-
 wiane/ żywot odmiećza. Plin.

Suche liście spadza slaz w mocz wro-
 zony/ ażby niemal zgnił/ tym ie nacierac.
 Tenże.

Wzrody/ rany/ krosty/ y
 Pechyrze w wsciech goi w miedzie y z ko-
 rzeniem warzony/ tym namazując. Tenże.

Zeby chwieńcace utwierdza korzen w winie
 nie warzac/ y często ciepło płocząc. Tenże.

Zeby bole nie wklada y odpadza/ iedno-
 klaczego albo iednopietnego slazu korzenie
 tak długo ie drażnić a okolo nich kolac/ aż
 boleć przestana. Tenże.

Gruczy za wstęma/ albo świnię wzrody.

Zolzy dymieniczne/ z czo ślina rościerac
 ny y przykładany/ do zebrania ie przywodzi.
 Tej z Jeczmienna mafa wtarty a z kółkism
 smalcem/ y plasterowany toż czyni.

Zyl pietych zatwardzenie odmiećza.

Zwardzialość białogłomskich pierśi ro-
 spadza/ w czarney welnie przywiniony. Plin.

Kaszel wamierza y leczy w mleku warzony/
 a przez piec dnt trunkiem wywiany.

Miesieczne panom czyszcienie wzbudza/ w
 winie warzony a w oliwie/ y to piac: albo
 samego warzonego wywiać. Albo

Korzen iego na palec wzmieść/ a wzdłuż
 na sześć palec poprzecznych/ zwierchu tro-
 che strubany/ a prochem z siłamoney posy-
 pany/ y w otwor łona reprawiony: Kto
 chce/ może go pierwey miodem pomazać/
 dopieroż pomienionym prochem potrzeć/ y
 wpiawic.

Sok z Slazu.

Wsa o soku tego ziela znaczn ludzie/ iż
 Kto by go po dwu lotu tak samego/ albo
 z winem/ albo z polewka/ albo z czymkol-
 wiek każdego dnia na czo biał/ ten ani wrzo-
 du/ ani choroby jadney w ciele nie vzna.

Wsy ciepło puszczany/ bol w nich wklada

Rodzenie panom lekie y rychle czyni dać
 samego/ albo y z winem po twaterce pic.

Padałacey niemocy bywa niektórym wiel-
 kim ratunkiem/ dać go pul kwarty na raz
 przewarzonego trunkiem ciepło. Plin.

Ludziom melankolicznym/ pieć lotow.

Od rozumu odchodzącym/ siedm lotow.

Tenże.

Pokureczonym w czionkach.

Krecz/ to jest twarz w syl/ albo w bok za-
 krecona mianacym ze zbyniego w ciele gorac-
 ca/ mazać ciepło nim barzo dobrze. Abos-
 wiem suchem żytom barzo wyschłym od-
 wilżenie czyni. Plin.

Żywot z wietrzności opuśony/ piac go y
 nim mazać/ wolny czyni.

Żywot od
 miećza.

Lifatom
 suchym.

Wzrody.
 wzrostom
 wsciech

Pechyr-
 zom.

Zeby
 chwieńc-
 acym.

Zeby
 boleczym

Gruczo-
 łom.

Zeby
 dymienic-
 znym.

Wzro-
 dym.

Wzro-
 dym.

Piecz-
 iom.

Kaszel.
 Miesiecz-
 nej.

Succus.

Od cho-
 rob zacho-
 wanie.

Wstom
 boleczym.

Rodze-
 niu leka-
 kiemu.

Kad-
 laczom.

Wiel-
 kocz-
 nym.

Od roz-
 nym odcho-
 dzającym.

Krecz-
 zom.

Wietrz-
 nościom

Kamien

Kamien.

Kamien cierpiacym w pecherzu y w nerz-
kach/ trunkiem używany jest lekarstwem.
Plini.

Sam też warzony ślaz pić/ też czyni.
Serbi.

Sucho-
tom.
Kąślu
Gąsła.
Ochrą-
pieniu.
Kolicz.

Suchoty młacym.

Kąślu suchemu.

Gąsłu zostrzałemu.

Ochronieniu y ochrapieniu/ temu wsysz-
kiem służy/ pić go. TakżeDarcia y moczaniu w żywocie pić/ y
klistrować/ y żywot nim mazać.Włosez-
niu iado-
witemu.Dolesne wśzkienienie od pszoły/ albo od
ktoregokolwiek iadowitego chrobáctwa/ ra-
ne nim mazać/ iáko same liście rościćrane y
przykładane.Mocz-
máćcy
zawó-
dzący.Moczowi wolne odesćcie czyni/ sol z warzo-
nego ślazu wyszety/ á trunkiem używany pić.Ziewódziłość mąćce odmiećca/ ták
warzony sam ślaz á używany/ albo sol iego
z czymkolwiek pić/ klistera też zwarzonegopolowe albo z soku dáć. Także samym
ślazem nągrzewać.

Bolaćki twarde odmiećca Serbi.

Przymioty ogniste odpadza/ chusty w nim
maczać/ á przykładać. Serbi.Plány y zmazy po cieie ścięra/ z mą-
ką ptásiego grochu przykładać. Tab.Riżom zranionym klistera go dáwać/
dobrze. Tab.

Konfekt z Slazu.

Z Alecam z kwiećcia/ albo z liścia młode-
go ślazu z cukrem robiony/ do wśyśkich
pomienionych dolegliwości/ osobliwie su-
chotnym. Tym sposobem bywa czyniony/
iáko z kwiećcia gwoździków ogrodnych.

Inych ślazow ná przodku tego Rozdzia-
łu pomienionych/ skutki też rownie są co
pierwszego iáko Galen: świádeży w 7.
księgách/ o ziółách.

Bolać-
tom.
Przymio-
tom.
Plánom.
Śranio-
nym kli-
stom.Conser-
ua,

Ślaz gorny/ albo skalny.

Malua montana, seu Malua
hederacea.

Berg pappeln.

Sorny ślaz/ listu obdlużnego
máto nie iáko skalny Bluszcz/
kratow nierownych/ ieno nie ták gle-
boćo wykroionego iáko w pierwsze-
go/ ná długich stopkách/ krzewisto
odłorzenia pochodzących prątkow/
gibkich y gestolistnych: kwiatu y na-
sienia podobnych ogrodne^o ślazu.

Wzrost

Roście ná gorách wysokich.

Przyrodzenie

Bárziej rospławuie niżli swoy-
ski Ślaz / y mniej w sobie wilgo-
tności ma / á niżli przerzeczone ine
ślazy.

Moc y Skutki.

Skutkami nie iest od innych różny/ iá-
ko ziółopisowie świádeży.

Ślaz ledzierzawy/ albo krysłaty.

Malua
crispa

En o iednym tylko kłaczu z
korzenia wyrasta / ná łokieć
trzy/ albo cztery wzwyż: pod
czas y ná dziesięć/ rownie iáko wy-
soći ślaz drzewny/ gąleżisty: po k-
tórym kwiecie gesto bywa rozsadzone
nasienia pelne.

Wzrost

W Ogrodziech bywa pospolicie
śiany y ślancowane/ y przeto
do tákicy buyności przychodzi. Pi-

ke Teofrast/ że dla ich sprawowa-
nia niekiedy od własnego wzrostu y
kształtu swego odchodzą / á nietyl-
ko zacząsem długim / ale w kśeści/
albo w siedmi kśieżycách ták wyso-
ko wyrastaia / że się z kopiiá ná
wzwyż zrownywa / á coż za czasem
niedziw że się wielkim y wysokim
drzewom rowna: iáko Plinius pi-
śe / że w Maurytániiy Miaszeczkú
Lipá rzezonym/ gdzie Hesperidum
horti sławne były/ drzewo ślazo-

we/ tak wielkie wrosto/ że wzwyż
miało stop dwadzieścia: a miarzo-
ści ięgo żaden człowiek obić nie
mógł.

Użydniemy też w ogrodach ko-
chanych Szlaz rozysty/ mający list
szeroki/ okragły/ wielki: kłącza albo
chróstu na łokieć / trzy / podczas
wysokiego. Kwiatu różanego/ ru-
mianego/ podczas białego/ niekie-

dy cielistego / bez zapachu: który
gdyby miał / mogłby być z Różą
nastrych położony: bo swa cudno-
ścią y pozorem wdzięcznym sná-
dnoby się z nią zównał.

Gdzie Szlaz roście / tam ziemię
czyni tłustą / y do wrodzain pło-
dną Plin: 20. 21.

O wysokim polnym ślazię / któ-
ry Althea zowią/ na swym się miey-
scu powie.

Loboda albo Loboda/ Rozdział 80.

Atriplex.

Milten/ vnd Molten.

Loboda dwoiaka: Ogrodna
y Plonna. Jest też trzecia
Pomorsta/ na brzegach mor-
skich rosnąca. Ogrodna / ma od
ziemi liście szerokie / spiczate / ku
gorze szupłe y wązkie / na kształt
strzały: soku pełne. Naprzód zie-

loné / potym bladożółcieie / a ku
starości czerwienieie / podczas też
żółcieie. Smaku mało kwaśnowa-
tego. Kłącza albo pietu czworo-
gránowitego / z wielu pochodzą-
cych od niego gałązek. Na wzwyż
łokieć albo y trzy / podczas y czte-
ry: rumiane albo pobrunatniały,
a ku starości zbielały. Kwiatu
drobnego / żółtego / z którego po-
tym nasienie w lupinkach cienkich/
okragłopłastkich. Korzeń ma iedno-
stáyny / przymieszeyszym / w glebia
ziemi pochodzący: od tego wiele
włosienkowatych korzonków y od
nożeń pochodzi.

Plonna Loboda troiaka: Pier-
wsza/ ma liście podobne ogrodnej/
iedno iże mniejsze: a które są od
spodku przyziemi/ są wykrwane/
blade: kłącza na pultora łokcia /
niekiedy wyższy / lasłowane / y ga-
leżisty / czworogránowity / żółta-
wy. Kwiatu także iako y ogro-
dna drobnożółtego. Nasienie
iey drobne / iakoby w gronkach:
Korzonków ma wiele cienkich / y
bardzo gestych / w ziemi rozpięz-
chłych.

Druga plonna Loboda: liścia
szerszego od pierwszej: a okolo iá-

Artri-
plex syl.
Pes Anfe-
ris latifo-
lia.

Artri-
plex oli-
da, Vul-
uaria,
Futuaria
herba,
Artri-
plex hir-
cina,
Garum
olens.

Schaam
Faul.

Ło debowe/ wykrawanego/ białe-
wego: ale innemi wszystkimi oko-
licznościami / podobna jest bärzo
pierzwy.

Trzecia także dzika y plonna:
liścia serotkiego zielonego/ mizżę-
go y tucznego/ wykrawanego/ a o-
strożalonczonego y spiczatego. Na-
sienia ze wszech nadrobniejszego w
gronkach. Pretu mocnego/ stryfi-
tego y galezistego.

Nayduie sie Łoboda czwarta/
bärzo smrodliwa/ Psia łoboda od
nas mianowana. Przeto / że iako
niektorzy wdają / z moczku psiego
bywa. Ziolkło niskie / listeczkom
obferynych białopopielatych/ a iako-
by srebrnym prochem potrzaskio-
nych migoczące / albo mała. Pretu
obłego / gładkiego / białopopielate-
go / iako y liście. W wierzchu dro-
bniuchne kwiateczki, a z tych także
nasienie drobne. We wszystkich
swoich częściach smrodliwa / par-
kiem śmierdząca. Korzeń prosty nie
wielki. Sam sprośny zapach ią wy-
daje przedko wszędzie / bo parkiem/
albo laikiem śledziowym pachnie.

Wskiesce

Łoboda ogrodna bywa siana w
ogrodach/ nie tak do lekarstw/ iako
dla iarzyny stolarowej/ zwłaszcza lu-
dziom wboższym. U nas sama przez
sie między iarzynami ogrodniemi
rośnie: nad które wszystkie narychley
wchodzi/ abowiem siódmego albo
osmego dnia po wsianiu z ziemi sie
pokazuje / a piętnastego do używa-
nia przychodzić może: iakoż iey na
Wiosne radzi miasto kępusty zielo-
ney używać: bo przedko potym sie
starzeie / y w nasienie wyrasta / a
potym niszczeie. Bywa y w polu na
niektórych miejscach siana.

Łoboda plonna pierwsza / sama
przez sie w ogrodach/ na winnicach/
w polach/ przy drogach/ y na ploni-
nach/ nad przykopami roście. Wto-
ra po przedmieściach/ na wsiach/
po miejscach spustoszących.

Także y trzecia / na starych ru-
inach / za płotami y parkany / przy
wsiach.

Czwarta smrodliwa / nie w każ-
dey krainie bywa / przy drogach y
ścieżkach.

Przyrodzenie.

Łobody są przyrodzenia wilgo-
tnego w środku trzeciego stopnia/
a chłodzącego w pierwszym: które
złożenie iey z żywiołów czterech /
do letniecieplego/ iako y Roża/ przy-
rodzenia sie ściaga/ a ziemney gru-
bości bynamniej w sobie nie ma.
Ogrodna siana jest wilgotniej-
sza/ y bärziej chłodząca / niżli pol-
ne. Mała też w sobie nieco roz-
czyniającego / y rozprawyającego.
Nasienie ich wyćiera.

Moc y Skutki.

O stolarowej używania iarzyna mała potrawa.
Do kępusty zieloney / albo spinaku y
gorczyce / zwłaszcza na Wiosne przycho-
dzi siana. Ta potrawa / iako Galen piše/
w żołądku nie bärzo sie dlugo bawi / ale sie
z tamtąd co narychley na dol pospiesza.

Zywot odwołja: ale zaś żołądkowi przez żywot od-
cina / dla trudniejszego iey strawienia/ iako
to Diokles y Dionysius / twierdza.

Bywa nie tylko sama do używania sto-
lowego warzona / ale też z gorczyca / albo
y z spinakiem mieszana. A lepiej.

Wątrobie zamięloney bywa ratunkiem / wątrobie
po czwartej lota z winem/ albo z iaką przy-
stojną polewką go używać / albo z iucha
z Kzepiku. Gal.

Żółta choroba z zamięlenia wątroby / le-
czy / z winem albo z miodową syta dawać /
albo z iucha iey / toż nasienie pić.

Żółciaki woselacie / y Gruczoły twarde /
odmiekczą / warząc te Łobode y z kłaczem
iey młodym w wodzie / a przykładac. Dio.
y surowa także.

Zapalonym

ciency / rozwodnia / y kiski z bla-
mowaniem purguie.

Mocy Skutki.

W żołąd-
ku wilgo-
tności
wysusza.

Włgomości w żołądku wysusza / broni

się im zagnoić w nim.

Ciała tłuste y tężowite ściencza / y subtel-
ne czyni / używana potrawa / albo trunkiem
Puchline z ciała wywodzi / sucha a mial-
ko wtarta / z winem pić / albo też z wa-
rzoney iuche.

Tłuste
ciency.
Puchli-
me.

Szpinak / Rozdział 82.

Spinacia, Spanachium.

Spinat / Binetsch.

Szpinak ziele / nam w Krakowie
dobrze znaiome / indziej nie tak.
Liście trzygranowite z ziemię pu-
sza / z czasem zaś iako strzala bie-
rze kształt : po maley chwili bywa
iako szerebat wyszerbiony / albo po-
drożnik polny : zielone / na obduż-
nych stopkach : korzonkow małych /
drobnych / cienkich. Pret na lo-
kieć / podczas wyszły / wewnątrz
czczy. W wierzchu kwiatki dro-
bne / zielone / okraglo gronkami.
Nasienie ostrokolace podługowate /
granowite.

Wskiesce.

W ogrodach tylko bywa siany
y flancowany / do używania po-
spolitego. Siódmego dnia po
wsianiu wschodzi.

Przyrodzenie.

Wilgotnego jest y chłodzącego
przyrodzenia / w pierwszym stop-
niu / mając nieco saletrności w so-
bie. Wiecej do stołowego używa-
nia / a niżeli do lekarskiego / przy-
chodzi.

Mocy skutki.

W chemicznej goracemu żołądkowi / bywa
bardzo użyteczna potrawa na wiosnę.

Zywot odmienia y stolce czyni / warzony
z miodym maselem / albo z oliwą świeżą sto-
ka / naprzód go przed innymi potrawami
żywaiac. Drugi tak go daia sobie przypie-
wiać zwłaszcza na wiosnę : Bez gdy foski
albo kielki miodu z ziemię pusza biorac ich
garcie / szpinaku tak wiele albo też wedwoyna-
sob / y przyprawia to do jedzenia ludzom
chorym / y zdrowym do purgowania.

Od piteczego gonu / y

Od niedzwiatka własnym / sol z szpina-
ku trunkiem używany jest lekarskiem.

Żołądkowi.

Watrobie zbytne gorace / liście tłu-
czy przykładac : albo w soku tego płaty maczac
y kłasc.

Gardła zostrzałość głodzi potrawa go
żywaiac. A bywa rozmaicie czyniony / z mies-
sem / z mlekiem / z iacy / z maselem / z Rozyna-
kami.

Wódka z Szpinaku palona.

Tak z innych zioł / tak y z tego wódka mo-
że byc wypalona / ktora osobliwie służy

W goraczach kolerycznych /

W goraczach suchotnych.

Żapalenie w żołądku z kolery albo zolci-
mi / y zostrzałość a iadowitosć iey niszcy.

Watrobie zapaleniu wielkim rąkunkiem
bywa / tak trunkiem używana / iako zwierze-
chowicie

Suche-
mu przy-
rodzeni-
Potrawa
y letac-
stwy pur-
guacyjn

Palciez-
mu gonu
Niedza-
wiadko-
wemu w-
Fasentin.
Żołądko-
wi.

Watrob-
zapale-
niu.
Gardła.

Aqua stil-
latitia.

Goracz-
Fom sus-
chotnym.

Żołądku
zapale-
niu.

Watrobie

chowanie pląty w niej maczając przykładana.

Skodzi.

Szkodzi.

Rzew gruba / czarna / y melankoliczna czy
ni zbytnie a często używany. Także
Wietrzności w ciele czyni.

Rzew me
lanolicz
na.
Wietrz
ności.

Solanek / Rozdział 83.

Kali, Salicornia, Vlnen, Af-
luan, soda.

Kali / das ist / Meergerwerdsen /
Meerkrantien / Saltzkrant.

O ziele z ziemi pochodząc /
puszcza naprzód okrągłe y dłu-
gie listeczki / mało nie podo-
bnie liściu Rozchodnikowemu : a
podrastając w glab / abo w błacie
proste y łolankowate / rozdłuż na
palec wyrasta. Jaz po niektórych
czasie / gdy już dośkonłości swej
dochodzą / z członków wypuszcza li-
ście tuczné / miążsże / a wewnątrz
czyste / obfężne / a ku koncu spicz-
ste : które do starości przyśledszy /
albo do żrzałości dośkonaley / na
wierzchu błacza nieśie listeczki dro-
bné rumiane : przy których wyra-
stają okrągłe pigułki : a w tych na-
śienia drobnego pełno : błacza
miążsżego / soku pełnego y rumiane-
go : korzonki drobne rozpięte / nie
głęboko w ziemi pochodzące.

Wskazy.

Rosćcie / gdzie sol morska zbiera-
ją / dla czego też od nas Solanka na-
zwane / że sie w stonach miejscach
łocha / y smaku słonego.

Przyrodzenie.

Rozgrzewającego jest przyrodze-
nia zawściąga / rozprawadza / ścien-
cza / wyciera / ściągá y skula : a wysu-
ża bez znaczney goracości y zbytni-
go wysuszenia. Sol z tego ziela / jest
bardzo gorącego przyrodzenia :
Tak iż wysusza y rozgrzewa w trze-
cim stopniu na koncu / abo wezwara-

tym na początku / a te Alkali zowią
iako Mesaruge / y Meschah / także y
Alicenna pisa.

Moc y skutki.

O z tego ziela prochu w trunku rozławszy
albo piut lota / według lat y przyrodzenia
każdego / podczas y jedne czwarte lota abo
łwintę / puchline potężnie wywodzi mocem.

Moczu nad zwyczaj zaśtanowionemu.

Nieśteczne czyszczenie pątom zawścią-
gnione potężnie wywodzi. Także sol iey

Kurzenie nim w domu czyniac / wśelákie
bestye wygania iábowite.

Plod martwy z żywota wyrzucá dáiac go
piec dragim : to jest lot y łwintę z czynio-
wiel / trunkiem. Alchány.

Popiołu z ziela tego Sklarze używáia w
hutách / do polerowania y przezroczywego
skła czynienia.

Lug / albo kálus z popiołu tego ziela czy-
niony / zmazy na śiatach wśelákie wyciera.
Albo mydło z kálusu a z oliwy czynione / iey
seje to lepiey czyni.

Wzrodom sirośliwym.

Ranom zágnilym.

Párchom y złym krostom /

Lisáiom suchym y świerzbom / ziele to jest
lekárstwem wárasz go / a to woda wymywa-
iac. Alicenna.

Sol Alkali

Bywa sol z tego ziela czyniona iáko z
inych ziół : To jest / popiołu z niego nápa-
liwszy / kálusu náczynić / y przez worek cedzić /
a wáżyć do wywrzenia a soli weczynienia. Tá

Wchodzi do niektórych lekárstw potrzebnie
nawiecey do zwierzchownego używania.

Trad z traw / y inne sprośne zmazy ściiera.

Nieso dżiwie wyjada y trawi.

Sok.

Soku z tego ziela Málárze rádzi używá-
ia a ile do Láti rozpuszczania / która bá-
zo śliczna y piękna czyni. Ten jest ostrzy bá-
zo y stony.

Szkodzi.

Plod nieżył martwy / ale y żywy z żywo-
ta wywodzi pod pewną wagą używane.
Przez wśta używany / wplawy zbytnie bia-
łym glowam przywodzi. Tawet

Puchli-
nie

Mocz wy-
wodzi.

Nieśtecz-
ne.

Wese wy-
pedza.

Plodu
martwego.

Szko-
palone w
hutách.

Zmázom
na śiatach

Wzroś.
Ranom.
Párchom
Lisáiom

Sal Al-
kali

Do le-
kárstw
Tradu y
zmázom.

Succus.

Málár-
zom.

Skodzi.

Wściece wyciąga.

Gdyby go kto z pultrzećią lotą wypil/ za-
marza do śmierci.

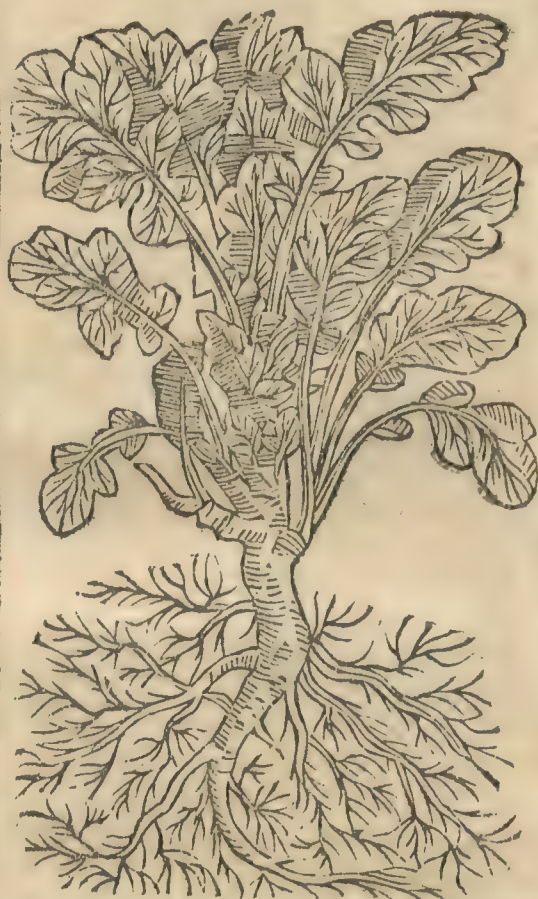
Sol z tego ziela.

Takym iestże sposobem może bydz sol
z tego ziela czyniona y snadniejszy: W

ziemi wykopać grube y drewo w niej poprzecz-
y tak y orać nakłasc/ na ktore tego ziela su-
chego stilla brzemieni nałożyć/ y drewo pod-
palić: Tak na spodek wilgotność z ziela prze-
ogien ścieląc w sol strzepiac będzie/ ktora
podezas bywa czarna/ podezas popielata/
konoscia nasy podobna/ wygrzyaiaca.

O Kapustach / Rozdział 84.

Brassica.
Kohlraut.

Tak wiele iest rożnych kształ-
tow y rodzajow kapusty/ iż
máło nie każda kraina ma
swa osobliwa/ a te samiedzy sobą
rożne tak smakiem iako listiem. D-
nas w Polsce przed kilkanaściz-
lat tylko dwie znalizmy/ Kładana
abo glowiąca: a czarna/ drudzy
Brzostwia ogrodna zowia. Teraz
iako sie Cudzoziemcow nabieźalo
do Polski zwlaszcza Wlochow k-
rzy nam naniesli rozmaitych żiol y
iarzyn/ naydujemy ich wiecey: iako
kapusta kędzierzawa/ kapusta listu-

czernonego y modrego/ kapusta zie-
lona ktora Brasicam lenem Lacin-
nicy zowia: Ta iest listu szerokiego
zielonego. y nabronatnego/ miar-
skiego/ przez ktora zebro miar-
skie/ y wypuklaste bieży: glab-
u twardego/ mocnego/ y krotkiego.
Listia od spodu/ iako rzepiany/
wycietego. Kwiatu bladozoltogo/
z ktorego nasienie w strzechkach/
podobne Rzepnemu/ rumiane/ sma-
ku gorzkiego. Tey kapusty listie ni-
gdy sie nie sklada/ ale otworzysto/
szeroko y wysoko roście. Ta do v-
zywania ma przodek.

Druga tey podobna kształtem li-
stu/ ale nie barwa: bo tam ta/ tak
zimie iako y lecie zielona: ta ciemno-
bronatna/ ktora my zowiemy ka-
pusta czarna: inszy ia Brzostwia
ogrodna mianuia. Nigdy sie tak-
ze nie sklada/ iako y pierwsza. Li-
scia daleko drobniejszyego/ cien-
szego/ także od spodu wycietego: gla-
bia cieniowego/ gladtiego: A ta nam
pospolitsza nizli pierwsza/ Wlokim
krainom napodleyka zawose bywa-
la. Tegoż rodzaju y kształtu bywa
też czerwona. Trzecia kędzie-
rzawa ktora Apianam brasicam
mianowano: glabu mocnego sek-
watego/ z ktorego wiele listia sy-
rokiego pochodzi y kędzierzawego/
a srednie barzciey kędzierzawose bia-
lawe/ w kape sie skulagce/ smaku
wodzielnego. Czwarta glowia-
sta albo skladana/ a ta niemal w sy-
skim narodom iest pospolita: Li-

Pythago-
rica
Brassica
Lenis
caulodes
Brassica
lentifo-
lia,

Brassica
crispa.
Apiana.
Selenis.

Brassica
capitata.
Lactu-
ris.

scia

Trisiana
Caulis
capita-
tus.
Caputū
cum anū

ścia Gyrokiego okrągłego / z gładką
otolicznie pochodzącego / które za
czasem tu Jesieni od średnich po-
cząwszy w łupie się składać / y tak się
twardo stalać / że iako głowy na-
twardże, bywa. Ta różney bar-
wy / niekiedy się znayduie biała / iako
pospolicie u nas / czerwona : iako w
Węgrzech / y w Polsce po części.
Także zielona. Inych niemało / iż
nam nie są wpospolitey znaiomości
do używania też naszego nieprzy-
chodzą.

Katoną o gospodarstwie wiey-
skim / albo y Pliniusa czytać.

Wieniec

W ogrodach pospolicie / y na po-
lach wyprawnych bywaia naprzo-
dżane / potem słanowane : samey
przez się nie wschodzą / okrom pło-
nych y dzikich.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w pier-
wszym stopniu / odwilża albo od-
miedza też nieco : spaia y wyciera.
Inni piśa bydy ią przyrodzenia
chłodzącego y wysuszającego w pier-
wszym także stopniu : y przeto krew
gruba y melankoliczna czyni uży-
wającym iey często.

Wybor.

Przodek ma przed innemi kapi-
stami : Pierwsza / albo Włostka zie-
lona / która oni Werdze / zowią.
Wtorey dobroć kędzierzawa / albo
wień żółdłowi bywa przyjemna /
odmiedzając go.

Po tych są inne / których tu nie
opisujemy / dla ich niezności
tym króiom / tylko ie przy koncu Ro-
zdziatu namienimy.

Kato przodek kędzierce do iedze-
nia / a pierwszey do lekarstw / daie.

Moc y Skutki.

Łdwie albo trzy Brzostwie (bo tak wlas-
niey / niżli Kapusta maia bydy od nas
mianowane : o czym będzie niżej) tak do
potrzeb lekarskich / iako do stolowych / o-
krom naszej pospolitey w głowy składaney /
przychodzą / zwłascz pierwsza / której skutki
Chryśp wielkim księgi / podług cztom-
kow liczy w ludzkim ciele rozdzielonym / y
każdego cztomka / kaźdey chorob / przywoł-
szając ta y lekarstwa z nię opisuiać y pokā-
zuiać.

Także Dieneches starowieczny lekarz. Ale
Pitagoras y Kato niemniej : z których bwi-
leden tak ią zaleca że jadney iarszyny bar-
żey. Ten przez sześćdziesiąt lat bez rozkładu
inych lekarstw / zdrowie nie tylko swe / ale wsi-
stkiey Familiey swey Kapusta leczyl : A nie
dzw / bo to od przodków swych starych Rzy-
mian wziął / którzy także wprostocie życia
sweego / roztosnieszego y pieśczeniśego leze-
nia przez sześćset lat nieznali / tylko ta Kapu-
sta w przypadłych chorobach się leczyli : Le-
karszow inych nie miały / ale kaźdy sam sobie
był lekarzem / albo kucharz / albo kucharką.

Dziwne przyrodzenie tey Brzostwie / iako
y Dioskoryda / Galena / y Pliniusa czyta-
my : wodą albo polewką w którejby tylko
wezwrzala troche / albo przeparzona była /
poł kwarty iey na czo bądź samey / bądź o-
cukrowaney piiać / żywot purguie stolec. Ale
iako by przewzala / onaj wodą z nię żywot
zatrwardza : Sama także tak przepzala / iako
przewarzona używana / stolec zatrwardza.

Dios. Gal. Eginet.

Pliniusz o soku ich toż piśe / a same zatrwar-
dzać żywot powieda.

Ciekaczki zawściaga we wtorey wodzie /
albo w lugu warzona.

Wzrost niby posila z piśnym miodem w
tarta / a w kaciki sol z tego wyżey puszcza-
ny. Dios.

Trzesacym się użyteczna pożywiać iey / y
człotki drzące nią nacierać.

Przed innemi potrawami używana / a zwla-
szcza czerwona / od vpićcia winem dlugo za-
choruie y broni. A po iadle używana / pi-
ianstwo rospadza y do wysumiałosci po-
maga. Plin.

Papież gładia iako sosiki wyrastające / zo-
łdłowi naużyteczniejszye chocia przyostrzym
bywają.

Moc z ciężkością odchodzący wywodzi
potężnie / napoly w utropie warzona / kmi-
nu / oliwy / a soli przydawany / one polewoke da-
iac pić / zwłascz kędzierzawą.

Dieu-
ches.
Pytago-
ras.
Cato.

purguie
y zatrwar-
dza.

Wieguna
kom.

Wzrostu.

Trzesie-
niu.

Od vpi-
cia broni
pićcie
wytrze-
wia.

Zoład-
ki przy-
strojna.
Moczu.

Slezie nie bole gliwoz ściom. Mieście czney.	Brzostkiew surowo z octem miasto sálaty wzywána / áleziemie iáko kolwiek chorey jest rá tunkiem / y przykładána.	ciu záraz przytożyć / káżdego dnia dwakróć ed nawiaiac. To bylo w zwyczálu ná wo nách stáremu onemu żołnierzowi Rzymstie mu / ktorzy procz inych másci de ran icy tym spósobem wzywáli / iáko Plinius y inni z starychowie pisa. Ale tá Brzostkiew ma być liście y glabiu drobnego / kora Brambe zwá li. To jest náśa czarna albo y rumiána ká pusta. Toż też	
Glifom.	Woda albo polewka z przepárzoney trans kiem ná czso y ná noc wzywána / pániom Mieścieczne czyszczenie nády przystoyny czás z hánowáne wybudza y wywodzi. Nasienie á ile Egiptstey kápuśty miáło to wtárce / á z mlekiem ábo z winem stódkie ná czso wzywáne / czerw z żywota wywedza. Galenus.	Káncer wrzód leczy. Toż Jistuly dostatecznie goi / dwa kroć káżde go dnia plastrowána. Holaczki ogniste w białogłowstich pier ściach. Káncer. Także ná inych miéyscach záśiadle / zieczmienna mała wtárta / á pla strowána.	Jistulom Holacz kom ogni stym.
Głowie bolemu. Wzrostu.	Głowy bolemie všmierzá. Wzrost ciemny y mdły posila / y bystrym á iáśnym czyni / liście ná kárale sálaty wzy wáiac z octem / z Koriándrem / z Ruta / y miodem. Plin. Toż czyni wzywáiac tegoż liście z sola á z oliwa. Plin.	Toż Roży piekielney bywa rátkunkiem. Plod martwy z żywota wywodzi / glab surowy iedzony. Plin. Puchliny wyciaga / y przymioty ich wy chladza / liście z mała ieczmienna przykła dáiac.	Roży pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
Mieście uczyły otwiera. Mieście czney.	Pániom żyły w máciocy zámulone otwiera korzenie tej Brzostkiew w winie stódkiem wázone / y trunkiem káladni wzywane. Z tym y czyszczenie Mieścieczne záwsciągnione bywa wynowione. Oribas.	Krośty czerwone / krowie pelne y boleśne. Kýtle przykładáiac / leczy. Trebowaćiny / y inne sprośne krośty z twa ry y z ciála spadza / z háłunem w occierospu szonym pomazuiac.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
Mleka okwitosc mamkom	Potármu Mámkom w pierśiach dostá tek dáie wzywáiac icy ták wázoney / iáko pe lewki tej trunkiem / y pierśi naparzaniem.	Wzrost ognisty / kory Kárbunkulem zo wia / my iśkień / otwiera z sola plastrowány. Włosy mdle y wypadáiac wtracenia y w twierdza / z octem á z háłunem nácieráiac.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
Podá grze. Kádúen. Slezie nie.	Podágrzečné bole všmierzá párzacy piáac. Pádáiaczy memocy bywa rátkunkiem. Sleziemie nábrzmialey / Tym Ruży dni czterdzieści porządnie iuche tej piáac sá ma ábo z winem / y zwierzechu co náciepley ná parzáiac. Plin.	Lisáie suche zgánia z háłunem tákże liście wtárce / nácieráiac ie po kázi / ábo iucha ob mywáiac.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
Podá grze. Mutyce. Sciátyce Chyrá grze.	Podágrze / y Artetyce / y Sciátyce y Chirágrze. Te boleści w tych członkach jadna inna rzecz y lekářstwowem niebywáia przedzy všmierzone / iáko ta Brzostkiew / z Ruta / z Koriándrem / á z scypta soli / to jest / co icy we trzy piáce záwziac moze / y tego káżdego dnia pożywáć. Też wluśky z tymi pomienionymi rzeczami liście / y mały Jes czmienney przydawá / ná miéysca bolciace dobrze przykładáć.	Wzrosty ciáło wysadáiac / kóre wilkami brudzy zowia. Tákże piekielny ogien ábo ciá to zmartwiá / kóre Gángrena Grekowie zo wia / z miodem wázone okładáiac leczy / y ożywia / ábo z octem á z háłunem liście w tárzy / przykładáć.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
	Też Woda albo iucha z wázoney ciepło obmywáć / ábo ptáry / ábo gebki w niey ma czáiac / co náciepley przykładáć : ábowiem żyły suche y piere posiláia sie przez to.	Toż też / swierzb y krośty z ciála spadza / po wypoceniu w kázi námaszuiac.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
	Też Brzostkiew przereczona wárzy roży / wluć ábo wrzec co nápiłnsey / dwa żo tki surowe wbić / Kóśanego olejku troche przydáć / y ciepło plastrowáć / czyniac y powa tarzáiac to czesto. Ale przydáć wedlug po trzeby drozdzy / ábo glonu z octu.	Głos tepey náprawia / surowe liście tej Brzostkiew zieloney w všciach sucháiac / y po lykáiac / tákże sól z mowy piáac.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
	Też Surowey wzywáć dobrze z sola / po piáiac polewka wázonego icy glabia.	Nasienie Brzostkiew wchodzi do tych le karstw / kóre bywáia przeciwo truciźnom y iádom czynione / iáko do Dryakwie.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
	Rány /	Piegi / y wšelákie ná twarzy y ná čiele zmázy sciera / toż nasienie z wódka Kóśana rościérane.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
	Wrzoby /	Brzostkiew dwakróć wázone / przydaw á Emini kramnego / soli / y oliwy / y poży wána : wietrzności w żywocie huczac rozgá nia y wćisá.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
Kádom. Wrzob. Sadzele starym y świeżym	Sadzele ták świeże iáko zástárále / wymy wáiac woda wázoney Brzostkiew Włostkiew / wychodáia ie y goi. A wtárzy ia / po wymy sá	Ludziom suchoty máiacym / Brzostkiew Włostkiew czesto pożywáć dobrze przed inymi poćráwami.	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.
		Wólami y grzybami strutym bywa lekář stwem wzywáiac icy / ábo sól piáac. W żoladku y	Krośty pie kielney. Plod martwy. Puchli nie.

y w ośter
dziu. Około ośterdżia boleści wklada surowa na
cczo z Ruta / z Mieta / z korzeniem Biedrze
cowym / z Koryandrem / a z octem używana.
Od psia
wściekle
go wle
żonym. Od wściekłego psa obrażonym / liście y z
Seyance swym nasieniem z octem / a z czarcowym taje
nam plasteruac / bywa wielkim lekarstwem.
Liscie co znastarszym wieprzowym s
blem plasteruac / sciatyczne bolosci w b
drach wklada. Plin.
Lzy gorace z oczu plynace / Brzostkiew z
wodka Rozana co namieley wtarta w doni
cy / y z maki ieczmienna chedoga y mialka /
wziawszy iey wedle potrzeby / na oczu plasterem
przykladana / zaszkanawia.
Potrawa
położna
com m
ka dost
tek d
ca. W niektórych krajach / za zwozaiem w
pologach sesciniendzielnicom / Brzostkiew
Wloska warzona / bywa do używania danat
zrolaszca tym / ktore w pierściach mało dla
dziecięcia pokarmu maia.
Raslin.
Dy. haw
czym. Raslom /
Piergió
boleiaz
cym. Dychawicznym /
Glowie. Pierśi boleniu / w kósim mleku warzona /
Istry z
ocz. przydawosy miodu chedogiego przasnego / y
soli troche.
Stawow
y iyl su
chych bo
leniu. Gloroy boleniu.
Twardos
ści. Istry / ktorym sie z oczu zdadza pocho
W stawiech / y
Nápuch
nieniu. W iylach suchych boleści wklada / iucha
Spánin. wárzoney nagrzewaiac y naparaiac / albo
zle sypiaia / przywodzi do syci / daiac im iey
iatimkolwiek sposobem / badz wárzoney /
badz surowey salata pożywać. Plin.
Kolic. W kolic / albo gryzieniu y moryzysku w iya
wocie / osoblwym bywa lekarstwem / w iya
waiac / we dwoiey wodzie wárzoney / z oli
wa / z trocha soli / y z trocha maki ieczmienn
ney / bez chleba.
Mocz za
wsciaga. Mocz nie zawsciagniony ale czesto / abo
wstawiezmie odchodzacy / zawsciaga swym
czestym używaniem.
Kordyaa
czym. Kordyaczny bywa użytecznym pokarm
mem. Plin.
Sestaw
ce. Szczkawke zbytnia zaszkanawia / z Pies
pizem / z Koryandrem / z Koprzem Wloskim
z miodem / a z octem używana. Tenze.
Zoladko
wi. Zoladkowi napuchlemu / albo opuszone
Jezyku y
iezyczko
wi. mu / plasteruac ia dobrze. Tenze.
Glowie
wilgotn. Jezyk zbytnie wilgotny. Takze czopek al
bo iezyczek spadaiacy dla wilgotności /
wysusza. Takze
Wilgotności rozpada / a ile w glowie.

(Aben Mesuar)

Spadki flagmiste zaszkanawia. Tenze.
Glisty y czerwiny z iywota wypadza /
nasienie z sokiem stoniecznikowym / albo z
glistnikiem pożywane. Tenze.

Mosnom spuchlym / liście samo / a iey
seze z Bobowa maki plasterowane / poma
ga. Plin.

Kurez / z Ruta / leczy.

Od myszy Brytanckiey wklaszonym / dacie
racunek / z liscia suchego prochem posypu
iac / abowiem iad wyniszczay wyciaga.

Brzósken listu drobnego.

Ata / on wielki y zacy Medzece Rzymst /
używał pospolicie do lekarstw Brzostkiew
listu drobnego y gládkiego / glabia cienkiego
y niewielkiego : ktora inni z Lacinnikow
Crambe zowia. A ta iesli niewlasnie sama
brzostkiew nasza czarna / albo czerwona / tedy
bárzo iey podobna iest.

Spuchnieniu woselakiemu.

Wrzodom swiezo nowym y zaszkanawym.
Tez na Rancery wrzodom pomylkaiacym /
a ciato psuiacym. Takze

Karbunkul ciwiera / liście surowe wwiez
ciarosy z sola / przykladac / ale pierwey potzes
ba ono miesce dlugo ciepla woda / albo wia
nem cieplem obmywac / y dwa kroć na dzien
przywitiac.

Mocz nie wolno odchodzacemu iest v
żyteczna / w wlepie ia obwazywszy napoly /
odechdzic wode / troche zostawiosy / przydac
olivy / soli troche / y kminu kramnego / zno
wu troche przywarzyci / a te polewke chlodno
pic / y wárzona onez Brzostkiew iesc / to ka
jdego dnia czyniac.

Razy z tluczenia y z bicia.

Z stawow wybicie. Takze

Pierśiom biatoglowskim zkanerowat
nym / surowa wtluczona a przykladana / iest
lekarstwem. Agdzieby zawzedzialosc pierśi
ostrosci iey znieśc niemogla / ieczmienney ma
ki przymieszac y plasteruac.

Melankolicznym dawat ia Bato miasto
lekarstwa.

Plucem zatkanym y bolaiacym sluz.

Owa w iylskim chorobom Brzostkiew iest
lekarstwem.

Kucharkom.

Przywary w garncu ktore sie obmyc nie
chca / gdzieby w tym wárzona brzostkiew by
la / zaraz odwrstana.

P. karm ciatu dostateczny dacie / tak iz dzie
ci czesto iey używaiac przedko rosna.

Ua biesiadach y na bankietach ktoby sie
opicia wstrzedz chcial / ten iako Bato pise :
y my wysley tez o tym przypomineli / my /
przed iedeniem w iylskim czerwona Brzo
stkiew

Spadki

zawscia

ga.

Glucem

Mosno

spuchlym

Kurez.

Od Bry

tanckiey

myszy v

klaszonym

Crambe.

Spuch

nieniu.

Wrzodo.

Rancer.

Karbun

kul.

Mocz po

dzi.

Sluzo

nu.

Pierśi.

melank

licznym.

Plucem

zatkanym

Przyw

rom w

garncu.

Pokarm

ciatu.

Dzieci se

by rosly.

Przedw

pusztom.

dzie o Ratona/ o wieyskiem gospodarstwie
piśace w setnym w pięćdziesiątym siódmym
Rozdziale: Ale iako ma wiele vjytkow w
sobie/ tak y wady.

Szkodzi

Szkodzi.

Szybot z
twierdza.
Zoladko-
wi.

Zwrot zatiwirdza y stolce zawiściaga.
Zoladkowi nie vjyteczna/ zwlaszcza przy-
czestnym vjywana: ale ta wada moze bydż
od niego odietu/ gdyby z tłustym miesem ias-
kimkolwiek była warzona.

Krw
pokarm
zły.

Krew melankoliczna czyni/ przeto ze zły
pokarm cielu daje: ale nie tak z miesem
tłustym warzona/ iako sie troche wyssey na-
mienilo. Simeon Sethi.

Wzrostu.

Wzrost młody y ciemny czyni/ ile czesto v-
jywana: przeto sie tey warować ci maia/

ktory sie wielkim czytaniem/ y naukami ba-
wia. Takze naszey pospolitey bialej glowy
stey swiezezy/ y soloney abo kwasney: A ieste-
tym wiecezy kwasney bo zle wilgornosci cielu
lu daje/ do strawienia ciezkia chocia wstom
przyiemna: ludzjom pracowitym y rebo-
tnym vjyteczna.

Sny niespokoyne/ niestateczne/ y melane
koliczne czyni. Seru.

Pluca obraza. Tenze.

Czasu letniego te kapusty albo Brzostwie
gorse sa nizli zimie/ bo krew ostru y wpalo
na czynia. Zaliabbas. Auerroes. Rasis.
Biminasui.

Wietrzności wiele w ciecie mnoza/ ktore
boli rospierania y do gardla spierania. Anice.
Ciasto bolesne czyni ich pokarm. Anice.

Sny ste.

placon.

Wietrzy-
ności.
Bole wa-
niecz.

Kapusta nasza w głowy składana.

Brassica capitata & cumana,
Brassica lacuturis.

Kops kaut.

Kapusta nasza ktora sie w głowy sklada/
tegoz przyrodzenia iest zpromienionym/
tylko do iedzenia nie tak vjyteczna: wstom
chetliwa y sinaczna zwlaszcza kwasna/ co
iednak wiecezy z zwyczajn a nizli przyrodzo-
ney checi: Ta nad ine cielu pokarm zły da-
ie/ krew gruba/ czarna/ y melankoliczna czy-

ni/ zwlaszcza w miedkich/ y w rostkownieszych
cialach/ w ktorych zagnile y smrodliwe wilo-
gornosci czyni/ a z tych choroby. A iz stu-
tkow tych iest ktorych Wloska brzostiew/ tea-
dy tez pogotowiu tezy wady y daleko wiet-
sey iest iako y pierwsze: ludzjom iednak pra-
cowitym nie tak szkodliwa. Zle czynia kta-
rzy naklawszy sie iey do syta wino po niey pi-
ia/ abowiem z winem ciagnie sie iey zły sok w
zły: Lepiey ludzie prosci ktory wode/ bo
watroba nie tak lakoma wody iako winu:
przeto nie chciwie zwarzona w zoladku do
siebie ciagnie/ iako wino na nie piac.

Ogrodnicza.

Brzostiew y kapusta niebraknie czafsem/
Zat zimie iako lecie/ Pocha sie w ziemi y
zielenieie/ by ieno byla dobrze sprowiona y
nawozna/ albo nagnioiona: Glinaistych
miejsc/ piasezystych/ y kamienistych niema-
widzi/ opioezzeby w sobie dostatek wilgorno-
sci miały. Ku poludnieszey stronie buy-
niey/ a nizli ku Pulnocney roscie. Wrozgdy
ia zwarzy y troche zemdi/ sinaku lepszego by-
wa y miedzeysza. Wnizinach sie barziej
kocha y w miejscach pochylach/ nizli wynie-
sionych y gorzystych: A im ia czesciey oko-
pywa/ tym buyniey y rychley roscie/ iako Pala-
ladius o gospodarstwie pisze. Po wesciu ma-
bydz sadzona/ gdy w piec/ abo w sesc listow
wyrosnie: ale tak/ zebz korzonki byly pierwey
w gnoio w cersadkiey obmaczane. A mabye
podwiecet/ or sadzona/ ilo dnia goracego: bo
oparzelisty czas młdla y zwiada. Tez im
ia nawyszey ziemia okopue/ tym sporzey y
buyniey roscie. Mozeia tez w ten czas rozsa-
dzac y slancowac/ kiedy we trzy listy wyro-
scie/ iako Markus Bato pisze: a rozsadz-
wszy ia/ mabydz ziemia/ sola y saleta tro-
che przemieszana/ przez rzepoto posiewana/

Stem-
iako lubi

Mieysce.

Buyno-
sci iey do
dacie.

Kiedy
ma bydż
rozsadzo-
na.

Okopos-
wana.

dzby

aby sie zdala iako popiolem / albo sniegiem /
 albo mrozem byla przykryta: Tat abowiem
 rychlo wviera / y warzona zielonosci swej nie
 traci / y owsem wcale ja zachowuje. Miaz-
 sto salky moze popiolu wziać / bo od gasie-
 nica ja zachowuje.

Co zna-
 sienia k-
 pustu-
 starego
 bywa.
 Kapska
 rzepna.

W nasienia starodawnego kapustnego
 Rozdziew sie rodzi / iako Theophrast y Po-
 lyp pisa: A Plinius Repe a starego nasie-
 nia kapustnego bydz twierdzi / iako y rzepne-
 go kapuste / swlasza te ktora my kapuste
 rzepna / Lacinney Caulo rapum zowia / bo
 nac albo liscie ma brzostrwo / albo kapustne /
 takze y smak kapustny / korzen zai wlasna
 Rzepa.

Prze-
 mien-
 y gasie-
 ncom.

Mysze y gasienice aby kapusty niepo-
 waly / Cieciorki miedzy na siac: A gdzieby
 Cieciorki nemiatal / a wiby sie na kapuste ga-
 sienice puszcily / tedy ia potropie soziem Pio-
 lnowym / albo Roschodnikowym. Nieza-
 skodzi icy tez chrobactwo / gdzieby nasienie
 icy przez noc w ktorym z tych sokow bylo me-
 szane. Kobylki lub ile samice na plot / albo
 miedzy na na palu wetkniony / wscelacie ia
 rzyny ogrodne od chrobactwa zachowuje.

Toz czyni rzeczny Rat we szrodku ogroda
 zawieszony.

Nieprzyiaczn.

Wzesta / a prawie glowna nieprzyiaczn
 miedzy winem a kapusta abo brzostrwo /
 oczym sie tez wyseley namienilo: co pilnie o-
 baczyt Paramus Grek / ktory o rodzajach o-
 grodnych cudna księga napisal / gdzie mo-
 wi: Kapuscie wrzacey iesli potropiebedzie
 przylewac wina prawie dobrego / niedopusci
 icy wrzesc / moc y barwa icy odeymie / y ni-
 kczemna wezyni. Ma tez inne iesze glowa-
 nieysze nieprzyiaciele kapusta albo brzostrwo /
 loboda takze ziemne gdule / ktory tez swi-
 nim orzechem mianujemy / Lacinney
 Cyclaminum. Miedzy ktorymi z tych bedac
 sadzona / buynosc icy odeyma y winowcz ia
 obracacia / y wyniszczaia. Ale y ona niemniej
 winu jest nieprzyiacielem: abowiem przy-
 nim w piwnicy bedac / psuie y w krowe go
 obraca. Takze gdzieby miedzy mlodemia la-
 t: roslami winnymi byla slancowana / iedno
 z tych niszcze: bo gdzie latorośli do niej sie
 blisko wyctagna / iakoby wspomniac na da-
 wna nieprzyiaczn y niezgode / niazad sie od niej
 odwraca.

Kapusta plonna / leśna albo dzika / Rozdział 85.

Brassica sylvestris.

Waldt koll.

Za kapusta plonna podobna brzo-
 strwi przereczoney malo nie we
 wysytkim kstalcie / iako Dyostory-
 des / Oribasius tylko ze bladzy ziel-
 onosci / jest y kosmata zletka / do te-

go smaku gorzkiego. Koscie na plo-
 ninach. Przyrodzenia jest cieplego
 y wysuszajacego.

Szosiki mlode w lugu warzone stobnieia /
 a do wyzwania sa przyiemne barzo. Tab.
 Rany stulcia liscie tlukac a przykladac.
 Takze ogniste w nich przymioty odpadza.
 Zabrzniatosci y napuchnienia rozgania /
 przereczonym sposobem przykladana. Tab.

Ranom.
 Przymio-
 tom.
 Spuch-
 nienu.

Rzepna kapusta / albo Kapustna Rzepa.

Caulorapum, Caulirapa.

Ruben koll.

Kapustna Rzepa / albo Rzepna
 kapusta / tak rzeczona / ze liscie
 na kapustne wlasnie / a korzen rze-
 pny: y przeto miedzy kapusty jest po-
 rownana dla liscia: korzen ma
 miazgzy iako Rzepa. A ta dwoia:
 Pierwsza / korzen wlasny Rzepy
 prostej miazac okragly / od spodu
 ogonek obdluzny / od ktorego wiel-

kosć drobnych y cienkich a rozpiet-
 chlych korzonkow pochodzi. Wto-
 ra / korzenia dlugiego / iako dluga
 rzepa: a ta od spodu mieszyse ko-
 rzonki y rzedzey z siebie puszcza. oba
 korzenia zwierzchu iako rzemienia
 mi obwiazane. Smaku wlasnie
 rzepnego / iako y liscie kapustnego.

Wzrost

W ogrodziech bywa slancowa
 na y siana.

Przyrodzenie.

Przyrodzenie

Dwoiatego przyrodzenia ta iazyryna: liścia kapuśnego / korzenia rzepnego.

Moc y Skutki.

Z Brzostwia ogrodna sąrowno ma skutki: y do pomienionych potrzeb może iey używać / gdzieby iey nie było.

Kapuśta albo Brzostkiew Morśka / Rozdział 86.

Soldana & Soldanella, Brasica marina, & Conuoluulus marinus, Campanula marina

Noerwind.

Brzostkiew albo Kapuśta morska / korzeń ma cieni / z rzadkimi odnośkami: z tego cienie a rumiane / oble kłącze pochodzi po ziemi y tam y sam sie rościelający. Listeczki z kłącza kołornatn okrągłego / podobne na długich szypułkach / okrągłe / obferne / iasnozielone y rumianawe. Soku mleczastego pełne. Smaku słonego y gorzkiego: ten gdy sie zsiędzie / tłustego. Kwiatu rumianego / na długiej stopce / na kształt dzwonka / albo powoju małego: nasienie n okrągłych strączkach / y ciemnościeré.

Wzrost

Rosćie na brzegach morskich / osobliwie Aquilejskich także Weneckich.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w trzecim stopniu / iako Scorpion piżę: ce sie też znaczy z łanego smaku ostrego / gorzkiego y słonego.

Moc y Skutki.

Arzona w mięsney polewce tłustey / a potrawa pożywiana / stolecem purguie. Puchline z ciała wywodzi / a zwłascza woda: także w polewce mięsney tłustey warzona / a miasto iaryny naprzod przed inymi potrawami używana: albo prochu z wysuszoney quinte z winem ciepło białe pic. Polewki teyże z warzoney z osem albo z dziesięć lyżek / y Rh. abarbarum czwierć lota / a to pic.

Tegoż prochu wziąć quinte / druga Rh. abarbarum / y z winem białym ciepło pic na czczo.

Diectorzy ie używają z oliwa / z octem / a z sola / na kształt salaty / z kłanascie listkow do wyproszczenia zbytnich wilgotności flagmistrzych.

Wzrósłoby ciało rozsiadające y psujące / które Wilkiem zowia / leczy: w wodzie warzona / a potem z miodem przasnym wtarta / w dunicy / y plastrowana.

Swierzb z ciała spada / z miodem a z octem wwiercawszy w dunicy / tym po łazni ciało nacierać: do czego Żalunu trochę może przydać.

Sok.

Succus.

Woźe Sok z tego ziela wyprósować / tym sposobem / iako sie w Piotym opisało / którego lot na raz może do przepurgowania y wilgotności złych wywieżenia używać: iedno nie samego przez sie / ale albo z winem ciepłym / albo też z polewką z miodych kur / albo chociaż y z kaplonia. Tabe.

W wilgotnościom zbytnim flagmistrzym.

Głowe
w nich wy-
chodzą.

Swierz-
bn.

Sadzeł-
plug-
wym.

Szkodzi

Głowe y mozg z flagmistych wilgotno-
ści wychodzą / sok tego ziela z woda a z mio-
dem nosem sarkany : iednak to roztropnie y
obyczajnie ma bydz czyniono. Tenże.

Swierz y krosty z ciela spadza / sok z mio-
dem a z maki z ptaszy wyki nacieraniem
swoym. Taber.

Wrzody plugawe y sadzele / tenże sok wy-
chodzą puszczając go w nie. Tenże.

Szkodzi.

Wise Dodoneus ze to ziele takimkolwiek
spůsobem przyprawione y używane / wiec

cey szkody w ciecie czyni / niżli ratunku daie.
Przeto niemamy sie ledać do tego używa-
nia swardzić / zwlaszcza ludzom miodym /
starym / miodym / albo zbytnie zchorzłym / o-
torem naturom duzym chlopskim / y to oby-
czajnie.

W zoladku morzenie y gryzienie czyni.

Rozsadek.

Ze ziele wieciey między powoie a niżli
Brzostwie albo karpusty ma bydz poczy-
tane : Bo coś podobniejszego ma do nich
kształtem a niżli do karpust.

Cwikła / Rodzaj 87.

Beta.

Mangolt.

Cwikła czerwona.

Cwikle trójak w ogrodach na-
szych miowamy / Czerwona /
Biała y Czarna. Te sama tylko
barwa od siebie są różne. Skutkami
niewiele. Czerwona korzenia czer-
wonego : Biała / białego : Czarna /
czarnego. Y o czwartey niektorzy
piją / o żoltey. Wszystkie iednak

kiey niemal wielkości y kerokości
liście maia : także kłacz y nasienie.
Liście y wszystkie Lebiadowemu
podobne / iedno kersze / miękcejsze /

Cwikła
biała.

y około kędzierzawse. Kłacza żół-
towanego / na dwa łokcia wzwyż.
Kwiartu drobnego żółtawego. Na-
sienia obfitego / drobnego / nie pra-
wie okrągłego / troche ostrego.
Czerwoney cwikły korzeń mięk-
szy / niżli białey.

Mieysce.

Adiysce.

W ogrodach y na polach wyprawy bywa siana : a kwitnie w Lipcu y w Sierpniu.

Przyprowadzenie.

Rozgrzewa y wysusza / na końcu pierwszego / albo na przodku wtórego stopnia. Ma nieco w sobie saletrności / dla której rozprawuje y wyciera / y wychadaża. Jednak warzona saletrności wszystkiey pozbywszy / w ten czas barzo lekko rozprawuje / rozciencza. Biała nad wszystkie potężniejsza do rozprawowania y wycierania. Soł cwiłłany wyciera y wychadaża. Symeon Sethi w trzecim stopniu twierdzi iż rozgrzewać y wysuszać : a to może być o korzeniu rzeczone. Przeciwnego jest przyrodzenia / soł rozgrzewa / a sama w całości będąc chłodzi. Sim.

Moc y Skutki.

Omłot Cwiłła biała iako Dioskorydes piše / żożadłowi wyteczna / y stolce pobudza w między pitym warzona. Dioskles.

Gymnot Cwiłła czarna z socowica warzona / żywot zatwierdza / a tym barziej korzenie. Oboia dla saletrności która w sobie ma / nie dobrego sa pokarmu : abowiem krew zla / melancoliczna / czarna mnoży. Wszakoz z spinakiem warzona znosniejsza jest potrawa / ile żoładłowi mdlemu. Mleką obficie Mankom używana dacie / ile biała.

Watro Watrobe y Slezione zamulona otwiera / surowa z ocem albo z gorczyca używana. Sethi. Także z tymi warzona. Gal.

Oliskom Glisty z żywota zamorzywszy wypadza / cwiłła biała z czosnkiem warzona / albo y z surowym pożywiana.

Czosnko Zapach albo czuchnienie z wst przytko z czosnku / zatłomia y odpadza cwiłły pieczony pożywając.

Pofarm Ciału pokarm przedki dacie z Bobem warzona a pożywiana / ieno pokarm gruby. Aben Mesnat.

Praktyka Zmazy wśelacie na ciele ściiera surowe liście utłuczone a przykładane / pierwszej se saletra natęższy.

Biegunki wśelacie zaścianawia / gdzieby nabyt przeważona była używana.

W wśach boleści wkłada / woda korzenia iey warzonego nagrzewając / y potrosze iey ciepło w nie puszczając.

Gmby w głowie trąci.

Lupieże y otrebowatości wychadaża / korzenie y z liściem iey warzac / a ta woda głowę kłkaczość ciepło przemynąć.

Rece albo y nogi odmrożone leczy / w tejże wodzie omywane y nagrzewane.

Plesowatość głowy / czyni porost włosów / taż woda z warzoney każdy dzień przemynając / pierwszej ia albo paznokty przedrapawszy / albo surowym plotnem / albo ostremi płacami starszy : żeby one plesowatości dobrze zarumieniały. Toż z korzenia popioł z miodem zacyminony czyni.

Swierzb z ciała spadza czarney cwiłły korzen warzony wtarty / tym nacierając. Dios.

Warzona y z srodia polewka używana biała cwiłła / stolce czyni. A bez polewki zatwardza.

Ogień piekielny wśmierza / przydawszy hałunu troche / korzen z liściem warzac / a tym okładając : ale pierwszej ta woda warzoney trzeba miejsce chore omywać / potym płaszcem kłasc.

Wrzody ciała rozkładające.

Krosty białe iatracze / które Niesławowicz mi przodkowienaszy mianowali : (terazniejsy nie umieia ich nazwać) leczy taż woda letnia omywając / a sama cwiłła okładając.

Opalonym y oparzonym jest ratunkiem.

Sińalność ran albo blizn rospadza. Także wśelkione od weżow leczy : Także od ich wkłascenia broni y zachowuje / tylko na syi surowa za wieszona y noszona.

Czerwona ciekaczka leczy klister z liści warzonego dawana raz y trzy na dzień. Także

Kolike y darcie w kłskach wkłada klistera tej kłac.

Gdzie inne purgujące lekarstwa niemogą uczynić y sprawić / klistera pospolicie z liściami / albo czopek z korzenia w stolec dacie.

W mąciocy boleści wśmierza toż liście cwiłłane z toboda warzone / y zastrzykane.

Ciemnym oczom które przy świecy nie widza / dobrze ich często używać.

Ocet z trzy godziny uczyni / cwiłłany korzen utłuc / y w wino pusić. Tenże ocet z w wino przemieni korzen kapustny / albo z brzoświe won wrzucony.

Sok cwiłłany.

Ca przeciwne mniemania między lekarzami o soku cwiłłanym : Simeon Sethi piše że żywot zatwierdza. Żas Gálenus twierdzi że odmięcza / y do stolcow pobudza. Oboie to mniemanie y zdanie mogą stać / rozumiejąc o białey co Gálenus mówi. A

Ciekaczka Kom. Wśa boz leniu.

Gmby. Lup. cze wślowie

Odmrozenia y odziebnieniu. Plesowatości.

Swierzb

Żywot od wśia y zatwardza. Ogień piekielny

Wrzody zlym. Niesławowicz

Opalenie. Oparzenu.

Wśelkione mu iados wśiemu.

Kolice

Mąciocy nymbole gciom.

Oczom. Ciemnym. Ocet przesli.

Succus.

przeciwne o soku cwiłłanym

Mozg
wychada.
za.
Bolenie
głowy.
Zawrotu

co Simeon Sethi/ to o czarney cwiłke.

Głowe albo mozg zwozgotności flagnia-
stych nosem go sarkajac wychedaja : zas
czym sie

Bolesci w niey wsmierzaja. Takze
Zawrot oddala. Jesze lepiey gdzie przy-
da do niego soku Maieranowego/ a miodu
troche / albo sokkich Migdalow oleyku.
Diosf. Gernel.

Wzrost
lennie.
Dymienie
ne zolzy.

Wzrostach kumienia rozmaite wklada/ciep-
plo w nie puszczany.

Boleczki y dymienne zolzy z rostkiem
spuszczony/ a plastrowany/ leczy.

Wzrostu iadowicemu jest lekarstwem tak
trunkiem/ iako przemywaniem rany.

Mocz wy-
wodzi.

Mocz wywodzi sok czarney cwiłki piac
go z winem/ albo czerwoney Dphil.

Sehom
bolecia
cym.

Sehom bolecie wklada w vsiech cieplo
trzymany/ albo w nos puszczany/ albo telko
nim dziasta okolo boleciacych sehom postry-
chnac.

Parchom

Parchy na glowie goi pomazuiac ie nim
(Plin.)

Skajone
wino od
kaputy
naprawi.

Jako kapusta kazi wino/ tak zas listie
cwiłkane w nie puszczone/ do pierzocy do-
broci przywraca.

Wyhlaz
dza lecie.

Lecie czarow goracych/ ile bialej cwiłki
dla wychlodzenia dobre wzywac.

Chac do
redzenia.

Chac do redzenia wzbudza.

Wsy w
glowie
wytraca.

Wsy w glowie morzy y wytraca/ sokiem
ia przemywuiac.

W nosie
wzrodle-
czy.

W nosie wzrodle ktery Ozenna Grekowie
zowia/ tym sposobem ploczac/ leczy.

Wzrodle-
czy.

Zolta niemoc spada y mozem wywo-
dzi/ trunkiem wyroany.

Wzrodle-
czy.

Wzrodle zacietaacym kazi/ sok z bialej
cwiłki w nie puszczac dobrze. Plin.

Wzrodle-
czy.

Szkodzi.

Szkodzi

Pokarm ciadu niedobry czyni.

Pokarm
zly daci

Zbytnie wzywana/ zoladkowu nieuzyte-
czna dla swej szkodliwosci/ a ile czarna.

Zoladkowu
wzla
watrobie

Matrobe y

Slezia
nie.

Slezione zatyka/ czesto y zbytnie wzywaa-
na. Pragnienie czyni Sery.

Cwiłki/ iako wsfystkie ine tarzyny/ maly
pokarm ciadu daci/ ieno predki. Gal.
Wietrzności w cieie czyni. Sery.

Ogrodnicza.

Cwiłki tarzyny vbogich : Jzby buyniey
rosta pisze Kolumella/ gdy po restaniu
w piec listkow poczynna sferozwierac/ ma bydz
na ine miejsce przesadzona : bo im czesciey
z miejsca na miejsce bywa przesadzona/ tym
osobliwysa y buynieysa roscie. Ale potrzebu-
ie ziemie dobrze nagnoioney y wilgotney/ a
za kazdym przesadzaniem korzenie iej ma byc
w gnoiowce obnaczane/ bo sie w dstatku
gnoi u barzo kocha. A izby miasso w korzen-
a nie wklacze rosta/ trzeba ia zwierzchu tro-
che roszczepiwszy plastkiem kamieniem/ albo
skorupa przylozyc wlozyszy na nie kamyl/
bo y w liscie y w klacze niebedzie tak wyra-
stac tylko w korzen.

A zeby korzenie biale bylo/ w gnoiowce wos-
lowey albo w krowiey/ na przesadzeniu et-
maczowac iej korzenie potrzeba/ y taz gnoi-
nica ziemie nagnaiac.

Siana/ niezaras wsfystko nasienie w scho-
dzi/ ale iedno tego/ drugie drugiego roku/ trze-
cie trzeciego. Tez rychley z starego y z daw-
nieyszego nasienia wschodzi/ nizli z mlo-
go y z swiezsze/ iako Palladius swiadczy.

Rozadek.

Zala cwiłki przed innymi ma przydek/
iako z Dioskoryda baczyc mozemy : co y
Theofrast/ Athenens/ Egmata/ y inni po-
swiadczaia. Bywa do przysmaku stolow-
go przyprawowana : korzenie obwarzaja/ ale
bo pieka w piecu po pieczywie/ albo w zarzy-
stym popiele : potym skorozwierchnia z niey
zeynuia/ w talarki kraia/ y w fascezki war-
stwami chrzanem w kostki drobno pokraia-
nym przysypia : Jni pieczyem a octem.
W Liwie wespota kwasza ia z repa/ z czo-
kiem/ z cebula/ z kapusta/ y z Zielami/ war-
stwami przescieliac/ y zowia to kwaszenina.

Tlustoz albo Kurzanoga/ Rozdzial 88.

Portulaca, Porcellana,
Andrachne. (Grensel.
Bortzel/ Burtzel kraut/ Purgel

Tlustoz dwoy mamy/ wielki
samiec/ drugi mnieyszy sa-
miec. Trzeci znaydnie sie na
brzezach morskich/ pomorski. Pier-
wszy korzenia prostego/ dlugiego/
z wiela odnozek cienkich/ soku pel-
nych y rumianych. Klacza miazs-
ze

go prostego gladekiego/ oblego/ z ko-
rego po wietrzej czesci po ziemi sie
rozsciela. listcia miazszone/ soku pel-
nego/ tlustego/ iako Koschodnik/
tylko kerszego/ Isnace y od spodu
bialawe/ okraglopodlugowate. sma-
ku nieprzyjemnego kwasnocierplie-
go. Kwiatu bladezoltiego/ gwiazd-
kowatego. Z tego potym nasienie
drobne/ czarne, w glowkach stro-
zystych okraglych.

Drug.

Drugi płonny / klacze ma obłe / gibkie / rumiane / tłuście / po ziemi się pnące. Liście pierowszemu albo ogrodnemu podobne: ieno drobniejsze / y węższe / tylko chocholacieysze / dłuższe y gestsze: Inemi okolicznosciami wielkiemu podobny.

Trzeci Pomorski / pierowszym we wszytkim podobny / tylko że liście dłuższego y szerszego. Tych tłustokow pomorskich nayduie się więcej / podług opisanja niektórych Zioloopisow: ale barzo od pomienionych różne y niepodobne.

Widzieć.

Pierwszy / w ogrodach indziejście / y ztąd ogrodnym bywa rzezonny. Drugi płonny / sam przez się także w ogrodach / na wilgotnych miejscach / na polach nieplodnych y rolach / na winnicach. Trzeci na brzegach morskich.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest w trzecim sto-

pniuchłodnego / a w wtorym wilgotnego: ma też nieco lipkiego w sobie. Sok swą cierpkoscia barzkiej zatwierdza / niżli samo ziele.

Moc y Skutki.

Tłustok maly potarm dacie / y to lipki / iako Orybas w księgach wtorych lekarstich / w 7. Rozdziale mowi.

Zapaleniu oczu / y w każdym członku przy mioru ognistemu. Także

Ogien piekielny gasi / albo Roza piekielna.

Pecherz boleniu y zapaleniu.

Zoladkowi ze zbytniej kolery zapalonemu. tenże plastr z maki ieczmienna plastrowaniem służy. Także samo ziele warzone a wżywane / albo y surowe miasto salaty.

Ścierpienie zebow z iakiegokolwiek przy czyni / badz z wzywania rzeczy kwasnych / iako owoc kwasnego / albo z wisni / albo iagod winnych nie dojrzalych / Agrestu / ic.

Tłustok suchany pożywany odpadza. Gal. Dios.

Nerkiom /

Ristom / tymże sposobem wzywany.

Spadki zgłowy w inne członki zastanawia. Dios. warzonego wodą płokanie.

Zapalczywość zbitnia ciała tlomi / y gasi / y zawściaga. Także

Spiosne sny oddala.

Napuchliny z przymiotami ognistemi rospadza potęmie / liście z klaczem tłustac / a przykładat.

Owziedziałym wstom z zapaleniem ich.

Także działom nabrzniałym jest lekarstwem / sokiem lenio płoczac.

W goraczach kolerycznych gwałtownych / y w niezmiernym od nich wpaleniu.

Także w goraczach morowych / wielka ochłoda bywa / badz samego ziela / badz soku wzywając. Także zwierzchowanie go przykładat na ciało / zoladki / nerki / watrobe / krowie pierwey wpuszczamy.

Czerw okragly w żywocie samarza y wypedza.

Tot wśelaki krowie gdziekolwiek jest zastanawia.

Krowia charkanie zawściaga.

Cielaczke czerwona zastanawia / doctem.

Złote żyłki zbytnie plynac zawściaga / tak warzonego wzywając / iako surowy z octem / albo sok tego przykładat / także iuchepiac. Dios.

Obrażonym od Zbienci opaczego / albo od skalney Jaszurki / jest lekarstwem.

Zawrzędzalości wnetrznęz miodem wżywany / leczy. Plin.

Oczom z soku kolerycznego bolejącym.

Ciało potarm maly dacie.

Oczom zapalonym.

Koży piekielney.

Pecherzowi.

Zoladkowi kolerycznemu.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Ostom nom od cierpienia zebow.

Oczom ciekacz- nym.	Oczom ciekaczym przykładac go dobrze: pizeto wchodzi do tych lekarstw/ktoze oczom boleciacym przynaleza.	Goraczkom kolerycznym. Goraczkom morowym. Zapaleniu wnetrzności. To jest/ Zoladkowych vst. Watrobey. Nyrek. Sercą zbytniemu wpaleniu y tego duchow. Także czerwoney ciekaczce. Womitom kolerycznym. Arwia charkaniu. Wplawom. Zlotym zylkom náder plynacym/ y wse- látiennu roku krwie jest daleko wyteczniejszy/ a niżli samo ziele surowe. Gal. Nytkom zapaleniu. Także Roznieceniū pechyrza. Moczū goracemu / kápáním odchodza- cemu / z wodka Bábezana y Slazowa / w trunku vzywany/ bázro bywa zalecony. Plin. Dziatkom nowonarodzonym/ ktorym sie rádo ciemiaczko zawała/ ná głowke chust- eczke/ albo páczoski w nim omaczawszy/ przy- kładac dobrze. Plin. Toż im nocnice od- padza/ y sen przywodzi. Oczom zapalonym y plynacym z mle- kiem białogłostkim á z miodem/ bywa wielkim rátnikiem. Tenże. Zrzenicá/ albo wšytko oko/ gđzieby w- pádło/ samo liście tego ziele / z lupinami Dobkowemi wtarte/ á przykładane/ wyčia- ga do swego własnego miesca. Tenże. Krosty iatrzace z przymiotem ognistym/ leczy/ tak liście iáko też sól / z moka iecz- nienna/ z sola / z octem / á z wostkiem pla- stuiac. Tenże. Wrzody pod filra y po syi goi / soliem z tego ziele wázonego/ wymywaiać. Zeby osłabiáe vmaenia y wewierdza/ so- kiem cieplym z Mrrha płoczac. Tenże. Surowości przez oddala. Głos gládki przestrony y trzysłiwy czyni. Prágnienie oddala. Tenże. Zapaleniu w gárdle okolo iezyczka/ y rá- ny nim płoczac/ goi/ Jesze potesniej M- rhy do tego przydawosy. Szycie bolenie odpadza/ z Galásen á z siemieniem Lnianym zárowno vtuc/ y przy- kładac. Tenże. W pierśiach białogłostkich wšelák- bole ogniſte/ vkladá: z miodem albo z kreta Cymoleyska plastrowany. Dychawicznym / nasienie Kurzynegi z miodem pić / albo lizáć / dobrze: á zwlaszcá ktorym z zapalenia pluc pochodzi. Tenże. Czerwona biegunka / z flágmá nápoły. Stolce ropiaste/ ze wrzodu zástárzale/ zá- stánawia/ sól z kminem kramnym piac. Czeſta do pochodowania chciwoſć z Wydymaniem leczy wázoney Tlustosy/ á pożywany. Także ná wydecie / ciepło przy- kładany. tenże.	Goracz- kom kole- rycznym Moros- wym. Zapale- niu wne- trzności. Zoladka. Watrobey Nyrek. Sercá y duchow. Womitó. Arwie charkan. Wplawó. Zlotym zylkom. Toż krwie. Nytkom. Pechyrzo- wi. Moczū. Dziatkó. y nocni- com ich. Drzenicy wpádley. Krostem iatrzac- cym. Wrzody pod fil- rą. Zeby os- łabiá- cym. Surowo- ści. Głos glá- dki. Prágnie- niu. Zapale- niu w os- toto iez- yczka. Szycie y kárku bo- leniu. Pierśi- bielo- głostim Dychaw- icy. Czerwon- ce. Ropias- stym stó- com. Wydecie stóla.
Spadkó kolerycz- nym w fi- sbi.	Spadkom do kisel iadowitym / gryzie- nie w nich czyniacym / klisterá z niego bole- ści vkladá/ y zle/ ostre/ y iadowite wilgotno- ści wywodzi. Dios.		
W máci- cy gryz- awom.	W máci cy gryzawki z nábránia iadowi- tych kolerycznych y ostrych wilgotności/ táž klisterá vsmierza		
Glówy boleniu z stoncz- nego vpa- lenia.	Bolenie glówy z vpalenia stoncznego / odpada: nátluc surowego/ á ná skronie y czoło / przylawšy troche oliwy/ albo Rožá- nego olejku przywinać.		
Krostom ná czele y ná głow- ke.	Krosty ná czele y po glowie spad. a/ z wi- nem go vtucšy / náciac.		
Spadkó kolerycz- nym.	Spadki gorace koleryczne z áwsciaga/ y od- mienia/ swym zbytnim chłodzenim Gal.		
W gódc.	vzywáiac go z octem á z sola/ miásto salaty/ táž surowego/ iáko przewarzonego. Także Zgági iedzac iá salata/ albo z mley polero- te piac.		
W mied- kolerycz- nym.	Womitū koleryczne z nábránia zbytniey á ostrey zolci w zoladki/ zástánawia.		
W mied- kolerycz- nym.	Glisty z dzieci wypadza / nasienia z pul- quiny tuczonego z mlekiem pić dáiac.		
W mied- kolerycz- nym.	Moczū goracemu / á kápáním odcho- dzacemu / nasienia z Lezygowym nasie- niem / ná cetrze/ przy potráwach y ná we- tách vzywáć dobrze. Toż oboie w trunku može byđz vzywáne.		
Ranom paráliz- zárazo- nym.	Rány do zwiédnienia y vſchnienia spo- sobne y náklonione/ co Láćinnicy Vulne- um syderationem zowia: z ieczmienna ma- la / iest lekarstwem. Dios. Oliwy troche przydawosy. Plin.		
Goracz- ce suchot- ney.	Suchotna goraczka máciacym / Zektika Gretowie zowia / bázro iest vřteczny / tak vzywaniem/ iáko też soliem wšytkiego ciá- la náciéraniem / zwlaszcá pácierzy w grzbie- cie/ pierſi/ watrobey/ bólow y stábizn. Gal.		
Wplawó.	Wplawy białogłostkie z áwsciaga/ co sól potesniej czyni/ piac go/ á niżli samo ziele		
Przymio- tom biał- ogłost- kim.	Przymiot ognisty w białogłostkich pier- ściach/ samo ziele tuczone á przykładane/ wyčiağa.		
Peptu wydetes- ma.	Peptu wydetemu przykładány. Także Podágrze z koleryczney przyczyny. Toż Postřazy z iadowicione z ciála wyčiağa.		
Podá- grze.	Jad w ciálo od gádziny puszczony wyčia- ga / z á ktorym niezmiernie rozpálenie ciála przychodzi przykładáiac go / y przez vstá v- zywáiac.		
Postřaz- tom.	Bielun/ albo báley komuby był zádaný/ sól z winem stódkim/ albo z Mustárela ná to dáć pić.		
Száleiu zádanu.			
Succus.	Sok		
	Z En iáko z inych ziół bywa wyciągniony: Oczym w Pielymu. Tendo wšytkich po- mienionych chorob zwlaszcá wnetrznych/ o- sobliwie służy. Jáko		

Radula. W padalacey niemocy / potarmem wyo-
wiałac samego ziela / a sół pić / albo na-
stanie tego / wielkim bywa lekarstwem.

**Miesiąc-
czna.** Miesiecznemu czyszczeniu białogłowskie-
mu / sółu ze cztery łoty / albo tyłki / z przewa-
żonym mostem pić / iest pobudka.

Żerwom Żył pietych y suchych zatarwienie od-
mleczka. Plin.

**Życz-
tu spad-
nia.** Życzek często spadaiacemu z żapalenim
y żranionemu / iest ratunkiem korzeni kurze-
nogi na syi zawieszony. Innym także dole-
gliwosciami tegoż życzek / toż iest lekar-
stwem. tenie.

**Rymie y
łapca.** Od katarusa / rymy / y spadkow goracych
przez cały rok zachowuiey bron / sółkiem gło-
we przemywaj. Tenie.

**Purgat-
nia.** Żliwami słodkimi wazona / zatarwa-
żenie żywoć odmleczka / y stolce czyni. Plat.

Moczu. Cieszkieniu puszczaniu moczu używać go
dobrze. Plat.

**Wargom
popad-
łym.** Wargom popadłym. Także

**Rospad-
niow stol-
cu.** Rospadlinom w stoleu by naglebszym /
przedim iest lekarstwem popioł z tego korze-
nia z miodem zmieszany / tym pomazuiac.

Artetce. Bolesci gorace w stawach y członkach w-
kładaj / chusteczki w nim maczając a przykła-
dając / rownie iako samo ziele tluczone a
plastrowane. Tab.

Podmiot.

Gdzieby samego ziela do potrzeb lekar-
skich mieć niemogli / a ile czasu żymy / na-
stania tego na to miejsce wziąć może / bo
tychże skutkow iest. Plin.

Szkodzi.

Częste używanie tego ziela przez wstę / al-
bo y sółkiem pomazaniem głowy / wyrok
bárzo młdi y cmi. Ruffus Ephesus.

Wnietrznosci nad potrzeby wyszey pomie-
nione oziebia / także y wśystko ciało. Ruff.

Wodka Tlustokowa.

Z Alambiku / iako z innych ziół ma być
palona. Te skutki ma które sół albo sa-

mo ziele. Na niespanie biorac iey z wod-
ką Locygowa po sześci tyłek / Migdałom
słodkich ze cztery łoty / Maku białego / na-
stania Málnowego / Bantowego po poł to-
tę / z tego wśystkiego uczynić mleko / które-
go choremu dawać po dobrym trunku na
noc pić.

Żapaleniu wnietrznemu / y

Pragnieniu nie wgaśonemu : wziąć tey
wodki z sześci tyłek albo łotow / sółu pigwo-
wego trzy łoty / Rob albo sółu Włoskiej ka-
liny / Berberis Łacinnicy zowia albo piwni-
ku / to zmieszawszy dać pić. Też ten trunk flus-
zy tym którzy mają wstę zatarżone w goracz-
kach gwałtownych / które zatarżenie

Brein zowiemy : ten podeżas człowieka
wmaza / gdzie sie chory w nim niepostrzeże.

Też / w tey wodzie iaderka pigwowe /
albo nasienie Bązylkowe moczyć / a tym
też odwilżać często w takim żaplugawie-
niu. Tab.

Syrop

Syrop z Tlustosu bywa na wrzad tym
sposobem iako z piolynu / y z innych ziół /
oczym sie na wielu miejscach mowilo. Ten
suchotnym bárzo użyteczny bywa / y w
goraczkach suchotnych.

Pragnieniu zbytniemu z żapalenia żolad-
kowego / z wodką Podrożnikowa y z Locygo-
wa gási pić go / ze zbytniey żolci.

Tlustość plonny.

Wrza stopa polna tychże skutkow y wła-
sności iest których ogrodny y niezem innym
od pierwszego rożny / tylko że ten plonny po-
teżniej zawściaga y zatarwiza : przeto gdzie
potrzeba bárziej zatrzymawać y zawściagać /
polnego radniey / niżli ogrodnego używać ma-
my. Jednak nie iest tak zbytnie wilgotny /
przeto że na miejscach tustych y saletry pe-
nych roście. We Włoszech y w innych gor-
cych stronach / ile we wsiach całego wyr-
wają y wárza / a potym na stoncu suszą / cho-
wając na zime do stółowego używania ma-
ło metako w nas Warszy / a w Liwie smietko-

Sen przy
wodzi.

Żapale-
niu.
Pragnie-
niu.

Bratn.

Syrupus

Szkodzi

Gromowy korzeń albo Szparag. Rozdział 89.

Asparagus, Aspharagus, Lybi-
cum, & Libycum.

Spargen / Sparglen / Coralen-
kraut.

Wspolicie dwóy Szparag ma-
my : ogrodny albo siany / y pol-
ny. Ten polny troiaki / iako sie za-

raz niżej powie. Ogrodny dla te-
go rzerzony / że w ogrodziech bywa
siany albo slancowany. Ten z ko-
rzenia swego puszcza naprzód pacz-
ki / iako syłki / tym sposobem iako
chmiel / jedno na palec mieksey / z
których rozwiiat sie wyraſtaia-
lato rośle iako wiechą sie roſkiada-

1. iac: Listeczkom drobnym / iako w Kopiu Włoskiego / iedno krotkich y cienkich. Kwiatu żółtoblądego drobnego / z którego potym iągódki / naprzód zielone / potym iako korale czerwone. W tych ziarnka abo nasienie czarne. Ziele samo wyra-

za na łokieć / y na pultora / podczas wyszey / według buyności ziemi / y upodobania miejsca / oganisto. Korzonkow ma obfitość cienkich / gebczastych / od których wiele odnożeń cienkich białych / iako od ciemierze pochodzi / tylko troche mnieysze.

2.
Stein.
Sparge.

Pionny Gromowy Korzeń / abo Szparag / korzeniem / kłaczem / liściem / kwiatem y iągodami pierwemu we wszystkich rowny y podobny: tylko sosiki abo kielki / gdy z ziemi puszczą / ciensze: a do tego listeczkom / kwiatu / y iągód gęściejszych / niżli pierwszych: skutkami także nic nie jest różny od ogrodniego.

Tęgoż przyrodzenia jest wodny Szparag / y tychże własności / y smaku / który wssytkie słodkie są / okrom słalnych / których troje rozdaj znaydujemy. Jeden korzenia wielkiego / brzuchatego / y obmiezkiego / podobny żółteglowemu bąrzo / kłaczem y gałązkami do pierwszego rowny / okrom że bielszy / abo bladzy / y krotkszy listeczkom / tezszych y kosmatkszych / y ostrzezszych: odnożeń też srobie sie rozkladaja / na których kwiecie wiele y gęsto żółtoblądego. A z tego iągódki ciemnozielone / drobnieysze od pierwszych Szparagow iągodek.

Drugi słalny Gromowy Korzeń / temu przedniemu podobny / tylko że korzenia mnieyszego: liścia także wietszego / twaradszego / y spiczastszego. Innemi okolicznosciami / także iągodami y nasieniem jest mu podobny.

Trzeci Szparag słalny / wtoremu podobny korzeniem: tylko że krotsze. Kozgi y z swemi gałązkami nie proste / ale łakotka y tam y sam weżowato sie wiace / pochodzące. Liścia bluzszego / miejscejszego / po piaci abo po sześci w gromadce / na kazdym nakrzywieniu / abo łakotce wychodzące. Smaku słodkiego z żywicznym zmieszanego: przy kazdey gromadce tego liścia tarc ostrokonczysty y twardy poprzecz wyrosta. Miedzy tym a liściem na dlugich stopkach / wychodza bladzielone kwiatki. Z tych potym nasienie abo iągódki / naprzód zielone / potym czerwone / iakoby trzygranowite / dla liniy trzech / na troje rowno od siebie rozsadzonych. Wewnątrz pecka / podczas dwie czarne / a w nich iągdrá białe: Które w ziemi wrzucone / na wiosne wyrostaia.

3.
Libicium

4.
Das dñe
der Spargen.

5.
Das dñe
te Stein
Spargen.

Té trzy poślednieysze / Łacinnu-
y Corinda zowią. Té smaku są
gorzkiego / y przeto do używania
nie są przyiemne. Kładzą chrosto-
watego / ile gdy dojrzaia / glibie-
sosti zamłodu przychodzą do uży-
wania / iako ogrodny / abo chmiel /
o tego czasu mają w sobie niekłą-
stokłość.

Wzrost.

Ogrodny w ogrodach bywa
śiany y flancowany. Drugi na łą-
kach / gorach / pagórkach / na polach
miedzy zbożem : Bagienny / przy
bagnach / a skalny po skalach / zwa-
lają przy morzu. Jednak w innych
krajach jest przeniesiony do ogro-
dów. Wtóry skalny sam przez się
w Hiszpanii y w Portugalii ro-
śnie. Trzeci / także w tych tam stro-
nach / y we Francii obficie : gdzie
im tak pospolitym jest do używa-
nia / iako nam nasz przychodzi.

Czas.

Zaraz na wiosnę albo w pół
wiosny / iako u nas / z ziemi cho-
chołatę tu wierzchu / y spiesznie
kłąki wypuszczają / których soki ob-
żarł y pańskie / wwarzywszy / z oli-
wą / z octem / a z solą przyprawi-
wszy chciwie używają : nie wzgle-
dem lewie przepolerowania / ale
niesytym brzuchom dogadzając
Gdy w wieche wyrosną w ten czas
już nie są do używania przysto-
ne. Nasienie lecie dojrzewa.

Przyrodzenie.

Pomierne jest Szparag przy-
rodzenia / wyciera bez znacznego
rozgrzewania / abo y chłodzenia :
otwiera wnetrzości zamulenia y
wychodzą. Wodny także abo ba-

gienny / y gorny / tegoż są przyro-
dzenia. Jeden od drugiego nie nie
potężniejszy / ani słabszy : okrom
skalnych / abo cudzoziemskich / któ-
re swą gorzkością potężniej y zna-
czniej otwierają / pobudzają y wy-
cierają. Co się iawnie pokazuje z
wryny smrodliwej / która potężnie
wywodzi.

Moc y skutki.

O chciwego y łakomego używania przy-
chodzi Szparagi / gdy na wiosnę z zie-
mie kłąkami y soki wychodzą. Jedni
miasto iaryzny / w polewie mięsnej tłustej y
z mięsem warzą / a przed inemi potrawami
naprzód używają / dla odmięczenia żywo-
ta / troche pieprzem potrafiąwszy. Drugi
tylko przewarzą / ieh / oliwą / z octem /
y z trocha soli przyprawia / a miasto sala-
ty y przysmaku jedzą. Inni w ocet je kła-
dą / y soli przydają / a iako kopr włoski /
abo zamorski / abo tłusty / kwąsą / y przez
ręk chowają / do stołowego przysmaku. Ale
ich nie potrzeba długo warzyć / by się tylko w
trop obieżał / to zaraz smutniecia : a za dłu-
gim warzeniem rozpułnelyby się.

Cheć do używania inych potraw czyni.

Głowie mdłej y często boleciacej szpara-
gów używać / iakimkolwiek sposobem / bądź
samych przez się / bądź z inemi potrawami /
warzonych. Także

Zoładkowi osłabiłemu /
Watrobie zatkanej osobliwym ratunkiem.
Oczom boleciacym y wzroku osłabiłemu
Pierśiom y płucnym niedostatkom.
W suchotach y w gorączce suchotnej
Słabieniu zamulonej.
W ciężkościach od watroby pochodzących
W żółtych niemocy.
W gryzieniu y w morzyskach.
W gorączkach trzeciodniowych
W bołeniach plecy y krzyżu
W bołeniach łamaniu w paćierzach.
W biodrach boleściom.
W nerwach y w ledźwiach.
W kłostach boleciacych / tym wszystkim u-
żywanie potraw iakimkolwiek sposobem /
jest osobliwym lekarstwem y pokarmem.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany / pe-
dzi.

Wilgotności zbytnie zagnie / moczem
wywodzi.

Przechody moczu wychodzą y otwierają.

Pecherz wyciera.

Piaset / tak z nerki / iako z pecherza / y inne

Mulistą wywodzi.

Do uży-
wania sto-
łowego
chciwie
przycho-
dzi.

Cheć do
jedzenia.
Głowie
mdłej.
Mocz gu-
zopale-
nia.

Od rozu-
mu odcho-
dzającym.

Zoładko-
wi.

Watro-
bie.

Oczom.
Pierśom.
Sucho-
tym.

Słabie-
niu.

Wzro-
ku.

W kłostach.

Gorączce.
Plecom.

Pacierzom.
Biodrom.

Nercom.
Ryskom.

Moczom.
Przechod-
zom.

Pecherzom.
Piasetom.

Mięsieczone

Miesie
czney.
Opuch
nym.

Miesieczne czyszczenie pániam roznicea.
Opuchłym / w tych wszystkich dolegliwo-
ściach / pokármem sa przystoynym y náder
wzytecznym.

Sużone
Spáragi.

Przychodza nie tylko same / ale y korzenie /
y iągody / albo y nasienie ich do lekarstkich
potrzeb.

Al żeby tym do iedzenia smákowitše by-
ły / vsuszyć ie / a potym w wodzie wrzaca wrzu-
cić / y záraz wyiać / przyprawić wedle myśli /
a używać.

Oczom
chorym.

Máia spáragi w sobie coś skrytego y tá-
jemnego ku porátowaniu chorych oczu / wy-
wiać ich / ták lekarstwem / iáko potrawa.

Korze
nie spá-
ragowe.
Mocz po
sejnie wy-
wodzi.
Pieczona
korzenie

Korzenie spáragowe w winie / albo y w
w. dzie wárzone / a trunkiem po kilku lyżek w-
żywane. ięseze Mocz potężnie wywodzi /
zwłasczá komu z ciężkością y kápaniem od-
chodzi. Toż też sam / albo y korzenie iego pie-
czone używane / czyni. Táż z korzenia wá-
rzonego wodá /

Zółta
Zerkom.
Pecherz
dom.

Zółta y zielona niemoc spadza.

Turki /

Przechody mocz zámulone wyciera / ná-
czczo y ná noc te iuche pić. Drugy go wá-
rza z cićciorka czerwona / y dáia tym pić /
którzy zółta niemoc máia. Tab.

Zielona zółta niemoc / z przepelnienia / y z
wyiania zółci zieloney / leczy : wziąć korze-
nia spáragowego lotow trzy. Pietruszczane-
go korzenia Borakowego albo Wolowego
iężyká po cztery loty : Liscia młodego Rząd-
kwiánego : Liscia także młodego Wiedzen-
cowego : sánty białey : Włostkow Maki
Bojey / szawilk / Podrożnik / cykoriey albo
Mleczu po garsci : Kámię przedze ábo Wy-
lupu : Kámiántki Włostkoy : Kwiatkow Młó-
dunkowych albo Wolowego iężyká po pul-
lotá. To wszystko pokráiać drobno / w
konew cynowa / albo w flisie włożyć / do te-
go cukru kámaru z dziesięć / albo ze dwana-
ście lotow. Ná to trzy kwarty wody waley /
y zálutować zwierchu / a przez piec godzin
w kotle wrzacego wtopu pilno wáżyć. A
kiedy samo powoli przechłodnie / przecedz / y
choremu káżdego dnia ráno y ná noc / poti-
tego stawac będzie / ciepło po ósmi lyżek
day pić.

Witroz
bie.
Zółta

Witrobie zámuloney / y zátym

Zółtey niemocy : Wziąć korzenia spára-
gowego cztery loty. Pietruszczanego y Ko-
pru Włostkiego korzenia po dwu lotu. Cu-
kru białego ósm lotow. Korzenie drobno po-
kráiać / we flisie / albo w cynowa konew
wsiypieć. Ná to wody pultory kwarty. Wó-
ná przedniego trzy kwatery / albo cála kwar-
te / y zálutować / w kotle wrzacego wtro-
pu cztery zupełne godziny warz : a kiedy po-
woli przechłodnie / przecedz y ná czczo po ó-
smi lyżkach : także dwie godziny przed
wieczera / choremu dáć pić ciepło. Tab.

Nerkom bołaiacym. Táże

Seyátice albo bołeni w biodrách y lupá-
niu / z korzenia spáragowego proch / co ná-
subtelniey wtarty / po czwierci lotá z winem
białym przednim / ciepło pić dáwać. Albo
wziąć tegoż spáragowego korzenia : Kámi-
nu kramnego zárowno / a po quincie pro-
chem miáło wtartym z winem albo z wodą
dáwać.

Kámię ták z pecherz / iáko z nerck wy-
wodzi proch sam korzenia spáragowego /
po quincie go z winem pić dáć / albo ná-
sienie iego.

Tęż doświádezone lekarstwo / przećw te-
muż kámienu : wziąć korzenia spáragowe-
go dwa loty / Chebdowego / korzenia Wied-
zencowego / Pietruszczanego : korzenia Pie-
trasnikowego po łocie : Czonsku ochodozo-
nego trzy glowki / Liscia wierzbowego / Na-
sienia Wiedzencowego lot / korzenie dro-
bno pokráiać / co namieley wszystko wtluc
y przesiać / a po quincie tego z winem stę-
kim / albo z Malmázya ná czczo dáwać :
ábo iem kámię trzy y wywodzi.

Tęż wziąć spáragowego korzenia dwa
loty / korzenia Mysey wiechy / korzenia La-
mianowa / Rzepiku. Nasienia Wroble-
go prosta / korzenia Wiedzencowego / Pie-
ciomkowego po łocie / Gwoździkom pulco-
ra lotá. To wszystko pokráiać drobno / w
trzech kwartách winá przedniego białe-
go wáżyć / a z trzecia część wyróre : przece-
dzić / y przydąć chodogiego miodu lotow sze-
śnaście. Znowu pilno wáżyć odsymniac / y
przecedzić / a choremu ná kámię káżdego
poranku y ná noc po ósmi lyżek ciepło da-
wać. Tab.

Mocz zátymany / albo z ciężkością od-
chodzący / pedzi. Táże

Miesieczne czyszczenie záwsciagnione pá-
miam roznicea.

Mocz krawawemu służy / nasienie spá-
ragowe / pietruszczane / kramny kámin / reszty
tego zárowno miáło wtluc / po pul quin-
cy z białym winem / ná czczo / ciepło / czy-
niac to porządnie przez pięć dni - Chrysipp.

Przepuklinie w moczach / ták miesiste /
iáko y wodney / służy korzeń tego ziela / sub-
telno wtarty / a po quincie z winem białym /
ciepło często używany.

Seyátice / albo bole frogie y ostre w bio-
drách.

Ledźwidni /

Arzyjom /

Pácierzom /

Grzybię / bołaiacym.

Gorące czwartodniowey : Tym wszyst-
kim niedostátkom korzeń tego ziela w wo-
dzie do trzeciej części wáżony / osobliwym
bywa ráunkiem / ráno y wieczor po dobrym
trunku pić / siedm dni porządnie / to czynić.

Nerkom
Sciátice

Kámię
w peche-
rzu y w
nerkach.

Mocz po
dzi.

Miesie
czney.
Mocz
krawawe-
mu.

Przepu-
klinie w
moczach
iáko wó-
dniste / iá-
ko mies-
iste.
Sciátice
Ledźwid-
Arzyjom
Pácierz
Grzybie-
tu bołai-
acym.
Czwár-
tace.

Od weża właso- nym.	Od weża obrażonym / spárag świeżo zie- lony / polí w kłacie twarde nie wyroście / tluczony / y z tego sól wyjęty / iest lekár- stwem / náraz po ścieżce lyżek go biorac.	Zywot odwilża y stółce przywodzi / używa- ny potrawa naprzód przed innym iedzeniem. Kámién krzy korzen z winem pić. Bolesci w macicy z stódiem winem pi- ć wśmierza. Plin.	Zywot od- mieszca- Zámién. Ná cież- nym bos- leściom. Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Od pácie- czego go- nu wścz- tmony.	Od gonu páteczego iádownicie wśczniós- nym / korzenie y zieleń spáragowym wá- rzac w wodzie / do wyworzenia trzeciej części / a tey iuchy ráno y wieczor po ósmi lyżek cie- plo pić / wielkim bywa rátnikiem.	Tredowatóć stoniowa z twarzą spadza / korzen w winie wárzony / y używany. Plin. Sercá dziennu wielkim bywa rátnikiem / używany iákimkolwiek sposobem. Sethi. Ciału przyiemny zapach daje często uży- wany. Sethi. Nád wśyśkie iázyńy Spárag nawiecy pokármu ciała dobrego daje / bo ma swe przy- rodzenie pomiarkowane ze czterech żywio- łów. Tenie. Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Psy trus- ie.	Pies gdyby woda z wáżonego spáragu leptał y pił / zdechnie / iáko Dios. Awicen. Chrysp. Plin. świadczą. Przeto pilnie tego strzeż / żeby żadney rzeczy psóm nie dáwać / w kóreby spárag był.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Zabom.	Zebow bolesć wkłada / korzenie w winie / álbo w wodzie wáżone / iucha co náciepley / y náduży po tey stronie / po kórey boleia / w wściech trzymáć / to często powtarza- ć / eo ochłodnie / wypłóć / a nie go w wśt- nie bráć. Sól z wáżonego spáragu polne- go / wyprásowány / to potężniey czyni / a niżej li ogrodny. Dios. Gal.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Zabom o Rábiá- tym.	Tenże sól z polnego spáragu żeby chwila mace wewierdza y vmaenia / ciepło w w- ściech go trzymáć.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Zabom bolwym	Proch z korzenia spáragu polnego / z bá- welna ná bolciacy zab przyłożyc / wyciąga go bez bolesci.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Párchom	Párchy ná głowie leczy / tenże korzen z miódem zacyzony / máżac.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Nerek bolenia.	W nerkách boleie wśmierza / wáżac go z korzeniem w winie / a plastruiac.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Miesiac czney.	Miesieczne czyszczenie pániám nád przy- rodzenie záhamowane / wzbudza násienie spáragowe / przełuc go / a czopkiem álbo weskłem w łono wpuscic / obmaczawszy go pierwey w Liliowym olejku.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Wybićia człona kow z stá- wów ábo wywinio- nym.	Człontom z stáru wybitym / korzenie w occie álbo w winie wáżone / a ná wywinie- nie plastrowane / iest rátnikiem / w tey po- lewce pierweygo náprzysy.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Wogom ábo góle- niom spu- stym.	Goleni nápuclhey z otredowatóści / tájze go w occie wáżac a plastruiac / iest perwym lekárstwem.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Żeby pśzoły osy nie kśaly.	Pśzoły / osy / y inne tym podobne / żeby nie kśaly / korzen z oliwa miáło wtarty zmieszawszy / y tym ciało ábo twarz námá- żowac.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Wino z á- howa w przy siná- fu y z á- páhu.	Wino żeby zapách y siná wdzieczny zá- chowało / wziac kwiatu suseńego spárago- wego / a záwieścić go w chusteczce chedogiej w fásie winá.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Czerwos- ney.	Czerwona niemoc zástanawia y leczy / badz pieczony / badz wáżony / ták korzen / iá- ko y kielki / pójywane.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Nekom.	Też kielki w winie rośtáre a trunkiem v- żywane / bolesć w nerkách wkłádaia.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Wietrze- nościom.	Wietrzności w żoładku y w kśłách respa- dza / z kramnym kminem używany / álbo z Anizem. Tájze toż	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.
Rolice.	Bolike y darcie w żywocie vspotáia.	Násienie spáragow / álbo iągody do tego wśyśkiego służy do czego sam spárag / w trunku używane. Opuszonemu żoładkowi y wietrzności pel- nemu / dobrze ich przed obiádem ábo wiecz- rza używac / pić wárzonych z oliwą / z octem / y z trocha soli / Druży ie korzeniem rozmá- tym potrzefusa. Platin.	Tredoz- walesci stomoz- wey. Dziennu serca. Ciału za- pach czy- ni. Potars- nu dosta- tek ciała daje. Jagody.

Szkodzi

Żywnie y często używany wemity wznie-
ca. Alben Mesuai.
Mesuizne czyni nieplodna.
Pecherz częstym swym używaniem (co
jest bardzo szkodliwa y niebezpieczna) zrania y
zawrzedziáły czyni.
Żoładkowi nie zárośie użyteczny / zwłasczá
zbytnie y często używany. Sethi.
Mocz smrodliwy czyni. Awicen.

Wodk z Spáragu.

ZA pod Jesien / kiedy sie ná czerwone iá-
gody zdoberdzie : biorac go z korzeniem /
z liściem / z korzeniem y z iągodami / drobno
posiekac / y w Báneum maris przećiagnac.
Potym do káżdego pul gárneá oney wodki /
przydác spáragu suseńego / z korzeniem y z
iągodami drobno posiekawszy / przez 24.
godzin w Báneum maris moczyć / a potym
powtore przedysilowac. Táć bedzie wodk
potężnieyszych skutków / ktora ná stoncu po-
trzeba dlugo wstrzybowac. Tá
Kámién w nerkách álbo w pecherzu má-
iacym / ábo do niego stłonnym / służy. Táć
piasek / álbo y
Mól stłamowaty z kórego kámién sie
spieka w pomienionych miejscách / wywo-
dzi / y zámnazac mu sie broní / piac tey po-
piaci lyżek ráno y ná noc káżdego dnia.
Cieśkiemu puszczeniu mocz / ábo też zá-
wściagnionemu.
Wotrobie zámuloney. Táć
Zolta niemoc spadza.

Nekom

Nerkom. Nerkom y ledzwiom boleścaym bårzo w
żyteczna/ używając iey po miernym trustu
rądy y ná noc.

Vinum

Wino szparagowe.

W Arcellus Empirik tylko/ záleca to wi
no/ starożytnych lekarzow żaden iny. To
iáko z inych ziół/ możebydż czynione. Bior
rae korzenia tego suchego y ochodzonego los
cow siestacie/ korzenia Pietrasniku/ pietrus
szanego/ korzenia Biedziencowego. Opie
chu Alexandrijskiego korzenia. Korzenia las
nikamienia po cztery loty. Te żeby wśyste
kie uśuszone były drobno pokráiane y z chru
bą przeluczone/ á strząskami heblowanymi
lesezynowego drzewa pomiesane/ y w siesti
garnkowa baretka wosypawşy. Włosu do
brego ná to nálać/ y dáć wykúśnić/ á do pos
treb nişey opisanych przez cały rok chowa
ć używać. Takowe wino

Artetyca.

Podagrykom.

Scyazyznym.

Chyrogrycznym.

Arteryznym.

W kolanach lupaniu.

Nerkom.

Nerkom y ledzwiom boleśnym.

Rámien

Rámien macacym/ táł w pecherzu iáko

Soláccie

w nerkách.

Pachle

Zolcey niemocy.

nie.

Puchlinie.

Płaska.

Płaska y Wulstu siłamiestem w nerkách

Wulstu.

y w pecherzu/ z czego rámien się zámniaja.

Tákże inym wóşşey pomienionym dolegli
wościom truntem go używając/ służy.

Szparak polny.

Aspara

gas syl

uektra.

Ezgi przyrodzenia y tychże skutkow pol
ny szparagi jest/ y potężniejszy/ ieno do u
żywania stolowego nie táł przyiemny/ dla
nie iákiey ostrości.

Tákże ino cudzoziemskie/ koresiny ná
przodu przypomineli.

Ogrodnicza.

Szparagi tych czasow náşych/ znáiom
şe są/ aniżeli oycom náşym/ gdyż to zie
leżadła sobie miysce w lubi/ á tym mniej
sádzoni/ ábo fláncowani/ korego v náş w
ogrodach przedyń/ áni siáno/ áni sádzono/
aż gdy Włosy poszeli v náş ogrody zdobić/
ro máitami zióły cudzoziemskimi/ y też ná
şymi tutecznymi/ przynosząc ie z pol/ z láł/
z gor/ z krzewin do ogrodow/ też ten zámno
żył/ że iáż y dzieciom prawie dobrze jest zná
iomny. Ten pospolicie táł rozmnożyć mo
że. Ziemię wpráwić dobrze y nágnóić ná
wóşne/ y poczyniwszy dółki ná pálec wgle
bia/ náşerzednego od drugiego z obu stron
polokćiu. Zás wzdłuż ná stope/ po trzy ábo
po cztery ziarnká wláżdy dołek wrzucić y zá

grześć/ á roku pierwszego nie inego nie czy
nić/ tylko z chwastu oplewać co naczęściey/
w iesieni ksieżycá Pázdzierniká nálać ie gno
iem konskim/ ábo owcym/ ábo wiece k
zyncy/ wygniottkami winnych tagod zwierz
chu posypawşy/ potym ná wiosne záraz ods
nowić/ y znówu ie gnoiem nákrýć: w táł
to przez rok wezynić. A co rok ábo trzeci prze
gradząc ie/ y miysce im odmiéniać. A to
zaróşe bydż ma w Pázdzierniku. Trzeciego
roku gdy się w korzen zámóże/ dopiero ie zry
náć/ á to w Máiu. Może też miásto prze
sádzenia/ odnożyć kóre zbýváia od samego
korzenia odcináć/ á fláncowáć ná inym
miyscu. Ale staroego y zámogłego korzenia
z swego miysca/ do iney ziemi nie przeno
śiać/ y owşem w swey zwycaýney go zachow
wać.

Reoby chciał przez wśystek rok szparagi
swieże mieć/ tedy záraz po zebraniu tagod ábo
nasienia tego pod wierzchem ziemi rozlo
żone/ okopawşy odkryć. Táł z nich wstawi
ć nie kielki ábo sósiti kórząstáć beda/ do uży
wania przystoýne.

Rocháia się w tustey/ w wilgotney/ y
náwożney ziemi. A gdzieby grunt przysu
şym miáły/ często ie polewáć/ y táł pod Je
sien gęsto sósiti z siebie y buyne wydawáć
beda. Ale odkrywszy ie potrasáć z wierzchu
prochem z rogow pilowanych. Tym sposo
bem przez wśystek rok swieże szparagi mieć
może.

Inni táł czynia/ gdy chcą mieć buyne/
chedogie y obfite szparagi/ bez nasienia zá
mnożone/ iáko Dydimus Greczyn pişac o
gospodárstwie/ swiádezy: Rogi iákiego kol
wiek zwierzecia/ badż spilowane ráşpla/
badż drobno posiekane/ badż też skrobane/ y
ná wyprawná y náwożná ziemié/ iáko inne
nasienie siáć y záwlec/ á często polewáć.
Toż Korneliusz Agrippá/ de occulta Philo
sophia, pişe.

Inni tym sposobem czynia/ gdy ie flánc
cuiá/ pierwszy náli ie w sádzá/ w dółkach w
ktorych máia bydż/ prochem z rogow kózi/ á
albo z iákiego inego bydlectá/ podsypuiá: á
ziemiá przygrzonawşy/ często polewáia wó
da. Drugi tylko rádzá ciele rogi/ badż ko
zie/ albo kozlowe/ badż inych bydlat rogi po
wierciane/ y w ziemié zágrzebione/ z ktorych
potym wdátne szparagi roşnáć beda.

Przypráwuiá ie drugi ná cały rok w oc
cie/ tym obyczáiem. Biorá sósiti/ ábo kiel
ki swieże/ á rozlożywszy ie ná misách ábo
mieckách/ y potrasáć ie solá/ á przez dwa dni
táł ich niecháć w cienu/ potym polać ie o
nym sókiem/ ábo iucha z siebie puszczone.
A gdzieby żadney wilgotności znáczney z sie
bie niepuszcily/ tedy w rósole ie obmýć á przy
lożywszy ie iákim cieżarem wygniéć/ potym
wlożywszy ie w polewany gármiec/ nálać ná

nie

nie dwie części octu winnego / trzecia roso-
lu / żeby dobrze zagraźnely / przydawşy z go-

lemo Kopru Włoskiego. Tak przez cały rok
może bydź wodziecny do stołu przyjmāt.

Babka / Rozdział 89.

Plantago, Arnoglossum.

Wegricht.

Babka wielka.

Dwoie Babka Dioskorides kła-
dzie / wielka y mała. Wy do-
tych cztery albo pięć znaydnie-
my / okrom wodney. Pierwsza Bab-
ka wielka / która czerwona zowia :
Ta listu szerokiego / y nad nie zielen-
szego / czerwonego / miąższego jest.
Żył albo żyłki siedm wzdłuż mając :
dla czego od Łacinników Septinervi-
a, iakoby siedmiziebrysta rzeczo-
na : a od Greków Heptapleuron.
To liście podczas zbożow tak sie za-
lamuje / że kształt lyżki z siebie poła-
zuie : a kołem sie po ziemi rozkłada.
Pret nałotkiec wzwyż obli / prosty /
rumiany / a zleśa kosmarty / mało nie
od środku do wierzchu włosko-

światy. Kwiaty iako bawełna mie-
cie / iasnorusawe. z tych nasienie dro-
bne ciemnorumiane. Korzenia krot-
kiego / białego / miękiego / na palec w-
zdłuż, od które wiele odnożeń idzie.

Mniejszy albo średnia Babka /
list ma mniejszy / węższy / miękcszy /
po ziemi leżący / zielony / cienki / ko-
śmarty y ostry : także siedmiziebro-
waty / niekiedy pięciziebrowaty. Na-
piądz pret albo wysoki / rowny / cien-
ki / tu wierzchu włoskosowaty / pal-
czyśty / mniejszy y krotki. Kwiatu
y nasienia podobnego pierwszej :
także korzenia drobniejszego / nie tak
gęstego. te Diosko : mniejsza zowie.

Trzecia Babka mniejsza / która ra-
dziej Jezyczkami zowiemy / bo ma
listki iako baranie języki / y przeto ię
Grekowie Arnoglossam, Łacinnicy
Lingua ouina mianują / że roście
na kształt Jezyczkow Baranich.

Planta-
go media

Arnoglo-
ssa.
Lanceo-
lata.
Lanceo-
la.
Schaff-
zung.

Gmin Aptekarski Lanceolatam, zowie: przeto / że ma liść wąski / podługowaty / o pięciu żyłkach / albo raczej siebérkach: y dla tych żyłek Grekowie Pentaneuron, Latiniacy Quinq;neruiam mianują. Pręta tu ziemi nachylonego granowitego: Paleczki włosotłasiaste krótkie / kwiatu drobnego, bladego. Nasienia drobnego ciemnego. Korzeniem ma podobieństwo do innych.

Czwarta: Ta Jezyczkow jest drugi rodzaj / trzy siebryzły: trzy tylko żyłki mając / przezlisteczki swe wąskie a kosmate.

Piąta / która zowie pełna. Ta korzeniem do pierwsey podobna / także mało y nie liściem tylko z frakow załomiste y wykrwane / albo falowiste. Kładzem tylko od innych różną krótkim / na którym iako na Rozy pełne kwiecie nieśie.

Szosta Babcia pomorska. Ta koczennia obdłużnego / białego / z wielu odnożeń. Liścia z siebie wąskie / go / długiego / y spiczaste go wydatac / na palec każdy niemal szerokość mając: tu y owdzie szczerbacziny mając / z lekka kosmate. Między nimi prateczki obdłużne y wyniosłe / iako w innych Babel pospolitych: na tych tu wierzchu paleczki kłofowate / z miękkiemi a welnistych kwiatkow: kwitną w Mairu y w Czerwcu / aż do samego Lipca.

Wzrost

Wielka rościana miejscach wilgotnych / przy drogach y ścieżkach: w ogrodach: średnia / też miejscach lubi: namniejka / na miejscach płonnych. Także Jezyczki na łąkach: Morfka przy brzegach morzich.

Przyrodzenie.

Wszystkie w obec sa przyrodzenia wychładzającego y wysuszającego / we wtorym stopniu. Albowiem ma nieco w sobie wodności / z nieistatą ciepleścią ziemną. Przeto rany / wrzody / także wszelkie sadzele bez szypiania wysusza.

Mocy Skutki.

Wielka wielka / potrzebniejsza jest w smych skutkach niżli mała / bo lepiej wysusza a niżli Jezyczki: Jest też mocy ściągającej / nie tylko liście / ale korzenie y nasienie: Jedną więcej wysusza niżli chłodzi: Bądźcie korzenie y nasienie / niżli liście: Wszak coś ma więcej nasienie subtelności niżli korzenie: List też suchy mdlejszy jest w chłodzeniu / niżli świeży.

Czerwone y inne ciętaćki zawściaga / liście warzone z octem używane. Także nasienie tej z winem pić / charkanie krwiozastawia. Dios.

W suchlinie wodney / z Szodowica warzone liście miasto cwikły / a we środoku po karmow używane / bywa lekarstwem nieposledniejszym. Dios.

Wartobie zamloney. A iestze więcej Nyrkom zatkany / z osobliwego przyrodzenia swego otwiera / y śladowatości wyciera: Także zawrzedzialości.

Pecherz z tychże wilgotności liptich Elie w których które sie w nim sadza / osobliwie nad wszystkie inne ziola wychodzą / liście / nasienie / y korzenie Babczane iakimkolwiek oby czajem używane. Gal. Też warzone w sy cie / albo w winie skodliem / y tego w trun tu często używając.

Przychodzi do wielu innych lekarskich potrzeb / tak wartobnych / płucnych / ślezenie / z ładkow / trzewom / iako też y wnetrznemu zranieniu.

Suchotnym bardzo użyteczna / tak trun kiem / iako pokarmem.

Czerwone choroby zaraz na przodku / wzianysy suchy warzoney Babcy / albo wodki wypaloney z lyżek albo lotow dwanaście / albo połowice tego / to jest lotow sześć / Rheubarbarum półtory kwinty / miodku Rożanego dwa loty / y ciepło to dąć wypić.

Horacze trzeciego dniowa odpadza / trzy korzonki / y trzy listki Babcy z winem a z wodą napoły / lyżke każdego wzianysy pić dając / przed przysciem jedwie / albo ze trzy go dziny.

Także Czwartaczka / cztery listki z czteror

Planta-
go triner-
uia.
Klein
schaf-
zung.
Planta-
go multi-
plex.
Gesullur
wegrich.

Planta-
go mari-
na.
Meer we-
grich.

Czerwon-
ce y innym
biegun-
Fom.
Chark-
nukrwie
Puchli-
nie.

Wartob-
bie.
Nyrkom.

Pecherz-
wi.

Wnetrzn-

Suchot-
tom.
Czerwon-
ca.

Trzeci-
ce.

Czwart-
aczka.

ma korzonkami z winem a z woda/ po czte-
ry tyfki oboygá piac. Dios. Plin.
Wzody y sadzele zle/ wilgorne/ a cialo
wyiadaniem swym psuace / osobliwie le-
czy y goi / tylko woda Babli warzoney le-
czy ie przemywajac / zwierzchu liscie klada-
a prochem ie posypuac / albo tegoz liscia
suchego / albo z nasienia. Dios. Tatzje
Ranom zarzedzialym / ropistym / tym
spodobem wywiana jest lekarstwem.
Trad / albo stonowone slwiaca wysu-
sa. Tatzje.
Przyseje czerwone / wilgornosci pelne le-
czy przykladajac / albo prochem z nasienia iey
po wynyciu zasypuac : Epimetydas zo-
wia.
Tot zbytni krwie / badz z ran / albo z bola-
czek y zewzodow / badz z innych miejsc / pro-
chem tak korzenia iako nasienia iego zasypu-
jac / zastanawia.
Karbunkuly / to co my wagiakami y ognia
stefni bolaczkami zowiemy : Tatzje roscie
cane liscie plastrowane.
Lisacie cialo spieczace y pomykajace sie / le-
czy. Herpetes Gekom.
Zastarzale wzody y sadzele / ktore Greko-
wie Chironia mianuja.
Fistuly w oczach / w koscikach y nosa.
Tatzje /
Riny zagnile y smrodliwe wychodza /
wyciera / y wysusa / zaczym y goi wyrywaj-
iac / y prochem zasypuac : Owa wysztetini
wzodow zlym / tak zastarzalym iako swota-
zym / a dogoieniu trudnym / wielkim to zio-
lebywa ratunkiem : iako Dios. Gal. Orib.
Egineta swiadcza.
Gryzieniu w trzewach y zranieniu ich /
klistera barzo wyteczna : wody stalowaney
od kowalow wziac z poltory kwarty / Bab-
li serotkie / Jezyczkow / Rozej czerwoney po
garosci / warzye w przereczoney wodzie do wy-
worzenia trzeciej czesci : Tey uchwy wziac spot
kwarty na raz / loiu kozlowego dwa lory / w
tym rozpuscic / cukru dwa lory / y to klistera
dne raz tilka.
Spadki z glowy na pierśi splywajace zawa-
sciaga / liscie Babczane warzac z Garbar-
skimi ziarnki / ktore Grekowie Rhus / Ara-
bowie Sumach mianuja a dawac pic.
Teyze mocy nasienie co namieley wtarte / a
z iaiem surowym dac wypic / y iace : albo
wiem nie potezniejszyego y lepszego nad to nie-
mamy / miedzy wiela innymi lekarstw.
Plin.
Wzody ogniiste / ktore Karbunkulami /
zowia / y
Wzody kancerowate ktore sie szcza ciala
rozkladajac / sokiem Babczanym / albo woda
warzoney wyrywajac / a prochem korzenia /
albo nasienia iey zasypuac / dzironym spo-
sobem leczy.

Od psa obrazonym / liscie serotkie / tatzje
Jezyczki przykladane / leczy.
Ogniem opalonym / liscie wulcy na ieyze
lisciu rozwiedzione przykladac dobrze.
Padajacey niemocy.
Raslacym.
Dychawicznym warzona a wywiana / jest
osobliwym ratunkiem.
Przymiotom ognistym.
Gruczolom za wshyma / y na syi.
Gruczolom dymienicznym pod pachy / a
bo na dymionach / jest ratunkiem liscie tlu-
kac / a z sola przykladajac.
Suchotney goraczce.
Plucem zranionym y owrzodzialym by-
waratunkiem / wywajac liscia tak potrawa-
iako trunkiem / y plastrowaniem.
Tatzje / Nasienie Babczane z czerwonym
kamieniem / albo z glinka Ormieska / z trun-
kiem wina albo wody / albo piwa wywiane /
zastanawia krowa plwanie.
Bolenie zebow z goracych spadkow v-
smerza / korzonki w winie albo w ocie wa-
rzac / a te inche cieplo w sciech po tey stro-
nie gdzie zebow boleia trzymajac / y korzonki
gryzac.
Wzody swinie albo zaufne / samym ko-
rzenia Babczanego zawiepieniem / iako nie-
ktorzy pisa / rospadza. Dios.
Szyptom okolo stolca.
Babelom na tymze miesiecu w siedzeniu
bedacym.
Rospadlinom tamze / y
Starcu albo tez osadnieniu / jest ratun-
kiem.
Tot zbytni zlotych zytek zastanawia / li-
scie tluak y plastrujac.
Trzeciego dnia goraczke leczy / pol lota pra-
chu / albo soku z syta miodowa / godzin dwie
przed przysciem pic dajac : Albo tez sam ko-
rzen w wodzie / ognistym zelazem rozgrzany
roscierany / a trunkiem wywany.
Puchline wodnisty z ciala wypadza i-
akym wywiana / przedtem chleb suchy bez pie-
cia iedzac. Plin.
Goraczke suchotna wychladza / z warzo-
ney w winie inche piaci / ciwy troche y soli
przydaway : a to zarazem ze smu sie ocina-
wszy.
Bole / z wybicia y z wywinienia czlon-
kow z stawow wkłada / przykladajac liscie z
sola wtarte. Toz tez
Napuchline ktoregoz kolwoic czlonka albo
miesieca / rospadza.
Potluzonym zwoysola / iakimkolwiec spo-
sobem wywiana / osobliwym bywa lekar-
stwem.
Sparym wzodem /
Zanokciom / y wshelakiem na palech sa-
dzolom / liscie tluak / y natymze lisciu przy-
kladajac / bywa ratunkiem.

Od psa
zranio-
nym.
Ogniem
opalo-
nym.
Rasla-
ku.
Rasla-
ku.
Dychaw-
icy.
Przymio-
tom.
Gruczol-
om dy-
mienicz-
nym.
Suchot-
nym.
Plucem
zranio-
nym.
Zebom
bolacz-
cym.
Wzody
zawshim
Szyptom
w stolcu.
Debelu.
Rospa-
dlinom.
Starcu.
Tot slo-
wy syl.
Trzeci-
ce.
Puchli-
nie.
Suchot-
ney go-
raczce.
Boleni-
u wybicia
stawow.
Napucha-
nieniu.
Potluzo-
nym.
Sparym
wzodow.
Zanokci-
com.

Tot

Krew z nosu.	Tęże zbytni krew z nosa zstana wia barzo rychło / wodka z sokiem Babziana / z octem winnym zmieszana : płac albo chuste w tym maczając / na prawy bok / na dlonie / y na stopy chłodno kładz. A gdzieby z tym nie wstała / tedy na wstydliwe miejsce zimno przykładac.	W wszech y w gardle / Także Jezyczka rany / owrzędziłości / frosty / o- sobliwie leczy / ciepło nim często płocząc. Dios.	Wstała z te. Jezycz- kowi. Czerwona
Głowy bolenie.	Głowy bolenie z goracej przyczyny w smie- rza / liście w ocie moczac / a na głowę przy- kładając. Albo Apuleiusa wocy / korzen tey na syi nosac.	Czerwona niemoc leczy z kreta / albo z o- towiána biela / kora Bławysem zowia zmieszany / tym żywot nacierając. Tab.	Czerwona ce.
Kolice.	Gryziecie w żywocie kłada / wazzone co naciepley przykładając.	Gdzieby Białagłowa zbytnie mleka w piersiach macac chciła go stracić dla ospie- żenia piersi / albo dla iney iakiey szkody : tysto tym sokiem brodawki niechay namazuje.	Mleko w piersiach
Strudzo- nym y spacowa- nym.	Strudzenie y spazowanie chodem / ozer- stwia : nogi w wodzie Babzianey / albo y wysytko ciasto obmywszy : abowiem wysytek trud wyciąga / nerwy posila. Też	Czerwony ciękaćce z tego soku tym spo- sobem kłistera może bydź czyniona : wziac soku Babzianego liścia / Sparyfawego / po- łyżek dromasie / Rozanego olejku dwie lyż- ce / Jeleniego łotu osm łotow / kwie smie- czy / glinki Ormianskiej po łwinie / co zmie- ścić y ciepło kłistera dąć.	Czerwona ce.
Nogom napucha- łym.	Puchline z nog z wielkiego chodzenia wy- pada. Babziane korzenie y nasienie / teyże sa mocy y tych skutkow / co y liście : tedno susz y nie tak rozchładzające jako liście. Swieżo zielona Babka barzziej chłodzi / niżeli suszona.	Ozom ciękaćcem y zapalonym tenże sok wielkim bywa skutkiem / potropce albo drew- w nie puszczając. Dios. wchodzi do ocznych lekarstw.	Ozom ciękaćcem y zapalo- nym.
Czwarte- tacie.	Z Dzierżanna trunkiem w winie wywra- na / kwartane leczy.	Gistuly także tak w kaciach oczu / jako na inych miejscach goi / puszczając go w nie.	Gistulom
Puchli- nie wze- lającej.	Puchline wselaka z goracej materiej / z ktoregokolwiek miejsca / wywodzi : liście dużac / y przykładając. Apul.	W uszy bolejące puszczany / bole w nich w- śmierza.	Uszu bo- leniu.
Kądom.	Rany / proch nasienia tey / goi / zasypując ie nim. Tenże	Piękły ogień gasi z gliną Ormianską / albo z Cymolepą / albo z Bławysem przy- kładając / albo z Tuceya.	Rozypie- ścielny.
Twardo- ści.	Twardość kładza na ciele odmiękca / li- ście z wieprzowym sadłem bez soli / przy- kładając. Tenże.	Dziegne leczy wymyśwając y wycierając nim dykta.	Dziegne
Pod- gze.	Podgrze y łamaniu w nogach z goracej przyczyny. Tenże.	Macicy zdużoney y scisnioney ratunek daje / wałek z bawełny / albo czopel wroczy- wy / w nim go obmaczać / y w otwor łona wprawić. Toż	Macicy zdużo- nu.
Żelom su- chym.	Żyl suchych nabrzmiałości y boleniu / li- ście z trocha soli wtarte a plasterowane. Cen.	Wplawy paniu zbytnie wstana wia. Trzeciogodniowa goraczka leczy piąc go. Alexan: Tralian.	Wplawo. Sebrum. Trzeci- goda. skom.
Succus.	Sok.	Ostom zbytnie wilgotnym y wstawnie pluacym użyteczny / w nich ciepły trzymając. Albo korzenie tey wazzone suchając / abowiem ie osobliwie wysusza.	Ostom zbytnie wilgotni y wstawi- czu plus- na mor.
Żelom. Pecherzo	Żelom / y Pecherzowi z owrzędziłości : o czym y wyszeyście namienito : z wodka Lisiego ogo- na / albo z Pysztli / albo z iaka ina przysto- na / albo z winem stodkim.	Przeciwko morowemu powietrzu tak sok piąc / jako liście wazzonego pożywać / jest osobliwym lekarstwem. Jan Agrikol.	Potrąwa
Żaw- ga toki y spadki.	Do pobawowania y zstawnienia cze- kaczek wselakich / fluxow y spadkow / także tężom barzo użyteczny. Jako	Bywa też do pospolitego używania ba- na / we szkodli obiadu / nie naprzod ani po- zad / wazzone badz sama / badz z socowica.	Mocz- gocze- mu.
Czerwon- ce.	Czerwony biegunce y wysytkim innym ciękaćkom osobliwym ratunkiem.	Mocz- gocze- mu.	Sebrum. Czwart- skom.
Mocz- kwa- mu.	Arwawemu mocz- Arwia charkaniu y plwaniu. Suchoty cierpiacym.	Trzeci- goda- Czwart- skom.	Wnetrza bolniu. Pierci. Plucem.
Arwia plwaniu. Suchoty. Kaduka.	Padające niemocy / trunkiem go wywra- iac / osobliwym powiadac go bydź lekar- stwem.	Pluca osobliwie czysci wychodząc / trun- kiem używany ciepło. Glisy w żywocie wmarza / a potem wy- wodzi / dawszy go lyżce albo więcej pic. Toż samo liście wtarte / a na pepet przykładane czyni. Apul.	Glisom.

Aqua stilla-
lacia.

Wodkă.

Za do wszystkich pomienionych chorob
może bydź używana / tak wewnętrznych iako
zewnętrznych: Do ciętaści czerwonej: Do
biegunki od watroby pochodzącej: y do
wszelkich biegunek: Moezu trawieniu:
Krwia charkaniu.

Kanom
w głowie

Rannym w głowie / dobrze ia pic z wodkă
Bukwicowa.

Wetros-
bie.

Watrobiz.

Slesie-
nie.

Slezienie.

Młaciey.

Młaciey zawrzedziły dobrze iey używać.
Suchot którzy sie obawiaia / y do nich sa-
kionni / dobrze iey trunkiem używać.

Krwiz
nosă.

Krew z nosa zbytnie cięta zaścianawia /
z przeskła wtarta / troche czerwonego kamie-
nia przydawşy / sarkaiac.

Jezycz-
kowi spa-
dlemu.
Smilec.

Jezyczkowi spadlemu dobrze ia gargaryzo-
wać / y w usciach trzymać.

Smilec w usciach wychodzą płozenia /
galaşu a wodki Rozanej przydawşy.

Szkodzi.

Zemiennym paniam zle iey używać / y
pic ia nie dobrze.

Lektwarz suchotnym.

Electu-
arium.

Ziać Dragana / żywice Arabstey / glina
li Ormienstey / krowie smoczey / trechma-
li / spodium po czwieri lota / czerwonego ka-
mienia / maku białego / mumiicy / soku z po-
drostu / ktery Grewie Hypocistin zowia
po trzy kwinty / wszystko to wespół utluc co
nalepiey / y z sokiem Babczanym a z syropem
Rozanym zmieszać je bedzie Lektwarz: Ten
plucom owrzedziłym y rannym / krowia y
ropa plwaniu / y innym boleściciom plu-
cym / bardo iest użytecznym lekarstwem po-
troche go w usciach trzymać / żeby sie rozply-
wał polykaiac.

Suchot-
tom.
Plucom
zranie-
nym.
Ropa
bo krowie
plu-
cym.

Rasadek

Co sie pisalo o Babcie serokicy / to też roz-
mieniamy o waskiej / abo o Jezyczkach /
ktora także iest tychże skutkow y moey / ieno
troche słabey.

Babkă wodna / Rozdział 90.

Plantago aquatica, Barba syl-
uana, Plantago sylvestris, Co-
chlearia palustris.

Wasserwegrych / Froschwegrych /
Froschleffeltraut.

Wodna Babkă / liście ma na-
długich y mięzkich stop-
kach / samo też bedac mięz-
sę y mocniejszy niżli inych Babek /
gładkie / ku koncu spiczasto zaostre-
ne: ma kształt ośzepu abo robaty-
ny: ktemu głębsze niżli w Babki wiel-
kiey. Piet wysşy niżli na łokieć /
gależisty / trzygránowity: we-
wnątrz biały drzeń / y rzadki / abo
gebezaşy. Kwiecia białego / dro-
bnego / każdy ze trzech listeczkow
złożony. Z tych potym nasienie
drobne / trzygránowite / zielone:
korzonkow cieniich / drobnych / ge-
stych / iako w Ciemierzycy czarney.

Druga Babkă wodna mnieysza /
pierwszey we wşem podobna / tyl-

ko listu mnieyszego / szupleyszego /
y spiczastego. Kwitna obie w
Czerwcu / w Lipcu y w Sier-
pniu.

Widysce.

Przeto rzeczona wodna / że w
wodzie roście / w ieżiorach / w prze-
topach / w stawiech / w kałużach y
przy bagnistych rzeczłach.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest chłodzącego / y
wysuşaiącego: ma też coş w sobie
odwilżaiącego nad inne: korzeń
smaku przyostreyszego. Gal.

Moc y skutki.

Zey mocy y tych skutkow / ktore pierwsze
maia. Jednak coş chłodniejszego y wil-
goćniejszego maia w sobie więcej / niżli po-
spolite: y przeto też sa potężniejszy do wy-
ciagnienia przymiotow ognistych.

Tych co
y inne białe
błki /
ktore.

Puchline także potężney wysuşa / niżli
polna / albo ogrodna.

Puchli-
nie.

Kamień trzy w nerkach wårzony korzeń /
polewke z niego piac.

Kamien
nerkowy

Dymien
om. Dymienice rospadza/ liście we dżdżowej
wodzie warzone / rostarze y plastrowane.
Plin. Też korzeń z sadłem wieprzowym
plastruiac.

Czerw
on
ce. Czerwone/ y inne
Cieśce Ciekaczki/ liście warzone/ albo prochem
dane zaśnawia

Nąbrze
miasto
ści Nąbrzmię y nąbrzmiastości rozgania/ li
ście przykładane.
Truś Zając morski komuby był zjadany / Korze
nia pul tota dawsy / albo z winem / albo z
woda warzonego liścia pic dawsy / iad wys
wodzi y niszcy. Takie

Opium. Komuby Opium dano w trunku.
Od Od żaby pąchatey obrażonym / coż by
wa lekarstwem.
W Czerwona biegunka/ y ciężkie moryska z
niey / wklada y zawściaga / bądź w winie /
bądź też w wodzie pić korzeń / albo z nasie

niem Prąsego gniazda zároveň.

Padające niemocy.

Należnym dolegliwościom bywa wyje
tecznym/ w trunku dany.

Opławy białogłowskie stanowi / liście
warzać a pić: albo prochem wywołany na
żymot plastrowane.

Gregom w karku bolejącym / Korzenie z
wieprzowym sadłem tuc / a na liście teży
Babki rozwiść y przykładac.

Roządek.

Sutki Angielskiego trunku/ Babce wo
dnej tusiny przypisał / nasładowac nie
których Ziotopisow posledniejszych. Dye
skorides/ ani Galen/ y żaden z starych pisa
row nie nam nie zostawili. Zle rozumieja
który Gruszeyska / albo Angielskim tran
kiem te Babke bydz mienia.

Zadur
Młodzi
ny m do
ległwo
ściom.
Opławo

Gregom
w by

Bobownik albo Potocznik / Rodzina 91.

Lauer, Sium aquaticum, Beru
la, Anagallis aquatica.

Rachbungen/ wasserbungen.

Pocznic / który Bobowni
kiem/ y Rzeżucha wodna zo
wiz / dwoy jest / wielki y mały.

Wielki kłacza prostego obmiazhe
go / wewnątrz czczego / gąłko
watego/ y gładkiego. List ma ob
szerny / rozłożysty / podobny Dzię
gielowi Włoskiemu : iedno mniej
szy / y zapachu lepszego : wofolo ka
bowany / albo zabkowany. W
wierzchu różg okółkiem kwiatki
białe / drobne na obdłużnych stop
kach : indziej kwitnie kłasiasto. Z te
go potym nasienie kształtu nasie
nia Anyżowego. Smaku gorzkie
go, pachniacego. Korzeń obdu
żny / mdły / y z rzadka włosien
kowaty.

Wskiesce.

Kosce w potokach y w przeło
pach / w których wody zimie nie
zamarzają / dla ciepłych odchylis
Lecie zaś bywają chłodne. A zaw
sze chodzą rado z kobyłą mietką w
towarzystwie / albo z czerwona /
która Sysimbrium Gregowie zo
wiz. w Czerwcu kwitnie.

Przyrodzenie

Jest przyrodzenia gorącego y su
chego / y iako wiele w smaku gorz
kości

kości y zapachu ma / tak też wiele
jest uczynkiem przyrodzenia roz-
grzewającego / rozdzielnie / rozprá-
wuje / otwiera y wywodzi.

Mocy Skutki.

Potrąwa. Potoczni / tak do stolowego używania /
iako y do lekarstwa przychodzi. potrąwa.
Gzore. Na wiosnę gdy się w liście rozwija / a
boc. pocyna kłacie z siebie puszczając / do salatu by-
wa używany / zwłaszcza od tych / którzy skro-
but / albo śrabach mają. Tab.
Kamien. Przeciwno kamieniu nerwowemu / który
trzy y łamie / wielki dąb odnosi. także sa-
lata używany / albo wárzony. Dios. Gal.
Eginet. Plin. Aetius.
Mocz. Mocz nad przyrodzenie zatrzymany wy-
wodzi / pomienionym obyczajem używany.
Miesieczny. Miesieczne czyszczenie potężnie wywodzi /
Lajyska. iakimkolwiek obyczajem używany. Także
Czerwona. Lajysko po złożeniu pozostałe.
cc. Czerwona niemoc zatkania kłistera.
Mrozyska. Gryzienie y morzenie frogie w niej wklada
flu. Wzrost mdy posila y iasny czyni.
Czerw. Słезienie zatkaney y bolacey.
Wzrostu. Zolta niemoc spadza.
Słезie. Puchline z ciała wywodzi.
Słезie. Czerw / albo glisty z żywota wyrzuci / uży-
Puchline. wać go tak z salata surowego / iako wá-
Glistom. rzonego są tarzyna. Albo polewke z niego pi-
Piegom. iac z oliwa. Albo kłistera dáć / a ile w
czerroncy / w morzysku / w zranieniu kłister /
także przeciwko glistom kłistera
Piegom. Piegom y inne znają na tworzy wyćiera / so-
li tego ziela na noc pocierając / a nądzien

woda zotrebami psenicznymi zmieszana / y
podsta obmywać.

Ułupuchnienie kłerek kolwiek cłontá wypuch-
rozpadza / wárzony / y z sola á z salatra pla-
strowany. Such. To też

Konka parfywość spadza y leczy wymy-
wając woda / wárzonego z salatra y z sola.
Czerwona niemoc zawiściaga / w winie á
w wodzie wárzony / á na żywot plastrow-
wany.

Gzorbach ábo skorbuc leczy. Także
Kamien w ledźwiach trzy y wywodzi
wodką z tego ziela dystylowaną / á trunkiem
używana. Tab

Sa też inne do tego potoczni / ábo Bo-
horunki / które kłasterem máto od siebie sa-
ábo nierozne / á przyrodzeniem y skutkami
najmniejs / wzrostem tylko nieco. Niedzy te-
mi jest / który pospolitym potoczniem má-
niemy / proch mając zloblewany / czczy /
przewisty y gątezysty / barzo mdy / á do prze-
łomienia barzo prędki y śnádny. Liście má-
iac Opichowemu podobne / zapachu y smá-
ku nieprzykrego. Ku wierzchu kwiatce
białe / drobne : z tych porzym nasienie dro-
bne w straczkach oblich / iako w iakich ro-
kach. Korzeń nieczemny. Przyrodzenia tak-
że rozgrzewającego : wśakże nie tak potę-
nie y silnie iako pierwszy. Ma też coś w so-
bie wilgorności.

Rozsadek

Ma się / który te potoczni mienia
bydź wodna Kzełucha / która łaciennie
cy y Greckowie Ssymbrium zowia / Plinius
sá w tym nasładując.

Mienta czerwona albo kędzierzawa / Rodzaj 92.

Sisymbrium hortense , Menta
crispa , & Balsamina, Sisym-
bria menta , Corona
Veneris.

Kazenbalsam / Fischmuntz / Wá-
fermuntz.

Mento czerwona tróiała ma-
my : ogrodna / polna y wod-
na : o każdej z tych osobna będzie
się mowilo. Ogrodna / tá bywa
siana : liście krotkiego y szerzego /
niżli polna / okragleyszego / kędzie-
rzawszego / dla czego iá też kędzie-
rzawa zowia. Piet rumienawy /

ábo brunatny / czworgránitny / na-
piadź / ábo troche wysy. Przy-
wierzchu pracia kwiat chocholaty /
ábo kłosowaty. Listu ostrzejszego
y pachniatszego / niżli Mientki po-
spolitey prostey. Korzeniśta / przy-
wierzchu ziemię rozkładająca się.

Wzrost

Tá dla tego ogrodna jest nazwa-
na / że w ogrodach bywa siana y
flancowana.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w wto-
rym

rym stopniu na tancu / albo w trze-
cim na początku: rozprawnie / roz-

ziefnie / ściencza / zwiera / otwie-
ra y wzrusza albo wzbudza.

Moc y Skutki.

Wietrzy-
nościom
w ciele.
Glistom.

Wietrzy-
nościom
w maci-
cy.

Gryzaw-
ki w maci-
cy.

Boleń
głowy.
Boleń
w ropie
buzia.

Pierś
białogł-
ogł.

Wietrzności w żywocie zamknięte. Tak-
że rzygno otragly z żywota wypędza / albo
proch ziela tego / albo z warzonego polewke
piłac.

Wietrzności także w macicy zawarte ro-
zbiia / z Marunka na goracej cegle rozpárzo-
na / y winem mocnym a pachniacym pokro-
piona / na łono co naciepley przykładac.

Gryzawki y frogie bolesci z morzeniem
w macicy ścieniedzielnicom po porodze-
niu / potężnie wkłada: wżawosy tej Miercy /
Bylicy / Marunki / kwiatkow Rumienko-
wych / drobno rosytko vsiekac / a ze trzemi /
albo ze cztermi łacy / w Liliowym oleku w
pateľi albo na rymce vsmażyć jako grzybek /
a co naciepley na łono przyłożyć / albo na
pepek.

Liscie awieje wwierciawszy / na czolo przy-
winac / boleń głowy oddala. Dios.

W orok albo w rope bolesci zebrane y
ziatrzone / leczy: make ieczmienna przypiekac
na lisciem rozetrzec / albo sokiem zaczynic
y plastrować. Tenże. Toż też

Pierś białogłową / zbytnim mle-
kiem rozpreżonym y nabrzmiałym / bywa ra-

tunkiem. Tenże.

Zoładkowi bolejącemu z wietrzności gru-
bych y iadowitych. Także też

Bieguncę żolcey / albo y białey / osobli-
wym bywa ratunkiem / tak suszona / iako y
awieja / na goracej cegle rozpárzona / Malt-
maza skropiona / a na żoladek co naciepley
przyłożona.

Sezlawke wstawnia /

Womity z awieja /

Kolere do żoladka wylana tlomi y va-

framia / dwie albo trzy rozseki wtarczy miał
to / a z sokiem Scianatorowych / albo ziarne-
stych iablek kwasnych piłac / albo z winem
z goul.

Moczu nie wolno oddychać / nasie-
nie z winem pic dlaty / osobliwym bywa ra-
tunkiem. Dios. Ziele też samo w winie wa-
rzone / y trunkiem wżywane / toż czyni.

Od psia obrasonym / liscie z sola trzec / a
przykładac / dobrze. Dios.

Wzrost bolejącym z syta rozściernana a przy-
kładana / bywa ratunkiem.

Rumienki przy y moczem wywodzi / tak na-
sienie / iako samo ziele / z winem piłac. Dio.
Jesze potężnie to czyni polna. Plin.

Te którym w nocy trzeba czuć / czyni nie-
ospale / moczona albo parzona w occie / a
tym głowe przemynac. Plin.

Kolice albo darcie w listkach z iakiejkol-
wiek przyczyny / swym przykładaniem na ce-
gle rozpárzona / a Maltmaza ciepła skro-
piona / wciśa. Także z winem ciepło wży-
wana trunkiem.

Młodość która od mozgu albo y serca po-
chodzi / z par smrodliwych zapługawionego
żoladka wstepniacych oddala / wziac ziela
tego: Piosynu / Benedykta białego / Kory-
andru po garści / w winie mocnym y w oc-
cie warz / a grzankę z chlebą rżanego dobrze
wykwaszonego wgrzawosy / w tej polewce go-
racej smaczac / a co naciepley na żoladek przy-
kładac / potrzebny ia Cynamonem / albo gro-
zdziatami. Takaz grzankę pod nosem trzy-
niaiac / a nosem w sie z nocy zapach bierac
toż czyni. Toż też

Womity y trzeszenia /

Zbrzydzenia pokarmow odpadza.

Od Psezo / Psimielow / Os / y Sierfeni
własnym / liscie roztarte a przykładane jest
lekarswem / albo sokiem tego rane pomazac
y guz nabiegly. Broni toż nacieranie ciała
od rychle bestii obrażenia. Dios.

Zostrzałość teżyła w goracych chorobach
wychada / y gładki czyni / ma ścierniacgo.

Mleku w białogłowych pierściach bron-
sie zsiadac / piłac mleko to w którymby liscie
tey moczono. Dios.

Świeżo charkanie krwiawościaga soli
albo też proch z kwasnym miodkiem Ormel-

Wstun-
wi.

Biegunc-
tom żo-
tey y biał-
tey.

Sezlaw-
ce.
Womity.
Kolerze.

Mocz po-
dję.

Od psia o-
braso-
nym.
Wolentu
wstun.
Rumien-
leży.

Wle ospa-
te czyni.

Kolice.

Młodość
serdecz-
ney.

Womity.
Zbrzydze-
niu.

Od
psezo.
Sierfeni.
Os w fa-
sonym.

Zostrza-
łości iec-
zyczka.
Mleku
sie zsiad-
broni.

Krwie
charka-
niu.

zervia

Kolice.

zowia/ biorac. Galen.

Zolite y okrutne w trzewach darcie vstrá-
mia/ trzy dni porządnie iuche z wárzoney pi-
ias. Actius.

Szkodzi.

Wnie brzemiennie máia sie od vyznani-
tego zela wiárovac.

Czerwona Wietá polna/

Wietá wbytkim kształtem
ogrodney podobna / y we w-
bytkim rowna / iedno zapa-
chu wietzego y pornieyzego. Lis-
cia herzego: klacza/ iako ogrodna/
czworograniastego. Korzenia cien-
kiego / daleko sie pniacego / z dro-
bnichnemí odnozkami.

Wietysce.

Rosce na plonnych á nie wy-
prawnych miejscach.

Przyrodzenie.

Subtelnych y przenikliwych iest

czesci rozprawniatych: rozgrzewa
y wyusza w trzecim stopniu. Tak
ze y nasienie iego.

Moc y skutki

Wozu kápaniem odchodracem/ nasie-
nie z winem vyzwane iest radunkiem.

Kamien lamie/ kry/ á moczem wywodzi.

Womity záwsciaga piac go z winem/ y
zwierzchu rospárzona przykládáac na dotek
y na zoladek. Dios.

Szczawle tymje spos. bem vstánawia.

Głowy bolenie wkláda/ ktore z slágnia-
nych wilgotnosci pochodzi/ listie roscierá

aci/ á na stronie y czolo przykládáac. Dios.

Owa tá polna Wietá/ iednego przyrodze-
nia/ iednych skutkow sa/ iednak tá potezni-
sza troche.

Moczu.

Kamien.
Womis-
tom.

Szczaw-
ce.

Głowie
bolenu.

Rzeżuchá wodna/ Rozdział 93.

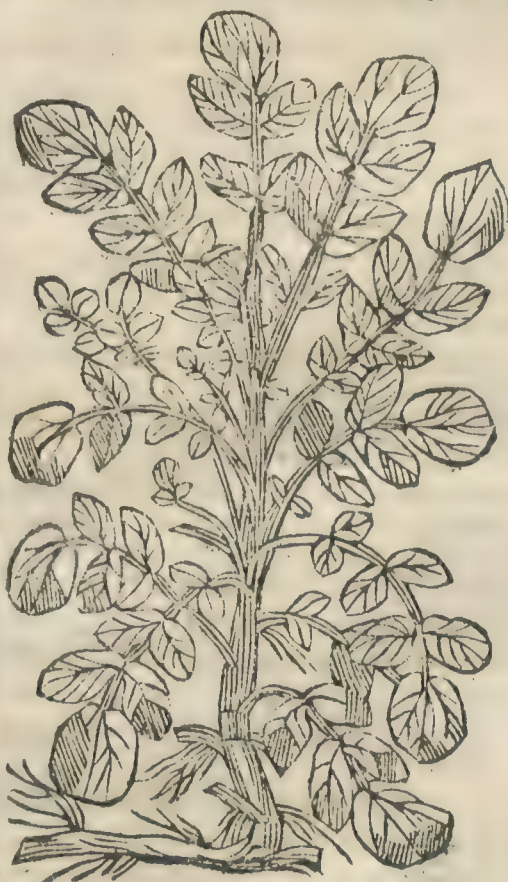
Sisymbrium aquaticum, Na-
sturtium aquaticum, Carda-
mina, Sisymbrium Car-
damine.

Brunkres / Brunenkres /
Bachpungen.

Wodna Rzeżucha dwoiaka
mamy / wietza y mnieysza.
Pierwsza/ list naprzód okragly wy-
puszcza: potym zá czásem gdy pod-
rasta/ zda sie iakoby wytrawany.
Pret na stopie wzroste: Na tym
kwiatki biale / z ktorych nasienie
zólte/ w strączkach obdluznych/ o-
blich/ iako v polney gorczyce. Ko-
rzonkow drobnych/ cienkich y wlo-
sienkowatych.

Druga korzonkow takze dro-
bnych cienkich. Listeczkom nietak
iako v pierwszej okraglych / ale do
wárszyski listcia podobné. Jednak

te co na klaczu sa ku wierzchu ob-
dluzne / rosochate / cienkie y mief-

tie. Wierzchu kłącza wiele ma tu-
piasto y gesto sypulek/ na których
wielkość kwiecia drobnego / iako
na pierzchey. Kwitnie pospolicie
w Kwietniu y w Sierpniu.

Użyte.

Rosćie na mokradlinach y miey-
scach wodnistych/ y w wodach / na
których podezas spływa. Rosćie y
w ogrodach/ y przy drogach / albo
ścieżkach / w miejscach wilgot-
nych/ zwlaszcza wtora.

Przyrodzenie

Smału Rzeżuchy ogrodney.
Suszona przyrodzenia jest rozgrze-
wającego y wyuszkającego w trze-
cim stopniu. Swieża zielona we
wtorym stopniu. Gal.

Moc y Skutki

Salata.
Moczu.

Bywa surowa używana salata.
Mocz z cięskoscia odchodzący wywo-
dzi nasienie z winem pić.

Niegdzie używają swieży/ dla wychlo-
dzenia gorącego żołądka. To tak rozumieja
prosci.

Mulista
y piasta
w pecha-
rzu.
Żołądka
Slezie-
nie.
Miesie-
czney.

Piaset y mul z pecherza moczem wywo-
dzi/ bądź sol pić/ bądź samey używac.

Żołądek żądliwy/ mdły / y do trawie-
nia nie sposobny posila/ rozgrzewa. Także

Slezenie żądliwale jest lekarstwem/
używając albo samey/ albo sol pić.

Miesieczne czyszczenie żądliwale wy-
wodzi / w winie warzona / y trunkiem uży-
wana.

Pięgi.

Pięgi y inne na twarzy zmazy y plamisto-
ści sciera/ na noc przykładac go na nie/ ziu-
sowy ia : rano zaś zmyć woda / do dnia
czwartego to czyniac.

Oczom
płynem
ym y za-
palonym

Oczom płynacym y zapalonym / także ia-
ziusowy/ albo z ośrodku białego chleba w-
tarta y przykładana/ przez wiotcha a cienka
chustka na nie/ bywa ratunkiem/ albo w wi-
nie warzona / a przykładana.

Opasym

Tym którym w nocy czuć nie spać/ iako

w wojskach / y w miastach straży / trzeba
solkiem iey z octem zmieszany głowę prze-
mywać/ czyni czynne. Plin. Albo

Solkiem tego ziela ciemnie nacierając / od
subetu y spiku wzbudza y zachowuje.

Mocz zarsciagniony / albo tylko kapa-
niem odchodzący wywo- dzi / z chrzanem y z wodzi.

Rzodkwa y z korzeniem pietruszczanym w-
krajana drobno / a w białym winie y ma-
śle przysmażona / a na łono co naciepley
przykładana. March.

Od stonca opaleniu / także iako y pie-
gom służy.

Opalonym od ognia / w masle smażona
y plastrowana/ dobrze czyni.

Czerwone krosty na twarzy śluziace /
wyszey pomienionym sposobem przykładac
ia/ spada y leczy/ do czwartego dnia to
czyniac na noc / a na dzień zmywać. Dios-
Plin.

Sok.

Womity y brzydliwosci w żołądku.

Sleziomy / y

Watroby zamlenia otwiera / sol pić
klarifikowany.

Wodka.

W Sierpniu ma z tego ziela wodka byd-
palona z Balneum maris/ bierac do tego
ziela wyszko : co jest / z kłacem/ z korzeniem/
z kwieciem y z nasieniem. Ta

Wszystkim wyszey pomienionym niebo-
starkom służy. Ale z osobliwosci

piastu / y

Mulisku w pecherzu / y w nyrkach. Także
Moczu wywiedziem. Też

Miesiecznemu czyszczeniu białogłostie-
mu.

Watrobie / y

Slezenie zamlonym / pić.

Oleiek.

Oleiek z tej Rzeżuchy wodney tym sposo-
bem ma byd robiony/ iako sie na wielu
miejscach zwlaszcza w pierwzych księgach
opisalo. Tenże

Sistuly wychodzą y goi.

Szkodzi.

Wanie brzemienne reselakim sposobem te-
go ziela niechay nie używac/ iako im
bardzo szkodliwego.

Subetu.

Mocz wy-

niem

odchodzący

wywo- dzi.

z chrzanem

y z wodzi.

Rzodkwa

y z korzeniem

pietruszczanym

w- krajana

drobno / a

w białym winie

y ma- śle

przysmażona / a

na łono co

naciepley

przykładana.

March.

Opaloz- nym

od stonca.

od ognia

Krostom

na twar-

zy czera-

wonym

śluzi.

Succus

sisymbrii

Womitō.

Slezie-

nie.

Watro-

bie.

Aqua stil-

licina.

Piastru.

Mulisku.

Moczu.

Miesie-

czney.

Watro-

bie.

Slezie-

nie.

Oleum.

Sistulom

Szkodzi

1. Bąbia sol/ 2. Kopr morski/ 3. Kowniacki/ 4.
Sierpniak/ albo Bąbia upa/ Rozdziat 94.

Crithmum, Crithamum, Ba- | ti marinum, Fœniculum ma-
rinum,

rinum, Petroselinum
marinum.

Bacillen / Meerfenlech.

Dioskorides / tylko jeden ro-
dzay tego ziela w swych księ-
gach o ziołach kładzie: Ko-
lumella dwoy: także inni staroży-
tnego wieku. Dżisieyszych czasow
Zioloписowie / cztery: które od Ła-
cinników y Greków jednym imie-
niem są nazwane / Critnum. W
naszym ięzyku mało nie każde swe
własne ma imię.

Pierwsze / Bąbia sol / або Kopr
Włoski: ma trzy або cztery korzon-
ki białe / na palec wzmiąsz: smá-
ku y zapachu przyjemnego. Ziele
jako krzewiste w gąłstki. Kłącza
na łokieć wzwyż: liście mięsiste-
go / soku pełnego / słonego / od cze-
go też Bąbia sola nazwane: od sto-
pki jednej po trzy pochodzące.
Kwiat w okółku niekiedy biały /
niekiedy żółty / jako w Kopru. Z
tych nasienie okrągłe / na kształt

rozmarinowego / wonne / miękkie /
w którym iaderko na podobien-
stwo pszenicznego ziarna.

Drugie też Koprem Włoskim
zowiemy wtorem / nie wiele różny
od pierwszego / tylko że listkow
węższych / ostrospiczatych y kła-
cych: głębiej daleko wytkroionych:
smaku ostrego / z gorzkości y z sto-
ności złożonego. Kłącza mięsiste-
go / gąłstkiego / y soku pełnego. W
wierzchu się na dwój / troje / y na
czworo krzewi / zład o łolki pełne
drobnego a białego kwiecia. Z tych
nasienie nieco na kształt Włoskiego
Kopru. Korzenie też także białe / te-
muj podobne.

Trzecie / które Kowniatkami zo-
wiemy. To ziele jest twarde /
chrostowate. Korzeń ma długi / o-
bły y okrągły / jako pasternak dziki /
abo Jeleniego korzenia. Z tego ro-
zgi wielkie proste / okolo których ge-
sto gromadkami liście obdłużne /
mięsiste / y słone / po sześci y siedmi
w łupce: a pod każdą gromadką
tych listków / jeden nad inne we-
dwójnasob dłuższy wyrasta. W
wierzchu pracia na dwój y na
troje się krzewi. Na tych kwiatki
żółte cienkie / jako na strzałkach /
abo Wołowym oku.

Czwarte ziele / które Sierpni-
kiem mianujemy. Korzenia jest w
wierzchu na palec mięsiste / podo-
bny Mikolajkowemu korzeniu.
Liście długiego / wąskiego: jednaś
nad pierwsze szerzego: z jednej sto-
pki długiej trzy pochodzące / zew-
sząd okolo krańców drobno y ostro
zabłowane / jako sierp.

Snayduie się jeszcze y piąte / Bą-
bia sol / która ogrodna або slán-
cowana zwiemy. Ta do pierw-
szej wшыtkim kształtem bázpo po-
dobna / bo tu sama z brzegow mor-

skich dla sposobności iey do używania przeniesiona do ogrodow/ zwołać pomorskich. Te Plinius Batim hortulanam, y Baticulam hortulanam. Kolumella, Olus chardum, mianuta. Albowiem dla iey przyziemnego zapachu y smaku przyšla ludziom pomorskim do stolarowego używania.

Wskiesce.

Wszystkie przy brzegach morskich rosną: pierwsza na skalach pomorskich/ y kamienistych gorach. Także wtora/ ktora Koprę morskim w torzym zowiemy. Kowniatki w równiach/ w piaszczach/ po brzegach morskich/ a nie na gorach/ ani w nizinach. Czwartha na łądzich/ nie tylko między zbożem/ ale y na miedzach. Na Poluściu/ tam zbieralem te. Piąta/ ta w ogrodziech ludzi pomorskich bywa siana/ y flancowana.

Przyrodzenie

Koprę Morski/ Babia sol/ y Kowniatki/ są przyrodzenia rozprzewiającego y wysuszającego/ na końcu w pierwszym stopniu/ albo na początku trzeciego. Jednak Koprę morski coś więcej ma nad inne/ dla znaczniejszej gorzkości/ rozcięcia/ rozsiękania/ wychodzą. Siępnik ciepłoty jest pomiarkowany y wysuszania: otwiera/ rozprawia/ y skromnie a miernie rozcięca/ wyciera/ a zwołać korzenie y nasienie. Piąty ogrodnik/ ten daleko słabszy: przeto do potrzeb lekarskich nie ma być używany.

Moc y Skutki.

Potrąwa lekarska. W dziełach starodawnych wielok/ tych ziół niecyłko do lekarstw/ ale y do iedenia tak surowych/ jako warzonych/ y kwąsionych/ często używali: Też wocicie z sola kwąsili.

ie/ a do przysnatorów stolarowych przez cały rok używali: co y podziśiejszy czas we Francji/ w Niderlandzie/ y w pomorskich stronach napozad używają/ y w fasczech kładą do innych krajów posyłają/ które niecyłko osobliwym y bardzo przyjemnym/ a do iedenia chęć przedko wzbudzającym/ bywa przysnaniem/ ale y wielkim a doswiadczołym lekarstwem. zwołać.

Moczu ciężkiemu/ a tylko kąpieniem odchodzącemu. Toż czyni korzeń y nasienie w winie warzone piac.

Zolta choroba spada.

Kamien w nryłkach trzy/ y moczem wywodzi: Jedną ilekroć surowego chcemy używać/ pierwszy go w rosole dobrze spłóć/ a potem octem y oliwą polać/ y maść salsatę/ albo y z innymi potrawami używać. Do tego/ ma być tego czasu zbierany/ polskiego kwiat niepocznie się rozwijać.

Kwąsiona.

Tych czasów flancowanego rączy/ niżli dzikich używają/ bo ogrodnik niecyłko jest ostro y przykro jako dziki: Wywaja też między inne ziola do salsaty branej/ ktory do roznego używania tak przyprawia: Biorą młode kłose co namieszyse y z swym liściem ile kto chce/ a wypłokawszy chedogo/ w cieniu na chustkach przez trzy dni rozcuchnać dają/ że przewiednie: potem faszę sola nądną potroszawą/ warstwy wkladać/ sola przespuiac według potrzeby aż pełno nakłada: ocet winny z agrestem napół narto leia/ y w miejscu suchym żeby nie poplesniało stawiają/ a żeby zarósł w zagranieniu było/ zwierzchu całarkiem nakrywać/ a kamieniem przykładac: a do potrzeby nie reka sama/ ale albo tyłka/ albo czym innym nabierać/ boby inaczej pokazyło się. Można też do tego innych ziół kwiecia y korzenia przemieszać/ y kwąsici/ y do innych chorować.

Ogrodna y flancowana Babia sol/ z miedziem/ z kapłunem/ y z innymi iarczynami warzona/ także bywa lekarskim pokarmem jako y dzika. Przechodim moczu/

Tyrtom/

Pechyrzowi/ zamlonym y chorym/

Piaset y mulistą z nich wywodzą.

Zoltey niemocy/

Paniom: nieplodnym/

Maciey słamiistymi y zagnilemi plugawościami napelnione.

Od wściekłego psa obrażonym.

Zieloney niemocy na kstałte zoltey.

Miesiecznemu czyszczeniu białogłowiściemu na czas zawzięcionemu: albo nieściercznemu wychodzeniu ich.

Cere przyrodzona y śliczna czyni/ często pomienionym sposobem tego ziela używają.

Moczu

Zoltey

ce.

Kamien.

Potrąwa

lekarska.

Przechodim

moczu.

Tyrtom.

Pechyrzowi.

Piaset.

Zoltey.

Miesiecznemu.

czyszczeniu.

białogłowiściemu.

na czas.

zawzięcionemu.

albo.

nieściercznemu.

wychodzeniu.

ich.

Cere.

przyrodzona.

śliczna.

czyni.

często.

potemienionym.

sposobem.

tego.

ziela.

używają.

Zywot od mlekcz. iac. Toż wszystko czyni korzenie/ ziela/ y nasienie w winie albo w piwie/ nawet y w wodzie warzone/ a trunkiem wyciśnięte.
Wzrost i siły czyni Zywot odmiękcza czyniac wolne stolce/ biorac świeżego ziela y z liściem garści/ a w polewoce mięsney iakieykolwiek warzac/ y po dobrym trunku godzinę przed oboim iedzeniem pić.
Bolesci w nerz Wzrost i siły y bystry czyni takowa polewo-
ka y w ledz- wiach z kāmienia kacz liściem tego ziela warzona: przeto wzro-
Roncom stu ciemnego y słabego maia mieć w wiel-
 kim zaleceniu to ziela/ często iakieykolwiek sposobem go wyciśnięte.
 W ledziwach y w nyskach bole wkłada/ które zporużenia kāmienia bywają wzniesco-
 ne/ po locie prochu z Bąbeli soli z winem ciepło pić: abowiem kāmien/ piasek/ y za-
 twały muliste moczem wywodzi.
 Roncom rozgrzewym y nosowatym/ y zolizującym/ wielkim bym: lekarstwem/ sie-
 kając im to ziela/ a z obrokiem dając. albo
 korzenie. Albo wziąwszy tego z korzeniem y
 z nasieniem/ świeżego albo suchego/ drobno
 utłuc/ a w ciepłej wodzie czwarte funty ro-
 stworzyć Roncom dąć. Toż też bydłu rogą-
 cemu w takimże przypadku wezynie może. A-
 bo miałko utłukłszy/ z sola dąć liść. Tab.
Ledziwo bolesnym W ledziwach bolesci z porużenia kāmie-
 ni/ także w nerkach wkłada/ wziąwszy go z
 równo z wodną Rzeżuchą/ pokrajać drobno/
 a na gorącym dnie/ albo cegle/ rozparyć/ y
 co naciepley przykładać. Tenże.
Mieściec- czney. Mieścieczna choroba pániam wzbudza/

w łono páre z warzonego tego ziela liściem
 puszczać: albo sie w nim po pás pársac.
 Toż też macice z plugawych słamowat-
 tości wychedają y wypojnia. Tab.
 Moc nad przyrodzenie zatrzymány/ albo
 z ciężkością kápaniem tylko odchodzący/ sol-
 bąbia y inne kopy morskie/ w winie a w ma-
 śle albo w oliwie smażone/ y między dwie
 wiotche chuscie rozłożone/ na łono y człon-
 ki wstydlive/ co naciepley przykładać/ do-
 świadczone lekarstwo.
 Przecinko moczu nie zatrzymániu Diabe-
 tem Grekowie zowia. To ziela warzone/ y
 na łono/ y członki wstydlive plastrowane
 zawiściaga.
 Kāmien z nyrki/ przechodzi/ moczu rozprze-
 strzeniać/ wywodzi. Także
 W Ledziwach y
 W Nyskach bolesci všmierz y wkłada/
 nad pára tego ziela sie nagrzewać/ albo sie
 nim workami naparzać/ albo sie po pás
 kąpiac.

Macicy
zaplugaw-
wionej.
Moczu
kápanie
odchodzą-
cemu.

Moczu
niezatrzy-
mánieniu.

Kāmien
pędzi.

Ledziwo
y nerkom
boles-
nym.

Rozładek.

Sa/ ktorzy rozumieć y twierdzą/ Bąbia
 sol albo Kopr morski/ być to ziela/ które
 Dioskorides zowie Empetram / my sto-
 nym zielen albo raczej Panoškami: ale sie w
 rozumieniu swym nie pomalu omylili/ boby
 był Dioskorides o tych dwu ziołach/ roznych
 y osobnych Rozdziałow nie wezynał/ by ie był
 rozumiał iednakich skutkow y przyrodzenia
 bydź.

Wronia nogá/ Rozdział 95.

Coronopus, Ammonus: Pes
 cornicis, Pes Miluius, Crus
 Galli, Cerui cornu, & Cerui-
 cornia, Gramen ceruinum,
 Stella maris, Herba stella, Ca-
 priola, Arenaria.

Krahen fuß/ Kappen fuß/ Hirtz-
 horn/ vnd Hirtzgras.

Wronia stopá/ albo nogá/ zie-
 le iest/ wąskiego/ długiego/
 a miazższego liścia/ y rozso-
 chatego/ po ziemi sie rozkładające-
 go: z którego rozścielenia y rozłóże-
 nia czyni sie iakoby iaka gwiazda/
 albo rtakt gwiazdy. Pracia/ kłosu/
 kwiatu/ nasienia/ bärzo do Bą-
 ki podobnego: y tak podobnego/ ze

że namnieyſzey różności między ni-
mi niemają. Nawet / y smakiem / li-
ście iedno do drugiego iest row-
ne. Korzeń ma tylko ieden / podczas
rosochąty / albo odnożyſty: od ktore-
go wiele drobnych korzonków cien-
kich pochodzi y gęsto. Zowię dru-
dzy to ziele / od rosochatego iego li-
ścia / Jelenimi rostkami / iako Fran-
cuzowie. Jni od swego rozłożenia
po ziemi / gwiazdeczkę / iako Włosy.

Corono
pusrepes
Corono
pusArne
&
Theoph.
Kriden-
der Fras-
senſus o-
der Feldts
hitzhorn
Stelker
hitz
horn.

Druga Wronia stopa / korzenia
drobnego / cienkiego / nie gęsto krze-
wiſtego / rozpięzchłego. Liścia dą-
leko mnieyſzego: iednak rosochato-
ścią podobnego / po ziemi ſie także
rozścielające. Na prątkach kwiat-
ków białych drobnych / które gdy
omina y opadną / naſierwie w strach-
kach małych oblich / kolacych będzie.

Wzrost.

Pierwſza / acz ſama przez ſie náy-
duie ſie rość / na ploninach / na wa-
lech / groblach / przy drogach y ſcież-
kach: iednak wiecey w ogrodach by-
wa ſiana / ktora żadna ziemia nie
gardzi: przyjmie taż nie wypra-
wną y plonną / iako wyprawna y
nawózna.

Przyrodzenie.

Tęgoż ſa przyrodzenia / y tychże
ſtuków / których Bąbka to iest /
wychładzającego y wysuſającego
w wtórym ſtopniu. Jednak korzeń
a ile wtorey / rozgrzewa y wysuſa /
co ſie z iego smaku korzennego po-
kazuje. Zátwierdza.

Moc y skutki

Bywała używana ſurowe / miasto ſala-
cy / albo y w ſalacie. Także wárzona.
Korzeń tych iest w lekarſtwach ſtuków

co y Bąbka.

Korzeń wroniey nogi oſobliwym iest le-
karſtwem w biegunkach żółtych: w gora-
cym popiele pieczony a używany. Plin.
Samo też ziele bądź ſurowe / bądź wárzone /
toż czyni. Dios. Aetius. Eginet.

Puchline ſlegmiſtey albo wodniſtey / co
Leucoslegmatiam Grekowie zowia / bardo
ſłuzi używając iey potrawa / albo y w po-
trawach. Archigenes. Aetius.

Uplawom białogłowiſkim / ſamego ziele-
tak ſurowego iako wárzonego używając /
iest lekarſtwem. Także

Brwia charłaiacym / iakimkolwiek oby-
czajem używana / tak ſalata iako y potar-
nem wárzona / albo trunkiem lekarſkim.

Soku z tego ziele dwa loty / albo tyſce /
bądź ſamego / bądź z winem piac: od roze-
y iąſczurki wſoſnym / iest także wielkim ra-
tunkiem.

Kamien w nerkach y muliſka iego wy-
wodzi. Także

Piaſek mozem pedzi / częſto używa-
jąc go przy ſtolowych potrawach: także z
ſamego potrawę czyniac. Także lekarſkim
go ſpoſobem używając. Tab. Niektorzy
też korzenia miałko wtarte / na toż dają /
co czerwony złoty záważy / z białym winem
cieplo pić. Tak muliſko y piaſek z nerki
mozem wywodzić a boleſci w ledzwiach
układając.

Wódka Wroniey stopy.

Króciſzy Czerwcu tym ſpoſobem ma-
bydź dyſtylowana. Wziac ziele z korze-
niem iego / z kwieciami / y z naſieniem / z Bala-
neum Maris przeciągnąć / a potym do ká-
żdego pulgarnca tej wódki przydąć tegoż ziele-
la y z korzeniem ſuchego / a przez eſtery dwa-
dzieſcia godzin w konwi cynowej ał o w iá-
kim innym naczyiniu mozczyć / dobyć wierzch
zalutowawſzy / Potym w garniec gorzalcza-
ny / albo w inny temu podobny wlać / y wypa-
lić: y na ſtoncu wylutować / a do potrzeby
lekarſkiej chować. Tá

Nerki y

Pechery y

Przechody mocezu zámulone / wychodzą.

Kamien krzy w nich.

Piaſek y mul y

Szlánowatoſci z nich mozem wywo-
dzi po eſtery albo piaci tyſci każdego dnia

Arwia pluicacym.

Uplawom białogłowiſkim / z námiennym
bywa y przyiemnym ratunkiem.

Cielacz-
kom żół-
tym.

Puchlia-
nie ſła-
gmiſtey.

Uplawo.

Arwia
pluic-
cym.

Od we-
żow y iá-
ſczurki
wſoſo-
nym.

Kamien.

Piaſek.

Aqua co-
ronopi

Nerki.
Pechery
wi.

Przechod-
dom.

Kamien-
niu.

Piaſek.

Szlámo-
watoſci

Arwia
charłai-
niu.

Wieguna-
kom.

Uplawo.

Serpentina, Gramen serpentinum, Coronopus sylvestris, Sanguinaria Auicen: Canaria Plinii.

Schlangen Zwang / Schlangen gras / wild hirtzhorn.

Kłosniczká wietśa.

Kłosać Kłosieniczke tych czasow widuiemy / wietśa / mnieysza y cudzoziemska / abo Marsiliyska: Te iako od Wroniey stopy / tak między sobą wzrostem mnieyszym są różne, kształtem nie. Wietśa ma korzeń podobny do korzenia Gwoździów polnych / abo choć ogrodnych: Smaku cierpkiego / ztwardzającego y ściągającego. Liście cienkie / wąskie, długie / po ziemi się rozścielające y pniące / a rzadka tu y owdzie nakroionym y nakarbowanym. Pretem / kłosem abo paleczkami / kwiatem y nasieniem do Wroniey stopy podobny,

iedno każda rzecz z tych pomienionych, drobnieysza.

Mnieysza / do pierwszey wszytłimi okolicznościami podobna, iedno także od niey we wszem mnieysza y drobnieysza: a do tego siwa y kosmata. Korzeń dlugi szegulny / z trocha cienkich odnożeń.

Kłosniczká mnieysza.

Trzecia cudzoziemska: korzenia dlugiego, szegulnego / barzo z krótkimi y drobnymi odnożkami. Liścików gestych / dlugich, cienkich y wąskich: Między któremi prutki wyrastają na trzy dłonie wzwyż: na wierzchu kłosi, podobne babczanym / w których nasienie drobne.

Wskiesce.

Kosćie na płoninach mokrych: w nasie rzadka znaleźć. Mnieysza na gorach we Franciey wysokich. Trzecia w Marsiliey napospolitśa. Indzie / oprócz przeniesiona do ogrodow / iako y wtora / nie naydzie iey.

Przyrodzenie

Tegoż jest przyrodzenia / ktorego Wronia stopa. Wtóra albo mniej / ma coś pomieśzanego z ciepłoty y z chłodzenia / wżakże się zda więcej chłodzić / niżli rozgrzewać. Trzeci zaś słotyckawieccy od pierwszej rozgrzewa y wysusza / co się z korzenności smaku korzenia tego zwróci.

Moc y Skutki

Wszystko
m od
gądziny
iadowis
cy.

Brzoim od iaszurki / wesa / y od wse-
lkiej gądziny iadowitej / wielkim a do-
świadczonym jest lekarstwem / biorąc pro-

chu z ziela miakko wdrętego pul lota z wi-
nem białym.

Biegunki albo ciętaćki / zwłasczą żółte / Ciekacz-
zawściaga / nasienie tego z czerwonym wi-
nem pić dając. Tab. Dios. Fom.

Puchline z ciała porażniepotem wywo-
dzi / wazac korzenie w białym winie / a po nie wo-
dobrym trunku ciepło na czo piac / przez kilka dni
tak dni co czyniac / a zaraz się co naćiepley
pocac.

Arwia pluciaym / nasienie z woda albo z Arwia
winem czerwonym ełiptim piac / jest tak-
że lekarstwem. pluciaym

Także wplawom białogłowi.

Owa tychże skutkow jest właśnie / ktorych
Wronia noga / albo y Bakt.

Syowa kwąsowa tym sposobem / iako
Wlości kopri / albo Wronia stopa.

Wplawo.

Mlecz ostry / Rozdział 97.

Sonchus asper, Cicorbita aspera, & Sonchus sylvestris, Sonchus spinosus, Cichoreum porcinum, & Sonchus niger.

Sauw distel / sauw melle / Frank
distel / Hasenkole / Dudistel / tle.

Mlecz ostry.

Trzech tylko Mleczach Di-
oskorid y inni Diolopisowie
starodawni / nam zostawili
wiadomość. Ale tych czasów wst-
stich z temi trzema / iedenascie znay-
dujemy / sobie różnych.

Pierwszy / ktory ostrym / albo czar-
nym mianujemy / z strony liścia ości-
tego y ciemnozielone: Korzonkow

Mlecz
gładki.

białych

białych / miękkich / drobnych / odno-
żystych y posłodnych : których nie-
ktorzy z octem, z solą a z oliwą przy-
prawiać / tym sposobem iako dru-
gich / które gładkie zowiemy / mia-
sto salaty używają. Liście głęboko
wykrównane / iako w Podroźniku
abo Mleczu świniego / ościste / szcze-
bate : a w wierzchu szczyrbini swych
zaostrezone y rumienawé. Kłacza
łokietnego, granowitego : soku pel-
nego po ki młody / wewnątrz czcze-
go / rumienawego / mając obfitość
soku mlecznego : skład w nas nazwi-
ska dostał Mlecz. W wierzchu ga-
lazeł kwiatki żółtoblade pełne / po-
dobne kwiatkom starcowym. Te
gdy przejrza / obracają się w perz
młysty. nasienie drobniejsze niżli
Szerbak.

Sonchus
levis Ci-
cerbita
levis
Sonchus
albus
Sonchus
tenerior
Herbacu-
niculi.
Sonchus
frut. Sa-
sen fol.
Sasenfol.
mischma-
len bleu
ten.

Wtóry gładki Mlecz : Ten ko-
rzeń ma wielki biały : smakiem tak-
że pierwszemu podobny. Liście dłuż-
szego / węższego y nie tak głęboko wy-
kroionego y szczybatego : do tego
gładkiego : skład też gładkim Mle-
czem mianowany. Kłacza miąższe-
go / soku mlecznego : kwiatu żółtego
pełnego / od pierwszego wędwójna-
ob wietszego / iako z korbita iakiego
wychodzący : który także przejrza-
wszy / w welnistę pyzanie po po-
wietrzu się rozlatuje / zostawiając
głowe gołą iako iaki pleś. Nasie-
nia ciemnoszarego / drobnego / po-
długowatego.

Sonchus
levis La-
tifolius.
Sasenf-
fol.

Trzeci Mlecz / gładki wtóry abo
szeroły / korzeniem pierwszemu po-
dobien / biały / wiele y gęsto odno-
żel mając. Liście głęboko szczy-
batego / nadół ku korzeniu pochy-
lonego : Liściu Podroźnikowemu
podobnego : trącie około zleka kár-
bowane / bardo gładkie y miłkie.
przem do wtorego podobny : w
wierzchu galazeł żółte kwiatki pel-
ne / do pierwszego podobne / które

także po dojrzeniu / perzem się
rozlatują.

Czwarty w porządku / a trzeci
gładki, pierwszemu podobny korze-
niem : ale liściem Podroźnikowi :
gładkiego / miękiego / y młodego /
głęboko wykrównanego / długiego :
kwietcia żółtego pełnego / które się
także perzem po powietrzu przez ro-
zlatuje.

Sonchus
levis flo-
re luteo.

Piąty Mlecz / a między gładki-
mi czwarty / we wszystkich dopie-
ro przedtym pomienionemu podo-
bny : tylko kwiatu białego. Ten
zrzadka należy.

Sonchus
levis flo-
re niueo.
Weyßer
hasen
fol.

Szosty w porządku / a piąty z
Mleczow / listu gładkiego. Ko-
rzeń biały ma długi / na palec w-
zmiaż / z wielką odnożel długich.
Listu długiego / szerokiego / głęboko
wyszczerbionego / albo wykroione-
go / około trąców zleka kárbowan-
ny / a na końcach spiczasto zaostre-
ny / na długich a obferynych sto-
pkach / odwisły. Te stopki y kłacz-
kosmate / w wierzchu galazeł kwie-
cie modre pełne / y wietrze niżli w
przednich / które się także w perze o-
braca y rozlatuje / gołą głowę
zostawiający.

Sonchus
levis flo-
re ceru-
leo.
Blauer
hasenfol.

Siodmy / korzenia jest miąższe-
go / wielkiego / na kilka innych od-
nożystych rozdzielonego / białego /
od tych niewiele drobnych pocho-
dzi. Kłacza trzy / podczas y czte-
ry łokcie / a na palec wielki mi-
ąższego / szczybatego / abo laspowané-
go. Liście ma kształt liścia Podro-
żnikowego / iedno wielkie / szerokie,
zwierzchu zielone / od spodu po-
pielatej barwy. Ku wierzchu róż-
gi kosmate, na których kwiatki żółte
iako by pod cerkiel kołem rozłożone /
pochodzą : tym kształtem iako w Ja-
rzebca. Z tych nasienie białawe,
które też także iako y inne perzem się
rozlatuje.

Sonchu-
arbore-
scens.
Baum
Sonchen
Frut.

Sonchus
Syluati-
cus.

Das erste
wildt son
chekraut.
1.

Osmy / korzenie ma cienne /
twardé / niemyte : Liścia od spod-
ku abo od korzenia / wielkiego / se-
rokiego / na kłaczu wężego / a v
spódka właśnie iako Kzepné liś-
cie / ciemnozielone. Kłacze mocné
ciemnorumiane / łokietné / podczas
wysokie : w wierzchu gałęzi kwiat-
ki drobne / żółte / nie pełne / iakoby
gwiazdeczki / całe lato kwitnace.

Sonchus
Sylue-
stris.

Das wei-
te wildt
Sonchen
kraut.
2.

Dziemięty Mlecz / korzenia dro-
bnego / cienkiego / rozpięzchłego.
Liścia dłuższego y szerszego / niżli v
osmego / a glebiey wytkroionego y
wyszczerbionego / iasnzielone / mie-
kie / gładkie / y młde. Koszki z kła-
cza wierzchami są sobie równe / ie-
dne nad drugie nie wynoszące się :
Wszystkie żółte kwiecie / wietrze niżli
v pierwszych. Koszki łokietne / nie-
kiedy wysokie.

Sonchus
Syluati-
cus.

Das dritte
wildt
Sonch
kraut.
3.

Dziemięty / Także korzonkow-
drobnych / cienkich / z wietrza białe /
młde / użyte / zielonawe. Liścia
rozystego albo rogatego. Kłacza
łokietnego / mleczastego soku / tak w
liściu iako w kłaczu obfitość. Kwia-
tkow umiornawych.

Sonchus
Sylustris.

Das vier-
te wildt
Sonch
kraut.
4.

Jedenasty rodzaj Mleczu / ko-
rzonkow drobnych / cienkich / niemy-
tych y niezemnych. Liścia wiel-
kiego / serokiego / rozystego / glebo-
to wytkroionego : w kłaczu wierz-
chu mniejsze są zrosłe nie rozstrzyga-
ne. Kłacza na trzy pędzi wzwyż
cienkiego : w wierzchu się rozsze-
wia na wiele gałęzi. Wszystkie wie-
le obdłużnych gypulek z pąkami
obdłużnymi : te gdy się otworzą /
pieciorołistne. Kwiateczki żółte /
iako gwiazdeczki iakie / wydają.
Soku mlecznego w liściu y w kła-
czu / iako inne wszystkie / dosyć ma.

Użyte.

I. Mlecz osty / roście pospolicie na

ploninach / w ogrodach / w sadzich /
na winnicach / przy drogach y ście-
żkach / y przy murach. 2. Mlecz
gładki / także na podobnych miej-
scach / na rolach wyprawnych : tamże
3. 4. 5. A 6. na gorach leśnych mie-
dzy drzewy / w miejscach ciemistych.
7. na wilgotnych miejscach / przy ie-
ziorach / przy stawach y błotach.
8. także przy mokradłach na grun-
ciech czarnych / wilgotnych. 9. po-
spolicie w lesiach gestych / wilgot-
nych y ciemnych. 10. także w ciem-
nych y gestych pustyniach / na miej-
scach kamienistych y wilgotnych.
11. y ostatni / także w puszcach cie-
nistych y bagnistych.

Przyrodzenie.

Malo nie wszystkie te Mlecze są
jednego przyrodzenia / z wodności
y z ciemności złożone, z lekka chło-
dzac / mając nieco w sobie siewier-
dzającego y zawściągałego / zwła-
szcza pierwsze siedm. Ostatnie czte-
ry dzielne y leśne znacznie chłodzą.

Moc y skutki

Te Mlecze polki młode są / a w kłacz
nie wyrosła / tak same przez się / iako y
z innymi ziół pomieszane / bywają salsata w
żywane.

Rospaleniu głowy / bądź w gorączkach /
bądź też z iakiey inney zwierchowney przy-
czyny : wziąć soku ledą korego Mleczu z
sześć lyżek : octu Kozanego / y olejku Kozo-
wego potrzy lyżki. To wespół ubić co nale-
piecy / a chuste wedwoie złożona / albo pączo-
stki w tym maczając / na czole y na skronie
przykładac. A ilekroć wstanie / tyle kroć od-
nawiać. Tak abowiem zbyenia gorącość y
bolesć będzie przez oddalona.

Strupy na głowie iatrzace z przymiotem
ognistym / goi proch z Mleczu korego kolo-
wie / lotow sześć / popiołu z kłacza popu o-
grodnego lotow dwa : Galasu miarko v
tarte go lot : to ze dwudziestu y cztermi loty
oliwy pilno wmięszawszy w moździerzu / każ-
dego dnia na noc tym głowę przecierać wło-
som nacierac : nasauntz winem przemyć / y
codziennie tak czynić aż się podgoi.

W powiekach włosy złe wyniszcza / sokiem

albo

Do uży-
wania
stolowe-
go.

Rospale-
niu gło-
wy.

Strup-
y iatrze-
cym na
głowie.

Włosom
złym w
powie-
kach.

Wsom.	albo mlekiem tych Mleczow pomazuiac. Wsu bolesci z przyczyny goracey wkłada/ puszczany sok Mleczowoy w nie. Jesze lepiey z oliwa w lupinie Granatowego jabłka wazony.	domosci chorego kładac Apul.	Watroby goracosc z zamulenia żył w niey wychładza/ częstym swym używaniem/ tak z miewem/ albo z miodem i kurkami wazona/ iako salata/ albo iarzyna używana/ bo moze go zwlaszcza polci mlody/ w kłace niewyroscie/ bezpiecznie tak używac iako Cykorey y Pobrozniku: iakoż w obcych krajach nietylko zdrowych czasow/ ale y ceras znieyszych używają. Owa barzo watrobie iest wyteczny.	Watroby goracosc z zamulenia żył w niey wychładza/ częstym swym używaniem/ tak z miewem/ albo z miodem i kurkami wazona/ iako salata/ albo iarzyna używana/ bo moze go zwlaszcza polci mlody/ w kłace niewyroscie/ bezpiecznie tak używac iako Cykorey y Pobrozniku: iakoż w obcych krajach nietylko zdrowych czasow/ ale y ceras znieyszych używają. Owa barzo watrobie iest wyteczny.
Pierśń. Żoładko- wi.	Pierśiom rospalonym. Żoładkowi zapalonemu/ ziele to tluc/ a na nie przykładac: albo sok z niego wyzaw- szy/ pączoski albo Bawelne w nim maczając a przykładac.	Białymglowam białki pierśiami karmiacym/ gdzieby w pierśiach mleka nie ssta- wało/ dobrze tego ziela wśelaniem sposobem wedle upodobania używac: Albo soku kł- rorowego y wytrybowanego po cztery/ albo śesci lyżek strocha cukru/ albo miodu białe- go/ każdego dnia piac: tak abowiem obfi- tość mleka beda zarose nialy. Toż samo ziele iarzyna wazone z oliwa/ z mąstem al- bo z miewem używane. Dios.	Mleka mamkom dostatek daie.	Mleka mamkom dostatek daie.
Gryzie- niu w żo- ładku.	Gryziecie w żoladku z matercy goracey / wkłada/ cztery loty/ albo cztery liści go piac. Albo sam tylko / albo z nasieniem ogorcz- nym/ a z Limbowem iadertami ciepto. Ale cen sok ma bydz z Mleczu gładkiego y miewa- ziego/ a nie z czerwonego/ albo ostrego.	Cere sliżna z takim używaniem daie.	Cere sliżna z takim używaniem daie.	Cere sliżna z takim używaniem daie.
Wytecz- ny żoład- kowi.	Mlecz wśelaki żoladkowi iest przyiemny y wyteczny/ iako Galen piše/ tak miasło i- arzynny wazony/ z miewem albo z mąstem/ ale- bo z oliwa. Też z octem albo bez octu używa- ny/ korzenie także tego wazone/ do stolarow- go przyśmaku/ z oliwa/ z octem a z sola/ bars- do przyiemne bywa.	Paniom y Mamiom w pierśiach niedo- puszcza sie mleku zsiadac y strzepac / swym iakimkolwiek używaniem: Także zwierze- chuplastrowany na pierśi. Tab. Dios.	Paniom y Mamiom w pierśiach niedo- puszcza sie mleku zsiadac y strzepac / swym iakimkolwiek używaniem: Także zwierze- chuplastrowany na pierśi. Tab. Dios.	Paniom y Mamiom w pierśiach niedo- puszcza sie mleku zsiadac y strzepac / swym iakimkolwiek używaniem: Także zwierze- chuplastrowany na pierśi. Tab. Dios.
Artetyce. Chirac- grze. Podac- grze.	Artetyce. Chiragrze. Podagrze z goracey przyczyny/ świeżo zie- lone/ plastrowac dobrze.	Zoltey niemocy z wylania żolci w żyły po- wyszkim cieie/ wielkim iest y doświadczon- nym lekarstwem/ rano y na noc soku tego po- piaci/ albo śesci lyżek biorac: abowiem y watrobe zamulona z korey to pospolicie po- chodzi owiera/ wychładza/ y posila.	Zoltey niemocy z wylania żolci w żyły po- wyszkim cieie/ wielkim iest y doświadczon- nym lekarstwem/ rano y na noc soku tego po- piaci/ albo śesci lyżek biorac: abowiem y watrobe zamulona z korey to pospolicie po- chodzi owiera/ wychładza/ y posila.	Zoltey niemocy z wylania żolci w żyły po- wyszkim cieie/ wielkim iest y doświadczon- nym lekarstwem/ rano y na noc soku tego po- piaci/ albo śesci lyżek biorac: abowiem y watrobe zamulona z korey to pospolicie po- chodzi owiera/ wychładza/ y posila.
Młaciec- zapała- niu.	Młaciec zapaleniu y zjad boleiaczy/ świeży przelutszy / czopkiem w prawiony/ albo z welnym czopem wtoczyc / a w tego soku zma- zając/ w lono wlozyc.	Także: Weźmi sok z swiniego mleczu/ soku Mleczu ogrodniego białego po dwana- scie lyżek/ soku Podroznikowego/ soku z Lo- cygi/ soku z Wocnego cienia ziela tak rzetna- cego / albo ze Wlostick Psinek/ soku Szas- rokowego/ soku Muszterowego po osmi ly- żek: To wespół zwarzyć/ przydaroszy kłan- nym cukru dwanaście lotow: mehay kłakłroc ze- wre aż sie cukier rosplynie: potym przece- dzi- wshy/ po śesci albo siedmi lyżek choremu tego- pic dawac/ doświadczone to iest żoltey nie- mocy lekarstwo.	Także: Weźmi sok z swiniego mleczu/ soku Mleczu ogrodniego białego po dwana- scie lyżek/ soku Podroznikowego/ soku z Lo- cygi/ soku z Wocnego cienia ziela tak rzetna- cego / albo ze Wlostick Psinek/ soku Szas- rokowego/ soku Muszterowego po osmi ly- żek: To wespół zwarzyć/ przydaroszy kłan- nym cukru dwanaście lotow: mehay kłakłroc ze- wre aż sie cukier rosplynie: potym przece- dzi- wshy/ po śesci albo siedmi lyżek choremu tego- pic dawac/ doświadczone to iest żoltey nie- mocy lekarstwo.	Także: Weźmi sok z swiniego mleczu/ soku Mleczu ogrodniego białego po dwana- scie lyżek/ soku Podroznikowego/ soku z Lo- cygi/ soku z Wocnego cienia ziela tak rzetna- cego / albo ze Wlostick Psinek/ soku Szas- rokowego/ soku Muszterowego po osmi ly- żek: To wespół zwarzyć/ przydaroszy kłan- nym cukru dwanaście lotow: mehay kłakłroc ze- wre aż sie cukier rosplynie: potym przece- dzi- wshy/ po śesci albo siedmi lyżek choremu tego- pic dawac/ doświadczone to iest żoltey nie- mocy lekarstwo.
W stolec- albo w żo- ładku zapa- leniu.	Przeciwko boleściom z zapalenia w stole- cu/ welnie w soku maczając a przykładac/ do- bry. Dios.	Puchlinom goracym y rospalającym/ sok- tego ziela znamięnitym iest lekarstwem/ ka- żdego dnia poranu na czczo/ y na noc po śesci- albo po osmi lyżek daiac. Albo tak	Puchlinom goracym y rospalającym/ sok- tego ziela znamięnitym iest lekarstwem/ ka- żdego dnia poranu na czczo/ y na noc po śesci- albo po osmi lyżek daiac. Albo tak	Puchlinom goracym y rospalającym/ sok- tego ziela znamięnitym iest lekarstwem/ ka- żdego dnia poranu na czczo/ y na noc po śesci- albo po osmi lyżek daiac. Albo tak
Młaciec- zapała- niu.	Także zapaleniu młaciec/ dwie części te- go soku wziac/ olejku z Balynowego owocu/ olejku Wielunowego po części zmieszać/ a w tym weseleć albo czopem z bawelny/ al- bo z welnym wtoczyc/ obmaczając y prawic.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.
Łoná zapa- leniu.	Łoná zapaleniu / iest wgaśnieniem/ woda z wazonych tych żiol/ maczając w niey płas- ty/ a przykładac. Sok iest do tego pote- zniejszy s nich.	Watrobie chorey y częstoboleiacey. Także	Watrobie chorey y częstoboleiacey. Także	Watrobie chorey y częstoboleiacey. Także
Bolacz- kom y na- puchlin- o z przy- miorom.	Bolaczki wśelacie y nabymialosci/ z do- gnistym przymiotem leczy / świeżo zielone liście tlucac/ a plastrowac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.
Czerwon- ce.	Czerwona cielaczke zamsciaga/ toż pla- strowanie tego ziela/ albo w soku tego chusty maczając / a przykładac na żywot / z wla- szcz z zbyniey Kolery / iadomicie goracey/ w liści wylaney/ to często odnawiac. Toż czyni z octem pożywany.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.
Wsz- Enionym ob- znie- dżwiadka	Wszkionym ob Niedzwiadka / ziele y z korzeniem swym tluczone a plastrowane / iad moli y wżcioga. Dios. Też sam korzen- toż czyni Plin.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.
Żołaciec.	Żołcie biegunki z ostabialosci żoladka/ z- wicioga/ w winie wazony/ a używany y pity.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.
Goracz- kom.	Goraczke wśelaka / powiadacia / obpa- dza/ świeże ziele pod przescieradło bez wia-	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.	Wziac tego soku ze dwanaście lotow albo lyżek/ soku z korzenia Pietruszczanego osm lo- tow/ soku Rzepikowego/ Podroznikowego po śesci lotow albo lyżek/ cukru cztery loty: Temu wśelitemu dac wezworzeć raz albo czte- ry/ przece- dzi- a każdego dnia rano y na wiec- czor/ po śesci albo siedmi lyżek ciepło chore- mu pic dawac.

Dychaw-
cy.
Przedko
tchnia-
cym.

Dychawicznym y ciężko tchniacym. Też
Przedko tchniacym / biały sok gładkiego
Mleczu trunkiem wzywany / bywa wyte-
cznym ratunkiem / po trzy albo cztery lyżki go
na czczo pić. Plin.

Czerwon-
ce.

Czerwona biegunka zastanawia / to ziele
z korzeniem swym w winie warzone / a trunkiem
wzywane. Toż też

Trzewo
y wnetr-
nościom
zranio-
nym.

Trzewo y inne wnetrności zawrzedziane
y zranione leczy / rano także y na wieczor po
śści albo siedmi lyżek ciepło biorac / albo
soku pod tą miarą pić. Tab.

Chłomi
cielesno-
ści.

Chłiwosć niezmierzana cielesna chłomi y w
cisa / często go pokarmem / albo y soku tego
trunkiem wzywając. Tab.

Paniom.
Ciężko
rodzić
cym.

Paniom w ciężkim rodzeniu dziatek / wiele-
kim y przedkim bywa ratunkiem / dziesięć ala-
bo dziesięć lotów / bądź lyżek tego soku z win-
nem / aże trzema lotami oliwy przecinac y sie
dziatkami pić dając. Toż też

Plod
martwy
wyciąga.

Plod martwy z żywota wypędza : ale po
wypiciu ma się zaraz przechadzać : może go
też nietylko w winie / ale w jurece / y wlewa
polewce wzywać.

Od moro-
wey zara-
zy bron.

Przeciw zaraze morowego powietrza / by-
wa też znacznym ratunkiem tegoż ziele sok
picia albo ścicia iader z kostek brzośkwino-
wych w nim roztartych / każdego dnia na czczo
dwie godziny przed obiadem wzywany : abo
ratem bronie od zaraży. Tab.

Kamien-
prosi.

Mleko Mleczowe na czczo pić / kamien
możem wywodzi. Erasistrat.

Wolgot-
nościom
zagnie-
tym w cie-
le.

Wolgotności zle / zagnie / z ciałą wywo-
dzi : o czym wnet w syropie tego niżej sie
powa.

Mleczu
ciężkie-
mu.

Mleczu ciężkiemu puszczeniu / mleka z tego
Mleczu ze dwie albo ze trzy lyżki ciepło pic
dawać / bywa lekarstwem y ratunkiem.

Chłynie-
nia z wst.

Chłyniecie przyle z wst oddala liście ju-
chane.

Potrąwa
Zatocem
Krolit-
geatom.

Zatocem /
Krolitom.

Gesiom / Mlecz jest przyiemnym barzo
pokarmem / bo ie przedko tuczy.

Sonchas
niger.

Czarny / albo czerwony Mlecz.

Krew By-
czu pić
cym.

Ten słodki jest do częstego wzywania /
zaboiem choroby zimne wznieca : O-
procz iako Agatolles pić / ktorzyby krew su-
rowa z Byk pili / tym tego Mleczu czarnego
sok bywa z wielkim wyetkiem dawany.
Plin.

Przymio-
tom ogni-
stym.

Chłodnego jest przyrodzenia náb biały /
przez z Jeczmienna mała zacyniony y pla-
strowany / ogniste przymioty wychładza / y
wyciąga. Plin.

Korzenie białego Mleczu wzywane / mo-
czu z ciężkością odchodzącemu bywa lekar-
stwem wkrzac / a iuche pić / albo też same-
go wzywając.

Wodka mleczowa.

Aqua
Sonchi-

Czas naprzystoyniey do wyciągnięcia
tej wodki z tego ziele / na ostátku dni
Miarowych kiedy kwitna / y dostawia albo
dozrzewać poczynia / posiekawsy go z ko-
rzeniem / z kwieciami / y w garniec miedziany /
takowy jest / ktorogo gorzałke pala wysypać
a przeciągnąć : bądź z ktorogokolwiek / albo
z pomieszanych Mleczow wespół / gdyż wysy-
pkie iednego z przyrodzenia / y iednych skut-
kow sa. Ta do tego wysyfkiego służy / do
czego iey sok / albo y ziele. Z osobliwości.

Watrobie zaniuloney y goracey / także
mnetrnościom innym zaciłanym / otwier-
iac / wychładziac / y posilac ie.

Zosta chorobe leczy / z zaniulenta był wa-
trobnym.

Wpaleniu z iakiegokolwiek goraczki.

Piersiom.

Pluciom.

Zolatkowi nad przyrodzenie rozgrzane-
mu / rownie / iako wodka Podrożnikowa / pi-
iac rano y na noc / miasto Podrożnikowej
wodki.

Głowie zbytniego goraczki boliaczy / oso-
bliwie służy. Także

Watrobie / y innym członkom zbytnie w-
palonym / chustke w niej maczając / przykład-
ając / iest ochłoda y posilkem / często to
przykładając.

Watrobie srodze rospaloney / w goracz-
kach gwałtownych : wziac tych Mleczow
wodki kwaterek / octu Rozanego cztery albo
piec lyżek / Sandalow wysyfkich trzech co-
namielcy wtartych / popól kwinty / Kampho-
ry dziesięć gran : to wysyfkto wespół pilnie
zmieszać / a płac czerwony / albo Cyndalin /
albo sówite chusty w tym maczać / y na bok
prawy zaraz pod ziębrą / leżno przykładac.
Tak goraca watroba wychłodzi / y mdo po-
sili / powtarzając ile wschnie.

Syrop z Mleczu.

Syrupus
Sonchi-
tes.

Ten syrop tym sposobem zrobić może.
Wziac soku Mleczu białego albo gład-
kiego / albo cwiniego / ktorogokolwiek z tych /
gdyż iednostajnych skutkow sa wysyfkie / kła-
rownego ze trzy fanty : Cukru białego dwa
fanty : y wespół to w parali a w wolnym
weglistym ogniu wkrzyć / aż do przystoynego
zgeszenia / y klaryfikować go białkiem iáo-
wym. Ten do roku może chować.

W goraczach srodich kolerycznych / dąć
go po trzy lyżki / z ścicia lyżek wody Mle-
czowej / każdy dzień na czczo y na noc. Także

Watrobie zbytnie rozgrzanej / y wnetr-
nościom innym wpalonym : Też wśelakim
chorobom goracym / do ktorych wzywamy
Podrożnikowego syropu / barzo służy na
miejsc Podrożnikowego.

Goracz-
kom kole-
rycznym
Watro-
bie roz-
grzanej
Wnetr-
nościom
chorob-
gorscy m

Rozsa-

Rozdziałek.

Mleczow pomienionych rozność / ma
też v nas rozne imiona. Mlecz gładki /
ieden ogrodny / drugi polny / trzeci krowi / li-
stu wielkiego / szerokiego bąrzo / aż do same-
go ziębia szerbate / którego sie konce zawią-
ia. Drugi mniejszy też krowi / głęboko wy-
krawany / ale nie do samych ziobr / y liścia
nie tak szerokiego / iednák ná samych kon-
cach sa obferne / mając kształt liścia Blus-

szowego : zacząym też może być Mleczem
Blusczowatym nazwany. Jest iesze Mlecz
zaciezy gładki / drugi swini / o którym między
podroźnikami bedziem mowili. Mlecz o-
stry także dwoy iest / ieden liścia szerzego / dru-
gi węższego. Jeden szerbary / drugi nie tak /
wsakój po trąciach także / iako pierwszy ości-
sty / wsakże obadwa skutkow iednakich. Ten
ostry Mlecz / niektórzy czarnym zowia : a
ten do wzywania / dlażbytniego chłodzenia
nie przychodzi.

Szerbak albo Endiua / Rozdział 98.

Intybus , Endiua , Cichore-
um domesticum , Seris
satiua.

Endiwien / Antifien / weiß Endi-
wien wegwart.

Szerbak ogrodny.

Czworaki Szerbak albo En-
diuia mamy : dwa ogrodne
y dwa plonne. Pierwszy o-
grodny wielki slancowany albo sia-
ny / a ten własna Endiua. Korze-

nia białego / długiego y odnożyste-
go / smaku gorzkiego. Liście szer-
kie / iako v Leczygi / iedno kosmat-
e / żyłowate / y mięsiste. Kła-
cza ná poltorá wzwyż / mięzkiego /
obłego / złoźkowatego y galeźistego.
W wierzchu kwiat podobny Po-
droźnika polnego : iedno ten przez

Szer-
bak pol-
ny.

slancowanie ozdobniejszy / bay-
niejszy / miękcijszy / a do wzywania
skolow. zo sposobniejszy.

Drugi ogrodny mniejszy / ten li-
stu węższego / dłuższego / kędzierza-
wego.

Intybu
crispum
Endiua

crupa,
scariola.Kraus
Endivia.Seris mi
nor, serio
la inty-
bum mi-
nus & sa-
tium
Endiufo-
la, inty-
bum an-
gustifo-
lium En-
divia mi-
nor,
Klein En-
divia
Garten
scariol.Intybū
minus
album, se-
rioia al-
ba, Scari-
ola alba.
Wers
garden
scariol.

wego / iako v Lozygi abo Sa-
laty kędzierzawey : zacsym kędzie-
rzawym Szczerbakiem bywa mia-
nowany : smaku gorzkiey /
nizli pierwszy. Ten wlasnie Sca-
riolam, abo Scariolam Lacin-
cy zowia. Kłacza lolkietnego /
podczas wyoszego / okraglego /
ktrifastego / w galastki krzewiste-
go. Kwiatu oba modrego. Ten
ma ktale gwiazdy / kazdego dnia
wiednieie y opada / a drugi wy-
nika y rozwiia sie. Nasienia ia-
ko y pierwszy drobnego / oblego :
korzen Lozygowemu podobny /
iedno wietszy y kosmaty.

Trzeci plonny abo dziki / talze
dwoy iako y ogrodny. Jeden /
ktory Cikorca zowia ogrodna :
przeto ze w ogrodziech bywa sia-
na. Liscia kerszego / y dluzszego /
nizli wtory Szczerbak ogrodny :
ktoremu we wszytkim niemal po-
dobny : dla czego zowia go La-
cinicy Seridem agrestem, to iest
plonnym Szczerbakiem / y po-
drozunkiem ogrodnym : Jedna
ma list krotszy / wazszy / y nie tak
szczerbato wykroiony. Ten do v-
zywania bywa przyiemny. Kł-
czem y kwiatem barzo mnieyszy
Endiwiey ogrodney podobny.
Korzen na stopie wzdluz bialy /
mielei / y gorzkawy.

Czwarty wrzedzie / a wtory
polny : liscia dlugiego / a do Mle-
cza czarnego / ktory ostrym zo-
wiemy / wykroiem barzo podo-
bnego : na koncu / iako strzala za-
ostrzonego / przez posrzodek ma-
iac zebro rumiane. Smaku iako
inne gorzkiego : Piet twardy y
chrostowaty. Kwiatem y nasie-
niem swym podobny : korzenia
twardzego nizli Szczerbak ogro-
dny / wielkiego y gorzkiego. Snay-

duie sie tez podczas y kwiatu bia-
lego.

Wzrost.

Pierwsze dwa w ogrodach :
Dwa ostatnie na polach : y trze-
ci dla stolowego y lekarskiego v-
zywania / bywa w ogrodzie slans-
cowany. Czwarty sam przez sie
na polach / na miedzach / odwro-
tach y w koncu rol na laskach snz-
szych / przy drogach y sciezkiach / y
nad wozami.

Przyrodzenie.

Ogrodny / iako Galen pisze /
barzciey chlodzi nizli polny / wil-
gernosci mairac w sobie niemalo /
ktora zatlamia y wyniszcza su-
chosc / co o swiezo zielonym ro-
zumiec mamy. W pierwszym a-
bowiem stopniu chlodzi / w tymze
odwilza : ale na koncu. Toz Aria-
nialis Arab : pisze : Ma tez cierp-
kosc w sobie y gorzkosc zatwierdza-
jaca. Suchy, chlodzi y wysusza w
pierwszym talze stopniu na kon-
cu / abo we wtorym na poczatk. Polny talze iest chlodzacego y wy-
suszaciego przyrodzenia / ale talze
suszony. Pisse Aben Mesuai / ze le-
cie gorzkieyszy bywa / nizli zimie :
y przeto nieco na ten czas ma cie-
ploty w sobie / a zimie inaczey.

Moc y skutki

Zak korzenie iako liscie / zwlaszcza ogro-
dnego / do przysmaku / do potrawy : iako
do lekarstwa z wielkim vzytiem przychodzi.
Zoladkowi barzo przyiemny y vzyteczny /
badz Salata : badz sam iarzyna albo na
miescie / na kurach / przez cale lato / zwlaszcza
pozi nie wyrosie w slup / y nieschrostowa-
cie / badz z innymi zioly warzony / y vzyw-
ny. Nie talz dla pokarmu y tuczności ciatu /
ktora mala daje / iako dla wychlodzenia za-
palczynosci / talz w zoladku / iako w slezienie

y wotrobie

[illegible]

Plucom zapale- niu.	Plucom y Piersiom zapalonym/ bywa ochłoda y le- kárstwem/ świeżo zielone ziele / z mała Jeczmienna przykładane na piersi.	żytecznym pokármem/ tak sáatata iáko iáry- na. Także też korzenie w cukrze przypáwio- na. Owa Sezerbat albo Endiwia we wśy- tkich pomienionych dolegliwościach / tak zwierzchowacie iáko wnerznie używana/ jest lekárstwem. A iáko Sethi mowi. Jz wśe- láti Podiożnik albo Sezerbat między in- mi zioly/ ma własność/ zámuleme wnerzo- ności/ otwierac/ wycierac y wychodzac/ nie- wádzac swym chłodzeniem/ ludziem zimne- go przypódbienia/ iáko czyni Łoczogá/ y in- ziola chłodzące y odwilżające/ żadney gor- kości/ ani cierpkości w sobie nie máiace.
Biegun- kom wśe- lákim.	Ciekaczki wśelákcie / Ziele w czerwonym winie ciepłim warzone/ á plastrem ná ży- wot ciepło przymiánc.	Polny iednak Sezerbat żoładkowi jest po- teżniejszy y pożyteczniejszy w ochłodzeniu y w posileniu. Dios.
Dolacz- kom zprymio- tem.	Bolaczki káżde z przymiotem ognistym wychładza/ tlucone á plastrowane. Także Goracosc watroby wychładza / z octem ná prawy bok przykładane. Albo sólu przy- mieszac troche/ winnego octu / á chustki we dwoie/ albo we troie zlozone w tym maczac/	
Watro- bie gor- cey.	y na watrobe ná bok prawy pod zebry przy- kladac lenio / tyle froc odnawiaiac / ile wśchnie.	
Podá- grze. Artycyce.	Podágryczne y Artycyzne bolesci vkladá z przyczyny goracey / Sezerbat świeżo zielo- ny z Jeczmienna mała wtarty/ á przykładá- ny. Toj też	Szkodzi.
Od pśezol. Sierp- ni. Kordyá- cznym.	Od pśezol/ Os/ Sierpeni y pśmielow obrażonym / jest lekárstwem. Hunaim. Alcan.	Slezenia Sezerbatowe nasienie škodzi Simeon Seti.
Koży pie- kietney.	Kordyácznym jest wielkim rátkunkiem tak sam z mała Jeczmienna/ ná dołek pod pier- siami plastrowany. Dios.	Wodká Endiwioná.
Przymio- tom ogni- stym.	Koza piekietlna spada/ ziele samo świe- że z octem á z bleywásem/ to jest zolowna biela przykładane. Albo sół tego. Alcan.	W kwietniu ma bydz palona/ tak z ko- rzeniem ziele bierac/ iáko y z kwiatem. A tym sposobem bywa wypalana/ iáko y z inych zioly/ z garnca miedzianego. Tá fluży we wśytkich chorob. ch goracych/ z w- palenia badz goraczki/ badz słonecznego/ re- puac y przykładac: iáko głowie/ piersiom/
Moesz- cieśkie- mu.	Toj wśelákcie przymioty ogniste/ ktore wy- chłodzenia potrzebuia/ z octem á z bleywásem przykładane czyni. Dios. Także sół tego/ z sóliem psinkowym/ toj moze. Alcan.	plucom/ żoładkowi/ oczom/ watrobie/ s- zenie/ nerkom/ pecherzowi/ máciy/ y innym wnerznościom zápalonym/ po piaci albo śesci lyżek ná czezo y ná noc/ káżdego dnia puac/ badz same/ badz do winá przymiesza- na. Tab.
Pecherzo- wi zápa- lonemu.	Cieśkiemu pusezaniu wryny / korzeń w ocie wáżyć á pić/ wielkim bywa rátkunkiem. Pecherzowi zápalonemu jest vżyteczny.	W goraczkach gwałtownych także by- wa trankiem vżytecznym y lekárstwu/ iáko podiożnikowa wodká.
Zoláccie.	Zolta niemoe leczy/ z miodowa syta/ gdzie- by goraczki nie bylo: á gdzieby goraczka by- lá/ z Podiożnikowa wodká/ sół tego trun- kiem używany. Plin.	Głowy boleniu z zápalenia żołci wziac iey z rowna częścią wodki swiniego Mleczá/ á syropem z iáblek Granatowych / po dwu lotow/ Syropu z octu á z cukru kwásnego ly- ške/ to káżdego dnia ráno y ná noc chore- mu pić dáwac.
Mieście- czney.	Czyszczeniu mieściecznemu biatogłorostkie- mu/ iucha warzonego jest vżyteczna/ trun- kiem używana.	Dzieciom malym w goraczkach kádu- miewaiacym/ wziac tey wodki ze trzy lyšky rozane/ z Benediktu ábo Skulliku wodki/ sy- ropu siolkowego po dwu lyżek / á tego da- wac im/ po lyżce często pić.
Przepu- tlym.	Przepuťlym/	Serca zbytniey goracosci.
Poturezo- nym.	Potureczonym/ jest lekárstwem.	Kordyácy
Włgoz- mościom	Włgomości niepotrzebne / z ciáta mo- czem wywodzi/ sół/ albo iucha z warzonego/ zwłasczá z miodem/ trankiem go dobrze v- żywac. Seth. A nie tylko to sół/ iucha/ y syrop tego czynia/ áley samo ziele suszone / ná proch stárcé / á w iákimkolwiek tranku przyiete / tym wśytkim pizerzezonym nie- dostátkom/ bázro jest vżyteczny. Tenje.	Wst żoładkowych zápaleniu: weźmi tey wodki cztery lyšky/ Rozáney wodki/ syro- pu kwásnego z cytryn/ po dwu lotách albo lyżkách/ syropu z kwiecia Grzybieniowego bialego lyške: to ná raz choremu/ trankiem lenio dáwac ráno y ná noc/ przez kilka dni.
Arwi zá- paloney.	Arwi w watrobných žylách zápalona wychładza. Seth.	Żoladkowi boleiacemu z zápalenia w nim żolci/ weźmi wodki Endiwionowy cztery ly- ski/ wodki Mleczowej albo swiniego Mle- czu/ ktory plonnym Podiożnikiem miánuie
Spánie- czyni.	Sen y spánie mierne y wdzieczne przywo- dzi. Písa niektorzy / że po pusezaniu krowie albo otwieraniu baniel/ gdy go kto pożywa / watrobe bázro posila. Bo to własność tego ziela watrobe posilac y wspomagac. Tenje	Żoladko- wi boles- ieccmu.
Watrobe posila. Prágnie- niu.	W goraczkach prágnacym bázro bywa v-	

iny : Syropu z octu a z cukru/ Syrupum acetosum simplicem, po dwu lyżek : syropu z Pigwo lyżke iedne : to naráz : także wiele na noc/ czyniac to po kilka dni.

Zoładkow
wi gorac
cwinu.
Zoładkowi aby nie goracemu : wziąć tey wódki cztery lyżki/ Podrożnikowej/ syropu z Agrestu/ to iest z winnych niedozrzątych ias god po dwu lyżek/ syropu Mirytkowego lyżke/ to poraniu y na noc przez kilka dni pić.

Prągnie
niu nie
smierne
mu.
Prągnięcie z upalenia wielkiego gąsi/ wódki Sczerbatowej weźmi z pięć albo sześć lyżek/ Szawikowej trzy/ syropu z Sczyrbatu/ Siolkowego po dwu lyżek/ a raz y cztery przez dzień pić day.

Prągnie
niu w go
raczkach
moros
wych.
Także/ Prągnięcie nie w gąsione czasu goraczki morowej : wziąć wódki Sczerbatowej poł kwarty/ Szawikowej/ Rozjany po kwatrze/ wódki polney Dryakwie/ Grzybie niowej po dwunastu lotow albo lyżek/ winą z iablek granistych albo ziarnistych dwunastu lyżek dobrych : octu Gwoździkowego osm lyżek/ soku Limoniowego sześć : Cukru przedniego dwunastu lotow : To wespół swarz na wolnym weglistym ogniu w garnku polewanym nowym/ żeby raz albo sześć wezwrzało dobrze : precedzić/ a we dwie y we dwie godziny po dobrym trunku pić daway : To nietylko prągnięcie gwałtowne w śmierza y gąsi/ ale y serce młde posila/ a za raze y iad odpadza/ y broni mu gory brać.

Wetro
bie zap
lonay.
Wetrobie zapaloney : Wziąć wódki tey z pięć lyżek/ wódki watrobego ziela albo Lisjacy/ syropu Szawikowego po dwu lyżek/ syropu z Sczerbatu lyżke/ to naráz pić day/ czyniac raz dwa y trzy każdego dnia.

Zołtace.
W żołtey niemocy z goraczki/ wódki Endywiowej/ wódki Podrożnikowej/ syropu z Sczerbatu po 2. loty/ syropu kwastowate/ opisać chęć rzezonego lyżke/ day choremu.

Goracz
kom po
spolitym
Goraczkom po spolitym/ wódki Endywiowej/ świniego Mleczu wódki/ Podrożnikowej po dwu lyżek/ syropu Endywiowego/ albo Podrożnikowego trzy loty albo lyżki/ albo oboygá po pulcory lyżki : a po dziewiatym dniu od pierwszego feby nadeścia/ każdy poranek ciepło pić daway/ poty pokł nie wstanie.

Bolent
głowy.
Bolenie głowy ze zbytniey goracości w śmierza wódka Sczerbatowa z olejkiem Rozjany/ z octem Rozjany/ a z Kamfora/ chustki maczaiac/ a na czola/ stromie/ albo y na wszystkie głowe kłasc.

Śapale
niu w g
ble.
Zapalenie w gardle y okolo śliz/ dobrze ciepła gąrgaryzm czynić.

Kłociu
w watro
bie.
Kłociu w watrobie z goracości tey zbytniey : wódki Sczerbatowej kwatrze/ Rozjany dwunastu lyżek/ Sándalu białego y czerwonego miálko wtartych po kwincie/ Kamfory trzecia część kwinty/ w tym chusteczki sówite albo eindalin ciepło maczác/ a na watrobe przykładác.

Wino z Sczerbatkiem.

Tymże sposobem ma bydź przyprawiane iako podrożnikowe. z przysada inych ziół tak bywa : Biora ziela samego suchonego bez korzenia lotow szesnastu/ Wólowego iest zytá osm lotow/ korzenia Pietruszanego/ korzenia kopru Wólkiego/ Biedrzencowego/ Szparagowego korzenia/ Wiechy mysiey/ Papirocianego korzenia które Polypodiū zowia Lacińczy po dwu lotach/ Rzepiku ziela/ Jelenich iezyczkow po łocie/ Senesowych listeczkow poltrzecia lota/ Rhenbárbárium pulcórá lota/ nasienia Ogorkowego/ Dyniowego/ Baniewego/ y Malunowego z grubá przetłuczonego/ Sándalu żółtego y białego/ Siolkow modrych/ Rozmárynu/ Kwiatkow Berakowych/ nasienia Aminakowego/ nasienia kopru Wólkiego/ Anżydowego po poł lota/ Wólkow málki Bożey lot : To wszystko drobno posiekáć/ y w fáske sześćgárnkowa z trzasczkami heblowanymi z leszczyny wyspáć/ a Mostu dobrego na to nálat/ y dáć mu wykisnąć. Do roku może go chowác. To wino

W goraczkach trzciodniowych y w inych/ osobliwym iest trunkiem y wytecznym.

Syrop z Endywiey.

Z soku Sczerbatowego bywa syrop czynić/ Iny prosty : Bywa drugi z przysada inych ziół robiony. Prostý tak może bydź : Wziąć soku świeżo zielonego Sczerbatu klaryfikowanego trzy funty/ Cukru przedniego funtow dwa/ y wárzyć to na wolnym ogniu aż do przystoynego zgeszczenia/ a gdy już do srey doskonálosti dowiera/ białkiem od iáia klaryfikowác go/ y przez plát precedzić/ a do potrzeby chowác : Ten wychladza z goracości/ posila/ y oczerstwia/ żoładek/ serce/ watrobe/ ślezione/ nryki/ y inne wnetrznosci zámulone otwiera/ wilgotności gorace trawi.

Drugi bywa z przysada inych ziół czyniony/ a ten Syrupum compositum zowia/ tym sposobem : Biora Sczerbatu/ podrożniku/ Bábki oboley/ Szawiku/ Boraku/ Rożey/ Kálniey przedze/ Lisjacy/ Łoczycy z nasieniem/ Jeleniego iezyki/ Brzostwin/ Śliw suchych Węgierskich/ albo Dámáscen/ każdego z tych po poł garści/ a drobno pokráiawşy wárzyć/ aż trzecia część wymore/ precedzić/ octu przyláć winnego/ cukru według potrzeby/ znówu wárzyć/ przydawşy ná ostátku Sándalowi/ Rożey suchey czerwoney/ Spodium w weźelu tu zámiazawşy/ żeby tylko raz wezwrzało : a gdy przechłodnie po 8. po 10. aż do 12. lyżek naráz tego używác. Tym

Korzy watrobe máia zámulona y názbýt rozgrzana. Także

Vinum
Endivia
tuni.

W trze
ciacz
kach.

Sirupus
Endiviae

simpl
Zoładk.
Sereu
Plucom.
Watrob.
bie.
Śleżie
nie.
Wetkom.
Wilgot
ności go
racc traw.
wi.

Sirupus
de Endi
nia com
positus.

Arwi.
Boleniu
głowy.
Wnetrze-
ności po-
sila.
Zykom.
Moczu.

Krew choleryczna czyści.
Bolenie głowy z rozpalenia y zgorac.
Wnetrznosci posila.
Zły zamyłone otwiera y wychodzą.
Moczu goracemu. Tym y innym wys-
szej pomienionym chorobom bårzo jest wys-
teczny / tak sam / iako z wodkami przyna-
lającymi.

Ogrodnicza.

Wydrywa z wielką przyiemnością do wys-
ławiania stolowego tak lecie iako zimie przy-
chodzi: przeto pilnego starania około tej
flancowania potrzeba / zwłascz na zimę.
Pod Jesieniązaski mlode koreby zimno wys-
erwać mogły często przesadzac w ziemie wys-
prawna / nawozna y tusta / ieden od drugie-
go na krocze / a gdy sie przyimie dobrze /
wierzch listeczki stulic / albo lyczkiem zwia-
zac / y nakryc je garnkami / aby ani deszcz / ani
stonce ich nie dochodziło / a pod onym nakry-
ciem żeby rosty / zaszym bedzie kudzierzawa i-
koby w glowkach na tscalc salaty skladancy /
bårzo na pozor wdzieczna.

Drugi sposob snadniejszy : Rozsadzona
pomienionym sposobem ziemia nakrywacia
y stoma / aby tej mroz nie nieszkodzil / ale ma
bydz często przesadzana w ziemie nawozna y
dobrze sprawniena zaraz iako w cztery listeczki
sie rozwinię.

Tni / w Kwiecie Pądzierniku wyimacia
ia z ziemi / y wierzchy zawiązacia liścia lyczka-
mi / a w piasek w piwnicy przesadzacia / y gar-
nkami nakrywacia : tak y biala / y nie gorzka
bedzie / ktora obwarować dobrze od szurkow
y od myszy. Tym sposobem możemy plon-
ny Podroznik miec przez zimę do salaty.

Wziwacia z wielką przyiemnością do wys-
ławiania stolowego tak lecie iako zimie przy-
chodzi: przeto pilnego starania około tej
flancowania potrzeba / zwłascz na zimę.
Pod Jesieniązaski mlode koreby zimno wys-
erwać mogły często przesadzac w ziemie wys-
prawna / nawozna y tusta / ieden od drugie-
go na krocze / a gdy sie przyimie dobrze /
wierzch listeczki stulic / albo lyczkiem zwia-
zac / y nakryc je garnkami / aby ani deszcz / ani
stonce ich nie dochodziło / a pod onym nakry-
ciem żeby rosty / zaszym bedzie kudzierzawa i-
koby w glowkach na tscalc salaty skladancy /
bårzo na pozor wdzieczna.

Mniżek / Swini Mlecz / Pąpawa / Rozdział 99.

Dens leonis, Caput monachi,
Rostrum porcinum, Aphaca
Theophrasti, Vrinariū & fe-
ris vrinaria, Herba vrinaria,
Seris somnifera, Herba Impe-
ratoris. Taraxacon, Altaraxa-
con, Hedypnois.

Pfaffenblat / Kohleinkraut / Lē-
wen zahn / Pfaffenkraut / Sauw-
ruschel / Sauw schnabel / Sauw-
blum, Pfaffenstil / Hundsblum /
Eyerblum / Monhsblatt / Wie en
lattich / Hundslattich / Mertz-
blum / Sommerdorn / Wyen-
schwartz.

Iako w inych iezykach rozmaite na-
zwisko ma to ziele / tak y w naszym
Polskim zowia go Mniżkiem / Po-
piaglowka / Mniża glowka / Mle-
czem swinim / abo psim / Pąpawa
swini pysk / Kadiki / wilczy zab / zé
Trojakié znaydujemy: Pierwszy / ko-
rzeni ma proste / bialy / z niewielką od-
nożek / iako Podroznikowy / tylko że
ten sok mlecznego pelny / y smaku
gorzkiego / niż podroznik. Zaraz
na wiosne mało nie pierwszy nad in-
ne ziola z ziemie sie pokazuje / y zaraz
zolto kwitnie / przedko też okwita / y

cał kwiat ieden na nim ginie / a dru-
gi nastawa : prawie przez cały rok

zimie, na wiosne lecie / y wieśni to-
czyni. A za każdym okwitniem /
czasu pogody / kszmata y perzowa-
ta glowka ma / ktore perzenie na kon-
cach / iako gwiazdeczki zdadza sie
bydz : a gdy je wiatr obwieje / glo-
wka iako v Mniha zostawa. Y
zad w naszym iezyku / w lacinckim /

y w Nie-

y w Niemieckim nazwiska dosta-
lo. A gdy czasu niepogody y pluty
okwita: kwiat nie obraca sie w ko-
smacinki/ abow perzaste welnian-
ki/ ale zaraz gnije niszczcie. Liście
ma podobne Mleczu białego/ abo
Podroźnikowemu/ z obu stron gle-
boko wykrawanego/ iedno ostrzeży
zabatego/ że iako zeby tkwia ostro-
spiczaste/ a na koncu każdy list iako
zeleżce w strzaly zaostrzony. To li-
ście po ziemi sie rozkłada: kwiatet
každy ma swoy pret, z korzenia mie-
dzy liściem wychodzący/ na piadze
wzwyż/ iako słoma cienki/ obli-
mdły/ a wewnątrz czczy/ glądki/ y
przyrumienšym/ mleka pełny. Li-
ście zlekką kosmate/ przez które na
dół ziebro rumiane bieży. W Mar-
cu pospolicie na tych pratkach wyra-
staia papie brodате faldowate: z
tego pomienione kwiecie żółte y pa-
chnące rozwija sie. Nasienie dro-
bne v spodku/ perza welnistego we-
spół na głowce tkwiące/ co współ
z kosmacinami abo z perzem wiatr
zwiewa/ dla czczości y lekkości iego.

Wtóry/ korzenia paciorkowate-
go/ na kształt niemal strątkow
Rzotkwianych. Listu mnieyszego/ y
nie tak gleboko wykrawanego/ zle-
kką kosmatego/ po ziemi rozpostrzo-
nego. Pret także iako v pierwszego/
kwiatu bladożółtego/ w Lipcu abo
w Czerwcu rokwitającego/ który
sie także w perze/ iako y pierwszy o-
braca. Smaku liście y korzenie o-
strogorzkiego.

Trzeci/ korzeniem pierwszym/
abo Podroźnikowemu podobny: li-
ścia długiego/ wykrawanego/ ogro-
dnemu Podroźnikowi podobnego.
Pretu na łokieć/ podczas wyższego/
gałastkowatego, Kwiatu żółtego/
iako w pierwszym/ który sie także w
welnianki/ abo w perz obraca bia-
ły. Smaku iako w innych.

Wieniec.

Pierwszy/ wszedy niemal roście/
w sadach y w ogrodach trawnych/
na winnicach/ na łąkach/ miedzach/
przy drogach, ścieżkach/ na przyło-
pach/ przy plotach na rumach/ ic.

Wtóry nie tak v nas obecny/ iako
we Franciey/ we Włoszech/ y indziej.
iednak w ogrodach pąskich bywa
w Niemieckich stronach słancowa-
ny. Trzeci/ między zbożem y przy
zbożu/ na łąkach/ miedzach/ przy prze-
topach/ na zielistych pagórkach/ y na
winnicach.

Przyrodzenie.

Tę wszystkie są przyrodzenia chłó-
dzącego y odwilżającego/ iako Po-
droźnik/ w pierwszym stopniu: ie-
donak z strony gorzkości swej przyo-
strzeyszej wysusza: która ma znac-
nieyszą. niżli Podroźnik: otwiera-
ia/ wychodząia/ zwłaszcza nawie-
cey nąsą. po tej mieysce ma Ture-
cki Mniszek. Trzeci/ także iako y
Konstantinopolitański.

Moc y Skutki.

Wspawa teysie mocy y skutkow/ których y
Podroźnik/ albo glądki Mlecz/ iedno je
smaku daleko gorzkiego.

Przychodzi do salat młody/ po ki w gła-
nie wyrosćte korzenie. A iżby tym smakowi-
tshy byl/ y gorzkości pozbył/ tedy go tym spo-
sobem słancować/ iako Endiwia/ abo Sezer-
bał/ często go przesadzając/ y garnki natry-
wiać albo ziemią. Także w piasku w piro-
nicach/ co sie już o Endiwiey powiedziało.
Tak nie tylko będzie biały/ y na pozor wdzie-
czny/ ale y smaku przyiemnego.

W gorączkach dawnych y ząstarczających/
dobrze go używać/ tak salata iako y iarsyna.

W zieloney chorobie/

W Puchlinie/ także bywa wystecznym ie-
dzeniem/ iakimkolwiek sposobem przyprawy.

W padającej chorobie zaleca go Arnald.
doswiadczoneym go ratunkie mianuiac.

Krwia charłaiacym/ sok iego wielkim jest
lekárstwem/ wziawszy go z kwarte z starym
cukrem rozanym. Tenże sok klasifikowany

Żoladkowi zbytnie goracemu/

Wotrobie z zamulenia náder rozgrzanej.

Do sto-
wego vs-
żywania.

Goracz-
kom zą-
starczają-
cym.

Zieloney
chorobie
Puchli-
nie.

Krwia u
Arwia
placem

Żółdło-
wi.
wotrobie

Żółtey

2.
Cichore-
um Con-
stantino-
polita-
num. Ci-
choreum
Polirrh-
zon, Ci-
choreu
Asphode-
linum &
Turcieu.
Konstan-
tinopolis-
tanisch o-
der Ture-
Fisch we-
gart.

3.
Dens Le-
onis.

Żółty y
zielony
chorobie
Pachli-
nie.
Goracz-
kom.
Tercyas-
nie.

Żółty y

Zielony niemocy.

Od puchliny zachowuje.

Goraczkom wszystkim służy/ zwłaszcza

Trzeciogniowej / po trzy albo cztery tyżki
każdy poranek pić.

Także trzeciaczce trunki niepospolity:
wziąć tego ziela y z korzeniem dwie garści:
ziela Benediktowego pultory. Srebrniku/
albo Złotniku garść. Tego wszystkiego badz
świeżych albo suchych/ pokrajać drobno/
w konew cynowa wysypać/ pulgarcą wody
studziennej na to nalać/ cukru przedniego lo-
tów sześć włożyć/ zalewać y w kotle wko-
pu wrzacego przez godzinę cztery wárzyć/ a
gdy powoli przestygnie/ przecedzić y tego po
ośmi albo dziewięci tyżek/ każdego dnia/ ra-
no y na noc pić choremu ciepło dawać.

Sebrzom.

Ten sok/ tymże sposobem używany/ nie-
tylko tej febry/ ale y czwartogniowej/ y ka-
żdegniowej służy. Tab.

Czerwona
ce.

Czerwona biegunkę zawiąca y leczy wá-
rzone ziele z socowica/ a często używane.

Moczu.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany albo
z cieśkością y kąpieniem odchodzący/ wá-
rząco z korzeniem w winnym occie/ do
wyrzżenia trzeciej części/ y te polewkę rano
y na noc ciepło po kwartce rowney pić dá-
wać/ wyroodzi.

Kontom
chorym/
y iść nie
chcącym.
Konstie-
niu mo-
czu zawi-
ązaniu
nemu.

Kontu chory/ gdy obroku iść nie chce/ zie-
le siekać mu między obroki. Także mugo w
wodę kłaść która ma być poion.

Kontu gdy moczu puszczać nie może/ tego
ziela wespół z korzeniem garść dobra wziá-
wszy/ pokrajać y w kwarcie winá y w dwu-
gley octu winnego do połowicy wárzyć/ a
przecedzwszy mocno wywarzyć/ przez trabe-
mu ono w gárdło wlać/ puścić moc.

Kany
te y kote-
leczy.

Do ran wśelających/ tak czterech iako sty-
chowych wielce zaleconym/ y wielokroć do-
świadczonym bywa lekárstwem tym spo-
sobem. Wziąć Papawy dwie garści/ Benedyk-
tu korzenia pultory/ Weroniku albo Pzeta-
zniku. Żółtych/ y czerwonych głowienek wło-
tów Młeki Bożej żółtych/ po garści/ Rze-
piku/ Napárstnice czerwoney y z kwiatem/
ziela poziomkowego/ Szarlattku/ polney dri-
akwie/ Białey Bukwice/ stósiku Zerkuleso-
wego/ z Jádru Jadom albo dobrego mniszka/
ziela pomurnego y z korzeniem po pulgarści.
To wszystko drobno pokrajać/ kwarte prze-
dniego winá/ druga wody studziennej na to
nalać/ Kánu cukru czwierać funtá do tego
przydąć/ y w cynowej flasz albo w konwi
zaspuntować/ a przez godzinę cztery w kotle
wtopu wrzacego wárzyć/ y gdy powoli prze-
stygnie/ przecedzić/ rannemu każdego dnia
rano y na noc po pięci tyżek prawie ciepło
dawać.

Wzrostu
młotemu.

Młody wzrost/ iáśnym y bystym czyniac/
posila. Zastony zwierchnie wśelające ście-
ra/ młeczny sok tego raz y trzy przez dzień/

tym sposobem puszczać. Rurke albo sto-
pke tego przelomic/ y on sok młeczny/ który
z siebie wydać/ w oczy puszczać.

Toż też trzeciogniowa goraczka leczy/ Trzeci-
na gotym go cieie nosić.

Artetyke. To jest/

Chiragre/

Podagre wstramia/ ziele świeże tłucac/
a na bolące miejsca plastruiac.

Wrzedziennicom ogniistym czarnym/ na
goleniach/ na piersiach/ albo na członkach
wstydliwych/ bázro służy/ tłucac także ziele
świeże/ y przykładając/ abowiem goraczka o-
gniasta z nich wyciąga. Albo masę taką z
niego wezynie: Wziąć Papawy świeżo-
zielony/ olejku Różanego/ albo oliwy z niedo-
jrzałych oliwek po funcie: ziele co nalepiey
vtłuc/ y z ona oliwa wárzyć/ aż się uschnie
y sok onego ziela wywarzyć y strawi. Potym
to mocno wýżac/ albo w prasie wypráso-
wać/ y przydąć do tego wosku nowego ośm
lotów/ lotu kózłowego sześć lotów/ y to ro-
spuścić na wolnym weglistym ogniu: Do
tego przydąć szesnaste lotów Białowaisu/
albo olowney bieli/ w Różaney wodce prze-
plotaney: Gleye sebrney/ także przepłota-
ney/ loty dwa: Białkow ob świeżych iá-
cie dwa: wmięsać co napilniey/ żeby się biały
inkorporowały dobrze. To nie tylko tako-
wym wrzedziennicom ogniistym/ ale wśela-
jącim bolaczkom z przymiotami służy.

Kany/ sadzele/ y wrzody plugawé/ zagnie-
le wychodzą y leczy: ziele to wárzac w wi-
nie/ albo w piwie: albo nawet w wodzie/
wymywać je letnio ta iucha.

Masę wśelającą ranom świeżym bázro
przynależąca/ broniąc ich od przymiotów o-
gniistych y goiac. Wziąć ziela tego świeżo-
zielonego funt/ Musierza wodnego/ albo
Potoczniaka wodnego/ listeków młodych/
albo wierzchołków młodych z wierzby/ Sa-
niklu albo Zanklu/ listka Cynowodu/ Rur-
dwanu/ Bakti wśelacy spieszay która
Jezyczkami zowiąmy. Poddiału serotkiego/
Gesiego polciu/ albo Pieniezniku/ Zai-
czego wślá. Te wszystkie zióła máia być
świeżozielone/ y drobno posiekane: masę
młodego bez soli Maiowego/ oliwy/ obo-
gá po dwu a trzydzięci lotów. Winá prze-
dnie dobrego starego y mocnego cztery dwa-
dziesiąt lotów/ albo tyżek. W tym wszyst-
kim pomienione zióła wszystkie málko w-
tłuczone/ y dobrze zmięcone/ na wolnym ogniu
weglistym wárzyć/ aż się wino y wodność
ziół strawi. Potym w prasie wygnieść/ y w
tym rozpuścić wosku tarczycego lotów 24. zy-
wice/ Terpentyny po lotów 16. Kózłowe lotu
8. lotów. To nad ogniem wespół z onym
wyjęciem rozpuścić/ a mięsać aż ochłodnie.
Tym a trunkiem z tego ziela rannych/ wy-
szey opisaných/ każderany świeże/ tak stycho-
we iako cięte osobliwie każdy wyleczyć może.

czce.

Artetyce.

Chirag.

Podag.

grze.

Wrzed.

dzieniz.

com czar.

nym z

przymio-

tem.

Kanom

sadzelom

wrzo-
dów.

masę na

awieje

ran-
y.

Tak warzony/ iako surowy/ zoladek ostabiały zacierwiera y posila.
Warzony z korzeniem a trunkiem wzywany/ zolta chorobe leczy.
Nerki/ Takze
Watrobe zapalona wychladza/ ziele warzac z koprem włoskim/ a trunkiem wzywac. Toz tej
Klocie w bokach vllada.
Kaszel ucisza.
Sen przywodzi.
Piegi y inne zmazy na twarzy spadza woda tego ziela warzonego wmywajac sie czesto. Toz wodka moze.

Wodka.

Wodka z tego wszystkiego y całego ziela/ to jest/ z korzenia/ z liścia y z kwiatu ma bydz palona w Kwiecniu/ albo na początku Maja/ tym sposobem iako sie powiedziało w Sezerbaku. Ta

Klociu w bokach/ trunkiem bywa ratunkiem.

Watrobe wychladza y otwiera/ a wychebaza.

Zolta y

Zielona choroby spadza y leczy.

Puchline goraca z ciata wywodzi.

Goraczkom wsielakim pomaga.

Sen przywodzi piac/ y czolo omywajac.

Mocz zawiściagniony wywodzi.

Goracosc zbytnia ze wnetrznosci oddala/ y wychladza: na noc y rano kazdym razem piec albo sešc lyżek tey piac same/ albo trunku stolowy poroſechny z nia mieſzac.

Takze z syropem swym/ albo z innym przynależacym.

Padaiacey niemocy doſwiadczenym lekarſtwem powiadaia go bydz: moczac to ziele samo oſm dni w winie prawie przesdnim/ potym go distilowac: tey wodki polyce daiać w vsta choremu/ w ten czas kiedy go ta choroba pocznie trzasc. Tab.

Watroby goracosc zbytnia wychladza/ plát albo chuste/ we dwoie albo we troie zwinawſzy/ w niey maczac a przykladac.

Oczom goracym y zapalonym.

Wzedzienicom y planom na nich/ wyteczna/ pusezaiac tey po kilka kropli/ kazdego dnia raz kilka to czyniac. Drubzy do tego bora tylko samo kwiecie/ a z Balneum maris distyluta/ a w oczu pusezaiac.

Kroſty czerwone na twarzy. Takze

Tredowaciny z goracosci krwi/ y z zapalenia

lenia watroby spadza/ czesto sie nia wmywajac.

Twarz albo cere cheboga czyni/ toz czyniac.

Bolenie glowy ze zbytecznego rospalenia tym sposobem vsmierza: Wziac tey wodki lotow/ albo lyżek dwanascie: wodki Rumienkowej cztery: octu Kojanego trzy lyſtki: Kanfory z dziesiec gran: w tym ſowite chusty maczac/ a na czolo y ſtronie letnio przykladac/ odnawiaiac ilekroć vſchnie.

Wino z Papany.

Wino z tego ziela korzenia ochedzzonego y dobrze vſuſzonego/ ktorogo wziałyſy ze dwa funty pokraiać drobno/ y zgrubá przeluc: a pomieſzawſzy ie z leſezynowymi trzasczkami heblowanymi/ w barylce siedmiogarncowej wſypac/ y Moſtu dobrego na to nalac/ ze wykiſe ſkatecznie: Ktore tylko do roku trwac moze w ſwoey mocy.

Syrop z Mniſka.

En z ſoku tego ziela y z tego korzenia tak vdziaiac: Wziac ſoku zplumie vtluczonego ziela y z korzeniem tego/ w mozdżerzu kamiennym/ a chocia y w ſpiżanym/ albo tez w donicy wwiercianej y wypraſowanej/ trzy funty przeklaryfikowanego: Cukru bialego dwa funty: To weſpoł zwarzyć na weſgłyſtym ogniu do zgeſezenia ſyropu/ iako ſie opisało w ſczyrbaku. Ten

Wſytkim wyſſey pomienionym dolegliwosciam ieſt vzyteczny y mocniejszy/ poteczniejszy a niſzi ſyrop z Endywiey/ albo y z Podroſniku.

Iſtnoſć wyciagniona z ſwiniego Mleczá albo Mniſka.

Ekſrakt albo iſtnoſć z ziela/ z korzenia/ y z kwiatu tego/ ma bydz wyciagniona tym ſposobem iako z Podroſniku: wſytkim wyſſey pomienionym niedoſtatkom y chorobom przynalezaca.

Sol.

Sol z całego tego ziela ma bydz czyniona/ iako ſie w piolynie opisało: Ktora miedzy innymi niepodleyſze ſlutki w lekarſtwach ma. Puchlinie barzo vzyteczna. Mocz cięſzkiem pusezaniu/ oſobliwym bywa ratunkiem/ badz ſamey/ badz z innymi albo ſyropy/ albo z konfektami/ z Ekſrakty/ albo z polerkami wzywana.

Cerz. Głowi

Hedy-pnoites

Syrupus Hedy-pnoidis.

Extra-ctum: Hedy-pnoidis.

Sal Hedy-pnoidis.

Podroſnik albo Cykorea/ Roſdział 100.

Cichoreum, Cichorea.
 Wegwart/ wegweyß / Weglug

Sonnenwurbel/ Hindtlauffe/ Sonnenbrandt/ Sonnenlauff.

Pierwszy Podroźnik / pie-
ćioraki mamy: do tego ieseze
dwa kwiatu żółtego / że ich tak be-
dzie siedm. Pierwszy / który Po-
drożnikiem pospolitym bydz mie-
nimy / mający korzenie długie z nie-

wielą odnożeń. Z tego puszczą się
liście długie / ciemnozielone / glebo-
ko wykrawane / a z lekka około kła-
sów kłobowane: które tak są po-
dobne liściu Mniskowemu / że ie-
bárzo trudno jedno od drugiego
rozoznać: iednak są szersze / y nie tak
bárzo wyszczerbione y wykroione:
zpięrowu po ziemi się rozkładają /
potym się do góry wynoszą. Kła-
sza długiego / gładkiego / obłego /
wewnątrz czczego / mając gęste
rososyli od dołu do wierzchu / ma-
łymi y drobnymi listeczkami obsa-
dzone, a iako dwie vszta odwiste.
Po rosczkach paczki gęste także od
dołu ku wierzchu pochodzące / każ-
dy na swej stopce: tę gdy się otwo-

rza / wydaia z siebie modré kwia-
tki. Listeczki po kłaczu nie są po-
dobne liściu oddolnemu / ale spi-
czaste / y na koncach zaostżone /
ani też bárzo kłobowane. Własie-
nie podobne Sczerbakowemu / a-
bo Endiwiey. Ten Podroźnik /
przez calé lato aż w Jesień daleko
kwitnie / zwłaszcza w cieplejszych
stronach / iedne opadnając / drugie
nastawiając / a za słońcem się obra-
cając. Abowiem iako skoro słońce
wznidzie, na tych się miast ku nie-
mu obrocivszy otwiera y rokwit-
nie: y tak za obrotem słonecznym
ku południu idzie. Tam gdy wła-
sny czas y godzina iest południa /
doskonale y prawnie dostatecznie się
otworzy / właśnie przeciwko niemu
się obrocivszy. Zás od południa
ku zachodowi / także z nim wespół
obraca się / kwiatki skłaniając: y gdy
słońce zajdzie / one się też skłivszy,
zawrą: a zawarte przedsię za słoń-
cem, chocia ono pod ziemią iest / i
da: aż gdy nazajutrz znówu wscho-
dzi / one się też znówu otwierają:
a to nietylko czasu iasnego y pogo-
dnego / ale y pochmornego. Zą-
czym snadnie poznać y wiedzieć
czas dniowy możemy / gdy niebo
miazgami mgłami y obłokami po-
wleczone słońce nam zakryje / obrot
tego kwiecia bacząc. To pierwsze
opisanie iest samca.

Drugi Biały / abo samica / ma-
jąc do pierwszego własność korze-
niem / liściem / kłaczem / ieno kwia-
tu białego. A ten nie iest tak pospo-
lity iako pierwszy.

Trzeci / pierwszym także swými
okolicznościami we wszystkim równy /
tylko kwiatu cielistego iest. Ten w
naszych stronach nie rośnie / w Nie-
mieckich widany. A te trzy Po-
drożniki są polne.

Czwarty/ ten jest ogrodny/ kó-
rzeniem nie jest od pierwszych róż-
ny/ tylko że smaku nie tak gorzkie-
go iako owe. Liścia też nie tak
głęboko wykroionego. Kwiatu i-
ako pierwszy modrego / y nasienia
także. To też w tym różny od pol-
nych / iż przez slancowanie przyie-
mniejszy bywa do stołowego uży-
wania, niżli dzikie.

Piąty bynamniej od tego ogro-
dnego/ sam też ogrodny bedac/ w
niczym różny nie jest/ tylko kwia-
tem białym.

Szesty/ korzenia jest długiego/
miazgłego / z wielą odnożeń. Liściu
długiego/ słozem po kraich wy-
krawanego / karkosmatego bar-
ziej niżli liście Podroźnika dzikie-
go pospolitego. Kłacze także kó-
smaté / rumiane. Liście na róż-
gach/ liściu odspodniemu podobne
kształtem : tylko że drobniejszy y
mniejszy. Rozgi na łotcie/ podczas
wysze/ od środka odnogi z siebie
wydałce : a na tych w wierzchu
kwiecie pełne żółte. To ziele ile
go jest / smaku gorzkiego, iako inne
Podroźniki.

Siodmy / korzeniem podobny
kośtemu. Liścia kserzego y nie kó-
smatego : nieco troche porozkra-
wane y wyszerbione / wskąż nie
tak barzo / iako Podroźnik pospo-
lite. Kłacza obłego/ rumianawe-
go/ odnożystego : na tym kwiat i-
ako żółty wdzięczny. Ten nie wże-
dy pospolity bywa.

Wskazy.

Pierwszy wskazy niemal kra-
inam jest pospolity / rosnac przy
drogach y gościńcach, zwłaszcza
przy takich drogach/ które przez ro-
le y zboża idą. Wtóry nie tak
częsty y pospolity iako pierwszy: ro-

śnie przy wsiach y drożynach : ro-
śnie we krzaczach y w dąbrowach tra-
wistych y zielistych. Trzeci/ na
taśowychże miejscach. Czwarty/
w ogrodach bywa śiany y slanco-
wany/ iedno nie w nas w Polsce/
gdzie wola inne zioła/ rozmaite y
bydlu radniej przystoyné / a niżeli
ludzkiemu zdrowiu potrzebne / tak
do pospolitego używania/ iako y do
lekarstw / slancować. Piąty w
ogrodach także bywa śiany. Sz-
sty na suchych płonnych polach/ przy
winnicach. Siodmy/ na zielistych
pągorach/ na gorach trawnych/ y
na winnicach.

Przyrodzenie.

Wszystkie rodzaje Podroźnika są
przyrodzenia chłodzącego y wysu-
sającego w wtórym stopniu/ z nie-
iakiem stwierdzeniem abo zatriet-
daniem. Wskąż tak wychładza-
ją/ że ani żołądka/ ani wotrobę zi-
mnych nie obrażają. Polne iednak
są potężniejszy do lekarstw / iako o-
grodne y śiane do salat y Stolo-
wego używania.

Moc y Skutki.

Podroźnik lecie y zimie nietylko slanco-
wany/ ale polny z wielkim smakiem by-
wa używany : który może być przez zimie i-
ako Endywia miány/ tak ziele iako korzenie.

Ten nietylko przychodzi do salat/ ale y
do iarzyna używania / wazac korzenie na
miesie y káplunach/ zwłaszcza lecie y woro-
paleniu dla ochłodzenia. Nakłada na mies-
so liścia Podroźnikowego całego badzy y kó-
rzeniem wespól/ a gdy wrore/ osobno go wy-
łoża na misce/ y polcia go trocha agrestu/
potrawa barzo przyjemna zdrowym/ y w go-
raczkach bedacym. Owa tak liście iego i-
ako y korzenie/ iakiemkolwiek sposobem używa-
ne/ we wszelkich chorobach goracych przy-
stoynym bywa iedzeniem.

Także z suszonego korzenia albo z liścia
proch używany trunkiem/ wielkim y niewy-
mownym bywa ratunkiem. Wotrobie tak
barzo przyległy jest/ żeby wotrobnym ziele-
m mogl być przystoynie nazwany : a to nietyl-
ko w

Do sto-
łowego
używa-
nia.

	<p>ko wzbytnicy goracosci icy / ale y w ząziebie niu / y w icy dolegliwościach z zimną / wazac oboy tak ogrodny / iako polny / z Pietruszka nym y z kopru Wloskiego korzeniem w białe m winie / a po kubeczku tego rano y na noc cieplo pic dając. Toż też</p> <p>Brzaniennym paniom odeymuie nieprzy- rodzona chęć do iedzenia / a lepsza y przywo- itfa przywodzi. Także.</p> <p>Zolta niemoc leczy zwlaszcza przy ktorey goraczka bywa / soku sesc albo siedmi lytek / przez kilka dni porzadnie to czyniac : Agdzie- by goraczka przy tym niebylo / tedy tegoż kła- sifikowanego soku Podrożnikowego cztery lytki / zedwiema lytkami białego winu / ka- zdy dzien na czso pic dawać / kilka dni to po- rzadnie czyniac.</p> <p>Zolta niemoc z flegma lipka y z kłiwata leczy : wziawszy korzenia Podrożnikowego cztery loty / korzenia swiniego Mleczu / albo Papawy dwa loty / Pietruszkanego / kopru Wloskiego / y wolowego iszka korzenia po łocie : ziela Tatarskiego korzenia / wonnego Ostryzu korzenia / Mysey wiechy korzenia / Szparagowego korzenia pol lota / Raniey przedze / kora Wylupem niektorzy zowia / imi Jedwabnikiem / imi Ranianka : Mielki Bozey wlozkow po garści / Mleczu gładkie- go albo mielkiego listcia / Sczyrbaku ziela / Scopozowcu / Zwonkow / Mielki Bozey po garści : To wszystko posiekac drobno / w cya- nowa konew wysypac : do tego / soku z chmie- lu młodego wyciagnionego albo wypaso- wanego pol kwarcy : Cukru białego dwana- ście lotow / wody studzienney dwie kwarcie / Wina przedniego białego kwarte : a zaluto- wawszy konew / wazyc przez godzin sesc w kotle utropu wrzacego / a tego kazdego dnia dawać choremu rano y na noc po osmi lytek cieplo / pol tego sstawia /</p> <p>W fesciniadziach polożnicy / gdzieby ta choroba zolta przyszla : Wziac korzenia Po- drożnikowego pultory garści / korzenia Pie- truszanego / korzenia kopru Wloskiego po garści / Lakryciey skrobancy / Cieciorke czes- woney / korzenia Rocy albo Marzany pol lo- ta / Pożiemkowatego ziela pul garści / Cukru kianaru osm lotow : To posiekawszy dro- bno / w cynowa konew wysypac / y trzy kwar- ty chedogicy wody na to nalac / zaspontoa- wac / y przez godzin trzy w kotle utropu wrza- cego wazyc / a po sesci lytek chorey fesci niedzielnicy rano y na noc cieplo trunkiem dawać.</p> <p>Watrobie / y</p> <p>Slezenie zamulonym : Wezmi korzenia Podrożnikowego / Endywiey ziela / Jelenich ieszyskow po garści / drobno posiekay : na to nalej wody cztery garnce chedogicy / octu winnego mocnego pol kwarty / soku Sczyr- bakowego klarownego kwarte / albo trzydzie-</p>	<p>sci dwa lotow / Cukru kianaru dziesięć lotow : To wszystko we flasz / albo w cynowey kon- wi zalapic ciastem rzanym / y przez trzy go- dziny w kotle wrzacego utropu wazyc / a te- go choremu rano y na noc po sesci albo sie- dmi lytek cieplo dawać.</p> <p>Trawieniu y nisczeniu ciela / co Greko- wie Rakexia zowia : korzenie Podrożniko- we w winie do wyrwienia trzeciej czesci / rano y na noc piac / wielkim bywa ratun- kiem.</p> <p>Puchlinie / tenze trunki barzo sluzy / przez dni dwanaście go piac / rano y na noc.</p> <p>Arwia charkaniu / sok klarifikowany po sesci lytek na czso go piac zimno nie za- grzewiac.</p> <p>Womitem kolerycznym / y</p> <p>Stolcom z kolery sczerzy / co Laccinicy Coliricam passionem inianua : Podrożnik z korzeniem wazony / a potym z octem uzy- wany / chorobe te leczy.</p> <p>Czerw w żywocie zabita / z octem uzywa- ny salata / tak surowy / iako wazony. Toż sok tego / cztery lytki albo pieć / w wielu octu winnego uzywany na czso.</p> <p>Stolcom krwawym od watroby chorey y namoloney pochodzacym / tenze sok po sesci albo siedmi lytek po kilka porankow trun- kiem uzywany / bywa lekarstwem. doświada- czone lekarstwo.</p> <p>Moc z ciezkoscia y kłapaniem odchodz- cy pedzi / korzenie z zielen iego w wodzie wrza- czone / a z octem miasto salaty uzywane / in- che wazzonego popiciac.</p> <p>Chorobe Miesieczna zawsciagniona wzbudza y wywodzi : wziawszy korzenia Po- drożnikowego pelne cztery garści swiezego / drzenie z niego wziawszy / a pokraiwszy dro- bno / w czterech kwartach winu białego prze- dnie dobrego / y tak go wazyc az prawie mo- cy swicy do onego winu pozbędzie : potym przecedzic y mocno wyjac / a ono przecedze- nie znnowu wazyc do zgeszczenia syropu / y po cztery albo piate lytkach po kilka porankow porzadnie cieplo dawać. Tak to Miesie- czna wywodzi poteznie / ze y plod martwy z zywota wyrzucac / biorac go po sesci albo sie- dmi lotach / albo lytek.</p> <p>Kamien w nyrkach przy y wywodzi : wziac korzenia Podrożnikowego drobno po- kraianego dobra garści / Stabikow y z pacz- kami kolo nich tak wiele drobno posiek- nych : To oboie w kwarcie winu dobrego starego / y w kwarcie swiezey wody studzien- ney wazyc do wyrwienia trzeciej czesci / a po osmi lytek tego na raz cieplo dawać na czso y na noc / abowiem kamien poteznie wyrzucac.</p> <p>Goracosc czesto przez dzien ciela ogarnia- iaca y optoniaca zaktomia / gasi / y odpa- dza : Tego ziela z korzeniem wziac garść / Sczyrbaku / wodney mielki / Szalwey mniocy</p>	<p>Trawie- nia ciela</p> <p>Puchli- nie. Arwia charka- niu.</p> <p>Womit- y stolcom kolerycz- nym.</p> <p>Glistom.</p> <p>Krew od watroby stolcami.</p> <p>Mocna kłapanie odchodza- cemu.</p> <p>Miesie- czney.</p> <p>Kamien w nyr- kach.</p> <p>Optonia- iacey gor- racosci.</p>
--	--	---	--

sey po pol garści: to w pulgarnu wody studzienney do wyrzżenia trzeciej części wárzyć / á ráno y ná noc dobrym trunkiem ciepło pić. Albo te pomienione zióła dystylowác / á wodę pić / y wino sobie ná rozdnieć.

Trzeciędniowa / y

Każdego dnia przypadać goraczke odpadza / sólu tego ziela klarownego po sześci albo siedmiu lyżek biorac ná czso. Tákże

Czwartodniowa goraczke / po osmiu lyżek każdego dnia ráno przez niematy czas piac. Albo ták: wziac ze cztery cale korzenie Podrożnikowe / á pokráiać je drobno / kwarte wodki tegoż ziela nálać / y w konewce cynoswey zálepić / w panwi wtopu wrzacego godzinie wárzyć / á po sześciu lyżek náraz tego bráć / rostárzyć pultory kwinty przedniey Dryadawie w tymże / á choremu ciepło dáć wypić godzinie przed przysciem / záraz go w pościeli polozyć / y nákrýć dobrze żeby sie co nálepiey pocít: to po kiltátroć powtorzyć / zwołaszá tego czasu gdy przypadać ma / doświadczośne lekárstwo kwártanie.

W trzeciego dniowych goraczkach / sólu po dwu lyżkach z korzenia wyprásowanego y klarownego trzy godziny przed przysciem dáć / jest lekárstwem. Toż w inych goraczkach bywa ráctwem.

W goraczkach trunk niepospolity / korzenia y kwiatu Podrożnikowego po garści / cztery listki Jelenich ieszczów wziac: To pokráiać / á cukru białego sześć lotów / y octu / Gwoździków ogrodnych z pięć lyżek albo sześć / wody studzienney trzy kwarty. To w konwi cynoswey zálutowác / y w kotle wtopu wrzacego przez trzy godziny wárzyć / á chotym trunkiem pospolitym dáwać. Albo w niem wilgotności w ciele polerwie / prágnienie všmierza / goraczke wychładza / flagme w piersiach sie sádza rozgania y rzodzi / żywot odmiećza / zółta choroba odpadza.

Kon chory który ieść nie chce / Podrożniku nákráiać mu między obroć / day mu.

Gesom y

Brolikom / Podrożnik świeży bywa passa przyiemna y użyteczna / bo ie tuczy.

Kon gdy ná głowe boleie / Podrożnik suchy y z korzeniem miálko wtluc ná proch / á z sóla zmieszány dáwać mu lizac.

Konowi młdego wzrostu / korzenie Podrożnikowe drobno vsiekane / á z obrokiem dáć ne oczy mu wychodzą / wzrost iáśny y bystry czyni / bielmo z oczu mu spada tego mu często dáć: Albo suchony z liściem y z korzeniem miálko wtluc / á z wodą mu w gárdło przez rog albo iáka trabe lać.

Toż też dycharwicy konskiey służy.

Rupie albo czerw konski morzy y wyrobzi Podrożnik z swym korzeniem / powoy y z swymi zwonkami vsuszone / y miálko ná proch wárte / á ná raz pięć albo sześć lotów

z octem albo z winem zmieszawszy / w gebe mu wlać: czyniac to kiltátroć / albo áż sie puzen puszca.

Kon który gline albo ziemié rád jrze / pospolicie z tego chudnie / bo go ták obroć nie tuczy: przeto wziawszy Podrożnik z korzeniem / Wylic / Sáwiny / wszytkiego zárownó / drobno posiekac y z obrokiem miesac / roseslem obroć ten pokropiwszy.

Kon który moczu puscić niemoże / korzenia Podrożnikowego / Lopionu širokiego korzenia / zárownó obyga / posiekac y w winie wárzyć / á to konowi w gárdło wlać: albo to oboie miálko ná proch wtluc / y ze trzemi kwartami winá ciepło w gárdło wlać.

Kon żeby sie iázda niezwalać albo nieprzebiegi w drodze bedac / day mu záwse poránu y ná noc drobno Podrożniku y z korzeniem posiekanego z obrokiem.

Ból flogi w głowie z goracości wkláda / sólu tego ziela z Rozánym olejtem / á z octem zbawisz / chustki w tym maczac á przykládać.

Dzieciom zápalenie ciemiaczka / albo Rozá ná głowlach ich odpadza / samo Podrożnikowe ziele wtluc y plastrowac: albo w sólu chusteczki maczac.

Oczom boleiacym: wziac Podrożnik z wszytkim / z kłaczem / z liściem / z korzeniem / y z kwieciem: to wszytko spalic ná popiól / y zimna woda on popiól roztworzyć / y do brze zbić / á gdy sie dobrze podstoi / zlać y przecedzić / á w tej przecedzoney wodce troche Kámfory rospusc / y tym oczy boleiace często pomázuy: podczas tej kropke dwie w nie wpuszczay.

Oczom czerwonym y boleiacym / nápełni sklenice Podrożnikowym kwieciem / zálep ta miassó w ciásto rzáne / y w piekárski piec wśadzisz je sie práwie dobrze iáko do iedenia wpiecze: potym gdy przechłodnie otworzyć go / y nádziesz w sklenicy ná spódku wodę / te przecedz / á do czerwonych y zápalonych oczu używáy pomázuiac ná / albo chusteczki w niey maczac á ná nie kládać: też po kropce po trzech w nie puszcac dobrze / bo też zmázy w nich wśelákie rospadza.

Bolenie zebow všmierza sólu Podrożnikowy w vsiech trzymány / albo w vcho po przeciwney stronie puszcány: To iest / iesli żeby po lewey stronie boleia / tedy w práwe vcho.

Zółty po syi rospadza / korzeni ná syi záwieszony ná golym ciele.

Piersiom białogłowskiem zbyenie odwistym y rozwiezionym / sólu Podrożnikowy maczac w nim chusty albo pláty á przykládać / á co všchnie / znówu toż uczynic. Toż też samo ziele świeże / tluc á plastruiac czyni.

Bolenti v sercu / liście tego ziela tluc / á Bolentu piers lewa plastrowac dobrze / zwołaszá z zbye v sercu.

emiego

Trzeciaca
ce táżdes
godnios
wey.

Czwart
inace.

Trzeciaca
ce.

Goracz
kon.

Konowi
ieść nie
chce
mu.

Gesom y
Brolikom
tuczy.

Konowi
wi.

Konowi
oczom
bólom.

Konowi
dychawic
czym.

Rupiom
y czerw

Kon który
gline
albo ziele
nie z.

Kon który
moczu
puscić
nie może
trzymá
ni.

Kon żeby
sie iázda
nie zwalać
przezwá

Głowy
bolenti.

Ciemiacz
ka zápa
lenie
v dzieci.

Oczom
boleiac
ym.

Oczom
zápalon
ym.

Zebow
bolenti.

Zółty
ná syi.

Piersi.

Bolentu
v sercu.

Żoładko wi.	<p>tniego goracą, Zbytnie bolenie żoladka/ a owsem wst żo- ladkowych/ samo tylko ziele świeże Podro- żnikowe tłuczone/ albo z Jeczmienna mała/ a na boleć albo żoladkowe wsta przykładane/ wklada bel.</p>	<p>korzeniem posiekanego wziąć funtow dwa nascie : Na to wody zimney chłodogiej stu- dzienny naleć kwarę dziesięć : y z miedzi- nego dzbaną zgorzalczanego ze cztery kwarty odciagnawszy/ wypalić. Tak będziemy wod- kę mieć osobliwą do pomienionych choro- b goracych. A mamy wiedzieć/ (że z tego miejsca potrzebnie to przypominie) iże nie mamy inaczej wodę z zioł chłodzących/ (i- nie to jest/ y kilka innych przed nim opisanych/ y po nim ieseże beda opisane) wyciągać/ i- dno tak/ bo iestliż Balaunum maris/ albo po- wtore lutrowane beda/ przyrodzenie swe chło- dzące w ciepłe odmienia/ y tak pożądaných skutkow z nich mieć nie będziemy. Raz tedy rurami przez zimna wodę maia bydy dys- lowane iako gorzałke palą/ a nie inaczej.</p>	Jako wo- dki palic
Gardła puchle- nia. Jezyc- tu nabr- miatemu Plastr w goracz- kach.	<p>Gardła zapuchnieniu. Także Nabrzmiatości jezyczka z przymiotem o- gnistym leczy/ Podrożnik z korzeniem swym w wodzie warzony/ a gągarzowany lenio. Plastr w goraczach osobliwy/ ziela w moździerzu wtluc z Jeczmienna mała/ octu/ a Rosanego olejku przydawowy/ tym/ ciasto a ile boli obłożyć/ goraczki srogość w ciele wklada.</p>	Pragnienie gasi. Także	Pregnte- nia. Truciz- nie.
Bolacz- kom na puchłym Pod- grze.	<p>Bolaczki nabrzmiatę y napuchłe z przy- miotem ognistym. Także/ Podgrze z goracy przyczyny posley/ Po- drożnikowe ziele wtluc/ y plastrzem przykła- dąć/ Abowiem boleści w nich wstramia.</p>	W truci- nach goracych/ wielka ochłoda sercu bywa.	Zoladko- wi.
Kojey piekło- ney.	<p>Z mała Jeczmienna korzenie y liscie tlu- czone/ a na Rożo piekielno plastrowane/ re- spadza.</p>	<p>Żoladkowi bolejącemu z wylania żolci wen : wodki cztery lyżki Podrożnikowej/ Szerbakowej/ Syropu z octu/ Syropum a- cetofum simplicem, po dwu lyżkach/ Syro- pu z Pigw lyżkę/ to choremu daway.</p>	Zoladko- wi.
Przymio- tom wst- laskim o- gnistym. Rarbun- tulu.	<p>Przymiotom ognistym zwierzchowynym/ sol Podrożnikowy z Bławysem a z octem miasto plastru zaczyniony/ tym nacieraac. Rarbunkul obmarnia y leczy/ teory my- wzodem ognistym/ albo waglikiem mia- niemy/ liscie Podrożnikowe świeże tlu- cąc/ a przykładac. Też sol z liscia wypła- wany czyni : chusteczki w nim maczając y przykładac/ a co wstnie odnawiaac.</p>	<p>Żolcey niemocy fluży/ z goracy przycz- ny/ albo z wylania żolci : wodka Podro- żnikowa/ Endiwicy : wodka z pozunkowego ziela : Syrop Podrożnikowy po dwu lyżek/ Syropu kwasnego z octu lyżka : to dawac trunkiem choremu na czczo y na noc. Taż wodka Podrożnikowa zwierzchowinie wj- wana/ bardo jest wysteczna</p>	Zoladko- wi.
Krostom na ciele.	<p>Podrożnik z lisciem y z korzeniem swym świeżo zielony wtluczony/ a w maie galecz- ki stoczony/ y dobrze wsużony/ albo radniey w kolaczki porobiony/ dla krost na ciele/ tak iactraczych/ iako nie iactraczych chorący. Porzym gdyby potrzebą była fluc ieden albo kilka miastko/ a Rosana wodka rosczynić na maść/ y tym krosty namażowac.</p>	<p>Głowic/ Sercu/ Wotrobic/ rospalonym/ Gardła zapaleniu/ Jezyczkowi opuchlennu.</p>	Głowic. Sercu. Wotrobic Gardła. Czopku. Głowic
Zawrze- działo- ści na czo- łach wst- oliwych.	<p>Zawrzedziatości na wstoliwych czło- wach oboiey płci/ zdurowione y otworzone/ sol z Podrożniku/ chusteczki albo fletuski w nim maczając a przykładac. Też też/ prochem liscia iego suchego zstarczy zasypu- iac/ czyni.</p>	<p>Rospaleniu bolesnemu głowy/ tej wod- ki wziąć sześć lyżek/ tak wiele octu winnego ostrego/ olejku Rosanego dwa tocy/ albo ly- żki : to wbić wespół/ a w tym sowno zlo- żona chustka maczając/ a na czolo y skronie le- gnio przykładac/ odnawiaac tak dlugo/ ile troć wstnie. Też też</p>	Zoladko- wi.
Sądno konstie- mu.	<p>Sądno koniowi leczy naszkodliwse/ ko- rzeni Podrożnikow świeży tlu- cąc/ a miasto plastru przykładac. Datac mu też tenże korzeń drobno wstetany z obrokiem. Tak sie zgoi/ choćaby go z tymże sadnem każdego dnia do iazdy potrzebował.</p>	Niesypia- cym/ spanie czyni.	Spantu- Sercu.
Zabiciu za żywe konowi.	<p>Za żywe zabicie koniowi tak zleczyf : Gwosdz wylawszy/ teory mu do żywego zabili/ Podrożnikowy kwiat y z paczkim w- tluc/ y w one rane natłac/ a korzenie drobno posiekane z obrokiem mu dawac.</p>	<p>Sercu mdlemy ze zbytniey goracości/ wodki tego ziela sześć lyżek/ Rosaney cztery/ octu Gwosdzikow ogrodnych pełnych/ ma- laczey/ albo winą przednie dobrego stare- go/ po dwu lyżek : Sandalow/ białego y czernonego/ tłuczonych/ po kwincie : Rami- fory/ co dziesięć ziarn ieczmiennych zawa- ży/ Szafrańu tłuczonego pięć gran : w tym sowno Cyndalin maczając/ albo fluczkę fars- latu/ a ciepło na serce kładz/ powtarzając za każdym wstnieniem. Abowiem przed- serce mdle posila/ otrzewia/ y z zapalenia wielkiego wychładza.</p>	Spantu- Sercu.
Aqua ci- choracea	<p>Wodką Podrożnikowa. Zy do wypalenia czas naprzystoynie- szy/ szrodek Maia. Liscia z kłaczem y z</p>	Wodką	Wodką

Aqua til **Wodka z kwiecia Podroznikowego** **Drugi syrop z soku Podroznikowego.** **Alus ex**
lactia. **SuecoC**
choreg.

W Kwiecia Podroznikowego wyciagaia
niektorzy wodke barzo koscowna y osobliwa
dla oczu/ tego czasu gdy na nawietrze kwia
tnie/ co bywa pospolicie w Lipcu/ kwiat do
tego pod poludniowych godzin zbieracia/ gdy
sie nalepiey roztwina y otworza/ z Balne
um maris/ Potym do tej wodki kwarcy/
przydaia dwa loty suszonego y wkluczonego
tegoz Podrozniku kwiecia/ y caly tydzien do
brze natrywshy mocz w naczyniu miedzi
nym/ y powtorze przeciagaia albo luteria. Ta

Wszelakim dolegliwosciom oczu sluzy.
Wzrost ostabiay/ bystrym czyni.
Bielnia/ pawloki/ y wszelakie zastony z
nich spada/ pufszacia sie kazdego dnia raz
cztery po kropce albo dwu.

Wino z Cykoriey albo Podrozniku.

Pod Jesien gdy z winnic wino zbieracia/
niektorzy czynia sobie z Podrozniku su
szonego wino/ biorac korzenia tego suszone
go dwa funty/ z grubą przeluczonego/ w
flesci garcowa barylke z trzasczkami z leszczy
ny heblowanymi sypia/ y na to Most stoda
li leia: po piaci Ksiejycach gdy wyksie y
podstoi sie/ staczacia go z lagru/ a barylke chca
doga wypłokawshy wysuszyshy znou leia/
dolewacia innym winem dobrym gdzieby nie
dostawalo/ a żeby wpelni bylo. do roku trwa
tylko.

Drudzy biora Podroznikowe ziele y z korze
niem/ y przeladacia warstwami trzasczka
mi z leszczy ny heblowanymi albo Bukowy
mi: a naczynie tym ziele suszonym y temi
trzasczkami napelnia/ winem mlodym
dobrem napelniaia/ ktorego wytrybowawshy
sie/ wywacia do pomienionych potrzeb.

Extrakt.

W Oze bydz/ y bywa w porzadnych Aptec
kach z suchego korzenia Podroznikowe
go/ z listcia/ z kłacza/ y z kwiecia/ Istnosć wy
ciagniona/ Extraktem Lacinnicy zowia/ ro
wnie tym sposobem iako sie w Pitolynie op
isalo: Ta wszystkim niedostatkom y cho
robom ktorym samo ziele y z korzeniem slu
zy/ biorac tej trzecia czesc kwinty z winem/
albo z takim przynalezacym sokiem/ albo z
wodka: Takze z innymi lekarstwy wedle po
trzeby y zdania madych lekarzow.

Syrop wyciagniony z Cykoriei.

Ten syrop bywa wyciagniony tym sposo
bem iako z Cynamonu/ ktory do tego
wszystkiego wielkim bywa ratunkiem do cze
go sam Podroznik/ na raz po locie albo po
liscie z przynalezacym sokiem/ albo z takim
kolwiek innym lekarstwem przystoynym.

S Syrop pospolity z Cykoriei/ tym sposo
bem bywa robiony: Biora soku klary
seowanego trzy funty/ Cukru dwa/ y to wes
spot obyeczynie na wegliszym ogniu warza
simumiac/ a przy koncu domarzania bialkiem
od iacia klaryfikuiac przecedzacia/ y do potrzeb
lekarskich chowacia. Ten

Watrobe zbytnie goracey y zamuloney.
Zoltey niemocy.

Goraczkom wszystkim. y

Chorebom wszelakim goracym/ bywa z
wielkim pozytkiem uzywany/ rownie iako z
Endiwiey/ biorac go na raz trzy albo cztery
lyzki/ z woda Jeczmienna/ albo z wodka
iaka przynalezaca.

Czynia z tegoz ziela inny syrop barzo oso
bliwy/ tym sposobem: Biora Podrozniku
albo Cykoriei z korzeniem dwie garsci/ Bo
ratu/ Locygi/ Wolowego iezyla zioli/ Seza
wiku/ Siolkow Marcowych/ to jest/ brunat
nych/ po dobrej garsci. To wszystko drob
no pestekawshy/ y we dwu kwartach wo
dy warza do polowice wyrzzenia: a przec
dzirshy/ cukru bialego dwa funty biora/ y z
nowu warza. Ta dowieraniu pul tota Re
ubarbarum przednie dobrego/ miadko wlu
zonego/ w wezelek zawiazawshy/ do onego
syropu na nici obdlusney zawieszua/ dla
wymowania y pufszania.

Watrobe barzo wyteczny/ abowiem ta
nie tylko otwiera/ y wychada/ ale posila y
oczestwia.

**Konfekt z kwiecia Podroznikowe
go w cukrze.**

W Kwiecia barzo wdziecznego/ na pozor
modrego/ bywa Konfekt z cukrem czy
niony/ tym sposobem: Kwiecia Podroznik
owego modrego rozlac swiezo ostubione
go/ y na desce chodogley drobno posiekac/
a potym w kamiennym moździerzu wlu
ciukac/ tedy owedy cukru po trofie/ az go trzy
czesci wynida/ przydawac. Potym do stlence
wlozyc/ a na koncu iatkiem niechayby sie dluz
go smazyl. Ten

Mdlenu sereu bywa posilkem y ochloda
Drzeniu takze iego y kolatanu zbytnie
mu/ z zbytniego wpalenia.

Watrobe zamulona y mdla posila/ o
Kolerenapoly z flagma wywodzi.
Zgadze sluzy.

Zapaleniu w zoladku wkłada y gasi.
W goraczach uzywany z wielkim ratun
kiem bywa.

W poczyniaczy puchlinie.

Wnetrznosciom wszystkim wpalonym by
wa osobliwy.

Metros
bie.

Zoltece.

Goracz
kom.

Goracz
cym cho
robom.

Syrupus
alius.

Syrupus
alius.

Confer
ua.

Serec po
sila.

Drzeniu

Serec.

Watros
bie.

Zoltece

y flagmie

ogadze.

Zoladko

W goracz

czach.

Puchli

nie.

Wnetrz

nosciom

Condi-
cuer.W cukrze korzenie Podrożni-
kowe.

NY wiosna po ki w klacze nie wyrosćie/
bo tego czasu moc siwa ma wzupelni:
ochodzący go z wierzchu naprzód/pocym
drzeń z niego po wymorować/ y pokraić we-
dlug upodobania/ a wazyc w wodzie/ wlo-
żywszy cukru chodogiego ileby sie zdalo bydz
potrzeba/ y tak wazyc na wolnym ogniu
weglistym/ aż do zgeszczenia cukru/ pocym
rozanej wodki przedniey zkwaterte/ y z
nowu wazyc/ aż zgeszczenie cukier iako Sy-
rop. Takze daleko lepsze bywa/ a nizli co po-
spolicie wzwyczajnie jest/ y to pilnie do po-
trzeby chowacia/ do roku trwa.

Sol.

SOL z tego ziela z korzenia/ z klacza/ z li-
scia y z kwieciami suszonego bywa robio-
na iako sie w piotym opisalo. Tab.

Do zachowania wyroku służy.

Watrobie zapaloney.

Puchlinie/ wielkim a znamienitym bywa
ratunkiem/ wyrywając iey od kilku gron/ aż
do kostey czesci kwinty zięzje wodka/ abo z
solkiem/ badz ktorego inego ziela przynalezo-
cego solkiem z wodka/ z syropem/ z lekwa-
rzem/ z konfektom/ z pigułkami. A nietylko do
tych tu pomienionych dolegliwosci/ ale do
wielu innych/ o ktorych w tym Rozdziale przy-
pomnielisiny.

Wyrok
bystre
Watrob
bie.
Puchli-
nie.

Brodawnik Podrożnik/ Rozdział 101.

Cichoreum verucosum, Za-
cynthas, Chondrilla Græca.Wartzkraut/ Griechsh/ Chon-
drillen kraut.

Jest Podrożnik inny/ który
Lacinnicy Cichoreū Verru-
cosum zowia/ abo Zacin-
tham: My Brodawnikiem. Li-
ście ma Podrożnikowe, iedno o-

strzeysze/ y nie tak szczerbato wykra-
wane. Piet albo klacze łokietne/
podczas dluzsze/ cienie/ a przyo-
strzeyszym. W wierzchu kwiat żo-
ły/ iako na Mleczu/ który gdy o-
kwitnie/ nasienie w główkach nie-
iakiich zostaje/ czarneawe/ abo ciem-
noszare/ główki obdluzne a strysia-
ste. Korzeń podobny dżikiey Rze-
pie/ abo Kolnikowi polnemu/ z
wtelu drobnych odnozeł.

Wziesce.

Koscie po polach/ na miedzach/
w koncu zboż/ przy plotach/ parka-
nach. Niegdzie bywa dla potrzeb
lekarskich w ogrodach flancowa-
ny, abo w donicach sadzony: w
Grecyey zwlaszcza w Zacynacie, z-
kad do Wlokskiej ziemi naprzód
przyniesiony jest/ przedniey dobroci.

Przyrodzenie. Moc y Skutki.

Szirona moc tego ziela/ iż są iednym ra-
zem wyrywając liście miasto salaty przy-
prawnego/ z ciała brodawki spadza. Toż
też nasienie czyni przez trzy dni go pić/ po
wieczery kladać sie spać/ po kwincie na raz.

Od wściekłego psa obrażonym/ bywa o-
sobliwym lekarstwem/ wazac go/ a pole-
roze te pić/ y rane nie wymywaiać. To
w Hiszpanicy lekarstwo w pospolitym jest
wywołaniu/ w ciekawym przypadku. Ka-
rol. Klusi.

Brodaw-
ki do i-
dnego ra-
zu spa-
da.Od psa
wściek-
łego w-
wołan-
ym.

Kosza

Rozsadek

Szybzy Ziolo pisowic to zielenie między Kozie
Mleczem Kłada / pierwszym Kozim Mle-
czem Dyoskorydowym mienia go bydz / ale

sie myla: bo Dyoskorydow Mlecz kwiatu
modrego / a Brodawnik żółtego: Liściem
także różny od Koziego Mleczu / y owsem by
mnieysze / mnieysze / także kwiat gdzieby wietrzy
miał / byłby tak Podroźnikowi podobny / że
by jednego od drugiego trudno rozsznać.

Podroźnik Turecki albo Cárogradzki.

Cichoreum Constantinopo-
litanum, & Bulbosum Ci-
choreum, Seris lon-
gifolia.

Także nietylko w Turczech /
ale y w Podolskich polach /
y na Poluciu nie łatwo sie
go znayduie. Liściea też szeregato
wykręwanego / ale nie głęboko /
nad inne Podroźniki / także y Mle-
cze / bliższego. Na palec wielki
wyszerz / na koncach spiczasto za-
strzone / zewsząd po ziemi sie roz-
ścielające / a drugie nachylone
stoja. A ktore są we środku / z
tych kilka prosto wzgórze sie wzno-
szą. Pratkow także trzy / cztery /
a podczas y wiecey wychodzi: na
trzy dłonie / podczas na stopę / y
na łokieć wysoczki / obliki / y
ndolki. w wierzchu tych / kwie-
cie żółte / gęste / ktore iako przedko
dojrzeie / zaraz sie obraca w pe-
rze: y tak potym wespół z swo-
im onym nasieniem obdużnym /
po powietrzu sie rozlatnie. Ko-

zonkow ma wiele / Żółtoglowo-
wym bärzo podobnych / na palec
mniejszych / ogonkowatych: zwierz-
chu czarne / a zaś wewnątrz bia-
łe / miękkie / ale gębczyste y bärzo
rzadkie / okwiecie w sobie maia-
ce mleczu / śluzawego / lipkiego /
y kłiwatociagnacego. Ten gdy
zeschnie / lirowaćieie / a na ostatku
poczernieie. Ziele we wszystkich
swoich częściach smaku słodnieia-
cego iest / iako y Kozie Mlecz pier-
wszy. Sol miernie zatwierdza:
zapachu nie ma żadnego.

Wzrost

Koście w Grecyey y w Tra-
cyey na łąkach: roście y na go-
rach / y na pagórkach zielistych / a
niebu otworzystych.

Przyrodzenie.

y Skutki.

Ten Podroźnik / takichże iest
skutkow / y takiegoż przyrodze-
nia / ktorego Podroźnik nasz.

Kozie Cycek / albo Mlecz Kozie /
Rozdział 102.

Chondrilla.

Condriillen / Klein Sonnenwur-
bell / Blauw Condriillen.

Roziego Mleczu / kilka ro-
dzaiow znayduiemy. Dio-
skorydes tylko dwa kładzie:
Jednakże te wszystkie / liściem /
a kwiatem są między sobą różne:

stutkami bynamniey. A sa z po-
kolenia Podroznikow y Szczer-
batow.

Kozi Mlęcz pierwszy.

Chon-
drilla cē
rulea.

Pierwszy / który też Dioskori-
des naprzód położył / Cykorei /
to jest / Podroznikowi podobny /
mając liście / pret / y kwiat iako
v Cykorei / tylko drobnieysze w
tym wszystkim. Kwiatu modre-
go. Przy roszczkach tego ziela z-
najduie się v spodku żywica bia-
ła / iakoby Mastyka / wielkości
Bobowey. Korzeń biały / iako
v Cykorei / tylko krótszy / pel-
ny także mleczu / iako y samo
zielo. Smaku barziej gorzkiego /
a niż Podroznik.

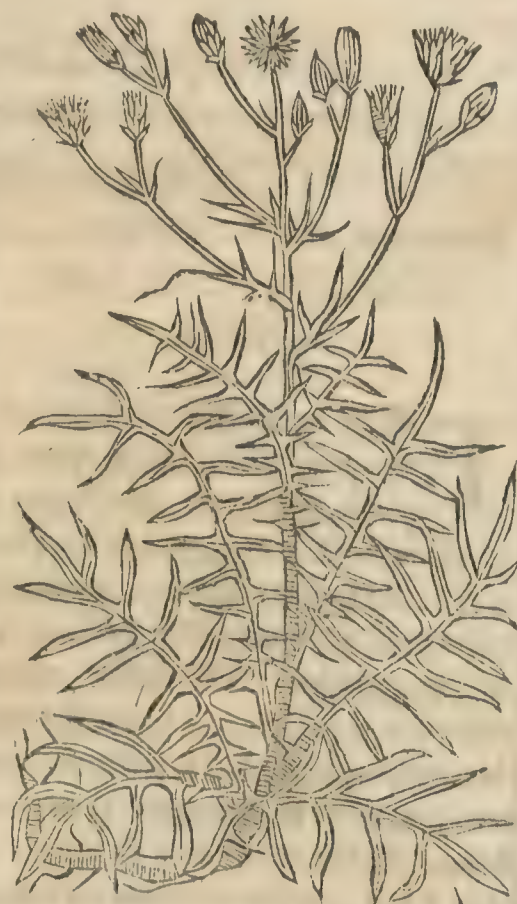
Chon-
drilla al-
ba.

Weiss
Kondril-
len oder

Drugi / który Cesarstim trān-
kiem nazywaia / ma liście dlu-
gie / także iako y pierwszy / iedno
ciensze / węższe / y iakoby ogłodań-
sze / y głęboko aż do samego zie-

bra wytkroione / po ziemi się roz-
kładające : kłącza obłego / mleczu
pełnego.

Kozi Mlęcz wtory.

Korzenia cienszego y mnieyszego /
niżeli v Cykorei / abo v biale-
go Mleczu / żółtawy / długi / sto-
dki / y do używania chetliwy.
Kwiatu białego.

Trzeci / mało co od pierwszego
różny / iedno liścia szerszego / a nie
tak głęboko szcerbatego. Korze-
nia y kłącza wietszego : Kwiatu me-
drego / iako y pierwszy / abo Po-
droznik płonny : we wszystkim tym
zielu / mlecznego soka obfitość.
Smaku barzo gorzkiego.

Czwarty / korzenia odnożyście-
go / białego. Liścia miąższego /
mocnego / tucznego / twardego /
długiego / twardego / y na wiele
innych listeczkow wytkroiem swo-
im rozdzielony / y barzo głęboko

szcerbaty.

Klein weis
ist sonnen
wurzt.

Chödril
la mar et
latifolia.

Gross
Kondril-
len Kraut
mit wei-
ten bleu-
ter.

Chödril
la purpu-
rea Nar-
bonen:
Hispani-
ca Cru-
pina chö-
drilla.
Zisspa-
nis Kon-
drillen.

szęrbaty / a po trąciach zabłowane. Kłaczem pierwszym podobny / które na pultory stopy / albo na łokieć wzwyż wyrasta / gąłstowate. Kwiatu rumianego / z głowki lupinowatej rostkowiącego. Z tego potym nasienie gładkie / ciemnoszare / albo czarne / łuski / podobne trokosowemu nasieniu : na wierzchu mając szczerki. Smak to żiele ma gorzki : a zowią go Kozim mleczem Hiszpańskim.

Piaty / korzenia długiego / mietkiego / białego / y soku pełnego. Liście długie / poniekąd Podroźnikowemu podobne / iedno gładkie wytrzone y szerze / a na wiele innych listeczów rozdzielony / po ziemi się rozścielające. Kłacza łokietnego / obłego / a mleczu pełnego y obfitego : przy wierzchu kłak gąłsteczek puszczając : w wierzchu z paczkow kwiat żółty, drobniejszy podroźnikowego. Smaku to żiele jest gorzkołodkiego.

Szosty / ma białe / drobne / chrostowate / a twarde korzenie / soku mlecznego pełne. Liście od spodu Podroźnikowemu podobnego / iedno drobniejszego y mietkiego. Tę także iako drugich na ziemi leża / a w krótkim czasie od ciepła słonecznego sechną / y wniwecz się obracają : y zartym rozumieć niektórzy, że liście nie mają. Z korzenia puszcza się nie mało kłacza / a na tym odnożeń od dołu ku górze nie mało / na których wszędy spiczek miasto liścia niemają rozdzielnych. W wierzchu rożek kwiateczki białe / drobne / młyskie : Tę potym w perz po powietrzu się rozlatują y roznożą Tę to żiele pełne soku mleczastego / smaku gorzkiego.

Siodmy / korzonków wiele cienkich / a obdużnych y tam y sam w się

mirospuszcza : na końcach tych / są iakoby iaderka albo orzechki / na nitkach wiszące. Tę orzechki z wierzchu ciemnocielistej są barwy / białe wewnątrz. Liście drobnego na długich stopkach : kłacza cienkiego na piadź wzwyż. Kwiatu żółtego / który także iako y inne perzem się rozlatuje. A ten jest wtóry Dioskoridow Mleczkozi.

Za osmy licza ten / któryśmy już pod imieniem Brodawnika wyszły opisali.

Wstępie.

Pierwszy y trzeci, rosną na rolach płonnych / y przez czas długi odlogiem leżących / przy drogach y ścieżkach / nad wawozmi / na łąkach, na gruntach gliniastych / y na pagórkach. Drugi kwiatu białego, który Cesarzem trankiem zowią, na rolach sprawnych / ilowatych gruntach / ciułych : w ogrodach słanowanych. Ale ten nam tu nie znajomy / bo cudzoziemski. Czwarty cudzoziemski także jest : w Hiszpanii y w zachodnich stronach a ciepłych pospolitszy. Piaty y Szosty na pagórkach / na łąkach / na wyprawnych y nawożonych rolach : też między zbożem się niegdzie znajduje. Siodmy / we Francji / pospolity. Także przy morzu w legach : nam tu nieznanym gościem. O osmy się wyszły na swym miejscu już powiedziało.

Przyrodzenie.

Jednego są przyrodzenia z Mleczkami y z Podroźnikami : oprócz / że te większe mają słonność do wysuszenia : mogą iednak na miejscu Cykorię plonnej y dzikiej byćbrane y używane.

dis Chor
drilla mi
rina Ro
tunda
vel bul-
bosa The
oph.

Meer
tendrils
ten yd
Boledht
geton
drillen.
18.

5.
Chodrila
lutea.

Geel Kon
drillen.
Geelweg
sonnen
wubel.

6.
Chondri
la iuncea
vel vimi-
nea aru-
ensis.

Meer
tendrils
la Bine
rochtes
tendrils
la.

7.
Chodrila
altera
Dioscori

Moc y Skutki.

Trucie
znie.

Ad y truciżne iaszczyca y inych bestij ias
dowitych zciata wywodzi Mlecz Koz
tak kwiatu modrego iako bialego / w winie
warzony / a trunkiem wzywany.

Bieguna
kom.

Cielaczki zawiciaga / sol wszystkich Mle
czow z winem warzony / albo sam tylko w
zywany.

Zmazom
y planom
na twar
vzy.

Zmazay wselakie na cieie bedace sciera y
wychodza / ziele z korzeniem swym wesp
oluczone / miobu y Saletry przydaway / Kola
czki porobic / vsusyc / a tym ie nacierac.

Gummi
Chon
drille.

Zywica tego ziela.

Zywica ktora sie na klaczu tego przy galas
kach siodzi / zapachu acz przytrego / idnat
Pan Bog wsechmogacy niechcial y tey mied
bez osobliwych skutkow : Ta czysciene Mle
cieczne paniom zawiciagnione pobudza y
wywodzi / w lono osobliwie wprawiona.
Dios.

Takze z Mircha wtarta / a w wozelku na
kstatc oliwki w oetwor loná pusezona / co
zyni. Dios.

Wlosom
pod pos
wiekipod
winio
nym.

Taj zywica wlosy pod powieki zawinica
ne wyprasza / pocieraiac nta albo posypu
iac / y pomazniac : Toz sol tego ziela z korze
nia czyni / biorac go na spilke / a na takowe
wlosy podwinione wyprociwisy powieki
puszczany.

Kolaczki z niego porobione z miobem a z
Saletra (o czym sie troche wyssey powie
dzialo) brwi zdoia : abowiem wlosy w
nich zmierywione pietnie musze : ale wlo
som pod powieki podwinionym nalepiey
suzi.

Kolaczki
abo troci
czki

Mleczu Koziego wtorego skutki
Dioskorydowego / ktory
tu ostatnim po
lozony.

Isicie to y klacze / ma zwarzaiaca mos :
Przeto

Zoladkowi oslabialemu w trawieniu
pokarmow iest vzyteczny / w winie warzony /
a pity.

Zoladki
stawni
czyni.

Sol tez korzenia tego / do niezego nie iest
vzyteczny tylko wlosom podwinionym pod
powieki y oczy psutacym / maczaiac koniec
spilki / a rozprowadzaiac ie.

Wlosom
pod pos
wiekipod
wino
nym.
Kaduka.

Kaduk albo padaiaca niemoc leczy.

Rozsadek.

Ze Kozie Mleczu brudzy Szezbakami
miannia albo Endymia / przeto se iedne
go sa z soba przyrodzenia / tylko se te sa smad
tu gorzkiego wieccy nizli Endymia / y przeto
tez barzicy wysusza. Gal. Egineta.

Prošienicznik / abo Prošiennik / Swini Alecz
lešny maty / Roždziat 103.

Hypochoeris, & Hypo-
chæris Porcellia.

Gerckleintraut.

Mlecz Swini lešny / ktory zo-
wiemy Prošienikiem / y Cyto-
rya swinia : ma korzonki cienne /
dlugie / z niewielu odnozek. z wierz-
chu hare / a wewnatrz biale. Sma-
ku nie nagorkego / chocia gorzka-
we. Liscie tu Podrozniku plon-
nemu nieiatokolwiek podobne / ie-
dno iże nie tak iako on gleboło ro-
stroione : wlasnieyše do Turec-
kiego Podrozniku / iedno daleko
mnieyše. Te kolemi iakoby w cer-

tiel iaki na ziemi leza rozestane.
Pratkow cztery abo piec wydanie o-
blich / gladkich / y cienkich / ledwie
na ieden kroczeł wzwyż : a tu
wierzchu na galaski rozdzielone /
bez listeczkw. Na wierzchu tych
poczki / albo glowki strysiate. Z
tych wykwitaja kwiatki zolte / ia-
ko na Maisku ziela / iedno iz troche
drobnieyše.

Wicysce

Koscie to zioleczo w lešiech
przerzedzonych / gdzie promienie
stoneczne przestrono przechodza /
na gruntach piasczystych / takze y
trawnych.

Przyro-

Przypodzenie.

Sam smak tego ziela to poła-
zuie / że jest przypodzenia chłodzą-
cego y wysuszającego : iednak nie
tak potężnie / iako Podrożnik nasz /

otwiera.

Moc y skutki

O potrzeb lekarskich / także może być w-
żywany iako Szezbak y Podrożnik.
Do stolowego używania tak salata iako
iarczyna / przyiemniejszy bywa aniżeli Cikorca.

Do uży-
wania sto-
lowego.

Prośniczka / albo Prośinka / Rozdział 104.

Hyoseris, Intyb : porcina,
Seris porcina.

Klein Fercklentkraut.

Woiakiego rodzaju Prošie-
niczka jest od nas nazwana /
wietrza y mniejsza : Pier-
wsza albo wietrza / korzonkow ma-
łych cienkich / y długich / z niewie-
la odnożeń. Liśćców ośm albo
dziewięć / tylko daleko mniejszych
y drobniejszych / niżeli Prośienik
ma / z szezerbinami dwiema albo
ze trzema miśkami. Ze środka
tych / wyrastają dwa / trzy / pod-
czas y cztery różeczki obłe / cien-
kie / a wewnątrz czyste / a bez li-
ścia / gole / w wierzchu rozsocha-
te. Na tych kwiateczki drobne /
młaste / żółte / z główek / albo z
pączków okrągłych kwitnące : któ-
re się rychło w wielkie perzenie
białe obraca y rozlatuje. To zioł-
ko wydaie z siebie sol białą / i-
ako inne Mlecz. Smaku gorz-
kawego / iako y Prośienik.

Druga / albo mniejsza / ko-
rzonkow krótszych / ale miek-
szych / niżeli pierwsza : z wielką
odnożeń. Liścia węższego / al-
bo dłuższego / od wyższej pomienio-
nego Kosmatego / a po ziemi się
rozścielającego. Ze środka tych
wyrastają proteczki / na dobry

palec wzwyż / cienkie : dwa albo
trzy w wierzchu ma różeczki : a na
wierzchu tych / kwiateczki żółte /
pełne , mało nie we dwu nasol-
wietrze / a niżeli w pierwszego.
Smaku także gorzkawego.

Wzrost.

Obie rosną pospolicie w le-
sach przerzedzonych , na grun-
tach piaszczystych / trawnych , a
stłonu otworzystych / przy dró-
gach : Rosnie y po zapłotkach /
gdzie ziemia piaszczysta.

Przypodzenie

Oboi tak mała iako y wie-
trza / chłodzącego y wysuszające-
go jest przypodzenia , co smak ich
gorzkawy znaczy : równie iako y
Prośienik / wyszy opisany / któ-
ry Hypochæris od Theophrasta y
Pliniusa jest nazwany.

Mocy Skutki.

O skutkach tych ziołach niemamy co wie-
le pisać / bo w małym niemal w wszystkich /
y samych ziołopisow są wiadomości : prze-
to też mało a prawienie o ich skutkach nam
zostawili : oprócz że do używania stolowe-
go / zwłaszcza do salaty z niepoślednią przyie-
mnością smaku przychadza.

Do uży-
wania sto-
lowego.

Moga też być na miejscu Endywey / Podmies-
Podrożniku / y koch Mleczow / do lekarstw
bezpiecznie używane.

Rány dymnie osobliwie Prośieniczka goi /
elutac świeżozielona a przykładac. Plin.

Rány goi

Jastrzebiec / Rozdział 105.

Accipitrina, Hieracium, & Sonchites Dios. Lactuca sylvestris, Aspidium.

Habichkraut / Habichslattich.

Tego ziela Jastrzebcu / kila-
nascie iest rodzajow: iedno
od drugich liscia wielkos-
cia / szerokoscia / waskoscia / gło-
bokim albo mialkim wykroiem: o-
stroscia, gladkoscia / kosmatos-
cia: Takze kwiatem zolтым / mo-
drym / bialym: Korzenia tez w-
ielkoscia / drobnoscia / miesnos-
cia / dlugoscia / krotkoscia sa od
siebie rozne: Skutkami bynamniety.
Z tych tylko dwa Dioskorides w-
spomina / wielki y maly: albo o-
stry y mieki. Wielki / klacza iest
niemalogo / ostrego / rumianego /
oscistego / we wnatrz czczy. Li-
scia dlugiego / szeroko y gleboko
wykroionego. Mleczowi podo-
bny, tu wierzchu galezisty / z kto-
rych papie albo glowki obdluzne
wyrastaja: Z tych potym kwiat
zolty. Soku bialego pelny iako
mleko / tak w korzeniu / ktory ma
tylko ieden szczegulny prosty / na
piadz wzdluz / a na maly palec w-
zmiaß: iako w klaczu y lisciu. O-
wa iest dzikiey Loczydze podobny.
Jastrzebiec mnieyszy / Cykoriety ro-
wny y podobny: tylko listu ostrzey
szego od pierwszego: okolo takze
wytrawane prostym labrem. Kła-
cza cienkiego / zielonego / y przyo-
strzeyszym. Na wierzchu kwiat
zolty / kolem rostoczony / iako y w
wielkim / na kształt Mleczowych:
ze gdy sie starzeja / w mchowym
perzeniu po powietrzu sie rozwie-
wa. Korzenia cienkiego gesto ro-
pietego / a od spodu iakoby wla-

sonego / albo vgnielego / podo-
bienstwem korzenia Czartowego
ziebra.

Przypomnie iesze niektore kstat-
tem od siebie rozneyse, dla zna-
dnieyszego ich poznania y mia-
nowania: W tym tedy rzedzie
iest.

Trzeci: Jastrzebiec czarny ma
iac wielkosc korzonkow drobnych /
cienkich / rozpitych: Liscia dlu-
giego / spiczastozaostrzonego / cie-
mnozielonego / na wiele dlugich
cynkow porostrawany y rozdzie-
lony / malo niekstatem Wroniey
nogi ziela: tylko ze wezse / y dluz-
se te sa. Klacza oblego / ktorego
pospolicie z korzenia cztery albo piec
wypuszcza: v wierzchu na troie sie
rozdzielaja. Na wierzchu kwiatki
zoltce kolem rostoczone. Te takze
za czasm perzem sie po powietrzu
rozlatnia.

Czwarty niski, na stopie wzwyż
koronkow ma wielkosc cienkich /
drobnych. Liscia tym sposobem
iako maly Jastrzebiec wykroione-
go / wßakze mieley. Te kolem roz-
toczone po ziemi sie klada. Rozsz-
ki cienkie / oble / galastowate: a v
spodku kazdey listeczki podlugo-
waty wßki: podezas drugi mniey-
szy przy nim. Na wierzchu tych ro-
zdzie k bywaja ostragle kwiateczki
zoltce.

Piaty, krotkiego korzonka z
wielu drobnych a cienkich odno-
zek. Liscia podobnego Popiey-
glowce albo Papawie: iedno ze
glebiey / wezey / cieſniey y ostrzey
sa wytrawane. Do tego nie tak
nachylone / ale sa proßsze liscie /
dlugie / wßkie / y zaostzone albo
spiczaste / po ziemi lezace. Praci-

Hieraciu
minus.
Mnieys-
zy Jas-
trzebiec
Klein
habich
kraut.

3.
Hieraciu
nigrum
Czarny
Jastrze-
biec.
Schwartz
habich
kraut.

4.
Lactula
lenorina
Zielec
salat.
Zosen
lattich.

5.
Hieraciu
apaceu.

6. Któw z korzenia cztery albo pięć /
cienkich / gładkich / oblich / pocho-
dzi / na stopę albo na pultory pie-
dzi wzwyż.

Szosty ma niemalo korzenia /
od jednego odnożeń mięsnych wie-
le rozrzuconych. Liście Podro-
żnikowi Konstantynopolitańskie-
mu / albo Turckiemu podobne /
tylko krępe a krótsze / y na koncach
swych tępe / welnianka bardzo
jublelna powleczone. Płatki albo
rośczki / których z korzenia cztery
albo pięć pochodzi / oble / na stopę
wzwyż : Te także na wierzchu
dwie albo trzy odnożeń mają.
Kwiatu żółtego y nie małego. Na
sienia z inemi podobnego.

7. Siódmy korzenia na palec w-
zmiaś / a na stopę wzduż , pod-
czas dłuższy : odnożeń nad cztery /
albo pięć więcej nie mięwa : zwierz-
chu szarawé / wewnątrz białe / gorz-
kiego / szumiącego / y cierpkiego
maku / iako y wyżej opisane.
Liście kołem po ziemi rozkłada się
mniejszy / krótsze / y węższe / od prze-
dniego : dwiema tylko albo trzema
wykrojami / na kształt liścia debo-
wego wykrawane. Kłacza cien-
kiego / gładkiego , bez listeczków :
przy wierzchu trzy albo cztery ga-
lącyczki mając / pod którymi po ie-
dnym listeczku małym y prostym :
w wierzchu żółte kwiecie / młyste /
iako v Papawy / iedno drobniejszy /
które też potym w perze się po powie-
trzu rozlatują.

8. Ośmy korzenia na palec miąż-
szego / zwierzchu czarnawy / we-
wnątrz szoku białego pełny. Liś-
cia serokiego / długiego / miękkie
welniściego / iako Dziewanny li-
ście / tylko mniejsze , a na koncach
tępe niżli v Dziewanny : w Ma-
iu ten pospolicie się z ziemi poła-

zuje. Kłacza miąższego , obłego /
czczego / y kosmatego / v wierzchu
mając dwie albo trzy galązki : pod
którymi po listeczku małym a wel-
nistym. Na wierzchu blade żółte
kwiecie pełne / kołem rozłożone /
z główki kosmatej wychodzi / za-
pachu wdzięcznego. Z tego po-
tym nasienie obdłużne / czarna-
we bywa / iako szoteczki iakie /
które że się w welniście perze obra-
cają / także iako y inne po powie-
trzu się rozlatują.

Dziemięty / z iednego korzenia
wiele się inych puszcza / z niewie-
łą odnożeń drobnych / białe / śma-
ku iako y inne gorzkiego. Liście
długiego / wąskiego / ościste zab-
łowanego / kosmatego. Kłacza o-
błego / kosmatego / y galąstkowate-
go : przy których v spodku / każdy
list innemu swego rodzaju podo-
bny wyrasta : od tego zaś dwie
rośce małe pochodzą. Kwiat so-
witego rzędu kołem się rozstacza /
żółty z kosmatej główki.

Dziesiąty / białego korzenia / od
ktorego też odnożeń iemu podobne
pochodzą krzywe / mając drobnych
niewiele. Liście długiego / wa-
skiego na palec / we troje po kra-
jach zlekka karbowanego. Roz-
kłada z korzenia wzwyż na stopę
podczas wyższe / po dwu / albo po
trzech galącyczek ku wierzchu ma-
jąc : przy których spodku po listku
iednym wyrasta. Na wierzchu
tych galącyczek kwiat żółty z pęc-
kow oblich a spiczastych wykw-
ta : potych małe oble strączki / i-
ako rożki / które mają kształt pal-
ców v psich nog , albo Kato-
wych. A w tych jest nasienie bar-
dzo drobne.

Jedenasty / korzenia na mały pa-
lec miąższego / a mało też cona pa-

6.
Hieraciu
Lutiba-
cium.
Wegwärt
habicht
kraut.

7.
Hieraciu
maeror-
hizon.

8.
Hieraciu
Phlomo-
ides.
Jastrze-
biec ko-
smaty a-
bo wel-
nisty.
Wall ha-
bichtkraut

9.
Hieraciu
lutyba-
ceum a
sperum.
Kand-
wegwärt
ten has-
bichtkraut

10.
Hieraciu
Nanbo-
n.
Dorbo-
nisty has-
bichtkraut

11.
Hieraciu
chondri-
lides.

lec dłuższego z gestem odnóżkami. Liście podobnego listu kocięgo ciętu / albo Mleczu / kwiatu modrego / żółtego / iako inne pomienione Jastrzebce.

12.
Hieraci-
um lati-
folium
mōtanū.

Jastrze-
biec gor-
ny p. ex
wfy.
Breyt ha-
bichtant
1.

Dwanasty / korzeń ma na palec wzduż, a wzmięsz na mały palec / z niewiele białych odnóżyk cienkich / które także z siebie odnóżyk cięsze puszczają mleczyste, y soku pełne. smaku gorzkiego: liście szerokiego / długiego / kędzierzawego, albo raczej łatkotka żalomyonych krain / siwo-białe, welnisty kosmate / a do żółtego wolowego języka podobnego: tylko że to wedwoynasob szersze z własczą odspodnie / na krótkich stopkach / y kłącza swego nie tak obeymuące / iako Wolowy język żółty. W Czerwcu ze środka puszcza kłącze na puktory pędzi wzwyż / także iako liście / kosmato ostre: dwie w wierzchu albo trzy gałki mając. na tych główki mięzże / z wiela listków ostrokosmatych złożone / z których w Lipcu z siebie kwiat żółty y pełny wydaia / mięzże: które do żrzawosy / y z swym nasieniem czar-nawym po powietrzu się roznośa. To ziele pełne soku mlecznego.

13.
Hieraciū
latifoliū
mōtanū
2.

Jastrze-
biec gor-
ny wtory
Breyt ha-
bichtant
2.

Trzynasty / korzenia szarego / z wiela drobnych y cienkich odnóżyk. Liście z korzenia pochodzące są wąskie aż do połowice / wykərbowanym y wykroiem okragłym y miałkim. Maia szersza na trzy palce / na koncach spiczasto zaostżone / ciemno zielone / barzo cienie / y miękie / na krótkich stopkach / z własczą z korzenia się puszczając: a które po kłączu / to się go obeymuie y oblapia / iako szawik rojdzek swych. Kłącza mięzższego / soku iako y liście pełne-gobiałego. Od środka aż do wierzchu gałki puszcza / po którym także listeczki iakoby przyhaćowane. Te

zależne inne odnóżyk siebie wydaia w wierzchu główki z kwiatem blade żółtym / kółem rozłożone / pełne / które potym iako inne Jastrzebce obroćwosy się w welnistę pęrze / po powietrzu się rozlatują.

Czternasty / równy we wśm trzynastemu / tak korzeniem iako liściem y kwieciami: tylko że we wśm tym mniejszy y drobniejszy: ale wśmtyk kształt przedniego Jastrzebca.

Piernasty / korzenie drobne / roz-pierzchle / białe ma / podobne Jastrzebcowi wielkiemu gornemu z szerokim liściem. Kłącza obłego / y trochę rumianego v spodku. Na łokieć podczas y wyższe / od dolu aż do wierzchu długim y szerokim liściem zielonym obsadzone / mając szersza na palec / a po krainach dwiema albo trzema karkami nakrawane. Kłącze przy wierzchu gałkowate / na tych kwiatki żółte / które potym pęzeniem się rozlatują.

Szesnasty / ma korzeń na palec wzmięsz / z niewiele odnóżyk drobnych / czarnawy / rozdzielaie się na dwa albo na trzy wierzchy: z którego każdego sześć / siedm / podczas y ośm listeczków długich / welnisty szarych puszcza się. Między temi z każdego wierzchu korzenia / po iednym prętku oblim gładkim / bez liścia y odnóżyk pochodzi na pędz wzwyż. W wierzchu tych / przy schodzie Maia / ieden tylko kwiat żółty pełny wykłwita. Z tego nasienie podługowate czarne / między welna w obdłużnych główkach / które otworzywosy się / wiatr y tam y sam z welna po powietrzu roznośi.

Siedmnasty / korzenia iest mięzższego / sekowatego / y krzywego / z wiela drobnych korzonków / cienkich / miałko w ziemi leży na palec

14.
Hieraciū
latifoliū
mōtanū.

3.
Jastrze-
biec gor-
ny trzeci.
Breyt ha-
bichtant
3.

15.
Hieraciū
sabandū
velmion-
tanū an-
gustifo-
lium.
Jastrze-
biec gor-
ny wśmty
go listu.

16.
Hieraciū
angusti-
folium
2.
Zabich-
kraut mit
schmalen
blättern.

17.
Hieraciū
mōtanū
angusti-
foliū in-
tybacef.
Bergweg-
warzen
habich-
kraut mit
schmalen
blättern.

w głębi

Hieraciu
montra-
num an-
gustifo-
liu inty-
basum.
Dziewog
wartem
habich
Frantmit
schmal
blettar.

18.
Hieraciu
Echioi-
des.
Zolty wo-
lowy ter-
syl.
Ged och
sen sung

w glebia. na kłk wierzchow sie dzie-
lac/ z ktorych listie dlugie/ wazkie/
okolo brzegow mialko/ iako w Po-
drozniku wytkroione: a daleko woz-
ge/ nizli w Podrozniku Konstanty.
nopolstkiego: kazdy mairac przez w-
syttel wzdluz szrodkiem zebro-
miazge, te sa barzo subtelneimi wel-
niantami powleczone. Z kazdego
wierzchu korzenia / dwa abo trzy
pruty cienkie oble / gladkie / czze we
wnatrz. na piadzwzwyfz wyrasta-
ia: a z kazdego ieden kwiat zolty pel-
ny wychodzi. Potym nasienie po-
dlugowate/ stare/ lekkie/ ktore tak-
ze iako inne wiatr po powietrzu ro-
znofi y z perzeniem.

Osmnasty y ostatni Jastrzebiec /
korzenia na palec wzmiagf / z wielo
drobnych y cienkich odnozek. Lis-
cia podobnego listciu dwunnastego
Jastrzebia / tylko ze te we szrod-
ku sa szuple / a iako listie szrotek o-
stre y ościste. Takze liacze. Kwia-
tu zoltego / podobnego Jastrzebia
malego: z tych porym nasienie ob-
dluzne glowczaste.

Wziensce.

1. Pierwszy y Wtóry / roście na
2. pólninach / pagorkach trawnych y
3. górach zielistych / na winnicach /
4. na miejscach ialowych y niewypra-
wnych / na łąkach suchych. Trzeci
5. w ogrodach trawistych / pod sady /
6. w cieniach miedzy trawa. Czwar-
ty miedzy zbozem rad sie znayduie /
7. na polach wyschlych. Piaty na po-
lach odlogiem lezacych trawnych /
8. y na łąkach miedzy lasy y dąbrowa-
mi badacych. Tamze gosty rad sie
9. znayduie / y siódmy. Osmny na łą-
kach suchych zielistych. Dziewiaty /
10. na polach dzikich. Dziesiaty / na
miedzach miedzy zbozem / w koncu
11. cól wypławnych. Jedenasty we

krzách y w dąbrowách. a ten przez
wsytko lato kwitnie. Dwunnasty/
na wierzchach gór zielistych y wy-
sokich. Trzynasty, na miejscach
wilgotnych y łąkach trawistych.
Na tychze miejscach znayduie sie
czternasty. Pietnasty / w krzewi-
nach trawnych y w dąbrowách zie-
listych. Tamze szesnasty / y siedm-
nasty. Osmnasty w ogrodach pán-
skich bywa siany.

Przyrodzenie.

Pierwszy jest przyrodzenia Mle-
czowego / to jest, chlodzi y suszy we
wtórym stopniu / mairac skromna
y mierna cierpkosc w sobie.

Mniejszy y inne szesnascie / ma-
ia cos gorzkosci w sobie.

Jednak osmnasty / ma szrodek,
abo szredniego jest przyrodzenia /
miedzy Wolowym jezikiem / a Ja-
strzebcami.

Moc y skutki.

Zbytney goracosci zoladka. Albo
Gryzieniu w nim / z kolery wen wylaney /
sol ze swieszego Jastrzebia wyzety / a na czzo-
lyfko z osm trunkiem wzywany / wielki muras
tunek daie. Dios.

Zywot odmietka y stolec czyni / badz z lo-
ra wzywany / badz sam piac. Tenze.

Ostrosć y goracosc mocz u vmierza / ten-
ze sol piac. Dios.

Wartoby goracosc zbyenia wychladza.
Zamulenie icy otwiera / y w szelakie niedo-
starki y choroby icy ziad pochodzaie odpa-
dza / sol tenze zwinem piac.

Od wozow / y w szelakie icy gabziny id-
dowitey w szelakionym / z winem go piac / o-
sobliwym bywa lekarstwem.

Listie takze tego z wierzchołkami tegoz
ziela / w popiele zarzyszym parzone y warte /
a z ocem trunkiem dawane / jest ratunkiem.

Jad piteczy / albo patak krobey wopit :
Tenze sol / albo samo ziele warte / z winem Jadu pa-
w trunku wzywane z ocem napoly / bywa

ratunkiem.
Toz proch z suchego ziela / co namieley w
tarty / a po kwincie albo po pulcory z woda
trunkiem przyzety / czyni. Tab.

Wzroku ciemnemu y oslabialemu.
pawlotem y zastonom / blonkom / y

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

Zoladko-
wi gorac-
cemu.
Gryzie-
niu w zol-
adku.
Mocz u
goracem-
mu.

Wzro-
cie.

Od gabz-
ny chra-
zonym.

Wzroku
ciemne-
mu.
Zastom.

Poczyna

Bielmu
poczyn
iscemu.

Poczynającemu bielmu bardo użyteczny
każdego dnia raz y cztery po trzy kropli soku
z niego białego w nie puszczając: abowiem
zastry y zmazy z nich ścierny y wzrost iasny
y bystry czyni.

Oczom
ciemnym

Ciemnym oczom: wziąć soku świeżo zie-
lonego ziela klarownego: Winą przedniego
białego y starego: Miodu białego prafne-
go iarszecego/ Ktoreby nie był przez ogień prze-
puszczany/ ale tylko sam przez sie z świeżego
plastu wycięty/ wszytkiego zarowno: w na-
czyniu szklanym spuścić/ y co nalepię wnie-
ścić/ a po kropce po trzech rano y na noc w
oczy puszczając/ nad spodziewanie dziwnie/
ciemny wzrost iasnym y byстрыm czyni.

Świeżo
zaflym.

Świeżo zaflym oczom pawłoka/ y zaca-
mionym/ doświadczonym lekarstwem bywa
sok Jastrzebow klarowny/ miod iarszece/
wziawszy oboygą po dwu lotu: Zolci koczey
lot. a tego po dwu kropkach/ każdego dnia
raz/ cztery/ puszczając. Tab.

Oczom
zapalo-
nym.

Oczom zapalonym y czerwonym/ sok te-
go ziela z mlekiem białogłowskim napo-
sy zarowno/ y w oczy po dwu albo po trzech
kropkach raz dwa każdego dnia wpuszczając.
Toż też

Oczom
izami go-
racemi
plyna-
cym.

Oczom izami goracemi plynacym bywa
lekarstwem/ maczając w tym chusteczki che-
dogie/ cienkie a nie trochmalne/ y na nie
przykładając.

Zoladku
gorace-
mu.

Zapalenie w zoladku gasi/ Jastrzebiec
elucac ziele świeże/ a plastrem przykładając.

Od nie-
dzwia-
dka
Od pnie-
czego go-
na wlas-
sonym.

Własnym od Niedzwiałka. Także
Od pnieczego gonu/ wespół z korzeniem
swoim eluczone/ a narány przykładany/ leczy
ie. Toż od inych bestii iadowitych wszę-
dnionym służy.

Przymi-
tom ogni-
stym.

Przymioty ogniste zoladkowi wyciąga/
sokiem tego ziela namazniac ie/ y ziele samo
świeże eluczone a przykładane Dios.

Zedom
trucizno

Wzłakciem iadom y truciznom/ tak
zwierchowicie iako wnetrze/ iakimkolwiek
spůsobem używany/ bywa lekarstwem: o-
drom tych ktore zaraz nagle zaduszą y zaa-
morzą: Też y te wyiarosy ktore pechyrzo-
wi skodzą: Także ktorem Blawois/ to jest
biel ołowiana iest trunkiem zadana/ tym nie
służy/ bo sie im sprzeciwić niemoże. Plin.

Puchli-
nie.

Puchline z ciała wywodzi/ sosta częśc
kwinty soku tego z octem a z trocha wina
pić. Bradeuas.

Sen przy-
wodzi.

Sen niemogacym sypiać przywodzi. Plin.

Goraco-
ści wna-
trzeny.

Goracość wnetrze y zapalenie gasi. Ten

Krew
mnoży.

Krew w ciele mnoży.

Opuszc-
nia.

Sam Jastrzebiec żadney surowości w zo-
ladku nie czyni. Tenże.

Wietrzno-
ści w żywo-
cie y opu-
szenie ro-
spadza.

Wietrzności w żywocie y opuszenie ro-
spadza.

Wiatrow
snadne y
lekcie po-
zbycie
rygga-
niem czyni.

Wiatrow snadne y lekcie pozbycie rygga-
niem czyni. Tenże.

Nad ten
żadne in-
e ziele
nie iest
ktoreby
do

Nad ten żadne in e ziele nie iest ktoreby do

iedzenia gnuśna chce wzbudzić bardię/ y
ktoreby zaś także też chce zbytnia y nieporo-
ściagniona niezawściągnęło: Bo te oboje
rzecz przeciwna ma w sobie/ w budząc y zaw-
ściągając/ iako y w odmieleniu żywota/ y w
zatrważeniu: Bo gdy go kto zbytnie uży-
wa/ stolce pobudza/ gdy skromnie/ zatrważa.

Liptość ślagny z żywota wywodzi.

Zmysły gnuśne y zatrzymane oczerstwia/

y instrumenta ich przechedają.

Biegunki z ostabialosci zoladka pocho-
dzace zastanawia/ używając go z kwasno

przyprawionymi potrawami/ ktore Greko-
wie Orypora zowia: albo z cukrem a z oc-
tem/ wwarzwszy go pierwej iako Podroznik.

Gdzieby go też chciał dla ślagny liptey/ Plis-
owatey/ y gestey wywiedzenia y rozprawie-
nia iej używać/ tedy go z octem zamorskiej

cebule/ albo z winem piolunkowym: Jesli
dla kaslu/ z kizopowem octem pożywać/ ala-
bo z Podroznikiem polnym.

Twardosc bożow/ albo stabszn między zie-
bry a biodrami polożonymi/ zmiećca/ używa-
jąc go pomienionym sposobem.

Melankolikom użyteczny/ zwlaszcza mnies-
szy Jastrzebiec.

Pechyrza bolenie/ y inne dolegliwości tego
wklada. Tenże.

Czerwona biegunka Praxagoras leczy nim

Opaleniu ciała/ świeżo użyteczny z sola

przykładany/ pierwej nżliby sie sprysczyło.

Plin.

Wrzody zle pomykające y ciało wyiada-
jące zawściąga/ przykładając go z salera.

Koza pieknelna spadza/ wtarczy go z wi-
nem przykładając. Toż też

Krofty iatrzace spadza y leczy/ troche ma-
li Jecunienny do tego przydamy. Plin.

Wywinieniu albo wybićiu z stawu ktore-
go czlonka: świeże kładze tego ziela z maki

Jecunienna a z woda zimna plastruiac na
wybićie. Tenże.

Skurczeniu y strzywieniu ktorego kolwiek
czlonka/ też plastrowanie służy.

Kolerykom iest użytecznym pokarmem

tenże/ a nawiecey świeże kładze chocia troche

smaku gorzkiego/ używając go miasto sala-
ty: Drubzy z mlekiem warzonych pożywają.

Zoladkowi toż kładze warzone bywa uży-
teczne. Tenże.

Bole z żywota zbytnich wilgotności/ z
miodem a z octem zwierchowicie przykład-
ając y plastruiac/ wklada.

Wzłakciem dolegliwościom oczu służy

sok tego ziela/ ktore lekarstwo ludzie od Ja-
strzebow wzięli: Abowiem gdy Jastrzabo-
wi blonka zayda oczy/ przylatnie do tego zie-
la y pazurem go zrania/ ktore puszczając sok z

siebie/ oczy do niego przytyska/ y tak do pier-
wszego wzroku przychodzi. Plin.

Wzrodozrostki y krofty na białym w oku/

albo

iedzenia
sa mies-
dy inea-
mi zbus-
za y ten-
se.

Ślagnę
wywodzi
Zmysły o-
czerstwia
Ciepłoty
kom zos-
stabilfor-
aci.

Twardos-
ści bo-
kow y sta-
bzn.
Melan-
colic-
nym po-
farm.

Pechyrzo-
wi bolen-
iscemu.
Czerwon-
ce.

Opaloz-
nym.
Wrzodo-
Kozey
pieknel-
ney.

Kroftom
iatrz-
cym.
Wybićiu
z stawu.

Strzywie-
niu czlon-
ka.
Kolerycz-
nym po-
farm.

Zoladko-
wi.
Żywota
bolenie.

wzrodo-
zrostki
spadza.

albo na żrzenicy / tenże sok ścięra / puszczają na nie.

Też korzeń tego ziela na syi zawieszony / wzrost ciemny i jasnym czyni.

Bławat / Chábrek / Modraś / Różdżiat 106.

Cyanus, Baptisecula, Flos frumenti.

Kornblum, Kockienblum / Zachariasblum / Bławotornblum.

Bławat / który Chabrkiem / Modrzencem y Modraśkiem mianujemy / czworakięgo rodzajuu naydujemy. Te tylko farba w kwiecie różność maia. Pierwszy liścia obdłużnego, bladozielonego, podobnego liściu Wronicy nogi / jedno dłuższe / kosmatke / miazke y twarde / y wezke. Kłącza nadwałkcia / podczas niższego / cienki / obli y kosmaty. Na wierzchu gałązek główki twarde / ostro spiczaste / iakoby z lupin iakich zwierzchu obłożony, iednych na drugich leżących. Z tych sie za czasem przystoynym rozwia kwiecie w ołolek modre, na

koncach wykrawane. Nasienie drobne, obdłużne / gladkie, lsnace, na wierzchach szorstkaste : Jasiencowemu nasieniu / to iest / wielkiey Centurzey / albo Wloskiey Goryce podobne / tylko mnieysze / y iasnieysze / albo tledsze / miedzy welniankami w glowce leżace. Korzeń ieden cały zdrewniały / od którego wiele pochodzi odnozek drobnieyszych nie malo. W obcych stronach siedmioraki nayduie sie slancowany / albo siany. Te wszystkie od polnego niczym nie sa różne / tylko w kwiecie maia nićia różność z strony farby, a w liściu : bo przez slancowanie liście miewaia miękke y subtelneysze / wezke. Także kwiecie iasnieysze y wieksze / korzeniem sobie podobne.

Pierwszy ogrodny / kwiatu iasno lazurowego.

Wtóry także slancowany / kwiat ma rumiany.

Trzeci brunatnego kwiatu.

Czwarty iasnobialego.

Piaty fioletowy pelny.

Szesty rumiany kwiat pelny.

Siodmy kwiatu bialego pelne. Sa ieszcze trzy inne / samy przez sie rosnace : Pierwszy korzenia starego odnozystego. Liścia szerokiego / dlugiego y popielatego / wiekszego nizli pospolity polny / albo zytny / kosmato welnistego / gliboko rostkroionego / iako v Cykorei mnieyszey. Kłącza łokietnego / albo wyszszego / krzywe / galastkowate / na ktorych sa listeczki nie wielkie cale / nie labrowane / iako te / które z korzenia pochodza. Kwiatu rumianego / we szrodku biale y czerwone wespól pomieszane / miazke y żółte.

Cyano-
ides.

Wtóry

2.
Cyano-
des.

Wtóry listu długiego/ tegiego.
Korzeń na palec wzmiaś/ z niewie-
la odnożeń drobnych y cienkich:
smaku gorzkiego: kłosa obłego/ gla-
skiego/ mało co nad stopę wzwyż/
a po ziemi leżące/ z niewielką odno-
żeń albo gałązek. Kwiatu ciemnoru-
mianego/ mniejszego od pierwsze-
go/ z główek podługowatych wy-
kwitające.

3.
Cyano-
des.

Trzeci nie różny korzeniem
od inych, tylko że twardejsze y zdra-
wniałe/ a przytym drobniejszy/ z
którego różg trzy albo cztery dłu-
gich, cienkich/ chrostowatych/ po-
chodzi/ na stopę wzwyż. Te odno-
żki z siebie puszczają na wierzchu/
których kwiatki ciemno rumiane z
główek twardeych/ iakoby z lupin
złożonych. Liścia podobnego pol-
nego Chabraka/ jedno mniejszego.
smaku gorzkiego Ziele to/ iednak
nie tak zbytnie iako przeszły.

Wzrost.

Polny między żytem napospoli-
tany/ tak modry/ iako y biały/ który
się rzadziej znajduje. Siedm ogo-
dne/ w ogrodach bywają słancowa-
ne. Inne trzy/ pierwsze w koncu ro-
na gruncie twardeym/ wyschłym
na winnicach. wtóry na ploninach
y niewypławnych ziemiach/ twar-
dych. także y trzeci.

Przyrodzenie

Pierwsze dwa żyte Bławaty/
chłodzącego y wysuszającego są przy-
rodzenia w stopniu wtórym: wiel-
ki iednak barziej wysusza. Ogo-
dne coś mierniejszego od tych dwu
maia. Ostatnie trzy dzikie/ są przy-
rodzenia wysuszającego y zagrzewa-
jącego. Przeto nie maia bydź do le-
karstwa używane/ na miejsce pier-
wszych dwu.

Moc y Skutki.

Z tego ziela rzadko kto do używania sto-
lowego używa/ są iednak/ którzy je zale-
caia przeciwko iadu morowego powietrza/
y przeto go biora do syropu Podrożnikowe-
go z Rhabarbarum czynionego.

Gorazkom kolerycznym.

Gorazkom morowym tenże syrop barzo
wytieczny bywa. Także.

Wnetrzościom zbytnie rozgrzanym iest
wielka ochłoda.

Także wziąć ze dwie garści kwiecica oska-
bionego Bławatu mniejszego/ y lać na to
dwie garści wody chłodziej wrzacej/ do-
brze nakrywszy. Potym gdy porwoli przechło-
dnie/ przecedzić/ y przelać do tego octu do-
brego z gwoździków ogrodnych osm lotow
albo tyżek/ cukru białego dwanaście lotow/
y raz albo kilka dąć temu wezworzyć/ przece-
dzić a w gorazkach przerszczonych w pra-
gnieniu pic dawać.

Przymioty ogniste w bolaczkach y w na-
buziałościach/ wyciąga tłucac/ a przytla-
daiac

Dziwe misko w ranach y wrzodach
trawia/ masć z kwiecica oskubionego z gry-
spanem/ albo proch z tego obeyga uczyni-
wszy tym posypować. Tab.

Od przymiotu ognistego/ ran/ wrzodow/
bolaczek bion/ kwiecie modre z gliną or-
mienistą a z rozżanym olejkiem/ na masć za-
czynić y tym namażować/ albo y plastre-
wać. Tenże.

Rarbunkul albo wrzody ogniste/ też y na
goleniach/ y na inych miejscach ciała o-
chładza/ też kwiecie z Bławatami/ a z oli-
wą zacynione/ y plastrowane.

Simekwiatki oskubione vsuszone y mia-
to utłuczone/ a przez taftę przebite y w oczy
zapalone y czerwone po troche sypać. Toż
też inym przymiotom ognistym służy.

Bolaczki y wrzodom zagnielym/ plus-
gawym y smrodliwym sol z kwiecica same-
go wygnieciony/ w nie puszczany/ wytieczny
bywa. Albo prochem utłuczone/ a zasy-
wane.

Znacznemu zapaleniu oczu z bólem wiel-
kim/ sol lekarskim bywa po kilka kropi-
w niego puszczając/ a to każdego dnia kilka-
kroć. Także chusteczkę w nim maczać do-
brze/ y przykładać.

Tot kwiecie tak z ran/ iako z nosa zaskana-
wia/ korzeń chabrakow suchać. Także na-
szyć nosac/ a prochem z niego rany zasy-
puć.

Proch z wiejszego Bławatu/ z wysoka
połuczonym/ wraźnym/ w trunku z winem/
albo z wodką przestkować/ y z żywołostową
bywa pożytecznie dany.

Arwia pluciacy z babczaną wodką/ albo

Syrop.

Goracz-
kom kole-
rycznym.
Morow-
wym.Przymio-
tom ogni-
stym.Misko
dziwneZachowu-
je od przy-
miotow
ognistychRarbun-
kulomProchom
y wrze-
dzeniom

ognistym

Bolacz-
kom y ra-
nom zasy-
pując

wionym.

Oczom

zapalo-
nym y bo-
lejącym.Krew z
nosą y z
ran zaski-
nawia.Z wysoka
połuczo-
nym.Z wie-
jszego

Przesk

Swieżym rano
Wzrostu za
wzrostu
Od iado
witych be
stij obra
żonym.
Wzrostu.

Wzrostu

Potrzą
wionym.
Przepu
stym.

Aqua stil
latitia
Cyani.

Wzrostu za
palonym
czewo
nym / ply
nucym.

Chropo
watość z
ciała spa
da.

z przestęzaną / z kurzey nogi / z Tlustoskora /
abo z żywołostkora wielkim y doświadczon
nym bywa lekarstwem.

Swieżę rany / sol z wielkiego Chabrku /
goi.

Rany w wściech y wrzody tegoż modzeń
ca wielkiego proch goi / ciepło y często nim
płocząc.

Własnym od bestij iadowitych / tenże
sol / abo proch z winem warzony / a trunkiem
wzywany / bywa lekarstwem.

Wzrostu zapalonym / sol abo wodka mo
drzenia małego bywa ratunkiem / leżąc
wnie.

Wzrostu bytnie gorący także stuz / woy
chładzić ią y przewietrzać / własnie i
to podrożnik albo Sezerbaki y bábka / y z tej
przyczyny niektórzy go między Sezerbaki y
Podrożniki kładą.

Potrząwionym y
Przepustym / tego ziela wodkę pić : a ziele
samo ze wszystkich wtárszy plastrować / dobrze.

Wodkă z Chabrku, albo Bławatu.

Wzrostu kwiecia ostubionego bywa palona :
do czego czas naprzystoyniejszy bywa w
Czerwcu. Tę

Wzrostu czerwonym / zapalonym y plynas
cym / bardo wzyteczna bywa / kłkă kroc przez
dzień puszczać nań nie.

Także chusteczki w niej maczać / a na
nie kładać.

Chropowatość ciała spada / a skóre gł
dka y chedoga czyni / nacierając nią.

Działom gniacym / y opadającym stu
zy : wziąć z sześć żywych Rąkow rzeźnych
świeżo wlozonych / dwa lota korzenia Lo
pianu wielkiego. To co nalepię wleć / że be
dzie iako kasa : y to roztworzyć kwarta wod
ki Bławatowej / a przez chustkę przecedzić /
y mocno wyjąć : y co dwie godziny tego po
try lyżki brać w usta / a dziaść wycierać y
płukać : tak długo / aż świeżym y zdrowym
ciałem narosną.

Oceť.

Wzrostu Cet bardo cudney barwy wodney z kwie
cia Chabrkowego / tym sposobem mo
że być wczyniony : Wziąć kwiecia ostubio
nego / od strygnawszy od niego konce spo
dnie białe / w kieszycu Sierpniu / a kwieciec
ki modre na chedogich chustkach rozłożyszy
w cieniu wysuszyć co naciepley. Potym w kłkă
na flaszę nalać na nie winnego octu kłaro
wnego nie metnego / y przez cały miesiąc
na słońce wystawić / wierzch nacynia do
brze zatkawszy : potym przecedzić y mieć do
potrzeb. Ten nie tylko do przysmaku sto
wego może być wzywany / ale też y do wy
chłodzenia wnetrznych goracości / przyda
jąc go do Zulepow / Syropow / do wodok
serdecznych y głowie stuzących.

Potrąconym / y
Przepustym / trunkiem icy wzywać /
dobrze.

Wzrostu kłaktemu zapaleniu wnetrznemu stu
zy / pić ią.

Także przymiotom zwierchnym przy
kładać.

Działom

Acetum
Cyaneu.

prysmak

Potrą
czonym /
Przepu
stym.
Zapale
niu.

Kurbasy / albo Zanie / Rozdział 107.

Cucurbita.

Kurbs.

Wzrostu Woby pospolicie rodząy Bań
abo Kurbasow mamy / swoy
ski y cudzoziemski. Swoy
skich tróy rodząy iest : długie / okrę
gle / y zsiadle / iako dzbanki abo fla
sze. Teliscia sa bluszczonego / ale
daleko szerszego / wietszego / y biala
wego. Kłacza zlobkowatego y gra
nowitego, po ziemi sie pniacego :
z ktorego / z między liscia od sto
pek pochodzą witeczki / chwytając
sie iako iakimi rekoma tył / galezi /
plotow / y podpor danyh, obwie

zuć sie nimi okolo / y zatrzy
mawać sie / y swoy owoc wa
żny a ciężki. Kwiatu wielkiego /
szerekiego / białego / kształt gwia
zdy mającego / w wierzchu roz
dzielonego. Z tego potym owoc
bywa / acz nie z każdego / ale
tylko z tego ktory ma napecznia
ły guzik / od spodu papia swe
go / inny nie. Owoc / to iest
Zanie / wielkie z nich pochodzą
rozlicznych form y kształtow :
Jedne podługowate / drugie o
krągłe : Trzecie / iako dzbanki / albo
flaszę. Ale wszystkie są nie ma
ley wielkości y miąższości.

Cueur-
bita lage-
naria.

Barwy naprzód zielonéy / potym
żółtawéy. Niektóre też między ni-
mi są zieloné inne białe. Półki mło-
de / mają skórę na sobie miękka y

subtelna. Potym gdy za czasem
prawiędojrzeie / tak twárda y zdre-
wniała / że gdy ją wydroży y wy-
natrzy / może w niej iako we słaszy
napóy mieć, iako pospolicie v piel-
grzymów / dziadów / y v gospodar-
stwach wiejskich widzamy. Korze-
nia długiego a kosmatego.

Cucur-
bita In-
dic.

Banie cudzoziemskie albo Indiy-
skie / mają także swóde różności w
wielkości / w kształt / y w barwę.
Ale iednak mało nie wszystkie mają
podobienstwo Malonow: / cz ie-
dne są wielkie / miękkie: drugie śrze-
dnie: trzecie małe. Inne podług
wątę, okrągłe inne. Także / iedne
żółte / drugie zieloné: inne białe.
Jednak wszystkie wobec iednym
ie miążniemy imieniem / Banie.
Tylko dla różności przydajemy /

albo barwa, albo kształt / w której
się znalazły / zamtąd posły. Na-
sienie wielkie / mało nie iako iadra
Migdalowe mają / tylko suższe /
twardże y krótsze. Jaderko słod-
kie y smaku przyjemnego. Liścia
daleko większego y szerszego, niżeli
nasze pospolite mają / do winnego
listu barzo podobne / ostrokosmate.
Kłacza miękkiego / mocnego / iako
winnarost / a ostrego y inżystego.
Kwiatu wielkiego / Liliowego /
żółtego. Z tych potym Banie / albo
owoc / które przez zimę może w cie-
płym miejscu chować / gdzieby ich
mroz nie doszedł. Smaku słodkie-
go inżne.

Wgienie.

Bywają pospolicie tak swoyskie
iako cudzoziemskie w ogrodach słan-
cowane / przy płotach albo tyłach
chłodni z nich czyniąc. Mieysca
wilgotne barzo lubią / y w nich się
kocha / a ile długie. Także śna-
dnie każdy baczyć może / mając
pod nimi wstawicznie / bądź w sko-
rupie / bądź w iakimkolwiek na-
czyniu / na dłoń albo na pultory
wode / iako wiele przez noc, albo
y przez dzień postąpi. Mieysce su-
chych y bez wody nie lubią / y ow-
sem na takich niszczą / y wniwecz
się obracają. W Egipcie nabuy-
niew / y w Indii rosną / zwlaszcza
nam cudzoziemskie.

Przyrodzenie.

Wszystkie są przyrodzenia wil-
gotnego y zimnego / na koncu we
wtórym stopniu / albo na pocza-
tku w trzecim. Jednak niektóre
są słodsze / tym też mniej a niżli we
wtórym stopniu chłodzą. Ciału
niewiele pożytku daje.

Róiegi Czwarte.

Cholery
 czynna
 sposo
 bnicy sy.
 w Gora
 c, tady.
 Pzymio
 tom.

Ciemias
czku dyle
cinuemu

Wczom
czewo-
nym y za-
palonym

podług;

From.

Stomy
boleniu.
Goracce

dywot ot
wilżn.

Koni od
 much /
 ślepiow
 y Komoz
 row za
 chowmie
 Aleto
 paniam
 przysuf.
 Dolecz
 Kom.
 pragnie
 m.

Prągnięcie wśmierzza wárzona w miésney

Zolere gaši z grochem/ álbo z socowica
wárzona/ álbo w mieśney polewce/ y poży-
wana. plat.

NOTES

Smazos
na w mäsle
ale albo
w oliwie

Wärzo-
ne potra-
wa.

Brodaw-
kom.

Rány.

Ogorze-
linie.

Aqua
stillati-
cia.

1.

2.

3.

Smazona też w mäsle/ albo w oliwie/ pierwey na sibi pokraiana/ a w psenie-
ney mase obwalana/ y agrestem palona/ bärzo smaczna bywa.

Moze też tak przypiać/ pokraiać/ Kurbas w stuezki/ iäko rzepe albo iäbka/ wwarzyć: a odcedzimy sie z iuchy/ smalcu świeżego/ bądź gosiego/ albo wieprzowego/ oliwy y winä przylać.

Także pomienionym sposobem Banie pokraiane wwarz/ y przysinaż: potym z wo-
dy odcedzimy/ polać przysinażiem z kminu kramnego wczynionym/ (o tym w Rozdzia-
le o Kminie) oliwy troche/ y przywarz/ po-
trawe będzieś miał przyiemna y zdrowa.

Máciniec Bani.

Brodawki/ ktore ciwiekami/ a po staro-
polsku/ kuryimi okami zowia/ spadza
owa pulpa ktora w sobie ma nasienie/ po-
mazuiac ie nie.

Täz rany dziwnym sposobem leczy/ w
garatku na popiol spalona/ a gesim smalcem
plastrowana.

Ogorzelino z ciälä spadza/ sok skrobini ko-
bäsorowych rozżety/ bądź sam/ bądź z Rożä-
nym olejkiem namazowana.

Banie w Cukrze.

Kiedy poczyna na nich skora trwädnać/
tego czasu daia sie lupić. A ochodziemy
ie/ tak we wnatrz iäko y z wierzchu/ pokraiać
ie w grzanki/ albo w sibi/ niezbyenie miaz-
se/ ani ciencie/ y polewać ie każdego dnia
raz woda goraca: a gdy woda w nich prze-
chłodnie/ odlać. To przez osm dni czyniac/
dziwnie go gdy dobrze woda z nich wyje-
chnie/ nalać na nie cukru/ albo miodu go-
racego. Jednäk przysmażane/ dla wilgo-
tności swey pozbycia/ bywaia lepsze/ trwä-
sze/ y tuczniejsze.

Wodkä

Sposob wyciagnienia wodki z Kurbäsu.
Wzläć Kurb. a świeży/ y zawrzeć go w
pastecie/ a z chlebem w piec wsadzic do w-
pieczenia. Potym otworzymy/ zlać one wo-
dä/ ktora si: tam znajdzie.

Drugi sposob. Banie wsiekać y zalepic ia
w nowym garncu/ a do pieca goracego w-
sadzić. A gdy sie tak wwarzy sama w sobie/
przecedzić y wylać/ y chorwać dla trunku w
prägnieniu z goracek/ daiać ia z cukrem piec.

Też z chmielkowego nasienia (Psyllium
zowia/) w ymoczzonego woda/ z Julepem Si-
otkowym/ albo z Rożänym cukrem/ bywa o-
chloda w goraczach.

Trzeci sposob. Banie prawie dostale y
dojrzałe drobno posiekać/ y z Balneum mas-

ris dysstylować/ w naczyniu stlanym. Po-
tym na koncu wyzonowää/ a do potrzeby/ tyl-
ko przez rok chorwać.

Kamien w nerkach krzy.

Goraczki wychladza piäce/ y chusty w
niey maczäcie/ a na boli/ serce/ skronie/ czos-
to y puls przykladäcie.

Moze z ciezkoscia odchodzący pedzi.

Oley z Kurbäsu.

Bywa z nasienia Baniowego czyniony/
iäko z Logowego/ z samych iaderek ob-
lupionych y ochodziionych. Ten

Wnetrznosciom zapalonym/ skad gora-
czki pochodza/ wyteczny. Mesuai.

Goracości moczui/ piäce go/ bywa lekar-
stwem. Tenże.

Bywa y z kwiecia Kurbäsowego czy-
niony/ w oliwie ie na koncu dlugo mo-
czäc: bo im dluszy bywa moczone/ y od-
nawiane/ tym olejek ten bywa potężniejszy/
nim nacieraiać.

Ten w goraczach głowy bolenie/ nim
czolo y skronie namazuiac vsmierza.

Nerkom goracym/ bywa ochloda/ na-
mazaniem.

Szlodzi.

Banie surowe do używania nie smaczne/
nie strawne. Gal. Przeto wärzoney/
smazoney/ pieczoney/ w polspolicie zwykli w-
żywać. Ale y takowa iesliby iätkiey przysady
niemala/ to iest oliwy/ albo octu/ albo pie-
przu/ kminu/ bärzo mäty pokarm ciälu daie/
a ten zimny y wilgotny/ ktory zabawy w zo-
lady y w kistkach nie ma/ ale swoä slizkoscia
wodnistä rychlo przechodzi/ iäko inne potra-
wy chłodne y wilgotne.

Przyrodzenia flägmiste obraza.

Gdzie też na zägnile wilgotności do zo-
lady przydzie/ zaraz obroci sie w podobne/
y tak z tego do tego rociecy sie przypczym/ y
zätym ciälu zle pokarm wczyni.

Cheć do iedenia psuie.

Cere bläda czyni/ wlaszä flägmistym y
meläntolicznym naurom.

Cheć omylua do pochodowania z wydy-
manim stolcowey kistki czyni zbytnie uży-
wana. Rasis.

Ogrodnicza.

Obia ziemiä dobrze gnoiem spräwiona/
wilgotna/ nie opoczyka. Ale iest ieden
rodzay ich ktory niepotrzebuie wielkiey wil-
gotności/ a takowe do używania przysto-
niejszy/ ktore gdzieby zpotrzeb wilgotności
miec niemogly/ tedy w skorupach/ albo w
inym naczyniu wode przy nich stawiać/ a przy-
wazäc iednym koncem chusteczke wolno do
wierzchu/ drugi miec w wodzie.

Kamien.
Goracz-
kom.

Oleum
Cucurbi-
tina ex
somin-
bus.

Wnetrz-
nościom
moczui.

Oleü ex
flonbaa.

Głowy
boleni-
Nerkom.

Sof-
wa.

Flägmie
sym.

Apetit
psue.
Cere.

Wydmä-
niu.

Wybor do pożywania Bani.
Te kture namniey nasienia maia/ iako dlugie/ bywaia przyiemnieysze do wzywania : Przeto kto chce dlugie Korbasy/ wziac z syreiy/ to iest od wierzchu nasienie/ a wierzchani ie w igore sadzić w ziemi dobrze nagniotona/ polewając ie.

Zeby baczne dlugie y cienne rosty.
Takze/ zeby byly bärzo dlugie y cienne/ gdy sie owoc ich poczyna wiazac/ puszczac ie w rury iako chce nadluzsze : a potym z tych nasienia/ tak dlugie rosc beda bez wselakiey pomocy. Takze woda im staraiac/ nadlon y na pultory na kazda noc do niey sie ciagna.

Banie bez nasienia.
Bez nasienia Banie bywaia : Zaraz iako z ziemi na piadz roynidzie/ zagrześć ia w ziemi/ tylko wierzchołku niezat powac/ rownie iako winna latorosl : Zis gdy on wierzch poczyna sie podnosić/ znorn ia zagrześć/ opiodz wierzchołku : Takze po trzeciu wozymie : Potym gdy za trzecim zakopaniem wyrosćie/ one wyrosline w poly ia przetrzyc/ y onemu co w ziemi zostalo inż dozwoleć rosc : Tak bedziesz miał Korbasy bez nasienia. Toz o Ogorkach mamy rozumieć/ tak sie z nimi obchodzac.

Korbasy bez nasienia.
Ktoby chcial miec Korbasy brzuchate y miasze : wziac nasienia ze szrodku Banie/ a wierzchem go nadol do ziemi sadzić/ tak beda dlugie y miasze.

Rozwiazle y szerokie Banie.
A iesli rozwiazle y szerokie/ tedy wziac nasienia na samym dnie/ wierzchem go sadzac do ziemi.

Zeby ich chrobactwo niepsowalo/ zwlaszcza wbycie polki iesze mlode/ obsadzac ie Lebiorka : A zeby Banie nasienia w sobie niemiaily. Takze Ogorki : Pierwey nieliby nasienie miał sadzić/ pierwey ie w olzku Samowym/ albo Sabinowym moczyć/ albo w soku Plesnik/ ktory Chlastawa zowiemy. Banie y Ogorki rane bydz moga : zaraz na

poczatku Wiosny wsadzić ie w naczynie iako kielichy/ ziemie dobrze wpiawiony/ a polewac : a gdzieby deszcz cichy y cieply przepadal wynosic ie/ a na noc dla zimna y mrozu poddach wnosic : Potym mrozy gdy przeminia/ a ziemia sierzogrzeie/ zaraz z ziemia w ktorey sie przyiely wsadzić/ y polewac. Ranieysze iesze beda gdzie latoroslki pobeczne obcinane beda.

Banie purguice y Ogorki beda/ przye sadzeniem nasienie przez cztery dwadziescia godzin w Rheubarbarum moczac : albo w Mdrzejowey gebee/ albo w Szlamoneum/ ktore Szocznica zowiemy y Powoiem zamorskim/ albo w Jabłku zamorskim/ ieno po nim bärzo gorzkie beda iako samo Jabłko zamorskie/ abo w Senesie : Tak wezmie przyrodzenia na sie tego w czym bywa moczony/ y tak purguie.

Takze is sa bez sinaku wselakiego dla zbeytniey swey wodnosci/ snadnie sinak kazdey rzeczy przyima z ktoraby ich nasienie bylo moczone.

Jakieby figury albo formy chcial Banie miec/ albo Ogorek/ taka rozynowisy/ kwiat albo pazek pierowsy (z ktorego ma twiat wykwitnac/ a potym z tego owoc) wlozyc y obsadzac : Bo przedko fstaie kazdey rzeczy tak Korbasy iako Ogorek na sie przyime.

Pilnie strzedz zeby Bialeglowy niebetykaly sie ich/ ani miedzy nie chodzily : nawet ani na nie patrzyly czasu swego czyszcienia Witecznego/ zwlaszcza gdy wschodza y odraftaia/ bo sie wniwecz zaraz obroca.

Dla nasienia przychecama/ maia wisć na swych korbasinach az pod zime/ abo zeznamy ie/ wcale chowac pod dachem : Moze ie tez w piecu wysusyc/ y t. k. do Wiosny chowac/ a to dla naprowania nasienia.

Banie y ogorki purguice.

Smak im dac.

Banie y ogorki rozmaite formy biora.

Banion y ogorki niewiadzy flosy.

Nasienie iako raze chowac.

Ogorki/ Rozdział 108.

Cucumer & Cucumis.

Gurken/ Cucumern.

Ogorki ogrodne dwoiakiego
ia fktaltu : Jedne pospolite v nas/ maiac zwierzchu nieiaki fktalt Cytrinowego iabłka. Dlaczego ie tez niektorzy Lacinnicy zowia Citrullus. Drugie wezowemi ie zwac mozemy/ iako Lacinnicy Anguinos : nie zeby ich wzywali wezowie/ ale ze sadza ie y pokrzywione iako weze. Pierwizy/

ktory nam w pospolitym wzywaniu iest/ ma klacza wiele/ ostroksmate/ po ziemi sie pniece. Liscia cos do winnego podobno / iedno takze ostroksmate : witeczki takze ostre. Kwiatu zeltego. Owocu pekatego y podlugowatego/ powierzchu ktorego iakoby iakie brodawki ostre. Napierwey zielony potym w poly blady. A gdy przezrzeie/ bywa zolty/ albo zoltozowacy. Wconatrz w przegrodkach swych nasienia ma dostatek rzadami. w Ripcu pospolicie dozrzewa.

Drugie weżowaté / że sie długo
wlią iakoby weże / pokrzywione y
tam y sam łakotka. Skóry zwier-
chniey bielſzey ieſt niżli pierwſzy / y
koſmátſzy. Liſcie także oſtrzeżyſe /
koſmátſze / iako Malonowe. Na-
ſieniem y ſmákiem do pierwſzych
podobné.

Wstęp

W ogrodách y w polách bywa-
ia ſiane : ziemié maſną lubią / miewo-
ſcá także weſole / iásné / ſłońcu otwo-
rzyſtę / y ktemu ſużyſe / nie iako Ba-
nie. Dios.

Przyrodzenie.

Obádwa ſa przyrodzenia zimné-
go y wilgotnégo / w wtórym ſto-
pniu. Wſtáſze naſienie y korzeń ie-
go uſuſhone / nie ſa tál wilgotné / ale
w pierwſzym ſtopniu ná koncu / ábo
ná przodku we wtórym. Też bá-
żięy wyćiera korzeń y naſienie / ni-
żli ſam ogorek.

Moc y skutki

Gorki / niecyklo przyſmákiem przycho-
dza do ſtolu / ále y potráwa / ſurowe /
wáżone / kwáſione. Do przyſmáku wſywa-
ia ſurowych / pokrátawſzy drobno / ábo w ta-
lerci / octu / oliwy / á pieprzu przydáia. Wá-
rza ie też w polewce miesney / y miáſto iá-
rżyny wſywaia / zwlaſezá wbożyſy. Tál wá-
żone bywaia lekárſtwem / ile w goraczkách /
y w kolerycznych chorobách / y w ſuchotnych /
ábowiem odwilżáia y wychładzáia.

W náſzych ſtronách kwáſione w poſpo-
litym ſa wſywanu / lećiey zimie : ktore ſwo-
ſtonoſcia nie tál ſa poteżne do záziebienia /
y kwáſnoſcia żoladek poſiláia / y chęć do po-
kárnu czynia.

Wnetrżnoſci zbyenie gorace wychładzá /
zwlaſezá żoladek / w którym choćia niery-
chły do ſtrawienia bywa / iedná nie pſuie ſie
w nim / áni gnie.

Mecherzowi wſyteczny / bo z niego cho-
roby mocezem wywodzi.

Sámym zápáchem mldoſć ſerdeczna odo-
padza. Przyto

Kordyácznym wſyteczny / tál do pożywa-

nia / iako do zápáhu. Dios.

Mocz ſkromnie wywodzi naſienie tego /
nie tál poteżnie iako Dimowe.

Mecherzá záwrzedziáloſć / mlekem ábo
z Muſtárela trunkiem wſywány / leczy. Tál
je obrażenie z zádánia w trunku zielonych
chrzaſzczow.

Od wſciétklego pſa obrażone rátunie /
liſcie Ogorkowe z winem wtárte / á przy-
kládane.

Tredowáćiny ná twarzy / to ieſt / kroſty
czermwone boleſne / ktore Grekowic Epini Ci-
das zowia / leczy z miodem wtárty.

Prágnienie w goraczkách oddala wo-
dą z ogorkow / ábo polewká z wáżonych /
pita.

W nerkách boleſci / mleko z naſieniem ogor-
czanego piſac wtáda / także w pecherzu.

Ogór wſeláti / y przymicy ognie / ogor-
rek ná dwoie przyzmiony / ábo w gzanli y w
ſtuby pokrátany y przykládany.

Jezýk záplugawiony w goraczkách w w-
ſciach trzymány / wychedáia. Zowia to drugie
dzy Brein ábo Práin.

Káſel z goracey przyczyny leczy / wſiawſzy
naſienia tego co we trzy páice wſiáć może /
ábo ſczypte / kminu kramnego tál wiele / to
co naſibtelniey zerzeć / á z Muſtárela / ábo
z Málnázya pić dáwać.

Czerwona niemoc záſtánawia / toż na-
ſienie z pul lotá z mlekem białogłowſkim
piſac.

Tymże ſpoſobem ieſt rátunkiem / tym kto-
ry od rozumu odchodza z zápalenia mozgu.

Kopa pluſiacym zárowno z kramnym
kminem naſienie ogoreczané trunkiem wſywa-
ne ieſt lekárſtwem.

Mleko z naſienia z Jeczmienna woda pi-
iáć przeciwoż zimnicy z goraczká / bywa le-
kárſtwem.

Dziecinny goraczkom przy pierſiách be-
dacy / ábo troche ſporſzym / wſmierza z
wſiáć dwa ogurki rowney długoſci z dziećie-
ciem : to ieſt / żeby tál były długie iako dziećie
ſámo / y polożyć ie przy bokách ſpiacego ábo
leżacego / rychlo wyćagna z niego goraczkę.
Quintiliorum Georgi.

Z oſobliwoſci przyrodzenia ſwego ma to
Ogorek / że kolere z żoladek y z kiſek wſywa-
ny wywodzi / y przyto Dyokorydes powie-
dział krotkimi ſlowy / żyworowi y żoladko-
wi ieſt przynáleżacy.

Oſtroſć kolery tłomi. Aben Meſuai.

W pierſiách oſtroſć / y w gárdle gorzkoſć
odpada wſywány / ábo wodká dyſtylowána
z niego od kwátarki áż do pul kwarty. Tenże.

W ſrogich goraczkách kolerycznych z na-
ſienia tego / iako y z Málnowego / z Bánio-
wego / bywa mleko czynione / wodká Rojá-
na / ábo Sezerbakowa / Podroſnikowa / Si-
olkowa / y innymi chłodzacyimi wodkami / al-

Mocz.

Pecherzo-
wi záw-
rzedziá-
mu.Od pſá
wſciétk-
go obra-
żonym.Kroſtom
tredowá-
ćinom.Prágnie-
niu.w kter-
śady bole-
ſciom.Przymi-
om ogn-
ſtym.Jezýk w
goracz-
kách.Káſel
goracz-Czerwo-
ney.Rozumo-
wi.Kopa
pluſiá-
nia.Goracz-
ce.

Dziećie.

Kolere.

Gorzko-
ſci.Goracz-
kom.

Prągnię-
nia.

bo więc woda przewarzona y ochłodzona
zlewane/ Cukru białego ze dwa albo ze trzy
tory przydawany/ pić daia.

Prągnięcie srogie w gorączkach wzmierza/
Trociński z nasienia Ogorkowego / z Málnu-
nowego/ y Baniowego/ zarówno ich wzię-
wszy : nasienia Leczygowego/ albo Sálato-
wego/ Tłustokowego/ który też kurz stopa-
zowia/ polowice mniej od pierwszych : so-
ku Laktacyjowego zwierc od tych przeczysz-
nych/ nasienia z sliśkością chmielikowa al-
bo z Psilowa zczyniwszy / poczynić kłaczki/
a po jednym trzymać w vsięciach/ albo z syro-
pem kwaskowatym/ a z woda Jeczmienna
rostarzany/ pić/ osłobliwym ráunkiem bywa.

Szkodzi.

Nie trą-
wi.

Ogorki do strawienia są żoladkowi trus-
dne/ zwłascz zimnemu.

Naturam flagnistym y melankolicznym
władzi/ bo długo w nich siedzi.

Gorę-
ci rodzi.

Też y Kolericznym niezawoże wsteczne/
abowiem zimnica rozbudza y goręci.

wraca się
nie trą-
czy.

Galen.

Womicy y Prusenta czynia.

Ciału zła żywność daia Gal.

Ogrodnicza.

Ogorki
do roze-
nia sto-
bie żeby
były y w
dziejnie.

Żeby Ogorki słodkie y przyjemnego smá-
ku były/ nasienie ich dwa dni przed w zia-
mie wrzucenim namoczyc w owocym mleku/
iako Palladius wey : albo w miodzie/ iako
Plinius/ albo w miodowej syćci/ albo w
Cukrowey : Tak y smáku słodkiego/ y białe-
row białey/ y wielkości drobney beda : o czym
Kolumella/ y Florentinus/ o gospodarstwie
piśac/ świadcza.

Ogorki
przez ca-
ły rok
świeże
miec.

Żeby rane y wczesne/ a ktemu przez cały rok
świeże były do używania/ rozmaitym spo-
sobem to bydz może : Jeden iakosmy o Ba-
niach weyli. Drugi/ żeby pod tásnym nie-
bem nie w cieniach/ ná dobrze spráwioney zia-
mie/ ná sadzić kraków Jecznowych/ albo Málno-
wych : drugim rzędem wedle tychże/ al-
bo ná przemiány Zápalczki kraków/ która
też Sagapenskim koproem/ Látinnicy Ferula
zowia/ a Grekowie Narter : To wszystko
gdy się przysunie/ ná dwa páłca od ziemi zer-
znać/ y w ony pniaczki wsześcić Ogorkowe
nasienie/ drzewnem držen rozprzestrzeniwszy/
a z ziemia gnoyna wien wsadziwszy/ obsypać
gnoyna ziemia zwierchu/ a to czynić po po-
rowaniu dnia z noca/ tak w Jesieni/ iako ná
Wiosne. Tym sposobem przez cały rok be-
da świeże Ogorki : a takowym zimno nieza-
škodzi. Ktemu beda bez nasienia/ gdy pod
Jesien beda flancowane.

Starczy
iako na
kwasi.

Sola y kwása Ogorki niektórzy w ocie z
sola/ z Włoskim koproem/ y z Málnem/
iako starożyeni ludzie czynili.

Wczy Plinius długo zachować Ogorki
świeże w grubie/ w cieniu gdzieby słońce nie
dochodziło/ w piasek suchy a świeży ie sa-
dzać/ siąnem albo stoma ie nakrywszy.

Plinius pisze/ że pod pełnią Ksieżyca na-
wiecey rośnie : a gdy gęzmi/ iakoby się lekaiac/
wierzchem ku ziemi się obracaia y mdleia.

Żeby zbytnie iusne y wodniste nie były/ gdy
máia lędz sadzone/ podsywać ie w grub-
kach albo w ich dołeczach plewami suchy-
mi/ albo drobnymi trzaskami do polowice/
a zwierchu ziemia zagrzać.

Ogorki żeby purgowaly/ wziąć korzenia
dzikiego albo prasiego ogorka/ wtuc go/ y w
słodkiej wodzie/ albo w syćci miodowej ro-
zstworzyć/ a w tym nasienie Ogorkowe przez
trzy dni namoczyc : albo z Rheubarbarum/
albo z Modrzewiowa gebła/ albo w Kro-
kowskim nasieniu/ albo w czym innym temu
podobnym : a potem też woda przez pięć dni
polewaiac ná ich/ to jest weśle Ogorki.
Jesze potężniey purgować beda/ gdy uż ko-
rzonki z siebie puszcza/ obciac co nadrobniey-
sze : Ciemierzyc/ albo Skoczku/ albo Sosnki/
albo co innego purgującego troche do nich przy-
sadzić/ że wznie moc w sie onego przysa-
dzonego do siebie.

Pisze że Ostowie/ Málnowie/ Kotorwie/
wielka chęć do náci Ogorków máia/ y zdá-
leká wachem ia poczuwáia : przeto máia
bydz dobze obróbowane y ogrodzone.

Żeby Ogorki w sobie nasienia niemáły :
Żeby wczesne y rane bydz mogły :

Żeby długie rosty : o tym w przysłym Ro-
zdziale o Baniach w Ogrodniczey czytay.

Ogorkow żeby Młysce y chrobactwo nie
psowało list obiadaiac z nich/ tak wezynie :
Gdy się z ziemié potaja ná dwa ná trzy pá-
ce/ ogrodzić ie rozszkami y obetykac z Lebiotki/
to samó odżenie ie od nich/ y innym niedopus-
ści się w nich zálegac.

Świeże długie czas zachować może/ w la-
gier winá słodkiego nie skwasniały/ ani zwie-
trzały/ albo spleśniały włożyć ie żeby wpelni-
były : Także/ ná ocem winnym tak záwie-
szone żeby się ocem nie dotykały/ dobrze nacz-
nie záspuntowawszy y zámazawszy/ aby na-
mniey párnosci y oddechu nie odchodziło :
tak y zimie może ie świeże miec. Też w roso-
le włożone/ długo mogą bydz weale y swie-
żo zachowane.

Żeby chciał miec wielkie Ogorki/ nácie-
nie ich seześcić w wierzch.

Galenowe zdanie o Ogorkach

Żywaia niektórzy często Ogorkow siro-
wych/ ale iż zły ciálu daia pokarm/ prze-
to albo stromno y rzadko/ albo zgoła lepiejby
ich zaniechać : A chocia niektórzy máia żo-
ladki tak potężne że go strawić mogą/ iednak

Długo je
by były
świeżo za-
chowane.

Żeby ná-
były in-
sne nie
były.

Ogorki
purgują-
ce.

Ostowie/
Málno-
wie/ Koto-
wie/ wiel-
ka chęć do
náci Ogorków
máia/ y zdá-
leká wachem
ia poczuwáia :
przeto máia
bydz dobze
obróbowane
y ogrodzone.
Żeby Ogorki
w sobie nasie-
nia niemáły :
Żeby wczesne
y rane bydz
mogły :
Żeby długie
rosty : o tym
w przysłym
Rozdziale o
Baniach w
Ogrodniczey
czytay.

Świeże
iako za-
chować
przez czas
długi :

Wielkie
czyni.

Ro-
sowa
det Gá-
nowo o
ogorkach.

za częstym używaniem / za czasem zimne / y grube wilgoćności czynia / które sie trudno w kręś dobra obrocić mogą : Rządze tedy ich zgola zaniechając by też były sposobem nalepszym przyprowadzone / niżliżmenagła nabierają / wsi sie potrofi z nich wilgoćności na groźmade / zleđa przyczyny potym goraczki / strogie miałyby sie z nich wyzniesić. To Galenus o Ogorkach.

Dysilus Rarystius Lekarz zacny Greci ganił y zakazywał przed innymi ciepłymi potrawami pożywać / powiedziac ie bydziału szkodliwym pokarmem / które / iako y Rodkiew / odmiata sie przedko rzyganiem : ale na ostatk / abo na wiecie / po innych potrawach używane / łatwe ku strawieniu obcuje : Inaczej / odsadza ie z stolu iako nie użyteczne.

Dysilowe
omazuje
zdanie.

Malon / Rodzaj 109.

Melo, Pepo, Melopepo.

Melone / Pfebe.

Malonow więcej / niżli przez dwanaście rodzajów y kształtów. 1. Pospolity. 2. Jableczasty abo cukrowaty. 3. Gruszczysty. 4. Tarczowaty / Melopepo Clypeatus maior. 5. Tarczysty mały Indyjski. Pepo Indicus minor clypeatus. 6. Hiszpański wielki. 7. Nawięzły Malon podługowaty / Pepo maximus oblongus. 8. Malon okrągły wielki. Melopepo teres. 9. Szeroko zgnieciony:

Melopepo compressus. 10. Malon Indyjski mały podługowaty. 11. Malon Indyjski mniejszy okrągły iako jabłko. 12. Malon Indyjski mały graniasty / Angulosus. 13. Malon Indyjski mały spiczasty. Te tylko samym kształtem a nie przyrodzeniem są od siebie różne. Te wszystkie są kłaczka długo y szeroko po ziemi pnącego / iako Ogorki / abo Banie. Liście do winnego podobne / iedno mielęgo labrowania y wykręwania / ostrokośmate. Kwiatu żółtego / owocu nie iednakięgo, iako sie z przodu powiedziało. Podczas iako ludzka głowa / wielkiego / podczas małego. Skóre maia chropowata abo chrostawa. Też nie iednakię są wszystkie barwy / zielone / białe / popielate. Bywają też po wierzchu dziwnie / iako siatka iako okryte / poplecione : Też bywają po wierzchu brozdowate szrodkiem, iako grzedy iakię / z obu końców wespół sie schodzące. Na nich kora iako parchowata, ostra. Mięsistość nie iednakię we wszystkich barwy, białe / rumiane / żółte / blade rumiane. Smaku iedne od drugich słodkiego / przyiemnego / y bardzo pachniącego. Należy sie też bez smaku y zapachu : takowe gluchemi zowiem. We szrodku nasienia obfitość / pięknym porządkiem włożone / iedno wedle drugiego leżące / obdłużne y płaskie / we-

wewnątrz

wnętrz białe y śródkie.

Wskazy.

Ná ogrodach/ y w polach ná ro-
lách/bywáia sadzone nasieniem. Ro-
cháia sie w wolnym/ iáśnym y o-
tworzystym niebie/ nie w cieniach.
Ziemie lubia dobrze spráwiona/
tłusta: w nowey sie ziemi bázro
łochaia: także w przestrzeństwie.
Czasu súszy potrzebuia polewa-
nia/ póki nie odrosna: bo gdy do-
rzewaia/ strapiánia/ deszczu y cie-
nia nie nawidza. Przeto lata wil-
gotnego bázro y mokrego/ dożrzec
łatecznie nie mogą/ tylko gnia. A
choćia sie nie naruży/ jednak sma-
ku nie máia dobrego. Doskonale-
go dożrzenia znał/ gdy sie snadnie z
swey sypulki da wrwać.

Przyrodzenie.

Málony/ są wilgotney zimne w
wtórym stopniu: Máia nieiała
moc wycierania.

Moc y Skutki.

Moc y Skutki.
Málony surowo pożywane mogą pe-
dzo. W gorączkach gwałtownych.
W bóleniu głowy z gorączką zbytnię/
bywa tym sposobem trunek do picia wzywá-
ny/ owżem gdy winá nie godzi sie wzywáć:
wziąć wody Jeczmiénia warzonego kwarte/
Migdałow śródlich z ósmi łotow/ nasienia
Málonowego/ y Baniowego po pul łotá/
ábo po trzy łwiny/ y z tego wszystkiego wzy-
nie mleko/ którego w pomienionych przypa-
dłach dobrze wzywáć. Do tegoż wszystkiego
może cukru w nasieniu Málonowym wzy-
wáć. Tab.
Nasienie Málonowe jest dáleko lepsze/
do kádey rzeczy niżli sama miesiwóść. Abo-
wiem
Watrobe wychładza.
Piasel y mul wypedza z pcherz/ piasek.
Mocz z cięskóscia y kápanim odchodza-
emu/ ábo y goracemu/ nasienie málonowe
ábo iadarká z lupin swych ochodzone y w
Jeczmiénney wodzie wrázone. Także
Toż nerkom boliciwym ze zbytniego wpa-
lenia y gorączki/ bywa ráunkiem osobli-
wym.

Moga być w cukrze ábo w miedzie sma-
żone/ do wzywania w pomienionych choro-
bách. Tab.

Boliciwym oczom y plynacym zgoracey
przyczyny. Także zapalonym y czerwonym/
miesiwóść Málonowa wtarta/ y ná czolo
plastrowána/ wielkim jest ráunkiem.

Korzeń Málonowy czwóć łotá z pitym
miodem dány ciepło womięy czyni. A jeśli by
chciał przy wieczerzy/ przedtym/ ábo potym
wolny żywot wczynić/ tedy go dwie części
kwinty ná raz dosyć wziąć.

Kamien nasienie iego/ w nerkach łamie/
y moczem wywodzi piasek go.

Gorączkę wsmierza/ z wodą jeczmién-
ną warzone piasek/ y prágnienie odpadza. Także

Watroby zapalenie/ y był w niej zamię-
nie otwiera/ y wszystkie wychładza/ y prze-
wierza ją.

Sluzę gorącą/ do oczu spadającą/ zá-
ściaga/ Málon wtarty/ ná czele plastrować.
Dios.

Sól z nasieniem málonowym/ moka ston-
cznik zacynidny/ y kolaczki z tego porobie-
ne/ á ná stoncu vsuszone/ twarz śliczną
czynia zerofelakich zmas ją wycierając/ w
wodce z korzenia koforyczki wyciągnięty/
jedną z nich roztarzą ábo dwá/ á twarz tym
wmywáć/ dziwnie gładka y śliczna twarz
czyni.

Także Málon ná kęsy vsiekáć/ z limonią
wielką świeżą/ korzenia Przestepowego/ ko-
rzenia Obrzątkow/ to wszystko drobno posie-
kając/ w Alembik szlany wstypać/ mleka śród-
kiego kóziwego świeżo wydojenego ná to na-
lać/ żeby dobiżeró nim zagrzano/ y w Bá-
neum maris distylować/ á to wódka twarz
wmywáć: nie trzeba nád to rumienić/ y
bielidła lepszego.

Pięgi y inne skarábości ná twarz sam
Málon wyciera. Ale nasienie iego do tego
lepiej y potężniejsze.

Ogorzłość od stonca sama miesiwóść
Máloná/ iako y przerzeczona wódka spada.

Pstrocin y pląsy białe/ á ostre/ toż oboje
ścić/ á cięć chędogie czyni.

Párchy cięć/ które łacinnicy Ceria/ y
Melicaria y fanos zowią/ że repa cięć/ iá-
koby miodem/ á sa iakoby plastry strzeple/
korzenie Málonowe z miodem ná nie pla-
struac leczy.

Strobiny z łotry Málonowej/ zapalenie
blonki mózgu odkrywających/ ábo ciemność
dziecinne ná ciemnie przykładane/ leczy.

Suchoćnym y wyschłym/
Rąblacym/

Wstawnie picia prágnącym/
Mocz goracemu/ wziąć z nasienia ábo

z iaderek iego mleka wyciągniętego z wodą
Jeczmiénną: sólu Látrysiowego/ Lánnu/
Żywice Arabskiej/ Drágantu/ y mleka má-

w cukrze
smazone.

W oczom
płynacym.

Womięy
czyni.

Kamien
nin.

Gorączkę

Watro-
bie zapá-
lonej.

Spadło
w oczu.

Twarz
śliczną
czyni.

Pięgom.

Ogorz-
łość.

Pląsom
białym.

Stodkie
mu stru-
powe.

Zapale-
niu cie-
mności
dziecin.

Sucho-
ść/ Rą-
blom/

Prágnie-
nia.

Mocz

ku

ku białego/ kwiatu Słazowego/ Gálliczel/
albo Mlechunkow/ według zdania/ y tego
trunkiem używać.

Szkodzi

Szkodzi

Ma stras-
we cielu
daje.
Kolera
Womity
wzbudza
ia.
gorączki
wznieca.

Alony sly sot/ albo potarm ciadu daia/
wzylasza tym ktorzy ich rychlo strawic
niemoga. Galen.

Choroby koleryczne wzbudzaia y mnoza.
Zbyenie używane/ iesli po nim co lepszego
y strawniejszego niebywa używano/ trzustce
nie y womity czyni. Także
Febry albo gorączki wznieca.

Ogrodnicza.

Ze bywają najlepsze które mocny a wdzies
czny zapach mają/ a które stopki na kros-
rych tkwia miasze mają/ a same są ciężkie.
Niegdzie kwitna Czerwca/ ile w ciepłych
krajach: indziej w Lipcu: A w Sierpniu
dochodzą y dojrzewają. W nas rzadka/ aż
kiedy lato suche y gorące: przeto też nie wiele
się ich w ogrodach naszych znajduje. Ale
z Węgier/ z Morawy/ z Niemiec/ y z Wo-
loch bywają przywożone. Zleka kwitna ie-
dne z drugimi/ równie jako Bob. Także w
dojrzewaniu iedne po drugich żrzo. Gdy
same z stopki swych odpadają/ w ten czas
są żłale.

Málony iábleczysto okragle/ albo Dynie.

Melopepo.

Kund pfebe/ Kund Melonem.

Málony Jábleczyste albo Dynie
Okragle/ Málonom podług-
owatym y kulastym są korzeniem/
kłącem/ listem y kwiatem równe
y podobne. Owoc tylko ich ma nie-
co różności: Bo te y wzroście mniej-
szego/ y kształtu okragleyšego/ iako
iablko. A Málony wyššej opisa-

ne/ podługowátše.

Wgiewsce.

Także w ogrodach y w polu by-
wają słancowane/ iako pierwše.

Przyrodzenie

Jednego są przyrodzenia z pier-
wšym/ iedno te coś wolniejszyego
y słomniejszyego mają: przeto nie-
są tak škodliwe/ iako Málony ku-
klaste/ chocia także w wtórym sto-
pniu odwilżają y chłodzą.

Moc y Skutki

Czerwone krosty bolejące na twarzy pełne
krocie/ liście tak tych iako przednich Ma-
lonow z miodem warte/ y tym namazane
wony. spadza.

Od psia obrazonym bywa lekarstwem z
winem starym piac/ a rane tymże namazu-
iac/ albo plastruiac.

W nrykach boleści wsmierzaia y
Moc wywodzi/ iaderka nasienia Málo-
nowego w cukrze smażone/ y miasto konfe-
ktu używane.

Kiedy ich używać.

Málony przy pierwšich potrawach má-
ła bydy używane/ nie przed tym/ ani potym.

Słagmiste natury/ wino stare po nich pić
mają. A koleryczni przed używaniem ich
pierwej co kwasnego używać mają/ żeby się
w kolere nieobróciły: bo im dojrzalsze y słod-
sze/ tym rychley się w kolere obracają.

Dyfilus Barystius piše / ten Málon

iábleczysto

Seren
lubi.
Miso
Frucht
czyni y
rychło
wzrasta.

iąblezysto okrągły śnádniejszy bydz do stras
wienia/ y

Seren bázdo lubioey : Jeno przytym nie
wielkimgo ráunkiem bydz powiada.

Miso żeby rychło wzrasta/ włożyć do
niego kes Malon w gármec. Toż też po
władáa czyni Potrzywiane nasienie / albo
Gorczyznie/ albo Sigowego drzewa roszki.

Szkadzą.

Slagm
itym.
Kolery
czyni.

Niedożrálé Malony slagmistym żolad-
com škodza. Tákże kolerycznym.

Kolery wiele w ciecie czynia/ gózięby przed
wzywaniem ich co kwásnego nie iedli.

Ogrodnicza

Żeby ma-
lon pa-
szel.

Malony żeby miał zapách piżmowy albo
Rozowy / tak uczynić : nasienie przy-
tym koncu z korego kielki wypuszcza troche
rozedrzeć / y w Rozáney wodce przez dwa dni
moczyć / albo przez niemálý czas między kwie-
cie suchey Rozey zágrześć ie/ potym z Roža
do ziemi sadzić : Albo ná moczyć ie w Mal-
mázyey rospuszczoşy w niej troche piżmá/ a
potym ie sadzić. Tymże sposobem moze inne
owoce pachniace uczynić.

Żeby sto-
li był.

A żeby stódkie był/ tymże pomienionym
obyczajem ná koncu ie porószyć powód tro-
che/ y przez dwa dni w Cukrowáney wodzie

moczyć / albo w Rozána wodke dobrze cu-
stem ostodzona : potym w cieciu ie wysus-
zyć/ sláncować.

Żeby chciał Malony mieć rane y rychlé/
wielkie/ albo formiste/ y bez nasienia/ o Báz-
niach y Ogorkách rozdziały przy koncu czytay.

Rána
bada.

Dynie w Cukrze.

Wziąć Dyn niedożrálých/ pokráláć ie
wzdłuż ná słuiki według ich brozd : a
ochedozwóşy ie z skory zwierzchniey/ z nasie-
nia/ y z tego wszystkiego co we wnętrzu máia/
moczyć ie w ocęcie dni dziesięć / iedenastego
oblać ie : Znowu inego ocetu świeżego ná nie
nálać / y tákże ie długo moczyć/ wzruszáiac
kázdego dnia zlektá. Potym odcedzić / a mie-
dzy chustkami chedogiemí żeby przeczuchnely
położyć / y rozłożyć ná deske przez dzien y noc
żeby przeschnely y stęzaly. Potym cukr albo
miód ná nie nálać / y troche przysináżyć przy
bázdo wolnym ogniu/ żeby sie nie rozwarzily
y nie rospłynely / a to kázdego dnia czyniac aż
do dziesiątego : Potym ie wyiać z tego cu-
kru albo miódu/ y w naczynie inie włożyć / a
posypać ie Cywarem/ Gwóździkami/ orze-
chem Muskatowym/ ná ostátku Cynamo-
nem/ y ná to nálać cukru/ albo odśmienio-
nego miódu żeby dobrze zágraznely / a w
miejscu ochedozwóşym chować. Ale w cukrze
checiwoşe sa niżli w miedzie do iedzenia.

Dynie wodniste/ Rożdżiat 110.

Anguria, Anguria, Citrullus,
Tetrangura.

Citrull/ Angurien.

Dynie albo Malony wodniste/
nie wszystkim sa w znaiomo-
ści / przeto że sie rzadká w
ogrodziech tutecznych znáyduia : z
Wegier / z Moráwy / y z Wołoch
býváia przywożone wpominkami.
Malon tedy wodnisty zwierzchu
bywa zielony : Kłacza dáleko y dlu-
go rospuszczonego/ krzewistego y ga-
lęzistego / po ziemi sie pniac y ro-
śládajac / iako y ogórki. Liście po-
dobné liściu zamorskich iáblek / ie-
dno wietşé/ szersze/ rozdzielne y o-
stre. Kwiaty żółtego/ owocu okr-
głego/ wedwóynaşob od piérwşych
wietşego/ ciężkiego. Skóry gład-
kiej zieloney / niekiedy pstrej / od

ziemie

ziemie pobielaley. Miesiwosci barzo inshney y wodnistey: przy skorze twardzieysza/ bielga/ kwaflowata/ y nie smaczna. Nasienie obzerne/ mnieysze nizli Baniowe: dzikie/ czarne/ ryshawe/ popielate.

Wskiesce.

W ogrodziech y w polach / na wyprawnych ziemiach/ bywai z sadzone y flancowane.

Przyrodzenie.

Sa przyrodzenia wilgotnego y chlodzacego w wtorym stopniu. Nasienie suche/ ma nieco rozgrzewaiacego.

Moc y skutki.

Aluny wodniste sposobnieysze sa do wzywania mnieysze.

Do wgaszenia pragnienia nalepsze/ bo sa barzo inshne. Przeto

W goraczkach kolerycznych frogich / suszosc isytki odwilzata y chlodza/ zwlaszcza miesiwosc ich w ociecie mozon.

Mocz wywodzi y pedzi.

Nie tak odmieksza zywt / iako Malun prosky. Przeto wytecznieyszy jest tym / ktorezy miedlego przyrodzenia.

Wlgonoscion zlym / kolerycznym / oskrym / bywa odporem / sprzeciwiajac sie im / zwlaszcza tym / ktore w zoladku / w watrobie / w zylach sie skupia / y wiecey swa zloscia / nizli obfiscia obrazaia.

Cialom suchym / a iako bez krwi beda / cym / ktorym wiecey odwilzenia / a nizli purgowania potrzeba / bywai wyteczne / ile w zbytniey kolercze.

W watrobie krew czyni rzadka y wodnist / ktora zolc wyigla / zostzala / y ziadowiciona zatlumia y gasi. Toz tez Ogorek nasz pospolity czyni / okrom tego / ze mocz poteczney pedzi y wywodzi.

Nasienie tez mocz wywodzi.

W zoladku zapalenie maiaecym / z wylania zolci rosn / bywa wyteczny do wzywania: bo zoladec goracy y suchy posila / chlodzac go y odwilzata.

W goraczkach / inshnosc iego z octem z miesiana / a trunkiem wzywana / bywa wyteczna.

Womity koleryczne / zwlasnosci swy zawiaciaga / y kolera w zoladku tlumi.

Szkodzi

W zoladku slagne lipka y klowata / czy / ktora zaczasem po zylach sierozchodzi. Przeto czesto y obficie ich wzywac / wilgonosci wiele w ciecie czyni / z ktorych za czasem frogie goraczki y dlugie bywai.

Zatym tez

Brzydosc w zoladku y womity w

znica.

Zolita y darcie w listkach wzbudza.

Bolesci w slabiznach pod ostatniemi ziebrami obu bokow wzniawia. Takze inne Malony y Dynie toz czynia. Owa swym sokiem / abo zbytnia inshnoscia swa chlodzaca / wiecey ciatu skody / nizli pozytku przynosi.

Z ciezkoscia bywai w zoladku strawione / zwlaszcza miesiwosc ich zwierzchnia / ktora radniey bywa iadem y truczna / nizli pokarmem.

Ogrodnicza.

Woc Dyni nie trwaly jest / dla swy zbyteczney inshnosc. Lecz ktoby je chcial / dlugi czas przechowac / pierwey nizli by dozrzaly / zerwac je / y na pszenicy je rozlozyc / na ktorey zlella y porwoli dozrzewala: a tak przez Miesiac / dwa / przechowac sie moga. Sa drugie mnieysze / a te lepsze.

Locyga / albo Salatá / Rozdział III.

Lactuca.

Lattich.

Locyga dworaka ogrodna y polna. Ogrodna czworaka: Pierwsza prosta y pospolita / forzenia twardego / zdrewnialego / iako wszystkie inne. Klacza na lotcie / podczas y wyszego: z listciem

szerokim y miedkim obsadzone: soku mlecznego oboie pelne. W wierzchu kwiatki male zoltawe / ktore gdy dozrzeia, w kare sie welniantki obracai: w ktorych nasienie ciemnoszare / a to potym y z swoimi welniantkami wiatry po powietrzu roznoza.

Druga Salatá skladana / abo

glo-

Salata
ogrodna
pospoli-
ta.
Lactuca
hortensis

głowiasta / że listeczki swe w kupa
składa / jako młoda kapusta gdy się
poczyna składać : skład też składana
abo głowiasta jest nazwana.

Trzecia kędzierzawa / która ni-
czym innym nie jest od pierwszych
różna / tylko samą kędzierzawością
liścia.

Czwarta / która Rzymka u nas
zowią / drudzy Endiwia : ma li-
ście podobne pierwszey / ieno szersze
y wietrze. Jest druga salata En-
diwia kędzierzawa ogrodna / abo
salata szerbato kędzierzawa : bo ma
liście przygłębłym wyszerbione, a
na końcach szzerbin y wykręcania
swego ości. Pierwszey / gdy wierz-
chy liścia zwiąże wespół / złoży się
w kupa podługowato : a gdy ją
piaskiem, abo ziemią piaszczystą na-
kryje / zbieleie y odmłodzi się, a ta-
żę wśzech do iedzenia naprzyjem-
niejszy y nasmacznieyszy. Te wś-
tkie tym iednym Rozdziałem za-
mykamy / bo też wszystkie są iedne

Salata
składana
Lactuca
capitata.

goż przyrodzenia.

Wgiewsce.

W ogrodach pospolicie na grze-
dach bywaia slancowane : niekiedy
w polach między ogrodniemi iarzy-
nami. Wynika z ziemi czwartego
abo piątego dnia / po wsianiu. A
gdy troche odroście / bywa przesá-
dzona na inne miejsce / y pokrapia-
na czasu suchości.

Przyrodzenie

Własnie jest przyrodzenia zimne-
go y wilgotnego / jako studzienna
woda. A jako Simeon Sethi piśe,
bydź ją przyrodzenia zimnego y wil-
gotnego w trzecim stopniu.

Plonna / nie tak zbyt odwil-
ża y chłodzi. Nasienie bierzey chło-
dzi niżli sama ogrodna Locyga.

Moc y skutki.

Locyga albo Salata przyziemniejsza go-
racemu żoładkowi ogrodna / jeśli plon
wzyteczna : abo wtem zbyt goracość w nim wy-
chładza.

Chceć do iedzenia wzbudza / przeto ma
bydź przed wieczorem używana.

Chceć do
iedzenia
czym.

Sen przy wodzi.	Bo po wieczery jedzona a ile wárzona/ spánie przywodzi.	mákorwym mlekiem piac.	
Zywot od mleka	Zywot odmleka y stolce czyni/ w polewa ce miesney nie stoney wárzona a cukrem o stodzona : ábowiem chłodzeniem swym y odwilżeniem/ goracość watroby miarkuje.	Jezyczka zápaleniu/ wielki rátnik dáie plókanie z soku iey/ ábo z wodki/ ábo z polewa li wezynione z sokiem Agrestowym/ ábo z kwásnych iáblek Gránatowych/ to czesto w wséich trzymáiac.	Jezyczka zápala nu.
Mamko	Mleka hoynosc w pierściach Mamkomu y pánom tym ktore dziatki pierściami karmia dáie/ lisie w Jezmienney wodzie wárzac/ a te tuché piac : a przytym pierśi zlekká res ta mniac.	Nasienia kwinty y wiecey/ miálko wtárte go/ z mlekiem pić dáiac iesliby goraczki nie bylo ábo z woda w goraczce/ sen przywodzi. Plat.	Spánie przywo dzi.
Wárzona wiecey tu czy niżli surowa.	Wárzona wiecey tuczy niżli surowa/ ácz kolwiek nie bázno ile samá : Jednak między inymi ogrodniemi iázykami zielonymi/ kto re krwie ciálu máto dáia/ y ktemu nie do brey/ samá salata nalepsza/ wśákie puzecie nie zewószek wyborna/ a ktemu máto iey czyni.	Opalonym badz ogniem/ badz wkrótem/ ábo iaka wrzaca klusoscia/ salata z sola w tarta/ a pierwey niżliby sie puszce poczynily plastrowana/ dobra. Plat.	Opalo nym.
Kolerze	Zólci ábo y krwi zbytnie w cieie rozgrza ney osobliwym bywa lekárstwem/ zwlaszcza surowa wzywána/ áczym zoladka bynamniety nie obraza : a skoro zápalenie ono zátloni y wzasi/ záraz sen przywodzi. Gal.	Wzody pomykáiace/ y ciálo psuáce záw sciaga/ wtárzy ia z piána saletna/ potym wi nem rospuscic y przykládac. Plat.	Wzodo.
Dla cze wieczery salata sta rzy kon czyli.	Stárzy wieczery swo wzywáním surowey salaty konczyli/ dla wdziecznyjszego spánia noenego.	Zylom poturczonym/ Pádáiacey niemocy z goracey przyczyny/ Wybitiu y wyrwinienu z stáwu/ glabie Locygowe z Jezmienna mála y wodka pla strowana/ bywa lekárstwem klacze plastro wane. Tenze.	Zylom. Káduku. Wybitiu z stáwu.
Womud. niezárzy mánu po kárnu.	Womity Koleryczne záwsciaga. Tákze tym ktorzy niemoga pokármu zá trzymác/ salata surowa nieplotána/ ani so lona/ bywa lekárstwem pozrywána. In sum ma Kolerycznym nátruom iest lekárstwem/ y pokármem wzytecznym.	Jatracy krosty goi/ z winem a z mála iey czmienna plastrowána. Tenze.	Krostom.
Snó nte czystym. nasienia odbywa nu.	Tym ktorzy nieczyste sny máia. Tákze Ktorzy przyrodzone nasienie przez sen ode bywaia.	Zoladkom Kolerycznym/ salata wárzona bywa wzyteczna/ a nawiecey klacze co namie szyć Locygi gorzkiey/ ábo ptonney : Drudzy ia do tego z polewaia mlekiem.	Zoladko wi Koler cznemu.
Prágnia nia.	Prágnienie odpadza swym wzywáním.	Wiegunki zwlaszcza Koleryczne/ z winem w erunku wzywáne/ zástanawia.	Wiegunk kom.
Przymio tom egu stym.	Przymioty ogniste y otoki wśelákie/ by ieno niezbycne/ bo tákowym nie nie wezyni/ wy ciaga. Tákze	Białym wplawom biatoglowskim iest wielkim lekárstwem/ nasienie w wodzie na pzd moczony/ w ktoreby pierwey kilkátroć stal rospalona byla gásona/ a potym mleko z niego iako z málu wezynione/ a ta woda stakista zlewáne/ do tego przydác czwierc i a/ ábo kwintę prochu z zebu stoniowego miálko wtártego/ y pić dáwac.	Wplawo bialym.
rozey pie kielney.	Rozja piekielna swym przykládáním wy pedza/ ieno niegwaltowna/ bo bázno rospa loney nie nie wezyni. Gal.	Głowy bolenie w goraczách oddala swie zo wkluczona/ a ná czolo y stronie plastro wana/ bez przysády inych rzeczy.	Głowie bolecey.
Salata kwásna	Bywa téz salata od niektórych kwásna. Ogrodne Locygi gby w glab wyrastáia/ sa podobne skutkami Locyge plonney y le sney. Dios.	Jáktemu kolwiek opaleniu/ lisie Locygo we z chlebem co nalepiey wkluc/ a ná ogorsá losc odnawiaiac czesto przykládac/ żeby sie nie zágrzal ná opalonym miescu/ y nie sechl.	opaleniu
Spánie w goracz kách.	Sen w goraczách przywodzi/ nogi ob mymáiac Locyga dlugo parzona w wodzie ná noc/ nie niescieráiac ich/ ieno żeby samy oschly : Tákze rece/ czolo/ y stronie/ taz woda moze wmywać/ moze do nocy slazu przywziac.	Pitánicom iest lekárstwem/ bo swa wila gotnoscia/ párnosci zbytniego wzywánia wi ná elomi ná dol/ głowy nie przypuszcáiac mu rozgrzewac.	Pitánico bywa le kárstwem y iako.
Pokárm w goracz kách.	W goraczách/ salaty sa wzytecznym po kármem/ ták wárzone iako surowe.	Wocie wárzona/ przydawsy sáfránu a wzywána/ zámulenia watroby y slezioty co twiera y wychedaza. Plat.	watrobie y slezi nie zámu loney.
Głowy boleniu w goracz kách.	Bolenie głowy w tych goraczách wsmie rza sol z Locygi/ przylawsy troche oocu wine nego aby z tyśte ábo z poltory/ y w tym lniá li maczáiac/ ná czolo y stronie przykládac.	Tym iest wzyteczne wzywánie salaty/ kto rzy poslubiwsy sie ná wstáwiczná službe pá nu Bogu/ slub czystosci wezynili : Jáko sa wsytkie osoby Duchowne oboiey płci/ kto rym iesli porósia gliwosci/ wrozneceniu co gniá namietnosci cielesnych niedostáie/ tym samym wzywáním salaty a czestym/ iako zá pewnym lekárstwem moga swa czystosc záchowac.	Tym kto rzy czy stosc pos lubili.
sen czyni mocno go wocemu.	Toz téz ich spánia domieszcza. (Gal. Woczu goracemu/ bywa osobliwym le kárstwem mleko z nasienia Locygowego z		

Bieguna
ce. Biała ciępaczka.
Krw. Zsiadła krew w żoladku z octem wzywają
na rosprowadza.

Spánia. Toż nasienie z winem pić / sen nie sy-
piącym przywodzi.

Także ogrodney Sálaty nasienie / z bia-
lego Maku nasieniem vtuc / mlekiem
biatogłowskim / á białkiem od iaiá záczy-
nie plaster / á ná czoto y stronie przykládá-
toż czyni.

Bieguna
kom od
wetrob
podod
cy. Ciępaczki które iáko wodá bywáia / w kto-
rey mieso surowe plocza / pochodzace od os-
stabiáłości watroby w swych przyrodzonych
spráwách / zástánawia / wzywáiac iey tak
przez vsta / iáko zwierzechu przykládáiac : Cze-
go mamy przykład w Otkárwusie Augustie
Cesarzu Rzymiskim / który czesto takowa bies-
gunke cierpiac / y z tego / czasu nieltorego w
wielkim niebezpieczeństwie bedac / gdy lekar-
stwo rozgrzewáiac / tak wewnátrz iáko zwierz-
cha wzywáne pomocne niebyly / y omšem bar-
ziej škodziły : Antonius Musá / Lekarz tego
starowny onych czasow / salata dal mu ratu-
nek / y do zdrowia pierwszego przywiodl go.
Záczyń salata w taka zacność y w powazie-
nie przyšla / iz co przed tym mieli sobie zá-
wielti wystepel y grzech iey wzywáć / potym
nietylko od Otkárwian / ale y od inych Rzy-
mian w czestym y w przyiemnym wzywaniu
bywáta / ze ia w miodowym ocie ná zimie
chowano kwásona.

Od pítan
stwa zá
chowac. Piše Ruffus iz miedzy pićiem winá zby-
tinnu salata wzywána surowa od vpića zá-
zachowuje. Florentin.

W stolec
y okolo
palenia. W stolec / ábo y okolo stolecá palenie y
goracosc przykra odpadza / tlukac ia á przy-
kládáiac : iedno listkom niepomálu škó-
dzi. Ruf.

Żółtácc. Żółta niemóc spadza / woleyku Sefámo-
wym smáżona y pozywána. Celsus.

Sápc. Sápkę y zálezenie w nosie / to iest w odes-
kach / z wilgotności spadáiacych od mozgu
suchych y ci ptych leczy oddaláiac / ná czoto
wzywána. Celsus.

Pierś
biatogł
wstach zá
palenia. Boleśc w piersiach biatogłowskich z zá-
palenia spadkow wnie spadáiacych oddala /
także ná czoto wzywána / y zwierzechu przy-
kládána.

Aqua stil
lacia. Wódka.

Bywa wodká z salaty świeżey palona / iá-
ko z Podrożniku y z ziól inych. Tá

W goraczkách każdych bywa ochłoda.

Páry koleryczne ostre / y same kolere gási /
zwłaszcza w żoladku.

Krw. Krew w żyłách zbytnie rozgrzanej rátna-
kiem bywa : Także wśelákim czlonkom wne-
trznym wpalonym ochłode dáie / tak truna-
kiem iey wzywáiac / iáko zwierzechu chustki w
niey maczane przykládáiac.

który sypiać niemoga z suchości mozgu
z gwałtownych goraczek / przed wieczorem
dawać tey wodki trunek dobry albo dwa.
Też chusteczke w niey maczając / ná stronie
y czoto przykládáć.

Šzkodzi

Wzrost mólí y ciemny czyni / czesto w
wzywáacym : á zwłaszcza którzy z przyro-
dzenia słaby máia.

Czesto wzywána / nie mniej škodzi iá-
ko swinia weská.

Dychawiczym y ciężkotchniacym / flos-
dhuwa.

Tym którzy krewia czesto plúia.

Ślagnistym żoladkom.

Tym którzy sie o rodzeniu dzieci staráia /
niepomálu wádzi. Abowiem

Do małżeńského złączenia chęć odcy-
nuie.

Ktoby sie w czestym iey wzywaniu ko-
chal : żeby nie przyszedl o wzrost / potrzeba
mu takowych rzeczy do niey przymiesza-
wáć / któreby zimność y wilgotność iey
przelamowály / y pomiarkowály : iáka iest
Mietá / Szálwia / Málcran / Lebioletka /
Rzejuchá / Torhun / ábo Żebne ziele.
Albo przystym co korzennego iest : ábo wi-
no korzennepić.

Ogrodnicza.

Żeby Sálare miał przez cały rok świeża /
siej ia pod Jesien / ábo okolo Swięte-
go Bartolomieá / ná ziemi dobre nawo-
zney y spráwioney / wilgotney : á nasie-
nie żeby starością zmútkie nie bylo : bo cz-
wartego / piatego / ábo siósteego dnia po-
sianiu záraz wśchodzi.

Wśerz rozłożysto będzie rosta / gdy ia
rzadko rozśodzi : ábo gdy w glab pocnie
wyrastać : zersnac go áż ku samemu dolu /
á ná wierzchu ábo brełke ziemié / ábo sko-
rupke mloda / coby nie byla tłusta / ábo
smolna : ábo kámyt polozyć. Tak nie
będzie moglá w stúp ku gorze wyrastać /
tylko wśerz.

Biała będzieś miał / gdzie w śrzedek iey
piásku od rzeki chebokiego násypić / á li-
ściem w kúpe stulowśy / lyczkiem zwiazęć w
wierzchu : zwłaszcza która iest nasienia bia-
lego. A takowego iest przyrodzenia / ze mie-
dy wśerz kłimi salacami zimie przetrwa.

A gdzieby zá wprószeniem stwardniála y
zderwniála / ná inne miejsce ia przesadzić /
albo w toż / wprwarowśy ia záś wśadzić / zá-
razem zmieknieie.

Zsiadła y trepa będzie / nie wyrastać w
stúp ábo w glab : odkryć korzeń iey z zie-
mie

Onu.

Wzrostu.

Dychawic-
cy.

Krewia
plucacim
Ślagnis-
tyim.
Małżon-
kom.

Przedcho-
wac ia.

Rozłoży-
sta czy-
nie.

Biała.

Wtórka.

Krepa.

mie / gdy na cztery palce rozdłuż odroście /
odciąć drobniejsze korzonki / a sam korzeń o-
mazać świeżym gnoiem wolowym / albo kro-
wini / a ziemia osypawszy / wodą skropić. A
gdy pocznie podraść / szodek / albo serce
z niego wyrzucić / a kłmęczek / albo skorupkę
nową / albo brulke ziemię na wierzchu wolo-
żyć. Tak w głąb nie będzie wyrastała / tyl-
ko w szerz rozłoży się.

Wonna.

Salate pachniaca tak czynisz. Nasie-
nie iey wsczepić w peckę iabłki Cyrinowe-
go / y w ziemię wsadzić. Albo w iakiey wod-
ce pachniaczy / nasienie przez dzień albo trzy
moczyc / potym do ziemię sadzić.

Wmału
rozmaite
go.

Jeśli byś chciał smaku y kształtu mieć
rozmaitego / w koci albo w owczy bobek ro-
drożyszy włożyć Loeygowe nasienie / Rod-
kwiiane / Rzeżusiane / Wyliłkowe / Białey
gorzycy / albo iakieby się podobalo / a w sa-
dżyszy wespół te nasienia / przysypać zwie-
rzychu ziemią / pierwej ją gnoiem wolowym
oblepiwszy / dobrze sprawiona / a woda mied-
no skropić. Tak Rodkwiiane nasienie w
korzenie się obróci : inne nasienia wnać / kła-
de w swa własna / wyrosć.

Drugdy tak czynia : Gnoy wolowy albo
krowi świeży : Bobki także koci albo ow-
czy / tylko dwa / korekholwiek umieścić / y po-
mienione nasienia / albo które inne / z nasie-
niem salaty / zacierzyszy / w wiórcha chust-
eczki obwinąć. Zwierzychu gnoiem przyczepo-
nym obmaza / w ziemię siłnucia / a woda
skropić. Innym tym sposobem tak czynia :
z ziemię wyrwarzyszy z korzeniem kzał salaty
cy : Liście od ziemię które z korzenia wyro-
sło odciąć / y zaraz w onychże drewnianym

dziorki poczynić / rozmaitego nasienia / iako
się już powiedziało : okrom Opichowego /
Pietruszianego / y Piolynowego / w nie nie
kładać. Gnoiem obmazać / a w czerstwa
ziemię wsadzić. Tak zstros wyrosć inemi
naciemi / sama salata szodkiem się puści.

Rozsadek

Całesze inne Loeygi / których się na przy-
rodu na mienilo. Jest Morstka / y inne o
których Plinius w księgach 19. w Rozdzia-
le 8. Także w Księgach 28. w Rozdziale 7.
wspomina : iednak wsiłkach skutki / do tych
dru / Ogrodney y Pionney / ściągają się. A
także morow / Szu y spanie w goraczkach /
Loeygi przywodzi. Zapalenie w żołądku
wylania kolery / gęsta. Do ledzenia chęć w-
zbudza. Żołądkowi strawność czynia.
Krew mienney dobroci czynia. Żywot od-
mładza. Mocz przywodzi. Pamiętność
cielesna martwia / y wiele innych dobrych sku-
tków ma / o których się już wysszey powie-
działo. Toż y Galen pisał.

Z wielka szkoda ludzi chorych / niektórzy
Aptekarsze polna Loeygę z Mlecz / albo Po-
drożnik biorą / i tak do palenia wodek / iako do
lekarstwa. wmięzieni bledem przyrodzono swo-
ich / albo y podobieństwem tych dru / żioł /
Szczepaku y Loeygi polney. Przeto kto mi-
nie zdrowe swego bliźniego : kto przyiacie-
lem jest dobrej swej sławie : kto sumnienia
nie chce być przesłonego / miedzy się na pie-
czy. Jeśli z nieznajomości to czyni / albo z
niewiadomości / bądź stać przestraszony.
Bo y Crassa ignorantia , non excusabit quen-
quam apud Deum.

Loeygá pełna / albo dzika / Rozdział 112.

Lactuca Agrestis, Lactuca
sylvestris.
Wielolattich.

Loeygá dzika / jest ogrodney
podobna / iedno głaz dłuż-
szego y wyszego. Liście
bladszego / ostrzejszego / około
szerebatego. A gdy w głąb wy-
rosć / ościstego / w wierzchu
spiczastego. Smaku gorzkiego.
do gryzienia twardego. Pret o-
grodney salacie podobny / tylko
cienszy y dłuższy. Kwiatu żółte-
go , perzystego. Korzeń na wie-
le drobnych rozdzielony. Soku
mlecznego pełny. Nasienie w pa-

liczłach drobne.

Wzrost.

Na płonnych polach y miedzach
pospolicie rośnie.

Przyrodzenie.

Chłodnego y wilgotnego jest przy-
rodzenia / iako ogrodna / chocia ma
w sobie obfitość mleka gorzkiego /
które we żniwa bywa zbierane : wy-
ciera / wyściencza.

Moc y Skutki.

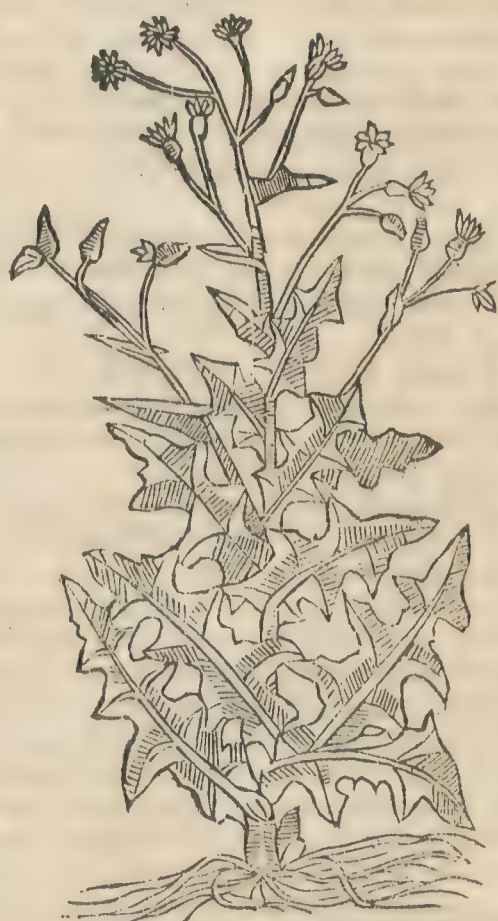
SOK albo mleko go dwa skrupuly / to
jest / dwie części kwińty zaważy / z miod-
owym octem / albo syropem kwiśnym w
żyrowiny / puchline wodnistą z ciała stolca-
mi wywodzi.

puchli-
nie wos-
niştey.

Wlonki

Pawłok
na oczu.

Blonki / pawłoki / y inne z oczu zastony

ścierając spadza / puszczając to mleko w oczy
raz cztery każdego dnia. Także

Krośty y wrzedzieniecki na zrenicy / albo na
bielmie oka zasiać spadza.

Opalenie ktoregokolwiek członka bądź o
gniem / albo warem / albo oleiem wrzającym /
tenże sól z białogłowskim mlekiem namazu-
jąc / leczy.

Sen y śpianie potężnie przywodzi niżli
pierwszy.

Bolesci wewnętrzne wklada.

Cyszczenie miesięczne paniom pić go /
albo w nim lniarki obmoczyc y na prog lo-
ną albo y w łono puszczac / rozbudza.

Od Niedzwiedzia / y

Od pasczego gonu w szesnionym / bywa le-
karstwem pić y przykładac go.

Jadom wślatim odpor czyni.

Sny o nieczystościach cielesnych nasienie
tey lozygi pić / oddala.

Noce pomazania zawściaga.

Toż też sól tey Lozygi wszystko może / ie-
no nie tak potężnie : który na stoncu wysus-
zony / w garncu polewanym ma bydź cho-
wany / Polaczki z niego poczyniwszy.

Szkodzi.

Tę szkody ma w sobie iako y ogrodna.

wrzedzie-
niom na
oczach.
Opalo-
nym.

Sen przy-
wodzi.

Bolesci
miesię-
cznym pa-
niom.

Od niedz-
wiedzia.
Od pasc-
czego gonu.

Jadom.
Sno plus-
gawym.

Sól tey.

Szkodzi.

O Trzebuli Cylicyjskiej / Rozdział 113.

Chærephyllon Cilicum, Gin-
gidium, Cerefolium, Syria-
cum Cilicum.

Korsselkraut / Korbelkraut / Kor-
fel / Korsselkraut / Syrisch Kor-
belkraut.

Trzebulá dwoiaká : Jedną
L cudzoziemską / albo Włoską /
którą inni Żurnicą zowią :
druga swojska. Włoska podobna
jest Pasternakowi polnemu kształ-
tem, iedno gorszeysza. Kłącza gale-
żistego / obłego / łokietnego / podczas
y wyszłego / stryfiastego / ciemne-
go / albo ruszego / y kolankowatego /
soku pełnego. Korzeń biały / szu-
ply / odnożysty / od którego wiele ko-
rzontów w ziemię kołem rozpięz-
chłych puszcza się. Liścia pietruszka-
nego / iedno troche drobniejszego /
zobudwu stron labrowanego / pod

czas bladozielonawé / podczas żół-

tawe/ niekiedy też rumienawe. Te przedko wiednieia/ zapachu nie przykrego: w wierzchu kłacza okółki z gestych stopet, na których kwiaty białe/ drobne/ z piąci listków złożone na iedney stopce/ kształt serdużek mając/ dla wykroienia wierzchu: we środku Mału pospolicie kwitnące. Z tych za czasem nasienie bywa obdużne, cienie/ na koncu zaostżone/ słodycze nieco w sobie mające/ zapachu żadnego/ w kładym strączku pod dwu ziarnku złożone: a gdy w Lipcu dojrzeie/ za tym sie też okółki w kupe skulaia/ iako Pasternaka polnego/ abo Prąskiego gniazda. Na dotknięciu miejsce iako wełna.

Wzrost.

To ziele o którym tu Dioskorid piše/ w naszych stronach moia wiadomością nie roście/ w Syriey w Sycylii obficie/ żąd do ogrodów Włoskich bywa przywożone: które w Marcu sieiać/ w Mału przychodzi do używania: abo chcęli go też raniey mieć/ w Sierpniu abo Wrześniu do używania może przysdż.

Przyrodzenie.

Jako w smaku jest gorzka y ztwardzająca/ tak w pomiarkowaniu żywioł/ jest rozgrzewająca y wychładzająca: a podług tego oboygá, wysuża w pierwszym stopniu na koncu/ abo we wtórym na przodku. Nieznacznie rozgrzewa/ ścięncza/ y wywodzi. Galen.

Moc y skutki.

Przychodzi do stolowego używania/ po tej młoda: tak miasto iaryzyny/ iako miasto salaty. Do przysmaków też bywa kłasona/ iako Włoski Kopr. A to wszystko nie małym żołądkowi jest pożytkiem/ bo wila

gotności w nim osobliwie wysuszą. Żąd baczyć możemy/ że to ziele wiecey jest lekarstwem/ a niżli pokarmem. Dios. Plin.

Kre/ abo zaciwardzając watooby y śle ziony leczy/ Liście Trzebule rano ranoane/ a z młodym grochem/ abo w serwatce warzone/ y tym przez dwanaście godzin bok ten albo ow nagrzewając.

Bolaczki nabrzniałe rozgania/ tłucąc liście y z kłaczem/ a na nie przykładając: ale pierwey olejkiem tego ziela/ niżej opisanym/ mazać.

Ranom ob bestii iadowitych wezynionym. Także y bolaczkom przereczonym nie da sie zbierać/ ani iatryć/ ziele to y z korzeniem wluksy/ przykładac.

Bolęści wzniecone w ledźwiach/ z poruszenia kamienia/ wsmierza/ iuche z tego ziela warzonego pić w winie. Z tegoż poruszenia kamienia/ gdy chce do stolcow przypadnie/ a mieć ich chory przecie niemoże/ (żąd też y w ledźwiach ciężkie bole bywają) teży polewki używając/ wolne stolce mieć będzie/ ale to ziele y z korzeniem swoim trzeba warzyć w winie: tymże ledźwie/ krzyżu/ prog y krok wysytek naparzać: iessez lepiej po pás w tym sie kąpać. Zaczynam to wszystko czyniac/ kamien z neret do pecherza wpada: a z tym natychmiast bole ustają/ gdzie potym rozkrzany y rozsypany za używaniem tegoż lekarstwa mozem wychodzi/ bez wszelkiego bolu y rżania.

Mocz zatrzymany z iakiejkolwiek innej przyczyny/ okrom zawalenia przechodow mocz u kamienia. Tak że wodzięnie y bez rżania pedzi/ iedzeniem y trunkiem używany.

Żsiadła y skrepla krew rozprowadza y rozwodnia/ wodke tego ziela distillowana pić: ale też potrzeba ciato zwierzechu namazować/ abo chusty w niej maczane przykładac.

Niesieczna choroba pániom wzbudza y wywodzi/ warząc ziele w tegoż wodce/ a pić.

Bolęści w progu wsmierza. Pluc dolegliwości z iakiejkolwiek przyczyny wstramia y trawi.

Ráne wezyniona od psa wściekłego/ got Nasienie z Rospiłkamieniem w winie warzone/ albo moczzone/ a trunkiem używane/ ráne tymże wymywając.

Tenże trunek kamien z neret wywodzi.

Krew we wnerznościach zsiadła/ z wysoką potłuczonym/ rozprawia/ wodke distillowaną z niego pić.

Kóra też/ bądź zerwane/ bądź złamane z tegoż wraży potłuczenia/ spaia y leczy.

Plucum/ Sercu/ Żołądkowi barzo jest użyteczna ta wod.

Kre abo zaciwardzając watooby y śle ziony leczy/ Liście Trzebule rano ranoane/ a z młodym grochem/ abo w serwatce warzone/ y tym przez dwanaście godzin bok ten albo ow nagrzewając.

Bolaczki nabrzniałe rozgania/ tłucąc liście y z kłaczem/ a na nie przykładając: ale pierwey olejkiem tego ziela/ niżej opisanym/ mazać.

Ranom ob bestii iadowitych wezynionym. Także y bolaczkom przereczonym nie da sie zbierać/ ani iatryć/ ziele to y z korzeniem wluksy/ przykładac.

Bolęści wzniecone w ledźwiach/ z poruszenia kamienia/ wsmierza/ iuche z tego ziela warzonego pić w winie. Z tegoż poruszenia kamienia/ gdy chce do stolcow przypadnie/ a mieć ich chory przecie niemoże/ (żąd też y w ledźwiach ciężkie bole bywają) teży polewki używając/ wolne stolce mieć będzie/ ale to ziele y z korzeniem swoim trzeba warzyć w winie: tymże ledźwie/ krzyżu/ prog y krok wysytek naparzać: iessez lepiej po pás w tym sie kąpać. Zaczynam to wszystko czyniac/ kamien z neret do pecherza wpada: a z tym natychmiast bole ustają/ gdzie potym rozkrzany y rozsypany za używaniem tegoż lekarstwa mozem wychodzi/ bez wszelkiego bolu y rżania.

Mocz zatrzymany z iakiejkolwiek innej przyczyny/ okrom zawalenia przechodow mocz u kamienia. Tak że wodzięnie y bez rżania pedzi/ iedzeniem y trunkiem używany.

Żsiadła y skrepla krew rozprowadza y rozwodnia/ wodke tego ziela distillowana pić: ale też potrzeba ciato zwierzechu namazować/ abo chusty w niej maczane przykładac.

Niesieczna choroba pániom wzbudza y wywodzi/ warząc ziele w tegoż wodce/ a pić.

Bolęści w progu wsmierza. Pluc dolegliwości z iakiejkolwiek przyczyny wstramia y trawi.

Ráne wezyniona od psa wściekłego/ got Nasienie z Rospiłkamieniem w winie warzone/ albo moczzone/ a trunkiem używane/ ráne tymże wymywając.

Tenże trunek kamien z neret wywodzi.

Krew we wnerznościach zsiadła/ z wysoką potłuczonym/ rozprawia/ wodke distillowaną z niego pić.

Kóra też/ bądź zerwane/ bądź złamane z tegoż wraży potłuczenia/ spaia y leczy.

Plucum/ Sercu/ Żołądkowi barzo jest użyteczna ta wod.

	Pa/ iakoy liscie mlode iego / z octem a z oliwa przyprawione / a miasto salsy wyrowné. Toz	Z osobliwosci Zyly piete/ zwiastki w ciele/ otrzewia y w maenia/ wyrownac iey czesto y obficie. piersiom ciasnym dziecinnyim. Watrobie/ Slezienie / w dolegliwosciach ich dale ratunek. Sen przedki y sinaczny przywodzi. Vszeknienie od bestiy iadowitych / iako od paieczego gonu/ y od mrowek/ goi.	Zydom pietym. Piersi o- watrobie slezienie Sen przy- wodzi. Vszeknie- nie od mrowek.	
Glowie. Mozgu. Czerw w zywocie.	Glowe/ Mozg y wszystkie zmysly ocerstwia. Czerw w zywocie morzy y wywodzi/ sok z ziela y z korzenia iego / na czczo z winnym octem piac.	Sol. SOL tego ziela rychze skutkow iest/ ktorech oleiely Errat/ tymze dolegliwosciom wysytkim sluzi/ ieno nie tak poteznie. Wiatry abo pary/ w zylach dziecinnych miedzy krwia y wilgotnoscia przyrodzone przewietrza/ przechedaja. Kamien w nich krzy y wywodzi/ bez vtrapienia y rzenia. Glisy w zywocie morzy/ dajac im pic z lyska wodki Kardusowej. Takze Gryzenie y morzenie okolo pepla/ vsmierza. Chrobactwo w vsach zalagnione/ z oley kiem tegoz ziela w nie puszczana/ morzy y wywodzi.	Sal Wiatrom dziecin- nym. Kamien- niu. Glistom. Gryzie- nie oko- lo pepła. Chrobac- two w v- sach.	
Wzrodo. Fistula. Kosci. Alociu w bokach	Wzrody wydubniacie/ Wzrody ciato wyiadajace/ Fistuly/ takze z lamki proch/ z ziela y z korzenia miodem zacyniony/ a w rany na slay- tuchach kladziony/ wychedaja y goi. Kosci zlamane spaia y zwieta. Pleur y w bokach klocie/ wodka distillowana z niego vsmierza/ boki nia y piersi nagzewaiac y piac.		Aqua stil- laticia	
Czlonki. Chc do iedzenia. Trawie- nie w so- ladku. Pecherzo- wi.	Czlonki poturczone rospaszczaj. Chc do iedzenia vtracona wzbudza. Trawienie w zoladku czyni/ ziela z oliwa czesto wyrownac / a wodka distillowana z niego czlonki omywaiac. Pecherzowym dolegliwosciom/ iest wiel- kim ratunkiem / w winie warzone / a trun- kiem wyrowné.	Wodka. WODKA z tego ziela wyroku slabemu barzo sluzi/ czesto nia oczy wymywnac. Prochu z korzenia trzy kwinty z cukrem lodowatym/ w samym punkcie pelniey/ w trun- ku winia bialego pic dajac/ wszystkie choroby y zawrzedzialosci w nerkach y w pechyrzu leczy. Kamien takze w nich bedacy wywodzi / klacze z korzeniem iestze zielono swieze w stur- czki pokraiawszy a w occie winia bialego do wyrzenia wierszey polowice warzac/ po- cym cukru do tego przydac nieprzedzajac/ zeby w korzenie y w ono klacze ocet sie dobrze wpoil. A gdy to samo przez sie przechlodnie do potrzeby chowac / ktora do roku trwac moze / ta wielkim iest y doswiadczonym lekarsstwem Dychawiecznym/ Gwizdotchniacym/ Kaslacym/ Kopa pluicacym/ Wino w ktorymby korzen przez sześć go- dzin mokał / po nastaniu nowiu piac go / tak krew polerwie ze miedzy wysytkimi innymi lekarsstwami przodek w tej mierze ma. Zolta chorobe / ktorey inne lekarsstwa nie moga wywieść / korzen tego ziela tym chorobie sposobem na dwie czesci go przetroiwszy / trzy dni przed pelnia zasiejca / a jedne czesc w winie prawie przednim nie siars- czystym / druga w Oliwie przez trzy dni		Wzroku slabemu. Zawrze- siazym nerkom. Kamien
Extract. Zydom. Plucom.	Extract / abo wyciagnienie iest = nosci / z tego ziela / z nasienia / z korzenia / y z kwiecica/ sluzi zydom/ Plucom / wilgotnosciam flegmistym y wodnistym w nich bedacym.			
Dziecin- nym spa- dkom na piersi.	Dzieciom / ktore czeste spadki na piersi miewaja / iestze piersi wyrownacym / dajac im go po dziewiaci kropl kazdego Miesiac w pelni / przez trzy dni / z mlekiem macierzyskim. Takze kaslacym toz dajac. Wzrodom w plucach abo w piersiach / iest barzo wyteczny. Dychawiecznym wolne tchnienie czyni. W plucach zyly nie tylko wychedaja / ale ie rozprzeszczenia. Serce posila/ Kwi wodnistey w dziecinnyim ciele bro- ni sie mnozyc. Zbytne wilgotnosci slagniste trawi / dwa kroć go im w Miesiac dajac / to iest / na pierwszey kwadrze/ y na ostatniej/ po pi- czwierci lota / z polewka iaka na czczo / albo w iacu miedkim.			
Kasla- cym. Plucom. Dychawie- cznym. W plu- cach zylo Sercu. Kwi wo- dnistej dziecinney zbytne wilgotno- sciom.			Dychawie- cznym. Kopaplu- icacym.	
Wilgot- nosciom wietrza- nym.	Oley Takze z tego ziela iako z innych bywa wy- ciagniony oley/ ktory nie tylko wilgotno- sciom wietrznym / parnym w zylach dzie- cinnych bedacym / ale krwi nie chedogiej a slagnistej iest ratunkiem/ wychedajac i		Zoltey chorobie.	

aż do zefścia kśiężcá moczyc / potym w sá-
mym punkcie pełniey / choremu watrobe o-
leiem tym mazać / á winá w ktorým korzen
moczony jest / dáć pić / ná tychmiasz żółta
chorobe zgania.

Przeſtroga.

Náſienie tego ziela nie ma być ſiane ná
zchodzie Mieſiaca / ani korzen tego ko-
pány / ani ziele zbieráne / táżſe y náſienie nie
ma być obitáne. Zwłaſzcá gdyby Mars był
w Wodniku / álbo Mieſiac w Skopie w o-
ſmym domu / álbo wſtánowiſku we dwudzie-
ſtym w ſiódmy / we dwudzieſtym oſmym /
ábó w pierwoſym : co ieſliby pod tákim cza-
sem było zbieráne / miaſto ratunku wiecſzy
zaſzkodziło.

Konſekt z kwiecia Trzebule.

Ożebysz czyniony z ſámego kwiecia to-
go ziela á z cukru z oſmi lotow / pięknie
ich obratoſy z ich ſypulek / do tego Kámaru
cukru dwádzieſciá lotow wziąć / y to weſpo-
ł w moździerzu kamiennym wbić ná kſtalt kon-
ſektu / ktorego po czwieriá lotá ábo po kwina-
cie każdy dzień biorąc / wielkim ieſt lekár-
ſtwem kámienn cierpiacym.

Pokárny komu by ták obrzydly / że nie ty-
ko ieſć / ale y zapáchu ich zcierpieć nie mó-
że / co pochodzi z zapſorwana żoladka / y z by-
tnich wilgotnoſci żagnilych / kolo yſt tego
bedacych / wzywając tego ziela ſurowego mia-
ſto ſálaty z oliwa / z octem / y z ſola / to wſy-
tko przez odeymię. Tab.

Conſer-
ua.Kámienn
cierpiac-
cym.Obrzy-
dzeniu
potáms

O Trzebuli poſpolitey ſwoyſkiej / Rozdział 114.

Trzebula ſwoyſka ábo poſpo-
lita / dwoiaká ieſt : Ogrodna
y Płonna. Ogrodna ma ko-
rzeń cienki / biały / z wielá odnożeń.
Liſcie póki mlodé pietrusczánemu
podobné : ále gdy prawie wyroſ-
cie / mnieyſze bywa y do liſcia ſwi-
niey wſy podobné : zabłowane.
Orácia gładkiego, czężego / zwierz-
chu rumiánego / ábo ruſego / kolan-
kowátého / geſto gáláſkowátého :
w wierzchu okółki w Máiu kwia-
tem białym kwitnące / iáko korian-
der : z ktorego potym náſienie po-
chodzi czarne / podługowáté / y lek-
kie : ſmáku ſłodkiego / zapáchu má-
łego : które náſienie iáko przedko do-
rzeie / ták też przedko wſytko ziele
zniſzczeie y z korzeniem. A ná Wio-
ſne znówu bywa ſiane : podczas
ſamo przez ſie za wykruſzeniem ná-
ſienia / puſcza ſie. Druga Trze-
bula leſna / ábo płonna : tá korze-
niem podobna do ogrodney : liſ-
ciem táżſe nie ieſt od niey różna /
tylko tá ſierſzego y wietſzego. Kła-
cza mieſzcyſzego y geſto gáláſkiego :
ſmáku y zapáchu mocnieyſzego.
Kwiecia táżſe ná wierzchu w okół-
kach białego / y náſienia ogrodney
Trzebuli podobnego. Tá przez ca-

lá zimę bez ſkazy y niſzczenia trwa-
ná Wioſne z korzenia odmładzają-
ca y wyráſtająca. Jeſt y trzecia /
która Hiſpáñſka zowia : Tá ko-
rzeń wielkiego / miáżſzego / y dłu-
giego / ná wiele częſci rozdziela-
ce ſie białego / zapáchu Paſternako-
wego : ſmáku opichu Alexándriy-
ſkiego / ſłodkiego. To bywa mia-
ſto Pietruſki do mieſá kładzione /
w niektórych ſtronách / bo do wzy-
wania bárzo ieſt przyiemné. Liſcia
wielkiego y ſierokiego / á bárzo wy-
krawánego / y gęboko / ná podo-
bienſtwo liſcia ſwiniéy wſy / zle-
ká welniſtego / ábo koſmátého. Kła-
cza miáżſzego / y dwułoſietnego /
ſekowátého , ábo kolanówátého /
od ktorych gáláſki pochodzą. W
wierzchu okółki wąſkie / kwiatem
białym drobnym / iáko y inne kwi-
tnące. Z tego potym náſienie cie-
mnoſzare / wedwoynaſob káminu
kramnego wietſze.

Wſieſce.

Pierwoſa Trzebula y trzecia / w
ogrodách bywaia ſiane : lubia ziele-
nie wilgotną y wyprawną / w Lu-
tym / Márcu / y Kwietniu : á kie-

1.
Ogrod-
na.2.
Płonna.3.
Hiſpáñ-
ſka.

dy ie chcemy mieć pod zimę / tedy w Sierpniu y Wrześniu. Plonna roście przez się w sadzich / w ogrodzich / na łąkach / na starych ruinach y murach.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa w pierwszym stopniu : w wyuzdaniu / y w odwilżeniu m. pomiatkowanie.

Moc y skutki

Zale do skołowego wywołania iako y do lektarstw przychodzi / y glowie zdrowo / a swym wdzięcznym smakiem y zapachem przyjemne.

Krew y wilgotności przyrodzone polewnie zawrotem glowie / w polewnych dobrze się wywołuje.

We wśelakich niedostatkach piersi y płuc / sa osobliwa potrawa.

Także tym którzyby bolać w bokach / a bo we wnetrznościach czuli.

W goraczkach wśelakich / zwłaszcza w trzęsaczach / y wiadomym / iako sa morow / lekarstwem y pokarmem bywają.

Przeto y w morowym powietrzu sa pokarmem wytecznym.

Grınca żarzoną dobrze ich wywołuje / a bawiem krew naprawia.

Sciatyca / W cieśkim puseżaniu mozu dla zamięcia pęchyrza y nerki / y we wśelakich dolegliwościach ich.

Boleniu w krzyżach /

Paniom którym miesięczne kwiaty nad przyrodzenie sa zatrzymane / sa lekarstwem pokarmem.

Zolta niemoc spada / pol kwatarki soku iey pić / z kwinto prochu z Sany białej na czczo.

Bokow bolenie wśmierza / wazac ia w winie / a na czczo y na noc po trunku ciepło pić.

Pleurze jest lekarstwem / tenże sok ocutro wany z Jeczenienna woda ciepło przysię.

Riszel zastanawia z miodem pity.

Krew zbiegla y z siadla we wnetrznościach / z wielkich wrzow / a bo z potluczenia / rozprawa y rozwodnia sa / po kwateree soku tego pić. Jesze potężniej to weźmi / z Liapowym węgłem y żółtymi. Tab.

Też wazac Trzebule ze trzy garści / Zanktlu / Przyworoeniku / Gruszycki po dwugarści / pokraiać w soko drobno / w cynowej konwi / a bo w flasz dobrze zalewowanej w

tole utropu wazacego / pol garnca winą na to nalawsy przez cztery godziny wazyc : a przecedzwszy / kazdy peranek y na noc po rowney kwateree / a bo po osmi lotow ciepło pić. Też w takim przypadku dobrze Trzebule pokarmem wywołuje / a bo w polewnie / a bo iaka inna potrawa.

Glisy w żywocie morzy y wypędza / Trzebula z octem wazac / y na czczo trunkiem wywołana. Albo soku iey cztery loty z winem mienym pić.

Od psa wśielkiego wśelonym / Trzebula jest lekarstwem : wazac nasienia iey dwie garści / zgrubago przeluc / a w polgarnca winą białego wazyc / a bo polowica wywołuje / y po osmi tyż obrzoniem rano y na noc ciepło pić dawac : rano tej tym dwa y trzykroć na dzien wymywać. Do tego temuz chorom / nasienie Trzebule w wodzie wazyc / y te mu dawac pić przy iedzeniu / a bo kiedykolwiek przagnal. Samego ziela do wywołania iakimkolwiek sposobem dobrze mu też dawac Tab.

Chec do iedzenia wracona / salate z niego czyniac z octem / z oliwa / y z sola / przywazac. Wino w którymby Trzebula byla wazona / jest lekarstwem przeciwko wśelakim niedostatkom pęchyrza.

Paniom chorobe przyrodzone zastane. wiona wzbudza y wywołuje. Toż czyni soku iey po pol kwatarki go pić.

Piasel y mul z nerki wywołuje.

Kamien trzy y mozem pedzi / wazac karczenta Trzebule / Lomikamien / po garści / a bo po polotory / w białym winie wazyc / a po trunku rano y na noc tego pić.

Trzebula plonna potężniejszich jest skutkow. Przeto

Zwiatem zastanowionym białogłem / stym w winie ia wazac / a pić / jest osobliwym lekarstwem wzbudzac iey y wywołzac.

Przeciwko morowemu iadu / y inszym zarazom / jest lekarstwem.

Mozu przechody zamięlone otwiera / a rzyne potężnie pedzi. Przeto

Zolta niemoc / Puchline / mozem wywołuje.

Nerki / y

Pęchyrzowi iakokolwiek dolegliwości / jest trunkiem.

Oczy czyści y wzrok posila / tak potrawa iey wywołuje / iako y trunkiem wazona pić.

Pierśiom bolejącym / dawac ia pić w winie wazona / a same zwierchu plastrować dobrze.

Slągnistym żoladkom jest bardzo wyteczna / iedzac / y w winie wazona pić.

Kolke y darcie w kistkach z grubych wierzności / wślada. Także

Wazac iey y kruczenie w żywocie wstana / ciepło ia kładac na żywot.

Paprysk w glowie /

Glisy

Psa wśel

Chec do iedzenia

Pie

Paniom

Piasel z nerki wywołuje. Kamien trzy.

Plonna.

Zwiatem zastanowionym białogłem / stym w winie ia wazac / a pić / jest osobliwym lekarstwem wzbudzac iey y wywołzac. Morowemu

Mozu.

Zolta niemoc / Puchline

Nerki.

Pęchyrzowi

W.

Oczom.

Pierśiom

W.

Slągnistym

Żoladkom.

Kolke.

W.

Wazac iey

W.

Paprysk

W.

Mole

Molom. Mole we włosach / y
Lupieżo. Lupięże wychodzą /
 wazac Trzebule w wodzie / albo w lugu / a
 przylawşy octowu winnego troche / tym glo-
 we przemysać.
Wrzod. Wrzody zaufne rozgania / z sadłem wie-
 przowym utuc / y na nie przykładac.
Siności. Krew zbiegła między ciąłem a skora / y z
 siniałości rozpadza.
Nabrz. Także nabrzmienia z takiegożolwiew sklu-
 mności czenia / albo zbicia nabiegłe / to ziele tluć
 a przykładac.
Guzom. Gruczoły y guzy z swiniim sadłem a z wo-
 skiem plastrowana / przez rozpada.
Kancer. Kancer wrzod leczy. Liście Trzebulowe
 przeluc / y z miodem plastrowac.
Mocz. Mocz nad przyrodzenie zastanowiony w
 wodzi / ziele w troche winu a w masle sma-
 żone: na prog y wszytko lono / między dwie
 chustce cienie rościagnawşy / co naciepley
 przywitane.
Zimnicy Zimnice leczy / smażac go w oliwie /
 tym pacierz w grzbiecie / y wszytko ciasto go-
 dzine przed przyściem namaszać.
Pecherz Pecherz z flagmy wychodzą.
 w.

Wodka.

W Mian ma bydź wodka z tego ziela dła
 stlowana / biorac go z korzeniem y ze
 wszytkimi okolicznościami / drobno wsie-
 kac / y przez Balneum maris ociagnac.
 Potym wziac tej wodki spul garnca / ko-
 rzenia tegoż mialko utuczzonego y z nasie-
 niem tego po cztery lory / a zmieszawşy to z
 wodka / y w Alembiku zalutowawşy / przez
 cztery a dwadzieścia godzin w Balneum ma-
 ris w ciepłym postawie. Potym z Alembi-
 ku inego / któryby miał rurę / znowu przed-
 stlowac y wysonowac. Acora

Krew we wnetrznościach zbiegła y zśia-
 dla z rostracenia / z bicia / z wrazu / z potlu-
 czenia / rozwodnia y wywodzi. dala tej pic-
 rano y nandoc po pięci albo siedmi tyżek.

Wnetrznościom także napusionym y zra-
 nionym / z tychże przereczonych przyczyn /
 jest osobliwym lekarstwem.

Mocz zatrzymany pedzi.

Kamien / piasek y mul z nerek.

Kwiaty miesięczne biatogłowskie wy-
 wodzi.

Kłocie w bólach /

Seracę y bolesci w biodrach wsmierza /
 wysşey opisanym sposobem / używana.

Aqua sil-
lacitia

Arwi.

Wnetrz-
nościom
napusio-
nym.

Mocz.

Kamien.

Kwiaty

miesięcz

Kłociu

albo

Seracis

ce.

Woszczyca albo Bucien / Rozdział 115.

Visnaga, Bisnaga, Dentiscal-
 piaria, Gingidium tertium
 Syriacum.

Fenchel chertaut.

W Oszczyca albo Bucien / jest
 trzeci rodzaj / Syrijskiej
 albo Cylickiej Trzebule. Ko-
 rzenia białego na mały palec wz-
 mieść: odnożeń kilka mieć: Sma-
 żu y zapachu iako y pierwoşe. Li-
 ścia dłuższego / wężey y głebiey
 wykroionego / a niżli pierwoşey
 Trzebule: liściu Pasternaku pol-
 nego tak podobne / że iaz może Pa-
 sternakiem polnym wietşym na-
 zwac / jedno że to gładsze y subtel-
 nieyşe / y nie kosmate. Kłacze swe-
 mi galaszkami / także okolkiozaniste
 na nich y z kwieciem swym białym /
 Pasternakowi polnemu albo Ptá-
 żemu gniazdu we wşem podobne.

Uśnienie gdy dożyżewa / w ku-
 pe sie stula na swych stopkach / iako

gniazdo

gniazdko ptasze: które stopki gdy
pożółkną/ bywają mocne iako dre-
wienka/ że ich do zębów wypycha-
nia może używać: Do czego ich
też w cudzych stronach bierają y
chowają.

Wskiesce.

Rosce pospolicie w Syriey y
w Cylicyey: zład do krajow wło-

skich/ y porzesci do naszych/ iest w-
niešiona. Rosce siana w ziemi
wyprawney/ czarney/ y wilgotney.
Też częstego pokrapiania y polewa-
nia potrzebuie.

Przyrodzenie.

Moc y Skutki.

Tegóż iest przyrodzenia / skut-
ków y mocy/ których Pašternaczek
polny.

Iglicá albo Grzebienicá/ Rozdział 116.

Scandix, Peecten Veneris.

Nadelkorffe.

Dwoiaka Grzebienicá albo I-
glicá znajduje sie/ mála y wiel-
ka. obojá iest polna iarzyna/ smaku
ostrogorzkiego y korzennego. Wiel-
ka ma korzenie cienkie, białe/ y chro-
stowate. Liścia obszernego, ciem-
nozielonego/ á gęsto labrzystego/ y
wykroionego/ nie bázro pachniace
go/ á do ogrodniego Pašternaku

podobnego/ ábo do liścia Rumien-
kowego: jednak to drobnieysze y
węższe. Kłacza obłego y gładkiego
które takze iako y inne gałazek niema-
lo z siebie wydaie: w wierzchu
tych okółki/ w Mái z białemi kwia-
kami. Z tych nasienie w długich/
á iakoby w iglastych strączkach/
które málo nie na Dziebre noski po-
sly. Mnieysza ma wietrzez Trze-
bula podobienstwo. Korzenia dlu-
giego/ odnozkowatego y cienkiego.
Pratków ábo kłacza / málo co na
piac wyskiego/ listkami zewšad ob-
sadzone Trzebulowemi/ od spodu
aż ku wierzchu: kwiecia zielonego.

Wskiesce.

Wietrza rosce na polách wy-
prawnych miedzyzbożem y na mie-
dzach: takze y mnieysza/ iedno su-
sza ziemi lubi y plonna.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia cieplego y wy-
suszającego/ przy końcu wtórego sto-
pnia/ iako Galen piše. Ale mnieysza
rozgrzewa y wysusza w šrzodku 3.
stopnia/ co sie z iey smaku ostrego y
gorzkiego pokazuie: że obie częšciey
y wiecéy do pokarmów y iarzyn
przychodza/ niżli do lekarstw.

Moc

Moc y Skutki.

Wznaiomse to ziele ludziom wieytkim/
Wola czestego pozywania miasto iarzyn :
 Lekarzom y Aptekarzom zradka.
Zoladkow iest wdzieczna y wyteczna po-
 trawa.
Mocz z ciezkoscia odchodzacy wolno
 wymodzi.
Turkom/
Pechyrzow/
Matrobie/ woda z warzonego abo polewo-
 ra/ iest barzo wyteczna. Abo w winie bia-
 lym warzona/ sok tez tymze obyczaiem pity.
Zamulenie y zatkania w nich rozgrzewa-
 iac roychedaia : Nawet w syrtim wnetrznos-
 ciom iest przylegla/ tak iuche tego piac/ i-
 lo y samo iedzac/ badz surowe/ badz warzone.
Sezlawce/ proch z nasienia tego z octem
 piac/ zaraz ustanawia.
Mocz nad przyrodzenie zatrzymany.
Piasel y mul/ Takze y
Ramien.
Chorobe miesieczna zawsciagniona wy-
 wodzi proch z korzenia tego ziela/ biorac go
 naraz co czerwony zloty zaważy/ a z winem
 bialym cieplo piac.

Wciekaczach zywoz zawiardza/ badz sa-
 mo warzone/ badz z innymi iarzynami wy-
 wane.

Strzaly/ darnie/ drzazgi/ kule/ zelesca/ y
 cobyt. lwielt w cieie tkwiato/ korzen tey Iglice
 ce z slazem wleczony/ wyciaga. **M**ath.

Mocz z ciezkoscia y kapaniem odchodza-
 cy wymodzi/ korzen z liściem/ z klacem/ y z
 kwiatem wwierciany/ a z białem winem/ z
 maselem/ y z liściem Pietruszanym/ na prog-
 loną cieplo przyladaia. **M**ath.

Toz czyni w winie warzony/ abo na cegle
 goracey rosparzany/ a na lono przyladany.

Na wsi bialeglowy biora Iglice wietsta
 do kapania dzieciom kamien mialacym/ kto-
 re lekarstwo/ za wielkie y doswiadezone ma-
 ia biorac tego ziela dwie czesci/ slazu male-
 go z korzeniem czesci/ to warza w ciekacey ro-
 dzie/ a w tey wodzie kazdego dnia dzieci ka-
 pia po godzinie/ po dwu lyzel dacia im pic
 tey wody. Abo znou wwarzyc kazdego 30 so-
 bna/ tak slazu malego iako Iglice/ dwie czes-
 ci wody z Iglice/ a trzeicia z Slazu malego
 dawac im pic. **M**iedzy wiela lekarstw iest
 ta doswiadezona.

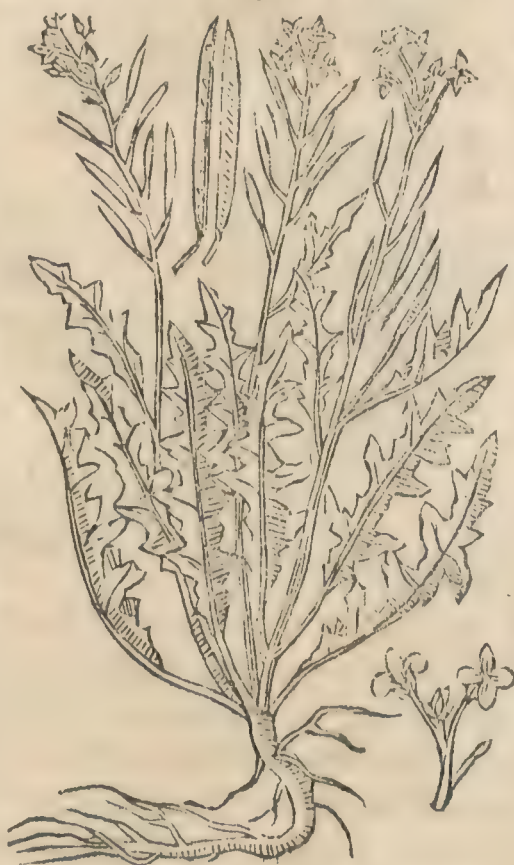
Na opalenie ciela przyladac ia dobrze.

Rukew abo Gorczyca biata/ Rojdziat 117.

Eruca hortensis.

Wasser rucken/ vnd Widt Rau-
cken / weiß Senff.

Eruca sylvestris.

Woy iest rodzaj Gorczyce
 bialej / ogrodna y polna.
 Siana. albo ogrodna listu

iest

jest długiego y głęboko wystrzyżonego / serogo labrowanego / iako Rzeżuchą wodną. Smaku ostrogorzkiego. Pietu łokietnego / indziej wyszłego / indziej krotkiego. W wierzchu tego kwiecie białe y drobne. Z tych nasienie bładożółte / ostropieprzne / w straczkach cieniłych zawarte. Korzeń biały cieniły y pieprzny / twardy y zdrewniały.

Gorzycą abo Rukiew polną / jest listu daleko węższego / gęstey y glebiey wystrzyżonego, smaczniejszego / korzenniejszego: od korzenia łaczą krzewistego y gąłezistego. Kwiatu żółtego. Straczków iako rozków obdużnych / mało nie po wszystkich przeciwnych wzgórach stojących. W tych nasienie ostrygłe / podobne białey Gorzycy / ostrogorzkie / y pieprzne. Korzeń twardy / biały / y łosinaty.

Wzrost.

Ogrodną w ogrodziech bywa śiana. Polną abo dziką / samą przez się na ziemiach wyschłych / na ruinach y na starych murach.

Przyrodzenie

Gorzycą polną świeżą / przyrodzenia jest gorącego y wilgotnego we wtórym stopniu: niektorzy w pierwszym ku koncu bydzia wilgotną twierdzą. Sucha zaś w pierwszym stopniu wysusza / a we wtórym rozgrzewa. Inni / w trzecim iako gorąca y sucha bydzia piśka: iako Platearius. Ale to radniey o polney ma bydz rozumiano. Jednak iakożkolwiek / y nac aboliście z flaczem / y korzeń / y nasienie tak rozgrzewaia na koncu wtórego stopnia / że samey bez przydania innych ziół chłodzących y odwilżających / któreby odbiały zbytnią iey gorą-

cość (iako ja latary / spinaki / y kapusty młode) nie godzi się używać / zwłaszcza gorącym żołądkom. Zimnego a słabego przyrodzenia ludziorom / samey bez przysady innych ziół chłodzących / nie wadzi. Ściencza / otwiera / rozśieknie / wyciera / wietrzności w ciele rozpada. Ta mało nie przez całe lato kwitnie. Polna potężniey niżli ogrodna rozgrzewa y wysusza. Także ściencza / otwiera / rozśieknie / rościna / wyciąga / wyciera / pobudza. A to wzytko potężniey niżli śiana. Kwitnie polna pospolicie na początku Czerwca / abo y Lipca: potym rychło trudno ją znaleźć.

Moc y skutki

Nasienie iey szymkolwiek trunkiem używane / moc pobudza y pedzi. Tenże.

Żołądkowi zimnemu / y do trawienia leniwemu bardzo użyteczna / bo go rozgrzewa / y do żwarczenia pokarmow sposobnym czyni. Także

Żerwor odmiękacza y stolec pobudza w zimnych kłostach / swym rozgrzewaniem. Tenże.

Używaia niektorzy nasienia do zaprawowania polewek miastem piżmu: A żeby do takowych zapraw mogło w swoy korzenności długo trwać / wleutę go miarko / w mleku / albo w ocie mocha iey / a potym kolaczki poczyniwszy susza / y do zaprawy chorwaia. Dios.

Sól z białey Gorzycy z żółcią wolowia / blizny rany y bolaczek stare wychodzą / y cielu podobne czyni. Aben Mesuat.

Od niedźwiatki właskonim y od innych bestii iadowitych bywa rannym / pić ię z winem / a rościć na rany przykładacie.

Gnidę w głowie trąci y morzy sól z Gorzycy z Trzeciecia zmieszawszy / nacierać.

Od Brytanstey mysy obrażonym / albo od pasczego gonu / nasienie z winem pić dawac dobrze.

Czerw w żywocie coż pić morzy y pedzi.

Sleziom nabrzmiała ściencza. Toż.

Blizny czarne ślaczci y cielu podobne czyni / z miodem Gorzycą wtarta / tym pomazować. Toż.

Pięgi / y inne na twarzy mazać ściencza.

Ogorzłość z słonką spada / z miodem / albo z octem nasienie wtręć / y pomazować.

Rafel dzieciom małym leczy Gorzycą zieloną w wodzie wżoną / y dobrze oczyszcza / dawac im potrawa. Plin.

Moc po
dzi.

Żołąd
w zimne
ma.

Żywot od
miękacza.

Trasie
nie do za
prawy po
traw.

Blizny

Od niedź
wiatki
własko
nym.

Gnidę w
głowie.

Obrazo
nym od
pasczego
gonu.

Śleziom
ściencza
Blizny

Pięgom.
Ogorze
niu.

Rafel
dzieciom
nem.

Páraliż

Proch z białey Gorczyce suchej / albo y z nasienia iey / z kminem kramnym napoty / ślak albo nárušenje powietrzem záperone leczy / wzywáiac tego po poł lota ná raz.

Też skutki wszystkie polna Ruker y ięsze potężniejszy ma / bo w swym przyrodzeniu iest gorętsza y sucha / iako się wyszej powietrza dżiało / a niżli ogrodna.

Kąsły.

Łoch albo miodek / ták z nasienia świeżego / iako z soku / z miodu / albo z cukru / kápię flágmiste z zimną y z wilgotności wsmierza : Abowiem grubość flágmy z pierśi wywodzi liżac go.

Páraliż.

Toż też cukier ná gorczyce robiony czyni / a ile dzieciom.

Powietrzem náruśonym / iest bázro wżycie czyni takowy cukier. Temuż páraliżowi

Ziarno Gorczyce białey wierceć / y tym człontki Páraliżem náruśone kázdego dnia nácierac : ięsze gorzalka mocna roztworzyć.

Wódka.

Ięsze lepiej Aquawite z nią tym sposobem dystrylować : Wziac Ruker / albo Gorczyce białey co naswieższej sunt / albo co się poroba / wtłuc ia miálko : Kardámonu / ziarnet Raystich / Pieprzu białego y czarnego / Ruker / pieprzu długiego po drwi lotow / Cytrwaru lot / Muskatowego orzechu trzy loty / Kwiatu Szálwiowego / Lávendowego / Rozmarynowego / albo wiercholtow ich / syfłowej Lávendy / ktore też kocankami Arabi skiemu zowiemy : Páraliżowego ziela / albo Ruker białey / ziela suchotnego / albo powietrznego po garści / nasienia Pivoniowego / Lani czyscowego / albo czarnogłowego / Kopru Włostkiego / ziela Tatarskiego / Rosáccowego korzenia / Omanowego / Dziegielowego / Biedrzencowego po drwi lotow / nasienia Koryándrowego cztery loty / Jálłowcowych iągód co naswieższych osm albo dwánaście lotow : Korzenia drobno posiekać / nasienia przetłuc y z Jálłowcem / y náslać ná to gárnice albo półtora Gorzalki ze trzykroć przelutrowaney / dobrze nákręć / albo zálutować ciástem albo glina do tego przypárowna / a przez cztery dwádziestá godzin moczyć / wzyráiac raz kilká.

Też miásto Gorzalki / kto chce w stárym

mocnym białym winie / albo w kánárze y to dobrze. Potym obwarowawszy dobrze tak pokrywke iako recipient żeby pára niewychodziła / pilnie chowac / a tym człontki páraliżem náruśone / y paciery / dwákróć w ciepłe nácierac / a po tyśce pić. Kto też niemóże tych wszystkich rzeczy mieć / tedy Gorczyce tylko białá / Pieprz / a Jálowiec / y cokół wiel z pomienionych mieć móże.

Bolaczkom twárdym ná pierśiach pániám. Męczyznom ná móśnach.

Zá wśmá gruczoly / albo świnię wrzoby / plastrówna rozgania.

w Biciu / albo też

w Młakach / nasienie białey Gorczyce czyni nieczulosc / y iakás zálamialosc / iako Pliniusz piše. Przeto gdyby miano tego srebro kárac / żeby wycierpieć niemógl / tylko mu nasienia białey Gorczyce z winem wtrzeć y dáć pić.

Mocz cięskiemu puszaniu / obolá Ruker w mieśney polewce wárzona / a wżywana / bywa rántkiem. Plat.

Mocz zárrzymány wywodzi / ná łono plastrówna. Plat.

Kámién nerłowy / nasienie polney Ruker kámiénu kwie piśac / wywodzi.

Rozumieia niektórzy / żeby wzrost miála wrostu. polerowac Ruker / y oczy czyscić / wtarta ná oczy przykładáiac. Plat.

Nasienie z wodką Mórunkowa piśac / pániám. miścieczna chorebe pániám wzbudza.

Rosci z rąn potłuczone wyciąga korzeni Rostu Gorczyce / ile polney / w wodzie wárzony y ięga. plastrówny.

Grzybami y ódlami struty / polney Gorczyce nasienie z winem dáć pić dobrze.

Seyáteczne boleści wsmierza / teży Gorczyce polney nasienie / ná biotrą z miodem plastrówna.

Sskodzi.

Głowy bołenia niezmiernego domiesza Ruker / samey tylko pozzywáiac często y obficie. Ale to o tych rozumieć / którzy mogą sa gorącego. Zás którzy zimnego / tym wsmierza. Gal.

Gorczyca pospolita / Rozdział 118.

T Koiały rodzy Gorczyce pospolitey czarney mamy. Pierwsza ma liście Kzepne / kwiatu żółtego. Przetu długiego kóśmatego / gáláskami ku wierchu przewista / a tá nawietża między innymi ogrodniemi : Tak iż gdzie ná buy

na y przyrodzona ziemię trafi / iako w drzewka nie mále wyrasta. Nasienia ciemnorumiánego / albo dżółtego / barzo smaku y zapachu ostrego y przykrego / dla sczymienia y sczypania : Kzepnemu nasieniu barwa podobnego.

Druga

Sinapi.
Senff.

Druga listu wesz-go / labrzyste go: z iedney stopki wiele ich pocho- dzac. Rozgi prostej / mocney / ko- smatoostryj / galazki od szrodtku pu- czajac. Kwiatu takze zoltęgo. Z tych potym nasienie w straczkach cienkich / obdluznych / oblich / gesto nasadzonych / ostrych. Nasienie ry- zawo czarne. Na tey sie pszczoły ra- dy pasa.

Trzecia listu iest podobnego pol- ney Rukwi / to iest / Bialej Gorczy- cy polney / geste / labrowane. Ga- lazet ku wierzchu cienkich. Kwia- tu bialego. Z tych nasienie w stra- czkach / nie tak iako pierwsze ge- sty / biale. Tez nie tak gorzkie y ia- dowite / iako pierwsze.

Wskiesce.

Pierwsza wymyslne Ogrodnicy sieia. Wtora na ploninach roscie.

podczas miedzy zbozem: Kwiatu zoltęgo / iako v siolku. Trzecia takze w ogrodzie.

Przyrodzenie.

Pierwsza y wtora w czwartym stopniu wysuszaia y rozgrzewaia: trzecia lżej. Scienczaia / rozrzą- ia, scieraa y wyciagaia / a ile pier- wsze dwie: trzecia nie tak potężnie.

Wybor.

Do potrzeb lekarskich / iako Ga- len piše / ma bydz używana / ziarna co naramienieyszego, prawie do- yzralęgo / nie zeschlęgo ani twarde- go: ale w tuczeniu wilgotnego. soku zoltawęgo / a samo we szrod- ku zielonawę.

Moc y Skutki.

Pierwsze dwie do przysmakow stolowych przychodza: ktore Gorczykami / dru- dzy Mostardami / od mostu winia młodego / z ktorym bywa przyprawiona / zowia. Wio- ra do czynienia Mostardy Gorczyce mial- ko wtarta / na te Mostardki leia / y kazde- go dnia raz kilka wyrusaa / przez kilka dni co czyniac / a do używania stolowego chowa- ia Ta

Moc wzbudza y pedzi

Slagme lipka z pierśi charkaniem wywo- dzi / rozgrzewaia ia y rozsielua.

Druddy cale Gorczyce ziarna zczyniaia w miedzie / y do przysmaku używia.

Juni biera octu winnego / y Gorczyce wa- tarta mialko / rozczyniaia. Taka nie tylko bywa przysmakiem v stolu / ale zoladkow- barzo wyteczna / chęci mu dodaa do ie- dzienia.

Takze wziac świezey Gorczyce z funt / y wrzec ia w donicy co nalepie / zlewaa ia woda goraca. Potym nalryc ia przez trzy dni: czwartego znou ia wrzec co nale- pie / y ze trzy kwarty stodkiego mostu na nie wlać: pigwo dojrzałych y dobrze wro- zonych / a przez durflak przebitych funt / do tego przylozyc: Gwoździkow kramnych y Cynamonu po dwu lotu: Dobrze y pil- nie to wespół umiesiac / a do stolowej po- trzeby chowac.

A żeby nie byla smaku ostrego / Mostu stodkiego /

Przysma- kom sto- lowym.

Mostar- da.

Moc wy- wodzi. Slagme z pierśi.

2.

3.

4.

Mostar- da.

	stodkiego / albo wini stodkiego z cukrem sarym do zgeszczenia zwarzonego / wiscey pyslac.	blem gesim / albo z wostkiem plastrowana. plano na Dios. abo z oliwa a z wostkiem.	planó na twary y na uciele. reze glaw cie cyni.
Do les farstw iá ka ma byc obierana.	Do lekarstwo máia bydz ziarna swieze / dozryte / pelne / rumiane / nie zbyenie su- che : po przegryzieniu ziarno we wnatrz zie- lone / wilgotności pelne.	Rece gladkie y chedogic cyni / przydane se do przereczonego plastru Mgdałow o- chedogonych z skret / w piecu wysuszonych / y m alko peluc onych / tym rece czesto wy- cieraiac.	
aleisante.	Slezenie nabrzmiałey ze zbyenich wilgo- tności y wietrzności / bywa lekarstwem / w wyrwaiac iey. Simeon Seth.	Tredomaciny na twarz / Takze Lisac frogie / y lekarstwem innym nie ro- stepniace / lecz / z octem wtarta / tym nacie- raia Dios.	Trudom imom. Lisacim
Czwara iacze.	Czwartegodniowym goraczkom / takze bywa lekarstwem / ktore pochodzi z wilgo- tności flagnistych / rozglych y wypalo- nych. Tab. Seth.	Trzecjegodniowey zimnicy a odmieniac cyni sie / nasienie suchie pic / Albo k. se rzad- ka Jeczmienna dobrze ma potrzosc / a godzi- ne przed przysciem choremu dac jesc / lecz / ia. Dios.	Trzeciac cyni.
Flagnie.	Wilgotności flagniste w glowie y w zobadku rozprawne y rospadza.	Plastrum wyściagiacym z glębkości ciar- ta na wierzch / y tym ktore na sadzile spio- sne cyni / bywa przyniesana.	Rzezem w cie- stwie cyni. glębkości Szumie- nu.
Trami grabe po- icawy.	Do strawienia y zwarzenia pokarmow z ubych wielkim racunkiem bywa.	Glachocie / Sumieniu w vsach / z figami wtarta a przyklidana / bywa lekarstwem.	
podgrze flagnie glosy wyciaga.	Podgrze flagniste jest lekarstwem. Nasienie Gorczyce: suchane / flagne z glowy sciaga. Jaczyn	Wody wyrok wyciera y polerwie. Takze Wesli Sreier b y	Wzroku. W powie- lecy swierzb wepi. Chropo- uacze
Wysly. Grusly na slenze	Zmysly sie polerwia / Grusly y zolzy pod sezekami na slerach wardel / Takze	Chropowatosc powiek / pomienionym spojobem przykladana / lecz. Albo z mied- dem sol / ale sol ma bydz ze swiezego nasie- nia / polki nie zeschnie / wysley / y na stoncu vysiony.	
Wostzalo oci garla zastarz- ley.	Dawne y zastarzale ochrapienie / y zostza- losc w piszczeli / przez ktora dech y glos idzie oddala / sol z miodem pitym gargazowa- ny. Tenie	Parchy z glowy ciakace lecz / plastrum z miej plastruac y okladaiac.	Parchom ciakacy
Rano gacile.	Ranom w garblez flagny stoney / bywa osobliwym racunkiem.	Reczy w cieie / albo za skora etwiace / tak trza / osci / darnie / sklo / y inne rzeczy wy- ciaga / przydaway tego nasienia do plastrow y masci podobnych. Dios.	Rzezem w cie- stwie cyni.
Lichanie z. z. z. z.	Proch z Gorczyce: nego nasienia w nos puszczany / cyni lichanie : przez ktore moze z flagny bywa wychedogony.	Wseznionym od roza / abo Od Niedzwiatka obrazonym / z octem go- rozetrze / a na rane przykladac. Pli.	Od woz- Od nied- wiatka o- brazonym Rozs. d. f. Pnagoy o Gorczy- cy.
Radula.	Padaiacey chorobie / z soliem ozoreza- nym nasienie piaci jest lekarstwem.	Pitagoras Gorczycey piodek darte miedzy temi wosytkimi rzeczami / ktore máia rola- snośc moc / swoje wzgore puszcac : To jest / ktore sa ostrogoracego smaku y skutkow gnistych / a cialu do zdrowia sa wieteczne / tak Plinius p. se w klegach dzierwienn- stych / w Rozdziale osnym.	
Zapamie- tacyim. Subitu.	Nad przyrodzenie zapamietaiacym sie / Spaniu nad przyrodzenie / nasienie tej Gorczyce z figami ciastem y miesistem / co nalepiey utlu / y troch octu moczego win- nego pyslac. Drad y przydaiac naciastey do- brze kwassoney troche. Imi miasto fig ta- biora : troch octu winnego : y z tego plastr ni glawa dobrze wygolona cieplo przykla- daiac / tak dlugo / azby skora dostatecznie se rumeniala / albo se spyszelala. Dios. Pli.	Bolami / abo gryzbami iabewitymi stw- cym / nasienie Gorczyce z octem pic daiac / bywa osobliwym lekarstwem. Pli.	Od woz- Od nied- wiatka o- brazonym Rozs. d. f. Pnagoy o Gorczy- cy.
Sciacyce	Bolesciom w biodrach / sciacyka zowia / tenie plastr bowa racunkiem / nieodeymowac azby sie spyszelalo. Tak z Barstym mydlem plastrowana na biodra / toz cyni.	Przeciwo bolemu zeboro z zimnego sluru / suchac nasienie dobrze / bo wiele flamowac- tosci wyciaga. Pli.	Zebom
Cera lla- la daie.	Cialu rosytkiemu przyrodzona barwa da- ie / a zwlaszcza zimnemu y zamrtwialemu.	Jezyczku spadaiacemu / Takze Flagnie sadzacey sie okolo niego / cyni gargaryzm z miedzy z octem a z miodem.	Jezyczko wi. Flagnie w garle. do adfo- wi.
gruczo- ly otwiera.	Gruczo-ly otwiera / z Barstym mydlem plastrowana.	Zoladek zimny rozgrzewa / przysmakciem abo mostarda iey wyrwaiac Pli.	
Bolacz- kom.	Bolaczki roselakie zastarzale y zartwa- dniale gdy na wierzch chcemy wyciagnac / Gorczyce wyrwamy. Dios.	Dychawicznym wielkim racunkiem bywa / iakimkolwiek sposobem wyrwana.	Dychaw- cy.
plekow- losci.	Pleskowatosc glowy / wlosami cyni po- rosta / y otrywa / miesca golenia nacieraiac.	Flagny snadne odbywanie y wycharkanie cyni / w potrawach wyrwana. Plin.	Flagny snadne od- bywanie.
Zasinial- oci podob- nym.	Pod oczyma zasinialosc rospadza.		
Zimazom /	Brosty y roselakie zmazy na twarzy y in- nych miejscach spadza / z miodem / albo z sw-		

Purgacja. Żywiec wychodzą purgacja/ naoczno z wi-
nem pić. **Mieszanie.** Mieszanie czyszczenie pamiom rozbudza/
Pachline w cieple wysusza/ weczyniwszy z niey
a z suchych fig plaster/ kminu kramnego tro-
che tarte go przydaway: Także same Gor-
czyce pić z polewka iakakolwiek/ albo iey
z potrawami często pożywiać/ albo miasto
prysinatu przy pieczywym. Albo z moczem
dziecinnyim plasterowana.

Kadzi. Padająca niemoc leczy/ tymże sposobem
iako w pachlinie iey używać. Plin.

Moczenie. Moczony kadzonoey lekarstwem bywa/ z
octem iey woniać. Tenże.

Bol w Bolom zastarzayim w pierściach bywa
rątkiem.

Arteryce/ W ramiach y w stawach. Także
Plucach/ y pod łopatkami/ y w innych
częściach ciała bole włada/ y z głębokości
na wierzch wyściaga/ rościć rana z trocha octu
mocnego/ y na bolące miejsca przykładac.

**Gnieszon-
tom.** Gnieszon twarde rozgania/ bez fig sumá
ná nie przykładana: A gozieby sie obawiał
zbytniego palenia y przyszenia/ tedy przez chu-
stke/ albo przez dwie cienkie przykładac.

Pleszowá Pleszowatości/
Trudowaciom/
Parchom na głowie ciekacym/
Lisziom suchym/ a do leczenia trudnym.
Sypie tak starniały je na jedną stronę glo-
wy obrócić niemoga/ na jedną stronę tylko
zaprzywiona trzymać.

Kreczu Kreczu także/ albo wysł twarz obrocona
młacyim: Tym wysłkim pomienionym de-
legliwościom/ Gorczyca z Rubryka tarta/ y
plastrem przykładana/ bywa rątkiem znis-
czynym.

**Zabó bo-
lacyim** Zębim bolacyim/ żywica która z soku z te-
go kłacza skrzepła przykładana/ wielkim by-
wa lekarstwem. Plin.

Zabó ofiá Zęby młode y ostabiáły/
białym. Dziastá/
Zoladki ostabiáły/
Zoladki. Oczy y wzrok młode posila/
Wi. Zmysły posila/ wzmierza y oczerstwoia/ na-
Oczeni. śnienie Gorczyce z korzeniem swym w mofe-
Zmysły o. cie słodkim/ albo w winie moczone/ a potym
czyszczenia. wtarte/ a często trudem używane: Toż też
iast wielkim posilenim spracowanym bia-
lymglowam.

Ramien Ramię trzy y moczem wywodzi/ nasie-
nie z octem pić. Plin.

Trawie Gorczyca y nasienie iey dać zoladkow-
nin geu. ratunek do zwarczenia potraw grubych/ y do
bych po- roznieśienia ich członkom.

Traw. Wilgotności niepotrzebne w zoladku tra-
wiac winnięysza. Sethi.

**Wilgotno-
ści w io-
tadku.** Język zbytmi wilgotnościámi obcia-
żony. Także czopek wysusza. Tenże.

Język Rąskie leczy z miodem pożywana.

Wzrost Rądzienie z niey czyniac/ weże z domu wy-
pedza.

pedza. Tenże Paraliżem naruszonym rątkiem bywa/ Paraliż
tak używaniem/ iako nacieraniem swym/
miasto białey Rąkwie.

Czerwoność oczu/ Bielma y páwłoki ná zrenicy spadza y
ściera/ z miodem/ z sadlem Lipiemim/ albo z
przepiorczym/ a z octem dobrze utempero-
wana/ y ná to w oczy puszcza.

Wino aby swoje słodkość zachowało/
trzeć Gorczyce nasienie przelutysy/ w mofe-
wyspaci/ a przez długi czas tam go zaniczać:
To áni mu kłisć/ áni wrzec dopuści/ a w
swojej słodkości sie zachowa. Tak czynia ci
którzy z stron dalekich winą słodkie przewo-
żą/ Gorczyce do nich sypa/ inaczey/ zostrza-
łyby y zmocniały.

Moskarda.

Gorczyce czynia przysinát bardzo osobli-
wy y zdrowy/ którego pospolicie używa-
ia przy stole zwiastá cząsow zimnych: Ten
prysinát zowią własnúe y nas Gorczycka/
z Cudzoziemską Moskardą/ która każddy we-
dlug swey woli y w podobania czyni/ oczym
wyszey. Jedni poprostu wierce nasienie
gorczyce co naswiejsze (bo stare nie jest tak
użyteczne) a wwierciarsy go w donicy/ wi-
nem słodkim a miodem roztwarzają: Dru-
dzy kłada cukier/ a octem rospuszczają. Imi
skórki pomoranczowe w miedzi przyprawio-
ne drobno śiekają/ y w Moskardę kłada/ kto-
re sinat osobliwy czynia. Niektórzy z Gdu-
kami/ albo z Datkami/ z skórk y z blonk
swych ochodzonych/ iako z pigwami przy-
prawia/ przydając Cynamonu/ Gwoździo-
kow/ iako sie wyszey powiedziało.

Sak.

Nasienie Gorczyce bywa czyniony/
y ná stoncu wysuszony. Ten
z syta miodowa rospuszczony/ a gągarzy-
mem ciepło używany/ w gardle/ w vszczich
nápuchniénia: Także okolo Jezyczka ná-
brzmiałości rospadza.

Wzrost iasny czyni/
Powiekom świerbiacyim/ krostawym/
sól w miedzi rospuszczony/ a pomazowany
Zębom bolenie wzmierza/ pomagając te-
m sokiem.

Olej z Gorczyce.

Nasienie gorczyce w oliwie przez kłk-
dani moczy: potym w prásach/ albo w
olearni wybić. Ten
Zytem suchym obziębionym/ y
członkom skrewniałym z zimną/ nim ie-
namazuiac. Plin.

Od siwizny długo zachowywa/ głowe
nim nacierając. Tab.

oczó cze-
wonym.
Paułós
ná zreni-
cy.

Wino je
by słod-
ka swey
nie utra-
ciło.

Moskard-
y rojne.

Sól z na-
siemá.
nábrzmia-
łości w
gardle.

Wzrost iá-
sny czyni
Powiekó
chropo-
wátym.
Zębom.
Olej
anapi.

Zytem sa-
chym.
członkó
od zimna
skrewnia-
łym.
Od siwiz-
ny zachó-
wuje.

Sciátyce

podgrze

wzrost

leżącym.

Szumie

nia w w

su.

Sciátyce y bolesćom w biodrach z zia-
mych spadkow/ bywaratunkiem. Także.

Podagrzytom flągmistym namazuiac. Pli

Wzrostach bolesci/ y

Szumy w tychże wkłada puseżany w nie

cieplo/ spzydanim troche rybiego sádla. Pli.

Szkodzi

Częstym wżymaniem wzrost moli. A z miodem wżymaniem
Głowie albo mozgu goracemu. Seti. Głowię.
Watr: bie życenie ciepłej. Seti. wotrobio
Prągnięcie czyni. Prągnię-
cie.

Gorcypca polna albo dzika/ Rozdział 119.

Erysimum, Irio.

Wegerich / Hoderich / Wegsenff /
Waderenff.

Koiaka Gorcypca polna ma-
ny. Pierwsza na pół łokcia
wzrost/ ma liść podobny polney
Kutwi/ nie równo wykrzcony/ bia-
dy: Przetu giblego iako rzemien/
Kwiatu żółtego drobnego: z tego
potym nasienie drobne żółtawe w
straczkach cienkich/ obdużnych y spi-
ezastych/ smaku gorzkiego: Korzeń
twardy/ biały/ kosiński. Druga
iacia bladego/ y we wżem pier-
wżey podobna, to iest/ w kłaczu/
w kwiatu/ w nasieniu/ y w str-
czkach tu gorze stojących: tylko we

wżem wiatru/ y Kutwi podobna.

Trzecia/ forzen ma niemaly/ trzy
wy/ z którego niemalo rozg pocho-
dzi/ które liściem gesto obdużnym
y zaokrążonym są obłożone/ okolo
krajow zleka karbowanym/ kwiatu/
nasienia/ pierwżym podobnego.
Wszystkie kwitną w Lipcu/ y w
Sierpniu.

Wżycie.

Wszystkie trzy pospolicie rosną
przy parkanach/ płociach/ y murach
miejskich/ na starych murach, y ru-
mach/ na placach pustych tedy do-
my bywały/ w ogrodach/ przy dro-
gach/ y ścieżkach.

Przyrodzenie

Kozgrzewa y wysusza nasienie
w trzecim stopniu na koncu/ albo w
czwartym na przodku. Samo też
iele suche malo niedochodzi przyro-
dzenia swego nasienia. Ale świeżo
zielone ma wilgotność w sobie. Ko-
zprawuje/ rozpada/ ściencza/ roz-
rzedza/ iako y Kzeżucha.

Moc y skutki.

Nasienie pospolicie do lekarstw przycho-
dzi.

Kymie albo sapce w pierśi na płuć sply-
wajacey/ mialko wtarte nasienie z pitym miodem
wżymane/ bywa lekarstwem. na pierśi
y płuć.

Kopa pluciacy/ z miodem wżymane wy-
ciera pierśi. Tenże Dios. Gal. Kopa plu-
ciacy.

Flągme z pierśi gesto/ lipko/ kłechwata rze-
dzi/ y wywodzi/ z miodem na lektwarz za-
czynione/ biorac potrośe w usta żeby sie zleka
rosplywalo/ albo z lyski liżac. (Tenże) Ale
pierwżey nasienie to trzeba w wodzie moczyć/
potym go na pateli przypażyć. Albo zawi-
wodzi.

zawęsy go w węzeł / ciastem oblepić / y w piec
gorący wsadzić : a wstęsy go mialko z miodem
chłodnego obfymowanym / na lektwarz
albo miodel zacząć / y liżać często.

Gál.

Dzięk
ropa **plu**
scym.
Toż samo Ziele sucha czyni w sście miodo-
wey warzone a trunkiem dane / zwłaszczadzie-
ciom ropa pluiscym / albo flagny w pier-
ściach pełno miascym. Plin.

Idom y
tracizn.
Toż też przeciwno idom y truciżnom / by-
wa wielkim rancunkiem z winem pić.

Dołaczce
Sciatyce
Zolca niemoc spódza /
Szatyczynym / leżawaru pomienionego
często bobrze liżać.

Dołami
strucym.
Dołami iadownicymi strucym / także z wi-
nem nasienie pić / znaczynym bywa lektar-
stwem.

Gwinem
uzgodom
Zausnica albo gruczoly za wstym / które
zwinem wrzodami zowia / z miodem a wo-
da zacząć / mała tego nasienia / y na nie
plastrzem przykładana. Toż też

Rancer
stacy.
bolaczko
Rancer stacy na piersiach. Abo inne
Bolaczki twarde na piersiach zmieć / y
rozgania. Gál. Plin.

Wola to
rodz.
Tenże plaster Wola pod gardłem / abo na
byi rozpadza.

Pierś.
Pierśom białogłostym strasdniałym /
Oczom złancerowanym bywa wielkim
rancunkiem / pomazując te nasieniem w wo-
dzie a w miedzie roztarzym.

Oczom
plancero
wanym.
Mocz kąpiem odchodzący bezpiecznie
wywodzi / co nasienie pić dając.

Kamien
wanym.
Kamien w nerkach łamie y moczem wy-
wodzi / pomienionym sposobem używany.

Pleurze jest lekarstwem / trunkiem albo iá-
kim innym sposobem używane.

Czerwona biegunka zawęsiaga / y
Wfelakie ciękaćki zawęsiaga.

Grzawki w żywocie wsmierza z winem
czewonym ciępkim używane / Plin.

Twardosci okolo stolca w troku plastru-
iac rozpadza. Plin.

Arteryce y boletus w stawiech / z miodem
a z figami nasienie plastruac / bywa
rancunkiem.

Scyatke tymże sposobem wsmierza.
Dychawicznym bywa przedkim lekarstwem
z miodem używane. Tenże.

Mesieczne czyszczenie paniam nad przy-
rodzenie zawęsiagmone / z mianunkowa wo-
dka pić / wybudza y wywodzi.

Sistuly z starym sadlem wieprzowym /
goi.

Też skutki Gorzycy wtora polna ma :
z osobliwosci iednak / cosmy też wyssey
przyrównuie / to jest / iż nasienie przyrodze-
ne mezie nad przyrodzenie plynace / y

Polkanie noce zawęsiaga / przez trzy
dni pić. Przyrym

Kamien z neret potężnie wywodzi / ni-
zli pierwo / pić nasienie z winem.

Rozsadek

Polna Gorzyca to ziółko nasz Polacy
przeto nazwali / iż ma włascie podobienst-
wa z Gorzycą / nie tylko w kształcie / ale
y smakiem gorzkim / y skutkami pocześci.

Czerwona

ciękaćki

grzyżem

wywoć

twardosci

arteryce

sciatke

dychawic

mesieczne

czyszczenie

paniam

rodzenie

zawęsiaga

przez trzy

dni pić

przyrym

kamien

z neret

potężnie

wywodzi

ni-
zli pierwo

Rzeżuchá / Rożdżiat 120.

Rzeżuchá listki puszcza pietru-
sczanym podobnie / a gdy pod
rassa / przemienia / sie w
dziużę / y w walcie : y tak iedne by-
waia z nich ląbrzyżę / drugie pro-
te : żadnego rozdzielenia ani wy-
krawania nie mając. Kłocza cien-
kiego / obłego / łokietnego / blade-
go iako y liście. Kwiatu białego /
kłosistego : z tych potym nasienie
ciemnorumiane / w okrągłych lu-
pinkach twárdych / płaskich. Smak
tu gorzkopieprznego / a w waciach
trzymane / słamowatość albo
śliskość nieiako z siebie puszcza.
Liście także smaku ostropieprzne-
go. Korzeń twárdy / zderoni-

ly / podługowaty / od którego ze-
wszad pochodza drobne korzon-
ki. Sa ieszcze inne Rzeżuchy / o któ-
rych na swych miejscach.

Wgrypsce

W ogrodach bywa siana / dla
stolowych przysmakow. Wcho-
dzi do Salat y Szalsze. Dio-
skorid Babilonska woli.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia ognistego / ro-
zgrzewa y wysusza w 4. stopniu /
a ile nasienie. Liście surowe dale-

Mowie
viracos
ney.

Wola na
fyi.

Ob rozu
mu odpo
dzacym.
tchnieniu

Pierśiō.

Dymieni
com.

Pląnom

ognistym
bolaczko.

ślesione
dziećcin
ney y sta
cym.
Niedzi
wiałkom.

Pleśkow
tości.

glinchocie

Pązno
ciom chro
powatym

Jazyko
wi.

Darcin w
tłstach.

Mowie veraceoney albo ciężkiej/ iezyl ma
sac paraliżem naruszony : toż nasienie w po
ściach zeżwiane / a pod isykiem trzymane /
bywa racunkiem. Plat.

Wola na fyi y wyrosliny wielkie rospas
dza toż nasienie miałko wtarte / a napoly z
Bobowa maka przykładane : list kłupsty
czarney zwierzechu przyłożymy. Plin.

Reorzy na rozumie schodzo / mała Rze
zuchy z octem często wzywac.

Tchnieniu ciężkiemu / nasienie z Lebiote
ka w winie pić / bywa lekarstwem.

Boleciacym pierśiom / z kózim mlekiem
pić go dobrze. Plin.

Dymienice rospadza z smola plastrowa
ne. Plin.

Plány na ciele wśelakie ściara z octem
nacierane. Tenje.

Ognistym wrzodem y bolaczkom / kiere
Gretowie Rarcinomata zowia / z białkiem
od taci / plastrowane / bywa lekarstwem.
Plin.

Ślezione twarża / dzieciom z miodem / a
starym z octem / leczy / mazać. Tenje.

Niedzwiałkom sie sprzećiwia / przeto w
kaszonym od nich / bywa lekarstwem.

Pleśkowatość głowy y opierzchość z wolo
srow / Gorczyca / a tym nasieniem nacierając
leczy.

Gluchote oddala z figa wtarte / a w osy
klązione.

Pąznoć chropowate y pąchowate /
miałko wtarte / a z woskiem albo z miodem
nagniećione / y przykładane / spadza y chedo
ze czyni. Plin.

Jezyczkowi spadziacemu często / z nāsie
nia tego z figami suchymi w occie warzone
go / Gargaryzmy ciepło czyniac / bywa ra
cunkiem. Plat.

Darcin w czeszych kłstach / Jliaka zowia /
z zimney przyezyny / nasienie w winie warzo

ne / a workiem albo wozlem przykładane / by
wa lekarstwem.

Wydymaniu w stole / z liptich wilg
ności / bywa racunkiem / obsypawssy pro
chem iey stolecowa kłst / y wprawić ia. Pla.
Także y nerki miodem namazawssy / pro
chem nasienia tego / albo też z samego ziela
a kmineu tłuczonym y Kolesomia posypać.
Plat.

Soł z Rzeżuchy.

Soł ze wssytkiego ziela / z liściami / z kłacz
z kłozenia / y z nasienia / ma bydż wżety
Ten badż z mlekiem białogłowskim / badż też
sam przez nos sarkany / z głowy kolere zby
tnia ktora z żolcy choroby pozostala / ściaga
y wywodzi. Tab.

Ślągme gruba y kłowata w piersiach ro
sprawnie y charkaniem wywodzi / ten soł z
bialey stany wodka trunkiem wzywany. Tab.

Zebow bole wkl. da z fluxow zimnych / soł
ciepło w rcho po tej stronie puszcany / po
ktorey zaby boleia.

Wodka z Rzeżuchy.

Z całego ziela / to iest / biorac go z kłoz
niem y z kwiatem / y ze wssytko iego sub
stancia posiekane / ma bydż z Balneum Ma
ris wyciagana / czasu iey kwitnienia / Ta
trunkiem wzywana piaset y mul z neret y z
pechyrza wywodzi moczem. Tab.

Czyszczeniu Młieiecznemu białogłowskie
mu osobliwym bywa lekarstwem / pić ia
napoly z Bylicowa / y z Rumientowa wod
kami. Tab.

Szkodzi.

Złobkowi goracemu skłodzi /
Płod w żywocie zabija /
Do namietności cieleśnych iest podniata.

Wydyman
niu wsto
ciu.

Succus
Nasturtii

Kolere
z głowy
ściaga.

Ślągme z
piet. wy
wodzi.

Zebo
le scyna.

Aqua stu
laticia.

Sneret y
z pączy
zda m. y
piasety
wodzi.

Młieico
czney.

Złobko
w. Płodu.

Rzeżuchá polna / Rozdział 121.

Nasturtium sylvestre, Carda
mine sylvestre.

Wilde kress / Gauchblum.

Rzeżuch polnych znayduie sie
pieć. Pierwsza korzonkow
włosienkowatych / drobnych / cien
kich / z ktorych kłacze cienie / oble
mało nie łokietne wyrasta / ku wierz
chu odnośki maieć / na ktorych
kwiatki białe / smaku ostrego : Li
stni niemal wodney Rzeżuchy zwla

szą odspodnie / ieno młieczyke / po zie
mi leżące : zaś ku wierzchu drob
niejszy / y śpiczaste. Druga / we
wssytkim pierwej równa y podo
bna / tylko liścia odwołanego y krzy
wego / y nieco wietszego. Trzecia
także / korzeniem włosienkowatym /
różgami cienkimi y oblemi / tylko
kwiatu cieleśnego / y liścia y dolu
kierzego y okregleykego / a ku wierz
chu po różgach drobniejszego / y po
dlugowatego. Czwarta na piadzi

wzwyż

wzwyż od ziemi. Liścia do wodney Rzeżuchy podobnego / po ziemi się rozkładającego / po trzy listeczki na iedney stopce. Kwiatów białych / podobnych pierwśm. Korzenia także włosienkowatego / gęstego / obdłużnego. Pięta górna / na wysokich górach rosnąca / od przednich daleko subtelniejsza / miękka / kwiatów białych : listków stojących iako strzydelka roszczepierzone / zielone : smaku ostropieprznego : korzeń długi / biały / z niewielką odnożką.

Wskiesce

Rosną pospolicie na poloninach na łąkach / w krzewinach / w do-

browach. Pięta na wysokich górach : kwiat wydawa w Kwietniu / w Maju y Marcu.

Przyrodzenie.

Wszystkie są przyrodzenia rozgrzewającego / y wysuszającego w czwartym stopniu / równie iako ogrodna Rzeżucha.

Moc y skutki.

Ponieważ iednakiem są przyrodzenia / iednakich też skutków być musi.

Zosobliwości

Wszystko w głowie wytraca / w ługu warzone : a ile pierwsza / przemywając tym głowę y ciało.

Z oczu czerwoność spada / głowę nim oboczysz y z Pieciornikiem / albo z Piecperstem zielen. Plin.

Wszystko w głowie wytraca.

Czerwoność z oczu spada.

Barbora / albo S. Barbary ziele / Rozdział 122.

Barbarca, S. Barbaræ herba, Pseudobunias, Pseudobunium Lobelio.

Winterkress / Barbellkraut.

Barbary S. ziele / dwoiakiem znaydujemy / samca y samice / mało nie we wszystkim podobne. Korzenia záwilego / odnożystego : z tego kłącze mocne / oble wyrosta y strysiafte albo lastkowane. Liścia okrągłogłerokiego / záostrzonego na koncu. Kwiatu drobnego żółtego. z tego potym strączki cienkie / obdłużne / w których się nasienie drobne zawiera.

Wskiesce.

Po płomych polach rośnie : kwitnie w Maju.

Przyrodzenie.

Smak sam świadkiem, iakiem przyrodzenia roziele : Bo iż żuchającym ostrość podaje / a potym sczmienie y zściąganiem / albo zwięranieniem : zrad się znaczy / iż rozgrzewa y wysusza / zwłaszcza nasienie.

Moc y skutki.

Wszystko wrzody plugawe / zágnile / wyche- dają y goi : tak soliem ze wszystkiego wy- żetym / iako woda z warzonego wymywać.

Mieść w ranach / wrzodach y sadzłach dziwić y złe trawi : Tłucąc go a przykładając / albo prochem z niego zásyputać.

Ranom. wr. odz. Sadzels.

Mieść dziwić trawi.

Lobolki albo Kálecki / Rozdział 123.

Oboleć wiele rodzajów : Pierwszemu Dioskoryd opisu- ie : Ma liście wązkie / na pą- ec wzduż / tu ziemi odwisłe / przy- nieśkieszym : przy samym kłączu ro-

zdzielone / iako na dwie brodze. Kłącza na dwie pędzi. W samego kłącza dzierzysie iakoby ie obeymu- iac : acz nie iednako wszędy / ale ie- den list niżej / drugi wyżej pręta

się

się trzymając. Ku wierzchu kła-
cza gałązeczki gęsto / na których o-
kolo / kwiatków pełno drobnych a
białych : z tych za czasem luszczynki
drobne / płaskie / iako na Rzeźuże:
w których nasienie na kształt So-
czowicego ziarna / y teyże wielkoś-
ci / na obdłużney stopce / przy wierz-
chu rozdzielone y roszczepione: We-
wnatrz iadertko małe / Rzeźużane-
mu podobne. A te małe mi Tobol-
kami zowie my.

Thlaspi, Nasturtium
tectorum.

Bauwrenkreß / Bauwrensenff /
Besernkraut.

Drugie / które więksemi miąnu-
jemy / dla liścia większego y szer-
szego : także przy kłacu nabrodki roz-
dzielone / okolo kłaiów zabkow-
ate. Pretá mocnego / gależistego.
Kwiatków białych / strączków szer-
szych okragłopłaskich , przy wierz-
chu rozdwoionych : w tych nasie-

nie drobne żółte. Korzenia wiel-
kiego.

Trzecie / które zaraz z korzenia
gęsto liście puszcza długie / wąskie /
pobielawe: smaku nie ostrego. pre-
tá cieniowego / gałązek okolo siebie
wiele drobnych mając. Kwiatu
drobnego białego / z których nasie-
nie drobne w strączkach okragło
płaskich / na kształt Tobolek. Sma-
ku gorzkiego , iedno nie tak iako
pierwsze.

Czwarte / Liścia także długiego,
wąskiego y rzadkiego. Różgi ga-
leżiste / na których w okolkach stra-
czki gęste / a w tych nasienie drobne.
Korzenia wszystkie białego / zdrewn-
iałego. Jest ieszcze inych przez pie-
tnastie / ale że są sobie skutkami po-
dobne / rozumiałem je opuścić.

Wzrost.

Pierwsze ledá gdzie rośnie. wto-
re na miedzach / y między zbożem
Trzecie na miejscach skalistych y
kamienistych. Czwarte na pusty-
niach / pagórkach y górach.

Przyrodzenie

Samo tylko nasienie do le-
karstw przychodzi / które iest przy-
rodzenia suchego y gorącego w 4.
stopniu / a ile pierwszych y czwar-
tych : ścienczaia / pobudzaia / wy-
ciagaia / wychędaia / roztrącaia /
przemikaia / równie iako Rzeźucha.

Wtóre y trzecie / które też Użę-
dami mianujemy / nie tak szczypia-
cey y rozpalającej gorzkości / dale-
ko mniej rozgrzewaia y wysuszaia.
Także w skutkach swych słabsze iest
nasienie ich, niżli pierwszego y cz-
wartego.

Moc y skutki.

Bolacki y wrzoby wewnętrzne rozrywa / z Boleczko
winem

Rolere
gora y do
tem wy-
wodzi.
Miesio-
cznym.
Scietyce

Krew ze
wnetrza
wywodzi.
Wszystkie
nie iado-
witemu.

Archanie
czyni.

winem piac nasienie eoby go piac toco-
na waga przyslo/ zwlaszcza dojrzałe Egin.
Dios.

Rolere / albo zolc z ciala wywodzi / tak
gora iako dolem/ z winem piac/ pod mia-
ra pomieniona.

Cyszenie miesieczne paniam wywodzi/
z Macierza duszka pic dciac.

W klisterze dane za wywiedzieniem krow
wey materiey/ Scyatyke leczy. Gal. Egi.

Krew ze wnetrza wywodzi/ nasienie trun-
kiem wywane.

Wchodzi do Dryakwie nasienie / abo-
roiem iadowicemu wszeknieniu bywa lekar-
stwem.

Proch z nasienia w nos dmuchany / ki-
chanie wybudza: zacyym tej

Ze spania glebokiego / ktore suberem zo-
wia / wybudza.

Tobolki drugie/ ktore tez persta Gorczy-
ca zowia/ listia serotiego / y korzenia wiel-
kiego / w klisterze dane/ Scyatyckie boleści
wsmierza.

Maciecy z adu szoney / wielkim bywa ra-
cunkiem nasienie/plastrem go na lono przy-
kladac.

Proch z nasienia w nos dmuchany /
mozg z zimnych wilgoosci wychodza:
przeto wielce bywa wytecznym wywaniem
padajaca niemoc cierpiacym.

Szkodzi

W lod w zimocie zabita: przeto brzemi-
ne maia sie go chronic.

Spiu de
bo subetu

2.
Tobolki
wielkie.
Sciaty-
cznym.

Maciecy
z adu sz-
ney.

Mozg z
slagny
wychoda-
ja.
Kaduku

Proch za-
bita.

Tasnik albo Taszka/ Rozdzial 124.

Bursa Pastoris, aliis Sangu-
naria, Herba Cancris, Crispu-
la, Pera pastoris.

Seckelkraut / Teschelkraut / Hirt-
tentasch / Hirtenseckell / Gaskress /
Dachsenkraut / Krispel vnd
Krispelkraut.

Tasnik / iest kształtem Tobol-
kom podobny. A iest dwor-
ki / samiec y samica: abo wiel-
ki y mały. Samiec abo Tasnik wiel-
ki / korzenia iest cieniokiego / białego /
od którego wiele drobnych odno-
żek pochodzi: nie głęboko sie w zie-
mie puszcza. Liście spodnie od ko-
rzenia / po obu kraiom głęboko wy-
troione / iako Podroznikowe. Dru-
gie / ktore po różgach / sa Tobolcz-
nym równe. Kłacza abo różg z ko-
rzenia kłk galskowatych / na pul-
tory piedzi / podczas wysych / pu-
szcza / wszystkie sobie równe / jedna
nad druga nie wysza. Po róż-
gach tu wierzchu kwiatki białe dro-
bne geste, a mnieysze y drobniejszy
niżli Koshyszkowe. Z tych potym
luszczynki drobne, okregleyse niżli
Tobolczane / na kształt serca. w tych
nasienie drobne / czarne. Smaku
to ziele ze wszystkimi swemi okolicz-
nościami znacznego / oprócz w v-
ściech żuchane / ięzyk ścięga y wy-
susa.

Drugi Tasnik mnieyszy abo sa-
mica / samcowi we wsem niemal
podobny / tylko mnieyszy. Listeczki
iego kolem po ziemi sie rozścielaja-
ce. Rozdżet cieniokich a zaledwie na-

piadzi

piądz wzwyż : w Kwietniu y w
Maju bialo kwitnie / nasienie ta-
żę w supinkach na kstale serca wy-
rażonych czarne mając / bez smaku
y zapachu.

Wzrost.

W każdym miejscu rośnie.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia wychładzają-
cego y wysuszącego we wtorym
stopniu stwierdza y zawęziaga.

Moc y Skutki.

Ogniu albo Roży piekielney / z octem
plastrowany / bywa rąnkciem.
Takiże rozkładu ognistym przymiotom.
Ważony z Białką / a z Ormieska glinę
ka / trunkiem wzywany / ciękaćki / a zwłaszcz
czerwona / zaśnawia. Także klistera da-
ny. Także
z wodką kurzey stopy / albo zymokostu /
piłac / toż czyni.

Mostrzenie krówe /
Oplawy pániam toż zawęziaga /

Toż sol ze wsiyskiego ziela świeżego wypła-
sowany y klarifikowany czyni rano y na noc
po piaci albo sześci tyżek go piłac. Agdzie-
by solku mieć niemogli /

Wziac Tąsniuku suchego trzy albo cztery
garści / y w winie czerwonym cięptim / albo
w dżdżowej wodzie niebárzo świeżey / ied-
nak nie zagniley / w pul garci wárzyć / a z trze-
cia częścią wywore. A przecedzwszy / chorym
pomienionemi chorobami / dawać / każdym
razem pić po osmi albowdziwaci tyżek.

Krwia plniacym : Wziac Tąsniuku ze 2.
garści / Sporisku / Białki perotkiej po garści
To drobno pokráiamy / przydác Cukru / Ro-
żey czerwoney ze dwánascietorow. Na to z
kwartry wody dżdżowej nálawy w flaszę za-
skrbować cynowey / albo w konwi zaluto-
wać ciastem / z maki a z iáiec wezmionym /
albo ciastem maki rzanej / y przez godzin 5.
w kiele utropu wrzacego wárzyć. A gdy po-
woli przechłodnie / przecedzić / y po sześci albo
siedmi tyżek pić ciepło / rano / po południu 2.
godzinie : trzeci kroc gdy sie ma kłáść do po-
ścieli. To tak dlugo czyniac / aż poprawe
chory weźmie.

Albo tym sposobem : Wziac Tąsniuku 2.
garści / Białki garści / pokráiamy we dżdżo-
wey wodzie wárzyć do połowice wrzżenia /
co jest / aż kwarta zostanie. A przecedzwszy /
Cukru / trzyletniey Rożey czerwoney / sześć lo-
tow przyday. Bierz tego dekoktu ná raz ty-

żek sześć / Glinki Ormieskiej przypátroney
kwintel / y tego choremu rano y na noc pić da-
wać / aż przestanie krwia charkac. Toż też

Krwia plniacym / za zerwaniem żyły iáe
kicy w płucach / sol z tego ziela świeżoziele-
nego klarowny / po cztery albo pięć tyżek za-
mno pić rano y na noc dawać. Ziela też w
potrawach świeżego często wzywac / y de-

Suchoty mającym / Cetrunku kłáść.

Ciekaczkę czerwoną cięptacym.

Ciekaczkom lekarstwo doświadczoney / sol
z tego ziela świeżego klarowny z Rożey cze-
rowney cukrem / a z syropem z rożey suchej we-
zmionym / po 4. albo 5. tyżek rano y na noc
piłac. Toż czyni dając go klistera ze 24. lo-
tow / albo tyżek.

Wnętrznę przepuklinę bywa rąnkciem
proch tego ziela / biorac go ná raz po kwint-
cie / przez kłákanie e dui z ciepłym winem.
Wzywac też tego ziela w potrawach / w po-
trawach y w trunkach / moczonego w winie.

Od bestii iadowitych obrażonym / tenże
sol z winem wzywany / biorac go ná raz 3
pięć tyżek / bywa lekarstwem.

Bydlu rogacemu przepukliny / badz z cie-
kiego rązu / albo od drugiego bydlęcia prze-
bodzenia leczy. Także też gdzieby Ciesć.

Ciekaczkę miało / dác im tego ziela często
Koniom zaś w takim przypadku / drobne
sićkac / aż obrokiem im dawać.

Jeszeżkowi zapalonemu w gardle / płóka-
nie z tego ziela dobre.

Rány świeże sol leczy słysuski w nim
maczając / a kłádac.

Oczom zawrzedzialsym / sol ze świeżozie-
lonego ziela klarifikowany z pięć albo sześć
tyżek w ołowianym moździerzu / ołowia-
nym tłuczkiem / przez czwóć godziny mica-
sany / a każdym razem w oczu obrażone po
kropeczce albo po dwou puseżany / raz / dwa / y
trzy każdego dnia / a przeym chustki w nim
maczane y przywiane / leczy je.

Oczom zawrzedzialsym y ciękaćym / bywa
rąnkciem / puseżając go także w nie ciepło /
po dwou albo trzech kroplach. Abowiem je
wychładza / z flusu albo z wilgotności roye-
fusa y goi. Dios.

Zeby chwieracacy wzwierdza.

Rány w gardle leczy w winie wárzone
w psiech ciepło trzymając y gargaryzując.

W żoladku zapalenie gási świeżozielone
ziela tłuć / a ná żoladek plastruiac.

Zolta choroba spada nástawy go w o-
bwo / tak żeby pod beśkami nogami był / o-
nawiac go co dzien świeżo.

Oplawy pániam zawęziaga / wziawszy
tego ziela dwie części / a iedne Rdestu czar-
nego / posiekac / y tym worek dlugi nápełnia-
wszy / coby ledźwie / trzy y tenc obtoczył we
dżdżowej wodzie stárey / albo w ktorey ko-
wale żelaza gási / wárzyć : albo dlugo pá-

Krwia
plniacym

Suchoty
Ciekacz-
kom.

Przepu-
sklinę

Oczom
od
bestii iá-
dowitych

Bydlu
przepu-
sklinę

Ciesć.
biegunę

Roniom.

Jeszeż-
kowi za-
palonemu
Ránom.

Oczom.

Oczom.

Zeby.

Ránom
w gardle.

Żoladku.

Żoladce.

Oczom.

Oplawy.

rzyc/ y w tym każdego dnia dwa kroć ciepło po pás siadać / rano y na noc / obtaczając się onym workiem w kapieli.

Także wziąć tego ziela / Bąbki serotkiej / Debowey skory średniej / po dobrej części każdego zarowno. To we wódzowej wodzie wárzyć / y w tym się po pás dwa kroć każdego dnia kąpać. Też surowego pożywać im dobrze.

Także zby-
tne z no-
są krowie.

Z nosą to krowie zbytni / gdzieby nie mogli być pohamowani / dać im tylko w garsć tego ziela świeżego. Jako się przedko w garsci zagrzeje / zaraz się krew zstąpi. Albo po której stronie / albo z której nozdrze krew płynie / jeśli z prawey / to w reke prawa / jeśli z lewey / to w lewey trzymane być ma. Albo w soku tego bawelny troche obmazać / y w nozdrze włożyć / z której krew ciecie. Albo też tym zielem żyte obtrzeć świeżo wrwającym.

Drudzy tylko kaza na to ziele patrzyć / tym co to krowie. Owa i takkolwiek z tym zielem się obchodząc / nad inni / to krowie zblad-
kolwiek zawiąza.

z żyły są
ciężkie nie
poćciecza
krew.

Kto ma w sobie krew goraca y burzliwa / a że mu się rada po zacięciu żyły dobywa y puszcza / tylko mu tego ziela w garsć dać świe-
żego / nie puścić się. Nawet gdzieby było w res-
ce toż trzymane / z której krew chciałby pu-
ścić / nie poćciecze / potiby w garsci było.

Czerwona
ce.

Czerwonej choroby bywa lekarstwem / tym sposobem : Wziąć tego ziela ze cztery garsci / Bąbki serotkiej liścia dwie garsci / potrażać dobrze utłuc / y w wodzie Babcza-
ney y w wódzowej wárzyć do tego ze trzy albo ze cztery loty Ormienińskiej gliny : Białkow-
od parzyć. To wszystko co nalepiey w mie-
ści / y ciepło na wszystko żywe przyladać /
każdego dnia odnawiać.

Toż też ziele wárzać w czerwonym winie / y na dwa siedząc gołym z adkiem / puszczać
ia w sis. A ziele świeże wstawnie w reku
trzymać.

Także wziąć ziela Tąsniku / Przestki / Bą-
bki serotkiej : liścia z pigwowego drzewa /
Sporysu / Roze czerwonej po dwa garsci :
to w winie czerwonym wárzyć / a nad para go-
łym z adkiem choremu każ siedzieć.

Małicy.

Małicie zawięzdziała leczy / sok tego zie-
la / spryskiwać nim.

Trzecia
czec.

W trzeciego dnia goracej ziele świe-
że na puls przywiezowane / a często odna-
wiane / przedko ia odgania.

Członk
wysty-
wym.

Członkom wystydlwym obojczy płci / spu-
chłym y z przymiotem ognistym / bywa oso-
blwym lekarstwem / w soku tego ziela chus-
ty maczając a przykładając. A gdzie zesch-
nie / znówu toż uczynić / aż klesnie y otok się
wyciągnie.

Podagrze
chiragrze

Podagrze /

Chiragrze z goracej materii / bywa ra-
tunkiem / toż pomienione lekarstwo.

Wszelkie otoki gorace / y przymioty ogni-
ste / sok tego ziela z octem wyciąga / chusty
albo płaty w tym maczając a przykładając.

Otokom.

Członkom ogniem piekielnym zarażonym /
ktory Grewie Gągrenam zowia / tenże
sok z octem wielkim ratunkiem / potki się nie
zawężnie. Bo gdy moc weźmie / nie lepsze-
go / tedno on członek oderwać. Toż też czyni
ziela samo z octem tłuczone / albo w donicy
wiercić / a przywilić.

piekielne
mognie

Kożę piekielnej / lekarstwem doświadczono-
nym sok tego ziela świeżego / z Roschodni-
kiem a z octem / chusty albo płaty w tym
maczając y przykładając.

Kożę pie-
kielnej.

Rany ciete / z których krowie pohamować
śnádnie nie może / sok tego ziela w mie leciac /
nie tylko zawiąza to / ale y rany osobli-
wie leczy. Toż też proch z suchego ziela czy-
ni / nim ie zasypuwać.

Ranom.

Tak krowie niezmierny z ran cietych / zstą-
nawia przedko / dawszy świeżego Tąsniku
rannemu / w lewa reku trzymać / a pod język /
korzen tegoż ziela : zaraz skoro się w reku za-
grzeje / krew zawiągnie : Także toż z nosą.

Toż nie
zmierne
mu krowie.

Wchodzi do masci / ktore bywają robio-
ne / dla głownych ran gojenia.

Do mas-
ci wapo-
dzi.

Wodkă.

Aqua

Tym sposobem wodka z tego ziela może
distilować z garscią miedzianego / iako z
podrozkim. Ta

Wychładza /

Zawęziaga / y hámnie

Biegunki / zwłaszcza czerwona y przycz-
ny goracej / zstąnawia.

Cieles-
tom.

Mocz krowy /

Mocz.

Uplawy pániam / dać tey rano y na noc
każdem razem po pięci albo sześci lyżek pić.
Także wśelaki trunek z nia ma być miesz-
any. Albo tym sposobem :

Uplawy

Wziąć pul garsci tey wodki / czerwonej
rozej / cukrutrzyletniego Włoskiego / Biedzeni-
cu / Jastrzebu mniejszego / Roze w cukrze /
po sześci lotow / to w kotle utropu przez cz-
wierć godziny wárzyć / przecedzwszy / po 6. a
bo 7. lyżek tego dawać ciepło pić / rano / po po-
łudniu 2. godzinie / trzeci kroć kładac się
spać. Takowy trunek wszystkim pomienio-
nym dolegliwościom iest użyteczny.

Trunek

Trunek rannym użyteczny z tego ziela : w-
ziąć wodki Tąsnikowej / Bąbki serotkiej /
Przewrotnikowej / po kwarcie : wodki z de-
bowego liścia / Roszmalowej po 16. lyżek /
albo lotow. Korzenia turzego ziela / weżow-
nikowego / Celidoniowego albo Jaskółczego
po 2. lotow z grubą przetłuczonych / y to we-
spół 24. godzin w Bálnum maris moczyć
co nalepiey / potym distilować wolnym o-
gniem. Tej wodki po 4. lyżki dawać ranno-
mu na czczo y na noc. Abowiem leczy z grun-
tu rany ciete y stychove.

Trunek
rannym.

Rany

Rany w
wściech.
Jezycza
ka zapale
niu.

Syrupus
e Bursa
pastoris

Rany w wściech w gardle zapalenie /
Jezyczka zapaleniu y zranieniu / ta woda
ta wielkim ratunkiem / ciepło ją w wściech
dlugo y często trzymać / y gargarizmy czy-
niać.

Syrup.

Alexander Benedykt zaleca wielce Syrop
z tego ziela / który tym sposobem bydz

ma czyniony : Wziąć soku klaryfikowanego
ze świeżego Tąsniuku wyprósowanego / trzy
funty : cukru białego dwa funty / y warzyć
pilnie symulac / a potem białkami w zim-
nej wodzie rozbitymi klaryfikować / przee-
dzić. Ten Syrop / służy wszystkim przere-
czonym chorobom / bądź samego po cztery
łyżki na raz biorac : bądź z taką wodką przy-
należącą / albo z iucha.

Pieprzycá / Pieprzna Szalszá / Rozdział 125.

Lepidium maius, Aegin, Pipe-
ritis, Raphanus sylvestris.

Pfefferkraut / Ingwerkraut /
Senfkraut.

Pieprzna szalszá klacza cienie-
go / obłego / mocnego / lotiet-
nego / niekiedy na pultora łokcia
wzwyż. Listu szerokiego / na kształt
Tobolkowego / ieno miękczeyše y bled-
še / y w wierzchu kwiatki białe dro-
bne w gronkach nieśie : z tych po-
tym nasienie drobne. Korzen przy-
miešzeyšym / biały / na filiá odnożeń
rozdzielony / w ziemi nie głęboko
siedzący.

Wzrost.

Koście na miedzach w polu / przy
pątlanach y plotach : bywa y w o-
grodach siany. Kwitnie w Czer-

wcu y w Lipcu.

Przyrodzenie.

Jz ma znaczną gorzkość / podo-
bną Rzeżuchę : przeto rozgrzewa y
wyusza w czwartym stopniu / y
skóre przyszy.

Moc y Skutki.

Do stolowego przysmaku bywa używana Szalszá
ona / który szalszá zowiemy : które je z
przyrodzenia swego ma pieprzność / pieprz-
na szalszá ja mianujemy / spólnie z innymi
narodzy.

Pise Galen / że tychże skutkow / y teyże
mocy jest / których Rzeżuchą ogrodną.

Uśilenia tego ziela / może do zaprawo-
wania petraw miasto pieprzu używać. Jaz
poż niegdzie dla tego bywa w ogrodziech sian-
ny / gdzie bywa niedostatek pieprzu.

Sejatyke y flogie boleści bioder wklá-
da / korzenie iey tłucac / a z mąciá która
Mareyaton / albo Anteykon zowią / plastru-
iac. (Lobel Drudzy tak wiele do tego przy-
dala korzenia Omanowego / y przykłada-
ia. Dios.

Szalszá

Do zas-
rawy po-
traw.

sciátyce.

Pśia Rzeżuchá / albo Pieprzycá mála / Rozdział 126.

Hiberida, Hiberis, Iberis,
Lepidium minus, Carda-
mantice.

Besemkraut / wildkress.

A to ziele rozmaite nazwiska :
Polna Rzeżuchá / Włoska
Rzeżuchá mála / Pieprzyczka / Pśia
Rzeżuchá. Liście Rzeżuchę podo-
bnego / które na wiosno wietšey zie-
loności bywa, niżli lecie / iedno iž

mnieyše / wietšé / drobnieyše / y spi-
czastše. Pratu na łokieć wzduż :
podczas mizšego. Kwitnie białym
kwiatem / a w ten czas bywa na-
potężnieyša w swych skutkach. Uśi-
lenia do Tobolkowego podobne :
smaku ostrokorzennego : zapachu
ciężkiego / przykrego y smrodliwego :
y przeto Pśia Rzeżuchá jest od na-
szych nazwana. Korzonków wiele
ma / iako ogrodną Rzeżuchá bia-
łych.

Wskiesce.

Przy drogach y ścieżkach rada roście/ także na starych rumach/ na cmentarzach y na grobach/ na miedzach nie płodnych. Pierwszy wynalezca tego ziele y skutków tego Serwilius Damocrates.

Przypodobienie.

W czwartym stopniu rozgrzewa/ iako y Rzeżuchą ogrodna: rosza także nie tak barzo wysusza: Przyciąga y na wierzch wyciąga/ rozsięka/ rozrzedza y rozciencza/

otwiera/ rozprawnie, y pali.

Moc y skutki.

Ściągające y w biodrach boleściom bywa ratunkiem/ z korzeniem Omanowym w eluczona/ przez czwarte godziny na bolącym miejscu plastrzem trzymana/ albo nacierająca. Toż czyni korzenie z stonym wieprzowym sadłem przyłożony/ a przez godzin cztery trzymane: Potym zaraz do łazni iść y pocie się/ a po łazni/ wełne albo bawełne ro oliwie ciepło omaczając/ y na onoj miejsce przyłożyć.

Słезienie bolejącej bywa lekarstwem plasterowana.

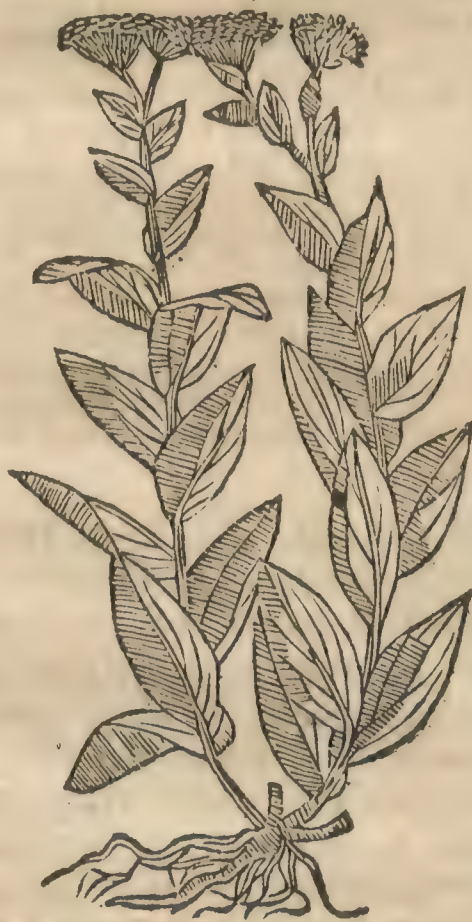
Tredowatość z twarzą korzeni ścięra rostarzy nim pocierając/ albo plastrując.

Korzen na syi zawieszony żeby na gołym cieple leżał/ bolenie zębom odeymnie/ iako niektorzy wdają.

Rzeżuchą Grecką wielką/ Rodzaj 127.

Arabis, Draba.

Heydnisch/ Pfefferkraut.

A Rzeżuchą/ która Grecką/ Drudzy Włoską zowią. Ko

rzeńia równego, odnożyściego/ cieniego. Kłacza na lotcie/ cieniego, z obu stron liście mające/ podobne Pieprzyce/ albo pieprzyney szalszy liściu: iedno miejscysze y zieloności bledzey. W wierzchu kłacza kwiatki w okolkach/ iako na Bzie białe.

Wskiesce

Koście sama przez się na polach/ na miedzach/ y w koncu ról. Bywa niegdzie w ogrodach siana.

Przypodobienie.

Gorzkość iey ostra/ znaczy iabydż przyrodzenia suchego y rozgrzewającego/ iako y Rzeżuchą ogrodna.

Moc y skutki.

Nasienie tego ziele miasto pieprzu do zaprawowania potraw służy/ dla tego bywa w ogrodach słancowana.

Słagne z pierśi potężnie wywodzi/ z Jeszmienną kłafą warzona y używana.

Lut wielki/ Rodzaj 128.

Dwoy

Porrum capitatum.

Lauch.

Dwoy w ogrodach naszych
Luch znajdujemy: Glowia-
sty albo wielki / y Zrosly albo
zrzynany: który inni pospolitym
mianuia. Luch wielki albo glowia-
sty / ma liście podobne czosnkowe-
mu / jedno dłuższe / szersze y z obło-
wate / spiczaste / y prawie zielone
Glowki podługowatey / białey: od
spodku tey pochodzi wiele korzon-
ków cienkich / włosienkowatych /
iako od cebule koscianki / mając
wiele na sobie lupin / albo blonek cien-
kich. Pierwszego roku wiecay w
liście wyrosta / niżli w korzeń / albo
w glowkę. Wtóręgo zaś wiecay w
kłącze / iako y cebule. W wierzchu
któręgo bywa iako iaki kłebek / abo
zawoy / który gdy sie otworzy /
kwiecie sie wysypnie / z któręgo po-
tym nasienie czarne iako cebulane.

Drugi / który pospolitym / abo
zrzynanym / abo mnieyszym zowie-

my / pierwszemu we wszem podo-
bny: iedno we wszem drobney /
z któręgo za sprawa ogrodnicza /
zstawa sie wielki. Ten glowki dro-
bne / nie iako pierwszy zgolemie mie-
wa. 28. dnia po wsianiu wscho-
dzi.

Wzrost.

Oba / samy z siebie nie rosną / se-
dno za lucta pracą y staraniem pil-
nym w ogrodach: potrzebuia zie-
mie tustey / nawozney y dobrze
sprawioney: wilgotney zbytnie nie
lubi / ale mierny suchy. Przez dwi-
ecie trwa.

Przyrodzenie

Rozgrzewa y sciencza / iako y
cebula / co sie snadnie z skutkow ie-
go baczyc moze. Symeon Seth
pise go rozgrzewac y wyusac w
wtorym stopniu.

Moc y skutki

Cialo / iakimkolwiek sposobem wzmocny
rozgrzewa / a wilgotności flagmiste w
nim rościencza / rosprowadza / y rzedzi. Gal.
Moc pobudza y potężnie wywodzi. Dios.
a ile nasienie z winem / abo z malmą / y pi-
awac. wodzi.
Zewotowi wysteczny / a ile w przyrodzeniu
flagmiste bo go odmięcza / wilgotności purgus-
geste w nim sciencza / y liptie rozgrze-
wa / a.

Pokarm cialu nie dobry dacie z strony ostro-
sci smaku swego. Eginet. Ale we dworey /
albo we troiey wodzie zimney warzony / za-
czym pozbywa w syftekcy srey iadowitosci /
y caliej srey mocy zaym nabywa / ze cial-
lu zywność y pokarm dacie / niemal tak wielki
iako miedzo: ktorey przed warzeniem su-
wym.

Nasienie wietrzey iest ostrogorskości / nie
fli sam Luch: przeto stwierdza / y
Bolemu nerki / y
Pecherza zaziębienia y zamulenia flagm-
stemi klowatemi wilgotnościami / zwla-
szcza innym rzeczom przymieszane / bywa wy-
teczne.

Porrum
sectum
Schizno
prallum
Alein
Lauch/
Schnit-
lauch/
Briss-
lauch.

Cialo ro-
zgrzewa
flagmiste
rosprowi-
dza / y r-
dza. Gal.
Moc wy-
wodzi.
Zewotowi
wysteczny
flagmiste
purgus-
geste w
nim sci-
encza / y
liptie roz-
grzewa /
a.

Nasienie
wietrzey
iustrogo-
rskości /
nie fli
sam Luch:
przeto
stwierdza
y

Pierści
wywodzi
za.

Stwier-
dza.

Nerkom

Pecher-
za

Luch /
albo Luch
drobny.

Łotki z nosą zby- tniemu.	Tot z nosa / sol z Luku z octem / a z ka- dzidlem białym / zaśtanawia / na czolo przy- kładając.	Wsom zawrzedziatym / i ciętałym / tym spůsobem bywa lekarstwem : Wziac Luku siedm główek / ieseze nie przesadzonego / Glif ziemnych tyłej. To wespół w oliwie waryć / ażby trzecia część wyrzala / a tego w vsy zawrzedziatę ciepło puszczac / po kila kropli.	Wso z wrzedzia- łym.
Pierśi y placawy pędaż.	Pierśiom zamlonym lipkościami flia- gmistemi / y wśelakimi ztab ich dolegliwo- sciom / Lekwarz z solu a z miodu wczynio- ny / y lizaniem wtoż a wtoż używany / bywa osobliwym lekarstwem.	Złotym żylkom / cał krawnym iakło stry- tym / y ślepym / zbytnie bolejącym / liście Lu- kowe wazzone / a przykładane / bywa uży- teczne.	Złotym żyłko bo- lejącym.
Sucho- nym. Krwia yarkas- niu. Krwia plwaniu.	Też same glówki używane / coż czynia. Suchoty młacym / coż bywa lekarstwem. Tenże sol z galasem / a z białym kadzi- dlem / albo z Mieta / trunkiem używany / Krwia charkającą bywa lekarstwem. Dio. Pluiacym Krwia / sol z solkiem z Brzo- skwie / albo z Ostroszejszy z solkiem a z kadzidlem białym piac / bywa lekarstwem.	Wplawy z poronieniem płodu / sol z bia- łogłowem / mlektem piac / zaśtanawia. Plin.	Wplawo.
Od Ją- szurki obrazo- nym.	Od Jąszurki y innych bestii iadowitych obrazonym / sol z miodem albo z syta miod- dowa / albo z winem dobrym stodkim wa- rzone / a trunkiem używany. y Tym rane po- mazuiac / bywa osobliwym lekarstwem.	Kaszel dawny y zaśtarzaly wsmierza / sol z miodem pity. Tenże. Ogorzalość od stonca / liście plasterowa- ne spadza. Tenże.	Kaslu. Ogorza- łości.
Łostreż- łości gar- ła.	Złostreżalość pieszalki / przez ktora technie- my / głodzi y wyciera / Luk z miodem wa- rzone iedzac.	Wrzedziennicy w kacie w oku / ktora Gre- kowie / Epinktydani / zowia : z ktorey wsta- wieczna wilgotność odchodzi / pomaga / li- ście z iadertami garbarkimi warte / a przy- kładane. Tenże.	Wrzedzie- nicy w oc- czach.
Wsu bo- leniu y sumie- niu w nich.	Bolejącym wsom. Także Sumieniu y zwonieniu w nich / sol z oc- tem z mlektem a z kadzidlem : albo z Ro- żanym olejkiem / albo z Rozłowa solcia / w nie puszczany bywa osobliwym lekarstwem.	Obrazonym od iadowitych bestii / z oc- tem liście plasterowane / leczy. Tenże. Soci. Głowy bolenie z zimney przyczyny / wsta- da / solku tego ziela wżarowy dwie lyżce / a miodu trzecia : y to nosem sarkac. Tenże.	Wsu bo- leniu iado- witemu Głowy bolenie.
Grzyb- ni st. us- zym.	Grzybni albo bólami iadowitemi stru- tym / Luk w żarzystym popiele pieczony / y pożywany / bywa użyteczny.	Tegoż w vsy napuszczamy / sen przywodzi. Sejarske / albo boleści skutne w biodrach włada / sol piac z pul kwarty win. Też Klistera z tegoż solku tego liścia coż czyni z Bobkowym a śalwiorowym liściem / w wi- nie przedtym moczonym / a potym wazzo- nym / inche odcedzona klistera dając.	Spanta. sciatyce.
Płiana stwa bro- n.	Płianstwu sie sprzeciwia potężnie od nie- go broniac y zachowuiac.	Zolta niemoc spadza. Puchline / sol ten piac / albo y sam Luk wazzone iedzac : Bo mozem wode zafor- nia wywodzi.	Zolta puchline nie.
Krośtom białym na twa- ry.	Krośty białe twarde na twarzy spadza / liście z Garbarkimi ziarnkami warte / a przykładane. Także	Boleniu neret. Także Pechyrowi bolejącemu / nasienie bywa o- sobliwym lekarstwem piac go z kwaterta kafie Jeczmiennicy / rzadko wwarzoney. Plin	Neret Pechyrowi bolejącemu.
Także cze- wonym. Wzrodo- pluga- wym. Wzrody ogniste.	Czerwone krośty twarde na twarzy / tym spůsobem plasterowane / sciera. Wzrody smrodliwe wychada / sol z miodem w nie puszczając.	Wzrody ogniste / z liścia a z soli plastero- wanie czynic / leczy owtiera. Tenże też plaster zastrupienie na bolaczych y na wzrodach / a bo na ranach skrupiace / y iakoby wro- le spadza.	Wzrody ogniste.
Krwia plwaniu.	Zdawną Krwia charkanie y plwanie za- stanawia / spol tota nasienia / ztab wiela Mir- tynowych iagodek / z polerka Mirtyto- wa trunkiem używając.	Wzrody ogniste / z liścia a z soli plastero- wanie czynic / leczy owtiera. Tenże też plaster zastrupienie na bolaczych y na wzrodach / a bo na ranach skrupiace / y iakoby wro- le spadza.	Krwia plwaniu.
Woczu.	Woczom z cieśkością odchodzaczemu / albo kapiaczemu / coż nasienie z malmazyja używa- ne / iest lekarstwem.	Do płodu białegłowy sposobne czyni luk / często od nich używany.	Do płodu sposobne czyni.
Żab bo- lejącym.	Bol zebow wsmierza : Także czerw w nich morzy : nasienie na polyz Zielunowym na ogniste wogle spiac / a liykem dym na te zeb / ktore boleia / puszczając.	Pluca flagina zakłane wychada. Piszel w garle / przez ktora doch idzie / zo- strzala / wychada / sol także z Jeczmienna kafia piac. Albo liścia samego surowego / bez korzenia y główek / y bez chleba przez trze- ci dzien używając : Tak glos gładki y krzy- kawy czyni / zwlaszcza Luczek mniejszy / albo wzynany : Ktorego też Nero Rzymki Ce- sarz perwnych dni / w każdym Miesiacu z o- liwa bez chleba używał diaglosu. Plin.	Plucem. Piszel.
		Suchotnym Ktorzy ropa plui / sol także z rzadkimi krapami Jeczmiennymi używa- ny / bywa wielkim raunkiem. Plin.	Suchot- nym y ropa plu- jącym.

Głowki Łukowe/ we dwu wodach warzone/ y używane/ biegunki zawracają.
Żywoł z dawnych czasow wietrznościami grubymi spuszczony/ ciał pomieniona potrawa/ albo trunek leczy. Tenże.
Lupiny z Łuku warzone siwy włos czernia/ przemywając ca łucha głowę.
Maljontki rozgrzewa/ często łuku surowego używając. Tenże
Żimnemu żoładkowi bywa potrawa użyteczna/ we dwu wodach warzony/ a potym z oliwa/ z kramnym kminem/ z octem/ a z solą przyprawiony/ y pożywany. Seta.
Kwasne odrzycanie oddala. Russ.
Młacie zbytne wilgotna/ która plodu długo zatrzymać nie może/ wysusza. Alben.
Mes.
Sistuly w siedzeniu wysusza/ pobudzając je nasieniem Łukowym. Mesarug.
Pisę Plinius w 19. Księgach/ w Rozdziale 6. iż ieden Rzymiski słachcie Mela/ będąc za odniesieniem pozwany do Nerona/ zstrony nierządne go rodoarstwa: bojąc się okrucieństwa tego/ wypil tego soku lot/ y zaraz padłszy umarł. Żad możemy baczyć/ iż więcej ciała szkodzi/ ile goracego przyrodozenia/ swym używaniem/ niżli użytku przynieść może.
Kości w ciele polamane sam Łuk przykładać spaia.
Młacie zardziadłość/ albo zardzie/ sok z gęsim smalcem odmiękza/ y skutecznie rozprzeźbienia/ namazując po miesięcznym wyczyszczeniu.
Plod wezsy w żywocie się náb zwyczaj bawiać/ potężnie wywodzi/ sok z ciepła wo da pita.
Krwia charkaniu za zerwaniem żyłki w płucach/ zastanawia/ nasienie z Młucha a z woda/ albo z sokiem Babczanym pita. Toż czyni z Młeczkowemi iagodami/ a z woda Kurzey stopy pitey.
Koliki y darcie w kłóbach/ y wśelakiebo lenie w żywocie wklada/ liście Łuczkowe z liściem sławionym y z Bólkowym/ w winie mocnym warzone/ a łucha kłistera dana.
Żółta warzone na żywot ciepło przykładając.
Komuby taki członek był tak powietrzony/ żeby nim władać nie mogli/ a chciałby wiedzieć/ mogliby się nań ratować/ tak wezynie: Wziąć liście świeżo zielonego Łuku/ a wtárszy go/ na włomny on członek przywinać przez noc. Jeśli co śmieszności odejdzie/ znak że ieste żywotny/ y może mu dać ratunek. Jeśli nie nie wmnieszy się/ już niepożyteczny. Także o tych rozumieć/ w które piekielny ogień siężuci.
Żeby smrod z wstędnym Łuk nie chuchał/ kramny kmin przed używaniem y po używaniu tego/ iść. Socion.

Szkodzi.

Żóładkowi ile goracemu/ **Wzrost** młdi/ ile za częstym używaniem/ **Surowo** używany/ głowy bolenie czyni/ **Wartobie** goracej szkodzi/ **Nercom** y **Pecherzowi** zawrzedziłym. Simeon **Sethi.**
Żebem y **Działom** obraźliwy bywa.
Owa mało niewiecy szkody ciała przynosi/ niżli użytku.
Opuśnienie nadeńcie żywota czyni surowy. **Diofko.**
Wilgotności w ciele zle mnoży. Tenże.
Spanie niepokojne y sny nieporządne czyni. Tenże.

Gospodarska.

Nasienie w wino sypane/ nie dopuszcza mu y zachowuje go od skwasnienia. **Skwasniałe** do pierwszej dobroci przywraca. Także też winny ocet/ w wino obraca. Często może kto chce doświadczyć: a doświadczywszy/ wielki pożytek sobie y bliźniemu przyniesie. Lecz naszym winnym synkarzom tej próby nie potrzeba: bo oni tysiąc przypraw z piekła podanych mają/ ktorymi nie zepsowane naprawia/ ale dobre psują y kłóją/ zlewając winą podle z dobremi: zle z lepszymi: Morawskie z Węgierskimi/ albo Zamorskimi. Zostrzale z Kanaraini/ z Selekami/ z Mderami. Jesze do tego/ rozmaite maki im sądają/ palentem/ smażeniem/ warzeniem/ siarkowaniem/ parzeniem/ karmienowaniem: które tak pomordowawszy niełutościwie/ zaś je leczy/ y pochlęstwem smażnia/ kultuiac w rzeczy/ rozynkuiac ipshemuiac/ hłunuiac/ białkuiac/ siarkuiac/ plasteruiac: na lagry Młstakelowe/ Młmławowe/ Błstertowe/ Kanarowe/ y innych win dobrych/ leiac. Zyskowi swemu więcej/ a niżli miłemu zdrowiu bliźniego swego/ a niżli sumnieniu y duszy swej/ dogadziac. Bezczyny a na wielki przekłery ten zysk/ który z obraza zdrowia ludzkiego bywa. Lepiej żeby wszystkie winy winowecz się obróciły/ niżli byś miał zdrowie bliźniego swego/ nad które po łasce Bożej/ żaden nie może nie mieć droższego y miłszego/ żarzyć: a srogi sad Boży za to odnieść. Ale to Raznodzierom y spowiednikom polecam. O Przędzie y dozorcach w Rzeczachpospolitych rzadu/ nie mówię/ którzy za ledą swayca/ by śawny iad y truciźne chciał tro synkować/ wśytko przetrzy. Biada obiemá/ ale iednemu z nich wiersza. Krescent.

Ogrodnicza.

Żóładkowi.
Oczom.
Wartobie
Nercom.
Pecherzowi.
Żebem.
Działom.
Pusy.
wilgotności
spanie
czyny.

winą od
skwaszenia
zachowuje
naprawia
ocet w
winie obraca.

Żeby był
smaczny.

Dziet żebymy buyniejszy / trwałszy y smacz-
niejszy był / we dwa miesiące po wsia-
niu ma być do połowicy zerzniony / y woda
albo gnoynica pokropiony / y przesadzony /
na cztery pąleci jeden od drugiego. A gdy w
liście znów wyrosną / przy samej ziemi ze-
znać go / pokropić wodą y gnoiem potrzebać
drobnym / albo gnoiomka : y ilekroćby był
zerzniony / tyle ma być przesadzony / aż zioł
innych przeplewiany. Tak smaczny do wy-
wania Luczet będzie y trwały.

Żeby glo-
wy niema-
ły były.

Ażby Łuk głowiasty miał głowy niema-
ły / tak uczyni : niżli go na inne miejsce prze-
sadzisz / zerzniesz mu do połowicy liścia : tak-
że korzonki od spod przygłowiach obetniesz
przez : potem pod każdą główkę tak och-
dożona / skorupkę podłożysz / y tak ją w ziemię
zagrzebieś. Ale to uczynisz / gdy na pąleci w-
zmiesz wyrosnąć : sadzać jeden od drugiego
na pięć pąleci / obmaczawszy je w gnoiom-
ce / albo nim podlawisz one skorupki. A gdy
się stacecznie przysymie / moryka zlekką wzgo-
ro go dzwignąć / żeby się główka w onym
miejscu rozrastać mogła. Soc. Plin. Kol.

Też jeśliś się wiecej kochał w zrynanym
albo drobnym / gesto nasieniem mas go
ściac / y gesto rozsądzać. Jeśli wielki rzad-
ko / często okopniac / plewiac / y gnoynica
oblewaiac. Ale iescze daleko wiecej będzieś
miał / iako Kolumella / Florentinus / Palla-
dus / a przed nimi Socion Grek / Scypte
dobra nasienia lukowego / w cienka chust-
eczke wiota / zwierzchu poleiesz. Tak abo-
wiem one ziarnka rozrosły się y ziednoczywszy /
dziewnie w wielką główkę rozrosły się. Co
też y w innych ziołach tego snadnie doświad-
czyć możesz.

Żeby dro-
bny wiel-
ki był.

Toż też bydy może / gdzieby nasienie rze-
pne / albo baniowe bez jelaza / w główkę lu-
ku wszeplił / y w ziemię wsadził. Pallad.

Baza ogrodnicy zaraz po wsianiu nasie-
nia / po nim nogami deptać / y do trzeciego
dnia zaniechać. Czwartego dnia woda go
dobrze skropić : tak abowiem byno się pu-
ści z ziemię. Też w sianiu albo w przes-
dzaniu / gdzie mu ziemię z piaskiem przemie-
sana dasz / będzieś miał pełny y obfity. So-
cion.

Żeby bu-
no wśled

Łuk polny albo Plodziżek Włoski / Rozdział 129.

Ampeloprasum, Vineale, &
vincarum porrum, Porrum
agreste.

Wildelauch / Brizlauch.

Luk polny / Luk winniczny /
Plodziżek Włoski / podobny
Lukowi ogrodniemu / iedno
liściem y główką daleko mniejszy /
y do iedzenia iadowitszy y twardszy.

Wzrost.

Roście rad na winnicach / zkad
też ma nazwisko / winny / abo win-
niczny Luk. Roście też niekiedy na
polach / pod płoty / y na miedzach.

Przyrodzenie

Jadowitszy jest gorzkości y sus-
kiej / niżli ogrodny. Przeto rozgrze-
wa y wysusza w czwartym stop-
niu / potężnie ściemnia.

Moc y Skutki.

Głube a liptie wilgoności w piersiach
rozprawiać / y siecze. Także z płuc.
Miesięczne czyszczenie białogłowskie nad
przyrodzenie zahamowane / dla wilgo-
ści zbytnich / zimnych / liptych y kłiwatych.
Ten uleczone / a na ciało przywiniony /
pryszyje się swa goracością.

Moc potężnie wywodzi / gdzieś co innego

wplucach
ślazma ro-
zprawiać.
Miesięc-
czney.

Pryszy-
je.

Wzrost po-
tężny.

nie

Obrazo nie może ratować y pomóc.

Plaksonym od bestii wśelákich iádowis-
tych / od Wsów / Jászurek / Jászurow /
Niedzwiadków / t.ć. przez wsta wzywány y
plastrowány ná ráne / bywa wielkim rá-
cunkiem.

Me roloſech lud wicysti niekedy vsynwa

Me wotobech lud wieysti niekedy vsynwa

go miasto czosnku albo luku ogrodniego.

Rozsadek

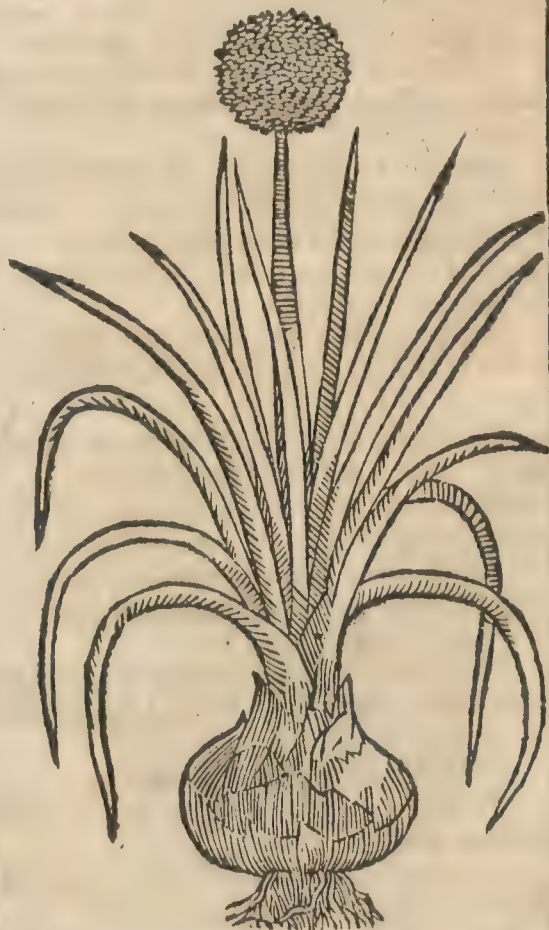
Wła sie/ ktorzy ten Łuk winniczny albo
 polny / z Łuczynym Czosnkiem / który
 Skorodoprąssum Grelowie miannia / ie-
 dnym muez chca.

dnym mieć chęć.

Cebulá/ Rožďiat 130.

Cepa & Cepe.

Kniewiel.

Rozmáity rodzaj cebul/ o któ-
rych Theophrast y Plinius pi-
szą. Mly tylko czworaki przy-
pomniemy. Pierwszy rodzaj w
używaniu pospolity / w którym
dwojaka mamy/ czerwoną y białą.
Ta oboja ma liście iako piszalki/
abo trąbki iakie długie/ oble/ mł-
y słabe/ we wnątrz czcze/ zakończo-
ne. Kłacza na łokieć y na pułtora
wzwyż / iako trąby : w środku
niemal rozwiozły y brzuchate/ tak-
że iako liście we wnątrz czcze y

mdle. W wierzechu iako bulawa /
cienka blona przyodziana : ktora
gdy sie otworzy / wydaie kwiatki
zielonoblade / nasienie potym z tych
luczniemu podobne. Korzenia o-
krągłego głowiaśtego zsiadłego / na
kształt okrągley rzepy. U spodu
tey głowy , korzonkow mnostwo
drobnych cienkich iako iakie kosm-
ki pochodza. Miedzy nia jest nie
malo różności w korzeniu / iedna
wielkiego / druga malego y drobne-
go. Takze barwa / biala / czerw-
na / zielona. w smaku inna gorzko-
ści iadowitey / druga wolniejszy /
trzecia słodka bez wszelakiey ostro-
ści. Kształtem też / iedna okrągła /
druga podługowata / trzecia zsiad-
łoplasta. Biala nie bywa tak o-
strey gorzkości iako czerwona.

Druga cebulá, która zowiąmy
Zrosła / takowegoż liścia, kłacza /
kwiatu / nasienia / iako pierwśja /
jedno we wszystkich tym drobnię-
ją. Główek y kłiek podługowat-
ych / cienkich / zrosłych / a od iednych
kosinów kłká pochodzących. A
izby w liście nie wyrastała / dla te-
go ie przylámuia. A tá przyiemniey-
śja bywa do surowego vżywania,
niżli pierwśja.

Trzecia/ która Włoską zowie-
my/ abo lupna/ Włochowi abo
Ustalonickiey cebuli podobna/ tyl-
ko że we wszystkich częściach y o-
licznościach większa/ od iednych ko-
sinków wiele główek cienkich po-
chodzi/ z długimi szyskami.

4.

Czwarta Askalonicka / która
Czechowie bracia nasi / y my z
nimi Oßlochem mianuemy. Ta
także takie właśnie liście długie / o-
ble / częy y konczysto ostrzone ma
od iednego kosańka wiele główek
cienkich / z cienkimi a długimi słyka-
mi pochodzi. Główki mało co wie-
tke od orzecha laskowego / kształt
mały figi mający. Smaku barzo
ostrogorkiego / wśakże przyjemne-
go y smakowitego.

Wzrost.

Tę wśytkie bywa w ogrodach
siane / y w polach także / przesadzane /
y dla nasienia na wiosnę sadzone.

Przyrodzenie

O Cebuli piśe Galen / że iest ro-
zgrzewająca we wtorym stopniu :
Istność iey gruba y z grubych czę-
ści złożona. Al sol gdy sie z niey wy-
gniecie / to co zostawa grubego /
iest zimney istności / iedno przecie
ciepley. Cebula długa / iadowit-
szey daleko bywa gorzkosci / niżli
okrągla. Żolta także barzicy / niżli
biala. Suchona gorzknięzba
bywa / y gorzkiego przyrodzenia /
niżli świeżozielona. Al surowa /
niżli wärzona / abo pieczona / abo
solona y kwąsna. Jednak wśy-
stkie gorzkoscią swa szypia y ka-
ka. Scienczaia / wycieraia / wy-
chedaia / rozczaiia / otwieraia.
Wilgotności grube w ciełe scien-
czaia / lipkie y kłiwate rozsietia /
y rozwodniaia.

Moc y skutki

Chęć do
iedzenia.
Żywot od-
miera.
Żłote żył-
ki otwie-
ra.

Żyda cebula wzbudza chęć do iedzenia.
Żywot odmiera / y przeto mu sa wśy-
teczne. Dios.

Ochedozona z swych lupin y blonek / a w
oliwie smażona / niecyłko złote żyłki w sie-
dzeniu swym przyłożeniem otwiera / ale też

inne miejsca / drogi y przechody / przez kro-
re sie ciało czyści : Czopet albo wese-
let z niey wczyniwszy / a w kisle stolcowe
wprawiwszy. Toż czyni sama surowa przy-
kładana / albo pocierana. Też bawelna w
solu iey maczając / albo chusteczki / a wpra-
wiając. Dios.

Wzrost mody y ciemny : y to co go kol-
wiek zaciemnia / z miodem chedogim biał-
ym / sol spuszezony / a w oczy puszezany / wy-
chedaja. Także krosty / albo -

Wzrost ciemniejszy na żrenicy / albo na biele-
nie zasiadłe / spada. Dios.

Slunogorz wzrost w gardle barzo niebe-
spieczny / tymże soliem z miodem a z ruta
spuszezonym mazać / leczy. Dios. Albo
pieczona cebulez oliwa iedząc. Socion.

Czyszczenie miesięczne zawściagnione w
złudza sol pić / albo w łono puszezając.
Tenże.

Głowe z wilgotności flagmistych wy-
chedaja / sol nosem sarkany / abo lany. tenże.

Właskonim od wśietkiego psa / z sola / z
ruta a z miodem y z octem plastrwana.
Tenże.

Plany na ciełe białe / a troche ostre / sol
z octem sciera / na stoncu ie namazuiac.
Dios.

Wärzona / może pedzi. Owa to wśytka
może / co sie o Luku ius powiedziało.

Płynienie oczu z zrozierbieniem / zasta-
wia / sol cebule zrowna częścią Spodij.

Krosty iako iągły po twarzy białe / a
twarde / tenże sol z sola sciera. Także

Węgrzy wychedaia /

Odmiecienniy y śarciu nogi botem / ce-
bula z rosofym sadlem wtarta / a przykładana /
dobra. Dios.

Biegunki zastanawia / Tenże.

Głuchocie nie p. slednim bywa lekar-
stwem. Także

Sumieniu w wśiach y boleściach w nich
sol ciepło w nie puszezając. Tenże

Zawrzędziałościom y cieżeniu ich / bywa
lekarstwem / także go ciepło puszezając.

Wśy żalane woda / tenże sol wyciąga.
Dios.

Płesowatość na głowie włosami otry-
wa / ze wśech inych lekarstw / sol z cebule /
nim nacieraiać.

Bolaczli y gruczoly twarde zmiekcza / y
boleści ich uklada / cebula wärzona z figami /
z rozynkami / y plastrwana. Toż pieczona
czyni / z kaptunim smalcem wtarta / y pla-
strwana.

Otoki rozgania sol z miodem / albo y sa-
ma pieczona przykładana. Toż też

Bolenie wśu wśisa y uklada.

Rzeczy w ciełe tkwiace wyciąga / iako bar-
nie / trzaski / żelezka / skła / y inne rzeczy / swym
przywiniem.

Wzrost
na miedzi.

Krostom
na żreni-
cy.
Slunogor-
zu.

Mieście-
czny.

Głowie.

Własko-
nym od
psa.

Planom
białym y
ostrym
na ciełe.
Wzrost.

Oczom.

Krostom

Węgrzom

Odmieci-
enniy
nog.
Biegunki
Fom.

Głuchocie.

Sumie-
niu.

Wśom.

Wśom z
lany
woda.
Plesowa-
tość.

Bolacz-
Fom.

Otoku.

Wśom.

Rzeczom
w ciełe
tkwiace.

Scietyce Arteryce.	Scietyce/ Arteryce/ z miodem wtarta y przykladana. zywot/ albo ktorykolwiek inny czlonek o puchly leczy/ tak surowa/ jako pieczona przy kladana. Jesze potezniej gdzieby kromiego lajna przydal do niej/ a okladal. Sol tez pi tas z soliami kopiu wloskiego eos czyni.	Od psa obrażonym z octem plastrowa na/ bywa lekarstwem. Albo z miodem a z winem: ale do trzeciego dnia nie ma bydz odeymowano. Socion. Pli.	Od psa o brażonym
Opus Glym.	Kaslu z zimna/ pieczoney na nos wzywac dobrze.	Wczom plynacyin/ cebula pieczona z miodem na czoło przykladana. Plin.	Wczom.
Kaslu.	Dychawicy/ w goracym popiele Cebula pieczona/ a potym wymoczona/ z eukrem al bo z miodem/ troche miodowego masła przy dawany/ pożywana: Abowiem grube/ klio wate/ y lipkie slagny z plus wyciaga. Dies.	Kile y inne wrzody na wystyblowych czlon kach/ leczy: z przereczona mokaiecznienna plastrowana. Tenze.	Kila.
Dychawicy.	Głowe wychodzą y czysci z tych wilgo tności ktore czynia bolenie zebow/ albo y g ta/ sol tez nosem sarkaiac. Czini to tez sam zapach tey.	Wszeklonym od wezow/ y od innych be stiy iadowitych/ bywa lekarstwem/ sol tez piac/ y na rane przykladana: azwlasza od niedzwiaadka.	Wszek lonym od wezow.
Głowe wychodzą za z flu kom.	Tok zbytni krwi z nosa zastanawia/ sol z mocnym octem winnym w nos puszczany/ y w sie sarkany.	Wsu boleniu y zawrzedziatości ich/ z mle kiem biatoglowskim sol w nie puszczany/ by wa ratunkiem.	Wsu.
Tok zby tnemu z nosu.	Bol dawny zastarzaly w polowicy glowy wsmierza/ lupina z cebule w zarzystym popie le: vpieczona/ ktorey kes/ olejkiem Rozanym y Bobkowym napuscimysy/ albo obmacza wysy/ w to vcho cieplo wlozyc po ktorey stro niebol/ y welna czosana/ abo barwelna vcho zatkac/ y na wysytko oblozyc y okryc: To nietylko w pol glowy boleniu/ ale y we wysy tkiey moze vczynic.	Sumienie w vsu vkladac: Gluchote albo oklenie oddala/ tenze sol z gesim smalcem y z miodem/ vspakata. Z nagla omienieniu/ y Mowy z predka wraceniu/ sol z woda pic daci/ dobrze. Tenze.	Sumie niu w vs kach. gluchote Omienie niu. mowie v raconey. Zebom.
Głowy polowicy boleniu.	Przeciw zarazeniu od morowego powie trza/ w Cebule biala wydrozona Dryakwie przedniey dobroci naklasc/ rozpuscimysy ta pierwey soliem Cytrynowego iablka/ a tak cebula zasypuntowac pilno/ y ciastem oblepic/ w popiele zarzystym vpiec/ z vpieczoney sol wygniesc/ z trocha wodki Kardobenedykto wey: A tym ktory zachwicili iadu powie trza morowego/ a bolaczki/ albo inne znaki tego sie pokazuja/ dawac pic ze dwolena lyse kami wodki z Kurzego ziela: y nakrywysy ich dobrze/ kazac sie im co nadluzey y co nalepiey poctic. Toz tez na morowe dymienie/ y bo laczki morowe plastrowac barzo vzyteczno.	Lisacie suche spadza wtarta/ tym nacierac Czerwona niemoc leczy/ warzona po zywana.	Lisatom Czerwon ce.
Dakiste morow wym po wietrzem	Gluchote tym sposobem leczy: w Cebule wydrozona kminu kramnego conamieley v tarteo nasypac/ y zasypuntowac/ vpiec w popiele goracym/ a sol z tego wycisnawysy/ potrosie w vsy cieplo puszczac.	Obrazonym od wezow y innych iadowi tych bestiy/ popiol z lupin z octem plastro wany/ bywa ratunkiem. Tenze.	Od we zow vko szonym.
Plastrow wanie mo rowkom. Gluchos cia	Dzieciom przeciwko glifom dobra/ po sieklac ia drobno/ y moczyć ia w wodzie stu dzienney przez noc/ a poranu te wode dzie ciom dac pic: a iest pewne na to lekarstwo.	Nasienie pr. yrodzone mnozy vzywana. zwlasza pieczona z oliwa a z sola. Strb. Poturczonym y potrzywionym/ Takie Paralizem naruszonym/ cebule czesto ka za wontac.	Nasienie mnozy. Potrzy wionym. Paralizu.
Glifom dziecin nym.	Nysy zeby w stodole dla psowania zbo za niebyly/ Cebule posieklac/ y moczyć ia przez noc w studzienney wodzie: y ta woda ziemie w przysieklach polac raz y trzy/ pierwey nizli by zboze bylo w nie kladzione.	Glorych zylek zbytnie bolenie y nabecie/ cebule vpiec/ y w miodym a swieczym bez so li masle warzyc/ a na nie przykladac. A ile cebula biala.	Glorym zylkom.
Nysy ze by w sto dolech niebyly.	Spanie przywodzi. Takie Rany y zawrzedziatości w vsiech goi/ z chlebem pożywana. Plin.	Vkasseniu iadowitemu od czlowieka/ Takie Od wscieklego psa/ z miodem a z sola ro scierana/ a przykladana/ bywa lekarstwem/ przez dzien y noc. To iest/ od godziny do godziny nie odeymuiac. Nizal.	Vkasseniu od czlo wieka. Od psa wsciekle go.
Spaniu. Rano w gacie.		Tredowatość z twarzy spadza sliviacca/ z kaplonim albo z kokosym smalcem wtarta/ nacieraiac albo plastruiac/ spadza. Co tez czyni krew czarney kokosy. Tenze.	Tredowa tości.
		Brodawki y guzy twarde na palcach y nog.	Brodawa kom.
		Odgniecenie y otarcie piat zbotow/ ces bulaz sola a z miodem przykladana/ leczy. Tenze.	Odgniecie nia nog.
		Boley gryzawki fesciniedzialkom/ zaraz po porodeniu nastale wsmierza/ cebula w gryzawki winie/ albo w wodzie na chwile pomocz na/ potym wtarta y w eliwie smazona/ a na zywt przykladana co naciepley/ wiel kim a doswiadczonym iest ratunkiem. Niz.	Bola y po poro dzeniu czemu fe s linie dzialkom

Bolaczka kom.	Bolaczki twarde y gruczoly odmiekaja / w otok obraca y zbiera : narwet otwiera cebula wpieczona / a z naciasta kwasna y z Liliowym olejkiem warta / a plastrowana. Nizald.	Zywot opusza. Dios. Zeczenie czyni. Ludziom suchym / krwie bedac goracey / skodliwa / zwlaszcza surowa.	Zywot Cezniu. Ludziom suchym.
Miesiacz czney.	Czyszczenie miesieczne paniam zawscia gnione wzbudza y wywodzi / cebula wywa na / albo z biala Mirba pita. Tenze.	Dezacy sie y wiele czytacy pisma : Takze ktorzy oczu potrzebuja ostrych do sub telnych robot / od wyrowania cebule maja sie strzymawac. Albowiem swem dymami gru bemi / surowemi wzrost moli / y ciemny czyni nie tylko iedza ale y zapachem.	Oczom.
Kolera.	Grogie z kolery gryzienie w żywocie wla da pieczona / a z oliwa przypawiona y wy wana. Tenze. Tymze sposobem wywana / niezmiernie boleści starych żytek wstramia.	Kolere / albo zole iadowita / a zwla szcza w naturach kolerycznych czyni : przeto takowi maja sie tez strzedz / nie tylko wywać / ale y woniac. Nizal.	Kolera mnoży.
Flegma itym.	Flegmitemu przyrodzeniu cebula wyte czniczy / nizli kolerycznemu. Nizald.	W chorobach ktory sie czesto wywa / tak surowey / iako warzoney / albo pieczoney / do zapamietania nad przyrodzenie / y	Zapamie taniu.
Opaleniu	Reorimkolwiek czlonkom oparzonym al bo opalonym / badz ogniem / albo w kropem / lupiny z cebule w popiele zarzuty pieczone y przykladane cieplo / bol w tym wklada. Co tez sol sie czyni / ale zaraz zaszwieza na przodo tu chusty w nim maczajac a przykladajac.	Do Suberu / to jest / do spania nad przy rodzenie glebokego przywodzi. Na co zas sol sie z Kicianym soliem rozpuszczany w nos bywa lekarstwem.	Suber bo spi przywo dzi.
Pierści	W pierściach grube kłowate y lipkie wile gorności rozstekute / cienczy y rzodzi / a przy tym wywodzi / w pietych miedzie albo w sy cie warzona : albo z Rzeżucha y z miodem miasto lekarzu lizaniem wywana.	Przymioty ogniste / barzciey wywana ro znica.	Iudiciu.
Ciezkor czny cym.	Toz ciezkorcznym / y ciastno w pierściach miazym / tenze lekarz jest wyteczny. Ludzie wiecey same surowa z chlebem a z sola ied za / dla zarazy z powietrza smrodliwego / ias kie bywa w gorach kruscowych / y solnych.	Rosadek.	
Dzieci mocz za n. y mian pedzi.	W tym dziatkom ktore nie moga moc czu puszczać / cebula w smalcu smazona / a na lono co naciepley przykladana przedkim y do swiadezonym bywa ratunkiem. Tab	Przyrodzeniu y skutkach cebule / rozmaie te y rozne miedzy wezonemi jest rozumie nie. Posledniey szegola ta gania y do wy wania nie potrzebna bydz wdata. y owsem barzo skodliwa zoladkowi y slabiznam / to jest / w trobie y slezienie / bydz ia powiadala puszac y nadymajac swem iadowitemi wil gornościami. Pragnienie wzbudza / kolere mnozy / y wiele inych skutkow zlych w cie le czyni. o czym sie wysszey powiedzielo.	
Miesiacz czney. puchlinie	Miesieczna paniam wzbudza y wywo dzi / wazekiem w lono puszczana. Tenze.	Starzy zas lekarze / mieli ia w wielkim pomazaniu / rozumiejac o niej / ze ciastu sil y duzosci swym pozywaniem dodawala / y od wielu chorob zachorowala : zwlaszcza iako Sociu stary y dawny lekarz Grecki / o wiecey slim / gospodarstwie pisac / swiadczy : ze gdyby kto zielony albo mlodey kazdego dnia na czczo z miodem pozywawal / zoladkowi / piersiowi / plucowi / bydz ia barzo wyteczna wdata. flagmy y lpkosci zbienie z nich wy chadzala. Takze zywt odmiekaja y purgu je : zloze zytki otwiera / bole ich wklada / pu chline wywodzi / slinogorzy leczy. Zapamie tate nad przyrodzenie / a snem glebokim nie przyrodzonym ziele / obudza. Nawet po wie lu inych rozmaitych lekarstwach w choro bach dziwnych samia bywa ratunkiem. Wo rowym powietrzem zarazonym / y wielu in nym bywa wielkim lekarstwem. Co sie z skutkow wysszey pomienionych dostatecz niey obaczyc moze.	
Z zebow chrobace two wy pedza. Takze gli sty wywo dzi.	Tenze sol z soliem siolkowym / czern z zywota dzieciom malym wyrzucia. Tenze. Czern z zebow w zania / ktory zebny psiat y wygrzyza / nasienie cebulne wtuc / a z woda ciepla w wsciech dlugo trzymac.	Ogrodnicza.	
Szkodli.	Woda nie zdrowa / zle / smrodliwe y zara zliwe / do wywania czyni iako y Czofnet le psze y nie tak obrazliwe / roscierajac iad w nich. Co zolnierze y zeglarze dobrze o tym wiedza.		
Glowie.	Lowy bolenia domieszcza / obficie wy wana / napelniajaca dymy. Dios.		
Snom.	Sny niespokojne czyni /		
Pamięci.	Pamięć wacli /		
Rozumu.	Rozum tepy czyni /		
Zoladko wi.	Zoladkowi szkodzi.		
Slezienie	Ktory slezione nabrzmiata y chora ma ia / wywania sie czestego wystrzegac sie ma ta / bo ia tym barzciey nadyma.		

Byyna
czynić.

śca nie zdáło mi się opuścić. Kto tedy chce
żeby mu się cebulá byyna y dobra nadawa-
ła / potrzebá iey ziemié narówny / tłusty / y
dobrze spráwiony : bo nieláda ziemié lubi.
Potrzebá iey naprzód / iáko Socion Grek /
wielki á starodawny gospodarz piśe / do śia-
nia ziemié mierny wilgotney / czerwoney /
przed zima zoráney álbo zrytey / żeby ták przez
zimę obłogiem leżac / ugnilá lepiey z naró-
zem / iáko Kolumellá wcy. A ná Wiosnę
gdy się ziemiá rozgrzeje / y mrozy wstána / zno-
wu one ziemię gnoiem spráwić / z trawy y z
chwastów naróśtych wypráwiwszy iá y wy-
chedożywszy / śiac dniá iásnego / ciepłego y
cichego. A choćaby też wiaterek ze wschodu
álbo z południá powiewał / iáki pospolicie
ná Wiosnę bywa. Do którego nasienia ce-
bulnego / káże Plinius nasienia Cabrowego
przymieszać / dla lepszego iey wrodzání.

Wielko-
czynić.

Wielká á szeroka w korzeni rość będzie tá-
kora / w Jesieni / álbo ieszcze z latá bedac śia-
na / ná Wiosnę będzie rozsádzona y flánc-
wana / oberznowszy iey wierzch y spodek z ko-
sunków. Táże lupiny / aż do spodniey stó-
rti : ták się będzie w wielkość y w szerokość ro-
zrastać. Ale ieszcze dáleko wierzch y szerka / ie-
śli w ina ziemié świeża / znówu przesádzona
będzie / dzien álbo dwádziestciá przed przesá-
dzeniem ziemię vgnóiwszy / vpráwiwszy / y
przesuszywszy fláncowania / iedno iá potrzebá
oblupić ze wszystkich iey lupin do nágá.

Dziwnie
wielko.

Wielkości niewymowney y podziwioney
będzie / wsepiewszy iey nasienie w Baniowe
nasienie / á gnoiem ná pálec y trzy wzmies-
oblepióne / do ziemié rozsázone. y gdy się prá-
wie w korzeni pusci spory / ziemię okolo niey
odgrzebac / y pomyślać iey po lekku ku wierz-
chu / ále ták / żeby nie byłá z swego miejsca
wyrwana. To czynić częściej miejsce iey roz-
przestrzeniać. Tym sposobem barzo po-
dziwioney wielkości będzie. 2. Cebulá ná
schodzie kšiejycá śiana bywa drobna / po w-
schodzie bynięysá roście. 1. Tej przewierćia
wszy iey główe drewnianym kółkiem / ziár-
no Baniowego nasienia w nie wetknać y
wsepścić / gnoiem oblepić / á w ziemię rozsá-
dzić. Tym sposobem będzie wielká.

Cebulá żeby nie gnilá / po wykopaniu y o-
chedożeniu / rádzi Socion / w ciepła wodę
stóna ná chwile iá włożyć : potym iá dostá-
tecznie z oney wody ná stoncu osuszyć / á w
plewach ieczmiennych iá chować / włożyć
śy iá ták / żeby się iedná drugiey nie dotyka-
ła. Drugzy w dynię iá wiesza / y dobrze.

Żeby nie
gniła.

Niedzy wszytkimi ogrodniemi rzeczami /
śamá cebulá miesieczney odmienności nie
podleglá / y owšem przeciwnym sposobem
z soba idá. Tá ábowiem nalepiey się odmia-
dza / gdy kšiejyc zchodzi / co by iey było pod-
bniey wiednieć y stábieć. Ná wschodzie zaś
stábieć y młdeć / y dlatego w Egipcyanów
byłá do używania w zázazaniu. Ze inne zio-
lá / drzewá / iá rzyny / zbożá / náwet y zwierze-
tá / zá odmiana kšiejycá / odmiane też w so-
bie czuía / to iest / gdy wschodzi / y one spo-
ecznie z nim iáko by wschodza / odżywiać się
rośna / buyność y przybywanie / według przy-
bywania iego máia. Ná schodzie zaś iego /
y one schodza ná swych przyrodzonych wil-
gotnościach. Samá tylko cebulá nie / y o-
wszem opácznym sposobie máia się ku sobie.

Włas-
ność ce-
bule.

Bywa tym sposobem cebulá kwáśna /
iáko Kolumellá wcy : ochedożywszy iá ze
wszytkiego / to iest / z liścia / z lupin / z brodek /
álbo z korzonków pod spodem drobnych /
ná stoncu iá przesusa / potym iá w cieniu
śte miejsce pokłásić / żeby stoncznego rozgrza-
nia pozbyłá y dobrze przechłodzi / y w naczy-
nie iá wkládać / smieru Wostkiego pod nie po-
destawoy / Thymum Grekowie ten zowia /
álbo wiec nášego Cabru / y nálać ná to trze-
cia część octu / á czwarta rośolu / y zwierchu
przykryć cabrem / ták żeby cebulá dobrze zá-
graznelá. A co w się oney łuchy weźmie y w
piśe / to znówu nálać / żeby w onym zágra-
zieniu záwsze byłá / chowáiac iá ná chedo-
gim miejscu. Te w Litwie / w Zmodzi / ná
Ruśi / w Moskwi / wespól z ćwiklá / z repa /
y z liściem ich / z czośnikiem y z bdlánim / iáko
by wiele kwáśna niewia.

Włas-
ność

Kto chce nie widomym piśmem komu co-
wypisáć / sółkiem z cebule / niechay ná cienkim
pápiérze piśe. A ten kto chce czytać / má do-
brze przy ogniu on list przygrzać / aż się piśmo
dobrze wyda y zńacznie pokáże.

piśmo
niezná-
czne.

Czosnek / Rozdział 131.

Czosnek własny ogrodny śiany
Cabośadzony / iednego szczególné-
go iest rodzánu. A iż bywa ieden w
główekach álbo w strąkach swych
wierzch y buynięyszy od drugiego :
iednak nie przeto iest różnych ro-

dzátów. To ábowiem dzieie się /
ábo miejsca buynościá / ábo iá-
lowościá / ábo czasem fláncowa-
niem y śianim iego. Sa drugie / o
których się przy tym powie / ále
plonne y polne.

Ogro-

Allium.
Knablauch.

Ogrodny Czosnek wſzytkim zná-
tomſzy ieſt/ niſzli ſie z właſnoſci ſwo-
ich moſze opifać. Liſcie podobne ma-
do lukowego/ iedno wezſze. Piet o-
bli wewn trz czezy. Wierzchu te-
go kwiat. kraglo baniaſty/ zwierz-
chu iako v cebule blonka obleczony:
a gdy ſie otworzy/ kwitnie iako ce-
bula. Z tego bywa naſienie dro-
bne czarne. Korzeń glowczaſty/ z
kuku ſtraków złoſzony/ a przecie ka-
żdy w ſwój blonce abo lupinie za-
warty/ od ſpodku wielkoſć korzon-
ków drobnych y cienkich pochodzi/
iako od cebule.

2.
Alliū ſyl-
vel cam-
peſtre.
wielot-
knablauch

Plonny y polny Czosnek, caſey
a na ſtrakli nie rozdzielney głowki/
a od ogrodneſo daleko glowkami
mnieyſzy/ ale zapachem y ſmakiem
od niego nie różny. Liſcia wezſze-
go/ przetá cieńſzego. W wierzchu

kwiat rumiány. Z tego takſze naſie-
nie drobne/ czarne.

Drugi Czosnek dſiki abo polny/
który Grekowie Ophioſcorodon,
Łacinnicy Allium anguinum, vel
ſerpentinum. My zimnowym czo-
sukiem/ Gadownikiem y piegawym
lukiem miánuiemy. Liſcia konwá-
liowego abo liliowego/ iedno wez-
ſze a czarnými kropkami nakrapia-
ny y vpſtrzony. Takſze ſyie ma pſtra-
iako zimnowiec/ y ztąd nazwiſka
tak v nas/ iako v Greków y v Ła-
cinników doſzedł. Ten ſyie abo
przetá ieſt dlugiego. Korzeń glowia-
ſty przyodziany lupinami/ rolaſnie
iako ſaſranowy/ od ſpodku takſze
geſte y cienkie korzonki/ iako koſmki.
Smaku y zapachu wſzytek ogo-
dneſo czoſnku.

3.
Alliū Al-
pinū, Al-
liū angui-
num, Ser-
pentinū,
Ophio-
gloſſum,
Viſtoria-
lis ma.
Ses-
gwurtz-
mendlen.

Więſce.

Ogrodny poſpolicie ſtraków
ſwych bywa ſadzony y ſlancowa-
ny. Plonny pierwſzy/ na polach/ nie-
tedy na rolach. Drugi który piegá-
wym lukiem miánuiemy/ na gorach.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia ieſt oſtrogorzkiego
kaſawego y ſczypiacego/ rozraza/
ſcieńcza/ wyrzuca/ trawi/ otwie-
ra/ rozdziáływa/ pobudza y wyſu-
ſza/ w czwartym ſtopniu. Takſze
polny pierwſzy y gorny/ wtóry plo-
ny/ tegoſz przyrodzenia y ſtraków.

Moc y skutki.

W Jątry w ciele roſpada/ y nie dopuſcza ſie
im zámnaſać. Symon Seth.

Żywot odmiękſza y purguie. Dios. zwla-
ſza ſwieſzozielonego pożywáiac. Ruſſ.

Żoladek wilgotny wyſuſza/ zimny zagrzes-
wa. Pzeto naturam ſlagnieſzym/ to ieſt/ zie-
mny y wilgotny bárzo użyteczny.

Czerwo z żywota wywodzi wywáiac ſuro-
wego/ abo wiercac z octem/ ná czezo pić.

Mocz w ciekim odbywaniu/ takſze uży-
wany wywodzi y pedzi.

Wiek-
noſci w
ciele ro-
ſpada.
Żywot
odmięk-
ſza.
Żoladek
wilgot-
ny.

	Tymże sposobem na wydecie pecherza przykładany bywa. Tenże.	iało Socion piśe/ na syi nożony.	
Parchom	Parchy y wrzody z głowy ciekace goi/ po- piotem z czosnkowego listcia z oliwa nacier- raiać. Tenże.	Nadymaniu w stolcu/ warzony z maki/	Nadyma- niu.
Dychaw- com.	Dychawicznym/ tak surowy iako warzo- ny używany/ bywa rąnkciem. Drugi go w mleku rościerają/ y trunkiem dają. tenże.	albo z Jeczmienna kasha/ dobry.	
Zolaczce	Zolea niemoc starodawni lekarze nim le- czeli/ dając go trunkiem z Koriandrem a z winem/ Praxagoras/ Plin. Też w popiele pieczony/ nawet surowo używany. Plin.	Boleniu skroni/ warzony rościerany y pla- strowany bywa lekarstwem.	Skronio
Kolice z wiatrow.	W Kolice/ to jest/ w niezmiernym darciu y boleniu w kistkach z wietrzności/ bywa rą- nkciem pewnym/ warzony w kashy jeczmienn- nej z oliwa/ dając go to potrawa/ to żywot nim nacierają. Klistera też tym sposobem uczyniona/ bierz w takowym przypadku by- wa użyteczna: Wziąć polewoł z listcia czosn- kowego/ bądź z suchego albo świeżego/ put- roware/ olejku Liliowego/ olejku Kopru swojskiego/ Ruciánego po trzy łoty/ soli sę- pe: Cukru albo miodu ze dwa łoty/ zolte- iedem/ y z tego uczynić klistera.	Krośty z ciasta spadza warzony z miodem/	Krośtom.
		tym nacierają. Albo woda myte/ w le- ceby mógł. Plat.	
		Kaslu bywa lekarstwem z starym sadłem	Kaslu.
		a z mlekiem warzony/ y trunkiem używany.	
		Ciezktemu puszczaniu mozu.	Mozeu.
		Kolice w wysych albo w prożnych ki- stach/ w oliwie smażony/ y ciepło na tona w troku około moßen/ y na inne miejsca bolejące plastrować dobrze. Plat.	Kolice.
		Krwia/ y	Krwia y
		Ropa pluiacym/ pomienione lekarstwo	ropa plu- iacym.
		bywa osobliwym rąnkciem. Plin.	
		Pierśiom flagnistym jest lekarstwem/ w	Pierśio
		żarzystym popiele pieczony/ a z rowna częś- cia miodu wtarty/ y trunkiem używany.	
		Pokuczonym y pokrzywionym/ Tenże.	Pokucze- niu.
		Przepukłym/ z sola a z oliwa rościerany/	Przepu- kłym.
		tym namazuiac/ bywa użyteczny bierz.	
		Tenże.	
		Z fistul iad wyciąga/ przed którym sie go- ić nie mogą/ z siarku a z żywica masci kistale uczyniwszy. Tenże.	Fistulom
		Rzecz w ciecie kwiace/ tarnie/ trzaski/ je- leżca/ kule/ wyciąga/ z smola wwierciany/ a przykładany. Tenże.	Rzeczom w ciecie kwiczym
		Tredowatość/	Tredowa- tość.
		Lisaić/	Lisaićom
		Pięgi/ z Lebiotka czosnek przyłożony na- pzd przyszy: potym wyciera y goi. Albo popioł z czosnku z rosolem a z oliwa pomá- zuiać/ Plin. Tym też sposobem	Pięgom.
		Piekielny ogień odpadza/ Tenże.	ogniu pie- kielnemu
		Padająca niemoc leczy/ iako trwierdza nie- korzy/ często go pożywiają/ albo pić.	Padają.
		Czwartodniowa zimnica odpadza rostar- sy go główke iedne/ przydać mu czartowe- go łaynà hosta część kwinty. tego godzine przed przyszcieniem iey wziąć. Też samego tak- że używać moze.	Czwartod- niowa
		Suchotnym ropa by nadawntey pluiacym	Ropa plu- iacym.
		y nasprosniesza/ smrodliwa/ brzydka/ wiel- kim a doswiadczenym bywa lekarstwem/ z odluzonym Bechem warzony/ y pożywany/	
		tak długo aż wstanie. Tenże.	
		Sen y spanie przywodzi/ używany.	Sen przy- wodzi.
		Ciało rumiane czyni/ Tenże. Także	Cera ru- miana
		Twary rumienca dodawa.	czyni.
		Pypcie kofosom y kaplonom spadza/ na- cierają im izeyki/ albo y potroffe im go dą- iac iesc. Tenże.	Kofosom pypion.
		Bydlu/ które mozu pusczyć nie może z ży- tem/ albo z innym zbożem w potrawego im mieszać dobrze.	Bydlu ciezktemu puszczaniu
		A wltusy go/ mozną nim albo fortele na- cierać.	mozeu.
			Te

Dobry przyrodze niu zim- nemu.	Te którzy są zimnego y wilgotnego przy- rodzenia / zachowuje przy dobrym zdrowiu / pospolicie swym używaniem. Seth.	bogdy nowiu siedm dni minie. Tenże.	
Pragnie- niu.	Pragnienie / które z stoney wilgoćności pochodzi / wzmierza / Seth. Aben Mesua.	Czosnek młody zielony y nieprzeżrząły / nie tak ostry y przykry smak z siebie dać / iako do- brze dojrząły. Tenże.	Magne- sowi moc odeymu- je.
Nasieniu przyro- dzonemu	Nasienie przyrodzone w wilgotnych przy- rodzeniach y zimnych rozgrzewa: w gorących wysusza. Seth. Hunaim.	Czosnek wielka ma nieprzyjaźń z kámtes- niem / który żelazo do siebie cią- gnie / tak iż gdzie go nim nacierze / wladza y moc wszytke odeymnie. Tenże.	Od vfe- semia iá- dowitego brom- dumico.
Scietyce	Bolenie w biodrach / które scyatyka zo- wla / z flágmny pochodzące leczy / nim ná- cierając.	Zadna bestya iádowita swym iádowit- nym wkaśenim / nie może nie tego dnia zá- škodzić temu / koby go używał.	Trutizno
Powie- trzu mo- rowemu.	Czasu morowego powietrza / záledwie nie jest Driakwia / zwłasczá ludziom wiejs- kim. Co y Galen / y Plin. przypominá / czosnek / bydz ludzi pracowitych y wiejskich Driakwia.	Zimnice wśelákie odpadza / trzy głowki czosnku z wieprzowym sadle wtrąsy / pácierz wszytek w grzbiecie nim nacierając / tak że pul- sy y piesci. Toż y w czwartacze czynić.	Totadko- wi.
Żebom.	Żebom chwierucacym y ostábiałym z miodem á z octem rościerány / tym dziaśta nacierając / wtwierdza. Plat.	Trutizná y iád zádány / tego dnia niemoże temu škodzić / ktoregoby czosnku pożywał.	
Puchlinie	Puchlinie / która z wietrzności w ciele zá- wartych bywa / Czosnek do używania uży- teczny.	Tym bázbo bywa użyteczny / którzy zoladek nieśposobny do trawienia / dla zbytich zim- nych w nim wilgoćności máta / á zwłasczá stromno nie zbytne używany.	
Czosnek wzrany	Czosnek wzrany / stromny pokarm ciálu dać / surowy jádowego.	Pániam miesieczna choroba wzbudzá / y wywodza / lupinki z straczkow / w lono ro- pawione : iedno ie ná nici potrzeba wia- zac / żeby mogly bydz wysiete / gdy tego potrze- ba. Ale iesze śnádniey y lepiey / czosnek z spi- konardowym albo z siolkow białych oleykie veluc / y w płócienny woreczek cienci ná pálec dobry wzmies / wlożyć w lono co naglebiey / nie od niego pusciofsy / dla wyciągnięcia / kiedy potrzeba. Toż też	Miesie- czney.
Młociu.	Kłocie w bólach używany wkláda / zwla- sczá z wietrzności / bo ie rospadza.	Máciec wychedaja y stozow lipkich wol- na / á ku poczeću plodu sposobna czyni / tym zwłasczá / które plodu mieć nie mogą / przez czás dlugi w stanie małżeńskim bebac.	Máciec.
Máciec.	Záduszone białegłowy / z záduszenia máci- ci / zápach czosnkowy otrzezwia.	Bolzebow wkláda z zimnych flusow / stra- czek czosnku oblupiony / w popiele goracym wpieczony / á ná bolacy zab przykładány. Toż korzenie zielá Jaskolezgo veluczone czyni.	Żebom.
Ważwo- goby w- lasy	Waż komuby w spiaczki w vstá wlasz / czosnku pożywiać surowego / wymidzie. Przykład tego opisuie Woláteran : że zá czás siu tego / chłopu w spiaczki ná polu wlasz wáž vsty otworzonimi : co poznawsy / czos- nku sie náia / wáž wyszedl z niego. Ale o- nego iádu / ktorym byl zaráżony / żenie uży- czy / przez spoleczne z nia złączenie : záczym oná spuchnawsy / vmárlá / sam żyw zostal. Zład baczyć możemy / wielka moc z przyro- dzenia dána czosnkowi. Przeto żeney / ko- siarze / oracze / w polách robiacy / dla tego róbzi używá : iż gdzieby po pracy zasneli / wejowie im škodzie nie mogli.	Od Jaszurki / Niedzwiedka / wezá wklá- nymi / z winé wtrący / precedzony / á zá świeżá- trunkie przyiety. Też ná ráne przykładac go : ábo cebula co ná iádowitá nacierác / dobrze.	Wklá- nym od bestiy iá- dowitych
Bólami strutym.	Bólami albo grzybami strutym / ábo ko- ra inna rzecz / używac go dobrze.	Czosnek żeby nie czuchnal od używających go / Bob po nim iesć świeży / Did. Soc. Albo Cwikle w popiele pieczona / Menan. Opich też ábo Pieruska używana toż czyni. Także Wincem w ktorym list sosnowy mól / vsta	Żeby nie czuchnal y vst.
Oru.	Oru komuby krwia záciéklo / z vrázu wiel- kiego dzwigania ciężaru / spadza czosnek.	Wiewiórki / y	Wiewió- rki / Lá- te lá- te czyni
Żebom.	Żebom boleiacym bywa lekárstwem w- rzonny w wodzie z Pirethrum / to jest / z zebnym zielem / z Mástyka / zárowno káždego wia- wsy / ciepło w vściech y dlugo trzymáac.	Lásice / by namniey zátusily czosnku / tak lástawe sie ostawá / że nigdy wklá- wielka nie snuie.	
Káblom.	Káblle zástárále z zimney przyczyny leczy / z sadtem wieprzowym veluczony / tym po- desny nog przy cieple pilnie nacierając / á w lozu także wszytek pácierz w grzbiecie. Ale przy obiedzie y przy wieczery / wzrany bydz ma pożywany. Nizáld.	Gdzieby między owocem ná drzewie po- gáleziách czosnek byl rozwiészany / wál go psowac nie będzie. Demok.	Owocow bion od piatow.
Żezycz- kowi.	Czestemu spadaniu y zśliznieniu ieszyczá / bywa lekárstwem : zawiázawsy go w táfcie siedm straczkow / z iedney tylko głowki (mo- że y mniey) ná syi powieszony : ále to bydz ma siódmego dnia po nástaniu kśieżyca / ále	Do stolowego używania przy smákiem bywa z Migdalami / ábo z Włoskami / ábo z laskowemi orzechami czyniony / pierwey go wymoczywszy w wodzie / ábo przewarzywszy. Tak bowiem mu odeymnie wszytke iádowit- tość y ostrá goráść.	Przy smá- kiem.

Wzrost
i asny czy
ni.

Oczom zbytnie wilgotnym użyteczny/ bo
wzrost bystry czyni/ wysuszać je.

Polne Czosunki.

Wszystkie polne Czosunki/ przyrobenim/
moca/ skutkami/ domowemu sa podobne/ y owsem do pomienionych potrzeb le-
karskich iestze potężniejszy y silniejszy: iako
y inne wszystkie polne zioła od ogrodnych y
flancowanych sa potężniejszy. Jako Piega-
wice/ który też Głodownikiem zowiemy/
Babczy Czosnek/ albo Niedzwiedzy y Psi
czosnek. Te y inne tym podobne sa plonne/
y nad ogrodny silniejszy. Jednak iako sie po-
wiedziało/ skutki w iednostaynych sa z do-
mowymi.

Wilczy Czosnek.

Tego Czosnku warzonego woda/ rola
posiana pokropiona/ pracęwo ktoreby z
niego ziarno bralo/ tak barzo zemdleie/ że go
rekomá może wchwyć.

Krowy/

Owce/

Rozy/ tego Czosnku pożywiać/ mleko
z siebie czosnkiem pachniace/ przez czas nie
máły daie.

Szkadzi.

Kolerze.

Kolerycznym naturom nie dobry/ abo-
wiem krewo w nich wpala/ y koleryczna
wiecey czyni.

Pragnie-
nie.

Prażnienie goracym żołądkiem przywo-
dzi.

Przyszy-
wzrostu.

Ciało swym plastrowaniem przyszy.

Wzrost młdy y cmi/ abowiem blonki w o-
czach y wilgotności między nimi wpala/ y
tak obraża.

Głowie.

Głowa napełnia y rozdyma porościcia
swoia.

Plucem.

Plucá/

Nerwom.

Nerki/

Wątrobie

Wątrobe/

Wzrostu.

Wzrostu/

Gorace barzo obraża/ a zwla-
szcá gdzie przedtem choroba
iako wprzejdła.

Nasienie przyrodzone w goracych natu-
rach wysusza/ a w zimnych y wilgotnych
grzeie.

Brzemiennym białymglowom/

Pierśiami dziatki karmiacym szkodzi.
Seth.

Gryzie y
zapala.

Gryzienie y rzeźanie w ciałach kolerycz-
nych wzbudza/ goraczki frogie w nich czesto-
troc wznieca. A tym wiecey gdzieby po nim
pili wino korzenne/ mocne/ Malmazyja/
miód/ albo naziątrzy gorzalka. Przeto kros-

zy sa przyrobenia goracego/ máia go stro-
mnie używać/ albo zgola od niego sie strzy-
máć. Bo Czosnek nie iest pokarmem/ iako
sie wyszej namienilo/ ale lekarstwem/ albo
też stolowym przysmakiem. W tychże ko-
lerach

Tredowatość twarzy czyni/

Apoplexia/ albo ślák przyrodzi/

Zapalenie mozgu/ skąd halenstwo.

Ogrodnicza

Czosnek żeby byyno rozt/ trzeba mu ziemie
bialey/ dobrze vpráwioney/ nie nágneio-
ney/ ani też zbytnie wilgotney. A ma bydy
po straczkuieden od drugiego ná dloni sadzo-
ny.

Sicia też nasienie tego/ ale takowy niery-
chło roście: pierwszego roku głoweczka be-
dzie miał iako Luć/ wtorego dopiero w stra-
czki sie rozdziela: dopiero trzeciego docho-
dzi. A takowy nacudniejszy y nasinákowi-
stby bywa.

Wgłowki wielkie rozrasta sie/ przylámu-
iac mu liście/ gdy w nie wyrasta/ y ziemia
wierzechy ich natrywać/ iako Palladius vczy/
żeby w skup nie wyrastał/ ale żeby sie wilgo-
tność ona wstęka/ ktoraby w liście obrá-
cać sie miała/ w korzenie pochodzila.

Jadowitey swey gorzkości pozbędzie/ kie-
dy będzie w ten czas flancowany y sadzony/
gdy pod ziemia barwiec sie będzie. A tegoż
też czasu do przesádzienia ma bydy wyrwa-
ny y z ziemie brány. Pall.dius. Albo iestze
w ten czas/ gdy sie kšieyje z słońcem złącza.
Będzie też skodki y nie iadowity/ gdzieby z
kostkami oliwnemi był sadzony. Albo y fus
oliwny będzie do tego przydany.

Czosnek im staršy/ tym nie tak iadowity/
y bywa lepszy. A żeby mogli bydy długo za-
chowany/ w plewach ma bydy chowany/
iako cebulá (Socion.) Albo go w dymie
wodzić. Drugy go roztotem potrapiaia cte-
plym: albo go troche w nim obmáczuia/ y
ná słońcu susza/ y tak chowáia. Ale takow-
y nie godzi sie potym do flancowania y
rozsadzania.

Rozsadek

Nie bez nágány sa ci/ ktorzy nie vważnie
y polne y lesne czosunki między soba po-
miešáli/ iako Luczny Czosnek z Płodzi-
kiem/ który winnicznym Czosnkiem też zo-
wia/ za iedno bydy rozumiecia. Gdy y kštal-
tem/ y skutkami sa od siebie rozne. A przeto
Dioskorid y inni/ ktorzy bacznie zioł histo-
rie opisuia/ rozne obiemá dal rozdzialy.

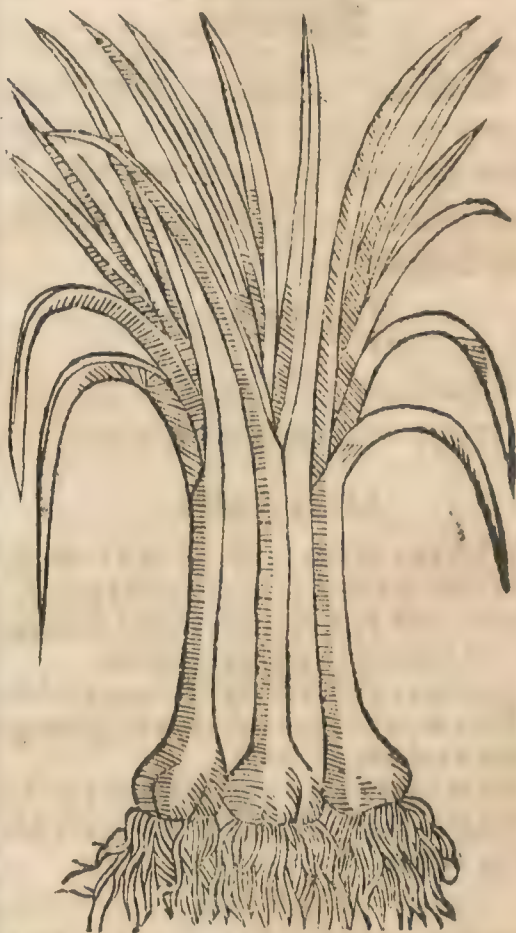
Luczny Czosnek / Rozdział 132.

Luczny czosnek/ wielkością po- / rownywa sie Luczkowi/ także li-
ciem/

iem/ byia y glowka / abo korzenim
nie od niego iest różny.

Scorodoprasum.

Aberknoblauch.

Wzrost.

Na miedzach rad roście y przy
łakach. Też przy parkaniech y plo-
tach.

Przyrodzenie.

Zobopólnego iest przyrodzenia/
Czosnkowego y Łukowego. Smak
tymże sposobem / częścią czosnko-
wy / częścią lukowy. Zapachu
także mieszanego / czosnkowego y

Luczowego.

Moc y Skutki.

Tychże skutkow iest / których Czosnek y
Luczek / iedno nie tak potężnych. Dios.
Ważony skodnicie iako Łuk / przeto przy-
chodzi do składowego używania / iako inna
warzywa. Dios.

Babczy Czosnek.

Allium vrsinum.

Beerknoblauch / Hundsknoblauch.

Babczy Czosnek / liśia hęro-
skiego babczanego: skład te; na
zwisła y nas dostał, zowią-
go drudzy Psim: inni Niedźwie-
dzym czosnkiem: niektórzy Jase-
czym. Ten gesté ziębra albo żyły
wzdłuż puszcza. Pretá zlobkowate-
go y granowitego. W wierzchu
kwiecie białe w gromadkami roz-
pierzchłe. Korzenia glowiastego y
trawowatego / iako y białey Liliy.
Od spodu pochodzą drobne / cien-
kie / włosienkowate / iako kosmki.

Wzrost.

Roście po gorach / y pagórkach
lesnych.

Przyrodzenie.

Tegoż przyrodzenia / y tychże
skutkow / których są inne Czosnki
polne: o których sie wyszsey troche
powiedzielo / o ogrodnyim czosnku
piśac.

Warzą / Wilk zielony / Rozdział 133.

Warzą / która też Wilkiem
zwim ogonem y skaza zowie-
my: Dwoie znayduiemy / wielką y
mniejszy: które okrom wzrostu we
wszystkim są sobie podobne. To zię-

le tylko w głąb roście / liścia za-
dnego niemając / tylko iakies pacz-
ki / abo setki około głąbia / który iest
soku abo inności pełny / karmaty /
rumienawy / na piądz wzwyż / nie-

Orobanche, Mala herba, Cau-
da leonis, Herba tauri, Herba
vaccæ, Eruianguia.

Wilk zielny.

Summerwurtz / Eruenwurger.

Trzedy nádwie: májac do Szpára-
gu, abo gromowého korzenia podo-
bienstwo / gdy sie z ziemi puszcza /
miekki / á we wnatrz czcy: wznieś
ná palec ma korzeń. W wierzchu li-
ściowaty / iáko palka. Kształtem do
porostu z korzenia sie puszcziącego /
podobny. Białobłado / á ile mniey-

zy kwitnie: wietfzy bládo żolto-
kosmáto: á iáko by z paleczek wyni-
kając. Korzeń gębczasty / podziura-
wiony / krótki y kruchy.

Wskipsce.

Koście ledá gdzie / między kon-
piami / między ieczmieniem / między
inym zbożem y iáczynami ná po-
lách / łąkách / przy płotách / y w lesie /
przy drogách.

Przypodzenie

Suchého á zimného to ziele iest
przyrodzenia / Dios. Galen.

Mocy skutki.

Niekorzy używáia go surowo / miásto
śalaty / z oliwą z octem á z solá przypie-
rwiwszy / iáko spáragi. Bywa też wárzona
miásto iáczyny / do tegoż przysmaku.

Bydło / co iest / krowy y Byt / záraz iáko by
go ktore w paszy używáło / záraz do spólnego
sie ma złączenia. Dios.

Do iáczyny iákiekolwiek / ktoraby nie by-
ła wżaca / przydána / czyni / że bázor rychło
wre. Dios.

Ros / 9 lek.

To ziele zowiemy Skaza / zářza / Wil-
kiem / iáko y Grekowie / y Látinnicy:
nie przeco inego / iedno nie tylko práfzy groch /
ále y inne zióła blisko siebie będące / zářza /
táři / y iáko Wilk w nówecz obraca. Zo-
wia go Bykowym ziele / dla tego / i
krowy skoro go zákuśa / Bytá hukáia. Zo-
wiemy go Lwinim ogonem / od nieciákiego
podobienstwa / zwłasczá dla kúci y palki /
ktora ná wierzchu nosi. Grekowie zowiá
go Orobáncze / że práfzy groch / ábo prá-
śa wyke między nią rosnáca wymusza y
trawi.

Do uży-
wania
miásto śa-
laty.

Bydło ro-
gáte wie-
tfe zla-
cza.

Iáczyna
niewrzo-
ca czyni
wre.

Sniedek wietfzy y mniefzy / Różdżat 134.

Sniedek wielki y mály / wiele
z korzenia liścia wydaia /
wzřęgo y mniefřęgo / niżli
trawá. z řřzódku których przet po-
chodzi ná pieć dloni wzwyż / obli-
gládki. Liścia ná sobie żadného nie

máiacy. W wierzchu / wypuszcza
trzy ábo cztery / niekiedy řřść y
siedm różdżek / á ná káždę osobny
kwiatek / z wierzchu zielony / á we
wnatrz gdy sie rořkwitnie biały / z
řřści listeczów złożony. W řřřzód-

Ornithogalum, Lac gallinæ,
Bulbus Leucanthemus.

Feldtzwiebel/ Ackerzwiebel/
Akerspeyßwurtz.

ku / iako szychła otworzona / z drobnych listeczków złożona / Liliy-
kom małym podobny, a zwłaszcza
niżli sie roztwiernie. W dzień iasny
pospolicie sie rozwia : na noc y w
chmurny dzień sie zawiera y skula.
Wewnątrz nasienie drobne. Ko-
rzeń cebulasty / lipkiego soku pełen /
biały / a smaku prawie żadnego nie
mający.

Mniejszy także pretu mniejsze-
go cienszego, okolo którego listcia
kaszankowemu podobnego obfitość
od spodu ku wierzchu okolo. kwie-
cie na wierzchu z pięci rozłożonych
listeczków białych / na kształt gwiaz-
dki / przegradzające sie pięcia także
czarnymi cienkimi serduškami / ze szod-
ku pochodzącymi. Korzeń także

cebulasty biały / iako pierwszy.

Jest iesze trzeci Sniedek nam-
niejszy. Korzonka niewielkiego /
iako cebulka okrągłego / wewnątrz
białego / zwierzchu popielatego /
wielkości grochu małego. Z tego
mały y cienki przecik pochodzi / w
wierzchu na kilka stopek cienkich sie
rozdziela / na których kwiateczki
gwiazdkowate / zwierzchu zielone /
wewnątrz żółte / z sześci listeczków
złożone. Z tych potym bywają głó-
weczki trzygránowite / nasienia
pełne czerwonego drobnego.

Wskiesce.

Sniedek większy rad roście przy
m. eyscach wodnistych sam przez sie
nie słancowany. Niegdzie ie też w
ogrodach sieia / abo y sadza. w Je-
sieni go kopają y biorą. Drugie w
dąbrowach sie wilgotnych także
náydują. Kwitną w Maju. Też
w sadach przy wilgotniejszyach nay-
dują sie. Też w rolach między zbo-
żem / y łąkach.

Przyrodzenia miernego są w sych-
tkie w złożeniu swym z żywiołow.
Jednak w pierwszym stopniu na
początku rozgrzewa / y odwiża /
rozsiekuje / rozrzedza.

Moc y Skutki

Nasienie Sniedkowe bywa do chleba
pieczenia przydane / iako Czarnucha / al-
bo polny Anyż.

Korzeń też / który iest słodki / tak wárzo-
ny iako sirowy / przychodzi do stolowego
wżywania / albo w popiele goracym pieczo-
ny. Dios. Bo sa do iedzenia śniączniejsi-
niżli kashany. Przeto gdzie sie obficie rodzą /
z wielkim smakiem y z chętnością bywają
wżywane / ile od ludzi wiejskich.

Czasu drogości y niedostatku chleba / by-
wają wielką podpora y ratunkiem ludziom
wboższym y niedostateczniejszym.

Bolaczki y napuchnienia z twardością
zmiećza / korzenie w żarzystym popiele
pieczone / aż miódem plastrowane. Także

Wzrodom cięto wyładaiacym y psucia-

Do chle-
ba nasie-
nie klada

Korzenie
do wżywa-
nia stolow-
ego przy-
chodzi.

Czasu dro-
gości.

Bolacz-
kom wár-
dym.

Wzrods-

cym/

Klein Ac-
kerz/
Peyß-
wurtz.

cym jest użytecznym przykładem. Dios.

Rozsadek

Świeżym nam Polakom to ziółko jest

rzeczony: przeto iż do używania przynależas
cego/ tak nasienie do chleba/ iako korzonki/
równie iako ziemne kaskanki przychodzi.

Kaskanki ziemne/ Rozdział 135.

Fras, Cyperus dulcis Theo-
phra. Cyperus esculentus.

Erdusbrillen.

Ziemne Kaskanki. liście są dłu-
ższego/ ostrzyżowego/ od same-
go korzenia pochodzącego zaostro-
nego: grzbietu wyniesione go y wy-
pułtego/ równie iako wodnego o-
strzyżu liście/ ktorému wszytko ziele
jest bardzo podobne/ tak iż go mie-
dzy ostrzyżem niektórzy Zielopisowi
klada. Klacza iako ostrzyż grano-
witego/ mając także przy wierzchu
drobne listeczki iako y on/ na kształt
gwiazdy rozkładające się. Z ktorých
środku kłosowate kwiatki żółta-
we pochodzą. Korzonków długich
ciężkich/ gęsto odnożytych/ z któ-
rych wiążą male szyszczyki podług-

owate/ wielkości bobowej/ podczas
wzrostu/ podług upodobania y buy-
ności ziemi: wewnątrz białe/ z
wierzchu ryżawe. Smaku słod-
kiego kaskanowego/ z wierzchu
chropowate.

Wzrost.

Rosćcie to ziele rado przy wilgo-
tnych miejscach y wodnistych/ bez
ludzkiej prace. Niegdzie ieteż v-
mysłnie sięia/ albo sadzą na wiosnę/
dla rozmnożenia. W Jesieni by-
wają kopane.

Przyrodzenie.

Rozprzeważa y odwilżają w pier-
wszym stopniu/ iako y Świeżek.

Moc y Skutki.

Sok z tych Kaskanów ziemnych/ kto-
ry bywa iako mleko białe/ piersi y plu-
cá wychodzą pić go.

Kaskel vsmierza także go trunkiem uży-
wać. Ten sok tak z nich bywa wyciągnię-
ty: Ochodzonych wlewa/ a potem w pole-
wce mięsney moczyć/ y przez chustę chodoga
wyciąć y używać.

Surowo używane/ wietrzności w ciele
wzmieć. Pena.

Goracemu moczowi bywaia ratunkiem/
pić go z mlekiem z nasienia malunowego/
banowego/ dyniowego y ogorezanego.

Spadki ostre zawściągać/ Kaza je wa-
żyć przydawany trochę nasienia korziandr-
owego/ a korzenia siolkowego/ albo też Ro-
sateu. Pena.

Rozsadek.

Uży to ziele ziemnymi Kaskankami zo-
wian/ dla korzonków smaku kaskanowe-
go/ do używania bardzo przyjemne y chętnie
we. Tych niegdzie obficie między innymi o-
wocami używają.

Świni Grzech/ albo Kaskan/ Rozdział 136.

Bulbo

Bulbocastanum, Balanocastanum, Agriocastanon, Castanea porcina, Castanea terræ.

Erdkastamen/ Senkastamen.

Orzech albo Kąstian świni/ albo ziemny/ korzeń ma nie mały/ okrągły/ iako w czesego Korkornatu: iedno że nierówny/ sekowaty/ zwierzchu ciemnościany/ wewnątrz pełny białej miśowości/ słodkiey: smaku przyjemnego/ mieszanego z kăstánowym i z pasternakowym smakiem. Liście głęboło wykrętanego tym kształtem/ iako koriándrowé. Kłosa na pultory pędzi wzwyż. W sierpniu kwiatem drobnym biało kwitnie/ okółkiem iako swoyski kopr. Z tych nasienie drobniejszy niżli Anysz, ciemnościany y pachniący.

Wzrost.

Koście na polach/ na odłogach/ na winnicach: lubi ziemię kamienistą tłustą.

Przyrodzenie.

Pomierne go jest przyrodzenia y złożenia swych żywioł/ w wysuszeniu y w rozgrzewaniu/ z nieiała małuczką cierpkością: ile korzeń. Nasienie do trzeciego stopnia rozgrzewania y wysuszenia przystępuje. Otwiera/ wywodzi.

Moc y Skutki.

Orzeń przychodzi do używania/ iako surowy iako w żarzystym popiele pieczony/ z solą/ albo też warty/ zwłaszcza wieskim ludzkom. Tab.

Moc pędzi swym używaniem/

Ciału pokarm dobry y obfity y przedli białe/ korzeń obłupić z zwierzchniej skóry/ y w polewce miesney tłustey warty/ aż dobrze wrore/ pieprzu trochę przydaje y używać. Takowa potrawa nie tylko ciało tuczy/ ale też do skutku małżeńskiego małżonki pobudza/ Tab.

Krwia charkająca/

Ropa pluciacy/

Krwia mokrzący/ iakimkolwiek sposobem korzeń używany/ jest lekarstwem. Alexander Trallian.

Świnie od niego przedko tyja/ a mięso z nich bardzo smaczne y przyjemne bywa. Tab.

Rozkład.

Orzeń te kăstánki od wysszey opisaney/ które także z kształtu orzechu năsto sobie imię/ iako świni orzech albo kăstian/ od świni/ które swym używaniem osobliwie tuczy

Do używania przychodzi.

Moczu.

Pokarm ciała nie jest dale.

Krwia pluciacy/ Ropa.

Krwia mokrzący.

Świnie tuczy.

Jelenie Gaykă / albo Gebkă Jelenia/ Rozdział 137

Tubera, Boleta cerui.

Hirschbruntz/ Hirtzbrunss.

Jeleniagebkă / albo Jaykă Jelenie/ są Biedki w ziemi się rodzą

ce/ które Dioskorid korzonkami okragłymi miąnuie/ bez liścia y gł.

bia

bia / y bez węglakich odnożeń: po wierzchu nie równe. Tych wiele rodzajów / iednak dwa napzedniey sę / iako Plinius we wtorym rozdziale y w trzecim / w księgach 19. piše: Jedne piaszczyste / niemalo w sobie piasku mając. a te są zębom szkodliwe. Drugie chedogie y czyste bez piasku. Też barwa są między sobą różne: iedne są żółtawe, iako Dioskorid piše: drugie zwierzechu czarne / albo ciemno szare / a we wnątrz białe / do używania stołowego iakożkolwiek przygodne: inne się do iedzenia nie godzą.

Wzrost.

Rosną rady na miejscach wypragłych / suchych / piaszczystych / w krzewinach y w dąbrowach / po grzmieniu y deszczu.

Przyrodzenie

Śnieżney a pewney iakowości żadney w sobie nie mają / iako Galen w wtórych księgach o lekarstwach y skutkach ich piše. Wszakże wiecey ziemney w sobie istności mają / niżli wodney. Smaku żadnego: chłodzi iednak y odwilża w wtórym stopniu.

Moc y Skutki.

Melansa wilgotność Melankoliczna gruba swym używaniem czynia. wszakże nie nagera / iako Galen piše: zwłaszcza które na miejscach suchych / piaszczystych / nie zbienie wilgotnych wykopuia (Melancholiamen) Jedną grubszy potarm ciała dają / niżli grzyba / i albo beczli: a rzadzy y wilgotniejszy / niżli Banie. Galen.

Krew wodnistą czyni / Mesaha. Zastone z oczu sok ich ściera / Mesaha. Miał być używane na węciach / to jest / po obiedzie albo po wieczry / między owocami albo cukry. Także

Platina, de honesta voluptate tak przypisują ich użyć: Wyplotawość je co nas ciepły w winie / w piec w żarzystym popiele / potym sola a pieprzem potrasać / y ciepło ich używać / nie naprzód / ale po używaniu mięsa.

Szkodzi.

Ciepłe y zbiteczne ich używanie przywodzi albo do nagłej śmierci / albo do paraliżem naruszenia / Awicem.

Do strawienia żołądka trudne / Ciepłość w żołądku czynia / Awicem.

Rozkład.

Jelenie Jajka nie są korzenie / iako je Dioskorid opisuiac mieni. Albowiem jeżeli w sobie nie mają / ani do ścierania y sadzenia sposobności / dla rozmnożenia / nie mają / ani żadna częśćia ziemi bywają przypocone: przeto radniey są guzy albo nadtość y rozdecie ziemne. Jakoż o ich rośnięciu nie możemy inaczej rozumieć / iedno że z zawińienią y zstoczenia ziemi para / albo duchami z niej pochodzącymi rozdeta / pochodzą. Czego dowodem być może historia z Pliniusą w księgach 19. w Rozdziale 2. o Lacerystie Licymusie. Ten w Hispānii sedzia będąc / przytrafiło mu się mieć na stole potrawę z Jelenich jarek: ktorey gdy jał użyć / tak bardzo zawiądzil przedmi mi zębami w srebrny pieniadz / że mu się naruszyły. Zład się znaczy / że się musiał z ziemią wespół stoczyć y zawiąć / ktory tak w nim tkwił. Bo rzecz niepodobna / żeby był wten włożony on pieniadz. Nie bez przyczyny od naszych Jelenia gebka / albo Jeleni mi jajkami są nazwane. Albowiem iako gebka bez węglakiego przypoconia y korzenia roście / tak y one w ziemi rosną. Jajca tak że praśce / kokaśce / gese / kaze / ic. iako żadnego korzenia / ktorymby się do czegożkolwiek przypoć mogły / nie mają: tak y te. Od tego tedy podobieństwa nąsły sobie v nas nazwisko.

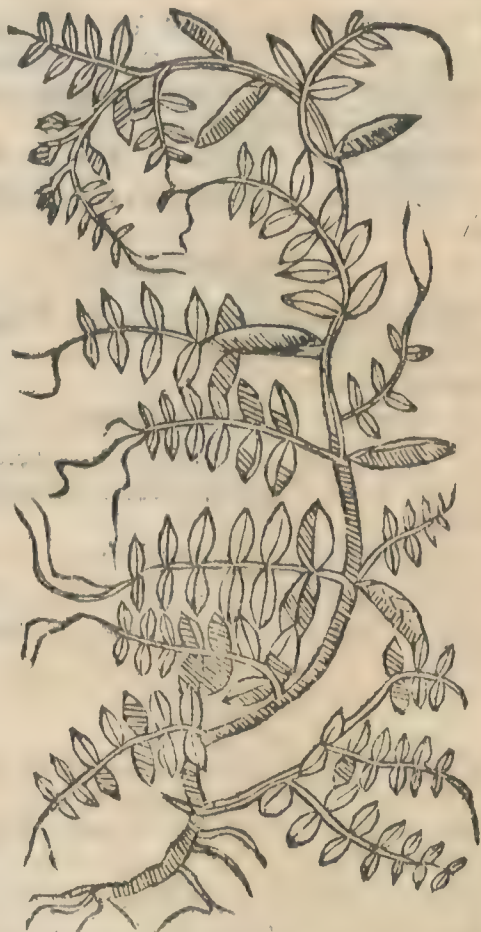
Wyska ptasza / albo polna / Rozdział 138.

Wyska ptasza / albo Jajca / Kto. Ra też polna zowiemy: Jaj. To jest nie wielkie / trochę od soczowice wyssze / iedno liścia cien-

szego y drobniejszego (wszakże iako ledy) na długich / cienkich y subtelnych łatoroślach / po kilka par przeciw sobie położone. A na wierz-

Aractis, Vicia sylvestris,
Aphaca.

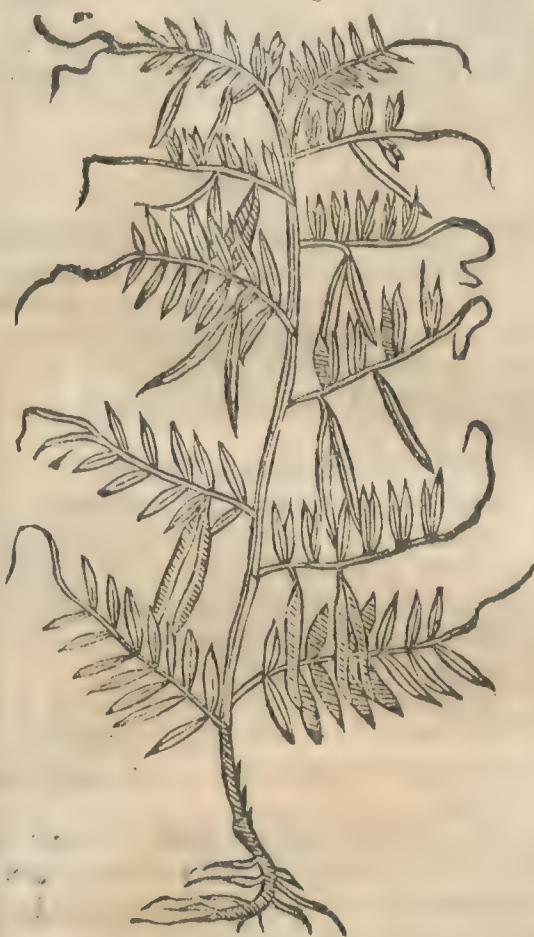
Wogelwicken.

chu każdej witeczki dwie obdu-
żne pochodzą. Kwitnie kwiatem
wyczynym / albo soczowiczynym / z
których rychło okwitłych strączki
bywają / naprzód zielone / a gdy
dojrzeją / czarne : wietrze niżli
strączki soczewice. W tych trzy a-
bo cztery ziarenka czarne / okrągło
plaskie / mnieysze y czernieysze niżli
soczewicą. Nie smaczne.

2. Jest druga Wyka polna / która
Bretowie Vikion, Kacimicy Vi-
cia, My Wyczka zowiemy. Ta
więc mnieysze ma listeczki od pier-
wszej z zaostrzonemi koniuszkami /
także parami na długich łatorost-
kach / iedne po drugich pochodzące /
aż ku wierzchu / gdzie witeczka tyl-
ko iedna z każdego prątku albo ga-
łązki pochodzi. Tey wyczki listki
rady sie skulaia / iedne z drugimi w

Cracca Vicia.
Wyczka / Wicken.

parach / nie dlugo rozłożone / iako
w pierwszej / bedace. Kwiatu ru-
miąno bladego, strączye dobrze dluz-
sze od pierwszej / oble. Nasienie
czarnego / pełnego / wielkości gro-
chu wilczego. Pracia nadwa łok-
cia wzdluz / witeczkami swemi ra-
do sie wiąże do szubla w zbożu / mo-
cno sie trzymając.

Wzrost.

Ścieca albo praśa Wyka / rada
między zbożem sama przez sie ro-
ście. Bywa niegdzie slancowana
y siana / dla zobi gołabiom / y in-
mu ptastwu. Także y wtóra sa-
ma sie przez sie pusa między zbo-
żem / y z nim sie wiąże. Bywa dla
paśe koniom y bydli inemu od do-
brych gospodarzy siana.

Przyrodzenie.

Uasienie Prąsej wyki średnie / sągrzewa / wysusza we wtórym sto-
pniu. Co sie z gorzkiego iey smaku
baczyc moze : y przetoż wyciera y za-
twierdza. Tegoż przyrodzenia iest
wtóra.

Moc y Skutki.

Ciekacz-
kom wśe-
laktum.

Ziegunki albo ciekaczki wśelaktie sąstas-
nawia / ziarno Prąsej wyki prąsone.
Taksze wżona pierwśa polewke / abo wo-
de z niey odlawşy / z drugiey iey wşywaiac /
iako sie w soczowicy powiedziało. Potem
niey abowiem sąwściaga ciekaczki kładę.
Dios.

Własno-
nym od
weżow.
od czwor-
nogich be-
stij. od
człowie-
ka.
Krośtom
Piegom.
Wegrow-
watości.

Własnym od weżow. Taksze
od Bestij czwor nogich iadowitych.
od Człowieka / bywa lekarstwem mała
z tey wyki z winem na rany plastrowana /
przemnywşy ie pierwey ciepłym winem.
Krośty y sadzele na twarzy /
Piegi /
Wegrowatości / y inne zmazy na ciele
ściera / rownie iako Stonecznik / teysie Wyki
mała z miodem vmieszana / tym na noc po-
cieraiac.

Moczu.

Moczu z ciężkością odchodzaczemu y ka-
piaczemu / bywa ratunkiem mała z octem
winnym sączymiona / a zwierzchu na lono
plastrowana.

Rzygá-
niu.

Rzyganie krowśne sąwściaga / ziarno albo
tey wyki przelknawşy / moze ie zgryşy
przelknać.

Bydlu.

Bydlu dla pętrawşy siano / na zimę / ma
bydż w ten czas z polá zwiertna / gdy dożrze-

wa / y iako siano suszona / dla plesni y są-
gnicia / nie czek. iac żeby przetrzała / boby sie
ziarno wykruszeło.

Wtoréy Wycęki moc y skutki.

Tę skutki ma tá wtóra Wycęka / ktora
ma pierwśa. Tadeo mocy wietşey y
potemnicy iest / w wywodzeniu zatrzymac
tego moczu nad przyrodzenie.

Suchotnym / osobliwym bywa pekár-
nem lekarstwm / z ieczmienna kasa wşywa-
na.

Szkodzi.

Owszem zdrowego żoładka skodliwym żoładka
bywa potarmem / nie smaczny / a do
strawienia ciężkim.

Kroś gruba / gesta / a melankoliczna czy-
ni. Napojytecznięśa kotośom / golebiem /
do zobi. Taksze koniom / wolom / krowam
do pasy.

Miasto iarzyny stolowey wşywana / yz pasy-
wotbárzies pusy / y żoładkowi ciężkość wies-
tka czyni / n.żli Sasoli / albo Woby Turckie
y Włoskie.

Roz/gdek.

Węka w naszym ięzyku wzięła imię y na-
zwisko od Łacinników / którzy ia Vicia
zowia / od wiazania / ie sie wiaac rada chwy-
ta y wiaze do tych rzeczy / przy ktorych roś-
cie. Aptekarze starzy w niektórych miejscach
tey zalecezy / albo polney Wyki miasto wia-
czego grochu / ktory Łacinnicy Orobum zo-
wia / wşywali / ale źle y niep. ystoinie : gdy
to inny / ona inna. Taksze y skutkow innych
y rożnych.

Rozia brodká / Wliśnik / Rozdział 139.

1.

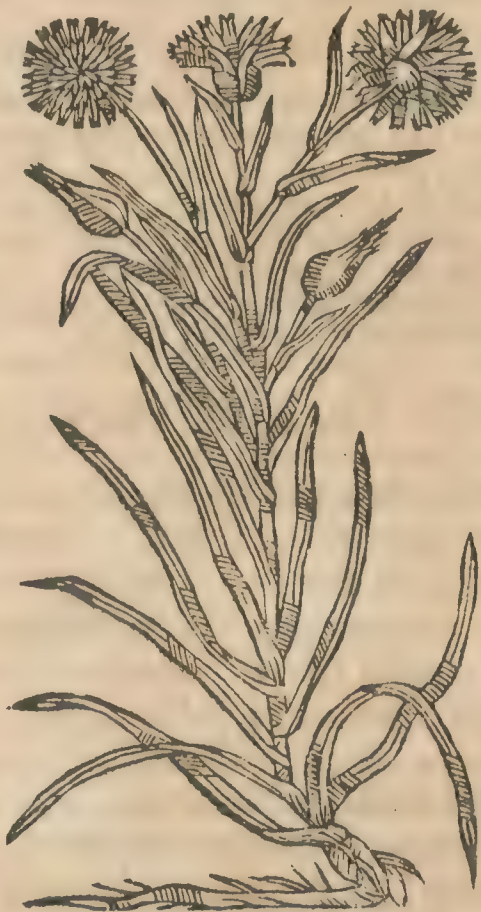
Roziale to ziele náyduiemy :
Pierwśe liścia herşego m-
żli liście sąfranu y dluzşy.
Pretu dwuśloketnego / kolankowa-
tego : wierzchu ktorego paczki mier-
ney wielkości. Ten gdy sie otwo-
rzy / w kwiat sie żoltry rozwia / z
wielu złożony lişków / ktorych
wierzchy są herokie a wyszryżo-
né. Té sie przez cały dzien ku ston-
cu obracaię / spóleczenie z nim obrot
odprawuiac : na noc sie po zaşciu
stonca stulaię / y w łupe zawierá-
ię. Dnia także chmurnego / nigdy

nie nie otwieraię / ani roşkwituię.
Sas w dzień iasny y stoneczny / ku
stoncu sie obrotiwşy otwiera / w
paczek gdy sie stuli y zawrze zwie-
rzchu / iako brodká iaka ředziwa
wiśi / zwlaşczá gdy wwiędnie / a
potym sie w mşyşy perz obraca /
iako kwiat şwiniego mleczá / ktory
gdy wiatr roznieśie / głowka sie
pořaze gola / iako v Wnişka. Ua-
sienia obdużnego : korzenia dlu-
giego / miękkiego / řodkiego. A
we wşyştym tym ziele sok iest
mleczysty.

Wtore /

Barbula hirci, Tragopogon,
coma.

Bośsbart / Josephablum /
Ganchbart.

2.
Turka
własna.
Barba
capraz.
Purpur
bran.
Ganch
bart

Wtore liście pierwowiemu podob-
nego / jedno gęstszego / trochę sz-
erszego y mocniejszego. Płatki kolan-
kowatego / od których liście pocho-
dzi / a przy nich odnóżki. Kwiatu
błękitnego / ale mniejszego od pier-
wowego / y nie tak pełnego / ani tak
szerokiego. Pod temi rozwija się
paczek na kształt gwiazdki. Korzeń
ma od pierwowego większy y mocniej-
szy albo twardszy : y nie tak słodki ja-
ko w pierwowego / ale cierpki y gorz-
kawy / a mleka wycisnęto ziele tak
pełne. A z naszych zowią go / wia-
sna Turka.

3.
Barbula
hirci mi-
nima al-
bo flora.
Klein
morgier
stern.

Trzeci / Liście od pierw-
szych y większego / liściu gwoź-
dżikom białym polnym podobne.
Korzeń jako w drugich / w wierzchu
jesto szczytście puszczając. Płatki

ciemniejszego / obłego / na którym pacz-
ki także / ale nie tak jako w pierw-
szych podługowate / jedno okragłe /
a listkami obsadzone / właśnie jako
w Bławatu albo Chabrku. Tę gdy
się otworzą / biały kwiat wydać /
mało nie kształtem pierw-
szych / ieno
dłuższe y większe y spiczastsze / właśnie
jako w wolowego oku.

Wzrost.

Rosną w wszystkich samy przez się /
bez sianowania na łąkach / y miej-
scach kamienistych / wilgotnych y
płomych. Kwitną w Czerwcu y
w Lipcu.

Przypodobienie

Korzeń pierwszego Roziebrody
rozgrzewa y odwilża w pierw-
szym stopniu. Dąs wtorey / któ-
ra Turka zowią / mlecz z korzenia
samego zatwardza / zawęściaga /
a zlekką wyciera / ale do leczenia
nie jest tak przystoyny / jako pier-
wszego.

Moc y skutki.

Pierwszego / polki nie wroście w glab /
Włosy / Złoty / Francuzowie / gdzie
leda chwastu używają za potrawę / surowey
do salaty / iako y warzoney / biorą.

Przeciw goracemu mocz / iść to ziele / y
z warzonego iuche pić / dobrze.

Korzeń w wodzie albo w smietanie wa-
rzoney / albo surowey / albo w prochu swoja
polewka pożywany / nerkowy kamień ta-
mie y rozmedzi

Wyschłym albo suchotnym /

Rasłacym /

Are w bólach maziacych / Kor. en pierw-
szego wliśnita w polewce miesney warzo-
ny / przydawany do tego długiego piepr. u / y
tak pożywany pániam y mamiom dzieci-
ki pierśiami karmiacych / dostatkem mle-
ka dacie.

Zoladkowol kolericznemu /
Wartoby niedostatkem bywa użyteczna
potrawa.

Pierśiom chorym.

Dychawicznymi /

Do salaz-
ty y potraw-
y.

Mocz-
gorec-
nerkom

Wysch-
łym.
Are le-
cy.

Zoladku
wastrobie
Pierśi-
Dychaw-
cy.

pleurze. Pleuretycznym y kłocie w bokach ciała
piacym/ pomienionym sposobem / korzenie
pierwszego Włisniku używane / bywa osob-
liwym lekarstwem.

Succus,

Sok.

pleurze.
Wetkom
Pecherzo
wi.

Ziela y z korzenia tego ziela bywa sok /
tym sposobem / iako sie w Piotynu opis-
salo / czyniony. Ten

ro pleurach y w bocznym kłociu
w Wetkach ranom / y
w Pecherzu dolegliwościom fluży / pić
y z wierzchu chusty w nim maczając y przy-
kładając. Ale sok mleczny tego / ieszcze do te-
go lepszy.

Ranom.
Ranom
w kłociu
Rany.

Rany świeże na miejscach mięsistych /
Rany w kłociu / tenże sok przez siedm

dni porządnie pić / przydając po quincie /
albo po pul kluczoney Przestki do tego.

Wodła.

Stillati-
cia.

Wodła z kwitnacego palona / toż wsys-
to czyni / co y sok / tak trunkiem używa-
na / iako zwierchu nia namaczając.

Rozładek.

Słonecznym Mleczem bywa też to ziele
od nas mianowane / że kwiat tego za-
biegiem słonecznym wstawicznie sie obraca.
Mleczem / że we wszystkich częściach swych
ma dostatek soku mlecznego. Rozia broda-
ka / dla tego / że gdy zwiednicie kwiat / y za-
wrze sie takoby w papie / w wierzchu wyda-
ie z siebie / iako iaka siedziwa brodka.

Skurzonira / albo Weż morda / Rodziat 140.

Scorzonera, Scurzonera, Vi-
perina & Viperaria.

Skorzonera / Schlangens-
mord.

Skurzonera / drudzy / Kuzani-
ra / albo Weżowym mordem /
zowia / a własniey. Kilká rodza-
iów ma / mało od siebie różni-
cami. Pierwsza Hi-
spanka / liściem do Włisnika po-

dobna : dla czegośny ia też tu po-
nim zaraz položyli / chociaż żadney
wzmianki Dioskorid ani Galen o
niej nie uczynili. Ta liścia białá-
wego / albo z białá zielonego / dłu-
giego / miękkiego y łoneczystego.
Kłacza oblego na stopę / albo na
dobrą pullockcia wzwyż. Kwia-
tu Włisnikowemu podobnego /
prawie żółtego / syrego albo pełne-
go. To gdy sie przestarzeie w
pierzce welnisté sie obraca / między
którym zachowuje sie nasienie ob-
długne białawe. Korzeń długi / gładki /
bez wiela odnożeń. Zwierchu
czarny, wewnątrz biały. Smaku
słodkiego y przyjemnego.

Drugi rodzaj Weżowego mor-
du Węgierski : Korzeń pierwsze-
mu barzo podobny / pełny soku
mlecznego. Kłacza zlekká stry-
fiastego na pul lockcia długiego /
albo na stopę. Liścia mniejsze-
go / spiczastego / Babczanemu po-
dobnego, ziebrowanego / albo żyl-
kowatego, twardego / y miękkie-
go. Kwiatu żółtego / Włisnikowe-
mu podobnego / ieno troche mniej-
szy. Nasienie także iako y w pier-
wszym.

Trzeci Mord weżowy / forze-
nia okragłego y obłego. Li-
ścia dobrze od pierwszych wez-
go: na wierzchu forzenia szczeci-
ki gesto wypuszczając: innemi o-
licznościami drugim podobny.
Nayduie sie tego ziela rodzaju / w
Wegrzech y w Hiszpaniey wiecéy /
ale te ściągają sie do tych.

Wskiesce.

W leśiach przy błotach y wilgo-
tnych miejscach / w Hiszpaniey / w
Wegrzech / w Niemczech / y w nas
w Polsce roście. W Litwie koło
Wilna na pagórkach y miejscach
mokrych / Weżowego mordu / tak
małego iak wielkiego sie nayduie /
iakoż go tam siła zbierał Jerzy
Grembs / Krolowy Jey M. Me-
dyt zacny.

Przyrodzenie, Moc y skutki

Sok z ziela y z forzenia tego płać / wiel-
kim jest y doświadczenym lekarstwem /
własnym od weża / y od innych iadowatych
bestii. Matth.

Jest też przeciwko wszelakim chorobom
zarazliwym / wielkim ratunkiem. Tenże.

Korzeń / tak suchy / iako świeży: Także ro-
cuje przypałowiony / każdego dnia na czczo
wżywany / zachowuje od morowego powie-
rza. D. Grembs.

Od wszelakich iadów y trucizn / także po-
teżnie sie im przeciwstawiać.

Tenże korzeń / albo sok z niego / wielkim
bywa padający niemoicy lekarstwem / trun-
kiem wżywany.

Kordyaczny / y

Testność serdeczna cierpiącym / tak ko-
rzeni / iako sok tego wżywany / wesele czyni.
Fernel.

Głowy zawrot leczy /

Młodość serdeczna odpadza /

Drżenie serca odpadza /

Smietne y melantoliczne wwesela korzeń
sam grzeczony. Albo sok z winem trunkiem
wżywany.

Korzeń przez noc wwinie moczony / a rano
no brany / wycis / nawsymocno / białogłowy
od zatkania żył koło macicy wybawia. Mer-
kat Hispan / D. Grembs.

Z oczu pawłoke y zasłone sok tego w oczy
puszczając / spędza.

Należytek. Toż iako ilego jest z liściem /
z kłaczem / z korzeniem y z nasieniem / jest wiel-
kim do wielu ciężkich a rozmaitych chorob
lekarstwem.

Gorące czwartaczce / korzeń warzony
pić / służy. Merkat.

Extrakt abo wyciągniona istność.

Z Soku bywa Istność wyciągniona tym
sposobem / iako sie na wielu miejscach
powiedziało / która wszystkim pomienionym
chorobom zażmienia bywa ratunkiem.

Serce smietne wwesela /

Młodość serdeczna odgania /

Padający niemoicy ratunkiem /

Suchotom barzo służy.

Wodła.

Ze wszystkiego ziela ma być wypalona /
tego czasu / gdy nalepiey kwienie. Ta wsys-
kim dolegliwościom pomienionym służy.

Całe ziele z korzeniem y kwieciem w Czerwo-
cu kieszycu upalić / będzie wodła na wszelakie
zarazliwe gorączki / z pęciąmi y moro-
we. Doktor Grembs.

W cukrze konsekt.

Korzenie weżowego mordu w cukrze by-
wa przypałowione / na te choroby.

Na przeciwko morowemu powietrzu /
na czczo bywa iadane. D. Grembs.

Wodła traw / albo Rozorożec polny / Rozdział 141.

Medica, Gramen Burgundi-
cum, Fœnum Burgundicum,
Trifolium Burgundicum.

Burgundysch grąż.

Zo ziele gdy sie z ziemi pusa-
liście y kłacze konieczynie ma-
podobne / ale za czasem kura-
cja sie. Przeciwna zachowanie za-
wsze. Kwitnie podczas błękitnym /

podczas brunatnym / podczas żół-
tym kwiatem: zaczym nasienie w
trzymych strączkach iako w iakich
rozkach zawiniętych / wielkości
soczowicego ziarna.

Wskiesce.

Jem mógł zioł w Polsce baczyć / te-
żo niemogłem nigdy wpatrzeć / o-
torem w Haldelburgu Falsgraso-

m iij

wym

Własny od
bestii.

Przyro-
dzenie.
Przeciw
morowemu
powietrzu.

Iadom y
trucizn
Ratunku.

Kordyacz

Testno-
ści.

Zawrot
Młodości
Drżenie
serca.
Smiet-
nym.

Zatkanie

Pawłoke
na oczu.

Czwart-
aczce.

Extrac-
tum.

Smietne
młodości
Ratunku.
Suchotom

Stillac-
tia.

Cond-
tum.

wym ogrodzie / we Francyi / y w
Hispanii wymyslnie go slanciu y
zieci / bydli dla pasze. Które raz
w ziemie wrzucone / iako Plinius
pise / do 30. lat nie wyginie. w Per
lii y w Medii sama przez sie ro
ście nie slancowana.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia chłodzącego prze
to w przymiotach ognistych nasie
nia tego ziela może używać.

Moc y Skutki.

Przysma
ciem.

Od Nie
dzwia
da vsze
Enionym
Od we
żow y ga
diny v
szesniz
nym.

Nasienie ile sułone / bywa smaku przye
mnego. Przeto z sola do przysmaku by
wa używane. Bywa też do ciasta / iako pol
ny Anei / albo Czarnuchakładzone.

Od Niedzwiałka obrązonym / toż nasie
nie roztarży / przykładane / iako y Konicli
ka bywa lekarstwem. Także

Od weży y inych bestii iadowitych wla
sonym / plastrowane jest lekarstwem. Tra
wa też sama świeża plastrowana / toż czyni.

Przymioty ogniste wyciąga / o czym sie tro
che wysszey przypomniało / nasienie w cie
pley wodzie roztarży przykładając.

Samego ziela świeżego używać nie
gdzie / miasto iarzyńny wazac ie zaświeża /
gdzie inych iarzyń maia skapo / bo jest iako
Konieczyna stodka.

Bydli też tak świeża iako y sucha / bywa
osobliwa pasza / bo ie barzo tuczy. Theof. lib.
3. cap. 2.

Rozgdek.

Medela trawa / albo Medika / rzeczona
jest / od krainy Medekiej : bo Medo
wie walczac z Perkim krolew Dariusem /
znalezli ja w swej ziemi / przystojna koniom
y bydli inemu pasza / ieli ia roznazac. Za
kad potym do umych krain rozniesiona. Ta
jest trojaka / kwiatu brunatnego / albo Grol
kowego / zolcego / y medrego. ludzom na
szym szadka barzo znatome. Wszystkie trzy
Konieczyny listki maia / iako Sengreko
wy albo Rozorożcowy / a nie tylko nasie
niem sa podobne : y przeto też Rozorożcem
polnym iedna z nich nazwana. Druga ma
gloweczki kosmate / iako Jezowinki. Trze
cia strączkow na kształt pul kiejczya promie
nistych.

Przymio
tom ogni
stym.

miasto
iaryńny

Bydli
pasza ma
czna.

Gwoździki ogrodne y polne / Rozdział 142.

Gariophyllus, Flos Gariophyl
lorum, Betonica, & Vetonica
coronaria, Herbatunica, &
tunica.

Nagleinblume / Grassblume.

Wóździkow chocia żaden z
starożytnych Ziotopisow / a
ni Dioskوريد / ani Galen ani
inni / wzmiątki żadney nie uczynili
my iednak niechcieliśmy ich między
opisaniem ogrodnych rzeczy opuś
cić. Te dwoiatkie sa / ogrodne y plo
ne abo polne. Żas ogrodne / iedn
wielkie y pełne / drugie niepełne. Te
obote żas sa rozmaitey barwy / ied
ne czerwono fioletne / drugie iasno
rumiane : inne biale / cieliste / pstrę
to jest / biale z czerwonym nakrapia
ne. Polne także sa rozmaitey barwy
czerwone / biale / nakrapiane. Owa
wszystkich wobec / około 18. rodza

Ogro
dne gwo
ździki.

ów znajdujemy. Kłącza abo pre.

tora

tów cienkich/oblich/ gesto kolantowatych/ zielonych/lotietnych: z jednego korzenia kilka sie ich puszcza. Liścia wąskiego, długiego/zaostrzonego/ iako w Włisniku: wśak że troche krótsze/ ale dwa y trzykroć miejsze/ a krzywośablata/ równo po parze od kolantów pochodząc. Ku wierzchu tego pracia gąłstki/ albo odnóżki pochodzą: w wierzchu tych kwiat z obdłużnych a oblich paczków: na wierzchu listeczki zabłowane. Ten śliczny y przyjemny zapach gwoździków kramnych ma/ z pięci podczas sześci listeczków złożenie mając/ ile ogrodne proste nie pełne. Pełne zaś z kilkunasci/ podczas ze dwudziestu listków y więcej. Korzenia długiego/ białego/ prostego/ w ziemi rozpięzchłego/ iako ina trawa.

Gwoździki polne też są rozmaitey barwy: jedne kwiatu czerwonego/ iako ogrodne/ o pięci listkach/ po krakach zabłowane y wykrawane. Drugie blade rumiane/ ogrodny w wossem podobne/ jedno drobniysze/ oba bez zapachu. Maia wszystkie/ tak ogrodne iako polne/ we szrodku serduśki/ iako dwie żądla białe/ jedno nie wszystkie. Bo które maia bydy czcze/ te nasienia nie miewaia: a które nasienne/ te miewaia serduśki. Nasienie ich czarne/ drobne w lupince obdłużney: czcze tego wszystkiego nie maia.

Miedzy Gwoździkami ogrodny mi, naydnie my gwoździk mśysty/ albo kędzierzawy y drobno postrzyżony/ zupełny/ biały pospolicie. Z tych jedne bywaia bez zapachu/ drugie z zapachem gwoździkowym/ inne z zapachem przyprawnym. Maia też miedzy nimi swe nazwiska/ zwlaszcza w ięzyku łacińskim y w Niemieckim/ iako Gwoździk

paniencki/ gwoździk modry/ gwoździk kartuski/ gwoździk brunatny mśysty/ gwoździk górny/ gwoździk leśny, ic. Te wszystkie/ tak ogrodne/ iako polne w Lipcu poczynaia kwitnąć/ a kwitną przez wszystkie lato/ y podczas przez Jesien, aż do zimie.

Wzrost.

Ogrodne w ogrodziech bywaia flancowane y siane. Także w naczyniach na ołna. Polne same przez sie leda tedy na polach/ zwlaszcza na płoninach/ na gruntach iasłowych y wyschłych/ na mieyscach kamienistych/ na łąkach wypałych/ nad wozami/ na miedzach

Przyrodzenie.

Wdzieczna wonność/ y gorzki smak tego kwiatu/ przywodzi nas do znajomości przyrodzenia swego/ że jest rozgrzewaiący y wysuszaiający w wtórym stopniu. polny nie tak.

Moc y Skutki.

Głowe albo mozgu/ kwiat Gwoździa Mózgu. Krowy/ zwlaszcza ogrodny co nam mśysty/ bywa zapachem swym barzo vżyteczny: Także y sercu. Abowiem to oboie osobliwie y przedko posila/ oczyszcza/ y wosfela.

Młodość serdeczna obpadza/ Serca trzęsienie vspokala y wosfela. Zawroci głowy/ Szlak/ albo powierzem naruszeniu/ y Paraliżu. Też y tym vżyteczne bywaia/ ktorzy są do Apoplexy sklonni/ wdrzac. Poturczonym y potrzywionym.

Też kwiatkami y z liściem Baktwece/ Baktwece/ albo z Rozmarynem/ albo z Rozcankami Arabickimi/ albo z Matieranem/ albo z kwiatkami Piwoniorowemi/ y tego trunkiem na czczo przez kilka czasów vżywać. Moze y prochem tychże Gwoździków z winem ciepłym/ albo z koralowiem wódka zioł pomienionych vżywać: Naprzykład:

Polne
Gwoździki
K.

Kędzierzawy
biały.

Sercu.

Młodość

Drżenie

Serca.

Zawroci

Paraliż

Apoplexy

poturcz.

czonim.

mdłości.
Drżeniu
serca.

Przeciwko mdłości serdeczney. Także
Drżeniu serca / wziąć wtępych quinte / z
trunkiem białego winą przedniego / zwłascz
gdzieby goraczki przytem nie było. A gdzie
by była / tedy z wodką Rozana / albo Miodu-
dunkowa / albo Pezelunkowa / albo z wolo-
wego ieszka / albo z sokiem Cytrynowego
jabłka / albo z wodką Borakowa.

Inaczej

Także wziąć dobra garść albo puktory
kwiecia Gwoździkowego / kwiecia Bukwi-
cowego / Rozex czerwoney / Rozmarinu / Miodu-
ieranu / kwiatu Pezelunkowego / albo Miodu-
dunkowego: Kwiatkow Arabickich kocankow
po szypcie / Anyzu / Kopiu Włoskiego na-
sienia po quincie / kramnych Gwoździkow
całych / Cynamonu po czwiercei lota. To
wszystko w tawcie cyndalowej zawrząc / albo
worek temi rzeczami napełnić / y w put gę-
cą dobrego winą namoczyć / y miasto po-
spolitego trunku używać. Winą kto mieć
nie może / tedy w piwo. Może y w putach
tekt młodego piwa w dwuynasob albo we-
troynasob tego włożyć / y dać mu przez dwie
niedzieli stać / y dać trunku powszechnego
używać. Takowy trunk nie tylko mozg y gło-
we stłaba / mdła y chora posila / y iesz dole-
gliwości wszytkie z zimną pochodzące odda-
la / ale też ciąża wszytkiego osłabialości / ser-
deczną mdłości / y inne wewnętrzne czlonki po-
sila y oczerstwia. Także też

Żoładzi
Młacy.

Żoładzi osłabiałemu /
Młacy samulem / przez dlugi czas taw-
kowego winą używać / bywa osłabliwym
runkiem. Może do pomienionych ziół
przydać ziela Tatarskiego / Galganu y spie-
konardi.

Kaduka.

Padałacy niemocy tymże sposobem peł-
nych Gwoździkow kwiecie mialko wtężyć /
z winem / albo z iaką inną przynależącą wod-
ką / w ten czas gdy przypadnie / pite.

Serca.

Trzęsieniu albo drżeniu ciała / albo kto-
regu innego czlonka. Także

Spaniu.

Spaniu głębokiemu nad przyrodzenie z
Bukwica w winie warzone / albo z urcha
Materonowa / albo z wodką salwiowa /
albo z kwiatkami rozmarinowemu warzone /
y trunkiem używane.

Ranom
w głowie

W głowie rany spata / y boleści w nich
układa kwiat gwoździkowy świeży wlucozo-
ny / albo w donicy wrosciany / a w nie płas-
dziony. Tymże sposobem na rany przykła-
dany.

Kości
wyciąg.

Kości odcięte y pokruszone z nich wycia-
ga / y wyciągnawszy zawiera. Dios.

Głowie.

Bolenie ciężkie głowy ostramia / w wod-
ce z tych Gwoździkow wypaloney chustecz-
ki maczać y na skronie przykładzać. Toż
dym z korzenia tego ziela czyni / w nos
puszczając.

Sucus.

Sok.

Ten tak z ziela iako z kwiecia z gwoździkow

korow pospolitych świeżych bywa wyprósowa-
ny / y we słasij skłaney na stoncu wytrybo-
wany / który gdy się podst. / zlać y przece-
dzić / y chować / a fus wyrzucić. Do ognia
go nie przystawiać / żeby z niego moc nie z-
niknęła / przez warzenie. Ten

Gdzieby kto morowego powietrza zach-
wycił / dżiesięć albo dwanaście ieszet dać mu
go trunkiem / y zaraz potym żeby się w poscie-
lico nalepię y nadłuszy pocit. Może go też
z syropem z Pezelunku albo z Miedunką wcy-
monym używać. abowiem iad od serca od-
traca w takowym przypadku.

Wodką.

Kwiecia samego wodką distylowaną
bydź może. Ktora acz przez ogień wycia-
gniona rychlo może wywietrzeć / y moc swo-
je wszytkę utracić / iednak przy barzo wolnym
węglistym ogniu / z Balneum maris wycia-
gniona / nie może utracić mocy swej / zwła-
szcz z zieleń swym distylowana / pilnie ze-
wład kolbę y recipient obwarować / żeby
nie wywietrzała subtelność istności iesz. Ta

Mozg.

Serca.

Wnętrznosci wszytkie posila / pilać.

Wzrost mdły y słaby posila / oczy nia wy-
mywać. Tab.

Mdłość serdeczna odgania z sokiem seza-
witowym / albo z kwasowatym syropem
Cytrynowym. Tab.

Serca drżeniu z syropem Borakowym /
albo z syropem woloowego ieszka używać /
bywa osłabliwym runkiem / albo z cukrem
borakowym. Tenże

Smetne z melantolicey wżgley rozwes-
la. Tab.

Żoładzi.

Młacy tak wodką służy / o czym się
nieżej o syropie / y o konfekte tychże gwo-
ździkow powie.

Kwiat sam.

Kwiat Gwoździkow ogrodnych / strojem
jest duchow y ciał ludzkich / używać go
sokiem / wodką / iako się już wyżej powie-
działo / konfektom / syropem / ic. o czym się
wneżej powie.

Lunarytom / albo miesięcznym / to jest /
ktory spiac porwawszy się chodzą po domu /
po podworzu / y po dachach. Such. Dios.

Przeciwko ciężkim snom y spaniu ma-
wielkie zalecenie. Tenże.

Sistuly got świeżo tarty / a w nie puszczać
ny: także sok z nich.

Głowy bolenie wsmierza tą wodką / w kto-
reyby były warzone / głowe ciepło przemy-
wać. Albo z kłiem wlucone / skronie y
czoło tym namazwać. Dios.

Trucizny wśelakie leczy. Także

Wśelakom

Przeciwko
moro-
wemu po-
wietrzu.

Aqua stil-
lantia.

Mozg.

Serca.

Wnętrzn-

ności

Wzrostu.

mdłości.

Serca

drżeniu.

smetnym

Żoładzi

wi.

Młacy.

Flores

Garior-

philorh.

Lunary-

tom.

Snom.

Sistulo.

Głowie.

trucizno.

Obrządkom od bestii iadowitych / jest lekarstwem / proch z kwiecica Gwoździkowego z białym winem pic dając.

Sumniesz / Zimnice / tak czwarcodniowe iako inne odpadza.

Ranam / Wzoby y rany skancerowane goi / sokiem samiego ziela pierwej ie wymyroszy / potym ie prochem z kwiecica wtartego zasypowac.

Seboum. / Na czczo wzywane / bole nie zebow uklada / iucha warzonych ie ploeza / y dlugo ia ciepla w vsiech trzymiac.

Ciezkosc glowy. / Tak woda w vsiech trzymana / w glowie ciezkosc uklada / takze trunkiem wzywana.

Rodzenie snadne y przedkie czyni / w białym winie warzone / pita : jedno zeby od goraczki byla ta wolna / ktora jest na zlezeniu.

Herwos / Herwy y zyly piete ranne goi / plastruiac ie. Such.

od pitans / Na czczo wzywane / od plianstwa bronia. Tenze.

Starcia y przecz / Pisa niektorzy / ze wedrowne ludzie od starcia y przecz / ow wolne czyni / gozicby ie z winem pili. Tenze.

Brzy / Zbr / dzenie iedzenia oddala / z octem miodowym wzywane. Takze tez womiey zawosciaga.

zywot od / Z ciepla woda rozcierane / a trunkiem pite / tym ktorzy z chorob ciezkich powstala / żywot odmiekszaja y purguia. Suchs.

podagrze / Podagnikom do wzywania wyteczne.

Wierze / Wierznosci żywot pusace rozbitia.

Od psia / Od psia wscieklego obrazonym / iad z rany wyciagaja swiece carce / a na rane tak dlugo plastrowane / azby sie rana zawiarta y zagoila.

Olifom / Surowo na czczo wzywane z octem czerw z żywota wypadza.

Vinum. / Wino gwoździkowe.

z Gwoździkowego kwiecica rumianego z suszonego / w Wieszem bywa wino cenne / Moste dobry na nie leiac : a gdy sie wytrubie y wykisnie / do potrzeb chorowac.

Chorob / Wsystkim pomienionym dolegliwosciom sluzi.

Mozgi / Serce posila / y wsystkim chorobom ich zimnym / barzo wytecznym bywa trunkiem.

Molofci / Moleciacym a do sil zadawna y dluga choreba przysc niemogacym / sluzi.

Stabym. / Zoladkowi / y

Zoladki / Macicy z aziebionym / dobre.

Serem. / Serce powietrzem morowym zarazone / osobliwie posilajac ratuje. Toz tez zupełnie z Muskatowym kwiatem a z safranem w winie moczyć y na czczo pic / dobrze cieplo.

Sapowie / Ze wsystkiego ziela tego y z kwiecica / sok wycisniony a z winem pity / wielkim jest ras

tunkiem / tym ktorzy zachwycili powietrzem morowego.

Gwoździki w cukrze.

Bywa konfekt tak z polnych Gwoździkow / Row kwiecica rumianego / iako z ogrodnych / oderznanysy od nich to co jest biale / go / czyniony / biorac cukru / do iedney czesci Gwoździkow / trzy albo iako drudzy dwie czesci / y w kamiennym moździerzu wespolt tuka / a na iartim stoncu w stianym naczyniu smaza. Gdzieby sie tez zimie trafilo / ten konfekt z suchego kwiecica czynic : polac ie do tluczenia ciepla wodka z nich wypalona / albo wodka Bukwiczna / y w kamiennym moździerzu same pierwej / potym z cukrem / albo tez zaraz z cukrem utuc / y na stoncu smazyc. Ten

W goraczkach stogich serce posila / Wzrost indy y ciemny / bystry czyni /

Mozg y wsytkie glowy / Zoladki ostabialy strawnym czyni / znie

nagla go zagrzewiac. / Krzupienie zawosciaga y womiey.

Biegunka albo cielaczka prosta zastana

wia. / W goraczkach stogich y gwałtownych

bywa osobliwa ochloda y ratunkiem / wziasz / wssy tego konfektu / Siolkowego / Borakowego / wssytkich zarowno : syropu cytrinoswego kwasnego / soku z kwasnych Granatowych iablek / po rowney czesci / zmieszac / y tego do wzywania choremu czesto dawać / by tez w kazda czwiera godzin. Zbowiem zapalenie wnetrznego.

Serce miale posila. / Brzemiennym pantiom wyteczny / azwla

seza na zlezeniu. Zbowiem plod lekko pro

wadzi z żywota na swiat. / Macice miale posila.

Cyszczenie miesieczne pantiom wzbudza / azwla

seza z konfektom Pwoniowych kwiatow wzywany / albo z wodka Bylicowa /

albo z Poleiowa / trunkiem dawany.

Bywa tez czyniony ten konfekt z polnych Gwoździkow rumianych / niecytko przeciw

pomienionym chorobom / ale tez przeciwko iadem / y truciynom. Takze

Przeciwko wselatieniu wsesnieniu od iad / wsesnieniu zwierzat / po locie go wzywajac czesto.

Duchy serdeczne posila.

Gwoździkowy Syrop.

Wie tez z tych Gwoździkowych kwiatow domowy syrop bydz czyniony / tym sposobem : Wziac kwiecica co naprzecdniejszego gwoździkowego / ile sie podoba / y w kenu cynowa / albo w polewany nowy garniec wlozysy / nalac wody goracej na

Confer

Goracz

kom.

Wzrostu.

Mozgu.

Zoladko

wi.

Arztu

niu.

Biegunk

ce.

Goracz

kom.

Serem.

Brzemie

ny.

Macicy.

Miesiecz

czney.

Syrupus

nie/ tak wiele/ żeby zagrożnely/ y wierzch pila
nie naczynia obrórować/ żeby namniey won
ność pára y moc nie wychodziła/ y przez ósm
godzin temu dąć stać/ potym przecedzić/ y
co namocniey ie wyjąć/ y przez wyiere oba
rzucić. Znowu inych świeżych w one pier
wośa woda obcedzona y goraca nasyć/ a
dobrze y pilnie takto pierwośa zatkąć/ y t: p: z
dlugo moczyć/ potym przecedzić y wyjąć/ to
piec y sześć kroć powtarzać/ według tego
takto chcemy syrop mieć mocny y potężny.
Potym one obcedzona wodką z glowiastym
cukrem/ wziąć go według upodobania/
warzyć do zgaszenia miodowego. Może
też miasto cukru/ miodu chłodnego wziąć
do tego/ y w polewanym gąsien/ albo iban
ku do potrzeby chować. Ten

mdłości
Goracz
Fom.

Przeciwko mdłości serdeczney/

W gorączkach srogich wytrzeć/ koro
nu serce bywa utrapione bardo. Też może
bydź z serdecznemi wodkami palony/ to jest/
Szawitkowa/ Borakowa/ Każdey po lyżek
cztery biorac/ a syropu tego trzy lyżki/ y pić
choremu dąć. A gdzieby gorączka przeym
nie była/ tedy z wodką Rardusowa/ z Peset
nikowa/ albo z Miodunkowa/ z Rozmarie
nowa/ Każdey biorac po trzy albo cztery lyż
ki/ wodki Cynamonowej pul lyżki/ a syropu
tego dwie. Tak abowiem serce y mózg mdły
osobliwie posili.

Oleum
Gario-
phillorū.

Olejek gwoździków ogrodnych.

Bywa z kwiecica Gwoździków ogrodnych
Olejek robiony/ tym sposobem: Biora
tego kwiecica dobra część/ według takto chce
go mieć kto wiele. Na to oliwy tak wiele/
żeby zagrożnelo dobrze/ y przez czas nie ma
ły w naczyniu szklanym na żoncu mocz.
Potym te wymożle wyławosy/ y mocno wy
żawosy/ drugiego świeżego nakłada/ aż do
trzeciego razu toż czyniac/ albo czwartego.
Ten

od psa
ścielke
y besty
ładowy
ych.
Sistula
Sausni
com.
Stawo.

Wskazywam od psa wściekłego/ y
Od wezow y besty ładowych/ bardo stu
ż/ rany nim namazuiac.

Sistuly zawiera y got/

Zausznice/ albo zolzy za usyma/ które zo
wiemy swinimi wrzodami/ rozgania/ nim
namazuiac.

W starach boleści y smierza.

Mase.

Vaguen
Lan.

Czyniona bywa Mase z olejku Gwoz
dzików pełnych rumianych: z olejku Si
olkow żółtych/ który Oleum Chirorum zo
wia: olejku Rumiankowego po dwu lyżek
każdego wziąć: Sładego smalcu gęsie
go łoch/ wosku ile do zacynienia masei po
trzeba. Ta stuz

zotadku

zotadku boluiacemu

Maciecznym bolescionu

mdłości

Rzyżom boleciacym w grzbiecie/ zwla
szcą białogłowski/ wezwosy naprz. d na
parzanie z Rumu/ z Glazu matego y wy
tego/ z Belice/ z białey Lchodki/ z Koko
naku/ y zaraz potym masecia pomieniona
namazować y nacierać/ na to wieprzowa
micharsyne przywarosy/ aby sie w sady
ona masecia wosciagała.

Arzyżo.

Ocet Gwoździków

Acetum

Gario-

phillorū.

Czynia sobie niektorzy z Gwoździków ocet/ który w rzadkiej Aptecz znależć/ tym
sposobem: do pul garci ocet winnego o
strego sytia kwiecica gwoździkowego w cie
niu ususzonego fant Apectarsti/ y nakrywosy
go pilnie żeby nie wietrzal/ na słonce iarkie
stawia/ przez niedziel cztery. A gdzieby
chciał mieć potężniejszy/ tedy po czterech
niedzielach/ gdy ie ocet zmorzy ze zblednia/
wyrzucić przez/ a znowu inne świeże w on
że ocet sytia/ y tak do potrzeb chować.
Ten też wiele ma w sobie osobliwych stu
tkow.

Serdeczna mdłość bardo przedko odga
nia/ pod nosem y nozdrza nim namazuiac:
takie pulsy y piasci. Albo wziąć część jedne
tego ocet/ wysypać do niego trochę saframu
tarczego/ Jalewcowych iągód przytuczo
nych trochę/ zgranka chleba rżanego/ y to
na pulsy przykładać/ chusteczke wetroje w
tym maczaiac/ a gdy uschnie/ znowu toż w
czynić. Tak w wielkich mdłościach serce
posila/ przez pulsowa żyte/ która od pieści do
serca idzie.

mdłości

serdecz

ney.

Czasu powietrza morowego rece y twarz/
a osobliwie pod nosem tym octem dobrze w
mywać y namazować/ także y pod pachami.

morowe

mu pos

wietrze.

W gorączkach gwałtownych/ taka Epi
tema/ albo maczanie na serce może bydź w
czymone z tego ocet: wziąć Rozjancy wodki
z ósm lyżek/ wodki Borakowej y Szawitko
wej po dwu lyżkach/ saframu całego szosa
część kwinty/ Kamfory co trzy ieczmiennie
ziarna zaważo/ ocet Gwoździkowego dwie
lyżki. To pomieszawosy wespół/ chusteczke
wetroje albo we czworo złożyć/ y w tym mac
zac/ y na serce ciepło przywitać. Niektorzy
przydawala/ species Diamargariti Frigidi.
Diagonina miatko wetrych Sandalow po
trzeciej części quinty/ albo po polowicy quin
ty. W tym chusteczke wetroje albo we cz
woro zwinaosy/ na serce maczaiac przy
kladac/ często powtarzaiac.

Goracz

Fom.

Głowy rospalenie z bolem odpadza ten
ocet z wodką Rozjanc/ maczaiac chustki/ al
bo chleb tym pokrapiaiac/ a na stronie kla
dac.

Głowic

Polnych Gwoździków stutki.

Acz tymże cherobom wryskim / polne
Gwoździki mogą być lekarstwem / iako
ogrodne / y też wryskie przyprawy z nich czy-
mione: iednak daleko mdle y słabiej.

Nerkom. Z osobliwości przecie to maia / że Ner-
kom y pecherzowi służy / iako niektórzy chca /
zawlaścá sol z nich wyprásowány. Który

Kamien. Kamien z Neret krzac wywodzi mo-
czem / po trzy albo cztery lyżki na raz go bio-
rac. Co iefez potężniej uczyni / gdzieby z
wodką Lisiego ogona / która drubzy Lubie-
zka zowia: albo z polowką cięcioreczana /
albo z pietruszczana / był trunkiem używany.
Ten tymże sposobem iako z ogrodnich ma-
być wyprásowány.

Wodk. z tychże polnych Gwoździków /
Nerkom y kamieniowi w nich / wielkim ra-
tunkiem bywa / biorąc iey po cztery albo pra-
ci lyżek na raz: lyżke dwie do tego wodki
Lisiego ogona / Solu także tych Gwoździa-
kow trzy lyżki / y zmieszawszy pięć dala przez
kilká dni porządnie.

Kadufu. Tenże Sol trunkiem dany / tego czasu
gdęby kogo padaiaca miała nabyć / bywa
użyteczny. Także

Wszkniom. Wszkniomym od Jaszurki / korzeni tych
Gwoździków miałko warty / a z winem bia-
łym dobrym dany / bywa lekarstwem.

Sereu. Tenże proch / Duchy serdeczne posila / z
winem także pity.

Ogrodnicza

Gwoździki. chociaż z siebie nasienie dala /
iednak z nasienia swego nie wdala się tak
pełne y ozdobne / iako z flancowania y z pra-
sadzania: y owsem siane rady dziecia / tak
w wyrosie iako w wroności / choc aby z
pełnych nasienie było. Krzaczi tedy roza-
darce bywaia flancowane z korzonkami / o-
kopywaia / a ziemia gnoyna okładaiac.

Jako te Na zimie aby nie wymarły / do sklepów
bywaia albo do piwnic chowane / z których
potym na wiosnę czasu iasnego y ciepłego
bywaia na okna / albo na ogrody wynasza-
ne. Gdzieby ietż chciał z nasienia rozmnos-
zić / rzadko ie siac: potym ie na druga wio-
sne rozsądzić / także na trzecia y czwarta.
Albowiem z nasienia rzadko by się pełne mia-
ły wdac / aż za niemáym czasem przesadza-
iac ie.

Zapach Też dla wietszego y wdzięczniejszego za-
pachu / w korzonki wsepiáia kramne Gwo-
ździki. Trwa to ziele przez wiele lat / śa-
nuiać go zimie od mrozu. Zaczynam / iakom
w Niderlandzie widział / gdzie się w ogro-
dach wielce kocháia / w drzewa na palec
rozmańz wyrasta. Za opatrności ludzka
trafia się / że czasu zimny w sklepach albo pi-

wnicach / tak iako lecie / kwitna.

Ktoby ie chciał mieć rozliczney barwy /
w cerwie nakłasc nasienia Gwoździków
roznych / to iest / czerwonych y białych / y w
ziemię wsadzić. z tego dwóiego nasienia /
kwiat ieden wyrosie barwy y masei roznych.

Rozsadek

W podziwieniu niemáym iest w wielu /
że tak piękny a śliczny kwiat / y zapá-
chu bárzo wdzięcznego / od starożytnych pi-
sarzow iest zamilczany / którzy wielkością /
krasą y ozdobnością / także rozlicznością y
wronością nie poslednieyszy iest od Rożey /
gdzy ani barwa / ani cudności / ani zapá-
chem / nie iey rozpód nie da: y owsem ma-
coś nád Rożą trwałością: bo Roża po zera-
waniu ledwo przez ieden dzień trwa / Gwo-
ździk y do czwartego dnia trwać w swej o-
zдобie może. Roża przez kilkanaście dni ty-
ko kwitnie / Gwoździki od lata do zimy: a
podczas / iako się wyossey namienilo / za pi-
na sprawa ludzka / y zimie. Wleze o stu-
kach / które iednego z drugim porównywa-
iac / naszym Rożę nie wstepnie / iest iey iefez
nie przechodzi. Słusnie się tedy starym pi-
sarzom dziwować mamy / że nam nie o stu-
kach / nawet ani o samym ziele namniey-
ssey rozmianki nie uczynili. Albo za czasu
ich nie było / co rzec niepodobna: albo wla-
dzy y sztukow / iako w wielu innych zioł / nie
baczili: czego iednak poslednieyszy dosli / y
tu z tego baczyc się może.

Zeby zimie mógł mieć świeżo wi-
tnące / nie tylo Gwoździki / ale y si-
olki y inne kwiatki.

Zeby miał Gwoździki rostkwić / także
ziolki czasu zimy / tak uczyni: Dnia pier-
wszego października / w wygniotki iagod-
winnych zágrzeb krzaczi y z korzonkami
Gwoździkowe / albo w konstki gnoy vnie-
sány y dobrze vpráwiony: tak bedzie miał
Gwoździki / albo y ziolki kwitnace. Toż
ro umiec o pozimkach / Wálonach y innych
owocach y ziołach możemy / tylko od zima-
na y mrozow strzedz ich / boby się przedko w
niwecz obrociły. Na zimie wiela gnoiu z
plewami zmieszanego okrywáia ie od mrozu /
śniegu / grádu. Kocháia się bárzo w ziemi
niebu otworzystey / y słoncu.

Dziwna rzecz / że to ziele iednego roku
kwiat miewa rumiány / drugiego biały / trze-
ciego nákrapiány / y mieszány barwy: co by-
wa częścią za sprawa ogrodnicza / częścią
odmiana ziemi / albo za byność iey.

**Kwiat ro-
zmarowy.**

**Zeby zima
nie kwit-
niały.**

**Ziolki se-
mie.**

**własnym
się miewa-
scu kochá-
ia.**

**Każdego
roku od-
miana
barwa.**

Rdest biały / albo wodny pieprz / Rozdział 143.

Hydro-

Hydropiper, Piper aquaticū,
Perficaria.

Flochtraut / Wazerpfefer / oder /
Muckentraut.
Kdest mniejszy.

Rdest / albo wodny Pieprz / tro-
chę znaydujemy / wielki / sze-
dni / y mały. Pierwszy albo
wielki / który wodnym pieprzem
mianujemy: korzeń ma cienki / bia-
ły / kolanowaty: od których wie-
le korzonków drobnych / cienkich /
a rozpięzchłych y pieprznogorz-
kich pochodzi. Kłącza obłego / gład-
kiego / kolanowatego / na łokieć
długiego / z wiela odnożeń cien-
kich. Liście obdłużonego / do liścia
Brzoškwini podobnego: smaku
także iako y korzenie pieprznego /
Kad nazwiska tak y nas iako y Gre-
ków y Lacinników dostało. To
liście żadney w sobie wonności nie
ma. Miedzy tym a rozgami kwiat
biały / podczas rumiany / na cien-

kich stopłach kłosowato wychodzi /
zwłaszcza przy wierzchu: z którego
potym nasienie drobne / płaskie / y
rumianawe / albo ciemnorumiane
bywa / które iako liście / kwiat y ko-
rzenie / pieprzystego jest smaku.

Kdest wietrzy.

Drugi / wewszem pierwszymu
podobny / iedno wzrostu wietrze-
go / y liście szerszego: korzeń roz-
pięzchły z wielu korzonków dro-
bnych: kwiatu kłosowatego rumia-
nego. Trzeci wewszem także po-
dobny pierwszym / tylko liście wo-
skiego / podługowatego y spiczaste-
go: kwiecie rumianego. Kwitną
w Lipcu y w Sierpniu.

Wskiesce.

Kosna pospolicie / pierwszy przy
wodach stojących / albo leniwo cie-
lących / około przetóp rośnie y przy
strumieniach. Wtóry nie tylko na

2.
Perficia
ria ma-
criloga.

3.

mey-

miejskach wilgotnych / ale y suchych / na miedzach. Trzeci / albo namniejszy / na miejscach wyschłych / w końcu ról / przy zbożu / przy drogach y ścieżkach.

Przyrodzenie

Ten który wodnym pieprzem zowie / przyrodzenia jest goręcego : iednak nie iako sam pieprz / y suchego : Rozsięka / ściencza / rozprawnie / otwiera / wyściaga. Drugi y Trzeci nie tak maia w sobie iadowitość pieprzną : ciepłością swą zatwierdzają / bo tylko wysuszą y chłodzą.

Moc y skutki.

napichle
nom stas
rym.
Zasniac
Tostiom.

Cialo pi
sczy.
Miało
pieprzu
przedym
wywany

phlytra
ci zdomu

Wzrods.

Miało od
chrobacz
wa broz
at.

Jeście wespół z nasieniem swym wtrę / trawności zastarzale z nabrzmiałością rozgania plastruac / Dios. Gal. Zastniacłości pod oczyma / y krowia / za ciętkości / rozpada. Cialo przyszy / iako y Jastier. Przedym niżli pieprz był w pospolitym używaniu / nasy Polacy / zwłascz na wsiach / liścia tego ziela y nasienia do zaprawiania potraw używali. Stad go też druzdy Polskim Pieprzem mianuia. Pchly w gniachach wytraca / za resyrowane / a po domu rościelane. Ale potym potrzeba komore albo gniach pilnie zamiesc.

Wzrody zle / plugawe / smrodliwe / a miesem zgnielym narosle / wychada / wysusza / mieso zle w nich trawi / y do goienia sposobne y pochopne sprawnie / Such.

Wieprzowe mieso y wszelkie inne miesa solone / tym Rdestem obcielone / od chro

bactwa / zagnicia / y zasmrodzenia bywaia zachowane.

Sok.

Succus

Any y wzrody nie tylko swieze / ale y zastarzale / y zaplugawione / smrodliwe / w nie puszcza / wychada / wysusza / y zdro

we czyni. Wsy zawrzebiale / ropiste / y chrobaczliwe wychada / y czerw w nich gubi.

Tymże sposobem w ranach y w bolaczkach czerw zalagly / morzy y wychada / wymywaia ie nim.

Glisy w żywocie morzy y wymodzi / y zlyke ze trzy trunkiem używany : a zielenym samym wtartym / ciepło żywot otla daia.

W ranach y w bolaczkach byblecych / chrobactwu nie dopuszcza sie zalegnac / a zalegle morzy y wyrzuca z ran : Gorzalki do niego mocney przylawsy / wymywaia. Przeto furmani / y inni co do robot używają koni / ten sok maia miec zalecony / a illecie nim pomazuiac : bo sie na nich nie bada sadzic zadne chrobactwo / ani muchy / ani komorowie / ani slepie.

Wodla.

Ranom
Wzrods
zagnitum

Wsom za
wzrodsia
lym.

Chrobac
twu w ra
nach y w
bolacz
Glitom.

Wydu ra
ny od ch
robactwa
broni.

aqua still
lancra

Ze ziele / chocia nie przychodzi przez wsta do używania chorobom wnetrznym / iednak dla tego rozgrzewania y wysuszania / wodla z niego moze bydz palona / dla zazioblin / zwłascz zoladkowi y kistom daia piec. Jednak samey nigdy nie dawac / tylko z iakim przynalezajacym syropem miesza na / dla spyszczenia wst zoladkowych.

Rdestu czarnego skutki.

Gdzie chlodzie y wysuszac potrzeba / a przytym cierpkosci w kupa stulac / Rdestu czarnego bezpiecznie mozem wyroac.

Kistuly zamiera y goi. Takze rany sciaga y spaia.

Sok / biegunke czerwona zastanawia / pi

Sistulom

Ranom.

biegunke

O łownica / Ziele Swietego Antoniego / Rozdział 144.

Molybdæna, Plumbago, Dentilaria, Herba Sancti Antonij.

Flochkrant, Pfefferkrant.

O ziele miedzy Rdesty ziolepisowie poczytaia y flada. Korzeń ma dlugi / biały / na palec wzmiess / polni mlody. Do starosci gdy przychodzi / rozrasta

ie / rozżęcza y rozdwaja. Klacza
i forzenia wiele puszcza łokietnego /
i podczas dłuższego. Liścia soku
płanego / ale mniejszego niżli Kde
towie / zielonego. Smaku ostro-
nego / y wsta rozpalaćcego.
W wierzchu niemalo kwiecia mo-
drego / albo białego / flosow-
ce iako y Głownice. Z tego po-
tym nasienie drobne a czarne.

Wzrost.

To siele w naszych zimnych kra-
inach nie znajome / w goracych sie
przy drogach rocha. Kwitnie w

Sierpniu y w Wrześniu.

Przypodzenie.

Rozgrzewaiacego y wysuszaia-
cego iest przypodzenia / w trzecim
stopniu na koncu.

Moc y Skutki.

Plinius z swemi naśladowcami pisze: Bielmo
oczu słu-
ży
ze bielmo z oczu miazze / ktore sie widzi
iako ołow / zgania : iuchane w vsiach co
nalepię / to na nie puszczać : y zead go Plum-
bagem Łacinnicy nazywają. To iest /
Głownica / Tabe.

A iż bol zębów / iako niektórzy świadczą / zębom-
w reku go tylko trzymając odcynpie i przeto
go Denticularia Łacinnicy zowią / Tabe.

Koniec Xiąg Czwartych.

XIĘGI V. ZIELNIKA,

D. SIMONA SYRENIVSA.

Bukwica / Rożdżiat 1.

Betonica, Vetonica, Herba sacra, Serratula.

Betonien.

Bukwica czerwona / piet z korzenia łotczy / podczas dłuższy / czworogránowity / puszcza. Liścia mięk- / kiego / obdłużnego / y / obfjernego : ku Debowemu nieco / podobnego : około brzegów dro- / bno zabłowane / pachniące. Kwiat / na wierzchu płazza czerwónawy a / płosiły / albo z brunatną czerwony.

Z tego zacząsem nasienie Czabro- / wemu podobne. Korzonków dro- / bnych wiele po ziemi rospierzchłych / iako y czarney Ciemiędzyce. 2. / Jest druga tegoż rodzaju / y we / rosem pierwszey podobna / tylko / że kwiatu białego.

Wzrost.

Koście naradniey w miejscach / trawiistych / tak na górach y pagór- / kach / iako na ładach równych / na / łąkach / w lesiach / na pąstwiłkach / / w miejscach chłodnych y ciemistych / / w gajach / w krzewinach / w dąbro- / wach : owa mało nie na każdym / miejscu / y w ogrodach. W Ma- / ju y w Czerwcu kwitnie.

Przyrodzenie

Rozgrzewa y wysusza na kon- / cu pierwszego stopnia / abo na po- / czątku wtórego. Smaku ostre- / go y troche gorzkiego. Rozsie- / kuje / rościencza / rozprawnie / / wyciera : co sie znaczy z gorzkości / y z korzenności iey nie wielkiej.

Moc y Skutki.

Liścia nawiecy y kwiatu / petym ko- / rzienia / do lekarstw używany / tak w / nierznych iako zwierzchnych.

Korzenie Bukwicowe z miodowa syto / trunkiem używane / słagme womitem wy- / wodzi. Dios.

połuczonym / / przepułym /

Słagme / womite / wywodzi / poturczo / nym / / przepu- / łym.

Máiciey.	Máiciey nárušoney. Tákže Zadušení ieý : lišcie ieý miálko vtárte / po czwierci lotá z winem starym / álbo z miodowa syta / bywa wielkim rátkiem / dáac pié. Gal. Dios. Musa.	miásto pospolitego trunku vzywáac. Táz inchá z wázonego / przydawšy Szál wiłey / Máieranu / Rozmarinu / Korzenia Pirwonioowego : y inych tym podobnym / á trunkiem vzywána / známienitým bywa lekárstwem.	
Pierśiś / Płucóm / Watrobis	Pierzióm / Płucóm / Watrobis / wielkim bywa lekárstwem. Galen.	Jádom y truciźnom / iest rátkiem wiel kim / piíac prochu z lišcia tego ziela suches go / czwierc lotá z winem / Dios. A Musa kaže trzy czwierci lotá ná ieden raz brác.	Jádom y truciźnom
od rozuz ma odcho dzaym.	Od rozumu odchodzaym / trzy czwierci lotá z ieýie wodka prochu z lišcia vzywány / rátkiem dáac / Gal. Dios.	Tej ná czezo z winem ciepłym / tenže proch piíac / Truciźná żadna / áni tad škó dzić nie može.	od Truci zny zácho wue.
Kámién.	Kámién w nerkách trzy y moczem wy wodzi / Galen. á iáko Musa piše : Trzy czwierci lotá prochem lišcia / z octem z ces bule zamorskiey / á ze dwiema loty miodu / we trzech kwáterkách winá / pié dáac / by wa wielkim rátkiem. Galen. Dios. Musa.	Mocz zátrzymány wywodzi / Dios. Zátwardzenie żywota odmieká / purgus iac. Dios.	Mocz. Purgue.
	Tej dobrze tegož prochu trzy loty w czar nym winie wárzyć / á ná rány przykládáć / Musa.	Sleziomy boleści y nákázenie ieý z miodo wym octem / czwierc lotá go wziawšy / od dala. Tenže.	slezenie
	Tož czyni sámó ziele świeže wierciáne / ál bo miálko vtárte / á ná rány vřezkione przy kládáac / Dios. Gal. Plin.	Członkom řetwiáły m fluży. Plin. To co zbytńiego y w żoladku iest nie řtá wnego / womitóm wywodzi / řorzeń z mío dowa syta ciepłó pity. Egipt.	Członko womité z żoladka wyrzucá.
Węřom mord.	Piše Plinius o ták wielkiey mocy tego ziela przeciętło węřom / ižł gđieby były oko to nia obtoczony / royniśc nie moga / ále řie spolecznie řasáiac zábitáia / Plin. Dios. Aetius.	Watrobe chora y nákážona leczy / w wi nie wárona / á trunkiem vzywána. Dios. Moczú řápániém odchodzaym / vřy teczna. Rucl.	watrobie Moczú.
Mięście czney.	Czyszczenie mięśteczne pániám záwřcia żnione wzbudza / iákimkolwiek řposobem vzywána : iedná z winem czeřto piíac ná przyřtoynieřyř / Dios. Musa.	Kámién w nerkách trzy / z Rořyřezkiem á z Krwawnikiem w wodzie wárona / y trunkiem vzywána. Rucl.	Kámién.
Oberwá niu wneř řznořci.	Oberwániu z vřřážniénia / álbo z čieř kiego dźwigániá / álbo z řłuczenia z wyřo řá / tymže řposobem trunkiem vzywána / bywa wielkim rátkiem.	Máiciey zářkány y zámuloney fluży. Tej mđla posila. Płod w řywocie oczerřwiá / pošila / y przed čářem řłušny m odesć mu nie do puřca.	Máiciey. Płod po řila.
Głowie / Mozgu.	Głowie / y Mozgu ták bywa vřyteczna / ře řámy m zapáchem řwóim / osóblíwie ře pošila. Přeto řwřelákim niedořtátkóm y doległi móřciám mozgu / y řwřyřkiey głowy / zwłá řeřá z řłimny m wilgořnořci pchodzaym / wielkim bywa lekárstwem : iákové pořpo licie bywáia	Pierzióm wilgořnořci řłágmieřey pe nym / y Kářłacym / prochu z lišcia z pítym m dem / álbo z tegož lišcia y z řwřeciá / z mío dem lekwarz vczyniřyř / vřywać dořže. Tákže trunkiem / Rucl.	Pierzió. Kářłu.
Puřłłow řu.	Głowy řwřyřkiey boleńie / álbo w polo wicy řyłko /	Řtorzy w żoladku pokármu nie moga zářřymáć / bywa im wielkim lekárstwem / řucháiac lišcie řwieže / á řól z niego wyřo řáiac : winem / woda rořřwóřzonym po piíáac / Dios	Řřgániu řwáńe
Zawróta Szláku / Páraliřu.	Zawróty / Szlákom / y Páraliřóm / badž řwřyřkiego čiałá / badž řyłko w potowicy.	Řz, žániu řwářnemu : Wziáć trzy czwier ci lotá prochu z lišcia Břłwicoowego / Miodu chedogiego dwoá loty : tego ná řaz ieden pošymáć / á dwiema řubłámi wody čiepłey popić. Musa.	Řřgániu řwáńe
Drženiu / Członkó. gluchym. Pokur czonym. Subetu	Drženiu y řřesieniu čiałá / Członkom zdrewniáły m / Gluchocie / Pokurčeníu y pokurčeníu čiałá. Spániu náđ přřřořzenie / álbo řubetu. A innym přřpadłóm z ořłábiálořci mó řgu pchodzaym / bywa známny m rátkiem / w winie lišcie moczac / y vřřáronie	Řřwia čarłáiacym / tegož prochu quins te / z winem woda rořřwóřzonym / dořže pić dawáć. Dios. Plin. Opuchly m pul lotá ná řaz z řřta m dowa pić dawáć / dořže. Dios. Nereł / Pecherzá / y W biodrách řeyáćiczne boleřci vřmieř	Řřwia čarłáiac ym. opuchłim Nerełom. pecherz wi.

Scyaticę	z woda dając pić. Dios. Galen.	W ioladku morzysko wstramnia y wklada / w żółtym moczem
	z syta miodowa kaze Plin: a Musa radzi lot prochu z liścia / a Pietruski czwiera lota: albo radniey Korzenia pietruszane go w kwarcie wody wwarzyć / y po locie albo po trzy czwiera lota na raz z ta iucha w żywać. Musa.	piac iuche / zwlaszcza iesli nie z surowych wilgotności przypada. Klister pierwoy wsiarowy. Toż też czyni / z trocha ciepłej wody piac.
puchlinie	Opuchłym / tenże trunki służy.	w Lekwarzu wyssey namienionym / iey wzywając przez dni dziewięć / kassel vsmierza. Mesua.
Trzeciaste	Trzeciogodniowa febre odpadza / dając po kwincie z syta / albo z słaym miodem pić. A ktorzyby febrę nie miewali / z miodowem dawać pić. Dios.	Żymnie każdego dnia zaskanawia / prochu pul lota z liścia iey / a z Babczane go czwiera lota / z pitym miodem / albo z syta / godzinie dwie przed przysyciem dając. Albo gdy przypada. Tenże.
Żółtaste	Żółta niemoc spada / iakimkolwiek sposobem wzywana.	Toż w trzeciogodniowej czyni / zároveň z Poleiem w trunku wzywana.
Purgue żywo	Żywe purguie y wychedaża / prochu z lot wsiarowy ze trzemi kwaterkami miodu pitego. Dios. Plin. Albo z tak wiele ciepłej wody. Plate.	Czwartaste także zaskanawia / lotu trzy czwiera pomienionego prochu / z ciepła woda. Albo iako Musa piše: Wziąć miodu co naprzednieyszego / a wody ciepłej kwaterce / y przed przysyciem z godzinie dać pić.
Suchoty	Ludziom suchoty młaiacym.	Paniam z cięskoscia rodzącym / y
Ropa plucacim	Ropa plucacim / z miodem wzywana / miasto Lekwarza / każdego dnia trzy czwiera lota biorac. Musa.	Plodu dlugo sie w żywocie barwiacemu / pospiech dając / pul lota prochu z liścia w pitym miedzie dawosy. Musa. A gdzieby goraczka przystapila / tedy z kukiem wody ciepłej napoly z miodem pitym / albo z syta. Tenże.
Chorobie	Liście miakko wtarte / ma bydz w polewanym garnku pilnie chowane / iako wocy Dioskorid.	Młacieznych boleści z zaniebienia wklada / trzy czwiera lota / to jest trzy kwinty / zedwie ma kwaterkami wody ciepłej pić dając / przez trzy dni porzadnie. Tenże.
Obrażonym od bestii	Obrażonym od bestii iadowitych / fosta część quinty nasienia iey miakko wtartego / z ściecia lyżet białego winą dawać pić / do brze. Plin.	Z kozim mlekiem prochu trzy kwinty pić dając / krowia charkaniu / y ropa plucaniu / z zagniosci plus / wielkim bywa ratunkiem. Musa.
	Toż czyni proch z liścia / trzy loty go dając pić z winem ciepłym.	Ná czozo wzywana od wpięcia tego dnia broni y zachowywa. Tenże.
w pacierzach bólosci	Pacierz w grzbiecie bole wklada / proch z liścia z miodowa syta piac. Plin. a gdzieby febra była / z woda.	Toż liście świeżo tłuczone y przykładane: Rany w głowie leczy /
Pleurze	Pleurze y bolennu bokow / tenże trunki bywa lekarstwem. Plin.	Rosci polamane z tłuczonych rózow spaia. A gdzieby nie mogli mieć świeżo zielonego liścia / wziąć suchego / w winie rozmoczyć / y przykładac / a tymże winem wymywać / w ktorymby bylo moczone.
Głowie	Bolenie glowy vsmierza / rano y na noc trunkiem wzywany. Też	Jeszeby lepiey co trzeciego dnia / a nie każdego przykładac / żeby sie miesce obrażone zagrzewalo pod nia / a własność moczey bralo. Tak abowiem rości w głowie polamane / bedzie daleko snadniey wyciągalo.
Wilgotnościom w głowie	Głowe bytnie wilgotna y zimna wychedaża / wazona z Dzięgielcem / z Rummem a z Gorczyca y z pieprzem w occie: y tey polewa rano y na noc ciepło w vsćiech trzymać. Toż czyni z Gnidošem wazona. Plin.	Oczy boleści oddala / Korzenie Bukiwcowe z Swieczkami / w wodzie / do trzeci części wazone: oczy ta polewka przemywając y okładając. Toż też
Kaduka	Toż płokanie / tym ktorzy złożeni sa padająca niemoca / bywa wyteczne / dla przyczyszczenia glowy.	Samo liście świeżo zielone czyni / wtlusky / a ná czolo y stromie przykładane: nie tylko oczy czysci y wzrok posila / ale też głowe lekka czyni.
Bydlu	Tenże trunki bydlu wgebe leciac / od wściekłości ie zachowuje.	Bol zebow wklada w occie / albo w winie wazona / czesto te polewke w vsćiech ciepło trzymając. Musa.
potluczonym / w rąnym / Pogniecionym	Z wysoka potluczonym / Wrażnym z cięskiego dzwigania / Pogniecionym / bywa osobliwym lekarstwem / z Podroznikiem i wazac / z Krowa wnikiem y z Bábka w piwie / a rano y na noc ciepło po dobrym trunku piac.	
Wściekłości / puchlinie	Wściekłości wśelacie roznania. Puchline z sadcem / ktorzy Lacinney Lepatorium zowia / a z pietruska wazona / rano y na noc trunkiem wzywana / wywodzą. Toż czyni / prochu czwiera lota z liścia z trunkiem wody ciepłej dając. Musa.	
Kolice	Kolice y jarcie w listkach. Także	

od psa w ścielke wskoso nym.	Od psa wściekłego obrażonym. Także wielakiemu obrażeniu od ładowitych bestii/ wielki przykładana / wielkim bywa ratun- kiem. Albowiem rane z iadu wychodzą. Tenże.	Wrzody brzejsze y wydrożone wyrwa- nywa y goi / z sola liście wwierciawsy / w nie klasc. Tenże.	Wrzodo.
Czary od pady.	Pise Plinius / że w którym domie Bu- kwica / bądź samą przez sie / bądź sadzona roście : tam czary y gusła żadne nie mogą skodzić.	Podagrnikom dobrze pić warzona y z ko- rzeniem w wodzie / do wyrwienia trzęcioy czesć. Także liście tłuczone a przykładane czyni. Mesua.	podagrze
Zoładku.	Zoładkowi bolejącemu użyteczna / wa- rzac ia z soliem piolynowym / a pić.	Przebiegłym dwa loty / ze czteroma kuba- kami winą / przez trzy dni pić / bywa ra- tunkiem. M u a.	przebie- głym.
Maciey.	Także z wierzchu tymże nagrzewając. Plat. Mácie zapługawiona wychodzą na- parzaniem swym. Plat. Też wzeleż niey toż czyni. Tenże.	Sistuly goi / z sola liście wtrzeć / aż tego i- akoby knotki poczynić albo wdrożyć / y w Si- stuly puszczać mocno obwieszując. Albowiem ie wychodzą y zawięra. Tenże.	Sistulom
Wsom.	Bolesci w psach wsmierza sol z liścia świeżo zielonego. Albo ie pierwej w wo- dzie namoczyć y wtluc / a wżać : do tego tro- che olejku / albo zároveň rożanego przylać / y w nie ciepło puszczać. Też knot z barwel- ny w tym maczając / y ciepło puszczać / toż czyni. M u s a.	Bukwica jest tak wielkich y nie policzo- nych skutkow / i y w przystowie Wlochom przysła : gdy tego wychwalata / Tu hai piu virtu, che non ha la Betonica. To jest : Masi wiecey cnot / niżli ma Bukwica. Prze- to niedziw / że ciele o niey księgi M u s a An- tonius starodawny zacny lekarz / Augusta Cesarza Rzymskiego / o iey wielkich skutkach napisał / przypisując iey to / że jest ludzkich dusi y ciał strojem.	Bukwic jest skut- kow nie policzo- nych.
Dychaw- cy. Krew stolcami wypodji	Dychawczynym y ciężko chniacym z cie- pla woda proch dawać pić / dobrze. Tenże. Krew dołem przez stolce wypodji te / z ktorey obfitosci wyroł skąbie : czwerc pro- chu z liścia z kwatorka wody ciepłej pić da- jąc. Tenże.	Jest druga Bukwica białego kwiatu / o ktorey wspomniato sie na przodku tychże sku- tkow y mocy.	Bukwic ca ciał y dusi stro- jem.
Wyroł bystry czyni.	Wyroł bystry czyni / liścia iey iakimkol- wiek sposobem pożywiać / bądź z salata / bądź z potrawami warzonego. Albo polewa- kami / barsz z niey czyniac / albo do bar- szu prochu z liścia iey przysypuiac. Także do piwa / winą / miodu / kladać.	Jest tego imienia trzecia / ktora pier- waznka y S. p. Pluczami zowia. O iey na swym mieyscu.	3.
Krwie to- tu z nosa	Tot krwie z nosa zbytnei zarościaga / iey liście z szypota soli wtarte / a w nozdrze pue- szane. M u s a.	Sol z Bukwice.	Succus.
Zoładku.	Bolenie żoładka wklada / po pul lota iey przez trzy dni porządnie biorac. Albo z pia- cia tyłek zimney wody pić.	S O K z Bukwice świeżozieloney bywa wyjęty / albo w piśkach wygnieciony y klarifikowany. Ten	Wietrz- ności- wefoto myśl cy- ni.
Wetkom	Wetkom bolejącym bywa lekarstwem / pul lota go prochem z miodowa syta pi- jąc. M u s a.	Wszystkim wewnętrznyim dolegliwościom y ciału rosytkiemu bardzo użyteczny. Wesola myśl y serce czyni pić go. Cere rosytkiemu ciału cudna czyni. Ciekaczka zarościaga / truntem używa- ny. R u e l.	Cere. Ciekacz- koin.
Pleurze.	W bokach boleniu / albo w pleurze / trzy quincey iey pić z winem starym dać / przyda- wszy pieprzu ziarn 27.	Rany plugawo / y Wrzody zagniele wychodzą y czysci / le- jąc go w nie : zacząym ie też zawięra y goi / o- sobliwie rany na głowie leży.	Ranom. Wrzodo.
Zapale- niu wgar- ole.	Zapaleniu w gardle okolo izyczka / proch z wolnym winem używany / bywa lekar- stwem. M u s a.	Wsom zarożdżiałym y bolejącym / wiel- kim bywa lekarstwem : z rożanym olejkiem / ciepło w nie puszcany.	Wsom.
Nerwom Páralizu.	Zły piere przeciete goi. Páralizem zarażone leży / liście świeżey Bukwice tłuc y przykładając. Tenże.	Wodla	Aqua stil- laticia.
Karbun- kulu.	Wrzody ogniste / ktore Karbunkulami zowia / goi : z wieprzowym sadłem plastru- jąc. Tenże. A przeym pul lota prochu / we dwu tubkach wody ciepłej pić.	M u s a y w Czerwcu ma bydź zbierana / do wypalenia wódki / z Balneum mar- is.	
Spraco- wanym chodem.	Ludzie podróżne / wędrownie / chodem spracowane posila / pić go z miodowym octem / czwerc lota. Tenże.	Wszystkim wysszey pomienionym bole- głościom w ciele / jest użyteczna. Głowe y Mozg mdły posila. Pierśi y Pluća wychodzą. Suchotnym / y	Głowie / Mozgu / Pierśi / Plućom / Suchot.
Niechca do jedze- nia.	Niechęć y obrzydzenie pokarmu oddala / z tymże miodowym octem używany. Tenże		

Złota choroba złożonym/ dobra.
Watrobe goraca/
Slezione/
Mácie/
Nerki/zamulone y namblone wprumie y
oczernstwa. Także zapalenie wychladza.
Głowie. Głowy boleni/ nia namaczaiac/ albo w
Ranom. Rany świeże w głowie dobrze nia wymy-
wać.
puchlinie W puchlinie z wielkim wżetkiem bywa w
żywana.
Obrażo- Własnym obbesty iadowitych bywará
nym od tunkiem.
besty. Płodu w żywocie macierzynskim ociągá
ronienia iacemu sie/ ná swiat pomaga.
broni.
Syrupus Syrop.
Syrup z Bukwice/ máto nie w kájdę
Apcece sie znáyduie/ Ktory pospolnie do
wszystkich glównych y plucnych chorob by-
wa używany. Albowiem słamowátosci grus-
be y kłiwáte z pierśi wywodzi.
Flusom. Zimnym flusom w głowie służy/
Kamien. Z wodka z Lipki/ z Lubczuki/ albo z Li-
skiego ogoná/ Kamien y mulisko z nerki wy-
wodzi.
Mácie. Mácie ożiebiona z zimnych wilgotno-
sći rátuje/ trunkiem używany.
Miesie- Czyszczenie miesieczne pániám rozbudza.
czney. Ten bywa ták czyniony: Soku wziąć trzy
funt y cukru pultorá funtá/ y wespól to wá-
rzyc/ do zgeszenia słusznego.
Cóserua. Konfekt z kwiecia Bukwicowego.
Tym sposobem z kwiatu Bukwice kon-
fekt w cukrze bywa robiony/ iáko z kwie-
cia Swoździkowego. Ten
Wszystkie wnetrzne członki posila/ iáko
Mozg y głowe wszystkie/
Zyly piete/
Zoladek do trawienia sposabia.
Pádaiaca niemoca złożonym/
Truciznie y iadom sie sprzeciwia/ y z ciá-
lá ie wywodzi.
Sereu. Serce posila/ y młóść serdeczna odpa-
dza. Także
Arwia często charkaiacym/
Suchoty cierpiacym/
Szlákiem nárušonym.
Letwarz z Bukwice.
Rochu miátko wtártego z liścia tego zie-
la/ wziąć według wpodobania/ y mło-
dem chedogo odśymowanym/ albo z cne-
krem odwarzonym zacząynić/ że kstalt kon-
fektu będzie miał. Tego dawác tym
Chorým/ ktorzy pokármu zátrzymawác
nie mogą/ bywa z wielkim wżetkiem da-
wány.

Drudzy ták go czynia: Biora pomienie-
nego prochu trzy czwieri lotá/ y smáza we
dwu lotách miodu/ áz zwardnieie. To ná
cztery czesći rowne rozdzieliwszy w kóci/ á
bo w pigulki stoczyc/ y po iedney czesći ká-
dego dnia pożywác/ popitaiac winem. Tak
z zdrowi gdzieby pokármow zátrzymá-
wác nie mogli/ tym sposobem używáac/ á
kwátka ciepłej wody popitaiac. Mufa.

Wino z Bukwice.

Vinum.

Wziąć Bukwice czerwoney y z nasieniem
dozrálym funt/ mostu dobrego cztery
garńce/ temu dáć wytrubowác sie y wyti-
snąć przez siedm miesiecy: potym stoczyc y
chorwác. To

Zázieblym y chorým zoladkom służy/ czys-
niac ie sposobne do trawienia pokármow/
y boleiacym. Henci Alex.

Wilgotności we wnetrznościách zle tra-
wi. Także

Wilgot-
nościom

Mácie ożiebła y nieplodna rozgrzewa/
y do plodu czyni sposobna.

Mácie.

Członkow wnetrznych zamulenia wypra-
znia y wychedaja.

Wnetrz-
nościom

Jadom y truciznam sie przeciwi.

Jadom.

Zawroe głowy máiacym/ dobre.

Zawrota

Głowie náziebley. Także

Głowie

Mozgu/

Mozgu.

Zyly piety/

Żyłom

Pierśiom/

Pierśi.

Plucom/

Plucom.

Watrobie/ ożieblym z obfistości zimnych
wilgotności/ y innym dolegliwościám/ iest
trunkiem bázro użytecznym.

Watrobie

Wzroku młtemu y ciemnemu osobliwie
służy. Owa temu wszystkimu przygódne/
czemu samo ziele: o czym sie iuż szeroko po-
wiedziáło.

Wzroku.

Ocet z Bukwice.

Acetum

Ocet z Bukwice czerwoney/ tymże spo-
sobem bywa czyniony/ iáko y wino: nie
tylko do potraw chorým/ ále téż do lekarstw
bázro użyteczny.

Zoladek w swych sprawách osłabiáły po-
siła. Także

Zoladku.

Watrobe y

Watrobie

Slezione.

Slezione.

Sol.

Sal.

Sol z popiołu Bukwice spaloney może
uczynić/ tym sposobem iáko z Piolynu.
Tá służy

Watrobie zamuloney/

Watrobia

Zolcey niemocy/

Zolcey.

Puchlinie/

Puchlinie

Wilgotnościám zágnilym w zoladku.

Zoladku.

Kamien z nerki pedzi.

Kamien.

Oleum

Oley.

Mł. icy.

Zoladku.
Członko.

Z Czerwoney Bukwice oleiek bydy moze /
tym sposobem / iako z kwiatu Gwozdzie-
kowego. Ten

Mł. icy. Mł. icy. Mł. icy.

Moze też bydy sposobem Alchimistkim wy-
ciągniony / który do rozmaitych chorob zię-
mnych bardzo bywa użyteczny.

Osobliwie żeladkowi zimnemu /
Członkom także ożiebłym.

Plastr z Bukwice / albo
Mł. icy.

Arzo kosztowna bywa z tego ziela Mł. icy.
czyniona / tym sposobem: Biora świe-
żo zieloney Bukwice / Biedrzencą / Rzepik /
Szalkwiey / Polem / Krwawniku / Żywoko-
stu wietrzego: Szalkwiey czarney albo dzia-
kiej / każdego po 12. lotow na waga. Rądzia-
blą kramnego / Mirhy / trzy czwierci tota /
albo trzy quinty: Siolkowego korzenia / Ro-
kornatu okrągłego / po pultora tota: wosku
tłuszczonego / żywicy Terebintowey / po sze-
ście lotow / żywicy z oliwnego drzewa Egi-
pskiego cztery loty / żywicy Jodlowey 12. lo-
tow / olejku z drzewa jodlowego / winą bia-
łego przedniego / obayga wedle potrzeby.
Ziela posiekac drobno / w moździerzu utlu-
ć / przez ośm dni moczyć / każdego dnia raz y
cztery wzruszać y mieszać. Dziwiatego
wziąć / do rozwrzenia trzeciej części: odce-
dziwszy / oleiek drzewa jodlowego leia. Po-
tym wosk rozpuszczony / żywicy y Gummi z
oliwnego drzewa Egiptskiego. Toż Ter-
penty przydacia. A gdy powoli przechlo-
dzie / dopiero inne rzeczy miałko wtartej prze-
siane bywaia przydane / y tak długo rekami
mieszać / aż wosk wilgotność wynidzie.

edz mleka koziego przylać / a znów pilnie re-
komą mieszać / y w kości potoczyć. Ten
plastr jest bardzo użyteczny w głowie potlu-
czonym kościom / bo leczywarza. Także

Kości obnażone / ciałem okrywa.

Kości od inych odwrócić / y odłupione
wyciąga. Także z gleboła wywodzi.

Do wyciągnięcia ze wonetności na
wierzch / użyteczny.

Ciało wrócone w ranach wypełnia y krze-
pkie czyni.

Potężnie wyciera /

Rosprowadza grubości liptie /

Wysusza z wilgotności zbytich.

2.

Oze też ten plastr prostszym y siadnie-
szym sposobem bydy czyniony: Wziąć
białogłomskiego mleka / żywicy Terebinto-
wey / Jodlowey / Sosnowey / każdego po lo-
tow 12. To wespół na ogniu rozpuścić / y
prochu z liścia Bukwicowego do tego / także
12. lotow wśpąć / a co napilniey mieszać / y
w który iako wosk orzech potoczyć / albo tre-
che wietrze / które przez cały tydzień w biało-
głomskim mleku moczyć: każdy dzień raz y
trzy chedogimi rekomą mniac y przegniata-
ć. A na koniec / w drzewianym naczyiniu
do potrzeby chować.

Te plastry dwa / nie tylko rany w głowie
prostego / ale y te które aż do błon / mozg
okrywających / bywaia otworzone. A ile do
zwierzchney / która matrem duram / Lacin-
nicy mianuia.

To iednak potrzeba zachować: Jgdy te-
go plastru będzie chciał wycić do ran w gło-
wie otworzonych / pierwey mas w nie na-
lać troche Terebintiny / albo Terpentiny:
potym ię tą masą wypełnić / a zwierzchu
na fletuchu rozwiódły przyłożyć.

Kościom
potłuczona-
nym w
głowie.
Kości o-
krywa ciał-
tem.
Kości od-
łupione
wyciąga.
Ciało ze-
mieszone
mł.
Wyciera
rosprowa-
ie.
Wysusza.
2.

Bukwica wodna / Rozdział 2.

Betonica aquatica, & Scro-
phularia minor, vel foemina,
Ocimastrum Tragi.

Wasser Betonien / Weiss nacht
schatten / vnd Klein Braunwurtz
oder Weible.

Bukwica wodna / nie innego
nie jest / iedno mniejszy Tra-
downik / który z wietrzym ma
spólne skutki: kształtu także tak w
korzeniu knodowatością / iako li-
ciem sobie podobne. O czym na

swym miejscu niżej sie powie.

Wskazy.

Kości w rowach / nad przyko-
pami / przy stawiech / Rybnikach / y
przekopach / na chłopa wzwyż.
Kwitnie w Czerwcu y w Lipcu.

Przyrodzenie y skutki.

Przyrodzenia y skutkow tychże / których
Tredownik wietrzy. Jednak z osobno-
ści swej mienia go użytecznym bydy Rą-
nam / wrzodom y sabzelom zapługawio-
nym / zagnitym / wychodzącac ię y goiac.
Tab.

Ranom.
Wrzoda.
Sadzelo
pluga-
wym.

Panny

Panny Marię Kozuszek / Rozdział 2.

Britanica.

Unser Frawpelt.

Brytanicá, albo ziele Brytán-
skie / które my P. Marię ko-
zuskim zowiemy. List ma lopia-
nowemu podobny / albo serokiemu
szawin kobelemu: iedno ciemniej-
szy y kosmato welnisty. Smak u
cierpkiego. Kłącza nie wysokiego.
Korzeń też cienki a krótki.

Wzrost.

Plonne jest ziele / bo w lesie y na
miejscach plonnych rado rośnie.
Przodek ma Brytánskie.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia chłodzącego /
y wysuszającego / we wtórym
stopniu.

Stwierdza swą cierpkosć.

Moc y Skutki.

S z liścia bywa wyszety / który albo
przy ogniu / albo na goracym stoncu
wysuszają y zgeszczają dla zachowania dłu-
ższego do potrzeb lekarskich.

Rany got. Dios.

Zylom piętym bywa lekarsstwem. Wier.

Żgniełością w ciele służy.

Tegoż soku używają pospolicie na gnil-
ce / y zawrzedziałości w wsciech / które żeby
albo y

Kości z wst wymiatają / tym sokiem do-

brze mazać / albo rozpuściwszy go płocząc.

Tę do tego wszystkiego jest wyteczny /
gdzie potrzeba stwierdzać.

Togom w kolanach wyspocnym / albo
iako by paralizem były naruszonym osłabia-
łym / bardo bywa wyteczny. A te choroby
nog / Grekow zowia / Scelerben. To jest /
który za sobą nogi wloczy: albo tak ie ma
osłabiałe / że prosto chodzić nie może / ale się
przewala z iednej strony na druga.

Slinogorz tym sokiem płocząc / leczy.

Wszkionym od węzów / bywa lekar-
stwem.

Kwiat używany pierwej niżliby grzmie-
to / czyni od chorob bezpiecznie. Po grzmie-
niu nie nie waży.

Rozładek.

Wychwała to ziele Plinius we 25. Księ-
gach / w 3. Rozdziale swych o ziołach:
Ji Julius Cezar / wojsko Niemieckie na
te strony Renu przeprowadziwszy / nie dale-
ko od morza / przyszli nad studnia wody sto-
kowej. Z tej wody pili / we dwie lecie żeby
im powypadły. Drudzy / albo y ci / wla-
dza w kolanach wrócili.

Pise y Strabo w Księgach 16. coś podo-
bnego temu / ale nie od wody / ani w Nie-
mieckich stronach / ale w Africe od owos-
coro tamtych krajów / których żołnierze Fran-
cuscy obiadali / w te dwie choroby / to jest /
w Stomakacem y w Scelerben / iako ie on
mianuje / wpadali. To jest / w zakażenie wst-
y choroby kolanom władza odeymniata.
My ie iednym słowem nowym z Niemcy
nazywać możemy / Szorboch: Albo z tera-
niejszymi Lacinikami / Scorbuc. O kto-
rym z Niemieckich Lekarzy Eilka pisał /
mianowicie Jan Wierius / który też te
dwie choroby zowie / Oscedinem y Gingi-
pedium. lekarsstwa przynależące im przy-
tem opisuiac / między które też to ziele
klądzie.

wstwycho-
dzącym.
do stwier-
dzenia.
Kolano
wyspoco-
nym.

Slinogorz
wszczyno-
nym od
węzów.
Wd cho-
rob zacho-
wuie.

Kanom.
Terwó.
Gnielco-
wi.
Zebom.

Kości z

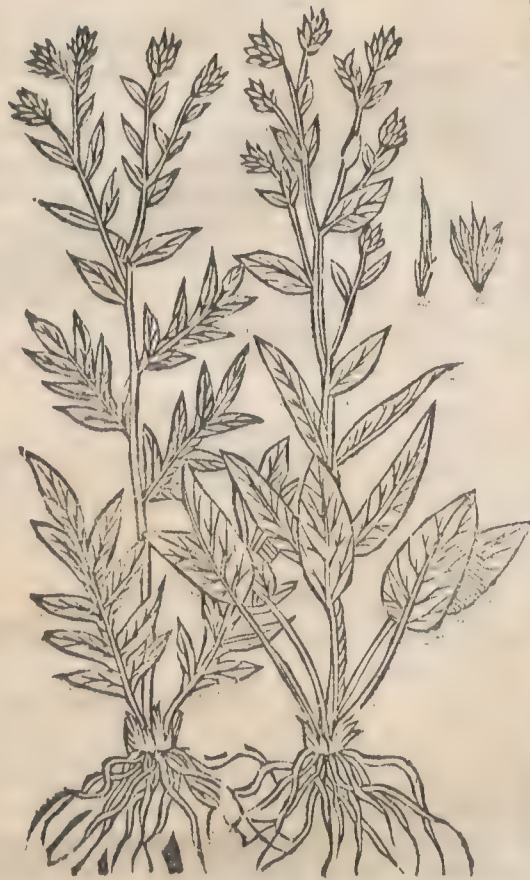
Jeleni trąnk albo Sirpi / Rozdział 4.

Sirpi / albo Trąnk Jeleni / kła-
cza cienkiego / brunatnego / albo
rumianego / strzasiastego / y galezi-
stego. Liścia Bukwicy podobne-
go / około krajów wystrzyżonego y
zabłkowatego ostro. Ale gdy pod-
rosną / odmieniają się w labrowa-
ny wykrós / iako niemal y większego

Kozłá. Na wierzchu kłącza zoso-
bna / po dwu albo po trzech / pod-
czas y po czterech kwiatków pal-
czastych / albo główczastych / mchy-
stych / a blade brunatnych wydaje.
Z tych potym nasienie / które z swe-
mi główkami bardo do Chabrtu
bywa podobne. Korzonków dro-

bných.

Serratula.

bnych / włosieńkowatych / y rozpięzchłych.

Wskienſce.

poſpolicie roſcie przy leśnych łąkach / na wilgotnoſciach: w ogrodziech także trawiſtych y wilgotnych buyno roſcie, iako na ogrodniſkach Kraſowſkich.

Przyrodzenie.

We wtórym ſtopniu grzeie y ſuſy / zwiera y ſtwierdza: do tego wychadaża.

Moc y ſkutki.

Rany goi / wárzac go w winie czerwonym / á záplugawic ſie im broni.

Z wyſoká potluczonym / zbitym / Drażonym y wrwanym we wnetrżnoſciach / w białym winie wárzone / albo w piwie / y trunkiem wſywane: tymże ſie też wárzonym nácieráiac.

Bebele w ſtoleu / ktore od złotyſz ſylch bywáia nábrzmiaie z boleſciá / tym zieleń nágrzewáiac roſpada.

Dne / to ieſt / lupanie y darcie w czlonkach / także nim náparzáiac y piáac / wkláda

Riſki Komuby w moſná zá roſpuſkline wpadály / liſcie z korzeniem tego ziele / drewnem ná deſce tluć / á przywſiac. A w winie białym wárzac / trunkiem ná czezo y ná noc ciepło wſywać.

Potrzebua y wſywáia tego ziele Suſienicy / do fárbowania ſuſná.

Wrzody záplugawione / y rany zágnile wychadaża / y zdrowym ciałem wypelnią / wárzac go / y ta woda wymyváiac.

Rozſadek.

Sypkiem to ziele przeto názwáne / że ma od ziemi liſcie zabtowane / oſtrokolace y rzeżace iako ſierp. Zás Jelenim Trankiem / że go Jelenie y łanie w ſwoich wnetrżnych chorobách rády wſywáia. Ktemu / że ná tych mieyſcach gdzie Jelenie ſwe leſyſká y páſtwiſká zwykły miewac / rádo roſcie.

Ranom.

potluczonym.
wraznymBebele
w ſtoleu.Dnie / álbo
Artes
tice.przepu
tline w
moſná.Suſien
nikom do
fárbowa
nia ſuſnáRanom.
Wrzody.

Weżownik albo gáiowa Niedunká / Rozdział 5.

Ziele to dwoiakiego rodzaju ſie Znáyduie / wietſze y mnieyſze: ſamiec y ſamica. Ná Wioſne gdy ſie z ziemi pucza / liſcie ſpiczáſte / iako iezyczki iakie czerwonaſe wydáie / ktore záczáſem bywáia ſerokie y długie / iako liſcie kobelęgo Szawiu / y takiegoż kſztaltu: iedno zwierzchu gładſze / y zielonoſciáſnieyſzey: od ſpodku pobrunatniaie / abo modrawe / kſtaie máiac w laſotke / abo kędzierzawe. Kła-

cza okraglego / oblego / cienkiego / gładkiego / loſietnego / ná którym liſteczki dobrze mnieyſze / niſz od kórzenia pochodzące / zrzadka tu y omdzie rozſádzone. Przy wierzchu kwiat kłosowaty / podługowaty / iako w wielkiej Bábki / iedno nie tak długo koſmaty: w ſamcá cieliſto rumiány / abo bladobrunatny / w ſamice biały. Z tego bywa náſienie ſzawikowemu podobné. Korzeniá wielkiego zátozonego / y iako

Bistorta, Colubrina, Serpentaria.

Natterwurtz / Schlagenwurtz.

waż wilogo. Kosiąty / zwierchu pocerniały / okragły: soku pełny: wewnątrz cielisto rumiały / iako Kosić: smaku cierpkiego.

Wzrost.

Kosćie rad na łąkach cienistych y wilgotnych: roście też na gorach y pastwiskach wilgotnych. Kwienie w Maju y w Czerwcu.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest zimnego y wysuszącego / zwierza albo zatwierdza swą ciernością: ściencza / zawościaga / posila. A z swej własności iadom wszystkim sie sprzeciwia.

Moc y Skutki.

Przeci brzemienne od poronienia płodu zachowawca / Korzeń z winem pijać.

Także każdego dnia z tego korzenia miało wrzutego prochu / z miodem iadem wyciśniętym.

Także z octem albo z czerwonym winem tenże proch zmieszać / a ciało albo żywoć nim nacierać / dobrze.

Czasu morowego powietrza / tegoż prochu po quincie z przednim winem białym wyciśniętym pożywać dobrze: zwłaszcza tym / którzyby się rozumieli być zarazem: a zaraz po wypiciu nacierać się co naciepley y poćić. Tak abowiem iad wprost potem wyciągnąć sie może z ciała / potiby serca nie dosięć.

Kin y z wrzędzności w gardle leczy / y ranom rozszerzać sie im broni: korzenie y z swym zieleńcem w czerwonym winie / albo w wodce wyciśniętej w Biezaney warzone / ta iucha ciepło często wsta ploczac.

Womity zbysnie zawosciaga / y żoladek z wómitą twierdza / po quincie / miniey albo wiecey zawosciaga prochu z korzenia tego z sokiem z Rożey czerwonej pijać. Taber. zwłaszcza z koterszney przyczyny pochodzące.

Także z ostabialości żoladka gdzieby przypadły / wrzute korzeń z Koriandrem w winie ocie moczonym / a w tym z chleba rżanego grzankę wpięty zmazać / y pożywać. Też co naciepley na żoladek przykładac.

Toż czyni pijać go z winem / z tabletki Granatowych kwasnych.

Także zacząć ten proch białkami świeżych jajec / y na goraca cegle wylać / że sie wypieczę z tego placki / y dać pożywać.

Toż też czerwony ciękaćce soki / co y tym sposobem wycisnąć może. Prochu tego korzenia wziąć części / Ormieskiey glinki / zielnie albo pieczetowanej glinki / Specierum Diarrhodon Abbatis, zarówno każdego / cukru Rożanego dawnego / Soku pigrowego / ileby potrzeba: to wespół vmieszać / y miaszko konfektu każdego dnia kilka kroci iako dobry laskowy orzech / wyciśnąć. Tak y żoladek będzie sie posilał / y ciękaćka sie zawosciagać.

Daremnyemu Przuśeniu na czeto: Wziąć pigrowego soku co nastarłego y wyschłego / Srodek Cytrinowych suchych / y miaszko wkluczonych / Sándalor wszystkich trzech w tartych / Diarrhodon Abbatis, prochu do tego z korzenia wesołnikowego / cukru białego tarte go także części. To wespół pomieszać / y dawac wyciśnąć na grzance / albo jakim innym sposobem / iedno nie rychło pić po tym. Taber.

Febry y gorączki morowe odpadza / proch z korzenia tego ziela / jakimkolwiek sposobem wyciśnięty. Ale naprzyystoyniey z Dryas kwia / albo z Miridatem w ciepłym winie / a potym sie w obierze co naciepley poćić.

Także wziąć tego korzenia / korzenia Biebrzencowego / Goryzki / Cytraru / Dziegie-

Poronienie płodu.

lin/ Korzenia Rurzego ziela/ porowney części/
Rury/ Piolynu/ iągob Jilowcowych rążi
wiele: Glintki Ormieskiey/ wtáreych miáło
to. To rosytko wespół pomieszać / y po
quincie albo po czwiercei totá/ z wodá kárdu
sowa tego wzywáć ráno y ná noc. Mózá do
tego rosytkiego tot albo dwa przedniey Dri
atwiei/ albo Miridatum przydáć / y bedzie
potężniejszy lekářstwo.

Wdrz
wym od
Gdżiny.

Obrazomym od gádziny iáborowitey / do-
brze prochu tego z winem białym wzywac /
po quincie ná raz.

Lothar v.
Belatze^v.

Totu krowie z kadłolowie/ przedkim bywa
lekarstwem/ dając go po czwierć tota na raz/
z modła polney Dniakowie/ Także

Arwia
charfais
cym.

z miodem psimym / Dniatole / Latze
Krwis chartalacym / z konfektrem Rozja-
nym wzyroany / bywa lekarsztwem.

Ὀπίανδ.

Pamiętaj wplawy tak białe / iako rumiane /
nie / zdrowiąga: tak sam proch iako z Bura-
stinem / z sokiem z pigro trunkiem / albo y
konfekttem używany. Albo tym sposobem:
Wziąć ziela tego y z korzeniem / Bąbki / Ro-
żę czernoney / Myślich wseł / albo Niedon-
śpiatku / do tego / Miśtyki y kramnego Ba-
dzidła / popul łosk. To wszystko w wodzie
z miodem warzyć / przecedzić / y po dobrym
trunku tego na czczo y na noc używać. Tab.

Topo w
Helotim.

Ona noszełati toż krowawy / badź stoicy /
iako w ezermontach : badź wsty albo nosem.
Tatże wplawy / albo z ran / zawosciaga /
proch z białkiem iais / a z Arabska żywica /
na plastr zabiżatany / przytładając na mieya
sce to / zład krow.

niezatrzy
mianu
mocy.

Sam też forzeń przez się używajny / albo
z woda pić / też czyni.

Erwizby
twice 3
ran

Tym którzy mocy utrzymać nie mogą /
korzeń z winnym ocet wprzeć / a na łono / y
w tył na nerki przykładac.

Yádom y
crucizn̄.

Tot' z ran Erwańy hámnie/ pias go z sód-
kiem Bábzanym : ale potrzeba pierwey rá-
ne tymie prochem záfypać.

ਉਲਟ 5.

Idom y truciſnam roſſelákim ſie przeſcie
wi y w taſowych zaraſách rárunet oſobliruy
eyni/ z roſnem proch piſoc.

11. *Amnion*
 12. *Amnion*
 13. *Amnion*

Wziatłach chrobaczko / albo glisty /
morzy: tak ich 33 Porzenta wazzonego piase-
lko prochu takimkolwiec sposobem uzy-
wac.

Tietze
tom wße

Wnętrznosciom zranionym! bywa do trunkow z wielkim ratunkiem przydawany.

Еще одно
достоинство.

Nie tylko czerwona ciętaczka / ale y rośna
Lec inne zaścianowia.

Optávō.

paniam ciężko rodzącym / przy otworze
łona / na wdzie przywiązany / lekkie rodze
nie dąse.

Uplawy táf biala iáfko rumiáne zášťána-
wíapániam: Wziac korynia gáíowey Mí-
ounki / Bábli / Táfnitu / álbo y Tobolet /
Sporifin. To wśyſtko potráiać y wárzyć w
wodziey w ocće napoly / w ktorýchby pier-
wey Gálás mołnel y Żalun. Te žiold táf

vwórzone / ná chusty rozlojymy / co nacies
pley przytłádać ná prog tená y ná ledźwie.

Wzroby plagawce y zagnile wychodaja y wzrodo.
zwiera wysuszacie: tym prochem zasypu-
iac ie / albo z miodem zaczyniwszy / plas-
truiac.

Złym á ciało psującym wzrodom / nie Ciałopsu
 dacie sie rozszerzać / zaśypuiac ie prochem. 10cym.

Smilec y rozchody zle wsta psuiaze goi / 3 Smilec.
miodem proch zmiešany / tym namázuiac.
Albo w rodzie / á lepiej w winie ciepłym
wárzyć / á często ciepło płókać y gárgaryzo-
wać. Potym pomienionym miobkiem ná-
mázować. Such.

Żeby osłabiło y chwicieć / często ie żebom.
wycierać prochem z liścia y z korzenia / w
cierdza. Tenie.

W zebry też wyprochni ale / z trocha Zą-
lunu y Piretrum Kladac / nie tyłko bol w nich
wkłada / ale y fluxy z głowy do nich spada-
jące zaścianawia.

Trawienie żoladka y wśyskiego
Ciada/ z zimney przyczyny/ lecz: Porze-
wżac w winie czerwonym z Benediktem/ i
a pias. Też grzankę tymże winem polewa-
iac/ na żoladek co naćpieły kłasci dobrze.

z wysoke potluczonym / wrzonym / z wysoke

Pogniecionym / wrowanym / bardzo bywa poruczo-
 wytecznym ratunkiem / waznac forzen Wo-
 zownikow z glowientkami / albo z Zyroko-
 stem / y pilac : przydawaiac do tego trunku
 pul lota prochu z tegoz forzenia miedzowiko-
 wego. Tak abowiem frero zsiadla we wne-
 trznosciach rosprownie / y oberwanc wne-
 trznosci leczy.

Orwa tych skutkow iest/ktorych ziele Bry-
czanski/ albo p. Marcey kozusze.

Plaster Etaliczny.

Exemple-
strum.

Ten takowym sposobem ma być roz-
biory: Wziąć korzenia tej Gaiowey
miodunki funt / Orlego drzewa / Sándalu
żółtego / Mustatowego orzechá / iągody wo-
stkiey káliny / álbo piwoniku / kóre Berberis
sowia / Cynamonu / nasienia różanego / álbo
głowi z osłubionej róże po dwa łocy / kwie-
cia Rumientowego / Swoździkow kram-
nych / wonnego situ / po łócie. Alipez Mo-
schata , Gallia Moschata , Scyraku
calamite , y Scyraku rumiennego / Masty-
ki / Kádziółá kramnego / po trzy quinty : Pia-
śná przewybornego / pul quinty / wosku pul-
torá funtá / Terpentiny pul funtá / Lada-
nu / álbo kóźego lepu funtow cztery / Sino-
ty z starych okretow trzy funty / y z tego wa-
syłkiego zpiłności wielka y z vmieisto-
ści wznąć. Ten

Máciey młodey bázro wżyteczny /
Spadac máciey z swego miyscá broni /
pla zbytnich ieý wilgotności / y siłkości.

Пациу
буни спа

Uplawo Uplawy zbytnie/ tak białe iako rumiane/ sąwściaga.

Succens. Sol z gąlowey Miodunki.

Jadom y Ten sol z korzenia tego ziela wyjęty/ tych truciźno. skutkow jest/ ktorych proch tego. Zosobna Morowemu powietrzu bardo sie spiecznia/ biorac go po łocie/ dwu y trzech/ wedlug przynależności osob bioracych/ po wzięciu ktorego/ zaraz sie poćie w pościeli/ albo w ślatach/ co nadłuży y nalepiey. Tenże. A gdzie do tego z quince Driakwie/ albo Mieridatu przyda/ tym potężniey iad z ciała popędzi.

Uplawo. Uplawy białogłowskie iakielkolwiek sąwściaga/ ze cztery lory/ ze dwiema lory soku Krwawnikowego/ przydawşy troche cukru albo miodu/ rano pic dając ieszcze w pościeli.

Krwia Pluiacym Krwia: wziac wodki Kosteć walowey/ soku tego ziela/ Glinki pieczetowanej quince/ soku y wodki po sześci lyżek wziawşy. Toż też

Ranom/ Rany wewnętrzne sąwieraj/ Zylę Krowawę sąstanawia/ sątęka/ y Totu Krowie sąstanawia. Moze ieszcze do tego trunku z quince prochu miakkiego z tego korzenia przysypać/ a potężniey będzie.

Szum w Szum w uszach wkłada z miodem korzeni wtarty/ a w uszy puszcany.

Krew z Krew z dziaśt z podzebiana nie pohamowana nie cięka/ sol tego korzenia w usciach na ymże zebie trzymając/ sąwściaga.

Krw z Tot zbytni Krowie z nosa sąstanawia/ z octem rozdziałany sok/ chusteczke w tym maczając/ okolo syie obtoczyc.

Poronien Płodu poronienia bron/ nia bron/ Uplawy sąwściaga/ w tymże soku chusteczke maczając/ a na łono/ także y na krzyż przykładając.

Extracti Extrakt abo wyciągnięcie Istności z soku wyjętego.

Wyciągnięcie Istności z soku tego korzenia bywa tym sposobem/ iak sie powiedziało/ y na innych miejscach. Ten z osobności swej/ powietrzu zaradliwemu używany z wodką Kardusową/ albo Biedrzeńcową służy. Tab.

Od niedo Od Niedziwiadka/ y wiadka/ y Od bestii wśelakich iadowitych obrazonym/ tymże sposobem bywa lekarstwem.

Od innych bestii obrazonym

Bazanowiec/ albo Toieść wielki/ Rozdział 6.

Bazanowiec/ który dundzy zowia Toieścią wielką/ abo Troieścią. Ta dwoiaka jest. Solta o której tu na tym miejscu mówić

Wodka.

Aqua stillatitia.

Ta iako z innych ziół y z korzenia ich bywa palona. Wyteczna

Krwia Krwia charkająca/ same tylko pić/ albo z Rozanym cukrem. Tab.

Czerwonym Czerwonym ciękaćkom/ tymże sposobem wyteczna/ zwłaszczą przysypuac po quince

Glinki Glinki pieczetowanej/ albo Glinki Ornym także ciękaćkom/ (mnienskiej. Ciękaćkom.

Uplawom Uplawom bywa wyteczna/ tak samey trunkiem używając/ iako y z sokiem tegoż korzenia.

Spadki Spadki ostre y przykre z głowy sąwściaga/ wziawşy ie z wodką Rozaną y z Babską/ zaroowno po dwu lyżek na raz: Miałę kładzie kramnego po pulcory quince: zważyć wespół dobrze/ przecedzić/ a gargać tym ciepło y często sobie czynić. Tak spadki z głowy sąwściaga/ ktore na pierśi/ albo w ktora inna część ciała spadając/ wielerozmaitych z tych przypadkow czynia.

Wzród Wzród zagnitym/ Ranom sąplugawionym/ Sadzelom sąrodliwym y ciato rozładacym bardo wyteczna/ wymywiać ie nią/ a prochem z korzenia miakkim sąsypuac.

Kancer Kancer także wzród sąrodliwy na plecach tymże sposobem leczy.

Syrup

Ten syrop/ chocia nie jest zwyczajny w Aptekach/ iednak dla tego wielkiego użytku moze bydż tym obyczajem/ iako bywaia z innych ziół sokow/ robiony. O czym na wielu miejscach sie powiedziało. Ten

Chorobom Chorobom wśytkim wyszey pomienionym bardo potrzebny. Mianowicie

Czasu Czasu sążalonego powietrza/ Ciękaćkom wśytkim sąstanawiając ie/ Womicy sąwściaga y krztusenia/ Zoladkow sąstabiłemu/ Uplawom białogłowskim białym/ Tokom wśelakim Krowawem.

Rozładek

Ola sie sprośnie/ ktory to ziele Brytá nika zowia y twierdza. Ciemniey y ci/ ktory Katanancen/ to jest/ Gaiowa paprota nazywają/ ktora też Ranim pannoćciem mianujemy/ to ziele chca mieć. Ale y ci/ ktory Bistortam/ to jest Weżonik nasz/ albo Gaiowa miedunka Tormentillam, Kurze ziele/ albo papawe chca mieć/ gdyż te pomienione zioła od Weżonika naszego są rozne.

Krwia

Charkająca

Czerwonym

Ciękaćkom

Uplawo

Spadki

Wzród

Ranom

Sadzelom

Kancer

Syrupus

Chorobom

Czasu

Ciękaćkom

Womicy

Zoladkow

Uplawom

Tokom

Rozładek

Ola

Ciemniey

Y ci

Ktorzy

To jest

Gaiowa

Paprote

Ktora

Też

Ranim

Pannoćciem

Mianujemy

To ziele

Chca

Mieć

Alle y ci

Ktory

Bistortam

To jest

Weżonik

Nasz

Albo

Liscia

Lyfimachia, Litron, Salicaria,
Lyfimachia lutea.

Weyderich/ Gelerweiderich.

Liście pospolicie po trzech z tych ko-
lanek pochodzą: podezas / ile tu wierz-
chu po cztery / obdlużne / mierney
szerokości / konców zaostzonych /
zieloności jasney / kształtem ma sie
coś do liścia wierzbowego : tylko
po brzegach nie zabłowane. Sma-
ku cierpkiego. Kwiatu żółtego.
Korzonków nie miazszych w ziemi
rozpierschblych. Nasienia drobne-
go / foriandrowemu podobnego :
które także jako liście zatwierdza.

Wskiesce.

Kosćcie pospolicie na miejscach
wilgotnych y mokrych / na łąkach
miedzach y w krzewinach. Kwit-
nie w Czerwcu y w Lipcu.

Przyrodzenie

Przewyższająca mocą swoją cier-
pką / zwierą / ipaia / y stula : skład sie
znaczy bydz przyrodzenia zimnego
y suchego / zwiastza liście / z ktore-
go tak prochu / jako soku używamy
do potrzeb lekarskich.

Moc y skutki.

Sok cierpkości swa zwierająca z liścia /
charkanie krwia zastanawia piac.

Krwia
charkanie

Czerwona ciękać / także go trunkiem i-
ko plictera używając / zawięciaga. Toż

Czerwona
ce.

z kurzem zielem / albo z pepowa y z śa-
wia w czerwonym winie warzony / czyni.
Także y inne ciękaćki zawięciaga.

Kany ściaga / y krew w nich zastanawia :
Tak liście świeże przykładac jako proch.

Kanom.

Tożi woselacie krwie hamiu / kladać go
w iakikolwiek trunku. Plin.

Tożom
krwie.

Uplawy białogłowskie / z zielem pozim-
kowym / a z sporyszem / z pepowa / a z pwo-
niowym korzeniem / w kwaskowatym winie
czerwonym warzac go a piac / zawięciaga.

Uplawo

Nasieniu męskiemu odchodzającemu / z ta-
śnikiem / albo z tobolkami / y z tustofem
warzony / troche kamfory przydawszy trunk-
kiem dany / bywa użyteczny.

Płynie
mu nasie
nia mę-
skiego.

Uplawom wielkim bywa lekarsktem /
kladać go na prog y otwor loną / także na krzy-
żu. Albo czopkiem y wezelkiem w łono pu-
szając.

Uplawo

Gadżine z domu wygania /

Gadżinie

Muchy morzy y wytraca / kurzenie z nie-
go czyniac po domu : Abowiem dym z nie-
go barzo ostry y iadowity.

Muchy
morzy.

Starcu od obumwia / albo

Starcu

Oretom bywa ratunkiem / zwiastza o-
tworzonym / prochem z liścia tego zasypuiac.
Plin.

Oretu y
starcu
nog.

Jest także władze y mocy to ziele / że wo-
ly y inne bydło w iarzmie męskorne y meżgo-
dlive czyni pokorne / ciche / y zgodliwe / w
iarmio go wetknawszy. Tenże.

Nieswora
ne woly
w iarmie
czyny zgo-
dne.

Sok.

Succus.

Sok jako wyciągnąć z tego ziela / patrz
w opisanu Piolyu. Ten

Kany za-
wiera.

W Kany krwawe lany / zbitni toż w nich
zawięciaga.

Ciękaćce czerwone /

Czerwona
ce.

Krwia charkanie / swym ciępkim zwie-
ranim zastanawia / przydawszy syropu z Ro-
żey suchej / Glinki Ormieskiej / y cukru Ro-
żanego : z tego uczynić lektwarz / a brąc go
na raz jako Włoski orzech / popiuiac trocha
Babczaney wodki. Tab.

Krwia
charkanie

Też inne ciękaćki y biegunki zawięciaga z
cukrem Rożanym / a z sokiem Pigwowym /
albo z konfektem tego używany.

Biegunki
kom.

Wpławo.

Arwi z
nośa.

Aqua stil
latitia.

Do wplawow białogłowskich iest bårzo
osobliwy/ czopek zbårwetny/ albo wezelek
toczywszy/ w nim maczając/ a w łono puszczając.
Krew z nośa zbyenie plynaca zawściaga/
plastr z tym sokiem uczyniwszy z Glina Or-
miensta a z octem / y na czolo przykładając/ albo
Chustke w tym soku z octem napoly z
mieszany zmaczając/ y syie obwinając.
Sam też sok w no-drze puszczany powia-
daia/ że krew zastanawia.

Wodka.

Wodka z Bązanowca do tych wszystkich
pomienionych niedostatkow służy/ z oso-

bnosci swej/ trunkiem używana / na poly z
wodka z Belice zmieszana/ wplawy paniam wplawo
zawściaga.

Ciekaczke ktora od watroby pochodzi czer-
wona/ na poly z Babczana wodka hamu-
ie. Tab.

W goraczkach z inemi wodkami przysto-
nemi/ trunkiem używana / bywa ratunkiem
w wychłodzeniu.

Rozsadek.

Wynalezca skutkow tego ziela bedac Lys-
simachus / dal mu od siebie imie / y
Grekow y Lacinnikow Lysimachia.

Bieguna
kom.

w goracz-
kach.

Wilcza ogan / albo Wilczy ogon / Rozdział 7.

Lysimachia purpurea.

Braunweiderich.

Est wtóra Lysimachia / ktora
naszy Wilczym ogonem / albo
Wilcza ogania zowia: inni Wier-
zbowa: niektorzy Wierzbowa / a-
bo Wierzbienica / od podobien-
stwa listem Wierzbowemu. Ta
prata prostej / czworograni-
tego / dwulokietnego. Liścia

podobnego iako sie przypomniało /
do Wierzbowego: iedno po kształt-
nie karbowanego. Kwiatu kło-
sistego / brunatnego / albo z czer-
woną brunatnego. Kształt maia-
ogena wilczego. Korzonków ma
wiele drobnych / od iednego pocho-
dzacych Ziele to wiele odnożeń y
gałazek z siebie puszcza: y z korze-
nia iednym prtem zawise / ale
kilkę pochodzi. Zapachu niewdzi-
cznego.

Adieysce.

Koście przy wodach ciekacych /
roście y przy stojacych. Przy ba-
gnicach y błotach / przy jeziorach / za-
wlasza między wierzbami / z któ-
remi ma nieialę liściem społecze-
ność.

Przyrodzenie.

Ściencza swą cierpkoscia y z-
twardza. Chłodzi także y wysusza
miernie, zawściaga.

Moc y Skutki.

Tej skutki ma wszystkie / ktore pierwsza.
Tej iednak samey Plinius w księgach
25. w Rozdziale 7. to przypisuje / że w ied-
nymie woly niesworne / biace y kasace sie /
czyni zgodne / ciche / spokojne y powolne /
do iarzma ta przywiezuiac.

Rozdziałek.

Jeść jeszcze pięć innych Lysimachii / ob Leonice / Ruellia y Theodora Taberna montana opisane / które inni Corneolas, albo Flores Tinctorum drudzy zowią. Tł.

By / Głowaczami / albo Sierpikiem wotorym / trzecim / zc. O których da Pan Bog na swych miejscach będzie się mówiło. To tylko pierwsze dwie są własne Lysimachie / od Lysimacha Krola wynalezione / y skutkami swemi ludzkom pokazane.

Kokoryczka / albo Krowka / Rozdział 8.

Polygonatum, Sigillum Salomonis.

Weißwurtz.

P Kokoryczka drudzy zowią Krowka / inni Liczydlem / które jeszcze inni iść rodzaj. Pierwsza iść pospolita / różgi łojne / podczas dłuższej / obley / ientkiej. Liścia podobnego Babkowemu / iedno dobrze kserwego / gładszego y nieco iasniejszego przez które wzdłuż kłosa żyłki / albo zioberki idzie. Smaku iablek pigwowych / z miazgą mala cierpłości / mocne / nie rowno po parze / ale różno / iedno tam drugie

am / z kłacza pochodzące : między którym kwiateczki z zieloną białą / po dwu y po trzech wespół na oboluznych stopkach. Te okwiciawosy / jagody czerwone wielkości ziarna grochowego : a gdy przeżreją / bywają brunatne : wewnątrz nasienie białawe. Korzeń biały / długi / miękki / gęsto węzłowaty y knodowaty : na palec wzmiar / w obie gęsty / przytło pachniacy / przy wierzchu ziemi mialko siedzi / od którego wiele odnożeń drobnych pochodzi.

Druga / kłacza stryfiastego y lawianego / prostego / mocnego / na pullockia wzwyż wyniosłego. Liścia pierwszemu podobnego / mocnego żyłowatego / albo siebrzystego / iedno mniejszego. Smaku nie przyjemnego. Między tym kwiatki także iako w pierwszym po dwu y po trzech wyrastają / które zapach nieistotolwiek wdzięczny mają : y dobrze wiejsze pierwszych. Te gdy spadną / jagódki nastawiają / w których iaderka albo nasienie warde. Korzeń biały poki świeży : potym żółknie / na ostatek lisowacie.

Trzecia / kłacza pokrzywionego / dwie albo trzy galazeczki mając. Liściem obsadzone / tymże kształtem iako Przewiercień. Te są nieco miękcejsze od pierwszych / po iednej stronie kosmate / przytło pachniace / siebrowate. Między temi / krzywo załomione stopki na każdej kwiatek iako w Łanki

iedno że bąrzey są otworzyste y
ziejące / a ktemu glebię wytróy ma-
iace / wewnątrz czarnemi kropka-
mi nakrapiane. Z tych jagody na-
przód zielone / potem rumiane. Ko-
rzenia lekkiego / knodowatego / wie-
le inemi korzonki miazgami obro-
sły. A to ziele bardzo podobne jest
Babię jagodzie która Matthio-
lus Laurum Alexandrinam mia-
nuie / ieliż sama nie jest istota.

Czwarta / mało niepodobna we-
wszystkim przedniej albo trzeciej /
tylko mniejsza listem. A z korzenia
wiecey różg puszca.

Piąta samica mianuujemy / pier-
wszej albo samcowi podobna / tyl-
ko listia daleko węższego y dłuższe-
go / równo po pięci y sześci z kola-
nek swych wychodzącego.

Szosta / kłacza granowitego /
łokietnego / z wiela odnożeń y gala-
zel zarówno po czterech albo pięci
z swych kolanek albo z członków / rō-
wnym od siebie wzgóre po kłachu
położeniem. Na których listie wa-
żniejsze y długie po trzech wespół a-
bo czterech / także równym położe-
nim wychodzi. Kwiatki na krót-
kich stopkach / podobne do kwiatu
samice / iedno mniejsze / z których
za czasem czerwone jagodki / a w
tych nasienie bardzo twarde. Ko-
rzeni innym kokoryczkom podobny.

Wskiesce y Czas.

Kosćie pospolicie na gorach y
pagórkach: roście w równinach y
na łąkach / podczas y w sadach.
Kwitnie w Maiu / którego czasu
ma bydź do potrzeb kopana.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia y złożenia żywio-
łów są mieszanego: abowiem ma
ciepłotę w sobie zwierataca y scz-
niaca z ostrzałością złączona. Tak
że nieco gorzkości. Ma przytym
nie wypowiedzianą niewdzięczność
w smaku: przeto mało co do uży-
wania y potrzeb lekarskich przycho-
dzi.

Moc y Skutki.

Łagime ziołodka korzeni wyściaga / bio-
rac go z miodem albo z winem zwier-
lotą na raz / Tab.

Stano-
watości
wywodzi

Piegi y inne miazgi z twarzy ścięra / korzeni
wmięciany / nim nacierając / iedno że sczmi-
eroche y z rumiennością.

Piegi y
miazgi
ścięra.

Dla tego też białogłowy wodke z niego
pala bo pleć wychodzą / Dios.

Wodka.

Rany wychodzą y goi korzeni plastrowa-
ny. Dios.

Rany goi

Uplawy białe pániam zawięciaga / korze-
nie w culrze przyprawione / takó Oman / al-
bo Jmb.r / a używane.

Uplawy
białym.

Rozładek.

Korzy Sekatul Arabskie mienią bydź na-
zwa Kokoryczke / bąrzo się myla. bo ta jest
listem podobna do Bąbłowego: Sekatul
do Grochowego. Kokoryczka rany goi /
miazgi y plawy z twarzy ścięra. Sekatul
Mauritański do Wenus pobudza: y z tad nie
korzy / a zle / Kokoryczce to przywołaszają /
co właśnie Sekatul ma w sobie.

Sitowa trawa / Rodzaj 9.

Holostium, Holestium.

Schlangenzwang.

Sitowa trawa / albo Sitowiec /
inni Koscieniem albo Kosciem-
cem / to ziele zowia. Trojaka się z-
nawduie / a te wszystkie nisko na trzy

albo na cztery palce rośnie. Pierw-
sza / która wietrza mianuujemy / ma
korzenie długie twardeo drewniałe.
Listia cieniłego Bąbzanego. Któ-
ra jezyczkami mianuujemy / iedno dą-
leko węższe / dłuższe / spiczaste y ber-
ższe / po ziemi się rośladające. Nie-

dzy temi wychodzi pracow piec
żesć / od środka aż do wierzchu
bladozielonemi y drobnemi kwia-
teczkami odkrytych. Nasienie po-
dobne Babczanewu drobne / w
małych lupinkach zawarte.

Drugi liścia pylowego / abo
Chmielkowego / węższego dobrze
od pierwszego / iedno dłuższego / y
złotkafosmatego.

Trzecia skalna / że na skalach ro-
ście : a ta od pierwszych we wszyt-
ku różna.

Wskazy.

Pierwsza y wtóra rośnie na pa-
gorkach y miejscach równych pia-

szystych. Za Węgrkami y Krako-
wą znaydnie sie obficie. Trzecia na
miejscach skalistych.

Przypodzenie

Galen w 6. księgach o ziołach
piše / byż to ziółko wysuszające
y ściągające swą ciepłością.

Moc y skutki.

Przepicie leczy korzeń w winie warzo-
ny / a trunkiem wzywany. Dios.

Korzenie tak wielkiey iest ściągającej y
spadającej mocy / iż w garce do mięsa wlo-
żone / skutki mięsa w iedne spaja y zrosta : y
ztoż lekarze wzięli probę do rany wielkich
spoienia y zagoienia / elucac a przykładać.
Też iucha warzonego wymywać a zwierz-
chu nim plastrować.

Przepie-
cie.

Mięso w
garcu ze-
rosta.
Rany by-
nawisze
spaja.

Polna Dryakiew / Rozdział 10.

Pfura, Scabiosa, Aposte-
matica.

Scabiosen / Scabiosentrant /
Gründtrant / Apostementrant /
Pestementrant.

Wietka.

Scabiosa
maior.

Więcej niż przez dwadzie-
ścia rodzajów mamy Drya-
kiew Polney : wśakże nadwó-
tyłko dzielić sie może / Wietka y
Mniejszy. Wietka zaraz liście z

Mniejszy
fa.

Scabio-
sa mi-
nor.

ziemie puseza obdużne / mało nie kształtem ziela wolowego ięzyk rze czonym. Tę zwłaszcza pierwsze nie bywaia wytkione / ani labrowane. Ale które po nich następuia / glebości maia wytkoy labrowany / iako v wielkiego Kozłku. A te liścizki które na klaczu bywaia / daleko są mnieysze / drobnieysze / y glebiey labrem wystrzyżone. Klacza okrogło strysiatego / na łokieć abo na pultora wzwyż / siedziwe. To przy wierzchu w gąłaski sie rostrzewia : w wierzchu których główki ipieczasto zaostżone / z liść iakoby złożone y spoione / iako v Chabrku abo Bławatu. Z tych potym kwiat wychodzi z bieleńką rumieniąwy. Nasienia drobnego y pieprznego. Korzeń na palec wielki rozmiaż / podczas mieżey / odnoży / biały / długi / smaku mało iako pasternak słodkiego.

Mnieysza / Liście od ziemi ma okolo zabłowane / po ziemi rozestane / obdużne y białawe / a z lekka kłmate. A to liście które na klaczu / barziej iest labrem wytkione. Dret cienki / obli / prosty / gąłazisty. Kwiatu pełnego / bladobielitnego abo raczey modrawego. Z tego potym główki zielone / na których iakoby oczka okragle / iako na pawim ogonie / tak / że sie iest czemu przypatrzeć. W tych główkach nasienie / pierwowemu podobne / iedno drobnieysze. Korzeń na cztery abo pięć palcy wzduż / drobnych odnożeń niemalo maiać / białawy. Tę dwie Dryatki polne są / których pospolicie używamy : inych nie tak często. których iako sie wyszey powiedziało / iest kłkianascie. Te skutkami swemi do tych dwu przednich ściągają się.

Wieleśce.

Wieleśca między zbożem roście : także na ploninach y grunciech gliniastych nawiecey. Kwitnie przez długi czas. Mnieysza zaś na odlogach / przy drogach y ścieżkach / nad wawozmi / na wilgotnych pagórkach y łąkach mokrych / na miedzach.

Przyrodzenie

Obiedwie są przyrodzenia rozgrzewającego y wysusającego w wtorym stopniu : ściencza / otwierca / wyciera / wywodzi : grube y liptie wilgotności wyciąga z pierśsi. Tęgoż przyrodzenia są wbyrtkie inne / wżalże te dwie pierwsze przed inymi maia.

Czas zbierania.

Liście y z klaczem swym / tego czasu maia być zbierane / gdy nalepiey kwitną. Korzenie zaś na wiosnę / gdy sie z ziemi pokazowac pocznie.

Mac y Skutki.

Wieleśca Dryatki polna / naczęściey wychodzi do potrzeb lekarskich.

Z osobności swej pierśsiom y plucem służy w których słamowatości słagmiste roze-
grzewa / rozpręża / rościencza / y wywodzac
wychodzą / tak proch z miodowa syta pić /
iako iucha z wężowey / przez kilka dni porządnie trunkiem używana.

Zawrzedziatości pluc y pierśsi.

Cieźkiemu cchnieniu dla zamylenia pluc.

Także

Pleurze y wrzodom w pierśsiach / przerzezonym obyczaiem używana. Jesze lepiej gdzie do tego Lakticye cienko pokrajaney / Rozynkow wielkich pecki z nich wyławsy / Jig suchych miesistych / Sliwet iedwabnych Juiub / Sliw Damascen albo Węgierskich słodkich / Szwestek słodkich / Podbiału serotkiego / Siolkow brunatnych y innych pierśsiom / y plucem służących rzeczy było przydano : Cukru albo miodu białego przyłożysy / wärzyć : a po rano y na noc ośm albo dziewięć lyżek każdym razem ciepło pić. Takowy abowiem trunk

Pierśsi
y plucem

Zawrzes
działosc
pluc.
Cieźkie
miedzi
niu.
Pleurze.

Pierś.
Rąbłom.
chymen

Pierś y
placá wy
chadaża.

Bolacz
kó w pier
ściach y
Pleurz
cznym.

Pierś rospzestrzenia wychodząca.

Rąbł z zimnych przyczyn odpadza/
Tch nienie śnádne czyni/

Rópe z wrzodow płucnych wychodzą/ y
innym wielom dolegliwościom płuc y pierś
bywa bázro vżyteczna.

Także bolaczkom w pierściach/ albo y

Pleurcznym wrzodom tak vczyn : wziąć
spółtorę garsci liścia polney Dryakwie/ fig
suchych miesistych/ ze dwunastcie/ pokrtaia
nych/ Rozynkow wielkich/ które Cybehami
zowa : albo inych miesistych/ iaderka z nich
wyiamy/ Lalkryciey drobno pokrtaiane y
ciennie trzaski/ albo skrobany : nasienia
Anizowego po dwu lotu/ Kopiu Włoskie
go dwa loty/ Sliwek iedwabnych tak czar
nych iako rumianych/ Rozaccu albo Siol
kowego korzenia Florentkiego po łocie. To
wszystko drobno pokrtaiać. Do tego cukru
białego z osm lotow przydać/ wszystko w
cynowu konew włożyć/ pulgarcá wody che
dogiey studzienney nalać/ zálutować/ y w ko
tle albo w pannwi vkrópu wrzacego przez go
dzin cztery pilno wárzyć : powoli wychlo
dzić/ przecedzić/ a ráno y ná noc po osm ly
żek biorac ciepło pić. Abowiem w pierściach
bolaczki zmiełcza/ zbiera/ y przez vsta wy
rzuci. Tab.

Także przeciwko temuż : Wziąć tego ziele
la spółtorę garsci/ Podbiatli serotkiego który
Tusilaginem zo wia Lacinney garsci/ sliw
Dumascen z dziesiątek/ Siolkow Marco
wych stekitnych garsci/ Rozynkow drobnych
dwa loty/ Jedwabnych sliwek czarnych y ru
mianych po dwadzieściu/ Lalkryciey skroba
ney lot/ Cukru ciagnionego sześć lotow/ mio
du odśymowanego dwa lota : To co po
trzeba pokrtaiać/ chedogo spłoka wsy naprób
posiekać/ y wszystko wespół w konew cyno
wa albo w flisz włożyć/ wody chedogiey
krynicznej nalać/ zaspontować : y w vkró
pie przez kilka godzin pilno z kotle wárzyć/ y
tym sposobem iako sie wysiey powiedziało
trunkiem vżywać.

Także ná toż trunk doświadczony : wziąć
polney Dryakwie/ Czartowego ziobra po gar
sci/ Fig suchych miesistych/ spłokanych y
pokrtaianych dwunastcie/ nasienia Włoskie
go Kopiu/ Lalkryciey skrobanej po dwa loty/
korzenia polney Dryakwie/ korzenia czarto
wego ziele/ Anizu/ Jedwabnych sliwek czer
wonnych y czarnych/ Rozynkow miesistych
bez pecek/ albo drobnych/ korzenia Siolkowe
go po łocie/ nasienia Sengrekowego kwinte.
Nasienia zgrubá przetłuc/ zióła y korzenie
drobno posiekać/ Cukru lodowatego y ciao
gmo tego po cztery loty do tego przydać/ ná
to wlać wody studzienney chedogiey półtora
garcá/ y w cynowey konwi zálutowawsy
w kotle vkrópu wrzacego/ pieć albo sześć go
dzin wárzyć : A po osm/ albo dziesiąci lyż

kach ráno y ná noc ciepło przez czas niemá
ly brać.

Sól tego ziele klárovny z miodem zmieć. Sól z
siany/ a po lysce vzywany/ słagme z pierś
wywodzi. Toż czyni korzen i y miałko w
tarty/ a ze trzema częściami miodu zacynio
ny ná kstał lektwarzu/ bierac go ná raz iá
ko pół kástanu. Także ropa plucacym te
go vżywać dobrze. Ropa
plucacym

Rąbł z zimney przyczyny zástánawia : Rąbł.

Wziąć tego ziele dwie garsci/ Podbiatli wiel
kiego garsci/ z sopy pieć garsci/ fig suchych
miesistych opłokanych/ a ná czworo roztro
sionych sześć lotow/ Lalkryciey/ Rozynkow
drobnych świeżych/ Sliw stódkich Wegier
skich po dwa loty/ Cybe/ sliwek iedwabnych
czernonych y czarnych/ po półtora lota/ ná to
wszystko nalać wody chedogiey gárnice/ wie
ná przedniego pół garcá/ albo wody polgarcá
a winá kwarte/ y przy weglistym ogniu do
trzeciey części wyrzżenia wárzyć/ przecedzić/
do tego przecedzenia cukru kreconego/ miedu
iárzecego po sześci lotow dać/ znów wárzyć
a symować/ przecedzić/ a po osm albo dzie
siaci lyżek ciepło ráno y ná noc vżywać.

Plucom gniacym/ wziąć korzenia tego Plucem
ziela dwa loty/ Przetáriniku albo Veroniki gniacym

kwiatu Darnowego po garsci : ziele y korze
nie pokrtaiać/ ná to wina przedniego y wody
studzienney po kwarcie nalać/ zálupw sy ko
new ciastem dla wysiecia páry/ w kotle vkró
pu wrzacego przez godzin trzy wárzyć : A gdy
wolno y powoli przechłodnie/ przecedzić/ a
kázdy dzień czterykróć po sześci albo siedmi ly
żek ciepło dawać pić.

Albo tym sposobem : korzenia tego ziele
wziąć dwa loty/ Plucniku albo Mátowey
miedunki białey/ wierzchołkow z Janklu/
kwiatkow ciernowego drzewa/ Veroniki a
bo Przetáriniku po łocie : To wszystko ná
proch miałki verzeć/ bolaczkom z Rozanego
cukru miałko vtárych sześć lotow/ y po pół
łociu tego ráno y ná noc vżywać ná grzance
w winie stódkim cimbaczany.

Czerw z żywota wypadza/ soku z lyżek sześć
z tego ziele świeżego ciepło vżywać. Toż

Bolaczce w pierściach/ albo pleurze stu
ży. Także

Włafonym obweżá y niedzwiatká trun
kiem vzywany/ przetláryfikowawsy go. Albo
zwárzonego iuche piiać/ sámo téż ziele zwierz
chu ná ráne przytládać. Albo w soku chu
steczke maczáć/ a ná ráne kládac. niedzwia
tka.

Przeciwko morowemu powietrzu : wziąć
soku kláryfikowanego lotow sześć/ octu z
Gwoździkow polnych/ albo octu z kwiecia ko
ziey ruty lot albo lyżke dobra/ Dryakwie prze
dniey kwinte : To wespół dobrze zmieśa
w sy/ zaráżonemu ciepło dać wypić nákrw sy
go co nalepiey/ seby sie przez trzy godziny po
cił. Tab.

Albo

Albo tym sposobem. Korzenia tego ziela
wziąć trzy loty / Włókowniku / Dypsanu
białego / Korzenia Roszkowego / Gory-
czki korzenia po dwa loty. To wszystko
to miążko utłuc / przesieć / a w skorzanych
woreczkach chować / którego na raz po trzech
ciecy części quinty / na grzance w winie białym
ciepłym zmaczanej na czczo wyciąć.
A gdyby już był zarażony / wziąć tego pro-
chu quinty / Dryakwie prawie przedniej dru-
ga / wodki polney tejże Dryakwie cztery lysce /
octu gwoździow ogrodnym dwie lysce /
to zmieszawszy wespół / zarażonemu zaraz dać
wypić / a nakryć go dobrze żeby się przez go-
dzin trzy co nalepiey pocili : Tak się iad z ci-
ła pozbedzie / gdzieby zarażony tego trunku w-
ził niżli dwanaście godzin zachwyceniu mia-
neło / to jest / połibiy iad serca niedopadł.

Rarbunkat morowy / to jest / bolaczka o-
gnista morowa leczy / liście między dwiema
tamiennymi utłuszy / na nie plastrować. Albo
wtem we trzech godzinach iadowitość tego
wzrodu kazi / umarćwia / y otwiera. Do-
świadczone lekarstwo.

Także sok / korzenie / iakimkolwiek spo-
sobem wyciąć / tak samego przez się iako w
pokarmie / albo w trunku / bywa pewnym a
doświadczoneym ratunkiem.

Krośty z ciła /

Swierzby suchy / y

Parfymencie wśelaka spadz / bla czego v
Lacinnikow Seabiola nazwiska dostala / że
swierzby / krośty / y wśelakie nieczystości z ci-
ła spadz / wazac go w winie białym wola-
nym / albo w miodowej syćci / narwet y w wo-
dzie / a pić.

Także w nim się kąpieć. Też
Sok do masei przymieszany coż czyni / ci-
ła nacierając. Jeszcze potężniejszy.

Także wazona z Ruta polna / z Wolo-
wym ieyliem / a zwierzchołkami chmielo-
wym / y pić przez kilkanaście dni porza-
dnie ciepło poranu.

Rany spata y goi / świeżo zielona w cze-
rwonym winie wazona / tym se przemywać.

Wzrody /

Gistuly w pierśiach leczy / w białym wo-
nie do trzeciej części wazona y z korzeniem /
tego po osmi lyżek na raz każdego dnia rano
y na noc trunkiem wyciąć.

Gistulom wśelakim /

Ranom ropistym /

Wzrodu / który zowia Rancer / czynia z
nim niepospolity y barzo użyteczny trunk /
tym sposobem / Biora polney Dryakwie
dwie garści / Przeczarniku / Rzepiku / Czart-
owego ziębr / Benedyktu / albo panny Mary-
ey Rożyczki / Zinklu na przepukliny po gar-
ści / serotkiego Poddialu / Szadcu / Plucznia-
ku / albo Matorowy miedunki białey / Stono-
gowcu wieszego po pół garści / korzenia pol-

ney Dryakwie trzy loty / Benedyktu korzenia
dwa lota / korzenia Celidoniowego lot. To
wszystko drobno posiekać / do tego cukru bia-
łego czwarte funta / na to nalać wino białe
go kwarte / a wody chłodniej studziennej pół
garka / a zalusowawszy ciastem wierzch / w
kotle wtopu wrzacego pieć / albo fesc go-
dzin wazzyć : Potym gdy powoli przechla-
dnie / przecedzić / y w chłodnym miejscu cho-
wać / każdego dnia chorym rano y na noc po
osmi albo dziesięci lyżek ciepło dawać : Do-
świadczone trunk.

Także wzrodom / y sadzelom ciętacym na
goleniach. Także też

Ciejkło rchniacym : Weźmi polney Dry-
akwie wierzchy / y z kwieciem tej brunatnym /
dwie garści. Polney Dryakwie kwiecie y z
glowkami / Szanty białey / serotkiego Poda-
bialu po garści / Miedunek albo Garićzek
cztery loty / Mirhy rumianey lot. Ziela po-
siekać / garliczki y Mirhe z grubą przeluc.
Cukru białego osm lotow / wodki z wierzchy
Dryakwie polney / z ziela y z korzenia wypo-
loney / wina białego dobrego / po pultery
kwarty. To wszystko w cynowej konwi /
ciastem wierzch oblepiwszy / w kotle wtopu
wrzacego / przez godzin pieć wazzyć / powoli
dąć przechłodnac / przecedzić / a rano y na
noc po osmi lyżek choremu ciepło pić dawać /
tak długo / aż do zdrowia przyjdzie. Porwa-
żając tego trunku warzenie raz y dwa / a cho-
cia y tr.

Krew w ciele zla y zaplugawiona pole-
ca.

Lisicie wśelakie / też francowate.

Plany tak czarne iako białe na ciele wy-
chodzą y spadza / polney Dryakwie korzenie
y liście wazac a pić. Także się w niej ką-
pieć / y maseia z niej namazować.

Dole francowate w ciele / w stawiech /

Także wzrody francowate / krośty y lis-
cie sprośne / tym sposobem wyciąć iako
Sarzaparilla / zwołacz korzenia wielkiej
Dryakwie polney / wespół z kwieciem y glo-
wkami tej biorac. Acora na Wiosne ma-
bydź do tego kopana / gdy z ziemie liście pra-
wie dobrze wynidzie / spłokana / ochłodzona /
y w sukona. Te / tym sposobem pokrąto-
wy iad / sarsę wazzyć / y tak iad wlaśnie przy-
prawic / a przez dni czterdzieści wyciąć rano
y ku wieczorowi / pocac się / y także dierę pie-
czystym zachować / iako w wyciąciu Trze-
wa albo Sarsy. Do pospolitego także trun-
ku / tymże obyczajem ma bydź przyprawio-
na iako Sarsa / y żadnego innego trunku w
tym lekarstwie nie wyciąć / okrom tego.

Wśelak / koby go niemogli wyciąć / tedy z
nim wino przyprawione / iako pospolicie
z inymi zioły y z korzeniem ich bywają czynio-
ne / może miasto trunku pospolitego wyciąć.
Bog wśelakogacy dał każdej kranie

y trza

Rarbun-
kat.

Krośty
swierzby
Parfym-
encie

Rany spa-
ta.
Wzrody.
Gistulo.
w pier-
ściach.

Ranom
ropistym
Rancer

Dichaw-
cznym.

Lisicie.
Planom
wśelak-
im.

Francow.

y krolestwu swe ziola / drzewa y lekarstwa /
do poratowania chorego zdrowia / ktore gdy
by ludzie znali / y skutki ich wiedzieli / daleko
z wiecszym wytkiem swym / y mniejszym
kosciem y nakladem przyszloby im to / nizli
co z cudzych y z dalekich stron bywaja z wielo-
kim kosciem / a podczas z malym / albo z za-
bnyim poratowaniem chorego zdrowia swoe-
go. Ale tak obyczaje ludzkie sa zle y glupie /
ze sie radniey do rzeczy cudzych y obcych cia-
gnie / drogo przeplacajac / niz do tych ktore
iako w domu maja / ktore pod iednym z ni-
mi niebem na tejze ziemi / w tymze powie-
trzu rodza sie : sklad przyrodozemu ich wla-
stney nizli obce sruza y pozyteczniysze sa.
Nie ganic y cudzoziemskich : ale gdy swoje
wlasne y przyrodzone miec mozemy / czemu
obcych szukac z wielkim nakladem mamy ?
Mludy y koczkodanowie tak czynia / swoich
przyrodzonych rzeczy y obczajow zanieha-
wszy / cudzenia sie biora / y tak oszukani y za-
wiedzieni bywaja. Dla tego to przypomin-
nam / zebyśmy darami Pana Boga naszego
nie gardzili / o nich sie pilnie dowiadowali y
znali ich / z dziekowaniem iego swietey do-
brociwosci wzywali / a obcych obcym nie-
chali.

slinogoz
Piersiom
Zoladku
Plucem.
w watro-
bie bole-
czom / al-
bo y pod
siebry.

W Gardle wrzod zasiadly /
w Piersiach /
w Zoladku /
na Plucach /
na Watrobie / albo y
Pod ziebrami wrzod twarby zmieksza /
zbiera / przerywa / y charkaniem wywodzi y
wychodaja / sadniesz y trant nizli pierwsze /
dla vboznych czyniac tym sposobem. wrzad
dobra garść Dryakwie polney suszoney / La-
kryciey dwa loty / Fig suchych dwanasćte
miesistych / nasienia Kopru włoskiego / A-
nyzu / kazdego po dwa loty : Porzemia Ziola
Kowego lot. To wszystko drobno pokraia-
wszy / a nasienia z grubą przelutys / przez noc
w chłodziey studzienney wodzie moczyć : rano
do trzeciej części przy wozlistym ogniu
wyparzyć / przecedzić / y cukrem albo Rozja-
nym miodkiem ostodzić / y po rowney kwar-
terce ciepło na noc y rano pic dawac. Tak
bowiem wnetrzne bolaczki twarde w otok
obraca / rozrywa / y charkaniem wywodzi.

Piegi.
Wagros-
watości.
Pierścin
Lisatom.
Swierzb
suchy.

Piegi.
Wagrowatości na twarzy /
Pstrociny czarne y biale /
Lisate suche /
Swierzb suchy / y inne na ciełe zmazy białe
zo rychto spadza / sol z ziela z trocha Kam-
fory / a z Boraxem / ktory złota roza Lacin-
moy / a Grekowicy Chrysofola / zowia / zmie-
sany / tym nacierajac.

Parchom
Włosy cy-
ny.

Parchy na glowie sprosne leczy.
Włosami cudnymi porosta glowe czyni
warzona z Dziwanna / glowe tym czesto

przemynwajac. A po zmyciu masecia / nizey o-
pisana / nacierac.

Bebele w stoleu /

Szyfki w troku /

Bisce w stoleu wydetey y wychodzacey /
pzer ezona wcha z Dziwanna warzona
rospadza y leczy / ma nagrzewajac y wymys-
wajac czesto. Nawet / samo lisce veluczo-
ne / a na szyski przykladane. Toz czyni ka-
piac sie w tym po pas.

Bielmo z oczu sciera / sol nań puszczajac.
Albo napoly z soliem Kopru Wloskiego z
mieszany / a czesto puszczany.

Wilgotności zle / niepotrzebne / y krew za-
plugawiajace y zagnijajace wychodaja / wy-
wodzajac / w koczey serwatece warzona / y trun-
kiem przez kilka dni wzywana.

Lupieze miedzy włosami na glowie /

Paprysk / wychodaja / czyniac z nicy a ze
Sloneczniku lug / ktorym glowe przemynwajac
czesto. Takze

Solnem z ziela swiejszego wyjetym / glo-
we nacierajac.

Strupy z glowy spadza / sol tenze z soliem
Babzanym / y z Szarwitu kobelego soli / z o-
liwa warzony / wosku co potrzeba przydawa-
szy / glowe strupowata tym namazowac.

Wsom z wierzdzialym y zagnitym / do brze-
sol w nie ciepło puszczac / z trocha olejku orze-
chowego / albo oliwy.

Gluchote toz odpadza /

Ciekaczke czerwona / nasienie polney Dry-
akwie / swa cierpkoscia zarosciaga / po quina-
cie go piac z czerwonym winem cierplim /
albo z stalista woda.

Krosty z ciela spadza / tenze sol z octem
mocnym zmieszany / a z orzechowym ole-
kiem / tymie nam. zuiac. Plin.

Parchy wlasne z glowy spadza y leczy / ka-
zdy dzien solu iey po locie albo dwu piac.
Do tego warzoney woda glowe przemynwa-
jac. Nawet wszystkie w niej sie topiac.

Zasniatosc pod oczyma / z zaciepkosci
krowe z vderzenia iakiegokolwiek / rospadza /
samo ziele swieze wtarte a plastrowane.

W oczach bielmo /

Wzedzieniczki / y inne

Zastony y zmazy / albo tez

Brodawki / sciera sol z trocha Kamfo-
ry / a z złota roza / ktora Boraxem zowia la-
cinney / zmieszany / czesto na nie puszczajac.
Taber.

W ospicach / Porzeni dzieciom na siyce
zawieszony / bioni oczu od nich. Tenze.

Oczom zapuchlym / samo ziele warzone
w wodzie / azby rozewrzalo / wrocierciec / a cie-
plo na nie przykladac co naczesciey : y ow-
sem gdzieby ozieblo / znouu ciepło przylo-
żyć / we trzech dniach zapuchline w nich
rozienie.

Na zeby boleiace / Porzeni tluśc przykladac

hebelo w
stoleu.
Szyfko
wydyma-
niu tisku

Bielmu

Krew z
wilgotno-
sci pole-
rnie.

Lupiezo y
paprysko
w glowie

Strupō

Wsom.

Gluchocie

Czerwona
ce.

Krostom.

Parchom

Zasniat-
osci pod
oczyma.

Bielmu.

Wzedzie-
nicom na
oczach / al-
bo tez bro-
dawkom.

Wozd ze-
by niefko
dzily on
spice.
Wozd za-
puchlym.

Zebyom.

Dany.

dány/ bole w nich wsmierza.

Slinogor. w gardle leży / ziele tłuczone /
na gardło y byie wszystkie plasteruac ciepło.
Toż sol czyni/ ciepło nim gargarysin y czę-
sto czyniac.

**Przymio-
tom ogni-
stym: pu-
chlin.** Przymiotom ognistym z puchlina: wziąć
tego ziela dwie części / Białki jedne część / w-
sieląc / albo przeluc / y w occie winnym o-
strym / a w wodce Rozanej warzone y przy-
kładane. Tab.

**Moro-
wym bo-
laczkom.** Na morowki / albo morowe bolaczki /
samo ziele świeżo zielone plasteruac / otwie-
ra ie w trzech godzinach / y iad wysytek po-
teżniej nich wyciąga. Drugi przydaje so-
li troche do tego: A gdy sie już przepuknie y
otworzy / wziąć świeżo zielonego ziela garsć /
y veluc w moździerzu / ze czterema loty mies-
przowego siadła / albo sialcu / Dryakwie
przydawszy do tego przedniey quinte: we-
spół co napilney wnieść / y na otworzy-
sta bolaczke plasterować / barzo sie rychło za-
wrze y zgoi.

Albo wż iac żywice Terebintowej / albo
Terebintyny / raz cztery soliem polney Dry-
akwie przepłukany / cztery loty / maki Jecz-
mienney dwa loty / żółtki dwa świeżych i-
cie / siarą / sarkofole / mastiki / kładzidla
kramnego / mialko wtartych / po pul quinty.
Z tego wszystkiego masę wezynić / a na słaytu-
chu rościagnawszy / w bolaczki otworzyć
klasc / a na wierzch plastr wysyszy pomienio-
ny z tego ziela.

**Dymieni-
com po-
wietrz-
nym.** Dymienice morowe gdzieby sie otworzy-
ły / masę przereczona wychedaża ie y goi. A
iesze potężniej piac każdego dnia po cztery
albo piaci lytel / solu tego ziela. Albo mias-
sto tego / po quincie prochu z suszonego tego
ziela / a z ziela glomientowego zároveň / ka-
żdego dnia z wodki polney Dryakwie cztero-
ma tyłkami albo z piacia ciepło. Tak dlus-
go biorac / aż sie dymienice zagoia.

Także polney Dryakwie liściez sola wrzeć
y na bolaczki morowe przykładac / barzo ie
predko omarwia. Potym wziąć tegoż zia-
la liścia y z miodym klaczem / Kostiwalu po
garsci / drobno pokrać / y z wieprzowym
sialcem veluc. Tego każdy dzien czterokroć
przykładac na bolaczke / rościagnawszy na
chuscie.

Albo / wziąć cztery garsci tego ziela świe-
żego / y wrzeć go z dostatkim wieprzowego
siadła / przydawszy dwa loty przedniey Dry-
akwie do tego / a kładz czterokroć każdego dnia
na dymienice morowa / albo na bolaczke.

**Dymieni-
cy y bola-
czkom.** Dymienice / y
Bolaczki inne twarde rozpadza / albo ie
zbiera y w ocoł obraca Dryakiew polna z ko-
rzeniem swym / w oliwie y w occie moczona
przez noc: potym wrzeć troche siarą przy-
dawszy / iako plastr wezynić / y przykładac.

Wrzody Wrzody otworzyć / y

Sadzele na którymkolwiek miejscu będą
ce / wychedaża y goi / polna Dryakiew y z ko-
rzeniem swym / w winie czerwonym warzo-
na / a chusteczki w solu iey obmaczane na toż
przykładane. Z tegoż też korzenia suszonego /
y prochem zasypować ie dobrze.

Złoty chylek toż krwie zbyeni zaśtanawia /
polna Dryakiew świeżo plasterwana.

Także kąpienie po pas dwakroć każdego
dnia rano y na noc po godzinie siedzac / w
tym ziele z Dziwanna warzonym / toż
czyni.

Sistuly w stoleu zawierają goi / prochem
z liścia y z korzenia tego ziela ie zasypuac.
Ale potrzeba tegoż korzenia prochu po quin-
cie / przez dni czterdzieści porzadnie / z si-
liet tegoż ziela wodki / rano y na noc pic
ciepło.

Dziury / y
Szkodliwe zawrzedziłości na członkach
wstydliwych choley pici / sol z ziela tego wy-
mywać ie / y sprycowanie w nie czyniac:
a słaytuści w nim obmaczane kładac.

Spuchlemu korzeniowi mściemu:
Także y mofnom: wziąć polney Dry-
akwie / czczego Kokornaku / który polna ruta
wtora zowia / po rowney części. To oboie
w wodzie warzyć / a wytawszy ziola / w wo-
dzie oney po pas ciepło sie kapać / albo tyl-
ko sam ten członek w niey trzymać. Potym
one ziola warzone wrzeć w donicy / albo w
moździerzu / maki Bobowej polowica mniey
od zioł pomienionych / kminu kramnego tak-
że mniey polowica od maki / wieprzowego
sialcu ile potrzeba do wezynienia plastru.
Ten rościagnawszy na chuscie ciepło / tak
mofną / iako korzeń obłożyć. Na te rzeczy
jest ten plastr doświadczony.

Zawrzedziłość tegoż członku / albo
Bile leczy: Wziąć polney Dryakwie / ko-
belego sezawiu ogrodniego albo sianego / sla-
zu matego / świeżo zielonych / zároveň / po-
sieląc drobno / w winie warzyć / aż ziola ro-
zewreia na kase / wrzeć w donicy z wieprzo-
wym sialcem / y tym na chuscie rozwiode-
sy okładac.

Gastenie / y
Misyce na drzewach sadowych y na zio-
łach morzy / okurzać ie dymem polney dry-
akwie / badz sucha albo świeża.

Masści inne osobliwe.

Soku polney dryakwie / tak wielkiej iako
mnieyszy: Soku z sezawiu kobelego sia-
nego: Olejku Bobkowego y Mastikowe-
go: to wespół warzyć. Potym przydać Ter-
penty / Gleyty srebrney / Trzeci vmorzo-
ney dobrze czesa slina: Soku z Rozego drze-
wa / solu z Złotogłoru / który też Rozimi iay-
kami mianujemy. Troche do tego prochu
czarney

Sadzele

Stote zel
fi z ad-
nawia.

Sistulo
w stoleu.

Dziury y
wrzody
na czlon-
kach wst-
dliwych.

Bile.

Gasteni-
ce y misy-
ce nadze-
wady spa-
dza.

Vnguen-
tum.

czarney ciemierzyc. To wszystko co napil-
niey vmieszać:

Parchom Parchy zle y prawie takoby nieuleczone/
tym nacierając wielkim adoswiadczenym
jest lekarstwem. Toż

parsywo Też wszystkie inne parsywości/
scio inim

Strupō. Scrupy/
Kroftom

Lisiatom Lisiatie rozmaite suche/ swierzbiace/ y bo-
leiacie spada.

Swierzbiaczko. Swierzbiaczki y inne zespēcienia ciała scie-
ca/ y wychodzą ciało po wierzchu.

Także na tej zle parchy masć doświadczo-
na: Wziac soku polney Dryakwie wielkiej

y maley/ soku z Korkornaku czczego/ soku z
Kobelego Szawiu ogrodniego po osmi ly-
żek/ oliwy co nastarszezy trzy kwatertki/ octu

winnego ostrego pulcory kwatertki. To wszy-
tko wespół na weglu ognistym powoli waz-
czyć/ aż wszytka wilgotność y ocet strawi sie.

Potym przecedzić y mocno wyśać/ przylo-
żyć do tego sześć lotow wosku/ smoly albo

mazi dwa loty: potym wziac ciemierzyc
bialey y czarney/ siarki żywey albo ogniem

nie przepuszczaney/ czarney gorney siarki/ ko-
ra Alramentem kruscowym/ albo kopanym

zowia/ wapna nie gassonego/ Arseniku albo
Zlotolustu/ Gleyey srebrney/ Koperwaseru

bialego/ Zalunu/ Galasu.

Grinspanu pul lota/ trzeci pul lota. To
wszytko co napilniey vmieszać y wrzecz/ żeby

była masć/ na goienie parchow/ ktore pra-
wie z gruntu goi/ mazać ie dzien wedle dnia

by do dziesiacy albo dwunascie dni/ przemy-
wszy glowe raz mozem napoly z octem o-

strym zmieszarowy.

Na strupy inne masć/ Takie osobna.

Strupō. Swierzbiaczko. Swierzbiaczki/

Lisiatom Lisiatom suchym y tynym zmazom na cie-
le: wziac soku tego ziela z osm lotow/ albo

lyzek/ oleyku Bobkowego sześć lotow. To
wespół na wolnym weglistym ogniu do

strawienia soku/ przecedzić/ siarki żywey/
Srebrney gleyey po lotcie/ y co nalepiey we-

spół vmieszać. Albo też tak/

Soku polney Dryakwie/ octu winnego o-

strego/ po dobrej czesci zarowno. To we-

spół wazzyć na wolnym ogniu do zgeszczenia
oleju albo miodu/ y tym nacierac

Swierzbiaczko. Swierzbiaczki/ y

Strupy. Strupy. Aboteż tym sposobem:

Wziac soku tego ziela/ Siarki/ Gleyey/
Blawyysu/ albo olowney bieli/ oliwy/ wo-

sku ile potrzeba/ zmieszać/ y tym nacierac.

Aqua still. Wodka z polney Dryakwie.

Polney Dryakwie wodka/ osobliwych

swych skutkow do chorob wnetrznych/
nie tylko w Apetkach/ ale y w prywatnych

domach/ y rzadnych gospodyn znayduie sie/

ktora tym sposobem bywa palona: Wziac

Dryakwie polney gdy prawie dojrzeć ma z ko-

zieniem y z kwieciami/ posiekac co nadro-

bniey/ y dystylowac z Balneum maris: Po-

tym do kazdego polgarca wodki/ tegoż ziela

y z swym korzeniem suszonego zgruba prze-

tluszy po osmi lotach/ y w Balneum ma-

ris zalutowawszy/ przez cztery dwadziescia

godzin żeby mokrnelo: potym wolnym og-

niem przeciągnac/ a na stoncu iartkim wy-

zonowac/ ze sie wytrybuie. Ta

Mocy y skutkow tychże jest/ ktorych samo

zielo swieze y ze wszytkimi naleznosciami swo-

mi. Zwlaszcza wnetrznym doleglosciom pier-

si y pluc/ dając ież z iartkim polwiec syropem/

pierściom należacym z Liquiritie/ albo z Zi-

sopu/ albo z Szanty/ albo z Juiub/ albo z Si-

olkowym. Tab.

Same też piac/ krofty/ swierzbiaczki/ lisiatie z

ciela spada.

Krew zaplugawiona w zylach chedoży y

polerwie. Tab.

Do tředowatości sklonnym wsteczna/ cze-

stokroć ież wzywac. Tenże.

Grance młacym/ wielkim ratunkiem by-

wa czesto ia trunkiem wzywac.

Czasu powietrza morowego barzo potrze-

ba/ z Dryakwia/ albo z Mierydarem/ albo ze

zlotym iatem wzywana/ po ktorey sie pocie-

co nalepiey/ po zachwyceniu iadowitego po-

wietrza. Tenże.

Szyfkom bolciacym/ po sześci lyżek ież ra-

no y na noc biorac. Także w wino/ y w pi-

wo ież przylewac dobrze.

Rany wnetrzne/

Przepukliny/

Rany ciety y stęchome albo klote goi/ po

sześci albo siedmi lyżek ciepło/ rano y na noc

piac ież. Także przylewac ież do piwa y

wina do stolowego pospolitego trunku.

Suchotom bywa ratunkiem/ wzianowy

ieży na raz sześć lyżek/ syropu Lakryciowego

dwie lyżce/ syropu z wloskow Matki Bo-

zey lyżke/ y na czeso dac ciepło pic/ także też

na noc przez nie krotki czas to czyniac.

Raslu/ y

Bolaczce w pierściach/ albo pleurze.

Wychodzeniu piersi y pluc z wilgotno-

sci flagmistych. Także z ropistych/ tenże tru-

nek suży. Tab.

W pleurze/ albo w kłociu w bokach/ wziac

tey wodki/ z swiniego mleczu/ albo z Podro-

zinku plonnego/ ktory też Miskiem/ y swi-

nim pyskiem zowia po sześci lyżek: Tego po-

lowice rano/ druga na noc ciepło choremu

dac wypic. Tenże.

Albo też tak: Wziac Dryakwie polney

wodki/ Stomientowey/ y z Zisopu dystylo-

wanych po dwu lyżek/ y to na raz ciepło dac

trunkiem rano. Tak wiele na noc.

W pleurze/ y w bolaczce w pierściach/ wziac

tego

Pierstom
Plucem.

Kroftom
Swierzbiaczko.

Lisiatom
Krew po-

lerwie.
od trudu

zachowu-
ie.

Francy.

Czasu po
wietrza

morowe-
go.

Szyfko.

Ranom
Przepu-

skliny.
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

ciety y
Ranom

tego ziela wodki trzy kwatki/ albo kwarte/ polney Roze suchej garsć / cukru kreconego pieć lotow. To wszystko w cynowej pulgarcowce ciastem zalepiwszy / w panwi warzacego utropu z czwierać godziny warzyć. A gdy powoli przestygnie / przecedzić y choremu trzykroć jednego dnia po sześci albo siedmi lyżek ciepło pic dawać / w cztery a w cztery godziny.

Bolaczce w pierścu

Bolaczce w pierścu / wodki polney dryakwie wziąć / wodki Czartowego zebra / wodki z Morforych łagod / wodki Tyrlicowej po kwatce / wodki świątowej pulkwatki / syropu z tego ziela / co jest / z Dryakwie polney / syropu z Włoskow Maki Boszej / Łodowatego cukru po cztery loty. To wszystko w pulgarcowce cynowa wlać / wstawić do wody goracej / żeby się rozpłynęły one syropy y z cukrem. Przecedzić a w cztery y w cztery godziny tego po sześci lyżek ciepło choremu dawać pic.

Wnętrze w bólu

Bolaczkom wewnętrznym w ciele / wziąć wodki polney Dryakwie wielkiej / wodki dryakwie polney mniejszej / Borakowej wodki / polney rozej wodki po kwatce / cukru z Szopowych kwiatów cukru / syropu z Łatryciej / Siolkowego cukru po cztery loty. To wszystko w cynowej konwi w wodę gorącą wstawić / żeby się rozpłynęło / potym przecedzić / po sześci lyżek ciepło choremu pic dawać / także w cztery a w cztery godziny.

Krew w

Krew w żyłach zapługawiona polecić: Wziąć tego ziela wodki / polney ruty wodki / z chmielu wodki / po kwatce / wodki Borakowej / z Włoskowego ięzyka wodki / ozankowej wodki / po równej kwatce / syropu z Łaniantki włoskiej / Epithymum zowia. Syropu polney ruty / cukru z kwiatów wotowego ięzyka / po osmi lyżek. To wszystko wespół w cynowej pulgarcowce wlewać / dla rozpłynięcia wstawić / a przecedzić / po osmi lyżek rano y na noc ciepło choremu pic dawać.

Sistaty Wzrost gniacim y chłodem

Sistaty / y Inne płynące zgnięte wrzody y sadzele wychodzą y goi : wziąć wodki polney dryakwie lyżek sześć / korzenia tegoż ziela miałko w tłuczonego quinta. To trzy godziny przed obiadem na czczo / drugie trzy przed wieczorem także pic ciepło. Czyniac to przez dni 40.

Ślinogorz

Ślinogorz w gardle miazym / samo ta wódka ciepła gąrgaryzować leczy. A jeszcze lepiej / wlać w sy / z pulkwarty / gorzałki do tego cztery lyżki przysłać / y co czwartej godziny gąrgaryzm sobie tym czynić.

Krośtom Wzrostie mcom.

Krośty iatrzące y bolejące. Także Wzrostienie palace albo ogniste na dzieciach / y na ciastach subtelnym / rośkoszniejszym y pieczeńszych wkłada / y boleści wzmiera / nie ie obmywać / albo chusteczki maczać / y na nie kładać. Jeszcze potężniej

to czyni / gdziebyś do niego trochę Boraksu złotniczego przydał.

Dziory y rany skodliwe y zapługawione / na członkach wystyłych obojczy / wychodzą y goi / przecedzić wódka / chusteczki cienkie albo słaytusi w niego maczać y przykładac. A jeszcze potężniej będzie / gdzie trochę Żalumu y kramnego Ładziola bardzo miałko wtartych / w tey wodzie rozmacić / a tym wymywać. Chusteczki także cienkie w tey maczać / przykładac. Też w dziory nie spryscować.

Dziury y rany w członkach wychodzą

Syrop z polney Dryakwie.

Syrupus

Porządnych Aptekach / a ile w Włoskich / z tego ziela bywa syrop tym sposobem czyniony. Wiora soku z tego ziela tłacz / ryzikowanego funt / drugi funt wody ieczmięnej / w którejby Panny Maryi włoski / Rozynki wielkie miesiście / pecki z nich wytłoczyć / były warzone. A przecedzić / do tego przysłać dwa funty białego cukru / y na węglistym ogniu zlekką aż do zgrzeszenia własnego warzyć. To w chodzie Tureckie naczynie wlać / y trzy czwartej lota / albo trzy quiny korali czernego co namieley wtartego / wezłkiem w czerwonej rzadkiej Kitayce / albo w czerwonym Cyndalinie w tym syropie zawiesić. Ten

Płucom z wierzdziałym / wielkim y kostowym bywa lekarstwem / z tegoż ziela wódka po cztery albo pięć lyżek używana na czczo każdego dnia / abowiem woselacie płamowatości / y ropy z nich wychodzą. Przeto

Płucom.

Suchotnym /

Ślagny pierci y ropę w wodzie

Dychawicznym bardzo służy. Także

Suchot

Krew zapługawiona w ciele przechodzą / y zjad też

Dychawicy

Swierzb /

Krewi plugawey.

Krośty /

Swierzb

Liśacie / y inne zmazy y

Krośty /

Plany na ciele sciera.

Liśacie

Czasu powietrza morowego / używając go z wielkim użytkiem y ratunkiem.

Czasu powietrza

Spzeciwiwia się też zagnięłości woselactey w ciele / tak wilgotności przyrodzonych tak nieprzyrodzonych / y broni potężnie / bądź samego używając / bądź z innymi wódkami należającymi.

Broni zagnięcia w ciele.

Też do tego wszystkiego ten syrop użyteczny / do czego samo ziele.

Polney Dryakwie kwiatki w cukrze.

Conferua.

Prwa Konfekt z kwieciami tego ziela morowego a z cukru robiony / tym sposobem. Wlać w sy / sielaczami drobno posiekana / potym z dwiema częściami cukru białego w moździerzach tłuka / potym w naczyniu Tureckim do rołu dla potrzeb choroby. Ten

Kasla.
Plucom.
Pierścion.

Kasle wzmierza/

Plucom y Piersiom zwrzedziałym. Tak
je wśelakim innym zwrzedziałością wne-
trznym bårzo wżteczny bywa.Powie-
trzu mo-
rowemu.Czasu morowego powietrza/ dla wstrze-
żenia zårazy/ bywa z wielkim råtunkiem w-
żywany na czeso/ iåko pul Włoskiego o-
rzechå.

Dzięcio.

Też y działkom målým/ dla tegoż może
go bezpiecznie dawać.Sal Sea-
bioſe.W innych råtke doległościach/ iåke iåko
syropy/ albo sårno ziele.

Sol z polney Dryakwie.

Z polney Dryakwie/ Sol niepospolita
może bydz robiona/ biorac iå ze wśyst-
kim/ to iest/ z korzeniem z kłacem y z kwie-
ciem suſona/ y na popioł spalić. Z tego sol/
iåko sie przedtem na wielu miejscach o tym
powiedziåło/ mianowicie w Rozdziale o
piolynie. Tå flużyDychymi-
cy/
Grancy.
Morowe
napowie-
trzu.
Parchom
Trudu.
Kroftom
Lisåiom.

Dychawicy y ciężkiemu tchnieniu/

Grancyſka choroba zdiety/

Czasu powietrza morowego/

parchom na głowie/

Tredowåtości/

Kroftom/

Lisåiom/

Swierzbacze/ y innym wyſſey opisanym Swierz-
chorobom/ na raz trzecia czesć quinty z iey białeſtå.
wodka/ albo z czym innym dawać.

Rozqdek.

Starzy ziolopisowic/ iåk Grecy iåko y
Lacinscy/ o zacnych y znåmienitych te-
go ziele ſtukåch målå co/ albo nie niewie-
dzieli/ przeto też w ſwoych księgach o ziolåch
ſpiſanych/ nie nam potomſtwu ſwemu nie
zostawili. Aż z Lacinskich niektory/ pilnie
ſie przypåtrzywszy iego przyrodbieniu/ ieli go
do wrzodow/ bolaczek/ ſadzeli/ kroſt/ wż-
wåć/ y od tychże ſtukow dåli mu imie
Scabiosa, że kroſty/ swierzb/ y inne ſkårido-
ści z ciåłå spadza y wychodåzå. Potym zå-
czåsem nåleżli/ że okrutnym y niebezpie-
nym bolaczkom morowym/ ktore Carbu-
culos Anthraces, Grekowic y Lacinnicy må-
mnia/ wielce fluży. Tåke innym niedostå-
kom y dolegliwoſciåm ciåłå/ ktoreſmy z ro-
zmåitych ziolopisow/ pilnie zebrałſy/ w
tym Rozdziale opisałi.

Tåſy dåli mu imie/ polna Dryakiewo/
przeto/ iå iåko prawdziwa Dryakiew/ tym
chorobom/ y innym wielu/ å rozmåitym/
bywa wielkim lekårſtwem/ iåk też to ziele/
å mianowicie przeciw powietrzu.

Sceba/ albo Chåbr wielki/ Rozdział 11.

Stoebe & Stæba, Colymbas,
Phleo & Phleum.

Stebenkraut.

Chåbr/ ktory y Chåbrkiem
Czerwonoobrunatnym/ y Ste-
ba zowiemy/ dwoiåki/ sårnec y ſå-
micå/ åbo wielki y mnieyſy. Pier-
wſzy ma korzeń długi biały/ z nie-
wielå odnożek/ na pålec mnieyſy
wynieſz/ podczas mieſzeyſy. Liſt
ſpodni z korzenia pochodzacy/ po-
dobny Podroſnikowemu/ åbo pol-
ney Dryakwie wierſzey/ miękki/ ko-
småty/ z białålnacy. Ale liſcie po
kłaczu y rozgách mnieyſe/ miåłå
wykråwåne/ ſpiczåſtſze/ oſtre y ko-
laczå. Z korzenia dwie/ podczas
trzy rozgi kółietne oble/ pochodzå/
podczas wyſſe/ odnożek niemålå
måiac/ na ktorych w wierzchu głó-
wki/ podobne Bławatowym głó-

wkom/ rumiånoblekitne kwiatki
z ſiebie wydåiac/ tym kſtåtem
iåko y Modrak. Po kwitnieniu
naſienie nåſtepuie w białych ſu-
pinkach/ Kroſosowemu podobne/
iedno dobrze drobnieyſze. Små-
ku to ziele y z ſwoim naſieniem
gorzkiego/ y cierpkościå ſwoiå
ſciågåiaczego.

Wtóry/ Liſcia Herokiego/ dłu-
giego/ y na wiele drobnych liſtecz-
ków gliboko wykråwånego z bia-
lålnaczå/ podobne liſciåm kwiatu
mſyſtemu wtoremu/ ktory laceam
alteram zowiemy/ tylko że zupeł-
nieyſze. Kłacza oblego/ galeziſtego/
na wierzchach głowki iåłoby luſtå-
mi iåłimi obłożone/ kſnacå/ y iåk bår-
zo do głowek mſyſtego kwiatu
podobne/ że zåledwie iedno od
drugiego rozeznåć/ tylko że kłacza
wierſzego y wyſſego.

Klein
Steben-
kraut.

Wigienſce.

Gdzie Stebe Dioſkoridowe roſcie.

Piſe Dioſkorid / którego Pli-
nius naſładnie. Także Theoſraſt
Ariſtoſanes w komediei o zabach
że na bagnach / na blotach / y w ie-
ſiorach roſcie / zwaſzcza w Grecy-
iei w ieſierze / które Orchonemum
zowią. Ale naſze na ſuſzy / abo
na łądzie / na miedzach / miedzy zbo-
żem / zwaſzcza pierwſze abo wiet-
ſze / na winnicach y mieyſcach iako-
wych / przy drogach y ſcieżkach.
Mniejſze także / ale bywa indziej
w ogrodach ſlancowana.

Przyrodoſzenie

Przyrodoſzenia y złoſzenia z żywio-
łów / iako Galen o ziołach piſac /
powiada go bydy w trzecim ſto-

pniu na początku wyſuſzające y ro-
zgrzewające / zwaſzcza pierwſzy / a
to liſcie y naſienie / które do potrzeb
lekarſkich przychodzi / ſwierdza y
do łupy ſciąga. Wtóry troche
wolniey wyſuſza.

Moc y Skutki.

Czerwoney ciękaſce bywa ratunkiem /
liſcie y naſienie wårzone / a kliſtera da-
wane : abowiem zawaſciaga y zawiędza.

Czerwon-
ce.

Dios. Gal.
Wſom zawaſzcziałym y ropiſtym / tãż iu-
chã ciepło wpuſzczana / ieſt lekarſtwem.

Wſom
ropiſtym

Tenże.
Cezom krwiã zaciętkim z wderzenia / by-
wa ratunkiem liſcie tego tłucac a przytla-
daiac. Tenże.

Cezom
krewiã zaciętkim.

Toſt gwałtowny z kaſkolwiek krowoy /
zawaſciaga / liſcie tłuczone albo ſol z niego
wyſeey puſzczaiac.

Krwie to-
ſu zby-
niemu.

Rany wielkie ſpaia y goi / wymywaia-
cie woda / w ktoreyby byl wårzony : liſcie tlu-
czone na nie przytładaiac. To poteżniey
czyni w czerwonym winie ciepłym wårzac /
a wymywaiać.

Ranom
wielkim.

Chobotna Wyka / Roſdział 12.

Clymenum, Lathyrus ma-
ior, Calycathe-
mum.

Wilderbs.

Chobotna Wyka / która teſz
drudzy powoiciem wielkim
poſpolicie miãnnia. Bła-
cza ieſt Bobowemu podobnego /
czworogrãnowitego / y łolanko-
witego : Szodkiem tychże łol-
anków troche rozdetego y mię-
ſzego / ale zãſ z łonców cienię-
go. Liſcie ma mało nie równe
Babczanemu / także teſz ziębrowa-
te. W wierzchu zãſ tego ſa iã-
koby dwa mieſzki / z których ieden
ku drugiemu z leſkã nãchylone :
Naſienie ſwõ w ſtraczkach obdu-
żnych mocno zawaieraiać.

To o wyce chobotney Mattheolusowey / iest własnie iest Clymenum.

Wzrost.

Roście w równinach / roście y na pagórkach / y mieyscach górnych / iednak napozornieyszy / y narowybornieyszy / który na górach roście.

Przyrodzenie.

Chłodzącego / y wysuszącego iest przyrodzenia / na przodku wtórego stopnia / zatwierdza / y zawściąga.

Moc y skutki.

Od ze wszystkich ziele / y korzenia iego wygnięciony / a trunkiem wzywany / charłanie krwio zastanawia. Dios.

Biegunki także biała zawściąga.

Wplawy rumiane zawściąga / tenże piałac. Dios.

Tot krwie z nosa hámnie /

Rany świeże ciere spaja / y goi: liście świeże wtluc / y przykładac / chocia y z straczem / y

tak długo to przykładac aż siezgoia. Dios.

Około pepla bolenie / albo gryzienie.

Bole w stąbiznach pod zębry wklada / sto sta czesć quincy nastenia iego z winem piałac białym / przez dni 30. porzadnie.

Szkodzi

Zak ziele samo / iako nastenie / albo ziarno iego / od mezczyzn wzywane / czyni do plodu me sposobne y niezemne.

Rozsadek

Rwine iest o nazwisku tego ziela y Ziolo pisow mniemanie. Jedni Clymenum powoiem wielkim chea miec. Ale ze tych powoiow tak malych iako wielkich iest nie malo / niewiem do ktoregoby to Clymenum przywiazac. Zowia go drudzy / za ktoremi y mysly sie wdali / Wyka chobotna / Mattheolusa nasladuiac. Jedno iesli to prawdzirwie Clymenum Greckie iest / nie mozesz my peronie tego twierdzic : gody y Mattheolus sam w tej mierze watpliwosc ma. Zosanni Ziolo pisow / iako Lobelius / Pena / ktorzy Bukwice wodna / prawdzirwie Clymenum Dioskoridowe chea miec. Ale ci ktorzy Clymenum / Mydelnice nase / albo plona na Bazylia / Saponariam Lacinnicy zowa / chea miec / nagorzezy rozumieia.

Powoy wonny / albo Przewiercien / Rozdział 13.

Periclymenum, Matri sylua, Lilium inter spinas, Volucrum maius, Vincebosco, Caprifolium.

Geißblatt / Durchsichlig / Szpecligen / Wadtwindt / Saunling.

Zowia drudzy to ziele Kozim Powoiem. Jest niskie / y równym polozeniem rozdzielone: liście parą okolo klacza maigace / nie wielkie bialawe / Bluszczowi podobne / na pratkach iakby przewierciane tkwiace. Miedzy ktorym liściem / a ile przywierzchu latorostki / na ktorych kwiecie Bobowemu podobne / biale / przyokragleyszym / podługowate / pachniace / z listu iako ze dzwonka iakiego gronkami pochodzace.

Z tego nasienie twarde / y do wysuszenia z kupańek trudne. Korzenie miaśnego / obłego / we wnątrz białego z wielą odnożeń drobnych. Jest iescze sześć inych rodzajów tego ziela / jedno że są jednychże skutków z pierwszym / dalšego opisanja ich nie rozumialem bydy potrzebne-go.

Wzrost.

Koście rado przy płociach / wi-
iac się około rógg. Koście też po
polach / y na rolach. Indzie też w-
myślniego w ogrodach slancuia.
Kwitnie w Czerwcu y w Lipcu.

Przyrodzenie.

Kozgrzewa bärzo y wysusza / co
się z smaku samęgo znaczy. Bo li-
ście żuchane ma nieiaka ostrą gorz-
kość w sobie. Także przywiet-
szym y częstszym trunkiem używa-
ny / moczkewawy wywodzi.

Moc y skutki.

Liście y nasienie tego ziela / tylko psycho-
dza do używania lekarskiego.

Słężone nąpuchła y nąbrzmiała sęceń-
cza y traw / z nasienia tego kolaczki poczyni-
wszy / z których po quincie / iako Plinius pi-
še przez trzydziści dni / a iako Dioskorides /
przez czterdziści / brać potrzeba. Toż też bo-
lenie tej vsmierza.

Gwiżdżorchniacym / to iest / którzy nie
moga tchnąć / tylko syie wyciagnawszy / w
sły otworzonemi powietrze swięże w się z
gwiżdżeniem ciągną / bywa wielkim y przed-
kim lekárstwem z winem toż nasienie pić /
albo i sęce warzać / iuche trunkiem używać.

Swierzb suchy spada / y inne ną ciele zma-
zy wyciera. Także

Plany z twarzą obmywać ie woda ziela
warzonego. Suchs.

Liście y sół z oliwa zmieszany / zimnice
wśelaka y trupienie ciała / odpadza. ciato al-
bo tylko pacierze nacierając. Such.

Kamien trzy y moczem wywodzi : tak
nasienie iako y liście pić.

W pracowaniu dziatkami bywa paniem
wielkim rakunkiem / nasienia z quinte dalać
pić. Tychże skutków liście y wódka.

Szklawka zawęciaga /

Wrzody wilgotne wysusza / plugawce wy-
chadza / wymyśwać ie woda z warzonego
ziela. Such.

Czynia z liścia y z soku masć do golenia
ran w głowie / ktora też sadzele y wrzody ną
goleniach goi.

Rozładek.

Ze rozumieia którzy Lecznik Wonnym
poroziem / albo przewiercen mieć chca /
iako Ruel y Suchsius.

Wzrost.

Gwiżdżo-
rchniacym.

Swierzb.

Pląnem
ną ciele y
twarzą.
Zimnice
odpada.

Kamien
wywodzi.

rodzenie
inądnę
czyni.

szklawce
wrzody.

Sadzela.

Wodne Kotewki / albo Orzechy / Rozdział 14.

Kotewki / albo Orzechy wo-
dne które też Kolacemi orze-
chami mianuia. Liście iest
okrągłego / przyśerżego / miaśne-
go / tu wierzchu zaostżonego / y z-
lekka spiczastego. Od spodu pstry-
żelowaty / a około kraion zabkwa-
ny / kypulki mając miażnę y długie.
Liście ciemney zieloności / ną wo-
dzie kołem iako ogań iaka spływá-
jące. Miedzy nimi od spodu orze-
chy czworo rogatę / y ostrokolacę /
ciemno zielone / wielkości káştano-
wego orzechá średniego / w lupi-
nie ze stórek złożoney / miernomiaz-
żey. Wewnątrz iadło białe / smá-

tu niemal káştanowego. Korzeń
długi / kłopotawy / kłómaty.

Wzrost.

Koście w stawiech / w jeziorách /
roście y w morzu przy brzegách / a-
bo raczej w jeziorách morskich.

Przyrodzenie.

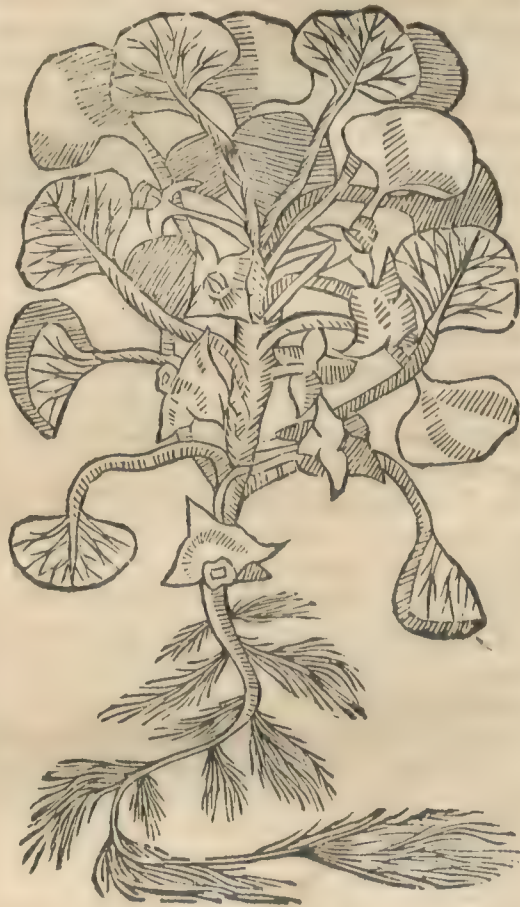
Galen piše go bydy z wilgotney
istności nieco chłodzącym y wysu-
śaiącym potężnie. Sądziwiedza swą
cierpkością.

Moc y skutki.

przymiotom wśelakim ognistym / tak li-
ście

przymio-

Tribulus aquaticus.

Ważernuż / Stachelnuż / Spicz-
nuż.

tom ognistym. ście świeże wtarte w donicy / albo w moździerzu iako y orzechy przytładać / bário użyteczne. A z miodem jeszcze lepiej. Dios.

Witom. Witom zawrzedziłym / y

Trzyczka. Ołoto czopła zranieniu y zapaleniu.

Długie. Długie y działom zawrzedziłym /

Gnilca. Gnilca / lekarstwem są niepospolitym / waznac / a często to woda płoczać.

Wczom. Wczom zapalonem / sok z liścia świeżego z miodem puszcany / bywa ratunkiem.

Orzechy w wodę wazzone przychodzą do wzywiania ludzkiego. Te

Pacheryz wi bole iacemu. Boleniu pecherza / są lekarstwem / używane trankiem. Albo soku z liścia świeżego. Sinterar. Także

Mocz. Mocz ciężkiemu puszcaniu / bywa wielkim y pewnym ratunkiem.

Nasienie przyrodzone mnoży w meżczyznach / wazonych wzywiać / albo w popiołach iako kaseany / pieczonych. Tenie.

potrawo. Nam w Polsce pospolite są do wzywiania / w Słasku także.

Liście po nie w Tracieptu. Piśe Dioskorid / że w Tracie przy rzecy Strymon obywateli / samym liściem świeżym konie leczą. A z iader orzechowych chleb sobie pieką / który bário zatwierdza.

Morowa. Sa którzy twierdzą / sok z nich przeciwko

ładowitemu morowemu powietrzu pić / do mu po-
brze. wietrzu.

Żolzy y twarde bolaczki pod pachą / leczy żółzomy
korzeni tego ziela. ale potrzeba temu bydź go-
chodoinym y czystym / który go bierze y tłucze /
także przykład na takie bolaczki. Plin. bolaczki
twardym

Żyły w kupa zbiegłe bolejące leczy : ale to żyłom w
równie czyni nasienie Kotewek ziemnych / kupa zbie-
na nie przykładane. O czym na swym mie-
scu będzie. głym.

Kotewki / Rozdziat 15.

Tribulus terrestris.

Waldklein.

W Kore Kotewki łądowe / té nie w wodzie / ale na ziemi rosną. Té listeczki ku Tłu-
stosowym nie takkolwiek podo-
bne / iedno drobniejszy y cięszy / ma-
ia : rozdział długich po ziemi się roz-
kładających / mając przy listeczkach
ości twarde / w których nasienie
bywa zawarte.

Wlepsyce.

Té rady przy rzekach y na rumach
rosną.

Przyrodzenie.

Przyrodzenie

Zimnego y suchego jest przyro-
dzenia : owoc jest subtelneyzych
części : y przeto kamień w nerkach
kamie y wypęzo.

Moc y Skutki.

Od Lbicz
ca wleśo
nym.

Od Lbienia gądziny obrażonym / sa os-
sobliwym lekarstwem / czwierać lota dą-
sac ich z winem pić. Także na rane plastru-
iac. Dios.

Jądom y
tracizno.

Przeciwko jądom y truciżnam / bywa wo-
zytecznie z winem w trunku dane. Tenże.

Kamie-
nu.

Nerkowy kamień kr. y / y moczem wywo-
dzi / nasienie ich z miodem / albo z iaką wodą
ka przynależać pić. Gal.

Gruczoł

Gruczoły twarde pod pachą rospadza na-

sienie tych koterwet / przyklądac. Plin.

Zylom poturczonym y w łupie zbiegłym / dykom w
Varices Lacinney zowia / nasienie przykła-
dacie wtarte. Także y bolesci ich rozgania y
wklada. Jucha warzonych naparzać coż
czyni. Tenże.

Pchły z gniachow wygladza warzonych Pchłom.
woda / ziemie często kr. pić. Dios.

June skutki ma spolne z wodnymi orze-
chami.

Theophrast w 6. Księgach dwójakie koter-
wki ladowe kładzie. Jedne / które mają
liscie ćieciorokowemu podobne. Drugie ko-
lacie y ościste / oboje na ladzie rosna w galas-
ski krzewiste. Te które liscia sa kolatego /
pozmey w schodza / y przy płocicach na wsiach
naczesć sie / a niżej gdzie indziej znajduje.
Nasienia okraglego / czarnego / w strachu-
kach. Zs rannicy / ma nasienie Sesamos-
wemu podobne. Theof.

O Kamikam eniach / Rozdział 16.

**Empetrum, Saxifragia 4. Mat-
theoli, Saxiphagum.
Sierotki Maiowy tranek.
Steinbrech.**

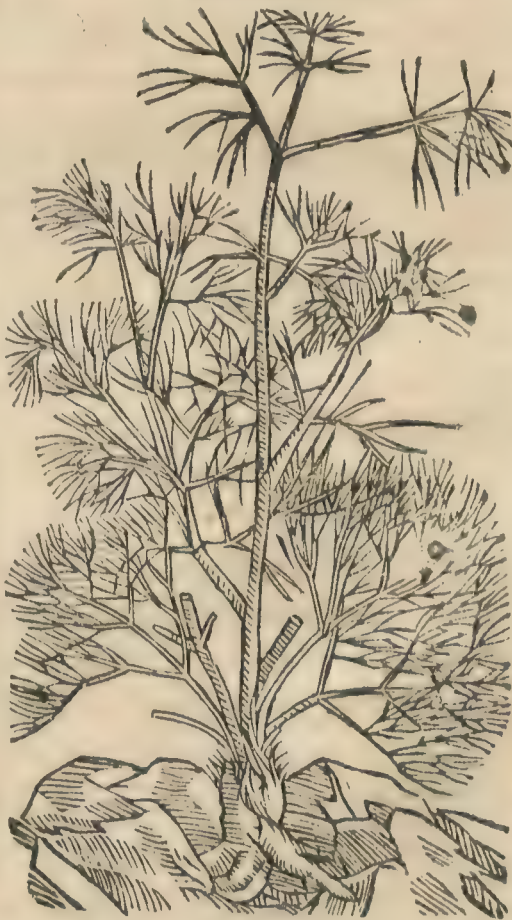
Sierotki
Maiowy
tranek.

Ego ziela jest kłknaście ro-
dzaiow / z których tylko prze-
dnieyże polożymy. Pocz-
wky od tego / który Kamikamie-

**Saxifragia 3 Matthioli.
Lomikamień wtóry Stalnik.
Steinbrech.**

Stalnik

niem białym zowiemy. My sie-
rotkami / abo Maiowym tranikiem
mianujemy. Ten listeczki ma okra-
glę / z lekka wyfrawane / podobne

Kurdwanowym / albo ziemnemu
Bluszczowi / tylko że są mięsiste y
mięśse / po ziemi rozestane : drugie
po kłaczu y tam y sam rosną / ale tych
malo. Kłacza chrostowatego / o-
blego / weln. stego / lekietnego / po
trzech albo czterech listeczkow na so-
bie mającego / Tu wierzchu gład-
kowatego : w wierzchu tych kwia-
tki białe / białym siolkom podobne.
te bez nasienia opadują. Korzon-
ki / które drudzy miasto nasienia
mają / drobne / okrągłe / barwy cie-
liśey / w kupie iako w kłosy ziarn-
ka iatec w macineu wiszące : wiel-
kości koryandrowych ziarenek. smaku
bardzo gorzkiego.

Drugi który też Matthiolus op-
isuje / jest także kłacza twardego /
chrostowatego. Ten my Skálnik
mniejszy zowiemy. Liście
kopru włoskiego / albo y ogrodne-
mu podobnego / jedno dłuższego /
cięższego y rzadszego. Tak że y róż-
ge ma kopru swojskiego / albo wło-
skiemu podobna / tylko cięższa y kro-
tka. w wierzchu oganki rzadkie / w
tych nasienie pietruszczanemu podo-
bne podługowate pachniące. Ko-
rzeń białawy rozdwojony / smaku
y zapachu pasternaku plonnego :
wszakże ostrokorzenniejszego.

Wzrost.

Pierwszy rośnie w równinach
plonnych / pustych y na miejscach
iałowych / rośnie y na górach skal-
istych. Wtóry na wielkich skalach

iałowych y gołych / y w rozpádli-
nach skalnych.

Przyrodzenie.

Wszystko ziele ile go jest / ale oso-
bliwie ziarnka / które się między ko-
rzonkami znajdują / są przyrodze-
nia rozgrzewającego : ściężcaia-
cego y otwierającego. Wtóry tak-
że rozgrzewa y wysusza w trzecim
stopniu. Ściężca / otwiera / pobu-
dza / wyciera / wywodzi / tak samo
ziele / iako y korzenie : mając iakąś
ostrość w sobie z słodkością.

Moc y Skutki.

Kamień z nerki moczem wywodzi / Praca
Rogo. Toż też wtóry potężnie sprawuje.
Także też

Moc nad przyrodzenie zatrzymany po-
tężnie pędza / liście z kłaczem y z korzeniem
w białym winie wążone / a trunkiem rano
y na noc używane. Jeszcze potężniejsze to czy-
ni / gdzieby czwarte lota prochem w winie
dawał : albo w polewce ciociorki czerw-
ney po połowicy lota / w tychże ziołach się
kapiąc / albo naparząc.

Czystzenie miesieczne (a ile Skálnik / al-
bo wtóry Lamikamień) pániam zawrócia-
gnione nad czas zwozaryny / wzbudza / iakimś
kolwiek sposobem używany : badz w prochu
z białym winem / badz iucha z wążonego.
Such.

Wtorego Lamikamienia albo Skál-
niku mniejszego skutki.

Nad te skutki przereczone / które ma z pier-
wszym spolne. Zolta niemoc spadza.
Puchlina woszyniata sie leczy /
Watrobe zámulona otwiera /
Głowy bolenie zimnego fluxu / iakimś
wiel spos. bem używany / wsmierza.
Wzrost staby posila y ostrzy. Także
Zastone / albo páwłoke z niego spadza /
sol w oczu puszczany. Co potężniejsze czyni /
zli sol z Kopru włoskiego.

Kamień
nerkowy
Razy.

Mocna.

Miesiąc
czyny.

Zostające

puchlina

watrobie

Głowie.

Wzrostu

Zastone z

oczach

sta.

Skálnik większy / albo Rozłupikamień trzeci.

Skálnik większy / albo Rozłu-
pikamień trzeci / jest ziele ch-
rostowate : kłacza zdrewnia-
łego / krzywego y pokręconego : od

ziemie na dobry palec wzmięś
Bastogaleziste / twarde y cienkie.
Listeczki drobne cienkie / obdu-
żne / spiczasto zaostrome. Kwiate-

Saxifragia magna.
Weisser Steinbrech.

czków także drobnych/ białych/ iakoby z kruszyczek wychodzących/ równie iako w Mydelnicy zieliu. Wierzchy krain rozkroione/ abo okolo karbowane/ tak że sie widza iako koronki iakie: w tych sie zawiera nasienie barzo drobne a rumiane. Korzen tak w skale wrosta/ że go z wielką trudnością zelazy skalistemi/ do skaly lamania wczynionymi/ dobyć.

Wzrost.

Koście na skalach/ abo w rospaliniach skaly. Koście też na starych murach kamiennych.

Przyrodzenie

Kozgrzewa y wysusza w trzecim stopniu.

Moc y Skutki.

Kamien tak w nerkach iako w pecherzu/ tak ziele/ nasienie/ iako y korzen trzy wywodzi.

Wierko wyprzeżony i kamien.

Kamień kamien Cabrysty/ Rozdział 17.

Saxifragia Tymbræides 2.
Matthioli.

Das ander Steinbrech.

Kamień kamien który Cabrystym kamienujemy od kształtu/ który ma z cabrem podobny: iest krzewisty y gęsty/ mając listeczki pewnymi rozdzielami rozszone. Listeczki wąskie/ długie/ cabrowym podobne/ przy których są drugie mniejsze. Tu wierzchu gęstsze/ y krótsze/ niż w miejscu od siebie rozszone. W wierzchu gałęzi kwiatki brunatne/ zapachu wdzięcznego.

Wzrost.

Na skalach y na miejscach kamiennych rośnie.

Przy-

Przyrodzenie.

Przyrodzenia tegóż / y z tychże żywiołów złożony / z których pier-
wse.

Mocy / skutki.

Moczu / **M**ocz zatrzymany nad przyrodzenie ro-
zbudza / iuche z wążonego piac / albo
proch z niego z winem biorac.

Kamien / Kamien w nerkach lamie / y mochem wy-
wodzi / tym sposobem pomienionym wy-
wany. Także y z pecherz.

Wzroku / Wzrok nastabiły posila / wywalać go
miasto salaty. Albo też prochem go z wi-
nem piac. Także korzeń sam gryzac.

Mulista / **M**ulista / y
Piaset / Piaset tak z pecherz / iako z nerki mo-
chem wywodzi.

Kamien / Kamien trzy wżawszy tego ziela / po-
zimkowego ziela / ziela pomurnego / Rzeju-
chy wodney po garści : pokrząć / y w białym
winie do wyrwienia trzecię części wazyc.
Przedzic / y przydać syropu de Duabus, albo
de Quinq; radicibus, podług upodobania / y
to piac. Moze też do tego przydać nasienia
kopru wloskiego.

Także / nasienia Lamikamieniowego
wżaw / Wroblego prosa ziarna po kwincie /
nasienia Malonowego / Baniowego / O-
gurkowego / nasienia ziemney goule po dwie
czwieri kwinty iedney / nasienia Locygowo-
go / albo Salatowego / także dwie czwieri od
quinty / Trociskow z Mechunkow / albo z
Garliczek poltory quinty / Lakryciey cztery
czwieri quinty : To jest kwinty / y czwieri
iedne od quinty / Cukru białego trzy loty. Z te-
go wszystkiego proch waznic / a po kwincie
go na raz z winem ciepłym rano y na noc w-
zywac. Tab. Albo tak :

Wżiac nasienia tego ziela / Wroblego
prosa nasienia / Anysowego / Pietruszane-
go / Wloskiego kopru / Malonowego wylu-
pionego po kwincie / Garliczek czerwonego
Lamikamienia / Kamienia z gębki morskiej /
Kamienia zydomskiego po trzecię części kwin-
ty / Cynamonu / nasienia Koryandrowego
świeżo przyprawnego / Sandalu czerwone-
go po poltora lota / Galgana / Gwoździkow
po trzy kwinty / Cukru białego cztery loty.
To wszystko na proch stłuc / po kwincie go
z wodką z Lamikamienia wypalona / albo z
Slazu wysokiego trunkiem wywac czesto.

Płuc y / Też nicetylko z nerki y z mechyrz / słamo-
piersiom / watości lipkie y kłowate sam korzeń z swym
zielem w winie wazony y pity / ale z płuc y
z piersi.

Kapanie też z tego ziela wszystkiego do-
brze czynić tym wszystkim którzy kamien w

nerkach / albo w mechyrzu cierpia / wżawszy
go z arorono z ziele pomurnym / z Rummem /
z Slazem małym y wielkim / y siemienia lnia-
nego / w wodzie wazyc / y chorego w tym ka-
pac / dając mu pomienione trunki / badz wa-
żonego tego ziela / badz prochu z nich wtara-
tego / iako sie już dostatecznie powiedziało.

Wodką.

Aqua

Wszedku Maia ma bydz to ziele do
wodki palenia / y do innych potrzeb le-
karskich zbierane. Ta

Do wszystkich wyssey pomienionych chorob
moze bydz wywana. Abowiem do wywaa-
nia przytemniesza bywa / mzi iucha z wa-
żonego ziela.

Kamien trzy tak w nerkach iako w pe-
chyrzu.

Mocz zawściagniony wywodzi /

Nerki /

Pecherz z mulistą y z piastu wycheda /
piec albo šest lyżet po kapaniu ciepło biorac.

Nienagorzy bedzie gdzieby do tych trun-
kow po lyżce albo po dwu / y trzech / syropu
de Duabus radicibus, albo de Quinq; rzeczo-
nym / albo syropu z maki Bozey wlostkow
było przylewano. Agdzieby tych bydz niemo-
gło / tedy cukru troche do tego przydać.

Syrop.

Syrupus.

Wszed z tych Lamikamieni syrop bydz w-
robiony przydaniem innych ziol / iako
Gromowego korzenia / ktore też Szparaga-
mi zowiemy : Także korzenia Mysey wie-
chy / korzenia trawnego po šest lotow / La-
mikamienia dwie garści / Jeleniego ięzyka /
Panienskich wlostkow / albo Maki Bozey
wlostkow / orzechow wodnych / Swietego
Piotra kopru / albo Babiey soli / albo kopru
morskiego / bo to iedno / Rzejuchy wodney /
Biedrzeny / Krwawniku po garści / Cie-
ciorki czerwoney cztery loty / octu zamorskiej
cebule dwie lyżce / Cukru białego / miodu che-
dogiego po dwunascie lotow : Z tego wssa-
jkiego syrop wrobić. Agdzie iesze w tej wo-
dzie w ktorej maia te zioła bydz wazzone ko-
rzenie Pietruszane / y korzenie Lisiego albo
wilczego ogona / albo ogani pierwey bedzie
przewarzone / tym lepiej bedzie / y syrop po-
teżniejszy. Ten

Kamien trzy y wywodzi /

Mulistą / y

Piastki z nerki y z pechyrz / Także

Mocz ciastkiemu puszczaniu bywa bardo
wzyteczny / biorac go na raz trzy / albo cztery
lyżki / z wodką wilczej Ogani / albo z iaka
inna podobna.

Wino.

Vinum

Wjesieni czasu zbierania win / wino mo-
ze bydz

je bydy z tym zielen y z korzeniem tego przy-
prawione: tym obyczaiem/ iako sie w przy-
prawieniu wina Piodunkowatego powie-
dzialo. A gdzieby czesc Pomurnego ziela y
Kopytniku bylo mu przydano/ tymby wino
to bylo potezniejszych skutkow.

Kamien

Kamien iak w pecherzu iako w nerkach

trzy mocno. Ktemu

Broni mu sie zamnazac w tychze miey-
scach. Albowiem te plamowatosci y muly/
z ktorych sie pospolicie zamnaza/ wypedza.

Broni y
zachowy-
wa odnie-
go.
Mocz.

Mocz z ciezkoscia y kapaniem odcho-
dzacemu/ wielkim bywa ratunkiem. Takze
inym wyszey pomienionym doleglosciom.

Kamien czerwony.

Saxifraga rubra, i. Matthioli.

Kott Steinbrech.

Koty Rozlupikamien smero-
wi wolostkiemu / listkiem / kło-
czem y wzrostem podobny. Ko-
rzonkow cieniach rozpierzchlych / y
tam y sam w ziemi / albo w skalach
z pnia jednego wiele odnozek pu-
szczajac czerwone / nie wysokie. Ten
Matthiolusowy jest pierwszy / bez
kwiatu y nasienia. Korzenia cho-

cia czczego / ale vzytecznego.

Wzrost.

Koscie na opoczystych y skali-
stych miejscach / iako miedzy ka-
mieniami / y kwadratami starych mu-
row. Na Wiosne y Lecie / w Czer-
wcu narychley go nalezc.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest rozgrzewia-
cego y wysuszajacego w trzecim sto-
pniu: otwiera / sciencza / wyciera /
wywodzi.

Moc y skutki.

Zimne wselkie odpadza / warzony w
winie / a przed przyjsciem trunkiem vzy-
wany. Dios.

Mocz kapaniem tylko odchodzacemu /
takze pita go / bywa lekarstwem. Toz

Mocz.

Seslawke zawosciaga. Dios.

Seslawce

Darcie w proznych listkach / Hiasam La-
cinney zowia / bywa lekarstwem / trunkiem
z warzonego w winie / albo prochem vzy-
wajac / y żywot nim nigrzewiac. Plat.

Darcie
w listkach

Kamien w pecherzu trzy / y moczem wy-
wodzi / w winie warzony / albo prochem z
swoia wodka / albo z winem vzywany / albo
z woda czerwoney Cieciorli warzoney. Takze

Kamien
w peche-
ru

Utercznemu kamieni bywa lekarstwem
w winie warzony bialym / albo prochu po-
put lota z mielkim iaiem vzywany. Plat.
Plin.

y
w krew-
kach.

Tez naparzente / albo kapiel z niego po-
pas / toz czyni.

Kruszynkamien zolty / Rozdzial 18.

Ego ziela jest hescioraki ro-
dzay / piec wielkich / a hosty
mniejszy. Nasz ten Kruszy-

kamien / ma korzen na palec wznie-
siony / od ktorego wiele odnozek po-
chodzi drobnych / seroko w ziemi

rozlo-

Saxifragia lutea hircina, Ru-
ta praten: Phellandrium,

rozłożonych. Puszcza z siebie pracie
na pultora / podczas na dwa łot-
cia wzwyż: wewnątrz częste / ge-
sto gęstsze y krzyżowate. Liście
nieiakołkolwiek Ruciąnym podo-
bne: wszakże więcej Opichowym
albo Lubczykowym / iedno teżże y
mocniejszy / od spodu blade zielo-
ne / z wierzchu ciemniej zielone.
Kłacza rumianego / podczas zielo-
nego. Na wierzchu kwiatki dro-
bne liściami / z żółtą zielone. Za-
pachu mocnego. Ktore gdy okwi-
tna / wyrastaia z nich trzygrano-
wite strączki / w których sie zawie-
ra nasienie drobne / okrągłe.

Niepyśce.

Kocha sie to ziele w lasach wy-
danych / wysokich / gorzyszych / a wil-
gotnych.

Przypodzenie.

Ca wszystkie pomierne przy-
rodzenia / w rozgrzewaniu y wy-
suszaniu / z nieiaka cierpłoscia za-
twardzająca.

Moc y skutki.

Tęgo ziela może używać / tak zwierzcho-
wnie iako y wewnątrz.

Zymor odmiększa / z inemi zioły przysto-
nemi warzone a używane / zwłasczą polki w
kłacze nie wyrosćie. Tab.

Kamień w nerkach y w pecherzu krzy / a
moczem wywodzi. Tenże. Także

Zamulenia nerek y pecherza / także prze-
chodow moczu / otwiera. Tenże.

Mocz zawściągniony wywodzi / z korze-
nia prochu quinte albo więcej z winem piac.

Kany / tak wewnątrz iako zwierzchni / goi:
tak ziele iako korzeń w wodzie warzone / a
trunkiem używane.

Kapiel dobrze z niego czynić / tym leorzy
kamień cierpia: piac przeyim trunki warzo-
nego w winie ziela y z korzeniem / albo pro-
chu po cztery części quinty / z tegoż wódka /
albo z białym winem ciepło.

Wsy y

Gnidy w głowie wymysza / korzeń do lu-
gu kładac / a tym głowę przemywac.

Wrzody zle / y do kosci ciato wyiadające /
goi. Także

Kany bärzo osobliwie leczy / tak suchy iak
to świeży warzony / ta woda se wymywa-
iac / a prochem z liścia / albo też z korzenia
zasypujac. Toż sok z niego wyjęty czyni /
ślazuchy w nim maczając / w rany / we wrzo-
dy zle y w sadzele kładac / a z wierzchu liściem
miakto wtartym miasto plastru przyladac.
Zas zimie / suchy w winie warzony / też
rany y sadzele sucha wymywać miasto soku /
albo ślazuchy w tym obmaczając w nie
puszczac.

Oleiek.

Tęgo ziela Oleiek może uczynić / leorzy
Balsamem / do ran / wrzodow zlych y
sadzeli / ciato psuacych / może bydz nazywa-
ny.

Masce.

Masce także / do rychle wrzodow skodli-
wych może bydz robiona. Ktore rzeczy
choćia proste / iednak daleko wyteczniejszy
bywają / a niżli inne kosztowne masce y pla-
stry.

Wodka.

Wódka tak z ziela samego / iako y z korze-
nia wespół z Balneum maris / palona:
y trunkiem

Symor od
wilja

Kamień

Werkom
y pechy

z owi za
mulonim

Moczu.

Kanom
wewnątrz

nym y
zwierz

chym.

Kamien

Wsy y
gnidy trę

ci w gło-
wie.

Wrzodow

Kany lea

czy

Oleu m

Do ran y
wrzodow

zlych.

Vnguen-
tum.

Aqua fil

laticia.

Kamień

Wzrost
Pęcherzu
Mocz.

y trunkiem używana / pomienionym cho-
robom bywa wielkim ratunkiem. Zwłaszcza.

Kamień piaszczysty z moczem wywodzi
z nerw y z pęcherza. Tab. po pięci albo sze-
ści tyżek na raz iey biorac / na czczo y na noc.
Tenże.

Nerki y

Pęcherz zamyłone wychębaża y wyciera.

Mocz z ciężkością odchodzacy / potężnie
wywodzi. Tenże.

Rozśadek o Lamikamieniach.

Jest wiele innych ziół / które także La-

mitamieniem y Kruszykamieniem drudzy
mianują / iako Skalna albo Kamienna Rza-
ska / Trychomanes Lacinny zowia. Pano-
ny Marię włoski / Seonogowiec / Kamyo-
ki / które też Kropidkiem zowiemy / Fili-
pendulam Lacinny / Biedrzeniec / Lani-
czyscić / albo Czarnoglow / y innych wie-
le / które także Rza y lamia kamien : o któ-
rych na własnych miejscach sie powiedzia-
ło / y ieszcze sie powie. Ale te nie sa własnie
tego nazwiska : tu o własnych Skalnych /
y własności ich opisało sie.

Cwikła leśna albo polna / Rozdział 19.

Limonium.

Waldt Mangolt / Groß Limo-
nium.

Cwikła leśna pierwsza.

Limonium primum.

Polna albo leśna Cwikła / list
do Cwikły ogrodney podobny
ma / tylko cienszy y węższy : po dzie-
śaci albo wiecey z korzenia wycho-
dzi. Kłacza ciemkiego / prostego / a

ziarkami czerwonymi obsypane / sma-
ku cierpkiego. Korzeń rumiały / czerw-
stwy / a na kłacz korzonków rozdzie-
lony. Smaku także cierpkiego.
Jest ieszcze druga Cwikła polna
mniejszy tegoż przyrodzenia.
Wtóra / Limonium secundum.

Mieysce y Czas.

Na łąkach wilgotnych y przy ie-
siorach roście. w Czerwcu pospo-
licie kwitnie.

Przyrodzenie

Lisście y nasienie / także y korzeń
zatwierdza swa cierpkoscia / tak że
z od rozumieć będziemy bydlia w
trzecim stopniu wysuszaiać.

Moc y skutki.

Czerwona
ce.

Ciekacz
ce.

W. aw
Krwia
Chark
niu.

Czerwona ciekaczka / swa cierpkoscia za-
stanawia / pul. lota nasienia z winem
pic daiać / Dios. Gal. Także
Ciekaczki biale /
Dplawy biale paniem zawsciaga /
Charkanie krwia hamiu / z wodka albo
z iucha warzonego wyswiaiać.
Korzen tymże sposobem do wssyckiego
stuzi / iako nasienie.

Ogniem opalonym /
Wtorem oparzonym / lisście iest wytecz-
ne nim okladaiać. Plin.

Z bat wyprawie y wychedaia zimaży.
Także na pargamencie / iucha z korzenia /
toż czyni.

Rozsadek

Zle niektorzy Aptekarzcy / za Ben czerw-
ony do lekarstwo / do ktorych Ben wo-
chodzi / tego ziela korzeń biera : mianowicie
do lekarstwo serdecznych nalezacych. Al-
no miassto Been czerwonego / podobnie-
by gaiowa Niedunka / ktora Wejowno
kiem zowia / wyswac / nizli tej Cwikly plon-
ney. Bo Ben napzedniysze / tylko w Ar-
meniey roście : naszym krajom nieznacone.
Wejowno dostatek mamy / ktory także i-
do y Been / serdecznym lekarstwom nalezy.

Opalona
Oparzona
nem.

Szaty y
parga-
min wy-
prawie
z zimaży.

Jablonka albo Gruszczyca / Rozdział 20.

Pyrola.

Wintergrun / Holtzmangole /
Waldtkoll.

Jablonka / albo Gruszczy-
ca : Korzenia iest biale-
go / y tam y sam w ziemi

rozpierszkiego. Kosczi ma na
piadz wzwyż / oble y cienie.
Na wierzchu kwiateczki biale /
rownemi miejscami rozladzone od
siebie : ze szrodku tych wychodza
szeciutki drobne y nistie / rowne i-
ko w Rozy. Liscia tegiego / a za-
wsze zielonego / do lisca Grusko-
wego barzo podobnego / od czego
tez nazwista / tak v Latinnikow /
iako y v nas dostala / iedno okra-
gleyse.

Wskiesce.

Koscie na miejscach gorzy-
stych / w ciemistych lesiech. A w
Maju kwitnie.

Przyrodzenie.

Ziolko to / iz iest smaku gorzkie-
go y cierpkiego / y gorzkosc ta ma
od ciepla ognistego / a cierpkosc od
chlodzenia ziemnego : y tak ma swe
zlozenie z czastek / albo z żywiołow
sobie przeciwnych : tez przyrodze-
nia iest w trzecim stopniu wysusza-
iacego. Zwiera / goi / sciera.

Moc y Skutki.

Rany

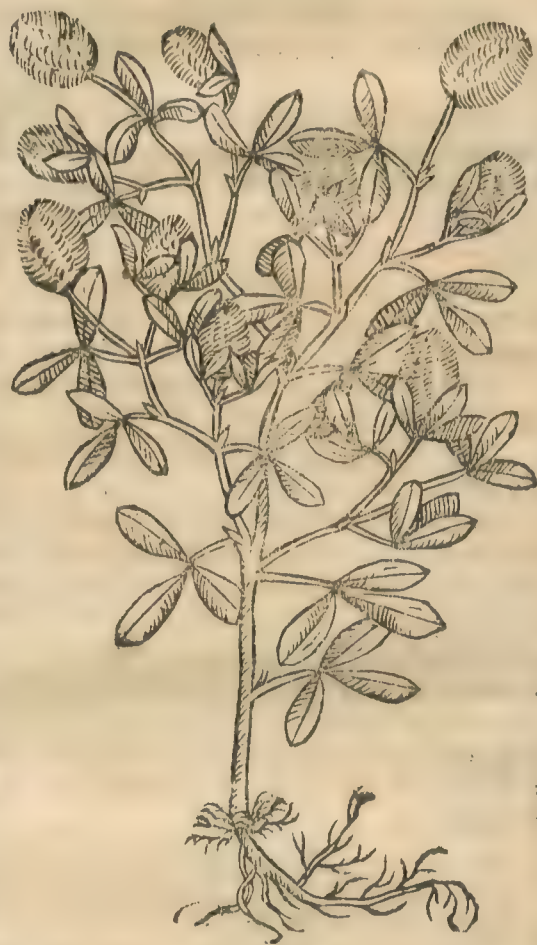
Gwiezki/ Rozdział 21.

potym na wierzchu rózduje głó-
weczki mchowate / y siwo welni-
ste. W tych bywa nasienie / iako
ziarno prosiáne wielkie. Smaku
korzennego. Korzenia cienkiego /
twardego y zdrewniałego.

Wtore liścia szerszego y dłuższego:
korzenia na palec wzniósł / długie
go / z odnożkami drobnemi y obdu-

Lagopus, Pes, Leporinus,
Lagopodium.

Hasenklec / Hasensuß /
Kaczenklec.

znemi. Kłacza wyśszego niżli pier-
wsze / oblego : na wierzchu tych
kwiatki białe drobne / w ogankach
skulone zlekką w kupa.

Trzecie / korzenia wielkiego / dłu-
giego / zdrewniałego. Liścia dłu-
ższego y szerszego / spiczastszego / na
skopkach parami / nie potrzech / ale
parami dwiema albo trzema pocho-
dzacego / a w wierzchu ieden na-
wietşy y spiczastşy. Kłacza oblego /

w wierzchu tych kwiatki żółte w o-
kolkach oble / zlekką welniaste spó-
tem skulone.

Nieyśce.

Miedzy zbożem rady pospolicie
rosną / ile pierwsze / w ogrodach spu-
stoszonych / na łąkach wypiągłych y
na rolach długo odlogiem leżących.
Też przy koncu ról osianych. W Li-
pcu y w Sierpniu kwitną.

Przyrodzenie.

Wyśsza / iako Galen w 7. księgach
o ziołach pişe / stwierdza / ściencza
y got.

Moc y Skutki.

Ona zapaleniu y stążn ognistym przy-
miecem / swym przykładaniem bywa w-
zyteczna /

Ciekaczka czerwona / y

Imię biegunki zawzięta / nasienie z swy-
mi głowkami miakko wtarte / a z winem cz-
wonymy albo z białym ciępkim używane.
A gdzieby przy tym gorączka była / tedy z wo-
dą / albo z sokiem Granatowych iablek. Do-
brze też ich głowkami onchowatymi stolec
sobie oćierać. Dios.

Przeciwko zburzeniu kolery w żołądku / za-
czym woiny / y ciekaczki rady przypada /
nasienie y z głowkami pić dobrze.

W pechyrzu bolesci wsmierza /

Moczu gorącość tłumi / wśysko ziele z
liściem ślazowym w stodkim winie wazac /
pić dawac.

Krwia pluciacy / nasienie z wodą uży-
wane bywa lekarstwem.

Żłote żylki zbytnie plynace zawzięta / po-
piotem z nich zasypuiac. Także rozczywny
sen popioł / wodą stalistą na maść pomaz-
wać ie nia.

Tak zbytni zran / albo skąd inąd krwawy /
tenże popioł z nich zstąnarwia nim zasypu-
iac.

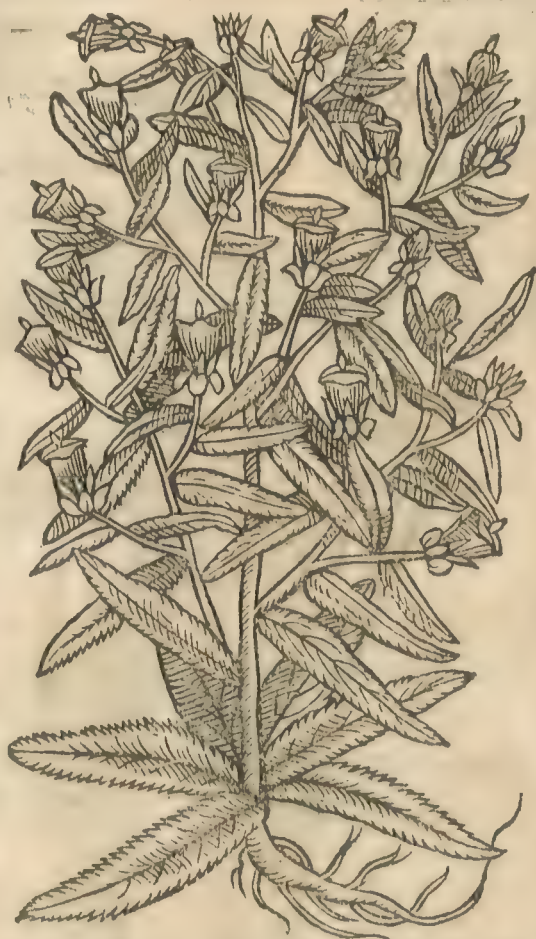
Mutki Bożey Fiolki / Rodziat 22.

Mutki Bożey Fiolki / które też
kolpakami mianujemy / dwo-
iatkie są / białe y bletitne : te oboi li-
ściem podobne Nawrotowi / który
Podrożnikiem nazywamy : okolo

krainow ościsłe / długie. Prt oba
máis trzylotietny / podczas krótky
y niżsy. Na tym kwiecie iako kol-
paki iakie / po iednym na różce : na
białym białe / na modrym modre.

Nasienie

Medium, Viola mariana.
Marienglocken / oder Glocken-
blum.

Nasienie krotosowemu podobne.
Korzeń na piadź wzdłuż biały /
miazgły. Smaku iaki bywa w nie-
dozrzałych owocach.

Niepłce.

Kosną w miejscach cienistych y
na kamienistych. Napřednieysze w
Mediey: Stąd też v Lacinuikow na
zwiska dostało Medium.

Przyrodzenie.

Galen / kółpakow tych / a miano-
wicie białych albo modrych / ko-
rzeni y nasienie / powiada bydy róż-
nego przyrodzenia. O korzeniu
mówi / że ma cierpkosć / która za-
wściąga Toł wśelaki / a osobliwie
białymglowam wplawy. Nasienie
zas / nietylko żeby zawściągać y há-

ować miało / ale y owżem czys-
cienie miesięczne paniam zawścią-
gnione wzbudza y wywodzi / iako
to / które ma subtelne cząstki w so-
bie / y mocy iest rozprawycey y
rozśiekniacey / albo drobiacey.

Moc y skutki.

Wplawy krowe paniam / proch korzenia
iego z miodem wrywany / albo smażony /
a przez kilkanaście dni miasto konfektu / albo
lektwarzu wrywany. Dios.

Ciekac. Li także kądze / coż korzenie zaw-
ściąga / przereczonym sposobem wrywany.
Zas nasienie / miesięczna choroba paniam
zawściągniona / wzbudza y wywodzi.

Wplawo
kamien-
nym.

Ciekacz
Fom
Miesięc
czney

Bezkwiat / Rozdział 23.
Epimedium.

Bezkwiat ziółko niewielkie: Pre-
ta krotkiego / listu podobnego
Bluszczowemu / którego po 10. albo
po 12. na sobie miewa. Bez kwiatu
y nasienia: korzonki czarne / cienkie /
bez smaku / a zapachu przykrego.

Wgiewsce.

Na miejscach roście wilgot-
nych y mokrych.

Przyrodzenie

Jest przyrodzenia zimnego y wil-
gotnego na początku pierwszego
stopnia.

Moc y Skutki.

Pierwotom y Pániam broni pierśiom sie ro-
zrostać / liscie z oliwa wtarte / a na pier-
si plastrowane.

Płodu pániam broni liscie / także korze-
nie iego z winem po piaci quint / albo cze-
wierci lotow / przez pięć dni po przeczyszcze-
niu miesięcznym / trunkiem wywierać.

Pániam przestro-
ga. Przeto gdzieby w známosć to ziółko w nas-
zych krainach przyszło / Pánie mają sie go
pilnie wystrzegać.

Rozsadek

Wła sie / którzy to ziele rozumieć bydy-
Trojankiem / iż ma liscie na troje roz-
dzielone. Abowiem Bezkwiat / iako Dio-
skorides piše / Kłącza niewielkiego. Liscia
Bluszcowego / y to tylko dziesięć / a nawie-
cej dwanaście mająć. Trojankę zaś / żadne-
go pnia nie ma / tylko listeczki na obdłu-
nych stopkach / kosinowych / jednego korzone-
kła dwadzieścia / trzydziści / podczas czter-
dzięści. Trojankę zaraz na wiosnę modrym
kwiatem kwienie / a potem y nasienie. Bez-
kwiat / ani kwiatu / ani nasienia nie ma :
dla czego w nas takiego imioná dostało.
Trojankę ma wiele korzonków wdzieranie
pachniających / smaku cierpkiego. A Bez-
kwiat zapachu przykrego / smrodliwego / y
bez wśelatego smaku. Z tych przyczyn po-
kazuje się bład tych / którzy to dwoje ziół we-
spół mieszają.

Drudzy málują także ziółko / mianując
go Epimedium, zrolaszcz terażniejszy zio-
łopisow / żadnego także podobieństwa do
Bezkwiatu Dioskoridowego niemające /
ani skutkami / ani dowodami peronemi do-
wódzając : y Lobelius Epimedium nie Dio-
skoridowe / ale Angulare zowie / które opisuje
iako tak mowi : Ma wielkość liscia serotica-
go po dziewięć / rzadko więcej / na iednej
stopce obley y długiej : to Bluszcowemu po-
dobne / serotice / spiczaste / twarde / około kra-
jów miálko wykrwane. Nied y tym wy-
chodzi prąć napładz z kwiatkami osobli-
wemi czworogránowitemi / kracie rumiane
mające / wewnątrz żółte z zielonemi serdu-
kami / odspod rumiane / a linyłki białe przez-
nie proste. Korzenia wiele y niematego / od-
których wiele ciętych a włosienkowatych
korzonków pochodzi. To opisanie namniej
podobieństwa niema do Epimedium Dio-
skoridowego.

kami / odspod rumiane / a linyłki białe przez-
nie proste. Korzenia wiele y niematego / od-
których wiele ciętych a włosienkowatych
korzonków pochodzi. To opisanie namniej
podobieństwa niema do Epimedium Dio-
skoridowego.

Wgiewsce / Rozdział 24.

Gladiolus, Ensis, Gladiolus
segetalis, Gladiolus victo-
rialis.

Schwertel / Runder Kugwurtz.

Wgiewsce dwoy znaydujemy : sam-
ca y samice. Pierwszy korze-
nia sowy / ieden na drugim le-
ży albo stojący / lupinami okryte / i-
ako Cebula / oba glowiaste. Z tych
od spodu ieden bywa cienszy / z-
wierzchu wietzy y dobrze sporzy.
Liscia długiego / Kosaccowemu
podobnego / iedno mnieysze / w-
ię / rozdłuż styfiaste / ostrokonczy-
ste / na kształt mieczyka / albo no-
żá spiczastego : mocné y prosto w góre

wynie.

wyniesione/ zobu stron ostre. Pre-
tu lotietnego/ podczas wyszłego /
gładkiego / soku pełnego. Kwiatu
z czerwona brunnatnego/ iako Lilia.
Listeczkami rozdzielnego. rownym
położeniem iednego od drugiego / z
siedmi listeczków złożonego. Ten
ma podobienstwo kwiatu Kossat-
cu mnieyszego / iedno drobnieyszy.
Nasienie okrągłe w lupinkach/ abo
w strączkach rynniané wodney gor-
czyce nasieniu podobné.

Drugi temu pierwszemu podo-
bny/ tylko że kwiecie ma białe /
po iedney stronie rzędem stoja-
ce. A ten nam pospolitszy.

Wzrost.

Kosć niegdzie między zbożem
ale napospoliciey w łokach wilgo-
tnych / w cienistych miejscach po-
łożonych. W Maiu kwitną.

Przyrodzenie.

Korzenie tego ziela / które tylko
do lekarstw przychodzi / zwłascza
ten / który na wierzchu drugiego
siedzi / wiecéy rozgrzewa y wysu-
sza/ przyciąga/ rozdziałuie / abo ro-
zprawnie / rozrzuca / iako Gaien w
8. o ziołach księgach świadczy.

Moc y skutki.

W Pecherzu boleści srogie wkłada.

Moczu nad przyrodzenie zatrzymance
mu / lupiny z korzenia na proch miakka wtar-
te / po quincie na raz z winem napoty z wo-
da do trunku dawane/ bywa osobliwym ra-
tunkiem/ zwłascza z tego/ który ieden na dru-
gim stoi.

Slezenie także boleciacy bywa lekarstwem /
pod tą miarą z winem lekkim y podobym pic-
dacie.

Dzieciom przepukliny leczy/ zwierzchni ko-
rzonek tłuczony / a zwierzchu plastrowany.
Albo do plastru należącego przymieszany.
Tenże warzony w wodzie/ y w sioły iusze ro-
starey/ a trunkiem dawany/ toż czyni. Dios.

Tenże korzeń tarczy / a z winem wyswany /
pobudza do Wenusa / y do płodu sposobne
czyni.

Do tegoż Wenusa / korzenie obspobne w
syrwane czyni/ niepotrzeżne y

Ucieplodne czyni.

Dymienie y gruczoły rozgania/ tenże ko-
rzeń zwierzchni / z maki z kaskolu wtarty / a
pitym miodem zacyzony/ plastrowany.

Zeżółca y inne wśelakie poszły w cie-
le tkwiace/ na wierzchu wyciąga/ także zwierz-
chni korzeń z kądzielm kramnym wtarty /
winą troche do tego przydawany / plastrowac
zwierzchu.

Korzeń / zwłascza spodni/ czyszczenie mie-
scieczne paniam / nad przyrodzenie zawzięcia
gnione wzbudza/ woskiem w łona wpra-
wiony.

Ości ryb/ albo cokolwiek innego w gą-
dle zawiazłego wyciąga/ korzenie suche z wi-
nem wtarty / na wierzchu głowy przyłożone.
Tab.

Wszeknionym od gądziny y bestii iado-
witych / pomienionym sposobem plastro-
wany. Tab.

Gardziel albo puchline na gardle leczy /
korzeń mączkowy pity / y zwierzchu przykła-
dany plastrum / y w proch tłuczony a wys-
wany. D. Jerzy Gremba.

Pecherzu
Moczu/

Asienie.

Dietis.

Do we-
nusa.

ob Wenu-
sa.

Nieplo-
dność
czyni.

Dymien-
com.

Poszły
y z ciała
wyciąga.

Mieście-
czny.

Gardla
rzeczy za-
wzięte
wyciąga.

Od gądzi-
ny wsz-
eknionym

gardzie-
lowi.

Włocze bobli/ Rozdział 25.

Włocze bobli dworakie/ wie-
tże y mnieysze. Oba liście
mają Mieczysłowemu po-
dobné / iedno zieloności ciemniej-
szej/ y ku ziemi pochyle. Piet gład-
kie/ obli/ na pultora łokcia wzwyż/
podczas wyszły: około którego bar-
zo drobne kwiatki białe gromadka-
mi / na główkach okrągłych/ wiel-

kości orzecha włoskiego pomierne-
go/ blado zielonych. Te w księży-
cu Wrześniu ości kolace na siebio-
ra/ iako na Bukwi / abo na kaskta-
nach: w tych nasienie drobne. Ko-
rzenie także ma cienie / rozpiert-
chle w ziemi. Drugi tych włocznych
bobków rodzaj jest/ pierwszemu po-
dobny / iedno nie tak kolacy.

Sparganium, Xiphidium, Butomus Theophrast: Bolus.

Igelsknoſpen / Schwertelrud / Deggenkraut / Liefchriedt / Leuschriedt / Leuschen.

Mieysce.

Obá sie znáyduia ná mieyscách mokrych / iák w stáwíech / w leżiorach / w przełopách / ná mieyscách bagnistych / ná lákách mokrych / w wodach stóiących.

Przypodzenie.

Rozgrzewáia y wysuszáia / co sie z smaku ich podáie.

Moc y Skutki.

O Brázonym od bestiy iádowitych / korzeni y nasienie tego z winem piac czwórec lotá / bywa wielkum ráunkiem.

Boleszczewy wkláda / korzenie z Jálowcem w ocie warzone / ciepło te iuche w wáscích trzymáiac / po ktorey stronie zeby boleia. Agdzieby do tego suchej rozej przydal / á troche hálunu / záwrzedziáłości wst plotá / nim leczy.

Korzonki tego ziela wchodza do plastrow suche / przeciwko puchlinie wodnistey / ták w żywoćci / iák w nogách. Téz spikónardá o grodna á z Jálowcem miálko wulczona / y wespót w winie warzona á plastrowána / toż czyni. Moze téz do tego plastrowania bobkow / Ostryzu wodnego / álbo korzenia Cyperowego / tákze korzenia Nárdusa Grancuskiego przydáć / w winie wwarzyć ze zgeśnieniem iák plastr / á spuchle nogi ciepło tym oplotáć.

Rozładek.

O Nie ná tem mieyscu nam nieiáka wátpliwóść pisanie Dyoskoridowe uczynić / gdy pisałiscie tego ziela byc węższe niżli Niccyllowe / á w nas tu pokázanie sie bydz jeszcze dobrze. Tákze tu gorze wyniošte / á nie tu ziemi náchylone : Ale tá wátpliwóść moze bydz znieśiona. Bo wedlug tránu miewáia ten ziółá swe odmiany / ták w rozróście / w postáci / iák w kształcie / y w okolicznościach / co baczemy w Dyptanie / w Poddiale wysokim / w Długosiu białym / w Psim ięzyku / w Bezkwiatu / ktore w niektórych stronách nie miewáia ani kwiatu / ani kłacza / ani nasienia / á w drugich to wśytko máia : w iedney stronie sa buyniejsze / sytsze / wdátniejsze / w drugiej mniejsze / młeczemniejsze / szczuple / y ná pozor podle. Tákze pod czas znáyduia sie wśytkim niemal kształtem iednegoż rodzaju / sobie rózne / iednak w skutkach rowne.

Borał / Rodział 26.

Borał terázniejszych czasów ná / á przedrym ziolopisom staradawnym / Wolowy ięzyk : má liście szerokie y długie / ostry / á kłace / ciemnozielone. Kłacza łóietnego / podczas wyszego : do tego miazge / we wnatrz czcze /

á po wierzchu pelne ości kłacych / gálazek niemálo máiac. Ten dwolaki / cgrodny y plonny. Ogrodny kwiatu cudnego / gwiazdzistego / z piaci listeczków złozenie swe máiac : miedry / we śródku czarne szczelinki tkwiz. Bywa podczas kwia-

Borrago, Corago, Lingua Bu-
bula antiquis.

Burretsch/ Borrage/ Borres.

białego y rumianego. Tak przy-
rodzenie w kwieciu rozliczności
barw/ rośkość swą pokazuje. Z tych
zaczęsem nasienie czarne/ przagowa-
te : z tego się każdego roku rozmna-
ża/ tak / iż ziarko albo dwie w zie-
mie wrzuciwszy / trudnego potym
dla obfitego rostrzewienia pozbydź
y wypelnić. Korzeń ma na pater
rozmiaż / nie zbytnie długi/ biały :
smaku słodkiego / lipki y sliści.

Polny drugi albo dziki / korze-
niem do pierwszego podobny. Tak-
że klaczem ościstym/ y liściem / tyl-
ko że węższe. Kwiatu pospolicie
białego/ tegoż kształtu iako pierwszy.

Jest y trzeci / liścia wązkiego y
kroćkiego : inemi okolicznościami
pierwszemu równy.

Wskępsce.

Ogrodny roście w ogrodach w
wielkiej obfitości. Polny na odlo-
gach/ na miedzach y łąkach. Nasie-
nie Borakowe / przez dwie lecie bez
naruszenia swych skutkow trwać
może. Plat.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia ciepłego y wil-
gotnego / w środku stopnia pier-
wszego. Drudzy/ iako Ałkanzy A-
rab/ piśe go bydy chłodnego przy-
rodzenia. Co y Aben Mesnai toż
rozumie/ gdy kolera/ piśe go / wy-
wodzić z ciała.

Moc y skutki.

Piśe Dioskorid/ z podania innych lek-
arzy/ iż Borak o trzech sosłach / albo
gałązkach wyrastaacy/ ze wszystkim ile go
jest/ to jest/ z nasieniem y z korzeniem war-
zy/ a w trunku wody używany/ trzeciego dnia
wa zimnie leczy. Zás

Któryby o czterech gałązkach wyrastał /
czwartego dnia wa zimnie odpadza / w winie
warzy/ a trunkiem używany / Dios. A-
puleius w wodzie także warzyć : ale mym zda-
niem / w trzeciego dnia wa zimnie

Serce posila/ y

Dobry a wesolej myśli dodatek/ zwłasczą
kwiarki w trunku albo w potarmie używa-
ne. W trunku w winie moczac albo parzac.
Jedzeniem to jest z salata zmieszana z iol roz-
mairych/ albo z samych szczególnych przypra-
wionych/ z oliwa y z octem.

Moleiacym często/ y słabym nacznoim.

Z choroby długiej y ciężkiej niemogacy
do sił przysć/ też sa użyteczne. Albo wiać
liścia Borakowego z kwieciem z spinakiem
napoty/ y potrawę zwozayna z tego wozynie/
y używać. w Grąsunku aborwem y w wiel-
kim smetku bedacym/ takowej potrawy do-
brze często używać. Także

W trzesieniu y w drzeniu serca / z Wołos-
wym izeyliem z zieleń warzac go/ y z kwie-
ciem obogga w wodzie/ zwłasczą z goracej
przyczyny/ używać y pić. Algdzieby wiec ta-
kowie serca drzenie z zimnej materiej było/ tes-
dy też iola warzone bydy miała w winie. Tab

Tym którzy często zardzewienie żywota
miewaia/ Borak z sezyrem/ a z spinakiem w
słuskiej polewce miesnej warzyć dobrze/ y przy-
dawszy olejku świeżego Migdalow słod-

Tęciacz-
ce.

Czwart-
necze.

Serce po-
sila.

Młodości
czeliej

Serca
drzeniu.

Żywot z-
wardzie-
ty od wil-
gi.

fich

pospolitego trumf. Abowiem nieetylko go-
racość wnetrzna gąsi / albo y prągnięcie w-
smierza / ale ostrość kolery etomi / zwlaszcza
polewke migdalowa z nia czyniac: Przeto
w goraczkach wielkich dobrze iey używać / bo
nieetylko wnetrzne zapalenie / y prągnięcie
wielkie wsmierza / ale y członki od zbytniego
ypalenia wysychle oczerstwia y odwilża.

Cezom.

Cezom zapalonym y czerwonym bywa ra-
tunkiem / chusteczki w niey maczając / y na
nie przyladując.

Palentu
w pier-
ściach.

Paleniu w pierściach z zapalenia kolery
cznych spadkow / także chusty w niey przylaw-
szy potowice wodli z wolowego ięzyka ma-
czając na piersi kładąc / przylawszy wodli Ro-
żanej / y octu Rożanego troche.

Ostabi-
lcy y
zemdlo-
nym wgo-
rączkach.

Ostabiłcy zemdlone w gwałtownych go-
rączkach oczerstwia / wziawszy tey wodli / tak
wiele wodli Wolowego ięzyka / y szawilko-
wey / y Rożanej zarowno / octu Gwoździko-
wego częśc przylawszy / y szawilko troche / w
tym gebie / albo szawilko / albo chusteczki /
trzy / y czworosobita letnio maczając / a na
serce przyladując.

Syrupus
Boragi-
natus.

Syrop Borakowy.

1.

Z soku Borakowego a z cukru syrop mo-
że być czyniony / iako sie na wielu mieys-
cach o tym powiedzielo / lecy tym wysocy
pomienionym chorobom bardzo służy. By-
wa też w Apetekach robiony podobnym oby-
czajem: ale sol potrzeba pierwey białkiem ob-
iada świeżego przychodząc naaczey / bylsy sy-
rop wloctkowaty y sliki. Dopiero do nie-
go cukru przydając / y warzyć do zgęszczenia / w
dług obyczajm. Ten

Seren
molemu.

Serce mdele pusił z tegoż ziela wodka / al-
bo z Wolowego ięzyka wodka / z Medun-
wa / po trzy albo cztery listki na raz biorac

Sered
szesie
nu.

Trzesieniu y drzeniu serca tymże sposobem
używany / wielkim y znacznym ratunkiem
bywa. Tymże sposobem /

Od roz-
mi od-
chodzą-
cym.

Od baczenia y rozumu odchodzącym.
Melantolicznym / bardzo służy.

2.

Jest drugi sposob tego syropu czynienia z
kwiatkow Borakowych tym sposobem.
Wziac soku z Boraku torow osmnasce /
kwiecia świeżego tegoż Boraku dwa / albo
trzy tory / warzyć pilnie bymniac iako przy-
stoi: Potym do tego przydając cukru osm to-
row / znorow warzyć bymniac do przystoyn-
go zgęszczenia. Ten do tego wszystkiego służy
do czego konfekt z kwiatkow w cukrze robio-
ny. Wszak konfekt daleko ośobliwszy bywa
niżli syrop.

Confer-
ua.

Konfekt z Borakowych kwiatkow

Jestli użytek bywa tego konfektu y częsty /
lecy tym obyczajm iako z Gwoździko-
wych kwiatkow / bywa robiony. Ten

Goracz-
kom

W goraczkach srogich / też w morowach /

z wielkim ratunkiem bywa używany.

Serce / y duchy w nim ciato ożywiłacie po-
sila. Zarazie / y iadu każdemu odpor czyni
odpor dając.

Dolegliwościom wśelakim serdecznym y
obciążliwościom tego / wielkim ratunkiem
bywa. Lekającym sic bez przyczyny.

Smetne / fraszowliwe wśeśla /

Melantolicznym duchom bywa wśeśle-
niem używając go / a winem tegoż popiając.

Drzeniu serca y kolataniu użyteczny /

Wdłosci serdeczney.

Brzo melantoliczna / y duchy polerwie
swym używaniem. Maga do używania kon-
fektu tego pospolta dwa tory / albo iako wlo-
ski orzech muerny / wśakże by go kto wiec-
ziadi / piodzić niemoże.

Wino Borakowe.

Bywa wino z Borakiem przyprawne iako
z innymi zioły / albo z ich kwiatkami.
Może y z sokiem tego ziela być / iako sie o
pielunowym winie powiedzielo: może z
kwieciem / iako sie o Gwoździkach ogrodnych
powiedzielo. Arnold. Villanova na przyklad
daje. Wziac funt kwiatkow echedoznych /
albo soku z liścia y z kwiecia wypraszowane-
go / do siedmi kwart wina młodego / albo
mieszu dobrego / y warzyć dorad aś na dol-
ziele upadnie: a gdy porwali przychłodnie /
przechodzić / y do potrzeb niżej opisanych cho-
wac.

Serdecznym dolegliwościom wśelakim /
od którego iad każdy odpadza / służy.

Fraszowliwym y smetnym /

Od baczenia y rozumu odchodzącym.

Obciążliwym y lekającym sic bez przyczyny /

Melantolicznym / y krwi grubey. Także

Duchom ciato ożywiłającym grubym y
ciemnym.

Kordydecznym /

Serca / gwałtownemu trzesieniu y drze-
niu.

Myśli prożne / zle y zbytnie rospadza.

Krośtom z szakoney krwi y wilgotności
inych wciele. Także

Tradu bardzo użyteczne.

Żywot do stolcow wzbudza. Willano.

Rozadek.

Jeźciec mamy / iś to co Dioskorides
swemu Wolowemu Językowi przypis-
suię / wlasnie Borakowi nasemu służy. Bo
co nam Borag / to bylo starodawnym zio-
lopisom Buglossum. to iest / Wolowy ię-
zyk wielki / dla nieiakięgo podobienstwa do
wolowego ięzyka. Nie ma nas tedy obcho-
dzić / iś Buglossum mains, to iest / Wolowy
język wielki Dioskoridow / Borakiem tu na-
zwaliśmy.

Wolo-

Sercu
Duchom
Zarazie y
iadu
Dolegli-
wościom
serdes-
cznym.
Smetnym
Melan-
tolicz-
nym
Drzeniu
serca
Wdłosci
serdecz-
ney
Wino
Boragi-
natum.

Vinna
Boragi-
natum.

Serdecz-
nym dole-
gliwoś-
ciom.
Smetnym
Od rezu-
mu oścho-
dzącym.
Wolow-
ym
melantol-
licznym.
Duchom
kordydec-
cznym.
Sercu
drzeniu.
Myślom
Krośtom
Tradu
Żywot od-
wilża.

Wotowy iezyt / Miodunka wielka / Rozdział 27.

Buglossum, Lingua bubula,
vel Bouis.

Ochsentzung.

Wotowy iezyt dwóy pospo-
lity mamy. Pierwszy ogro-
dny: a ten Miodunka wiel-
ka miąnniemy. Drugi plonny abo
dziki. Plonny także dwóy sie z-
nayduie: Jeden ogrodniemu jest po-
dobny / iedno mnieyszy y drobniey-
szy. Wtóry kwiat niesie czarny.
Wotowy iezyt ogrodny / abo wiel-
ki / niesie liście długie / iako żywo-
kost wielki / ostrokosmarty / pełno
mając ości drobnych na sobie. Różg
na pultora łokcia wzwyż oblich /
mocnych / także ościśtokolacych. Z
tego gałazeł wiele ze wszystkich
stron kołem / ku górze wzniosłych
pochodzi / także ościśtokolace. Na
wierzchu kwiatki od Borakowych
mnieysze / cudney brunatności: Za

czasem z tych nasienie czarne. Ko-
rzeń podobny Borakowemu / ie-
dno wiekszy y miekszy. Z tego
także lipka słamowatość / iako z bo-
rakowego bywa / słodka zuchai-
cym go / ale grubszą y gęścieyszą.

Iezyt wotowy plonny wiekszy /
Listu jest długiego / y pierwszemu
we wszystkich podobnego / iedno do-
brze wekszego y krótszego / kosmate-
go / ale nie ostro ościśtego.

Trzeci / który też Miedzińka zo-
wiemy / jest liścia krótszego od pier-
wszych / siwo kosmatego / nie ości-
śtego: Kłacza miąższego / zlekką stry-
fiastego / ostro kosmatego. Kwia-
tu innym podobnego / tylko ciemno
brunatnego. Korzeń na palec w-
zmiaższ / lipki / słodki / skóry czarney.

Adieysce.

Wszystkie te rosną rády na po-
lach wedle dróg: podczas znaydu-
ją sie w ogrodach / zwlaszcza wielka
Miodunka. Każda też rośnie na ia-
łowych grunciech y piaszczystych. W
Lipcu kwitną.

Przypodzenie

Wszystkie sa iednegoż przyro-
dzenia z Borakiem / to jest / ciepłe-
go y wilgotnego w pierwszym
stopniu.

Moc y Skutki.

Suchy serdeczny z wilgotnych par gru-
dych a melancolicznych poleruie y czy-
ści / zacząym wesoła myśl y serce czyni.

Sercu nad przypodzenie miedzacemu sie y
dzacemu. Także

Młodości serdeczney bywa wielkim rá-
kiem / waznac te Miodunkę ze wszystkich / to
jest / z zieleń / z korzeniem / z kwieciem y z na-
sieniem w białym dobrym winie / albo w
miedzie / y tego miasto pospolitego trunku
wzywac.

Smeene y frásob liwe wwesela.

Trójca

Duchom
serdecz-
nym

Drzewu
serca

Młodości
serdecz-
ney

smatym

Trzeciogodniowa / y
Czwartogodniowa febre odpadza / także
go ze wszystkim wazzyć w winie / albo w wo-
dzie y pić.

Świerzb
Krosty y świerzb z ciała spadza / woło-
wy ięzyk z octem utłuc / y tym krosty na noc
nacierać.

Sciatyce
Scyatyce y boleści w biodrach wkłada / w
winie wszystko zupełnie Ziele wazząc / a co na-
ciepley przykładając.

Aqua stillatitia.
Wodk.

Wodk z wielkiej Miodunki / z Balneum
maris / ma być palona / gdy na nawie-
tse kwiłnie / z ziela wespół z kwieciem. A
kto chce / może z kwiłkow samych ia dysti-
lować. Ta

Goraczka
W goraczkach kładych bywa trunkiem w-
zytecznym y wzdziecznym.

Oczobolejącym
Oczobolejącym y zapalonym bywa tak-
że pomocna bázol / przemywając ie nią / abo
chusteczkę w niej maczając / a na nie przy-
kładając.

Vinum Buglosatum
Wino.

Wino z kwiłkow wielkiej Miodunki /
przeciwko wśelakim dolegliwościom
serdecznym / tym sposobem : Wziąć kwie-
cia tego ziela garść / albo ile kto chce / wśy-
pąć ie w białe wino dobre : do tego przydąć
z kłk pior Cementu / albo Morawskiego
śafranu / kwiłtu Muskatowego troche /
Gwoździków kłk kramnych / y to wespół
moczyc dobra chwile / a trunkiem wzywać /
albo zapachem / albo też oboygá żaraz. To
wśelakim serdecznym doległościom niewy-
mownym bywa ratunkiem.

Succus
Soł.

Z Własnego przyrodzenia swego / krew
melankoliczna gruba wychada / y pole-
ruie / soł tego ziela z sokiem Borakowym /
trunkiem wzywany.

Serce od wśelakiej iadowitości y żarazy /
ktore go psuia / też sołi wolne y bezpieczne
czynia / żarazy odpadziac / a zdrowe wcale
zachowuiac.

Świerzb
Świerzb suchy z wpałenia wilgotności /
albo z kłoności ich / leczy y spadza / y ciało
czysci / tenże soł z Borakowym trunkiem w-
zywany przez kłk dni.

Konfekt.

Z Kwiecia Włowego ięzyka / albo z wiel-
kiej Miodunki / tym sposobem iako z Bo-
rakowych / albo z gwoździków bywa robio-
ny. Ktory

Serce mdle posila /
Zolere w nim tlomi y wychada.

Korzenie w cukrze.

RObia w cukrze korzenie Włowego ie-
zyka / tym sposobem iako omanowe / abo
Biedziencowe. Te także

przeciwko mdłości serdeczney wzywane /
bywa ratunkiem.

Mozg mdly posila.

Smertnym / struchlaly y zbyt nie

Myslacym a mało potrzebnie.

Owa iż te Miodunki wszystkie z Bora-
kiem sa we wszystkim sobie podobne / ksta-
tem y przyrodzeniem / tedy też y samemi skut-
ki. Przeto cosiny Borakowi przypisali / to
też o Miodunkach / albo Włowych ięzy-
kach rozumiec mamy. tak Syropach / iako
o Konfektach / sokach / winie / wodkach.

Serdecz-
nym dole-
gliwośc-
iom

Świerzb

Confer-
da

Serdecz-
nym dole-
gliwośc-
iom

Conditu

Mdłości
serdeczne

Mozgu
smertnym
Prożnym
myslom.

Czerwony Włowy ięzyk / Rozdział 29.

Ziele to ma rozmaite nazwiska /
Czerwony korzeń / Czerw-
niec / Czerwone ziele / y Czerwo-
ny włowy ięzyk. To iest troi-
kiej różności / wielki / średni y na-
mniejszy. Wielki / ma liście wolo-
wego ięzyka pospolitego liściu po-
dobne / iedno szersze / dluzsze y ostro-
kosmate : a do tego ciemnoziel-
enniejsze / gesto z korzenia wyra-
stające. Które póki przet ze środ-
ku nie wyrosć / po ziemi sie ro-
stlada. Różge albo kłaczce kłie-
tne / ostro ościste y kosmate. Przy

wierzchu rospuszcza swe odnóżki.
Kwiłtu brunatnego / podczas
białego. Korzenia na palec miaz-
skiego / czerwonego / który między
palcami rościć / soł puszcza z
siebie czerwony / palce iako kłwiz
farbuie.

Wzrost.

Kości rad na miejscach wy-
prawionych / nawozistych y tłu-
stych / po miedzach / y bródach
odlogiem leżących.

Anchusa onocleia.
Kotochsenzung.

Przypodzenie.

Galenus w książkach o ziołach / powiada go bydz przyrodzenia chłodnego y suchego / w pierwszym stopniu. Smaku cierpkiego a gorzkiego. Siłencza wilgotności wytierać / zatwierdza / ciało zgaſcza. Liście / chocia podleſe iest w skutkach od korzenia / iednak takze ſtwardza y wysuſza.

Moc y skutki.

Korzenie tylko ſamo tego zioła do potrzeb lekarſkich przychodzi. Liście iako w skutkach podleſe / nie tak.

Opalonym.
Opaczonym.

Ogniem opalonym. Takze
Okropem / oleiem albo czym innym opaczonym / oſobliwym bywa ratunkiem korzenia w oliwie ſmażony : do czego wſtu troche przydać / y maſciea ta namażować / albo plaſtrem kłaſć. Dios.

Wrzodom

Tak / zaſtarżalym wrzodom y ſadzelom

bywa użyteczna. Tenże.

Ogień piekielny / albo piekielna roſa / leczy / ſol z ieczmienna mała zacyniony / a przykładany. Tenże.

Kroſty iatrzące z zwierzbiszka / piegi /

Tredowaciny z twarzy spadza /

Plany roſelakie na ciele ſciera y spadza / korzeni w occie roſtarſzy / tym ie pocierać.

Tenże.

Plod tak martwy / iako żywy / náb przyſtoiny y zwoyczayny czas / w żywocie macierzyſkim ſie bawiacy / wywodzi. Takze

Łożyſko po porodzeniu pozoſtać /

Mieſieczne czyſzczenie náb czas y zwoyczay przyſtoiny zahamowane wzbudza białym glowam / ſam korzeni czerſtwy / poſci ieſzcze rumieność w ſobie ma / czopciem w łono puſzczany. Dios.

Kamień z ledzwi krzy / y moczem wywodzi / dzi / korzeni z winem pić / albo go warzać / a incho trunkiem używać. Tenże.

Sleziens chora leczy / teſ incho pić.

Zolta niemoc spadza tenże trunk / albo z miodem pić / go używać. A gdieby goraczka przytym była / tedy z woda poranną ciepło pić dawać.

Uplawy pániam zawiſcaga.

Żywot w cieſkach zatwierdza / toſ korzenie z winem pić. Teſ zwierchu przykładac liście na żywot rozwarzone w gorącym popiele.

Boleſci frogie w nerkach wklada /

Cieſkiemu takze puſzczaniu moczu / korzeni w pić / miedzie warzony / y trunkiem używany / bywa ratunkiem.

Używaia korzenia białeglowy do farbowania y rumienienia twarzy.

Kolere albo ſol z ſyl wywodzi / tenże korzeni w podłym winie / albo w piwie białym warzony / albo w wodzie warzony / a trunkiem używany.

Czerwone maſto / Maſć.

Wegdzie czynia Maſto czerwone / tym ſpoſobem : Biora maſta młodego bez ſoli / wino ſłodkiego dobrego troche / y tego zioła korzenia czerwonego. To weſpoł tak dlugo warza / aſ weźmie na ſie doſtateczna rumianość. To

Z wyſoka poſluczonym /

Rychle / albo

Oſpice y inne kroſty / gdy chcemy z bzieci rychlo na wierzch ciała wypadzić / z ciepłym piwem dajem im tego maſta.

W Pecherzu boleſci frogie wklada / pić go z winem / albo z wodką wilczego ogona / albo Wilczey ogani.

Kroſtom
piegom.
Tradu.
Planom
na ciele.

Łożyſtu.

Mieſiecu
czny.

Kamien.

ſieſzenie.

ſolaczce

Uplawo
Dieguno
kom.

Merkom.

Moczu.

Bawieſ
fá.

Kolero
wywodzi

Butirum
rubrum

poſluczonym.
Rychle y
oſpicewy
wodzi.

Pecherzo
w.

Czerwony wolowy ieſyk brzedni /

To

Anchusa 2. vel Media, Alcibi-
adium, Onochiles.

Das mittelste Rot ochsenzung.

O ziele od pierwszego mniey-
sze liściezki ma / ale także ostró-
kosmate. Kójezki ciensze y
mnieysze / na których kwiatki z czer-
woną brunatną. Korzonki czer-
woney długie / które czasu żniwa
bywają tak czerwone / iakoby kwia-
były oblane. Tę wszystkie czerw-
ność w korzeniu mają / tylko lecie
około żniw / inych czasow nie.

Wzrost

Na ziemiach piaszczystych znaydu-
ją się pospolicie.

Przypodzenie

Bardziej rozgrzewa / niżli pier-
wszy / iako Galen mowi / w księgach
6. o ziołach / y częściej do lekarstw
ma być używany / niżli przedni :
bo więcej ma korzenney ostrości.

Moc y Skutki.

Z Aliście iako korzenie tego ziela / bywa. Wskor-
lekarstwem iadowitemu wsezknienu ob-
gadzi / osobliwie od Jaszurki / iedzac go
y piac. Także rane nim nacierając / albo
plastrując : albo tylko korzeni do rany przy-
kładając. Korzeni suchany / a wgebe weżowi
włożony / albo tylko plunąć / zaraz zdechnie.
Tosony korzeni / od włascenia weżowego
broni. (Dac pic.

Maciey spadającej / z kwatarka winą. Maciey.

Czerwony wolowy iezyk
namniejszy.

Anchusa 3. vel minima.
Der kleinste Rot ochsenzung.

Est trzeci rodzaj Czerwienca /
podobny pierwszemu / ale na-
sienia rumianego y drobniejszego.
Liście także y kłacza kosmatego a
kolącego : ieno liście ma dłuższe y do-
brze wezże od pierwszego.

Wzrost

Kości na micycach suchych y pia-
szczystych.

Przypodzenie.

Miedzy innemi Czerwiencami /

est przyrodzenia ciepleyszego / gorz-
kniejszego. A ten jest do lekarstw
potężniejszy nad inne.

Moc y Skutki.

Czerw seroki z żywota wypędza / pulpie-
ta tota korzenia tego z Jopem y z Rze-
sucha trunkiem używając.

Nasienie tego Czerwienicy sejące / a
w gebe wejowi weplwane / zabija go.

Ine skutki ma z pierwszemi y potężniejszy.

Szerok
cie głisty
w żywocie
nie mo-
rzy.
Ciepłota
zabija.

Czerwieniec czwarty fałszywy /

Anchusa 4. Lycopsis, Pseudo-
anchusa, Cynoglossum legiti-
mum.

Sundstzung.

Plinius w księgach 22. w Roz-
dziale 12. Także Galen / wspo-
minając czwarty rodzaj Czerwien-
cy / który omylnym y fałszywym
mianuje. A to dla tego / że innym
pomienionym Czerwiencom podob-
ny jest / zwłaszcza pierwszemu / tyl-
ko że kosiński y ostrzejszy / y nie tak
soku pełny. Liścia cieniutkiego / ostro-
welnistego. Kwiatu po wszystkich
rodzaje z modrą rumianego / mało
niepodobne kwiecini Wolowego ie-
rzyka / jedno rumiane y rozłożyste.

Galen też w księgach 6. o ży-
wach

lách czworaki Czerwieniec wspo-
mina : Czwarty po trzech pierw-
szych Lycopsis zowiąc : o którego
przyrodzeniu znać daie / że tegoż jest
co y pierwszy / to jest / chłodnego y
wysuszącego : ale iednak korzenia
barziej zatwierdzającego / niżli te
tam. Rośnie po polach.

Moc y skutki.

Roż piekielney z oliwa utarty a plastro-
wany / bywa ratunkiem o sobliwym.

Poty rozbudza z oliwa wmiertławy / tym
ciało namazując.

Rany także sula y lgoi z oliwa utarty a
plastrowany.

Rozsadek

Niekiedy z ziolopisow rozumiecia by-
to wiele własnym Psim językiem / o któ-
rym sie niżej będzie mowilo : zład pobacz-
my mniemanie ich bydy omylne.

Koży pie-
kielney.
Poty wa-
zbudza.
Rany za-
wierza y
goi.

Niedunka płonna / Rozdział 29

Niedunka płonna / drudzy pło-
nym językiem wolowym zo-
wują. Liścia długiego białawego /
ostrego / y nie miazgłego / do Czer-
wiencowego podobne : ieno mni-
ej / rumiane / y soku pełne / cienko y
nisko ościiste. Kłącza nie malego /
cieniutkiego / z obu stron listeczki pu-
szając drobne / ciemne / a im ku
wierzchu wyżej / tym drobniej. Kwiatki między liściami drobne /
modre / Borakowym podobne / ie-
no mni- : z których szrodku ości
rumiane wychodzą. Potym nasie-
nie podobne głowom lbiencowym :
Korzen czarnawy / cienki niżli pa-
lec.

Wskazy.

Przy ścięciach y drogach rada
roście / na miejscach ialowych / na
miedzach / na gruntach piaszczystych.
Kwitnie pospolicie w Czerwcu.

Przyrodzenie

W pierwszym stopniu rozgrzewa-
ale nie barzo znacznie wysusza. A to
sie zład znaczy / że mleka obfitość
daie mianom używającym go. A-
bowiem Galen w 5. księgach / w ro-
dziale 20. o prostych lekarstwach
pije / że ziola y lekarstwa rozgrze-
wające wilgotności flagmiste / w
kręwo obracają / która sie potym w
mleko przemienia.

Echium, Buglossum agreste.

Wildt ochsentzung.

Moc y Skutki.

Korzeń tego ziela z winem pić/ nie tylko od gądzy/ ale też od obrązy zachowuje/ przed tym używany.

Toż liście y nasienie tego czyni co korzenie. co sama natura w tymże nasieniu tego pokazała/ uformowawszy go na kształt Lbiencos wey głowy. Dając znać/ że przeciwko włośzeniu od tej bestii: także od innej gądziny iadowitey/ jest osobliwym ratunkiem. Bo gdy go kto używa/ gądzina zaraz od takowego ucieka.

Bolesci w biodrach/ które scyatyka zowia/ wsmierza/ z winem korzeń/ liście/ nasienie/ albo z ledą iaka polewka używane.

Mleka mianom obfiość daje/ także z winem/ albo z czymkolwiek pożywiać/ bądź liścia/ korzenia y nasienia.

scyatyce.

Mleka obfiość czyni.

Roz/gdek.

Skutki tego ziela podał ludziorz Alcibiades / od którego też Alcibiadium jest rzeczone. iako Plinander Driatem opisuiac/ świadczy. Który czasu niektorego zasnawszy na trawie/ od Lbiencą weją obrązony. z tego ziela sok z suchanego wysysał/ a na rane przyskładał/ y tym bázno przedko bolom iadowitym zabiegał/ y rane zagoił.

Jezycki psie/ Rozd: 30.

Lingua canis, Cynoglossum.

Hundtsung.

Ziele które psim jezykiem nazy-

Jezycki psie wtore.

r in

wany

wamy / dwoiatie albo troiatie sie z-
náyduia. Prawdziwe Psie iezycz-
ki / maia list feroi / Babcie podo-
bny / iedno wezsy y mnieyszy / a kte-
mu kosmáty / po ziemi sie tolem ro-
ścielaiacy : po wierzchu tych dru-
gie mnieysze. Klacza albo rozgi za-
dneý / ani kwiatu nie miéwa / ani
nasienia. Korzeń białawy na palec
wzmiaś / soku pełny / odnożki cień-
sze. Wtorego korzeń także soku
obfitość w sobie maiać. Klacza na
pultora łokcia / liścia wielkiego y
długiego / zbiała siwe / żylowaté / a
na dotknięciu iakoby welniśte. Przy
wierzchu klacze puszcza z siebie ga-
lazki kwiatkami błękitnoremiané-
mi obsadzone / równie iako na Mio-
dunce wielkiej. z których potym o-
woc w iezowatych lupinkach rze-
pikowaty / misternie złożony / iako
puntały iakie / a ze środka tego
szecinka wychodzi. To gdy do-
jrzie / chwyt i sic / fiat / iako Rzep-
y trzyma sie mocno.

Wzrost.

Pierwszy roście na piaskach / nad
przykopami / zwłaszcza w ciepłych
krajinach. Wtóry za murami y za-
plory / przy drogach / nad przykopa-
ni / w koncu rol / y niemal wszedy.
Kwitnie w Czerwcu y w Lipcu.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia zimnego y su-
hego w wtórym stopniu / zgesza
flury subtelne y rzadkie.

Moc y skutki.

Żywot
odwilża.

Ciekacz-
kom y
bieżan-
kom.

Żywot / liście tych iezyczkow / obmiesz-
a / w stokim winie warzone / a trunkiem
wzywane. Dios.

Korzenie / ciekaczki a zwłaszcza czerwona
zastanawia / prochu iego z czerwonym wi-
nem ciepłym pić po czwierci y po pultory lo-
ta dāiac. Albowiem zawiściaga y zawiś-
dza / równie iako Babczany korzeń / ktore-

go też w skutkach ma rolaśność.

Krwia charkaniu y plwaniu / w wodce Krwia
Babczany / albo w Glowientowey warzo-
ny / bywa trunkiem pić. pluias-
cym.

Płynieniu nasienia męskiego / bywa rō-
tunkiem toż korzenie / pomienionym sposo-
bem wzywane. niu nasie-
nia.

Biegunki wśelakie zastanawia proch te-
go korzenia / z Rozanym cukrem wzywany. Bieguna-
kom.

Od wśelakiego psz obrazonym / liście z
wieprzowym sadłem starym tłuczone / tro-
che wini dobrego białego przydawsy / bā-
zo osobliwym bywa lekarstwem / na rany
przykładacie. Dios. odwście-
tego y sa
obrazo-
nym.

Wrzody zle y rany zawiśdziale a stare /
liście przykładacie / lecz y goi. A ma pzo-
dek w tej mierze wielki przed inemi żioły / ra-
nom y wrzodom należącymi. Wzro do

w wśelach y

w wśelach rany albo owrzodźci. Także w nosie /

Szybsi po cieie y w troku lecz y / korzenie szybsi
warzone w cymkolwiek / ta woda ie wy-
mywacie. w cieie.

Ranom y wrzodom wśelakim / korzenie
znamięnitym bywa lekarstwem / iakokolwiek
przykładane. Ranom

Opalonym ob ognia / albo y od stonek /
liście tłuc a przykładacie. opaleniu

Parchy nagłowie tymie sposobem lecz y. Parchom

Pleszowatości y epizmenia włosów z
głowy broni / y oblasie innemi okrywa. toż
liście samo tłuc a y przykładacie. pleszowa-
tości.

Sok.

Wrzody na wśelblinych oboicy plci człon wrzody.
kach.

Kily lecz y sok z tego liścia z sokiem Bā-
czanym y z winem granatowym albo ziā-
nistych iablek / Licznik troche przydawsy /
zmieszaj / y troche na weglistym ogniu przy-
warzyć / y tym ie mazać / albo słaytusi ob-
maczawsy / w tym przykładac. Kile.

Działom ranionym y gnaiacym / toż też
osobliwym bywa lekarstwem / taż masćia
pomieniona namazuac. Także Działo.

Wrzodom innym y ranom francowatym /
Fistulom niechacym sie goi / Wrzoda

Ranom wrzeliwym y wśelakim zlym
bolaczkom / masć tak wezyi : Weźmi z psich
Jezyczkow soku / miodu Rozanego po row-
ney części / warz przy wolnym ogniu / aż sok
wywre. Przyday potym Terpentyny co po-
trzeba / żeby masć bydy mogła / do przeczcz-
nych wrzodow / y do inych ran zlych y sa-
dzi. Matt. Ranom

Czerwona ciekaczka / sok tego ziela pić /
zawiściaga / albo incha z warzonego w woda-
ce Babczany / albo w Glowientowey. Czerwon-
ce.

Od Weża wśelkionym / sok z winem pić
dawać do brze / a na rane ziela tłuc y przykła-
dac. Apul. wśelkio-
nym od
weża.

Gluchos.

Gluchos- cie. Gluchocie y olchnieniu / tenże sół dobry z oliwa w wssy ciepło puszezany. Apul.

Opalony. Opalonym / także bywa ratunkiem / boleści im wliwydając / y spadkow do miejsca opalonego broniac / sół z wieprzowym sadłem co naciepley tym namazuiac : bo ośobliwie goi.

Skodzie. Zapługawienie języka / które Szkoła zowią / albo radniey škoda / wychodzą / tym lisciem gardo obwieszuiac. Także nimi język pocierać.

Sadzels. Na gołeniach sadzele smrodliwe goi / przykładając na nie świeże liscie. Mart.

Sółzom- smogor. Sółzy są wssyma / y pod sklerami. Także Slinogor / toż liscie świeże na gardło plastrowane / leczy.

Słotym- żyłkom. Słotym żyłkom bolejącym / korzenie w cieście wpiększy w popiele goracym : wstawy go z ciastą / w rurę stolcową go wkuwać : tak bole wzmierza / y przymiot ognisty z nich wyciąga. Także wodką z tego ziela. Sół z liscia albo z korzenia : y proch tymże sposobem tym żyłkom słotym / bolejącym y zapalonym jest wyteczny.

Czwartodniowey febrze. Czwartodniowey febrze albo goraczce / bywa lekárstwem / gdzieby było o czterech liscach znaleźć y wwiercić / a z wodą chłodogą przed przysięciem icy / trunkiem dać. Apul.

Dymienicom. Dymienicom bywa ratunkiem wodką z tego ziela / chustki albo słyuski w niey maczając / y na nie kładac.

Pilule de Cynoglosa. **Piguly** Piguly z tego ziela korzenia / w Aptekach wyrobia robione / które de Cynoglosa mianuia. Te

Spadki. Spadki wilgotne z głowy na pierś / albo gdzie indziej zawieszać.

Wnetrznym boleściom. Boleści wśelacie wnetrzne wkładając / Spanie przywodzi / Nasieniu plynacemu męskiemu też służy. **Psięgo Języka kwitnacego skutki.**

Przymiotomognistym. Tenże skutkow jest to ziele / których pier- wssy bez rozgi y kwiatu. Jednak z osoblie wości przyrodzenia swego / przymioty ogniste w ranach / w bolaczkach y we wrzodach / y gdzie kolwiek bedace / świeże liscie swym przytkaniem wyciąga.

Rozsadek

Wo ziele piś Języka / wśedy rado roście / wśakże go nie wssyscy znają : a ile wlasnego / taki Dioskorides opisuie / bez rozgi / kwiatu y nasienia. A ten dwoy jest / których obu wyobrażenie jest w Matthiola. Pierwssy w tych tu naszym zimnych stronach / za- ledwie sie kiedy znaleźć może / bo ciepłe kraie

mluie. Wtóry / jest nam pospolitszy / li- ścia daleko wierszego y serszego od pierwszego / jednak także bez rozgi / kwiatu y nasienia.

Ten niektorzy zowią żywołostem / ale nie przystojnie y omylnie. Jest trzeci kwitnacy / y nasienie miewający : a ten w naczestszym wywaniu od naszych Aptekarzy bywa / z niewielkim użytkiem.

Jeszczeżami psimi to ziele jest nazwane / nie tylko od nas / ale y od Grekow / Lacin- tow / od podobienstwa / które ma do Języka psiego / y od skutkow do ran / sadzeli / wrzo- dow.

Żerwá / Rozdział 31.

Phyteuma.

Żerwá ziele / jest liscia podo- bnego Mydelnice / która La- nariam , albo Struthium Lacin- nicy mianuia / tylko mnieysze. Na- sienia ma obfitość / ale dziurawe- go. Korzeń dlugi cienki / pod wierz- chem ziemię znakomity.

Wzrost.

Rosćie na górach pospolicie :

w szatze y w nizinach nayduie sie na
niektorych mieyscach.

Przypodzenie y skutki.

W Trzaskonym y we wnetrznościach zera
wazy / korzen z winem uzywany by
wa.

Takze ziela y z nasieniem swym piac.
Stary na czary pospolicie do milosci w
zywali tego ziela / y sposob do uzywania
tego wiedzieli.

Czary do
milosci.

Jezycki siwe / Rozdzial 32

Leonto-
podium.

Lewenfusz.

1. O ziolkto nie wielkie / na dwa
palcu wzwyż / albo malo co
wysze / ktorogo troializnay-
duiemy rodzaj. Pierwszy ma dlu-
gie listeczki / kosmate y siwe / y kła-
cze takiez. Na wierzchu gloweczki
ialoby dzurawe / albo roszczepione.
Kwiatu ciemnomodrego / gestego /
y seroko sie rokladajacego. Nasie-
nia tak barzo welniankami albo pe-
czynami okrytego / ze go ztrudna
baczyc moze. Korzonek nie wiel-
ki. Liscie / ktore naroszczkach / ro-
szczepione w samym wierzchu / y po-
czosci bialo rumiane. Czego iednak
Dioskorid nie dolozył / vmyslnie
opuszczajac dla niepoznania tego
ziela / ku nieuczciwym rzeczom y nie
przystoynym sluzacego. Drugie ma

lo pierwszemu niepodobne / tyl-
ko korzenia dluzszego / takze y liscia.
Kwiatu mlystego. Trzeci na piadz
wzwyż. Liscia miazszego y kosma-
tego / takze y kłacza. Kwiatu bla-
dozoltowego / mlystego. Korzen mo-
cny drewniasty.

Adiysce.

Rosna pospolicie na gorach w
ciepleyszych krainach od naszych.

Przypodzenie y skutki

Tych wlasnie skutkow / ktorych kocane
ti nase.

Biegunki zawosciagda / zwlaszcza czere-
wona.

Slinogorz w gardle leczy z mlekiem y z
winem varte / albo warzone / y tym gargas-
riny sobie czynic.

Czerwon-
ce.
Slinog-
gorz.

Gruczo-

Gruczoły y guzy swym przyłożeniem vs-
tłuszy go rozgania. Dios.

Powiadają/ że na syi nośona/ iedna mi-
tość ludzka. Dios.

Włosie
iedna.

Firletka płonna albo krowia/ Rozdział 33.

Ocimoides, & Ocimastrum

Firletka krowia / która dru-
dzy Basilia płonna zowią /
ma liście do Basiliey ogro-
dnej podobne / żyłowate / soku pel-
ne / a troche kosmate. Kłosa łosie-
tnego czworogránowita / odnoży-
sta / welnista : odnoży także iey na-
piadź / kosmate. Przy wierzchu
kwiecia białego / niekiedy bruna-
tnego / podczas zblada cielistego. z
których iakoby zbáneczki bywają
Bielunowym podobne / w spodku
przebrane / a w wierzchu wąskie / na

króciach zabłowane. W tych nasie-
nia czarnego pełno : kształtu nasie-
nia Czarnuchy. Korzeń niepoży-
teczny.

Wzrost.

Koscie pospolicie na łąkach su-
bich / y ziela piaszczystych / na mie-
dzach / przy ogrodach y płociach.

Przyrodzenie.

Uasienie tego ziela / iest przyro-
dzenia ciepłego y suchego / co sie z ie-
go smaku znaczy gorzkiego / z nieia-
ła cierpkoscia / wzałże bez łasania
y sznienia przenika.

Moc y Skutki.

Od Lbienia własnym / y od wśelakiej
inay gadziny iadowitey / bywa lekarstwo
nasienie z winem wyrwane. Dios.

od Lbieni-
ca y inay
gadziny.

Scietyk w biodrach bolesci wkłada / na-
sienie z Mirtha a pieprzem z winem piac.
Drudzy miodu przydają.

Seyatice

Wchodzi nasienie do tych lekarstw które
przeciwko iadom y truciznom czynia.

Wchodzi
do le-
karstw.

Przypadek które z wómitem częstym przy-
pada / toż nasienie bywa wyteczne. Plin.

Womitó

Jatrzącym krostom w otworze łona biał-
ogłowskiego albo w fortece / bywa lekar-
stwem. Tenże

Krostom
i trz-
cym.

Mozgu / y
Serca deglejnosćiam toż nasienie piac /
słusz.

Mozgu
Sercu.

Rozadek.

Pliniusz / krowia Firletka czyni podobna
w skutkach Basiliy ogrodnej. Także
piše : korzeń tej Firletki do lekarstw wcho-
dzić. Ale to przeciw zdaniu Dioskorydowe-
mu / który piše korzeń tego ziela / bydz nie w-
zyteczny do lekarstw. A nasienie tego nauży-
teczniysze.

Firletka wodna/ Rozdział 34

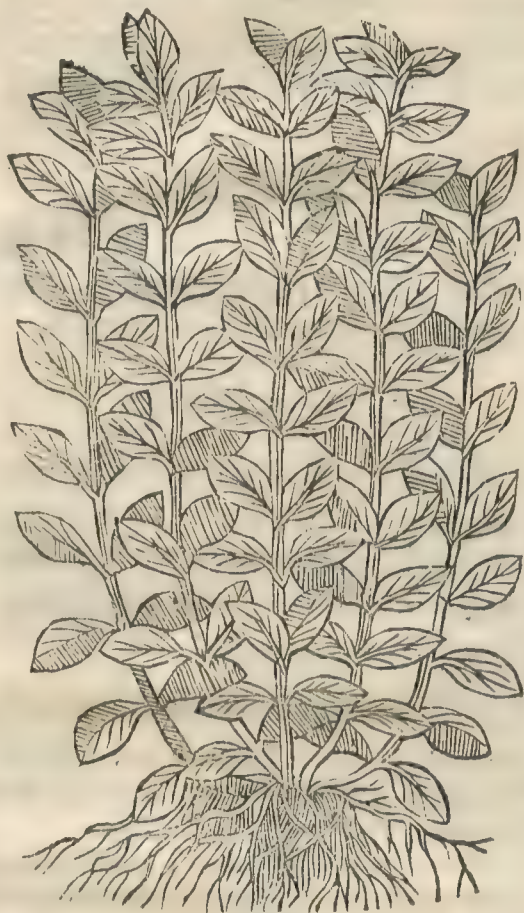
Firletka wodna / drudzy wodna
Basilia zowią / dla podobien-
stwa liścia / które z sobą mają : ieno

to mnieysze / a przy wierzchu kar-
bowane. Rózdziel pieć albo sześć
z korzenia pochodzi / wzwyż na

piadź

Erinus, & Ocimastrum aqua-
ticum.

Wildt Basilien.

piadź. Kwiatu białego: nasienia
czarnego / ostrego y gorzkiego.

Liście y kłocze soku białego / iako
mleko.

Wienysee.

Rado to ziółko przy rzekach /
źródłach / studniach / y przy górach
woda się saczacych / roście.

Przyrodzenie

Nasienie / iż jest smaku gorzkie-
go / przeto jest przyrodzenia ciepłe-
go y wysuszającego / rospadza / roz-
prowadza.

Moc y Skutki.

Czom plynacym / nasienie bywa znaczyć Czom
Plynacym.
nym ratunkiem / pul tota go wtarczy ze
dwunastcia lotow Miodu białego / y tym
ie pomazuiac. Abowiem lzy zawściaga.
Dios.

Wsu bolesci wkłada toż nasienie z siarką Wsom.
aż siarką wtarte y w nie puszczane.

Truciznie y iadom / liście iedzac / odpor Truciz
nie.
daie / iako Wikander w opisaniu Dryakwie
swiadczy.

Rozładek.

Plinius / dla soku mlecznego / to ziele /
miedzy drzewa figowe wlozyl / przeciw
ko wśhelakiej słusności. Bo podobniey ziele
do ziela przyrownywać / niżli ziele do drze-
wa / albo drzewo do ziela.

Trawa / Rodzaj 35.

Trawy wiele y rozmaitych ro-
dzaiow znaydujemy : o któ-
rych wszystkich ani z osobna /
ani wobec / tylko o niektórych z tego
mieysca będzie sie mówilo : od tcy
poczawşy / która też Dioskorid w
swych księgach naprzód položyl.
Ta jest żdzbla długiego / cienkiego /
gładkiego / kolankowatego / po zie-
mi sie rościelając : a te z siebie ko-
rzonki puszczają ziemię sie chwytą-
jąc / iako Poley / abo Bluszcz ziem-
ny : Te są słodkie. Liścia długiego /
spiczastego / wąskiego y twardego /
na podobienstwo drobney trzciny.
Ta bydło wśhelakie rado sie pasie /

dla icy słodycze / z niejaka mała
cierpkością y ostrością ieszcze mniej-
szą / która ie tuczy. Na wierzchu
żdzbla kłosti wydaie / w tych nasie-
nie drobne. Korzeń równy zewşad
długi / z wiela drobnych a cienkich
odnożek / w ziemi nie bårzo głąboło
y tam y sam rozpierschly / białawy.
twardy a członkowaty. To korze-
nie we Włoskich krajach gospo-
darze / y indzie / gdzie mają wielki
niedośtatek siana y owsa / bywa
wykopowane / y chedogo oplołane /
suszone y chowane koniom y inemu
bydłu dla pokarmu na zime. Rado
go bydło ie / y tyie od niego.

Gramen.

Gras.

Niepłce.

Po polach trawnych roście / na polach nie sprzągowanych / na winnicach.

Przyrodzenie

Koronki tej trawy są przyrodzenia zimnego y suchego w pierwszym stopniu / mając w sobie nieśmiałość / y nieśmiałość subtelność czułość y przenikliwość. Są sama trawa w pierwszym stopniu chłodzi : a w odwilżeniu y wysuszeniu miareczkują. Nasienie tej trawy nieziemne. Korzonki świeże / przychodzą ludziom do używania / gdyż są iako woda słodka / mając przytym nieco gorzkości y ostrości / iako Galen w 6. księgach o tym piśe.

Moc y Skutki.

Any wrzedliwe spala y got / korzenie swoje / ierulione / a przykładane. Dios.

Ranom

Toż woda z warzonego czyni / Miodu / Mirry y kadzidła przydawasy / bo ogniste przymioty z nich wyciąga. Dios. Galen. Awicenn.

ognistm. przymio. iom.

Na rozrody ogniste plastrowany / Morzysko y gryzienie w żywocie y w kłach wklada / warząc ie y piac.

Wzrods morzysku

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany / inche z warzonego piac / wywodzi.

Mocz.

Toż nasienie tego czyni / w winie warząc / albo w wodzie / y trunkiem używając.

Kamien w pecherzu krzy y moczem wywodzi. Dios.

Kamien.

Także warzone korzenie w miedzie albo w winie / z nasieniem Pietruszczanym y ziołami kamieniowym a z Dyptanem / na czczo y porannu piac.

Mecherz zawrzedziaty leczy / Glisty w żywocie morzy y wypadza / z wlaszcza z kurzym zielen / z nasieniem szawitowym / z pomagranatowym / w winie trunkiem używając.

mecherzo w. Glistom

Tegoż używając trunku / wśladkie niedostatkli serca wśpołaja.

Serou.

Arwia pluicym / bywa ratunkiem sol z swiezege korzenia na czczo y na noc go piac po piaci lyżek. Tab.

Arwia pluicem

Do tego wśytkiego innych traw korzenia / albo solu możemy używać.

Watrobe zamulona otwiera / Zolta niemoc spada / w Biodrach y w ledźwiach boleściom / Nerkom zatkany y boleciacy / Mocz zawrzedzionemu y z ciężkością odchodzajem.

watrobie

Mul z nerki y z pecherza wywodzi / piasek także y Kamien / Morzeniu w żywocie z ciekaczek / Glisty w żywocie morzy y wywodzi / Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi

solaczce

siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

seyatce

Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Nerkom

Mul z nerki y z pecherza wywodzi / piasek także y Kamien / Morzeniu w żywocie z ciekaczek / Glisty w żywocie morzy y wywodzi / Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Mocz.

Mul z nerki y z pecherza wywodzi / piasek także y Kamien / Morzeniu w żywocie z ciekaczek / Glisty w żywocie morzy y wywodzi / Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Mulisko

Mul z nerki y z pecherza wywodzi / piasek także y Kamien / Morzeniu w żywocie z ciekaczek / Glisty w żywocie morzy y wywodzi / Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Piaset

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Kamien

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

morzenie

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Glisty

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Mocz.

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Miezic

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

czney.

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

pecherzu.

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Morow

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

wym

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Morow

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

kom.

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

Czerwona

Mocz goracemu / Miezicznemu czyszczeniu biogłowi siemu / Pecherzowi zranionemu / Morowym zimnicom y goraczkom / Morowkom po cieple sie pokazuiacym / Ktore corychley na wierzch ze wnetrznosci wypadza. Tym wśytkim pomienionym dolegliwosciom / trunki niżej opisany / wielkim y znamienitym trunkiem bydy może / Wziac korzenia tej trawy / albo korzenia trawy / ktora psim bluiem zowiemy / cztery garści / pokraćć drobno / na to pulgareć stuzienney wody nalać / a w cynowej konwi ciastem zalutowawasy rżanym / y w kotle w tropu wrzacego przynamniey trzy godziny warzyć. Powoli gdy przechłodnie / przeczbyć / y na chłodnym miejscu / we słasy składey / albo w dzbanie polewanym / do pomienionych potrzeb chowac / y czasu potrzeby używać.

ce.

Inne

Jane kolericzne zaścianawia/ sol z tej traw y z korzenia iey / rano y na noc piac po sześci lyżek.

Glisom. Tenże sol trunkiem używany/ czerw z żywotą wywodzi/ morzac. Albo wziąć świeżego korzenia pomienionej trawy pokrząć nego garść/ y pilnie wtłuc/ podym pol kubka winą do tego przydać/ y wyjąć mocno/ a dąć to na raz pić. Albo

Wziąć tego korzenia trzy loty/ Słonecznik/ Jeleniego rogu palonego/ Glisniku po łocie: To wespół conamielej wrzecz/ y z osminascia lotow miodu obfymowanego do brze wnieść/ że będzie takto lekwarz/ albo konfekt. Tego na raz po łocie na czczo używać. Mniejszym mniej/ aż do pol łocia.

Także sol z trawy y z korzenia ochodźnego wziąć kwatere dobra/ solu podroźnikowego dwanaście lotow albo lyżek/ solu Mirymietki/ albo z ogrodnej miarki/ solu Omanowego/ Pielynowego/ Rucianego/ po osmi lotow albo lyżek/ rogu Jeleniego skrobanego/ Gąbarkich ziarnek/ nasienia Tlustosowego po łocie: To wespół przez pol godziny w cynowej konwi wárzyć w wócie wrzającym/ przecedzić/ a cukru przydać lotow dwanaście. Tego na raz po sześci lyżkach dawać/ glisty potężnie morzy y z żywotą wywodzi. Tab. We dwudziestu lat/ bezspiecznie dąć może cztery loty/ we dwunastu lat/ dwa loty. Zás dzieciom w siedmi lat/ po łocie/ a to ciepło każda rāza.

Dzieciom też czerw w żywocie młócać/ ażeby trunki miało piwa/ y pospolitego trunku czynić: Wziąć tej trawy korzenia/ Jeczmiennia nie ocluczonego po garści/ Jedwabnych słówek co naświeższych dwa loty/ na to wody nałać/ a w konwi cynowej zalepiwszy ciastem/ przynamniej ze trzy godziny w kotle wtopu wárzyć/ przecedzić/ a pić dawać ile chce. Tab.

Sol z tej trawy y z korzenia iey wyprąsowany/ po sześci lyżek go biorac/ potężnie chrobaki wywodzi z żywotą.

Wątrobie chorey / wziąć korzenia tego trzy garści/ korzenia Włoskiego kopu garść/ pokrząć obote drobno/ y w cynowej konwi wody chodogiej naławszy y zálutowawszy/ w kotle wtopu wrzacego przez trzy godziny wárzyć/ przecedzić/ chorem na czczo y na noc ciepło/ po osmi albo dziewięci lyżek/ pić dawać. Tab.

Tenże trunki / wątrobie zawrzedziatley służy.

Mul piaszczysty y

Kamien pedzi / korzenie wespół z nasieniem tego miało wtarte/ a po quincie albo po pultory z winem ciepłym pić dawać.

Albo też tym sposobem: Wziąć korzenia tej trawy trzy loty/ korzenia psiegobluiu trawy dwa loty/ korzenia Wilezey ogani/ ko-

rzienia Bśiwocy/ albo Angielskiego tranku/ Wroblego prosa/ Rzepiu mniejszego/ po łocie. To wespół co nasuptelniej wrzecz/ a po czwierci lota z trunkiem dobrego winą/ ciepło dawać. To nie tylko kamien y mul piaszczysty potężnie wywodzi/ ale też mocz zatrzymany/ albo z cięskoscia odchodzący/ pedzi.

Czerw wśelaki w ciele bedacy morzy y wyrzeca: Korzenia tej trawy wziąć garść/ y wárzyć je we trzech kwaterek winą dobrego do polowice. To wycisnawszy mocno: Tego wziąć polowice na raz/ przydać quinterogu jeleniego miało wtartego/ y dąć ciepło cztery godziny przed obiadem. Druga część trzy godziny przed wieczera/ z quinta tegoż prochu. Doświadczone lekarstwo y pewne na morzenie y wywiedzenie chrobaków z ciała.

Biegunkę wśelaka zarościaga/ nasienia tej trawy miało wtartego/ quinter z winem dawać pić. Toż też

Pecherzowi takokolwiek choremu/ nasienie trunkiem dawać służy. Albo wziąć tej trawy z iey korzeniem y z nasieniem ze cztery garści/ pokrząwszy drobno/ wlać nato pul gárncą dobrego winą/ a zalepiwszy w konwi cynowej/ w kotle wtopu wrzacego/ przez cztery godziny wárzyć: przecedzić y po osmi albo dziewięci lyżek rano y na noc ciepło dawać pić po wannie.

Obrażonym od gądziny iádowitej/ bywa lekarstwem osobliwym/ toż korzenie w wócie wárzone/ na czczo y na noc po osmi lyżek ciepło biorac.

Gospodarze stárożytni/ mieli w zwyczajn korzenie tych traw nie palić/ ani koley wybić tych na drogach/ iako dziśiejszy nowi czynia wypelniać/ ale je zaraz przy oraniu/ albo zálaczaniu/ grabiąmi albo bronami grabili/ y chodogo w wodzie wypłokawszy/ na stoscu suszyli/ y na zimie bydłu chorali/ dawać im go z Jeczmieniem/ potrawa/ im bārzo przysiemna/ użyteczna/ y tuczaca.

Bol w zebach wklada wárzona y z korzeniem w winie/ przydawszy pieprzu/ miodu/ kádźidlá/ y Mirrhy/ a tym ciepło płókać.

Przymioty ogniste/ woda z wárzonej trawy y z korzeniem wyciąga/ gebke/ albo chusie w niej/ albo w solu z octem zmieszánym maczając/ y przykładając. Też sama trawa wtłuczona/ a z octem przywiliána. Plin. Toż Roży pieklicney służy.

Oczom plynacym/ też woda z wárzonej trawy y z korzenia/ z miodem/ pieprzem/ z mirrha y z kádźidlem/ a przecedzwszy/ znowia w naczyniu miedziánym wárzyć/ a potym po kropi w oczy puszczać. Plin.

Womity częste y stolce zarościaga/ nasienie tej wárzone y trunkiem używane.

Psi/ trawy świeżej do swego czyszczenia używają/

Czerw.

Ciekaczom wśelaki

Pecherzowi.

Obrażonym od gądziny

Gospodarstwo do tuczania bydła

Zebom

Przymioty ogniste

Roży pieklicney

Oczom plynacym

Womity y stolcom częstym

	żywioła / zaczął wzmoczyć miewioła / y z ad názwał iá Psimbluiem.	domitych/ Korzenie tej trawy w winie wá- rzone/ á ná ráne plastrowáne/ bywa zna- cznym ráunkiem.		
Slezi- nie.	Slezione chora y bolaca leczy: same tra- wy y z iey kwiatem wtluc/ y ná slezione cho- ra przykládac. Apul. Tákże W winie wárzona z swym korzeniem / z Jelenimi iezyczkami/ y z korzeniem Jaworo- wym/ co namłódzým / á trunkiem wýywa- na Doswiadczony trunk na slezione.	Ciezkemu odchodzeniu moczu / w winie tákże iá z korzeniem iey wárzac/ prog loná co nagorecey bydz może tym náparzac. Tákże Kápaniem odchodzacemu moczu / te stuiy. Tab.	Mocz Kápani mocz	
Obrazo- nym od smoka	Z osobliwosci swey / iáto Plinius piše / obrazonym od Smoka / wielkim y rychłym bywa ráunkiem / y przykládána ná ráne / y trunkiem wýywána.	W wodzie z korzeniem swym wárzona / á nogi z pod. igrycznych bolow spuchle tym ná- parzac. Tákże wwierciawszy to wšysstko / pla- strowác. Puchline rozgánia.	Wógó o- puclym z podazy	
Głowy bolemu	Bol w głowie wkláda / z dóblo tej trawy / ktor. by siedm miáło kolanek / głowe ná ob- wiazawszy: albo gdzieby nie obśtało / tedy do głowy przywieszac. Plin.	Rany świeże spaia y goi / korzenie potlu- czone y plastrowane. Tenże.	Ranom	
Glistom.	Glisty w żywocie truje y wypodzi sól / z Glistnikiem / albo z Bozym drzewkiem / á z trocha miodu trunkiem wýwány. Záraz przytym / tymże sótiem z wolowa sócia z mieszánym / ciepło żywot nácieráiac.	Członkom wstydlivym oboiey plci zá- wziedzálým / pokáżonym. Tákże Kile / y dziuroni spósiým bywa lekárstwé / te trawy z iey korzeniem w winie wárzac / tym wymywać: Albo te w tej polewoce chustce czki chedogie maczac / á przykládac.	Członkó wstydliv- wym Kile	
Oczó go- racym izami pły- nacy	Oczom goracemi izami plynacym / po- wiadáia mady nistezowie / z dóblo tej tra- wy / coby tylko o trzech kolankách bylo / po- zachodzie stoná / ná zesciu kšiejycá zbierá- ne / cym. záto obtoczywszy / byc lekárstwem: przy nich tej prawdy zostawa istnosć. A to badz z dóblo suche / badz świeże.	Ocet ostrokwátny / korzenie vsuszone tych traw potráiane / y wen wrzucone / czyni.	Ocet mo- cny czyni	
Oczó zá- palonym	Oczom zápalonym / y z tego záwártym / trawá świeża z korzeniem swym / tluczona y przykládána / ogień przymiotny z nich wy- ciaga.	Wodká.	Aqua stil- laticia.	
Tokn	Tok krowy z nosá hánuié / okolo glo- wy y syie trawa obtoczywszy.	Zá z korzenia Trawy bywa palona / ktora Psimbluiem zowiemy: albo z tej tu ná- pierwszym miescu opisáney. Biorac iá ná Miošne polé w z dóblo albo w stome niery- roście / bo káde ziele ná ten czas w swych stu- tkách bywa napotežnieysze. To zplotác che- dógo / posietác / y przeluc dla ziszenia / á wol- nym ogniem z Balneum maris wyciągnac. Potym do kádego pol gárcá tej wodli / po- ośmi totow znówu tegož korzenia ktorekto wiel trawy suszonego / zgruba go przelutšy wšypác / y przez ctery dwadziescia godzin moczyć w Balneum maris: Potym znó- wu przelutrowác / y ná stoncu wyzonowác. Tak práwie osobliva y kostowna káda be- dzie wodká. Tá		
Wšom	Wšy záwziedzálé leczy sól z tej trawy świeżej / ciepło w nie pusezác.	Matrobie / Slezenie / Nerkom / Pechyrzowi / Przechodom moczu / Sciągcznym bólesciom w biodrách. Bolesci w nerkách / W pechyrzu tákże všmierza. Kámién krzy y moczem wymodzi / Czerw y glisty morzy / y z żywotá wypedza / wýwáiac iey nie tylko ná czczo y ná noc / po- ośmi albo dziesiaci tyžet / ále tež miásko po- spolitego trunku.	Zámulony y záwziedzálým.	matrobie slezenie nerkom pechyrz wi Przechod- m moczu Sciągcz Bolesci w nerkách y w pechyr- zu. Kámién Glistom.
Gnilcu Dziagne	Gnilcu w všech leczy. Tákże Dziagne sótiem ciepło wymyváiac / á czesto. Tab.			
Zebom	Zebow bolesci wkláda / wode ciepła z ko- rzenia wárzonego w všech długo trzymá- iac / y czesto powtarzáiac. Tož tež korzenie tej trawy sucháne / y ná zeblech boleiacych trzymáne.			
Glistom pluše	Glisty poteznie wyrzucá z żywotá / tož ko- rzenie z listiem stolkow modrych / á z Tlu- stossem wtlutšy / w dobrym winie wwarzyć / y ná zoladek / y wšysstet żywot ciepło przyklá- dac / czesto odnawáiac. Ten plastr dla dzie- ci dobry / ktore przez vštá brác lekárstwa niemoga.			
Oryšie- nie w ży- wocie	Oryšenie w żywocie od czerwini všmierza y vspokáia / náparzáiac żywot wšysstet cie- pla woda z wárzonego korzenia tej trawy / zá- czym ie morzy y wypedza.			
Slezi- ente	Slezione boleiaa leczy / kwiecie tej trawy wšpot y z nia / y z korzeniem iey / á ná nie przy- kládáiac.	Wino.	Vinum Agrosti- des.	
Od gád- ny obá- zonym	Obrazonym od gádzin iákichkolwiek iá.	Z Tego korzenia trawy wino ácz nie tešt w v- žywaniu vstáwiczým: iednáť krobj chciał byc tak rzadnym / może tym spôsobé vczynic: wziac korzenia trawy pomienoney / ábo Psie- goblui korzenia / splotanego y wysuszonego /		

rodzaj w podobianiu y potrzeby: posiećć dros-
bno/ y zmieszać z trzaskami heblowanymi
drzewa leszczynowego: tym baryłke napelnia
rosy/ Mostu dobrego na to nalać/ y dać ro-
sinać. Al potym w inne naczynie stoczyć/ y
do potrzeb lekarskich chować. To rosytkim
wyszey pomienionym chorobom może być
osobliwym ratunkiem y rodziczym. Toż

Glistom. Glisty w żywocie morzy y wywodzi/

Nerkom. Nerkom/ y

Pecherzowi bolejącemu bywa lekarskiem
żyły z żóładką do watroby pochodzące/
przez które watroba z niego pokarm bierze/
(Mefaraicas zowia) żółtane otwiera y wy-
chadaża.

Podagryze Podagrykom y Artetykom/ albo w człon-
kach łamanie mającym/ bywa użytecznym

Flągmy trunkiem: Abowiem wywodzi moczem flą-
gmy y inne wilgotności liptie/ z których by-

waia pospolicie takowe choroby.

Kamien w nerkach y w pechyrzu krzy/ y kamien-
moczem wywodzi.

Mulista/ y

piasek z nich wychadaża/

Watrobe żółtana otwiera/ y wolna od
zanieczyszczenia czyni.

Mocz z ciężkością odchodzący wolno wy-
wodzi.

Rozładek.

Wiele rodzajów Traw mamy/ iednak
nie wszystkie przychodzą do używania lekar-
skiego/ a też nie wszystkie w iednej krainie zna-
leść się mogą. Dwiciednak przedok przed in-
ymi maia: Ta ktorazmy już opisali. Druga
ktora psiembliem mianuia. Których
kstał dla snadniejszego ich poznania/ op-
isemy.

Psiblu/ albo Psia pasza/ Rozdział 36.

Gramen caninum, Canarina,
Cynagrostis, Gramen ca-
narium.

Sundtegrap/ Sundtetzabu.

Psiey pasze albo bluu czworá

ki rodzaj mamy. Pierwszy/ któ-
ry nawiętszy/ a ten przedniejszy
Dyoskoridow. Korzenia nie cien-
kiego/ równego/ y białego/ w zie-
mi wzdłuż y w szerz rozpięzchłego/
łódkiego iako w drugich traw. Li-
ścia mniejszego niżli w Turzey tra-
wy/ podobnego liściu żytnemu.
Sdzbla łóciennego/ mocnego/ a mie-
jszego niżli w pospolitej trawie/
w wierzchu kłostów kłłł/ w któ-
rych bywa nasienie ostre.

Druga mała/ po ziemi się pniąca.
Korzonków twárdych węzłowá-
tych/ y tam y sam w ziemi rozpięz-
chłych: Terakżena wiosne iako in-
ne odmładzaia się. Liścia krotze-
go y węższego niżli pierwsze. Sdzbla
po ziemi rozłożone leżą z swymi kłó-
kami ciemno rumianymi y kłniz-
nymi.

Trzecia korzonków cieniłych/ dłu-
gich/ zwieła drobnych kędzierzá-
wych y włosienkowatych odnożeń.
Liścia dłuższego y grubszego niż w
trawie pospolitej/ albo psiegobl-
u pospolitego/ rumianawego/ po-
łódnego y kwastowatego/ z nieiako
małą ostrością.

Czwarta

Czwarta Psia pastwa albo pa-
ska/ ma korzenie długie włosienko-
wate. Liście na pół przedzi długie-
go/ ze środka źdźbło pochodzi tro-
skie/ od każdego korzonka po jednym
albo po dwu: Na tych kłosti/ z ma-
łych/ z gestych/ y z twárdych ziło-
nych listeczków złożone. Tegoż si-
ni kłostu którego y drugie.

Wskazy

Pierwsza roście rada na grun-
tach dobrze wyprawnych/ a zbożu
wielką bywa szkoda/ y bydłu na zi-
mę pożytku nie czyni. Druga tak-

że. Trzecia na piaskach przy wo-
dach. Czwarta na pagórkach/ y
gruntach piaszczystych.

Przyrodzenie

Przyrodzenia wysuszającego y
chłodzącego/ z nieką cierpkością
zatwardzającą/ zwłaszcza korzenie:
Ale trawa samą zieloną/ ma śro-
dek między odwilżaniem y wysusza-
niem/ zwłaszcza wtóra/ która mniej-
sza zowią.

Moc y Skutki.

Tych skutków y tejsze mocy są wskazy te/
które się w pierwszym Rozdziale przedtem op-
isywały.

O strzycy albo Turza trawa/ Rozdział 37.

Gramen harundinaceum, Ca-
lamagrostis, & Gramen Baby-
lonium, Equinex.

Riedtgras/ Rohrgras.

Czworaka O strzycy mamy. Ta
ma środek między trawą po-
spolitą a trzciną. Pierwsza nawie-
rta: ma korzenie nie cienkie/ troche
płaskie/ kolankowate y białe/ podo-
bne korzenia trawy/ która Psia pa-
ska pierwsza zowiemy/ w ziemi tam
y sam rośladała. Liście trzcin-
nemu podobnego / przez środek
wzdłuż grzbiet ostre/ także brzegi ta-
ko naostrzejsze sierpy / któremi się
może zranic. Kłosa także y kłosi po-
dobnego trzcinie/ tylko mniejsze.

Wtóra korzeniem do pierwszej po-
dobna/ ale liście szerszego/ wierszego/
dłuższego. Kłosi dobrze wiatrych/
gestych/ szerszy rozłożystych.

3. wewnątrz podobna pierwszej/
korzeniem różga/ liściem/ tylko dro-
bniejsza we wszystkich: a na każdym
źdźbło po jednym kłostu obolężnym
gdyż na innych po dziewięci y po dzie-
siąci/ chociaż mniejszych/ widziemy.

4. korzenia włosienkowatego/
drobnego/ kępiastego. Liść dłuższy/
scuplejszy y nie ostre. Źdźbło cieńsze/
w wierzchu tych kłosi skręcone/ iako
na trzcinie/ jedno mniejsze.

Wskazy.

Wszystkie rady na łąkach y mieyscach wilgotnych y mokrych / na trzcinowicach / przy przepłach / na stawiskach y przy spustach rosta.

Przyrodzenie.

Suchego wszystkie sa przyrodzenia / y pomiarkowane suchości.

Moc y skutki.

Wszystkie lekarze starzy / ani dzisiejszy / nie mie. li w rozważaniu używania do lekarskich potrzeb. Także y gospodarze potrzebą bydła żadnemu nie dawali. bowiem swa ostrość bardzo szkodzi wargi / geby y języki / gardła y trzcinie ściece y skręca. A krewo ta do żołądków ich się ściaga / zaczęły puchnąć / y do zbytniego pragnienia y zapalenia wnet trzcinę domiesza / zaczęły śmierć. Czwar. ta / że nie ma tej ostrości / użyteczna im by.

wa pafa.

Roszadek.

Wszystka trawa naszą Polacy te zowią / że Turcom bestiam dzikim przyzwolita y smakowita bywa pafa / inemu bydłu nie. Dru. y chca bydz tak od naszych rzeczona / dla tej wielkości / że od trawy pierwsey pospolitey / jest daleko wieksza. O tej Diostro. rid pisze / że bydło / tak woły / krowy / owce / konie / morzy y zabia / zwłascza w Babilonskiej stronie / przy drogach rosnąca. Przeto ia też tu zowią niektórzy Babilonska trawa.

Trawa Cylicyjska.

Gramen Cilicium.

Cilicifer graś.

Tęże niemal jest skutkow y przyrodzenia / których Ostrzyc / albo Turza trawa. Tęże wysuszeniem swym zbytnim / wiele nie pragnie czyni w żołądkach bydła. Ta zaś rozgrzewaniem swym zapala. przeto do lekarstw obie nie przychodzą. Bydło także do papy skapo mała bydz dawane.

Bluszczopierz / Rozdział 38

Gramen Parnasi.

Parnaszer graś.

Bluszczopierz gęsto z ziemi puszcza rościs / liście niosąc Bluszczowemu podobne, Kwiatu białego / pachniącego. Nasienia drobnego / do lekarstw potrzebne. Korzonków pięć albo sześć miękich / y bardzo słodkich / najmniejszy palec wzmiaś.

Wskazy.

Naprzędniejsza ta trawa / rośnie na górze Parnassus. Bywa do ogrodów w rozmaite ziola bogatych przenoszona.

Przyrodzenie

Przyrodzenia / zwłascza nasienia y korzenie / niezbytne chłodnego y suszającego. Ale Ziele samo w pierwszym stopniu chłodzi / a w wysuszeniu y w odwilżaniu środę zachowuje / tak Galen pisze / mając w sobie niciake subtelne cząstki. Jest y gorzkawé.

Moc y skutki.

Oczu bo-
lejącym

Przeciwno bołeniū oczu lekarstwo do-
świadczone: wziąć tego ziela soku/ wi-
nā białego przedniego/ miodu białego che-
dogiego zároveň/ Mirhy połowice/ y we-
spół zwarzyć. Potym kładzidła y piczysu trze-
cia część od soku/ znówu warzyć/ y w mości-
dzowym naczyniu to chorować. Kofstowne/
ā dozwiadczone bywa oczom bołjącym le-
karstwo/ puszczającego w nie potrośe. Dios.
Toż też zebom bołjącym bywa ratunkiem
osobliwym.

Zebom

Woda albo iuchā z korzenia warzonego
toż może/ co z samego ziela. Dios.

Moczni.

Nasienie mocz potężnie wywodzi z wi-
nem go pić/ albo z miodem. Toż

Womito.

Womity zawiściaga/ y Czerwono

biegunkō

Biegunke hāmnie. Dios.

Wzrodoj

Wzrodoj krwawe/ korzen spaia y goi.

Rany

Ran y wrzodow od przymiotow ognia

stych bron/ ā iuż bedace rospadza.

Kamien tak w nerkach / iako w pechyrzu
lamiać moczem wywodzi.

Kamien.

Z osobliwości przyrodzenia swego/ obia-
żonym od smoka bywa lekarstwem.

Właś-
nym od

Gryzienie y morzysko w żywocie wkłada
korzen warzony/ ā trunkiem używany. Pl.

smoka

Bydlu paska naden śniącznięsa y wście-
cznięsa niebywa / tak świeża iako ślancu/
elutac/ ā woda strapić/ y bydlu petra-
wa dāiac.

morze-
niu

Bydlu

paska kōs-
towna

Sół ze świeżego wyjęty do lekarstw bywa
używany/ ābowiem iest stopki. Jednāz gdzie
s. lu mieć ze świeżego niemożemy / woda z
suchego warzonego na to miejsce może być
używana do goienia ran. Co też samo ziele
ucluczone y przykładane czyni. Toż y korzen
czyni.

Ranom

W pechyrzu wrzody leczy/ iuchā albo y sół
trunkiem używany.

Wzrodoj

pechyrzu.

Dziwieciornik/ Różdżat 39.

Gramen hederaceum, Hepa-
tica alba, Flos Hepaticus.

Leber blumlem.

Rozdżatki ma małe czarnawe/
wiele inych korzonków wło-
sienkowatych obsadzone. Smaku
cierpkiego y zātwierdzaiącego. Li-
steczkom okrągłych małych iako na
Bluszczu ieno nie tak rogate ābo spi-
czaste/ okrom na przodku zleżka. Śie-
loności iasney/ ā mnieysze dobrze ni-
żli Bluszczowe. Ze środku tych wy-
chodzą prateczki gránowite cienie
na krocze wzwyż/ podczas wysze
y dłuższe/ każdy o iednym listeczku
bez stopki obcinając go/ iako Prze-
wiercien. Na wierzchu każdego zo-
sobna pratkā kwiateczek biały z pia-
ci listeczkow pachniący/ tego kształ-
tu iako y białego iasłku: z tego po-
tym obdużna główeczka chochola-
ta iako mały laskowy orześke/ w
którey sie zawiera nasienie podlu-
gowate. to gdy dożrzeie/ żółtaru-
nienieie.

Wskiesce.

Rado to ziółko na łakach gorzy-
stych/ ā wilgotnych roście/ y żeli-
stych miejscach.

Przyrodzenie.

Nasienie wysusza/maiąc w sobie
cząstki subtelne. Ziele cierpkoscia
swa ściaga y zatwierdza. Od Cy-
rulikow do ran ściągania/ skulenia
y goienia/ tak przez wsta/ iako zwierz-
chu/ bywa używane.

Moc y Skutki.

Żoładek posila. **S**ama trawa/ albo liście w winie/ albo
w wodzie warzone/ żołądka osłabiłość
y wilgotność posila pić. Dodon.
Bieguna **Ciełac** ki zawiściaga/
Fom. **Womito** **Moczu.** **W**omity zatrzymawa/
Mocz nad przyrodzenie zatrzymany/ w wi-
nie albo w wodzie warzony/ a ciepło na czczo
y na noc trunkiem używany/ potężnie wywo-
dzi. A nasienie tym więcej. Dodon.
Kamien. **K**amien z nerek wywodzi/ też nasienie z
winem pić.
Tok **Krwie.** **T**ok krwi z świeżych ran zawiściaga/ y rā-
ny spaja/ listeczki świeżo zielone tłuczone/ a
przykładane.
Kanom. **K**any wielkie y skodliwe na głowie leczy/
trunek z tego ziela tym sposobem uczyniony z
wziac Dziwociorniku y z kwiatkami trzy-

garści/ Gruszczycki garść/ Zanklu/ Barwin-
ku/ Łanki/ z Lipowego drzewa kwiecie po
pol garści. To wszystko drobno posiekać/ w
konew cynowa włożyć/ y wodki Bułwico-
wey pol garcią na to nalać/ wierzch konwie
ciastem zalepić/ y w tocie wtopu przez cztery
godziny pilnie warzyć. Przecedzić/ a po cze-
ry listki/ albo po pięci tego rano y na noc pic
dawać. A zwierzchu na rane plastr z Bu-
łwice przykładac. Taber.

Watrobie z zamlenia mdlecy y chorey/ w watrobie
winie warzony y z kwieciem a trunkiem uży-
wany/ wielkim y doświadczoneym bywa le-
karstwem/ otwierając iā y posilając/ pić
rano y na noc po ośmi/ albo dziewięci listek
ciepło. Tab.

Także proch z tego ziela z polewka/ albo
w potarmie/ albo w trunku używany. Też
drudy ziela samo z kwiatkami tego w winie
mocz/ y trunkiem używane też czyni.

Wzrost nastabiły y ciemny posila y o wzro-
stży/ puszczany sok tego ziela w oczu/ przy-
dawszy do niego tak wiele winā białego prze-
dnie dobrego/ y Mirthy/ a trzecia część pie-
przu/ y Ładziła kramnego. A to chorować dla
dluskiego zachowania w miedziannym/ albo
w mosiadzowym soku.

Jest drugi Dziwociornik temuż podo-
bny/ tylko kwiatu pełniejszego/ wietszego/
y liścia wietszego/ ale tychże skutkow.

Jednolist/ Rozdział 40.

Vnifolium, Monophyllum.

Einblat.

Jednolist rzeczone to żółtko/
przyto że tylko jeden list na ob-

dużney stopce obley/ z korzonką na-
przód wyrasta/ maiąc kształt wła-
sny listu Bluszczoperzowego/ albo
Babezanego. Gronkami kwitnie/
białe kwiatki iako gwiazdeczki/ za-
pach maiać Przytuliey/ abo Ma-
rzany. Z tych potym iągodki dro-
bne/ okrągłe/ naprzód blade/ potym
rumienawé/ smaku gorzkiego/ nie
przyjemnego. Po których dojrze-
niu dopiero drugi listeczek mniey-
szy/ na onę stopce gdzie nasienie/
takowysz też wyrasta. Korzono-
kow poprzecznych/ cienkich/ kolan-
kowatych/ od których członków/
drobniejszy pochodzą.

Mieysce.

Koście w lesiach ciemnych/ y
mieyscach ciemistych. W Ma-
kwitnie.

Przyrodzenie

Przyrodzenie

Przyrodzenia jest rozgrzewiającego y wysuszkającego.

Mocy skutki.

Morowe
ma pos
wietezu.
Dymie
nicz mor
rowym.

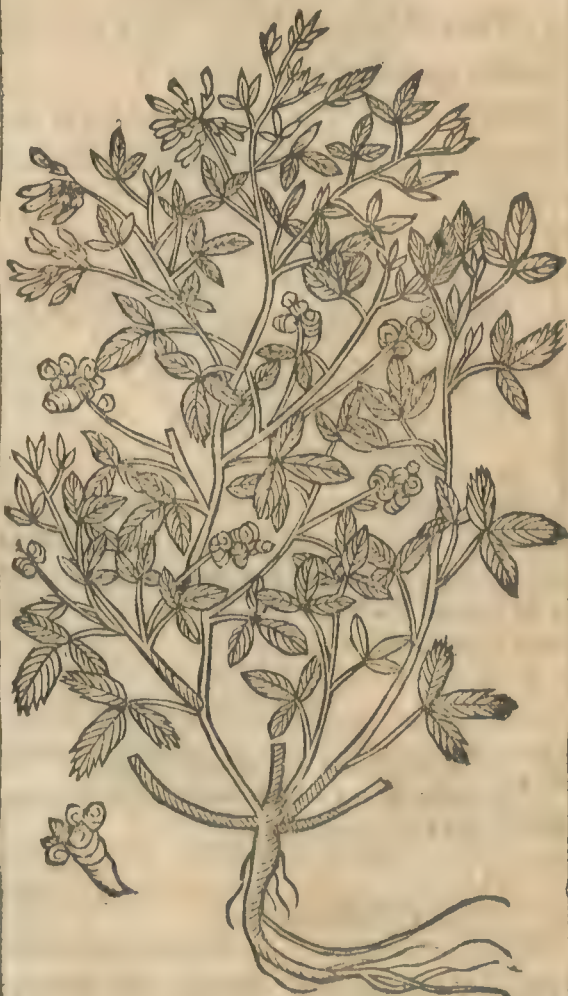
Czasu morowego powietrza / tak do wstrzeżenia / iako już zarażonym / y Dymienice morowe młaiacym / osobliwym korzeni bywa ratunkiem / czwierz go tożę zaraz dając / prochem w winie / albo w occie / albo z woda : a chociaż z tym wsięklim. Ale zaraz po wypiciu / poćić się w pościeli co nalepiey y nadłuszy. Pena. Lobel.

Ranom
Sadze
Ayś p
symzama
konym.

Rany y sadzele od przymiotow ognistych y ziatżenia broni.

Nerwom albo żyłom suchym / to ziółko bywa osobliwym lekarstwem / w ich zamuleniu / trunkiemżywane.

Trawa Medska / Burgundska.
Medica, Gramen Burgundicum,
Fœnum Burgundicum,
Trifolium Burgundicum.
Burgundisch Grass.

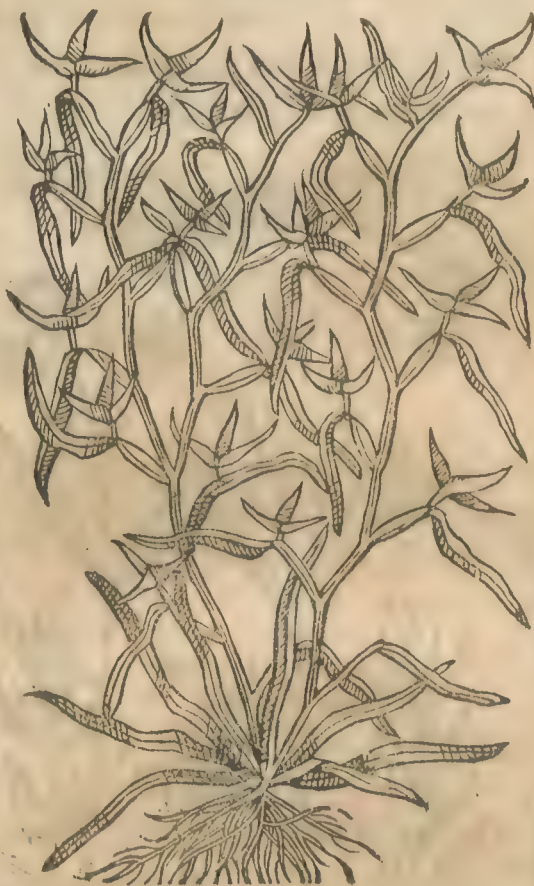

O tej miasz w Księgach 4. Rozdziale 141.
na karcie 1241.

Rogálica / Trawa rogáta /
Rozdział 41.

Gramen aculeatum.

Edichtgras.

Rogálica / korzenia nie bärzo cienięgo poprzecznęgo / wiele włosienkowatych odnożyek od siebie puszczając / w ziemi nie głęboko leżac. Pięcia z siebie niemalo wydaiac odnożyęgo / na trzy dloni wzwyż / niekiedy wysze. Z tych y tam y sam galazeczki odrastają z listem obdluznym / będąc same iako kypinką plewisła / okryte aż do ości. Tamże od kypulki iakoby się ku doli odlamuje. A na wierzchu kypuleczek / trzy różgi abo ości / na kształt listeczków Troiantowego : od spodu ku mieśeyke na wierzchach ościsko zaostżone / we środku kwiateczki drobne pokazuia się gromadkami

Wiesze

Pospolicie między rumem roś-
cie: Także na wpadłych starych mu-
rach.

Przyrodzenie y Skutki.

Jednegoż przyrodzenia y iednych
skutków z trawą w Rozdz: 35. opis.

Kwiecna trawa / Rozdział 42.

Gramen floridum, vel virgi-
neum, Eufrafia graminea, Leu-
canthemum gramen.

Zugen trostgras / Blumengras /
Jungfrauen gras.

DWoy rodzaj kwitnacey abo
kwitney trawy mamy. Pier-
wszy korzonków nie miąż-
szych / długich / równych / y tam y
sám rozpierzchłych / z wielu korzon-
ków włosienkowatych / w ziemi
miałko leżące. Z tego wiele roz-
dzeń wyrasta / subtelnych / cienkich /
oblich / na piazdź wzwyż / podczas

wyśszych / z obu stron parami prze-
cinu sobie: od spodu mało nie ku sa-
memu wierzchu mając / iako strzy-
delką roztropierzone ostrych kła-
tów. Kwiatu białego gwiazdkowa-
tego: z którego potym głoweczki iako
na lnie: w tych nasienie dro-
bniejszye prosianego ziarna. Na kon-
cu Kwietnia kwitnie.

Wtóra podobna do pierwszej /
tylko we wszystkim mniejsza y dro-
bniejszya. Listeczków wezrych y
mniejszych / kwiatków drobniej-
szych / rozdzeń niższych.

Wziesce.

Pierwsza rośnie y tam y sám na
mołradiach / trawach / y piasczy-
stych. Druga na grunciech su-
chych trawnych / także piaszkowa-
nych.

Przyrodzenie

Przyrodzenia są suchego y chło-
dzącego.

Moc y Skutki.

Oczom ciemnym y słabym /
Oczom zapalonym / tłuścąc świeże ziele y
przyskładając. Albo sok z niego wprósowa-
ny / a w nie po kropce puszczany. Też chustec-
zki lniane chędogie w nim maczając / a na
oczy kładąc / też czyni.

Wodką.

W Jektorypala z tego ziele świeżego woda
też iako się na wielu miejscach powie-
dzało / do teyże potrzeby.

Trawa Manniana / Rozdział 43.

Trawa Manniana / albo Tra-
wa krawonna / dwoiaka. Pier-

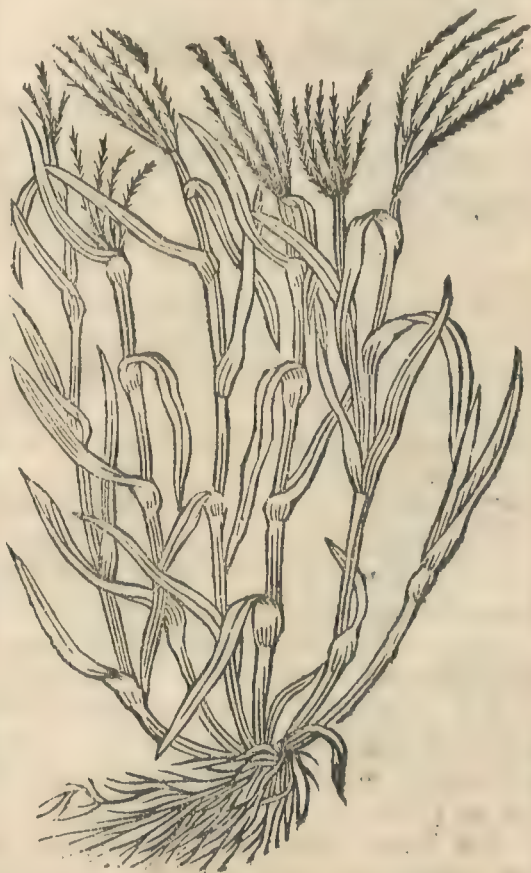
wsza korzonków drobnych wło-
sienkowatych gestych / białych. Li-

ścia

Ischæmum, Gramen sanguinarium, Crus Galli, Dactylon

Pli: Capriolla Ita: Sanguinella, Scirpus Trago.

Blutgras.

ścia podobnego Psiey paszy/ albo iako Plinius pisze prośianemu/ o strego/ zleżka kosmatego/ drobniejszego na dłuż y na szers. Wiele żdziebl z korzonków kolanowatych/ puszczając/ oblich/ rumianych/ y lśniących/ na półtory stopy wzwyż/ także troche kosmatych iako liście: W wierzchu puszcza pięć albo sześć/ podczas cztery kłostow/ długich/ wąskich/ rumianych/ równie iako na Mennie polney/ albo y sierowney. Kwitnie tymże sposobem/ kwiatem drobnym rumienawym: Owa mennie śianey we wśhem podobna/ ieno drobniejsza. Nasienia podlu-

gowatego/ mniejszego niżli prośiane. Smaku posłodnego/ z nieiąką małą cierpkością.

Wtóra/ ma także korzonki drobne/ gęste/ cienie. Liście pospolitey trawie podobne/ ieno węższe. Żdziebl także z korzenia niemáło puszczając łokietnych/ cienkich/ oblich/ kolanowatych/ á ciemno rumianych/ albo podpalanych. Kłosti do pierwszey podobne/ tylko barżiej pleniste. Nasienia drobnego y lekkiego/ smaku suchego/ y troche cierpkością swą małą ściągającego.

Niepóce.

Pierwsza pospolicie przy winnicach rośnie/ także y na łąkach. Wtóra na płoninach/ przy ścieżkach y drogach.

Przyrodzenie.

Wysużającego y ztwardzającego sa obie przyrodzenia.

Moc y Skutki.

Żółt wśelaki krowie zbytni/ niecyłko z nosa/ z ran/ ále stadkolwiek tak wnetrzny/ iako zwierzchni/ samo żiele wlekuży/ w rany kładac/ áleśli z nosa/ w nozdrza. Także gdzie by była żyła bądź w piersiach/ w płucach/ ábo w którym innym mieyscu zerwana/ świeżo zielonego żiele wwierćawszy/ ná to mieysce przywinać. Teoph. Plin.

Coż też żiele/ iako ma mocet krowawy żółt stánowiąć/ tak też y wzbudzić: kłost tego w nozdrza włożwszy/ nosa między palcy po- miąć/ zaraz sie krew rzuci. Co dzieci pospolicie sobie/ y drugim rady czynia.

Ciekaczke krowawa/ y

Biegunki inne zstánawia nasienie tey trawy/ w stepách iako mánna/ albo prosa otuluczone/ á w polewce kaploniey/ albo w mleku/ bądź kása rzadko/ bądź sypko/ albo twarde warzone y używane. Tab.

Plinius pisze te trawie oczom plynacym bydyż pewnym lekarstwem/ ále tylko te ktora by tr. y kłosti w wierzchu miała. Oczym ná karcie 1013.

Taka wśelakie mu krowie

Krew wzbudza y toż zstánawia

Czerwone Ciekaczke to innym.

Oczom plynacym

Tryszczyńnica/ Rodział 44.

Aizoum

Aizoum vrens, Pli: Illecebra.
Katzentreublein/ Mautpfeffer.

Jedzy rodzą'e traw też tá od Pliniusza iest położona/ która my trawa Prysczyrnica/ albo Prysczerunkiem zowiemy. Pliniusz / y inny posledniemy z diolopisów Aizoum vrens, to iest/ Rozchodnik przyszaczy ciało miaruią. Ato przeto tak rzeczone / że podobny iest Rozchodnikowi mnieyszemu / który czwartym y nadrobniyszym zowia.

2. Drugi na dachówkach / albo na starych murowanych ściągach roście. A ten nabarżiey przysczy.

Wgiewsce.

Pierwszy przy ściągach y drogach / na ziemiach twardych y wyschłych roście. O drugim sie już powiedziało że na starych murach / y na dachówkach.

Przyrodzenie

Korgrzewaia y wysuszaia oba w rzecim stopniu. Jednak posledniysz barżiey.

Moc y skutki.

Ten który przy drogach y ściągach roście / Zanołćicom / y ziatzeniu przy paznogciach / Ruzy / z sadlem wieprzowym tłucac go / a przykładaiac.

Paznogciu w miedzo wrostemu / toż przy / przykładaiac wyciaga go. Plin.

Katufenie y womity wzbudza / sol z tego ziela z oocem / albo z ciepła woda piac / albo z winem. Zaczyn grube y lipkie ślaimow / tości slagniste / y kolerczne z ciała wywodzi.

Zimnice odpadza / pomienionym obycz / iem wywina. Tab.

Zas wtory na murowanych starych ściągach rosnacy / wzroby kancerowate / a pomyskaniem strom ciało psuiae zawściaga / y leczy ie. Plin.

Col trwie zbyeni z nosa zaszánawia / obwinowşy nim glowe. Tenże.

Polaczki twarde rospadza / także z sadlem wieprzowym wraze ziela / a plasterowane. Tab.

Te troby własnne chciał rozeznaci / zstaryşy osobna każda / iezyktem sie ich dotykać : za raz rozezna która z nich ostrzeyszego / y goraceyszego przyrodzenia.

Rozadek.

Ten obie przysczyrnice miedzy Rozchodnik / i maia bydz położone / y tam z kstatow swych opisane.

Kotcza Szántá / Rozdział 45.

Kotcza Szántá ma korzonki nie wielkie / zwielu odnozek cienkich / żółtawe. Liścia podobnego białey Szanty / ieno dłuższego / ale barżiey podobniysz balwicy / tylko mnieysz / ledzierzawe y bielşe / a okolo kraioy drobno zabłowane. Smaku nieprzykrego /

cierpkiego troche. Kozgi granowite zwielu galazek welnistych / na półtory piodzi wzwyż / kolankowate / od których odnożki parami równo pochozga / własnne iako w śłan-ty / a na galazkach wysşych ku wierzchowi okragle saczki / od tych listeczki / miedzy ktorami kwiateczki żół-

Syderitis Heraclea, Tetrahit,
Ferruminatrix, Herculea.

Gliedkraut / wundkraut.

to blądé wychodzą krogiem. Z tych
za czasem nasienie czarne bywa.

Adiense.

Koście na miejscach twárdych /
suchych / opoczystych. W Czerwcu
poczyna kwitnąć / a nie przestaje aż
przy koncu Jesieni.

Przyrodzenie.

Galen piše / że wyciera: po wie
tšej części odwilża y skromnie chłodzi /
mając trochę cierpkości: przeto
ściąga do łupy rany świeże / tak
wewnętrzne iako zewnętrzne / cieté /
strychowé y z postrzałów. Także o-
gniste przymioty w nich chłodzi.

Moc y skutki.

Łzie Kotcezy śantę tłuczone / a na rany Ránom
iakiękolwiek świeże plastrowane / goi. Dios.

Przymioty ogniste w nich wychładza / y przymio-
tan od nich broni.

Trunek bardo kłostowny y doświadczony: Ránó cte
Wziąć Kotcezy śantę (albo zyrucu polnego / tym / y
albo Belyce wodney / albo kłorego inego z tej
go śeściorga ziela / kłore Grekowie y Látin
nicy Syderites zowią) gdyś iednostáynych
wszystkie są skutkow / poltory garści / stone-
cznego obrótu albo kwiatu / Przerocniaku /
Pieciorniku wielkiego / Szadcu / Leszczyno-
wey iemioly z liściem y z iągobkami wespót
po garści / Kósy szczk / Dółwice białey / Czar-
towego ziębr / Złeczych vszet po pol garści.
wszystko drobno pokraiamy / tr. y kwarty wi-
na albo piwa na to nálać / a w cynowej kon-
wi zálutowawszy / przez godzin śeść w kotle
włropu wrzacego wazyć. Potym gdy po-
woli przechłodnie / przecedzić / a każdego dnia
rano y na noc rannym ciepło po cztery / albo
pieć lyżek pić dawać / tak długo aż się rany
śtatecznie zázora y zgoia. Tab. Także

Teret zázorzedziłość leczy: wziawszy Wzrósł
Kotcezy śantę dwie części / białego kadzidla wrzędzi-
kramnego część: To oboje co namieley w-
trzeć / a po czwiercej lot / z śeścia albo z śies-
dmiu lyżek wodki z Włoskich psinek / kłore
też nocnym cieniem miánuiemy / albo z woda-
ką Podrożnikowa / każdy poránek na czczo /
przez dlugi czas trunkiem dawać. Tab.

Zółty zázyma / kłore swiniemi wrzodá Swinte
mi zowią / liście świeże Kotcezy śantę z swi-
nim smalcem wtarte a plastrowane / rozgá-
nia. Tenże.

Zylom wielkim w nogách nábiegłym y Zylom w
spuchłym / bywa toż liście wtarte ráunkiem /
tłukać / a przykładac.

Uład inne mási bawierkie rany wśelá-
kie leczy ile świeże / proch z ziela tego sucha-
go z miodem / ná kłscalc plastru zázyniony / a
na rany plastrowany.

To kłrowie z rany zázánawia / liście świe-
żozielone wtłuc / y przykładac.
Toż też fusona czyni na proch miálko wtár-
ta / zázypuiac rany.

Ogniem opalenie goi / iakiękolwiek spo-
sobem przykładana.

Piše Tarentinus w tych Księgách kłore
Konstantynowi przypisał o gospodarstwie /
albo pod iego radniey imieniem ie wydał:
iż kłoby to ziele przy sobie miał / ten iádowite
niedźwiakki w góle rece biorac / śłody jadney
nie weźmie.

Bylicá wodna / Rozdział 46.

Syderitis

Syderitis Dioscoridis secūda.
 Farnwundkraut / oder Sangludt
 kraut / Erdschelen. Erdselen.

Dziele trzewisto roście: Ma
 łtacz korzenie na mały palec w
 ziemie / na koncu którego wie-
 le drobnych y cienkich odnożeń po-
 chodzi. Kłacza dwulokietnego ge-
 sto galezistego / z cienkich pręcików.
 Liścia Paprociannemu podobnego /
 na długich łopkach / z obu stron al-
 bo brzegow y kraiom gęsto labro-

wanego wytrou: y wierzchu czer-
 wone kwiateczki białe / z tych po-
 tym głoweczki okrągłe zaostrome /
 w których nasienie cwiłłanemu po-
 dobne / ieno okregleyše y twardeste.

Wzrost

Koście na polach / wyprawnych
 gruntach / y na miejscach kamie-
 nistych.

Przyrodzenie

Tęgo przyrodzenia jest którego
 Korzeza ganta / wychodzą / ściaga.
 spaia / y goi.

Moc y Skutki.

Nasienie y liście też skutki ma / które Ko-
 rzeza ganta: To jest rany wszelkie zawię-
 rać y goić. Ale z osobliwości przyrodzenia
 swego / postrzaly kula ruszniczna / albo z pol-
 hatu / y opalenie prochu rusznicznego goi.
 Wziawszy tego ziela ze trzy garści / Bylice
 dwie garści / Barwinu / Złomignatu / Pie-
 nieżnitu / albo Gęsiego poleju / Poziemkow-
 go ziela z korzeniem / Niedospialku po pol-
 tory garści / Korzenia Celidoney / wierzcho-
 łow z Jeżyn / Gruszycki / Korzenia Benedy-
 ktu / Troianku żółtego / Korkowiczki korzenia /
 Dziegielnę po garści: To wszystko drobno po-
 kraśawszy y pomieszawszy / na cztery równe
 części rozdzielić. Na jedną część wlać Byli-
 cowej wodki poltorej kwarty / winą przednie-
 go kwarte / do tego cukru białego sześć lotow.
 To w cynowej konwi zalepiwszy / w kotle w
 tropu wrzącego przez pięć godzin waryć:
 Potym gdy powoli przeschłonie / przecedzić /
 y w chłodzie chować / a rano y na noc po-
 str. clonemu po piaci łyżek ciepło pić dawać
 aż się wygoi. A gdy pierwsze wżenie tego
 trunku da pić / druga y trzecia / także y czwar-
 ta część nągotować / y trunkiem dawać.

Rany spo-
 rzelenia
 goi.

Karbieniec / Różdżat 47.

Karbieniec od znacznego kar-
 bowania liścia swęgo rzeczo-
 ny. Ten drudzy wodną ko-
 nopia zowa. Ma liść coś podo-
 bniejszy do debowego / niżli kon-
 opnego liścia. Różgi dwulokietnéy /
 podczas krótszy / czworogránowi-

tey / kolanowatey: od których li-
 ście równym położeniem parami
 pochodzi / a przy nich kwiateczki z
 blada żółte. Korzenie cienkie wzie-
 mi y tam y sam rozpięzchle.

Wzrost.

Koście

Sideritis 3. Matthiolo prima,
Marrubium aquaticum.
Wildhanenkampff.

Rosćie na miejscach wilgotnych
y mokrych.

Przyrodzenie y skutki.

Jednegoż jest przyrodzenia y skut-
ków z Koczca śanta / iakoż Matthi-
olus piše. Ja tego nie twierdżę

**Zwiczka albo Zwiecz pol-
ny / Róźdz : 48.**

Zwiczka polna / albo polny Zy-
wicz / korzonków nie wielkich /
twardych zdrewniałych / z rzadkimi
odnożkami. Z tych 3. albo 4. prąci
wyrastają czworogranowite / twar-
de / welniste / na stopie wzwyż. Liścia
obdłużnego / karbowanego / ostro
welnistego. W wierzchu różdżet
kwiateczki białe cielistey barwy.

Wskiesce.

Sideritis 4. Dioscoridis.
Leibfarbgliedtfraut.

Rosćie w polach y na pagórkach.
Ten rzadki bywa do znalezienia / aż-
by w ogrodach był sląncowany.

Przyrodzenie.

Jednegoż przyrodzenia / y iednychże
skutków z wysszey pomienionemi.

Moc y Skutki.

Rany świeże spaia /
Krew w nich zbienie odchodząca zawiścia Rany spa-
ga y goi. Jednak ta z osobliwości swey **ia-**
mo nie zawiściaga. **Cośu**
Erwie.

Białe wplawy / Także
Przepukliny w których wyciekają kiski / wplawo-
badz w mofiną / badz w stąbiny / albo w dys- **przepu-**
mioną : warzona w winie białym / a po os- **lanu**
sni albo dziesiąci tyżet / rano y na noc ciepło
pic dawac / dotad ażby przepuklina była zgo-
ioną. Także wplawy białe stanely.

Złocien / Róździał 49.

Złocien dwóy. Pierwszy / korze-
nia twardego / z którego różg kilka
pochodzi twardech / karopociela-
tych : kolo tych jest wielkość listecz-
ków drobnych / wykroionych ną-
kos : koniandrowemu podobnych / za-
pachu przyiemnego. Smaku zwi-
dzaiącego / iakopai rumien tyżo tro-
che gorzki. Plinius przyrownywa
go liściu włoskiego kopru. Różg
przy wierzchu samym dzieło sie w

Achillea, Achillea Sideritis,
Militaris, Millefolium nobile.

Edelgarbe/ Feldtgarbe/ Weißer/
Keynsachn/ vnd Auslendisch/
Soffgarbe.

odnożki cienne/ na którym każdym
osobna okółki z kwiatów białe
tym sposobem y kształtem iako na
Krwawniku/ tylko zapachu przy-
jemniejszego y smaku: z których nie
które bywają żółte y rumiane na-
krapiane. Po opadaniu tych nasie-
nie następnie/ nieiaćkolwiek wró-
tyczowemu smakiem y kształtem po-
dobne. Wtóry/ korzenia drobne-
go/ wrótyczowemu podobnego. Z
którego także kilka różg ciekich po-
pielarych/ na pultory pędzi wzwyż
pochoǳi. Liście ieszcze drobniejszy-
go/ niżli na pierwszym/ zielonego/
podobnego liściu rumienkowemu.
Na wierzchu kwiateczki w okół-
kach żółte kształtu pierwszego. Sa-

Weißer
Keynsachn/
vnd Aus-
lendisch
edelgar-
be/ Berg
garbe.

pachu podobnego do Wyne. Smá-
ku gorzkiego zwierdzającego.

Wzrost.

Pierwszy rad roście na miej-
scach tłustych y buynych. Wtóry nie
jest krainam naszym znaiomy / o-
torem tego żeby w ogrodziech ro-
śkośniejzych/ z inąd przywieziony/
był slancowany. Kocha sie w ka-
mienistych miejscach.

Przyrodzenie

Galen piše/ oba złoczenie iedno-
stajnego byǳ przyrodzenia z kot-
cza śanta/ także y skutków mało
niepodobnych: tylko że potężniej-
te zatwierdza y ściąga.

Moc y Skutki.

Czerwona ciękaćka/ y inne
Biegunki zastanawia/ ciele y zupełnie zje-
le z korzeniem y z kwieciem w wodzie/ albo
w winie/ albo w piwie warzone/ a po do-
brym trunku rano y na noc używane.

Uplawy pániam rumiane/
Zbytne płynienie złocyh żył/ tenże tru-
nek ściąga. Dwa

Toż krwawy rozślaci hámie/

Ranom także cietym y kłotym/ tenże po-
mieniony trunk bywa osobliwym lekar-
stwem/ rano y na noc po piaci albo sześci ty-
jęt pić go. Drudzy tak go czynia: Biora-
to Ziele ze wszystkich iako sie powiedziało/
Dziurawcu/ Przeczajniku/ albo Weroniki/ z
la Posimkowego/ Podbiału/ Płucniku/ albo
Liatowey miedunki po garsci/ liścia z sezo-
nek polnych/ Stawieck/ Rzepiku/ polney
Dziurawicy/ Gawedy z modrymi kwiatkami/
Jezyczkow babczanych/ Sierpiku po pol gars-
ci/ korzenia Dziurawcowego dwa loty. To
wszystko drobno posiekać/ winą dobrego bia-
łego na to nalać kwarte: wodki Podbiało-
wey/ z polney Dziurawicy wodki także po kwar-
cie/ Cukru białego sześć lotow: To záluto-
warowy w konwi cynowej/ przez godzin sześć
w kotle w kłopotu wrzacego warzyć. Potym
kiedy powoli przechłodnie/ przecedzić/ a po
piaci albo sześci tyjęt/ przynamniej dwa krec
każdego dnia ciepło rannym pić dawać.
Także suchowe rany gdziekolwiek/ bądź w
piersiach/ bądź gdzie indziej/ przedko y z wielo-
kim użytkiem leczy.

Czerwon-
ce
Biegunk-
kom.

Uplawo.
Złotym
żyłkom.
Krwawo-
mu tofu.
Ranom.

Rany

Ranom świeżym Rany świeże goi / liście świeże wlepkę /
plastrowane. Toż
Przymioty ogniste z nich / y zinad wycią-
ga / y od tegoż ich broni.
Toż krowie zran zaśtanawia /
Toż z nosa krowie zbytni zawściaga / tłu-
czone y na czolo przywołane. Dios.
Uplawo rumiane pániam zaśtanawia /
ziele świeżozielone wlezione z welna zmie-
ścić / y czopek wtoczyć / á w otwor loná pu-
ścić. Albo tenże czopek w soku tego ziela ob-
maczawszy / włożyć.

Toż czyni wazrac go w wodzie / á po pás
się w tym kąpiac.
Złote żyłki zbytnie płynące / tąż kąpiel zawa-
ściaga.

Kolike y gryzieńie w kistkach wklada / wá-
rzone ziele w ocie á trunkiem wzywane. Plin.
Mocz z ciężkością odchodzącemu bywa
rątkiem w ocie wazzone / pić ráno y ná
noc ciepło dáiac. Plin. Albo sok z niego z
octem. Apul.

Napuchnienie wśelákie rozpada / z mą-
stem go wlepkę / przykładac. Apul.

Z wysoka potluczonym /
Zebom bolejącym / w ocie toż ziele wá-
rzyć á pić / dobrze czyni. Tej
Bolesć zebow vsmierza / korzeń tego
gryzac.

Rany cięte wychodzą / z wieprzowym
śladem plastrowane. Ap. Tym zieleś Achilles
Telephía pod Troia bárzo zranio-
nego / wygoi : od którego potym Achillea
jest rzeczone : że Achilles napierwoy skutki te-
go to ziela w goieniu ran y w zaśtanowie-
niu tolu krowie ludziom pokazał. Apul.

Glastr bárzo kosztowny ná goienie ran
świeżo ciętych y stykowych : wżac pro-
chu tego ziela miálko wtárego dwa lotá /
Miodu cztery loty / Terpentyny dwa loty /
wosku jółtego lot. Miod / wosk y terpeneine
na ogniu wolnym rozpuścić / potym proch
do tego wsypać / y ták dlugo mieszać / aż prze-
stydnie. Masć doświadczona. Tab.

Rozsadek.

Ma się / którzy złoćien rozumiecia bydy
Arwawnikiem : bo Arwawnik nie ma
listeczkow ná wloś wykráwanych / ani Ro-
siándrowym podobnych / ále Ptásemu pie-
rzu. A teby był Dioskorid roźnie obu nie
opisał.

Sok z tego ziela wyjęty.

Sok od Arabów z tego ziela wy-
gniátany / nie sam przez się bywa
czerwony / iedno zá przysada rzeczy
fárbiących go. Smáku bárzo cię-

pkiego. Konstantinus.

Przyrodzenie.

Pisze Konstantyn lekarz wczony
Grecki / że w trzecim stopniu chlo-
dzi.

Moc y skutki.

W Annym bywa bárzo wycieczny / ábowiem
nie spoia potężnie y rychło / ciálem ie na-
przod wypelnivsy.

Ciekaczki wśelákie zaśtanawia / miásto
czopka w kistke stolcowá wprawiać. Kon-
stantyn.

Zoladek ostábiaty potężnie posila / ták
przez vsta go wzywáiac / iáko też zwierzchu
przykládáiac. Tenże.

Toż krowie zkadkolwiek stánowi /
Uplawom /
Złocym żytkom zbytnie płynącym / czop-
kiem ábo wezłkiem wprawiony.

Rozsadek

Je przystoynie czynia / którzy Sok tego
ziela Smoczka krowia mienia / gdyż ten
sok sam przez się nie bywa czerwony. A też
Krew Smoczka nie z ziela / ále z wysokiego
drzewa y wielkiego w Arabiey rosnącego / ży-
wicá / ábo iáko drudy twierdza bydy praw-
dziwa krew smoczka / zamordowanego Smo-
ka od Slonia / miásto ktorey fałszerze kozło-
wa krew z żywica przyprawia / y ludzie os-
fukawáia. Do tego ieszcze Járzebiny ogro-
dney iągody / y niektóre inne rzeczy przydawá-
ia. Bydy tedy potrzeba ostrożnym w kupo-
waniu.

Jeżyn albo Ostreżyn /
Rozdział 50.

Wznáity rodzaj Jeżyn ba-
czymy. Jeden jest wysoki /
ná kształt chróstu / sam przez
podpory wynoszący się. Drugi
śrzedni po płóciach y krzewinach
wspierający się. Trzeci / po zie-
mi się rozkládający / między tra-
wą się krzewiac. Inne też po
górach / págorkach y leśiach ro-
snące. Jednak té wszystkie iedne-
go są przyrodzenia / y iednakie-

Rubus.

Brombeeren / Bremen / Bramen /
Kratzbeer.

gó owocu. Pretu chrostowatego /
twardego / giblego / y sinaglego /
ale kolacego / abowiem po wszystkiey
rodze pelno ostrych bodatow dro-
bnych / y po listiu / ktore ma podo-
bne Poziemkowemu / po trzy na ob-
dluznych stoplach oscistych / pod-
czas po piaci. Kwiatu naprzod ru-
mianawego / a gdy sie dobrze rozwi-
nie bialego / z piaci listeczkow zlo-
zonego gronkami : z tych za pew-
nym czasem jagody naprzod zielone /
potym rumiane / a gdy dojrzeja /
czarne w gronkach. Te wsem sa
znaiome / bo przychodza wielu do
wzywania. Korzenia dlugiego / nie
zbytne miazskiego / glebozo w ziemi
leżacego / z niewielą odnożek.

Mieysce.

Koscie w lesie / we trzách / przy
gajach / przy plotiach y parkanach /
przy krzewinach / między trawą / na
pagórkach / na górach / łąkach / ro-
lách / na odlogach / nad wawozami /
na miedzach / po ziemi sie pniece /
ktore leżacymi albo miskiemi zowie-
my. Kwitna zaraz na pocztu la-
ta. Dojrzewaja we szrodku / az y
do konca lata.

Przyrodzenie

Liscie / latorostki / kwiat / iago-
dy / korzenie / zatwierdzaja swa
cierpkoscia. Jednak maja niekta
między sobą różność : Abowiem li-
scie po i młode / maja w sobie wiele
wilgotności / y niebarzo ztwardza-
ja. Takze latorostki. Maja tedy przy-
rodzenie zlozone z chłodzenia zie-
mnego / y zistności wodney. Jas-
owoc albo jagody / a ile niedożrzale /
sa ostro kwasne / y wysuszajace. A
żrzale maja ciepla niemalo pomier-
nego y stromnego / zwlaszcza słodkie
prawie dożrzale. Kwiat jest tegoż
przyrodzenia / ktorego jagody zielo-
ne. Korzeń ztwardzajac ma sub-
telne czastki w sobie / y przeto ka-
miem w nerkach lamie y moczem
wywodzi.

Czas zbierania.

Liscie Jezynowe ma bydz zbie-
rane do potrzeb lekarstkich we szrod-
ku Wiosny. Kwiat na pocztu
lata : To jest w Czerwcu y w Lip-
cu. Owoc albo jagody we żniwa /
gdy nalepiey dożrzewa / albo na
koncu lata.

Moc y Skutki.

Jezyny prawie dożrzale y słodkie / sa zo-
ladowi przyiemnym potarmem / bo go-
slektka ztwardzaja. Dodo.

Biegunki wselatie y ciekaczli zawsciaga /

zoldfo-
wi przy-
temne.

Ciekacz-
fom.

waznac

	warząc w czerwonym winie/wierzchołki albo latorostki / albo liście y z kwiatkami / y trunkiem używając naczęzo. Dios.	zolak to przykładac.	
Vplawo.	Vplawy pániam hamuia/iągody nie do- zrąle w wodce Babczanej warząc y piac.	Vkassonym y zranionym od gądziny bār- zo iadowitey/ iako od weża/ ktorego Lacin- nicy Praeter zowia : także od drugiego kto- rego Grekowie Hemorrhous mianuta/ za kto- rego vkassenim/ krowie żadnym sposobem za- stanowić memoże : Jezyna bywa doświad- czonym ratunkiem y lekarstwem/ iuche z wa- rzoney ze wszystkich piac. Dios. Pl.	Vkass- nym od iadowi- tych wś- sow
Włosy czernia	Włosy czernia iągody dojrzałe/ soliem ie- ich nacierając. Albo liście w lugu warzyć / a tym głowe przemywać. Dios.	Parchy na głowie ciekace leczy/ Lisiane także swierzbice suche pomysłają- ce sie po ciele spadza/ woda w ktoreyby bylo liście y z korzeniem warzone/ ciepło nia prze- mywać/ y soliem nacierając. Dios.	Parchom Lisiatom
Moczu	Mocz zatrzymany nád przyrodzenie/ wys- wodzi korzenie w winie albo y w wodzie warzone/ a trunkiem używane. Gal. Także	Debele okolo skolcowey kistki leczy/ Złote żyłki zbytnie ciekace zawiściaga/ so- kiem Jezynowym ie pomazując. Albo li- ście tłucac a przykładac.	Bebelo Złotym żytkom
Kamien	Kamien w nerkach krzy y mozem wys- wodzi. Gal. Plin.	Zolakowym wstom bolejącym. Także pokarmu nie zatrzymającemu : latorostki a- bo wierzchołki y z liściem swiezym wiercec w dunicy/ albo w moździerzu utłuc/ a przy- kładac. Dios.	Wstom zolakow- wym
Spadko	Spadki z głowy dawne y zawiżete/ toż ko- rzenie w winie albo w wodzie warzone/ a ka- jodego dnia przez czas niemaly trunkiem pic dawane.	Sok.	Succus
Charłak małozio	Krowia charłakiacym/ kwiat w czerwonym winie warzony/ a trunkiem dany/ bywa le- karstwem.		
Toku	Tok krowie z nosa zbytni zawiściaga/ także w wodzie warzony/ bądź korzeń/ bądź liście/ albo niedozrąle iągody piac. Owa liście y z kłaczem/ kwiat/ korzenie/ y iągody/ spad- ki y toki krowie z kadołowiek/ także biegunki/ tak czerwone iako inne/ krowia plwanie/ na- siemia przyrodzonego płynie/ złotym żył- kom zbytnie odchodzącym/ y innym tokom tak wnetrznym iako zwierzchnym/ sa użyte- czne Jezyny.		
Sat wierz- d, a nád inne	Plinus piše o nich / że zaledwie takie drugie należ ziele / albo korzenie / ktoreby tak potężnie zaciwierdzało / zawiściagało / y hamowało krew / spadki/ toki/ y biegunki/ iako Jezyny/ tak liście iako korzenie/ kwiat/ y owoc/		
Gnilca Dziegna Rany w gądle Sa wżer- dziatości yż	Gnilce w vszczach/ Dziegna/ Rany w gądle/ Zawrzedziatości w vszczach goi / wierz- chołki albo liście/ owoc nieżrąły y korzenie w ciepłym winie/ bądź czerwonym / bądź białym/ albo w wodce Babczanej/ albo Głowienkowej/ albo w kowalskiej/ w ktorej ogniste żelazą gąśa warzone/ przydawşy tro- che miodu do tego/ ciepło płocząc y gąrga- rżymy czyniac.		
Żabom	Zeby osłabiłe y chwieńcace utwierdza y wmacnia/ liście z niedozrąłymi iągodami swymi w winie y w ocie warzone/ te iuche ciepło w vszczach trzymając często/ y po do- brej chwili. Też wierzchołki żuchaiac/ toż czyni.		
Ż. otym żytkom	Tok zbytni z złotych żyłek ząstanawia/ li- ście Jezynowe utarte/ a na nie przykładane.		
Krostom	Jatrzące krosty z przymiotem goi/ przy- kładając liście swoje na nie.		
Czerwona Biegunka kom	Ciekacze czerwona/ y inne Biegunki ząstanawia/ liście Jezynowe z piolynem w winie ciepłym warzone/ tro- che octu winnego przylawşy/ y ciepło na		
		Fructus.	
		Spadka. Vplawo Krowia charłanie	
		Czerwona ce	
		Vplawo.	
		Żywot zą- twierdza	
		Kwiat ży- wot zą- twierdza.	
		Vszeknie.	

Od niedz wiatka v faſonim	Wſezłoniomym od niedźwiadka bez nąpu- chnienia mieyſcá obrażonego y zebrania/ ták kwiat y iągody/ iáko liſcie y z korzeniem wſy- wane. Plin.	Kolere tłomia y zawſciągáia Jeżyny z po- drostem/ á z miodem piſiac. Toż też ieſt lekárſtwem iádu páieczego gonu. tenże. Tákże. Kordyácznym z boleſci wſt żoladkowych/ z kolery v nich zawieſſoney. Roſpádliny w ſtolcu/ inchá z nich ſciąga y goi wymywáiac. Piſe Pliniuſ ſe tákley mocy ieſt tá inchá z Jeżyn/ ſe Gebli morſkie w niey maczáiac/ w kámienna twárdoſć ſie obráćia. Dziaſta z mieſá opádáie y obnáżone v twierdza/ ták ſól/ iáko incha z wárzonych cze- ſto niá wymywáiac.	Kolerze Kordjace Roſpádli nó w ſtol cu Gebli w kámienz na twár doſt oba ca. Dziaſto
Oczom	Oczom ná wierzch wylázlym y zápu- chlym/ liſcie tłuczone przykládáć dobrze.	Rozſádek.	
Slinog gorz	W gárle ſlinogorz leczy/ ſółkiem wyſſey pomienionym gárgáryzm ſobie czyniac/ ále bo go częſto liżánim wſywáiac.		
Wſom	Wſom záwrzedziálym dobry/ puſzczáiac go po kropce álbo po dwu. Plí.		
Máćicy	Máćice záwrzedziáta leczy/ inchá z wárzo- nych Jeżyn niá ciepło wymywáiac/ y one kliſterniac/ álbo ſprycniac : álbo z welny czo- pek wtoczony á w ſółu obinaczány/ y w o- twor toná puſzczány. Tákże.		
Bebelom w kroku.	Bembel w kroku okolo ſcolá roſpadza/ tym ſółkiem z Rożána máſćia ie mázáć. Plí.		
Czopku w gárle	Jeżyczka częſte ſpadánie leczy/ w cieniu v ſuſſony/ á miátko wtárey/ tym prochem go obſypuiac. Plin.		
Wzrodo bſolacym	Tenże proch wzrodo bydlece goi/ záſypu- iac ie nim. Tenże.		

Máliny/ Rodział 51.

Rubus Idæus, & Rubus
Hircinus.

Bockſbeer/ Symbeer.

Máliny tákże krzewiny chróſto-
watey ſá iáko Jeżyny/ ieno nie
oſtro kłacéy iáko oſtreżyny. Li-

ſcia dobrze ſérſzego y miékczyſzego.
Chróſciny álbo kłacza oblego y fru-
chego bez oſci/ álbo bárzo zrzadka.
Kwiátu białego iáko ná Jeżynách.
Jágód kſztaltem tákże Jeżynowym
podobnych/ ieno czerwone/ ſubtel-
nieyſze/ ſmáku przyiemnieyſzego/ má-
iac w ſobie nieiáka ſłodycz z niezná-
czną cierpkóſcią : czerwonoſć má-
iac nigdy nieodmienna/ zapáchu
winnego y bárzo wdziecznego. Ko-
rzenia nie bárzo cieniiego/ zniemá-
lo odnożeń tákże przymieſzeyſzych.
Jágody niedźwiadziom bárzo láko-
nym ſá pokármem. Przeto ná nie
polów/ y pole napogodnieyſze gdy
te dojrzewáia/ bo ſie tego czáſu oko-
lo nich rády háwia.

Wſieyſce.

Nietylko ná górze Ida/ od kto-
réy Látinnikom ſá nazwane roſna/
ale y w kráinách náſzych/ po leſiech/
krzewinách/ y w ogrodach ſlanco-
wane/ podczas niegdzie ſámy przez
ſie zámnażáia ſie okwicie. W cieniu

się rady kochaia.

Przyrodzenie.

W pierowszym stopniu wysuszaia
y chlodza. w Lipcu dojrzewaia. w
Maju a w Czerwcu kwitna.

Moc y skutki.

Wchje skutkow sa y mocy ktorych Jezy-
ny : Jednak z osobliwosci przyrodzenia
swego

Oczko pel-
nym flasz-
ku y sapu-
chlym.

Oczom zapuchlym / kwiāt Malinowy z
miodem chedogiem białym warty a przykła-
dany / iest wielkim ratunkiem. Dios.

Oczom ciętakym / tenże kwiāt Malino-
wy w wodzie rościerany a przywitany / wy-

susza ie. Plin.

Koży piekielney /
Zoladkowi boleciacemu z woda pic dāne /
bywa ratunkiem. Dios. Inne ratunki z
Jezynami ma spolne.

Rozsadek.

Sa tescze inne dwie krzewince tych Ma-
lin okrom nieosciſto kolacy. Jedna
māiaca ości bodlawe iako Jezyna / a ta we
wszystkim pierowszey y owocem podobna y sku-
tkami. Druga namnieysza / y niska : Li-
stem pierowszym podobna / bynamniey ości
kolacych nie ma : od spodu listu białawe-
go / y wielmisto kosmatego. Kwiatkow bia-
łych. Owocu albo iągōd czerwonych / kwas-
kowatych chocia dojrzałych. wielkości po-
ziemkowey.

Koży pic-
kielney
Zoladko-
wi

Charace-
batus

Powoy wielki / Rōdźiat 52.

Volubilis maior, Conuoluu-
lus, Smilax laevis, Campanu-
la, Campanella, Milax laevis.

Winde / Baumwinde / Winden-
kraut / Saunglocken.

Wwoy wielki / który y plo-
tnym Powoiem / y Dzwon-

kami plotnemi / białemi zowiemy.
Listu Bluszczerwemu podobnego /
iedno cienszego / gladszego / y mies-
ceyszego. Rōzgi / galazeczki / abo la-
torostki / y witeczki / takze iako v ko-
latego Powoiu / iedno gladsie / nie
kolace. Te wiaa sie y pna po drze-
wach / tykach / ziolach / plotach /
chwytaiac sie swemi witeczkami /
czego dosiac moze. Kwiatu bia-
lego nie malego / na kſtalt Dzwon-
ka / ze ſrzedku zoltawe serduſka wy-
chodza cienkie. Potym gdy kwiāt
opierzchnie / iągody wydaie iako
ziarno slonecznika plonnego : na-
przōd zielono blade / potym rumia-
ne : a gdy dojrzeie / czarne : w tym
igderka granowite / drobne y czar-
ne. Korzenia dlugiego nie cienkie-
go / z niewielu oduożek / białego /
pod wierzchem ziemi y tam y sam
rozpierschlego. Do wytracenia y
wykorzenia trudny / iako chmiel /
gdyz korzenie iego kazdego roku
krzewiac sie / puszcza nowe z siebie
latorostki.

Drugi powoy Modry / ten ko-
rzenia białego / z wielu cienkich y
gestych oduożek. Z tego rōzgi oble-
gladsie / wiaace sie y chwytaiace /

2

Conuol-
ulus ca-
rulens.

czego dosiąc mogą. Liście podobnego Bluszu małemu: ieno wie-
tżego/ miękżego/ iasno żielenżego/
a na troie rozdzielonego. Kwiatu
mało pierwżemu nie rownego/ ie-
bno modrego/ y rozdzielonego. Z
tego potym stracęki oble/ spiczate/
w których się nasienie zawiera.

Wstępnice

Rosćcie przy drzewie h/ plociech/
na winnicach/ we krzaczach: Leci-
kwiat wydaie y owoc czyni. Rocho-
sie w miejscach iasných.

Przyrodzenie

Przyrodzenia/ iako Galen piše
w 7. księgach/ ciepłego: co się z ie-
go smaku gorzkiego znaćzy.

Moc y Skutki

Galen/ ten Powoy wielki/ porównywa
w skutkach Powoyowi Kolacemu. A
Plinius piše/ do nieczego bydz go pożyte-
cznym.

Sny strą-
blawe
czyni

Oczom
Głowy
rozpale-
nia

Chłodni-
ci z niego
Kamien
wstania

Moczu

Melanko-
licy

Pierściom
Plucom

Sny dzwone/ rozmaite/ y strąśliwe czy-
ni/ nasienie tego Powoyu piac z Nocnym
ciemniem/ każdego po quincie biorac. Dios-
coridu zapaleniu/

Głowy rozpaleniu/ w soku tego powoyu
chuste maczając/ a na czolo/ skronie y na o-
czy przykładając. Suchs.

Niektórzy czynia z niego w ogrodach
chłodni/ iako z innych ziół wiatycznych.

Kamien porużeniem swym bole w nio-
cone/ wielki Powoy wklada/ czyniac kap-
nie po pas z niego/ a z Lebiodki/ z Kamien-
ku/ z Butwice/ z Glazu/ z białey Butwice.
Toż też te zioła w worku zaszyte/ a warzo-
ne/ na łono y na krzyż przez krotk conacie-
pley kladać/ moc z utrzymamy nad przyro-
dzenie/ wywodzi/ albo też po pas się w nich
kapiac.

Także ziarn dwanaście/ albo szesnaście z
mianem białym piac/ toż czyni. Niat.

Melankoliczna krew wychodząca/ z ciem-
nocy czarna/ z Wlości kamianka/ albo z smie-
rem Wlości/ a z fenekiem używany. Tab.

Pierści/ y

Pluća z flagmistych słamowatości wy-
chodząca/ warzony z Maki Bożej wlości/ z
Lakticya/ z Omanem/ y z Głotkowym
korzeniem/ a trunkiem używany. Tenże.

Parálizem/ albo powietrzem naruszonym/ Paraliżu
dobrze w nim nogi myć y parzyć/ zwłaszcza
przed obiadem na czczo. Tab.

Wodk.

Aqua

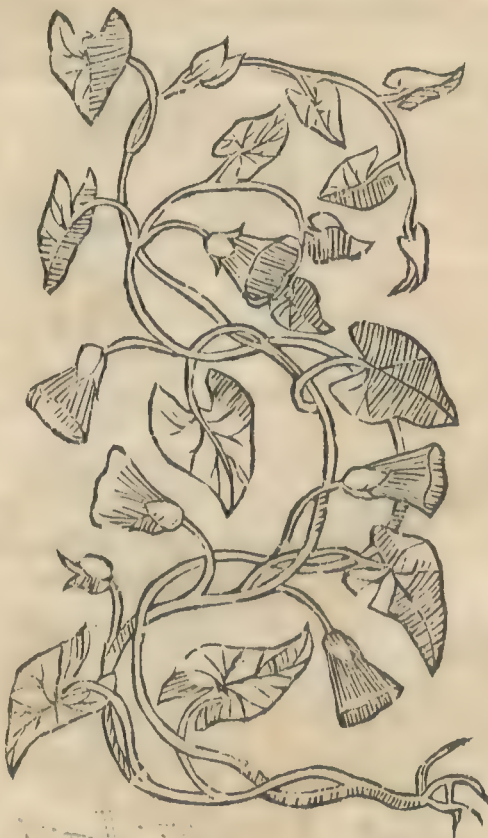
Wodk. z Powoyu wstrzed lata palona:
Tym którzy z ciężkością mocę puszczają/ Moczu
rano y na noc każdego dnia trunkiem iey uży-
wając/ na raz po lyżek dwanaście/ y chocia-
wiecey. Tab.

Suchotnym/ Pluća słamowatościami Plucom
kłowatymi grubymi macząc napelnione abo zatkany
zropione/ także iey ciepło po trunku rano y
na noc używając/ bywa osobliwym ratun-
kiem: zamulenie y zatkanie w nich otwieras-
jąc/ y wywierając. Tab.

Powoy mały/ Rożdż: 53.

Helxine Cistampelos, Volubi-
lis minor, Volubilis media.

Kleinwindt.

Powoy mały/ ma liściki po-
dobne Winiszowym/ iedno-
mnieyże/ kłóat mając żeleżca w
krzacz. Prętków ciemnych/ subtel-
nych y długich/ którymi się różg/
plotów/ ziół/ y innych rzeczy chwy-
ta y trzyma/ zacząć ię zadyśa y za-

tlumia / zwłaszcza gdzieby w zbożu
był. Kwiatu białego / na kształt
zwońki małego / niekiedy pobrona-
tniałego zleśka / y tu cielistey barwie
się mającego / zapachu nieprzykrego
ieno słabego : S tych zaś czasem na-
sienie czarne granowite / w okrę-
głych szupinkach zawarte. Korzon-
ków cienkich. Towia ten Powoy
drudzy zwonkiem białym wtórym /
bo ma kwiat / iako y pierwszy / zwon-
kowi podobny.

Wzrost.

Rosćcie między zbożem / trawą /
y iarszynami / w ogrodach / przy pło-
ciech / między linem. Kwitnie w
Lipcu y w Sierpniu. A owoc do-
jrza w Wrześniu.

Przyrodzenie

Na początku stopnia pierwszego
wysusza / we środku tegoż rozgrze-
wa / rozprawnie / iako Galenus
w 6. piśmie. Arabowie zaś / iako Al-
kanzy / y Abige, chcą go mieć wy-
chładzającym y wysuszającym / ścię-
czającym / rozdzielającym / rozpa-
dzającym. Trzeci go chcą być od-
wilżającym.

Moc y Skutki.

Sywot
purgue

Sywot stolcem purgue sol z liścia tego
ziela / dla swej wrodzonej lipkości / pić.
Dios. z cukrem / albo z trocha winą. Pli.
Zamulenie żył potężnie otwiera y wyche-
dza tenże sol / albo iuchą z wárzonego trun-

Sylom z
mulonim

kiem używana. Isaak. Eben amra.

Tenże sol kolere stolcem wywodzi. Plin. Kolerze
Samo ziele kładac pod głowy / sen lekki spąnu
y wdzięczny czyni. Pli.

Sciátyke / to jest boleści w biodrach wsta-
da / liście w ocie wárzone / y warte z trocha
maki Jeczmienney / y plastrowane co na-
ciepley.

Puchnacym bywa ratunkiem / Alkanzy. puchlinie
po poł kwarty sol / nawet y po kwarcie na
raz biorac.

Boleści w którymkolwiek miejscu będą Bole r-
ce w śmierza / z miodem a z oliwą warte / tym
nacierając / albo y plastrzem kładac.

Sol tego ziela z sola a z octem vmiesz-
ny / wśelakiś wierz y parfywość na ciełe go-
spadziac / tym często nacierając.

W głowie bol zastarzaly / tenże sol z oc-
tem / a z Roząnym olejkiem vmieszany / wsta-
da / w tym maczając pęczoski / albo chustki /
a na boleiaca głowę przywołac.

Czerwona ciękaćte zawściaga /
Zwrozdziłość kłisek leczy tenże sol / na-
raz używając go truntem po funkcie / y po
dwu. Abige.

Nasienie tego Powoju / kąpienie moczu
zawściaga / które bywa z ostabiłości wiel-
kiej stroż pęcherzowego / pić go.

Namy wiedzieć / że iako nasienie tego /
tę y sol surowo / a nie przewarżany / by-
ma używany / dla lipkiej swej wilgotności /
ktora purgue y kolere wywodzi / boby przez
wárzenie moc swa wrócił. Jednak tak li-
ście iako nasienie w Migdałowym oleju /
do używania / może być smażony.

Miara solu.

Miara do używania tego sol surowe-
go od osmi lotow albo lysek / aż do pul fun-
ta.

Rozładek.

Galenus / kwiat tego Powoju / twierdzi
być prąsą zobie kwiatem / ale omylnie-
bo Powoy jest ziele / a zob prąsa drzewko.
Co się z opisania zob prąsą baczyc może.

Powoy kwiatu modrego albo błękitnego / Rozdział 54

En Powoy / w Rozdziale
Powoju Wielkiego opi-
saliśmy. Po opadaniu
kwiatu / w główkach po trzy ziarn-
ka węgliste / albo trzy granowite /
czarne / lśnace / mniejsze niżli Gni-
doszowe / mięwa. To tylko samo
do lekarstwa przychodzi.

Wzrost.

Naszym krajom jest nieznano-
my / w Indiach pospolity / także w
Arabii / w Grecii : w Europie
tylko w ogrodziech pańskich : w I-
talii / w Niderlandzie / y w Fran-
cii bywa flancowany:

Przy-

Conuoluulus cæruleus, Campana Lazura Italis folio Hederæ, an Granum Nil; Serapi.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia ciepłego y wysuszącego w trzecim stopniu / iako Abige Arab piše: Kosprawnie / re-

ściencza / y wywodzi / a zwlaszcza nasienie.

Moc y Skutki.

PŁągme nawiecy z ciała wyciąga y wywodzi / dając go od połowice quinty / aż do całej / przyprowadzonego z olekiem Migdatoro stodkich : bo inaczej zbytnie morzenie y gryzienie czyniloby w listkach. Ma tedy byc to nasienie wtarte / y w Migdalowym oleku przez noc moczone / nazałutrz wywołane. Abowiem samo przez sie bardzo gnuśne / aż we cztery dwadzieścia godzin / y to zbytnie wielkim gryzieniem sprawuje. przeto samo nie bywa dane / ale przydaje do niego tak wiele iako samego biera / Skłamo nowego sortu / y to trunchem daja : tak słagme y kolere z ciała potężnie wywodzi. Abige. Aben Mesuai.

Szkodzi.

Nie odym ludziom nie ma byc dawane / bo im żoladek mdli swym gryzieniem. Gdzieby go wiecy nad pomieniona waga wywołano / womity wzbudza. Wydymanie stolcowey listki czyni z wielką chciwością a proźna do pochodowania.

Rozładek

Powoy ten białego kwiatu / chce mieć praśa zobia czarna / Dodoneus / ale źle. Abowiem Powoy jest Ziele / a praśa zobia brzo. A sa którzy praśa zobia czarna Zolus melle / ziarna iey czarne rozumieją : a biała Virgiliusowe.

Sa inne dwa Powoie tego kształtu : Jeden ościsty / drugi gładki. Te oba także wiatce rozgi mają / y witeczkami swemi tyt sie chwytają. Liście szerokiego / gładkiego / nie wykrawanego / ale wielkiemu Powoiovi podobne : od spodniej strony białawe / kwiatu białego / na kształt dzwonka.

Powoy ościsty albo kolacy / Rozdział 55.

Powoy ościsty albo kolacy. Liście jest podobnego Powoiovi wonnemu / witeczek ma wiele cienkich / smagłych / ktorými sie pobliskich rzeczy chwytają. Także gałązek wiele ościstych / iako ostrostrzyna / która Paliurus, Lacinicy miannia. Albo iako Kozia polna / która też Kozanym glogiem zowiąmy. Kwiatu białego y wdziecznie pachniącego : z którego po-

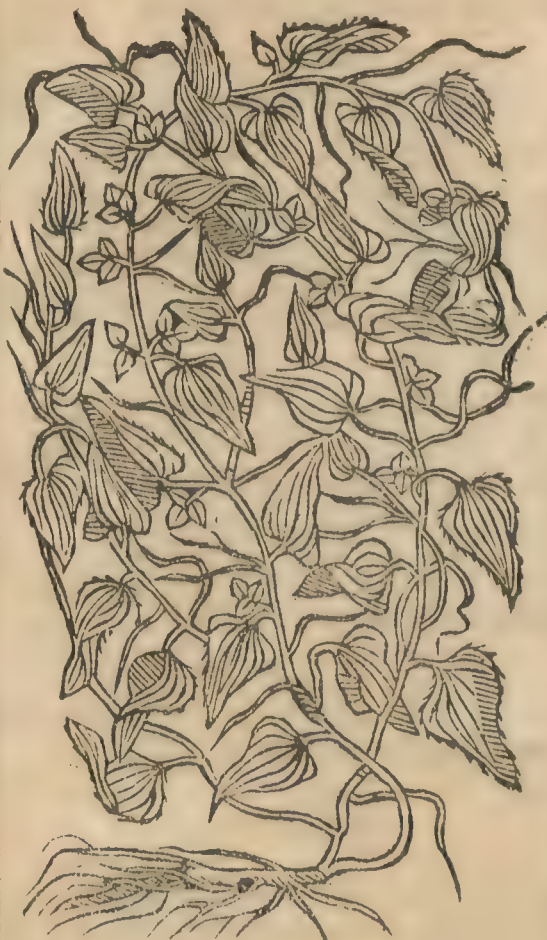
tym jagody gronkami. Tę gdy dojrzeją / rumiane bywają : smaku trochę cierpkiego. Korzeń miazgły / twardey / na trzy albo na cztery łokcie długi.

Wzrost.

Koście na miejscach wilgotnych / jezierzystych. Koście w lesiach / y między wały cienistymi. Plin.

**Smilax aspera, Hedera acu-
lata, an Smilax nico-
phoros?**

Stechendewind.

Przyrodzenie

Rozgrzewającego y wysuszają-
cego jest przyrodzenia. Co się z sa-
mego smaku snadnie baczyc może y
Galen w siódmych księgach o zio-
łach świadczy.

Moc y skutki.

truciznie **G**d truciźny zachowyrwa liście y iągody
rościerane / y z winem w trunku dane.
Dios. przed iedzeniem / y po iedzeniu.
Dzieciś **M**łatym dźiatkom zaraz od narodzenia
ich / gdzieby kądśdego dnia soku z tegoż ziela ias-
god albo y liścia na czczo dawano po krop-
ce po kłku z mlekiem / piśe Dyoskorides / nie
gdy żaden iad / żadna truciźna škodzić im
niebędzie mogła. Przeto wchodzi to ziele y
z swym owocem do lekarstw tych / które by-
wają robione przeciwko iadom y truciżnam.
Głowy **Gł**owy bolenie wkłada y odpadza wieniec
bolani z tego ziela na głowie nośony / ale żeby li-
chem / a nie cennem liście w sobie miał. **Pli.**

Iągody z powoju kolacego wtarte / y z
czymkolwiek do trunku dane / iady y truciźny
odpadają. Także przed tym pite / od nich za-
chowuia y strzega.

Czasu morowego powietrza wzywac ich powie-
dobrze. **trzu.**

Rozłdek.

Niemamy wierzyc tego powoju ościste-
go korzenie / bydz Salso parila / chocia
iey jest podobne.

Powoy czarny / Rożdż : 56.

**Volubilis nigra, & media, con-
uolulus niger, Malacorissus
Democrito.**

Buchwindt / Swartzwindt.

Do powojow wyszcy pomie-
nionych / ten też czarny należy / któ-
ry korzenia jest nie wielkiego / krót-
kiego / z wielą gestych odnożeń cien-
kich y gibkich. Z tego różgi rumie-
nawé : także iako z innych cienkie
swęmi witeczkami pochodzą / któ-

ramt.

remi sie czego mogą chwytają / od
spodku zaraz poczynają aż do wierz-
chu. Liścia obdłużnego / serotie-
go / y spiczastego / mało nie iako u
Bluszu / tylko że cięższego y mię-
czyjszego. Kwiatkow drobnych
białych : z tych za czasem główeczki
z cienkich łupinek / w których po trzy
ziarnka granowite drobne a czarne
zawierają się.

Niepsce.

Przy płociach pospolicie rośnie /
których się pnie wspierają. Także
na winnicach rady bywają. Lecie-
kwiat y nasienie miętwa.

Przyrodzenie y Skutki.

Sok z liścia wyjęty / a trunkiem
wzywany / żywot stolcami purgu-
ie. Dodo. O innych skutkach ziela te-
go wiedzieć nie możemy.

Powoinczyk / Ziarny powoinik / Rozdział 57

Elatine.
Klettenkraut.

T Roy Powoinczyków rodzaj
nam się pokazuje. Jednakże te
wszystkie iednychże są skut-
ków. Przeto Dioskorid o iednym
tylko wzmiankę czyni / który ma li-
ście podobne mniejszego Powoinu /

tylko mniejsze / okreglaysze y kosi-
te. Kłoszki cienkie oble / przedziste :
z iednego korzonka pięć y sześć po-
chodzące / pełne / poczynają od ko-
rzenia / aż do samego wierzchu li-
ścia. Smaku ostro cierpkiego. Kwia-
tu drobnego. Z tego nasienie w
małych główeczkach. Korzenia nie
wielkiego / niczemnego.

Niepsce.

Miedzy zbożem rad roście / y na
ziemiach dobrze sprawionych / w
koncu ról / etc.

Przyrodzenie

Galen o tym ziele w księgach 6.
powiada / że miernie chłodzi / y cię-
płocią swą skromnie stwardza.

Moc y Skutki.

O Czom zapalonym y plynacym / liście z Czom.
mała ieczmienna przykładane na czoło /
wielki ratunek czyni. Dios.

Czerwona ciękaćka zawściąga / w wodzie albo w ciepłym winie to ziele wazac /
a iuche piac. Dios. Wiegum-
kom

Roz/gdek.

Niektorzy przypisują mu skutki Veronia
ale nie słusznie. Drudzy go chcą mieć
za Soria strzałę / o ktorej się w innych księ-
gach mówiło. Inni rozumieją go Pienie-
żnikiem / ale wszyscy nie dobrze.

Pozimki y ich zielen / Rozdział 58.

Fragarta,

Fragium, Fragaria, Fragraria,
Fraga, Comarus Græ:

Mora. Fructus
terræ.

Erdbeeren.

T Koiaki rodzaj znaydujemy
tych jagód / Czerwony /
Biały y Jesienny. Pier-
wszy / albo pospolite / są korzon-
ków drobnych cieniłych / z wierz-
chu ciemnoróżowych / we wnątrz
żółtawych troche. Smaku cię-
pkiego / iako korzenie Kurzego zie-
la. Z tych w Marcu puszczają się
liściki Pieciornikowym barzo po-
dobne / tylko wespół po trzy na ie-
dnej stopce pomarszczone / od spo-
dku popielate / y żyłowate : oko-
ło krainów zabłowane / a po zie-
mi się rozścielające. Z tych ze
środku / także z korzonków wy-
rastają hypuleczki cienkie / na tro-
czek wzwyż : podczas y na piądz/
niekiedy też krótsze : kosmate iako

y stopki y liścia : a pochodzi ich
dwie / trzy / czasem y cztery.

Fragaria alba.

Pozimki białe.

w wierzchu / Kwiatki białe w
Kwietniu na tych hypulkach o-
twierają się o pięci liścyczkach /
mając każdy we środku żółty
knaśliczek / z którego zczasem ja-
goda rumiana / piękna / wdzie-
cznie pachniewa / smaczna / y zdro-
wa bywa : z wierzchu ziarnkow-
ta czerwona / we wnątrz biała.

Drugie pierwszym we wszyst-
kim podobne / korzeniem / liściem /
kwiatem / y kształtem owocu albo
jagód / tylko nie rumiennością :
bo są prawie białe / ale tegoż za-
pachu y smaku.

Trzecie / Pierwszym mało nie
we wszystkim podobne / tylko liścia są
kosmatego / a po obu stronach bia-

ławego iako Szerebnik ziele/ y Isnia-
cego. Jagody/ pierwszym podo-
bne/ ieno nie zupełnie rumiane/ ale
iako by cielistey barwy. Te w Lipcu
dojrzewaia.

Wskazyse.

Kosćie to ziółko rado na górach/
na pagórkach/ w lesiach/ przy dró-
gach/ w krzewinach/ między trawą
na łąkach/ w chrościnach/ na pogó-
rzeliściach lesnych/ w miejscach cie-
nistych rz. Białe u nas nigdzie
moia wiadomością nie rosną/ o-
krom w ogrodach pańskich roz-
mnożone. Trzecie/ iako pierwsze
lati miluią/ y pagórki. Też bywa-
ia w ogrodach flancowane/ y by-
waia smaku przyjemniejszego niżli
polne.

Przyrodzenie

Samo ziele ile suche/ rozgrzewa
y wysusza na początku wtórego
stopnia. A owoc albo jagody/ od-
wilżaia y chłodzi także w wtórym
stopniu na początku/ zwłaszcza do-
jrzałe. Maia też nieco ciepła w so-
bie/ dla słodkości swej: ale tego nie
wiele. Liście y z korzeniem ciepło-
ścią swą zwierca y zwiędza.

Moc y Skutki.

Goracsm
nāt rami/
y kolery-
cznym. Jo-
sodēs w-
żyteczne
Pożim-
kom. Koz-
re° czāf-
wiywac
Sywot od
wilżāia
Moczu
Potrawa

Przyrodzeniu goracemu y kolerycznemu/
bárzo służy/ y żoladkowi goracemu.
Terkom goracym bárzo użyteczne/ w ro-
nie opłokawoży/ á cukrem posypawoży/ albo
Cynamonem. A maia bydz przed iedzeniem
na czczo używane po ki żoladki jest czczy/ nie
po iedzeniu/ iako pospolicie u nas czynia á
zle/ po wssytkim obiedzie na wetach ich w-
żywaiać.
Zawot odwilżāia y purguia/
Moz pedza pomienionym obyczāiem w-
żywane/ przed obiadem/ á nie po obiedzie.
Dowcipni kuchārze vmicia z nich potrawa-
bi robić/ á te bywaia lekarstwem y pokarmem
zaraz swym wdzięcznym zapachem/ Ktore
tāl moga bydz czynione: Wziac co najczel-

nych pożimek/ obrac/ y w winie ie rozplos-
tac: á bárzo mało winā na nie nālac/ bo
maiać w sobie wiele wilgotności/ puseza so-
ku z siebie dosyc/ á w kotliku/ albo na rynce
na weglistym ogniu warz: potym wdrobieć
do nich oszrodki białego chleba/ żeby wespót
worzaly/ á przez geste sito albo chuste prze-
bic: cukru podług wpodobania przydawoży/
znoru na weglistym ogniu warzyć wsta-
wiecznie do przystoynego zgeszenia miesā-
iac. Tāl bedzieś miał osoblwa/ sinaczna
y użyteczna potrawa.

W goraczach ciężkich morewych/

W żipaleniu
żoynim

Pluc/
Sercā/
Żoladki/
Wotroby/
Teret/
Pacherzā/
Sleziony: A nietylko by-

Goracz-
kom.
Plucom
Sercu
Żoladka.
wotrobie
Teretom.
Pachyr-
slezienie

nie y gwałtowne rozniecenie w nich tlomi
y gāsi/ ale ie też osoblwie posila.

Bywa też z nich Tort tym sposobem Tort: po-
czyniony: Biora ich ile potrzeba/ iedni cā-
le/ drudzy z cukrem pomiesāne: do tego tro-
cha tluczonego Cynamonu: y tāl z tego
Tort czynia y p eja. Drudzy tra oszrodki
chleba białego między pożimki/ maisto/ y
tāl Tort pieka/ y w goracych chorobach
do używania z wielkim użytkiem niemocno-
mu daia.

Owa pożimki/ tāl surowe iako rożne Goracz-
ne w goraczach kolerycznych używane/ by-
waia wielka ochłoda chorym.

Także Którym sie wiele żoćci w żoladki
wylewa.

Który gorzkość w wściech czynia/ tym Gorzko-
bywaia bárzo użyteczne/ dobrze żrāte/ obrac-
ne/ splekane/ z winem á z cukrem uży-
wane.

Też samo ziele y liście na Wiosne po ki-
mlode przychodzi do stołowego używania/
ktore bywa bárzo użyteczne tym którzy slezie-
ny sa chorey/ warz go z innymi zielonymi
iaryznami. Albo też samo w polawce z mle-
dych kur/ z orosiāna mała wśiekawoży/ w tej
pomienionej polawce/ albo w miesney z pol-
godziny powarzyć/ y dać choremu iedz po-
lewka.

Wotrobie zāmuloney/
W żolachy chorobie/
Rannym/ Tāl potrawi albo polewka/
bárzo użyteczna bywa. Abowiem zāmule-
nia orwiera/ rāny do kupy ściaga.

Tchu Którym niedostawa/ y iakoby mieli
być zāduszeni/ soku z liścia po cztery albo pięci-
lyżek/ ze dwiema łoty miodu białego chedo-
giego/ á z pol quinty białego pieprzu maiko
wārtego/ doświadczoneym bywa rācunkiem

używaiać

Wotroba
Żolaczca
Rannym

Tchu nie-
dostaw-
nia

używać za każdym takowym przypadkiem.

Pierś i płuca / **Apul.**
Pierś i płuca zranione / zawięzające / leczy
to ziele w winie waząc / miodem ośłodzic
wasy / też suchy po osmi tyżek rano y na noc /
co naciepley pić / przez niemaly czas.

Cieciaczka / **kom** / **Wpławo**
Czerwona cieciaczka /
Wpławu białogłowskie zawięzające / waz-
ząc to ziele y z korzeniem w winie czerwom-
nym y cieciakim / albo w wodzie dżdżowej /
podług przyrodzenia chorego / y według po-
trzeby samey choroby / y to rano y na noc cie-
plo po osmi albo dziesięci tyżek pić dawac.
Też liście posimkowe kłaść w trunku pospo-
lity choremu / dobrze.

Słojenia
Słojenie nabrzmiałey y napuchley po os-
mi albo dziesięci tyżek swięzgo soku z mie-
dem. Albo suchy z wazzonego ziela / także
miodem ośłodzic / rano y na noc pić da-
wac.

Złota / **niemoc** / **potężnie** / **wywodzi.**
Złota niemoc potężnie wywodzi.
Młot piaseczysty wychodzą y wywodzi
możem / tego ziela korzenia wziac dobra
garści y w pul garnca winą białego / do po-
łowicy wywrzenia wazyc / a rano y na noc
cieplo dawac po osmi albo dziesięci tyżek
pić. Tab. Apul.

Nerkom / **zawrzedziatym** / **y bolejącym** / **ziela**
Nerkom zawięzającym y bolejącym / ziele
le posimkowe y z korzeniem ze trzy garści o-
boga wazawsy w pul garnca wody / albo
winą / wazyc do polowicy wywrzenia. Albo
równie w cynowej konwi zalutowawsy / w
kotle wtopu przez trzy godziny wazyc / a ra-
no y na wieczor po osmi tyżek cieplo pić da-
wac / dobrze.

Czerwona / **cieciaczka** / **kom** / **inym** / **prochu** / **z liścia** / **miata**
Czerwonej bleguncy / y
Cieciaczki inym / prochu z liścia miata-
to waznego quince z winem czerwonym cie-
ciakim / rano y na noc pić dawac / bywa ra-
tunkiem.

Wszekniom / **od węża** / **y innych** / **gądzin** / **ia**
Wszekniom od węża y innych gądzin ia-
dowitych / ziele swięze zielone w dunicy w
wierciec / białym winem zlać / y przez che-
doga chusteczke przecedzić / z osmi tyżek na
raz cieplo dać pić. To raz y kilka powtarza-
jac. Tenże.

Także / **iągody** / **możone** / **w winie.**
Także iągody możone w winie.
Gdzieby bydło było od zmiat albo węża
obrażone / żeby spuchł on obrażony członek.
Wziac tego ziela prochu cztery loty / y z wo-
dą ciepłą zmieszać / w gebe mu gwałtem
wlać.

Brodawki / **z ciela** / **spadza** / **soku** / **z ziela**
Brodawki z ciela spadza / soku z ziela
swięzgo wygnięcionego z piac tyżek przez
kilka dni z winem rano y na wieczor pić / po-
spuśc ię tegoż ziela prochem każdym ra-
zem. To czyniac aż zgina.

Rany / **ciete** / **w ciecie** / **y suchowate** / **zwolascza** / **w**
Rany ciete w ciecie y suchowate zwolascza w
piersiach / y na innych miejscach bezpiecznie
leczy. wziac posimkowego ziela cztery loty /
Złomignau / płuca / albo Młowej mie-

dunki / **Gruszycki** / **Przywroci** / **Zanku** / **Prze-**
tarzaniu / albo Veroniki po dwa loty / Cyna-
monu dobrego poltora lota / Lakryciey / Im-
biru / orzechu Muskatowego po loćcie / Rese-
tywalu pol lota / Lodowatego cukru cztery
loty : To pokraćć wszystko drobno / y nalać
na to winą przednie dobrego białego pol gars-
ci / wody chedogiej stołowej kwarte / zassa
pontować w cynowej konwi / y przez godzin
cztery albo pięć w kotle wtopu wrzacego.
Potym gdy peroli przestydnie / przecedzić / a
każdego dnia rano y na wieczor po cztery al-
bo pięci tyżek cieplo pić rannemu dawac.
Doświadczoney trunku na rany / zwolascza w
piersiach suchowate.

Także / **wziac** / **korzenia** / **posimkowego** / **ziela**
Także wziac korzenia posimkowego ziele
la dwie garści / albo z osmi lotow / Młon /
Gruszycki / Przywroci / Sesiego poleiu / al-
bo Pieniechnu po garści / albo po cztery lo-
ty : posiekać / na to nalać winą dobrego / al-
bo piwa starego ze trzy kwarty / y w cynowej
konwi zalepiwszy ciastem / pomieszanym
spůsobem wazyc / y pić dawac.

Poszwały / **leczy** / **gruntownie** / **wziac** / **ziela** / **poszwa-**
Poszwały leczy gruntownie. wziac ziela
posimkowego poltory garści / Bylice y z
kwiecień iey / Szerebniku / Podeszalu / Ku-
rzonery z korzeniem / Muszczu / albo Musz-
cu z modrym kwiatem / Gruszycki po gar-
ści / liścia co namłodsze polney Roze / Po-
teczniku / albo Muszczu wodnego / Lub-
czyku / Butwice / kwiecień Lantowego /
wierchołkow albo sosikom z ziemi sie po-
kaziacych posimk / Rozku ziela po pol
garści : To wszystko posiekać / a garniec
wina białego / albo piwa starego nalać / za-
lutować w cynowej konwi / y w kotle wtopu
wrzacego przez sześć godzin wazyc / a ka-
żdego dnia rano y na wieczor / po osmi albo
dziesięci tyżek rannemu tego pić trunkiem
dawac.

Kamien / **w nerkach** / **krzy** / **y możem** / **wy-**
Kamien w nerkach krzy y możem wy-
wodzi. Do tego broni mu sie zaminajac :
Wziac iągęd posimkowych dobrze dożrzą-
łych y obranych / a w białym winie zplota-
nych dwa funty / wyczuchnac ię z winą co
nalepiey / y zbic ię wazecha na drewnianym
krzynowle co nalepiey na kase. Potym
nalać na nie Aquawity raz y trzy przelute-
waney zwiną dobrego / albo z lagru wypa-
loney / znorn wazecha dobrze vmieszać / y
w sklenice tak obwarować / żeby namniey
nie mogło odchodu mieć. Tego po do-
brey lyżce każdego dnia na czczo porannu /
przez cale lato / zaminajac go przed każ-
dym używaniem / dawac. Wiele kroć do-
świadczone lekárstwo było.

Zabom / **ostabiłym** / **y chwiejącym.**
Zabom ostabiłym y chwiejącym.
Tol zbytńi krowie z nosa zatkanawia / po-
rzeń w refu trzymány. Także liście tarte / krowie
a w nozdrza puszczane / albo też na czolo
przykładane. Tab.

Poszwa-
lom.

Kamien
w nerkach
krzy.

Zabom

Wzecziena

Wzrostu Wzrostu na twarzy. Także
Krośty y babele twarde na licu/ albo y po
czyle spadza / soliem ie tego ziela czesto na-
cieraiac / albo z soliem z iagody/ albo winem
z nich.
Dziur Dziur na podniebieniu / wziac tego
ziela z korzeniem dwie garści / Srebrniku
garści / winą kwarte białego / wody studzien-
ney pul kwarty. Co wazyc do polowice wy-
wrzenia / y tym cieplo wsta wymywac. A
gozieby w gardlerany albo dziury byly / tedy
tym gargarysiny czynic.
Cuchnienie z wst / z zebow wyprochnia-
tych / albo z dziasz zapuchlych. Także zatkaj-
ni wst odpadza y goi / ziele z korzeniem w wi-
nie wazyc do wyrwienia trzeciej czesci / a
przecedziwszy / miodu wlozyc / y znouu przy-
wazyc / y tym cieplo a czesto wymywac w-
sta.
Także rany y dziury w gardle goi wyche-
daiaac. Solu tego ziela / solu Kokornas-
kowego / solu serotkiew Babeli / po trzy loty.
Miodku rozanego tot / solu z iagody Morfo-
wych pul lota / prochu z psiego lacya biale-
go kwinte. To zmiesawszy / dac gargari-
sinem tego wzywac.
Zebow Zebow bole wklada ziele pozimkowe / w
wsciech dlugo suchaiac. Toz tez czyni
ziele y z korzeniem w ciepkim winie a w
occie wazyc / y te sucha w wsciech cieplo y
dlugo trzymac.
Wszklenie od pialak leczy ziele w wo-
dzie wazzone / a na rana plastrowane.
Zaba pod izykiem.
Bolesci w ledzwiach / albo sciatyeczne w-
klada / z ziela suchego mialko wtartego / z
mascia kora Dialthea zowieiny vmiesiac /
y nabolace miejsce przykladac.
Podagrze z zimnych flusow. Wziac te-
go ziela / Bylice / kwiecie Rumientowego /
piolynu podiwu dobrych garosciach. To po-
siec iac y w wodki plocienne pozasyniac / a w
polowicy wody / y w drugiej polowicy wi-
na wazyc y tym miesca w nogach bolesne
nagrzewac / co naciepley scierpiec moze.
Ramien Ramien wnetkach przy y w wodii / wa-
rzac ziele w wodzie / y po pas sie w niej ka-
pac.
Glidwa Glidwafer zatkanawia / sol z ziela pozimi-
kowego w nie leiac / albo slayuchy w nim
maczaiac / cieplo w nie klasc.
Wzrodo Wzrody plugawe. Takze
Rany wazyc listie y z korzeniem / y wy-
mywac cieplo / wychebaja y goi. Tez ie tlu-
lac / na nie przykladac do brzo / albo y prochem
mialko z listia wtartym zasypuiac.
Wplawo Wplawy paniem zatkanawia sol / tak sa-
mych iagody / iakto z listia y z korzenia iego / z
soliem Babczanym pitac.
Zgadze Zgadze / tak iagody dojrzaie / iakto listie z
korzeniem w winie wazzone / a wzywane.

Iny sposób dystrylowania wódki z
Pozimiek z Kaymunda Lulla.

Prawie żrzących Pozimek wziąć ile kto
chce / y zagnąć je w naczyniu szklanym
dobrze zwierzchu nakrytym: Potym je dystry-
lować. Ta wódka bardzo bywa osobliwa / y
zdrowiu choremu użyteczna. Abowiem

Człowiek zemdlałego posila.

Jad z niego odpadza.

Zawojmiane czyszczenie Miesięczne pła-
niain wzbudza.

Goracości wewnętrzne gasi.

Krosty na twarzy iatrzace y zapalone spa-
dza / to wódka je obmywając.

Ta wódka stokrotna moc ma do pomie-
śnionych niedostatków gdzieby z Aquavita by-
ła dana. Ulesze daleko wiersza / gdyby z
kwinta essentia z winą wyciągnięta.

Plomyl na twarzy / to jest zapalenie twa-
rzy ospadza / nie sie często umywać. Także

Zmazy wśelacie / a zwlaszcza z zapalenia
krwie. Toż

Krosty twarde czerwone / które Lacinia
cy Varos zowia / spadza / często nie twarz
umywać.

Z oczu spadza zasłony / pawłoki / makiły /
wódka z Pozimiek z trocha oczkowatey soli
wypalona / puszczając jey potrośe w kaciki.

Ini tak z tych iągód wódka bez ognia do
strawienia makił na żrzenie / y do wzrostu by-
strego y ostrego czynia: sklenice Pozimkami
dobrze żrzałymi napelniośy / pilnie wierch
naczynia nakrywając y obwiezując / y w mro-
zisko przez osm dni zagrzechala: które sie w
wodzie obraca. To potym w naczynie mied-
dziane chodzie / albo na miednicie mościac
dzwoła wylawśy / przez siedm dni albo osm
zaniechając / że wszystko zielona sie stanie. Te
przecedzić / a w kaciki oczu / albo na zasłone
puszczać. Tab.

Drudzy Pozimki co najrzadziej w miednicie
miedziana klada / y potrzebny je malka ocze-
rowata sola / w wilgotney piwnicy przez osm
dni chorwata / że z siebie wodę zieloną puszcza.
Która przecedzisz / w oczu puszczać.

Poty zbynie zawościaga / pić y nacię-
rząc.

Wódka z ziela Pozimkowego.

Naprzystoynieszys czas do wypalenia tej
wódki w rzodku Kwietnia: Biorac li-
ście / korzenie / y kwiat wespół / a posiekawszy
drobno / z Balneum maris odciągnąć wola-
nym ogniem. A potym do każdego pol gari-
ca tej wódki / po osm locow suszonego ziela
z korzeniem y z kwiatem z grubą przelutśy
przydąć / y przez cztery dwadzieścia godzin
pterwey możyć dobrze wierch saktawśy Al-
lembitą: potym powtore dystrylować / y w

sklenicach na stoncu wyzonować. Ta wódka
kamien w nerkach krzy y wywodzi / rano
y na noc po osmi albo dziesięci lyżek jey pić
Także jey do wina do pospolitego trunku
przylewając.

Wilgotności w ciele / a zwlaszcza krew w
palona polerwie / y goracość chłodzi.

Trunek dla spędzenia żółtaczki z przysada
inych rzeczy: wziąć ziela Pozimkowego z ko-
rzeniem / Celidonie / albo Jaskółczego ziela
z korzeniem / kwiatu Janowcowego / po ro-
wney części każdego: wszystko drobno posie-
kawśy / dystrylować w Balneum maris. Po-
zym do każdego pol garnca oney wódki przy-
dąć / tychże pomienionych żioł suchych / y z
grubą przelutczonych po osm locow / y dąć
temu przez 24. godzin moknąć w Balne-
um maris / potym znou przeciagnąć / y
na stoncu wyzonować. Ta żółta niemoc
możem z ciała wywodzi / dając jey rano / y
na noc po cztery albo pięci lyżek.

Oczu zawrzedziłość leczy y wychadza /
puszczając jey często kropie trzy w kaciki oczu /
y nie oczu płocząc.

Syrop Pozimkowy.

Czynia tym sposobem: Biora iągody co
nazwałśe funtow cztery / chedogo obra-
wśy płocza je / y na krzynowie warzecha ra-
tra / y wszystko wylewając / że powoli przecieka
na misie / pilnie na krwśy żeby co nie wpas-
dło. Potym tego co przeciecze wziąć trzy
funt / cukru przedniego białego dwa funty /
y razyc wespół / y kłanfitować go biółas-
mi / przecedzić / a w sklenicy do potrzeby cho-
wać. A nie warzyć go w naczyniu miedzia-
nym / ani w cynowym chorwać / bo z oby-
gą bierze iad / ciała szkodliwy.

Wśelacie zapalenie wewnętrzne wychadza.

Rob albo miodek pozimkowy.

Agody co nazwałśe miesiste / zbierśy je
wprawie dobrze warzecha / warza na wiel-
kiej polerwanej rynce / nad wolnym ogniem
weglistym / miesiatć wstawie. A gdy po-
czna wzwierać / odstawić y przebić przez chus-
tę. Potym znou warza / miesiatć także
dla przypalenia / aż zgesniecia iako konfekt:
potym kto chce z cukrem mieć / przyłożyć ile
sie komu podobą. Drudzy bez cukru czynia /
jedno z cukrem dluzey go chorwać może / ni-
żli bez cukru. Ten wszystkim wysśey pomie-
nionym dolegliwościom służy.

Może go też przysmakiem do jedzenia w-
zywać / z trocha winą / wódki różancy / y z
grestowym cukrem / w chorobach goracych.

Drudzy z soku tych iągód czynia Gelaty-
ne / albo Galaree / tym sposobem iako z
pigw: które używają przy Bankietach.
Ale chorym w goraczkach potrzebniejszy.

Kamien.

Wilgo-
tności

żółtaczka

Oczu

Syrupus

Chłodzi

Rob.

Młodości

Jadu

Miesię-
czney

Chłodzi
Krosty na
twarzy

Także by-
wa potra-
fiący

Plomyl
na twarzy
Zmazy

Krostom
czerw-
nym

Z oczu
makiły
ścieta

Wódka
na oczu

Poty zby-
nie

Aqua stil-
laria ex
Foliis,
Radice,
& Flori-
bus.

Pożimki w cukrze.

O Bieraka co nachodziſſe a nieprzejrzałe/ całe/ y obmywſzy/ na chedogim obrusie roſtładają dla wyczuchnienia. A wlozimyſy je w ſkienice/ albo w polewany garniec/ na lać na nie cukru chedogo odſymowanego/ y takſy syrop geſtego ciepła/ y nakrywſzy przez noc/ nazaunierz oblać on cukier zroodniały z ſo-

ku puſzonego z iągoda: znouu go przewarzyć do zgeſzczenia/ y na nie wlać: potym trzeci- go dnia toż uczynić/ y tak to powtarzać prze- warzanie/ aż ſie wſyſteł on ſok z iągoda w cu- kier wciągnie: co znakiem będzie cukier nie zroodniały/ albo geſty iako miód/ albo ſy- rop. Te ſłużą wſeſzey pomienionym niedo- ſtątkom goracym.

Swieczki/ albo Swieclik/ Rodzaj 59.

Euphrasia, Eufraſia, Oph- thalmica, Herba ocularis.

Argentroß.

To ziółko nie wielkie ieſt y drobne/ wzwyż na piadź/ krzewiſte y gałązkowate. Li- ſteczków ciemno zielonych geſtych/ y drobnych/ a około iakoby drobnu- chno wypielowanych. Smaku tro- che cierpkiego y gorzkiego. Kozczki drobne/ cienie/ geſte/ a rumienawe. Kwiateczków drobnych białobro- natnych/ a wſezodku żółtawe. Ko- rzonków drobnych y króciuchnych/

do lekarſtw niewżytecznych.

Wzięſce y czaś.

Koście rado po pagórkach/ ści- niſkach/ polach. Kwitnie na ſchyl- ku lata pod Jeſien. A tego też cza- ſu ma bydź zbierane y z kwieciem.

Przypodzenie

Kozgrzewa y wuſuſza w pier- wſzym ſtopniu: wytiera y za- twierdza.

Moc y ſkutki.

To ziółko wſelakim niedoſtątkom y be- ſielegliwoſciom oczu/ tak ſuſzone/ iako świe- ſe/ iakimkolwiek ſpoſobem wſywa- ne lekar- ſtwem/ bądź potrawa/ albo ſalata/ dlugi czaś go wſywaiać/ ſłuży. Też ſok z winem w oczu puſzczany/ oſtrzy wzrok.

Zaemionym/ y błonkami zaſtonionym o- czom/ wterciane w nowey dunicy/ albo w moździerzu tłuczone/ a przykładane/ albo w winie warzone a pite/ ſłuży. Tab.

Proch

Proch miakki z ziela do potraw y trun- tom mieſzany/ bywa chorym oczom ra- tunkiem.

Toż czyni z białym winem dobrym wſy- wany.

Pamięć zachowywa. A wraca ona przy- wraca.

Wzrost poſila.

Jeſze lepiej grzane czke z białego chleba w- grzać/ malmazyą ciepłą ia polać/ a tym pro- chem poſypawſzy/ na czezo wſywać. Może do tego prochu troche Swoździkow przy- mieſzać/ y tak wſywać/ albo cukru drogie cześci.

Muſki przed oczyma latające oddala: Tegoż prochu z Anizem/ z naſieniem Wło- ſkiego kopru/ a z trocha pieprzu wſywać.

Zawrot głowy leczy: wziąć Swieczek ſu- ſzonych y miakko wtartych ze czterey łocy/ kroić/

u muſu

Oczom chorym

Wzrostu zaemione mu.

Pulule

Oczom

Pamięć oſtrzy

Wzrostu

Muſki przed oc- zyma

Zawrotu głowy

W Muskatowego lot / po pol kwinty tego biorac / albo wiecety na raz. Jednak lepiej żeby przedy wotrobą y głową była przez chędożona.

Zoladka Zimnemu żoladkowi / y tym

goraczki Zimnicom ktore z zagnicia wielkiego w nim wilgotności pochodzą / bardzo użyteczne / iako y wino z niego.

Żółtaśce Żółtey niemocy wielkim jest ratunkiem w winie warzone / y trunkiem przez kilka dni dawane. Trag.

Aqua Euph. **Wodła z Świeczek**

W tego czasu ma być dystrylowana kiedy kwitnąć zaczyna. Ta

Oczy chorym Oczom chorym bardzo użyteczna / nie wymywiać y pić. Także

Oczy z palonym Oczom zapalonym / na czczo rano / y na noc po dobrym trunku iey biorac / wychładza / y chusteczki w niey maczając / na nie kłaść. Też ia w nie puszczać dobrze.

Alia aqua **Jeszcze lepsza**

Wziąć ziela y z kwieciem swym ile sie potrzeba : Rosy szklą / Ruty / Celidoney z równo / y to wespół drobno posiekać / y z Balneum maris / albo na panwi wozynić : Ta wodła oczu wymywiać / albo po kropce po trzech w nie puszczać / wychładza ie / wzrost ostrzy y bystry czyni.

Vinum **Wino Świeczkowe.**

W przy zbieraniu winą w Jesieni bywa czynione. Biora tego ziela świeżosuszonego y z kwieciem ile kto chce / y może dobry na to leia : A gdy sie wytrybie / chowają do potrzeb. To wino

Wzrostu słabemu Wzrost słaby posila / zwłaszcza w starych ludziach z przyczyny słagmistej.

Inaczej wino Może też być tak czynione / iako sie o piotunkowym winie napisało.

Wodki na oczy

Oczy stare Oczom czerwonym y ciętacym : Pigul naprzód z Aloe wyswać. Dopiero tymi wodkami oczu przemywać : wziąć Rosaney wodki / Świeczkowej / Dzierżannowej / Porzinkowej / Rosy szklowej porówny części / Kamfory trochę do nich zmieszać : w tych chusteczki chędogie maczając / oczu przemywać / y na nie kłaść.

Wzrostu Wystrzegać sie też potraw rozgrzewających / gorzennych / y winą / marmazey / czosnku / Cebule / Rostkowie / Chrzanu / y innych zbytnie krew rozgrzewających pokarmow / także y trunkow.

Kroftom Krofty / albo wrzędzienieczki na żrenicy spać / białą wziąć z iadą świeżego / rozbić go co najlepiej wodkami pomienionymi / a maczając chusteczki / na oczy przykładac y na

stronie. Albo też iabłk w tym obmoczyc y na oczy przykładac.

Oczu suchosc odwilża / wodła tego ziela z cukrem białym w oczu kropkami puszczana.

Zapalenie oczu odpadza ten proch. Wziąć Rorandru w ocie pierwej moczonego / papia rożanego / Świeczek / Kurzego ziela / albo Pepawy / Cynamonu a cukru / po rowney części / y veluc mialko. Tego po każdym obiedzie y wieczery na grzance z winem świeczkowym / albo innym polarowsy / przylarowsy do niego wodki świeczkowej. Może też tego prochu z iabłkiem dobrym smaczynym y pachniacym / albo z Gruska wyswać.

Wzrost mody y bardzo słaby / ze zbytnich wilgotności slagmistej mozg napelniających posila / y iasny czyni : wziąć naprzód piguly / ktore aureas zowia / to jest / złote / raz albo dwa : potym głowe przemyć lugiem z Szalwicy / z Materanu y z Rojowniku wozynionym. A potym oczu niżej opisana wodła wymywać : wziąć wodki świeczkowej / Celidoniowej / wodki kopru włoskiego / Rucianey po rowney części / zlać ie wespół / y tym oczu przemywać. Oczy czysci y ocieślość ich leczy.

W tejże potrzebie proch : Wziąć świeczek / Orzechu Muskatowego / Kubek / Imbiru / Cynamonu / każdego po łocie : Włoskiego kopru nasienia dwa lota / Anyzu / Łasnego czysci / albo Czarnogłowu / każdego po pullociu. To wszystko co namieley zerzeć / y na grzance z chlebą białego w winie omazać pożywać. Ale sie przetym strzedz woselatego napelnienia żoladka / a ile wiec czornego.

W cukrze kwiatki z Świeczek.

W Lipcu mabydż to ziela zbierane / a omaszkawosy z rozdziel listeczki y z kwieciem / wietkać drobno. Tego wziawosy funt / a cukru białego pul trzecia funta / y wespół veluc w kamiennym moździerzu / a w sklenicy na stoncy iarkie wystawic / żeby sie przesmażyło / często przemieszując.

Wzrostu

Mody mozg posila /

Macrobie zatkaney dobry /

Zolea niemoc spada. Także

Żoladkowi zimnemu ratunkiem bywa.

Rozsadek

Świeczki od oświecenia ciemnego w roku rzezone. Abowiem oczy słabe / ciemne / zaśle oświeca. Zdziwić sie musie / że żaden z starożytnych Ziotopisow / o tym ziołku wzmianki nie wozynyl / Dioskoryd / Galen / Theophrast / Plinius : tylko posle dnięsy. a mianowicie Arnoldus Villanovanus.

Suchość
i oczu
zbytniey
Proch na
oczy.

Oczom
modym.

Proch na
oczy.

Confer.
ua.

Wzrostu.
Mody.
wstrabto
Żółtaśce
Żoladka

Swieczki albo Swietlik modry / Rozdział 60

Euphrasia Cærulea, Beta syl-
uestris, Beta pratensis.

Blauro Augentrost.

Sa inne Swieczki wzrostu wyso-
kiego od pierwszych / tak kładzem /
liściem / które ma gładkie / nie po-
marszczone iako inne / y dobrze ści-
śke y dłuższe. Kwiat z pięci listecz-
ków złożony modry / iako na Mu-

ietrze modrym. To ziele dla nie-
znajomości / albo radniey zaniedbá-
nia y wzgardy / rzadko do potrzeb
lekarskich przychodzi.

Wzrost.

Rosćcie w lesiech trawiistych /
miedzy trawą / w rowach wilgo-
tnych / na gruntach y ziemiach tłu-
stych wilgotnych.

Przyrodzenie

W pierwszym stopniu rozgrze-
wa / a w wtórym wysusza.

Moc y Skutki.

Wzrost to ziele gdzie obficie rosćcie / y w
lepszej jest znajomości niżli naszym lu-
dziom / przychodzi do stolowego używania z
innymi ziołami do salaty / zwłascz na wiosne
pozi młode. Bywa y iarzyna używana na
miesie / ale nie w nas / gdzie innych zioł do ra-
żowania w zwyczajni niemają / tylko miser-
na kłupie.

Bywa też to ziele do wini kładzione / któ-
re trunkiem używane / wzrost iasny / y ostry
czyni. Tab.

Oczom zawartym za spadnięciem powiek
bywa ratunkiem esobliwym / tłuśc y na nie-
przykładając.

Przymiot ognisty z oczu myślagal

Sokiem tego ziela kłoby sobie namazó-
wał oczy w Księzycu Sierpniu / ten przez cła
ty rok wyjdzie szych przypadków na nie. Tab.

Oczy chore ciemne leczy puszczając go w
nie / y wzrost bystry czyni.

Do iarzyna
kłodzonych
y z salaty
te przycho-
dzi.

Do wini
bywa kła-
dzone

Oczy za-
warte

Oczom

Cály rok
zachowu-
je oczy
od bolu.
Oczy cie-
mne

Wyczyniec / albo Adysy Jeczmiień / Rozdział 61.

Wyczyniec / który też Jeczmi-
niem Nyskim zowiemy : li-
ście puszcza Jeczmiennemu
podobne / tylko węższe y krótsze.
Kłos kłokolowemu podobny. Zdob-
na sześć palcy długiego / na których
sześć albo siedm kłostów / podczas
y osm z jednego korzonka / które i-
ako w Jeczmieniu rozpięzchle.

Wzrost.

Rosćcie na polach / na dachow-
kach nowo położonych / rosćcie na
cementarzach / przy drogach y ścież-
kach : y na miedzach sie znayduie.

Przyrodzenie

Jest przyrodzenia ciepłego / przeto

ściągaj

ściaga / zátwierdza tę cierpkość /
która w sobie ma.

Phoenix, Hordeum murinum,
& Lolium Murinum.

Maußgerst / Maußkorn / Taub-
korn / Fursthaben.

Moc y Skutki.

Ciekoc-
kom Ciekocze nie tylko czerwona / ale y inne
zastanawia. Także

Wplawo Białogłowski wplawy.

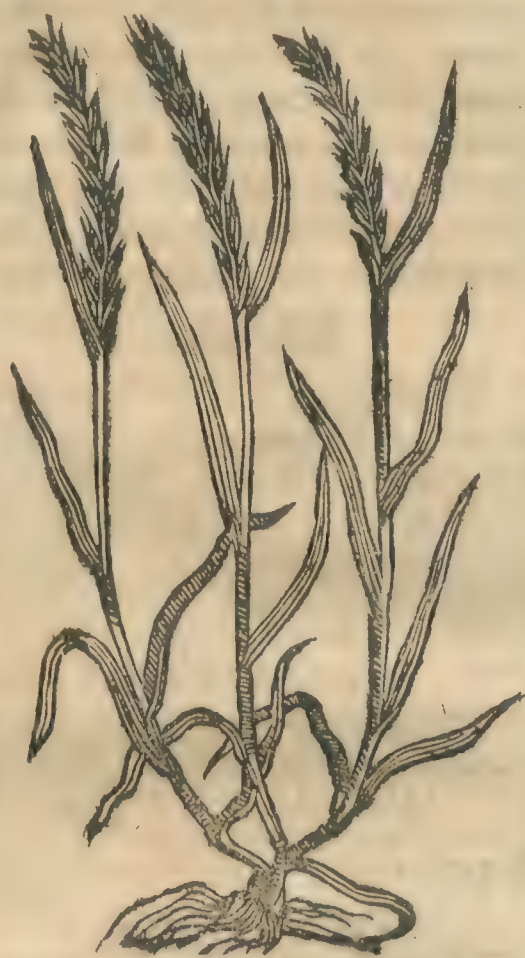
Nasienie plynace nad przyrodzenie
zawściaga / klos z nasieniem conamie-
ley wrzecz / y z winem cierptim dawać pic.
Dios.

Wiegum-
kom Z twarbyim iatem tego prochu miasto so-
li wywias / ciekaczki także zawściaga. Dio.

Tob-
kowie Tot zbyeni kowie z nosa / albo zkad inad /
iako niektórzy pisa / zawściaga : wwinow-
go w czerwona welna / na gotey syi nosić.
Dios.

Glusy y
spadki z-
zasmawa Glusy wfeldkie zastanawia / z ciepłym go
winem pias. Eginet.

niezatrzy-
maniu Tym którzy nie mogą moczu zadržymać /
bywa osobliwym lekarstwem tenże proch z
cierptim winemgo pias.

Rozeniec / albo Roznik / Rozdżiat 62.

Rhodia radix, Radix Mace-
donica, Radix rosea.

Rosenwurtz.

Rozzenia jest miazgłego / nie
gładkiego / knodowatego /
kora gładka okrytego : z-
wierzchu rumiany / a wewnątrz
biały / zwłaszcza świeży : ale zeschly
rumiany albo cielistey barwy. Di-
oskorid przypodoba go do korzenia
Kostowego / iedno lżejsze : a gdy
bywa tłuczony / daie z siebie różey
zapach / z którego nazwiska dostal.
Kłącza oblego łokietnego. Liścia
miazgłego / podługowatego / soku
pełnego / zaostżonego / okolo różg
swych gesto nasiadłego / iako v Ro-
schodniku baczymy / okolo kraidw
zabłowanego. W wierzchu tego
swego kłącza okółki zielone / iako v

Sosna: a gdy dojrzeje / rumiany bywa. Jest między innymi korzeniemi bardzo czystowy / tak choćby go przez kilka miesięcy chował bez ziemi / iedną potym w nie siadawany / przymie sie / y różgi z siebie zielone puszcza / liściem okryte.

Wzrost.

Ná górach wysokich sie znayduje / między skalami / gdzie okolo siebie mało ziemi ma. Ná górach Macedonskich / Korintyjskich / na Tatrach y Babięj górze. Wgale rzadkiem znajomę.

Przyrodzenie

Słożony jest z czystek subtelnyh

przenikających. Rozgrzewa we wtórym stopniu / na końcu rospadza / Galen. Drzewy męskiego przyrodzenia twierdza go byuż / częścią ciepły / częścią wilgotny / częścią chłodny.

Moc y skutki.

Boleniu głowy z goracey przyczyny / Rozżeni bywa użyteczny wlewkę go / y po kropie wodka Rozżana / y trochę olejku rozżanego / na czolo y na skronie przywitać / Dio. A to iestli z goracey przyczyny bol / tak sie po wiedzialo.

Boleniu głowy.

Mozg rodzicznym zapachem posila.

Mozg.

Jesli też z zimnego flusu / tedy z Maieronowa woda odwilżać go / a olejek albo masei także maieronowej przydać / albo maieronowej / albo olejek Ciardowego. Co wa każdemu bolu głowy / tak zimnemu / tak to goracemu bywa użyteczny.

Głowy bolenie z zimney przyczyny.

Przeffka / Skrzyp / Sciepeczka / Rodziat 63.

Equisetum, Caudaequi, vel equina, Hippuris.

Schaffheuw / Katzenwadell / Roßschwanz.

Przeffka.
Equisetum
arvense
Schaffheuw.

Equisetum secundum.
Skrzyp.

Das zweyte Schafftenheuwß.

Skrzyp
Equisetum
secundum

Przestki czworaki albo sześćci
raki rodzaj mamy : v Laci-
nikow tylko liczba różnice między
sobą mają / a imiona iednakié. v nas
nazwytki różnemi podług rodzaju
káždego bywają mianowane.

Przestka zaraz sie na wiosnę z
ziemié puszcza / na kształt rzasy wło-
skiego orzechá / albo iego kwiatu
czarnawo / wewnątrz czesza. Ta
potym zacząsem w różge z wiela
członków albo kolanek wynosi sie /
zwierzchu cienio żłobkowana / albo
stryfiata y zarumieniała / obla / zlek-
ka ostra. Od tych członków albo
kolanek obola listeczki cienne / iako
szczeciny iakié / także kolankowate /
y zlekka ostre : a idą kolem od kážde-
go członku / aż do wierzchu. To
zielo ma kształt koniiego ogona /

od którego tak v Laciennikow / iako
y v inych narodów imienia dosta-
to. Kwiatu y nasienia żadnego
nie miéwa. Korzenia twardego y
zdrewniałego : na łokieć wzwyż /
podczas wysoke / podczas y mniey-
sze / podług buyności ziemié gdzie
roście.

Strzyp.

Od strzypania / gdy go w reku
mnie / rzeczony / także gdy co nim wy-
cierają : drugi rodzaj Przestki /
mając różge prosta / łokietna / czesza /
kolankowata. Listki oble / podług
wate / wśakże od Przestki dobrze
krótsze / y węzłowatsze albo kolan-
kowatsze / bielsze / mielsze / kolem ro-
puszczone.

Strzepeczka wielka.

Equisetum tertium.

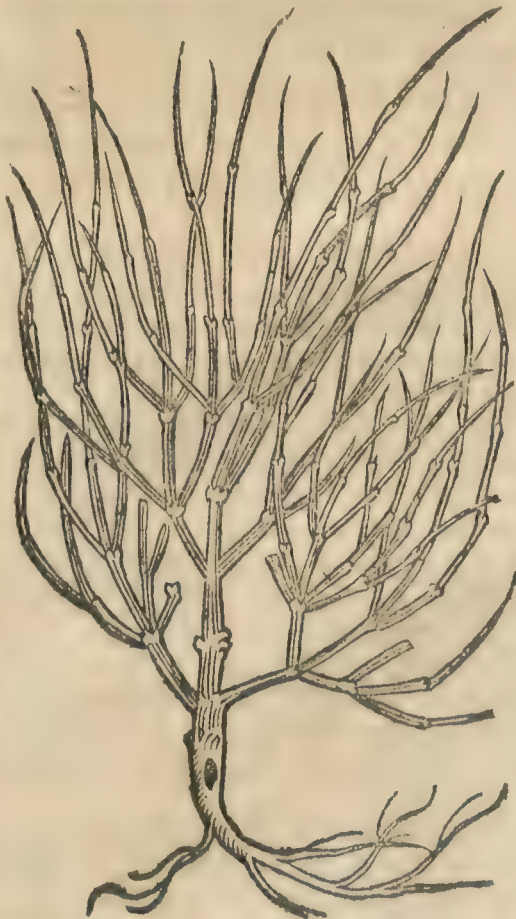
Das dritt Schaffchenw.

Strzepeczka mnieysza.

Equisetum quartum.

Wilder Rosszagal Klein.

Strzepeczka

Strzepeczka ma także różge stry-
siała/ iako Strzyp abo y Prze-
sta/ kolankowata/ czeza/ krucha:
od tęg wiele innych różdżek pocho-
dzi/ które także są kolankowate/ y
ostro chropowate/ nie rozpuszczając
kołem od kolanków listków. Ko-
rzeń tęg barzo mały.

Strzepeczka mniejsza.

Strzepeczka mniejsza/ która też
Prześlazowiemy/ ma pierz prosty
mocniejszy niżli pierwoża/ y nie tak
kolankowaty: od tego odnoży po-
chodzą długie/ cienkie/ subtelne/ i-
ako sitowe: a te są ostre y członko-
wate. Korzeń mniejszy dobrze y
dłuższy z odnożkami.

Miejsce.

Kosną wbystkie na miejscach
wilgotnych/ na piasłach ialowych/
na rolach piasztych mokrych.

Przyrodzenie.

Wbystkie są przyrodzenia chło-
dzacego w pierwożym/ a wysuszą-
cego we wtórym stopniu. Smac-
ku cierpkiego/ ściągającego y zwiér-
dzającego/ z gorzkością znaczną.

Moc y Skutki wbystkich.

Czerwona Czerwona ciękaćka zawięta/ z winem
cierpkim y ostrym sol z świeżego wypia-
sowania/ trunkiem na czezo y na noc po piaci
albo śesci lyżek.

Charłak Krwia charłakowym toż dąć: Albo
nia kwia wziąć Prześlki abo Strzypiu/ a chocia Strze-
peczki ledą korey/ ze cztery garści/ suchej albo
świeżej/ Bąbki dwie garści: Pokrąawoży
oboie drobno/ poł garcá wody dżółowej ná
co nálać/ a zálepnoży ciastem w cynowej
konwi/ w kotle płropu wrzacego przez godzin
cztery wárzyć. Przecedzić/ a w tym cukru Ro-
żanego co nastarżego z ósmi lotow rozpścić/
y znówu przez chedoga chuste przecedzić/ y
choremu ráno y ná noc po dziesiáci lyżek pić
dávác. Albo

Wziąć ná raz kwinto prochu tego ziela w
eluczonego/ y z solkiem z ziarnistych iablek
kwiatnych/ abo z sezarwówym/ dáváć pić.

Rány w pierśiach y w płucach wśelákie
leczy/ w wodzie go wárzac ażby trzecia cześć
wyrzálá/ a ráno y ná noc po dobrym trun-
ku ciepło pić. Toż czyni

Sól z nich wygnieciony/ po cztery lyżki go
ná raz biorac.

A gdzieby takowe zranienie płuc z zimney
przyczyny było/ abo y goraczki przytym nieby-
ło/ tedy może te ziola w białym winie do-
brym wárzyć/ do wyrzżenia trzeciej części: a
przecedznoży/ wlożyć do tego miodu chedo-
giego lotow śesnaście/ znówu wárzyć Symu-
iac pilnie/ y choremu tego po ósmi albo dzie-
wiáci lyżek/ ráno y ná noc ciepło dáváć.

Suchotom z zawiędziałosci płuc osoblie
wym bywa ratunkiem/ dáváć go przez niemá-
ły czas po quincie z śesćci lyżek wodki Báb-
czaney/ ráno y ná wieczor ciepło. Tego też
prochu w potrawach y trunkach używac do-
brze/ w takim przypadku.

Gwiżdżochmieniu/ sol z tego ziela y z ko-
rzenia tego/ po piaci albo śesćci lyżek ná raz go
biorac/ bądź samego/ bądź z winem.

A gdzie świeżych tych ziół mieć niemoże/ te-
dy suche w winie wárzone trunkiem używac.
Prochu tymże sposobem z winem dobrym
białym używac/ y potrawy swe nim posy-
puac: albo z solkiem miękiego iáć bróc go
dobrze. Toż wárzone z korzeniem swym
piac.

Krwia wróćciacym/ plu/ocym/ abo char-
łakowym/ poł lotá ná raz prochu z tych ziół z
solkiem ostu polnego/ albo osłego pić.

Złobkowi zawiędziałemu y bez miáry
boleiacemu/ prochu tegoż z wodą wárzone-
go ziela. Także suche z niego używac dobrze.

Ciekaczki wśelákie zawięta/ w winie/
albo w wodzie wárzone/ a ná czezo y ná noc
po cztery abo pięci lyżek trunkiem używac.

Tę kłistą z solku/ káśdego dnia/ chocia y
dwakróć dáváć/ listki zramone czerwona bies-
gunke leczy/ y ciękaćkę zawięta.

Moczni z cięskością odchodzácemu/ listki
z Prześlki z winem pić dáváć/ a ziele samo
świeżo zielone tłucac/ ná prog łoná plastra-
iac/ wolno wywodzi. Toż puchlinie bywa
lekárstwem.

Riśkom zranionym/ tak z zawiędziało-
ści/ iako z iádo-witey máterey w ciękaćkach/
wielkim bywa ratunkiem toż listki w wodzie
rościeráne/ a trunkiem używane.

Toż Pechyzowi zawiędziałemu/ y
Przepuklinie/ Dios. Także sol pić.

Gdzie listki z przepukliną wyćieká/ pro-
chu z tego ziela po lotie z ciepłą wodą pić.

Słężenie chorey/ po quincie tego prochu
z winem ostrym y cierpkim/ a z syropem kwá-
snyim pić dobrze.

Urkoni/

Mechyzowi/

Korzeniu zawiędziałemu/ prochu po
czwierci

Rány w
pierśiach
y w płu-
cach leczy

Suchoty

Gwiżdżo-
chmieniu-
cym.

Wemio-
tróć-
wym.

Totadu.

Wiegus-
tom.

Moczni.

puchlinie

Riśkom
zranio-
nym

Pechyzo-
wi

Przepu-
klym

ślężenie

Urkoni.

Pechyzo-
wi

Ropa mo
czym.

Wplaw

Mocz.

Sistatom

Rantom
niem.
Przacy.

tot kowie
z nosa.

Rano w
gacie.

czwierci tota z mlekiem stalistym / a z Rozej
czernoney syropem / trunkiem dany / leczy.

Albo też ziola w przereczonym mleku sta-
listym warzone / tymże syropem każdy trunek
ośrodziny.

Pechyrz też zawrzedziaty / albo y korzeni
spicyow. c. tymże dobrze. Albo wziąć z czes-
ry lyski soku klarownego z tych zioli / Glinki
Ormieniowej przyprowionej trzecia część
quiny / Tragagantu miarko wtartego tak
wiele. To w pol zmieszawszy / spycowanie
tym czynić.

Ropa mochracym / wziąć korey z tych
Prześci / Kunradu albo Bluszu ziemnego
po dwu garści / Zoledziu miarko tluczonego
cztery loty / lupin w których zoladz siedzi y
tępi / albo Koszyczkow / albo pokrywki / sko-
rup od iakie palonych po łocie. Ziola pokr-
taci / y z prochami zmieszać / a na to wszystko
pol garści winą dobrego nalać / a wody
kwarce : To do trzeciej części wywarzyć / a
gdy przehłodnie / przecedzić / y po ośmi albo
dziewięci lyżek / rano / po południu we dwie
godziny / y na noc spać się kładac pić / tak dlu-
go aż ropy nie będzie widac w moczu. Tab.

Wplaw białymglowom zaśtanawia / pie-
iac proch z tego ziela z winem ciepło po quin-
cie. Albo wziąć tego ziela ze trzy garści / y
we dwu kwartach winą do wyrzucenia trze-
ciej części warzyć / każdego dnia rano y na
wieczor / po ośmi lyżek tego ciepło pić.

Mocz kąpieniem odchodzaczemu /
Mocz też niezadržymaniu / sok tego ziela
przełajowy / po piaci lyżek go z winem
dobrym białym pić.

Sistatom Gistily leczy proch tego z polewkami / z po-
trawami / y z trunkami pospolitymi dla ro-
gąszenia prągnięcia używany. Samo też sie-
le do winą y piwem kłasc.

Rantom Rantom który moczyc nie może / cztery albo
z pięć lotow tego prochu / z winem albo z wo-
da w gębsz walc / zaraz mocz pusci.

Tot kowie Tot zbytń kowie z nosa hamiuie / w soku
knotek z chisty wlecony a obinaczany / w no-
drza włożyć. Albo samo ziele świeże wtluc /
y na czolo polozyć : Także go w nozdrza weto-
knać. Albo prochem miarko wtartym no-
drza zdmuchnać y zasypać. Dios. Gal.

Rano w Rantom w gacie z fronce : wziąć Strzy-
piu / albo Prześci / poltory garści / Białki se-
rokiego listu garści / listia powoiu wonnego
pul garści / Kwiatu wierzbowego / albo sko-
rek z młodych latorostek / czernoney Roje su-
szoney / kwiecia tablek Granatowych / albo
ziarnistych / wierzchołkow z Pielynu / każde-
go co we trzy palce albo sezypta wziąć może /
Jezmieniu dwa tota / Garbářstich ziarnet /
Cyprysowych orzechow po łocie. Ziola po-
kracić drobno / ine rzeczy z grubą przeluc / y
warzyć to w pul gaciu wody studziennej / przy-
lawy pul kwarty octu winnego / w naczyniu

miedziąnym / do wyrzucenia trzeciej części.
A przecedziny / przydać miodku Rożanego
cztery albo pięć lyżek : tak wiele soku z kw-
snych tablek ziarnistych / dwie lyżce soku
Morfowego / albo Diamoron / y z tego cze-
sto gargaryzm ciepło każdy dzień sobie czy-
nić / aż się pogoi.

Tot kowie z wsu zaśtanawia / sok z świeżej
Prześci w nie puszczany.

Zapalenie watroby gasi / świeżo zielone
ziela tluczone / a na bok prawy pod same zic-
bia przykładane. Toż też

Zawrzedziatłość iey / y boleści żatym wstr-
mia y wklada. A iesse to oboie poczynić y
czyni / dać tego ziela prochu po quincie ka-
żdy dzień z wodą pić / rano y na noc.

Wychodzenie albo wydecie kistki stolco-
wey wpiawia y leczy / w tym ziele po pas się
kapiac.

Młaciey zawrzedziatley y ranney / sok wiel-
kim bywa lekarstwem / spycowanie czyniac /

Z octem ziele wtarte / tot kowie z ran cie-
rych zawściaga zaraz puszczając w nie / albo
flaytuchy w tym maczając y kładac.

Toż też rany ściaga / zawieraj / y goi / świe-
że ziele tlucac / a przykładając. Także ie pro-
chem zasypuiac.

Krosty iatrzace y ogniste spadza / także
świeże tlucac / a przykładając. Też

Ua rany tluczone / y

Ua czlonki pogniecione tluc / a przel-
dąc go. Albo warzonym takowe mieszc na
grzewać. A ziele toż warzone wroierciec / y pla-
strować ciepło.

Wzrdom ognistym / z korzeniem swym
tluczone a przykładane / tlumi y gasi ich za-
palenie / zwlaszcza mniesze na rolach miedzy
zbożem rosnace.

Kasfel leczy / z korzeniem swym warzone w
wodzie albo w piwie / a trunkiem używane.

Ciało rozrzedzone zgeszcza y zwiardza pi-
iac go / y w nim się kapiac. Pli.

Rantom rany / y

Wzrody leczy / prochem tego ziela zasyp-
uiac ie.

Wodk z prześci.

Wodk z prześci na końcu Mian / albo
w Czerwcu / iako wodk Ludywotowa
ma bydz dysstylowana.

Wiegunkom / każdego dnia rano y na wie-
czor / po piaci albo sześci lyżek dawać. Także
do powszedniego picia przylewać dobrze.

Ropistemu mocz wzięć iey z pol gacć /
Babezaney wodki / Kurdwanowey / albo zic-
mnego Bluszu wodki po kwarcie / Zoledziu z
grubą przeluczonego lotow 16. pokrywki z zo-
ledzi 8. lotow / tak wiele popiołu z lupin i-
iec pokosych. To wszystko pomieszawszy / wlo-
żyć do sklanego alebika / na to alebik albo kol-
be slepa postawiwszy / y w konsti gnoy ciepły /

albo

Totu
kowie.

watrobie
zapalo-
ney.

watrobie
zawrzes-
dziatley

Kisice w
deley.

Młaciey

Totu

Rantom

Zrost to
tracym.

Razo tlu-
czonym
czlonko
pognie-
cionym

Wzrdo
ognistym

Kaslu

Ciało
zgeszcza

Ronstim
ranom y
wzrdom

Aqua stil-
latica.

Wiegunk
tom.

mocz ro-
pistemu

albo do Balneum maris wstawić / żeby się przez dzień y noc digerowało moknąć. Potym ziać kolbe ślepa / albo helm: a inż uossem na to miejsce włożyć / y przeciągnąć przez Balneum maris. A te wodke do potrzeb lekarskich chować / dając iey każddy porannek y na noc po osmi albo dziewięci lyżek / póki iey starwa: bo jest doświadczonym lektarstwem / ropa mokrzycym.

Ranom
tona

Rany y dziury w korzeniu / także w łonie / często nią wymywać letnio / y w niej chować.

steczki / albo sleytułki maczać y przykładać.

W vsćiech rany /

Dziury w gardle /

Dzieganie: Gwa Smileu w vsćiech bywa wielkim ratunkiem / ciepło gągarisiny to wodka czyniac / y często.

Y inżym przypadkom służy / którym y same ziola.

Sa ieszcze dwa inne przestki y skrzypie / pierowszym kstatem y skutkami podobne: przeto się o nich więcej nie pisze.

Vstom.

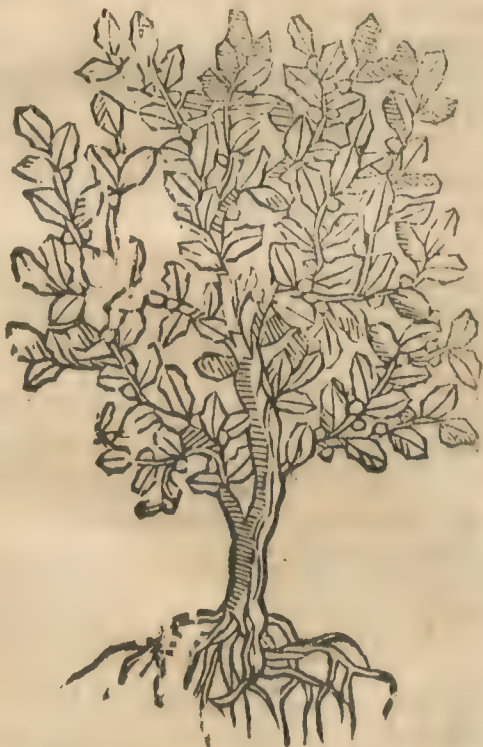
Gardu

Dzieganie

Szarlatańne iągody / Ziarnka fąrbierstkie / Rodz: 64.

Coccum infectorium, Coccus baphica, Granum infectorium, Ilex coccifera.

Scharlathgran / Scharlach-beer.

Te iągody / albo ziarnka / mają dwa rodzay. Wietże o których Dioskorid wzmianki nie czyni / jest drzewko / albo rądnicy krzewina / na dwa albo na trzy palce wzmiaś / podczas tylko napałec. A tych ziarnek drzewko Lacinicy zowią Ilex coccifera, to jest / Wieszozółd szarlatańnych iągód. Tego

liście kolące iako w Ostodrzewi / jedno że mnieysze y zielensze / a około kraiów ostremi ościami obsadzone / które za czasem bywają rumiane. Orzech albo ziarno ma iako żoładź / na wierzchu bodlać / albo ość ostrą mając. Smaku gorzkiego / ziarna rumianego / wielkości ziarna Pieprzu / a wewnątrz czyste. Piśza niektórzy / że w tych ziarnkach / albo iągódkach na początku lata wiele chrobaczek się znayduie / które w niemaley cenie bywają: także funt po grzywnie / a niekiedy po łopie płaca. Te iągódki gózieby nie były wezas zbierane / póki soku rumianego pełne / y na słońcu albo w piecu po pieczywie suszone / albo winem białym skropione / sok on ich w chrobaczki się obróci / a skupinka oney iągody próżna zostaje. Tak tedy te iągódki zebrane tra / y tłuka / y do farb chowają.

Drugi rodzaj tych iągód / albo ziarnek bywa / o których Dioskorides piśe na krzewince niskiej / latoroślnej / gęsto galaskowatej y odnożystej: Listeczkom podługowatych / około kraiów karbowanych / ostrokolacych / iakoby listeczki w Ostrokrzewiny / jedno daleko mnieyszych / y drobniejszych. Korzonkom drobnym y rozpięzchłym.

Adiysce

Tá krzewinka jest naszym krajom nieznajoma. Ale niektórzy z omylnego wdania naszych/ żeby w Rusi y na Podolu rosta twierdzą/ ale sie w tym oszukali. Tá chróścinka tylko w Asii/ w Armenii/ w Galacyi/ w Cylicy/ w Lusitani/ na przednieysza/ w Sardyńii nani-
czemnieysza sie znayduie: Dioskori-des przodek dāte tej/ która w Ar-
menii y w Galacyi/ potym w A-
sii y w Cylicy/ posłednieysza w
Hispanii. W Cylicy znayduia
sie te ziarnka na kształt ślimaczko-
wych/ a te tylko same białegłowy
zbierają ziarnka w Maiu także y w
Czerwcu.

Przyrodzenie

Galen w 7. księgach piše ta chró-
stowatą krzewinkę bydź przyrodze-
nia ciepłego y cierpkiego a zatwier-

dzającego/ a przytym smaku gorz-
kiego/ tak iągody/ iako same krzewi-
ne: a to bez szmienia y kśania.
Wysusza/ wyciera/ rozgrzewa/ iā-
ko Serapion piše/ w 3. stopniu.

Moc y Skutki.

Rany cięte goiāc/ ciādem wyrównāia.

Tāż.

Żyły suche rāne albo przecięte iātko-
wiel/ spaiāia/ rościerāne te ziarnka w ocie/
albo w miodowej sycie/ y plastrowāne. Dio.
Przeciw sereā drzeniu y młōści tego.

Rordyaczny/ używāac ich do tych le-
karstw które sereā sūżā/ osobliwie do kon-
fektu który od nich Alkermes nāzwany/ o któ-
rym zaraz niżej. Ale takowe māia bydź pra-
wie dojrzałe/ y wczas pokł chrobaczki w nich
sie niezālegna/ y ich nie wyniszcā/ zbierāne.

Wozom ciętkacym bywāia lekarstwem/ z
woda rozścierāne/ y w oczy po trośce puszcā-
ne. Plin.

Panie Włōstie przeciw poronieniu pło-
du/ używāia tych iągōd/ mialko ie tluāc/
w iāiu mielkim dāiac/ przydawāsy treche
do tego Māstyki/ albo kramnego kadjidła.
Marth.

Sārbierze do sārbowania iedwabow/ sub-
telnych weln y sukien/ które potym od tej
sārbys sārlatami zowia/ ich używāia.

Rānom

Żyłom.

Sereā.

Rordiacz.

Wozom.

Poronieniu.

Sārbowa.

Karmazyn/ Rodzaj 65.

Chermes, Cramefinum.

Kermesin farb.

Karmasin jest farbā czerw-
na/ bārze śliczna/ która mie-
dzy Latē niektórzy poczytā-
ia ale źle: bo ten nie jest Lza/ ani
żywica z drzewā pochodząca/ iāko
Latā/ ale czyniony. Sā abowiem
ziarnka rumiane w ziemi/ przy ko-
rzonkach żiōł niektórych/ zwłascza
Biedrzeńcowych/ Pożimkowych
Myśzych wśet/ albo Niedospialko-
wych/ przy korzonkach żytā/ Skle-
niczniā/ które też Dniem y No-
cā mianuiemy: także wielu innych
żiōł. Te Czerwcem nāsy zo-
wia/ dla tego/ iż gdzieby przy-

stoynego czasu nie były zbierāne/
czerw albo chrobaczki w nich/ iā-
ko y w sārlatnych zālagāia sie/
y w niwecz ie obracāia: co zaraz
bywa na początku księżyca Czer-
wca. Te tedy czasu swego przy-
stoynego ludzie kopāia y zbierā-
ia/ a do cudzych ziem z wielkim
zyskiem y korzyściā przedawāia:
a susza ie na iārtim słoncu/ albo
wiece w piecu gorącym po pieczy-
wie chleba/ żeby sie czerw w
nich nie zāmnożył/ do sārbowa-
nia iedwabion y sukien co nayko-
řtownieyszych. Tá tedy farbā
Karmazynowa bywa wywārzo-
na z tychże to ziarnel od sārbie-
rzow.

Wstęp.

Ziarńka Karmazynowe albo Czerwone/ w naszych północnych krajach pospolicie się znaydują: y niezmiernie są różne od fioletowych/ ieno mieyscem y sposobem rośnięcia. Te na korzonkach ziół perwonych rosną y mnożą się/ one na trzewinkach chróściastych. Te w Polsce/ w Rusi/ w Podolu/ w Litwie/ w Mazowszu/ na Wołyniu. Skąd przed laty oycowię nasz y wielki pożytek od kupców postronnych miewali: y teraz by mieć mogli/ gdyby się do tego wrócili. Znayduie się też/ iako niektórzy piszą/ ku zachodniemy Indii.

Czas zbierania

W Maju tylko te ziarńka/ a nie w inny czas bywają kopane y zbierane: bo tylko w tym miesiacu znaydują się: w Czerwcu na początku już niszczenia/ przezałgnięcie w nich Czerwca/ od którego Czerwcem nazwane. Te chrobaczki niektórzy mienią owe/ co w czerwcu latając w nocy świecą/ zowią je S. Jana chrobaczkami.

Wybor

Naprzednieyszy Karmazyn tych czasów do Europy z Indii przy-

chodzi. Ale y nasz nie poslednieyszy/ który się przy korzonkach Biedziencowych znayduie. także z innych ziół/ w niemaley cenie bywał/ póki się nań nim bawili. Teraz w zaniedbaniu przychodzi. okrom co w Rusi/ na Podolu/ na Wołyniu/ w Litwie. w Smudzi/ w Lotwie/ ieszcze do farbowania żółste y plachet/ białogłowy używają/ ale handlem nie/ albo rzadko do Gdańska.

Przyrodzenie

Przyrodzenia jest w 3. stopniu wysuszającego/ chłodzącego w I. na koncu/ albo na początku wtórego.

Moc y skutki.

Te chrobaczki są/ co y sągody fioletowe. Rany ciere/ z octem albo z miedziowym syta rościerane/ a plastrowane/ goją.

Złoty pieczęć/ także przecięte spaia.

Uplawy białogłowe zastanawiają/ dając im z winem czerwonym/ albo z wodką przynależającą.

Do zagełszczenia tak ciała/ iako mąsca są przystoynne.

Serce osoblirze iakokolwiek utrapione posila/ w winie białym rościerane/ y pięć ciepło dane. Też na fioletach/ albo na litawce karmazynowej/ albo na iedwabiu karmazynowym rościerane/ y przykładane na serce/ dziwnie je posila.

Paniom które często poronczetą miewają/ iak bierzno wysteczne rościerając je/ y na progazym/ łonach/ na żyłach/ y na krzyżu przykładac. Także trunkiem dane/ plodzący/ mawa do przystoynego czasu.

Ranom
cietym.
Zytom.

Uplawo.

Serce po
silają.

Karmazynowy Konfekt/ Alkermes.**Alkermes, Alchermes.**

Alkermes do potrzeb ludzkich z wielkim użytkiem zdrowia przychodzi. który tak bywa czyniony: Biorą iedwabiu surowego w soku ziarnek czerwonych karmazynowych/ świeżo bez przysad fioletowych/ farbowanego/ fant: soku iablek nasłodzłych/ dojrzałych/ zdrowych/ różanej wodki popultora fantu. Jedwab cały bądź posiekany/ w

tey wodce/ y w iableżanym soku 24. godzin moczyć. Potym na wolnym ogniu wárzyć/ aż farba w on soku pusi: przecedzić y wyżyć: iedwab od rzucić: a do przecedzenia cukru kłana ru przydać/ znówu wárzyć/ aż zgęsniecie iako miód. Od ognia odstawiwszy/ niżli przechłodnie/ przydać Ambry/ wsiekawosy lot: ta gdy się rospusci/ przydać drzewa Kaykiego/ Cynamonu/ Kamienia Lazurowego/ przyprawnego/ perel wybor-

nych

nych Dyranskich popół lota/ złota
bitego przednie wybornego kwint-
te/ pizma przedniego trzecia część
kwinty: to co napilniey winieścić/
y pilnie chować. Miara według
lat starym czwierć lota.

Moc y Skutki.

W chorobach ciężkich zemdlonym/ y iako
by konającym/ wielkim rąpaniem bywa/ y
iako by od śmierci wstrzesza.

Lekliwemu sercu/
Serca drzeniu/ y
Serdeczney młodości.
Od rozumu odchodzącym/ y
Melankolicznym.
Grasowliwym bez przyczyny.

Zbytnie smernym/ wielkim lekarstwem
bywa wywołanie go po quincie/ a winem do-
brym/ albo malinazya popilniae.

w choro-
bach zem-
dlonym

Łakawa-
cym się
Serca
młodości
Rozumu
Melanc-
olicey
Grasowli-
wym y
smernym

z chorob
powstają-
cym.

z Ciężkich chorob powstającym/ a do sil
przyszedz niemogącym/ bázro przedko posila.

Rozilek/ albo Rozodzik/ Rozdziat 66.

Tragium primum, Fraxinella
officinarum.

Rozilek/ albo Rozodzik/ albo
też Rozodziczyna/ iest chro-
ścinka: ktorey galaszi/ liście/
y nasienie/ drzewu Lentyszkowe-
mu/ albo Nastykowemu/ a iako
Pliniusz piše/ Terebintowemu sa
podobne/ tylko we wszytkim mney-
sze y drobnieysze. Na tey krzewince
sadzi się żywica biała.

Wskiesce.

W Krecie rośnie/ iako Dyoskori-
des piše: ale sie y indzie przenosić da.

Przyrodzenie

Przyrodzenia ciepłego y suchego
w wtórym stopniu.

Moc y skutki.

Rzeczy trwiałe w cieple/ iako postrzaly/ tar-
nie/ ić. wyciąga/ tak liście/ nasienie/ iako
żywica/ rozcierając w occie a plastrując. Di.

Cieplemu puszczaniu moczu dać ratunek/
nasienie z winem pić.

Kamień trzy/ i t. Nasienie iako żywica/ z
winem trunkiem dawa. Tenże.

Niebezpieczna choroba wzbudza/ czwierć lo-
ta nasienia/ albo żywice z winem pić dawa.

piša/ że kamień/ Rozodziki/ postrzaly w so-
bie leczą/ używaniem tego ziela. Dios.

Trwiałe
rzeczy z
cielą wy-
ciąga
Moczu

Kamien

Niebez-
poczney

Rozim po-
strzałom

Rozorożnik/ Rozd: 67.

Tragium alterum, Tragocce-
ros, Cornulaca.

Kozorożnik. który też Rozimpár-
kiem nazwać możemy/ od przy-
tręgo zapachu. List podobny Stro-
nogomcowe. Korzeń iako v chya-
nu długi biały. Smaku gorzkiego.

Wskiesce

Na wysokich górach rośnie/ na zło-
mistych y zawieszonych skalach.

Przyrodzenie.

Suchego y zátwierdzającego iest
to ziele przyrodzenia.

Moc y skutki.

Morze
um.Czerwona
cc.

Orzeńie y gryzienie ro żywocie wklada /
wazac y trunkiem go wzywaiac / tak
liścia iako korzenia. Dios.

Czerwona ciękaćke zawięciaga / pożywa-
iac korzenia / tak surowego iako wazzonego.
Dios.

Rozsadek

To bwoie ziele od Dioskorida we dwu
Rozdziałach opisane / acz iednakim na-
zwiskiem od niego mianowane : iednak nie
pżeto sa iedno. Tam to pierwsze křtalen
iēst / tak liściami / iako gāłazkami / nasieniem
Lentyskowemu / iako Dioskorid piše : albo

iako Plinius / Terebintowemu drzewu po-
dobne. A to zaś Stonogowcowi. Tam
to tylko w Krecie roście : To na wielu mie-
scach po gorach y zawieszistych skalach przy-
tych. Tam to wyciaga z ciela postrzaly / y
inne tkwiace rzeczy. To zātwardza y zawi-
ęciaga. Do tego : To smaku gorzkiego :
tānto zaś nie ma żadnego. Ktemu / tego
ziela korzenia / tak surowego / iako wazzone-
go pożywaiā : ā tam tego nie : tylko liścia /
nasienia / ā żywice tego.

Śa którzy ten Rozioróżnik twierdza być
Biedzencem. Drudzy Rospikāmieniem /
ktory Łacinnicy Saxifragiam Hircinam zo-
wia. Drudzy omylnym Dyptanem. Ale
ci wszyscy w swym mniemaniu się mylą.

Krzyszownicę / Rozdział 68.

Tragus Scorpius.

Meerschachelt.

To ziele / mało nie może być
miedzy osty poczytane / dla
bodacych iego bodlaćow / na-
piadź wzwyż / albo na pultory /
twardochrořtówatę / podługowa-
tych rōzg / niŝto się krzewiace / ā po-
ziemi się rozścielające. Korzenia

twardęgo / drewniałęgo : od tego
niewiele odnożeń pochodzi. Liřtecz-
ków bārzo króćkich / mięzřtych / y ko-
lacych / gęsto na swych gāłazkach gi-
blich śiedzących. Miedzy temi iā-
gódki liřowatę / wielkości ziarna
přenicznęgo : w tym kařdym swe
ziarķā. Smaku bārzo ciępkiego /
wřtā ściągāciacego.

Węiesce.

To ziele nad Morzem poŝpolicie
roście / na brzegach piaszczystych.

Przypodzenie

Przypodzenia iēst zimnęgo y su-
chęgo.

Moc y skutki.

Ciękaćki białe zāstānawiaia ziarnā /
dāiac ich nārāz dziesiatęć pić z winem.
Dios.

Wplāwōy tak białe iako rumiane / pāniam
zāstānawiaia / także ich z winem wzywaiac.
Dios.

Niektorzy z nich czynia Trociřki / cho-
waiac ie dla przereczonych potrzeb. Tenże.

Toż wierzchołki gāłazek tego ziela czy-
nia / co iaderķā : y pżeto Plinius wierzchoł-
kom to przypisuię / oo Dioskorides ziarn-
kom.

Czerwona ciękaćke zawięciaga / dziesieć
albo dwānāście wierzchołkow wćarřy z wi-
nem dāiac pić. Plin. Toż także

Krwia pluiacym iēst lekāřstwem. tenże.

Białym
ciękaćke
kom.

Wplāwōy.

Trociřki
do rychle
wczęć.Czerwona
cc.Krwia
pluiacym

Sich/ Różdżiat 69.

Iuncus laevis, Schænos.

Sit gładki.

Wintzenschmelen.

1. **S**ich mamy cztery: Jeden gładki/ obli/ prosty/ zielony/ gibki/ w wierzchu łonczyły / we wnątrz drzeń biały. Przy wierzchu pobocz listeczki ciemno dzikie / podczas lirowate: w tych zaś czasem nasienie Indyjskiemu prosu podobne. Smaku cierpkiego y ostry ścia gającego. Liścia żadnego nie ma / tylko przy korzeniu iakieś obwinienie ku trzcinie podobne. Korzenia cieniłego y długiego / od którego wiele włosienkowatego pochodzi mocnego / y ziemi mocno sie trzymającego. Drugi Sit/ temuż podobny / iedno prądków cieńszych a bez nasienia. 3. Który Grekowie Oloschenes zowią. To jest / miękki a mięksejszy niżli przednie / a do te.
- 2.
- 3.

Iuncus floridus.

Sit kwitnący.

Mossflechten.

go ostry y chropowaty. Ten na wierzchu pretá nasienie niwera / iako piernikowy. 4. Który w rzekach przy brzegach bywa niegdzie. Ten z iednego darma albo łepy / wiele wzdore liścia prosto puszcza miążsiego / iako w Łuku / popielate a wąskie. Korzenia głowczastego iako w Łuku mniejszego / wiele y gęsto od spodu mając cieniłych włosienkowatych korzonków / głęboko w ziemi siedzących. Ze środka liścia różg wiele pochodzi gładkich cieniłych / obli / iako w piernikowego Situ. W wierzchu różg kwiatki bardzo ozdobne w okółku z rumianą biel / niekiedy brunatniale. Owa podobne kwiatu płonego Łuku: z tych zaś czasem nasienie bywa.

Miejsce.

Wszystkie rosną na miejscach wodnistych: Czwartry w naszych stronach nie roście / ale w ciepłych. Także w morzach na piaskowitych gruntach.

Przyrodzenie

Galen w 8. mówi o Sitach: że ich przyrodzenie złożone jest z istności ziemnej / z lekka chłodzącej / y z wodnej także skromnie rozgrzewającej: tak że inna część ciała mogą wysuszać / a wilgotności zimnej / z lekka do głowy pochodzące prowadzić: Sączym obciążenie głowy / y ospałość czynią. A Serapion pi-pie bydy i zimne y wysuszające w pierwszym stopniu.

Moc y Skutki.

Biegun-
25 wślad
tun

Uplawo.
Moczu
Spantu

Nasienie Siatu przypiążone y wtarte / wśladkie ciękaćki zaskanawia / dając go na raz quinto z winem pić. Dios. Toż też Uplawy białogłowskie zawiściaga. Moczu zatrzymaną wywodzi. Tenże Spanie przywodzi.

Obrązone od pancerzego gonu leczy / liście co namłodsze z korzenia przy samej ziemi puszczać się rościć / y przykładane. Dios.

Womity y brzydota w żołądku odpasza. Także

Krwia charkającą leżącym / pomieszanym sposobem wywodzi.

Zbytania wilgotność w gardle około izey / czkawy wysusza / toż nasienie prochem wywodzi / przydawany trochę pieprzu.

Uplawy białe pániam zaskanawia / z białym Burzycynem / a z prochem stonowego zebu do nasienia tego sítu / z mietim iaiem tego wywodzi.

Poronienia płodu broni / Tenże proch kamien w nerkach krzy / y moczu wywodzi.

Fistule rozprzeżenia / drzeń sitowy w nie kładziony.

Tenże drzeń do lampy y kagancow bywa / użyteczniejszy niżli z chust / albo z czego innego: Abowiem światło iasniejszy od niego bywa.

Dzieci / y wiersy ktorzy się na wodzie pływają / czynia sobie z Siatu snopki.

Siatu Murzynskiego nasienie głęboki sen przywodzi / gdzieby go kto przywieszył / wziął.

Rozładek.

Złotydnia się ieszce ino Siatowic / ale i z siednychże skutkow y mocy / a ktemu nam nieznani / rozumialem te opuścić.

Od pancer-
czego go-
nu obrą-
żone.

Womity
zaskanawia.

Krwia
charkają-
cia.

Jezyce /
z wilgo-
tności
wysusza.

Uplawo.

Poronien-
nia broni
Kamien.

Fistule.

Knotem
do kagán-
cow.

Pływają-
cie woda-
cym.

Liszaciec / Rozdział 70.

Lichen Bryon, Epatica.

Stein leber kraut.

Liszaciec dwóy náydujemy: Jeden na drzewie / drugi na skalach / y kamienistych miejscach: oba mało sobie nierówne / ieno skalny buyniejszy. Liścia oba dwa szerokiego / mocnego / miasek-ego / ostrego / ledzierzawego bez stopki / tylko od korzonków cienkich zaraz się puszczając wąsko / a tu wierzchu szersze: gdzie na troje / pod czas y na czworo w wierzchu bywają rozdzielone. To liście ma od spodu wiele korzonków bärzo drobnych miasto stopki / ktoremi się tak drzewa / iako y skały mocno trzymają / równie iako Bluszcz skalny. Oba mało niepodobne Wątrobnikowi.

Miejsce

Wskryśce.

Lisiatec drzewny na drzewach wielkich y starych: Stalny na skałach / tak morskich / iako lądowych / roście.

Przypodzenie.

Obadwa są przypodzenia średnie suchego y zimnego / a swa ciepłoscia zatwierdzajacego.

Moc y Skutki.

Lisiatom Lisiate liściem pocierane spada: od czego dostał nazwiska.
Uplaw5. Uplawy czerwone pániam hámule.
Przymio Przymioty ogniste. Dios.
tom. Zolta choroba leczy / iakimkolwiek sposobem / przez kilka dni wzywany / tak w trunku / iako w potrawach. Albo z miodem verzeć / a tym ciato namazować / zwlaszcza iako Plinius pisze / wsta y lezyt. Agdy zoltosc zginie /

ciato octem obmyć / a potem namazać srodkiem Migdalaro olejkiem / wystrzegajac sie omocow wśielakich. To Plinius.

Ustom wstawicznie sliuiacym /

Jezyka zbytnia wilgotnosc wysusza / z miodem go wwiercieć / a wsta tym y lezyt mazać.

Ustom y zrytowi sliuiacym.

Ciekaczke czerwona zastanawia / wzywac iac go z winem czerwonym ciepłym / albo z iaiem na gorace dno ogniska wyslanem / y tego listcia prochem posypaniem.

Płucem chorym bywa niepospolitym lekarstwem / w winie warzone a trunkiem wzywane. Albowiem spadkiem z glowy spadac na nie broní.

Wśielaki coł krwawy z nosa / z wsta / ze wnetrza / badz zlotem i sliakami / czerwone albo uplawy zawiściaga / prochu tego z quinciorac i miedkim iaiem / albo z sokiem rozchodnikowym / albo z kóziim mlekiem.

Piatna y znaki z ciata ścieta / wtrasy go z miodem / a namazuiac.

Coł z ran zbytni krwawo zawiściaga / sok z niego wyžety / a w rany pusezany.

Watrobie zámuloney y chorey / trunkiem wzywany / bywa lekarstwem.

Coł kawa wyhamuie.

Piatna ścieta.

Coł z

Watrobie zátaney.

Watrobnik / Rozdział 71.

Hepatica, Hepatica saxatilis.

Leberkraut / Stein Leberkraut / Brunnentkraut.

Watrobnik swym krzewieniem daleko sie rozszerza / miazym / serokim y mocnym / który malo nie Lisajcu kształtem podobny / tylko listcia wietszego / serżego / a w wierzchu na troje / podczas na czworo rozdzielony / mając od spodu wiele cienkich / miedkich / y iakoby welnistych korzonków / ktorými sie skały / albo y w studniach kamiennych scian trzyma. To listcie po wierzchniey stronie prawie zielone / po drugiey szare / iakoby plaste. na koncu kwietnia mięwa po zieloney stronie listeczki drobne / równie iako wodna rzasa. Z miedzy listcia / cienkie szypuleczki pochodzą: kwiatki drobne na kształt gwiazdek. A to w Maiu.

Wskryśce

Koście pospolicie w kamiennych studniach: także miedzy skalami nad potokami / w miejscach chłodnych / a ciemnych.

Przypodzenie

Zimnego a suchego jest przypodzenia / wychodzą.

Moc y Skutki.

Watrobnik go nad inne wszystkie ziel / które należą do poratowania chorey watrobie: abowiem zbytnie goraca wychładza / zatkana otwiera y syły w niej wychodzą. Z to w winie go moczac / albo y warzac / a pić.

Watrob nym dole glawosciom

Zolta niemoc z zámulenia watroby leczy / wzywany tego Watrobniku / korzenia Pietruszczanego / Podrożnikowego / śantę białey / Rzepitu po garści. To w Podrożnikowej wodce / albo nawet w wodzie warzyć / cukru albo miodu pięknego białego co potrzeba / dla ostudzenia przyłożony / a pić po ośmi albo dziesiąci tyżek rano y na noc.

Zoltaczce.

Lisiate spada / znaki na cielu y

Lisiatom znakiem.

Wzywany

Bliznom

Blizny sciera z miodem wtárszy pomazua
iac. Plin. Owa tym wssytkim doleglos-
ciom y niedostatkom sluzi / ktorym Lysaiec z
przeto to oboie za jedno chca niektorzy miec.
Wszakze iednak

wotrobie

Wotrobie y zylom w niey nalepiey sluzi.

Wodka.

Z Tego moze wodka bydż dystillowana /
ktora

W goraczkach ile ktore z bytniego zamu-
lenia / y z zapalenia wilgoenosci wzniecone
bywata / bywa ochloda. Tab.

Inse skutki czyni / ktore y ziele samo.

Aqua still
latica.

goraczko

Macrobne ziele gwiazdziste / Rozdzial 72.

Hepatica stellata, Hepatica
cordialis, Hepatica syluestris,
Matrifylua.

Stern Leberkrant / vnd Hertz-
freud / Waldt meyster.

WA korzenie biale / miakkie / od
ktorego pochodzi kosmów
wiele gromadkami / iako futasy ia-
kie wloskowate / w ziemi rozpiierz-
chle. Z tych klacze czworograno-
wite na piadż wzwyż wyrasta / z
waskimi listeczkami kosmateymi / a
obdluznemi / rownym rozsadzenim
na swym klaczu bedacemi / na
kshalt gwiazd rozlozone / rownie
iako na Sponie / albo Marzanie
wietrzey. Na wierzchu rozg kwia-
teczki drobne biale / wiele w kupie
bedace / zapachu przyiemnego. W
Maju kwitnie.

Wziensce.

W lesiech roście to ziolko.

Przyrodzenie

Przyrodzenia iest cieplego y su-
chego miernie / zwlaszcza potki swie-
ze. suche ciepleyszego y suchszego.

Moc y skutki.

WMaju potki swieze / do wina albo pi-
wa radzi klada / dla posilenia wotro-
by. Tab. Abowiem zamulona otwiera y
wychadza / Zapalona wychladza.

Zolta chorobe leczy / wziawszy tego ziele /
kwiatkow Centurzey maley / Wloskow ma-
teki Bozey / Rhabarbaram / kazdego po tro-
sze / to w winie albo w piwie mocza. A po
godzinie po dwu albo po trzech wytać. Bo
gdzieby dlugo to mownelo / eaby otworzy-
lo zyly wotrobne / zeby zolci zas w sie wiele
wziety. Tab.

Bolaczki ogniste wychladza y wrzody /
etukac swieze ziele / a przykladaiac. Tenze.

Wodka.

Bywa wodka z niego palona w Maju /
gdy nalepiey kwitnie / z Balneum ma-
ris. Ta

W kazdey dolegliwosci goracey / wzyte-
czna / daiac iey rano / w poludnie y na noc
trunkiem pic.

Tez chuste albo plát w niey maczaiac / a
na prawy bol przykladaiac / toz czyni.

wotrobie

Zolacz-
ce.

bolaczka

Aqua still
latica,

Porost Plucnik / Granicznik / Rozdzial 73.

WKanicznik / Gwiazdosz / abo
Porost / abo Plucnik / dwo-
iakiiego rodzaju mamy.
Pierwszy / o ktorym w tym Roz-
dziale mowic vmyslilismy / iest ia-
ko skora starego zamku podziora-
wiona / poszarpana y podarta. A
podobienstwo ma z Lysaycem /
tylko ze ten iest liscia szerszego / wiet-
szego y miakszego / do tego ko-

smatszego y suchszego. Z wierzchu
zielony / od spodu z zolta biala
wy / nie gladki / ale iako pluca nie
rowny / chropowaty / a iakoby kro-
stawy / y maulami nakrapiany / po-
kracach z gruba szerbaty y wyrzy-
nany / a iakoby od chrobakow po-
wierciany.

Drugi Plucnik iest / Maiowa
Miedunka.

Wziensce.

Pulmonaria.

Lungenkraut.

Wgiewsce.

Rosćcie pospolicie w gestych lasach/ na pniach starych Bułowych Debowych/ y na innych drzewach w ciemnych lesiech.

Przypodzenie.

Cierpkością swą stwierdza/ wysusza/ wyciera/ y rany spaja/ mienie rozgrzewa. Alez drudzy powiadaiz go chłodzić.

Moc y Skutki.

Plucom zawrze-
działym
Suchotom
Krwia
plwaniu
Kile
Czerwona
cz
Opławo.

Plucom zawrze-
działym y rannym y ro-
ślakim ich dolegliwościom służy/ y prze-
to zjad ma nazwisko. Także
Suchoty które zjad pochodzą/
Krwia plwacym/
Kile y wrzody zle na roztęplinych czo-
nach obojey płci goi. Także
Czerwona ciękaćka/ y inne
Opławy białe y rumienne/

Womity koleryczne ząstánawia/ w zia-
wszy mialko wtártego/ Trągántu/ Glinki
Orniáuskiej/ Kámenia czerwonego/ po ro-
wney części: zmieszać y z miodem chędogim
mialto lektwarzu/ albo miodku używać/ li-
szam/ albo takim innym sposobem/ iako z
iakiem miedkim/ zc. Na wrzody też zwier-
chne tegoż lektwarzu iako masei używać mo-
że plasterem/ albo słaytuchmi przykładając.
Albo temi pomienionemi prochy ie zasy-
puć.

Pierści ciśnie rozprzeszczenia/ ciężko technia
ce rącuie.

Dychawicznym z sokiem Látrycyowym/
z Zysopem/ z korzeniem Omonowym/ Włos-
skiego Kopru/ a to w miodowej sycie wárzyć
y pić. Albo to wszystko mialko wtłuszyć/ z
miodkiem zamorskiej cebule na konfekt zą-
czynić/ y rano/ w południe/ y na noc tego wo-
żywać/ znanym lektwarstwem bywa. Albo
też tym sposobem.

Wziawszy tego Grániczniku/ albo Plus-
cunku/ Kofiatu/ Látryciey/ Kopru Włoskie-
go/ Anyżu/ Zysopu/ cukru białego/ káždego
po rowney części: To wszystko co nadrob-
niey wtłuc y namieley/ y tym prochem potá-
my potraszać/ także do pospolitego trunku
dobrze go przymieszywać.

Także duszno ści w pierściach/ y ciężkiemu
technieniu: wziąć suchego Porostu/ Anyżu/
Lisich plucek przypławionych/ Włoskiego Ko-
pru/ Látryciey/ Omonowego korzenia/ Zyso-
pu/ Jambiru po rowney części: káždę z osobną
wtłuc co nasubtelniey/ y przesiać przez geste-
sico/ potym zmieszać wespól/ a używać po-
rano y na noc. To odpędza wśelaka du-
šność. Plucá czyści zatkane lipkościami y
śląnowatostciami ślagnistymi. Toż

Wotrobie zámulona otwiera/
Káśel leczy/ y
Zostzátosc gárlá oddala/ tenże proch iá-
kimkolwiek sposobem używany/ z polowka/
z miedkim iakiem/ z trunkiem/ z potrawami. zc.

Rány świeże bázro przedkó zawięra y goi/
iucha wáżonego wymywałac ie/ a prochem
tegoż zasypuć.

Bydlece mu káślu y dychawicy bywa wiele
kim rącunkiem/ iako koniom/ wotom/ kro-
wom/ owcom/ świniom/ z sola bądź w pa-
rzy/ albo w obroku/ bądź w trunku dany.

Ciekaczká dawne y ząstárzate leczy.
Świeżym przymiotom ogniistym użyte-
czny przykładając go. Ale ząstárzálým na-
mniey.

Rozgdek.

Porost ziemny nie jest ziele/ ale porośli-
na na drzewie/ która y po ziemi kámeniu-
stej bywa. Plucnik/ że plucom zosobney
własności swej zagnilym/ wielkim bywa rą-
cunkiem/ y z nimi ma podobienstwo.

Majowa

Womito
koleryz-
cznym.Pierści
ciśnymDychawic-
cy.Duszno-
ści w pier-
ściach.

Plucom

wotrobie

Káślu

Zostzát-
osc gárlá

Ránom

Bydlece

mu káślu

y dycha-
wicy.

Dieguna

Fom

Przymio-
to ogni-
stym.

Młaiowa Miodunka / Rodzina 74.

Pulmonaria altera, Pulmonaria maculosa.

Lungenkraut / mit schmalblättern

Pulmonaria angustifolia.

Czwórce rodzay Młaiowey Miodunki znaydujemy. Pierwszy / kłacza czworokątne / witego / kłosatego / podpalanego / wzwyż na pultory albo na dwie pędzi : od tego gałaski pochodzą przy wierzchu / także podpalanęj barwy / podługowate : w wierzchu tych kwiateczki z pięci listeczków / brunatne iako na zieli / które psim językiem zowiemy / bez zapachu. Liścia Borakowemu / albo Wołowemu językowi podobnego / iedno wierzhe y ostre. Korzenia liścowatego zwierzchu / nie małego / nabyt / z wiela odnożeń. Smaku Rodkiego. Uasienia czarnego / iako w płonym wołowym języku / ie-

dno nie tak twarde / ani też tak łosmate.

Drugi rodzay tey Miodunki młaiowey / ma korzeni czerstwy / rumiany albo liśowaty / mięszky / z wiela odnożeń też nie bardo cienkich. Smaku przyjemnego. Różgi miękkiy / łosmatey / na pultory pędzi. Ku wierzchu także odnożki puszczają welnisty łosmate : na tych także kwiecie nadobne / na kształt kwiecia białey Bukwicy / która też Pierwiązka zowiemy. Liścia herckiego / łosmatego / makulamy albo kropkami białemi y czarnemi nakrapianego. Uasienie także iako w pierowszego czarne.

Trzeci / we wsem drugim podobny / korzeniem kłaczem / liściem / tylko że podczas kwiatu białego bywa.

Czwarty / pierowszemu podobny / iedno kłacza mięszkowszego y wyszkego. Liścia herzego / a kwiatu czerwonego.

Wzrost.

Rosną przy płotach / na miejscach wilgotnych / cienistych / między chrobotkami / ażaraz na wiosnę.

Przyrodzenie

Są wszystkie przyrodzenia wysuszaćcego / wycierającego / gojącego. Do tego też zawściągaćcego y hamującego.

Moc y Skutki.

Zawrzedziłości płuc y piersi / náb Młaiowa Miodunka niemamy nic do leczenia przedzego / perwniejszego / y doskonałego / iako sol z tego ziela świeżego / z cukrem go pić. Albo suszona w wodzie wárzacz / a ocusztrowawszy / trunkiem dając często / zwolasz Miodunka Młaiowa / która samcem zowiemy / y makuly ma na sobie liście. Acz y drus-

Pulmonaria 2. Latifolia mas :

Griseb mangolt mantem.

Pulmonaria 3. femina.

Griseb mangolt weyblem.

4.

płuc zą wrzedzi tym.

Krwie
pluiscjm

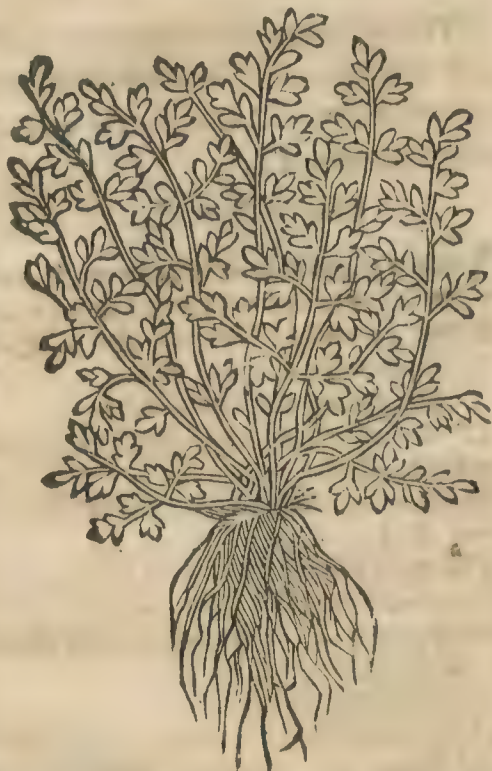
gie tegoż sa skutku / iednak ta przodek ma do
tego.
Krwia charłaiacym albo pluiaacym / tak
ze wielkim bywa rancunkiem z cukrem Rożas
nym wazona. Ale sok ze świeżey daleko w
zyteczniejszy niżli iucha.

Suchoty maiaacym / wielkim a známies
nieym bywa lekarstwem / ciele ziele mialko
prochem z miekim iadem czesto dawaiac / a
bo nim potrawy posypuiac : albo wazona /
a z cukrem iucha trunkiem vzywana.

Zanokćica / Ruta skalna / Rodzials 75.

Paronychia, & salvia vita, Ru-
ta muraria, vel muralis.

Singer nangel frant.

1.

Zanokćica jest Zanokćica. Pier-
wsza Dyoskorydowa : Ro-
zenia gesto włosientowate-
go / drobnego / czarnego / lekkiego / y
czczego. Pratkow cienkich / podo-
bnych do bialych włoskow Panny
Mariy / tylko ze nie ciemne. Liste-
czkow drobnych / ogrodney Rućie
podobnych / wszakze drobnieysze / na
stopkach krótkich / a okolo krainow
labyrintho wykrawanych / albo iako-
by na dwie / podczas na trzy czesci
rospadlych. Kwiateczkow bialych
drobnych / niekiedy z bladą rumia-
nych : z ktorych potym bywa nasie-
nie drobne / w lupinkach plaskich.
Ziolko jest niskie na dlon / albo co

wysze / galastowate. Pod snie-
giem z ziemie wychodzi / y zaraz na
Wiosne kwitnie. Alecie vschna-
wszy / niszczcie.

Druga Matthiolowa. Korzeń
ma bialy / obli / ednozystry / na palec
wzdłuż : z ktorego klacze albo rosczki
pochodza na piadź wzwyż zwielq
odnozek / na tych listeczki drobne /
spiczaste / popielate : w wierzechu
okółki z drobnych kwiateczkow / z
tych potym nasienie w lupinkach
drobne / zapachu mocnego.

Trzecia temu wtoremu podob-
na / tylko listeczkow konczystszych / y
do Muszetrza podobnych. Ziolko
niskie. Listkow rzadkich. Kwiatu
takze drobnego / bialego : z ktorych
nasienie w lupinkach plaskich / ia-
ko Chroscz / albo Taznit / smaku
gorzlawego. Kwitnie na Wiosne.

Wskiesce.

Pierwsza roście na skalach / na
starych murach : Takze na starych
pniach w lesie. Druga przy mo-
rze. Trzecia na miejscach wilgo-
tnych / przy studniach / rzekach / ta-
mienistych miejscach.

Przyrodzenie.

W trzecim stopniu rozgrzewaia
y wysuszaia / maiaac w sobie subtel-
ne y przenikajace czastki bez sezy-
pania. Galen w 8.

Moc y skutki.

Zanokćice leczy to ziele ze wszystkim eluac /
a przykładaiac.

Twardosci takze zakamiacie / tym sposo-
bem przykładane / odmiekcza y rozgania.

Zanokćice
com.

Twardos-
ciom.

Wzrodo. Wzrody / z których ropą plugawą iako
miod plynie / Lacińnicy Fauos zowia / tlu-
tac a plastruiac / goi.

Kamien. Kamien w nerkach y w pechyrzu krzy / y

moczem wyroodzi.

Mocz zatrzymany wyroodzi / sol albo in-
che z niego piaso.

Mocz.

Rocanki żolte / Rozdział 76.

Stoechas citrina, Amaran-
thus citrinus, Luteus.

Reinblumen / Mottenblum /
Motten kraut / Jungling.

Rocankow mamy rodzajow
trzy przednieysze: biale zbo-
natna rumiane / y żolte. Ine
tylko wielkoscia rozniace maia. Żol-
te / liścia sa obdużnego / wąskiego.
welnisto pobielawego. Pretu na
piadż od ziemi / a niekiedy wysze-
go / także welnisto pobielawego i-
ako y liście. Przy wierzchu kwiecie
żółte / iako kłoski okółkiem stoja-
ce / pachniace: Te gdy sie dostate-
cznie otworzy / maia kształt stone-
czney światłości. Kwitnie szrod
lata. Korzonkow krótkich / poczer-
niałych.

Nieysce

Rosna na wyschłych płoninach /
sypkich / ialowych / na pagórkach.

Przyrodzenie

Przyrodzenia sa rozgrzewające-
go y wysuszającego / otwiera / wy-
ciera / y zatwierdza zlektą swą ciep-
łoscia niewielką.

Moc y Skutki.

Watrobe zamilona otwiera y wychędza /
kwiecie w winie moczone / albo z ziele-
m warzone / a trunkiem dawane. Dios. Toż.
Żółta choroba spada / Także
Błędę twarzy rumieniec dacie.
W mozgu wilgotności zimne rozgrzewa
y wysusza. Także.
Bolesci w głowie z nich zniecone wkłada.
Dios. Toż
Z istarżale bolesci w głowie wciśa.
Pierśnacy niemocy wzyteczne.
Scietyke / albo w biodrach bolesci wśmies-
za. Także podagrze.
Przepułym /
Polureczonym członkom /
Członkom paralizem naruszonym / tym
wysuszonym pomienionym doległościom by-
wa ratunkiem świeży warzac / a trunkiem ro-
żyniawac. Albo prochem miakko wciśa /
po czwierć lota z miodkiem Rożanym / albo
z miodkiem kwasnym Orymel rzezonym /
biorac. Abowiem tak wszystkie flusy y spada-
ki zawiściaga.

Drudzy te w lugu blugo mocza albo wa-
rza / y tym głowe ciepło przemywają. To nie
tylko wilgotności wysuszą sie tym / ale y

Mocz zastanowiony wzbudza /

Kamien w nerkach krzy / y moczem wy-
roodzi.

Macieca ząbiebiona rozgrzewa naparżając
ia / albo kapiel z nich po pas sobie czyniac.

Od Molow śaty zachowujac y bromia / klas-
dacie miedzy nie.

Rozładek.

W Jektorzy Rocanki żolte z złoćeniem koso-
ry Grefowie Chrylokomie zowia. Dru-
dzy z Wlosta wrotycza / ktora ciż Helichrysa
mianują / zajednoż mieć chcą / ale nieślusnie.

Szartac

Szarlac/ Kwiāt miłości/ Rozdział 77.

Amaranthus purpureus, Flos
amoris.

Sammet blumme/ oder Tausent
schon.

Szarlat albo Szarlatek/ dru-
dzy Kwiatem miłości zowią.
Ini Samitem: Ma liście Bą-
zylkowemu podobne/ ieno wiet-
sze/ iako w czerwoney Smindy. Kła-
cza mięsłego/ gęstego/ soku pel-
nego/ czerwonego/ żółtowanego
abo laskowatego. Kwiat kłosjany
barwy szarlatney/ zład nazwisko

dostał. Żadnego zapachu nie ma.
Barwy swej rumianej/ tak świeży
iako sużony nie traci. A gdy zeschnie
tylko go w wodzie namoczyć/ zaś o-
świeżenie. Korzenia miernio mięs-
kiego/ w ziemi rozkrzewione/ nie gle-
boko leży. Smaku cierpkiego.

Adiense

Bywa w ogrodziech śiany/ y na
polach. Kwitnie w Sierpniu /
trwa aż ku koncu Jesieni.

Przyrodzenie

Przyrodzenia jest chłodnego y wy-
sużającego/ rozpada y zawściąga.

Moc y Skutki.

Czerwone czerwona y

Biegunkę żółta zastanawia/ Kwiat szar-
latku w winie moczony/ albo rościerany/ a
trunkiem używany.

Uplawy tak białe/ iako rumiane pániam
hamię/ także go pítac.

Glusy często z głowy spadające na pierś /
albo w inne części ciała/ a ile gorące zawścią-
ga/ tego szarlatku z Rosą a z Pieśtką/ tak
przez usta/ iako zwierzechu używanie.

Arwia charłame/ ile z zerwania żyły w
płucach/ albo w piersiach/ zastanawia swym
używaniem.

Rozsadek

Wiele tym imieniem Amaranthus innych
zioł jest/ ale temu nawłasnicy służy /
który szarlakiem zowią.

Jest ieszcze szarlatek trojbarwisty / który
pąpijym zieleń/ Lacińczy Amaranthus tri-
color. mianują/ Niemcy/ Papageytraut.

Czerwone y żółte
tey bies-
guncce

Uplawo.

Glusom.

Arwia
charłame-
niu.

Amaran-
thus tri-
color.

Papagey-
traut.

Hiacynt/ albo H arcowy Kwiāt/ Rozdział 78.

Hiacyntu jest kilkanaście rodza-
nów/ wszystkie jednego kształ-
tu/ mając korzenie cebulaste/ różgi
gładkie/ oble/ na piadź/ podczas na-
pultory wzwyż/ zielone/ proste.
Kwiatem są tylko między sobą ró-

żne: abowiem jedne są bruna-
tnych/ drugie białych/ inne zaś
białych/ y inne żółtych. Z tych
wszystkich dwa najprzedniejsze /
pospolite y wschodnie. Pospolite
liście Czosunkowemu podobnego.

Hyacinthus.
Hiacynt,
Nertzenblumen.

Wietu iako sie powiedzialo. Kwiatu bleditnego / pochylego / albo nachylonego. Kwitnie na koncu Marca / w cieplych krajach / albo na poczatku Kwietnia. Gdy przezrzecie / tu ziemi sie stania / y tak stoi / az wviednie y zeschnie. Nasienie ma iakoby w wozeczach iakich / drobne.

Hiacynt wschodni / ktory my Spilcza mianuiemy. Liscia Liliowego / iedno krótszego y węższego / a wzgóre prosto wzniešionego / mięszkego / y sołu pełnego / na koncach zaostzonego. Preta mięszkego / na którym kwiatki modre / na kształt Liliowych / tylko daleko mnieysze. Korzeń także iako v Liliu straczysty. Jest ieszcze wschodnich wiecey okrom tego.

Wskiesce.

Hyacinthus orientalis.
Hiacynt wschodni / Spilca.
Goldt wurtz.

W krajach cieplych sie kochaja : na polach y w ogrodach zielistych / y miedzy zbozem. Wschodnie w ogrodach.

Przyrodzenie

Wszystkie sa iednakięgo przyrodzenia / iako Galen w 8. księgach piše. Korzeń cebulaty / wysusza w pierwshym stopniu / a na koncu drugiego chłodzi / albo na poczatku trzeciego. Nasienie ich zlekką wyciera / y stwierdza / wysuszajac w trzecim stopniu. Jednak szrodek trzyma / miedzy chłodzeniem y zagrzewaniem.

Moc y skutki.

W olecie cięka czki zawściaga / nasienie Hiacyntowe wywiane w winie. Dios. Toż Gryzenie w żywocie wsmierza. Moc z zatrzymanym nad przyrodzenie / tenże trunek pomieniony wzbudza.

Od páteczego gonu obrażonym / bywa rós tunkiem. Dios.

Żółtey bieguncce gryzieniu Moczu.

Páteczemu gonu

Żółta

zółtaczce
Wchodzi
do Drias
Krwie.
zimnicō.
od Nies
dzwiadz
Kawkafo
nym.

Zolta niemoc spada / z winem toż na-
sienie pić. A iako Plinius pić / z Bożym
drzewkiem w winie wżone / a trunkie pić.
Nasienie Ziacyntowe do Driakwie wa-
chodzi / y iadu pāteczego gonu bāżo sie
spzeciwi.
Zimnicom powietrznym ābo morowym /
bāżo wżeczne / z winem dāne.
Od Niedzwiałka obrāżonym / z winem ā
Bożym drzewkiem wżwane / bywa wiel-

kim ratunkiem.

Rozsadek

Z Tych Ziacyntow żaden nie jest Ziacynt
o tem onym / o którym Poetowie pisali /
że miał być ze Krwie Alapowej / na którym
kwiatku sa te litery A. I. wyrażone : bo ten
jest kwiatu blādo rumianego. A Dioskoria
dowy żaden nie jest tāli / iedno brunatne /
modre / biale y żolce.

Kōty / ālbo Orzechy ziemne / Rozdział 79.

Astragalus, Talus, Glandula
Knollenkraut / Christwurtz /
Erdtmohren / Cicern.

O ziele rozmaicie bywa mia-
nowane / Kōtami / ziemnymi
Orzechami / ziemnymi figa-
mi. Sa dwoiakiego rodzaju / Sy-
riyski ieden / drugi Lusitaniski. Sy-
riyski różgi y z liściem po ziemi ro-
ściela / które ma podobne do Cie-
ciorki. Kwiat rumiany gromada-
mi / gesty / drobny : korzenia okrą-
głego wielkiego / czerwonego /
Rzodkwi podobnego wzrostem /
puszczając od siebie odnożki miaz-

se y geste / a iako rog twarde /
wespól poplecione. Smaku też
cierpkiego.

Drugi Hiszpanski / korzenia na-
reke wzmiąż / na dwoie ābo na
troie rozdzielony / zwierzchu czar-
ny / wewnątrz biale twarodozre-
wniały. A suchy tak twarby iako
rog. Smaku nie przyjemnego. Kła-
cza rumianego / twarodo chrościare-
go / kosmatego / lożietnego / na pā-
lec mnieyszy miazżego. Liście siwo
kosmate / dwa ā dwā przeciw sobie.
Kwiatu gestego / napierwey ciem-
no żółtawego / potym białego. Z
tych za czasem male strączki dāia /
w których nasienie. W cieniu ma
być suchony.

Mieysce y Czas.

W tych stronach nie rośia. Pier-
wszy w Arkadię / na górach śnieży-
stych : także w Syrię. Wtóry w
Hiszpanię / w Luzytanię.

Przyrodzenie

Galen w 6. Księgach pić go być
przyrodzenia suchego y zatwierdza-
jącego.

Moc y Skutki.

Ciekaczki zāstanawia y leczy / korzeń z wla-
nem pić. Dios. Gal. Tenże
Moc nad przyrodzenia zātrzymāny wy-
wodzi. Tenże.
Wzody zāstārżāte goi.
Tolkrwawy zāwsciaga / proch z tego ko-
rzenia zāsygnac zād krw ciecz.
Ciāła zgesza. Plin.

biegunce

Moczu.

Wzrodo.

Toku
Krwie.

Maczek / polny Mak / Rozdział 80

Papauer erraticum, Papauer
fluidum, & Rubeum.

Klapperrosen / Kornrosen.

Polny Mak / który żyrem pol-
nym / Maczkiem y Wilczym
Makiem zowią / dwój jest / mały
y wielki. Ma liście białe / Gorczy-
cy podobne / rozdzielone / wykra-
wane / także liściu Podroźnikowe-
mu jest podobne / jedno dłuższe y o-
strokosmate. Kłocza cieniutkiego /
prostego / obłego / łokietnego y o-
strego. Na wierzchu kwiatki czerw-
wone / niekiedy białe / nachylone / a
przy samym spodku czarne / tu kwia-
tu maku ogrodowego bardzo podo-
bne / przedko okwitające: Maków-
ki obdużne / ale mniejsze niżli y Za-
wilkę polnego / który Grecowie Na-
nemone zowią. W tych maków-
kach nasienie drobne / ryśkawe /

maku gorzkiego. Korzonka dlu-
giego / białego / wzmiąsz na mały pa-
lec / smaku także gorzkiego.

Wzrost.

Miedzy zbożem rośnie / zwłaszcza
ieczeniem: nad przykopami / któ-
re czynią okolo zboż y przy drogach

Przypodoba.

Jest daleko ziemiejszego przyro-
dzenia niżli ogrodny: przeto do v-
żywania szkodliwy.

Moc y skutki.

Sen przywodzi / pięć albo sześć makówek / Sen przy-
do połowice wazac / z piecia tyjeł winą wodzi.
dając na noc pić. Dios.

Żywot bardzo lekko odmiełcza / pulpiet / Żywot od-
lota nasienia tego trunkiem dając z miodo- miełcza
wa syta. Dios.

Toż czyni z miodem miasto elektuarza / toż
nasienie używane. Tenże.

Liście z makowiczkami tłuczone a przy-
kładane / przymioty ogniste z bolaczek / z sa-
dzielow / y z innych miejsc wyciąga. Dios. przymio-
to ognia
stym.

Toż liście z Makowiczkami w wodzie
wazac / a okolo vsu / skronie / czolo / nozdrza /
rece od łokci / y nogi od kolan obmywać / na-
wet y glowe / sen przywodzi. Dios. Sen przy-
wodzi.

Pleurze kwiecie bywa ratunkiem ile świe-
ze / rościerając. pleurze

Też sułone chorwicia / a czasu potrzeby tłu-
ka / y z wodą siolkową / albo y z prostą pić
dają. Drugi z tego kwiecia syrop czynia i-
ko z Rożey / albo z siolkow.

Wodli bielna z oczu spadają / liście z o-
liwa wierac / a w oczy puszczając. Plin. Wydece-
mu biel-
mu.

W Wołoskiej ziemi / polci niewykulturowe /
używają tego Maku syra przydawszy y ma-
st / smaża. Gelen pisze / że Grecowie przy-
sypowali go sobie do potraw / do chleba / do
piactow które z miodem piekali.

Zapalenie w vsiech / albo w garle / waz-
zac to ziele / a gąrgaryzm czyniac. Także
wodką z niego dystrylowana. Zapale-
nie w vs-
siech.

Ktoży od rozumu odchodzą / skronie so-
kiem tego nacierac dobrze / bo im spanie przy-
wodzi. Od roz-
mu odcho-
dzającym

Róża piekielna spada /

Opławy paniam zawściaga / liście w wi-
nie wazone / a trunkiem używane. Opławy

W pleurze

Pleurze

W pleurze / kwiecie tego maczku wárza /
w wodce Biedrzeńcowey / albo w wodce pol-
ney Dryakwie / y trunkiem dáia. Ale to ná
przodku / á nie záwzięciu choroby. Rond.

Toku
Kwie.

Tok Kwie z nosa zástanawia / ziele świe-
że ná prawy bok kládac. Toż wodką możej

pláty w niey maczáiac. Tab.

Puchline z loná oboiey plci / z przymio-
tem ogniistym wyciąga.

Puchli-
nie loná
Oczom.

Bole ognište w oczach wkláda / ziele świe-
że tluka / á przez chustkę przykládáiac. ábo
w soku tego chusteczki maczáiac / przywliáć.

Mak ogrodny / Rozdział 81.

Papauer satium.

Magsamen / Mon / vnd Man /
Velsamen / Velmagen.

O Grodny Mak / iest troiaki /
biały / czerwony y szary / od
siebie różne / kwiatem y na-
sieniem. Biały Grekowie zowia /
Tilacide / główki ma iako beczolki
mále: kwiat biały / makówki podlu-
gowáte / w których nasienie białe.
Mak szary / Grekowie Pichite zo-
wia / iakoby bebniaśty / bo ma glo-
wki iako bebenki / iako y czerwony.
Kwiatu szarego ábo popielatego /
makówki okragle: w tych nasienie
czarne ábo szare. Mak czerwony /

główkami y makówkami szaremu
podobny / kwiatem od niego różny.
Ten zaś dwoiaki / jeden ma ma-
kówki wielkie / iako pieści / á ten
tylko w ogrodziech roście / y báz-
zo iest mocny / y z tego Opium czynią.
Drugi makówek mniejszych: zaś y
ten dwój iest: gluchy / który sam
dziurkami pod pokrywką z ma-
kówką wypada. Drugi nie wypada-
jący: á z tego olej bywa wybiány.
Te wszystkie mają podobne liście
Locygowemu / podługowáte / c-
kolo wykrawáne / białawe / soku
pełne / troche kosmate / soku gorzkie-
go. Różgo ma obłą y kosmata.
Kwiat iako ná Pimoniey wielki.
Tengdy opadnie / zostawuie má-
kówki: w tych nasienie między fa-
chy drobne / oleiowáte / smaku słod-
kiego. Wszystkie tá bylina iest mle-
czna / z którego Opium czynią.

Mieysce

W ogrodach y ná polách sian-
cowany bywa.

Przyrodzenie

Wszystkie są iednakięgo przyro-
dzenia / w czwartym stopniu chłó-
dzace y wysuszające. Jednak biały
w trzecim stopniu ziębi / á w pier-
wszym odwilża: co sie z tad znaczy /
że sen sromnie przywodzi / nie tak
głęboki y zbyt ni iako czarny. Gal.

Moc y Skutki.

Z Maku bywaia polewki do soku czynią. Polew-
ki smaku przyjemnego / ale máłego po-
tármu / y chłódzacego.

y iii

Wszystkim

sen czyni. Wszystkim mąkom pospolita spanie przyswodzić: Przeto Dyoskorides piśe/ mąkowe głowki z nasieniem tłuczone/ y wårzone w wodzie/ á trawkiem wýzwane/ sen czyni.

obmyma nie dla spania Liscie y z młokami wårzone toż czyni/ ta woda głowe/ rece od łoci/ nogi od koian/ á dol obmymaiać/ zwlaszcza w goraczach frogich. Toż

Melankoliznym Dzieciom nym noznicom Melankolia zierym wýsteczne. Dios. Dzieciom ktore nocniee miewaia/ á białego maku mleko/ z białogłowym mlekiem napoly/ dobrze dáwać/ bądź samo/ bądź z káskla iaka/ albo z pápinkiem mjerne. Też w wodzie mąkowe głowki z nasieniem wårzone/ w tey wodzie chustki maczane/ á na skronie/ czolo y pulsę przywiazane/ tak dzieciom/ iako starym/ sen przywodzi.

Rosy Rosy piekielney y

Przymiotom ogni stym Przymiotom ogni stym/ świeże głowki y z nasieniem tłuczone/ z leczmiennym skodem plasteruac/ ogień wyćiąga. Toż liscie czyni.

sen czyni Nasienie mąkowe z Rosanym olejkiem wtarczyć/ á na skronie przykładac/ spanie przyswodzi.

Podagrze Podagrze włada z materię goracey/ nasienie mąkowe w dunicy wwierciawszy/ z kásklem/ mlekiem białogłowym iść czyni y przykładac. Tab.

Spaniu Na spanie/ wziac maku białego wtarcze go/ białkow świeżych/ ósrodki chleba białego/ mleka białogłowy dzierweze karmiaczy. To wespól co nalepiey vmieścić/ y na czolo á skronie przykładac.

Przymiotom ogni stym Toż czyni czarny mak z winnym octem. Przymiotom ogni stym gdziekolwiek/ zielonych mąkowek z nasieniem wtłuc/ maku leczmienna zacząć/ y kolaczkow z nich zacząć/ wsiuszyć. A gdy przeciwo pomienionym przymiotom chce chłodne mieć/ rószyć ich wedlug potrzeby w mąkowym mleku/ albo w wodzie/ w ktoreyby mąkowki wrzaly/ á plasterować. Dios.

Boleniu głowy Bolenie głowy z rozpalenim/ włada mąkowymi liscie świeże.

Káskla Ze dżozowa woda á z winem mak pić/ káskel wstramia/ z przyczyny goracey.

Mak pnaiony w miedzie Też Mak biały w miedzie sinazony/ iako Plinius piśe/ był w wýzwaniu przy wietach/ po innych potrawach/ y czasow dżisiey bych y zydow/ przydawany troche pieprzu/ w miedzie sinaza.

Tredowacinom Tredowacinom/ mąkowe nasienie iest lekarstwem. Plin.

Káskla Káskel suchy leczy/ Mak biały z figami/ z Migdalami skodkami/ á z Látrycyą wårzony/ z przyznaną dáć pić. Toż

Pleurze. Pleurze y kłociu w bokach/

Arwia barkanin Arwia barkanin/ przydawany Trágantu y żywice Arabstey. Też polewka z niego z Migdalami/ wýstecznym iest pokarmem.

Suchoty y

Pluca owrzędziłe leczy/ wziac Maku białego pultora lota/ nasienia Sezerbakowego albo Podroznikowego/ Sczarwikowego/ po pultory czwieri lota/ albo quinty/ Migdalow/ iaderet baniowych/ ogurkowych wysuszonych/ po locie. Jaderet Pigwowych pul lota/ Żywice Arabstey/ Dragant/ trechmalu/ ábo strebin po c. wieri lota/ soku Látrycyowego pul lota/ plucek lisich pultory czwieri lota/ Gluk/ Gmieni sticy z wschodnych kralow quinty y dwie części/ cukru kreconego tak wiele iako te w systemie zeczy zawaza. Z tego proch mialki w czynić/ káskiego troche przypiążyć. Tego prochu po pul lota z syropem Juubowym/ albo Siolkowym albo z iaka polewka ráno y na wieczor wýzwac.

Moze go też dáwać z syropem mąkowym na noc/ z Juubowym/ á z iucha Podbiału wysklego wårzonego.

Leżwarz Mąkowy.

Wziac mąkowek iesteze zielonych/ ile sie podobaj/ wtłuc ię/ albo w dunicy nowej wrzec/ potym wymrzać do polowice wody/ znówu pilno wrzec/ miodu ile potrzeba przilożyć/ y znówu z onay pozostala woda/ albo iucha/ wårzyc tak dlugo/ aż wsiyska wilgoćmosc wymre/ y zgęstnie iako miod. Taki leżwarz

Káskel suchy leczy lizaniem/ w pierśiach y w Bokach boleści z káskla włada. Sappe leczy/

Ciekaczki zolte zámściaga. A iesteze potężniey/ gdzieby do tego sok z Podrostu/ ktory hypocistis Grekowie zowia/ y sok z ostrostrieczyny wielkiej/ ktora Alacsa Lácinnicy inianua/ był przydany. Dios.

Kásklom zámwędziatym wýsteczny. Aptekarze troche inatšyna obyczaiem ten leżwarz czynia.

Syrop Mąkowy.

Tak bywa robiony: Biora głowki maku/ tak białego iako czarnego/ zielone/ dwa nasienie lotow káskdych z osobna/ nasienia Lezygowego/ kwiecia bronatnych Siolkow po dwa loty/ wody cztery kwarty. To wsiysko wårzyc do polowice wymrzenia: potym przidac cukru cztery funty/ znówu wårzyc aż zgęstnie.

Syrop prossy

Wziac mąkowek zielonych oborga maku/ tak białego iako czarnego/ po piaci lotow na wage: wody dżozowej pol garcz: To wårzyc aż tylko trzy kwatarki zstana/ á precedzwszy/ wlożyć cukru białego do tego/ cukru kreconego/ káskiego z osobna po dwa nasienie lotow. To znówu do zgęszczenia wårzyc

Plucym
owrzędziłym

Elegma

Káskla
Pierśi
y bokom
bolećm.
Sappe
Wieguna
ce.

Kásklom.

Syrupus

2

ryc

Rymie. rzyć. Ten służy Rymie albo śpące z goracey
Kaslu. matercy. Kaslu suchemu y ciężkiemu / a
Spaniu. bo ostremu. Sen y spanie melancolicznym
przymodzi. Także kolerycznym.

Diapapa
uer.

Konfekt z Maku

Bywa tym sposobem robiony : Biora
soku Lakryciowego / Tragakantu / żywio-
ce Arabskiej po polterściu lota / nasienia ma-
ku białego / Cukru kreconego po pięci lotow /
migdałow stodkich ochodzonych z dziesięć /
Brochmalu / nasienia Tlustosowego / pecek
z pigwowych iabek / po łocie y po quincie
kajdego / nasienia Banionowego / Malono-
wego / Ozurezanego / Slazowego / Loczygo-
wego / kajdego po dwu lotow. To wszystko
co nasubtelniey utłuc / a z syropem Giotko-
wym / albo z Ipsyma / to jest z wazonym wi-
nem stodkim / konfekt uczynić. Ten

Suchoty
Spaniu.
Biegły
Wplawy.

Suchotom bywa ratunkiem.
Sen przywraca /
Ciężkość żołądka. Także.
Wplawy białogłowe.

Diaco-
lion.

Miodet Makowy.

Wziąć makowek / przewiedłych przez noc y
dzien / z dziesięć : wody dżdżowej trzy
kwarty : To wazzyć aż trzecia część zostanie.
Przecedzić / y co namocniey wzięć : przydać
mossu / albo stodkiego winu do trzeciej czę-
ści wywarzonego / kwaterek / miodu chedo-
giego dwu loty. To znów wazzyć do zge-
szenia. Potym przelać soku z podrostu / y z
ostrostrejny / Szafranu / kwiatu Grana-
towych iabek / po quincie / Trociskow Ra-
mich lot / y uczynić konfekt / który do trzech
lat może być chowany. Ten konfekt tym
wżyteczny bywa

Plusom
na pierś
spadają-
cym.

Którym subtelne spadzi na pierś spada-
ia y kasle czynia / wżywać go im dobrze po
dwu lotow biorac na raz.

Drugi z Galeną.

2.

Galen tak czynił : Brał makowki białego
maku ani zbytnie młode / ani nabyt prze-
żalę / dwadzieścia / wody dżdżowej / albo stu-
dziennej pultory kwarty / w której ie przez cze-
ry dwadzieścia godzin moczył : potym wa-
rzył aż tylko trzecia część została / a przecedzi-
wszy y mocno wygniotł / miodu chedogica
go do tego trzy funty kładł / y znów wazzył
aż do zgeszenia / albo strawienia wszystkiew

Inaczej.

wodności. Także z cukrem / albo z Ipsyma
bydź może tym obczaiem. Wziąć wody z
makowek wazonych z kwarte / Ipsymy / a
bo winu stodkiego wazonego do wyrzżenia
dwu części / soku Lakryciowego cztery loty /
y to do stłecznego zgeszenia wazzyć. Służy

Kaslu.

Spadkom na płuc / z których kasel bywa /
a śpąć nieda. Co iesli tak wielka wilgotność

z głowy do piersi naciągnie się / konfekt co z
miodem / lepszy będzie niżli z cukrem albo z
Ipsyma. A zaś gdy spanie chcemy komu
uczynić / tedy lepszy bywa z Ipsyma niżli z
miodem.

Oley Makowy.

Oleum

Tym sposobem wybiłia iako z siemienia
lnianego / albo z nasienia Logowey / ktora
Sesamum Lacinnicy zowia. Ten

Wżyteczny jest tym którzy sypiać niemoga /
w potrawach go wżywać.

W gorączkach wychładza ciało.

Ochrapieniu jest dobry z potrawami.
Zwierchownie stronić nim namazując / spá-
nie czyni. A gdzie wszystko ciało / zrospale-
nia wychładza ie.

Sen.

gorączko

zostaje
łoci gar-
dla.

Opium / To jest sok z Maku wy-
ciągniony.

Opium.

Jako Mak kładby / y oley z niego / zbytnie a
czesto wżywany / osobliwie czarny. Tak
y sok tego / który Opium zowia / daleko bywa
szkodliwszy. Przeto Aptekarze / iako mych rze-
czy szkodliwych / tak y tego soku dla swego zys-
tku niemieliby ledą komu przedawać. Albo-
woiem y Lekarze baczni / nie wżywają go ieno
w gwałtowney potrzebie / y to stronić / y nie
samego / ale przydać mu Szafranu / albo
Borowego stronu / dla namdlenia mocy ies-
go szkodliwego. Nie iako czynia nieukowie
Bawierze / Żydzi Boży y Chryścianscy glo-
wni nieprzyjaciele / y baby / bez wszelkiego ro-
ważenia tak potrzeby iako czasu / dają / a ile
dzieciom na nocnice / z wielką szkodą y z nie-
bezpieczeństwem zdrowia ich y swego zbá-
wienia. Jedną Aptekarze sa tego naprze-
dawsza przyczyna : bo gdzieby go oni nieprze-
dawali / ludzie zli / inychby nim nieczuli. Nie
ma tedy być wżywane ieno albo w długim nie-
spaniu / albo w nieznosnych boleściach gdzie-
by inne lekarstwa nie niepomagały / y to baa-
cznie a roztropnie.

Żydy nie
przyjacie-
le chrze-
ścianscy.

Wybor

Opium naprzędniey jest / ktore samo w sobie
geste / ciężkie y ważne / a swym zapachem
tak głowe napelnia / że do spania chce wielką
wzbudza. Smaku gorzkiego / y ktore w wo-
dzie rychło się rosplywa. Ktemu gładkie /
łśniace zwierzchu / y przezrzozyste / ostrosi
żadney w sobie niemając / niebryłaste / ani
gdy rozmoezone przecedzają / żadnych stucz-
twárdych nie zostawiać po sobie. Też ktore się
rychło na stoncu rosplywa. Gdy go zapali
niegore ciemno / ani dymu czarnego z siebie
wydaje. A zgaszone / zapachu nieodmienia.

Falszowane iako poznać.

Bywa falszowane żywica / albo soliem

plonney

Wlonney Locygi/ albo Glauciem. Ale gdy go Glaucio falszua / poznać snadnie / abo wiem gdy go rospuści/ sąfrani iako sąfran. Gdy sokiem polney Locygi/ tedy słabego zapachu/ y przyostrzeyszym bywa. A jeśli Zyrwica/ tedy bywa mdle y nader łsna. Wroet przyšli niektórzy falserze do takiej sąlonosci/ że go z wieprzowym smalcem mieszać falszowali.

Używanie Opium.

Bywa do lekarstwo oczom/ na skorupie/ albo w nowym garnku palony/ aż się wole nieyszym y mielszym stanie/ y żółtą gorącą barwę weźmie. Ale Erasistratus / starodawny lekarz/ to gani. tak do oczu/ iako do bolejących wśu/ przywodziac Diagore/ który tym sokiem zemdlil choremu wzrok. bo głowa bedac ztym napelniona/ do zbytniego spania chorego przywiobl. Co też y drugi starodawny Lekarz Andreasz świadczy. Jęgdzieby do tego soku co takowego niebyło przydano żeby mu zbytnia tego zimność namobila/ rychley oslepi/ niżli iasne weźni oczy. Toż Pliniusz gani. Mesidemus zacny y sławny Lekarz/ śmiego zapachu tego dla przywiedzenia snu radzi używać.

Drugi sok z Maku

Bywa ieseze iny sok z liścia y z główek czarnego maku czyniony/ Meconium Łacinskiey zowia. Ten ieseze skutliwszy jest niżli Opium.

Szkodzi.

At sam obficie używany / głowę obciąża/ y bolenia iey domieszcza. Także sok/ albo Opium gdzieby go z pul totakto naraz wziął/ tak do głębokiego y ciężkiego snu przywodzi/ że y duchy ciała ożywiające mdli

y omarwia/ a śmierci domieszcza.

Pamięć psuje y mdli/

Trzęsienie głowy przywodzi/

Ciepło przyrodzone w ciele zstłumia.

Przyrodzenie oziębieniem swym martwi.

To jest/ nasienie przyrodzone.

Ludziom słabym daleko skutliwsze niżli młodym.

Wzrost mdli y słaby czyni/ tylko trzymaćny przed oczyma/ abo nim namazać ie.

W wśy puszcza/ y gluchoty domieszcza.

Rosadek

At zwołasz czarny (bo daleko zimniejszy jest przyrodzenia niżli biały) w tych naszych zimnych krajach nie jest tak skutliwy/ iako w gorących stronach: Bowiemy tam słoneczna gorącość wietrznych mu sił dodawa. U nas iż zimniejszy kraj/ nie tak. przeto chocia go postrznych czasow często używamy/ nie skutdzi. Tymże sposobem sok/ albo Opium gdzieby tu z niego wyćiągnięte było/ nie jest tak obraźliwe/ iako które w gorących krajach robia. albo Tebasskie.

Masło Turckie.

Pierwszych księgach o Jelenim Korzeniu czarnym pisac/ opisałimy Turckie Masło. Tu na tym miejscu drugi/ który z czarnego Maku w Alzey innejsey Turcy rozmaicie czynia / do boiu dla wesoley myśli/ y do inych spraw/ zwołasz Janeczrowie dla śmiałości. Za którego używaniem/ do takiego zamieszania mozgu przychodzi/ że żadnego niebezpieczeństwa nie mieważy/ ściecze/ biele/ rabie/ co ieno przy soba bacz: A to bez wszelkiego baczenia. Niektórzy sami się rzeza/ krola/ y stragierany po ciele sobie czynia/ przy zdrowie Cesarstwie/ albo której iney osoby.

Mak stracysty dlugi/ Rozdział 82.

At stracysty / liścia białego / różowego / podobnego listu Dżewannowemu: około krajów iako mak polny wytrawianego / ieono weźże. Różgi obley/ cienie/ łokietney / iako w płonnego maku. Kwiatu białego / niekiedy sąłatnego. Makowki cienie/ długie/ iako różgi zatrzymane: y ztąd nazwisko ma. Nasienie w tych stracykach drobne/ czarne/ dwiema rzędoma / właśnie iako Fenugrekum

idace. Korzonek pod wierzchem ziemię przymieszłym czarny.

Wskiesce.

Ten który białe albo żółte kwiaty / pospolicie przy morskich brzegach roście / na miejscach ostrych / kamienistych. Ale kwiatu sąłatnego na polach. Kwitnie pospolicie w kwietniu. A ma być zbierany/ zwłaszcza do lekarskich potrzeb/ w sierpniu.

Przy-

martwia
Pamięci.
Trzęsieniu
głosu.
Ciepło zstłumia.
Starym
nieużyte
czny.
Wzrost
mdli.
Gluchoty
domieszcza.

Mecori
um.

Głowa
ciężka
czyni.
San cie
pi przy
v.

List 136.

Papauer cornutum.
Gehornter mag sammen.

Przyrodzenie

Rozgrzewa y wysusza / rozprasz-
wia / wyciera / a ile liście.

Moc y Skutki.

Sciátýce wotrobie Błódrách boleści y lupanie. Tákże
Wotrobie bole włáda / korzeni w wodzie
wárzony / a trunkiem pity. Dios.

Purguje Nasiona pulerzacia lota wtártego z piernem
stolcem miódę piac / purguie y stolce wznieca. pli.

Żółtaczce Żółta niemoc spadza / korzen w wodzie do
Rárbun- połowice wárzony / a trunkiem wýwány.

Żółta. Rárbunkul wrzód leczy / liście z miodem
Bielma. plastruiac. Plin.

Bielma. Bielma Owcom z oejm liście ściara /
Theophr. sól puszczaiac.

Szkodzi

Wetras záláziwego przez wstá wírowác dla
wiadomící iego. Abowiem škodzi iák
Opium : Ptez lekárstwa rey škodzi z niego
moga bydz ratunkiem / ktorých przeciwo O-
pium wýwác dáicmy.

Mák pienisty / Rozdział 83.

Est ieszcze inny rodzaj Maku /
który pienistym zowiemy / ábo

Papauer spumeum.

śliniacym Makiem. Ten różge ma
ná piadz wzwyż : liście z kímale / iáko
v Wydelnice. Przy tych nasienie
drobne / biale : samo ziele biale y pie-
niste. Korzonek biały niewielki. Na-
sienie tego przechodzi do lekarstw.

Wzrost.

U nas o tym Maku nie slychác : y
owšem go cudzoziemskim y Herá-
kleyckim zowia. To iest / że w
Heraklei tylko / ábo nabuynieyszy /
y napzednieyszy roście.

Przyrodzenie.

Cieplego y wilgotnego iest przy-
rodzenia / wyciera y wychedaża.

Moc y Skutki.

Nasionie słagme womitami wywodzi /
pieć lotow z miodowa syta go piac.

Tym Makiem przedziwo bywa chedogo
wybielone. Plin. lib. 20. Cap. 19.

Z osobności bywa lekárstwem padaiacey
niemocy z tą miodowa syta. Dios.

Słagme
wywodzi
przedzi-
wo bieli.
Zadai le-
czy

Hypecoum.

Żytny Maczek liście wietrze nie-
 Osie niżli Ruta. Różgi niewiel-
 kiey / mięko kosmatey. Kwiatków
 białych / a przy spodku rumien-
 wych : z tych główki / abo mąkow-
 ki nie wielkie / cienką lupinką przyo-
 dziane : w tych nasienie drobne /
 czarne / ostre / Kąkolnicy barzo po-
 dobne / którą żytną Czarnuchą
 zowią.

Wzrost.

Na polach rośnie między żytem y
 iąrzynami.

Przyrodzenie

Galenus w 8. księgach o ziołach
 piše / ten Maczek bydz przyrodzenia
 chłodzącego w trzecim stopniu.

Moc y skutki.

Z tych skutkow iest ten Maczek żytny /
 ktorzych sok maku ogrodniego / abo Opium.

Bielun / Szaleń / Culek / Rozdział 85

Hyosciamus, Apollinaris her-
 ba, Symphoniaca, Faba suilla,
 Herba canicularis, &
 Palladia.

Bilsen / Bilsenkrant / Dollkrant /
 Schlaffkrant / Sewbon / Tigen-
 nerkrant / Hindtswurtzel.

1. **B**ielun czworaki mamy. Pier-
 woszy czarny : kłacza miąższe-
 go / galezistego. Liścia ob-
 dłużnego / szerokiego / grubo wy-
 strzyganego / żyłowate / ciemno zie-
 lone / kosmate. Kwiecie z boku
 kłacza swego y galezek wypuszcza /
 iakoby Granatowych iablek / z kie-
 listków pokrywkami przykryte / na-
 sienia pelne / podobnego mako-
 wemu. Bielun żółty / kwiātu
 żółtego / albo żółtawego. Nasie-

nia także w kieliszkach żółtobładego / polney Gorczycy bärzo podobne / kieliski / abo strącze mające mnieysze / niżli inne. Liścia y kłacza / korzenia iednakięgo z pierwszym.

Bielun czarny kwiat ciemno błękitnawy / a kieliski bärzo ciemne y kłace. Te obadwa / czarny y żółtawy / przez wsta używane / czynia ślężstwo / y śpienie głębokie y śłodliwe : Korzeń obadwa mają biały / na pälce wzmiąsz.

Bielun biały / małuchno co od przednieyszych różny liściem / tylko że troche okragleysze / a soku pełniejsze y obfitsze : mielszy y welnijsze : ktemu rzadszego liścia / niżli pierwsze : y bielże. Kwiatu białego / z którego także tym porządkiem strązki / abo przeczczone kieliski po rószech swych rzędem pochodzą / iako y z drugich / iedno troche rzędy / y nie tak też bärzo kłace iako w czarnego. W tych nasienie białe.

Bielun ogrodny / abo śiany / iest siółko / a roście na pultora łokcia wzwyż. Kłacza iest obłego / gąłastowatego / y miękko welnijszego. Liścia szerokiego / z trąców wykrawanego. Soku pełnego / także też miękko kosmatego / mające nie iaki kształt y podobienstwo / do Cienia nocnego / który pospolicie Psinkami Włoskami / abo skálnemi zowiemy : Łacinnicy ie Solanum somniferum, miannia. Zapachu nader przykrego. Kwiatu białobiałego : białemu Bielunowi we wszystkim podobnego. Z tego potym bywają oble kieliski / abo strązki / które także nie iakie podobienstwo z Bielunem białym mają. W tychże bywa nasienie

żółtawe / podobne do pierwszego. Korzeń w niego biały na piądz wzdłuż.

Wienysce.

Bielun czarny y żółty / roście pospolicie przy płociach / przy parłanach / rumach / na winnicach / w sadach / na vlicach przedmieszkich / po wsiach / na skornicach / przy drogach / nad przkopami / y wozozimi / na koniec y na cmentarzach. Bielun także biały : Jednak nie tak pospolicie / iako owe pierwsze dwa / które sie wysoce pomieniły / ale roście między rumem y murami starymi y wpadłymi. Al ię tego pospolicie do rozmaitych a bärzo potrzebnych lekarstw używany / przeto też bywa umyślnie w ogrodach pańskich ślancowany y śiany. Al gdy sie już dostoi / y prawie dobrze zeschnie / w ten czas dopiero ma być zbierany. Ogrodny zaś / ten ięz iam przez sie nie roście / ale aż bedzi pierwszy śiany.

Przyrodzenie.

Bielun czarny / iako Galen w osmych księgach pisze / przyrodzenia iest bärzo zimnego / na końcu trzeciego stopnia / albo na początku czwartego / wysuszającego we śródku trzeciego. Temu podobny iest przyrodzeniem żółty. Biały wolniejszego dobrze ięz iest przyrodzenia / abowiem chocia także w trzecim stopniu chłodzi y wysusza / ale na przodku / a nie na końcu / ani też we śródku. Bielun ogrodny ślancowany albo śadzony / tegoż przyrodzenia iest którego pierwsze dwa / to iest / zimnego y suchego / w trzecim stopniu

tażże y w czwartym we ſzrodku
y przy foncy.

Moc y skutki.

Iadwego Bieluni nasienie y Korzeni / bla
zy jest. Szybownicy swej wrodzoney zimnosc / bar
zo jest iadowite : y przeto / iakto Galen pisze /
nie maia byc do lekarstw brane. Jednak zola
cawego nasienie w gwałtownych potrze
bach / w niedostatku białego / moze byc wya
rownane : y to z wielka ostroznoscia / y pod pe
wna waga. Bialy do lekarstw wychodzi /
bo nie jest tak iadowity / ani skodzacy tak
barzo.

1. Czyniony tedy bywa sok z niego/ iako Di-
Pierwsze ostkord wcz/ troiako.

Pierwszy : Biora wszystkie Bielunowe
zielenie / polki zielone z liściem / z kłosem / z nas-
ieniem / y w moździerzu tłucąc wyśmiała
sok w iaktkolwiek naczynie / a na słońcu
wysusiała. Ten sok do roty w swoy mocy
trwać może / nie daley. **Dios.**

2. Wtóry sposób czynienia soku / ten iest :
 Własienie iego soku / á ciepła woda ztra-
 piała y praśnia. A ten bywa lepszy y potęż-
 nieyszy / do wzięcia boleści wśelących / przez
 śpianie. Dios.

Trzeci sposob : Biora swiezo zielone li-
ście y z klaczem tego / y tłuka / y mocno wy-
żymaia / albo prásuia. W ten sol make pfe-
nieczna trzymiesięczna przysypuia / y z tego
kolaczki czynia / ktore na stoncu wysuszywa-
sy do potrzeb przez rok tylko chowia. Ten
je Dios.

1. 2. Pierwszy y wtory sok / tym bywa bole-
ściam wyteczny / przed ktoremi chory spać
nie może / roztworzywszy go oleiem maś-
wym / albo maścia Topolowa / a pulsy na
mazuiać / skronie / czolo / pod nosem y w no-
zdrach: także mieysca bolace. Dios.

Spadło. Spadłom ostrym a goracym w oczy / y
zápuchłościam ich. Tákże

Ußom. Ußom boleiacym/ y inym

Czlonkowie Członkowie iako

Lonu. Loná / rozścierájac go / iáko sie wyossey
powiedziáło / á mieszcá bolesnenámázuiac.

3. Jis ten sol / ktory bywa mala pšenica
czna / albo też ieczmienna żągieszony / Lye
wa wieteczny:

Зáпales Зáпаленію очзу /

Przymiotom ognistym!

Przypis
tom. Podgrze z goracey przyczyny.

podągze Toż nasienie samo Bielunome czyni wtaru
te. Dios.

Raßlin. Raßel z goracey przyczyny leczy.

Spadek. Spadek z głowy na pierś zastranawia.

Wczom. Wczom płynącym użyteczny.

Bole ostre y ciężkie vsmierza.

Uplawo. Uplawo z awsciaga.

Łokn.	Top Erwamy hãmuie / po 80stey czesci
-------	--------------------------------------

quinty nasienią białego Zielunus / z ták wie-
la maku białego nasieniem wwiercieć / á z sy-
ta miodowa pić dáwać. Dios.

Z tychże obudwu prochow piguł naczys-
 nie może / z Siolkowym syropem / á po trzy
 ná noc brát / popiítac chocia trocha pi-
 wá. Tákže

pierścion białogłowski i przymiotem/ pierścion.
 po porodzeniu/ opuchłym y nabrzmiętym.

Tapis

podągrze z materię goracey. Tym rosy podągrze
 etim pomienionym boleściami / toż nasieca
 nie wrące / a z winem roztworzone / bywa
 ratunkiem plastruiac / albo namázuiac / z ie
 szmienna mała.

Bywa toż naśienie do innych plastrów wchodzi
przymieszane / które wśmierzaia bole ostre y do pla-
cieście. Dios. strów.

Do tego; plastrowania wchodzi liście /
tego; Bielunu białego / dla wspokoienia
tychże boleści. Tenże

Toż liście Bielunu białego z makią iecz-
mienną wtarte á plastrowane/ czyni.

Toż liście świeże bez maki / na bolesne
szczęści ciała przywinać dobrze.

Zimnice / Ktore nie zachowują perwonych / Zimnicy.
 szafow / zowia te Grewie Szpialas / le-
 czy. Trzy albo cztery tyſti białego Wielu-
 wtarczy / z winem dać wypić / czyniac to po
 Piłk Kroć. Dies.

Tegoż Bielunu Białego liście świeże / Szalens
miasto kępusty warzone / a wzięwane / tak tivo czyni
wiele iako piec lotoro zaważy / czyni miere ni miere
ne szalensstwo. Toż czyni tym / ktorzyby ro ne.
gardle wrzod ślinogorz mieli / dając go im
Elistera. Tenże.

Bolenie zębów všmierz / Korzeń białego Zębom.
Bielunu w occie wárzony / ta iucha pło-
szac / y w všciech trzymáiac.

Tenże proch z nasienia tego / z trocha Opium y Bobrowego stroiu / á z Báfránem / y z trocha mostu vmiešány / y tym boleiace zee by obložýc / vtláda w nich bole.

Włosom rość broni / sół Wielunowy / na włosom
poly z sółiem Swinicy rosy zmieszány. pier-
wey włosy z onego miejsca wytargawsy /
tem pomazuiac.

Toż czyni olejek Bielunowy.

Stoť goracy y bole rospadza / Bieluno Wotku.
 roe listie z otrebami pšenicznymi vtuc y
 przyskladac.

Zimnice odpadza nasienie w winie waz zimnocy.
rzone / albo listcie / a trunkiem przywane.

plin.

Wodka.

Brywa z Bielunu białego wodkã / y z na-
sieniem albo y z kwiatem biorac / iako z
inych zioł wypalana. Tã

Boleści w łonie wstąpi / chusty w niej Lonn.
maczając a przyładając ciepło. Także

Innym członkom z przyniośkami spuchłym. Członk

Obrazonym

od psa o-
brażonim
od wosa.
Dychaw-
cznym.
Oleum
Hyoscia-
mi.
pedogrze-
Spaniu.
Oczom.

Obrążonym od wściekłego psa / Bielun-
nu białego z miodem wtárşy w rane włożyć /
iad moli y wyciaga. Plin. Także.
Od weżow obrażonym bywa lekarstwem /
nasienie y z liściem wrzec / a z winem białym
pić dawac. Tenże.
Dychawiczym / bym z Bielunu białego
bywa vzyteczny / biorac go w sie przez vsta.
Plin.

Oleiek.
Oleiek z nasienia Bielunowego bywa wy-
bitany iako z makowego. Ten wchodzi
do masci y plastrów podgrze flujacych /
zwłascza z materiei goracey.
Sen veracony przywodzi / w rozpaleniu
głowy / skronie / czoto / y puls nacierac.
Oczom plynacym goracemi flujami /
bywa ratunkiem / z rowna czescia olejku ro-
żanego / zmieszawszy / prochu białego kádžia
dla / y Aloe. To wspol pilnie vmieszawo-
şy / na skronie przykladac.

Szkodzi

La zbytniego chłodzenia iego / przez vsta
niema bydz to ziele vzywane : Abowiem
gdzieby go kto nad cztery listy badz w potra-
wie / badz w trunku przysial / w szalenstwo
przywiedzie. Także nasienie y korzen iego
tychże skutkow.

Oley także iego w vşy puszczany / toż czyni.
Plin.

ptacy y

Kofoşy / gdzieby nasienie Bielunowe zo-
bali / rychlo zdychaia. Także

Ryby / gdzieby go do wody miedzy nie-
miecail.

Wieprzowie dzicy : Jako Elianus pişe /
gdzieby tego ziela poşywaly / narychmiast czu-
ia w sobie şyl suchych kurczenie : y zaraz przez
ciniko temu lekarstwa szukaia / do zel dugas-
iac / a Rakow patrzaiac / za których vşywa-
nim / od kurezu onego bywaia wolni.

Szalen-
stwo czy-
ni.

Truje fu-
ry.

Ryby.

Wieprze-
dzicie.

Lekar-
stwo.

Pleşnik / Chmielik / Psplen / Rozdział 86.

Psyllium, Pulicaria, Herba
pulicaris.

Psyllientraut / Psyllien / Flochen-
traut / Floch sammentraut.

Wóy Pleşnik / który też
Chmielikiem / y Psplen zo-
wiemy znaydujemy : rożny ie-
den od drugiego liściem y głowka-
mi. Pierwszy / mało niepodobny li-
ściem wróney nogi / długie / śedzi-
we / kosmate / ieno nie tak rosochate
gesto galezkon atc / y listcia gestego
a wiecey po ziemi leżacego y rozkła-
daiacego / niżli wzgóre pochodzace-
go. Galezki na piadź rozdłuż / oble-
śmagle / cienkie / a listcia pelne : w
wierzchu tych paleczki abo głowki /
okrągłe y luskowate / iako na pol-
ney Dryakwi : z których kwiateczki
cienko perzaste albo welniste / iako
wołski z zatusza pochodzace / biale /
wlasnie iako v waskiey babki : z te-
go nasienie drobne / czarne / twar-
de / lśnace / a pchlom podobne / śkad
też imienie y nazwişko ma Pleşnik.
Korzenia białawego / na dion
wzdłuż / kosmatego.

Drugi Pleşnik krzewisty y gala-
zel gestszych / także listcia gestszego y
dłuższego a wyższego / kosmato śi-
wego. Głowki pierwszemu podo-

1.

2.

bne / ieno troche mnieyše y gestše.
W tych nasienie pierwszemu podobne.
Korzeni rozpierschly / cienkie
odnożki / drobne y geste młacy.

Wskępsce.

Na pustych rolach y dawnych od-
logach roście y na ploninach. Dru-
gi także / ale obficie przy brzegach
morskich. Pierwszy bywa w ogro-
dach słancowany y śiany.

Przyrodzenie

Chłodzi we wtórym stopniu tāt-
samo ziele iako nasienie / y skóra ko-
rzenia iego. Nasienie / y wysusza y
odwilża bārzo mierny y skromny
iako Galen piše w 8. księgach. Zie-
le iednak samo suche we wtórym
stopniu wysusza. Serapion.

Moc y skutki.

Sliskość Tego ziela nasienia napospoliciey sł-
inowatość do odwilżenia bywa czyniona:
wziąć nasienia Chmielkowego ośm łorow /
y moczyc go w kwarcie wody chłodney przez
godzin dwanaście / potem do ognia przysta-
wić w garnek polewany żeby sie dosta-
tecnie zgrzało / przez płócienny worek gesty
co namocniemy między dwiema drzewny wycie-
śnaci / aż by nammięły sliskości w nim niez-
nie / y do potrzeby chować. Tey sliskości mieć
rā stufina pol łota.

Bols gor- W wszelkim chorobom goracym bywa wiele
racym kim ratunkiem. iako

goraczko W goraczkach ciężkich / w których
Pierśm piersi /
Plucm płuc /

Gardlu y Gardło y wstā z wielkiego wpalenia wysy-
wstom chaia. Zwłaszcza

suchotney W suchotney goraczce / przymieszana woda
goraczce. ce siolkowej / Grzybienia białego / z Rożey
wodek / po pięci lyżek biorac / do iedney lyżki
słanowatości / a syropu ktorego wspomienio-
nych dwie lyżce / rano y na noc ciepło trun-
kiem dāiac. Toż też

Dychawic- Dychawiczym służy.

cznym Działkom małym zātwardzāłość stole-
Dzieciś czkow z wpalenia goraczki odmielczā: wziąć
małym zā- nasienia Chmielkowego z łot / kwiatkow
twārdze- modrych siolkow świeżych / albo suchych spot-
nia łotā / nalać w dół siolkow modrych cztery
bo pięć lyżek ciepłej: miedzy przez noc mo-

ćnic / rano przez płat gesty płócienny co nale-
piey wycisnąć / przylżyć dwa łoty Młanny
świeżey Kálabrijskiej / y wnieść że będzie
konfekt rzadki. Tego dziecieciu zapielkemu po-
lyżce dawać rano lizac / bo żywot odwilża lā-
skawie / a przytym goraczkę gāsi.

Ugdzieby chciał potężniejszy mieć lekārstwo /
quinte Rheubarbarum przedniego / z dziecie-
cia ziarn Spiki Indyjskiej / drobno oboie po-
krāiawšy / w wodce siolkowej przez noc mo-
czyc / potem w tym nasienie Plesniakā także
przez druga noc moczyc / rano przez lniāny
płat gesty wygnieść / Młanny przylżyć / y po-
lyżce dzieciom dawać. Toż

Ludziom przyrodzenia słabego może dawać. **Słabym.**
Ale mocnemu y bārzo zapielkemu / może do **Mocniej**
tego konfektu cztery grona Diagredij przymie-
szac / y z lyżka tego konfektu dāć rano albo na **bym**
noc / by ieno żoladek był czeży. Może też to
w polewce kápluney dāć pić.

Miesieczne czyszczenie toż też wzbudza pā-
niam. **Tab.** **Mieście**
czney

Także nasienia z poltory quinty miāłko w-
tluc / y z miodem albo z syta na czezo dāiac.

Sol z liścia Plesniakowego / policza Aben żywot
Mesuai miedzy lekārstwā purguiać. Ale purguie
Dioskorydes y Galenus / nasieniu to y slisko-
ści iego przypisuiā.

Samo nasienie wārzone / swā słanowato-
tość i żywot purguie. Ale przypisane / albo
przypielane zātwardza / iako lniāne siemie /
albo y z śānty. Także iaderka Mirtynkowej
nasienie Bazyliktowe / nasienie kurzey stopy.
Te wszystkie wārzone / a każde z osobnā / od-
wilża y odmielczā żywot purguiać lekko.
Ale przypisane zātwardzāia. Abige.

Namtom mleka przyczynia / proch nasie-
nia przez filtā porānkow z białym winem po-
poltory quinty biorac. **Włan**
przyczyni

Zolc wolno z żoladek wywodzi.

Pragnienie w goraczkach odpadza / y go-
raczkę gāsi. **Kolerze**
ni

Drudzy nasienie to w zimney moczā przez
mały czas / potem przecedza / wode przez wy-
lewāia / a nasienie co z nazimniejszā wodā
piā.

Zāplugāwienie iezykā y wst w goraczkach /
tāż sliskość wycheda / biorac iā na iezyk y
wycierāiac. Drudzy nasienie w wezłku zā-
wiazawšy / w wodce aż słanowatość pusci /
tlāda / ci ta woda wstā płocza. **Płat.**
Włan
przyczyni

Puchlinie bywa lekārstwem / przez filtā
dnigo porządnie wywāiac / po poltory quina-
ty z winem białym. **Puchlinie**

Zāstārzāley ciękaczce Koleryczney y innym /
bywa nasienie ratunkiem / przypisawšy go
nā miedziāney panewce / a po quincie miā-
łko wtārtego / z iāciem miekim każdy porānek
piāc. **Ciekacz-**
kom

Toż w grzyzieniu lipek z Kolery / bywa lekār-
stwem. **Kolice**

Strutym wapnem Wapno niegąszone / komuby było trun-
kiem / albo iakim innym sposobem zadane :
Arfeniz kiem Także Arfeniz / albo Złotolust / Hispans-
Euphorbio ki. Albo Euphorbium / które rzeczy wne-
trznosci zbytne wpalata : wziac słamowato-
scie nasienia Chmielikowego z cukrem / al-
bo z Julepem Siolkowym / albo z syropem y
z woda ocukrowana dac pic.
Czerwone Czerwona ciękaćka / nasienie mialko w-
tarce / z bialkiem / a z trocha octu winnego / y
wodki Rozanej zaczyniwszy leczy / przykladac
iac na to miejsce plastrzem skad pochodzi.
Plat. Aben Mesuai.
Głowy bolenu Głowy bolenie z goracey przyczyny / tak
w goraczach / iako bez nich / wsmierza / samo
ziele clukac z Rozanym oleykiem / a z prosta
woda / albo z octem / na czolo y skronie przy-
kladac. Albo słamowatość / z wodka
Rozana wyciagniona.
Toż na innych miejscach bolom służy.
Bolenie głowy z wpalenia słonecznego w-
klada / słamowatość napoly z Rumienko-
wym oleykiem pomieszana / na czolo y skronie
przykladac.
Ostrości wlosow Ostrość wlosow na głowie zmiećca / na-
sienie to w wodzie warzac / a ta woda glo-
we ciepło przemywac.
Brewia m oblaśtym Brwi oblaście / czyni porośte śliśkość / z oc-
tem winnym / a z trocha Opium / y Bobro-
wych strow w miesiac / y ta masca mazać.
Oczō zapałonym Zapaleniu oczu / y goracyimi łzami cięka-
cymbywaratunkiem / śliśkość z nasienia z tro-
cha wodki Wloskiego kopiu / przykladac.
w wśach chrobaczko W wśach chrobaczko morzy /
Wzom ropa ciękaćka / sol z ziela wyżety /
y z miodem w nie puszczany / leczy.
Wśo cie Toż krwie z nosa zawościaga / ziele wcluc z
bialkiem / y z octem / a z Rozana wodka.
Toż nos Wargi z wiatrem osieczone leczy / wziac sła-
mowatości lot / żywice Arabskiej / w wodce
z kwiatu Prąsley zobie rozpuszczoney / pol lo-
ta / Gesiego smalcu dwa loty : z tego wśy-
skiego masć wczyniwszy / wargi opierzchle
pomazowac.
w garku rany goi W garku rany z goraczki goi / po pol tyści
natarzbiorac / a w wściech trzymac.
Pierści za Pierściom białogłostkim broni sie rozra-
zac / maczając chusteczki w słamowatości z
octem / y z soliem Bielunowego liścia.
by wielkie nie ro Potu broni nasienie w wodzie warzone / w
tym sie trzy wieczory przed spaniem kapiac.
stęga Wole poczynaiace na garku spadza : wziac
nasienia Chmielikowego / Bobu odluzane-
go / nasienia Potrzywanego po rowney cze-
ści / a wcluksy co namieley / rzadka smola zaa-
czynić / na to plastrować.
Wola na Gruczoly albo zolzy twarde /
bry Arwawnice /
Fistuly / y
Karbunkuly tenże plastr leczy.
gruczoly Artetyce /

podagrze Chiragrze z goracey materiei bywa lekár-
stwem / wziawsy iey z osminasćci lotow / mas-
ti Jeczmienney z osm / to oleykiem Roz-
nym zaczyniwszy / troche octu winnego przy-
lac / y plastrować.
Wydymaniu w stole / ziele to z korzeniem
warzyć / y tym zadel nagrzewac / albo w tym
siedzieć.
Dymienicom służy /
Stawom wywinionym / plastrowanie po-
mienione czyniac. Albo sama lipkoscia na-
mazuiac. Dios.
Dziatkom malym przepuklym w pepku /
albo w mośenkach / toż nasienie z octem pla-
strowane.
Wśelakim przymiotom ognistym.
Rozy piekielney ratunkiem bywa namazu-
iac / albo przykladac.
Goraca wode przedko wychladza w nie
spane. Tenze
Bebele w stole leczy : wziac z sesc lotow
słamowatości Chmielikowej / y przez godzi-
ne cala miesiac w ołowianym moździerzu /
cluczkiem ołowianym / tym namazowac.
Dios.
Wzody zle / smrodliwe / ciasto wyiadaiac
ce / wychedaja y leczy : wziawsy tey sła-
mowatości z sesc lotow / Rozanego oleyku tak
wiele / w moździerzu ołowianym dlugo mie-
sac cluczkiem ołowianym.
Ogien piekielny gasi śliśkość / Rozany o-
leik / po trzy loty oboygá : solu Nocnego
ciemia lot ieden / rozanej masci dwiema lo-
tomá vmiesiac / y plastrem klasc.
Wilk wrzod na goleniach wstramia. Tla-
sienie w woreczku w solu Psinek / albo in-
go ziela chlodzacego moczone / a przykladane
Zywot purguie / nasienie w wodzie mo-
czone / miesane / a z lipkosc z siebie pusć /
ktora przecedziwszy / przydac do niey troche
oliwy / albo Siolkowego syropu a pic. Mes.
Nasienie wchodzi do syropow chlodza-
cych / przeciwko frogim goraczkom.
Szkodzi
Chlodzeniem zbytym obraza / iako y na-
sienie swieze Koryandrowe. Abig. Arab.
A nie obyc / aynie wzywane / smierci domie-
sza przed czafem.
Testnosć y
Smietek przywodzi.
Gnufnosć ciata wśyckiego czyni.
Wstom zoladkowym czyni zamulenie.
Trzewa swa ostroscia wyiada.
Proch nasienia y ziele / przez wsta wzyw-
ne / iad y trucizne w ciato puszcza.
Przeciwko cemu lekárstwa bywaja dawane /
wino biale stare / z piolynkiem / miod dobry /
iaki w Litwie / w Zmudzi / w Rusi / w Podolu.
Także ogrodny kopr warzony trunkiem.

Electa-
rium.
Kolerze.

Konfekt z Chmielika.

W Aptekach bywa czyniony/
z ciała wywodzi ostro kolere/ y

Tym wszystkim chorobom / które z niego
pochodzą / służy.

Chorym ma być na raz dany / co quin-
te zaważy. Duzym pulcory / na czczo z po-
lewka kaplunia. Po czym w 4 godziny iść.

Pisinki ogrodne/ Rodziatek 87.

Solanum hortense.
Nachtschatten/ Sewkrant.

1. **T**akóy rodzaj Pisinek: Pier-
wsze / których starzy miasto
potrawy używali. Liście
mając na kształt Basiłikowego /
ale wietrze / ciemniejszy y miękse.
Ziółko jest gęste. Kwiatów
gromadkami białych / a we środ-
ku żółtych / na kształt gwiazdeczek.
Jagódki z tych w gronkach zielone/
soku winnego pełne / wielkości Ja-
łowcowych / wewnątrz iaderka dro-
bne / białe / niekiedy zielonawe / czer-
wonawe / podczas czarne / żółtawe.
Także jagody gdy żreją / barwy
mięwaia odmiennie / zielone / żół-
tawe / z ciemną brunatną / na ko-

niec czarne. Korzenia białego / ge-
sto włosienkowatego. Klęcza na
łotkie z wielką odnożką.

Drugie / korzenia włosienko-
watego / cienkiego : z których pret
przymieszym / z gałkami między
liściem wychodzącymi. Liście po-
dobnego do żółtego Zielunu / albo
wielkim Pisinkom : tylko że te węż-
sze y dłuższe. Kwiatu podobnego do
pierwszych pisinek / z których jagód-
ki jako jabłuszka żółte / małe / cudne.

Trzecie / jako w drzewko takie
wyrasta / na trzy łotkie wzwyż :
coś podobne drzewku Brzośliwi-
niowemu. Kwiatu do Pisinek o-
grodnych podobnego / żółtego. Z
tych jagody wielkie okrągłe.

Wzrost.

Pierwsze w ciemnych miejscach
y wilgotnych / przy ścianach / plo-
tach / parcieńach / przy ścieżkach / na
winnicach / w ogrodach / między
jarzynami / zwłaszcza kapusta. Ma-
ło nie przez całe lato kwitnie / w Je-
sieni dojrzewa.

Drugie dwie są cudzoziemskie.

Przypodzenie

Chłódza y wysuszaia / albo za-
twierdzaia we wtórym stopniu.

Moc y skutki.

Wszystkie piekliwe / y
wzrodom ognistym ciała rozładnia-
cym / bywa ratunkiem chłód / a zieczmieni-
na mała przyładniać. Długo.

Albo sok z liścia z Blawoisem z gleyta /
a z Rozanym oleykiem.

Boleń głowy z goracej przyczyny : Toż

liście

Koży pie-
kliwe.
bolące
ognistym

Głowę.

Sistulom liście samo psinkowe tłuc y przykładac.
Sol z ziela wyiery / a z chlebem przykładac /
Sistuly w oku leczy.
Zoładki Zoladkowi goracemu wzyteczne.
Zausznice / liście z sola wtarte przykładac /
iac rospadza.
Spadki Spadki ostre rozgania.
Dziatkom małym strupy na ciemiączku
z zapaleniem cniustym / leczy liście z sola wtarte /
a przykładac. Jesze lepiey sol z liścia /
z olejkiem Rożanym. Dios.
Oczom plynacym y zapalonym / sol puszczać miasto wodki /
albo biatki / albo chusieczki maczając przykładac.
Wolei Wolei wsi / sol puszczać. Dios.
Wplawy Wplawy czerwone zawściaga / welne w solku maczając /
a w tonu puszczać. Tenze.
Sistule Sistule w oku goi / sol z liścia z kolośym
lajnem zoltegoracym wnieśany / a nachusieczce przykładany. Dios.
Rozum Ktorzy z wpaenia od rozumu odchodza /
bywa ratunkiem : owoc albo iagody tych psinek z ichie soliem /
z oliwa a z octem / na glowe brzywa wygolona przykładac.
Zapalenie w gardle /
Bratun albo zaplugawieniu iezyczki / sol z octem gargarizowany /
leczy.
Wchodzi do masci y plastrów /
przećiw to wrzodom iadowitym / niegoiacym.
Watrobie y

Slezione zatkana otwiera /
Zolta niemoc spadza / sol : albo syrop z solku iego /
a z cukru.
Jesze lepiey dajac solku z piec lyjek na raz /
z pultora quinty Reubarbarum. Plat.
Zoladkowi /
Ryftom zawzedzialym / sol z Jeczmiem na woda trunkiem dawac. Tez
Watrobie zapalenie wychladza / plawy maczając /
a przykładac. Toz ziele swiezo tluc /
a przywiniac. Plat. Toz
Podagre goraca wklada /
tlucac a przykładac. Jesze lepiey sol z winnym octem /
albo z agrestem /
albo z rożanym olejkiem. Plat.
Bolaczkom ognistym na poczatku / samo ziele tlucac /
przykładac /
zeby sie przymiot nie szersyl. Plat.

glezenie.
Zolacce

Zoladki.
Ryfto za
wzedzial
ym.
Watrobie
zapaleniu

Podagrze

Bolacz
ko
ogni-
stym

Wodla z psinek.

Z Liścia y z klacza bywa palona /
ktorey moze wyc w rospaleniu zbyenim ciata z wierzchu y wronatrz.

Aqua stil
laticia.

Szkodzi.

Z La zbytniego chlodzenia /
ktorym wneszrznosci obraza /
zradka y obyczajne /
(albo moze bez tego bydz) ma bydz wzywane przez wsta ziele y sol iego.

Nocny cien / Psinki wielkie skalne / Rozdzial 88.

Solanum fominiferum.

Großmachtschten / vnd Schlaff-
berlen.

Ziele to / iest chroslowate / ob-
fitoscia galazek gibkich. Liścia
miazszego / pigwowemu podobne-
go. Kwiatu wielkiego rumiane-
go. Klascienia w straczkach zolto-
goracego. Korzen rumiany wielki
stora przyodziany.

Wskiesce.

Kady rosna na skalach od mo-
rzania odleglych.

Przyrodzenie.

Skora z korzenia Opiumi iest po-
dobna / iako Galen w 8. pise /
wszakoz nie tak potezna / bo na koncu

trzeciego stopnia chłodzi / a Opium w czwartym. Taz skora wysusza na koncu wtorego stopnia.

Moc y Skutki.

Senprzywodzi. R Torzy sypiac nie moga / tym czwierzec los / skorki korzenia tego w winie moczac / dac pic. Dios.

Mozgu. Mocz zatrzymany wywodzi / nasienie z winem piac. Tenze.

puchlinie Puchline moczem wywodzi / tylko dwa nasienie ziarnel nasienia tego / a nie wiecey / trunkiem w winie daciac. Godzieby nad dwa nasienie wiecey dal / do kalenstwa y rozumu odstapieniaby przywioblo do czasu krotkie

go. Czemu bywa lekarstwem miodowa syta / trunkiem uczyniona : bo te trucizne w mitem wywodzi.

Sok tego wchodzi do lekarstw / vsypia iacych.

Takze do vsmierzenia boleści. Dios.

Zebom boleiacy bywa lekarstwem / w winie warzac / y cieplo trzymaciac. Tenze.

Ciemnemu y slabemu wzroku / sok z korzenia z miodem potrofe w nie puszczany / lekarstwem bywa. Tenze.

Tak to ziele jest wezom przeciwnie / iz korrzenia tego do weza przylozywszy / vsypia go / y w tym spaniu zamaza.

Przeto w oliwie rostary / vszczynionym od nich / bywa lekarstwem osoblwym / rane namazuiac.

wchodzi do lekarstwa. boleści zebom.

Wzroku.

Weze vsmarza.

vszczynionym od weza.

Prinki ogrodne wysokie / Rozdział 89.

Solanum maius, Belladonna

Dolsen nacht schatten.

Lessakiem zowiemy / Wloszy Belladonna. Sa listcia do pierwszych podobnego / wiekszego. Klacza dwu / podezas y czworolokietnego / galezistego. Kwiatu dlugiego / iako dzwoneczki iakie czerwone : we wnetrz serduška

cientie / iako wloski / z ktorych potym iagodka po iedney sypulce : a te lupinka krotka od stopki potrywaja sie / ktore gdy dojrzeja / bywaja czarne / gladtke / lsnace / wielkości iagody winney. Soku pelne brunatnego. Nasienia drobnego. Smaku przykrego. Korzen miazszy bialawy / y soku pelny.

Nieysce

W lesiech y na skalach wysokich rosce / y w ogrodach.

Przyrodzenie.

W trzecim stopniu chłodzi / a we wtorym wysusza.

Moc y Skutki.

Tymocy jest / ktorych noeny cien. Dios. Oczom otokiem albo ropa ciekacy / zas palonym. Listcie tego ziela tluc / a przykladac na nie.

Powiezom takze zapalonym. Dios.

Mozgu zapalenie gasi / z ktorego kalenstwo bywa / listciem swiezym wkluczonym okladac. albo w soku chusty maczaiac / iedno nie zbytnie dlugo trzymac.

Sok z ziela albo z iagod / tychze skutkow jest.

Wodka.

Wodka z listcia wespot z iagodami bywa palona / ktora jest tychze skutkow. Ta w rospaleniu wnetrzności / wielki ratunek

Oczom.

powieko Mozgu.

Sok.

Aqua.

nek

neł czyni/ białac ie ze dwie/ albo ze trzy listki
pic/ ieno daley nic. Dios.

Szkodzi.

Szale-
stwo czy-
ni.

Gdzieby kto sześć tych iągob zjadł / w szale-
ństwo wielkie przydzie. A gdzieby wies

Szaleń wielki / Rozdział 90.

Solanum furiosum, solanum
manicum.

Dollkraut.

Ma liście podobne białey Gor-
czyce / ieno wietrze. Różg na
cztery łokcie wzwyż / dziesięć / albo
dwanaście z korzenia puszcza. Na
wierzchu głowka iako oliwka iezo-
wata / iako na Boku / wietrze y her-
ga. Kwiatu czarnego / z króć go
iagodki gronkami okragle / czarne
po iedenascie abo dwanaście pecet
w każdej / podobne bluszczowym /
miękkie iako winne. Korzeń miaz-
gły / biały / wewnątrz czczy / na lo-
kieć rozdłuż. Fuchs.

Wzrost.

Koście na górach wiatry prze-
wiewających / y na skalach nie dale-
ko od morza odległych. Fuch.

Przyrodzenie

Tegóż przyrodzenia / którego no-
cny cień / iedno ostrzeyszego y pote-
żniejszego.

Moc y Skutki.

Przez sen
rozmia-
tych rze-
czy widze-
nia czyni
y wdzie-
cznych.

Czwierć lota korzenia tego / z winem pic
dawaj / w dziesięć widzenie nocne ro-
zmiaćtych rzeczy / ale próżnych czyni. Jeśli
cztery widze-
nia czyni
od rozumu odstąpi. Jeśli lot cały / śmierci
domieszcza.

Szkodzi.

Śmierci
domies-
zcza.

Albo przeciwo temu / pewne lekarstwo:
Miodowey syty co nawiecy pic / żeby sie
womitemi ad wywiodł. Dios.

cey / tedy w spik co Lacinney Lecargum 302
wia / a zaty m śmierci domieszcza. Dios.
Jednak temu iadu jest lekarstwem miodowa
syta obficie używana / żeby womity ta trus-
czina nazad posła / kilkakroć powtarzając.

Szali iad / Nocny cień 3.
Rozdział 91.

Doryonium.

Szali iad / który y trzeci No-
cny cień : ziele jest krzewiste y
chropiate. Liściem oliwnego drze-
wa / iako Kratenas świadczy / ie-
dno mnieysze / mocniejsze / y zby-
tnie chropowate. Kwiatu biale-
go / na wierzchu stragali gęsto-
miazgły / oble / iako w ciociorki: w
którym każdym po pięci abo sześci
ziarnek drobnych / iako ptaśka wyta-
gładkich / twárdych / a pstrych. Ko-
rzen na palec wzmiąsz / a na łokieć
rozdłuż.

Wzrost.

Na skalach przy morzu rado ro-
ście.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia / iako Galenus
w 6. piśe zimnego / iako y ma / abo
y Potrzyf.

Moc y Skutki.

Sen przy
wodzi.

Spanie przywodzi / bärzo mało biorac go

na raz.

Szkodzi

Smierci przedkier domiesza / gdzieby kto
nasienia / albo korzenia iego obficie y
żywał.

Smierci
domiesza.

Rozładek.

Trzali iad rzezone to ziele / iż strzaly / y
ine wojenne oreze soliem iego napuszczao
no. Nocnym cieniem trzęcim / iż sen przy-
wodzi.

Niechunki / Zorawiny / Gärliczki / Rozdziat 92.

Solanum vesicarium, Alke-
kengi, Vesicaria, Alicacabum.

Judentirschen.

Rozmaite nazwiska ma / zo-
wia go Niechunkami / Gär-
liczki / Pechyzycy / Zorawi-
nami / Psimi wisniami. Na li-
ście podobne psinfowym / iedno
żerze / ostre / iasnieysze. Kłacza
gibkiego : a gdy podroście / po zie-
mi sie rozkłada. Kwiat biały / z
którego pecherzyczki osingranowi-

te pochodzą / po wierzchu strysiate /
wielkości orzecha włoskiego : we
wnatrz iągoda rumiana / iako wi-
snia / pełna winnego soku : okra-
gle / gładkie / lśnace. Smaku przy-
krego y gorzkiego / mając w sobie
iaderet drobnych pełno. Korzeń
podobny psinfom wielkim.

Mieysce

Roście w cienistych mieyscach /
blotnych / przy płociach y parkanach
w ogrodach y na winnicach.

Przyrodzenie.

Tegóż jest przyrodzenia / którego
liście psinek ogrodnych / iako Ga-
len w 8. świadczy : zimnego y za-
twierdzającego we wtórym sto-
pniu. Jągody mają moc nieco po-
teżnię wywodzenia : przeto wcho-
dzą do lekarstw / ku wychodzeniu
watroby / nerek y pecherza.

Moc y skutki.

Z tych skutkow są / których psinki / iedno
ze ich do iedzenia nie używają. Dios.
Mocz zatrzymany wywodzi trunkiem.
Osm albo dziewiec tych wisni w winie
rozetrzeć / y pić.

Mocz wy-
wodzi.

Zolta niemoc spada / nasienie kłkła bni
porządnie pić w wodzie warzone.

Żółtaczce

Moczu goracość usmierza / z tych iągob
sol z mlekiem maku białego / albo z nasie-
nia Malunowego / albo z ogorezanego : albo
z kasha ieczmienna.

Moczu.

Piaset y

Kope

Rope wywodzi z pecherzów. Rope z zawrzedziłości / tak pecherzów / i tak do nerki / ośm albo dziewięć iągody tych w winie rozetrzeć / przecedzić y pić / wywodzi.

Wzrodu. Wzrod karkunkul w oczach poczynający się sadzić / iągody w moście dobrze rozścić / i tak y przyskładać.

Vinum
Alkeken
ginum.

Wino z Górliezek.

W Jora czasu winu tłoczenia tych win psich / ile się podobaj / y z winnemi iągody wespół wyskładać / y do potrzeb lekarzy.

stich chorwaia. To trunkiem używane /

Zamien piaszczysty żenie z nerki y z pecherzów / i tak y wychodzą je.

Korzeń Pecherzyce / jest truciźna wielka / Korzeń wejdom / iako y korzeń psinek wielkich skaz nych. także wszystkim iadowitym bestyom. Bo by się tylko nim wejdom tknal / zaraz stresciwie y zdechnie. pl. przeto

Wszystkionym od takowych iadowitych besty / wtargny go z oliwą / na rane przyskładać dobrze.

Korzeń
wejdom
truci
żna.

Obrażo
nym od
gąsiny.

Sercá Skrycie.

Halicacabum repens, Vesicaria repens, Cardiaca repens.

Balsama pffelkraut / Frembd Balsam opffelkraut / Hertzsaamen.

W ziele jest Niechunów ro-
dząy wtóry. Te po ziemi le-
żą: Liśću długiego wykre-
ślanego. Kwiatu na długich sto-
pkach białego. Z tego potym peche-
rzyki pochodzą zielone / okrągłe / po

ściści stryff z wierzchu wzduż ma-
jąc: wewnątrz przegródki trzy / z cien-
kich blonek maia / w nich po iągo-
dzie czarney / w środku których
nasienie białe / kształt serca maia-
ce. Korzeń miąższy / od którego wie-
le drobnych odnożeń pochodzi.

Wgiewsce.

W tych stronach w ogrodziach
pánstkich bywa slancowane / dla
chłodników. Abowiem się pnije y
chwytaj innych drzew / iako przestep

Moc y Skutki.

Stolec czyni y słagmiste wilgotności /
liść wywodzi. Dod.

Glisy z ciała wypędza. Dodo.

Riski wychodzą. Dod.

Checa niektórzy tego ziela nasienie do wś-
lanych serdecznych dolegliwości być użytecz-
ne / biorąc to domniemane / kształtu / który
ma do serca ludzkiego.

Sok.

Z obu zieli / tak z Niechunów / iako z Sere-
cá Skrycia y z Psinek sok może być wycia-
gniony / y w cieńcu wysuszony / a do potrzeb
chowany. Dios.

Rozsadek

W ziele nie tylko w Polsce / ale y w in-
nych krajach rzadkie / bo jest cudzoziem-
skie. Od nas mianowane / Sercá Skryciem /
je nasienie w iągodych zamknięte: kształt
ma serca ludzkiego.

Succus
extractus

Pokrój / Rozdział 93.

Dwojaki: Samica liścia wez-

tego / ciemniejszego / niżli Locyga /

y in.

Mandragoras.

Alraun.

Mandra-
goras ni-
ger, seu
femina.

Korzeni.

Mandra-
goras al-
bus, seu
mas.

Korzeni.

y żółtawego / po ziemi sie roślá-
datac : zapachu smrobliwego : bez
kłacza : między liściem kwiatki na
gypulkach cienkich białe. Z tych ia-
gody podobne do Jąrzebiny / bła-
de / pachniące. W tych pecki iako w
grużkach. Korzeń miazgły / wielki
na dwoie albo troje od szrodku roz-
dzielony y spleciony : zwierzchu czar-
ny / a we wnatrz biały. na którym
kora miazga.

Samięć. Liściea szerszego / dłu-
ższego / białawego / albo bladego /
gładkiego / ciemłanego. Jagód we
dwójnasob wierzch niżli v samice /
żółtawych / zapachu z ucięcia przy-
krościa wdziecznego : których pa-
stęże używając / przychodzi do spa-
nia. Korzeń podobny pierwse-
mu / ale większy / grubszy y białszy :
także bez kłacza. Zapach ich przy-
kry. Skórki z korzenia mają przo-

dek : wtóre miejsce jagody : trze-
cie / liście. Plat.

Wskiesce y Czas zbierania.

W cienistych leśiach oba rosną
y w ogrodach bywają flancowa-
ne. Samica naobficiey w Apu-
lii na górze Garganics : Samiec
na górach leśnych a cienistych.
W Sierpniu jagody dojrzewają
y mają być zbierane : także korzeń.

Przyrodzenie

Galen w 7. piśmie / Pożyczy być
w trzecim stopniu chłodzący. Ma
też nieco ciepła y wilgotności / zwła-
szcza jagody. Jednak więcej wil-
gotności. Skóra z korzenia i jest
napotężniejszich skutków / chłodzi
y wysusza. Drzeń nie tak potężny
jest. Owa jest ztwardzającej mo-
cy y obmarwiającej.

Moc y Skutki.

Sok z korek korzenia bywa wyjmiany i sus-
szony y praśniąc / a na stoncu w glinianym
naczyniu polewanym suszony y chowany.

Sok z jagód pożytkowych także bywa wy-
gnieciony / daleko przykreszsy od pierwszego.

Skórki

Skórki z korzenia / na nie wściebione sus-
szą y do potrzeb chowają.

Nocnie odpadza / tych skorek ze dwa ko-
cy w winie wazząc / aż tylko trzecia część zo-
stanie winna : precedzić / y dąć sie temu pod-
stać. potem z fusu zlawszy / po trzy / albo po
cztery listki na noc pic dawać.

Którym spalone od ognia piekielnego
członki / albo odziobione / bez boleści odo-
znac : Także

Którym przepalać żelazem ognistym cięto.
Albo przepuścić rżąc : Tym uchy z wa-
rzonego korzenia po trzy / a nawiecey po cze-
ry listki dawać / żeby boleści nieczuli. Dios.

Ślągne z kolera spalona / albo z melanz-
kolia / którym potrzeba womitem wyrwać /
tym pożytkowego soku z piętym miodem tak
wiele / coby trzecia część quinty zaważył dąć :
gdzieby więcej / śmierci domieszcza.

Bole wśelanie wkłada /

Do ocznych lekarstw sok wchodzi / zwla-
szcza

Succus
ex corti-
ibus.Succus
expomisMandra-
gorę.
Cortex.

Znocieć

Dla bola
wzyna-
cym czo-
li / pal-
cym nie-
czucie.Przepu-
stiny rze-
żecym.
Ślągne
z kolera
spalony.Bolom.
Ocuzym

seżą boleści wsmierzyć. Dios.
Odmieka Żywoć purguie/ czopkiem go wywólać.
czajwot Tenże.
Płodu Płód martwy wywodzi.
Spaniu Czopkiem wprawiony / sen przywodzi.
Tenże.
Rosć sko- Rosć Skoniowa tół zmieczy/ że ia kras
niowa iac może / wazac ia przez sześć godzin z po-
mieczy krzykowym korzeniem.
Wzrodo- Bolaczkom z przymiotem ognistym. Lis-
ognistym ście Pokrzykowe wwierciane w nowey dunie-
cy/ z mała ieczmienna przykładac.
Gruczo- Gruczoly twardo zebrane odmieka y
lom rospadza.
bolaczko- Bolaczki otwiera y goi.
zauśnicę Zauśnicę rospadza.
Podagrze Podagrycznym bolom korzeń z octem a
z mała ieczmienna plastruiac bywa ratunkiem.
Bliznam Blizny bez iatwienia ściera/ lekko nim po-
cierając przez piść albo sześć dni porzadkiem.
Tenże.
Lisście i- A iż Pokrzykowe lisście rychło gnije/ tedy
**to zachos- dla przechowania sola go. Tenże.
wac
Wszkio- Wszkionym od gądziny / korzeń z oliwa
**nym od albo z miodem na rany przykładac dobrze.
wężow Tenże.
Koży pie- Koża piekielna leczy/ korzeń z octem pla-
kielney strowany.
Artetyce Artetyce z goracey materii / korzeń z ma-
ła ieczmienna plastruiac. Dios.
Spaniu Jagody zapachem sen przywodzi. tenże.
Toż wyw- Toż wywane czynia.
oślawo- Oślawy białogłowskie zawościągają /
iadarka z żywa siarka wtarte/ a wezłkiem
wprawione.
Mozgu W goraczkach / w których móżg wysycha/
wysusze- proch z skorek korzenia Pokrzykowego / z biał-
nia ki a z mlekiem białogłowskim zmieszac / y tym
pulsy / y skronie pomazewac.
Wzrodo- Rany wzrodlwe / gębokie / goi świeże li-
gębokie ście.
Twia- Twiaćce rzeczy w ciele / iako żelesca / po-
cym rze- strzaly / skła / carne / wyściaga / lisście z mała
czō w cie- ieczmienna a z woda wniepawisy / przykład-
le dac.
Jagody Jagody Pokrzykowe na słoncu susza / y
iako za- chowaja. A
chować Korzeń w talarki pokraiawszy / w winie
Korzeń chowaja do potrzeb przereczonych / albo rade-
iako cho- niey na niciach nad mostem wieszaja / po-
wac tym w dymie susza y chowaja.
Sok biał- Miazga biała z korzenia.
ly z korze-
nia Wywa miazga z korzenia biała iako mles-
ko/ pok- ko / pokłowsy y dziury w nim powierciao
wsy/ w naczynie podstawiłone zbieraia. Ale
daleko wieteczniejszy jest sok z skorek korzenia
iego/ albo z jagody / także y z lisćcia.
Sok z jagod. Także
z korzenia naprząd wleczonego / a po-****

tym w czerwonym winie wazzonego / ażby
tylko trzecia część została winą : trzeba na
słoncu wysuszyć do potrzeb.

Soku z jagod / albo z lisćcia / pultora lo-
ta daia pić / obrazonym od bestii iadowis-
tych Plin.

Pod tą miarą którym członki odrzynac/
albo przepalać maia. Plin. Ale dla sinu des-
syć samych jagod woiac.

Mozżę też soku z jagod / albo z skorek korze-
nia miazgo Ciemieryce czarney / trzecia część
quinty z miodem pitym dawac do purgowan-
nia melantolicy z flagma.

Artetyce / korzeń świeży z Prąszym ogur-
kiem wleuc / y przykładac. Toż lisście z mała
Ieczmienna plastruiac czyni. Plin.

Głowy bolenie wsmierza lisście wtarte świe-
że / przykładac go na czolo y skronie. Plat.

Wino z Pokrzykiem.

Czynia wino z skorkami korzenia Pokrzy-
kowego : Biorac mostu garnce pietna-
ście / a trzy funty skorek z grubą przeluczo-
nych. Tego kwaterte pić daia tym którym rzezać/
albo przepalać maia : bo tak w gębokie spá-
nie przychodzi / że boleści żadney nieczuia.
Dios.

Koża piekielna spada / wziac Rozchodni-
ku / lisćcia Swiniey wsy wt. tego / korzenia
Pokrzykowego woszonego : To wleuc / a z woi-
nem / z octem napoly zacząynić / y plastrować.

Oleiek Pokrzykowy.

Jagody tłuka / y przez czas dlugi w oliwie
zmocza / potym troche przywarzywşy /
przeceżdza / y chowaja do potrzeb.

Bolesci w głowie wklada.

Spanie przywodzi / czolo / skronie / y pod
nosm nim miazac.

Goraczki wychladza / pulsy / także skronie
nim nacieraiac. Plat.

Bolaczkom ognistym / na poczatku bywa
ratunkiem namazuiac.

Ciekaczki Poleryczne zawościaga / żywoć y
pacierz nim namazuiac / y do klister przyla-
wuiac. Tenże.

Szkodzi.

Apach / ciężkość głowy czyni. Tenże.
Płód z żywota też żywy wyrzuca.

Jagody zapachem tylko swym / abo y w
żywani / mienie niektore czynia. A zbyt nie
ich wywólać / śmierci domiesza.

Rasis pise / że białogłowa ziadła pić id-
god Pokrzykowych / zacząym przysła wżaw-
rot głowy / także wemdlność serdeczna / y w
czewienialeś ciala iako siarlat : zacząym z
tr. funtu napadşy ieden / tak dlugo lat iey na
głowe śniegową wodę / aż ku sobie przysła.

Wiele
go dać.

Purgue
melantol-
lic.

Artetyce.

Głowie

Vinum
Mandragorę

Bolu czu-
łość odcy-
muie

Koży pie-
kielney

Oleum
Mandragorę

Głowie

Spaniu

goraczce

bolaczko-
ognistym

Ciekacz-
kom

Głowie
płodu

Młowie

zistorya.

Mandra
goras
Morion.

Trzeci Pokrzyk Sposzkoridom.

Okazuje niektóre inny Pokrzyk / który Gerekowie Morion, my Szaleiem nazwać możemy. Lisciem podobny samcowi / iedno mnieysze / białe / zaraz z korzenia pochodzące. Który także biały / wzdłuż na dłoń / wzmiesz na palec wielki: biały / miękki.

Mieysce.

Przy iaskliniach rośnie w ciemnych mieyscach.

Przypodzenie.

Tegóż co y pierwsze jest przyrodzenia / chłodzącego.

Moc y skutki.

Szalone
syni.

Gdyby go czwilerc lota komu zabano / temu tak rozum zawichrzy / że się szła nie iako blazen. Dios.

Czyni
spacie.

W iakiej postaci ten / który go przyjął / będzie / w takowej zaśnie snem ewardym / przez godzin cztery albo pięć. Dios.

Czułość
odczyna
ie.

Wzywają go Cyrulicy / gdy komu członek niepotrzebny od ciała odciąć / albo przepuścić / albo przepalać mają. Bo chorego w śpianie głębokie przywodzi / że chociaż go rzeza albo pala / nie czuje.

Jady le
cy.

Niektórzy chcą korzenie tego ziela / z wielkim śaleiem w trunku dawać / być znamię tym lekarstwem truciznam y iadom. Dios.

Rosjadek albo Przestroga.

Jest mniemanie / a głupie / między ludźmi / iakoby pokrzykowe korzenie miało

rosć / na kształt człowieka. Samiec między / a samica białogłowy. A sa tak w tym od mładozom y śalbiarzom wrociwszy / że się od tego nie dądoz odwieść: dosyć drogo te pokrzyki na czary y gusta / które im z tymże przedać / płacać. A niechca prawdy wierzyc / że to nie pokrzykowe korzenie / ale przestepowe / albo młeczkowe / albo wodney trziny / albo kossatowe. Wyrzynała postać obojey płci człowieka / ci młochlerze y osulać ludzi. A gdzie włosy mieć chcą / tam ziarno prosić / albo ieczmiennę kłada / y do ziemi znów / albo w piasek / przez dni dwadzieścia / zakopują. Potym zaś wykopawszy obrzeżnia y formuła postać człowieka. Włosy na głowie / na brodzie y w łonie / nożykiem ostrym formuła. A w dawa to ludziom prostym / powiadać z iaką trudnością y niebezpieczeństwem te pokrzyki wykopują. Na iakich mieyscach / y z czego rośnie: to jest / pod śubienicami / gdzie zmożu tych które wisia / rośnie. Do tego / iako do psa czarnego / y do kura czarnego / ten korzeń przywiozawszy / sobie pierwej włosy włosiem zakławszy / żeby głosu tego pokrzyku nie śłuchi / wyrzuci. Który krzyk kiedyby śłuchi / zarazby pomarli / iakoz iednak piec y kur na on krzyk tego / zdychają. Te y ianebasi o tym pokrzyku tych mładozom y osulać bywają / które sa wzięte z Jerzesa Zydowina z ksiąg 7. z Rozdziału 25. o zbuzeniu Jerolimskim / od Badas tak rzeczonego ziela / albo korzenia / do pokrzyku. Że ad te basni śalbiarze biora / y pokrzykowi przypisują / przypisując mu dziwne skutki okolo plodu / o wielkim seześciu y fortunnym powroźeniu: y wiele innych plotek y śalbiarstwa. Co ludzie lekomyślni wierząc / barto drogo to od nich kupują / z szkoda y z grzechem wielkim. Przeto zabiegając takowemu osulać y śalbiarstwu tych ludzi / rozumiałem przestzedz prostać / żeby się mładozom zwozić nie dali / że by ważyć nie potrzebny: a w szkoda y w grzech nie przychodzili.

Śalbiarstwo.

Badas.

Wile iagody / Rozdział 94.

Wagody wile jest ziele / liście mając Surmięgo kwiatu / ostrośmiate / y zalomibrzeżyste iako w Rzepin: o iedney różdze na pultory piędzi wzwyż / obły / rumienawey / kosmatey. Kwiatu białego / ru-

mianego / na kształt gwiazdy. Z tego owoc wielkości egorka / rumianey y zielony z cienką lupinką. Soku pełny: miesiwości białey / w której ziarnę pełno / pieprzu straszystemu podobnych. Korzeń drobny / rozpięzchły.

Mieysce.

Melongena, Mala intana.

Melanzan/ Dolapffel.

Wskienſce.

Rosćcie w ogrodach siane / albo w naczyniu do okna : w Eypcie na polach piaszczystych dobrowolnie / wietſze wezwórnaſob niż w Europie. Belunen.

Przyrodzenie

Jest zimne y wilgotne we wtórym stopniu.

Moc y Skutki.

Eypcyanom / owoc jest w poſpolitym Potrawa
używaniu / w popiele pieczony / albo w Eypcy-
rony / albo w oliwie ſmażony. Fow.

Włosy w oliwie ſmaża / przydawſzy tro- Pobudza
che ſoli y pieprzu / rozumieć ſie być zartym
umieſzſzemi. Śnadź przeto / że wietrzności
w ciele czynia.

Szkodzi

Czeſte używanie tych jagód wilczych / wiet-
rza ſłode w ciele czyni / niż użytek.

Do ſtrawienia ſoładkow ſa trudne.

Wilgotności ſie czynia. iako

Koleryczne y Melankoliczne. Zaczynam

Tredowatość ſtoniowa.

Watroby y

Sleziony. Takſe wnetrzności wſyſtkich
zaminienie y zatkanie bywa.

Wrzody ſlektore Rancer zowia / mnoży.

Śmierne ludziczyni.

Bolenie głowy wyniecia.

Żumice z goraczami długo trwające
wyniecia.

Cere ſpeca.

Ci co ich używają / wiluia.

Nie strą-
wne.Wilgo-
tności.

Kolerze.

Tredowa-
tości.Watrobie
slezisnieRancer.
Śmierne.

Głowie.

Sebry.

Cere z 9.
Szalen-
stwo czy-
ni.

Rozgdek.

W podziwieniu jest / iż Awerdes w piaz-
tych księgach / zaleca te Jagody wile /
do używania / obczajem ſwym przypa-
wione / ponieważ tak wiele ſłoga w ciele czy-
nia / iako ſie wyſſey opisało.

Jabłko miłości / albo Żłote / - Różdżat 95.

Ziele to jest krzewiſte / a nie drzew-
ne. Kozgi mając oble / dym /
podczas trzy lokietne / geſte / ſoku
pelne / ſnądnie wpadające. Liſcia
pelno / Rzepikowi podobnego wy-
krawane / pod którym ſa żółte kwia-
tki. Z tych owoc okrągły / brozdy
mający / iako Malony : wielkości
jabłka / ſiadły : który naprzód po-
kazuje ſie zielonym / potym czer-
woną barwę / podczas żółta bie-

rze / oś których nazwiſka doſkal.
W owocu / - mieſiwość wilgo-
tna bärzo / iako ſoś geſty / która
wiele ſie naſienia okrywa. Za-
pachu jest przykrego / koſmate. Ko-
rzenia rozpięzchlego. Dod.

Wskienſce

W ogrodach bywa ſlancowane /
y regoż roku owoc czyni.

Aureum malum, & Pomum
amoris.

Przyrodzenie

Chłodzi iako Wile jagody. Je-
dnak nie tak iako Pokrzyk.

Moc y Skutki.

Do wzy-
wania
przychod-
zi nies-
korym.

Wzrasta niektory tego owocu iako Wi-
lych jagod / z pieprzem / z sola / w oli-
wie smażac. Ale takie wilgoćności w ciele
zle czynia iako y one. Dod. n.

Rozładek.

To ziele krótom naszym nie jest. pospolie-
te / tylko Włeskiej ziemi : y to z Syriey
przewiezione.

Rozumieia go być niektory Claucium,
co jest / Błaskawcem / ale nie przystojnie.
Bardzo podobnych jest skutkow z Wylymi
jagodami / chocia kształtem z każdą miary
sa różne.

Jabłuska Murzynskie /
Rozdział 96.

W Ogrodach pańskich znaydu-
ia sie Jabłuska nie wielkie /

Poma Aethiopica, Mala
Aethiopica.

abo ładniey Jagody. Tych kłacze
chróstowate na łokieć dzielac sie na
dwie abo trzy galazki. Liścia sz-
rokiego / iasno zielonego / wykra-
wanego / Topolowego / zwlaszcza
odspodnie spiczaste. Kłacze zrzad-
ka ma krótkie ości / iako na ostreży-
nie. Kwiatkow białych / z sześci li-
steczkow / we środku paczek żół-
ty. Owoc okrągły / skręślasty /
mnieyhy niż Jabłko miłości / y twar-
dzy / rumiany : gdy dojrzeie / mając
kufliczek na wierzchu / iasnieyhey
rumianości / niżli samo. Pozno
dojrzewa / iednak tegoż roku / kró-
tego bywa siane.

Mieysce

Murzynska ziemia : skład do Hi-
spañskich ogrodow : Stamtąd do
Niderlandskich przywoża go.

Przyro-

Przyrodzenie

Chłodzi / a ile owoc : iednak
nie tak barzo / iako Jabłko miło-
ści.

Moc y Skutki.

Woc przychodzi do używania stotowe-
go / w oliwie albo w masle smażony /
z solą a z pieprzem przygotowany.

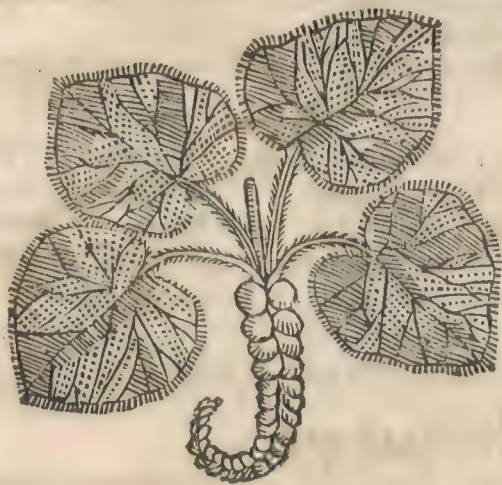
Do używania są przystoyniejsze / niżli
złote : bo dłużej mogą być zachowane. Wszak
toż y te nie wiele pokarmu dają.

przycho-
dzi do sto-
towego
używa-
nia.

Omiąg / Rodzját 97.

Aconitum pardalian-
ches.

Wolffswurtz / Wolffskrant.

Omięgu rodzajów ośm : Dy-
skorydes tylko dwa opisuie.
Jeden / Jadem y truciźna Le-
wartowa miannie / że Pardy y Le-
warty truci. Drugi Paim albo wil-
czym / bo psy y wilki morzy. Pier-
wszy liście ma świniakowe / albo
ptążego ogorka / iedno mniejsze a
kosmate / którego nad cztery nie mié-
wa daley : na piądz wzwyż. Kwiat
iako v Bylice żółtej / ale mniejszy
Korzeń biały / a iako Alabastrowy
Isnacy / na palec wzmiąsz / ku kon-
cu spiczasto zakrzywiony / do Nie-
dźwiadkowego ogona podobny.

Drugi Omiąg / albo Jad Lewar-
towy Pliniuszow / Niedźwiadkiem
drudzy zowią. Ten do pierwsze-
go listem podobny / iedno okragley-
szy y mniejszy a kosmarty. Korzeń
także paciorkowaty / ale odnożysty /

iakoby z obu stron po iedney reze
mając : biały / Isnacy. Na koncu
kształt ma Niedźwiadkowego ogo-
na / iedno nie zakrzywiony. Kó-
zga y kwiatem pierwszymu podo-
bny.

Trzeci Omiąg / który Niedź-
wiadkiem / Półecznikiem / albo ko-
zieniem półecznym miannia / albo
Omięgiem Theoskrastowym : li-
stem podobny świniakowi. Ko-
rzeń na kształt zupełnego Niedź-
wiadka : odnożyki członkowate / ia-
ko trawa / y tak się też rozkorzenia
biorąc na się kształt innych Niedź-
wiadków / z których także sosili y
liście wyrastają : pretem y kwia-
tem nic od innych różny.

Czwarty Niedźwiadkiem mniej-
szym zowią / podobny do pierw-
szych. Korzonków krzewiastych cien-
kich / rozpięzchłych / gestych / gu-
zowatych : mając także kształt nie-
dźwiadczy : odnożyki cienne / iako-
by węzły od Niedźwiadka pocho-
dzące / białe. Smaku słodkiego.

Użyte.

Kosna na wierzchach gór y skal-
do przysępu trudnych. Kosna na
Pofuciu / na grunciech pana Ku-
ropatwy / gdzie z Mniszkiem złym
y dobrym / przez nie były kopane.
Naydują się podczas y na rów-
nych miejscach. Miejsca ciemiste
milują.

3.
Aconitū
pardaliā-
ches, Te-
ophrast
Lycōsto-
nū Lupa-
ria.

4.
Aconitū
Pardali-
anches
minus.

Przyrodzenie

Sa pomiarkowane ze czterech żywiołów: co się z słodkości korzenia ich znaczy: zwłasczą zeschle korzenie, zaś świeży sok pełny/ nie jest bez chłodzenia znákomitego / Galen w 6. księgach: Omiegi mają moc gnojenia / wyładania y zabijania. Przeto w iedzeniu y w pićiu są pełne iadu y truciźny. Jednak do gnojenia / rąk / nóg / y zadku / gdzieby tego potrzeba / są użyteczne / ile korzenie ich,

Moc y skutki.

W oczach
bol w kłó
da
obrazo
nym od
niedziwia
tki
niedziwia
tki obma
zwia / á
ciemierzy
ca ożywia

Korzeń wchodzi do lekarstw dla wzięcia słabego bolenia oczu.

Używionym od niedziwiadki / przykład dawać go na rany / lecz. W tymże dawać go z ciepłym winem pić. Theophrast. Plin.

Korzeń Omiegu pierwszego / niedziwiadki do kłnieniem obmarnia / które zaś korzeń ciemniejszy czarnej do kłnieniem ożywia.

Szkodzi

Rysie /
Wilk /
Pis /
Lisy /
Kory /
Lewarty /
Swinie /

Truie y morzy / w miesie za dany. A iako Theophrast pisze / Bydło wśelacie czworonogie / gdzieby list tylko / albo korzeń był włożony w stry / czło

Truie

Czworno
gim jest
iadem

nek przyrodzony albo w pochwa.

Toż wszystkim bestiom które się ślepo rozbija / bywa śmiertelnym iadem.

Ludziom jest y iadem y lekarstwem przeciwko innej truciźnie. Ze Omieg chociaż frogą truciźną / wśakoż gdzieby kto zachwył innej / miasto lekarstwa przeciwko niej Omiegu może dać / bo iedną drugą przemasga / á potym zniścić obiedwie / do pierwszego zdrowia człowieka przychodzi.

Toż o inych Omiegach rozumieć mamy.

Rozdział.

Szkodliwie się myśla którzy to ziele (co my Omiegiem czwartym mianujemy) Serdecznikiem / co Lacińczy Doronicum zowia orientale, rozumieć / y do lekarstw miasto Serdeczniku biora / y przez wsta dają. Godni by sami Lekarze / y z nimi Aptekarze / takowa potrawa nakarmienia.

Także śle
po się ro
dzacym.
Ludziom
bywa tru
ciźna y la
karstwem

Wileża Kniec / Rozdział 98.

Pseudoaconitum pardalianches, Thora, Taura, Tura Valensium.

Thora.

Wileży Knieci piecioraki rozdaj: różne mieyscy. Pospolita która zowia Waldeniska / dwoia / samiec y samicá. Potym ino tym pierwszym podobne / okrom która Apulia ma / o tój na koncu Rozdziału.

Limeum
bifolium

To ziele niewielkiego jest wzrostu / iedne rósczke mając na piadź / nał torę naprzód ieden list / potym drugi / twárdy / okragły / gładki / żółowaty / blado żółty / okolo kraiozabłowaty. W mierzchu różgi kwiat żółtawy / Jaskrowemu podobny / ieno mniejszy: z którego głoweczka z nasienta spoiona iako na

Jastrze

Jastrze. Korzonko w w kupie dzie-
wieć albo dziesięć / podobne zło-
tówowym / ieno drobniejsze / o-
ble / a we środku pełate. Smaku
przytętego. w Maiu kwitną / albo
na początku Czerwca.

Miejsce

Na górach rośnie wysokich / za-
raz iako śnieg zeydzie.

Moc y Przyrodzenie

Łysie tego ziela / większego jest iadu / niż
li zły mniszek. Tak że w pul godziny cz-
łowieka z żywotem rozlaży.

Sokiem napuszczają żelazą v strzał :
Także inne oreża / dla iadowniejszego zra-
nienia. A przeto iad tego szkodliwszy zwier-
chu / niżli wewnątrz przez wsta.

Mysliwcy sok w rogach wołowych cho-
wają / dla bicia zwierza.

Pięty rodzaj Knieci / list ma przewro-
towy / wszystko ziółko kosmate y natrapi-
ne. Korzonki drugim Knieciom wilczym
podobne. Skutkow y przyrodzenia tychże.
Apuliey własna. zaczęty iak też Thoram A-
pulam, Kniec wilcza Apulska / mianuia.

Trucie ry-
chło

Strzały
iadem na-
puszcza

Mysliw-
com

Tora A-
pulska.

Toiad / albo Wilczy iad / Rozdział 99.

Aconitum Lycoctonum se-
cundum Dioscoridis.

Wysenhutle.

Toiad własny / Toieść.

Toiad / Wilczy albo psi O-
mieg / Wilcze jagody : które-
go jest także kilka rodzajów.
Pierwszy / którego Mysliwcy do

trucia zwierza używają. Własny
jest Wilczy iad albo Psi.

Inych dwu do lekarskich potrzeb
używają. Z tych trzeci który Pon-
ckiem zowią (a tego we Włoszech
na górach Justinijskich obfito) od
pierwszego barzo różny. Bowiem
liście ma Jaworowemu podobne /
tylko że to gęściey y głebiey wykre-
sione / a do tego dłuższe y ciemnozie-
lenie. Kłacza podobnego papro-
cianej stopce gładkiego / na łokieć.
Kwiatu żółtego kłosowatego. Kol-
paczkom podobnego. Z tego stra-
czek obdłużny z nasieniem. Ko-
rzonków gęsto kępiastych / na kształt
Kaczków morskich małych y dro-
bnych / poczerńiałych.

Wtóry rodzaj jest własny To-
iad / Rusnacy Toieścia mianuia.
Kłacza jest miejszejszego / a niżli Jad
wilczy / y soku pełniejszego / brze-
gowatego / y wierzchem wydro-
żonego / dwulokietnego. Liścia
szerszego y większego / niżli wilczego
Omiegu / gęściejszego y głebiey wy-
rznionego : ze spodu białawy. Prie-
tu wierzchu galezisty / na tym kwiat
brunatny : z którego straczkii okra-
gle z nasieniem. Korzenia iako v
ciemierzycy czarney / albo v Wilcze-
go Omiegu.

Wtóry
Toiad
dyosko-
rydom

Aconitum Lycopodium ter-
tium Matthioli.

Lisia Róża małyga.
Wolffswurtz.

Lisia Ro-
ża małyga.

Aconit-
3.

Róża Lis-
ia wielka

Aconit-
5.

Pielik-
na siol.

Trzeci Dyoskorydów Omięg /
który Lisia Róża zowiemy. Li-
ścia Jaskrowego abo Jabinow-
go / iedno dobrze wietznego / y bia-
ło nakrapianego / kosmąty / y na
pozór straszny y niewodzieczny. Ró-
żgi obley. Kwiatu przy wierzchu
żółtego / a iako róża rozłożystego.
Korzeń do pierwszych podobny /
iedno czerniejszy.

Jest druga Lisia Róża wietna /
listu ślicznego / długiego y labrzy-
stego. Kłacza obiego / ku wierz-
chu galezystego. natym kwiecie / na-
stają Róże wielkiey. Korzeń ge-
sto rozpiśły / iako v Ciemierzycy
czarny.

Jest ieszcze przez czternaście O-
mięgów / ktore naszy dla iadu przed-
kiego / Pieliknym zieleń zowia :

Aconitum quintum Matthioli

Lisia Róża wietna.

a wszystkie iednym nazwiskiem mia-
nowane : liściem różne / ale skut-
kami iadowitemi równe. Liczba
różność ich czynia : Jako Pierwsze /
wtore / trzecie / czwarte / piąte / etc.

Wskiesce.

Te wszystkie Bog wszechmogacy
dla zarazy ludzkiej przemiost na go-
ry / dostapienia trudne.

Przyrodzenie.

Wszystkie tegoż są przyrodzenia /
którego Omięg pierwszy : wszakże
iepie drugich potężniejszy y iado-
witsze.

Moc y Skutki.

Wszystkie Omięg / albo Jad wilczy / psy /
wilki / y inne bestye czwor nogie / mie-
sem

Aconitum sextum Matthioli

Piekielne ziele pierwsze.

sem żyłace / truje y zabija / między mięso
świeże namieszać go / dać do posarcia.

Rozsadek

Z Jotopisowie przednieyszy twierdza / iż
między wszystkimi zioły iadowitemi / ja-
dne przedzy nie słodzi / nad Omiegi y Zio-
łá piekielne : tak / że samym dotknięciem
członekowi skrytych / á ile bydlecych w samis-
cach / zabija zaraz tegoż dnia. A człowieko-
wi także nie przepuści / bądź trunkiem / bądź
potrawą zabany. Okrom ob Niedźwiadka
wyschnionych / w ten czas jest lekarstwem / á
nie iadem / pić co quince zaważy / z winem
białym ciepło. Także gdzieby iáka inna tru-
cizná była zabána.

Też nie każdy Omieg iednąko wszystkim
zwierzętom słodzi / ieden Kysie y Lewarty /
ábo Lamparty / przedzy truje. Inny rychley
Wilki y Psy.

**Śnáki trucizny z Omiegu / ábo z
Ziela piekielnego.**

N Je długo sie iad w ciele rái Omiegowoy /
ábo Ziela Piekielnego : A owsem zaraz
pić go / słodcy nie mała ná ięzyku wczys-
ni / z nieiákim ściąganiem ięzyka y ciera-

Aconitum septimum.

Piekielne ziele wtóre.

pnieniem : zacząym zaraz zawrot głowy / zwoła-
szyć gdy wstáta / y podnosi sie w oczách wil-
gotności nie mále : ściąganie śuchwy / grys-
zienie w żołądkowych vsćich / oczu začmie-
nie / czerwoność y zapalenie ich. A zá czas
sem máłym / drżenie członków y wszystkiego
ciála zátym idzie / ciężkość w pierśiach y pod-
ziebry w ślabiznach : wietrzności w ciele w-
zbudza. Inne znaki tego złego opisáne / nay-
dzieś w księgách o truciznach y iádách / we
wtorey części Zielniká naszego ku koncu.

Temu iádu táż zabiegac.

Z Arz iákoby takowe znaki w ciele pobaa-
czyl / womity czynić. wróćanie

Klistery dáwać : z Ruty / Lebiodki / Pioly-
nu / y z inych ziół do tego należacych / ciłwy /
ábo olejku Niedźwiadkowego. Klistery.

Trunki z wárzonego Piolynu / ábo z Ru-
ty / w winie wárzoney / ábo Lebiodki. Tak-
że Roschodnik / Boże drzewko / Wileże tyko /
Jwinkę / ábo ziele Powietrzne. Trunki.

Lug z winem / w którychby kóś byłá
wárzona / to pić. Albo Lug.

Kogi wolowe w winie wárzone / trun-
kiem tej polewki wzywáac. Kogi wo-
lowe.

Jwinká w takim przypadku wiel-
nek zaráżonym czyni. Jwa.

Balsamowy

Balsam. Balsamowy sol / biorac go po quincie
na raz / z tak wiele miodu / albo z Dobroz
wym stroiem / z pieprzem y z Ruta / pod ies
dnaj waga y z winem.

Syrzysko. Syrzysko z kozlecia / albo z zaiaca / albo
z baranka z octem. Dios. Aetius / Arice.

**Sztalne
wino.** Zuzelica takze / albo zlota / albo sebrna / al
bo zelazo / albo stal rospalona / w winie

gafione / y trunkiem dane.

Glinka Ormienka / albo ziemia pieczes
torwana / po quincie z ciepła woda daiać w
trunku / bywa ratunkiem. (Petr: Aponen:)
Potym womit rozniecic: a po womicie Dr
akwie pul tota z winem / w ktorymby Gorys
czka byla warzona / dać pic. Petr: Aponen.
Rokornak dlugi zaleca Galen.

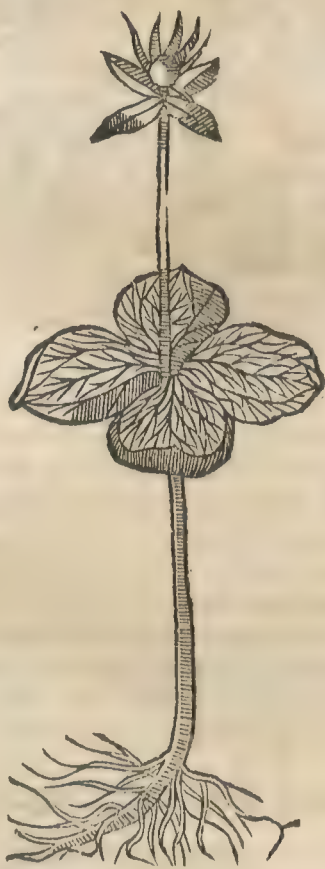
Glinka.

Rokornak

Jedna Jagoda / Rozdział 100.

Vua Paris, Vua versa, Vua Lu-
pina, Aconitum saluti-
ferum.

Einbeer / Wolfsbeer / Stern-
kraut.

Jedna Jagoda / drudzy Wro-
nim okiem zowia / iest ziol-
ko o jednym pralku / na piady
w szrodku cztery listki na krzyz /
podobne do listcia swidrowego.
Drugie cztery listeczki mnieysze na
wierzchu rozgi / podlugowate / mie-

dzy ktoremi jedna jagoda brunna-
na / solu winnego / iaderek dro-
bnych bialych pelna. Co rof inne
z tych ziarnek wyrasta. Korzeni dlu-
gi cienki / od ktorego wiele dro-
bnych / bladych pochodzi.

Wskiesce.

Rosci na gorach / we krzaczach /
w lesiach ciemnych pulnocnych y
chlodnych / na gruntach kruscu o-
lowianego. W kwietniu kwitnie /
w Maju owoc dozriewa.

Przyrodzenie.

Tak ziele iako tego jagoda chlo-
dzi / y wysusza we wtorym stopniu.

Moc y skutki.

Tym ktory z czarow albo z chorob zglus
pieli a rozumu napoly zbyli / bywa lekar-
stwem: czwierc tora tych ziarnek z jagod k
zdy dzien w trunku daiać / przez dni dwadzies
scia / porzadnie. Baptista Sardus.

Mania leczy jagoda suszona w proch ztar
ta. Jerzy Grembs Doktor K. J. M.

Z listkow tego y owocu / czynia prosiek sa
ski / przeciwko powietrzu morowemu.
Grembs Krolowej Jey M. Medyk.

Spuchnienu lona obciety plci / y z przy-
miotem ognistym / ziele tlucy y przykladac.

Oczom zapuchlym y z zapaleniem / bywa
ratunkiem.

Zanokcie / plastrowanin rozgania.

Zlorolust / albo Arsenik / komuby byl za-
dany / iad tego goracy tlumi y nisczy.

Rozumu
utraco-
nym z
czarow / z
choroby.

Maniey.

Morowe
mu pos-
wietrzu.

Spuchnie-
niu lona.

Oczom.

Zanokcie
com.
truciznie

Sty Mniszek / Mordownik / Rozdział 101.

Mordownik / Morderz / Sty
Mniszek / na dwa lokcia klacze

wynosi / rumiane / skrysiate: okolo
liscie po pieci / podobne Jaskrowe-

mu /

Napellus Thora.

Eisenhutlein / Narrenkappen /
Munchskappen

mu / powierzchu ciemno zielone / od
spód pobielawe / długim rozstrzyje-
niem rozdzielone : tu wierzchu
kwiacie brunatne zielace / kolpa-
wate / iako v šalwiiy leśney / z pięci
części złożone. Z tych co nawierka
na wierzchu jest / iako przylbicą okra-
gła. Dwie średnie / okrywają o-
biedwie stronie : Drugie dwie
mniejszy / niśto sie spuszczaące. W
środku drobne żdziebka / z któ-
rych sie dwie zakrywają / ażby sie
kapturek wzniósł. Z kwiatu każde-

go gdy opada / trzy strączki wycho-
dzą : w tych nasienie czarne a dro-
bne. Korzeń chocholaty / długi /
miazgły iako marchew / czarnawy /
od którego pełno korzonków cien-
kich / iako sieć splecionych : a we
wnatrz biały. Kwiaty w szrod
lata.

Miejsce

Koście na górach / w równiach
y między górami.

Przyrodzenie

Jest przyrodzenia goracego y su-
chego w czwartym stopniu.

Moc y Skutki.

Zak frogim jest iadem y truciźna / że na-
przedniejszy Dryatwi nie wstąpi. Jarak
wzywającym go / iżył y wargi spuchła. O-
czy na wierz wypukłe / nogi sterczące. Glo-
wy zawrot. Młodość niezmienna.

Sokiem tego ziela żeleżca v strzał napu-
szcza / dla ran smiertelnych.

Plany y zmazy na ciele ściera / korzeniem
albo sokiem liścia pomazując.

Przeciwko iadu temu / Diamoschum trun-
kiem wzywają.

Muchy które kwiadtem / albo y liściem te-
go ziela żyją / naperonieszym truciźną tego
lekarswem bywają. Wiora tych Much
dwadzieścia cztery : Gliny z Lemnu / Bobku
Miridatu / każdego po dwu lotu / Miodu y
olivy ile potrzeba : a po czwierć lota na raz
dają.

Rozładek.

Wody z tego Mniszka są wietrze nād-
inne / y barwa do kwiatu tego ziela po-
dobne. Temie żyją tylko liściem z tego Mni-
szka / do którego stadami przylatują.

Mniszkiem zowia to ziele / że ma kwia-
tury wiatry. A Mordernikiem od mor-
dowania.

Strogi
iad.

Strzał
iadowie
zmazy
ściera.

Lekars-
stwo prze-
ciwko ta-
mu zle-
nu.
Drugie.

Dobry Mniszek / Morzymord / Rozdział 102

Mniszek dobry / Morzymord od
skutku rzeczony / ma kształt
złego Mniszka tylko mniejszy. Pier-
ma na pultory pędzi / obli / mocny /
około którego liście gęste / głęboko

wykrawane. Kwiat blado żółty.
Z tego strączki male / a w tych na-
sienie. Korzonki dwa okrągłe / iako
to para oliwek podługowatych /
twardo / ile suche : jednak kruche.

Miejsce.

Anthora, Antithora, Napellus Moysis.

Gifftheyl / Heylwurtz.

Wgiewsce.

Ná górach roście / a nigdy bez zlego Wniskła / ná Tatrzech / ná Babię gorze / y ná Pokuciu.

Przyrodzenie

Przyrodzenia jest goracego / co

znaczy iego znaczna gorzkość.

Moc y Skutki.

Orzeni bywa lekarstwem przeciwko wśes Jądomy
łakim truciżnom / quinte go prochem w truciżno.

Truciżna komuby była z Wniskła zlego Wniskła
zadana / tenże kersen w winie dany bywa rąs wiżtemu
cunkiem / y jest mu Bezodarem własnie.

Od wezsa /

Jąseurki / y od bestiey jądowitey obrazo
nym / rąunkiem bywa / trunkiem. Spolne z
Dyptanem ma skutki. Guainer.

Glisy w żywocie morzy. Lobel.

Morzeniu w listkach dawac go pic do
brze. Rolice.

Przeciwko morowemu powietrzu. Gua. Powie
Serdecznym przypadkiem / z winem ko trzu.
rzeni pic. Serca.

W goraczkach morowych / w których sie
przystudzenie na ciato wydaia (tych cza
sow peteciami z wleśka zowia) także mo
rowki pokazuia / z wodka Borakowa / albo
inna serdeczna / z trocha winá białego / po
quincie prochu tego korsenia dajac / do
swiadeżonym rąunkiem bywa. Guainer.

Zielna ná oczach by nadawnieysze spa. Zielnu.
dza. Jednak im swiejsze / tym rychley. Zaa
stazale we xx. y we xxx. dni. Wziac obu
dwa Wnisklow / dobrego y zlego / co nas
swiejszych : ze wśyskim wluce / y sol z nich
wycisnac / a w oczy dotad puszczac / az biel
mo zeydzie. Marcellus.

Natury mocne y nie powolne / gora y do
tem purguie / dajac korsenia iego z polcroka
albo z winem cieplo z quinte. Hugo Soleri.

Rozsadek

W Wiskiem y to ziele / ale dobrym / iako
Mordownik zlym zowimy / dla kaa
piurka / ktorego kwiata kstaie niesie. Morzy
mordem : bo truciżne Mordyrzow zama
za / y jest mu Bezodarem własnie.

Doronik / Serdeczny korseń / Rozdział 103.

Doronicum, Doronicus ori
entalis, Carnabadium
Actuario.

Gemsenwurtz.

Doronik wschodnych stron /
który my serdecznym korse
niem zowimy / dla osobli
wych iego skutkow / przeciw serde-

cznym dolegliwościom : zwierzechu
żółtawy / wewnątrz biały : miaso
ści wielkiego palca / przytwardzym
y ciężki.

Wgiewsce y Wybor.

W Syrię naprzednieyszy ro
ście / y z Alexandrię Wypskię do
nas bywa przywozony.

Przyrodzenie.

Przyrodzenie

Jest rozgrzewającego y wysuszającego przyrodzenia w trzecim stopniu.

Moc y skutki.

wietrznościom w ciele w mądrzej samkności nym Wschodzący od wężow wchodzi do lekarstw Serca drzeniu Młodości serdecznej Pierś y inne wnetrzności wychodzą za Rąkami

Wietrzności w ciele samknione potężnie rospadza. Azwłasza w mądrzej wiatry / bole w niej wznieca obrażeniu od bestii iadowitych / bywa lekarstwem / trunkiem go wywala / a zwierzechu na rany z figami suchemi przykłada. Wchodzi do lekarstw / przeciwko iadowitym zarazom czynionych / iako do Dryakwie / Nitrydatu. Do syropow niektórych / Lekwarzy y konfektow serdecznych. do Diamaschum dulce, Elestuarium de Gemmis. Serdecznym dolegliwościom rozśladkim / iako drzeniu y trzęsieniu nad przyrodzenie jego. Także Młodości serdecznej / wielkim bywa raskunkiem / zwinem albo z wodką. Z pierś y z innych wnetrzności wilgotności wychodzą / wymaczany. Toż też Rąkami / wielkim a znamientnym lekarstwem bywa.

Podmiot.

W niedostatku tego korzenia / może być Galgan abo Gwędziki miasto niego brano.

Rozadek.

Jest wątpliwość między Ziolepisz o Doroniku / który trojaki pokazuje. Pierwszy kłącza obłego / wewnątrz czego / na stopie wzniesł / w wierzchu / którego trzy albo cztery okółki / z listeczkow żółtych / iśnacych / kwiat / podobny kwiatu wolowego okółki mnięjszego. Liście okragłego / żółtawego / na długich stopkach z korzenia / z lekka po brzegach wytrawianego / z wierzchu gładkiego / od spodu kosmatego welnistego. Korzenia białego / okragłego / mnięjszy wężowatego z obu stron / puszczając wiele odnoży / iakoby niedźwiadek. Drugi mało niepodobny pierwszemu / tylko liście dłuższego / y przeto Długolistnym Doronikiem nazwany. Kwiatu osobliwego. Trzeci którym Omiegium Lewartowym mnięjszym mianujemy / a ten iadowity. Zaden z tych trzech / wysej w tym Rozdziale opisany / nie jest / gdyż wilki / psy / liś / ić. trują. Ludziom dwa pierwsze nie są szkodzące. Plać. Te we Włostkiej ziemi rosną / na gorach Garganie y Baldzie / y na wielu innych / kad w schodniemu nie są podobne nierzym.

Gwinia węż / Rozdział 104.

Cicuta, Cicutaria.

Schierling / wuterych.

Gwiniey węż trojaki rodzaj. Pierwsza ma korzeń długi / smrodliwy / z rzadkimi odnożkami / Pietruszczanemu korzeniowi nieco podobny. Kłącza wielkiego y wysokiego / iako w kopru włoskiego / wzniesł na trzy łokcie. Liście do Szapaliczki podobne / węższe / przykro pachniące. w wierzchu okółki z kwiatków białych. Z tych nasienie Anizowemu podobne / ieno białe / gorzkie. Korzeń czyży we wnątrz.

Agienſce

Roście w ogrodziech / na łąkach / przy plotach / parkanach / nad przykopami / na miejscach pusty / nie wyprawnych y ciemistych.

Wybor

Napoteżniejszy roście w Aegarze/
w Krecie. Potym w Chin/ w Ty-
liciey y w Atenach. Dios.

Przyrodzenie.

1. W ostatniej części czwartego
stopnia ziębi. Nawietża moc ma
w korzeniu : w kłacu y w naci-
mdleyża : w nasieniu namdleyża.
2. Swinia wesz / korzenia y kła-
cza miąższego. Liście m pierwsemu
nie barzo podobna / ciemno zię ona :
w wierzchu okółków ściółkich z bia-
lemi kwiatkami / nasienie drobney-
sze niż v Dziegielu. Przet na 4. łokcie.
3. Swinia wesz wodna / korze-
nia prostego / kłacza czczego / kwie-
cia białego. Kwitna w Maiu y w
Czerwcu. Roście w wodach sto-
jących y na winnicach. Skutków y
przyrodzenia tegoż co y pierwsha.

Moc y skutki

Taszenie
Fi weże
wypędza
Morze

Moczu.

śleszenie

Artetyce.

bolaczko

Kaduku.

Aszurki kurzac nim po domu/
Weże odpadza / tak pise Plinius/
Darcie y morzeniu we cz. ych kłach / co
Iliacem Lacinney zowia. Także
Moczu nad przyrodzenie zatrzymaniu / al-
bo kąpieniu odchodzacemu. Korzeń Swi-
niey weszki w mocnym winie wärzyć / y z oli-
wa wtrzeć / a na łono y żywot przykladać.
Plac.

Śleszenie chorey / y
Łamaniu w stawach.
Bolaczkom twárdym / y
padaiacy niemocy. Tym wśystkim bole-
gliwościom bywa ratunkiem / wzięwszy te-
go ziela nie zbytne wyroste go garść albo pul-
tory postekanego: Ammoniak pul funtá :
to wespół przez dni dziewięć w winnym oc-
cie moczyć. Dnia dziewiątego wärzyć / ażby
się Ammoniak rozpuścił / a potym przez ge-
sty płit sukieny przecedzić / y mocno wyśać.
Znowu one iuche wärzyć / przydarowy wostur
y oliwy / ile potrzeba / aż zgęstnieje iako masę.
To śleszenie zápaloney / zamuloney / twárdoy /

y boleśney / wielkim bywa lekarstwem / y in-
nym pomienionym chorobom. Konstantin.
Platea.

Podagrze /

Artetyce /

Scyagice / y w innych członkach łamaniu /
korzenie Swiniey weszki w chlebie wpiec / a
poprzekrawawszy na miejscá bolace przyklá-
dąc. Plat. A to z goracey przyczyny.

Nácie z zimnych siozow wychodzą /

Cyszenie miesięczne zatrzymane wzbu-
dza / korzenie y z nácia w winie / a w rosole /
albo w wodzie stoney wärzone / y tym łono y
trzyje naparżać. Plat.

Zolzy zá wśymá rospadza : ziół tych pier-
wey wywódać / ktore máia moc pedzenia mo-
czu. Potym ze dwoi części Swiniey wśy / a z
trzeciey Dryakwie polney / plastrowanie czy-
nić. Tenże.

Panie nieplodne / tenże trunek czyni pło-
dne / raz go tylko dawşy pod przeczczona
miara.

Dziatkami zastąpienia znák bedzie wo-
mit po wypiciu tego wina. Bo żadnym spo-
sobem nie może być zatrzymány od brzemien-
ney. Plat.

Śesi gózieby się nim pásty / posáleia / ta-
czaiac się iako piáne.

Sok z Swiniey weszki.

Bywa z wierzchołkow / poły do nasienia
nieprzydżte zrzálego / wypiórowány / ko-
ry ná stoncu sussa y zgeszćia / a potym w ko-
ćki formata y chowáia do potrzeb. Ten

Wchodzi do lekarstw przeciwko bolemu
oczu. Też okolo oczu nim mázac / bole w nich
wklada. Także

Oczom plynacym lecie służy / nim okolo
mázac / zwlaszcza służom goracym. Pl.

Róza piekielna wychładza / pomázuac

Wrzodom zápalonym / a ciáło wyiadaia-
cym y pomykaiacym / ktore Ráncer zowia /

bywa wśytecny / pomázuacie nim. Tenże.

Toż liśaiow iest lekarstwem. Plin.

Szkodzi

Śmiertelnym iadem zábiia człeka / krewo
w nim oziebiáiac. Dios.

Sercu y

Watrobie bärzo škodzi / chocia zwierzchu
przyłożony : daleko wiecey przez wsta wśywa-
ny. Lekarstwem przeciwko temu iest / wino
moene biale y korzenne. Też ocet. Dobon.

Namy się tego ziela wystrzegac / nie tylko
przez wsta / ale y zwierzchnim przykladaniem.

podagrze
Artetyce
scyagice.

Nácie.
Cyszenie
nu.

Swinnu
wrzodo.

Nieptos

Śesi ka
lone czy-
ni.

Succus
Cicutę.

Oczym
medoiac
skom.

Oczom

Rózy pie-
kielney-
Ráncer.

Liśaiom

Zábiia
człeka.

Sercu y
watrobie
škodzi.

Leczy te-
go ziela
trudna-
Strzedz
się go.

Cis drzewo / Rożdżiat 105.

Wielkości Jodlowey / liściem
wiec podobny / iedno drobney-
szym. Zimie y lecie żielenieie : iągody

łoku pełne / łodkie / wielkości gro-
chowego ziarna / rumienawe :
których iągód gdy się kto náie /

w go

Taxus, Smilax, Thymalus,
Thymium.
Eibenbaum.

w goraczke / albo w ciękaczke czerwona wpada. Samo drzewo w sobie czerwone / ku zbutwieniu trz-
dne: z którego drzewca / koptie / strza-
ly / luki / y kusze czynia. W iągody
dożrzewa w Wrześniu.

Wziesze

Róście na skalistych górach. Ród-

ry w Arkadię roście / czarnego by-
wa drzewa. A który na górze Ida /
żółtego / Cedrowemu podobny.

Przyrodzenie.

Arwicensa piše go w trzecim
stopniu rozgrzewać / a w czwartym
wysuszać. Ale Dyoskoryd powia-
da go być przyrodzenia zimnego. Ale
te okoliczności które ma / iako liścia
y galezi wstawnicza zieloność / który
gorzkość / iągód słodkość z ostroś-
cia z używania ich goraczki y czerwone
ciękaczki: To wszystko zna-
kiem jest rozgrzewania zbytniego /
a nie chłodzenia / chociaż tychże i-
dowitych skutków jest iako Świ-
nia wesz.

Moc y Skutki.

Tak iadowite jest to drzewo / że cieni tego /
te którzyby w nim siedzieli albo spali / zabija /
a zwłascz w Arkadię / y w Hispantey / w
Tarbontie.

Iągody używane / goraczke / albo czerwone /
na ciękaczke przywodza. Nawet sa pracy /
który tych iągód używa: których gdy ie /
kto ie / także w goraczke / albo w czerwona
biegunke wpada.

Bydło liścia ciśowego używające zdy-
cha / to które ma zeby zwierzchnie y spodnie.
Ale które po jedney tylko stronie ma / y ju-
chające / niewądzimie.

Myśli zdychata / kurzac liściem tego. Pli-
nacynie do picia z tego drzewa / albo do
iedzenia / w gorących krajach bywa skutli-
we / w naszych nie tak. Plin.

Leżarstwo przeciw truciźnie tego / wino
mocne / forzenne stare / piac go niemalo / iako
y w truciźnie świnicy weszli.

Pszczolom / wielkim jest nieprzyjacielem.

Zabija
cieni tego

goraczki
czerwoni
czyni.

Bydło
morsy.

Myśli
nacynie
cisowe
ze

Leżar-
stwo.

pszczołom

Łoina / Ródziat 106.

Łoina jest krzewina / długie
prógi mając / iako winna latorośl /
rosł / przytę pachniaca / gib-
ka: Listu Bluszczowego / miękkiego
łsnącego / liptkiego. Soku żółta-
wego. Kwiatu rzadkiego / białego.
w małych kółkach / miękkiego / iako
y Rozłku. Z tych strączki iako v

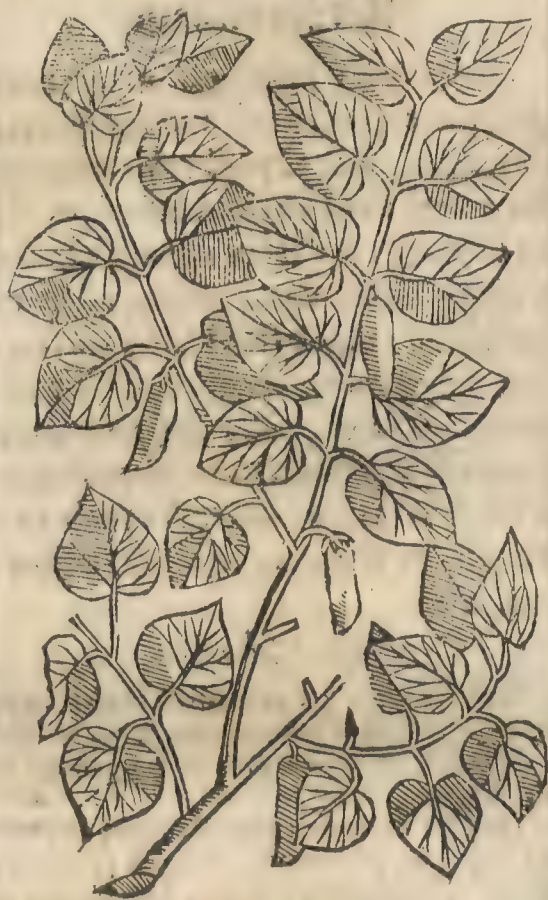
Bobu: w tych nasienie twarde /
drobne / czarne / rozdwojone / za-
strzone y kofinacie.

Wziesze.

W Podolu y na Pokuciu roście.
w Polsce iey nie widać. w Syriey
y w Apulicy częściej / niżli v nas.

Apocynum stans, Periploca,
Cynocrabe, Brassica canina.

Hundskol.

Przyrodzenie.

Rozgryziona na koncu wtórego /
abo na początku trzeciego stopnia /
wysuśa w pierzonym. Rozpięta
ie zwierzechu przykładana. Gal.

Moc y skutki.

Żapna
chnienia.

Cieżyko
chnienia
Dychawicy.
cy.
Pleurze.
podgrzeze.

W Szelakie napuchnienia rospadza / liście
z kłaczem wtórny / miasto plastru kłacz
dac. Apul.

Cieżykiemu tchnieniu /
Dychawicy. Apul.
Pleurze / albo kłocin w bokach / nasienia
z woda pięć dawosy quince. Plin.
Podagrykom z zimnych flusow / swym
plastrowaniem bywaratunkiem. Apul.

Szkodzi

Ludzi.
Psy truje

Lisli.
Wilki.
Rysie.

W Dziołom jest truciźna / także bestyom.
Psy bärzo przedko truje / zacząniwośy go
elustoscia a z chlebem. Także

Lisli /
Wilki /
Rysie. Abowiem ledzowie tak im ostae
bieta / że ie za soba wloczyć musa. Dios.

psy inna truciźna struje / ta truciźna truje.
Jednak
psom wia
ney truci
nie lea
kärstow.

Obwoina / Rożd: 107.

Periploca repens, & Apocy-
num repens.

Obwoina jest liścia ściętego
y dłuższego niżli Toina / któ-
re jest wtórym rodzajem.
Kłacza obłego / folankowatego /
długiego / yrumianawego / cienkie-
go / giblego / nie tylko po ziemi wi-
sącego / ale y po drzewach nawys-
szych. Kwitcia białego z pięci list-
czkow / pełno soku iako Mlecz świ-
ni / białego. Ziedney stopki zaraz
dwa straczki puszcza krzywe / złącza-
ia sie iako w Plochowen. Nasienie
w straczkach obdłużne / czarnawe /
miękkie / między welniankami / bia-
łe / które sie pokazuie / gdy sie te str-
czki dojrzały otwierają. Korzeni
nie zbyt nie mięzgy / z drobnymi od-
nożkami.

Miejsce.

Mieysce.

Koście na pagórkach zielistych y
w równinach / nie tylko w Apu-

lię y w innych obcych stronach /
ale y w naszych.

Moc y skutki.

Przyrodzenia y skutkow tychże co y Toina.

Płochowiec/ Rozdział 108.

Nerium, Rhododendrum, &
Rhododaphne, Laurus rosea.

Oleander/ vnholdentkraut.

Płochowiec / który y Olandrem
z Niemiecką zowiemy / iest chro-
ścinka / liście dłuższe / niżli Bobko-
we mając / ostrzeysze y miezke. Kwia-
tu Różowe / owoc Migdałom po-
dobny: który gdy się otworzy / pe-
len welny / podobney welniankom

drzewnego Głogu. Korzen dłu-
gi / zdrewniały. Smaku słonego.

Mieysce

Koście na mieyscach wesolych /
przy morzu / przy rzekach. Należy
ie się też w ogrodach sadzony.

Przyrodzenie

Piżma Arabczycy być go przyro-
dzenia w trzecim stopniu na przod-
ku rozgrzewającego / a we wtórym
wysuszącego. A Galen / że zwier-
tu przykładany list / abo kwiat / ma
moc rozpraśania / rozpadzania. Ale
przez wsta bywa truciźna bestyam
y ludziom.

Moc y skutki.

Z polu y innym zwierzetom czwornogim / Wydo-
tak liście / iako y kwiat używany. Ale y marsz-
woda w ktoreyby liście tego moknelo / bywa
truciźna / zwłasczå ktore sa przyrodzenia indle-
go / iako owoc / kory / skórnice.

Tymże sposobem ludziom bywa truciźna /
zwłasczå gdy na iad inny nie trafi.

Od psia wściekłego obrażonym bywa ra-
cunkiem / w winie białym korzennym starym
możony / a trunkiem używany. A iesteż le-
piey / liścia Rucianego do tego przydarszy.
Także wszelkionym od wezow / y od innych
iadowitych bestiy.

Myśli na polu wygubia / dziury tylko nim
zatykając.

Myśliwoy sokiem tego / strzaly / y oścypy
namazują / dla bicia zwierza.

Ludzie
truci y
marsa.
Obrażo-
nym od
psia wście-
kłego.

Myśliwoy
polugubi
Myśliwo-
com.

Wody/ y Grzyby rozmaite/ Rozdział 109.

Wody y Grzybów / iedne przy-
chodzą do stołowego używa-
nia / drugie nie: które przy ze-
lezie rdzawym / abo przy rudach ro-
sną / na gnojach / przy łanach iado-

witych bestiy / przy drzewach iado-
witych / iako są Prochowki / Muche
rówki / Jelenia bedłka / Wezówki /
y innych wiele: których gdyby kto
pożywał / nagle umrzeć musi.

Fungi, Boleti.
Schwämme.

Przystojnie je tedy między iadowi-
temi zioly polozył Dyoskorid. Sko-
dlive od nieszkodzących rozeznaj-
tak: Grzyb albo bedlke/ na kłosa cze-
ści rozkroic/ bedzieli miała w sobie
blada rumienność/ albo siniałość.
y iakoby spleśniałość/ frate blade/
kropki po przepukale po nich: złe są
kowe są. Też pstry/ żółte/ czerwio-
we/ a barzo spróchniałe y zagnie/ ta-
kowych sie każdy warować ma. D-
nas są na iadowitę muchomorę/ a
te są czerwono pstry. y te złe które
się na pniach spróchniałych znajdują
Także na kłalach y kamieniach/ y
które przedko gniją. W pospolitym
używaniu te są/ Grzyby/ Kozako-
wie/ Biele/ Rydze/ Posadki albo
podsadki/ Smarze/ albo Piestrzni-
ce/ Olżowki/ Golubki/ zc.

Wgiewsce.

Kojna na łąkach/ na pastwiskach/
w lesiech/ we krzaczach.

Przyrodzenie.

Chłodzącego y odwilżającego są
przyrodzenia/ y przeto tak przedko
wyrastaia/ y gniją.

Moc y Skutki.

Jeśli y inne plasy y zmięzy panno y Piegó na
pianiam ściągają. Plin. twardy
Na głowie rany plugawo wychodzą Rancem
y lecza. wrzedli-
Wzody sporne y inne do zbierania leniwie/ wym
grzyby suche rozpärzone/ albo y świeże/ przez Wzody
wedzone/ ciepło przykładając zbierają/ y w sparym
rope obracają.
Od psia obrażonym/ na rany przykładając Od psia o
dobrze. białym

Szkodzi.

Grzyby y bedlki rosną/ nie dobrego w
ciele nie czynią/ ieno
Wilgotności złe/ grube/ liptie/ kłiwate.
Także tręsplosna/ czarna/ y oziebla. zaczął
Sila/ po Grecu Apoplexia/ owia/
Naruszenie powietrzem albo paralizem/
Mocni ciężkie puszczenie/
Dawienie/
Rzucenie y wonity/
Koleryczne ciękaści/
Kółki/ albo darcie w kłach/
Kamieni/ y wiele innego złego przychodzi.

Silak
Paraliż
Mocni
Dawienie
Wonity.
Ciękaści
Kółki
Kamieni

Lekarstwo przeciw szkodliwym z nich.

Jeśli by kółka są. używaniem bedlek albo
grzybow przysła/ pigułki z czwierci lota
Modrzewiowej gebli z winem potoczyć/ y
półnać.

Albo octu miodowego/ albo kwasnego
miodku dać wielki trunek wypić/ żeby żółty
wonity przysc mogły.

Też Rodkiew używana czyni/ piac po
niej piołunkowe wino. Gal.

Także Saletry ze dwie ziarna z octem dać
wypić/ aby rychley wybieżały.

Albo lugu trunek z octem przysolonym.

Albo inche z wazzonego w winie Cabru
y lebiorki/ pic dać. Dios. Gal.

Też wino piołunkowe/ albo

Wino z Lubezykiem przyprawione/ albo
z Dziegielem.

Muchomor

Bedlki które Muchomorami zowiąmy/ Muchy
Lacinnicy Fungos Muscarios. Niemcy truis
Roten Fliegelschwanim/ w stokim mle-
ku rozwarzają/ a na deszczach/ albo na mistkach
wy lane

Rozesna
nie dos
brych
bolow.

lekarswa
struym
bolami y
grzybami

royleia / do nich muchy leca / y zdychają / y
pżeto muchomorami sa nazwane.

Gebka.

Gebka teorey w łąziach do wycierania
ciała wywamy / wżody stare plynace wy-
susa / kladać sa w nie.

Sezurki erwie drobno sa posiekawşy w ma-
sle smażona / y po karach rozłożona. Tab.

Rozadek.

Grzyby.
Biele.
Smarz.
Rydz.
Żolubki.
Olśwki.

Bdlyy Grzyby / iedne drugich sa gorsze y
lepsze. Dobre sa Grzyby / lepsze Biele:
tych lepsze Piestrzyce / albo Smarż. Wład
te ieseże Rydze lepsze / ktore Lacinnicy y Gre-
kowie Boletos mianują: aile solone. Wła-
lepsze Żolubki / ilete / ktore na łąkach / a nie
w lesiech: także ktore na drzewach dobrych
rosną / a nie iadowitych / iako na pniach ol-
śwowych / co ie zowia Olśwkami / drudzy
Smarżami / albo Piestrznicami. Jesze le-
psze na Modrzewowym drzewie (otrom Ge-
bki Modrzewowej) A te wielkie bywają
eak / że funtow trzydziści iedną zaważy.

Bárwy żłotey / okolo brzegow swych poro-
spadale / żadney gorzkości / ani smaku przy-
tego nie mając. Z tego miejsca każdy za-
dziwować sie może / iako z iednego drzewa
Bdly / iedne do używania stolowego przy-
chodzi / bário smakowite. Drugie bário gorz-
kie / ktore Modrzewowa gebka zowiąmy / do
lekarstw. Tym Bedtkom z drzewa Modrze-
wowego / podobna iest / ktora na miejscach
kamienistych sie znajduje / zwłascza na korze-
nach drzew Kaştanowych. Bedka żółta /
ceza wşytką mając rcale iągody Mers. wey /
smaku przyiemnego: Ta do kóstownych sto-
łow pańskich przychodzi / rozmaracie przygo-
towana.

Dziwna rzecz / w Teápolim w kráinie
Włoskiej / znajduje sie kamień / ktory w win-
nych piwnicach trocha ziemie przygrzebio-
ny / y ciepła woda skropiony / dnia czwartego
Bdly z siebie smaku przyiemnego wydate.

Mieć świeże Bedki zawşe.

Priat Topoley czarney w ziemi tkwia-
cy / ciepła woda tkwa su / w niej ro skłóci-
wşy / zawşe bedzie miał świeże Bedki do u-
życia. A gdzieby sie te nie podobaly / a chciał
by ie mieć z ziemie / obierz ziemie do tego go-
rą / rzadką / ktoraby trzcinę / albo trzcinna
trawerodziła / y łobezista. na ktorej popali-
wşy łobozie / zwłascza gdyby sie na deszcz bi-
ło / Bedki rychlo porosną. A gdzieby wiece
deszczu nie było / tedy to miejsce świeża woda
zrzadka iakoby dżdżem skropić. Konstant.

Grzybów przyprawa.

Przyprawiać biora ciele / y zwierchnia
skórke z nich zdejmują y wárza: potym
sola potraszę / na spilkach z drewna ostru-
ganych przypiekają / y znorw w oliwie / albo
w masle / albo w tłustey polewce smaża / przy-
lawşy troche winą / pieprzu / smalcu wice
przyowego / medu troche. A gdy w tym be-
da wrzec / w mace przedmiej obwalasz / przy-
smażasz / a do stolu dasz.

Grzyby drudzy przyprawiają: pieprzem /
Lubczykiem / Koryandrem / Ruta / z smalc-
cem / z trocha oliwy / miodu a wina do tego /
a co naciepley do stolu daia.

Albo też Grzyby wwarzon e / albo w popie-
le żarzystym dobrze wpiekle przyprawia z pie-
przem / z Mieta drobno pokra. ana / z Ruta / z
miodem / z oliwa / z trocha winą / a co nacie-
pley dawać.

Fungi Ta-
rentini.
Fungi A-
giri.

Przypra-
wa grzy-
bow.

Bedka
żółta.

Żmowit / Rodziat 110.

Zmowit ma korzeń ciubulaty
z lupinę ciemno rumianą: pod-
ta korzeń biały / soku mlecznego /
smaku słodkiego / pod ziemią albo Je-
sien / lecie gorzkiego. Ten w środ-
ku ma dziurę / z ktorej kwiat nagi
bez kłacza y liścia / sam o sześci liść-
kach białych / niekiedy żółtych / cieli-
stych / żółtogoroczych: we środku
iako w Liliey serduşka żółte. Wła-
Wiosna po kwiatu ziela wyrasta o
trzech liściach / podczas o czterech /
podobnych Konwaliowym. Ze
środku iako pecherzyki wychodzą /

dwá albo trzy chocholowate / iako
stracze palczyšte w Nieczyká / mając
po wierzchu wzdłuż stręsy / w któ-
rych nasienie czerwone / wielkości
ziarn Koryandrowych. Pret na
piadż albo na dwie.

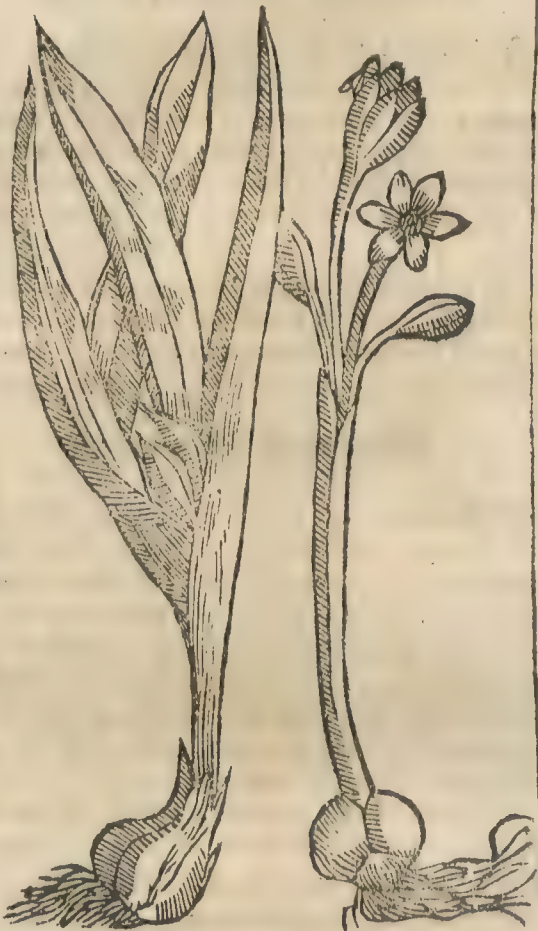
Tego ziela iest do dziesięci rodza-
iow / ale wşytkie iednychże skut-
kow.

Wiensce

Koście na łąkach / na koncu Je-
sieni kwitnie. Po opadaniu kwia-
tu / dopiero na Wiosna liście pu-
bb iij

Colchicum, Ephemerum le-
thale.

Zeitloß/ Wildt Saffran/ wießen
zeitloß.

seza / a w Czerwcu nasiane.

Przyrodzenie

Ciepłe y suche we środku sto-
pniá wtórego być go powiadaia.

Moc y Skutki.

Wszyszy gubi korzen / także liście wárzaci / a
głowe przemywacie / albo też surowy
elutac / a wszyszy głowe nacieracie.
Artetyce / wziąć świeżozielonego / y w du-
nicy nowoy wtrząć pul funtá / toiu rozłowe-
go także pul funtá / olejku z Ptassey zobie kto-
ry Cyprium zowia / dwadzieścia ośm lotow.
To wespół w miedzianu co napilniony wtrząć /
y członki nacierać. Apul.
Piegom / y
Wegrom / y wśelacie inne z mazy ściera / po-
zienie tego z mała zimowitowa / ná nos na-
cieracie. Tenże.
Turcy gdy sie chcą popić / kwiecie tego zie-
la w winie moca / po którym tal zdumiejący
beda / i takoby w zachwyceniu w takim byli.
Narzb.

Szkodzi.

Wterzności wyładacie zrania /
W żołądku grzyzenie czyni z ciężkością
wielką ielit / gdy sie zawezmie / stolcami
krew wywodzi z słamowatością kłisek zmie-
sana.

Korzen dawi wywóciace / y tegoż dnia do
śmierci przywodzi.

Aptekarze też mają ostrożni być / żeby go
miasto Hermodactylow do lekarstw nie w-
zywali.

Krwawe stolce wznieca wywóciany korzen.
Także

Tak po dziele swierzb czyni y bebele / i tak
gdy pokrzywami poparzy / albo cebula za-
morska.

Lekarstwo temu zlemu

Wleko krowie obficie pić. Też
Tych ratunkow wywóci krowy przeci-
wko truciźnie Salamandrowey / womitami
y klisterami. Także krowe białam y grzybem
tadorytem fluja.

Poli sie tad niezawezmie w ciáło y do ser-
ca niedożyje / pić iuche z wárzonego liścia de-
bowego / albo z żolezini / albo z storek iabiek
ziarnistych / albo z Macierzy duszki / napoły
z mlekiem krowim. Albo w krowym mleku
te rzeczy wárzyć / y pić. Też sok z Sporysu
albo sok z látorošek winnych / albo z Ję-
nowych wierchołkow. Też wino Nitryne
krowe do tego dobre: Skorki wnetrzne z Ka-
stánow z iaktinkolwiek przereczonym so-
kiem / trunkiem dawać. Lebiotko z lugiem
pić.

Rozsadek

Zimowit rzeczony / że zaraz liście po zie-
mi przed zima / albo zimie kwiat okwi-
tnawszy wie / albo wychodzi. Zimowit /
że ná zime kwitnie.

Rozbiad / Rozdział III.

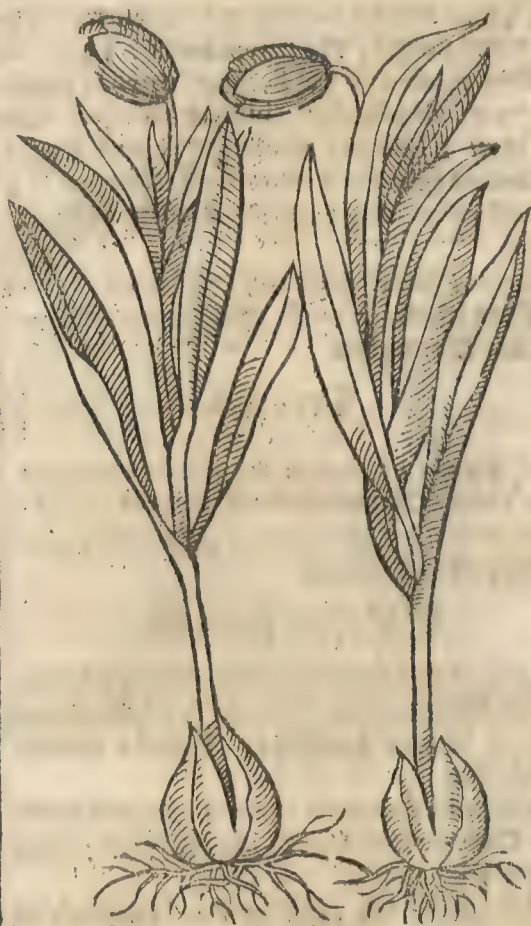
Rozbiad / liścia iest mnieysze-
go y bärzieszy zaostrzonego /
niżli zimowit. Rozgá obla-
miedzy liściem. Kwiatu wietrze-
go. Korzenia cebulatego / rozsia-
olego / mając mlecznego soku ob-
sitosć.

Wziesce.

Wielkie podobienstwo że w ná-
szych stronach roście / ná Poluciu
y w polach Podolskich / abo y gó-
rach

Colchicum orientale, Ephemerum Syriacum, Alexandrinum.

Lustkilgen.

W rękach Węgierskich: samo nazwisko w języku naszym / to świadczy. W Syryjskiej Alexandrijskiej nawyborniejszy.

Przyrodzenie

Tęgoż przyrodzenia / którego Simonowit / jedno nie tak iadomity. Stwierdza korzeń / zapachu przyiemnego.

Moc y Skutki.

Grancy
jest lekar
stwem.

Obel y Pená pisa / że to ziele w Syrii / a ile w Alexandrii / przeciwko chorobie Grancyjskiej z Gwiałkiem sześciu wie bywa używane: Przywodzi do tego świadectwo Dominik / Weneckiego Chirurga / który z tychże go tam krajów przywiozł / niemało używał go w tych przypadkach / z wielkim swym y chorych wytkiem.

Bolenie
zbow

Bolenie zebow wsmierza / iuche z niego ciepła w vsięch trzymać.

Páluchy własne / Rozd: 112.

Hermodactylus.

Fungerwurtz / Hermodactylen.

Żele to / liścia jest na dwie pie-
do dzi. Łukowemu podobnego / ie-
ao wezpie: a kolo korzenia krotke.
Cztery korzonki na podobienstwo
palcow puseza / rumianawe / na
wierzchu iako paznokcie biale. Ze
środku tych / pochodzi różga / w
wierzchu tej palczka na kształt gru-
gli / iako na zimowicie. Na wierz-
chu korzonkow tych skład liście po-
chodzi / włosienkowate korzonki
pochodza.

Adiency / trwałość.

W wschodnich krajach roście /
na miejscach górnych / w Arabii.
około Konstantynopola. Do
trzech lat może być chowany.

Wybor

Przodek ma korzeń biały: czer-
wony albo czarny nie dobry / y co
w ziemi tłustej / albo w wilgotnej

roście

roście. Dás rzadki a lekki / mdy
bywa w swych skutkach. Ale gesty
y ciężki / dobry.

Przyrodzenie

Sa przyrodzenia ciepłego y su-
chego / na początku trzeciego sto-
pnia: wskazuje tak / że też wilgotność
w sobie nie ma / wietrzności
wzbudziacza.

Widzisz albo wagę

Na raz przez wsta / może go bracie
od jednego czerwonego złotego / aż
do dwu.

Moc y Skutki

Paluchy mają moc rozpadać / rozpra-
szyć / rozganiać / trawić / przyciągać.

Z osobności przyrodzenia swego / słagma
wyprowadzi gruba.

Ciału tuczość daje.

Wzrody smrodliwe y plugawe wychodzą
za plastruac.

Dziwe mięso w ranach trawi posypu-
jąc prochem.

Podagrikom /

Chiragrikom /

Arceykom na początku choroby / bywar-
tunkiem / prochem co czerwony złoty / albo
dwa zaważa / albo iuche wazonych. Jest
prochem / tedy go z sokiem włoskiego Ro-
pu z miodem wazonego / y z tego iucha da-
wać pić. Plat. Mesarugi.

A iż gnuśnie purgacja / żoladek mbla / tedy
im trochę przydać Imbiru y Szpiki Indys-
kiej.

Sistuly / proch z tego korzenia / z mydłem
Barstkim utłuc / y tym kłotki pomazować /
kłaść / goi.

Wzrody w nosie leczą / proch z paluchow
z palona Miedzią / a z takimkolwiek sokiem /
mózg posilaczem wnieść / y przysładać :
abowiem go wyłada bez bolu / a porym da-

się przedko goić. Plat.

Wzrody zaskarżale y plugawe / wychodzą
za proch y goi / zasypuac nim / z białych pa-
luchow / nie z czerwonych / które są iado-
wite.

Lektwarz albo konfekt.

Wziąć miodu chłodnego / przylaw-
szy trochę pitego / dla przypalenia / y gdy się
dobrze przewarzy y odśwież / przydać mi-
łoty / Własienią włoskiego Kopru / Cyna-
monu po quincie / y z tego konfekt uczynić / a
miasto Benedykta Laxatiu chorym używać.
Plat.

Tym używać niewadzi paluchow / którzy
w stawach mają wiele wilgotności / slegmi-
stych. Damascen.

Trochisci.

Zrobia z korzenia tego ziela czynione /
sokiem Rozdzielanym zacyniać / albo
sokiem cebule zamorskiej / z Imbirem a z tro-
cha szpiki Indyjskiej.

Szkoda paluchy.

Zładkowi wilgotnemu / złość y skłody-
nie odcynnie mu Imbir / Amintramny /
Pieprz bługi / Lubczy / Kobyla mieta /
Mastysa.

Gdzieby przez wsta używane żoladek mbla-
ty / Miobalany przedko ich tam stad pozby-
wać y wyprowadzić.

Za częstym ich używaniem / Muskuły w
ćiele trzewia.

Rozładek.

Amy ieseze inne Zermobaktyly / korzona
na górach wysokich rosnące / mając
kształt sereci / a są trojaki : Białe które prze-
del mają : czerwone y czarne / a te złe. Tych
pospolicie w naszych Aptekach używają / któ-
re tychże skutków są y przyrodzenia.

Niyla się z wielką obrażą zdrowia / którzy
miasto paluchow zimowit do lekarstw
biorą / bo zimowit jest iad / który tegoż dnia
zabija.

Tuczenie / Rozdział 113.

Lagia.

Tuczenie w Afryce rośnie /
zowią go poswemu Lagia :
używają go miasto palu-
chów do lekarstw : y potrawą.

Przyrodzenie

Jest wilgotne / ale barziej gorące.

Moc y Skutki.

Toczy białogłowy tam tego krain. Abig.
Ciała wyschle odwilża.

Barwie cudna daje / proch z polewka mie-
sina. A to skromno. Abig.

Szkodzi.

Słagma
w wodze

Tucze.

Wzrody.

Dziwe
mięso.

podagrze

chiragrze

Arcey.

poprawa

Sistulo.

w nosie

wzrody.

Electua-
rium.

Słagma
stym.

Trochi-
sci.

Szkodli-
Corre-
ctium.

Muskuły
tom.

Toczy /
Odwilża
Barwi.

Szkodzi.

Krew wy-
jęgła.
Choroby
gorące
Rozy

Z częstym wżwaniem krew wyięga w cie-
le. Zaczyn choroby koleryczne wznieca.
Roza piekielna czyni/
przyrodzeniu goracemu škodliwe. Abige.

Paráiaiek / álbo Paryia-
iest / Róddziat 114

Pseudohermodactylus.

Falsche Hermodactyle.

Liście podobne habre- ieno
omnięke, na długich stopkach.
Kłacza szczegulnego, cienkiego; w
wierzchu kwiatek biały, na podo-
bienstwo gwiazdy. Korzonki ma
dwa wespól białe, y nie mięsiste.

Mieysce.

Pospolicie roście między krzewi-
nami, także przy płotach, y ścię-
kach.

Moc y Skutki.

Niektórzy twierdza korzonki iego / tegoż
być przyrodzenia y skutkow z paluchami.
Ale do używania lekarskiego nieprzychodzą.

Łaniczka / Róddziat 115

Ephemerum, Iris Sylvestris.

Schonbetrug.

Łaniczka Łiliej iest podobna /
iieno liścia cienżego. Kwiatu
białego / pod czas modrego, a
gorzkiego / we środku piórka ma-
iac / nasienia miękiego. Korzeń tyl-
ko jeden cały długi / napalec wzmięsz/
pachniący / y leży ściągający / cier-
pli.

Mieysce.

Roście w Debnikach / w miey-
scach ciemistych.

Przyrodzenie.

Stwierdza swą cierpkością. Za-
pachu wdzięcznego y przyjemnego.
Ład dochodzić sie może, że z pomię-
szanych iest żywiołow. Rozprawy-
ie, y rospadza. Gal. 6.

Moc y Skutki.

Zebom

Zebow boleści wkłada / w winie albo w
wodzie warzona / inche ciepło w vsćiech
trzymając. Dios.

puchlinie

Puchliny rozpadza / liście w winie wa-
rzone / a plastrowane. Taksze

Gruczo-

Gruczoły y

lom y sol

Dymienice pokiby sie iezeszenie poczęły w
otok zbierać. Tenże.

zoi twar

Zeby stabe utwierdza /

dym

Wyprochniałe wyciaga / korzeni wkładac
między nie. Tenże.

Zeby o-

Mozg y

stabiłim

wyproch-

niałym

Mozgu

Watrobe posila /

Zawrot głowy leczy /

Młodości serdeczney /

Padającey niemocy służy /

Odrozumu odchodzącym /

Zdmniałym warzac go z korzenim / a pić.

Stoniowej tředowatości poczynającey.

Suchs.

Oczom zaciemionym aby iásno patrząły.

Suchs.

To Suchsius temu zielu przypisuje. Ale
to radniey Lance / ktora też Laniuskami zo-
wia / albo Konwalia / należy / niżli Lani-
usce.

watrobie

Zawrotu

Młodości

Kaduśu.

Szaleu

siwu

Zdmnia-
łym

Tędn sto-

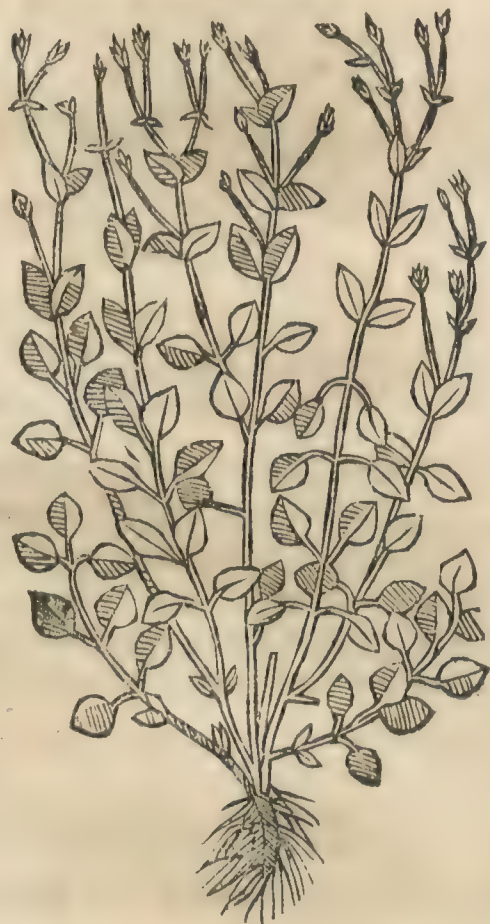
niowemu

Oczom

Kurzyślep / albo Ptasia mieta / Rożdżiat 116.

Alfene, Morfus gallinæ.

Huner Darm / vogelkraut / Gans-
kraut / Hunerbiss.

Kurzyślep kurzym morem mia-
nia. Ma kilkanaście ro-
dząć / wielkością różne /
przyrodzeniem bynamnię. Ma
prateczek obli / soku pełny / na pul-
tory dlonie. Kwiatu drobnego /

białego wewnątrz / zwierzchu zie-
lonego. Rożdżek niemato puszcza z
iednego pnia zaraz od korzonka. Z
których zaś małuchne odnoży po-
chodzą. Listeczki po pratkach / po-
dobne do ziela pomurnego / iedno
maieysze / a nie kosmate. pachnie za-
pachem ogórczanym. Korzonek ie-
den ma nie wielki.

Wzrost

Roście w cienistych mieyscach /
na starych ścianach. Pocyna od
środku ziemy. W śród lata wysy-
cha.

Przyrodzenie.

Chłodzi y odwilża / bez zbytnie-
go zatwierdzenia. Galen.

Moc y Skutki

W Jektorzy go miasto iarsyny wywóia / k-
rzy długa choroba bedac utrapieni / ciała
maia wywiedle. Taksze

Których suchotne goraczki wysuszą.
Winych także goraczek wywóia go / tak
pokarmem / iako zwierzchu na stopy y dlonie
przykładaniem.

Oczom zapalonym z moka Jeczmienna
elutae. Albo z sokiem iego vmieszana / a
plastrowana / iest lekarstwem. Dios. Plin.

Otoki wśelacie / ktore ogniste przymiory
w sobiemaiia / rozgania. Gal.

Geśt młode bärzo sie w tym zielu po-
chąia.

Wsom zapalonym / sok w nie puszcany /

Potrawa
ciasto wys-
chłymW sucho-
tych go-
raczkach.

Oczom

Otoki o-
gnistym

Gesieto.

Wsom

bywa

Sadzelom bywa ratunkiem. Dios. Plin.
Sadzelom zapalonym wyteczny.
Dzieciom bolejącym / w oliwie smażąc /
ciasto okładając.
Ran y sadzeli od przymiotow ognistych /
broni: Także wodka tego. Owa we wsem
też jest mocy / iako Kurza stopa / Psina
li / Rozchodnik y Pomurne ziele. R moc.

je go wśedy używać / gdzieby chłodzić po
rzebą. Tab.

Wodka.

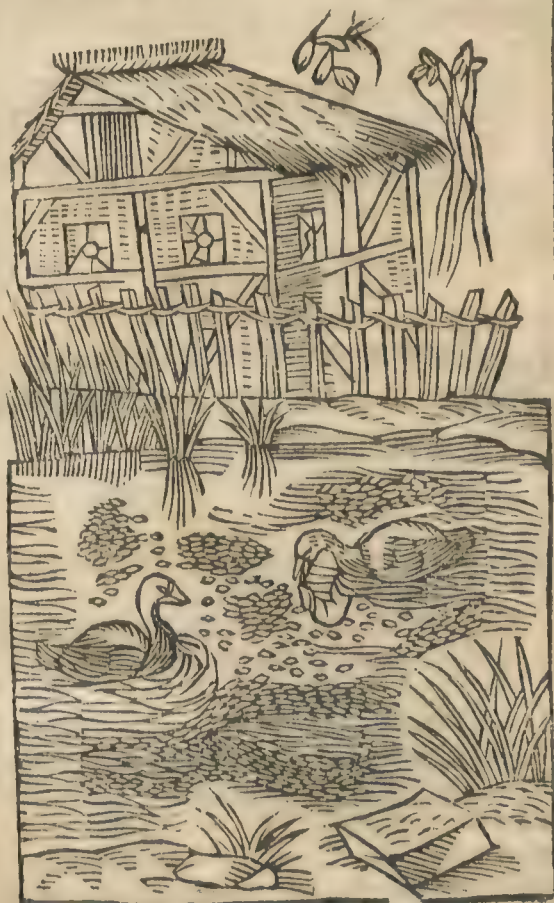
Dzieciom w gorączkach do picia wytecz-
na / y starszym. y w innych chorobach.
Suchoty mającym / do trunku wyteczna.
Tab.

Aqua sti-
latitia

Rzasa wodna / Różdżat 117.

Lens palustris, vel lacustris,
Lens aquatica.

Wasser Linsen / Wasser moss.

Rzeczka jest małych / otre-
głych / na cienkich sie nitcz-
kach dzierzących / bez korzenia /
na wodzie spływa : nie innego nie
jest / jedno tłuściość nieiała z wody
też. A gdy woda wietrza przy-
dzie / porywa ją / y gdzie w brzegu
zostawie. Młasto korzonków pu-
sca włókno iak włoski / y tak ro-
ście / aż na sie kształt listeczków we-
źmie.

Zabia job

Jest druga Rzasa / która zabia
zobia zowia. Ta ma granowite
płatki rozkładające sie po wodzie. Z
tych wiele pochodzi listeczków / na
długich stopkach cienkich : te ze czte-
rech listeczków złożone / na kształt
krzyża. Nasienie w gronkach do
Soczowice podobne / czarneawe /
gęste y twarde.

Miejsce.

Na stojących wodach rośnie / w
ciekących sie nie znayduie.

Przypodzenie.

Chłodzi y odwilża we wtorym
stopniu. Galen w 8.

Moc y Skutki

Rzasa piekielna leczy / y
Otróki wśelakie z przymiotami /
podgrze gorący bywa wielkim ratun-
kiem / tak szeregulna / iako zieczmienna młaka
wtuczona / przyklądając. Dios.
Dzieciom przepukłym w mośenką / tarza-
sa okładając.

Wodka.

Oczom bolejącym y czerwoności ich by-
wa lekárstwem / wymywając ie.
W morowych gorączkach / trunkiem by-
wa wytecznym.
Ociekłość piersi białogłowskich / z przy-
miotem ognistym / rozgania.
Otróki spadkow do pecherza z przymiotem
ognistym / oddala. y
Głowy bolenie z wpałenia.
Członkom zbyt nierozpalonym / tak zwierz-
chu iako wewnątrz / ta wodka jest wyteczna.
Kokosy /
Kaczeta /
Gasieta. Wławet y
Swinie Rzasy wodney rądy używają / y
własczą z otrębami psienicznymi.

Rzasy
Otróki
podgrze

Dzieciom
przepu-
tkłym

Oczom
Goracz-
kom mo-
rowym
ociekle-
ści piersi
białogł-
owskich
Pecherza
zapalenie
Głowy
bolenie
Człon-
kom roz-
spalo-
nym
Kokosy.
Kaczeta
Gasieta
Swinio.

Rozchodnik wielki/ Rozdział 118

Sedum maius, Barbalouis,
Semperuium maius.

Groß Hauswurtz/ oder Mawer-
pfaffer / Donderbar.

Dziś zimie iako lecie zielony.
Rozge na lotiec niesie/ na pa-
lec wielki wzmiar: okolo ro-
zgi listcia tuczego / soku pelnego /
rozdzielnie ieden od drugiego sie-
dza iako w wielkim zieli Romano-
wym: tu wierzchowi dluzsze / ma-
iac kstalt Jezysa. Przy ziemi krót-
sze / y gesto siedzace / y nie tu gorze /
ale tu ziemi zalomione / w hytkie gla-
dkie / acz nieco nisko kosmate. W Li-
pcu galazki wypuszcza / pelne kwiat-
kow / rzadami / na kstalt lnianych
glowek otworzystych / okolo wierz-
chu wytkroionych / gdy sie otworza /
podobne kwiatkom Lankowym.
Zwierzchu blado zielone : a gdy sie
rozkwitna / podobienstwo słońca

pokazuje : barwy brunatney. W
szrodtku kwiatka zolte serduska iako
to w Rozy. Plod po stronach od-
korzenia wydaie / iako gnory iakie.
Z tych latorostki wyrastaja. Ro-
zonki niewielkie / krotami sie su-
chych strzech trzyma / y roście / y wie-
ciy z powietrza nizli z ziemi żyw-
ności bierze. Nasienia nie miewa /
tylko kazdego roku nowe sosiki pu-
sca. W Maiu kwitnie / pod Jesien
miejcie / w helu niepogoda scierpi.

Wzrost.

Roście na górach / kamienistych
miejscach / strzechach / murach.

Przyrodzenie

Wysusza w pierwszym stopniu /
w trzecim chłodzi / z lekka zatwier-
dza. Galen w 6.

Moc y Skutki.

Swieży potężniejszy / niż suszony. Plat.
Piekielnemu ogniu /
Wzrodom ognistym ciasto wyiadaiacym.
Oczom zapalonym y krwia zaslym
Ogniem opalonym /
Wtropem / albo oleiem oparzonym /
Podagrze / Arteryce z goracey przyczyny.
Tym wszystkim tak sam / iako z Jeczmienn-
na mała plastrowany / bywaratunkiem. Toż
z soku tego / z rostu / a z oleyku Rożanego
masć wezyniwszy / przykładac ciepło / w pier-
wszych trzech dniach : Potym chłodno tąż
masć mazać. Plat.

Bolenie głowy gorace všmierza : z soku z
mała ieczmienna a z rożanego oleyku / masć
rzadka wezynić / a czolo y stronie mazać :
albo na chuscie rozmazawszy przykładac.
Dios. plin.

Od páieczego gonu všekniwym / sok
pić dobrze. Także
Ciekaczkom czerwonym /
Biegunkom kolerycznym.
Czerw okragly / tenże sok z winem pity
morzy.

Wplawy białogłowskie wstánawia / we-
zelek z welny w tym soku obmączowac / a w
lono puszczać.

Swieży
lepsy
Rozy
Wzrodo.
Oczom
Ognie o-
palonym
Oparzo-
nym
podagrze

Głowie
boleciacey

Włafo-
nym od
páieczes-
go gonu
czerwona-
ce

Biegunk-
kom kole-
rycznym
Białom
Wplawo.

Oczom. Oczom plynacym z flusogoracego / albo z zbytniey krwi / tenże sol / mazać kolo oczu / y pokropce puszczając. Albo lnianki maczane przykładac. Tenże.

Toku. Tok krwi z nosa zawściaga / w solku chusty mazać / a czolo y tona okładac / przydawssy Rożanego olejku / albo wodki. Plat.

Wsom. Wsu bolesci wsiemierza / y zrad niektorzy w sznym ziele ten Rożhodnik mianuia. Plin.

Kąpusty bron. Kąpusty aby Nfycy y Gasiennice nie pfowały / niżli sey nasienia na Rożade mazać / przez trzy dni w solku tego ziela moczyć.

Kroftom w oczach. W oczach wrzedziennice gubi / sol puszczający. Plin.

Stotym fytom. Zlotych fylek bolesci wsiemierza / sol z masek lnianego siemienia / namazuiac / albo na chustce przykładac.

Zebom. Bolesci zebow odpada / przydawssy solku z psinek / a mleka krowiego wedwoy nasob wiecey / olejku rożanego czwierc / chusty w tym mazać ciepło / y na lice przykładac.

wetrobie Wetrobie goracey bolesney / sol z octem a z Agrestem / na bok prawy pod ziodra przykładac. Plat.

Powietr. Powietr zawrzale otwiera sol / pomazuiac.

Przeciwko truciźnie Omiegowej / sol / truntem dawac. Plin.

Owa gdzie potrzeba chłodzić / a ile na poczatku / ziele y sol bardzo dobry.

Wodka Rożhodnikowa.

W Cielacze koleryzney / w czerwoney / truntem bywa używana / gdzieby zbytniego wpalenia wnetrznego bylo pragnienie / lyfte trzy nawiecey dac.

Rozy piekielney /
Orokom ognistym /
Opalonym ogniem wyteczna / chusty mazać.

Wetrobie /
Zoladkow /
Wetrom zapalonym / z Rożanym olejkiem przykładac.

Szkodzi.

NA morowe bolaczki nie ma hyc przykładan / boby iad przygnal do serca. Takze Na przymioey zastarzale : Abowiem spadli w nich / one zgesciwssy / zatwardza.

Truciźnie.

Przymio-
tomawie-
zym stu-
zy / daw-
nym fto-
dzi.

Aqua stil-
latitia.
w etka-
czkach pa-
gnieniu.

Rozy.
Orokom.
Oparzeli-
nom.

wetrobie
Zoladku.
Wetrom

Morow-
kom.

Przymio-
tom.

Rożownik własny / Rożdziat 119.

Sedum minus, & Semperui-
uum minus.

Kleinhanßwurtz.

W Nieysy Rożhodnik / Rożow-
nik własny / wiele rozdzieli z ie-
dnego korzonka puszcza / cienkich /
poczorwienialych : okolo listeczki :
solu pelne / iako chrobaczki / podlu-
gowate / zaostzone / z zoltra zielo-
ne. Z szrodku tych wyrasta pra-
cik napiady na wierzchu / ktorego
osolek z wiela kwiatkow zoltych /
niekiedy czerwonych / na kształt
gwiazdeczki. Korzenie drobne y
rospierzchle.

Nieysce.

Roście po skalach / murach / scia-
nach / miedzy ruinem / w rowach
nad przykopami / roście y na strze-
chach.

Moc y skutki.

Tychie skutkow y mocy y przyrozenia test /
ktorych Rożhodnik wielki.

Roiownik pieprzny/ pryszcacy/ Rozdział 120.

Sedum minimum & tertium,
Semperuium minimum,
Illecebra.

Mawerpseffer/ Katzentreublein.

Roiownik naimniejszy. Liście-
czków drobnych / tucznych /
miazgłych / obłych / do tego ko-
smatych. Smaku ostrego y rozpalá-
jącego. Rózdziel rumianych / których
od korzenia iednego niemálo pochó-
dzi / tu ziemi pochylone. Kwiatków
żółtych. Korzonków włosienko-
waty.

Mieysce.

Koście na suchych mieyscach / ská-
lách / starych murách y ścianách.
Málo nie przez cále lato kwitnie.

Przyrodzenie

Gorącego iest przyrodzenia.

Moc y skutki.

wola na
był.

Liście z wieprzowym sádlem / wola na
był rozgania.

Gruczoły także.
Arztuszenie czyni sól z octem albo z ciepłą
wodą pić. Dios.
Ślągma gruba. Także Kolere wywodzi.
Rospala wsta suchány. Stora przyszczy.

Gruczo-
łom.
Arztusze-
nie czyni
Ślągma
wywodzi

Rzasa wietrzna/ Roz: 121

Vmbilicus Veneris maior,
Cymbalum, Acetabulum.

Nabelkrant.

Rzasa wietrzna dwoiaka : wiel-
ka / o której tu : mála / Rozlo-
giem zowiemy. Wielka / korzeń ma
obli / od spodu te^o wiele włosienko-
waty idzie. Liścia podobnego do
pepłów czlowieczych. Miedzy liś-
ciem pochodzi rósczka ná piadź wó-
zwyś / w wierzchu tey gálazek kłká.
Na tych nasienie rumiane odwisle.

Druga / Rozłóg / liścia śérskiego /
iedue na drugich kolemi iako iezyczki /
rozłożysto przy korzeniu leżace / iá-
koby połowice oká / málo nie tak
iako iest w Roschodniku wielkim:

Smaku

smaku cierpkiego. Z samego szro-
dłu liścia/ roszczą iedną: po któ-
rę także listeczki iako iezyczki po-
chodzą wzgórze. W wierzchu liska
gąłazeł cienkich z białemi kwiatecz-
kami. Z tych potym nasienie / iako
w Dzwonów Panny Marię. Ko-
rzeń długi / cienki / z wiela odno-
żek cienkich.

Wieniec.

Rosną na wysokich skalach/ y na
starych murach. Kwitną na po-
czątku Lata.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia wilgotnego: nieco

ma y cierpkości y gorzkości. Chło-
dzi / odbija / rospadza / wyciera.

Moc y skutki.

Kamień krzy y wywodzi. Liście y z korze-
niem. Dios.

Puchline wywodzi / liście z miodem w-
zywane pitym. Dios.

Przymiotom ognistym / użyteczne pla-
strem ziele y z korzeniem. Dios.

Róża piekielna gąsi.

Odziebionym pietom y innym członkom /
ziele y z korzeniem plasterować. Tenże.

Zapalenie żołądka. Także

Wola na syi rozgania / tłuszc go z korze-
niem a z sadłem / nie z wieprzowym / ale z

świnie / ktora Mnisza zowia / bez soli / zaro-
wno go z zieleń biorąc / a tym ciepło okła-
dąc. Apul. Też samo ziele z korzeniem pla-
strowane / też czyni. Dios.

Rozłogu też przyrodzenie / mocy skutki.

Kamien

puchlinie

Przymio-
tom ogni-
stym

Róża

odziebie-

niu człon-

ków

zapalenie

żołądka

Wola

rozgania

Rozłog.

Zwieciniec / Rożdżiat 122.

Cymbalaria.

Felsen zierde.

Zwieciniec ziele na skalach y na
starych murach odwisło roście/
wiele rospuszczając rożdżek długich
y cienkich iako sznury na dół / z któ-
rego liście Bluszczowemu podobne/
tuczne / na długich stopkach. Kwia-
teczki drobne żółtawe / podczas bia-
le / także na cienkich wypustkach.
Korzonków cienkich włosienko-
waty czarnych.

Przyrodzenie.

Wilgotne a zimne jest z nieiaka ciera-
płością zatwierdzająca.

Moc y Skutki.

Wpławy białe zaskanawia / używać go

przy pierwszych potrawach / miasto balsu.
Jest tychże skutków / których rozsiewa wierzchna.

Wpławy
białym

Pokrzywny / Rożdżiat 123.

Dwie Dioskorides opisuje.
Wielka y ostrzejsza / ktora
Włoska zowiemy. Druga

mniejsza pospolita. Niy trzeci
znaydujemy / Zagawice.

Wielka y Rzymka jest / Liście

Vrtica maior, Vrtica Romana vel Italica, & Hortulana Vrtica.

Uffel/ vnd Welschnessel/ Kessmischnessel/ Gartennessel.

gęrońtego/ ciemney zieloności/ iako Melissa/ iedno wietrzego/ y glebię farbowanego. Kłącza dwułożnietnego/ oblego/ kosmatego/ palącego/ fruchego y żłobkowanego/ stopel długich y liścia. Kwiatu rumianego. Z tych główki okrągłe/ ostre/ kosmate y parzące. W tych nasienie lnianemu podobne/ y krórego lupinka postodna/ w ieżył szypiające. Korzeń krótki/ z wielą odnóżeń cienkich.

2.
Vrtica
commu
nis.

Wtóra pospolita/ liścia mniey-zego/ y nie tak palącego/ ani glebo-ko farbowanego. Kwiat kłosisty y inchowaty/ iako y Szczern. Tego nasienie w gronkach drobne. Kłącza czworograniściego.

Vrtica minor, acrior agrestis.

Żagawka. Heyternissel.

Trzecia Żagawka. Liścia mniey-zego y srodzey parzącego. Kłącza napiadzi/ y na dwie/ parzącego. Li-ścia farbowanego. Nasienie drobne przy kłączu y liściu gęsto tkwiące.

3
Vrtica
acrior.

Ściepsce.

Pierwsza nie rośnie/ tylko w ciepłych krajach.

Drugie rodzaje rosną wszędy.

Przypodobienie.

W trzecim stopniu rozgrzewaia y wysuszaia/ rozprawnia/ ścienczaia. Nasienie y olej w wtórym stopniu rozgrzewaia y wysuszaia. Do lekarstw naprzystoynieysze młode/ leśne/ nie zbytne palące.

Glutom	Gluty morzy y wywodzi/ pijac go z sola / z miódowa syta. Plin.
plešom	Pleşowatość głowy włosami okrywa / nacierając miejsca gołe nasieniem. Plin.
połrzyw zalecenie od Sani aśa.	Saniás Greczyn / serokimi stowy wystawia / Połrzywy do używania stolowego / zrolaszą młode wazzone y przyprawione / a to dla odetchow y pischele / przez ktora tchnie my.
Potom.	Poty wzbudza / z oliwa przyprawiona y używana / albo nia mazać ciato. Plin.
Bydła.	Bydło czwornogie / gdzieby nie mogło być do plodu sposobne / połrzywami człontk ich do rodzenia dāne / siec y parzyć. Tenże.
Kołosy żeby nio sły.	Nasiemem połrzywami kołosy kar mione / przez cāla zime iatec nie przestā nieść. Zgad też rādę między połrzywami siadāia / y iācā niośa.
Gosietā morzy. Rāncer.	Zās gosietā / gdzieby połrzyw używały / zdychaia. Rāncerowāte wrzody / miāłko wtartym nasiemem zāsypuiac / zāwsciaga / że sie im nie da rozszerzāc. Alben Mesuāt.
Wysuśā is.	Owa połrzywy sa użyteczne / tām gdzie wysuśāc potrzebā / bez szmienia y żārcia / iāko Galen piśe.
Sokor. Plomo.	Bywa w Turcech z połrzywanego wlo knā plomobārzo cienne. Tāże niē do sycia y siarek / Sokorem to zōwia.
po pāzo nym od połrzyw. Czerw wilk.	Poparzeliny od połrzyw / oleiek Rożāny / albo oliwā goi. Chrobał wrānie / albo w wrzedzie nā pācu / albo wilk nā golni / albo nā ktorymkolwiek mieu / cu zālagly / połrzywe tyłko wluśy / nā rāne przylożyć / Czerw wyrwāli y w morzy / yrāne zāgoi.
Succus.	Sok.
Toku.	O lekāstkich potrzeb sok z połrzyw sūdānie może wyciagnāc / tym sposobem / iāko z Piotynu. Ten
Krew z nosā po budza.	Tok krowie zbyeni z nosā zāstānawia / czo to tyłko świeżo wyjetym nācierāiac. Albo chuste w nim obmaczawśy / przywinać. Ruel. Drudzy pācyne z piecā miāłko tluczonā / z nim zāczyniwśy / nozdrzā namāzuia.
Aqua still laticia.	Tenże sok / krew z nosā wywodzi pusezany w nos.
Pierśiō. Plucom. Chniesz niū.	Wodkā połrzywana. Māiu ma być dystylowana. Słuiy Pierśiom y plucom /
Pleurze. Rāmien. Mocz. Bolacz kom. Martwe mieśo Rānom.	Cieżkiemu echu / rzy albo cztery tyłki cię pto przez tilkā porāntow pijac. Tāże Pleurze / Rāmien kzy y wywodzi / Mocz pedzi / Bolaczki zāgnile goi / wymyrwāiac. Martwe mieśo trawi. Rānom broni sie zāplugāwāc / wymyrwāiac ie nia.

Oleiek połrzywany.

Oleum
vrtica.

Bywa z nasienia / iāko z Krokosowego / robiony : tychże skutkow / ktorych oleiek z Krokosu. Jedno nās potężniey rospadza. Rasis. Ten Łpesczycy pospolicie czynia.

Rozgdek.

Połrzywā pospolita / z osobności swej / krew plynaca z blonet / mozg okrywāiac / cych / zāstānawia / proch iey w nos dmuchāiac.

Połrzywā martwa pierwsza / Rozdział 124.

Galeopsis & Galioptis, Vrtica iners, Vrtica mortua, & foetida, Vrtica labeco, Lamium purpureum.

Binsaug / Stinkendnes sell.

Połrzywā pierwsza / glucha / we wśem iest podobna pārzacy / tyłko liścia gładżego y nie pārzacego. Kwiatu z czerwōnā bru-

natnego / gromadkami położone-
go. Liścia tego / y iakoby ma-
ła potrzebionego. Korzenia pro-
tego.

Wskazy.

Kościada lada ledy. Kwitnie przez
całe lato.

Przyrodzenie.

Kozgrzewa y wysusza / mając
subtelne cząstki : ściencza.

Moc y Skutki.

Gruczo-
lom.
Kancer.
Wola.
Zauszn-
com.

Gruczołom y guzom twarzym służy.
Wrzodom kancerowatym y pomył-
kacym się / ciasto wyładacym. Dios.
Wolom na sły / albo pod gardłem.
Zausznym wrzodom y zolzom / dwa kroć

kązdego dnia tym naparzać / y same z oc-
tem plastrując. Tab.

Dymienicom / liście tłuć a przykładac.
Także sol ich y nasienie. Owa wszystkie ile
iej jest / y z kaczem tłuć / a dwaćroć na
dzien przykładac z octem. Dios. Ale pier-
wey tychże pokrzyw warzonych liściem na-
parzać. Tenże.

Wrzody zagnile y rozładac / wychoda-
ją / wyciera / y goi / z sola tłucone. Tenże.
Plin.

Włosy żółte czyni korzenie / w lugie kła-
dac. Cif.

Kamień krzy / proch wtarty / a z winem
wżywany. Albo ia w winie warzać / a polow-
ke te pić. Toż nasienie ież czyni / z winem po-
żywając.

Sądna koniom wysusza y goi / ież proch
ie zasypuie. Cif.

Tey pokrzywy martwey proch / podobnych
jest skutkow długiego Korkornatu.

W wodzie warzona / a trunkiem wżywa-
na / czerwona choroba zastanawia.

Dymie-
nicom.

Wrzod.

Włosom

Kamień.

Sądne.

podobny
Korkorna-
tu.
Czerwos-
ney.

Pokrzywa martwa biała / albo 2. Rozdział 125

Album Lamium, Vrtica la-
ctea, & 2. iners, Paronychia al-
ba, Panaricium, Archangeli-
ca alba, & Anonium
album.

Taubenneßel / Tochtenneßeln /
Wurmkraut / oder Wurm
neßel.

Pokrzywa martwa biała / jest
białego liścia / pokrzywi-
nie podobnego / tylko mniejszego.
Kwiatu wietrzego / białego / kaptu-
rowatego / na kształt kółwiey pol-
ney czarney / gromadkami / przy li-
ściu pochodzącego / iako strądydła
iaki. zapachu smrodliwego. Z tych
niemalo nasienia czarnego pocho-
dzi. Korzenia obdłużnego / od któ-
rego odnożki włosienkowate pa-
rami idące.

Wskazy.

W cienistych miejscach rośnie.

Przyrodzenie

Tegóż przyrodzenia jest / którego
pierwsza. Mialo nie prze wszystkie
lato kwitnie / poczynając od Maja.

Moc

Moc y Skutki.

Postużo
nym.
Wola.

Wysoka postużonych rąn. Wola pod gardłem y gruczoły rospedza/ z wieprzowym sędlem starym / wleutęsya / przykładac. Dios.

Ranom.
Opaloz
nym.
Twardo-
ści.
gruczoł-
twardo-
cym.
Ranom.
podgrze-

Ranom albo rąsom tłuczonym y zbitym. Opalonym / Nabrzmieniu twárdemu / y Gruczołom twárdym / Tłwiece rzeczy z ciela wyściaga / iako że- leża / albo postrzaly / drzazgi / cernie / zc. Rany zawrzedziane / plugawce / leczy. Podgrze bywa rąnkami / także z sola plastrowana.

Koży pie-
kielney.

Koży piekielna zganja / a ile owo / co we-

szrodku liścia bywa białego. Albo też kwie- cie wwierciawszy okładac. Plin.

Chrobak w palcu zálagłego wygania / woda wárzonego ziela rane wymywaia / y same tłucac a przywijaia. Tab. (pijac.

Zmazy spadza z twarzy / z winem co ziele Sistyly zawiera / wychedaja / tłucac liście z trocha soli y przykładac.

Tok zbytni z nosa zástanawia / wviazaw- sy ia v syie / ná karku / albo ná studzienkach. Suchs.

Zolzy zebrane przylozeniem przerywa / wy- chedaja / y ciela wypelnia : twárde rospadza. Wola ná syi rosprowadza / także korzeń z sola plastrowany.

Sok nos sem sarkaiac / czyni poty. Tragus.

Chrobac
two.

Tredoz-
wacinom
Sistulo.

Toku.

Solom.

Wolom.

Potrzywa Wartwa trzecia kwiatu żółtego/

Lanium luteum , Anonium luteum, Archangelica lutea. Geel Taubeneshell / Geel Eodneshell.

Wartwa Potrzywa trzecia / te- goż kształtu iako inne / iedno wysza / trzewista y kosmata. Li- ścia cudnego : Kwiatu pięknego

żółtego. Tegoż przyrodzenia y sku- tów / iedno potężniejszy.

Roz/gdek.

Sa iefse inne dwie / tym trzem podobne : iedno liścia białasego / iako mała potrze- sionego / okragłego y drobno kárbowanego / zapachu smrodliwego. Kwiatu brunatnego. Przez cale lato kwitna. Tychże skutów.

Tredownik / Rozdział 126.

Scrophularia , Ficaria , Ca- strangula , Millemorbia.

Braunwurtz / Groß Feyge / War- tzenkraut / Senwurtz.

Wojaki / wielki y mały : albo samic y samica. Od iedne- go korzenia puszcza różg wie- le / wzwyż ná łokieć / rumienawe / granowite : przy wierzchu trze- wiste. Liścia ciemno zielonego / tegiego / a do pokrzyku podobnego / iedno tuczniejszy / y mieszejszego / a nie tak bázko zabtowanego. w wierzchu kwiatki drobne / z czerw- ná brunatne. które gdy opadną / głó- weczki zostawie spiczaste / bru- natne. W tych nasienie drobne. Korzeń niemaly / biały / gruzło- waty. Kwitnie w Czerwcu.

Mniejszy Tredownik / albo sami-

ca / Korzenia także białego / gruzło-
watego / odnożysego. Z którego
trzy albo cztery rozg zielonych czwo-
rogránowitych. Liścia nie máłego /
kárbowanego / iáko pokrzywý pá-
rzace / tylko gládse. W wierzchu
kwiatki rumiano białe. Z tych
głoweczki spiczaste / pełne nasienia
drobnego.

Wskryśce.

Koście przy p'otach / murich /
ścieżkach / na rumach / y na miej-
scach wilgotnych. Má być kop-
any w Czerwcu y w Lipcu.

Przyrodzenie.

Wysusza / ściencza / rozgania
wyciera: części iść subtelnych.

Moc y skutki.

Glisom Czerw z żywotą wywodzi / Korzenia albo
nasienia tego quince z winem trunkiem
daiac. Dios.
Wolero Wola na fyi gubi / Korzenie świeże z sa-
spadza dlem wieprzowym.
Solom. Solzy y gruczoly wśelacie.
gruczol Zausniet /
zauśniet Włóśliny twarde /
na roślis Złote żyłki / plastrowany zmiekoza y traci.
nom. w Jesieni ma bydz kopany. Dios.
Złotym
żyłkom.

Plinius z octem winnym ostrym kaze go
plastrować.

Masę tym sposobem ma być czyniona:
Korzenia w Jesieni nakopawszy / ochedo-
żyć / a z masłem młodym weluc / albo z wie-
przowym świeżym finalcem: w garniec no-
wy polewany włożysz na kryć y w miejscu
wilgotnym postawić / przez dni dziesięć / albo
piętnaście. Potym na wolnym ogniu rospu-
ścić y przecedzić / mocno wycisnąć.

Świeżby y krosty masę spada.

Brodawki spada / świeżym korzeniem
nacierając je.

Z wysoka potłuczonym / pogniecionym /
potamany / wielkim lekarstwem Korzeń by-
wa / wwiercawszy z octem / a pieprzu troche
przydawszy / ciepło dać pić. A liścia tegoż
ziela nastawszy na piekarski piec gorący / albo
po wypaleniu w piec namietawszy: takowe
potłuczone na nie położyć / żeby sie naparzy-
li / y dobrze pocili.

Sok.

Sok Miesiąc Czerweć / Korzenia tego
ziela wyszety / rośtu y oliwy do tego przy-
dawszy / masę weźniet / która świeżby y krosty
na ciele ościerac. Trag.

Złotym żyłkom z migdałowym olekiem /
a z finalcem gesum / bywa vřteczny. Plin.

Wodk.

Wodk z Korzenia Tredownikowego dy-
stylowana / czerwoność z twarzą spada /
nia wmywać.

Barzo sie myla / ktorzy żirleki / albo pol-
bia Bzylia mienia być Tredownikiem:
y ktorzy Martwa pokrzywe.

Masę o-
sobliwą.

Świeżby
Brodaw-
kom.

potłu-
czonym.
Pogmies-
cionym.
Potam-
anym

Succus.

Świeżby.

Złotym
żyłkom.

Aqua still-
latica
Czerw-
oności
twarzy.

Szkodzi

Wárżaná / Wrytulia / Rożdżiat 127.

Warżaná czwera jest / żółtego
kwiatu dwie / białego dwie /
to jest / Samiec y Samica. Pier-
wsza y naprawdziwsza Dyoskori-
dowa / korzonków nie wielkich /
twardych / rozpięchłych. Z tego
rozgi obdłużne / cienkie / folantowa-
te / od których listeczki cienkie / podo-
bne Ostrzycy / iedno mnieysze / ko-
lem pochodza / od spodu aż ku
wierzchu / w Májcu y w Czerwcu.
W wierzchu tych różdżek żółtym
kwiatem iáko listeczki kwitnie / iá-
ko mech tak drobno y gesto: zapá-

chu przyjemnego: nasienie drobne
iáko mak / czarne / parami złazone.
Ziele samo krzewiste / odnożeń wie-
le puszczając.

Wtóra korzenia trawistego / cien-
kiego / y drobno odnożysego. Ró-
zgi na łokieć gránowite. Má tych li-
steczki rownym położeniem od spod-
ku okółkami ida / wiekše. Miedzy
temi kwiateczki z żółtą blade na sto-
pkach drobnych gromadkami / nie
tak pachniące.

Trzecia korzonków barzo cien-
kich. Rozgi oble / y nie tak proste /

2.

3.

cien-

Galium, Galetium, Galerium

Megerkraut / Walstrow / Lieb-
kraut / Labkraut / Keynreytzen,

4 cienkie na piadź / wzwyż na pulko-
ry. Liściem do pierwśkich podobne
jedno dłuższe / nie tak gęsto. Kwia-
tu białego / nie tak ciasno położo-
nego.

Czwarta także korzonków cien-
kich y chrostowatych / z rzadkimi
odnożkami. Rozg cienkich / obli-
ch / na piadź : od kolanek po dwu albo
trzy listeczki wyrastaia / aż ku wierz-
chu / zaostrome. Kwiatków bia-
łych drobnych / tylko o czterech li-
stkach w wierzchu : zapachu te-
pego.

Wskiesce.

Pierwsza / rośnie na miedzach /
winnicach / przy drogach / wawo-
zách / łąkach / przy mokradłach.
Kwitnie w Czerwcu y w Lipcu.
Znajduje się y na murach / w sa-

dach suchych a trawiśtych.

Wtóra / kocha się w miejscach
mokrych.Trzecia / na miejscach piasczy-
stych a wilgotnych / y na łąkach.Czwarta między trawą / na pia-
szystych grunciech.

Przyrodzenie y Czas.

Ca gorzkiego smaku / y wysuszą-
ia. Pierwsza przodek ma. Do Mi-
tridatu kwiecie icy pachniące / na
koncu Maja zbieraia.

Moc y Skutki.

Gniem opalonym / kwiāt Māzany Opalo-
pierwszej / bywarunkiem / tłuć a pla-
struac. Dios. nym

Rāncer na pierśiach y na innym miejscu /
tymże sposobem leczy. Owa roślina go-
racym sadzelom z goracości pochodzącym /
tak samo kwiecie tłuć a plastruac / iako
masę z nich wozynioną / bywa ratunkiem.

Tot kwiāt składolwiek / zastanawia kwi-
cie. Dios. w nos albo w rane rozstarce
kładac. Toku

Korzenie Māzany w Rożanym oleju /
tak długo na słońcu mocza / aż zbieleie / tym
olejem ciała spracowane / y członki mdle-
nāmāzuiać / posila Nerwy. Tenże.

Także nogi woda / w której to ziele by-
ło wārzone / myć / rośniętego ciała wycia-
ga mdłość y spracowanie zyl suchych.

Inni biora białą masę Infrigidans Galeni,
y proch mātłki tego ziele z nią mieszaia / a
plastry z tego kładą. Tab.

Pārśywość na małych dzieciach y stru-
piatość zeschła / spada / wārzone ziele w cie-
pacy wodzie / y w tym je kąpać. Pārśy-
wość ziele
ta spada

Mleko podpusza / rośnięcie iako syrysko /
ziela albo kwiātu troche / zinsonego kładac.
Zład też w Greckim ięzyku dostało nazwi-
skā Galium. Tego pasterze trzod do podpu-
szania używają. Gal. Dios. mleko
podpu-
sza.

Sponā glādka

Molluga, Galium album ma-
ius vel latifolium.

Steynmegerkraut.

Est inne ziele temu podobne /
Māzana wielka albo glādka.

Korzenia

Korzenia zdrewniałego/ popielatego/ na palec miąższego/ z wielą odnożeń rozpięrzchłych: Kłacza granowitego. Liścia Ostrzyce/ gładkiego y białawego. w wierzchu różdżeń / liście z kolanek na kształt gwiazdek okółkiem pochodzi: miedzy tym a kłaczem / z tychże członków rośce/ od dołu aż ku wierzchu granowite y z listeczkami. W wierzchu kwiatki drobne/ białe/ w okół-

kach. Nasienia iako mań drobnego/ czarnego.

Wściepce

Po lasach wilgotnych roście / gdzie y Ostrzyca/ przy plotach y murach/ w winnicach y na suchych miejscach.

Moc y Skutki.

Rozgrywa y wysusza.

Lud wiejski tego ziela / strupiatym krostem y swierzbem wywa/warzac/ y kapiac sie. y Frosty.

Przymiotowe ziele/ Starchec/ Rozdziat 128.

Senecio, Erigiron, Erigonum, Cardoncellus.

Krentzwurtz/ vnd Krentzkraut/ Baldigrans/ Grmolitrans.

Ziele Przymiotowe trojakięgo rodzaju mamy: Wielkie / mnieysze y średnie. Małe/ kłacza iest łokietnego wzwyż/ oble/ we-wonętrz czcze/ z wierzchu rumieniste/

gałązki od środku puszcza. Liścia gęstego/ okolo trójów wyszerzone/ właśnie iako liście białey gorczyce/ iedno mnieysze/ ciemno zielone/ gorzkie / które pierwoy niżli kłacze z ziemię pochodzi / zaraz na wiosnę / y przez cale lato trwa. Kwiatu żółtego / który sie przedko rozwia / y przedko starzeie / stawiając sie iako włosy siwe / a potem sie w perzenie białe obraca / które wiatr obwionawszy / główkę gola zostawia. Korzenia krótkiego/ y nie vzytecznego.

Drugie/ temuż pierwowiemu podobne / tylko że liścia wietrzego/ szerszego y zieleńka welnistego / iako y kłacze.

Trzecie / korzenia od przednich wietrzego / y na wiele rozdzielonego. Kłacza wietrzego / mieszy-żego y wyszego. Liścia także wielkiego/ szerszego/ iako v Podrozniku / y tak wytrawianego/ ostrego / białawego albo szarego / kosmatego/ iakoby go welna przyodział. Kłacza miękkiego. Kwiatu żółtego/ perzastego/ y po powietrzu sie rozlatniacego. Nasienia pierwszym podobnego. Kwitnie w Lipcu. To ziele bardzo rzadko znaleźć.

2.

3.

Wskiesce.

Pierwsze roście w ogrodach między iarczynami / zwlaszcza kapusta / między zioly / między kamieniami na murach / y na strzechach. Drugie / na pagorkach piaszczystych y zielistych / y na górach. Trzecie na łąkach y rolach piaszczystych / y na murach starych.

Przyrodzenie

Chłodzi / wysusza / zlekką rosprowadza y trawi / ścięra / rospadza / otwiera. Ziele do lekarstw wchodzi. Korzeń żadnego nie jest użytku.

Moc y Skutki.

Sałata.
Złota.
Chłodzi
do
iedzenia
wzbu
Gryzie
niu w
fodu.

Silacie bywa używane / tym którzy zółta choroba maia. Taki

Chłodzi do iedzenia wzbu / jedno strzedz / żeby kwiecie nie było. Dios.

Gryzie w zoladku z kolery wklada / klacze z liściem / tylko bez kwiatu / w wodzie warzone naprzod / potem w winie znorui stoda / albo z Muskatella / y trunkiem używane.

Wetrobe
počila.

Kwiecie tego wwarzone / y wwierciane w dunicy / a ciepło na zoladek plasterowane / toż czyni. Apul.

Wetrobe počila / iakimkolwiek sposobem używane / poranu y na noc. Tab.

Złota.
Glut.

Złota niemoc spada. Także

Wetrobe zatkana leczy sok z klacza y z liścia / przez kilka dni po piaci albo sześciu tyżek rano y na noc ciepło.

Tenże sok / chrobactwo wywodzi / także go z oliwa / z octem / a z sola miasto salaty używać. Albo świeżo zielone ziele w moździerzu kamiennym wkluc / y octem zlać / y przecedzić / dobrze wywarzyć / a po osmi tyżek ciepło pić / rano y na noc.

Krwia
charłak
nia.

Krwia charłakiem lekarstwo bywa / sok świeżego ziela z cukrem każdy poranek używany. Toż lekarstwem bywa / krwia woniaciem / do suchoty się zanaśiać / po czterech tyżkach każdy poranek na czczo / także na noc z cukrem dawać / klariflowany. Tab.

Podgrze
Fom.
Scyaty
czynym.

Podagrifom. także
Scyaticznym / bywa ratunkiem sok z winem dobrym trunkiem ciepło używany / po osmi tyżkach przez kilka dni na czczo. Inni z kwasnym miodkiem dają go. Apul.

Podagre też všmierza / z sola warte a plasterowane. tenże. A iż przez cały rok w swej świeżości trwa / tedy y zimie moze go salata używać.

Cyszenie miesięczne wzbu / sok po mieniony trunkiem.

Toż czyni iucha wwarzonego w winie. A nie bez przyczyny : bo jest gorzkie / wysuszące / wycierające y otwierające. Toż proch czyni mialko wtarey.

Wplawy białe ząstana / świeżego ziela salata.

Pierśiom biogłostkim spuchłym y boleniowym / ziele świeże na polu / Opichem wkluc / a przykładac.

Strupy zle leczy / sok raz kilka przez dzień. nacierając.

Nabrzmiśle trawie bywa ratunkiem / plasteruac go z wieprzowym sadłem / dwakroć przez dzień.

Wola na syty y wyrosłiny rospadza / z sola go tukać / przykładac.

Moczu cieplemu / albo zatrzymanemu / bywa lekarstwem / wziawszy tego ziela / Pie truszaney naci / włoskiego kopru zielonego / Sosikow albo laterostek Jaltowcowych świeżych ziągodkami / Rozmarynu po garsci albo dwu. To wszystko posiekawszy w płocienny worek wsypać / y w kotle wody do polowice wyrzżenia wazzyć / a w tym chorego dwie godzinie przed południem / a pulcory po południu / po pás kapać. Tab.

Podagrze z goracey przyczyny. Także Arteryke wklada.

Także ziele y z swym korzeniem / wziawszy go ze czterech garsci / klosia y z owsem / laterostek Jaltowcu świeżego / każdego po garsci dwu / Dzwontow Panny Maryi / Korzenia Pokrzywanego / Nietki żytniej / Stonogowcu / Bylice / Bluszu / Zawiny / albo Sabiny / Pieliny / Rzepiku / Chedu ziela po garsci. To postrawszy / w kotle wody wazzyć / y nad ta para tych ziol trzy kroć każdego dnia na grzewać y poćić / przez trzy dni nad iedną wodą to czyniac w suchej wannie / glowe wyseżniwszy. A pot ciepłymi chustkami ścięrać. Po takim naparzeniu y wypoceniu / miesca boleiace namazać : wziac oleu lnianego / Jeleniego spisku / Gleyku Bobkowego / sadla Jaltowcowego / sadla psiego / każdego zarrowno / y spuścić to na ogniu węglistym / że będzie iako masć. Tym nacierac każdym razem po wypoceniu / a potem ciepłym futerkiem nakrywać.

Zyły suche rany / biorac liście świeże ziela y z kwieciem tego / a z prochem kądziola białego kramnego tukać / y w nie kladac. Albo z swinią smalcem. Toż samo kwiecie czyni / z octem wtarte y przykładane.

Masć kostowna na wselkie rany y sadze se. Wziac przymiotowego ziela 24. lotow. Liscia obrazkowego / Jastolczego ziela / albo Celidonie / Ozanki / Jwy / albo Jwinki po cztery loty. Glift ziemnych sześćdziesiąt / masć świeżego Maiowego lotow 64.

Ziola

Miesięcz
czne cys
scienie.

Wplawy.

Pierśio.

Strup.

Nabrz
miśle
tości.

Wola.

Moczu.

podagrze
Arteryce.

Masć
tetycz
nym.

Zykom
pietym.

Masć.

Ziółta drobno posiekając / y conapilnicy w moż-
dżerzu z onemi glistami / y z mąstem wtluc
y w naczyniu przystoynym na słońcu przez
dni czternaście smażyć. Potym na wolnym
ogniu wárzyć / aż wssyskła wilgorność z zioł
sie strąwi / przecedzić y wysgnieć conamo-
cnię: do tego wosku lotoro śesnaście / Ter-
penty / żywice sosnowey po osmi lotoro /
to wnieść: a gdy przechłodnie / przydać ka-
dzidła miółko wtartego trzy łoty / y co napila-
nicy mieszać / aż prawie ochłodnie. Ta do
wszelakich ran taktuczonych iako ciętych /
iako świeżych iako dawnych y zstarczających o-
słobliwa bywa.

Wzrostom.
Pecherzow-
wi.
Wzrostom.

Wzrostom /

Pecherzowi y

Młacieznym dolegliwościom / do napaś-
czenia zimeni zioły używane / rownie iako
ziół pomurne.

Oczom.

Plynacym oczom / mech perzisty bywa
wielkim ratunkiem / wtłuc go co namieley /
z safranem a z wodą zimną / pomazuiac o-
czy / albo y po kropce w nie puszczać. Plin.

Łożom.

Toż perzenie z odrobina soli żółtom y wo-
lom bywa lekarstwem / przykładając. tenże.

Szkodzi.

Wściele świeże tego ziela wypicie / z adu-
sa y dawi / aż ku śmierci: przeto sie go pil-
no wiarować / tey w salacie. Dios.

Wódka.

Wzrostom czasu w roku może być palona /
biorac go z kwieciem iegoż / z Balneum
maris. A potym ia na goracym słońcu wy-
zonować. Ta

Żółta niemoc spadza /

Wzrostom zbytnie goracey przystoyna.
Taktże innym chorobom wyszey pomienio-
nym. Tab.

Syrop.

Syrop z przymiotowego soku świeżego /
bywa robiony / biorac klarifikowane ze
trzy fanty / cukru káranu dwa funty / wárzyć
pilnie symulac / a potym białkiem klarifiku-
iac. A gdy do zgeszczenia wywre / przecedzić
przez płat chedogi / y do używania chować.

Ten służy. Wzrostom chorey / zámuloney
y goracey.

Stolcom krwawym: Taktże y innym wys-
zey pomienionym chorobom.

Rozdział

Przymiotem rzeczone to ziele od nas / ze
przymioty ogniste z sadzelow wyciąga.
Starcem dla kwiecia / ktore zaraz po rostkwi-
eniu swoim siwieie.

Mysla sie / ktorzy kossy szkło przymio-
tym ziele zowia. Taktże ktorzy Bernady-
nek Sincem mianuia. Też ktorzy wodno
Rzezucho przymiotem zowia.

Aquatu
lania.

Żółta ziele
wzrostom

Syrupus

Wzrostom

Stolcom.

S. Jakuba kwiat / albo ziele / Rozdział 129.

Senecio maior, vel iacobeia,
S. iacobi herba.

S. Jakobsblum / S. Jakobskraut

Przymiotowe ziele wielkie / abo
Starczec wielki / zewiemy zie-
lem y Kwiatem Jakuba s. Liścia
iast kuli dzikię podobnego / lá-
brzysto wykrawane / długie / ciemno
zielone: to roku pierwszego w fla-
czenie wyrasta / tylko sie po ziemi ro-
ślada / aż w drugim roku. Smaku
gorzkiego: Piet na pultora łokcia.
Kwiatu żółtego. Ten w perzenie sie
obraca / a potym głowka gola zоста-
wa. Korzeń ma krótki / przy nim
wielkość drobnych korzonków.

Cinera-
ria, S. Ia-
cobi her-
ba. 2.

Drugie ziele tegoż imienia / ktore
drudzy Popiołkiem / Łacinnicy Ci-
nerariam zowia / iest korzenia dłu-

niego / z trocha odnożeń krótkich.

Liściu wietszego / welnistego y tucz-
nieyszego / y popielatego : podobny
barwą liściu Piolynu wielkiego.
Kwiatu iako piérwszy żółtego.

Wskiesce.

Koście piérwsze na wesolych la-
kach / na pagórkach wilgotnych / y
na płoninach. Drugie nad morzem
przy brzegach.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa / wysusza / otwiera /
wyciera / rozprawnie.

Moc y Skutki.

Slinogorz przymiotem ognistym leczy
zapalenie iezyczki / sok tego wzyteczny /
gargaryzm czyniac. Tucha z warzonego ro-
czyni.

Slinogorz
Iezyczka
zapale-
niu.

Rany / wrzody y sadzela zagnile / sok z
miodem wychedaja y goi.

Ranom.

Wodką.

Aqua still
lania.

Wodką przez Balneum maris wyciągnio-
na / bywa wzytecznym płokaniem zapo-
leniu w gardle / Slinogorzom.

Stuliż / Wrzodowiec / Lecywrzod / Rozdziat 130.

Sophia. & Herba Sophi, Tha-
lietrum, Thaliectrum, Eruca
Geratina.

Sophienkraut / Welsamenn.

Woiaki / Mały y Wietchy :
Wietchy / listeczki ma drobne /
iako Koryänder / iedno mieśeyse.
A ten czarnym Stuliżem / abo sam

cem zowia. Rózgi podobney do ru-
cianey : liścia popielatego. W Li-
pcu kwiatki drobne bladożółte wy-
daie. Z tych za czasem strączki dłu-
gie / cienkie / ku górze nachylone. W
których nasienie bärzo drobne, bär-
wy rysawey / zwlaszcza gdy dojrze-
ie. Korzeń biały zdrewniały, długi
z trocha odnożeń.

Drugi Stuliż samicá / abo bia-
ły / piérwsiemu podobny / tylko że
listeczki drobnieysze / węższe / y gle-
biey wytkroione. Obá zapachu mo-
cnego y przykrego.

2.

Wskiesce.

Kosna popolach / przy płotach / na
ziemiach wyschłych / groblach / cimen-
tarzach / przy ścieżkach : wszakoż
piérwsze nie tak pospolite iak wtóre.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza, bez sczypa-
nia y wyiadanía.

Moc y Skutki.

Wrzody y sadzela zafarzaje goi.
Sistuly / także.

wrzodom
Sistulom
Rancer.

Rancer / liście tłukacá plastruac. Dios.
Także prochem tegoż zaspuiac. Albo wziac
prochu ze 4. loty / korzenia Tredownikowego
pulszećia lota / korzenia Zanklu dwa loty /
sok z korzenia Pigwowego dzierzą pul-
sora lca / Bernadyntu ziela lot.

To wszystko co namieley wrzeć / a Rancer
wrzod tym zasypować / po wymyćiu wodką
z Tredowniku. Tab.

Dobrze też w każdej porażwie temuż cho-
remu / niżej opisanego prochu dawać: wziąć
Stulisy prochu mało wtartego cztery lo-
ry / Muscu czerwonym kwiatem kwiatnace-
go / Tredowniku suchego / Pigw / każdego
po dwa lory. To wszystko mało wrzeć / y z
każdym pokarmem pożywać. Tab.

Czerwon-

Czerwona ciękaćże zawściaga.
Zranienie pisiek w tejże biegunie leczy / na-
zienie Leczy wrzodu z porażkami pożywać.
Także w trunku. Trag.

Ciekacz-

Inne także ciękaćże haniue. (Stuzy-
Toż wśelakiemu roneczności zranieniu

Glistom.

Glisty wywodzi ziela wazone / a truna-
kiem na czczo wzywane. Pena.

Ranom.

Swieżym y starym ranom / tenże trunek
bywa użyteczny / rano y na noc po cztery albo
piaci lyżek.

Wrzod.

Też dobrze tego ziela brać do inych trune-
kow rannym czynionych. Tab.

Czerwin.

Chrobactwo w ranach załagie ludzom /
y bydli / morzy y wywodzi / ciękać swięże
zieli / a w rany kładac: Albo sok z niego w
nie leiac. Także w winie wazone / wmy-
wać.

Kośćiom

Wiele ich którzy zapewne twierdza / iż ko-
ści złomki / tak w bydli / tak w ludzich
spala y zwarza / ziela y z swym nasieniem:
pierwey te złomki na swym mteysu wśadzić
w sy: aco wtulisy go z nasieniem y przykła-
dając. Jesze użyteczny będzie / dając pro-
chu tak z ziela tak z nasienia tego / mało w
tartego w trunku: ludzom po quincie / by-

złom-
nym.

du po locie. Trag. Lobe. Tab. Ludzom z
winem / bydli z wodą / każdego dnia dwa
troci rano y na noc.

Przeciwko piekielnemu ogniu / który o-
gniem S. Antoniego zowia: weźmi ziela
Stulisy dwie garści / skorek średnich brzo-
zowych trzy lory / Gebli ze bzu dwa lory / Ter-
pentyny wypłokaney w zimney wodzie czte-
ry lory / solterow od iacie cztery. Z tego wsy-
tkiego plastr albo masę wezyn / a przykładay.
Taber.

Ognia s.
Antonie-
go.

Rany od dzikiego wieprza wezynione / goi.
przymiot ognisty z nich pierwey oddaliwszy:
wziac mało wtłuczonego prochu / cztery lo-
ry / Trocin / kła swiniego trzy lory / koras-
li czerwonego lot / wszystko mało wrzeć / a
tym rany zasypuy / aż sie pogoia. Taber.

Rano od
wieprza.

Oleiek.

Tym sposobem czynia: Wziac wierzcho-
low y z liściem fime / swięzo wtłuc / y w
miedziane naczynie włożyć / a fime oliwy na
to nalac / y wazyc / tak dlugo / aż wodność
ziela wywe. Potym precedzić y mocno wy-
praszować. Do tego osm lotow Terpentyny
przodać / y tak przez dwanaście dni w onymże
naczyniu zaniechac / że zzielenieie. Ten do wse-
lanych ran starych y swięzych barzo użyteczny
bywa.

Oleum
Sophis.

Wodka.

Wodka Stulisy z Balneum maris wy-
ciagniona / y na stoncu wyzonowana:
Ranom y wrzodom bywa użyteczna wnetrz-
nym / trunkiem każdego dnia cztery albo piec-
lyżek. A z wierzchnym / wmywać. Tab.

Ranom.

Aqua stil-
latitia.

Wnetrz-
nym ra-
nom y
wrzodom

Koralowy Włoch / Glistnik / Rozdział 131

Musculus Marinus, Corallina,
Musculus Corallinus.

Korallen Moos / Meer Moos.

Włoch koralowy / który Glist-
nem koralowym / y Glistni-
kiem zowiemy / dworaki jest: Jeden
od Dioskorida opisany: drugi od
Pliniusza. Dioskoridow cieni / wło-
sienkowaty / żadney różgi albo kła-
cza nie mając. A gdy zeschnie / wi-
dzi sie rumiany. Smaku słonego:
zapach ma morskich Malzow.

Użyte.

Koście na morskich skalach / na sto-
rupach Malzowych y inych ryb.

dd iii

Wybor

Wybór

Naprzędniejszy który na koralach
się znajduje / zleża rumianawy.
Wtorey dobroci na skalach / rumia-
ny: popielaty ten podly.

Przyrodzenie

Chłodzi y wysusza we wtórym
stopniu zgeszcza / zawęścioga / y ztwar-
dza. Dios.

Moc y Skutki.

Glisty dzieciom z mlekiem / albo z Ką-
sia trawczasta dawać / bez przykrości wy-
wodzi: w czwartym roku pul kwinty na raz:
ale ktore są starsze / może cała quinte dąć.
Do tego nie ma być zbyt nie miarę / dla dłu-
szego zatrzymywania w żołądku. Drudzy go z
trocha Rhabarbaram a nie źle: inni z tro-
cha Dakreidij / według kompleksiey dają.

Trunkiem używany broni się wilgotno-
ściom zgromadzać. Także

Od zapalenia y przymiotow ognistych
zachowuje.

Podogre z goracey materiei leczy / chł-
dzi.

Glistom.

Trunk
zachowu-
je.

Mec morski / Porost morski / Rozdział 132.

Musculus marinus Plinij.

• Meermoes.

L Jáciu Salatowemu jest podo-

lbny / pomarszony / iakoby po-
gnieciony: bez klęcza y pretá /
tylko z samego korzenia pochodzi li-
ście. Plin. 27. 8.

Wziesce.

Rosćie po skalach morskich / a
nawiecey po skorupach ryb / y
Majow morskich ziemi obie-
tych.

Przyrodzenie.

Wysusza y chłodzi / koralowemu
Mchu we wszystkich podobny.
Zgeszcza / zatwardza.

Moc y Skutki.

Przymioty ogniste y stupienia: w Rupe-
wilgotności ztych rospadza.

Podagry gorace leczy y wśmierza. Owa
gdziekolwiek potrzeba chłodzić / tam go mo-
że wjymać.

Przymio-
tom.

podagrze

Porost morski wtory / Rozdział 133.

Porostu morskiego rozmaity
rodzay znajduje się.

Jeden listu keroiego. Drugi dłu-
giego a rumianego. Trzeci / który
w Kreće roście biały / barzo kwi-
tnący / a żadnemu zepsowaniu nie
podległy. Te nie są zioła / ale ra-
dniey chrościutki y drzewka małe.

Wziesce y Wybor.

Wszystkie na morskich skalach ro-
sna. Białe też na brzegach mor-
skich. w Kreće przedniejszy.

Przyrodzenie

Wszystkie wysusza y chłodzi / we

Moc

Fucus marinus, Alga.

wtórym stopniu/ Gal. 8.

Moc y skutki.

podgrze

Przymio
tom.

Jądrze.

Jądrze
żółty.Niedzi
wiadłos.
wym.Kamien
dło.

Podgrze gorący jest lekarstwem / pla-
strum. Dios.

Przymioy ogniste wychładza przykładá-
ny. Tenże. Jedno go trzeba używać / po-
kiedy świeżo zielony. Bo iako zeschnie / pożytku
nie uczyni. Dios.

Wielki y śliski sokiem Porostu błękitnego /
albo czerwonego bywaia farbowane / z któ-
rych się nigdy farba nie puści.

Porost czerwony / iadom wężowym / U-
kładać piśe być ratunkiem.

Ob Niedziwiadła wszelkionym / bywa
naráne przykładany. Plin.

Sokiem korzeni Porostu czerwonego /
niegdzie farbują się białogłowy.

O Porostach morskich / Plin. 13. 25.

Dziwanna / Rożdżiat 134

Verbascum, Tapsus barbatus,
Candela Regia, & Cande-
laria.

Wullkraut / Bertzenkraut / Brenn-
kraut / Himmelbrands / Feldtkertz
Unholdenkertz / Königskerz.

Roszkorides dwóje Dziwanny.
Opisuje Samca y Samice.
Ale poślednięszy wiecący: ie-
dnak wszystkie jednegoż przyrodze-
nia.

Pierwsza Samcem zowią / w li-
ściu gesta / szerokie od spodu y dłu-
gie / iako Omanowe / kosmato po-
bielawe / a po ziemi się rozkładają-
ce. Kłocza szczególnego / obłego.
Korzeń długi / biały / twarde / ró-
wny : smaku cierpkiego / na palec
wzmiażdż. Kwiatu z blada żółtego /
z pięciolisteczków : zapachu przyie-
mnego / gesto kwitnacego. Ten gdy
opadnie / następują główki okrą-
gle / kosmate : w tych pełno nasie-
nia drobnego czarnego.

Wtóra Samica / pierwszej po-
dobna / tylko listu obdłużniejszego /
bielszego. Kłocza cieńszego / gale-

1.

2.

zistego. Kwiatu mniejszego / bla-
do złotego / a w środku brunatne-
go. Korzeń rozdzielony / poczer-
niały. Smaku cierpkiego.

3. Trzecia Marzáwa / abo Mázá-
wá. Liścia jako halwia / iedno
karszego. Różgi obley / galezistej:
tu wierzchu kwiatu złotego. Dtych
główek jako na lnie. W tych nasie-
medrobne.

4. Czwarta Dioskorid Leśna / my
Szalba mianuemy. Tá liściem
halwiey podobna. Kłacza wyso-
kiego / chróstowatego: okolo / różgi
albo galezki jako v białej Szaney.
kwiatu złotey barwy.

5. Piątá Knotnica / abo Gorzylnot /
o trzech abo czterech listeczach / pod
czas zielonego iasno / miazego /
kosmatego / albo welnistego. Tey
vzywaja do kagancow miasto kno-
tow.

6. Szosta / liścia Podroznikowe-
go / ale kosmatego.

7. 8. Siódma y osma / kosmate / ni-
stie: liścia okraglego. Sa y inne
októrych Klusius / Lobel y Kame-
rarius / pisa.

Wskiesce.

Wszystkie rosną na ziemiach ia-
lowych. Leśna Szalba na micy-
jach wyschłych / osobliwie między
kamiennymi / na rumach y miedzach.

Przypodzenie.

Wszystkich Dziewann liście wy-
susz y wyciera y rozprawnie: a
chłodzi we wtorym stopniu.

Moc y Skutki.

Plucom. Szelakim wadom pluc / zwlaszcza
Charká- Rrwia plwaniu / bywa proch lekar-
niu / albo trunkiem wazzonych vzywajac.
Rrwia. Spadki wselakie zawsciaga / w winie
Spadka. ciepłym pite / ile pierwsedwie.
Zielaczko. Cielaczkom kazdyin /

Przepukłym /
Polamanym y
Pokurczonym.
Niemocy padalacy / ratunkiem bywa
Korzen trunkiem.

Pleurze / w wodzie z Ruta wazzona / a
trunkiem vzywana. Rucl.

Vszczkieniu Niedzwiadkowemu. Plin. vszczkie-
Nerkom / albo y niu.

Pecherzowi zamulonemu / korzenie w wi-
nie / albo w wodzie wazzone pijac / wyche-
daja. Suchs. pacherzo-
wi.

Zlotym zylkom napuchlym: takze zbytnie
cielacym bywa ratunkiem: prochem z ko-
rzenia Dziewanny / z pszeniczna maki / a z
zoltkiem zaczynic / y kotaczek na goracym
dnie wpiec / y przez dni dziewiec albo dziesiec
kazdy dzien na czczo pozrywac. Matth.

Gryzawki szczeciniedziatkem vkladá / ten
Kotaczek. Gryzaw-
kom.

Febry czwartodniowe lezy / sok z Dzier-
wanny samice / z korzenia mlodego / pokiby
w rozga nie wyrost / pul lotaz trocha male
mazyey pijac / tey godziny ktoreyby nadysc
miala. Kaz y cztery to powtarzajac. Toz

Wszystkim niedostatkom wnetrznym z zi-
mney przyczyny / czyni. Wnetrz-
nosciom.

Zebow bolesci vkladá / korzen wazzony /
iuche ciepla w vsiech trzymajac. Dios.
Aetius. Albo

Pokraawsy go drobno / w ostrym ocie
go moczyć przez noc: potym przywarzyć / a
tym czesto plakat vsta / po tey stronie dlugo
dzierzac / po ktorey bola.

Wszystkim dolegliwosciom w stoleu flu-
ja. Takie Stoleu.

Wydymaniu w czerwonce: bo kiske za-
wsciaga zasypniacia prochem z kwiatkow y
z nasienia / z Modrzetowa zywieca / a z Ru-
mienkowym kwieciem. Tez sama Dziewan-
na podkurzajac.

Brodawki chropowate spadza / naciera-
iac ie sokiem / takz liścia jako z kwiecia. takz
je prochem. Brodaw-
kom.

Dymienie rozgania y lezy / liście tego
ziela tlusac / y w popiele rozparzajac / przy-
kladac. Albo

Oczu plynieniu y zapaleniu / liście albo
kwiecie w wodzie wazzone a przykladane / le-
karstwem bywa doswiadczoneym. Takze wy-
mynajac. Toz

Podagre goraca przedko vsmierza.
Czerwoność zbytnia na twarzy /

Trad stoniowaty spadza / w wodzie ziele
wazzone / y tym wymynac / przylozywssy kam-
fory trocha.

Opalonym / liście wielkiej Dziewanny
przykladac dobrze. Opalo-
nym.

Krwiake rzeczy w cieple / takz zelazca / kule /
kosc / ic. wyciaga na wierzch / wziawssy
Galbanu / Terpentyny / Olivy / wosku. To
wespot

przepu-
kłym
Polama-
nym / po-
kurzo-
nym / Ka-
duku.
pleurze.

vszczkie-
niu.
Nerkom.
pacherzo-
wi.

zlotym
cielacym
bywa
ratunkiem:
prochem
z ko-
rzenia
Dziewanny
z pszeniczna
maki / a z
zoltkiem
zaczynic
y kotaczek
na goracym
dnie wpiec
y przez dni
dziewiec
albo dziesiec
kazdy dzien
na czczo
pozrywac.
Matth.

Gryzaw-
kom.

Febry
czwartodniowe
lezy / sok
z Dzier-
wanny
samice / z
korzenia
mlodego /
pokiby
w rozga
nie wyrost
pul lotaz
trocha male
mazyey
pijac / tey
godziny
ktoreyby
nadysc
miala.
Kaz y
cztery to
powtarzajac.
Toz

Wnetrz-
nosciom.

Zebom.
iuche
ciepla
w vsiech
trzymajac.
Dios.
Aetius.
Albo

Stoleu.
ja. Takie
Wydyma-
niu.

Brodaw-
kom.

Dymieni-
com.

Oczom

podagre
Czerwos-
nosci.

Tradn.

Opalo-
nym.

Krwie-
cym rze-
czom.

	wespol rozpuszcic na ogniu weglistym / y ko- zenia Dzierzannowego miakko wtarczy przy- dac / y na rane plastrowac.	z miodowa syta / albo z winem stodkim. Nerkom bolesnym sluzi. Twarz sliezna paniam daie wodka y sol z kwiecie wyzety / troche Kamfory przyda- wzy / na noc tym obmywajac.	Terkom. Gladzi.
Zolgom. Ocieklos- sci w gar- dle.	Zolgom albo Ocieklosci w gardle / Korzen wtarczy / y ta- woda cieplo plotanie y gargaryzm czynic czesto. Plin. tez toz pjae.	Darcu w kistkach / albo Kolicie dobry / y iac / y klistera. Zmarsti rosciera y wyrównywa. Zmazzy y Blachy. Takie Lisacie spadza / tymze solkiem albo y woda ka z kwiecie Dzierzannowego / nacierajac.	Kolicie. Zmarsti. Zmazom. Blachom
Wogom.	Wogom spracowanym z chodzenia / warz Dzierzanne z Babla / a w tym ie wmywac cieplo.		Zlisciom
Kancer.	Kancer ciato wyladajacy swym pomykla- niem. Takie		Aquast latitia.
Czlonko obmar- twionym	Czlonki obmartwiale z tegoz rozrodu / le- czy : liscie z miodem tlukac y przykladac. Takie sol z korzenia z Ruta pjae / albo tez samo korzenie z Ruta.	Wodka. Wodka z kwiecie dystrylowana / trunkiem wzywana cieplo / biegunki zawsciaza. Gryzenia w żywocie uklada. Zbytnie wilgotnosci flegmiste w pier- siach trawi / cieplo y iac. Zerwanu iatien ukolwiek w ciecie. Przepuklinom swiezym / trunkiem wzyw- na cieplo / bywa lekarsiwem.	Kolicie. Zbytnim wilgotno- sciom.
Wola roz- spadza.	Wola na syi rozgania / liscie z octem plas- trowane. Plin.		Confer- ua e flo- ribus.
Wzrostu nym.	Wzrostu w belakiem iadowitemu / kwiecie Dzierzannowe :	Konfekt z kwiecie. Konfekt z kwiatkow Dzierzannowych / iako siolkow bywa czyniony. Ten Wzrostu ciemnemu barzo bywa wzyteczny / czesto wzywany.	Wzrostu.
Wybicia clonko w	Wybicia z stawu / nasienie w winie wa- rzy / a miakko plastru przykladac.	Oleiet. Oleiet z kwiecie Dzierzanny tak czynic : Kwiecia w splenice pelno naklasc / y z wierzchu nakryc pilnie / a na stonciarkiy wy- stawic. To pusci z siebie oley. Ten Arteryce bywa ratunkiem. Wlosy cudne czyni. March.	Oleum
Wzrostu	Wzrostu goi drzew korzenia iego / w nie klac- dac. Plin.		
Ranom.	Ra rany omartwione / z winem albo z miodem liscie przykladac. Dios.		
Sigbroni od stazy.	Sigbroni suche od stazy zachorowya / liscie Dzierzanny samice / przescielajac. Dios.		
Mole bie- rze.	Mole do siebie przedko zgromadza y gara- nie / gdzieby byla porzuciona Dzierzanna Szalba. Dios.		
zabicia za- zywa ko- niom.	Zabicia koniom za zywe / liscie wtulzone samice Dzierzanny miedzy dwiema kamien- ni / przykladac / ale pierwszy rog do zywe- go wybrac.		
Wydla.	Wydla kasle leczy / daia im go z woda pic.		
Succus & aqua.	Sol y Wodka. Sol z Dzierzanny iako z piolymu wycia- gnac. Ten.	Rozdek. Rozdek iefezje rodza y ieden Dzierzanny / Pro- dry ma liscie podobne / Mału straczyskemu / kaiow wyszczupanych. Reorey iedna tytko rozga z korzenia pochodzi / a od sredka tej ku wierzchu galazki kwiatkami zolteymi / iako puntalami takimi sa obsadzone. Korzen przymieszym odnozysty.	Artetyce. Wlosom.
Czasa po- wietrza morowe- go.	Czasa powietrza morowego / zachorow- wa od zarazy. Hollerius. Bolenie w pier- siach uklada.		
Bolom. Dychaw- cy / Kasla	Dychawczynym y ciezkotchniacym. Kaslom takie ciezkim bywa ratunkiem /		

Czarna Dzierzanna / Rozdzial 135.

Czarna Dzierzanna korzenia
krzewistego / rozpięzchlego /
barocienkiego : a gdy zeschnie /
czarnego y iako rog twardego : w
ziemi gleboko tkwiacego. Lisciem
do Dzierzanny podobna : ale si-
wo i smatke y miesceysze / na rozdze
gesto lezace / a przy ziemi kolem ro-

zlozone. Rozga granowita / chro-
powata iako w Pszelniku gesto ga-
lezista. Kwiecia blado zoltego /
gromadkami okolo galazek row-
nym polozeniem pochodzacego / kto-
rych nasienie podobne zwiesino-
skowemu / wielkosci wyki. Ko-
rzenie smaku liptiego / y tlustego.

Mieysce

Arwia y
ropa plus
iacym.
Pleurze.
Zostża-
łości gae
dla.

Seyatice
Máciey.
puchlinie

Aethiopis, Cotonaria, Phlo-
mosis.

Mohrenkraut.

Mieysce/

Znáyduie sie y v nas / ale nie prze-
daia. i De Wioszech / w Niderlan-
dzie / w Niemcech / we Francyey by-
wa w ogrodach slancowana : y tat
bywa vdatnieysza. Koscie w E-
ypte / w Nieroe.

Przyrodzenie, Moc y Skutki.

Arwia charkacieym/

Ropa plusiacym/

Pleurze y kloei w bokach/

Ochrapieniu y ostrości w gardle / z mto-
dem / lekarzem korzeni używany. Też w wie-
nie białym albo w miodowej syście warzony /
atrunkiem używany / pomaga.

Seyatice wkłada.

Mácieznym dolegliwościom użyteczny /
w białym winie używany.

Puchline z ciała wywodzi z syta miodo-
wa.

Kuśliczka/ Rozdział 136.

Blattaria, Verbasculum.

Mottenkraut / Schabenkraut /
Goldknoßlein.

Est bardzo podobna Dziewian-
nie Szalbie. Liścia zielonego /
obdługatego / około trąciow zabkoma-
nego. Z korzenia jednego różg wie-
le puszcza. Na tych kwiatki / iako na
Szalbie / żółte. Z tych główeczki
iako na lnie. w tych nasienie twar-
de bywa.

Jest druga pierwszhey podobna /
tylko liścia rumianego / y nie tak
głęboko karmowanego y rzadka.

Mieysce.

Kosna na polach / na dawnych
odłogach / przy winnicach.

Przyrodzenie

We wtórym stopniu rozgrzewa /

wysusza / otwiera / myciera.

Moc

Moc y skutki.

Za podobieństwem Szálba / iest ieyże skut-
kowy. Cga. Plin.
po ziemi rozestana / Mole do siebie ścia-
ga.

Zamulenie wnetrzości y żył wotrobnych
otwiera wazona / á trunkiem wzywana.
Dáley nie mamy co o niey pisać / áni ja-
den z starodawnych ziółopisow o niey w-
zmianki nie czynił. To może co y Szálba.

Zamule-
niu wne-
trzości.

Biała Bukwica / Pierwsiośń / Paraliżowe ziele /
Różdżiat 137

Primula veris, Brachæ Cucu-
litalis, Herba Paralysis, Beto-
nica alba, Arthritica.

Schluszel blumen / oder Hymel
schluszel / vnd S. Peters schluszel
Handt schuchs blumen.

Bukwica biała dwoiaka / pa-
chniąca / y bez zapachu. Jest
ich więcej / ale wszystkie do
tych dwu ściągają się. Maia ie-
dną różność / nie w przyrodzeniu
ale w kwiatach / iedne pełne / dru-
gie nie: niektóre prawie żółte / nie-
które blado żółte / drugie kwiatku
zielonego. Liścia też iedne od dru-

gich większego / y śrętego.

Pierwsiośń białego odno-
żystego / Podrożnikowi podobne-
go / z którego praciłi obie / na piadź
wzwyż / śmwołosmate: w wierz-
chu tych kwiecia nie mało żółtego
gromada / tu ziemi nachylone / wy-
troione / zapachu przyiemnego / iako
v Lysczaka / którego korzeniem na-
ślad nie: Te ma kosmate y bielše /
niżli v Bukwice czerwonej. Li-
ścia podługowatego / pomarszczo-
nego / iako v polnych szczotek / po zie-
mi się rozkładającego. Zaraz na
Wiosne wyrasta y kwitnie.

Druga lesna / liścia śrętego / v
wierzchu okragleyše / kędzierzawe /
miekceyše. Różga áni korzeniem
nie / różna od pierwszey. Kwiatu
pełniejszy / bez zapachu.

Ściepsce.

Wszystkie rosną na łąkach / w le-
śtach / chrościnach / przy parkaniech.
Maia bydy kwiatki pierwszey / na
Wiosne zaraz zbierane: bo nie dlu-
go trwa.

Przyrodzenie

Wszystkie są przyrodzenia gor-
cego y suchego we wtórym stopniu /
rosprawnia y ścienczą.

Moc y Skutki.

Przeciwno podagrycznym bolom /
Arteryznym / między wszystkimi zioły ma
przodek.
Naruszonym powietrzem / wazyć to zio-
le z Jwa / Szálwia / Ruta / Mátieranem / w

podagrze
Arterice.
Szálwu.

fyćie

Syrup a toj.	sycie miodowey / y kłk kroc każdego dnia ciepło pić.	y Materanu / trunkiem używając. Dios.	Zasiniás Iosciom.
	Też chorobom pomienionym trunki: Wziac Omanowego korzenia / Galganu / korzenia Siolkowego / Pierruszanego y wło- skiego kopru korzenia / po dwu lotu. Tatars- kiego ziela korzenia / Piretrum / po łocie. Po- leiu / liścia z Bobkowego drzewa / Szalwoey / Bukwice / Ruty / Ptaszych oczek / Rozmaria- nu / Materanu po garści. Bukwice białey garści dwie / Kocankow Stechados / Ro- zmarinowego kwiecia / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Zasiniás Iosciom.	Zasiniás Iosciom.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Wybićiu z staru / sok pijac albow przykladac iac / iest ratunkiem.	Wybićiu z starow
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Zawrotu glowy / Padaciey chorobie / wazona z pomienio- nemi zioly / a pijac / iest vzyteczna. Dios.	Zawrotu Kaduku.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Kamien w nerkach. Takze w Pecherzu / krzy y moczem wywodzi / ko- zenie wazonne / a trunkiem używane. tenze.	Kamien.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Vsestaniomym od Niedzwiedka / bywa ra- tunkiem / kwiecie flukacy przykladac. tenze.	Vsestnio nym od Niedz- wiedka.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Rany got / tak korzenie / iako liście y kwie- cie eluczone / a przywitane. tenze.	Rany got Vsestnio nym od Niedz- wiedka.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Jaseurczemu / Pateczemu / Od Sierzeni /	Jaseurczemu Pateczemu Od Sierzeni
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Os / y od inego chrobacewa / iadowitemu vsestnieniu / bywa rychlym lekarstwem. Jad wyciaga przykladane na rany / a chocia w sy- tlo ziele z korzeniem y z kwieciem.	Os / Vsestnio nym od Niedz- wiedka.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Rymie wysiśa / Glowy bolenie vskramia /	Rymie. Glowie.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Wyrok posila y bystry czyni / w worek kwiecia tej Bukwice białey natłasc / a na goracey cegle przez tna chuste / winem ta po- tropiwszy naparzac / a na czole przykladac	Wyrok Wyroku.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Do przeczonych chorob / moze go roz- maitym sposobem używac: warzac go w winie / albo w miodowey syce / piechem w barszu / y w inych polewkach: kłasc do mie- sa / do tur / y do pieczystego: salsz z niego czynic moze.	Vywad- nie tego.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Sok.	Succus.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Sok Bukwice białey potężniejszy bywa / niżli incha z warzoney. Ten z korzenia / z liścia / z kwiecia y z kłacza / iako z Pietlynu / bywa wyprowadz.	Sok Vywad- nie tego.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Wódka.	Aqua still laritia.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Napiżystożniejszy czas do wyciągnięcia wódki z tego ziela / kiedy na naswietle kwitnie / bierac wespół kwiecie / liście / kła- cze / a z Balneum maris wyciągnac.	Napiżysto- żniejszy
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Powietrzem naruszonym / Podagrycznym / w Młodości serdeczney bardzo vzyteczna.	Powietrzem Podagrycznym w Młodości
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Młowie vtraconey / piao.	Młowie.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Mozgu zbytnie chłodnemu posilna.	Mozgu.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Oczom ciemnym / bo wzrok ostrzy / w nos puszczana / albo sarkana.	Oczom.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Ociemniałym czesto używana / bywa oso- bliwym ratunkiem / zwlaszcza z wódka Lan- kowa / po dobrym trunku używając / y w v- ściech czesto y dlugo trzymając. Drugzy po- teżniejszy czyniac / przydaia wiecy zioli / Ro- zmarinu / Materanu / Bukwice / Żebnego ziela / korzenia Omanowego / Tatarskiego ziela	Ociemnia- łym.
	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.	Zmieszane z miodem / po pul garści: nasie- nia Kopru włoskiego / Anizowego / Potrze- wianego / nasienia polney Ruty / po pul to- rą. To wszystko moczyc przez noc / w wos- dzie y z winem napoly / a zaspuntowawszy w nowym garncu / na węglistym ogniu wos- zyć / aż do polowicy. Potym przydać Ro- zmarinowego miodu y syropu Rozanego / syropu Bu- kwice po rowney czesci każdego / aleby baczył być dosyć / y to wespół białkiem od iana kła- ryfikować. Do tego wódki Cynamonowey łyżce przydać / a pomienionemi chorobami zbiety / po osm albo dziesięć łyżek / każdy poranek dawać ciepło pić / dlugi czas to czy- niac.

	ziela/ Galgani/ Korkornatu/ a to kłk dmi w białym winie dobrym mocz/ albo w wod- ce tej Bukwice białey. Potym zgarcia mie- dzianego gorzalczanego wypalaia : y Pod- grycznym/ Chiragrycznym/ Artetycznym/ i trunkiem każdego dnia daia/ by tylko gor- czki niebyło.		
Bol w głowie.	Bolesci y strzelanie w głowie vklad/ chu- stke sowa w tej prostej wodce maczaiac/ y na głowe przykładaiac.		
Kanom.	Swieze rany goi/ nia wymywaiac/		
Planom.	Zmaz y na twarzy wycheda/ y		
Twarz śliczna czyni.	Twarz śliczna czyni/ tym sposobem : bio- ra kwiecie białey Bukwice/ korzenie Korko- czki/ y mocz/ wespót w dobrym winie bia- łym/ a potym wypaliwszy/ twarz wymywaia. Jeszcze lepsza/ Limoniowy sok do tego przy- dawszy.		
Vinum	Wino. Bywa z ta Bukwica wino przyprawiane. Biorac kwiatu samego według tego i- to wino chce kto miec/ y z trzaskami heb- łanymi z leszczyny zmieszać/ w naczynie klad/ y most na to leia/ iako w piolunku sie powiedziało : a gdy sie wytrybie/ do potrzeb wzywai.		
Extra- ctum.	Istność wyćiągniona z kwiecia. Istność może być wyćiągniona dla tych ktorzy sie brzydza lekarskoy wspomienio- nych chorobach/ daiać iey na raz po czwieri- lor/ a to z Rozmarynowa/ albo z Bukwice czerwoney/ wodka. Ta bywa wyćiągniona iako z Piolynu.		
Cóferua.	Konfekt w cukrze. Kwiatkow żółtych/ co napachnia- tych/ rurki spodnie przez odstrygnawszy/ vtuc ie w moździerzu wespót z cukrem bia- łym. Ten		
Artetice.	Artetycznym/		
Mozgu.	Mozgu zbytnie zimnemu/		
Sercu.	Sercu mdlemu/ bywa vzyteczny.		
	Sol z Pierzwiosnki. Sol robia/ biorac ziele z liściem/ z kła- czem/ y kwieciem suszone/ na popioł spa- lic/ na który wody tegoż ziela nalawszy/ do- brze raz y kłknaście zamieszać/ ze kłkus be- dzie : przecedzić/ y wazyć aż wywre/ a sol na dnie zostanie. Ktora Mozg zimny rozgrzewa/ Wszystkim niedostatkom iego zimnym/ bywa vzyteczny. Także Pechyzowi/ Nerkom zámulonym/ po trzy albo cztery gran z wodka Maieranowa/ albo z Bukwi- cowa trunkiem. Z wodka także Wilezego ogona/ albo z Pie- truszan/ nerkom zaktanym/ służy. Mocz zadržymany wywodzi.	Sal.	
	Olejek z Pierzwiosnki. Czynić iako z ogrodnych Gwoździków. Ten Artetycznym/ y Podagrycznym bolesciom bywa ratun- kiem/ żyły suche tam nim mazac gdzie sa za- tkane/ y zámulone.	Mozgu.	
	Masce Ziać tegoż olejku z białey Bukwice/ Ru- cianego/ olejku z Bobrowych stroiow. Agdzieby chciał miec potężniejszy/ przydać olejku Szpikonardowego/ olejku z Pieprzu/ Petroleum/ albo skalnego/ Wosku żarowo- olejkow/ y mazać tym ciepło.	Pecherzu Nerkom.	
	Rozadek. Bukwica nazwane to ziele/ ze czerwoney Bukwicy liściem podobne. Biała/ dla roznice od czerwoney. Paralizowym ziele- m/ od skutku. Pierzwiosnka/ iakoby rzekł/ pier- wszy na wiosne kwiat. Nieprzystoynie mie- szai to ziele między Dziewanny/ także między Stokroćtudne.	Oleum Primule veris. Artetice- podagrze Vnguen- tum.	

Lopion/ Rozdział 138.

Lopion jest dwoiaki/ Wielki y
Maly. Wielki liścia podo-
bnego Poddialu Herkiego/ i-
edno dluzszego y Herzego/ kosma-
tego/ miazszego/ od spodu białawe.
Drugiego dopiero roku kłace lo-
kietne z korzenia puszcza/ miazsze/
pregowate y kosmate/ a wewnątrz
czyste/ galezyste : na tych galestach
liście mnieysze y spiczastze. Na

wierzchu iezowate rzepiki kolace w
gromadkach. Te brunatny kwiat
włosientowaty wydaia/ który na-
sienie czyni brodate/ iako Osset.
Korzenia miazszego/ dlugiego/ cz-
stwego y miękkego. Z wierzchu czar-
nego/ we wnątr białego. Smatn
przyjemnego. Przeto Włosy radzi
go do salar vzywai. drudzy miasto
wetow z solą a z pieprzem.

Personata, Bardana, Arctein,
Personatia, Dardana Appula,
Lappa.

Kletten vnd Großkletten.

Lopian wierzby.

2. Lopian mniejszy liściem pierw-
szemu podobny. Kłacza rozsochą-
tego na wierzchu ięzowate rzepiki/
obroste / ości mniejszych. Z tych
kwiatki włosienkowate modre/abo
brunatne. Nasienie z tych/ pierw-
szemu podobne/ tylko drobniejsze.

Wzrost

Rosła na każdym miejscu/ gdzie
sobie upodobała.

Przypodzenie

Wysuszała/ a swa nie zbitnia cie-
plota stwardzała. Galen.

Moc y skutki.

Ropa
pluciacy

Ropa pluciacy/
Rwila charłakiacy / proch korzenia

Lopianowego / z Limbowemi orzeskami/
trunkiem darować. Dios.

Od gądziny obrażonym / soku lyżke tego
ziela z winem pić dała. Trag.

Proch korzenia z Reubarbarum z winem
wzywany / wilgotności plugawe wywodzi /
z których trądzie czynić może. Math.

Młodości serdeczney / w której morze v-
tracala / sok bywa rąnkami / leciac go po
trofie w ysta.

Włosy śliczne czyni / białowzłotey / tymże
sokiem często pomazując.

Bolesci z łamania koci przy stawach v-
smierza. Także

Bolesci członkow wywinionych / wykre-
sionych / wyściagnionych / wylomionych / toż
korzenie leczy / tłuźac y przykładając. Dios.

Sadzele zaś arżale / liście Lopianowego /
veluczone y przykładane. Tenże.

Zamulenie watroby /

Żółtkanie żyl pietych.

Mocz z ciężkością odchodzący otwiera y
wywodzi / korzenia iego często wzywając.

Toż incha czyni z warzonego.

Miesieczne czyszczenie wzbudza. Także

Puchline wywodzi /

Żółta niemoc spada /

Mocz pedzi / korzeń z Oliwa wtarty / a
ciepło przywiniony.

Wola na gardle zaśiadłe rożgania / tenże
korzeń z sadłem swinim tłuźony przykładając.
a list tegoż ziela wieprzowym smar-
cem namazany przykładając. Kolumel.

Ciało z gorączki wychładza / chorego li-
ściem okładając. Apul.

Rąncer otworzony goi / wymywając po-
lewka warzonego liścia / a przeym sam Lo-
pion z saletra wtarty / a z sadłem wieprzo-
wym y octem / miasto plastra przykładając.
Tenże.

Obrążonym od psia wściekłego / korzeń
Lopianowy z trocha soli wtarty / na rane
przykładając dobrze. Tenże.

Mocz zatrzymany pedzi / sok z liścia z
miodem pić. tenże. Toż

Przeciwko bolesciom w Meczku pić.
Tenże.

Seyatyke ratuje / nasienie iego po quina-
cie albo puktory / z dobrym białym winem /
czterdziestu dni porządnie biorac.
Tenże.

Opalonym od ognia / albo też stonca /
liście wtarte z białkami przykładając. Apul.

Jad Jaszczurcy z ciatą wywodzi / liście
z sola wtarte przykładając. Ale pierwey po-
trzeba obrażone miejsce puszczadłem posie-
kać. Kolumel.

Od gądziny wkażonym / korzeń Lopia-
nowy jest potężniejszy / niżli liście / z winem
starym dobrym / trunkiem go wzywając / we-
ług wagi. Kolumel.

Jadu wa-
żowemu

Trudu
broni.

Młodości
serdecznej

Włosy
śliczne

Bolesci
stawow.

Bolesci
stawow.

Bolesci
stawow.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Wzrost.

Kamien

Rámien. Rámien krzy y wywodzi / nasienie tego
pójac. Toż czyni iuchá z wárzonego Plistera
dana.

Żoładkowi nabrzmiałemu / Porzeń bywa
lekarstwem / z sola tłuczony / á winem cie-
płym skropiony / y co naciepley przyłożony.

Cōditū Korzenie w cultrze smażone / do pływania przyiemne.

Pamięci. Toż pamięci Przy y wywodzi!

Czerwony Cielaczce czerwoney výtěczne,

ce. **Liść 7** wonetznosci bolesci vsmierza / trzy
wonetznosciom. **toty albo lyżki soly / z śesćto lyżek miodu bia-**

Rozdziałek.

Sa tchorzy Lopian / a wielki Poddiał iedno
ziele twierdza być / ci chociaż znąc ney nā
uili ludzie byli / iednāk w wynawianiu rola / nes
go křtatu ziot rozsadku do koncā nimieli /
chočia o nich pisāli: niemamy ich tedy w ich
omelnyim rozsadku nāsładować.

Lopion gornoleśny/ Rozdział 139

Arction, Arcturon mon-
tanum.

Bergkletten.

Z O źiele/ Łopionem górno-
L śnym/ albo płonnym Rze-
 piem nam nazwane: Liściem
 do Dziwanny podobne/ tylko że
 kosmatksey okregleyse. Klacza dłu-

Wienſce.

Na wysokich górach / ciemnym
lasach odkrytych / roście.

Przyrodzenie.

Żleſſá wyſuſza y wyciéra. Gal

Moc y Skutki.

Spalonym ogniem / y ed stoncą /
 Sparsonym wtropem / albo czym innym.
 Odziezionym ezłonkom / tak liście iako
 Flacze w winie wárzac / á naparzáiac / po-
 maga. Dios.

Sciątyce bywa ratunkiem / iuche z warzo-
nego piac. Tenże

Żebow bolesci wstąpi / z korzeniem go w
winie warząc / y ciepło wstąpi płocząc / y długo
te inche trzymając. Dios. Gal.

Cieſkiemu mocy puſzczaniu / naſienie y
korzenie w winie warzone / albo w ſycie miodu
dobrej trunkiem dane / ſłusz. **Dios.**

Roz/qdek.

W Jęstuchąc tych / Proszy wdała ten Lopian
być Rzep minieszy.

Opaloz
nym.
Opárzo
nym.
odjebio
nym.
scyátyce.

Taborn.

и Тосун.

Cepieźnik / Rozdział 140.

Lepieżnił korzeń ma miaszky iako
reń/sinału gorzkiego. Kłącza łotie

tnego wzwyż. Liścia wielkiego i-
to Klobuk naszery. Z tad też

cc ij

Klobu

Petasites, Galerus.

Pestilentzwurz.

Klobuczniem od inych nazwanz
Takze od Lacinnikow Galerus, od
Grekow Petasites. Kwiatu cieli-
skiego klosowatego / albo paweziste-
go. Ten z kłaczem swym wwiecna
wzry / niszcze. Kwitnie na pocz-
tku Marca.

Mieysce.

Koście na łokach wilgotnych /
przy stokach y wodach stojacych.

Przyrodzenie.

W trzecim stopniu wysusza y ro-

zrzewa : co y smat korzenia tego
pokazuje swo gorzloscia.

Moc y skutki.

Korzenie z storek swych ochedzone w oc-
cie moczone / az w sie dostatek octu na-
bierze / wrzeć a z sokiem Rucianym a z Dry-
akwie quinta / morowym powietrzem zara-
zonym pic dacz / y pocic sie. Nlad to lekar-
stwo niemasz nic lepszego / czasu morowego
powietrza.

Glisy w żywocie morzy y wyrzuc.

Wrzody y rany wilgotne wysusa.

Plany na ciele sciera korzenie / nacieraiać.

Kony ktore ciato psia / albo chrobak w
nich zalagly / ktory iako wilk ciata wyjada /
leczy korzen z listciem tlucac a przykladac.
Dios. Gal.

Wrzodom tu goieniu trudnym / jest lekar-
stwem plastrowany. Dios. Gal. Eginet.

Nacice zaduszenia / za ktorym zbadza sie
obumrzec biatoglowy / nagle padly / proch
korzenia tego z winem dacz pic / bywa ratun-
kiem rychlym. Toz.

Kolice y darcia w kistach.

Dychawicznym y

Ostawiczenie kaszlacym / a nie slagny nie
odbysciacym / dla gestey slagny w piersiach
zastanowionej : wziac Lepieznikowego ko-
rzenia / Omanowego po dwu lotu / Zisopu /
Przetarzniku / Lebiodki / po pul garsci / La-
trycey pul lota / Kopiu wloskiego takze / Sig-
z osm swiezych. To wszystko w sycie miodo-
wey warzyc / a rano y na wieczor cieplo pic.

Mocz zawosciagniony /

Niesieczne czyszczenie zaderzmane / korzen
prochem albo w winie warzony / a trunkiem
cieplo rano y na noc uzywany / pobudza.
Albowiem

Zamulenie wnetrzności otwiera.

Koniom przeciwo Rupiom Kostruch-
ze korzen pic dacz.

Istnosć wyciagniona.

Stenosć z korzenia tego ziela bywa wy-
ciagniona / iako z inych ziol korzenia /
przeciwo morowemu powietrzu. Takze bywa
przeciwo temu drugielekarstwo / z tegoz ko-
rzenia czynione / ktore Diapetasites zowia.

Morowa
mu po-
wietrzu.

Glisom
Wrzod.

Planom.
Kanom.

Wrzod
do goie-
nia trude-
nym.
Macicy.

Kolice.
Dychaw-
cy.

Kaslu
slawie-
na such-
mu.

Mocz.
Miesiac-
czny.

Zamule-
niu.

Konstym
Rupiom.
extra ctu

Morowa
mu po-
wietrzu.

Pepownik / Obiezyświat / Rodzaj 141.

Pepownik / Przerwipem. Du-
szy Obiezyświatem y Powie-
trzym ziele zowia : Dwóy náy-
duie sie : Jeden pospolitszy / listcia
przyotrągleyšego y miazšego / na

wierzchu spiczasty / mało nie iako
grochowy / rozdłuż żyłowaty / iako
Babczany. Liście naprzod z ziemi /
potym różge glądka / cienka / rumia-
na / a przy wierzchu gależista puszcza.

Przez

Perfoliata.
Durchwachs.

Przez list różgi y gąłazki / mało ni-
środkiem przechodzą: także około
pratków swych środkiem obrasta-
ją: dla czego y Łacinników imie so-
bie znalazło Perfoliata, iakoby rzekł-
liście przedziurawione. Kwiecia na
wierzchu różg żółtego / iako z glo-
wek iakich wychodzącego / na kształt
gwiazdki / zapachu nie przykrego.
Nasienie czarne / lśnące / drobne /
iako Chmielikowe. Korzeń szegul-
ny / kosmąty / y nie długi.

Drugi Przerwipec / pierwszemu
podobny / tylko liścia wietrzego /
dłuższego y kserzego: także około

różg obroste. Kwiecia podobnego
pierzchnemu. z których za czasem strą-
czki iako na Rzepie / abo Gorczycy /
bywają / a w tych nasienie drobne.

Wskiesce

Rosćcie na pszenicyssku / między
zbożem / na miedzach / łąkach. W
Maju wschodzi: w Czerwcu y w
Lipcu kwitnie / y zaraz nasienie
czyni.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia jest ciepłego y such-
ego. Wyciera.

Moc y Skutki.

Łasnie Cyrulikom należy. Bo

Przepukłym / którym listki w mośną wó-
padała: Liście w winie warzone / albo mia-
to na proch tłuczone / a w winie trunkiem
wżywane: Także nasienie tego:

Oberwaniu wewnętrzności / fluży / y nasie-
nie tego tymże sposobem warzone.

Rany zwierchnie / ziele świeże wtłuc / a z
woskiem wmięsać / albo z Terpentyna / przy-
kładać / spaia y goi. Toż ziele samo wtarte
przywołane czyni. albo nasienie w winie wa-
rzone / iegoż prochu po quincie przysypniać / a
pić.

Wypukłość peptu y zawrzedźliwość w dzie-
ciach / leczy ziele to z małą ieczienną / a z
winem plastrowane / y z swym nasieniem.

Gruczoly po syi / y zolzy za wśmą / które
świniami wrzodami zowia / rozgania / liście
rościerając a plastrując.

Rozładek.

Różne w nas ma nazwisko to ziele / od stu-
ktow y kształtu. Popowitkiem albo Prze-
rwipepem: przeto że wypukłemu y naruszo-
mu Peptowi bywa lekarstwem. Przestrze-
nym / że różgi przez liście przechodzą / własnie
iakoby je nimi przestrzelił. Obieży światem /
że kwiat tego za słońcem się obraca.

Jerzimanek / Rozdział 142.

Jedzy Zioloписы jest różne zda-
nie o tym ziele. Inna figure
Mattheolus / inna Lobel kładzie / a
to nie bez przyczyny. Bo Dioskorid
y ktorzy o tej materii pisali / bardo
krótko to czynili / tylko: że male jest

ziolko / y listeczkow drobnych: daley
nie. Lobel zaś temi słowy: Jerz-
mianka / bardo przystepnie liściem do
białej Ciemierzycy / abo Babki / tyl-
ko daleko mnieysze y węższe. Kła-
cza prostego na trzy dłonie wzwyż.

Epipactis, Elleborine, Bo-
rium.

Helleborintraut / vnd Ertztraut.

Kwiatki przy wierzchu gwiaździste / białawe / albo z brunnatną rumiane : we środku dziurawe / y znakami częścią żółtymi / częścią czerwonymi ozdobione / iako kwiat Naparstnice / któremu jest podobny. Po opierzchnieniu tych / strazki nastają : w tych nasienie drobne / iako w Naparstnice. Korzenie iako w białej Ciemierzycy / ieno czarnej / rozpięzchły : na którym skóra twarzą y gorzka. Tę figure tu położyliśmy.

Jerzman-
ta Matia-
olowa.

Matthiolus inną położył / liściem Mistrzownikowi podobna / iedno dobrze drobniejszego / kędzierzawego / żyłowatszego / y ciemniejszej zieloności / na długich stopkach / na każdej po iednemu : których z korzenia wiele pochodzi. Co

liście na piersioro labrowate / gesto-
a cienko około krańców karbowane /
na kształt Dziebrych nosków / roz-
dzielone. Kwiat zielonawy / z sze-
ści listeczków okrągłych złożony /
iako w Ciemierzycy czarnej : także
na długich stopkach / y z korzenia
także wyrastające / bez kłacza y pra-
tu. Korzenia cieniutkiego / gestego iako
w Ciemierzycy czarnej / któremu
bardzo podobne. Skąd naywiecéy
Matthiolus przychodzi do mniema-
nia / żeby ta własna miała być
Jerzmanta / iako y Lobel z Penna
o swej rozumieja z liścia / którym
do białej Ciemierzycy jest podobna.

Wziesce.

Wtóra / w gajach y w lesiach cie-
nistych sie znayduie. Naprzedniey-
sza w Azii / y w Grecii : w Rusi
za Lwowem w Kuropatnickich
górných lesiach. Druga / na łąkach
wilgotnych / między lasy gestemi.

Przyrodzenie

Przyrodzenia Jerzmanta ciepłe-
go y suchego.

Moc y skutki.

Watrobnyim niedostatkom y dolegliwości-
ciom / wielkim ia być lekarstwem piśe-
Dioskorides. Takie

Przeciwko truciźnie y iadom / z winem truciźnia-
białym w trunku używana. Tenże.

Nasienie womię wzbudza / piśe go-
Theophrastus. Ale mu tego Dioskorid nie wzbudza
pypisuje.

Polna Rucia / Ródz: 143.

Rucia polna / dwoiaka / wiel-
ka y mała. Mała w czę-
stym używaniu. Ziółko prze-
wiste y mdle. Liście Koryandru
podobne / blade / około różdziej-
geste / barwy popielatej. Kłacza
granowitego / żółkowanego : soku

palne

Funaria, Fumus terræ.
Erdtrauch/ Taubentrost.

pełne/ kruche/ gęsto gąłaziste. Przy
wierzchu kwiataki brunatne/ niekie-
dy bladobiałe/ drobne. W tych za-
cząsem wyrastają jako główki także
w których się nasienie zawiera.
Korzeń ma szegulny/ krótki/ rów-
ny/ z cienkimi odnożkami. Oprócz
tych dwu/ jest ich więcej/ o których
niżej.

Adieysce/ Czas/ Wybor.

W ogrodziech/ między iarczyni-
mi/ a ile mnieysza/ roście. Także
na polach między ieczniow/ przy
párkaniach y plotach/ na ziemiach
wypławnych. W Maju/ Czerw-
cu/ Wrzesniu/ ma być zbierana.

Wybor ma do lekarstw/ świeżo-
zielona. Listeczkom rozłożystych/
nie skulonych/ ani kędzierzawych.
Kwiatu brunatno fioletowego.

Przyrodzenie

Kozgrzewa y wysusza we wtó-
rym stopniu. Druży ciepło w
pierwszym stopniu/ we wtórym
sucha mieć chęć/ iako Serapion.
Ściencza/ przenika/ zamięlnia y
zatkania otwiera/ wychędaża. Ma
tę w sobie nieco chłodnego/ y przez
to ię Awicenna piše być w pierw-
szym stopniu chłodząca/ a we wtó-
rym wysuszająca. Zawęściaga/ zgro-
madza y posila.

Moc y Skutki.

Przyrod Melankolia wymodzi/ potym
flagma/ a zwłaszcza stona/ po flagnie
kolera wyszła/ iakimkolwiek sposobem
zjawa. Wielkiego jest zalecenia od zacnych
Lekarzy/ od Mesue/ y od poslednieyszych/
gdyż krewo w ciele pokłżona peleruje. przeco

Grancowatym/

Krostawym/

Trudowatym/

Plany iakimkolwiek na sobie/

Kancer wrzod/ młacym/

Sistuly y wrzody wernatrz wydrożone

Szkorbutowi albo Gnileu wnetrznemu.

Także wielu innym doległościom/ wielkim
bywa ratunkiem/ które pochodzą z zapługa-
wienta krwie/ tak przez wsta/ iako zwierze
choronle.

Kolere/ moczac ię w serwatce przez noc
wymodzi moczem y skoley.

Jesze potężniey uczyni/ moczona przez
noc w serwatce/ potym przywarzona. Al
wziawszy ię z oim albo z dziewięć tyżek na
raz/ przydać ię olejku świeżego z migdałow
skodlich/ albo masty młodego bez soli/ ze
dwu loty/ y pić każdy poranek/ y zedwiego
dzinie przed wieczera. Takowy trunki
wor odmielcza.

Zolta niemoc moczem y skoley wymodzi/
serwatka przypławna z polną Rutą/ o leos-
rey niżej.

Albo: Wziąć Ruty polney/ Ostu Pano-
ny Mariey/ Potrzywianego liścia/ po rowe-
ney części/ drobno pokrajać/ y w dzbanek/ al-
bo w sklenice rozpawość/ na to winą bia-
łego dobrego/ eoby dobrze żiele zagrzało/
nalać: pilno nakryć/ y przez cały miesiąc mo-
czyć/ a potym z Balneum maris wolnym
ogniem wyćłagnać: a w dobrze obwarowa-
ney sklenicy do potrzeby chować/ wpuszczo-
szy do każdego pulgarnca ię wódk/ bste-
głorą przedniego po quintę/ albo po czwarte-
lotą. Tego każdy poranek po 2. tyżek używać.

wymodzi
wilgości

Francy.

Krostom

Tradu.

Planom.

Kancer.

Sistom

Szkorbutu.

Kolere.

Serwa-
tką.

Zywotod-
mielcza.

Zoltaczce

Znaczy

	Także/ Spadza tredowartość z ciała/ y in- ney wkorzeniąc się nie dopuszcza: Sok z tej Ruty/ wysyłać go przez cały rok/ trzy kroć każdego tygodnia na czczo.	toliczna/ także koleryczna/ gruba/ gesta/ po- lernie/ moczem y stoicy wywodzą/ iako Nie- sua piśe.
W folad- ku kre- sbięga.	Krew do foladka/ albo gdzie indziej w ciele to zbiegła y ścięła rospadza y wywodzi/ po trzy albo cztery tyżki każdym razem go bio- rac.	Przeto tych czasów od wezonych Lek- czow/ nad inne wysyśle ziola/ bywa nacz- ścię wysyłać/ w leczeniu Francu/ Kil/ Tra- du/ zlych wrzodow ciała wyładaczych/ Si- stul/ Gnilca wnetrznego/ który Szkorbutem zowia/ Swierzbu/ Krost/ Pácheru/ Lis- tow rośelálich/ y innych rozmaitych chorob/ tak zwierzchownych iako wnetrzných.
Francy.	Tym którzy France máia/ sok tej Ruty/ wielkim jest ratunkiem/ przez dni czterdzie- ści/ każdy dzień dwa kroć po cztery tyżki/ trzy godziny przed oboim iedzeniem/ ciepło go pić. Toż kile máiaeym służy.	Arztuszenie które podczas zwrucenia materiey/ podczas bez wyrzucenia przypada/ sok cukrem ostodzony po piaci tyżek na czczo/ y przed wieczera trunkiem wysyłać/ bywa ra- tunkiem. Al dla wietrzności y opuszenia/ le- piej przydać troche nasienia Włstiego ko- piu/ albo Mastyki/ zwlaszcza na noc. bo sam sok szeregulnie wysyłać/ wzbudza wietrzno- ści w ciele/ zacząćm przychodzi morzenie w żywoćie y gryzienie.
Kile Zamule- niu.	Zamuleniu wnetrzności/ iako Wątrobie/ Zoladkowi/ Slezionię barzo wysteczna.	Arztusze- niu.
Goracz- kom.	Goraczkom kolerycznym/ iakie bywa- trzeciodziowe: Wziąć soku tegoż ziela ileby szedalo/ y w tym przez dni cztery Rozynki dro- bne/ albo y wielkie iaderek z nich wyławsy/ moczyć: piatego dnia/ Bálnum maris dia- stilować. Tej wodki każdego dnia dwa kroć wysyłać/ po cztery tyżki/ dwie godziny przed oboim iedzeniem/ z trunkiem świeżey ser- watki.	Przeciw zolaczce trunk: Wziąć Ruty polney pultory garści/ piolynu gornego garść. To oboie w kózum mleku do trzeciey części wárzyć/ y tego dwakroć każdego dnia po o- śmi tyżek ze czteroma lory syropu De duabus radicibus pić dawac.
Glifom	Glifsty z żywota wywodzi/ sok polney Ru- ty na czczo trunkiem wysyłać.	zostacze
Łaskawe y lekkie lekar- stwa.	Paczącia polna Rute między lekarstwá nieobrazające swym odmielenianiem żywota. Ależ u nas w naley jest cenie/ że tej wiele do purgowania potrzeba. bo y soku samego pul- torty albo sunt wypisowy ledwie stolet raz uczyni: wśakże chocia niewiele purguie/ i- dná wnetrzności wysyśle wtwierdza/ posila/ y wmacnia.	puchlinie
Sposób przygoto- wania te- go lekar- stwa.	Ziele samo w serwatce kóziy/ albo w kro- wiey świeżey/ przez noc moczone/ a na czczo by też dwie godziny przed iedzeniem oboim/ po kwaterey trunkiem dane/ kolera potężnie moczem y stoicy wywodzi. Jeszeż potężniey/ gdzieby przylano z ośm lotow Migdalow stodkich olejku/ albo oliwy stodkiej/ albo másta młodego bez soli ze dwa lory. Tego lekarstwa każdego czasu bez szkody wysyłać może.	Krostom swierzb Lisáio.
Succus fumaris	Sok Ruty polney.	
19.	Bywa wyżey/ albo wyprásowany/ y do roku dla chorob miewany: który żeby mógł przytrwać/ záraz po wyprásowaniu przewarząia. Potym przecedzowy/ ná stono- cu w skłanym naczyniu/ żeby się wyzonował wystawiaia/ troche oliwy nań nalawsy/ a wierzch naczynia pecherzykiem nakrywsy mocno záwieznia/ żeby nie wietrzal.	Łaskawe y lekkie lekar- stwa.
Rozgrze- wa wy- susa.	Ten sok jest przyrodzenia rogrzewającego y wysuszącego. Przetoż ściencza/ przenika/ zamula/ otwieracia/ wychada/ dołem ciągnac. Też ciepłością swą zátwierdza/ dla tego przyrodzone wilgotności w ciele zagnie/ spalone y wyżle/ stonę/ gorze- kie/ wychada/ y krew czarna/ melanc	Zmazy byłego szawiu/ a z trocha miodku kłóśne- go/ oximel rzezonego zmiesawsy/ nácierac/ spadza/ y ciała zwierzchu wychada. Vigo. Zoladek záplugawiony/ iako y wątrobe y zoladku. slezionię/ wychada/ y mdly posila. Także

Wzrostu. Aż ten sok jest ostro pieprzny albo korzenny /
przeto wzrost czysci / y bystry czyni / puszczając
go w oczy. Dios.

Łzy s o Łzy z oczu wywodzi / własniciem dym gdy
ich dojdzie / y zjad v Grekow Kapnos, y Ła
cinikow Fumaria nazwiska dostala. Dios.

Brwom Brwi gesto włosami zaroste / po wyrwa
niu ich niedopuszcza im odrastać / przydawany
mu żywice Żrąbskiej / a tym nacierając.

Włosom Także na każdym miejscu po wyrwaniu
włosow / tymże namazując.

nie dopu Gdzieby soku z świeżej Ruty niemial / we
szni suchey / y poley ia miodem pitym prze
dnie dobrym goracym / niech przez noc / albo
y dluzey moknie / potym ia wyjąć / w moż
dżerzu kamiennym przelutk / y chować.

Sposob Takowy sok żywot purguie / y wnetrznosci
soku cys
nienta z
suchey ru
ty.

Łoladka Żoładek gdyby chciał wychedz / ma ro
winie być moczona z woda zmieszany.

Lisiatom Lisiate / y swierzb z krostami spada / sok z
woda napoly / chocia prosto / ale lepiej z wod
ka tegoż ziela / zarowno oboyg / wżiarowy /
cultu troche przydawany / na czczo ciepło pi
tac przez dni kilkanascie. Plat.

Dzieciom Dzieciom strupy y lisiate spada y goi / w
Krostom
rzac Ruty polney ze dwie garści / z slazem / y
z otrebami Samopsey / po garści każdego z
tych wżiarowy / w ciękaczej wodzie / y w tym
ie każdego dnia po pultory godziny kapiac /
przez trzy dni w jednej kąpieli : potym na dru
gie trzy świeża uczynić / toż potrzebie / y po
czwarde rdzilać.

Ma też Tymże sokiem każdy dzień trzykroć namaz
Krosty.
zować ciało wssytko / krosty wsselacie / stru
py / y lisiate spada / kilka dni to czyniac.

Mas. Na też krosty mas. wziąć polney Ruty
mialko wtarte / olejku z Łaskowych orze
chow zarowno / octu mocnego winnego tak
wiele / soku polney Ruty wedwoy nasob. To
wespół na weglistym ogniu wazzyć / aż sok
y z octem wyrzucia / czego doznasz puszczony
na ogień kropie albo dwie / a że niesarknie o
gien iako po wodzie. Potym wosku według
potrzeby przydąć / a ta masca krostawe cia
ło nacierając.

Kapiel. Drugi biera sok tego ziela / y olein lnia
nego zarowno / do tego przylewając octu tro
che / a tym w łazni sie nacierając.

Także / kąpienie bywa na też krosty. Bie
ra polney Ruty dwie części / Slazu / liścia Si
olkow Marcowych / Kobylego szawiu z ko
rzeniem / otrab Jeczmiennych / Koczey mies
ty / każdego porowney części : To wespół w
kotle wody wwarzymy / dwakroć na dzień w
tym sie kąpać / na czczo dwie godziny przed
jedzeniem obiednym / pultory przed wieczor
nym / a co każdy dzień po ki niezgina.

Drugi biera soku polney Ruty ośm lo
sow / octu dobrego / smiotany po dwa loty /
olejku z Łaskowych orzechow cztery loty. To

wespół utuc y wnieść / a ciało tym w la
zni nacierając.

Jażzacy krostom
Sadzelom sprosnym / y
Francowatym krostom. wżlać polney Ru
ty dwie garści / Jeczmienia garść / wwarzyć
do polowice / a czesto tym obmywanie ciepło
czynić.

Chiragre
Podagre włada / polna Rute w winie
warzyć / a rostarzy przykładac.

Serwattka z polna Ruta przypa
wiona.

La przepolerowania krost / y innych wil
gotności / biera serwattki pul garcz cie
pley / y co naswieższej / a dwie garści Ruty
polney / zwierzchu dobrze naczynie nakryty /
parza : Gdzieby też serwattki kto niemogl
mieć / tedy w wodzie ia wazza. Wziawszy te
go z kwatere / przydacia listeczkw senes
wych obranych lot / wiecey albo mniej we
dlug lat każdego : Reubarbarum przedniego /
drobno pokrajanego / czwierć / albo pultory
od lota : Cynamonu dobrego trzecia część od
czwierci lota / Imbiru białego / pul quina
ty / y w one serwattka / albo woda co nago
retsa wssypać / zamieszać / pilnie nakryć / y
przez noc w miejscu ciepłym postawic : nazaa
iutrz przecedzić / y co namocniej wyjąć. Do
tego przydąć syropu Rożanego purgujacego
ze dwie łyżce / albo Siolkowego także purguja
cego / albo Kalabryjskiej mianny tak wiele / to
jest dwa loty / y to przed obiednym jedzeniem
godzin cztery wypić. Takowy trunk krew z
kolery / y z slagny wychedza. Także żolta
niemoc wywodzi / moczem y stolcem.

Inaczej
Inni tylko same polna Ruta w koczey ser
wattce wazza / a przez cały May dwa kroć ka
żdego dnia po kwatere ciepło / dwie godzin
ie przed oboim jedzeniem pija. To także
krosty y swierzb z ciela spada.

System.
Żyły we wssytkim cieie zamulone otwie
ra y wychedza. Ale to potężniej czyni / gdzie
Miobalanow / Senesu / y Czerwcu / teory
też Szarlacnem iagodami zowiemy / albo
Rozynekow do tego przyłożymy.

Wodka.

Także iako z innych zioł przez Balueum
maris bywa distilowana.

Arcti po
Tey trunkiem używając po kielisku cie
plo / rano y na noc z wilgotności wssela
kich zlych / krew polerwie. Przeto

Swierzb
Trad stoniowaty /
Wrzody y krosty / choć y francowate / y
inne skazy na cieie leczy.

Tradowa
Tredowatym / y tym krosty sie takowego
zespēcenia obawiaia / z Driakwia tey używac
dobrze

Krostom
Sadzel
Francy.

Chiragre
Podagre

Seri pra
paratue.

Inaczej

System.

Aqua still
latitia.

Arcti po
lerwie.

Swierzb
Trad.
Francy.

Tradowa
tym.

Winnice. Dobrze/ pocac sie potym. A przetym na Wio-
sney pod Jesien/ przynamniemy po trzy nie-
dziele/ dwa kroc każdego dnia po kielisku pi-
iac/ przymieszawszy ze trzy lyski wody wpa-
loney z chmielu/ każdego tegodnia purguie
sie pigułami Ruty polney.

Winnice. Zinnicom/ bywa lekarstwem/ biorac sie
piec lyszek/ z pul lociem konfektu/ który
Auream Alexandriam zowia/ albo z czwier-
cia lota Dniakwie Weneckiej/ każdego tego-
dnia raz/ pierwszy ciasto przepargowawszy.

Winnice. Wotrobe z amulona y zatkana/
Slezione/ wychedaja/
Zolta niemoc mo czem wywodzi.
Morowego powietrza w zachwyeceniu/
bywa wielkim ratunkiem/ piac ia z dobra
Dryakwia/ a z Gluka Grmieniaka/ albo z pie-
czetowaną ziemią/ godzinę/ trzy/ potym sie
pocac. Jesze lepiej/ gdzieby lyska octu była
pyslana.

Winnice. Wozg z fusow wychedaja/
Wonnosc przywraca/ cieple ia sarkiac
nosem.
Z oczu czerwoność spada wymywaiać/
Wzrost bystry czyni/ puszczaiać ia w oczy.
Twarz krostawa y ostrza/
Brwi chropowate y ostre/ wychedaja/ wa-
mywaiać sie nia na noc/ żeby sama oschła.
W usciach Razy leczy/ y
Rany w garle/ czesto ciepla wsta płocząc.
Ma inych wiele skutkow dobrych/ tak do
zwierzchownych iako wnetrznych dolegliwo-
sci/ iako y samo ziele.

Wino.
Wino z polney Ruty/ moze kto chce tym
posobem iako sie w Piotynie powiedzia-
lo uczynic. To

Zoladku. Zoladkowi/
Wotrobie/
Slezenie do posilenia bardzo wyteczne.
Moczu zatrzymanemu nad przyrodzenie/
kostrowy trunek.
Krew czy-
ści/ Franco-
waty/
Succus-
exicca-
tus.

Inaczej. Z En w Aptekach porzadnych bywa zach-
wany/ do rozmaitych potrzeb lekarstkich.
Ma bydz wypraszowany tego czasu/ gdy to
ziele do swej doskonałości przydzie/ y w ma-
charynie zawiązany/ na stoncu suszony/ tym
posobem/ iako Malarze z szatlatu zielono-
farba susza.

Albo tym posobem: Wziac polney Ru-
ty y z kwieciem iey/ ze trzydziesti garści/ dro-
bno posiekac/ y w dostatku wody do polowin-
ce wazyc: potym w prasie mocno wypraso-
wac/ przecedzic przez plat/ y na wolnym o-

gnu weglistym wazyc do zgeszczenia.

Moze y z suchey Ruty polney sok wycia-
gnac/ tym sposobem iako sie w Piotynie po-
wiedzialo. Ten bywa do rozmaitych potrzeb
przymieszowany y przydany/ do pigul/ do le-
kwarzow y konfektow/ chorobom wysokej
pomienionym.

Extrakt

Wziagnac same Istnosć z tego ziela mo-
ze/ tym sposobem/ iako sie w Piotynie y
w inych ziel opisaniu/ na wielu miejscach
powiedzialo. Ten daleko wyteczniejszy by-
wa/ nizli sok zgeszczony y suchy.

Konfekt w cukrze.

Z Kwiatkow Polney Ruty a z Cukru/ by-
wa konfekt czyniony/ posiekawszy ie dro-
bno na debowej desce: przydac wetroyna-
sob cukru bialego/ y wespót wtuc w mozo-
dierzni kamiennym/ a na stoncu przez cz-
niemaly smazyc w naczyiniu szlanyim. tenze.

Melantoliznym/ a krwie spaloney czar-
ney/ niemalo w sobie maiacey/ Razy. y inym
chorobom/ ktorym sok y wodka. tak inym le-
karstwom przymieszany/ iako sam używany.

Syrop z polney Ruty.

Aptekach porzadnych polney Ruty sy-
rop dwoiaki robia. Prosty tym spo-
sobem: Biora soku wypraszowanego y
przetlaryfowanego/ y soku z chmielu: po-
funcie/ z kanaru cukru funt/ y to wespót na
ogniu weglistym wazza do zgeszczenia syropu.
Ten potym bialkiem od iata swiezego klary-
fikua/ przecedzaia przez plat sukieny/ a do
potrzeb chorwata. Ten

Zamulenia wnetrzności w wszystkich otwie-
ra/ y wychedaja.

Zoladki indy posila.

Wlgočnosti zle/ plugawe/ stoncy/ spalo-
ne/ w cieple przechedaja.

Drugi syrop z tegoż ziela soku/ zwiela inych
rzeczy przydaniem: Biora Mirobálany/ ktore
zowia Cytrinos/ to iest zolte/ Mirobálany
Chebuli co naswiejszy po pulterecia lota/ Rá
mianki/ Piotynu/ Kwiatkow Ziolkow mo-
drych/ Borakowych Kwiatkow/ Miodunko-
wych/ y Wolowego iezyka po dwa lory/ slivo.

Damascen wazonych y przebianych/ takze
Rozynkow przez sieko przebiaych po pul fun-
ta/ Papiorki siedm quint/ Wlostej Kaniana
ti tak wiele/ Latryciey/ Rozej czerwoney po
locie/ Camarindow/ y Rasyey trabezyskiej
wyciagnionej po cztery lory/ wody libr dzie-
sieci/ to iest piec kwart: To wespót wazyc/
oproc Camarindow y Rasyey do wyrzecz-
nia trzeciej czesci/ a przecedzawszy/ przydać
soku polney Ruty przechedzonego trzy fun-
ty: znowu wazyc powoli przy ogniu weglis-
tym

stym

stym : przecedzić y chować. Ten także iako pierwszy tychże skutków.

3. Syrop z Extraktu.

3.
Extra-
tus,

Druwa też Syrop z Extraktu z suchej pol-
ney Ruty czyniony/ tym sposobem/ iako
z Bylicy/ albo z Piolynu/ do tych chorób y
dolegliwości/ które są w tym Rozdziale po-
mienione/ bårzo użyteczny. Alez nieważny
ny Aspektarzom/ y niewiadosym/ iednak roze-
cey użyteczniejszy niżli przedmiesz/ bo dale-
ko mniej go biorac/ więcej może nim spró-
wić/ niżli inni.

4. Syrop prosty.

Czynia drudzy tym sposobem Syrop z Ru-
ty polney bårzo prosty. Biora Mirba-
lanow żółtych czterech łocy/ Piolynu/ żół-
tę/ Kaniarki po łocy dwa. Wody stu-
dzienney siedmiu libr. Soku polney Ruty prze-
chodzonego/ Kaniaru cukru po dwa funty.
Waża wyszej pomienione rzeczy w wodzie/
do rozwarzenia trzeciej części : potym s. k. y
cukier przydawaia/ y znówu waża do zga-
szenia syropu/ Klaryfikacja y chowacia do po-
mienionych potrzeb. Przydacia drudzy Sta-
monia do tego.

Oleum

Olejek z Kwiatu polney Ruty.

Kwiatem Ruty polney napełnić naczynie
szklane/ przewiedziwszy go pierwszy prze-
noc na chodogiej chuscie : nalać nań oliwy świe-
żej/ nakrywszy/ przez dwie niedzieli na słońcu
iarym go mieć : Potym w słońcu naczyn-
nu przez czwóć godziny przewarzyć/ przece-
dzić y chować. A gdzieby chciał mieć potę-
żniejszy/ znówu kwiecia świeżego do tegoż o-
leju nalać/ y także go przez dni czterenaście na
słońcu moczyć : potym przywarzyć/ przece-
dzić y do potrzeb chować. Ten

Dzieciś
staj.
Krośto y
stropom.

Dzieciom/ y ludziom ciała miękiego/ ro-
żeszniejszego y pieszzonego.
Strupom/ y wśelakim na ciele krostom/
namazaniem swym/ bårzo użyteczny.

Swierzb/
Lisiate spadza/ po zmyciu w łaźni nim na-
mazuiac.

Swierzb.
Lisiatom

Olejek inny Alchimijski.

2.

Alchimiściowie przez ogień wyciągają ole-
jek z Ruty polney/ biorac ią z kwieciem
swym/ i sposób opisałimy w Piotynie. Ten
służy wewnętrznie tym wszystkim chorobom
którym sama Ruta polna/ albo y Extrakt.
Możego też do masć/ y innych olejów przy-
mieszować/ na spędzenie z ciała krost/ y wśe-
lakich plugawości zwierzych.

Piguly z polney Ruty.

Pilule.

Biora Mirbalańy żółte y czarne/ Che-
buli/ po łocie każdy y po czwóć łot/ Aloesu
dwa łocy bez quinty/ Stamoniey łoc
y quinte : To co namieley wleuc/ a sokiem
klaryfikowanym polney Ruty zacząć : a gdy
zeschnie/ znówu wleuc/ y także iako pierwszy
sokiem zacząć/ y wśuszyć. Toż trzecim ra-
zem wczynie. Tych po quincie/ albo po pu-
tory na raz biorac/ kreć w ciele/ y inne przy-
rodzone wilgotności zakąszone wychodzą.

Czwartodniowym gorączkom/
Gnilcu/ który Szkorbutem zowia/
Melancholicznym chorobom/ y innym w
tym Rozdziale opisanym/ służy.

Kwarta-
nie.
Gnilcu

Przyczynę.

Powiedzia o iednym/ że na odmienienie
zapiekłości w żywocie/ z wśytkiem swym
tego ziela suszonego używał/ miodem prze-
nim piety ciepło go polawszy. Zás na po-
silenie żołądka/ winem z wodą mieszanym.

Zapiek-
ści ody-
maie.

Używaia soku/ iedni na czczo porannu/ dru-
dy na noc : niekiedy samego tylko/ podezas
z przysada. Ale kiedy go chcemy na noc uży-
wać/ mamy do niego przysadzić Mastyki/ albo
nasienia kopru włoskiego/ albo co tym podo-
bnego : bo sam używany/ wzbudza wilgotne
wiatry w ciele/ zład bywaia morzyska/ y gry-
żenia w żywocie.

soku iako
używał.

Kokornak czczy/ Kokornecz/ Rozdział 144.

Jedenaste go rodzajów znay-
dujemy. S ośmi : które są kwia-
tu blado brunatnego/ samca-
mi mianuia : które białego/ sami-
ciami. Dziewiąty rodzaj/ kwiat
ma zielony/ Łacinnicy zowia go/
Fumariam bulbosam viridem,
Greckowie Kapnos Chelidonias
viridis. Dziesiąty Kokornak ma-
ły czczy. Jedenasty namniejszy

Kokornaczek czczy/ a ten do masć
wchodzi/ która Marciatum/ Ła-
cinnicy Herbam Muscatam & Mo-
schatellam mianuia. Te wśys-
kie iednych są skutków/ chocia li-
ściem/ kwiatem y wzrostem są od-
siebie różne. Wśyskie iednak ko-
rzostków okrągłych a czczych/ z wie-
lą odnożystych drobnych/ zwierz-
chu śarych/ wewnątrz żółtawych.

Smaku

Fumaria bulbosa, Capnus
Chelidonias, Capnium Phra-
gmites, Thesium Theoph:
Radix caria,

Holwurtr / Donnerflug / Ha-
nenßporn.

Smaku gorzkiego. Zaraz po zehciu
śniegu / sosiki z ziemie puszcza: w
Márcu w oble y gładkie gálaski wy-
rastá na piadź wzwyż. Listkow
lábrzysto wykráwanych / ciemno
zielonych / ferszych niżli w polney
Kucie: málo nie równey wielko-
ści z liściem Cynowodowym. Kwie-
cia od Ruty polney bládobruna-
tnego. Z tych zá czasem nie głow-
ki / ale strączki malé / w których na-
sienie do soczowice podobne. Já-
ko predko grzmienie nastanie / záraz
liście zwiednie.

Wzrost.

Kosna w sadách / przy płotách:

na polach trawistych.

Przyrodzenie.

Kozgrzewa w wtórym stopniu /
w trzecim wysusza / iak Rutá pol-
na: Wyciera z nieiakim zatwier-
dzeniem.

Mocy Skutki.

Wetrobie zatkaney / y osłabiáley / liście /
kwiat / korzenie / bywa użyteczne / iakim
kolwiek obyczaiem używane.

Wetrobie

Zywot odwilża / á flágmę z niego wywo-
dzi / korzeń miałko wtarty / z pulchry czwierci /
z iakokolwiek polewka.

Zywot od
wilża.

Poty wzrusza korzenia proch z winem / do-
brze sie po wzięciu nákrwosy.

Poty po
budza.

Jádom y truciźnom /

Jádom y

Jadowitemu włášeníu bywa rátkiem.

Jadowitemu

Pániam miésieczne czyszczenie wzbudza / z
winem go piac. Tymże sposobem korzeń
używany.

mu włá-
šeníu.
Miésiecz-
czney.

Zolta niemoc mozem y skoley wywodzi
Biegunki / nasienie z winem cierptim czer-
wonym piac / záwściaga. Także z wodka
przysoyna.

Żółtaczce
biegunce

Glisty z żywota wygania / sok z całego
ziela wypiórowany / po lyżek piaci piac.
Toż korzeń sam z winem używany czyni.

Glistom

Dzieciom máłym / glisty máłacym / na-
przysoyniesy / Kórnák czczy namnieysy /
do używania.

Dzieciom.

Zimnicom morowym / czwierć lotá ko-
rzemia tego ziela / z winem korzennym pić do-
brze.

Sebrze
mórowey

Wrzodom zlym ciáto wyiádácym / iá-
ko iest Káncer.

Wrzodó.

Sistulom / y innym sadzelom zágnitym / y
iádowitym / sok bywa lekarstwem / biorac
go truntem káżdego dnia ráno ná czczo / y ná
noc / po cztery albo piaci lyżek ciepło.

Sistulom.

Alle że niekázdego czásu / ile zimie / mó-
żemy rákowi sok mieć / przeto z suszonego
ziela takli trunek uczynić: wziac całego zie-
la / z kwieciem y z korzeniem ze dwóte albo ze
trzy garsci / cukru biálego lota w šest / albo
miodu iárdzecego czwierć funtá: w konwi cy-
nowey zálutowác / nálawysy ná to winá do-
brego stárego trzy kwátérki / wody także wie-
le / y w kotle wtrópu wrzacego przez godzín
cztery pilno wárzyć: á gdy powoli przechłó-
dnie / przecedzić / y ná chłódzie chowác / dwa
troć ná dzien dáiac pić / dotad áż sie pomie-
nione wrzody pegoia.

Zimie iá-
ko go
trwác.

Wrzody wnetrzne y rány w którymkolwiek
miejscu bedace / ziele y z swym korzeniem w
winie wárzone / á używane leczy.

Wrzodó
wnetrz-
nym.

Też wśytkim dolegliwosciom służy / kto-
rym Rutá polna.

rućie pol-
ney podo-
bny.

Ciału

Wzrost Ciąlu wzrostami rozładacym podziurawionemu / korzenie z zieleń y z kwieciem w winie napoly z woda warzone / tym le często wymywałac / bywa lekarstwem.

Konstym Romom y
y byde Bydlu rany y bolaczki leczy / wazac to ziele y z korzeniem / y ta woda wymywałac / a prochem z korzenia miałko wtartym zasypujac. Tab.

Lisfais y Lisfais y swierzb spadza / prochem tego korzenia posypuac. Albo z octem go rozetrzec / y iako masę uczynic / a namazowac. Tab.

wzrost Na oczach trosty albo wrzedzenie. Także
na o Zastony z octu spadza / sol z całego ziela z cukrem lodowatym białym puszczać : Al
czach. czynic to kilkakroć każdego dnia.

Kile. Kile / y inne iadworite na członkach wsty
dlowych oboicy płci wzrosty / leczy / ziele y z
swym korzeniem w winie wazac / a wymy
wałac często każdy dzien / a po każdym wy
mywaniu / tegoż ziela korzenia prochem za
sypuac. Doświadczone.

Guzom Guzy nabiegłe z wderzenia / z miodem za
czynione korzenie / a plastrowane / leczy.

Podagrze Podagrykom / y
chiragrze Chiragrykom / wszystko ziele z korzeniem / z
lisciem / z kwiatem / w winie warzone / y pla
strowane / bywa ratunkiem.

Złoty Złoty zylkom boleciacym / korzenie z ziele
m y z kwieciem / a z Rozana masć / albo
z Topolowa wuluc / y wazyc az sol wywre / y
cieplo na chusteczke przykładac / często od
nawiać.

Parchom Parchy y strupy goi / ziele to z korzeniem y
z kwieciem warzone w wodzie / często prze
mywałac.

Ranom Rany z wrzedziat plugawe y sprosne.
Gnilcu Gnilce w wsciech /
Dzieguie Dziegne goi / proch tego ziela z miodem
wmięsc / y pomazowac.

Wzrost Wzrost w nosie Polyp leczy : wziac miał
ko wtartego ziela lot / Aloepatyku / wapna
niegaszonego po pul tota : To wespół w mo
dzeru co nasubtelniey wtrec z miodem / y
tym wzrost w nosie mazac. Taj masć

Rancer Rancer w nosie leczy /
Ranom Rane także każda świeża. Także
świezym. Rany zaplugawione / zagnile /
Wzrost Wzrosty sprosne / wychedaja /
nieśu Mieso dzwile w nich trawi / prochem te
tego ziela zasypuac / woda warzonego ziela
pierwey przemywasy.

Fistulom Fistuly zawięra / warzone ziele z korzeniem
w winie / y tym sprycowane każdego dnia kil
kakroć / a po każdym sprycowaniu / prochem
tegoż ziela zasypuac. Dac przetym iuch
z tego korzenia warzonego pic / dotad az sie do
stacecznie zgoi.

Vnguen **Masć**
tum. Masć ranom wśelakim słuza caze czczego
Kokornatu / ktorego wziawasy z kwie

ciem lotow sejnascie / Oliwy świeżey lotow
trzydziest y dwa / glist ziemnych lotow osm :
To wszystko na weglisym ogniu wazyc / az
sol wywre z ziela : Potym przydac sywice Jo
dlowey / albo Sosnowey / Terpentyny / po os
smi lotach / wosku iarszego lotow dwana
ście : To wespół rozpuscic / przydamy korze
nia Kokornatu czczego miałko wtartego ze
trzy loty / Aloepatyku / Kokornatu dlugiego
korzenia po dwu lotu / glist ziemnych wśufo
nych y miałko starych lot / Szafranu czwiere
loty : To wszystko w oliwe / w ktorey pomie
nione rzeczy sa rozpusczone / wśpaci / pilnie
mieszać bez przesłanku / az ochłodnie y zge
stnieje. Tak masć bedzie koscowna nietylko
wśelakim ranom / ale y przecietym nerwom /
albo suchym zylom.

Wodka.

Z Catego ziela / w Balneum maris ma być
zpalona. Słuzy tym wszystkim niedostan
ciem / ktorym samo ziele.
Czy nie wymywał / y po krapce albo po
trzech w nie puszczać dobrze : spadza wrzedzie
nie / trosty / y małuly.
Wzrost iasny y bisty czyni.
Drzenie rak leczy / często ienta wymywałac.
Plany / y zmazy zciat wychedaja wymy
waniem : Jeno iey pierwey trunkiem wśywac
dla przepolerowania krwi.
W wsciech rany / y owrzedziatosci / leczy.
Slinogor / y wzrost w garle goi /
Spuchniemu garla bywa ratunkiem / cie
plo ploczac.

Wino.

Z Tegoż ziela / iako z polney Ruty może być
wino czynione / y z korzeniem go bierac /
tym sposobem iako Omankowe wino. To
Czasu morowego powietrza bywa barzo
wzytecznym trunkiem.
Wleczeniu wzrostu ktory zewia Rancer /
jest wzyteczne. Tym sposobem
Fistulom zastarzalym.
Gnilcu wnetrznemu albo Szkerbutu /
Grance miazacym / lekarstwem bywa /
Krostom iatrzacym / y suchym /
Tradu / y inemu ospeceniu ciata / miasto
trunku pospolitego.

Konfekt w cukrze z kwiatkow.

Tym sposobem iako z R. sey bywa czyniony.
Wartobie zatłancy chorey / słuzy.
Krew poleruje.

Sol.

Z Wszystkiego ziela tego / tak iako z inych
może być robiona sol / ktora do pomie
nionych chorob może być wśywana.

Oleik.

Z Leiek z Kokornatu czczego / przeczysz
nym sposobem w Rozdziale o polney
Rucie może być robiony.

Ranom.
Nerwom
Aqua stil
latitia.

Guzom
Wzrostu
Drzeniu
rak.
Planom

wsciech
rany.
Slinogor
spuchnie
nie garla

Vinum

Morowe
mu powie
trzu.
Rancer

Fistulom
Skorbut
Francy
Krostom.
Tradu

Confer
ua.

wartobie
Arwi
Sal.

Oleum

Syrupus

Syrup z soku wyciągniiony.

Tym rownie obyczaiem / iako w polney
Kucie pisalo sie / moze go uczynic.

Succus.

Soc wyciągniiony.

Extrakt / tak iako sie w tnych ziolach opis
salo / moze być wyciągniiony.

Rozsadek.

Nylili sie / y teraz myla / ktory porzenia
Kotoryce wiekszy do lekarstw vjem. a
li / masto okraglye Kofernatu / y mazy w
mektorych Apetach vjywna : gdyz obosy
ziol tych w porzeniu sadney spolecznosci mi
nadyne sie.

Kotoryc mniysza / Rozdział 145.

Fumaria tertia, Corydalis.

Listie ma Koriandrowemu
podobne / ieno mniysze y dro-
bnieysze. Rozdzet z iednego
korzonka niemalo puszca / cienkich / y
niewysokich : w wierzchu tych kwia-
tki / iako iakie praski. Korzonkow
takze drobnych / rozpierschlych / cien-
kich / dlugich / a bialych ma wiele.

Wskiesce.

Na rolach / y na pagorkach sprza-
wowanych roscie.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza we wro-
nym stopniu.

Moc y Skutki.

Kolice.

Kolice y darcie w żywocie z osobliwosci
przyrodzenia swego bywa lekarstwem / ca-
le y zupełnie brane ziele / tak swiezo zielone / i-
ako suszone / y prochem przez kilka dni w wie-

nie bialym pic dawane / biorac go na raz po
czwierc lota / albo po pultory. Galen.

Nardusek / Kaza Wloska / Rozdział 146.

Nardus ogrodny / abo Nardu-
sek / Kaza wloska drudzy zo-
wia / Kacza na dwa lotcia
wzwyż niemalo galazek z siebie pu-
szajac pelnych listcia / abo trzylistu-
do Konicza podobnego. Nasienie
Fengrefowemu podobne / iedno iz
mniysze. Smaku lekarstwiego. Za-
pachu wdziecznego / ktory iako nie-
ktory twierdza / siedmktoc przez
dzien vtraca / y zas siedmktoc do nie-
go przychodzi / a to potki tkwi w zie-
mi y roscie : po wyrwaniu nigdy

go nie vtraca : nabaziey pael nie /
gdy sie ma na niepogode dzidzowa.
Na wierzchu galazek glowni ma / z
ktorych kwiatki bladebrunatne wy-
chodza. Nasienie iako iaglane. Ko-
rzonki dlugie biale / mocne.

Wskiesce.

Roście w ogrodziech siane. w Lip-
cu kwitnie y nasienie daie.

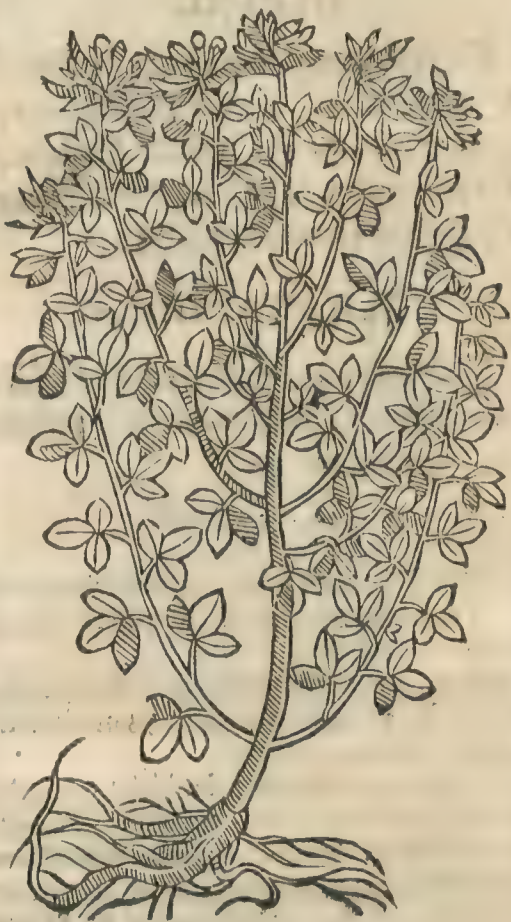
Przyrodzenie

Nasienie w 2. stopniu rozgrzewa /
nieceo wyciera y stwierdza. Gal: 7.

Moc

Lotus sylvestris & latius, Handa choca, Trifolium odoratum, Nardus domestica Serapioni.

Gartentlee/ Siebengelzeit / Nar-
des.

Moc y Skutki.

Pachyrizo Pachyrizu bole všmierz/ nasienie z slaw-
nym nasieniem vtársy/ z winem białym
stodkim pić dajac/ albo z polewoła Ro-
zynkwa. Dios.

Zoladku. Zoladek zimny rozgrzewa/ w winie go wár-
zac y piac. Abugerig.

biegunko. Żywot w biegunkach stwardza/ w wodzie
wárzony/ a trunkiem vzywany.

Kolice Kolicey re żywocie frogiemu gryzieniu by-
wa ratunkiem/ wárzone y pite w winie czera-
monym/ albo y w wodzie. Abugerig.

Oczom Sok tego ziela z miodem/ zastony/ páwlo-
ti/ wrzedzienie z oczu/ spadza puszczany. Dod.

Ogorzeli Plany na cieple/ y ogorzeline od stonca.
nie pláno Na twarzy wśelakie zmaży/ nasienie y z
zmázom. miodem vtarte/ wychedaja. Toż ziele samo
y z listem czyni. Dios.

Właso- Od niedzwiatka własonym bywa lekar-
nym od stwem/ nasienie y z ziele swym na ráne pla-
niedzwia struiac. Ale żeby to na zdrowe ciało niezáslo/
tká. boby ten ból do niego sie przyciągnal. Abuge.

Właso- Także od iney gądziny vřekniomym/ listie
nym od z kwasnym miodkiem piac/ bywa ratun-
besty iá kiem. Dios.
powuych

Toż czyni náparzanie/ y przykladanie wře-
skiego tego ziela/ to jest listcia/ płacza/ porzes-
nia y z nasieniem. Dios. Suchs.

Obrásonym od Niedzwiatka/ albo od Od nied-
wiesá/ bywa lekarstwem: nasienia ze dwa-
dziescia ziarn z winem piac. Albo listie ze
wřyskim bylem swym w winie wárzone.
Plin.

w Podágrze w Ktoey nogi nápuháia: Podágrze
oleiel z tego Nardusu rospadza puchline.
Atabari.

Száty od molow zachowuje. Molom

Puchlinie we wřyskim cieple świeżey. puchlinie

Łonu białogłowiemu boleiacemu y spu Łonu spu

chlemu y máciey boleiaacy/ lekarstwem o- chlemu

sobliwym y przedkim bywa/ wárzac to ziele/ y

nim okładajac/ y náparzajac iá. Mesaruge

Pleure y Kłocie w bokách/ listie y z nasie- Pleurze

nim w wodzie wárzac/ y piac. Dios.

Moczni ciężkiemu puszczaniu. Kiem. Moczni

Padajacy niemocy/ toż piac/ jest ratun- Kádutku

Żaduseni mácie. Máciey.

Miesieczna wřubdza/ nasienie/ y z listem Miesiecz

wárzac/ pić. Nasienia wřiac trzy czwierci lo- cney

rá/ a listia pul lotá/ ná raz. Dios.

w Żebrách trzeciego dniowych/ trzy listki z Trzecia-
woda vtársy/ przed przysiciem iey pic. Albo
nasienia trzy ziarnka z winem. Dios. także

w Czwarodniowych/ cztery listeczki/ albo Czwar-
cztery ziarnka: także z winem. iacze

Korzen wchodzi do lekarstw/ przeciwo Trucizno

iádom y truciźnem. Także: Ziarn 20. nasie-

nia z winem piac/ toż czyni.

Bolesci w bokách z zamulenia wnerzno- Bofó bo-

ści pochodzace/ oddala/ piac ziele/ także na- leiscym

sienie. Galen.

Wrzody zle á ciało wyiadajace/ nasienie Wrzodo

na nie plastruiac.

Do skutku małżeńskiego pobudza/ ták z po Pobudza

trawami iáko w trunku.

Kamien w nerkach y w pecherzu krzy. Pl. Kamien

Oleiel.

Rány świeże zawiera y goi. Także

Dzieciś przepukliny leczy/ mázac nim. Dod. Ránom.

Rosadek

Jedzy Ziolopisy/ iedni go chea mieć/

Lotum sylwestrem, drudzy Satiuam, Al-

bowiem iáko Teofrást piše w 2. w 14. tego

imienia ziol jest wiecey redzaiom. Jednak

niewatpiac/ to własne ziele jest/ Ktoe Lo-

tum sylwestrem nazywáia/ y Ktoe Satiuam

zowia. Samo przesié roście na polách

w Libiey/ w Kámpániey/ w Angliey/ ic.

W tych stronach samo nie roście/ ieno w os-

grobach siane/ ogrodna iá zowia. Ten Lo-

tus dla zapáchu miedzy Lctami/ Bogó ná

rostoř roście/ o cym Homer pisał y Plin: w

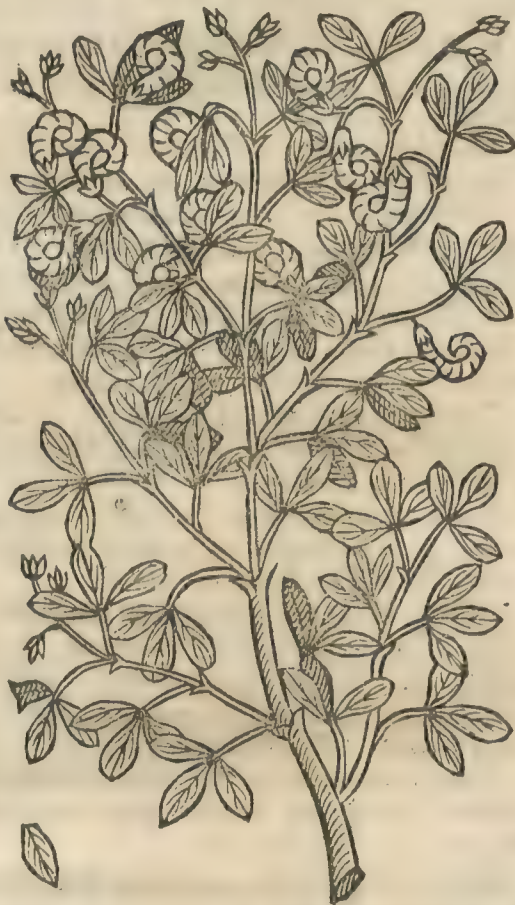
22. w 21. Z tego nasienia pásterze w Lypcie

chleb sobie pieka/ Ktoy on Lotomerram zo-
wie. Plin.

Mawrot/ albo Szodrzieniec/ Rozdział 147.

Cytisus.

Vinentlee.

Mawrot/ nie jest ziele/ ale chro-
ścina/ wysoka/ biała/ iako strze-
ligłozyna/ wysokości Mintinkowey/
gałazki łokietne puszczając. Na
tych tróylist iako na. Komonicy
mniejszy/ w środku grzbiet wy-
niosły/ który starty/ pachnie iako
Gorczyca biała. Smak/ iako w
Cieciorce świeży. Kwiatu blade
żółtego na kształt Grochowego/
czarno nakrapianego/ a zimie kwi-
tnącego/ aż do wiosny. Z tego po-

tym strączki na kształt ksieżyca trzy-
we/ w nich nasienie iako groch/ albo
wyka płaskie.

Wskiesce.

Ta krzewina w naszych krajach
nie znayduie się/ ale w Kampańey/
naprzędnięka na Insule Cythno.
Włosy pija/ iż za niedbałstwem
z Włoskiej ziemi wyginał.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia letniego/ iako
liście Szazu. Rosprawnie/ rospra-
dza. Galen w 7.

Moc y Skutki.

Świeże bolaczki/ napuchliny/ rozgania/ puchliny
awieży.
z osrzedka białego chleba/ liście wwie-
ciarowy/ przykładac.

Mocz nad przyrodzenie zatrzymany wzbu- Mocz.
dza/ wazac liście z kwieciem y z nasieniem/
a piac. Dios.

Niedzy włami przy pszołach/ gospodae Pszolom
rze radzi go sadza/ bo im wdzieczna pasza
bywa. Dios. Bywa y bydło wśielakiemu
przyjemna pasza/ y kłosoś/ świeży y suchy.
Kolumel. Przeto go rozmnażac na każdym
polu może/ gdyż żadnym gruntem nie gár-
dzi. A temu każda niepogoda ściępi. Plin.
Kolumel.

Dziatki piersiami karmiacym/ dostatek Mankó.
mleka do
starek da-
ie.
mleka daje/ Mawrot suchy/ przez noc w wo-
dzie moczac/ nazajutrz one wode przecedzić/
liście ono mocno wyśać/ y tego wziac pulso-
ry kwarty/ a winą troche do tego przylawoy/
pic dawac. Kolumel. Plin. Też pożytki
czyni/ ktore ptasza wyka/ ktora też Wilczym
grochem zowia/ tylko że Mawrot przedzey.

W chorobach rozmaitych bydło leczy.

Z żadney pasze bydło wiecey mleka mieć
nie może/ iako z Szodrzienca.

Bydło le-
karstwo.
Pasza.

Marzaniec/ Lilia wodna Eypska: Rozdział 148.

Zółto to glabowato roście kła-
czem Bobowi Eypskiemu po-
dobne y liściem. Kwiatu białego/
Liliy podobnego/ który gdy słońce
zachodzi/ w wodzie się kryje: zaś ra-

no gdy wschodzi/ z wody się wyno-
rza y rokwita/ wysoko się nad wo-
dę wynosząc. Z tego kwiatu głów-
ka bywa iako makowka/ ktora po-
zaścin słońca/ w wodzie się kry-
je/ zaś poranu z słońcem wynarza.

Theophrast

Lotus Ægyptia, Handacocha.
Egiptysch waſſer Lilege.

Theofraſt piſze / że ſie kwiat tylko
w wodę kryje : y z tad nazwiſto
Marzaniec. Naſienie w główce
podobne iągłom / które po zagniciu
główek na kłupie / płocza y ſuſza / a
mielac chleb pieka. Korzeń / który
Korſion Theofraſt mieni / kſalt ma
pigwowego jabłka. Zwiérzchu iá-
kaſztánowy orzech ciſawy : biały
we wnątrz. Tego tak ſurowego iá-
ko pieczonego y wárzonego vzywá-
ia tamci ludzie. Smaku iáko żółteſ
iáia twárdego.

Wſiepsce.

Tylko w Eypcie po polách roſnie/
gdy Nylus ábo y Eufrates / według
zwyczáiu / po ziemi wylewáia.

Moc y skutki.

O przyrodzeniu y skutkach tego / áni Dioſko-
rid / áni Theofraſt / nie nam znákomicie
nie zoſtároili : tylko że Eypczycy naſienia ná
chleb vzywáia. My też o nim nie piſzemy.

Krowia reż / Roſdział 149.

Myagrum, Vaccaria.
Kuhtraut / Kuhweytz.

Krowia reż / od inych Pſzeni-
ca czarna nazwana. Ziele krzy-
wogaleziſte / dwulokietne. Li-
ſcia / do Kery / która Marzana wie-
rſza zowia / podobnego / białawego /
ſpiczáſtego / okolo kraiów wyſczy-
panego. Kłacza proſtego / w wierz-
chu gałazeł wiele. Ná tych kwiat-
ków drobnych nie mało białych przy-
roſczkach / iáko w ſengreku / poſi-
ſwieże / barzo gorzkiego ſmaku : áż
gdy ná ſłonce przeſchnie / bywa ſło-
dkie y wdziejczne.

Czarna Pſzenica Krowia.

Jeſt drugie ziółko / od Theofra-
ſta y Galena Myagrum, & Tri-
ticum Vaccinum & bouinum,

Triticū
bouinū
nigrum
Stele-
phuros
Plinii.

Grefowie Melanpyron zowią :
 Mly / Krowia pszenica także / albo
 czarna mianuiemy : przeto że bydłu
 rogatemu bywa przyiemna pasza /
 y nie szkodliwa : y że sie z pszenice ska-
 żoney rodzi / iako y Łakol / ieno nie
 jest szkodliwa iako Łakol / ani tak
 głowy nieobraza. Pretu na łotiec
 wzwyż / dwie albo trzy różeczki pa-
 ra pochodzące z bokow puszcza : na
 których listeczki długie / szczuple / o-
 strzypiczaste / ciemno zielone : a w
 wierzchu gąłazeł łiscie albo kłosa sę-
 rotie / miazgę / y na pozor wdzięcz-
 ne / pełne listeczków y kwiecia / od
 spodu ku wierzchowi pochodzące-
 go / które niż rostkwiną / pomieśa-
 ne z listeczkami rumianemi / Isna sie.
 a gdy sie rostkwiną / żółtey barwy
 napoly z rumianą. Te gdy opadną /
 listki rumiane w zielone sie odmie-
 nią : aż kwiecia supinki cienie y
 obśerne / w których nasienia do-
 statek / pszenicznemu podobnego /
 iedno mniejszego / czarnawego.

Wzrost

Rosną między pszenica y żytem :
 y z tad rozumieją gospodarze że zbo-
 żu bywaia szkaza. Pierwsza nie tak
 naszym pospolita / iako wtóra. W
 Zelandië / w Holandië / we Fran-
 cië / w Anglië y w Niderlandckich
 stronach / a ile pierwsza / sieia.

Przyrodzenie.

Jest przyrodzenia rozgrzewia-
 cego y odwilżaiącego.

Moc y skutki.

Oley.

Anoty.

Wstom

Bolacz-
 kom.
 Chropo-
 watości

Nasienia oley / przetrutę go y na ogniu
 przysmążywszy / w prásach wybiłia : kto-
 rym rozgi suche pomazuiac / miasto kłotow
 do Łagancow / y miasto świec / używaia.

Wstom potężnym bywa lekarstwem / na-
 mazuiac nim. Plin.

Także bolaczkom nabrzmiałym / Ziele y
 nasienie / plastruiac / użyteczne.

Chropowatość ciała spada y gładkie

cyni / nim namazuiac. Dios.

Oley ten podobny skutkami y smakiem
 Logowemu / albo Sesamowemu : przeto
 gdzie tego ziela dostatek maia / oleia z niego
 nietylko do swiecenia / ale do omaszczenia po-
 traw używaia.

Także / gruczołom twárdym na żylach
 pierch. Toż

Wstom bolejącym z przymiotem / oleiem
 namazuiac. Albo nasienie w wodzie / albo w
 mleku warzac / a ciepło plastruiac. Tab.

Rozładek.

Zych Rys Krowich / klada ich iesze niekto-
 rzy dwa rodzaje / ale że nie sa żadnego uży-
 tku / otkrom do paszy bydłu / opuściliśmy je.

Lnica / albo Lnicznik / Rodzina 150.

Pseudomyagrum, Chamæ-
 linum.

Flachsdotter, Leindotter.

Lnicznik albo Lnica / różge ma-
 na łotiec gąłazista. Łiscia do-
 retowego / który sarkowni-
 ciem y smilem drudzy zowią. Na
 wierzchu

Do swie-
 cenia y
 do iadła.

Gruczo-
 łom.

Wstom

wierzchu różg są kwiatki / potem z
tych za czasem głoweczki z nasie-
niem drobnym słodkim.

Miejsce.

Na polach między zbożem / y mie-
dzy lnem rośnie.

Przyrodzenie

Nieźnie rozgrzewa / y odwilża
zięle y nasienie.

Moc y Skutki.

Nasienie tychże skutków których Sesa-
m / albo Logowa cudzoziemsta.

Bywa wyprasowany olej z nasienia / któ-
ry tychże skutków jest iako Sesa-
mowy / do żywienia / y do świecenia.

Nasienie iż jest słodkie / bywa wdzięczna
zobowiązanym y chciwa.

Oleje po-
dobne
Sesamowemu.

Prakom
zobowią.

**Wicziotek / Błagacz / Wierzbowa / Winozięle /
Rozdział 151.**

Oenotheris, Oenuris, Sali-
caria, Onagra, Oenothera.

Weinwurtz / Weinkraut.

Rzadka komu to drzewko zna.
Dłonie / dla odległości miejsca /
na którym rośnie / iako na pusty-

niach. Chrościnka jest na wzwyż
człeka / mając liście podobne wierz-
bowemu / jedno dłuższe y szersze / Li-
liowemu wielkością y szerokością.
Kwiat wielki / szeroki / Różany. Ko-
rzeń biały abo lirowaty zwierzchu /
wewnątrz biały / miękki / długi /
gęsto odnożyisty. Winnego zapá-
chu zwłaszcza suchy.

Miejsce.

Rośnie na górach y pustyniach
odległych y lasy okrytych.

Przyrodzenie

Z zapachu jego znaczy się być tego
przyrodzenia / którego wino. Gal.

Moc y skutki.

Korzeń z winem / prochem pić / albo mo-
żony / abo w nim warzony / okrzusztow-
y / srogosc wczłowiecze / odmienia w last-
wość y w ludzkość. Dios.

Bestyc okrutne y srogie blaga / w wodzie
go warząc / a onym ja pić dając. Dios.

Wzody ciała psujące zawściąga / woda
ta w którejby ten korzeń był warzony / wymy-
wając. Dios. Brateuas.

Smertnym y frásowliwym tego korzenia
wzywać dobrze / ich frásunek y stramia. Theo.

Okrutne
i odmie-
nia w las-
stawe y
ludzkie.

Także be-
stie.

Wzodó.

Smertnym

Ostrożeń / Rozdział 152.

Ostrożeń / jest kłacza cienie-
go / dwulokietnego / a trzygra-
nowitego. Od spodu liście

na kształt Roże / miękko ościste / po-
dlugowate iako wołowy język / bia-
ławe / a na końcach ościsto kolace.

Cirsium.

w wierzchu różg listeczki w kupce /
blekitnawe. Te wykwitnawszy / w
perzenie sie przemieniają. Korzeń
obmieszny.

Mieysce / Czas /

Koście na mokradłach / na mieys-
cach piaszczystych y górnych. Ma
byc zbierany w Czerwcu y Lipcu.

Przyrodzenie.

W pierwszym stopniu rozgrze-
wa y odwilża.

Noc y skutki.

Złom w gromadzie zbiegłym y ościelłym /
Korzenie tłuczone y przywitane / służy : abo
wtem zaraz boleści ich ostrąmia. Dios. 3
Andrea.

Złom w
kupce zbie-
głym.

W drzeniu y rozbytym rozpaleniu serca /
proch z korzenia tego ziela z wodką iegoż / al-
bo z ucha warzonego pic dając / wielkim le-
karstwem wdąia go być : acz to o własnym
Wolowego ięzyka korzeniu drudzy rozumieją.
Wiecey o skutkach tego ziela od starodaw-
nych Ziołopisow niemamy / ani poslednich.

Serca
drzeniu y
rozpale-
niu.

W gorączkach dobrze tegoż prochu korze-
nia używać / także z iego wodką / albo z iaka
inną przynależacą.

Gorącz-
kom.

Rozsadek

Niepzystojnie to ziele Wolowemu ięzy-
ku równia / bo ięzyk wolowy niema li-
ścia od spodu na kształt Roze / iako Ostro-
żeń ma. Wolowy ięzyk rozga ma obla / O-
strożeń trzygranowita. Wolowy ięzyk kwie-
cia swego nieprzemienia w Welnianki / iako
Ostrożeń nąś.

Gwiaźdzeczki / Gąstierki / Ziele dymieniczne / Gąwedą /
Rozdgiat 153.

Dwoiakie jest / samiec y sa-
mice. Samiec / abo pierwsze /
różgi ma twarde / z drewnia-
le / których dwie / podczas wiecey z
korzenia wyrasta / lotietne / niekie-
dy tylko jedna. Liście około kłacza
przydługim / wąskie / ostro kosma-
te / ciemno zielone / smaku gorzkiego :
Przy wierzchu kłacza kilka gałązek /
na wierzchu których kwiatki żółte /
Kumienkowym podobne / abo O-
manowym radniey / ieno nie tak śe-
rokie swym rozłożeniem / mając oko-
ło głowki listeczki promienisto roz-
dzielone / na kształt Gwiazdy : by-

waia niekiedy czerwona / y bró-
natnawe. Korzonków ma drob-
nych wielkość / włosienkowatych /
rozpięzchłych / Gwoździków fra-
mnych zapachu : jednak w środku
ma korzonek sporży / na kształt Czar-
towego źiębia. Ku Jesieni kwi-
tnie / potym w pyzysie nasienie sie
obraca / a z tym go wiatr po powie-
trzu roznosi.

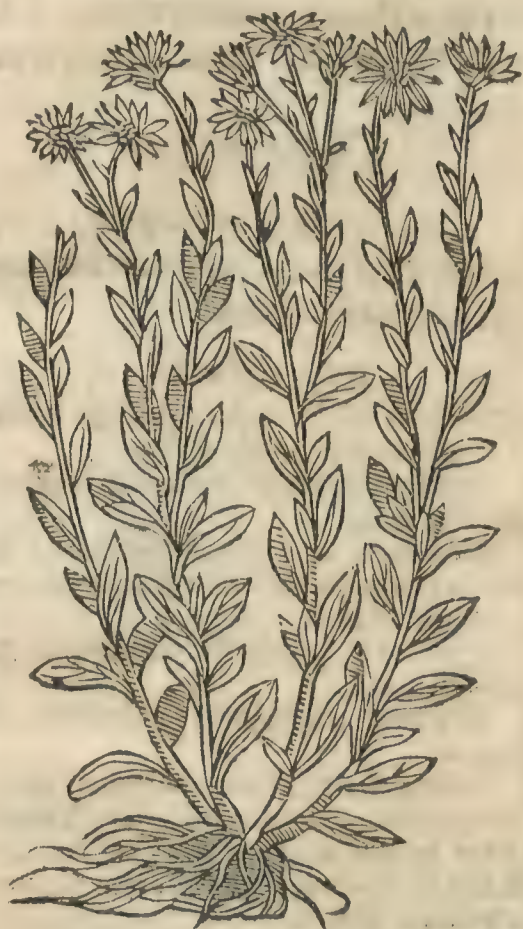
Drugie / Samice / pierwszemu
podobne / tylko że różgi y liście o-
strokosmate / a dłuższego / niemal
iako Psie iezyczki. Kwiatu z rumi-
nążółtego / y iakoby migocącego.

2.

Mieysce

Afteratticus, Stellaria maior,
Inguinaria, Bubonium, Stella
Attica.

Sternkraut/ Bruchkraut/ Weger-
kraut/ Scharrenkraut.

Wieniec

Koście na płoninách/ na págor-
kách/ na górach y w dolinách/ w
leśiach y na łąkách.

Przyrodzenie

Galén w 6. Księgách piše ie być
przyrodzenia mieżanego/ iako Roża:

Kozi groch/ albo Lyszczyca/ Rozdział 154.

1. **K**ozi groch/ spodnie liście ma
podobne do Anyżowego. w
wierzchu różg ma główki spi-
czaste/ w których nasienia pełno /
Czarnusze podobnego. Kłącza to-

wychładza / rozprawnie / ieno nie
tak ściaja y zatwierdza: rospadza/
trawi y wysusza/ iako z iey gorzko-
ści baczyć się może.

Moc y skutki.

Złaskowi goracemu bywa ochłoda/ ko-
żenie świeżutkie/ a przykładacie. Dio.
Zapalonym oczom/
Wydeciu kłski w stoleu/ korzenie rostarze
y przykładane/ wsteczne. Dios.

Dymienice/ nie tylko przykładaniem/ ale y
zawieszaniem swym/ leczy. Gal.

Padańce niemocy w dzieciach/ bywa
przedkim rąnkami/ kwiat w wodzie warzo-
ny piac. Dios.

Slinogorz tenże trunk leczy. Dios.

Sucha Gáweda na bolesne dymienice by-
wa lekarstwem/ przykładacie. Dios. Albo
tylko zawieszona iako Plinius piše. Albo go
tylko w reku trzymacie/ dymienice rozgania/
y boleści wciśa.

Wszystionym od bestii iadowitych/ korzeni
z swym zieleń piac/ bywa lekarstwem.

Właskowym od wściekłego psa/ świeże zie-
le z starym wieprzowym sadłem wlektys/
przykładac.

Gadzinie z domu wypędza/ sucha kładac

Boleści w kroku obojczy płci wstrąnia/ przy-
wieszniac to ziele do bioder/ albo plastruiac.

Padańce niemocy bywa lekarstwem/
głowi iedzac/ zwłascz Gáwedy kwiatu nie-
mianego: A to na zchodzie Kiejszcą/ pod zna-
kiem Panny. Apul.

Boleściom sepytecznym w biodrach/ przy-
wiazaniem/ albo plastrowaniem/ bywaratun-
kiem.

Rozgdek.

Zo ziele Gáweda nazwane/ od członkow
wstydliwych którym rąnki czyni. A tak
kone członki chore Gáweda zwali. Gwiazd-
kami: że kwiat ma na kształt gwiazdy/ które
ciemney nocy lśna się iako iskierki/ dla czego
też Iskierkami/ albo Jaskierkami zowią go:
y kto tego do nich niewie/ rozumie że iaka po-
tusa. Zowią go też zieleń dymieniecznym/ i
dymienice leczy.

kiećnego/ gładkiego/ a wewnątrz
czczego.

2. Lyszczyca poślednich Diolo-
pisow ma liść gładki/ obszerny/ so-
ku pełny/ a mięzsy/ podobny liściu

Hopyrum Phaseolum.

Bocksbonen.

Bobu włoskiego/ a na iedney dlu-
giey stopce tylko trzy listeczki: Od
szrodku klacza/ puszcza biale kwia-

tki: z tych potym nasienie/ o któ-
rym sie mż wyszsey powiedzialo. w
smaku do Czarnuchy podobne.

Mieysce.

Na polach roście wilgotnych/ iá-
lnych/ a sloncu otworzystych. Tak-
ze na pagorkach/ na mieyscach iezie-
rzystych.

Przyrodzenie

Kozgrzewa/ y wysusza na sloncu
wtórego stopnia/ rozprawnie/ wy-
ciera/ y zatwierdza.

Moc y Skutki.

Nasienie wyszsey dáia przeciw káslu z Bóslu.
miodowa syta pic. Toż też

Przeciwko ciężkości w piersiach/ y zámule- Pierś
niu ich. Dios. ciężkość.

Tym które wotrobá z zámulenia/ y z zár- wotrobie
tkania zbytniego bolewa/ iest wyteczne zwi-
nem nasienie pić. Dios.

Uplawy białogłowskie zámwściaga. Ra- Uplawo.
stor Durantes.

Tot krwie skadkolwiek zástánawia. Du- Toku
rantes.

Krwia charkáiacym y plniacym bywa y Krwia
zyteczny/ wárasz y polewke pić. Albo pro- plniacym
chem miálko wtartym potrawy potraszáć.
Także do trunkow przynależacych sypány/ a
wywány. Galen.

Ciała ściaga/ zgeszcza/ y stwierdza.

Biegunki y ciężaczki zámwściaga/ Duran. ciało zgo-
sca. biegunka

Flolki Wárcowe brónatne/ Rozdział 155.

Sa dwoiakie: ogrodne/ y plon-
ne Podlasczki. Ogrodných ro-
zmaity rodzaj/ pelne y proste/
brunatne/ modre/ biale/ a te wshy-
stkie wdziecznie pachniace. Te wshy-
stkie listcia sa Bluszczowemu podo-
bne/ ieno mniéysze/ ciensze/ a zielo-
ności ciemniéyszy: okragłości Ko-
pyrnikowey/ ale ostrzeysze y mniéy-
sze/ po ziemi lezace. Rózgi żadney
niemiéwaia/ tylko sypuleczki albo
stopki dlugie/ cienkie/ na dlon w-
zwysh/ a na kazdym z osobna kwiate-
czek: ten gdy opadnie/ wyrosta z nie-
go glóweczka mala zielona: nasie-

nie wniéy iáglom podobne. Ko-
rzeń cienki/ obdluzny, z drobnymi
odnozkami. Z tych iedne pachniace/
drugie nie. Jedne biale/ a te pospo-
licie martwe/ o piaci listeczkach, iá-
ko y Podlasczki: z ktorých sa tež nie-
które pelne iáko y brónatne.

Sa iésze inne Flolki/ kástaltem
kwiatu piérwshym podobne/ ale li-
sciem y klaczem daleko rózne. Te
drzewnymi/ abo górnymi/ abo wy-
sokimi zowiemy/ dla tego iż klacza
sa wysokiego na dwa lokcia/ iáko na
iákich drzewkach rosnace. Jedne
kwiecie brónatnego/ drugie zóltego.

Listcia

Viola Martia, Viola purpurea
Blaun oder Braun Mertzten vcieln.

Liściea długiego / spiczastego / y przy
glebszym karbowanego. Korzenia
miazgęgo gęsto odnożyłego.

Siodmy rodzaj fiołków / także
kłaczysty / z gęstemi gałązkami. Na
tych listeczki gęsto siedzące / wąskie /
podługowate. Ale od spodu szero-
kie / około karbowane. Na wierz-
chu żółte kwiatki o pięciolistekach

Ośmy rodzaj są podlaszki bez
zapachu: y tym tylko a barwa bled-
sza / od pierwszych są różne.

Dziemiaty rodzaj / Drzewnym
podobny / który leśnym y dzikim
zowiemy tylko listu zaostrego
długiego / gładkiego / a nie karbo-
wanego.

Wskazy / Chowanie.

Pierwsze / rosną na miejscach cie-
nistych / pod sady / pod ploty y par-
kami / przy drogach y ścieżkach.
Rósćcie nie tylko z nasienia swego /

ale y z korzenia pod wierzchem zie-
mie krzewiacego się / iako Pożimki /
abo Niedospiale / tak że od iedne-
go krzaczką / wiele się inych rozmno-
ży. Przez dwie lecie może być cho-
wany / tak kwiat / iako liście do po-
trzeb. Plat. W cieniu mają być
chowane. Podlaszki zaś abo mar-
twe fiołki / po polach / wawozach.
Te zaś które kłaczę mają / na gó-
rach y w lesiech.

Wybor y czas zbierania /

Które na wiosnę kwitną / przo-
dek przed tymi mają. Które w Jesie-
ni. Bo te tam zbyt nię goracości
nie lubią: także ani deszczu. A tych
przez goracość słoneczną / moc się
wyciąga y wilgotność gnie: Za
dżdżem zaś zbyt nim / gniją. Pię
Pię Teofrast / iż fiołki Marco-
we tak zimie / iako lecie mają liście
zielone: iako fiołki polne. Jednak
na wiosnę tylko / w Marcu a w
kwietniu kwitną: przeto mają być
na ten czas zbierane / do potrzeb le-
karskich. Nasienie ich dochodzi le-
cie. Pełne też y pod Jesien kwitną.

Przyrodzenie.

Fiołków liście zielone / wodney y
chłodney są istności. Kwiatki świe-
że / chłodzą y odwilżają w pier-
wszym stopniu. Suche mniej / bo
przy suchych znayduie się iakieś cie-
plo niewielkie / które w świeżych
dla wilgotności ich skryte było.
Wilgotność która się w świeżych
znayduie / odmięcza y odwilża ży-
wot z wómitem. Suche / odmię-
czaia bez wómitu.

Moc y Skutki.

Fiołki wzmierzają bole gorące.
Do odmięczenia żywota kwiatków tych
możemy wyciąć / odtrząść / aż do ście-
cia.

Kolom
goracina
Odmia-
czie.

omi

Oczom / albo y do dwu lotow. Aben, Mesuai.
 Oczom zápalonym z boleścią ich.
 Zápalennu Jezyczká. Tákże
 Kíśce wychodzące z stolca y zápaleniu
 iey/bywa lekářstvem swieże liście z ieczniem
 na mała przystádaiać. Dios.
 Slinogorz. Tákże
 Padátać niemoc dziecinna rátnie / co w
 kwiatku Siolkowym iest modrego / sypulki /
 y to co w nim żółtego iest przez odrzucený /
 z woda pić dáiać wárzý. Tych czásow le-
 piey czynia Julep z Siolkow / którego miásto
 kwiećcia z woda dáiać.
 Płód martwy z żywotá wywodza Siolki
 białe / w wodzie albo w winie wárzone / y
 trunkiem używane. Toż
 Mácić. Mácić spuchły bywa rátnikiem.
 Miesię. Czyśzenie miesieczne wzbudza / tonu / kry-
 że y ledźwiebiałemi Siolkami parzáiać.
 Głowie. Bolenie głowy z picia / wianiec z nich od-
 pada. Tákże februm.
 Suchoty. Suchotym / Siolkami z liściem / z innemi
 siolami odmiękaiać / w tłustey poleroce
 miesieczny wárzone / wielkim rátnikiem bywa-
 ia / chusty w tym maczáiać / y ná pierś cie-
 plo kładać. Często powtarzáiać.
 Głowie. Głowy boleniu z goracey przyezyny / tluc-
 zone / Rozánego olejku troche przydawşy /
 ná czolo y skronie przystádać.
 Siarżenie. Siarżeniu y zropieniu z przymiotem ogni-
 stym / tak liście / iako same Siolki / sa lekář-
 stwem / tlucac / á przystádaiać. Plin.
 Od niedź. Wszkniotym od Niedźwiádká / náśienie
 Siolkow modrych bywa lekářstwem / pić y
 ná rane przystádać. Plin.
 Kolice. W kistkách boleści / brunatne Siolki wklá-
 dáia. Sim; Sethi.
 Głowie. Z koleri bolenie głowy wćisáia / pić y
 woniaiać. Sim; Sethi.
 Mózgu. Mózg suchy odwilżaia / goracy wychla-
 száia zapáchem. Tákże w lug ie kładać.
 Snu. Sen przywodzi tymże sposobem. Albo
 czolo nimi okłádaiać / albo liście przez kistk
 godzin przy ogniu parzone w wodzie / y to
 woda letno ná noc głowe przemywać : po-
 tym ręce y nogi / nie ocieráiać / áż samo we-
 schnie.
 Boleść. Bolećkom z przymiotem ogniistym / li-
 ście swieże tluc á przystádać / ogień wyćia-
 ga / y ból wstramia.
 Oczom. Oczu zápalennu y bolennu / swieże liście /
 przywziamşy wierzchołkow z iezyn / y liścia
 swieżego Makowego porowney części / w
 tluc w dunicy / á przystádać. Plat.
 Succus.

Bywa w Aptekach Siolkowy Syrop ro-
botony / który Compositum zowią / że do
niego wiecesy rzeczy wchodzi. Ten y w leciech
ludziom bedacym fluży. Zwołasz

Pleuron
Kaslu.

ro Pleurach/
w Kaslach goracych.

Pleurze.

Także
w Ochrapieniu y omienieniu.

Omnienic
niu.

Spaniu. Wziac syropu Siolkowego / sy-
ropu z Wlofkow Maki Bozej / syropu z La-
tryciey po locie albo po lyce / y to dac z woda-
ta z kwiecia Grzybienia bialego / na noc pic.

Glowie /
Sercu /

Glowie /
Sercu /

Zoladku /
wzrobie

Zoladkowi /
Matrobie y innym w upaleniu zbytnim.

goraczko
Pragnie-
niu.

w Goraczach Kolerycznych /
w Pragnieniu zbytnim /

goraczko
w gardle.

w Gardley na lezyku gorzkości. Także
w Zoladku y w innych wnetrznościach / z

Kolerze.
Zgadze

Grzybieniowa / z Szezbakowa / z Podrojni-
kowa / albo Jeczmienna wodka.

Iulapiu.

Zgaga gasi.

Julep.

Wziac wodki Siolkowej pul kwarty / cu-
tru kanaru pul funta / na ogniu węgla
stym wazyć / aż pocnie gestnac / y białkiem
go przeciągnac / żeby sie przeklaryfikowal.

goraczko
Arwi.

w Goraczach bywa ochłoda.
Krew zbytnie rozgrzana wychladza. Tak-
ze innych wilgotności rozniecenie.

Zoladka
Gardlu.

Zoladku. Zostrzalości gardla.

Sercu.
Plucom.

Sercu /
Plucom upalonym przynalezacy /

Pragnie-
niu.

Pragnienie wsmierza /
Ciezkosc w piersiach uklada.

Piersio.
Kaslu.

Kaslu /
Goraczke blaga /

goraczko
Pleurze.

w Pleurze wzyteczny.

Julep
wodki

Na przedce moze go tez tak uczynic : wziac
wody z pul kwarty studzienney zimney / wlac
syropu Siolkowego szesc albo osm lytek / pil-
nie przemieszac.

Cofserua

Konfekt Siolkowy.

Violaru.

Araz tak poezna nastawac Siolk / obry-
wac z nich modre listeczki : tych matic
funt / przywziac do nich dwa funta cukru bia-
lego / y wespot w kamienym miedzczu do-
brze utluc / albo wsielac co nadrobniej / a w
sklenice wlozywszy / na sionce wystawic. Ten

goraczko

w goraczach / y w zbytnim upaleniu by-
wa wywany. y dzieciom matym.

Zywot od
wilna

Zywotek im odwilza / y odmleka.

Sercu /
Mozgu /

Serce y
Mozg w goraczach posila /

Zadutu /
Pragnie-
niu.

Chorobie padacacy /
W pragnieniu wielkim /

Pleurze /
Kolerze.

W pleurze dzieciom / y starym wzyteczny.
Kolerze / Także

Koleryczne goraczki wstramia.

Trunek barzo osobliwy.

Aże byc z suchych Siolkow kwiecia / w
wzyteczny chorobom goracym / tym spo-
sobem : Wziac Siolkowego kwiecia garsc /
Maku bialego dwa lozy / polney Dryafrole
garsc / Jeczmienia dwa lozy / Sig suchych
miesistych szesc albo osm : y to w wodzie wa-
rzyć / przydawшы cukru bialego ile kto chce.
przecedzić / a po dobrym trunku tego dawac
pic.

Kolere elomi y nisczy /

Zolta chorobe spadza /

Pleurze wzyteczny / y

Zbrzydzeniu z Kolery wylaney /

Zgaga gasi.

Bolesc glowy goraca odgania /

Suchosc pierci odwilza /

Sen przywodzi /

Slagny snadne odbycie czyni /

Nerki wychladza /

Mozgu goracosc wstramia / pita go.

Zabe pod lezykiem dzieciom leczy / wa-
zac Siolkowe kwiecia w cieklacy wodzie / y
tym ploczac. Także

Slinogorz / ciepto gargaryzmy czyniac.

Wodka z Siolkow.

Z kwiecia palona bywa tak Rošana. Ta-
k w goraczach morowych /

W zapaleniu nerki / także

Matrobey /

Mozgu / albo blonet okrywaiacych go / za-
czym kalenstwo y odchodzenie od rozumu
pochodzi / fluży.

Maciec wychledza z Kolerycznych szozow /

Rospalenie sey wychladza.

Piersiom y

Plucom rozgrzanym / Kolerycznym / zawrze-
dzialym.

Serca boleści wsmierza /

w Zymocie boleści wstramia z Kolery /

Suchym dobrac /

w Zoladku goracosc gasi / trunkiem wzy-
wana / badz sama szegulna / po piaci albo
szesti lytek / badz y soliem z sey kwiecia zimie-
šana.

Glowy bolenie wsmierza / chustke w niej

maczaiac / a przykladaiac.

Szyfki w troku. Także

Debele boleiace wstramia / maczaiac w

njej flexustki / y na niej kladać : ile gdzie-
by przymiory ogniste przytym byly.

Gdzieby wiece do trunku sey wodka nie est-
walo / moze tez tak uczynic / a w taz bez

dzie : Wziac wody z Jeczmienia warzo-
nego / w ktoreyby listie Siolkowe / Slaz

mnieszy z Lodowatym cukrem wrzal / a
przecedzwszy / wziac sey wody na raz z szesc
lytek dobrych / wodka Siolkowej dwie lyte /

goraczko

Pono.

Kolerze.

zoltaczce

Pleurze.

Zbrzyd-
niu.

Zgadze.

Glowie.

Piersio.

Sen.

Slagnie.

Nerkom.

Mozgu.

Zacie.

Slinogorz

Stillati-
tia.

goraczko

Nerkom.

wzrobie

Mozgu.

Maciec.

Piersio.

Plucom.

Sercu.

siwoiowt

snchomi.

Zoladku.

Glowie.

Syfkom.

Debele.

Trunek

infy.

	<p>dołu siolkowego ileby się podobalo. Takow wy trunek pragnienie zbitnie oddala / gorac coć i rozpalenie we wnętrzu wychładza / y gasi.</p>	<p>Pleurze bardzo użyteczny. Boleniu głowy z kolerycznymi dymor. Od rozumu odchodzącym / z olejkiem Grzybienia białego / po trzy loty obeygá wa żawo / Rumienkowego lot / Wosku trzech / ileby doszć było do wezynienia mazi / Tym stronie y czolo nacierać / albo na chusteczce rozmasać / a na głowę rozpalone przykła dąć / włosy ogoliwszy.</p>	<p>Pleurze Głowie Bezroz umnym.</p>
<p>Odwilża Kąsłu. Zostawia ści gąsła y omies niemiu. Tęży spo sób trun ku.</p>	<p>Odwilża co goraczka wysuszyła / Kąsle zawięta / Zostawia gąsła odpada / Odbieranie siłgny siłdne czyni przez hartanie. Może y tym sposobem wezynić trunek : wziąć wodki siolkowej z liżet dwadzieści / wodki polney Dryakwie / wodki z podbiału paloney także wiele / Migdalow skodkich o chodowych czter / albo pięć lotow / nacię nia Baniowego / Malunowego / ochodzo nego z lupin po dwu lotu : y wezynić z tego mleko / białe go po liżet pięć / ośmi / albo dziewięć na raz.</p>	<p>Spaniu</p>	
<p>Młodości Drżeniu serca.</p>	<p>Młodości serdecznej / Sera drżeniu z melankoliej : wziąć woda ki siolkowej / Borakowej / z Wolarowego ie żyła ziela po pięć liżet / wodki z polney Ruty trzy liżet / syropu z Granistych iabek / albo z Cytrynkawastkowego ośmi liżet / zmie ścić / a pić.</p>	<p>Dziścio.</p>	
<p>Głowie</p>	<p>W zbytnim bólu głowy z upalenia wiele tego w goraczach kolerycznych / z dymor y z par występujących / wodki siolkowa wiele kim y przedtem rąkami bywa / a ile z woda ka z kwieciami Grzybienia białego napół zmie szana / wywodzić po dobrym trunku na noc.</p>	<p>W goracz ce sucho stney.</p>	
<p>Serca</p>	<p>Ná serce / z wodką Borakową y z Wolo wego ięzyka zmieszana / przysypawszy prochu Triafandali / Dia margariton rigidum, przykła dąć letno.</p>	<p>Reparanie tymże.</p>	
<p>watrobie</p>	<p>Ná watrobe zbytnie rozpalone / z wodką Podrożnikową / Szezbakową / zarówno bio rać / a przykładzić. Jás</p>		
<p>Głowie</p>	<p>Głowie bolejącej z goraczki zbytniej / z wodką Rożaną siolkową mieszać / a chusty maczając przykładzić.</p>		
<p>Oleń vi placeum</p>	<p>Oleń. Z siolkowy olejek tak czynia : Kwiecie ich dobrze roztwórzego biała / ile kto chce / y ná to oliwe leia / że dobra zagrzana / a przez dni dziesięć ná stoncu iarkim mocza / albo w inym ciepłym miejscu. Potym w utrop z garncem roztawia / wórsa / przeceźdza / y co najlepiej wygnięcia. Znowu świeże kwie cie w oneż oliwe sypia / y tak iako pierwszy króć sprawnia. Także trzeci raz wezynić / a po ty wygnięty ostátnie / suchych siolkow ian ka część w onie olej w sypać / y do potrzeb chować. Jesze będzie do chłodzenia potes zniejszy / gdzieby kwiecie w oliwie z niedo zrzątych oliwek / albo Migdalow skodkich olejku było moczone / po trzy króć powta rzać.</p>		
<p>chłodniej szy od Ro żanego.</p>	<p>Ten olej siolkowy chłodniejszy jest / niżli Rożany. przeto też więcej służy w boleściach ciach gorących / niżli Rożany.</p>		
	<p>Także / Repanie w teyże suchotney go raczej : Weźmi Glazu mąlego y wysokiego / Barszu / liścia y z korzeniem siolkow bruna nych / Rumienku. To wespól w kotle warz / y z tego Repanie choremu wezyn / przylawszy sunt olejku siolkowego / w korey może raz y cztery śledzić / odleciac każdym razem.</p>	<p>Reparanie tymże.</p>	
	<p>Ná dom / Náci / Pecherz z upalenia / siolkowy olejek / albo mazi z niego / bywa użyteczny / mazić.</p>	<p>Herkom. Náci / Pecherz wi.</p>	
	<p>W klisterach użyteczny / niżli Rożany / w goraczach kolerycznych : odmięsza y le piej chłodzi. Przeto Przymiotom ogniistym bywa użyteczny / namazując nim. Tymż sposobem Goraczki srogie liżet y wolniej czyni / pa cierze w grzbiecie y ciato nim namazując. Gruczoly y zolzy zafeszerzone z przymio tom ogniistych / zmiećza y w cecel obraca. Członkom schnącym / z skodkim Migda lowym olejkiem zmieszany / bywa rąkami.</p>	<p>Do klie ster. Przymio tom ogni stym Goracz ki srogim gruczol.</p>	
	<p>Cecet siolkowy. Przesuszonych wziąć ile może być / y ná lać ná nie wino dobrego / albo ocet winne go / dąć im cały miesiąc ná stoncu goracym możnać : potym odcedzić : powtórę / potrzebie y po czwarte toż wezynić / y ocet chować. Ten Serce mde posila / Drżące w spać. Albo tym sposobem : Wziąć wodki siolkowej / Szezbakowej / Borakowej / Rożanej / po 4. loty albo liżet.</p>	<p>Członki schnące. Acetum violatū.</p>	
	<p>Drżące w spać. Albo tym sposobem : Wziąć wodki siolkowej / Szezbakowej / Borakowej / Rożanej / po 4. loty albo liżet.</p>	<p>Serco Drżące.</p>	
	<p>Diagry-</p>		

Diamargariton frigidi pul quinty / Species Di-
agemme, Trocin Sloniowego zebu / po trze-
ciey części quinty / Szafrańu całego nie tlu-
czonego / co dwie ieczmiennie ziarna zaważa /
octu tego Siolkowego y Rożanego po pul-
lotá / albo tyżki. To conalepiey zmieszać / a
chusteczke czworosowita / nie maśli śarlatu /
albo gránatu / w tym maczać / y ná serce przy-
kladać. Tab.

Trociſki

Trociſki.

Dwoiákie z kwiátkow Siolkowych by-
wáia Trociſki w Aptekách porzadnych /
Jedne purgujące / w które wchodzi Turbit /
Dacridium / Manna y sol Látricyowy. A
te puchline z ciała wypodza wodnistá / ko-
lere y ślágne miazga y gesta / wietrzności
także w ciele rozpadaia. Drugie też żywor-
odmniekają / ale bázno lekko / wychładzają
abyenie rozgrzanie z kolery ostrey. Te w A-
piece naydziſz.

puchline
Kolerze
Flegmie.

Siolki pelne

Pelnego kwiátu Siolki białe / tych-
siolkow sa / których pospolite / także y li-

ście: Jednát proste y pospolite coſ potężniey-
szego máia nad inne.

Siolki martwe y leśne.

Rodlaſzci / albo Martwe Siolki y nie-
pachniace / tegoſ sa przyrodzenia chło-
dnego / iáko pachniace: ale w skutkach dale-
ko mdlejsze / y przeto Martwemi rzeczone.
Jednát náſy Aptekarze / w niedoſtátku pa-
chniacych / te biora. Ale z mnieyszym wyto-
kiem / chocia ie pokrapiaia zapáchem Roſat-
cu ſłowienskiego / który Siolkowym kozeni-
mianuia. wſiákie w odwilżeniu y wychło-
dzeniu miásto pachniacych / moze ie bráć do
kapieli y do klišter.

Viola
modora:
ſylueſtris

Gurds-
uetelej
wildres
gel.

Do kapi-
li y do kliš-
ter.

Szkodza.

Wożg którym przyrodzenia zimny y wil-
gotny / máia wystrzegáć ſie białinych
Siolkow potrzebe: ábowiem mu ieſze wies-
cey zimnych wilgotności dodawa / zład spad-
li ná pierſi / y w ine części ciała bywáia.
Sercu także bywáia obraza / zwlaſczá mierz-
no cieplemu. Simeon Sethi.

wilgo-
tnym

Sercu by-
wáia o-
braza.

Siolki żółte pachniace / Rodziat 156.

Viola lutea, Leucoiū luteum.

Geel veelu.

Te dwoiákie: pospolite ze czte-

rech liſteczkow żółtych kwiátek má-
iac: drugie pelny: oboie ſobie podo-
bne / tylko pełności a kwiátu różność
máia. Te iáko by w drzewko wyra-
ſtaia / łacze twarde y chróſtowane
máiac / z wielá gálozek / y z odnózká-
mi geſtemi / które także geſto liſciem
ciemnozielonym a koſmatym ſa oſá-
dzone. W wierzchu tych papia wie-
le gromadkami / iedne przy drugich
náſtawiaice. Te w śliczne kwiátki
żółte roſkwitaia ſie / ſtraczká wydá-
ia oble / obdłużne: w tych náſienie o-
kragle. Korzenie w ziemi miáło ſie-
dzące. Po wſianiu drugiego roku
kwiát wydáie. Zapáchu przyiemne.

Wſiepsce.

W ogrodách bywáia ſiane / ná álta-
nách / w ołnách / dla ich zapáchu. Kwi-
tná przez láto / y zimie w piwnicách.

Przyrodzenie

Kozgrzewáia y wysuſzáia / wycho-
dząia / przenikáia / zwlaſczá ſuche.

Moc y skutki.

Fioletki żółte mają przodek w lekarstwach
Przed innymi rosytkami fiołki: które A-
rabowie Keri / Grekowie Leukoia zowią /
my Skoptkami / albo Kązimurkami / iako
Dyoskorydes piše.
**Mieście-
czney** Cyszenie miestečne wzbudza / nasienia
pul lota z winem pić. Albo rozetkiem w lo-
no puszczając. Toż
**Łożytko
wywodzi** Łożytko pozostate wywodzi. Toż kwiecie
czyni / wziawszy do tego korzenia Omanowe-
go / Goryczki / Tatarskiego ziela korzenia po
dwa lota / Bylice / Rozmarynu / Szanty bia-
ley / Kwiatkow Rumienkowych po pul gar-
ści: tych fiołkow żółtych kwiecie co we trzy
pálce scypta wziąć może / Bobku pul lota /
Cynamonu / Szafrańu całego potrosze: To
rosytko wespól posiekawszy / pul garcz dobrego
wina białego na to nalać / y moczyć: zio-
łta w woreczek zaszywszy / a miasto trunku po-
spolitego zmyse wzywać. Ale brzemienne ma-
ia sie tych fiołkow warować / abo sie oby-
czajnie z nimi obchodzić / bo y sam ich zap-
ach / plod żywy z żywota wypadza. Tab.
**Prześtro-
gá brze-
miennym.
wartobie** Wartobie y
Nerkom. Nerkom / fiołkow żółtych kwiecie bywa
raturkiem / w winie albo w wodzie warzone /
a trunkiem wzywane. Dios.
Młaciey. Młacie zapalenie z puchlina / wychładza
kwiecie suche warzone / w nich sie kąpiac.
**Mieście-
czney.** Taz kąpiel.
**Byłkom /
Rospadli-
nom w
troku.** Miesteczna choroba wzrusza /
Szykli / y
Rospadliny w troku spadają y goja / kwia-
tki wtarte miasto z oliwa mazać. Dios.
ślepienie Korzenie fiołkow żółtych / slegione na
brzmiała ścięcza / w occie ie winnym mo-
cym mocząc / y plastrując. Toż plastrowanie
podągrze bywa lekarstwem / Dios. Plin.
**podągrze
Przymio-
tom.** Przymioty ogniiste leczy / kwiecie w wodzie
warząc / a przykładając. Ale to czynić oby-
czajnie.
**Cóserua
florum.**

Konfekt z żółtych fiołkow.

Brat i siostra / albo Wdowki / Rozdział 157.

Ptrojny fiołek / który Brat
z Siostra / drudzy Wdowka-
mi zowią / iest dwoiaki: Mały y
Wielki: abo ogrodny y dziki. Wre-
li abo slancowany z ziemię wycho-
dzac / list ma okragly / a okolo zab-
kowany: ten zczasem w dluzszy
wyrasta. Korzonka niewielkiego /
rospierzchlego / z którego trzygra-
nowite / strysiašte y członkowate

Tym obyczajem robia / iako z błękitnych
Mareowych. Ten

Do rozgrzania wnetrznosci wzyteczny / na żagzewa
raz iako Włoski orzech.

W drzeniu serca z zimney przyczyny / ktore
mu może przydać konfektu z Miodunkowych
kwiatkow / albo z Rozmarynowych / albo
rosytkich wespól: Gdzieby ich też mieć nie-
mogli / tedy wodę ich do tego konfektu fioł-
kowego wziąć / y z tego iako Lekwarz wzy-
niwszy / pożywać.

Młacie rozgrzewa y pośila / z wodką By-
licowa / albo Poleiowa rozeszyniony. Tab.

Wartobie z amuloney / z Pielynowa / albo
z Rzepikowa wodką dobrze skropiony / służy.

Oleiek.

Tym sposobem może być czyniony iako z
błękitnych / powtarzając raz y kilką. Ten

W pierśiach słagme gruba rospierawie / y
rogrzewając rzodzi / z Bobkowym / z Kopiu
ogrodnego olejkiem / abo z Migdalem gor-
zliwym / po locie każdego wziawszy: smalcu ge-
sięgo lot / Szafrańu pul quiney / wosku ileby
doszć było do wczynienia masei z tego rosy-
tkiego / a tym raz y cztery każdego dnia na-
mazać.

Młaciey ząbiebione ten oleiek bierze służy /
y kiedy z ząmulem wielkiego icy / bole / strze-
żania do krzyżow przechodzi / to maseia mtey
sca boleć ciepło nacierac: wziąć Migda-
lom gorzliwym olejku / białey Liliey olejku Ru-
mienkowego po locie / olejku tych fiołkow
żółtych dwa loty / smalcu gęsięgo / albo sa-
dla kółosiego / pulora lota / wosku ileby było
doszć do wczynienia masei: spuszcwszy na
wogl stym ogniu / mazać ciepło członki bo-
lejące / to iest / tono / krzyże / pacierze / ledźwi.

Członki z przyczyny zimney bolejące / cie-
pla chusta naprzód pocierane y nagrzane /
tych fiołkow żółtych olejkiem nacierac do-
brze / przydawşy Młieranowego / Costium
oleum.

rozgi pul łokietne / wewnątrz ceze
pochodzą. Z tych subtelne odno-
żki wyrastają w wierzchu tych kwia-
tki podobne fiołkom Mareowym
brunatnym / barwę trojaka mające /
brunatną / białą / żółtą. Nasienie o-
kragle w obdłużnych skupinkach. Te
do ogrodów przeniesione / odmienio-
ją barwy: Wierzchnie brunatne w
środku żółte strisy / z spodu modre.

lacca, Flos Trinitatis, Viola
Trinitatis, Clauellata herba.

Jeysamkraut / Dreyfaltigkeitblu-
men / Sibenfarbenblumen.

Druzgi Brat z Siostra / który
mniejszy zowią / przeto że y listia
y kwiatu iest mnieyszego : ten nie iest
trzybarwisty / ale dwóybárwisty /
biały a żółty / niekiedy modry y
biały / także bez zapachu. Obá kwi-
tują od końca wiosny przez całe lato.

Nieysce.

Obá są plonne / na pustych y od-
łogiem leżących rolach rosną : do o-
grode w przeniesione / buyniey y
na pozor rosną.

Przypodzenie

Sięła chłodne / a wiecey wilgo-
tne / Dodoneus piśe. Jednak ich
smak gorzkiawy pokazuje być ie cie-
ple y wysuszające w pierwszym sto-
pniu na początku.

Moc y Skutki.

Przepuklinam dziecinnyim / którym kłose
czki w mosienką wychodzą / wyteczne ziele
le tłuczone okładając / a bindami przystoynie /
na których tak wiele iako na plastrowaniu
należy / y wiecey / przywiezować.

Gryzawkom dziecinnyim y morzeniu / ziele
w wodzie wárzyć / a pić. Albo w káśách / y
pápinkách prechem dąć.

Dychawicznym y ciężko rchniacym / sól z
miódowa syta pić / bywa ráunkiem. Albo
ziela samego z kureczkiem wárzonego wýwó-
dząc : Może przydąć / Sopu / Korzenia Omas-
nowego / Kopiu Włoskiego / y troche Siola
korw modrych.

Macierzy zámuloney : weźmi tego ziela /
Bzlicę / Rumientu / Lebiodki / Polciu po pul-
garsci / Korzenia Kopytnikowego / Korzenia
Dyptanowego / Korzenia czerwoney Ruty po-
tocie / Kopiu włoskiego / Zinyzu po pul lota /
Siolow żółtych quinte : To wespół w miod-
owej syte wárz / a po dobrym trunku cie-
plo pić. Ten trunk

Młacieczna pániam pobudza /
Plucem zranionym / zagnitym / ropistym /
sól z miodem pić / bywa ráunkiem. Albo
ziela y z kwieciem wárzyć / a rano y ná noc
pić ciepło.

Przymiotom w piersiach / w płucach / by-
wa ráunkiem.

Rany / wrzody / y sadzele goi / iako żywe
kost / tłucac a przysładac.

Dzieciom nowo narod. onym goraczki le-
czy / z mlekiem macierzynistum pić / y okładac.
Dodon.

Swierzb y krosty wśelákie / Także
Plany spadza / sólkiem tego ziela pomáz-
iac / y pić. Albo suche ziele mialko ná proch
starps / miodem zacznic / y ciało nácierac.
Albo wó ac Przywrocu / Wodowet / Rum-
ni po garsci : w białym winie wwarzyć / a po
trunku rano y ná noc ciepło pić / w lázni dwa-
kroć się pocac / y w wannie się kąpiac / a po
wannie znówu się pocac. Jesze lepiey y ry-
chley bedzie / iedzac to ziele / a wode z wárzo-
nego pić.

Rany / y wrzody plugawé wychodzą z ro-
py / w winie albo w wodzie wárzone / często
wymywaiać. Albo sólkiem z niego / a lepiey
y prochem tegoż ziela zaspuiac ie.

Dychawicznym y ciężko rchniacym piersi
nagrzewanie : wziac tego ziela. Sopu / Co-
bru / Rumientu / Macierzy dnstki po garsci :
w winie nápoly z woda wárzyć / y piersi tym
wóz a wóz nagrzewac.

Macierzy zámuloney / z Chlástawa a z Co-
brem wárzone / tym się náparzáiac / y nogi w
tym nagrzewac / y ná dol icierac / siły.

Raduk dzieciom leczy trunkiem. Dodon.
Slinogorz ludziom / y swiniom / sól tego
ziela pić dáiac / a zwierzchu ziele okolo syte

pizywieziac / rospadza go przez.

Szkodzi.

Bremienne / tego ziela y kwiecia wystrze-
gac sie maia / bo plodu w żywocie sło-
dlawe.

II Odk.

O wypalenia wodki / mabyć ze wszyst-
kim branie / z kłaczem y z kwieciem / a prze-
siekarosy go / w Balneum maris dyskilowac.

Gryzaw-
Pom dje
cinny.
świerzb.
Ta dziecinny gryzawom y morzeniu
w żywocie barzo użyteczna trunkiem

Swierzb y krosty spadza / po dobrym trun-
ku na raz iey biorac / w luzni albo w poscier-
li pocac sie.

Francy.

Francuskiej chorobie / iey wodki przez kil-
kanascie dni trunkiem ciepło używac / a po-
cić sie co najlepiej / pierwoy im ciała dobrze
przechodziwosy. Kamerar.

wzrobie

Wzrobie zamulona / zaczął bywa spo-
sobność do

Zolące
Pierśi.

Zolcey niemocy / oewiera y wychada.
w Pierściach y w plocach słagme rospad-
wue y wywodzi / rano y na noc po trunku
ciepło iey używac. Tab.

Syrup z kwiecia wdoweł.

Syrupus

Wziac liścia z kłaczem y z kwieciem Wdo-
weł / a sol z nich wypraśować. Tego
przeklarirowawosy wziac funt / Kanaru cu-
tru lotow sefnascie / na wolnym ogniu wes-
glistym peroli warzyc / pilnie odsymniac /
a potym bialkiem swieze go iada klarifko-
wac. A gdy do zgefzenia wvre / przecedzic
go przez sukieny plac. Ten do wszystkich
w tym Rozdziale pomienionych chorob bar-
zo iest użyteczny.

Sol.

Sal.

Gdzieby obfitosc tego ziela byla / moglby
Sol / iako sie w Piotynu opisalo / wro-
bic z suszonego. Ta

Niektorym pomienionym dolegliwos-
ciom użyteczna. Jako
w zamuleniu wnetrzności po cztery gran-
z trocha winia bialego.

Puchlinie /

Swierzb iacze /

Kroston francuskim / pod taż wago z wi-
nem / albo z tegoż wodka / a po każdym trun-
ku pocic sie.

Zamula-
niu.puchlinie
swierzb-
Arost
francow
sym.

Fiolet Miesieczny / Grecki / Rozdział 158.

Viola Lunaris , vel Lunaria
Græca , & Bulbonac.

Non veiel / Osterblum / Pfennigs-
blum.

Wóy rodzaj tego Fioletu.
Pierwszy korzenia nie barzo
cienkiego / węzłowatego / po-
wewnatz gebeżastego. Z tego ro-
zga obla / galezista. Liścia serokie-
go / zlekka kosmatego / ostrego / kar-
bowanego / zupełney zieloności.
Kwiatu rumianego / ze 4. listków
złożonego. Z tych okragle straczki /
ze trzech lupin złożone bieluchnych
przezroczystych : w tych ziarn 3. abo
4. nasienia / blonka subtelna powle-
czona / wielkości Soczewice / także
cienkimi skupinkami przegrodzone.

2.

Drugi Fiolet Miesieczny / korze-
nia ślicznego cienkiego / włosienko-
watego / długie iako broda / wzdłuż
y wszcz rozpuszczonego. Z tego kła-
cze chróstowate na lotiec. Liścia

pierwszemu podobnego / iedno okra-
gleykego / y okolo krainow wyszczy-

páne.

pane. Kwiatki iajnobletne na ga-
laskach/ pierwſzym podobne / we-
wnatrz nadobne strysy maie. Z
tych stracze długie obſerne / y plá-
skie/ bieluchne/ y iajno przezrzozyste
iako pierwſze/ a w tym nasienie plá-
skie / ná kształt polowice mieſiaca /
w ſupinkách barzo cieniých.

Wzrost.

Kosna w leſiach y w Dąbrowách
górzystych / w rowách / v nas w
Szczeczu y ná Połuciu.

Przyrodzenie

Smańu ieſt oſtręgo/ a ile naſie-
nie/ y do gorczyce czerwonej przyro-
dzeniem y skutkami podobnego. ro-
zgrzewa y wysuſza znácznie. Ro-
zzenie coſ wolniey. Dobon.

Moc y Skutki

O przyſmańu korzenie przychoǳi / y do przyſmań
ſalat / iako Popie iayká / y inne zioła / z
ſola z octem y z oliwa przyprawione.

Mieſieczne czyſzczenie wzbudza / naſienia
quinte z winem białym biorac. Sim: S.
w Pecherzu muł wychodzą. Lobel.
Mocz wywodzi y pedzi. Lobel.

Mieſie-
czney.
Pachyzo-
wi.
Moczu

Kaptur żiele/ Rozdział 159.

Crias Apuleii, Cucullata.
Kappentraut.

Kaptur / korzonków ma dro-
bnych niemało / krótkich / czar-
nych. Liſcia przy korzeniu
także ma wiele gładkiego / miążſze-
go / bynamnięj około krańców niezab-

rowanego / ani żyłowanego : podo-
bne cwiłtanemu młodo wſchodzą-
cemu. Smańu gorzkiego / które
niſi ſie rozwinie ſtatecznie / ſnac
ſie bieie / iako Alabaſter. Zaſ gdy
ſie doſkonale rozwinie / iajno żiele-
nieie. Pratków abo żdzieblek po pią-
ci z korzenia wypuſcza / nawiecy
ſzeſć obliých / gładkich / rumiańych /
zwlaſcza tu wierzchu / y nagich bez
liſcia. Na wierzchu kaźdego zoſo-
bna kwiat ieden biały / podczas ru-
miańy / maie kształt blaſzeniſkiego ka-
ptura. Z tego główeczki ſtryſiaſte /
iako v lnu / naſtają. naſienie drobne.

Wzrost / Czas/

Koſcie ná górach ſnieżyſtych / gdzie
iaka ſtruzka wody ſpada / ktoraby ko-
rzeń odwilżała. Kwitnie w Czer-
wcu / chocia ſnieg ieſzcze nie z táie.

Przyrodzenie, y Skutki.

Jeſt ciepły y ſuchy : co ſie z gorzkoſci ie-
ſzo znáczy / ile z liſcia.

Scyatyke y łamanie w biodrach / do trze-
ciego dnia wkláda / korzeń ſwieży tłuczony /
á ciepło przykładany. Plin.

Boleſci wſelákie ná kaźdym mieyſcu w
ſmierza / plaſtem przykładane / uelufſy. Plin.

Sciátyce
boló wſe-
lákim.

Dąprotnik kłosać / Rozdział 160.

Sucudus Auicennæ.

Ziołko iest do samea Páproci podobne / ná łokiec wzwyż: proste á gránowite różgi puszczájac y gęste z korzenia / chrościasze y kolanowate / które sie w gałazki kolanowate rozchodza / troche kósmate: od kolanek listeczki pochodza od korzenia wietrze / ku wierzchu drobniejszy / zabłowane iáko v Páproci samea. Ná wierzchu różg kłosie z rumianá modre / pachniące. Má kształt byskowey Lávendy. Korzenia má wielkość zdrewniałego / nasienia bázgo drobnego / białego / równego / płaskatego / y pełnego: do tego smáku żadnego nie mającego.

Wzrost.

Rósćie ná górách pustych / nie wyprawnych y suchych. W niektórych krájinách bywa w ogrodách

flancowane. Długo kwitnie: á w ogrodziech cały rok.

Przyrodzenie.

Kozgrzewa y wysusza: co z zapachu tego / y z smáku ostrogorzkiego znáć. Kozgrzewa w piérwszym stopniu / wysusza także / ale ná koncu.

Moc y Skutki.

Boleści wewnętrzne všmierzá / sół trunkiem wzywány. Zwicen. plány białe / y pścocińy ostre wyćiera. tymże pocierájac.

Wrzody zastarzálé / y do goienia trudne / zawiéra y leczy.

Mieso złe dzimie w ránách y w sadzelách trawí / prochem ie zasypujac. Zwicen.

Mocz z ciężkością odchodzacemu / pul lotá z pitym miodem piáć / bywa rátkunke. Podágrze / eluc y przykládać.

Káslom bywa z niego miodok do lizánia / przyłożymy co śledziogo.

Kordiacé y frogiemu boleniu vst żoladcowych z miodem pitym / bázgo vżytecznie bywa dány trunkiem. Zwic. ná raz pul lotá.

Czerwónke zástánawia / pul lotá z syta miodowa.

Czyszczenia miésteeczne wzbudza / wezłkciem go w łono puszczájac. Zwicen.

Pozádek.

Ziołko iest kłosem iest podobne byskowey Lávendzie / która Arabstkiem Kocankami miánujemy: pizeto od niektórych / wtorem Arabstki Kocankami iest nazwane / y skutkow iest rychłe. Grekom to ziele nie znáione / bo żaden wzmiánki o nim nie uczynił: zá Arabstkie ie Kocanki wdawali.

Lisna jagoda / Ródz: 161.

Lisna Jagoda / liście má Jglice włoskiey / która Myśkowiec zowiemy. Tá dwoiáka bywa / Mężczyzná y Samica. Má korzenie białe / krótkie / kolanowate / twarde / mięzkie / iáko v Mirtinki: z wielá innych korzenkow cienkich włosienkowatych / długich. Z tych wyrasta kłacze obłęstry iaste / zielone. Liścia krowce podobnego / twardego / spiczastego.

Boleści

plánom.

Wrzodó.

miesu dż

wieniu.

Mocz.

podágrze

Káslu.

Kordy

ce.

Czerwon

ce.

Mieśta

czney.

Hippoglossum, Bislingua, V-
uularia, Bonifacia.

Sapffentraut / Hautblat / Keel-
traut / Zungenblat.

tego / kolacego / gesto wzdłuż tylo-
watego: na każdym z tychże szodo-
ku wyrastają listeczki iako iezyczki
od których iągoddki / albo ziarenka / ia-
to na Nyscy wieże / naprzód zi lo-
ne / potem czerwone / każde na swę-
żypulce / wielkości grochowego
ziarna.

Druga pierwoży podobna / ieno
liścia wężego y zaostzonego.

Wzrost.

Rosćie na górach lasy odkrytych /
na miejscach mokrych. Bywa y do
c grodom przeniesiona.

Przyrodzenie

Ciepłego a suchego bywa przyro-
dzenia. Co się z smaku iey poznawa
ostrokorzennego.

Moc y Skutki.

Ziśieszki Zioloisewie daleko więcej
przyypisują temu zielu / iako wielu innym /
y mało nie wszystkich mocy y skutkow / niż
starodawni: międzywo co dzień świat dowo-
dzą iezyczki / y wczeszki.

Głowy bołenie všmierzaj wieniec z tego
liścia. Dios.

Korzeń y sok do masći / y do plastrów go-
sacch wchodzi. Tenie

Włócie zaodżeniu / y wśelakim dolegli-
wosciam / liście prochu z tego korzenia / albo
y z liścia tego / z winem słodkim / albo inna
polewka pic.

Wstom ośpánym y okrostawiałym /
Zemionym wstom / tenie proch dobry /
Slinogorzy leczy.

Jezyczki co jest białemu / z osobną płotką
nie z niego czynić. Także korzeń / albo y ziele
samo / dzieciom którym iezyczek spada / z
wieżany na siyce pomaga.

Drudzy wpadły czopel wzrosty / obwołają
go w tym prochu / y przetną do swego mę-
sca / powiedzą iey się przyrost.

Wśelakie niedostacki Jezyczka dziecinne
go wspomaga wieżając im to ziele na siy-
ce. Marcel.

Dzieciom przepukłym / którym listki w
możenka wchodzi / bywa lekarstwem / da-
cie im przez blugi czas puleory czwierci lota
tego prochu / każdy dzień z polewką warzo-
nego zwołostu wielkiego. Al po pier-
szym / wczym / y trzecim wzięciu tego trun-
tu / trzewa tak barzo wydymać y wych. dzie-
beda chacie / nieinaczey iakoby wśyskie chcie-
ly gwałtem wypase / ale pascem y plastrami
wzwardzającymi w pierwszych dniach ście-
gac y zatrzymawać ie potrzeba.

Cieślkiemu rodzi / dala po c. terech / pias-
ci y piasci quintach pic prochu z korzenia su-
chego.

Mocz podzi kąpieniem odchodzić.

Cere pamiat blada odmienna. Gal. Pl.

Wśieczna choroba pobudza / czwierć lo-
ta korzenia z winem słodkim.

Zatkanie odechów mącece otwiera. Toż

U rody sprośne / plugawey wychodzą y
goi / zasypuac ie prochem z liścia / albo y z
korzenia.

Rozładek.

Ze rozumieia Hippoglossum, to jest / Li-
stna iągode a Laurum Alexandrinam, albo
Idram, to jest / Babia iąg. de / iedno być. Li-
ściem sa sobie podobne / także mało nie iąg-
dami / iedno Babia Jagoda ma z liścia
drugiego listeczku ostro kolacego / przy ko-
rym też wyrasta iągoddka / tak wielka / iako
Lipowe ziarno / na długiej stopce: co się y
listney iągody inaczey dzieie.

Głowie.

do masći
wchodzi.

Mącecy.

Wstom zra-
mionym.

Slinogorzy

Jezyczki
w białemu.

Jezyczka
dziecinne
go wśelak-
im dole

głowa-
ciom.
dzieciom
przepu-

Cieślkiemu
rodzi

Mocz.

Cere.

Wśieczna
choroba

Mącecy.

Wzrost.

Swinia mord/ Gesia stopa/ Rozdział 162.

Pes Anserinus, Chenopodium.

Schwein todte/ Sew todte,

Do ziele korzeni ma wielki/ że sie na krot albo krót ieden rościaga. Różgi lokierney/ strzaski. Liście podobne Garliczkom: iednak po brzegach potarbowane/ iak stopa gesia. Nasienie na różczkach sie stula/ iak na lobodzie. Kłacza czerwónawego. Wtore/ ktore Samcem zowiemy/ pierwsze mu podobne/ tylko liścia mnieyszego. Kwitnie w Lipcu.

Wiepsze.

W ogrodach roście/ y gdzie bywa gnoy składany.

Przypodzenie.

Chłodzi we wtorem stopniu/ iako Psinki ogrodne: zawściaga.

Moc y Skutki.

Swinie od niego zbycha a/ iako go nas Gwintie
mniey siedza. Pzeto nie wchodzi do les morzy.
karstw. Moze mieć inne skutki/ iedno ludzie o nich niewiedza.

W cieie czlowieczym to moze/ iako Psinki
ogrodne. zlad moze onych skutki mieć y
moc.

Chmiel/ Rozdział 163.

Lupulus, Lupus salictarius,
Bryon.

Hopffen.

Chmiel dwoiaki jest/ Siany
abo sadzony: drugi/ dobro-
wolnie rosnacy/ abo plonny:
różne wielkoscia y niskoscia. Sa-
dzoney wierzhy y buynieyhy. Jest to
ziele wliace sie/ tyl plotow/ drzew/

chwytające się. Chmieliny ma bar-
zo długie / ostrośmate. Liście o-
strego / iako ogórki / keroie / podo-
bne winnemu / abo Przestepu biale-
go / iedno ciemniejszy / a miedzi
wykrwania. Przy stopkach na k-
rych liście wiszą / witeczki wycho-
dzą / które się chwytają / czego do-
siąć może. Kwiatki gronami / abo
kłosami wydają / iako z liści iakich
złożone / kształtem sypki białobiałe
abo żółtawe / zapachu mocnego. w
rych nasienie bywa drobne a gorz-
kie / naprzód brunatnawe / potem
czarne. Korzonki cienkie a spójne
popłecione ma.

Chmiel płonny / tegoż jest kształ-
tu y skutkow / iedno drobniejszy.

Wzrost

Sadzone / w Chmielach ro-
ście. Płonny po płociach y dzierzwach
y po krzewinach się pnie. Sadzo-
ny potrzebuje ziemi wypławney y
tłustey. Bywa zbierany w Wrze-
śniu dla piwa. Dla lekarstw / tego
czasu gdy się ziemia puszcza / a liście
jeszcze z siebie nie wydają / co bywa
w ciepłey / w trawach w Marcu /
a indziej w Kwietniu. Obfitość go
w Polsce / Niemczech / Czechach y
w Słasku.

Przyrodzenie.

Liście y korzenie rozprzeczają y wy-
suszają we wtórym stopniu. Kwiat
y nasienie w trzecim : ściągają y o-
twierają / wycierają / wychodzą. Krew
chodzą y czyszcza paczki / y sosiki /
które naprzód z ziemi puszcza / że-
wiecey mają wilgotności / przeto
nie tak barzo rozgrzewają / ani wy-
suszają / y owsem chłodzą. Także y
syrup z niego.

Moc y Skutki.

Niemniej krajiny przez Polskę / Czech / Sł-
sk / Niemiec y Morawy / gdzieby bar-
ziej skutkow chmielu doznawali / bowiem pi-
wa bez chmielu ani dobroci / ani przytemno-
ści mieć nie mogą : nawet y smaku. Przeto
Chmiel y nas w wielkiej znacności. Z do-
lektarstw wyteczny : y jest się czemu dziwić / że
Dioscorid żadney wzmianki o nim nie w-
czył.

Chmielu młodego używają miasto po-
trawy warzonego / przed inemi potrawami
na Wiosnę. y z octem y z oliwą miasto przy-
smaku / tak iż bywa lekarstwem y pokarmem.

Krew wychodzą z obojczy kolerii.

Żywot odmiękają. Zbity.

Gorączki zastarzałe / trzęsaczki / czwar-
taczki / rąbie.

Zbytńia wiatrobę goracość ochładza.

Wolności wśladkie z gorących wilgotności /
wzmierza.

Świerzb y krosty spadza.

Granicowate krosty y wrzodzenie goi /
Chmielu młodego wierzchołki warząc / a
pijąc. A ieszcze lepiej w kochy serwatce /
przydarszy polney Ruty / Boraki / Baki /
Jozylą wolowego / Piosynu / Podrożniku / a
pić na czczo y na noc.

Pięgi zgania /

Zmazy wśladkie na ciele wychodzą.

Żółtość ciała /

Zieloność zgania.

Krew zapalenia w żyłach gasi /

Czerwoność z siniałością spłosna zwa-
rzy spadza.

Puchline zastarna z siłgami z suchotami
złaczona / wywodzi stolec.

Kłócie w bokach / ażwalać w prawym
wygania.

Piersi y

Pluća wychodzą / warząc chmiel młody
w kochy serwatce / z przereczonemi ziolmi.
Albo : Wziąć wierzchołkow chmielu mł-
dego / Sadcu / Kaniatki włoskiej / Endymiey /
Banięprzędze / czerwonej Kocy / Ziela wa-
trznego / Rozynkow / każdego po garści /
warzyć w wodzie / a to pić przez dzień / miasto
tego pić.

Glisty wypędza. Także

Mocz zatrzymany.

Niesieczna choroba wzbudza / nasienia
chmielnikowego pul czterech lot / wtarczy z
winem pić. Toż czynią głowki / albo kwi-
atki chmielowe w winie warzone y używane.

Truciznę wypita wywodzi / warząc liście
chmielowe y piąc.

Wnętrznosci wśladkie otwiera zamulone
y zatkane. Także y żyły.

Krew melancholiczną wysmążoną wywo-
dzi / nasienia chmielowe czterech lot / z
winem piąc. Czyni toż kwiecie chmielowe
w winie warzone. Alben Mesuat.

Do piwa.

Potrawa

Krew ch-
doży.

Żywot od

miękcz-
tać.

Trzęsacz-
ce czwar-

tać.

Wiatrobę

Kolerię.

Świerzb

Granic

Wzrost

Pięgi

Zmazy

Żółtość

Zieloność

Krew

Czerwo-

ność z si-

niatkość

Puchline

Kłócie

Piersi

Pluća

Glisty

Mocz

Niesieczna

choroba

nasienia

chmielnikowego

truciznę

wnętrznosci

zatkane

Krew

melancholiczną

wywo-

dzi

nasienia

chmielowe

czterech

lot

z

winem

piąc

Czyni

toż

kwiecie

chmielowe

bolaczko	Bolaczki twarde rospadza. Alkany.	Kolere wywodzi stolcem /	Kolere /
Molom.	Rwiat chmielowy / kasy od molow / y wśelakiej stazy zachowuje.	A surowy potężniejszy żywot wyprowadza / i ceno zaś zatkamania żył słabiej otwiera.	Sot surowy y przeważony.
Miefo.	Miefo /	Przeważony sot słabiej purguje / a potężniejszy zamylenia otwiera. Isaak Eben.	Stabsy.
Ryby.	Ryby /	Sot surowy / przechodzony / piasek ośm lotow / aż do pul kwarty / przydawany cukru pul trzecia lota ciagnionego / krew melansa koliezna wywodzi.	Potężniejszy.
Kielbasy	Kielbasy /	Tenże w vsy zawrzedzi ale puszczany / także smrodliwe wychodzą y leczy. Suchs. Dod.	Vsom.
Paki.	Paki / gdzieby kto wedzić chciał / bla dalszego zachowania / chmielom a potrzywami je podkurzać.	Mocz zatrzymany /	Mocz.
Smrod	Uogi Komuby czuchnely / wziąć żółtosc z kwiecia / albo z glowek chmielnikowych / zalanu / Debiant / z tego proch wczynie / a miedzy palce zaśypować / a do oburwu klasciać / bo liście debowe / albo mech z Debu.	Żółta niemoc wywodzi /	Żółtaczce
noq.	Chrobactwo w ranach morzy / tym prochem zaśypuie.	Puchline także.	puchline
Chrobak	Chrobactwo w ranach morzy / tym prochem zaśypuie.	Syrop z Chmielu.	Syrupus
Lonu.	Spuchnienie łona białogłowskiego leczy.	Żywa z samego soku czyniony z cukrem /	
Mocz.	Cieśkiemu puszczaniu moczu białym / grom / bywa lekarstwem / po pasie w kwiecie chmielowym kapiac.	Wziąć soku z młodych sosikow przednich y dobrych funt / soku Rury polney pul funta / obu przelutować / cukru do tego pul tora funta. To zważyć ze rosyftim / wosk dność wywore / a zgeftnicie jako syrop. Ten	
Chleb	Woda / w ktorejby glowki byly przeważone / mały zacyziony na chleb / czyni ciasto przedko kłisnace / y chleb lekki y puchly.	Wacrobe goraca /	wacrobis
puchny	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Żoladek goracy wychładza /	Żoladek.
czys.	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Kolere w żółtaczce stolec wywodzi /	Żółtaczce
Kisłom	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Slagme także w puchlinie /	Slagme.
zawrze	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Zebrańie gwałtowne wśmierza /	Arwie zapałeni.
złoty.	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Arwie zapałeni gasty /	Woleniu
złoty.	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Dol glowy z kolery wśmierza.	głowy.
złoty.	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Sebry y goraczki kolieczne odpadza /	Sebrze.
złoty.	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Slagme moczem pedzi.	Slagme.
złoty.	Chmiel młody w Migdalowym oleju smażony a pożywany / leczy zawrzedzialsoci w kłisłach.	Spalona y rosyftiona krew wychodzą.	Arwi.
potężniejszy	Potężniejszy bywa chmiel do purgowania / gdzie mu kłisley przyda wyciagnioney / spoli z nim warzoney. Także gdzie go w serwatce kłisley mocz / a potym przywarzy y piie.	Ros / adk.	
by do pur	Chmielu do piwa gdy przewieźmie / wczynie piwo gorzkie / z ktorego glowka bywa ciejsza.	Ma sie / ktorzy leśny sparak Corrudam powiadać być chmielom. Ale y ci ktorzy go powiadać być przyrodzenia zimnego y suchego / Także ktorzy zimnego y wilgoenege. Ale sie to może ściągac do chmielu młodego / ale o starym / a ile kwieciu / trudno to mowić / bo sie znacznie pokazuje z mocnego zapachu tego / ktorym glowe napelnia / rozdyma / y zawrot czyni / a tym wiecy gdy sie chmielne piwo piie. Jednak młody ma eos chłodzącego w sobie. Bo y on sam / y syrop z niego chłodzi.	
gowania	Chmielu do piwa gdy przewieźmie / wczynie piwo gorzkie / z ktorego glowka bywa ciejsza.		
Do piwa.	Chmielu do piwa gdy przewieźmie / wczynie piwo gorzkie / z ktorego glowka bywa ciejsza.		
Głowie.	Głowe wychodzą / nim przemawiać.		
Żółtaczce	Żółta niemoc spada /		
Kroftom	Krofto także / przez mycie.		
Sucena	Sot.		
Słamos	Sot jako z chmielu wygniść / z piotym to może wziąć. Ten		
watoci.	Słamowatości / y		

Babia Jagoda / Rodzina 164.

Babia Jagoda / liście jest zielne / włoskie / iedno troche wietkego / miedkego / y bielkego : jagody nieśie miedzy listem / wielkosć ziarna czerwonej Cieciorke. Kozgi gależiste / po ziemi rozklada / które na piadź rozdłuż puszcz / podczas dluzsze. Korzeń Jglice wlo

skie / iedno wietke / miedke / y wouniejsze.

Miejsce.

Na miejscach górnych rośnie. Węgier y z Podola do nas przychodzi.

Laurus Alexandrina.

Zapfen
Fraut/
Zaucl
blat.

Przyrodzenie.

Cieplego jest przyrodzenia y suchego znacznie. Co sie z smaku ostrego a gorzkiego pokazuje. Galen: w 6.

Moc y Skutki.

W Ciepłym rodzeniu dzieci / wielkim bywa ratunkiem / dawszy korzenia z pulchotą tota w słodkim winie pić. Dios: Tyle to tot tego prochu z winem słodkim. Plin. Moczu kąpieniu / z słodkim winem / bywa lekarswem. Dios. Gal. Miesieczna choreba wzbudza. Dios. Galen. Łożyisko po porodzeniu pozostałe wyprowadza / tot korzenia tego prochu / z trunkiem winą słodkiego pić dawszy. Plin. Rano / Wrzodom / Rostom / posłedniyszy lekarze / w vszczach / wazyć w winie albo w wodzie a płakać: Jezyczkowi zbytnie wilgoćnemu / płocząc dala. Dzieciom máluchnym zbytnia wilgoćność w vszczach málacym / korzeń tego zioła na siycc zawięsać. Dzieciom zbytnie wilgoćnym.

Wiele tyko wietrze / Rozdział 165.

Oaphnoides, Chamælea Germanica, Mezereon.

Kellershals / Zeidelbast / Laufftraut / Scheißlorbcm / Zeislendr.

Wiele tyko wietrze / jest na dwa łokcia / z wielą gałązek zdrewniałych y gibkich: od środka ku górze liście / bobkowe / podobne / ieno węższe y mietkze / podługowate / bladozielone. Na rozszkach między liściem kwiatki gromadkami czerwono-białe y pachniące. Te / y liście / w vszczach zwane rospalają. Skóra na drzewku lipka. Jagody okragłe czerwone. Ziarenka w nich iako konopne z sokiem białym. Korzenia długiego.

Mieysce.

W leśiach ciemistych roście / na górach / w pustyniach.

hy

Przyrodzenie

Przyrodzenie

Jest przyrodzenia ciepłego y suchego/ ściencza/ rozrąza/ y żywot odmielcza. Dodoneus/ że skórka z liścia z iągód bywa przyostrzeżym/ piśe. Rozgrzewa y pali w sytła trzewina.

Moc y Skutki.

Slegnie

Łągme stoicy wywodzi w trunku/ tego liścia ze trzy czwartei lota/ tak świeżego iako suchego/ z sola a z miodem pitym. Pl. Dodon.

Womity czyni.

Womity czyni/ przeto dla tego y dla palenia zbytniego/ rzadko bywa używane. Ale y okrom tego: Biorac go/ z wielką bledą flągme y kolere wywodzi. Tego z Malmasya brać potrzeba.

Mieścieczna wzbudza.

Liście/ mieścieczna choroba wywodzi/ ale y przytym womity przywodzi/ trunkiem przyite. Dios.

Wrzod.

Wrzody zagnile wychodzą liście wtluszone/ a z miodem vmieszane/ przykładając.

Strup.

Strupy które bywają iakoby ogniem opalone/ wychodzą.

Richanie czyni/ list zstarczy w nozdrza kła-
dac.

Pietnaście ziarn iągód tego/ z czymkol-
wiek wypiwany/ żywot czyści. Dios. Albo
połknawany/ ale pierwey potrzebuie z grubą
przegrysc. Plinius radzi piec albo s. wziac.

Scyatyke wsmierza liście świeże/ przetlu-
szyć przyłożyć/ y trzymać/ aż sie ono miesce
zaczernieni/ albo poprysczy: abowiem sie z
gleboką wyciągają wilgotności zle/ a peche-
rze potym przestrzynąć/ ma stem bez soli po-
maziac/ po ki sie sliwiec beda.

Liście conalepiey zeżwone/ a gdziekolwiek
przyłożone/ czyni ono miesce czerwone/ y
pryszy ie.

Rosadek.

Za chrościnką jest miedzy te ziola poczy-
tana/ ktorzy podczas używania do pur-
gowania/ a sa gwałtownie purgujące. Prze-
to w używaniu iey wielkiej opatrności po-
treba/ aby przez nierozumne danie/ skody
zdrowiu nie uczynila.

Nie dobrze czynia/ ktorzy tego Wilczego
łyka miasto wilczego Pieprzu/ który dzisiey-
szych czasow naszym Wilczym łykiem nieprzy-
stojnie zowia/ używają. A ci niemniej zle/
ktorzy iągody tego miasto ziarnet wilczego
pieprzu używają/ bo to sa różne chrościnki.

Wilczelyko mniejsze/ Rozdział 166.

Chamaedaphne, Laureola
mas, vel minor.

TO Wilczelyko daje z siebie
różgi łokietne poiedynkowe/
proste/ bez gałazek/ cienie/
gładkie. Liście Bobkowemu po-
dobne/ iedno gładkie y zielenie: iąg-
ody miedzy liściem niosąc.

Miejsce.

Koście na górach w cienistych le-
siech/ iako pierwsze wietrze Samica.

Przyrodzenie.

przyrodzenia jest co y pierwsze/ iako
Galen piśe/ w 6. rozgrzewa y wy-
susza w trzecim stopniu.

Moc y Skutki.

Bolenie głowy/ list tego odeymnie/ wtarczy
na czolo y stronie przykładany. Dios.

Zapalenie w żołądku wsmierza tenże.

Gryzienia y morzyska wklada/ z winę piśac.

Sok z liścia wyjęty z winem pić białym glo-
wom dobrze/ choroba mieścieczna wzbudza.

Mocz zahanowany wywodzi. Dios.

Toż czyni wezelkiem puszczany.

Wileze

Wilcze tyko Arabskie trzygránowite/ Rozdział 167.

Chamaelea Arabum Tricoccos, Oleastellum, Mezereum Arabum.
Seydelbast.

Do ziele roście wzwyż nad dwoa
głockiá chrostowato. Liścia
obdużnego y obfęrnego / y
zielonego / iáko oliwne drzewo pło-
ne. Kwiatki blado żółte / mnieysze
niżli mnieyszego Wilczego tyka. Z
tych trzy ziarnka wespół zrosie by-
wają / które Trzygránowitemi zo-
wia. Te naprzód zielone : potym
gdy dostawają y dojrzewają / by-
wają rumiane. A są ziarnkom
Wilczego tyka podobne / iedno że
są twarde y zdrewniałe : á gdy ie
tro zucha / ostro zapalający sok pu-
szają suchy. Korzenie zdrewnia-

le / nieczemu sie nie zgodzą.

Mieysce.

Roście we Włoszech / w ziemi
francuskiej y w innych państwach.
Kwitnie szkod lata / á owoc mie-
wa w Sierpniu.

Przyrodzenie.

Liście y owoc są bázro ostrogo-
rącego przyrodzenia.

Moc y Skutki.

Ziarńka w vsćiech trzymane / tak rospas Gardlu.
lata / że vsća rania y gardło. Dios.

Liście słagme y żółć stolec wywodzi z ciá Slegmie.
lá / biorąc ich iedne częsci / Ptolymu pulcory
álbo dwie : á z tego z miodem piguły poro-
czyć. Te purguia mocno / chociaż sąmy / tak
iáko ie polknie / wynida.

Czwierć od lota storki polknawszy / żółć Inaczey.
y wode gwałtownie wywodzi. Przeto w puchlinie
puchlinie są użyteczne / ále ie trzeba naprzód
poprawić. Piśe Lobel / że Aptekár e w Mon
pelirze / ze wszystkich tego drzewka sok wys-
taczają y suszą / á do wzywiania w puchlinie
chowają.

Przydaje / że tego soku pul lota ná raz dá-
ta bezpiecznie y szesliwie / tak samego przez-
sie / iáko z inymi purguicami Hydragogis za-
mieszany / y powieida że nie wiele materiei wy-
wodzi / áni gwałtem / rownie iáko Wilcze
tyko / álbo żółtko Niezapominay mie / álbo
Konitrud.

Też ten sok podczas nie nie wywodzi ieno zic nie
w cielesiedzi / zwłasczá gdy nie bywa z inymi czyni.
purguicami rzecząmi dany.

Podczas bywa od dzieci nie wielkich wy-
wany / w których nie nie czyni / tylko w żywo-
cie przelęwanie / potym wode wywodzi.

Ten sok ná lonopolożony / gwałtem moc-
wywodzi / y z tad potym inni przeciw puchli-
nie go wzywają. Rondoletius.

Bolaczki plugawe y wrzody wychodzą /
z miodem w nie kładac. Bolaczki
wychodzą

Piśe o tym ziele Matthiolus / że ma ko-
rzeni miazsy / y w ziemi głęboko : z którego
wiele galazek chrostowatych pochodzi / które
sie po ziemi roztłádają / będąc długimi list-
czkami / y wąskimi odkryte / ná wierzchu tych
kwiatki puszą czerwone : zapachu przyie-
mnego.

Ciemierzycá biata/ Rozdział 168.

hh ü

Helle-

Helleborus albus, Veratrum
album.

Weyß Nießwurtz.

Ciemierzycá biala / dwoiáta /
Sámiec y Sámica. Sámiec
ma korzeń iáko pálec wielki
wzmieś : zwierzchu śáry / we-
wnatrz biały z wielá korzonków
białych. Pret z korzenia wycho-
dzi ná łócieć / obli / wewnatrz ccy /
máiąc kółká lupin ná sobie / Których
potym pozbywa gdy wiednieie : bo
sámy sie lupia / y opadáá. Liście
przy rózdzenie iednostáyne : od zie-
mie śerokie / potym węższe / y między
tym kwiecie ná stopłách gestokłoso-
wate / ciemney rumianości. Ko-
rzeń rzadki á gebczásty / od którego
wiele odnożeń cienkich / długich / á
rozpiérzchłych pochodzi / iákoby nie
od wielkiej główki Cebulásteý.
Smału ostrorozpaláiącego / táł iz
gdy go rozgryzie / równie iáko Pire-
trum / śliny czyni y mnoży.

Sámica samcowi podobna / o-
procz że ieý rósczi śá kwieciem wie-
céy obciążone / máło nie iáko w gro-
nach.

Wskiesce / Czas kópánia.

Kosna w leśiech / ná górach : y
nas y ná łákách niegdzie obficie / táł
iz muszá ie wytracáć / bo ich bydło
nie rádo vżywa. Kocha sie w miey-
scách chłodnych y ostrych. Korze-
nie ma być kópáne we żniwá : bó
tego czasu napotężnieysze.

Przyrodzenie y złożenie
z żywioł.

Táł biala iáko czarua / w trzecim
stopniu gorące y wysuszájące / iáko
Egineta piśe. Ale iáko Galen czar-
na iest ciepleysza / biala korzeniysza

Wybor y miárá.

Lekárze starodawni / Ciemierzy-
ce biala nayprzednieysza rozumieli
od Cyrenayczyków / á zwlaszcza z An-
tycyry. Z Kapádocieý / z Galáciéý /
gorzke chocia bielše / y barziesze dár-
wiące. Náśa moca y skutkami zá-
iste z nią zrównywa. Tá iáko Pli-
nius w 25. 5. z Herosilá piśe : iest
iáko dobry Hetman : Abowiem wo-
zruszywszy w ciele złe wilgotności /
sámá naprzód wychodzi / potym zá-
nią wszytkie inne plugástwa.

Naylepszy iest korzeń biały / kró-
chy / miesisty / nie próżysty / áni zdre-
wniały / á drzeń co namnieyszy w
sobie máiący / nie barzo miazgły /
áni zbytne rozpáláiący / gdy go żu-
cha / áni też śliny zbytne wywo-
dzácy. Bo gdzieby tákowy był / tedy
záduśa y zádawia.

Moc y skutki.

M Ludzi dawnieyszych wieków / biala Ciemierzycá w wielkim wważeniu była / dla ich ciał wychodożenia : Ktorey táł w żywáli / iáko my teráznieyszych czasów

Wátury
mocne
mocno
purgie.

Szkamonieý /

Sylamonię / maczając ię korzenie pierwey
przez siedm dni w winnym ocie: potym ię
suszeli / y ną proch tłukli / a używali. Dzisiey-
szych czasow bardzo rzadka ię używamy / y
to przereczonym sposobem w ocie ię mo-
cząc / a potym ną proch tłukac / przysiadamy
do niey tych rzeczy ktore ię te skogosc odcy-
mują / y to tylko naturom grubym y mo-
cnym dajem / iakiey starożytni ludzie byli.
Dzisieyszego wieku ludzie / iż są niedleysego
przyrodzenia / wyszeregac się go mają / dla
gwaltownieszey mocy purgowania / a zwla-
szcza ci ktorzy pierś mają mdle / słabe / y ci-
sne. Także ktorzy są ciała chudego / tym ię
niedawac / bo wdmiciami y stoley purguie /
tak że ich mdli bardzo. Jās sytego y pełnego
ciała ludzom / ktorym wilgotności flągni-
ste / wywieść potrzeba / ktemu pierś przestro-
ne mającym / bezpiecznie ię dąć może czworci-
lota w winie / albo w piwie / albo w słiwcz-
ney polewce. Dają go drudzy pil lota.

Ciemierzycę białą / iest mocy ścięża-
cey / rospadziacey / otwieraiacey / y mocz-
kości ną ciełe wycieraiacey. Bywa przez
stą dawana / dla wywiedzenia sztywnych wil-
gotności z ciała : iedno się trzeba wyszeregac
skody. Bo iako Sernelius pisze / podczas do-
zadawienia szliewicką przywodzi / że musi
umrzeć.

Korzenie ciemierzycy białey / wracaniem
rozmaite wilgotności wywodzi.

Krew gruba / spalona / Także
Zolc zgorzala y czarna. A iż iadowitego
bywa przyrodzenia / tedy bywa rozmaicie przy-
prawiona pierwey.

Mattheol pisze / że w Rzotkwi powierca
dziury / y nakłaja wonie korzenia Ciemierzycy
bialey / y zapuntnia ię w niej / y tak przez
dzien y noc niechaja : Potym one Rzotkiew
iedzą dla stolcow.

Sernelius pisze / żeby skorki z korzenia były
moczone / a potym to wino pić. Albo ię wa-
rzyć w tłustey polewce miesney / albo w pie-
tym miedzie / albo w wodzie Jeczmienney /
albo w iakim wolnym syropie / a potym to
pić. Owa wziac go ną raz qwinte / y wlozyc
w Rzotkiew / albo go warzyć / y pić.

Niema być brzemienney / staremu / mlode-
mu / sil mdlych / dawany. Pl. Nath. Sernel.

Niema być w chorobach mdlych daw-
na / ieno w potężnych / ktorych się lekarstwa
lekkie nie ima / iako w padaiacey / w szale-
stwie / w tradzie.

Obiema koncy purguie / iednak barzicy wo-
mitem. A trafia się że zoladek poturczy y
popsuie.

Muchy gdy chcemy wyeracic / tedy go w
mleku warząc / dajem im to mleko.

Także Myśy / z moka go przemieszac / y
dac im iesc.

Odnozki od korzenia tego / wziorzsy ich

kilk / natykac ich w Rzotkiew / a w w odzie
warzyć / potym ię odcedzizsy / przylac oliwy
y troche soli przydac / a te iuche po niedzeniu
pić / a potym w gardlo palec wlozyc / dla wo-
mitu.

Do białey młści przymieszuta proch te-
go korzenia / ktora wzrok ciemny wyczyscia-
ia y wycieraa.

Niesieczna choroba wzbudza / w ton-
puszany korzeni : pierwey młstem bez soli
namazany.

Proch w nosdrza puszany lichawke czyni /
zaczym flągnię z glowy ściaga. Dios.

Myśy truje / proch z miodem albo z ma-
ka ieczmienna / albo z syrem / albo z orze-
chem zaczyniony wlostim / a galec z tego ną
czynic / przypiec / y klasc im do gryzienia / ka-
zda zdechnie. Toż też zronostate truje.

Nieso trawi / y wniwecz ię odbiera / wa-
rzac go z nia. Dios.

Pchły traci warząc ię w wodzie / a tym
polewaiac w gmachach.

Padaiacey niemocy /
Melankolicznym /
Zawrot glowy cierpiacym /
Od rozumu odchodzacy /
Zapamietaiacym się /
Poturczonym szlom suchym /
Powietrzem zarazonym /
Podagrykem /
Opuchlym / szły

Stoniowey tředowatości białey. Także
inny trad spadza.

Czlonkom drzacym /
Boleniu zoladka /
Sebrze czwartodniowey /
Gryzieniu w żywocie cięzkim / y czesto
się wracaiacemu.

Kaslu zastarzalemu /
Dawney dycharwicy /

Sciartyke cierpiacym. Na te wszystkie przy-
padki / starodawni Lekarze z niego lekarstwo
czynili / w prochu go dajac. Ale takowe w-
żywianie v dzisieyszych wstalo / a ną to mied-
sce parzonego / albo moczonego / ktore Dila-
zowia / z wielkim użytkiem używali / bez wse-
lakiey ich obrazy. Dios. Gal. Plin.

Korzeni Ciemierzycy białey w lugu warzo-
ny / w sy y gnidy w glowie wytraca / myiac.

Kolepom w czymkolwiek dany / bywa
trucizna.

W zispániey czynia iad z soku korzenia
bialey Ciemierzycy / ktorym myslivcy strzaly
namazua / ktoremu tego zrania / w krotkim
czasie do śmierci przywodzi / gdzieby zrazu
potym pigw albo soku po nich nie iedli / abo
nie pili. Wszakże jadney skody nie uczyni ten
iad / po ki krew nie doydzie.

Niesua gani ię używanie / iż czesto ludzie
zadusa y darwi / że za wracaniem przywodzi
obficie do gardla flągnię y inne plugawosci.

Chudym
skodzi

Wilgo-
tności z
ciała wy-
wodzi

Krew y
Kolerze
spaloney

Rzotkiew
w ktorey
by byłaie
dzona.

Wino w
ktorymby
było wa-
rzone pić

Mocnym
nie mdli
ma byd-
dania.

Obiema
koncami
purguie.

Muchy
truje.

Myśy
truje.

Przypias

wa Cie-
mierzycę
bialey.

Wzroku.

Niesie-
czney.

Richanie-
czyni.

Myśy y
truje.

Nieso
trawi.

Pchły tru-
ie.

Kadufu.
Melan-
kolicy.
Zawrotu
Dziroz-
nym.

Zapamie-
taiacym.
Potur-
czonym.
Paralizu
Podagri-
kom.

Opuchlin
Tradu.
Czlonko-
zoletku.
Sebrze.
Gryzie-
nin.

Kaslu.
Dychaw-
cy.

Sciartyce
Teraz pa-
zonego
y warzo-
nego uży-
wale.

W sy y
gnidy tra-
ci.
Kolepsy
truje.

Skodzi.

Skodzi.

w rano zimny nie odzi	Ale w trawach zimnych / takie są u nas / nie tak iadowity y škodliwy bywa / iako w gorących trawach.	wzysmac. Platear.	
Przypa- wa.	Dana samey Ciemierzyce białey / korzeni na proch sfluczony / czwierzć lota. Drudzy z Ses- samem zmieszany / albo z ieczmienna kasha przebitany / albo iako inni piszą / z Loczydlo- wym sokiem / kora Thapliam Lacinney zo- wa. Albo w pitym miedzie / albo w polew- ce soczewice warzoney : albo w kasy rzadkiej / albo w takiej polewce. Bywa y w chlebie pieczona y suszona.	Artetyce / Chiragrze / Podagrze / Seyatyce / Tenże miodek służy Platear.	Artetyce Chiragrze Podagrze Sciatyce
	O przyprowadzeniu iey / y o pokarmach w wzroaniu tego lekarstwa / z tych korzy o spo- sobie wzyswania / y o wadzie iey pisali / wie- dziecie możemy / iako z Silonida / y z Sycylię	Toż samo korzenie w stoney wodzie w zone / lamaniu w stawach ratunkiem / na- parzając je w tej wodzie / samo ziele w niej warząc / a wwierciawszy plastrując. Plat. Chrobactwo w vsach morzy proch z ko- rzeni tej Ciemierzyce z sokiem Rdestowym zabijający wodnisty. Ten w vsy puszczając. Plat.	Lamantu wstawiać Vsom
Silonia des.	Drudzy dają wpych troche iecz / potym zaráz to lekarstwo / a zwłaszcza tym / o koro- sie boia / żeby im zádawienie nie przypadło / albo zemdle nie sił.	Nieso dżiwe / proch wyłada / posypując. Plat.	Nieso dżiwe
Eunius Eycilley	Womity czyni korzeni tej Ciemierzyce / w occie moczoney / albo warzoney / w stolcu i a wa- prawość.	Lupię y paprzyšką / Wsy y	Lupię paprzyškę
Przed le- karstwem posilenie ciela.	Dole w zebach všmierz / także go w oc- cie warząc / a w vsćiech ciepło trzymając. Galen.	Gnidę w głowie wyterac / warząc w mo- cym ocie Stonecznik / gorzki / małe z niego pierczy wywinęszy : potym go przecedzić y przysać do tego prochu białey Ciemierzyce / żeby tym mógł głowę nacierać. Dnia dru- giego letnia woda / albo lugiem przemyć / w którymby też Ciemierzyca długo moknęła.	Vsom Gnidom.
Womity czyni.	Systuly wychodzą y rozprzestrzenia / w nie- go kładąc / albo prochem zasypując trzy dni. Galen.	Parsywość / Krofty y	Parchom Kroftom.
Zebom	Starniały sy / kora obrocić nie mogą / jest lekarstwem. Plin. Także	Swierzb każdy spadza : wziąć tej Ciem- rzyce co nasubtelnicy wtartey / ze cztery loty / Glesty co namieley wleczoney / seć lotowy / to octem zacząć / żeby iako masę była / a tym w łazni krofty wśelakie nacierać.	Swierzb
Systulom	Puchlinie wietrzney wśczyniacy sie. Pl. Pierśi z słaginy wychodzą. Alen Mes. Kroftom / Swierzb slichem.	Nad przyrodzenie spaniu / co subetem zo- wia. Także	Subetu
Syl.	Pstrocinambiałym po cie / troche chro- powatym y ostrym / bywa korzenie lekarstwo na proch wleczony / y wzyswany / albo y ciału nim pocierane. Galen.	Zapamiętaniu nad przyrodzenie / Chorebie padający / proch w nozdrza pu- szający / albo w rzadka chusteczke go zawia- zawszy / pod nosem trzymając / wybić / że- by proch w nos siedł / y kichanie pobudzał.	Zapamięt talem Zaduku
puchlinie Pierśi Kroftom. Swierzb Pstrocin	Zebom wyprochniałym / tegoż korzenia w nie nasypawszy / wysadza je. Gal. Alen Mesuai.	Tak kaduk Druzowi zacnemu Rzymia- ninowi w Antyeyrze był wleczony : Bo tam to nabespieczniejszy lekarstwo piše Plinius / pżeto że Sesamum kore bywa do niego przy- mieszane / odcymuje mu iad. Plin.	Druzowi kaduk leczono.
Zebom.	Goraczce każdógodniowey z słaginy / w- wając Miodku kwaśnego z niej wczynio- nego / bywa lekarstwem. Ten bywa tym spo- sobem robiony : Korzeni białey Ciemierzyce / w korzeni kopru włoskiego / albo w Riodkiew okopawszy z ziemie / iedno nie dobywać go z niej / poprzekładając swąca albo czymkol- wiek / iedno żeby sie korzeni nie rozszepiał na dwoie / potym w te dziure nakłasc korzonkow białey Ciemierzyce / y zaś ziemia przysześć / y przez dni 20. albo 30. zaniechać / żeby ona Riodkiew / albo włoski Kopr / wziął w sie moc- oney Ciemierzyce / y wwiercić ja / a przez trzy albo cztery dni moczyć je w ocie miodowym / potym warzyć y przecedzić iedno onego / octu miodowego odsymowanego y odwarzone- go / ile potrzeba przyłożyć / y znówu przywa- żyć / a tego przeciwko pomienionym febrom	Dziwna rzecz / iż sam drzeń tej Ciem- rzyce / w zbytnim wracaniu / w trunku dany / zaráz je ząstánawia / gdyż je skorka przyswo- dzi. Plin.	Womito.
Goracz- ce.	Mysliwcy gdy sie purgować chcą / bespie- cznie go wzywają.	Themison Grecki lekarz / dawał prochu tego puł lota / co y dzis dużym naturom dąć może. Posledniejszy Lekarz / po całym lo- cie / iako Plinius piše / dawali / ale nie bez niebespieczeństwa.	Mysliw- cy sie mierzyco purguie.
Oximel ellebora- tum.	Nauka do brania.	Czy Plinius / żeby to lekarstwo dnia chmurnego niebyło wzywane / bo nieznos- ne w ciełe bolesci czyni : radzi radnicy lecie niżli zimie wzywac go. R temu tydzien przed wzywaniem tego lekarstwa / potrzeba ciału spofabiac	Nauka

Sposabiąc ku bezpieczniejszemu życiu jego pokarmy cierpkimi y ostrymi: winą zaniechać. A gdy sobie kto chce woinicy wzbudzić/ tedy dzień/ trzy/ cztery lepiej się bez wieczerzey obyść.

Biała Ciemierzycá / rądniej ma być w stodkiego mleka usze zádána/ albo w rzadkiej kásy Jeczmienney/ albo w pszenicznej. Po wzięciu tej/ w cztery godziny poczyna spráwować / á skutki swe odpráwi za godzin siedm.

Sadzełs

Starczennu.

Sadzele ktore z flagnistey wilgoćności się wydáia/ leczy/ z wieprzowym ia sadlem przykládaiac. Plin. Tákże dawnemu starczennu ktore się przepuścić niechce.

Szkodzi.

Dzieciś.

Starym/

Młodym

Dzieciom/

Starym/

Młodym

Niewiastom/

Plucom zranionym/

Ludziom mdłym/

Ku wrócaniu trudnym/

Pierści ciśnie mającym/

Ludziom subtelnego ciała/

Boiazliwym/

Krwia pluiacym. Przeto się im niegodzi.

Serdeczna mdłość / także swym wywó- niem przywodzi. Z tych tedy przyczyn dzisiey sy Lekarze/ nie radzi go wywóia/ iż jest nie- bezpiecny/ zwlaszcza proch z korzenia: bo jest daleko silniejszy/ niżli z Ciemierzycy czarney/ iáko Mesarugie Arab / y inni Lekarze zaci- pią.

Psy/

Swinię/

Golebie/ y

Kury truię/ z czymkolwiek zádány: także

Kokoşy/ w wodzie / w ktoreyby móknelá

Ciemierzycá biała/ zób maczaiac.

Niewia-
stom.

Plucom/

ludziom/

Do wró-
cania.

Pierści.

Ludziom

subtel-
nym.

Boiazli-
wym.

Krwia

pluiacym

Psom.

swiniom

Golebiś

Kokoşo.

Ciemierzycá czarna/ Rozdział 169.

Elleborum nigrum, & Vera-
trum nigrum.

Christwurtz / Schwiartz Nieß-
wurtz.

Dioskorides o iedney Ciemie-
rzycy czarney wzmianke czy-
ni. Jednak znayduia się inni-
czym od siebie nie różne / tylko
tzwiatem. Pierwsza / o ktorey tu
pise/ liscia iest Jaworowemu abe
Klonowemu podobna/ tylko mniej
szego do wodnego Barisczu przyste-
pujacego/ y na kielkoro rozdzielone-
go/ ostre y zieloności ciemniejszyey /
a okolo krajów ząbkowane. Róz-
ge także ma ostrą y czérstwą / cien-
ką/ wyszka niżli na stopę / á stryfię-
sta. Kwiat zbladabrunatny/ z któ-
rego środka wychodzi pieć albo
wiecey obfężnych á spiczastych su-
pinek abo strączków/ w ktorych na-
sienie podobne krososowemu pur-
guice. Korzonków ma barzo wie-
le czarnych / albo ciemnorumię-
nych/ tym podobne / ktore od glo-
wek cebule pochodzą / wzdłuż na-
dłoń/ mające zapách Bzowemu po-
dobny. Smáku gorzkiego/ pieprz-
nego á niewdzięcznego. Tá tedy
iest między nimi różność / że Dio-
skoridowa Ciemierzycá iest kwiatu
blado brunatnego.

2. Druga / Ma liście na siedmio-
ro rozdzielone / aż do samych stopet /
długie iako palce / około trąciow zab-
rowane. Różg łokietnych wzwyż
oblich / gładkich y twardych. Kwia-
tu pierwszey podobnemu / blado zie-
lonawey barwy / z pięci listków zło-
żonego. Ze środku których także
wychodzą kupinki / iako rożki iatke
z obu stron poplecione. W tych sie
nasienie obdużne zawiera. Ma
korzeń iako pierwsza: obfitość cien-
kich / na dłoń długich / ale czerwien-
szych y miejszyszych. Smaku pier-
niejszego / którym bardzo snadnie zo-
ladek sie wzrusza. Zapachu także
miewdzierznego. Te niektórzy mie-
nią być Gorzykwiatem / ale nie-
przystoynie.

3. Trzecia jest z wiela listków zło-
żona / z których każdy długi / obfiter-
ny / gładki / przytwardzym / iakoby
Bobkowe / a od środka każdy ma
trącie zabrowane. Ku wierzchu ro-
zgi żadney nie miewa. Kwiecie na
kypulkach / na dłoń długich / z korze-
nia wychadza wielkie / z pięci list-
ków złożone. Napierwey białawe /
potym pobrunatniałe / na ostátku
zielone / to jest / gdy ze środka ich
kupinki / albo strączki wyrosną czte-
ry albo pięć / własnie iako w Sesa-
mie / w których sie nasienie chowa.
Korzonków ma obfitość czarnych
drobnych / włosienkowatych. We
środku drzeń cienki mający.

4. Czwarty / ma różgi dłuższe y ro-
śleyše / niżli inne. Liście wezše /
także około trąciow zabrowane.
Kwiatki pierwszym wielkością po-
dobne. Z nich strączki małe / iako
w Sesamie. Korzenie także iako v-
inych drobne / obfitego mnostwa
w kupie / czarnawe. A to Niem-
cy własnie zowią Lauffkraut.

Adiense

1. Roście na górach y pagórkach /
na mieyscach suchych y ostrych / a
na skalach: y ta najlepsza y naprze-
dnieysza: ktora z Antycyry pocho-
dzi. Kwitnie lecie / zieloności przez
cały rok nie traci. To pierwsza y
trzecia.

2. Wtóra / roście w równinach / na
mieyscach pustych / przy potokach.
Poczyna kwitnąć pod śniegiem /
około Narodzenia Bożego / aż wla-
sza gdy nie jest zima gwałtowna.
A z tad go Niemcy zowią Chryst-
wurtz.

4. Czwarta w ogrodach / ale sadzo-
na: Dobrowolnie także iako pier-
wsza y trzecia na górach / roście y
w równinach. Kwitnie na przodku
Wiosny.

Przyrodzenie á ile

Dioskoridowey / y Wybor.

Młusa / Ciemierzyc czarna / po-
wiada być lepsza y zdrowsza:
bo zdrowiu nie škodzi / y owšem
zdrowsze czyni / y iakoby młodości o-
brania. Maia tedy być do lekarstw
obierane / same tylko z korzonków
skórki Ciemierzyc czarney: smaku
ostrego y w usta szczypiącego /
miałce barwy kopetnika / kruche.
Ktemu żeby korzenność nie była w
niey przykra: nie miazga / ani zby-
tnie cienka: także ani zbyt stara /
ani młoda / ale średnie. Nie ciężka
ani lekka: iednak lekka niż ciężka.
Gładka / nie ostra ani chropowata.
Może być dłużey zachowana w mo-
cy swęy / niżli biała. Ale jest lepsza
niżli biała / iednak ma być przed v-
żywaniem poprawiona / dla iey by-
strości w purgowaniu. Skórki ko-
rzenia iey maia być w cienu suszo-
ne. Przyrodzenia jest ciepłego y su-

chego

tego w trzecim stopniu / y smaku
rozpalającego. Gal.

Moc y Skutki.

Ludziom **przysrodze** **nia dużej** **ściencza.** **Żoładku.** **Purgui.** **Bydlnod** **bestii o** **brzożne** **ma.** **Mięsie** **czney.** **Siskom** **stuchow.** **Brostom** **Parchom** **pstrocin** **Tradu.** **Lisatom** **Tabom.** **Miesu.** **Spuchlym** **winopur** **guice.** **Pachom.** **Także** **żo** **mac** **przy** **ko** **pam.** **Gla** **czego** **Drzeń** **z** **korzenia** **wyiać.**

Al ma być ludziom dana przyrodzenia
mocnego / smiałego / na Wiosne. Trzy
poslednieysze / sa skutkow mdleyssych.
Sciencza / wyciera / rozryna / y rozprawy
ie / wyzyszcza. Mesua.
Żoladek / y co okolo vst iego iest / iako flā
gma y kolera / dawssy iey korzenia trzecia czesć
drāgmy / albo y cāla czwierć totā / badz sa
mey przez sie / badz z Szlamonea ā z sola.
Chedożey
Bywa wārżona z Soczowica / albo z czym
kolwiek innym co do purgowania służy / albo
z iaka polewka.
Bydla od bestii iadowitych wlaszonomu /
swieże korzenie iest lekarstwem / osyndowa
rossy troche skory na miejscu obrażonym / w
ciało wetknąć / y oteyże godzinie nāzawierz
wyiać.
W łono puszczając / miścieczne czyszczenie
wzbudza.
w Siskulu iā klādac / ā do trzeciego dnia nie
wyimuiac iey / wychedaja. Dios.
Tym sposobem bywa w vsy puszczana / ā
do trzeciego dnia niewyimowana / ktorym
stuch bywa nārūsony.
Toż korzenie wārżac w ocie / ā w vsy cie
plo puszczane / stuch przywraca.
Krosty swierzbice / z kādźdlem albo z
wostiem / z sinola / ā z olegiem z drzewa Ce
drowego / albo z Terpentina māsć wezyna
rossy / spadza nāmāzuiać / Dios.
Toż parchom bydecym bywa lekar
stwem. Plin. Dios.
Pstrocin biale z ciālā /
Trad wsselaki / spadza:
Lisāie suche swierzbice goi / z octem nā
cieraiac. Dios.
Zebom boleiacym / korzeń w ocie wārżo
ny / tym ploczac / wzyteczny. Dios.
Do māsći ciało wyiadaiacych wchodzi /
ktore zle mīeso dzirwe trawia / plasty czy
niac ā przyklādać. Dios.
Opuchlym bywa lekarstwem / przydaw
ssy ieczmiemey maki / z białym winem zaczy
nić / y nā żywot plastrować. Dios.
Przy māsćcy winney sadzona / czyni wino
purguiace.
Potrześaia prochem gmachy w domu /
dla plech.
Ci co Ciemieryce kopāia / żeby sie nie
dlugo bāwili / āle co nāochotniey kopāli / ā
Czosiku sie nāiedli / y winā napili. A to
przezo / żeby swym zapāchem ciężkim glory
im nie zārāżiła. Dios.
Drzeń z korzenia Ciemieryce czarney / iako
y z białey / ma być wyiety.

Muchy **morzy.** **ku /** **albo** **ia** **w** **wodzie** **moczac.** **Plin.** **Albo** **po** **gmachu** **z** **białym** **kādźdlem** **kā** **dzie.** **Albo** **proch** **z** **korzenia** **iey** **z** **mlekiem** **zmieszawssy /** **tym** **ściany** **poimāzowac.** **Brodawki** **z** **Sandaracha** **spadza / ā** **z** **mies** **dziana** **lupina** **nātlusssy /** **tym** **nāmāzuiać.** **Plin.** **Oczom** **mgla** **zāchodzacym / y** **Boleiacym /** **nāparzaiac** **ie nā zlektā / pli.** **Glāgme / y** **Kolere** **czarna** **wywodzi /** **nie** **womitem** **iako** **biała /** **āle** **dolem.** **Aben** **Mes.** **Laskāwssā iest y** **mdleyssā /** **niżli** **biała.** **Tenje.** **Miārā** **iey** **do** **dānia** **nā** **raz /** **od** **pul** **czwierci** **totā / ā** **do** **połowice** **totā /** **Aben** **Mesuai.** **Jedno** **to** **nāzbyt /** **bo** **zbytenie** **mocno** **purgui** **iey** **ciągnie.** **Miārā** **tedy** **iey** **nawiecey** **pulto** **ry** **czwierci** **totā /** **to** **iest /** **według** **stāwego** **ābo** **mocnego** **przyrodzenia /** **mniey** **ābo** **wiecey.** **Bārwe** **wssystkiemu** **ciālu** **zāś** **cudna** **daie /** **iakoby** **człowiek** **odmładzał.** **Mysł** **wesola** **czyni /** **Pochmorne** **mysli / y** **Brew** **melāntoliczna** **oddala /** **ktora** **du** **chy** **ożywiāiac** **bywāia** **zācniene /** **zāczym** **teśność** **serdeczna** **przychodzi /** **ktorey** **prze** **czyny** **niemās.** **Ku** **takiey** **tedy** **rzeczy** **z** **tey** **Ciemierzyce** **czarney** **lekarstwo** **czynić** **bywa** **misterstwo / y** **dowcip** **wielki.** **O** **czymby** **tu** **pisać** **dlugo /** **Abowiemy** **potrzebā** **piato** **istności /** **co** **z** **nalepszego** **wina** **napierwey** **wy** **ciągnac** **ogniem** **niebieskim /** **w** **naczyniu** **sklā** **nym /** **ktore** **zowia** **Vas** **reuerberationis.** **Przedkowie** **nāszy** **w** **przeccyszczeniu** **ciāl** **nawiecey** **go** **wzywāli /** **Alle** **iakim** **go** **sposo** **bem** **gotowāli /** **o** **tym** **śadnego** **nam** **sposobu** **niepodāli.** **Poslednieyszy** **Lekarze** **tym** **obyczaiem** **go** **przyprāwuiā /** **Biorā** **Mirobālanow** **Cy** **trynowych /** **Indiyskich / y** **Rebulow /** **Swa** **wiku /** **Piolynu z** **Pontu /** **stānā** **Wielbādzies** **go /** **ktore** **Squinantum** **Grekwie y** **Lācinnis** **cy** **zowia.** **Mirobālanu** **przecluc /** **inne** **rzeczy** **potrāiāć / ā** **w** **winie** **wārżyc / ā** **trzecia** **czesć** **wywrę.** **Do** **tego** **garśc** **suchey** **Koże** **czterwo** **ney** **przydāć /** **garśc** **kwiatkow** **wotowego** **ies** **zytā /** **Lātrycey** **garśc /** **potrāiāney.** **Porym** **od** **ognia** **odstāwiossy /** **nie** **odkrywāć** **ā** **śā** **mo** **prześtydnie / y** **wziāć** **garśc** **ābo** **pultory** **Ciemierzyce** **czarney** **korzenia / ā** **wloziossy** **ia** **w** **jinny** **gārniec /** **zlać** **ono** **nā** **nie /** **to** **śie** **pierwey** **wārżyło / ā** **dobrze** **y** **pilno** **nākrywiossy** **dāć** **temu** **przez** **noc** **moćnac.** **Rāno** **ono** **ciemierycowe** **korzenie** **wyiać / y** **wsuszyć** **go** **nā** **rzesećcie.** **A** **gdy** **wschnie /** **znōwu** **ie** **zās** **w** **teyże** **wodzie /** **ābo** **w** **iusze /** **moczyc** **przez** **noc.** **Zās** **ie** **wyiawssy** **rāno /** **wsuszyć / iako** **śie** **po** **wiedziāło /** **to** **kilkā** **krōć** **czynić.** **A** **gdzieby** **też** **chciał** **w** **inym** **winie** **z** **przerzeczonymi** **rzeczā**

Inaczej.	mi wwarzywszy moczyc/ moze to uczynic.	wietrzy/ tym sposobem: przepchnac na pie-	
Przypis- wa infa.	Inni takia przyprowia: Mocz to ko-	cie store/ y przedziac korzeniem Ciemierzyce	
	zenie w ocie miodowym/ albo w winie	czarney swiezym/ y tak chodzic. zachowywa	
	stodkim/ przez cztery dwadzieścia godzin.	od zaryzy powietrza morowego.	
	Drudzy / Rozdzielw swayca przewiertnia/	Wsy wytraca z nasieniem Sokoley wyki w sy mo	rzy.
	a w one dziury ciemierzyce klada/ y znorwu	zmieszane/ a z prochem Gnidosowym napo-	
	przez cztery dwadzieścia godzin w ziemi za-	ty/ y to oliwa zaczynic/ a tym mazac glowe	
	kopula: potym z ziemi wykopawszy ta/ iez	wsywa.	
	dza dla purgowania. Bo ona Rozdzielw	Korzen do wyprochnialego zebu wetknio	Zebom.
	sie wysytle moc ciemierzyce wziesla.	ny/ roslamnie go.	
	Tego korzenia przyprowionego tak wyswaci	Mola orworzone y zolzy wychedaja y Wolam.	
	Wziac tluzzonego dwa lory/ y zawiazarosy	twardosci ich odwilza.	
	go w wezelek w stodkiego winia pulkwaray/	Przepior	Przepior
	przez dzien y noc moczyc/ y poranu dobry	sa barzo chciwe/ iako Zyrystoteles twierdzi:	fi nasies
	trunek sie go napić. Tak sywot przeczysci z	przeto starzy ludzie wystrzegali sie ich wys-	sienia va
	slazmy/ y z melankoliej osobliwie. Takowe	wac. Ale dzisiejszych czasow sa w rosko-	zywals.
	vzywianie Ciemierzyce/ glowe wyczyszcza/	snyin vzywaniu: snadz przeto/ ze v nas nie-	
	Mozg/ y suche zyly wychedaja	mas Ciemierzyce czarney/ iako w inych stro-	
	Instrumenta zmyslow tak wnetrznych/	nach gorzysch.	
	iako zwierzchnych/ wychedaja/ a ich choro-	Jnych Ciemierzyce czarneych skutki tej sa:	Jne Cies
	by leczy/ iako	jedno slabse. Jednak ktore kwiatu sa zielo-	mierzyce
	Bolenie w vsach/	nego/ dotem wywodza.	
	Glowybolenie/	Szkości.	
	Od rozumu odeszcie/ balenstwo y wscie-	Plod w sywoacie zabita.	
	klosc.	Dobytet morzy/ iako wolz/ korow/ konie/	Plod w
	Zawrot glowy/	swinie.	sywoacie
	Padalaca niemocy/	Wino z czarney Ciemierzyce.	zabita.
	Testnosci/	Czynia mektorzy z tym korzeniem wino/ y	winu elle
	Tradu/	przez caly rok chowaja/ tym sposobem:	boratum
	Placze bez przyczyny/	Diora czarney Ciemierzyce korzenia funt/	
	Oczu plynienie/ y ciemnosć wzroku/	Kozey czerwoney suchej czwierz funta/ ko-	
	Sciastyke/	rzenia czerwonego Benedyktu lotow dzies-	
	Lamanie w stawie/ y ocietlosc ich.	sieci/ Imbieru pokrajanego sesc lotow. To	
	Podagre/ y ocietlosci nog/	wysytko w worek sywia/ a swiezego mesku	
	France/ y lamanie z miezye/	pietnascie kwart na to laia/ y zaspuntowa-	
	Krosty francowate/ y inne wselakie/	wsy dobrze/ przez caly miesiac tak mocz.	
	Wzody ciato rozladaiace/ iako	A goy chca odwilzyc sywot/ data tego wi-	
	Wiltu/ zaspuniac je nim/	na kwaterte/ albo pulkory. To	
	Kancer wzrodi/	Wywodzi melankoliczne wilgotnosci.	
	Posiniatlosc/ y czarnosc ciata/	Dioskorid uczy: N zioc piec lotow ko-	
	Pstrocin wselakie na cieie/ wychedaja/	rzenia Ciemierzyce czarney przyprowney/	
	Slezione z zamulenia leczy.	Siana wielbladowego 24. lory/ Szpiki Sy-	
	Kwartanie/ proch iey pozzywaiac/ tym	rastinskoy 26. lotow. To co namicley velu-	
	sposobem uczyniony: wziac Senesu czwierz	kfy/ w worek wyspac/ a w siedmi kwartach	
	lora/ Miobalanow Indyjskich skrupul/	winu prawie dobrego stodkiego wpuscic/ a	
	czarney Ciemierzyce korzenia przyprowione-	przez dni 40. to moczyc. Potym przeczycic/	
	go pul skrupulu/ Szlamonei ziarn 10. z tego	y tego winu dla purgowania trzy kwaterte	
	wysytkiego proch uczyniwszy/ wziac go na	pic dawac. To Wino	
	raz skrupul z Migdalowa/ albo z Kaplunia	Plod w sywoacie zabita. Przeto byziemne	
	poleroka. A to iesc/ albo z dziesiec godzin	mala sie go chronic. Dios.	
	przed tym nizliby przypadla: a pic przytem	Melankoliczne wilgotnosci z wypickley	
	syrop nizey zaraz opisany:	kolery wywodzi. Dios.	
	Wziac pul lora soku z korzenia Dzierwan-	Miodek kwasny z Ciemierzyce	
	nowego/ y z Malmazy to wypic przed przy-	czarney.	
	sciem czwartaczki. A to czterykroć uczynic.	Z Jora Rute/ Szer wloski/ Polein/ Jo-	
	Bydlu wselakie choroby leczy korzen czar-	zopu/ Dyptanu Kretenskiego/ Szanty	
	ney Ciemierzyce/ vsy mu przeczynawosy/ prze-	bialey/ Kardobenedyktu/ Szpiki Celtyckey/	
	eknac. Albo przektlowosy im na pierściach sto-	skort.	
	re/ tegoz im korzenia naklasc/ a nazajutrz o		
	teyze godzinie wyiac. Zaczyn stad wziesli y		
	ludziom lekarstwa przeciwko morowemu po-		

Skorek ze Bzu spodnich / każdego po garści /
Trzciny wonney gornej dwie szypcy / nasie-
nia Bazyliktowego / Zanyżowego / Pokrzy-
wianego / Rzymiskiej pokrzywy / Kopru swoy-
skiego / każdego po pul lota. Korzenia Sła-
zu wysokiego / Dziegielu / Korkornatow wysze-
tkich trzech / obrazkow ktore też białym Wes-
zownikiem / albo Diabelkiem zowia / Cwia-
tki zamorskiej / ktora Turbitem Lacinney
zowia / każdego po dwu lotow. Rosatcu
korzenia swojskiego / Rosenu / Papiotki / po
dwu lotow każdego. Także korzenia Cies-
mierzyce czarney y białey / każdego po pullo-
ciu / Gebki Modrzewiowey pul lota. To
wszystko zstarczy na proch / we trzy kwarty oce-
tu winnego mocnego wysypać / albo ileby by-
ło potrzebą / żeby iedno dobrze zagraznelo / a
przez trzy dni to na stoncu / albo w piecu pie-
karnym / w garncu polewanym mozczyć / za-
tkawość dobrze. Potym do polowicy wywa-
rzywszy / przecedzić y wygniść co nalepiey.
przydać potym Miodku przewarzone / y do-
brze odśymowanego / cukru każdego po fun-
cie. Potym tak dlugo warzyć / aż wysycha o-
cet wyproci / a zgesniecie iako syrop. Tego dać
wlać używać od lota aż do pultora / z iucha
Senesowa a z Papiotczana / albo z Siolko-
wym syropem / albo z iakim innym purguia-
cym.

Inaczej

Jest drugi sposob czynienia tego Miod-
ku: Wziąć białey Lebiotki / ktora Calamen-
tum zowia / Smeru włoskiego / ktory Thymu
zowia Lacinney / Poleiu / Karduś / Rożey
czerwoney / Nietki kędzierzawey / każdego po
szypcy: Nasienia Aneżowego / Bazyli-
ktowego: Nasienia włoskiej Pokrzywy / Ko-
pru swojskiego / każdego po czwierci lota /
Korzenia Dziegielowego / Kopru włoskiego /
Słazu wysokiego korzenia / Cebule zamor-
skiej / korzenia kosińskiego / zamorskiej Cwy-
tki / każdego po lotcie / korzenia białey Ciemie-
rzyce przyprawney pul lota / Korzenia Kopy-
tnikowego pultory czwierci lota / Gałganu /
Cynamonu / y wonney Trzciny / po czwierci
każdego. To wszystko przeluc / y mocnego
octu winnego pięć kwaterek na to wlać / y
dać tak temu moknąć przez trzy dni. Potym
gdy polowicą wywre / przydać cukru y odśy-

nowanego Miodu po dziesięci lotow ka-
dego / ze bedzie syrop albo Miodek z Ciemie-
rzyce. Ten zaprawić Cynamonem / Szafra-
nem / kwiatem Muskatowym / Imbierem /
każdego wziawszy po trzeciej części quinty / a-
bo skrupule / a zawiązawszy w woreczek / w
to puszcząc. Tego Miodku też miarą / iako
y pierwszego. Służą

Melankolicznym /
Rakom miewającym /
Dychawicznym /
Sebron każdegodniom /
Czwartaczkom /
Podagrakom /
Chyragrakom /
Artrytkom. Y wszystkim

Alle nie ma być Melan-
używany / aże te Foliey.
wilgotności pier Rakom.
wey przeczcz- Dycha-
ne przepławu- wicy.
y rozwodni- Sebrze.
a tu wywiedzie- Czwarta-
niu snadne vzy- czce.
niwszy. podagrze-
chyragrze-
Artryce.

inym chorobom z materiei miazgcy / z lip-
kiej / flegmistey / z melankoliczney poch-
dzacym.

Extrakt z Ciemierzyce.

Wzyna y ten w Aptekach czujony / do me-
lankolicznych chorob /
Grance y krost francowatych /
Rancerat /
Wilka / y innych wyszey pomienionych
chorob.

Extra-
tum.

Melan-
Foliey.
Francy.
Rancer.

Wilk.

Rozgdek.

Niekiedy z poslednichszych twierdza te
Ciemierzyce czarna / ktora kwiat zielony
niecie / być Gorzykwiatem. A to przeto / że
bydlecym chorobom zaraźliwym jest lekare-
stwem / iako Gorzykwiat / vsy im zelazem
przetkowszy / a korzenie icy świeże przeloka-
sy. Ale ta przyczyna nie jest przystoyna / gdyż
przyrodzenie nie jest tak kape / żeby tylko ka-
żdey osobna chorobie / iedno ziołko na pora-
cowanie naznaczyło. Aż tak jest / nie może
ta przyczyna stać / dla czego by ta Ciemierzy-
ca czarna miała być Gorzykwiatem: gdyż
wlasna Ciemierzyca czarna Dioskoridowa
kwiatu rumianego / toż potężniey daleko czy-
ni / niżli kwiatu żółtego Ciemierzyca.

Ciemniey y ci sa w bledzie / ktorzy Cie-
mierzyce kwiatu czerwonego / także y białego
mnieyszym Niedzwiadkiem / albo Omie-
giem być rozumieia.

Gorzykwiat / Rozdział 170.

O Krom przeczczonych Cie-
mierzyce czarnych / znayduie
sie im podobny Gorzykwiat.
Ten roście wzwyż na dwie pędzi-
podezas na dwie dłoni. Różg cien-
kich trzy albo cztery / a miekkich. Li-
steczki obdlużne cienkie / geste / wlo-

kowate / podobne Bożemu drzew-
tu / albo Zapaliczce / albo Kopru wlo-
skiemu. Kwiatu zwierzchu żółte-
go / podobny wolowego oka / iedne
wyszego / obśérnego / y światlego
z ktorzych pochodza obdlużne głow-
ki / kształtu Jezyn / albo Malin. Ko-

rzontow

Confiligo, Elleborus Hippocratis, Pseudoelleborus, Elleborum ferulaceum Theophrasti.

Vermeinte / Nieśwurtz schlartz.

rzonków ma wielkość drobnych / iako w czarney Ciemierzycy / iedno cienie / y nie tak ich wiele / ani tak gęsto: iedno zaś ciemniejszy.

Wgiewsce.

W polach płonnych y na pagórkach roście. Na Podolu w niektórych stronach w Polsce. Kwitnie w Maju y w Czerwcu.

Przyrodzenie

Jest przyrodzenia ciepłego.

Moc y skutki.

Dziśszych czasów używają / tego korzenia ziela do bydłych lekarstw / na rozmaite choroby / równie iako korzenia Ciemierzycy czarney / przetykając im przez stonę na piersiach / albo przez wpy.

Korzenie tego ziela / by namniej skutkow czarney Ciemierzycy / ani także białey / nie ma. Dodon.

Rozszadek

Stary ziótopisowie nie nam nie podobają li o skutkach tego ziółka. Jednak posłedniejszy miasto Ciemierzycy czarney / nie bez wielkiej a znaczney omyłki / używali go. Co y tego czasu / gdzie go hojność miała / za własną Ciemierzycę czarną używają. Przeto się pilnie miała Aptekarze warować / aby tego namniejszej rzeczy na miejsce onego do lekarstw nie brano / cheali sumnienia swego nie zawodzić / a dobrego rozumienia sobie nie naruszać.

Podolan / Dwójlist /
Rozdział 171.

Ophris, Bifolium, Pseudorchis, Pseudoelleboriū album.
Zweiblat / vnd Drablat.

Podolan / który y Dwójlist / zowiemy / o dwu listkach tylko roście / które są podobne Ciemierzycy białey. Między tym rośnię wypuszcza obłą / cienką / od środka

tu wierzchu z obu stron nie równo /
iako by knaśliczki maluchne podlu-
gowate / z których kwiateczki dro-
bne wychodzą białe / iako by iakie
czyszczki rozdwojone. Korzenia roz-
pięzchłego / drobnego / wonnego y
białego

Wiejsce y Czas.

Rośnie na górach y w równiach.
W Maju y w Czerwcu kwitnie / y
tego czasu też go zbierają.

Przyrodzenie.

Korzonki tego ziela suchane / li-

pkosć z siebie słowatą daia. sma-
ku słodkiego : zład sie baczy być przy
rodzenia ciepłego y wilgotnego : abo
iako niektórzy ciepłego / suchego. a wła-
śniey ponieważ rany spaja / y prze-
pukliny leczy.

Moc y skutki.

Rosy czarno fąrbuie / sokiem nacierają.
Cięc y z korzeniem eluczone / a na rany
plastrowane / goi. Mattheol. Suchs.

Rosci przelomione zwarsza y spaja. Mat.
Suchs.

Przepukle leczy plastrowane /
Pukawierci prochu tego z winem / albo z
octem dobrze używać / przeciwko powietrzu
mórowemu. A potym się conalepiej pościć.

Włosy
fąrbuie.
Ranom

Rosci
polamane
nym.

Przepu-
kłym.

Morowe-
mu powie-
trzu.

Ciemierzycznik / Rozdział 172

Sesamoides magnum.

Sesamoides großkraut.

Ciemierzycznik / abo Ciemierz-
ycznicá : kształtem podobny jest
Przymiotowemu zieli / które Star-
cem zowią : abo Kucie liścia ob-
długiego. Kwiatu białego. Korze-
nia cienkiego / a nie użytecznego.
Nasienie podobne kształtem Ro-

gowemu / to jest / Sesamowemu.
Smału gorzkiego.

Wiejsce.

W obcych stronach rośnie / iako
w Antycyrze / ośtrowie morskim.

Przyrodzenie

Przyrodzenia jest / którego Cie-
mierzycá biała / ciepłego / a suché-
go w trzecim stopniu na przodku.

Moc y skutki.

Złabel z słagmy y z żółtej kolery wycho-
dzą / wzięwszy prochu samego ziela / abo
naci coby iey wetrzy palec wziąć mógł / przy-
dawszy także do tego eluczoney białey Cie-
mierzycy / niezupełnie pultora skrupulu / a z
miodowa syta pić.

Słagma
y kolere
żółte wy-
chodzi.

Rozładek.

Ciemierzycznik od nas rzeczony / że rych-
ło skutkować jest do wyrwiedzenia wilgo-
tności flegmitycznych y kolerycznych / iako y o-
nā w Antycyrze / coż ziele Ciemierzycy białej
zowią. Nie zdalo sięgo nam nazwać Ro-
gowicą / od nasienia Rogowego / iako La-
cinnicy / któremu nasienie ma podobne.

Czuryło / Rożdżiat 173.

Sesamoides paruum, Sesamū
fyl : Coronium.

Klein Sesamoides trant.

Czuryło żółto / nączy albo ną
cztery dłonie wzwyż. Liścia
do ziela wronięy nagi pod-

bnego / iedno mnieyşe y kosmátşe:
na wierzchu swych różdżeń. Których
kilká żiednego korzenia puszcza / pa-
leczki albo głowki / z których kwiatki
wynikają / iakoby brunatnoścárła-
ne / a ze środka białe. Nasienie
do Ługowego nasienia podobne /
żółte. Smaku gorzkiego. Korzeni-
cient / z wielu odnożeń cienśzych.

Mieysce.

Rosćie na mieyscach ostrych a plo-
nych. Napřednieyşe w Antycyrze /
tak Socyditycy iako w Malac-
tycy.

Przyrodzenie

Tegóż jest przyrodzenia / które
jo Ciemierzycznik.

Moc y Skutki.

Żółć albo Kolere żółta wywodzi. Także
Żółć z żóładą wywodzi / pulosiny
dragmy / albo gwierci łotą nasienia tego z
syta miodowa piac. Dios.

Gruczoły /

Żółzy /

Dymienice /

Nąbrzmiałość y nąpuchnienie rospadza
toż nasienie / wiercac go / a woda roztwa-
rać iac y plastruiac. Dios.

Łotą.

Żółć.

gruczoły

Żółcom

Dymienic

com.

Nąpuch

nieniu.

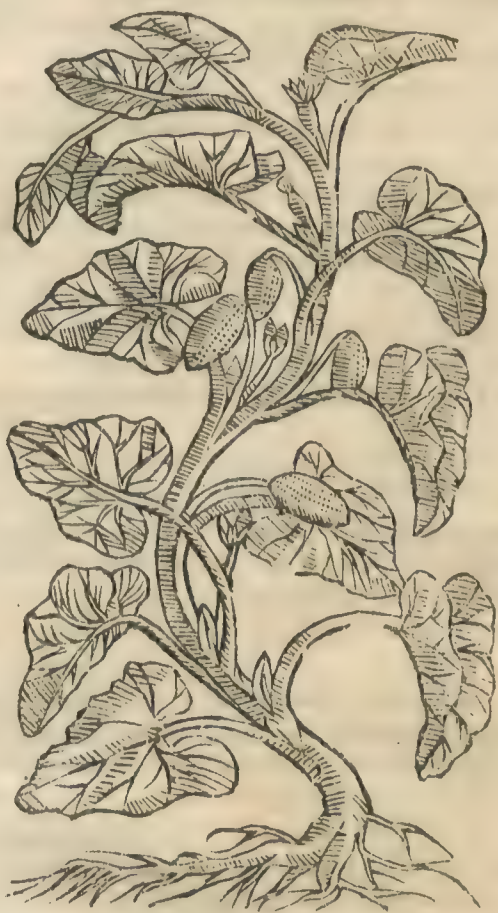
Ogórek Ptąsy / albo Psi / Rożdżiat 174.

Rozmáicie nazywáią Ogór-
kiem Ptąsym / Oślim / Uie-
dzwiedzým / Lesným / Páim /
a wşytko iedną rzecz. Ten cytko o-
wocem a korzeniem od ogrodnego
różny. wzrośtu mnieyşego. Witecz-
ki iako şnurki długie / po ziemi sie ro-
śládają / kolace / dwulóśietne / sołu-
pelne. Liście podobne ogórkom o-
grodny / iedno sprośnieyşe / ostrzey-
şe / a kosmátşe / od spodku pobielá-
we / máiąc wiele pştroćin / ná dłu-
gich stopkách wişące. Kwitnie przeş

lato / żółto / iako y ogrodny ogórek /
ná křtalt gwiazdy / z którego środ-
ku troie widelek żółtych wychodzi.
Z tych potym iakoby paleczki długie
a ostre / które zlekká rośnac / będzie
iako żóładż wielki albo troche wiet-
şy / który ogórkiem zowiemy / przy-
śládając Psi / Ptąsy / albo strzelaią-
cy / iż gdy dojrzeie / a namniey-go ści-
śnie / tedy trząśnie / a wodność y czar-
ność z nasieniem dojrzałym wy-
strzela. Korzeń biały ná piadż ma-
mizşy iako reka / sołu pelny / gorzki.

Mieysce

Cucumis sylvestris, Cucumer
Asininus, Cucumer erraticus
Wild Kukulmer / Ziel Kukulmer.
Springturbs.

Miejsce.

Koście na ziemiach piaszczystych /
niewyprowadzonych y na mokradli. U
nas nie rośnie tylko sadzone. Jest
rzecz rozmnożyła. W Sierpniu
kwitnie / a w Jesieni owoc do-
żrzewa.

Przyrodzenie.

Soł Prąskiego Ogorka jest bardo
gorzki / y rozgrzewający we wro-
zym stopniu. Jednak wysuszeniem
swoim przewyższa ciepłość. Ma moc
rosprowadzania wilgotności zim-
nej a wilgotnej / mając cząstki sub-
telne w sobie. Korzenie jest podo-
bnego przyrodzenia: także wyćiera /
rosprowadza y odmienia.

Wybor

Przodem majele: które nawiecy
ma na sobie owoc / mając w sobie
soł pełno. Ogórek sam najlepszy / co
nadmierzny y nagorczywszy. Soł także
naprzedniejszy nabiełszy / lekki / nie
gorzki / któryby się przedło zapalił.

Moc y skutki.

Z Ego Ogorka radko przez wsta kto wyo-
wa / dla gorzkości y skody / ktoraczyni.

Boleń wśu / lecz / soł z liścia w nie pu-
Stare bolaczki /

Napuchłości twarde rospadza / Korzeń
plastrowany z maki ieczmienna / albo z liń-
nym nasieniem. Tenże z kózmi Bobkami
plastrowany a z miodem / toż czyni.

Gruczoły y sadzele otwiera / tenże Korzeń
plastrowany z Terebintowa żywica. Dios.
Zolzy rospadza.

Podagrycznym / w ocie Korzeń wazony
y plastrowany / boleści wśmiera Dios. Pl.

Serayee wzyteczny / wazac go / a iucha
kliserniac / Dios.

Boleści zebow wklada iucha w wściech
pstrocin biale y chropowate /

Tredowatości /

Swierzb suchy /

Lisze suchy /

Blizny czarne wychodzą.

Zasimatości z bicia rospadza / Korzeniem
sucho nacierając z miodem / albo z czym innym
Dios. Plin. Albo z maki Bobowa a z miodem
zmieszany / y tym pocierac. Mesua.

Kolere y

Slagme / zwlaszcza z spuchlych wywodzą
soł / wznowy go strupul z czymkolwiek. Albo
skorek loty pulczwierci na raz. A purgite bez
naruszenia zoladki / Dios. Przyprawa tego
do wrywania: Wstać Korzenia pulfanta / w
eluc go / y wśpacić we 2. quarcie winu / y na
raz 9. lotow dawac pic przez trzy dni / ażby
puchlina zeszła. Dios.

Elatarium.

Soł z tych Ogorkow prąsłych / który Elat-
terium zowia / tym sposobem bywa czo-
niony: Obrac ogorkow tych prawie dożrzo-
nych / które za małym scisnieniem soł z siebie
puszczaia / a przez iedne noc po zerwaniu ich
niechac. Wznowy wlozywszy na rzeszoto
przerzynac / noz wzgorz obrocinowy / od spod-
ku ku gorze na poly / a przez ono rzeszoto na pa-
telle pulpe przebic. Ono przebite abo gasze
w patelle zlac inna / a one wygnięci woda z
lac / a wyzawsy przez zarzucic. Te gasze z zle-
wami zbawsy / y chedoga chusta natryc / na
stonce wystawic z patella / wode zpiana przez
sebdzaiac. To czynic / aż ono co się na spodku
wstawa zgesci. Potym w moździerzu wtarsy /
kolaczkom naczynic / dla potrzeby chowac.

Wśom.

bolaczki

Gruczoły

y napu-
chline.

Sadzele.

Dios.

Zolzy

Podagry-
czny.

Sciaty

zobom

Pstrocin

Tredowatości

Swierzb

Lisze

Blizny

Zasimatości

Kolere

Slagme.

Przyprawa

Wstać

Korzenia

pulfanta

eluc

quartie

winu

lotow

przez

trzy

dni

ażby

puchlina

zeszła.

Dios.

Elatarium.

Sposob

wyciegi

menia.

Proba.

Trwałosc/ Proba.

Dobrześci lat w swej zupełnej mocy/ może być chowany takowy sok. A iako Plinius y Theophrast pisa / do dwu set lat : bo im starszy tym lepszy. Tenże sok do pięćdziesiąt lat światło gasi. A to jest proba dobrości tego / y prawdziwego Elaterium, przytknawszy go do światła pierwej / niżli go zagaśi / istry y tam y sam / y wogore y na dot rospuszcza. Plin.

Waga do
wżywania.

Waga Elaterium.

Nawiewieś waga Elaterium ma być sześć części czwartej lota i namniejsza pięć ziarn ieczmiennych co zaważa. A dzieciom co trzy ziarna. więcej dawać niebezpieczno.

2.
Sposob
czinienia

2

Rudzy dla przedkości tak czynia : Popioł przesiewany po ziemi posypnia / w którym poczyniwszy dółki / one we troje chusty białe złożymy / okrywając : y tak ono przebiecie na one chusty leia / przez które wszystkie wodność przyjdzie w popioł : a to co gęste go na chustach zostalo / na stoncu wysuszą : potym w moździerach traci / kolaczkę czynia y chowają. Drudzy miasto stodkley wody mostka biora / leia ia na wygniółki. Inni zaś miasto tych wód / sęte miodowa leia.

Wybor.

Wybor Elateriu

Nawyboremiejszy sok biały / y im bialszy / tym lepszy / a co nalekcejszy / co nagladzsy / nie chropowaty / ani ostry / zlekka wilgotny / a co nagorzkniejszy : y kiedy go ogień dojdzie przedko się zapali. Zis zielonawy / ostry / sławny / y ważny / zły bywa. Przymieszua do tego soku trochmal machlerze dla białosci.

Sok ten nie ma być dany / tylko we dwie lecie narychley po wyprósowaniu.

Moc y skutki.

Kolerze.
Flegmie.
Dychawicy.

Kolere y

Flegmie wywodzi gora y dołem. Dios.

Dychawiczym wywodzi.

A gdy tylko dołem wywieść chcemy / tedy tyle dwie do pul skrupulu / przydawamy soli / y Spizglazu / ileby było dośc do wfarbowania : a to z woda roszyniwszy / pigulki potoczyć wielkości grochowej / po których ciepłej wody wypić lotow piec. Zis gdy womitu chcemy / soku tego rospuszczać woda / y tym piorogęsie obmazawszy / pod językiem trzymać / albo w gardło wstękać. Co iesliby był do womitu trudny / tedy go oliwa albo z rospuszczenia maseia / ktera Vnguentum Irinum zowia / roztworzyć y dać wypić / a po wypiciu zakazać spać.

Co czy
nie zby

Gdzieby też zbytnie sprawowało / tedy dać sie winą z oliwa napić / zaraz przestać

nie. Gdzieby też womity zaraz zbytnie przysły / tedy mu tylko dać zimnej wody pic / albo bo bardzo rzadka ieczmienna kase / co z nadrobniejszych krulek. Albo wode z octem. Albo to co by mu mogło ciękać zażądować / y żywot zatwardzić. Dios.

Wiesieczne czyszczenie przywodzi / w łono puszcza w wezektu. Dios. Gal.

Zolta niemoc spada / w mleku rospuszczone / a w nozdrza sarkany. Dios.

Głowy boleć zażądają / w nozdrza biorąc / zażądawia y wsmierza. Dios. Gal.

Slinogorz leczy y wrzody w gardle / rospuszcziwszy go stara oliwa / miodem / albo wotowa zolta / a tym mazać. Dios. Gal.

Sok sirowy wystrzelający / oczom jest soku dliwy. Plin. Ale Elaterium / to jest / sok wyćiągniony / oczom ciemnym jest wyteczny / y innym ich niedostatkom. Plin.

Wrzody na twarzy / a ile na łagodach / leczy. Plin.

Pisa niektorzy / że gdyby się winney maseie tym sokiem dotknął / łagod pracy nigdy na niej psować niebedą.

Zebow boleści wsmierza / tym sokiem ienamazuiać. Albo rospuszcziwszy go w czym przystoynym / w usta go wziąć y długo trzymać. Plin.

Gluchota oddala / sok z liścia wyći / a z octem zmieszawszy / ciepło w uszy puszczać.

Wszystkim od niedziadka bywa rasy / w swerze niemocy.

Puchlinie dawney / z czymkolwiek go piciac / według pomienionej wagi. Plin.

Kolke y darcie w listkach wsmierza / Elaterium piciac / z trocha Mirhy / albo Tragagantu / albo syty miodowej / albo kocięgo mleka.

Tę tym sposobem puchline wywodzi : albo z prochem Alephanginowych kolaczkow / albo z pigułkami / których skrupul / tak wiele Reubarbaru przydawszy / wilgotność koleryczną / z której puchlina bywa / wywodzi.

Sok z korzenia tejsze maseie bywa / iako y sok samego Ogurka. Taksze

Korzenie tego ziela warząc / może inche pic. Sieranka z tego korzenia z Imbirem a z Tatarskim zielem toż może / ieno żeby niezbyt / bo jest lekarstwem gwałtownym / ktore konce iyl otwierają / kreu zbytnie wywodzi stolcem.

Puchline wietrzna wywodzi / pięć ziarn pigułkami ktore Aggregatinas zowia : potym pul kwarę wziąć / moczu dzieciennego / saletry pulcora lota : To dobrze zwarzyszy / tym żywot nacierać.

Bol zażądają w głowie wspaia / korzen w wodzie warząc / wwiercić go : oliwy troche y piolynu przywziąć / y głowę okładać. Ale pierwej iucha warzonego czolo naparzać.

Mozg

Mozgu. Mozg czysci/
Smrodu. Smrod z nosa o'pada /
Raduku. Raduk leczy / sol' nos'em sarkaiac. Mes.
Ozywias. Moc tego sol'u bywa utwierdzona przy-
daw'sy soli / albo prochu pachniacego / ktory
Alephanginam zowia.
Swinitu. Swinie wrzody rospadza / pomazuiac tym
wzrodom. sol'em z miodem zmieszanym / y z koziemi
bobkami. Nizal.
Watrobie. Watrobie y
Sleszenie. Slesiony zamulenia otwiera.
Bolesci. Bolesci w biodrach wsmierza / w kliste-
rach dawany. Takze korzenie tego ogorka
w ocie warzac / albo w winie / na koniec w
wodzie a plastrowac. Mesua.
Lamaniu. Przeciwko lamaniu w starach /
Ostom. Ostom zatrzymionym /
Melans. Melankolicznym /
Policy. Zazieblosciom w bokach y w nogach jest
Zazieblo- lekarstwem / badz przez plastrowanie tym
sci. sposobem / badz pigulkami.

Olejek Ptászego ogorka.

Jako ma być czyniony / w polynie po-
wiedziano. Sluzj

Mozgu. Mozgu y
Nerkom. Nerkom zimnym /
Paralizi. Paralizowi
Czlonko. Czlonkom dziającym mazać nim /
Gluchos. Gluchnieniu / po kropce po kilka puszać
iac go w vsy. Albo żeby w tymże oleju /
pulpe / albo miesiwosc warzyl / a w vsy pu-
szal / albo y namazował. Rondel.

S. kodzi

Plod w żywocie zabiła / w wezektu. Dios.
Galen.

Sol z sirowego wystrzelaiacy / oczom by-
wa skodliwy. Plin

Takze za zbytym swym purgowaniem /
zarcie y gryzienie w kislach czyni.

Konce zyl otwiera : zaczyna zbytne krew
stolcami odchodzi. Te obrazy bywaja po-
hamowane / przydaiac mu Bolium / albo
zywice Tragantowej / albo troche soli / albo
mlekiem / gdyby z nim byl pity.

Roz/gdek.

Sol Elaterium bywa lekarstwem zna-
Elateri

cznym w plastrowaniu / w pigulach /
w Trunkach sam przezie y przydany. Tyto
strzedz żeby do niego Socznica / albo iablko
zamorskie / nie bylo przymiesane. Takze do
tych pigul / ktore gwałtownie purguia. Do
Aloes Hepaticum / moze być bezpiecznie przy-
dane : do Centurzyey wielkiej y maley : do
Hermodaktilow : do Juy / Kestrowego
drzewa / bo Mirhy / Szafrau / Szpil / Cy-
namonu / Kokornaku okraglego / Kopytni-
ku / nasienia pietruski / co na gorach y co w
ogrodziech sieia / Odmiennikowi / Bdelio /
Soli Indyskiry / Owocu Balsamowemu /
ziarnu Indyskicu / ktore Granum Nil,
Lacinnicy zowia. Waga y miara z inemi
lekarstwami od pul Zalerza aż do całego. Abige.

Gwałtowna jego moc bywa nastabio-
na / przydaw'sy mu tak wiele zywice Arabs-
kiej / iako samego / y pul pietnady / Glutki
Ormienkiej / albo zywice z drzewa Nigda-
low. Abige.

Enidosz / albo Sokola greka / Rozdział 175.

Enidosz ma liście podobne do
lesnego winá / rostrawa-
niem rozdzielone. Koszki
proste miekkie y czarne. Kwiat po-
dobny do farbownikowego / ktory
Sinilem y Drzetem zowiemy. Na-
sienie w zielonych lupinkach / podo-
bne ciecioreczanemu / rumianociem-
ne / ostre / chropowate / wewnątrz
biale / smaku ostrego. Korzeń pro-
sty z niewielką odnożką.

Mieysce.

Plinius pisze : iż w cienistych miey-
scach rośnie. W nas zrzadka sie znay-
duje : naczestciey w Istriey Dalma-
ciey / Kalabriey / Apuleiay. Lecie

kwitnie. Nasienie do piacielat cho-
wać może.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza w czwar-
tym stopniu na przodku / nasienie y
iako Ziele : rospala / rospadza / przy-
ciaga y trawi. Galen w 7.

Moc y Skutki.

Elagme miazsia womitem wywodzi /
Linasienia ziarn z pietnascie zerzec / y w sy-
cie miodowej dać wpić. Jedno po takim
trunku trzeba sie przychodzic. Dios. Gal.

A iż swa ostrzoscia vsta y gardlo rospala /
przeto sie w tym potrzeba strzedz / a syte miod-
owa potrosse pić. Dios.

Krostawym /
Swierbu jest ratunkiem / nasienie z oliwa
reściaraiaci / a ciadlo nacieraiaci. Dios.

Staphisagria, Pedicularis
herba.

Bleßmuntz/ Leußwurtzel.

Glegmie. Też ziarnka żuchaiac / wielkość flągmy
wyrodzi z wst. Dios. Gal.
Sebom. Żebom boleści všmierza/ wazac te ziarna
k w ocie / a te uche ciepła w všciech trza
maiac. Dios. Plin.
Dziast. Toż nabrzmiałość y napuchnienie dżia st /
ploczac tym wst. ciepło y często / lecz. Dios.
**Żawrze-
dżiałości** Żawrzedżiałości w všciech / które Greko-

wie Aftas zowia/ ziarnka z miodem wtarte
lecz. pomazuiac. Dios.Też ziarnka rochozda do mści przepala
iacych ciat / y puszczających. Dios.Suche liście spadza / tymże ciat nacie
raiac. Plin.Sluch z zimney przyczyny naruszoney na
prawia/ wazac w ocie / y likiem z niego w
všy puszczaiac páre / albo y troche także w
chy w nie kládac. Plin.Kwiat tego zela z winem piac / przeci
wko všeznieniu od weży/ bywa lekárstwem
plin. Też rostarzy go przykładaiac.Zamnaża sie niekiedy w ciełe chrobactwo/
które ciat obiaa / to zowia wšami. Prze
ciwko ktoremu nasienie Gnidošowe w oli
wierościerane y mżane / barzo vžteczne.Albo sol z tego zela z oliwa. Jesze po
teżniej to czyni / vmorzymy Trzec / albo
żywe srebro / slina czeza / y przydamy mu
prochu Gnidošowych ziarn / z octem to
wšystko začynić a z oliwa / y namazowac.
plateat.

Toż swierzb y

Krošty wšelkie spadza. Plat.

Tym którzy sie nád przyrodzenie zapom
nia / proch Gnidošowy w nos puszczany /
bywa lekárstwem : abowiem kichanie czy
niac / głowe wychada / z flągmistey wilgo
tności. Plat.Ciežkość głowy z nápełnienia flągmy / z
tego wychada / proch tymże sposobem w
nos dmuchany. Plat.Zbyenia wilgorność w všciech okolo ie
yczki wysuša osobliwie / wazac go w oc
cie y charkanie często czyniac. Plat.Zoladkowi wilgotnemu zbyenney fląg
my/ Gnidoš jest vžteczny/ tenże.

Roządek.

Gnidošem to ziele od skutkow názyw
my/ że gnidy y všy wytraca.

Żarnowiec/ albo Witeczki/ Róździat 176.

Witeczki / chroškowata jest by
lina/ prutki długie dajac / bez
liścia/ abo maiać barzo mało liścia/
mocne / gibkie / a do przelomienia
trudne / ktorymi indzie winna má
cice miasto tył abo palow przywie
zuią. Kwiatu żółtego/ kształt má
iac fiołków białych skopków. Z
tych potym strączki iako włoskiego
Bobu/ w tych ziarnka kształt soczo
wice maiać.

Adieysce.

Roście na ziemi wyschley / iako
wéy. W Czerwcu kwitnie / y nie
długo potym okwitnawšy/ strącz
ki wydawa.

Przyrodzenie

Piše Galen w 8. że nasienie y sol
z pratkow iego/ poteżnie wyciga.
Przeto jest ciepłe y suche.Do m
ści w
dł.
żółt.

Stuch.

všez
ni w
żowem

w som.

swierzb
Kroš.zapa
tanu seCiežko
ści gło
wy.Jesze
tow.

żółt.

Spartium.

Pfeimmen / Erdlpfeimmen.

Moc y Skutki.

Kwiecie y nasienie Witeczek / coby pść w omiz
halerzow / albo zwierc lota zawazylo / z tem pur-
gite.
sya miodowa piac / purguie dostatecznie
womitem / iako Ciemierzyc / bez niebespie-
czestwa y zoladka obrazenia. A nasienie sa
mo purguie dolem. Dios.

Wrzody w gardle. Takze

Scyatyke / sok z tychie Witeczek po piaci
lotow albo lyzek piac na czczo : ktory tym
sposobem ma byc wyciagany. Te rozge w
wodzie moczyć / a potym ia w mozdzeru w
eluc / a wyzymaiac / pomienionym sposobem
ich wyroac / mazać y nacieraiac.

Mocza ie drudzy / albo w laku solnym / a
bo w rosale / albo w morskiej wodzie / potym
eluka / sok wyzymaiac / y przez klustry daia :
wywodzi / ze zetrwia zle wilgotnosci z klis-
wy ciagaiac. Plin.

Maza tez tym sokiem biodre bolaiaca / z
oliva zmiesana.

Sieci indzie z niego czynia.

Szkodzi.

Rokosy gdzieby im tego nasienia dal zoe
baci / predko zdychaia. Przeto zle go miec
przy domu. Do tegoz niektore skutki w niżej
opisanym Rozdziale o Janowcu moga byc
przylaczone / gdyz iednychie sa skutkow.

Janowiec / Cubezna Wloska / Rozdzial 177.

Genista, Genesta.

Genst / Genster / Pfeimmen.

Rudzy Lietota zowia. Jest
drzewo. z ktorego pnia wie-
le wyrasta rozg prostych / gi-
blich. Wywala winne macice do-
tyczek przywiezowane nim. Takz
miotly y inne rzeczy. Kwiecie zol-
tego / na kstalt pul miesiac / abo
czwierci / z ktorych za czasem stracz-
ki wychodza obdluzne / iako v wy-
ki. W tych nasienie wyczaste / abo
wyczne. Korzen zoltawy.

Mieysce y Czas.

Mieysca suche lubi y gorne / prze-
to przy lesiech rado sie bawi. Kwi-
tnie w Maju y w Czerwcu. A po-
tym w kosmatych straczkach nasie-
nie wydaie.

Przyrodzenie.

Przyrodzenia iest cieplego y su-
wego.

czego we wtorym stopniu / iako y
Witeczki: poruša / pobudza / sie-
ta / sciencza.

Moc y skutki.

Flągnie Flągnie tak wemitem iako stolcem po-
treżnie wywodzi / nasienie piac z syca
miodowa / czwiera lota albo pultery.
z cston z cstonkow y z kładow flągnie wilgo-
tności wyciąga / także w trunku.
z cston zamylenia y zakały z syca
możę potęnie wywodzi
z cston Kamień nerkowy y mecherzowy łamie y
możem pedzi. A potym mu sie nie dopu-
seza wieczy zamnając. Mesua.
z cston Kwiecie wtarte / a z Rożanym miodkiem
albo w iau miedkim pite / a ola pod gar-
dlem rozpuseza. Także zolzy. Mesua.
z cston z tegoż kwiecia bywa miodek kwasny /
przeciwko zatwardziałości sleziony. Bo to
bárzo odmieksza. Mesua.
z cston Młode latorostki warzac w wodzie y pi-
iac / warrobe otwiera. Także
z cston Słężone y
y nerki Nerki wychodzą. Toż nasienie czyni.
wychoda Dodon.
z cston W winie warzona a pita / wywodzi wo-
dne puchline.
z cston podagrakom y
scyatyce Scyatykom / kwiecie pic z Rożanym miod-
kiem. Mesua. Plin.
z cston Sercu y zoladkow skodzi / ale ta skoda /
iako Silagrus pisze / bywa mu odiet / przy-
daiac mu Rożanego miodku / albo Rożey y
Mastyki / Nasienia Kopru włoskiego / albo
nasienia polney Marchwie / teora Prąsym
Gniazdem zowia / albo Znezu. Mesua.
z cston Tak nasienia / iako y kwiatu Janowco-
wego na raz brac może / od pul lota bez
czwierci / aż do całego lota. Mesua.
z cston w Kolenie lupanu potrzebny / tłuć kwie-
cie z sadlem y galazki / a przykładac. Plin.
z cston Kamieniu w nerkach y mecherzu / nasie-
nie y kwiat vzyteczny / zwlaszcza gdzie czesto

womity przypady. Ani mu sie daie zama-
nając.

Drudzy pala na popioł Janowiec / y czy-
nia lug z winą / a z tego popiołu / przeciwko abo lug-
puchlinie z stauowatości pochodzący. Bo
to wsestko wywodzi potęnie moczem. Je-
dno dla ostrości zbytniej / może wnetrznym
człontom skodę wade czynić.

Pise Mesua / że kwiat latorostek zoladek
do wemitem przywodzi. A rozgi inne cialo
bárzo wyrusza / spieszna gruba flągnie roz-
siekniac / y z cstonkow ia wywodziac: także y
stolec / ale to czyni gwałtownie. O czym też
Plinius pisze: że nasienie Janowcoroe / tak
purgue / iako Ciemierzyc / biorac go po
pultery czwiera lota z syca miodowa.

Sok z oliwa zmieszany / moze pierwey
galazki tego kłka dni / a potym w miodzercu
tluć y wysymać / a biodre bolaiaca nim na-
cierac / boleści wklada. Plin.

Wsy w glowie / w wborach gubi / sok z
Zarnowca / z oliwa y z Aloe zmieszany / tym
cialo pomaznac. Vigo.

Zolzy za vsyma rozpada / piac kwiecie zolcom.
z Rożanym miodkiem.

Gruczoly twarde plasnuac / rozpada. gruczolę

Kwiat tego drzewa pszczolom wdzieczny
bywa. Pszczolę.

Modka z Janowca.

Aqua

Modka z kwiecia tego ziela bywa vzyte-
czna kamienowi w nerkach y w peche-
ru / kazdym razem iey vzywaiac / po piaci al-
bo fiesci lytel. Wychodzą nerki.

Mocz pedzi y wywodzi. Tab.

Przeciwko zoltey niemocy bywa pita.
Tab. Ale do tego kwiecia ma być zbierane /
kiedy sie nalepiey roskwita / y iuz maia opa-
dac / a z Balneum maris palic. Tab.

Rozfodek

Z dwuie przereczone ziola / Janowiec
y Witeczki / iz sa iednakich skutkow y po-
staci / tedy niektory z posledniyszych / za ied-
no je być mienia. Ale nie sa.

Zarnowiec kolacy / albo mnieyszy / Rozdział 178

Zarnowiec mnieyszy / abo kola-
cy / iest Chrościk podobny Ro-
zmarinowi ogrodnemu / dla podo-
bienstwa liścia / iedno kolace y o-
stre. Kwiatu zoltego / Grochow-
mu podobnego. Nasienie nie sie
z ciemnarumiane / w strączkach ma-
luchnych. Korzeń zoltawy.

Adiesce.

Koście przy ścieżkach / na zie-
miach piasczytych. Kwitnie w
Maim. z tego miod zly pszczoły
czynią.

Przypodzenie

Stwierdza z gorzkoscia / roz-
grzewa znacznie / y bez kasania wy-
usza.

Moc

	pod żebry plastrować. Dios.
Temuż.	Z syta miodowa też ia rozściierać / na tenże bol przykładac. Dios.
Podagrze	Podagre leczy z syta miodowa go przykładac. Tenże.
Lisaiom	Lisaię suche y
Tredowá	Tredowatość wychodzą y ścięra / przy dawoży do tego salerry. Dios. Także
Wozit.	
Bliznom	Blizny y zmaży czarne / y pląsy /
Piegom	Piegi /
Wegom.	Wegry /
Kroftom.	Krofty na twarzy / y inne skłabosci spadzaj / z moczem rozścięrały. Dios.
Womitó.	Womitę pobudaj /
Stolce	Stolce obfite czyni / z kwastowatym miodem go wzywajac. Dios.
czyni.	
Parguie.	Oley tego / czyni stolce pias go. Dios.
Swierz	Lupiną tego tłuczoną / a w trunku wzywaj / na / zaciwiera żywot.
Do maseł	Wygniotki wchodzi do tych maseł / które swierzb y krofty spadają.
wchodzi.	
Dziastom	Dziastła ostabić / y gniace leczy namasziacie. Gal. Także
Tofu	Krew z nosa zbytnie plynaca zastanawia / proch z lupin tego orzechá. Gal.
z nosa	
olei ten	Ten olej by nastarży był / nigdy smrodliwego zapachu niemiewa / iako inne. Dios.
sinodu	Przeto go przymieszua do inych pachniacych maseł.
nie czyni.	
Oleum	Oley z tych iader bywa wybitany / i ko z Migdalow / a czynia go z przypiekanych nadożniem / przylewajac Rozanej wodli.
Glandis	
Kolice	Kolice z fligmy y z wietrzności leczy / w trunku / y przez klistere. Mesua.
	Z tych iaderek czynia polewoke gesta z miodem / albo plastrowanie / barzo wytecznie wolom na syi.
Solzom.	Solzom y gruczolom twarzym.
Suchym	Suchym żytom bolacym z zimney przy czyny.
żytom.	
Kaduku	Kaduku /
Pokur	Pokurezonym / y
czonym	Parálizem naruszonym. Mesua.
Parálizó.	Slezenie zatkane y zamułone / bywa lektarstwem / przydawoży mali Stonecznikowey / y Szpikonardowey / miasto plastru przykładac.
slezenie.	
Wsom	Wsu bolesci wsmierza /
gluchocie	Ołchnieniu y ogłuchnieniu /
W ofach	W ofach dzwonieniu / pistu y sumieniu /
dzwonie	wyteczy / puszczajac w nie z gesim smalcem.
niu.	Także z oleykiem Sesamowym.
wetrobie	Watrobe zaciwiera /
slezenie.	Slezione także odmiektza / tymże sposobem wzywany / iako do zaciwierzalosci. Je

onak slezione gdy same odmiektzyć chcemy / mamy przydac mali Rakolowey / albo z Prąssey wyki. Gal.

Womitę wzbudza zwierc lota z miodem Womitó. pitem wzywana. Gal.

Wietrzności gdy wychodzić chcemy / z wnetrzezno wlaszaj watrobe y slezione zamułone / tedy ści wychodzą. Gal.

Parchy y wrzody na głowie ciękać. Parchom Wrzedzienieści rozmaite na twarzy y inne wrzedzie zaciwierzalosci wysytkie / które z grubych wilgoci nieczkom getności zagnilych pochodzą / ścięra y zgańia. Gal.

Szkodzi.

Szkodzi

Właskowí y

Szkodzi

Z Ryskom skodzi / Dios. w listkach czyni Zyskom. zaburzenie niemale / ale iadro. Ta zaszkoda bywa mu odiera przypaśaniem na ogniu. Do ognia goracość wilgotność ona iego ofra bywa trawiona / która womitę rósda czyni / y tak przypaśaniem stolce wywodzi / słagme kłowata / lipka / gruba / tak w trunku iako inym takim sposobie przyiety. Mesua.

Bukiew Turecka mnieysza.

Tey Dioskorides wzmianki nie uczynil : ale też swe skutki ma. Jako tedy Wielka / iest wielkości Orzecha lastowego / trzy granowita : tak ta mala iest wielkości ziarna ciociorczanego / malac iestalt ziarna Tatarczanego.

Wybor

Ta Bukiew Turecka ma przodek / która bladopopielatey iest barwy / trucha / tłusta y olejowata.

Przyrodzenie, y Skutki.

Włowie tey Tureckiey Moc y przyrodze Skodzi nie iest sroze y skodliwse. przeto niebo przez wsta wzywana. spieczne bywa do wzywania przez wsta. Abowiem tak barzo wzbudza wilgotności / że do omolenia człowieka przyrodzi.

Poty zimne wzbudza swym zbuzeniem do maseł wilgotności w cieles przeto do maseł y do plastru dobry. Przez wsta nigdy nie mabyć wzywany.

Narciszek / Rodziat 180

Wiele iest Narciszkow / które z osobna maia wlasne imiona

w naszym ięzyku / iako polny Turecki / safran / Pożnik maly / Pożnik

wietzsy:

Narcissus primus.

Narcyzek pierwszy.

Narcissen roslin.

wierchy / Kwiecie dosć wiele pierw-
sze / wtóre / y trzecie / Szybkowoy ko-
rzeń / Kwiat królewski / y innych wie-
le / wszystkie jednegoż przyrodzenia
y skutkow.

1.
Narcyzek
168.

Narcyzek Dioskoridow dwóy
jest. Pierwszy ma liście Łukowe /
zielone / długie / cienkie / ieno mniey-
sze y węższe. Różga zgránowita
często bez liścia / na stopa albo y wyz-
szey: a na wierzchu tylko jeden kwia-
tek biały / z błonką niebieską / albo z
odrodek wynikający y wykwiatają-
cy / mierney y stromney obśerno-
ści / pachniący / z sześciu białych list-
czkow złożony: we środku kore-
go paczek krótki okrągły / a około
krótkow czerwony albo rumiany. Z
tego główka gránowita: w tęg na-
sienie czarne / iako w cebuli / obdu-
żne. Korzeń cebulasty / wewnątrz

Narcissus tertius.

Turecki szafran.

Drit Narcissen roslin.

biały. Ten mając wiele strączkow
może być zaraz na wiele części roz-
sadzony.

Wybor

Naprzędniejszy / który rośnie na
gorach zielistych / zapachu wdzięcz-
nego. Tego trojaki jest rodzaj nie
nie różny / barwą / zapachem / kształ-
tem / tylko czasem w kwitnieniu / y
nieco wielkością. Drugi Narcy-
skowie bywają Łukom podobni /
zapachu niewdzięcznego / trawa
śmierdzącego.

Wtóry / też Dioskoridow / pier-
wszemu podobny / tylko że we środ-
ku ma paczek żółty. Liście gęste-
go y dłuższego. Rozgi dłuższe / mie-
jszysze / a na każdym prątku kwiat-
kow trzy albo cztery.

2.
Dioskoridow
168.

Trzeci

3.
Tarcet
Safra

Trzeci Narciszek / liściem pierw-
szemu podobny / ale dłuższe / kserse
ma niżli Słotogłów: na każdej ro-
szce po cztery y więcej białych kwia-
tów mniejszych / niżli w pierw-
szego: w środku żółte. Paczek abo
tenżliczek / abo główka barziej wy-
sadzona / daleko mniejsza niżli w żół-
tego plonnego. Korzeń cebulaty.

4.
Ponit
maly.
Wierd
Narciss
sen roz
flin.

Czwarty Narciszek przerecz-
nym podobny / tylko że kwiat we
środku biały. Sa y inne Narcis-
zki kwiatu rozmaitego / liściem y ko-
rzeniem cebulatym sobie podobne.

Mieysce.

Pierwszy roście na górach ziel-
stych / w rowninach / na łąkach / w
ogrodach sadzony. Także y inne
kwitna / iedne na wiosnę zaraz /
drugie później / inne pod Jesień.

Przyrodzenie.

Korzenie ich wysuszać y ciepło
we wtórym stopniu. Maia też nie
co ściągającego y przyciągającego.

Moc y skutki.

Womity
czyni.

Korzenie Narcisowe warzone / a trunkiem
albo iedzeniem używane / womity czyni.
Dios.

Oparzy-
nym.
opaleniu.

Oparzonym y
Opalonym / tenż korzeń z miodem velus-
zony / y przykładany / bywa użyteczny. Dios.

Ranom
Suchym
Zylom.

Rany wielkie y głębokie /
Zyły suche przecięte spać y leczyć pla-
strowane. Dios.

Wybić
Artyce.

Wybić / y wywinieniu w stawach.
Artyce zaskrzęta / korzeń z miodem ve-
lasy / przykładac. Dios.

Pstrocin
Ogorzeli-
nie
Ostrości
uła.

Pstrocin z ciela ścięta y z twarzy /
Ogorzeline od stonca zgania /
Ostrość stary spadz / korzenie z nasieniem
podtrzymanym a z octem wwierciawsy / po-
mazować. Dios.

Wzrodo

Wzrodo z plugawione wychodzą / korzeń
z mała praśey Wyli / a z miodem przykła-
dany.

Bolacz-
kom.

Bolaczki twarde y do zbierania / także do
przepuknienia trudne / oewiera.

Bolice

Bolice / ziele wierecąc pić dać / Apul.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Twia-
cym rze-
czom do-
bre.

Istu jest długiego / wąskiego /
zmiąższego / a mało nie oblego /
y barzo gładkiego y gładkiego /
podobnego do Sity. Między tym
wychodzi rosczka / na której w
wierzchu trzy albo cztery kwiatki

pachniące / kształtu Narcyſſa pier-
wſzego / tylko mnieyſze / y we wſzy-
ſkich częſciach żółte. Korzeń iako
cebula okrągły / wewnątrz biały / a
zwierzchu cienka ſłoneczka czarna
przyodżiany.

Mieysce / Czas.

Narcyſſi / żeby w naſzych krajach
zimnych miały rość / w męj wiado-
moſci nie ieſt. Ten żółty w Hi-
ſpaniey ieſt poſpolity. Kwitnie
Kwietnia.

Moc y Skutki.

Korzenie Narcyſſu żółtego / wárzone y
żywione / albo iucha z wárzonego pita / bo-
leſć w Niecherzu / y inne iego niedoſtatków
smierza.

Także wromięty czyni używającym go.
Głagme gruba y puchline wywodzi / tego
Narcyſſu korzeń z trocha Anyżu y Imbieru
piłac. Dodoneus.

Stolec wywodzi.
Głowię ciężkość czyni nadeściem ſwym.
Żyłom suchym wadzi.

Narcyſſel leśny albo pło- ny / kwiatu żółtego

Ten ieſt liſtu podobnego pier-
wſzego Narcyſſu / tylko mniey-
ſzego. Różgi na piadź / po ie-
dnym kwiatku na każdym zoſobną /
pierwſzemu podobny / tylko że pa-
czel we ſrzodku / albo główkę ma
przydłuższym / iako koſyczek iaki.
Kwiat wſzyſtet żółty / bez zapachu.
Palczki potym obdłużney / w któ-
rych naſienie. Korzeń iako w innych.

Narcissus lyluestris luteus.
Gelb Hornungsblumen.

Mieysce / Czas.

Koście na mieyscach mokrych / w
leſiach y w ſadach w Hiſpaniey / w
Uiderlandzie / w Niemcech. Wle-
ſiąca Łutego kwitnie.

Moc y Skutki.

Głagme lipka ſtolcami wywodzi / korzeń Slegmie.
Nie iego wárzac y piłac.

Także też wilgotności zbytniej ſurowe / a wilgo-
ć iako obciążające / y gnuſne czyniace wywo-
dzą. A żeby ſoładkowi nie ſzkodził / y wraca-
nia nie czynił / przydać mu do wárzenia / tro-
che naſienia Anyżowego y Imbieru.

Kleſzczowina / Konop włoſka / Skoczek wietſzy / Rząd : 181.

Kleſzczowina / ziele ieſt wielkie /
iako drzewko figowe / mier-
ney wielkości. Liſcia Jawo-
rowemu podobnego / wietſzego / cie-
mnieyſzego. Kłacze iednak y galezi-
czę / członkowate. Kwiat barwy
rozliczney / od ſpodku żółty / a ten

owocu nie nieſie / w wiadſzy opada.
Drugi przy wierzchu bywa bruna-
tny / ten owoc miewa trzygránowi-
ty w gronkach / w każdym trzyżar-
tka / wielkości bobu małego : na tym
upinka gładka : podobny Kleſczo-
wi / którego Paſia mucha zowiemy.

Ricin⁹, Cataputia maior, Gra
nū Regiū, Palma Christi Cici.
Wunderbaum/ Creutzbaum/ Ser-
tentkornet/ Mollenkraut.

To nasienie gdy dojrzeie / z lupinek
wystrakaie. Ma w sobie olejowā
tość wilgotnā : y z tego Eypczycy
do lamp olej czynią. Korzeń na
piadź wzduż na kilkoro rozdzielo-
ny / y w ziemi rospierzchły.

Adieysce y Czas.

Sāmo przez sie / okrom Eyptru
nie roście / ale w ogrodach często by-
wa śiana. A raz wsadzona / bārzo
sie rozkrzewia. w Jesieni nasienie
zbieraia / bo w ten czas dojrzewa /
przez zimę nie przetrwa.

Przyrodzenie

Rozkrzewa w trzecim stopniu /
wysusza. Nasienie purguie / ścieta
y rozprawia. Liście stabię / Galen
w c. Olej z nasienia / iest ciepłego
przyrodzenia / y subtelnych części /

wiecey niż oliwa : rozgania / rozpro-
wadza / grube wilgotności ścieze.

Moc y skutki.

Ziarn trzydziści oblupionych y wtartych
Dnā raz dāc pic / flagnie / koleie y wode stol-
cem wywodzi. Dios. Ale Mesua piše / że
pietnasćie ziarn dosyć / a Fernclius nawiecy
ośm ziarn. To lekārstwo iest ciężkie / okrom
gdy ziarnkā cukrem powlecze / albo miodem /
tedy wolniey sprawia. Inaczej / tedy obie-
mā koncy purguie.

Alle my tylko uży ziarnā albo pieć z lupin
swoych ochedzone y wwierćiane / a w trunku
przytęe każemy brāć. a Turckich pul tedne

Wracanie czyni bārzo przykre y gwałco-
wne / bo żoladek wywraca y psuie : przeto
Włoskiego kopru / albo Anyżu przydāia mu.

Krostom y sadzelom twārdym nā twarz /

Zmazom y pstrocinam /

Piegom / y węgrowatościom / Anży.

Ogorzeline wyciera y spadza /

Pechyrze / albo wzdecia nā oczach / Albo

Zapuchnienie oczu / Tātże

Czerwoność / albo ich zapalenie.

Pierśiom białogłowskim po porodzeniu
od mlekā rozpięzonym y boleiaćym dobre / al-
bo sam / albo z mlekā Jeczmienna plastrina.

Koża piekielna / liście z octem rościć rane
y przykładane leczy / y rozgania.

Wilgotności zbytnie rozścielnie / y rozpra-
wia ię ziarnkā. Bedigoras.

Mle y ostabiale członki poślla / ole. em
tym mājac. Tenże.

Nerwy y żyły suche /

Żyły wychodzą. Damascen.

Tredowatość z ciālā spadza Tenże

Kolike / y bolenia w stawach / y członkach
wsmierza / nasienie Bleszowiny.

Korzenie w ziemię wsadzone / albo tylko
nā ziemi położone / kręty zrey dziedzińy wyga-
nia / tāt że wiecey tam niepościoia.

Olej.

Olej tego ziela do wszystkich pomienio-
nych chorob / y do innych wielu sie zdzie.
Biora nasienia tego ziela ile kto chce / prāwie
dobrze dojrzałego / y nā słoncu wykładāia
cienko ię rościagnawsy / y tāt ich nā słoncu
dlugo trzymać / aż sie skorci albo lupiny nā nich
popukaia / y z nich sie wylusza. Potym ię w
eluc w miedzierz / a w pātelli miedziāney po-
bielāney nālany do nich pełno wody / tāt ię
dlugo wārzyć aż wszystkie wilgotność z siebie
pusza : potym odstawwysy od ognia / zbierāc
one tłustość wārzechy z wierchu / y cho-
wāć. Gdzie tego obfitosc / tedy sadra wylu-
puia y miela / albo w olearni wybiāia. Ten

Pārchowāte wrzody z głowy ciękae / goi.

Krosty z ciālā spadza /

Przymioty ogniste wśelākie leczy /

Miara
starych

miara po
rodnię
brach.

Miara
nasa

Womity
czyni.

Krostom.
Zmazom.

Piegom
Ogorzeli

nie.
Pechyrz

na oczach
oczach

wonym.
Pierśio

biłogł
łowskim.

Koży pio
kielney

wilgotno
ściom.

Włoskość

Żyły su-
chym

Żyły wys-
chodzą

Tredowā-
tości.

Kolice
Kręty wy-
gania

Oleu Ri-
cinum.

Pārchom
Krostom.

Przymiot
tom.

W wśach

Wzrost. W wsiach bole wsiemierza/ w nie puszczając
potrosze.
Glusom. Glusy wodnistę stolcami wywodzi/ pić
go w puchlinie.
purgacyja Kto chce żeby tylko stolec/ a nie woni-
dościn. tem purgowal/ teżiarńką tylko przypiąć.
Glusom. Glusy z żywota wywodzi/ z winem albo
z czymkolwiek go pić.
Wchodzi Wchodzi użytecznie do mąści y plastrów/
do lekarz. bo im przydać więcej mocy y potrzebności.
stwa. **Puchlin** Opuchłym jest lekarstwem osobliwym/
wzrost go włoży serwatce/ y pić dać.
Albo też namoczony go w mleku świeżo
wydoionym.

Sciartyke/
podagra/
Wzrosty leczy wsiemierzać boleści/ wazac
ie w polewce z starego kura/ pić.
Zolzy zaśnie rospadza.

Rozadek.

Wszeszowina to ziele nazywali nasiy od Ale-
ksza chrobaka/ którego imi zowia ślepiem.
A ten jest mucha/ która lecie koncom/ kro-
wom/ psom/ tak sie przypia/ aż sie krwia ich
nasyć/ że sie rospulnie. Zowia drudzy konop-
ia Włoska/ od nieśkiego podobieństwa ku
konopi.

Kozia broda/ Wilmowna/ Rozdział 182.

Vlmaria, Barba Hirci, Barba
Caprae.
Geyßbarth.

W ziele / korzenia zwierzechu
czarnego/ wewnatrz czerw-
nego/ miazżnego/ z wielą od-
nożeń cienkich / zapachu dobrego y

przyjemnego. Z tego kłącze wycho-
dzi wewnatrz czcze/ rozsychate/ na
trzy albo cztery stopy wzwyż. Li-
ście właśnie Rzepikowe / głęboko
karmowane/ a około zleńta zabłowa-
ne : po iedney stronie białe / a do
wzięcia przytrudniejszy. w wierz-
chu gałązki kwiecia drobnego białe-
go niemalo/ zapachu przyjemnego :
które gdy opadną / zostawa nasie-
nie zatrzymane.

Wzrost.

Koście w miejscach wilgotnych.
Kwitnie w Lipcu y Sierpniu.

Przyrodzenie.

Żmurnego y suchego jest przyrodze-
nia/ ściągga w łupie.

Moc y Skutki.

Czerwoney chorobie / korzenie tego ziele
wazzone/ do potraw użyteczne. Prochu
tegoż korzenia pultery czwierci dać/ toż
czyni. Dodon **Cpite/ zawięziaga.**
Uplawy białogłowskie z winem ciepłym
Cielaczki zatkanawia proch tego/ z Kozia-
nym cukrem używany.
Womitom krwawym jest lekarstwem/ w
Babczancy/ a w Głowienkowej wodce wa-
zony/ y pity. **Cpite/ zatkanawia.**
Kwartane / kwiatki wazzone w winie a
Korzeń świeżo zielony/ w ranie krew ha-
muie / ygoi.

Czerw-
ce.
Uplaw-
Cielac-
Womit-
Kwart-
me.
Kanom.

Wilezy Wlecz/ Rozdział 183.

Tithymalus, Herba lactaria, Esula.

Wolffsmilch. Siedmioraki rodzaj tego Wleczu jest/ zd.

I. Tithymal^o Characias mas.

Pierwszy wilczy Mlecz / Wilcze
Mleko.
Wolffsmilch.

I. Pierwszy Mlecz wilczy / albo Wil-
cze Mleko / rośnie wzwyż na łokieć
albo na pultora / czerwone różgi ma-
jąc. Soku pełno mlecznego a gorz-
kiego. Liście okolo różgi / oliwnemu
podobne / iedno' większe y dłuższe.
Kwiatu żółtozielonego. Korzeń
miaższy zdrewniały. Na wierzchu
okołek iako y kwitnacego Siatu / z
wielu odnożeń cienkich / na których
są listeczki iakoby cząreczki wydro-
żone: a w tych nasienie siedzi.

Mieysce.

Koście ten na mieyscach ialo-
wych / po walech y górach.

II. Wtóry Mlecz / który Opátkiem
wielkim miąnniemy. Liścia Myr-
tynowego / iedno większego y mo-
niejszy / końce mając spiczaste za-

Myrfini-
tes Fæ-
mina.

II. Tithymalus Myrfinites,
fæmina.

Mlecz wilczy wtóry / Opátek
wielki.
Wolffsmilch weiblin.

ostrzone y kolace. Różgi z korzenia
puszcza na piadź y dłuższe. Owoc nie
co roż / ale przez trzeci daie / iako o-
rzechy. Smaku kasktanowego y
szmiatego. Theofrast piše / że na
przemiany owoc niosą: iedną iedne-
go roku / druga drugiego. A to pra-
wdziwie.

Mieysce / Czas.

Koście na mieyscach ostrych / y ialo-
wych. Bywa zbierany kiedy Jecz-
mień dojrzewa.

Opátek mniejszy / różg pędzistych /
prostych. Pełno okolo nich listecz-
ków lniącym podobnych / rzędem
pochodzących. Na wierzchu różgi /
głowie ma okrągłą: w téj nasie-
nie iako Ptasia Wyka / rozmaitych
barw. Kwiat biały.

III.
Paralins.

Mieysce

III. Tithymalus paralius, Esula marina.

Mlecz wilczy Morsti/ Opátek mniejszy.

Meer Wolffsmilch.

Wskazy.

Ten rad przy morzu rośnie.

III.

Romanek maly/ który Kolowrotem pierwszym zowią drudzy: ma liście podobne Tlustoszowemu/ iedno wiekze y okragleyse. Różg cztery albo pięć rumianych z korzonkami pochodzi / cienkich / pełnych soku mlecznego/ pędzistych. W wieżchu ma okółki podobne swoyskiemu Kopru. Kwiat żółty maly mchowaty. Z tego główki iako ziarenka koryandrowe wielkości: a w tych nasienie drobne / smaku rospalającego. Te główki/ w których się nasienie zawiera / drobne / z słońcem się obracają: y ztąd wziął swe nazwisko / tak v Grekow Heliosco-

IV. Tithymalus Helioscopius.

Romanek maly/ obrotny.

Sonnenwende Wolffsmilch.

pius, iako v Laciniiow Solsequi, v nas Kolowrot.

Wskazy

Koście przy miasteczkach / y na starych rumach / y na miejscach spustoszących.

Sonka abo Kolowrot mniejszy/ wzrostu iest na trzy dlonie/ preta obłego/ y chrostowatego / czerwonego: ostrego. Na nim odnożył wiele y gęsto. Liście pełno ciemnozielonego / do sosnowych podobnego/ abo ku Cypissowi miśkiemu: od czego nazwisko dostało. Korzonki białawe. Ziele wszystko soku mlecznego pełne.

v.

Wskazy

Koście rosną przy drogach / na

V. Tithymalus Cyparissias,
Efula minor, Elſcebran minus

Sosnka / Kolowrot młotyſzy.
Cypreſſene / Wolffsmilch.

VI. wiałach y dawnych obłogach.

Romanowe ziele wielkie / wysoko iako drzewo iakie wyrasta / galeſki ſeroko rozpuszczajac / a cień niemaly daigc. Okołec na wierzechu ſeroki zielono / z żółtych kwiatkow / wſzystko pełne mlecznego ſoku. Kozgi rumiane y liſcia Myrtynowego / iedno cieńſzego. Naſienia iako w wilczego Młecz.

Wdzieſce.

Na ſkalach roſcie y miedzy kamieniami.

VII. Siódmy Wilczy Młecz / albo Czartowo Mleko / podobny ieſt Dzierwannie / która Knotnica zowiemy. Liſcia ſerokiego : Soku Młecznego pełny.

VI. Tithymalus Dendroides,
Efula arboreſcens.

Romanowe ziele wielkie.
Steinmilch.

Wdzieſce.

Na mieſcach płonnych roſcie / y w leſiach.

Przypodzenie

W czwartym ſtopniu wſzystkie rozgrzewaja : wysuſzaja teſz potężnie : wſſaſze nie zarówno. Sok pierwſze ma mieſce : wtóre naſienie y liſcie : Porzenie ſlabſze we wſſytkim / bo nie tak pali / ani przyſczy. Liſcie y naſienie rozraza / ſciencza / y roſprowadza.

Czas zbierania.

Naſienie tych Młeczow / w Jeſieni ma być zbierane. A ſok / kiedy ſie zawiezuia Jąbká / y inż ſie pokazuie na nich welniczka.

VII. Tithymalus platyphyllos,
Efula latifolia.

Czartowe mleko.

Breytletteret/ Wolffmilch.

Moc y skutki.

Wszystkie sposoby tych Mleczow
Wszystkich sok mleczny używany / purguje
niepomalu stolec kolere y flagme/ dawany go
dwadzieścia razy z octową wodą / co jest z octem
woda roztworzoną.

Womity czyni / z syta miodowa pley.
Dios.

Wyciągnięcie soku z Mleczow.

Sok z wileczego Mleczu/ tego czasu kiedy
wywa napelnieszy/ ma być wyciągany y
zbierany. Narwać go / a zwlaszeż małego
Romanku / albo Sosnki / bo te tylko w na-
czestszym używaniu bywają : przetrząść go
napiły / y wypuścić sok z niego w polowane
naczynie. Także druga / y trzecia / y ileby chciał
garsci naprzetrząwszy / wypuścić / żeby zaraz
prodem ze wszystkich rozdział wyszedł / y wysu-
szyć go na słońcu / żeby mógł z niego Trociski
zrobić / albo kolaczki małe porobić. Drudzy go
mała prąsej zobie / albo Wyki zadrżalnia / y

czynią z niego małych Trociski / iako ziarna
no ptasiego grochu. Inni / tegoż czasu figi
suszone świeże / krople trzy albo cztery / w każ-
dą osobno figę puszczają / y zasychają / cho-
wają dla potrzeby.

Drudzy sok tenże wypuszczają w miedzian-
ne / y tak długo cieczeniem mieszają / że zge-
stniawszy / Trociski z niego pomienionym
sposobem czynią / suszą y do potrzeby cho-
wają.

W zbieraniu tego soku trzeba być opaz-
nym. nieprzeciwko wiatru / ale ponim się
obrócić ma ten co go czyni / niema się reko-
ma dotykać twarzy / kretemi rwał Mlecz / dla
złabowienia twarzy.

Tęż niżli pogrzebie ten wileczy Mlecz zbier-
ając / a ma pierwej sobie wszystkie twarzy / bycie /
y dolne członki wystylowe namazać / bądź oli-
wą / albo smalcem z winem zmieszawszy.

A iż garło y usta wszystkie swym palenim
chropowate y ostrerado czyni gdy go używa /
przeto potrzeba te Trociski pierwej obma-
zać woskiem / albo miodem roztworzonym / y tak
je polyskać.

w figach przypławnych / iako się wyśsey
powiedziało / żeby chciał tego użyć / dosyć na-
raz dwie albo trzy wziąć.

Puchnacym / wilgotności wodniście wy-
storki z korzenia woszone / a na proch
veluczone / odptaci ziarnieczniennych / aż
do dziesiąci może dawać / mocnym y dużym /
nie słabym / ani młodym. A sok od ziarnie-
czniennych trzech / aż do siedmiu : jedno tak
kie dawać bez obrządy zdrowia być nie mo-
że / gdyż swoda ostrością / przyrodzenie / serce /
żyły psuje / targa członki / y febrę wznieca.

Sok.

Sok wleży / włosy z gruntu wypłenia /
bez bolu / z oliwą zmieszawszy / y te mied-
sca które chcemy mieć gołe / nacierać na słoń-
cu. Ale chociaż inne subtelne soki narodzi-
jednaki pomazawszy znowu / raz kilka / wypas-
dnie / a potem więcej rość nie beda. Dios.

Żeby wyprochniać wylanie / y bole w
nich wzmierza / nakławszy w nie tego soku.
Ale zdrowe woskiem oblepić / aby ten sok z
tych nie wypływając / nie poprzysszył / iżył /
ysty gardła. Dios. Gal.

Brodawki wszelkie / tak gładkie / y grunte
siroki na ciele mające / Lacinicy Formicas
zowia / iako y chropowate / wiface / Lacin-
nicy y Grelowie Alrochordonas mianują /
spodza nacierając świeżym sokiem. Dios.

Dziwe mięso / obojey płci / na członkach
wystylowych / iako iaka brodawka rosnące /
nacierając je sokiem / spadza. Dios. Gal.

Brodawki
Pecherze /
Swierzb y
Lisajki

3.

4

Wzbielenie
nie co czy-
nie.

Żyli po-
cznie zbier-
ać.

Żeby nie
palut w
gąłto.

Puchlino-
miara do
wzywania

Włosy ni-
szyć.

Żelom

Brodaw-
ki wszelkie

mięsu d-
wenn.

brodawki
Pecherze
Swierzb
Lisajki

Kolerze.
Flagme.

Womity.

Wyć ag-
nienie so-
ku.

2.

Wzroście
nicy w os
czach.
Karbunk
Euf.
Wilkom.
Sutalom

Wzroście nicy w oszczach. Karbunk Euf. Wilkom. Sutalom. Wzroście nicy w oszczach. Karbunk Euf. Wilkom. Sutalom. Wzroście nicy w oszczach. Karbunk Euf. Wilkom. Sutalom.

Nasienie y liście.

Nasienie y liście / tychże skutkow są krowy / sol Mleczny / piasek proch naraż po piernasce quint / albo lyżek.

Owoc Opatek wietrzego wypłokany y przez wstę wywołany / przydawany mu dwie części Mleku czarnego / żeby wszystko było pod waga piernasce quint albo lyżek / siłame stolicami wywodzi. Teofrast.

Tę sam owoc tego wielkiego Opatek czyni / z winem stolicami piti. Albo przypiążony z olejem Sesamowym / y przysmażony. Teofrast.

Liście Liście wileczego Mleka / niektórzy z sola a z polną Rzuchą / kora Lacinicy Lepidii zowia / z mlekiem y z syrem tłuczonym wymieszany / pożywaia. Dios.

Korzenie Korzenie tego Mleczu wstę tłuka / y Trociskami albo kłaczkami z tego czynia / których czwarte lota w wodzie stolicami prostey / albo w miodowej syce rozmoczyć / piti. Tę stolicami wilgotności siłami y koleryczny wywodzi. Dios.

Sebom Sebom bole nie wzmierza / a ile wypuschniętych / korzeni tego wileczego Mleka wazony / a ciepło po tej stronie gdzie boleia / długo trzymamy. Dios.

Ryby Ryby tych wileczych Mleczow z mała Jęczmienia zaczyniony / Trociskami / albo drobnych galeczek naczyniony / w wodzie stolicami / albo w starym miodzie / czyni zemdlone / zacząć może je rekoma chwytac / bo na wierzchu sypia napoty martwe. Tę czyni korzenie tłuczone w wodzie mietane / nie z innymi rzeczami.

Mlecz pierwszy Mlecz pierwszy który Grecowie Characias zowia / Lacinicy Samcem / jest ze wstęch nasilniejszy / iako Galenus pise. Samcem / kora Opatek wietrzem zowiemy / ać soliem swym / korzonki / nasieniem y liściem w skutkach swych jest podobny : Jednakże wołowicow wzbudzenia / jest od pierwszego potężniejszy / y od innych.

Opatek wietrzny Czwartodniowym febrom pomaga.

Characias Galen siódorakiego rodzaju Mleczow / czyni ten porządek według potężności skutkow. Naprzód kładzie ten wileczy Mlecz Characias, ten nasilniejszy być porząda.

Myrsenites Po nim kładzie Opatek wielki Myrsenites.

Trzeci w rzędzie y w skutkach Czwartow mleko / albo Mlecz listu serotkiego / Leptophyllos.

Czwarty Cyparissias, Esula, Sosula.

Piaty Opatek mniejszy / Tithymalus Paralus.

Szosty Helioscopius, Romanek obrotowy / albo mały. Ten ać podobnych jest skutkow / jednakże nie tak silnych. Te wszystkie gorące rocznie stopni / przysca / otwieracia mocno konce żył / siódmostolcy siłame gruba / gest / kłiwata / miazga / także y kolere obojętne wywodzi / ać żeby dusze wypędzić mogły. Przeto sie ich każdy ma strzedz / iako Skoczku / y innych siol gwałtownie purgujących : okrom ludzi wiekszych y pracowitych / przyrodzenia miodnego. Tę nie samego zgola / ale wmozzonego / albo tylko nadmiłonego w siłach y w sirogości swey. Te

Parchy y ociekłość ich goia. Mase tym Parchom sposobem wczyniony. Wziac wilczego Mleka z liściem y z korzeniem / olejku Rozjanego / Wosku ile potrzeba. Z tego mase wczynic / a glowe tym często namazować.

Czynia popioł z niego / który też skutki popiołu czyni.

Lug z niego czyniony / też robi.

Te sześć Mleczow / maia moc wywodzi siłame gruba / kolere ać żółta iako y czarna / y wode zakornia / albo puchlina dosięc potężnie.

Szkodzi

Serem y Watrobie / żyły w niej otwieracia / Żoładkowi womitami / żyły w niej y gwałtownie otwiera / Ryski siódmostolcy siłame. Zaczynam Czerwona niemoc przywodzi / Ciała tak rozpala / że goraczki wznieca / w Miesiecznych przyrodzenie wyniszcza.

Przeto ochraniać obrazy / przydawia do nich lekarze mądzy y roztropni tych rzeczy / które im po wielkiej części odejmują siłę y sirogość : Jako Szadcu / Mastyki / Sandalom / Aloesowego drzewa / Boralu / Szafrańu / Kurzego ziela / Pezelniku / nasienia Szawitowego / Krochmalu drudzy / drudzy olejku Migdalarow / siolow / albo siolowego. Tę jest to lekarstwo niezle / gdzieby mu te rzeczy przydano / iako y proch z Rozjanich kwiatkow / sol Latricyowy / Aloe / Przemiennik / który Tripolium zowia / Mirobalany / Piolyn / Rzepik / Szawcu / albo z obudwu soli wyjęte / krochmalu. Z tych rzeczy przydaia lada kora / zacząć bywa lekarstwo sposobne y użyteczne.

Gdy też chcemy ochronić żyły y kłise / przydaia Bdelium / Tragakantu / żywice Arabickiej / Miry / y siłamowatości z nasienia Psilowego / albo Chmielikowego / y soli Tlustosowego.

Drudzy korzenie mocza dzień y noc / odnawiaiać mleko w sześć godzin swiętego nalewaiać : potym wyławia korzenie z mleka / wlozyc go w wodę Podroznikowa / Wlozyc

skiego

skiego Kopiu/ Psintoway Tlustosowa/ mieć
ie przez trzy dni w tych wodkach: potym vs
suszyc/ y wleuksy miatko/ z jolkami Mirobas
lanami ie zmieszać/ z Aloesem/ z Dragatane
cem/ z żywica Arabsta: y z tego Trociskow/
albo Kolaczow naczynic/ vsuszyc y chowac.
Takowe lekarstwo bedzie nie szkodliwe.

Wskromie
nie tego
goracz
ści.

Goraczosc zbytnia tego odczynnie Pioly
nek warzony/ Szawilk/ Pigrowe pecki/ w
occie mieszac dlugo/ az slanomatosc pu
sci/ Podrozniak w ocie/ y w tej polewce ko
rzenie Wilczego Mleczu po kilka troc mo
czyc. Potym wysuszyc/ miatko wleuc/ a z
Mirtha/ Mastyka/ Cynamonem/ Aloe/
Dragatantem/ Zywica Arabsta zmieszac. To
w wino biale dobre wyspaci/ az sie żywice ro
spuszcza. Z tego naczynic Trociskow/ ktore
bywaja bezpieczne do uzywania. Moze ich
pul czwieri tora/ albo y cala czwierc na raz
wziac/ a miodowa syta popic/ albo w Mi
gdalowej polewce wypic/ albo w wodce
Loeygowey.

Piguly z Wilczego Mleczu.

Pilule.

Sosnki wziac przyprawney lot/ Aloes
dwa loey/ Mastyki czwierc tora: kazde
z tych z osobna wleuc co namieley/ y wczynic
masci/ albo kociec wodka Kopiu włoskiego:
z ktorey potym gdy potrzeba/ pigul naczynic/
y po czwieri brac ich na raz.

Drudzy tak to czynia: Biora Sosnki przy
prawney trzy loey/ Mirobalanow jolkach lo
ey cztery/ Aloes piec lotow: z tego wszystkie
go czynia masci/ wodka Piolynowa. Gdy
potrzeba/ czynia z mley piguly/ ktorych do ch
rob przereczonych czwierc tora/ y pulcory
czwieri moze brac na raz.

Inaczey

Drudzy tez z Wilczego Mleczu/ sok mle
czny biora/ y malka psieniczna zaczyniata/ y
tak oplacki pieka. A te przedko purguia.

Oplacki.

Inni to mleko z Sosnki z pigwami przy
prawula y biora.

Za zastarzaloscia to lekarstwo/ sok y proch
w swej mocy bywa namdlony/ y poteznosc
viraca.

Wiscze
za staro
sci.

Sosnka wietrza/ Rozdzial 184.

Pityula, Scebram, Alscebram
maius, Esula maior, Turbith
nigrum.

Teusselmilch.

Sosnka wielka/ zda sie byc rozna
od mnieyszey/ miedzy wilcze Mle
cze poczytaney. Piet niesie wyszey
lofcia/ kolankowaty/ gesto krzewi
sty. List swietlowemu podobny/
na koncach ostro spiczasty/ drobny/
Kwiatu malego y drobnego/ ku
brunatnosci sie mairacego. Ulasie
nie obszérne/ kstaltu soczowice.
Korzen biały/ miazgy/ soku pelny
mlecznego. Na niektorych miejscach
bardzo krzewisto roscie. Skory ko
rzen iest miazgy/ mleczney/ ktory
za Turbith vdaia/ iako y korzenie
Loczydlowe: ci co go w Apuleiay
na gorze Garganie kazdego roku
zbieraja z wielkim ludzi oszukaniem

Wskiesce

Koscie na gorach y na polach
plounnych.

Przypodzenie.

Goraca w czwartym stopniu/ a
sucha w trzecim na poczatku/ iako
Abiege piise/ prysczy y wyiada li
ski/ scieta.

Aloc

Moc y Skutki.

Slągnię Prochu wleśey Sosnki/ pul lota z syto
Kolerze miodowa pitac/ silnie koley ciagnie flą
czarney. gnie y kolere czarna. Dios. Aben Mesuai.
Wła też Toż czyni szwierać lota nasienia. Dios.
Dangie Sot tego liscia toż czyni/ zczyniwoży go
Inaczej. z mafa/ pigul z tego naczynić/ y pozrywac.
Puchlino Liscia teży szwierać lota stąsży/ z puyem
Flucom. miodem pie dąsac/ toż też czyni.
Kolice Opuchłym zaskorna woda wielkim pe
W stas dem wywodzi.
wiały do Slągnięci flury do stąrow y członkow
letacym splywając/ potesnie wyciaga.
Stancy Kolice y darcu w listach dąieratunek/
Stancy W stąwiech łamaniu y boleniu/ bywa le
Stancy karstwem.
Stancy Grancia zdrowym bywa lekarstwem wy
Stancy waiac go/ iedno nie bez ostronienia silno
Stancy ści tey : bo inaczej/ wielkaby szkoda we wne
Stancy rznościach wezynila : a ile w naturach gora
Stancy cych/ bo goraczki przywodzi. Przeto Mesua
Stancy chłopskim go lekarstwem zowie. A dzisiey
Stancy szych cząsow wezeni/ y sumnienia dobrego
Stancy lekarze/ porzucili go y zaniechali : mając in
Stancy nych wiele bezpieczniejszych.
Stancy Stąrzy Lekarze w ludzkich potrzebach w
Stancy żywali go często. Jakoż jest osobliwym le
Stancy karstwem/ gdzie tey silność y bystrość ostron
Stancy mi/ rzeczami do niey przydaniemi : iako wolo
Stancy skim Koprzem/ Szaryzem/ Aminem kram
Stancy nym/ Przemiennikiem/ Mirobálany żoltes
Stancy mi : a ile do prochu nasienia. Liscia y korze
Stancy nia tey/ także storki korzenia tey/ w stódkim
Stancy winie przez dzien y noc moczac/ a nie dluszy.
Stancy A mleko eo šest godzin odmięniat : po
Stancy tym ie zai w wodkach moczyc/ iako sie w
Stancy wilczych Mleczach powiedziato. Także in
Stancy nemy rzeczami/ ktore bystrość y srogosć tey
Stancy odeymnia.
Stancy Wła y w tey być wybor/ ktoraby przy me
Stancy mienzym była/ y storki cientes a glądkiey.
Stancy A ktora storki miazsney/ zbladarnianey/ do
Stancy przelomienia trudna/ letowata y zylista/ i
Stancy ta jest leśna/ takowey brąc nie mamy.
Stancy W kolice/ badz z grubych wilgoności/
Stancy badz z sląginy miazsney/ liptey : z goraczki/
Stancy albo z zamulenia y z zacięnia wielkiego po
Stancy chodzącey/ gdziebyśmy chcieli z tey Sosnki
Stancy lekarstwo wezynić/ potrzeba do tego Bdeli
Stancy um/ Sagápenckiego kopiu soku/ Ammoni
Stancy aku przydąć : a z tego pigulki poczyniwoży/ po
Stancy czwieraćci lota ich wywac. Abige.
Stancy Moze go w klisterze dąć/ wespól z temi
Stancy pomienionemi rzeczami/ troche ięsze przy
Stancy dawoży ląyną wilczego/ a ile białego/ y kto
Stancy reby sie ziemię nie doryłato/ ale albo na tra
Stancy wie/ albo na chrosćie/ na oście/ y innym bylu
Stancy bylo wyłożone.
Stancy Też koscí w tymże ląynie wilczym znále
Stancy żione/ znieśtrąwnosći tego/ do tego sa dobre.

Mleczny sot tey Sosnki do używania nie
 ma być brany : Abowiem jest barzo škodli
 wy. Storki tylko z tey korzenia/ liscie y na
 sienie moze być dane/ w prochu/ w Trocis
 słach y w pigulach. Jednak is na to mieys
 sce jest wiele inych bezpieczniejszych/ rądy
 temu dąć pokoy. Także y ci ktorzy milnia
 zdrowie swe/ mieliby sie od tych macązow/
 Bab/ Zydow/ Biegunow strzedz lekarstw
 brąc : bo ci pospolicie od miast do miast/
 od wsi do wsi biegaiac/ zwozda/ trua lud
 prosty/ y w wielkie niebezpieczeństwo zdro
 wie ich przywodzi/ dawaiac im tych wil
 czych sosnek/ albo sokow y Mleczow/ także
 Wilczego pieprzu wielkiego y malego/ Jąbla
 ko zamorskie/ y inne zbytnie mocne rzeczy w
 purgowaniu/ tak w prochu/ w pigulach/ w
 konfekciach/ iako w mleku/ w winie/ w po
 lewkach. Strzedz sie ich tedy takowych mor
 derow mąia/ zdrowie ludzkie takowymi le
 karstwami zabijaiacych : na ktoreby miał wrzad
 mieyski pilne mieć baczenie/ y takowych stro
 dze karac/ z Miaszt y z ziemię wyganiac/ o
 procz żeby mieli swiadectwo dostateczne na
 uki swe y umiętnosći/ y cnoty/ od ludzi w
 czonych y mądrych.

Ta Sosnka więsta/ jest we wsem tey
 mocy/ y tychże wszystko iako wilcze Mlece :
 Jeno gdzieby ich chciał kto używac w niedo
 stątku inych/ ma to sobie przyprawić iako sie
 w tymże Rozdziale/ y przedym we wtorym/
 o wilczym Mleczu powiedziato.

Waga brania tego lekarstwa z innymi rze
 czami do niego przysadzonym/ jest od stą
 pulow 2. aż do 4 Drudz y a Siliquis/ tj. ad
 uij. To jest według dużosći przyrodzenia bio
 rac go/ według lat y wieku/ y według rojne
 go cząsu.

Szkodzi.

Goraczki wznieca y przywodzi
 Serca škodzi/
 Wątrobie wadzi/
 Żoladek wywraca/
 Ristki nader płamie/ zczym
 Ciekaczki krowe przywodzi/
 Złote żyłki w stoleu barzo otwiera/
 Inych żył konce otwiera/ y wiele złego czy
 ni/ ktoremu tym sposobem zabiegac : Gdy
 ciekaczka czerwona rozbudzi/ to w wodzie zi
 mney siedziec/ y na glowe tej lac/ iako Aben
 Mesuai rądzi. Albo Żoladz pieczony/ abo
 Kąstany/ iadertą z Rozyntow wielkich/ storki
 z Granatowych tablek/ także y kwiat ich/
 ktory Balaustrum zowie/ Debianti y galas/
 iągody Miryntowe/ iągody suche Derentio
 we/ iągody Stogu drzewnego/ Tarnki/ y in
 nych rzeczy zaciwierdzaiacych y hamuiacych/
 ktorych sie wiele znależć moze/ y ktorych tak
 przez usta używac/ iako nimi zamarzac/ albo
 y zasypowac potrzeba.

Rozsadek

Rozdział.

Zat Sosne wietrza iako y Leczybia / są-
bierze za własny Turbit wdaia / w czym
wielebni nasiy Apetkarze ich nasladuia / z wiel-
ka szkoda y niebezpieczeństwem zdrowia ludz-
kiego / do lekarstw go kladać. A co nagor-
ża / że wezonym nauczyć się nie daia / ani ich
słuchac chca : wiele o swej umietyności ro-
zumiać. Ano iako baba abo salsbierz mu o-
krzci / inż mu tak dowodnie wierza / y za to ma

ia. Wszak tedy miałby w to wezrzec / gdyż bie-
gleyfych / y znaiomfych w rzeczach lekarstkich
słuchac niechca / aby ich słoyli / trobki / pu-
delka byly pilnie każdego roku przepierowa-
ne / co / y iakie materye w nich chowaią : gdyż
nie o lekka taka rzecz idzie / ale o mile zdro-
wie każdego / nad ktore żaden nie milszego y
droższego / po lasce Bozey nie ma / ktore oni
lekce wazac / ludziem psuia / wyboru nie czy-
niac / ani go w ziolach znaiac / nietylko w cu-
dzoziemstkich / ale y w domowych.

Skoczek mnieyszy / Rozdział 185

Catapticia minor, Cherua mi-
nor, Lathyris.

Springkraut / Springkorn /
Springwurtz / Scheiskraut /
Treibkraut.

Mniejszy Skoczek ma różgę sze-
gulna / lotirna : miazkości na
palec / wewnątrz czeza / ku wierz-
chu odnożkowata. Na różdze li-
ścia obdluznego / Migdalowemu
podobnego : iedno węższe / gladze /
miejšie / y ciemniejszy zieloności /
tak zwierzchu iako zewnątrz / albo

z spodu. Ale te które na gałozkach
ku wierzchu bywaią / mnieysze / iako
v Korkornaku / abo v Bluszu ob-
dluznego / a przy samych piatkach
zlobkowate. Przy gałozkach nasie-
nie miewa / w trzygránowitey lu-
pinie / okragle / zielone / iako Káp-
pary : w tey trzy ziarnka / każde w
swey przegrodzie / popielate / kształ-
tu Prasiego grochu / okragle / iedno
wietšie : w których iaderka biale /
slodkie / tuczne. Korzenia cienkie-
go / równego / twardego / zdrewn-
nialego / do niczego nie przygodne-
go. Ta bylina wżyska pełna iest
soku mlecznego / iako wileze Mleczce.

Wzrost.

W ogrodach jgo sadza. Roście
też na ploninach / y na ziemiach pia-
sczystych. Pod Jesień nasienie zbie-
raia.

Przyrodzenie.

W trzecim stopniu rozgrzewa /
a w pierwszym odwilża : y silniej-
szy iest / niżli Skoczek wielki / który
Kleszczowina nazywamy. Nasie-
nie w purgowaniu ma przodek.

Moc y skutki.

Flagme / y
Kolerę. Także
Glus wodnisty / albo puchline wywodzi /
bęć albo siedm ziarn wziały go / z figami
albo z daktylami. A chocia go na pigulki
reformować : iedno zataz.

Flagme
Kolerę
puchline

Materia

Womity czyni.	Materie potrzebne womitem wywodzi/
Czarom do mtoz ści dā nym.	Także którym czary zadano dla miłości / albo truciźne iaka / dziesięć albo dwanaście ziarenek tego ziela wziąć / a ochodzić / y dąć z idiem.
z Sigami z Kozyn kami vs zywany.	To wszystko czyni sol mleczny Skoczow / co nasienie tego / rownie iako sol wilczego Mleza / z Sigami albo z Kozynkami wywā ny / napuścić / y je nim. Dios.
Lisicie toż czyni.	List Skoczow z Skorkami warzony śwież sy / albo ziarnka z zieleń świeżym / z salata / albo z Borakiem / albo z Loboda / albo z czyni inym toż czyni / wywāciago. Dios.
Sposob purgowa nia.	Ziarn dwadzieścia w wodzie / albo w syćie miódowej pić / puchline wywodzi. Plin. A gdzieby kto chciał potrzebniey purgować / dąć z lupinami. Plin.
silności tego vs stromie nie.	Silność tego może wskromić / przydarowy mu Anysu / albo kopiu Włoskiego / albo Mā styki z Gwoździkami / albo z Galganem : y tak ich bezpieczniey używać / niżli jących.
Piegiom.	Piegi /
Wegrom	Wegromatności /
Zmāzom	Zmāzy wśelacie z trawzy spadza tegoż Skoczku nasienie / iako y wielkiego.
nasienie purgue.	Purgue nasienie iako Skamonea / bārzey.
Jako go lekarze dawni y poslerui dāte.	Lekarze dawni / dawali od ziarn siedmi do piętnaści bez przysady / nie bez nawatlenia zo ladka / gdyż dośchy na dnu ziarnkach. Po sledniejszy / nād pieć ziarn niedawali : Jeno podobno v nich sa silniejszy / niżli v Grekow / gdzie y do 20. kaza brąć / ale mniejszych. V nas w zimnych krainach / iest daleko młdszy.
przeciw mocnes mu y mie rnemu	Kto tedy chce purgowania mocnego / tedy te ziarnka obłupiw / przykasić je zębami / y połknąć. A iesli miernego / tedy nie suchać /
purgowa niu iako poczynac	ani przykasić / cało połknąć : Tym sposo bem używane / nie tak żoladka mda. Ale le piej od takiego gwałtownego lekarstwa strze mac się / mātac inych niemāło wolniejszy.
Młodym / sabieli nym / biał ym / glos wā / dżie cis / mtoz dżienas kom / nie dāwac.	Tę ludzom przyrodzenia miękkiego. Także bielynglowam / działom / młodzieneczkom takiego sie strzedz lekarstwa / okrom przyrodze nia mocnego ludzom / gdzie inego by nie było.
Podagry kom.	Podagrykom / wywodzi slusy slagniste y koleryczne. Rasis.
Przyszy kom.	Trzy albo cztery listy / czyni innym wāzac w polewce miēsney clustey / y tego używać / purgācy.
Brodaw kom.	Soku używać do palenia y przyszenia ciała. Także.
Młoda dziwemu	Brodawki / Młodo dziwie wyżega y wypala / a lepszo go nabawia.
Żoladek psute y necne.	Szkodzi. Żoladek mli y kazi wyrwać / go / przy to lepiej go w polewce zryb / albo w ka pluniey używać.
Oleum.	O Oleju.

Żoladek wystąpić z lupinek / y utłuc / a na
Spatelli / albo na panwi przygrzewać / y przez
chustkę wycisnąć. Ten olejek

Sebrze każdegodnia przypadającej / z wi
nem pić dāia.

Drudzy biorą ziarn Skoczowych czwierć
łota / a przetłuszy je / w wino klada / y przez
noc mocza / przydarowy troche Imbiru. Ten
trunek dąć porann wypić / y zaraz kłta gwo
ździkow ziesć / a na żoladek grzanke z Gwoz
dzikami przyłożyć. Albo Miety kędziarza
woy / albo Piotynowym prochem posypać.

Slusy slagniste y zimniczne wywodzi wi
no / w którymby ziarnka Skoczowe obłupio
ne y przetłuczone mōkne / z miódowym oc
tem pić.

Włecz iary / Rōdżiat 186.

Peplus, Esula rotunda.

Rundwolffsemilch.

Włecz Jary / żiolko nie wielkie
Jest / pełny soku Mlecznego.
Listeczkow niewielkich / iako Ru
riane / ieno sferse / okragleyse y rzed
ze. Rōście nādobra piadż od zie
mie / galazeczki rozpuszczając kōlem
iako wieche iaka. Pod listeczkami
drobninche nasienie okragle / y

drobnicy

drobnieyke / niżli Masu białego.
Korzonek ieden y ten nie vżyteczny /
tylko że ziela z niego to wyrasta / kó-
re do wielu rzeczy bywa potrzebnie
vżywane.

Wskiesce / Czas.

Kosćcie w ogrodziech / w winni-
cach. We żniwa ma być zbierane / a
w cieniu suszone / częstote przewra-
cając.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa w czwartym sto-
pniu / iako y Wilczy Młecz.

Moc y skutki.

Nasienie tłuka / y wrzaca woda strapią-
cia / y do potrzeb chowacia. Tego tak przy-
prawnego co zaważy piętnaście ziarn / w tub-
ku miodu wypić / wywodzi stolcem ślagnie
y kolere. Dios.

Samo ziele w iaryynie vżywane / purguie.
Bywa przyprawowane iako kopr wło-
ski / w occie a w soli. Dios. Wietrzności w
cielerozgania. Hippokra.

Chorebom ktore z wiatrow pochodza / y
w Melancholichnych ludziach / vżyteczne.

Słезienie y

Młaciey wietrzności pełnym Alcius.

Kolice wietrzney / bywa lekarstwem.

Bolaczkom napuchłym / czyni sposobę.

Pioch z ziela y z nasienia czynia / do po-
trzeżania potraw / bo y tak purguie. Plin.

Ślegnie.

Purgue

Sola go

iako wło

ski kopr.

Wietrz-

nym cho-

robom.

ślegnie

Młaciey.

Kolice.

bolaczko

Potrawy

purguie

cc.

Młeczny Sporysz / Rozdział 187.

Peplis & Peplium, Portulaca
agrestis.

Hundsmilich / Kleinhundsmilich.

Sporysz Młeczny ziółko / na pul-
tory pędzi / gesto krzewiste / soku
młecznego. Liście podobne Tłusto-

śrowemu. Galazek ma bardzo wiele
rumianych listeczkow subtelney-
szych niż w Młeczku wilczym. A wia-
tków bladeżółtych. Z tych za czasem
nasienie pod listkami okragle / iako
w Młeczku Jarym. Smaku rozpa-
lającego. Korzeń szegulny / cienki y
nieużyteczny. Tylko nasienie do v-
żytku przychodzi.

Wskiesce.

Kosćcie nad morzem. Tego czasu
bywa zbierany / kiedy Młecz Jary.

Przyrodzenie

Pisze Galen w 8. że Sporysz Młé-
czny / iako Młecz wilczy tak silny / ie-
no nie tak vżyteczny. w 4. stopniu
rozgrzewa.

Moc y skutki.

Złże się z nim sprawaia / iako z Młeczem
Jarym / dla tychże potrzeb. Dios.

Nasienie też wilgotności purguie. Gal.

Rozsadek

Te dwoie ziółka są między wilcze Młecze
poczytane / że także są soku młeczyskiego / skut-
kom y przyrodzenia tegoż. Młecz Jary inni
zowią Okragla Sosnka. a Sporyszem mle-
cznym / iako y Tłustosem płożnym / od podo-
bienswa y kształtu liścia / jest rzeżone.

Purgue.

Jary Młecz poziemny / Rozdział 188.

Chamaesyce.

Kriechende / Kleinhundsmilch.

Jary Mlecz poziemny / rospu-
szcza po ziemi oble różek / na
dłoni wzdłuż krzewiste. L. ścia soczo
wicznemu podobnego / male / kształ-
tu Mleczu iarego / cienkie / na ziemi
rozestane y leżące. Nasienie leżące
pod liśćkami / iako w Jarym
Mleczu : bez różgi y bez kwiatu. Ko-
rzeń cienki / a nie użyteczny.

Wdiesce

Socznica / Scammonea / Powon samorški. Rozdział 189

Ziele to jest endzoziemskie / z ko-
rzenia iednego na palec w-
zmiaś / wiele różek / na trzy łok-
cie długich wypuszcza tłustych y so-
ku pełnych / troche kosmatych. Li-
ścia Powoiowi mailemu podobne
go / iedno miękkiego / w tróyspicza-
tego. Kwiatu białego / okrągłego /
iako dzwoneczek iaki / Powoiowe-
mu podobnego. Zapachu mocno
przykrego. Podczas korzenia iako reka
wzmiaś / biały : soku pełny / który
tym sposobem z niego bywa wycia-
gniony. Trzynaia wierzch korzenia
y czynia w onym wierchu wydro-

Rosćie na winnicach / miejscach
kalistych / y pagórkach kamienistych.

Przyrodzenie

Wyciera / maie przy tym y o-
strośe.

Moc y Skutki.

Ona boleści wstramia /
Macieznym bolom bywa użytkiem / po-
rzejawsy / troche winu przylać / a w wezłku
cieplo w łono wprawić. Dios.

Uapuchłości wśelacie /

Brodawki /

Cwieki y inne nárośliny spadza / galazecz-
ki iego tłucac / a z winem plastruiac. Dios.

Zywoe odmielcza wazac go y iedzac.

Toż y sam sok czyni. Dios.

Wszcznionym od Niedzwiałka / tenże sok
bywa lekarstwem / miejsce obrażone mazać /
Dios.

Oczom zaciemionym y wyroku mdlemu /

Oczom poczynalacym bielmem y iako-
kolwiek błonka zachodzić / sok tego ziela z
miodem zmieszawsy / y na nie puszczań / by-
wa wielkim lekarstwem.

Roz/gadk.

GRelowie y Lacinnicy Chamaesyce 30
wia / iakoby / Zienna figa / ale iż nie ma
nie podobnego sioze / tylko sam sok Mlecz-
ny : nieco podobniejszy Jarym Mleczem
poziemnym : nie tak dla soku mlecznego / iako
to dla nasienia / które także pod liśćkami / iako
Mlecz Jary wierz / nieśie / nazwali go.

Lonu.

Máciey.

Uapuch-

łości.

Brodaw-

kom.

Cwiekom

od Nied-

zwiałka

wszcznio-

nym.

Ocz zaci-

emionym

Ocz zaci-

emionym

Ocz zaci-

emionym

Zbiera-
nie
Szama-
monley.

Wybór

Scammonea, Scammonium.

Scammony, Scammonien.

Wybor

Ten sol nachwalebniejszy / który
lekk / gładki / iasny / rzadki / a na-
podobniejszy w słowemu fitowi /
gebezasty. Dziurek w sobie wiele cien-
kich / także żyłce subtelnych maia-
cy / iaki z Misiey / y z Antyochiey przy-
woża. A nie trzeba się na to oglądać /
iż gdzieby się go kto językiem dotknął
żeby zbielał : bo taż własność jest z
fałsowaney Szkamoniey / której
przymieszania solu wilczego Mleczu /
tylko się trzymać przeczeczonych zna-
łow. Jest y to znak ieden własney
Szkamoniey / iestli nierospala zby-
tnie języka swym dotknięciem / co ra-
da czyni ta / do której sol Mleczu
wilczego bywa przymieszany. Na-
podleyka / która z Syriey przywo-
ża / smaku iadowitego y rospalają-
cego : ciepła / gęsta / mała grochu /
abo Wyli prażey zagęszczona y z so-

ciem Sosnki abo wilczego Mleczu
przyprawiona.

Wskiesce.

W Misiey Asiatyckiey y w An-
tyochiey naprzędniejszy. Koscie
też w Syriey podleyka y gorzka.
Sol nie przyprawiony / może do
40. lat trwać : w pigwie przypra-
wiony wnet się wystarzeie. przeto go
škodą przyprawiać / iedno kiedy go
potrzeba.

Przyrodzenie

Kozgrzewa y wysusza w trzecim
stopniu / iako Aben Mesuah piše /
y Galen także. Bądźiey iednak roz-
rzewa / co się z ostrości znaczy / Je-
dnak piše / że to w miarę ma wysy-
sko.

Moc y szkutki.

Łagme y

Rolere żółta wywodzi stolec potrzebny /
wziawszy z wody chedoga / albo z miodem
płynym tego solu czwierać lota / albo skrupu-
ły broń tylko. Dios. Eginec.

Do odmięczenia żywota / bęsyć trzecia
część c. wierzć lota / to iest / skrupul z Sesa-
mowym / albo innym nasieniem. Dios. Egi.

Dla większego przepurgowania / pulcora
skrupul z iednym skrupulem ciemierzyce
szarey / y z czwierać lotu Aloe. Dios. Egi.

Czynia y sol z solu Szkamoniey / bęsiac
go pięć lotow / a šest lutekow soli / to iest /
osmnaście lotow. Inni zarowno obęga :
co wnieśawszy wespół / z tego daia według
wagi. Nawiejsza miara trzy lyfty / to iest /
lotow dziesięć. Szod. a miara dwie ly-
ce / to iest / lotow šest. A namniejsza / lyka
iedna / to iest / trzy loty. Dios.

Korzenia samego tej Socznicy czwierać
albo pul lota / przydawszy do tego nasienia
Sesamowego / albo iakiegokolwiek innego /
purguje stolec. Dios.

Krosty zgania sol w wocie wazony y
Drudzy polewke wazonego daia. Dios.
Tym które seyratka łamie / iest ratunkiem /
wazac korzen w occie / a z maku ieczmiem
na wtarszy / plastrować / Dios. Też podobnie
kom stuzi. Eginec.

Grzezoły / żolzy / zaufnice na syrospadza /
sol z miodem / albo z oliwa miesany a przy-
kładany. Dios. Eginec.

Tredowatość z warzy spadza /
cie wazony / tworzy tym namazniac. Dios.

Ślężne.
Rolerze

Odmię-
nie żywo-
ta.

Purgowa-
nie.

z Szka-
moniey.
Sol.

purguje
stolec.

Krostom
seyratce.

Głowie
dawnobol
leacey.

Mocz.
Stolec.

Kolera
wiecey
niż flag-
ma pur-
guie.

Sereu/
żoładek/
wątrobie
możenie
wydyma-
nia.
gorące/
żółci

Niech
do ledze-
nia czyni

Prześw-
ość

Diak-
um pop-
w.

Zastarzaly bol w glowie leczy/ sok roscie-
raiaac w ocie/ a w Rożanym oleyku/ y nas-
mazowac tym glowa/ czolo y skronie. Dios.
Mocz/ y (Egineta.
Stolec wywodzi/ sok niezbytnie stary. Zás-
stary wywodzi mocz/ ale żywor zawiardza/
y ciela czli zawosciaga.

Niesua pise: sok moze dac od piaci aż
do dziesiaci ziarn ieczmiennych.

Chocia Dyoskorides pise ze purguie flak-
gme/ iednak zolc barzies y wode zla. A iako
Orybasius pise/ ze daleko potezniej niż inne
purguiace lekarstwa.

Szkodzi.

Jako inne lekarstwa purguiace gwałtowne
nie/ mola y przyrodzeniu skodza/ o kto-
rych sie poczesci powiedziato/ tak y co/ ma-
to nad inne wysyśle nie nasilniejszy/ y nagor-
ze/ wnetrznosciom wysytkim bywa skodliwe.

Serce moli/
Żoładkowi/
Wątrobie skodzi.
Wzrozenie niezmiernie czyni:
Wydymanie w stolcu/
Gorące rozbudza/
Żółci wystruguie aż do krwi.

Chybydenie pokarmow czyni/ y wiele in-
go broi. Przeto lekarze ci kromy sumniente
przed panem Bogiem chea czyste zachowac/
y przed ludzmi stawy swey ochronic/ miala
tego ludzom niedawac. Albo iesliby bez te-
go byc niemoglo/ aby co narowbornieysza/ y
co przyprawna byla/ y co namniey. Aptekar-
zow tez dojrzec/ aby nie z falsowanymi miala
Woli praszey/ a sokiem wilczego Mlecza/ y
inymi rzeczami iadowitymi/ o ktorych sie
wyssey powiedziato w swych aptekach nie-
miowali/ ale co narowbornieyszy/ iaki z Mle-
cy/ y z Anzochiey bywa: o iakow y nasych
melych Aptekarzow trudno. Ktorem niesola
gorac/ ani gwoli nie czynic: bo ci/ gdy Do-
ktor Szlamonei do pigul nie przydawa/ za-
glupiego/ y nieukla go rozumiecia/ y ludzom
wdaiac/ rodzieracia sie w praktyki Doktorow-
skie nad swa przystoynosc y powolanie/ nad
wola Doktorow ska z swego dorowcipu nieke-
mnego przykladalo/ zaczym y mniemamozle
y ludzi/ y starozla nagodnieyszym/ y na na-
uczenyszym iednata. Tak ci vmieieni Bucha-
rze swe Buchmistrze czesa/ waza/ stanula/
y tak ich na dobrej stawie przed ludzmi sezy-
pia y trufa. Jednak enochowy y Bogoboya-
ny Doktor/ niama sie namniey na to ogladac/
ludzkiemu rabinley zdrowiu/ y swey stawie do-
brey dogadzac/ a niz nienasyconemu takom-
stwu ich. Nawet lepiey go nigdy nie wzy-
wac do lekarstwa/ niżli nim ludzie truc.

Tym sposobem sirogość tego ma byc
procona/ iako Niesue wezy.

Naprzod zeby wieczności niczymiś/ za

ktorymi moryś sta przypadaia: także wraca-
nie do iedzenia checi: tedy go tak przyprawic:
Pigwe wydrozyc z iaderkami/ y ze wysytkim
lozystiem ich/ tylko zeby samamiesiwosc iabl-
ka onego zostala/ w te naklasc soku Socznia-
ce/ przydac kopiu Wloskiego nasienia/ albo
Prasiego gmasda/ albo kminu polnego/ albo
Pietruszczanego/ Galganu/ albo Anyzu. A
oblepiwszy to w ciasto/ wlozyc do pieca wol-
nogoracego/ albo zgrzebi w wodzie zmacza-
wszy/ w popiele jarzystem upiec. Moze go
tez w Migdalowym oleyku stodkim moczyć/
czesto odmienniac oliet.

A i siva ostroscia ciato rospala/ zaczym
goraczli przypadaia. Tedy mu w rzechze pla-
gwach przydac tych rzeczy/ ktore goracosc w-
smierzaia. Jako iest Chmielka nasienia stla-
mowatosci/ polewka z sliw warzonych/ albo
powidla mietkta. Takie sok z Rozey/ albo z
Siolkow wyzey/ albo wodka. Tez y przed
pieczeniem moze byc moczony w oleyku Roza-
nym/ albo w Siolkowym/ także w soku Pie-
gowym. Moze tez do pieczenia przydac
ziarnet drzewa Garbarskiego/ ktore Laciniey
Rhus zowia/ albo Spodium czynionego.

Ktemu ze zbyenie stolce czyni/ y krowa-
zylki otwieria nader: takowa skode wjac mo-
ze temi rzeczami ktore hamnia. Jako sa M-
robalang/ zolce/ Mastyla/ Pigw/ y sok z nich.

Poczwarie. Ji ten sobrad tistki nader stru-
zac zrania/ zaczym ciela czli czerwona/ grysie-
nia y moryssta okrutne/ nadymanie na stolec.
Przeto mu to wode odiać moze przydaiac rze-
czy wilgotnych y lipkich/ iako Tragakanu/
Bdelium/ oleyku Migdalow stodkich/ albo
Rożanego/ pulpy z warzonych sliw/ a przez
sieko przebitych/ tak samey iako z cukrem.
Szlamowatosci/ nasienia Chmielnikow-
go/ Mastyli. Albo tez po wzieciu tego so-
ku/ zaraz pigwe ziec/ albo woda ciepla po-
pic/ aby tym rychley przez zoladek przeslo le-
karstwo/ zeby siva zabawa temu nie skodzi-
lo/ albo y innym wnetrznosciom. Przeto do-
wicipni lekarze/ po wzieciu takowego leka-
stwa roskaznia/ albo gruce/ albo kasse iecz-
mienna rzadka z cukrem zaraz pic.

Nawet/ ze tey Socznice sok z swey wla-
sności/ barzo skodzi sereu/ zoladkowi y wa-
trobie/ tedy temu zabiezc lekarstwo/ ktore
serce/ zoladek/ watrobe posilaia/ piacie/ tak
zimno/ iako z ciepla woda.

Ta waga naraz byc ma tego soku przyp-
wonego/ iako sie wyssey powiedziato. To sie
rozumiec ma/ o wadze dzisieyszego Acamoneu
z falsowanego. Bo iedney Apteki y nas nie
znaydzie/ chocia zamolanych/ gdzieby szere/
a nie z sokiem wilczego Mlecza/ albo czego in-
nego bylo. Co stad znac/ gdy go z nasych
Aptek to. albo wiecey ziarn gwałtownie pur-
guie/ gdy szerego daway czwiler tota/ leda
wieby tak barzo purgowal/ Dios.

Przyem

Miara y
waga.

nie zby-
nie go
eluc.

Dyagre-
dium nie
daje tyl-
ko wpigu-
laci.
Przypie-
wa tych
czasów

Przytym sok Sodeznice nie ma być barzo
subtelnie eluczony / żeby się w żoladek nie wpo-
ił / y tak skutki znaczney w nim nie uczynił.
Aben Mesuai.

Nie ma też być w żadnym trunku dany /
tylko w pigułach / w Elektuarzach / albo w
konfektach. A przytym ma być ostrożnie wy-
żywany. Aben Mesuai.

Tych czasów tak to Dakrydium przypie-
wa : Biora dwa albo cztery skłamoniey
lotow / eluka co namieley / y kropia go tro-
che olejkiem Migdalowym / że będzie iako
ciasto. Potym biora wydrożone iabłko Pi-
goworwe / w które go kładą / a z wierzchu innym
z tegoż iabłka stroicem zasypunowac / y do-
brze obwarowac / ciastem zalapawszy / y to w
piecu pieka : Potym wzięc dwa loty Mirra-
balanow żółtych skłuczonych / namoczyć je

przez 24. godzin w gorącym soku Pigwo-
wym / w miejscu ciepłym postawić / y po-
tym przecedzić y wygniść przez chustec / Pe-
a zmieszać z ona Skłamonia / y w miejscu
ciepłym wysuszyć / a to mieć dożywiania.

Drudy : Wzięc w Rozanej wodce / Mir-
robalanow żółtych skłotki / Cynamon / y Szpi-
konarde : w tej wodce moczyć Skłamonie sok
przez 24. godzin / wysuszyć : do tego przytaw-
sz olejku Migdalow skłotki / y troche Trá-
gakanu. Potym to wespół do wydrożone-
go iabłka Pigworowego włożyć / y tak iako pier-
wey obwarowa a pieka. Niektorzy Mastyki
troche do tego przydają : drudy tylko z so-
kiem Pigworowym to czynią.

Pieka go drudy z piernikami. Inni z eu-
krem : drudy z Cynamonem / z Jambierem /
Gwoździkami / z wodką Rozaną.

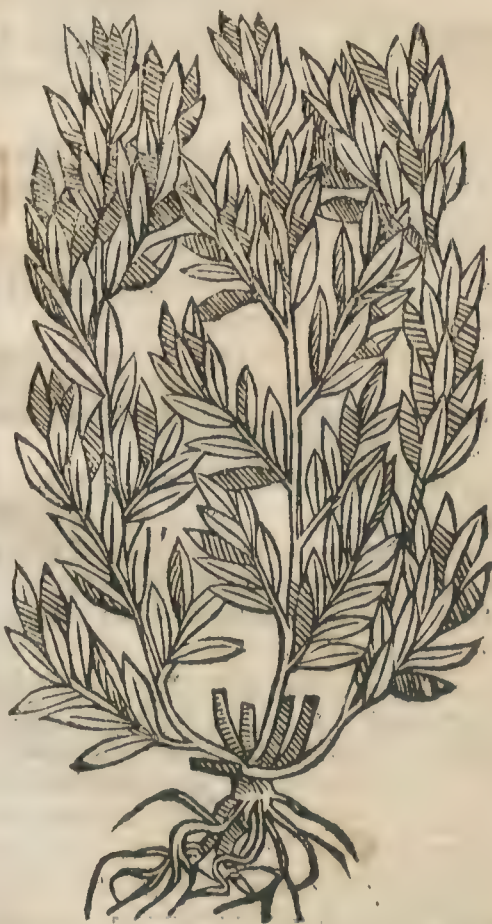
2

pieka go
w wodce

Wilezy Pieprz wielki / Rodzaj 190.

Chamaelea, Mezereon, Olea
stellum, Oleagu.

Sylant / Seilant / Kellershals

Wilezy Pieprz wielki / jest chro-
ściasta / przewyska / na piadź / na
pulkory / wżowy. Liścia oliwnego /
tylko ciensze / a gorzkie, w iezyt sczy-

piace / tak że y gardło oblaże czyni.
Arabczycy Mezereon zowią / to jest /
wdowy czyniace / abo żywot odcy-
mujące. Jagódki nieśie Mirrynk-
wym podobne / abo czernicom na-
szym / które Borówkami zowiemy /
iako oliwki iakie : po okwitaniu
zielone / gdy dojrzeją czerwone / a
zeschle czarne

Wzrost.

Koście na gorach y pagórkach le-
żących.

Przypodobienie

Galen piše / że Pieprz wilezy swa
goracością barzo przewyska inne
rzeczy. Przeto w czwartym stopniu
ciepły y suchy. Awicenna.

Moc y Skutki.

Łagmo y
Kolerę przez stolet wywodzi liście / kłoda
tego pigulki czynia / wzięawszy ich iedne części
a dwie piolyny / y eluc wespół / skropiwszy sy-
ta miodowa / y naczynie ich na kłale grecho-
wego ziarna. Z tych 1. 2. 3. iako przyrodze-
nie znieśie / dają. Dios.

Tych pigul żoladek żadnym sposobem stras-
wić nie może / iedno zaś żółciem wynida.

Puchline z ciała wywodzi / Aben Mesu.

Wzroby sinrodliwe y plugawe chędoża.

Scrupiałości miazgę spodzić / Liście
z miodem wżierciawszy / plastrować.

Slagmic.

Kolerę

Pigulę z

liścia wil-

czego pie-

pru.

puchlinie

Wzrodo.

Strup

Strup

Strup

Strup

Gdzieby samego prochu z liście czwartej
tota przytał / tak w pigułach / tak w trunku /
śmiercia vmrze. Albowiem wysusza zbytnie /
trawi przyrodozenie y wilgotności w wotro-
bie / y we wszystkich ciele.

Przyprawa Przyprawiona tedy to liście : Biora go
dwie loty / y wrzuca w pultory kwarty wko-
pu / y warza / aż tylko pul kwarty wody zo-
stanie. Potym przecedzimy / przylecia dwa
loty olejku słodkich Migdalow / do onego
pulkwarcia wody / y znówu tak długo wa-
rza / aż ona woda wywre wysycha / tylko sam
olejek zostanie. Z tego biora naraż od trzech
dragm / aż do pięci.

Wamierze Ale lepiej sie go wystrzegac / a na to mie-
sciebezpieczniejszych lekarstw używać. Albo
bez vmorzenia iadu / y vmierzenia frogosci
tego / nie używać go / ale mu tych rzeczy przy-
dać / ktorzym zbytnie wysuszenie y rozgrzewa-
nie odepnuia : Jako iest winny ocet / w kto-
rymby przez dwa dni y dwie noce / moźnał :
w tym czasie odlewając ocet raz y trzy / a
świeżego przylewając. Potym toż liście / raz
y trzy wyplotać z onego octu / w wodzie kry-
nicznej / albo w ciepłej / y wysuszyć / żeby z nich
wilgotność dostatecznie wyschła. Potym
je grubo veluc nie subtelno / żeby sie subte-
lności swa / nie wpoilo w zoladki y w tr-
stki / a proch ten z olejkiem Migdalow słod-
kich zmieszać / albo z Zoladowym / albo z Ro-
zowym / y używać.

Też ten Pieprz wilezy bywa iakas zobo-
polna przyznania Dzielnie zlaczony / kto-
ra Smerem włoskim zowiemy / z włoska
Kamanta / albo z Cabyryca / y z Myrobala-
ny zoltemi / z Roza / z soltem Lakrycowym /
zwolascza dla odwilżenia suchosci tego : z
Kamnem kramnym / y z Sola Indyjska.

Wilezego Tak temi rzeczami zemdlonego w silności
może uży- / może używać mało nie w każdej cho-
roby / z krowie / z Polery czarnej pochodzącej. Do
robby czarnej sposobem przyprawiony / wywodzi ia-
ny kole- / Także choroby wodniste.

Pachlin Zis go bysmy tymże Wilezym pieprzem
zastorna wode / albo pachline / albo kolere
zolta wywiesdi / tedy vmorzymy go w ocet /
iako sie powiedzialo / może mu z tych rzeczy
kora przydać / iedne / dwie / albo wiecey : Ja-
ko korzenia Kosaccowego / Kopymtowa-
go / Luski miedzianej / Mirhy / soltu kopru
Sigapenskiego / Myrobalanow zoltych / so-
li Indyjskiej / nasiema Pietruszanego / soltu
Piolynowego / soltu Rapikowego / Spil-
nady / Mastyki. A bywa dany z soltem z
Psinel / albo z włoskiego Kopru / przewa-
rzymy y przefiltrujemy te soli dobrze.

co czynić Gdzieby też to lekarstwo dosyc temu nie
gdzieby / wezynilo / tedy może do niego Kasy wy-
dosyc nie / gnionej lot albo dwa / Cykoraj pultora lotu /
wczynito. albo soltu z Locydla / kora Thapsiam / z o-
wia / z temiz solami przywarzonemi / y przy-

filtrowanemu przydać. Tak flus kolery-
czny zolty / kory podezas pachline czyni / do-
statecznie / bez obrazu wnetrznosci / wywodzi.

Stolet pul Pul quinty używać stolet / pedem wiel-
kim zole y wode zastorna wywodzi. Przeto
quinty. przecinek pachline użyteczny Jedno ia po-
pachline
trzeba przypisać.

Pisze Lobel / że Aptekarze w Montpellier
we Franciey / ze wszystkich tych chr. sciny / sol-
z pilnością używają / a do potrzeby chowa-
ia. Przeto pisze / że tamże dano iednemu co-
go soltu pul lota na raz / z wielkim użytkiem
y szesliwie / a to badz samego przesi / badz
z inni lekarstw purgujace. Jedno nie
zbytnie wywiodlo materii / bo niezawse pe-
dzi / podezas też siedzi w ciele / zwolascza gdy
go nie da z inni lekarstw purgujace.

Dzieliś Pisze tenże Lobel / że go y dzieciom dawają
no bez wstępliwosci / y morzyska / y ten nie
go dają
iedno wode wymiata.

Moczu Na prog łona / solt przyłożony / Moczu by-
miał / pisa / pedzić.

Szkodzi.

Wlezy Pieprz sam bez wstępliwosci przy-
prawo używany / barzo wnetrze psuje.

Zoladki Zoladki /
Wacrobie wszystkie wilgotności wysega /
Wacrob
swa goracoscia y suchoscia.

Silom Silom cielesnym władza odepnuie /
Purgue niekiedy zaraż / tak stolcami iako
Purgue.
womucami bez miary.

Riski Riski słamie y nader wystrugnie / barzo
zrania wyładować : Skad mdrzenie y gryzieni-
bywa bezmiernie.

Cieplezki Cieplezki przywodzi / a ile krowie /
Cieplezki
Ludzkiemu przyrodozeniu goracemu / także
Przyro-
y suchemu / barzo słodliwy.

Wilgotnym Wilgotnym y zimnym / albo srednie sie ma-
taczem / bezpieczniejszy.

Schorzalym Schorzalym / y młodego przyrodozenia lu-
dziom /

Brzemiennym Brzemiennym dawać sie go niegodzi.

Ludziom Ludziom przyrodozenia duzego stuzi / ieno
w danu potrzeba sie przyłożyć y czasu y miery /
scu / y powietrza / y wieku tego kory go br-
ma : takze y silom. Czasu / żeby niebył barzo
goracy / ani barzo zimno suchy / ale mierny
miedzy cieplem y zimnem. Miescu / żeby
nie w goracym / ani zbytnie suchym / ale po-
miernym. W powietrzu / żeby niebyło wie-
trzne / ale ciche / nie gorace / ale poimierne / też
niezbytnie zimne / ale letne. W wieku także /
nie młodemu / ani młestremu / bo takie sa po-
spolicie gorace / ale tu starosci sie chylac /
bo sie inż tacy wilgotnym estawia. Silom
także przypatrzeć sie potrzeba pilnie / iestli go
zniesć mogą y scierpieć / bez naruszenia wne-
trznosci. Dwa wszystkie okolicznosci pilnie
ma ten / co takowe lekarstwo ma drugiemu
dawać obaczyć. Do tego / pod iakowa waga /
żeby

Wnetrze
psuje

Zoladki

Wacrob

Silom

Purgue

Riski

Cieplezki

Przyro-
dzeniu
ludzkiemu
użyteczny

Schorza-
łym / y
brzemien-
nym.

Ludziom
duzym

Przypr-
awie /
trzy /
mala

Czasu
Miescu

Powie-
trzu

Wiek

Silom

żeby nie przebrałszy / nie potargal sił używając
go. Waga tedy być ma / tym co są zdrowsi /
y sił dalszych / od pulchrości lota / aż do
skrupułow dwu. Chorsim y mdlejsim /
według ich sił skrupułow albo trochę więcej.
Opuchłym / jeśli są przy siłach / w trunku z
syta miodowa / od ziarn ieczmiennych czte-
rech / aż do pięciu / Abige.

Rozdziałek.

Tu opuszcza.

O Szukawia sie y drugich / którzy Wil-
czy pieprz / Wilczym ixtiem zowią. Wł-
pieprzem wielkim ten zowią / od zbyt-
nego pieprzności / która nie tylko wsta /
y rozpala / ale iako Wilk zżera wnetrzo-
ści / y żywota pozbawia. Co y Mauri-
ani baczac / Mezereon nazywali. To jest / ow-
dawa iacy y ostrościacy / albo żywot odrynu-
tacy : Lacińscy Leonem terre, to jest / ży-
wym Lwem : także od siłności y od si-
łności tego zowią go.

Wilczy Pieprz mniejszy / Rozdział 191.

Thymelæa.

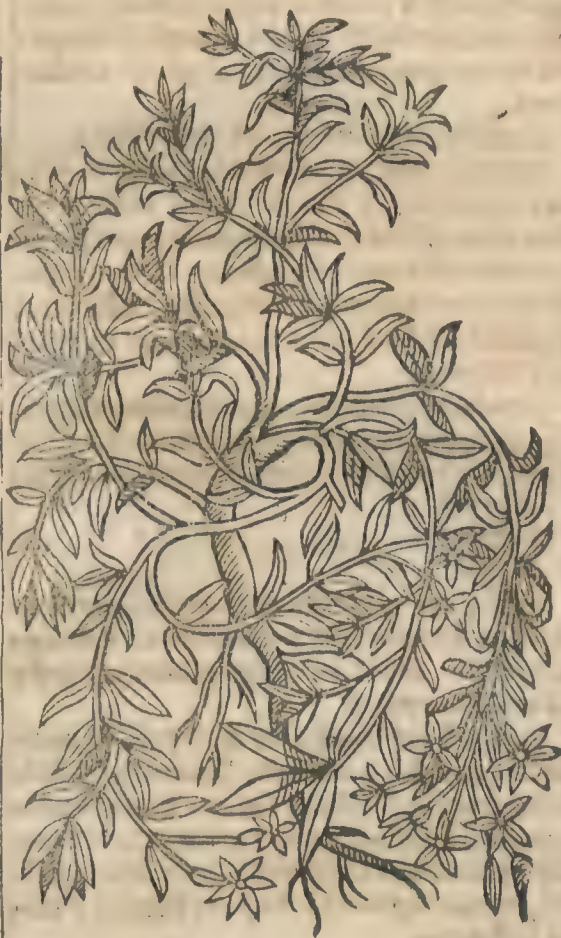
Kellershals / Zilland.

Mniejszy Pieprz wilczy / także
dobreścińka / wynosi rości-
dwułów / etne / gęste / cudne / cienkie
smagłe y proste. Liście ma wielkie
jedno węższe / iako w lnu / tłuszc-
sze / lipkie / y kłiwate kiedy go żu-
cha. Kwiatu białego Liliowego.
Jagódki Mirtyńkowym podobne /
okrągłe : naprzód zielone / potem
gdy dojrzeją / czerwone / lupinka z

Cneoron Theophrasti.

Prześlągwa.

wierzchu czarna / a twárda gdy v-
schnie : wewnątrz iadło białe / pie-
przne / wsta rozpala iace.

Miejsce.

Roście na wysokich górach le-
śnych. Liście jego we żniwa ma-
być zbierane / a w cieniu suszone.

Przypodzenie.

Kospalające y wysuszące w sto-
pniu czwartym / Wesalius piše:
Niektórzy w trzecim: rozłada / przy-
języ / rozpuscita.

Moc y skutki.

Ślężnica.
Kolerze
woda wy-
wodzi

Ślężnica gęsta /

Kolerze /

Woda zaskornia / stolec wywodzi / wzię-
wszy go iaderet wylupionych dwadzieścia.
Jeno wsta pieszcy: pżeto maia być wyro-
dne w oszrodce chleba / albo w grucy / albo w
tęsy Jeczmienney / albo w Rozynke wroynio-
ne / albo z miodem smażonym powleczone.
Dios.

Poty czy-
ni.

Ktorzy się pocić niemoga / ziarnka z salse-
ra rościć a z octem / y pomazować cięło.
Lisica goyby kto chciał wzywac suchego /
ma być pierwej skłuzone / a z sylek obrane.
Dios.

Puchline
Woda.

Puchline potężnie z cięła wywodzi / y
Woda zaskornia / prochu tego lisica ace-
tabuli pondere, z winem woda roztworzo-
nym piac. Stomniety purgucy wywodzi / w
polewce z socowice warzoney / albo w kápue-
sty świeżo siekanej warzoney iuse: Albo z raf-
zapusza / albo z socowica warzona / zmiesz-
ny y wzywany.

Trociści

Proch tego lisica bywa zczynniony sokiem
Agrestowym / y z tego potym kolaczki / albo
Trociści czynia / y do potrzyby chowania. Dio.

Kroftom.

Krofty /

Lisatom.

Lisacie /

Piegom.

Piegi /

Pstroci-
sam.

Pstrocin y cięła spada / lisice z octem wa-
stufy a z miodem / y pomazować. Toż czy-
ni wodka z lisica świeżego wpalona / często
się nia wmywając.

W czym is-
brac.

Jaderet tak wiele iako się wyssey namie-
niło wziawszy / z nasienia Chmielniku sła-
mowatością / albo z sokiem Podroznika
wym / y z Tlustofa / albo z wodką Psinkowa /
albo z wodką Niechunel / ktore Gálliczka-
mi zowia / wywodza ślężnice / kolerę / y wo-
dę zaskornia.

Popraw-
ca.

Srogość ich / bywa im Mirobalany iole-
nymi obista.

Pidulę.

Piguly.

Wzwała z wilezego Pieprzu piguly robia-
ne tym sposobem: Wziac soku wypra-
śwanego z lisica / wysuszyć go w naczyniu

na stoneu / przydąć Mirobalanow / Polym-
tu / żywice Arabstey / Rozey czerwoney: a
porobić piguly wielkości grochu / y dawać ich
po trzy tym którzy puchline maia. y Tym puchline
Ktorzy w człontach / y w stawach lupanie / zkon-
maia. Abowiem Dnawe niemocy z gęb-
ka wywodzi / ieno z wielką cięstością y z nie-
bezpieczeństwem zdrowia / zwłasczą gdzieby
niekrocił w nim inenym rzeżami silności y
srogości tego. Co bywa gdy lisice tego su-
cho wstuczone / a z sylek sroch pilnie obrane /
y z Pigwami przyparowane / z Mirobalany
z Mirba / z Polyntiem / a z sokiem z Dzie-
wanny / y z tego Trociści porobić.

Oleiek.

Olaum

Wzora lisica y soku po osmi lotow / wina /
albo wody sześć lotow / olejku Migda-
low gorzkiego / albo Sesiarnowego / a mle-
ka pul twardy: To wstykto przez 24. godzin
mocza / potym warsa / do wywrzenia wina
albo wody y soku / y chowania. Ten

Puchlinie /

Wzodom zlym y plugawym /

zmazom na twarzy y cięle / dobry.

Mocz zczynniany pedzi.

Szkodzi

Systkiemu zolodlowi /

Rziki drze y zrania /

zly otwiera y targa / y do śmierci przys-
wodzi / zwłasczą mdleyste y roztosuteyste.

Płod w żywocie zabita. Dios.

Rozsadek

Wzlo się którzy obay ten Pieprz wilczy /
Przeslagwa Teofrastowa zowia / ktora
on Cneorum mianuje. o ktorej tu zaraz po-
wiemy.

Przeslagwa

Cneorum Theophrasti.

Przeslagwa dwoiaka jest / bialay czarna.
Biala ta ktorej tu wyobrazenie polozyli-
zmy / aby każdy snadnie mogli obaczyc / takie
podobienstwo y kształt / iako chca niektórzy
z wilezym Pieprzem badz z malym / badz z
wielkim / ma. O skutkach y przyrodeniu iey
toż rozumieć mamy / co o tych wilezych
Pieprzach.

Bez / Rozdział 192.

Wz w drzewo wyrasta: Je-
den pospolity / ktory przy plo-
tach / przy parkanach roście.

Drugi czarny / abo leśny / abo czer-
wony. Jest trzeci wodny / Kalina /
ale o sey zosobna. Bez ogrodny so-

Sambucus.

Herbaum/ Holder/ Holunder.

siti z korzenia zielone wypuszcza. Potym w różgi/ iako w trzcinie iako roście/ także sekowate albo kolankowate/ zdrewniale/ okragle: drzeń we wnatrz mając. Są czasem w drzewa galeziste/ nie male wychodzą. Z wierzchu skóry szarej/ albo jasno popielatej: spodnia zielona. Liścia na jednej stopce wyszej/ sześć albo ośm równemi parami od siebie rozłożonego iako w włoskiego Orzechu/ iedno węższego/ młeczejszego y zielenszego/ około kraino wykarbowanego/ zapachu przykre- go. Na wierzchu galezek okółku z białego kwiatu/ drobnego/ gęstego y wonnego. Z tych jagódki drobne/ soku winnego pełne brunatnego/ z wierzchu czarne iako drobne Kozynki/ w liściach albo w gronach. Korzeń w ziemi nie głęboko puszczą/ iedno po stronach szeroko ie-

rośliada/ rzadkie y dziortkowate. Skórki tak z drzewa iako z korzenia/ pierwsze w lekarstwie miejsce mają/ wtóre jagody y kwiecie.

Ten drugi/ który czerwonym albo górnym zowie my y lesnym/ nie w szym jest znaiomy: różgami y liściem podobny pierwszemu/ iedno we w szym drobniejszy/ krzewi- sty: kwiatu w okółku nie niesie ale na podobienstwo gronek/ iako w Ptaszy zobu/ barwy przyżółtej/ y tym od pierwszego jest różny. Są podobne także w gronach/ iako wino lesne/ albo Kozynki/ iedno czerwone/ pełne soku winnego y smaku- w Sierpniu dojrzewa.

Miejsce.

Pierwszy roście wszedy przy płotach/ parkanach/ między mury/ w przyłepach/ w ogrodach/ na miedzach/ w krzewinach y przy wodach. Wtóry w lesach na górach.

Przyrodzenie.

Kozgrzewa y wysusza/ iako Alwicienna piśke we wtórym stopniu na koncu/ albo w trzecim na przodu/ iako Serapion. Inni piśka/ że kozgrzewa we wtórym/ a w pierwszym wysusza: rozmiatuie rozgrzewa/ otwiera y odmiękcza. Także drugi. Mała moc spać y rozpraszować/ iako y Chebo.

Moc y Skutki

Jeżli we dny wywodzi y wysusza. Dios. Sins.
Jeżli flagme z osobliwosy swej własności wywodzi/ warze tego liście/ miasto iakiej kłopoty młodej/ przywarzywszy ich z oliwą a z solą. Dios. Plin. Toż.

Kolerja czyni/

Kolerja

Młode latorośli/ albo sosiki warzone a żywione/ toż czyni.

Puchlinie młode ich korzonki bywają puchlinie wielkim rannikiem/ w winie warzone a żywione. Potym wino pijać. Dios.

Toż

	Toż y latorostki warzone piac.	gnać/ trzeba ia nádol ku korzeniu strobac. Zás gdy womitem/ tedy ku gorze. A iesliby zara womitem y stolec/ tedy ia strobac y ku gorze y na dol. Plin.	
Wreśso- nym od iaszurki	Też iucha z korzenia warzonego w winie pić dobrze od iaszurki wlasnym y od iney gadziny. Tym rane wymywać. Dios.	Weze/ y każda gadzina z domu wypiedza dym z Chebdu.	Weze odo gania.
Lono y máiciey.	Lono y macice zardwaziate albo scismio- ne odmietcza y otwiera to korzenie warzac/ a w nim sie po pás kapiac. Dios. Plin.	Chebdowe latorostki mlode/ y z liściem wierciane albo tluczone/ z białym winem pić na kamieni. Plin.	Kamieni.
	Toż wiele inych bolegliwości macice/ y bolesci w żywocie wsmierza.	Mosna spuchle leczy/ toż liście z latorost kami wtluczone/ y okładane.	Mosno.
Włosy farbuie. Przymio- som.	Toż iagody czynia z winem piac. Dios. Iagody tak Bzu iako y Chebdowe/ włos sy czarne farbuia nacieraiac ie. Dios. Plin. Przymioty ogniste wyciaga/ liście świeże mlode z iezmienna mała wwierciane/ y pla- strowane. Dios.	Chrobak komuby sie w palcu zranionym zalogi/ zielone liście Bzowe wtrzeć/ y przy- tożyć. Tab.	Chrobak ciwu.
Ogniem opalos- nym.	Tenże plastr opalonym ogniem użyteczny. Dios. Plin.	Oczy zapuchle ostramia/ liście świeże mie- kie z iezmienna mała przykładaiac.	Oczom.
Ranom od psá.	Uł rany/ y od psow wlasnym także wa- żyteczny/ przykładaiac. Dios.	Trzeciegodniowa febre leczy/ wziac Bzo- wego liścia garść/ Lawendy/ y soli potrosze/ to z oliwa wtrzeć/ y na pulsie przywac.	Trzecia czce.
Wzrodo-	Wzrodo gtebotie y wydubniale/ iako sa fistuly/ albo sie do fistul maitae/ goi y za- wiera. Dios.	Tak Bz/ iako y Cheb w wodzie warzac/ dobrze sie w nim naparzac paniam dla wsmie- żenia bolesci w żywocie. Toż	Paniam.
padagze	Podagre leczy z loiem Bzowym/ albo z kzylowym nasieniem/ albo iagody Bzowe/ abo Chebdowe/ plastraiac. Dios.	Niesieczna choroba wybudza. Febre každegodniowa leczy/ naprzod roz- prawywszy materya dobrze/ y wroczywszy ie pierwey lekkiem purgacyam/ potem wzia- wszy liścia/ kwiecie/ y korzenia Bzowego/ przez dwa abo trzy dni to moczyć w wodzie/ a przecedzwszy/ dac ie z trawarkie albo z pul- tory ciepło wypić. Tak potężnie to materya fe- bry wywiedzie. Place.	Miesie- czney. Febre kędos- niowey.
Glasm wodnym w pu- blie- nie.	Liście tak w trunku iako iedenim/ woda zastornia stolec wywodzi. Egineta. Także korzenie y iagody ich w winie starym warzo- ne/ y używane. Plin.	Sól z liścia Bzowego z miodem dac pić tym co glisty miewaia.	Glistom.
Głowie.	Bolenie głowy ostramia/ w wodce kwie- cia Bzowego chusteczki omaczować/ a na ciemie y czolo przykładac.	Wsy ropiste/ sól Bzowy w nie puszczany wychadza. Apul. Także z iagody z miodem puszczany.	Wsom.
puhlinie	Personom piesezonym/ z Szpinażiem wa- rzac soki Bzowe w klusce polwce miesney/ woda zastornia stolec um wywodzi. Toż też sól wypisawany czyni z winem piac.	Rece y nogi spuchle/ liście Bzowe ro sto- ney y w stodkiey wodzie warzac/ y często na- parzaiac/ leczy. Plat.	Rekom y nogó spu- chłym.
	Sorki zielone także czynia warzac ie w winie/ albo w stodkim mleku/ y piac. Jeno mlodym ludziom nie dawac tak mocnego lekárstwa.	Watroby y Sleziony zardwazenie odmietka a/ liście z iagodami w winie/ y w elwie warzone/ a plastrowane. Plin.	watrobie slezienie
Womity czyni.	Sól z sorki korzenia Bzowego wyciey/ womity potężnie czyni piac go. Tenże sól zastornia wode wywodzi.	Sól ze Bzowego liścia piac/ wode zas- stornia/ y inne fisy wodnisty/ tak stolec iako womitami wywodzi. Toż sól z korzenia ie go czyni/ ale barzicy stolec flagine gruba se- nie/ niżli wsty. azrolascza te/ ktora w star- wy wpada.	puhlinie
Przymio- som.	Przymiot ognisty blonki mozy ostrywac cey odepnuie.	Moze też wssytkie rzeczy w wodzie wa- rzyć/ a przydarowy cukru/ syrop uczynić.	Stagnie grubey.
Mocz.	Mocz zadržymany wywodzi/ sól z iagody Bzowych z winem piac. Plin.	Strucym bywa lekárstwem. Czynia maść z sorki średnich/ ktora bo- lesci spázelin wsmierza.	Strutym Spáze- linie.
Pchly wy- traca.	Rosetki Bzu mlodego/ a ile Chebdowe/ w wodzie moczone/ ta woda gmachy potra- piac/ pchly wytraca. Plin.	Lamanie w starwach wspotaiia/ świeże soki Bzowe/ albo papie od korzenia sie pu- szaiace/ z korzeniem babczym/ a z starym sadlem wieprzowym zmiesawszy/ namáz- wać/ a na to świeże Bzowe liście przykład- dac.	Lamaniu wstarachy
Machy gubi.	Iucha z liścia warzonego/ muchy wygla- dza nálawy sey. Plin.	Toż kwie z nosa zastanawia/ proch z li- ścia	Toru.
Wdrze wa żyteczny.	Odre/ to jest czerwone pstrócinę po ciela iagody pchly potasaly/ albo kalinami ie po- strzykal/ spada rossetka Bzowa/ albo Cheb- dowa/ zlekká nia ono cielo postrzykane biac. Plin.		
Purgue.	Skora wnetrzna/ ktora jest pod martwica/ purgue żywot gora y dolem/ z białym wi- nem ia wiereac y piac. Albo w mleku stod- kim warzac. A gdzieby kto dolem chciał cia-		

ściła Bzowego/ zadmuchując nim.

Kolana ościelę y spuchle leczy / wyćiągając z nich otocę/ y bolesci wkladać/ liście bzowe y z kwieciem/ rozpierzyszy je w żarzystym popiele/ a przykładając.

W rekach lamaniu. Także

W nogach/

W stwardkach y wktorych kolwiek członkach/ bywa lekarstwem liście Bzowe/ przyswajawszy Rumientu/ Kopu ogrodnego / y to wszystko w woreczki zasyć/ wwarzyć w wodzie/ y bolące miejsca naparzać.

w Piersiach/

w Kostiach/

w Plecach/

w Pancerzach/

w Krzyżach/

pod łopatkami

W Bólach lamaniu y bolentu frogieniu: wziąć olejku Bzowego/ Bolekowego po czterech/ tory/ Bolekowego stroju pulcota/ Aquas wity bardzo mało. To wespół zmieszać/ y tym miejscą bolące nacierać / a przyłożyć barwelną albo futerkę ciepłą.

Kre dzieciom y nabicie boćkow odmięsza / liście Bzowe z Słazowym y z Gesum sadem wtluczone/ a trochę przysmażawszy / y tym namasować.

Ze Bzowego drzewa czynia Tarcze y Rondele/ przeto że tego drzewa rany skłania się/ y żelazu nie łatwo wstępuje.

Piguly ze Bzu.

Z Jota Skorki ze Bzu/ tak z Korzenia iako z drzewa/ do tego kwiecia tego y jagod. To wszystko tłuć/ y sol wycisnąć/ do którego prochu Sosni/ albo wilezego Mleczu pulcota/ Następić czwartej tora przymieszać/ y z tego piguly czynia/ których quinte na raz dawać/ puchline wywodzią deſtatecznie.

Syrop Bzowy.

Wziąć Skorek średnich między marewicami/ a ostania Skorka od drzewa: tak wiele kwiatu/ to jest po dobrej garści: To wespół w winie białym dobrym starym przez cały dzień moczyć/ każdego dnia raz y dwa wzruszać y zamieszać. Poeym przecedzawszy/ włożyć do onegoż winu tak przecedzonego garść Rozej/ Tatarskiego ziela/ Jambiru/ zaowiązawszy w wezłku po pul lociu. To wwarzyć aż potowicą wywre: A wywarzwszy on z korzeniem wezelet/ wyjąć go co nalepiey/ włożyć miodu co nadbudniejszego / y tak długo warzyć aż wino wywre. Tego opuchłym na raz dawać od dwu łotów aż do czterech. Także Żimnice każdego dnia miewać/ y m.

Wodła

Jedy nabrądzey kwienie/ w ten czas z kwiecia przez Balneum maris wodła dobrze

palić. Tá

Pierśiom ciężkim bywa dawa na raz po trzy tory/ rano y na noc.

Boleniu głowy z goracości albo stonaczney/ albo z wietrzney/ albo z ognia/ chustką maczając/ a na nie przykładając.

Ogorzeliny z stonca spadza/ wmywając się ma.

Puchnacym/

Watroby zatkana otwiera/

Slezione y

Nerki/

Trzeciogodniowa febre odpadza/

Zoladek posila y wmacnia/

Glusy melankoliczne wychodzą/

Zolatkowi skodzi tak liście/ Korzenie/ y jagody.

Sól ze Bzu.

Wziąć Bzowych jagod dobrze żrzących / z nich sol wycisnąć / y przy ogniu wegliu skym go do zgeszenia wwarzyć. Ten

Bolaczki wewnętrzne rospadza/

Puchline bywa ratunkiem ofobliwym/

Wlgočnosti wszystko zle potem wywodzi/

Także iady w ciele potem wywodzi: przeto bywa przed laznią brany. A tego po przepurgowaniu innym lekarstwom trzeba wywodzić na czczo bierając je.

W biegunkach bywa lekarstwem maziąc nim.

Konfekt z kwiecia.

Gdy prawie kwiat dojrzeje/ otrząść/ albo obić kwiat z otokow tego/ y włożyć je między dwie chędogie chusty żeby przewiedły: potym je postelać/ albo wtluc/ a do funta kwiatu/ pulcota funta cukru przyłożyć/ y na stolicie wystawić/ wzruszać ich częstokroć. Ten

Watroby zatkanie otwiera/

Rospadza z żywota nabrzmiałość/

Puchline poczynająca trawi y wyniszcza.

Bedlki Bzowe.

Bedlki Bzowe przy korzeniu rosnące / zmaczawszy je w Rożanej wodce/ albo w Bzowej/ a na głowę przykładane/ bolenie iey z rospalenia leczy. Toż

Wsklakim otokom y przymiotom ognia skym / też Bedlki przykładane odcynia.

Olejek Bzowy.

Ten bywa z kwiatu oberzniętego Bzowego/ a z starey oliwy/ iako Rumientowy olejek.

Wśmierza/ wychodzą/ wyprowadza/

Watroby zatkanie otwiera/

Zolaczke odgania/

Wszystkich członków bolesci wkłada.

Drugi.

Inny Olejek Bzowy/ do wzruszenia potow w morowym

Pierśio.

Boleniu głowy.

Ogorzele.

line.

puchline

watrobie

slezienie

Nerkom.

Trzeciogodniowa

czce.

Zoladku.

Melans

Polecy.

Skodzi.

Succus.

bolaczki

puchline

wlgočno

ściom.

Stunym

w biegun

każ.

Goferua

florum.

watrobie

Zolaczce

puchline

Głowie.

Otokom.

Oleum

watrobie

Zolaczce

Członko.

ro mordwom powietrzu: Wziąć naczynie
szklane według twój woli / do połowicy na-
pełnić go B.owym Kwiatem: przydać do niego
go trzecia część Kwiatu Chebdowego / druga
trzecia część Kwiatu s. Janá ziela / że tak z
tych trzech będzie ono naczynie pełne Kwia-
tu. na to należy oliwy czterechlewniej / by y
stąpszy. To zawiązać / wystaw na słoń-

ce / niechaj przez całe lato. Tym olejkiem
trzy albo cztery kroć ciało we dnie y w nocy
ciepło nacierać. Doświadczone / wśystek
iad powietrza morowego / potem wywodzi.

Bez czerwony.

Tych wśystkich skut jest Bez Czerwony /
których nasz czarny albo domowy.

Chebd / Rozdział 193.

Ebulus, Chamæacte.

Artich.

Chebd jest rodzaju Bzowego /
zowią go drudzy Bzem ni-
skim / y nie między drzewa /
ale między zioła jest poczytany. Ro-
zgi jest czworokątnowitey / kolan-
kowatey y strysiaśtey. Liścia jako
drzewa Migdałowego / z każdego
kolanki / albo członka z obu stron
przeciw sobie / równym od siebie
położeniem / na stopkach równie ja-
ko y Bzu pochodzące / około kra-
jów wystrzygane / jedno dłuższych /

y smrodliwych Kwiatu w ośol-
kach na wierzchu wśystego / iako y
na Bzie. Z tych zaś czasem jagódki
iako bżowe: Korzeń długi / na pa-
lec wzmieść : którego skórki / pęcz-
ki / albo sosiki młode / jagódki / sok y
pectki / albo iaderka / do lekarstw przy-
chodzą. Także kwiat y liście.

Adiense y Cząs.

Rośnie na wsiach lada kedy. Na
wiosne korzonki tego kopają / skór-
ki z nich zdejmują / y na słońcu su-
szą. Jagody zaś pod Jesien / bo
tam dojrzewają. Do roku tylko by-
wa w swej mocy chowany.

Przyrodzenie.

Rozgrzewa y wysusza / przy kon-
cu wtórego stopnia / albo na przed-
ku trzeciego. Trawi / rozprawu-
je / rozściina / czyści / zwlaśczę fle-
gmiste wilgotności / potym kole-
tyczne.

Moc y Skutki

Nocy y skutkow Chebd tych jest / co y flusy sta-
Bez / a własnością przyrodzenia swego gni-
flusy flagmiste wywodzi potężniey / niżeli
Bez. Z osobną temu własną :

Puchline stolec wywodzi / wårzając korze-
nie Chebdowe / w białym starym winie / z
kwiatem y z Imbierem : Tego poranu na
czczo po kwaterce pić.

Grancowatym / toż korzenie Chebdowe /
w winie starym białym wårzone / przydawany
do tego Kwiatu a Imbieru / y poranu pić da-
wać. Toż czynia ziarnka z jagód tego / wy-
ptokawszy je co nalepić z soku czarnego / że-
by prawie białe były / wysuszyć / weluc : y tego
prochu po czwartej lota / w polewce sucho-

puchlinie

france y
smierza.

anego

	tnego ziela wárzonego pić dąć. Doświada czone lekarstwo.	Artetyce z flagmy pochodzący/ sol bywa lekarstwem z korzenia chebdowego/ przymie sawszy z Sosnki troche proskli/ albo z wil czego Mleczu/ a cukru. Albo radniey sol z sosikow iego.	Artetyce z flagmy.
puchlinie	Suchotna y wnetrzna puchline leczy/ z korzenia Chebdowego wárzonego inchi/ albo wodki wypaloney lotow cztery/ ze Bzu lotow osmi/ zmieszawszy wespól/ przez dni trzydzie ści porządnie brąc.	Sol nosm sarkany/ wysyfkie plugawo ści z głowy wywodzi.	Głowe czysci.
Kisielny chadaż.	Kisiel z stolca wychodząca wpiawia/ po mázuiac ią soliem z korzenia Chebdowego.	Flagme wywodzi/	Flagme.
sinogorz	Sinogorz leczy/ w tymże solu wyjetym z korzenia chuste maczając/ y garlo obwiątając.	Wode zaskornia pędzi/ proch z korzenia i go z soliem kopru Włoskiego.	Puchline
Kaslu.	Kaszel z zimney przyczyny vsmierza/	Napuchnienie rak y nog rospadza/ liście wárzone w stoney wodzie/ tym naparząc.	Napuch nienie
Pierści.	Pierś z flagmy grubey y kłiwatey wyche daja/ wierzchołki Chebdowe w winie wá rzac/ y miodem ostodziwszy/ każdy poranek na czczo pić.	Tę kąpienie w wodzie/ w ktoreyby Chebd z korzeniem y z liściem swym/ z kwieciem y ziaderkami wrzał/ wyteczny tym kłowy la mianie w człontach swych miewać z flagmi szych flusow.	raf y nog Lamaniu w człont kach.
Żywot owilża.	Wierzchołki albo sosiki z korzenia wycho dzące wárzyć a iść/ żywot odmieleżać tro che młodego mąsta/ albo oliwy przylawszy.	Drudzy wyciągają sol z kłerek korzenia Chebdowego/ y wysuszą na słoncu/ potym czynią z niego Trociski do przereczonych potrzeb.	Wyciąg nie z kł erek soln.
Dnie.	Dnie/ y w człontach lamanie vstrąca. wziąć kłiatu y liścia Chebdowego zárono/ włożyć w dzban/ y nakryć blacha podziur wiona/ wstawić na to iny dzban dnem w gó re/ y to obmazać od nalepiey ciastem/ żeby sie oba dzbany trzymać mogły: Potym po wy paleniu w piec to wstawić/ tak aby ten dzban w ktorym liście jest y z kłiatem stał na gorze/ y dąć mu tak stac aż piec wychłodnie: Po tym w spodnim dzbanie znajdzieś sol/ albo wode/ ktora dla potrzeby chować. A miejsca Dnawe w ktorych bol y lupanie/ tym czesto namazywać y nacierać.	Klistery z liścia wárzonego/ iść kłiey z solu korzenia iego: bo takowe grzyzenie y mo rzyfká w żywocie vsmierza. Math.	Klistery.
Żimnicy.	Żimnice káżdego dniowa leczy/	Scyarske z wiatrow albo z flagmy pocho dząca/ vsmierza klistera. Math.	Sciatyce
grisientu	Grzyzenie y morzyfko w żywocie vsmierza/ tenże sol albo woda tak dystylowana/ iáko z winem vzywana.	Dym z Chebdu/ weź z domu wygania. Niesieczne czyszczenie pániam zástanowio ne wzbudza tenże sol z korzenia/ obinacz wszy w nim welny/ albo bawelny stracić/ y w łono pusić.	Węże wy gania Niesiecz czney.
Dzieci.	Dzieciom brzuski twarde odmieleża/	Czynia drudzy jagody z cukrem y z Cynda monem/ y chowają do vzywania. Tab.	Władym
Wiekłos ści.	Napuchnienia wśelacie odgania/ smázac liście y kwiecie w kaplunim/ albo w kófosym sadle/ a żywot mázac.	Ktorzy za wielkimi gorączkami do blado ści przychodzą y do wyschnienia/ nad pára chebdowa wárzonego dobrze sie naparząc/ pierwey posoliwszy na żoladek y watroberze czami wonnymi y zwiędzającymi.	cerednie
Bolom.	Bolesci w ciele vsmierza/	Kamien wywodzi Chebd młody z liściem swym wierciány/ y z winem picy. Apul.	Kamien
Twárdos ści.	Twárdosc w żywocie odmieleża/ liścia tego Chebdu nakłásć do wanny/ y w tym sie parzyć.	Slezione twárda odmieleża/ pić proch z korzenia Chebdowego co nasubtelniey wár zy/ z kwáterka winá dobrego białego.	Sleziencie
podągrze	Podągre vsmierza/ z kószowym łoiem przykładając.	Gospodarze biora znak roley dobrej y zie mie płodney/ na ktorey dobrowolnie Chebd roście.	Znak ro le dobrej
wina fár buis.	Winiarze fárbusia niektórzy iągódami Chebdowymi winá.		
Żyłom.	Żyły posila/ liście y z kwieciem w obuw ścielac/ y na tym chodząc.		
Gárdlu.	Gárdlu tym okładając/ bole w nim vkladá/		

Szkodzi.

Żoładkowi/bo go obciąża. A gdzieby go zby
tnie kto vzywál/ womitem odesydzic. Tab.

Kalina/ Rodzaj 194.

Kalina/ drzewo Bzowemu po
dobne różgami kolanowa
temi/ a nápoly czczemi. Drze
nia białego/ rzadkiego. Samo drze
wo kruche: liście Jaworowym po
dobnieysze / niżli Porzeczkowym.

Kwiatu białego/ okółkiem iáko bzo
wy/ tylko ścięte listeczki ma/ niż To
bolki białe: zapachu wdzięcznego.
Z tych czerwone iągódki iáko glo
dzewnego. Solu winnego pełne.
W tych pecki płaskie y twarde.

Sambucus aquatica, Platanus
aquatica, Lycostaphylus.

Waldtholder.

Sambu-
cus ro-
sea.

Jest druga Kalina różanego
kwiatu / od pierwszey samym kwia-
tem różna. Te rzadką znaleźć / y
to tylko w ogrodach kosztowniey-
szych.

Mieysce.

Pierwsza na mieyscach wilgot-
nych rada roście. Zás Różana Ka-
lina / w ogrodach. Tey v nas nie
znają.

Moc y Skutki y Przyrodzenie.

wyciąga. **S**ól jest przyrodzenia y skutku wyciąga-
jącego / z ktorego konfekt czynią z cna-
krem.

womity
czyni. Jagody same wywołane brzydłość czynią /
y wrócić przywołują.

Ziemna albo Wycza Gru-
ska.

Rodzina 195.

Apios.
Erdbyrn.

Ruśka ziemna / albo Wycza /
od podobienstwa ma nazwi-
sko / bo ma korzeń na kształt
gruski / okrągły / zwierzchu czarna
kórka a wewnątrz ma białą. sok
wodnistego pełna. Kłoszki na dłoń
z korzonką cztery albo pięć wychodzą
ciężkie / obłe / rumiane a mleczyste.
Lisłki iako v hoyney kłoszki / która
kuta lesna zowia / albo Matki Bo-
żey dzwontów / ciemniejszy / szuplej-
szy y dłuższy. Kwiatu białego / won-
nego / grochowemu podobnego. Na-
sienie z tego drobne.

Mieysce

Kłoszki na górach w kwiet / w Apru-
li / zaraz na wiosnę.

Przyrodzenie

Ciepła y sucha jest pomierne.

Moc y skutki.

Szirona sprawa Pana Boga naszego / w
rzeczach stworzonych pokazuje się. Ro-
zienia część zwierzchnia tego ziela / womit-
mi / czyści ciała. Zás spodnia stolec wywo-
dzą / tak ślągme iako kolere. Owa korzeń czę-
sty purguie y czyści obiemą koncami. Dios.

Ślągme /
Kolere /
purgue.

Soku

Ślągne
wywoz
dzi.

Sołu z korzenia wyciągniętego skrupul
ieden/ albo troche mniej / z czymkolwiek w
crunku wziąwszy/ także ślągne / y kolere wo
mitami / y stolcami wywodzi. Dios. pli.
nius kaze go z miodowa syta używać.

Sołu
wyciąg
nienie.

Soł tym sposobem z tego korzenia wy
ciągają: Dobrze go utłukły / włożyć do no
wego garnca/ narażać wody zimney pelt

no/ y dobrze zamieszać. A to co spłynie pro
rem zdeymować/ a vsuszyć chować. Dio.

Opuchłym / tenże soł z winem użyteczny puchlinie
ny. Plin. po pul lota z nim pić.

Korzeń sam iedzony czyni brzydkość w żo
ladku/ a potym womię.

Seyącecznym użyteczny/ wywodziac z nich seyące.
stolcami/ womitami materią.

Węże węzły/ Rozdział 196.

Pseudoapios.

Erdnuß.

Węże węzły/ wypuszczają z sie
bie wiele różdek łokietnych
po ziemi sie roztładających / iako
groch/ albo wyka/ do której ma po
dobienstwo. Liścieczki ma obdlużne
y przyostrzeyszym. Kwitnie w Czer-

cu kwiatem czerwonym gromadka
mi: kształt kwiatu grochowego.
Z tych strączki w których nasienie.
Korzonki na kształt fig/ albo gruski
mały / trzy albo cztery iako na nici /
ieden po drugim zawieszony/ iako w
Orzechu ziela/ Kropidkiem zowie
my: zwierzechu czarne / wewnątrz
białe. Z ziemna Gruska niema za
dnego podobienstwa. Też ani wo
mitów czyni / ani stolcem purguie /
iako ziemna Gruska.

Wzrost

Koście na polach oranych/ gdzie sia
no Jeczmię / Pszenice/ Syto. Korzon
ków swinie rady używają. dla cze
go ie swinia pastwa / albo chlebem
deudzy nazywają.

Moc y Skutki/ y Przyrodzenie.

Z którego by użytku to ziele było/ żaden z sta
rych Ziółopisow / tak z onych dawnych
Greckich y Lacińskich/ iako z poslednieszych
nam nie podali o tym: okrom/ że go pa
sterze radzi używają. Także y swinie.

Rozróżnienie.

Węże węzły / rzeczone od Wyki / której
rozgami y liściem sa podobne / okrom
korzonkow/ które iako węzły na niciach / ieo
dne po drugich wiśa / Gruski albo Fig po
dobienstwo mając.

Zamorskie Jabłko/ albo Bania/ Rozdział 197.

Zamorskie Jabłko dwoie sie znay
duie / samiec y samica. Obie
mają liście Baniom wodnistym /
które Auguriami zowią / podobne

albo ogórczanemu: obdlużne/ ostre/
w okolo rozdzielone / labrzyście /
na długich stopkach kosmątych wi
szące/ witeczki swe po ziemi roztła

Colocynthis, Coloquintida,
Sycionia, Cucurbita sylvestris

Coloquint.

dać i z liściem. Kwiat blado żółty: z niego Banie bywają małe / o krągłe iako pily iakie. Smaku bardzo gorzkiego: wewnątrz mająć miśwość białą lekką y gebeźastą / w której ziarnek / albo pecet bardzo wiele. Tak liście iako iabłko y ziarnka purgują.

Udiesce

Kosną we wschodnich ciepłych stronach / y te najlepšie / bo dojrzałe bywają. Kosną u nas / y po Niemieckich krainach w ogrodach są dzone: a te dla niedożrzałości swej nie mogą się do lekarstw zysć. Kwitną na końcu lata / a na ostátku w Jesieni dojrzewają. Te napierwey zielone / potym białawe bywają. Trwać może w całości swych skutków przez pięć lat.

Przyrodzenie y Czas.

Przyrodzenia jest ciepłego y suchego w trzecim stopniu / co z samego smaku iego snadnie się obaczyć może. Ma być zbierane / gdy poczyna zwierzechu bieleć / albo żółcieć.

Moc y skutki.

Z Amorskie jest bardzo gorzkie / które skutki ma lekarstwa bardzo gorzkiego / ieno ich iawnie pokazać niemoże dla purgowania Purguie. Ktora ma w sobie. To abowiem przyiete pierwey wynidzie samo stolcem / niżli te wilgotności które ma z ciała wywieść. Galen.

Ściencza / rozprawia / pizenka / a bardzo silnie y gwałtownie purguie samą miśwość Jąbłka / iedno potrzeba iad od niego odiać / przydawşy mu żywice Arabskiej / albo Trągalkantu / y moczyc. Poprawa iego.

To lekarstwo wyciąga grubą / bardzo kłopotliwą / słagmę. Także kolere / y wodę żółtą z ciała. A bywa używane w chorobach żółtawych / dawnych / w których Modrzejowa gebla / y Turbit są młodsze. Słagmę.

Parálizem zarażonym albo ślaskiem / Lupanin y bolemu w biodrach / albo scyatyce tycznym. Paraliżu Sciátyce

Kolice y darcie w kistkach. Tym niedostatkom osobliwym bywa lekarstwem / prochem tego suchego iabłka do blister przydany / abowiem wywodzi stolcami słagmę y kolere wyćierając aż do ślamowania kiste / y stolcow trwawych. Kolice

Bole zębów. Wsmierza miśwość tego iabłka wazac w winnym ocie / przydawşy saletry / albo Pitolym / y soli troche / w lupinie tegoż iabłka glina oblepionego / a tym popłokować ciepło zęby. Dios. Plin. Zębom.

Wilgotności grube / kłopotliwe / liptie / nie tylko z kiste wywodzi / ale też y z głębokości ciała. Jako wilgotności grube wywodzi

Z stawow y z zwiastow ich skryte flusy / Z nerwow a z żył suchych zamięlenia / Z mozgu y ze wszystkich głowy / Starodawne boleści z głowy wywodzi / Muskułow wadom / Pluc y piersi wszystkich / Pádaiacey niemocy bywa ratunkiem / Martwieniu ktorego kolwiek człontka / abo y wszystkich ciała. Flusy z stawow. Z żył. Mozgu Starym bolom. Muskuł. Plucem Kádutó Martwieniu ciała.

Zawrot głowy leczy / Dusność z piersi oddala / y ciężkie tchnienie leczy / Drżeniu y trzęsieniu ciała abo człontka / Zatrzywieniu wst / Pákośnik / albo zarażenie w krzyżach / Arteryce / albo łamaniu w stawach / Puchline wywodzi / (nie. Zawrotu Duszenia Kreczu Drżeniu ciała. Wstom Krzywym Pákośnik Arteryce Puchline

Pul

bola pól głowy. Pul głowy boleniu. Tym wszystkim ias-
kimkolwiek obyczaiem używany/ bądź w trun-
ku/ w pigułach/ w lektwarzu/ albo w konfe-
ktach/ bądź klistera. Mesua. Ale nasładniey
w pigułach przez wstę. Do klister lepiey cę-
ta kłasc miesiwosć bez nasienia y lupin/ nie
tłukać iey/ iako Abige pisze/ y Egineta.

Oczom Oczom tżami ciepłym y płynącym bywa
płynącym. osobliwym lekárstwem / ábowiem moży z
wilgotności zbytnich ktore sie do oczu wdáia/
wysusza. Mesua.

Biodr. Biodr y
Arzyż. Arzyżow bolenie všmierza/ z sokiem z ná-
tuczonych zamorskich świeżych iáblk/ ná-
żac y nácieráac. Dios.

Żółtaczce Żółta niemoc/ ziarnká zamorskich iáblk
dáac ie z syta miodowa. Plin.

Purgue. Tázże też z syta miodowa w lupinie tegoż
Jáblká wárzone / ábo w skódkim winie/ ábo
w Málnázyey skódkiey/ albo w Muskátelei/
á potym pod niebem na dworze przez noc wys-
chłodzone / kłski wystrugue/ y miasse z nich
wilgotności wywodzi / zimno piac.

Sebrze y Żimnicom káżdegodniowym przypadáac
stáwicz- cym bywa lekárstwem / wziac czwierćkotá
ney. pulpy/ albo miesiwosć tego iáblká/ y wárzyć
ia w šestci kotách soku Chebdowego/ w lupi-
nie tego Jáblká zamorskiego: przecedzić/ cu-
tku ileby dosyć bylo przydác/ á choremu przed
przysciem žimnice dáć wypić. Placcarius.

Czwarta Żimnicy czwarcodniowej/
czce. Krostom y párszywością tym sposobé
przypráwione bywa lekárstwo: wziac polow-
y Párch y Krostom. ki z Senesowych listeczkow wwarzoney vne-
ciy iij. albo iij. Pulpy tego iáblká zamorskie-
go drágme iedne. To wszystko wárzyć w
lupinie iáblká zamorskiego/ przecedzić / cuku-
dobác/ ileby sie podobalo/ y przed przysciem
choremu dáć wypić. Platear.

Czwarta Tymże sposobem przypráwione y używá-
czce. ne przeciw wśelákim dawnym y zářarżalym
Párch y Krostom. krostom. Platear.

Dzieciom Dzieciom glisty morzy y wywodzi z mie-
glisty. siwosć iego/ á z soku Piotynowego plastr ná-
pepek przyłożywszy. Plat.

Chrobácz Chrobáctwo w všách zálegie / morzy
two w vs proch tey pulpy z sokiem z liścia Brzostowi-
szamozzy niowego zmiesány/ á w nie puszcány. tenże.

Watróbie Watróby/
słężenie. Słężiony zátwórdziálosć zmiełcza/ sok to-
pru wloskiego/ w ktorymby pulpá tego iábl-
ká wárzona byla/ y używana trunkie. tenże.

Macicy. Macice záplugáwienie wychedája.
Miesiecz- Miesieczna choroba wzbudza/ lono wśy-
czney. tko y krzyśe ná parzáac ta wodka/ w ktorey-
by iáblko zamorskie bylo wárzone. tenże.

Wetkom. Bole w Wetrách všmierza w klisterze/
proch z miesiwosć iego / iadertá przez od-
czuńcy.

Żebom/ Żeby chwierucace vmacnia / sok z świe-
żych iáblk zamorskich / z octem winnym

zmiesány/ tym ciepło płocząc. Plin.

Czynia wezłki z miesiwosć / dla wzbudzenia stolcow w zápieczeniu żywota / y puszczenia ie w stolec. Dios.

Piguly.

Pilule.

Żywota Żywota piguly z niego czynione tym spo-
sobem: Biora miesiwosć iáblká skru-
puloz iij. ná proch wtárcey / y to miodowa
syta záczynáia/ przydáac saletry y mirthy/ á
z miodem przewárżonym y odsymowanym/
pigul náczyniwszy/ używáia.

Tázże: Biora co nalepsza pulpe / y co nas-
subtelney ia tłuka/ Mástyrus/ y z Migdaloro-
skódkich olejkiem/ Trociská albo pigulki zá-
czynáia. A ná raz nie wiecey / iedno pul-
skrupulá / tego prochu biora. Tázże nie
mdłym/ ani słabym/ nie brzemienным / ani
stárym: ale mlodym / mocnym y náciuróm
duzym.

2.

Oleiek.

Oleum.

Żader y Żader y pecet oleiek czynia z Jáblk zá-
morskich. Ten

Arzyżom/

Arzyżom

Pacierzom/ y

Pacierz

Biodrom bole všmierza/ nácieráac nim.

Biodr.

Świrzyny broni/ Mesua.

Świrznie

Sebry y žimnice všmierza tych / ktore zá-
wśe iednostáynych dni y godzin (Periodicas
Grekowie zowia) przypadáia: wziac pecet
z nich cetnem á nie lichem / y ná syi ie no-
řac. Plin.

Sebry y

žimnice

vśmierza

Bolenie w vsu/

Vsu bo-

W Vsu řumienie / puszcáac w nie po-
dru albo po trzech kropkách tego olejku.

lenie y

řumienie

Albo w niedostátku iego / w lupinie tego
Jáblká zamorskiego/ nálarzsy tr. cheolirwy/
w żarzystym popiele wárzyć/ żeby wrzał / á
kiedy přechłodnie/ w vsy puszcáć. Mesua.

Glisy y chrobáctwo wśelákie w żywo-
cie morzy/ ták dzieciom iáko y stárym lúdzio-
ten oleiek / z żółcia wolowa / albo bykowa
zmiesány / y tym żywot nágrzany mázac /
Mesua. Toż czyni pulpá iego z miodem zá-
czyniona/ á używana. Plate.

Glisom.

Od pleřowátosć y opádania wlosow
broni y zachowywa ten oleiek / námázuac
ie. Mesua.

Pleřowa

tość

Kolere czarna y Meláńkolia wywodzi/
iáko inne wilgotności zle y řkódlive.

Kolere

Womity y

Womity

Stolee dostátecznie czyni bárzo vřytecz-
nie/ náśieniem świeżym/ albo peckámi tego
zamorskiego iáblká/ podeřny mocno nácie-
ráac w ciepłowolney lázni/ niegorácy. Tá-
ka purgácyá nie řkódliva. Abige.

Stolcom.

Liście.

Kolere czarney albo Meláńkoliey.

Meláńko-

liey.

plešowá
tości.

Tradu.

Sposob
wjiwaniá

plešowatości y opadaniu włosów.
Wejowatey y miyscy witey plešowato-
ści.

Tredowatości stonowey y samemu trau-
du / liście tego Jąbłka / iest wielkim lekar-
stwem / prawie dojrzałe / y zimnem przeiete /
á w cieniu vsuszone / ze wszystkich wilgotno-
ści z siebie pozbedzie. Potym gdy go chcemy
do przeczczynnych chorob wjywac / na proch
go wtárszy / przydác do niego zywiec Arabs-
kiej / albo Trágakantu / y z syta miodowa
dác pić. Bárzo wielkim iest lekarstwem ko-
lerze czarney albo meláńkoliey / y chorobom
z niey pochodzącym : á to tylko gdy sie w-
szczyńaia. Zawzietym nie nie pomoże. Abig.

Do tego też tym niedostatkom / tenże proch
z liścia moze być przystoynie bárzo przydác
ne Aloes / nasienie Anyzu / Káńtanka wło-
ska / co Epithymum zowią / y proche soli
Indyjskiej.

A z Jerapitra zmieszany proch tego li-
ścia / bárzo osobliwym iest przeczczonym cho-
robom lekarstwem. Abig. Jedno gdzieby
sie już zdawna zawziely / á zwłascz gdy ábo
późnoście poczynáia wypadac / albo już wło-
sy oblaży / próżne to już lekarstwo / bo rá-
tunku żadnego nie da. Abige.

Korzenie.

Przeciw
włafes-
niu iádo-
witemu.

Niekotory z Lekarzow Arabskich twier-
dza / między wszystkimi lekarstwami / prze-
ciw vszczynionym od węża / niedziadła / y
od inych bestii iádownitych / nie lepszego y do-
skonalszego nie być nád korzeni tego iábłka za-
morskiego / ktory w Arabow przeciwko tym
że iádom / w pospolitym iest wjywaniu / bio-
rac go náraz czwierać tota / zaczęym ná tych
miałst bole wstáia. Rasis.

Ná ráne
włafona

Też wtłoczony / á ná ráne od bestii iádo-
witych wezyniona / przyłożony : Wśeláka w-
łafona ráne / tál od człowieká / iáko od be-
stii iádownitey leczy / tenże korzeń przyłożo-
ny : zwłascz korzeni od Samca. Christian.

Nauka wspirowaniu.

JE Jąbłka máia być zbieráne dobrze do-
jrzałe / á to bywa w Jesieni ná koncu /
gdy zieloność swoie w bládozółtość odmie-
niáia / y zimná ich iáko kolwiek przerażáia.

Zamorskie Jąbłka.

Nawybórnieysze te sa / ktore ná wysokich
y gorzystych miyscach / niżli w nizinach y ná
wilgotnościach.

Także o Liściu y o korzeniu rozumieć ma-
my / ktore po dojrzałości owocu / y po prze-
rażeniu od zimná ma być zbieráne / w cieniu
vsuszone do wyschnienia wilgotności. Do-
brzy y trzech lat moze być chowane w swej
porze y mocy.

Szkodzi.

Jąbłko zamorskie / nie ma bydź żadnym

Sposobem do lekarstwa bráne / ani wjy-
wane / ktore samo iedno bywa ná swej roz-
dze / bo takowe bywa bárzo iádownite : bo ze
wszystkíey oney rozgi wszystká moc y silność
w iedno iábłko sie ściaga. Já wjywaniem /
ktoregoby skrupul ieden rytko / tedy tál wiel-
kie y gwałtowne purgowanie / niezmiernym
żoladka bolem / zniwymownym w kłis-
kach morzyskiem / z wietrzności grubych : y
takie womity y krztuszenia frogie / że dusze
przedko z ciała wysádzi. Czyny przytym wiel-
ka chciwość do stolcow / omblewanie / y ser-
deczne mdłości : Cieskie tchnienie : Potym
zimne sil wpańnienie : ná koniec y śmierć.
To pospolicie Jąbłko zamorskie / samo tyl-
ko ná swym iednym rociu wjywane czyni.
Przeto radniey do potrzeb lekarstkich w-
jywac / ktorych kłisá ná iedney rozdze roście.

Plod w żywocie zabija / by tylko miesia-
rość iego do toná przyłożył.

Żoladkowi bárzo iest škodliwe / y bárzo
obrazliwe. Dios.

Nie ma być wjywane lekarstwem czási
goracego / to iest / w Lipcu y w Sierpniu / bo
tych czásow żoladek bárzo obraza / tak że wśy-
tkim wnetrznościom škodzi. Konce żył o-
twiera / tál że obiemá koncy wielce krwie stol-
cy y womitami odchodzi. Nie ma też zia-
mie / ani w cieście mrozy być wjywane / iáko
Listopáda / Grudniá y Stycznia / ábowiem
tych czásow wietrzności grube wzbudza / á
ktoremi cieście gryzienie y morzyská w żywo-
cie czyni. Ale ráczey / iesli sie bez niey obyć
nie moze / ma być ná Wiosne y Jesien bráne.

Nie ma być z lupina wjywane zwierze-
nia / bo twárda y sucha / bo w żoladek prze-
śedzy / wielkieby zátwardzenie / á przytym
gryzienie y morzenie w nim czynily. Także
też škorki albo lupiny z nasienia y iaderet i-
go / ktore także przez máia być odrzucone.
Sama tylko pulpa y miesiwość ma być w-
zieta do lekarstwa / y to nie samá / ale z row-
na częścią Trágakantu / albo zywiec Arabs-
kiej / albo Mástiru / albo Bdelium / albo
trochmalu. Jeno że zywiec Arabska stwie-
dza / przeto radniey drubzy zaniechawşy iey /
Trágakantu / albo Bdelium przydawáia / y
tym silność y ostrość iego mda / á ile w le-
karstwach purguacych. Ale gdy do Ziery /
y inych wielkich lekarstw ma wchodzić / tych
przechczonych nie trzeba przydawac.

Przytym miesiwość tego iábłka / lepiey w
iey lupinie chowac / niżli wylupiona : Bo blu-
go bez lupiny chowana / stábieie w swych
stutkach : w lupinie nie tál rychlo. Także
pulpá ná proch wtłuczona / rychley wywie-
trzeie / niżli w całosci zostanie.

Do tego / tym naturam iest to lekarstwo
przynależace / ktore w zimnych kráinách mie-
stáia : mocnemi / grubemi porawami żyia-

żoladku.
Kłis-
kach.
Womity /
Śmierć.
chciwość
do pocho-
dzenia
Dychawki
ce.

Plodu.

Żoladku.

chowanie
iábłka.

naturam
grubym.

cym /

cym/ iako Mlekiem/ Serem/ Kapusta krowa-
śna/ Stoninami/ Rybami/ i.c. Ależ też tym
nie bårzo szkodzi/ którzy w ciepłych stro-
nach mieszkaia/ a zwłaszcza dużego y mocne-
go przyrodzenia sa : bo w nich pospolicie na-
wiecey kolery czarney bywa/ ktora z nich nie
śnawnie wywieść może / iedno lekarstwy si-
nemi a gwałtownemi/ iako przez pulpe/ albo
y liście tego Jąbłka Zamorskiego przypa-
ne/ Wilczy pieprz/ Sosnke wiewsa / y inne
potężnie wywodzące/ okrom Szkamonei/ al-
bo Socznice/ ktora im nie nalezy.

Ziemia
to też
iluc.

Przytem nie ma być subtelnie miesiwość
tego Jąbłka tłuczona/ aby snadź nie wpi-
ły sie w żoladek y w listki/ nie wygrzła ich/
y morzyska ciężkiego nie uczynila/ ale radniey
na frot : y dobrze vmorzona/ a z inemi rzecza-

mi co nalepięć wmięśane.

Przez vsta wywiana / ob pięć ziarn / aż
do pul skrupulu. A ludziom dużego przyro-
dzenia/ ob pul czwierci lota/ to jest pultora /
skrupulow/ aż do dwu : daia drudzy y do czo-
ley czwierci lota. Przez klifere ob lota/ aż do
3. v. to jest/ pięć czwierci. My pospolicie
pul lota każemy przykładac do wårzenia kli-
stery. Abige.

Waga
Jąbłka
zamors-
kiego.

Prochu z liścia tego Jąbłka / może pod
wiewsa waga dac / niźli pulpy / iedno z przy-
daniem rzeczy przereczonych/ ktore iad y si-
lość ich pomarkuia y tlomia.

Waga li-
ścia.

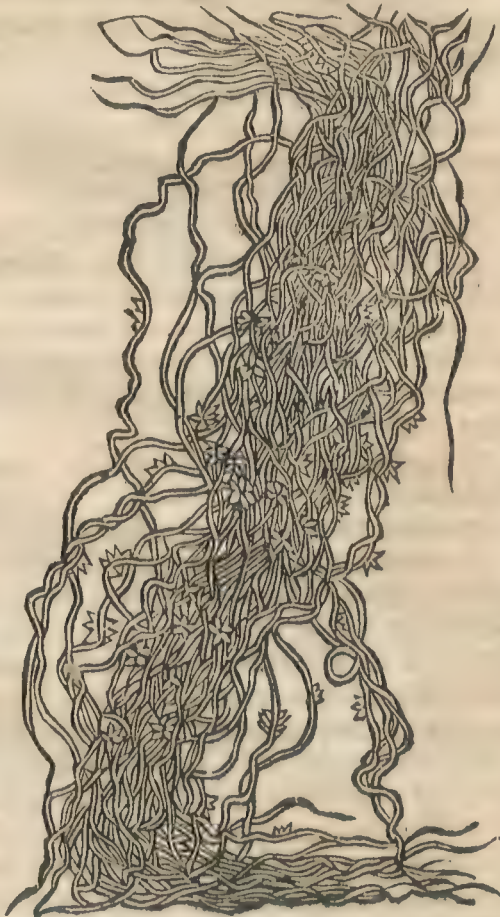
Korzenia tego Zamorskiego Jąbłka/ przez
vsta / czwierć lota pospolicie daia / z syca-
miodowa/ albo z miodem. Rasis.

Waga ko-
rzenia.

Kania przedza/ Wylup swoyski/ Rozdział 198.

Cassuta , Cassita , Cuscuta,
Amplexicaulis, Linodora,
Podagra lini.

Seydenkraut/ Flachsseyden/
Siltzkrant.

Kania przedza/ Kaniantka/ Wy-
lup/ iedno to jest. O tym za-
dneý wzmiątki Dioskorid/
aniżaden z starych Zioloisów / o-

okrom Pliniusá / nie uczynil. Wła-
sność przyrodzenia tego ziele/ piąć
sie po lnie/ po pokrzywach/ po trze-
wynach / płociech / y rozmaitych/
ziolach / iako przedziona / na kształt
Wylupu/ Dziecielnice po śmerze
włoskim / albo po Kaniance wło-
skiej/ w ziemi żadnego nie mając ko-
rzenia : ale iakoby z podstrzydłkow
ziół tychże/ po których sie pnie / albo
inych tym bliskich / zaraz z począt-
ku wychodzi / po nich y gałązkach
ich sie obwija y gęści / okolo nich sie
obracając / iako przedziona : długo
sie wzgóre pnać / iako snury albo
strony rumiane/ tak iż nad inne wy-
chodzi / y swym oplatanim zadusza
ie y suszy / odcymując im własną
wilgotność / przez która one żyją.
Liścia żadnego nie mierwa / tylko
iakiś węzełki / z których kwiatecz-
ków wiele białych wychodzi. Z tych
potym nasienie drobninuchne. Wło-
sienkowatość tej Kanię przedze /
ma nieiałą rumienawość / właśnie
iako witeczki na gałązkach winnych/
którym jest mięśnością podobna.

Wieysce

Wie roście z ziemi / ale po ziolach
rozmaitych / a naczęściey między

lnem/ przy plotach/ przy krzaczach/ kto
re tak gęsto swym obiciem obta-
cza/ że wielką zasłone innym ziołom
od słońca czyni/ y tak wysoko/ że
ich wierzchy ku ziemi tłomi y zadu-
ża/ własną im wilgotność/ iako
pokarm/ odeymuiac. Lecie w Li-
pcu y w Sierpniu naobficię sie
mnoży. Z świeciem swym ma być
zbierane/ a do dwu lat chowane.

Przyrodzenie

Kozgrzewa w pierwszym stop-
niu/ we wtórym wysuża/ mając
niedo gorzkości. Wywodzi/ wy-
ciera y posila/ swą małą cierpko-
ścią zawięrdza. Zamiulenie y zati-
kanie w żyłach otwiera: także w
wątrobie/ w nerkach/ w ślezienu:
y te żyły/ albo przechody/ którym sie
wilgotności z nerek do pecherza:
także z wątroby żółć do swego pe-
cherza/ a z pecherza do kłisek ciągnie.
Żyły wszystkie w ciebie/ tak cienie/
iako miazgę/ z zamiulenia wyciera
otwierając. Owa na takim sie zie-
lu obwija/ tego też przyrodzenie wy-
ciągając/ w sie bierze. Jeśli na
chłodzącym/ przyrodzenia chłodne-
go będzie: Jeśli na gorącym/ go-
rącego. Sabor Eben.

Moc y Skutki.

Zołć. Wątrobę/ Wątrobę y
Ślezienu/ Nerkę zamiulone y zatkane wilgotności-
mi flągmistami y kolerycznymi/ otwiera/ wy-
ciera/ posila. Mesarog. Aben Mesuai.
Żółć. Żyły wszystkie/ tak cienie iako miazgę/ o-
twiera. Albazary.
Pory w Pory ktorými żółć/ tak z wątrobnych żył
robne wielkich do własnego pecherzyka/ iako z pe-
y z pachy cherzyka do kłisek pochodzi. Tymże sposobem
rzytka. z nerek wilgotnościom do pecherza o-
wilgotno twiera y wychodzą. Aben Mesuai.
ści z nerek Krew z żółci wycyscia y polewie.
do pechy Moc z zatrzymaną wywodzi/ ze świeżey
zda. sol z kwasiwym miodkiem/ Oximel diureticū
Krew wy zowia. Aben Mesuai.
chodzą
Moczu.

Żółta niemoc leczy y spada/ ktora z żółcią, Żółta zca-
nia wątroby pochodzi.

Dziecinne gorączki leczy/ w pokarmie dā-
ny/ albo wodką z niego pita. Albazari.

Kolere stolcy żółta wywodzi/ z swego
własnego przyrodzenia. A ięsze potężniey
czyni/ gdzieby do niego Półny przyłożył nie-
co. Aben Mesuai.

Miara wężoney/ albo rądnicy pązoney
w winie albo w wodzie/ według przyrodze-
nia y potrzeby chorob przyrzeczonych/ kwatę-
rą z pultrzeć lotow cukru prawie białego.
Aben Mesuai.

Syrop.

Tym wszystkim wyszey mianowanym
miedostatkom/ Syrop tak może być wzy-
niony: Wziąć korzenia Szezbakowego/
Intibum zowia: korzenia Borakowego/
Kaniey przedze/ Półny/ Ruty polney/ Ro-
zy czerwoney/ Chmielowych sosikow/ albo
wierzchołkow/ Jeleniego języka/ liścia Bo-
rakowego/ Mielki Bożey włoskow/ każde-
go po garsci/ wazyć w wodzie/ albo w si-
watce kożey/ cukru przydąć/ y znówu wazyć/
aż zgęstnieje/ a każdy poranek pić ciepło.

Żywot odniekca y wychodzą z flągmy
y z żółtey kolery.

Jucha z wężoney Kanianti/ cięskiemu
puszczaniu moczu bywa osobliwym ratun-
kiem. Plate.

Toż czyni w winie a w oliwie smażona/
a na lono wszystko/ na nerki y na trzyje co-
naciepley przykładając/ abowiem tych cze-
ści bole wspania y wklada. Platea.

Kolere wyszła y czarna wywodzi. Przeto
żinnice czwartodniowa leczy. Także
żinnice trzeciegodniowa odpadza.

Przeciwko frąncowatym krostom/ wzywac
iey dobrze. Tej wśelacie krosty y pąsżywo-
ści/ tak z kolery żółtey/ iako z czarney/ y z flą-
gmy pochodzące goi.

Na osobliwa własność to ziele/ ślezione
zatkane y zamiulone otwierac.

Żółta czarna niemoc spada.

Żółtey niemocy/ ktora z śleziomy zley po-
chodzi: Weźmi korzenia Pietruszowego/ y
włoskiego Kopru dwa loty/ Gdule ziemney
korzenia/ Tamariskowych kerek/ Kappā-
row każdego po dwu quintach/ Kaniey
przedze pulcory garsci/ Jeleniego Języka
garsci/ Salsyparille lot/ Wysey wiechy/ y A-
nyzu po dwu lotow. To wszystko w wody
dostatku wazyć/ ażby pulcora garsci zostā-
ło: przecedzić/ przydąć dziesięć lotow do te-
go Oximellis simplicis, z tego każdego dnia
chory po łazni ma dobry trunek pić. Ten
trunek wątrobę zamiulona/ a zwlaszcza ślezi-
onę zatkana otwiera/ melankoliczna krew ze-
lekka rospławia/ y żółta niemoc czarna le-
czy.

Dziecin-
ney go-
rączce.
Kolerze

Miara

Syrupus

Żywot z
flągmy
chodzą
Moczu

Kolerze
czarna
tażce.
Trzeci-
tażce.

Krostom
francowa-
nym.
Pąsżywo-
ści.

ślezenie.
Żółtey
czarney
niemocy.

Zoté czar
na purgu
ie.
Z był słá
gme wy
wodzi.
Zoté stolecy fenie przydawšy do niey pio
lynu/piłac. Such.
Z był słánowátosci flágmiste y Polery
czne zágnile wywodzi. Matthiol.
Szkodzi.

Zeste vzywánie tego ziela żoladek ostáa
bia/ ktora ieý wáde suádnie odeymie przy
dánim nasienia Anyżowego/ álbo Pietrus
szánego, Alhasari.

Cwikła pomorska/ Wiesiołek/ Rozdział 199.

Alypum, Herba terribilis.

Kraut Alypo.

Cwikła pomorska/ która dru
czy Wiesiołkiem miánnia/ iest
prosto wzgóre/ krzewiste zie
le/ z iednego málego pniaczka/ róż
dzel cienkich/ rumiánych listeczów
drobnych. Kwiatu żółto obfitego/
wielkiego y lekkiego/ Cwikłanemu
podobnego. Także y korzenie cwi
klanemu podobne/ ieno że cienkie/
sołu pełne lipkiego ostrokorzennego/
á vsta szumiacego/ y rozpaláiaczego.
Nasienia Czabryce y Wylupu
Dziecielnego. Dios. Plin.

Wienſce.

W Libiey przy brzegach morskich
naobſciey roſcie/ iako Dyoskory
des piſze. Ale okrom Libiey indzie
nad morzem wiele ſie go znáyduie/
ná górach pomorſkich.

Przyrodzenie.

Gorące iest w trzecim ſtopniu ná
koncu/ także y wilgotne: Z tego
drudzy Turbit chce mieć/ pátrzy y
Zobela in Aduersariis Fol: 150.

Moc y skutki.

Nasienie tey Cwikły pomorſkiej/ zrowna
częſcia Czabryce/ z trocha ſoli á z octem
piłac/ melántolia purguie/ wywodzac z nich
tolere czarna/ y weſole czyniac. Dios.

Zárwardziáłość żywota odmiectza y pur
guie/ toż nasienie w miodowej ſyćie vzywá
iac go/ ſoli troche przydawšy. Plin.

Waga tego nasienia namniejszy/ iako pl
niusz piſze/ ná raz pul lotá/ ſrzednia/ lot/ ná
wietſza/ pultora lotá.

Korzen tego ziela / Turbit biały Actua
rius zowie. A ten flágmie wywodzi vſty.
O tego korzenia ſkutkach Dyoskorides nieſ
powiedzial.

Szkodzi.

Vzywáiac go / zlekká kiſki ſwa oſtroſcia z kiſki
wyiada y zrania. Dios. Tey ſzkodzie záo zrania
biegáiac po wzietciu tego nasienia / poleroki
kápluney z cukrem tylko wypić kubek.

Rozſadek.

Zla tego Cwikła pomorſka iest názwá
ne/ że korzen y kwiat ma do cwikły podo
bny ogrodney. Wiesiołkiem/ iſ melántolia
wywiódſy/ ktora ſmetne czyni/ weſela im do
dawa. O ſkutkach tego korzenia Dyoskory
des bynamniej nieprzyppomniat/ tylko o na
ſieniu iego. Galen zgola żadney rozmianki
o tym zieleu nie czyni. Jednákt Actuarius nieſ
przyppomniat korzenia iego ſkutkow Turbitem
go białym zowią: y Lobel tych czáſow: ktory
flágmie przez vsta wywodzi. Wchodzi do
Tryphery mnieyſzey, ten Turbit. O Turbitie
ná ſwoym mieyſcu/ y o ſkutkach iego powie
ſie doſtáteczniej potym/ y pokáſze ſie ieſli prá
wy Turbit iest tego ziela korzen.

psink

Pśinki wodne/ álbo czerwone/ Róddziat 200.

Vitis sylvestris, vel Dulce amarum, Botrydes, Orib. Atragea Theoph.

Sinschtant.

Wodne ábo czerwone Pśinki/ które drudzy Słodko gorzkie/ álbo Gorzkosłodkie zowią. Bylina iest chróstowata/ wirczna/ długie różgi ábo wittki wypuszczające / iáko máciá winna / twarde / zdrewniałe / álbo chróstowate / po plociach y drzewách sie obtaczające / pniace y oplatające / równie iáko Przestep / ábo Chmiel / ostre / gibelie / skóry porysowane y á białawey. Liście do Pśinek ogrodnych podobne / iedno dłuższe y kersze / vřaste iáko Szalwia / á ciemnozielone. Kwiatu brunatnego / ó pięci listkach / w kupačkach / iáko w iákich gronkach kwitnace. Z których órzedku

ierduřka / ábo piórka żółte / wychodzą. Ten gdy opadnie / iágodki z nich podługowate / iáko w gronkach bywają. Naprzód zielone / potym gdy dojrzeją / czerwone : soku pełne / áleniewdziecznego. Skóra téy Byliny / gdy iá żucha / zda sie naprzód gorzka / ale potym z téy gorzkości słodnieje.

Wřieysce

Chróścina tá roście przy plociach / drzewách / we krzách / na górách / y w lesiach / przy wodách / y na miejscach wilgotnych. W Kwiećniu kwitnie. Wyrasta wysoło / y zacząsem w drzewko sie / iáko by w winne / obraca.

Przyrodzenie

Kozgrzewa y wysusza w pierwym stopniu : á iáko Galen w 6. księgach o żiolách piře / mocy iest wycierającej. Wřakże iednak same wierchółki / mają téż w sobie iákas cierpkóć zatwierdzającą. Otwiera y rozprawia.

Moc y Skutki.

O puchłym / kercem tych Pśinek czerwonych / w wodzie morskiej y z winem białym nápoly warzony / pić dawac po pięci łóćow / bywa vřteczny.

Ostroć skóry ná ciele / iáko by z stonecznego opalenia : Tákże

Pięgi / ogorzelińy ob stońcá / wegrować / rości / ściera / sokiem z tychże iágod czerwonych wycierając. Dios. Theof. Tákże iáderkami y peckami. Toż téż zmázom wřelá / tím ná twarz y ná wřyskim ciele służy.

Sosiki / álbo paczki gdy z ziemie dopiero wychodzą / zbierają y sola / á chowają miásto przysmakow / álbo pokarmow. Dios.

Sok z iágodek tych spada włosy nátarřy. Twarz chedoży.

Pięgi y zmázy ściara.

Słężione zámulona otwiera.

Tákże mácharzyna w której sól : zacząym żółta chorobe leczy.

opuchłim

Ostroć skóry.

Ogorzeć linie.

Zmázom

przysmak

Włosy

spodza.

Twarz

chedoży.

Pięgom.

ślężenie

żółci.

zoltaczce

Ná żółta choroba: Weźmi funt drzewá
tey chrościny / y wtrzy go ná proch: przyday
winá białego wonnego dostatek / w nowym
garncu: zákrzy zwierzchu y zálep čiástem gar
nek / zostáwiošy we środku mála dziurke
ná wierzchu: niech wre powoli / áž trzecia

część wywre. To przecedziwšy / day ráno kú
bel tego y wieczor drugi / przed iedzeniem trzy
godziny: uiech sie poci chory. Tego ma w
żywać przez dni 14.

To wino purguie dolem y wryna / lástka purguie
wie zágnite wilgerności przez wywodzac.

P R Z Y D A T E K Do Piątych Ksiąg Zielniká Syreniuszowego. Przestep / Biata Mácica / Rozdział 201.

Vitis alba, Bryonia, Leucam
pelos, Viticula, Psilobrum, Am
pelos leuce.

Stickwurtz / Teufel kiebš.

Przestep zowa Mácica biała /
Dla podobienstwa z winna má
cica prawá. Z korzenia swego wie
kiego szegulnego / wypuszcza wiele
rózdzek mięklich y kósmatych / iáko
v banie / ktorými sie chwyta plotów
y bliskich przewinek y ziół / iáko wi
no. Wydaie též liście iáko mácica
winna / ále mnieysze / z więcej łaci

łow włoło / ostrych. Kwiatki wy
daie ná białym żółciące / iáko gwo
zdeczki w kupce. Owoc iáko v ogra
dnych psinek / w kupce iáko gronko
naprzód zielony / potym czerwony
á czasem czarny ná nieśróbach. Na
śnienie iest wlepione w iągódkach w
soku kłiwatym. Korzeń wielki /
miazšy iáko kolano / dlugi iáko łokieć /
miesiwy / ná koncu rozdzielony / z
wierzchu szary / wewnątrz biały /
gorzki / troche ciérpki / soku pełny /
zápachu przykrego.

Wgiewsce.

Koście przy drogách / plotách / lá
da kedy.

Przyrodzenie.

Korzeń iest przyrodzenia gorz
kiego y suchego w piérwšym sto
pniu / iáko Galen rozumie: wyćie
ra / wysusza. Młode sósiki troche
ciérpkie y gorzławe.

Moc y skutki.

Sósiki tego y spáragi / które naprzód wy
puszcza / wárzone iáko inše spáragi / y ie
dzone / purguia / wryne wywodza.

Tákże y choroba ná miesiace przywodzi.

Tož czyni iuchá z nich pita.

Wielka choroba leczy korzeń / piac go przez
cały rok czwierzé lotá z winem białym ná ká
ždy dzień.

Tož ná zawrot y ná zapomnienie / cákże
piac / służy.

Włašnych od iászejuki rátnie korzeń / pi
ac w winie pul lotá. Ale sie nie dáie brze
miennym.

do stołu.
purgia /
wode pe
dzo.

miesiac
czna.

Kaduń.

zawrotu /
zapom
nienie.
Właš
niu od
du.

Slezione

leuc.	Slezione zbytnie od zámulenia wrosta / trawi / przez dni trzydzieści go pić / na raz pultory czwierci lota z octem.	Różney.	Zły suche czyści y posila. Także	Zyrom.
Atamf.	Sok iego wárzony z pszenica / albo z kros chmalem pić.	Mozg y glowe /	Mozgu	Głowie.
Dychaw. cznym / káslacym	Ciezkotchnięcym / káslacym / dychawiezo nym / lekwarz z miodem czynia / y do lizania dawć. Dios.	Wszystkim chorobom glownym służy /	flegmistym y zimnym.	watrobie
Pleurze.	W pleurze też dobre. Także	Otwiera zatkłość watroby /	Sleziony /	śleszenie
Stluczonym.	Portluczonym / zbitym.	Nerek.		Nerkom.
	Tym co z wysoka spadli / że odechnać nie mogą. Plin.	Wodkă Przestepowa.		
opuchlin	Puchline leży / jeśli która rzecz / korzenia pullota w oliwie smażyc / na talerzyku postrącawszy / y dawać przez czas pewny / aż nie na każdy dzień. Hertul. Saxon.	Mianu podobniwszy korzeni / wodkę nie go wyciąga / y chowają. Ta		
	Tot czyni proch suchonego korzenia lota czwierci / albo y mniej / według przyrodzenia / z winem na grzance ziesć albo wypić. tenże.	Zoładkowi nie trawiacemu pomaga / dając im pić ośm lotow / bo słagme z żoładka wypzara.		
Zaduszoney máci cy.	Reore miewają zaduszenie mácie / cym wárzyć w winiebiałym korzenia Przestepowego. dwa lity : na noc pić / przez rok ku bek cały : raz z przodku cały miesiąc pić. Rastor.	Kto chce mieć stolce státeczniysze / niech im wypić pultory kwatarki / Rastor.		
Wrzod.	Wrzodom złym / ciáło wyiadać / y nie goiącym sie łacwo.	Na czerwoność tworzy zbytnia /		
Ránceros wi.	Ránceruiacym sie / gátasći / iągodki / y korzeni z octem pomaga / przykładając z wierzchu.	Na piegi /		
Goleni.	Wrzodom w goleniach wpornym y sinrodliwym / korzeni z mała cięcioreczana / y fenogrekiem / jest lekarstwem. Dios. Plin.	plany y smazy przykładana / one ściera.		
śleszenie	Na twarłość sleziony / tluczony / korzeni z figami / odmiększa ja. Plin.	podgrze /		
Piegom.	Piegi / smazy na ciecie /	paraliżowi /		
Wegeom	Wegry /	piekielnemu ogniu jest lekarstwem / zmacawszy chustę / przykładac.		
Sinosci.	Sinosci czarne / spedza Przestep wárzony w oliwie / y namázowany / zmiesawszy z kreta y z mała fenogrekowa.	Wino Przestepowe.		
Ogorzeli me.	Toż na opalenie od stonca pomaga. pli. Dios.	Korzeni Przestepowy tak w ziemi krowia- cy / zwierzechu zrywna troche / wydłubnia w nim dołek / potym onym co sie zwierzechu zerznelo / nakrywają : nazajutrz lyzka wymu- ia sok : znorowu nakrywają / y także nazajutrz biera on sok : y tak codziennie polki sie da on sok zbierać / że go będzie kwatarka / albo pul funta : do tego przydaje dwie uncie olejku Ruperwaassrowego / a czwierać lota olejku muskatowego krowiatu / y kes soku pomarań- czowego / zmiesawszy / chowają. Tego		
Zanogęci- com.	Zanogęci także traci / Dios. Plinius fig przydaje y plastr czyni.	Z winem wybórnym dają pul czwierci lota / Cynamonu troche / dla odwilżenia żywota.		
Swierzb /	Swierzb /	Drynne hoynie wywodzi /		
Párchom	Párchy / lecz iągodki / zstárzy ie / pomáz zować.	Za częstym wzywaniem / wywodzi kolere y flagme y wiatry / bez przykrości wśelakiy.		
Atamf.	Zbite kości y złamane / słuksy przestep / przykładac / wyciąga kości polamane. Dios.	Zaczym		
Pioranu.	Piorun nie biie kedy Przestep.	Zoladek naprawia /		
Włosom	Jagody Przestepowe gola włosy.	Puchline mocno wywodzi.		
	Sok.	Szkodzi.		
	Sok wycisniony na Wiosne / a z miodo- wa syta pity / słagme wywodzi.	Zkemiennym /		
	Wyczyszcia piersi od słagmy zbytniey y	Zoladek zły / flegmisty máiacym /		
		Watrobe obraża /		
		Dla tego ma być do niego przydano tro- che Mástyki / albo pigwy / albo pigulek / kó- re álephanginy zowia.		

Przestep czarny / Rozdział 202.

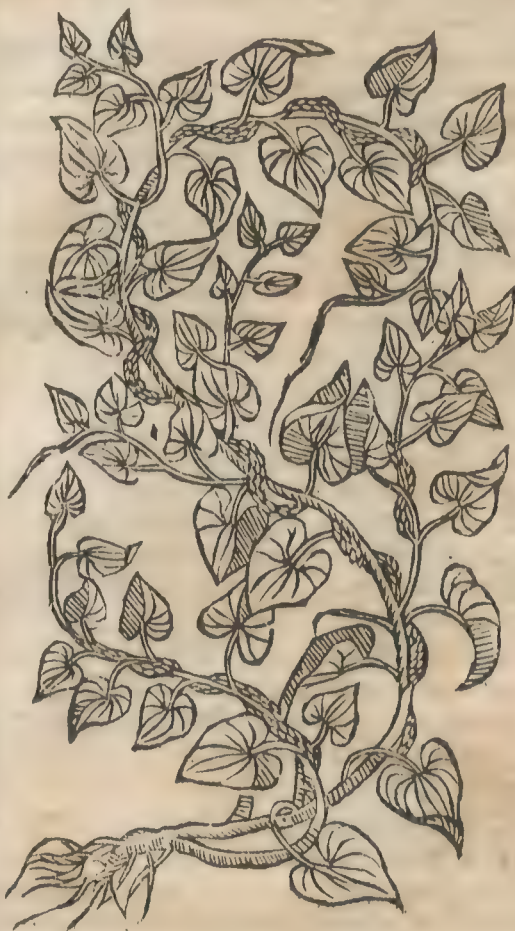
Liscie ma iat Bluszczowe podo- bne Pomoiowemu / y w gála-

złach y w witeczłach / któremi sie chwyta bliskich rzeczy. Owoc wy-

daje

Bryonia nigra, Vitis nigra, Melanampelos.

Waldreben/ Lynen/ Lenen.

daie gronkami zielony/ potym czerw-

wony/ nałonec czarny/ iako y bez.
Korzeń zwierzechu czarny/ białasy
wewnątrz. Kłoszki na wiosnę ma
iaksparagi.

Nien scc

Kłoszki we krzaczach/ przy płotach/
leśnych.

Przyrodzenie.

Tegóż przyrodzenia co y Prze-
step biały/ iedno nie tak potężnie.

Moc y Skutki.

Do stołowego używania tak tego/ iako Do stołu
y białego przestępu kłoszki młode przy-
chodzi/ sposobem asparagow/ acz nie tak
smaczne.

Czynia stolce/
Wymodzi wrzwy/
Miesięczna choroba/
Słabione trawia y ściężać/
Wielkiej chorobie/
Powietrzem zarażonym/
Zawrot cierpiącym pożyteczny/

Na wrzody na szyi doświadczony trunek/
z soku tego zimno z miodem y winem trunek na szyi.
wezynić/ y dąć pić.

Bydlu na wrzody na szyi/ czynia plastr z gą-
łazek tego z winem. Dios.

Korzeń plastrowany/ skłuczony/ y z miodem
zmieszany/ trawi świnie wrzod na szyi.

Stolcom

Wymie.

miesięc

slabienie

Zawrot.

Powietrze

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Wymie.

Balsamka/ Żydowskie Jagody/ Rozdział 203.

Rozgi długie/ szerokie rospu-
szcza/ także iako Wino abo Prze-
step/ ale mniejsze listki ma/ y
kargowanse: z gałązek z kątów wy-
chodzi witeczki/ któremi się chwy-
ta/ czego dosięć może. Kwiat wy-
daie ogorkowemu podobny/ mały/
żółtawy. Owoc z obudwu stron
kończysty/ iak iacie kłoszki/ ale mniej-
sze: który mniejszy/ z ostremi gu-
zikami: barwy siolkowej kiedy do-
jrzeie: który naostatek iacno się sam
puka. Nasienie ma podobne wo-
dnemu malonowi/ ale mniejsze/
na którym skórka miąższa/ śliska/
czerwona. Korzonki drobne.

Jest druga Momordika glabru
bardzo miąższego/ Ciastkowaty podo-
bna/ z zieloną żółciącą: listu wierz-
bowego/ wokół nakrawanego/
kwiatu wielkiego/ rumianego/ na-
 kształt Żywokostu/ owoc pierwszej
jagody podobny.

Wzrost.

W nas nie rośnie/ ani we włoszech/
tylko siane.

Przyrodzenie.

Wysusza na końcu 2. abo na pocza-
tku 3. stopnia/ wyciera/ nie nabyt
grzeje w pierwszym stopniu.

nn

Moc

2.

Balsami

na feni

na.

Balsam

Frank

weyole.

Momordica, Viticella, Balsamina, Pomum Ierofolimitanum, Pomum mirabile.

Momordika/ Balsamkraut.

Moc y Skutki

Rany got **P** Rochu tego ziela lyzka z wodka z przes-
tli/ albo Babczana/ goi rany wnetz-
ne. Taz pomaga

Kolika.
Morze-
nie.
Gryzie-
nie.
Ranom.
Cistym.

Na boleści kislkove koliczne/
Na morzenie po pologu/
Na gryzienie w żywocie/
Satasti tego ziela. spaiacia rany ciere wo-
felakie/

Obrzone suche zyly goia/
Rospuklym/
Obrzonym plucem/ y
Piersiom zranionym/ przykladaiac go na
nie z wierzchu/ pomaga.

Bolenie zebow wsmierza/ mastykuia iez
albo iuiac. Math.

Oleiek czynia z niego wyciskaiac nasienie/
albo mozcac iagodka te w oliwie na stoncu/
albo zagrzebzy ie w ziemie: albo same iago-
dy w banku wlozyszysy/ pod gnoy go klada.
Ten oleiek

Goi wselakie rany/ iako iaki Balsam/
klad tez nazwisko v Lacinickow ma: a oso-
bliwie pomaga na nerwy/ albo piete zyly.

Piersi bialoglowstkich wrzody y rany goi/
odeymuiac bol y ogien.

Maciey takze zranionej/ albo
Owrzedzialey/ sprycular.

Bolesciom w pologu z obrzenia/
Zylom skolcowym obrzonym.

Czynia iescze na bialoglowstkie potrzeby
ten oleiek/ dla vljenia boluy ognia odpedze-
nia/ tym sposobem: Moza te iagodka w o-
leyku migdalowym stodkim/ albo lniaynym/
do kazdego funta oleyku przydaiac dwa lo-
ty pokostu rospuszczonego/ ciakacego. Ten

Opazenie ogniowe y vkrpowe leczy/
Wrzody ognisty wselakie/

Zalkocie w sucha zyly/

Nieplodnym paniam pomaga/ namazu-
iac tym oleykiem miesce taimne/ niz sie z
mezem porozumieia: ale sie naprzyod mata
naparzyć w wannie/ nawarzywszy w wodzie
bialoglowstkich ziol/ Macierzey duszki/ Ma-
runki/ poleiu/ Bylice/ y inszych. Rast.

Druga Balsamka/ albo Momordyka tez
ma skutki: W osobności taka ma moc do
goienia ran/ ze kiedy owoc iey namoczysz w o-
liwie/ kiedyby/ naprzyklad/ vyznal vcho bia-
le koniowi białemu/ a czarne czarnemu/ mo-
ze kto chce/ biale czarnemu/ a czarne białemu
przyprawić/ tym oleykiem pomazawszy/ a
przyjmie sie y zgoi. Rast.

Zylom.
Rospu-
klym.
Plucem.
Piercio.

Zebom.

Oleiek.
1.

Ranom.

Hermol.

Barb.

Piercio

niewie-

scim.

Maciey.

wpologu

skotym

zytom.

2.

Oparze-

linom.

Wrzodo.

Zylom su-

chym.

Nieptos-

dnym.

Dziwna

moc do

goienia.

Páproc/ Rodziat 204.

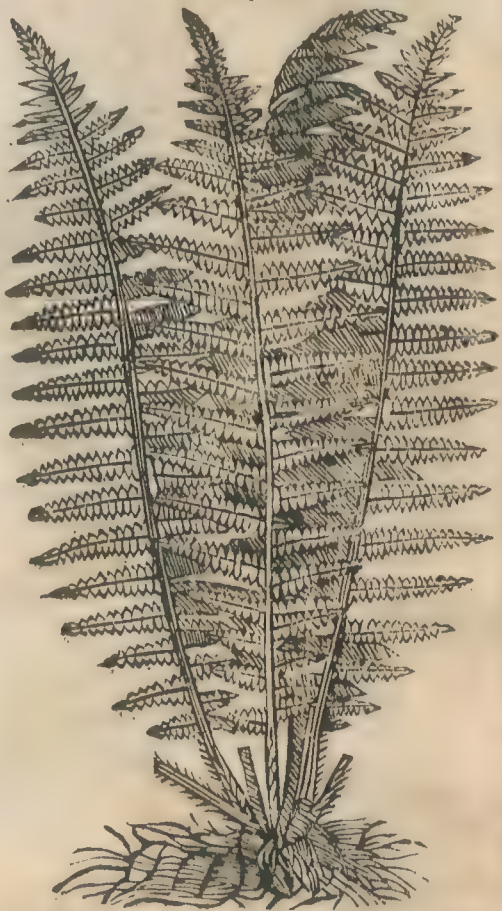
Dwoia iest Páproc/ Sámiec/
która zowa poprostu Pápro-
cia. Druga/ ktorey przyda-
ia/ Sámica páproc. Páproc sámiec
iest ziólko/ maiac liście bez glabu/
bez nasienia/ bez owocu/ z iedne-
go pretá lóketnego/ wychodza-
ce/ rozlicznie kárbowane/ po stro-
nách iako strzydla/ nie równo z

stron przeciwko sobie polozone:
zapachu troche przykrego. Ro-
rzeń po wierzchu czarny/ prego-
waty/ po wierzchu sie ziemie ro-
kladaiacy: buyny/ y nie lácno gi-
nie/ gdzie sie iedno zamnozy: chy-
baby go trzcina wycinano/ do rá-
dlice przywiazawszy.

Mieysce.

Filix, Pteris, Pterion, Osmunda regalis.

Waldtsarn.

Włosec

Rosce wszędzie / w cieniu w lesie /
na górze / na skale.

Przyrodzenie

Korzeń jest y łes ciępy / ale nie kł-
ająca : dla tego miernie grzeie y
uży w pierwszym stopniu na koss-
cu / abo na przodku wtórego.

Moc y Skutki.

Korzeń zabiła gliste seroka / która się po lesie Glistę
kłitach wszystkich rospociera / i tak i tak pą- rok za-
samon. Galen. buia.

Dać go na raz lot / z syta miodowa. Dio. Sposob
Niesze lepiej go dać z Skamonea albo Cies dania.
mierzyce czarney / co cztery pieniaści zawa-
ża. Ale przydym trzeba wziąć co czosnku.

Słężone zbytnia traw /

Zrąnieniu od trzciny / jest znamięnitym
lekarstwem. Mała bowiem między sobą nie
przytępi wrodzona : tak że kiedy obsadzi pa-
proć trzcina / tam paproć wyginie : a kiedy
także obsadzi trzcina paprociami / tam
także trzcina wyginie. Dios.

List młody / żywe odmięka ięduć.

Korzeń pęty / y zwierchu przyłożony / trzci-
ne wtkwiała w cieło / wywodzi.

Bydlu rany na syi goi / mało z tego ziela
zasypuiać.

List pluskowy morzy.

Weże nieprzystępna do paproci : bła-
go nia dobrze stać / kiedy się gądziny oba-
wia.

Przećiw oparzelinie : Weźmi soku z ko-
rzenia paprocianego / przydaw wodki rożanej /
albo z kwiecia lipowego / albo studzienney / y
wody z krowincą / zmieszay pospolu / a prze-
cedz : a tym namazuy. Tad. Hagel.

Kon kiedy padnie / a niewieś co się mu
stało : Weźmi korzeń paproci / a włoż mu
pod język / wnet obiemą koncy weźni co trze-
bą / a potem wstanie.

Glistę
rok za-
buia.

Sposob
dania.

śleżenie
Zrąnie-
niu od
trzciny.

Odmięka-
czas
Trzcinę
wyćiąga
z ciała.
Bydlu.

Pluskwę

weżom.

Oparz-
linie.

Koncom

Paproć samicą / Rozdział 205.

Lisć ma pierwszy podobne /
ale nie z jednego pretu wszyst-
ko pochodzi / lecz wysoko się
puszcza pret / z którego zaś rozchodzą
się inże praćki / na których te / iakby
ptasze strzydła / liście się przeciwko
sobie rospocierało. Korzonków ma
wiele obdużnych / nie prostych /
żółtawych / a czasem y czerw-
nych.

Włosec

Rosce w lesie / na górach / a

osobliwie w chłodzie.

Przyrodzenie.

Także grzeie y suszy iak pierwszy.

Moc y skutki.

Korzenia lot z miodem / wygryzute robaki Glistom.
y glisty serokie. Teofr.

Tegoż trzy czwierci lota z winem / okas-
gle glisty wyrucacia. Dios.

Rany wilgotne y goić się niechce / goi
mała paproci tej zasypuiać nia : wysusza / a
nie kasa.

Plodumarty wywodzi. Także
pozostale lożytko.

ptod.
Lożytko.

Filix foemina, Thelypteris.

Waldtsarn Weyble.

Odmieł-
cza.Żółtaczce
puchlinie

świnom

nieptor-
dneczyniPłodz-
bia.

Żółtadku.

Młoda pąproć iedziona wárzona / ży-
wot odmiełcza. Dios.Korzeni wywodzi naprzód kolere / potym
wode / dlatego żółtey chorobie y puchlinie
pożyteczna. Plin.

Korzeni trzyletni ma być brány. Plin.

Insze skutki ma z pierwsza.

Swinie tuczy. Plin.

Sskodzi.

Zaległowy czyni nieptobne / oboiá p-
proć / ale tá bärziew. Theofr. Dios.Brzemienym śłobliwie / Bożewchowy /
bo płod zabiłcia. Gal.

Żółtadkowi zła oboiá. Plin.

Pąproć / Rozdżiat 206.

Filicula, Polypodium.

Engelsuß / Baumfarn / Dropff-
wurtz.Pąproć royrasta wzwyż na
dłoni / pąproci podobna / ale
mnieysza / listkow łes łosmątych a
mocnieyszych / z spodku iásnych / na-
krapiąnych / bez głabu / kwiatu y o-
wocu. Korzonki ma po wierzchu
przy pniach drzew / przy których ro-ście / z niezliczonemi włosienkow-
temi korzonkami : słodkawe razemy ciérpkie : zwierzechu czarne / we-
wnętrz zielone.

Mieysce

Koskie na kámiennách mchem o-
brostych / y przy stárych pniach drze-
wnych / a osobliwie debowych : zład
Pąproćka debowa bywa nád insze le-
psza. Zbieráta korzen Sierpniá.

Przypodżenie.

Wysusza barzo / w 3. stopniu / w sa-
kóz bez kásania : grzeie miernie / w
1. na koncu / abo w 2. na przodku.

Moc y Skutki.

Má moc purguíaca / wywodzi ślegmy y k-
lere / piśe Plin. A Mesia wspomina / że
y melánsolia. Wárza ta z k-
mi / abo z cwiłta / abo z slazem do tej potrzeby.Prochu pąproćanego drágnie z syta m-
dowa pić purguie kolere y ślegme. Dios.Korzonki w wodzie moczyć / a tłuśc wy-
żymać sok / a z cwiłta albo z slazem wárzo-
nym iesc / purguie. Plin.Wozni pąproćki / imbiern / kminu / anyzu / polewká
włoskiego łopu / ná proch śluczonych / po ro-
wney czesći / y wárz to z stárym kurem.

Ta

Kolika. Ta polewka bardzo dobra jest/
Pleurze. Boleściom kłkowym y ielkowym/
Artetyce. Na kolikę/
 Na pleurę jest nie lada lekarstwem.
 Miasto drzewa Indyjskiego / może pić
 Papirotek warzona w wodzie przez dni 30. aż
 do 40. w bolach /
 Artetycznych y
podagrze Podagrycznych. Kąstór.
Salata. Miasto salaty wywiera go warzonego y
 przyparzonego.
Swinię Korzeń swiniom dany / broni ich od zara-
 zy y powietrza bydłowego. Kąstór.
Wywie Tarty y namazany / dobry na wywinięcie.
meniu Sparym rozpędlinom także. Dios.
Spatom Mała papiroteczna w nos sypana / leczy
Polipoz wrzód nosowy / co go zowia Polypem. Plin.
wi. Zanościcom / plastrzył z maki korzenia iey
Zanościc z miodem przykładac / pożyteczno. Dios.
com. Zoladkowi skodzi : dla tego do niey przy-
skodzi. daia / Anyż / albo Kopr / albo imbir. Plin.

Wodła papiroteczana.

Aqua Po Korzenia świeżego pala wodła. Ta le-
lypodii. czy quartane / piac ia czas stufiny. także
Kwart- Kąstel/
nie. Cieskie oddychanie/
Kąstlu. Wady w płucach obeymuie/
Chniez Melankolicznym pożyteczna / y
Plucom. Sny straszne mniacym/
Melanko Od rozumu odchodzącym.
licy. Pita iey na raz 4. vncy / rano y wieczor.
Snom. Krew roychedaza/
Szalen- Barwa dobra czyni. Kąstór.
stwu.
Brew
czysci.

Syrup.

Syrupus 1. Krosty ieden czynia z soku iego warzone-
 go y z cukru / iako z inszych sie ziol powie-
 dziato.
 2. Drugi złożony z rozmaitych ziol : Weźmi
 papirotek w debiny rosnacey pulterzeć lota /
 Melissy / Boraku po garsci : Ostrys / Sko-
 rek korzenia kaporowego / Tatarskiego ziela /
 Kopenikowych / po łocie każdego : Senesu
 y Epitymu / albo Wylupu Smeru wlo-

skiego / po trzy loty. Naley wody co trzeba /
 warz powoli / aż wywre trzecia część / natry-
 wszy. Przecedzwszy / potym przyday Miod-
 ku rożanego cedzonego funt ieden / a z cukru
 kłanaru funtem / wezyni syrop.

Czynia y tak : Biora Mirobalany solte /
 czarne / kebuly / po pięci lotow : Rozynkow
 drobnych pul funta / moza od godziny do
 godziny w soku rożey czerwoney / y bora-
 wym / każdego po pulcoru funtu. To powa-
 rzywšy przy wolnym ogniu / przydaia Senes-
 su ochedzonego wschodniego sześć lotow /
 y dadza temu tak stać godzinę albo trzy / w
 naczyniu szkie mniacym cienka. Potym to
 mocno wyciskaa / y przecedzwszy kłarua / a
 potym zmieszaia z tym / co sie niżej opise :

Biora świeżey Papirotek debowey funt /
 nie grubo pokrąia / y w trzech kwartach wod-
 dy chedogiej wolno warza / aż wywre polo-
 wica / przydawšy Tatarskiego ziela dwa lo-
 ty / włoskiego Koppu trzy czwierce lota / tro-
 che przetluczonego / warza troche : a potym
 dadza temu stać godzin dwanaście. Potym
 to cedza / y mocno wysymaa : y zlačzywšy
 z pierwszym / y trzy funty cukru przydawšy /
 czynia syrop. Ten zlećia

Wymodzi wilgoci spalone / grube / me-
 lankoliczne / stolcami.

Pożyteczny jest francuzowatym.
 W melankolicznym każdym przypadku /
 dobry.

Krew polernie y duchy.
 Data go od dwu vncy / aż do czterech :
 ale moze go y pieć dąć.

Oleiek papiroteczany.

Oleiek Alchimistowie z niego / iako Lipo-
 wy / y z innych ziol / czynia.

Sol papiroteczana.

Sol także iako z piolynu.
 Oboygá tego troche wziawšy z wodła
 papiroteczana / bardzo ratuje boleści y kłacie
 podziebrowey pleuryczne.

Zgaśiewka / Scrusie pióro / Rozdział 207.

Zgaśiewka. Odbne jest to ziele Papiroci /
 ale daleko mnięysze ma kárby
 na listkach / które także nie siedza
 własn timer przeciw sobie / y na iednym
 przecie od korzenia pochodza. Ko-
 rzonki ma wespół poplecione / kosma-
 te / gorzkie / ale tu skodyczy sie ma-
 iace.

Wskiesce.

Kości na mchu starych obalo-
 nych / albo wydupniałych debów.

Przyrodzenie.

Kosztuiac / tedy mieszaue przyro-
 dzenie z siebie pokazuje / słodka / o-
 sra / y gorzka : a w korzeniu y

Dryopteris, Filix querina.
Baumfarn.

ciérpfa / y ma moc sprochniałości
czyniąca.

Moc y Skutki.

Włosom **W**łosy spędza / wtáršy iá z korzeniem. Sko-
ro sie ciało zápoći / to nia námažác / po-
tym pot otrzec / y znówu záś onaž námažác
Dios.

Czynia plastr z niey / y ledy chca włosy spe-
dzić / tam námažnia / ono mieysce pierwey
eynż zieleń wycierác / á potym plastr przy-
kładać. Paulus.

Pánnom. Pánnom ktorým czolo bárzo záraſta / ábo
y meiczynom ktorým sie od brwi áž do brwi
włosy wloka / to pożyteczno.

Krokos / Śiáfran płony /
Rozdziat 208.

Cnicus, Cartamus, Crocus
hortensis, Crocus Saracenicus.

Wilderſaffran.

Wypuſcza przet iedyńy loſietny
Wy wysſzy / okragly / zdrewnia-

ly / biały / z wiela gałazeſk wycho-
dzacych od ſrzedku przeta onego / le-
kietnych. Liſt ma długi / mocny

ostry / miazſzy / gładki / spiczasty /
stryſtasty / przy samey sie gałazce
dzierżacy. Na tym główeki iáko v
larciocha ościste / obdłużne / z liſt-
kami nieiałymi wokoło włosistemi /
iáko gwiazda / ościstemi także v
wierzchu. Kwiatki z ſrzedku głó-
wki wynikaia cienie y włosienko-
wate / żółte / czerwónawe / ſiáfra-
nowym podobne. Ulaſienie ma
białe / gránowite / gładkie / twár-
de / leſ wietſze niżli ieczmieli : na
nim ſkórka cienka : W nim mieſi-
wość biała / maſtna / ſłodka. Ko-
rzeń ma długi / z drobnemi korzon-
kami / nie vżyteczny.

Wiepſce.

Sieia go na polach / także y w
ogrodach.

przy-

Przyrodzenie.

Nasienie jest gorące w trzecim stopniu/ bo go używają do lekarstw samego/ suche we wtórym. otwiera/ wyciera/ rozdziela.

Moc y skutki.

Do potraw.

Rzecz suchy krośkowy/ w bogim stoi za/ safran do potraw / y czyni im wolne żywoty. Dios.

Purguje flegmy.

Nasienie go drudzy z safranem. Nasienia świeżego sol wycisniony z niego dwa loty/ z sześciu lotow / albo tyżek polewki kurczecy / albo sęcy miodowey / odmiekcza żywot / y wywodzi flegmy kłiwące / tak dotem iako y gora. Zaczyn

Kolice. puchlinie

Darcie w listkach / y puchlinie / dziwnie pomaga / y wsty branie / y blistera. Dios. Na toż

Nasienie krośkowe warza w polewce kurczecy / albo w tyłannie / y tego piła cztery uncye albo pięć / to jest blisko kwatertki.

Nasienność nasienia z lupin ochodożona / y z cukrem albo z miodem rospawiona / je sie lekarz uczyni / pomaga barzo

Pierści. Plucom. Głosu.

Pierściom y Plucom / słażme z nich polewacie. Głos polewie.

Mieście przyrodzenie rozmnaża. Kwiatu krośkowego czwierz lota z syta miodowa / zółc rozlana hamiuie y wywodzi. Toż czyni miesiwosci czwierz lota / z syropem piolynowym. Rast.

Czynia kolaczki / które żywot odmiekcza / i / wżiawsy go iako dwa albo trzy orzechy włoskie : Biora krośkowego nasienia bieluchnego lotow 20. Migdałow pieczonych y oblupionych lotow dziewięć / Anyżu lotow 20. Saletry czwierz lota / fig suchych miesiastych 30. to z miodem warzonym zmieszaj / y kolaczki perob. Dios.

Sarbiere czynia z krośku fărbe / która zółc / cía fărby / iedwabie / płońa / y inſze rzeczy. Val. Rorb.

W Apetekach czynia z niego lekarz purguacy mocno flegmy / który zowa Diakathamum : Opuchłym barzo dobry y dychawicznym.

Papugi rądy zobia krośos / ale im nie nie czyni / ani ich rufa. Rast.

Niektory z krośkowego nasienia / fig / a / z terebintyny czynia piguły / dla starych y zębnych / dla odwilżenia im żywota. Zag.

Szkodzi.

Złobkowi / ale go poprawia / Anyżem / Rminem / Imbierem / gąlganem. Mesue.

Mejom zółci.

Kolaczki purgujące.

Sarbuie.

Lekarz opuchłym.

Papugom.

Starym purgacyj.

Stonecznik Peruwiański / Ziele nawietrze / stonice Indyjskie / Rozdział 209.

Nasienie wietrzego ziela nadto / które za sześć miesięcy wroście wzwyż na 20. stop / a co rok niszcze / iako wiele inſzych ziół : ale o swej mocy nie wytrwa / podpory potrzebuie. Na pret miazgy iako reka / kofmaty / bez galezi : na którym liście herokie / woko kárbowane / spiczaste. Na wierzchu głowa żyłkowata / ale okregleyſza y herſza / która sie potym rozwia w kwiat heroki / iako pułkierz / w którym niezliczona moc nasienia / porządkiem iako w plu / woko którego listki żółte. Korzeń podwierzchem ziemi rozpiérzchły / y na tak wielkie ziele mały / dla tego sie wiatrom bez podpory nie odepie. Obraca sie za stoncem zawaz

żrana / y potym cały dzień.

Wzrost

Z Indii wschodniej / z Ameriki / od Peru do Europy zanieſione / kocha sie w ogrodach stane.

Przyrodzenie

Gorące na koncu wtórego / suche na początku trzeciego stopnia / ma subtelność czastek.

Moc y skutki.

Ziele to jest piękne w ogrodzie / iakom i / ziewidzial y J. M. P. Mikolaja Girleza / Stároſty Rázmierſkiego / w Beisćach. jest zapachu wdzięcznego / y smaku. Ale y nas trudno ma dostać sie w zimnych krajach.

Czynia z niego do stolu smaczniejszy potrawe / niż kárzioſsy y sparagi / prutki miodych listkow / kofmizgoliwoſy / zola / oliwa / y pieprzem na roſcie przypieſy. Także miesiwosc kwiatu w której nasienie jest / warzoc.

Wdzięczne oczom.

Do stolu.

Chrysanthemum Peruanum,
Helianthemum Peruuiianum,
Flos solis, Planta maxima, Sol
Indianus, Helenium Indicum,
Corona Solis.

Groß Sonnenblum.

Mieszom. Mieszczynic sil bodáie. Dobon. Antoni
Kortus.

Kamien. Cate ziele ma moc wypedzić kámién. táka
Wode. Wode pedzić. A osobliwie. (Ze

terk. Zewicá co ciecez piera / álbo kátiá tego zies
cypaci. la zránionego / iák Terebintiná / czysci nerki
z kámiéná.

Miesieczna. Miesieczna chorobe wywodzi /

Zebom bolenie /

Placze. Kłócie pleurzáne /

Wolice. Kłóciwo rozpieranie wámiérza. Bauhin.

Kámién. Do goienia ran zánámiénita moc ma. Tá

Tagley. Korzen zawieszony ná syi / broni od nas

gley smierci / leora Apoplexia zowia. Kást.

Owulka. Náte siey nápié tego ziele: bo rzecz dzwó

na / iákto wiele máia wilgotności w sobie /

támte tego nasienia swáne w wstách. Kást.

Ogien. Tego ziele siach go káie y chrosciná / zeyo

czyni. dzie sie do palenia / bo iest miazka / á ma w

sobie silá sywiczney tluścóci. Tenze.

Zaczásem tedy sie naydzie wiecey skutkow

tego Sloneczniku / kiedy z ludzmi dluzey po

mieška.

Jest y drugi rodzaj tego ziele / ále kwiatu
mniejszygo.

Kruszyná / Rozdziat 210.

Frangula, Alnus nigra baccife
ra, Auornus.

Faulbaum / Zápffenholtz /
Leufbaum.

Dziewko iest średnie / kru-
che / liścia glogowego / skóry
olgowéy / z białemi kropkami /
á ná spodku wewnątrz iák żółta /
że zucháiac iá w wstách / sárbuie iák
káfuran / ábo iák rábárbárum: kwie
cie ma białe / iągódki wielkości gro-
chu / iák rozdzielone / iákby ze dwu
składáne byly: z przodku zielone / po-
tym rysawe / náostatek czarne. Ma
dwie kosteczce w sobie / ná kształt
wielogrochu / troche więtże niż so-
czewicá.

Więcsce

Wszędzie w lesiach y gáiach roś-
cie / ázwłaszcza wilgotnych.

Przyrodzenie

Przyrodzenie, y Skutki.

Purgue. Skóra kruszynowa jest znamięnitym mo-
cy odmiękczaćcy y zaciągający rązem/
iako Kababárum. Wzwyżchniey skorze jest
moc zaciągająca: a w wewnętrzney purguia-
ca y odmiękczaćca. Máchol.

Kolerze.

Wyrodzi kolere/ y

Slegmie.

Slegmie. Dla tego pożyteczna

puchlinie

Puchlinie/

nabrzmią

Nabrzmiąłości ciała y twarzy/

łogel.

Łogel choroby/

żółtaczce

Kre watrobna leczy/ y

Arze.

Slezionna / otwierając te wewnętrzności/ y

zatkalo-

ich zatkalości odcynnia/ żeby od zamię-
nia z grubych wilgotności przypadającego /
wolne czyni. Mách. Kámer.

ści.

Skóry obie mają być na wiosnę zaraz
lupione y chorwane.

wracanie

Świeże skórki kruszynowe do wracania
czynienia/ są dobre.

czyni.

Trunek.

Tak czynia z niego trunk: Wąrsa skórki
średnie żółte/ z Sądziem/ piólynem Ponta

skim / Rzepikiem/ Kania przedza / Chmie-
lem/ Cynamonem/ włośkim Koprzem/ Pie-
truska / korzeniem oboiego Szezbaku ogro-
dnego/ wielkiego / y małego: Wąrsa te w
wodzie / ile sie zamoczyć wolno może / aż
trzecia część wywre. To przecedzwszy / ma-
stać dzień albo trzy / że sie wystoi: a znát te-
go bedzie / kiedy z żółtey barwy / czarna sie
ostanie. Purgue wolno / y posila wnetrze-
ności. Pić go pięć vnciy / ciasto pierwey
przeczyszcwszy/ czym insym.

Trzeci odmowa goraczke leczy. Zag.

A ieliby nie purgowala / tedy posilatac
żoładek / chce do iedzenia naprawia. Mát.

Żółta a średnia skóra z octem wtarta /
wysusza w kilka dni pórchy y krosty / namá-
zuia. Pena.

Tak skóra w ocie wazona / zebom bol-
odcynnie płocząc wsta: żeby sprochniale
chedoży y ochrania od dalszego złego. Pena.

Z węgla kruszynowego proch do rusznie
wyborny bywa. Zagel.

Sebrze.

Jeśe sie

chce.

Pierśń.

Arzjom

Sebom.

Prochnia

łogel.

Proch ru-

sznizny.

Brodawnik / Brodawiec / Nawrot / O blubienica
Koneczna: Rodzaj 211.

Heliotropium, Verrucaria,
Herba Cancri, Scorpiurus,
Sponsa solis.

Jetzgenant kraut / Warcentkraut/
Krebsblumen.

Wąsa Brodawnik/ mniey-
szy y wietszy. Wietszy / ma
list Basileyski / kosmaty y
bielszy / y wietszy: Pochodzą cztery
abo pięć pretów z kłosa: na których
wierzchu kwiatki zatrzymane iak
niedźwiadkowy ogon: które sie iak-
to y Warro piżer/ tano tak ku słoń-
cu na wschód obracają / że sie cały
dzień za nim nawracają i zkad ma
imie Nawrot.

Heliotro-
pium mi-
nus.

Mniejszy / ma list okragley /
nasionie zawieszone / iak brodaw-
ki odwisle / które po łacinie zową /
Acrochordones.

Wskiesce.

Pierwszy na ostrzych miejscach / pu-

stych / piaszczystych: Wtóry na ba-
gnistych y mokrych sie kocha.

Przyro-

Przyrodzenie.

Egineta to ziele miernego przyrodzenia kładzie.

Moc y skutki.

Purgue. Tucha tego ziele purgue stolec flegme y skolare. Dios.

Od niedzi. Przeciwko wlaseniu niedziadkowemu / w winiego pic: a z wierzchu plastrować na rane. Tenże.

Czwartaczce. Na czwartaczke goraczke / daia cztery ziarna nasienia tego z winem / godzinie przed iey przyściem: a

Trzeciacyce. Nateryane trzy ziarnka. Dios.

Brodawkom. Brodawki traci brodawnikowe nasienie tarte / plastrzem przyłożone.

Rozgorzaniu głowy dziecięcey / plastr z liścia czerwony pomoga: także podagrycznemu zapaleniu / Wywinieniu z stawow / Pobudzaia miesięczna choroba. List iego warzony z kminem / pedzi kámiem Chrobaki morzy y wyrwodzi. Z nerck. cney Mniejsz picy y z nasieniem swym / sales tra / Izopem / rzetucha y woda / pedzi glisty / tak ferotie iako y plastrze. Dios.

Mrowcze komorki zagrodzić brodawnikiem / nie wynidzie żadna / aź tam zdechnie. morzy Takie

Gdzie sie niedziadki lagna / tam roscze ke brodawniku zacić / niesmie żaden roznisc / a kłnawszy sie gorosze / vmiera / Kast.

Na bolenie głowy / liście brodawniku z rożnym olekiem na czelo przykładane odcemuie ie. Kastor.

Nogietek / Miesiaczek po Czesku / Rodziat 212.

Caltha, Calendula, Flos omnium mensium.

Ringel blumen.

Wszystkim wieśniakom znają. Wmy Nogietek. Listy ma długie / białym siolkom podobne / mięk-

kie. Pierwszy rośnie liliowy / obmieszny / gależisty. Na wierzchu kwiat żółty / piekny / zapachu przyjemnego: z którego nasienie wydaie w otworzystych głowkach / podobne pazurkom ptaszym. Korzeń biały / prosty / rozdzielony na drobniuchne. Kwiatki sie otwierają kiedy słońce wschodzi / y za nim obracają / y z zachodem zamykają: dla tego sie zwąć może zegarem wiejskim. Rozmaitego jest kwiatu / pełnego / prostego / mniejszego / większego / białego / ciemnego / złotego. Mnożny jest: Odkwitnie co miesiąc. Wyrasta w drzewko. Jest ogrodny y polny / większy / mniejszy / średni.

Niesie

Koście dobrowolnie po łąkach / y w ogrodzie bywa śiany.

Przyrodzenie

Gorzki jest y suchy y gorący w pierwszym stopniu / otwiera / pobudza / cienczy / zwiędza.

Moc y skutki.

Do stołu

Sercu.

Tchu.

Kolerze.

Wzroku.

Mieściec

czna po

budza.

Zołtaczce

Zołci wło

sy.

rany goi.

Wegrom

swierzb

sinosci.

Est y kwiat iadania w salatach/ yw polew
kach dla wdziecznego smaku y zapachu.
Serdecznym przypadkom/
Ciezkemu oddychaniu/
Zolci zbytniej sluzi/ Mith.
Wzrost ostrzy/ pozywany/ Zagel.
Czesto go iadaiac/ pomaga na pobudze
nie miesieczne. Toz czyni
Sok nogietkowy pity przez dni kilka oko
to czasu zwyklego. Ramer.
Tegoz soku dwa loty/ pite z iedna czwier
cia lota prosku z glist ziemnych/ przeciwo
lotey choroby sluzi. Rastor.
Kwiat w lug kladziony/ czyni wlosy slo
te/ dla stroiu kto chce. Rast.
Ziele na rany przykladane/ goi ie.
Masc na wegry/ swierzb/ sinosci/ czerwona
nosć twarzy: Wezm soku Nogietku/ Babs
ki/ oleu rozanego/ toiu ieleniego y koziego /
dragantu / gummi Arabickiego / ziemie Or
nienckey/ trochmalu: z tego masc wezyn a

pomazuy.

Z kwiatkow y z mlodych wierzchołkow / z
zoltkiem iaiowym czynia iaiiecznice/ ktora ie
dzac/ zastanawiaia sie zbytnie miesiace pa
niam. Rast. Mith.

Zebom boleiacy m/ proch z kwiatkow w
zab wlozyc z bawelna/ bol wsmierza.

Lisciem y kwieciem suchym podkuraiac
bialaglowe/ wywodzi miesieczna chore y
Lozysko pozostale. Rast.

Wodka.

Oczu czerwoność y zapalenie odcymnie pu
szana w nie / albo nia przemynaiac /
albo przykladaiac.

Wzrost ostrzy/
Serce posila/ y od zarazy bronil dla tego
iest pozyteczna

W powietrze/
W goraczach zarazliwych.

miesiecz
czna str
nomy.

Zebom.

Miesiecz
czna wy
wodzi.

Lozysko.

Aqua

Calendu

le.

Oczom

czerw

ny m.

Wzroku.

Sercu.

w Mor.

w gora

czach.

Pacierzyczka/ Rozdział 213.

Scorpioides, Herba amoris,
Nepa, Scorpius herba.

Scorpionschwantz/ Scorpion-
kraut.

Zolko iest z niewielu listkow /
Z którego nasienie iest podobne
ogonowi niedzwiadkowemu/ zkad
ma imie Greckie: albo paciorkom
glogowym na skutek narodziwa
nym/ zkad ma imie Polskie.

Mieysce

Roscie na ogrodach tylko siana.

Przyrodzenie

Grzeie w trzecim stopniu/ wysu
sa we wtorym. Galen.

Moc y Skutki.

Wlascz
niu nied
wiadko
wemu.

Pzeciwo wlasceniu Niedzwiadkowemu
gotowym iest lekarstwem / namazuiac
mieysce wlaskone. Galen.

Tym ziele m/ rakaiaac niedzwiadkow/ w mie
raia: a zas ozywaiac / rakaiaac zch porzeniem
bialey Ciemierzycy. Rast.

Tym ziele m/ losci do swiatczai Poeto

wie swiececy / iestli lisciem poslintonym ciato
natarszy/ zarumieni sie. A iestli zas krosty czy
ni/ to znak nienawisci. Dla tego Teokrit zo
wie to ziele/ Lube.

Wodny Kopr/ Orle pioro/ Rozdział 214.

Myrio

Myriophyllum, Millefolium aquaticum umbellatum, Maratrophillum palustre.

Wassersenchel/ Wasserrannen/ Tausentblatt.

Dziiele jest jeden prątek / z jednego korzenia pochodzący / z wielą listków gładkich / podobnych włoskiemu Koptowi / albo piorkom młodym drobnym. Pręt jest czerwony / rozmaity / y iakoby namyślnie wyrysowany.

Wskiesce.

Rosła sie przy wodnych miejscach.

Przyrodzenie, y Skutki.

Rany goi
Z wysoka
spadłym.

Zak bardzo wysusza / zeyrany goi.
Tym co z wysoka spadli / dac go pić z wodą.

ba yz sola / jest lekarstwem. Bios.

Ranom świeżym / ognia nie dopuszcza / przykładac go plastrzem z octem / bądź suchy / bądź świeży.

Ranom

Bazanka/ Szere leśny/ Rozdział 215.

Cynocranbe, Brassica canina, Mercurialis sylvestris, Cynia.

Duld Bingel kraut/ Hundskol.

Dwie są Bazance / iako y dwa Szerey / na karcie 857. samiec y samica. Samiec wypuszcza jeden pręt na dwie pędzi. młeki / białasy. Liście podobne do szereu / białase naprzemiány. Nasienie małe / okrągłe / listu sie dzierzy.

Samica jest młeksza / kiedy wschodzi na wiosne / tedy kwiatki gronami wydaie / iako samica szereu. Zaczasem kiedy kwiatki opadną / twarzone : tylko różna od samca długością listków.

Wskiesce

Pierwsza rośnie wszędzie / ale na buyniej w lesiech : wtóra w lesiech y na górach.

Przyrodzenie.

Grzeie y suszy w pierwszym stopniu.

Moc y Skutki.

Stolec
czyni.

Eście y glabik wárzony y pítý stolcem wy-
wodzi kolere/ y gruba flegme/ y infse grus-
be á wodniste wilgoćności. Dios.

Wróć-
nie.

Bárziew przećie sposobna iest wróćanie
czynić/ niżli stolce.

Járzyna
wzrósł.

Toć czyni iedźiona miasto iárzyny. Dios.

List świeży sam/ albo z sadem przykładz-

ny plastrzem/ rátnie wrzody ogniste/ y infse.

Rozładek

Jest infse ziele y Galená pod tym imie-
niem Cynocrambe/ ktorým te Bázán-
te/ iákby psia kápusta zowiemy: ále to tám
iést Periploca/ o ktorey sic mowilo ná kárćie
1392. To dla przestrogi/ z Lobelá.

Zostały po śmierci Autorowey niektóre figury opisanych zioł
w tych księgach, które on dla starości, bo siedmdziesiąt
lat dobrze był przeszedł, nie dojrzał, y opuścił. Te sie tu
położyły y poznaczyły, aby ie mógł sobie kazdy z opisa-
niem ich stosować.

Zarzęczka.

Cortusa.

Ná kárćie 251.

Konicza wyczeńka.

Polygala.

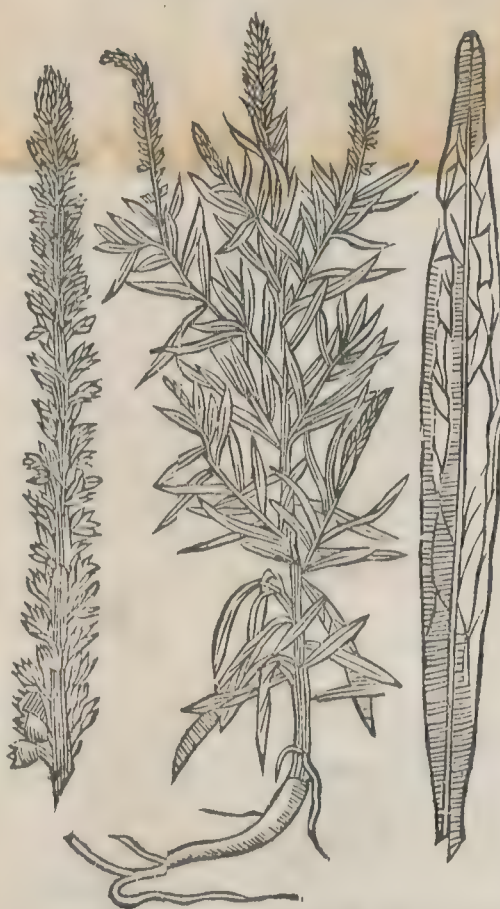
Ná kárćie 597.

Toięśc / Troięśc. Właścicie 559.
Vincetoxicum.

Driawnik. Właścicie 621.
Pseudostruthium.

polna szec. Właścicie 666.
Virga Pastoris.

Sers / Właścicie 836.
Sena Alexandrina.

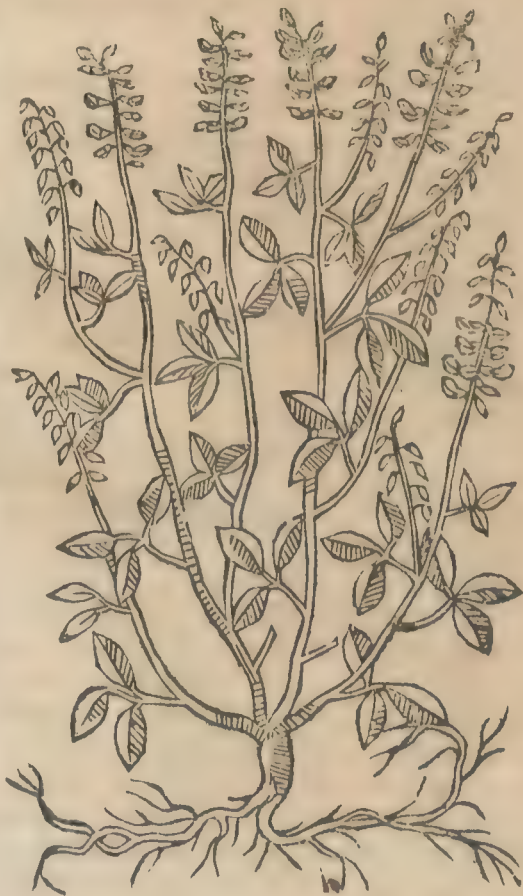
Gwoździk Indyjski / Na karcie / 899.
Caryophyllus Indicus.

Jastrzebiec / Na karcie 1170.
Hieracium.

Romonica swoyska samica / na karcie / 517.
Lotus vrbana foemina.

Psinke ogrodne wysokie / Na karcie / 1372.
Solanū maius 2. Belladonna.

O ZYDZIECH RZECZ KROTKA.

O strasnym okrucieństwie niewiernych Żydow/ którym sie na działkach
Chrześcijańskich/ z dawnego y wściekłego postanowienia / co rok
pastwia/ świadectwa/ z poważnych y wiary godnych pisarzow/
przez D. Symona Syrenskiego/ Medyka Krakowskiego/
zebrane.

Żydowa
nie mor
veritwa
dzieci
chrześc
anistw

Złosiłowi Żydowie działki niewinne
Chrześcijańskie/ z dawnego y okrutne
go postanowienia co rok zabijali /
y haniebnie mordowali: także na co tey niewin
ney krwie świadectwa/ świadectwo tak dawnych
ludzi y młodszych Historikow nas upewnia.

Sofrates w 7. księgach historyi Kościoła
ney w Rozdziale 16. pisze: Ji za Konsulow/
Honoriusa Cesarza dziesiąty króć/ Theodo
sif / w miejscu nazwanym Innestar/
między Chalcedonem y Antiochia miastem w
Syrji/ Żydzi dzieci Chrześcijańskie przetrze
li na krzyż przywiązali y zawieszili/ y napastwo
wili sie ch wile żartow y śmiechow/ nako
niec tak długo ono bili/ aż umarło. Storo to
Cesarzom do wiadomości przyszło/ pisze ka
zali oney krainy starostom/ aby winnych o
nogo swowolnego postępku y zbrodnie do
śledzić/ one pokarali. A tak Żydzi za niesys
chane niecnoty swoje karanie słusne odo
miesli.

Pisze Theodor w Theatrum żywota
ludzkiego / z godnych wiary ludzi podania /
ktorych on tam przymowy: Ji niewierni
Żydowie Roku Pańskiego 1234. w Nlor
dwiku mieście Angielskim. Za Roku 1261
w Niemieckim mieście/ Forheimie: Roku
1285. w Nnichu w Bawarskiej ziemi:
Roku 1287. w Bernie Szwajcarskim
m.ście: Roku 1303. w Werbachu w Tu
ringii: Roku 1401. w Dichhowie Szwab
skim mieście: Roku 1494. w Tinnawie w
Węgrzech: Roku 1575. w Tridencie na
graniczy Włoskiej/ dzieciatka niewinne/ cze
scia szpilkami pokatowali/ y krw wyto
czyli/ część na krzyże poprzybijali y pomor
dowali.

S. Sy
mon Tri
densty.

W Tridencie tym porządkiem ci lotro
wie y złoczyńcy dzieciatko strasowali/ iako
Filip Jakub Bergomski Historik/ ichże wy
znania wypisał: Dzieciatko Symona w
dom Samuela żyda przylubziwszy/ do bu
żnicy ie/ tey noy krwa była meki Pańskiej/
zanieśli/ y postawili na swym ołtarzu/ y
rościagnawszy przywiązali/ y chusteczka siy
le zaciagneli/ y naprzód nożyczkami coś in
szego/ potem policzek prawy wystrzygneli:
potem ostrymi żelazkami iak igłami tak dłu
go ciatko kłoli/ krw wytagali/ aż ono dzie
ciatko niewinne skonalo. Naościł mar

two ciatko/ w rzece przedk pobużnicy ie
daca/ wrzucili: ktore gdy rodzicy znaleźli/ y
do starosty Jana de Salis słachcica Bie
riańskiego zanieśli/ z pewnych przyczyn na
Żydy wpadalo podezreenie: króć wyzięci
na meke/ potymci sie przyznali: y wszyscy sa
z miast wywołani y wyspedzeni. A dzie
ciatko pogrzebione/ zaraz poczeło cudami
szynać/ tak ze sie wstawilo seroko po sroie
cie. Dla tego Tridenciey na iego pamiat
ke Kościol zbudowali/ kedy ciatko niewinne
go mecenika pielgrzymom y gościom ok
żowane z wdziękami bywa.

W Tinnawie w Węgrzech/ Żydowie star
sy wyzięci na meke/ y dobrze ciagnieni/ o cze
rech przyczynach tego okrucieństwa powia
dali.

Przycz
ny okru
cieństwa

1. Aby starsi uchwale/ ale tajemna/ y
tylko przednim starszym wiadoma wykona
li/ y iedno dziecko chrześcijańskie co rok wme
czone ofiarowali/ ci na ktorych los padnie. a
tego tam roku na Tinnawiany był los padł/
iako sami wyznawali.

2. Ji to z starego podania tak rozumie
ja/ iż krw chrześcijańska/ przy żydowski
brzezaniu/ na stanowienie krwie/ jest lek
stwo znanie.

3. Ji dana w iadle albo w napoiu Ch
rześcianom/ do jednania miłości y przyja
źni/ dzironie jest pomocna.

4. Naprzeciwko krwie plynieniu/ ko
remu żydowski naród jest barzo podległy/ to
krw barzo wyteczna rozumieja.

Alle przecie ci Żydowie Roku Pańskiego/ wyper
1523. dzieciatko zamordowali/ a drugie w dzien
Bosingu/ y dla tego ich 30. spalono/ y resz
Żydow
ekie Żydy z Węgier wyspedzono: iako y z An
glicy Roku 1295. y z Hiszpanii Roku 1495
iako Panteleon w swej Chronice wspomi
nia/ dla takichże niecnot y okrucieństw.

Kiedyby bylo y onym żydom za Honorius
sa do bolow przyłożono/ peronieby sie byli
do tychże tajemnic przyznali/ do ktorych dru
dy po nich: ale ich tylko prosto pytano/ a
oni w nieostrożne starosty/ y nie sie gorse
go niedomyślające wzmowili/ ze to tak w is
grzysku y w piianstwie pobroiono bylo.

Niech to wważaia sobie wieley panowie
Polscy/ ktorzy niewiernych żydow bronia/ z
nimi clą/ myta/ kupiectwa/ arendy/ spolne

Prze
stro
ga pot
bna.

maia/ albo im arendnia/ a poddane swoje /
krwia Chrystusowa odkupione / w niewola
y hanbe Żydom nadrapanie y trapienie w re
ce podana : przeciwko prawom y ustawom
koronnym / ktorych oni dozorcami y wyko
nawcami być maia. Czy nie pogode to oni
żydom do takich morderstw czynia / aby ta
cwinchno mogli dziatek chrześciańskich na
rzej dostawać / kiedy Żydy czynia pany nad
maietnościami y dzierzawami swymi : Czy
nie wiedza że Żydowie taka obrzydliwa przy
prawa/ owe wspominki koronne/ co im da
rnia/ zaprawnia/ o ktorey maia te wiara/ że
im miłość y łaska w chrześcian iednaia :

Żydowie
nie wol
ności.

Co sie tknie praw y wolności żydowskich
w Statut koronny iakos nieobacznie wtra
conych : kiedyby sie w to wezrzalo sklad po
sly : nie sa to prawa/ ale raczy wady/ y ospe
czenie praw naszym. Zaprawde Alexander
Krol toż rozumiał / y dla tego wnie z siebie
zwalaiać / oświadcza sie / że nie wzwierza
tych praw żadnym nowym potwierdzeniem/
ale tylko ich daie wpisac dla oświeżenia sie
w obronie przeciw Żydom.

Żydowie

Boć to iakwna z Chronik / iak Affverus
nasz Polski/ porzuciwszy małżonke wezciwa
Abelaide/ Henryka Langgraffa Zestiego cor
ke/ wolal Zestierke Żydowke/ y z nią miał sy
ny dwa (w Kromera w 12) y córki ktore żydo
wskiej sie wiary z matki dzierzaly. Tey tedy
mistrzyniocy pochlebstwoy te prawa przekle
za Żydy/ pod imieniem Bolesława od kil
ku wiekow zmarłego zrobione sa : ktorych
dziury choć iakno wśedzie obaczyc/ ale nas
wiecey w tym/ kiedy sie zaszczenia Papi
żem/ nie kazałym Żydom o to trudności czy
nić/ aby oni mieli używać krwi chrześciań
skiej : a nie mianula ani Papięza/ ani tey w
stawy Papięskiej. Ale y to asa nie wielka
nieślusność/ że Żyd obwiniony o zamordo
wanie dziecietcia chrześciańskiego/ nie może
być przekonany / iedno trzech Żydow y trzech
Chrześcian świadectwem : Ktoż spełn
rozzumu będzie wierzył / żeby niewierny Żyd
przeciwko łotrowi drugiemu Żydowi miał
kiedy świadectwo wydawać : A to iesteż
nieślusność/ Jesliby Chrześcianin nie
dowiodł na Żyda/ ono karanie ktore miał
cierpieć Żyd/ Chrześcianin odnieść musi.
Atoż tedy widzimy iakie cuda takie prawo
rodzi.

Krew
chrześci
ansta
co Żydo

Krew pożywać iż Żydom zakazano/ wle
my : y nie trzymamy tak/ żeby Żydowie mie
li krowie szłowiczey w iedzeniu albo pićiu w
żywać : ale to powiadamy / że krew dzieci
chrześciańskich na swoje lekarstwa (albo ra
czey czary y zabobony) zwierzchu przykład
ia : y podobno ie Panom zadala/ aby sobie
łaskę temi czarami ich pokupili : iako tego z
ich wyznania na mekach wezynieonego docho
dzimy. A to to iest/ czemu Pan kiedy ktory

sie w Żydy wda/ trudno sie od nich wyplatać
może. Ale tey obrony marność / ledwie
minelo lat 50. popelnieniem tegoż okrucie
stwa y łotrostwa/ wydal sie. Bo za Kro
la Jagella / Żydowie/ ktorzy w ten czas w
Krakowie mieskali / dzieciatko takie okru
cnie zamordowali : co gdy X. Budek Kazno
dziecia na nie na kazaniu seroko obciazal po
spolstwo onego nieślusznego okrucienstwa
cieżkoscia rozjarzone / na Żydy sie rzucilo /
domy ich splundrowalo y popalilo : zaczym
Żidzi ktorzy zostali na Kazimierz sa wygna
ni/ iako Chroniki polskie o tym swiadcza.

W Kra
kowie
dziecie
zabili.

Tegoż okrucienstwa Żyd. Brodawka my
tnik w Litwie wazyl sie : iako mi to Wrobo
ny Jego M. Pan Sebastian Ligeza / podo
stoli Sedomierski powiedal/ y dla tego z Pol
skiej korony/ odbiezawszy wszystkich maietno
sci/ wcielt.

W z
twi

A moglby tego dosć z historyi pomienio
nych / że y u nas te szaleństwa żydowskie co
rol sie na dziatełkach chrześciańskich dziecia : bo
uż prawie wśedzie gore matrac/ łacwinchno
moga dziatek chrześciańskich niewinnych to
zdrada/ to łupnem / dostać na okrucienstwa
swoie. Co wszystko tym mamy Panom
pripisować/ ktorzy sie ani na sad Boży/ ani
na prawa oyczyste / ktorez Żydy wszystkich za
kaznia spolkow/ nie ogladuiać/ one sobie do
nasycenia łakomstwa swego/ towarzyszy
czynia/ by z naywieksza miato być chrześci
anckiej krowie škoda y zguba.

Kiedyby teraz S. Ambroży był żywi
kiego narzekania y iakiegoby gromienia nad
takiego nieprzyzstosności nie był : Jesli
Theodosiusowi Cesarzowi/ wszystkich swia
ta Panu niesfolgował/ ktory o spalenie bo
żnice/ rzekomo dla karnosci y rzadu/ Chrze
ściany karac był kazal : iakoby naszym Pa
nom szcierpial / ktorzy pogardziwszy ludzkie
y Bozkie prawa/ samych siebie prawie wo
szystkich/ Żydom bezbożnym nie sromata przy
wiezowac : y za nie sie przeciwko Chrześcian
nom/ a zaty y przeciwko Chrystusowi/ wy
mowac : Posluchajmy iedno co do Cesar
za pise.

S. An
brożego
kara
odczy
sa.

Napisano iest/ prawi : Ji mowitem o
świadectwach twoich przed oblicznością
Krolow/ y nie bylem pohanbiony. A dla
tego Łaskawości Twoiey ma sie niepodob
bać kaptanckie milczenie/ wolna mowa ma
sie podobac. Bo milczenia mego niebespie
czeństwem wwiklany bywasz : bezpieczeń
stwa pożytkiem/ ratujesz sie. W Bozkiej
tebysprawie kogo posluchasz/ iesli kaptan
na nie posluchasz : Czyieś wieksze w troym
grzechu niebespieczeństwo : Ktoż ci będzie
smial prawde powiedziec/ iesli kaptan nie
nie będzie smial : A mianze nie mowic w
sprawie Bożej : Czego sie tedy boie/ przypa
trzym sie. Dano znać od Romeša wscho
dniego

Jegolisi

Bojnice
sic Bog
wydaje

dniego żołnierskiego ludu/ że zapalono Bojnice: a to za powodem Biskupim. Kazalesz Karac drugich/ a Biskupowiś kazal Bojnice budować. Nie jest to słusna takiego rozniewiania przyczyna/ aby dla spalania budowania/ tak surowie lud miał być karany. A tym jeszcze mniej/ że Bojnice spalono nie do miasta miejsce/ dom niepobożności/ szalenstwa przechowanie/ które Bog sam potępił. Tak bowiem czytamy/ co przez usta Jeremiaśa Proroka mówi sam Pan w 7. Rozognie domowi/ kiedy wyrwane jest imie moje nad nim/ w którym wy macie nadzieję/ i w miejscu którym dał wam i Ojcom waszym/ i takom uczynił Gilowi. A odrzucił was od obliczności mojej/ takom odrzucił oycie wasze/ wszystkie pokolenie Efreim. A ty nie modl się za ten lud/ i nie pros im o miłosierdzie: i ani przystępuj do mnie za nimi/ bo cie nie wysłucham. Oto Bog zażąda modlitwy i prosić za tymi/ Cesarzu/ których się ty krzywdy chcesz mieć. Jakoż nas będzie mógł Chrystus ratować/ którzy za Żydami przeciwko Chrystusowi wojnę wiedziemy: Na takieś się nie porwa potwarz Żydowie/ którzy i Chrystusa fałszywie mi świadectwo zpotwarzyli: Na takieś się potwarz nie rzuci ludzkie i koto Bożich rzeczy klamliwi: Te uczyni Żydom wygra na nad Kościołem Bożym: to zwycięstwo nad ludem chrześcijańskim: To wesele/ Cesarzu/ niewiernikom: To świętość Bojniccy: To żaloba Kościołowi: Policz lud żydomski te wroczystości między siebie świętą. A ci którzy rozumieją że naszym prawom nie podlegli/ tak że prawa grzechami być rozumieją/ teraz się beda za takie mieć/ za których się i prawa Rzymskie zdejmować mają.

To porę Syrenius y dobrze.

Okręci
ciężstwo
nad Chy
rytąsem

Nie niebezpieczeństwo tego jest moc od zaciętych ludzi popisana/ dla chronienia się Żydowskiego towarzystwa. Co się czyni niebezpieczeństwo przeciw Chrystusowi i prawdom Jego: Piśe Tomasz Patriarcha Babiloński/ że w Paryżu jeden Chrześcijanin zastrawił Żydów świątyni. Niemając czy wykupić/ obiecał mu Sakrament który miał na bliska Wielkanoc przyjąć. Żyd/ on Sakrament wrzucił w kocioł pełny wrzacego oleju i wody/ bluznierstwi stawy nagrawając. Wzajął się w onym kotle dzieciętko na dobnusienkie/ dziwna chyłność oświeci/ która go Żyd chciał pograć/ wchraniać się. Patrzący na to Żydzi/ i zdziwiony się rzeczom niestychanym/ biegał matce o onym okrucieństwie oycowym/ ku małemu dziecku wypowiedza. Zbieży się ludu gwałt: Biskup Sakrament naswieca do Kościoła wężowie zaniósł/ Żydzieta się z matka pochrylił. Żyd na śmierć prowadzony Tak

A coż potym zroba Chrystus będzie mówił: Ciekła to rzecz/ że y twój wiara/ dla Żydów w niebezpieczeństwo idzie. Ktoż się ma za Bojnicę zdejmować: Chrystus którego zabili/ którego się zaprzeli: Czy Bog Ojciec będzie się o tych zdejmował/ którzy ani Ojca przyniósł/ ani Syna przyjęli: Radz o sobie Cesarzu/ albo mi za złe nie mierz/ radzić mi o sobie. Tobie niech się będzie wolno poprawić: mnie nie wolno nato przez spary patrzeć. To S. Ambroży.

A wśakoż nie tylko spolkow/ ale y roze Tomasz mow z Żydy kaze się S. Ambroży chronić/ i zysk w kazaniu 17. Żydowskiego się towarzystwa z Żydy. chronić mamy/ których y rozmowa jest wielkie pomaganie. Bo ci szuka się w ludzi wkradają/ w domy się wdzierają/ wchodzi na ratusze/ w domy sędziów y w przedom pokoiu nie dają/ y tym więcej mogą im sa niewstydliszy. A to nie nowa jest w nich wada/ ale zastrząle złe. Bo już y przedtem Pán y Zbawiciela naszego na ratuszu przesładowali/ y starościny sędziom potępił go. Na Ratuszu tedy przez Żydy niewinność bywa wciśniona/ tajemnicą wydana/ Boja chwała potępiona.

To z miłości y z poltowania krócie Chrześcijańskie/ y zbawienia niepowinno tych/ których sobie na swa strone Żydowie oczarują/ albo na postęgi zaciągają/ w tech przemow zamknął: aby każdy lotrostwa się y okrucieństwa Żydowskiego z historii/ zleknaszy/ y S. Ambrożygo wspomnienie wważywszy/ od spolkow się z Żydy hamował: y aby daley ludzie niewierni z ludu Chrześcijańskiego nie wykrzykali/ y Kościoła Chrystusowego w stomoty hánbe/ za samychże Chrześcijan przyczyna/ nie przywodził.

muta wolać poczyne/ nadzieje mając że przezeń miał być zachowany. Dano mu go/ alisć ogień z drzew nągotowanych porwarzyszy/ Żyd y z księgami spalił.

Nuż pod rok Pánski 1330. w Gusterowie Żydówka kręzona potkawszy się z bratową swą Kleazarową Żydówką/ prosiła aby do niej wstąpiła/ rzecze tedy: Boie się Boga swego/ y dla tego się od społeczności Żydy odłączyła. A Żydówka tedy rzecze: Ze cie dla występku z Bojnicę wyrzucano/ dla tego się do Chrześcijan wdała/ abyć wolnie swego wolej patrzeć było. Rzecze chręzo na: Pomniś kiedyś cie Sakrament od Chrześcijańki kupiony w Bojnicy kłoli/ a iam przy tym była/ y płacz dziecięcy słyszała: Zastrażyła miś krzywdą/ wyruszyło mi cudzo: y zaraz od was wcielszy/ do Kościoła biegała/ y miłosierdziem ze chrztem otrzymala. Zastępił niektórzy tych rozmow/ dano znać Księżciu Janowi: który Żydy kazał wziąć na meke. Zaden się Żyd ani Żydówka/ nie

Druga
historia

przy

przyznał Kazano szukać oney niewiaſty co
przedala Żydom Sakrament : dogoniono
ia/ y gdy ſie przyznała/ spalono. Poſtat krol
żołnierze do Eleżara ſtarſzego Żydowskiego/
rządzą / aby wrociliſy Sakrament / chrzeſt
S. przyia / a przy zdrowiu zoſtał. Rządza
Eleżarowej krolowa / aby meżá ſwego do
tegoż wiodła. Żyd rzecze ſenie : Bądź ſtatek
moja Małydo : wmiatać za prawde/
żaraz na tonie Abramowym ſiedziemy. Ogień
wielki napalono/ a żaby ſie vlekli/ y przyznali/
kiedy ſaden ſie tym nie wyruszyli/ drugie Żydy
w ogień powrucano : Eleżar ſuchemi oczy
má patrzymyſy kiedy żone w ogień wrzucono/
powiedaiać ſe nie niechciał przyćwko pra-
wodie mowić/ ieſt takſe spalony. On ſtatek
Żydowski wotpliwóſć czynił by to była chrze-
czona nie ze złoſci powiedziała. Dla tego y
kapłanowi/ y iey gárdle pogrożono/ ieſliby ſie
Sakrament nie nálaſzł. Niewiaſta pełna ná-
dzieie / poſtem y modlitwa ſie przygotowa-
roſy/ z wrzodem do Bożnice poſeſyſy y długo
ſukaſy / nálaſzła ſwiatość one ſkłem za-
kryta/ w rabel wwiniona / ná czterech mieſy-
ſcach ukrwawiona. Piſze to Krázyus w 8
księgach Hiſt. Wándalſkiej/ Rozd. 8.

Jeſt ſie czemu w tej hiſtorii przypatrzeć/
a oſobliwie Żydowskiej twaróſci/ jeſie nie
przyznaia / y tym ſobie wiare iednáia. Ale
ko chce tego ſila czytać/ czytaſy księge For-
talicium fidei, Nieprzyznaia ſie oni. pomni-
my Bochenſkie przed kilka lat.

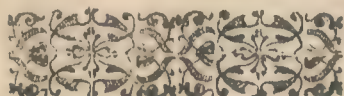
A ieſli to czynia Chryſtuſowi Pánu/ a ża-
nie weznia tego Chrzeſciánom : A ża nie
w náſzych oczách ich morderſtwa dziecinne/
Dziweczko we 12. lat ze wſi Cechr pod
Warka ná drodze wieczorem poimawſy po-
rzeżáli / krew wytoczyli/ Roku 1601 dnia 17
Máia. Woyciechá Ojciec dwuletnie dziecie
we wſi Podgorzu w Oczymá za 30. grzy-
wien kupiſy/ w Chelmeſkiej ziemi/ Jáku-
bel Żyd z Żydy ſwemi Kázińskiemi wme-
czyli Roku 1606. w Márcu / y raczke mu á
noſke wrzawſy w dol w wodę pod zamek
czek Márkuſowski podrzucili. Drugiego
Woyciechá z Winar z Podláſa czworlecie
go/ od Żydów przed rokiem 1600. zamordo-
wanego/ Kárdynał Mácieiowski ná poczár-
tku ſwego Biſkupſtwa Krákowski w trun-

nie cynowej w S. Janá w Lublinie położył.
W Wilnie ná przedmieſciu Symon piecle-
tnie páchole/ od Żydów Roku 1589. wme-
czon. We Zwoleniu roku 1607. 1. ie dziecie
Chrzeſciántki w bogiey z żydziety gráło : wy-
ſtrygli mu żydzi mieſá ná trzech mieſcach
pod goleniami/ y dali dwa ſelagi aby nieplá-
tało. Száło ſie y w Tarnowá coſ kolo Ro-
ku 1598. ále zágluſyli ſłotem. Y w Eſáſko-
wá Roku 1610. álbo 1611. ále niemial ſto-
ſil iako chcial X. Adam Gálecki Theologi/
Krákowski Profeſſor/ támeezni Pleban/ aby
ſie to bylo ſkaráło. W Kłobáwie Donat
ſeſclemi y z ſioſtra Dorota ſiedmiletnia w
wielki piatek od Żydów pórzeżani/ za Augu-
ſta Krolá Roku 1547. y weznioſe w Ká-
nonikow zakonnych pochowani : y tyſiać ty-
ſiecy innych/ ſwiádeza ſe Żydzi co rok dzie-
cie Chrzeſciánſkie zamorduia. F. Sixtus
Senen. Biblioth. ſanctę. l. 2. verb : Traditio-
nes. Martinus Polonus lib. 4. ſub Eugenio
3. Bonfinius lib. 4. dec. 5. Fortaliciu Fi-
dei lib. 3. conſiderat 7.

Ważać ſie oni y ná wielkie kiedy mogá :
nie tylko ono zá ſoki Ceſárzá zamordowa-
me Anieoſkiego Biſkupa Anaſtázego ſro-
mótnie/ w Niceforá w 18. 44. álbo zá Ro-
zroſá do 90. tyſiecy przez Żydy Chrzeſcián-
now pomordowanie / bo wieźnie tanio wy-
kupowali y zabiaali : ále y ono Gnieźniens-
kie 1609. Kłaſtoru ich náſcie / o tym
mowi : oktoſe ich oſmináſcie ſtrácono. Nie
bżiw Żydom/ máia po ſobie práwo : iako
wierza / tak czynia. Kłna trzykroć ná dzień
Chrzeſciány : ſwiádezy ſwiety Jeronim ná
Rozdział 5. Izaiáſa : dla tegoby rádzi ſeby
wycieła krew Chrzeſciánſka by o raz wſyſtá.
Mamy y my po ſobie práwo/ aby Żyd ſaden
pod gárdlem/ żadney rzeczy/ ná wzgárdę wiá-
ry Chrzeſciánſkiej / czynić ſie nie wáżył.

Ále tak ſa nieſzczeſliwi Żydzi/ je by nagro-
zey weznili/ tedy z nich ſpráwiedliwoſć być
niemożet choć dáia to temu to o wemu / á ono
przyćie wſyſtko ſie im ſucho odrze. W Pána
Bogá káždy grzech odnieſie karanie : dla te-
go teſ o niekárnoſć Żydowſka / y nam ſie
Chrzeſciánom doſtawá. O tym teraz do-
ſyć. Zápiſal ſie proſny pápiet.

Okręcen
stwo ná
Chrzeſci-
ány.

O myśli tak poprawić co świeckiego/

a znaczyć skrone pierwośa/ b wtora : f. karte : w. wiersz.

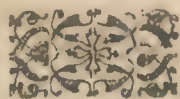
Arta 25. b wiersz 12. f. 25. b w. 5. Euphorbia. f. 33. w Rozsiedku w. 3. Ganges. Od 40. aż do 45. poprawić liczbę. f. 43. na brzegu 99. laundale. f. 44. na brzegu / Alchimico opere destillatum f. 59. a Bernd, ma być Feracius. f. 74. b Raymondus Lullus, v. Ponca. 79. b na brzegu na Poncu / Elixir. 92. po nim ma być 93. f. 97. b Theophrastus, w. 14. w. 18. Matematyka. To nieprawda. Ma być. Matematyka. Do Mathema po Grecu znaczy dyscyplina, doctrina, eruditio, umiejętność / nauka / ćwiczenie / Etoż kiedyby był umiał / niepomylełby był tak grubie. w czasie kopania siół / f. 226. v. Ponca Mieszko w domu 13. także na f. 227. w domu 13. 14. 15. także f. 241. w domu 27. 25. y na f. 118. w domu 28. y na f. 179. w. 11. w domu 28. Dwa to wszystko y nieumiejętność / bo niemają domow jedno 12. Cztery są części świata / Wschod / Południe / Zachod / Północy / Każda ma parędeł / arzydeł / fontek / y tak są 12. części / y 12. domow. Działywie tedy trzeba gwoli prawdzie / nie gwoli sekcie / Ma tematu wspominać / potrzebne do siół. A prawdziwie f. 115. Kląszo / czemu siół nie zawsze czynia co obieca : i nie według czasu / pod pewnymi znakami niebieśmi / Etoż podległy / bywało zbieranie y kopanie.

Karta 136. dwakroć / zostawić / tylko wiedzieć / aż do f. 253. f. 138. w. Czas kop. w. 4. na Poncu nie trzeba punktu. f. 150. Sison / Sinou. po f. 199. ma być 200. f. 201. Peucedanum, f. 208. w Roz. na Poncu / przeciwne Euforbiowi. 225. Correctium. Poprawa. 226. w. 5. Hercula, f. 265. Denteria maior, Herba vacca. f. 266. w. 1. Grekowie Orobanche. f. 273. Eupatorium graecorum verum, Hepatorium. f. 281. Sadziec / stąrzec / S. Kuneg. trank. f. 286. Costus hortenals f. 294. rozsiedku / w. 1. mieć rodzajem. f. 317. w. 10. przyszywnik / od f. 351. poprawić liczbę aż do 361. f. 62. Charephyllon femina. po f. 416. ma być 417. f. 439. erraticum syl. f. 463. nigellastrum. f. 547. v. Ponca / Ruta syl. po f. 548. ma być 549. Karta 557. Alyssa. f. 562. Carduus. po f. 569. ma być 570. 571. 572. f. 584. Roz. 68. Turpethum Ser. f. 597. dwakroć / f. 601. Scratolotes. f. 609. Siciliana. f. 610. Oxymirina. f. 615. w Roz. w. 3. napum. w Roz. 88. Pseudobunium f. 621. Pseudosthratum. f. 622. Cyclaminus. po f. 634. 635. 636. f. 675. Anonis. f. 676. Leucacantha. f. 677. Tragacantha. f. 689. Ballote, marrub. także b w. 13 Citronella. f. 696 w. 3. Liliago Cordi, Crinagrostis. f. 749. Daucus mag. daucus Italo. Chymistis. f. 751. Hemerocallis. f. 757 b v. Ponca / Phyllon f. 760 / b Roz. S. misdy. f. 770 / Roz. 79. Nymphaea Nemifar. y f. 773 / Nymphaea lueta al. Nemifar. f. 843. Muscus scoparius & erectus. f. 870 / a w. 3. od Ponca / K. nauti. f. 873. Lepidium. f. 874 / Ranunculus. po f. 904 / 905. f. 956 / Tragus Cerealis. f. 979 / Hordei fructus ferica. f. 984 / Sicera, Sicentes vinum, Ceria. Zda się nie dostać na Poncu / wszystko spełnia. Robi niedbale miał drukarz / y / sam nie umie ni Łacińskiego ni Polskiego. 985. Tritico speltum. f. 1025. Cicer sylvestre. f. 1074. Cactalis, Petr. niżej b Cactalis altera, Lapula arvensis rubea. po f. 1162. ma być 1163. 1164. f. 1164. Zacintha. f. 1193. Carefolium Syriacum, Cilicium. f. 1345. Tragus. f. 1372 / Roz. 89. Psincki ogrodne wysokie : Te sąletem zowiemy / Włoszy Belladonna. f. 1405. obraz opak / ma się siele zwiścić. f. 1431. Fumaria. f. 1495. Catapucia minor. f. 1519. Philothrum. f. 1526. Filix querna.

Wnieśliych omelek każdy się domysli. Imiona siół z rejestru poprawić Ortografis sta Drużarzom dąruis.

Do Rejestru przypisać /

Achillium, Chrysites, Supercilium Veneris,	Fol 607	Alchimistowie y quinta essentia /	332
Confirma maior,	257	Driaktyw Amiecha Prola /	422
Elaterium,	1475	Istność 33 siół /	333
Hazar,	185	Krwawnik wodny /	607
Matri sylua,	1272	Kucmerta Ormiańska pachniaca /	268
Millefolium aquaticum,	607	Kozia stopka /	112
Opium,	1361	Młsiół Turecki /	136, 1362
Opodylus,	185	Sezyryca / ziebro / białe ziebro /	315
Phyrama, Thraustron,	1216	Stąrzec /	281
Sementina, semenzina, Zinę semen,	360	Szmer / Rozmaryn / zęsti /	171
Zedoarię semen,	360	Szorbach / Skorbut /	617
stellaria aquatica, Virga aurea aquatica,	281	Trzemdala /	108
		Wasserrfenchel / Wassergrab / Fenchel grab /	607

INDEX LATINVS PLANTARVM

hoc libro descriptarum.

A.					
A Biga	832	Alchermes,	1344	Androsaces,	976
Abrotanum foemina,	372	Alchimilla,	826	Androsamum,	834
Abrotanum mas.	366	Alcibiadium,	1295	Anemone,	877
Abscella, Ascella,	273	Alga,	1419	Anethum,	420
Absinthium,	337	Alica Olyrina,	956	Anet. sylvestre tortuosum,	23
Aegyptium,	360	Alica vera,	952	Angelica,	85
album,	358	Alicacabum,	1374	Angelica magna,	103
arborefcens,	357	Alifna,	825	Angelica scandiaca,	98
fatuum, insipidum, umbellifera,	358	Alix,	952	Anguric,	2187
rum,	359	Alkekengi,	1374	Anisum,	404
marinum, seriphium,	821	Alkermes,	1344	Anonis,	673
Abutilon,	672	Alleluia,	699	Anonium album,	1409
Acanthium, Acanthus,	673	Alliaria,	707	Anonium luteum,	1410
Acanthus nostras,	1170	Allium,	1226	Anserina,	290
Accipitrina,	557	Allium anguinum,	Ibid.	Anserinus pes,	1458
Accisleron,	1404	Allium vrlinum,	1231	Anteforbium,	209
Acetabulum,	1094	Alnocyminum,	151	Anthora,	1385
Acetosa,	1318	Alnus nigra baccifera,	1528	Anthyllion, Anthyllis,	779
Achillea,	519	Alphitis, Alphitum,	979	Anticellion,	Ibid.
Acinus,	1381	Alscebram maius,	1493	Antirrhinum,	592
Aconitum, 2. pardalianches,	1383	Alscebram minus,	1490	Antithora,	1385
1. Licoctonum,	1384	Alfina,	1400	Aparine,	556
4. tertium Matthioli,	1385	Althca,	818. 821	Aphaca,	1154. 1237
5. VI. VII.	1386	Altharaxacon,	1154	Aphyllon,	265
3. saluciferum,	519	Alum Plinii,	255	Apiastrum,	689
Aconos,	19	Alypum,	1517	Apios,	1510
Acorum,	942	Alyma, Alyssum,	557	Apium aque, palustre, rusticu,	1078
Aetio,	585	Amaracus,	510	aruenfe, rubeum,	1074
Adiantum,	589	Amaranthus,	375	grande,	1086
Adiantum aureum,	590	Amar. citrinus,	1354	hortense verum,	1065
Adiantum rubrum,	950	Amar. purpureus,	1355	Macedonicum,	108
Ador. Adoreum,	992	Amaracus,	510	montanum, saxatile,	1081
Aegilops,	1017	Amarifca,	803	Syriacum,	150
Aegoceron,	113	Ambrosia,	729	Apocynum repens,	1392
Aegopodium,	1015	Ami, Amium,	445	Apocynum stans,	Ibid.
Aera,	1422	Amidum, Amylum,	957	Apollinaris herba,	1364
Aethiopsis,	637	Ammi,	445	Apoplectica herba,	832
Agaricus,	216	Ammiofelinum,	448	Apostematica,	1362
Agasyllum,	286	Ammium adulcerinum,	Ibid.	Aquileia, Aquilina,	901
Ageratum,	335	Ammoniacum,	216	Arabis,	1216
Aglaophondes,	273	Ammonus,	2141	Araetis,	1237
Agrimonium,	290	Ampeloprasum,	1220	Aracus,	1028
Agrim sylvestre,	1235	Ampelos leuce,	1519	Arcella,	273
Agriocastanum,	832	Amplexicaulia,	1515	Archangelica,	85. 98
Aiuga,	1314	Anagallis,	382	Arch. alba,	1409
Aizoom vrend,	264	Anagallis aquatica,	1134	Arch. lutea,	1410
Alabastrica,	859	Anagyris,	741	Arctcin,	1426
Albuena,	821	Anarrhinum,	592	Arction,	1427
Aleza,		Anchusa lycopsis,	1296	an Arcton montana,	Ibid.
		Anchusa minima onor	Ibid.	arenaria	1141
		Anchusa onoclia,	1294	arenaria renca,	955

INDEX.

[illegible]

Caput

I N D E X.

Caput gallinæ,	826	Chumædrys, chamærops,	571	Clymenum peregrinum,	609
Caput monachi,	1154	altera fœmina,	574	Cneoron,	593
Cardamantice,	1215	Chamæiris,	14	Coccum infectorium, cocculus ba-	
Cardamina,	1137	Chamælea,	1501	phica,	1542
Cardamine sylvestre,	1209	Chamælea Germanica,	1461	Cochlearia,	616
Cardiaca,	910	Arabum triccocos,	1463	palustris,	1133
Cardiaca repens,	1375	Chamæleon albus,	661	Celidonium, calidonium,	890
Cardoneellus,	362, 1413	niger,	663	Colchicum,	1396
Carduus albus, lacteus, lactarius,		Chamæleuce,	710	Orientale,	1397
Mariæ,	676	Chamelinum,	1442	Collutea,	840
Carduus benedictus, sanctus,	362	Chamæmelum,	792	Colocasia,	1028
non aculeatus,	669	fœtidum,	803	Colocynthis, coloquinida,	1512
Carnabadium,	1388	Romanum utrumq;	802	Colubrina,	626, 1255
Carota, Carotes, Carotis, Cary-		Chamæplatanus,	172	Colus rustica, agrestis,	561
tes, nigra, rubra, alba,	1058	Chamæparus,	610	Colymbas,	1270
Carpesium,	55	Chamæpeuce,	171	Coma,	1239
Cartamus, cnicus,	1526	Chamæpytis,	832	Comarus,	1329
Carui, Caros, Carum,	413	Chamæyce,	1498	Concordalis,	881
Caryophyllata,	266	Cheiri,	754	Concordia,	273, 881
Caryophyllus indicus,	899	Chelidonium aquaticum,	710	Condisi Arab,	620
Castanea porcina, terra,	1235	maius,	890	Conferua maior,	257
Castrangula,	1410	minus,	897	Conila, cunila,	470
Cataputia maior,	1486	Chenopodium,	1458	Conilago, conyza,	746
minor,	1495	Chermes, cramesinum,	1343	Confiligo,	1472
Cathanance,	123	Cherua minor,	1495	Consolida aurea,	236
Cattaria,	498	Cherulla,	1059	ceruina,	281
Cauda equi, equina,	1338	Chondrilla,	1165	dentaria,	264
Cauda leonis,	1232	Græca,	1164	maior,	257, 262, 783
Vulpis,	879	Chondrus, candarusium,	952	media,	260
Caulirapa, caulorapum,	1116	Chrysanthemum,	374	Saracenica,	ibid.
Causimon,	135	latifolium,	825	Convolvulus, cæruleus,	1326
Celia,	984	peruanum,	1528	maior,	1323
Cenchrus, tenchrus,	1005	Chrysogonum,	308	marinus,	1117
Centaureides,	467	Cicer,	1023	niger,	1327
Centaureum luteum,	661	Cicera, ciceria, cicerites,	984	Corago,	1289
maius,	654	Cicerbita aspera,	1144	Coralloides,	264
minus,	656	Cicercula,	1023	Corallina,	1417
Centummorbia,	301	Cichorium, cicorea,	1157	Coriandrum, corianon,	449
Centumnodia,	322	bulbosum,	1165	Coris,	831
Centunculus,	718	Constantinopolitanum	polyr-	Cornulaca,	1345
Cepa, cepe,	1221	rhizon,	1185	Coronaria,	1528
Cepæa,	792	domesticum,	1149	Coronæ veneris,	1135
Cerafeonium,	736	porcinum,	1b d.	Coronium,	1474
Cerefolium, cherephyllon,	1196	verrucosum,	1164	Coronopus, ceruicornu, cerui-	
Cilicium, Syriacum,	1193	Cici,	1486	cornia,	1141
sylvestre,	362	Cicuta, cicutaria,	1389	Coronopus sylvestris,	1143
Ceruarial alba,	132	Cinara,	669	Corrigiola,	322, 325
rubra, Sardinica,	135	Circea,	734	Cortusa herba,	251
Cervi ocellus, pabulum,	129	Cirsium,	1448	Costus herba,	492
Cestron,	817	Cissophyllon,	559	Costus hortensis minor,	286
Ceterach,	777	Citrigo, citronella,	689	niger,	85
Chalbane, chalbanum,	210	Citrullus,	1187	Cotonaria,	1422
Chalcanthemum, chalcas, cha-		Clavellata herba,	1453	Cotula fatida,	803
lectis,	374	Clematis daphnoides,	318	Craca,	1028
Chamæactæ,	1508	vrens,	320	Cracca,	1137
Chamæcyssus,	613	Clinopodium,	666, 567	Crassula,	605
Chamædaphne,	1462	Clymenum,	1271	Cratægogonum,	757

INDEX.

[illegible]

INDEX.

stre, Frumentum amyleū,	955	bulbosa,	1436	Gratiola, Gratia Dei,	67
Faranum, farfagium,	710	3. Corydalis,	1338	Grauedinaria,	401
Farina amylea, 957. crassior,	953	Furfur,	594		
hordei fricti, tosti.	979	Fusus agrestis,	561		
volatica, volatilis molédini,	993				
Fasioli,	1034				
Fermentum,	941. 998				
Farrago,	913				
Ferruminatrix,	1315				
Ferula galbanifera, syriaca.	210				
maior, prima,	178				
mas,	161				
minor, ferulago.	178				
sylvestris; ferulago.	182				
Ficaria.	1410				
Filicula herba.	123				
Filipendula.	736				
Filix. 1523, fœmina.	1524				
querna.	1526				
Filicula,	1bid.				
Flamula, Iouis,	316				
Flos ambarualis, 597. Amoris,	1355				
bellius.	783				
Caryophyllorum,	1242				
frumenti,	1175				
hepaticus,	1309				
Indicus, Tunetanus, Africana-					
nus.	899				
M Magdalene,	36				
omnium mentium,	1330				
folis,	236. 1528				
Trinitatis,	1453				
Faniculum,	377				
erraticum, equinum, grande,					
sylvestre,	397				
marinum,	1138				
montanum,	401				
porcinum.	23. 195				
Fœnugræcum,	1017				
Fœnum Burgundicum,	1311. 1241				
Fontalis,	774				
Fraga, fragaria, fragium, fraga-					
ria.	1329				
Fragaria alba,	1bid.				
Frangula,	1528				
Fraxinella,	106				
officinarum,	1345				
Fraxinus pumila,	106				
Frumentum,	927				
faginum,	1004				
Indicum, Turcicum,	961				
Saracenicum,	1004				
Fructus terre,	1329				
Fucus marinus,	1419				
Fuga dæmonum,	827				
Fullonia herba,					
Fumaria, fumus terre,	1431				

INDEX.

fatiua

INDEX.

[illegible]

I N D E X.

Oleastrum,	1089	Indicum, locale,	1011	alterum, foemina.	201
ceruſium,	129	ſylueſtre, panicula, ſylueſtris,	1013	Phalangites, phalangium,	696
Olyra Plinii,	955			Phaloris, phaleris,	813
Omelitidis, Omelyſis,	979	Panis candidus, primarius, ſiligi-		Phaſeolum,	1446
Onagra,	1443	neus, triticeus,	936	Phaſganium,	599
Onobrychis,	826	Panis cibarius, ater, ſecalicius, ſe-		Phellandrium,	1280
Onochilos,	1295	calinus,	919	Phleo, phleum,	1270
Onoclia,	1294	Ordeaceus,	983	Phlomis,	770
Onomis, Onoſma,	770	Panis porcinus,	622	Phlomoſis,	1422
Ononis,	673	Speltaceus, ſemidalites, zeace-		Phoenix,	1337
Ophioſtonum,	189	us,	955	Phu,	48
Ophioſtemon,	1bid.	Papauer cornutum,	1363	Phucadium, Phucas, Phocadium,	
Ophioſtemon,	630	erraticum, fluidum, rubeum,		Pinum,	684
Ophioſtemon,	1226		1358	Phyllitis,	694
Ophris,	1472	ſatium,	1359	Phyllon, Bryon,	757
Ophthalmica,	1334	ſpumeum,	1363	Phyteuma,	1299
Orchis,	759	Paralyſis Alpina,	254	Piloſella,	906
Ordeum, Hordeum,	965	Paris,	1386	Pimpinella,	62
Oreofelinum,	1081	Paritaria, parietaria,	855	Italica,	81
Origanida,	518	Paronychia,	1353	minor, II. foemina,	75
Origanum,	470	alba,	1409	nigra, hirsuta,	78
aquaticum,	273	Parthenium,	805	Pinaſtellum,	132, 195
Heracleoticum,	470	Paschatum,	783	Piper apum,	19
ſylueſtre,	471	Paspale, Paspalus, Piſtum,	1005	aquaticum,	1248
Ornitogalum,	1233	Pastinaca,	1053	Piperitis,	1215
Orobanche,	1232	erratica,	1055	Piſmaria,	34
Orobis,	1039	lutea ſatiua,	1062	Piſum, maius, minus,	1030
Oryza, oryſa, oryſum,	1000	Pecten veneris,	1199	Pityuſa,	1493
Oſmada,	770	pedicularis herba,	1478	Planta maxima,	1528
Oſmunda regalis,	1523	Pentaphyllum,	294	Plantago,	1129
Oſtutium nigrum,	253	Pepus, Peplium,	1497	Alpina,	825
Oſyris,	395	Peplus,	1496	aquatica, ſylueſtris,	1133
Othomarathrum,	397	Pepo,	1184	Platanus aquatica,	1510
Othonna,	898	Pera paſtoris,	1212	Plumbago,	1245
Iralorum, Lacunę,	899	Petricium,	855	Podagrallini,	1515
Oxalis,	699, 1094	Perfoliata,	1429	Podagraria,	113
Oxymirſine,	410	Perforata,	827	Pœonia,	785
		Pergalium,	881	Polemania,	106, 303
		Periclymeon,	1272	Polentum, polenta,	979
		Periploca repens,	1393	Polium,	703
		ſtans,	1392	Pollen,	993
		Perpedium,	448	Polycarpum Hippocr.	757
		Perſicaria,	1248	Polyenemum,	565
		Perſonata, perſonata,	1426	Polygala, polygalum,	597
		Pes caprę	113	Polygonum,	322
		cornicis, miluius,	1141	foemina,	324
		leonis,	326, 841	minus,	325
		leporinus,	1284	Polygonatum,	1260
		locuſte Auicennę,	1044	Polypodium,	1514
		lupinus, leoninus,	846	Polytrichum Apulei,	589
		pulli, gallinaceus,	1074	aureum,	1bid.
		Pestilentię radix,	710	Poma Æthiopica,	1380
		Petefites,	710, 1428	Pomum amoris,	1bid.
		Petroſelinum, vide, Apium.		Pomum mirabile, Ieroſolimita-	
		Estreaticum,	1083	num,	1522
		marinum,	1139	Populago,	710
		Peucedanum,	195	Porcellia,	1168

P

Palladia herba,	1364
Palma Chriſti,	764, 1486
Paludapium, Pedium, Pupilla o-	
culi,	1078
Pampinula vera,	75
Panaces Aſculapium,	234
Panaces Aſculapium,	1bid.
Panaces Angelicum,	55
Pharnacum,	304
Panaricium,	1409
Panax Heracl. um, Hercule-	
um,	225
Paneratium,	868
Panicum, Panica,	1009

I N D E X.

Porrum agreste, vineale,	1220	Macedonica rosea,	1337	Saliuaria herba,	158
Capitatum,	1217	pestilentie maior,	710	Saliunca,	42
Portulaca, porcellana,	1120	minor,	708	Salsirola, Salsifera,	310
agrestis,	1497	Radix spiritus sancti,	85	Salvia,	482
Potamogeton,	774	Ranç morsus,	774	Salvia vita,	1353
Potentilla,	290	Ranunculus,	874	Sambucus,	1505
Poterium,	671	dulcis, esculentus, oleraceus,	876	aquatica, Rosea,	1510
Prasium,	686	Raphanus,	1046	Sampfuchus,	510
Primula veris,	1423	sylvestris, rapistrum album,	1051	Sanamunda caryophyllata,	266
Proserpinaca,	322	Raphanus maior, marinus, obfo-	1052	Sanaria,	246
Prunella,	162	niorum,	1052	Sanguinalis foemina,	314
Pseudoaconitum pardalianches,	1382	sylvestris, piperitis,	1215	Sanguinaria,	322, 1212
Pseudoacorum,	15	Rapum,	1041	Auicemne,	1143
Pseudoanchuta,	1296	Rapum longum,	1043	Sanguinella,	1313
Pseudoapios,	1311	Rapuncia, Rapunculus, Rapuncu-	1044	Sanguisorba,	71
Pseudobunium,	615, 1210	la,	1044	Sanguis draconis,	1093
Pseudodictamnium,	111	Reseda,	127	Sanicula,	246
Pseudoeleborus,	1472	Rhabarbarum Monachorum,	1090	alpina, monrana,	251
Pseudohermodystylus,	1399	Rhaponticum,	641	foemina,	253
Pseudomelanthium,	463	Rhodia radix,	1337	quinesolia,	264
Pseudomyagrurn,	1442	Rhododaphne,	1393	vrli,	254
Pseudonardus,	39, 42	Rhododendrum,	Ibid.	Sarcocolla,	223, 881
Pseudorchis,	1472	Ricinus,	1486	Satarium,	195
Pseudopanax Chironium,	236	Robus,	927	Satureia,	505
Pseudosmyrnium,	1089	Rocca, Rogga, Dod.	93	Satyrum album,	763
Pseudostachys,	694	Rocella, Rorida,	330	basilicum, regium,	764
Pseudostrophium,	621	Ros solis,	Ibid.	erythronium, erythronicum,	762
Philochrum,	1519	Rosa dominarum, Mariana, rosula	575	trifoliatum,	762
Piora,	1263	caelestis,	575	Saxifragia hircina,	62
Pternica,	619	Rosmarinus herba,	161	rubea,	736
Pteris n, Pteris,	1523	Rosmarinum coronarium	167	Saxifragia Matth.	1277, & seq.
Picifana,	981	Bohemicum, sylvestre.	171	Scabiosa,	1262
Pulegium,	476	Robia sativa,	814	Scammonea, Scammonium,	1498
agreste off.	565	Rubus,	1310	Scandix,	1199
Pulicaria, pulicaris herba,	746	hircinus, Ideus,	1345	Seebram,	1493
Pulmonaria,	1351	Rumex,	1090	Sceptum morionis,	733
altera, maculosa,	1352	sanguineus,	1093	Schanos,	1347
Puls, pulicula, pultarium,	953	Rufcus,	610	Scilla, squilla,	864
Pulsatilla, pulsatillus,	879	Ruta,	522	Scitpus,	1313
Pyrethrum,	158	capraria,	513	Sclarea,	767
sylvestre.	619	montana,	527	Scolopendria, splenium,	777
Pyrola,	1282	muralis, muraria,	585, 1353	Scolymus,	669
		pratensis,	1280	Scopæ studiosorum,	597
		sylvestris.	547, 551	Scotdum,	705
		Rutinalis herba,	172	Scorodoprason,	1231
		Ryzum, Rysum,	1000	Scorpioides, scorpius.	1346, 1531
				Scorpiurus,	1529
				Scorzonera,	1249
				Scrophularia,	1410
				foemina,	1252
				minor.	897
				Secala, secalc, secla, filigo,	913
				Securidaca,	768
				montana.	769
				Sedum maius, minus, minimum,	1402, & seq.
				Selago,	612
				Selinum,	

I N D E X.

Selinum agrum,	1089	Soldana, soldanella,	1117	Taura, thora, tura,	1382
Semen, semen adorem far,	950	Solea equina,	769	Taxus,	1391
Sementina, semen sanctum,	360	Solidago, 257. 260. minor,	783	Telephium,	905
Seminalis,	322	Saracenica,	200, 304	Telis,	1017
Semperuium, vide Sedum.		secunda.	306	Terminalis,	667
Sena, sene, senna,	837	Sonchites,	1170	Terra merita,	486
Senecio, 1413, maior,	1415	Sonchus,	1144	Tertianaria,	486
Septifolia, Septifolium,	308	Sophia,	1416	Testiculus canis, vulpis,	759
Serapias,	761. 764	Sorbastrella,	81	alter,	761
Serapinum,	2002	Sorgum,	1011	Tetrahit,	1315
Seris sativa, vide Endivia,		Sparganium,	1288	Tetrangura,	1187
longifolia,	1165	Spartium,	1479	Teucris, tencrium,	569
porcina,	1169	Spatula fetida,	17	Thalicttrum, thalestrum,	1476
somnifera, vrinaria,	1154	Spelta,	950	Thapsia,	182
Serpentaria,	301. 1255	Sphondylis, sphondyliu,	172. 673	Thelypteris,	1524
Serpentina,	1143	Spica Aegyptia, Arabica,	668	Theriacaria,	48
Serpillum, 508. Romanum.	499	Celtica,	37	Thesium Theoph.	1436
Serratula,	571. 1247. 1254	hortensis alba,	39	Thlaspi,	1211
Sertula campana vera,	514	Indica,	30	Thora napellus,	1387
communis.	517	sarmatica.	143	Thora, vide, taura,	
Seruilla, serulla, siser album,	1059	Spicanardi, Nardus, Italica,	39	Thyrus,	1015
Sesamoides magnum, paruum, syl-		Spicata, stachyres,	774	Thymbra,	305
uestre,	1473. 1474	Spina alba,	667	Thymelaa,	1503
Sesamum,	1014	purgatoria,	682	Thymoleon,	135
Seseli Aethiopicum primum,	147	Sponia solis,	1529	Thymalus, Thymium,	1391
alterum palustre,	149	Stachys,	693	Thymus, thymum,	499
Seseli Creticum, 142. vulgare,	132	Stagonitus,	210	Tipha aquatica,	733
Seseli Masiense,	132	Staphylenus,	1053, 1055	Tithymalus characias,	1488
Peloponnesiacum,	144	Staphysagria,	1478	Cyparissias, dendroides,	1490
peregrinum.	147	Stataria herba,	195	helioscopius, paralus,	1489
Sferracuallo,	769	Stella Attica,	1445	myrsinites,	1488
Sicera, sicerites vinum.	984	Stella maris,	1141	platyphyllos,	1491
Siciliana,	609	Stellaria,	326. maior. 1445	Tomentum,	718
Sideritis Achillea,	1318	Steruntatoria,	619	Tordylium,	132. 142
Heraclea, &c.	1315. & seq.	Stæba, stæbe,	1270	secundum.	144
Sigillum Salomonis,	1260	Stæchas, stichas,	468	Tormentilla,	308
Siliqua,	1014	Stachas citrina,	1354	Tragacantha,	677
Sinapi,	1203	Storea,	733	Tragium, Tragoceros,	1345
Siphonium, vide, auena.		Stratiotes chyllophyllus,	601	Tragopogon,	1239
Siser album, satium minus.	1059	aquaticus peregrinus,	609	Tragoriganon,	475
erraticum,	1061	Struthium,	620	Tragoselinum,	62. 75
luteum, baucias,	1062	Sucaisa, vide, Morsus diaboli.		Tragum,	106
Sison, Sinnus,	150	Succodus Anicenne,	1456	Tragus,	1346
Sisymbrium aquaticum, vide, Car-		Succus Medicus, Syriacus,	192	cerealis, frumentaceus,	958
damine. (menta,	1135	Supercilium Veneris,	601	Trasi,	1234
Sisymbrium hortense, Sisymbria		Sycionia,	1512	Tribulus aquaticus, terrestr:	1274
Sium aquaticum,	1034	Sylphium,	103. 187	Trichomanes,	590
Smilax, arbor,	1391	foetidum.	192	Trifolium absol: praten. 698. aceto-	
aspera, nicophoros,	1327	Symphiton dentarium,	264	sem, 699. asphalt: bitumi: 697	
hortensis,	1034	petreum,	255	Trifolium Burgundicum, 1241. 1311	
levis.	1323	alterum, mas.	257	cervinum, 281. magnum, nobile,	
Smyrnium,	100	Symphoniaca,	1364	702. odoratum, 517. 701. 1439	
verum, Dios.	102			Trinacria,	182
Sol Indianus,	1528			Trinitas,	720
Solanum hortense,	1370			Triorchis,	761
maius, bell.	1372			Tripolium,	584
manicum, fl.	1373			Trisago, Trixago,	571
verum, licacabum,	1374			Triticospeltum,	985

T

Tages Africa,

Talus,

Tanacetum,

Tapsus barbatus,

Triticum,

Reieſtr.

Triticum,	927
amylenum.	955
Triticum Aſiaticum, Indicum, Mai-	
zium, Turcicum,	961
houinum, vaccinum,	1441
hircinum,	104
Sorginum,	1011
Tubera cerui,	911. 1235
Turbit nigrum,	1493
Turpetum ſerapionis,	584
Turritis,	Ibid.
Typha paluſtris, lacuſtris,	733
cerealis, frumentacea.	986

V

Vaccaria,	1441
Valeriana,	48
Veneria,	817
Veratrum, vide Elleborus.	
Verbasculum,	1422
Verbascum,	1419
Verbena,	847
Verrucaria,	1529
Verticularis herba,	172
Veſicaria, vel Halicacabum.	
Veronica coronaria,	1242

Vicia,	1028. 1237
Vinca peruinca,	318
Vincetoxicum,	559
Vinciboſco,	1272
Vineago,	855
Vinum hordeaceum,	984
ſicerites.	Ibid.
Viola alba,	754
lutea,	1451
mariana,	1285
matronalis,	756
Trinitatis.	1453
Viperaria, viperina,	1240
Virga aurea ſerratis foliis,	306
Viſnaga,	1195
Viticella,	1522
Vitis alba, viticula,	1519
Vitis nigra	1521
Vitis ſylueſtris,	1518
Vlmaria,	1487
Vmbilicus veneris maior,	1404
Vngula caballina, equi,	708
Vniſolium,	1310
Voluerum maius,	1272
Vrceolaris,	855
Vrinarium,	1154
Vrtica acrior, maior, Italica, Ro-	

mana, agreſtis, hortulana, mi-	
nor,	1406
Vrtica foetida, iners, labeo, mor-	
tua,	1403
Vrtica iners ſecunda laſtea,	1409
Vſnen.	1109
Vua botrys, herba,	730
Vua paris, lupina, verſa,	1386
Vuularia,	1457

X

Xanthium,	599
Xilon,	1022
Xiphidion,	1288
Xyris,	17

Z

Zacyntha,	1162
Zea,	161. 950
Zea amylea,	955
Zeopyrum,	985
Zizania, Zizanium,	1015
Zyma,	998
Zythum, Zythus, Zethum,	984

R E I E S T R

Ziôt w tym Zielniku opisałych / porządkiem
obiecādła

A	
Acarif/	na karcie/ 637
Alfermes/	1344
Aminek/	445
Polſki.	448
Ammoniak/	216
Angiełſki tran/	825
Apiekarſki orzech/	1481
Archanieliſki/	98
Arceyſtegiel/	98
Armoniak/	216
Aronowa broda/	631
B	
Babczy czosnek/	1231
Babia upa/	1138
Babia łagoda/	1460

Babia ſol/	1138
Babczeby/	264
Babi mure/	841
Babka/	1129
Babka wodna/	1133
Balsamka/	1521
Banie/	1177
Barbary S. ſiele/	1210
Barbora/	1210
Barſez/	678
Barſez pſonny/ wodny/	172
Wloſti/	672
Barwinek/	318
Bawełna z drzewkiem/	1022
Bawełne drzewo/	732
Bazanka/	1532
Bazanowiec/	1157
Bazyli/	47
pſonna/	1301
palna.	519
wodna.	1301

Bdly/	1393
Benedykt/	266
Der/	1009
Bernardinek/	562
Bez/	1504
Bezkwiat/	1285
Biedrzeńiec/	62
czarny/ 78. mureſſy/ poſpol.	75
Biała maćica/	1519
Bielmok/	880
Bielur/	1364
Bindasy/	812
Błagacz/	14
Bławat/	
Błuszczyk/	
poſiemny/	
Błuszczyk/	
Bobi/	
Faminy/ 790.	
wodny/	
Bob cwnik/	

Reiester.

[illegible]

Reiestr.

[illegible]

Reiestr.

[illegible]

Reiestr.

Pietruśnik/	1074	Prosiennik/	Tamże	Rumien smierdzący/ psu/	703
Pietruśka/	1065	Prosińska/	1149	Rutá/	521
Pietruśka Măcedonska/	1083	Prosińska/	Tamże	Rozia/	553
Pietruśka polna/	1074	Pręszyniec/	316	leśna/ gorna/	547
Piołyn/	337	Pręszynica/	1313	polna/	1430
Piołyn biały/	358	Pręszynik/	316	stólna/	1353
Piołyn drzewny/	357	Pręszyniec/	1428	Rutewka/	553
Piołyn Egiptski/	360	Pręszyniec/	1503	Ryż/	999
Piołyn glutny/	360	Pręszyniec/	1338	Ryż ziemiecki/	988
Piołyn gluchy/	358	Pręszyniec/	1519	Rzasa stólna/	775
Piotra S. Iryna/	883	Pręszyniec/	1520	Rzasa wietrzna/	1404
Piotra S. Jele/	Tamże	Pręszyniec/	683	Rzasa wodna/	1401
Piretrum/	157	Pręszyniec/	1272	Rzep/	599
Pręszynica/	1423	Pręszyniec/	101	Rzasa dżika/	1044
Piwo/	242	Pręszyniec/	741	Rzasa dżika/	1116
Piwo ieczmiennie/	984	Pręszyniec/	1413	Rzasa dżika/	1043
Piwonia/	784	Pręszyniec/	1415	Rzasa dżika/	1043
Płesnik/	746	Pręszyniec/	1411	Rzasa dżika/	Tamże
Płodzien swojski/	680	Pręszyniec/	326	Rzasa dżika/	568
Płodzieniec/	757	Pręszyniec/	Tamże	Rzepik/	273
Płodziśmiec/	757	Pręszyniec/	1306	Rzepnik/	615
Płodziśk wlości/	1220	Pręszyniec/	1215	Rzepniczek/	615
Płomyk/	335	Pręszyniec/	1306	Rzepucha/	1207
Płomnik rolny/	324	Pręszyniec/	1374	Rzepucha Grecka wielka/	1216
Płomnik wodny/	Tamże	Pręszyniec/	1367	polna/	1209
Płucnik/	1350	Pręszyniec/	1510	włosa mąsa/	872
Podhybek/	830	Pręszyniec/	1370	wodna/	1137
Podagrycznik/	112	Pręszyniec/	1371	Rzodkiew/	1046
Podaminc/	448	Pręszyniec/	1372	Rzodkiew dżika polna/	1051
Podbiał Heroki/	709	Pręszyniec/	689		
Podbiał Knieć/	710	Pręszyniec/	692		
Podęrzal/	778	Pręszyniec/	692		
Podężron/	Tamże	Pręszyniec/	927		
Podężron żółty/	863	Pręszyniec/	961		
Podgorzał/	676	Pręszyniec/	985		
Podkolan/	1472	Pręszyniec/	997		
Podkownik/	768	Pręszyniec/	140		
Podrośnik/	1157	Pręszyniec/	154. 1055		
Podrośnik brodawnik/	1162	Pręszyniec/	570		
Poganka/	1004	Pręszyniec/	980		
Pokrzyż/	1375	Pręszyniec/	711		
Pokrzyżwy/	1405	Pręszyniec/			
Pokrzyżwa biała/	1409	Pręszyniec/			
marwa/	1408	Pręszyniec/			
żółtego kwiatu.	1410	Pręszyniec/			
Poley/	476	Pręszyniec/			
Poley czosnkowy/	704	Pręszyniec/			
Poley dżiki/	493	Pręszyniec/			
Poley gęsi/	301. 704	Pręszyniec/			
Polna dryakiew/	1262	Pręszyniec/			
Polna marchew/	154	Pręszyniec/			
Polna ruta/	1430	Pręszyniec/			
Pomurne Jele/	855	Pręszyniec/			
Popie taylor/	361	Pręszyniec/			
Porost/	1350	Pręszyniec/			
Porost moriski/	1418	Pręszyniec/			
Postawne Jele/	143	Pręszyniec/			
Potoczni/	1134	Pręszyniec/			
Powietrzne Jele/	832. 1428	Pręszyniec/			
Powoinczyk/	1328	Pręszyniec/			
Powoy czarny/	1327	Pręszyniec/			
Powoy folacy oślisły/	1326	Pręszyniec/			
Powoy fożi/ wonny/	1272	Pręszyniec/			
Powoy kwiatu modrego/	1325	Pręszyniec/			
Powoy motyli/	320	Pręszyniec/			
Powoy mąty/	1324	Pręszyniec/			
Powoy plotny wielki/	1323	Pręszyniec/			
Powoy wielki/	1271	Pręszyniec/			
Powoy zamorski/	1498	Pręszyniec/			
Pojimki białe. czerwone/	1328	Pręszyniec/			
Prosińska wlości/	305	Pręszyniec/			
Proso/	1005	Pręszyniec/			
Proso Indyjskie/	1011	Pręszyniec/			
Prosienniczni/	1168	Pręszyniec/			
		Pręszyniec/			

Reistr.

ῥαγάωτε,

Reister.

Agawka/	1406	Agastewka/	1525	Stoty trank/	746
Agaczyszaw/	699	Diarnka farbtierstie/	1342	Sty minsek/	1386
Agakla/	597	Diebie nosti/	711	Sminda/	1098
Amorska bania/	1511	Diebro/	315	Smutowiec mntersky/	627
Amorskie tablko/	Tamje.	Dielec/	625. 627	Smutowiec wielki/	625
Antiel/	245	Diele Antonego S.	1245	Sorawie nosti/	711
Antiel gorny/	251	Diele dymentezne/	1444	Sorawiny/	1374
Antiel samica/	253	Diele Jakuba S.	1415	Srieginiec/	1405
Antiel zywiec/	264	Diele nawietse/	1527	Srieginosek/	765
Anokica/	1353	Diemna grasta/	1510	Srieginosek pachnacy/	766
Apaliczka/	177	Diemna zol/	655	Srieginosek/	559
Arasa/	1231	Diemny powoynt/	1328	Srieginosek/	1521
Arnowiec/	1478	Diemne ziele/	486	Srieginosek/	671
Arnowiec Kolacy/	1480	Diemne ziele/	Tamje.	Srieginosek/	Tamje.
Arzyzka/	251	Diemne ziele/	1395	Srieginosek/	1364
Awciag/	128	Diemne ziele/	1317	Srieginosek/	915
Awciagacz/	Tamje.	Diemne ziele/	304	Srieginosek/	1317
Awilec/	876	Diemne ziele/	374	Srieginosek/	574
Boze Indykty/	962	Diemne ziele/	1379	Srieginosek/	1317
Boze ziele/	157	Diemne ziele/	589	Srieginosek/	257
Boze ziele/	146	Diemne ziele/	711	Srieginosek/	261
Boze ziele/	285	Diemne ziele/	289/ 859	Srieginosek/	255
Boze ziele/	1299	Diemne ziele/	582	Srieginosek/	

Vorzeichnis der Kreuter so in diesem buch beschrieben sein.

A		Angurien/	1187	Baum worenkreß / Bawrensenff/	
Abistkraut/	884	Aniß/	404	Besserkraut/	1211
Abertknoblauch/	1231	Antenferbid/	209	Bawerkummich/	439
Abethon/	590	Ant fien/	1149	Bawuren Eppch/	1078
Ackerkletten/	1074	Apestementkraut/	1262	Beerenklawe/	172
Ackerkol /	1097	Argemone/ Roslein/	881	Beerenkraut/	172. 673
Ackernepet/	565	Aron/	631	Beerknoblauch/	1231
Acker peterlen/	1074	Artschoss /	669	Beer lab/ vnd Lapp/	841
Ackerroutz /	19	Astrantz schwarz /	253	Beersanickel/	251
Ackerroutz /	1233	Augentreistegroß.	1312	Beerwurtz/	23. 673
Ackley/ Ageley/ Arklein/	901	B		Bergischer Rosmarin/	171
Ackmenig/	273	Baras/	335	Benediktenkraut/ wurtz/	266
Aeschwurtz	111	Bachbungen/	1134. 1137	Berg Epich/ Berg Peterlen/	1081
Affodellilien/ Affodetwurtz/	859	Bacillen/	1139	Bergkletten/	1427
Ageley/	901	Badkraut/	240	Bergkummich/	439
Agermeng / Agriminon/	273	Baerwurtz/ Beeren dill/ Beeren		Berg muntz/	470. 494
Agriminenkraut/	273	Fenchel/ Beer mutter		Bergnard/	38
Akerpeyswurtz/	1233	wurtz.	23	Berg pappeln/	1104
Akermuntz/	494	Valerian/	48	Berg polium/	703
Aland/ Alandwurtz/	58	Valdegrans/	1413	Berggranth/	547
Alpsanickel/	251	Balsam/ Balsammuntz/	487	Bergsanickel/	251
Alraun/	1376	Balsamkraut/	1522	Berchram/ Berchram/	158
Alekraut/	281	Balsam pffalkraut/	1375	Besemkraut/	872. 873. 1215
Amberkraut/	518	Basilgram/ Basilich/ Basilien /	479	Betlers leuß /	599
Ambresion/	729	Basilgen Peterlein/ Pffiffer/	150	Betonien/	1247
Amelkorn/	955. 956	Battengel/	569	Bibenell schwarz/	78
Amelmeel/ Amelung/	957	Baumbonon/	791	Bibernell/	62
Amney/ Ammy/ Ammeykraut /	445	Baumfarn/	174. 1626	Bibernellen welscher/	81
Ammei petrelen/	448	Baum Moess/	844	Biberhetlein/	897
Ander weibell doß/	567	Baum wermuch/	357	Biberkraut/	656
Andorn/	686	Baum winde/	1323	Biberwurtz/	647
Angelick/	85	Baum wol/	733	Bießmuntz/	1478
Nordweiesch/ Pomerysch/	98	Baum wolles/	1022	Bilsen/ Bilsen kraut/	1364
Angentreß/	1334			Binentlee/	1440

Reister.

Eysen steyl/	362	Froschleffelkraut/ froschwegrich/	85
Eyserich.	847	Sunffblat/	1487
F		Sunfffingerkraut/	738
Falsche hermoadacelle/	1399	Sungervurtz/	785
Farngluckekraut/ Farnwundkraut/	1316		1388
Faselen/	1034	G	
Faulbaum/	1528	Galbenkraut/ Galbensaffe/	210
Feberkraut/	486	Galgan wilder/	25
Fehenstcherkraut/	1198	Gamanderle/	569. 571
Feigbon/	1036	Gamanderlein weibele/	574
Feigwurtz kraut/	897	Ganchbart/	1239
Feldgarbe/	1318	Gansblum/	782
Feldkimmel/	413	Ganskraut/	1400
Feldkuretz/	1419	Garben kraut/	601
F. Idelilien/	751	Garaffel kraut/	266
Feldeszwiebert/	1233	wurtz/	266
Feltis/	821	Ganefilat/	266
Felsen zirbe/	1405	Garten cypriss/	372
Fench/ Fench/ Suchßschwanz/	1009	Garten isoplen/	505
Fenchel/	377	Gartenleer/	1439
Fengrec/	1017	Gartenkreß/ gaslreß/	1212
Ferber rotte/	814	Gartenmieser/	1406
Ferckleinkraut/	1168	Gartenrapuntzel/	1059
Ferulkraut/	178	Gartenfarlach/	765
Ferchenne/	905	Gauchblum/	1209
Feur flammwurtz/	335	Gauch heil/	882
Feygwurtz/	308	Gasferwurtz/	158
Feldesfress/	835	Gebervurtz/	154
Filipendel kraut/	737	Geel moren/ geel ruben/	1062
Fitzkraut/	502	Geel seebum/	773
Fingernangelkraut/	1353	Geel veieln/	1451
Fischmuntz/	1135	Gehornter magssamen/	1563
Flach	1020	Gehorne Moos/	842
Flachadotter/	1442	Gelbe lilien/	751
Flachs seyden/	1442	Gelb hornungs blumen/	1485
Flackekraut/	595	Gelb Joseph stab/	1484
Flammwurtz/	335	Gelesweidrich/	1258
Fleckenkraut/	553	Gel ligen gel wass. v. lilgen/	15
Flochenkraut / flohsammen/	1367	Gelsucht kraut/	362
Flochkraut/	746. 1248	Gendekraut/	1262
Foez czwant/ foez weyn/	905	Gemewerwurtz/	158
Fogelneß/	154	Gemewerwurtz/	1388
Fraußdistel/	1144	Genferich/	290
Frauwenhaut/	585	Genst/ genster/	1479
Frauwenbshem/	575	Ger/	1089
Frauwen schuschlein/	514	Gerbel/ gerwel/	601
Frauwen violen/	756	Gerlein weyß/ girgele/ gerlin/ gir/	
Frembd Balsam opffalkraut/	1375	lin/ gaterlein/ glitzch mochré/	1059
frembde wasser fenchel/garb/	609	Gerst/	965
frembd dießel/	668	Gersten biern/	984
frembd maieran/	518	Gersten bruh/	981
froschbischs/	774	Gersten meel/ gerosche/	979
froschentrant / froschpfefer/	874	Gerentkraut/	366
		Gerwurtz/	366
		Gesegnetter distel/	562
		Geyß fust/ geyß fust. l/	113
		Geyßlauch/	553
		Geyßwurtz/	85
		Geyßbarth/	1487
		Geyßelwurtz/	738
		Giche roßn/	785
		Giffcheyl/	1388
		Gilbwurtz/ geel sucht wurtzel/	28
		Gilgen/	577
		Gingwer/	631
		Glasakraut/ S. Petrus kraut/	855
		Gleyßblum/	874
		Gliedkraut/	115
		Glockenblum/	1285
		Glozenpfaunlein/	874
		Goldetknofflum/	1422
		Goldblum/	374
		Goldwurtz/	583. 290. 1356
		Gottesgnad/	467
		G. teyl/	262
		Gottskraut/	144
		Gotts vergiß/	686
		Grass/	1303
		Grassblumel/	1242
		Grassgulglen/ grassleiglein/	696
		Gransel/ Wurzel kraut/	1120
		Granserich/ grasing/ grinsing/	290
		Griechß/	1162
		Griesß/ griessmel/	953
		Grinderwurtz/	1090
		Grinoltkraut/	1413
		Griffblatt/	1272
		Gross Angelik weyßle/	103
		Gross aronbart/	1029
		Gross frige/	1410
		Gross hauswurtz/	1402
		Grossklereen/	1427
		Grosskolberkraut/	81
		Grosslimonium/	1281
		Grossmachtschen/	1371
		Grossmaßlieben / gansblum/	782
		Gross schwertel/	13
		Gross tausent/ guldenkraut/	654
		Gross vnd klein bluckraut/	81
		Gross vnd klein blut reffen/	81
		Grucz/	1004
		Grundtheyl/	682
		Grundtheyl Sicilianisch/	609
		Gruss/	994
		Gucksklee/	699
		Guldenklee / guldenlebekkraut/	702
		Guldengulsel/	260
		Gulden Ruben/	613
		Gulden widertrod/	589
		Gulden wundekraut/	306
		Gurken/	1181
		Gurtekraut/	841
		Gurter Heinrich.	634

Reister.

Haarstachel/ Haarstrang/	195
Haber/	87
Haberkummel/	439
Habichkraut/	1170
Habichslattich/	1170
Hackblatt/	1457
Handelenswurtz/	764
Handt schuchts blumen/	1423
Hanersfuß/ Hunenfuß/	874
Hanenspörn/	1436
Hanff/	822
Hannetkopff/	826
Hansenpappeln/ Hasenpappeln/	1101
Harzkleer/	697
Harz strang/ Harzwurtz/	770
Harnkraut/	325. 595. 792
Harnstrang weyble/	201
Haselwurtz/	44
Hasenampffer/	699
Hasenaug/	266
Hasenfuß/ Hasenkleer/	1284
Hasenkele/	1144
Haßbrodet/	919
hawbechel/	675
Hayglocken/	251
hebel/ hefel/ hufel/	998
Heidnisch/	304. 1216
heidnischblum/ heidnichuen/	583
Heilallerwurtz/	266
Heleborinkraut/	1430
Herbstrosen/	1099
Hermel rauhe/	551
Hermodactylen/	1397
Herrnbrodet/	936
Hertzfreund/	1350
Hertzgeßpann/ hertzgesper/	910
Hertzsaamen/	1375
Hertzwurtz/	135. 154
Hertzwurtz/	308
Heydel/ heydel pennych/ heydel fench/	1009
Heydenkorn/	1004
Heyderatsch/	1051
Heydnisch/	304. 1216
Heylwurtz/	225. 1388
Alselepi/	234
Chironit/	235
Besteckessel/	1406
Himmelbrande/	1419
Himmelbyll/	195
Himmelroslein/	575
Himmelschwertel/	2
Hinckkraut/	647
Hindelnuffe/	1157
Hindschurtzel/	1364
Hinßuß/ Hindelauff/	113
Hinßkraut/	1518
Hirß/ Hirßchen/	1005
Hirßchen schwantz/	132

Hirtentafel/ hirtenseckel/	1212
Hirtz aug/ hirtz kraut/ hirtz moren len/ hirtz pastenach/	129
Hirtz brunß/ hirtz brunz/	1235
Hirtz gunzel/ hirtz kletz/	281
Hirtzhorn hirtzgras/	1141
Hirtzkorbellen/	862
Hirtzpeterlen/	1081
Hirtzwundkraut/	281
Hirtzung/ hirtzung/	694
Hochgewachsender Moos/	842
Hoderich/	1206
Holder/ holderbann/ holunder/	1505
Holzmandole/	1282
Holwurtz/	647. 1436
Honigblum/	689
Hoffen/	1458
Hornkimmel/	441
Hostenkraut/	281
Hundsknoblauch/	1231
Hundskol/	1392
Hundslattich/	1154
Hundemilch/	1497
Hundesang/	746
Hundtagras/ hundstzahn/	1306
Hundstapff/	592
Hundstzung/	1296. 1297
Hunerbis/ hunerdarm/	1400
Hunersull/	505
Hunerkoll/ hunerserb/	508
Hymbeer/	1322
Hymel schluffel/	1423

S

S. Jakobsblum/ Jakobus kraut/	1415
Jelengier/ Jelibert/	852
Jetzgenaukraut/	1529
Jegelskletten/	599
Jegelsknospen/	1288
Indianischblum/ Indianisch nagles/	899
Indianischkorn/	562
Ingrun/	318
S. Johannis gurtel/	841
Johannis kraut/	827
Josephsblum/	1239
Joseplen/	505
Jsenhaurt/ Jsenrich/ Jsenkraut/	847
Jsen/	464
Jlop/	1374
Judenkirchen/	835
Juenkraut/	1215
Jugweikraut/	765
Jungfrau locken/	1312
Jungfrauengras/	589
Jungfrauwenhar/	1354
Jungling/	

R

Rablsisop/	505
Raczenkleer/	1284
Kali/ das ist/ meerkrautlen/	1109
Kalmus/	19
Kamfferkraut/	612
Kamillen/	792
Kamsal/	598
Kandiotisch/	102
Kandisch moern kimmel/	154
Rappentkraut/	1455
Rappern/	869
Raroten/	1058
S. Katarinn blumen/	458
Katzen korbel/	362
Katzen leyer leyn/	846
Katzen muntz/ Katzen neper/	498
Katzen peterlein/	362
Katzen treublein/	1314. 1404
Katzenradell/	324. 1338
Katzenzwirbel/	861
Kazenbalsam/	1139
Keelkraut/	1457
Kellershalß/	1461. 1501. 1603
Bermesin farbl/	1457
Kern/ Pelzstern/	952
Kerzentkraut/	1419
Kichererbs/ licher/	1023
Kinder breylen/	954
Kigdrablein/ klingel moher/	1059
Blapperrosen/	1358
Blebkraut/	556
Bleien/	954
Blein ackerz/	1233
Blein Aronn/	606. 634. 635
Blein batcengel/	571
Blein bibenel/ Klein berks peters lein/ Kleiner fein peterlein/	75
Blein blau wasser schwertel/	14
Blein braunwurtz/	1252
Blein ephew/	887
Blein f. lde himel schwertel/	13
Blein fercklenkraut/	1169
Blein haßwurtz/	1403
Blein hundsmilch/	1497
Blein kletten/	599
Blein monkraut/ Klein monkraut ten/	778
Blein pestelenz wurtz/	708
Blein scholkraut/	897
Blein sesamoides kraut/	1474
Blein sonnenumbell/	1165
Blein stechad/	1481
Blein trauben kraut/	729
Blein windel/	1324
Bletten/	1426
Blettenkorffel/ Bletten peterlen/	1074

Bletten

Reister.

Neut

Reister.

Klein feyl/	841	Rappenfuß/	874. 1141	Sant Oeillen kraut/	442
Nieswurtz schlartz/	1472	Rapuncel/	1044	Santon/ schwermut/	360
B					
B Chsentzung/	1292	Rauch Basilien/	519	Saturey/	505
Oelmagen/ Oelsamen/	1359	Reinblumen/	1354	Sauwolum / sauwursel/ sauw	
Oleander/	1393	Reiß/ Reiß/	1000	schabel/ sommerdorn/	1154
Ostkraut/	326	Remischnosel/	1406	Sauw distell/ sauw molke/	1144
Onblat/	265	Reseda/	127	Sauwer klee/	699
Orant/	592	Reynfuchm/	811	Sauwerteyg/	998
Osterblum/	1454	Reynreyzen/	1412	Sauw fenchel/	195
Osterblumen/	782	Rhapensit/	641	Sauwor ampffer/	699. 1094
Osterbuzey/	647	Rhurkraut/	718. 719	Scabiosen/ scabiosen kraut/	1262
Othona.	898	Rhurwurtz/	308	Scammony/ scammonien/	1499
P					
P Anaxkraut/ rurtz/	225	Rind sang/ streichblum/	780	Schabab/	458. 601
Parnasser gras/	1308	Ringelblumen/	1530	Schachtenkraut/	1445
Pastenachen/ Pasterney/ Past		Ritterblum/ Rittersporn/	442	Schaffcheur/	1338
nachen/	1053	Rocken/ Rockenkorn/	913	Schaffgarb/ schaffrip/	601
Pelezkern/ kern/	952	Rockenblum/	1175	Schalgrantlein/	832
Pelischen/	769	Rockenbrodt/	919	Scharlachleer / scharlatgran/	
Peltschen/	768	Rohrlein kraut/	1154		1342
Peltram/	153	Romisch Chamillen/	802	Scheißkraut/	1495
Pennich/ Panikorn/	1009	Romisch Coriander/	458	Scheißorbeem/	1461
Pestilenz wurtz /	710. 1428	Romisch Fenchel/	377	Schelwurtz/ schwalmkraut/	890
Pestmentkraut/	1262	Romischer pappel/	1099	Schielkraut/	598
Petersilien /	1065	Romischer quendel/	499	Schierling/	1389
S Peters kraut/ Glauskraut/	855	Rosenwurtz/	1337	Schlaßberlen/	1371
S Peters schlüssel/	1423	Rostummel/	137. 439	Schlaßkraut/	1364
Pffaffenbler/ Pffaffenfel/	1154	Rosbaleum/ Rosmuntz/	490	Schlagenwurtz/	1255
Pffaffenborlein /	897	Rosfenchel/	397	Schlahendorn/	671
Pffaffenpindt/	631	Roslein/	881	Schlangengraß/	1143
Pfebe/	1184	Rosmarin/	167	Schlangenkraut/	301. 626
Pfeffer Basilgen/ Peterlein/ Si		Rosmarin kraut/	161	Schlangennord/	1240
nich/	150	Rosschuch/	708	Schlangenzwang/	1261
Pffesserkraut/	1215. 1245	Rot Chamomillen/	1338	Schlüsselblumen /	254. 1423
Pffesserkraut groß besennkraut /		Rotenstreibrech/	802	Schmarzblum / spiegelblum /	
	873	Rotmohren/ Rotpestey / Rot	736		874
Pfennigkraut/	301	termbin/	1058	Schmeerwurtz/	257
Pfennigsblum/	1454	Rottentkraut/	730	Schmerbell/	634
Pfringsstrosen/	785	Rottwurtz/ Rotherrwurtz/ Rot	308	Schonbeerug/	1399
Pfrimmen/	1479. 1481	eguntzel/	1116	Scherbockkraut/	897
Podagreins kraut/	113	Rubentoll/	1186	Schoßwurtz/	366
Poley /	477	Rund Melonem/ pfebe	1186	Schpelezen brodt/	954
Poterium/	671	Rundesugwurtz/	286	Schubentkraut/	1422
Prowintz goldtblum/	376	Rund wolffsmilch/	1496	Schuchlein/	514
Psyllien/ psyllienkraut/	1367	Rychende andorn/	693	Schwalbenwurtz/ schwalmen	
Purgel/ Burtzelkraut/	1120				
S					
S Agapenisch ferul/ Sagapes					
nischer sasse/					
202					
Salbey/					
482					
Salskraut/					
707. 779. 1109					
Samen/					
557					
Samkraut/					
775					
Sammeebloom / Sammet					
Kos					
lein/					
899					
Sanamunde kraut/					
266					
Sanickel/ Sennikel/					
246					
Sanickel schwarz/ weyblen/					
253					
Sant Anton kraut/					
262					
Sant Johans Gurtel/					
841					
Seckelkraut/					
1212					

Reister.

Wasserdost

Register.

[illegible]

Dokonczon ten Zielnik w Krakowie / w Drukarni Bázylego
Skálskiego/w Márcu/ Roku Pánstkiego/ 1613.

Aszyce i gapienie aby Ciągły niepsowaty. Vide folio 1116.

Myśli reby nftodole zgora niepsowaty, Cebule poriehaa. Vide folio 1223.

Jasarskie wiele albo korena mullarum quatuor. Vide folio 20.

